

Manuscript: Germania 2. p. 100

Bb. 8. 2.

CAIVS PLYNIVS MARCO SVO SALVTEM.

PErgratum est mihi q̄ tā diligenter libros auctuli mei lēctas: ut habere oēs uelis: queralq̄ q̄ sint oēs. Fungar indicis ptibus. Atq̄ ēt quo sint ordine scripti: notū tibi faciā. Est. n. hęc quoq̄ studiosis, nō iniucunda cognitio. De lātatione equestri unus. Mūc cū praeffectus alae militaret: pari ingenio curaq̄ cōposuit. De uita Pōpōnii Secūdi duota quo singulariter amatus hoc memoriā amici quasi debuit munus exoluit. Eel loꝝ germaniā xx. quibus omnia q̄ cū germanis gessimus bella collegit. Inchoauit cū in germania militaret: sōnito monitus. Astitit. n. ei q̄scēti Drusi Neronis effigies: q̄ germaniā latissime uictor ibi perit. Cōmendabat memoriā sua orabatq̄ ut se ab iniuria obliuioni assereret. Studiosi tress: quos in sex uolumina pp̄ āplitudinē diuisit: q̄bus oratore ab incunabilis instituit & p̄ fecit. Dubii fmonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis: cū de genus studiosꝝ paulo liberius & erectius piculofꝝ seruitus fecisset. A fine Aufidi Bassi xxxi. Naturā hystoriaꝝ xxxvi. opus diffusū eruditū: nec minus uariū q̄ ipsa natura. Miraris q̄ tot uolumina multaq̄ in his tā scrupulosa hō occupatus absoluerit? Magis miraberis: si scieris illū aliquādiu cās aestasse. Deceisse āno sexto & q̄nquagesimo. Mediū t̄p̄s distētiū impeditꝝ qua officiis maximis: qua amicitia principū egisse. S; erat acre ingenij: incredibile studiū: sūma uigilātia. Lucubrare a uulcanalibus incipiebat: nō auspicādi cās: s; studēdi statim a nocte multa. Hyme uero ab hora septima: uel cū tardissime ostiaua: s; sepe sexta. Erat sane sōni paratissimi. Nōnunq̄ ēt intrā ip̄a studia instātiā & differētē. An lucē ibat ad Vespasianū impatore. Nā ille quoq̄ noctibꝝ utebā. Inde ad delegatū sibi officiū. Reuersus domū qd̄ reliquū tēporis studiis reddebat. Per cibū s; sepe quē interdiu leuē & facile uetē: more fūmebat: aestate si qd̄ ocii iacebat in sole. Liber legebat: ānotabat: excerpēbatq̄. Nihil. n. unq̄ legit: qd̄ nō excerpere. Diceb̄ ēt solebat nullū ēē libꝝ tā malū: ut si aliqua pte p̄deret. Post solē plerūq̄ frigida aqua lauabat. Deinde gustabat: dormiebatq̄ minimū. Mox quasi alio die studebat in coenā t̄p̄s. Sup̄ hāc liber legebat: ānotabat & qd̄ cursim. Memini quēdā ex amicis cū lectōr quēdā p̄nūctiaslet perperā reuocasse: & repeti coegisse. Huic auctulū meū dixisse: intellexeras? Nēpe cū ille ānuisset: Cur ergo iuocabas? Dece āplius uerbus hac tua interpellatiōe p̄dimus. Tanta erat parifmonia tēporis. Surgebat aestate a luce. Coena hyeme intra primā noctis: & tāq̄ aliqua lege cogēte. Hęc inter medios labores ubiq̄ frēmūt. In secessu solū balinei t̄p̄s studiis eximebat. Cū dico balinei de interioribus loquor. Nā diū distringit: tergicq̄ audiebat aliqd̄: aut dictabat. In itinere quasi solut: cāteris curis: huic uni uacabat. Ad latus notari? cū libro & pugillaribus: cuius manus hyeme manicis muniēbat: ut ne celi qd̄ aspitas ullū studiis t̄p̄s eriperet. Qua ex cā romā quoq̄ sella utebā. Repeto me corruptū ab eo cū ābulare. Poteras ingt̄ has horas in p̄dere. Nā peris de t̄p̄s arbitrabat: qd̄ studiis nō impiret. Hac intentione tot ista uolumina p̄git: electorūq̄ cōmētarios. clx. mihi reliq̄. Opistographos qd̄ minutissimis scriptos. Qua rōne multiplicat hic numerus. Referebat ipse potuisse se cū p̄curaret uēdere in hispania hos cōmētarios Lartio Licinio. cccc. milibus nūmū: & tūc aliquāto pauciores erāt. Nōne uidet tibi recordatū quantū legerit: q̄ tibi scripserit: nec in officiis ullis: nec in amicitia principū fuisse? Rursus q̄ audis qd̄ officioꝝ studiis laboris impēderit: nec scripsisse satis: nec legisse? Quid ē. n. qd̄ nō ille aut occupationes impēderet: aut hęc instātia nō possit efficere? Itaq̄ soleo ridere cū me qd̄ studiosū uocant: q̄ si cōparer illi: sim desidiosissimus. Ego aut̄ t̄m̄ quē par tim publica: p̄tim officia amicorū distringūt. Quis ex istis q̄ tota uita l̄ris affidēt collatus illi nō quasi sc̄no & inertia deditus erubescat? Extrēdi epistolā cū hoc solū qd̄ regrebas scribere dēstinasse: quos scilicet libros reliq̄set. Cōfido hęc t̄m̄ quoq̄ tibi nō minus grata q̄ ipsos libros futura: quā te nō t̄m̄ ad legēdos eos: uēq̄ ēt ad simile aliqd̄ elaborandū p̄nt emulacionis stimulis excitare. Vale.

edition 1481.

SVETONII TRANQVILLI IN LIBRO DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

Plynius Secūds Nouocomēsis ēquestribus militiis industriae fūctus p̄curaciones quoq̄ p̄lēdidiſsimas atq̄ cōtinuas sūma integritate administrait. Et t̄m̄ liberalibus studiis tantā op̄ra dedit: ut nō temere q̄s plura in ocio scripserit. Itaq̄ bella omnia quā unq̄ cū germanis gesta sunt. xx. uoluminibus cōp̄rēhendit. Itē naturalis hystoriae. xxxvii. libros absoluit. Perit gades cāpania. Nā cū missenēsi classī praeſet: & flagrante uelutuo ad explorādas. p̄prius cās liburnitas praeſedisset: neq̄ aduersantibus uētis remeare posset: ut pulueris ac fanille opp̄sū est. Vel ut qd̄ exiſtimat a seruo suo occisus: quē deficiēs aētu ut necē sibi maturaret orauerat. Hic in his libris. xx. milia regū dignaq̄ ex lēctione uoluminū circiter duū milia cōplexus ē. Prius aut̄ liber quasi index. xxxvi. librorū seq̄ntiū cōsumaticeꝝ toti op̄is & spēs cōtinet titulos.

CAIVS PLYNIVS TACITO SVO SALVTEM.

Os Amos Ed. Jaquēz Br. Plez

Larmie 1431.

D. 2

PEtis ut tibi auctuli mei exitū scribā: quo uerius tradere posteris possis. Gratias ago. Nā uideo mortī ei? si celebret a te immortalē gloriā eē ppositā. Quāuis .n. pulcherrimāq; clade terrarū ut populi ut urbes memorabili casu quasi sēp uictur? occiderit: q̄uis ip̄e plurima scripserit: plura tñ ppetuitati eius scriptorū tuorū æternitas addet. Egdē beatos puto q̄b? deorū mūnere datū ē aut facere scribēdas: aut scribere legēdas. Beatissimos uero q̄bus utrūq; .Hos in nūmero auctulus meus & suis libris & tuis erit. Quo libētius suscipio depolco ēd qd̄ inuigis. Erat misseni: classēq; impio p̄sens īgebat. Viii. Kal. hora fere septima mater mea indicat ei apparērē nubē insulata & magnitudine & specie. Vtus ille sole: mox frigida: gustauerat iacēs: studebatq; Poposcit soleas. Ascēditq; locū: ex quo maxime miraculū illud cōspici poterat. Nubes & incertū pcul & intuentibus ex quo mōte: uesuuiū postea fuisse cognitū ē: oriebat. Cuius similitudinē & formā nō alia res magis q̄ pinus exp̄slerit. Nā lōgissimo uelut trūco flata in altū q̄buldā ramis diffundebat. Credo & recētī spiritu euecta: dein senescēte eo destituta: ut ēt pōdere suo uicta in altitudinē uanefcebat: cādida interdū: interdū sordida & maculosa: put terrā cinerē ue su stulerat. Magnū & ppiusq; noscendū ut eruditissimo uiro uisum. Iubet liburniciā aptari. Mihi si uenire una uellē facit copiam. Respōdi studere me malle: & forte ip̄e qd̄ scribēre dderat. Egre diebat domo: acceperit codicillos. Retinere classarii imminētē piculo exterrit: nauicula eius sub iacebat: nec ulla nisi nauibus fuga: ut se tāto discrimini eriperēt orabat. Vertit ille cōsiliū: & qd̄ studioso aio inchoauerat: obit maximo. Deducit quadrimēs: ascēdit ip̄e: nō retinet modū. S; multis erat. .n. frequēs amonitās: orat. Laturos auxiliū pperat. Alii terribi fugient. Rediit ip̄e cursū rectaq; gubernacula in piculū tenet. Ado solutus mētus: ut oēs illius mali motus omnis si guras ut depræhenderat oculis dictaret: enotaretq; . Iā nauibus cinis inciderat: quo ppius accederet calidior & dēsior. Iā pumices ēt nigri ābustiq; & fracti igne lapides. Iā uadiū subitū ruināq; mōtis: littora obstātia. Cōstātī paulū an f̄tro flecteret: mox gubernatori ut ita faceret monētī Fortes inq; fortuna iuuat. Pōponianū pete: stabit: erat: dirimit sine medio. Nā celsū circūaēis turbatīq; littoribus maxima re infūdīt. Ibi q̄q; nondū piculo ap̄oquinatē cōspicio tñ: & cū cresceret. pximo sarcinas cōtulerat in nauis artus fugā: si cōtrari? uētus reledisq;. Quo tñ auctulus meus secūdissimo inuectus cōplectiē trepidātē: cōsolat: hortat: utq; timorē eius sua securitate leniret: deferri in balneū iubet: lotus accubat: cenat atq; bylaris: aut qd̄ ē æque magnū similis bylari. Interim e uesuuiū mōte pluribus locis latissime flammā atq; incēdia relucebant: quorū fulgur & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agrestū trepidatōne ignis relictos delectasq; uillas p solitudinē ardere in remediū formidinis dictabat. Tūc fe geti dedit: & genit uerissimo qdē sōno. Nā meatus aiā q̄ illi pp āplitudinē cōporis grauior & sonātor erat: abiis q̄ limini obuersabāt: audiebat. S; aera ex qua zeta adibat: ita iā cinerū mixtusq; pumicib? op̄pleta surixerat: ut si lōgior i cubiculo mora ēēt: exit? negaret. Excitatus p̄cedit: seq; Pōponiano cæterisq; q̄ puigilarāt redditi in cōe cōsultāt: intra tēctā ne subsistāt: an i apto uagēt. Nā crebris uastisq; tremorib? tēctā nutabāt: & quasi emota sedibus suis nūc huc nūc illuc abire aut ferri uidebāt. Sub dio rursus q̄q; leuiū exesq; pumicū casus metuebat: qd̄ tñ malorū collatio elegit. Et ap̄d illū qdē rō rōnē: ap̄d alios timorē timor uicit. Ceraualia capitis ip̄osita linteis cōstriguit. Id munimētū aduersus iccideria fuit. Iā dies alibi illic nox oibus noctibus nigriō: dēsiorq; quā tñ faces multas uariāq; lumina soluebat. Placuit egredi i litus: & ex pximo aspicere & qd̄ iā mare admitteret: qd̄ adhuc uastū & aduersū pmanebat. Ibi sup̄ abiectū linteū recubās semel atq; iteq; frigida aquā poposcit: hausitq;. Deinde flammā flammāq; p̄nūtiū odor sulphuris alios i fugā uertūt: excitāt illū. Innixus suis duobus assurxit: & statī cōcidit. Vt ego cōiecto crassior caligine spiritu obstructo: clausorū stomacho: q̄ illi natura iualidus & āgustus & frequēter interuastuās erat. Vbi dies redditus is ab eo quē nouissime uiderat tertius: corpus inuētū integrū: illesū: optūq; ut fuerat indutus. Habitus corporis q̄scētī similior q̄ d̄functio. Interī missi ego & mīr. S; nihil ad bystoriā. Nec tu aliud q̄ d̄ exitu eius scīr uoluisti. Finē ergo faciā. Vnū aduiciā: oīa ea quā interfuerat: quāq; statī cū maxime uera memorat: audierat tiera p̄fecutū: tu potissimū excerptes. Aliud ē. .n. epistolā: aliud bystoriā: aliud amico: aliud omnibus scribere. Vale

ITEM TERTVLLIANI IN APOLOGETICO.

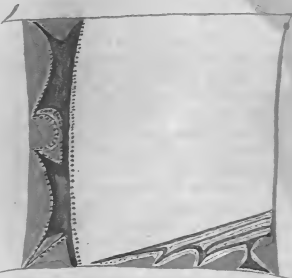
Plynius secūdus cū quādā puinciā gereret: & in magistratu plurimos xp̄ianos interficeret: multitudinē eorū p̄teritus quæsiuit d̄ Traiano qd̄ factū opus ēēt: nūtiās p̄ter obstinationē sacrificādī & an lucanos cœtus ad canēdū cuidā xp̄o ut deo: nihil ap̄d eos respiri. Præterea ad cōföderandā disciplinā uetari ab his homicidia: furta: adulteria: latrocinia: & his similia. Ad quæ cōmotus Traianus rescribit: hos qd̄ inq̄rēdos nō esse: oblatos uero puniri oportere.

ITEM EX LIBRIS DE TEMPORIBVS EVSEBII CAESARIENSIS.

Plynius secūdus Notocomēs Orator & bystoricus insignis habet: Cuius plurima ingenii opera extant. Perit dum inuisti uesuuium.

CAIVS PLYNIVS SECVNDVS NOVOCOMENSIS. T. VESPASIANO SVO SALVTEM.

PRAEFATIO.

LIBROS NATVRALIS HISTORIAE NO-
uitium camoenis quiritum tuorum opus natum apud
me proxima foetura licentiore epistola narrare con-
stitui tibi iucundissime imperator. Sit. n. haec tui
praefatio verissima dum maximo consensit in patre
Namque tu solebas meas esse aliquid putare nugas.
Vt obicere moliar Catullum conterraneum meum.
Agnoscis & hoc castris verbum. Ille. n. (ut scis)
permutatis prioribus syllabis duriusculum se fecit.
quod volebat existimari a vernaculis tuis & famulis.
Simul ut hac mea petulantia fiat quod proxime non
fieri questus es in alia procaci epistola nostra ut in
quaedam acta exeam. Sciantque omnes quod ex aequo te
cum iuvat imperium Triumphale & caesorum ius
exequi consilium ac tribunitiae potestatis princeps. Et

quod his nobilius fecisti dum illud patri pariter & equitum ordini praefatus praetor tui
omniumque haec reipsum. Et nobis quidem qualis in castris contubernio? Nec quicquam mutavit in te
fortune amplitudo in iis nisi ut potest tantumdesse posses ut velles. Itaque cum ceteris in veneratione
tui pareant omnia illa nobis ad colendum te familiaris audacia sola superest. Hanc igitur
tibi imputabilis & in nostra culpa tibi ignosces. Perfrui faciem nec tamen perfici. Quando alia via oc-
curris ingens. Et longius est submoues ingenium fascibus. Fulgurat in nullo unquam verius dicta vis
eloquentiae tribunitiae potestatis facundia. Quando tu ore patris laudes tonas? Quanto fra-
tris amas? Quantum in poetica es? O magna fecunditas animi. Quemadmodum quoque fratre
imitareris excogitasti. Sed haec quis posset intrepidus aestimare? Imbiturus ingenium tui iudicii
praefertim laesum? Nec enim similis est conditio publicantium & nominatum tibi dicantium.
Tum possem dicere quod ista legis imperator? Humili vulgo scripta sunt agricolae opificum tur-
bae denique studiosorum oculis. Quid te iudicem facis. Cum hanc opera condicere non eras in hoc al-
bo. Maiorem te sciebam quod ut descensum huc putarem. Praeterea est quaedam publica est eruditio-
rum reiectio. Vnde illa & M. Tullius extra omnem ingenium aleam positus. Et quod miremur per
aduocatum defendit? Haec doctissimum omnium Persium legere nolo. Lelium Decimum uolo
Quod si hoc Lucilius quod primus condidit sili nasum dicendum tibi putauit. Si Cicero mutuandum
praefertim cum de rebus scriberet quod nos causatus ab aliquo iudice defendimur? Sed haec
ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione. Quam plurimum refert fortia aliqui iudicem an
eligat. Multumque apparatus interest apud inuitatum hospitium & oblatum Cum apud Catonem il-
lum ambitus hostium & repulsis tantumque honoribus ineptis gaudentes flagrantibus comitiis pecu-
nias deponerent candidati hoc se facere pro innocentia quod in rebus humanis summum esset pro-
fiterentur. Inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio. O te foelicem. M. Portius a quo rem improba-
petere nemo audeat. Cum tribunos appellaret. L. Scipio Asiaticus inter quos erat Gracchus hoc
attestabat vel inimico iudice se probari posse. Adeo summum quisque causae suae iudicem facit quem
cumque eligit. Vnde provocatio appellat. Te quidem in excelsissimo humani generis fastigio pos-
tum summa eloquentia summa eruditione praeditum religiose adiri et salutatibus scio. Et ideo
immensa praeter ceteras subit cura ut quae tibi dicant condigna sint. Verum & diis lacte rustici
multaque gentes supplicant & mola tamen falsalitant quod non habent thura. Nec ulli fuit vitio deos
colere quomodo posset. Meae quidem temeritati accessit hoc quoque quod leuioris operae hos
tibi dedicati libellos. Nam nec ingenium sunt capaces quod alioquin nobis per quod mediocre erat.
Nec admittunt excessus aut orationes sermones uel aut casus mirabiles uel euentus varios non
alia iucunda dicta ac legentibus blanda. Sterili materia res natura hoc est uita narrat. Et haec
sordidissima sui parte ut plurimum res aut rusticis uocabulis aut externis immo barbaris cum
honoris praefatione ponendis. Praeterea iter est non trita auctoribus uia nec qua peregrinari ani-
mus expetat. Nemo apud nos quidem qui attentauerit. Nemo apud graecos quod unus omnia ea tra-
stauerit inuenitur. Magna pars studiosorum amenitates quaerimus. Quae uero tractata ab aliis di-
cuntur immensa subtilitatis obscuris res tenebris praeternit. Iam omnia attingenda quae graeci
quod cyclopaedias uocant & tamen ignota aut incerta ingenio facta. Alia uero ita multis praedita
ut in fastidium sint adducta. Res ardua uetustis nouitate dare nouis auctoritatem obsoletis ni-

torē: obſcuris lucē: ſaltiditis gratiā: dubiis fidē: omnibus uero naturā: & naturæ ſuæ oīa. Itaq̃
 etiā nō aſſecutus uoluiffe: abūde pulchꝛ; atq; magnificū eſt. Equidē ita ſentio peculiare in ſtudiis
 cauſam eorū eē: q̃ difficultatibus uicti utilitatē iuandī prætulerunt gratiæ placidī. Idq; & in
 aliis opibus ipſe feci: & pſiteor me mirari Liviū auctorē celeberrimū in hystoriā ſuā: quas re-
 petit ab origine urbis quodā uolumine ſic orſum. Iā ſibi ſatis gloriæ quaſitū & potuiſſe ſe deſi-
 nere: ni animus inq̃s paſceret ope. Profecto. n. populi gentiū uictoris & Romani noīs gloriæ
 nō ſibi cōpoſuiſſe illa decuit. Maius meritū eēt opis amore: nō animi cā pſeueraſſe: & hoc popu-
 lo Romano præſtitiſſe non ſibi. Viginti milia rēꝝ dignā cura. Quoniam ut ait Demetrius Pilo
 Theſaurus oportet eē nō libros: lectiōe uoluminū circiter duū milia: quos pauca admodū ſtu-
 dioſi attingunt pſecretū materiæ ex exſcriptis auctoris centū incluſimus xxxvi. uoluminibus
 adiectis rebus plurimis: quas aut ignorauerant priores: aut poſtea inuenerat uita. Nec dubita-
 mus multa eē quæ & nos præterierint. Homines. n. ſumus: & occupati officiis: ſubſciſiuis tēpo-
 ribus ita curamſus id eſt nocturnis. Ne qd noſtris pures ceſſatū horis. Dies uobis impendim?
 Cū ſomno ualitudinē cōputamus: uel hoc ſolo præmio cōtenti q; dum iſta (ut ait. M. Varro)
 muſſitamus: pluribus horis uiuimus. Profecto. n. uita uigilia ē. Quibus de cauſis atq; difficulta-
 tibus nihil auſo pmittere. Hoc ipſm tu præſtas qd' ad te ſcribimus. Nec fiducia opīs hæc eſt:
 ſed dicatura. Multa ualde p̄cioſa ideo uident: q̃a ſunt tēplis dicata. Nos qdem oēs patrē te: fra-
 tremq; diximus ope iuſto tempore: noſtroꝝ hystoriā orſi a ſine Auſidi Balli. Vbi lit quæ quæ:
 res iā pridē p̄ acta ſancit. Et aliqñ ſtatutū erat hæredi mādare: ne qd abſitioni dediſſe uita iudi-
 caret. Perinde uero occupantibus locū faueo ego & poſteris: quos ſcio nobiſcū decertaturus: ſi
 cut ipi ſecimus cum prioribus. Argumentū huius ſtomachi mei habebis: q; in his uoluminibus
 auctoꝝ nomia prætexui. Eſt. n. benignū (ut arbitror) & plenū ingentū pudoris fateri p̄ quos
 pſeceris: nō ut pleriq; ex his quos attigi fecerūt. Scito. n. conferentē me auctores depræhen-
 diſſe adiuratiſſima & p̄ximis ueteres tranſcriptos ad uerbū: neq; nominato. Nō illa uirgiliana
 uirtute ut certarent. Nō Ciceroniana ſimplicitate q; in libris de repu. Platonis ſe comite pſiteſt
 In cōſolatione ſiliæ Cratōrē inq; ſequor. Itē Panetiū de officiis. Quæ uolumina eius edicenda
 nō modo i manibꝛ habēda quotidiē noſtri. Obnoxii pſecto animi & infelix ingenū ē depræhē-
 di i furto malle: q; mutui reddere. Cum præſertim forſ fiat ex uſura. Inſcriptionis apd græcos
 mira felicitas. Cæſion inſcribere: qd uolebant intelligi fauū. Alii cæras amaltheas: qd copie
 cornu: uelut lactis gallinacei lperare poſſis in uolumine hauſtū. Iā iam mos pādectiæ Enchirir-
 dion Pinachidion: inſcriptiones pp̄ quas uadi moniū deſeri poſſit. At cū intraueris di de. eq; q;
 nihil in medio inuenies. Noſtri craſtiores antiquitatū ex emploꝝ artūq; q; faciliſſime lucubra-
 tionē dicunt. Vt q ait Bibaclus erā & uocabar Patomim' aſſerit. Varro in ſatyris ſuis ſuſtulit &
 flexibilia. Apud græcos diſſit nugari Diodorus: & bibliothecis hystoriā ſua inſcripſit. Appon
 qdam grammaticus hic quē Tyberius Cæſar cymbalū mūdi uocabat: qm̄ publicæ famæ tympa-
 nū potius uideri poſſet: immortalitate donari a ſe ſcripſit: ad quos aliqua cōpnebant. Me uero
 nō p̄xerit nullū ſeſtriuorē excogitaſſe titulum. Et ne in totū uidear græcos inſectari: ex illis
 nos uelim intelligi pingiq; cōditoribus: quos in libellis his inuenies abſoluta opa: & illa quoq;
 quæ mirandō nō latiamur: p̄denti titulo inſcripſiſſet. Vt Apelles faciebatur: aut Polyclethus tanq;
 inchoata ſemp arte & impfeſtē ut cōtra iudicioꝝ uarietates ſuſpeſet artificis regreſſus ad ueniā
 uelut emēdaturū qecquid deſideraret ſi nō eēt interceptus. Quare plenū uerecundiæ illud ē: q;
 oīa opa tanq; nouiſſima inſcribere: & tanq; aliqd ſingulis fato ſit ademptū. Tria nō aplius (ut
 opinor) abſolute quæ traditē inſcripta ille fecit: quæ ſuis locis reddā: qto apparuit ſummā ar-
 tis ſecuritatē auctori placuiſſe. Et ob id magna inuidiā fuisse oīa ea. Ego plane meis adici poſſe
 multa cōſiteor. Nec his ſolis: ſed & omnibus quæ edidi. Vt obiter cauē iſtos homeromafſtical
 Ita. n. uerius dixerim: q; ut audio ſtoicos & dialecticos & epicureos quoq;. Nā de grammaticis
 ſemp expectatū parturiri aduerſus libellos: quos de grammatica edidi. Et ſubinde abortus fece-
 re iā decē annis: cū celenus ēt elephanti pariāt. Cernimus ēt aduerſus Theophrāſtū hominem
 in eloquentia tantū: ut nomē diuinū inde inuenerit ſcripſiſſe ēt ſceminā: & pueriū inde natū:
 ſuſpendi arborē eligendā. Nō quo mihi tēperare quo min' ad hoc p̄nacia ip̄a cenſoriū Caro-
 nis uerba ponā. Vt inde appareat: ēt Catoni d̄ militari diſciplina cōmētātis q; ſub Africano imo
 uero ſub Hannibale didiciſſet militare. Et ne africanū qdē ferre potuiſſet: q; impator triumphū
 reportaſſet: paratos fuiſſe iſtos q; obſtrectatione alienæ ſcientiæ ſibi acupat. Quid. n. ad
 te in meo uolumine? Scio ego quæ ſcripta ſunt. Hæc ſi palā proferant: multos fore q; inuiti le-
 gent. Sed ii poſſiſſimum q; ueræ laudis expertes ſunt. Eorū ego orōnes ſino præterſiſſe. Nec
 Planc' illepidē q; cū diceret Aſinius Pollio orōnes i eū parat: quæ ab ipſo aut liberis poſt mor-
 tē Planci ederenē ne reſpondere poſſet. Cū mortuū nō niſi laruas luſtari. Quo dicto ſic reper-
 cuſit illas: ut aqud eruditos nihil ipudentius iudiceſ. Ergo ſecuri ēt contra utilitigatores quos
 Caro eleganter & uitiis & litigatoribꝛ cōpoſuit. Quid. n. illi aliud q; litigāt: aut litē quærent?
 Exequimur reliqua p̄poſiti. Quia uero occupationibus tuis publico bono parcendū erat: quid

singulis cōtineat libris: huius epistolæ subiūxi. Sūmaq; cura ne plegēdos eos haberes operā dēdi
Tu p hoc & aliis præstabis: ne plegāt. S; ut qsq; desiderauerit aliqd i tm quærat: & sciat quo
loco inueniat. Hoc añ me fecit i lris nr̄is Valeri? Soran? i libris quos epopreidō scripsit. Vale.

SVMMATIM HAEC INSUNT LIBRIS SINGVLIS.

Primo præfatio operis ad T. Vespasianum imperatorem.
Item auctorum nomina: ex quibus desumpsit ea quæ per
sequit libris sex & triginta capita res singulas attingens.
Secundo de mundo: elementis & syderibus.
Tertio primus & secundus europæ sinus.
Quarto tertius europæ sinus.
Quinto describitur africa.
Sexto asiæ descriptio continetur.
Septimo de homine & rebus ab homine inuentis.
Octauo terrestrium animalium genera.
Nono aquatilia.
Decimo uolucrum genera.
Vndecimo insecta animalia.
Duodecimo plantæ odoratorum.
Tertiodecimo plantæ arborum peregrinarum.
Quartodecimo plantæ uitium.
Quintodecimo plantæ arborum frugiferarum.
Sextodecimo plantæ arborum siluestrium.
Septimodecimo plantæ satiuarum.
Octauodecimo natura frugū & cærealiū: ac studia agriculterior.
Nonodecimo linum spartum & hortenlia.
Vicesimo quæ cibis & medicinæ in plantis satius cōueniant.
Vicesimoprīmo flores & coronamenta.
Vicesimosecundo coronæ & medicinæ ex hær̄bis.
Vicesimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis.
Vicesimoquarto medicinæ ex arboribus siluestribus.
Vicesimoquinto medicinæ hær̄bar; sponte nascentiū.
Vicesimosexto noui morbi & medicinæ quædā hær̄bar; p morbos.
Vicesimoseptimo hær̄bæ aliæ quædā & medicinæ
Vicesimooctauo medicinæ ex hoīe & animalibus magnis.
Vicesimonono de medicinæ auctorib; & medicinæ ex reliq; aīalib;.
Tricesimo magia: & medicinæ quædā p membra.
Tricesimoprīmo medicinæ ex aquatilibus.
Tricesimosecundo reliqua ex aquatilibus.
Tricesimotertio metalla auri & argenti.
Tricesimoquarto metalla æris & plūbi: & artifices ærarit.
Tricesimoquinto pictūra coloreq; & pictores.
Tricesimosexto marmora & lapides.
Tricesimoseptimo gemmæ.

Libros
Mundū.
Hæctenus.
Tertius.
Africam.
Asia.
Mundus.
Ad reliqua
Animalium.
Sequitur.
Resant.
Animalium.
Hæctenus.
Externæ.
Oleam.
Pomiferas.
Natura.
Sequitur.
Syderum.
Maximum.
In hortis.
Compleffe.
Peraçta.
Ne siluæ.
Iplaq;
Sensit.
Crescit.
Dicta erat.
Natura.
Magicas.
Aquatiliū.
Ventum.
Metalla.
Proxime.
Metallog.
Lapidum.
Vt nihil.

LIBRO Secundo cōtinet de mūdo & cæ
lestibus & terrestribus & aeriis an fini
tus sit mundus: & an unus. Ca. i.
De forma eius Ca. ii.
De motu eius Ca. iii.
Cur mundus dicatur Ca. iiii.
De quatuor elementis Ca. v.
De septem planetis Ca. vi.
De deo Ca. vii.
De natura syder; errantiū Ca. viii.
De natura lunæ Ca. viiii.

Defect? sol? & lunæ & d nocte Ca. x.
De syder; magnitudine Ca. xi.
Quæ quis inuenerit in obseruatione cæ
lesti Ca. xii.
De defectibus Ca. xiii.
De lunæ motu Ca. xiiii.
Errantium motus & lumintum ca
nonica Ca. xv.
Quar eadem alias altiora: alias inferiora nī
deantur Ca. xvi.
Catholica syder; errantium Ca. xvii.

Quæ rō colores eorū mutet Ca. xviii.
 Solis motus: & dierum inæqualitatis ratio Ca. xix.
 Quare ioui fulmina assignent Ca. xx.
 Interualla syderum Ca. xxi.
 De syderum musica Ca. xxii.
 De mundi geometria Ca. xxiii.
 De repentinis syderibus Ca. xxiiii.
 De cometis & cælestibus prodigiis natura: & situ & generibus eorū Ca. xxv.
 Hipparchus de syderibus p̄ exēpla hystoriarū: faces: lampades: trabes: bolides: & chasma cæli Ca. xxvi.
 De cæli coloribus Ca. xxvii.
 De flamma cæli Ca. xxviii.
 De coronis cælestibus Ca. xxix.
 De circulis repentinis Ca. xxx.
 Plures soles. Ca. xxxi.
 Plures lunæ Ca. xxxii.
 Dierum lux nocte Ca. xxxiii.
 Clypei ardentes Ca. xxxiiii.
 Ostentum cæli Ca. xxxv.
 De discursu stellarum Ca. xxxvi.
 De stellis castoribus Ca. xxxvii.
 De aere Ca. xxxviii.
 De æstatis tempestatibus Ca. xxxix.
 De caniculæ exortu Ca. xl.
 Vis temporum anni statuta Ca. xli.
 De incertis tempestatibus Ca. xlii.
 De hymbris Ca. xliii.
 Quare lapides pluāt Ca. xliiii.
 De tonitruis & fulguribus Ca. xlv.
 Qua ratione eccho reddatur Ca. xlvi.
 De uentis Ca. xlvii.
 Naturæ & osuatiōes uetorū Ca. xlviii.
 Ventorum genera Ca. xlviiii.
 De repentinis flatibus Ca. l.
 Alia prodigiōsa genera tempestatum Ca. li.
 Quib⁹ i terris fulmia n̄ cadāt Ca. lii.
 Fulgurū genera & miracula Ca. liii.
 De obseruationibus Ca. liiii.
 De fulminibus euocandis Ca. lv.
 Catholica fulgurum Ca. lvi.
 Quæ nō feriant fulmine Ca. lvii.
 De pdigiōsis pluuiis lacte: sanguine: carne: ferro: lana: laterib⁹ coctis Ca. lviii.
 De crepitu armorum & tubarum de cælo auditō Ca. lix.
 De lapidib⁹ & cælo cadētib⁹ Ca. lx.
 De arcu cælesti Ca. lxi.
 De grandine: nix: pruina: nebula: rore Ca. lxii.
 De nubium imaginibus Ca. lxiii.
 De proprietatib⁹ cæli i locis Ca. lxiiii.
 De natura terræ Ca. lxv.
 De forma terræ Ca. lxvi.
 De antipodibus an sint Ca. lxvii.
 Quō aqua sit terræ innoxia Ca. lxviii.
 De nauigatōe maris & flūinū Ca. lxix.

Quæ portio terræ habitetur Ca. xx.
 Mediam esse mundi terram Ca. lxxi.
 De syderum inæqualitates: & de eclipsi: & ubi: & quare. Ca. lxxii.
 Quæ rō diurnæ lucis i terris Ca. lxxiii.
 Gnomica de eadem re & horologio primo Ca. lxxiiii.
 Vbi & qñ nullæ umbræ Ca. lxxv.
 Vbi bis anno umbræ: & ubi in contrarium Ca. lxxvi.
 Vbi longissimus dies: & ubi breuissimus. Ca. lxxvii.
 Item de horologio Ca. lxxviii.
 Quomodo dies obseruentur Ca. lxxix.
 Differentiæ gentium & rō Ca. lxxx.
 De motu terræ Ca. lxxxi.
 De terræ hiatibus Ca. lxxxii.
 Signa motus futuri Ca. lxxxiii.
 Auxilia cōtra mot⁹ futuros Ca. lxxxiiii.
 Portenta terrarū semel uisa Ca. lxxxv.
 Miracula terremotus Ca. lxxxvi.
 Quib⁹ locis maria recefferint Ca. lxxxvii.
 Ratiō insularū enascentium Ca. lxxxviii.
 Quæ & qb⁹ tprib⁹ enatæ sūt Ca. lxxxix.
 Quas terras iteruiperit maria Ca. xc.
 Quæ insulæ cōtinēti adiūctæ Ca. xci.
 Quæ terremotu mari permixtæ Ca. xcii.
 Quæ terræ ipse se forbuerūt Ca. xciii.
 Que urbes haustæ sint a mari Ca. xciiii.
 De piaculis Ca. xcvi.
 De terris semp̄ trementibus Ca. xcvi.
 De insulis semp̄ fluctuantib⁹ Ca. xcvi.
 Quib⁹ i terris n̄ pluāt: & aceruata terrarum miracula & cæterorū elefantorū Ca. xcvi.
 Qua ratione æstus maris accedat & recedat Ca. xcix.
 Vbi æstus extra rationem Ca. c.
 Miracula maris Ca. ci.
 Quæ potestas lunæ & terrenarū marina Ca. cii.
 Quæ solis: & quare salū maris Ca. ciii.
 Item de natura lunæ Ca. ciii.
 Vbi altissimum mare Ca. cv.
 Miracula aquarū fōtiū & flūinū Ca. cvi.
 Ignium & aquarum iuncta miracula: & de maltha Ca. cvii.
 De napta Ca. cviii.
 De semp̄ ardentibus locis Ca. cviii.
 Ignium p se miracula Ca. cx.
 Terræ uniuersæ mensura: longitudo & latitudo Ca. cxi.
 Harmonica mundi ratio Ca. cxii.
 Sūma res & stytoriarū & obseruationes. cccc. xvii. **INDEX AVCTORIBVS.**
 M. Varrone: Sulpitio Gallo: Tiberio Cæsare impatore. Q. Tubero. Tul. Cicero: L. Piso. T. Lilius: Cor. Nepotes Statio Sesonio: Celio Antipatro: Fabiano: Antiate: Mutiano: Cecina: & de hetrusca disciplina scrip-

fit: Tarqzio. L. Iulio: Aqlaq: Itē Sergio. .
EXTERNIS.

Platone: Hipparcho: Timarcho: Petosiri:
Neoepfo: Pythagoricis: Posidonio: Cafi:
mādro: Epigene: Gnomōico: Euclide: Cera
no phō: Eudoxo: Democrito: Critodemo:
Trasillo: Serapiōe: Dicearcho: Archimede:
Onesicrito: Eratosthene: Pythea: Herodo:
to: Aristotele: Ctesia: Arthemidoro: Ephe
sio: Ifidoro: Caraceno: Theopompo.

LIBRO Tertio cōtinentē sit: gētes: ma
ria: oppida: port: mōtes: flumina: men
suræ: populi q sunt aut fuerunt.

De europa	Ca. i.
Berbycæ lōgitudo & latitudo	Ca. ii.
Hispania citerior	Ca. iii.
Narbonensis prouincia	Ca. iii.
Italia tyberis roma cāpania	Ca. v.
Corfica	Ca. vi.
Sardinia	Ca. vii.
Sicilia	Ca. viii.
De lipara	Ca. viii.
De locris italix fonte	Ca. x.
Secundus europæ sinus	Ca. xi.
Regio italix quarta	Ca. xii.
Quinta regio	Ca. xiii.
Sexta regio	Ca. xiiii.
Octaua regio	Ca. xv.
De pado flumine	Ca. xvi.
De italia transpadana regio	Ca. xvii.
nona	Ca. xvii.
Veneria decima regio	Ca. xviii.
De istria	Ca. xix.
De alpi? & gētib? alpinis	Ca. xx.
Illiricum	Ca. xxi.
Liburnia	Ca. xxii.
Macedonia	Ca. xxiii.
Norici	Ca. xxiiii.
Pannonia	Ca. x+ v.
Dalmatia	Ca. xxvi.
Mesia	Ca. xx+ vii.
Insulæ: ionii & Adriatici sūma. Oppida gen tes xxvi. Sūma flūia clara. Sūmi mōtes præ clari. Sūmæ isulæ. Sūma ea quæ intercedi oppida & gētes. Summa res & hystorie & obseruationes. ccc. xxvi.	

EX AVCTORIBVS.

Turraneo Graculo: Corn. Nepote. T. Li
tio: Catone Cēsorio. M. Agrippa. M. Var
rone: Diuo Augusto: Varronē: Atracino:
Antiate: Rigino. L. Vete: Pōponio Mela
Curione patre: Cælio Aruntio: Sebofo: Li
cino: Mutiano: Fabritio Tusco. L. Ateio
Capitone: Verrio Flacco. L. Pifōe. C. Elia:
no: Valeriano.

EXTERNIS.

Artemidoro: Alexādro: Polybistore: Tu
cydide: Theophrasto: Ifidoro: Theopōpo:
Metrodoro Sepfio: Calicrate: Xenophōte:
Lampaceno: Diodoro Siracusano: Nym

phodoro: Caliphæ: Timagene.

LIBRO Quarto cōtinentē sit: gētes: ma
ria: oppida: port: mōtes: flūia: mēsuræ
populi qui sunt aut fuerunt.

Epirus	Ca. i.
Aetholia	Ca. ii.
Locri	Ca. iii.
Peloponnesus	Ca. iii.
Achaia	Ca. v.
De archadia	Ca. vi.
Græcia & attica	Ca. vii.
Thessalia	Ca. viii.
Magnesia	Ca. ix.
Macedonia	Ca. x.
Thracia	Ca. xi.
Insulæ iter eas terras iter quas creta eubo ia cyclades Sporades Mæotis Hellespon tus Ponti Mæoridis Daciæ Sarmatiæ & cy thiæ	Ca. xii.
Insulæ ponti	Ca. xiii.
Germaniæ	Ca. xiiii.
Insulæ in gallico oceano	Ca. xv.
Brithania hibernia	Ca. xvi.
Gallia	Ca. xvii.
Lugdunensis gallia	Ca. xviii.
Aquitania	Ca. xix.
Citerior hispania	Ca. xx.
Lusitania	Ca. xxi.
Insulæ in oceano	Ca. xxii.
Vniuersæ europæ mensura	Ca. xxiii.

Sūma oppida & gētes: Sūma flūia clara: Sū
ma mōtiū clara: Sūma isulæ q intercedi oppi
da & gētes. Sūma res hystorie & obseruatiōes

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Catone Cēsorio. M. Agrippa
Diuo augusto: Varrōe: Atracino: Cor. Ne
pote: Higino. L. Vete: Pōpōio Mela: Li
cino: Mutiano: Fabritio Tusco: Ateio: Capi
tone: Athetophilologo.

EXTERNIS.

Polybio: Hecateo: Hellanico Damasceno:
Eudoxo: Dicearcho: Timosthene: Ephoro:
Cratere grāmatico: Serapiōe: Anciochēse:
Callimacho: siculo: musico: Alexādro poly
bistore: Tucydides: Dosia: Anaximandro
Philistide: Malore: Dionysio: Aristide: Cal
lidemo: Menechino: Eratosthene: Antici
de: Heraclide: Philemone: Aieneponte: Py
thea: Ifidoro: Philenide: Xenagora: Asty
mōio: Staphylo: Agorafocrito: Metrodo
ro: Cleobulo: Posidonio.

LIBRO Quinto cōtinentē sit: gētes: ma
ria: oppida: portus: mōtes: flūia: men
suræ: populi q sunt aut fuerunt.

De mauritania	Ca. i.
Tingitana prouincia	Ca. ii.
Numidia	Ca. iii.
Africa	Ca. iii.

Cyrene	Ca.v.
Libya mareotis	Ca.vi.
Insulæ circa africanæ & aduersarum	
africanæ	Ca.vii.
Aethiopes	Ca.viii.
De asia	Ca.ix.
Alexandria	Ca.x.
Arabia	Ca.xi.
Syria palæstina phœnicis	Ca.xii.
Idumæa: syria: palæstina: samaria: ascalum:	
azotus: cæsarea.	Ca.xiii.
Iudæa: galilea: hierico: emmaus:	
Iydda: ioppe.	Ca.xiiii.
Iordanis	Ca.xv.
Asphaltides	Ca.xvi.
Gens hesenorum	Ca.xvii.
Decapolis	Ca.xviii.
Tyrus & sidon	Ca.xix.
Mons libanus	Ca.xx.
Syria antiochia	Ca.xxi.
Castus mons	Ca.xxii.
Cœle syria	Ca.xxiii.
Euphrates	Ca.xxiiii.
Palmira	Ca.xxv.
Hierapolis	Ca.xxvi.
Cilicia: & adiu: & gêtes: paphlagonia: isauria:	
homanaduz: piflidia: lycæonia: taurusmons:	
lycia	Ca.xxvii.
Indus fluuius	Ca.xxviii.
Laodicea apamea ionia	Ca.xxix.
Ephefus æolis troas pgamus	Ca.xxx.
Insulæ ante asiã: pampphilium mar: rhodus:	
samus: chiüs	Ca.xxxi.
Hellefpõtus: misia: phrygia: galacea: nicea:	
bithynia: bosphorus:	Ca.xxxii.
Sûma oppida & gêtes. Sûma fluiua clara. Sû-	
ma mōtiua clara. Sûma insulæ cxviii. Summa	
quæ interciderẽ oppida. Sûma res hystoriæ	
& obseruationes.	

EX AVCTORIBVS.

Agrippa: Suetonio: Paulino: Varrõ: Atracino: Cor. Nepote: Higino. L. Veteř. Mela: Domitio Corbulone: Licinio: Mutiano: Claudio Cæsar: Arutio: Liuij filio: Sebofo i actis triuphoz. **EX EXTERNIS.**
Iuba rege: Hecateo: Hellanico damasceno: Dicearcho: Bione: Timosthene: Philenide: Xenagora: Aftymdio: Staphylo: Dionysio: Aristotele: Aristocrato: Ephoro: Erato: the ne: Hipparcho: Panetio: Serapiõe: Antio: cheno: Callimacho: Agatocle: Polybio: Ti meo: Machania: Herodoro: Myrsilo: Ale xandro polybistore: Metrodoro: Posidonio qui pipluto: ide est de diuitiis: periegeleos: id est de terræ ambitu: Sorade: Periandro: Arctare Syconio: Eudoxo: Antigene: Cal lirate: Xenophonte Lâpaceno: Diodoro Syraculio: Hânones: Hamilame: Nympho doro: Calliphõe: Artemidoro: Megasthene Isidoro: Eubolo: Aristocreonte.

L IBRO Sexto continēt situs: gêtes: ma	
ria: oppida: portus: flumina: mensuræ:	
populi qui sunt aut fuerunt.	
Ponti mariandinorum	Ca.i.
Gens paphlagonum & cappado	
cum	Ca.ii.
Cappadocia	Ca.iii.
Chemistidæ regionis gêtes	Ca.iiii.
Regio colchica: ancheit: & cæteri	
eodem tractu	Ca.v.
Bosphorus: cimeric: mazotis	Ca.vi.
Gentes circa mazotim	Ca.vii.
Armenia duæ	Ca.viii.
Armenia maior	Ca.ix.
Albania hiberia	Ca.x.
Portæ caucasæ	Ca.xi.
Insulæ in ponto	Ca.xii.
Gêtes in scythico oceano	Ca.xiii.
Media: caspiæ porte: caucasie	Ca.xiiii.
Gêtes circa hyrcanū mare	Ca.xv.
Item gentes	Ca.xvi.
Scytarum gentes	Ca.xvii.
Fluuius ganges	Ca.xviii.
Ganges india	Ca.xix.
Indus fluuius	Ca.xx.
Arii & iunctæ gentes	Ca.xxi.
Taprobanæ insula	Ca.xxii.
Capissenæ daritis carmāia	Ca.xxiii.
Sinus persicus & arabicus	Ca.xxiiii.
Cascadr' isula pthor: regna	Ca.xxv.
Media: mesopotamia: babylon: se /	
leucia	Ca.xxvi.
Flumen tigris	Ca.xxvii.
Arabia: nomades: nabatei: omani: tilos: &	
ogyris insulæ	Ca.xxviii.
Sinus maris rubri troglodytici	
& æthiopici	Ca.xxix.
Nultiformes & miræ hominum	
effigies	Ca.xxx.
Insulæ æthiopici maris	Ca.xxxi.
De fortunatis insulis	Ca.xxxii.
Terræ per mensuras computatæ	
digestio	Ca.xxxiii.
Digestio terrar: in paralellos & um /	
bras pares	Ca.xxxiiii.
Sûma oppida. c. lxxxv. Sûma gêtes d. lxxi	
Sûma fluuij clara. c. lxxx. Sûma mōtes cla	
ri. xxxviii. Sûma insulæ. c. viii. Sûma quæ in	
tercider' oppida aut gêtes. lxxxv. Sûma res	
& hystoria: & obseruationes duo milia. cc. xliii	
EX AVCTORIBVS.	
M. Agrippa: Varrone: Atracino: Cor. Ne	
pote: Higino. L. Veteř. Mela: Põponio:	
Domitio Corbulone: Licinio: Mutiã: Clau	
dio Cæsare: Aruntio: Sebofo: Fabritio Tu	
fco. T. Liuij: Seneca: Higidio.	
EX EXTERNIS.	
Iuba rege: Hecateo: Hellanico damasceno:	
Eudoxo: Dicearcho: Etonio: Timosthene:	
Patrocle: Demodemante: Clitarcho: Erato:	

sthene: Alexandro magno: Ephodoro: Hip-
parcho: Panetio: Callimacho: Artemidoro:
Apollodoro: Agatocle: Polybio: Vinaco
Siculo: Alexandro Polyhistor: Isidoro: Hā-
mometo: Metrodoro Pofidonio: Onesicri-
to: Nearcho: Megasthene: Diogenete: Ari-
stocreonte: Bione: Dialdone: Simonide mi-
nore: Basile: Xenophonte Lampfaceno.

LIBRO Septimo cōtinentur gentiū mira- biles figuræ.

Gentium mirabiles figuræ	Ca. i.
De scythib: & liarum diuersitate gen- tium	Ca. ii.
De prodigiosis partibus	Ca. iii.
De mutatione sexus & geminis par- tibus	Ca. iiii.
De hoīe generando & piendi tprā pillustria exēpla mensibus. vii. ad. xi.	Ca. v.
De conceptibus & signa sexus in grauidis p- tinentia ante partū	Ca. vi.
De conceptu hominum & genera- tione	Ca. vii.
De agrippis	Ca. viii.
Mōstruosi pt' excisi utero	Ca. ix.
Qui sint uopisci	Ca. x.
Exēpla numerosæ sobolis	Ca. xi.
Exempla similitudinum	Ca. xii.
Quæ sit generandi ratio	Ca. xiii.
Item de eodē multiplicius	Ca. xiiii.
De mensuris mulierum	Ca. xv.
Item de ratione partuum	Ca. xvi.
Insignia corporum	Ca. xvii.
Exēpla uariarum figurarum	Ca. xviii.
Diuerfosq; morum exempla	Ca. xix.
De fortitudine & uelocitate	Ca. xx.
De visu	Ca. xxi.
De auditu	Ca. xxii.
Exempla patientiæ	Ca. xxiii.
Memoriæ exempla	Ca. xxiiii.
Laus. C. Iulii Cæsaris	Ca. xxv.
Laus Pompei magni	Ca. xxvi.
Laus Catonis primi	Ca. xxvii.
Item de fortitudine	Ca. xxviii.
Diuerfæ laudes plurimorum	Ca. xxix.
De Platone: Ennio: Virgilio. M. Varrone: & M. Cicerone	Ca. xxx.
De morum honestate	Ca. xxxi.
De auctoritate	Ca. xxxii.
De diuinitate	Ca. xxxiii.
De nascica	Ca. xxxiiii.
De pudicitia	Ca. xxxv.
De pietate	Ca. xxxvi.
De artiū plurimarū excellentia: astrologia: grammatica: geometria	Ca. xxxvii.
Item mira opera artificis	Ca. xxxviii.
De seruitiis	Ca. xxxix.
De præstantia gentium	Ca. xl.
De foelicitate foeminae	Ca. xli.
Varia exempla fortunæ	Ca. xlii.

De bis proscriptis. L. Sylla. Q. Me- tello	Ca. xliiii.
De altero Metello	Ca. xliiii.
De Diuo Augusto	Ca. xlv.
Quos beatissimos dii iudicau- runt	Ca. xlv.
Quem uiuentem ut deum coli iusse- runt	Ca. xlvii.
De spatiis uitæ longissimis	Ca. xlviii.
De uarietate nascendi	Ca. xlix.
In morbis uaria exempla	Ca. l.
De signis mortis	Ca. li.
De his q elati reuixerunt	Ca. lii.
De moribus repentinis	Ca. liii.
De sepultura	Ca. liiii.
De aia: uel de manibus: uel d resurrectione uerba gentilium inania.	Ca. lv.
Quæ quis inuenerit in uita	Ca. lvi.
In quo prim' gentiū cōsensu	Ca. lvii.
De litteris antiquis	Ca. lviii.
Quādo primū tōsiores romæ	Ca. lix.
Quando primū horologia	Ca. lx.
Sūma rs & bystorie & obfuitōes d. cc. xlvii	

LEX AVCTORIBVS.

Verrio Flacco: Cn. Gelio: Licinio: Mutia /
no: Mutio: Masurio: Agrippino: Claudio
Cæsār. M. Cicerōe: Afinio Pollione: Mes-
sala: Ruffo: Nepote Cornelio: Virgilio. L.
Cordo: Melisso: Sebofo: Cor. Celso: Maxi-
mo Valerio: Trogo: Nigidio Figulo: Pōpo-
nio attico: Pediano asconio: Sabino: Cato-
ne Censorio: Fabio uestale.

LEX TERNIS.

Herodoto: Aristea: Betone. Sigono: Crate-
re: Agatharide: Calliphane: Aristoteli:
Nymphodoro: Apollodoro: Philarcho:
Damone: Megasthene: Ctesia: Taurōe: Eu-
doro: Onesicrito: Clitarcho: Duride: Arte-
midoro: Hippocrate Medico: Asclepiade
medico: Hesiodo: Anacreōte: Theopōpo:
Hellanico damasceno: Ephodoro: Epige-
ne: Berofo: Petosiri: Neocepso: Alexandro
polyhistor: Xenophonte: Callimacho: De-
mocrato: Diulio: Polyhistor: hystorico: Stra-
tone: qui cōtra Ephori theoremata scripsit.
Heracleide pōtico: Asclepiade: qui tragodu-
mena phō: Stephano: Egesia: Archimacho:
Tucydide: Mnestygitione: Xenagora: Me-
trodoro: Scepso: Anticlido: Critodemo.

LIBRO Octauo continent animalū ter- restrium naturæ peditantum.

De animalibus terrestrib' elephātō: cōmē datio: & de sensu eorum	Ca. i.
Quando primum iuncti	Ca. ii.
De docilitate eorum	Ca. iii.
De clementia eorū: & q picula sua intelligāt & de tygridis truculentia	Ca. iiii.
De intellectu & memoria eorū	Ca. v.
Quando primū in italia	Ca. vi.

Pugnae eorum Ca. vii.
 Quomodo capiantur Ca. viii.
 Quomodo domantur Ca. ix.
 De partu eorū & filia natura Ca. x.
 Vbi nascant & de discordia eorum &
 draconum Ca. xi.
 De solertia animalium Ca. xii.
 De draconibus Ca. xiii.
 De serpentib' maximis & bois Ca. xiiii.
 De scythicis animalibus & septen-
 trionalibus Ca. xv.
 De leonibus Ca. xvi.
 De pantheris Ca. xvii.
 De tigridis natura & camelopardi
 & qñ primū uisa romæ Ca. xviii.
 De chao & cepho Ca. xix.
 De rhinocrote Ca. xx.
 De lyncibus & spingibus & cocrutis cerco-
 pithecis indicis bubus leucocutis eale: tau-
 ris æthiopiæ: mantiora monocrote: catē/
 blepæ: basilisco Ca. xxi.
 De lupis Ca. xxii.
 De serpentibus Ca. xxiii.
 De icneumone Ca. xxiiii.
 De crocodilo & hippopotamo Ca. xxv.
 Quis prim' romæ hippopotamū & crocodi-
 los ostendit: & medicinæ ab animalibus re-
 pertæ Ca. xxvi.
 Quæ aialia quas hæbras ostēderūt cerui la-
 certi: hirūdines: testudines: mustella: ciconia
 ap: agui: draco: pãthera: elephas: ursi: cerui
 palubes: colubæ: grues: cornu Ca. xxvii.
 Prognostica animalium Ca. xxviii.
 Ciuitates & gentes a minutis animalibus
 deletæ Ca. xxix.
 De hyena & crocuta & mantiora & fibris &
 lutris Ca. xxx.
 De ranis & uitulis marinis & stellio-
 nibus Ca. xxxi.
 De certis Ca. xxxii.
 De tragelapho & cameleonte & reliquis co-
 lorem mutantibus Ca. xxxiii.
 De tarando & lycæone & thoe Ca. xxxiiii.
 De hystrice Ca. xxxv.
 De uris & foetibus eorū Ca. xxxvi.
 De muribus ponticis & alpinis & he-
 rinacis Ca. xxxvii.
 De leontophono: lynce: melibus: &
 sciuris Ca. xxxviii.
 De uipa: coeleis & lacertis Ca. xxxix.
 De canibus Ca. xli.
 Ad canis rabidi morsum Ca. xli.
 De natura equorum Ca. xlii.
 De asinis & mulis Ca. xliii.
 De bubus Ca. xliiii.
 De api boue Ca. xlv.
 De natura pecorū & pectudum Ca. xlvi.
 De generibus lanarū & uestiū Ca. xlvii.
 De musmono Ca. xlviii.
 De capris & generatiōe earū Ca. xlix.

De suisbus & natura earum Ca. l.
 De uiuariis bestiarum Ca. li.
 De semiferis animalibus Ca. lii.
 De simis Ca. liii.
 De leporibus Ca. liiii.
 De damnis Ca. lvi.
 De muribus & gliribus Ca. lvi.
 Quæ aialia quibus locis nō sint Ca. lvii.
 Quæ aduenis noceant Ca. lviii.
 Sūma res & hystriciæ & obseruationes. dcc.
 lxxxviii. EX AVCTORIBVS.
 Mutiano: Icilio: Verrio Flacco: L. Pisonē:
 Cor. Valeriano: Catōe celsorio: Fenestella:
 Trogo: Actio: Columella: Virgilio: Varro
 ne: L. Metello: Scipione: Cor. Celfo: Nigi-
 dio: Trebio nigro: Pomponio Mela: Mani-
 lio Sura. EXTERNIS.
 Iuba rge: Polybio: Onesicrito: Isidorus: An-
 tipatro: Aristotele: Demetrio physico: De-
 mocrito: Teophrasto: Euante. Apocha qui
 olympionica: Hierde rege: Attalo rge: Phi-
 lometere rege: Ctetia: Duride: Philisto: Ar-
 chita: Philarcho: Amphilocho: Ateneo:
 Anaxipoli: Thasio: Apollodoro Ienio: Ari-
 stophæa miletio: Antigono cinea: Agatho-
 clechio: Apollonio pergamo: Aristan-
 dro ateneo: Bacio millelio: Bione solense
 Cherea ateneo: Diodoro prieneo: Dione co-
 lophonio: Epigene: Rhodio: Euagone Ta-
 sio: Euphrōio: Ateneo: Hegesia: Marcneo
 Menandro prienio: Heracleote: Menecrate
 poeta: Androcione q d agricultura scripsit:
 Elcione qui item: Dionysio q magene tran-
 stulit: Diophane q ex Dionysio epitoma se-
 cit: Archelao rege: Nicandro.

LIBRO Nono continent animalū aqua-
 tiorū: hystriciæ & naturæ.
 De aquatiliū natura Ca. i.
 Quare maxia in mari aialia Ca. ii.
 De indicis maris beluis Ca. iii.
 Quæ i oceano quorū maxia Ca. iiii.
 De tritonum nereidum & elephpatorū mari-
 norum figuris Ca. v.
 De balenis & orcis Ca. vi.
 An spirent pisces: an dormiāt Ca. vii.
 De delphinis & eorum natura mi-
 rabili Ca. viii.
 De torfionibus Ca. ix.
 De testudinibus quō capiant Ca. x.
 Quis primus testudines secare insti-
 tuerit Ca. xi.
 Tegmenta aquatiliū Ca. xii.
 De uitulo marino Ca. xiii.
 De piscibus pilo carentibus: & quō pariant
 & quot eorum genera Ca. xiiii.
 De nominibus & naturis multorum pi-
 scium Ca. xv.
 De atuguriis & diuersitate pi-
 scium Ca. xvi.

Du mugili & alijs piscibus: & q̄ nō idē ubiq̄
 placeant Ca. xvii.
 De mulo: & coracino: falpa: fal /
 mone Ca. xviii.
 De exoceto: muribus: polypis: &
 murenis Ca. xix.
 Digestio piscium in figuras cor /
 porum Ca. xx.
 De anguillis Ca. xxi.
 De captura eaq̄ i lacu benaco Ca. xxii.
 De murenæ natura Ca. xxiii.
 De planis piscibus Ca. xxiiii.
 De echino pifce: eiusq̄ natura mi /
 bili Ca. xxv.
 De uarietate naturæ piscium Ca. xxvi.
 De miluo pifce & dracone ma /
 rino Ca. xxvii.
 De pifcib⁹ sanguine carentib⁹ Ca. xxviii.
 De soligine & sepiis: & polypis: &
 naupliis Ca. xxix.
 De onigena: locustis & cancris: co /
 deis & conclis Ca. xxx.
 De cancris Ca. xxxi.
 De cocleis Ca. xxxii.
 De pectinibus Ca. xxxiii.
 De diuitiis marinis Ca. xxxiiii.
 Quomodo nascentē & ubi: & quō inueniunt /
 tur margaritæ Ca. xxxv.
 De natura purpuræ & muricis Ca. xxxvi.
 Quot sunt genera Ca. xxxvii.
 Quo capiuntur tempore Ca. xxxviii.
 Romæ quando ufus purpuræ Ca. xxxix.
 De precio earum Ca. xl.
 De tingendo amethystino & cocco
 biffi no Ca. xli.
 De pinna & pinnotere: & aquatiliū
 fenſu Ca. xlii.
 De scolopendris: & uulpibus &
 glanis Ca. xliii.
 De ariete pifce Ca. xliiii.
 De his quæ tertiā naturā hñt nō aialū neq̄
 fruticū: & d̄ urticis: & spōgiis Ca. xlv.
 De caniculis marinis Ca. xlvi.
 De animatib⁹ q̄ ſilicea teſta: & q̄ ſine uillo i /
 cludūt & ſilis fordidis aialib⁹ Ca. lvii.
 De uenenatis marinis Ca. lviii.
 De morbis pifcium Ca. xlix.
 De generatione eorū mira Ca. l.
 Item de generatione: & qui pifces ota pa /
 riant Ca. li.
 De uuluis pifcium Ca. lii.
 De longiſſima uita pifcium Ca. liii.
 De uiuariis oſtreas: & quis primus in /
 tenerit Ca. liiii.
 Quis primus murenarum tuiua /
 ria fecerit Ca. lv.
 De cocleas uiuariis: & quis primus in /
 ſtituit Ca. lvi.
 De pifcibus terrenis Ca. lvii.
 De muribus nili Ca. xlviii.

De anthia pifce: & quō capiat Ca. lix.
 De ſtellis marinis Ca. lx.
 De dactylis eorūq̄ miraculis Ca. lxi.
 De inimicitis & amicitiis inter ſe aqua /
 tilium Ca. lxii.
 Sūma res & hyſtoriæ & obſeruatiōes dc. l.

LIBRVS VCTORIBVS.

Turranio: Graculo: Trogo: Mœccenate:
 Albo ſtauo: Corn. Nepote: Valerio mino:
 grapho: Fabiano: Feneſtella Muriano: He /
 ſio Scilone: Statio ſeboſo: Meliſſo. Seneca:
 Cicerone: Macro: Aemilio: Meſſala Corui
 no: Trebonio Nigro: Nigidio.

TEXTERNIS.

Ariſtotele: Archilao rege: Callimacho: De
 mocrito: Theophrasto: Traſillo: Hegeli /
 dēo: Cudnio: Alexandro polyhiſtore.

LIBRO Decimo cōtinent naturæ & hy / ſtoriæ animalium uolatiliū.

De naturā auium Ca. i.
 De phœnice Ca. ii.
 De aquilis Ca. iii.
 Quando legionum ſigna eſſe cœ
 perint Ca. iiii.
 Mirum de aquila Ca. v.
 De uulturibus Ca. vi.
 De ſanquale Ca. vii.
 De accipitribus Ca. viii.
 De cocyce quæ a ſuo genere in /
 terimitur Ca. ix.
 De miluis Ca. x.
 Digestio auium p genera Ca. xi.
 De inauſpicatis auibus: cornice: cor /
 uis: bubone Ca. xii.
 De incendiaria Ca. xiii.
 De cliuina Ca. xiiii.
 De auibus incognitis Ca. xv.
 De auibus nocturnis Ca. xvi.
 De noctuis Ca. xvii.
 De pico martio Ca. xviii.
 De uncis ungues habentibus & di /
 gytoſ Ca. xix.
 De patonibus: & quis eos primus co /
 mederit Ca. xx.
 De gallis: & quomodo caſtrētur: & gallina /
 ceo locuto Ca. xxi.
 De anſeribus: & quis prim⁹ ietur anſeritum
 comederit: & de adipe anſerino coma /
 geno Ca. xxii.
 De gruibus: ciconiis: oloribus: & peregrinis
 auib⁹: & coturnicib⁹: d̄ glote Ca. xxiii.
 De hirundinib⁹: merulis: turdis: & ſturnis:
 turturibus & palumbis Ca. xxiiii.
 Quæ auium perennes: quæ ſemeftrēs: quæ
 trimeftrēs Ca. xxv. m. mc
 De auibus mira Ca. xxvi. mm
 De auibus ſeleucidibus Ca. xxvii. mn
 De ibi Ca. xxviii. mc
 Quæ aues i qb⁹ locis ſi ſc̄: & q̄ mutāt colo /

rem & uocem: & de lusciniis Ca. xxix.
 De merulis Ca. xxx.
 Tēpus atium genituræ Ca. xxxi.
 De halcyonibus: & de diebus earum nauiga-
 bilibus: & gauiæ: & reliquo aquaticarum ge-
 nere Ca. xxxii.
 De diuersitate nidificantium atium agathi-
 lis: cinamulgis & perdicibus Ca. xxxiii.
 De columbis Ca. xxxiiii.
 De palūbis & differentia palum-
 barum Ca. xxxv.
 De passeribus Ca. xxxvi.
 De tinnungulo Ca. xxxvii.
 De uolatu & incessu atium Ca. xxxviii.
 De apodibus Ca. xxxix.
 De caprimulgis & plateis Ca. xl.
 De ingeniis auium Ca. xli.
 De carduele & pſytaco: & atibus quæ lo-
 quuntur Ca. xlii.
 De coruorum intelligentia Ca. xliii.
 De diomedeis auibus Ca. xliiii.
 Quæ aialia nihil discant Ca. xlv.
 De potu auium Ca. xlii.
 De ematopodi: onocrotali: & de pere-
 grinis auibus Ca. xlvii.
 De multaꝝ auū noīb? & naſa Ca. xlviii.
 De notis auibus & fabulosis Ca. xlix.
 Quis gallinas facire instituerit: de auariis
 & qꝛ ea primis instituerit Ca. l.
 De efopi patina Ca. li.
 De generatione auium: & præter aues quæ
 quadrupedes oua pariant Ca. lii.
 De tempore & generatione incuba-
 tus auium & coitu Ca. liii.
 De titiis & remediis incubatū Ca. liiii.
 De auguriis quorum Ca. lv.
 Quæ gallinæ optimæ Ca. lvi.
 De morbis earum & rmediis Ca. lvii.
 De conceptu & numero foetus
 auium Ca. lviii.
 De pauone & anseribus Ca. lix.
 De ardeolis & quomodo seruen-
 tur optime oua Ca. lx.
 Quæ uolucrum sola animal pariat & la-
 cte nutriat Ca. lxi.
 De conceptu uiperæ & partus: & quæ ter-
 restrium oua pariant Ca. lii.
 De generatione terrestrium Ca. liiii.
 De uaria generatione auium Ca. liiiii.
 De murium foetu Ca. lkv.
 De spina hominis anguē naſci Ca. lxvi.
 De salamandra Ca. lxvii.
 De his quæ nascuntur ex nō genitis: & quæ
 nata nihil gignunt Ca. lxviii.
 De sensibus animalium Ca. lxix.
 Auditū & olphatū eē piscib? Ca. lxx.
 Taſtū commune eſſe omnib? Ca. lxxi.
 Que uenenis uiuāt: & q̄ terra Ca. lxxii.
 De cibo & potu quorūdā Ca. lxxiii.
 Quæ inter ſe diſſideant: & quæ inter

ſe conueniant Ca. lxxiiii.
 De ſomno animalium Ca. lxxv.
 Sūma res & hyſtoriz & obſeruaciones. dcc.
 xxiiii. **EX AVCTORIBVS.**
 Manilio: Cornelio: Valeriano: Actio: Vm-
 britio meliore: Maſſurio: Sabino: Antifio
 Labeone: Trogo: Cremutio: M. Varrone:
 Macro: Aemilio: Emiſſio: Mutiano: Nepo-
 te: Fabiano piſtore. T. Lucretio: Cor. Cel-
 ſo: Oratio: De luſo: Higinio: Sarſenis: Hi-
 gido: Manilio Sura.

EXTERNIS.

Homero: Phœmonoe: Philemone: Boeto:
 q̄ onyogonia illa quæ de auguriis: Anſtote-
 le: Theophrasto: Callimacho: Eſchilo: Hie-
 rōe rege: Philometere rege: Archita: Am-
 phiocho athenieſe: Anaxipoli thaſio: Apol-
 lodoro lēnio: Ariſtophane milleſio: Anti-
 gono cymeo: Agatocle chio: Apollonio p-
 gameno: Ariſtandro athenico: Bachio miſle-
 ſio: Bione Solenſe: Cherea athenienſe: Dio-
 doro priēnio: Dione colophonio: Democri-
 to: Diophane nicēſe: Epigene rhodio: Eu-
 gora thaſio: Euphronio athenico: Iuba An-
 drotione qui de agricultura: Aſcrione q̄ itē:
 Dionyſio qui magonē tranſtulit: Diophāe q̄
 ex Dionyſio epitoma fecit: Nicandro: Cne-
 ſicrito: Philarcho: Heſiedo.

LIBRO Vndecimo cōtinēſ hyſtoriz &
 naturæ paruorū aialū & reptiliū.
 De inſectorum genere Ca. i.
 De ſubtilitate naturæ in his Ca. ii.
 Vtrū ſpirāt an habeāt ſanguinē Ca. iii.
 De corpore eorum Ca. iiii.
 De apibus Ca. v.
 Qui ordo naturæ in eis Ca. vi.
 De uocabulis operis Ca. vii.
 Ex quibus floribus opa fiāt Ca. viii.
 De amatoribus earum Ca. ix.
 Ratio operis Ca. x.
 De fucis Ca. xi.
 Quæ natura mellis Ca. xii.
 Quæ optima mella Ca. xiii.
 Quæ gēra mellis in ſingulis Ca. xiiii.
 Quō probentur mella Ca. xv.
 De tertio genere mellis: & quomodo
 apes probentur Ca. xvi.
 Quæ regiminis ratio Ca. xvii.
 De gēre apū: & q̄ iimica apib? Ca. xviii.
 De morbis apum Ca. xix.
 De continendis apibus: & quomodo re-
 parentur Ca. xx.
 De ueſpis & crabronibus Ca. xxi.
 De bombeiibus & bombyli: & necy dalo: &
 quis primus bombicinam ueſtem in-
 tenerit Ca. xxii.
 De bombee coa Ca. xxiii.
 De araneis & generatōe earū Ca. xxiiii.
 De ſcorpionibus Ca. xxv.

De stellionibus Ca. xxvi.
De cicadis Ca. xxvii.
De pennis insectorū & scarabeis & reliquis scarabæorū generibus Ca. xxviii.
De locustis Ca. xxix.
De formicis nostratibus Ca. xxx.
De indicis Ca. xxxi.
De diuersitate insectorū Ca. xxxii.
De animalibus in ligno & ex ligno nascentibus Ca. xxxiii.
De aialis cui cibi exitus nō est Ca. xxxiiii.
De tineis & culicibus & de diuersitate earū Ca. xxxv.
De pyrali siue pyrausta Ca. xxxvi.
Historia naturæ animalium per singula membra Ca. xxxvii.
De sanguine & quorū celerrime siccet & quorū nō coeat quorū grauissimus uel tenerissimus quorū nullus Ca. xxxviii.
An in sanguine principatus & tergores & pilis & māmīs & uestitu Ca. xxxix.
Notabilia aialia quæ māmīs Ca. xl.
De lacte & unde calceus nō fiat Ca. xli.
De diuersitate caletorum Ca. xlii.
Differentia membrorū hominis a cæteris animalibus Ca. xliiii.
De simiāq; multitudine Ca. xliiii.
De unguibus Ca. xlv.
De ungulis Ca. xlv.
De pedibus auium & unguib? Ca. xlvii.
De pedibus insectorū a duobus ad centum Ca. xlviii.
De pomilionib? & genitalib? Ca. xlix.
De caudis Ca. l.
De uocibus Ca. li.
De agnascensibus mēbris & dicta aristotelis de uita hominis Ca. lii.
De aia & de habitu animalium & quæ gustata interimant & de uictu hoīs & quibus d cauis non coquatur Ca. liii.
De corpulentia augēda uel minuēda & quæ gustu samē ac sitim sedent Ca. liiii.
Sūma res & hystoriæ & obfuationes. ii. m. cc. lxx.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrō: Higino: Scrophas: Sarsena: Celso Cor. Aemilio Macro: Virgilio: Columella: Iulio Aquilio qui de hetrusca disciplina scripsit: Tarquitio qui item: Vmbritio q itē. Catone Celsorio: Domitio Caluino: Trogo: Melisso: Fabiano: Muriano: Nigidio: Manilio: Opio. **EXTERNIS.**
Aristotele: Democrito: Neoptolemo: qui mella scripsit: Aristomacho qui item: Philisto q item: Nicandro: Menecrate: Dionysio q m agonem transfuit: Empedocle: Callimacho: Attalo rege: Apollodoro q de bestium uenenatis: Hippocrate: Eriphilo: Erasistrato: Asclepio: Themisone: Posidonio stoico: Menandro priēnense: Heraclide: Euphrōio

atenco: Theophrasto: Hesiodo: Philometere rege.

LIBRO Duodecimo cōtinet d arborib?.
De arborū honore & qn platanus primū italia: & de natura earum Ca. i.
De chameplatano: & quis tonderit uiridaria Ca. ii.
De peregrinis arboribus & malo assyrio Ca. iii.
De indiæ arboribus: uel quando romæ habebus primum Ca. iii.
De spina & ficu indicis Ca. v.
De arbore pala & arboribus indicis sine nominibus & laniferis Ca. vi.
De piperis arboribus: & gariophyllo & aliis pluribus Ca. vii.
De machir & arboribus gentis amanæ Ca. viii.
De bdelio: & arboribus persici maris Ca. ix.
De arboribus persicæ insulæ & lanigeris arboribus Ca. x.
De gossāpino & arborib? ex qb? uestes fiūt & qb? mōis cōstēt arborū fruct? Ca. xi.
De costo & nardo & differentiis nardi Ca. xii.
De assaro amomo: & amomi: & de cardamomo Ca. xiii.
De thure & arboribus thuris Ca. xiii.
De natura thuris & generib? Ca. xv.
De myrrha & arboribus myrrhæ Ca. xvi.
De generibus myrrhæ & natura & precio eius Ca. xvii.
De mastice: ladano: & bruta: enhemō: & strobo & styrace Ca. xviii.
De foelicitate arabicæ Ca. xix.
De cinnamomo & xilocinnamomo & casia Ca. xx.
De isocinnamomo & cancamo ac taro Ca. xxi.
De serichato & gabalio: de myrobalano Ca. xxii.
De phœnicobalano & calamo odorato Ca. xxiii.
De hāmonico & spagno Ca. xxiiii.
De cypero & spalatro Ca. xxv.
De balsamo & opobalsamo & xilobalsamo: & styrace & galbana Ca. xxvi.
De panace & spodylio & malobalthro Ca. xxvi.
De eleomphacio Ca. xxvii.
De yrio & oenanthē: & de elate arbore & cinnamo & comaco Ca. xxix.
Sūma res & hystoriæ & obfuationes. cccc lxxviii. **EX AVCTORIBVS.**
M. Varrone: Mutiano: Virgilio: Fabiano: Sebofo: Pomponio Mela: Flauio Proculo: Trogo: Higino: Claudio Cesare: Cor. Nepotes: Sex. Nigro q græce d medicina scrip/

lit: Cassio Hemina. L. Pisone: Tuditano: Antiater. **EXTERNIS.**
 Theophrasto: Herodoto: Callisthene: Isigono: Clitarcho: Anaximene: Duride: Nearcho: Onesicrito: Polycrito: Olympiodoro: Diogeneto: Nigibulo: Anticlide: Carete: Cydonio: Menechino: Dorotheo: Xenia de eolico: Anteo: Epipodo: Cherea: Democles: Ptolemæo: Lago: Marfia Macedone: Zoilo: Item Democrito: Amphilocho: Aristomacho: Alexanro polyhistore: Iuba: Apollodoro q de odoribus scripsit: Heraclide medico: Archidemo: Item Dionysio: Item Democle: Item Euphrone: Item Opfenide: Item Diagera: Item Iolla: Item Heraclide Tarentino: Zenocrate ephesio.

LIBRO Tertiodecimo continet de unguentis et arboribus maritimis.
 De unguentis & quod primū sūt cognita nobis & de compositione Ca. i.
 Quod unguentum regale uocetur & quæ diaphanata & qualiter seruentur Ca. ii.
 Quanta in unguentis luxuria: & quando primum romanis in usu Ca. iii.
 De palmis et nata earū gñribus Ca. iiiij.
 De lyriæ arboribus Ca. v.
 De terebintho Ca. vi.
 De ficu ægyptia et cypria Ca. iij.
 De ceraunia et filiqua Ca. viij.
 De pisco ægypti et spia ægyptia Ca. ix.
 De pruno et arboribus circa memphim Ca. x.
 De gummi generibus et papyro Ca. xi.
 De generibus chartarū: & quod chartæ fiāt: & de coartarum pbatone & uinis et glutino earum Ca. xij.
 De libris Nummæ Ca. xiiij.
 De arboribus æthiopie Ca. xiiij.
 De atlantis arboribus & citreis: & q in his latentes: & q uituperentur Ca. xv.
 De arbore trogete Ca. xvi.
 De arbore lotho Ca. xvij.
 De scapo ipso & radice lothi Ca. xviii.
 De paliuro & punico malo: & de flore punici mali Ca. xix.
 De asie & græciæ fructibus Ca. xx.
 De timelea siue camelea & tragacantha & de trago siue scorpione & myrice & bria & galla Ca. xxi.
 De enonymo & andrachna conzrygia & thapsia Ca. xxii.
 De cappari siue cynobato aut ephesista phyle: & de saripha Ca. xxiii.
 De spina babylonis regia: & de cutilo Ca. xxiiii.
 De fructibus & arboribus nostri maris atq; rubri & indici Ca. xxv.
 Sūma res & hyistoriæ & obseruatōnes. cccc. lxxviii.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Mutiano: Virgilio: Fabiano: Sebofo: Pomponio Mela: Fabio: Higino: Trogo: Proculo: Claudio: Cæsar: Cor. Ne pote: Sex: Nigro q græce de medicina scripsit: Cassio hemina. L. Pisone: Tuditano: Antiater.

EXTERNIS.

Theophrasto: Herodoto: Callisthene: Isidoro: Clitarcho: Anaximene: Duride: Nearcho: Onesicrito: Olympiodoro: Diogene: ro: Cleobolo: Anticlide: Crate: Mitenleone: Menetimodoro: Thebano: Dorotheo: Atheniense: Lyco: Anteo: Epippo: Dione: Adimantho: Ptolemæo: Lago: Marfia Macedone: Zoilo: Item Democrito: Amphilocho: Alexandro polyhistore: Aristomacho: Iuba: Apollodoro q de odoribus scripsit: Heraclide medico: Boene medico: Archidemo: Item Dionysio: Item Democle: Item Euphrone: Item Mneside: Item Diagera: Item Iolla: Item Heraclide Tarentino: Xenocrate ephesio.

LIBRO

Quartodecimo continet de uitis & uineis.
 De arboribus fructiferis Ca. i.
 De uitii natura & quibus modis ferantur Ca. ii.
 De generibus uitium Ca. iij.
 Item de uitium generibus Ca. iij.
 Insignia culturæ uinearum Ca. v.
 De natura uini Ca. vi.
 Vina generosa Ca. viij.
 Vina transmarina Ca. iij.
 De uino quod uocat bion genera septem Ca. ix.
 De dulcium generibus. xiiij. Ca. x.
 De deuteriis & secundariis uini genera tria Ca. xi.
 Quæ nuper in italia generosa uina esse coeperint Ca. xii.
 De uini obseruatione Romulo rege posita Ca. xiiij.
 Qui uini usus antiquis & de uinis antiquorum Ca. xiiij.
 De apothecis & de uino optimiano Ca. xv.
 De liberalitate Cæsaris in uino: & quod primum genera uini fictiui Ca. xvi.
 De uinis fictitiis Ca. xvij.
 De hydromelle & oximelle Ca. xviii.
 Prodigiosa genera uini Ca. xix.
 Quibus uinis ad sacra uti fas nō sit: & quibus generibus musta condiantur Ca. xx.
 De picis generibus & resinis: & mustis cōdendis & de aceto & fece Ca. xxi.
 De cellis uinariis Ca. xxii.
 De uitanda ebrietate Ca. xxiii.
 Sūma res & hyistoriæ & obseruationes. d. x.
EX AVCTORIBVS.
 Cor. Valeriāo: Virgilio: Celfo: Catone Cæ

forio: Sarfenis patre & filio: Scropha. M. Varrone. D. Syllano: Fabio pictore: Trogo: Higino: Flacco: Verrio: Grecino: Iulio Africo: Columella: Maffurio: Sabino: Feneftella: Tergilla: Maftio Plâco: Flauio Dorfino: Sceuola: Aelio: Atreio Capitone: Cotto Mefalino. L. Pifone: Pompeio Leneo: Fabiano: Sex. Nigro: Bibio Ruffo.

EXTERNIS.

Hefiodo: Theophrasto: Aristotele: Democrito: Attalo rege: Philometere rege: Archita: Xenophote: Amphilocho: Ateneo: Anaxipoli Thafio: Apollodoro Lénio: Aristophane milefio: Antigono Cyneo: Agatone: Apolloneo pergameno: Aristandro ateneo: Botriete: Item Bachtio milefio: Bione: Solenfe: Cherea atheniense: Cherifto: Item Diodoro prienno: Dione colophonio: Epigene Rhodio: Euagora Thafio: Euphro: ne ateneo: Androtione qd agricultura fcriptit: Efehione qui item: Lyfimacho qui ite: Dionyfio qui magonẽ tranfultit: Dyophene q ex Dionyfio epitoma fecit: Afclepiade medico: Oneficrito: Erafiftrato q ite: Iuba iſge.

LIBRO Quintodecimo continet de natura frugiferarum arborum & cultas.

Natura frugiferarum arborum	Ca. i.
De oleo	Ca. ii.
De natura oliuæ et oleæ incipientis	Ca. iii.
De natura olei	Ca. iiiii.
De cultura oliuarum	Ca. v.
De feruandis oliuis: & quomodo faciendum oleum	Ca. vi.
De oleo fictitio	Ca. vii.
De amurca	Ca. viii.
Pomorum oliuæ gñra & naturæ	Ca. ix.
Nuci pinearum gñra quattuor	Ca. x.
De malo cotoneo	Ca. xi.
De pfico genera quattuor	Ca. xii.
De pruno genera. xi.	Ca. xiii.
De diuerfis generibus malorum: generis. xxix.	Ca. xiiii.
De pyris & infitorum uarietate	Ca. xv.
De pomis feruandis & uuis	Ca. xvi.
De cotoneis pyris & fortis	Ca. xvii.
De ficis genera. xxix.	Ca. xviii.
De caprifico & caprificatiõe	Ca. xix.
De melpifio & eorū gñribus. iiii.	Ca. xx.
De forbis genera quattuor	Ca. xxi.
De nuce iuglande	Ca. xxii.
De caftaneis genera oſto	Ca. xxiii.
De filiquis & carnofis pomis: & moris: & de acinis & baccis	Ca. xxiiii.
De cerasis genera oſto	Ca. xxv.
De corno & lentifco	Ca. xxvi.
De generibus fuccorum: & de odor	Ca. xxvii.
De fuccis fructuum & arborum & coloribus & odoribus: & natura pomorum: & de commen-	

ditione fructuum	Ca. xxviii.
De myrto genera eius	Ca. xxix.
De lauro genera. xiiii.	Ca. xxx.
Sūmares & hystoriae & obfuationes. d. xx.	

EX AVCTORIBVS.

Feneftella: Fabiã: Virgilio: Cornelio Valeriano: Celſo: Catone Cenſorio: Sarfenis patre & filio: Scropha: M. Varrõ: Difmacho: Fabio pictore: Trogo: Higino: Flacco Verrio: Græcino: Attico: Iulio Sabino: Tergilla: Cotta: Mefalino: Columella. L. Pifone: Pompeio Leneo: Maftio Planco: Flauio Dorſene: Sceuola: Helio: Atreio: Capitone: Sex. Nigro: Mumio Ruffino.

EXTERNIS.

Hefiodo: Aristotele: Democrito: Hierone iſge: Archita: Philometere iſge: Attalo iſge: Xenophonte: Amphilocho: Ateneo: Anaxipoli Thafio: Apollodoro Lénio: Aristophane Milefio: Antigone Cymeo: Agatone: Chio: Apollodoro pergameno: Aristandro Ateneo: Bachtio milefio: Bione solense Cherea ateneo: Cherifto: Itẽ Diodoro prienno: Dione colophonio: Epigene rhodio: Euagora Thafio: Euphroio ateneo: Androtione qui de agricultura fcriptit: Efehione qui item: Dionyfio qui magonẽ tranfultit: Diophane qui ex Dionyfio epitoma fecit. Afclepiade medico: Eraſiſtrato item: Comiade qui de conditura uini: Ariſtomacho qui item: Hycefio qui item: Themifone medico: Oneficrito: Iuba rege.

LIBRO Sextodecimo continet filueſtrium arborum naturæ.

Gentes ſine arboribus & miracula in ſeptentrionalis regionis arboribus	Ca. i.
De hyrcinæ filue magnitudie	Ca. ii.
De glandiferis	Ca. iii.
De ciuica corona: & qui frondea corona donati	Ca. iiii.
De glande genera. xiiii.	Ca. v.
De fagina glande & reliquis glandibus: & carbone & paſtu porcorum	Ca. vi.
De glande & q̃ multa præter glandẽ eadẽ ferant arbores	Ca. vii.
De cæchrye & cocco grano & agarico & ſubere	Ca. viii.
Quarum ſint in uſu cortices	Ca. ix.
De ſcandulis & pinu: pinaſtro: abiete: piceaq: larice: & datalo	Ca. x.
Quibus modis fiant genera picis & quod fiat cedrũ & de ſpiſſa pice quod fiat & quibus modis reſina coquatur	Ca. xi.
De zoſippa & ſapio & quarum arborum materia in precio	Ca. xii.
De fraxino genera eius. iiii.	Ca. xiii.
De tilia genera duo	Ca. xiiii.
De aceris genera decẽ	Ca. xv.
De bruſcho moluſcho & ſtaphilodendro & buxo genera tria	Ca. xvi.

De ulmo genera quattuor Ca. xviii.
De arborum natura p situs Ca. xix.
Diuisio generis Ca. xx.
Quibus folia nō decidant: & de rhododendro Ca. xxi.
Item quibus folia nō de cidunt: & quibus nō oīa folia cadant: & quibus locis nul/ lae arborum Ca. xxii.
De natura folioꝝ cadētiū & quibus folio/ rum variū colores Ca. xxiii.
De populo tria genera: & quōꝝ folioꝝ figu/ ra mutetur Ca. xxiiii.
Quæ folia uersent oībus anis: q̄ folioꝝ ei⁹ palmis cura & usus & foliorum mi/ rabilia Ca. xxv.
De ordine naturæ in fatis: & d flore arboꝝ & cōceptu & germinatione & ptu: & quo or/ dine floreat Ca. xxvi.
De corno & quo tempore quæq; ferant: & q̄ fructum nō ferant: & quæ infœciles existi/ mantur: & quæ facillime fructū pdunt: & q/ bus fruct⁹ ante q̄ foliū nascāt Ca. xxvii.
De biferis & triferis: & quæ celerrime sene/ scant: & de ætatibus earū Ca. xxviii.
De moro Ca. xxix.
De siluestribus Ca. xxx.
De buxo & faba græca siue loto Ca. xxxi.
De ramis cortice & radicibus ar/ borum Ca. xxxii.
De prodigiis arboribus: & quibus modis sponte nascuntur: & q̄ nō oīa ubiq; nascunt⁹ & q̄ nō alibi nascant⁹ arbores Ca. xxxiii.
De cypresso: & q̄ ex terra noua aliqua sæ/ pe nascant⁹ quæ in ea antea non fue/ runt Ca. xxxiiii.
De hedera Ca. xxxv.
De hedera q̄ uocat⁹ similax Ca. xxxvi.
De aquaticis calamis & fructi/ cibus Ca. xxxvii.
De salice genera eius octo: & quæ præter sa/ licem sint utilia ligaturis & de rubis Ca. xxxviii.
De succis arboꝝ: & natura materiæ: & de ce/ dendis arboribus Ca. xxxix.
De teredinibus larice Ca. xl.
De materiis: de magnitudine arboꝝ: & q̄ ca/ riē & ruinā nō sentiunt: & de pperuitate materiæ Ca. xli.
De teredinibus Ca. xlii.
De materiis architecti: & q̄ materies ad quid utilis: & q̄ firmior materia in te/ stum Ca. xliii.
De grutinanda materia: & lignis se/ cilibus Ca. xliiii.
De arboꝝ ætate: & q̄ genera arboꝝ minime durant Ca. xlv.
Sūma rs & hystoriae & obfuitiōes. c. xxxv.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Feziale: Nigidio: Cor. Nepo/

te: Higino: Massurio: Catone: Mutiano. L. Pifce: Trogo: Calpurnio: Basso: Cremutio: Sex. Nigro: Cor. Boccho: Vitruuio: Græ/ cino.

EXTERNIS.

Alexandro polyhistor: Hesiodo: Theo/ phrasto: Democrito: Homero: Timeo: Ma/ thematico.

LIBRO Septimodecimo cōtinēē satiaꝝ ac cultaꝝ arboꝝ naturæ.

Arboꝝ p̄cia mirabilia Ca. i.
De natura cæli ad arbores: & quam partem cæli spectare debeant Ca. ii.
De societate cæli & terræ ad ar/ bores Ca. iii.
De qualitate regionū Ca. iiii.
Genera terrarū Ca. v.
De terra quā britania & gallia amat Ca. vi.
De græcoꝝ doctrina Ca. vii.
De terrarum generibus Ca. viii.
De cineris usu: et de fimo: & q̄ sata ueriorē terrā faciant et quæ urant Ca. ix.
De satione arboꝝ: et q̄ auulsione nascuntur arbores Ca. x.
De transferendis seminariis: et ulmis seren/ dis et scrobibus Ca. xi.
De intervalis plantandaꝝ arboꝝ et umbris et stillicidiis et ubi plantari de/ beant Ca. xii.
Quæ arbores tarde crescunt: et quæ celeri/ ter: et de sabina Ca. xiii.
De satione arborum et insticne: et quomo/ do inuenta sit tenera inferendi im/ plastratio Ca. xiiii.
De uite inferenda Ca. xv.
De emplastratione Ca. xvi.
Exemplum huius rei Ca. xvii.
De cultura talearū: et quibus temporibus institatio fiat Ca. xviii.
Quæ arbores societate gaudeant: et de di/ sciplina oblaqueadi et aculeadi Ca. xix.
De salicto et harundineto: et cæteris cæ/ duis ad perticas palos Ca. xx.
De culturis et disciplina excolendarum ti/ nearum Ca. xxi.
De sulco & uineaꝝ putatione Ca. xxii.
Ratio arbuſtoꝝ Ca. xxiii.
De seruandis uuis: & morbis ar/ borum Ca. xxiiii.
De pdigiis ex mutatione: & de remediis ex arborib⁹: & q̄ irrigatione pficiāt: & qualiter rigandū: & mirabilia d riguis Ca. xxv.
De remediis morboꝝ arboꝝ Ca. xxvi.
De caprificatōe & stercoratōe Ca. xxvii.
De diuersis medicamentis arboꝝ cōtra uene/ nata aialia: & contra formicas: & contra no/ xia animalia Ca. xxviii.
Sūma res & hystoriæ & obfuitiōes. d. lxxxi

EX AVCTORIBVS.

Cor. Nepote: Catōe Cenſorio: M. Varrōe

Celfo: Virgilio: Higino: Sarfenis patre & filio: Scropha: Calurnio Basso: Trogo: Aemilio: Macro: Græcino: Columella: At: rito: Iulao: Fabiano: Sura: Manilio: Decio: Mundo. C. Epidico. L. Pisone.

EXTERNIS.

Isidoro: Theophrasto: Aristotele: Democri: to: Theopompo: Hierone rge: Attalo rge Archita: Xenophonte: Amhilochio athenie: ses: Anaxipoli Thasio: Apollodoro Lénio: Aristophane Millefio: Antigono Cymeos: Agatocle chio: Apollonio pgameno: Bac: chio Millefio: Bione: Cherea atheniense: Cherecto: Itê Diodoro priênio: Dione Co: lophonio: Epigene rhodios: Euagene Tha: sio: Euphronio: Ateneo: Androtione qui d agricultura scripsit: Alchryone qui item: Ly: simacho qui item: Dionysio qui magonê trã: stulit: Diophane q ex Dionysio epitôa fecit: Aristandro qui de portetis.

LIBRO Octauodecimo cõtinetur d agri cultura.

Quod antiquis maximum studium agricultu: ræ fuit Ca. i.
Quæ corona primo romæ Ca. ii.
Deingere & actu & legibus circa pecora: & quotiens & quibus tẽporibus fuit sũma uti: litas annonæ: & qui agricultura il: lustres Ca. iii.
Ratio de agricultura Ca. iiiii.
Laus agricolarũ: & quæ obseruanda in agro parando Ca. v.
De uillarũ positione: & præcepta antiquorũ de agro colendo Ca. vi.
De frugũ generibus & natura Ca. vii.
Nõ oia frumẽti genera ubiq; nasci. & de re: liquis in oriente generibus Ca. viii.
De pistoriis & molitura & fa: rina Ca. ix.
De similagine: siligine: & de aliis generibus & de pistura Ca. x.
De fermentis & panis faciendi ratio genera & quando primũ pistores romæ: & de cri: bris & alica Ca. xi.
De leguminibus Ca. xii.
De rapis & napsis amiterinis Ca. xiii.
De lupino Ca. xiiii.
De titia & eruo Ca. xv.
De foeno & faragine: & de ocimo: & de dica & cytiso Ca. xvi.
De titiis frugũ & remediis: & quid in quocq; terræ genere debeat feri Ca. xvii.
De pdigiis frugũ: & arandi disciplina: & uo: me: generibus Ca. xviii.
Da tẽporibus arandi & iunctio: ne botum Ca. xix.
De occando & quodã arationis genere: & d iteratione & refectione Ca. xx.
De cultura terræ Ca. xxi.

Exẽpla diuerlarũ terrarũ: & d sũma fertilitate & bifera uitæ: & aquarũ disse: rentia Ca. xxii.
De qualitate terræ & stercora: tione Ca. xxiii.
De bonitate seminũ & disciplina feminandi: & quantũ ex quocq; genere frumenti in iuge ro lerẽdũ: & tẽporibus lerẽdi Ca. xxiiii.
Digestio sydes: i noctes & dies Ca. xxv.
Replicatio totius culturæ & quid quocq; mẽ se in agro fieri oporteat Ca. xxvi.
Ne agricolæ aspiciant stellas: sed magis tem: pora lerendæ frugis: & ortus occasusq; syde: ris in quibusdã hærbis & p stellarũ ortu & occasu Ca. xxvii.
De pratis & reparatione prati & cotibus & falcibus: & descriptio frugũ & syderum Ca. xxviii.
De tempestate utriusq; tẽporis & remediis sterilitatum Ca. xxix.
De messe & tritico et palea et frumento ser: uando Ca. xxx.
De uindemmia et autumnii tempo: ribus Ca. xxxi.
De lunari ratione Ca. xxxii.
De uentorum ratione Ca. xxxiii.
De limitatione agroq; Ca. xxxiiii.
Prognostica tempestatum Ca. xxxv.
Sũma res & hystoriarũ & obfuitides. ii. m. lx

EX AVCTORIBVS.

Massurio: Sabino: Cassio Hemina: Verrio Flacco. L. Pisone: Corn. Celfo: Thuranio: Graculo. D. Syllano. M. Varrone. Catõ: Censorio: Scropha: Sarfenis patre et filio: Domitio Caluino: Higino: Virgilio: Tro: go: Ouidio: Grecino: Columella: Tuberõ: L. Aruntio qui græce de astris scripsit: Cæ: sare dictatore qui item: Sergio: Paulo: Sabi: no: Fabiano. M. Cicerone: Calurnio Basso: Atteio Capitone.

EXTERNIS.

Hesiodo: Theophrasto: Aristotele: Demo: crito: Hierone rege: Philometere rge: At: talo rge: Archelao rge. Archita: Xenophõ: te: Amphilacho Ateneo: Anaxipoli thasio: Aristophane millefio: Apollodoro Lénio: Antigene Miceneo: Agatocle chio: Apol: lonio pergameno: Aristandro ateneo: Bac: chio millefio: Bione solense: Cherea athe: niense: Cherecto: Item Diodoro prienneo: Dione colophonio: Epigene rhodios: Euago: ra thasio: Euphronio ateneo: Androtione q de agricultura scripsit: Eschryone qui item: Lysimacho qui item: Dionysio qui magonê transtulit: Diophane qui ex Dionysio epitô: ma fecit: Paleta: Eudoxo: Philippo Calip: po: Dositheo: Parmenisco: Melitone: Crito: ne: Oenopide: Zenone: Eutemone: Harpa: lo: Hecateo: Anaximandro: Sosisgene: Hip: parcho: Arato: Zoroastre Aristibio.

LIBRO Nonodecimo continēt lini natura: et mirabilia.

De lini satiatione et generibus eius: et quōd pfi-
ciaz: et de mappis: et lino nō ardente: et qñ
primū in theatris uela. Ca. i.

De sparti nafas: et qñ primū uſus ei⁹: et quōd
perficitur: et quæ ſine radice naſcantur et
uiuant Ca. ii.

De myſi et tuberibus: et de fungis pezicis
laſerptio: et magy deri: et rubia et
radicula Ca. iii.

De hortoz cura ex digeſtione terræ naſcen-
tiū præter fruges et frutices Ca. iiii.

Natura et genera et hy ſtoria naſcentium in
hortis rerum Ca. v.

De hortenſium hærbaz radicibus foliis flo-
ribus coloribus Ca. vi.

Quoto die quæq; hærbæ naſcunt ſatæ: et
quōd quæ p formant uel digerant: et quorū
ſingula gñra ſūt: et quoz plura Ca. vii.

Natura et genera et hy ſtorie ad condimē-
ta in horto ſatæ: reg. xxxvi. Ca. viii.

De fœniculo et canabī Ca. ix.

De moriois horticū et remedia circa for-
micas erucas et culices Ca. x.

Quæ magis ſint fortia uel minus: et quibus
ſaltæ aquæ pſint Ca. xi.

Ratio rigandorum horticū et quæ tranſla-
ta meliora ſiant: et de ſuccis hortenſiorum
et ſaporibus Ca. xii.

Summa res & hy ſtorie & obſeruaciones.
M. c. xliiii.

EX AVCTORIBVS.

M. Aſtio: Planco. M. Varrone. D. Sylla
no: Catone Cenſorio: Higino: Virgilio:
Mutio: Celſo: Columella: Calpurnio Bāſſo
Manilio: Sura: Sabino: Tyrōe: Licinio: Ma-
cro. Q. Hirtio: Bibio Ruſſino: Celenneo:
qui cepura ſcripſit: Caſtricio: Item Firmio
Item Peritio.

EXTERNIS.

H. rodoto: Theophrasto: Democrito: Ari-
ſtomacho: Menandro qui biocrea ſcripſit:
Anaxilao.

LIBRO Viceſimo continēt medicinz
ex his quæ in hortis ſeruant.

De cucumere ſilueſtri & elate-
rio Ca. i.

De angurio cucumere ſiue erratico: & de ſa-
tiuo: & de pepone Ca. ii.

De cucurbita ſilueſtri & rapo Ca. iii.

De napoz differentiis & raphano ſilueſtri: &
de raphano ſatiuo & paſtinaca Ca. iiii.

De ſtaphylino ſiue paſtinaca: & gigidio: & ſi-
fere: & ſeliſi: & inula: & de cope ſil-
ueſtri Ca. v.

De porro ſectiuo & capitato: & de
allio Ca. vi.

De laſtuca ſaluatica ſiue caprina: & eſopo:
& iſati & laſtuca ſilueſtri Ca. vii.

De generibus betæ: & intybis & dictorio:
& ſeri genera duo Ca. viii.

De braſſica & laſpſana: de braſſica marina: &
ſcylla: & de tulbis & bulbine Ca. ix.

De ſparagis & corruda: & libyco & hor-
minio Ca. x.

De apio & apiaſtro: & helioſelino: &
oreoſelino Ca. xi.

De petroſilino & ocimo Ca. xii.

De ſilueſtri ocimo & eruca: & naſturtio &
ruta Ca. xiii.

De mentaſtro & menta & pulegio & nepeta
& de cumino Ca. xiiii.

De poſca quæ urinā ſtringit: & de cappari:
et de liguſtico ſiue panace et cunila tu-
bula Ca. xv.

Item de cunila gallinacea ſiue origano et cu-
nilagine et cunila ſatiua et cunila
montana Ca. xvi.

De piperiti & erigano & orthimine praſſio &
tragorigano & heraclio et lepidoto: et de guth
ſiue melanthio et anſio Ca. xvii.

De aneto et ſagapemio: et de papatiere albo
et nigro: et quo luccus hærbati m colligen-
dus eſt: et de opio Ca. xviii.

De empraſtico et erratico et glaucio ſiue pa-
ralio et heraclio ſiue aphio: et de dia-
codio Ca. xix.

De tichymalo et archalio & pōtulaca ſiue pe-
plio et coriandro: et d attriptici Ca. xx.

De malua malope et althea et lapathō oxy-
lapato hydrolapato et hyppolapato et bu-
balapato Ca. xxi.

De ſinapis tribus generibus et marrubio et
ſerpillo et ſiſy mbrio ſiue thy mbra o et de li-
ni ſemine et blito Ca. xxii.

De meu et phœniculo et hippomarathro:
uel myſſeneo et canabi et de ſerula et
carduis Ca. xxiii.

Confeſtio tyriacæ compoſitio nedicaminis
anthiochi Ca. xxiiii.

Sūma medicinz & hy ſtorie & obſeruaciones
M. dc. vii.

EX AVCTORIBVS.

Catone Cenſorio: M. Varrone: Pompeio:
Leneo: Gallione: Higino: Sex. Nigro: qui
græce ſcripſit: Iulio Baſſo qui item: Celſo:
Antonio Caſtore.

EXTERNIS.

Democrito: Theophrasto: Orpheo: Menā-
dro qui biocrea ſcripſit: Pythagora: Nican-
dro.

Medicis.

Nicandro: Hippocrate: Criſippo: Diocle
Ophiōe: Heraclide Hiſeri: Dionyſio: Apol-
lodoro Tarētino: Apollodoro Citiēſe: Pra-
xagora: Philſtonico medo: Dieuce: Cleopā-
te: Philſtiōe: Aſclepiade: Cratecia: Petro-
nio: Diodoro: Iolla: Eraſiſtrato: Diagora:
Andrea: Mnſicle: Epicarmo: Damione: Da-
liōe: Sofimene: Hy lepolemo: Metrodoro:

Solone: Lycio: Olympiade thebana: Thili-
no: Petridio: Mitione: Claudio: Xenocrate

LIBRO Vicesimoprimo continēt flog
& coronamento: natura.

De mira florum varietate Ca. i.

De strophio seroto: & qui primū flores mi-
scere cœperint: & quando primū corolla in-
uenta uel appellata & quare Ca. ii.

Quis primū coronā foliis aureis & argente-
is dedit: & de honore coronarū apud antiquos
& de Scipionis honore: & de pœtilibus co-
ronis: & de Cleopatre reginæ

facta Ca. iii.

De rosa in coronis: et de generibus eius: et
ubi feratur Ca. iii.

De lilio tria genera: et ratione ea in se /
rendi Ca. v.

De uiolis: et de calta et bacchare et com-
breto Ca. vi.

De floribus antiquis et de odoramentorum
diuersitate et saluica et polino Ca. vii.

De uestiū emulatiōe cū florib⁹ et amaratho
et chrysocome siue chrysiū Ca. viii.

De honore coronarū et cyclamino et melo-
tro et trifolio tria genera et? Ca. ix.

De origano et thymo et melle attico et co-
niza et iouis flore et helenio et ambroteno
et leucætemo Ca. x.

De amaraco uel salsuco et nyctegreto et me-
liloto et uiola alba et codiæmino et de silue-
stribus bulbis et helichryso et lychnis et d'
hærbis citra mare Ca. xi.

De cura apum et pabulo et morbis earum et
remediis Ca. xii.

De uenenato melle et de remediis mellis ue-
nenati et mellis infanti Ca. xiii.

De melle quod muscæ n̄ attingunt et aluea-
riis et cura eorū si famē sentiunt apes et quō
cæra fiat Ca. xiiii.

De hærbis sponte nascentibus et
aculeatis Ca. xv.

De carduo et helxine et tribulo et
anchusa Ca. xvi.

De differentia hærbarū p folia et quæ hæ-
ræ toto anne flerant et hastula regia et pi-
stana et de gladiola Ca. xvii.

De iunco genera sex et de cypero et de me-
dicamentis earum et de cypro et odorato
iunco Ca. xviii.

Ex rosa medicinarū et de lilio et de narciso et
ex uiola et de bacchare et combreto et
asaro Ca. xix.

De nardo gallico: & de croco medicinarū: & cro-
co mago: & ex siri & saluica & holochryso &
chrysocome & meliloto Ca. xx.

De trifolio & thymo & homerocalle: & d' he-
lenio & ambroteno Ca. xxi.

Ex leucanthemo & salsuco medi-
cinæ Ca. xxii.

Ex anemona medicinarū

Ca. xxiii.

Ex cenanthe medicinarū

Ca. xxiiii.

Ex helochryso medicinarū

Ca. xxv.

Ex hia. yntho medicinarū

Ca. xxvi.

Ex uincapertuina medicinarū

Ca. xxvii.

Ex colocasia medicinarū

Ca. xxviii.

Ex anthalio medicinarū

Ca. xxix.

De parthenio medicinarū

Ca. xxx.

De strychnē medicinarū

Ca. xxxi.

De cororo

Ca. xxxii.

De persoluta

Ca. xxxiii.

De mensuris & pōderibus

Ca. xxxiiii.

Summa medicinarū hystoriæ & obfuationes.
dcc. xxx. **TEX AVCTORIBVS.**

Catone Censorio. M. Varrō Maffurio: An-
tiate. C. Helio Vestino: Vlpio Rustino:

Higino: Pōpōio mela: Pōpēio lenate: Cor-
cello Calurnio Basio. P. Lāgio: Licinio ma-
cro: Sestio qui græce scripsit: Iulio basio: q

itē: Antonio Castor. **EXTERNIS.**

Theophrasto: Democrito: Orpheo: Pytha-
gora: Magone: Menandro qui biocrea scrip-
sit: Nicandro: Homero: Hesiodo: Musæo:

Socophle: Anaxilao. **MEDICIS.**

Mnesteo q de coronis: Callimacho qui item
Phania physico: Simo Timanthe: Hippocra-
te: Chrisippo: Diocle: Opione: Heraclide:

Nicesio: Dionysio: Apollodoro Citiense:
Apollodoro Tarantino: Protagara: Phisto-
nio medo: Euche: Chleophanto: Phyllistie:

Asclepiade: Cartecia: Petronio: Diodoro:
Iolla: Erasistrato: Diagora: Andrea: Mnesti-
cle: Epicharmo: Damio: Dalicne: Soseme-
ne: Theopolemo: Metrodoro: Solene Ly-
cio: Olympiade Thebana: Phillino: Petre-
io: Myctice: Claudia: Xenocrate.

LIBRO Vicesimosecundo continet: tr de
laustoritate hærbarū.

De gentibus hærbis formæ gratia utē-
tibus Ca. i.

Quid hærbis vestes inficiant Ca. ii.

De corona graminea Ca. iii.

De uarietate eius Ca. iiii.

Qui soli corona ea donati Ca. v.

Quis solus ceturio coronat? Ca. vi.

Medicinarū ex reliquis ornamentis &
erynge Ca. vii.

De herba q cētū capita uocāt Ca. viii.

De achano & glycyrrhiza: & sto-
machice Ca. ix.

De tribulo & generibus eius & me-
dicinis Ca. x.

De stœbe & medicinis eius Ca. xi.

De hyppophye & medicinis ei⁹ Ca. xii.

De urtica & medicinis eius Ca. xiii.

De lamio & medicinis eius Ca. xiiii.

De scorpione: generit usq ac medicinis
eius Ca. xv.

De leucacantha siue phinio siue ischada &
medicinis eius Ca. xvi.

De helvina perditio parthenio syderite &
 medicinis eius Ca. xvii.
 De chameleonte generibusq; & medicis
 nis eius Ca. xviii.
 De coronopo & medicinis ei? Ca. xix.
 De anchusa & pseudanchusa & medici
 nis eaq; Ca. xx.
 De onichylo: athemisloto: & lorometra: he
 liotropio: tricocco & callitricho Ca. xxi.
 De picride: thelio & asphodelo thalimo &
 achanto & buprestis: elaphobolcho sandice:
 & lasina: & d caualide: sio: syllybo: scolymo
 sue limonio & soncho condriilo sue condriili
 & boletis Ca. xxii.

De fungis & silphio: & de lasere
 mede Ca. xxiii.
 De natura mellis & aqua mulsæ: & quare ge
 nere ciborū mores immutentur: & de meliti
 de & cæra Ca. xxiiii.

Contra oppositiones medicorū medicinæ ex
 frugibus Ca. xxv.

Sūma medicinæ & hystorie & obfutōnes.
 dccc. vi. **EX AVCTORIBVS.**

Iisdē quib? priore libro: & præter eos Chry
 sermos: Eratosthene: Alceo.

LIBRO Vicefimotertio continet de cul
 tis arboribus.

De medicinis uuaꝝ recētū & sarmētis uuaꝝ
 & uinaceis: & de uua thierace: & d uua passa
 & astaphide & astaphida grā pituitaria et la
 b ufa: et de ure aloa et nigra: et de multīs
 et uini generibus Ca. i.

De aceto scyllino et oxymelle et sapa et sœ
 ce uini aceti et sape Ca. ii.

De oleis et foliis oleaꝝ: & of et cinerū: et d oli
 ua alba et nigra: et d amurca Ca. iii.

Da foliis oleastri et cōnātino oleo et coccino
 et amgdalino et laurino et myrteo chame
 m rino et cupressino: citreo et

carvino Ca. iiii.

De myrobolano palma et palma
 elara Ca. v.

Medicinæ ex singulorū generē flore: foliis:
 frutibus: ramis: cortice: ligno: succo: radice: ci
 nere Ca. vi.

De puris et eorū obseruationibus et d sicoꝝ
 obseruatione: et caprifico et hermea et aliq;
 generibus medicinæ Ca. vii.

De pineis et amygdalis et nuce auellana: et
 de nuce iuglande et pistaciis et castaneis et
 siliq; et cornu uedæ: et lauro Ca. viii.

De marto satua: & myrtidano: et de myrto
 siluestri Ca. ix.

Sūma medicinæ hystorie & obfutōnes. m.
 cccc. xix. **EX AVCTORIBVS.**

C. Valgio: D. Speio Lēnio: Sestio Nigro: q
 græce scripsit: Tul. Basso qui itē: Antonio
 Castor. M. Varrone. Cor. Celfo: Fabiano.

EXTERNIS.

Theophrasto: Democrito: Orpheo: Pytha

gora: Magone: Menandro q biocrea scripsit
 Nicandro: Homero: Hefiodo: Musco: So
 phocle: Anaxilao. **MEDICIS.**
 Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Si
 mo Timaristo: Hippocrate: Chrysippo: Di
 ocle: Opione: Heracleide: Hidesio: Diom
 sio Apollodoro citienſe: Apollodoro tarētino
 Praxagora: Phlstonico mēdo: Dieuche: Cle
 ophantos: Philistione: Asclepiade: Cratena:
 Petronio: Diodoro: Iolla: Erasistrato: Dia
 gora. Andrea: Onora: Mnesicle: Epicarmo
 Demione: Datone: Sofimene: Milepolēo:
 Metrodoro: SolSe Lycio: Olympiade The
 bana: Phyllino: Petrino: Mycitione Galatu
 cia: Xenocrate.

LIBRO Viceſimoquarto continet medic
 næ ex arboribus siluestribus.

Lotos Ca. i.
 Glans Ca. ii.

De coco ilicis & galla & uisco pilulis glæde:
 de cerri radice & subere Ca. iii.

De fago & cupressio & cædro magna: de cæ
 dride galbano Ca. iiii.

De hāmoniacō & styrace & spodylio & spha
 no & terebintho & chamepite & picio & re
 finis & picea & lentisco Ca. v.

De pice spissa & liquida & palimpissa & pissa
 phaltos & zopissa & tæda et len
 tisco Ca. vi.

De platano et fraxino et acere et alba popu
 lo et ulmo et tilia et sambuco

et iunipero Ca. vii.

De salice et amerina et utilitibus et
 eristro Ca. viii.

De uirga sâguinea et sile et ligistro et alno
 et hedera et cytho et cisso et erythrano et
 chamecisso et milace et de cle
 matida Ca. ix.

De aridine et papyro et beteno et rhodo
 dedro: de rhulen et hydro et cæthrye et sa
 bina et selagine et samulo et gunmi

medicinæ Ca. x.

De spina ægyptia et spina alba et achanto
 et acatia Ca. xi.

De uulgarī spina et siluestri: et d syriscetro
 et de appēdice spia et pyrachato et paliuro

agfolia et taxo et rubis medicinæ Ca. xii.

De cynobato et idæo rubo et rhano et lytio
 sarcocola et oporice medicinæ Ca. xiii.

De chamedrye & chamedaphne & chamelea
 & chameſice & chamecisso & chameleuce &
 chameciparisso & ampeloproſo & stachye &
 chlinopodio & cētuculo & clematide ægip
 tia medicinæ Ca. xiiii.

De aron & draculo dracōio & eri & mille
 folio & hærba eiusdē nois & pletidotunio &
 myrrhi & onobryche medicinæ Ca. xv.

De coriacea & callicia & menaicle: & aliis
 xxiii. & medicinis eaq; quas eadē magicas eē
 dicunt: & d confidia & de aproxi & recidiuis

morbortum **Ca. xvi.**
De eriphia & lanaria et stratioti me/
dicinæ **Ca. xvii.**
De hærbâ q̄ nascit̄ i capite statuar: et d̄ hæ/
ba de fluminib⁹ et hærbâ lingua et cribro &
simetis et rhodo et impia et teneris pectine
et nodia et philauthi opo et canaria lappa et
tordil: et de gramine et dactylo et fo: no:
græco medicinæ **Ca. xviii.**

Sûma medicinæ & hystoria & obſuatiões
M. cccc. xviii. **(EX AVCTORIBVS.**
C. Valgio. Pompeio Leneo: Sex. Nigro: q
grece scripsit: Iulio Basso q̄ ite: Antonio Ca/
store. M. Varone: Corn. Celſo: Fabiano:

(EXTERNIS.

Theophrasto: Apollodoro: o: Democrito: Cr/
pheo: Pythagora: Magone: Menandro q̄ bio/
crea scripſit: Nicandro: o: Homero: Hesiodo:
Musco: Sophocle: Anaxilao.

(MEDICIS.

Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Si/
mo: Timaristo: Hippocrate: Crisippo: Dio/
cle: Opione: Heraclide: Hicetio: Licnysio:
Apollodoro Citiense: Apollodoro Tarēti/
no: Praxagora: Phistonico medo: Cleopatra
Philistice: Asclepiade: Crateua: Petreio:
Andoro: Iolla: Erasistrato: Diagora: An/
drea: Enorta: Marcōneside: Epicarmo: De/
mione: Sofimene: Thopolemo: Solone: Ly/
cio: Metrodoro: Olympiade Thetana: Phil/
lino: Petreio: Mithene: Glactia: Xenocrate
Diole.

LIBRO Vicesimo quinto continet̄ natū/
ræ hærbas: spon̄te nascentiū: auctoritas
hærbas: et de origine usus earū.

Qui latine usus hærbas: scripserint: et qñ ad
Romanos noticia earū p̄uenit: et q̄ primi
græcorū de his compoſuerint: et de hærbas:
inuētiōne: et atiqua medicina: et quæ min⁹
exerceat̄ earū remedia: et de cythorædo: et
de draculo medicinæ **Ca. i.**

De quodā pestiferi fonte germaniæ: et de
britanica: et maximis morborum do/
loribus **Ca. ii.**

De moly et dodochæto: et pæonia vel pē/
to: o: uel glycyſide et panace uel asclepio
et heracleo panace chiræio et panace centau/
reo uel pharæco et heracleo syderio et hyo/
scyamo uel apollinari siue altercan/
geno **Ca. iii.**

De linozoste: parthenio: hermipora siue po/
tius mercurialis: et achillea et panace hera/
clea sideriti millefolio: et de scoparegia: et
hermineo tucurio splenio: et de melapodio
siue helleboro: quot ue eorū genera: et d̄ ni/
gro helleboro et alt o medicinæ: et qñ deſ:
et quō summiendū: et quibus nō dandum: et
et q̄ mures necat **Ca. iiii.**

De mirridaria: et scerdoti siue scerdet et
polemonia uel philateria uel chiledy rama

et eupatoria et cētaurea siue chyrenia et de
lecto centaureo libadio ille terrea et triet/
che medicinæ **Ca. v.**

De climeno & gentiana & lysimachia et par/
thēide & artemisia & ambrosia & nymphaea
& heracleo siue rhopalō et eupho: bia: medi/
cinæ **Ca. vi.**

De plantagine & buglossio & cynoglossio &
buphtalmo et scythica: et d̄ spartana et hips/
pice et elchæmōe: et de betonica et cātabri/
ca et cōliligne et hiterida et chelidonia et
canaria et elaphoboko et dictāno et aristo/
lochia: et q̄ eius delectatiōe inuoluāt pakes
et statim capiāt: et medicinæ cōtra serpentiū
ictus ex hærbis quas superius no/
minauit **Ca. vii.**

De argemonia et agarico et echio et hyo/
scyamo et iereboate et blattaria et lemonia
et quinquefolio et dauco persolata et arēio
et cyclamino et peucedano **Ca. viii.**

De rhyſellio et cētaurea et chelidonia et pa/
nace et hyoscyamo et eupho: bio **Ca. ix.**

De anagallide siue acoro et mādracora siue
circelo et cicuta et creno agrio et molbdana
et iride et capno et ali. e et achoro cotyledo/
rizoo et ādrachne et ergerio: et de cytho: mo/
ro: et de labro teneris: et de ramiūculo me/
dicinæ: et de oris titiis **Ca. x.**

Summa medicinæ et hystoriæ & obſuatiōes
M. cc. lxxxviii. **(EX AVCTORIBVS.**

Sex. Gallico. Pōpeio Leneo: Sesto Nigro
q̄ grace scripsit: Iulio Basso q̄ ite: Antonio
Castore: Corn. Celſo. **(EXTERNIS.**
Theophrasto: Apollodoro: Magone: Menan/
dro qui biocrea scripſit: Nicandro: Homero:
Hesiodo: Musco: Sophocle: Xantho: Ana/
xilao. **(MEDICIS.**

Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Ti/
maristo: Simo: Hippocrate: Crisippo: Dio/
cle: Opicne: Heraclide: Hicetio: Licnysio:
Apollodoro Citiense: Apollodoro Taren/
tino: Praxagora: Phistōico medo: Dietche:
Theophanto: Physistice: Asclepiade: Cra/
teua: Iolla: Erasistrato: Diagora: Andrea:
Mnesicle: Epicharmo: Demione: Sofimene:
Theopolemo: Metrodoro: Solone: Lycio:
Olympiade: thetana: Phillino: Petreio: Mi/
thene: Glactia: Xenocrate.

LIBRO Vicesimo sexto continet̄ reliquæ
q̄ morboꝝ gēra medicinæ: et de nouis
morbis: et de lichne qd̄ sit: et qñ primū i ita/
lia cœperint: et de carlūculo elephāti si et
colo **Ca. i.**

Laus Hippocratis **Ca. ii.**

De noua medicina: et Asclepiade medico: et
quarūne veterē medicinā muta/
uerit **Ca. iiii.**

Irisio magica: artis: et de lichne et
tapſia **Ca. iiii.**

Ad strumam: et ad digytos: et ad pectus et
ad tuſſim medicinæ Ca.v.

De uerbaſco et chameleuce uel tuſſilaginé et
bechio et aglea et ſaluia Ca.vi.

Ad lateris doloris et peſtoris: et ad hortop/
noeaſ: ad iacitoris dolorē cordis dolori pul/
moni urinæ tuſſi peſtori ulceribus pulmoni
reibus epaticis: ad uomitionē: ad ſingultus
pleureticis lateri Ca.vii.

De oib⁹ uitis uētris et rēmediis eorū q̄ circa
uel intra ſunt: et de alio ſiſtenda uel
ſoluenda Ca.viii.

De puleo et argemone Ca.ix.

De nympha et abſinthia et appetētia uene/
ris: et de ſatyrio erythrococco et crategi et
ſideriti Ca.x.

Medicinæ gñrales de pedibus talis articulis
neruis: et rēmedia cōtra mōbos q̄ totū corp⁹
occupāt. et d myrtido et uigiliis et paralyſi
et d febrib⁹ frigidis et febre iumētōz et fre/
neticis et chameacte et aizoo et
igne ſacro Ca.xi.

Ad eluxata mēbra et cōtra morbū regiū et
cōtra furūculos et fiſtulas et inſlationes et
ābuſionē et cōtra alios morbos ad neruos
et ſanguinē Ca.xii.

De hærba equiſeto et ſtephanomeli et eri/
ſitale et contra uermes Ca.xiii.

De ulceribus et ad plagas et de polichne/
mo Ca.xiiii.

De plurimis expimētis ad inſciendos capil/
los et p⁹ eiiciēdos et continendos et aliōz
remedia Ca.xv.

Sūma medicinæ et hyſtoriz et obſeruatiōes.
M.cc.lxxxii. EX AVCTORIBVS.
M. uarone. C. Valgio. Pōpeio Lēno: Se/
ſtio Nigro q̄ græce ſcripſit. Iulio baſſio q̄ itē
Antonio Caſtore. Cor. Celſo.

EXTERNIS.

Theophrasto. Apollodoro. Democrito. Iu/
ba. Orpheo. Pythagora. Magōe. Menādro
q̄ biochrea ſcripſit. Nicādro. Homero. He/
ſiodo. Muſeo. Sophocle. Xāto. Anaxilao.

MEDICIS.

Mneſteo. Calimacho. Phania phyſico. Ci/
marcho. Simo. Hippocrate. Criſippo. Dio/
cle. Opione. Heraclide. Hiceſio. Dionyſio.
Apollodoro Citiēſe. Apollodoro Taren/
tino. Praxagora. Pliſtonico medo. Dieuche
Chlephanto. Philoſtione. Aſclepiade. Crate/
ua. Iolla. Eraſiſtrato. Diagora. Andrā. Mne/
ſicle. Epicharmo. Demione. Theopolemo.
Metrodoro. Solde. Lycio. Thebana Olym/
piade. Phylino. Petreio. Myſtiōe. Glaucia
Xenocrate.

LIBRO Vicesimoſeptimo cōtinent reli/
qua hærbarū genera.

De aconito et panthere quæ extinguitur
aconito Ca.i.

Qd oīz creaſz cōditō ſit de? Ca.ii.

De æthiopide & amarantho & alce & alcea
& alipho & allima & androſace & ādroſco &
ābroſia & aconi & anagyro & āony/
mo Ca.iii.

De aparine & arctio & aſpleno & aſclepiades
& oſtere uel butonio & aſcyro uel alq̄ rou/
de et aphace et de alcibio & alectorio/
lopho Ca.iiii.

De alo Ca.v.

De alga et acſtea & d āpelofagria &
abſinthio Ca.vi.

De abſinthio & balote & botrye ſi uicicola et
brauylla et brio et bupleuri et catanante et
calli et circea et circelio et trategeno et the
ligono et crocodilio et cy noſorchy et chry/
ſolachano & cuculo & colē: ua Ca.vii.

De cocco gnidio & diopteris & dry phono &
elatine & ēpetro ſiue calcifraga & epicaſi
uel helleborine & epimedio & enaphylo &
ſilicepteri & d femor bubulo Ca.ix.

De glaucio & glycy ſide & glaphalio ſiue ca/
mezelo & galedrago & hoico & hy oliri &
holoſteo & hypopeſto Ca.x.

De hy pogloſia & tremulis hydropicis cōtra
imagines ortopnoeaſ paralyſis inci/
pientes Ca.xi.

De medio & myſota & myagro & natrice &
othōe & onolima & onopōdo & cſiri & oxye
et batrachio et poly geno et leucathemo et
plythēa et phylo et phelādrio et phaleri et
polyrrhizo & pterpinaca et d rhecma d re/
leda et ſtoechade Ca.xii.

De ſolano et ſmyrnio et thelepho & trichōa
ne et thalietro et thlaſpe et thragenia et tra/
gōi et trago et tragolgo et ſpediue et q̄ q̄
dā morbi i q̄būda nſt gētib⁹ Ca.xiii.

Sūma medicinæ & hyſtoriz et obſeruatiōes.
dc.ii. EX AVCTORIBVS.

Pōpeio Lēno: Seſtio Nigro: q̄ græce ſcrip/
ſit. Iulio baſſio q̄ itē: Antonio Caſtore: Cor.
Celſo.

EXTERNIS.

Theophrasto. Apollodoro q̄ itē: Democri/
to: Ariſtigitones: Orpheo: Pythagora: Ma/
gone: Menandro q̄ biochrea ſcripſit: Nicādro

MEDICIS.

Mneſteo: Callimacho: Timariſto: Simo:
Hippocrate: Chryſippo: Diodle: Opione:
Heraclide: Hiceſio: Dionyſio: Apollodoro
citiēſe: Apollodoro tarētino: Praxagora:
Pliſtonide medo: Diuche: Cleophāto: Phir/
iſtiōe: Aſclepiade: Crateua: Iolla: Eraſiſtra/
to: Diagora: Andrea: Mneſicle: Epicharmo:
Demione: Sofimene: Theopoleō: Metrodo/
ro: Solde Lycio: Olympiade: Thebana: Phyl/
lino: Petreio: Myſtiōe: Glaucia: Xenocra/
te.

LIBRO Vicesimoctauo cōtinent medic/
næ ex animalibus.

An ſit in medēdo aliqua uis uerborū et ſana
ri et depelli Ca.i.

Remedia ex hōie cōtra magos Ca.ii.
De quibūdā fortilegiis et salūa hominis ier
iūni Ca.iii.

Ad lippitudines oculoꝝ Ca.iiii.

De sternutamēto et uenere: et cæteris res
mediis Ca.v.

De remediis muliebribus Ca.vi.

Medicinæ ex aialib⁹ pegrinis: d' elephāto et
leone d' camelo et hyena et crocodilo et cha
meleote et stinco et hippopotamo et lynci
bus Ca.vii.

Medicinæ cōdes ex feris aialib⁹: aut eiusdem
generis placidis: lactis usus: et obseruatōes
et caseis: butyro et adipe Ca.viii.

Medicinæ d' apro et capris et egs feris et īme
dia d' bestis cōtra oēs morbos Ca.ix.

Mira de animalibus Ca.x.

Sūma medicinæ et hystorie & obſuatōes. de.
lxxv. EX AVCTORIBVS.

M. Varrone. L. Pifone: Fabiō: Verre: An
tiate: Verrio Flacco: Catone Censorio: Ser
gio: Sulpitio: Licinio Macro: Celfo: Masu
rio: Sestio Nigro qui græce scripsit. Bytho
Dinrbaceno: Ophilio: Medico: Granio me
dicis. EXTERNIS.

Democrito: Apollonio q et misin: Mileto
Artemone: Sextilio: Homero: Theopha
sto: Lyſimacho: Attalo: Xēocrate: Orpheo
q diophios: Archelao q itē: Demetrio: So
tura: Laide: Elephantide: Salpe: Oly mpiade
thebana: Diotio: Iolla: Miſtione: Smi neo:
Esire medico: Hippocrate: Aristotele: Me
troodoro: Iacida medico: Hesiodo: Dialcē
Cecilio: Bione q peridina mēo: Anaxilao: Tu
ba rege.

LIBRO Vicesimonono cōtinentur medi
cinæ ex animalibus.

De origine medicinæ et qñ primū clinice et
qñ primum iatraliptice et de Chrysippo et
Erasistrato et Empirice et Erophilo et reli
quis illustribus medicis. et qñ otiēs rō medi
cinæ mutata sit. et qñ prim⁹ Romæ medicus
et qñ et qd de medicis antiq Romani iudica
uerint et titia medicinæ Ca.i.

De medicinis lanax Ca.ii.

De ouoꝝ natura Ca.iii.

Remedia de canes: et ex animalib⁹ q placida
nō sunt sed fera: & ex uolucrib⁹ et cōtra mor
sus phalangioꝝ Ca.iiii.

De seruo camellino & cane rabido & lacerta &
anferib⁹ et colūbis et mustellis re
media Ca.v.

Ad alopecias tollendas & ad pilos reddēdos
& ad lēdes tollendas & ad palpebras & ad
glaucoāta & ad oculos & ad parotidas reme
dia Ca.vi.

Sūma medicinæ & obseruatōes. d. xxi.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone. L. Pifone. Verrio Flacco. An
tiate. Nigidio. Cassio. Hemina. Cicerone.

Plauto. Celfo. Sestio Nigro q græce scripsit
Cecilio medico. Metello. Scipione. Ouidio
poeta. Licinio macro.

EXTERNIS.

Philopator. Homero. Aristotele. Orpheo
Democrito. Anaxilao.

MEDICIS.

Botriense. Apollodoro. Orchidemo. Ana
xilao. Aristōe. Xenocrate. Democrate. Dio
doro. Chrysippo philosopho. Ori. Nican
dro. Apollonio. Tyaneo.

LIBRO Tricesimo continent medicinæ
ex animalibus reliquæ prioris libri.

De origine magicæ artis: quando & a quibus
cœperint: & a quibus celebrata

fuerit Ca.i.

Vitupatio Neronis Cæsaris Ca.ii.

De talpis & reliquæ medicine p morbos di
gestæ in animalibus: quoz genera placida sūt
aut fera Ca.iii.

Ad muliebria mala medenda: & conceptus
maturandos Ca.iiii.

Promiscuæ medicinæ Ca.v.

De miraculis quarundam be
stiarum Ca.vi.

Sūma medicinæ & obſuatōes. dccc. lliiii.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Nigidio. M. Cicerone. Sestio
Nigro qui græce scripsit. Lycio macro.

EXTERNIS.

Herodoto: Aristotele: Hermippo: Heme
ro: Appione: Orpheo: Democrito: Anaxi
lao.

MEDICIS.

Botrio: Apollodoro: Menandro: Archime
de: Aristone. Xenocrate: Diodoro: Chry
sippo: Ori: Nicandro: Apollonio: Tyæco.

LIBRO Tricesimo primo continent me
dicinæ ex aquatilibus: & aquarum mirabilia

Aquarum mirabilia Ca.i.

De differentia aquarū: medicinis & obſerua
tionibus. cc. lxxvi. Ca.ii.

De qualitate aquarū in salubritate vel cōno
ditate earum Ca.iii.

Aquarū subito nascentium aut desinentium
ratio Ca.iiii.

Obseruatio hystorica Ca.v.

Ratio aquarū ducendæ: & qñ modo medica
tis utendū: & quid proſit navigatio & medici
næ aquæ marinæ Ca.vi.

De generibus salis & confecturis & medici
nis & obseruatōibus Ca.vii.

De scombro pisce & muria &
alece Ca.viii.

De nasa salis & ei⁹ medicinis Ca.ix.

De nitri generibus & confecturis & medici
nis & obseruatōibus Ca.x.

De sp̄ngiarū natura Ca.xi.

Summa medicinæ hyſtorix & obſuationes.
dccc.xxiii.

¶ EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Caſſio Parmenſe: Cicerone:
Mutio: Corn. Celſo: Trogo: Ouidio: Poly-
bio: Sorono.

¶ EXTERNIS.

Callimacho: Cecilio: Cteſia: Lyndo: Theo-
phraſto: Eudoro: Teopompo: Polyſtito: Iu-
ba: Lyco: Appione: Epigene: Pelope: Apel-
les: Democrito: Traſillo: Nicandro: Menan-
dro: comædo: Attalo: Saluſtio: Dionyſio:
Andrea: Nicerato: Hippocrate: Anaſtilao.

LIBRO Triceſimoſecundo continenſ re-
liquæ medicinæ ex aquatilibus.

De echeneide piſce: & mirabili eius ppieta-
te: de torpedine & marino lepore: & mirabi-
lia rubri maris Ca.i.

De ingenis & manſuetudine quorundã piſciũ:
& ubi ex manu edant: & ubi reſponſa dantur
ex piſcibus Ca.ii.

De his quibus in terris & in aquis uictus eſt
& de caſtoreis medicinæ & cõſe-
uaciones Ca.iii.

De teſtudine & multoꝝ piſcium medicinæ:
& obſeruationes Ca.iiii.

Promiſcuæ medicinæ Ca.v.

Ad febres omnium geneꝝ: & contra diuer-
ſas infirmitates Ca.vi.

Animalium omniũ in mari uiuentium. c. lxxvi
genera eſſe. Ca.vii.

Summa medicinæ & hyſtorix & obſeruatione-
nes. d. cccc. xxviii.

¶ EX AVCTORIBVS.

Licinio macro: Trebonio Nigro: Seſtio Ni-
gro q̃ græce ſcripſit. Ouidio poeta. Caſſio
Hemina: Mecenate. L. Ateio.

¶ EXTERNIS.

Iuba. Andrea. Salpe. Appione. Pelope.
Apelle. Thaſio. Traſillo. Nicandro.

LIBRO Triceſimotertio continenſ natu-
ræ metallorum.

Quæ prima commendatio metalloꝝ auri &
de origine annuloꝝ aureoꝝ & mō auri apd
antiquos: & equeſtri ordine: & d iure annu-
loꝝ aureorum Ca.i.

De decuriis iudicũ: & quotiens nomia eque-
ſtris ordinis immutata: & donis militari-
bus: & qñ primũ coronea aurea Ca.ii.

De reliquo uſu auri in uris & mulieribus: &
de nũmo aureo: & qñ primum ſignatum eſt
æſ: argentum: & auri: & anteq̃ ſignaret qui
mos in ære: et quæ maxima pecunia primo
eſu: et quotiens. et quibus temporibus au-
ctoritas auri Ca.iii.

Ratio naturalis auri inueniendi: et qñ primũ
aurea ſtatua: et medicinæ ex
auro Ca.iiii.

De chryſocolla: et medicinæ et chryſocolla
vi: et mirabilia naturæ de glutinandis inter

ſe pſciendiſq̃ metallis Ca.v

De argẽto et argẽto uiuo ex ſtibia ſive alaba-
ſtro: & ſcoria argẽti: & de ſpuma ar-
genti Ca.vi.

De minio quæ auctoritatis fuerit apd Ro-
manos: & origine ac inuentione eius: & cin-
nabaris rōne in piſc uris: et medicinæ: d ge-
neribus minii & rōne eius in pi-
ſc uris Ca.vii.

De hydrargyro: de argẽto inaurando: d co-
ticulis in argenti generibus: & ex-
perimentis Ca.viii.

De ſpeculis et ægyptio argẽto Ca.ix.

De immodica pecunia: & quoz maxie opes
fuerint: & qñ primũ Po. ro. ſtipem ſpar-
ſerit Ca.x.

De luxuria & frugalitate in uafiſ & lectiſ ar-
gẽtiſ: quando lanceſ imodice
faſte Ca.xi.

De ſtatuſ argẽtiſ & cælatura argenti & cæ-
teriſ quibuſdã Ca.xii.

De ſile & ceruleo & chryſocolla & neſtorio
& cilonio: & qñ nō omni anno æqualiter ſpe-
ties uendantur Ca.xiii.

Sũma medicinæ & hyſtorix & obſeruationes.
M. cc. xv.

¶ EX AVCTORIBVS.

L. Piſone: Antiate: Verrio. M. Varrone:
Corn. Nepote: Meſſala ruſſo: Marſo poeta
Butho: Iulio baſſo q̃ d medicinis græce ſcrip-
ſit: Seſtio nigro q̃ item: Fabio Veſtale.

¶ EXTERNIS.

Democrito: Metrodoro: Scepiſio: Menechi-
no qui d toreutice ſcripſit: Xenocrate qui itẽ
Antigono qui item: Heliodoro qui de athe-
nienſium anathematiſ: Praxitele qui admira-
bilia opa ſcripſit: Nymphodoro: Iolla: Apol-
loſoro: Andrea: Hecraclides: Diagora: Potri-
enſe: Archimede: Dionyſio: Ariſtogene:
Democrito: Mneſicle: Atralo medio: Xe-
nocrate: Zenone: Teneſto.

LIBRO Triceſimoquarto continenſ æriſ
metallat: & ferriſ & plumbi &
ſtagni Ca.i.

Genus æriſ quæ corinthiaſ: & quæ deliacaſ
quæ æginetica Ca.ii.

De cadelabris & tẽplorum or-
namentis Ca.iii.

Quãdo primũ ſimulacꝝ romæ faſtũ: et elori-
gine ſtatuaſ: et honore ſtatuaſ: et generibꝝ
et figuris Ca.iiii.

De ſtatuſ togatiſ: et quibuſdã aliſ: et qui-
bus primũ in colũna: et qñ roſtra: et quando
primũ publice: et quæ primũ ſtatua
romæ Ca.v.

De ſtatuſ ſine tunicis: et quibuſdam aliſ: et
quæ prima romæ ſtatua equeſtriſ: et quãdo
omneſ ſtatuaſ priuatim et publice ſublataſ:
et quibus romæ mulieribuſ: et quæ primæ
ab exteriſ publice poſitaſ Ca.vi.

De antiq[ui]s statuariis & p[re]cis signor[um] imodiciis
& colossis i[n] urbe celeberrimis Ca. vii.
Nobilitates ex ære operum & artificum
ccc. lxi. Ca. viii.
Differentiæ aeris & mixturæ: & de seruando
aere Ca. ix.
De cadmia medicinæ Ca. x.
De scorea & flore & squama aeris & stoniace
& erugine & hyeratio Ca. xi.
De scoleria & calcti & p[er]soro &
chalcantho Ca. xii.
De p[er]pholige & spondio & antisp[er]ondio & di
phryge & triente seruilio Ca. xiii.
De ferro & ferreis metallis & differentiæ
ferri Ca. xiiii.
De temperatura ferri: et medicinæ ex ferro
et ex erugine & rubigine & squama ferri et
hygremplastro Ca. xv.
De plumbi metallis & albo plumbro et
nigro Ca. xvi.
De stagno et plumbo argentario: et quibus
dam aliis Ca. xvii.
Medicinæ de pl[um]bo et scoria plumbi: de mor
libena siue galena: de p[er]lymitio & sarda
raca Ca. xviii.
Sūma r[ati]o[n]is & hystoriae & ob[er]uatiōes. dccc. xv

¶ EX AVCTORIBVS.
L. Pisonē: Antiatē: Verrio. M. Varrone:
Messala: Rusto: Marso poeta: Betho: Iulio
ballo q[ui] de medicia grece scripsit: Sex. Nigro
Item Furo Vestale. ¶ EXTERNIS.
Democrito: Metrodoro: Sceptio: Menechir
chino q[ui] de toreutice scripsit: Xenocrate q[ui] tē
Antigono q[ui] tē: Duride q[ui] tē: Heliodoro q[ui]
d[icitu]r athēsiū anathemate scripsit: Nymphodo
ro: Andrea: Heraclide: Diog[er]a: Butriense:
Iolla: Apollodoro: Archimede: Dionysio:
Aristogene: Diomede: Mnesicle: Zenone:

LIBRO Tricesimo quinto continet[ur] ho
mos picturæ.
Honos picturæ Ca. i.
Honos imaginū Ca. ii.
Quādo primū clypei imaginū publice: & q[ua]n
tū i[n] domib[us] positi: & de picturæ initiis & mon
ochromatō & primis pictorib[us]: et antiquitate
picturarum in italia Ca. iii.
De pictorib[us] romanis: et q[ua]n[do] primū dignitas
picturæ: et q[ua]n[do] victorias suas pictura p[ro]posue
rūt: et q[ua]n[do] externis picturis dignitas ro
mae Ca. iiii.
Rō pingendi de pigmentis Ca. v.
De colorib[us] natiuis & factitiis Ca. vi.
Qui colores nō inducant: et q[ua]n[do] colorib[us] an
tiq[ui] pinxerūt: et q[ua]n[do] primū gladiatos: pugnæ
p[ro]positæ sunt Ca. vi.
De ætate picturæ opū & artificū iudicatura
nobilitates ccc. v. Ca. viii.
Primū picturæ certamen: & qui primi peni
cillo pinxerunt Ca. ix.
De aui[bus] p[er] picturā deceptis: et q[ua]n[do] difficilli

mum in pictura Ca. x.
De auiū cantu cōpescēdo: et q[ua]n[do] encaustico et pe
nicillo prim[us] lacunaria et cameras pinxerit:
sp[eci]m[us]q[ue] p[re]cia mirabilia picturæ: Ca. xi.
Plastices primi inuentores: de simulacris et
vasis fictilibus et p[re]cio eor[um] Ca. xii.
Terræ uarietates: et de puluere puteolano:
et aliis terræ generibus quæ in lapidem uer
tuntur Ca. xiii.
De parietibus fornaceis & lateritiis et eorū
ratione Ca. xiiii.
De sulphure et alumine & generibus eorū
et medicinæ Ca. xv.
De terra fannia et eretria et chia et sibanisia:
et phiniti et appelliti medicinæ Ca. xvi.
Cretæ genera ad uestiū usū cimolia: sarda:
umbrica: saxum argentaria Ca. xvi.
Qui et quosq[ue] liberti p[re]positi Ca. xviii.
Terra exalata et terra cupreæ: terra balca
rica: terra ebustana Ca. xix.
Sūma medicinæ et hystoriæ & ob[er]uatiōes
d. cccc. lvi. ¶ EX AVCTORIBVS.
Messala orator: Messala sene: Fenestella at
tico: Verrio. M. Varrone: Corn. Nepote:
Decio Eculēdo: Mutiano: Melisso: Vitruuio
Cassio seuro: Longulano: Fabio tr[an]sile qui
de pictura scripsit. EXTERNIS.
Prasitele: Apelle: Melantio. Asclepiodoro:
Euphranore: Parrhasio: Heliodoro q[ui] anathe
matha scripsit athenis: Metrodoro q[ui] de ar
chitectone scripsit: Democrito: Theophras
to: Appione grāmatico q[ui] de metallica medi
cina scripsit: Nymphodoro: Andrea: Heracli
de: Iolla: Apollodoro: Diagora: Butriense:
Archydemo: Dionysio: Aristogene: Dema
de: Mnesicle: Xenocrate: Zenonis: Thecne
sto.

LIBRO Tricesimo sexto continet[ur] naturæ
lapidum et luxuriæ marmorum.
Qui primus in publicis operibus ostē
derit Ca. i.
Quis primus peregrino marmore columnas
habuerit romæ Ca. ii.
Qui primum laudati in marmore scalpendo:
& quibus temporibus Ca. iii.
Nobilitates opū & artificū i[n] marmor. c. xxvi
d marmor pario & mauroleo Ca. iiii.
Q[ua]n[do] primū marmor i[n] ædificiis usū: & q[ua]n[do] pri
mus romæ crustauerit parietes: & q[ua]n[do] ætati
bus q[ua]n[do]q[ue] marmora in usū uenerit romæ: & q[ua]n
do primus marmora secuerit: & ratio secandi de
harena Ca. v.
De naxio & harmonio: & de generibus mar
morum Ca. vi.
De alabastrite & tigindo alabam
dico Ca. vii.
De obelisco thebaico: alexandrino: & de illo
qui est in circo magno Ca. viii.
De illo q[ui] est in campo martio p[ro]
gnomone Ca. ix.

De tertio obelisco romæ in uaticano Ca. x.
 De pyramidibus ægyptiis et sphynge Ca. xi.
 De labyrinthis ægyptio: iemio italico Ca. xii.
 De pensili & orto & oppido et templo dianæ ephesiæ Ca. xiii.
 De delubro cyzici & lapide fugituo: & de echo: lepties resonante & ædificio sine clauo: & mirabilia ædificiorum romæ Ca. xiiii.
 De magnetis gñrib' & medicis Ca. xv.
 De lapidib' q' cito absumit corpora i' eis cõdita & de his q' diu feruant: & de thasio lapide & medicinis eius Ca. xvi.
 De ecore folioli & lapidib' ossis & palmatis & alijs generibus Ca. xvii.
 De corallo: uel pyrite & medicinis eius: & ostracite: d' amato lapide & medicis ei' d' militino lapide & uirib' ei': d' gagate lapide & medicinis eius: de spongiis & phrygio lapide & natura eius Ca. xviii.
 De mathide & quinque generibus eius: & schisto Ca. xix.
 De quattuor generib' actidis: & calamo, & isamio & arabo et pumicib' Ca. xx.
 De lapideis mortarijs medicinaliũ & molib' lapidibus & speculati lapide et silicib' et phẽgite et cotib' et relijs ad structurã lapidibus igni et tẽpestatib' resistẽtib' Ca. xxi.
 De æternis et calce et harenæ generibus et mixtura calcis et harenæ et tũis structuræ et coctariis et columnis Ca. xxii.
 De medicinis calcis et malta et gypso Ca. xxiii.
 De pauimentis et qñ primũ romæ: et subdiualibus pauimentis et græcanicis: et quando primũ cameræ Ca. xxiiii.
 De origine uitri et rone faciendi: et d' obsiano uitro: et de generibus multiformibus uitri Ca. xxv.
 Ignium miracula: et medicinæ prodigia Ca. xxvi.
 Summa medicinæ et hystorie & obſuatĩnes. d. xviii. EX AVCTORIBVS.
 M. Varrõ: Celio: Galba: C. Ictio: Mutiã Nepote Cor. L. Pifone: Tuberone: Seneca Fabio Vestale: Ammo Fœciale: Fabiano: Catone Censorio: Vitruuio.

EXTERNIS.

Theophrasto: Pravele: Iuba fge: Nicãdro Sotaco: Sudine: Alexandro polyhisto: Apion: Pliftonico: Duride: Herodoto: Eumero: Aristagora: Dionysio: Archemidoro: Eucorid: Anthistene: Democrito: Demotele: Lycea.

LIBRO Tricesimo septimo cõtinetur origo gemmarum.

De gema polycratis tyræni & pyrrhi regis: et q' sculptores optimi: et nobilitates artificũ

et q's prim' dactylothemam romæ habuit. Ca. i.
 De gẽmis transactis in triumpho Pompei: et natura cristalli et medicinis: et luxuria circa eam: et quando primũ inuenta myrrhinæ: et luxuria circa eam: et natura myrrhinog: quæ mẽtiti sũt auctores d' succino Ca. ii.
 De ortu: & medicinis: & generib': & luxuria succinorum: & lyncurio: & medicinæ Ca. iii.
 De adamãtis generibus & medicinis & margaritis Ca. iiii.
 De smaragdi generibus: & generis uiridib' translucentibus Ca. v.
 De opali generibus & uitiis & experimentis & uariis gemmis Ca. vi.
 De gñrib' carbunculo: & uitiis & expimẽtis & gẽmis ardentibus Ca. vii.
 De generibus topatii & callaite: & de gẽmis uiridibus nõ translucentibus Ca. viii.
 De iaspidi generibus Ca. ix.
 De quibũdã gemmis per alphabeti ordinem Ca. x.
 De gemmis quæ a membris hominũ cognominantur: & quæ ab animalib': & de his quæ a cæteris rebus Ca. xi.
 De gemmis nascentibus & factitiis: & figuris gemmarum Ca. xii.
 De ratione probandarum gemmarum Ca. xiii.
 Summa res & hystoria & obſuatĩnes. M. ccc.

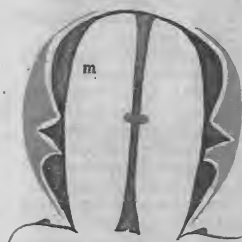
EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Actis triumphis: Mœcenate: Iaccho: Cor. Boccho.

EXTERNIS.

Iuba rege: Xenocrate: Zenonis: Sudine: Eschylo: Phylaxene: Euripide: Nicandro: Satyro: Theophrasto: Carete: Phylomene: Democrate: Xenorio: Metrodoro: Sotaco: Pythea: Timeo Siculo: Nicea: Theocresto: Asaruba: Mnasia: Theomene: Ctesia: Mithridate: Sophocle: Archelao rege: Callistato: Democrito: Ismenio: Olympico: Alexandro polyhistore: Appione: Ori: Zoroastre: Zactalia.

An Finitus Sit Mundus: Et An Vnus. Ca. i.

MVNDVM ET HOC QVOD NOMINE ALIO
cælum appellari libuit: cuius circūflexu teguntur cuncta:
numen esse credi par est: æternum: imenium: neq; geni-
tū: neq; iteritū: unq; . Huius extera indagare nec interest
hoiū: nec capit humanæ coniectura mentis. Sacer est:
æternus: imēlus: totus: i toto: imo uero ipse totū: infinitus:
ac finito similis. Omim reg: certus: et similis incerto.
Extra intra cūcta cōplexus in se: idēq; reg: naturæ opus:
et reg: ipsa natura. Furor est mēsurā eius animo quosdam
agutasse: atq; prodeire aulos. Alios rursus occasione hinc
sūpta aut his data innumerabiles tradidisse mūdōs: ut to-
tidem reg: naturas credi oporteret. Aut si una omēs incubarent: totidē tamē soles: totidēq;
lunas: et cætera etiā in uno et imensa et innumerabilia sydera: quasi nō eadē questione semp
termino cogitationis occurrere desyderio finis alitius. Aut si hæc infinitas naturæ oīum ar-
tificio possit assignari: nō illud idē in uno facilius sit itelligi rāto presertim opere. Furor ē pro
fecto furor egredi ex eo: et tanq; iterna eius cūcta plane iā sint nota: ita scrutari extera: qua
si uero menturā ullius rei possit agere qui sui nesciat: aut mens hoīs uidere quæ mundus ipse
non capiat.

(De Forma Eius Ca. ii.)

EOrnam eius in spēm orbis absoluti globatā esse nomē i primis et cōsensū i eo morta-
liū orbē appellantiū. Sed et argumeta reg: docēt: nō solum quia talis figura oībus lui-
pubus uergit i sese: ac sibi ipsa tolerāda est: seq; icludit et cōtinet nullas egēs cōpagi-
num: nec finē aut iniriū ullis sui prius sētiens: nec qā ad motū quo subide uerti debeat (ut
mox appebit) talis aptissima ē. Sed ocōrōs quoq; pbatōe q; cōuexus mediūq; quatiq; cer-
nat: cū id accidere i alia nō possit figura.

(De Mortē Eius. Ca. iii.)

HAnc ergo formam eius æterno et irrequeto ambitu inarrabili celeritate. xxiii. horaꝝ
spatio circūgī solis exortus et occasus haud dubium reliquerat: an sit inmensus: et ideo
sēlum aurū facile excedēs tātā molis rotata uertigine asidua sonitus nō egdem facile
dixerim: nō hercle magis q; circūactōs: simul unius sydeg: suosq; uoluentium orbēs. An
dukis qdē et incredibili suauitate cōcentus nobis qui itus agimur iuxta diebus noctibꝝq; ta-
citus labitur mundus: esse inumeras ei effigies aialium reg:q; cunctasq; ipsas. Nec ut in uolu-
crum notamus oīs leuitate cōtinua lubricum corpus: quod clarissimi auctores dixere tenēs
argumētis indicatur: quoniā inde deciduis reg: oīum feminibus inumeræ in mari præcipue:
ac pleg: cōsūs mōstrificæ digenerātur effigies. Præterea uisus probatione alibi plaustra:
alibi uris: tauri alibi: alibi litteræ figura cādidiore medio super uerticem circulo.

(Cur Mundus Dicatur. Ca. iiii.)

EQuidem et cōsēlu gentium moueor. Nam quē *κοσμος* cosmon græci noīe ornassit
appellauerunt: eum et nos a perfecta absolutaq; elegātia mundum. Cælū quidē hinc
dubie cælati argumēto diximus: ut interpretatur. M. Varro. Adiuuat reg: ordo descripto cir-
culo qui signifer uocat in. xii aialium effigies: et per illas solis cursu cōgruens tot sæculis ro.

(De Quattuor Elementis. Ca. v.)

NEc de elemētis uideo dubitari quattuor ea esse. Ignitum sūmos inde tot stellaz collu-
cētum illos oculos. Proximūq; spiritus: quē græci nūq; eodē uocabo aera appellāt.
Vitalē hunc et p cuncta reg: meabilē: totoq; cōstūm. Cuius ui suspensam cum quarto aquaz
elemēto librari medio spatii tellurē. Ita mutuo cōplexu diuersitatis effici nexum: et leuia pō-
deribus inhiberi quo minus euolet. Cōtraq; grauiā ne ruant suspēdi leuibꝝ in sublimē tēdē.
ribus. Sic pari in diuersa nisu ui sua quazq; cōsistere irrequeto mundi ipsius cōstrūctā circuitu:
quo sep in se currēte imā atq; mediā i toto terrā eadēq; uniuerso cardine stare pēdētē librā-
tem per quæ pendeat. ita solā imobilē circa eā uolubili uniuersitate eadēq; ex omibꝝ necit:
eidēq; oīa inniti.

(De Septem Planetis. Ca. vi.)

INter hanc cælumq; eodē spiritu pēdent certis discretis spatiis. vii. sydera: quæ ab in-
cessu uocamus errātia: cum errēt nulla minus illis. Quozq; medius sol fertur aplissima
magnitudine ac potestate: nec tēpōs mō terrazq; sed sydeg: etiā ipozq; cæliq; rector.
Hunc mundi esse totius animū: ac planius mentem. Hunc principale naturæ regimen ac
numen credere decet opera eius extimantes. Hic lucem rebus ministrat: aufertq; tenebras.

Hic reliqua sydera occultat. hic uices temporū: ānumq; semp renascētē ex usu naturae tēperat. hic cāli tristitiam discit. atque etiam nūbia humani ai serenat. hic suū lumen cāteris quocq; syderibus fōnerat: praeclarus: eximius: oīa itruens oīa etiā exaudiens ut principi Iarq; Homero placuisse i uno eo uideo.

De Deo. Ca. vii.

Quapropter effigies dei formaq; quāquere ibecillitatis humanae reor: quisquis est deus (si nō est alius) et quacūq; i parte totus est sensus: totus est uisus: totus auditus: totus alit: totus animi: totus sui. Innumeros quidem credere atq; etiā ex uirtutibus uirtūq; hoīm ut pudicitia: cōcordia: mentē: spēm: honorē: clāmentia: fidē: aut (ut Democri-
to placuit) duos oīo pōnā et beneficiū maiore ad sordidā accedit. Fragilis et laboriosa mortalitas i partes ista digessit infirmitatis suae memor: ut portionibus coleret quisq; quo maxime indigeret. Itaq; nō alia aliis gentibus: et numina i iisdem innumera uiderimus. Inferte quoq; i genera descriptis moribq; et multis etiā pestibus dum esse placata trepidō mētē cupimus. Ideoq; etiā publice febrī sanū i palatio dicatū est. Orbonae ad eadē laniā aīa. Et malae fortunae eq̄quilis. Quāobrē maior cālitū populū etiā q; hoīm intelligi pōt: cū singuli quoque ex semetipsis totidem deos faciāt lunones genioque adaptādo sibi. Gentēs uero quaedā aīalia etiā aliqua et obscena p diis habent: ac multa dictū magis pudenda p fetidōs cibos et alia similia iurantes. Matrimōia quidem iter deos credi: tātoq; aūo ex his neminem nasci: et alios esse grāduos: sempq; canos: alios iuuenes: atque pueros atri coloris: alige: claudos: ouo editos: et alternis diebus uiuētes morientelq; puerilū ppe deliramentōs est. Sed super oēm ipudētiā adulteria inter ipsos fingi: mox iurgia: et odia: atq; etiā furtoz esse et scelesq; numina. Decus est mortali iurare mortalem: et hēc ad aeternā gloriā uia: hēc pceres iere romani: hēc nūc cālesti passū cū liberis suis uadit maxius oīs aui rector Vespasiantus Augustus festis rebus subueniens. Hic est uetustissimus referendū bīmerentibq; grāmos: ut tales numinibus ascribāt. Quippe et oīm aliosq; nōia deoz et quae supra sydes: retuli ex hoīm uale sūt meritis. Iouem qdēm aut mercuriū aliter uē alios iter se uocari: et esse cālestis nomenclaturae quis nō interpretatide naturae fateatur? Irridendū uero agere curā regū humanaz illud q̄quic est sūmum. An ne tā tristi atq; multiplici ministerio non possū credam dubitemus uel? Vix ppe est iudicare utz: magis cōducatur generi humano quādo aliis nullus est deoz respectus: alius pudendis externis famulātur sacris: ac digyitis deos gestant: et mōstra quoque quae colūt dānant: et excogitāt cibos: imperia dāra in ipsos ne sōno quidem quito irrogāt. Nō matrimonia nō liberos nō denique quicq; aliud nū iubentibus sacris dīgūt. Alii in ipso capitolio fallūt: ac fulminatē peierāt iouem: et hos iuāt sceles: illos facra sua pōnis agūt. Inuenit tamen iter has utraq; sētētias mediū sibi ipsa mortalitas numē: quo minus etiā plana de deo cōiectatio esset. Toto q̄ppe mūdo et locis oībus oībusque horf oīm uocibus fortuna sola inuocatur: et una nōiatur: una accusatur: una agit rea: una cogitatur: sola laudatur: sola arguitur: et cū conuitiis colitur: uolubilibq; a plerisque uero et caeca etiā exultimata: uaga: incōstās: incerta: uaria: indignozq; fautrix: huic oīa expensā: huic oīa ferūt accepta: et in tota rōe mortaliū sola utraq; paginā facit. Adeoque obnoxiae fumus foris: ut fors ipsa p deo sit: qua deus pbatur incertus. Pars alia et hanc pellit: astroque suo euētus assignat: et nascēdi legibus semelq; in omēs futuros unq; deo decretū. In reliquū uero oīū datur. Sedere cōcepit sentētia hēc: pariterque et eruditū uulgus et rude in eam cursū uadit. Ecce fulgus monitus: oraculosq; praescita: aruspiciū praedicta: atque etiā pua dictū i auguris sternutametā et offēliones pedū. Diuus Augustus laetiū pdidit libi calceū praepostere indutum quo die seditione militari ppe afflictus est. Quae singula iproūda mortalitatem inuoluit: solum ut iter ista uel certū sit nihil esse certū: nec miserius q̄q; homine aut supbius. Cāteris quoque animātū sola uictus cura est. In quo spōte naturae benignitas sufficit: uno qui dem uel praefēda cūctis bonis: q; de gloriā de pecunia: ambitio: supq; de morte non cōtū rāt. Vēz i his deos agere curam regū humanaz credi ex usu uitae est: pōenaeque maleficiis ali quādo seras occupatō deo i tāta mole: nūq; autem irritas esse. Nec ideo pxiū illi genitum hominem: ut uilitate iuxta belus esset. Imperfecte uero in hominē naturae praecipua solatia ne deum qdēm posse omnia. Nāque nec sibi poreit mortē cōsciscere: si uelit: quod homini de diti opimū in tātis uitae pōenis: nec mortales aeternitate donare: aut reuocare defūctos: nec facere ut qui uixit nō uixerit: qui honores gessit nō gesserit. Nullūque habere in praeterita ius praeterq; obliuiois. Atque (ut facietis quoque argumētis societas hēc cū deo copuler) ut bis dena uiginti nō sint: ac multa similiter efficere nō posse. per quae declarāt haud dubie naturae potētia id quoque esse quod deū uocamus. In hēc diuertisse nō fuerit alienum prop- ter uulgatam assidue quāstionem de deo.

De Natura Sydes Errantium. Ca. viii.

NOTA

Inc redeamus ad reliqua naturæ sydera quæ affixa diximus mûdo: nō illa ut existimat vulgus singulis attributa nobis: et clara diuitibus: minora paupibus: obscura defectis: et pro forte cuiusq; lucētia ad munerā mortalibus. Quia nec cū suo quæq; hoīe orta moriuntur: nec aliquē extingui decidua significant. Nō tāta cælo societas nobilium est: ut nostro fauē mortalī ut ille quoq; sydeꝝ fulgor. Illa nimio alimēto tracti humoris igneam uim abundantia reddi: cum decidere credūtur: ut apud nos quoq; id luminibus accētis liquore olei nō tamus accidere. Cæterꝝ æternā est cælestibus natura itextētibz mûdum intextuq; cōcreuit. Potētia autē ad terram magnopē eozz pertinēs: quæ ppter effectus claritatēq; et magnitudinem ī tanta subtilitate nosci potuerūt: licet suo demonstrābimus loco. Circuloꝝ quoq; cæli rō in terrā mētiōe aptius dicitur: quādo ad eam pertinet tota signiferi modulario iuectionibus nō dilatis: Obliquitatē eius itellexisse: hoc est rex fores aperuisse Anaximāder Milesius traditur primus olympiade. lviij. Signa deinde ī cō Cleostratus: et primum arietis ac sagittarii. Sphæram ipsam ante multo atlas. Nūc relicto ipsius mûdi corpore reliqua iter cæli terraq; tractētur. Sūmum esse quod uocat Saturni sydus: ideoq; minimū uideri: et maximo ābre circuloꝝ. xxx. anno ad breuissimā sedis suæ picipia regredi certum est. Oīum autē errantium sydeꝝ: meatus intercepti: ea solis et lunæ cōtrarium mûdo agere cursum: id est lætū: semp illo ī dextram præcipiti: et q̄uis assidua cōuersiōne imēlæ celeritatis attollatur ab eo: rapiaturq; ī occasum: aduerso tamē ire motu: per suos quæq; passus ita ferri: ne cōuolutus ac eadē ī partem æternā mûdi uertigine ignauo globo torpeat: sed fidatur aduerso sydeꝝ uerbere diuicretus et digestus. Saturni autē sydus gelidæ ac rigētis esse naturæ: multoq; ex eo inferiōrius circulum: et ideo motu celeriore duodenis circūagi ānis. Tertium Marti: quod quidam

Herculis uocat: ignea ardētis solis tūcitate binis fere ānis cōuerti. Ideoq; huius ardore nīmo et rigore Saturni intersectū ambobus ex utroq; tempori louē salutarēq; fieri dei. Inde solis meatū esse partūq; de tricentag. lx. Sed ut obseruatio umbræq; eius redeat ad notas q̄ nos ānis dies adici: superq; quartam partē dei. Quā ob eā q̄nto anno unius itercalaris dies additur: ut tempus rō facilius solis itinēri cōgruat. Infra solem ābit ingēs sydus, appellatum Veneris: alterno meatu uagum: ipsiq; cognominibus æmulum solis et lunæ: præueniēs appere et ante matutinum exoriens luciferi nomē accipit: ut sol alteri diemq; maturās. Cōtra ab occasu refugēs nūcupatur uesper: ut prorogās lucem: uicēq; lunæ reddēs. Quā naturam eius Pythagoras Samius primus deprehēdit olympiade circiter. xlii. qui fuit urbis Romæ annus cxlii. Largiori magnitudine extra cuncta alia sydera: est claritatis quidē tantæ ut unius huius stellæ radii umbræ reddantur. Itaq; et ī magno nominum ambitū est. Alii eim lunonis: alii Idis: alii matris deū appellauere. Huius natura cūcta generatur ī terris. Nāq; in alterutro exortu genitali rore cōpergēs nō terrā mō cōceptus implet: uēq; animātum quoq; omniū stimulat. Signiferi autē ambitū peragit tricenī et duo de quinquagenis diebus: ab sole nūq; abistēs partibus sex atq; quadragita lōgus (ut Timeo placet) Simili rōe sed nequaq; magnitudine scilicet ut ī proximū illi Mercuri sydus a quibuscūq; appellatū Apollinis inferiore circulo fertur. iix. diebus ocioꝝ ābitu mō ante solis exortū: mō post occasū īplēdēs nūq; ab eo xxii. ptibus remotior: ut Ctesias et Sōligenes docēt. Ideo et peculiaris hog sydeꝝ statio ē: neq; cōis cū supradictis. Nāq; ea et quarta pte cæli a sole abesse et tertia: et aduersa soli sēpe cernūtur: maioresq; aliis habēt cūcta plenæ cōuersiōnis ambitus ī magni āni rōe diēdo.

De Lunæ Natura Ca. viiij.

Sed oīum admirationē uicī nouissimū sydus terriq; familiarissimum: et ī tenebrag; re medium ab natura repertum lunæ. Multiformi hęc ambage torlit ingenia cōtēplanant: et proximū ignorari sydus maxime idignātum: crescēs semper aut senescēs. Et modo curuata in cornua: modo æqua pportione diuisa: mō sinuata in orbem: maculosa: eodemque subito prænitens: imēnsa orbe plenā: ac repente nullā: alias pernox: alias sera et: parte dei solis lucem adiutius: deficiens: et ī defectū tamen conspicua. Quæ mensis exitu latet cum laborare non creditur. Iam uero humilis et excelsa: et ne id quidē uno modo: sed alias admodum: cælo: alias cōiugis mōtibz: nunc ī aquilonem elata: nunc ī austros deiecta. Quæ singula ī eā deprehēdit hoīum primus Endymion. et ob id amore eius captus fama traditur. Non sumus pfecto ingrati erga eos q; labore curaq; lucem nobis aperuere. In hac luce mira quoq; humani ingenii peste sanguinem et cædes cōdere annalibus iuuat: ut scelera hominū noscā mundi ipsius ignaris. Proxima ergo cardini: ideoq; minimo ambitu uicenis diebus septenīq; et tertia die parte peragit spatia eadē: quæ Saturni sydus altissimum. xxx. ut dictū est ānis. dein remorata in coitu solis biduo cum tardissime a tricesima luce rursus ad eadē uices exit. Haud scio an omnium quæ in cælo prænosci potuerūt magistra in. xii. spatia mensis omportere diuī annum: quando ipsum toriens solem redeundo ad principia consequitur.

Solis fulgore eā ut reliqua sydera regi: siquidē ī totū mutuata ab eo luce fulgere: qualem ī re percussu aquæ uolitare cōspicimus. Ideo molliore et īperfecta ui solvere tātum humore atq; etiā augere. quē solis radij absumāt. Ideo et inæquali lumine aspicī: qā ex aduerso demū ple na reliquis diebus tātum ex se terris ostēdat: quātum ex sole īpla cōcipiat. In coitu qdē non cerni: quoniā haustū oēm lucis aduersa illo rēgerat: unde acceperit. Sydera uero haud dubie humore terreno pasci: qā orbe dimidio nōnūq; maculosa cernātur: salicet nodū suppetere ad haunēdā ultra iusta ut. Maculas eim nō aliud esse q; terræ raptas cū humore lordes.

De Defectu Solis Et Lunæ Et De Noctē. Ca. x.

Defectus autē suos et solis rem in tota cōtemplatione naturæ maxime mirā et offento similē eoz magnitudinū umbræq; indices existere. Quippe manifestū est solē interuentu lunæ occultari: lunāq; terræ obiectu: ac tices reddi: eosdē solis radios luna īterpositu suo auferere terræ: terraq; lunæ. Hac uero subeūte repentinas obduci tenebras: rursūq; illi us umbra sydis hebetari. Neq; aliud esse noctem q; terræ umbrā. Figurā autē umbræ simi lem metæ ac turbini inuerso. quādo mucrone tātum ingruat: neq; lunæ excedat latitudinē: quoniā nullū aliud sydis eodem mō obscuretur: et talis figura semper in mucrone deficiat. Spatio quidem cōlūmi umbras indicio sūt uolūtū præalti uolarus. Ergo cōfiniū illis est aeris terminus initiūq; ætheris. Supra lunā pura oia ac diurnæ lucis plena. A nobis autē p noctē cernūtur sydera ut reliqua lumina et tenebris. Et ppter has cās nocturno tempore deficit luna. Stati autē atq; mēstrui nō sunt utriq; defectus. ppter obliquitatem signiferi: lunæq; multitudinosos (ut dictum est) flexus: nō semper ī scrupulis partium cōgruere sydes motu.

De Sydes Magnitudine. Ca. xi.

Aec rō mortales animos subducit ī cælum ac uelut inde cōtemplātibus trū maxima rum regē naturæ partū magnitudinē detegit. Nō posset qppe totus sol adimi terris intercedere luna: si terra maior esset q; luna. Tertio ex utraq; ualitis solis aperitur: ut non sit necesse amplitudinem eius oculoz argumētis atq; cōiectura animi scrutari. Immemū esse cō stat: quia arbores in limitibus porrectaq; ī quolibet passū milia umbras paribus iaciat interuallis: tāq; toto spatio medius. Et quia p æquinoctiū omib; in meridiana plaga habitātib; simul fiat a uertice. Item qā circa solstitiale circulum habitātiū meridie ad septētrionē umbræ cadāt: ortu uero ad occasum: quæ fieri nullo mō possent: nisi multo esset maior q; terra: et q; mōtem iadam exoriēs latitudine exuperat dextra læaq; large amplectens: prælertī di seretus tāto iteruallo. Defectus lunæ magnitudinem eius haud dubia rōne declarat: sicut ter ræ paruitatē īpla deficiens. Nāq; cum sint tres umbræ figuræ: cōstetq; si par lumini sit ma teria: quæ iactat umbram: cōlinæ effigie iaci: nec habere finem. Si uero maior materia q; lu men: turbinis rectū: ut sit imum eius angustissimū: et simili mō infinita lōgitudo. Si minor ma teria q; lux: metæ existere effigiem ī cūminis sine desinentem: talemq; cerni umbrā defici ēte luna palā fit: ut nulla āplius reliquat dubitatō supari magnitudie terræ. Id quidē et tacitū ipsius naturæ iudiciū. Cur eim ppris uicibus anī brumalī abscedit: ut noctū opacitate terras reficiat: exulturus haud dubie: et sic quoq; exurens quadā in parte tanta magnitudo eius ē.

Quæ Quis Inuenerit In Obscuratōe Cælesti. Ca. xii.

Et rōem qdē defectus utriusq; primus romani generis ī uulgus extulit Sulpitius Gal lus: q; conf. cū. M. Marcello fuit. sed tū Tribunus militū sollicitudine exercitū libera to: pridē q; Perles rex fupatus a Paulo est: ī concionē ab ipatore. pductus ad præcīndam eclipsi: mox et cōposito uolumie. Apud græcos at̄ uestigauit primus oīum Tales Milesius olympiadis. xliiii. anno quarto: prædicto solis defectū q; sub Haliarte rege factus est urbis cōlindæ āno. elxx. Post eos utriusq; syderis cursū ī sexcētos ānos præcīnuit Hipparchus mē ses gentium diesq; et horas: ac situs locos: et uicos populoz complexus. æuo teste haud alio mō q; cōsilioz naturæ pteiceps. Vin īgentes supraq; mortaliū naturā tātoz nūminū lege de prehenā: et misera hoīum mente absolūta ī defectibus stellaz scelera: aut morte: aliqua sy des pauentes. Quo ī metu fuisse Sterfichoni et Pidari uatū sublimia ora palā est deliquio lo lis: et ī luna ueneficia arguente mortalitate: et ob id crepitu diffono auxiliante. Quo patore ignarus causæ Nicias attheniensis impator ueritus classē portu educere: opes eoz afflixit. Maclū igenio et cæli īterptes resq; naturæ capaces argutūti ipatores quo deos hoīes uici fuis. Quis enī hac cernens et statos sydes (quoniā ita placuit appellare) labores nō suæ ne cessitati mortalis gemitus ignoscat. Nūc cōfessa de iisde breuiter atq; capitulatī attigā: rōe admodū necessariis locis strictiq; reddita. Nā neq; instituti operis talis argumētatio est: neq; oīum resq; afferri posse cās minus mix est: q; cōstare ī aliquibus.

De Defectibus. Ca. xiii.

Defectus. cc. xliiii. mensibus redire in suos orbes cernū est. Solisq; defectū nō nisi: nō

missima prima ue fieri luna: quod uocat coitum. Lunæ aut nō nisi plena: sempq; citra q̄ pro
xime fuerit. Oibus aut annis fieri utriusq; syderis defectus stans diebus horique sub terra.
Nec tū cū fiunt supne ubiq; cernit: aliquādo ppter nubila: sapius globo terræ obstat cōue
xitaribus mūdī. Intra ducentos ānos Hipparchi sagacitate cōpū est et lunæ defectum aliqui
quito mēse a priore fieri: solis uero septimo. Eādē m bis i triginta diebus supra terras oculū
tari: sed ab aliis atq; aliis hoc cerni. quæq; sūt i hoc miraculo maxime mira: cū cōueniat libra
terræ lunam hebetari: nūc ab occasus parte hoc ei accidere nunc ab exortus. Et qua nā rōne
cum solis exortu umbra illa hebetatū sub terra esse debeat semel iā acciderit: ut i occasu lu
na deficeret utroq; super terrā cōspicuo sydere. Nā ut i duodecim diebus utruq; sydus quæ
reretur: et nostro æuo accidit impatoribus Vespasianis patre. iiii. filio iteq; consi.

(De Lunæ Motu. Ca. xiiii.)

Lunā semper auersis a sole cornibus si crescat ortus spectare: si minuat occasus haud du
bitū est. Lucere dodrantis semuntias horas: ab secunda adiciēte usq; ad plenū orbem
dehabet: atq; i diminutiōem. Intra xiiii. at partes solis semp occultat esse. Quo argumto am
plior erratūm stellæ q̄ lunæ magnitudo colligitur: qū illæ et a septenis iterdum partibus
emergat. Sed altitudo cogit minores uideri: sicut affixas caelo solis fulgore iterdum nō cerni
cum æque die ac noctu luceat: idque manifestum fiat defectibus solis: et præalitis puteis.

(Erratum Motus Et Luminum Canonica. Ca. xv.)

Erratūm at tres quas supra solem dicimus sitas occultat meate cum eo. Exoriuntur
uero matutino discedentes partibus nūq; aplius undenis. Postea radios eius cōtrac
tu regunt: et i triquetro a partibus c. xx. statiōel maratinal faciunt: quæ et primæ uocant.
mox i aduerso a partibus c. lxxx. exortus uespertinos. Itaq; i c. xx. ab alio latere appropiquat
te statiōel uespertinas: quæ et secundas uocat: donec assecutus in partibus duodenis occulret
illas: qui uespertini occasu appellātur. Martis stella ut p̄ior etiam ex quadrato sentit radios
ab lxxx. partibus: unde et nomen accepit. Il motus primus et secundus nonagenarius dictus
ab utroque exortu. Eadē statiōel senis mensibus cōmorat in signis: alioquin bimestris cum
cæteræ utraq; statiōe quaternos menses nō iplēat. Inferiores at duæ occultat in coitu ue
spertino simili mō: relictoq; sole totidem i partibus faciūt exortus matutinos: atq; a longissi
mis distātia suæ meritis solē i sequūtur: adeptæq; occasu matutino cōdūt ac prætereūt. mox
eodē interuallo uesperti exoriūtur usq; ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiūt ad
solem: et occasu uespertino delitescūt. Venens stella et statiōes duas matutina uespertinas
ab utroq; exortu facit a lōgissimis distātia suæ finibus. Mercurii stationes breuiore momēto
q̄ ut deprehēdi possit. Hæc est luminū occultationūq; rō pplexiore motu: multiq; iuoluta
miraculis. Si quidē magnitudines suas et colores mutat: et eadē ad septētrionē accedit: abe
utq; ad austrum: terrisq; p̄iores aut cælo repente cernūtur. In qbus aliter multa q̄ prio
res tradituri fatemur: ea quoq; illoq; esse muneris: qui primi quædē diuinas demonstrauerunt.
Mō ne quis desperet secula phicere semper pluribus de cāis hæc omnia accidunt. Prima circuloq;
est: quos græci abidas in stellis uocat: et eni græcis urēdum erit uocabulis. Sunt autē bī sui
cuq; eaq; alioq; q̄ mūdo quonā terra a uerticibus duobus quos appellauerūt polos centrū
cæli est nō signifieri oblique inter eos siti. Omia at hæc cōstat rōne circū semp indubitata.
Ergo ab alio cuq; centro abidas suæ exurgūt. Ideoq; diuersos habēt orbes motusq; dissim
les: quonā interiores abidas necesse est breuiore esse.

Quare Eadē Alias Altiora: Alias Inferiora uideantur. Ca. xvi.)

Igitur a terræ centro abides altissimæ sunt Saturno i scorpione: Ioui i uirgine: Marti
i leone: Soli i geminis: Veneri i sagittario: Mercurio i capricorno: Mediis oīum par
tibus. Et ecōtrario ad terræ cētrum humillimæ atq; proximæ. Sic fit ut tardius moueri ui
deatur: cum altissimo ambitu feruntur. Nō quia accelerēt tardet ue naturales motus qui cer
tū et singuli sunt illis: sed quia deductas ab summa abside lineas coartari ad cētrum necesse est:
sicut i rotis radios. Itaq; motus alias minor centri propiquitate fēitur. Altera sublimitatum
causa: quonā a suo centro abidas altissimas habēt i aliis signis. Saturnus i librae parte uice
sima. Iupiter cancri. xv. Mars capricorni xxviii. Sol arietis xxix. Venus pisciū xvi. Mercuri
us uirginis xv. Luna tauri. iiii. Tertia altitudinum rō cæli mensura nō circuli itelligitur: subi
re eas aut descendere per pfundum aeris oculis existimātibus. Huic connexa latitudinum si
gnifieri obliquitatq; causa est. Per hunc stellæ quas diximus errātes ferūtur. Nec aliud habi
ta i terris q̄ quod illi subiacer. Reliqua a polis squalēt. Veneris tātū stella excedit cum bi
nis partibus. Quæ cā intelligitur efficere ut quædā aialia et in desertis mūdī nascātur. Luna
quoq; per totam latitudinē eius uagatur: sed omnino non excedens eum ab iis. Mercurii stel
la laxissime: ut tamē a duodenis partibus (tot eim sunt latitudines) nō aplius octonas perret

neq; has æqualiter. Sed duas medio eius: et supra .iiii. infra duas. Sol deide medio fertur inter duas partes flexuoso draconum meatu inæqualis. Martis stella quattuor medias. Iouis mediâ et super eam duas. Saturni duas ut sol. Hæc erit latitudinum rō ad austrū descēdētū aut aquilonem subeūtū. Hac cōstare et tertiam illā a terra subeuntium in cælum. Et pariter scandi eam quoq; existimauere pleriq; falso. Qui ut coarguatur aperienda est subtilitas i mensa. et omis eas complexa cās: Conuenit stellas i occasu uespertino proximas esse terræ et latitudine et altitudine: exortusq; matutinos in initio cuiusq; fieri. Stationes i mediis latitudinum articulis: quæ uocant ecleptica: peride confesum est motum augeri q̄ diu in uicino sint terræ cum abscedant in altitudinē: minui. Quæ rō lunæ sublimitatibus maxime approbatur. Aque nō est dubium in exortibus matutinis etiam nūmeq; augeri: atq; a stationibus primis tres superiores diminui usq; ad statioēs secūdas. Quæ cum ita sint: manifestū erit ab exortu matutino latitudines scādi: quoniā in eo primū habitu incipiāt partius addici motus. In stationibus uero primis et altitudine subire: quoniam tum primū incipiāt detrabi numeri stellæq; retroire. Cuius rei rō priuatum reddēda est. Percussæ in qua diximus parte et triangulo solis radio inhihentur rectum agere cursum: et ignea ui leuātū i sublimē. Hoc nō prius intelligi potest uisū nostro: idēq; existimāt stare: unde et nomen accepit statio. Progređitur deinde eiusdem radii uolentia: et retroire cogit uapor repercutas. Multo id magis in uespertino eaq; exortu toto sole aduerso: cum in sūmas absidas expelluntur: minimeq; cernuntur: quoniam altissime absūt: et minimo ferūtur motu. tāto minores cum hoc in altissimis absidum etuenit signis. Ab exortu uespertino latitudo descēdit partius iā se minuentē: motus nō tamē ante stationes secundas augente cum et altitudo descēditur supueniēte ab alio latere radii: eadēq; uirius ad terras deprimēte: quæ substulerit i cælū ex priore triquetro. Tantiū interest subeāt ne radii an supueniāt. Multoq; eadē magis i uespertino occasu accidūt. Hæc est superior: stellæq; rō. Difficilior reliquæ: et a nullo ante nos reddita.

Catholica Sydex Errantium. Ca. xvi.

Rimum igitur dicatur cum sint diuersæ stellæ: cur Veneris stella nunq; lōgius xlii. partibus. Mercurius xx. a sole abscedant. Sæpe citra eas ad solē reciprocet. Cōuersas habent utræq; absidas: ut infra solem sitæ: tātumq; circulis eaq; sub terra est: q̄ tum supne prædictæ. et ideo nō possunt abesse amplius: quoniam curuatura absidum ibi non habet lōgitudinē maiorem. Ergo utræq; simili rōne admodū statuūt absidū suæ: margines: ac spatia lōgitudinis latitudinum euagatione pensant. At eim cur nō semp ad xlii. et ad partes xx. perueniūt: imo uero. Sed rō canonica fallit. Nāq; appet absidas quoq; eaq; moueri: q̄ nunq; transeat solem. Itaq; cum i partem ipsam eius incidere margines alterutro latere: tū et stellæ ad lōgissimā sua interualla peruenire intelligitur: cum citra fuere margines totidem partibus: et ipsæ octus redire creditur: cum sit illa semper utriq; extremitas sūma. Hinc et rō motuum cōuersa intelligitur. Superiores eim celerrime ferūt i occasu uespertino: hæc tardissime. Illæ a terra altissime absunt: cum tardissime mouētur: hæc cū ocissime. Quia sicut in illis ppingtas centri accelerat: ita i his extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatē incipiunt: hæc uero augere. Illæ retro cursū agunt a statione matutina usq; ad uespertinam. Veneris a uespertina usq; ad matutinam. Incipit aut ab exortu matutino latitudinē scandere. Altitudinem uero ac solem insequi a statione matutina ocissima i occasu matutino et altissima. Digredi it latitudine: motumq; minuere ab exortu matutino retro q̄dem ire: simulq; altitudine digredi a statione uespertina. Mercurii rursus stella utroq; mō scēdere ab exortu matutino: digredi uero latitudine a uespertino: cōsecutoq; sole ad xv. partiū interuallū cōsistit. quadri duo prope imobilis. Mox ab altitudine descēdit: retroq; graditur ab occasu uespertino usque ad exortum matutinum. Tātumq; hæc et luna totidē diebus quot subire descēdūt. Veneris quædecies et pluribus subit. Rursus Saturni et Iouis duplicato digredidit. Martis etiā quadruplicato. Tāta est naturæ uarietas: Sed rō euidēs. Nā quæ in uapōre solis nitūt: etiam descendūt egre. Multa promi amplius circa hæc possunt secreta naturæ legetque: qbus ipsa seruat exemplū gratia. In Martis sydere cuius est maxime inobseruabilis cursus nunq; id itationē facere. Iouis sydere triquetro raro admodū sexaginta partibus discreto. Qui numerus sexagulas mūdi efficit formas. Nec exortus nisi i duobus signis tantum cancri et leonis simul edere. Mercurii uero sydus in p̄sibus exortus uespertinos raros facere: creberrime i uirgine. In libra matutinos. Item matutinos in aquario: rarissimos i leone. Retrogradū in tauro et i geminis nō fieri. In cācro uero nō citra xxv. partē. Luna bis coitū cum sole i nullo alio signo facere q̄ geminis. Nō coire aliquādo in sagittario tantum. Nouissimā uero primāq; eadem die uel nocte nullo alio i signo q̄ ariete conspici. Id quoq; paucis mortalium contingit. Et mde fabula cernēdi lynceo. Non cōparere i cælo Saturni sydus et Martis cum plurimum

diebus. clxx. Iouis. xxxvi. aut cum minimum denis detractis diebus. Veneris. lxxix. aut cum minimum. llii. Mercurii. xlii. aut cum plurimum. xvii.

¶ Quare ratio colores eorum mutet. Ca. xviii.

Colores ratio altitudinum temperat: siquidem eas similitudinem trahunt: in quas aera te nere subeundo: tingitq; appropinquates utralibet alieni meatus circulus. Frigidior i pallorem. Ardenter in ruborem. Ventosus i horrorem. Sol atq; commilitare absidum extremæque orbitæ a terra in obscuritatem. Suus quidem cuique color est. Saturno candidus. Ioui clarus. Marti igneus. Lucifero candens. Vesperis refulgens. Mercurio radians. Lunæ blandus. Soli cum oritur ardens postea radians. His causis connexo usu & earum quæ cælo continentur. Nanque mō multitudo cōferta inest circa dimidos orbes lunæ placida nocte leniter illustrare eas. Modo raritas ut fugisse miremur plenilunio abscondente: aut cū solis supra ue dictas radii usul pstrigere nros. Et ipsa at luna igruentiū solis radiog; haud dubie differētias sētīt hebetatē cætera itlexos mūdi cōuexitate eol: præterq; ubi fdi āgulo rū cōpētūt ictus. Itaq; i quadrato solis diuidua ē: i triquetro semi ābit orbes: i pleē at i aduerfo: rursulq; minvēs easdē effigies pibus edit i tertullis: simili rōe qua supra solē tria sydera

¶ Solis motus & dies inæqualitatis ratio. Ca. xviii.

Sol at ipse quattuor differētias habet bis æquata nocte diei verno & ætūno: i cētū invidēs terræ octavis i pibus arietis ac libræ. Bis pmutatis spatius i auctū diei bruma octava i pre capricorni. Noctis vero solstitio totidē i pibus cæci. Inæqualitatis causa obliquitas est signiferi: cū pars æqua mūdi super subterq; terras oibus fiat momētis. Sed quæ recta i exortu ito cōsurgūt signa lōgiore tractu tenēt lucē: quæ vero obliqua odore trāleūt spatio

¶ Quare Ioui fulmina assignentur. Ca. xx.

Atet plerofq; magna cæli affectione cōpētū a picipibus doctrinæ uirtis supernor; triū sydeg; ignes esse: qui decidui ad terras fulminū nomen habeant. Sed maxime ex his medio loco siti: fortassis quoniā contagiū nimii humoris ex superiore circulo: at p ardoris ex subiecto per hunc modū egerat. Ideo q; dictū Iouē fulmina iaculari. Ergo ut e flagrante ligo carbo cū crepitu: sic a sydere cælestis ignis exurit: præfita secum affrens: ne abdita quidē sui parte i diuinis cessatē operibus. Idq; maxime turbato fit aere: quia collectus humor abundantia stimulat: aut quia turbatur quodā cen grauidi syderis partu.

¶ Intervalla sydeg;. Ca. xxi.

Intervalla quo q; sydeg; a terra multi idagare tentauerunt. Et solē abesse a luna undeviginti partes: q; tū lunā ipsā a terra pderunt. Pythagoras vero uir sagacis animi a terra ad lunā. cxxv. milia stadiog; esse collegit. Ab ea usq; ad solem duplū. Inde ad duodecim signa triplicatū. In qua sententia Gallus Sulpitius noster fuit.

¶ De sydeg; musica. Ca. xxii.

Ed Pythagoras interdū ex musica rōne appellat tonū: q; tū absit a terra luna. Ab ea ad Mercurium spatii eius dimidiū. & ab eo ad Venerē. A qua ad solē fescuplum. A sole ad Martē tonū. i. q; tū ad lunā a terra. Ab eo ad Iouem dimidiū. & ab eo ad Saturnum dimidiū. & inde fescuplum ad signifeg;. Ita septem tonos effici. quā diapason harmoniā uocant: hoc est uniuersitatem cōcētus. In ea Saturnum Dorio moueri. Mercurium Phthōgo. Iouem Phrygio. & in reliquis similia iucunda magis q; necessaria subtilitate.

¶ De mundi geometria. Ca. xxiii.

Stadium. cxxv. nostros efficit passus. hoc est pedes sexcentos. xxv. Possidonius non minus. xl. stadiog; a terra altitudinem esse. in qua nubila ac uenti nubefq; perueniūt. Inde duplū liquidumq; & imperturbatæ lucis aerē. Sed a turbido ad lunam uicē centum stadiog;. Inde ad solem quinque milies. Eo spatio fieri ut tam imensa eius magnitudo non exurat terras. Plures at noningentis stadiis i altitudinem subire pderunt. Incōperta hæc & sexticabi lia: sed tā pōdēda q; sunt pōdita. In quis tamen una ratio geometricæ collectionis nunq; falsitas possit non repudiari: si cui libeat altius ista prosequi. Nec ut mensura (id enī uelle pene de mentis oculi est) sed ut tantum cōiectanti animo cōstet existimatio. Nā cum trecentis. lx. & sex sex partibus orbis solis ex circuitu eius patere appareat circulum per quem meat semperq; dimetiens tertiam partem ambitus: & tertiæ paulominus septimā colligat: appareat de mpta eius dimidia quoniam a terra centralis interueniat. Sextam uero partem huius immensi spatii quod circa terram circuli solaris animo comprehenditur inesse altitudinis spatio. Lunæ uero duodecimam: quoniam tanto breuiore q; sol ambitu currit. Ita ferri eam in medio solis ac terræ. Mirum quo procedat improbitas cordis humani paruulo aliquo inuitata succēssu: Sicut in supradictis occasione impudentiæ ratio largitur: auique diuinare solis ad terram patia. Eadem ad cælum agunt: quoniam fit medius sol: ut proximus mundi quoque ipsius

mensura ueniat ad digyros. Quātas enī dimēcīentes habēat septimas: tantas habere circulum duo & uicesimas. tanq̃ plane a perpendicularo mensura celi cōstet. Aegyptia rō quā Petofinis & Necepos ostēdere. singulas partes in lunari circulo (ut dictum est) minimo. xxxiii. stadiis paulo āplius patere colligit. In Saturni āplissimo duplū. In solis quē mediū esse diximus utriusq̃ mēsurā dimidiū. Quā cōputatio plurimū habet pudoris: quonīā ad Saturni circulū addito signiferi ipsius intervallo nec numerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis syderibus. Ca. xxiii.

Estāt pauca de mūdo. Nāq̃ & i iplo cālo stellā repēte nascuntur plura earum genera. De cometis & caelestibus pdigiis: natura & situ & generibus eorū. Ca. xxv.

Cometas graeci uocāt: nostri crinitas horrentes crine sāguineo: & coma; modo in uertice hispidas. Ildē pogonias: quibus inferiore ex parte in specīē barbā longā pmittitur iuba. Acontiae iaculi modo uibrātur oculisimo significatu. Hāc fuit de qua quinto cōlatu suo Tyberius imperatori Cēsār praelaro carmine perscripti ad hūc diē nouissime uisae. Eādem breuiorēs & in mucronē fastigiatas xiphias uocauere: quā sunt oīum palidissimae: & quodā gladiū nitore: ac sine ullis radiis: quos chryseus auro nomine similis: colore autē electro raros & margine emittit. Pithetes doliō; cernitur figura in cōcauo fumidāe lucis. Ceratas cornus spēm habet: qualis fuit cum graecia apud salamina depugnauit. Lāpades ardentes imitantur faeces. Hippetus equinas iugas celerrimi motus atq̃ in orbē circa se euntis. Fit & cādūis cometes argenteo crine ita resurgens. ut uix cōtueri liceat: specieq̃ humana dei effigiem i se ostēdens. Fiunt & hirti uillosq̃ specie: & iuba aliqua circūdati. Semel adhuc iuba effigies mutata in hasta est olympiae centesima octaua: urbis anno. ccc. xxxv. iiii. Breuissimum quo cerneretur spatium septem die; annotatum est: longissimum octoginta. Mouentur autē alii errātum modo alii immobiles haerēt. Omnes ferme sub iplo septētrione aliqua eius parte nō certa: sed maxime in candidam: quae laetici circuli nomen accepit. Aristoteles tradit & simul plures cerni nemini compertū alteri: quod equidem sciam. Ventos autē ab iis graues aestūs; significari fiunt & hyberni mensibus & in austrino polo: sed ibi citra ullum iubar. Dirag; cōperta aethi opum & aegypti populis: cui nomen aui eius rex dedit Typon: ignea specie: ac spirāe modo i torta: uisū quo q̃ toruo: nec stella uerius q̃ quidam igneus nodus. Sparguntur aliquādo & errantibus stellis cāterisq̃ crines. Sed cometel nunq̃ in occasura parte caeli est: Terrificum magna ex parte sydus ac nō leuiter pīatum ut ciuili motu Octauio consule. Itaq̃ Pōpei & Cēsaris bello. In nostro uero aēuo circa ueneficium quo Claudius Cēsār imperiū reliquit Domitio Neroni: ac deinde principatu eius assiduum prope ac faeuum. Refferre arbitrantur in quas partes se se iaculetur: aut cuius stellae uires accipiat: quasq̃ similitudines reddat: & quibus in locis emicer. Tibiasq̃ specie arti musicae portendere. Obscenis autem moribus in uerendis paritibus. Signo; ingenii & eruditionis triquetram figuram quadratam uē paribus angulis ad alios quos perennium stellag; situs edunt. Venena fundere in capite septētrionalis: austrinae uē serpentis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo romae admodū fastuosus Duo Augusto iudicatus ab ipso: qui incipiente eo apparuit ludis: quos faciebat Veneris gentitricis nō multo post obitum patris Cēsaris i collegio ab eo istituto. Nāq̃ his uerbis id gaudium pdidit. Iis ipsis ludog; meog; diebus sydus crinitū p septē dies i regione caeli sub septentrionibus est cōspectū. Id oriebat; circa undecimā horā diei clāq̃ & oibus terris cōspicuum fuit. Eo signo significari uulgus credit: Cēsaris animā iter deog; immortalium numina receptā. quo nomine id isigne simulacro capitis eius quod mox i foro cōlectrauimus adiectū est: Hāc illi i publicum. Interiore gaudio sibi illum natum seles; i eo nasci interptatus est. & ut uer; fateamur: salutare id terris fuit. Sunt q̃ & hāc sydera ppetua esse credāt: suog; ābitu in resed non nisi relictā a sole cerni. Alii uero qui nasci humore fortuito & ignea uis: deoq̃ solui.

Hipparchus de syderibus per exempla hystorica: facies lampades: trabes: bolides: & casina caeli Ca. xxvi.

Idem Hipparchus nunq̃ satis laudatus: ut quo nemo magis approbauerit cognationem cum hoīe sydes: anima; nostras partē esse caeli nouā stellā & aliā in aēuo suo genita deprehendit: eiusq̃ motu qua die fuisit ad dubitandū est adductus: an ne hoc saepius fieret: mouereturq̃ & eā quas putamus affixas. Idemq̃ ausus rem etiam deo improbam annuere posteris stellis: ac sydera ad normam expandere organis excogitatis: per quae singulas loca atque magnitudines signaret: ut facile discerni posset ex eo: nō modo an obirent: nascerenturq̃: sed omnino aliqua transirent mouerentur uē. Item an crescerent minuerenturq̃: caelo in haereditate cunctis relicto: si quisq̃ qui rationem eam caperet inuentus esset. Emicant & facies nōnī cām decidunt uisae. Qualis Germanico Cēsare gladiator; spectaculum edente prāter ora populi meridiano transcurrit. Duo genera earum: Lampades uocant plene facies

Alteꝝ bolidas: quale mutinēſibus malis uisū ē. Diſtāt qꝫ faces uestigia longa faciūt priore ar-
dere pte. Bolis uero ppetua ardēs lōgiore trahit limitē. Emicāt & trabes simili mō: quas do-
cos uocāt. Quales cū lacedemonii clasie uictū ipsū graciā amiserū. Fit & cæli ipsius hiatus quē
uocāt chasma.

Est & sāguinea spēs: quo nihil terribilius mortaliū timorē. Incēdiū ad terras cadēs inde.
Sicut olympiadis cētelimā anno tertio cū rex Philipꝫs graciā quateret. Atqꝫ
hęc ego ratis rēponbus naturæ ut cætera arbitror existere: nō ut pleriqꝫ uariis de cāis
quas ingenioꝝ acumē excogitat. Quippe ingentiū malōꝝ fuere prænūtia. Sed ea accidisse nō
qā hęc facta sūt arbitror: uesqꝫ hęc ideo facta qā incussura erāt illa raritate timorē. Occultam
autem eorū esse ratiōem: ideoqꝫ non sicut exortus supradictos defectūqꝫ & multa alia noscī.

Cernūtur & stellæ cū sole totis diebus: plegqꝫ & circa solis orbē ceu spēs coronæ & uersū
coloris circuli. Qualiter Augusto Cæsare ī prima iuuēta urbē itransite post obitū patris
ad nomē igens capessendū.

Existit eadem coronæ circa lunā & circa nobilia astra cælo quozqꝫ ihærentia. Circa solē
arcus apparuit. L. Opimio. iii. Q. Fabio. ii. cōf. orbis. L. Portio. M. Aclio.

Circulus rubri coloris. L. Iulio. P. Rutilio cōf. Fiūt. p̄digiōsi & longiores solis defectūs
qualis octo dictatore Cæsare: & antoniano bello totius pene anni pallore continuo.

Et rursus plures soles cernuntur: nec supra ipsum nec infra se: sed ex obliquo nunqꝫ iux-
ta: nec contra terram: nec noctū. sed aut oriente aut occidente. Semel in meridie cōſpec-
ti in bosphoro produntur: qui a matutino tempore durauerūt in occasum. Trinos soles antiqꝫ
sæpius uidere. Sicut. Sp. Postumio. Q. Minutio. Q. Martio. M. Portio. M. Antonio. P.
Dolobella & M. Lepido. L. Planco cōf. et nostra ætas uidit Dituo Claudio princeps cōsulatu
eius Cornelio Orfito collega. Plures simul qꝫ tres uisū ad hoc æui nunqꝫ produntur

Lux quozqꝫ trinxit: ut Cn. Domitio. C. F. L. Annio cōf. apparueret: quos pleriqꝫ appel-
lauērūt soles nocturnos.

Vmen de cælo noctū uisū est. C. Cæcilio. Cn. Papyrio cōf. et sæpe alias ut diei species
noctū luceret.

Clypeus ardens ab occasu ad ortū intillās trāſcurrit solis occasū. L. Valerio. Cn. Mario
cōf.

Intillā & stella cadere: et augeri terræ appropinquatē: ac postqꝫ ī lunæ magnitudinem
facta sit illuxisse ceu nubilo die. Dein cū ī celū se recipit: lapadem factā semel unqꝫ p̄di-
tū. Cn. Octauiō. C. Scribonio cōf. Vidit hoc Licinius Syllanus p̄cōsul cū comitatu suo.

Ieri uidentur et discurſu stellarum nunquam temere ut non ex ea parte truces uenti co-
oriantur: et ex iis tunc procellæ ī mari terrisque

Idi ī nocturnis militum uigiliis inhærere pilis pro uallo fulgurum effigies: et æ an-
tennis nauigantium aliſque nauium partibus ceu uocali quodam ſono inſiſtunt ut uo-
lucres ſedem ex ſede mutantes. Graues cum ſolitariæ uenere: mergentesque nauigiet: et ſi ī
carinæ iam deciderint exurentes. Geminæ autem ſalutares: et proſperī curſus prænūntia.
quarum aduentu fugari diram illam ac minacem appellatamqꝫ Helenam ferunt. Et ob id Pol-
luci et Caſtori id numen aſſignāt: eoſqꝫ ī mari deos iuocāt. Hoium quozqꝫ capita ueſpertinaſ
horis magno prælagio circūfulgent. Omnia incerta ratione et ī naturæ maiestate abdita.

Idi ī nocturnis militum uigiliis inhærere pilis pro uallo fulgurum effigies: et æ an-
tennis nauigantium aliſque nauium partibus ceu uocali quodam ſono inſiſtunt ut uo-
lucres ſedem ex ſede mutantes. Graues cum ſolitariæ uenere: mergentesque nauigiet: et ſi ī
carinæ iam deciderint exurentes. Geminæ autem ſalutares: et proſperī curſus prænūntia.
quarum aduentu fugari diram illam ac minacem appellatamqꝫ Helenam ferunt. Et ob id Pol-
luci et Caſtori id numen aſſignāt: eoſqꝫ ī mari deos iuocāt. Hoium quozqꝫ capita ueſpertinaſ
horis magno prælagio circūfulgent. Omnia incerta ratione et ī naturæ maiestate abdita.

Idi ī nocturnis militum uigiliis inhærere pilis pro uallo fulgurum effigies: et æ an-
tennis nauigantium aliſque nauium partibus ceu uocali quodam ſono inſiſtunt ut uo-
lucres ſedem ex ſede mutantes. Graues cum ſolitariæ uenere: mergentesque nauigiet: et ſi ī
carinæ iam deciderint exurentes. Geminæ autem ſalutares: et proſperī curſus prænūntia.
quarum aduentu fugari diram illam ac minacem appellatamqꝫ Helenam ferunt. Et ob id Pol-
luci et Caſtori id numen aſſignāt: eoſqꝫ ī mari deos iuocāt. Hoium quozqꝫ capita ueſpertinaſ
horis magno prælagio circūfulgent. Omnia incerta ratione et ī naturæ maiestate abdita.

Idi ī nocturnis militum uigiliis inhærere pilis pro uallo fulgurum effigies: et æ an-
tennis nauigantium aliſque nauium partibus ceu uocali quodam ſono inſiſtunt ut uo-
lucres ſedem ex ſede mutantes. Graues cum ſolitariæ uenere: mergentesque nauigiet: et ſi ī
carinæ iam deciderint exurentes. Geminæ autem ſalutares: et proſperī curſus prænūntia.
quarum aduentu fugari diram illam ac minacem appellatamqꝫ Helenam ferunt. Et ob id Pol-
luci et Caſtori id numen aſſignāt: eoſqꝫ ī mari deos iuocāt. Hoium quozqꝫ capita ueſpertinaſ
horis magno prælagio circūfulgent. Omnia incerta ratione et ī naturæ maiestate abdita.

Actenus de mūdo ipſo ſyderibꝫ. Nunc reliqua celi memorabilia. Nāqꝫ et hoc cælū
appellauere maiores: quod alio nomine æra: omne quod inani ſimile uitalem hunc ſpiri-
tum fundit. Infra lunam hęc ſedes: multoqꝫ inferior. Ut aiaduerto propemodum conſtare: ī
ſinitum ex ſuperiore naturæ æris et terreni halitus miſcens utraqꝫ ſorte confunditur. Hinc nu-
bila: tonitrua: et alia fulmina. Hinc grādines: et pruinæ: hymbres: procellæ: turbines. Hic
plurima mortaliū mala: et reꝝ naturæ pugna ſecū. Terrena ī cælū tendentia deprimit ſydeꝝ
uis. Eademqꝫ quæ ſpōte nō ſubeāt ad ſe trahūt. Decidūt hymbres. Nebulæ ſubeunt. Sicca-
tur amnes. Ruunt grandines. Torrent radii: et terram ī medium undiqꝫ impellunt. Iidem ī
fractū reſiliūt: et quæ p̄cture auferunt ſecum. Vapor ex alto cadit: ruſumqꝫ ī altum redit.
Venti ingruunt imanes. Iidemqꝫ cum rapina remeant. Tot animalium hauſus ſpiritum et ſub-

limi trahit. At ille cōtra nititur: Tellusq; ut inani cælo spiritū infūdīt. Sic ultro citro cōmeāte natura ut tormento aliquo mūdi celeritate discordia accendatur: nec stare pugna licet: sed af-
sidue raptā cūq; uolūt. Et circa terrā imēso regē cās globo tēdit: subide p nubes cælum aliud
obtexens. Ventorū hoc regnū. Itaq; præcipua eorū natura ibi: & ferme reliquas cōplexa cau-
sas: quoniam et tonitruum et fulminum iactus horū uolentiae pleriq; assignant. Quin et ideo
lapidibus pluuie iteri q; uento sit rapti: et multa similiter. Quā ob rē plura simul dicenda sūt

De æstatis tempestatibus. Ca. xxxix

Tempestatum rerūq; quāsdā statas esse causas: quāsdā uero fortuitas: aut adhuc rōis incō-
pertæ manifestum ē. Quis. n. æstatis & hyemes quæq; i tēporibus annua uice intelli-
guntur sydes: motu fieri dubitet: Ergo ut solis natura tēperādo intelligitur āno: sic reliquorū
quorūq; sydes: propria est quibuscq; uis: & ad suā cuiq; naturā fertilis. Alia sūt i liquoire soluti
humoris fecunda: Alia concretī in pruinas: aut coactī in nites: aut glaciati in grandines. Alia
status teporis: Alia uaporis: Alia roris: Alia rigoris. Nec uero hæc tanta debent existimari
q̄ta cernuntur: cū esse eorū nullum minus luna tam imēse altitudinis ratio declaret. Igitur i
suo quæq; motu naturam suā exercent. quod manifestum Saturni maxime transitus hymbriz
bus facit. Nec manentium modo sydes: hæc uis est: sed multorū etiam adhærentiū cælo quo
tiens errānum accessū impulla aut coniectū radiorū exstimulata sunt. qualiter i fuculis sētissimus
accidere: quas græci ob id pluuiō noīe hyadas appellant. Quin & sua sponte quædā statifq;
tēporibus ut hædos: exortus arcturi uero sydus non ferme fine procellosa grandine emergit:

De caniculæ exortu. Ca. xli.

Am caniculæ exortu accendi solis uapores q̄s ignorat: Cuius syderis effectus amplissimū
in terra sentiuntur. Feruēt maria exoriēte eo. Fluctuāt in cellis uina. Mouētur stagna.
Origē appellat ægyptus ferā: quā in exortu eius cōtrastare & contueri tradit: ac uelut adora-
re cum sternuerit. Canes quidem toto eo spatio maxime in rabiem agi non est dubium.

Vis temporum anni statuta. Ca. xlii.

Vin in partibus quoque signorum quorundam sua uis inest ut autumnali æquinoctio
brumaque cum tempestatibus confici sydus intelligimus.

De incertis tempestatibus. Ca. xlii.

Ec hymbribus rānum tēpestatibusq; sed multis & corporū & ruris expimentis. Afflan-
tur alii sydere. Alii cōmouētur statis tēporibus: alio: neruis: capite: mēte. Olea & po-
pulus alba & salices folia solstitio circūagūt. Floret ipso brumali die suspensa in tectis arentis
hærbæ pulegiū. Rūpūtur intentæ spiritu mēbranz. Miretur hoc qui nō obseruet quodiano
experimēto hærbā unā: quæ uocatur heliotropiū abeuntē solem intueri sēper: obibuscq; horis
cū eo uertit: uel nubilo obūbrante. Iā quidē lunari potestate ostreæ: cōchyliorūq; & conchæ
oium corpora augeri: & rursus minui. Quin & foricū fibras rēspōdere numero lunæ exquisiue
re diligentiores. Minimūq; animal formicā sentire uires syderis interlunio semper cessantem.
Quo turpior homini inficitia est: fatenti præcipue iumentorū quorūdā in oculis morbos cū lu-
na increfcere ac minui. Patrocinarum uastitas cæli immēsa discretā altitudine in duo atq; septua-
ginta signa. Hæc sunt regū aut animāriū effigies: in quas digeffere cælum periti. In his quidam
mille sexcentas annotauere stellas iignes uidelicet effectū uisū ue. Exempli gratia i cauda tau-
ri septem quas appellauere Vergilias. In frōte fūculas. Boetē quæ sequitur septētriones.

De hymbribus. Ca. liii.

Extra has causas non negauerim existere hymbres uentorūq; quoniam humidam a terra
alias uero propter uapores fumidam exhalare caliginem certum est: Nubesq; liquoire
egresso in sublime: aut ex aere coacto in liquorem egresso in sublime: aut ex aere coacto in li-
quorem gigni. Densitas earum corpusque haud dubie coniectatur argumentorum: solem ob-
umbret. Perspicuum alias etiam urinantibus in qualibet profundam aquarum altitudinem.

Quare lapides pluant. Ca. xliiii.

Igitur nō eā inficitia: posse i has & ignes supne stellæ decidere: quales sereno sæpe cer-
nimus: quorū istū cōcūti aera uerē: quādo & cæla uibrata stridit. Cū uero i nubē pue-
nerit: uaporē diffonū gigni ut cadēte ferro i aquā demerso: & fumidū uorticē uolui. Hic nasci
pellas.

De tonitruis & fulguribus. Ca. xlv.

Et si in nube luētetur status aut uapor tonitrua edi: si erumpat ardens: fulmina. Si longi
ore tractū nitatur fulgetra. His finī nubem illis perrumpi. Et esse tonitrua impactorū
ignium plagas: ideoque protinus corrūscare igneas nubium rimas. Posse & repullū syderum
depressum quia terra meauerit spiritum nube cohibitum tonare natura strangulante soni-
rum dum rixetur. Editio fragore cum erumpat: Vt in membrana spiritu intenta. Posse & afflicto nubium
atritum dum i præceps feratur illum quilibet est spiritum accendi. Posse & afflicto nubium

restant alie similitudines
de feratibus

des canicularis quibus
in me gressu feratibus

etiam in hinc actor
plage

elidit: ut duos lapidū stillatibus fulgetris. Sed hæc oīa esse fortuita. Hic bruta fulmīa & uana
ut quæ nulla ueniant rōne naturæ. Iis percuti mōtes: iis maria: oēsq; alios irritos iactus. Illa
uero fatidica ex alto statimq; de causis & ex suis uenire syderibus. Simili modo uētos uel por-
tus flatūs posse & arido siccoq; anhelitu terræ gigni nō negauerim. Posse & aquas aëra expirā-
tibus qui neq; & nebulā densetur: nec transsecat i nubes. Posse & solis impulsu agi: quonīa uen-
tus nō aliud intelligatur q̄ fluctus aeris: pluribusq; etiā modis. Nāq; & fluminibus & niui-
bus & e mari uidentur etiā tranquillos: & alios quos uocant altanos et terra cōfurgere. Qui
quidem cum e mari redeunt tropei uocantur: si pergunt apogei.

Qua ratione echo reddatur. Ca. xlii.

Montiū uero flexus crebrisq; uertices & cōflexa subito aut cōtracta i humeros iuga cōcui-
uallū sinus scidit: ita qualiter: idē resultat aëra quæ cā ēēt uoces multis i locis recipro-
cas facit.

De uentis. Ca. xliiii.

Ine fine uentos generat: iā quidā etiā specus: qualis i dalmatiæ ora uasto i præcepis bia-
tus: in quē deiecto leui pōdere q̄uis tranquillo die turbini similis emicat. pcella. nomen
loco est sentaquin. Et in cyrenaica. puintia rupes quædā austro traditur lacra: quā pfa-
num fit attrēctari hominis manu: cōfestim austro iuolente harenas. In domibus etiā multis
manufacta inclusa opacitate cōceptacula auras suas habet: adeo cā nō deest. Sed plurimum in-
terest flatūs sit an uentus: illos statos atq; perspirātes: quos nō tractūs aliquis uēs. terræ in-
tunt: qui nō aura nō pcella maris: sed appellatione quoq; ipsa uenti sūt. Qui fuit assiduū mī-
di in incru & cōtrario sydez: occurſu nascuntur. siue hic est ille generabilis rēs. naturæ spiritus
huc illucq; tanq̄ i utero aliquo uagus: siue disparili errārium sydez: ictus: radiosq; multiformi
iactu flagellatus aer: siue a suis syderibus exēit his. ppiionibus: siue ab illis cælo affixis cādūt.
palam est illos quoq; legem habere naturæ nō ignotā etiā si nōdum percognitā.

Naturæ et obseruationes uentorū. Ca. xlviii.

Iginti et āplius auctores græci ueteres prodidere de his obseruationes: quo magis i
ror orbe tam discordi et i regna hoc est in mēbra diuiso tot uiris curæ fuisse tam arduū
uentū perquirere inter bella præferti et infida hospitā. Piratis etiā oīum mortalium hostibus
transitus fame tenentibus: ut hodie quædam in suo quisq; tractū ex eorū cōmentariis qui nūq̄
eo accessere uerius noscant q̄ indigenarū scientia. Nunc uero pace tam festa: tam gaudere. p-
uentu rerum artiumq; pprice oīo nihil adisci noua iquisitione: imo ne ueterum quidē inuenta
perdici. Nō erant maiora præmia i multos disperſa fortunæ magnitudine. et ista plures sine
præmio alio q̄ posteros iuuādi eruerunt. Nāq; mores hoīum seruere nō fructus. Et imēsa
multitudo aptū quocunq; est mare hospitaliq; littorū oīm appulsu nauigat: sed lucri nō sciē-
tiæ grā. Nec reputat cæca mēs etiā tātū auaritiæ itēta id ipsū scientia posse tuus fieri. Qua
pp scrupulosius q̄ istituto fortassis cōueniat opi tractabo uētos tot milia nauigatiū cernēs.

Ventorum genera. Ca. xlix.

Ueteres quattuor oīo seruauere per totidē mundi partes: ideo nec Homerus plures no-
minat. Hebeti mox iudicatu secuta ætas octo addidit rōne nimis subtili et cōcissa. Pro-
ximis inter utraq; media placuit ad breue numerum additis quattuor. Sunt ergo bini i quattu-
or cæli partibus. Ab oriente æquinoctiali subſolanus. Ab oriente brumali uulturū. I illum
apeliorens: hunc græci eurus appellāt. A meridie auster. Et ab occasu brumali afriacus: noton
et liba nomināt. Ab occasu æquinoctiali fauonius. Ab occasu folstitiali corus: zephyron et ar-
gesten uocāt. A septentrionibus septētrio. Interq; eum et exortum folstiale aquilo. A par-
tibus dicti et boreas. Numerosior ratio quattuor iis interiecerat tranſeam media regione in-
ter septentrionem et occasum folstialem. Itemq; cætiā media inter æquilonem et exortum
æquinoctialem. Ab ortu folstitiali phœnica media regione inter ortum brumalem et meridi-
em. Item inter liba et noton compositum ex utroq; medium. Inter meridiem et hybernū oc-
cidentem libauoton. Nec finis. Alii quippe mēſen nomine etiā nūm addidere inter boream
et cætiā. Et inter eurus et noton euronoton. Sunt etiā quidā peculiāres quibusq; gen-
tibus uenti non ultra certum procedentes tractum: ut Atheniensibus scyron: paulo ab arge-
ſte deflexus reliquæ græciæ ignotus. Alibi elatior idem olympias uocatur. Conſuetudo hiſ
oibus noībus argesten itelligit et cætiā. Aliq uocāt helleſpontion. Et eisdem alibi aliter.
Item in narbonenſi prouintia clarissimus uentorum est circius: nec ulli uiolentia inferior. Ofiti
plerumq; recto ligustico mari perferens. Idem non modo i reliquis partibus cæli ignotus est:
sed ne uiennam quidē eiūdem prouintiae urbem attingens: pauciſſante limitibus iugi modici
occurſu tantū ille uentorum est coercitus. Et austros in ægyptum penetrare negat Fabianus.
Quo fit manifesta lex naturæ uentis etiā et tempore et fine dicto. Ver ergo aperit na-
uigantis maria. Cuius in principio fauonii hybernū mollit cælum sole aquarent. xxv.

optinente partem. Is dies sextus est ante februias idus. Cōpetit ferme & hoc oībus quos dein de ponam per singulas intercalationes: uno die āncipātibus rursūq; lustra sequētī ordine seruātibus. Faunū quidā a l.viii. chal. martii chelidoniā uocat ab hirūdinis usu. Nōnulli ue ro oritiniā uno & septuagesimo die post brumā ab auentu auiū flantē per dies nouem. Faunio cōtrarius est quē subiolanum appellauimus. Datus est āt huic exortus uergiliāq; ī totidē partibus tauri sex diebus ante maias idus. quod tempus austrinū est huic uento septentrione cōtrario. Ardētissimo autē aestatis tempore exoritur caniculā sydus sole primam partē leonīs īgrediente. Qui dies. xv. ante augusti chalend. est. Huius exortū diebus octo ferme aquilones antecedunt: quos prodromos appellant. Post biduū autē exortus idem aquilones cōfātus perflant diebus. xl. quos et hesias uocant. Mollire eos cōtrarius solis uapor geminatus ardore lyderis. Nec ulli uentog; magis statī sunt. Post eos rursus austri frequētes usq; ad sydus arcturi: quod exoritur. xi. diebus ante æquinoctiū autūni. Cū hoc corus icipit: corus autūnat. Huic est cōtrarius uulturnus. Post id æquinoctium diebus fere quattuor & xl. uergiliarum occasus hyemem incohat. Quod tempus in tertio idus nouēbris incidere cōsueuit. hoc est aquilonis hyberni: multūq; aestiuo illi dissimilis: cuius ex aduerso est africanus. Ante brumā autem septem diebus totidēq; postea sternitur mare haleyonū fecurā: & inde nomē ii dies traxere. Reliquū tēpus hyemāt. Nec tamen sēuitia tēpestatū cōcludit mare. Piratae primū cōegere mortis periculo ī mortē ruere: & hyberna experiri maria. Nūc idē auaritia cogit. Ventog; et frigidissimū sunt quos a septētrione diximus spirare. Vicinus his corus. li & reliquos compefcunt: & nubes abigunt. Humidi auster africanus: & prācipue auster italīe. Narrāt & in ponto cæciani ī se trahere nubes. Sicci corus & uulturnus prāterq; desinētes. Niuales aquilo & septētrio. Grādines septētrio iportat & corus. Aestiuos auster. Tepidi uulturnus & faunius. Iidē subfolano sicciore: & ī totū oēs a septētrione & occidēte sicciore: q; meridie & oriēte. Saluberrimus autē oīum aquilo. Noxius auster & magis siccus. fortassis qā humidus frigidior est. Minus elurire eo spirare credūt animātes. Etesiae noctū desinūt flare: & a tertia die hora oriuntur. In hispania & asia ab oriente flatus est eoq;. In pōto ab aquilone. Reliqui ī partibus a meridie. Spirāt autē a bruma qui uocat ornithiae: sed leniores & paucis diebus. Permutant & duo naturā cū situ. Auster africanus serenus. Aquilo nubilus. Oēs uenti uicibus suis expirant maiore ex parte. Aut ut cōtrarius desinenti incipiat cū proxime cadētibus. Surgūt a leuo latere in dextrū ut sol ambiūt. De rōe eoq; menstrua quarta maxie luna decernit. Iidē autē uentis ī contrarium nauigatur prolatis pedibus: ut noctū plerūq; aduersa uela cōcurrāt. Austro maiores fluctus editur q; aquilone. quoniā ille infernus ex imo maris spirat: hic fūmo. ideoq; post austros noxii prācipue terremotus. Noctū auster interdiu aquilo uehemētiore. Et ab ortu flantes diuturniores sunt ab occasu flātibus. Septētriones ī pari fere desinūt numero. Quā obseruatio etiam in aliis multis rerum naturā partibus ualet. Mares itaque existimantur impares numeri. Sol & auget & comprimit flatu. Auget exoriens occidensque. Comprimit meridianus aestiuis temporibus. Itaque medio diei aut noctis plerūque sopiuntur: quia aut nimio frigore aut aestu soluuntur. Et hymbribus uenti sopiuntur. Expectantur autem maxime unde nubes discussae adaperire cælum. Oīum quē si libeat obseruare minimos ābitus redire easdē uices quadriēnio exacto Eudoxus putat nō uētoq; mo lo uerū & reliqua; tēpestatū magna ex parte. Et est principium lustri eius semper intercalari anno caniculā ortu. De generalibus uentis hęc.

De repentinis flatibus. Ca. i.

Nunc de repentinis flatibus q exhalāt e terra ut dictū est coorti rursusq; deiecti iteri obducta nubī cute multiformes existūt. Vagi quippe & ruentes torrentiū mō ut aliquib; placere ostēdimus: tonitruū & fulgura edūt. Maiore uero illati pōdere incurfusq; si late sicca ruperint nubē: pcellā gignūt quā uocat a græcis ecnephas. Sin uero depresso situ arctius rotati effregerint sine igne hoc est sine fulmine uorticē faciunt: qui typhon uocatur id est uibratus. Ecnephas differt. Hic secum aliquid abreptum e nube gelida cōuoluens uersanq; & ruīnam suam illo pōdere aggrauās: & locum ex loco mutans rapida utertigine: prācipua nauigantium pestis. nō antennas mō: uerū ipsa nauigia cōtorta frangens: tenui remedio aceti in aduenientem effusi: cui frigidissima est natura. Idem illius ipso repulsus correpta secū in cælum refert. sorbetq; ī excessum. Quod si maiore depressae nubis eruperit specu: sed minus alto q; procella: nec sine fragore turbinem uocant: proxima quāq; prosternentē. Idem ardentior accensuq; dum fuerit prāter uocatur amburens cōtacta pariter & proterens.

Alia prodigiola genera tempestatum. Ca. li.

Non sit autē aquilonibus typhon nec niualis: aut niue iacēte ecnephas. Quod si simul ruperit nubes: exarfitq; & ignem habuit: aut postea cōcepit fulmen est. Distat a prātere

quo flāma ab igne. Hic late fūditur flatu: Illud cōglobatur impetu. Vortex autē hic mēdo di
stat a turbine quo stridor a fragore. Procella latitudine ab utroq; disiecta nube uertus q; rup
ta. Fit & caligo beluæ similis nube dira nauigantibus. Vocatur & colūna cū spissatus humor tū
gensq; ipse se sustinet. Ex eodem genere & in longam ueluti fistulam nubes aqua trahit.

¶ Quibus in terris fulmina non cadant. Ca. lii.

H yeme & æstate rara fulmina contrariis de causis: quoniam hyeme delatus aer nubū cras
sioe cortio spissatur: omnisq; terrarū exhalatio rigens ac gelida quicquid accipit igne uapo
ris extinguit. Quæ ratio inuēit scythiam & circa gentia a fulminū casu præstat: & eduerso
nimis ardor ægyptū. Siquidē calidi sicciq; halitus terræ raras admodū tenuelq; & infirmas
densatur in nubes. Vere autē & autūno crebriora fulmina corruptis in utroq; tempore æstatis
hyemifq; causis. Quia ratione crebra in italia fulmina quia mobilior aer mitiore hyeme & æsta
te nimbofa: semper quodāmodo uernat uel autūnat. Italici quoq; partibus iis quæ a septētri
one descendunt ad repore: qualis est urbis campaniæ tractus iuxta hyeme & æstate fulgurat:
quod nō i alio situ.

¶ Fulgurū genera & miracula. Ca. liii.

F ulminū ipsos plura genera tradūt. Quæ sicca ueniūt nō adurūt: sed dissipāt. Quæ hu
mida nō urūt: sed isulcāt. Tertiū est quod clāg uocāt: minificæ maxime naturæ: quo dor
ta exhauriuntur itactis opimētis: nulloq; alio uestigio relicto. Aug: & æs & argentū li
quāt itus sacculis ipsis nullo modo ambustis: ac ne cōfuso quidē signo cæræ. Martia princeps
romanoꝝ icta grauida partu exaiato ipsa citra ullū aliud incōmodū uiuit. In catilinianis produ
giis pōpetiano ex municipio. M. Herennius decurio sereno die fulmine ictus est.

¶ De obseruationibus. Ca. liiii.

H uicq; littere nouē deos emittere fulmina existimāt: eaq; esse undecim genēꝝ. Iouem
eni trina iaculārī. Romani duo tantum ex his seruauerūt: diurna attributēs ioui: noctur
na Sūmano. Rariora sane eadem de cā frigidioris cæli hetruria rumpere a terra quoq; arbitra
tur: quæ infera appellat brumali tēpore facta sæua maxime & execrabilia: cū sint omnia quæ
terrena existimāt nō illa generalia: nec a syderibus uenientia: sed ex proxima atq; turbidiorē
natura. Argumentū euidentē est quod oia a superiore cælo decidentia obliquos habeāt ictus: hæc
aut quæ uocatur terrena rectos. Sed quia ex propiore materia cadūt ideo creduntur & terra
exire: quoniam ex repulsi nulla uestigia edāt: cū sit illa ratio nō inferni ictus sed aduersi. Saturni
ea a sydere proficisci subtiliter ista cōsecrati putāt: sicut cremātia a Martis. Qualiter cū uulsi
ni oppidū thufcos opulentissimū totū cōcrematum est fulmine. Vocāt & familiaria i totā ui
tam fatidica: quæ prima fiunt familiā suam cuiq; indepto. Cæterę existimāt nō ultra decē an
nos portēdere priuata: præterq; hæc quæ matrimonio primo facta aut natali die. Publica nō
ultra tricesimum annum: præterq; in deductione oppidog.

¶ De fulminibus euocandis. Ca. lvi.

E xtat annaliū memoria sacris quibūdā & precationibus uel cogi fulmina uel impetrari. Ve
tus fama est hetruriæ impetratū uulfinis & urbe & agris depopulatis: subeūte mōstro
quod uocauerūt Olta: euocatū & Porfena suo rege & ante eū a Numa sæpius hoc factitatū in
primo annaliū suog tradit. L. Piso grauis auctor. Quod imitatum pag: rite Tullū Hostilium
ictum fulmine. Lucosq; & aras & sacra habemus: inter quæ statores & tonātes & feretrios eli
cium quoq; accepimus iouem. Varia in hoc uitæ sentētia & pro cuiuslibet animo. Imperari na
turæ audacis est credere: nec minus hebetis beneficiis abrogare tures: quādo i fulgur: quoq;
interpretatione eo proficit scientia: ut uentura alio finito die præcīnat: & an peremptura sint
fatum: aut apertura potius alia fata quæ lateant: innumerabilibus in utroq; publicis priuatisq;
experimētis. Quāobrē sint ista (ut rege naturæ libat) aliis certa: aliis dubia: aliis probata: aliis
dānanda. Nos cætera quæ sunt in his memorabilia non omittemus.

¶ Catholica fulgurū. Ca. lvi.

H uigetrum prius cerni q; tonitrum audiri cum simul fiant certū est. Nec mirū quoniam lux
sonitu uelocior. Ictum autem & sonitum cōgruere ita modulante natura. Sed sonitum
proficisci esse fulminis: non illati. etiamnum spiritum ociorem fulmine: Ideo quati prius omne
& afflari q; percuti: nec quēq; tangi qui prior uiderit fulmen: aut tonitrua audiunt. Leua pro
spera existimantur: quoniam leua parte mundi ortus est. Nec tam aduentus spectatur q; redi
tus: siue ab ictu resiliat ignis: siue opere confecto aut igne consumpto spiritus remeet. In
xvi. partes cælum in eo respectu diuifere tufci. Prima est a septentrionibus ad æquinoctia
lem exortum. Secunda ad meridiem. Tertia ad æquinoctialem occasum. Quarta opinet
quod reliquum est ab occasu a i septentriones. Has in quaternas iterum diuifere patet: ex
quibus octo ab exortu sinistras: totidem & contrario appellauere dexteras. Ex iis maxime dira
quæ per septentriones occasum attingunt. Itaque per plurimum refert unde uenerint fulmina

& quo cōdēsserint. Optimū est i exortiuas redire partes. Ideo cū a prima cæli parte tenerint: et in eandem cōdēsserint sūma fœlicitas portenditur. Quale Syllæ dictatori ostentum datum accipimus. Cætera ipsius mundi portione minus prospera aut dira. Quædā fulgura enūtiare nō putant fas: nec audire: præter q̃ si hospiti indicentur aut parenti. Magna obleruationis huius uanitas tacta Iunonis æde romæ deprehensa est Scauro consule q̃ mox princeps fuit. Noc tui magis q̃ interdiu sine contritibus fulgurat. Vñ animal hoiem nō semper extinguit: cætera illico: hunc uidelicet natura tribuente honore: cū tot beluæ uiribus præstet. Omnia cōtrarias incubant partes. Homo nisi cōuertatur uel percussus nō expirat. Superne ic̃ti cōcipunt. Vigilans ictus cōtinentibus oculis dormiens patentibus reperitur. Hominem ita exiatum cremari fas nō est: contra terra religio tradidit. Nullum animal nisi exanimatum fulmine accenditur. Vulnere fulminatorum frigidiora reliquo corpore sunt.

Quæ non feriantur fulmine. Ca. lvi.

EX iis quæ terra gignūtur lauri fructe nō ic̃t. Nec unq̃ altius quinq̃ pedibus descēdit i terram. Ideo pauidi altiores specus rursissimos putant: aut tabernacula pellibus beluæ quas utulos marinos appellant: quoniā hoc solum animal ex marinis nō percutiat: sicut nec e uolucris aquilam: quæ ob hoc armiger huius cæli fingitur i italia iter terracinā et adē Fe-
toniæ turres bellicis temporibus desiere fieri: quia nō nullæ eas: sūt fulmine dirutæ

De pdigiosis pluuiis lacte et sângine carne ferro lana lateribus coctis. Ca. lviij.

PRæter hæc inferiore cælo relatū i monumēta est lacte et sângine pluuisse. M. Acilio C. Portio conf. Et sæpe alias carne. sicut L. Volūnio Seruio Sulpitio conf. Exq̃ ea nō perperuisse quod nō dirpussent aues. Item ferro in Iucanis anno ante q̃. M. Crassus a par-
this interemptus est: omnesq̃ cum eo Iucani milites: quos magnus numerus in exercitu erat. Effigies quæ pluerat spōgiæ: fere similis fuit. Aruspices cauēda præmonuerunt supina uulne-
ra. L. ar Paulo C. Marcello cōf. Lana pluit circa castellū carissanū: iuxta quod post añū T. An-
nius Milo occisus est. Eodē cām dicēte lateribus coctis pluuisse i eius añi cælo relatū est.

De crepitu armorū et tubæ sonitu audito de cælo audito. Ca. lix.

ARmorū crepitu et tubæ sonitu audito de cælo cibricis bellis accepimus. crebroq̃ et prius et postea. Tercio uero cōsulatu Martii a Mamertinis et tudertibus spectata ar-
ma cælestia ab ortu occasuq̃ iter se cōcurrētia pulsas quæ ab occasu erant. Ipsum ardere cæ-
lum minime mix̃ est.

De lapidibus e cælo cadentibus. Ca. lx.

Elebrant græci Anaxagoram clazomenium olympiadis septuagesimæ octauæ secundo
año prædixisse cælestiū litterarum sciētia qbus diebus saxum casurum esset et sole. Id q̃
factum iterdiu i thraciæ pte ad egos flumē. q̃ ē lapis nūc ostēdit magnitudine uehculi colo-
re a dūto: comete quoq̃ illis noctibus flagrate. Quod si q̃ prædictum credat: simul fateat
necesse est maioris miraculi diuinitatē fuisse Anaxagoræ: soluiq̃ rerum naturæ intellectum:
et cōfundi oīa si aut ipse sol lapis esse: aut unq̃ lapide i eo fuisse credatur. Decidere tamē cre-
bro nō erit dubium. In abidi gymnasio ex ea cā colitur hodie q̃ modicus qdā: sed quæ i medio
terrarum casurum idē Anaxagoras prædixisse narratur. Colitur et Casandriæ: quæ: potidea
uocitata est ob id deducta. Ego ipse uidi in uocōtiorum agro paulo ante delatum.

De arcu cælesti. Ca. lxi.

ARcus uocamus extra miraculum frequentes: et extra ostentum: Nā nec pluuios qdem
aut serenos dies cum fide portendunt. Manifestum est radium solis imissum cauæ nubī
repulsa acie i solem refrigi: colorumq̃ uarietatem mixtura nubium aeris igniumq̃ fieri. Cer-
te nisi sole aduerso nō fiunt: nec unq̃ nisi dimidia circuli forma: nec noctu. Quāuis Aristoti-
les p̃dat aliquādo uisum: quod tamen fatetur idem nō nisi tricesima luna posse. Funt at̃ hye-
me maxime ab æquinoctio autumnali die decrescēte. Quo rursus crescēte ab æquinoctio
uerno nō existunt: nec circa solstitium lōgissimis diebus: bruma uero hoc est breuissimis die-
bus frequenter. Idem sublimes humili sole: humilesq̃ sublimi: et minores occidente uel oriē-
te: sed i latitudinem diffusi. meridie exiles: uerum ābitus maioris. Aestate uero p̃ meridiem
nō cernunt. Post autumnū æquinoctium quacunq̃ hora. Nec unq̃ plures simul q̃ duo. Cæ-
tera eiusdem naturæ nō multis dubia esse uideo.

De grandine: niue: pruina: nebula: rore. Ca. lxij.

Grandinem coglaciato hymbre gigni. et niuem eodem humore mollis coacto. pruina
autem ex rore gelido. Per hyemem niues cadere nō grandines: ipsasq̃ grandines inter-
diu sæpius q̃ noctu: et multo celerius resoluī q̃ niues. Nebulam nec aestate nec maximo fri-
gore existerē. Rores neq̃ gelu: neq̃ ardoribus: neq̃ uentis: nec nisi serena nocte. Gelando
liquorem minui: solutaq̃ glacie nō eundem inueniri modum.

(De Nubium Imaginibus. Ca. lxiii.

Arietates colorū figurarūq; i nubibus cerni put admixtus ignis superet aut tuncatur.

(De Proprietatibus Caeli In Locis. Ca. lxiiii.

Ræterea qualdā proprietates cæli quibsdā locis esse. Roscitæ æstate africæ noctes. In italia locris et lact uelino nullo nō die apparere argus. Rhodi et syracusis nunq; tāta nubila obducit: ut nō aliqua hora sol cernaſ. qualia aptius suis refererēt in locis.

Hæc sint dicta de aere:

(De Natura Terræ. Ca. lxv.

Secuntur terra cui uni res; naturæ partiū eximia ppter merita cognomē indidimus maternæ ueneratiōis. Sic hoim illa ut cælū dei: quæ nos nascentes excipit: natos alit: semelq; editos sustinet semp: nouissime cōplexa gremio iam a reliqua natura abdicatos: tū maxime ut mater operiēs: nullo magis sacramēto q; quo nos quoq; sacros facit: etiā monumēta ac titulos gerens: nomēq; progans nostrū: et memoriā extēdens cōtra breuitatem æui. Cuius numen ultimū iam nōnullis imprecamur irasci graue: tanq; nesciamus hanc esse solam: quæ nunq; irascatur homini. Aquæ lubeūt in hymbres: rigescunt i grādines: tumescūt in fluctus: præcipitantur i torrentes. Aer densatur nubibus: furit pcellis. At hæc benigna: mitis: indulgens: uisq; mortalium semper ancilla: quæ coacta generat: quæ spōte fūditur: quos odores laporesq; quos luecos: quos tactus: quos colores: q; bona fide creditum reddit foetus: quæ nostri cælit: Pestifera enim aiantia uitali spiritu habēte culpā necesse est illi se minata expirere: et genita sustinere. Sed i malis generantium noxa est. Illa serpētē hominē percusso nō recipit amplius: poenarq; etiā inertū nomine exigit. Illa medicas fūdit hærbas: et semp homini parturit. Quin et uenena nostri miserta istituisse credi pōt: ne in tedio uitæ diræ famus mors terræ mentis alienissima lenta nos cōsumeret tæbe: ne laceſ corpus abrupta dispergeret: ne laquei torqueret poena præpostera: incluso spiritui cui quæreretur exitus: ne i profundo quæſita morte sepultura fabulo fieret: ne ferri cruciatus se ideret corpus. Ita ē: miserta genuit i cuius facillimo haustu illibato corpore et cum toto sânguine extigueremur nullo labore sitiētibus similes. Quo taliter defūctos nō uolucres nō feræ attigerēt: terræq; seruaretur qui sibi ipse perisset. Et ut uer̄ fateamur terra nobis malorū remedium genuit: nos illud uitæ fecimus uenenum. Nos eim et ferro quo carere nō possumus simili modo utimur. Nec tamē quereremur merito: etiā si malefici causa attulisset. Aduersus unam quippe naturæ partem igrati sumus: quasi quæ nō ad delicias quasq; nō ad cōtumelias seruiat homini. In maria iacitur: ut freta amittamus. eruditur aquis: ferro: ligno: igne: lapide: fruge: omnibus cruciatur horis: multoq; plus ut delitiis q; ut alimentis nostris famuleſ. Illa tamē quæ sūma patitur: atq; extrema cure tolerabilia uideātur. Penetramus i uiscera auri argentiq; uenas: et æris ac plumbi metalla fodiētes. Gēmas etiā et quosdam paruolos quærimus lapides scrobibus i. pſūdum actis. Viscera eius extrahimus: ut digyto gēsteſ gemma quā petimus. Quot manus atterūtur: ut unus nitcat articulus. Si ulli esset iseri: iam profecto illos auaritiæ atq; luxu riæ cuniculi refodisset. Et miramur si eadem ad noxa genuit aliqua. Feræ eim credo custodiūt illam: arcetq; sacrilegas manus. Nōne iter serpentes fodimus? Et uenas auri tractamus cum ueneni radicibus? Placatiore tamē dea utimur ob hoc: q; omēs hōi opulentiæ exitus ad scelera cedeq; et bella rēdūt: quæq; sânguine nostro irrigamus isepultis ossibus tegimus. Quibus tamē uelut exprobrato furore tādē ipsa se obducit: et scelera quoq; mortalium occultat. iter crimia igrati aī et hoc dixerim q; naturam eius ignoramus

(De Forma Terræ. Ca. lxvi.

Est aut figura prima de qua cōfessus iudicat. Orbem certe dicimus terræ globū: quem uerticibus icludi fateamur. Neq; eim absoluti orbis est forma i tāta mōtum excelſitate tāta camporū planicie: sed cuius amplexus si cūcta lineæq; comprehendā ambitu: figurā absoluti orbis efficiat. id quod ipsa res; naturæ cogit rō: nō eisdem causis quas attulimus i cælo. Nāq; i illo caua i se cōuexitat uergit: et cardini suo hoc est terræ undiq; icumbit. Hæc ut solida atq; cōferta assurgit i tumescētū similis: extraq; protēditur. Mūdus i centrum uergit. At terra exit a cētro: imēſū eius globū i formā orbis assidua circa eā mūdi uolubilitate cogēte.

(De Antipodibus An Sint. Ca. lxvii.

I Ngens hic pugna litterarū: cōtraq; uulgi opinionem circūſūdi terræ. hoies undiq; cōuersisq; inter se pedibus stare: et cūctis similem esse cæli uerticem: ac simili modo ex quacūq; parte mediū calcarī. Illo quærēte cur nō decident cōtra siti: tāq; nō et ratio præesto sit. ut nos non decidere miremur illi. Interuenit sententia quāuis indocili probabilis turbæ inaequali globos: et si sit figura pineæ nucis nihilominus terram undiq; incolī. Sed quid hoc refert alio miraculo exoriente? Pendere ipsos ac non cadere nobiscum ceu spiritus uis mundo præsertim iclusi dubium sit: an possit cadere natura repugnāte et quo cadat negāte.

Nā sicut ignium sedes nō est nisi ī ignibus: aquarū nisi ī aquis: spiritus nisi ī spiritu: ita terrarū arcibus cunctis nisi in se locus nō est. Globum tamē effici mīg est ī tanta plantie maris cū porz. Cui sentētia adest Dicæarchus uir ī primis eruditus: regum cura p̄mensus montes: ex quibus altissimum p̄didit Pelion. M. cc. l. passuum rōe p̄pendiculi nullā esse eā portionē unī uersā rotunditatis colligens. Mibi incerta hæc cōiectatio uidetur. Haud ignoro quosdā alpi um uertices lōgo tractū nec breuiore qnquagita milibus passuum assurgere. Sed multo maxī me hæc pugna esse: si coactā in uerticem aquarū quoq; figurā credere cogat. Atq; non aliud in rē natura aspectū manifestus. Nāq; dependentes ubiq; guttæ paruis globāc orbibus. Et pulueri illatæ frōdiumq; lanugini ipsitæ absoluta rotunditate cernuntur. Et ī poculis repletis media maxime tument. Quā ppter subtilitate humoris mollitiāq; in se residente rōne facilius q; uisū deprehenduntur. Id ē etiā magis mīg in poculis repletis addito humore minī mo circumfluere cepto supsit. Cōtra euenire pōderibus additis ad uicenos sæpe denarios: Scilicet quia intus repleta liquorem in uerticem attollāt: ut cumulo eminente infusa dilabant. Eadem est cū ppter quā e naubus terra nō cernatur: e nauium malis cōspicua. At procul recedente nauigio si quid quod fulgeat religetur ī mali cacumine: paulatim descendere uideat: et postremo occultetur. Deniq; oceanus quem fatemur ultimū quā nō alia figura cohæreret: atq; nō decideret: nullo ultra margine icludente ipsum id ad miraculum redit: quo nā modo etiā si globetur extremum nō decidat mare. Cōtra quōdā ut sint plana maria: et quā uidentur figura: nō posse id accidere magno sui gaudio magnaq; gloria inuentores grāci decent subtilitate geometrica. Nāq; cum ē sublimi ī inferiora aquarū ferātur: et si hæc natura earū cōfessa: nec quisq; dubitet ī litore ullo accessisse eas: q; lōgissime deuexitas passa sit: pculdubio apparere quo quid humilius sit propius a centro esse terræ: omēs q; lineas quæ emittantur ex eo ad p̄ximas aquas breuiiores fieri q; quæ ad extremum mare a primis aquis. Ergo totas oīq; ex parte aquas uergere in centrum: ideoq; nō decidere: quoniā in interiora nitantur. Quod quidem et ita formasse artifex natura credi debet: ut cum terra arida et sicca cōstare per se ac sine humore nō posset: nec rursus stare aqua nisi sustinente terra mutuo amplexu iungerent. hæc sinus pandente illa uero p̄meante totam intra extra supra: uenis ut uiculis discurrentibus: atq; etiā in summis iugis erumpente. quo spiritu acta et terræ pōdere expressa siphonum mō emicat: tātumq; a periculo decidendi abest: ut ī summa quæq; et altissima exiliat. Quā rōne manifestum est quare tot fluminum quotidiano accessu maria nō crescant.

Quomodo Aqua Sit Terræ Innexa. Ca. lxxvii.

Est igitur ī toto suo globo tellus medio ambitu præcicta circūfluo mari: nec argumētū hoc inuestigandum: sed iam experimētis cognitum.

De Navigatione Maris Et Fluminum. Ca. lxxviii.

A Gadibus colūnisq; Herculis hispaniæ et galliæ circuitu totus hodie nauigatur occidēs. Septentrionalis uero oceanus maiore ex parte nauigatus est auspicijs Diui Augusti germaniā classe circūuecta ad cimbroz promūtorium: et ide inenso mari p̄specto aut fama cognito: ad sythicam plagam et humore nimio rigentia. Propter quod minime uersimile est illic maria deficere: ubi uis humoris superet. Iuxta uero ab ortu ex indico mari sub eodem sydere pars tota uergens in caspiū mare per nauigata est macedonum armis Seleucho atque Antiocho regnantibus. quæ seleuchida atque antiochida ab ipsis appellari uoluer. Circa caspiū quoque multa oceanī littora explorata: paruoz breuius q; totus hinc aut illinc septentrino eremigatus. Ut tamen cōiecturæ locum sit quoque nō relinquam ingens argumentū paludis mæoticæ: siue ea illius oceanī sinus est: ut multos aduerto credidisse: siue angusto sinu discreti restagnatio. Alio latere Gadium ab eodem occidente magna pars meridiani sinus ambitu mauritanie nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem et orientis uictoriæ Magni Alexandri lustrauere usque in arabicum sinum. In quo res gerente. C. Cæsare Augusti filio signa nauium ex hispaniensibus naufragiis feruntur agnita. Et Hanno Carthaginis potentia florente circūuectus a gadibus ad finem arabie nauigationem eam prodidit scripto. Sicut ad extera europæ noscēda missus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius auctor est Eudoxum quēdam sua ætate cum Lathyrum regem fugeret arabico sinu egressum gades usque peruectum. Multoq; ante eum Coelius Antipater uidisse se qui nauigasset ex hispania in æthiopiā cōmertii gratia. Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit. Q. Merello Celeri. C. Africani in consulum collegæ sed tum galliæ proconsuli indos a rege sueuorum dono datos: qui ex india cōmertii causa nauigantes tempestatibus essent in germaniam abrepti. Sic maria circumfusa undique diuiduo globo partem orbis auferunt nobis: nec inde huc nec hinc illo peruiro tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium uanitati poscere uidetur: ut totum hoc qcqd est in quo singulis nihil satis est ceu subiectum oculis q; tum sit ostendam.

Quæ por

Iam primū in dimidio cōputari mihi uidetur tanq̃ nulla portio ipsi decedat oceano: q̃ toto circūdatō medio: et omēs cæteras fundēs recipiensq̃ aquas: et quicquid exit in nubes ac lydera ipsa tot et tante magnitudinis pascēs. Quo tādē amplitudinis spatio terra creditur habitari. Improbā ē īfinita debet esse tam uastæ molis possessio. Adde q̃ ex relicto spatio plus abstulit cælum. Nam cū sint eius quinq̃ partes: quas uocat zonas: īfesto rigore et æterno premitur gelu omē quicquid est subiectū duabus extremis utrinq̃ circa uertices: hūc qui septētrion uocātur: eūq̃ qui aduersus illi austrinus appellatur. Perpetua caligo utroq̃ bique et aliena mollisq̃ siderū aspectū maligna ac pruina tantum albicans: Lux uero media ter rāq̃ qua solis orbita est exusta flāmis et cremata quo minus uapore torretur. Circa quā duæ tātum inter exusta et rigentes tēperantur. Hæq̃ ipsæ inter se nō peruiæ ppter incendū sy deris. Ita terræ tres partes abstulit cælū. Oceani rapina ī icerto est. Sed et relicta nobis una portio haud scio an etiā in maiore dāno sit. Idem siq̃dē oceanus īfusus ī multos (ut dicemus) sinus adeo uicino accessu interna maria allatrat: ut centū quindeci milibus passuum arabicus ti nus distet ab ægyptio mari. Caspius uero. cccxxv. milibus a pōtico. Idē interfusus intrat per tot maria quibus africā europā asiāque dispartit. Quātū terrāq̃ occupet cōputetur etiā nūc mēsurā tot fluminū tātaq̃ paludiū. Addā ē lacus et stagna. Iā elata in cælū et ardua aspectū quoq̃ iuga. Iam siluæ uallesq̃ præruptæ et solitudines et mille causis deserta detrahantur. Hæ tot portiones terræ īmo uero ut plures tradidere mūdi punctis: neque enī est aliud ter ra uniuersa. hæc ē materia gloriæ nostræ: hæc sedes: hic honorē gerimus: hic exercemus: īm peria: hic opes cupimus: hic tumultuatur humanū genus: hic instauramus bella etiam ciuilia: mutuis cædibus laxiorē facimus terram. Et ut publicos gentiū furores trāscām: hæc ī qua cō terminos pellimus: sursum uicini celsipitem nostro solo affodimus: ut qui latissime rura meta rus fuerit: utraque famā exegerit accolæ quota terrāq̃ parte gaudeat: uel cum ad mēsuram auaritiæ suæ propagauerit quam tandem portionem defūctus eius optineat.

Mediam esse mundi terram. Ca. lxxi.

Mediam esse mundi totius terram haud dubiis cōstat argumētis: sed clarissime ægnoctii paribus horis. Nam nisi in medio esset: æquales dies noctesq̃ habere nō possē depre hēderet et Dioptræ: quæ uel maxime id cōfirmat: cum æquinoctiali tempore ex eadem li nea ortus occasusq̃ cernatur: et solstitialis exortus per suā lineā brumalisq̃ occasus. Quæ accidere nullo modo possent: nisi in centro sita esset.

De syderis inæqualitate: et de eclipsi: et ubi et quare. Ca. lxxii

Res aut circuli supradictis zonis implexi inæqualitate tempore distinguūt. Solstitialis a parte signiferi excelsissima nobis ad septētrionālē plagam uersus. Cōtrāq̃ ad alium po lum brumalis. Item medio ambitu signiferi orbis incedens æquinoctialis. Reliquosq̃ quæ mi ramur causā in ipsius terræ figura est: quam globo similem et cū ea aquas iisdē intelligitur ar gumentis. Sic enī sit haud dubie ut nobis septētrionālīs plagæ sydera nunq̃ occidant: contra meridianæ nunq̃ oriantur. Rursusq̃ hæc ab illis nō cernantur attollēte se cōtra medios ui sus terrāq̃ globo. Septētrionē non cernit troglodytice et consinis ægyptus. Nec canopum italia: et quam uocant berenices crinem. Item quam sub Diuo Augusto cognominatūre Cæ saris thronon: insignis ibi stella: adeoque manifesto assurgens fastigio incuruat: ut canopus quartam fere partem signi unius supra terram eminere alexandriæ intuentibus uideatur. Ea dem a rhodo terram quodāmodo ipsam stringere. In ponto omio non cernatur: ubi maxime sublimis septētrio. Idem a rhodo absconditur: magisq̃ alexādræ. In arabia nouēbri mense prima uigilia occultus: secunda se ostendit. In meroe solstitio uesperis paulisper apparet: pau cisq̃ ante exortum arcturi diebus pariter cū die cernitur. Nauigātium hæc maxime cursus deprehēdunt in alia aduerso in alia prono mari: subitōq̃ cōspiciunt atque ut e freto emergē tibus quæ ī anfractu pilæ latuere syderibus. Neque enī (ut dixere aliq̃) mūdū hic polo excel siorē se attollit: ut undique nō cernātur hæc sydera. Verū hæc eadem quibuscq̃ proximis subli miora creduntur: eademq̃ demerfa lōginquis. Vtque nunc sublimis in deiectu positū uide tur hic uertex: sic in illam terræ deuexitatem transgressis illa se attollit residētibz quæ hic excelsa fuerant. quod nisi in figura pilæ accidere nō posset. Ideoque defectus solis ac lunæ uespertinos orientis incolæ non sentiunt: nec matutinos ad occasum habitantes: meridianos uero sæpius. Nobili apud arabiam magni alexandriæ uictoria luna defectū noctis secunda ho ra p̃dita est. Eademq̃ in sicilia exoriens. Solis defectum Vipsano et Fonteio cons. qui fue re ante paucos annos factum pridie chalend. maias campania hora diei iter septimam et octa uam sensit. Corbulo dux in armenia inter horā diei decimā et undecimam pro didit usum cir cuitu globi alia aliis derigente et occultante. Quod si plana esset terra simul omnia apperent

cum his: non tescq non fierent inæquales: neq alius q̄ in medio sitis paria duodecim horaz in-
terualla cernerentur: quae nunc nō in omī parte simili modo congruunt.

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. Ca. lxxiii.

In Deo nec nox dieq̄ q̄uis eadē toto orbi simul est oppositu globi noctem aut ābitu diē
afferēte. Multis hoc cognitū experimētis. In africa hispaniaq̄ turriū Hāmbalis. In asia
uero propter piraticos terrores simili ipeculaz p̄sidiū excitato: in quis p̄nūtiatos ignes
sexta hora diei accensos sæpe cōpertum est: tertia noctis a tergo ultimis usos. Eiusdē Ale-
xan dri cursor Philonides ex sicyone ad elin mille et ducēta stadia nouem diei cōfecit horis. In-
deq̄ q̄uis declinū itinere tertia noctis hora remēs ē sapius. Cā q̄ eūti cū sole iter erat: eū-
deq̄ remēs obuiū cōtrario p̄auertebat occurſu. Qua de cā ad occasū nauigātes q̄uis bre-
uissimo die uincunt spatia nocturnæ nauigationis ut tolem ipsū comitātes.

Gnomica de eadem re et horologio primo. Ca. lxxiiii.

UA si p̄ horoscopa nō ubiq̄ eidem sunt usui trecētis stadiis aut longissimē etiam quingē-
tis mutātibz semet umbris. Solis itaq̄ umbilici quem gnomonem appellāt umbra in
ægypto meridiano tempore æquinoctiū die paulo plus q̄ dimidiū gnomonis mensurā efficit.
In urbē roma nona pars gnomonis deest umbræ. In oppido ancona sup̄est quinta. xxx. In
parte italiz quæ uenetia appellatur eisdem horis umbra gnomoni par fit.

Ubi et quando nullæ umbræ. Ca. lxxv.

Simili modo tradunt in syene oppido quod est supra alexādrīam quinq̄ milibus stadiorū
solstitiū die medio nullā umbram iaci: Puteum p̄ eius experimenti gratia factū totum
illuminari. Ex quo apparere solem illi loco supra uerticem esse: quod etiā in india supra flumē
hypsasū fieri tempore eodem Onesicritus scripsit. Cōstatq̄ in benedice urbe troglodytaz et
in de stadiis quattuor milibus octigētis. xx. eadem gente i ptolemaide oppido quod in mar-
gine rubri maris ad primos elephatōz uenatus cōditum est. Hoc idem āte solstitiū quadrigē-
nis quibus diebus totū semq̄ postea fieri: et post eos nonaginta dies i meridiem ubras iaci. Rur-
sus i meroe insula quæ est caput gentis æthiopū q̄nq̄ milibus stadiis a syene i amne nilo ha-
bitatur bis anno absumi umbras sole duodeuicesimā tauri partem et quartā decimā leonif ob-
tinente. In india gente oreū monēst maleus noies iuxta quem umbræ æstate i austrum: hye-
me ad septetionē iaciūt. Qui decī tātū noctibus ibi apparet septetrio. In eadē india patalis
celeberrimo portu sol dexter oritur: Vmbræ i meridiem cadunt. Septetionem ibi Alexan-
dro morāte annotatū prima tātū noctis parte aspici Onesicritus dux eius scripsit. Quibus i lo-
cis idæ ubræ nō fit septetionē nō cōspici: et ea loca appellari aſia: nec horas dinumerari ibi

Ubi bis anno umbræ: et ubi in contrarium. Ca. lxxvi.

ET in tota troglodytice umbras bis xlii: diebus i āno Eratosthenes i contrarium cadere
prodidit.

Ubi lōgissimus dies: et ubi breuissimus. Ca. lxxvii.

Sic fit ut uario lucis incremento i meroe lōgissimus dies. xii. horas ægnoctiales et octo p̄-
tes unius horæ colligat. Alexādrīa uero. xliii. horas. In italia. xv. In britania. xvi. ubi
æstate lucidæ noctes haud dubie repromittunt id: quod cogit rō credi. Solstitialibus diebus
accedente sole propius uerticem mundi angusto lucis ambitu subiecto terræ cōtinuos dies ha-
beri senis mensibus: nox tescq̄ e duerso ad brumam remoto. Quod fieri i insula tyle Pythias
massiliensis scripsit: sex dieq̄ nauigatione i septentrionem a britania distante. Quidā uero in
noma quæ distat a Camalduno britaniz oppido circiter ducentis milibus affirmant.

Item de horologio. Ca. lxxviii.

Umbraz hāc rōem et quā uocāt gnomonicem iuenit Anaximenes mileſius Anaximādrī
de quo diximus et Taletis discipulus: primusq̄ horologiū quod appellāt ſcioterico lace-
demonē ostendit.

Quō dies obseruē. Ca. lxxix.

Ipsū diem alii aliter obseruare. Babylloni inter duos folis exortus. Athenienses in-
ter duos occasus. Vmbri a meridiē i meridiem. Vulgus omne a luce ad tenebras. Sa-
cerdotes romani et q̄ diem diffinire ciuilem: item ægyptii et Hipparchus a media noc-
te i mediā. Minora āt interualla esse lucis inter ortus folis iuxta solstitia q̄ æquinoctia appa-
ret. quia positio signiferi circa media sui obliquior est: iuxta solstitium uero rector.

Differentiæ gentium et ratio. Ca. lxxx.

Ontextenda sunt his cælestibus nexa causis. Nāq̄ æthiopas uicini syderis uapore tor-
renti: austisq̄ similes gigni: barba et capillo uibrato non est dubium. Et aduersa plaga
mundi atq̄ glaciali candida cute esse gentes flauis promissas crinibus. Truces uero ex cæli ri-
gore has et illas mobilitates habentes. Ipsosq̄ crinium argumento illis in supera succum re-
uocari natura uaporis. His in inferas partes depelli humore deciduo. Hic graues fera: illic ua-
riæ effigies alium provenire et maxime alium: et in multas figuras gigni uolucres. Corpora

autem proceritatem utrobique: illic ignium nisu: hic humoris alimento. Medio uero terræ salubris utrinque mixtura: fertilis ad oēs tractus: modicus corporis habitus. Magna & i colore teperies: Ritus molles: sēsus liq̄dos: īgenia sēcūda: totiusq; naturæ cāpacia. Iisdē īperia quæ nūq̄ extimescētibz fuerit: sicut ne ille qdē bz paruerit auullā ac p̄ unitate naturæ urgetis illas solitarie.

De motu terræ. Ca. lxxxi.

Babyloniōq; placita motus terræ hiatuq; & cætera omia uisidēq; existimār fieri. Sed illoq; tñū qbus fulmina assignāt. Fieri at hęc meātū cū sōle aut cōgruēdū: & maxime circa quadrata mūdi. Præclara quædā esse & īmortalis i eo (si credimus) diuinitas perhibetur Anaximādro mīlesio physico: quē ferunt lacedæmonis prædixisse: ut urbez ac tecta cū stodirēt. Instare. n. motū terræ. Et tū urbz tota eoz corrui. Et taygeti mōdis magna pars ad formā puppis emīnēs abrupta cladē īsuper eam ruina. pressit. Perhibetur & Pherecyd. Pythagoræ doctoris alia coniectatio: sed & illa diuina. Haustu aquæ e puteo prælenfisse ac prædixisse ibi terræ motum. Quæ si uera sunt q̄ tūm a deo tandē uideri possunt tales distare dum uiuant: Et hęc quidem arbitrio cuiusq; exitimāda relinquātur. Ventos ī causa esse non dubiū reor. Neq; enī unq; īntremiscūt terræ nisi sopito mari: cæloq; adeo trāquillo ut uōla: tus aniū non pendeāt sub tracto omī spīritu qui uehit: nec unq; nisi post uentos conditos. s. ī uenas et cauernas eius occulto affiatu. Neq; aliud est ī terra tremor q̄ ī nube tonitruū. Nec hīatus aliud: q̄ cum fulmen erumpit īcluso spīritu luctāte: et ad libertatem exire nitente.

De terræ hiatibus. Ca. lxxxi.

Arie itaq; quatitur: & mira eduntur opera: alibi p̄stratis mœnibus: alibi hīatu p̄fido haustis: alibi egestis molibus: alibi emissis amnibus: nōn unq; etiā ignibus calidiū ue sōtibz: alibi aduerso fluminū cursu. Præcedit uero comitaturq; terribilis sonus: alius murmur similis mugitibus aut clamori humano armoz ue pulsātium fragori: pro qualitate materiæ excipientis formaz: uel cauernaz: uel cuniculi: per quem meat exilus grassate ī angusto eodē rauco: īnrecursus resulat: ī duris feruente: ī humidis fluctuāte & stagnātibus. Item feruēte cōtra solida. Itaq; et sine motu sæpe editur sonus: nec simplici modo quatitur unq;: sed tremīt uibratq;. Hīatus uero alias remanet ostendens quæ forbit: alias occultat ore cōpresso: Rursusq; ita īducto solo ut nulla uestigia extēnt urbibus plegq; deuoratīs agrorūq; tractū hausto. Maritima aut maxime quatīuntur. nec mōtosa tali modo carēt. Exploratum est mibi alpes apenninas sēpius tremuisse. Et autumnō ac uere terræ crebrius mouentur: sicut fiunt fulmina. Ideo galliæ & ægyptus minime quatīuntur: quoniā hic æstatis causa obstat: illic hyemis. Item notū sēpius q̄ interdiū. Maximi autem futuri signa motus existūt bi matutini uesperitini: sed propīqua luce crebri. Interdiū at circa meridiem fiunt: & solis lunæq; defectus: quoniā tēpestates tunc sopiuntur. Præcipue uero cū seq̄ hymbre æstus hymbrel ue æstū.

Signa motus futuri. Ca. lxxxiii.

Auigantes uero sentiunt nō dubia cōiectura: siue flatu intumescēte fluctu subito: aut quatiente iētī. Intremunt uero & ī nauibus posita æque q̄ ī ædificiis: crepituq; prænuntiāt. Quin & uolucres nō īpauidæ sedent. Est & ī cælo signum: præceditq; motu futuro aut interdiū aut paulo post occasum sereno: ceu tenuis linæ nubis ī longum porrectæ spatiū. Est & ī puteis turbidior aqua: nec sine odoris tedio.

Auxilia contra motus futuros. Ca. lxxxiiii.

Sicut & iisdem est remedium: quale cloacæ & crebri specus præbent. Præcōceptum enī spīritum exhalāt. quod ī certis notatur oppidis: quæ minus quatīuntur crebris ad purgandā elunem cuniculis cauta. Multoq; sunt tutiora ī iisdem illis quæ pendēt: sicut neapoli ī italia intelligitur parte eius quæ solida est ad tales casus obnoxia. Tutissimi sunt ædificio rum fornices: anguli quoq; parietum: pōtesq; alterno pulsū renitente. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatīuntur. Magna differentia est & ī ipso genere motus. Pluribz siquidem modis quatitur. Tutissimum est cum uibrat crispate ædificiorū crepitu: & cum ītumescit assurgens: alternoq; motu residet īnoxium: & cum cōcurrentia tēcta cōtrario iētū arietant: quoniā alter motus alteri renititur. Vndatis inclināt & fluctus more quædā uolutatio infesta est: aut cum ī unam partem totus se motus impellit. Desinūt autem tremores cum uentus emerfit. Sin uero durauere: nō ante quadraginta dies sistuntur. Plegq; & tardius: utpote cuius quidam annuo & bienni spatio durauerint.

Portenta terræ semel uisa. Ca. lxxxv.

Factum est & hoc semel: quod equidem ī hetruscæ disciplinæ uoluminibus inueni. Ingens terræ portentum. L. Martio. Sex. Iulio cons. ī agro mutinensi. Nanq; montes duo inter se concurrerunt crepitu maximo affluantes recedentesq;: inter eos flāma fumoq; cælum exeunte interdiū spectante e uia æmilia magna equitum romanorū familiarūq; &

uiatoꝝ multitudine. Eo concursu uillæ omēs elisæ. Animalia permulta quæ intra fuerant examinata sunt anno ante iociale bellum: quod haud scio an funestius ipsi terræ italiæ fuerit q̃ ciuile. Non minus miꝝ ostentum & nostra cognouit ætas anno Neronis principis supremo luctu in rebus eius exposuimus pratis oleisq̃ intercedente uia publica in contrarias sedes transgressis in agro mari uicino prædus Vecti Marcelli equitis rores Neronis procuratis.

Miracula terræmotus. Ca. lxxxvi.

Fuerunt simul cum terræmotu & inundationes maris eodem uidelicet spiritu infusi: aut refectus sinu recepti. Maximus terræ memoria mortalium exitit motus Tyberis Cæsaris principatu. xii. urbibus aliæ una nocte perstratis. Creberrimus punico bello itra eundem annū septies atq̃ quagies nuntiatus romæ. Quo q̃dem anno ad thralimenū lacū dimicantes maximū motū neq̃ pœni sentire nec romani. Nec uero simplex malum aut in ipso tantū motu periculū ē. Sed par aut maius ostetū nūq̃ urbs roma tremuit ut nō futuri euētus alicuius id prænūtiū esset.

Quibus locis maria recesserit. Ca. lxxxvii.

Eadem nascentiū causa terræ est cum idē ille spiritus attollendo potens solo non ualet erumpere. Nascentur enī nec fluminū tantū inuectū sicut echinades insulæ ab acheloo anne cōuectæ: miroq̃ pars ægypti a nilo. In quā a pharo insula noctis & diei cursū fuisse Homero credimus. Nec recessu maris sicut idē circeus. Quod accidisse & in abraçæ portu decē milium passuum intervallo & atheniensium quicq̃ miliū ad pyræeū memoratur. Et epheli ubi quiddā ædē Dianæ alluebat. Herodoto qdē si credimus mare fuit supra mēphi usq̃ ad æthiopū mōtes. Itēq̃ a plāis arabie mare circa thū & tota teuthranie. quaq̃ cāpos itolerit meader

Ratio insularū nascentium. Ca. lxxxviii.

Ascuntur et alio modo terræ. ac repente in aliquo mari emergunt uelut paria secum faciente natura: quæq̃ hausit hiatus alio loco reddente.

Quæ et quibus temporibus enatæ sunt. Ca. lxxxix.

Claræ iam pridem insulæ delos et rhodos memoriæ produntur enatæ. Postea minores ultra melos: anaphe: inter lēnum et hellespōtum nea: inter lebedum et theon alone: inter cyeladas olympias. cxxxv. anno quarto thera et thersia. Inter easdem post annos. cxxx. hiera eademq̃ automate. Et ab ea duobus stadiis post annos. cx. in nostro æuo M. Iunio Syllano et L. Balbo conf. ad. viii. idus iulii thia.

Quas terras interruperint maria. Ca. lxxxx.

Ante nos et iuxta italiam inter æolias insulas: item iuxta cretam emerit e mari mille quingentum passuum una. Cum calidis fontibus altera olympiadis. cxlii. anno tertio in thursco sinu flagrans hæc uiolento cum flatu. Proditur quoq̃ memoriæ magnā circa illam multitudinem piscium fluitantem cōfestim exirasse quibus ex iis cibis fuisset. Sic et pytheucas in campano sinu ferunt ortem. Mox in iis montem epopon cum repente flamma ex eo emicuisset cæpestri æquatam planitie. In eadem et oppidū haustum pfundo: alioq̃ motu terræ stagnū emeruisse. Et alio prouolūtis mōtiens insulā extitisse pchitam. Nāq̃ et hoc modo insulas regina natura fecit. Auellit siciliam italiæ: cyprum syriæ: euboæam boetiae: euboæe atlantē et mariam: bethicū bithyniæ: leu. osiam syrenum promontorio.

Quæ insulæ continenti adiunctæ. Ca. xci.

Rursus abstulit insulas mari iunxitq̃ terris. Antissam lesbos: zephyriū halicarnaso: ethusam minios: domiston et pernem mileto: arthemisiam parthenio promōtorio: hybanda quondā insula ioniae. cc. nūc a mari abest stadiis. Syriten ephesus i mediteranea habet. Derasidas et sophoniā uicinam ei magnesia. Epidaurus et oricon insulæ esse desierunt.

Quæ terræmotū mari permutatæ. Ca. xcii.

Intotū abstulit terras primū oīm ubi atlā. ū mare est (si Platoni credimus) i medio spatio. Mox iterno: quæ uidemus hodie mersā acarnaniā abraçio sinu: achaiā corinthios: europā aliāq̃ ppōtide et pōro. Ad hoc prupit mare leucada: athirruū: hellespōtum: bosporos duos.

Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt. Ca. xciii.

Atq̃ ut sinus et stagna præteream: ipsa se cōdens terra deuorauit. Cybotū altissimum mōtem cū oppido cunte: siphylū in magnesia. Et prius in eodem loco clarissimā urbem quæ tātalis uocabat. Galanis et calanies urbium i phoenice agros et cum ipsis phegiū aethiopiæ iugum excelssimum: tanq̃ non infida grassarentur et litora.

Quæ urbes hausit sint a mari. Ca. xciiii.

Pyrhā et antissā circa meotin pōtus abstulit. Elicen et buram sinus corinthios: quarū i alto uestigia appent. Ex insula ærea āplius. xxx. milia passuum abrupta subito cū plurimis mortalium rapuit. Et i sicilia dimidiā tyndaridā urbē ac qcquid ab italia deest. Similiter i boetia et eleusina.

De Piculis. Ca. xcv.

Mortuus eni uero terræ fileatur & quicquid est ubi saltē busta urbium extat. Simul ut terræ miracula potius dicamus quā scelera naturæ. Et hercule non celestia enarratu difficilio ra fuerint. Metallogi opulētia tā uaria: tā diues; tam fecunda: tot sæculis suboriens: cū tantum quotidie orbe toto populētur ignes: ruinae: naufragia: bella: fraudes: tātum uero luxuria & tot mortales conterāt. Gēmag pictura tā multiplex. Lapidum tā discolorēs maculæ. Interq; eos candor alicuius præter lucē omnia excludēs. Medicatorum fōtrum uis. Ignium tot locis emicantum perpetua tot sæculis incendia. Spiritus loetales alibi: aut scrobilibus emissi: aut ipso loco situ mortiferi. Alibi uolucris tantū: ut foratē uicino urbi tractu. Alibi præter hominem cæteris animatibus: nōnunq; & homi: ut in sinuessano agro & puteolano sunt. quæ spiracula alii uocant: alii charoneas scrobes mortiferos spiritū exhalatēs. Itē in hircinis anfracti ac mephitis eūdem locum: quem qui itruuere moriuntur. Simili modo hiarapoli in asia matris magnæ tantum sacerdoti innoxium. Alibi fatidici specus: quos exhalat: one temulenti futura præcūnt: ut delphis nobilissimo oraculo. Quibus in rebus quod possit aliud causæ asserre mortaliū quispiam: quā diffusæ per omē naturæ subinde aliter atq; aliter nūm: en erumpens?

De terris semper tremētibz. Ca. xvi.

Quædā uero terræ ad igrēssus tremūt: sicut i gabinēsi agro non pcul urbe roma iugera ferme ducēta eqtātū cursu.

De insulis læper fluctuātibus. Ca. xvi.

Similiter in reatino quædam insulæ semper fluctuāt: sicut in agro cecubo. & eodē reatino mutinēsi: statonēsi: in uadimonis lacu. & ad curtilias aquas opaca silua: quæ nunq; die ac noctu eodē loco uisitur. In lydia aquæ uocātur calamiae: nō uentis solū: sed etiā contis uel quolibet impulsu multos: ciuium mithridatico bello salus. Sūt & in nymphæo parua: saltat: res dictæ: quoniā in symphoniz cantu ad iētus modulatū pedum mouētur. In tarquinensi lacu magno italiæ duo nemora circūferuntur nūc triquetra figuram edentes: nūc rotundā cōplexu uentis impellentibus: quadratam nunquam.

Quibus i terris nō pluāt: & acruata terraz miracula & ceteroz elemētoz. Ca. xvi.

Elebre sanum habet Veneris paphos: in cuius quādā arēā nō impluit. Itē in ea oppido troadis circa simulacrū Mineruæ. In eodē relicta sacrificia nō putrescūt. Iuxta marpasa oppidum aliæ cautes stat horrenda: uno digyto mobilis. Eadē si toto corpore impellatur resistsens. In tauris peninsula in ciuitate paralino terra est qua sanatur omnia uulnera. At circa ason troadis lapis nascitur: quo cōsumuntur omia corpora: sarcophagus uocā. Duo sūt res iuxta flumen indum: alteri natura est ut ferrum omē teneat: alteri ut respuat. Itaq; si sint clauī in calciamēto: uestigia auelli in altero nō possent in altero sisti. Locris & crotone pestilentiam nunq; fuisse: nec ullo terræ motu laboratum ānotatum est. In lycia uero semper a terræ motu. xl. dies serenos esse. In agro harpauo frumentū satū nō nascitur. Ad aras mutias in uiente & apud ruficulani: & in silua cinnifia loca sunt in quibus i terram depacta nō extrahunt. In crustumino natū fœnū ibi noxiū: extra salubre est. Et de aquaz natura dicta sunt.

Qua ratione æstus maris accedant & recedant. Ca. xix.

Sed æstus maris accedere & reciprocare maxime mirz est. Pluribus quidem modis accidit. Vez causa i sole lunazq; Bis inter duos exortus lunæ affluunt: bisq; remeāt uicenis quaternisq; semper horis. Et primū attollentes se cum ea & mundo intumescētēs. Mox a meridiano cæli fastigio uergente in occasū residentes. Rursusq; ab occasu subter a cæli ima & meridiano cōtraria accedente inundatēs. Hic donec itez exoriantur se sorbentes. Nec unq; eodem tempore quo pridie refluit: ut ancilante sydere trahenteq; secum auido haustu maria: & assiduo aliunde quā pridie exoriente paribus tamen interuallis reciprocis: senisq; semper horis nō ciuiusq; diei aut noctis aut loci: sed ab æquinoctialibus: ideoq; iæquales uulgarū hora rum spatio utiq; plures in eas aut diei aut noctis illaz merfuræ cadunt: & æquinoctio tantū pares ubiq; Ingens argumentum plerq; lucis ac uicis etiam diurnæ hebetes esse qui negent subtermeare sydera: ac rursus eadem resurgere: similemq; terris imo uero uniuersæ naturæ & inde faciem in iisdem ortus occasusq; operibus non aliter sub terra manifestō syderis cursu alio ue effectū: quā cum præter oculos nostros feratur. Multiplex etiamnum lunaris differentia: primumq; septenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduā æstus. Pleniores ab ea exundant: plenazq; maxime feruent. Inde mitescunt. Pares ad septimam primis. Iterumq; alio latere diuidua augentur. In coitu solis pares. Plane eadem aquilonia & a terris longius recedentes mitiores quā cum in austros digressa propiore nisu tūm suam exerceat. Per octonos quoque annos ad principia motus & paria incrementa centesimo lunæ reuocant ambitu: augente ea cuncta solis annuis causis duobus æquinoctiis maxime tumentes & autumnali amplius quam uerno. Inanes uero bruma et magis solstitio. Nec tamen in ipsis quod dixi temporum articulis sed paucis post diebus: sicuti neque in plena aut nouissima sed postea

nec statim ut lunam mundus ostendat: occultet uel: aut media plaga declinet: uerū fere duabus horis æquinoctialibus seruat: tardiore semper ad terras oīum quæ gerūt in cælo effectu cadente q̄ uisū: sicuti fulguris & tonitruū & fulminum. Omnes enim æstus in oceano maiora in regunt spatia inuolant: q̄ in reliquo mari. siue quia totum in uniuersitate animosius est q̄ i parte: siue quia magnitudo apta syderis uim laxæ crassantis efficacius sentit eadem angustius arcentibus. Quia de causa nec lacus nec amnes similiter mouentur. Octogenis cubitis supra britaniam intumescere æstus Pytheas massiliensis auctor est. Interiora autem maria clauduntur ut portu. Quibusdam tamen in locis spatiosior laxitas dicioni patet. utpote cum plura exēpla sunt in tranquillo mari: nullo ꝑ uelox impulsu tertio die ex italia peruectox: uticam æstu feruente. Circa littora autem magis q̄ in alto deprehenduntur hi motus: quoniam & in corpore extremō pullum uenax: id est spiritus magis sentiunt.

¶ Vbi æstus extra rationem. Ca.c.

In plerisq̄ tamen æstuariis propter dispares sydes in quo ꝑ tractu exortus diuersi existunt æstus tempore non ratione discordes: sicut in syrtibus. Et quosdam tamen priuata natura est: uelut taumomintanti erupi. Sæpius & in euboea septies die ac nocte reciprocant. Æstus idem triduo in mense consistit septima: octaua: nonaꝑ luna. Gadibus qui est de lubro Hercules proximus fons inclusus ad putei modum alias simul cum oceano augetur: minuiturq̄: alias uero utrunq̄ contrariis temporibus. Eodem in loco alter oceani montibus cōsentit. In ripa bethys oppidum est: cuius putei crescent æstu minuitur: augescunt decedente mensis tempore immobiles. Eadem natura in hispalī oppido uni puteo: cæteris uulgaris. Et pontus semper extra meat in propetidem: introirus in pontum nun ꝑ refluxo mari.

¶ Miracula maris. Ca.ci.

Omnia penilunio maria purgantur: quædam & stato tempore. Circa Messianam & masimo similia expuuntur in litus purgamenta. unde fabula solis boues ibi stabulari. His dedit: ut nihil quod equidem nouerim præteream: Aristoteles nullum animal nisi æstu recedente e spīrare affirmat. Obseruatum id multum in gallico oceano: & dūtaxat i hōie cōpertū.

¶ Quæ potestas lunæ & terrena & marina. Ca.cii.

Quo uera cōiectatio existit haud frustra spiritū sydus lunæ existimari. Et hoc esse quod terras faturet: accedēsq̄ corpora impleat: abscedēsq̄ inaniat. Ideo cū incrementō eius augeri cōchylia: & maxie spiritū sēire qbus sīgus nō sit. Sed & sīgune hōim ēt cū lumine eius augeri ac minui. Prodes quo ꝑ ac pabula (ut suo loco dicit) sēire i oīa eādē penetrāte ut.

¶ Quæ solis & quare salum mare. Ca.ciii.

Itaꝑ solis ardore siccat liquor. & hoc esse masculū sydus accepimus torrēs cūcta sorbēsꝑ. Sic mari late patēt sapore icoꝑ salis: aut q̄ exhausto ide dulci tenuiq̄ quod facillime trahat uis igneo: q̄ alius crassiusꝑ liquat. Ideo simā æquorū aquā dulcorē pfūda. Hāc esse ueriorē cām asperi saporis: q̄ q̄ mare terræ sudor sit æternus: aut q̄ plurimū ex arido misceatur illi uapores: aut q̄ terræ natura medicatas aquas inficiat. Est i exēplis Dionysio siciliæ tyranno cū pulsus est ea potentia accidisse prodigiū: ut uno die in portu dulcesceret mare.

¶ Item de natura lunæ. Ca.ciiii.

Contrario ferunt lunæ fœmineū ac molle sydus atq̄ nocturnū soluere humores: & trahere nō auferre. Id manifestū est q̄ feras occisa corpora in tabem uisu suo resoluat: sōnoꝑ sopitis torporem cōtractū in caput reuocet. Glaciem refundat: cūctaq̄ humifco spiritu lauet. Ita pensari naturæ uices: semper ꝑ sufficere aliis sydes elementa cogentibus: aliis uero fundentibus. Sed in dulcibus aquis lunæ alimentum esse sicut in marinis solis.

¶ Vbi altissimum mare. Ca.cvi.

Altissimū mare. xv. stadios Fabianus tradit. Alii i pōto ex aduerso coraxox gētis uocāt bathæa pōti. tricētis fere a cōtinenti stadiis i mensā altitudine maris tradit uadis nunq̄ reptis.

¶ Miracula aquarū fōtiū et fluminū. Ca.cvi.

Irabilius id faciunt aquæ dulces iuxta mare ut fistulis emicātes. Nā nec aquarū natura a miraculis cessat. Dulces mari inuehuntur leuiore haud dubie. Ideo et marinæ quæ natura grauior magis inuecta sustinent. Quædam uero et dulces inter se supermeāt alias. Ut i fucino lacu iuectus amnis: in lario addua in uerbano uicinus: i benaco munitus: in seuino ollius in lemano rhodanus. Hi trā alpes superiores in italiam multox milium transitu hospira: res suas tantum nec largiores q̄ intulere aquas euehentes. Proditū hoc et in oronte amne syriæ multisq̄ aliis. Quidam uero odio maris ipsa subeunt uada: sicut Aretusa fons syracusanus in quo redduntur iacta in alpheum: qui per olympiam fluēs pelopōnesiaco littori infunditur. Subeunt terras rursusque redduntur. Lycus in asia. Erasinus in argolica. Tigris in mesopotamia. Et quæ in Aesculapii fonte athenis immerfa sunt in phalerico redduntur. Et in atinate

campo fluuius merfus post. xx. milia passuū exit. Et in aquileiensi timauus. Nihil in asphalti-
 re iudææ lacu qui bitumen gignit mergi potest. Nec in armenia maioris arithiflo. is quidem
 introrsus pisces alit. In salentino iuxta oppidū manduriā lacus ad margines plenus neq; exau-
 rtis aquis minuitur: neq; infusus augetur. In ciconum flumine & in piceno: lactu uelino lignum
 deiectum lapideo cortice obducitur. Et in furio colchidis flumine adeo ut lapidem plegq; du-
 rans adhuc iteget cortex. Similiter in flumine silero ultra furrentū nō uirgulta modo imerfas
 uet; et folia lapidescunt: alias salubris potus eius aquæ. In exitu paludis reatinæ saxū crescit.
 Et in rubro mari oleæ uirentesq; frutices enascuntur. Sed & fontium plurimog; natura mira ē
 feruore. Idq; etiam in iugis alpiū ipsoq; in mari: & inter italiam & etiarum ut in baiano sinu:
 & in liri fluuiū multiq; aliis. Nam dulcis hauftus in mari plurimis locis ut ad chelidonias insu-
 las & arabum: & in gaditano oceano. Patauinoq; aquis calidis hærbæ uirentes inonascuntur: pi-
 sanog; ranæ. Ad uetulos in hebruria non procul a mari pisces. In calinate fluuius appellat
 scatebra frigidus abundanter æstate. In eo ut in archadiæ symphali enascūtur aquatiles mu-
 sculi. In dodone louis fons cum sit gelidus: & immerfas faces extinguat: si extinctæ admote/
 antur accendit. Idem meridie semper deficit: qua de causa anapauomenon uocant. Mox incre-
 scens ad medium noctis exuberat. Ab eo rursus sensim deficit. In illyriis supra fontem frigi-
 dum expanfæ uestes accenduntur. louis Hammonis fons interdiu frigidus: noctibus feruet.
 In troglodytis fons solis appellatur dulcis: & circa meridiem maxime frigidus: mox paulatim
 tepescens ad noctis media feruore & amaritudine infestatur. Padi fons medius diebus æstius
 uelut interquelescens semper aret. In tenedo insula fons semper a tertia noctis hora in sextam
 ab æstiuo solstitio exundat. Et in delo insula inopus fons eodem quo nilus modo: ac pariter
 cum eo decrescit augeturq;. Contra timaum amnem insula parua in mari est cū fontibus cali-
 disq; pariter cum æstu fluuii crescunt minuanturq;. la agro pitinate trans apenninum flu-
 uius nouans oibus solstitiis torrens bruma siccatur. In salico clitūni amnis aqua potata can-
 didos boues facit. In boetia amnis melas oues nigras. Cephalus ex eodē lacu pluuēs albas rur-
 sus nigras penitus. Rufasq; iuxta ilium xantus: unde & nomē anni. In pōto fluuius astases
 irrigat cāpos in qbus pastæ oues nigro lacte æque gētes alūt. In reatino fōs nemina appella-
 rus alio atq; alio loco exoritur anonæ mutationē significās. Brūdusū ī portu fōs incorruptas
 præstat aquas nauigantibus. Lyncestis aqua quæ uocatur acidula uini modo temulentos fa-
 cit. Ita in paphlagonia & in agro caleno. In andro isula tēplo Liberti patris fōtem nonis ianuā-
 ris semper uini lapore fluere Mutianus ter conf. credit. diostedosa uocatur. Iuxta nonacrinā
 archadiæ stix nec odore differens nec colore epota illico necat. Itē ī beroilo tauroq; colle tres
 fōtes sine remedio sine dolore mortiferi. In carrinensi hispaniæ agro duo fontes iuxta fluunt:
 alter omia respuens: alter absorbens. In eadem gēte alius aurei coloris omēs ostendit pisces
 nihil extra illam aquā cæteris differētes. In cōmēsi iuxta laniū lacum fons largus horis lingū-
 lis sēp intumescit ac refidet. In cynonia isula æte lesbū fons calidus arum fluit. Lacu sannatus
 in asia circūnascēte absynthio ificitur. Colophone ī Apollinis clariū specu lacuna ē: cuius po-
 tu mira redduntur oracula bibentiū breuiore uita. Amnes retrofluere & nostra uidit ætas.
 Neronis principis ānis supremis sicut in rebus eius retulimus. Iam omnes fontes æstate q̄
 hyeme gelidiores esse quem fallit. Sicut illa permira naturæ opera æs & plumbum in massa
 mergi: dilatata fluunt. Eiusdemq; pōderis alia sedere: alia inuehi. Onera in aqua facilius mo-
 ueri. Thyre lapidem q̄uis grandem innatare: eundemq; cōminutum mergi. Recentia cū
 uera ad uadū labi: intumescētia attolli. Inania uasa haud facilius q̄ plena extrahi. Pluuia salī-
 nas aquas dulciores esse q̄ reliquas. Nec fieri salem nisi admixtis dulcibus. Marinas tardius
 gelare: & celerius accendi. Hyeme mare calidius esse: autumno salius. Omne oleo tranquilla-
 ri. Et ob id urinantes ore spargere: quoniam mitiget naturam asperam: lucēq; deportet. Ni-
 ues in alto mari non cadere. Cū omis aqua deorsum feratur exilire fontes: atq; etiā ī ætne
 radicibus flagrantī tātū ut quinquagena & cetera milia passuū harenas flāmasq; globos eructet

Signum & aquarum iuncta miracula & de maltha. Ca. c. vii.

I Anq; & igniū quod ē naturæ quartū elemētū reddamus aliqua miracula. Sed primū ex
 ags. In comagene urbe famosata stagnū ē emittēs limū malthā uocatē. cū qd ac-
 ringit solidi adhæret. Præterea tactus seq; fugiētes. Sic defēdere muros oppugnate. Lucul-
 lo: flagrabatq; miles armis suis. Aquis ē accēditur. Terra tātū restitui docuere expimēta.

De naphtha. Ca. c. viii.

Similis ē naturæ naphtha: ita appellat circa babylonā: & ī auftagenis pthiæ. pfluēs bitu-
 minis liqidi mō. Huic magna cognatio igniū: trāsiliūtq; prius ī eā undecūq; uisā. Ita fe-
 runt a Media pelicem crematam: postq; sacrificatur ad aras accesserat corona igne rapta.

De semper ardentibus locis. Ca. c. ix.

Ueg in mōtium miraculis ardet æt̃na noctibus semper: tantoq; æuo ignū materia suffi-
cit. Nūctis hybernīs temporibus: egestūq; cinerem pruinis operiens. Nec in illo tātū
natura fæbit exustionē terris denūctians. Flagrat in gage lyciæ mons chimæra: & quidem im
mortalis diebus ac noctibus flamma. Ignem eius accendi aqua: extingui uero terra aut fœno
Gnidus Cresias tradit. Eadē i lycia ephesi mōtes tæda flāmāte tacti flagrāt adeo: ut lapides
quoq; riuosq; & harenæ in ipsis aquis ardeant: alitūq; ignis ille pluuiis. Baculo si quis ex eis
accensū traxerit sulcos riuos igniū sequi narrant. Elagrat in bactris cophātī noctibus uertex.
Flagrat in medis & cestia gente cōfinio persidis. Susis quidem ad turrim albā. xv. caminis ma
ximo eoq;. Et interdiū cāpus babylonix flagrat quadā ueluti piscina uigleri magnitudine. Itē
æthiopum iuxta hesperium mōtē stellaz modo campi nocte nitent. Similiter i megalipolita
noy agro tamesi internus sit ille iucundus: frōdēq; densi supra se nemoris nō aduens: & iux
ta gelidum fontem semper ardens. Nympei crater dira apolloniatis suis portendit ut Theo
pompos tradidit. Augetur hymbribus: egeritq; bitumen temperandū fonte illo ingustabilis
alias oī bitumine dilutius. Sed quis hæc miret? In medio mari hiera īsula ardet: Aeolia īsula
iuxta italiam cum ipso mari arsit per aliquos dies sociali bello: & donec legatio senatus plauit.
Maximo tamen ardet incendio theonochema dictum æthiopum iugum. I torrentēq; solis ar
doribus flāmas egerit: Tot locis tot incendiis rex natura terras cremat.

Ignium per se miracula. Ca. cx.

Praterea cū sit huius unius elemētī rō fœcūda: seq; ipsa pariat: & minimis crescat sintil
lis: quid fore putandum est in tot rogis terræ? Quæ est illa natura quæ uoracitatē aui
dissimam in toto mundo sine dāno sui pascit? Addantur eis sydera innumera ingeniq; sol. A d
dantur humani ignes: & lapidum quoq; insiti naturæ: attrita inter se ligna: iam nubū & origi
nes fulminum. Excedit profecto omīa miracula ullum diem fuisse quo nō cuncta cōflagraret:
cum specula quoq; concava aduersa solis radius facilius etiā accendantur: q̃ ullus alius ignis.
Quid q; innumerales partus sed naturales scatēt? In nymphæo exit e petra flāma: quæ aqua
accenditur. Exit & ad aquas scārias. Hæc quidem īualida cū trāsīt: nec lōge in alia durās ma
teria. Viret & æterno hūc fōtem igneū: cōtexens fraxinus. Exit i mutinēsi agro stas uulca
no diebus. Reperitur apud auctores subiectis ariciæ aruis si carbo deciderit ardere terrā. In
agro fabino & sidicino unctū flagrare lapidem. In selētino oppido natiā ipsoito ligno i saxum
quoddam ibi sacrum protinus flāmam existere. In lacinix lunonis ara sub diuo sita cinerē imo
bilem esse perstantibus undiq; procellis. Quin & repentinos ignes existere & in aquis. Et in
corporibus etiam humanis emicuisse. Translumen lacum arsisse totum. Seruio tullio dormiē
ti in pueritia ex capite flāmam emicuisse. L. Martium in hispania interemptis Scapionibus cō
cionantem & milites ad ultionem exhortantem arsisse simili mō Valenus Antias narrat. Plu
ra mox & distinctius. Nunc n. quadam mixtura rex oīum exhibētur miracula. Vex egressa
mens interpretationem naturæ festinat legētium animos per totū orbē ueluti manu ducere.

Terræ uniuersæ mensura longitudo & latitudo. Ca. cxi.

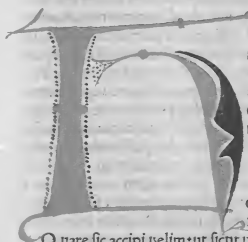
Ars nostra terræ de qua memoro ambiēte (ut dictum est) oceano uelut inatās lōgissi
me ab ortu & ab occasu patet: hoc est ab india ad Herculis colūnas gadibus sacratas
octoginta quinque milia sexaginta octo milia passuum ut Artemidorus placet auctori. Ut uero
Isidorus nonaginta octo milia decem & octo. Artemidorus adicit amplius a gadibus circuitu sa
cri promontorii ad promōtōriū artabrū: quo lōgissime frōs procurrit hispaniæ octingenta mi
lia nonagintaunum. Id mensuræ duplici currit uia. A gange amne hostioq; eius quosle i eoum
oceanum effudit per indiā parthienēq; ad myriandrū urbem syriæ i īssico sinu positam quāqua
gintaquinque milia passuum decē & nouē. Inde proxima nauigationē cyprū īnsulam patarā ly
ciæ rhodum astypalæam in carpacio mari i īnsulas laconicæ tænas. Lylibethi siciliæ. Caralium
sardinæ triginta quattuor. Deinde gades duodecim milia quinquaginta. Quæ mensura uni
uersa ab eo mari efficit nonaginta octo milia passuum sexaginta nouem. Alia uia quæ certior iti
nere terreno maxime patet a gange ad euphratem amnem quinquaginta milia passuum. xxi. In
de cappadociæ in mazaca. cc. milia. xliiii. Inde per phrygiā: cariam: ephesum: quadringēta
milia passuum. xcvi. Ab epheso per ægeum pelagus delum ducenta milia. Istūm ducenta
duodecim milia. Deinde terra & laconico mari & corinthiaco sinu patrās peloponnesi ducen
ta duo milia quingenti. Leucadem octingenta sex milia quingenti. Corcyram totidem. Acro
ceraunia centum triginta duo milia quingenti. Brundisium octoginta sex milia quingēti. Ro
mam. ccc. milia sexaginta. Ad alpes usq; calcincomacum uicū quingenta decem & octo milia.
Per galliam ad pyreneos montes illibrium quingenta quinquaginta sex milia. Ad oceanum &
hispaniæ horam trecenta triginta duo milia. Traiectu gadis septem milia quingēti. Quæ mē
sura Artemidori rōne nonaginta efficit sexaginta nouem. Latitudo autem terræ a meridianō

fitu a septentrionem dimidio fere minor colligitur: quinquaginta quattuor milium sexaginta duo. Quo palam fit quantum & hinc uapor abstulerit: & illic rigor. Neq; n. deesse arborum terris: aut non esse globi formam. Sed inhabitabilia utrinque incerta esse. Hæc mensura currit a litore æthiopici oceani: qua modo habitata ad meroen quingenta quinquaginta milia. Inde alexandriam duodecim milia quinquaginta. Rhodum quingenta octoginta tria. Gnidum octoginta quattuor milia quingenti cum. xxv. M. Samum. c. M. Chium octoginta quattuor. M. Mitilene. lxx. M. Tenedos. xxviii. M. Sigæum portorium. xii. M. quingenti. Os poti. cccxii. M. d. Carabum. portorium. ccl. Os mæotidis cccxii. M. d. Ostium tanais. cclxv. M. Qui cursus cõpendis maris breuior fieri potest. lxxxix. M. Ab ostio tanais nihil modicum diligentissimi auctores fecere. Artemidorus ulteriora incerta existimauit: cum circa tanain armatas gentes degere fatere ad septentriones uersas. Isidorus adiecit. xii. M. l. usq; ad tilen: quæ cõiectura diuinationis est. Ego non minore quam proxime dicto spatio armatarum fines nosci intelligo. Et aliqn quantum esse debet quod innumerabiles gentes subinde sedes mutantes capiat: Vnde ulteriore mensura inhabitabilis plagæ multo esse maiorem arbitror. Nam & germania imensas insulas non pridè cognitâ habeo. De longitudine ac latitudine hæc sunt quæ digna memoratu putæ. Vniuersum autem huc circuitu Eratosthenes in omnium quod litterarum subtilitate: & in hac utiq; præter ceteros solers: quæ a cunctis probari uideo ducetor: quinquaginta duos milium stadium pedit. Quæ mensura romana computatione efficit trecentis quiddecies centena milia passuum. Improbè autem: uerget: ita subtili argumentatione comprehensum ut pudeat non credere. Hipparchus & in coarguendo eos & in reliqua omni diligenter mirus adiecit stadios paulominus. xxv. milia.

Harmonica mundi ratio. Ca. cxii.

Alia Dionysiodori fides: neq; enim subtraham exemplum uanitatis græcæ maximum. Melius hic fuit geometrica scientia nobilis. Senecta diem obiit in patria. Funus duxere ei propinquæ: ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum secutis diebus iusta peragerent: inuenisse dicuntur in sepulchro epistolam Dionysiodori nomie ad superos scriptam. Peruenisse eum a sepulchro ad infimam terram: esseq; eo stadios quadraginta duo milia. Nec defuere geometræ qui interpretarentur significare epistolam a medio terrarum orbe missam quo deorsum ab summo longissimum esse spatium: & idem pilæ medium. Ex quo cõsecuta computatio est: ut circuitu esse. cc. quinquaginta quinque milia stadia pronuntiarent. Harmonica ratio quæ cogit res naturæ sibi ipsam congruere: addit huic mensuræ stadia septem milia: terrarumq; nonagesimam sextam millesimam totius mundi partem facit.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE LIBER TERTIVS. PROHEMIVM

ACTENVS DE SITV ET MIRACVLIS TERRAE aquarumq; ac syderum & ratione uniuersitatis atq; mensura. Nunc de partibus quibus infinitum id quod existimatur nec temere sine aliqua reprehensione tractatum. Haud ulla in genere uenia iustior est: si modo minime mixtum est hominem genitum non omnia humana nouisse. Quapropter auctorem neminem unum sequar: Sed ut quicquid uerissimum in quacumque parte arbitror. Quoniam cõmunis ferme omnibus fuit: ut eos quisque diligentissime situs disceret: in quibus ipse prodebat. Ideo nec culpabo aut coarguam quicquid locorum nuda nomina & quæta dabitur breuitate ponetur claritate causisque dilatis in suas partes. Nunc enim sermo de toto est.

Quare sic accipi uelim: ut sicut uidua fama sua nomina qualia fuere primordio ante ulla res gestas nuncupetur: & sic quædā in his nomina datura quidē: sed mundi resque naturæ. Terrarum orbis uniuersus in tres diuiditur partes: europam: asiam: africanam. Origo ab occasu solis & gaditano fretis: qua irrupens oceanus atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra africa est: leua europa. Inter has asia est. Termini amnes tanais & nilus. Xii. milia passuum in longitudinem quas diximus fauces oceani patent: quinque milium in latitudine a uico mellariae hispaniæ ad promontorium africæ album auctore Turannio Grachula iuxta genito. T. Linius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt ubi minus vii. M. passuum. Vbi uero plurimum x. M. Tam modico ore tam immensa equorum uastitas proditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe tæniæ candicantis uadi carinas terriant. Quæ de causa lumen interni maris multi eum locum appellauere. Proxima autem faucibus utrinque impositi montes coercent claustra: abila africæ: europæ calpe labos Herculis metæ. Quam ob causam indigenæ

colūnas eius dei uocant: credūtq; plossas exclusa ātea admisisse maria: & res naturæ mutasse faciem.

De europa. Ca. i.

Primū ergo de europa altrice uictoris omiū gētū populi: longeq; terrarū pulcher/rima: quā pieriq; merito nō tertiā portionem fecere: ueq; æquā in duas partē ab amne tanai ad gaditanū fretum uniuerso orbe diuiso. Oceanus hoc quod dictū est spatio atlāticū mare infundens: & audio meatu terras quæcūq; uenientem expauere demergens: resistentes quoq; flexuoso littoꝝ anfractu lambit europam: uel maxime recessibus crebris excauans: sed in quattuor præcipue sinus. Quorū primus a calpe hispaniæ extimo: (ut dictū est) monte locobrutinum usq; promontorium immenso ambitu flectitur. In eo prima hispania terrarū est ultior appellata: Eadem bethyca. Mox a fine tirgitano citior: eadēq; tarraconēsis ad pyreneā iuga. Vltior in duas per lōgitudinem prouintias diuiditur. Siquidem bethycæ latere septentrionali protenditur lusitania amne ana discreta. Ortus hic in aminitano agro citerioris hispaniæ: & mō se in stagna fundens: mō in angustias reborbens: aut in totum cuniculis condens: & sæpius nasci gaudens in atlāticū oceanum effunditur. Tarraconēsis autem hinc affixa pyreneo: totoꝝ eius a latere decurrens & simul ad gallicū oceanum hiberno mari trāsuersa se pādens solorio monte & oretanis iugis carpentansq; & asturg: a bethycā atq; lusitania distinguitur. Bethyca a flumine eam mediā secante cognōiata cūctas prouintias diuiti cultu & quod in fertili ac peculiari nitoꝝ præcedit. Iuridici cōuentus ei quattuor. Gaditanus: Cordubensis: Astylitanus: Hispalensis. Oppida omia numero. clxxii. In his coloniz septem. Municipia. xviii. latio antiquitus donata. xxix. Libertate. vi. Fœdere. iiii. Stipendiaria. cxx. Ex his digna memoratu aut latino sermone dictū facilia. A flumine ana littora oceanī oppidū ossorba asturiæ cognominatum. Interfluētes luxia & urium harenæ mōtes. Bethys fluius. Littus cursense inflexo sinu. Cuius ex aduerso gadis inter insulas dicendæ. Promontorium lunonis: Portus uestippo. Oppida belon mellaria. Fretum ex atlantico mari. Cartheia carthesos a græcis dicta. Mons calpe. Deinde littore interno oppido berbesula cū fluuio. Item salduba oppidum uel malacha cū fluuio fœderatorū. Dein menoba cum fluuio. Sexfirmū cognomine iulii. Sexabdera Murgis. Bethycæ finis. Orā eā uniuersā originis pœnoꝝ existimauit M. Agrippa. Ab ana autem atlātico oceano obuersa bastu orū turdulorūq; ē. In uniuersam hispaniā. M. Varro peruensisse hiberas & perfas & pœnicas celsaq; & pœnos tradit. Lusū. n. Liberi patris ac lysam cum eo bacchātē nomen dedisse lusitaniz & Pana præfectū eius. Vniuersa autē quæ de Hercule ac pyrene uel Saturno traduntur: fabulosa i primis ut arbitror. Bethys i tarraconēsi prouintia non ut aliqui dixerē mentela oppido sed tygeni exonens saltu: iuxta quē trader fluius qui carthaginensē agrum rigat ille ocior refugit Scipionis rōgum uersusq; in occasum oceanum atlanticū prouintiam adoptans petit: modicus primo: sed multorum fluminū capax: quibus ipse samam aquasq; aufert. Bethycæ primū ab ossigetania infusus amce no blandus alueo: crebris dextra leuaq; acco litur oppidis. Celeberrima inter hunc & oceanī oram in mediterraneo segeda: quæ augurina cognominatur. Iulia quæ fidentia. Vrgao quæ alba. Ebura quæ cerialis. Siliberi quod liberini. Libida quæ clausa. Stici quod iulienſes. Vesci quod fauentia: singilia: hegua: auia: ebdanum: agla minor: hebura: castruaria: epiflibrium: ipho noua: illyrico: ofca: elcua: succabon: uditanum: tuati uetus: obuia bastetania: uergentis ad mare. Conuentus uero cordubensis circa flumen ipsū ossigi quod cognominatur laconiū. Iliturgi quod forum iulium. Ipasturgi quod triumphale. Stia &. xliii. M. pass. remotū in mediterraneo. Obulco quod bontificense appellatur. Mox ripepora fœderatorum. Sacimari: talium onuba. Et dextra corduba colonia patritia cognominata. Inde primum nauigabili bethy. Oppida carbulo decimo. fluuius singilis eodem bethys latere incedens. Oppida hispalensis conuentus: celtiaca: uacamana: acria: ilipa cognomine ila italica. Et a leua hispali colonia cognomine romulienſis. Ex aduerso oppidum ossiet: quod cognominatur iulia constantia. Virgentium quod iulii genitor. Hippo caurasiæ fluuius menoba & ipse a dextro latere infusus. Ac inter æstuaria bethys oppidum nebrisſa cognomine ueneria & colobona. Colonia asta quæ regia dicitur. Et in mediterraneo afida: quæ cæsariana. Singilis fluuius i bethyn quod dictū est ordine irumpens astygitanam coloniam alluit cognomine augustam firmam: ab ea nauigabilis. Huius conuentus sunt reliquæ coloniz immunes tuci quæ cognominantur augusta gemella. Ituci quæ uirtus iulia. Atubi quæ claritas iulia. Vro quæ genua urbanorū Inter quæ fuit nunda cum Pompeii filio capta. Oppida libera astygie uetus ossippo. Stipendaria: callet: calculca: castragemina: ilipula minor: meruca: fuerana: obucula: oningis. Ab ora uenti prope monobam amnem & ipsū nauigabilem haudprocul accolunt alontigiceli: alostigi. Quæ autem regio a bethy ad fluuium anam tendit: extra prædicta beturia appellatur in duas diuisa pres: toridēq; gentes. Celticos qui lusitaniam attingūt: & hispalēsis cōuen-

tus. Turdulos qui Iulitania & terraconense accolit: iura cordubâ petunt. Celticos a celuberis ex Iulitania aduenisse manifestum est sacris lingua oppidorum vocabulis: sacrisque cognominibus in Ithyca distinguuntur. Serica quæ dicitur fama Iulia. Vertobrige cœcordia Iulia. Segede restituta Iulia. contribute Iulia. Vcultuniacum: quæ & turiga nunc est. Lacimurge constantia Iulia. Terebisbus fortunales: & callensibus emaniti. Præter hæc i celtica acibros: arûda: arunci: turobrica: lastigiti: alpela: sepones: serippo. Altera beturia quâ diximus turdulorum & conuentus cordubensis habet: oppida nō ignobilia. Arfâ: mellariâ: mirobicâ regiones olintiadis sepones. Gaditani cœuentus ciuium romanorum. Regina latinorum regia. Carisâ cognominis aurelia. Vrigia cognominata castrum Iulium. Item Cæsaris salutariensis. Stipendiaria balaro: belippo: barbes: ulula: ciprobassius: progallet: cappagum: oleatro: icocio: brana: Iulicula: guntiala: andoriles: Porro longitudinem uniuersam eius prodidit. M. Agrippa cccclxv. M. p. Latitudinē. cc. lvii. M. Sed cum termini carthaginem usque procederent: quæ causa magnos errores computationē mē suræ sæpius parit. Et dum alibi mutato prouintiæ modo: alibi itinere: autis aut diminutis passibus incubuere maria tam longo æuo alibi processere littora: Torfere se & fluminis alui correxere flexus. Præterea aliunde aliis exordium mēsuræ est: & alia meatus. ita fit ut nulli duo cœcinerant.

Bethycæ longitudo & latitudo. Ca. ii.

Bethycæ longitudo nūc a castulonis oppidi fine gadis. ccl. M. et a murgi maritima ora xxii M. p. æprior. Latitudo a carteiiana ora. cccxxvi. M. p. Agrippa quæ in tāta uiri diligētia: præterque hoc opere: cura cum orbem terrarum urbi spectandū pponeret cæce errasse quis credat: et cū eo Diui Augustum. Is namque cōplexa ea porticiū ex destinatōe et cōmētariis M. Agrippæ a sorore eius incohatā peregit.

Hispania citerior. Ca. iii.

Anterioris hispaniæ sicut complurium prouintiarum aliquatū uetus forma mutata est: utpote cum Pompeius Magnus trophæis suis quæ statuebat in pyreneo. d. cccxli. oppida ab alpibus ad fines hispaniæ ulterioris in dicionem a se redacta testatus sit. Nunc uniuersa prouintia diuiditur in conuentus septem. Carthaginensem: Tarraconensem: Cæsaragustanum: Cluniensem. Asturum: Lucentem: Bracatum. Accedunt insule quarum mentione sepositæ ciuitates: prouintia ipsa præter contributas aliis. cc. xlii continet oppida. In iis colonias xii. Oppida ciuium romanorum. xlii. Latinorum ueterum. xviii. Fœderatorum unum. Stipendiaria. cxxxii. Primi in ora basteli: post eos quo dicitur ordine intus recedentes metensani: oretani: et ad tagum carpētani: iuxta eos uacceti: uestones: et celuberi: atrebaci. Oppida oræ proxima urci. Adscriptumque bethycæ barea regio mauritania: mox deitania. Dein contestania: carthago noua: colonia: cuius a promontorio quod Saturni uocatur Cæsaream mauritaniam urbem. cclxxvii. M. pass. traiectus. Reliqua in ora flumen tader colonia immuni. Illici unde ilicitanus sinus: in eam contribuntur icositania: mox latinorum lucentium: dianium stipendiarium: sacro fluius: et quondam oppidum. Contestaniæ finis regio idetania amœno prætendente se stagno ad celtiberos recedens. Valentia colonia. iiii. M. pass. a mari remota. Flumen turium: tantum dem a mari saguntum ciuium romanorum oppidum. Vide nobile flumen idube: da regio ilergoanum. Ibarus amnis nauigabili commercio diues ortus in cantabris haud procul oppido iuliobrica. ccccl. M. pass. fluens. nauium. p. cclx. M. a uaria oppido capax quæ propter uniuersam hispaniam græci appellatiue iberiam. Regio cæstania: flumen subis: colonia: Tarraco Scipionum opus sicut carthago pænorum. Regio ilergetum: oppidum subur: flumen rubricatum: a quo laetani et indigetes. Post eos quo dicitur ordine intus recedentes radice pyrenæi ausetani: itani: lacetani. Perque pyreneum ceretani: dein uascones. In ora autem colonia barchinæ cognomine fauentia. Oppida ciuium romanorum beturo illuro. Flumen larnum bland fluens alba. Emporia geminum hoc ueterum incolarum et græcorum qui phocentium fuere soboles. Flumen tichêr. Ab eo pyreneæ Venus in latere promontorii altero. xl. M. Nunc per singulos conuentus redduntur insignia præter supradicta tarracone disceptant. populi. xliiii. quorum celeberrimi ciuium romanorum dertusani: bisgargitani. Latinorum ausetani: cerretani: qui iuliani cognominantur: et qui augustani: sedetani: geru denfes: gessorienfes: reari qui iulenses. Stipendiariorum aequicaldenses: onenses: betulonenses: Cæsaragustana colonia immunis amne iberio affusa: ubi oppidum antea uocabatur faldyba: regionis reditanæ recipit populos. llii. Ex his ciuium romanorum bellitanos: celsenses: Ex colonia calaturiganos: qui nasci cognominantur. Ilerdenses furdaonum gentis iuxta quos scoris fluius: osenses regionis uestetaniæ: turiasonenses. Latinorum ueteres: cascatenenses: ergauicenses: grachuritanos: leonicenses: offigerdenses. Fœderatos tarraconenses. Stipendiarios arcobrienfes: andolgenfes: arocelitanos: buriaonenses: calaguritanos: qui fabularenfes cognominantur. Complutenfes: carenenses: cincienfes: cortoenfes: daminitanos: larnenses: lursenfes: spalenfes: iliberitanos: lacetanos: iubienses: pōpolonenfes: segisenfes. Carthaginē cōueniunt

populi. lxi. exceptis insulae incolis. Ex colonia accitania gemellenses & libisofona cognomine feroaugustana: quibus duabus ius italicae datum. Ex colonia salariense oppidani latini veteris castrulenses. In castrulenses appellantur. Setabitani qui augustani ualerienses. Stipendiarii quoque aut hi celeberrimi: albanenses. bastiani: consabrenses: dianenses: egelestani: lorentani: lami niani: mensani: qui & oritani: mentefani qui & bastuli: oretani qui & germani cognominantur: caputque celtiberiae segobrigenses: carpentani: & toletani tago flumini ipsi positi. Dein ticienses: uirgilenses. In coentum cluniensem uarduli ducit populos. xlii. ex quibus labanenses tantum nominare libeat. Turmodigi quattuor: in quibus segilamonenses: segilamaitienses. In eodem coentum carietes & uennenses quinq; ciuitatibus uadunt: quas sunt uelieses: eodem pelleode ones celtibriges: quattuor populi. quos numantini fuere clari: sicut i uaceos. xviii. ciuitatibus inter catinenses palatini: locobrigenses: caucenses. Nam in cantabris quattuor populis iu, hobrica sola memoratur. In autrigonum decem ciuitatibus tritiu & uiroelica. Aretuacis nomen dedit fluuius areua. Horum sex oppida ragutia & ibi xama: quae nomina crebro aliis i locis usurpantur. Praeterea segouia & noua augusta termes: ipsaque clunia celtiberiae finis. Ad oceanum reliqua uergunt uardulicis ex praedictis & catabri. Iunguntur iis asturg. xii. populi diuisi i augustanos asturica urbe magnifica. In his sunt girri: pescici: lacienses: zoeae. Numerus omni multitudinis ad. cclx. M. liberorum: capitum. Lucensis coentus populosus est. xvi. praeter celticos & leuanios ignominiosae ac barbarae appellatiois: Sed liberorum: capitum ferme. clxvi. Simili modo braccas. xliiii. ciuitates. cclxxv. capitum: ex quibus praeter ipsos braccaros iuballi: celerni: gallici: equeslici: querquerni: citra fastidium nominentur. Longitudo citerioris hispaniae ad finem castulonensis a pyreneo. d. cvii. M. p. & ora paulo amplius. Latitudo a tarracoe ad littus ularsonis. ccvii. E radicibus pyrenei ubi cuneatur angustius iter duo maria: paulatim deinde se pandens: qua contingit ulteriorem hispaniam tantundem & amplius latitudine adicit. Metalis plumbi: ferri: aeris: argenti: auri tota ferme hispania caet. Citerior & specularibus lapidibus. Betyca & minio. Sunt & marmorum: lapidicinae uniuersae hispaniae. Vespasianus imperator Augustus lactatus procellis reip. latius tribuit. Pyrenei montes hispanias galliaque diuerterant promotoris in duo diuersa maria proiecit.

(Narbonensis prouintia. Ca. liii.

Narbonensis prouintia appellatur pars galliae: quae interno mari alluitur: brachata ante dicta: amne uero ab italia discreta alpiumque saluberrimis romano imperio iugis. A reliqua uero gallia latere septentrionali montibus gebenna et urbibus agros cultu uiros: morumque dignatione amplitudine opum nulli prouintiae postferenda: breuiterque italia uerius quae prouintia. In ora regio fardonum: intusque cosuaranorum. Flumina technunen nodubru. Oppida illeseberae magnae quodam urbis tenuis nestigii. Ruscino latinorum: flumen ataxe pyreneo rubrem sepe permeans lacu. Narbo Martius decumanorum: colonia xii. M. passuum a mari distans. Flumina araris lira. Oppida decetero rara praecedentibus stagnis agatha quodam massiliensium & regio uolcae: testolagum. atque ubi rhoda rhodiorum fuit. Vnde dictus multo galliae fertilissimus rhodanus fluuius ex alpihus se rapiens per semanum lacum: segnetque deferens ararim: nec minus seipso torrentem isaram & truentiam. Libyca appellantur duo eius ora modica. Ex his alterque hispaniensis: alterum metapinum: tertium idem amplissimum massalioticum. Sunt auctores & heracleam oppidum in hostio rhodani fuisse ultra fossam ex rhodano. c. passibus: Marii opere & nomine insigne stagnum. Astromela oppidum maritima auaricorum: superque capi lapidei Herculis procliorum memoria. Regio anatoliorum & intus desuuiatum cauarumque. Rursus a maritricorum & intus tricoliorum. Vocotiorum & segouellauorum: mox allogobrum ac in ora massilia graecorum: phocenium. Foederata promontorium zoachitarista portu regio clamatulicorum. Dein suelteri supraque uerucini. In ora autem hac athenopolis massiliensium foris Iulio cauanorum colonia: quae pacensis appellatur: & classica amnis siue argenteus. Regio oxibiorum ligaunorumque: super quos suebri quariates aduincantes. At in ora oppidum latinum atipolis. Regio deciatium. Amnis uarus ex alpium monte cemo profusus. In mediterraneo colonia arelate sextanorum: beterae septumanorum: arausio secundanorum. In agro cauarum ualentia: uien: na allogobrum. Oppida latina aquae sextiae salubiorum: auenio cauarum: aptaulia uulgentium alebecerorum apollinarium: alba heluorum: augusta tricastinorum: abatilia area bor manico macina bellio carcassum uulgarum: testolagum cessero carbonthorathe: meminorum: cenices: cambolae: tri: qui atlantici cognominantur. Forum Voconi. glarum Liui Leu teuani: qui & foroneronenses. Nemausum aremicorum. Piseense ruteni sanagenes tolosani: testolagii aquitaniae contermini atascodinitarii cononienenses umbrani. Vocontiorum ciuitatis foederatae duo capita uasgo & lucus Augusti. Oppida uero ignobilia. xix. sicut xxliii. nemausensibus attributa. Adiecit formulae Galba imperator ex inalpinis aganticos

atq; bodiōticos: quosq; oppidū dina. Lōgitudinē pūiriæ narbonēsis. cccclxx. M. pass. Agrip-
pa tradit: latitudinē. cclxviii.

I Talia dehinc primiq; eius ligures: mox hetruria: umbria: latium: ubi tyberina ostia: &
roma terrarū caput. xvi. M. p. intervallo a mari. Volicoq; postea litus: & campaniæ pi-
centium inde: ac lucanum brutiumq;: quo longissime i meridiem ab alpiū pene lunatis
iugis i maria excurrit italia. Ab eo græciæ ora: mox salentini: pediculi: apuli: peligni: ferē
tani: marrucini: uestini: sabini: picentes: galli: umbri: hetrulci: tuereti: carni: lapides: istri: i
burni. Nec ignoro ingrati ac segnis animi existimari posse merito: si breuiter atq; in trans ur-
su in hūc modū dicatur terra oīum terrarū alūna: eadem & parens numine deū electa: quæ cæ-
lum ipsū clarius faceret: sparsa cōgregaret iperia: ritusq; moliret: & tot populorū discordes se-
rasq; linguas sermonis cōmercio cōtraheret ad colloq;: & humanitatē hōi daret: breuiterque
una cūctarū gentiū in toto orbe patria fieret. Et qd agā tanta nobilitas oīum locorū: quos quis
attigerit: tāta resq; singulasq; populorūq; claritas tenet. Vrbs roma uel sola i ea & digna etiā se-
sta ceruice facies quo tandem narrari debet opere: Et qualiter campaniæ ora per se scēlixq;
illa ac beata amoenitas ut palam sit uno in loco gaudētis opus esse naturæ. Iam uero tota ea
uitalis ac perennis salubritatis cæli temperies est: tam fertiles camp: tam aprici colles: tam i
noxii salus: tam opaca memora: tam munifica siluarū genera: tot montium afflatus: tanta fru-
gū & uitū olearūq; fertilitas: tam nobilia pecori uellera: tot opima tauris colla: tot lacus: tot
amniū fontiumq; ubertas totam eam perfūdēs: tot maria: portus: gremiumq; terrarū cōmer-
cio patens undiq;: & tanq; ad iuuandos mortales ipsa auida i mare præcurrens. Neq; ingenia
ritusq; ac uiros & lingua manuq; superatas cōmemorare gentes. Ipsi de ea iudicare græci: ge-
nus in gloriam suam effusissimum quotam partē ex ea appellādo græciam magnam. Nimirum
id quod in mentione cæli fecimus hac quoq; in parte faciendū est: ut quasdam notas ac pauca
sydera attingamus. Legentes tantum quælo meminerint ad singula toto orbe ediferenda se-
stinari: Est ergo solio maxime querno assimilata: multo proceritate amplior q̄ latitudine in
leuo se flectens cacumine: & amazonicæ figura desinens parmæ: ubi a medio excurfu cy nthos
uocatur per sinus lunatos duo cornua emittens leucopertā dextra: laciniū sinistral. Patet lō-
gitudine ab alpino sine prætorix augustæ per urbem captam eq; cursu meante rhegiū oppi-
dum i humero eius situm: a quo uelut i ceruicis incipit flexus: decies centena & uiginti milia
passuum: multoq; amplior mensura fieret laciniū ulq;: ni talis obliquitas in latius digredi uir-
deretur. Latitudo eius uaria est. ccccx. milium inter duo maria infer: & super: amnesq; uarū
atq; arsiam: media ac ferme circa urbem romam ab hostio æterni annis in acricatium mare in-
fluentis ad tyberina hostia. cccxvi. & paulo minus a castroneo ad iatriaci maris alpiū ad thū-
scum æuor. Haud ullo in loco. cc. in latitudinem excedens: Vniuersæ autem ambitus a uaro
ad arsiam. xxx. M. passuum. lvi. efficit. Abest a circūdatiis terris histria ac liturnia quāt ulsā
locis. c. M. passuum. Ab epiro & ilirico. l. Ab africa minus. cc. ut auctor affirmat Varro. Ab
sardinia. cxx. milia. A sicilia. M. d. A corsica minus. lxx. Ab issa. l. Incedit per maria cæli re-
gione a l meridiem quidem. Sed si quis diligenti subtilitate id exigat: inter sextam horam pri-
mamq; brumalem. Nunc ambitum eius urbescq; enumerabimus. Qua in re præfari necessari-
um est auctorem nos Diuum Augustum secuturos: descriptionemq; ab eo factam sententia totū
us in regiones. xi. Sed ordine eo qui in littorū tractu fiet urbium quidem uicinitates oratione
uti p præpropere seruari non posse. Itaq; interiori in parte digestionem in litteras eiusdē nos
secuturos coloniasq; mentione signatas: quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originēque
persequi facile est. In gaunis liguriū ut cæteri cōmittantur agro trietis dato. Igitur ab amne
uaro nicea oppidum a massiliensibus conditum: Fluius pado. Alpes populicæ in alpinis mul-
tis nominibus: sed maxime capillari oppido uediātorū: ciuitatis genellio. Portus Herculi-
monæchi. Ligustica ora. Ligurū celeberrimi ultra alpes saluidecates: mox ubi: citra uenæ:
mestruū: fortibagieni: statii: elibi uelli: aelli: euburiates: casmenates: ueliates: et quæ oppida
in ora proxima dicemus. Flumen rutuba: oppidum albiū: inter melium: flumen merula: oppi-
dum albingaunum: portus uadum sabatium: flumen porcifera: oppidum gentua: fluuius feri-
tor: portus delphini. Tigulia intus & segesta tiguliorū: Flumen macra liguriæ finis. A tergo
autem supra iactoz omniū apenninus mons italiæ amplissimus perpetuis iugis ab alpiū tē-
dens ad siculum fretum. Ab altero eius latere ad padum amnem italiæ ditissimum omnia no-
bilibus oppidis nitent. Libarna dertona colonia: trira: bar: erat e: induffria: pelentia: carrea:
quod potentia cognominatur. Forofului quod ualentinum. Augusta uadennorum: Alba pō-
peia: asta: aquæ scariellorum. Hæc regio ex descriptiōe Augusti nona est. Patet ora liguriæ
inter amnes uarum & macram. cxi. M. pass. Adnectitur septimæ in qua hetruria est ab amne
macra: & ipsa mutatis sæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus pelasgi. Hos lydi:

a quoꝝ rege tyrrheni, mox a sacrificio ritu lingua græcoꝝ tufci sunt cognominati. Primū he-
truriæ oppidum luna portu nobile. Colonia luca a mari recedēs: p̄priorꝝ ipsa iter amnes au-
ferē & armū orta a Pelope p̄siliqꝝ: siue a tenucanis græca gente. Valia uolaterana: fluius ce-
cina: populioꝝ hetruscoꝝ quōdam hoc tantū in littore. Hinc amnes prilē: mox umbro nauigi-
oꝝ capax: & ab eo tractus umbræ portusqꝝ telamon: cola uolgentium a populo Ro. deducta
grauice caltrum nouum: pyrgi: cæretanus amnis: & ipsum cære. Intui mil. passibus quattuor
or agilla a pelagis conditoribus dictum alsum: phregne. Tyberis amnis a macra: cclxxviii.
M. pass. Intus coloniæ fahica argis orta (ut auctor est Cato) quæ cognominatur hetruscorum
lucus. Coloniaꝝ rufellana: stanienis: crirona: decætero arutini ueteres: arutini fidentiores: aru-
tini iulienſes: amitinēſes: aquaſenſes cognomine taurini: blerani: cartonenſes: capinatens: clu-
ſini noui: cluſini ueteres: fluentini præfuenti arno appoſiti: ſeſule: ſerentum: elcentia: hor-
tanū: herbanū: nepe. Nouē pagi præfecturæ claudia. Foro Clodii: piſtorii: perusia: ſuanē-
ſes: ſaturnini qui ante aurimini uocabantur: ſubertani: ſcatones: tarqueniēſes: thufcanienſes:
uertulanienſes: uerentini: elerini: uoleterrani cognomine hetruſci: uolſiniēſes i eadē parte.
Oppidoꝝ ueteris nomina retinent agri cruſtuminis caletranas. Tyberis antea tybris appella-
tus: & prius albulæ & media ſere lōgitudine apēnini ſinibus aretinoꝝ: p̄ſiuit: tenuis primo nec
miſi piſcanis corruatus: emiſſiꝝ nauigabilis: ſicuti tinna & glanis intuentes in eum nouenoꝝ
ita conceptu dieꝝ: ſi non adiuent hymbres: ſed tyberis propter alpera & confragoſa. Ne lic
quidem præterqꝝ trabibus uerius qꝝ ratibus longe meabilis fertur p. c. l. M. d. non pcul ti-
ferno perusia & oriculo: hetrumam ab umbris ac labinis: mox citra. xiii. M. p. urbis uentē
agrum a cruſtumino: dein fidenatē: latinumqꝝ a uaticano dirimens. Sed itra tinnam & glanim
duobus & xl. fluius auctus: præcipuis at nare & anieues: qui & ipſe nauigabilis. Latum inclu-
dit a tergo. Nec minus tamen aquis ac tot fontibus in urbem perductis. Et ideo quālibet ma-
gnæ nauium ex italo mari capax regi in toto orbe naſcentium mercator placidiſſimus. Pluri-
bus prope ſoluſ qꝝ cæteri in omibus terris amnes accolitur aſpiciturqꝝ uillis. Nulliꝝ fluiuoꝝ
minus licet incluſis utrinqꝝ lateribus: nec tamen ipſe pugnat quāqꝝ creber ac ſubitis incremē-
tis: & nuſqꝝ magis aquis qꝝ in ipſa urbe ſtagnātibus. Quinimo uates intelligit potius ac mo-
nitor auctu ſemper religioſus uerius qꝝ ſæuus. Latum antiqꝝ a tyberi circæos ſeruatū eſt
M. paſſum. l. longitudine. Tam tenues primordio imperi tuere ra dicēs. Colonis ſæpe mu-
tatis tenere alii alius temporibus. Aborigines: pelagi: archades: ſiculi: arunci: rutyi. Et ul-
tra circæos uolſci: oſci: auſones unde nomen moſo lat. i proceſſit ad linamnem. In principio
ē oſta colonia a romano rege deducta. Oppidum laurentum locus ſolis indigetis. Amnis nu-
mitius. Ardea a Danae Perſei matre condita. Dein quondam aphrodiſium antiqꝝ colonia.
Aſtura flumen & inſula. Fluius nympheus: cloſtra romana. Circæi quondam inſula immēſo
quidem mari circidata (ſi creditur Homero) & nunc plane. Mirum eſt quod hac de re tra ſere
hominum notiæ poſſimus. Theophrastus qui primo externoꝝ aliqua de romanis diligen-
tius ſcripſit. Nam Theopompus ante quem nemo mentionem habuit urbem ditaxat a gallis
captam dixit. Clitarchus ab eo proximus legationem tantum ad Alexandrum miſſam. Hic iā
plus qꝝ & fama circæioꝝ inſulæ & menſuram poſuit ſtaſia. lxx. in eo uolumine quod ſcripſit
Nicoſodoro athenienſem magiſtratui: qui fuit urbis noſtræ. cccclx. anno. Quicquid eſt ergo
terræ: propter. x. M. p. prope ambitus adnexum inſulæ. Poſt eum annum acceſſit italiæ ali-
ud miraculum. A circæis palus pōtina eſt quem locum xxiii. urbium fuiſſe Mutianus ter cōſul
prodicit. Dein flumen uſens ſupra quod tarracina oppidum lingua uolſcoꝝ anxur dictum. Ibi
fuere amyclæ a ſerpentibus deletæ. Dein lacus ſalanus: caieta portus. Oppidum formiæ an-
tiqua læſtrigonum ſedes. Ultra fuit oppidum pyræ: colonia minturnæ lyri amne diuitia gla-
nico appellato. Sinuſa extremum in abſiecto lati: quā quidā dixere ſinopem uocant. Hinc
ſœlix illa campania eſt. Ab hoc ſinu incipiunt uitiferi colles: & temulentia nobilis ſucco pois
terras indyoto: atqꝝ (ut ueteres dixerē) ſūmum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc ſeti-
ni & cecubi obtinentur agri. Iſis iunguntur ſalerni: caleni. Dein conſurgunt maſſici: gaurani
ſurrentiniqꝝ montes. Ibi laborini campi ſternuntur: & in delicias alicæ epulatur mēſis. Hæc
littora fontibus caldiſ ſigantur: præterqꝝ cætera in toto mari conchylio piſce nobili anno-
tantur. Nuſqꝝ generoſior olæ liquor. Et hoc quoꝝ certamen humanæ uoluptatis tenuere
oſci: græci: umbri: tufci: campani. In ora ſauo fluius. Vulturnum oppidum cum amne. liti-
num: cumæ calci denſium: miſenum: portus baiæ: baſili: lacuſ lucrinuſ & auernuſ. Iuxta quem
cimerium oppidum quondam: dein puteoli colonia dicearchia dicti poſtqꝝ phlegraei ca m̄pi.
Acheruſia paluſ cum ſi uicina. Littore autem hoc neapolit chalcidenſium: & ipſa parthenope a
tumulo ſyreniſ appellata. Herculanium Pompeii haudprocul expectante monte uelutiuo.
Alluente uero ſarno amne ager nucerinus eſt: & viiii. M. paſſibus a mari ipſa nucia. Sur-

rentum cū p̄mōtorio Mineruæ sirenū quōdam sede nauigatione a circeis duo de lxxx. M. p. patet. Regio ea a tyberi prima italiæ seruatur ex descriptione Augusti. Intus coloniz capta a xl. campo dicta aquinū: sueffa: uenafri: foras theantum: fidicinum cognomine nola. Oppida abellinum: arytia: alba lōga: aceranī: allifanī: atinates: aletrinales: anagnini: atellani: uelulani arpinates: auxunates: auxellani: alfaterni. Et qui ex agro latino: Itē hernico: Item labicano cognominati. Bouellæ: calatiæ: casinum: calenū: capitulum: hernetum: cernetani qui maria/ ni cognominātur. Corani a Dardano troiano orti. Cubulterini: caltrimoniēses: cingulani: ga/ biēs. In mōte albano foropopuliēs. Ex salerno frusinates: ferētīnates: freginates: fraba/ terna ueteres: frabaterna noui: ficolenses: fregellani: foroappi: forētani: gabini: interānates: succasani q̄ et lirinates uocantur. Ilionēs: lauini: norbani: nomētani: prenestini urbe quōdā stephane dicta. Priuernates: setini: signini: sueffulani: telini: trebulani cognomine balmiēs/ Trebani: thufculani: uerulani: ueliterni: ulubrenses: uluarnates superq̄ roma ipsa: cuius no/ men atq̄ dicere arcanis ceremoniis nefas habetur: optimaq̄ et salutari fide abolitum annū/ tiauit Valerius Solanus: luitq̄ mōx p̄cenas. Nō alienum uidetur inferere hoc loco exemplū religionis antiquæ ob hoc maxime silentium institutæ. Nāq̄ Diua Angerona cui sacrificatur ad diem .xii. chalendas ianuarii ore obligato obfignatoq̄ simulacrum habet. Urbem tris por/ tas habentē Romulus reliquit: aut ut plurimis tradentibus credamus quattuor. Moenia eius collegere ambitu imperatoribus censoribusq̄ Vespasianis anno conditæ. d. cccxxviii. M. p. xiii. M. cc. Complexa montes. vii. Ipsa diuiditur in regiones. xiiii. Compita singulaz. cclxv. p. eiusdem spatii mensura corrente a miliario in capite romani fori statuto ad singulas portas: quæ sunt hōdie numero. xxiii. ita ut. xii. portæ semel numerentur: prætereanturq̄ ex tere/ ribus. vii. quæ esse desierunt. Efficit passuum per directum. xxx. M. d. v. lxii. Ad extrema te/ ro rectoz cum castris prætoris ab eodem miliario per uicos oīum uiaz mensura colligit pau/ lo amplius. lxx. M. passuum. Quod si quis altitudinem tectoz addat: dignam profectō æsti/ mationem concipiat: fateaturq̄ nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuissē ei cōparari Clauditur ab oriente aggere. Tarquini Superbi inter prima opere mirabili. Nāq̄ eum muris æquauit: quia maxime patebat additu plano. Cætero munita erat præcellis muris: aut ab or/ tis montibus: nisi q̄ expatiantia tecta multas addidere urbes in prima regione. Præterea fue/ re in latio clara oppida: satricum: pomeria: scaptia: pitulum: politorium: tellenes: tifata: cecin: afean: acrustum: i meridiam: medullū: corniculū: saturnia ubi nūc Roma est. Antipolis quod nūc ianiculū in parte romæ: antēna: camerium: collatia: amiternū: norbe: fulmo: et cū his car/ nem in mōte albano soliti accipere populi albēses. Albani: efolani: acciēsēs: abolani: nubeta/ ni: bolaniti: fueranti: coriolani: fidenates: coretii: hortēses: latiniēsēs: lōgāi: manates: macra/ les: muhiēsēs: olliculani: octulani: pedani: polletaurini: querquetulani: ficani: sisolenēs: tole/ rienēsēs: tutienēsēs: uimitaliuelienēsēs: uenetulani: uicellēsēs. Ita ex antiquo latio. liii. populi interiēre sine uestigiis. In campano aut agro stabie oppidū fuit usq̄ a d. Cn. Pompeium et. L. Catonem conf. a pridie chalēd. maii: quo die Sylla legatus bello sociali id deleuit: quod nūc i uillas abiit. Intercecidit ibi et taurania. Sūt et morientis scalini reliquæ. Præterea auctor est: Antias oppidum latinōz apiolas captum a L. Tarquino rege: ex cuius præda capitolium is in sine incohauerit. A furrētino ad filaz amnem. xxx. M. passus ager præcētinus fuit: thufcorum templo iunonis argiuæ ab Iafone condito insignis. Intus oppidum salerni: picentia. A filpro regio tertia et ager lucanus brutiusq̄ incipit. nec ibi rara incolaz mutatio. T enuerūt enim pe/ lasgi: oenotrii: itali: morgetes: siculi: græciæ maxime populi: nouissime lucani a sannitibus or/ ti duce Lutio. Oppida pestum a græcis posidonia appellatum: sinus pestanus: oppidum elea: quæ nūc uelia. Promōtorium palinuz: a quo sinu recedente traiectus ad coloniam regiam. c. M. passus. Proximum autem huic flumen melphes. Oppidum buxentum græciæ prius ma/ gnæ: nunc lucaniæ. Saus amnis fuit et oppidum eodem nomine. Ab eo brutium littus: oppi/ dum blanda: flumen baletum: portus parthenius: et phocentium sinus uibonēsis locus (lam/ petiæ). Oppidum templata: græcis temelē dictum. et crotonienflum terina: sinusq̄ ingens te/ rinus. Oppidum cosentia. Intus in peninsula fluiuius acheron: a quo oppidani acherontini. Hip/ po quod nunc uibonem ualentiam appellamus: Portus Herculis: Metaurus amnis: Ta/ rentum oppidum: portus Horestis et meddua. Oppidum scylleum: Cratis fluiuius pater (ut dixere) scyllæ. Dein colonia regia. Siculum fretum: ac duo aduersa promontoria ex italia cenis: Ex sicilia pelorum. xii. stadiorum intervallo. Vnde rhegium. xlii. passuum. Inde apennini silua: Promontorium leucopetra. xii. M. passibus. Ab ea locri cognominati. Ii a promontorio zephyro absint a silaro. ccc. iii. M. Et includitur europæ sinus primus in eo quem maria nuncupant: Vnde irruipit atlanticum ab aliis magnum: qua intrat portus mos a græcis: a nobis gaditanū fretum cum intrauit. Hispanū quatenus hispanias abluit. Ab aliis

ibericum aut balearicum: Mox gallicū: ante narbonēsem punitiā: hinc ligusticum. Ab eo ad siciliam insulam thufcū quod ex græcis alii notium: alii tyrrhenū: e nostris plurimi infes: uocant. Vltra siciliam quod est ad salentinos ausonium polybius appellat. Eratosthenes autem inter hostium oceanī et fardiniā quicquid est fardū. Inde ad siciliam tyrrhenū. Ab hac creatam usq; siculum. Ab ea creticū. Insulæ per hæc maria primæ oīm pityusæ a græcis dictæ a frutice pineo: nūc ebulus uocatur: utraq; ciuitate fœderata angusto freto interfliuētē. patēt xlii. M. passibus. absūt a diano. lxx. stad. totidem dianum per cōtinentem a carthagiē noua. Tantūdem a pityusis in altum baleares duæ: et sucronem uersus colubraria. Baleares funda bellicosas græci gymnesias dixere. Maior c. M. p. est lōgitudine: circuitu uero ccccxxx. M. Oppida habet ciuium romanorū palinam et polentiā latinorū ciuiū: et tucini quod fœderatum bochorū fuit: ab ea. xxx. M. p. distat minor: lōgitudine. lx. M. circuitu. cl. M. passū. Ciuitates habet labonem: laniseram: magonē: a maiore. xii. passuum in altum abest capraria: insidiosa naufragiis: et e regione palinæ urbis meraria ac tiquadra patria Hannibalis. Ebuli terra serpentē fugat: colubrariæ part. Ideo infesta omib; nisi ebulitanam terram inferentibus: græci opbiulam dixere. Cuniculos ebulus gignit: populantes baleariū menses. Sunt aliæ. xx. ferme paruæ mari uado. Gallia autē hinc ora in rhodani hostio metina: mox quæ blasconus uocatur: et stechades a uicinis massiliensibus dictæ: ppter ordinem quo sitæ sunt: erunt noīa singulī prote: melle: quæ et pomponiana uocatur: tertia hype. Ab his sturium: phœnice: philarero: et lerina aduersum antipolim: in quam uergoani oppidi memoria.

De Corsica Ca. vi.

IN ligustico mari est corsica: quā græci cyrnon appellatere: sed thufco ppior a septentrione in meridiē plecta: longa passū. cl. M. lata maiore ex parte. l. Circuitu. cccxxii. M. Abest a uadis uolaterranis. lxii. M. p. Ciuitates habet. xxxiii. et colonias: mariā a Mario deductam: aleriam a dictatore Sylla. Citra est oglasa. Intra uero. lx. M. passibus a corsica planaria specie dicta æqualis freto: ideoq; nauigis fallax: aprior gorgona et capraria: quā græci ægilon dixere. Item igilum et dianum: quam artemisia: ambæ cōtra colanū littus: et cōtra littus uaponæ: meneria: colubraria: uenaria ilua: cum ferri metallis circuitu c. p. a populonia. x. M. a græcis ætalia dicta. ab ea planasia xxxviii. M. Ab his ultra tyberina hostia i antia uo stura: mox palmaria sinonia: aduersū formias pōtiæ. In puteolano aut sinu pādataria: pchita nō ab Aenææ nutrice: sed quā pfula ab ænaria erat. Aenaria ipā a statioe nauū Aenææ Homero inarimæ dicta: græcis pythecula: nō a symia: multitudine: (ut aliqui existimauere) sed a figulinis dollariorū. Inter pausilipum et neapolim megaris: mox a furrētō: viii. M. passibus distātes Tyberii principis arce nobiles caprææ circuitu. xl. M. pass. cx. leucothea. Extra quem cōspectū pelagus africā attingens. Sardinia minus. ix. M. passibus a corsicæ exte: missæ etiān angustias eas arcētibus isulis paruis: quæ cuniculariæ appellā. Itemq; pintonæ fossæ a quibus fretum ipsum taphros nominatur.

De Sardinia. Ca. vii.

SARDINIA ab oriēte patēs. clxxviii. M. passū. ab occidēte. clxx. milia. a meridie lxxiii. milia. a septentrione. cxxii. Circuitu. d. lxii. milia. abest ab africa calaritano. pmonitorio ducēta milia. a gadibus. lxiii. habet et a gaditano. pmonitorio duas isulas quæ uocatur Herculis a fulcheris enolin: a calaritano ficariā. Quid haud pcul ab ea etiā beleridas ponunt: et colodem: et quā uocāt hieracā. Celeberrimi in ea populorū iliesēs: salari: corfi. Oppidorū. xliii. sulchitani: ualētini: neapolitani: bocēses: calaritani ciuium romanorū: et norēs. Colonia aut una: quæ uocatur ad turrim libysonis. Sardinia ipsā Timeus sandalotin appellauit ab effigie solææ. Myrsilius ichnulam a similitudine uestigii. Cōtra pestanum finem leucasia est a syrene ibi sepulta appellata. Cōtra ueliam pōtia et isacia: utraq; uno noīe cenotrius: argumentum possēssæ ab œnortriis italiæ: et cōtra uibonem paruæ quæ uocāt ithaceisæ ulixis specula.

De Sicilia. Ca. viii.

UEX ante omēs claritates Sicilia Sicania a Thucydide dicta: Trinacria a pluribus aut triquetra a triangula specie. Circuitu patēs ut auctor est Agrippa. d. cxviii. M. passibus: quondam brutio agro cohaerens: mox interfuso mari auulsa. xii. M. in longitudinem freto. In latitudinem autem. cx. d. luxta coloniam regia ab hoc dehiscenti argumento thegiū græci nomen dedere oppido in margine italiæ sito. In eo freto est scopulus scylla. Item carybdif. Mare uorticosum. Ambo clara faeuitia. Ipsius triquetrae ut diximus promontorium pelorus uocatur aduersus scyllam uergens in italian. Pachynum in graeciam. cxliiii. M. ab eo distante peloponneso. Lilybeum in african. clxxx. M. interuallo a Mercurii promontorio: et a calaritano sardiniae centū uiginti. M. Inter se autem hæc. pmonitoria late distāt his spatiis. Terreno itinere a peloro pachynum. clxvi. M. passū. Inde lilybeum: cc. M. Inde pelorus. clxx.

M. coloniae ibi urbes ac ciuitates. lxxii. A peloro mare ionium ora sit estate oppidū Messana ciuium romanorum: qui mameritini uocantur. Promontoriū drepanū colonia taurominiū. quæ atena xos. Flumen alines. Mons ætæ nocturnis mirus incēdit. Crater eius patet abitu stadia. xx. Fauilla taurominium & catinā usq; peruenit feruens. Frigor uero ad maronē & gemellos colles. Scopuli tres cyclopi. Portus ulixis. Bolonia catina Flumina symethū terias. Intus lestrigoni capi. Oppida leonini: megaris: amnis pāthagies. Colonia syracusæ cū fōte arethusa. Quacq; & temenitis: & acchidemitis: & megea: & cyane militiæ fōtes in syracusano potantur agro: portus naustachus: flumen florus promōtorii pachynū: a qua frōte siciliæ flumē hirminum. oppidum camarina: fluuius gelas: oppidū agregas: quod agrigentum nostri dixere. Thermæ colonias amnes agathema therypsa celinus. Oppidū lilybeum: ab eo. pmōtorium drepana: mox erix. Oppida panhormum: solimū: hymera cum fluuiio cephaledi: seleuntinum: agathyrnū: tyndaris colonia: oppidum myle. Et unde cœpimus pelorus. Intus latine cōditionis centuripini: nepini: segestani. Stipediariū afflori: niætnēses: agerini: accestei: acrenses: bidini: citatiarini: drepanitani: argestini: acestenses: ericini: entelletini: netini: edini: eguini: gelani: galatēni: halefīni: enneses: hybleēs: hebritēs: herbenes: hebulenēses: haliēs: hadranitani: macarēses: hypanenses: etēses: mutrustani: magellini: murgēti: muticenēses: menanini: maxinoni: petini: paropini: teraphitēses: semellitani: fescerēti: selinuntini: simetti: hilarēs: tiffinenses: trioscalini: tirracienēses: zandei messeniō. Hic i sculo freto sunt insulæ i africa uersæ gauros melita a camerina. lxxxiii. M. passibus. Lilybeo. cxiii. cōsira: erōnelos: cereine: galatba: lepadusa: æthusa quā alii ægusā scripserunt. Bucion ætnæ: & a seleunte. lxxv. M. ostēdes: contraq; paropinos uersa. Citra uero siciliā ex aduerso metauri amnis. xxii. ferme passuum ab italia. vii. æoliæ appellatæ. Eadē lipareō & ephēstiades a græciā nostris uulcani. Aeolæ q; Aeolus iliaci tēporibus ibi regnabat.

De lipara. Ca. viii.

Lipara cum ciuium romanorum oppido dicta a Liparo rege: q; successit Aeolo ætæ lōgius uel meligonis uocitata abest. xii. M. p. ab italia ipsa circuitu paulo minori. Inter hanc & siciliam altera ætæ therasia appellata nūc hiera: quia sacra uulcano est. Colle i ea nocturnas etuomere flāmas. Tertia strōgyle a lipara mille passus ad exortū solis uergens: in qua regnauit Aeolus: quæ a lipara liquidiore flāma tātum distet. Cuius fumo q; nā flaturi sint uenti triduo prædicere incolæ tradunt. Vnde Aeolo uento paruissē existimatum. Quarta didyme minor q; lipara. Quinta eriphula: Sexta phoenicula pabulo proxima: relicta. Nouissima eadē minima euonymus. Hactenus de primo europæ sinu.

De locris italæ fronte. Ca. ix.

Locris italæ frons incipit: magna græcia appellata in tres sinus incedens: aufonii: maris: quoniam aufones tenere primi. patet. lxxxi. M. passū uel auctor ē Varro. Plencq; lxxii. M. fecere. In ea ora flumina innumera: sed memoratu digna loconus: sagra: & uestigia oppidi caulonis: mystia cōsiliū castrū: carcinū: quod esse lōgissimū italæ. pmōtorium aliqui existimant. Dein scyllaceus: & scolognū scyllaceū: & scyletū atheniensibus cū cōderent dictū: quem locum occurrens therineus sinus peninsulā efficit: & in ea portus qui uocatur castra Hāmbalis: nuscq; angustiore italia. xl. M. passū latitudo est. Itaq; Dionysius maior intere iā eo loco adiciere siciliæ uoluit. Amnes ibi nauigabiles carcinas: crotalus: semirus: arocha: targines. Oppidū incus petilia: mōs chibanus: promōtorii lacinium: cuius æte oram iſula. x. M. p. a terra dioscoron. altera calypsus quā ogygiam appellasse Homerus existimatur. Præterea tinseranum amcelesia. Ipsum a caulone abesse. lxx. M. passibus prodidit Agrippa.

Secundus europæ sinus. Ca. x.

Lacinio promōtorio secundus europæ sinus incipit: magno abitu flexus: & acroceranium epyri finitur. pmōtorio: a quo abest. lxxv. M. passibus. Oppidū cotro: amnis neethus: Oppidū thuriū inter duos amnes cratin & sybarin: ubi fuit urbs eodē nomine. Similiter ē iter syrin & acrin heraclea aliquādo syris uocitata. Flumina thaladrū: casulentum. Oppidū metapodium: quo tertia italæ regio finitur. Mediterranei brutiō: aprustani tantū. Lucanō: autē hinc atinates: buxentini: eburini: grumētini: potentini: ōtini: syryni: tergilani: urfentini: uollētani: quibus numestranū iungitur. Præterea interisse thebas: lucanas Cato auctor est. Et mardonii lucanō: urbē fuisse Theopōpus: in qua Alexander epiroteſ occubuit. Cōnectitur secūda regio amplexa hircinos: calabriā: apuliā: salentinō. ccl. M. sinu: qui tarentinus appellatur ab oppido laconū i recessū hoc itimo sito cōtributa eo maritia coloniat: quæ ibi fuerat. Abest. cxxxvi. M. p. a lacinio promōtorio aduersā ei calabriā peninsulam emittēs. Græci messapiām a duce appellauere. Et ante peucetiam a Peucetio Oenotri fratre. In salentino agro inter. pmōtoria. c. M. passū interfluit. Latitudo peninsule a tarento brundusii terreno itinere. xxxii. M. passibus patet: multoq; breuius a portu salina. Oppida p cōfinētem a tarētō marie. cui cognomē apule: messapia: aletū. In ora uero ſenonū gallipolis: quæ nunc est anxa. lxxii. M. passibus a tarento.

Inde. xxxiii. M. promōtorium quod acran iapygiā toccant: quo lōgissime ī maria excurrit italia. Ab eo hasta oppidū & hydruntium. x. M. ac. ix. M. passuum: ad dīcrimē ionii & adriatici maris: quā ī grāciā breuissimus trāsitus. Ex aduerso apollonia oppidū latitudine itercurrētis freti. l. nō amplius passū. Hoc iteruallū pedestri cōtinuare trāsitu pōtibus lactis primū Pyrrhus epiri rex cogitauit. Post eum M. Varro cum classibz Pōpei pyratico bello praefferet. Vtrunq; aliae īpediere curae. Ab hydrunte soletum desertum. Dein fratuertium: portus tarētinus: statio militum līpia: balesium. celium. Brundisium. l. M. passuum. Ab hydrunte: ī primis italiæ portu nobile ac uelut certiore trāsitu: sicuti lōgiore expiēte illyrica urbe dirrachio. cccx. M. traiectū brundisio cōderminis pediculus: ager nouē adolēscētes totidēq; uirgines ab illyriis xlii. populos genuere. Pediculus: oppida rhudia: stegnatiā: barion: ante iapyx a Dedali filio a quo & iapygia: amita pactius: aufidus ex hirpinis mōtibus canusium praeuiens. Hinc apulia daunioꝝ cognomine a duce Diomedis socero. In qua oppidū salapia Hānibal meretricio amore inclutum. Sipōtum: uria: amnis cerbalus Daunioꝝ finis. Portus agalus. Promōtorium montis garganī: a salentino siue iapygio. c. xxxiii. Milibus passibus ambitu gargani porus garganē: latus pantani: flumen portuosum frento teanum apulorum. Itemque larinum: diuertina: tierpus amnis. Inde regio frentana. Ita apuloꝝ genera tria. Teani a duce Gares. Luca ni q subacti a chalcatē tenere loca: quā nunc tenent etinates. Daunioꝝ prater supradicta colonia: lueria: uenusia. Oppida canusium: harpi aliquādo hargos hippium Diomede cōdente. mox bargiripa dictū. Diomedes ibi deleuit gentes monadoꝝ dardoroꝝq; & urbes duas: quae ī puerbii ludricum uertere apinā metaicrā. Caetera intus. In secunda regione hirpinioꝝ colonia una beneuentum auspicatus mutato noīe: quā quodā appellata maleuentum: aufeculanī: aqiloni: abellinates cognōie. ptopi: cōpsani: caudini: ligures: qui cognoliantur cornelani: & q bebiani: uesellani: deculani: aletrini: abellinates: cognoiati marisi: atrani: ecani: alfellani: artinates: arpani: uorcani: collatini: corinenſes: & nobiles clade romana canēſes: dirini: forētani: genulini: herdonēſes: tirini: larinates: cognōie frentani: etinates: ex gargano mateolani: nerecini: matini: rubustini: siluini: strapelini: turmātini: ubinates: uenulini: ulurtini. Calabroꝝ mediter ranci: egetini: butuntinenſes: deciani: brumbestini: narbonēſes: stulnini: tutini. Salētinioꝝ alenini: basterbini: neretini: uletini: uereni

¶ Regio italīe quarta. Ca. xi.

Equitur regio quarta gentium uel fortissimaz italīe ī ora frētanoꝝ a tiferno flumen trinum portuosum. Oppida bistonium: buca: ortona: aternus amnis. Intus anaxini cognomine frentani: carentini: supnates: & ifernates: laūenſes. Murricinoꝝ teatini. Pelignioꝝ corfiniēſes: superequani sulmonēſes. Marſoꝝ anxātini: atinates: lucentes: lucetes: maritimi. Albenium alba ad fucinum lacum. Aequlanioꝝ cliternini: carſeolani. Vestinoꝝ angulani: pēnienſes: peltuinates: qbus iunguntur aufinates: cismōtani. Sānitium quos fabellos & grāci fau nitas dicere. Colonia bouianum uetus: & alterꝝ cognōie undecumanioꝝ: aufidenſes: efernini: fagi: fugalī: ficolenſes: ſepinates: treuentiātes. Sabinioꝝ amiternini: curenſes. ſoꝝ Decii: forū nouum: ſidenates: interamnates. nurſini: nomentani. reatini: trebulani q cognolant mutueſti: & qui ſuſſenates: tyburtes: parinates. In hoc ſitu ex agculis iterare comini: tadiates: acedici: al faterni. Gelianus auctor eſt lacu fucino hauſtum marſoꝝ oppidum alchippe cōditum a Marſya duce lydoꝝ. Itē urticinoꝝ ī piceno deletum a romanis Valerianus Sabinī (ut quidam exiſtima uere) a religione & deoꝝ cultu ſeuii appellati uelinos accolunt lacus roſcidis collibus. Nar amnis exhaurit illos ſulphureis aquis. Tyberī ex his petens replet e mōte fiſſculo habens iuxta uacunā nemora & reate ī eoſdem cōditus. At ex alia pte anio ī monte trebanioꝝ ortus lactis tris amcenitate nobileſ qui nomen dedere ſub laqueo deſert ī tyberī. In agro reatino cutiliā lacū ī quo fluctet iſula italīe umbilicū eſſe. M. Varro tradit. In ſira fabinos latium eſt: a latere picenum: a tergo umbria apennini iugis fabinos utrinꝝ uallantibus.

¶ Quinta regio. Ca. xii.

Quinta regio piceni eſt quodā uberrimā multitudinis. cccx. M. picentium ī fidem Ro. populi uenere. Orti ſunt a fabiniſ uoto uere ſacro. Tenuere ab aeterno amne: ubi nunc ager hadrianus: & hadria colonia a mari. vii. M. paſſuum flumen tomanum: ager praetutianus palmenſiꝝ. Item caſtrum nouum: flumen batinum: truentum cum amne: quod ſolū liburnoꝝ ī italia reliquum eſt. Flumina albulates: ſuinum: heluium: quo ſiue praetutiana regio: & picentium icipit. Cupra oppidum: caſtellum firmanioꝝ: & ſup id colonia aſculū piceni nobiliſſima. Intus nobana. In ora cluana: potētia: numana a ſiculis cōdita. Ab iſſdē colonia ancon appoſita. p mōtorio cumero ī ipſo ſtectētiſ ſe ore cubito a gargano. clxxxiii. M. paſſibz. Intus aufinaſ: ueregrani: cigulani: cuprenſes: cognōie mōtani: ſalarienſes: paufulani: plynienſes: ricinenſes: ſeptempedani: tollentinates: triacenſes cum urbe ſalutia: polentini.

¶ Sexta regio. Ca. xiii.

Vngitur hic ſexta regio umbriā cōplexa: agrūꝝ gallicū circa ariminū. Ab ancone gallica

ora incipit togata gallia cognomine siculi & liburni plurimi eius tractum tenere i primis pal-
 mellem: prætutianu adrianumq; agru. Vmbri eos expulere: hos heturria: hæc galli. Vmbroꝝ
 gēs antiquissima italix existimatur: ut quos umbrios a græcis putet dictos: q̄ inundate ter-
 rag hymbribus supfuffent. Trecenta eorū oppida tufci debellasse reperitū. Nūc i ora flumē
 elis: senegallia: metaurus fluius: colonia fanum fortunæ: pilag: cum amne. Et itus hispelluꝝ
 tuder. Deca tero amerinis: atridates: asirimates: arnates: elinates: camertes: casuentini: carfula
 ni: doiates: cognoie: talentini: fulginates: foroflāminiēles: foroiulienēles: cognoie cōcubienēles
 forobremitiani: forofempronienēles: iginini: iterānates: cognoie nartēs: meuanates: meuanio
 nēles: mattilcates: narniēles: quod oppidū nequimū ātea uocitarū ē: nucerini cognoie fauoni
 enēles: & camellani: otricoli: ortani: pitulani cognoie pifuerter: ætali: mergentini: peflini: fe
 rinates: farfcinates: ipolētini: fuareani: seftinates: fuillates: adinates: trebiates: tuflicani: tiber
 nates: cognoie tyburini: & allimetaurēles: uefonicates: turbinates: cognoie metaurēles: & al
 libortēles: metionēles: uidinates: uiuētani. In hoc fitu iteriere feliginates: & q̄ clufiolum tenu
 ere: fupra iterrānati: & faranates cū oppidis acerris quæ uafrix cognoiabant. Turo: elo quod
 uertiolū. Itē folinates: furiates: fallienates. Apiēnates iteriere: & arienates cum crinouolo: &
 ufidicani: & plāgēles: ipfiates: cælaftini: Ameriā fuprafcrip: tã Cato āte Perfei bellū cōditā an
 nis. d. cccclxiii. p̄didit.

Octaua regio. Ca. xiiii.

Octaua regio determinatur arimino: pado: apēnino. In ora fluius crustumiu: ariminū co
 lonia cū ānibus arimino & aprufa. Fluius hinc rubico quodā finis italix. Ab eo fapis: &
 uitis: & anemo. Rauēna fabinoꝝ oppidū cū āne befede ab ancone. cii. M. paffibus: nec
 pul a mari umbroꝝ: butriū. Intus colonia bononia felfina uocitata cū princeps heturrix eſſet.
 Brixillum: mutina: parma: placētia. Oppida cefena: elaterna: foroclodii: luui. Populi truenti
 noꝝ: corneliū: licini: fauētini: fidentini: otelini: padinates: regiēſ: a Lepido: folonates: faltes
 q̄ galliam cognoiant: aquinates: tātiani: ueliatēs cognoie uereti: regiates: urbinates. In hoc
 tractu itererūt boii: quoꝝ tribus. cxii. fuiffe auctor eſt Cato. Itē ſenones qui cœpant romā.

De pado flumine. Ca. xv.

Padus e gremio ueſuli mōtis celſiſſimū in acumē elati finibus liguꝝ: gabiēnoꝝ uiſēdo ſo
 re pfluens cōdenſq; ſeſe cuniculo: & i forouibiēſi agro iteq; exorie ns: nulli amnū clari
 tate inferior: a græcis dictus eridanus: ac pœna Phaetōtis illuſtratus. Augetur ad canis ortus
 liquatis niuibꝝ: agris q̄ nauigiis torrentior: nil tamen ex rapto ſibi uēdicans. Atq; ubi liquit
 agros: ubertate largior. ccc. M. paſſibus a ſote addens meatu duodenonagita. Nec amnes tā
 tum apenninos alpinosq; nauigabiles capiens: ſed lacus quoq; imenſos eum ſeſe exonerantes
 omī numero. xxx. flumina i mare hadriaticum deſert. Celeberrima ex iſis apēnini latere iactū:
 tanaꝝ: trebiā: placentinū: taꝝ: niciam: gabellū: ſculternam: rhenū. Alpi uero ſturam: morgū:
 durias: duas: ſeſſini: ticinū: lambrū: abduam: ollium: mintium. Nec alius amnū tā breui ſpa
 tio maioris incrementi eſt. Vrgetur quippe maiorꝝ mole: & i pfundū agit. Grauis terræ q̄ q̄
 deductus in flumina: & foſſas inter rauēnam altinūq; paſſiū. cxx. M. tamē quia largius uomit
 ſeptem maria dictus facere. Anguſta foſſa rauēnam trahitur: ubi paduſa uocatur: quodā meſſa
 nicius appellatur. Proximū ide hoſtiū magnitudinē portus habet: qui tarreni dicē. Quo Clau
 dius Cæſar e britānia triūphās prægrādū illa domo uerius q̄ naue iurauit hadriam. Hoc ante
 eridanū hoſtium dictū eſt: ab aliis ſpireticū ab urbe ſpirat: quæ fuit iuxta: præualens: & delphi
 cis creditum eſt theſauris condita a Diomede. Auget ibi padum uatrenus amnis ex forocorne
 lienſi agro. Proximū inde hoſtiū capraſiæ: dein ſagis: dein uolane: quod ante alane uocabatur.
 Omia ea foſſas flumina: q̄ primi aſagi fecere tufci egeſto amnis impetu per trāſuerſū in hadria
 noꝝ paludes: quæ ſeptem maria appellantur: nobili portu oppidi tufcoꝝ: hadriæ: a quo hadri
 acum mare ante appellatum. quod nūc hadriaticum. Inde hoſtiā a plena carbonaria ac foſſiones
 philiftinæ: quod alii tartag: uocāt. Omia ex philiftinæ foſſe abundatione naſcentia accedenti
 bus ateſi ex tridētiniſ alpiſbus & togifono ex patuinorū agris. Pars eorū & proximū portū facit
 brūdulum ſicut edronem mediaci: dua ac foſſa clodia. Hiſ ſe paduſ miſcet: ac per hæc eſſū diē ple
 runq; ut in ægypto nilus quod uocant delta: triquetra: figurā in alpes at: q̄ orā maris facere
 pro dicitur ſtad. ii. M. circuit. Pudet a græcis italix rōnē mutuari. Metrodorus tamē Sceptuiſ
 dict. Quoniā circa fontē arbor multa ſit picea que padēs gallice uocetur padū hoc nomē acce
 piſſe. Liguꝝ quidem lingua amnē ipſū bodincum uocari: quod ſignificet fundo carentē. Cui ar
 gnimento adeſt oppidū iuxta induſtria uetuſto noīe bōdcomagū: ubi præcipua altitudo icipit.

De italia tranſpadana regio nona. Ca. xvi.

Tranſpadana appellatur ab eo regio nona tota in mediterraneo: cui maria cūcta fluatuoſo
 alueo important. Oppida uiboꝝ: ſegufio. Colonia: ab alpium radicibus anguſta tauir
 noꝝ: antiſiqua liguꝝ: ſtirpes inde nauigabili pado. Dein ſalaſoꝝ: anguſta prætoria iuxta geminal
 pium fauces graſas at: q̄ pœninas. Hiſ pœnos: graiſ Herculeſm trāſiſſe memorāt. Oppidum

eporedia sybillinis libris a po.ro.condi iussum.Eporedicas enī galli bonos equosq; dormitores uocant.Vercellæ libitios; ex salis ortæ:nouaria ex uertamacoris uocontios; hodieq; pagus.Nō (ut Cato existimat)ligus ex quibus leui & marci cōdidere ticinum nō procul a pado.Sicut boii transalpes profecti laudem pōpciam.Insubres mediolanū.Orobios; stirpis esse comū atq; bergomum & linciforos; & aliquos circa populos auctor est Cato:sed originem gentis ignorare se fatetur:quā docet Cornelius Alexander ortam a græcia interpretatione etia nois utā i mōtibz degentibus.In hoc situ iterit oppidū orobios; barra: unde bergomates Cato dixit ortos etiānū prodente se altius q̃ fortunatius siti.Interiere & eaturi gens inlubrū exules:& spira su/pradictatē melpi opulencia præcipuum:quod ab inlubribz & boiis & senonibus deletum ē eo die quo Camillus ueios cœpit:ut Nepos Cornelius tradit.

¶ Venetia decima regio. Ca.xvii.

Sequitur decima regio italæ hadriatico mari apposita:cuius uenetia.Fluius Silis ex mōtibz taurisanis.Oppidū altinū:flumen liquentia ex mōtibz opiterginiis:& portus eodē noie:colonia cōcordia:flumen & portus romatinū:tiliauentum matus minulq; anallū:quo uar/ramus defluit:alsa:natiso cū turro pfluente aquileiā coloniā.xii.M.palibus a mari sita.Car/nos hæc regio iunctaq; regioni iapidum:amnis timauus:castellum nobile uino pucinum.Ter/gestinus sinus:colonia tergeste.xxx.M.iii.M.ab aquileia:ultra quā sex milia passuum formio amnis.Ab rauenna.clxxxix.passibus:antiquus auctæ italæ terminus.Nunc uero istriæ quā cognominatā tradunt a flumine istro in hadriā cfluente e danubio amne eodēq; isti o ex aduer/sopadi fauces contrario eoz; percussu mari interiecto dulcescente plerūq; dixere salio & Nepos Cornelius etiā padi accola.Nullus enī ex danubio amni in mare hadriaticum efluendū.Decep/tos credo quomā argo nauis flumine in mare hadriaticum delectū:nec pcul tergeste.Nec iam constat quo flumine.Humeris trauectā alpes diligentiores tradunt.Subiisse autem istro:dein/sao:dein nauaportos cui nomen ex ea causa est inter hemoniam alpesq; exorietiti.

¶ De istia.Ca.xviii.

Istria ut peninsula excurrit.Latitudinem eius.xl.M.passuum:circuitum uero.cxxi.M.p/ligere quidā.Item adhærentis liburniæ & fanatici sinus.Alii liburniæ.clxxx.M.Nō nulli in fanaticum sinum iapidū pmoere:a tergo istriæ.cxxv.M.passuum.Dein liburniā.cl.M.fecere.Tuditanus qui domuit istros in statua sua ibi inscriptis ab aquileia ad titium flumen sta.l.cc.M.Oppida istriæ ciuiū romanorū agida:parentium.Colonia pola:quæ nunc iulapier/tas quō sam a colchis cōdita.Abest a tergeste.c.M.n.p.mox oppidum nexātium:& nunc p/nis italæ sinuus arlia.Polā ab ancona traiectus.cxx.M.passibus est.In mediterraneo regiōi decimæ colonia cremona:brixia cenomānoꝝ agro.Venetorū at matina cestæ & oppida aceliū:parauium:opitergium:belunium:uicetia:mātua thuscorum trās padum sola reliqua.Venetos troiana stirpe ortos auctor est Cato.Cenomānos iuxta masilia habitasse.In uollis fertim: & tridētini: & beruēses.Rhetica oppida rhetorū & euganeorum ueronā:iuliēses carnorum.Dein quos scrupulose dicere nō attineat:alutraci:ēs:assenates:flamoniēses:uaniēses:tuli cognomie:culicis:foroiuliēses cognōie trāspa/ani:forētani:nediates:quarq; peni:taurisani:cogiēses:uar/uanī.In hoc situ iteriere per oram iraminiæ:pelliaon:palitium:ex uenetis atina:& ælina:car/nos:segeste:& ocræ.Taurisicis noieia.Et ab aquileia ad duodecimum lapidē deletum oppidum etiā iusto senatu a.M.Claudio.L.Marcello.L.Piso auctor est.In hac regione &.xi latus icy/ti sunt:amnesq; eorum partus aut alumni si mō acceptos reddunt:ut abduā larius:ticinum uer/banus:mintium benacus:ollium sebimus:lābrum eupilis:omnes icolas padi.Alpes i lōgitudi/nem.x.M.passuum patere a supero mari ad inferum Cælius tradit.Timagenes.xxvii.M.pas/suum de ductis in latitudinem.Cornelius Nepos.c.M.T.Liuius tria.M.stadiorum:utroq; di/uersis in locis.Nā & centū milia excedūt aliquādo ibi germaniā ab italia submouent.nec.lxx.M.explēt:reliqua sui parte glaciis ueluti naturæ pūrdētiam.Latitudo italæ subter ra/ices eaz; a uaro per uada fabacia taurinorū:comum:brixiam:ueronam:uicentiam:opitergium:aqu/ileiam:tergeste:polam:arsiam.d.cxxlii.M.p.colligit.

¶ De alpibus & gentibus alpinis. Ca.xix.

Incolæ alpū multi populi:sed illustres a pola ad tergestis regionē secussēs:subocrini:atali/menocæ:eni:iuxta q̃ carnos quōdā taurisci appellati:nūc norici.His cōtermini rheti & uil/delisci omēs i multas ciuitates diuisi.Rhetos thuscorū prolem arbitrantur a gallis pulsos duce Rheto.Verso deinde italiā pectore alpium latini iuris euganeæ gentes:quarū oppida, xxxiij. enumerat Cato.Ex iis triūplini uenalis cū agris suis populus.Dein canuni:cōpluresq; similes: finitimis attributi municipiis.Lepōrios:& salafos tauriscæ gētis idē Cato arbitrat.Cæteri se/re lepōrios relictos ex comitatu Herculis interpretatione græci nois credūt:præfuitis itra sinus alpium nūe membris:eumidem & graios fuisse positos in transitu.Graias alpium incolas præ/stantesq; genere euganeos in de tracto noie.Caput eoz; stheonos:rhetorū uēnonēses:sarunc/

tesq; ortus rheni amnis accolunt. Lepōtiōs qui uiberi uocātur fōtem rhodani eodē alpīū traci-
tu. Sunt præterea latio donati incolæ: ut octodurēses & finitimi cētrones: cortianæ ciuitates
eturi & liguribus orti. uagiēni: ligures: & qui mōtani uocantur. Capillatorūq; plura genera ad
cōfinium ligustici maris. Nō alienū uidetur hoc loco subiicere īscriptiōnē ē trophæo alpīū quæ
talīs est. Imperatori Cæsari Diui filio Augu. pontifici maximo imp. xiiii. tribunitiæ potestatis
Senatus populūsq; Ro. q; eius ductu auspiciūq; gentes alpinæ omēs quæ a mari sup̄ero ad in-
f̄esq; pertinebāt sub imperiū po. ro. sūt redactæ: Gentes alpinæ deuictæ: triūplini: canuni: ue-
notes: uenonates: hīlarcī: breuni: naunes: focunates. uindelico: gentes quattuor cōsuanetes:
uincinates: licates: catenates: abisōres: rugulci: suanetes: collucones: brixentes: lepōtiū: uiberi:
ri: nauates: seduni: uaragris: salassi: acitauones: medulli: uennici: caturiges: brigantī: fōtontii:
brodiōti: nemaloni: edemnates: elubiani: ueamini: gallicæ: triulatti: ectini: uergūni. egunturi:
nemeturi: oratelli: uerusi: uelauni: suettri. Nō sunt adiectæ cortianæ ciuitates. xii. quæ nō fue-
rant hostiles: sed itē attributæ municipiis legē dōpeia. Hæc est italia diis sacra: hæ gētes eius:
hæc oppida populorū. Super hæc italia quæ. L. Aemilio Paulo. C. Statilio Regulo conf. nun-
tiato gallico tumultu sola sine externis uillis auxiliis: atq; etiā tunc sine transpadanī eq̄tū. lxxx.
M. peditum. d. cc. M. armauit. Metallog: oīum fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum
id uetere cōsultu patrū italiæ parci iubētū.

(Illyricū. Ca. xx.

Arsia gens liburnorū iungitur usq; ad flumen titium. Pars eius fuere mentores: hymani:
enchelæ: dudini: & quos Callimachus peucecias appellat: nūc totū uno noīe illyricū uo-
catur: generatim populorū pauca effatu digna aut foelicia noīa. Cōuentū scardonitanū per-
tunt iapides: & liburnorū ciuitates. xiiii. e quibus lacinienles: scultinos: burnifas: orborenles:
noīare nō pigeat. l. uis italicum habent eo cōuentu alutæ: fanatesia quibus sinus noīatur. Lopfi
tarubari: imunefq; asseriates: & ex insulis fertinates: curittæ. Cæterq; per orā oppida anela:
tio: aluona: flamonas: tarfatica: fema: lospica: ortoplyma: regiū: argirūtum: corinū: enona ciui-
tas: paufinus: flumē telaulum: quo finitur iapidia. Insulæ eius sinus cū oppidis præter supra s-
gnificata. ablyrtiū: arba: traguriū: issa: portunata: paros ære. Rursus in continēte colonia iade-
ras: quæ a pola. clx. M. p. abest inde. xxx. Mecolentū insula. xviij. hostium titi fluminis.

(Liburnia. Ca. xxi.

Liburnia finis & initium dalmatiæ scardona in amne ca. lxvij. M. passuū a mari. Dein tariorū
taq; antiqua regio: & castellum tariona. Promōtorū Diomedis: uel ut alij peninsula Hīlis
circuitū. c. M. passuū traguriū ciuiū romanorū marmore notū sculi. In quē locū Diuus Claudius
ut ueteranos misit. Salona colonia ab iadera. cccxii. M. passuū. Petū in ea iura iuribus descrip-
tis in decurias. cccxii. dalmatæ. xxii. decuri/ccccxix. ditiones. lxix. mazel. In. lardiatres. In hoc
tractū sunt burnum: mādetrū: tribulū. Nobilitata proeliis castella perunt ex insulis statim: co-
leninici: separi: eptini. Ab his castella pigūtī: rataneum: narona colonia. Tertri cōuentus a sa-
lona. lxxii. M. passuū apposita cognōis sui fluuio a mari. xx. M. p. M. Varro. lxxxix. ciuitates
eo uēditasse auctor est. Nūc prope soli noscūtur cerauri decuriis. xxxiii. diuersi. xviij. desitiates
cui. docleates. xxxiii. deretini. xiiii. deremistæ. xxx. dindari. xxxiij. glinditiones. xliiij. melco-
mani. xxiij. nares. ciij. scirtari. lxxii. sciculotæ: xxiiii. Populatoresq; quondam italiæ uardē non
āplius q̄. xx. decuriis. Præter hos tenere tractū eū cœuei: partheni: hemasi: marsthitæ: armi-
sthæ A narone æne. c. M. p. abest epidauro colonia. Oppida ciuiū romanorū rhiziniū: ascriuiū:
butuuiū: olchiniū: quod antea colchinū dictū est a colchis cōditū: ānis dirinos: sup̄q; eū oppidū
ciuiū romanorū scodra a mari. xviiiij. M. passuū. Præterea multos græciæ oppidorū desidiēs me-
moria necnō & ciuitatū ualidas. Eo nāq; tractū fuere labeates: enederudini: fassē: grabei: p-
prieq; dicti illyrii: & taulāri: & pyrei. Retinet nomē i ora nymphēū pmōtorū. Lyssi oppidū
ciuiū ro. ab epidauro. c. M. passuum.

Macedonia. Ca. xxii.

Lysso macedonia prouintia: gentes parthinī: & a tergo eorū diffaretæ: Mōtes candauizæ
a dyrrachio. lxxix. M. passuum. In ora uero ciuium ro. epidamnū colonia ppter iauspi-
catum nomē a romanis dyrrachium appellata. Flumē aous a q̄būdā eas noīatum. A pol-
lonia quōdam corinthiorū colonia. iiii. M. passuum a mari recedēs. Cuius i finibus celebre nym-
pheum accollunt barbari amantes & belliones. At in ora oppidum oricum a colchis cōditum. In
de initium epiro. Mōtes acrotauni: quibus hunc europæ determinauimus sinum. Or. cum a sa-
lentino italiæ pmōtorio distat. lxxxv. M. passus a tergo carnos: & iapidum quæ se offert ma-
gnus isther.

(Norici. Ca. xxiii.

Norici iungunt norici. Opdida eorū tūrum: celeia: taurmia: aguntum: uuitana: monia:
claudia: flauium soluenſe. Norici iungunt lacus peiso: deserta boiorū. Iā tñ colonia Diui
Claudii fabaria: & oppida carābaria iglia.

Pannonia. Ca. xxiiii.

Abitantur inde glādisera pānoniæ: qua mitescentia alpium iuga per medium illyricum
septentrione ad meridiem uersa molli in dextra ac leua deuexitate confidunt.

(Dalmatia. Ca. xxv.

Quæ pars ad mare hadriaticum spectat appellatur dalmatia & illyricum supradictum. Ad sepretriones pannonia vergit: finitur idē danubio. In ea coloniæ monastiscia: Amnes clari & nauigabiles in danubium fluunt dranus & noricis uolētor. Saus ex alpius carnicis placidi or. cxv. M. p. interuallo. Draus per ferretes: serapillos: iafos: sandizeres. Saus per colapia nos breucolop. Populos hæc capita. Præterea ariuates: asalit: amātes: belgites: carthari: cornacates: eransit: hercunates: latouici: oferiates. uarciani: mōclaudius cuius in frōte scordici: in tergo taurisci. Insula in sauo metubarris amnicæ maxima. Præterea amnes memorādi colapis i sauum influēs iuxta sisciam gemino: lueo insulā ibi efficiens: quæ legeſtica appellatur. Alter amnis bacuntius i saum firmio oppido influit: ubi ciuitas firmienſium & amantinog. Inde. xlv. M. passuum taurunum ubi danubio miscetur saus. Supra influunt ualdanus urpanus: & ipsi non ignobiles.

¶ Mesia. Ca. xxvi.

Pannonia iungitur prouicia quæ mesia appellatur ad pōtum usq; cum danubio decurrēs. Incipit a cōfluente supradicto. In ea dardani: celegeri: tribali: trimachi: mœsi: thraces: pōto: & cōtermini scythæ. Flumina clara dardanus: margi: pigius: timachus ex rhodope: cœsus ex hemo: utus: escamus: ieterus. Illyrici latitudo qua maxima est. cccxv. M. p. colligit Lōgitudo a flumine arſia ad flumē drinium. d. ccc. M. a drinio ad pmdōtorium acroceraunium clxxii. M. Agrippa prodidit uniuersum hunc sinum italiæ & illyrici ambitus. xliii. M. In eo duo maria quo distinximus siue infes: siue ionium i prima parte. Interius hadriaticus: quod super uocāt. Insulæ in auſonio mari præter iam dictas memoratu dignæ nullæ. In ionio paucae calabro litore ante brundisium: quas obiectu portus efficitur. Cōtra apulū litus diomedea cōspicua monumētū Diomedis. Et altera eodē noīe a quibsdā teuthria appellata. Illyrici ora mille aplius insulis frequētatur natura uadōsi maris æstuariisq; tenui alueo intercurſatibus. Claræ ærea hostia timati calidos fōtium cum æstu maris crescētium iuxta istros agrum. Cissa pullariæ & abscytides gratis dictæ a fratre medeæ ibi interfecto: nunc abscyrrium. iuxta eas electridas uocant: i quibus pueniret fucinum: quod illi electrum appellāt uanitatē græcæ certissimum documētum. Adeo ut Lissa quas eas designēt: haud unq; cōstriterit. Cōtra iader est issa. Quæq; appellatæ contra liburnos cretæ aliquot. Nec pauciores truces liburnicæ. Celadusæ itra surium bubus & capris laudata battrya ciuium reliqua: & cum oppido pharia. Ab his corcyra melana cognosciata cum gnidos: oppido distat. xxii. M. passuum. Inter quā & illyricum melita. Vnde catulos meliteos appellari Calimachus auctor ē. xxii. M. p. Ab ea. iii. M. elaphites. In ionio autem mari ab arico. M. M. p. Salonis piratica statione nota.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. IIII.

Sinus Claritatis Litterarū Et Omnis Fabulositatis.

PERTIVSEVROPAE SINVS ACROCERAUNIIS incipit mōtibus: finitur helleſpōto: amplectitur præter minores sinus. xix. xxii. M. passuum. In eo epirus a carmania: ætholia: phocis: locris: achaia: messenia: laconia: argolis: megaris: attica: boetia. Itaq; ab alia mari eadem phocis. & locris: doris: phthiotis: theſſalia: magnesia: macedonia thracia. Omis græciæ fabulositas: sicut & litterarū claritas ex hoc primū sinu effluit. Quæ ppter i eo paululum cōmorabimur. Epiros i uniuersum appellata acroceraunius incipit mōtibus. In ea primi chaones a quibus chaonia. Deinde theſproti: antigonēs: locuf aornos: & pestifera auius exhalatio. Cestriui: perhebi: quorū mōs pindus: calſopei: driopes: sellæ: pelopes: molossi: apud quos dodonci iouis tēplum oraculo illustre. Tomarus mōs cētum fōtibus circa radices Theſopō celebratus.

Epirus. Ca. i.

Epirus ipsa ad magnesiā macedoniāq; tendēs a tergo suo daffarethas supradictos liberā gentē mox ferā dardanos habet. Dardanis leuo triballi prætendunt latere. Et mœsiæ gentes a frōte iunguntur: mediæ ac bēſeletæ: quibus thraces ad pontum usq; pertinententes. Ita succicta rhodopes: mox & hemi uallatur excelsitas. In epiri ora castellum in acroceraunius chimera: sub eo aquæ regiæ fons. Oppida meādria. Cestriæ flumē theſprotia: uethimius colonia butrotum: maximeq; nobilitatus abracius sinus faucibus spatiosum æquor accipies. Lōgitudinis. xxxix M. passuum. Latitudinis. xv. M. In eum desertor amnis acherō lacu theſprotia: acherusia: pfluens. xxxvi. M. passuum: inde & mille pedum ponte mirabilis oia sua miratibus. In sinu oppidum ambracia. Molossos flumina alphas: arathus. Ciuitas anacloria. Lacus

pandolia. Acarnania quæ antea curetis uocabatur. Oppida heraclea: chinus. Et in ore ipso cor
lonia Augusti actum cū templo Apollinis nobili: ac ciuitate libera nicopolitana. Egressos sunt
abracio in ioniu excipit leucadium litus. p̄mōtoriu leucates: dein sinus: ac leucadia ipsa penin-
sula quōdam neritis appellata opere accolag abscesa a cōtinēti ac reddita uentorū flatu cōgeriē
harenæ accumulantiū: qui locus uocatur diorectus stadiorū lōgitudine trium. Oppidum i ea leu-
cas quōdā neritū dictū. Deinde acarnanū urbes halyzia: astactus: aethi: ap̄hlochitū cognorū
Amnis achelous ē p̄ido fluēs atq; acarnania ab ætholia dirimēs: & artemicā isulā assiduō ter-
ræ iunctu cōtinēti anectēs.

Ætolia. Ca. ii.

Aetolos populi achamanes. tympei: epirimēses: perthebi: dolopes: marages: atraces: a
quibus atrax amnis ionio mari infunditur. Aetoliæ oppidū calidon est septē milū quin-
getorū passuū a mari iuxta euenū amnem. Dein matina molycra: cuius a tergo chalcis &
mons est pralus. At in ora. p̄mōtoriu antirium: ubi hostium corinthiaci sinus minus mille pas-
suū latitudine influentis: ætolosq; dirimēs a pelopōneso. Promōtorium quod cōtra proce-
dit appellatur rhion: sed i corinthiaco sinu. Oppida ætoliæ naupactum: eupalimna: & i mediz
terraneo pleurōthaliōna. Mōtes clari i dodone tomarus: i abracia actanos: i acarnania aracy-
nthus: i ætolia achatō: panetoliū: madimiū.

Locri. Ca. iii.

Locri ætoli locri qui cognouant ozolæ imunes. Oppidum canthē. Portus apoli-
nis p̄lestis. Sinus chriens. Intus oppida argon: eupolea: pestū: calamifus. Ultra cirrhe
phocidis cāpi: oppidum cirrha: portus caleons: quo septē milia pa. itroforus libes oppi-
dum delphi sub mōte peruaso clarissimi in terris oraculi Apollinis. Fōs castalius. Amnis cephi
sui præfuit delphos: ortus in lileā quōdam urbe. Præterea oppidum chrysa & cum uenibus
antycira: naulocum: pyrrha: amphila imunis: tricone: trycorimbus: myrenaq; regio taulis ap-
pellata. Dein in intimo sinu angulus boetiae alluitur cum oppidis gymnīs: thebis quæ coricæ
cognouatē sūt iuxta heliconē. Tertiū ab hoc mari boetiae oppidum page: unde pelopōnesi p̄-
silit ceruix.

Peloponnesus. Ca. iiii.

Peloponēfus ap̄ie æte appellata pelasgia & península haud ulli terræ nobilitate postferenda
iter duo maria ægeum & ionium platani folio similis. p̄pter āgulosos icellus: circuitu qn-
gentorū sexagintatrium milium passuum colligit auctore lfidoro. Eadem p̄ sinus pene tã
tundem adiicit. Angustiae unde procedit isthmus appellatur. In eo loco irrumpentia ē diuerso
quæ dicta sunt maria a septētrione exortu eius omēm ibi latitudinem uorādo: donec cōtrario i
cursu æquos: tantorū i qnq; milium passuum iteruallo exesis utrinq; lateribus angusta ceruice
peloponnesum continet hellas. Corinthiacus hinc: illinc saronicus appellatus sinus. Lecheæ
hinc: cenchreæ illinc angustiae termini longo & ancipiti nauium ābitu: quas magnitudo plau-
stris trāsfuehi prohibet. Quā ob cām perfodere nauigabili alueo angustias tentauerat Demetrius
rex: dictat or Cæsar. C. p̄iceps: Domitius Nero infauit ut oīum patuit exitu icœpro. Medio
hoc iteruallo quod isthmi appellauimus applicata colli habitat colonia corinthus: ætea ephy-
ra dicta sexagēis ab utroq; litore stadiis ē sūma sua arce quæ uocatur acrocorinthus. In qua
fons pyrene diuersa duo maria prospectās: Lxxvii. M. passuum ad corinthiacum sinum traiec-
tus est patras a leucade. Patras colonia i lōgissimo promōtorio peloponnesi cōdita ex aduerso
ætoliæ & fluminis eueni minus mille passuum ut dictum est iteruallo. In ipsis faucibus sinum
corinthiacum. lxxv. milium passuum in longitudinem usq; ad isthmū tramittunt.

Æchia. Ca. v.

Achiaia nomē prouintiae ab isthmo incipit: antea egialos uocabatur propter urbes i litto-
re per ordinem dispositas. Primæ ibi quas diximus lecheæ corinthiorū portus. Mox oly-
rus pelleneorū castellum. Oppida helice: bura. In quæ refugere haustis prioribus sytion: egira
egion: erneof. Intus cleone: hisie: palinhormus portus. Demōstratumq; iā rhion: a quo p̄mō-
torium quinq; milium passuum absunt patræ: quas supra memorauimus. Locus fere i achaiam
nouē montium scio esset. Notissimus fons cymothoe. Ultra patras oppidum olenū: colonia
dyme: loca buprasum hormie: promōtorium auraxus: cyllæ sinus: promontorium chelonatē.
Inde cyllenem duos milium passuum castellum phliū. Quæ regio ab Homero arethuse dicta
postea a sophis: inde elios ager: qui antea epie uocabatur. Ipsa elis i mediterraneo & a pilo xii.
milibus passibus. Intus delubrum olympii louis ludorū claritate fastus græciæ cōplexum. P̄sa
eorū quōdā oppidum præfuit alpheo amne. at in ora. p̄mōtorium ichthis. Amnis alphe-
us nauigabilis prope sex oppida. Aulon: brepium: promontorium planodes. Omnia hæc ad
occasum uersa. Ad meridiem at cyparissius sinus cum urbe cyparissa. lxxi. milium passuum cir-
cuitu. Oppida p̄los: metone: lucus elis: promontorium acritas: sinus asineus ab oppido asinæ:
coroneus a corona. Finiuntur tenero promōtorio. Ibi regio messenia duodeuiginti montū. am-
nis pamisus. Intus at ipsa messene: ithome: cæthalia: arenæ: ptocleon: thryron: dorion: zancle
uariis tēporibus clara. Huius sinus circuitus. lxxx. milia passuum. T. traiectus uero. xxx. milia.

Dehinc a tænarō ager laconicus liberæ gentis. Et sinus circuitu ducet a sex mila: traiectu triginta nouem milia. Oppida tenagæ: amicle: pberæ: leutra & itus sparta: therane. atq; ubi fuere cardami: lepitame: antiane: locustire: egerania. Mōs taygetus: amnis eurous: sinus ægíloides. Oppidum phlamarhus. Sinus cytheates ab oppido. Ex quo ad cretā insulā certissimus cursus. Omnia aut maleo promontorio includuntur. Qui sequitur sinus ad scylleum argolicus appellatur traiectu quinquaginta milia passuum. Idē ambitu centum septuaginta duo milia. Oppida boea: epi daurus limeræ cognōie. Zarax: ciphaniis portus. Amnes inachus: erasinus: iter quos argos hippium cognouit. Supra lacum lernem a mari quadrigētis milibus nouēq; additis milibus mencens: & ubi fuisse tyrintha tradunt: & locus mantinea: montes artemius: apelandthus: asteriō: parparus: altiꝝ undecim numero. Fontes niobe: amymone: psamate. A scylleo ad isthmum. c. lxxvii. mili. passibus oppida harmione: troezen coriphaliū appellatur: quæ alias inachium alias diplum argos. Portus chenitas: sinus saronicus olim quernō nemore redimitus. Vnde ei nomen ita græcia antiqua appellatē quereum. In eo epidaūꝝ oppidum Aesculapii delubro celeberrimum. Pireum pmonitorium: portus are dus: & bucephalo: & quas supra dixeramus cēthreæ. Isthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquēnalibus inclyto ludis. Tot sinus peloponnēsē orā lanciant: tot maria allatrant. Siquidem a septētrione ionium irrumpit: ab occidente siculo pulsata: meridie cretico urget: ab oriēte brumali ægeō: ab oriēte solstitiali myrto quod a megarico icipiēs sinu totā atticā alluit.

De archadia. Ca. vi.

In Editerranea eius arcadia maxime tenet undiq; a mari remota: initio drymodis: mox per lasgis appellata. Oppida eius prophis: mantinea: stympthalis: tegeas: antigonea: orcho: menum: phineū: pallantium: unde palatium romæ. Megalepolis: catina: bocalium: crānō: parthalia: thelpusa: menala: here: phile: pallene: pincina: tehelegræ: arcalie: partheniū: elee: methydrium: enisphæ: macistum: lāpadia: clitoriū: cleone. Inter quæ duo oppida regio nemea: est thembinadia uocata. Mōres in archadia pholoe cū oppido. Item cyllene: lyceus. In quo lycei louis delubrum. Menalus: arthemisius: pthenius: lāpheus: nonacris: Præterq; ignobilis octo. Amnes ladon e paludibus: phineus & erimæthus e mōte eiusdē nois i alpheū defluens. Reliquæ ciuitates i achaia dicendæ: alithreia: ab ea repurgens: sperate: paregenite: totuntini: tiphanai: triuli: trirense. Vniuersæ achaia libertatē Domitius Nero dedit. Peloponnēsus i latitudine apromōtorio maleæ ad oppidū rhegeum corinthiaci sinus. clx. milibus passibus patet. At in transfuersū ab elide epidaūꝝ. cxxv. milibus. Ab olympia argos per archadia. lxxvii. milibus. Ab eodē loco ad phliunta dicta mēsurā est. cl. milium passuum. Vniuersa aut uelut pensante equoꝝ: i cursus natura in mōtes sex atq; septuaginta attollitur.

Græcia atq; Ca. vii.

AB isthmi angustii hellas incipit: a nostris græcia appellata. In ea prima attica: antiquitas arte uocata. Attingit isthmū pte sui quæ appellatur megaris a colonia megara e regiōe pagagæ. Duo hæc oppida excurrēt peloponnēsio sita sūt utraq; ex pte uelut i humis helladis pagæ. clu. M. passibus & āplius egosthenenses cōtributi megarēsisibus. In ora aut hæc portus schenof. Oppida duo cremiō syronia saxa septē milia longitudie: geranea: megara: eleusin. Fuere & enoa & probalinthos: quæ nūc nō sunt. Ab isthmo quinquaginta duos milia passū pyreus & phalaræ portus duos milia passuum muro recedentibus athenis iuncti. Libera hæc ciuitas: nec indaga ullius præconii amplius tāta claritas superfluit. In attica fōtes cephalis: larine: calliroe: nemeæ: crunos. Montes brilestus: ægialis: icarius: hymetus: lycabettus: iacus scelinus. A pireo quadraginta duos milibus passibus funium doriscū pmonitorium. Polypostere: braurō: ion quondam oppida. Rhānos pagus: Marathon cāpus. Triassus oppidū: miletum & oropus in cōfinio boetiæ. Cuius anthedon onchestos: thespis libes: oppidū: lebedea. Nec cedentes athenis claritate: quæ cognominatur boetiæ thebæ duos: numinū Liberi atq; Herculis (ut uolūt) patria. Et musis natale i nemore helicone assignāt. Datur & his thebis saltus citheron: amnis ilmenius. Præterea fōtes in boetia cædipodia: phammate: dirce: epigranea: aretusa: hippocrene: aganippe: gargaphie. Montes extra prædictos micalestus: adilifus: acontius. Reliqua oppida iter megaram & thebas leuthre: haliartus: platee: pheræ: aspledon: hile: tisbe: erithre: glissa: cophæ. Iuxta cephalum amnem lamie & anichie: medion: phligone: grephis: corone: acharos. In ora aut intra thebas ocale: etheon: iolkos: schenos: peteon: hyrie: mycalestus: hyrtescon: pteleon: olyros. Tanagra liber populus. Et in ipsis faucibus euripi quæ facit obiectu insulæ euboeæ aulis capaci nobilis portus: boetos hyantas antiquitas dixere: locri deinde. Pygmenidi cognominātur olim leleges appellati: per quos amnis cephalus defertur i mare. Oppida opuns: unde opōtinus sinus: ginusæ phocidis. In littore unum daphnus. Introrsus autē larisse: clatea: & in ripe cephalis (ut diximus) ilea delphosq; uersenemis & hyampolis. Rursus in locroꝝ ora: i qualyrmyna: tronium: iuxta quod boagrius amnis defertur i mare. Oppida nariçū: alope: scarpia. Postea maliacus sinus ab incolis dictus in quo oppida halcyone: econia: phalarna. Doris deinde

in qua sparchos: erineon: bolon: pindus: cythinū. Doridis a tergo mons est cœtha. Sequitur mutatis sæpe noibus hemonia: Eadē pelagium argos. Hellas eadem thessalia: & driopis sēp a regibus cognōiata. Ibi genitus rex noie grætus a quo græcia. Ibi Hellenes a quo hellenis. hos eodē Homerus tribus noibus appellauit myrmidonas & hellenas & æcheos. Ex iis phthiotæ nolantur dorica accolentes. Eorū oppida æchinus in faucibus sperchii fluminis. Thermopylarū angustia: quo argumento quattuor milia passuum in heraclea trechin dicta est: mons ibi calidromus. Oppida celebria hellas: halos: lamia phthia: arne.

Thessalia. Ca. viii.

IN thessalia aut̃ annis orcomenus minilus antea dictus. Et oppidū alimō ab alijs elmon: atrax palamna fons hipertia. Oppida theræ: quæ a tergo pierus ad macedoniā protenditur: larissa: gomphi: thebæ thessaliæ: nemo preleō: sinus pagaficus. Oppidū pagafas: idem poſtea demetrias dictū: tricea. Pharfalici cāpi cū ciuitate libera crannon ilerita. Montes phthiotidis nympheus quōdā copiaro naturæ ope spectabilis. Buzigeus: donaceſa: bromius: daphus: achimaron: athamas: stephane. In thessalia sūt quattuor atq; triginta mōtes quorū nobilissimū cercetū: olympus: pierus ossa: cuius ex aduerso pindus & othris laphytas sedes ad occasum uer gentes. Ad ortus pelios omēs theatrali mō inflexi caueatis ante eos septuagintaq; urbibus. Flumina thessaliæ apidanus: phœnix: enipheus: onochonus: laminissus. Fōs neſſeis. Lacus beibeis: & ante cūctos claritate peneus ortus iuxta gomphos: interq; ossam & olympū memorala cōuale defluens quingentis stadiis dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursū tempe uocātur quinq; miliū passū longitudine: & ferme sex latitudine ultra unum hoīs atollentibus se dextera leuāq; leniter conuexis iugis. Intus sua luce uiridare allabitur peneus uiridis calculo: amœnus circa ripas gramine: canorus aut̃ concentu. Accipit annem orcon: nec recipit: sed olei mō supnatatē (ut dictū ē ab Homero) breui spatio portatū abdicat. Pœnales aquas dirisq; genitas a regentis suis miseri recusat.

Magnesia. Ca. ix.

THESSALIÆ annexa magnesia est: cuius fons libetra. Oppida armeniu: pyrrha: meton: olizon. Promōtoriu: iepias. Oppida casiana: spalaria. Promōtorium cantū. Oppida melibœas: rhybus: erimne: hostium penei: oppidū omolium: orthetis: rhesis: pelinnathocum: achietricon: crannō: acarne: dorton: melite: phila: ceponio. Epiri. achaia. Attica thessaliæ in porrectū lōgitudō quadringētō octoginta miliū passū tradit. Latitudo. cclxxxvii. miliū.

Macedonia. Ca. x.

MACEDONIA postea. cl. populorū duobus incluta regibus quōdāq; terrarū iperio: emathia antea dicta. Hæc ad epiroticas gentes in solis occasum recedens post terga magnesiæ atq; thessaliæ infestatur a dardanis. Partem eius septēti ionalem peonia ac pelagonia ptegunt a tribalibus. Oppida eglesin quo mos sepelire reges. Beroa & in regione quæ pieria appellatur a nemore egidium: In ora heraclea. flumen apilas: oppida phina: oloros. Annis haliacmō. In trus haloritæ: uallei: philacet: cyrrhestæ: thirissei. Pella colonia. Oppidū stobici ciuiū ro. Mox antigone europus ad axiū amnem: eodemq; nomine annis p quo i rhedias fluit: scydra: phordea: emiona: gorgidone. Mox i ora ichne: fluuiū axiū. Ad hūc finē dardani: tresses: pieres: macedonia accolunt. Ab hoc ane peoniæ gentes: paroeci: heordenſes: halmopi: pelagones: mygdones. Mōtes rhodopes: copius: orobellus. Dein præiacente græmio terrarū arcus: alchion: chenses: idomenenses: doberienſes: trienſes: allatenſes: acclanſtenſes: morilli: garreti: lyncestæ: enoriceni: & mātrini liberi: atq; oreſtæ colonia: bullidenſes: cdienses: xylopolitæ: corisei liberi: heraclea: scyntiga: timphei: coronei. In ora sinus macedonici oppidum calastia: & intus philerof: lethe. Medioq; flexu litoris thessaloniciæ liberæ cōdictionis. Ad hāc a dyrrachio. c. xliii. miliū passū thermæ. In thermico sinu oppida dicea: padina: dera: leione. Promōtoriu chanaſtreū. Oppida palene: phlegra. Qua in regione mōtes hypsizoros: epirus: alchione: leuon: ne. Oppida nissos: phryx: eleon: meade: & hippaleſis: isthmo quondam portice nunc casian: dria colonia: arthemul: olypiuxi sinus: metberna. Oppida ifcella: ampelos: torone: loggofte: des: fretūq; Mōs atton quem Xerxes rex persarū cōtinētī abſcidit in longitudine passū mille quingentorū. Mōs ipse a planicie excurrit i mare. lxxv. milia passuum. Ambitus radice. cl. M. colligit. Oppidū in cacumine fuit acroton. Nūc sūt uranopolis: paleotriū tyrfus: oleon: apollonia: cuius incolæ macrobiū cognōiant. Oppidū cassera: faucesq; a latere isthmi. Acārus: istria: gyrassitonia: heraclea. Regio mygdoniæ subiacens. In qua recedētes a mari apollonia: arethusa. In ora rursus posidium: & sinus cū oppido cermoro a phipolis. Libera gens bysalthæ. Dein macedoniæ terminus. Annis strimon ortus in emo. Memorādū in septem lacus eū fundi priusq; dirigat cursum. Hæc est macedonia terrarū imperio posita quōdam. Hæc asiam: armenia: iberiam: albania: cappadociā: syriam: ægyptū: taug: caucasiū transgressa. hec i bactris: medis: persis dominata toto oriente possessa. hæc etiā indiæ uictrix p uestigia Liberi patris atq; Herculis tagata. hæc eadē est macedonia: cuius uno die Paulus Aemilius imperator noster. lxxii.

urbes direptas vendidit. tantam differentiam fortis præstiteri duo homines.

Thracia. Ca. xi.

Thracia sequitur inter ualidissimas europæ gentes in strategas quinquagita diuisa. Populus eius quos noiare nō pigeat. Annem strimonē accollunt dextero latere dēlelethæ & medi bysalthas usq; supradictos. Leuo digerri. Bessosq; multa noiā ad nēstum annem pan-
gei mōtis ima ambientem: inter heletos: diobelos: carbilefos: inde brīas: aphēos. Adomātel
o dryas: gens infundit hebrum accolentibus: carbiletis: pyrogeris: drugeris: scenistis: bisalthei
benis: corpillis: botiets: edonis. Eodem sūt in tractu syaletæ: priætæ: dobāgæ: thynicæ: lal-
tæ maiores emo.: minores rhodope subditi. Inter quos hebrus amnis. Oppidum sub rhodope
pencropolis antea mox a cōditore philippopolis: nunc a situ terminū dicta. Emi excelssitas
lex. M. p. subitur. Aueria eius & in istrum deuexa meli. getæ: aoti: gaugdæ: clariæq;. Sub iis
carrei farmatæ: quos areates uocāt. Scytæq; & circa pōti littora morlenæ: scitonie: quæ Or-
phei uatis genitores optinent. Ita finit ister a septētrione. Ab ortu pōtus ac ppontis. A meri-
die ægeum mare: cuius in ora astrum dē: apollonia. cesimna: neapolis: batos. Intus Philippi co-
lonia. Absūt a dyrrachio. cccxxv. scotusa: dypiros ciuitas. Nēsti amnis hostium. Mōs pagenti:
heraclea: olyntos. Abdera libera ciuitas. Stagnum bistonum & gens. Oppidū fuit tyrida Dio-
medis equos stabulis dirum. Nunc sunt diceæ: ismaron: locus parthenion: phalesina: maronea
prius ortagurea dicta. Mōs serium & zonetum. locus doriscus centū uigiti milia boium capax.
Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitū. Os hebrei. Portus tentoris. Oppidum enos libe: cum Po-
lydori tumulto. Ciconum quōdam regio. A dorisco icuratur ora ad macrōticos centū uigintidu-
osq; milia passuum. Circa quem locum fluuius melas: a quo sinus appellatur. Oppida ciplēlabis
ætē macrōticos dictum qui a propōtide ad meleā sinum inter duo maria porrectis muris. pcur-
rentem excludit cherōnēsum. Nāq; thraciæ altero latere a pōtico littore incipies ubi ister am-
nis imergitur: uel pulcherrimas in ea parit urbes habet istropolin: milesiog: tomos. Scatlin. q;
quæ ætē aceriētis uocabatur. heracleam habuit & bizonē terræ hiatu raptā. Nunc habet dio-
nysiolipin crunon ætē dicta. Alluit ziras amnis. Totum eū tractum cynthæ arotēres dicti te-
nuere. Eos oppida aphrodisias: libistos: zigere: brocobe: eumeneda: parthenopolis: gerania.
Vbi pygmeos gens fuisse proditur: quos garizos barbari uocant: credūtq; a gruibz iugatos.
In ora a dionysiolipi est odesius milesiog. Flumen panisus. Oppidum tretanag: locus. Mons
emus uasto iugo. p. cumbens in pontum. Oppidum habuit i uertice aristetum. Nunc in ora mē-
sebrin: anchialam ubi mēsebria fuerat. Alticæ regio habuit oppidum antium nūc est apollo-
nia. Flumina panisus: riras: stearus: orosines. Oppida tinias: halmidesos: deulcon cum stagno
quod nūc deultum uocant. Vteranog: phynopolis iuxta quā bosphorus. Ab istri ostio ad os
ponti passuum qngentog. lv. M. alii fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad mūz supra-
dictum: cl. ab eo ceron est. cxxvi. M. Sed a bosphoro sinus casthenes. Portus senum: & alter q;
mulies cognouit. Promōtorium chrysoferas in quo oppidū bizātium liberæ cōdictōis: an-
tē lygos dictum. Abest a dyrrachio. d. cxi. M. passuum. Tātum patet lōgitudō terræ: inter
hadriaticum mare & propontidem. Amnes bythinias: pidaras siue tidas. Oppida selimbria pe-
rinthus latitudine ducentog: pedum continēti ānexa. Intus bizia arx regum thraciæ a Terei ne
fasto crimine inuisa hirundinibus regio: celica: colonia flauiolipolis: ubi antea zela oppidum uo-
cabatur. Et a binzie quinquagita. M. passuum apros colonia: quæ a philippis abest. clxxxviii.
M. p. Ad in ora amnis eginus. Oppidum ganos fuisse fertur & lysmachia. Iam in cheronnefo.
alius nāq; ibi isthmus angustias similes eodē noiē & pari latitudine illustrāt: duæ urbes utrūq;
littora haud dissimili modō tenuere. Pictiæ a propontide: cardia a melane sinu. haec ex facie lo-
ci noiē accepto utrūq; comprehendat. Post haec ē lysmachia qng. M. passuū a longis muris.
Cherōnēfos a ppōtide habuit tyristasin: critonē. scissā flumini ego appositā. Nūc habet a colo-
nia a ppontide. xxii. M. sefto: & ex aduerso colonie pharianæ. Et hellepontus septē ut dixi-
mus stadus europæ ab asia diuidens illic inter se contrarias urbes habet: in europa callipoln &
sefton. In asia lampfacum & abydon: Dein promōtorium cheronnefi mastusia aduersum figeaco
cuius in fronte obliqua cynossēma: ita appellatur Hecubæ tumultus: statio acheroti. Turris
& delubrum Protefsai. Et in extrema cheronnefi fronte quæ uocatur eleum oppidum eleus. De-
in petenti melanem sinum portus cēlos: & panhormus & supradicta cardia. Tertius europæ
sinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos thraciæ edonis: gygemoros: meri-
tus: melāpillus. Flumina i hebrum cadentia bargus: suemus. Macedoniae helleponti
lōgitudō supradicta. Quidā. d. cxx. M. faciunt. Latitudo. cclxxxiii. M. est. Aegeo mari no-
men dedit scopulus inter tenum & chium uerius q; insula ex eo noiē a specie capræ: quæ ita a
graecis appellatur repente in medio mari exiliens. Cernunt eum a dextra parte andrum nauigā-
tes ab achaia dixi ac pestifera. Aegei pars myroodatus appellatur ab insula parua quæ cernitur
macedoniā a geresfo petentibus haud pcul euboæe caristo. Romani omia haec maria duobus

Insulæ inter eas terras inter quas creta: euboia: cyclades: sporades: mæotis

Infula inter eas terras inter quas creta: euboica: cyclades: sporades: mæotica: hellæspontica: pontica: mæotidis: dacica: salmatia: scythica. Ca. xii.

Infula aut ex aduerso theprotia: a butroto. xii. M. passibus. Eadem ab acrocerauniis quinquaginta. M. cum urbe eiusdem nominis corcyra liberæ ciuitatis & oppido cassiope: tēplogi cassii louis passuum: lxxxvii. M. in lōgitudine patens. Homero dicta sphaera & pheacia. Callimacho etiam drepane: Circa eam aliquot. Sed ad italiā uergens thoronos: ad leucadiam paxos duæ quinq. M. dicretæ a corcyra nec procul ab iis. Ante corcyram ericusa: marathea: elaphusa: maltace: trachie: pytionia: pthichia: taracie. Et a phalacro corcyra: p̄mōtorio scopulus in quē mutatā Vlyxis nautem a simili specie fabula est. Ante leucadiam sībora. Inter leucadiā autem & achainam permultæ: quas teledoides eadē quæ thapbiaz ab incolis ante leucadiā appellatur: saphiosis: arnoxia: primeffa. Et ante ætoliā echinades: ægialia: cotomis: thyatira: goariss: dioryssia: cirnus: chalcis: spinara. myffus. Ante eas in alto cephalenia: zacynthus: utraq; liberæ. Itachas: dulichium: famos: crocilea: paxos. Cephalenia quōdam mēla dicta. xi. M. passū abest: circuitu pater. xliiij. M. Same diruta a romanis adhuc tamē oppida tria habet. Inter hæc & achainam cum oppido magnifica & fertilitate præcipua zacynthus aliquando appellata hyrie ce: phalanæa a meridiana parte. xxii. M. abest: mōs elatus ibi nobilis. Ipsa circuitu colligit. xxxvi. M. Ab ea ithaca. xii. M. distat. In qua mōs neritus. Totā uero circuitu patet. xxv. M. passū. Ab eo araxum pelopōnēsi. p̄mōtorio. xii. M. pas. Ante hæc in alto asters. Prothe ante za: cinthum xxxv. mil. passū. In eurū uentum strophades duæ: ab aliis plotæ dictæ. Ante cephaleniam letoia. Ante pilum. iij. spageta: & toridæ ante melfensem cōnsum. In sinu alio thestirides. In Iaconico tegania: corthon. Cythera cum oppido antea p̄phyriss appellata. Hæc sita ē a maleæ p̄mōtorio. v. mil. passū ancipiti p̄pter angustias ibi nauū ambitu. In argolica pythiua: in ne: ephire cōtra hermonium agrum tiparentus epiropia colonis: aristera cōtra troezenum caulauria quinquaginta mil: pa. distans a plateis. bellina: lasia: baucidas. Cōtra epidaure ceti: phalos: pytionelos. vi. mil. passuum abest a continēte. Ab hac egina liberæ cōditionis. xvii. mil. passuum. cuius. xx. mil. passuum nauigio est. Eadem aē a p̄reco athensium portu. xii. mil. passuum abest ante enone uocitata. Spiro p̄mōtorio obiacent eleusa: dendros: graugiae duæ: cetiæ: duæ selacofa: dacēchris: salspis: sephem. Et i megaro sinu ethrurides quattuor. Egipti aut. xv. passuum a cythera. Eademq; a crete phalarina oppido. xxv. mil. passuum. Ipsa creta altero latere ad austrum: altero ad septētrionem inter ortum & occasum quæ porrigitur cētum urbiū clara fama. Dosiadef eam a creta nimpha hēspertidis filia. Anaximāder a rege cures: tum. Pithitides: Malotes Cretas primū aerā dictā: deinde posteri cureti appellauerunt. Et macaron nōnulli a tēperie celli appellatam existimauere. Latitudine nūq; quinquaginta mil. passuum excedens: & circa medium sui partē maxime patens. Lōgitudine implet. cclxx. mil. passuum. Circuitu. d. lxxxix. & cētesq; se in creticum pelagus ab ea dictum: quā lōgissima est ad orientē sāmōnium. p̄mōtorio aduersum rhodo. Ad occidentem ip̄i metopon cyrenas uersus expellit. Oppida eius infingia palafene: cleas: cyllanum: pergamū didon: minoum: aipteron: pantomatrium: amphim alia: rhitima: parnomii: cyteuē: apollonia: matiū: heraclia: miletoss: a pelæ: hierapicna: lebana: hierapolis. Et in mediterraneo cortina: ephestum: gnofus: polirenum: myrina: lycatus: rhamdus: lictus: dium: asium: phileros: rhibion: coladas: sphere: olypifos: laspha: eleuterne: therapne: manathusa: githifos & alios circiter. lx. oppidō memoria extat. Montes ca: difus: idæus: ditineus: crocus. Ipsa abest a p̄mōtorio suo quod uocat ip̄i metopon: ut p̄dit Agrippa a cyrenas. p̄mōtorio phicite. ccxv. m. p. Item cadisto. a meleo pelopōnēsi. lxxx. A carpatō infula promontorio sāmōni. lx. mil. in fauonium uentū. Hæc inter eā & rhodum i teriac. Reliqua circa eam ante pelopōnēsum duæ cosicæ: totidem milæ & a latere septētrionali dextera cretam habent. Contra cydoniā leuce: & duæ budræ. Contra matium dria. Cōtra itanum promontorium onifa leuce. Contra herapycnam cryfa gaudos. Eodē tractu op̄hus fabuto: arantus circūuectisq; ip̄i metopon: tres acaulagos appellatæ. Hæc ante sāmōnium promontorium phocæ: plachia: sirindes: nauolocos: armedon: zephire. Ac in belladæ etiānum in aegeo lycades scarpia corefa: phocasia: complureq; aliae ex aduerso atticæ fine oppidis & iō ignobiles. Sed contra eleusina clara salamis ante eā p̄lytalia. A funio uero helene. v. mil. passuum distans. Dein coos ab ea totidem: quā nostri quidam dixere ceana. Graeci & dydrulā aulam euboea: quingētis longa stadiis fuit quondam: mox quattuor fere p̄tibz quæ ad boetiā uergebat eodē mari deuoratis. Oppida habet reliqua iulida: cartheia. Intercidere cereffa. phocessa. Ex hac profectam delectationi foeminis uisum auctor est Varro. Euboea & ipsa aulæ

boetiae & a modico interfusente euripo ut ponte iungatur ad meridiem promotoris duobus ger-
 raſto ad atticam urgente & ad helleſpontum caphareo ignis: a ſeptentrione ceneo. nuſq; la-
 titudine ultra. xl. mil. paſſuum extendit nuſq; infra. xx. mil. contrahit. Sed in longitudinē uni-
 uerſae boetiae ab attica theſſalia uſq; præſentā in. d. mil. paſſuū. Circuitu uero. cccxv. abeſt
 ab helleſponto parte caphare. cccxv. urbibus clara quondam pyrrha: portamo: neſſo: ceritho
 oreo: dio: edeplo: achalia: nūc chalcide. Cuius ex aduerſo in cōtinenti auſſe eſt geraſto: cretrias
 cariftoſ: oroſtane: oritano: artemiſia: cū fonte arethufa flumine lelāto aquifq; calidis quae elo-
 pia uocantur. Caryſtus nobilis notiorq; tamen marmore caryſtio ante uocitata eſt chalcodo-
 tis: aut macris ut Dionyſius & Ephorus tradunt. Vt Ariſtides macra. Vt Callidemus chalcis
 aere ibi primū reperto: Vt Menechinus ambatias. Vt poetae uulgo aſopis. Extra eā i myrtoo
 multae: ſed maxime illuſtres glaucōneſoſ: & begilia: & a promōtorio gerefſto circa delum i or-
 bem ſitae. unde & nomen traxere cyclades. Prima earū ādruſ cū oppido abeſt a gerefſto. x. mil.
 paſſuum. a ceo. xxxix. mil. Ipſam Myrſilus cauron deinde antandron cognōiatam tradit. Calli-
 machus laſſiam. alii nonagriam: hydrufam epagrin. Patet circuitu. xciii. mil. p. ab eadem ādru
 paſſus mille. & a delo. xvii. mil. Tenos cū oppido. xv. mil. paſſuū porrecta. Quā ppter aquas
 abundantia Ariſtoteles hydrufam appellatam ait: aliqui ophiuſam. Cæterae mycone cū mōte
 dimaſto a delo. xvii. mil. paſſuū. Scyros ſiphnus ante eropia & acis appellata circuitu. xxviii:
 mil. paſſ. ſeriphus. xii. p. rapēſinthus citanos. Ipſaq; longe clariffima cycladū media a templo
 Apollinis & mercatu celebrata delos: quae diu fluctuata (ut proditur) ſola motū terrae nō ſen-
 ſit ad. M. Varronis ætate. Mutianus prodidit bis concuſſam: Hanc Ariſtoteles ita appella-
 tam prodidit: quoniā repente apparuerit enata. Egloſthenes cynthia: alii ortygiā: aſteria: la-
 giam: cerhā: mydia. cynethū: pyrpilen igne ibi primū reperto. Cingitur qnq; mil. paſſuū. aſſur-
 git cintho monte. Proxima ei rherene: quā Antichides celadufam uocat. Item arthemite Hel-
 ladiuſ. Scyros quā circuitu patere. xx. mil. paſſuum prodidere ueteres. Mutianus. clx. Olea-
 rus: paros cū oppido ab delo. xxxviii. mil. marmore nobilis quā primo plateam poſtea minoi-
 da uocarunt. Ab ea ſepties qngenta naxus a delo. xviii. mil. cū oppido quā ſtrogylen: dein di-
 an: mox dionyſiada a uineas: fertilitate: alii Siciliā minorem aut callipolin appellarūt. Patet cir-
 cuitu. lxxv. mil. paſſuū: dimidioq; maior eſt q; paros. Et haec uenē cycladas ſeruant. Cae-
 teras quae ſequūtur ſporades. Sūt at hellena: phocufa: hecaria: ſchinuſa: polegrados. & a naxo
 decē & ſeptē. mil. paſſuū icaros: quae nomen mari dedit: tantūdem ipſa i lōgitudine patens cū
 oppidis duobus tertio amiſſo ante uocata doliche: & maris. & ichthiufa. Sita eſt ab exortu ſol-
 ſticiali delo quinquagita. mil. paſſuū. Eadem a ſamo. xxxv. mil. Inter euboeam & andrū. x. mi-
 paſſuū fretō: Ab ea gerefſu. xcii. mil. qnq; agita paſſuū. Nec deinde ſeruari poteſt ordo. Acer-
 uatim ergo ponentur reliquae. Scyros a naxo. xiiii. mil. paſſuū Homeri ſepulchro ueneranda.
 Lōgitudinis. xxv. mil. ātea phoenice appellata. Odua latandro gyaros cū oppido circuitu. xii.
 mil. paſſuum prope. Abeſt ab andro ſexagita duos. mil. paſſuū. Ab ea ſyrnos. lxxx. mil. paſſu-
 um. Cynethus atelos ungueto nobilis a Callimacho agathuſa appellata. Donyſa: pathmos cir-
 cuitu. xxx. mil. paſſuum. Caruſa lebinthus: gyrus: cynara. ſycinus quae antea cenos. cheratia
 quae onus: caſos quae aſtragale: cimolus quae echinuſa. Melos cū oppido quā Ariſtides mibli-
 da appellat. Ariſtoteles zephyriā. Callimachus mimallida. Heraclides ſiphnū & actiā. Hæc i
 ſulae rotūdiſſima ē. Poſt machia: hiſpe quodā patage: & ut alii platage nūc amorgos polyegal.
 Philitera cū primū emerſit caſiſte dicta. Ex ea auuſſa poſtea theraſia atq; iter duas enata. Mox
 automate. eadē hiera enata. Diſtat ios a thera. xxv. mil. p. Sequit̄ lea: aſcania: canaphe: hippu-
 rus: hippurtuſa: aſtipalea liberae ciuitatis circuitu. lxxviii. mil. p. Abeſt a cadifto crete. cxxxv.
 mil. ab ea platea. lx. mil. Vnde caminia. xxxviii. mil. Azibinta: ſaniſe: atragia: pharmauſa: te-
 chedia: chalcia: calymna: In qua oppidū co. Coreſia: olomnos. A qua carpatum quæ nomē car-
 patio mari dedit. xxv. mil. paſſuum. Inde rhodum africa uento. l. mil. paſſuū. A carpatio ad ca-
 ſon. vii. mil. A caſſo ſāmoniū cretæ promōtorium. xxx. mil. In euripo aut euboico primo fere
 introitu petaliæ. iiii. in ſulæ & in exitu atlante cyclades: & ſporades. ab oriente littonibus ica-
 riis aſiæ. ab occideme myrtoſis atticæ. a ſeptētrione ægeo mari. a meridie cretico & carpatio i
 cluſæ. cc. mil. paſſuū i longitudinem: & per. cc. mil. i latitudinem iacēt. Pagaficus ſinus ante ſe
 habet eutyſiam: & cynetum: ſyrum ſupradictam. Sed cycladū & ſporadū extimā gerontia: ſca-
 diram: thermeuſiam: iſrheſiam: ſylymniām: eudemia: neā: quæ Mineruæ ſacra eſt. Athos ante
 ſe quattuor parethū cum oppido quodam enonium dictā nouē mil. paſſuum: ſcyathū. xv. mil.
 imbrum cum oppido. lxxviii. mil. p. Eadem abeſt a maſtuſia cheroneſi. lxxv. mil. paſſuū: ipſa
 circuitu. lxxii. mil. p. Perfunditur amne illiſo. Ab ea lemnos. xxii. mil. quæ ab atho. lxxxvii.
 mil. Circuitu batet. xxii. mil. d. paſ. Oppida habet ephēſiam & myrinam: in cuiuſ ſore ſolſticio
 athos eiactulatur umbram. Ab ea thafos libera. vi. mil. paſſuum: olim eria uel etria dicta: Inde
 ab dera a cōtinenti. xxii. mil. paſſuum: ad othos. lxii. mil. tantūdem ad inſulam ſamothracem:

quæ libera ante hebrum ab imbro xxxii. mil. a lemno xxii. mil. d. attollitur mōte saoce x. mil. passum portuosissima olum. Callimachus eam antiquo noīe dardaniam nominat: inter cheron nesum & samothracen utrinq; fere q̄ndeci mil. Halonesos ultra gethōne: lamponia: apēcōne: sus haudprocul a cælo. Cherōnēsi portu & quædā ignobiles: desertis quoq; reddunt ī hoc sinu quaz uix iueniri potuerunt noīa. Desticos iarnos: cyssiros: carbrusa: calathulsa: scylla: dialeon: dicta melāria: drachāō: aronēfus: diehulsa: scapos: capheris: melateæ: cantirō: phaterūnefō: pateriascalete: neriphus: polēdos. Quartus e magnis europæ sinus ab helleponto incipiens mæotis ostio finitur. Sed totius pōti forma breuiter amplectenda est: ut facilius partes noscātur. Vastum mare præiacens aliæ & ab europa porrecto cherōnēsi littore expulsum angusto meatu irrupit in terras septem stad. (ut dictum est) interuallo europam auferens aliæ: quas angustias hellepontonum uocāt. Hac Xerxes persæ rex cōstrato in nauibus pōte duxit exercitum. Porrigitur inde tenuis euripus. lxxxvi. mil. pas. spatio ad urbem priapum aliæ: qua magnus Alexander transcendit. Inde expatiatur æquor: rursumq; in arcum coit laxitas. Propōtis appellatur. Angustæ thracius bosphorus latitudine. d. passuum: qua Darius pater Xerxis copias pōte trāsexit. Tota ab helleponto lōgitudo cc. mil. xxxix. mil. passuū. Dein uastum mare. pontus axenus qui quondā annexus lōge refugientes occupat terras: magnosq; littos flexu retro curuatus ī cornua ab iis utrinq; porrigitur ut sit plane arcus scythici forma. Medio flexu iungitur hostio mæotici lacus cimerus bosphoros: idos uocat. ii. mil. d. passuum latitudine. At inter duos bosphoros thracium & cimerium directo cursu ut auctor est Polibius. d. passus iter sunt. Circuito uero totius pōti uitēs semel milia ut auctor est Varro & fere ueteres. Nepos Cornelius. ccc. mil. l. adicit. Artemidorus uitēs nouies decē nouē mlia facit. Agrippa. xxxii. lx. mil. Mutianus xxviii. lxx. mil. Simili mō europæ latere mensurā alii quattuordecies lxxxviii mil. pas. determinatere. Alii undecies lxx. mil. M. Varro adhuc modū metitur. Ab ostio pōci apoloniæ. clxxxviii. mil. d. pas. Calatin tantūdem. Ad ostium istri. cxv. Ad berystene. cl. mil. Cherōnefium heraclidæ oppidum cclxxv. mil. pas. Ad panticapēū quod aliqui bosphorū uocāt: extremū in europæ ora cc. mil. xxii. d. quæ sūma efficit xiii. mil. xxxvi. mil. d. Agrippa a bizantio ad flumen istrum d. lx. Inde panticapeum d. cxxx. Inde lacus ipse mæotis tanais amnem ex ripheis mōtibus defluentem accipiens nouissimū iter europam aliq; sinē. xliii. mil. vi. mil. circuito patere tradit. ab aliis xi. mil. xxv. Ab hostio eius tanais ortum directo cursu. ccc. lxxv. mil. passus esse cōstat. Accolæ sinus eius in mentione thraciæ dicti sunt istropolin: inde ostia istri. Ortus hic in germaniæ iugis montis arnobæ: ex aduerso taurici galliæ oppidi: mul- tis ultra alpes milibus: ac per innumeras lapsus gentes dantubii noīe immenso aquæ: auctū & un- de primū illyricum alluit iter appellatur: sexagita annibus receptis: medio ferme numero eoz nauigabili in pōtum uastis sex fluminibus euoluitur. Primū ostium pæces: mox ipsa peuce isu- la: in qua proximus alueus appellatus xix. mil pas. magna palude sorbetur. Ex eodē alueo & su- per istropolin lacus gignitur. lxxii. mil. pas. ambitu: halmirim uocant. Secundum ostiū naracisto- ma appellatur. Tertium calostoma iuxta insulam farmaticam. Quartū pseudostoma & insula co- nopodiabasis: postea boristoma & spireostoma. Singula aut ora tanta sunt ut prodatur in. xl. mil. pas. lōgitudinis uinci mare: dulcemq; intelligi haustum. Ab eo in plenā quidē oēs scytaz sūt gētes: uarie tñ littori appositæ tenere alias gethæ dacia romanis dicti. alias farmatæ a græ- ci laurimatæ: eoz phamoxobii aut corfi: alias scythæ degeneres & a seruis orti: aut troglody- tæ: mox alani & toxolani. Supiora at iter danubiu & hycinū saltum usq; ad pannonica hyberna carunt germanozq; ibi cōfinium. Cāpos & plana tagyges: farmatæ uero mōtes & saltus. Pulsi ab his daci ad pathissum amnem amoros siue duria est a sueuis: regnoq; uanniano dirimēs eos. Ex aduerso basternæ tenent: haliq; inde germani. Agrippa totū eum tractum ab istro a d oceanum bis ad decies centum milia passus: in lōgitudine quattuor milibus quadringentis. In latitu- dine ad flumē usq; a desertis farmatæ. pdicit. Scytaz nomē usq; quazq; trāsit ī farmatas atq; germanos. Nec aliis prisca illa durauit appellatio: q̄ qui extremi gentiū hāc ignoti prope cæ- teris mortalibus degunt. Veq; ab istro oppida crenne scepolium. Montes macrocrēnius clarus Amnis tyra oppido nomen imponens: ubi antea ophiula dicebatur. In eodem insulam spatiosā incolunt tyragetæ. Abest a pseudostomo istri ostio cxxx. mil. Mox astæcæ cognōies flumini. ultra quos erobizi: flumen rhodæ: sinus saggarius: portus ordesus. Et a tyra. cxx. mil. passuū flumē bonistenes: lacusq; & gēs eodē noīe: & oppidum a mari recedēs xv. m. passuum. Olbio- polis & miletopolis antiquis noibus. Rursus in littore portus achæoz. Insula achillis tumulo eius uiri clara. Et ab ea cxxv. mil. pas. peninsula ad formam gladii in trāsterum porrecta exer- citatione eiusdem cognōiata dromos achileos. Cuius lōgitudinem lxxx. mil. passuum tradi sit Agrippa. Totum enī tractum fardi scythæ & scyraci tenent. Inde siluestris regio: hyleum ma- re quo alluitur cognōiant. Enæadlōæ uocantur incolæ. Ultra p̄ticipes amnis cui noma tās & georgos differtmat. mox acēsinus. Quidā panticapem cōfluere intra olbiam cum borystene

tradunt. Diligentiores hypanin tanto errore eorū qui illum in asiæ parte prodidere. Mare subit
 vasto recessu donec quinq; mil. paf. intervallo absit a mæotide vasta ambiens spatia multaq; gētes.
 Sinus garcinites appellatur: flumen placyris. Oppida nauarū goricæ. A tergo lacus buges fossa
 missus in mare. Ipse buges a coreto mæotis lacu sinu petroso discluditur dorso. Recipit amnes
 bugem: guerrum hypanin: ex diuerso uenientes tractu. Nam guerrus basilidas & nomadas se
 parat. Hypanis per nomadas & hyleos fluit manu facto alueo i bugē: naturali i coretū. Regio
 scythiæ sedica noiatur. Sed a carcinite taurica incipit: quoddā mari circūfusa & ipsa: quæ nunc
 iacent cāpi. Deinde uastis attollitur iugis. Triginta sunt eorū populi. Ex iis mediterranei xxviii.
 Sex oppida ergocyni: caraseni: astyrani: tractari: arcisali: tecali: caliori. Iugum ipsum scytho/
 rauti tenent. Clauduntur ab occidente cherōneso: ab ortu scythiffa laucis. In ora a carcinite op/
 pida tagræ i ipsis angustis peninsulæ. Mox heraclea cherōnesus libertas a romanis donatum.
 Megarice uocabatur antea præcipui nitoris i toto eo tractu custoditis græciæ moribus: quæque
 milibus passuum ambiente muro. Inde parthenium promūtorium taurorū ciuitat placia. Symbo/
 lum portus. Promōtorii criu metopon aduersum carābico asiæ promōtorio per medium eui/
 num percurres clxx. mil. passuū intervallo. quæ maxime rō schytici arcus formam efficit. Ab
 eo taurorū portus multi & lacus. Oppidū theodosia a criu metopo. cxxii. mil. paf. A cherōneso
 cxlv. mil. Ultra fuere oppida cyte: zephirum: acre: nymphēū: dia. Restat lōge ualidissimū in
 ipso bosphori introitu pātipetū miletiog: a theodosia mille xxxv. passuum: a cimero uero oppi/
 do trās fretum sito mille. d. ut diximus spatium. Hæc ibi latitudo asiam ab europa sepat: ea q;
 ipsa pedibus plerunq; peruia glaciato freto bosphori cimerii. Latitudo xii. d. passuum. Oppida
 habet hermilium: mirmetium: & intus insulā alopecē. Per mæotin āt ab extremo isthmō: qui
 locus taphræ uocatur: ab ore bosphori ducenta sexagita milia passuum lōgitudō colligitur. A
 taphris per cōtinentem itroffus tenent aucthetæ: apud quos hypanis oritur. Neuri: apud quos
 borysthenes: geloni: tugafetæ: budini: basilidæ: & ceruleo capillo agathyrsi. Sup eorū nomades
 Deinde antropophagi. A bute super meotin sauromatæ & hessedones. At per oram ad tanain
 usq; mæote a quibus lacus nomen accepit. Vltimiq; a tergo eorū arimaſpi. Mox riphei mōtes.
 & assidu nuiis casu pinnaq; similitudine pterophoros appellata regio: pars mūdi dānata a natu/
 ra regū: & densa meria caligine: neq; in alio q̃ rigoris opere gelidiq; aquilonis cōceptaculis. Po/
 ne eos montes ultrāq; aquilonem gens foelix (si credimus) quos hypboreos appellauere annoſo
 degit æuo: fabulosis celebrata miraculis. Ibi credūt esse cardines mundi: extremiq; syderū am/
 bitus: semestri luce & una die solis auerſi: nō ut imperiti dixere ab ægnoctio uerno in autūnū.
 Semel in anno solstitio oriuntur iis soles: brumaq; semel occidunt. Regio aprica: foelici tempe/
 rie: omni aſiatu noxio carens. Domus iis nemora luciūq; & deorū cultus. Viriū gratiq; discor/
 dia ignota: & ægritudo omis. Mors nō nisi satietate uitæ epularis: delibutiq; senibus luxu ex/
 qua dā rupe in mare salientium. Hoc genus sepulturæ beatissimū. Quidā eos in prima pte asiæ
 littorē posuere non in europa: qui sunt ibi similitudine & situ attacori noſe. Alii medios fecere
 eos inter utrūq; solem antipodum occasum exorientemq; nostrum: quod fieri nullo mō potest
 constare tam uasto mari interueniente. Qui alibi q̃ in semestri luce constituere eos ferere ma/
 tutinis: meridie metere: occidente sole foetus arborum decerpere: noctibus in specus condita
 diderunt. Nec libet dubitare de gente ea cum tot auctores prodant: frugum primitias solitos
 delon mittere Apollini: quē præcipue colunt. Virgines ferebāt eas hospitibus gentium p annos
 aliquot uenerabiles: donec uiolata fide in pximis accolæ finibus deponere sacra ea instituere.
 Hiq; ad conterminos deferretatq; ita delum usq;. Mox & hoc ipsum exoleuit. Sarmatiæ: scy/
 thiæ: tauricæ: omiſq; ab oristene amne: tractus lōgitudō. d. ccccxxx. mil. Latitudo. d. ccxvii.
 M. Agrippa tradita est. Ego incertam in hac terrarū parte mensurā arbitror. Veq; instituto or/
 dine reliqua huius sinus dicatur: & maria quidem eius nuncupabimns.

¶ Insulæ ponti. Ca. xlii.

Helleſpontus insulas non habet in europa dicendas. In pōto duæ. M. d. passibus ab euro/
 pa xlii. mil. ab ostio cyaneæ: ab aliis symplegades appellatæ: traditæq; fabulis inter se
 concurrī ſe: quoniā paruo discretæ intervallo ex aduerso intrātibz geminæ cernebātur: pau/
 lumq; deflexa atq; cōcuntium speciem præbebāt. Circa istrum apolloniatarum una lxxx. mil. a
 bosphoro thracio. Ex qua M. Lucullus capitoliū Apollinē aduexit. Inter ostia istri quæ eſſet
 diximus. Ante borysthenem achillea est supradicta: eadem leuce & macaron appellata. Hanc
 tempore hos demonstratio a borysthene c. xxxx. mil. ponit. a tyra. cxx. mil. a peuce insula. l.
 mil. Cingitur circiter x. mil. passus. Reliquæ in carcinitis sinu cephalonē: r̃hosphodū: amacra
 Non eſt omittenda multoq; opinio priuſq; digrediamur a ponto: qui maria omia interiora illo
 capite naſci non gaſcitano freto exſiſtimare: haud improbabili argumēto: quoniā æſtus ſemp
 e ponto profluens nunq; reciprocerat ad eundem. Deinde est ut extera europæ dicantur: trāſ/
 greſſiſq; in ripheos montes littus oceanī ſeptētrionalis in leua donec pueniatur gades legēdū.

Insulæ complures sine noibus eo situ traduntur. ex quibus ante scythiā quæ appellatur bāno, nias: unam abesse a scythiā dici cursu: in quā ueris temperie fluctibus electrū enciatur Timæus prodidit. Reliqua littora incerta signata fama. Septentrionalis oceanus: amalchiū eū Vecatæus appellat a parapanisio amne qua scythiam alluit. quod nomen eius gentis lingua significat congelatum. Philemon mortuarum a cimbris uocari: hoc est mortuum mare. Inde usq; ad p̄m̄c̄ tonum rubeas. Ultra deinde crenium. Xenophon lampacenus a littore scytharū tridui nauigatione insulam esse imenlæ magnitudinis baltiam tradit. Eandem Pythias basiliam noiat. Ferū & oonæ: in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuant. Alia in quibus equinus pedibus hoies nascantur. hippopodes appellati. Faneffioz alia in quibus nuda alioq; corpora prægrades ipsos aures tota integant. Incipit inde clarior aperiri fama ab gente ingeuonū: quæ est prima. In de germaniæ seu mons ibi imensus: nec ripheis iugis minor imanem ad cimbroz usq; promontorium efficit sinum: qui codanus uocatur refertus insulis: quas clarissima scādiatia est incomptæ magnitudinis. Portione tantū eius quod sit notum: hilleuionū gente quingentis incolente pagis: quæ alterz orbem terraz eam appellat. Nec est minor opinio eningia. Quidam hæc habitari ad uisulam usq; fluuiū a farmatis benedis: scythis: hyrris tradit. Sirum clylipenū uocari: & in ostio eius insulam latrin. Mox alterz sinum lagnum cōterminū cimbris. Promontorium cimbroz: excurrens in maria lōge peninsulam efficit: quæ haustifus appellatur xxiii. mil. passuum. Inde insulæ romanis armis cognitæ. Earz nobilissimæ burcana fabaria a nostris dicta a frugis similitudine sponte proueniētis. Itē glesfaria a fucino militiæ appellata a barbaris austera: nias: præterq; a stanā. Toto autē hoc mari ad scaldin usq; fluuiū germaniæ accollit gentes haud explicabili mensurā: tū immodica prudentium discordia est. Græci & qdam nostri xxv. mil. passuum orā germaniæ tradiderunt. Agrippa cū rhetia & norico lōgitudinē. de. mil. lxxvii. mil. p. Latitūdinē ducēta xlviii. milia.

Germaniæ. Ca. xliii.

Rhetiæ prope unius maiore latitudine: sane circa excessum eius subactis. Nam germania multis postea annis nec tota percognita est. Si coniectare permittitur haud multū ora de erit græcoz opinionioni: & longitudini ab Agrippa traditæ. Genera germanoz quæq; Vin delicti quoz pars burgūdiones: uarrinnæ: charini: guttones. Alterz gentis ingeuones: quorum pars cimbris: euton: a cauchoz gente. Proximi autē rheno isteuones: quoz pars cimbris mediterranei: hermiones: quoz seui hermūdun: chattj: cherulci. Quia pars peucini: basternæ su pradictis cōtermini dactis. Amnes clari in oceanū defluunt: gutallus iustillus siue iustilia: alius uisurgis amissus: rhenuz: mola. Intra uero nulla iherius nobilitate hercyniū iugū præter dñe

Insulæ in gallico oceano. Ca. xv.

In rheno autē ipso prope ceterum mil. passuum in lōgitudinē nobilissima batauoz: insula & cannebefatum: & alia frisoz: caucoz: frisiabonū: sturioz: morlatioz: quæ sternūtur inter helinū ac fleuū. Ita appellantur hostia in quæ effusus rhenuz ab septentrione in latus ab occidente in amnem mola se spargit. medio inter hæc chore modicū nomini suo custodiēs alued.

Britannia hibernia: Ca. xvi.

Ex aduerso huius situs britannia insula clara græcis nostrisq; montimentis inter septentrionem & occidentem iacet: germaniæ galliæ hispaniæ multo maximis europæ partibus magno intervallo aduersa. Albion ipsi nomen fuit: cum britaniæ uocarentur omēs de quibus mox paulo dicemus. Hæc abest a gesoriaco morinoz gentis littore proxime traiecto quinquaginta milia milium. Circuit uero patere triginta octo mil. passuum. lxxv. mil. Pythias & Isidorus tradūt. Triginta prope iam annis notitiā eius romanis armis nō ultra uicinitatem siluæ calidoniz pro pagantibus. Agrippa lōgitudinē octingentoz milium passuum credit esse. Latitudine m̄ trecentoz milium credit. Et eandem hiberniæ latitudinem. Sed longitudinē ducentoz mil. p. minorē. Super eam hæc lita abest breuissimo trāitu a siluæ gente xx. mil. passuum. Reliquæ mella. cxxv. mil. circuitu amplior prodit. Sunt autē hinc xl. mil. pass. ora des modicis inter se discretæ spatij. Septem acmodæ: & triginta hebudes: & inter hiberniā & britaniā mona: mēapia: ricnea: uedtis: silinus: andros. Infra uero siambis: & axantos. Et ab aduerso i germanicū mare sparsæ glesfariæ: quas electridas græci recentiores appellauere: quibz electrum nasceretur. Vltima omnium quæ memoratur tyle. In qua solstitio nullas esse noctes indicauimus cætri signum sole transeunte: nullisq; cōtra per brumā dies. Hæc quidā senis mensibus cōtinuis fieri arbitrantur. Timæus hystoricus a britaniā intra sex dies nauigatione abesse dicit insulā mitteritur. In qua cādum plumbum pueniat. Ad eam britānos uisulibus nauigij corio circūfusus nauigare. Sunt & qui alias p̄ dāt scādiā: dumnā: bergos: maximāq; omnium neri gon: ex qua in tylen nauigēt. A tyle unius diei nauigatione mare cōcretum a nōnullis cronium appellatur.

Gallia. Ca. xvii.

Gallia omnis comata uno nomine appellata in tria populorum genera diuiditur: annibz maxime distincta. A scalde ad sequanam belgica. Ab eo ad garunnam celtica. Eademque

lugdunenſis. Inde ad pyrenei mōtis excurſum aquitania aremorica ante dicta. Agrippa uniuersa galliæ inter rhenum & pyreneū atq; oceanum ac mōtes gebennā & iura: nqbus narbonē/ ſem galliam excludit: lōgitudinē cccxx. mil. paſſuū. Latitudinem cccxii. cōpſuū. Aſcaldi in/ colum: externi: texadri pluribus noibus. Deinde menapii: morini: oromafaci: unū pago q cer/ ſiacus uocatur. Britāni: ambiani: bellocuaci: baſſi. Inſorſus catollogi: attrebates: uerui: liberi/ uero mādu: ſueuoi: ſueſſiones: uerui liberi: ulmanetes liberi: tungri: rinuci: friſi: auones: be/ taſi: leuci liberi: treueri liberi antea: & lingones fœderati: rheni fœderati: media matriæ: ſe/ quai: rauraci: thelucti. Colonia equeſtris & rauriaca. Rhenū at ac colētes germaniæ gētiū i ea/ de puitia menetes: triboci: uāgiōes: cubi: colonia agrippinēſis guberni: butani: & quos i iſuliſ/ diximus rheni.

¶ Lugdunenſis gallia. Ca. xviii.

Lugdunenſis gallia habet lexouios: uellocafſes: gallos: uenetos: abricatos: offiſſinos: flumē clāq; ligeri. Sed penſulā ſpectatiōrē excurrētē i oceanū a ſine offiſſoy: circuitu d. c. xxv. mil. paſſuū lōgitudine. In latitudine cxxv. mil. Ultra eā uānetes. Intus at hedui fœ/ derati: cauranti fœderati: boii: ſenones: Atulci qui cognolantur ei: ueneti: & qui cenomani: meldi liberi: pariſii: trecaſſes: andegau: inducaſſes: bodicaſſes: uenelli: carioſuelites: diablidi: rhedones: turones: tefuiſ: ſeculiſ: albi liberi: in quoy agro colonia lugdunum.

¶ Aquitania. Ca. xix.

Aquitaniæ ſunt ābulatſi: anagnutes: piſtones: ſantones liberi: bituriges liberi: ſeſignani/ cognoiſe ubiſci: aquitani unde nomē puitiæ: ſediboniatēs. Mox i oppidū cōtributi cōue/ nā: bergebi: t̄beli quattuor: ſignani: cocofatē: ſexagnani: uenami: enobriſatēs: belēdi: ſaltuſ/ pyreneus. Inſtraq; nemeoſi: ofgdates mōtani: ſybillates: cāponi: berocates: pipēdimi: ſaſſi/ mini: uellates: tornates: cōſorāni: auſci: eluſates: ſortiatēs: offidates: cāpeſtres: ſuccaſſes: ſatu/ ſares: baſabocates: uafſei: ſennates: cāboleſtri: ageſinates: piſtonibus iūcti. Hic bituriges libe/ ri q cubi appellāt. Dein lemouices: aruerni liberi: gabales. Ruſuſ narbonēſis puitiæ cōgermi/ ni ruteni: ca durci: atobroges. Tarnæq; amne diſcreti a toloſanis petrogori. Mariā circa orā ac/ rhenū ſeptētrionalis oceanus: inter rhenū & ſequanā britanicus: inter rhenū & pyreneū galli/ cus. Inſulæ cōplures uenetoq; & quæ uenetiæ appellātur: & inter aquitanici m. linum.

¶ Citerior hispania. Ca. xx.

A Pyrenei promōtorii hispania incipit anguſtior nō gallia mō: ueſ: etiā ſemetipſa (ut dixi/ mus) inenſū q̄tū hinc oceano: illinc hiberico mari comprimitibus. Ipſa pyrenei iuga ab/ exortu æquinoctiali in occaſū brumalem breuiorēs latere ſeptētrionali q̄ meridiano hispanias/ faciunt. Proxima ora citerioris eſt eiſdem tarraconenſis ſitus a pyreneo p oceanū baſtonū ſal/ tus. Aolarſo uafduſoy oppida moroſgi: menoſta: ueſferies: amanū portus: ubi rūc ebrica ſtati/ colonia ciuitatū nouem. Regio cātabrog: flumen ſanga: portus uictoriæ iuliobricenſiū. Ab eo/ loco ſōtes hiberi quadragita mil. paſſuū. Portus bienſiū: origeni mixtus cātabris. Portus eoſ/ ueſei: ueca. Regio aſtuſ: neoga oppidū in peninſula piſci. Et deinde cōuentus lucenſis a flumi/ ne nauia. Albionēs: dbarci: egouarri cognoiſe namarini: iadoni: arrotebæ: p mōtorii celticum/ Amnes ſlorius. nelo: celtici cognomine neria: ſupq; tamarci: quoy in peninſula creſare: ſeſti/ anæ Auguſto dicatæ & Toporio ppidū noela. Celtici cognoiſe præſtamariti: eleni. Ex iſuliſ/ noianē corticata: & annos: acilēſis. cōuentus bracaſ: heleni: groni: caſtellū tide: græcoſy/ bolis omia. Inſulæ cicæ. Inſigne oppidū abobrica. Minius annis quattuor mil. paſ. ore ſpatio/ ſus: leuni: ſeurbi: bracha: oppidū auguſta: quos ſup galecia. Flumen limia. Durus annis e ma/ ximis hispaniæ ortus in pelōdonibus: & iuxta numantiā. Lapiſus dein p areuacos: iaceoſq; di/ ſterminatis ab aſturia ueſtonibus: a luſitania gallecis. Ibi quoq; turdules a bracharis arcens: omiſq; dicta regio a pyreneo metallis reſerta auri argenti ferri plumbi nigri albq;.

¶ Luſitania. Ca. xxi.

A Durio luſitania incipit. Turduli: ueteres: peſuri. Flumen uagia. Oppidum talabrica: Op/ pidum & flumen eumenium. Oppida conibrica: colippos: euburo: britium. Excurrit dein/ de i aliud uafſto cornu p mōtoriu: quod alii artabrum appellauere: alii magnum: multi ulyſip/ poneſe ab oppido: terras maria cælum diſterminās. Illo ſinē hispaniæ latus. Et a circuitu eiſ/ incipit frōs ſeptentrionis.

¶ Inſulæ in oceano. Ca. xxii.

Inc oceanus qui & gallicus occaſus: illinc oceanus atlāticus p mōtorii excurſum. xl. mil. p/ didere. Alii xc. mil. paſ. ad pyreneum. Inde nō pauci duodequingenta milia. & ſibi/ gentem artabrum quæ nūq; fuit manifeſto errore: Arrotebras. n. quos ante celticum/ diximus p mōtorium hoc in loco poſuere litteris pmutatis. Erratum & in annibus inſcriptis ab/ minio quem ſupra diximus cc. mil. paſſum ut auctor eſt Varro abſtēminis: quem alibi qui/ dā intelligunt. & limeā uocāt: obliuionis ātiſquis dictus: multumq; fabuloſus. Ab durio tagus/ cc. milium paſſum interueniente munda. Tagus auriferis harenis celebratur. Ab eo dx. mil. paſſum p mōtorii ſacſ: e media ppe hispaniæ frōte proſiit xiiii. mil. paſſuū. Inde & pyreneū

medium colligitur Varro tradit. Ab ana uero quo lusitaniā a betica discretimus cxxvi. mil. passuum. A gadibus. cii. mil. pass. additis gētes celticæ turduli: & circa tagum uertonos. Ab ana ad facq. Iusitani oppida memorabilia a tago in ora: olyssippo equaq; e fatonio uento cōceptu nobis le salatia cognōiata. Vrbis imperatoria merobrica: p̄mōtorii facq; & alterum ceneus. Oppida osionobia balla myrtuli. Vniuersa p̄uintia diuiditur in cōuentus tres: emericensē: pacensē: leco: labitanum. Tota populog. xlvii. in qbus coloniæ sunt quinq; municipiū ciuiū romanog: latii an tiqui quattuor. Stipendiaria. xxxvi. Colonia augusta emerita anæ flumio appositā: mertallinē sis: pacensis: nobēlis cæsariana cognōie. Cōtributa sunt iuxta cāstra iulia: castra cecilia. Quin ta est scabalis: quæ præsidium iulium uocatur. Municipiū ciuiū romanog: olyssippo foelicitas iulia cognōiatum. Oppida ueteris latii eborā: quod idem liberalitas iulia & myrtulis & salatia quæ diximus stipendiarog: quos noiare nō pigeat. Præter iā dictos i betica cognōibus: augustobri genēs: emienēs: aranditani: taxabritēles: blaxenēs: cæsarobricenēs: caperenēs: caurenēs: colarnici: bilitani: cōcordienēs: & bocori: interausenēs: latienēs: mirobrigenēs: qui celtici cognōiant: medubrigēles qui plumbarii: ocelenēs: lancienēs: turduli q barduli & tapor: Lusitaniā cum asturia & galecia patere lōgitudie xl. m. p. Latituine d. xxxvi. m. Agrippa. p̄didit. oēs at hispaniæ a duobus pyrenei p̄mōtorii p maria totius oræ circuitu xxxix. m. xii. colligere existimatur ab aliis. xxvi. mil. Ex aduerso celiberiæ cōplures sūt insulæ cassiterides dictæ a græcis a fertilitate plūbi. & e regione arrotrebag: p̄mōtorio deog: sex: quas aliqui fortunatas appellauere. In ipso uero capite mox beticæ ab ostio freti passus lxxv. mil. gadis longa & ut Polybius scripsit xii. mil. lata. iii. mil. passuū abest a cōtinente. Proxima parte minus pedes. d. cc. Reliqua plus septem mil. ipsius spatii. xv. mil. pass. est. Habet oppidum ciuiū romanog: quod appellat augustana urbs iulia. Gaditani ab eo latere quo hispaniā p̄spectat passibus fere. c. Altera insula est in longū. cc. milia passuum. xl. mil. lata. In qua prius oppidum gadiū fuit. Vocatur ab Ephoro & Phyllide erythrea: a Timæo & Syleo ophrodissia: ab indigenis Iunonis. Maiorē Timæus potinūsā a puteis uocitatā ait. Nostri tarteron appellāt: quā pœni appellarunt xiritam. Pæonica diruta punica lingua sepem significat. Erythrea dicta est: quoniā tyrii ab origine eog: orti ab erythreo mari ferebāt. In hac Geriones habitasse a qbusdā existimāt: quog: armēta Hercules abduxerit. Sūt q aliā esse eā: & cōtra lusitaniā arbitrare: eodēq; noie quodam ibi appellāt.

¶ Vniuersæ europæ mensura. Ca. xxiii.

¶ Eractō ambitu europæ reddenda cōsumatio est: ne quid i expedito nō sit noscere uolentibus. Lōgitudinē eius Artemidorus atq; Isidorus a tanai usq; gades. lxxxiii. mil. xliiii. passuum p̄derunt. Polybius latitudinem europæ ab italia ad oceanum scribit. xi. mil. l. esse etiā tum incōperta magnitudine huius. Est at ipsius italiæ (ut diximus) xii. mil. xx. ad alpes. Vnde lugdunū ad portum morinog: britānicum: qua uidetur mensuram agere Polybius xiii. mil. xviii. Sed certior mensura ac longior ad occasū solis æstiuū ostiumq; rhēni p castra legionum germaniæ ab iisdem dirigit alpius xii. mil. xliii. pass. Hic deinde africa atq; asia dicentur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE LIBER. V.

¶ Africa Descriptio.

FRICAM GRAECILIBYAM APPELLAVERE QVA mare ante eam libycum incipiens ægypto finitur. Nec alia pars terrarū pauciores recipit sinus longe ab occidente littoꝝ obliquo spatio. Populog: eius oppidog:q; noia uel maxime sunt ineffabilia: præterq; ipsog: linguis & alias castella ferme inhabitant.

Mauritania. Ca. i.

Rincipio terrarū mauritanie appellatur usq; ad C. Cæsarem Germanici filium regna. Seutia eius in duas diuisa est prouintias. Promontorium oceani extimum ap̄elusia noiatur a græcis. Oppida fere lissa: cotte: ultra columnas Herculis: nunc est tingi quondam

ab Anteo conditum: postea a Claudio Cæsare cum coloniā faceret appellatum traducta iulia. Abest a belone oppido beticæ proximo tractu xxx. mil. passuum. Ab eo xxv. mil. in ora oceani colonia Augusti iulia constātia: zobil regum ditioni exempta: & iura in beticā petere iussa: & ab eo xxxii. mil. passuum colonia a Claudio Cæsare facta lixos: uel fabulosisime ab antiquis narrata. Ibi regia Ante: certamenq; cum Hercule: & hesperidum horti. Affunditur autē huic æstuarium e mari flexuoso meatu: in quo draconis custodia instar fuisse nobis interpretantur. Amplectitur intra se insulam: quā solam e uicino tractu aliquo excelsiores non tñ æstus maris inundat. Extat i ea & ara Herculis: nec præter oleastro aliud ex narrato illo aurifero nemore.

fi

Minus profecto mirentur portentosa gratiae mendacia de iis de amne lixo prodita: qui cogit nos nuper paulominus monstrifica quaedam de iisdem tradidisse. Praetualidam hanc urbem maiorēq; carthagine magna: Praeterea ex aduerso eius sita & ppe inuenio tractu. Abtigi quocq; aliam Cornelius Nepos audacissime credit ab lixo xl. mil. passuum. In mediterraneo altera Augusti colonia est babba: iulia caepetris appellata. Et tertia panafa lxxv. mil. ualentia cognoscitur. Ab ea xxxv. mil. passuum uolubile oppidum tantundem a mari utroq; distans: & i ora a lixo. l. mil. amnis sububus praeter banafam coloniam defluens: & magnificus & nauigabilis. Ab ea totidem milibus passuum oppidum sala eiusdem nominis fluuio impositum: nam solitudinibus uicinum: elephantosq; gregibus infestum. Multo tamen magis autololum gentem p quam iter est ad montem africae uel fabulosissimum atlantem. E mediis hunc harenis in caelum attolli. p dide runt asper: iqualentem qua uergat ad littora oceanis: cui cognomen impositum. Eundem opacuq; nemorosumq; & scarebris forium riuum qua spectat africanam fructibus omnium genē. Sponte ita subnascentibus ut nunq; satietas uoluptatibus desit. Incolas neminem interdiu cerni: silere omnia haud alio q; solitudinum horrore: subire tacitam religionem animos propius accedentium: praeterq; horrore elati sup nubila atq; i uicinia lunaris circuli. Eundemq; noctibus micare crebris ignibus aegyptum satyrosq; lasciuia. Impleri tibiāq; ac fistulā cantu tympanosq; & cymbalorum sonitu strepere. Hāc celebrari auctores prodidere praeter Herculi & Perseo laborata ibi: spatium ad eū inensum incertūq;. Fuere & Hannonis carthagenensium ducis cōmetarii punicis rebus florentissimis explorare abitum africae iussu: quem secuti pleriq; graecis nostrisq;. Et alia quaedam fabulosa: & urbes multas ab eo cōditas ibi prodidere: quāq; nec memoria ulla nec uestigium extat. Scipione Aemiliano res in africa gerente Polybius annalium cōditor ab eo accepta classe scrutatus illius orbis gratia circumuectus prodidit a monte eo ad occasum uersus salus plenos feris: quas generat africa: ad flumen anatin. ccccxxxv. mil. pass. Ab eo luxum. ccv. mil. pass. Agrippa lixum a gaditano freto. cxii. mil. pass. abesse. Inde sinum qui uocetur sagittis. Oppidum i promontorio mulelacha. Flumina sububā & salar. Portū rubi a lixo. cccxii. mil. pass. In de promontorium solis: portum risardir. Getulos: autoteles: flumen cosenum: gētem selaritos & mafatos: flumen mafatar: flumen darat: i quo crocodilos gigni. Deinde sinū. d. cxvi. mil. p. Includi montes barce promontorio excurrente i occasū quo d appellatur surrētū. Postea flumē passuum. ultra quod aethiops peroros: quos a tergo porusios. Iis iungi mediterraneos getulos daratas: at in ora aethiops daratitas. Flumen bambotū crocodilis & hippopotamis refertū. Ab eo montes perpetuos usq; ad eū quē eonochema dicemus. Inde ad promontoriū hesper: nauigatione dieq; ac noctū x. In medio eo spatio atlantem locauit caeteris omittis in extremis mauritaniae proditum. Romana arma primū Claudio principe i mauritania bellauere Ptolāmeū regē a C. Caesare interceptū ulciscēte libertō Aedōe: refugientibusq; barbaris uentū constat ad montem atlantem. Nec solū consulatu perfūctis atq; e senatu ducibus qui tū res gessere: sed eq; tibus quosq; romanis qui ex eo praefuere: ibi atlantem penetrasse gloria fuit. Quinq; sūt (ut diximus) romanae coloniae in ea prouincia: peruiūq; fama uideri potest. Sed id plegat fallacissimum experimēto deprehēditur: quia dignitate indagare uera pigeat: ignoratiae pudore mentiri non piget. haud alio fidei promiore lapsū: q; ubi falsae rei gratis auctor existit. Et equidē minus miror incōperta quaedam esse equestris ordinis uiris. Iam uero & e senatu nō aliunde intratibus q; causa luxuriae: cuius efficacissima uis sentitur atq; maxima cū ebore citro siluā exquiratur: oēs scopoli getuli muricibus ac purpuris. Indigenae tamē tradūt in ora ab sala. cl. mil. passuum flumen asanā marino haustu: sed portū spectabile. mox amnem quē uocat fuit. Ab eo ad dirin (hoc enī atlanti nomen esse eoq; lingua conuenit) cc. mil. passuum interueniente flumine cui nomen est uior. Ibi fama existere circa uestigia habitati quondā soli uineaq; palmentosq; reliquias. Suetonius Paulinus quē consulem uidimus primus romanosq; ducū transgressus quocq; atlantem aliquot milium spatio prodidit de excelsitate quidem eius quā caeteri. Imas radices densis altisq; repletas siluis incognito genere arborū: proceritatem spectabilem enodi nitore: frondes cupressis similes. Praeter grauitatem odoris tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte posse quales bombyces confici. Verticē altis etiā aestate operiri niuib. Decumis se eo puenisse castris: & ultra ad fluuium qui niger uocatur per solitudines nigri pulueris eminentibus interdū uelut exustis cauitibus loca inhabitabilia: feruore: quāq; hyberno tēpore expertus. Qui proximos inhabitent ei saltus refertos elephantosq; ferarq; & serpentū omī genere canarios appellari. Quippe uictū eius animalis promiscuum iis esse: & diuidua ferarū uiscera. lūctā aethiopū gentē quos peroros uocant satis constat. Iuba Ptolāmei pater qui primus utriq; mauritaniae impauit studiosq; claritate memorabilior etiā q; regno similia prodidit de atlante: praeterq; gigni ibi hērba ephorbiā noie ab iuētore medico suo appellatā. Cuius lactē succū miris laudibus celebrat i claritate uisus: cōtra serpentes & uenena oīa priuatim dictato uolumine. Et satis sup de atlante.

(Tingitania prouincia. Ca. ii.

Ingitaniae prouintiae longitudo clxx. mil. passuum est: & gēs in ea quōdā prācipua mau-
 rog: unde nomen prouintiae: quos pleriq; maurulios dixerunt. Attenuata bellis ad pau-
 cas redit familias. Proxima illi masseliyos fuerat: sed simili modo extincta est. Getulā nunc re-
 nent gentes: bamuræ: multoq; ualidissimi autololes. Et hog: pars quondā nesimi: qui auulsi in
 propria fecere gentem uersi ad æthiopus. Ipsa puintia ab oriente mōtōla fert elephantos. In
 abila quoq; mōte & quos septem fratres a simili altitudine appellāt freto immienti iūcti abilæ.
 ab iis ora interni maris. Flumen tamunda nauigabile quōdā & oppidum. Flumen laud & ipsum
 nauigio: capax. Rufardir oppidum & portus maluana. Fluuius nauigabilis siga. Oppidum ex
 aduerso maluanae in hispania situm Syphacis regia alterius iam mauritaniae. Nang: diu regum
 nomina optinuerat: ut bogudiana appellaretur extrema. Itēq; Bocchi quae nunc cæsariensis. Ab
 ea portus magnus harpatio appellatus ciuiū romanorū oppidū. Amnis mulucha Bocchi mase-
 lyosq; finis. Quizacnitana petegrinos oppidū. Arlennaria latinorū tria mil. passuū a mari.
 Carcēna colonia Augusti: legio secūda. Itē colonia eiusdē deducta cohorte pratoria gunugii.
 promōtorium Apollinis. Oppidumq; ei celeberrimum cæsarea ārea uocatur iol iubæ regia a
 Diuo Claudio colōiæ iure donata eiusdē iussu deductis ueteranis. Oppidū nouū & latius datum
 tipasa. Itēq; a Vespasiano impatore eodē munere donatum icolio. Colonia Augusti rufguniæ.
 Ruscunū ciuitate honoratū a Claudio. Ruzafus colonia Augusti. Salde colonia eiusdē: gigili
 oppidum. Tucca impositum mari & flumini amplagæ. Intus colonia augusta quae itē succa: ba-
 rtem: rubi: subtu. Ciuitates tirmici: tigauæ. Flumina ilarges: gēs naba des: sardana: lauerna: bar
 gensina: turebi: flumen usariens nauigabile. Flumen amplaga abest a cæsarea cccxxiii. mil. pas-
 suum. Vtriusq; mauritaniae lōgitudo. dccc. mil. pas. xxxix. mil. Latitudo. cccclxvii. mil. pas.

Numidia. Ca. iiii.

AB āspaga numidia est Massinissae clara noie: metagonitis terra a græcis appellata. Numi-
 diae uero nomades a permūtādis papilionibus mapalia sua hoc est domus plaustris circūse-
 rentes. Oppida cullurus: ichadae: Ab ea ad xlviii. mil. passuū i mediterraneo colonia cirtha si-
 rianorū cognōie: & alia intus sica: libe: q; oppidū bulla regia. Et in ora tacatua hippo regius.
 Flumē armua. Oppidū tabracha ciuiū ro. Tucca fluuius numidiae finis, nec prater mermoris nu-
 midici feraxq; puētū aliud iligne.

Africa. Ca. iiii.

Tulca zeugitana regio & quae proprie uocetur africa est. Tria promōtoria: cādidiū: mox
 Apollinis aduersū fardiniae: Mercuri aduersum siciliæ i altū procurrētia duos efficiunt si-
 nūs hipponensem proximū ab oppido: quod hipponem dirutū uocāt diarrbitum a græcis
 dictum ppter aquarū irrigua. Cui finitimū theudalis imune oppidū lōgius a litore. Dein. pmō-
 torium Apollinis: & in altero sinu utica ciuium romanorū Cathonis morte nobilis: flumē bagra-
 da. Locus castra cornelia. Colonia carthago: magnae in uestigis carthaginis colonia maxulla.
 Oppida carpi: misua. Et libe: clupea i promōtorio Mercuri. Item libera curubisine Apollinis.
 Mox africae ipsius alia distinctio. Libyphoenices uocātur qui bizāntium incolunt. Ita appellatur
 regio. ccl. mil. pas. per circuitū fertilitatis eximiae cū centesima fruge agricolis fœcens reddēte
 terra. Hic oppida libera leptis adrumētum: ruspina: tapfus: Inde thena. auelinacō: madesa:
 chape: labrata cōtingens syrtin minorem. ad quā numidiæ & africae ab amplaga longitudo d.
 lxxx. mil. passuū. Latitudo qua cognitum est. cc. mil. Ea pars quā africae appellauimus diuidit
 duas prouintias: ueterem & nouam discretas fossa. Inter africanū sequentē & reges thenas usq;
 producta. quod oppidum a carthagine abest ccxvii. mil. passus. Tertius sinus diuiditur i gemi-
 nos duas syrtim uadoso ac reciproco mari. Disirhoos ad proximā: quae minor est a carthagine
 ccc. mil. passuum ut Polybius tradit. Ipsā. c. mil. pas additu: ccc. mil. ambitu. Et terra haec aut
 sydes: obseruatione nobilis. Ad eā per deserta harenis perq; serpentes iter est. Exciunt salust
 repleti ferax multitudine: & introrsus elephātō: solitudines: mox deserta uasta. Vtrinq; gara-
 mātēs ab augulis die: xii. itinere distātes. Sup illos fuere gens pshylis: super quos lacus lycome
 dis desertis circundatus. Augylae ipsi medio fere spatio locatū ab æthiopia quae ad occidētē
 uergit: & a regione quae duas sytes iteriacet pari utrinq; interuallo: sed litore inter duas syr-
 tes ducentos: quinquaginta mil. pass. Ibi ciuitas oensis. Cyniphis fluuius ac regio. Oppida neapo-
 lis: taphra: atbrothoon: leptis altera quae cognōiat magna. Syrtis maior circuitu. cxxv. mil.
 passuum. asitū at cccxiii. mil. Inde accollit gens disipadum. In initimo sinu fuit ora lothophagō:
 quos qdam alachroas dixere ad philenorū aras. ex harena sunt eae. Ab iis nō. pcul a continente
 palus uasta ad amnem tritonem: nomenq; ab eo accepit: palātias appellata a Callimacho: & ci-
 tra minorem syrtim esse dicta: a multis uero iter duas sytes. Promōtorium quod maiorē iclu-
 dit burion appellatur: ultra cyrenaica prouintia. Ad hunc finē africa a fluuiū amplaga populos
 xxvi. habet qui romano parent imperio. In iis colonias sex prater iā supradictas uthinam tu-
 burbin. Oppida ciuium romanorū. xv. ex quibus in mediterraneo dicenda asburitanum: abutu-
 cenfe: ab oriente canophicū: chimanēse: rhimituense: thunfidienfe: turbubienfe: tybibrumēse

trigense. Vcitana duo maius & minus: uagense: oppidū latinum unū uzzalitanū. Oppidū stipe diarium unū. Castris cornelis oppida libera triginta: ex quibus dicenda intus acolitani: achari: tanum: auinense: abziritanum: canopitanum: melizitanum: mararense: salaphitanum: tusdritar: nū: diricense: thupicense: tunisē. Ichoedense: tagalense: sigense ululubuntanū: uagense: alidū sigense: ziamense: Ex reliquo numero nō ciuitates tantū: sed pleræq; etiā nationes iure dici possunt: ut nartabudes: caspitani: insulani: sabarbares: massyllini: ciues uamacures: ethim: musum: marchubi: & tota getulia ad flumen nigriti: qui africanā ab æthiopia dirimit

Cyrene. Ca.v.

CYrenaica eadē pentapolitana regio illustratur Hammonis oraculo: quod a cyrenis abest cccc. mil. p. a fonte solis: pentapolis urbibus maxime quinque berenice: arsinoe: prolemaide apollonia: ipsaq; cyrene. Berenice i syrtis extimo cornu ē quoddā uocata hesperidū supradictaq; uagantibus græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluius lethon: lucus facer: ubi hesperidum horti memorantur. Abest a lepti cccclxxxv. mil. p. Ab ea arsinoe theutyrā uocitata. xliii. mil. p. a. Et deinde prolemais antiquo noīe barce. xxii. mil. p. Mox. ccl. mil. promotoriū phycus per creticum mare excurrit distās. ccl. mil. p. a. taenaro laconicæ p. motorio. A creta uero ipsa. cxxv. mil. Post id cyrene a mari. xi. mil. p. A phicunte apolloniā. xxiii. mil. p. ad cherōnēsum. lxxxviii. mil. p. a. Vnde catabathum cxxvi. mi. p. accollunt marmaridæ a pharedoni ferme regiōe ad syrtin usq; maiore porrecti. Post eos acraucæ lesatiani. In ora syrtis nasāmos quos melāmones græci appellauer̃ ab argumēto loci medioꝝ iter harenas sitos. Cyrenaicū ager xv. m. p. latitudine a littore arboribus fertilis habetur. Intus eodē spatio frugibus tantum mox xxx. mil. passuum latitudine: & ccl. mil. passuū lōgitudine laferi modo. Post nasāmonas halbytæ & macæ uiuunt. Ultra eos hāmanientes xi. dieꝝ itinere a syrtibus maioribus ad cōdētē & ipsi quaua uersus harenis circundati: puteos tamen haud difficiles binū fere cubitos: iueniūt altitudine ibi restagnātibus mauritanicæ aquis. Domos sale & mōtibus suis exciso ceu lapide cōstruunt. Ab iis ad troglodyta hyberni occasus plaga dieꝝ quattuor iter: cum quibus cōmeritiū gēmae tantum quā carouunculum uocamus ex æthiopia uectæ. Interuenit ad solitudines africanæ fepur minoreꝝ syrtin dictas uerphazania: ubi gentē phazaniōꝝ urbēsq; alēlen & cillabā subegimus. Item cidamum & regiōe sabrate. Ab his mōs lōgo spatio in occasum ab ortu tendit: ater a nostris dictus a natura austo similis: aut solis repercussu accenso. Ultra eum deserta. Martelgæ oppidum garamātum. Itēq; detris affūso fonte a medio die ad mediā noctē aquis feruētibus. totū dē hōis ad medium diē rigentibus. Clarissimumq; oppidum garadāmum caput garadāmātum: omnia armis romanis superata: & a Cornelio Balbo triumphata: tūius omiū curru externo & qritium iure donato. Quippe garadābus nato ciuitas romana cum Balbo maiore paruo data est. Et hoc miꝝ supradicta oppida ab eo capta auctores nostros prodidisse. Ipsum in triumpho præter cydamum & garadāmum oīum aliāꝝ gentiū urbiumq; numina ac simulacra duxille: quæ fuisse hoc ordine. Tabidium oppidum: niteris nationis gligemela oppidum. Bubeium natio uel oppidum. Enipi natio. Thuben oppidum. Mōs noīe niger: nitribum rapla oppida: discera natio: detri oppidum: flumen nathabur: taplagum oppidum nēnagi natio: boin oppidum: pege oppidum: flumen dasibari. Mox oppida cōtinua baracum: buluba: alasi: balia: gal la: maxalla. zizama. Mōs gyri: in quo gēmas nasci titulus p. didit. Ad garamātas iter inexplorable adhuc fuit latronibus gentis eius. Puteo qui sunt nō alte fodiendi li locos: notitia ad harenis opientibus. Proximo bello quod cum oensibus romani gessere auspiciis Vespasiani imperatoris cōpendium uiaꝝ quadriduo deprehensum est. Hoc iter uocat præter caput saxi. finis cyrenaicus catabathmos appellatur oppidum & uallis repente cōuexa. Ad eum terminum cyrenaica africa a syrti minore decies sexagita mil. p. i lōgitudine patet. In latitudine qua cognitum est. d. ccc. passuum.

Libya mareotis. Ca.vi.

EA quæ sequitur regio mareotis libya appellatur: ægypto cōtermina. Tenent marmaridæ: adriachidæ: deinde mareotæ. Mensura a catabathmō ad paretonium lxxxvi. mil. pass. In eo tractu intus apīs interest nobilis religione ægypti locus. Ab eo paretonium lxii. mil. passuum. Inde alexādiam c. mil. passuum. Latitudo. clxix. est. Eratosthenes a cyrenis alexādiā terrestri itinere. d. xxv. mil. prodidit. Agrippa totius africanæ a mari atlātico cum inferiore ægypto lxxxv. mil. passuum lōgitudinem posuit. Polybius & Eratosthenes diligētissime existimati ab oceano ad carthaginem magnā. lxvi. mil. passuum. Ab ea canopum mī. pxi mium ostium xvi. mil. passuum xxix. fecerunt. Ifidorus a tingi canopum xxxv. xcix. mil. passuum. Artemidorus quadraginta minus q̃ Ifidorus.

Insulæ circa africanā & aduersas africanæ. Ca.vii.

Insulæ nō ita multas cōplectuntur hæc maria. Clarissima est menix lōgitudine. xxxv. m. p. a. latitudine. xxv. ab Eratosthene lotophagites appellata. Oppida habet duo menigen ab africanæ latere: & altero thoia. Ipsa a dextro syrtis minoris promontorio passibus. cc. sita ab

ea. c. p. cōtra leum cercina cum urbe eiusdem noīis libera lōga xxv. mil. pas. Lata dimidium eius ubi plurimum. ac in extremo nō plus v. mil. passus. Hinc pparua carthaginem uersus cercinitis pōte iungitur. Ab iis. l. mil. fere passuum lipadusa lōga vi. mil. pass. Mox gaulegalatis cuius terra scorpionem dig: animal africāe necat. Dicuntur & i clupea emoricius ex aduerso collyria cum oppido. At cōtra carthaginis sinum duā e gremio arēae arē. Re uera at scopuli uerius q̄ insulā: inter siciliam maxime & sardiniam Auctores sunt & has quodā habitatas subleuisse. Interiori autem abitū africāe ad meridiem uersus: superq̄ getulos interuenientibus desertis primum omium libyi aegypti: deinde leuca aethiopes habitāt.

(Aethiopes. Ca. viii.

Super eos aethiopum gentes nigrītā a quo dictum est flumine. Gymnetes pharusi etiam oceanum attingentes: quos i mauritaniae sine diximus perorri. Ab iis omnibus uastāe solitudines orientem uersus: usq̄ garamātes: augylasq̄ & troglodytas: uerissima opinione eorū q̄ desertis africāe duas aethiopias supponunt: & atē omēs Homeri qui bipartitos tradit aethiopia ad orientem occasumq̄ uersos. Nigri fluuiū eadem natura quae nilo: calamum & papyrus & easdem gignit animātes iisdemq̄ temporibus auget. Oritur iter tareleos aethiopas: cocalicas. Hos oppidum mauin quidā solitudinibus interpoluerunt. Atlātes iuxta eos: aegipanas semiferros: & blemmias: & gamphasatas: & satyros: & himatopodas. Atlātes degeneres sunt humani ritus si credimus. Nā neq̄ noīum ulloq̄ iter eos appellatio est: & solē orientē occidentemq̄ dira imprecatione cōtuentur: ut extialē ipsis agrisq̄. Neq̄ isōnia uisū qualia reliqui mortales. Troglodytāe specus excavāt. Hae illis domus: uictus serpētium carnes: sfridorq̄ nō uox. adeo sermōnis cōmercio carent. Garamātes matrimonioq̄ exortel passim cū feminis degunt. Augylae tantū inferos colunt. Gāphalantes nudi: proceliosq̄ expertes nulli externo congregantur. Blemmias traditū caput abesse: ore & oculis pectore affixis. Satyris prāter figurā nihil moris humani. Aegipanis qualis uolū pingitur forma. Himatopodes loripedes quidā: quibus serpens de igredi natura ē. Pharusi quodā pīae comites fuisse dicūt Hercules ad hesperidas redētis. Nec de africa plura quāe memorē occurrūt.

De asia. Ca. ix.

Adhæret asia quā patere a canopico ostio ad ponti ostiū Timotheus xxvi. xxxviii. mil. passū tra didit. Ab ore autē ponti ad os mæotis Eratosthenes xv. xlv. mil. p. Vniuersam uero cum aegypto ad tanain Artemidorus & Isidorus. lxxxviii. d. ccl. mil. passus. Maria eius cōplura ab accolis traxere noīa quare simul indicabūt. Proxima africāe icolitur aegyptus interioris ad meridiem recedens: donec a tergo prætēdāt. aethiopes. Inferiore eius partē nilus dextra leuāq̄ diuisū āplexu suo determinat canopico ostio ab africa: ab asia pelusiacō c. lxx. mil. passuum ictuallo. Quā ob cām inter insulas quidā aegyptum retulere: ita se findente nilo ut triquetra terrā figurā efficiat. Ideo multi græcæ litteræ uocabulo delā appellauerunt aegyptum. Mensura ab unitate aluei unde se primum findit in latera ad canopicū ostiū xlvii. m. ad pelusiacum celyi. mil. est. Sūma pars cōtermina aethiopiāe thebais uocat. Huiusmodi i praefecturae oppidorū: quas nomos uocant: ombiten: phanturiten: apollopoliten: hermotiten: tentiten: phanturiten: coptiten: tenturiten: diopoliten: antiopoliten: aphrodiopoliten: lycopoliten. Quāe iuxta pelusium est regio nomos habet barbetiten: bubastiten: thyetrotiten: taniten. Reliqua at arabicū hāmoniacū tendentē ad Hāmonis louis oraculū osirintiten: leontopoliten: atribiten: synopoliten: hermapoliten: xoiten: menesiti: sebenniten: sabastiten: setapoliten: heliopoliten: profobiten: cynopoliten: thermopoliten: brufophiten: omphiten: saiten: prenethū: ptemphū: naucratiten: teratiten: meletiten: gymnopoliten: menelaiten: Alexandria regione. Itēq̄ libyae mareotis: heracleopolites ē in insula nili lōga passus. l. mil. i qua & oppidū Hercules appellatū. Arsinooe duo sunt: bi & mēphites usq̄ ad sūmum delta perueniūt. Cui sunt cōtermini ex africa duo caestae. Quidā ex iis aliqua noīa permutat & substituunt alios nomos: ut heroopoliten: crocodilopoliten. Inter arsinooiten aut ac mēphiten lacus fuit circuitu ccl. mil. p. aut ut Mutianus tradit ccccl. mil. & altitudinis. l. p. manufactus a rege qui fecerat Mæridis appellatus. Inde lxxii. mil. p. prope abest mēphis quodā arx aegypti regum. Inde ad Hāmonis oraculum xii. dieq̄ iter est. Ad fissurā autē nili quod appellauimus delta xv. mil. pas. Nilus incertis ortus fontibus: ut per deserta & ardentia & imenso lōgitudinis spatio ambulans famaq̄ tantū inermi quāsitū cognitus sine bellis: quāe cāteras omēs terras inuenere: originem (ut Iuba rex potuit exquirere) i mōte inferioris mauritaniae nō procul oceano habet: lacu p̄tinus stagnante: quem uocant hildem. Ibi pisces reperiūtur alabetae: coracini: siluri: crocodilus quoq̄. Inde ob argumentum hoc caesare ortus creditur: in iis quae nili alueo spectātur: hocq̄ lacu educāt: i besesio dicatus ab eo spectatur hodie. Praeterea obseruatū est prout i mauritania niues hyemefre fatiauerint: ita nilum increfcere ex hoc lacu. Rursus indignatur fluere p barenosā & squalentia. Conditq̄ se aliquot dieq̄ itinere. Mox alio lacu maiore i caesariensis mauritaniae gente maseylum erūpit: & hoīum cœtus ueluti circūspicit iisdem animalū argumētis. Itēq̄ barenis receptul

conditur rursus xx. dieꝝ desertis ad proximos æthiopus. atq; ubi iteꝝ senserit hoïem. p̄silit fō-
te (ut uerisimile est) illo quem nigrin uocauere. Inde africa ab æthiopia dispēscēs ēr si nō p̄tinul
populls: feris tamen & beluis frequēs: siluāq; opifex. medios æthiopus fecat cognouatus asta
pus: quod illāꝝ gentiū lingua significat aquā e tenebris. p̄suentē. Insulas ita innumeras spargit
quasidāq; tam uastā magnitudinis quāq; rapida celeritate ut tamē dieꝝ qnq; cursu nō breuiore
trāsuolet. circa clarissimā eāꝝ mercoen astabores leuo alueo dictus: hoc est ramus aquā uenien-
tis e tenebris. Dextera uero astufapes: quod latentis significationem adiicit. Nec ante nilus q̄
se totum aquis cōcordibus rursus iunxit. Sic quoq; etiānum gyrīlātes nouatus per aliquot milla
& in totum Homero ægyptus: aliisq; triton. Subinde insulas ipactus totidē incitatus irritamē-
tis. Postremo inclusus mōtibus nec alibi torrentior uectus aquis properatibus ad locū æthio-
pum: qui catadupi uocatur: nouissimo cataracte interoccurrentes scopulos nō fluere imenso fra-
gore creditur: sed ruere. Postea lenis & cōfractis aquis domitaq; uolentia: alioq; & spatio fel-
lus multis q̄uis faucibus in ægyptum mare se euomit. Certis tamen diebus actū magno p̄to
tam spatiatius ægyptū focundius inatat terrā. Causas huius incrementi uarias. p̄dideres: sed m-
xime probables ctesias: eo tēpore ex aduerso flātium repulsū ultro i ora actō mari. Aut h-
m bres æthiopiæ æstiuos isdem etefiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe. Timæus mathema-
ticus occultam protulit rōnem. Phialiam appellari fontem eius mergiꝝ in cuniculos ipsū annē
uapores anhelantem fumibus cauitibus ubi conditur. Vēꝝ sole per eos dies cōminus factō extra
hi ardoris uis: & suspensū abundare: ac ne deuoretur abscondi. Idq; euenire a canis ortu per introi-
tum solis in leone cōtra perpendiculum fontis sydere stāte: cum in eo tractū absumat umbrā.
Plerisq; e diuerso opinatis largiorem fluere ad septētrionem sole discedente: quod in cancro
& leone euenit. Idq; tunc minus sicari. Rursus in capricornū & austrinū polum uerso forberi: &
ob id parcius fluere. Sed Timæo si quis extrahi possē credat umbrāꝝ defectus iis diebus & lo-
cis sine fine abest. Incipit crescere luna noua quācūq; post solstitium esse sensim modiceq; cācrū
sole trāsente: abundantissime at leonem. Et residet in uirgine isdem quibus accreuit modis. In
totum at reuocatur intra ripas in libra: ut tradit Herodotus centesimo die. Cū crescit reges aut
præfectos nauigare eo nefas iudicatum est. Ausus eos per puteos mēsurā notis deprehēdūt.
Iustū incrementū ē cubitosꝝ xvi. Minores aquā nō oīa rigāt. Ampliores detinet tardius recede-
do. Hæ serēdi tēpora absumunt solo madente. Illæ nō dāt sitiēte. Vtrūq; reputat prouintia.
In xii. cubitis famē sentit. In xiii. etiānum esurit. Xiiii. cubita hilaritatem afferunt. Xv. securita-
tem. Xvi. delicias. Maximū incrementū ad hoc æui fuit cubitosꝝ xviij. Claudio principe. Mini-
mūq; pharalico bello: ueluti necē Magni prodigio quodā flumie auerātē. Cū steterē aquā
apertis molibus admittuntur: Vt quāq; liberata est terra: seruit. Idē annis unus omium nul-
las expirat auras. Additionis ægypti esse icipit a fine æthiopiæ syene: ita uocatā ifula c. m. p. ab i-
tu. In qua cæstia: sunt latere arabia: & ex aduerso ifula. iiii. pile d. c. m. p. & a nili fixura: tūde
appellari diximus deltā. Hoc spatium edidit Artemidorus: & in eo cl. oppida fuisse. Iuba cccc.
mil. passus. Aristotē ad elephantide ad mare. d. ccl. mil. pas. Elephātis ifula infra nouissimū
cataractem cccc. mil. pas. & supra syenem xvi. mil. habitat. Nauigationis ægyptia: finis ab ale-
xandria. d. lxxxv. mil. p. i tantum errauere suprascripti. Ibi æthiopiā cōueniūt naues. Nāq;
eas plicatiles humeris transferunt quotiens ad cataractas uentū est. Aegiptus super cæterā an-
tiquitatis gloriā xx. mil. urbiū ibi Amase regnāte habitata præfert. Nūc quoq; multis etiā
ignobilibus frequens celebratur tamē Apollinis: mox leucothoe: & diopolis magna. Eadem
thebe: portaq; c. nobilis: fama copiosa indicatq; arabicāq; mercū nilo. pximum emporiū. Mox
Veneris oppidum: & iteꝝ Iouis ac tentiris: infra quod abyduas Mēnonis regia: & Osiris tēplo
inclytum. vii. dieꝝ itinere in libyam remotum a flumine. Deinde ptolemais & panopolis ac Ve-
neris iteꝝ. Et in libyco lycon ubi montes finiūt thebaidem. Ab iis oppida Mercurii: alabastrū
canum: & supradictum Herculis. Deinde arfinoes & iam dicta mēphis: iter quam & arsinioiten
nemeon: In libyco turres quæ pyramides uocantur. labyrinthus in miridis lacu nullo addito
ligno ædificatus: & oppidū crialō. Vnū præterea itus & arabia: cōterminū claritatū magnæ
solis oppidū.

Alexandria. Ca. x.

Sed iure laudetur in littore ægyptii maris alexandria a magno Alexandro condita in afri-
cæ parte ab ostio canopico xii. mil. pas. iuxta mareotim lacū: qui lacus antea arapotes no-
minabatur. Metatus est eā Dinocrates architectus pluribus modis memorabilis ingenio:
quindecim miliū passuū laxitate inserta ad effigiem macedonica: chlamydis orbe gyrato laciniofā
dextra leuāq; angulo procurfus: iam tū tamen quīta situs parte regi dicata. Mareotis lacus ad
meridianam urbis partem euripo & canopico ostio mittitur. ex mediterraneo cōmercio. Insulas
quoq; plures amplexus xxx. mil. pas. tractū. dc. ambitu ut tradit Claudius Cæsar. Alii scē-
nos in latitudinem patere xl. faciunt: scēntumq; stadia xxx. Ita fieri longitudinis. cl. mil. pas.
tantundē & latitudinis. Sunt in honore & intra decursus nili multa oppida præcipue quæ noīa

dedere ostiis non omnibus. xi. enim reperiuntur: superq; quattuor quæ ipsi falsa ora appellant. Sed celeberrimis septem: proximo alexandriæ canopico: deinde bolbitino: sebenitico: phænico: mendefico: tamico: ultimoq; pelusiaco. Præterea buthos: pharboetos: leontopolis: atribis: lili: dis oppidum: bulinis cynopolis: aphroditos: sais: naucratis: unde ostium quidam naucratium nominant: quod alii heracleoticum: canopico: cui vi. mil. pas. proximum est præferentes.

Arabia. Ca. xi.

Ultra pelusiacum arabia est ad rubrum mare ptingens & odoriferâ illâ ac diuitem & beatam cognoscit ilyrâ. Hecatabanum & elbonitas & icenitas arabum vocat sterilibus præterq; ubi syriæ colina attingit. nec nisi cassio mote nobilis. His arabes iungunt: ab oriente carcheais: a meridie cedreis quæ: dein abo nabatheis. Heroepoliticus vocatur: alterq; lelaniticus sinus rubri maris i ægyptu uergens cl. m. p. iteruallo. Inter duo oppida læana. & i nostro mari gaza. Agrippa a pelusio arlinoë rubri maris oppidum p. deserti cxxv. mil. p. tradit tam quod distat ibi tanta regionis diuersitas.

Syria palestina phœnicæ. Ca. xii.

In Syria litus occupat quodam terrarum maxima & pluribus distincta nobis. Namq; palestina uocabat quæ contigit arabas: & iudæas: & coele: dein phœnicæ: & qua recedit itus damascenæ: ac magis etiâ nunc meridiana babylonia. Et eadē mesopotamia inter euphraten & tigrin: quaq; transit tanq; rophœne. Citra uero etiam comagene. Et ultra armenia adia bene: aliyria arte dicta. Et ubi ciliçia attingit antiochia. Lōgitudine eius iter ciliçia & arabia. cccc. lxx. mil. p. est. Latitudo a seleucia pieria ad oppidum i euphrate zeugmâ. d. xxv. mil. p. Qui sub titulus diuidit circū euphraten syriam phœnicem uolunt: & esse oram maritimam syriæ: cuius pars sit iudamæa & iudæas: deinde phœnicæ: deinde syriâ. Id quod præiacet mare totum phœnicum appellatur. Ipsa gens phœnicum in gloria magna litterarum iuentionis: & syderum: naturaliumq; ac bellicarum artium. A pelusio capriæ castra: cassius mons: delubrum louis Cassii: tumulus magni Pompeii traue. Arabia finitur a pelusio. lxx. mil. pas.

Idumæa syria: palestina: samaria: ascalum: azotus: cæsarea. Ca. xiii.

Idem Idumæa incipit & palestina ab emerfu sirbonis lacus: quæ quidam cl. mil. pas. circuitu tradidere. Herodotus cassio moti applicuit. Nunc est palus modica. Oppida rhinocolura: & itus raphace: gaza: & intus athedon: mos angaris. Regio per ora samaria: oppidum ascalo libere: azotus: famnes duæ. Altera itus ioppe phœnicum antiquior terrarum inudatione (ut ferunt) insidet colli præiacente fawo: in quo uinculo Andromadæ uestigia ostendit. Colitur illic fabulosæ ceto. Inde apollonia stratonis turris: eadem cæsarea ab Herode rege cõstita. Nunc colonia prima flauia a Vespasiano imperatore deducta: Finis palestines clxxx. mil. pas. a cõfinio arabia. Deinde phœnicæ. Intus at samaria. Oppida neapolis quod antea mamortha dicebatur. Se baste in monte altiore gamala. Supra idumæam & samariam.

Iudæa: galilæa: hierico: emmaus: lydda: ioppe. Ca. xiiii.

In Idumæa lōge lateq; fuditur. Pars eni syriæ iuncta galilæa uocatur. Arabiæ uero & ægypto proxima pareas asperis dispersa motibus: & a cæteris iudæis iordane amne discretæ. Reliqua iudæa diuiditur in toparchias decem quo dicemus ordine. Hiericonem palmetis cõstitam: fontibus irriguam. emmaum: lyddam: ioppicam: acrabathenam: & zophaniticam: thamiticam: bethole: & tephene: norine i qua fuisse hierosolyma lōge clarissima urbium orientis: nomē iudæas: mō herodii cū oppido illustri eiusdem nominis.

Iordanis. Ca. xv.

Iordanis amnis oritur e fonte peneade: qui cognomē dedit cæsareæ de qua dicemus: amnis amœnus: & quatinus locorum situs patitur ambitiosus: accolisq; se præbēs uelut inuitus: asphaltiten lacum digna natura petit: a quo postremo ebibitur: aquasq; laudatas perdit per stilentibus mixtas. Ergo ubi prima cõualium fuit occasio: i lacum se fundit: quem plures gensesara uocant vii. mil. pas. lōgitudinis: vi. mil. latitudinis: amœnis circūseptus oppidis: ab oriente iuladæ & hippo: a meridie tharitie: quo & noie aliq; et lacum appellat. ab occidente tiberia de aq; calidis salubri.

Asphaltites. Ca. xvi.

Asphaltites nihil præter bitumen gignit: unde & nomē. Nullum corpus animalium recipit. Ita ut camelisq; fluitat. Inde fama nihil i eo mergi. Lōgitudine excedit. c. m. p. Latitudine maxima xxv. implet. Minima sex. Prospicit eū ab oriente arabia nomadum: meridie acharon: fessida quodam arx iudææ ab hierosolymis. Eodē latere calidus fons medicæ salubritatis callirhoe aquarum gloriâ ipso nomine præferēs.

Gēs hessenos. Ca. xvii.

A occidentali litore hesseni quos fugiunt usq; quaq; nocentes. Gēs sola & i toto orbe præter cæteras mira: sine ulla fœmina: oī uenere abdicata: sine pecunia tota palmarum. In die ex æquo cōueniunt turba renascitur: lōge frequentantibus quos uita fessos ad mores eorum fortunæ fluctibus agitat. Ita p. seculorum milia (i credibile dictum) gens æterna est: in qua nemo nascitur. Tā fœcunda illis aliisq; uitæ poenitentia est. Infra hos egadda oppidum fuit secundum ab hierosolymis fertilitate palmerorumq; nemoribus. Nūc altisq; bustis. Inde masada castellum in rupe &

ipsum haudprocul ab asphaltite. Et haftenus iudaea est.

Decapolis. Ca. xviii.

Iungitur e latere syriae decapolitana regio a numero oppidorum: in qua non oēs eadem obseruāt. Plurimi tamen damalcū & opotō riguas amne chrysothorha: fertilem philadelphia raphanā: sola in arabia recedentia. Scythopolin antea nīsa a Libero patre sepulta nutrice tibi scythibis deductis. Gaddara hieramiace praefluere & iā dictū hippodiō. Pellā aq̄s diuitem. galasam canatam. Intercurrunt cinguntq̄ has urbes tetrarchiae: regnosq̄ instar singulā: & in regna contribuantur: tracotitis panecas. In qua caesarea cū lupra dicto fōte abila: arca: apeloessa: gabe.

Tyrus & sidon. Ca. xix.

Inc redeundū est ad orā atq̄ phoenicem. Fuit oppidū crocodilo. Est flumen nemptoria urbi undosū. Sigaminū p̄mōtorii: carmelūq̄. Et i mōte oppidū eodem noīne quondam egbatana dictū. Iuxta getta gebba. Riūs pagida siue belus: uitri fertiles: harenas paruo litto ri miscens. Ipse e palude cendeuia a radicibus carmeli p̄fluit. Iuxta colōia Claudii Caesaris prolemais quā quodā acce. Oppidū ecclippa. Promōtorium album. Tyrus quondā insula praalto mari septingentis passibus diuisa. Nunc uero Alexandri oppugnātis openbus continens. Olim partu clara urribus genitis: lepti: utica: & illa romani imperii emula terrāq̄ orbis auida carthagine: etiā gadibus extra orbem cōditis. Nunc oīs eius nobilitas cōchylio atq̄ purpura cōstat. Circutus. xix. mil. pas. est. Intra paletyro inclusa. Oppidum ipsum. xxii. stadia optinet: Inde idēiac sarepta & ornithō oppida. Et sidon artifex uitri: thebaeq̄ boetiaq̄ parens.

Mons libanus. Ca. xx.

Atergo eius mons libanus orsus centum quinquaginta stadiis zymirā usq̄ porrigit: quā coelestria cognominatur. Huic par interiacente ualle mons aduersus antelibanus obtendit: quodā muro cōiunctus. Post eum introrsus decapolitana regio est: praedictaq̄ cum ea tetrarchiae & palestinae tota iuxta. At in ora nunc subiecta libano fluius nagoras: ibertus colōia quae foelix iulia appellatur. Leontos oppidum: flumen lycos: palæbiolus: flumen adonis. Oppida biblos: botris: lycarda: trieris: calamos: tripolis quodā. Tyri & sidonii & araradi optinent orthæleutheros flumen. Oppida zymira: maratnos: cōtraq̄ ararados septem stadiorum oppidum: & insula ducentis passibus a cōtinentē distās. Regio in qua supradicti desinunt montes. Et iteritacentibus cāpis bargilus mons incipit. Hic rursus syria desinente phoenice. Oppida carnebala: neapaltos. Gabala p̄mōtorium i quo laodicea libera: diopolis: heraclea: caradus: posidum.

Syria antiochia. Ca. xxi.

Oein de promōtorium syriae antiochenae. Intus ipsa antiochia libera: epidaphneis cognōiata oronte amne diuiditur. In promōtorio at̄ seleucia libera pieria appellata.

Callius mons. Ca. xxii

Super eam mōs eodem quo alius nomine callius. Cuius excelsa altitudo quarta vigilia orientem per tenebras solem aspicit breui circumactu corpori diem noctemq̄ pariter ostendens. Ambitus ad cacumen. xix. mil. pas. est: altitudo p̄ directum. iiii. Et in ora amnis orontel natus inter libanum et̄ antelibanum iuxta heliopolin. Oppidum rholos: at a tergo portae quae syriae appellantur intervallo rholiorum montium et tauri. In ora oppidum myriandros. Mons amanus. In quo oppidum bomite. Ipse ab syris ciliam separat.

Coele syria. Ca. xxiii.

Inc interiora dicāt. Coele habet apameā marisia amne diuisā. Anazerinorū tetrarchia bābicen: quae alio nomine hierapolis uocāt. Syris uero magogibi p̄digiosa. Atargatis graecis hoc decreto dicta colitur chalciden cognominata a dira bellum: unde regio chalcidene fertillissima syriae. Et inde cyrestica: irneazates: gindarenos: gabenos: tetrarchias duas quae grani comitiae uocāt. Hermisenos: bylatas: itureos: gentem: et q̄ ex iis betemi uocāt. Mariaminitanos. Tetrarchiā quā māmīsea appellāt. Paradisum: pagnas: penelenitas: selenciā: praeter iā dictas duas: quae ad euphratem: et quae ad amellum uocāt. Tardiceles. Reliqua at̄ syria habet exceptis quae cum euphrate dicent̄ arbethusios: bercenēfos: epiphanēses. Ad orientem laodicenos: q̄ ad libanum cognominant̄: leucadios: larissaeos: praeter tetrarchias in regna descriptas barbaris noībus decem et septē.

Euphrates. Ca. xxiiii.

Et de euphrate hoc in loco dixisse aptissimum fuerit. Oritur in praefectura armeniae maioris caranide. Ut p̄didere ex iis qui prime uiderunt Domitius Corbulo in mōte aga. Licinius Murianus sub radicibus mōtis quem capoten appellat: supra cymirā xii. mil. pas. initio pyxirates nominatus. Fluit derzenen primum: mox anetiā: armeniae regiones a cappadocia excludens. Dascufa abest a zimara. lxxv. mil. pas. Inde navigatur pastonam quinquaginta mil. pas. Melitenen cappadociae xxvii. mil. pas. Elegeam armeniae. x. mil. pas. acceptis fluminibus lyco: arsanīa: arsanō. Apud eligeam occurrit ei taurus mōs. Nec resistit q̄q̄. xii. mil. p. latitudine perforata praeualens omnia uocat irrupentem. Mox ubi cornu p̄fegit: euphra-

ten. Ultra quoq; saxosum ac uiolentū arabīā. Inde leua merorū dictā regionem tricena mēfura dextraq; comagenen differrminat. Pōtis tamen etiā ubi tabe expugnat patiens. A pud claudio / polim cappadociæ cursū ad occasum solis agit. Primo hūc illi impugnaturs cursū taurus aufert: uictusq; & abscissus sibi met alio modo uicit: ac fractum expellit in meridiē. Ita naturæ dimica / tio illa æquatur hoc eunte quo uult: illo prohibente ire qua uelit. A cataractis iteq; nauigatur quadragita mil. pal. inde comagenes apud famosata. Arabia præter supradicta hēt oppida: e de lam: quæ quōdam antiochia dicebatur: callirhoen a fonte notat: carras clade Crasli nobiles. Iungitur præfectura mesopotamiæ: originē a syris trahens: in qua ante mulia & nicephori op / pida. Mox arabes q; rhetauri uocātur. Hæc caput syngara. A famosatis at latere syriæ: marlis amnis inluit. Gingga comagenem finit. Merorū ciuitas incipit. Oppida alluuntur epiphania & antiochia: quæ ad euphratē uocātur. Itē zeugma. lxxii. mil. pal. a famosatis transitu euphratis nobilis. Ex aduerso apameā Seleucus. Idē utriusq; cōditur ponte iunxerat. Qui cohærent me / sopotamiæ rhoali uocātur. At in syria oppida europū tapfacū quondā nunc āphipolis. Arabes schenitæ ita ferunt usq; urā locum: i quo cōuersus ad orientē reliquit syriæ palmirenas sol. tu dines: quæ usq; ad petrā urbē & regionem arabīæ foelcis appellatæ pertinent.

¶ Palmiras. Ca. xxv

Palmira urbs nobilis situ diuitis soli et aquis amœnis: uasto undiq; ambitu harenis inclu / dit agros: ac uelut terris exempta a rege natura priuata sorte inter duo imperia sūma ro / manorū partibz. Et prima in discordia: cuius semper utrinq; cura. Abest a seleucia partibz: quæ uocatur ad tigrin quingentis triginta septem mil. pal. A proximo uero syriæ littore ducē / tis q; uinquagintaduobus mil. Et a damasco uigintiseptem mil. pal.

¶ Hierapolis. Ca. xxvi.

Propius infra palmiræ solitudines stellendena regio est: dictaq; iam hierapolis ac berœa & chalcis. Ultra palmiram quoq; ex solitudinibus iis aliquid optinet hemelate elatum: dimidio propior petræ q; damascus. Arura huius proxima est: Philiscū oppidum partibz: ad eu phraten: ab eo seleuciam dieg; decem nauigatio: totidēq; fere babylone. Scinditur euphrates a zeugmate. lxxxiii. mil. pal. circa uicum massicen. Et parte leua in mesopotamiā uadit per ipsaz seleuciam: circaq; eā præfluentis infusus tigris. Dexteriore aut alueo babylone quodā caldææ caput petri: mediāq; permeans. Item quas otrin uocant: distrahitur i paludes. Increfcit autē & i ple nli modo statis diebus paulum differens: ac mesopotamiā iundat sole optinere uicelimam partē cætri. Minui incipit i uirgine & leone ttāgresso. In totū uero remeat i. lxxix. pte uirginis.

Cilicia & adiunctæ gentes: pāphilia: isauria: homanadū: pifidia
lycaonia: taurus mons: lycia.

Ca. xxvii.

Sed redeamus ad oram syriæ cui proxima est cilicia. Flumē diaphanes: mens crecocius parte amani montis. Flumina andracus: pynarus: lycus: sinus issicus. Oppidū issici: idē m alexandria. Flumē chlorus: oppidū aegē libez: amnis pyramus: portæ ciliciæ: oppida mallos: magiros: & intus tharfos. Campi alei: oppida cassiponis: mopfos libez: pyramo impositū: thy / nos: zephyrium: sancile. Amnes faros: cygnus: tharfū liberam urbē procul a mari secās. Re / gio celendiritis cum oppido. Locus nympheum: soloe ciliciæ: nunc pompeiopolis. Adara cybi / ra: pynare: pedalie: hales: arsinoe: tabe: dorian. Iuxtaq; mare coricos: eodē nomie oppidum & portus & specus. Mox flumen calicadnus. Promōtorium sarpedon: horrida horme. Mili. p mō torium & oppidum Veneris: a quo proxime cyprus isula. Sed & in continēte oppida myranda: anemurium: coracelum: sinisq; antiquis ciliciæ: melas amnis. Intus aut dicēdi anazarbeni: qui nunc cælaragustani: castabala: epiphania quæ antea eniandos: eleula: iconiū. Seleucia: supra nam nem calicadnum tracheotis cognōie a mari relata: ubi uocabatur hormia. Præterea intus flumi na lipparis: bombos: paradifus. Mons imbarus. Ciliciæ pāphiliā omēs iunxere neglectæ gēte isaurica. Oppida eius intus isaurica: clybanus: lalafis fluius decurrit. Hic aut ad mare a nemu / riæ regione supradicta. Simili modo omnibus qui eadē composuere ignorata est contermina illi gens homanadum: quorū intus oppidū homana. Cætera castella xliiii. inter asperas cōualles la tent. Oppida uerticem pifidia: quodā solymi appellati: quorū colonia cæsarea: eadē antiochia. Infida oronda: agalefos. Hos includit lycaonia in asiaticā iurisdicōnē uersa: cū qua cōueiunt philomelenses: tymbriani: leucolithi: peltzeni: tyrienfes. Datur & tetrarchia ex lycaonia qua partē galatiæ contermina est ciuitatum xliiii. urbe celeberrima iconio. Ipsiūs lycaoniæ celebræ thebasa in tauris: idæa in confinio galatiæ atq; cappadociæ. A latere aut eius super pāphiliam ueniunt thracum soboles nylia. Quorū aricana oppidum: pampphilia ante mosopia appellata. Mare pampphilum cilicio iungitur. Oppida eius sydæ: & in monte aspendū: plātanistu: perga. Promontoriū leucolla. Mons lardemilus: Amnis eurimedon iuxta aspendū fluens caractes: iux ta quem lynesfus & olbia. Vltimaq; eius oræ phaelis: iunctū ei mare lycium est gensq; lycia: unde uastus sinus. Taurus mōs ab eis ueniēs littoribus chelidonio promōtorio differrminat.

Immensus ipse: & innumeræ gentiū arbiter: dextro latere septentrionalis: ubi primū ab indico mari exurgit: leuo meridianus: & ad occasū tendens: mediūq; distrahens asiam nili opprimēti teras occurrerent maria. Resiluit ergo ad septentriones: flexuq; imensum iter quærit: uelut de industria reg: natura subinde æquora opponēte: hinc phœnicū: hinc pōticū: illuc caspiū & hyrcanum: contraq; mœotium lacū torquetur. Itaq; collisus inter hæc claustra: & tamē victor flexuosus euadit usq; ad cognita riphæor: mōtium iuga numerosis nobis: & nouis quocūq; incidit insignis. Imas prima parte dictus: mox edigis: paropanisus: circius: cambades: phapharia des: choatras: oregeis: oroades: nyphates: taurus. Atque ubi se quoque exuperat caucasicus: ubi brachia emittit subinde tentatī maria similis farpedon: coracelus: gargus: iteq; taurus etiam ubi dehiscit: seq; populis aperit: portas: tamē noīe unitatem sibi uendicās: quæ alibi armenicæ alibi caspiæ: alibi ciliicæ uocantur. Quinetiā cōfractus effugiens quoq; maria plurimis se gentiū noibus hinc & illinc implet: & a dextra hyrcanus caspius: a leua pariedrus mōschius: amazonicus: coraxicus. scythicus appellatus. In uniuersū uero græce ceratanius. In libya igitur a promōtorio eius oppidū semena: mons chimera noctibus flagrans: ephesiū ciuitas: & ipsa sæpe flā grātibus iugis. Oppidū olympus ibi fuit: nunc sūt mōtana gage corydalla rhodiopolis: luxta mare limira cum amne: in quem aricadus influit: et mons malicitus: andria ciuitas mira: oppida aperie et antipellos: quæ quondā habessius atq; in recessū pellus. Deinde phytia. Itemq; xantus a mari xv. mil. pal. flumen eodem noīe. Deinde patara: quæ prius pataros: & in monte sydinia. Promontoriū magis. Ibi pyramas: et in quæ lyciā finit terminus. Lycia quondā septuaginta oppida habuit: nunc triginta sex habet. Ex his celeberrima præter supradicta canas: candima: ubi laudatur oenium nemus. Pedalia coma præfluente. Edela cyane: alcandialis: amelas: noscopiū: troa: telendus. Cōprehendit et in mediterraneis cabaliā: cuius tres urbes: oemanda. balbura. bubona Telmelo. Asiaticū mare siue carpatium: et quæ proprie uocatur asia in duas eam partes Agrippa diuisit. Vnā inclusit ab oriente phrygia et lycaonia: ab occidente ægæo mari: meridie ægyptio: a septentrione paphlagonia. Huius lōgitudinē cccclxx. mil. pal. Latitudinē. ccc. mil. fecit. Alterā determinauit ab oriēte armenia minor. Ab occidente phrygia lycaonia paphylia. A septentrione promontia pōtica. A meridie mari paphylia. Longa. d. lxxv. mil. pal. Lata. cccxxv. mil. In proxima ora caria est: mox ioania. Vltra eam æolis: media doride. Circūfunditur mari utroq; latere ambiente. In ea promōtorii pedalium. Amnis glaucus deferēs temedū. Oppidū dedala cyria fugitiuor. Flumē axon: oppidū calinda.

Indus fluuius. Ca. xxviii.

Amnis indus cybiratæ iugis ortus recipit. lx. perennes fluuios: torrentes uero amplius centum: Oppidum canos libeg: dein pyrnos. Portus cresta a quo rhodus insula paf. xx. mil. Lacus lorima. Oppida thysanusa: paridiō: larimna. Sinus tymnias. Promōtorii aphrodiasas. Oppidū lydas. Sinus hœcenus. Regio bubassus. Oppidū fuit acanatus: alio noīe dulopolis. Est in promōtorio gnidos libera: triopia. Deinde pegusa est stadia appellata. Ab ea dorsis incipit: sed prius tesga. Et mediterraneas iurisdictiones indicasse conueniat. Vna appellatur cybiratica. Ipsum oppidum phrygiæ est. Conueniunt eo. xxv. ciuitates.

Laodicea: apamea: ionia. Ca. xxix.

Celeberrima urbs laodicea impolita est lyco flumini latera alluētibus asopo & capro: apellata primo diopolis: dein rhoas. Reliqui in eo conuētū quos noīare nō pigeat. hydrelicæ: timisones: hieropolitæ. Alter contentus a sinnade accipit nomen. Conueniunt lycaones: appiani: corpeni: dorilei: mudei: iulenses: & reliqui ignobiles populi. xv. Tertiū apameā uadit ante appellatam celenas: dein ciboton. Sita est in radice montis signiæ circūfla marisia: obrima orba fluminibus in mæandrū cadentibus: Marfasy ibi creditur ortus: ac paulo mox conditus: ubi certauit tibiæ cantu cū Apolline: Aulocrenes ita uocatur conuallis. x. mil. pal. phrygiam ab a pamea petentibus. Ex hoc cōuentu deceat noīare metropolitas: dionysopolitas: euphorbenos: ac moneses: peltēnos: siluianos. Reliq; ignobiles. ix. Doridis sinu leucopolitas: amaxitos: eleusis: et eutene. Deinde cariz oppida piaciū. eutane: halycarnasus. Sex oppida cōtributa ei sunt a magno Alexandro thagele: asideni: edriassa: euranii: pedasum: telmessū. Habitat inter quos sinus ceramnicum et iasium Inde mindos: et ubi fuit palemindos: nariadus: neapolis: arianas: termera libera: bargila et a quo sinus iasius oppidum iasus. Caria interior: noīum fama prænitet. Quippe ubi sunt oppida mylasa libera: antiochia: ubi fuere seminetos & chranaos oppida: nunc eam circūfluit mæander & mosinus. Fuit in eo tractu & mæandropolis. Est eumenia cludro flumini appolita. Glaucus amnis: lysias oppidū: & othrusa: berecithius tractus: nisa: trallis: eadem euantia & seleucia & antiochia dicta. Alluitur eudone amne. perfuditur thebaide. Quidam ibi pigmaeos habitasse tradunt. Prætera sūt thydonos: pythra: eurome: heraclea. myson: alabanda libera: quæ cōuentum eū cognouit. Stratonice: alibra libera: hynidos: ceramus: throcene: phorotis. Lōgingores eodē dileptāt foro orthoniēsses halydiēsses:

seu hippini: xistrani: hydienses: apolliniatæ: trapezopolitæ: aphrodienses liberi. Præter hæc colinus: harpasa apposita fluuio harpaso: quo & trallico cum fuit alluebatur. Lydia aut perflua flexuosi amnis mæandri recurſibus super ionia procedit: phrygiæ ab exortu ſolis uicinata: ad ſep tentionem myſiæ: meridiana parte carian amplectēs: meonia ante appellata. Celebratur maxie ſardiſibus in latere timoli mōtis: qui ante timolus appellabatur uitiſbus coſſitus: ex quo profluen te pacto eodemq; chryſorhoa ac fonte tarne a meoniis ciuitas ipſa lyde mide uocitata eſt: cla ra ſtagno gygeo. Sardiaa appellatur nunc ea iuriſdictio. Cōueniuntq; in eam extra prædictos macedones: caduēni: ioreni: philadelpheni: & ipſi i radice timoli cogamo flumini appoſiti. Meo niis: tripolitani. lidem & antoniopolitæ mæandro alluūtur. Apollonihentæ: myſotmolitæ: & alii ignobiles. Ionia ab iſſio ſinu incipiēs numeroſo ambitu littoꝝ ſleſcitur. In eā primus ſinus baſilicus. Poſſideū promōtorium & oppidum: oraculū brācidaꝝ appellatū. Nūc didymei Apol linis a littore ſtadiis. xx. mil. Et inde. clxxx. mil. milerus ioniaꝝ caput. Lelegeis antea & phitiu/ ſa & anaſtoria noiata: ſuper. lxxx. urbium per cūcta maria genitrix: nec fraudāda ciue Cadmo: qui primus proſaicam ordē cōdere inſtituit. Amnis meander ortus eſt lacu i mōte auilocrene plurimūq; afluus oppidis: & repletus fluminibus: crebris ita ſinuofus flexibus: ut ſæpe credat̃ reuerti. Apamenā primū peruagatur regionem: mox eumeneticam: ac dein hiraleticoſ capōſ: poſtremo cariam placidus: omēſq; eos agros fertiliffimo rigans limo. Ad decimū a mileto ſta dium lenis illabitur mari. Inde mons latmus. Oppida heraclea. Montis eius cognōis cariaē mi nus: quod primo cōdiſſe iōnes narratur: athenis profecti nauolocum prienne. In ora quæ tro/ gla appellatur geſus amnis. Regio omibus ionibus ſacra: & ideo panionia appellata. Iuxta ſu gituiſ cōditum (uti nomen inditio eſt) phygela fuit & maratheſium oppidū. Supra hæc magne/ ſia mæandri cognoie iſignis a theſſalica magnesia orta. Ab eſt ab ephelo. xv. mil. paſ. Tralibuſ eo amplius. ccc. mil. antea theſſaloe & androlita nominata & littori appoſita. Deradiſas inſulas ſecum oſtulit mare. Intus & tyana alluitur: & lyco pelopeaſ: alioquando & eubippia co gnominata. In ora autem mathium: ephelus amazonum opus multis ante expetita nominibuſ. Alopes cum pugnatum apud troiam eſt: mox crtygia & morges uocata eſt & ſmyrna cognoie thracia & hemonion & prele. Attollitur monte pione. Alluitur caſtro in cylibianis iugis orto: multoſq; amnēs deferente & ſtagnū pegaeum: quod phyrtes amnis expellit. Ab iis multitu/ do limi eſt: qua terras propagat: mediūſq; iam campiſ ſyrien inſulas adiecit. Fons in urbe calli/ pia templum Dianæ cōplexa. E diuerſis regionibus duo ſelintunes. Ab ephelo mathium aliūd colophonioꝝ. & intus ipſa colophon: halelo afluuēte. Inde Apollinis clariſ ſanum lenedoſ fuit. et notium oppidum. Promōtorium cyreneum: mons minas. ccl. mil. paſ. excurrēſ: atq; in cō tinētibus capis reſidens. Quo i loco magnus Alexander iter cidi planiciē eam iuſſerāt vii. mil. d. paſ. lōgitudine: ut duos ſinus iūgeret: erythraſq; cum mināte circūſederet. Iuxta eos fuerūt oppida preleon. heloſ: doryon: nūc eſt aleon. Fluuius corineon. Minātis p̄mōtorium: clazo/ menæ: ptheniæ: & epiothophoria appellatæ cū inſulæ eſſent. Alexander idem per duo ſtadia cōtinenti adnexit. Intiophere intus daphnus & hermelia: & ſyphilū quod ante tenealiſ uocab/ tur caput mæoniæ: ubi nūc eſt ſtagnum ſalocobite et tharceopolis ſubſtituta ſyphilo: et inde. ilioſolpe et hinc libade regredientibus. Inde abeſt xii. mil. ab amozone cōdita: reſtituta ab Alexander. In ora ſmyrna amne melete gaudens nō procul orto. Mōtes aſiæ nobiliſſimi i hoc traç tu ſere explicant ſe: maſtuſia a tergo ſmyrnæ et thermetis olympi radicibus iunctus. Is in dra cone deſinit: draco in timolo: timolus in cadmo: ille in tauro. A ſmyrna hermus amnis campos facit: & noi ſuo adoptat. Oritur iuxta adoriſaum phrygiæ ciuitatem: multoſq; colligit fluuios: inter quos phrygem: qui noiē genti dato a caria eam diſterminat: hyllū & cryon: & ipſos phry giæ: meſiæ: lydiæ amnibus repletos. Fuit i ora eius oppidū temnos: nūc in extremo ſinu ſmyr ne ceſſeopolis. p̄mōtorium. Leuce dein oppidū qđ iſula fuit: ſiniſq; ionia. Smyrnen cōuentū ma gna pars æoliæ quæ mox dicitur frequētat: præterq; macedones byrcani cognoiati & magne/ tes. A ſyphilo uero ephelo altes lumen aſiæ remotiores cōueniunt cæſariēſes: metropolitæ: cilbiani: iſeriores & ſuperiores myſii: macedones: metaurēſes: brulitæ: hibepeni: dioſieritæ.

(Ephelus: æolis: troas: pergamus. Ca. xxx.

A Eolis proxima eſt quōdam miſſa appellata: & quæ belleſpōto adiacet troas. Ab ea pho/ cea: ſcancianus portus: dein fuerat lariſſa et cyme mirina: quæ ſabaſtopolim ſe uocat. et in tus ægea italiae poſſidea: neanticos: temnos. In ora aut titanus amnis et ciuitas ab eo cognoia ta. Fuit et grinia: nūc tantū portus ſolis inſula apprehenſa. Oppidum elea: et ex myſia uenienſ caicus amnis. Oppida pithane canaiſſam. Intercidere canclyiſ: macea: ſatarnæa: carene: ciſtene: cylla: cocyllis: thebeſaſtyre: chryſa: palapſcepſis: gergetha: noēdros: nūc eſt perperēne ciuitas Heracleotes tractus. Coriphas oppidum. Amnis grylioſolius. Regio aphrodiſias: quæ atē po liticeoꝝ gas. Regio ſcepſis. Flumen euenū: cuius i ripis intercidere ſyrneſos et miletos. In hoc tractu. ida mōs. Et in ora quæ ſinū cognoiabit & cōuentum adramiteos. olim pedafus dicta. Flu

mina astron: cormalos: cryanos: alabastron: hieros exida. Intus mons gargara eodēq; nomine oppidum. Rursus in littore antādro edonis prius uocatam: deinde cymerrissos: eadem apollo/ nia. Fuit & palamedii oppidum. Promōtorium lectū determinās æolida & troada. Fuit & poly media ciuitas: & chrisla: & larissa alia: smintiū templū durat. Intus colonia intercidit deportās adramiteū negotia: apolloniātæ arhidaco amne erefi milepolite pmanēt: macedonēs: achyla: cæ polycnei: pionitæ: clices: mādagadeni: milani: abreteni: & hellepōti appellati: & alii igno biles Troadis primus locus amaxicus: dein crebenia. Ipsaq; troas antigonā dicta nūc alexādria colonia romana. Oppidū nee. Scamāder amnis nauigabilis: & in pmtorio quōdā figētū oppi dum. Dein portus achæos: in quem influit xantus līmeonti iūctus stagnūq; prius faciens. Pa/ læscamāder. Cæteri Homero celebrati rhesus: heptaphorus: acresus: rhodius uestigia nō hēnt. Granicus diuerso tractu in pmtōtia fuit. Est tamē & nūc scamādia ciuitas pua. Ac mille qn/ gentis passibus remotum a portu ilium imune: unde omis regū claritas. Extra sinum sunt rheo/ littora rheo & dardanio & arisbe oppidis habitata. Fuit & achilleon oppidum iuxta tumulum Achillis cōditum a mytilenēsis: & mox atheniensibus: ubi clāsis eius fterat. In sigæo fuit & æantion rhodius cōditū: in altero cornu Aiace ibi sepulto. xxx. stadios: intervallo a sigæo & ipso in statione clāsis suæ. Supra æolida & partē troadis in mediterraneo est quæ uocatē teu/ trantia: quā mysi antiquitus tenuere. Ibi caicus nūc dictus oritur. Gens ampla per se etiā cum totum mysia appellaretur. In ea epionie: andera: dale: stabulū: consiliū: tegiū: balceiari: teutranie: farnaca: haly: serne: lycide: partheniū: cambre: oxyopū: lygdanū: apollonia: lnceq; clarissimū asiæ pergamū: quod intermeat silenus: præfuit titius pfulus pindafo monte. Abest haud pcul elea quā in littore diximus. Pergamea uocatur eas tractus iurisdīctio. Ad eā conue niunt thiatireni: migdonei: mossini: bregmētēni: hieroconitæ: perpereni: tyareni: hiropoliē/ ses: hermacopolitæ: attalēs: pantaēs: apollo donienses: aliaeq; i honore ciuitates. A rheo dardaniū oppidum paruum abest stadia. lxx. mil. Inde. xviii. mil. promōtorium trapeze. Vnde primū cōditat se hellepōtus. Ex asia interisse gentes tradit Eratosthenes folymos: ilegū: be/ brieū: colycatiōis. trefpedos. Isidorus arienoli: & capretas: ubi sit apamea cōdita a Seleuco rege iter ciliā cappadociā catoaniā armeniā. Et qm ferocissia gēre domuisset initio damēa uocatā.

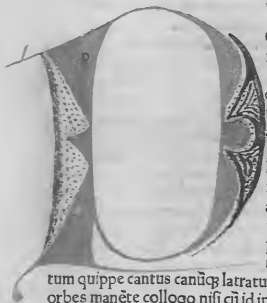
Infulæ ante asiam: pamphiliū mare rhodus famus chiūs. Ca. xxx.
Infulæ: ante asiam prima est in canopico hostio nili a Canopo Menelai gubernatore (ut fe runt) dicta. Altera iuncta pōte alexandriæ colonia Cælaris dicta oris pharus: quodā diei nauigatione distās ab ægypto: nūc e turri nocturnis ignibus cursū natūū regens. Nāq; fallaci/ bus uadis alexādria tribus oio adīe alueis maris: regamos: possidonio: taurō. In phœniceo deīde mari est ante ioppe parua. Tota oppidū in qua obiectā beluæ Andromedam ferūt: & iam dicta arados. Inter quā & cōtinētēm. l. cubita alto mari (ut auctor est Mutianus) e fonte dulcis aqua tuba coris facta usq; ad uadū trahitur. Pamphiliū mare ignobiles insulas habet. Ciliū ex qn/ quæ maximis cyprū ad ortum occasūq; ciliæ ac syriæ obiectā: quōdam nouem regnosq; sedem. Huius circuitū Timosthenes. ccccxxix. mil. d. prodidit. Isidorus. cccxxv. mil. Lōgitudinē iter duo pmtoria dinareta & acamāta quod ē ad occasū. Artemidorus. clxii. d. Timosthenes. cc. uocatā ātea acamātida. Philonides cerasstin. Xenagoras & aspelā & amathusā & macarā. Asty monus cripton & coliniā: Oppida in ea. xv. paphos: palæpaphos: curias: cithium: corinæa: salamina: amatus: lamphetos: saloe: amafos: epida: citri: arsinoe: carphasium: coleæ. Fuere & ibi cynidia: maleū: idalium. Abest ab emurio ciliæ. l. paf. Mare quod præteditur uocat au/ lona ciliicum. In eodē situ eleusa insula est & quattuor ante promōtoria. Ex aduerso syriæ ely/ des: rursusq; ab altero capite stiria. Cōtra meāphaum bierie & cephia. Cōtra salaminam salami/ nā. In sigæo aut mari illyris: telendos: attæ: lebosa. Cypriæ tres steriles: & dionyfia prius ca/ retha dicta. Deinde contra tauri promōtorii pestiferæ nauigātibus chelidonie totidē. Ab his cum oppido leucolla: pactia: elisia: nymphalis: meris: megista cuius ciuitas interior: Multæ de/ inde ignobiles. Sed cōtra chimērā dolichistæ: chirogylū: crambis: arogæ: enagora. viii. mil. paf. dædaleon duæ cypron: tres strogylæ: & contra sidima antiochia clauēūq; uersus amnem lacus macris didyme: sbellos: cope: alpis: & in qua oppidū interit telādria: proximaq; cyuro/ dola. Sed pulcherrima & libera rhodos circuitu. cxxv. mil. paf. Aut si potius Isidoro credimus ciui/ habitata urbibus lyndo: camyro: ialyso: nūc rhodo. Distat ab alexādria ægypti. d. lxxviii. mil. ut Isidorus tradit. Vt Eratosthenes. cccclxix. mil. Vt Mutianus. d. a cypro. clxvi: Vocita ta est antea ophiusa: asteria: edria: trinacria: combira: petoessa: atabiria ab rege. Deinde macria & olœssa. Rhodiog: insulæ carpatus quæ mari nomē dedit. Caros ac neelinia scyros distans ab gnido. xii. mil. d. porphyris antea dicta. Et eodem tractu media inter rhodū gniūq; lime. Cin gitur. xxxvii. mil. d. Portus benigne præbet octo. Præter has citra rhodū cyclops tergamo: cordylus: diabetæ. iiii. Hymos calche cū oppido seutlusa: nartecula: dy mastos: progne: & a gnido ciferusa: theriō: archia: galigine: cū tribus oppidis nououistiro: mēdetero: & marcōnso.

Oppidum ceranyus. In caria ora quæ uocatur argiæ numero. xx. etheculæ: lepsia: hieros. No bilissima uero in eo sinu co ab halycarnao. xv. pal. distas circuitu. c. mil. ut pluri existimâr me rope uocata. Chea ut Staphylus: meropis ut Dionysius: dein nympha. Mons ibi prion & ny sirion. Abruptam illi putat quæ porphyris antea dicta est. Hinc rarianda cû oppido. Nec pro cul ab halycarnao pidofus. In ceramico aut sinu priaponesos: hipponnefos: ptere: mya: lampla: emindus: passala: crusa: pyrrhe: sephiusa: melanû: pauliq; a cõnente distas quæ uocata ẽ cy nedopolis probrosis ibi relicta a rege Alexãdro. Ionice ora egeas & corfeas habet: & icaron: de qua dictum est. Ladem quæ prius late uocabatur: atq; iter ignobiles aliquot. Discumelitas mileros: lucinas: mycalẽ: trogilias: trespylion: argenõ: scãdaliõ: samõ libera circuitu. lxxxvii. mil. d. Aut ut Isidorus. c. partheniã primũ appellatam. Vt Aristotiles tradit: postea adnismã: dein ætemulam. Aristocritus adicit melamphylũ: dein cyparissiam. Ab parthenio arulam: ste: phanem. Amnes in ea imbratus: chesius: ibethestes. Fontes eucarto: leucothea. Mons gerge: cius. A diacent infusæ rhipara: nympha. Achillea par claritate ab ea distat. xciii. mil. pal. cum oppido. Chios libera quam etiam Ephorus prisco noie appellat. Metrodorus & Cleobolus chiam a Chione nympha: aliqui a niue. & macrin & pytiulam. Montẽ habet pillinẽ. Marmor chii circuitu. cxxv. mil. pal. colligit ut ueteres tradidere. Isidorus. ix. mil. adicit. Posita est in ter samũ & lesbũ. Ex aduerso maxime erythrag. Finitimã sũt thellusa: quã aliã dapnusa scri bũt. Oenus: elaphites: euriarassa: arginusa cum oppido. Iã hæ circa ephebus: & quæ Pisistrati uocat atinæ: myonnesos: clareusa. In utraq; oppida iteridere. Poroselece cû oppido. cercie: halene: commune: illetia: lepra: & rhesperia: procuse: bolbule: pheate: priapos: tyece: melane: enaresidus: apele: dremulã: ahydrol: stophelof: sicula: marathusa: phyle: perhireaula: multa q; ignobiles. Clara uero in alto theos cû oppido a chio. lxxi. mil. d. Tãtũdem ab erythris. Iuxta lmyrneã sũt peristerides. Cateria: alopece. eleusa: bachina: pytira: comonnesos: megale. An te troada alcaniæ: plateæ tres. Dein lamia: plitania: duæ: platæ: scopelos: getone: artheidõ: celæ: lagusæ: didyme. Clarissima autem lesbos a chio. lxxv. mil. pal. Hermete: & lasia: pelagga egira: æthiopis: macaria appellata fuit nouẽ oppidis iclyta. Ex iis pyrrha hausta ẽ mari. Aris be terrar: motu subuerfa. Antissiam methymna traxit in se ipsã octo urbibus asie. xxxvii. mil. pal. uicina. Et agamede obiit & hiera. Restant ereson: pyrrha: & libera mytilenae amnis. l. potens. Tota insula circuitur (ut Isidorus) clxvii. mil. pal. Vt ueteres. cxcv. mil. Mõtes habet je perthymni: ordimũ: macystum: creonem: olypum. A proxima cõtinet abest. vii. mil. d. pal. Insulæ appositæ scãdalion: leuca. v. Ex his cydonea cum fonte calido. Argẽmisæ. iiii. pal. di stant. Dein phelusa pedna. Extra hellepontũ aduersa figeo littori adiacet tenedus: leucophris dicta: & phœnice & lyrrnesos. Abest a leibo. lvi. mil. pal. A figeo. xii. mil. d.

Hellepontus: mysia: phrygia: galatia: nicea: bithynia: bosphorus. Ca. xxxii. i Mperum deinde sumit hellepontus: & mare icumbit uorticibus limite fodies: donec asiã abruptat europæ. Promontoriũ id quod appellauimus trapezã ab eo. x. mil. pal. ad aby rum oppidum: ubi angustia septẽ stadiõ. Deinde percote oppidum: & lamplacũ atea pytti usia dictum. Parum colonia quã Homerus adrastram appellauit. Oppidũ priapos: Amnis ab sepus: zelia propõtis: ita appellatur ubi se dilatat mare. Flumen granicũ: artage portus: ubi op pidum fuit ultra insulam quã cõtineti iunxit Alexander. In qua oppidũ milesiõ: cizici atea uo citatũ archonnesus: & dolionis & didymis: cuius a uertice mons didymis. Mox oppida placia. ariacos: cylace: quos a tergo mons olympus mysus dictus. Ciuitas olympea. Amnes horis: us: & rhyndacus: ante lycus uocatus. Oritur i stagno artinia iuxta miletopolim. Recipit ma geston & plerosq; alios. Asiam bithyniãq; determinãs. Ea appellata est cronias: dein thessalis: deinde maliãda: & strymonis. Hos Homerus halizonas dixit: quãdõ præcingitur gens mari. Vrbis fuit imensa attusa noie: nũc sunt. xv. ciuitates inter quas gordioce: quæ iulipolis uo catur. & in ora dasylos. Deinde flumẽ gebes: & intus elgali oppidũ quæ germanicopolis: alio noie boofceete: sicut apamea quæ nũc myrina. Colophonio: flumẽ ethecatius troadis finis: & mysiæ initũ. Posita finis in quo flumẽ ascanium: oppidũ bralions: amnes gylas: & chiof cum oppido eiisdẽ nois: quod fuit emporium non pcul accolẽtis phrygiæ a milesis quidẽ con litũ. In loco tamẽ qui ascaniæ phrygiæ uocabatur. Qua ppter nã alibi aptius de ea dicitur. Phrygia troadi superiecta populiq; a promõtorio lecto ad flumẽ celeũ prædictis septentrionali sui par te galatiæ contermina: meridiana lycaonia: & pyridæ: mygdoniæ: ab oriẽte cappadociã attin git. Oppida ibi celeberrima præter iam dictã mãgyra: andria: celene: colosse: carina: cotton: cerane: iconium: mysium. Sunt auctores trãsisse ex europa Myfas & Phrygos & Thinos a qui bus appellantur mysii phryges bithyni: Dicẽdũ simul uidetur & de galatia quæ supposita agrof maiori ex parte phrygiæ tenet: Caputq; quondam eius gordium. Qui partẽ eã infedere galloz tolostobagi & uotturi & ambiani uocatur: qui meoniæ & paphlagoniæ regionẽ Troginæ: præ tenditur cappadocia a septẽtrione & solis ortu: cuius uberrimã partẽ occupauere tectolages &

reutobodiaci. Et gentes quidē hæ. Populi uero ac tetrarchiæ oēs numero. cxcv. Oppida rec-
tosagum anquira: troginos: tatinū: tolostobagos: pīsimius. Præter hos celebres attalēses: ala-
senēses: comēses: didyēses. hieronēses: lyftrēnæ: neapolitani: ceādēnēses: leucēces: sebastēni:
timoniaceles: thebsēni. Attingit galatiā & pamphyliā gabaliā & mylias: qui circa barni sunt:
& cyllāricum & oronticiū pyfidæ tractum. Itē lyconiæ partē obigenem. Flumina sūt in ea præ-
ter iam dicta sangariū: & gallus: a quo nomē traxere matris deum sacerdotēs. Nunc reliqua in
ora ario itus & bithynia brula ab Hānibale sub olympo condita. Inde nicea. xxv. mil. pas. iter/
ueniēte ascanio lacu. Deinde nicea in ultimo ascanio sinu: quæ prius oliua & prusias. Itē altera
sub hippio monte. Fuere pythopolis: parthenopolis: gariphāta: Sūt in ora amnes elius: brya/
zon: plataneus: areus: siros: gendos: qui & chrysorboas. Promōtoriū in quo megarice oppi-
dum fuit. Inde crupēdites sinus uocabatur: quoniā id oppidū uelut in lacina erat. Fuit & asfa/
cū: unde & ex co astacenus idē sinus. Fuit & libysia oppidū: ubi nūc Hāmbalis tātum tumulus.
& in intimo sinu nicomedia bithyniæ præclara. Leucadas promōtoriū quo includitur astacenus
sinus a nicomedia. xlii. mil. gngentis passibus. Rursus coeūtibus terris angustias pinētes usq;
ad bosphorū thraciū. In iis galeadon libera a nicomedia. lxxii. gngentosq; procerastis ante dicta:
dein compulsa. Postea græcorū oppidū quod locū eligere nescissent: septē stadiis distās a bizan-
tīo tanto foeliciore omibus modis sede. Decætero itus ī bithynia colōia apamēna: agrippēses:
iulipolitæ: bithyniotæ. Flumina syriū: lapsias: pharicas: alces: crynis: lyleus: scopius: hie/
ras qui bithyniā & galatiā dīsternit. Ultra calchedona: deinde chrysopolis fuit. Deinde ni-
copolis: a qua nomē criānum sinus retinet. In quo portus amyci. Deinde naulocū: promōtori-
um est iæ templū Neptuni. Bosphorus gngentosq; passiū interuallo asiā europæ iteq; auferēs
abeft a calchedone. xii. mil. d. pas. Inde fauces primæ. viii. mil. ccl. pas. ubi spiropholis oppidū
fuit. Tenent orā oēm thyni: interiora bithyni. Finis asiæ est populosq; cclxxiii. mil. q ad eū
locū a fine lyciæ numerātur. Spatiū hellepōti & propontidis ad bosphorū thracium. clxxviii.
mil. pas. diximus. A calchedone: sigæū Isidorus. cccxii. mil. d. pas. Infulæ in propōtide ante ci-
zicum elaphonefus: unde cizicēnū marmor. Eadē neuris & procōnesus dicta. Sequūtur ophiu-
fas: cania: plebe: zeopelos: porphyriōne: halone cū oppido dephaces: polydora: utarceon cū op-
pido. Est & cōtra nicomediā demōnefos. Item ultra heracleam aduersa bithyniæ: ethynia: quā
barbari bithyniā uocent. Est & antiuchiæ & contra fauces rhyndaci besbicos. xviii. mil. pass.
circuitur. Est & elea: & duæ rhodiæ: affloes: crebitos: magale: chalcinaci: pythiodes.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE LIBER VI. PRAEFATIO

ONTVS EVXINVS ANTEA AB INHOSPITALI
feritate axenos appellatus est: peculiari inuidia naturæ sine ul-
lo sine indulgētis auiditati maris. Et ipse in europā asiāq; sul-
ditur. Nō fuerat satis oceano ambisse terras: & partē earū auc-
ta inanitate abstulisse. Nō irrupisse fractis montibus: calpeq;
africæ auulla multo maiora ablorbuisse q; reliqrit spatia. Nō
per hellepōtum propōtide infudisse iteq; terris deuoratis. A
bosphoro quoq; in aliā uastitatē pāditur nulla satietate: do-
nec expatianti lacus a mæoti rapinā sibi iungant. Inuitis hoc
accidisse terris inditio tot sunt angustiae: atq; tam parua natu-
ræ repugnātis iterualla: ad hellepōtum octīgētosq; xx. mil.
pas. ad bosphoros duos: uel bubus meabilī trāsitu. Vnde no-
mē ambobus: & tanq; ī diffotiatione germanitas cōcors. Ali-

tum quippe cantus canūq; latratus inuicem audiūtur. Vocis etiā humanæ cōmertia inter duos
orbes manēte colloquio nisi cū id ipsum auferūt uētī. Mēsurā pōti a bosphoro ad mæotiū lacum
qdam fecere. xliii. xxxviii. mil. d. pas. Eratosthenes. c. minorē. Agrippa a calchedone ad pha-
rin. x. mil. Inde bosphorū cimeriū. cclx. mil. Nos interualla generatim ponimus cōperta ī no-
stro æuo: quādo etiā in ipso ore cimerio pugnatū est. Ergo a faucibus bosphori est amnis rhe-
bas. quē aliqui rhesum dixerūt. Deide syris. Portus calpas. Sāgaris fluminis ex iclytis. Oritur ī
phrygia: accipit uastos amnes: inter quos tēbrogiū & gallū. Et idē sāgarius a plerisq; dictus co-
ralius: a quo incipiūt mariādini sinus: oppidūq; heraclea lyco flumini appositum. Abeft a ponti
ore miliaris ducētis portus acone ueneno aconito dirus. Specus acherusa. Flumina pedopiles:
callichey: sonantes. Oppidum titium ab heraclea. xxxviii. mil. pas. Fluius billis.

Utra quem gens est paphlagonia: quā philemenia aliqui dixerūt: inclusiā a tergo galatia.

Oppidū mastya mīlesior: deinde cromna. Quo loco tenetos adiicit Nepos Cornelius: a quibus in italia ortos cognomines eorū tenetos credi postulat. Sesamū oppidum quod nunc amastris. Mons cytorus a cio. lxiij. mil. pas. Oppida chimolis stebane. Annis pbenitis. Promōtorium carābis uasto excursu abest a ponti hostio. cccxv. mil. pas. uel ut aliis placuit. ccl. mil. Tātūdē a cimerio: aut ut aliqui maluer. cccxii. mil. d. Fuit & oppidū eodē noīe: & aliud inde armine: nunc est colonia sinope cytoros a cytoro. clxiii. flumē uaretum. Gēs cappadocum. Oppidum caturia iacelum. Annis haly's a radicibus tauri per cataoniā cappadociāq; decurrēs. Oppida gā ge carufade. Amysiū libez a sinope. cxxx. mil. pas. Eiusdēq; noīs sinus tanti recessus ut asiā pe, ne insulā faciāt ducētis milibus pas. aut āphus: per cōtinentē ad illiciciliāz sinū. Quo i oī trac ru p dīc tres tāti gētes grācas iur dici doricā: ionicā: æolicā: cæteras barbarorū esse. Anzīo iūctū fuit oppidū eupatoria a Mithridate cōditū. Victo eo pōpeopolis utiq; appellatum est.

¶ Cappadocia. Ca. iij.

¶ Cappadocia intus habet coloniā Claudii Cæsaris archelaidē: quā præfuit bylas. Oppida camana: quod salus. neocæsarem quod lycus: amasia quod iris. In regione hac cazacena i colopena a uero sabastiam & sebastopolin. Hæc parua. sed paria supradictis. Reliqua iui parte habet melitam a Semiramide conditam haud procul euphrate. Diocæsariā: tiaram: castalia: magnopolin: zelum. Et sub mōte atarga onyzatā: quæ temiscy ra nunc cæsarea noīatur. Cappadocia pars prærēta armenia: maiori meltene uocatur: comagenæ cataonia phrygiæ gauphauritis: largaurasane camanene: galatiæ moriment: ubi disternat eos cappadox amnista quo noīmen traxere: ætea leucosyri dicti. A neocæsarea supradictā minorem armeniam lycus amnis disternat. Est & ceranus intus clarus. In ora aut ab amyso oppidum & flumen scadisla lycastū a quo themiscyrena regio. Iris flumen deferens lycum. Ciuitas iela intus nobilis clade Triarii & uictoria C. Cæsaris. In ora ānis thermoodō ortus ad castellū: qd' uocat phanoniā: præterq; radices amazoni montis lapsus. Fuit oppidum eodem nomine: & alia quinque amazonicus: themiscyra: fortira: amasia: comara

¶ Themistidæ regionis gentes. Ca. iij.

¶ Vnc matium: gentes cenaz chalibum. Oppidū cotyloz. Gētes tybareni: masini notis signātes corpora. Gens macrocephali: oppidū celarus: portus cordulæ. Gētes bechyres buxeri: flumen melas. Gens macrones sydoni: flumenq; sydenū: quo alluitur oppidum balemonium ab amyso. cxx. mil. pas. Inde flumina lasoniū: melāthium: & ab amyso. lxxx. mil. pas. Pharnace oppidum: tripolis castellum & fluuius. Itē philocalia: & sine fluuiio litiopolis & a pharnace c. mil. pas. Trapezus libez uasto mōte clausum. Vltra quod gens armenocalybes: & maior armenia. xxx. mil. pas. distās. In ora aut trapezunta flumē est pyses. Vltra uero gēs annortum nicos. Flumē ablay cum castello cognōie in faucibus. a trapezunte. cxi. mil. pas. eius loci a tergo mōtium hiberia est. In ora uero eniochi: ampreutelazi. Flumina a campseonysis: nogrus bathis. Gentes colchoz. Oppidū matium. Flumen heracleum: & promontorium eodē noīe. Clarissimusq; pōti phasis oritur i molchis. Nauigat q̄libet magnis nauigiū. xxxviii. M. d. p. Inde minoribus lōgo spatio pōtibus. cxx. peruius. Oppida in ripis habuit cōplura. Celeberrimā tyrida: aceum: cygnū: & in faucibus phasin. Maxime autē inclariūt ea. xv. mil. pass. a mari: ubi hippos & cyanos uasti amnes & diuerso in eum confluunt. Nunc habet syrium tantum: & ipsum ab amne influente ibi cognominatum: usq; quo magnas nauium capacē esse diximus. Et aliq; accipit fluuios magnitudine numerozq; mirabiles. Inter quos glaucum. In ora eius insulæ sine nomine. Abest a farro. lxxv. mil. Inde aliud flumen garien. Gens saltia: in antiquis phithiophagi dicti et alafani. Flumen cobum e caucaso per suanos fluens. Dein rhoan. Regio agritæ: amnes sigania: terfos: atelpos: chryforboas: gēs abstyle: castellum sebastopolis. A phaside. c. mil. p. gēs fanigas: oppidū cygnus: Flumē & oppidū penius. Deinde multis noībus eniochoz gētes.

¶ Regio colchica anchæi et cæteri eodem tractu. Ca. v.

¶ Vbi dicitur pōti regio colchica: in qua iuga caucasi ad rhipheos mōtes torquentur: ut dictū est: altero latere in euxinum et mæotin deuexa: altero in caspium et hircanum mare. Reliqua littora fere nationes tenēt melaceni coraxi urbe colchoz dioscoriade iuxta fluuiū ātemlita. Nūc deserta: quōdam adeo clara ut Timosthenes i eam. ccc. nationes quæ dissimilibus linguis uerenter descendere prodiderit. Et postea a nostris. cxxx. interpretibus negocia ibi gesta sunt qui cōditam eam ab Amphito et Telchio Castoris ac Pollucis abrigis putant: a quibus ortam eniochoz gentē ferā cōstat. A dioscoriade oppidū heracleum distat a sebastopoli. lxxx. mil. pas. anchæi mardi cercetæ. post eos ferri cæphalōtomi. In intimo eo tractu phytis oppidum opulentissimū ab eniochis direptum est. A tergo: eius epageritæ formatasq; populus in caucaso iugis. Post quem saurumata. Ad hos cōfugerat Mythydates Claudio principe: narrauitq; thalos his esse cōfines qui ab oriente caspii maris fauces attingerent sicari eas æstu recedere. In ora autem iuxta cercetas flumen icarusā cum oppido hiero: et flumine ab heracleo. cxxxvi.

mil. Inde promontorium cronea quo supercilium arduum tentorete. Ciuitas sindica ab hiero. lxxvii. mil. d. paf. flumen feceritges.

Bolphorus cimmericus: mæotis. Ca. vi.

Inde ad bosphori cimmerii introitū. lxxxviii. mil. d. paf. Sed ipsius penitula inter pōtū & mæotiū lacū excurrentis nō amplior. lxxxvii. mil. d. paf. lōgitudo ē. Latitudo nūq̃ intra duo iugera eōnē uocat. Ora ipsa bosphori utriq̃ ex asia atq̃ europa curuat in mæotin. Oppida in aditu bosphori primo hermonasa. Dein cepe milefios. Mox stratoclia: & phanagoria: & pene desertum apaos: ultimq̃ in hostio cimmeriū: quod antea cerberion uocabatur.

Gentes circa mæotim. Ca. vii.

Inde mæotis lacus in europa dictus. A cimmerio accolit mæotici: hali: ferni: ferrei: scizi: gyphi. Dein tanain amnem gemino ore influentem incolunt farmatae medos: (ut ferunt) so-boles. Et ipsi in multa genera diuisi. Primo sauromatae: gyneti: gratumenae: unde amazonū conubia. Dein euazae: cotrae: cizimeni: messeniani: choto boccii: choatae: cyzae: tindari: tustage: turcae: usq̃ ad solitudines saxosis cōuallibus asperas: ultra quas arympei: qui ad harniseos pertinent montes. Tanain ipsum scythae filin uocat: mæotin temerinda: quod significat matrem maris. Oppidū in tanais quoq̃ ostio fuit. Tenuere finitima primi cares. Deinde clazomeni: & macones. Postea paticapenses. Sunt qui circa mæotin ad ceraunicos montes altiores tradunt gentes: a litore napras: supraq̃ essedonas colchis iuctos: ac mōtiū cacuminibus. Dein carmacas: oranos: nautagas: mazacas: ascātios: acapeatas: agagāmatas: phycers: rhimofolos: ascōmarcos. Et ad iuga caucasii icatalas: imaduchos: ranos: anclacas: tydios: carastascos: asutuādas. Lagōū amnem ex mōtibus catheas: in quem defluit opharus: ubi gentes caucadas: opharitas. Annē menothes: imituenis ex montibus scilium. Inter agdeos: carnapas: gardeos: accifos: gabros: gregaros. Circaq̃ fontem imitūsi imituos: & aparthenos. Alii influxisse eos cuitas: anhectas: satarneos: alāpatas. Ab his tanaitas: & nepheonitas uirrim deleros. Aliqui flumen ochariū labi p cātecof & sapeof tradūt. Tanain uero trāsisse fatareof: herticeof: spōdolicos: sybieraf: amaflos: issos: catacetof: tagorof: catonos: neripof: tagādeof: mādareof: saturcheof: spa-leos.

Armeniae duae. Ca. viii.

Eracta est interior ora: omnesq̃ accolae. Nunc reddātur gentes in mediterraneo sinu. In quo multo aliter ac ueteres proditū: me nō eo inficias anxia perq̃sita cura rebus nuper i eo situ gestis a Domitio Corbulone: regibusq̃ inde missis supplicibus: aut regum liberis obsidibus. Ordinem aut a cappadociū gente. Longissime haec pontica: oīum itorlorū recedēs minorem armenia maioremq̃ & comagenē leuo suo latere trālit. Dextra uero oēs in asia dictas gentes plurimis superflua populis: magnosq̃ impetu scādēs ad ortum solis & tauri iuga transit lycania: spylidia: cilicia. Vadit sup antiochia: trāctū & usq̃ ad cyresiacā eius regionē: prae sua quae uocat cataōia. Cōtēdit itaq̃ ibi lōgitudo asiae. xii. l. M. p. efficit. latitudo. d. c. M. xl. M.

Armenia maior. Ca. ix.

Armenia aut maior incipit a pariedris montibus: euphrate amne ut dictū est: auferē cap-padociae: & qui discedit euphrates mesopotamiae haud minus clara amne tigris. Vtrunq̃ fundit ipsa: & initium mesopotamiae facit inter duos amnes iturae. Quod interest ibi tenēt arabes orei. Sic finem usq̃ i adiabene praefert. Ab ea trāsuersū iugis inclusa. Latitudinem i leua pādit ad cyrum amnem trāsuersa in araxem. Longitudinem uero ad minorem usq̃ armenia ab araro amne in pontū defluente & pariedris montibus qui fūdunt abasq̃: discreta ab illacoriis. Oritur in entochiis montibus: quos alii coraxicos uocauere. Araxes eodem monte quo euphrates. vi. mil. paf. interuallo actusq̃ amne mus & ipse (ut plures existimauere) a cyro defertur in caspium mare. Oppida celebrantur in minoꝝ caesarea: zanicopolis. In maiore arāmote euphrati proximae. Tigri argathiocerta. In excelsis aut tigranocerta. Et in cāpis iuxta araxē artaxata. Vniuersae magnitudinem Ausidus qnquagies centena milia prodidit. Claudius Caesar longitudinē a dacua ad confinium caspii maris. xiii. mil. paf. Latitudinem dimidium eius. A tigranocerta ad hiberiam diuiditur (quod certū est) in praefecturas: quas ii strategias uocat. Quādam ex iis uel singula regna quondā barbaris noibus. cxx. Claudūt ea ab oriente montes: sed non statim cer-raunii: nec adiabene regio. Quod interest spatii comprehēni tenēt. Ab iis iuga cernaunia. Vltra diabeni tenēt. Per conualles aut proximi armeniae sunt menobardi: & moscheni. Adiabene tigris & mōtiū sinus muniū cigit. Ab leua eius regio medos ē: & p̃p̃ectus caspii maris. Ex oceano hoc ut suo loco dicemus fūdit: totūq̃ caucasii his montibus cigit. Hōy incolae p̃ confiniū armeniae nūc dicēt.

Albania hiberia. Ca. x.

Lanitem oēm a cyro usq̃ albanos gens tenet. Mox hiberi: discreta ab iis amne oezane in cyro & caucasii montibus defluēte. Praeualēt oppida albaniae cabalaca. Hiberiae phar-malus iuxta flumē neoris. Regio thasia: & triare usq̃ ad partedoros montes. Vltra sūt colchicae solitudines: quae a latere ad cernaunios uerfo armenochalybes habitant. Et moschoy

tractus ad hibeꝝ amnem in cyꝝ defluentem: & infra eos fucafani: & deinde macherones ad flu-
men ablay. Sic plana ac deuexa optinentur. Rursus ab albanæ confinio tota montium frôte ge-
tes siluoz fere & infra lupenior: mox diduri & sodii.

Portæ caucasiæ. Ca. xi.

AB his sunt portæ caucaliæ magno errore a multis caspiæ dictæ: iges naturæ opus & mō-
tibus interruptis repente ubi fores obditæ ferratis trabibus subter medias amne drydo
ri fluente. Citraq; in rupe castello quod uocatur cumaniæ: cōmunito ad arcendas trāitu gentes
innumeras: ubi loci terræ orbe portis discusso: ex aduerso maxime armastus oppidi hibeꝝ: a por-
tis caucaliis per mōtes gurdruos ualli. Suani indomitæ gentes auri tantū metalla fodiunt. Ab
his ad pontū usq; eniochoꝝ plurima genera: mox acheoꝝ. Ita se habet terræ sinus & clarissimꝝ.
Aliqui inter pontū & caspiū mare. ccc. lxxv. mil. pas. nō amplius intēesse tradiderūt. Corne-
lius Nepos. cl. mil. tantis interim angustis infestatur asia. Claudius Cæsar a cimerio bosphoro
ad caspiū mare. cl. mil. prodidit: eaꝝ perfodere excogitasse Nicanorē Seleucū quo tempore ab
Ptolæmeo Ceraunio sit interfectus. A portis caucaliis ad pōtū. cc. mil. pas. esse constat fere.

Insulæ in ponto. Ca. xii.

Insulæ in ponto planitæ siue cyaneæ siue symplegades. Deinde apollonia tynnimas dic-
ta: ut distingueretur ab ea quæ est in europa. Distat a cōtinēte passibus mille. Cingit. iiii.
mil. & contra pharnaceam calcheritis: quam græci ariem dixerunt: sacramꝝ Marti: & in ea uo-
lucres cum aduenis pugnaſse pennarum ictu.

Gētes in scythico oceano. Ca. xiii.

Vnc oībus quæ sūt interiora asiæ dictis rhipheos montes trāscēdat animus: dextraꝝ lit-
tora oceani incedat. Tribus hic e partibus cæli alluēs asiā scythicā a septentrione ab
oriente eous: a meridie indicus uocatur: uarięꝝ per sinus & incolas in complura noia diuiditur.
Vez asiæ hæc quoꝝ magna portio apposita septētrioni iniuria syderis rigētis vastas solitudines
habet. Ab extremo aquilone ad initium orientis æstui scythæ extra eos sūt. Ultra aquilonis
initia hyperboreos aliqui posuere: pluribus in europa dictos. Primū inde noscitur promōtorū
cektice lytarmis. Fluius carambucis: ubi lassata cū sydes ui rhipheoꝝ montium deficiunt iuga.
Ibiꝝ arimpheos quosdā accepimus haud dissimilē hyperboreis gentē. Sedes illi nemora. Alii
menta bacceæ. Capillus iuxta scemnis uirūꝝ in probro existimatur: Ritus clāmētis: Itaq; sa-
cros haberi narrāt inuolatosq; esse etiā feris accolæ populis. Nec ipsos mōs: sed illos etiā q ad
eos perfugerint. Ultra eos plane iam scythæ cimerii: cilianthi: georgii: & amazonū gentes. Hæc
usq; ad caspiū & hircanum mare. Nāq; id erūpit scythico oceano in aduersa asiæ pluribus no-
minibus accolæ: appellatū celeberrimis duobus caspio & hircano. Non minus hoc esse q; pōtū
euxinum Clytarchus putat. Eratosthenes ponit & mensurā ab exortu ad meridiem per cadulæ
& albanæ oram quingē quadraginta stadia. Inde per aratiaticos: amaroꝝ hyrcanos: ad ostiū
zoni fluminis quater octingēta stadia. Ab eo & ostium laxatissimū mille quadraginta. Quæ si-
ma efficit quādecies. lxxv. mil. pas. Artemidorus hinc detrahit. xxv. mil. pas. Agrippa caspiū
mare gentēq; quæ circa sūt & cū iis armenā determinās ab oriente oceano serico: & ab occide-
te caucasi iugis: a meridie tauri a septētrione oceano scythico patere quā cognitū ē. cccc. mil.
pas. in longitudinē. cccx. mil. in latitudinē prodidit. Non desūt uero qui eius maris uniuersum
circuitū a freto. xxv. mil. pas. tradūt. Irrūpit autē arctis faucibus in lōgitudinē spatiosius. At ubi
cœpit in latitudinem pandi: lunatis obliquatur cornibus uelut ad mæotiū lacū ab ore discēdens
scythici arcus ut auctor est. M. Varro similitudine. Primus sinus appellatur scythicus: utrinq;
eni accollunt scythæ: & per angustias inter se cōmeant. Hinc nomades & sauromatæ multis no-
minibus: illinc abzoæ nō paucioribus. Ab introitu dextra mucronem ipsū faucibus tenent udini:
scythæꝝ populus. Deinde per orā albanī (ut ferūt) ab lasone orti. Ante quos mare quod est al-
banum noiatur. Hæc gens superflua mōtibus caucasiis ad cyꝝ amnem armenæ confinium atq;
hiberiæ descēdit ut dictū est. Super maritima eius udinogꝝ gente farmatæ: ut idorſi: arotres
præten duntur. Quoꝝ a tergo indicatæ iam amazones: & sauromatides. Flumina per albaniam
decurrit in mare calos & albaneos. Deinde cābyſes in caucasiis ortus mōtibus: mox cyrus i co-
raxitis ut diximus. Orā oēm a caucaso præaltis rupibus in accessu patere. cccxv. passū aucto-
r est Agrippa. A cyro caspiū mare uocari incipit: accollūt caspii. Corrigendus est error in hoc
loco multoꝝ: & eoꝝ etiā qui in armenia res proxime cū Corbulone geflere. Nāq; ii caspias ap-
pellauere portas hiberiæ: quas caucalias diximus uocari. Situsq; depicti & inde missi hoc nomē
inscriptum habent. Et Neronis principis cōminatio ad caspias portas tendere dicebatur: cū pe-
reret illas: quæ per hiberiā in farnatā tendūt uix ullo propter appositos mōtes aditu. Ad ca-
spiū mare sūt aliæ caspiis gentibus iunctæ: quod dignosci nō potest nisi in comitatu reꝝ Alexā-
dri magni. Nāq; perſiæ: regna quæ nunc parthoꝝ intelligimus inter duo maria perſicū & hyrcā-
num caucasiis iugis attollūt utrinq; per deuexa lateꝝ. Armeniæ maiori a frōntis parte quæ

uergit in cōmagenē cepheia ut diximus copulatur: eiꝫ adiabene assīriꝫ: inītiū. Cuius pars est arbelitis: ubi Dariū Alexandēr debellauit proxima syriæ. Totā eam macedones mygdoniam cognouerunt a similitudine. Oppida alexandria: item antiochia: quā nyſibim uocat. Abest ab artaxatis. dcl. mil. paf. Fuit & ninus impoſita tigrī ad ſolis occaſū ſpectās quōdam clarīſſima. Reliqua uero frōte qua tendit ad caſpium mare atrapatenæ: ab armenia etene regione diſcreta araxe. Oppidum eius gazæ ab artaxatis quadringenta quinquagita. mil. paf. Totidem ab ecba/ thanis: medoꝝ: quorum pars ſunt atrapateni.

Media caſpiæ portæ caucaſiæ. Ca. xliii.

A Chathana caput mediæ eſt. Seleucus rex condidit. A ſeleucia magna. dcl. mil. paf. a portis uero caſpiis. xx. mil. Reliqua medios: oppida phisaganzaga: apamea raphane cognōia/ ta. Cauſa portarꝫ nois eadē quæ ſupra: interruptis anguſto traſitū iugis: ita ut uix ſingula meēt plaufra: lōgitudine. viii. mil. paf. toro opere manuſactō. Dextra leuaꝫ ambuſtis ſimiles ipen/ dent ſcopuli ſitiente tractū per. xxxviii. mil. paf. Anguſtias impedit corruuatus ſalis e cautibus liquor: atꝫ eadem emiſſus. Præterea ſerpentiū multitudo niſi hyeme traſitū nō ſinit.

Gentes circa hyrcanum mare. Ca. xv.

A Diabenis cōneſtūtur carduci quōdam dicti: nūc cordueni præſeuēte tigrī: liſ pratitæ pa/ redoni appellati qui tenent caſpias portas. liſ a latere occurrūt altero deſerta parthiæ & cythemis iuga. Mox eiꝫdē parthiæ amoeniſſimus ſitus qui uocatur choara. Duæ urbes ibi par/ thoꝝ appolitæ quōdam medis: cauſope: & alia in rupe iſſatis quōdam. Ipſius uero parthiæ ca/ put hecatōpylos abeſt a portis. cxxxiii. mil. paf. Ita parthoꝝ quoꝫ regna foribus diſcludūtur. Egreſſos portis excipit protinus gens caſpicā: ad littora uſꝫ: quæ nomen portis & mari dedit. Leua mōtoſa. Ab ea gente retrorſus ad cyꝫ amnem prodūtur. ccxx. mil. paf. Ab eodē amne ſi ſubeatur ad portas. dcc. mil. paf. Hunc enī deinde cardinē Alexandri magni itinera facere. Ab iis portis ad indiæ principium ſtadia. xv. dc. lxxxx. mil. procedendo ad bac̄tra oppidum: quod appellant zariaſta milies tria milia. dcc. mil. Inde ad artaxatem amnem. v. mil.

Item gentes. Ca. xvi.

A Caſpiis ad orientē uerſus regio eſt apauortene dicta. & in ea fertilitatis inclytæ locus cla/ reſcūm nō ſ: gentes papyri: nariaci: ſtauri: hyrcani: a quoꝫ littoribus idē mare hyrcanium uocari incipit a flumine ſideri. Citra id amnes maziris. ſtraor: omnia ex caucaſo. Sequitur regio margiane apricitatis inclytæ: ſola in eo tractū uitifera. Vndiqꝫ incluſa mōtibus amoenis: ambi/ tu ſtadiꝫ mille qngentꝫ: difficilis aditu propter harenōſas ſolitudines per. cxx. mil. paf. & ip/ ſa cōtra parthium tractū ſita. In qua Alexandēr alexādriā cōdiderat: qua diruta a barbaris. An/ tiochus Seleuci filius eodem loco reſtituit ſeleuciam. Nā interfluēte amargo qui corruatur. in zotale. Iſ maluerat illā antiochiam appellare. Urbis amplitudo circuitum. lxx. ſtadiis. In hanc Orodes romanos craſſana clade captos deduxit. Ab huius exceſſi per iuga caucaſi. præditur ad bac̄tros uſꝫ: gens mardoꝝ ſera ſui iuris. Ab eo tractū gentes oceanī cōmorī: berdrigei: harmat/ tropi: cemari. cōmani: mirrhāſi: aremādri: ianei. Flumina mādram: eridnum. Vltraꝫ coraſini: gaudari: araſini: parcani: arangæ: parraſini: maratiani: naſotiani: arſilegi: quos græci caduſios appellanere: maticoni. Oppidū heraclea ab Alexandro cōditum: quod deinde ſubuerſū ac reſti/ tutum Antiochus achaida appellauit. Onbrices: quoꝫ medios fines ſecat oaxus amnis ortus in lacu oaxo. Syrmata: oxii: tagenioci: bateni: ſaraparæ: bac̄tri quoꝫ oppidū zariaſtes: quod po/ ſtea bac̄trum a flumine appellatum eſt. Gens hæc optinet aduerſa montis paropanyſi: & aduer/ ſus fontes indi. Includitur flumine ocho. Vltra ſogdiani oppidū pāda: & in ultimis eoꝝ ſinibus alexādria ab Alexandro magno conditū oppidū. Aræ ibi ſunt ab Hercule & Libero patre con/ ſtitutæ. Item Cyro & Semiramide atꝫ Alexandro. Finis oīum eoꝝ ductus ab illa parte terrarꝫ includente flumine laxere: quod ſeythæ ſylin uocat. Alexander militeſꝫ eius tanain putauere eſſe. Tranſcendit eum amnem Dæmonas Seleuci & Antiochi regum dux: quem maxime ſequi/ mur in iſ: araſꝫ: Apollini dydimeo ſtatuit.

Scythæ gentes. Ca. xvi.

Ultra ſūt ſeytharꝫ populi. Perſæ illos ſacas uniuerſos appellauer a pxima gente. Antiqꝫ arameos. Scythæ ipſi plas chorlaros: & caucaſū mōtē graucaſū: hoc ē nite candidū. Mul/ tudo populꝫ innumera: & quæ cum parthiſ ex æquo degat. Celeberrimī eoꝝ ſacæ: maſſa/ getæ: dahæ: eſſedones: aſtaçæ: irhumnici: perſithomotoꝝ: biſti: edones: camæ: camacæ: eu/ chatæ: cotier: antariani: piacæ: arimaſpi: antea cadit: aſſai: oeteci. Ibi napei interſiſſe dicuntur & apellæi. Nobiliā apud eos flumina mandagreū: & caſpium. Nec i alia parte maiorē auctoꝝ inconfſtāiam credo propter innumeras uagaſꝫ gētes. Hauſtū ipſius maris dulcem eſſe & Alex/ ander magnus p̄didit: & M. Varro talem prælatū Pōpeio iuxta res gerenti mithridatico bel/ lo: magnitudine haud dubie influētinn amnium uiſto ſale. Adiciit idē Pōpei ductū exploratū i bac̄tros. vii. diebus ex india perueniri ad içæ: flumē: quod in oxum inſluat. Et ex eo per caſpiā

in cyr̃ subuectos. Et quinq; nō amplius diebus terreno itinere ad phasin in pontum indicas pos-
se deueni merces. Infulaē toto eo mari multae. Vulgata una maxime tuzaga. A caspio mari scy-
thicoꝝ oceano in eam cursus inflectitur ad orientē cōuerſa littoꝝ fronte. Inhabitabilis eius pri-
ma pars a scythico promotorio ob nives. Proxima inculta ſæuitia gētū: antropophagi scythae
insident humanis corporibus uescētes. Ideoꝝ iuxta uastae solitudines feraꝝq; multitudine haud
dissimilē hominū immanitatē obſcēdens. Itēꝝ deinde scythae: itēꝝq; deserta cum beluis usq; ad iu-
gum incumbēs mari quod uocat tabin. Nec ante dimidiā ferme lōgitudinē eius orae quae spec-
tat aestiuum orientē inhabitatur illa regio. Primi sūt hoium qui nōcātū: feres leuitio siluarum
nobiles: persufam aqua deſcēdētes frōdium canieiem. Vnde geminus ſœminis noſtris labor re-
dordēdi ſila: rurlūꝝq; ofēdi tam multiplici opere: tam lōginquo orbe penitus ut ī publico ma-
trona trāſluceat. Seres mites quidē: ſed & iſpis ſeris perſimiles. Coetū reliquoꝝ mortaliū fugi-
unt: cum cōmertia expeant. Primū eoz nōcitur flumē pſitaras: proximū carabi: tertiu lanos:
a quo promotoriū: chryſe ſinus: cyrnaba flumē: attanos ſinus. Et gens hoium attacoz: apricia
ab oī noxio aſſiātu ſeclufa collibus: eadem qua hyperborei degūt temperie. De iis priuatim cō-
didit uolumen Amometus: ſicut Ecateus de hyperboreis. Ab attacoris gentes thynni & phor-
cari: & iam indoz caſiri introrſus ad ſcythas uerū humanis corporibus uelcūt. Nomades quoz
indiae uagātur. Sūt qui ab aquilone cōtingit ab iſpis & cyonas dixeret: & bryſanas. Sed inde (ut
plane conſeſcitur oēs) emodi montes aſſurgūt. Indozq; gens incipit non eo tantū mari adiacens:
uez & a meridiano quod indicū appellauimus quāq; pars oriētī aduerſa recto præteditur ſpa-
tio ad flexum & initium indicī maris. xviii. lxxv. mil. paſ. colligit. Deinde qua ſeſcitur ī meri-
diem. xxiii. lxxv. mil. paſ. ut Eratoſthenes tradit uſq; ad indum qui eſt ab occidēte ſiniſ indicæ.
Cōplures aut totam iſpius longitudinē. xl. diēꝝ noctiūꝝq; ueliſco nauū curſu determinauere.
Et a ſeptentrione ad meridiē. xxviii. l. mil. paſ. Agrippa lōgitudinis. xxxiii. mil. latitudinis. xxiii.
mil. prodidit. Poſſidonius ab æſtuo ſolis ortu ad hybernū exortū metatus eſt. Eam aduerſam
galliae ſtatuens: quā ab occidēte æſtuo ad occidentē hybernū metabatur totā ſaonio. Itaq;
obuerſa eius uenti aſſiātu iuari indiæ: ſalubrēq; fieri haud dubia rōe docuit. Alia illius cæli ſa-
cies. Alii ſyderū ortus. Binæ meſſes in anno. Binæ æſtates media inter illas hyeme ceterarum
ſiati. Noſtra uero brumali. Lenes ibi auræ. Mare nauigabile. Gentes & urbes innumerabiles:
ſi quis omēs perſequi uelit. Etenī pateſcēt eſt nō modo Alexandri magni armis regūꝝq; qui ei
ſuccēſſere: circūuectis etiā in hyrcanum mare & caſpiū Seleuco & Antiochoꝝ præſectozꝝ claſſis
eorū Patrocle. Verū & aliis auctoribus græcis qui cum regibus indicis morati ſūt: ſicut Mega-
ſthenes & Dionyſius a Philadelpho miſſus ex ea cā uires quoꝝq; gentiū prodidere. Non tamen
deest diligētiae locus: adeo diuerſa & incredibilia traduntur. Alexandri magni comites ī eo trac-
tu indiæ quē ſubeſgerāt ſcripſerūt xv. mil. oppidorū fuiſſe: nullū cōminus gētium. ix. Indiāq;
tertiā partem eſſe terrarū iouum. multitudinē gentiū innumerā probabili ſane ratione. Indi enī
prope gentiū ſoli nunq; emigrare ſinibus ſuis. Colligūt a Libero patre ad Alexandrum ma-
gnū. reges eorū. cliii. annis. vi. mil. cccii. adiciūt & meſes tres. Anniū mira uarietas. Prodi-
tur Alexandrū magnū nullo die minus ſtadia ſexcēta nauigaſſe in indo: nec poſuiſſe ætē mē-
ſes quinꝝ enauigare adiectis paucis diebus: & tamē minorē gage eſſe conſtat. Seneca etiā apud
nos Megafthenes tentata indiæ cōmētatione. lx. annes eius prodidit. Gētes duodeuiginti cē-
tūꝝq; Par labor ſit montes enumerare. lunguntur inter ſe hymas: hemodis: paropaniſus:
caucalus. p. a. R. a. quibus tota decurrit in planitiem imenſam & ægypto ſimilem. Verū ut ter-
rena demonſtratio intelligatur: Alexandri magni neſtigis inſiſtamus. Diognetus & Beton itine-
rum eius mēſores ſcripere a portis caſpiis hecatompilon parthorū quot diximus milia eſſe. In
de alexādrīam arion: quā urbem is rex condidit. d. lxxv. mil. Inde ad prophetiſiam dragarum
cxcix. mil. ad cricaliorū oppidū. d. d. lxxv. Inde orthoſpanum. clxxv. mil. Inde alexādrī cippi
dum. l. mil. In quibuſdā exēplaribus diuerſi numeri reperitur. Hāc urbē ſub ipſo caucaſo eſſe
poſitā. Ab ea ad flumē chepta & oppidū indorum petucodati. cxxvii. mil. Inde ad flumē in-
dum & oppidū taxilla. lx. mil. ad hydaſpen fluiuium clarum. cxx mil. ad hyſpaſin non ignobi-
liorem. lxx. cccxc. mil. qui fuit Alexandri itinerū terminus: exuperato tamen amne ariſq; in ad-
uerſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoꝝq; regis iſpius conſentiunt hiſ. Reliqua inde Seleuco Nicanōri
peragrata ſunt: ad heſidrum. clxviii. mil. Iomanē annem tātundem. Exemplaria aliqua adiec-
unt. v. mil. paſ. Inde ad gage. cxii. mil. ad rhodapā. clxix. mil. Alii. ccc. mil. xxv. mil. In hoc
ſpatio. pōit ad calinipaxa oppidū. clxvii. d. alii. cclxv. mil. Inde ad cōſtuētē iomanī ānis & gā-
gis. dc. xxv. mil. Pleriq; adiciūt. xiii. mil. ad oppidūꝝq; polypodra. cccxxv. Ad oſtiū gangiſ
dcxxxviii. mil. d. gētes quas memorare nō pigeat a montibus hemodis: quorum promontori-
um hymas uocat: incolarum lingua niuoſam ſignificante: iſari: coſyri: ſizgi: & per iuga chiſo-
toſagi: multarūq; gentium cognomen bracmanae: quorum macco caligæ flumina pumas & cā-
nas: quod ī gange iſluit abo nauigabilia. Gētes calingæ proximæ mari: & ſupra mādēi: malli:

quorum mons mallus: tractusque eius finis ganges.

¶ Fluvius ganges. Ca. xviii.

Hunc alii incertis foribus ut nilum: rigatēq; uicina eodem mō: alii in scythicis montibus nasci dixerūt. Insistere in eū. xix. annes. Ex iis navigabiles præter iam dictos crenacamas: uamā: rhumuoabā: casphagū: sonū. Alii cū magno fragore ipsius statim foris erūpere: delectūq; p copulosa & abrupta ubi primū molles planities cōtigat ī quodā lacu hospitari. ide lenē fluere: ubi mimū. viii. mil. pas. latitudine. ubi modicū stadios. c. Altitudie nūq; minore pa. xx. mil.

¶ Gentes indiæ. Ca. xix.

Nouissimā gētes gādāridū: calignāq; Regio ptalis uocatur. Regi. lxx. mil. peditū: eqtes milles: elephātū. dcc. ī pēctū belloq; excubat. Nāq; uita mioribus populis idōq; multip tita degit. Alii tellurē exercēt. militiā alii capessūt. merces alia euehūt. rex externali uehūt respublicas optimi distissimiq; tēperāt. Iudicia reddūt. Regibus assidēt. Quintū genus celebra tā illic & prope in religionē uerlæ sapientiæ deditū: uolūtaria semper morte uita accenso prius rogo finit. unū super hoc est semiserq; ac plenū laboris immēsi: a quo supradicta cōtinētur uenā: di elephātes domādiq; his arant. his inuehūt. Hæc maxime nouere pecuaria. His dimicāt: militi tantq; pro finibus. Delectū in belua uires & ætas atq; magnitudo faciūt. Insula in gāge est ma/gnæ apitudinis gentē cōtinēf unam modogalicā noie. Vitra siti fūt modubæ molinā. Vber cū oppido eiusdē nois magnifico modocri: præti: calissæ: saluri: salfulæ: colubæ: orculæ: aba/ri: taluctæ. Rex hoq; peditū. l. milia: equitū. iiii. milia: elephātōq; .cccc. in armis habet. Validi or deinde gens andaræ plurimis uicis. xxx. oppidis: quæ muris turribusq; muniūt. Regi præbet peditū. c. milia: equitū duo milia: elephātōs mille. Fertilissimi sūt auri dardæ: setæ uero ar genti. Sed omnū in india prope non mō in hoc tractu potentiā claritatēq; anteedūt prasi am/ plissima urbe distissimāq; palybotra. Vnde qdam ipsā gentē palybotros uocāt: immo uero trac/ tum uiuētū a gange. Regi eoq; peditum sexcēta milia: equitū. xxx. milia: elephātōq; .ix. milia per oēs dies stipendiāt. Vnde cōiectatio ingens opum est. Ab iis in interior situ monēdē & suari: quoz; mons malleus: in quo umbræ ad seprētrionem cadunt hyme: æstate in austrū per senos mēses. Septētriones eo in tractu semel in āno apparere: nec nisi. xv. diebus Betūd auctor est. Hoc idem pluribus locis indiæ fieri Megasthenes. Austrinum polum indi dramasā uocāt. Annis iomanes per gangem & palybothros decurrit. Inter oppida methora & cyrisoborca. A gāge uerfa ad meridie plagā tingunt sole populū iā qdē insectū: nōdum tamē æthiopum mō extu/ stū: q̄tum ad indum accedunt: ratum colore præferunt sydus. Indus statim a prasiōq; gēte quoz; in motanis pygmei tradunt. Artemidorus inter duos annes. xxi. mil. pas. interesse tradit.

¶ Indus fluuius. Ca. xx.

Indus si sanctus ab incolis appellatus in iugo caucasi mōris quod uocatur paropanyfus aduer sus solis ortum effluis: & ipse undeuiginti recipit annes. Sed clarissimos hydaspen quat/ tuor alios afferentem: cantabrā tres. Per se uero nauigabiles acelinum & hypasin quādā tamen aquas modestia nūq; latior quinquaginta stadiis: aut altior. xv. pas. aplissimā insulā efficiens: quæ prasiane nominatur. & aliā minorem quæ pacale. Ipse per xii. xl. pas. paucissimis auctori bus nauigatus: & quodam solis comitatu in occalum uersus oceano infunditur. Mensurā in ora ad eum ponam ut inuenio generatim: quāq; inter se nullæ cōgruāt. Ab ostio gāgis ad promon torium galingon & oppidum dandagula. dccxxv. mil. pas. Ad tropina. xii. mil. xxv. Ad perimū læ promōtorium: ubi est celeberrimum indiæ emporium. dcl. ad oppidum in insula quam su/ pradiximus patalam. dccx. mil. pas. Gentes montanæ inter eum & iomanem celsi: cætriboni sil/ uestres. Deinde megallæ quoz; regi qngenti elephanti. peditum & eqtum nūmerus incertus. Chrysei: parafangæ: asangū: tigni fera scatentes. Armāt peditum. xxx. mil. elephantos. ccc. eq/ tes. dcc. Hos includit indus montium corona circumdatos & solitudinibus. dccxv. mil. Infra so litu dines darisuræ. Itēq; solitudines per. clxxxvii. mil. pas. plegq; harenis ambiētibus haud alio modo q̄ insulas mari. Infra deserta hæc maltecoræ: singæ: marobæ: ratungæ: moruntes & malusæ: pangungæ: salii. Hi montium qui perpetuo tractu oceani oram tenent: incolæ libe/ ri & regum exptes multis urbibus montanos optinent colles. Nareæ deinde quos claudit mōs altissimus indicosq; capitalia. Huius incolæ alio latere late auri & argenti metalla fodunt. Ab iis oraturæ. Quoz; regi elephanti quidem. x. milia. Sed amplæ uires peditum. Varetatæ qui sub rege elephantos non alunt fiducia equitum peditumq; Odomboeræ: salabastæ horatæ urbe pulchra fossis palustribus munita: p quas crocodilli humani corporis audissimū aditum nisi pon/ te non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum automela impositum littori qnq; annium in unum confluente concursu emporio nobili. Regi eoq; elephātōs mille. dc. peditū. cl. equitum quinq;. Pauperior charma: rex elephātōs. lx. paruasq; reliquas uires habet. Ab iis gens pādē sola indosq; regnata cōeminis. Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt: ob idq; gratiorē rēno

donatam præcipuo. Ab ea deducendis originem imperitant. ecc. oppidis: peditū. cl. milia: elephantis quingentis. Post hanc trecetay: urbū syrieni: derangæ: polingæ: buzæ: gogiarci: umbræ: nereæ: brancosi: nobundæ: cocodæ: nesei: pedatritæ: salobrialæ: olostræ: patalam insulâ attingentes: a cuius extremo littore ad caspias portas: xviii. xxv. mil. produitur. Hic deinde accolunt indum aduersus eos euidēti demonstratiōe amata: boligæ: galitaluæ: dimuri: megacri: ordabæ: mesæ: abhisuri: syleni: Mox deserta in. ccl. mil. pas. Quibus exuperatis organagæ: aboortæ: silaræ: suertæ: & ab iis solitudines prioribus pes. Dein sarophages: sorgæ: baragomata: umbritæq; quoy: xii. natides singulisq; binæ urbes. Aseni tritū urbū icolæ. Caput eoy: bucephala Alexandri regis equo: cui fuerat hoc nomen ibi sepulto cōditum. Mutani super hos caucalo subieci. Soleadæ: sondæ: trāgressisq; indū: & cū eo decurrentibus samarabari: sambraceni: brisabritæ: orsiadi: senitaxilæ cū urbe celebri. Iam in plana demisso tractu cum uniuerfo nomen a mandræ: Populi quattuor peucolitæ: arlagalitæ: geretæ: aloi. Etenim pleriq; ab occidente non indo amne determinant: sed adiuncti quattuor satrapias: gedrosos: archaotas: sarios: paropany: sifal: lasdas.

(Arii & iunctæ gentes. Ca. xxi.

Ultimo fine cophetæ fluuiō: quæ omia arioy esse aliis placet. Necnō & nysam urbē pleriq; indiæ ascribunt: mōtemq; meg. Libero patri sacy. Vnde origo fabulæ iouis sceminæ editū. Itē aspagonas gentē uitis & lauri & buxi pomoyq; oium in gracia nascentiū fertilem. Quæ memoranda & prope fabulosa de fertilitate terræ ac genere frugum arboyq; aut ferarū aut uolucrū & alioy animalū traduntur: suis quæq; locis in reliqua parte operis cōmemorabuntur. Quattuor uero satrapie mox paulo ad taprobanā insulā festinante animo. Sed ate sūt aliæ petalæ. q̄ significauimus in ipsis faucibus indi triquetra figura. cccx. mil. pas. latitudine. Extra ostium indi chryse & argyræ fertiles metallis ut credo. Nā quod aliqui tradidere aureū argenteūq; iis soli esse haud facile crediderim. Ab iis. xx. mil. pas. crocale. Ab ea. xii. mil. pas. bibaga ostreis & cōchylis referta. Deinde toralliba. ix. mil. pas. a supra dicta multa q; ignobiles

(Taprobane insula. Ca. xxii.

Aprobanē altey orbem terrarū esse diu existimātū est antichthon appellatiōe. Vt liqueret insulā esse Alexandri magni ætas resq; præstiterē. Onesicritus classis eius præfectus elephātos ibi maiores bellicosioresq; q̄ i india gigni scripsit. Megasthenes flumine diuidi: incolaq; palæogones appellari: auri margaritayq; gradium fertiliores q̄ indos. Eratosthenes & mensurā prodidit longitudinis. vii. mil. stadios: Latitudinis. v. mil. nec urbes esse: sed uicos septingentos. Incipit ab eoo mari inter ortum occasūq; solis indiæ prætenta: & quōdam creditā. xx. dies nauigatione a prasiana gēte distare: mox q̄ papyraceis nauib; armamentisq; mili pereretur ad nostras nauium cursus. vii. dies interuallo taxato. Mare interest uadofū: senis non amplius altitudinis passibus: sed certis canalibus adeo profundum ut uallæ anchoræ sident. ob id nauibus utrinq; proræ: ne per angustias aluei circūagi sit necesse. Sydes in nauigando nulla obseruatio. Septērio nō cernitur. Sed uolucres secum uehunt emittētes sapius: meatūq; eay terras petentium comitātur. Nec plus q̄ ternis mēlib; in anno nauigāt. Cauent a solstitio maxime. c. dies tunc illo mari hyberno. Hactenus a prisicis memorata. Nobis diligentior notitia Cladi principatu cōtingit. Legatis etiam ex insula aduectis. Id accidit hoc mō. Annii Plocamii qui maris rubri uestigal a fisco redemerat libertus circa arabiam nauigās aglonibus raptus præter carmaniam. quintodecimo die hippuros portum eius inuectus hospitali regis clæmentia sex mensium tempore imbutus alloquio percōtanti postea enarrauit romanos & Cæsare mīr i modum inauditos iustitia: ille suspexit q̄ pares pondere denarii essent in captiua pecunia: cū diuersæ imagines indicarent a pluribus factos. Et hoc maxime sollicitatus ad amicitia legatos quattuor misit prince eoy Rhachia. Ex iis cognitum. d. esse oppida: portū contra meridiem appolitum oppido palestimumdo oium ibi clarissimo ac regia. cc. pas. Lebis stagnum itus megilba. ccc. lxxv. mil. pas. ambitu: insulas pabuli tantum fertiles cōplexum. Et ex eo duo annes erumpere palestimumdum iuxta oppidū eiusdem nois influētē in portum tribus altuis. v. stadios arcūsimon. xv. amplissimo. Altey ad septētrionem indiamq; uersus cydara noie. Proximū esse indiæ promōtorium: quod uocatur colaicum quadridui nauigatione: medio in cursu solis isula incurrente. Mare id colore peruiridi: præterea fruticosum arboribus iubar eay gubernaculis de-terrentibus. Septētriones uersigilay apud nos ueluti in nouo cælo mirabantur. Lunam quidē apud ipsos nō nisi ab octaua ad. xv. supra terram aspici fatentes. Canopum lucere noctibus syddus ingens & clag. Sed maxime mix iis erat umbras suas in nostrum cælum cadere nō in suum: solemq; a leua oriri & in dextra occidere potiusq; e diuerso. Idem narrauerat latus insulæ quod prætendere indiæ. x. mil. stadios esse ab oriēte hyberno ultra mōtes emodos. Særas quoq; ab ipsis aspici: notos etiam cōmercio patriæ mabaciæ cōmeasse eo aduenis ibi feras occurrere. Ipsos uero excedere hoium magnitudinem: rutilis comis: ceruleis oculis: oris sono truci nulli cōmercio linguæ. Cætera eadem quæ nostri negociatores. Fluminis ulteriore ripa merces po-

sitas iuxta uenalia tolli ab iis si placeat permutatio. nō aliter odio tristiore luxuriæ q̃ si pducta mens illuc usq̃ cogiter quid & quod petatur & quare. Sed ne taprohane quidem q̃uis extra orbem a natura relegata nostris uitis caret; aug̃ argentūq̃ & ibi in precio. Marmor testudinis si/mile. Gēmæ margaritæq̃ in honore multo præstantiores. Et totus luxuriæ nostræ cumulus ipsorū opes maiores esse dicebant; sed apud nos opulentia maiorē usū. Seruum nemini. Ne in diem aut iter diu sōnum. Aedificia modice ab humo extantia. Annonā nuncq̃ augeri. Nō fora lites ue esse. Coli Hercule. Eligi regem a populo senectæ clementiaq̃ liberol nō habentē; & si postea gignat abdicari; ne fiat hæreditariū regnū. Rectores ei a populo. xxx. dari; nec nisi plurimum sententiæ quēq̃ capite dānari; sic quoq̃ appellationem esse ad populū. Lxx. iudices dari; si liberent iū reum amplius. xxx. iis nullā esse dignationem grauissimō probro. Regi cultū Liberi patris; cæteris arabū. Regem si quid delinquat morte mulctari nullo intermente; sed aduersatibus cūctis & cōmercia etiā sermonis negatibus. Festa uenatione absumi. Gratissimā eam tigribus elephātisq̃ constare. Agros diligenter coli. Pomis abūdere. Esse i piscatu uoluptatē; testu dinū maxime; quarum superfacie familias habitātium contegi tāta reperiri magnitudine. Vitam hominum cētum annis modicam. Hæc comperta de taprobane. Quattuor satrapiaē quas i hūc locum distulimus ita se habent.

«Capissenæ; dariti; carmania. Ca. xxiii.

A Proximis idō gentibus montana capissenæ habet capissā urbē; quam diruit Cyrus: Aracosa cum oppido & flumine eiusdem noīe; quod quidā cutim dixere a Semiramide conditum. Amnis hermāduş præfluens per abesthen rhacosiōq̃. Proximos iis meridie ad partem arabatag; faciūt dextradrosus a septētrione paropanysidas. Cartana oppidū sub caucalo; quod potestæ cecrogōis dictum. Hæc regio est ex aduerso bactrianorū. Deinde eius oppidū alexandria a conditore dictum. Syndraci; daugalæ; parapianæ; cantaces; magi. Ad caucalū cadrusi oppidum ab Alexandro conditū. Infra hæc omia ora arabindo. Ariana regio ambusta feruonibus; desertisq̃ circumdata. Multa tamen intersula opacitate cultores congregat circa duos maxime fluuios tōderon & arosapen. Oppidū artaco; anarius amnis; qui præfuit alexandriā ab Alexandro conditam. Pater oppidū stadia. xxx. multoq̃ pulchrius (sicut Acticus noster artacabane. Item ab Antiocho munitū stadia. l.). Deinde dorici gens; Amnes pharnacotis; oppradus; prothasia. Oppidum zaraspag; drangæ; argetæ; zarangæ; gedrusi. Oppida peucolis; lymphorta; methorici; deserta. Amnis manain. Anguttiri gens. Flumē boru. Genfurbi flumē nauigabile ponamus pādos finibus. Item cayrus fluuiorū ostio portuosus. Oppidū cōdrigrāma. Flumē cophes. Influxunt in eum nauigabilia sadarus; parospus; sodinus. Arianæ partem esse datari aliqui uolūt; mēsurāq̃ prodāt utriusq̃ lōgitudine. xviii. l. miliū passū; latitudine dimidio minorem q̃ indiciæ. Alii gedrusos & syros poluere per. cxxlii. mil. pa. mox ichthiophagos. Oritas propria nō in dōg lingua loquētēs per. cc. mil. pas. Inde posuere arbiōq̃ gentē per. cc. mil. pas. Ichthiophagos omēs Alexander ueruit piscibus uiuere. Ultra deserta deide carmania; ac persis atq̃ arabia. Sed priusq̃ hæc generatim persequamur; indicare conuenit quæ prodit Onesicritus classe Alexandri circumiectus in mediterranea persidis & indiciæ narrata proxime a Tuba. Deinde eā nauigationem quæ his ānis comperta seruatur hodie. Onesicriti & Nearchi nauigatio nec noīa habet mansionū nec spatia. Primūq̃ xylenopolis ab Alexandro cōdita unde coeperit exordium. Luxta quod flumē aut ubi fuerit nō satis explanatur; Hæc tamē digna memoratu produntur. Ab iis oppidum a Nearchō cōditū in nauigatione ea. Flumē nabrū nauium capax contra insulam distans. lxx. stadiis. Alexandria condita a Leonato iussu Alexandri i finibus gētis. Argeneus portus salubris. Flumē tubez nauigabile; circa quod pariræ. Deinde ichthiophagi tam lōgo tractu ut. xx. dies spatio prænauigauerint insulā; quæ solis appellatur; & eadem cubile nympharū rubens; in qua nullū non animal absumitur icertis causis. Ori gens. Flumē carmaniae bythans portuosum & auro fertile. Ab eo primū septētriones apparuisse adnotauere. Arcturū nec omnibus cerni noctibus; nec totis tñq̃. Achemende usq̃ illo tenuisse. Aeris & ferri metalla & erinici & minii exercere. Inde promontorium carmaniae est. Ex quo in aduerso ora ad gentem arabicæ macas tractus distat. l. mil. pas. Insulae tres quarū orada tantum habitatur a cosa a continentē xxv. mil. pas. Insulae quattuor intimo in sinu ante perida. Circa has hidri marini tūcū cubito; rum adnatates terrerē classem. Insula acrotadus. Item gauratae; in quibus chiana gens. Flumē hyperis in medio sinu persico onerariū nauū capax. Flumē sitiogagus; quo psalargaras septimodie natigat. Flumē nauigabile phiristimul. Insula sine noīe. Flumē granius modicā nauū capax pfulauē finit. Dextera eius accolūt dextrimōtā; q̃ bitumē perficitur. Flumē zarotisi ostio difficilī nisi peritis. Insulae duæ paruae. Inde uadōsa nauigatio palustri similis. Per euripos tamē quosdam peragiē. Ostium euphratis. Lacus quē faciūt euleus & tigris iuxta cariacen. Inde tigrisula. Festos dies ibi agentem Alexandrum inueniunt septimo mense postq̃ digressus ab iis fuerat patalis tertio nauigationis die. Sic Alexandri classis nauiganit. Postea a syagro arabicæ

promōtorio patalen fauonio quē hypalū ibi uocāt peti certissimum uidebat. xlii. mil. xxxii. p. a-
 æstimatione. Secuta uero ætas propiore cursu tutioremq; indicauit si ab eodē promōtorio za-
 zæ: amnem portū indiæ peteret. Diuq; ita nauigatū est: donec compēdia inuenit mercator: lu-
 croq; india admota est. Quippe omibus annis nauigatur sagittariorū cohortibus ipositis. Etenī
 pyratæ maxime infestabāt. Nec pigebit totū cursū ab ægypto exponere nunc primū certa no-
 titia patefēcēte. Digna res nullo anno minus hic quingentelimis imperii nostri exhauriēte india &
 merces remittēte: quæ apud nos centuplicato ueniāt. Mille milibus pas. ab alexandria abest
 oppidū iulipolis. Inde nauigāt nilo coptum. cccii. mil. pas. qui cursus etesiis flantibus peragiē
 xv. diebus. A copto camelis itur aquationū rōe mansionibus dispositis. Prima appellatur hydreū
 um xxxi. Secūda in monte diei itinere. Tertia in altero hydremate a copto xcv. Deinde i mon-
 te. Mox ad hydreū Apollinis a copto. clxxxiii. mil. pas. Rursus i mōte. Mox ad nouū hydreū
 a copto. cccxxiii. pas. Est & aliud hydreū uetus. Troglodyticū noiatur: ubi præsidū excubat di
 uerticulo duum miliū. Distat a nouo hydremate quattuor mil. pas. Inde berenice oppidum ubi
 portus rubri maris a copto. clviii. pas. Sed quia maiōr pars itineris cōficitur noctibus propter
 æstus: & statim die absumūtur totū a copto berenicen iter duodecimo cōficitur die. Nauigare i
 cipitū æstate media ante canis ortū: aut ab exortu protinus. Veniuntq; circiter. xxx. die ocelin
 arabiz: aut canen thuriferæ regionis. Est & tertius portus: qui uocatur muza: quē indica nauī-
 gatio nō petit: nec nisi thuris odorq; arabicorūq; mercatores. Intus oppida regia eius: unum ap-
 pellatur saphar: aliudq; saba. Indos aut petētibz utilissimū est ab oculi egredi. Inde uēto hipa-
 lo nauigāt diebus. xl. ad primū emporiū indiæ. Muzis nō expetēdū propter uicinos pyratas
 q optinēt locū nomine hydras: neq; est abūdans mercibus. Præterea lōge a terra abest nauium
 statio: linitribusq; efferturū onera quæ gerūt. Regnabat ibi cū proderem hæc Celebothras.
 Alius utilior portus gentis necanidon: qui uocatur becare. Ibi regnat paridion: lōge ab empo-
 rio. mediterraneo distante oppido quod uocatur modusa. Regio autē ex qua piper monoxylis
 linitribz becare conuehit uocatur cōtionara: quæ omia genuū portuū ue aut oppidorū nomi-
 na apud neminem priōz inueniūt. Quo apparet mutari locorū status. Ex india reuigāt mense
 ægyptio tybi incipiente nostro decēbris: aut utiq; mechiris ægypti intra diē sextū: quod fit itra
 idus laū. nostras. Ita euenit ut eodē āno remeent. Nauigāt autē ex india uēto uulturno & cum
 intrauere rubrū mare africo uel austro. Nūc reuertemur ad propositū. Carmaniz oram patere
 duodecies. I. mil. pas. Nearchus scripsit. Ab initio eius ab flumen sabin. c. mil. pas. Inde uineas
 coli & atua. Flumē inanin. xxv. mil. spatio. Regio uocāt arnixia. Oppida carmaniz zetis: ale-
 xādria. Irrumpit deinde & in hac parte geminū mare in terras: quod rubrū dixere nostri: græ-
 cia erythreum a rege erythra. aut ut alii solis repercussu talem reddi colorem existimātes. Alii
 ab harena terraq;. Alii tali aquæ ipsius natura.

¶ Sinus persicus & arabicus. Ca. xxiii.

Sed in duos diuiditur sinus. Is qui ab oriēte est persicus appellatur. xxv. mil. pas. circuitus:
 ut Eratosthenes tradit ex aduerso est arabia: cuius. xii. mil. pas. est lōgitudine. Rursus alte-
 ro ambitur sinu arabico noiato: oceanū qui influit azanium appellāt. Persicū introitum. v. mil.
 pas. latitudinis: alii quattuor fecerūt. Ab eo ad intimū sinū recto cursu. xi. mil. xxv. p. p. modū
 constat esse: & situm eius humani capitis effigie. Onesicritus & Nearchus ab indo amne i sinum
 persicum: atq; illicē babylonē ab euphratis paludibus scripserunt. xxv. mil. pas. esse. In carma-
 niz angulo sunt chelonophagi testudinū superficie casas tegentes. carne uescētes. A flumine
 arabi promōtorium ipsum inhabitāt: præter capita toto corpore hirti: corisq; piscium uestiti.

¶ CASCADRUS insula parthorū regna. Ca. xxv.

AB hoc tractu indiæ uersus cascādrus deserta insula in oceano. mil. pas. traditur. Iuxta eam
 afreto influēte stoidis quæstiuosa margaritis a. pmōtorio. Carmanis iugunē armozē. Qui
 dam interponūt arbios. cccxii. pas. toto litore. Ibi portus macedonum: & aræ Alexādri. In p-
 mōtorio amnes siccanas: dein dratinus & falsus. Ab eo pmōtorium themistitas. Insula apro-
 disas habitatur. Inde persidis initium ad flumē oratim: quo diuiditur ab elimaide. Cōtra pside
 insulæ philos calandra aracha cum mōte præalto Neptuno sacra. Ipsa psis aduersus occasum sita
 optinet littora. d. i. mil. pas. etiā in luxum diues in parthorū iampridē trāslata nomē. Hogz
 de imperio nunc paucis. Regna parthorū duodeuiginti sunt omia. Ita. n. diuidunt prouintias circa
 duo ut diximus maria: rubrū a meridie: hyrcanum a septētrione. Ex iis. xii. quæ supiora dicunt
 incipiunt a cōfinio armeniz caspiusq; littoribus pertinēt ad scythias: cum qbus ex æquo degunt.
 Reliqua. vii. regna inferiora appellāt. Quod ad parthos attinet: semper fuit parthia i radici-
 bus mōtium sæpius dictorū: qui omēs eas gentes prætexunt. Habēt ab ortu arios: a meridie
 carmaniz & arianos. ab occasu pthitas medos. a septētrione hyrcanos. Vndiq; desertis cictis.
 Vltiores parthi nomades appellāt. Citra deserta. Ab occasu urbes eorū: quas diximus iſſatis
 & calliope. ab oriente æstiuo pyropum: ab hyberno mania. in medio hecatōpylos. A face re-

gio nifea parthienæ nobiles: ubi alexandropolis a conditore.

Media: mesopotamia: babylon: seleucia. Ca. xxvi.
Necessarium est in hoc loco signare & mediorum situm: terrarumque faciem circūagere ad persicum mare: quo facilius deinde reliqua noscātur. Namq; media ab occasu transuersa oblique parthiæ occurrentes utraq; regna includit. Habet ipsa ab ortu caspijs & parthos: a meridie lithaceni & susianem & persida: ab occasu adiabenen: a septentrione armenia: Persæ rubrum mare semper accolere: propter quod is sinus persicus uocatur. Regio ibi maritima cyribolus. Quia uero ipsa subit ad medos elymas megalla appellatur locus arduo motis ascensu per gradus introitu agusto ad persopolin caput regni durat ab Alexandro. Præterea habet in extremis finibus laodiceā ad Antiocho conditam. Inde ad orientem magni optinent fraselargida castellū: in quo Cyri sepulchrum est. Et hanc egbathana oppidum translatum ab Dario rege ad montes. Inter parthos & artanos excurrunt parathaceni. His gentibus & euphrate inferiora regna includunt. Reliqua dicemus a mesopotamia excepto mucrone eius arabumque populis in priore dictis uolumine. Mesopotamia tota assyriorum fuit uicem dispersa: præter babylonem & ninum. Macedones eam in urbes cogerunt: propter ubertatem soli. Oppida præter iam dicta habet seleucia: laodiceā: arthemitam. Item in arabū gente qui arroei uocantur & mardani: antiochia: quæ a præfecto mesopotamiæ Nicanore cōdita nicanoria uel arabes uocatur. Iunguntur iis arabes. Introitus eldamari. Super quos ad pellacotam flumē bura oppidū: salmani & masei arabes. Gordices uero iuncti aloni: per quos zerbis fluius in tigrin cadit: azones: silices: montani: & orōtes. Quorum ad occidentem oppidum gaucamela. Item sue in rupibus. Supra sicilassi. iii. mil. pass. per quos lycus ex armenia fertur. Abstritis ad hybernū exortum. Azochis oppidum. Mox in caespitibus oppida diopha: ge: polyteba: stratonigea: anthemus. In uicinia euphratis nicephorion: quod ut diximus Alexander iussit condidit: propter loci oportunitatem. Dicta est & in zeumate apamia: ex qua orientem petentes excipit oppidum apprime munitum quoddam stadiorum. lxx. amplitudine: & satrapæ regia appellatur: quo tributa conferebantur: nunc in arcem redactum. Durat ut fuerat hebraea: & ductu Pompei magni terminus romani imperii uros. A zeumate. ccl. mil. pass. Sunt qui tradunt euphratem Cobaris præfecti opere deductum: ubi eū diximus fidine præcipiti cursu babyloniam infestaret. Ad assyris uero uicinis appellatum armalchar: quod significat regium flumē. Qua deriuatur oppidū fuit agrani & maximil: quod diruere persæ. Babylon chaldiace gentium caput diu sumam claritate optinuit in toto orbe: propter quā reliqua pars mesopotamiæ assyriarumque babyloniam appellata est. lx. mil. pass. amplexa: muris ducentos pedes altis: quinquagenos latis. In singulos pedes ternis digytis mensura ampliore quam nostra: interfluo euphrate mirabili opere utroque. Durat adhuc ibi louis Bel templū. Inuentor hic fuit syderalis scientiæ. Cætero a circuitu solitudinem reddit exhausta uicinitate seleucia ob id cōditæ a Nicanore intra nonage simum lapidem in cōfluentem euphratis fossa perducti atque tigris: quæ tamē babyloniam cognominatur. libera hodie: ac sui iuris macedonumque moris. Ferunt ei plebes urbanæ sexcentæ esse. Situm uero moenium aquilæ pādentis alas. Agrum totius orientis fertilissimū. Inuicē ad banc exhauriendum & thesiphontē iuxta tertium ab ea lapidem in callonitide cōdiderat parthi: quod ē nunc caput regni. Et postquam nihil proficiebatur nuper Vologes rex aliud oppidū uelogeocertā in uicino cōdidit. Sunt etiā in mesopotamia oppida. hipparetem chaldeorum doctrina clarum. Et hoc sicut babylon iuxta flumen narragam: qui dedit ciuitati nomen. Moros: hipparenorum persæ diruere. Orcani quoque tertia chaldeorum doctrina in eodē situ locatur ad meridiem uersi. Ab iis notitæ & orthophanitæ & græciocertæ. Euphrate nauigari babylonem & persico mari. cccc. xxii. mil. pass. tradunt Nearchus & Onesicritus. Qui uero postea scribere a seleucia. cccc. mil. Iuba a babylone caracen. clxv. mil. d. Fuere aliqui ultra babylonē cōtinuo alueo priusquam distrahatur in irrigua. lxxxvii. mil. Vniuerso autē cursu. xi. mil. pass. In cōstantiam mēsuræ diuersitas auctorum facit: cum persæ quoque schoenos & parasāgas alia mēsurā determinēt. Vbi definit alueo munire ad cōfinium caracis accedente tractu statim infestant attali latrones: arabum gens. Ultra quos senitæ. Ambitu uero euphratis nomades arabiæ usque ad desertā syriæ: unde in meridiem flecti eundemque solitudines palmirenas relinquēt. Seleucia abest a capite mesopotamiæ euphraten nauigātibus undecies. xxv. mil. pass. A mari rubro si tigris nauiget. cccxx. mil. A zeumate. d. mil. xxvii. Zeuma a seleucia syriæ ad nostrum litus. cxxxii. mil. pass. Hæc est ibi latitudo terrarum inter duos maria. Parthici uero regni. d. cccc. mil. xliiii. pass. Est etiā nūm oppidum mesopotamiæ in ripa tigris circa cōfluentes: quod uocant digbani.

(Flumen tigris. Ca. xxvii.

Ed & de tigris ipso dixisse cōueniat: Oritur in regione armenia maioris fonte cōspicuo in planitie. Loco nomē elogofine est. Ipsi quoque tardior fluit diglito. Vnde coniectat a celebritate tigris incipit uocari. Ita appellant mediū sagittam. Influit in lacum arethissam omnia illata pōdera sustinēt: & nitæ nebulis exhalantem. Vnū genus ei piscium est: & hic aquæ transcurrētis

non miscetur alueo: sicut nec et tigris pisces in lacu trāsnant. Fertur autē & eursu & colore dissimilis. Trāseuētiq; occurrente tauro mōte in specu mergitur. Subterque lapsus a latere altero eius erūpit locus uocatur zoroanda. Eundē esse manifestū est quod demeria perfert. Altes deinde trāsit lacum: qui teloidis appellatur: rursusq; in cuniculos mergitur. & post. xxv. mil. pass. circa nymphaei rediit tam uicinum arsanīæ. Fluere eum i regionem arbeni Claudius Cæsar auctor est: ut & cum intumere cōfluant: nec tamē misceant. Letuioq; arsanīæ fluminibus claris p̄rtheni agnicie phariōe arabal oros adiabenoq; differt minā: & quā diximus melopotamiā faciēs lustratis montibus choridiōq; circa apameam melenes oppidū: citra seleuciā byblyoniam. cxxv. mil. pass. diuisus in alueos duos. Altero meridiem ac seleuciam petit melenen perfūdēs. Altero ad septentrionē flexus eiusdem gētis tergo cāpos cauchas fecat. Vbi remanere aquæ palitigris appellatur. Postea recipit ex media hidalpen: atq; ut diximus inter seleuciā & thesiphōtē uertitur in lacus chaldaicos se fūdīt: eosq; lxx. mil. pass. amplitudine implet. Mox uasto alueo profusus dextra caracis oppidi infertur mari persico decimo ore. Inter duos annū hostia. xxvi. mil. pass. fluere. Aut ut alii tradunt. vii. mil. utroq; nauigabili. Sed longo tempore euphratem præcluse re orcheni & accolæ agros rigantes: nec nisi post tigrin defertur i mari. Proxima tigris regio paropotamia appellatur. In ea dictum est de melene. Oppidū eius dibitach lungūtū callonitis cū thesiphontia: nō palmetis mō: uerū & olea pomisq; aliisq; arbutis nobilis. Ad eā puenit iagrus mōs ex armenia inter medos adiabenoq; ueniens supra echatenen & persidē. Callonitis abesse a perside. cccclxxx. mil. pass. Tantū a caspio mari assyria abesse compendio itine: aliqui tradunt. Inter has gentes atq; melenen sycacene est: eadem arbelitis & palestina dicta. Oppidum eius sycace græcorū ab ortu est & sabdata. Ab occasu autē antiochia inter duo flumina tigrin & torna dotum. Item apameæ cui nomē Antiochus matris suæ imposuit. tigris circumfunditur. Hæc diuiditur archoo. Infra ē susiane in qua uetus regia plas: susa a Dario Histaspis filio condita. Abesse a seleucia byblyonia. ccccl. mil. pass. Tantūdem ab egbatanis medosq; per montē charbatū i septentrionali. Tigris alueo oppidum est barbethace. Abesse a susis. cxxxv. mil. pass. Ibi mortalium soli auz i odio cōtrahunt. Id defodiūt ne quo cui sit in usu. Susianis ad orientem uersus iunguntur oxu latrones & mizeorū. xl. populi liberæ feritatis. Supra eos parēt parthusi mardī & sātæ hyi qui præterdūtur supra helimaida: quā persidi in ora iunximus. Susa a persico mari abest. ccl. mil. pass. qua subit ad eā clessis Alexandri palitigri intus ad lacum chaldaicu uocatur aple. unde susa nauigatōe. lxxv. mil. d. p. absūt. Susianis ab oriētē sūt chosiei. Supra chosigos ad septentrionē melabene sub mōte cambalido: qui est caucasi ramus. Inde mollissimo trāsit in bactros. Susianen ab helemaide differtminat amnis euleus ortus in medis: medioq; spatio cuniculo cōditus: ac rursus exortus per melobatenen lapsus circuit arcem susaq; ac Dianæ tēplū augustissimū cū illis gentibus & ipse i magna cerimonia lit. Siquidē reges nō ex aliq; bibunt: & ob id in lōgīnqua portant. Recipit amnes edippum præter asyllum a montibus persaq; uenientem ad unū ex susianis oppidum: iuxta eum magoga a carace. xv. pass. Quidā hoc in extrema susiane ponūt solitudinis proximum. Infra euleum elymas est. In ora iuncta persidi: a flumine orati ad caracen. cxxl. mil. pass. Oppida eius seleucia & sofirate apposita monti casyro Oram quæ præcæcit minos: syrtium uice diximus inaccessiblei ceno plurimū limi deferentibus bixia & ortacea amnis madetæ: & ipsa elymaide in tantū ut nullus sit nisi circuitu eius a perside aditus. Infestat a serpētibz quos flumina deportat: pars eius maxime inuia characene uocatur ab oppido arabīæ claudere regna de quo dicemus exposita prius. M. Agrippæ sententiā. Nāq; is mediā & parthiam & persidē ab oriente indo: ab occidētē tigris: a septentrione tauro caucaso: a meridie rubro mari terminatas patere in longitudinē terdecies. xx. mil. pass. In latitudine. d. cxxl. p. didit. Præterea per melopotamiam ab oriētē tigris: ab occasu euphrate: a septentrione tauro: a meridie mari persico inclusam longitudine octingentorū. mil. pass. latitudine. cccxl. Charax oppidū persici sinus intinuum a quo arabia eudem cognouita excurrit: habitatur i colle manufacto inter cōfluentes dextra tigrin: leua euleum. iiii. mil. pass. laxitate cōditum est. Primū ab Alexandro magno colonis ex urbe regia durinē: quæ tum interitū deductis: militumq; iuitibus ibi relictis alexandriam appellari iussit: pagumq; pelleneū a patria sua quæ proprie macedonū fecerat. Flumina id oppidum expugnare. Postea Antiochus restituit quintus regum & suo noīe appellauit. Itaq; infestatum Passiones Sogdonaci filius rex finitimorū arabū quē Iuba satrapē Antiochi fuisse falso tradit oppositis molibus restituit: nomē suum dedit emunito situ iuxta in lōgitudine. vi. mil. pass. Latitudine paulo minus. Primo fuit a littore stadiis. x. & maritimum etiam ipsāda porticu habet. Iuba uero p̄dente. l. mil. pass. Nūc abesse a littore. c. xx. mil. Legati arabū nostrisq; negociatori res qui inde tenere affirmāt. Nec in ulla parte plus aut celerius p̄fecere terræ fluminibus inuestā. Magis id miq; est æstu longe ultra id accedente nō repercussa. Hoc in loco genitum esse Dionysium terrarū orbis situs recentissimum auctorem constat: quem ad cōmentanda omnia in

orientem præmisit Diuus Augustus ituro in armeniam ad parthicas arabicasq; res maior filio. Non me præterit: nec sum oblitus sui quæq; situs diligentissimè auctorè uisù nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma romana sequi placet nobis: iubâq; regem ad eundè Claudium Cælaem scriptis uoluminibus de eadem arabica expeditione.

Arabia: nomades: nabatei: omani: tilos: & ogyris insulæ. Ca. xxviii.
Arabia gentium nullis postferenda amplitudine lōgissima a monte auano a regione eliciæ comagenisq; descendit ut diximus multis gentibus eorū deductis illo a Tigraue magno: spōte uero ad mare nostrū litusq; ægyptiacū ut docuimus. Necnō & in media syriæ ad libanū mōrē penetrātibz nubeis quibz iungunt ramis. Deinde teranei: dein de patami. Ipsa uero peninsula arabia itra duo maria rubrū pscūq; pcurrēs quodā naturæ artificio ad similitudinē atq; magnitudinē tali maris eū circūfusa. In eadē etiā cæli partem nulla differentia spectat. Hæc quoq; in illo situ. Fœlix eius populus. A nostro mari usque ad palmirenæ solitudines diximus. Reliqua nunc inde peragemus. Nomades infestatoresq; chaldeorū scenitæ ut diximus claudūt: & ipsi uagit: sed a tabernaculis cognosciat: quæ ciliciis metantur ubi libuit. Deinde nabathe oppidū incolunt petrā noie in conualle paulo minus. ii. mil. pas. amplitudinis circūdatū montibus inaccessis amne interfluente. Abest a gaza oppidū littoris nostri. d. c. mil. a sinu persico. cxxii. mil. Huc conuenit utq; biuium eorū: qui syriæ palmirā petiere: & eorū qui ab gaza uenerūt. A petra incoluerūt omani ad characen oppidis quodā claris a Semiramide cōditis abelamide & sorocactia. Nunc sunt solitudines. Deinde est oppidum quod characenorū regi parei i palstigris ripa forath noie. In quo a petra cōtinentur characeni. Inde. xii. mil. pas. secūdo æstu nauigat. E parthico. n. regno nauigātibz uicis theodon Infra confluentē euphratis & tigris leua fluminis chaldei optinet: dextra nomades scenitæ. Quidam & alia duo oppida lōgis iterualis tigris p nauigari tradunt barbatia: mox thumathā: quod abest a petra decē diebz nauigatione. Nostri negotiatores dicūt characenorū regi parere: & apameā sitam ubi restagnatio euphratis cum tigris cōfluat. Itaq; molientes incurfione parthos operibus abiectis iundatione arceri. Nūca charace dicemus oram Epiphania primū exq̄sitā: locus ubi euphratis ostiū fuit flumē falsū. p mōtorium chaldone uoragini similis q; mari per. i. pas. ore: flumen achana: deserta. c. mil. pas. usq; ad insulā bagz. Sinus capetus quē accolunt gaulopes & chatei. Sinus gerraicus. Oppidū gerra. v. mil. pas. amplitudine turres habet ex salis quadratis molibus. A littore. i. mil. pas. regio attenæ. Ex aduerso tilos insula totidem milibus a littore. Plurima margaritis & celeberrima cū oppido ciuidē nominis. Iuxtaq; altera in ora promōtoria eius. xxii. d. pas. Ultra magnas aspicī insulas tradunt ad quas non sit peruētum. Fluminis ambitum. cxii. mil. d. pas. a perfide longius abesse: adiri uno alueo angusto. In insula asgilia gentes nocheti: zurachi: borgodiscatharrei nomades. Flumen cynos. Ultra nauigationē incōpertā ab eo latere ppter scopulos tradit luba. Prætermisā mētionē oppidi omanorū batrafā aues & tomamem: quod priores celebrem portū carmaniae fecer. Item omen & athane: quæ nunc oppida maxime celebrari a persico mari nostri negotiatores dicūt a flumine canis: ut luba tradit mōs adusto similis. Gētes epimaranitæ. Mox ichtbiophagi. Insula deserta. Gentes bathymi. Eblitei mōtes. Insula omæmus. Portus machorbe. Insulæ etaxalos. Onchobrice gens cadei. Insulæ sine noibus multæ. Celebrēs uero isura rhinnea & proxima in qua scriptæ sunt stellæ lapideæ litteris incognitis. Gioboea portus: bragz isulæ deserta. Gens caludei dabanegoris regio. Mons orā cum portu. Sinus duatus. Insulæ multæ. Mons tricoripbos. Regio cardalena. Insulæ solanidæ: rapina: Item ichtbiophagorū. Deinde glari. Littus bāmaei: ubi auri metalla. Regio canauna. Gētes apitam: galani. Insula deuuate. Fons goralus garpheti. Insulæ alaca & amnamethus. Gens clare. Insulæ chelonitis: ichtbiophagorū. Multhe. Eodan deserta basag. Multæ sabæorū. Flumina tharnar: amnum. Insulæ doli: cæ. Fōtes dauiores dora. Insula epteros: labanis: coboris: sambracate: & oppidū eodem noie i cōtinenti. A meridie insulæ multæ: maxima camari flumē myssecros: portus leupas. Scenitæ sabæi. Insulæ multæ. Emporiū eorū acila: ex quo i indiā nauigat. Regio amithofuta: damnia. Mizi maiores & minores dilmati: naumachæ. Hoz promōtorium contra carmanā est. Distat i. mil. pas. Mira res ibi tradit. Numeniū ab Antiocho rege misenæ præpositū ibi uicisse. Eodem die classe æstusq; reuerfo. iteq; equatu cōtra perfas dimicātem & gemina trophea eodem in loco Ioui ac Neptuno statuisse. Insula in alto ob id iacet ogyris: clara Rutha rege ibi sepulto. Distat a continēte. cxxv. mil. pas. Circuitu. cxii. mil. d. Nec minus altera clara in azanio mari dioscyrida distat a siagro extimo. p mōtorio. cclxxx. mil. pas. Reliqui in continēte a noto etiā amnum autaride i montes octo diebz trāsitus. Gentes larendani: gathaphani: cebranitæ: pluri bus oppidis: sed maximis nagia & thōna templorū. lxx. Hæc est aplitudinis significatio hoc p mōtorium: a quo ad cōtinentē troglodytas. i. mil. pas. thoani: acthei. catamoctitæ: tonabei: antidalei: lexianæ: agrei: cerbani. sabæi arabum propter thura clarissimi ad utraq; maria port rectis gētibz. Oppida eorū in rubro littorū mærine: marmat: corolia: sabatra. Intus oppida na

scus: cardata: carnus: & quo merces odori deferunt tomala. Pars eorum atrinitae quorum caput sobotale. lx. mil. templa muris includens. Regia tamen eorum mare libata. Sinu optinet. xciii. mil. pal. refertum insulis odoriferis: Atramitis in mediterraneo iungunt. Minc mare accolunt: & elamitae. Oppidum eiusdem nominis. Iis iunguntur cagulatæ. Oppidum sibi quod graeci apponunt vocant arlicodan. Vnde oppidum magno barafci: lechieni. Sygaros insula: quæ canes non intrant: expolitæ circa littora errando moriuntur. Sinus intimus in quo leante qui nomen ei dedit. Regia eorum agrata: & in sinu leanar: uel ut alii elana. Nā & ipsi sinu nostri elanici scripserunt: alii alaniticum. Artemidorus alanicum. Iuba leniticum. circuitus arabiae a caracelana colligere proditur quadragies octies. lxx. pal. Iuba paulo minus. xl. mil. putat. Latissima est a septentrione inter oppida horoeum & caracen. Nunc & reliqua mediterranea eius dicant. Nabatheis thima: neos iuxerunt peteres: nunc sunt taveni: suelleni: arraceni: arreni. Oppidum in quo omnis negotia tio conuenit: hemuatæ: analitæ. Oppida domada: egrata: mudei. Oppidum badanatha: charet. Oppidum chariati achali. Oppidum phodac: minei a rege cretæ Minoe (ut existimant) originem trahentes: quorum charmei oppidum. xliii. mil. pal. marriba baramalacū: & ipsi non spernendū. Itē carmon rhamei: & horum origo Rhadamanthus putat frater Minois. Hemerite massala. Oppida hamirei: sannei: chantacæ: bacchas: tharma. Oppidum gedranite: ampre: ilfanites: bachilite: samai: amathe. Cū oppidis nessa & cenneferi. Zamareni cū oppidis faiae scārate: bacascami. Riphe: arma oppidum quo uocabulo appellat ordeum. Aurei & rhau gyrei & mathæi. Helmodenes: cum oppido ebode. Agaturi in montibus oppido. xxv. mil. pal. in quo fons emichabales: quod significat camelos: oppidū. Amyelomei colonia milesiorum. Aetrida oppidum caligū: quorum mariba oppidum significat dominos eorum. Oppida pallon murannimal iuxta flumen per quod euphraten emergere putant. Gentes agrei hamoni. Oppidum athenæ: cauraran: quod significat ditissimos armatos. Coranitæ: cefan: choani. Fuerunt & graeca oppida tarethula larissa: chalcis: deleta uariis bellis. Romana arma solus in eam terram adhuc intulit Aelius Gallus ex equestri ordine. Nā Caius Cæsar Augusti filius prospexit tantū arabiam. Gallus oppida diruit non noiaia ab auctoribus qui ante scriperunt: negran: anefstū: nescā: magusum: tammacū: labedā: & supra dictā maribam: circuitu. vi. mil. pal. Item caripeta: quo longissime pcessit. Cætera explorata rettulit. Nomades lacte & ferina carne uesci. Reliquos uinum ut in iosis palmis exprime. Oleum sesamæ. Numerosissimas esse homeras minoas fertiles agros palmetis arbutis. In petere diuites cambanos & areos: armis præstare maxime chatamonitas. Carreis latissimos & fertilissimos agros. Sabæos ditissimos siluæ fertilitate odorifera: auri metallis agros: riguis melissæ: cæreæque prouert. Deinde de odoribus suo decemus uolumine. Arabes mirati degunt: aut in tonso crine: barba abradit: præterque in superiore labro. Aliis & hæc intōsa: misque dictu ex numeris populis pars eorum quæ cōmeritis aut latrocinis degit. In uniuersum gentes ditissimæ: ut apud quas maxime opes romanorum parthorumque subsistat: uidentibus quæ e mari aut siluis capiunt: nihil inuicē redimentibus. Nunc reliquā orā arabiam cōtrariā persequemur. Timosthenes totū sinum quatriidū navigatione in longitudinem taxauit: bidui latitudinem. Angustias. iiii. mil. d. pal. Eratosthenes ab ostio. xlii. mil. i quæque partē. Artemidorus arabiam latere. xliii. l. mil.

Sinus maris rubri troglodytici & æthiopici. Ca. xxix.

Troglodytico uero uicies. lxxxi. mil. d. pa. ptolémaida usque. Agrippa. xliii. pa. xxxii. sine differentia lateat. Plenaque latitudinem. cccclxii. prodiderunt fauces quæ hyberno orienti obuersa. Alii. iiii. mil. alii. vii. mil. alii. xii. mil. pal. patere. Situs autem ita se habet. A sinu lenitico alter sinus quem arabes acant uocant: in quo oroon oppidum est. Fuit & cabiso iter nean & mar chadas deductis eo agris exercitus. Gens tyra. Daneon portus. Ex quo navigabilem alueū perducere in nilum qua parte ad delta dictū decurrit. Lxii. d. pal. intervallo. quod inter flumē & rubrum mare iter est primus osium Sesostris ægypti rex cogitauit. Mox Darius perstruxit. Deinde Ptolemæus sequens qui eduxit fossam latitudine pedū. c. altitudine. xxx. in longitudine. xxxvii. d. pal. usque ad fontes amarus. Ultra deterruit inundationis metus excelsiore tribus cubitis rubro mari cōperto quæ terra ægypti. Aliqui eam non auferunt causam: sed ne imisso mari corrumpatur aqua nili: quæ sola potius præbet. Nihilominus iter totū teredō frequēta: a mari ægyptio: quod est triplex. Vnum a pelusio per harenas in quo nisi calami defixi regat uia non reperire. subinde aura uestigia operire. Alter: uero duobus mil. pal. ultra caspium motem: quod a. lx. mil. pal. redit in pelusiacā uiam. Accolunt arabes autem. Tertium a gerro quod ad ipsū uocant. Per eosdem arabes. lx. pal. propius asperis montibus & inops aquarum. Eæ uia omēs arinoen ducent conditam sororis noie in sinu charādra a Ptolemæo Philadelpho: qui primus troglodyticen excussit: amnē qui arinoen præfluit: ac ptolémaū appellauit. Mox oppidū parū ē aennū: pro quo alii philiterias scribunt. Deinde sunt azare: ex troglodytarum cōnubiis arabes feri. Insulae lapirene: scitales: mox deserta admyosherino: ubi fons radnos: mons eos: insula lambe. Portus multi. Berenice oppidum matris Philadelphii nomine: ad quod iter a copro diximus. Arabes

autei & gnebadei troglodytice: quæ præfici michoen: alii midcen dixere. Mons pentedactylos.
 Insulæ stenetyræ aliquot haloneses nō pauciores: cardamin. Topazos quæ gêmæ nomen de-
 dit. Sinus insulis refertus ex iis: quæ maren uocatur: aquola quæ eratanos: sinetes. Regum ii
 præfecti fuere. Introrsus candeis: quos opiophagos uocant: serpentes uelci assueri. Neq; alia
 regio fertilior eas. Iuba qui uidet diligentissime profectus hæc omisit in hoc tractu (nisi si exē
 plarium uicū est) berenice alterā: quæ pachryfos cognominata est. Tertiā quæ epidires insi-
 gnem loco. Est enim sita in ceruice longe procurrente: ubi fauces rubri maris. iiii. mil. d. pass.
 ab arabia distat. Insulæ ibi cytis topazium ferens & ipsa ultra silubus ubi ptolemaia Philadelphi
 condita ad uenatus elephantos: ob id epiterias cognōiata iuxta lacum monoleū. Hæc est regio
 secundo uolumine a nobis significata. In qua. xl. diebus ante solstitiū torideq; postea hora. vi.
 consumitur umbrae: & in meridiem reliquis horis cadunt. Cæteris diebus in septentrione: cum
 in berenice quam primam posuimus ipso die solstitii. vi. hora umbræ in totum absūmā. nihilq;
 a notatur aliud noui. D. ci. mil. pal. intervallo a ptolemaide res ingēris exempli: locūq; subti-
 litatis imenāe mūdo ibi deprehēlo cum indubitata rōne umbras. Eratosthenesq; mensurā ter-
 ræ p. d. ere inde cœperit. Hinc asanum mare: promōtorii quod aliqui hispalum scripser. Lacus
 mādalum. Insula calitis: & in alto multæ: in quibus testudo plurima. Oppidum face. Insula de-
 phindis. Oppidum adulon. Aegyptios hoc serui a dominis profugi cōsidere. Maximum hic
 emporium troglodytæ: etiā æthiopum. Abest a ptolemaide. v. dieq; nauigationē. Deferūt plu-
 rimū ebur. Rhinocerotū cornua. Hippopotamoz coria: celtium: estudinū spingia: maci-
 pia. Supra æthiopes arrotas insulæ quæ alien uocātur. Item bachias: & antibachias. & stra-
 tioten. Hic in ora æthiopiæ sinus incognitus: quod admiremur cum uteriora mercatores seru-
 rentur. Promōtorium in quo est fons cutius expetitus nauigāribus. Ultra Isidis portus. x. die-
 rum remigio ab oppido adulitas distās. In eū a troglodytis myrrha cōferē. Insulæ ante portū
 duæ pseudopylæ uocātur: interiores totidem pylæ. In altera stellæ lapideæ litteris incogni-
 tis. Ultra sinus abalitis. Insula diodori: & aliæ desertæ. Oppidū gaza: pmōtorium & portus
 mollis: quo cynnamomū deuehit. Hucusq; Sesostris exercitū duxit. Aliqui unū æthiopiæ
 oppidum ultra ponunt in littore baragaza. A moselite. pmōtorio atlaticum mare incipit uult
 Iuba: præter mauritanias suas: gadis usq; nauigādū choro. Cuius tota sententia hoc in loco sub
 trahenda non est. A promōtorio indog: quod uocatur lepecara ab aliis drepanū. pponit recto
 cursu præter exstia & malacho insulā. xv. mil. pas. esse. Inde ad locū quē uocat sceneos. cccxv
 mil. Inde ad insulam sadantum. cl. mil. pas. Sic fieri ad apertū mare. xviii. lxxxv. mil. Reliq; oēs
 propter solis ardorē nauigare posse nō putauerūt. Quin & cōmercia ipsa infestat ex insulis ara-
 bes asytæ appellati: quoz bubulos utres binos sternētes pōte pyracum exercēt sagittis ue-
 uenatis. Gētes troglodytæ: Iuba tradit herotoas a uenatu dictas miræ uelocitatis sicut ichthi-
 ophagos natātes ceu maris animalia. Bargenos: zageras: chalybas: saxinas: syrecas: daremas:
 domazenes. Quin & accolas nili a syene non æthiopū populos: sed arabū esse dicit usq; mero-
 en. Solis quoq; oppidū quod non procul mēphi in ægypti situ diximus arabas conditores ha-
 bere. Sunt & qui ulteriorem ripam æthiopiæ auferant adnēctāq; africā. Ripas autē incolere
 ppter aquā. Nos relicto cuiq; arbitri o intelligēdi oppida quo traditur ordine utrinq; pone-
 mus. A syene & prius arabiz latere gens cataduppi. Deinde syenitæ. Oppida tacomphon: quā
 quidā appellarunt thabichen: araman. selamon: sandura: nafaudum: araundoma: cumara: beta:
 & bochiana: leuphitorga: tantarene: meechindita: noa: gophoa: gyfstate: megeda: lea: rhēnia:
 nuplia: direa: pataga: bagada: dumana: rhadata: in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in
 mediterraneo mallo: proximum meroe. Sic pdidit Bion. Iuba aliter. Oppidum limū in mōte
 megaticos inter ægyptum & æthiopiā: quod arabes myrson uocauer. Deinde tacomphon: ara-
 nium: selanum: spidne: mamuda: corambin. Iuxta eā bituminis fontem: hāmodata: proslā: pa-
 renta: mama: tessata: gallas: zoron: gaucomene: mēpidi: botas: endonda: cametas. Nomadaf
 in tabernaculis tuiētes cystæ: pēmani: gadagaleni: paloi: primi: nupsi: defeleni: patni: gram:
 breuf: magafne: segafnala: crāda: dēna: cadeumna: rhēna: batha: alāna: mactua: scāmos: gorā.
 In insula ab iis ab Alexandro callim: seren: mallos: agocen. Ex africa latere tradita sūt eodē no-
 mine tacomphos altera: siue pars prioris mogora: scas: edofa: pelenaria: epyndis: magula: bau-
 ma: linittima: spyntuma: sydopta: gensoa: pindictora: cugo: orfima: suasa: mauma: rbuma: ur-
 buma: mulona: quod oppidū græci hypatirō uocarūt. Pagoargas: zamnes: unde elephāti inci-
 piāt. Mamblia: berrefa: ætuma. Fuit quodā & epis oppidum contra meroen atēq; Bion scribe-
 re extat. Cæteræ solitudines. Nuper renūtiare picipi Neroni missi ab eo milites prætori:
 anī cum tribuno ad explorādum inter reliqua bella æthiopici cogitāti. Intrauere autem & eo
 arma romana Diui Augusti temporibus duce P. Petronio & ipso equestris ordinis præfecto.
 Aegyptus oppida eoz expugnauit quæ sola inuenerat quo dicemus ordine. Ispengin: primis

boecini: furumini: cambusini: attenani: stadisini: ubi nilus præcipitans se fragore auditum accolis aufert. Diripit & nepata. Longissimi aut a syene progressus. d. ccc. lxx. mil. pas. Nec tamè arma romana solitudinem ibi fecerunt. Aegyptiorum bellis attrita est æthiopia uicissim imperitando feruendo. p. clara & porès etià us. p. ad troiana bella Mênone regnante. Et syri e imperitasse eâ nostro. p. littore ætate regis Cephæi pater Andromadæ fabulis. Simili modo & de mēsurâ eius uaria prodidit. Primus Dalion ultra meroen longe subuectus. Mox Aristocreon: & Bion: & Basilis: Simonides minor etiam quinquēnio i meroe moratus cū de æthiopia scriberet. Nā & Thimosthenes classium Philadelphi præfectus sine mēsurâ dieg. lxx. a syene meroen iter prodidit. Eratosthenes. d. c. mil. xxv. Artemidorus. d. c. mil. Sebosus ab ægypti extremis sexdecies. lxxv. mil. pas. proxime dicti. lxxv. Vex. ois hæc finita nuper disputatio est: quoniam a syene. d. ccc. lxx. mil. Neronis exploratores renūciauerunt his mōis. A syene hieranicamenō. lxxii. mil. pas. Inde tania. lxxv. mil. pass. regione enominiton. Aethiopum primi. cxx. mil. Acinam lxxiii. mil. Pitaram. xxv. Tergedū. cvi. mil. Insulam gagauden esse i medio eo tractu. Inde primum usas aues pitacos: & alteram quæ uocatur artigula: animal spingion: a tergedo cynocephalos. Inde nabatha. lxxx. mil. Oppidum id primum inter prædicta solum. Ab eo ad insulā meroen cccx. mil. Herbas circa meroen demum uiridiores siluas: & aliquid apparuisse rhynocerotū elephatorū: & uestigia. Ipsum oppidū meroen ab introitu insulæ abesse. lxx. mil. pas. Iuxta & aliam insulā tractu dextro subiectibus alueo quæ portū faceret. Aedificia oppidi pauca. Regnare fœminā Candacē: quod multis iā annis nomē ad reginas trāsīit. Delubrū Hāmōnis est ibi religio sū: & toto tractu facellæ. Ceteræ cū potirēt reges æthiopes: insula ea magnæ claritatis fuit. Ira dūt armatorū. ccl. mil. dāt fœlitæ: artificum. lxxii. mil. aler. Reges æthiopi xlv. & hodie tradit.

(Multiformes & miræ hominum effigies. Ca. xxx.

Uniuersa uero gens etheria appellata est: deinde atlantia: mox a Vulcani filio Aethiopiae æthiopia. Aialium hominum effigies monstriferas circa extremitates eius gigni minime uirū artificii ad formāda corpora effigies: celēdas mobilitate ignea. Ferunt certe ab oriētis parte intima gentes esse sine naribus: æquali totius corporis planitie. Alias superiore labro orbis: alius sine linguis. Pars etiā ore cōcretos: & naribus carēs uno tantū foramine spirant: potumq; calamis auenæ trahit & grana eiusdē auenæ spēte pueniētis ad uescēdū. Quibusdā pro sermone nutus motusq; mēbroz esse. Quibusdā aut Ptolemæū latuq; regē ægypti ignotū fuit usū igniū. Quiddā & pygmæoz gētē piderūt ante paludes: ex quibus nilus oriret. In ora. n. ubi desinit cōtinui mōtes ardētibus similes rubēt. Troglodytis & rubro mari a meroe tractus ois q; superponit a napata tridui itinere ad rubrū litus aqua pluvia ad usū cōpularum locis seruat: fertissimā regione quæ interest auri. Vltiora atabuli aethiopum gens tenet. Deinde cōtra meroen megabarri: quos aliqui diabaras noiāuerunt: oppidū habēt Apollinis. Pars eoz nomades quæ elephātis uescitur. Et ex aduerso in africæ parte macrobi. Rufus a megabarri mēnone: & danelli: dieg. p. xx. interuallo critēsi. Vltra eos doch. Deinde gymnites semper nudi. Mox anderæ: mathitoe: mesagebes: hiporeæ atrī coloris tota corpora rubrica illinūt. At ex africæ parte medimni. Deinde nomades cynocephalos: lacte uiuētēs: olabi: sorbotæ: q; octonū cubitorū esse dicunt. Aristocreon libyæ latere a meroe oppidū tolen dieg. qnq; itinere tradit. Inde dieg. xii. esar ægyptiorū oppidū: quo plammētī cū fugerēt in eo prodūit annis. ccc. habitasse. Cōtra i arabico latere diaron oppidū esse eoz. Bion aut sapien vocat quod ille esar: & ipso nomie aduenas ait significari. Caput eoz i insulā sēbobitin: & tertiū in arabia sai. Inter mōtes aut & nilum symbarri sunt phaliges. In ipsi uero mōtibus aschæ multis nationibus. Abesse a mari dicunt diēru qnq; itinere. Viuunt elephātorū uenatu. Insula i illo sūbitarum regioni parēt. Ab ea nūbei æthiopes dieg. octo itinere. Oppidū eoz nilo impositū tenupsi sūbitarū quos quadrupes des oēs sine auribus ēt elephātī. At ex africæ pre proembari tonēphoz: q; canē. p. rege habet motu eius toia augurātē. Arusi oppido lōge a nilo sito. Posteo achisari: phaligel marigetri ca samarri. Biō & alia oppida i insulis tradit. A sēbobiti meroen uersus dieg. toto itinere. xx. Proximæ insulæ oppidū sebarritæ: sub regina. Et aliud asara. Alterius oppidū dandē. Tertiū medoen uocat i qua oppidū asel. Quartā eodē quo oppidū noie garōden. Inde paropas oppidū. Nauos modidæ: mādātinī: secādoni: colligatī: secāde: nauētabæ: cumi: agropi: ægy prani. cādōro: rī arabum simorum. Regio supra sūbitum ubi desinunt mōtes traditur a quibusdā habere maritimos æthiopus niscitas: niscitas: quod significat ternū & quaternū oculoꝝ uiros: nō q; sic sit sed quia sagittis præcipua cōtēplatione utūt. Ab ea uero parte nili quæ supra syentes maior res oceanumq; meridianū protēditur dalion uocatos esse dicit pluvia tātum aqua uentes cōsiores: lōgoporos. Ab eocalicibus dierum. v. itinere usibalcos: isuelos: perusios: ualios: cispios. Reliqua deserta. Deinde fabulosa ad occidentē uersus nigroz: quos rex unū oculū habeat i fronte. Agriophagi pātheræ: & leonū carnibz maxime uiuētēs. Pēphagi omnia mādentes. Antropophagi humana carne uescētes. Cynamolgi caninis capibus. Arthabathitæ quadrupedum

ferax mō uagi. Deinde hesperiae sperorgi quos in mauritaniae cōfinio diximus. Pars quaedam aethiopum locustis tantum uiuit fumo & sale duratis in annua alimenta in quadragensimū utae annum nō excedant. Aethiopum terrā uniuersam cū mari rubro patere in longitudinem semel & uitas. lxx. mil. pas. In latitudinē cū superiore aegypto duodecies. xcviij. M. Agrippa existimat. Quidā longitudinem ita diuiserūt. A meroe lituitum. xv. dieg. nauigatione. Ab ea. xliij. ad dabelios. Ab his ad oceanū aethiopicum. vi. dieg. iter. In totū enim ab oceano ad meroen. d. ccc. mil. xxv. mil. pas. esse inter auctores fere cōuenit. Inde syenem q̄rū diximus. Sita est aethiopia ab oriente hyberno ad occidentem hybernū. Meridiano cardine lituae hebeno maxime uirent. meridiana eius parte imminēs mari mons excelsus aeternis ardet ignibus æonocauma dictus a quo nauigatio quadridui ad promōtorū quod hesperioneras uocatur cōfine africa iuxta aethi opas & hesperios. Quidā & in eo tractū modicos colles amoena opacitate uestitos aegyptum satyrosg. p. produūt.

¶ Insulæ aethiopici maris. Ca. xxxij.

¶ Insulas toto eo mari & Euphorus complures esse tradit & Eudoxus & Thimosthenes. Clitarchus uero Alexandro regi renuntiāt ad eo diuitēs ut equos incolae talentis auri permittarēt. Alterā ubi sacer mōs opacus silua repertus esset distillātibus arboribus odore mirae suauitatis. Contra sinū persici cernen nominat insula aduersa aethiopiae: cuius neq. magnitudo neq. interuallū a cōtinēte constat. Aethiopias tantū populos habere tradit. Euphorus auctor est a rubro mari nauigātes in eā nō posse propter ardores ultra qualidā colūnas (ita appellātur paruæ insulæ) prouehi. Polybius in extrema mauritania cōtra montē atlantē a terra stadia viij. abesse prodicit cernen. Nepos Cor. ex aduerso maxime carthaginis a cōtinēte. pal. mil. nō ampliorē circuitū. ii. mil. Tradit & alia insula contra mōtē atlantē: & ipsa atlātis appellata. Ab ea qn. p. dieg. nauigatione solitudines ad aethiops hesperios: & pmōtorū quod uocamus hesperioneras. Inde primū circumgente se terraz frōte in occasū ac mare atlaticū. Cōtra hoc quoq. p. mōtorū gorgones insulæ narrāt. Gorgonū quondā domus bidui nauigatione distātes a continēte ut tradit Xenophō Lāplacenus. Penetrauit in eas Hāno pœnog. impator. Prodiditq. hirta fœminaz corpora uiros pernicitate euasisse. Duazq. gorgonū cutes argumētū & miraculi gratia in lunonis tēplo posuit spectatas usq. ad carthaginē captā. Vltra has etiānum duæ hesperides insulæ narrātur. Adeoq. omnia circa hęc incerta sunt: ut Statius Sebosus a gorgonū insulis prænauigatione atlātis dieg. xl. ad hesperidum insulas cursum prodiderit: ab his ad hespiōceras unius. Nec mauritaniae insulaz certior fama est. Pauca mō constat esse ex aduerso autolo/gum a luba repertas: in quibus getulicam purpuram tinguerē iſtituerat.

¶ De fortunatis insulis. Ca. xxxij.

¶ Vnt q. ultra eas fortunatas putat esse quasq. numero idē Sebosus etiā spartua cōplexus iunoniā abesse a gadibus. d. ccl. mil. pas. tradit. Ab ea tantū dē ad occasū uersus pluuiālīa caprariāq. In pluuiālīa nō esse aquā nisi ex hymbribus. Ab his. ccl. mil. pas. Fortunatas contra leuā mauritaniaz. viij. mil. pas. Orā solis uocari in cōualle a conuexitate & planitiā a specie cōuallis: circuitu. ccc. mil. pas. Arboz ibi proceritatē ad centū quadragint. aquatuor pedes adolēscere. luba de fortunatis ita ingiuit: ut sub meridie politas esse ppe occasū a purpurariis. d. cccxxv. mil. pas. sic ut. ccl. supra occasū nauigēt. Deinde p. cccxxv. mil. pas. ortus per tatur. Primā uocari ombriō nullis ædificioz uestigiis: habere in mōtibus stagnū: arbores similes ferulaz: ex quibus aqua exprimat ex nigris amara: ex cādidiōribus potui iucunda. Alterā insulā iunoniā appellari. In ea ædiculā esse tantū lapide extructā. Ab ea in uicino eodē nomine minorē. Deinde caprariā lacertis gradibus refertā. In conspectu eaz esse niguariā: quaz hoc nomē accepit a ppetua niue nebulosā. Proximā ei canariā uocari a multitudine canum ingētis magnitudinis. Ex qbus perducti sunt a luba duo: qui apparent ibi uestigia ædificior. Cuz āt copia omnes pomoz & autum omnis generis abundant: hęc & palmetis cariotā ferentibus ac nucē pī nea abundare. Esse copiam quoq. mellis. Papyrum quoq. & siluros in amnibus gigni. Inſestari eas beluis quaz expellantur assidue putrescentibus. At abunde orbe terraz extra intra indicato collecta in arcum mensura æquior uidetur.

¶ Terraz per mensuras computatæ digestio. Ca. xxxiii.

¶ Polybius a gaditano freto lōgitudine directō cursū ad os mæotis. xxxiiiij. xxxvij. mil. d. pas. p. lidit. Ab eo dē initio ad oriētē rectō cursū siciliā duodecies. lx. mil. d. pas. Cretā cccxxv. pas. Rhodum. clxxxvij. d. pas. Chelidonias tātundē. Cypri. cccxxv. pas. Inde syriaz seleuciā pieriā. cxv. pas. Quaz cōputatio efficit uicies ter. xl. mil. passus. Agrippa hoc idē iter uallum a freto gaditano ad sinum persicum per lōgitudinē directā. xxxiiiij. xl. mil. pass. taxat. In quo haud scio an sit error numeri: quōtā idē a siculo freto alexandriā cursus. xii. l. mil. pass. tradidit. Vniuersus āt circuitus p. sinus dictos ab eodē exordio colligit itra mæotin lacū. clvi. mil. pas. Artemidorus adicit. d. clvi. mil. Idē cū mæotide. clxxiij. xc. pas. esse tradit. Hęc ē mēſura inermium & pacata audacia fortunā puocātium hoium. Nunc ipsaz partiq. magnitudo

comparabitur utcumq; difficultatem asferet auctoꝝ diuersitas. Aptissime tamen spectabitur ad
lōgitudinem latitudine addita. Est ergo ad hoc præscriptum europæ magnitudo. lxxx. xlviii.
mil. pas. Africæ ut media ex oī uarietate p̄dentium sūmatur cōputatō. Efficit lōgītudo xxxvii.
xlviii. mil. Latitudo qua colitur nūq; ccl. mil. pas. excedit. Sed quoniā a cyrenaica eius parte
d. cccc. mil. pas. eā fecit Agrippa. Deserta eius ad garamātas usq; qua nolecebātur cōplectens
uniuersā mensuram quæ uenit i cōputationem. xlv. viii. mil. pas. efficit. Asiæ lōgītudo i cōfesi
lo est. lxxii. mil. d. ccl. mil. pas. Latitudo sane cōputetur ab æthiopico mari alexendriam iuxta
nilum sitam: ut per meroen & syenen mensura currat. xviii. lxxv. mil. pas. Apparet ergo euro
pam paulominus dimidia asiæ parte maiorem esse q̄ aliam. Eandem altero tanto & sexta partē
africæ amplioꝝ q̄ africam. Quod si miscantur omnes summæ liq̄do patebit europam totius
africam autem q̄ntam & iluper sexagesimam. His addemus etiam unam græcæ iuentiois
sententiam uel exquisitissimæ subtilitatis ut nihil desit i spectando terrarū situ: idicatisq; regiōi
bus noscat: & quæ cuiq; earum societas sit siue cognitō dierum ac noctium: q̄busq; iter se pars
umbræ et æqua mundi cōiunctas. Ergo reddetur hoc etiā: terrarū uniuersa i mēbra cæli dige
retur. Plura sunt autē hæc segmēta mundi: quæ nostri circulos appellauere: græci parallesos.

¶ Digestio terrarū i parallesos & umbras pares. Ca. xxxiiii.

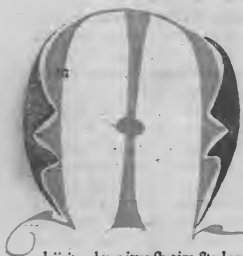
Rincipium habet indiæ pars uerū ad austrū. Patet usq; arabia & rubri mari accolæ. Cō
tinentur gedrosi: persæ: carmani: elimæ: parthienæ: aria: fusiane: mesopotamia: seleucia
cognitiata. Babylonia arabia ad petras usq; Syria cele: pelusii ægypti. Inferiorq; ora quæ uo
catur alexandriæ africæ maritima. Cyrenaica oppida omia. Taplus: hadrumenti: clupea: car
thago. Vtica utraq; hippo. Numidia mauritania utraq; atlanticum mare: colinæ Hercules. In
hoc cæli circūplexu æquinoctiū die media umbilicus quē gnomonē uocant: septem pedes lon
gus: umbrā nō amplius quattuor pedes lōgam reddit. Noctis uero dieq; lōgissimā spatia ho
ras. xliii. æquonctiales habent breuissima e cōtrario decem. Sequens circulus incipit ab india uer
gente ad occasū: uadit per medios parthos: arabiam citima: persidis: arabiam citiorē: siu
dæam: libani mōtis accolæ. Amplectiū babylonē: ydumæā: samariā: hierosolymā: ascalonē:
ioppā: cæsaream: phoenicē: ptolemaidem: sidonē: tyrum: berytū: botrin: tripolin: byblū: anti
ochiā: laodiceā: seleuciā: ciliçiæ maritimā: cypri: austrinā: cretam: hilybeū in sicilia: septētrio
nalia africæ & numidiæ. Umbilicus æquonctio. xxxv. pedū umbrā. xliiii. pedes lōgā facit. Dies
autē noxq; maxima quattuordecim horarū æquonctialiu est accedēte iis q̄nta parte unius horæ.
Tertius circulus ab indis timauo proximis oritur. Tendit per caspias portas mediæ proximā
cataoniā: cappadociā: taug: amanū: issum: cilicias portas: solos: tharsū: cypri: pisidiā: panphy
liam: syden: lycaniam: lyciam: patharam: xanthū: caunū: rhodū: coum: balycarnasū: gnidum:
doria: sum: delum: cycladas medias: cithiū: malean: argos: laconiā: elin: olympiā: messeniā: pe
loponesum: syraculas: catinā: siciliā: mediam: sardinia: austrina: cartheiā: gades. Gnomonis cūc
ræ umbrarū. lxxvii. unciarū faciūt. Lōgissimus dies est æquonctialium horarū. xliiii. atq; dimidiæ
cū. xxx. parte unius horæ. Quarto subiacent circulo quæ sūt ab altero latere timau. Cappado
ciæ austrina galatia: mysiā: gardus: smyrna: sylpilis: timolus mōs: lydia: caria: ionia: tralis: co
lophon: ephelus: miletos: famos: chios: ticarium mare: cyclades septētrionales: athenæ: mega
ra: orintibus: sicyon: achaia: patare: isthmus: epirus: septētrionalia siciliæ: narbonensis galliæ
exortua: hispaniæ maritima a carthagine noua & inde ad occasū. Gnomoni. xxi. pedū respon
dent umbræ. xvii. pedū. Lōgissimus dies habet æquonctiales horas quattuordecim & duas ter
tias unius horæ. Quinto cōtinētur segmēto ab introitu caspii maris bactria: hyberia: armenia:
mysia: phrygia: hellepontus: troas: tenedus: abidos: scepsis: ilium: ida mōs: qzicū: laplacum:
sinope: amissum: heraclea in ponto: paphlagonia: lem nus: imbrus: thassus: calandria: thessalia:
macedonia: larsia: amphipolis: thessalonice: pella: edesus: beroea: pharsalia: caristum: euboea
boeotum: chalcis: delphi: acarnania: ætholia: apollonia: brūdusiū: tarentum: thuri: locri: regi
um: iucani: neapolis: puteoli: thuscū mare: corfica: baleares: hispania media. Gnomoni septem
pedes umbris sex. Magnitudo diei summa horarū æquonctialium quindecim. Sexta comprehēso
qua continetur urbs roma amplectitur caspias gentes: caucasū: septētrionalia armenia: apollo
niā supra rhyndacū: nicomediā: niceā: chalcodonē: bizatiū: lyfimachia: cherōnesū: melanē: si
num: abdera: samothracia: maroneā: oenū: bessiciā: thraciā: medcam: pæoniam: illyrios: dyr
rachium: canusium: apulia: extima: campaniam: & ethuriam: pisas: lunā: luccā: genuā: liguri
am: antipolin: massiliam: narbonē: tarraconē: hispaniam tarraconēlem mediā: & inde per lusi
taniā. Gnomoni pedes nouē ūbræ octo. Lōgissima diei spatia horarū æquonctialiu xv. addita
nona pte unius horæ: aut ut Nigidio placuit quita. Septima diuisio ab altera caspi maris ho
ra incipit. Cadizq; supra callatis: bosphog: borythenen: stomos: thraciæ aueria: triballos: illyri
ci reliqua: adriaticū mare: aquileiā: altinum: uenetiā: uicentiam: patauū: ueronam: cremonam:

rauennam: anconam: picenum: marios: pelignos: fabinos: umbrīā: ariminū: bononiā: placeriā: mediolanum: omīaq; ab apenino. Trāsq; alpes galliā: aquitanīā uiennam: pirencū: celtiberiā. Vmblico. xxxv. pedū umbræ. xxxvi. Vt tamē i partē uenetiæ exequet umbra gnomoni. Am plissima dies horarū æqnoctialiū. xv. & quinq; partiū horarū triū. Hactenus antiquorū exacta celebratiū. Sequētiū diligentissimi quod superest terrarū tribus assignauere segmētis. A. ta nai per mæotin lacū & farmatas usq; borysthenen: atq; ita per dacos partēq; germaniæ gallias oceani littora amplexi: quod esset horarū. xvi. Atq; per hyperboreos & britanniā horarū. xvi. Postremo scythiū a rhipheis iugis in thilem: in quo dies cōtinuaretur (ut diximus) noctēq; per uices. Idem & ante principia quæ fecimus posuere circulos duos. Primū per insulam meroen & ptolemaidem in rubro mari ad elephātōz uenatus cōditam ubi lōgissimus dies. xii. horarū esset dimidia hora amplior. Secūdū per syenē ægypti euntē: qui esset horarū. xiii. Idēq; lingulis di midia horarū spatia usq; ad ultimū adiecere circulis. Et hactenus de terris.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIRE LIBER. VII. PROHOEMIVM.

De Animalibus.

VNDVS ET IN EO TERRAE GENTES MA /
ria: insulæ: insignes urbes adhunc modū se habēt. Animātū in eodē natura nullius prope partis cōtemplatiua minor ē. Siquidē cū omīa exequi humanus nequeat animus. Principiū iure tribuetur hominis cuius causa uidetur cuncta alia genosē natura: magna & sua mercede cōtra tanta sua munera: ut nō sit satis æstimare parens melior homini an tristior nouerca fu erit. Ante oīa unum animātū cūctōz aliena alienis uelut opi bus: cæteris uarie regumēta tribuit: testas: cortices: coria: spi nas: uillos: fetas: pilos: plumā: pēnas: squamas: uellera. Trū ros etiā arboreq; cortice interdū gemino a frigoris & calo re tutata est. Hoīem tantū nudum & in nuda humo natali die

abiicit ad uagitus statim & ploratū: nullūq; tot animalū aliud ad lachrymas: & has protinus ui tæ principio. At hercule ritus præcox illi & celerissimus ante quadragesimū diem nulli dāc. Ab hoc lucis rudimento quod ne feras quidē inter nos genitas uincula excipiunt: & oīum mēbroz nexu atq; infœlicitatē natū iacet manibus pedibūq; deuictis fiens. Animal cæteris impatuz: & a supplicis uitam auspicatur: unā tantum ob culpā quia natum est. Heu demētia ab us initis existimatiū ad superbiā se genitos. Prima roboris spes primūq; tēporis munus quadrupedi si milem facit. Quādo homini incessus: quādo uox: quādo firmū cibus os: quādo palpitās uertex. Sūm æ inter cūcta aīalia imbecillitatis indicium. Iam morbi tot atq; medicinæ tot cōtra mala ex cogitatæ: & hæ quoq; subinde nouitatibus uictæ: cætera sentire naturā suā. Alia perneitate usurpare: alia præpetes uolatus: alia uires: alia nare. Hoīem scire nihil sine doctrina: nō fari nō ingredi: nō uelari: breuiterq; nō aliud naturæ spōte: q; fieri. Itaq; multi extiterē qui nō nasci op timū censerent: aut q; ocillime oboleri. Vni animātum luctus est: datus. Vni luxuria: & quidē innumerabilibus modis: ac per singula membra uni ambitio. Vni auaritia. Vni imēnsa uiuendi cupido. Vni superstitio. Vni sepulturæ cura: atque etiam post se desitura. Nulli uita fragilior. Nulli res: oīum libido maior. Nulli pavor cōfusior. Nulli rabies acrior. Deniq; cætera animā tia in suo genere probe degunt. Congregari uidemus & stare contra dissimilia. Leonum sentias inter se non dimicat. Serpentum morsus non petit serpētēs. Ne maris quidē beluæ ac pisces ni si in diuersa genera sœuiūt. At hercule non hōi plurima ex hoīe sunt mala.

(I) Gentium mirabiles figuræ. Cai.

ET de ueritate quidē generis humani magna ex parte i relatione gētū diximus. Neq; enim ritus moreq; nunc tractamus. Innumeri sūt totidem pene quot sūt hoīum cœtus. Quædā tamē nō omitrenda ducō: maximeq; longius a mari degentium. In quibus prodigiosa aliqua & incredibilia multis uisum iri haud debito. Quis. n. æthiopas atq; cerneret credidit: aut cui non miraculo est cū primū in notitiā uenit: Quā multa fieri nō posse priusq; sint facta ius dicātur. Naturæ uero regū uis atq; maiestas in omibus momētis fide caret: si quis mō ptes eius ac non totā cōplectatur animo. Ne pauones aut tigrū pātheraq; maculas & tot aīalium pictu ras cōmemore: paruū dictū: sed imēnsa estimatione: tot gentiū sermones: tot linguæ: tāta lo quedi uarietas: ut eorum alieno pene non sit hominis uice. Iam in facie uultuq; nostro cū sint x. aut paulo plura mēbra nullas duas in tot milibus hominū indiscretas effigies existeret. Quod

b 3

digytos in singulis pedibus habentes auctor est Megasthenes. In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis ferarum pellibus uelari: pro uoce latratum edere: ungubus armatum uenatu & aucupio uesci. Hos supra. cxx. mil. fuisse prodūtur. Ctesias scribit in quadā gente indiæ fœminas semel in uita parere: genitosq; cōfestim canescere. Itē boium genus q̄ mo noscei uocarentur singulis cruribus miræ pernicitatis ad saltum. Eoldeq; sciopodal uocari. qui in maiore æstu humi iacētes resupini umbra se pedum protegāt. Non longe cosa a troglodytis abesse. Rursusq; ab iis occiderem uersus quosdā sine ceruice: oculos in humeris habētes. Sunt & satyri subolanis indog; mōtibus: cartadulog; dicitur regio: pernicissimū aial tanq; quadrupes des tam recte currentes: humana effigie ut propter uelocitatē nisi fines aut ægri nō capiātur. Choromadarū gentē uocat Tauron siluestrem sine uoce: stridoris hortendi: birtis corporis us: oculis: glaucis: dentibus caninis. Eudoxus in meridianis indiæ uiris plātas esse cubitales. Fœminis adeo paruas ut struthopodes appelletur. Megasthenes gentē inter nomadas indos narum loco foramina tantū habentē: anguiū modo loripedē: uocari scyritas. Ad extremos fines indiæ ab oriente circa fontē gangis astomorū gentē line ore: corpore toto hirsū uestiri: frōdiū lanugine: halitu tantū uiuentē & odore quē naribus trahant. Nullū illis cibū: nullūq; potū. Tātū radicū florūq; uarios odores siluestriū malorū: quæ secū portant longiore itinere: ne desit olfatus. Grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Super hos extrema in pte mōtiū spiritumæi pygmæi narrātū: ternas spiritumæas lōgitudine hoc est ternos dodrātes nō excedēt. Salubri cælo: semperq; uernātē: mōtibus ab aquilone oppositis: quos a gruib; infestari. Humerus quoq; prodit. Fama est insidentes arietū capræ: q; dorsis armatos sagittis ueris tēpōr uiuere luto agmine ad mare descendere: & oua pullosq; eas; alitū cōsumere: ternis eā expeditionē mensibus cōfici: aliter futuris gregibus nō relisū. Calas eorū luto pēnsq; & ouorū putaminib; construi. Aristoteles ī cauernis uiuere pygmæos tradit. Cætera de his ut reliq;. Cirnos indorū genus lisonus tradit annis cētenis quadragenis uiuere. Itē æthiopus macrobius & seras existī māt: & qui athon mōntē incolāt. Hos quidē quia uiperinis carnibus alātur: itaq; nec capiti nec uestibus eorū noxia corpori mēse aialia. Onelicitus quibus in locis indiæ umbræ nō sint. Corpora hoium cubitorū q̄ntū & binorum palmorem existere: & uiuere ānos. cxxx. nec senescē: sed ut medio æuo mori. Crates Pergamēnus indos q̄ centenos annos excedāt gymnestas appellat: nō pauci macrobios. Ctesias gentē ex iis quæ appellatur pandoræ in conuallibus sitā annos ducentes uiuere: in iuuetā cādido capillo qui in senectute nigrescat. Cōtra alios quadragenō nō excedere annos iunctos macrobiis: quorum fœminæ semel pariāt. Idq; & Agatharchides tradit. Præterea locustis eos alit; esse pernice. Mādorū nomē iis dedit Clytarchus & Megasthenes: tricentotq; eorum uicos ānumerāt. Fœminas septimo ætatis anno parere: senectatē quadragelimo anno accidere. Artemidorus in taprobanam insulā lōgissimam uitā sine ullo corporis langore traduci. Viros indorum quosdā cum feris cōire: mixtosq; & semiferos esse paritū. In colinguis eiusdem indiæ gentē quinquēnes cōcipere fœminas: octauū uitæ annū nō excedere. Et alibi cauda uillosa hoies nasci pernicitatis eximie. Alios aurbis totos contēgi. Soritas ab indis arabis fluuius determinat. Ii nullū aliū cibum nouere q̄ piscium: quos unguib; dissectos sole torreat: atq; ita panem ex iis faciūt: ut refert Clytarchus. Troglodytas sup æthiopiā meliociores esse equis Pergamēnus Crates. Itē æthiopus octōna cubita lōgitudine excedere: sirbotas uocari gentē eam nomadū æthiopū secūdū flumen astragū ad septentrionē uergentem. Gens mensiminog; appellata abest ab oceano dieg; itinere. xx. Animalū quæ cynocephalos uocamus lacte uiuūt: quos; armenta pascit maribus interemptis præterq; sobolis causa. In africæ solitudinibus hoium species obuie subinde fiunt: momentiq; euanescent. Hæc atq; talia ex hoium genere ludibria sibi: nobis miracula ingeniosa fecit natura. Et singula quidē quæ faciunt indies aut prope horas quis enumerare ualeat. Ad detegendam eius potentiam satis sit iter prodigia posuisse gentes. Hic ad confessa in homine pauca.

De prodigijs partub; Ca. iij.

Oergeminos nasci certū est Oratio; Curatioq; exemplo. Supra inter ostenta adducitur: præterq; in ægypto: ubi fœtifer potu nilus. Proxime supremis Diui Augusti ānis. Fausta quadā e plebe ostiæ duos mares: totidem fœminas enixa famē quæ secuta est portēdit haud dubie. Reperitur & in peloponēso binos quater enixas: maiorēq; partē ex omī eius uixisse prout. Et in ægypto septenos utero simul gigni auctor est Trogus. Gignūt & utriusq; sextus: quos hermophroditas uocamus: olim androgynos uocatos: & in prodigis habitos: nūc uero in delirius. Pompeius magnus in ornāmētis theatri mirabiles fama posuit effigies: ob id diligētius magnos; artificū ingenius elaboratas. Inter quas legitur Eutice a xx. liberis rogo illata trallis enixa triginta partus. Alcippe elephātum q̄q; id inter ostenta est. Nāque & serpentē peperit inter initia marsici belli Ancilla. Multiformes pluribus mōis inter monstrū partus edunt. Claudius Cæsar scribit hippocentaurs; in thessalia narum eodem die interisse. Et nos principatu eius

allatum illi ex ægypto in melle uidimus. Est inter exempla in uterem protinus reuerfus infans
fagunt quo anno ab Hannibale deleta est.

De mutatione sexus & geminis partibus. Ca. iiii.

EX fœminis mutari in mares nō est fabulosū. Inuenimus in analibus Licinio Crasso C. Cal-
sio Longino conf. Calim puer factū ex uirgine sub parentibus iussuque aruspici depor-
tatū in insula desertā. Licinius Mutianus pdidit uisū a se argis Aristontē cui nomen Areteulæ
fussset. Nupissē ē. Mox barbā & utilitatē puenisse: uxorēq; duxisse. Eiusdē sortis & smyrnæ
puerū a se uisū. Ipse in africa uidi mutatū in marē nuptiarū die L. Cossiciū cuiē tisditanū. Editū
geminis ratū esse aut puerperæ aut puerperio præterq; alteri uitā. Si uero utriusque sexus editi
ti sint gemini rariore utrique salutē. Fœminā gigni celerius q; mares: sicuti celerius senescere.
Sæpius uero moueri mares in utero: & in dextra fere partes: in leua fœminas constat.

De hoie generādo: & pariendi tēpora p illustria exempla a mensibus vii. ad xi. Ca. v.
Aeteris animātibz statutū & pariendi & partus egerendi tempus est. Homo toto āno &
incerto gignitur spatio. Alius septimo mēse: alius octauo: & usq; ad initia decimi undeci-
miq;. Ante septimum mēse haud enq; uitalis est. Septimo nō nisi pridie postero ue plenilunij
die aut interlunio cōcepti nascūtur. Trāslatiū in ægypto est & octauo gigni. Iā quidē & ita/
lia tales partus esse uitalis. Cōtra priscoz opinionēs uariant hæc pluribus modis. Vestilia C.
Herdici ac postea Pomponij atq; Orfiti clarissimoz ciuiū coniunx ex iis quattuor partus enixa
semper septimo mēse: genuit Suillum Ruffū undecimo: Corbulonē septimo utruq; consulem.
Et postea Celsionā Caii principis cōiugem octauo: In quo mensiū numero gentis intra quadra-
gesimū diē maximus labor grauidis. Quarto autē & octauo mēse lætales in iis abortus: Masuri
us auctor ē L. Papyriū prætorē secūdo hæredē lege agēte bonoz possessionē cōtra eū dedisse
cū mater pti xiiii. mensibus diceret tulisse. qm nullū certū tempus pariendi statutū uidere ē.

De conceptibus & signa sexus in grauidis pertinentia ate partum. Ca. vi.

Conceptu decimo die dolores capitis: oculoz uertigines tenebræq; fastidiū in cibis re-
dudatio stomachi indices sunt hois inchoati. Melior color marē ferenti & facilior partus
Motus in utero quadragesimo die. Cōtraria oīa in altero sexu. Ingestabile onus. Cruæ & ingui-
um leuis tumor. Primus at nonagesimo die motus. Sed plurimū lāgoris i utroq; sexu: capillum
germināte partu & i plenilunio. Quod tēpus editos quoq; infantes præcipue infestat. Adeoq;
infectus atq; omne quicquid dici potest in grauida refert: ut salioribus cibis usæ carentem un-
guiculis partum edat. Et si respirauere: difficiliter enitantur. Ofcitatio quidem in enixu lætales
est: sicut sternuisse a coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione. Ca. vii.

Meret atq; etiā puer æstimatē q; sit friuola aialū superbiū origo. Cum plegq; abor-
tus causa fiat odor a lucernaz extinctū. His picipiis nascūtur tyrāni. Carnifex his aiūs.
Tu q corporis uiribus fidis. Tu q fortunæ munera aplexaris: & te ne alūnum qdem eius existi-
mas: sed i partū. Tu cuius sēper i uictoria mēs. Tu q te deū credis aliquo successu tumē: tātū tū
perire potuisti. Atq; etiā hodie minoris potes: quātulo serpentis iētus dēte. Aut etiā ut Ana-
creon poeta acino uiræ passæ. Vt Fabius senator prætor i lactis haustu uno pilo strāgulatus.
Is demū pfecto uitā æqua lance pensitabit: qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.

De agrippis. Ca. viii.

In pedes procedere nascentē contra naturam ē. E quo argumento eos appellare agrip-
pas ut ægre partus. Qualiter M. Agrippā ferūt genitum unico prope felicitatis exem-
plo in omibus ad hūc modū genitis. Quāq; is quoq; aduersā pedū ualitudine. Misera iuuenta
exercito æuo inter arma hostesq; & ad mortē obnoxio accessu: infelici terris stirpe oī: sed per
utraq; Agrippinas maxime: quæ Caium & Domitium Neronē principes genere totidē faces
generis humani. Præterea breuitate æui quinquagesimouo raptus āno i tōmētis adulterioq;
coniugis: loceri q; prægrauū seruitio luisse præposteri ortus auguriū existimā. Neronē quoq;
pauloante principem & toro principatu suo hostem generis humani pedibus genitū parens eius
scribit Agrippina. Ritu naturæ capite hoīem gigni mos est: pedibus efferi.

Monstruosi partus excisi utero. Ca. ix.

Auspiciatus enecta parente gignuntur. Sicut Scipio Africanus prior natus. Primusq; Cæ-
sar a celo matris utero dictus. Qua de cæ & cefones appellati. Simili modo natus & Ma-
nilius qui carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui sint uopisci. Ca. x.

Opiscum appellabant unum e geminis: qui recenti utero nasceretur alio interempto ab-
ortu. Nāq; maxima & si rara circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosæ sobolis. Ca. xi.

Præter mulierem pauca aiala coitū nouere grauida. Vnū quidē oīo aut alterz supfoetat.

Extat in monumētis etiā medicorū: & quibus talia consecrari curæ fuit: uno abortu duo puerperia egesta. Sed ubi paululū temporis inter duos conceptus intercessit: uterq; est perfectus ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit. Et in ea quæ gemino partu alteri marito similem alterq; adultero genuit. Item Procōnelia ancilla quæ eiūsdē diei coitu alteri domino similem alterq; procturatori suū. Et in alia quæ unū iusto partu: quinq; mēsiū alterq; edidit. Rursus in alia quæ septē mēsiū edito puerperio in secutis mēsiū geminos enixa est. Iam illa uulgata est uarie. Ex itergris truncos gigni: ex truncis integros: eademq; parte trūcos. Signa quædā neuosq; & cicatricos etiam regenerari. Quarto partu dacorū originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum. Ca. xii.

IN Lepidorū gente tres intermissō ordine obducto mēbrana oculo genitos accepimus. Si miles quidem alios auo. Et ex geminis quoq; alterq; patri: alterq; matri. Annoq; post genitum maiori similem fuisse ut geminū. Quasdā libi similes semp parere: quasdā uiro: quasdā nullo, quasdā fœminā patri: marem sibi. Indubitatum exēplum est Nici nobilis poetæ bizārii geniti: qui adulterio æthiopis nata matre nil a cæteris colore differēte: ipse in auum degenerauit æthiopem. Similitudinū qđem in mēte reputatio est: & in qua credatū multa fortuita pollere: uisus: auditus: memoriaq; haustæ imagines sub ipso cōceptu. Cogitatio etiā utriuslibet animo subito trāstulās effingere similitudinē aut miscere existimatur. Ideoq; plures in hoīe q̄ in cæteris omnibus animalibus differentiæ: quoniā uelocitas cogitationū animiq; celeritas & ingenii uarietas multiformes notas imprimit: cum cæteris animantibus immobiles sint animi: & similes omnibus singulisq; in suo cuiq; genere. Antiocho regi syriæ e plebe noīe Arteon in tantū similis fuit: ut Laodice coniunx regia necato iam Antiocho munus per eū cōmendationis regniq; successione peregerit. Magna Pompeio Vibius qđā e plebe & Publitius etiā seruitus liberatus i discretā prope specie fuere similes: illud os probū reddētes: ipsiq; honorē eximie frōtis. Quallis causa patri quoq; eius Menogenis coci sui cognomē imposuit Strabonis a specie oculorū: non men habentis uitii imitata. Et Scipioni in seruo Serapione uiciniari negotiatori uili mācipio. Eiūsdē familiæ Scipioni post Cnēi cognomē Salutominus dedit. Sicut Spinter Secundanus: Retariusq; Pāphylius collegio Lentuli & Metelli cōsulū. In quo per q̄ infortune fortuitū hoc quoq; fuit. Duorū simul cōsulū in scena imagine cerni. E diuerso L. Plancus orator hystrioni Rubrio cognomē imposuit. Rursus Curioni patri Burbuleius. Itēq; Messalæ cēsorio Menogenes perinde hystriones. Suræ qđē procōsulū etiā rictū in loquēdo cōtractionē liguræ & sermo nūc tumultū no imaginē mō piscator qđam in sicilia reddidit. Cassio Seuero celebri oratori armētarū Mirmillonis obiecta similitudo est. Torānius M. Antonio tā trūuio eximios forma pueros alterq; in alia genitū: alterq; trās alpes ut geminos uēdidit: tanta unitas erat. Postq; deīde sermōnes puerq; detecta fraude a furēte increpitus Antonio est inter alia magnitudinē precii requirēte (nā ducētis erat mercatus sesterti s) respōdit uersutus ingenii magno ob id ipsū se tū uēdidisse: quoniā nō esset mira similitudo in ullis eodē utero editis. Diuersaq; qđem gentiū natalē tā cōcordi figura reperiri: super oēm esse taxationē: adeoq; tēpestiū admiratōnē iulit: ut ille p̄scriptor aius mero & cōtumelia furens nō aliud in censu magis & i fortuna sua duceret.

Quæ sit generandi ratio. Ca. xiii.

Est quædam priuatim dissociatio corporis: & inter se sterilitas. At ubi cū aliis iuxere gignūt. Sicut Augustus & Liuiā. Item alii aliaq; fœminas tantū generāt: aut mares. Plexq; alternā. Sicut Gracchorū mater duodecies & Agrippina Germanici nouies. Aliis sterilitas est inuenta. Aliis semel in uita datur gignere. Quædā nō perferūt partus. Quales si quādo medicina & cura uicere: fœminā fere gignūt. Diuus Augustus i reliquis exēploq; raritate neptis neq; potē uidit genitū quo excessit anno M. Syllanū: qui cū asiam optineret post cōsulatū Neronis principis successione ueneno eius interēptus est. Q. Metellus Macedonicus cū sex liberos relinqueret undecim nepotes reliquit. Nurus uero generosq; & omēs qui se patris appellatione salutarēt. xxvii. In actis Diui Augusti temporū inuenitur. xii. cōsulatu eius quem L. Sylla collega ad. iiii. idus aprilis gessit Crispinum Hylarium ex ingenua plebe fœsulana cum liberis no uem: in quo numero filiæ duæ fuerunt: nepotibus. xxvii. p̄nepotibus. xxix. neptibus. ix. præ alta pompa cum omnibus his in capitolio immolasse.

Item de eodem multiplicis. Ca. xiiii.

Mulier post quāquagēsimū annū non gignit: maiorq; pars quadagesimo prostitutiū genitale iussit. Nā in uiris Masinistā regē post octogitasex ānos generasse filiū: quē Metymatibnū appellauerit clā est. Catonē censoriū o octogesimo exacto e filia Salonii diētiū fuit. Qua de causa alioq; eius liberorū propago Liciniani sunt cognominati: hi Saloniani: ex quibus Vticensis fuit. Nuper etiam L. Volusio Saturnino in urbis præfectura extincto notum est Corneliam e Scipionum gente Volusium Saturninum qui fuit consul post. lxii. ānum genuisse. Et usq; ad lxxv. apud ignobiles uulgaris reperitur generatio.

Solum aut animal menstruale mulier est. Inde unius utero quas appellarunt molas. Ea est caro informis inanima ferri ictum & aciem respiciens mouetur: sistitque menses & ut partus: alias localitas: alias una senescens: aliquando aluo citatior excidens. Simile quiddam & tiris in uentre gignitur quod uocant Kyron. Sicut Oppio Capitori praetorio uiro. Sed nihil facile reperit mulier proflutuo magis monstrificum. Accedit superuentu musta. Sterilescit lacte fruges. Moritur insita. Exuritur hortorum germinas & fructus arborum quibus insidere decidunt. Speculos fulgor aspectu ipso hebetatur. Acies ferri praestringit: eborisq; nitor. Aluei apum emoriunt. Aes etiam ac ferre rubigo. prunus corruptit: odorq; dirus aera. Et in rabie agitur gustato eo canescit atq; insanabili ueneno morsus infigitur. Quin & bituminum sequax alioq; & leta natura i lacu iudaeae qui uocatur asphaltites certo tempore anni supernatans nequit sibi auelli: ad omnem contactum adhuc: rens praeterquam solum quod tale uirus infecerit. Etiam formicis animalis minimo inesse sensum eius ferunt: abiectis gestatas fruges: nec postea repeti. Et hoc tale tantum omnibus tricenis diebus malum in muliere existit: & trimestri spatio largius. Quibusdam uero saepius menses: sicut aliquibus nunquam. Sed tales non gignunt. Quando haec est generando hominis materia germinis e maribus coagulatum hoc in sese glomerat. Quod deinde tempore ipso animatur: corporaturq;. Ergo cum gravidis fluxit. inualidi aut non uitales partus eduntur: aut saniosi ut auctor est Nigidius.

Item de ratione partuum. Ca. xvi.

Idem lac foeminae non corrumpi alenti partum: si ex eodem uiro rursus conciperit arbitrat. Incipiente autem hoc statu aut desinente concipitur facillime traduntur. Foecunditatis in foeminis praerogatiua accepimus inunctis medicamine oculis saluam infici. Caeteris editis primores septimum mense gigni debet: priusquam in supera fere parte haud dubium est. Septimo eosdem decidere anno aliosque suffici. Quosdam & cum dentibus nasci: sicut M. Curius qui ob id dentatus cognoscitur est. Et Cn. Papyrius Carbonem praedaros uiros. In foeminis ea res inauspicata fuit exempli regum temporibus: cum ita nata esset Valeria exitio ciuitati in qua delata esset futuris responsis auspicii uaticinante. Sessapiam etiam illa tempestate florentissimam deportata est ueridico exitio consecuto. Quosdam concreto genitali gigni infausto omine Cornelia Gracchorum mater indicio est. Aliqui uice dentium continuo offe gignunt. Sicuti Prusiae regis bithynios filius superna parte oris. Dentes autem tantum inuicti sunt ignibus: nec cremantur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti tahe cauatur pituita ue. Cadorem trahunt quodam medicamine. Visu atteruntur: multoque primum i aliorum quibus deficiunt. Nec cibo tantum & alimentis necessarii. Quippe uocis sermonisque regimine primores tenet concentu quodam excipientes ictum linguae: seriemque structurae atque magnitudine mutant. Molientes ue aut hebetates uerba. Et cum defluxere explanatione omnem adimittes: Quin & augurum in hac esse credit parte. Tricenae bini uiris attribuit: excepta turdulorum gente. Quibus plura fuere longiora promitti uitae putant spatia. Foeminis minor numerus. Quibus in dextra parte gemini superne a canibus cognoscitur: fortunae blandimenta pollicentur. Sicut in Agrippinae Domitii Neronis matre: contra in leua. Hoiem priusquam genito dente cremari mos gentium non est. Sed mos plura de hoc: cum mebratim hystoria decurret. Risisse eodem die quo genitus esset unum accepimus hoiem Zoroastren. Eidem cerebrum ita palpitasse ut imposita repelleret manum: futurae praesagio scientiae. In trimatu suo cuiusque dimidia esse mensurae staturae certum est. In plenum autem cunctis mortalium generi minorem indies fieri propemodum obseruatur. Rarosque partibus proceriores consumente ubertate seminum exustione: incuius uices nunc uergat aetum. In creta terrae motu rupto morte inuictum est corpus stans. xlv. cubitos: quod alii Orionis: alii Etionis fuisse tradunt. Horestis corpus oraculi iussu resossum septem cubitos fuisse monumētis tradit. Iam uero ante annos prope mille uates ille Homerus non cessauit minora corpora mortalium quam prisca coqueri. Neui Pollionis aplitudine aenales non tradit. Sed qua populi concursu pene intereptus esset: pugnig uice habitum. Procerissimum hoiem aetas nostra Diuo Claudio princeps Gabbarae nomine ex arabia aduectum nouem pedum & totidem uncia: uidit. Fuere sub Diuo Augusto semipede addito. quorum corpora eius miraculi gratia in conditorio Salustianorum asseruabatur hortorum. Pusioni & Scudillae erant nomina. Eodem praeside minimus homo duos pedes & palmum Conopas nomine i delitiis Iuliae neptis eius fuit. Et mulier Andromeda liberta Iuliae Augustae Manium maximam & M. Tullium equites romanos binum cubitos fuisse auctor est Varro. Et ipsi uidimus i oculis asseruatos. Sexpedales gigni quosdam longiores i trimatu implentes uitae cursu haud ignotum est. Inuenimus i monumētis salaminiae Eutimenis filium i tria cubita triennio adoleuisse: incestu tardum: sensu hebetem: & iam pubere factum uoce robustum: absumptum contactu mēbroꝝ subita triennio circūactum. Ipsi nos pridem uidimus eadem ferme omnia praeter pubertatem in filio Cornelii Taciti equitis Romae belgicae galliae rōes procurantis. Eccepelos graeci uocant eos. In latino non habent nomen.

Insignia corporum. Ca. xvii.

Quod sit hominum spatium a testigio ad uerticem: id esse sparsis manibus inter longissimos digy-

tos obseruatu est. sicuti uires quosdā dextera pte maiores: quibusdā æquas utraq; aliquibus le-
ua manu præcipuas. Nec id unq; i fœminis. Mares præstare pōdere. Et defuncta uirētibus cor-
pora oīum aīaliū. Et dormiētia uigilātibus. Virosq; cadauera supina fluitare. Fœminasq; prona:
uelut pudori defunctorum parcente natura.

Exempla uariarum figurarum. Ca. xviii.

Oncretis quosdā ossibus ac sine medullis uiuere accepimus. Signū eorū esse nec sitim sētū:
nec sudorē emittere. quāq; & uolūtate sciamus siri uictā. Equitēq; Rō. Iulii Viatorē e
uocōtorū gente fœderata i pupillaribus aīis aquæ subter cutē fulas morbo phibitū humore a
medicis naturā fecisse cōsuetudine: atq; senecta caruisse potu. Necnō & alii multa sibi ipauere.

Diuerlorūq; morū exempla. Ca. xix.

AErūt Crassū autē Crassi i parthis interēptū nunq; risisse. Ob id Agelastū uocatū. Sicuti nec
flesse multos. Socratē clasq; sapiētia eodē semp uisū uultu: nec aut hylari magis aut turba-
to. Exit hic animi tenor aliqūo in rigore quēdā toruitatēq; naturæ durā & inflexibilem: affec-
tusq; humanos a dimitis: quales apat hēs græci uocat. Multos eius generis experti. quodq; mi-
sit auctores maximæ sapiētia. Diogenē cynicum: Pyrrhonē: Heraclitū: Timonem. Hūc qui-
dem etiā in totius oīum generis humani euectum. Sed hæc parua naturæ insignia in multis ua-
ria cognoscuntur. Vt in Antonia Drusī nunq; expulisse. In Pomponio consulari poeta nunquam
ructasse. Quibus natura concreta sunt ossa: qui sunt rari admodum: corneī uocantur.

De fortitudine & uelocitate. Ca. xx.

Orporē uescio esse: sed eximius uiribus Tritanū i gladiatorio ludo s̄anitum armatura cele-
brē: silūq; eius militē magni Pōpen: & trasuerfos cæcellati toto corpore habu-
isse necros in brachijs etiā manibusq; e auctor est Varro. pdigiosa uiriū elatione. Atque etiā ho-
stem ab eo ex puocatione dimicātē inermi dextra uno digyto superatū: & postremo correptū i
castra tranlatū. Alunius Valens meruit i prætorio Diui Augusti centurio uehicula cum culeis
onusta donec exinanirētur sustinere solitus. Carpentā cōprehensā una manu retinere obnoxius
cōtranitētibz iumentis. Et alia mirifica facere: quæ insculpta monumēto eius spectātur. Ideo
M. Varro Ruticellus inquit Hercules appellatus: mulum suū tollebat. Fusus Saluius duo cen-
tenaria pondera pedibus: totidem manibus: & ducenaria duobz humeris cōtra scalas ferebat.
Nos quoque uidimus Athanatum noīe: pdigiosā ostentationis quinquagenario thorace plum-
beo idutum. Coturnisq; quingentos pōdo calciatum per scenā igredi. C. Milonē athletā cuq;
cōstitisset nemo uestigio educebat. Malum tenenti nemo digytum corripiebat. Currisset mille
centum. lx. stadia: ab arthenis lacedemonem biduo Philippidem magnum erat: donec Canistius
cursor lacedemonius et Philonides Alexandri magni a sytione helyn uno die. mil. cccii. stadia cu-
currerunt. Nunc quidem in circo quosdā: clx. pal. tolerare nō ignoramus. Nuperque Fōteio et
Vipiano cōf. ānos. ix. genitū pueri a meridie ad uesper. lxxv. Mi. p. cucurrisse. Cuius rei admi-
ratio ita demū solida pueniet: si qs cogitet nocte ac die longissimū iter uehiculis tribus Tyberiuq;
Neronē emēsum festinātē ad Drusū fratrē ægrotātē i germania i ea fuerint ducēta mil. pas.

De uisu. Ca. xxi.

Oculorū acies uel maxime fidē excedentia iuenit exēpla. In nuce inclusā iliada Homeri car-
men i mēbrana scriptū tradidit Cicero. Idē fuisse q; pvideret. cxxxv. mil. pas. Huic & no-
mē M. Varro reddidit Strabonē uocatū Solitū at punico bello a lilybeo siciliæ pmōtorio exē-
te classe cartbagiū portu et numeq; nauū dicere. Calliocrates ex ebore formicas & alia tā pua fecit
aīalia: ut ptes eaz; a cæteris cerni nō possēt. Mermecides qdā i eodē gēnre iclaruit. a quo quadri-
gā ex eadē materia quā mūsca itegeret alis fabricatā: & nauē quā apicula pēnis abscederet.

De auditu. Ca. xxii.

Auditus unū exēplū hēt mirabile. Proeliū quo sybaris deleta ē: eo die quo gestū erat audi-
tū olympiæ. Nā cymbricæ uictoriæ Castoresq; romani q; plicā uictoriā ipso die quo contingit
nuntiauerē uisus & auditus & nūminum fuere præsagia.

Exempla petitiæ. Ca. xxiii.

Petitiæ corporis ut ē crebra fors calamitatū innumerarum ēta pepit: Clansimū i fœmi-
nis læanæ meretricis exēplū: quæ torta nō i dicauit Harmodiū & Aristogitonē tyrānici-
das. In uiris Anaxarchides q; simili de cā cū torq;re præcisā e dētibus liguā unāq; spem iūicii in
tyrānos expuit.

Memoriæ exempla. Ca. xxiiii.

Ememoria necessariū maxime uitæ bonā cui præcipua fuerit haud facile dictū est: tā multis
gloriā eius adeptis. Cyrus rex omibus i exercitu suo militibus noīa reddidit. L. Scipio populo
ro. Cyneas Pyrrhi regis legatus senatus & æquestri ordini romæ postero die q; adgenerat. Mi-
thridates duaz; & xx. gētū rex toride liguis iura dixit: p cōtiōe singulas sine interprete affatus.
Carmadas qdā i græcia quæ qs exegerit uolumia i bibliothecis legētis mō repræstauit. Ars
postremo eius rei scā & iūta ē a Simonide medico: cōsumata a Metrodoro Septio. ut nihil nō

isidē uerbis redderet auditū Nec aliud ē æque fragile i hoīe morboꝝ & casus iuriar atqꝫ ēt me-
tus sētēs aliaꝫ pꝛiculatꝫ alias uniuersa. Ictus lapide oblitus ē litteras tantū. Ex pꝛælo tecto
lapsus marris & affiniū pꝛinquoꝝ cæpit obliuionē. Alius ægrotus seruorū ēt. Sui uero noīs
oblitus Messala Cornutū orator. Itaqꝫ sæpe deficere tentat & meditatur uel quieto corpore &
ualido. Sōno quoꝝ serpente computat ut inanis mens quærat ubi sit loci.

Laus. C. Iulii Cæsaris. Ca. xxv.

A Nimi uigore præstātissimū arbitror C. Cæsarem dictatōrē. Nec uirtutē cōstātāqꝫ nunc
cōmemoro: nec sublimitatem oīum capacē quæ cælo cōtinentur: sed pꝛpriū uigorem ce-
leritatēqꝫ quodā igne uolucrem. Scribere & legere simul dictare & audire solitū accepimus. Epi-
stolas uero tantarū rerū quaternas pariter libris dictare: aut si nihil aliud ageret: septenis. Idē
signis collatis qꝫ uagies dimicauit. Solus M. Marcellū trāsgressus qꝫ undequa dragies dimicauit
rat. Nā pꝛæter ciuiles uictorias undecies centū & nonagita duo milia hominū occisa pꝛæclis ab
eo nō qꝫdē i gloria posuerim. Tātā etiā coactā humani generis iniuria. Quod ita esse cōfesi-
sus est ipse bellorū ciuiliū stragem nō prodēdo. Vt iustus Pompeio magno tribuatur: oētū
gentā quadraginta sex nates piratis ademisse. Cæsari pꝛpriū & peculiare fuit pꝛæter iam supra
dictā clāmētīæ insignē: quauisqꝫ ad pœnitētīā omēs superauit. Idē magnanimitatis perhibuit
exemplū: cui compari nō possit aliud. Spectacula enim edita effusaqꝫ opes aut oporū magnificē-
tia in hac parte enumerare luxuriæ fauētis est. Illa fuit uera & incomparabilis inuicti animi sub-
limitas. Captis apud pharsaliam Pompeii magni seriniis epistolā: iteqꝫ apud tapsum Scipidiū
ea optima cōcremasse fide: atqꝫ nō legisse.

Laus Pōpeii magni Ca. xxvi.

A Esqꝫ ad decus impī Ro. nō solū ad uiri unius pertinet uictoriam. Pōpeii magni titulos
oēs triūphorūqꝫ hoc i loco nūcupare: æquato nō mō Alexādrī magni regē fulgore: sed etiā
Herculis pꝛæ ac Liberi patris. Igitur sicilia recuperata unde primū Syllanus i reipublicā causa
exoriēs auspicatus ē. Africa uero tota subacta & in dictionē redacta: Magniqꝫ noīe spoliū trās-
capto equēs romanus id quod ātea nemo curru triūphali reuēctus ē: & statū ad solis occasū trās-
gressus excurtāt i pyreneo tropheis oppida oētīgētā. Lxxvi. ab alipibus ad fines hispaniæ ulteri-
oris in ditione redacta uictoriæ suæ acrispsit: & maiore aīo Sertoriū domuit: bellorū ciuiliū quod
oīa cōcutiebat externa extincto iteqꝫ triūphales currus eques Ro. induxit. Totiēs iperator an-
teqꝫ miles. Postea ad tota maria & deinde solis ortus missus hos retulit patriæ titulos more sa-
cris certaminibus uincētū. Neqꝫ enī ipsi coronāt: sed patrias suas coronāt. Hos ergo honoꝝ
urbi tribuit in delubro Mineræ quod ex manubīs dicebat. Cn. Pompeius magnus iperator
bello. xxx. ānorū cōfecto suis fugatis occisis in ditionē acceptis hoīum cētēs uices semel oc-
tuagintatibus milibus. Depressis aut captis nauibus. d. ccclxvi. Oppidis castellis mille ingētīs
xxxviii. in fidē receptis. Terris a mæotis lacu ad rubrū mare subactis uotū merito Mineræ.
Hoc ē breuiariū eius ab oriente. Triūphi uero quē duxit ad. iiii. Kalē. n. octob. M. Messala. M.
Pisone cons. præfatio hæc fuit. Cū orā maritimā a prædonibus liberaasset: & imperiū maris po-
pulo Ro. restituisset: ex asia: pōto: armenia: paphlagonia: cappadocia: cilicia: syria: scythias: iur-
dæis: albanis hiberia insulas: creta: basternis: & super hæc de regibus Mithridate atqꝫ Tigrane
triūphauit. Sūma sūmagꝫ in illo gloria fuit: ut ipse in cōtione dixit: cum de rebus suis disliceret
Asia ultimā pꝛuinciaꝫ accepisse: ea dēqꝫ mediā patriæ reddidisse. Si qꝫ e cōtrario similī mō uelit
percellere Cæsaris res qꝫ maior illo apparuit: totū pꝛfecto terrarū orbē enumeret: quod infinitū
esse cōueniet.

Laus Catonis primī. Ca. xxvii.

C Aeteris uirtutū generibus uarie & multi fūere præstātes. Cato primus porticē gētis tref-
sūmas in homine res præstitisse existimatus est: optimus orator: optimus iperator: op-
timus senator. Quæ mihi omnia ēt si nō prius attamē clariū fuisse in Scipione Aemiliano
uidēē. Dēpto pꝛæterea plurimorū oīoꝝ quo Cato laborauit. Itaqꝫ sit pꝛpriū Catonis quater &
quadragies causam dixisse: nec quēqꝫ sæpius postularum: & semper absolutum.

Item de fortitudine. Ca. xxviii.

F Ortutudo in quo maxime extiterit immēsaꝫ quæstionis est. Vt qꝫ i recipiat poetica fabu-
lositas. Q. Ennius T. Ceciliū Teucrū fratremqꝫ eius pꝛæcipue miratur propter eos sextū
ānalem adiecit. L. Scinius Dētatus: qui tribunus plebis fuit. Sp. Tarpeio. A. Thermo cons.
haud multo post exactos reges innumerofissima suffragia hēt centies uices pꝛæcliatū: ocies ex
pꝛouocatione uictor: xlv. cicatricibus aduerso corpore insignis nulla in tergo. Itē spolia cepit
xxxiii. Donatus hastis puris duodeuiginti. Phaleris. xxv. Torgbus tribus & lxxx. Armillis c.
lx. Coronis. xxxvi. Ciuicis. xliii. Aureis octo. Muralibus tribus. Obsidionali una. Fisco æris
x. Captiuis. xx. milibus Imperatores nouē ipsius maxime opera triūphantes secutus. Præterea
quod optimū in operibus eius reor uno ex duobus. T. Romulo ex cōsulatu ad populū cōuictō
male acti imperiū rei militaris. Haud minora forent Manlii Capitolini decora: nī perdidisset il-
la exitu uitæ ante xxii. annos bina coeperat spolia. Primus omnīū eques coronā muralē accepe

rat. vi. ciuicaf. xxxvii. dona. xxxiii. cicatrices aduerfo corpore exceptat. P. Seruiliū magiſtrū eq̃
tū ſeruauerat: ipſe uulneratus humerꝫ ac femur. Super oīa capitolii ſūmāq̃ rē i eo ſolus a galliſ
ſeruauerat: ſi nō regno ſuo ſeruafſet. Veſ: ſūt in hiſ qdē uirtutis opera magna ſed maiora fortu
nā. M. Sergio ut eqdē arbitror nemo quēq̃ hoīum iure prætulerit: licet ꝓnepoſ Catilina gra
tiā nōi derogarit. Secūdo ſtipēdio dextrā manū perdidit. Stipēdiſ duobꝫ ter & uicē uulne
ratos ē: ob id neutra manu neutro pede ſatis utilis. Vno tantū ſeruo plurimſ poſtea ſpēdiſ
debilis miles. Biſ ab Hānibale captuſ. Neq̃ enī cū quolibet hoſte reſ fuit. Biſ uiculoſꝫ eiꝫ ꝓ
fugus. xx. m. elūbuſ nullo nō die i catheniſ aut cōpedibꝫ cuſtodituſ. Siniftra manu ſola quater
pugnauit: duobꝫ equiſ inſidēte coſuſioſiſ. Dextrā ſibi fecit ferratā: eaꝫ religata proeliatuſ.
Cremonā obſidiōe exemit. Placētū tutatuſ ē. Duodena caſtra hoſtiū i gallia cēpit. Quā oīa
ex orōe eiꝫ apparēt habita cū i prætorio ſacriſ arcereſ a collegiſ ut debiliſ. Quoiſ hic corona
rū aceruoiſ cōſtructuſ hoſte mutatuſ: Etenī plurimū reſert i quā cuiuſq̃ uirtuſ tēpora ſcēde
rit. Quā trebia ticiuſq̃ aut tralimeniſ ciuiciſ coronāſ dedere: Quā cāniſ corona meritaſ: ut
de fugiſſe uirtuſ ſūmū opꝫ fuit. Cæteri ꝓfecto uictōiſ hoīa fuere. Sergiuſ uicit ē fortuna.
Ingenioſꝫ gloriā qſ poſſit ageſ delectū ꝓ tot diſcipliāꝫ gēna & tantā reꝫ opꝫꝫ uarietatē: niſi
forte Homero uatē græco nullum diuicioreſ extitiffē cōuenit: ſiue opꝫſ. fortuna ſiue materia
æſtimetur.

Diuerſæ laudeſ plurimōꝫ. C. xxix.

Tap. Alexāder magnuſ (etenī inſignibꝫ iudiciſ optime citraq̃ inuidiā tā ſuperba cēſura
i pagetur) inter ſpolia Dariꝫ perſaꝫ regis unguetōꝫ: ſcrinio capto quod erat auro gēmiſq̃
margaritiſ præcioſū uariuſ eiꝫ uſuſ amiciſ demōſtrātibꝫ: quādo tēdebat unguētū bel
latoſ & militiā ſordidū: imo Hercule inquit libroꝫ Homeri cuſtodiz ædetur: ut præcioſiſſimū
humani animi opꝫ q̃ maxime diuiti opꝫ ſeruareſ. Idē Pindari uatiſ familiā penatibꝫꝫ uſuſ
ſit parci: cū thebaſ raperet. Ariſtoreliſ philoſophi patrā cōdidit: tantāꝫ reꝫ claritati tā beni
gnū teſtimoniū miſcuit. Archilochi poetā interfectōꝫ Apollo arguit delphibꝫ. Sophoclē tra
gici cothurni pꝫcipē deſcētū ſepelire Liber pater iuſſit obliuētibꝫ mœnia lacedæmoniſ: Ly
ſandro eoꝫ rege i qetē ſæpiuſ admonito ut patereſ humaniſ deliciāſ ſuaſ. Reſſiuit rex q ſupre
mū diē atheniſ obſiſſet: nec diſſiciliter ex iſ quā deuſ ſignificafſet itellexit: ꝓacēꝫ ſuneri dedit.

De Platone Ennio Virgilio M. Varrōne & M. Cicerone. C. xxx.

Platoni ſapiētiaꝫ aſtiſtiſ Dioniſiuſ tyrānuſ aliaſ ſæuitiāſ ſupbiaꝫꝫ natuſ uittatā nauē m
ſit obuiā. Ipſe quadrigiſ albiſ egrediētē i littore exceptit. Vigiti talētiſ unā orōē: ſloca
teſ uēdidit. Aefchineſ athenieſiſ ſūmuſ orator cū accuſationē qua fuerat uſuſ rhodiſ legiſſet: le
git & deſeſſionē Demoſtheniſ: ob quā i illud depulſuſ fuerat exiliū. Mirātibꝫꝫ tū magiſ fuiſſe
miratuſ: dixit: ſi ipſū oratē audiuiſſet: calamitati teſtiſ ingēſ factuſ inimici. Tucydideſ ipato
rē athenieſiſ i exiliū egereſ: reꝫ cōditōſ reuocauere: eloquētiaꝫ mirati cuiꝫ uirtutē dānauerāt
Magnū & Menādꝫ i comico ſocco teſtimoniū regū ægypti & macedoniæ cōtigat claſſe & ꝓ le
gatoſ petito. Maiuſ ex ipſo regiz fortunæ prælata litteraꝫ cōſciētia. Perhibere & romani ꝓ
ceres et̃ exteriſ teſtimonia. Cn. Pōpeiuſ cōſecto mithridatico bello intratuſ Poſidoniꝫ ſapiē
tiæ ꝓfeſſione clarā domū foreſ percuti de more a liſtore uetuit: & ſacſceſ liſtōrioiſ iſaſuā ſub
miſit iſ: cui ſe oriēſ occidēſq̃ ſubmiſerat. Cato cēſoriuſ i illa nobili triū ſapiētiaꝫ ꝓceꝫ ab ather
niſ legatione audituſ Carneade: q̃primū legatoſ eoſ cēſiuit dimittēdoſ: quoniā illo uiro arguſſi
tātē qd̃ ueri eſſet haud facile diſcerni poſſet. Quāta moꝫ cōmutatio: Ille ſēper alioquin extiali
appellāſ noīe uniuerſoſ ex italia pellendoiſ cēſiuit græcoſ: At ꝓnepoſ eiꝫ uticēſiſ cato unū ex
tribunatu militū philoſophoſ. alteꝫ ex cypria legatione deportauit. Eadēꝫ lignū ex quobꝫ Ca
tonibꝫ i illo abiēſſe. i hoc ipſo taſſe memorabile ē. Sed & nꝫꝫ gloriā ꝓcēſamuiſ. Prior. Afri
canuſ Q. Enniū ſtatuaſ ſepulchꝫ ſuo iponi iuſſit: claꝫꝫ illud nomē imo uero ſpoliū ex tertia or
biſ ꝓte raptū in cinere ſupꝫ cū poetāſ titulo legi. Diuſ Auguſtuſ carmina Virgiliū cremari cō
tra teſtāmētū eiꝫ uerecūdiā uetuit. Maiuſq̃ ita uatiſ teſtimoniū contigit: q̃ ſi ipſe ſua carmina ꝓ
bauiffet. M. Varroniſ in bibliotheca quā prima in orbe ab Aſinio Pōllione de manubiiſ publi
cā romāꝫ: & uniuſ uetēſiſ poſita imago ē: haud minore (ut equidē reor) gloriā pꝫncipe oratoꝫ
& ciue ex illa ingenioꝫ quā tūc fuit multitudinē uni hāc coronā dāte: q̃ cū eīdē magnuſ Pōpe
iuſ pyratiko ex bello nauale dedit. Innumerabilia deinde ſūt exēpla romāna ſi ꝓſequi libeat: cū
plureſ una gēſ in quocūꝫ gēne eximioſ tulerit: q̃ cæteraꝫ terrā. Sed quo & te M. Tulli ꝓia
culo taceā: quo ue maxime excellentē inſigni prædicē: quo potuiſ q̃ uniuerſi populi & illuſ gē
tiſ aꝓliſſimo teſtimonio: & tota uita tua ad cōſulatū tātū opꝫibꝫ electuſ: Te dicēte legē agra
riā hoc eſt aſſimā ſua abdicauerūt tribuſ. Te ſuadente Roſcio theatraliſ ſeditiōiſ: auctoriſ legēſ
ignouēt: notataſq̃ ſe ſedeſ ignomiæ diſcrimine æquo aio tulerūt. Te oratē ꝓſcriptoꝫ libe
roſ bonoreſ petere puduit. Tuū Catilina fuit ingeniū. Tu M. Antoniū ꝓſcripſiſti. Salue pri
muſ oīum parēſ patriæ appellate. Primuſ in toga triūphū: ligatꝫꝫ laureā merite: & ſacundiaꝫ
litteraꝫ latināꝫ parēſ æque ut dictator Cæſar hoſtiſ quodā tuuſ de te ſcripſit: omniū triūphoꝫ

laureā adeptē maiore. Quāto plus est ingenij romani terminos in tātum p̄mouisse q̄ imperij.

De mox maiestate. Ca. xxxi.

Reliquis animi bonis praeferre & apud ceteros mortales sapia: ob id Cati Corculi apud romanos cognosci. Apud graecos Socrates oraculo Apollinis Phytij praelatus cunctis.

De auctoritate. Ca. xxxii.

Rursus mortales oraculos societate dedere Chiloni lacedaemonio tria praecepta eius delphico sacro aureis litteris quae sunt haec. Nosse se quaeque: & nihil nimis cupere. Comitibus aeris alieni atque litis esse miseriam. Quin & funus eius cum uictore filio olympiae expirasset gaudio tota graecia persecuta est.

De diuinitate. Ca. xxxiii.

Diuinitas & quaedam caelitus societas nobilissima ex foeminis i sybilla fuit. Ex uiris i Melapo de apud graecos apud romanos i Martio.

De Nalica. Ca. xxxiiii.

Uir optimus semel a condito aeuo iudicatus est Scipio Nalica a iurato senatu. Idem i toga candida bis impulsus notatus a populo. In summa ei i praia mori si licuit. Non hercule magis quam extra uicula illi sapientissimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia. Ca. xxxv.

Pudicissima foemia semel matronarum summa iudicata est Sulpitia Paterculi filiae uxor Fului Flacci electa est centum praecipuis quae simulacrum Veneris ex sybillinis libris dedicaret. Itaque religiosis expulso Claudia ducta roma deorum matre.

De pietate. Ca. xxxvi.

Pietatis exempla infinita quae toto orbe extiterunt sed romanae unum cui copari cuncta non possunt. Humilis i plebe & id ignobilis puerpa supplicii causa carcere inclusa matrem cum impetrasset adiuturam ianitorum sepe excussa ne quid inferret cibis deprehensa est uerbis suis alens eam. Quo miraculo matri salus donata filiae pietate est.

Ambaeque perpetuis alimentis. Et locus ille eidem consecratus est deae. C. Quintio M. Attilio consule templo pietatis extructo in illius carceris sedes ubi nunc Marcelli theatrum est. Gracchorum pater agnibus apprehensus in domo cum responderet ipsi uictus alterius sexu iterempto: imo uero ingratum meum necate: Cornelia. n. iuuenis est: & parere adhuc potest: hoc erat uxori parceret: & reipublicae consulere: idque mox consecutum est. M. Lepidus Apuleiae uxoris caritate per repudium obit. P. Rutilius morbo leui impeditus nutritia fratris repulsa i consulatus petitio ilico expirauit. Publius Catiens Philotimus patronum adeo dilexit ut haeres oibus bonis institutus in rogum eius se iaceret.

De artium plurimae excellentia: astrologia: grammatica: geometria. Ca. xxxvii

Artium scientia innumerabiles enituerunt quos tamen attingi par sit florem hominum libatibus. Astrologia Berosus cui ob diuinas praedictiones athenienses publico in gymnasio statuam in aurata lingua statuerunt. Grammatica Apollodorus: cui aphyctioes graeciae honores habuere. Hippocrates medicina pollensque ueniensem ab illis pestilentiam praedixit: & discipulos ad auxiliandum circa urbes dimisit. Cui ob meritum honoris illos quos Herculi decreuit graecia. Eadem scientiam in Teodoro Prolemaeus rex megalensibus sacris donauit centum talentis feruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama est extracta Philippi regis oculo sagitta: & citra deformitate oris curata orbitate luminis. Summa autem Asclepiades prusienis condita noua secta spretis legatis & pollicitantibus Mithridatis regis: repta ratione qua uinum aegris medetur: relato & funere hoste & conseruato: sed maxime spoliore facta cum fortuna ne medicus crederetur: si unquam inualidus: uilum modo fuisset ipse: & uictor suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est. Grate & Archimedi geometricae ac machinalis scientiae testimonium. M. Marcelli contingit interdictum quo syracusae caperentur: ne uio laret unus: nisi sefessisset imperium militaris imprudentia. Laudatus Ctesiphon Gnosius aede ephe, siue Dianae admirabiliter fabricata: Philo athenis armamentario mille nauium. Chthelibus pneumatica ratione & hydraulica organa repta. Dinocrates metatus Alexandro condente in aegypto alexandriam. Idem hic imperator edixit ne quis ipsum alius quam Apelles pingeret: quam Pyrgoteles sculperet: quam Lissippus ex aere duceret. Quae artes pluribus inclaruerunt exemplis.

Item mira opera artificum. Ca. xxxviii.

Aristidis thebani pictoris una tabula centum talentis rex Attalus licitatus est. Octingenta emir duas Caesar dictator. Media & Aiace Timomachi in templo Veneris genitricis dicaturus. Cadaules rex Bularchi picturam magnetum exitum haud medicis pari respondit auro. Rhodum non incendit rex Demetrius expugnator cognoscitatus ne tabulam Protopogeni cremaret a parte eam muni locata. Praxiteles marmore nobilitatus est: gnidiarum Veneri praecipue: uisano amore cuiusdam iuuenis insigni: & Nicomedis aestimatioe regis gradum gnidiarum aere alieno permutare eam conati. Phidiae Iupiter olympus quotidie testimonium phibet. Menton Capitolinus & Diana ephebia: quibus fuisse secreta artis eius uisae.

De seruitutis. Ca. xxxix.

Precium hominis in seruitutem geniti maximum ad hanc diem quod eodem copierit fuit grammaticae artis Daphnidis Cn. Pislaurense uendentes. & M. Scauro principis ciuitatis. iiii. mil. d. cc. fertur licente. Excessere hoc in nostro aeuo nec modice histrio, sed libertate sua mercati. Quippe cum iam apud maiores Roscius histrio. iiii. mil. d. annua mercasse pdaet: nisi si quis in hoc loco desiderat armeniaci belli paulo ante propter Tyrident gestum dispensatorem quem Nero in.

xxxx. manumissit. Sed hoc precium belli non hois fuit. Tamen hercule quod libidinis non formae Paronete mi spationis Seiano. iiii. mil. d. mercate a Tutorio Prisco. Quam quod iurata lucrifecit ille merca tus in luctu ciuitatis quoniam arguere nulli vacabat.

De praestantia gentium. Ca. xli.

Gentium in toto orbe praestantissima una omni uirtute haud dubie romana extitit. Felicitas cui praecipua fuerit homini non est humani iudicii cum prosperitate ipsa alius alio modo & suo pte in genio quod terminet. Si uero facere iudicii uolumus ac repudiata omni fortunae abitione decer nere: mortaliu nemo est felix. Abunde igitur atque indulgenter fortuna deciditur cum eo quod iure di ci non infelix potest. Quippe ut alia non sit: certe ne lacescat fortuna metus est. Quo semel recepto solida felicitas non est. Quid quod nemo mortaliu omnibus horis sapit: utinamque falsum hoc & non a uate dictum quod plurimum iudicet. Vana mortalitas: & ad circumscribenda seipsa ingeniosa: coputatur mo re thraciae gentis: quae calculos colore distinctos pro experimento cuiusque diei in urna condit: ac supremo die sepatos dinumerat: atque ita de unoquoque pronuntiat. Quid quod iste calculi cadore il lo laudatus dies originem mali habuit: Quam multos accepta afflixere imperia: Quam multos bona perdere: & ultimis merere suppliciu: ista nimis bona: si cui inter illa hora in gaudio fuit. Ita est profecto alius de alio iudicat dies: & tamen supremus de omnibus. Ideoque nullis credendum est. Quid quod bona malis paria non sunt etiam pari numero: Nec laetitia ullo minimo moerore pensanda. Hec uana & imprudens diligentia. Numerus dieque coputatur ubi quaeritur podus.

De felicitate foeminae. Ca. xlii.

Una foeminae in omni aeuo Lampido lacedaemonia refertur: quae regis filia: regis uxor: regis mater fuit. Vna Berenice: quae filia: soror: mater Olympionicae. Vna familia Curio rum: in qua tres continua serie oratores extiterunt. Vna Fabiorum: in qua tres continui principes se natus. M. Fabius Ambustus: Fabius Rutilanus filius: Q. Fabius Gurgis nepos.

Varia exempla fortunae. Ca. xliii.

Aetera exempla fortunae uariantis innumera sunt. Etenim quae facit magna gaudia nisi ex malis: aut quae immensa nisi ex ingentibus gaudiis.

De bis proscriptis. L. Sylla. Q. Metello. Ca. xliiii.

Seruauit proscriptum a Sylla M. Fiduuium senatorem aetatis xxxvi. Sed itaque proscriptus supstes Syl lae uixit usque ad Antonium. Cōstat nulla alia de causa ab eo proscriptum quod quia proscriptus fuisset. Triphare P. Veteri diu de prius uoluit quod solus: sed eundem in triumpho asculano. Cn. Pompeii Strabo nis duxit puerum. Quaeque Massurius auctor est bis in triumpho ductum. Cicero mulonem castrum esse fuf faranum fuisse. Plurimum inuenit inopem in caliga militari tolerasse. Fuit & Balbus Cornelius maior consul: sed accusatus atque de iure uirgatus in eundem iudicem in exilium missus. Primus externorum atque etiam in oceano genitor: usus illo honore quem maiores latius quoque negauerunt. Est & L. Fuluius inter in signa exempla trusculanorum rebellium consul: eodem quoque honore cum transisset exornatus cōfessum a po pulo ro. qui solus eodem aetate quo fuerat hostis romae triumphauit ex his: quos consul fuerat. Vnus hominum ad hoc aetate felix sibi cognomen aspuauit L. Sylla ciuili nephe sanguine ac patriae oppugna tione a loptatus: & quibusdam felicitatis inductus argumtus: quod proferre tot milia ciuium ac trucidare potuisset. O praua interpretatio de futuro tempore infelix. Non melioris sortis tunc fuere pedes: quosque misemur ho. siue cum Sylla nemo non olerit. Age si exitus uitae eius oim. proscriptor ab illo calamitate crudelior fuit. erodere se ipso corpori & supplicia sibi gignere: quod ut dissimulauerit & super mo sono eius cui imortuus quo iam non est: credamus ab uno illo iudicia gloria uicta. Hoc tamen nephe felicitati suae defuisse cōfessus est quod capitolium non dedicauiet. Q. Metellus in ea ordine quo habuit in summi laudibus prius fuit L. Metelli pont. bis consulis: dictatoris magistri equum. Quideciui agris dadas. quod primus elephatos primo punico bello duxit in triumpho scriptum reliquit. Decem maximas res optimasque in quibus quare dis sapientes aetate exigeret: cōsummasse eum. Voluisse. n. primarium bellatorem esse. Optimum oratorem. Fortissimum ipatorem. Auspicio suo maximas res geri. Maximo honore uti: summa sapia esse. sumum senatorem heri. Pecunia magna bono modo inuenire. Multos liberos relinque: & clarissimum in ciuitate esse. Hec cōtigisse ei: nec ulli alii pro roma cōdita. Logu: est reseller & supuacui: abunde uno cau refutare. Sigde is Metellus orba luminibus exegit senecta amissis incendio cum palladium rapet ex aede uetstae memorabili causa sed euentu misfo. Quo fit ut in felix quod diei non deat: felix tui esse non possit. Tribuit ei po. ro. quod nunc ulli alii ab cōdito aeuo ut quotiens in senatum iret: curru uehere ad curiam. magnum & sublime sed. p. oculis datum.

De altero Metello. Ca. xliiii.

Huius quoque Q. Metelli qui illa de patre dixerat filius inter rara felicitatis humanae exempla numeratur. Nam praeter honores applissimos cognomenque macedoniae a quattuor filiis illatus est: rogo: uno praetore: tribus consularibus: duobus triumphalibus: uno censorio. quae singula quoque paucis contingere. In ipso tamen flore dignitatis suae ab Catinio Labeone cui cognomen fuit Macerioni: tribu plebis: quem et senatu censor eiecerat reuertens et campo mer ridiano tempore uacuo foro & capitolio ad tarpeium raptus ut praecipitaretur conuolte quiddam

tam numerosa illa cohorte quæ patrē eū appellabat. Sed ut necesse erat in subito tarde & tanq̃ in exequias cū resistēdi sacroq̃ factū repellendi tus nō esset: uirtutū suæ opera & censura periturus: ægre tribuno qui intercederet repto a limine ipso mortis reuocatus alieno beneficio postea uiuit. Bonis inde etiā cōsecratis a dānato suo tanq̃ p̃ passus esset faucibus certe intortas: exprellisq̃ p̃ aures sāguinis poenā exactā esse. Equidē & Africani Acmiliani inimici fuisse inter calamitates duxerim ipso teste Macedonico. S. quidē liberis dixit. Ite filii celebrate exequias: nūq̃ cuius maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iā balcaris & creticis diadematis iā Macedonici ipse. Verū ut illa sola iniuria æstimes: quis hunc iure scelerem dixerit periclitari ad libidinē inimici: nec Africano saltem perire: quos hostes uicisse tanti sunt: aut quos non honores currusq̃ illa sua uolentia fortuna retroegit per mediā urbē cenfore tracto. Etenim sola hæc moriendi rō fuerat: tracto in capitolium illo in quod triūphās ipse deoz̃ exuius ne captiuos quidē sic traxerat. Maius hoc scelus sceleritate cōsecuta factū est: periclitato macedonico uel funus tātū ac tale perdere: i quo a triūphalibus liberis portaretur in rogū uelut exequiis quoq̃ triūphanf. Nulla est profecto solida felicitas: quā cōtumelia ulla uitæ rūpit: nedum tanta. Quod superest nescio maior gloriæ an indignationi dolor accedat: inter tot Metellos tā scelerata Catinū audaciā sēper fuisse iustā.

(De Diuo Augusto. Ca. xlv.)

IN Diuo quoq̃ Augusto quē uniuersa mortalitas in hac celsura nuncupat: si diligēter æstimentur cuncta: magna sortis humanæ reperientur uolumina. Repulla in magisterio equitum apud auunculum: & cōtra uoluntatem eius prælatus Lepidus. Proscriptionis inuidia in collegā. Collegium in triumphatu pessimos ciuitum: nec æqua laltē portione: sed prægrauū Antonio. Philippiensi proelio morbo: fuga: & triduo in palude latebræ ægroti. Et ut fatentur Agrippa & Mæcenas aqua subter cutē fusa. Turgida larera. Naufragia scicula: Et alia ibi quoq̃ in ipse lunca occultatio. Iā i nauali fuga urgēte hostiū manu preces: Proculeio mortis adiutor. Cura perusina cōtentionis. Sollicitudo martis actiacti: pānoniciq̃ belli. Runæ potus. Tot seditiones militū. Tot accipites morbi corporis. Suspecta Marcelli uota. Pudēda Agrippæ ablegatio. Totiēs petita iisdem uita. Inscutata liberorū mortis: luctusq̃ nō tantū orbitate tristes. Adulteriū filiarū. Et cōsilia patriidæ palā facta. Cōtumeliosus priuigni Neronis secessus. Aliud neptis adulteriū. Iūcta deinde tot mala. Inopia stipēdiū. Rebellio illyrici. Seruitioz̃ delectus: luctuētis perimuria. Pestilētia urbis. Fames sitisq̃ italæ. Destinatio expirandi. Et quatuor inedia maior pars mortis i corpus recepta. Iuxta hæc uariana clades: & maiestatis eius fœda fugillatio. Abdicatio postumi Agrippæ post adoptionē. Desideriū post relegationē. Inde suspitio in Fabiū archano. rūq̃ prodicionem. Hinc uxoris & Tyberii cogitationes suprema eius cura. In summa deus ille cælumq̃ nescio adeptus magis an meritis hærede hostis suæ filio excessit.

(Quos beatissimos dii iudicauerunt. Ca. xlvii.)

Subeunt in hac reputatione delphica oracula uelut ad castigadam hoium tanantem: a deo missa. Duo sunt hæc. Pædum sceleratissimum qui pro patria proximo occubuisse. Itaq̃ a Gige rege tunc amplissimo terræ cōsultum Aglaum Propheodum esse feliciorē. Senior hic in agustissimo archa diæ paruū sed ānūs uictibus large sufficiens prædiū colebat: nūq̃ ex eo egressus. Atq̃ ut e uitæ genere manifestum est: minima cupidine minimum i bita mali expertus.

(Quem uiuentem ut deum coli iusserunt. Ca. xlviii.)

Consecratus est uiuus scienfz̃ oraculi eiusdē iussu & Iouis deoz̃ sumi astipulatu Eutimus poeta sēper olympiæ auctor & semel uictus. Patria ei locri i tralia. Ibi imaginē eius esse: & olympiæ alterā eadē die tactā fulmie. Callimachū ut nihil aliū i miratū uideo: ad eūq̃ iussisse sacrificari: quod & uiuo factitatū & mortuo: nihil p̃ adeo mis aliu i q̃ hoc placuisse diis.

(De spatiis uitæ longissimis. Ca. xlviiii.)

DE spatio atq̃ lōgitate uitæ hoium nō locoz̃ mō sitis: ueq̃ exēpla ac sua cuiq̃ fors nascē di certū feceres: Hesiodus q̃ primus de hoc aliqua p̃didit fabulose (ut reor) mīta de hoiz̃ æuo referēs corni nouē nostras attribuit ætates. Quadruplū eius censui. Id triplicatū cornu. Et reliqua fabulosus i phœnicie ac nymphis. Anacreō poeta Argætonio tartesioz̃ regi. cl. tri buit ānos. Cyniræ cyprioz̃. x. ānos āplus. Aegmīo ducētos. Theopōz̃ tū Epimenidi Croso cluii. Hellanicus quoddā i ætolia epioz̃ gētis ducētos explere. Cui astipulat Damastes memoras Pictorē ex iis præcipiū corporū uiribusq̃ ēt trecētis uixisse. Ephodorus arcadiū regē trecētis ānis. Alexāder & Cornelius Dādonē quodā i illyrico qngētis uixisse. Xenophō Impertri puluiniōz̃ iulæ regē octīgētis atq̃ ut parce mētus ē filiū eius sexcētis. Quæ oia i scitia tēpoz̃ acciderūt. Annū. n. alii æstate unū determinabāt: & alteq̃ hyeme. Alii quadripartitū rēporibus sicut arcades: quos āni trimestres fuere. Quidā lunæ senio ut ægyptii. Itaq̃ apud eos aliq̃ & singl'a milia ānoz̃ uixisse p̃dūt. Sed ut ad cōfessa trāseamus: Argætoniū gaditanū octīgēta ānis regnasse. ppe certū est. Putat quadragesimo cœpisse. Massinissā. xl. ānis regnasse i debuitatū est. Gorgiam sciculū centū octo uixisse. Q. Fabius Maximus sexagitatribus ānis augur fuit.

M. Perpenna & nuper. L. Volusius Saturninus omnium quos in cōsulatū sententiā rogauerāt superstitēs fuere. Perpenna septē reliquit ex iis quos censor legerat. Vixit ānos nonagitaōtio. Quā in re & illud adnotat succurrit: unum oīno qn quēniū fuisse quo senator nullus mortuē. Cū Flaccus & Albinus censores Iustrium condidere ulq; ad proximos censores ab āno urbis qn gentiliū septuagesimonono. M. Valerius Corvinus centū annos impleuit. Cuius inter primū & sextū cōsulatū. xlviii. anni fuere. Idem sella curuli semel ac uicies sedit: quotiens nemo alius. Aequauit eius uitæ spatium Metellus Pontifex. Et ex fœminis Luia Rutilia nonagita septem annos exelsit. Statilia Claudio pŕince ex nobili domo nonagitanouē. Terentia Ciceronis ciuī. Clodia Ofeli. cxv. Hæc quidem etiā enixa quindecies. Luceia mima cētū annis in scæna pronūtiatuit. Valeria Copiola Emboliararia reducta est in scænā Cn. Pompeio Q. Sulpitio conl. ludis pro salute Diui Augusti uotius annum centesimū quartum agens. Quæ pducta fuerat tyroci nio a M. Pompeio aedili plebis. C. Mario. Cn. Carbone conl. ante annos nonagitaunum. Et a magno Pompeio magni theatri dedicatione anus p miraculo reducta. Sāmullā quoq; centum decem annis uiuissē auctor est Aŕconius Pedianus. Minus miror Stephanionē qui primus toga tus saltare instituit utriq; secularibus ludis saltasse: & Diui Augusti & quos Claudius Cæsar cōsulatu suo quarto fecit: quādo sexagintatres nō amplius anni interfuere: q; q; & postea diu uiue rit. In tmoli mōris cacumine quod uocant templū. cl. annis uiuere Mutianus auctor est. Toti dem annos itē censum Claudii Cæsaris censura. T. Fullonium bononiēsem: idq; collatis censibus quos ante detulerat: utaq; argumentis (etenim id curæ principi erat) iugē apparuit.

De uarietate nascendi. Ca. xlix.

Poscere uidetur locus ipse syderalis scientiæ sententiā. Epigenes. cxxii. annos impleri ne gavit posse. Berosus excedi cētum septēdecim. Durat & ea rō quā Petolyris ac Necepsos traderunt: & trimorion appellāt a trium signorū portione: quā posse ī italiæ tractu cxxvi. annos uitæ contingere apparet. Nēgauere illi quēq; nonaginta partium exortium mensuram quod anaphoras uocant transgredi: & has ipsas incidi occurŕu maleficorū sydeg; aut etiam radiis eorū soliq;. Rursus Aesculapii sententiā securi: qui statuta uitæ spatia a stellis accipi dicit. Sed q̄tum primum tribuat incertum est. Rara autem esse dicunt lōgiora temporas: q̄noquidem mo mentis horarū insignibus lunæ dieq; ue septem atq; xxiiti. quæ nocte ac die obseruantur ingens turba nascatur: scānsili annorū lege occiduat: quam climacteras appellant: nō fere ita genitis qm quagesimū quartum annum excedentibus. Primum ergo artis ipsius incōstātia declarat q̄ in certa res sit. Accedunt experimēta & exēpla recētissimī cēlus: quē intra quadriēniū imparores Cæsares Vespasiani pater filiusq; censores egerunt. Nec sunt omnia uasaria excutied. Mediæ rātū partis inter apēniū montē padūq; ponemus exēpla. Cētū uiginti natos ānos parmae tres eidere. Brixelli unū. cxxv. Parmae duos cxxx. Placetiā unū. cxxxi. Fauētiā unam mulierem cxxxi. Bononiæ. L. Teretiū Marci filiū. Arimini uero M. Apomū. C. & L. Tertulā. cxxxvii. Citra placetiā in collibus oppidū est uelleiacium: in quo. cx. natos ānos sex detulere. Quattuor centenos uicenos. Vnū. cl. M. Mutius M. filius. Galerius foelix ac ne pluribus morem in re confessi in regione italiæ octaua cētenum annorū cēsi sunt hoīes liiii. Cētēnū denū homines lvi. Centēnū uicenum quiniū homines duo. Centenum tricenum homines quattuor. Cētenum tricenum quinum aut septenum toridē. Cētenum quadragenū homines tres. Alia mortalitatis constātia. Homerus eadē nocte natos Hectorē & Polydamātā tradit tam diuersæ sortis uiros. C. Mario C. Carbone. iiii. conf. ad. v. Kaleñ. iunias M. Celius Rufus & Cornelius Lucinius Caluus eadē die geniti sūt: oratores quidē ābo: sed tamē dispari enētū. Hoc etiā isdē ho ris nascētibus ī toto mūdo quotiē die euenit: pariterq; domini ac serui: gignūt: reges & inopes.

In morbis uaria exempla. Ca. l.

Publius Cornelius Rufus qui cōsul cū Manio Curio fuit dormiēs oculorū uisū amisit: cū i sibi accidere sōniaret. E diuerso Phalereus iā tū deploratus a medicis uomicæ morbo: cū mortē ī acie quæreret uulnerato pectore medicinā inuenit ex hoste. Q. Fabius Maximus conf. apud flumē isarā pŕelio cōmissō aduersus allobrogū regē aruernorūq; gētes ad. vi. idus augustas. cxxx. pduellū cæsis febri quartana liberatus est ī acie. Incertū ac fragile nimis ē hōi munus naturæ quicquid datur nobis. Malignū uero & breue ī iis etiā quibus largissime contin git: uniuersū utiq; æui tēpus intuētibus. Quid q; æstimatione nocturnæ quietis dimidio glq; spatio uitæ suæ uiuit: Pars æqua mortī similis exigē: aut pœnæ nisi contigit quies. Nec repū tātū infatiæ āni qui sensu carent: nec senectæ ī pœnā uiuacis. Tot piculoq; genera: tot morbi tot metus: tot curæ: totiōrēs iuocata morte ut nullū frequentius sit uotū. Natura uero nihil ē hōi breuitate uitæ præstitit melius. Hebescūt sensus. Mēbra torqueē. Præuorū uisus: auditus: icellus: dentes etiā ac ciborū instrumēta: & tū uitæ hoc tempus ānumeraē. Ergo. p miraculo & id solitariū reperitur exemplū. Xenophilū musicū centum & quinq; annis uiuisse sine ullo corporis incommodo. At hercule reliquis omnibus per singulas membroq; ptes qualiter nullis

aliis animalibus:certis pestifer calor remeat horis:aut rigor:neq; horis mō: sed & diebus nocti
busq; trinis quadrinis ue etiā toto āno: Atq; etiā morbus est aliquis per sapiētā mori. Morbis
enī quoq; qualdā leges natura imposuit. Quadrinī circuitus febrē nūq; bruma nūq; hybernīs
mēlibus icīpe: Quoidā post sexagesimū uitāe spatiū nō accedere. Alios pubertate deponi: a foe
minis præcipue. Senes minime sētire pestilētiā. Nāq; uniuersis gentibus ingruit morbi: & ge
neratim mō seruitus: mō pceq; ordini alioq; p gradus. Qua ī re obfuaū ī meridians ptribus ad
occasū solis pestilētiā sēp ire. Nec ūq; fere aliter fieri nisi hyeme: nec ut ternos excedat mēsef.

De signis mortis. Ca. li.

IAm signa letalia in furoris morbo risū. Sapiētiā uero ægritudine fimbriāq; curā & stra
gulā uēstis plicaturas. A sōno morientū neglectū prægrādīs humoris e corpore efūuuium: in
oculos quidē & narū aspectū indubitata maxime: etiā supino assiduo cubitu. Venāz inæqua
li aut fornicāte percussū. Et alia quoq; Hippocrati principi medicinæ obseruata sunt. Et cū inu
merabilia sint mortis signa: salutis securitatīq; nulla sūt. Quippe cū cēforius Cato ad filiū de ua
litudinis quoq; obseruatu ut ex oraculo aliquo p diderit senilē iuuentā præmaturā mortis esse
signum. Morboz uero tā infinita est multitudo ut Phercides Syrius copia perperitū ex corpo
re eius erūpente expirauit. Quibusdā perpetua febris est ut C. Mæcenati. Eidē triennio su
premo nullo horāe momēto cōtigīt sōnus. Antipater sydonius poeta omnibus annis uno die na
tali tantum corripiebatur febre. & eo consumptus est satis longa senectū.

De his qui elati reuixerunt. Ca. lii.

AViola cōsularis in rogo reuixit. Et quoniā subueniri nō potuerat præuolēte flāma uiuus
crematus est. Similis cā in L. Lamia prætorio uiro traditur. Nā Celiū Tuberōnē prætu
ra functū a rogo relatum Messala Rufius & pleriq; tradit. Hæc est cōditio mort aliorū. Ad has
& euulsiōdī occasiones fortunæ gignimur: uti de hoīe ne forte morti quidē debeat credi. Repe
rimus inter exempla Hermotini Clazomeni aiam relicto corpore errare solitā: uagāq; & lōgin
quo multa annuntiare. quæ nisi a præsentī noscī nō possent: corpore interim semianimī: donec
cremato eo inimici qui Cātandæ uocabātur remeāt animāz uelut uaginā ademerint. Aristetē ēt
uīsam euolantē ex ore in pōnelo corui effugie. Quæ magna quērit fabulositatē: quā e quidem
& in gnosio Epimenide simili mō accipio. Puerq; æstu & itinere fessū in specu septē & quinquag
ta dormisse annis: regz faciem mutationēq; mirantem uelut postero experrectū die. Hinc pari
numero diez senio ingruentē: ut tamē in septimū & quinquagesimū atq; cētēsimū uitāe duraret
annum. Focmināq; sexus huic malo uidetur maxime oportūus cōuersione uuluz: quæ sic corri
gatur spiritus restituitur. Huc pertinet nobile illud apud græcos uolumē Heraclidis septē die
bus fœminæ exanimis ad uitā reuocatæ. Varro quoq; auctor est uiginti uiris agros diuidentib;
bus capuē quēdam qui efferretur feretro domū remeasse pedibus. Hoc idem aquini accidisse.
Romæ quoq; Corfidū materteræ suæ maritū funere locato reuixisse: & locatorē funeris ab eo
elatum. Adiecit miracula quæ tota idicasse cōueniat. E duobus fratribus equestris ordinis Cor
fidio maiori accidisse ut uideretur expirasse: apertozq; testamēto recitatū hæredē minorem fune
ri instituisse. Interim eū qui uidebatur extinctus plaudendo cōcinnuisse mysteria: & narrasse a fra
tre se uenisse. Cōmendatū sibi filiā ab eo. Demōstratū præterea quō in loco defodisset aug: nul
lo conscio: & rogasse ut iis funeribus quæ compasset efferretur. Hoc eo narratē fratris domesti
ci prope ānum ciuere exanimatū illum: & aug: ubi dixerat repertū est. Plena præterea uita est
his uaticiniis: sed nō cōferenda: cum sapius falsa sint. Sicut ingenti exemplo docebimus. Bello
icūlo Gabienus Cæsaris classium fortissimus captus a. Sex. Pompeio iussu eius incisa ceruice &
uix cohærente iacuit in littore tota die. Deinde cū aduēspauisset: cum gemitu precibusq; cōgre
gata multitudine petit ut Pōpeius ad se ueniret: aut aliq; ex caris mitteret. Se autē ab inferis
remissū: habereq; quod nūtiaret. Misit plures Pōpeius ex amicis: quibus Gabienus dixit: In
feris diis placere Pompei cās & partes pias. Proinde euentum futuz quē optaret: hoc se nūtia
re iussū. Argumētū fore ueritatis q; pactis mādatis. ptius expiraturus esset. Idq; ita euenit.
Post sepulturā quoq; uisoz exēpla sunt: nisi q; naturæ opera nō prodigiola cōsecramur.

De mortibus repentinis. Ca. liii.

IN primis aut uīsa miraculo sunt atq; frequentia mortes repētinæ. Hæc est sūma uitāe fœ
licitas: quā esse naturalem docebimus. Plurimas prodidit Verrius. Nos cū delectū modū
seruabimur. Gaudio obire præter Chilonem de quo diximus Sophocles & Dionysius scilicet
tyrānus uterq; accepto tragicæ uictoriæ nuntio. Mater pugna illa cannenis filio incolumi uiso
contra falsum nuntio. Pudore Diodorus sapiētiæ dialecticæ professor lufuria quæstione nō pro
tinus ad interrogaciones Stulbontis dissoluta. Nullis euidentibus causis obicere dum calciantur
matutino duo Cæsares Prætor & prætura populi. fūctus dictatori s Cæsaris pater. Hic pīsis
exanimatus: ille romæ. Q. Fabius maximus ī cōsulatu suo pridie. Kaleñ. ianua. In cuius locum
M. Orellius paucissimaz horaz cōsulatū petit. Item C. Vulcatius Gurgēs senator. Ocs adeo

fanī atq; tempestiui ut de progrediēdo cogitarent. **Q.** Aemilius Lepidus iā egrediens incussio pollice limini cubiculi. **C.** Ausidius cum egressus in senatū iret offēso pede in comito. Legatus uis q; rhodios; cām in senatu magna cū admiratione orauerat: in limine curiæ p̄tinus expira- uit progredi uolens. **Cn.** Bebius Pamphilus præfectura & ipse fūctus cū a puero quæssisset ho- ras. **A.** Pompeius in capitolio cū deos salutasset. **M.** Iuētius Thalna cons. cum sacrificaret. **C.** Seruilius Panfa cū stare in foro ad tabernā hora diei secūda: in **P.** Panfā fratrē innixus. Bebius Iudex dum uadimonij differri iubet. **M.** Terētius Corax dū tabellas scribit in foro. Necnon & p̄ximo anno dū consulari uiro in aurem dicit eques romanus ante Apollinē eboreū qui ē i foro Angusti. Super oēs **C.** Iulius medicus dū inungit specillū p̄ oculū trahēs. **A.** Manlius Torqua- tus consularis cū in cœna placētā appeteret. **L.** Dutius medicus **V.** alla dū multū potiorē hau- rit. **Ap.** Saufeius cū a balneo reuersus multū bibisset: ouiq; sorberet. **P.** Quintius Scapula cum apud Aquiliū Gallū cœnaret. **Decimus** Saufeius Scriba cū domi suæ præderet. **Cornelius** Gal- lus prætorius & **Q.** Heterius eques ro. in Venere obiere. Et quos nostra adnotauit ætas duo æquestris ordinis in ædem Pantomimo Mythico tū forma præcellente. Operosissima tū securitas mortis in **M.** Ofilio Hylaro ab antiquis traditæ comœdiæ: hystionē cū populo admo- dum placuisset natali die suo: cōiuiuiūq; haberet edita cœna calidā potionem in pultario popo- scit: simulq; personā eius diei acceptā intuens coronā & capite suo in eā transulit: tali habitu ri- gens nullo sentiente: donec accubātū proximus tepescere potionem ammoneret. Hæc fœlicia exēpla: at cōtra miseriæ: innumera. **L.** Domitius clarissimæ gentis apud massiliam uictus: corfini captus ab eodem Cæsare ueneno potō propter tedij uitæ: postq; biberat: omī opere ut uiue- ret anxius est. Inueniē in actis Fœlcis Rullei aurigæ iam igne ilato in rogū eius unū & fabenti- bus icessit sese. Frinolū dictū ne hoc gloriæ artificis daretur: aduersis studiis copā odos: corrup- tū criminātibus. Cum ante nō multo **M.** Lepidus nobilissimæ stirpis quē eueti ætate dixim⁹ mortuū flāmæ tū e rogo eiectus recondi: p̄pter ardorē nō potuisset: iuxta farmētis aliis nudus crematus est.

De sepultura. Ca. liiii.

Ipsi cremare apud romanos nō fuit ueteris instituti. Terra cōdebāt. At postq; lōginq; bel- lis obrutos erui cognouere: tūc institutū. Et tū multisarīe p̄scos seruauere ritus. Sicut in cornelia domo nemo aī Syllā dictatōrē traditū esse cremat⁹. Idq; eū uoluisse ueritū talionē eruto **C.** Marii caduere. Sepultus itelligit quomōdō cōditus: humatus uero humo cōtectus.

De anima uel de manibus uel de resurrectione uerba gentiliū inania. Ca. lvi.

Post sepulturā aliæ atq; aliæ manū ābages. Omib⁹ a suprema die eadē quæ āte primū. Nec magis a morte sensus ullus aut corpori aut animæ q; ante natalē. Eadē. n. uanitas in futū: etiā se p̄pagat: & in mortis quoq; tēpora ipsa sibi uita mētē. Alias immortalitē animæ: alias trāsfigurationē: alias sensum inferis dādo: & manes colēdo: deumq; faciēdo: qui iā etiā ho- mo esse desierit. Ceu ullo mō spirādo rō homīni a cæteris aīalibus distet. Aut non diuturniora in uita multa reperiātur: quibus nemo similē diuinat immortalitatem. Quod āt corpus animæ p̄- sequitur materiam. Vbi cogitatio illi: quomōdō uisus: auditus: aut qui tangit: qui usus: eius: aut quod sine his bonum? Quæ deīde sedes: quāta ue multitudo tot sæculis animæ: uelut ūbræ: Puerilium ista deliramētōz. Auidæq; nunq; desinere mortalitatis cōmenta sunt. Similis & de- asteruādīs corporib⁹ hoīum ac reuiscendis p̄missa a Democrito uanitas: qui nō reuixit ipse. Malig; ipsa dementia est iterari uitam mortēq;. Quæ gentis quies unq; si in sublimi sensus ani- mæ manet: inter inferos umbræ: Perdit profecto ista dulcedo credulitatē: præcipuum naturæ bonum mortē: ac duplicat obitus: si dolere etiā post futuri æstimationēz euenit. Etenī si dulce uiuere: cui potest esse uixisse? At quanto facilius certusq; sibi quēq; credere: ac specimen securi- tatis antegenitali sūmere experimento.

Quæ quis inuenerit in uita. Ca. lvi.

Consentaneum uidetur priusq; digrediamur a natura hoīum indicare quæ cuiusq; scientia a quocūq; inuenta sunt. Emere ac uēdere instituit Liber pater. Idē diadema regum insigne & triumphum inuenit. Ceres frumenta cum antea glādē uescerentur. Eadē molere & conficere in attica italia & sicilia: ob id dea iudicata. Eadē prima leges dedit. Vt alij putauere Rhadaman- thus. Litteras semp arbitror assyrias fuisse. Sed alij apud ægyptios a Mercurio ut Gellius. Alii apud syros repertas uolunt. Vtiq; in græciam attulisse & phœnice Cadmum sexdecim numero. **A. B. C. D. E. G. I. L. M. N. O. P. R. S. T. V.** Quibus troiano bello Palamedem adiecisse quattuor hac figura.

Totidē post eum Simonidē medicum.

Quæ oīm

uis in nostris recognoscitur. Aristoteles decē & octo p̄scas fuisse.

Et duas ab Epicharmo additas q; a Palamede mauult. An-

ticlides in ægypto inuenisse quēdā noīe Menona tradit quindecim ānis āte Phoroneum antiq̄is- mum græciæ regem. Id monumētis approbare conatur. E diuerso Epigenes apud babylonios septigetoz uigitū ānoz obseruationes sydes cōstitulis laterculis īscriptas docet: grauis aut

i primis. Qui minimū Berofus & Critodemus quadringentorū octoginta annos. Ex quo appet
 æternus litterarū ufus. In latium eas attulerunt pelafgi. Laterarias ac domos cōftituerunt primi
 Euryalos & Hyperbios fratres athenis: antea fpecus erāt pro domibus. Celio Doxius Celii fi-
 lius lutei ædifici inuētor placet: exemplo fūpro ab hirūdinum nidis. Oppidum Cecrops a fe ap-
 pellatū cecropiā: quæ nunc eft arx athenis. Aliq̃ argos a Phoroneo rege ante cōditum uolunt
 Quidā & ficyonem. Aegyptii multo ante apud ipfos diofpolin. Tegulas inuenit Cinyra Agrio-
 pæ filius: & metalla ænissutrūq̃ in infula cypro. Itē forcipē: marculū: uectē: incudem. Puteos
 Danaus ex ægypto aduectus in græciā quæ uocabatur argidipfō. Lapidianas Cadmus thebis.
 Archeophrasus i phœnice. Tralō muros. Turis ut Aristoteles Cyclopes. Phœnicef ut Theo-
 phraftus. Aegyptii textilia. Infecere lanas fordibus Lydi. Fufos i lanificio Clofter filius Arach-
 næ. Linū & retia arachnæ. Fulloniā artē Nitias megarenfis. Sutrīnā Boetius. Medicinā ægypti
 apud ipfos uolunt reptā: Alii per Arabū Babylonis & Apollinis filium. Hæbariā & meatu
 camentariā a Chirone Saturni & Phylliræ filio. Aes cōflare & tēperare Anstoteles Lydia fcy-
 tē mōltraffe. Theophrastus Delā Phrygē putat. Aerariā fabricā alii Chalybæ: alii Cyclopas.
 Ferrum Hefiodus in creta eos qui uocati fūt Daçtuli Idæi. Argētū inuenit Eriçthonius atheni-
 enfis: ut alii Cecasus. Auri metalla & confiatūrā Cadmus phœnix ad pangeum mōtem. Vt alii
 Thoas & Eadlis in panchaia aut Sol Oceani filius: cui Gellius medicinā quoq̃ inuentionem ex
 melle assignat. Plūbūm ex calistride infula primus apportauit Midacritus. Fabricā ferreā in-
 uenere Cyclopes. Figulinas Chorebus atheniēfis. In iis orbē Anacharfis fcythes: ut alii Hyp-
 neos corinthios. Fabricā materiæ Dedelus: & in ea ferrā: aſciam: perpēdiculū: terebrā: gluci-
 num: ichthyocollam: Normā: fornitem aut & libellā & tornum & clauem Theodorus famius.
 Menſuras & pōdera Phidon argiuus: aut Palemedes ut maluit Gellius. Ignē e filice Pyrodes.
 Cilicis filius. At eūdem aſſeruare in ferula Prometheus. Vehiculū cū quattuor rotis Phryges.
 Mercaturas pœni. Culturas uitū & arborū Eumolphus athenienſis. Vinū aqua miſeri Staphi-
 lus Sitheni filius. Oleū & trapetas Ariſteus athenienſis. Idem mella. Bouē & aratrum Briges
 atheniēfis: ut alii Triptolemus. Regiā ciuitatē ægyptii. Populārē attica. Poſt Theſeū tyrannū
 primus fuit Phalaris argenti. Seruitiū inuenere lacedæmonii. Iudiciū capitis in ariopago pri-
 mū actum eſt. Præliū aſi cōtra ægyptios primi fecere fuſtibus quos uocat phalāgas. Clipeos
 inuenerūt Præteus & Acrisus inter fe bellātes: ſiue Chalcus Athamāſius filius. Lorici Mydas
 meſſenius. Galeā: gladiū: haſtā lacedæmonii. Ocreas & criſtas Cares. Arcū & ſagittā ſcythæ
 Iouis filiū. Alii ſagittas Perſen Perſei filium inueniſſe. Lanceas ætolas. Iaculū cum amento fer-
 rent inueniſſe Aetolū Marſium filium. Haſtas uelitares Tyrrhenū pilumq̃. Pentheſileam amaz-
 onem ſecurim. Pfeum uenabula. Et in tormētis phrygionē Cretas. Catapultā ſyros. Phœnicias
 baſiſtam & fundā. Aeneā tubam Pfeum Tyrrhenū. Teſtudines Artemonē clazomenū. Equū
 qui nūc aries appellat in muralibus machinis Aepum ad troiā. Equo uehi Bellorophōtē. Fræ-
 nos & ſtrata equos. Peletronium. Pugnare ex equo theſſalos: qui centaui appellati ſunt: habi-
 tantes ſecundū pelium montem. Bigas primū iunxit phrygum natio. Quadrigas Eriçtonius.
 Ordinē exercitus: ſigni dationē: theſſaras: uigilias inuenit Palamedes troiano bello. Speculārē
 ſignificationē eodem bello Sinon. Inducias Lycaon. Fœdera Theſeus. Auguria ex aubus Ca-
 ras: a quo caria appellata. Adicit ex cæteris aialibus Orpheus. Aruſpicū Delphus. Igniſpicia
 Amphiaræus. Auſpicia autū Tyreſias thebanus. Interpretationē oſtētorū & ſoniōrū. Amphyçy-
 on. Astrologiā Atlas Libyæ filius. ut alii ægyptiū: ut alii aſſyrii. Spherā in ea mileſius Anaxi-
 mander. Ventorū rōem Aeolus Hellenis filius. Muſicā Amphion. Fiſtulā Pan. Monaulū Mer-
 curius. Obliquā tibīā Mydas in phrygia. Geminas tibias Marſias. In eadē gente lydios modū
 los Amphion. Dorios Thamyras thrax. Phrygios Marſias phryx. Citharā Amphion: ut alii
 Orpheus: ut alii Linus. Septē cordis additis Terpander. Oçayā ſimonides addidit. Nonam
 Timotheus. Cithara ſine uoce cecinit Thamyras prius. Cū cantu Amphio: ut alii Linus. Citha-
 ra edita carmina cōpoſuit Terpander. Cū tibiis canere uoce Troezenus Dardanus inſtituit. Sal-
 tationem armatā Curetes docuere. Pyrrhycem Pyrrhus: utranq̃ in creta. Verſū heroidū q̃
 thio oraculo debemus. De poematū origine magna quæſtio eſt. Ante troianū bellum probāē
 fuiſſe. Proſaicā orōem cōdere pherecides Syrius inſtituit tpe Cyri regis. Hyſtorici Cadmus mi-
 leſius. Ludos gymnicos i arcadia Lycaō. Funebres Acaſtus i iolebo. Poſt eū Theſeus iſthmo.
 Hercules olympiæ athleticam. Pythus pilam luſoriam. Gyges lydius picturam in ægypto. In
 græcia uero Pyrrhus Dedali cognatus ut Anſtoteli placet: ut Theophrasto Polignotus atheni-
 enſis. Nauē primus in græciā ex ægypto Danaus aduectus. Ante ratibus nauigabatur inuētis
 in mari rubro inter infulas a rege Erythra. Reperiūtur qui myſos & troianos priores excogit-
 taſſe in helleſponto putēt cū trāſirēt aduerſus thracas. Etiā nunc in britānico oceano uitiles co-
 rio circūſūtæ ſiunt. In nilo ex papyro & ſcirpo & arundine. Lōganaue laſonē primum nauigāſſe
 Philoſtephanus auctor ē. Egēſias Parrhalū. Cefias Samyrā. Saphanus Semiramis. Archima-

chus Aegæonē. Biremē Damasthenes ery throōs fecisse. Triremē Thucydides Amoden co-
richiū. Quadrirēmē Aristoteles carthaginēses. Quiquerēmē istituit Nelsichton salaminus.
Sex ordinū Zenazoras syracusius. Ab ea ad deciremē Nelsigito. Alexandrū magnum ferunt istu-
tuisse ad duodecim ordines. Philostephanus Ptolemæum Soterem ad quidecim. Demetriū An-
rigoni ad. xxx. ptolemæū philadelphum ad. xl. ptolemæum philopatōrē qui Triphō cognoia-
tus est ad. l. Onerariū Hippus tyritus inuenit. Lembū cyrenensel. Cymbā phœnices. Celocem
rhodi. Cercirā cypriti. Sydes obseruationē i nauigādo phœnices. Remum copā. Latitudinem
eius platæ. Vela Icarus. Malum & antēnā Dedalus. Hippagum salaminis aut ut pericles athe-
niēses. Tectas lōgas tatiū. Antea ex prora tātum & puppi pugnabatur. Rostra addidit pŕisus.
Tyrrheni anchorā. Eupalamius eadē bidēte. Anacharis harpagonas. Et manus pericles athe-
niēsis. Amminicula gubernandi Typhis. Classe princeps depugnauit Minos. Animal occidit pri-
mus Hiperbius Martis filius. Prometheus bouem.

Quādo quo primus gentium consensus. Ca. lviij.
Entium consensus tacitus primus omnium conspirauit ut ionum litteris uterentur.

Quādo litteris antiquis. Ca. lviij.

Ueteres græcas fuisse ealdem pene quæ nunc latinæ inditio erit delphica tabula antiqui
æris: quæ est hodie in palatio dono principum Mineruæ dicata in bibliotheca cū iscrpti
one tali.

Quādo primum tonfores romæ. Ca. lx.

Sequēs gentiū cōsēlus i tōloribus fuit: sed romanis tardior. In italiā ex siciliā uenere post
romā cōditā āno quadringētesimo quinquagesimo quarto: adducente p. Ticinio Mena ut
auctore Varro. Ante itōsi fuisse. primus oīum radi quōdie instituit Africanus Sequēs Diuis
Augustus cultus semper usus.

Quādo primum horologia. Ca. lx.
Eritus cōsensus fuit in horāz obseruatione iam hac rōe accedens. Quādo & a quo i græ-
cia reperta diximus in secūdo volumine. Serius etiā hoc romæ cōtigit. Duodecim tabulis
ortus tantū & occasus noiatur. post aliquot ānos adiectus est & merides accēio cōsulum id p
nuntiāte cū Curio inter rostra & argeos thesin prospexisset talem solē. A colūna ænea ad car-
cerem inclinato sydere supremā pronūtiāuit. Sed hoc ferens tantū diebus usq; ad primū punicū
bellum. pŕiceps romanis solarium horologium statuisse ante. xii. ānos q; cum pyrrho bellatū
est ad ædem Quirini. L. Papyrius Cursor cum eadē dedicaret a patre suo uotā a Fabio Vestali
proditur. Sed neq; facti horologii rōem uel artificis significat: nec ūde trālatū ē: aut apud quē
scriptum id inuenerit. M. Varro primū statutū in publico secundū rostra in colūna tradit bello
punico primo a M. Valerio Messala cōsule catina capta in sicilia. Deportatū ide post. xxx. ānos
q; de papyriano horologio traditur āno urbis quadringētesimo septuagesimo septimo. Nec con-
gruebāt ad horas eius linæ. paruerūt tamē ei ānis undecimis: donec Q. Martius philippus qui
cum. L. Paulo fuit cēlor diligentius ordinatum iuxta posuit. Idq; munus inter cēloria opera gra-
tissime est acceptum. Et iānum tamē nubilo icertæ fuisse horæ usq; ad proximū lustrum. Tunc
Scipio Nasica collega Lenati primus aqua diuisit horas æque noctium ac diez. Idq; horologii
sub tecto dicitur āno urbis. d. lxxxv. Tam diu po. ro. indiscrēta lux fuit. Nunc reuertamur ad
reliqua animalia: primumq; terrestria.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. VIII.

De animalibus terrestribus. Elephantoz cōmendatio: & de sensu eoz. Ca. i.

RELIQUA TRANSEAMVS ANIMALIA ET
primū terrestria. Maximum est elephas: proximūq; humanis
sensibus. Quippe intellectus illis sermōnis patrii. Et i primis
obediētia: officiozq; quæ dicere memoria. Amoris & glori-
æ uoluptas: imo uero quæ etiā i hoīe rara probitas: prudē-
tia. æquitas. Religio quozq; sydes solisq; ac lunæ ueneratio.
Auctores sūt in mauritanīæ saltibus ad quēdā amnem cui no-
men est anulo nitescēte luna noua greges eoz descēdere: ibiq;
se purificātes solēniter aqua circūspēctatz ita salutato sydere
in siluas reuertit: uultorum fatigatos præ se ferentes. Alienæ
quozq; regionis intellectu creditur maria trāsitus: nō ante na-
ues cōscēdere: q; iuitati rectoris iureiurādo de reditu. Visi
sunt fessī ægritudine: quādo & illas moles infestant morbi p-
arbas supini i cælū iacētes: ueluti tellure precibus alligata.

ante in elephantibus
etia q. romani
intellectum
has luna adorat

Nam quod ad docilitatem attinet. Regem adorant. Genta submitunt. Coronas porrigunt. Indictis arabici minores: quos appellant nothos.

Quando primum iuncti. Ca. ii.

Romæ iuncti primum subire currû pompeii magni africo triumpho. Quod prius india uicta triumphate Libero patre memoratur. Procilius negat potuisse pompeii triumpho iunctos egredi porta. Germanici Cæsaris munere gladiatorio quodam iconditos mortis edidit re saltatium modo. Vulgare erat per auras arma lacere nõ auferentibus uentis: atque inter le gladiatorios congressus edere: aut laeuiente pernicitate colludere. Postea & per funes incellere. Lecticas etiam ferentes quaterni singulas: puerperas imitantes: plenisq; hominum tricliniis accubitus: ere per lectos ita libatis uestigis: ne quis potatium attigeretur.

De docilitate eorû. Ca. iii.

Certum est unû tardioris ingenii accipiens quæ tradebatur: sæpius castigatû uerbis eadē illa medicatē noctu repertû. Mihi maxime & aduersis qdē funibus subire. Sed ingredi magis uirg. pnis. Mutianus ter cõsul auctor est aliquē ex iis & litteras ductus græcæ didicisse: solutiq; præscribere eius linguæ uerbis. Ipse Egiõ hæc scripsi: & spolia celtica dicit. Itaq; se uidete puteoli cū aduecti de naue egredi cogerentur: territis spatio procul pōtis a cõuictis porrecti: ut sese lōgiquitatis æstimatione falleret: auersos retrorsus ille. prædā ipsi se expectandā scitū sola esse i armis suis: quæ luba cornua appellat. Herodorus rãto antiquior & cõuerso melius dentes. Quā ob rē deciduos casu aliquo uel senecta defodiuit. Hoc solū ebur est. Cæterq; & ius quoq; quod corpus intexit utilitas ossa. Quāq; nuper ossa etiā in laminas secari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentū præterq; ex india reperitur. Cæterq; in nostro orbe celsere luxuria. Dentū candore intelligitur iuuenta. Circa hos belli cura summa. Alterius mucroni parcent: ne sit proclius hebes: alterius operario usû fodiūt radices. Impellūt moles. Circūuentiq; a uenatibus primos cõstituit: quibus sūt munimini: ne tanti prælium, putetur. postea fessis impactos arbori frangunt: prædāq; se redimunt.

De clauentia eorû: & q; pericula sua intelligat: & de tigridis truculentia. Ca. iiii.

Irum i perisq; animalū scire quare petatur. Sed & per cuncta quid caueat. Elephas hominē obuiio forte i solitudine & simpliciter oberrare clauens placidusq; etiā demonstrare uiam tradit. Idē uestigio bois aiaduerso priusq; hoie intremiscere iisdem metu. Substernere ab olatu. Circūspectare. Iras pflare. Nec calcare: sed cretum pximo tradere. Illū sequenti nūcio simili usq; ad extremū. Nūc agmē circūagi: & reuerti: acieq; dirigi. Adeo oīum odori durare uirus illud maiore ex pte ne nūdos qdē pedū. Sic i tigris et feris cæteris truculenta: atq; ipsa elephanti quozq; spernēs uestigia. Hoie uiso trãferrē dicitur protinus catulos. Quo nã nõ agnito: ubi añ cõspecto illo quē timet: Etenim tales siluas minime frequetari certū ē. Sane mirant ipsā uestigii raritatē. Sed unde scitū timēdos esse: imo uero cur uel sæpius cõspectū pauerāt: rãto uiribus magnitudine uelocitate præstatiores. Nūm hęc est natura regis: hęc potētia eius: sæuissimas ferarū: maximasq; quæ nūq; uidissēt: quod debeāt timere: & statim intelligere cur sit timēdū.

De intellectu & memoria eorû. Ca. v.

Elephanti gregatim semp ingreditur. Ducit agmē maximus natu. Cogit ætate proximul Amnē trãfiri minimos præmittit: ne maior ingressu atterēte aluē c̄scat gurgitis altitudo. Antipater auctor est duos Antiocho regi in bellicis usibus celebres etiam cognominibus fuisse. Etenim nouere ea. Certe Cato cū impator: noia analibus describeret: eū q; fortissimē præliatus esset in punica acie Sutrū tradidit uocatū altero dente mutilato. Memorandū fluminis experienti reuinit Alax: alioq; dux agminis semp. Tū pronūtiatum eius fore principatū q; transisset: ausum q; Patroclū. Ob id phaleris argenteis quo maxime gaudēt: & reliquo oī primato donauit. Ille q; notabatur inedia mortē ignominia prætulit. Mirus nãq; pudor est. Victusq; uocē fugit uictoris. Terrā ac uerbenas porrigit. Pudore nūq; nisi i abdito coēit. Mas q; quēnis: fœmina decēnis. Initur ad biennio: q;nis ut ferūt cuiusq; anni diebus: nec āplius. Sexto pfundūne amne nõ ante rediēs ad agmē. Nec adulteria nouere. Nulla ne ppter fœminas inter se prælia: cæteris animalibus pncipalia. Nec q; de illis amoris uis. Nãq; tradit unus amasse quandā in ægypto corollas uendētem. Ac ne q; uulgariter electā putet: miretur gratā Aristophani ce leberrimo in arte grāmatica. Alius Menādri syracculanū incipiētis iuuetat i exercitu Ptolemæi desiderii eius quociēs nõ uideret inedia testatus. Et unguentariā quādam delectā luba tradit. Omium amoris fuere argumēta gaudiū a cõspectu: blãditiaq; incōdita: istres quas populus dedisset seruata: & in sinu effusa. Nec mihi esse amorē qbus sit memoria. Idē nãq; tradit agnū tu in senecta multos post ānos qui rector in iuuetā fuisse. Idē diuinationē quādam iusticia. Cū Bocchus rex. xxx. elephātos totidē i quos s̄uire instituerat stipitibus alligatos obiecit: pcurfātibus iter eos q; laceret: nõ potuisse effici ut crudelitatis alienæ ministerio lūgeretur.

Quando primum in italia. Ca. vi.

Elephantes italia primum uidit pyrrhi regis bello. & boues lucas appellauit in lucanis uis-
los anno urbis quadrigentesimo septuagelimo secundo. Roma aut in triumpho septē ānis ad
superiorem numerū additis. Eadem plurimos āno quingentesimo secundo uisit oria. L. Metelli
pōtificis in sicilia de pōenis captos. Cxlii. fuere traucti ratibus: quas dolioꝝ confectis ordinibꝫ
imposuerant. Verrius eos pugnasse in cyro: interfectosqꝫ iaculis tradit penuria consilii. Quoni-
am ne ꝑ ali placuisset neqꝫ donari regibus. L. Piso inductos dūtaxat in cyrum: atqꝫ ut contēp-
tus eoꝝ increſceret ab operariis hastas præpilatas habentibus: per cyrum totū actos. Nec qd
dein de iis factum sit auctores explicat: qui nō putāt interfectos.

Pugnæ eoꝝ. Ca. vii.

Lara est unius e romanis dimicatione aduersus elephātū. Cum Hānibal captiuos nostros di-
micare inter se coegisset. Nāqꝫ unū qui superat obiecit elephātō: & illū dimitti pactus si i-
teremisset. Solus ergo in harena cōgressus magno pœnoꝝ dolore cōfecit. Hānibal cum famam
eius dimicationis contēptū allaturū beluis intelligeret: equites misit qui abeūtem interficeret.
Promissū ei eoꝝ facillime amputari Pyrrhi prælioz expimētis patuit. Romæ pugnasse Fene-
stella tradit primū omiū i cyro Claudio Pulchri ædilitate curuli M. Antonio A. Posthumo
cons. anno urbis sexcentesimo quingelimo qnto. Itē post annos. xx. Lucullog: ædilitate curuli
aduersus tauros. Pompeii quoqꝫ altero cōsultatu dedicatione tēpli Veneris uictricis pugnauere i
cyro xx. aut ut qdam tradit xviij. Cretulix ex aduerso iaculātibꝫ mirabili unius dimicatione:
qui pedibus cōfossis reſpit genibus in cateruas: arrepta scuta faciēs in sublimē: quæ decidētia uo-
lubilitate spectātibus uoluptati erant in orbē circūactas: uelut arte nō furore beluæ iacerentur.
Magnū & in altero miraculū fuit uno ictu occiso. Pilū sub oculo adauctū i uitalia capitis uenerat.
Vniuersi eruptionē tentauere nō sine uexatione populi circūdātis clauis ferreis. Qua de cau-
sa Cæsar dictator postea limile spectaculū editurus. euripis harenā circūdedit: quos Nero prin-
ceps sustulit equitū loca addens. Sed Pōpeani amissa fugæ spe misericordiā uulgi inenarrabili ha-
bitu quærentes supplicauere quadā sese lamētatione cōplōrantes: tanto populi dolore: ut obli-
tus impatoris ac munificentiæ honoris ue exqꝫsite flens uniuersus cōsurgeret: diralsqꝫ Pōpeio quas
ille mox luit pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæsari dictatori tertio consulatu eius xx. con-
tra pedites quingētos. Itēqꝫ totidē turriti cū sexagenis. ꝑpugnatoribus eodē quo priores nu-
mero perditū: & pari equitū e diuerso dimicāre. Postea singulis pꝛincipibus Claudio & Neroni in
cōsumatione gladiatus. Ipsi animalis tanta narratur clāmēna cōtra minus ualidas ut in gre-
ge pecudum cōcurrentia manu dimoueat: ne quid obterat imprudēs. Nec nisi lacessiti noceant.
Ideo ꝑ gregatim semꝑ ambulent. Minime ex omibus soli uagi. Equitatu circūuecti i infirmos aut
fessos uulneratos ue i mediū agmē recipiūt: ac uelut ipio aut rōe ꝑ uicel subeūt. Capti celerrime
mitificāt border succo.

Quomō capiātur. Ca. viii.

Apiuntur aut in india unū ex domitis agente rectore: qui deprehēssū solitariū abactum ue
a grege uerberat ferrum. Quo fatigatos trāscendit in eū: nec lectus ac priorē regit. Africa
foueis capit: in quas deerrante aliquo protinus cæteri cōgerūt ramos: moles detolunt:
aggerēs cōstruūt: omiqꝫ ui conātur extrahere. Antea domitandi gratia regis equitatu cohebāt
in conuallē manufactā: & lōgo tractu fallacem. Cuius inclusos ripis fossisqꝫ fame domabāt. Ar-
gumētum erat ramus hoīe porrigente clāmēter acceptus. Nūc dētium cā. Pedes eoꝝ iaculāē
alioquin mollissimos. Troglodytæ cōtermini æthiopiz qui hoc solo uenatu alunt arbores pro-
pinquas itinere eoꝝ cōſcēdunt. In de totius agminis nouissimū speculati extremas in clunes des-
cendunt. Leua apprehēditur cauda. Pedes stipātur in sinistro foemore. Ita pēdens altꝫ poplite
dextra cæ lit: ac præacuta bipēni hoc crure tardato. ꝑfugiēs alterius poplitū neruos ferit: cūcū-
qꝫ pꝛæceleri pernicitate peragens. Alii tuiore genere: sed magis fallaci intētos ingētes arcus de-
figūt hu ni lōgus. Hos præcipui uiribus iuuenes cōtinēt. Alii cōmixti pari conatu tēdūt: ac præ-
teritibus sagittis uenabula infigūt: mox sāguinis uestigijs sequitur. Elephantoꝝ generis fœ-
minæ multo pauiores.

Quomō domātur. Ca. ix.

Domantur aut rabi di fame & uerberibꝫ: elephātis aliis admotis qꝫ tumultuātē cathenis co-
erceāt. Alias circa coitus maxime efferāt: & stabula indoz dētibus sternūt. Quā ꝑpter
arcēt eos coitu: fœminaz ꝫ penuria sepant: quæ haud alio mō qꝫ armētoꝝ tēnt. Domi-
ti militat: & turres armatoꝝ in hostes ferūt: magnaqꝫ ex pꝛe oriētis bella cōficiūt. Prosterunt
acies: pꝛteritū armatos. Idē minimo suis stridore terrēt: uulneratqꝫ & territi retro sēꝑ cedunt.
hauit minore ptūi suaz pnicie. Indiciāstri pauēt: nec cōtueri audēt. nā & maior indicis magnitu-
do est.

De partu eoꝝ & reliqua natura. Ca. x.

Ecce annis gestare in utero uulgus existimat. Aristoteles biennio: nec amplius qꝫ singu-
lo semel gignere: pluresqꝫ uiuere ducentis ānis: qꝫ quodā trecentis. luuenta eoꝝ sexage-
simo incipit. Gaudent amnibus maxime. Et circa fluuios uagantur cū alioquin nare ꝑpter
magnitudinem corpꝫ nō possant. Idē frigoris impatientes. Maxinū hoc malum: iustationēqꝫ

& profuuiū alui: nec alia morboꝝ genera ſetiūt. Olei potu t̃a la quæ corpori eorū inhæſerāt de
cidere iuenio. A ſudore at̃ facilius adhæreſcere. Et terrā ediſſe iis tabificū ē: niſi ſæpius mādāt.
Deorāt aut̃ & lapides. Truncos quidē gratiſſimo in cibatu habent. Palmas excelliores frōte ꝑ
ſternūt. Ac ita iacentium aſſumūt fructū. Mādunt ore. Spirāt & bibunt: odoratūqꝫ haud im
proprie appellata manu. Animalium maxime odere murem: & ſi pabulum i præſepio poſitum
attigi ab eo uidere: faſtidit. Cruciatum i potu maximum ſentiūt hauſta hirundine: quā lāguſu
gam uulgo cæcepiſe appellari aduerto. Hæc tibi in ipſo amne canali ſe fixit: intolerādo afficit dor
lore. Duriffimum dorſo tergus. Ventres molles. Setas nullum tegumētum. ne in cauda quidē
præſidiū abigendo tedio muſcag. Nāqꝫ id & tanta uafitas ſentit. Sed cæcellata cutis & iuntās id
genus aſialium odore. Ergo cum extenti recepere examina arctatis in rugas repētē: cæcellis com
prehenſas enecāt. Hoc iis ꝑ cauda: ꝑ iuba: ꝑ ſulco eſt. Dentibus ingeniū precium: & deorū ſimul
lacris laudatiſſima ex iis materia. Inuenit luxuria cōmendationem: & aliā expetit in callo manus
uim ſaporis haud alia de cauſa credo qꝫ ea ipſum ebur ſibi mādere uidetur. Magnitudo dentium
uidetur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis africæ qua cōſinis æthiopie eſt:
poſtium uicem in domiciliis præbere. Sepelqꝫ in iis & pecorū ſtabulis palos elephantorū denti
bus fieri Polybius tradit auctore Gaſtula Regulo.

Ubi naſcantur: & de diſcordia eorū & draconum. Ca. xi.

Elephātes fert africa ultra ſyrticas ſolitudoines: & in mauritania. Ferūt æthiopes & troglo
dytæ ut dictum ē. Sed maximos india bellatēſqꝫ cū iis perpetua diſcordia dracones tātæ
magnitudinis ut & ipſos circūflexu facili ambient: nexuꝫ nodi perſtringant. Cōmoritura dimi
catio uictuſqꝫ corruens complexum elidit pondere.

De ſolertia animalium. Ca. xii.

Mira aſialium pro ſe cuiꝫ præcipua ſolertia eſt ut iis una ſcādendi i tantā altitudinem difficul
tas. Draco itaqꝫ iter ad pabula ſpeculatur. Ab excelsa ſe arbore iniciit. Sat ille imparē ſibi
luſtatum cōtra nexu. Itaqꝫ arborꝫ aut rupiū attritū quærit. Cauēt hoc dracones: ob idqꝫ greſ
ſus primum alligāt cauda. Reſoluunt illi nodos manu. At hi in ipſa nare caput cōdunt: pariterqꝫ
ſpiritum præcludunt: & molliſſimas lancināt partes. Idē obuii depreheſi i aduerſos erigunt ſes
oculoſqꝫ maxime petunt. Ita ſit ut plegꝫ cæci ac fame & mœroris tabe cōſecti reperiat. Quā
qꝫ aliā tantæ diſcordiæ cauſā attulerit: niſi naturæ ſpectaculū ſibi ac paria cōponētis. Eſt & alia
dimicationis huius fama. Elephātis frigidiſſimū eſſe languinem: ob id æſtu torrētē præcipue a
draconibus expeti. Quā ob rem i amnes merſos inſidiari bibētibus: arctatiſqꝫ illigata manu in
aurē morſū deſigere. Quoniā is tātū locus deſedi nō poſſit manu. Dracones eſſe tātos ut totū
lāguinē capiāt. Itaqꝫ elephātos ab iis ebibi ſiccatoſqꝫ cōciderē: & dracones inebriatos opprimi
cōmonē.

De draconibus. Ca. xiii.

Generat dracones æthiopia indicis parēs uicenum cubitoꝝ. Id mō miꝫ unde criſtatos lu
ba credident. Afachei uocantur æthiopes: apud quos maxime naſcantur. Narratur i ma
ritimis eorū quaternos quinoſqꝫ inter ſe cratium modo implexos erectis cap:ribus ueliſi
cantes ad meliora pabula arabicæ uehi fluctibus.

De ſerpentibus maximis & boiſ. Ca. xiiii.

Megaſthenes ſcribit in india ſerpētes in tantā magnitudine adoleſcere: ut ſolidos hauriant
teruos tauroſqꝫ. Metrodorus circa rhindacū annē i pōto ut ſupulātes qꝫ uis alte pnci
terqꝫ alites hauſtu raptas abſorbeāt. Nota ē i puniceis bellis ad ſumē bagradā a regulo ipatore
baſiſtis tormēſqꝫ ut oppidi aliquot expugnata ſerpēs cxx. pedū lōgitudinis. Pellis eius maxil
læ uſqꝫ ad bellū numātū durauere romæ i tēplo. Faciūt hiſ fidē i italia appellatæ boæ i tātā
magnitudine exētere ut Diuo Claudio pncipe occiſæ in uaticano ſolidis i alio ſpectatus ſit in
fans. Aluntur primo bubuli lactis ſucco. Vnde nomen traxer. Cæterozꝫ animalium quæ mō
cōuecta undiqꝫ italicæ cōtigere ſæpius: formas nihil attinet ſcrupuloſe referre.

De ſcythicis animalibus & ſeptentrionalibus. Ca. xv.

Auciliſſima ſcythia gignit inopia fructū. Pauca cōtermina illi germania. Inſignia tñ bouū
ferasqꝫ genera: iubatos biſtotes: excellētēqꝫ & ui & uelocitate uros: quibꝫ iperitum uulguſ
bubaloꝝ nomē imponit: cū id gignat africa uituli potius ceruice quadā ſimilitudine. Septētrio
fert & equozꝫ greges ferozꝫ ſicut aſinoꝝ: aſia & africa. Præterea alen ni pceritatis aurium & cer
uicis diſtinguat: iumēto ſimilē. Item natā in ſcādinauia inſula: nec unqꝫ uilā in hoc orbe: multis
tamen narratā machlin haud diſſimilem illis & nullo ſuffraginū flexu. Ideozꝫ nō cubātem & ac
cliuem arbori i ſono: eaqꝫ incia ad inſidias capi. Alias uelocitatis memoratæ. Labrū ei ſuperius
prægrādē: ob id retrograditur in paſcendo: ne i priora tendens inuoluatur. Tradūt in mœſſia ſe
ram quæ bonafus uocetur equina iuba: cætera tauro ſimilem: cornibus ita ſe iſſexis ut non ſint
utilia pugnæ. Quæ ppter fuga ſibi auxiliari: reddentem ea ſimū interdū & trū iugeꝫ lōgitudine
cuiꝫ cōtaſtus ſequētes ut ignis aliquis cōburat. Miꝫ pardos pātheras leones & ſimilia cōdito

in corporis taginas unguitū mucrone ne restringantur hebetenturq; ingredi: uersisq; facili cor-
rere: nec nisi appetēdo prætere.

¶ De leonibus. Ca. xvi.

Leon præcipua generositas: tūc cum colla armosq; uestiunt iubæ. Id enī ætate cōtingit e-
leone cōceptis. Quos uero pardi generauere semp insigni hoc carēt. Simili mō foeminae
Magna iis libido coitus: & ob hoc maribus ira. Africa hæc maxime speciat inopia aquarū
ad paucos amnes cōgregātibus se feris. Ideo multiformes ibi aīalium partus: uariæ foemini cū
uisq; generis mares aut ui aut uoluptate miscēte. Vnde etiā uulgare græciæ dictū semp aliqui d
nouī africā afferre. Odore pardi coitum sentit in adultera leo: totaq; ui cōfurgit in pœnā. Idcir-
co aut culpa flumine abluitur: aut lōgius comitatur. Semel autē edi partū lacerato unguium actū
utero in enixū uulgum credidisse uideo. Aristoteles diuersa tradit: uir quē iis magna feracitas
in parte præfūdū reor. Alexandro magno rege inflammato cupidine aīalium naturas noscendi
delegatq; cōmentatione Aristoteli sumo in omī sciētia uiros: aliquot milia hoīum in totius asiæ
græciæq; tractu parere iussa: oīum quos uenatus aucupia piscatūsq; alebāt. Quibusq; uiuaria:
armētā: alue aria: piscinæ: aut iaria in cura erāt: ne qd ulq; gentiū ignoraretur ab eo. Quos pō-
tādo. I. ferme uolumina illa præclara de aīalibus cōdidit. Quæ a me collecta i arcū cū iis quæ
ignorauerat: quælo ut legētes boni cōsulāt in uniuersis reꝝ naturæ opibus: medioq; clauissimi
regum oīum desiderio cura nostra breuiter peregrinātes. Is ergo tradit leonē primo factū pa-
re reꝝ qnq; catulos: ac per ānos singulos uno minus: ab uno sterilesce. Informes minimalq; car-
nes magnitudine mustellæ esse initio. Semestres uix ingredi posse: nec nisi bimestres moueri.
In europa autē inter achelou tantū & nesum amnes leones esse: sed lōge uiribus præstatiores iis
quos africa aut syria gignāt. Leonū duo genera cōpactile & breue trisporibus iubis. Hos pau-
diores esse q; lōgo simpliciꝝ uillo: eos cōtemptores uulnēꝝ. Vrinā mares crure sub lato redde-
re ut canes. Graue odorē: nec minus balitū. Raros in potu. Vesci alternis diebus. A saturitate
interim tri duo cibis carere. Quæ possint i mādendo solida deuorare: nec capiente aluo confectis
i fauces unguibus extrahere: ut si fugiēdū sit nō i fatietatē abeat. Vitā iis lōgam docet argumē-
to q; pleriq; dentibus defecti reperiātur. Polybius Aemiliani comes i senectā hoīem appeti ab
iis refert. Quoniā ad psequēdas feras uires nō suppetāt. Tūc obsidere africæ urbes: ea q; de cā-
truxifrons uidisse se cū Scipione: qā cæteri metu pœnæ similis absterrentur eadē noxa. Leonī
tantū ex feris clēmētia i supplices prostratis parci: & ubi sæuit i uiros prius q; i foeminas fer-
mit: infātes nō nisi in magna fame. Credit libya intelledū provenire ad eos præcū. Captiuā certe
getulæ reducē auditū multoꝝ in siluis impetū a se mitigatū alloquio ausæ se dicere foemina. p.
fugam iisrām supplicē aīalis oīum generosissimi: cæterisq; imperātis indignā eius gloria præ-
dam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusq; uel casu: mulceri alloquiis feris. Quippe iā fer-
pentes extrahi cātus: cogitq; i pœnā. Veq; falsū ue sit uita decreuerit. Leonū animi index cautā:
sicut & equos aures. Nāq; & has notas generosissimo cuiq; natura tribuit. Immo ergo plac-
do clēmēns blanditijsq; similis: quod rars est. Crebrior enim iracundia eius. In principio terra
uerberatur. Incrēmēto terga cetū quodam icitāmēto flagellātur. Vis sumā i pectore. Ex oī uul-
nere siue ungue impresso siue dente ater. p̄fluit sāguis. Idē satiati innox sūt. Generositas maxie
in periculis deprehēditur: nō in illo tantūm q; spērns tæla diu se terrore solo tuerur: aut ue-
lut cogi testatur. Cogiturq; nō tāquā periculo coactus: sed tāq; amētia iratus. Illa nobilior ani-
mī significatio qualibet magna cantū & uenātium urgēte ui cōceptim resistatq; cedit in cāpis: &
ubi uideri potest. Idē ubi uirgulta siluæq; penetrant certissimo cursu fertur: uelut deputās ab
scōsionē turpitudine. Dum sequitur: insiluit saltu: quo i fuga nō utitur. Vulneratus obseruatiōe mi-
ra percussiofer nonit: & i q̄talibet multitudine appetit. Eum uero q; tæla qdē miserit: led tamē
nō uulnerauerit correptum rapatūq; sternit: nec uulnerat. Cū p catulis foeta dimicat: oculorū
acutē traditur desigere i terrā: ne uenabula expauescat. Cæterq; dolis carēt & suspitiōe. Nec limis
intuetur oculis: alpicq; simili mō nolūt. Creditū est a moriētē humū morderi: lachrymāq; lœ-
to dari. Atq; hoc tale tāq; saxū animal rotas: orbes circūactis: currusq; ianes: & gallinaceos: cri-
stæ cantusq; etiam magis terrent: sed maxime ignes. Aegritudinem fastidiū tantum sentit: in
qua medetur ei contumētia: in rabiem agente annexarum lasciuia simiarum. Gustatus deinde
sanguis in remedio est. Leonum simul pugnam plarium romæ princeps dedit Q. Scæuola P.
filii in curuli & dilate. Cētū autē iubatōꝝ primus oīum L. Sylla qui postea dictator fuit in prætu-
ra. Post eū Pompeius magnus in cyro dē. ac in iis iubatōꝝ. cccxv. Cæsar dictator quadringē-
tos. Capere eos arduū erat quōdam operis: fouesq; maxime. Principatu Claudij calus rōem do-
cuit pudēdam penē talis feræ noiē: pastoris getulī sago cōtra ingruētis impetū obiecto. Quo-
tā speculū in baremā. penitus traslātū est: uix credibili mō torpescēte tāta illa feritate: q̄uis l.
ui iniectū opto capite: ita ut deuinciā nō repugnās. Videlicet omis uis constat in oculis. Quo
minus mix sit a Lysimacho Alexandri iussu simul incluso stāgulatū leonē. Iugo subdidit eos. Pri-
mūq; romæ: ad curiū iunxit M. Antonius & qdē ciuili bello: cum dimicātū esset in pharalici

Leonis i oblig
prohibet.

campis nō sine ostento quodā tēpore illo generosos spiritus iugum subire prodigio significante
 Nā q̄ ita uetus est cū Mima cytheride supra mōstra etiā illas calamitatū fuit. Primus aut̄ ho-
 minū leonem manu tractare ausus: & ostendere māfuefactū Hāno & clarissimis pœnoꝝ tradit.
 Dānatuſq; illo argumēto: quoniā nihil nō persuasurus uir tā artificis ingenii uidebatur: & male
 credi libertas ei: cui i tātum cessisset etiā feritas. Sūt uero & fortuita eoꝝ quoꝝ clemētiae exem-
 pla. Mētor Syracusanus in lyra leone obuiō suppliciter uolūtate attonitus pauore: cū refugien-
 ti undiq; fera opponeret sese: & uestigia lamberet: adūlāti similis aiaduēt in pede eius tumorē
 uulnūſq; & extracto surculo liberauit cruciatu. Pictura casum hūc testatur syracusis. Simili mō
 Hēlpis famius natione in africa delatus naue: iuxta litus cōspecto leone hiatu minaci arborem
 fuga petit Libero patre innocato: quoniā tū praeſcipuus uotoꝝ locus ē: cum ſpei nullus est. Sed
 neq; p̄fugiet cum potuisset. fera inſultat: & p̄cūbēs ad arborem hiatu quo terruerat misera-
 tiōem quaerebat. Os morſu ualidiorē adhæſerat dētibus: cruciabatque inedia. Tū pœna in ipſi
 eius taelis ſuſpectatē ac uelut mutis precibus oratē dum fortuitu fidēs nō est cōtra feram.
 Multoꝝq; diuini miraculo q̄ metu ceſſatū est: Digreſſus tādē euellit praeſenti: & q̄ maxime
 opus est accomodatū. Tradūtq; q̄ diu nauis ea in litore ſtetit retuliſſe gratiā uenatus aggeren-
 do. Qua de cā Libero patri tēplum in ſamo Hēlpis ſacrauit: quod ab eo factum græci

id est ſaluatoris tēplum Dionyſii appellauere. Miremur poſtea uestigia hoīum intelligi
 a feris: cum etiā auxilia ab uno animalū ſperēt. Cur enim nō ad alia ierē: aut unde medicas ma-
 nus hominis ſciūt: niſi forte uis malorū etiam ſeras omnia experiri cogit?

De pantheris. Ca. xviij.

AEquē memorādum & de pāthera tradit Demetrius phyſicus. Iacentem in media tīa boīs
 deſiderio repētē appuiſſe patri cuiuſdā Philinis aſſectatoris ſapiētiae: illum pauore cœpiſ-
 ſe egredi. Feram uero circūuolutari nō dubie blādiētē ſeſe cōſiſtātē mœrore: q̄ etiā in pan-
 thera itelligi poſſet. Pœta erat: catulis. p̄cul in foueam delapſis. Primū ergo mirationi fuit non
 expaueſcere. Proximū ei curam itendere: ſecutūſq; qua trahebat uestē unguium leni iniectū: ut
 cām doloris intellexit: ſimulq; ſalutis ſuæ mercedem: exemit catulos: eaque cum iis p̄ſequentē
 uſque extra ſolitūdines deductus læta atque geſtiētē: ut facile appareret gratiā referre: & nihil
 inuicem imputare: quod etiā in hōie ray ē. Hæc fidem etiā Democrito aſſerūt: q̄ Thoantem in
 arcadia ſeruatū a dracone narrat. Eum nutrierat puer dilectum admodū: patēſque ſerpētis na-
 turā & magnitudinem metuēs i ſolitūdines tulerat. In quibus circūuēto latronū inſidiis agnitioꝝ
 uoce ſubuenit. Nā quæ de inſatibus ſeray lacte nutritis cum eſſet expoſiti. p̄dūt: ſicut de cō-
 ditoribus noſtris a lupa: magnitudini ſatoy accepta ferri æquus q̄ ſeray naturæ arbitror. Pāthe-
 ra & tigris maculas uarietate p̄pe ſolæ beſtiay ſpectat. Cæteris unus ac ſuus cuiuſque generis
 color eſt. Leonum tātum i ſyria niger. Pātheris in cādido breues maculas oculi. Ferūt colore
 eay mire ſollicitari quadrupeſ cūctas: ſed capitis toruitate terri. Quā ob rem occultato eo
 reliquis dulcedine inuitatis corripuit. Sūt q̄ tradāt in armo iis ſimilem lunæ eſſe maculam cre-
 ſcētē in orbes: & cauantem pari mō cornua. Nūc uarias & pardos qui mares ſūt appellāt in eo
 omī genere creberrimo in africa ſyriaque. Quidā ab iis pātheras ſolo cādore diſcernūt: nec ad
 huc aliam diſtictiam inueni. Senatuſcōſultum fuit uetus: ne liceret africanas i italiam aduehere.
 Cōtra hæc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis: permiſſitque circūſi gratiā importa-
 re. Primus aut̄ Scaurus ædilitate ſua cl. uniuerſas miſit. Deinde Pōpeius magnus quadringētās
 decē. Diuus Auguſtus quadringētās tīginti. Idē Q. Tuberone Fabio Maximo conſ. iiii. nonas
 maii theatri Marcelli dedicatione tigrin primus omnium romæ oſtendit in cauea manuſeſactā.
 Diuus uero claudius ſimul quattuor.

De tigridis natura: & camelis: & camelopardalis: & q̄no primū uifa romæ. Ca. xviij.

Tigrin hyrcani & indi ſerūt aial uelocitatis tremenda: & maxime cognitæ dum capi. To-
 tus eius foetus q̄ ſemp numerosus eſt ab inſidiatē rapitur equo q̄ maxime pernici: atq; in
 recētē ſubinde trāſſertur. At ubi uacūcūcibile repperit ſœta (maribus eni cura non ē ſo-
 bolis) ſertur praecepſe odore uestigias. Raptor appropinquatē fremitu abiicit unum ex catulis.
 Tollit illa morſu: & pōdere etiā ocior acta remeat: iteq; cōſeq̄tur & ſubinde: donec in nauem re-
 greſſo irrita ſeritas ſœuit i litore. Camelloſ iter armēta palcit oriēs: quoꝝ duo genera baſtriae
 & arabæ diſſerūt: q̄ illi bina hēnt tubera in dorſo: ſi ſingula: & in pectore alteꝝ: cui incubāt.
 Dētium ſupiore ordine ut boues carent in utroꝝ genere. Omēs aut̄ iumētōꝝ in iis terriſ dorſo
 fungūt: atq; ēt equatu in preliis. Velocitas inter equos. Sed ſua cuiꝝ mēſura: ſicuti uiſis. Nec
 ultra aſſuetū procedit ſpatium: nec plus inſtituto onere recipit. Odium aduerſus equos gerunt
 naturale. Sitim & quatrūdū tolerāt. Implētur cum bibēdi occaſio eſt & in praeſentitū & in futu-
 rum: obturbata cōclucatione prius aqua: aliter potu nō gaudēt. Viuit q̄nquagenis anis: quidā
 & cētēnis. Vtrunque rabiem & ipſi ſētiunt. Caſtrādī genus etiā ſœcimenis quæ bello praeprē-
 inctum eſt. Fortiores ita ſunt coitu negato. Hoꝝ aliqua ſimilitudo in duo trāſſertur animalia

Nabuna æthiopes vocat: collo similem equo: pedibus & cruribus boti: camelo capite: albis maculis rutilum colorem distinguētibus. Vnde appellata camelopardalis. Dictatoris Cæsaris circensibus ludis primū uisa romæ. Ex eo subide cernit aspectu magis q̄ feritate cōspicua. Quæ ēt ouis feræ nomē inuenit.

De chao & cepho. Ca. xix.

Pompei magni primū ludi ostenderūt chaum: quē calliraphū uocabāt: effigie lupi: pardo rū maculis. Idem ex æthiopia quas uocat cephos: quas pedes posteriores pedib' humanis & cruribus. priores manibus fuisse similes: hoc animal postea roma nō uidit.

De rhinocero. Ca. xx.

Idem ludis & rhinoceros unius in nare cornu qualis sæpe usus. Alter hic genitus hostis elephāto: cornu ad saxa limato præparat se pugnæ. In dimicatioē aluū maxime petēs. quā scit esse molliorem. Lōgitudo ei par. Crura multo breuiora. Color buxus.

De lyncibus & spingibus & crocutis: ceropithecis: indicis bubus: leucrocutis

eale: tauris æthiopiæ: manticora: monocerote: catoblepa: basilisco. Ca. xxi.

Yncas uulgo frequētes & spingas fulco pilo: māmīs i pect' geminis æthiopia generat: multaq̄ alia mōstro similia. Pēnatos equos & cornibus armatos: quos pegalos uocat. Crocutaf uelut ex cane luposq̄ cōceptos omīa dēribus frāgētes: p̄tinuſq̄ deuorata cōficiētes uētre. Cer copithecos nigris capitibus: pilo asinino: & dissimiles cæteris uoce. Indicos boues unicornes tri cornesq̄. Leucrocutam perniciosissimā ferā asini fere magnitudinis: cruribus ceruinis: collo cauda pectore leonis: capite meliū: bisulca ungulat: ore ad nares usq̄ relicto: dēntū locis ossē perpe tuo. Hāc feram humanas uoces tradūt imitari. Apud eos & quæ uocatur eale magnitudine eq̄ stutialis: cauda elephātis: colore nigra uel fulua. Maxillas apri: maiora cubitalibus cornua hēns mobilis: quæ alterna i pugna sifit: uariatq̄ infesta aut obliqua: utcūq̄ rō mōstrauit. Sed atrocissimos habet tauros siluestres maiores agrestibus: uelocitate āte omēs: colore fuluos: oculis ceruleis: pilo i cōtritiū uerso: rictu ad aures dehiscēte. Iuxta cornua mobilia. Tergoris duricia silicis: omē respuēs uulnus. Feras omēs uenāf. Ipsi nō aliter q̄ foneis capiti feritate semp intere unt. Apud eosdē nasci Ctesias scribit quā manticorā appellat triplici dēntū ordine pētinatim cōeūti. Facie & auriculis hoīs: oculis glaucis: colore sāguineo: corpore leonis: cauda scorpionis mō spicula infigētem: Vocis ut si mīscēat fistulæ & tubæ cōcētus. Velocitatis magnā: humani corporis uel præcipue appetētem. In india & boues solidis ungulis: unicornes: & ferā nomine axinis: hinnuli pelle: pluribus cādidioribusq̄ maculis sacroq̄ Liberi patris. Orfei indi simias cādē tes toto corpore uenāt. Asperrimā aut ferā monocerotē: reliquo corpore equo similē: capite ceruo: pedibus elephāto: cauda apro: mugitu graui: unocornu nigro media frōte cubitorum dum eminēre. Hāc feram uitam negāt capi. Apud hesperios æthiopas fers est nigris ut pleurip: existimauere nili caput: ut argumēta quæ diximus p̄suadent. Iuxta hūc fera appellat catoblepas modica aliq̄: cæterisq̄ mēbris iners: caput tātum prægrauē eque ferēs: id deiectū se per in terram. Alias internecio humani generis omnibus: qui oculos eius uidere: confestim ex pirantibus. Eadem & basilisci serpētis est uis. Cyrenaica hūc generat p̄intia xii. nō āpius digytosq̄ magnitudine. Cādida i capite macula ut quodā diademate inquis. Sibilo omēs fugat serpentes. Nec flexu multiplici: nec ut reliquæ corpus impellit: sed celsus & erectus i medio incedens. Necat frutices nō cōtactas mō: neq̄ & afflatas exurit hærbas: rūpit saxa. Talis uis malo ē. Creditū quodā ex equo occiso hasta: & p̄ eā subeūte ui nō egrē mō sed quozq̄ abūptā. Huic tali mōstro: (sæpe. n. enectū cōcupiure reges uidere) mustellaz uirus exitio ē: adeo naturæ nihil placuit esse sū pari. Interficiūt eos cauernis facile cognitis sola tæbe. Necant illi simul odores: moriunturque: & naturæ pugnam conficiunt.

De lupis. Ca. xxii.

Sed in italia quoq̄ creditur lupos: uisus est noxius. Vocēq̄ hoī quē priores cōtēplēnt ad mēre ad præsens. Inertis hos paruosq̄ africa & ægyptus gignūt: asperos trucēsq̄ frigidi or plaga. Hōies in lupos uertit: rursumq̄ restitui sibi salū esse cōsidenter existimare debemus: aut credere omīa quæ fabulosa tot seculis cōperimus. Vnde tamē ista uulgo infixā sit fama i tā tum ut in maledictis uersipelles habeāt: indicabit. Euātes inter auctores græciæ nō spret' trazit arcades scribere ex gente Antæi cuiusdā sorte familia electūz ad stagnum quoddā: regionis eius duci: uestitūq̄ in quercu suspēso tranare: atq̄ abire in desertā: trāfigurariq̄ in lupū: & cum cæteris eiusdem generis cōgregari per ānos nouem. Quo in tēpore si hōie se abstinerit: reuertit ad idem stagnum: & cū tranauerit effigiem recipe ad pristinum habitū addito nouem ānos: fer nio. Addit quoq̄ Fabius eādē recipe uestē. Mix est q̄ pcedat græca credulitas. Nullū tā impudens mendacium est ut teste careat. Itaq̄ Copas qui olympionica scripsit narrat Demeñetū Parrhasium in sacrificio quod arcades Ioni Lyceo humana etiā cum hostia faciebāt: imolati pueri exta degustasse: & in lupum se conuertisse. Eundē decimo āno restitutū athleticæ restituisse in pugilatus: uictoremq̄ uictoria olympia reuersū. Quin & caudā huius animalis creditur uulgo in

esse amatorum uirtus exiguo in uillo: eumq; qui capiat abicere. Nec idem pollere: nisi uiuendi di-
reptum. Dies qbus coeant toto aⁿo nō amplius xii. Eundē in fame uesci terra. Inter auguria ad
dexteram cōmentium præciso itinere si pleno id ore fecerit: nullum oīum præstātus. Sūt i eo
genere qui certarii uocātur: qualem e gallia in Pompei magni harena spectatum diximus. Huic
q̄uis in fame mādenti si respexit obliuionem cibi surrepere aiunt: digressūq; querere aliud.

De serpentibus. Ca. xxviii.

Quod ad serpētes attinet uulgarū ē colores earū plerāq; terras habere i quas occultē. In
numera esse genera: Ceraſti corpore emīnere cornicula sæpe quadrigemina: quoq; motu
reliquo corpore occultato sollicitant ad se aues. Geminū caput āphelibenā: hoc est & ad caput
& ad caudā tanq; parū esset uno ore fūdi uenenū. Aliis squamā esse: aliis picturas. Omibz ext-
riale uirtus. Iaculū ex arborū ramis iubarī. Nec pedibus pauēdas tātum ferpentes: sed & missili
uolare tormēto. Colla aspidum intumescere nullo ictus remedio: præterq; si cōfestum ptes cō-
tactæ āputentur. Vnus huic tam pestifero aīali sensus uel potius affectus est. Cōiuga ferme ua-
gātur: nec nisi cum cōpare uita est. Itaq; alterutra interēpta incredibilis alteri ultōnis cura. Per
sequit̄ interfectorē: unūq; eū in q̄tolibet populi agmine notitia quadā infestat. Perrūpt omēs
difficultates. Permeat spatia: nec nisi amnibus arcet aut præceleri fuga. Nō est fateri regē natu-
ra largius mala aut remedia genuerit. Iā primū hebetes oculos huic malo dedit: eoq; nō in frō-
te aut ex aduerso cernere: sed i tēporibus. Ita excitatur: sed sapius auditu q̄ uisu.

De ichneumone. Ca. xxviii.

Habet deide iterneciū bellū cū ichneumone. Norū ē aīal hac gloria maxime i eadē natū
ægypto. Mergit se limo sapius: siccāq; sole. Mox ubi pluribus codē mō se coriis lorica
uit in dimicationem pergit. In ea caudā attollens ictus irritos auersus excipit: donec obliquo ca-
pite speculatur iuat in fauces. Nec hoc cōtētus aliud haud mitius debellat animal.

De crocodilo & hippopotamo. Ca. xxv.

Crocodilum habet nilus quadrupes malū: & terra pariter ac flumine iſestum. Vnū hoc ani-
mal terrestre lingue uia caret. Vnū supiore mobili maxilla imprimi morſu: alias terribile
pedināt in stipite se dentium serie. Magnitudine excedit plerq; duodeuiginti cubita. Parit oua
quāta anferes: ea q; extra eum locū trāſferens semp incubat: prædiuinationē quadā ad quē sūmo
auctu eo anno egressurus est nilus. Nec aliud aīal ex minori origine i maiore crescit magnitudi-
nem. Et unguibus hic armatus est cōtra omēs ictus cute inuicta. Dies in terra agit: noctes aqua
temporis utrūq; rōe. Hūc satūq; cibo piscium: & semp esculēto ore in littore sōno datū pua aīal
quæ trochilos ibi uocatur exauū in italia inuitat ad hiādum pabuli sui gratia os primū eius ad,
sulum repurgās: mox detēs & intus fauces quoq; ad hāc scabēdi dulcedinē q̄ maxime hantes.
In qua uoluptate sōno pressum cōspicatus ichneumon p eadē fauces ut tælū aliq̄uod imissū ero-
dit alium. Similis crocodilo: sed minor etiā ichneumone est in nilo natus i cinco: cōtra uenena
præcipuum anti dōtū. Irē ad inflāmāndā uiroq; uenerem. Veg in crocodilo maior erat pestis q̄
ut uno esset eius hoste natura cōrēta. Itaq; & delphini imeantes nilo quoq; dorſo tanq; ad hunc
usum cultellata inest penna abigētes eos prædā: ac uelut in suo tantū amne regnātes alioq; im-
pares uiribus ipsi astu intermūt. Callent. n. in hoc cuncta aīalia: scūtq; nō mō sua cōmodat uesq;
& hostium aduersa. Norūt sua tæla: norūt occasiones: ptesq; dissidētū i bellis. In uētre mollis
est: tenuisq; cutis crocodilo: ideo se ut territi i mergūt delphini: subeūtesq; aluū illā secāt spina.
Quin & gens hominum est huic beluæ aduersa in ipso nilo: & in iēriore habitās Tentyria ab in-
sula in qua habitat appellata. Mensura eorū pua: sed præſentia animi in hoc tātū uisū mira. Ter-
ribilis hæc cōtra fugaces beluæ est: fugax cōtra insequētes. Sed aduersū ire soli hi adit. Quin
etiā flumini innatāt. Dorſoq; eq̄tātium mō impositi hiantibus resupino capite ad morſū addita
in os clata dextra ac leua tenētes extrema eius utrinq; ut frenis in terrā agūt captiuos: ac uoce
etiā sola terroſis cogūt euomere recētia corpora ad sepulturam. Itaq; ei uni insulæ crocodili nō
adnatant. Olisatūq; eius generis hominum ut p̄ſylloq; serpētes fugāt. Hebetes oculos hoc aīal
dicitur habere in aqua: extra acerrimi uisus. Quattuorq; mēſes hyemis inedia semp trāsmittēte
in specu. Quidā hoc unū q̄ diu uiuat crescere arbitrāt. Viuit āt longo tēpore. Maior altitudine
in codē nilo belua hippopotamus editur. Vngulis binis quales bubus: dorſo eq; & iuba: & hin-
nitus: rostro refimo: cauda tortas: & dētibus aproq; aduncis: sed minus noxiis. Tergoris ad fura
galeasq; ipenetrabilis: præterq; si humore madeat. Depalcit̄ segetes: destinationē āte ut ferūt
determinatas i diē & ex agro ferētibus uestigiis ne quæ reuertēt i insidias cōparentur.

Qui primus romæ hippopotamum & crocodilos ostendit:

& medicinæ ab animalibus repertæ.

Ca. xxvi

Primus eum & qnq; crocodilos romæ ædilitatis suæ ludis. M. Scaurus tēporario eūripo
ostendit. Hippopotamus in quadā medēci parte etiā magister existit: aſſidua nāq; ſatu-
tate obesus exit in litus: recentes arūdinum cæſuras p̄ſpeculatur: atq; ubi acutissimū uidet ſtu-

pitē imiprēmens corpūs uenā quādam ī crure uulnerat: atq; ita profutuo sanguinis morbidum
alias corpus exonerat: & plagam limo rursus obducit.

Quæ aialia quas hærbas ostēderūt cerui: lacerti: hirūdines: testudines: mustella: ciconia:
ap: aguis: draco: pāthera: elephas: ursi: cerui: palūbes: colūbæ: grues: coruus. Ca. xxvii.

Simile quiddam & uolucris in eadē ægypto mōstrauit: quæ uocaf ibis: rostri aduncitate p
eam partē se perluens qua reddi cibos onera maxime salubre est. Nec hæc sola multis ani
malibus repta sunt usui futura & hoī. Dicamū hærbam extrahēdis sagittis cerui mōstrā
uere percussī eo tælo pastuq; eius hærbæ eiecto. Iidē percussī a phalāgio quod est aranei genus:
aut aliquo simili cācros edendo sibi medēt. Est & ad serpētū ictus præcipua: qua fe lacerti qui
tiens cū his cōseruere pugnā uulnerati resouent. Chelidonā uisū saluberrimā hirūdines mon
strauere uexatis pullos: oculis illa medētes. Testudo cunilæ quā bubulā uocāt pastu uires con
tra serpentes resouet. Mustella ruta in muriū uenatu cū iis dimicatione cōserta. Ciconia origa
no. Edera apri in morbis sibi medentur: & cancos tescendo maxime mari eiectos. Anguis hy
berno situ mēbrana corporis obducta fœniculi succo impedimētum illud exiit: nitidulq; uer
nat. Exiit autē a capite primū: nec celerius q̃ uno die ac nocte replicans: ut extra fiat mēbrana
quod fuerat intus. Idem hyberna latebra uisū obscurato marathro hærbæ sese affricās oculos in
ungit ac resouet. Si uero squamæ obtorpuere: spinis iuniperi fe scabit. Draco uernā nausē silue
stris lactuicæ succo refrigit. Panthēras per carnes fricas aconito uenātur iidē barbari. Occu
pet ilico fauces eam angor. Quare pardalianches id uenenū appellauere qdā. At fera cōtra hæc
incrementis hoīs sibi medetur: & alias tam auida eorū: ut a pastoribus ex industria in aliquo uase
suspēsa altius q̃ ut queat saltū cōtingere: iaculādo ea petendosq; defigis: & postremo expirare di
catur: alioq; uita citatissimē adeo lentæ: ut eiectis interaneis diu pugnet. Elephas cameleōte conco
lori frōde deuorato occurrit oleastro huic ueneno suo. Vrsi cū mandragoræ mala degustauere:
formicas lambūt. Ceruus hærbā cynare uenenatis pabulis resistit. Palūbes: graculæ: merulæ:
perdices lauri folio ænuum fastidium purgāt. Colūbæ: turturæ: & gallinacæ hærbæ quæ uocāt
belxine. Anates: anseres: cæteræq; aquaticæ hærbæ siderite. Grues & similes iunco palustri.
Coruus occiso cameleonte qui etiā uictori nocet lauro infestum uirus extinguit.

Prognostica animalium Ca. xxviii.

Milia præterea utpote q̃ plurimis aialibus eadem natura res: cæli quoq; obseruatione & uē
toros: & hybriū & tēpestatum præfagia aliis alia dederit: quod psequi imensū est: æque sci
licet q̃ reliquā cū singulis hoīum fortetate. Siquidē & picula præmonē: nō sibi nō extis
circa quod magna mortaliū portio hæret: sed alia quadā significatione: Ruinis iminentibus mu
sculi præmigrant. Aranei cū tælis primi cadūt. Auguria qdem artem periculis fecere. Apud ro
manos facerdotū collegiū uel maxime solēne est. In thracia locis rigētibus & uulpes aial alioq;
solerti auditu: amnes gelatos lactusq; non nisi ad pastus ituræ redituræq; transunt. Obseruatū
eam aure ad glaciem apposita cōiectare crassitudinem gelu.

Ciuitates & gentes a minutis animalibus deletæ. Ca. xxix.

Nec minus clara exiti documēta sūt etiā ex cōtēpnendis aialibus. M. Varro auctor est: a cu
niculis suffossū in hispania oppidū: a talpā ī thessalia: ab ranis ciuitatē in gallia pullā: ab lo
custis ī africa. Ex gyaro cycladū insula amyctios a muribus fugatos. In italia amyctas a serpētib
deletas. Citra cynamulgos æthiopus late deserta regio ē a scorpionibus & solipygis gēte sublata
& a scolopendris abactos orerietes auctor ē Theophrastus. Si ad illiqua feræ: gēna trāseam?

De hyena & crocuta & manticora & fibris & lutris. Ca. xxx.

Hyenis utranq; esse naturā: & alternis anis esse marem: alternis fœminā fieri. Parere sine
mare uulgus credit. Aristoteles negat. Collū & iuba cōtinuitate spinæ porrigit: flectiq;
nisi circūctū totius corporis nequit. Multa præterea mira tradit. Sed maxime sermonē huma
num inter pastos stabula assimulare: nomēq; alicuius adscire: quem euocatū foras laceret. Itē
uomitionem hoīs imitari ad sollicitādos canes: quos inuadat. Ab uno aiali sepulchra erui inq̃si
tione corpō. Fœminam raro capi. Oculis mille esse uarietates: oculosq; mutationes. Præterea
umbræ eius cōtactū canes obmutescere. Et qbūdā magicis artibus omē aial quod ter lustrate
rit in uestigio hæreret. Huius generis coitu læna æthiopica parit crocutā: similiter uoces imi
tātem hoīum pecorūq;. Acies ei ppetua in utraq; parte oris: nullis gingiuis dente cōtinuus: qui
ne cōtrario occurssu hebetet: caplax: nō includitur. Homīum sermones imitari & mātioram in
æthiopia auctor est Iuba. Hyenæ plurimæ gignūtur in africa: quæ & asinos siluestriū multitu
dinem fundit. Mares ī eo genere singulis fœminas gregibus imperitat. Timēt libidinis æmu
los: & ideo grauidas custodiūt. Morsuq; natos mares castrāt. Cōtra grauidæ latebras petūt: &
parere furto cupiūt: gaudētq; copia libidinis. Eadē partes sibi ipsi pōdici amputāt fibri: pericu
lo urgentes: ob hoc fe peti gnari. Castoreū id uocāt medici. Alias aial horrendi morsus: Arboref
iuxta flumina: ut ferro cædit. Hoīs pte cōprehēsa nō ante q̃ fracta concrepuerit ossa morsu re

foluit. Cauda pisciū iis: cætera spēs lutræ. Vtrūq; aquaticū. Vtrūq; mollior pluma pilus.

De ranis & vitulis marinis & stellionibus. Ca. xxxi.

Ranas quoq; rubetæ quæ & in terra & in humore è vita: plurimis refertæ medicamentis deponere ea quotidie ac resumere a pastu dicūt: venena tantū sibi referuēt. Similis & vitulo marino uictus in mari ac terra. Simile fibro & ingenū. Euomit fel suū ad multa medicamēta utile. Itē coagulum ad comitiales morbos. Ob ea se peti prudēs. Theophrastus auctor est: angues eo mō & stelliones senectutem exuere: eāq; protinus deuorare: præcipientes comitiali morbo remedia. Eisdem pestiferos ferūt in græcia: inuictos esse in sicilia.

De ceruis. Ca. xxxii.

Ceruis quoq; est sua malignitas quāq; placidissimo aialium: urgēti ut canū ultro cōfugit ad hoīem. Et in pariēdo semitas minus cauēt: humanis uestigis tritas: q̄ quæ secretæ ac feris opportunæ. Cōceptus eaq; post arcturi sydus. Octonis mēsis ferūt partus: & interdum geminos. A cōceptu sepant se. At mares relicti rabie libidinis fauiunt. Fodiūt scrobes. Tūc rostra eorū nigrescūt: donec aliqui abluāt hymbres. Fœminæ aut ante partū purgāt hærba quadā quæ sefelis dicitur: faciliore ita utētes utero. A partu duas habēt hærbas quæ aros & sefelis appellatur. Pastæ redeūt ad fœtum. Illos imbui lactis primo nolūt succo quacūq; de eā. Editos pueri exercent cursu: & fugam meditari docent. Ad prærupta ducūt: saltūq; demonstrāt. Iam mares soluti desiderio libidinis auide perūt pabula. Vbi se præpingues sēlere latebras quærūt: fatentes incōmodū pondus: & alias semper in fuga acquiescūt: statēq; respiciūt. Cū ppe uerū est: rursum suæ præsidia repetentes. Hoc sit intestini dolore tā infirmis ut ictu leui reparet intus. Fastigium aut latratu canum auditō aura semper secūda: ut uestigia cū ipsis abeāt. Mulcēt fistula pastoralis & cantu. Cū erexere aures: acerrimi auditus: cū remiscere surdi. Cæteræ aial simplex: & oīm rerū miraculo stupēs in tantū ut equo aut bucula accedēte. pprius hominē iuxta veniēt nō cernant: aut si cernūt: arcū ipsū sagittasq; mirētur. Maria tranāt gregati nātes porrecto ordine: & capita imponētes præcedētium clunibus: uicibusq; ad terga redeūtes. Hoc maxime notatur a sicilia cyprum transicientibus. Nec uidēt terras sed i odore eaq; natāt. Cornua mares habēt: solūq; aialium omnibus ānis statuto ueris tēpore amittūt. Ideo sub ipsa die q̄ maxime inuia petūt. Latēt amissis uelut inermes. Sed & ipsi bono suo inuidēs. Dextrum cornu negāt inuenire: ceu medicamētū aliquo præditum. Idq; mirabilius fatendū est: cum & in uiuariis mutēt omnibus annis. Defodi ab iis putāt. Accessit aut utriusq; odore serpētes fugāt: & comitiales morbi deprēhendūt. Indicia quoq; ætatis in illis gerūt singulis ānis adiciētibus ramos usq; ad sexennes. Ab eo tēpore similia reuiscunt. Nec potest ætas discerni. Sed dētibus senectā declarāt. Aut enim paucos aut nullos habēt: nec in cornibus imis ramos: aliqñ ante frōtē prominere solitos iunioribus. Nō decidunt castris: nec nascūtur. Erumpūt aut renascētibus tuberibus prius moridæ cutis filia. Eadem teneris increscūt ferulis arundineas i paniculas molli plumata lanugine. Quādiu carēt iis noctibus pcedūt ad pabula. Increscētia solis uapore durāt: ad aiborem subinde experitēs. Vbi placuerit robur: in aperta pcedūt. Capti iam sunt edera i cornibus uiridante ex attritu arborū: ut i aliquo ligno teneris dum experitū innatā. Fiunt aliquādo ex cādido colore qualem fuisse tradit Q. Sertorii ceruā: quā esse satidicā hispaniæ gētio? persuaserat. Et iis est cum serpēte pugna. Inuestigāt cavernas: nariumq; spiritu extrahuntur renitētes. Ideo singulare abigēdis serpētibus odor adusto cornu ceruino. Cōtra morsus uero præcipuum remedium ex coagulo hinnuli i utero occisi. Vita ceruis in cōfesso lōga: post cētum ānos aliquis capitis cum torq̄bus aureis: quos Alexāder magnus addiderat: ad opertis iam cute i magna obesitate. Febrium morbos nō sentit hoc aial. Quin & medetur huic timori. Quādam nos principes fœminas scimus omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas: i longo æuo caritūse febribus. Quod ita demum existimant ratum si uulnere uno interierit.

De tragelapho: & chameleōte: & reliqs colorē mutātibus. Ca. xxxiii.

Et eadem specie barba tātum & armoz uillo distās: quē tragelaphō uocāt: nō alibi q̄ iuxta phasin amnem nascens. Ceruus africa propemodum sola nō gignit. At chameleōtem & ipsa quāq; fræquentiorem india. Figura & magnitudo erat lacerti: nisi crura essent recta & excelsiora. Latera utrū iunguntur ut piscibus & spina simili mō. Eminent rostrum ut i paruo sit: haud ab simile sullo. Cauda prælōga in tenuitatē definēs: & implicans se uiperinis orbibus. Vngues adunci. Motus tardior ut testudini. Corpus aspes: ut crocodilo. Oculi in recessu cauo: tenui discrimine prægrādes: & corpori cōcolores. Nūq; eos operiri: nec pupillæ motus: sed totius oculi uerteratione circūspicit. Ipse celsus hiāt semper ore. Solus aialium nec cibo nec potu semper alitur: nec alio q̄ aeris alimēto. Circa caprificos ferus: innoxius aliqñ. Et coloris natura mirabilior. Mutat nāq; eum subinde & oculis & cauda & toto corpore. Redditq; semper quēcūq; p̄xime attingit: præter rubrum cādiumq;. Defuncto pallor est. Caro i capite & maxillis & ad cōmissuram caudæ admodum exigua. Nec alicubi toto corpore. Sangvis in corde & circa oculos tātum.

Viscera sine splene. Hybernus mensibus latet ut lacerta.

De tarando & lycæone & thoe. Ca. xxxiiii.

Tarata colores scytharū tarāduſ: nec aliud ex iis quæ pilo uestiunt: nisi in indis lycæd: cui inbata traditur ceruix. Nā thoes lupos id genus est pcerius lōgitudine: breuitate et cruſ: dissimile: uelox saltu. Venatu uiuēs. Innocuū hoi. Habitū non colorem mutat. Per hyemes hirtis: æstate nudi. Tarando magnitudine quæ boui est. Caput maius ceruino: nec abssimile: Cornua ramosa: ūgula bifida: uillus magnitudie urſos. Sed cū libuit sui coloris esse: asino similis ē. Tergo rī tāta duritia: ut thoraces ex eo faciāt. Colorē oīm arbor: frutici flos: locosq; rēdit metuēs q b' latet. Ideoq; raro capiē. Miſ: esset habitū corpore tā multiplicē dari mirabilis & uillo.

De hyſtrice. Ca. xxxv.

Hyſtrices generat india & africa spina cōtēctas: ac erinaceos genere: sed hyſtrici lōgioreſ aculei: & cū intēdit cutem miſsiles. Ora urgētium figit cantu: & paulo lōgius iaculat. Hybernus autem se mensibus cōdit. Quæ natura multis & ante omia urſis.

De urſis & fœtibus eorū. Ca. xxxvi.

Eorū coitus hyemis initio: nec uulgarī quadrupedū more: sed ambobus cubantibus cōpſe: xilq;. Deinde secessus in specus sepatim: in qbus pariūt tricesimo die: ac plurimū qnos. Hi sunt cādidā iſormiſq; caro: paulo muribus maior: sine oculis: sine pilo. Vngues tātum pminēt. Hāc lambēdo paulatim figurāt. Nec qc q; rariuſ hoies q; parientem uidere urſam. Ideo mares quadragenis diebus latēt. Fœminæ uicenis mēſibus. Specus si nō habuere ramos: fruticūq; cōgerie ædificāt impenetrabilibus hymnibus molliq; frōde cōſtratos. Primis diebus bisseptiml tā graui ſōno premūt: ut ne uulneribus qdem excitari queāt. Tūc miſsimodū uerno pingue ſcunt. Illi sūt adipēs medicaminibus apti: cōtraq; deſtiniū capilli tenaces. Ab iis diebus reſidūt: ac prius pedum ſuctu uiuūt. Fœtus rigentes apprimēdo pēctori ſouēt: nō alio incubitu q; oua uolucres. Miſ: dictū credit Theophrastus per id tempus cōctas quoq; urſos: carnes si aſſerueē inſcreſcere. Cibi tūc nulla argumēta: nec niſi humoris minimū in aluo inueniri. Sanguinis exiguas circa corda tantū guttas: reliquo corpori nihil inesse. Procedūt uere: sed mares præpigues. Cuius rei cauſa nō prompta est. Quippe nec ſōno qdē ſaginatiſ præter quattuordecī dies ut diximus. Exeūtes hærba quādam aron noīe laxādīs intestinis alioq; cōcretis denorat: circaq; ſulcu dentium prædomātes ora. Oculi eorū hebetāt crebro. Quæ maxie fauos cā expērit: ut conuulneratū ab apibus os leuet ſanguine grauedinem illā. Inualidiſſimū urſo caput: quod leoni fortiſſimū. Ideo urgētē ut præcipituri ſe ex aliqua rupe manibus eo operto iaciūt: ac ſape i haſ rena colaphis inſiſtis exanimāt. Cerebro ueneficiū eſſe hiſpaniæ credūt: occuloſq; in ſpectacu, liſ capita cremāte teſtato quoniā potum in urſinā rabiem agat. Ingreduūt & bipedes. Arborem auerſi diripiūt. Tauros ex ore cornibuſq; eorū pedibus oibus ſuſpēſi pōdere fatigāt. Nec alteri aſialium i maleſicia ſultitia ſollertior. Annalibus notatū ē M. Piſone M. Meſſala conf. ad xliii. Kaleñ. octob. Domitiū Aenobarbū ædilē curulē urſos numidicos c. & totidē uenatores æthio pas in cyro dediſſe. Miror adiectum numidicos fuiſſe: cū in africa urſos nō gigni cōſtet.

De muribus ponticis & alpinis & herinaceis. Ca. xxxvii.

Condūtur hyeme & pōrici mures dūtatax albi. Quorū palatum i guſtu ſagaciſſimum auſtores quo nā mō intellexerint miror. Cōdunē & alpini: quibuſ magnitudo media eſt. Sed hi pabulo ante in ſpecus cōuecto: cum qdam narrēt alternos marem ac fœminā ſupra ſe complexo ſalce hærbaſ ſupinos cauda moridius apprehenſa inticē detrahēre ad ſpecum. Ideoq; illo tēpo re detrito eſſe dorſo. Sūt hiſ ptes & in ægypto. Similiter reſidēt in cluneſ: & in binis pedibus gra diuntur: prioribuſq; ut manibus utūt. Præparāt hyemī & herinacē cibos: ac uolutati ſupra iactācia poma affixa ſpinis unum nō amplius tenētes ore portant in cauas arbores. ſidē mutatio nem aglonis in auſtrum cōdentes ſe in cubile præſagunt. Vbi uero ſenſere uenatē contracto ore pedibuſq; ac pre omī inferiore qua rarā & inoquam habēt laugine cōuoluūt in formā piſ: læ: ne quid cōprehendi poſſit præter aculeos. In deſperatione uero urinā ex ſe reddūt tabificā tergori ſuo ſpinisq; noxiā: ppter hoc ſe capi gnari. Quā ob rē exinanita prius urina uenari ars eſt. Et tum præcipua dos tergoris. Alias corrupta fragilis putribus ſpinis atq; deciduis: etiā ſi uiuat ſubtractus fuga. Ob id nō niſi i nouiſſima ſpe maleſicio illo pfundi. Quippe & ipſi odore inſitum ueneficiū ita parcentes ſibi: terminumq; ſupremū operientes: ut ſerme ante captiuitas occupet. Calidæ poſtea aquæ aſpſu reſoluitur piſ: apprehēſuſq; pede altero e poſterioribus ſi ſpendio ac fame necatur. Aliter nō eſt occidere & tergori pcre. Ipſi aīal nō uerētur pleriq; diſcere uitæ hoīum ſupacuū eſſe. Si nō ſint illi aculei: fruſtra uelleſ: mollicies in pecude mortali bus data. Hac cute expoliuntur ueſtes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolium innenit. De nulla re crebrioribus ſenatuſcoſulatuſ nulloq; non pſcipie adito querimoniis. puintialibus. Vri na e duobus aliis animalibus ratione mira eſt.

De leontophono: lynce: melibus: & ſciuris. Ca. xxxviii.

1
Eontophonon accepimus uocari paruum: nec aliubi nascēs q̄ ubi leo gignitur. Quo gu-
stato tanta illa uis est ut cæteris quadrupedū imperitans ilico expiret. Ergo corpus eius
adustū aspergunt aliis carnibus polētæ mō isidiātes feræ: nec atq; etiā cinere tam cōtraria ē pe-
stis. Haud immerito igit odit leo: uisūq; frangit: & circa morsum exaiat. Ille cōtra urinam spgit
prudēs: hanc quoq; leoni extialē. Lynceum humor ita redditus ubi gignitur glaciæ: arefcit ue
in gēmas carbunculis similes: & igneo colore fulgentes: lyncurium uocatas: atq; ob id lucino a
plerisq; ita generari p̄dito. Nouere hoc sciūtq; lynces: & inuidētes urinam terra operiūt: eoq;
celerius solidat. Illa alia solertia in metu melibus: sufflata cute distentæ ictus hoium & morsus
canum arcēt. Præuidēt tempestatē & scyuri: obturatisq; qua spiraturus est uentus cauernis: ex
alia parte aperiūt fores decretos. Ipsis uillofior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes aliis
prouisum pabulum aliis pro cibo somnus.

(De uipera cocleis & lacertis: Ca. xxxix.

1
E
Rpentium uipa sola terra dicitur cōdi. Cæteræ arborū aut saxorū cauis. Et alias uel annua
fame durāt algore mō dempro. Omia secessus tēpore ueneno orba dormiūt. Simili mō & co-
cleæ. Illæ quidē iteg: & æstatibus adherētes maxime saxis: ut etiā iniuria resupinatæ auulsiæq;
nō tamē exeāt. In balenibus uero insulis cauiticæ appellatæ non preput e cauis terræ: neq;
hæriba uiuūt: sed uat mō inter se coherent. Est & aliud genus minus uulgarē. Adhærent oper-
culo euulsi testæ se opientes: obrutæ terra semp. Hæ & circa maritimas tātum alpes quondā
effossæ cœpere iam erui & in ueliterno. Omim tamē laudatissimæ in aſtypalea insula. Lacertæ
inimicissimū genus cocleis. Negantur semestrem uitā excedere. Lacerti arabicæ cubitales. In in-
dia uero in mīa mōte xxiii. in lōgitudine pedum: colore fului aut punicei aut cerulei.

(De canibus. Ca. xl.

1
E
X iis quoq; animalibus quæ nobiscū degūt multa sūt cognitu digna. Fidelissimi ante om̄s
homini canes atq; equi. Et pugnasē aduersus latrones canē p̄ domino accepimus cōfec-
tumq; plagis a corpore nō recessisse: uolucres & feras abigētē. Ab alio in epiro agnitū in con-
uētū p̄cussorem domini laniatūq; & latratu adactū: ut cogere fateri scelus. Garamātum re-
gem canes ducēt ab exilio reducere p̄cliatēs cōtra resistētes. Propter bella colophonii itēq;
castabaleis cohortēs canū habuere. Eæ primā dimicabāt in acie nūq; detrectatē. Hæc erāt
fidissima auxilia: nec st̄pēdiōq; indigna. Canes defēdere cimbro cælis dominis eoq; plaustris i-
positis. Canis lasone Lycio intersecto cibū cape noluit inediaq; cōlūptus est. Is cui uero nomē
hyrcani reddidit Durides accēlo regis Lysimachi rogo iniecit se flāmā. Similiterq; Hieroni re-
gis. Memorat & Pyrrhum Gelonis tyrāni canē Philistus. Memorat & Nicomedis bithyniæ
regis uxore eius Cōsyngē laceratā p̄pter lasciuioiem cum marito locum. Apud nos Volcatium
nobilem q̄ Ceseium ius ciuile docuit asturcone & suburbano redeuntē cum aduersauisset canis a
crassatore defēdit. Itē Celium senatorē ægrum placētā ab armatis oppressum. Nec prius ille
uulneratus est q̄ cane interēpto. Sed sup̄ omia in nostro æuo actis populi ro. testatur Appio
Iunio & P. Sillio cōf. cū adiuuere tēf ex cā Neronis Grāmatici filiū T. Sabinū & seruicia eius:
unus ex iis canem nec a carcere abigi potuisse: nec a corpore recessisse: abiecto in gradibus ge-
monis mœstos edentē ululatus magna populi ro. corona circūstātē: ex qua cū qdā ei cibū obia-
cisset: ad os defuncti tulisse. Innatauit idē in tyberim caduere abiecto sustētare conatus: cōfusa
multitudine ad spectādā animalis fidem. Soli dominū nouere. Et ignotum quoq; si repēte ue-
niat intelligunt. Soli nomina sua: soli uocem domesticā agnoscūt. Itinera q̄ uis lōga meminere.
Nec ulli præter hominē memoria maior. Impetus eoq; & sæuitia mitigatur ab homine cōsiden-
te humi. Plurima alia in his quotidie uita inuenit. Sed in uenatu solertia & sagacitas præcipua ē
Scrutatur uestigia atq; p̄sequitur. Comitantē ad ferā inq̄sitorem loro retrahens: q̄ uis aquam
transiliens se occultasset: quā significans demōstratio est cauda primū: deinde rostro. Ergo etiā
senecta festos caecorūq; ac debiles sinu ferūt: uentos & odorē captantes: p̄dentēq; rostro cubi-
lia. E rigribus eos indi uolūt concipi. Et ob id in filius coitus tēpore allicant fœminas. Primo
& secundo fœtu nimis feroces putant gigni: tertio demū educant. Hoc idē & lupis galli: quoq;
greges suum q̄q; ductorem & canibus & ducem habent. Illum in uenatu comitatur: illi parēt.
Nāq; inter se exercent etiam magisteria. Certū est iuxta nilum annem currentem lambere: ne
crocodiloz audiat occisiōem præbeat. Indiā petenti Alexandro magno rex albaniz dono de-
derat iustitæ magnitudinis unū: cuius specie delectatus iussit urfos mox apros & deinde damas
emitti cōtēptu immobili iacente. Eaq; segnicie tantī corporis offensu imperator generosi sp̄ri-
tus eum interimi iussit. Nutrauit hoc fama regi. Itaq; alterg mittens addidit mādāta: ne in p̄uis
experiri uellet: sed in leone elephēto ue. Duos sibi fuisse. Hoc interēpto præterea nullū fore:
Nec distulit Alexander: leonemq; fractū protinus uidit. Postea elephātum iussit iduci haud alio
magis spectaculo lætatus. Horrentibus q̄ppe per totū corpus uillis ingenti primū latratu into-
nuir. Mox in ceruicem assultans cōtracq; beluam exurgens hinc & illinc artificii dimicationē: qua

maxime opus esset infestās atq; euitans: donec assidua rotatū uertigine afflixit: ad casū eius tel-
lure cōcussa. Cānū generibus annui partus. Iuxta ad pariedū ānuā ætas. Gerūt in utero sexage-
nie diebus. Gignūt cæcos: & quo largiore alūt lacte: eo tardiorē uisū accipiūt. Nō tamē unq;
ultra uicesimūprimū diem: nec ante septimū. Quidā tradūt si unus gignatur nono die cernere: si
geminī decimo. Idemq; in singulos adici: totidemq; esse tarditatis ad lucem dies. Et ab ea quæ
fœmina sit ex primipara genita citius cerni. Optimus in fœtu q̄ nouissimus cernere incipit: aut
quem primum fert in cubile fœta. Rabies canum syrio ardente hominī pestifera ut diximus: ita
mortis lœtalis aquæ metus. Quappter obuiam itur p̄ xxx. eol dies gallinaceo maxie fimo mix-
to canum cibis: aut si præuenerit morbus uerato.

Ad canis rabidi morsum. Ca. xli.

AD morsum uero unicū remedium oraculo quodam nup̄ repertum. Radix siluestris rosæ
quæ cynorhoda appellatur: Columella auctor est si quadagesimo die q̄ sit natus castre
morū cauda: sūmusq; eius articulus auferatur: sequēti nervo exēpto: nec caudā crescere: nec ca-
nes rabidos fieri. Canē locūtū ī pdigius quod eqdē ānotaueri accepimus: & serpentē latrasse cū
pulsus ē regno Targuis.

De natura equorū. Ca. xlii.

Edem Alexandro & equi magna raritas cōrigit. Bucephalan etiam uocariūt: siue ab aspectu
toruo: siue ab insigni taurini capitis armo ipressi. Sexdecī talēris ferūt ex Philonico phar-
sali grege emptū etiā tū puero capto ei⁹ decore. Nemirē hic aliū q̄ Alexandrū regio istra-
tus ornatu recepit ī sedē: alios passī reiciēs. Idem in prœliis memoratæ ciuitadē phibet opæ.
Thebasq; opugnatione uulneratus in aliū trāsire Alexandrū nō passus: Multa præterea ei⁹ dē
mōi. Propter quæ rex defūcto ei duxit exeqas. Urbem tumulto circūdedit noīe eius. Nec Cæsa-
ris dictatoris quēq; aliū recepisse dorso equus tradit. Idēq; hoīs similes pedes priores habuisse.
Hac effigie locatus āte Veneris genitricis ædem. Fecit & Diuus Augustus equo tumulum. De
quo Germanici Cæsaris carmē est. Agrigenti cōpluriū equorū tumuli pyramides habēt. Equū
adamatū a Semiramide usq; ad coitū iuba auctor est. Scythas quidē equitatus & equorū gloriā
strepuunt. Oculis deniq; iporū: regulo ex prouocatione dimicātē hostē cum uictor ad spoliandū
uenisset ab equo eius ictibus morūq; cōfectum. Aliū detractō oculorū opimēto & cognito cum
matre coitū perisse prærupta atq; exanimatum. Equā eadē ex cā in reatino agro laceratūq; pari-
ter aurigam inuenimus. Nāq; & cognationū intellectus in iis est. Itaq; in grege prioris anni so-
rore libentius etiā q̄ matre equa comitat. Docilitas tanta est ut uniuersus lybariani exercitus
equitatus ad lyphonias cātum saltatiōe quadā moveri solitus inueniāt. Idem prælagiūt pugnā
& amissos lugent dominos: lachrymasq; interdum desiderio fundūt. Interfecto Nicomede rege
equus eius inedia uitam finiuit. Philarchus refert Centaretriū & galatis in prœlio oculo Antio-
cho potitū equo eius cōcensidisse ouātem. At illū indignatione accessū domitis frenis ne regi pos-
set præcipitem in abrupta isse: exanimatūq; una. Philistus a Dionysio relicū in cœno hærentē
ut sese euellisset: secutū uestigia domini examine apum iubæ ihærente. Eoq; ostento tyrānidē
a Dionysio occupatam. Ingenia eorū inenarrabilia iaculātes obsequio expeririūt. difficiles conatus
corpore ipso: nixuq; inuitatū. Iam tæla humi collecta equiti porrigūt. Nā in cyro ad currus
ret hoīum artes ab equis uinci: pacto legitimo cursu ad merā steteret. Maius augurū circa pri-
scos plebeis cyrcēsis excussio auriga: ita ut si staret in capitolium cucurrisset equos: sedēq; ter-
lustrasse. Maximū uero eodē puenisse a uehiis cum palma & coronā effluso Ratumena: q̄ ibi vice-
rat. Vnde postea nomē portæ est. Sarmatæ lōginqua itinera ad tūri inedia pridie præparāt eos
exiguū tantum potum impartietes: atq; ita per cētena milia & quinquagita cōtinuo cursu eun-
tibus isidet. Viunt ānis quēdā quiquagenis. Fœminæ minore spatio: Eadē quiquēnio finē cre-
scēdi capiunt. Mares āno addito. Forma equorū quales maxime legi oporteat. Pulcherrime qui
dē Virgilio uate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri cōdito: & fere
inter omēs cōstare uideo. Diuersa āt cyro rō quærit. Itaq; cū bimi in alio subigāt ipso: nō āte
equi quēnes ibi certamē accipiunt. Partū in eo genēs undenis mēsis ferūt: duodecimo gignūt.
Coitus uerno equinoctio bimo utrinq; uulgaris. Sed a trimatu firmior partus. Generat mas ad
ānos trigittates. Vtpote cum a cyro post uicesimū ānum mittāt ad sobolē repandam. Et ad
quadragita durasse tradunt: adiutum mō ī attollēda priore parte corporis. Sed ad generandum
paucis alium minor fertilitas. Qua de cā per interualla admissuræ dātur: nec tamē quidecī mi-
tus ei⁹ dē āni ualet tolerare. Equaq; libido extinguitur iuba rōsa. Gignunt ānis omibus ad qua-
dragesimū. Vi xisse equum septuagitaquiq; ānis pditur. In hoc genere grauida stās parit: præ-
terq; cæteras fœtum diligit. Et sane equis amoris inasit ueneficium hippomones appellatum in
frōte: carice magnitudine: colore nigro. Quod statim edito partu deuorat fœta: aut partum ad

ubera nō admittit si quis praeceptum habeat. Olfatu i rabiē id gentis agiē. Amiffa parēre i grege armēti reliquae foetæ educat orbū. Terrā attingere ore triduo. p̄ximo q̄ sit genituf negat poffe. Quo q̄is acrior: in bibēdo p̄fūdus nares mergit. Scythæ p̄ bella fecerunt uti malunt: quoniā urina curfū nō impedito reddat. Cōstat in Iulitania circa ulyxipponē oppidū & tagū amnem equas fauonio flāte obuertas animalē cōcipere spiritum: idq̄ partum fieri & gigni p̄necitū simum ita sed triēnium quāz nō excedere. In eadē hispania gallega gena & asturia est equini generis. Hi sunt quos theldones uocamus. Minori forma appellatos asturcones gignūt. Quibus nō uulgaris i cursu gradus: sed mollis alterno crug: explicatu glomeratio. Vñ eqs soluti carpe i cursu tradit arte. Equo fer q̄ boi morbi praterq̄ uesicæ cōuersio: sicut oibus i gñre ueterino.

De asinis. Ca. xliii.

Asinum quadringētis nūmis emptum. Q. Alfo senatori auctor est M. Varro: haud scio an oioim precio aialū uictio: opera sine dubio geruli mirifica arādo quoq̄. Sed mularū maximū pro generatione patria etiā spectatur in iis arcadibus in achaia. In italia reatinis. Ipsū animal frigoris maxime impatiēs: ideo nō generatur in pōto: ne in equinoctio uerno ut cætera pecua admittitur: sed solstitio. Mares in remissione opis deteriores. Partus a. xxx. mēse occisimus: sed a trimatu legitimus. Totidē quot equæ & eisdē mēsis & simili mō. Sed incōtinēs uterus uirnam genitale reddit: ni cogatur in cursū uerberibus a coitu. Raro geminos parit. Paritura luce fugit: & tenebras quærit: ne cōspiciatur ab hoie. Gignit tota uitas: quæ est ei ad. xxx. ānū. Partus caritas sūmāte aquaz: rediū magis. Per ignes ad foetus rediūt. Eæ item si riuus minimus i terlit: horrēt ita ut pedes oio caueāt tingere. Nec nisi assuetos potāt fōtes: qui sūt i pecuariis. Atq̄ ita ut sicco tramite ad potum eāt. Nec pōres trāseāt per raritatem plātag: trālucētibus fluitis. Mixq̄ dictū sūt: & si imutē aqua: ut bibāt: cogēdæ exonerādæ uē sūt. Nec nisi spatiose incubant alias atteruntur. Varia nāque sōnio uisa concipiunt ictu pedum crebro: q̄ nisi per inane emicuit repulsū duriōris mareriz clauditatē ilico afiēt. Quæstus ex iis opima prædia exuperat. Notū est in celtiberia singulas quadragenis milibus numos emi. Ad mularū maxime partus anniū referre in his & palpebrarū pilos aiūt. Quāuis .n. unicolor toto reliquo corpore: toridem tamē colores quot ibi fuere reddit. Pullos eaz epulari Mœcenas instituit: multum eo. tēpore prælatos onagris. Post eū interit auctoritas saporis. Sed a fino moriētē uiso celerrime id genus deficit.

De mulis. Ca. xliiii.

Ex alino & equa mulus gignitur mēse xlii. Animal uiribus in labore eximium. Ad tales partus equas neq̄ quadrimis minores: neq̄ decēnibus maiores legūt: arceriq̄ utreq̄ genū altero narrāt: nisi insātia eius generis quod ineāt lacte hausto. Quā ppter subreptū statū pullis in tenebris equaz: uberi asinaz: ue aculeos admouēt. Gignitur aut mular ex equo & asina: sed effrenis & tarditatis idomitæ. Lēta omia esse uetulis. Cōceptū ex equo secutus asini coitus abortu perimit. Nō itē ex asino equi. Fœminas a partu optime vii. die ipleri obseruatum est: mares fatigatos melius iplere. Quæ nō prius q̄ dētes quos pullinos appellāt iaciat cōceperit: sterilis intelligitur. Et quæ non primo initu generare cōceperit. Equo & asina genitos mares hi: nulos ātqui uocabāt: cōtraz: mulos: quos asini & equæ generarent. Obseruatum e duobus diuersis generibus nata tertiū generis fieri: & neutri parentū esse similia. Eaz ipsa quæ ita nata sūt nō gignere in omni animalū genere: idcirco mulas nō parere. Est in ānalibus nostris peperisse sæpe: uēq̄. p̄digii loco habitū. Theophrastus uulgo parere in cappadocia tradit. Sed esse id aial ibi sui generis. Mularū calcitratus inhibet uini crebriore potu. In pluriū græcos: est monumētis cū equa multi coitu natum quē uocauerūt hinū id est paruū mulū. Generatū ex equa & onagris manifestatis mular uelocē in cursu: duricia eximia pedū. uēq̄ rugoso corpore: idomito animo: sed generoso. Onagro ex asina genitus oēs atecellit. Onagri in phrygia & lycaonia præcipui. Pullis eoz: ceu præstātibus sapore africa gloriatur: quos lalifiones appellāt. Mulum lxxx. ānis uixisse at henensium monumentis apparet. Eo gausi cum templum in arte facerent: quod dēre lictus senecta cadētia iumēta comitatu uisuz: exhortatē decretū fecere: quo cauere nē frumētā rii negociatois ab icerniculis eū arcerēt.

De bubus. Ca. xlv.

Bubus indicis camelos: altitudo traditur: cornua i latitudine quattuor pedū. In nostro orbe epirocticis laus magna a Pyrrhi (ut ferūt) iā in regis cura. Id cōsecutus ē nō ante quadrimatū ad partus uocādos. Prægrādes itaq̄ fuere: hodieq̄ reliq̄ stirpiū durāt. At nūc aniculæ ad foecūditatē poscūt. Tolerātius tamē bimæ. Tauri generationē quadrimi iplent: & singulis denæ eodē āno tradit. Si aut post coitum in dextrā partem abeat tauri: generatos mares esse: si in leuā fœminas. Cōceptio uno initu pagitur: quod si forte perrauit. xx. post die marem fœmina repetit. Pariunt mēse x. qcquid ante genitū inutile est. Sūt auctores ipsa cōplente x. mēse duos parere: nunc raro generos. Coitus a delphini exortu ad pridie nonas ianuarii diebus xxx. aliquibus & autūno: gentibus qdem quæ lacte uiuunt ita foetus dispensatibus: ut omi tempore āni super sit id alimentum. Tauri nō sapius q̄ bis die ineunt. Boues aialium folli & re,

tro ambulantes pascuntur. Apud garamatas quidē haud aliter. Vita fœminis. xv. ānis lōgissima. Maribus. xx. Robur in q̄matu. Lauatione calidæ aquæ traditur pinguescere: & si q̄s incisa cute spiritum in uiscera harundine adigat. Nō degeneres existimari etiā minus laudato aspectu: spiritum lactis alpinis: q̄bus minimum corporis plurimum laboris capite nō ceruice iunctis. Syriacis nō sunt palearia: sed gibber in dorso. Carici quoq̄ in parte. Asiæ fœdi uisu tubere super armos a ceruicibus eminere: laxatis cornibus excellentes in opere narratur. Cæteri nigri coloris candidi ue ad laborem dānantur. Tauris minora q̄ bubus cornua tenuioraq̄. Domitura botum in trimatu postea fera ante præmatura: Optime cū domito iuuenis imbutur. Socii enī laboris agriq̄ culturæ habemus. Hoc aīal tantæ apud priores curæ: ut sit inter exēpla dānatus a populo ro. die dicta: qui cōcubino procaci rure omāfū edisse se negāti occiderit bouem: actusq̄ in exilium tanq̄ colono suo interempto. Tauris. in aspectu generalitas torua frōte: auribus festolis: cornibus in p̄inctu dimicationē poscētibus. Sed tota cōminatio prioribus i pedibus stat: ira gliscēte alteros replicās: spargensq̄ i altū harenā: & solus aīalū eo stimulo ardescens. Vidi mus ex imperio dimicantes: & ideo se demōstratos rotari cornibus cadētes excipi: iteq̄ resurgence: mō iacētes ex humo tolli: bigasq̄ etiā curru citato uelut aurigas insistere. Thebaisq̄ gētis inuētum est equo iuxta quadrupedate cornu intorta ceruice tauros necare. Primus id spectaculum dedit romæ Cæsar dictator. Hinc uictimæ optimæ & laetissima deoq̄ placatio. Huic tū animali oīum q̄bus p̄erior cauda nō statim nato cōsumata: ut cæteris mēluræ crescit uni do nec ad uestigia ima perueniat. Quā ob rē uictimæ probatio i uitulo ut articulū suffraginis contingat: breuiore nō litant. Hoc quoq̄ notatū: uitulos ad aras humeris hoīs allatos nō fere litare: sicut nec claudicāte m: nec aliena hostia deos placari: nec trahente se ab aris. Est frequēs i p̄ dignis p̄ncip̄s bouem locutum. Quo nuntiatio senatū sub duo haberi solitū.

De api boue. Ca. xlvī.

BOs in ægypto etiā numinis uice colitur. Apim uocat. Insigne ei in dextro latere candicans macula cornibus lunæ crescere incipiētis. Nodus sub lingua: quē cātās appellant. Nō est fas eum certos uitæ excedere ānos: mēlūq̄ in sacerdotū fōte enecāt quælituri luctu alium: quē subfūtūat: donec inueniāt m̄erent. Deralis etiā capitibus: nec tamē usq̄ diu quærūt. Inuētus deducitur a sacerdotibus mēphim. Sūt delubra ei gemina: quæ uocat thalamos auguria populorū. Alteq̄ intrasse lētū est: in altero dira portendit. Respōla priuatis dat: e manu cōsulē tium cibum capiēdo. Germanici Cæsarīs manū auerfatus est haud multo post extinctū. Cætero secretius cū se prorupit in cœtus incedit: sūmoto strepitu lictorū: grexq̄ puerorū comitatur carmē honorī eius canētū: Intelligere uidetur: & adorari uelle. Hī greges repēte lymphati furtura præcinit. Fœmina bos semel ei āno ostēditur suis & ipsa insignibus quāq̄ alius: semperq̄ eodem die & inueniri eā extinguiq̄ tradit. Memphi est locus i nilo: quē a figura uocat phialā: Oībus ānis ibi aureā paterā argēteāq̄ mergētes diebus quos habet natale apis. Septē hī sūt. Mixq̄ neminē p̄ eos a crocodilis attingi. Octauo post horā diei. vi. redire beluæ sentatē.

De natura pecudum & pecorū. Ca. xlvii.

Magna & pecori gratia uel in placamētis deorū: uel in usu uelles: Vt boues sūptum hominē excolūt: ita corporis tutela pecori debetur. Generatio bimis utrinq̄ ad nouenos ānos: quībusdā & a. l. x. primipares minores fœtus. Coitus omnibus ad artū occasū id est a tertio idus maias ad aquilæ occasū id est xiii. Kalēn. augusti. Gerūt partū diebus cl. postea cōcepti inualē i Cordos uocabāt antiqui post id tempus natos. Multi hybernos agnos præferūt uernis: quoniā magis interit āte solstitiū q̄ āte brumā firmos esse: solūq̄ hoc aīal utiliter bruma nasci. Arieti naturale agnas fāsti dire: senectā ouium cōsecrari: & ipse senectā melior: illis quoq̄ utilior. Feroia eius cohabetur cornu iuxta aurē terebrato. Dextro teste præligato fœminas generat: leuo mares. Tonitrus solitarius oībus abortus inferūt. Remediū est cōgregare eas ut cœtu iuuetur. Aquilonis flatu mares cōcipi dicūt: austrī fœminas. Atq̄ in eo genere arietū maxime spectantur ora. Quia cuius coloris sub lingua habuere uenas: eius & lanitium est in fœtu: uariūq̄ sit plures fuerit: & mutatio aquarū porūq̄ uariat. Ouium sūma genūra duo testum & colonicum. Illud mollius: hoc in pascuo elegātius. Quippe cum testum rubis uescatur. Operimēta eis ex arabicis præcipua. Lana āt laudatissima apula: & quæ in italia græcī pecoris appellatur: alibi italica. Tertium locum milisē oues obtinēt. Apulæ breues uillo: nec nisi penulis celebres. Circa tarentum canusiumq̄ sūmā nobilitatē habent. In asia uero eodē genere laodiceæ. Alba circumpadanis nulla præfertur: nec libra centenos numos ad hoc æui excessit ulla. Oues non ubiq̄ tō dentur. Durat quibudā in locis mos uellendi. Colox̄ plura genera. Quippe cum desint etiā nomina eis: quas natiuas appellant aliquot modis.

De generibus lanarū & uestium. Ca. xlviii.

Ispania nigri uelleris præcipuas habet: pollētia iuxta alpes: canusia rutili: quas erythras uocant. Item betica ut canusium. Fuluas tarentum ac pulliginis suæ: & succidis omnibus.

usus medicatus. Hystriae liburniaeque pilo. ppriorque lanæ pexis aliena vestibus: & quæ sola ars scutulato textu commendat. In Iustania similis circa piscinas prouintiae narbonensis. Similis & in aegypto ex qua uestis detrita usu tingit: rursusque æuo durat. Est & hirtæ filo crassio in tapetis antiquissima grana. Iam certe priscos usus Homerus auctor est. Aliter hæc galli tingunt: aliter parthorum gentes. Lanæ & per se coactæ ueste faciunt: & si addatur acetum etiâ terro resistit: imo uero etiâ ignibus: Nouissimum sui purgamento quippe ahenis coquebatur extraxit: indumentum usu ueniunt galliarum (ut arbitror) inuentum. Certe gallicis hodie nobis discernunt: nec facile dixerim qua id ætate coeperit. Antiquis enim torus & strameto erat: qualiter nunc etiâ in castris gaulapae: Partris memoria coepere amphimala nostras: sicut in illo & etiâ uestralis. Nâ tunica lati clau in modum gaulapae texti nunc primum incepit. Lanæ nigrae nullum colorem bibunt. De reliquis insectu suis locis dicemus. In cœchyliis marinis aut herbarum natura: lanam colo & fulo Tanagris quæ eadem Caia Cecilia uocata est: in templo M. Anci durasse. pendente se auctor est M. Varro: factaque ab ea togâ regiam unguatâ in æde fortunæ: qua Seruius Tullius fuerat usus. Inde factum ut nubes uirgines comitaretur colus cœpta & fufus cum flamine. Ea prima texuit rectâ tunicam: qua si mul cum toga pura tyrones induuntur nouæque nuptæ. Vnguata uestis primo lautissima fuit: inde furculata defluxit. Togas rasas phrygianasque Diui Augusti nouissimis temporibus coepisse scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquiorê habet originem. Iam sub Lucilio poeta in Torquato notatæ. Prætextæ apud hetrulos originem inuenere. Tabeis usus accipio reges. Pictas uestes iâ apud Homeros fuisse: unde tripshales natæ. Acui facere idæi phryges inuenerunt: ideoque phrygiones appellati sunt. Aug. intexere in eadē alia inuenit Attalus rex: unde nomina attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maxime celebravit: & nomen imposuit. Plurimus uero licus texere quæ polymita appellat: alexandria instituit. Scutulis diuidere gallia. Metellus Scipionis tridlinaria babylonica festerium octingentis milibus uenisse iam tunc posuit in capitalibus criminibus: quæ Neroni principi quadringentis milibus festerium nuper setere. Seruii Tullii prætextæ quibus signum fortunæ ab eo dicatæ cooptum erat durauere ad Seiani exitum. Mihi fuit nec de fluxisse eas: nec tere donum iniurias sensisse annis. d. lx. Vidimus iam & bidetum uellera purpura: cocco: cœchylio sexagederalibus libris infecta: uelut illa sic nasci cogere luxuria. In ipsa oue fati genitoritatis ostendit breuitate crum: uetris uestitu: quibus nudus esset apicis uocabat dænabatque. Syriæ cubitales omnium caudæ: plurimumque in ea pre lancii. Castrari agnos nisi quinquemestres præmaritum existimant.

De musimonio. Ca. xlix.

Est & in hispania & maxime corsica non maxime ab simile pecori genus musimonium caprino uilloque pecoris uelleri propius. Quorum e genere & omnibus natos prisci umbros uocauerunt. Infimissimum pecori caput. Quæ ob rem auersum a sole pasci cogendum. Quasiutillissima aialium lana. Quæ timere ignem unum cornu raptum sequitur. Vita longissima annis. x. i. æthiopia xlii. Capris eodē loco xi. In reliquo orbe plurimum octo. Utqueque genus itra quartum coitum ipse.

De capris & generatione earum. Ca. l.

Caprae pariunt & quaternos: sed raro admodum. Ferunt quique menses ut oues. Caprae pigue diuine sterile scit. Trimæ minus utiliter generat & in senectate: nec ultra quadriennium. Incipit. vii. mense & adhuc lactantes. Mutulum in utroque sexu utilius. Primus in die coitus non implet: sequens efficacior: ac deinde concipit nouembri mense: ut martio pariatur turbescitibus uirgultis. Aliquando aniculae: semper bimæ: in trimatu iuuiles pariunt octonis annis. Atribus frigori obnoxius. Oculos capra suffulos iunci pucto sanguine exonerat. Caper rubi. Solertia eius aialis Mutia nus uisam sibi. perdidit in pote prætenui duabus obuiis e diuerso cum circumactum angustare non caperent: nec reciprocatione longitudo in exilitate. cæca torrere rapido minaciter subterfluere alteram decubuisse: atque ita alteram perculcate supergressam. Maresque maxime simos longis auriculis infractis armis quibuslibet probat. Foeminaque generositas insignis lacinae corporibus & ceruice binæ dependentes. Non omnibus cornua: sed quibus sunt: in his & indicia ænos per incrementa notant. Mutilis lactis maior ubertas. Atribus eas spirare non naribus: nec unquam febri carere Archelaus auctor est. Ideoque fortassis quæ aia hisque omnibus ardior: calidioresque concubitus. Tradit & nocturnum minus cernere. Interdum. Et ideo caprinum iecur si uelut restituit desperatam aciem his: quos mytilopas uocat. In cilicia circa syrias nullo tossili uestiunt. Capras in occasu declinasse sole in pascuis negat: contueri inter sese: sed auersas iacere. Reliquis autem horis inter se aduersas & cognitiores. Depedit omnem metum uillus: quæ arctum uocant. Hoc si quis apprehensam ex grege unam trahat: cæteræ stupentes spectant. Id etiam euenire cum quadam herbarum aliqua ex eis mordent. Morit? earum arbori exitialis. Olima labendo quoque sterilis facit. Earum ex ca Minervæ i molat.

De iuibus & natura earum. Ca. li.

Villi pecoris admissura a fauonio ad æquinoctium uernum ætatis. vii. mense. Quibusdam in locis etiam a. iiii. usque ad vii. annum. Partus bis in anno. Tempus utero. iiii. mensium. Numerus fecunditatis ad uicenos. Sed educare tam multos nequeunt. Diebus. x. circa bru

mam statim dentes nasci Nigidius tradit. Implētur uno coitu: qui & geminatus ppter facilitatē abortiendi remedium ne prima subactiōe: neq; ante flaccidas aures coitus fiat. Ma's nō ultra trimatum generat. Fœminæ senectute fessæ cubantes coeunt. Comesse factus his nō est pdigitiū. Suis fœtus sacrificio die. v. purus est. Pecoris die. vii. Bubus. xxx. Coricani? ruminalis hostias donec bidētes fierent puras negavit. Suem oculo amisso putāt cito extigui: alioq; uita ad. xv. ānos: quibulda uicenos: Veq; efferātur: & alias obnoxiiū genus morbis angina maxime & strumæ. Index suis inualidæ: crur in radice setæ dorso euulsæ: caput obliquū in ictu. Penuriam lactis præpignes fœnū: & primo fœtu minus sint numerosæ. In luto uolutatio generi grata. In torta cauda. Id etiā notatū facilius iacere in dactylis q; leuū detortā. Pinguescūt. lx. diebus: sed magis tridui inedia ante saginationem orsa. Animalū hoc maxime brutū: aiamq; ei p sale datā nō illepidē existimabat. Comprū agnita uoce suari furto abactos merso nauigio inclinatione lateris unius remeasse. Quin & duces in urbe fœg nūdinariū domosq; petere dicit: & fieri sapit uestigia palude cōfūdere: urina fugā leuare. Castrā fœminæ sic quoq; uti cameli post bidui in ediam suspensæ pernis prioribus uulua recitā celerius. Ita pinguescūt. Et adhibetur ars iecori fœminæ: sicut anser. In uetum M. Apicii fico carica saginatis a lactetate necatis repētē mulsi potu dato: Neq; alio ex aiali numerosior materia ganeæ: qnquagita. ppe saporis cū cæteris singuli. Hinc celsioraq; legū paginæ: inter dicta q; cœnis abdminat: glādia: testiculi: uulua: fingitua uerina: ut iā Publii minoris poetæ cœna postq; seruitutē exuerat: nulla memore fīn abdominū: et uocabulo funinis ab eo imposito. Placuerē at & fieri uescicæ. Catonis celsioris ordēs aprinum ex probat callū. In tres tamē partes diuiso apro media ponebāt lūtō aprunos appellata. Solidū aprū romanog primus i epulis apposuit P. Seruilus Rullus pater ei? Rulli: q Cicerōis i cōsularū legē agrariā pmulgauit. Tā ppiqua origo nūc quotidianæ rei ē. Et hoc ānale notatū hog f. ad emēdatōnē moq; qb? notata qdē esset cœna. h. i pncipio bini tenniq; pter mādēbā aprī.

De uuariis bestiis. Ca. lii.

Uuarii eoz cæterozq; siluestriū primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus q in rar/ quiniēli feras pascere instituit. Nec diu imitatores desuere L. Lucullus & Q. Hortensius. Sues feræ semel āno gignūt. Maribus i coitu plurima asperitas. Tūc inter se dimicāt i durantes attritu arbor costas: luroq; se tergorātes. Fœminæ i partu asperiores: & fere similiter in oī genere bestias. Apris maribus nō nisi āniculis generatio. In india cubitales dentū flexus gemini ex rostro. Totidem a fronte ceu uituli cornua exeunt. Pilus aereo similis agrestibus: cæteris niger. At in arabia suillum genus nō uiuit in ullo genere.

De semiferis animalibus. Ca. liii.

AEquae facilis mixtura cū feris: qualiter natos antiq; hibridas feras uocabāt semiferos: ad homines quoq; ut i Caiū Antoniū Ciceronis in cōsularū collegā appellatiōe trās lata nō i sui bus tātū: sed i oibus quoq; aialiū cuiuscūq; generis ullum ē placidum. Eiusdem inuenit & feg: utpote cū hoium etiā siluestriū tot genera prædicta sint. Capræ tamē in plurimas similitudines trāsfigurāt. Sūt capræ: sunt rupicapræ: sunt ibices pnciatatis mirādæ: quāq; onerato capite uastis cornibus gladios uaginis: hæc se librāt ut tormēto aliquo rotati i petris potissimū e mō: te aliquo in alium trāsiliire cupiētes: atq; recurfu pnci quo libuerit exultāt. Sunt & origes soli a quibulda dicti cōtrario pilo uestiti: & ad caput uerso. Sunt & damæ: & pigardi: & sterpicerotes multaq; alia haud dissimilia. Sed illa alpes: hæc trās marini situs mittunt.

De simiis. Ca. liiii.

Simiæ quoq; gēna hoīs figuræ pxima caudis iter se distingūt. Mira solertia uisco iungūt laq;os: calcæarūq; imitatioē uenatiū tradūt. Mutianus & latrūculis lussit fictis cæra: nucē nifi distingere. Cornelius luna caua tristes esse: quibus in eo genere cauda sit. Noua exultatō nē adoriri. Nāq; defēctū syderū & cætera pauēt quadrupedes. Simiæ generi præcipua erga fœtum affectio. Gestāt catulos quos māluefactæ intra domos pepere: oibus demonstrāt: tracteriq; gaudēt. tractatu gratulationē intelligentes. Itaq; magna ex pte cōplectēdo necant. Efferrator cynocephalis natura: sicut missima fatyris. Calitricēs toto penē aspectu differunt. Barba est in facie: cauda late diffusa priori pte. Hoc aial negat uiuere i alio nisi in æthiopiz quo gignitur cælo.

De leporibus. Ca. lii.

Lepoz plura sunt genera: in alpiibus candidi: quibus hybernis mēsisbus pro cibatu niuē credunt esse. Certe liquescēt ea rutilescūt annis omibus. Et est aliquod aial inoletandi rigoris alinūm lepoz generis. Sunt & quos hispania cuniculos appellat fœcunditatis innumera: famēq; balæaribus isulis populatis mēsisbus afferēs. Fœtus uetere exēctos uel uberis? ablatos nō repurgatis intertanceis gratissimo in cibatu habēt: laurices uocāt. Certū ē balæaricos aduersus proeuerū eoz auxilium militare a Diuo Augusto petisse. Magna ppter uenatū eoz uariis gratia est. Iniciunt eas in specus: q sunt multiformes in terris: unde & nomen aiali atq; ita electol supne capiti. Archelaus auctor ē. quot sint corporis cauernæ ad excreuita lepori totidē.

annos esse ætatis. Varius certe numerus reperitur. Idem utranq; uiro singulis inesse & ac sine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura innocua & esclulēta animalia focuēda generauit. Lepus omnium prædæ nalcēs solus præter dasipodē superfoetat. aliud educās: aliud in utero pilis ut situm: aliud implume: aliud inchoatā gerens partem. Necnon & testes leporino pilo facere tē tatum est tactu nō perire molli ut in cute: propter breuitatem pilī labili.

De damis. Ca. lvi.

Quamæ mansuescunt raro: cum feræ iure dici nō possint. Complura nāque sūt: nec placida nec fera: sed mediæ inter utraq; naturæ: ut in uolucris hirudines: apes i campo in mari delphini. Quo i genere multi & hos incolas domus imposuere.

De muribus & gliribus. Ca. lvi.

Mures haud spernēdum in ostētis etiā publicis aial. Arrolis lauiui clypeis argēteis mariscū portēdere bellum. Carboni impatori apud clusium fascis qbus in calciatu utebatur exitiū. Plura eorū genera in cyrenaica regione: alii lata frōte: alii acuta: alii herimaceos genere pungēti bus pilis. Theophrastus auctor est in gyaro insula cum incolas fugassent: feræ quoq; rolisse. Cō stat id quod iacturā qdam & ad chalybas fecere in ferrariis officinis. Aurariis qdē in metallis ob hoc aluos eorū excidi: sempq; id furtū deprehēdi: tātā esse dulcedinē furādū. Venisse murem cc. nūmis casilinum obsidēte Hānibale: eūq; quēdiderat fame interisse: emptorē uixisse ānales tradūt. Cum cāddi puenere: lætum faciūt ostētum. Nam soricum occētū dirimi auspiciā ānales refertos habemus. Sorices & ipsos hyeme cōdi auctor est Nigidius: sicut glires: quos cēso riæ legis principes Q. Scaurus & M. in cōsulatu nō alio mō cœnis ademere q̃ cōchylia: aut ex alio orbe cōuectas aues. Semiferæ & ipsi animal: cui uariā i dolis idē qui apris instituit. Quā i re notatū nō cōgregari nisi populares eiusdem siluæ: & si miscēat alienigenæ: nisi amne uel mō te discreti interire dimicando. Genitores suos fessos senectā alūt insigni pietate senū finitur hy berna quiete. Cōditi. n. & hi cubāt: rursus æstate iuuenescūt: simili & mustellis quiete.

Quæ animalia quibus locis non sint. Ca. lviii.

Sic misæ regē naturā nō solum alias aliis dedisse terris aialia: sed in eodē quoq; situ quædam aliquibus locis negasse. In mesia silua italix nō nisi in pāte reperiuntur hi glires. In lycia dorcades nō trāsēūt mōtes syris uicinos. Onagri mōtem qui cappadociā a lycia diuidit. In hel lespōto in alienos fines nō cōmeāt cerui: & citra argumūā elaphum mōte nō excedūt auribus ēt in mōte fissi. In pordosolene insula uicinā mustellæ nō trāsēūt. In boetia leucadia illatæ solum ipsum fugiūt: quæ iuxta i orchomeno tota subruūt arua talpæ: quæ & pellibus cubicularia uidi mus stragula. A deo ne religio quidē a portētis sūmouet delicias. In ithaca lepores illati moriū tur extremis quidē in littoribus. In ebusio in littoribus cuniculi scātē iuxta hispaniā balearefq; Cyrenis mutæ fuere ranæ: illatis & cōtinēte uocalibus durat genus earū. Mutæ sunt etiā nūc ci cadæ in seripho insula. Eadē alio trāllatæ canūt. Quod accidere & in lacu thessaliæ siccō tra dūt. In italia muribus araneis uenenatus est morsus. Eodē ulterior apēnina regio nō habet. Idem ubiq; sint orbitam si trāsire moriūtur. In olympto macedoniæ mōte nō sūt lupi. Nec i creta insula. Ibi qdē nō uulpes urli ue aut oio ullū maleficū aial præter phalāgiū. Aranei id ge nus de quo dicemus suo loco. Mirabili? i eadē insula ceruos præter q̃ i didoneatæ regiō nō esse Itē apros & attagenas: herimaceos. In africa æt nec apros nec ceruos nec capreas nec urlos.

Quæ aduenis noceant. Ca. lix.

Iam quædā animalia innoxia indigenis aduenas interimūt sicut serpētes. Parcūt in myrin theos quæ terra nasci p̃tuit. Itē in syria angues circa euphrates maxime rīpas dormientes syros nō attingūt. Aut etiā si calcati momordere nō sētūt maleficia: alius cuiusq; gentis infestū auidē & cum cruciati exanimātes. Quā ob rem & syri nō necāt eos. Cōtra in aletenio carix mō te Aristoteles tradit a scorpionibus hospites nō lædi: indigenas interimī. Sed reliquos quoque animalium & præterea terrestrium dicemus genera.

CAPITULUM PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE LIBER VIII:

De Aquatiliū Natura. Ca. i.

ANIMALIVM QVÆ TERRESTRIA APPEL-
lauius hominū quadā cōfortiōe degētia indicata natura ē.
Ex reliquis minimas esse uolucres cōuenit. Quā ob rē pri-
us æquorum annium stagnorūq; dicentur.

Quæ in mari maxima animalia. Ca. ii.

Vnt autē cōpluria in his maiora etiā terrestribus. Causa etiā
dens humoris luxuria: alia fors alitum. Quibus uita pen-

dentibus. In mari autem tam late superius molliorque ac fertili accremento accipiente eas genitales sublimi semper pariete natura plerumque etiam monstrifica reperiuntur perplexis & in semet aliter atque aliter nunc flatu: nunc fluctu conuolutis semibus atque principiis. Vt vera fiat vulgi opinio quicquid nascatur in parte naturae ulla & in mari esse praeter multa quae nusquam alibi reperiuntur quidem non solum aialium si mulacra inesse licet intelligere ita uerbis uia: gladium feras. Cucumim uero & in color & in odore simile. Quo minus miremur equos capita in tam paruis eminere coelestis.

(De indici maris beluis. Ca. iii.)

Purima autem & maxima in indico mari animalia: e quibus balenae quaternum iuge: pristae ducentum cubitorum. Quippe ubi locustae quaterna cubita impleat. Anguillae quoniam in gange amne tricenos pedes. Sed in mari beluae circa solstitia maxime uisuntur. Tunc illic ruunt turbinis: tunc imbres: tunc deiectiones motuum iugis. pcellae ab imo uertunt maria: pulsataeque ex profundo beluas cum fluctibus uolunt: & alias tanta tynnos multitudinem ut magni Alexandri classis haud alio modo quam hostium acie obuia contrarium agmine aduersa fronte direxerit. Aliter ipsi non erat eua: deret: qui non uoce: non sonitu: non ictu: sed fragore terreretur: nec nisi ruina turbaret. Cadara appellatur rubri maris peninsula. Huius obiectu uastus efficitur sinus xii. diebus & noctium remigio enauigatus Ptolemaeo regi: quando nullius aurae recipit afflatum. Huius loci gete praecipua ad immobilem magnitudinem beluae adolecunt. Cedrosi qui arabim amnem accolunt Alexandri magni classis praefecto prodire in domibus fores maxillis beluae faceret ossibus testa cognare. Ex quibus multa quadragenum cubitorum longitudo repta. Exeunt & pecori similes beluae ibi in terra: pastaeque radices fructum remeant: & quaedam equos: asinos: tauros: capibus: quae depascuntur laeta: Maximum animal in indico mari pristis & balena est.

(Quae in quoque oceano maxima. Ca. iiii.)

In gallico oceano phyleter ingentis colunae modo se attolles: altiorque nauium telis diluient quadam eructas. In gaditano oceano arbor in tantum uastis dispala ramis: ut ex ea caelum fretum nunquam intrasse credatur. Apparet & rotae appellatae a similitudine quaternis distinctae radiis modiolos earum oculis duobus utrinque claudetibus.

(De tritonum & nereidum & elephantos maritimos figuris. Ca. v.)

Tiberio principi nuntiavit olisiponensium legatio ob id missa uisum auditumque in quodam specu cocha canem Tritonem qua noscitur forma. Et Nereidum falsa opinio non est squamis non hispidum corpore etiam quo humana effigie habet. Nam haec in eodem spectata historia est. Cuius morietis etiam gemitum tristem accollae audire iuge. Et Diuo Augusto legatus gallicae copulae in littore apparere exanimis Nereidas scripsit. Auctores habeo in equestri ordine splendentes uisum ab his in gaditano oceano marini hominem toto corpore absoluta similitudine ascendere nauigia nocturnis temporibus: statimque degravari quas insederit ptes: & si diutius permaneat etiam mergi. Tiberio princeps contra lugdunensis. punctae littus insulae: trecentes amplius beluas reciprocās destruxit oceanus mirae uarietatis & magnitudinis. Nec pauciores i satonum littore. Interque reliquas elephantos & arietes candore tantum cornibus assimilatis: Nereidas uero multas. Turanus uero prodidit expulsam beluam in gaditana littora: cuius iter pinnae duas ultimae caudae cubita xvi. fuerunt: dentes eiusdem cxx. Maximi dorsum mensura: minimi semipedum. Beluae cui dicebatur exposita fuisse Andromada ossa romae apportata ex oppido iudaeae iope ostendit inter reliqua miracula aedilitate sua M. Scaurus: longitudine pedum xl. altitudine costas: idicos elephantos excedere spinas crassitudine sexpedali.

(De balenis & orcis. Ca. vi.)

Balenae in nostra maria penetrant. In gaditano oceano non autem brumam coispiat eas tradit. Codi autem aestatis temporibus in quodam sinu placido & capaci mire gaudentes ibi parere. Hoc scire orcas infestam his beluam. Et cuius imago nulla representatione exprimi possit alia: quam carnis imelae dentibus truculetur. Irrumpit ergo in secreta ac uitulos earum & foetas uel etiam in anum grauidas lacerat morsu: ictusque ceu liburnicarum rostris fodit. Illae ad flexum immobiles: ad repugnandum inertes: & pondere suo oneratae. Tunc quidem & utero graues: pariendi uisum poene inualidae solum auxilium nouere in altum: profugere: & se toto defendere oceano. Contra orcae occurrere laborat: selesque opponere: & cautum agustis trucidare: in uada urgere: saxis illidere. Spectatae ea pcella ceu mari ipso sibi irato nullis in sinu uetis. Fluctibus uero ad anhelitu ictusque quatos nulli turbines uoluat. Orcae in portu hostiensis uisa est oppugnata a Claudio principe. Venerat tunc ex aedificante eo portum inuitata naufragiis tergo: euecto: & gallia: satiaque se per copiosos dies alueum in uado sulcauerat accumulata fluctibus in tantum: ut circiagi nullo modo posset. Et dum saginam persequitur in littus fluctibus. pulsa eminere dorso multum super aquas carinae uice inuersae. Protedit insula Caesar plagas multiplices inter ora portus: praefectusque ipse cum praetorianis cohortibus populo ro. spectaculum praebuit: lateas congerere milite & nauigiis assultantibus: quorum unum mergi uidimus refluu beluae oppletum unda. Ora balenae habent in frontibus. Ideoque summa aqua annatae in sublimi nimbos effiant.

Spirat aut cōfessioe oīum & paucissima alia in mari: quæ internos viscē pulmonē habēt. Quoniam line eo nullū animal putatnr spirare: nec pisciū brāchiā habentes anhelitū red dēre: atq; pisces recipere extimāt: quos hęc opinio est. Nec multa alia genera etiam branchus carētia. In qua hēretia fuisse Aristotelem video: & multis persuasisse doctrinā indagantibus. Nec me ptinus huic opinioni eorū accedere haud dissimulo: quoniam & pulmonū uice aliū possūt alia spirabilia inesse uiscera ita uolente natura: sicut & p. sanguine multus alius humor. In aquas quē penetrare hūc uitale halitum q̄s miretur: qui etiam reddi ab his eum cernat: & in terras tanto quoq; p̄ssioem naturæ partē penetrare argumētō animalū: quæ semper defossa uiuūt ceu tal pæ. Accedit apud me certæ efficaciz ut credam omnia in aq̄s spirare naturæ suæ sorte: primū sæpe ānotata piscium æstiuo colore quædam anhelatio: & alia tranquillo uelut oīciatio. Ipsorū quoq; q̄ sūt in aduersa opinione de sōno piscium confessio. Quis. n. line respiratiōe sōno locus: Præterea bullatiū aquas sufflatio lunæq; effectū cōchaz quoq; corpora augescētia: sup omnia est: q̄ esse auditum & odoratū piscibus nō erit dubiū ex aeris utq; materia. Odore; quidē nō aliud q̄ infectum aera intelligi posse. Quā ob rē de his opinetur ut cuiq; libitū erit. Branchiæ nō sūt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fistulis spirat: quæ ad pulmonē pinēt. Balenis a frōtes delphinis a dorso: & utuli marini quos uocat phocas spirat & dormit i terra. Item te stitudo: de quib? mox plura.

(De delphinis. Ca.viii.)

Oelocissimū oīum aīum nō solum marinorū delphinus: sed ocior uolucres: acrior tælo. ac nīl. multum ista rostrū os illi foret medio pene in uētre: nullus pisciū celeritatē eius eua derit. Sed affert morā. pudentia naturæ: q̄a nīl resupini atq; cōuersi nō corripiunt quæ cā præcipue uelocitatem eorū ostēdit. Nā cum fame cōcitati fugiētē i uada ima p̄secuti piscē diutius spiritum cōtinuere: ut arcu emissi ad respirādum emicāt. Tāta uī exiliūt: ut p̄legz uela nauium trāsuolēt uēto. Agūt uere cōiugiaz pariūt catulos. x. mēse æstiuo tēpore. Interdum & binos nutriūt uberibus sicut balena. Atq; etiā gestāt fœtus in infātia infirmos. Q̄ uine tiā adol tos diu comitatur magna erga partū caritate. Adolescūt celeriter. X. annis putantur ad sīmā magnitudinē puenire. Viuūt etiā tricenis. Quod cognitum præscissa cauda in expinētū. Ab dōtur tricenis diebus circa canis ortum: occultanturq; incognito mō. Quod eo magis mirū est: si spirare in aqua nequeūt. Solēt in terram erūpere incerta de causā. Nec statim tellū tacta mo riūt: multoq; ocior fistula obturata. Lingua est his cōtra naturam aquatiliū mobilis: breuis: atq; lata: haud differēs suillæ. Pro uoce gemitus humano similis: dorsum repandū: rostrum si mū. Q̄ uia de causa nomē Simonis omēs miro mō agnoscūt: malitq; ita appellari. Delphinus nō tātū hoīs amicum aīal: ueg; & musica arte mulcetur symphoniz cantus: & præcipue hydrauli sono. Hominē nō pascit ut alienū. Obuiā nauigis uenit. Alludit exultās: certat etiā: & q̄q; plena præterit uela. Dīo aut Augusto principe lucrinū lacum inuēctus paupis cuiusdam pueri ex baiāno puteolos in ludum litteraz itantē: cū meridiano imorās appellatū eum Simonis noīe sæpius fragmētis panis quē ob id ferebat allexisset: miro amore dilexit. Pigeret referre: nī res Mœcenatis & Flauiani & Flauii Alfii multosq; esset litteris mādāta. Quocūq; diei tēpore icla matus a puero q̄ uis occultus atq; abditus ex imo aduolabat: pastusq; manu præbebat ascētu ro dorsum pinæ aculeos uelut uagina cōdēs: receptūq; puteolos p̄ magnum æquor i ludū fere bat. Simili mō reuērens pluribus ānis donec morbo extincto puero subinde ad cōsuetū locum uēritās tristis & merēti similis ipse quoq; (quod nemo dubitat) desiderio expirauit. Alius inter hos ānos in āfrico loce hipponis diariū simili mō ex hoīum manibus uelens. ferēsq; se trac tādum: & alludēs natātibus: impositosq; portās uinguetō punctus a Flauiano. p̄consule afficaz: & sopitus ut apparuit odoris nouitate fluctuatūq; similis exanimi caruit hoīum cōseruatione: ut iniuria fugatus p̄ aliquot menses: mox reuersus i eodem miraculo fuit. Iniuriæ potestāt inho spitalis aī uisendum ueniētium hipponenses i necem eius cōpulerūt. Ante hęc similia de puero in iasio urbe memorat. Cuius amore spectatus lōgo tempore dū abeūt in littus auidē seguit: in harenā inuēctus expirauit. Puer; Alexander magnus babyloni Neptuni sacerdotio præfict: amorem illi numinis p̄pitiū fuisse interpretatus. In eadē urbe iasio Egesidemus scribit & aliū puer; Hermiani noīe similiter maria peregrantem cū repentinæ procellæ fluctibus exanimatus esset. relatum: delphinūq; cām lecti fatentem nō reuersū in maria: atq; in sicco expirasse. Hoc idem & naupacti accidisse Theophrastus tradit. Nec modus exēploz. Eadē āpholochii & taren tini de pueris delphinisq; narrāt. Quæ faciunt ut credatur Arionem quoq; citharedicæ artis in terficere nautis i mari paratibus ad interceptendos eius quæstus eblādītum: ut prius caneret ci tharæ: cōgregatis cātū delphinis cū se icesset i mare: exceptū ab uno tenaz i littus puectū. Est p̄uitiæ narbonensis & i nemalēsi agro stagnū laterna appellatū: ubi cū hoīes delphini societate piscatē: innumera tuis mugilū statuto tēpore āgustis faucibus stagni i marē erūpit obseruata æstus reciprocatione. Quæ de cā præredi nō queunt retia: quæ molē pōderis nullo mō tolerēt: etiā

Balena.

clad delphi.

Simones delphi.

Hipponis
D. delphi.

iasio.

si nō solertia insidietur tempori. Simili rōe in altum protinus tendunt: quod uicino gurgite effere. Locūq; solum pādendis retibus habilem effugere festināt. Quod ubi animaduertere piscātes: cōcurrunt aut multitudo tēporis gnarā: & magis etiā uoluptatis huius auida: totūq; populū e littore q̄to potest clamore cōciet Simonem ad spectaculū euentū. Celeriter delphini exaudiūt desideria aquilonem flatu uocem psequente: austro uero tardius ex aduerso referente. Sed tunc quoq; improbus in auxilium aduolat. Propere apparet acies: quāe p̄tinus disponit in loco: ubi cōiecta est pugna. Opponunt sese ab alto: trepidosq; in uada urgent. Tūc piscatores circūdāt retia: furcūq; subleuāt. At mugilum nihilominus uelocitas trāsilīt. At illos excipiunt delphini: & occidisse ad præsens cōtenti cibos in uictoriam differunt. Operāe proclum fertur: includiq; retibus se fortissime urgentes gaudent. Acne id ipsū fugā hostium stimulet: inter nauigia & retia natātesue homines ita sensim elabūt: ut exitus nō appareat. Salto quod est alias blandissimum his nullus conatur euadere. ni summittantur sibi retia. Egressū p̄tinus ante uallum procliantur. Ita peracta captura quos interemere diripiunt. Sed enixioris operāe q̄ in unius diei prāmiū ut cōsiliū sibi operiunt in posteq; nec piscibus tantum: sed interiectū panis ac uino satiantur. Quāe de eodem genere piscandi in latio sinu cōsul Mutianus tradit: hoc differunt: q̄ ultro neq; in clamatū præsto sint: p̄tesq; e manibus accipiant: & suum quēq; cubantes cū delphinis sotiū habeant: q̄ uis noctū & ad faces. Ipsi quoq; inter se est publica societas. Capto a rege carāe alligatoq; in portu delphino ingens reliquorū cōuenit multitudo cōestitia quadam quāe posset intelligi miserationem petens: donec dimitti rex eum iussit. Quin & puos temp'aligs grandior comitatur ut custos. Cōspectiq; sunt iam defunctum portantes: ne laceretur a beluis.

De Torsonibus aquatilibus. Ca. ix.

Delphinorū similitudinem habent qui uocātur toriones. Distāt & tristitia q̄dem aspectus. Abest. n. illa lascitia maxime: tamen rostris caniculā: maleficientia assimulati.

De testudinibus quomodo capiantur. Ca. x.

Testudines tantāe magnitudinis indicum mare emittit ut singulas p̄ficies habitabiles casas integant. Atq; inter insulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis. Capiunt multis q̄dem modis: sed maxime euectāe in sūma pelagi aut meridiano tēpore blandito eminente toto dorso p̄ tranquilla fluitantes. Quāe uoluptas libere spirandi in tantum salit oblitā fore ut solis uapore siccato cortice nō queant mergi. Inuitaq; fluitent opportūne uenantiū prædāe. Ferunt & p̄stum egressas noctū: auidēq; saturatas laxari. Atque ut remearint matutino summa in aqua obdormiscere: id p̄ distertentium sonitu. Tuncque leuiter capti. Annatae. n. singulis ter nota duobus in dorsum uerti: a tertio laqueum iniici supinā: atque ita ad terrā a pluribus trahi. In phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur: ultroque ueniunt tempore statuto anni in annem eleutheq; effusa multitudine. Dentes nō sūt testudini: sed rostri margines acuti superna parte inferiorem claudente p̄xidum mō. In mari uiuunt conchylis tanta oris duritia: ut lapides comminuant. In terram egressāe in hærbis pariunt oua auium otis similia ad centena numero. Ea q; defossa extra aquas & coopta terra ac pauisa pectore & cōplanata incubant noctibus: educant foetus annuo spatio. Quidā oculis spectando quoq; oua foueri ab iis putant. Fœmina cōitum fugere: donec mas festucam aliquam imponat aduersāe. Troglodytæ cornigeras habēt: ut in lyra annexis cornibus latis: sed mobilibus: quoq; in natando remigio se adiutant. Celrinum genus id uocatur eximia testudinis: sed rarā. Nāq; quasi scopuli præacuti chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant ut sacras adorant. Sunt & terrestres: quāe ob id in operibus cherlinæ uocantur in africāe desertis: qua parte maxime sitientibus harenis squalent roscido (ut credit) humore uiuentes. Neq; ibi aliud animal peruenit.

Quis primus testudines secare instituit. Ca. xi.

Testudinum putamina secare i laminas: lectosq; & repositoria his uestire Carbilus Pollio instituit prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenii.

Tegmenta aquatiliū. Ca. xii.

Aquatiliū tegmēta plura sunt. Alia corio & pilis tegūt: ut uituli: hippopotami. Alia corio tantū ut delphini. Cortice ut testudines. Silicū duricia ut ostræ & conchæ. Crustis ut locustæ. Crustis & spinis ut echini. Squamis ut piscis. Aspera cutē ut squatinā: qua lignum & ebora poliuntur. Molli ut murenæ. Alia nulla ut polypus.

De uitulo marino. Ca. xiii.

Quæ pilo uestiūt animal parit ut pristis: balena: uitulus. Hic parit in terra pectudū mō. Secūdo partus reddit initu. Canum modo cohæret: & parit nunq; geminis plures. Educant māmīs foetum. Nō ante xii. diem deducit i mare: ex eo subide assuefaciēs. Interficiunt difficalter nisi capite eliso. Ipsi i sōno mugitus. Vnde nomē uituli accipiunt. Tenēt disciplinam: uoceq; pariter & uisu populū salutant. Cōdito fremitu noīe uocati respōdent. Nullū aial grauiore sōno premitt. Pinnis q̄bus i mari utunt humi quoq; uice pedū serpūt. Pelles eorū etiā detractas

corpore sensum æquos retinere tradit: semperq; æstu maris recedere inhorrescere. Præterea dextræ pænæ uim lopotiferam inesse sônosq; allicere subditam capiti.

De piscibus pilo carentibus: & quomô pariant: & quot eor: genera Ca. xiiii.

Pilo carentiû duo oio aial pariût: delphinus ac uipera. Piscîû spês snt lxxiiii. præter crustis intecta quæ sunt xxx. De singulis alias dicemus. Nûc. n. naturæ tractat insignium.

(De nominibus & naturis multor: piscium. Ca. xv.

Præcipua magnitudie tynni. Inuenimus talêtâ xv. pepêdinos. Eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum. Sunt & in qbusdâ annibus haud minores. Sylurus in nîlos: eos in rhenô: attilus in pado inertia pinguescês ad mille aliquândo libras catenato captus hamo: nec nisi si boum iugis extractus. Atqui hûc mîmus appellatus clupea uenâ quâdam ei in faucibus mira cupidine appetês morû exanimat. Sylurus grassatus ubiq; est omê animal appetês: equos innatâtes sæpe demergês: præcipue in meno germaniæ amne. ppter libbô. Et in danubio mari extrahit porculo marino simillimus. Et in boristhene memoratur præcipua magnitudo nullis ossibus spinisq; interlitis: carne prædulci. In gange indiæ platanistas uocant rostro delphini & cauda: magnitudine âr xv. cubitor: In eodem esse Statius Sebosus haud modico miraculo asserit uermes brachiis binis lx. cubitor: ceruleos: qui nomê a facie traxerûnt. His tantas esse uires: ut elephântos ad potum ueniêtes mordicus cõprehêla manu eor: abstrahât. Tynni mares sub uentre nō habêt pinnâ. Intrât magno mari pôrû uerno tempore gregatim: nec alibi scetificât. Cordilla appellat partus qui foetas redeûtes in mare autûno comitat. Limosæ uero a luto pelamides incipiût uocari: & cum ânnum excessere tẽpus tynni. Hi mēbratim cæsi ceruicæ & abdominî cômēdant: atq; edulio recetî dūtaxat: & tũ quoq; graui ructu: cætera pte plenis pulpametis facile asseruât. Melâdria uocat cæsis quernis altulus simillima. Vilissima ex his quæ caudæ proxima quia pingui caret: pbatissima ea quæ faucibus. At in alio pîsce circa caudam exercitatissima. Pelamides in alicâ coctæ piculatimq; cõlectæ in genera cibor: dispariunt. Piscium genus oẽ præcipua celeritate adolefcit: maxime in pôro. Caula multitudo amniû dulces inferetiû aquas: amniâ uocat: cuius incrementum singulis diebus intelligit. Cum tynnis hæc & pelamides in pôrum ad dulciora pabula intrât: gregatim cum suis quæque ductus: & primi omniû scõbri. Quibus & in aquis sulphureus color: extra q; cæteris. Hispaniæ cætariis hi replêt tynnis non cômēatibus. Sed in pôrum nulla intrat bestia piscibus malefica: præter uitulos & paruos delphinos. Tynni dextera ripa intrât: exeit letia. Id accidere existimat quia dextro oculo plus cernit utroque habete natura. Est in euripo thracii bosphori: quo ppôtis euxino iungitur in ipsis europâ aliâq; septatis freti angustis saxum miri cãdoris a uado ad sũma plucês iuxta calcedonê i latere aliæ. Huius aspectu repete territi semp aduersus bizatiû. pmôtorium ex eâ cã appellatum auricornu præcipiti petûs agmine. Itaque omnis captura bizatiû est magna calcedonis penuria M. P. mēdie interfluetis euripi. Oppertiût âr aglonis flatum: ut secundo fluctu exeant ex pôro: nec nisi i trantes pôrum bizatiû capiunt. Bruma nō uagantur. Vbiq; depreheli usq; ad æqnoctium ibi hybernât. Iidem sæpe nauigia uelis eũtia comitâtes mira quadâ dulcedine p aliquot horâs spatia & passuum milia a gubernaculis nō sepantur: ne tridêt quidê i eos sapius iactô territi. Qui dam eos q hoc e tynnis faciât pôpilos uocant. Multi in ppôtide æstuât: pôrum nō intrât. Item soleas: cum rombi intrêt. Nec sæpia est cũ loligo replatur. Saxatillum turdus & merula desist: sicut cõchylia: cum ostræ abundet. Omia âr hybernât in ægeo. Intratiûm pôrû soli nō remeant trichæ. Græci. n. in plerisq; noibus uti par erit: quândo aliis atq; aliis eosdem diuersi appellauere tractus. Sed hi soli histrum amnê subeût ex eo subterraneis eius uenis in adriaticû mare defluunt. Itaq; & illic descēdêtes nec unq; subeites e mari uisûtur. Tynnos: captura e a uergili arum exortu ad arcturi occasum. Reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis: nisi tempore aliquo euocati: aut plenilunio. Pinguescût & in tâtum ut debiscât. Vita lōgissima. his brenio. Animal est paruû: scorpionis effigie: aranei magnitudine. Hoc se & tynno & ei q gladius uocatur: crebro delphini magnitudinê excedetî sub pina affigit aculeo: tantoq; infestat dolore: ut nates sepenumero exiliat. Quod & alias faciût alioq; uim timentes mugiles maxime tam præcipue uelocitatis: ut trãuersa nauigia interim superiacent.

(De auguriis & diuersitate piscium: Ca. xvi.

Sunt & piscibus præficta in hac parte auguria. Siculo bello ambulante in littore Augusto piscis e mari ad pedes eius exiliit. Quo argumêto uates respõdere Neptũnum patrê adoptantem eum sibi Sexto Põpeio repudiato. Tãta erat natalis rei gloria: sub pedibus Cæsaris futuros qui maria tempore illo tenerent. Piscium fœminæ maiores q; mares. In quodã genere oio nō sunt mares: sicut i erythinis & chromibus. Omês enim ouis gratidæ capiti. Vagât gregatim fere cuiusq; generis squamosi. Capiûtur ante solis ortum. Tum maxime pisciû fallitur uisus. Noctibus quidê illustribus aquæ q; die cernunt. Aiût & si iteretur gurges interesse capturæ. Itaque plures secundo tractu trahi q; primo: gustu olei maxime. Dein modicis imbribus

gaudent alitūq. Quippe & harūdines q̄uis in palude pgnatæ: nō tamē sīn imbre adolefūt. Et alias ubiq̄q̄ p̄sces in eadē aqua assidui sī nō affluat exanimātur. Prægelidā hyemē oēs sentiunt: sed maxime q̄ lapidem habere in capite existimāt ut lupi coracini: scien: pagri. Cū asperæ hyemes fuerit: multi cæci capiūtur. Itaq̄ his mēsis iacēt in spelūci cōditi: sicut in terrestri um genere rettelimus. Maxime hippurus & coracinus byeme nō capi: præterq̄ æstatis diebus paucis & isdem semper. Item murena & orphus: cōgert: percæ: & saxatiles omnes. Terra quædam hoc est nado maris excavato cōdi p̄ hyemes torpedinem pistam soleāq̄ tradunt. Quidā rursus æstus impatiētia mediis feruoribus sexagenis diebus latēt ut glaus: aselli: auratæ. Fluviatiliū sylurus caniculæ exortu syderat: & alias fulgore sopit. Hoc & in mari accidere cyprio putat: & alioḡn totū mare sentit exortu eius sydens. Quod maxime in bosphoro apparet. Algæ enim & p̄sces superferuntur: ab imo uersa omnia.

De mugili & aliis p̄sibus: & q̄ nō iidem ubiq̄ placeant. Ca. xvii.

Mugil natura ridetur: in metu capite abscondito totos se occultari credētum. Isdem tamē tanta facilitas: ut i phœnice & narbonēsi prouitua coitus tempore & uiuatis marē linea longinqua pos ad brāchias religata emissū in mare: eadēq̄ lino retractum fœminæ sequat ad litus: rursusq̄ fœminam mares ptus tempore. Apud ætiq̄nos p̄scium nobilissimus habitus accipē fer: unus oīum squamis ad os uersis cōtra aquam nādo meat: nullo nunc in honore est. Quod q̄dem miror: cum lit rarus inuēt. Quidam eum elopē uocāt. Postea præcipuā auctoritatē fuisse lupō & aselli Cornelius Nepos & Laberius poeta mimos tradidere. Lupoq̄ laudatissimi qui appellātur lanati a cōdore mollitiq̄ carnis. Aselloq̄ duo genera collyri minore & rhachi: q̄ nō nisi i alto capiūtur. Ideoq̄ prælati prioribus: At i lupis i amne capti præferuntur. Nunc scarodatur præcipatus: qui solus p̄scium dicitur ruminare: hærbiq̄q̄ uesci: nō alis p̄sibus: mari carpachio maxime frequēs. Promōtorium troadis lectum spōte nunq̄ trālit. Inde aduectos Tiberrio Claudio præcipe Opratus Elipertius præfectus classis inter hostiēse & campaniæ horam sp̄slos disseminauit. Quinquēnio fere cura est adhibita: ut capti redderentur mari. Postea frequētes inueniūtur italiæ littore non ante ibi capti. Admouitq̄ sibi gula sapores p̄sibus satis: & nouum icolam mari dedit: ne q̄s peregrinas aues romæ parere miret. Proxima est his mēla generis dūtacæ mustellæ: quas mix dictū inter alpes laculq̄ retiaë bigrantrinus æmulus marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia nullis: sicut magnitudo modica: binasq̄ libras pōderis raro admodum exuperat: nec i uiuariis p̄sisculq̄ crescit. Septentrionalis tætum hos & proxima occidentis parte gignit oceanus. Cætera eorū genera plura. Nā & alga uesciūt & ostreis & limo & alioḡ p̄siciū carne: & barba gemina insigniūtur inferiori labro. Alutarium ex his uilissimi generis appellāt. Hūc semp comitatur fargus noie alius p̄sici & cœnum fo diēte eo excitatū deuorat pabulum: nec littoralibus gratia. Laudatissimi cōchylum sapiūt. Nō mē his Fenestella a colore mullo eorū calciamētos datum putat. Pariunt ter āno. His certe toties fœtura apparet. Nullum expiratē uersicolori quadam & numerosa uarietate spectari proceſs gulæ narrat rubētium squamarū multiplici mutatione palleſcētē: utique si uitro spectetur inclusus. M. Apitius ad oēm luxum īgenium maius in fotioq̄ garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos præcellēs putauit: atque e iecore eorū alecem excogitare puocauit. Id. n. ē facilius dixisse: q̄ quis uicerit. A finius Celer e consularibus hoc p̄sice prodigus Claudio præcipe unum mercatus octo milibus nūmum. Nullus æque reputatione aufert trāserum animum ad cōtemplationem eorū: qui in cōquæſtione luxus cocos emi singulos pluris q̄ equos querebāt. Adhuc coci triumphorum precis parantur: & equos p̄sces. Nullusq̄ prope iam mortalis æstimator pluris: q̄ qui peritissime censum domini mergit.

De mullo: salpa: & salmone. Ca. xviii.

Mullum lxxx. libræ i mari rubro captū Licinius Mutianus p̄didit. Quāta mercatura cū luxuria suburbanis littoribus inuētum est. Et hæc natura ut alii alibi p̄sces præcipatū optineant. Coracinus in ægypto. Zeus idē faber appellatur gadibus. Circa ebusū salpa. Obſenus albi: & qui nūsq̄ proqui possit: nisi ferula uerberatus. In agtania salmo fluviatilis marinis oibus præfator. P̄siciū alii brāchias multiplices habet. alii simplices alii duplices. His aqua acceptorē ore remittit. Senectutis indicium squamarū duritia: quæ nō sūt oibus similes. Duo quædam ita hæ in radicibus alpiū larius & uerbanus appellāt: in q̄bus p̄sces oibus ānis uergiliæ ortu existit squamis cōspiciū crebris atq̄ præacutis clauoḡ caligariū effigie: nec āplius q̄ circa eū men se uisunt.

De exoceto. Ca. xix.

Miratur arcadia suum exocetū appellatum ab eo quod in sicū sōni causa exeat. Circa clitori uocalis hic traditur & sine brāchiis. Idem aliquibus andonis dictus. Exeūt in terrā & quidam marini mures uocātur: & polypi: & murenæ. Q̄uin & in indiæ fluminibus certum genus p̄siciū: ac deinde resilit. Nam stagna & amnes trāseūt: plerisq̄ & euidēs ratio est: ut tuto fœtus edant: quia nō sūt ibi qui deuorēt fœtus: fluctusq̄ minus læuiat. Has intelligi ab his cās

feruarij temporum uices magis miretur: si quis reputet quoto cuiq; hominum nolci uberrimā esse capteuram sole transeunte piscium signum.

(Digestio piscium in figuras corporis. Ca. xx.

Marinorū alij sunt plani ut rūbi soleæ ac pasceres: qui a rūbis situ tātū corporis differūt. De ster reupinatus est illis: pasceri leuus. Alij lōgi ut murena: cōger. Ideo pēnā: quoq; sunt discrimina: quæ pedum uice datæ sunt piscibus. Nullis super quas. Quibūda binæ: quibūda tri: næ: aliquibus nullæ. In fucino tātum lacu piscis est: qui octonis pēnis natat. binæ oio longis: ut lōbricis & anguillis & congris. Nullæ ut murenis: qb' nec brachiæ: Hæc oia flexuoso corporis ipsulū ita mari utunt' ut serpētes terræ in siccū quoq; repūt. Ideo ēt uiuaciora talia. Et e planis aliqua nō habēt pēnas: ut pastinacæ. Ipsa. n. latitudie natāt. Et quæ molliā appellāt' ut polypī qm̄ pedes uicē pēnā: illis præstāt.

(De anguillis. Ca. xxi.

Anguillæ octonis uiuūt anis. Durāt & sine aqua senis diebus aquilone spirāt: et austro pau: cioribus. At hyemē eadē in exigua aqua nō tolerāt: nec in turbida. Ideoq; circa uergilias maxie capiūt: flumibus tū pēpue turbidis. Palcūt noctib' exaies pisciū solæ nō fluitāt.

(De lacu benacu. Ca. xxii.

Iacus est italici benacus i ueronēsi agro minciū annē trāsmittēs: ad cuius emerſus annuo tēpore octobri fere mēse autūnali sydere ut palā est hyemato lacu fluctibus glomeratæ uoluūt' i tātū mirabili multitudine: ut in excipulis eius fluminis ob hoc ipsū fabricat' singulorū miliū globi reperiātur.

(De murena. Ca. xxiii.

Murena quocūq; tēpore parit: cū ceteri pisces stato pariant. Oua eius citissime crescūt i sic: nō littores: elapsas uelgus coitu serpētū impleri putat. Aristoteles myrinū uocat marē qui generat. Discrimen esse q; murenā uaria & infirma sit: myrinus unicolor & robustus: den: tesq; extra os habeat. In gallia septentrionali murenis omibus dextera. in maxilla septenæ macu: læ a d formā septentrionis aureo colore fulgent dūtaxat uiuētibus: pariterq; cū anima extingun: tur. Inuenit in hoc animalis documēta sœuitiæ. Vedius Pollio eques Ro. ex amicis Diui Augusti uiuariis eas imergens dānata mancipia: nō tanq; ad hoc feris terrarū: nō sufficiētibus: sed quia i alio genere totum pariter boiem distrahi spectare nō poterat. Ferūt aceti gustu præcipue eas i rabiem agi. Tenuissimū his tergus. Contra anguillis crassius: eoq; uerberari solitos tradit. Ver: rius prætextatos. Et ob id multā his dicit non institutam.

(De planis piscibus. Ca. xxiiii.

Planorū pisciū alter: ē genus: quod p spina carthilaginē habet: ut rapæ: pastinacæ: squa: tinæ: torpedo: & quos bouis lamæ aquilæ ranæ noibus græcia appellat. Quo numero sūt squali quoq; q̄uis nō plani. Hæc græce in uniuersū selache appellauit Aristoteles primus. Hoc noie eis imposito nos distinguere nō possumus: ni carthilaginata appellare libeat. Oia aut carnosiora sunt: talia: & supina uelcūt: ut in delphinis diximus. Et cū ceteri pisces oua pariat: hoc genus solum ut ea quæ cete appellāt animal parit excepta quam ranam uocant.

(De echeneide. Ca. xxv.

Est paruus admodū piscis assuetus petris echeneis appellatus. Hoc carinis adhærēte nauel tardius ire credūt. Inde noie imposito. Quā ob cām amatoris quoq; ueneficiis infamis est: & iudicij ac litium mora. Quæ crimina una laude pensat. Fluxus grauidas: utero sistēs: p: tufq; cōtinēs ad puerperum. Tamē in cibos nō admittitur. Pedes eū habere arbitrat' Arist:oteles: ita posita pēnā: similitudine. Mutianus muricem esse latiorē pūrpura: neq; aspero neq; ro: tuno ore: neq; i āgulos pdeūte rostro: sed simplice cōcha utroq; latere sese colligēte. Quibus inharerentibus plenam uentis sterisse nauem portātem nūtiōs a Periano d'ro ut castrarentur nobi: les pueri: cōchalq; quæ id præstiterūt apud gñidijōs Venerem coli. Trebius niger pedalē esse: & crassitudine qnq; digytorū: naues morari. Præterea hanc esse uim eius asseruati in sale: ut auge: quod deciderit in altissimos puteos admotus extrahat.

(De uarietate naturæ piscium. Ca. xxvi.

Intant pisces colore. Candidæ hyeme menæ: & sūt æstate nigriores. Mutat & phycis re: liquo tēpore candida: uere uaria. Eadem piscium sola nūdicat ex alga: atque in nido parit. Volat hirundo sane perq; similis uolucris hirundini.

(De miluo pifice & dracone marino. Ca. xxvii.

Itē miluus subit i sūma maria piscis ex argumēto appellat' lucerna: liguaq; ignea p os exer: ta trāgillis noctibus relucet. Attollit cornuta & mari sexpedalia fere cornua: quæ ab his nomē traxit. Rursus draco marinus captus atq; imissus in harenā cauernā sibi rostro mira celeri: tate excauat.

(De piscibus sâguine carētibus. Ca. xxviii.

Piscium quidam sâguine carent. de quibus dicemus. Sūt autem tria genera. In primis quæ molliā appellātur. Deinde cōtecta crustis tenuibus. Postremo testis cōclufa duris. Mol: lia sunt loligo sœpia polypus & cætera eius generis. His caput inter pedes & in uentre

Pediculi otoni omibz. Sæpie & loligini pedes duo: Ex his lōgissimi & asperi quibus ad ora ad mouent cibos: & in fluctibus se nescit anchoris stabiliunt: cæteri cirri cum quibz us tenantur.

(De loligine & sæpis & polyphis & naupliis. Ca. xxx.

Loligo etiā uoluit extra aquā se efferens: quod & pectūculi faciūt sagittæ mō. Sæpiæ: generis maris uarii & nigriores: cōstatiæq; maioris. Percussæ tridentē fœminæ auxiliatur. At fœmina icto mare fugit. Ambo aut ubi fensere se apprehendit: fūlo atramētō quod pro fā: guine his est infuscata aqua absconduntur. Polyposq; multa genera. Terreni maiores q̃ pelagici: & omēs brachiis ut pedibus ac manibus utuntur. Cauda uero quæ ē bifida & acuta in coitu. Est polyphis fistula in dorso: qua trāsmittit mare: eamq; mō in dextera ptem mō in sinistra trāsserunt. Nātū obliqui in caput: quod prædus est suffocatione uiuentibus. Cæterq; p brachia uelut acceptabulis disparlis eo hausto quodāmodo cui adhærescūt tenent supini: ut auelli nō queant. Vada nō apprehendūt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in sicū exeunt: cūtaxat asperq; Leuitatem odere. Vescūtūr cōchylisq; pisculos ad ea uenat. Colorem mutat ad similitudinem loci: & maxime in metu. Ipsū brachia sua rodere falsa opinio est. Id. n. a cōgris euenit ei. Sed rena sci sicut colchotis & lacertis cauda haud falsum: Inter præcipua aut miracula est qui uocatur nauiphos: ab aliis pōpōlis. Supinus in sūma æquos puenit: ita se paulatim subrigens: ut emissā omī per fistulam aqua uelut exoneratus sentina facīle nauiget. Postea duo prima brachia retorquens membranā inter illa miræ tenuitatis extendit: Qua uelificatē in auras cæteris subremigās brachis mediā cauda ut gubernaculo dirigit. Ita uadit alto liburnicarum gaudens imagine. Si quid pauoris interueniat hausta se mergens aqua.

(De onigena locustis & cancris coeleis & conchis. Ca. xxx.

Olyposq; generis onigena dicta graui capitis odore. Ob hoc maxime murenis eā cōfectatibus. Polyphi binis mensibus cōdunt. Ultra bimatum nō uiuūt. Perit aut tabe sēp. Fœminæ celerius & fere a partu. Nō sunt prætereūda & L. Lucullo procōs. beticæ cōperta de polyphis quæ Trebius Niger e comitibus eius produxit. Auidissimos esse cōchæq; illas ad tactū cōprimi præteritis brachia eoz: uultroq; escam ex prædante capere. Carent cōchæ uisū omniq; sensū alio q̃ cibi & periculi. Insidiantur ergo polyphi apertis. Impositoq; lapillo extra corpus ne palpitatu eiiciatur: ita securi grassantur: extrahūtq; carnes. Illæ se cōtrahūt: sed frustra disscineat. Tanta solertia aialium hebetissimus quoq; est. Præterea negat ullū esse atrocis aial ad conficiendū hoiēm in aqua. Luctatur. n. cōplexu: & sorbet acceptabulis: ac numerofo suctu detrahit eum. In naufragos urinatū ue impetum capit. Sed si inuertat: elanguescit uis. Exporrigunt enim se resupinati. Mire omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eoz. Quæ de cā & nassif illinuntur. Cætera quæ idem retulit mōstra propiora possūt uideri. Cartæiæ in cetariis assuetus quidam polyptus exire e mari in lacus eoz: apertos: atq; ibi fallamēta populari. Cōuertit in se cutodum indignationē assiduitatē furti immodici. Sæpes erāt his oblectā. Sed hastrāscēdebat per arborem: nec deprehēdi potuit nisi canū sagacitate. Hi redeūtem circūuaser noctū cōcitiq; custodes expauere nouitatem. Primū omniū magnitudo inaudita erat. Deinde color muria oblitū odore diri. Quis ibi polypum expectasset: aut ita cognosceret? Cū mōstro dimicare sibi uidebantur. Nāq; & afflatu terribili canes agebat: nunc extremis crinibus flagellatos: nunc robustioribus brachiis clauaq; mō in cūstos: ægreq; multis tridentibus cōfici potuit. Ostendere Lucullo caput eius doliū magnitudine amphoræ xv. capax: atq; (ut ipsius Trebii uerbis utar) brachi: as quas uix utroq; brachio cōplecti esset: clauaq; mō torulas: lōgas pedum xxx. acceptabulis siue calliculis urnalibus peluium mō. Dentes magnitudini respōdentes. Reliquæ asseruatæ miraculo pependere pōdo septingentoz. Sæpias quoq; & loligines eiusdem magnitudinis expulsi in litus illud idem auctor est. In nostro mari loligines quinq; cubitoz capitiur: sæpiæ binū. Neq; his bimatu lōgior uita. Nauigeram similitudinem & aliā in ppōtēde uisam sibi prodidit Mutianus cōcham esse achātī mō carinatam inflexa puppe prora rostrata. In hac condi naupliū animal sæpiæ simile ludendi societate sola. Duobus hoc fieri generibus. Trāquillo. n. uectore demissis palmulis ferre ut remis. Si uero flatus inuident: eadē in usu gubernaculi porrigit: pandiq; cōchæq; sinus aura. Huīus uoluptatem esse ut ferat: illius ut regat. Simulq; eādem descēdere inclusio sinu: suctu hausto: territam uisū. Id. n. ut cōstat rumore nauigātium humana calamitas in cā est. Locustæ crusta fragili muniuntur in eo genere: quod caret sanguine. Latēt mensibus quinīs. Similiter cāci qui eodem tēpore occultantur: & ambo ueris principio fenescūt: an guium more extuunt reuocatione tergoz. Cætera in aquis natant. Locustæ reptantium mō fluitant. Si nullus ingruat metus: recto meatu cornibus quæ sunt rotunditate præpilata ad latera porrectis. Iisdē erectis in pauore obliquæ in latere procedunt. Cornibus inter se dimicāt. Vnū

hoc animalium nisi uicium feruēti aqua incoquatur: fluida carne nō habet callum.

De cancris. Ca. xxxi.

Iuunt petrosils locis cancri mollibus. Hyeme aprica loca secūdātur. Aestate in opaca gurgul nio magis: quā nocte syds tepido fulgore mitificat. Cancroꝝ genera carabita: fastici: tacineae: paguri heracleotici: leones: & alia ignobiliora. Carabi a cæteris cancris cauda distāt. In phoenice hippoe uocātur: tantæ uelocitatis ut cōsequi nō sit. Cācris uita lōga. Pedes octoni omnibus in obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex: maris simplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Supior pars in primoribus his mouetur inferiore imobili. Dextrū brachiū omnibus maius. Vniuerū ubi aliquod cōgregātur os pōri euincere nō ualēt. Quāobrē egressi circueūt: apparetq; tritum iter. Pinoreras uocatur minimus ex oi genere. Ideo oportunus iniuriæ: Huic solertia est inaniū ostreaꝝ testis se cōdere: & cū accreuerit migrare in capiores. Cancrī in pauore etiam retrorsum pari uelocitate redeunt. Dimicāt inter se ut arietes diuersis cornibus incurfātes. Cōtra serpentium ictus medentur. Sole cancri signum trāseunte & ipsoꝝ cū exanimati sint corpus trāsfigurari in scorpiones narrātur in siccō. Ex eodem genere sūnt echini: quibus spinæ p pedibus. Ingredi est his in orbem uolui. Itaq; detritis sæpe aculeis iueniūtur. Ex his echinometræ appellantur quos spinæ lōgissimæ: calices minimi. Nec omibus idē vitreus color. Circa tunonem cādiū nascūtur: spina pua. Oua omniū amara: quina numero. Ora in medio corpore in terram uersa. Tradunt fœuitia maris præfagire eos: correptisq; operiri lapillis: mobilitatemq; pōdere stabiiles nōlū uolutatiōe spinas atterere. Quod ubi uidere nautici statim pluribus anchoris nauigia infrenāt.

De cocleis. Ca. xxxii.

In eodem genere sunt cocleæ aquatiles terrestresq; exere ntesse domicilios: binasq; ceu cornua protendentes cōtrahentesq; oculis carent: ideoq; corniculis prætentāt iter.

De pectinibus. Ca. xxxiii.

Pectines in mari ex eodem genere habentur. Reconditi & ipsi in magnis frigoribus ac magnis æstibus: unguisque uelut igne lucentes in tenebris etiam uelut in ore mandentium. Firmioris iam testæ murices: & concharum genera: in quibus magna ludentis naturæ uarietas: tot colorum differentiarū tot figurarū. planis. & concavis: lōgis: lunatis: in orbem circūactis: dimidio orbe cæsis: in dorſū elatis: læuibus: rugatis: denticulatis: striatis: uertice mutricatim itorto margine in mucronem emissio: foris effuso: intus replicato: iam distinctione urgulata: crinita: crispis: cuniculatim pectinatim imbricatim undata: cæcellatim reticulata: in obliquū: in rectum expansa: prædenſata: porrecta: sinuata: breui nodo ligatis: toto latere cōnexis: ad plausum aptis: ad buccinam recuruis. Nauigāt ex his neritæ: præbentesq; cōcauū sibi partē. & alterā auræ op ponentes per sūma æquos uelificāt. Saluunt pectines & extra uolitant: seq; & ipsi carinant.

De diuitiis marinis. Ca. xxxiiii.

Ed quid hæc tam parua cōmemoro: cum populatio morū atq; luxuria nō aliunde maior q; e cōchaꝝ genere proveniat: iam quidem ex tota reg; natura dānossimum uentri mare est tot modis: tot mensis: tot piscium saporibus: quibus precia capientium periculo fiunt.

Quō nascantur: & ubi: & quō intuentur margaritæ. Ca. xxxv.

Ed quota hæc portio est reputātibz purpurarū: cōchylia: margaritarū. Paꝝ scilicet fuerat i gulas cōdi maria: missi manibus: auribus: capite: toto corpore a fœminis iuxta uisūq; gestarentur. Quid mari cū uestibus: Quid undis fluctibus cum uellere: Nō recte recipit hæc nos reg; natura nili nudos. Estos: si rāta uetri cū eo societas. Quid tergoꝝ Paꝝ sit nisi quid uestimur: piculis etiam uestiamur: Adeo per totum corpus animæ hoīs periculo quæſita maxime placēt. Principium ergo culmēq; oim reg; precii margaritæ tenēt. Indicis maxime has mittit oceanus. Inter illas beluas tales tantaſq; quas diximus per tot maria ueniētes tā lōgo terrarū tractu: e tātis solis ardoribus: atq; indicis quoq; insulis petūtur & admodum paucis. Fertilissima est taprobane & torois ut diximus in circuitu mūdi. Item perimula promōtorium indiæ. Præcipue autē laudātur circa arabiam in persico sinu maris rubri. Origo aut atq; genitura cōchæ est haud multum ostreaꝝ cōchis differens. Has ubi genitalis anni stimulauerit hora pādentes sese quādā obſcuratione impleri roſcō cōceptu tradūt: grauidas postea eniti: partumq; cōchæ esse margaritas pro qualitate roris accepti. Si purus influxerit: candorem cōſpici. Si uero turbidus: & foetū fordescere. Eundem pallere cælo mināte cōceptum. Ex eo quippe cōſtare: cæliq; eis maiorē ſocietatem esse q; maris: inde nobilū trahit colorem: aut p claritate matutina ferenū. Si tepellue fatientur: grādēſcere & partus. Si fulgeret: cōprimi cōchās: ac pro ieiunij modo minui. Si uero & tonuerit: pauidas ac repente cōpreſſas: quæ uocāt phyſemata efficere ſpecie: uerū inani iſtata sine corpore. Hos esse cōchæ abortus: Sani qdem partus multiplici cōſtant cute: nō improprie callum ut exiſtimari corporis poſſit. Itaq; & purgātur a peritis. Miror ipſo tantū eas cælo gaudere: ſole rubefcere: cādoremq; perdere ut corpus humanū. Quare præcipuū cuſtodiūt pelago

altius mersæ: q̄ ut penetrēt radii. Flauescūt tamē & illæ senectas: rugisq; torpescūt: nec nisi in iuuenta cōstat ille qui quæritur uigor. Crassescūt etiam in senectæ: conchisq; adhærescūt: nec nisi auelli quēt: nisi lima. Quibus una tantū ē facies & ab ea rotunditas: a uersis planicies: ob id tympania nolantur. Cohærentes uidem? in cōchis hac dote unguētā circūferēbūt? Cæterō ī aqua mōllis unio: exemptus protinus durefcit. Cōcha ipsa cū manū uidet cōprimi sese: operitq; opes gnara. ppter illas le peti: manūq; si præueniat acie sua abscidit: nulla iustiore pœna: & alius munita supplicis. Quippe inter scopulos pars maior inuenitur: sed in alto quoq; comitātur mari: nus canibus. Nec tamē aures fœminas arcantur. Quidā tradūt sicut apibus ita cōchas: examinant: bus singulas magnitudine & uetustate præcipuas esse ueluti duces: miræ ad caudēum solertias. Has urinātium cura peti. Illis captis facile cæteras palātes retibus includi. Multo deinde obrutas sale ī uasis fictilibus eroſa carne omī nucleos quosdā corporis: hoc est uniones decidere ī ima. Vīu atteri nō dubium est: coloremq; idiligētia mutari. Dos omīs ī cādore: magnitudine: orbe: leuore: pōdere: haud p̄mptis rebus in tātum: ut nulli duo reperiantur indiscriti. Vnde nomen unionū romanæ scilicet iposuiere delicæ. Nā apud græcos nō ē: nec apud barbaros inventores eius aliud q̄ margaritæ. Et in cādore ipso magna differētia. Clarior in rubro mari repta. Indicus speculari lapidū squamas assimilat: alias magnitudine præcellēs. Sūma laus coloris ē exaluminatos uocari: & p̄terioribus sua gratia est. Elencos appellāt fastigiata lōgitudine: A labastro rum figura in pleniore orbe definētes. Hos digytis suspēdere: & binos ac ternos auribus. Fœminasq; gloria est. Subeūt luxuriæ eius nomina & redia exq̄sita p̄ditiōne potatu. Siquidē cum id fecere crotalia appellāt: ceu sono quoq; gaudeāt: & collisu ipso margaritas. Affectātq; iā & patperes lictorem fœminæ in publico unionē esse distantes. Quin & pedibus nec crepidas: tantū obstragulis: sed totis soculis addunt. Neq; n. gestare iam margaritas nisi calcēt: ac p uniones etiā ambulent satis est. In nostro mari repiri solebant. Crebrius circa bosphorū thraciū: russi ac parui in cōchis: quas myas appellāt. At in carnania quæ uocat p̄gina pignit. Quo apparet non uno cōchæ generē nasci. Nā & Iuba tradit arabicis cōcham esse similem pectini inflecti: hirsutam echinorū modo. Ipsum unionem in carne ipsa esse grādini similem. Cōchæ nō tales ad nos afferunt. Nec in acarnania ante laudati reperiuntur: enormes & feris colorisq; marmorei. Meliores circa actium: sed & ii parui. Et in mauritanæ maritimis. Alaxāder Polyhistor & Sudines senescere eos putant: coloremq; expirare. Eorū corpus solidū esse manifestū est: q̄ nullo lapsu frāguntur. Nō autē semp in media carne repiunt: sed aliis atq; aliis locis. Vidi multq; iā extremis et marginibus uelut cōcha exeuntes. Et ī quibsdam quaternos q̄nosq; pōdus ad hoc æui semunciat pauci singulos scrupulis excessere. In britānia paruos atq; decolores nacti cērti est. Quoniā Diuus Iulius thoracem quē Veneri genitrici ī templo eius dicitur: ex britānicis margaritis factū uoluerit intelligi. Lollia Paulinā quæ fuit Caii p̄cipis matrona nec serio quidē aut solēni cerimonias: aliquo apparatus: sed mediocriū etiā spōsalium cœna uidi imarq̄dis margaritisq; optā: alternō textu fulgētibus toto capite crinibus: sp̄ris auribus: collo monilibus digytisq; Quæ sūma quadrigētes festerium colligebat. Ipsam cōfestim paratā nūcupationē tabulis p̄bare. Nec dona prodigi p̄ncipis fuerant: sed auitæ opes p̄uintias: scilicet spolijs partæ. Hic est rapinarū exitus. Hoc fuit quare M. Lollius infamatus regū muneribus ī toto oriente interdicta amicitia a Caio Cæsare. Augusti filio uenenum biberet: ut neptis eius quadrigētes festerium opta spectaretur ad lucernas. Cōputet nūc aliq; ex alia parte q̄ntū Curtius aut Fabritius in triumphis tulerrint: & imagineē eorū fercula: & ex altera pte Lollia unā imperiū mulierculā accubātē: nō illos curru detractos q̄ in hoc uicissē malit: Nec hæc sūma luxuriæ exempla sūt. Duo fuere maximi uniones per omē æuum. Vtrq; possedit Cleopatra ægypti reginas: nouissima per manus orientis regū sibi traditos. Hæc cum exquisitis quotidie Antonius saginare ēpulis: superbo simul ac p̄cati fastu ut regina meretrix lautitiam eius oēm apparatūq; detractās: quærere eo qd astrui magnificētia possit respōdit. Vna se cœna cētēs festerium absūpturam. Cupiebat dicere Antonius: sed fieri posse nō arbitrabat. Ergo spōsionibus factis postero die quo iudiciū agebat: magnificā alias cœnā ne dies periret: sed quotidianā Antonio apposuit irridētī: cōputationēq; ex postulatī. At illa corallarium id esse: cōsumpturāq; se ea in cœna taxationē confirmās: solamq; se centies festeriū cœnaturā. Inferri mēsam secūdā iussit. Ex præcepto ministri unū tantū uas ante eam posuere aceti: cuius asperitas uisq; in tabem margaritas resoluit. Gerebatq; auribus tū maxime singularē illud & tere unicum naturæ opus. Itaq; spectāte Antonio qd nā esset actura detractū altē mersit: ac liquefactū absorbit. Iniecit alteri manū L. Plaucus iudex spōsionis: eus eum quoq; paratū simili mō absumere. Victūq; Antoniū p̄nūciauit hoīe irato. Comitetur fama unionis eius parem facta illa tantæ quæstionis uictrice regina dissectū: ut esset in utriq; Veneris auribus romæ in pantheo dimidia eorū cœna. Nō ferent tamē hāc palmā: spoliabūtq; etiā luxuriæ gloria. Prior id fecerat romæ ī unionibus magnæ taxatōis Clodius trigædis Aesopi filius relictus ab eo ī amplis opibus hæres: ne triumphatu suo nimis supbiat Antonius pene

histrioni compatus. Et quidem nulla spōsione ad hoc productus: quo id magis rēgi erat: sed ut expiretur in gloria palati quid saperent: margaritæ: atq; ut mire placere: ne solus hoc sciret singulos uniones cōiūis ad forbendū dedit. Romæ i. p̄miscuū ac frequētem usum uenisse alexandria i. ditionē redacta. Primū autē cōcepisse circa syllana tēpora minutas & uiles Fenestella tradit manifestō errore: cum Elius Stilo iugurthino bello unionū nomē impositū maxime grandibus margaritis prodāt. Et hoc tamē æternæ ppe possessionis est: seqtur hæredē. In macipatū uenit ut prædiū aliquod. Cōchyliā & purpurā ois ora atterit: qbus eadē mater luxuria paria pene ut margaritis p̄cia fecit.

De natura purpuræ & muricis. Ca. xxxvi.

Purpuræ uiuūt annis plurimū septenis. Latēt sicut murices circa canis ortū tricenis diebus. Cōgregatūr uerno tempore: mutuocq; attritu lentorē cuiusdā caeræ saluāt. Simili modo & murices. Sed purpuræ florem illū tingendes expetitum uēstibus in mediis habet faucibus. Liquoris hic est minimi in cādida uena. Vnde preciosus ille bibis nigrātis rosæ color subtilis. Reliquū corpus sterile. Viuas capere cōtēdunt: quia cū uita sua succum illum euomūt. Et maioribus qdem purpuris de tracta cōcha auferūt: minores cū trapetis frangūt. Ita demū rore: etum excipiens tyri. Præcipuus hic asiæ. In enynge africæ: & getulo littore oceani: i. laconica europæ. Hic sales securisq; romanæ uiam faciūt. Idēq; p̄ maiestate i. puericia est. Distinguit ab eqte curiam. Dis aduocatur placādis: oēm q; uēstē illuminat. In triūphali misceat auro. Quā ppter excusata & purpuræ sit infania. Sed unde cōchyliis p̄cia: Quis uirus graue in fūco: color austerus in glauco & irascētī similis mari. Lingua purpuræ lōgitudine digyali: qua pascit p̄ forādo reliqua cōchyliā: tāta duncia aculeo est. Aqua dulci enecatur: & sicubi flumini immerguntur: alioq; captæ diebus qnquagenis uiuūt salua sua. Cōchæ omēs celerrime cresūt: præcipue purpuræ. Anno magnitudinē implēt. Quod si hætenus trāscurrat expositio: fraudatam se p̄tinus luxuria credat. Nos indiligētiæ dānet. Quamobrē p̄sequemur etiā officinas: ut tanq; in uictū frugū noscēt ratio. Sic omēs q̄ istis gaudēt p̄mio uitæ suæ callēt. Cōchæ: ad purpurā & cōchyliā eadē qdem est materia: sed distat tempamēto. Duo sūt genera. Buccinū minor concha ad similitudinem eius buccini: quo sonus editur. Vnde & cā nomini rotūdinate oris i. marginē incila. Alteq; purpuræ uocatur calliculatim procurrēte rostro: & calliculi latere itrorius tabulato qua p̄ferat ligua. Præterea clauatū ē ad turbinē usq; aculeis in orbē septenis fere: q non sūt buccinos: sed utriusq; orbes totidem quot habet ānos. Buccinū nō nisi petris adhæret: circaq; scopulos legitur.

Quot sunt genera. Ca. xxxvii.

Purpuræ noie alio pelagiæ uocantur. Eas genera plura: pabulo & solo discretā. Lutense purri limo: & algente enutritum alga uilissimū. Utriq; melius tenens in tenei maris ora collectum. Hoc quoq; tamē etiānum leuius atq; dilutius. Calculosæ appellatur a calculo maris mire apto cōchyliis & lōge optimo purpuris. Dialutisense id est uario loli genere pascit. Capiūt aut purpuræ paruulis rarissq; cōchis textu ueluti nassis in alto tactis. Inest uis efca clusi res mordacēq; cōchay: quales uidemus has semineces: sed redditas mari auido biatu reuiuiscētes. Apperunt eas purpuræ porrectisq; linguis infestāt. At illæ aculeo extumulatæ claudunt se: cōprimūtque mordetiā ita pendētes auiditate sua purpuræ tolluntur.

Quo capiuntur tempore. Ca. xxxviii.

Capi eas post canis ortum aut ante uernū tēpus utilissimū: quoniā cū fecificauerit stixos habent succos. Sed id tingētum officinæ ignorāt: cum sūma uertat i eo. Eximitur postea uena quā diximus. Cui addi salem necessariū: sextarios ferme in libras cētenos. Macerari triduo iustum. Quippe maior uis tanto q̄to recētiōr. Feruere i plūbo: singulisq; aquæ amphoris centenas atque qnquagenas medicaminis libras æquari: ac modico uapore torrerit: & ideo lōgiquæ fornacis cuniculo. Ita despumatis subinde carnibus quas hæsisse uenis necesse est: decimo ferme die liquisit cortina uellus elutriatum mergit i experimētum. Et donec spei satifiat uris liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis. Rursusq; mergitur carinata: donec oēm ebibat saniem. Buccinum p se dānatur: quoniā fūcum remittit. Pelagio admodū alligatur: nimisq; eius nigritiæ dat austeritatem illā nitoremq; q̄ quærunt cocci. Ita p̄mixtis uiribus alteq; altero excitatur: aut astringitur. Sūma medicaminū i libras. Velles: buccino ducentæ. Pelagio. cxi. Ita sit amethysti color eximius ille. At tyrius pelagio primū satiatur i imatura uiridēq; cortina: mox pmutat i buccino. Laus ei sūma i colorem sāguinis cōcreti nigricāl aspectū: idēq; suppetit refugens. Vnde & Homero purpureus dicit sanguis.

Romæ quando usus purpuræ. Ca. xxxix.

Purpuræ usū romæ semp fuisse uideo. Sed Romulo i trabea. Nā roga prætexta & latior clatio Tullum Hostiliū & regibus primū usum hetruceis deuictis satis cōstat. Nepos Cornelius q̄ Diui Augusti principatu obiit. Me inq; iuvene uiolacæ purpura uigebat: cuius libra de nariis centum uenibat: nec multo post rubra tarentina. Huic succēssit dibapha tyria: quæ in libras denariis mille nō poterat emi. Hac Lētulus Spīnter ædilis curulis primus i prætextæ usus

improbabatur. Qua purpura q̄s nō iam inquit triclinaria fact̄: Spinter ædilis fuit urbis cōdit̄ anno. dcc. Cicerone conf. Dibapha tunc dicebatur: quæ bis tincta esset veluti magnifico impendio. Qualiter nūc omēs pene cōmodiores purpuræ tingūt̄. In cōchyliata ueste cætera eadē sine buccino. præterq̄ ius temperaturæ. Acque p̄ indiuiso humani porus extremō dimidia & mediamina addit̄. Sic gignit̄ laudatus ille pallor saturitate fraudata: tātōq̄ dilucidior q̄to magis uellera esuriūt.

De precio eas. Ca. xxxv.
Recia medicamēto sūt qdē pro fertilitate littoꝝ uiliora. Nō tamē utq̄ pelagii libras quonquos nūmos excedere: & buccini cētenos sciant: qui ista mercant̄ imenso. Sed alia sūt nec habēt sinē utia. Iuuatq̄ lodere spendio: & iusus geminare miscēdo iteq̄: & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tigere: argētū auro cōfodere ut electra fiat: addere iis aera: ut corithia.

De tigēdo amethystino & cocco byssino. Ca. xxxvi.
On est satis abstulisse gēmæ nomē amethystū. Rursū absolutus inebriat̄ tyrio: ut sit ex utroq̄ nomē improbiū tyriamethystus: simulq̄ luxuria duplex. Et cū cōfodere cōchyliā: trāsire melius in tyriū putant. Poenitētia hoc primū debet inuenisse artificē mutāte quod dānabat. Inde rō est nata. Votū quoq̄ factū ē uitio portētosis ingenis: & gemina demōstrata uia luxuriæ: ut color alas operiret̄ alio. Suauior ita fieri leuiorq̄ dicit̄. Quin & terrena miscere: coccoq̄ tinctū tyrio tigere ut fieret his byssinū. Coccū galatiæ rubēs gramē: ut dicemus ī terrestrib̄: aut circa emeritā lusitanæ ī maxima laude est. Veq̄ ut simul pagāū mobilia pigmēta āniculo graminī lāguis succus. Idē a quadrino euandus. Ita nec recētē uires neq̄ senescētī. Abūdē tractata est rō: quæ fē uiroꝝ iuxta fœminaq̄q̄ forma credit amplissimā fieri.

De pina & pinnotere: & aquatiliū sensu. Ca. xxxvii.
Onchas generis & pinna est. Nascitur in limosis subrecta semp: nec unq̄ sine comite: quē pinnoterem uocat̄: alii pinnophylacē id est suilla parua. Alibi cācer dapis affectator. Pādit se pinna luminibus orbū corpus itus minutis piscibus præbēs. Assultat̄ alii ptinus: & ubi licētia audacia creuit: implent eam. Hoc tempus peculatus index morsu leui significat. Illa ore cōpresso q̄quid inclusit exanimat: partēq̄ fortio tribuit. Quo magis miror quōdam existimasse aquatilibus nullum inesse sensū. Nouit torpēdo uim suā ipsa nō torpens: mersaq̄ ī limo se occultat: pisces q̄ securi natātes obtorpere corripit̄. Huius icori teneritas nulla præfert̄. Nec minor solertia rana: quæ ī mari piscatrix uocat̄: eminetia sub oculis cornicula turbato limo exerit: assultat̄ pisciculos p̄trahens: donec tam p̄pe accedant: ut affiliat. Simili modo squatina & rhodūs additi pinnas exertas mouēt specie nemiculorū: Itēq̄ quæ uocat̄ raiā. Nā pastinaca latrociatur ex occulto trāsētes radio: quod tālū est ei figens. Argumenta solertia huius quod tardissimi piscium hi mugilem uelocissimū oīum habētēs in uentre repentiū.

De scolopendris nulpibus & glanis. Ca. xlii.
Colopēdræ terrestribus similes quas cētipedes uocat̄ hamo deuorato oīa interreana euomit: donec hamū egerāt: deinde resorbēt. At uulpes marinæ simili ī piculo glutūt̄ apli: us usq̄ ad infirma linæ: quæ facile prærodāt. Glaucus q̄ & glanis uocat̄ auersus mordet hamos nec deuorat: sed esca spoliāt.

De arietē p̄sce. Ca. xliiii.
Rassatur aries ut latro. Et nūc grandium nauium ī salo stantium occultatus umbra si q̄p̄nandi uoluptas iuuet expectat. Nunc elato extra aquam capite piscantium cymbas speculatur: occultusq̄ adnatans mergit.

De his quæ tertiā naturā habēt nō aialiu neq̄ fruticū: & de urticis & spōgiis. Ca. xlv.
Quidē & iis sensum in esse arbitror qui nec aialium neq̄ fruticū sed tertiā ex utroq̄ naturam habēt: urticis dico & spōgiis. Urticæ noctū uagantur: noctūq̄ mutantur: carnosæ frōdis. Iis natura ut carne uescāt̄. Vis pruritū mordax: eademq̄ quæ terrestres urticæ. Cōtrahit ergo se q̄ maxime rigens: ac prænata piscicū frōdem suā spargit: cōplectēsq̄ deuorat. Alias marcenti similis: & iactari se passa fluctu algæ uice contractos pisces: attritūq̄ petræ scalpentis pruritū inuadit. Eadem noctū pedines & echinos perquirīt. Dū admoeri sibi manū sentit: colorem mutat: & cōtrahitur. Tacta uredinē mittit: paulūq̄ si fuerit interuallū: abscedit̄. Ora ei ī radices esse tradit̄. Excrementa p̄sumā tenui fistula reddi. Spōgiarū tria genera accipimus. spissū: ac prædugū: & asperū. Tragos id uocat̄. Spissū & mollis: magis tenue densūq̄ ex quo penicilli: achilleum. Nascuntur omēs ī peris. Aluntur cōchis: pisces limo. Intellectum inesse iis apparet: quia ubi autulforem sensere: cōtractæ multo difficilīus abstrahuntur. Hoc idē fluctu pulsante faciunt. Viuere esca manifesto cōchæ minutæ ī iis repertæ ostendūt. Circa tonem uelē illis auisulæ etiā aiunt: & ex relictis radicibus recreferē. In petris cruoris quoq̄ ī hærēt color: africis præcipue quæ generantur ī syrtibus: maximæ fiunt mancæ. Sed mollissimæ circa lyciā. In p̄fundo at̄ nec uentoso molliores. In hellepōro asperæ. Et densæ circa mæleā. Putrefcūt ī apricis locis: ideo optimæ ī gurgitibus uiuentibus: idēq̄ madētibus nigricat̄ color. Adhærēt nec p̄te nec totæ. Inter sūt. n. fistulæ quādā inanes: quaternæ fere aut quæ:

per quas pasci existimantur. Sunt & aliae sed suprà cōcretæ. Et subesse mēbrana quædā radici-
bus eas intelligit. Viuere cōstat lōgo tempore. Pessimū oīum genus eas est: quæ aplysiæ vo-
cantur: quia erui nō possunt: in quibus maxime sunt fistulæ: & reliqua densitas ipsiā.

De caniculis marinis. Ca. xlvj.

Caniculæ: maxima multitudo circa eas urinātes gravi piculo infestæ. Ipsi ferunt & nebz
quādam crassefere sup capita animalium planosq; piscium similem prementem eos: arce-
temq; a reciproco: & ob id stilos præacutos lineis anexas habere sciet: quia nisi poflæ ita nō
recedant: caliginis & pauoris (ut arbitror) opere. Nubem. n. & nubila cuius nomine id malum
appellant inter animalia illa haud ultra cōperit q̄q; Vt cum caniculis atrox dimicatio. Inguina
& calces oēmz cādore corporis appetunt. Salus una in aduersas eundi ultroq; terendi. Pauer
enim hominem æque ac terret. Et fors æqua in gurgite. Vt ad sūma aquæ ventū est: ibi per-
iculum anceps. Adempta rōe cōtra eundi: dū conetur emergere. Et salus omis in fotis. Funem
illi religatū ab humeris eius trahunt: Hūc dimicās ut sit piculi signū leua quatit. Dextera appre-
hensū stilo in pugna est. Modicus alias tractus. Vt ppe carinam uerum est: nisi p̄cæceleri in te-
rē rāpiat: absumi spectat. Ac sæpe iā subducti e manib; auferūt: si in trahētū ope cōglobato
corpore i pilæ modū ipsi se adiungere. Protēdūt qdē tridentē illi. Sed mōstri solertia est nauigiū
subeundi atq; ita e tuto præliādī. Oīs ergo cura ad speculādū hoc malum īsumitur.

**De animantibus quæ silicea testa: & quæ sine uillo includuntur:
& reliquis sordidis animalibus. Ca. xlvij.**

Ertissima est securitas uidisse planos pisces: quia nunq; sunt ubi maleficæ bestię. Qua de
cā urinātes sacros appellant eos. Silicea testa inclusis fatendum est nullum esse sensum ut
ostreis. Multis eadem natura quæ frutici ut olothyris: pulmonibus: stellis. Adeoq; nihil nō gi-
gnitur in mari ut capponas: etiā æstiuā animalia pnicī molesta saltu: aut quæ capillus maxime ce-
lat existant: & circūglobata elcæ sæpe extrahuntur. Quæ cā sōnium piscium in mari nōctibus ī
festare existimatur. Quibusdā perō ipsi innascuntur: quo ī numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. Ca. xlviii.

Ec uenena cessāt dira ut in lepore: q in indico mari etiā tactu pestilens uomitum dissoluti
onēq; stomachi protinus creat. In nostro ossa infor mis: color tantum lepori similis. In in-
dis & magnitudine & pilo duriore. Tātum uiuus ibi capitur. Aequē pestifex: aīal araneus spinæ
indorsio aculeo noxiis. Sed nullum usq; execrabilis q; radius super caudam eminens trigonif:
quam nostri pastinacam appellant. Quin conchylīi magnitudine arbores infixis radici necat.
Arna ut tælum perforat & ferri & ueneni malo.

De morbis piscium. Ca. xlix.

Orbos uniuersa genera pisciū & cætera aīalia etiā fera nō accipimus scire. Vez ægrotare
singulos manifestum facit aliquos macies: cum i eodē genere præpingues aliī capiāt.

De generatione eoz mira. Ca. li.

Ovo nā mō generent desiderium & admiratio hoīum differri nō patitur. Pisces attritu uen-
trium cœunt: tanta celeritate ut uisum fallant: Delphini & reliqua cete simili mō & paulo
diutius. Fœmina piscis coitus tempore marē sequitur: uentrē eius rostro pullās: Sub partu ma-
res fœminā similiter oua uescentes eoz. Nec satis est generationi per se coitus: nisi editis ouis i
ter se uersādo mares & fœminæ uitale asperferint uirus. Non omibus id contingit ouis in tanta
multitudine: alioq; replerentur maria & stagna: cū singuli uteri innumerabilia cōcipiant.

Item de generatione & quī pisces oua pariant. Ca. li.

Piscium oua in mari crescūt: quædā sūma celeritate ut murenas. Quædam paulo tardius:
Plani pisciū quibus cauda nō obest aculeiq; ut testudines & raiæ in coitu supueniūt. Poly-
pi crine uno fœminæ naribus adnexo. Sæpiæ & loligines linguīs cōponētes inter se brachia: &
in cōtrariū nantes: & pariant ore. Sed polypi in terrā uerso capite coeūt. Reliqua mollūi tergīs
ut canes. Item locustæ & squillæ. Cancri ore. Ranæ supueniunt: prioribus pedibus alas fœmi-
næ mare apprehēdēte: posterioribus dunes. Pariūt minimas carnes nigras: quas gyrinos uo-
cat: oculis tamē & cauda isignes: mox pedes figurāt: cauda findente se in posteriore. Mixq;
semestri uita resoluūt in limū nullo cernēte: & rursus uernis aquis renascūt quæ fūere natæ
perinde occulta rōe cum oībus annis id eueniat. Et mytuli & pectines spōte naturæ in harenō/
lis proueniūt. Quæ durioris testæ sunt: ut murices purpuræ saluuario lētoze. Sicut acēscēte hu-
more culices: atq; spuma maris incalēcente cū admissus est hymber: Quæ uero siliceo tegmine
operiuntur ut ostrea putrescēte limo: aut spuma circa nauigia diutius stāte: defixosq; palos: & li-
gnū maxime. Nup cōpētū in ostreariis: humorē iis fœticidū lactis mō effluere: Anguillæ at
terunt se scopulis ac strigmenta uiuescūt. Nec alia est eas pcreatio. Piscium diuersa genera nō
coeunt præter squatinā & ranam: ex quibus nascitur priori pte ranæ similis: & nomē ex utroq;
cōpositum apud græcos trahit. Quædā tempore anni gignūtur & in humore & in terra. Vere

peccines limaces hirūdines eodem tēpore euālescūt. Piscium āt lupus & trichias bis āno parit: & saxatiles omnes. Mulli ter: & chalcis: cyprius: exien. Scorpiones bis ac fargi uere & autūno. Ex planis īquatina sola autūno occasu uergiliā. Plurimi pisciū tribus mēsisbus aprilī maio. Salpā: autūno: spari: torpedo: quali circa aequinoctium. Molles uere. Sæpia oibus mēsisbus. Oua eius glutino atramētī ad speciē uuæ cohærentia masculus psequitur afflatu: alias sterilescent. Polyphi hyeme coeunt. Parit uere oua tortili uibrata pāpino: tanta fecūditate ut multitudine ouos occisi nō recipiant cranos capitis: quæ prægñates tulere. Ea excludit quinquagesimo die. e quibus multa ppter numerū intercidūt. Locustæ & reliqua tenuioris crustæ ponunt oua supra oua: atq; ita incubāt. Polyphis fœmina mō in ouis sedet: mō cauernā brachiosū implexu claudit. Sæpia in terreno parit inter harūdines: aut sicubi enata alga. Excludit qntodecimo die. Loliginēs in alto cōserta oua edūt ut sœpiæ. Purpuræ murices eius deniq; generis uere parit. Echini oua plenilunius habet hyeme. Et coclæ hyberno tēpore nascūtur. Torpedo octogenos fœtus habet inuenitur: eaq; quæ intra se parit oua præmollia in aliū locū uterī trāsserēt: atq; ita excludens. Simili mō omia quæ cartilaginea appellauimus: ita fit ut sola pisciū & aial pariat: & oua cōcipiat. Sylurus mas solus oium edita custodit oua: sœpe & quinquagenis diebus ne absumantur ab aliis. Cæteræ fœminæ in triduo excludūt: si mas attingit. Acus siue belonæ unus piscium de bisce. ppter multitudinē utero pit. A ptu calleicit uulnus: quod & i cæcis serpētib; tradunt. Mus marinus ī terras scrobe effossa pit oua: & rursus obruit terra. Tricesimo die refossa aperit: fœtusq; ī aquā ducit.

De uuluis piscium. Ca. lii.

ERrythini & chanæ uuluas habere traduntur. Qui trochos appellatur a græcis ipse se inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia uisū carent.

De longissima uita piscium. Ca. liii.

AEui piscium memorādū nuper exēplum accepimus. Paulippū uillā ē cāpaniæ haud pcul neapoli. In ea in Cæsaris piscinis a Pollione Vedio cōiectū piscē sexagesimū post ānū expi rasse scribit Anneus Seneca. Duob; aliis æqualibus eius ex eodē genere ē tūc uiuētib;. Quæ mētio piscināq; admonet ut paulo plura dicam; hac de re: priusq; digrediamur ab aquatilibus.

De uiuariis ostreas: & quis ea primus inuenit. Ca. liiij.

Ostreas uiuaria primus oium Sergius Orata iuenit in baiano ætate L. Crassi oratoris ante marfici bellū: nec gulæ causa: sed auaritiæ: magna uedtigalia tali ex ingenio suo picipiēs. Vt qui primus pēsiles inuenit balineas ita māgonizatas uillas subinde uedēdo. Is primus optimum saporem ostreis lucrinis adiudicauit: quādo eadem aquatilia genera alibi atq; alibi meliora. Sicut lupi pēsces in tyberi amne inter duos pōtes: rhōbus rauennæ: murenæ in sicilia: elops rhodis: alia genera similiter: ne culināq; celsura pagatur. Nōdū britānica seruiēbat littora: cum Orata lucrina nobilitabat. postea uisū tanti in extrema italia petere brūdusium ostreas ac uelitis. Sed iter duos sapes nuper excogitatum tamē lōgæ aduectiōis a brūdusio cōpascere ī lucrino. Eadem ætate prior Licinius Murena reliquos: pisciū uiuaria inuenit. Cuius deinde exēplū nobi litas secuta est. Philippus: Hortēsius Lucullus exciso etiā mōte iuxta neapolim maiore ipēdio q; uillā ædificauerat: eripit: & maria admisit. Qua de cā magnus Pōpeius Xersem togatū eū ap pellabat. Quadringenta ipsius piscinæ. A defūcto illo uenire pēsces.

Quis primus murenæ uiuaria fecerit. Ca. lvi.

MVrenæ uiuariū priuatim excogitauit C. Hirrus ante alios qui cœnis triumphalibus Cæsaris dictatoris sex milia numero murenæ mutua appendit. Nā permutare qdem precio noluit: alia uer merce. Huius uillā iter q; modicū xl. milibus piscinæ uendiderūt. Intasit deinde singulorū pisciū amor. Apud baulos in parte baiana piscinā habuit Hortēsius orator. Murenā adeo dilexit: ut exanimatam flesse credatur. In eadem uilla Antonia Drosi murenæ quam diligebat ī aures addidit. Cuius propter famā nōnulli baulos uidere concupiuerunt.

De coclæ uiuariis & quis primus instituit. Ca. lvi.

Coclæ uiuaria instituit Fuluius Hirpinus in tarquinēsī paulo ante ciuile bellū: quod cum Pōpeio magno actum est: distinctis quidē generibus ear; separatim ut essent: alba quæ in reatino agro nascūtur. Sepatim illyricæ: quibus magnitudo præcipua: Africanæ quibus fecūditas. Solitanæ quibus nobilitas. Quin & laginā ear; cōmentatus est sapa & farre: alitq; generibus. Vt coclæ quosq; altilles ganeam implerent. Cuius artis gloria in eam magnitudine pducta fit ut octoginta quadrātes caperent singulæ calices auctor est M. Varro.

De piscibus terrenis. Ca. lvii.

Pisciū genera etiā a Theophrasto mira pducē circa babylonis rigua decedentibus fluiuis in cauernas aquas hebetes remanere. Quosdā inde exire ad pabula pēnulis gradientes crebro caudæ motu: contraq; uenātis refugere in suas cauernas: & in iis obuersos stare. Capita eorū esse ranæ marinæ similia: reliquas ptes gobiog; Branchias ut cæteris piscibus. Circa heracleam & toronē & lycū annē esse multifaria. In pōto unū genus esse: quod extremas fluminum

aquas sectet: caternasq; sibi faciat in terra: atq; in iis uiuat etiā reciprocis amnib; siccato littoꝝ. Elitodi ergo: motu demū corpꝝ: uiuere eos approbant. Circa heracleā eadē eodēq; lyco amne decedente ouis relicta in limo generari pisces: q; ad pabula petenda palpitent exiguis brachiis. Quod fieri nō idigo humoris: ppter quos & āguillas diuti; uiuere exēptas aq;. Oua āt i sicco maturari ut testudinū. Eadē i pōti regiōe apprehēdi i glacie pisciū quosdā maxie gobiones non nisi patināq; calore uitalē motū fatētes. In iis qdē tametī mirabilis: est aliqua rō. Idē tradit i paphlagonia effodi pisces gratissimos cibus terrenos altis scrobibus. In iis locū ubi nullā restagnēt aqua. Miraturq; i ple gigni sine coitu. Humoris qdē uim aliquā inesse quā puteis arbitraē: cū nōnulli repiant pisces. Quicq; est hoc certe. minus admirabilē talpa; facit uitā subterranei aialis: nisi forte uermium terrenorū & iis piscibus natura est.

De muribus nili. Ca. lviij.

UEx omib; iis fidem nill inundatio asfert omnia excedentem miracula. Quippe deturgēte eo musculi reperiuntur inchoato opere. Genitalis aqua: terrāq; iam parte corporis uiuentes: nouissima effigie etiamnum terrena.

De anthia pisce: & quomodo capiatur. Ca. lix.

NEc de anthia pisce fileri cōuenit. Itaq; plerorūq; aduerto credidisse apud chelidonias iūlas quas diximus alia scopulos i mari ante p̄mōtorū litas. Ibi frequē hic piscis & celeriter capitur uno genere: paruo nauigio & cōcolori ueste: eadēq; ora p aliquot dies cōtinuos piscator enatigat certo spatio: elscāq; p̄icit. Quicquid ex eo mutet: suspecta fratus praeda est. Cauēsq; quod tumbit: cum id saepe factū est: unus aliquādo cōsuetudine inuitatus anthias escam appetit. Notat hic intētiōne diligētis: ut auctor spei: cōciliatorq; captura. Neq;. n. est difficile cum per aliquot dies solus accedere audeat: tandē & aliquot inuenit paulatim comitator. Postremo greges adducit innumeros: ita uetustissimis qbusq; alluetis piscatorē agnoscere: & cibū e manu cape. Tū ille paulū ultra digytis i esca iaculatus hamū singulos inuolat uerius q; capit: ab ūbra nauis breui conatu absēs. Ita ne cāteri fētāt alio itus excipiēte centonibus raptū: ne palpitatio ulla aut sonus cāteros abigat. Cōciliatorē nosse ad hoc pdest: ne capiat. Parcit piscator fugituro in reliquū gregē. Ferūt discōrdē foritū duci soto iūdiatū pūbre noto cēpisse maleficā uoluntate. Agnitū i macello a soto cuius iniuria erat: & dati dāni formula ex dictō cōdēnatū. Addit Mutianus aestimata lite decē libris. Idē āthias cū unū hamo teneri uiderit: spinis quas i dorso serratas hēt lineā secare tradit: eo q; teneē extēdēt: ut praeci di possit. At iter fargos ipse q; teneē ad scopulos lineā terit.

De stellis marinis. Ca. lx.

Ræter hæc claros sapiētia auctoꝝ uideo mirari stellā i mari. Ea figura ē pua admodū caro itus extra duriore callo. Huic tā igneū feruorē esse tradit: ut oīa in mari cōta ēta adurat. Oēs cibū statī pagat. Quibus sit hoc cognitū expimētis haud facile dixerim. Multo mirabilius dixerim id cuius experiēdi quotidie occasio est.

De dactylis: eorūq; miraculis. Ca. lxi.

Onchas e genere sunt dactyli ab humano; unguium similitudine appellati. Iis natura i te nebris remoto lumine alio fulgore clarere: & quāto magis humorem habeāt. Lucere i ore mandentium. Lucere in manibus: atq; etiam in solo: atq; ueste decidētib; guttis. ut proculdubio pateat succi illam naturā esse: quam miremur etiam in corpore.

De inimicitis & amicitis inter se aqualium. Ca. lxij.

Vnt & inimicitia; atq; cōcordia; miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrāt. Cōger & murena caudas inter se p̄arodētes. Polypū in tātum locusta pauet: ut si iusta uiderit omnino moriatur. Locusta conger. Rursus polypū cōgri lacerāt. Nigidius auctor est p̄arodere caudam mugili lupū: eosdēq; statim mēlib; cōcordes esse. Oēs aut uiuere quibus caudæ sic amputēt. At e contrario amicitia; exempla sunt: p̄æter illos de quorū diximus fortietate. Balenæ musculus quādoq; p̄ægrani supercilioꝝ pōdere obrutis eius oculis infestātia magnitudinē uada p̄ænatās demōstrat: oculoꝝq; uice fungitur. Hinc uolucrum naturā dicentur.

CAPITULUM PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER X.

De Natura Auium. Ca. i.

EQVITVR NATVRA AVIVM: QVARVM grandissimi & pene bestia; generis strutiocameli. Africi uel æthiopici altitudinē eqtis in sidentis equo excedūt: celeritate uincunt. Ad hoc demū datis penis ut currentē adiuent. cātero non sunt uolucres: nec a terra tollūt. Vngulæ iis ceruinis similes: quibus dimicāt: bifidæ cōprehēdendis lar-

pidibus utiles: quos in fuga contra sequentes ingerunt pedibus. Concoquendi sine delectu deuorata mira natura. Sed non minus stoliditas in tanta reliqui corporis altitudine cum colla frutice occultauerint latere sese existimatum. Praemia ex iis oua propter amplitudinem pro quibusdam habita uasis: conofque bellicos & galeas adornantes pennae.

De phoenice. Ca. ii.

Aethiopes atque indi discolors maximae & inenarrabiles ferunt aues. Et ante omnes nobilem arabiae phoenicez. Haud scio an fabulose unum in toto orbe nec unum magnopere. Aquilae narratur magnitudine: auri fulgore circa collas: caetera purpureus: caeruleam roseis caudam penitis distinguentibus. Cristis faciem: caputque plumbeo apice honestat. Primitus atque diligentissimus toga togae de eo perdidit Mamilus senator ille maximus nobilis doctrinis doctore nullo. Auctor est ne minem extinxisset uiderit uescientem. Sacrum in arabia soli esse. Vivere annis sexcentis sexaginta. Se nescientem casu thuriferae ferculis construere nidum: replere odoribus: & super emori. Ex ossibus deinde ac medullis nasci primo: ceu uermiculum: inde fieri pullum. Principioque iuxta funeri priori reddere: & totum deferre nidum prope pancaiam in solis urbem: & in ara ibi deponere. Cum huius alitis uita magni conuersione anni fieri perdidit idem Mamilus. Iterque significationes testatur & syderum eodem reuertit. Hoc autem circa meridiem incipere. Quo die signum arietis sol intraverit. Et fuisse eius conuersionis annum prodente se P. Lucinio M. Cornelio consule: ducte simi quinquaginta. Cornelius Valerianus phoenice deuoluisse in aegyptum tradit Q. Plautio Sex. Plautio consule. Alla tunc esse iuxta Claudii principis censura anno urbis. decem. & in comitio pospositum. Quod actus testatur est: Sed quae falsa esse nemo dubitat.

De aquila. Ca. iii.

Ex iis quas nouimus aquilae maximus honos: maxima & uis. Sex earum genera. Melenatos a graecis dicta: eademque ualeria minima magnitudine: uiribus praecipua: colore nigricans. Sola aquilae foetus suos alit. Caeterae (ut dicemus) fugant. Sola sine clagore sine murmuratione. Conuersatur autem in montibus. Secundi generis pigardus in oppidis & in capis albicante cauda. Tercii morphos: cum Homerus & parnon uocat: alique placum & anataria: secunda magnitudine & uis: huiusque uita circa lacus. Phocemonoe Apollinis dicta dentes ei esse perdidit: mutae alias carenti lingua. Eademque aquilae nigerrima: pminetioe cauda. Conuenit & Boetius. Ingenium est ei testudines raptas frangere & sublimi iaciedo. Quae fors interemit poetae Aeschylum: praedicata satis (ut ferunt) eius diei ruinam secuta caeli fide cauentem. Item quarti generis est pcepturus: eadem moratur per lacus: uulturina specie: talis minimis: reliquas magnitudine antecellens: sed imbellis & degener: utpote quam uerberat coruus. Eadem seiuuans semper auditis: & querulus murmuratio. Sola aquilae exanima fert corpora. Caeterae cum occidere considunt. Haec facit ut quantum genus gressum uoce: uelut ues: solumque incorruptae originis: media magnitudine: colore subrutillo: raris conspectu. Superest halietus clarissima oculorum acie: librans ex alto sese: usque in mari pisce praecipit in mari ruens: & discussis pectore aquis rapies. Illa quam tertia diximus circa stagna aquaticas aues appetit: mergentes se subinde: donec sopitas lassatasque rapiat. Spectanda dimicatio aue ad persequia littoz tendente: maxime si condensa harundo sit. Aquila in deiectione abigente alio: & cum appetit in lacus cadere: umbram suam nanti sub aqua a litore ostendente. Rursus aue in diuersa & ubi minime se credat spectari emergente. Haec aegregati auius nata diu: quia plures simul non inestant: resperu penas hostem occaecantes. Saepae & aquilae ipsae non tolerantur potius apprehensum una merguntur. Halietus tantum implumes etiam pullos suos percutiens subinde cogit auersus intueri solis radios: & si conuenientem fientemque aduertit: praecipitat e nido uelut adulterinum & degenerem. Illum cuius acies firma contrastrerit: educat. Halietum suum genus non habent: sed ex diuerso aquilae coitu nascuntur. Id quod ex iis natum est in ossifragi genus habet: quibus uultures progenerant minores. Et ex iis magni qui omnino non generant: Quia adiciunt genus aquilae: quam barbatam uocant: thufici uero ossifragam: tribus primis & quinto aquilae generi medicatur. Nido lapis aetites quem aliqui dixere gagiten: ad multa remedia utilis: nihil igne dependens. Est autem lapis iste praegnans intus cum quatis alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Nidificant in petris & arboribus. Parunt oua terna. Excludunt pullos binos: usque sunt & tres aliquando. Aliter expellunt tedio nutriendi. Quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura: praecipiens: ne omnium ferarum foetus raperentur. Vngues quoque earum inuertuntur diebus iis. Albescunt inedia penae: ut merito putus suos odeant. Sed electos ab iis cognatum genus ossifragi excipiunt: & educant cum suis. Vesiculos quoque perseque parens: & lege fugat amulos scilicet rapinae. Et aliquo unum par aquilae magno ad populum tractu ut satietur indiget. Determinant ergo spatia: nec in proximo praedant. Rapta non putius ferunt: sed primo deponunt: ex praecipuo potius tunc demum abeunt. Operitur non senio nec aegritudine: sed fames in tantum superiore accrescente rostro. ut aduncitas aperiri non queat. A merdiano autem tempore opantur: & uolant. Prioribus horis diei donec impleantur hominum conuictu foras ignauae sedent. Aquilae penae mixtas reliquarum auium penas deuorat. Negat unquam solam hanc

alitem fulmine exaiatam. Ideo armigeram Ioui cōsuetudo indicauit.

Quādo legionum signa esse cōperint. Ca. iiii.

Romanis eam legionibus C. Marius in secūdo cōsulatu suo pprie dicauit. Erat & antea pri-
ma cū quattuor aliis lupis: minotauris: equis: apris: quæ singulos ordines atēbāt. Paucis
ante ānis sola in acie portari cōperat: reliqua in castris relinquebāt. Marius in totum ea abdicā-
uit. Ex eo notatū nō fere apud legiones unq̃ hybernari esse i castris ubi agla: nō sit iugū. Pri-
mo & secūdo generi nō minos tantū quadrupedū rapina: sed etiā cum ceruis proelia. Multū pul-
uerem uoluntatē collectio infidens cornibus excutit in oculos: pēnis ora uerberās: donec praece-
pitet in rupes. Nec unus hostis illi satis ast. Acror est cū dracone pugna: multoq̃ magis āceps
esse si in aere. Oua hic cōfectat aquilæ auditate malefica. At illa ob hoc rapit ubicunq̃ uisum.
Ille multiplici nexu alas ligat: ita se implicans ut simul decidat.

Mix de aquila. Ca. v.

Est pcelebris apud feston urbem aquilæ gloria. Educatā a uirgine retulisse gratiā aues pri-
mo mox deinde uenatus aggerentē. Defūcta postremo in rogum accensum etus iniecisse se
se: & simul conflagrasse. Quam ob causam incolæ quod uocant heroum in eo loco fecere appel-
latum Iouis & uirginis: quoniam illi deo ales ascribitur.

De uulturibus. Ca. vi.

Ultus præualent nigri. Nidos nemo attingit. Ideo etiā fuere qui putarent illos ex aduerso
orbe aduolare falso. Nidificāt. n. in excellissimis rupibus. Foetus quidē sæpe cernūtur fer-
bini. Vmbritus auripicū in nostro æuo pitissimus fere tradit oua. xiii. Vno ex iis reliqua oua
nidūq̃ lustrare: mox abicere. Triduo at̃ añ aut biduo uolare eos ubi cadauera futura sunt.

De sanquale. Ca. vii.

Sanqualem auem atq̃ imusulum augures romani magnæ quæstioni habēt. Imusulum ali-
qui uulturis pullū arbitrant̃ esse: & sanquale osifragam. Massurius sanqualem osifragā di-
cit esse. Imusulū aut̃ pullū aquilæ priusq̃ albicet cauda. Quidā post Mutiū augurē uisos non
esse romæ cōfirmare. Ego (quod uersimilis est) in desidia regō oīum nō arbitror agnitos.

De accipitribus. Ca. viii.

Accipitrū genera xvi. inuenimus. Ex iis circon claudū altero pede prosperrimi augurii nup-
tialibus negociis & pecuariæ rei. Triorchē a numero testium: cui principatum in auguriis
Phœmonoe dedit. Buteonem hunc appellant romani. Familia etiā ex eo cogniata cum pīpe-
ro auspicio in ducis naui sedisset. Elalœa græci uocant: qui solus oī tēpore apparet. Cæteri hye-
me abeunt. Distinctio generū ex auditate. Alii nō nisi ex terra rapiunt auiem. Alii non nisi circa
arbores uolitant. Alii sedentem sublimi. Aliqui uolantem i apto. Itaq̃ & colūbæ nouere ex
iis picula: uisq̃ cōsidunt: uel subuolant: cōtra naturā eius auxiliantes sibi: in isula africæ cerno
in oceano. Accipitres totius massiliæ humi foetificant: nec alibi nascunt̃ illis assueti gētibus. In
thraciæ parte super amphipolim hoīes atq̃ accipitres societate quadam aucupant̃. Hi ex siluis
& harundinetis excitant aues. Illi superuolantes depriment. Rursus captas aucupes diuidūt cū
iis. Traditum est missas in sublime ibi excipere eos: & cum tēpus sit capturæ: clangore ac uola-
tus genere inuitare ad occasionem. Simile quidam lūpi apud mæotin paludem faciunt. Nā nisi
partem a piscantibus suam acceperē: expansa eorū retia lacerant. Accipitres autem nō edūt
da. Nocturnus accipiter cymindus uocat̃: rarus etiam in siluis: interdiu minus cernēs. Bellum
intermecium gerit cum aquila: coheretēsq̃ sæpeprehenduntur.

De cocyce quæ a suo genere interimitur. Ca. ix

Cocyc ex accipitre uidetur fieri: tēpore anni figuram mutans: quoniam tunc nō apparēt re-
liqui: nisi perq̃ paucis diebus. Ipseq̃ modico tēpore æstatis uisus nō cernit̃ postea. Est at̃
nec aduncis unguitibus solus accipitrū: nec capite similis illis: neq̃ alio q̃ colore: ac iū colūbē
potius. Quin absūmuntur ab accipitre: si quādo una apparuere. Sola oīum auis a suo genere in-
terepta. Mutat aut̃ uocem. Procedit uere. Occulcat caniculæ ortu: sempq̃ parit in alienis ni-
dis maxime palūibz maior ex parte singula oua: quod nulla alia auis: raro bina. Cā subiciendū
pulos putat: q̃ sciat se inuisum cūctis auibus. Nā minuta quoq̃ infestāt. Ita nō fore tutam ge-
neri suo stirpem opinat̃ ni fefellerit. Quare nullū facit nidū: aliqñ trepidum aīal. Educat ergo
subditum adulterato foeta nixu. Ille audis ex natura præripit cibos reliqs pullis. Itaq̃ pingue
scit: & niti dus in se nutritem cōuertit. Illa gaudet eius specie: miratq̃ se ipsam: q̃ talem pepe-
rit. Suos cōpatione eius dānat ut alienos: absumiq̃ etiam se inspectante patitur: donec corripit
ipsam quoq̃ iam uolandi potens: Nulla tū autum suauitate carnis cōparatur illi.

De miluis. Ca. x.

Mluis ex eodem accipitrū genere magnitudine differūt. Notatū in iis rapacissimam & fameli-
cam sēper alitem nihil esculenti rapere unq̃ ex fune: ferculis: nec olympiæ ex ara. Ac ne
ferentiū quidē manibus: nisi lugubri municipio: imolātium ostento. Iidē uidēt artē gubernādi
mi

docuisse cauda flexibus in cælo monstrare natura quod opus esset in p̄fido. Milui & ipsi hybernīs mēibus latent: nō tamē atē hirūdines abeūtes. Tradū ē & solstitiis affici podagra.

¶ Digestio auium per genera. Ca.xi.

Uolucrum prima distinctio pedibus maxime constat. Aut.n. aduncos ungues habent: aut digyros: aut palinipedū ī genere sunt: uti anseres: & aquaticæ fere aues. Aduncos ungues habentia carne tātum uelcuntur ex parte magna.

¶ De inauspicatis auibz cornice: corui: bubone. Ca.xii.

Cornices & alio pabulo. Vtq; duritiā nucis rostro repugnantem uolātes in altū in saxa tegulas ue iaciūt iteq; ac sēpius: donec quassatam p̄fringere queāt. Ipsa ales est inauspicatæ garrulitatis: a q̄busdā tamen laudata. Ab arcturi sydere ad hirūdinū aduentum notat eam ī Mīneruæ Incis templisq; raro: alicubi oīo nō aspici: sicut athenis. Præterea sola hæc etiā, uolātes pullos aliquādiu pascit. Inauspicatissima foetus tēpore: hoc est post solstitium. Cæteræ oēs ex eodem genere pellūt nidis pullos: ac uolare cogūt: sicut & corui: qui & ipsi nō carne tātum aluntur, sed robustos quoq; foetus suos fugāt lōgius. Itaq; paruis in uicis nō plus bina cōiugia sūt. Circa cranonem quidē thessaliæ singula p̄petuo. Genitores soboli loco cedūt. Diuersa in hac & supradicta alite quædam. Corui ante solstitiū generāt. Itē ægescūt sexagenis diebus: sitū maxime ante q̄ sici coquātur autūno. Cornix ab eo tempore corripitur morbo. Corui parūt cū plurimū quinos. Oro eos parere aut coire uulgus arbitrat. Ideoq; grauidas si edentur coruinū ouū per os partū reddere tatq; in totū difficulter parere: si tecto iferant. Aristoteles negat. Non hercule magis q̄ in ægypto ibim. Sed illā exofcultationē quæ sēpe cernitur: qualē in columbis esse. Corui in auspiciis soli uidet̄ intellectū habere significationum suarū. Nā cū mediæ hospites occisi sunt: omēs e peloponēso & attica regione uolauerūt. Pessima eorū significatio cū glutiunt uocem uelut strāgulati. Vncos ungues & nocturnæ aues habēt: ut noctuæ: bubo: ululæ. Oīm horū hebetes interditū oculi. Bubo funebri & maxime abominatus publicis præcipue auspiciis. Deserta incolit: nec tantū desolata sed dira etiam & inaccessa. Noctis monstrū: nec cantu aliquo uocali: sed gemitu. Itaq; in urbibus aut omīo in luce uisus diis ostentū est. Priuatoz domibus ī sidentē plurimū scio nō fuisse feralem. Volat nunq; quo libet: sed trāseruat aufertur. Capitolii cellā ipsā intravit. Papellio l̄strio L. Pediano cōl. p̄pter quod nonis martis urbs lustrata est eo anno.

¶ De incendiaria aue. Ca.xiii.

Inauspicata ē & incendiaria auis: p̄pter quā sēpenumero lustratā urbē ī ānalibus iuuenimus sicut L. Crasso C. Mario cōl. Quo anno & bubone uiso lustrata ē. Quæ sit auis ea nec reperit nec traditur. Quidā ita iter p̄tāt incendiariā esse quæcūq; apparuerit carbonē ferens ex aris uel altaribus. Alii spinturnicem eā uocant. Sed hæc ipsa quæ esset iter aues: qui se scire diceret nō inueni.

¶ De cliuina. Ca.xiiii.

Cliuinā quoq; auē ab antiquis notatam aīaduerto ignorari. Quidam clamatoriam dicūt. La beo phibitoriam. Et apud Nigidiū subis appellatur auis: quæ aquilæ oua frangat.

¶ De auibz incognitis. Ca.xv.

Vnt præterea complura genera depicta in hetrusca disciplina sæculis nō uisa: quæ nūc decessisse mihi est. cum abundet etiam quæ gula humana populatur.

¶ De auibz nocturnis. Ca.xvi.

Externorū de auguriis peritissime scripsisse illasplis noie putatur. Is tradit noctuam bubonē picū arbores cauantem: trogonē cornicem a cauda de ouo exire: quoniam pondere capitū peruersa oua posteriore partem corporis fouendam matri applicant.

¶ De noctuis. Ca.xvii.

Noctuæ cōtra aues solers dimicatio. Maiore circūdatæ multitudine resupinæ pedibus repugnet: collectæq; ī arcū rostro & unguibus totæ regūtur. Auxiliatur accipiter collegio quodāq; nature bellūq; p̄tuit. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare & nouē uoces habet tradit Nigidius.

¶ De pico martio. Ca.xviii.

Vnt & paruæ aues uncog; unguium: ut picus martius: cognōie insignes & ī auspiciis magnæ. Quo in genere arborū cauatores scandētes in subrectū selum mō. Illi uero & supini percussī corticis sono pabulū subesse intelligūt. Pullos in cauis educant auiū soli. Adactus a nemis uel a pastore cuneus admota quadam hærba ab his elabi creditur uulgo. Trebius auctor est clauum uel cuneum adactum q̄ta ui libeat in arbores: in quibus nidum habeat statim exilire cū crepitū arboris: cū infederit clauo aut cuneo. Ipsi principales latio sunt in auguriis a rege qui nomē huic aui dedit. Vnum eorū præscitum transire nō queo. In capite prætoris urbani L. Tiberonis in foro iura pro tribunali reddentis sedit ita placide ut manu apprehēderetur. Respōdere uates: exitum impio portēdi si dimitteretur. At si exanimaretur: prætori. Et ille auē protinus cōcepit. Nec multo post impleuit p̄digium. Uelcuntur & glande in hoc genere: pomisq; multæ: sed quæ carne tantum nō uiuunt. Excepto miluo: quod ipsum in auguriis diis est.

De uncos ungues habētibz & digytos. Ca. xix.

Uncos ungues habētes oīo nō congregāturi & sibi quoq; prādatū. Sūt aut omēs fere al-
tiuola prāter nocturnas & magis maiores. Omibz qbus alā grādes corpus exigū. Ambu-
lant difficulter. In petris raro cōsistūt curuatura unguum phibente. Nūc de secūdo ordine dica-
mus: qui in duas diuiditur species: oscines & alites. Illaz generi cantus oris: his magnitudo dif-
ferentiam dedit. Itaq; prācedent ordine omnes reliquas.

De pauonibz: & quis eos primus comederit. Ca. xx.

In his pauonū genus cum formā tum intellectū eius & gloriā geminātes. Laudatus expā-
dit colores aduerso maxime sole: quia sic fuigētius radiat. Simul umbrā quoddā repulsi-
uū cāteris in opaco claris micat. Cōcaua quārit cauda: Oēs q; in aceruū cōtrahit pēnaz: quos
spectari gaudet oculus. Idē cauda annis uicibus amissa cū foliis arborz donec renascat itēz cum
flore: pudibūdus ac mōrens quārit latebrā. Viuit annis xxv. Colores incipit fūdere in trimas-
tu. Ab auctoribz nō gloriōsū tantū aīal traditur: sed & malitiosū: sicut anserz uerecūdum. Quo-
niam has quoq; qdam addiderūt notas in his: haud pbatas mihi. Pauonē cibi gratia romā pri-
mus occidit orator Hortēlius adiciāli cōena sacerdotū. Sagināz primus īstituit circa nouissimū
piraticū bellū M. Aufidius Lurco: ex q; eo quāestu redditus is festertū sexagena milia habuit.

De gallis & quomodo castrēntur: & de gallinaceo luctu. Ca. xxi.

Proxime gloriā sentiunt & hi nostri uigiles nocturni: quos excitādis in opera mortalibus
rūpendoz sōno natura genuit. Norūt sydera: & ternas distingūt horas interdiu cantu. Cū
sole eunt cubitos. Quartazq; castrēsi uigilia ad curas laborēq; reuocat. Nec solis ortum incautus
patiuntur obrepe. Diēz ueniētem nūntiant cātu. Ipsum uero cātum plausu latez. Imperitāt suo
generi: & regnum in quicūq; sunt domo exercent. Dimicatione parit hoc quoq; iter ipsos: ue-
lut ideo tāla agnatā cruribus suis intelligentes. Nec finis sēpe cōmoriētibus. Quod si palma
cōtingit: statim in uictoria canunt: seq; ipsi principes testātur. Vīctus occultat silēs: aegre q; ser-
uitium patitur. Et plebs tamē aequē superba graditur: ardua ceruicē cristis cessa. Cālūz solū
uolucrum aspicit crebro. In sublime quoq; caudā falcātam erigens. Itaq; terrori sunt etiā leoni-
bus generosissimis feraz. Iam ex his quidā ad bella tantum & proelia assidua nascuntur: quibus
etiā patrias nobilitatūt rhodum ac tanagram. Sectūds est honos habitus melicis & chalcidicis:
ut plane dignā aliti tantū honoris prābeat romana purpura. Hos sunt tripudia solissima. Hi
magistratus nostros quotidie regunt: domosq; ipsi suas claudunt: aut referant. Hi falces roma
nos īpellunt aut retinet. Iubēt acies aut prohibent. Vīctoriaz oīm toto orbe partaz: auspices.
Hi maxime terraz imperio impitāt. Ex iis etiā fibrā sunt: quāz haud aliter q; optimā uictimā
dis gratā. Habent ostēta ex se & praeopsteri eoz: uespriūq; cantus. Nāq; totis noctibus ca-
nēdo boētis nobilem illam aduersus lacedemonios prālaguere uictoriā. Itā cōiecta interpre-
tatione: quoniā uicta ales illa nō caneret. Desinūt canere castrati. Quod duobus fit modis: lum-
bis adustis candēte ferro: aut imis cruribus. Mox ulcere obli- to sigulina creta. Facilius ita pigre
scūt. Pergami oībus ānis spectaculū gallos publice edicē ceu gladiatorz. Inueniē ī ānalibus i aris
minēsi agro M. Lepido Q. Catulo cōs. i uilla Galerii locutū gallinacū semel quod eadē scia.

De aseribz & q; primus iecur aserinū comederit: & de adipe aserinū cōmageno. Ca. xxii.

St & aseri uigil cura capitolio testata defēsō: per id tempus canū silentio proditis rebus.
Quā ob rem cibaria anserz celōres iprimis locāt. Quin & fama amoris. Argis dilecta for-
ma pueri noie oleni: & Glaucēs Ptolemāz regi cithara canētis quā eodē tpe & aries amas
se patē. Pōt & sapiētia uideri ī intellectu is esse: ita comēs pperuo adhāsisse. Lacydi philosopho
dicit: nūq; ab eo nō ī publico: non in balneis: nō noctū: nō iterdiu digressū. Nostri sapiētioris
q; eos iecoris bonitate nouere. Fartilibus in magnā amplitudinē crescit: exēptū quoq; lacte mul-
to augez. Nec sine cā in quāstione est Quis primus tantū bonū inuenerit: Scipio an Metellus
uir cōsularis: an M. Sessius eadē aetate eques Ro. Sed (quod cōstat) Messalinus Cotta Messalae
oratoris filius palmas pedum ex iis torere: atq; patinis cū gallinaceoz cristis cōdire repperit.
Tribue. n. a me culinis cuiusq; palma: cū fide. Miq; in hac alite: ex huius romā pedibus uenē.
Fessi pferuntur ad primos. Ita cāteri stupatione naturali ppe llūt eos. Cādidoz: alterz uedigal
ī pluma. Vellūē quibusdā locis bis āno. Rursus plumigeri uestiūt: molliorq; quāz corpori q; p-
xima. Et e germania laudatissima. Cādidī ibi: ueg; minores. ganzāz uocat. Preciū plumaz eoz
in libras denarii qni. Et inde crimina plezq; auxiliaz prāfectis a uigili statione ad hāc aucupia
dimissis cohortibus totis. Eozq; deliciaz pcessere: ut line hoc instrumēto durare iam ne uiroz q;
demētricus possint. Aliud repperit syriaz pars quāz cōmagine uocat. Adipe eoz in uale aere
cum cinamo niue: multa obrūtū: ac rigore gelido māceratū ad usum praelari medicaminis: quod
ab gente diciē cōmagenum. Anserz generis sunt penolopes: & qbus lauioris epulas non nouit
britānia chenalopes fere anserz minores. Decet & erythraeonas syris nitor: absolutazq; nigri-
tis: in supciliis cocci rubor. Alterz eoz genus uulturnz magnitudinem excedit: quoz & colore

reddit. Nec ulla avis excepto struthio camelo maius corpore ipsius pedus in tantum aucta ut i terra quoque immobilis prehedat. Gignunt eos alpes: & septentrionalis regio. In auariis lapores perdunt. Moriantur cotumacia spiritu reuocato. Proximae eis sunt quas hispania aues tardas appellat. Graeci otidas: dānatas in cibus. Emilla enim ossibus medulla odoris tedii extemplo sequitur.

De gruibz ciconis oloribus & pegrinis auibz & coturnicibus de glotte. Ca. xxiii.

Indubius habet gens pygmeoz abscessu gruum (ut diximus) cuius dimicatio. Immensus est tractus quo veniunt si quis reputet a mari eoo. Quando perficiunt consentiunt. Volant ad pispicienda alta. Dacem quae sequatur eligunt. In extremo agmine pices quae clamet dispositos habent: & quae gregem voce continet. Excubias habent nocturnis teporibus lapillum pede iustitantes: qui lassatis sono decidens indiligentia sono coarguat. Caeterae dormiunt capite subter ala condito alternis pedibus insistentes. Dux erecto pvidet collo: ac praedicat. Eae eadem manifestae laetantur: gyroscque quodam indecoro cursu vel singulae pagunt. Certum est potum trasvolaturas primu oium angustias petere inter duo pmdatoria criumetopum & caraben. Mox saburra stabili. Cum medium transierint: abici lapillos e pedibus. Cum attingerint continet: & e gutture harenam. Cornelius Nepos quod Diui Augusti principatu obit: cum scriberet turdos paulo ante coepos saginari: addidit ciconias magis placere quae grues: cum haec nunc ales inter primas expetatur: illam nemo velit tetigisse. Ciconiae quoque nae loco veniant: aut quo se referat incognitum adhuc est. E loquingo venire non dubium eodem quo grues mo. Illas hyemis: has aestatis aduenas. Abiturae congregatur in loco certo: comitaturque sicut nulla sui generis relinquatur: nisi captina & serva. ceu lege praedicta die recedunt. Nemo vidit agmen discederium: cum discissus appareret: nec venire: sed venisse cernimus. Vtque nocturnis sit temporibus: & quis ultra citra ut puollet: nudum tamē advenisse usque: nisi noctu existimatur. Pithonis comen vocat i asia patribus capis: ubi congregatae inter se commurmurat. Eam denique quae novissimo advenit lacerat: atque ita abest. Notatum post idus augustas non temere usas ibi. Sunt quae ciconiis non inesse linguas confirmet. Honoris serpentum exitio tantus: ut in thessalia capitale fuerit occidisse eadem legibus poena: quae in homicida. Simili anseres quoque & olores rōe coment. Sed hos volatilis cernitur: liburnicae more rostrato ipetu feruntur: facilius ita fidentes aera: quae si recta fronte impelleret a tergo solum dilatare e cuneo porrigitur agmen: largeque ipellenti praebetur aura. Colla iponitur praecedentibus. Fessos duces ad terga recipiunt. Ciconiae nidos eosdem repetunt. Genitricum senectam intue educant. Oloz morte narratur flebilis cantus falsis (ut arbitror) aliquot experimentis. Idem muria carne uescuntur inter se. Vex haec comestium per maria terrasque pegrinatio non patitur deferri minores quoque quibus est natura similis. Vtque enim supradictas magnitudo & vires corporis: invitare videri possunt. Coturnices etiam semper anteveniunt quae grues. Parva avis: & cum ad nos venit ter restris potius quae sublimis. Aduolant & eae simili modo non sine piculo nauigantium: cum appropinquare terris. Quippe velis saepe icidunt: & hoc semper noctu: merguntque nauigia. Interest iis per hospitia certa. Austro non volant humido scilicet & grauiore vento. Aura tamen ubi volunt: propter pedus corporis: viresque paruas. Hinc volantium illa conuestio labore expressa. Aglone ergo maxime volant orthogometra duce. Primae eae: terrae appropinquante accipiter rapit. Et semper hic remeantes comitatum sollicitant. Abeuntque una per sua signa glottis & ottus & cenchramus: Glottis plōgam exerit linguam unde ei nomen. Hanc in initio blandita pegrinatione auide praefam poenitentia in volatu cum labore scilicet subit. Reverti incomitatum piget & sequi: nec unquam plus uno die pagit. In primo hospitio deserit. Vex inuenitur alia antecedere anno flecta. Simili modo i singulos dies: Cechramus pleueratior festinat et peruenire ad expetitas sibi terras. Itaque noctibus is eas excitat: admonetque itineris. Otus bubone minor est: noctis maior: auribus plumeis eminentibus: unum & nomen illi. Quidam latine alionem vocant. Imitatrix alias auis ac parasita: & quodam genere saltatrix. Capitur haud difficulter ut noctuae: interea i aliquo circueunte alio. Quod si uetus agmen aduerso flatu coeperit inhibere: pedusculus lapidum apprehensis: aut gutture harena repleto stabilitate volant. Coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus. Quae ob causam eas damnare mensis. Simulque comitalem propter morbum desuper fuetu: quae solae alialium sentiunt praeter hominem

De hirudinibus: merulis: turdis: & sturnis: turturibus & palubis. Ca. xxiiii.

Abeunt & hirudines hybernus mensibus sola carne uescens auis: ex iis quae aduncos ungues non habet: sed in uicina abest: africanos secuta morium recessus. Inuentaeque iam sunt ibi nudae atque deplesae. Thebae tecta subire negat: quonia uerbs illa saepius capta sit. Nec biziae i thracia propter scelera Terei. Cecina uolaterranus equestris ordinis quadrigae dominus comprehensas in urbem secum afferens uictoriae nutias amicis mittebat: in eadem nidu remeantes illito uictoriae colore. Tradit & Fabius pictor in annalibus suis: cum obsideretur praesidium romanu a ligustinis birudine a pullis ad se cum epistola allata: ut lino ad pedem eius alligato nodis significaret quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulae turdique & sturni simili modo i uicina.

Set ii plumā nō amittunt: nec occultant nisi spe cibi: quo hybernū pabulum petāt. Itaq; in Germania hyeme maxime turdi cernūt. Vere turtur occultat: pēnasq; amittit. Abeunt & palūbes quo nam & in iis incertum. Sturnoz generi ppriū cateruati uolāt: & quodā pilae orbe circūagi oib? i mediū agmē: dēdētib?. Volūcrū soli hirūdini flexuosi uolatus: uelox celeritas: qbus ex cau fīs neq; rapinē: ceteraz alitū obnoxia est. Eadē demum sola auiū nō nisi in uolatu palitur.

Quae auiū perennes: quae semestres: quae trimestres. Ca. xxv.

Empoꝝ magna differētia auibz. Perēnes ut colūba. Semestres ut hirūdinē. Trimestres ut turdi: & turtures: & quae cum foetum eduxere abeūt: ut galgulinē pupae.

De auibz mira. Ca. xxvi.

Auctores sunt oibz ānis aduolare ilium ex aethiopia aues: & cōfligere ad Mēnonis sepulchrum: quas ob id mēnonidas uocāt. Hoc idē qnto quoq; āno facere eas in aethiopia circa regiā Mēnonis exploratum sibi Cremutius tradit. Simili mō pugnant meleagrides in boetiae africa: hoc est gallinaꝝ genus gibbez. uariis sperum plumis: quae nouissimae sunt pegrinarum auium i menfas receptae. pppter ingratum uirus. Veq; meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibz seleucidibus. Ca. xxvii.

Eleucides aues uocātur: quaz aduētum ab Ioue precibus ipetrant calini mōtis incolae fruges eoꝝ locustis uastātibus. Nec un ueniāt: quo ue abeat cōptū: nōq; conspectis nisi cum praesidio eas idigeat.

De ibi. Ca. xxviii.

Nuocant & aegyptii ibes suas cōtra serpentium aduentum. Et cyrenaici Achore deum muscaꝝ multitudinē pestilentia afferente: quae protinus intereūt q; litatum est illi deo.

Quae aues i qbus locis nō sūt: & quae mutāt colorē & uocē & lūsinis. Ca. xxix.

Ed in secessu auium & noctu paucis diebus latere tradunt. Quaz genus in creta insula nō est: & etiā si qua inuēta sit emoritur. Nā hēc quoq; mira naturae differentia. Alia aliis locis negat: tanq; genera frugum fruticum ue: sic & animalium nō nasci: trāslationeq; inuēta mori. Miꝯ qdem est illud unius generis alitū aduersum. Quae nā ē iis naturae inuidia: aut q terraz dicati auibz termini? Rhodus aquilā nō habet. Trāspadana italia iuxta alpes larii lacum appellat amœnum arbutu agrum: ad quē ciconiae nō trāsmēat. Sicuti nec octauū circa lapidē ab eo. Immēsa alioq; finitimo insubru tractu examina gracculos monedulaꝝ: cui soli aui furacitas atq; argentiꝝ praecipue mira est. Picus martius i tarentino agro negat esse. Nup & adbu tamen rara ab apēnino ad urbem uersus cerni coepere picaz genera: quae lōga insignes cauda uariae appellant. Propriū iis caluescere oibus ānis cum seriū rapa. Perdices nō trāsuolāt boetiae fines in attica. Nec ulla aui in pōto insula i qua sepultus est Achilles infestat sacra ei aedem. In fiden nate agro iuxta urbem ciconiae nec nidum faciūt. At in agrū uolaterranū palumbum uis e mari quot ānis aduolat. Romae i aedem Herculis i foro boario nec muscae nec canes intrant. Multa praeterea similia: quae prudēs subinde omitto in singulis generibus fastidio parcēs. Quippe cū Theophrastus tradat inuēctias esse in asia etiā colūbas: & pauones: & ceruos: & in cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oscines: fere mutāt colorem uocēq; tēpore anni: ac repēte sūt aliae. Quod in grādiore alitum genere grues tātum. Eae eni senectute nigrescūt. Merula ex nigra rufescit. Canit aestate: hyeme balbutit: circa solstitiū muta. Rostrū quoq; āniculis in ebur trāsfigurat dūtaxat maribus. Turdis color aestate circa collū uariis: hyeme cōcolor. Lūsinis diebus ac noctibus cōtinuis quidei garrulus sine intermissu cātus: densāte se frōdium germine nō i nouissimū digna miratu aue. Primū tāta uox tam puo in corpufculo: tā ptinax spiritus. Deinde in una pfecta muscae scientia modulatus editor sonus: & nūc cōtinuo spiritu trahit in longū: nūc uariatur inflexo: nūc distinguē cōcilo: copulat intorto: pmittit: reuocat: infuscat ex iopinato. Interdū & secū ipsa murmurat: plenus: grātis: acutus: creber: extētus: ubi uisū ē uibrās: sūmus: medius: imus. Breuitēq; oia tā pulis in faucibus: quae tot exq̃sitis tibiꝝ tormētis aēs hoium excogitauit. Vt nō sit dubiū hāc suauitatem praemōstratam efficaci auspicio: cū in ore Stercori cecinit infācis. At ne q; dubitet artes esse plures: singulis sunt cātus: & nō idem oibus: sed suos cuiq;. Certant inter se: palāq; animosa cōtentio est. Victa morte finit saepe uitā spūitu prius de ficiente q; cātu. Meditant aliae iuniores: uersusq; quos imitē accipiūt. Audit discipula itentide magna: & reddit: uicibusq; reticēt. Intelligit emēdare correctio: & i docere quaz dā iprehēlio. Ergo seruoz illis p̄cia sūt: & qdē alia q; qbus olim armigeri parabantur. Candidam scio i cōditam: alioquin quod est. ppe inuitatū uenisse: quae Agrippinae Claudii p̄cipis cōiugis dono daretur. Visū iam saepe iussas canere coepisse: & cū symphonia alternasse. Sicut hoies reptos qui sonum eaz audita in transuersas labias frōde arūdinea quasi foramine inspirātis linguaz: ut parua aliqua apposita mora indifcreta redderent similitudine. Sed eae tātē tāq; artifices argutiae a xv. diebus paulatim desinūt: nec ut fatigatas possis dicere aut fatiatas. Mox aestu aucto in totū alia uox sit: nec modulata aut uaria. Mutatur & color. Postremo hyeme ipsa nō cernit. Linguis eaz tenuitas illa prima nō est: quae ceteris auibz. Pariūt uere primo: cū plurimū sena oua. Alia rō

ficedulis. Nam formam simul colorēq; mutant. Hoc nomē nō nisi autūno habēt: postea melā/
coryphi uocantur. Sic & erythacus hyeme: idē phœnicurus æstate. Mutat. ut tradit
Aeschili poeta. Obscena alias pastu auis. Crista uisenda plicatilis: corrâbens eam subrigensq; p
lōgitudinē capitis: Oenanthe qdem ēr statos latebræ dies habet: ex oriente syrio occultata: ab
ocasu eiusdē. pdit. Quod miremur ipsis diebus utrūq;. Chlorion quoq; q totus ē luteus: hye/
me nō uisus circa solstitia pcedit.

De merulis. Ca. xxx.

Merulæ circa cyllenem arcadiæ nec usq; aliubi cādidiæ nascuntur. Ibis circa pelusium tantum
nigra est cæteris omnibus locis candida.

Tempus autium genituræ. Ca. xxxi.

Oscines præter exceptas nō temere fœtus faciunt ante æquinoctiū uernum: aut post autū/
nale. Ante solstitium autem dubios: post solstitium uitales.

De halcyonib?: & de dieb? earq; nauigabilib?: & gauræ: & iliquo aquaticaq; gñre. Ca. xxxii.

Eoq; maxime sunt insignes halcyones. Dies earq; partus qui maria quoq; nauigant nouere.
Ipsa auis paulo amplior passeret: colore cyaneo ex pte maiore tantū purpureis & cādidis ad
mixtis pennis: collo gracili ac ppero. Altesq; genus earq; magnitudine distinguitur & cantu.
Minores in arēdinetis canūt. Halcyonem uidere rarissimum, est: nec nisi uirgulas occasus: & cir
ca solstitia brumam ue naue alienando circūuolata statim in latebras abeuntem. Fœtificant bru/
ma: qui dies halcyonides uocantur: placido mari per eos & nauigabili siculo maxime. In reliquis
partibus est quidem mīstus pelagus. Siculum utiq; tractabile. Faciunt aut septem ante brumam
diebus nidos: & totidē sequentibus pariunt. Nidi earq; admirationē habent: pilæ figura paulū
eminenti: ore perq; angustio: grandium spōgiarū similitudine. Ferro interci di nō queūt. Frangū/
turq; idū ualido: ut spuma arida maris. Nec unde cōtingantur inuenitur. Putant ex spinis acule
atis. Piscibus enī uiuūt. Subeunt & in amnes. Pariūt oua quina. Gauræ in petris nidificāt. Mer
gi in arboribus. Pariunt plurimum terna. Sed gauræ æstate: mergi incipiente uere.

De diueritate nidificationis autium argathylis cinnamulis & perdicibus. Ca. xxxiii.

Alcyonum nidi figurā reliq; quoq; solertiæ nos admonet. Neq; alia parte ingenia autū/
magis admiranda. Hirundines luto cōstruunt: stramento roborāt. Si quando inopia est lū/
ti: madefactum multa aqua penes puluerem spargunt. Ipsum uero nium mollibus plumis floca/
cisq; cōsternunt tepefaciendis ouis simul: ne durus sit infantibus pullis. In fœtu summa egrate
alternant cibum. Notabili mundicia egerunt excrementa pullos. Adultioresq; arcuāq; docēt:
& foras saturitate emittere. Altesq; genus hirundinum est rusticæ: & agrestium: quæ raro in
domibus diuersos figura, sed eadē materia cōfigūt nidos totos lupinos faucib? porrectis ī āgu/
stū utero capaci. Mix qua pitia occultādū habiles pulli: & substernēdis molles. In ægypti hera
cleonico ostio molem cōtinuatione nidos: euagātī nilo inexpugnabilem opponunt statū fere uni
us spatios: quod humano opere perfici nō possit. In eadem ægypto iuxta oppidum copdō insula
est sacra līdī: quam ne laceret amnis idem muniūt opere icipiētibz uermis diebus palea & strā/
mento rostro firmātes cōtinuatis per triduū noctibus tanto labore: ut multas in ope emori cō/
stet. Ea q; militia illis cum āno redit semper. Tertium est earq; genus quæ ripas excavāt atq; ita
in terram fœtificant. Harq; pulli ad cinerem ambugi mortifero faucū malo multiq; aliis morbis
humani corporis medent. Nō faciūt hæ nidos. Migrātq; multis diebus āte si futus ē ut auctus
amnis attigat. In genere uiteripaz est: ut nidus ex musco arido ita absoluta perficiat pilas: ut ue
niri nō possit aditus. Argathylis appellat: eadem figura ex lino intexens. Picos: aliq; suspēdi/
tur in furculo primis in ramis cyathi mō: ut nulla quadrupes possit accedere. Galgulos quidem
iplos depēdentes pedibus sōnum capere cōfirmāt: quia tutiores ita se sperāt. Iam publicū qui/
dem oīum est: tabulata ramoz sustinēdo nido. puidē eligere: cameraq; ab hymbri aut frōde p
tegere dēla. In arabia cinnamulus auis appellat. Cinnamī furculis nidificat. Plūbatis igitur oīs
fagittis decutiūt indigenæ mercis gratia. In scythia auis magnitudine otidis binos parit in lepo
rina pelle semper in cacumibus ramoz suspēla. Picæ cū diligētius uisum ab homine nidū sēse
ret: oua trāferūt alio. Hoc in his auibus: quaz digyti nō sint accomdati cōplectēdis trāferen/
disq; ouis miro traditur modo. Nāq; furculo sup bina oua imposito ac ferruminato alui glutino
subdita ceruice medio æque utrinq; libra deportāt alio. Nec uero iis minor solertiæ: quæ cuna/
bula in terra faciūt corporis grauitate. phibitæ sublime petere. Merops uocatur genitores su/
os recōditos pascēs pallido intus coloz pēnaz: superne cyaneo: pñōri subnitrilo. Nidificat in spe
cu fex pedum defossa altitudine. Perdices spina & frutice sic muniūt receptaculum: ut cōtra feral
abūde uallētur. Ouis stragulum molle puluere cōtumulāt: nec ī quo loco pepere incubant. Ne
ue cui frequentior cōuersatio sit suspēcta: trāferūt alio. Ille quidem & maritos suos fallūt: quor
nam imperterrita libidinis fragūt earq; oua: ne cubādo detineātur. Tūc iter se dimittit mares de
siderio fœminaz. Victū aut uenerem pati. Id quidem & coturnices. Trogus iquit & gallinaceos
aliquādo. Perdices uero a domitis feros & nouos haud uictos iniri promiscue. Capiūtur quoq;

pugnacitate eiusdem libidinis cōtra aucupis indicem exēute ī proclium duce totius gregis. Cap-
to eo procedit alter: ac subinde, singuli. Rursus circa cōceptum fœminæ capitiſ cōtra aucupem
fœmina exēute: ut rixādo abigat eum. Nec in aiali alio par opus libidinis. Si cōtra mares stete-
rint fœminæ: aura ab iis stāte prægnares sūt. Hiātes aut̃ exerta lingua per id tēpus æstuant:
cōcipiūtq; supuolātum afflatu: sæpe uoce rātum audita masculi. Adeoq; uincit libido etiam fœ-
tus caritatem: ut illa furtim & in occulto incumbās cum sit fœmina aucupe accedēte ac marē re-
canat: reuocetq; & ultro præbeat se libidini. Rabie qđem tāta serūt: ut in capite aucupātū sæ-
pe cæcæ metu ledeāt. Si ad nidum is cœperit accedere, pcurrit ad pedes eius fœta prægatum
aut delubem sese simulās: subitq; ī procursu aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala: aut pe-
dibus. Aut pcurrit iteq; iā iam prehēsus effugiēs spe frustrās: donec in diuersū abducatur a nidis.
Eadē iam pauore libera ac materna uocante cura in sulco resupina gleba se terra pedibus appre-
hensa operit. Perdicum uita ad xvi. annos durare existimatur.

De columbis. Ca. xxxiiii.

Auis columbarū gesta spectatur maxime simili rōe: Mores iidē: sed pudicitia illis prima: &
Aneutri nota adulteria. Cōiugii fidem nō violāt: comunemq; seruati domū. Nisi celebs aut
uidua domū nō relinqt. Et īperitos mares subide etiā iniquos serūt. Quippe suspitio est adul-
terii: q̃uis natura nō lit. Tūc plenū q̃rela guttur: sæuiq; rostru iētus: mox ī satiatione exolu-
tatio: & circa ueneris p̃ces crebris pedū orbibus adulatio. Amor utriq; sobolis æqualis. Sæpe &
ex hac cā castigatio pigrius intrāte fœmina ad pullos. Parturienti solatia & ministeria ex mare.
Pullis primo falsiorē terrā collectā gutture in ora inspuūt: pręparantes tēpestiuitatē cibo. Pro-
priū generis eis & turturū cū bibāt colla nō resupinare: large bibere iunctorū modo.

De palumbibus & differentia columbarū. Ca. xxxv.

Auere palumbes ad tricesimum annum: reliquos ad xl. Aristoteles auctor est. Vno tamen
uincōmodo unguis: eodē & argumēto senectæ: q̃ citra p̃nicē reddūt. Cantus oibus similis
atq; idē: terno cōficiūt uersus: pręterq; ī clausulæ gemitu. Hyeme mutis: uere uocant. Nigidi-
us putat cū ora incubāt sub tecto noiata: palūbē relinqre nidos. Pariūt at̃ post solstitia. Colūbæ
& turtures octonis ānis uiuūt.

De passeribus. Ca. xxxvi.

Contra passeri minimū uitæ: cui salacitas par. Mares negāt anno diutius durare. Argumē-
to qā nulla ueris initio appareat nigritudo in rostro: quæ ab æstate incipit. Fœminis logi-
usculū ipatū. Veq; colūbis mest qđā gloriæ intellectus. Nolle credas suos colores: uarie-
tatēq; dispositā: quæ etiā ex uolatu credūtur plaudere in cælo: uarieq; fulcare. Quā in ostēta
tione ut uictæ præbēt accipitri iplicatis strepitu pēnis: qđ nō nisi ipsis alarū humeris elidit. Alio
qñ solito uolatu multū uelociorē speculat̃ occultus frōde latro: & gaudēre in ipsa gloria rapit.

De tinungulo. Ca. xxxvii.

Ob id cum iis habenda est auis quæ tinungulus uocatur. Defendit enī illas terretq; accipit-
res naturali potentia in tantum ut usum uocemq; eius fugiant. Hac de cā præcipuus co-
lumbis amor eorū. Feruntq; si in quattuor angulis defodiuntur in ollis nōnis oblitis nō murare
sedem colūbas. Quod auro insectis alarū articulis quæsiuere aliq; nō aliter innoxius uulnerib;
multiuaga alioquin aue. Est enī ars illis inter se blandiri: & corrūpere alias: furtoq; comitatiores
reueri. Quin & internūtiā in rebus magnis fue: & epistolas adnexas earū pedibus oblidione
mutinēli in castra cōsulum pulere D. Bruto mittente. Quid uallum & uigilum oblidio: atq; ēr-
retia annē prætenta p̃fuere Antonio per cælum eunte nuntio: Et hæc amore insaniunt multi:
ac super tecta exedificat turres iis: nobilitatemq; singulā: & origines narrat uetere iam ex-
plo. Laxius eques romanus ante bellum ciuile pōpeianū denariis quadringentis singula paria uē-
dicit: ut M. Varro tradit. Quin & patriam nobilitauere. In cāpania grādissimæ puenire exi-
stimat. Hæc uolatus in reputationem cæterarū quoq; uolucū nos impellit.

De uolatu & incessu auium. Ca. xxxviii.

Omibus animalibus reliquis certus & uniusmōi & in suo cuiq; genere incessus est. Aues so-
lū uario meatu serūt & in terra & in aere. Ambulant aliquæ ut cornices. Saltant aliquæ
ut passerēs: merulæ. Currunt ut perdices rusticulæ. Ante se pedes iaciunt: ut ciconiæ & grues.
Expādunt alas: pādentesq; raro interuallo quatiunt. Aliæ crebrius: sed & primas dītaxat pen-
nas. Aliæ & tota latera pandunt. Quædā uero maiore ex parte cōpressis uolant. Percussioq; se
mel aliquæ & gemino iētū aere feruntur: uelut inclusum eum premētēs. Iaculātur sese in subli-
met: in rectū: in p̃num. Impingui putes aliquas. Aut rursus ab alto cadere has: illas salire. Ana-
tes solæ quæq; sunt eiusdē generis ī sublimē p̃tinus sese tollunt: atq; uestigio cælum petunt:
& hoc etiā ex aqua. Itaq; in foveas qbus feras uenamur delapsæ solæ euadunt. Vultur & feræ
grauiores nisi ex p̃cursu aut altiore tumulo imissæ nō euolant. Cauda teguntur aliæ. Circūpec-
tant aliæ: fleūtq; colla. Nōnullæ uescuntur ea quæ rapuere pedibus. Sine uoce nō uolāt mul-
tæ. Aut e cōtrario semp in uolatu sient. Subreptæ: pronæ: obliquæ in latera: in ora. Quædā

& resupinæ feruē: ut si pariter cernā: plura genera nō in eadē natura meare uideantur.

De apodibus. Ca. xxxix.

PLurimū uolūt quæ apodes uocāt: q̄a careāt usu pedū. Ab aliis cypseli appellātur hiron dīmū specie. Nidificāt in scopulis. Hæ sūt quæ roto mari cernūtur. Nec unq̄ tā lōgo naues tāq̄ cōtinuo cursu recedūt a terra: ut nō circūuolūt eas apodes. Cætera genera relidūt & sistūt. His q̄es nisi ī nido nulla. Aut pendēt aut iacent: & īgenia æque uaria ad passū maximē.

De caprimulgis & plateis. Ca. xl.

Caprimulgi appellātur grādiore merulæ aspectu: fures nocturni. Interdiū enī uisu carēt. Intran̄t pastoz stabula: caprazq̄ uberibus aduolant fuctū ppter lactis. Quia inuria tber emoritur. caprifq̄ cæcias quas ita mullere oboritur. Platea noiatur aduolans ad eas: quæ se in mari mergūt: & capita illaz morsu corripis: donec capturā extorqueat. Eadē cū deuoratis se ī pleuit cōchis: calore uētris coctas emomit: atq̄ ita ex iis esculenta legit testas excreās.

De ingenis autum. Ca. xli.

Illaribus gallinis & religio inest. Inhorrescunt edito ouo: excutitq̄ sese: & circūctæ purificāt: aut festuca aliqua sese & oua lustrant.

De carduele & plytaco & aubus quæ loquuntur. Ca. xlii.

Inimæ autū carduelis imperata faciunt: nec uoce tantū: sed pedibus & ore p manibus: Est quæ boi mugitus imitetur ī arelatē agro taurus appellata: alloq̄ parua. Est quæ eq̄oz quozq̄ hinnitus æbus noie: hærbæ pabulo aduentu eoz pulsa imitatur ad hūc modū ulciscens. Sup omia humanas uoces reddūt plytaci: & qdē fermocinātes. India auē hanc mittit. Sitacē uo cant: uiridem toto corpore torque tantū miniato ī ceruice distinctā Imperatois salutat: & quæ accipit uerba pñūtiat. In uino præcipue lasciuia. Capiti eius duricia eadē quæ rostro. Hæc cum loqui discit ferreo uerberatur radio. Nō sentit aliter ictus. Cū deuolat rostro se excipit. Illi innitunt: leuiorē p se ita pedū infirmitati facit. Minor nobilitas: quia nō ex lōgino uenit: sed ex pñior loquacitas certo generi picaq̄ est. Adamāt uerba quæ loquūtur. Nec discit tātum: sed diligit: meditātesq̄ intra semet cura atq̄ cogitatione intētionem nō occultāt. Cōstat emori uitas difficultate uerbitac nisi subinde eadē audiāt: memoria falli: quærētēsq̄ misimodum hylarari: si iterim audierint id uerbū. Nec uulgaris iis forma: q̄uis nō spectādā. Satis illis decoris ī specie sermonis humani est. Vez adiscere alias negāt posse: q̄ quæ ex genere eaz sūt: quæ glā de uescūtur. Et inter eas faciūis qbus quini sūt digyti ī pedibus. Ac ne eas quidem ipsas primis duobus uitæ annis. Latior iis est lingua omibus ī suo cuiq̄ genere: quæ sermonē imitatur hūmanū: q̄q̄ id pene in omibz cōtingit. Agrippina coniunx Claudii Cæsarit turdū habuit (quod nunq̄ ante imitantē sermones hoīum cum hæc pderem: Habebāt & Cæsares iuuenes ite stur num: luscinijs greco atq̄ latino sermone dociles. Præterea meditātes in diē: & assidue noua loquētes lōgiore etiā cōtextu. Docentur secreto: & ubi nulla alia uox miscetur: assidente qui crebro dicat eas: quæ condita uelut adisci aliquo blandiente.

De coruoz intelligentia. Ca. xliii.

Reddatur & coruis sua gratia indignatione quozq̄ populi Ro. attestata: nō solū cōscia. Tiberio principe ex foetu supra castoz ædem genitus pullus in oppositā sutrinam deuolauit: & religionē cōmendatus officinæ domino. Is mature sermoni assuefactus omnibus matutinis euolans in rostra: in for̄ uersus Tiberium: deinde Germanicum & Drusum Cæsares noiatim: mox transeūtem populū Ro. salutabat. Postea ad tabernam remeās plurimū annoz assidue officio meritis. Hunc siue æmulatione incitatus manceps p̄ximæ sutrinæ: siue iracūdia subita: ut uoluit uideri: excremētis eius posita calceis macula exanimauit: tanta plebei cōseruatione: ut primo pulsus ex ea regione: mox & interceptus sit: funusq̄ īnumeris aliti celebratum exequis. Cōstratum lectum super æthiopum duozq̄ humeros præcedēte tibicine: & coronis oīum genoz ad rogam usq̄: qui cōstructū dextra uiaz appiæ ad secūdum lapidē in campo rediculi appellato fuit. Adeo satis iusta cū populo Ro. uisa est exequiaz: ingenū auis: aut supplicii de ciue romano in ea urbe qua multozq̄ p̄cipuum nemo deduxerat funus. Scipionis uero Aemiliani post cartaginē munitiamq̄ deletas ab eo nemo uindicauerat mortē. Hoc gestum M. Seruilio C. Cestio cōs. ad v. Kaleñ. aprii. Nūc quozq̄ erat in urbe roma hæc p̄diēte me equitis Ro. cornix & betica pri mum colore mitra admodum nigra: deinde plura cōrexta uerba exprimēs: & alia atq̄ alia crebro addiscēs. Necnō & recens fama Crateri monocerotis cognōie in troezena regione asæ coruoz opa uenantis: eo q̄ detinebat in siluis eos cōsidentes humeris. Atq̄ corticulos illi uestigabant agebantq̄: eo pducta cōsuetudine: ut exēitē sic comitarēt & feri. Tradēdi putauere memoriā: quidā uisū per situm lapides cōgerentē in titulā monumētū: in qua pluuia aqua durabat: sed quæ attingi nō posset. Ita descēdere panētem expressisse tali cōgerie: quæ potuio sufficeret.

De diomedis aubus. Ca. xliiiii.

Ec diomedes præteribo aues. Iuba cataractas uocat. Et eis esse dentes oculosq̄ igneo co

lore: cætero cãdidas tradens. Duos semp iis duces. Alterq; ducere agmẽ: alterq; cogere: scrobes excavare rostro: inde crate consternere: & operire terra quã ante fuerit egesta. In iis foeticat. Fores binas oïum scrobibus. Orientẽ spectare qbus exeant in pascua: occalũ qbus redeant. Alium exoneraturas subuolare semp: & cõtrario statu. Hæ in solo loco totius orbis uisũ. In insula quã diximus nobilẽ Diomedis tumulo atq; delubro cõtra apulæ oram sulicaz similes. Aduenas barbaros clangore infestant. Grægis tãtum adulãt miro discrimine: uelut generi Diomedis hoc tribuentes. Aedemq; eius quotidie pleno gutture mudentibus pennis perluunt atq; purificant. Vnde origo fabulæ Diomedis sortis in eas effigies mutatos.

Quæ animalia nihil discant. Ca. xlv.

Non omittẽdũ eũ de igenis differimus: e uolucris? birũdines esse idociles: & e terrestribus: murs: cũ elephãti iussu faciãt. Leonis iugũ subeãt. In mari uiculi torq; piscũ gũra mitefaciãt.

De potu auium. Ca. xlvj.

Bibunt aues suctu cæteraz. Sed ex iis quibus lõga sũt colla intermittẽtes capite supinato ueluti infundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. Idem ex proprio genere omnem cibum aqua subinde tingens. Deinde pede ad rostrum ueluti manu afferens. Laudatissimi in comagene. Rostra iis & prælonga crura rubent.

De hematopodi & onocrotali: & de peregrinis auibz. Ca. xlvij.

Hæc qdem & hematopodi multo minori: q; eadẽ crux altitudine. Nascent in ægypto. In sinitis ternis digytis. Præcipue ei pabulũ muscæ. Vita in italia paucis diebus. Grauior oēs fruge uescitur: altiuolæ carne tãtum. Inter aquaticas mergi soliti sũt detorare quæ ceteræ red dunt. Olosq; similitudinẽ onocrotali habent. nec distare existimarent oïo: nisi laucibus ipsis in esset alterius utriq; genus. Huc omia inexplẽbile aial congerit: mira ut sit capacitas. Mox pfecta rapina sensim inde in os reddita inferam in aluũ ruminãtis mō desert. Gallia hos septentrionalis p̃xima oceano mittit. In hercinio germaniæ saltu inuitata genera alitũ accepimus: quas plumæ igniũ mō colluceãt noctibus. In cæteris nihil præter nobilitatẽ lõgĩtate factã memorãdũ occurrit.

De multaz auũ noibz & natura. Ca. xlvij.

Phalerides in selencia parthos: & in asia aquaticaz laudatissimaz. Rursus phasianæ i colchis geminas ex pluma aures submittũt: subrigũtq;. Numidicæ i parte africæ numidia: omẽsq; iam i italia. Phœnicopteris linguã præcipui saporis esse Apicius docuit nepotũ oïum altissimus gurgis. Atagem maxime ionius celebraũt: uocalis alias: captus uero obmutescẽs: quodam existimatus inter raras aues. Iam & in gallia hispaniaq; capitur: & alpes etiã ubi & phalarocoraces aues balearum insulaz peculiares. Sicut alpũ phyrhocoras luteo rostro niger & præcipuo sapore Lagopus: pedes leporino uillo ei nomẽ hoc dedere. Cætero cãdide colũbas magnitudi ne. Nō extra terram in dia nascũt eam uelci facile: quãdo nec uita manifestũ: & corpus oculis statim marcescit. Et alia noie eodẽ a coturnicibus magnitudie tãtũ differẽs croceo tũctu cibus gratissima. Visã i alpisbus ab se peculiare ægypti ibi. M. Enagius Caluinus præfectus eas pdidit.

De nouis auibz & fabulosis. Ca. xlix.

Uenerẽ in italiã bebriciensis bellis ciuilibus trãspadum externæ & nouæ aues ita enĩ ad huc uocãtur turdos: specie: paulũ infra colũbas magnitudines: sapore gratæ. Baleares insula nobiliorem etiã supradicto porphyriõẽ mittũt. Ibi & buteo accipitrũ generis in honore mē saz est. Item upiones: sic enim uocant minore grũẽ. Pegafos eqno capite uolucres: & griphas auritos aduncate rostri fabulosos reor. Illos in scythia: hos in æthiopia. Eggẽ & tragopana dẽ quã plures affirmãt maiore aquila: cornua in temporibus curuata habetẽ ferruginei coloris: tãtum capite phœniceo. Nec sirenes impetrauerint fidem: licet affirmet Dino Clitarchi celebratũ auctoris pater in in dia esse: mulceriq; eas cantu: quos grauatos sũno lacerãt. Qui credit ista & Melãpodi profecto aures lambẽdo dedisse intellectũ auium sermonis dracones nō abnuit. Vel Quæ Democritus tradidit nominãdo aues quaz cõfuso sanguine serps gignatur: quẽ q̃squis ede rit intellecturus sit alitum colloq;. Quazq; de una aue galerita priuatim cõmemoratur: etiã sine iis imensã uitæ ambage circa auguria. Noianẽ ab Homero scopos auium gentis. Neq; hæz satyricos motus cum insident perisq; memoratos facile conceperim mente. Neque ipas iam aues nascuntur. Quamobrem de confectis differuissẽ præstiterit.

Quis gallinas facere sinituerit: de auariis & qs ea primus sinituerit. Ca. l.

Cullinas laginare deliaci cœpere. Vnde pestis exorta opimas aues & suapte corporũ uctas deuorandi. Hoc primũ antiquis cœnaz interdictis exceptũ inuenio iam lege C. Fannii cõsulis xi. annis ante tertiuũ punicuũ bellũ: ne qd uolucẽ pponeret: præter unã gallinam: quæ non esset altius. Quod deinde caput trãlatum p omẽs leges ambulat. Inuẽtũq; diuerticulũ est in fraude eas gallinaceos quoq; pascẽdi lacte addito cibus. Multo ita gratiores approbant. Fœminæ quidẽ nō omẽs ad laginã eligũtur: nec nisi in ceruice pingui cute. Postea culinaz artes ut elines spectẽtur: ut diuidãtur in tergora: ut a pede uno dilatata: repositoria occupent. Dedere

& parthi cocis suos mores. Nec tamē in hoc māgonio quicq̃ totū placet: hic clune: alibi pectore tātū laudatis. Aularia primus istituī inclusis oīm generibꝫ M. Lælius Strabo brunḡ iusti equestris ordinis. Ex eo cœpimus carcere aialia cohercere quibus natura cælum assignauerat.

De Aesopi patina. Ca. li.

Axime tū isignis ē i hac memoria Clodii Aesopi tragici histrionis patina sexcētis sestertis taxata i qua posuit aues cātū aliquo aut humano sermōe uocales nūmis sex singulas cœptas nulla alia iductus suauitate nisi ut i iis imitationē hoīs māderet: ne quæstus qdē hoīs reueritus illos opimos & uoce meritos: dignus prorsus filio a quo diximus deuoratas margaritas. Non sit tamen (ut rerum fatear) facile inter duos iudicii turpitudinis: nisi quod minus est: sūmas rerū naturæ opes q̃ hominum linguas cœnasse.

De generatione autium: & præter aues quæ quadrupedes oua pariant. Ca. lii.

Generatio autiū simplex uidetur esse: cū & ipsa sua habeat miracula: quoniā & quadrupedes oua gignunt: chamæleōtes: lacertæ: & quæ diximus inter serpentes. Pēnatorq̃ aut infœcunda sunt quæ ad uncōs habent unguēs generi. Nulla ex iis supra quaterna edit oua. Tribuit hoc autium generi natura: ut fecūdiōres essent fugaces earq̃ fortes. Plurima pariūt strutiocamelis: gallinæ: perdicēs: sali. Coitus anibus duobus modis. Fœmina humi confidente ut in gallinis: aut stante ut in gruibꝫ. Ouoz alia sunt cādida ut colūbis perdicibus. Alia pallida ut aquaticis. Alia pūctis distincta ut meleagridū. Alia rubri coloris ut phasianis: cēchridis. Intus aut oē ouū uolucū bicolor. Aquaticis lutei plus q̃ albi. Idq̃ ipsū magis luidū q̃ cæteris. Piscū unus color: in quo nil cādidi. Autū oua ex calore fragilia. Serpētium ex frigore lēta. Piscū ex liquore mollia. Aquatiliū rotūda. Reliqua fere fastigio cacuminata. Exeūt a rotūdisima fusi ptes dū pariunt mollis putamine: sed ptinus durescēte: quibuscūq̃ emergūt portionibus. Quæ oblonga sint oua gravioris saporis putat Oratius Flaccus. Fœminā edūt quæ rotūdiora gignuntur reliqua marem. Umbilicus ouis a cacumine inest ceu gutta eminens in putamine.

De tempore & generatione incubatus autium & coitu. Ca. liii.

Quædam omī tempore coeūt ut gallinæ: & pariūt: præterq̃ duobus mēlibꝫ hyemis brumalibus. Ex iis iuuenæ plura q̃ ueteres: sed minora. Et in eodem foetu prima & nouissima. Est aut tāta fecūditas ut aliquæ & sexagena pariant: aliquæ quotidiē: aliquæ bis die: aliquæ in tātū ut effœtæ moriātur. Hadrianū laus maxima. Colūbæ decies āno pariunt: quædam & undecies. In ægypto etiam brumali mēse. Hirūdines & merulæ & palūbi & turtures bis anni pariūt. Cæteræ aues fere semel. Turdi in cacuminibus arborū luto nidificantes pene cōtextum in secessu generant. A coitu x. diebus oua maturescūt in utero. Vexatæ autē gallinæ & colūbæ pēna euulsa alia ue simili iniuria diutius. Oībus ouis medio uitelli pta iest uelut sanguinea gutta quod esse cor autium existimāt. Primū in omni corpore id gigni opīnātes. In ovo certa est gutta ea salit: palpitātq̃. Ipsum animal ex albo liquore ut corporatur. Cibꝫ ejus in luteo est. Omnibus intas caput maius toto corpore. Oculi cōpressi capite maiores. Increseente pullo candor in mediū uertitur. Luteum circūfundit uicesimo die: si moueat ouū. Iam tūcētis intra putamē nox auditur. Ab eodē tempore plumescit ita positus: ut caput supra dextrum pedē habeat: dexterā uero alam supra cadāt. Vitellus paulatim deficit. Aues omēs ipedes nascuntur cōtraq̃ reliqua animalia. Quædā gallinæ omnia gemina oua pariunt: & geminos interdum excludūt: ut Cor. Celsus auditor est: alterq̃ maiorē: alioq̃ negāt omnino geminos excludi. Plus tūcenagna incubēda subiciuētant. Parere a bruma incipiunt. Optima fœtura ante uernum æquinoctiū. Post solstitium nata non implent magnitudinem iustam: tantoq̃ minus q̃to serius peruenere.

De uititiis & remediis incubantium. Ca. liiii.

Oua incubari infra x. dies edita utilissimum. Vetera aut recētiōra infœcūda. Subiici impari numero debēt. Quarto die postq̃ cœpere incubari si cōtra lūmē cacumine ouoz apprehenso una manu purus & uniusmōdi perluceat color: sterilia existimā esse: proq̃ eis alia substituenda. Et in aqua est expimētum: inane fluitat. Itaq̃ fidētia hoc est plena subiici uolūt. Cōcuti uero experimētō uetāt: quoniā nō gignāt cōfusis uitalibus uenis. Incubationi dāt initium post noxam lunam: quia prius inchoata nō pueniāt. Celerius excludūtur calidis diebꝫ. Ideo æstate ut deuicesimo educunt foetum: hyeme uicesimoq̃nto. Si in cubatu tonuerit oua perebit: & accipitru audita uoce uitiantur. Remedium cōtra tonitruum: clauus ferreus sub stramine ouoz positus aut terra ex aratro. Quædā aut & citra incubitum spōte natura gignit: ut in ægypti figmētis ē scriptū. De quodam uinipotore reperitur syracusis tam diu potare solitum: donec ab eo cooperta in terra foetum ederet oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De auguriis ouoz. Ca. lii.

Iulia Augusta prima sua iuuenta Tiberio Cæsare ex Nerone grauīda cum parere uirilē sexum admodū cuperet: hoc usa est puellari augurio. Ouū in sinu fouēdū atq̃ cū deponēdū haberet nutrici per sinum tradendo ne interimeret tepor. Nec falso Augusta augurata p̃ditur

imperatoris inde foeta. Sed inuentum ut oua in calido loco imposita paleis igne modico fouerent: hōie uersate pariter nocte ac die & statuto die illic erūpere foetus: Tradit quādam ars gallinarii cuiusdā dicētis qd ex quoque esset. Narrat & mortua gallina marii eas uisi succedētes inuicē: & reliqua foetæ more facientes abstinētēsq; se a cātu. Sup omia est anatū ouis subditis atq; excludis. admiratio prima nō plane agnoscētis foetum. Mox incertos cōcubitus sollicitā cōuocationis Postremo lamenta circa piscinā stagna mergētib; se pullis natura duce.

¶ Quæ gallinæ optimæ: Ca. lvi.

Gallinæ generositas spectatur crista erecta: interdū & gemina: pēnis nigris: ore rubicūdo: digyris imparibus: aliquādo & sup quattuor digyros trāuerso uno. Ad rem diuinā luteo rostro pedibusq; puræ nō uident. Ad optanea sacra nigræ. Est & pumilionū genus nō sterile in iis: quod nō in alio genere alitum: sed qbus certa foecūditas rara & incubatio ouis noxia.

¶ De morbis earū & remedijs. Ca. lvii.

Inimicissima aut oīum generi pituita: maximeq; inter messis & uisidemiæ tēpus. Medicina in fame: & cubatus in fumo: si utiq; ex lauro aut hærba sauiua fiat: pēna per trāuersas sler ta nares: & per omnes dies mota. Cibus allium cum farre aut aqua p̄fusus in qua lauerit noctua autis cum semine uitis albæ coctus & quādam alia.

¶ De conceptu & numero foetus auium. Ca. lviii.

Columbæ proprio ritu osculantur ante coitum. Pariūt fere bina oua: ita natura moderante ut alius crebrior sit foetus: alius numerosior. Palūbes & turtures plurimū terna: nec plus q; bis fere parit: atq; ita si prior foetus corruptus est. Et q̄uis tria pepererint: nūq; plus duob; educant. Tertium quod irritum est urinum vocāt. Palūbes incubat foemina post meridiana i matutinum: cætero mas. Colūbæ marem semp & foeminā pariūt priorē marem: posttridie foemina. lucubāt in eo genere ambo: interdū mas: noctū foemina. Excludūt uicesimo die. Pariunt a coitu v. Aestate quidem interdū binis mēsisbus terna edunt paria. Nāq; octauodecimo die excludunt: statimq; cōcipiūt. Quare inter pullos sæpe oua inueniunt: & alij puolat: alij erūpūt. Ipsi deinde pulli quāquemestres foetificant: Et ipsæ autem inter se (si mas non sit) foeminae æque saluti pariuntq; oua irrita: ex quibus nihil gignitur: quæ hypenemia græci uocant.

¶ De pauone & anseribus. Ca. lix.

Pauo a trimatu parit. Primo anno unum aut alter; ouum: sequēti quaterna qna uer: cæteris duodena nō amplius intermittens binos dies ternos ue parit: & ter anno si gallinis subiciatur incubanda. Mares ea frangunt desiderio incubatium. Quā ppter noctū & i latebris pariūt: aut in excelso cubatēs: & nisi molli strato excepta frangunt. Mares singuli quis sufficiens cōiugibus. Cū singulæ aut binæ fere: corrūpitur salacitate foecūditas. Partus excludit diebus ternos: uenistat tardius tricesimo. Anseres in aqua coeunt: pariunt uere: aut si bruma coiuere post solstitium: quadragita prope. Bis āno si priorē foetum gallinæ excludant: alias plurima oua xvi. paucissima septē. Si q; surripiat pariūt. donec rumpātur. Aliena nō excludūt. Incubanda subiciuntissimū nouem aut undecim. Incubāt foeminae tātum tricenis diebus. Si uero tepidiores sint: uicesimoqnto. Pullis eorū urtica cōtactu mortifera. Nec minus auiditas: nūc satietate nimia: nūc suamet ut: quādo apprehēsa radice morsus: sæpe conantes auellere ante colla sua abrumpūt. Cōtra urticam remedium stramēto ab incubatu subdita radix earū.

¶ De ardeolis: & quomodo seruentur optime oua. Ca. lx.

Ardeolæ tria genera: leucon: asterias: pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quidē cū uociferatu sāguinē ēt ex oculis perfundunt. Nec minus ægre pariunt grauidæ. Aquila tricenis diebus iubar: & fere maiores alites: Minor s uicenis: ut miluus & accipiter. Sigulus uere parit: nūq; plus ternos: is q egolios uocat quaternos. Coruus aliq̄do & quinos. Incubāt totidem diebus. Cornicem incubatē mas pascit. Pica nouenos. Melacoriplus supra uigiti parit semp numero impari inæqualia. Nec alias in pluribus tanta foecūditas: maior tamē paruis. Hirūdinī cæci primo pullis & fere omibus quibus numerosior partus. Irrita oua quæ hypenemia diximus: quæq; aut mutua foeminae inter se libidinis imaginatione cōcipiūt: aut puluere. Nec columbæ tantum: sed & gallinæ: perdices: pauones: anseres: chenalopeces. Sunt aut sterilia & minima ac minus iucundi saporis: & magis humida. Quidā & uento putāt ea generari. Quæ de cā ēt zephyria appellātur. Hæc aut uere tantum. Vrīna sunt incubatione derelicta: quæ alij cynosura dicere. Oua aceto macerata in tantum emollunt ut per ānulos trāseāt. Seruari ea in lomento: aut hyeme in paleis: æstate in fursibus utilissimum. Sale exinaniri creduntur.

¶ Quæ uolucrum sola animal pariat: & lacte nutriet. Ca. lxi.

Oluprum animal parit uespertilio tantū: cui membrana ceu pēna. Eadem sola uolucrum lacte nutrit ubera admouens: geminos uolitat amplexa infantes: secūq; deportat. Eidem cōxendix una traditur: & in cibatu culices gratissimi.

¶ De conceptu uiperæ & partu: & quæ terrestrium oua pariant. Ca. lxii.

Reflus in terrestribus oua pariunt serpētes & de quibus nōdum dictū sit. Coeūt cōplexu adeo circūuolutæ sibi: ut una existimari biceps possit. Viperæ mas caput inserit in os: quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Terrestriū eadem sola intra se parit oua unius coloris & mollia ut pisces. Tertia die intra uterū catulos excludit: deinde singulos diebus singulis parit uiginti fere numero. Itaq; cæteri tarditatis impatientes prærupunt latera occisa parente. Cæteræ serpentes cōfecta oua in terra incubāt: & foetū sequēte excludūt anno. Crocodili uicibus incubāt mas & foemina. Sed reliquos quoq; terrestrium reddetur generatio.

De generatione terrestrium. Ca. lxiii.

Spedū solus homo animal gignit. Homini tantū primi coitus poenitētia auguriū scilicet uti-
tæ a poenitēda origine. Cæteris aialibus statim tempora anni cōcubitus. Homini (ut dictū est) omnibus horis dieq; nocturniq;. Cæteris satietas i coitu. Homini ppe nulla. Messalina Clau-
dii Cæsaris cōiunx hanc regalē existimās palmā elegit in id certamen nobilissimā e-
pistitutis an-
cillam mercenariæ stipis: eaq; die ac nocte supauit qnto ac uicesimo cōcubitu. In hominum genere
maribus diuerticula Veneris excogitata omnia scelere naturæ: foeminis uero abortus. Quantum
in hac pte multo nocentiores q̄ feræ sumus. Viros audiores ueneris hyemes: foeminas æstate
Hesiodus prodidit. Coitus auerfus elephātis: camelis: tigribus: lyncibus: rhinocerotis: leoni: da-
sypodi: cuniculis: quibus auersa genitalia. Cameli etiā solitudines aut secreta certa petūt: neq; in
terrenitie datur sine perniciē. Coitus tota die est tātum us ex omnibus: quibus solida ungula. In
quadrupedum genere mares olfactus antecedit. Auertūtur & canes: phocæ: lupi: in medioq; coi-
tu: inuitiq; etiā coherent. Supradictos: plegq; foeminæ priores supueniūt: reliqs mares. Vrsi
aut ut dictū est humanitus strati. Herinaci stātes ambo inter se cōplexi. Feles mare stāte foemi-
na subiacente: Vulpes in latere proiectæ: marēq; foemina āplexa. Tauros: ceruorumq; foeminæ
uim nō tolerant: ea de cā ingrediūtur in cōceptu. Cerui uicissim ad alias trāseūt: & ad priores re-
deunt. Lacertæ ut ea quæ sine pedibus sunt circūplexu uenerem nouere. Omnia aialia quo maio-
re corpore: eo minus sæcūda sunt. Singulos gignūt elephātis: camelis: equi. Achantis duodenos
auis minima. Occisime pariūt quæ plurimos gignūt. Quo maius est aial: tātō diutius formatur
in utero. Diutius gestant quibus lōgiora sūt uitæ spatia. Neq; crescentiū tēpestiua ad generādū
ætās. Quæ solidas habet ūgulas singulos: quæ bisulcas & geminos pariunt. Quos in digytos
pedum fissura diuisa est: eo numerosiora in foetu. Sed supiora omnia perfectos edūt partus: hæc
incohatos. In quo sunt genere leonæ: ursæ: & uulpes. Informia etiā magis q̄ supradicta ursæ pa-
riunt: ragq; est uidere parientes. Postea lambendo calefaciūt foetus omnia ea: & figurāt: pariūt
plurimū quaternos. Cæcos at gignūt canes: lupi: pātheræ: thoef. Canū plura sūt genera. Laco-
nicæ octauo mēse utrinq; generant. Ferunt lxx. diebus: & plurimum tribus mēsisbus. Cæteræ
canes & semestres coitum patiūtur. Implētur oēs uno coitu. Quæ ante iustum tēpus cōcepe-
re: diutius cæcos habet catulos: nec omēs totidem diebus. Existimāt in urina attollere crus se-
re semestres: id est signum cōsummati uirum roboris: foeminæ hoc idem sidētes. Partus duode-
ni quibus numerosissimi: cætero qnī: seni aliquādo singuli: quod pdigiosū putant. Sicut omēs
mares: aut omēs foeminas gigni. Primos quoq; mares pariunt: in cæteris alternant: si in eā op-
portuno & recto mēse. Ineunt a partu sexto mēse. Octonos laconicæ pariūt. Propria in eo ge-
nere maribus laboris alacritas. Viuunt laconici ānis denis: foemina duodenis. Cætera genera
qundecim ānos: aliquādo uiginti. Nec tota sua ætate generant: fere a duodecimo desinētes. Fe-
lium & ichneumonū reliqua ut canum. Viuūt ānis senis. Dasipodes omī mēse pariunt: & super-
foetant sicut lepores. A partu statim implētur. Cōcipiūt q̄ uis ubera siccāt foetū: pariunt non
cæcos. Elephātū diximus pariunt singulos magnitudine uituli trimestris. Cameli duodecim
mēsisbus ferūt a trimatu: pariūt uere. Itaq; post ānum implētur a partu. Equas at post tertiuq;
diem aut post unū ab enixu utiliter admitti putāt: cogūtq; inuitas. Mulier septima die cōcipe fa-
cillime creditur. Equas: iubas tōderi præcipiunt: ut aliosq; i coitu patiūtur humilitatē: comātes
enim gloria suppire. A coitu solæ aialium currūt: ex aduerso aglonum austros: ue put marē aut
foeminam cōcepere. Colorem ilico mutāt rubriore pilo: uel quicunq; sit plenior. Hoc argumētō
desinunt admittere etiā uolētes. Nec impedit partus quāsdā ab opere. Falluntq; grauidæ. Vi-
cisse olympia prægnatē equam Hecratidis thessali inuenimus. Equos & canes & sues initium
matutinum appetere: foeminas at post meridiem blādiri diligentiores rradunt. Equas domitas
lx. diebus equire: ante q̄ gregales. Sues tātum coitu spumam ore fundere. Verrē substantis audi-
ta uoce nisi admittat cibum nō capere usq; i maciem. Foeminas tātā efferari: ut hominem lacerēt:
candida maxime ueste indutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ aperlō. A uiditas coitus pu-
tatur ex cibis fieri. Sicut uiro eruca: pecori cepa. Quæ ex feris mitigēt nō cōcipere: ut anferes:
apros uero tarde: & ceruos: nec nisi ab infātia educatos. Mix est quadrupedum prægnantes ue-
nerem arcēt: præter equam & suem. Sed superfoetant & dasipus & lepus tantum.

De uaria generatione auium. Ca. lxiiii.

Quæcūq; aial pariūt in capite gignunt circūactō foetu sub enixum: alia in utero porrecta. Quadrupes gestātur extēlis ad lōgitudinē cruribus: & ad aluum suū applicatis. Homo in semet cōglobatus iter duo genua naribus sitis. Molas de quibus ante diximus gigni putāt: ubi mulier nō ex mare: uerū ex semetipla tātū cōcepit. Ideo nec aiarū: qā nō sit ex duobus. Altricēq; habere per se uitam illā: quæ satis arboribusq; contingat ex omnibus quæ perfectō. Foetus uel tantos & innumerosos, edunt. Item plures contra naturam solidipedum aut bisulcos.

De murio foetu. Ca. lxi.

Supra cūcta est muriū foetus haud sine cōtatione dicēdus: q̄q; auctore Aristotele & Ale- xandri magni militibus generatio eorū lambēdo cōstare nō coitu dicat. Ex una genitōr cxx, tradiderūt. Apud perlas uero prāgnātes ueneris patientis & utero patientis reptas. Et salis gu- statu fieri prāgnātes opinātur. Ita definit mix: esse: unde uis tāta messes populēq; muriū agrestū um. In quibus illud quoq; adhuc latet quo nā mō illa multitudo repēte occidat. Nam nec exani mes reperiūtur: neq; extat quī murem hyeme in agro effoderit. Plurimi itaq; ad troadem pueni- unt. Et iam inde fugauerūt accolas. Prouētus eorū līcitatibus tradunt. Et iam obituris uermicu- lum in capite gigni. Aegyptiis muribus durus pilus: sicut herinaceis. Idem bipedes ābulāt: ceu alpini. Cū diuersi quoq; generis coiere aialia: ita demū generant: si tempus nascēdī par habent. Quadrupedū oia gignētū lacertā ore pere ut credit uirgo Aristoteles negat. Neq; icubāt eā dē oblitæ quo sint in loco enixæ: quoniā huic aiali nulla memoria. Itaq; caruli p se erūpūt.

De spina hominis anguem nasci. Ca. lxxi.

Anguem ex medulla hominis spinæ gigni accepimus a multis: Pleraq; enim occulta & cæca origine pueniunt: etiam in quadrupedum genere.

De salamandra. Ca. lxxii.

Sicut salamandra animal lacerti figura stellatum nunquam nisi magnis hymbribus proveni- ens: & serenitate deficiēs. Huic tātus rigor: ut ignem tactum extinguat non alio modo q̄ glacies. Eiusdem sanie quæ lactea ore uomitur: quacūq; parte corporis humani cōtacta toti de- fluunt pilī. Idq; quod contactum est colorem in utiliginem mutat.

De iis quæ nascuntur ex non genitis: & quæ nata nihil gignunt. Ca. lxxiii.

Quædam uero gignunt ex nō genitis & sine ulla simili origine ut supradicta: & quæcūq; æstas aut uer statūq; tēpus āni generāt. Ex iis quædā nihil gignūt ut salamadræ. Neq; ē in iis genus masculinū foemineū ue: sicut neq; ī anguibusq; quæ nec aial nec oīū ex sese generāt. Neutrū est: & ostreis genus: & cæteris adherentibus uado uel saxo. Quæ aut p se ge- nerantur sicuti infra mares ac foeminas descripta sunt: ita generāt qdem ea aliquid coitu: sed im- perfectum & dissimile: ex quo nihil amplius gignatur: ut uermiculos muscæ. Id magis decla- rant naturæ eorū quæ infecta dicuntur. Arduæ explanationi omia: & priuatim dicato ope narrā da. Quappter ut ingenium prædictorū ita & reliqua subtexet desertatio.

De sensibus animalium. Ca. lxxix.

Ex sensibus ante cætera hōi tactus: deinde gustus. Reliqs supatur a multis. Aquilæ clari- us cernunt. Vultures sagacius odorātur. Liquidius audiūt talpæ obrutæ terra: tam denso atq; sūdo naturæ elemēto. Præterea uoce omīum in sublime tēdente sermonem exaudiūt: & si de iis loquere intelligere etiam dicunt: & pfugere. Auditus cui hōiū primo negatus est: huic & sermonis usus ablatus. Nec sunt naturaliter surdi: ut non idem sint & muti. In marinis ostreis auditum esse nō est uersimile: sed ad sonū mergere se solent. Ideo & silentiū in mari piscatibus.

Auditum & olfactum esse piscibus. Ca. lxxx.

Pisces quidem auditus nec mēbra habēt nec foramina: audire tamē eos palā est: ut patet cū plianū cōgregari feros ad cibū cōsuetudine ī quibuldā uiuariis specief. Et ī piscinis Cæsaris genera pisciū ad nomē uenire: quosdā singulos. Itaq; pduūt etiā clarissime audire mugil: lup: salpat: chromis: & ideo ī uado uiuere. Olfatū iis esse manifestū patet. Quippe nō omēs eadē esca capiunt: & priusq; appetāt odorant. Quosdā & spelūcis latentēs salamēto illitis faucibus sco- puli piscator expellit: uelut si cadaueris agnitionē fugiētes. Cōueniūtq; ex alto etiā ad quosdā odores: ut sæpiam uftam: & polypum: quæ ob id coguntur in nassas. Sētina quidē naviū odorē fugiunt. pcul: maxime tamē piscium sāguinē. Nō pōt petris auelli polypus. Idē cunicula admo- ta ab odore. ptinus resistit. Porpuræ quoq; foetidis capiuntur. Nā de reliquo aialium genere qs dubitet: Cornu cervini odore serpentes fugantur: sed maxime styrcis: origani: aut chalcis aut sulphuris formicæ necantur. Culices acida petunt: ad dulciā nō aduolant.

Tactum cōmunem esse omnibus. Ca. lxxxi.

Tactus sensus omnibus est: etiā quibus nullus alius. Nā & ostreis & terrestribus uermibus Quo existimari oibus sensū gustus esse. Cur enim alios alia sapores appetūt? In quo uel præcipua naturæ architectūq; uis. Alia dētibus prædā: alia unguibus: alia rostri adhibere capi- unt. Alia latitudine ruunt. Alia acumine excuant. Alia fugunt. Alia lambunt: sorbent: man-

dunt: uorant. Nec minor uarietas in pedum ministerio. ut rapiant: distrahant: teneant: pre-
mant: pendent: tellurem scabere non cessant.

Quæ uenenis uiuant & quæ terra. Ca. lxxii.

Ueneris capreae & coturnices (ut diximus) pinguescunt placidissima aialia: at serpentes ouis.
Spectanda quædam draconum arte. Aut enim solida hauriunt: si iam fauces capiunt: quæ deinde in se
met conuoluti frangunt intus: atque ita putamina excutiunt: aut si tenacior est & catuli adhuc ætas or-
be apprehensa spirant: ita se semel uehementerque præstringunt: ut amputata præceuti ferro: reliquam
quæ apex tenetur forbeant. Simili modo auiibus deuoratis solidis contentione plurima & cætera
ossa reuolunt. Scorpiones terra uiuunt. Serpentes cum occasio est uini præcipue appetunt: cum alioquin
exiguu idcirco potu. Eadem minime & pene nullo cibo cum adseruant incluse: sicuti aranei quoque
alioquin suctu uiuentes. Ideo nullum interit fame aut siti uenenatum. Nam neque caloris uim habent:
neque sanguinis neque sudoris: quæ auiditatem naturalem sale augent. In quo genere omnia magis
exitiosa: si suu genus edere anteque noceat. Cedit in thesauros maxillæ: cibum spogionum & saty-
ri: quod genus. Mox idem se semel ad mandendum manibus exprimit. Et quod formicis in anu solene est his in
dies unum horas.

De cibo & potu quorundam. Ca. lxxiii.

Unum aial digytos habentium herba alitur lepus: sed & fruge. Solidipedes & bisulci suis
omni cibatu & radicibus. Solidipedum uolutatio propria. Serratorum ceterum carnuiora sunt oia.
Vrsi & fruge fronde uindemia pomis uiuunt & apibus cancri etiam & formicis. Lupi ut diximus &
terra in fame. Pecus potu pinguescit: ideo sal illis aptissimus: ite ueterina: quæque & fruge & herba
sed ut bibere secedunt. Ruminant præter iam dicta siluestrium ceterum cum a nobis alunt. Oia aut iace-
tia potius quæ stantia: & hyeme magis quæ æstate septenis fere mensibus. Potici quoque mures simili
modo remanent. In potu quibus serrati dentes lambunt. Et mures hi uulgares: quibus ex alio gene-
re sint. Quibus continui dentes forbent: ut equi boues. Neutrumque uisum: sed aqua quoque morfu uorant.
In africa maior pars ferarum æstate non bibunt inopia hymbrium. Quia ob eam capti mures libyci si
biberint moriuntur: Orygem perpetuo sitientem africa generat ex natura loci potu carere cum mi-
rabili modo ad remedia sitientium. Namque getuli latrones eo durant auxilio reptis in corpore eorum
saluberrimi liquoris hausu uelut. Insidunt in eadem africa pardi cõdela arbore occultati: quæ ra-
mis in prætereuntia desiliunt: atque uolucrum cæde grassantur. Feles quædam quoque silento quæ lenibus ue-
stigiis obrepunt auiibus: quoculto speculatu in musculos exiliunt: Excrementa sua effossa obrutit
terra: intelligentes odorem illum indicem sui esse.

Quæ inter se dissident: & quæ inter se conueniant. Ca. lxxiiii.

Ergo & alios sensus quosdam esse quæ supradictos haud difficulter apparet. Sunt enim quædam
bella amicitiaque. Unde & affectus præter illa quæ de quibus eorum suis diximus locis. Dissi-
dent uolores & aquilæ. Coruus & cloreus noctu inuicem oua exgentes. Simili modo coruus & miluus
illo præcipiente huic cibos. Cornices & noctua. Aquilæ & trochilus (si credimus) quoniam rex ap-
pellatur auium. Noctua & cætera minores aues. Rursus cum terrestribus mustellæ & cornix.
Turtur & pyralis. Ichneumones & uespæ. Phalagia & aranei. Aquaticæ anates & gaviae. Har-
pæ & triorches accipiter. Sorices & ardeolæ inuicem foetibus insidiantes. Egithus auis minima
cum asino. Spinetis enim se scabendi causa atterentes nidos eius dissipat: quod illa adeo pauet: ut uo-
ce omio rudetis audita oua eliciat: pulli ipsi metu cadant. Igitur aduolans ulcera eius rostro excavat.
Vulpes & milui. Angues & mustellæ & fues. Esalon uocat parua auis oua corui frangens: cuius
pulli infestant uulpibus. luvicæ hæc catulos eius ipsaque uellit. Quod ubi uiderint corui: contra
auxiliant: uelut aduersus communem hostem. Et achatis in spinis uiuit: Idcirco asinos & ipsa odit
flores spinarum deuorantes. Egithum uero in tantum: ut sanguinem eorum credant non coire: multumque ob id
ueneficis infamant. Dissident thoes & leones: & minima æque ac maxima. Formicosa arborem so-
rices cauent. Librat araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suæ: tãtaque ui-
mosu cerebrum apprehendit: ut stridens subinde: ac uertigine rotata ne silum quidem desuper peden-
tis rumpere adeo non fugere queat: nec finis ante mortem est. Rursus amici patoues & columbae:
Turtures & pistaci. Merula & turdis. Cornix & ardeolæ. Contra uulpiu genus cõibus inimicitia
Harpæ & miluus contra triorchin. Quin & affectus indicia sunt etiam in serpentibus imitissimo aialium
um genere. Dicta sunt quæ arcadia narrat de domino dracone seruato: & agnito uoce hois. De
aspide miraculū a Philarcho traditur. Is enim auctor est. Cum ad messem cuiusdam uenisset in ægypto
aleretur assidue enixam catulos: quos ab uno filio hospitii interepit. Illam reuersā ad consuetu-
dinē cibi intellexisse culpā: & nec intulisse catulo: nec postea in tectum id reuersam.

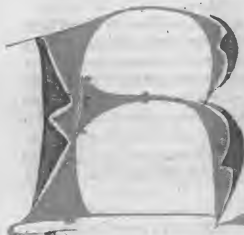
De sono animalium. Ca. lxxv.

Innomni quæstio non obscuram cõiectationem habet. In terrestribus omnia quæ cor habet dor-
mire manifestum est. Aquatiliu quoque exiguum quiddam etiam quæ de cæteris dubitat: dormire tamē
existimant: non oculo argumento: quia non habet genas: uerum ipsa quiete cernunt placida ceu so-
porata: neque alia quæ caudis monentia: & ad tumulū aliquē expanentia. De thynnīs cõsidetis assir-

matur. Iuxta ripas enī aut petras dormiunt. Plani aut piscium in uado: ut manu sæpe tollantur. Nā & delphini balenæq; stertetes etiā audiūtur. Insecta quoq; dormire silentio apparer: quia nec luminibus quidē admotis excitent. Homo genitus premittitur sōno per aliquot mēses. Dein de lōgior idies uigilia. Sōniat statim infans. Nā & pauore expgiscitur: & suctū imitatur. Quidā uero nunq; qbus mortifex fuisse signū cōtra cōsuetudinē sōnoꝝ inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus: & diuersis refertus documētis: utꝛ ne sint aliqua præscita animi qescētis. Qua fiant rōt: an fortuita res sit ut pleraq; Et si exemplis agatur: pfecto paria fiant. A uino & a ci/bis proxima atq; in redormitione uana esse uisa. ppe cōuenit. Est aut sōnus nihil aliud q̃ animi i medium sese recessus. Præter hoīem sōniare equos. canes: boues: pecora: capras palam ē. Ob hoc credit̃ & i oībus quæ aīal pariūt. De iis quæ oua gignūt icertū ē. Sed dormire ea certū. Ve rū & ad insecta transeamus. Hæc nanq; restant īmenſe subtilitatis animalia.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .XI. PROHEMIVM

De insectis animalibus: ut sunt apes: formicæ: & huiusmodi.

ESTANT IMMENSÆ SVBTILITATIS ANIMALIA. Qño aliq ea neq; spirat̃ & sine sãguine esse ēr. p̃dicerūt De insectoꝝ genere. Ca. i.

IN Vlt hæc & multigena terrestriuꝝ uolucꝝq; uita. Alia p̃nata ut apes: Alia utroq; mō ut formicæ. Aliqua & penīs & pedibus carentia. Et iure omia insecta appellata ab incisuris: quæ nūc ceruicū loco: nūc pectꝝ atq; alui præcincta sepant mēbra tenui mō fistula cohæretia. Aliquibus uero nō tota incisura eas ambiente rugat̃: sed in aluo aut supne tantum imbricatis flexilium uertebꝛis nusquam alibi spectat̃: tiorē naturæ reg̃ artificio.

De subtilitate naturæ. Ca. ii.

IN magnis siquidem corporibus aut certe maioribus facilis officina sequaci materia fuit. In his uero tam paruis atq; tam nullis quæ rō q̃tauis tam inextricabilis perfectio. Vbi tot f̃sus collocauit in culices: Et sunt alia dictū minora. Sed ubi uisum in ea præteridit̃: Vbi gustatū ap̃plicauit: ubi odoratum inseruit: ubi uero truculentam illā & portione maximā uocem ingenerauit. Quæ subtilitate p̃nas adnexuit: Prælogauit pedū crura: Disposuit ieiunam cauā uti aluū: Auidam sanguinis & potissimū humani sitim accēdit̃: Tælum uero pfodiendo tergori quo sp̃iculat̃ ingenio: Atq; ut in cāpacū cerni nō possit exilitas: ita reciproca generauit artes: ut fodiendū acuminatum pariter sorbēdoq; fistulosum esset. Quos tereidni ad p̃foranda robora cū sōno teste dentes affixit: potissimūq; e ligno cibatum fecit: Sed turridinos elephantos: miramur humeros: taurosq; colla: & truces in lublime iactus: tigrum apinas: leonum iubas: cū reg̃ natura nūq; magis q̃ in minimis tota sint. Quæ p̃pter quæso ne nostra legentes (quoniam ex iis spernūt multa) ēt relata fastidio dānēt: cū i cōtēplatiōe naturæ nihil possit uideri supuacuum.

Utrum spirent: an habeant sanguinem. Ca. iii.

INsecta multi negarunt spirare id rōe persuadētes: quoniam uisceri iteriori nexu spirabilis nō inesset. Itaq; uiuere ut fruges arboreſq;. Sed plurimū interesse spiret aliqd an uiuat. Eadem de causa nec sãguinem iis esse: qui sit nullis carētibꝛ corde aut icore. Sic nec spirare ea quibus pulmo desit. Vnde numerosa quæstionum series exoritur. Idē enī & nocē esse iis negat̃: in tanto murmure apum: cicadaz: sōno & aliis quæ suis æstimabūtur locis. Nam mihi cōtēti fē per suasit reg̃ natura nihil incredibile existimare de ea. Nec uideo cur magis nō possint trahere animam talia & tueri: q̃ spirare sine uisceribus. Quod etiam in marinis docuimus: q̃ uis arcēte sp̃iritum densitate & altitudine humoris. Volare quidem aliqua & animatu carere in ipso sp̃iritu uiuētia. Habere sensum uictus generationis atq; operis & de futuro etiā curam. Et q̃ uis nō sint mēbra: quæ uelut carinas sensus inuehant: esse tamē iis auditū: olfactum: gustatum: eximia prætereā naturæ dona: solertia: animum: artē: quis facile crediderit̃: Sanguinē nō esse iis fateor: si: cut ne terrestribꝛ quidem cunctis inter se similem quidem: ut sãpiæ in mari sanguinis uis atramentum optineat: purpuræ generi īsector ille succus. sic insectis quilibet est uitalis humor hic erit sãguinis loco. Sed existimatio sua cuiq; sit. Nobis p̃positū ē naturas reg̃ manifestas idicā: nō cās iudicare dubias.

De corpore eorū. Ca. iiii.

INsecta ut intelligi possit nō uidentur nervos habere: nec ossa: nec spina: nec cartilagīnē: nec pinguiā: nec carnes: nec crustam quidem fragilem: ut quædā marina: nec iure dicitur cutis: sed mediæ cuiusdam inter omia hæc naturæ corpus arenti simile neruo mollius: in reliq;

partibus siccis uerius q̄ duris. Et hoc solum is est: nec præterea aliud: Nihil intus nisi admodum paucis itestinu implicatum. Itaq̄ diuulsis præcipue uiuacitas: & parti singulaꝝ palpitatio. Quia quæcūq̄ est rō uitalis: illa nō certis inest mēbris: sed toto in corpore: minime tamē capite. Solūq̄ nō mouetur nisi cū pectore auulsum. In nullo genere plures sunt pedes. Et quibus ex his plurimi: diutius uiuunt diuulsa: ut in scolopendris uidemus. Habent autem oculos: præterq̄ sensus tactum & gustatum: aliqua & odoratum: pauca & auditum.

De apibus. Ca. v.

Ed inter oīa præcipatus apibus & iure præcipua admiratio. Solis ex eo genere hoīum cā genitris. Mella cōtrahūt succūq̄ dulcissimū atq̄ subtilissimū ac saluberrimū. Fauos cōfingūt & cæras. Illæ ad usum uitæ laborē tolerāt. Opera cōficiūt. Rēpublicā habēt: cōsilia priuati: ac duces gregati: & quod maxime miꝝ sit mores habēt. Præterea cū sint neq̄ mālueri generis neq̄ ferit: tñ tāta ē natura regis: ut ppe ex ūbra minimi aīalis incōpabile effecerit qddā. Quos efficaciaz industriæq̄ tantæ cōpemus neruos: quas uires: quos rōe mediūsfidius uiros: Hoc certe præstātoribus quo nihil nouere nisi commune. Non sit de anima quæstio. Cōstet & de sāguine: quātulum tamen esse in tātulis potest. Aestimemus postea ingentium.

Qui ordo naturæ in eis. Ca. vi.

Nyeme cōdūt. Vnde enī ad pruinas niueq̄ & aglorum statum perferendos uires: Sane & infecta omnia: sed minus diu. Quæ parietibus nostris occultata naturæ tepefiunt. Circa apes aut tempore locoꝝ ut rō mutata est: aut errauerūt priores. Conduunt a uergiliæ: occasus sed latent ultra exitum. Adeo nō ad ueris initium ut dixeret: nec ut quisq̄ in italia de aluiis existimar. Ante fabas florentes nō exeunt ad opera & labores: nullusq̄ (cū per æalū sicut) ocio perit dies. Primū itaq̄ fauos cōstruunt: cæram fingūt: hoc est domos cellasq̄ faciūt. Deinde sobolem: postea mellis: cæram ex floribus. Melliginē a lachrymis arborū: quæ glutinū pariūt salicis: ulmi: arūdinis succo: gūmi resina. His primum alueum ipsum intus totum ut quodam tectorio illinunt: & aliis amariolibus fuscis contra alias bestiolas auirantes. Id se facturas cōfici quod cūcupisci possit. His deinde fores quoq̄ latiores circūstruunt.

De uocabulis operis: Ca. vii.

Prima fundamēta operis metyn uocāt penitis: secūda pissocæron: tertia propolis. Inter cōria cærasq̄ magni ad medicamina usus. Metys crusta ē prima saporis amari. Pisse cæros sunt eam uenit pccātū modo ceu dilutior cæraz initium populorūq̄ mitiore gūmi. Propolis crassioris iam materie additis floribus nūdum tamē cæra: sed fauorū stabilimētum qua omē frigidissimū aut iniuriæ additus obstruuntur: odore etiā nūc graui: ut qua pleriq̄ p galbano utantur. Præter hæc cōuehetur rithacæ: quā alii sandaracā: alii cærinthū uocāt. Hic erit apum dō operatūribus: quæ sæpe inueniūt in fauorū inanitatibus sepelitus: & ipse amari saporis: sed plenus humoris. Gignitur autē rore uerno: & arborū succo gūmi mō: afri: i minor: austri statu nigrior: agloribus melior & rubēs. Plurimū i græcis nucibus Menecrates florē ait esse futuræ mellis idicū: sed nemo præter eū.

Ex quibus floribus opa fiāt. Ca. viii.

Aeras ex omniū arborū satorūq̄ floribus cōfingūt: excepta rumice & chenopode. Hærbæ hæc genera. Falso excipitur spartū. Quippe cū hispania multa in spartariis mella hærbā eā sapiunt. Falso & oleas excipi arbitror. Quippe oliuæ præuētū plurima examina gigni certū ē. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus q̄sem nō mō corporibus insidunt. Opantur intra lx. passus. Et subinde cōsūptis in pximo floribus speculatores ad pabula ulteriora mittūt. Nocu deprehensæ in expeditione excubant stipinæ: ut alas a rore protegant.

De amatoribus earum. Ca. ix.

Eq̄s miretur amore earū captos Aristomachū solē ē duo: sexaginta anis: nihil aliud egisse Hylicū uero thasiū in desertis apes colēt ē Agriū cognatū: q̄ abo scripsere de iis.

Ratio operis. Ca. x.

Ratio operis inter diu statio ad portas more castrorū. Noctū q̄s in matutinū donec una excipiet omēs gemino aut tripli cū bōbo: ut buccino aliquo. Tūc uniuersæ puolat: si dies mitis futurus est. Prædiuināt enim uētos hymbresq̄: & tūc se cōtinēt pccēs. Itaq̄ tēperie cælū (hanc enim inter præscita habent) cum agmē ad opera pcessit: aliæ flores aggerūt pedibus: aliæ aquā ore: guttasq̄ sanguine totius corporis. Quæ adolescentiores ad opera exeūt: & supradicta cōuehent. Seniores intus operā. Quæ florū cōportāt prioribus pedibus femora onerāt: ppter id natura scabra: pedes priore rostro: totaq̄ onustæ remeāt sarcina padata. Excipiūt eas ternæ: quaternæ exonerat. Sūt. n. itus quoq̄ officia diuisa. Aliæ strūūt. Aliæ poliūt. Aliæ suggerūt. Aliæ cibū cōpant ex eo quod allatū est. Neq̄ enī sepatim uescūt: ne inæqualiter opes aut cibi fiat & temporis. Struunt rursus ea orla cōcameratione alui: textūq̄ uel usq̄ ad sūma tecta deducunt: limitibus binis circa, singulos actus: ut aliis intrent: aliis exeāt. Fauis supiore parte affixi: & paululū etiā lateribus simul hærent: & pcedent una. Alueum nō cōtingūt: nūc obliqui: nunc ro

rundi qualiter possit alueus: aliquādo & duos generē: cū duo examina concordibus populis disti-
miles habuere ritus. Ruentes cæra fulciūt pilas instar interitus a solo fornicatis: ut lit aditus ad
sarciedum. Primi fere tres uersus inanes struuntur: ne p̄mptū sit quod inuit furatē. Nouissi-
mi maxime implent melle: deoq̄ aucto alueo faui eximūt. Gerulæ secūdos flatus captant.
Si cooriatur p̄cella: apprehēdis peduculo lapillis se librāt. Quidā in humeros statim tradūt.
Iuxta uero terram uolant in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio opis. Cessatium
inertiam notantes castigant: mox & puniunt morte. Mira munditia. Amoliantur omia e medio.
nullaq̄ inter opera spurciæ iacent. Quin & extremēta opantium intus ne lōgius recedat unū
cōgesta in loci turbidis diebus & opis ocio egerit. Cū aduēpascit in alueo strepūt minus ac mi-
nus: donec una circūuolat eodem quo excitauit bōbo: ceu quietē cape imperās. Et hoc castros
more. Tūc repente omēs cōticefcūt. **¶** *Domos primū plebeis exadificāt: deinde regibus.*

De fucis. Ca. xi.

Si speratur largior prouētus: adiūcitur cōtubernia & fucis. Hæ cellas minimas: sed ipsi ma-
iores apibus. Sunt at fuci sine aculeo uelut impsectæ apes: nouissimēq̄ a fessis & iā emer-
tis incohatae: serotinus fœtus & quasi seruitia ueraq̄ apum. Quāobrem imperāt iis: primosq̄ i
opa expellūt: tardātes sine clāmētia puniūt. Neq̄ in opere tātum: sed in fœtu aduūat eas mul-
tum ad calorem cōferēte turba. Certe quo maior eorū fuerit multitudo: eo maior fiet examinum
puentus. Cū mella cōeperint maturefcere: abigūt eos. Multas singulos aggressæ trucidat. Nec
id genus nisi uere cōspicitur. Fucus a dempris alis i alueū reiectus ipe cæteris admitt. Regias im-
peratoribus futuris in una parte aluei extruunt amplas: magnificas: separatas: tuberculo eminen-
tes. Quod si exprimatur non gignuntur soboles. Sexangulæ omnes cellas: a singulorum eae pe-
dum opere. Nihil horum statuto tempore: sed rapiunt diebus serenis munia. Et melle uno alte-
ro ue ad summum die cellas replent.

Quæ natura mellis. Ca. xii.

Enit hoc ex aere: & maxime sydes exortu: præcipueq̄ in ipso syrio explēdēte fit: nec oīo
prius uergiliæ exortu sub lucanis temporibus. Itaq̄ cum prima aurora folia arborū melle
rosicida iuueniūt. At si qui matutino sub diuo fuere: unctas liquore uestes: capillūq̄ cōcretum
sentiant. Siue ille ē cæli sudor: siue quædā sydes salua: siue purgātis se aeris succus: siue aquæ
est & purus ac liquidus & suæ naturæ: qualis defluit primo. Nūc uero e tanta cadens altitudine
multūq̄ dum uenit fordesens: & obuio terræ halitu infectus. Præterea a fronde ac pabulis por-
tus: & in uterulos congestus apum. Ore enim uomunt. Ad hæc succo floꝝ corruptus & alueis
maceratus: totiesq̄ mutatus. Magnā tamē cælestis naturæ uoluptatem affert.

Quæ optima mella. Ca. xiii.

Ibi optimus sepi: ubi optimorū dololis floꝝ cōditur. Atticæ regionis hic & siculæ hymeto
& hybla ab locis: mox calline isula. Est at initio mel ut aqua dilutū: & primis dieb⁹ feruet
ut musta: seq̄ purgat: uicissim die trahescit. Mox obducit tenui mēbrana: qua feruoris ipsius
spuma cōcrefcit. Sorbetur optimū & minime frōde infestum e quercus tiliæ arūdinū foliis.

Quæ genera mellis in singulis. Ca. xiiii.

Symma quidem bonitatis natidē cōstat (ut supradiximus) pluribus modis. Aliubi enim faui
cæra spectabiles gignūt: ut in pelignis: sicilia. Aliubi mellis copia: ut in creta: cypro: afri-
ca. Aliubi magnitudine: ut in septentrionalibus: uiso iā in germania octo pedum longitudinis fa-
uotū in cata pte nigro. In quocūq̄ tamē tractu terna sunt mellis genera. Vernum ex floribus cō-
structo fauo: quo iā ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi tetant: ut largo alimēto ualida
exeat soboles. Alii ex nullo minus apibus relinquunt: quonia magna sequat ubertas magnorū
sydes exortu. Præterea solstitio cum thymis & una florere incipiunt præcipua cellas: materia.
Est at i eximēdis fauis necessaria dispēlatio: quoniā inopia ubi desperat: moriūq̄ aut efcigūt.
Cōtra copia ignauia affert. Maciē melle nō rithace pascunt. Qui at sunt diligētiores ex hac ui-
demia duo: decimā ptem apibus relinquunt. Dies statutus incohādi ut quadā lege naturæ: si scire
aut obseruare hoīes uelint: triceflimus ab educto examine: fereq̄ maiō mēse includit hæc uinde-
mia. Alterq̄ genus est mellis æstiuū: quod ideo uocat horeum a tēpestiuitate præcipua ipso syrio
explēdescente post solstitium diebus. xxx. fere. Immēsa circa hoc subtilitas naturæ: mortalibus
patefacta est: nisi frans hoīum cūctæ perniciē corrumpere. Nāq̄ ab exortu syderis cuiuscūq̄
sed nobilium maxime aut cælestis arcus si nō sequantur hymbres: sed ros tepefcit solis radiis.
Medicamēta nō mella gignuntur oculis ulceribus: internisq̄ uisceribus dona cælestia. Quod si
seruetur hoc syrio exoriētē casuq̄ cōgruat in eundē diē: ut sæpe Veneris aut Iouis Mercuri ue
exortus nō alia suauitatis: insuq̄ mortalium malis a morte uocādis q̄ diuini nectaris fiat.

Quomodo probentur mella. Ca. xv.

Mel plenilunio uberius capit: serena die p̄gius. In omī melle quod p se fluxit ut mustum
oleumq̄: appellaturq̄ tacitum: maxime laudabile est. Aestiuum oē rutilum: ut diebus con-

fectum siccoribus. Aptissimū in æstimatione e thymo coloris aurei: saporis gratissimū: cū sit palam doliosus pingue: marino e rore spissum. Quod cōcrescit at hoc minime laudatur. Thymosū nō coit: & tactu prætenusa fila mittit. Quod primū gratuitatis argemētum esse: abruptū statum & resistere guttas: multitis indicium habet. Sequēs pbatio ut sit odoratū & ex dulce reglutinosum perlicidū. Aestiuā mellatione decimā ptem thasso Dionysio apibus relinqui placet: si pleni fuerint alci. Si minus: pro rata portione: aut si inanes: omnino nō attingi. Hic uindemiae attici si gnum dedere initium caprificalem diem uulcano sacrum.

De tertio genere mellis: & quomodo apes probentur. Ca. xvi.

Tertium genus mellis minime pbatū siluestre: quod ericūm uocāt. Cōuehitur post primos autūni hymbres cū erica sola floret i siluis. Ob id harenoso simile. Gignit id maxime arctū ri exortu a pridie idus septēbris. Quidam æstiuā mellationem ad arctūri exortū pferūt: quoniam ad æquinoctium autūni ab eo superfūt dies xiiii. & ab æquinoctio ad uergiliā: occasū diebus xlviii. Plurimi syderitē: at henēses tetricē appellāt: euboica sisas: putātq; apibus esse gratissimā fortassis qā tunc nulla alia sit copia. Hæc ergo mellatio sine uindemiae & uergiliā: occasū idibus nouēbris fere includitur. Relinqui ex ea duas pres apibus nō perluadet: & semp eas ptes fauorū quæ habeāt rithacem. A bruma ad arctūri exortū diebus lx. sōno alūtur sine ullo cibo. Ad arctūri exortū ab æquinoctio uerno tepidiore tractu iam uigilant. Sed etiā tūc alueo se cōtinent: seruatoq; in id tempus cibos repetūt. In italia uero hoc idem a uergiliā: exortu faciūt: & in eum dormiūt. Alueos qdam in eximēdo melle expendūt: ita dirimētes q̄tū relinquāt. Aeq̄tas etiā in eis obstringitur: ferūtq; socie tate fraudā alueos mori. In primis præcipiūt ut lauri pueriq; eximāt mella. Furem & muliē mēses odere. Cū eximūt mella apes abigi fumo utilissimū: ne irascātur: aut ipsæ auide uorent. Fumo crebriore etiā ignauia cap̄ excitat ad opera. Nā ubi incubauere fauos liuidos faciūt. Rursus nimio fumo inficiūt: quāq; iniuriā celerrime sētūt mella: uel nimio cōtactu foris acefētia. Et ob id inter generā seruāt quod acaron uocāt. Album mel nō sit quod bithymū est: sed oculis & ulceribus aptissimū. Foetus quo nā mō pgenerat: magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum enī coitus uisus est nuq̄. Plures existima uere oportere cōfici floribus cōpositis apte atq; utiliter. Aliq̄ coitu unus: qui rex in quocq; appellatur examine. Hic esse solū marem: præcipua magnitudine: ne fatiscat. Ideo fœtum sine eo nō edisapef̄q; reliquas tanq̄ marem fœminas comitari: nō tāq; ducem. Quā p̄babilē alias sentētiā fuorū euentus coarguit. Quæ enī rō ut idem coitus alios perfectos imperfectos generet alios: Proprior uero prior existimatio fieret: ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascūtur aliquādo in extremis fauis apes grādiore quæ cæteras fugant. Oestrus uocatur hoc malū: quonā mō nascens: si ipsæ fe singunt. Quod certū est gallinæ: mō incubant. Id quod exclusū est pri mum uermiculus uidetur cādidus: iacens trāuersus: adhærensq; ita: ut pascere uideat. Rex statim mellei coloris ut electo flore ex omī copia factus: neq; uermiculus: sed statim pēniger. Cætera turba cū formā capere cœpit nymphæ uocātur ut fuci: sirenes: atq; cephenes. Si q̄s alterutris capita demat: priusq; pēnas habeāt: p̄ gratissimo sūt pabulo matribus. Tēpore pcedente instillāt cibos: atq; incubant tum maxime murmurātes calorū ut putāt faciendū gratia necessarij excludendis pullis: donec ruptis mēbranis quæ singulos cingūt: ouos mō uniuersū agmē emergat. Spectatum hoc romæ cōsularis cuiusdā suburbano alueis cornu laternæ trāslucido factis. Foetus intra xlv. diē peragit. Fit in fauis qbusdam qui uocāt clerus a duriciæ cæræ: cū fœtum inde nō eduxere morbo aut ignauia: aut infecūditate naturali. Hic est abortus apum. Protinus at̄ educti operātur quadā disciplina cum matribus. Regemq; iuuenē æqualis turba comitatur. Reges plures incohātur nec defunt. Postea ex iis soboles cum adulta esse cœpit concordi suffragio terribimos necāt: ne distrahāt agmina. Duo at̄ genera eorū: melior niger uariatusq; Oibus forma semp̄ egregia: & duplo q̄ cæteris maior. Pēnæ breuiiores: crura recta: ingressus celsior. In frōte macula quodā diademate cādicans. Multū etiā nitore a pulgo differunt.

Quæ regiminis ratio. Ca. xvii.

Quærat nunc aliquis unus ne Hercules fuerit: & quod Liberi patris sepulchrū: & reliqua uetustatis situ obruta: Ecce i re parua uilliscq; nostris ānexa: cuius assidua copia est nō cōstat inter auctores. Rex nullum ne solus habeat aculeū maiestate tantū armatus: an dederit eum q̄dem natura: sed usum esse tantum negauerit. Illud cōstat imperatorem aculeo nō uti. Mira plebeiū circa eum obedientia: cum pcedit una est. Totum examē circa eum cōglobat: cingit: ptegit: cerni nō patit. Reliquo tēpore cū populus in labore est: ipse opa intus circuit similis exortanti: solus iunius. Circa eum satellites qdam listoresq; assidua custodientes auctoritate. Proce dit foras nō nisi migraturo examine. Id multo intelligitur: at̄ aliquot diebus murmore intus strepente apparatus indicio diem tēpestiuū eligētium. Si quis alā ei detruncet: nō fugiet examē. Cum pcessere se quæq; proximā illi cupit esse: & in officio cōspici gaudet. Festum humeris subleuat. Validius fatigatum ex toto portāt. Si qua lassata deficit: aut forte aberrauit odore psequē.

Vbi cūq; ille confedit ibi cūctaq; castra sunt. Tunc ostenta faciūt privata ac publica tua depēde
re in domibus templis ue saepe expiata magnis enētibus. Sedere in ore infantis Platonis: tūc et
am suauitatem illaz; prædilecti eloquiū portēdentes. Sedere in castris ducis Drusi impatoris cū
p̄p̄errime pugnatum apud arbalonem est: haud quāq; perpetua aruspiciū cōiectura: qui digi
ostentum existimāt. Sēper duce prehēso totum tenet agmen. Amisso dilabitur: migratq; ad ali
os. Esse utiq; sine rege nō possunt. Inuitā at̄ interimit̄ eos cum plures fuere: potius q̄ nascenti
um domos dirimūt. Si puentus desperat: tūc & fucos abigūt. Quāq; de iis uideo dubitari: p
priumq; iis genus esse aliquos existimare. Sicut furibus gradissimis inter illas: sed nigris: lataq;
alto. Ita appellatis quia furim deuoent mella. Certum est ab apibus fucos interfici. Vtiq; re
gem nō habent. Sed quomōdō sine aculeo nascatur in quæstione est. Humido uere melior foetus:
siccō mel copiosius. Quod si defecerit aluius alpeī cibis: ipetū in. proximas facit rapinā: ppo
sito. At illā cōtra dirigunt aciem: & si custos adlit: alterutra pars quē suis fauere sentit nō appe
tit eum. Et aliis quoq; læpe dimicat̄ causis: easq; acies cōtrarias duo imperatores instruit. Ma
xima rixa & in cōuehēdis floribus exorta: & suos quibulq; euocantibus. Quæ dimicatio iniectu
pulueris aut fumo tota discutitur. Recōciliant̄ uero lacte uel aqua mulsā.

De genere apum: & quæ inimica apibus. Ca. xviij.

APes sūt & rusticæ siluestresq; horridæ aspectu: multo iracundiores: sed opere ac labore præ
stātes. Vrbanaq; duo genia. Optimæ breues: uariæq; & i rotunditatē cōpactiles. Deterio
res lōgæ: & gbus similitudo uespæ: etiānū deterrimæ ex iis pilosæ. In poto lūz quædā albæ:
quæ bis i melle mella faciūt. Circa thermōdōrē at̄ flumiū duo genera. Aliæ quæ i arboribus
mellificāt. Aaliq; quæ sub terra: triplici cæraz; ordine uberrimū puetus. Aculeū apibus natura
dedit uētri cōsertu: ad unū ictū hoc ifixo. Quidā eas statim emori putāt. Aliq nō nisi in tantū ad
actū: ut intestinum saepe assequatur. Sed fucos postea esse: nec mella facere uelut castratis uiri
bus. Pariterq; & nocere & p̄desse: dein desinere. Est in exēplis equos ab iis occisos. Odere fœ
dos odores: procul fugiunt: sed & insectos. Itaq; unguenta redolētes infestant. Ipsæ plurimog
aialum iniuriis obnoxie. Impugnāt eas naturæ eiusdē degeneres uespæ atq; crabrones: & cu
licum genere quocūq; muliones. Populātur hirundines & quædā aliæ aues. Insidiānt̄ aquaticis
ranæ: quæ maxima earū est opatio: tum cum sobole faciunt. Nec eā tantum quæ stagna riuosq;
obsidet: uesq; & rubetæ ueniunt ultro: arripētēsq; floribus optas sufflāt: ab hoc spatio. puolat:
cōfestimq; abripiant. Nec sentire ictus apum ranæ tradunt. Inimicæ & oues: difficile se e lanis
earū explicātibus. Cærorū etiā odore si quis iuxta coquat exanimantur. Quin & morbos suapte
natura sentiunt. Index eorū tristitia torpens. Et cum at̄e fores in repore solis. p̄motis aliæ cibos
ministrant. Cum defunctos p̄gerunt. Funeratiūq; more comitatū exequias. Rege hac peste
cōsumpto mœret̄ plebs ignauo dolore. Nō cibos cōuehūt. Nō p̄cedunt. Tristū tātum murmu
re glomerātur circa corpus eius. Subtrahit̄ itaq; deducta multitudine: alias ip̄cantes exanimē
luctum nō minuunt. Tunc quoq; ni subueniat: fame moriunt̄. Hylaritate igitur & nitore sanitat̄
æstimatur.

De morbis apum. Ca. xix.

Sunt & opis morbi cum fauos nō explent: cleron uocāt. Iidē blaspionā si fœtum nō per
agant. Inimica & echo est resultanti sono: qui pauidas alterno pullat̄ ictu: Inimica & nebu
la. Aranei quoq; uel maxime hostiles cum præualuere ut intexāt: enecant alueos. Papilio
etiā ignauus & inhonoratus luminibus accēlis aduolās pestifer: nec uno mō. Nā & ip̄e cæras de
pascitur: & relinquit̄ excremēta quibus teredines gignunt̄. Filis etiā araneus quacūq; incesserit
alaz; maxime lanugines obtegit. Nascunt̄ & in ipso ligno teredines quæ cæras præcipue appe
runt. Infestat & auiditas pastus nimia flog; latietate uerno maxime tēpore aluo cita. Oleo qdem
nō apes tantum: sed omia insecta exanimant̄: præcipue si capite uncto in sole ponātur. Aliqñ
& ipsæ cōtrahunt mortis sibi cās: cōsensere eximi mella atide uorantes. Cætero præparcæ: &
quæ alioq; prodigas atq; edaces nō secus ac pigras & ignauas perturbēt. Nocēt & sua mella ip̄
sistillitæq; ab aduersa parte moriuntur: tot hostibus: tot casibus: & quota portione eorū cōme
morata: tā munificū aial expositū ē. Remedia dicemus suis locis. Nunc enī sermo de natura ē.

De continendis apibus: & quomodo reparentur. Ca. xx.

Audēt̄ plauū atq; tinnitū aeris: eoquē cōuocantur. Quo manifestum est auditus quoque i
esse sensum. Effectū opere educto fœtu functæ munere omis: excitationem tamē solēnē
habent. Spatiatæque in aperto: & in altum datæ gyrif uolatu editis tum demum ad cibum rede
unt. Vita eis lōgissima: ut prospere inimica ac fortuita cedant: septenis annis uniuersa. Alueos
nunq; ultra x. annos durasse proditur. Sunt qui mortuas si intra tēdum hyeme seruēt: deinde
sole uerno torreantur: ac ficulneo cinere toto die foueantur: putēt̄ reuiuiscē. In totū uero amif
sas repari uētribus bubulis recētibus cum fimo obrutis. Virgilius iun̄ eorū corpore exaiato: si
cut equos uespas atq; crabrones: sicut alioq; scarabeos mutante natura ex aliis quædam i alia.
Sed horū oium coitus cernuntur. Et tamē in fœtu eadē prope natura quæ apibus.

Uespæ in sublimi & luto nidos faciūt & in iis cæras. Crabrones cavernis ac sub terra. Et hox oium sexangulæ cellæ: cætera aut cortice. Araneis foetus & ipse inæqualis ut barbarus: alius euolat: alius in infantia est: alius in uermiculo. Et autūno nō uerno oia ea. Plenilunio maxime crescunt. Vespæ quæ ichneumones uocantur (sunt aut minores q̄ alia) iunū genus ex araneis perimūt phalangiu appellatum: & in nidos suos ferunt: deinde illinūt. Et ex iis incubado suū genus procreāt. Præterea omēs carne uescūtur cōtra q̄ apes: quæ nullū corpus attingūt. Sed uespæ multas gradiores uenātur: & amputato iis capite reliquū corpus auferūt. Crabronū silue: fites in arborz cavernis degūt. Hyeme ut cætera insecta cōduntur. Vita bimatu nō trāsīt. Idūs eoz: haud temere sine febris nō est: Auctores sunt ternouenis p̄dictis interfici hoīem. Alioz qui mitiores uidētur duo genera: Opifices minores corpore: qui moriūtur hyeme. Matres quæ biennio durāt ii & clemētes. Nidos uere faciūt fere quadrifores: in qbus opifices generēt. Iis educatis alios deinde nidos maiores figūt: in quibus matres futuras pducāt. Iam tunc opifices funguntur munere: & pascūt eas. Latior mat̄ species: dubiumq̄ an habeāt aculeos qā nō egrediantur. Et his sunt sui fuci. Quidā opinātur omibus his ad hyemē decidere aculeos. Nec crabronū aut nec uespaz generi reges aut examina. Sed subinde renouatur multitudo sobole.

Que bōbicibus: & bōbylis & necydalo: & qs primus bōbicinā uestē inueniēti. Ca. xxii.
Vartum inter hæc genus est bōbicum in asyria proueniēs magis q̄ supradicta. Nidos luto fingunt salis specie applicatos lapidi: tanta durtia: ut spiculis pforari uix possint. In iis & cæras largius q̄ apes faciunt: deinde maiorē uermiculū. Et alia hoz origo. Ea gradior uermiculo gemina pretendens sui generis cornua. Hi erucae sūt. Fit deinde quod uocatur bōbylix: ex ea ne cydalis. Ex hoc in sex mēsis bōbices. Telas araneoz mō textūt ad uestem luxūq̄ fœminaz: quæ bōbicina appellatur. Prima eas retorqueri: rursumq̄ texere inuenit in eo mulier Pamphile Platis filia nō fraudāda gloria excogitata rationis: ut denudet fœminā uestis bōbicina.

De bombyce coa. Ca. xxiii.

Et in co isula nasci tradūtur cupressi: terebinthi: fraxini. Quercus florē hymbribus decussit teræ halitu animatæ. Fieri aut primo papiliones paruos nudosq̄. Mox frigore impatiētia uillis inhorrescere: & aduersus hyemē tunicas sibi instaurare densas: pedū asperitate radetē soli oz lanuginē in uellera. Hæc ab his quoq̄ cogi subigit unguū carminatione. Mox trahi iter ramus tenuari ceu pectine. Postea apprehensam corpori in uolui nido uolubili. Tūc ab hoīe tolli: fistulibz ualis tepore & furusq̄ esca nutrirī. Atq̄ ita subnasci sui generis plumas: quibus uestitos ad alia p̄sa dimitti. Quæ uero capta sit lanificia humore lentescere: mox in fila tenuari iuniceo fuso. Nec puduit hæc uestes ēt uiros leuitate usurpare. ppter onera æstiuā i tātū a lorica gereanda discessere mores: ut operti sint ēt uestes. Asyria tū bōbyce adhuc fœminis cedimus.

De araneis: & generatione eoz. Ca. xxiiii.

Araneoz his nō absurde iungatur natura: digna uel præcipue admiratione. Plura aut hoz sunt genera: nec dictū necessaria i tanta notitia. Phalagia ex iis appellātur: quoz noxi morfus: corpus exiguum: uarium: acuminatū: ad saltū ingredientiu. Altera eoz species nigri prioribus cruribus lōgissimis. Omibus internodia terna in cruribus lupoz mō. Minimi nō textūt. Maiores in terra caueriaz: exigua uestibula præpādūt. Tertium eoz: dē genus erudita opatione conspicuū. Orditur telas: tantiq̄ operis materiæ uterus eius sufficit: siue ita corrupta alui natura statuto rēpo (ut Democrito placet) siue est intus quædā lanigera fertilitas: tam moderato ūgue: tam tereti filo: & tam æquali deducit stamina ipso se pōdere usus. Texere a medio incipit circa toto orbe subtegmina adnectēs maculazq̄ paribus semper interuallis: sed subibz crescētibus ex angusto dilatans. Indissolubili nodo implicat. Quāta arte celant pedicas scutulato rete ad capiēdas multas circa grassantes: q̄ nō ad hoc uidetur pertinere crebra tapexitas telæ: & quadam politura artis: ipsa per se tenax rō textrina: q̄ laxus afflatus ad nō respēda quæ ueniant: sinus derelecto laxo prætēti sūma parte: ut arbitrari liceat illa quæ difficile cernūt: atq̄ ut in plagis linæ offensæ præcipitatur in sinum. Specus ipsæ quæ cōcamerata architectura: & cōtra frigora q̄to uiliosior: q̄re motus a medio aliudq̄ agenti similis: inclusus uero sic ut sit nec ne intus alius cerni nō possit. Age firmitas q̄ta irrupentibus uentis: qua puluez mole degauante. Latitudo telæ sæpe inter duas arbores cū exercet artem & discit texere. Lōgitudo fili a culmine: ac rursus a tera per illud ipsum uelut reciprocatio: subitq̄ pariter ac fila deducit. Cū uero captura incidit q̄ qui gilans & paratus ad cursum. Licet extrema hæreat plaga semp in mediū currit: ex quo sic maxie totum cōcutiēdo implicet. Cissā protinus reficit ad politurā fartiens. Nāq̄ & lacertaz catulos uenātur. Hos primū tela inuoluētēs: & tūc demū labra utraq̄ morfu apprehēdētēs ap̄bitheatrali spectaculo cū cōtigit. Sūt & ex eo auguria. Quippe icremēto anniū futuro telas suas altius tollūt. Iidē sēmo nō textūt nubilo textūt. Ideoq̄ multæ araneæ hymbriu signa sūt. Fœminā putat esse quæ textat: marē q̄ uenatur. Ita paria fieri merita. Cōingio aranei cōueniunt crunibus.

Pariunt uermiculos ouis similes. Nā nec differri horū genitura pōt: quoniā infectōy: uix ulla alia narratio ē. Pariūt at oua i telas expāsa: q̄a salūt: atq; ita emittit. Phalāgius tātū i ipso specu icu bat magno numero. Qui ut emerlerit matrē cōsumit: s̄ape & patrē. Adiuuat. n. icubare. Pari ūt at tricenos. Cæteræ pauciores. Et icubāt triduo. Cōsumūt aranei quater septenis diebus.

De scorpionibus. Ca. xxv.

Similiter his & scorpiones terrestres uermiculos otosq; specie pariūt: similiterq; p̄munt. Pe rtis importuna ueneni serpētium: nisi q̄ grauiore supplicio lēta per triduum morte confici unt: Virginibus letali sem̄ p̄ictū: & fœminis fere in totum. Viris aut in matutino exuentis ca nis priuicq; aliquo fortuito ictu ieiunū egerant uenenum. Sēper cauda in ictu est: nullog; momē to meditari cessat: ne quādo desit occasio. Ferit obliquo ictu & i flexu. Venenū ab iis cādūm fundi Apollodorus auctor est in nouē genera descriptis per colores maxime supuacuos: quoniā nō ē scire quos minime exitiales prædixerit. Geminos q̄busdā aculeos esse: marefçq; fœuissimos. Nā coitum iis tribuit. Intelligi at gradilitate & lōgitudine. Venenū omibus medio die cū incan/ duere solis ardoribus. Itēq; cū sitiunt inexplēbiles potu. Cōstat & septena caudæ internodia s̄a/ uiora esse. Pluribus enī sena sunt. Hoc malū africæ uolucres etiā austru faciunt: p̄dentibus bra/ chia ut remigia subleuātes. Apollodorus idem plane q̄busdā inesse pennas tradit. Sæpe psylli q̄ reliquaq; uenena terraq; inuehentes quæstus sui cā peregrinis malis impleuer̄ italiā. Hos quoq; impo/ tare conati sunt. Sed uiuere intra siculi: cæli regionē nō potuere. Visūtur tamē aliquando in italia: sed in oculi: multisq; aliis in locis: ut circa saḡ in ægypto. In scythia interimūt etiā fues: alioq; uiuaciores cōtra uenena talia. Nigras quidē celerius si in aquā se iemerlerint. Hoi ictō pu tatur esse remedio ipsoq; cinis potus in uino: aut oleo mersus. Magnā aduersitatē cū stellionibus putant esse: inuocuos dūtaxat iis: qui & ipsi carent sanguine lacertaq; figura. Atq; scorpiones i to tum nulli nocere: quibus nō sit sanguis. Quidā & ab ipsis foetū deuorari arbitrantur. Vnū mō re linqui solertissimū: & qui se ipsius matris clunibus imponēdo tutus & a cauda & a morŭ loco si/ at. Hunc esse reliquorū ultorem: qui postremo genitores cōfidat supne. pariūt at undeni.

De stellionibus. Ca. xxvi.

Chameleonū stelliones quodā mō naturam habēt: rore tantū uiuentes: præterq; araneis. Similis cicadis uita: quæ duo genera. Minores quæ primæ. pueniunt: quæ uē sūt mutæ: & notissime perēūt. Sunt aut multæ. Sequēs est uolatura. Quæ canunt uocāt achetæ: & quæ minores ex iis sunt tettigometræ. Sed illæ magis canoræ. Mares cantant i utroq; genē. Fœ/ minæ silent. Gētes uescūtur iis ad oriētem: ēt parti opibus abūdantibus. Ante coitum mares præferūt: a conu fœminas: ouis earū corruptis quæ sūt candida. Coitus supinis. Aperitis præ acuta in dorŭ: qua excavat fœturæ locum in terra. Fit primo uermiculus. Dein ex eo quæ uo catur tettigometra: cuius cortice rupto circa solstitia euolēt: noctū semp. Primū nigræ atq; de/ ræ. Vnum hoc ex iis quæ uiuunt & sine ore est. Pro eo q̄dam aculeatum linguis simile. Et hoc i pectore: quo rorem lambunt. Pectus ipsum fistulosum. Hoc canunt achetæ ut diximus. De cæ tero in uentre nihil est. Excitatæ cum subuolant humorē reddunt: quod solum argumētum est rore easdem ali. Iisdem solis nullum ad excremētā corporis foramē. Oculis tā hebetes: ut si qs digytum cōtrahēs ac remittēs iis appropinquet: transcant uelut folia. Quidam duo alia gen̄ra fa ciunt earū. Surculariā quæ fit grādiors: frumētariā quā alii auenariā uocant. Appart. n. simul cū frumētis arefētibus.

De cicadis. Ca. xxvii.

Cicadæ nō nascuntur in raritate arborū. Idcirco nō sunt cyrenis circa oppidum: nec i campis nec in frigidis aut umbrosis nemoribus. Est quædam & iis locorū differentia. In mīlesia re/ gione paucis sunt locis. Sed in cephalenia amnis quidam penuriam earū & copiam dirimit. At in regio agro silent omnes. Ultra flumen in locis canunt. Pennarum illis natura quæ api/ bus: sed pro corpore amplior.

De pennis insectorū: & scarabeis: & reliquis scarabeorū generis. Ca. xxviii.

Insectorū quædam binas gerūt pēnas ut muscæ: quædam quaternas ut apes. Membris ut cicadæ uolant. Quaternas habēt quæ aculeis in aluo armarē. Nullū cui tælū in ore: plu/ ribus q̄ binis aduolat pēnis. Illis enī ultionis cā datum: & his auditis. Nullis eorū pēnæ reui uiscunt auulŭ. Nullū cui aculeus in aluo bipēne est. Quibusdā pēnæ: tutelæ crusta superuenit ut scarabeis. Quoq; tenuior fragiliorq; pēna: iis negatus aculeus. Sed in quodā genere eorū grā di cornua prælōga bifidulis dērata forcipibus in cacumine (cū libuit) ad morŭ cōeūtibus. Infatū remediis etiam ex ceruice suspēdunt. Lucanos uocat hos Nigidius. Aliud rursus eorū genus qui e simo ingentis pilas atersū pedibus uolunt: paruosq; in iis cōtra rigorem hyemis uermiculos foetus sui nidulantes. Volitant alii magno cum murmure aut mugitu. Alii focos & pratā crebris foraminibus excavant nocturno stridore uocales. Lucēt igniū mō noctū lateq; & clunium colore lampyrides: nūc pēnæ: hiatu resurgentes: nunc uero cōpressu obumbratæ nō ante matura pa/ bula aut post defecta cōspicua. Ecōtrario tenebræ: alūnæ: latræ uitam lucēq; fugiunt in bal/

neis maxime humido uapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutuli atq; prægrades scarabei tellure aridam: fauolq; paruæ & fistulosæ mō spōgiæ medicato melle fingunt. In thracæ prætibus iuxta olympū locus est paruus: in quo unū hoc animal exaiatur: ob hoc cātharolethrus appellatus. Pēnæ infectis omnibus sine scissura: nulli cauda nisi scorpionī. Hic eorū solus & brachia habet: & in cauda spiculum. Reliquos quibuscūda aculeus ī ore ut asilo: siue tabanum dici placet. Itē culicibus & quibuscūda mulsis. Omibus at his in ore & pro lingua sunt hi aculei. quibuscūda hebetes: ne q; ad pūctum: sed ad suctū: ut muscæ generi: in quo lingua euidens fistula est. Nec sūt talibus dēres. Aliis cornicula atē oculos præēdūt: ignauia ut papilionibus: Quæda iſecta carēt pēnis: ut scolopendræ. Infectos pedes quos sūt ī obliquū mouēt. Quogdā extremi lōgiorī foris curuāt ut locustis.

De locustis. Ca. xxx.

Hæ parit in terra dimisso spinæ caule oua cōdensa autūni tempore. Ea durant hyeme sub terra. Subsequēti anno exitu ueris emittūt paruas nigrates & sine cruribus: pēnisq; reptātes. Itaq; uernis aquis intereūt oua: siccō uere maior puentus. Alii duplicē eas fectū: geminūq; exitum tradūt. Vergilius: exortu pareret: deinde ad canis ortū obire: & alias renasci. Qui dam arcturi occasu renasci. Mori matres cū peperint certū est uermiculo statim circa fauces innascente qui eas strāgulat. Eodem tēpore mares obeūt. Tā friuola rōe moriētes serperēt (cū libuit) necāt singulæ faucibus eius apprehēsis mordicus. Nō nascūtur nisi in planis & rimosis locis. In india tēnū pedum longitudinis esse tradūt: cruribus & femoribus ferræ: usū præbētes cū inauerint. Est & alius eas obitus. Gregatim sublatae uento in maria aut stagna decidunt. Forte hoc casusq; euenit nō ut prisca existimauere: madefactis nocturno humore alis. sidē quippe nocti pluu nō uolare eas: ppter frigora tradiderūt. Ignari etiā lōgiqua maria ab iis transiri continuata plurimum dieq; pfectione. Quod maxime miremur famē quoq; quā ppter externa pabula præterq; sciunt iminere. Ac deas iræ pestis ea intelligit. Nāq; & grādiore cernūt: & tanto uolant pēnax: stridore: ut aliæ alites credātur: solēq; obumbrent: sollicitē suspectatibus populis: ne suas operiat terras. Sufficiūt quippe uires: & tanq; pass sit maria trāsire: imēnsos permeant tractus: durasq; mēssibus cōtegunt nube: multa cōtactu adurentes. Omia uero morsu erodētes: & fores quoq; testos. Italiā ex africa magna cohorte infestāt: sæpe populō ad sybillina coactō remedia cōfugere inopiæ metu. In cyrenaica rēgiōe lex est ter anno debellādi eas. Primo oua ob id colunt aduerso uolatu occurrētes eas exitio. Necari & in syria militari imperio coguntur. Tot orbis partibus uagatur id malū. Parthis & hæ in cibo grate. Vox eas: pfecti ab occipito uidetur. Eo loco in cōmissura scapularū habere quasi dentes existimātur: eoq; iter se terēdo stri dorem edere: circa duo ænoctia maxime: sicut cicadæ circa solstitium. Coitis locustas q & in fectos oīum quæ coeunt: marem portāre fœminas: ultimo caudæ reflexo tar doq; digressu. Minores aut in omī hoc genere fœminis mares.

De formicis nostratibus. Ca. xxx.

Quorūma infectos uermiculum gignūt. Nā & formicæ similem ouis. Vere & hæ ut apes cōmunicātes laborem. Sed apes utiles faciunt cibos. Hæ cōdunt. At si qs cōpet onera corporibus eas: fateat nullis portione uires esse maiores. Gerūt ea morsu. Maiora auersæ postremis pedibus molliū humeris obnixæ. Et iis reipu. rō: memoria: cura. Semina arrosa cōdunt: ne rus ius in fruges exeant e terra. Maiora ad introitum diuidunt. Madefacta hymbre pferūt: atq; sic cant. Operātur & noctu plena luna. Eadem interlunio cessant. Iam in opere q labor: quæ sedulitas: Et quoniam ex diuerso cōuehunt altera alterius ignara: ut signa inuicem recognoscāt: certī dies ad recognitionem mutuā nundinis dantur. Quæ tūc eas: concursatio: q; diligens. Cum obuiis quædam colloctio atq; percōratio. Silices itinē eas: attritos uidemus: & in opere semi tam factam: ne qs dubitet qualibet in re quid possit q; tuluq; sedulitas. Sepeluntur inter se uiuentium solæ. præter hominē. Non sunt in sicilia pennatæ.

De iudicis. Ca. xxxi.

Indicæ formicæ cornua erythris ī æde Herculis fixa miraculo fuere. Aus ex caternis egerunt terræ in regione septentrionalium indos: qui dardæ uocant. Ipsis color feliū. Magnitudo ægypti lupos. Erratum hoc ab iis tempore hyberno indi furātur æstiuo feruore: conditis propter uaporem in cuniculis formicis: quæ tamē odore sollicitat: prouolat crebroq; lacerāt. Quis præuolucibus camelis fugientes. Tā pernitas feritasq; est cum amore auri.

De diuersitate infectos. Ca. xxxii.

In multa aut infecta & aliter nascūtur. Atq; asilus ī primis. Insidet ex rore hic raphani filio primo uere: & ipsistatus sole in magnitudinē milii cogit. Inde oritur uermiculus paruus: & tri duo eruca: mox urica: quæ adiectis diebus crescit immobilis duro cortice ad tactum mouet aranei. Hæc eruca quam chrysalidem appellant: rupto deinde cortice uolat papilio.

Ele quædam ex hymbre generantur in terra: quædā & in ligno. Nec enī & cossi tantū in eo sed etiā tabani ex eo nascuntur: & alia ubiq; humor est nimis. Sic intra hoīem tineæ tricentum pedū: aliquādo & pluriū lōgitudinesiam in carne exanimi vitēriū quoq; hoīum capillo. Qua fœditate & Sylla dictator & Alcman ex clarissimis græciæ poetis obire. Hoc quidem & aues infestat. Phasianus uero interimit: nisi puluerātes se se. Pilos habētium asinū tātum immunē hoc malo credūt: & oues. Gignūtūr at ex uestis genere: præcipue ianicio interēptas a lupis ouium. Aquas quoq; quāsdā quibus lauamur fertiliores eius generis inuenio apud auctores. Quippe cum & caræ hoc gignāt: quod aialium minimū existimatur. Alia rursus generā ē fordibus aridi soli: posteriorū crux: laesura petauri & auris. Alia puluere humido in caternis uolueria.

(De animali cui cibi exitus non est. Ca. xxxiiii.)

Est animal eiusdem temporis infixo semper sanguini capite uiuēs: atq; ita intumescēs: unum aialium cui cibi nō sit exitus: cum nimia debilitat satietate alimēto ipso moriens. Nunq; in iumēus gignitur: in bubus frequēs: in canibus aliquādo: in qbus oria. In ouibus & i capris hoc solū. Aeq; ē mira sanguinis & hirudinū generi i palustri aqua sitis. Nāq; & hæ toto capite condūt. Est & uolucres canibus peculiā suū malū: aures maxie lacinās quæ defēdi moriū nō queūt.

(De tineis & culicibus & diuersitate earū. Ca. xxxv.)

Idem puluis in lanis & ueste tineas creat: præcipue si araneus una includat. Sitit enī & oēm humore absorbēs ariditate ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est earū genus tunicas suas trahētium quo cocleā mō. Sed horū pedes cernūtūr. Spoliatae expirat. Si accreuer facit chrys salidem. Ficiarum culices caprificus generat. Cātharides uermiculi ficoq; & pyri: & petices: & cyrachātæ: & rosæ. Venenū hoc remedia secū habet. Alæ medēē: qbus dēptis letale ē. Rursus alia genera culicū accēsēs natura gignit. Quippe cū i niue cāddi repiāt: & uetustios uermiculi in media qdē altitudine rutili. Nā & ipa nix uetustate rubescit. Hirti pilis: grādiors torpētēsq;.

(De pyrali siue pyrausta. Ca. xxxvi.)

Ignit aliqua & cōtrariū natura elemētum. Sigdē in cypri aeraritis fornacibus ex medio igni maioris mulsæ magnitudinis uolat pēnatum quadrupedes appellat pyralis a qbusdam pyrausta. Quādiū est in igne uiuit. Cū euasit lōgiore paulo uolatu tūc morit. Hypanis fluuius in ponto circa solstitium desert acinoq; effigie tenues mēbranas: quibus erūpit uolucris quadropes supradictæ mō: nec ultra diem uiuit: unde hemerobiū uocatur. Reliqs talium ab initio ad finē septenariū sunt numeri. Culici et uermiculo tersepteni. Corpus pariētibz quater septeni. Mutationes & in alias figuras trāsitus trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex iis pēnata autūno fere moriunt. Tabani qdē etiā cæcitare. Mulsis humore exalatis si cinere cōdātur reddit uita.

(Hystoria naturæ animalium per singula membra. Ca. xxxvii.)

Itaq; nunc p singulas partes corporis præter iam dictas mēbratim tractetur hystoria. Caput habet cuncta quæ sanguinem. In capite paucis aialium nisi uolucris apices: diuersi qdem generis. Phœnicii plumæ serie medio eo exeunte alio. Pauonibus crinitis arbutculi. Stym phalidæ cirro. Phasianæ corniculis: Præterea parco: atq; ab illo galerita appellata quōdāam. Postea gallico uocabulo etiā legionī nomē dederat alauda. Diximus & cui plicatilem cristā dedisset natura p medium caput a rostro residēt. Et fulicæ: generi dedit cirros. Pico martio & gruibus ariæ. Sed spectatissimum in signe gallinaceis corpore cōserratum: nec carnē id esse: nec cartilaginem. nec callum iure dixerimus: neq; peculiare. Draconum enim cristas qui uideris non repiēt. Cornua multis quidem & aquatiliū & marinorū & serpētium variis data sunt mōis. Sed quæ iure cornua intelligantur quadrupedi tātum generi. Acteonem enim & Cippum etiam in latina hystoria fabulosos reor. Nec alibi maior laesura naturæ lusit animalium armis. Sparsit hæc in ramis: ut ceruorū. Aliis simplicitat tribuit ut in eodē genere sublonibus ex argumētō dictis. Alios finxit in palmastidigytosq; emisit ex iis: tūde platycerotas uocāt. Dedit ramosa capreis: sed puæ: nec fecit decida. Cōuoluta in anfractum arietum generis: ceu cestus daret: infestat tauris. In hoc quidē genere & foemnis tribuit. In multis tantum maribus. Rupicapris in dorsum adunca. Damis in aduersum. Erectā at rugasq; ābitu contorta & in leue fastigium exacuta ut lyras decerēt strepiceroti: quē addacem africa appellat. Mobilia eadē: ut aures: phrygiæ armentis. Troglodytas in terrā directas: quæ de cā obliqua ceruice pascunt. Aliis singulas: & hæc medio capite aut naribus ut diximus. lāq; aliis ad incursum robusta: aliis ad iētum pluribus mōis: supina: conuersa: cōtexa: omnia in mucronem migrāta. In quodam genere p manibus ad scabēdum corpus. Cochleis ad prætentandum iter. In corpore cornu hæc sicut cerasitis aliquando & singula. Cochleis semper binæ: & ut prætentāc: ac resiliant. Vrorū cornibus barbari septētrionales potat: urnaq; binas capitis unius cornua implent. Alii præfixa his pila cuspidant. Apud nos in lamina secta transtucunt: atq; etiā lumen inclusum latius fundunt: multasq; alias ad delicias conferunt: nunc tincta: nunc subtila: nunc quæ cerosstrata picturæ genere dicunt. Omnibus autē causis: & in

mucrone demū cōcreta sunt. Cervis tantū solida: & omibus annis decidua. Eōū attritis ungulis
 cornua ungendo aruina medentur agricolæ. Adeo sequax natura est: ut in ipsis uiuentū corpori-
 bus seruēt cæra flectantur: atq; incisa nascētum in diuersas ptes torquēdæ: ut lingulis capitibus
 quaterna fiant. Tenuiora fœminis plerq; sūt ut in pecore. Multis ouīū nulla: nec ceruæ: nec q-
 bus multifidi pedes: nec solidipedum ulli: excepto asino idico: qui uno ai matos est cornu. Bisul-
 cis bina tribuit. Nulli qui superne primores habēt dentes. Qui putāt eos i cornua absumi facile
 coarguūt ceruæ: natura: quæ neq; dentes habēt: ut neq; nares: nec tamē cornua. Cæterorū of-
 sibus adhærent. Ceruorū tātum cutibus enascūtur. Capita piscibus portōne corpeꝝ maxima fer-
 tassius ut mergātur. Ostreæ: generi nulla: nec spōgiis: nec aliis fere: quibus solus ex sēlibus tac-
 tus est. Quibusdā indiscretū caput est ut cancris. In capite cunctos aialium hōi plurimus pilus
 iam qdem p̄misicue maribus ac fœminis. Apud intōlas utiq; gētes atq; etiā noi a ex eo capilla-
 tis alpium incolis galliæ comatæ: ut tamē sit aliqua in hoc terræq; differētia. Quippe microni ca-
 rentes eo gignūtur: sicut in cauno lienosi. Et quædā aialium naturaliter caluent: sicut strutioca/
 meli & corui aquatici: quibus apud græcos nomē est inde. Desuuiū eorū i muliere ras: In spado
 nibus nō uisum. Nec in ullo ante ueneris usum. Nec infra cerebrum: aut isra uerticē: aut circa tē-
 pora: atq; aures. Caluitiū uni tantū aialium hōi: præterq; inatum. Canices hōi tantū & equis:
 sed hōi semper a priori parte capitis tū deinde ab aversa. Vertices bini hōi tantū. Aliquis cap-
 tis ossa plana: tenuia: sine medullis: ferratis pēdinatim strūdā cōpagibus. Perfracta nō queunt
 solidari. Sed exempta modice nō sunt lætalia i uicem eorū succedēte corporea cicatrice. Infirmis-
 sima esse uris: durissima p̄stacis suo diximus loco. Cerebrū omnia habēt animalia: quæ sangui-
 nem. Aque & in mari quæ mollia appellauimus: q̄uis careant sanguine: ut polypi. Sed homo
 portione maximū & humidissimū: omnīūq; uiscerū frigidissimū: duabus supra subterq; mēbris
 uelatū: quæ alterutrū rumpi mortifex est. Cætero uiri q̄ fœminæ maius. Hominibus hoc sū
 sanguine: sine uenis: & reliquis sine pingui. Aliud esse q̄ medullā etrūdi docēt: quoniā coquēdo
 durefat. Omnīū cerebro medio insūt officula pua. Vni hominū in infātia palpitat: nec roboraē
 ante primū sermonis exordiū. Hoc est uiscerū excellissimū: p̄ximūq; cælo capitis: sine carne: sine
 cruore: sine fordisbus. Hic habet sensuum arcem. Huc uenæ: omnis a corde uis tendit. Hic desi-
 nit. Hic culmen altissimū. Hic mētis est regimē. Omnīū autē animalīū in priora p̄nūta & sen-
 sus ante nos tendunt. Ab eo p̄ficiscitur sōnus. Hic capitis nutatio. Quæ cerebrū nō habēt nō
 dormiūt. Cervis in capite inesse uermiculi sub linguae inanitate & circa articulū qua caput iungit
 humero numero. xx. p̄dunt. Aures homini tantū immobiles. Ab his Flaccos cognouit. Nec
 in alia parte fœminis maius impediū margaritis depēdentibus. In oriētē qdē & uiris auy gestaē
 eo loci decus existimatur. Animalīū altis maiores: aliis minores. Cervis tantum scissæ: aut uelut
 diuisæ. Soricibus pilosæ. Sed aliquæ omnibus animal dūtata generatibz: excepto utulo ma-
 rino atq; delphino: & quæ cartilaginea appellauimus & uiperis. Hæ cauernas tātū habēt aurīū
 loco: præter cartilaginea & delphinū: quē tamē audire manifestū est. Nā & cātu mulcēt: & ca-
 piuntur attoniti sōno: Quo nā mō audiant: mig. lidem nec olfatus uestigia habent: cū olfaciant
 sagacissime. Pēnatōz animalīū bubonī tantū et oto plumæ uelut aures. Cæteris cauernæ ad au-
 ditum. Simili mō squamigeris atq; serpentibus. In equis & omnīū iumentorū genere indicia ani-
 mi præferunt. Fessis marcidæ. Nutates pauidis. Subrectæ furētibus. Resolutæ ægris. Facies
 homini tātum: cæteris os aut rostra. Frōs & aliis. Sed homini tātum tristitiæ: bylaritatis: clæ-
 mentiz: seueritatis index in assensu eius. Supplicia homini & pariter & alterne mobilia & in iis p̄
 animi. Negamus an annuimus: hæc maxime indicant. Fastus superbia alioibi cōceptaculum: sed
 hic sedē habet. In corde nascit: hic subit: hic pendet. Nihil altius simul abruptiusq; inuenit in cor-
 pore ubi solitaria esset. Subiacent oculi pars corporis preciosissima: & qui lucis usu uitam distin-
 gnāt a morte. Nō omnibus animalīū hi. Ostreis nulli. Quibusdā conthæq; dubi. Pectines enim
 si quis digytos aduerfū hiantes eos moueat: cōtrahūt ut uidentes. Et olentes fugiunt admo-
 ta ferramenta. Quadrupedū talpis uisus nō est. Oculorū effigies inest: si quis prætentā detrahāt
 mēbranam. Et inter aues ardeolæ genera: quos leucos uocant alio oculo carere tradit. Op-
 timi augurī cū ad austrum uolant septētrionem ue. Solui enim picula & metus narrāt. Nigidiū
 nec locutis nec cicadis esse dicit. Cochleis oculorū uicem cornicula bina prætentatu adimplent.
 Nec libricis ulli sunt: uerū iū ue generi. Oculi homini tantū diuerso colore: cæteris in uis cuiq;
 generi similes. Et eorum q̄busdā glauci: sed in homine numerosissimæ diuersitatis atq; differen-
 tiæ: grādiōres: modici: parui: prominentes: quos hebetiores putant. Cōditi quos clarissime cer-
 neresicunt in colore caprinos. Præterea alii cōtuentur lōginqua. Alii nisi prope admota non cer-
 nūt. Multorū uisus fulgore solis cōstat núbilo die nō cernentiū: nec post occasum. Alii interdiū
 hebetiores: noctū præter cæteros cernūt. De geminis pupillis aut qbus noxiū uisus essent satis
 diximus. Oris in tenebris clariōres ferūt. Tyberio Cæsari ipsi aliā q̄ genitorū mortalium fu-
 isse naturā: ut exp̄gefactus noctū paulisper haud alio mō q̄ luce clara cōtueretur omnia: paula

tim tenebris sese obducentibus. Dīno Augusto equos: mō glauci fuere: supraq; hoīem albicitis magnitudinis. Quā ob cām diligentius spectari eos iracūde ferebat. Claudio Cæsari ab angulis cādore carnosio: sanguineiq; uenis subinde suffusi. Caio p̄cipi rigentes. Neroni nisi cū cōnuerit ad p̄pe admora hebetes. Viginti gladiatorū paria in Cais p̄cipis ludo fuere: iis duo omio qui cōtra cōminationē aliquā nō cōnuerent: & ob id intūcti. Tātā hoc difficultatis est homini. Pleriq; uero naturale ut nutare nō cessēt: quos pauidiores accepimus. Oculos unicolores nulli cū cādore omnibus mediūsculo diffēdētēs. Neq; ulla ex pte maiora indicia animi cunctis aīalibus: sed maxime hoī: id est moderatōis: clementiæ: mīlericordiæ: odi: amons: tristitiæ: lætitiæ: Cōtuitu quoq; multiformes: truces: torui: flagrātes: graues: trāuersi: limi: sūmissi: bladi. Profecto in oculis animus inhabitat. Ardēt: incenditur: humectāt: cohībent. Hinc illæ mīlericordiæ lachrymæ. Hos cū oculatur animū ipsū uidemur attingere. Hinc fletus & rigātes ora rui. Quis ille humor est in dolore tam fœcūdus & paratus? Aut ubi reliquo tēpore? Animo aut uidemus. Animo cernimus. Oculi ceu uasa quædā uisibilem eiūs ptem accipiūt: atq; trāsmittūt. Sic magna cogitatio obcæcat abducto intus uisu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernūt animo caligāt. Quin & patētibus dormiūt lepores: multiq; hoīum quos corybātian græci dicūt. Tenuibus multiq; mēbranis eos natura cōposuit: callosis cōtra frigora caloresq; in extremo tunicis: quas subinde purificāt lachrymationū saluiis: lubricos p̄pter icursantia & mobiles. Media eorū quonē fenestruit pupilla: cuius angustie nō sinūt uagari in certā aciem: & uelut canali dirigunt: obiterq; incidentia facile declināt. Aliis nigra: aliis atra: aliis rufia: aliis glauci coloris orbibus circumdatis: ut habili mixtura accipiat circūiecto cādore lux: & tēpato repulsū nō obstrepat: adeoq; iis absoluta uis speculi: ut tam pua illa pupilla totā imaginē reddat hoī. Ea causa ē: ut plerq; alitum e manibus hoīum oculos potissimum appetāt: q̄ effigiem suā in iis cernentes uelut ad cognata desideria sua tendunt. Veterina tātum quædā ad incrementa lunæ mortuos sentiunt. Sed homo solus emissio humore cæcitate liberat. Post uicesimum annum multos refecturus est uisus. Quibūsdam statim nascētibus negatus nullo oculorū uitio. Multis repētē ablatus simili mō nulla præcedente iniuria. Venā ab iis pertingere ad cerebrū pitissimū auctores tradūt. Ego ad s̄tomachum crediderim. Certe nulli sine redūctatione eius eruiūt oculos: moriētibus illos operire: rursusq; in rogo patefacere q̄ritum magno ritu sac̄ est. Ita mōr cōdito ut neq; ab hoīe supremum eos spectari fas est: & cælo nō ostendi nefas. Vni aīalium hoī deprauāt. Vnde cognomina Strabonū & Petorū. Ab iisdem q̄ altero lumine orbi nascerentur cochles uocātur. Quis pui utrinq; ocelli lucini iniuriæ cognomē habuere. Nocturnos aīalium eluti sēlū in tenebris fulgent radiantq; oculi: ut cōtueri nō sūt. Et capræ luporū splēdent: lucēq; iaculant. Vultu marino & hyenæ in mille colores transeunt subinde. Quin & in tenebris multosq; pisciū res fulgent: sicut aridi robustiq; caudices uertustate putresq;. Nō cōnuere diximus quæ nō obliquis oculis sed circūiecto capite cernerent. Chamæleonis oculos circūagi totos tradūt. Cācri in obliquo uisum aspiciunt. Crusta fragili inclusis rigētēs. Locustis squilliq; magna ex parte sub eodē munimētō præduri eminent. Quorū duri sunt minus cernūt: q̄ quorū humidi. Serpentiū calbis & hirūdinum pullis si q̄s eruat: renasci tradūt. Insectorū omniū & q̄bus testacea opimēta oculi mori uētur: sicut quadrupedum aures. Quibus fragilia operimēta: iis oculi duri. Omnia talia & pisces & insecta nō habēt genas: nec integunt oculos. Omnibus mēbrana uitri mō trāslucida optēditur. Palpebræ in genis homini utrinq;. Mulieribus etiā insectæ quottidiano tāta est decoris affectatio: ut tingāt oculi quoq;. Alia de cā hoc natura dederat ceu uallum quoddam uisus & prominēs munimētum circa occurrantia animalia: aut alia fortuito scidentia. Desſuere eas haud imerito uenere abūdantibus tradunt. Ex cæteris nulli sunt: nisi quibus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedi in supioribus tantum genæ. Volucris in inferiore. Et q̄bus molle tergus ut serpentibus. Et quadrupedibus quæ oua pariūt ut lacertæ. Strutiocamelus alitū sola ut hō utrinq; palpebras habet. Nec genæ quidem omnibus: ideo neq; nictationes iis quæ animal generant. Grauiiores alitum inferiore gena conuiuent. Eadem nictantur ab angulis membrana obeunt. Columbæ & similia utraq; conuiuent: Et quadrupedes quæ oua pariunt ut testudines: crocodili inferiore tantum sine ulla nictatione: propter præduros oculos. Extremum ambitū genarū supioris antiqui ciliū uocauere: unde & supcilia. Hoc uulnere aliquo diductum nō coalescit. In paucis humani corporis mēbris. Infra oculos malæ homini tantū quas pisci genas uocabāt: xii. rabulay interdicto radi a fœminis eas uetantes: Pudoris hæc sedes: Ibi maxime ostenditur rubor. Infra eas hylaritates risumq; indicātes buccæ. Et altior hoī tātum: quē noui mores subdola irrisioe dicauere natus. Nō alii animalū nares eminet. A uibus: serpētibus: piscibus foramina tantum adolfatus sine naribus. Et hinc cognomina simos: filonum. Septimo mēse genitus sæpenumero foramina aurium & narium defuere. Labra quibus brochi labeones dicti. Et os p̄bum durius ue animal generātibus. Pro iis cornea & acuta uolucris rostra. Eadē rapto uitēribus adunca. Collecto recta Hærbas ruētibus limumq; redunda ut suum generi: Lata in usum

inimicis uice manus ad colligenda pabula. Ora apertiora laniatu uiuentibus. Mētum nulli præter hominem: nec malæ. Maxillas crocodilus tantum superiores mouet. Terrestris quadrupes eodē quo cæteræ more: præter quæ in obliquum. Dētiū tria genera. Serrati: aut cōtinui: aut exerti. Serrati pectinatim coeuites: ne cōtrario occurſu atterātur: ut serpētibus: piscibus: canibus. Cōtinui ut homini: equo. Exerti apro: hippopotamo: elephāto. Continuus qui digerunt cibū lati & acuti. Qui cōficiūt duplices. Qui discrimināt eos canini appellāc. Hi sunt ferrati longissimi. Cōtinui at utraq; pte oris sunt ut equo. Aut superiore primores nō sunt ut bubus: ouibus: omni busq; quæ rumināt. Capræ superiores nō sunt: præter primores geminos. Nulli exerti quibus ferrati. Raro fœminæ & tamē sine usu. Itaq; cū apri pcutiāt: fœminæ suis mordēt. Nulli cū cornua exerti: sed omēs sui cōcaui. Cæteris dentes solidi. Pisciu omibus ferrati: præter scap. Huic uni aquatiliū planti. Cætero multis eorū in lingua & toto ore: ut turba uulnes molliāt: quæ at tritu subrigere nō queunt. Multis & i palato: atq; etiā i cauda. Præterea i os uergentes ne excidant cibi nullū habētibus retinēdi āminiculum. Similes aspidi & serpētibus: sed duo in superna parte dextra leuacq; lōgissimi tenui fistula perforati: ut scorpionum aculei uenenū infūdētes: non aliud hoc eſſe q̄ ſeſerpētium. Et inde uenis sub spina ad os perueniūt & has per uētram descenderē diligētissimi auctores scribūt. Quidā unum eſſe eum: & q̄ sit adductus: reſupinari cū momor derit. Aliq; tūc decidere eum: rursusq; recreſcere facilem decuſi: & sine eo eſſe quos tractari cer namus. Scorpionis caudæ in eſſe eum: & plerisq; ternos. Viperae dētes gingiuis cōdūt. Hæc eadem prægnās ueneno impreſſo dētiū repulſu urus fundit i morſus. Volucrum nulli dentes præter uespertilionē. Cameli ſoli ex iis quæ nō ſūt cornigera in superiori maxilla primores non habēt. Cornua habētium nulli ferrati. Et cochleæ dētes habēt: indicio eſt a minimis eay; derofas uites. At i marinis cruſtata & cartilaginea priores habere. Item echinus quos eſſe unde itelligi potuerit miror. Dentiū uice aculei infectis. Simiæ dētes ut hoī. Elephāto intus ad mādēdū quattuor: præterq; eos q̄ prominēt. Maſculis reflexi: fœminis recti atq; proni. Muſculum marinus q̄ balenam antecedit nullus habet. Sed p iis fetis intus os hirtū: & linguā etiā appellatam. Terreſtriū minutis quadrupedibus primores bini utrinq; lōgissimi. Cæteris cū ipſis naſcūt. Homini poſtq; natus eſt ſeptimo mēſe. Reliq; perpetui manēt. Mutātur homini: leoni: iumeto: cani: & ruminātib; Sed leoni & cani nō niſi canini appellati. Lupi dexter caninus in magnis habetur operibus. Maxillares q̄ ſūt a caninis nullū aīal mutat. Homini nouiſſimi qui genuini tocātur circiter uetiſſimū ānum gignūt: multis & octogefimo. Fœminis quocq; quibus in iuuētate nō fuerat: decidere in ſenectā: & mox renaſci certum eſt. Zoanclen famoſa: hanc uicem cui renati eſſent poſt cētum & quattuor ānos Mutianus uīſi a ſe pdidit. Cætero maribus plures q̄ fœminis in hoīe: pecude: capris ue. Timarchus Nicodis filius Pappi duos ordines habuit maxillas. Frater eius nō mutauit primores: ideoq; præterituit. Eſt exēplū dētis hoī & in palato geniti. At canini amiſſi caſu aliquo nūq; renaſcūt. Cæteris ſenectā rubefcūt. Equo tātum cādidi ores ſiunt. Aetas ueterinorū dētib; indicat. Equo ſūt numero xl. Amittit triceſimo mēſe primores utrinq; binos. Sequēti āno totidem p̄ximos: cū ſubeunt dicti columellares. Quinto an nō incipiente binos amittit: qui ſexto āno renaſcūt. Vii. omis habet & renatos & imutabiles. Equo caſtrato prius nō decidit dentes. Afinoꝝ genus: triceſimo mēſe ſimiliter amittit: deide ſe nis menſibus. Quod ſi nō prius peperint: q̄ decidat poſtremis: ſterilitas certa. Bobus bis mutantur. Suibus decidit nunq;. Abſūpta hac obſeruatione ſenectus in equis & cæteris ueterinis intelligit dētiū brochitate: ſupercilioꝝ canicie: & circa ea lacunis cū fere xvi. ānoꝝ exiſtimat. Hoīum dēntibus quoddā ineſt urus. Nāq; & ſpeculi nitorem ex aduerſo nudati herbetāt: & columbaq; fœtus implumes necant. Reliqua de iis in generatione hoīum dicta ſūt. Erumpentibus morbi corpora infantia accipiūt. Reliqua aīalia quæ ferratos habēt: ſæuiſſima dētib; Liguæ nō omnibus eodē mō. Tenuiſſima ſerpentibus & triſcula: uibrās: atri coloris: & ſi extrahas prælōga. Lacertis biſſida & pilola. Vitulicq; marinis duplex. Sed ſupradictis capillamēti tenuitate. Cæteris ad circūlambenda ora. Piſcibus paulominus q̄ tota adhærens. Crocodilis tota. Sed in guſtatu linguæ uice carnoſum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis omnibuſq; generis eius etiā ſeilibus imbricata: aſperitatis: & limæ ſimilis: attenuanſq; lambendo cutem hominis. Quæ cā etiā manſuefacta ubi ad uicmū ſanguinem peruenit ſaliua: inuitat ad rabiem. De purpuræ liguis diximus. Ranis prima cohæret. Intima abſoluta a gutture qua uoce mittit. Mares tum uocātur ololygones ſtato id tempore euenit: cidentibus ad coitum fœminas. Tum ſiquidem iſterio re labro de miſſo ad libram tēpore modicæ aquæ receptæ i fauces palpitāt ſibi liguā ululatus elicitur. Tūc extēti buccæ: ſinus placent. Oculi flagrāt labore perpulſi. Quibus i posteriore pte aculei: iis & dentes & lingua. Apibus etiam prælōga: eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore fiſtuloſus: iis nec lingua nec dētes: Quibusdā infectis intus lingua ut formicis. Cæterq; lata elephāto præcipue. Reliqui i ſuo genere ſemper abſoluta. Homini tātum ita ſæpe conſtricta: uenis: ut interdicti eas neceſſe ſit. Metellum pōſſicem adeo inexplanatæ fuiſſe accepimus: ut mul

ris mēſibus tortus credatur: cū meditatur ī dedicāda ædē opifere dicere. Cæteris ſeptimo fere
 anno ſermone m̄ exprimit. Multis uero talis eius ars cōtigit: ut auium & aialium uocis indilcre-
 te edatur imitatio. Intellectus ſapoz: eſt cæteris in prima lingua: hoi & in palato. Tōſillæ ī hoīe
 In ſue glāduſſæ, quod inter eas uoz noīe ultimo depēdet palato hominī tātū eſt. Sub ea minor
 lingua: Nulli oua generatim. Opera eius gemina duabus interpoſita fiſtulis. Interior eaz epī-
 gloſſis appellatur arteria ad pulmonē atq; cor pertinēs. Hāc operit in epulādo ſpiritu ac uoce il-
 lac meat: ne ſi potus cibis ūe in alienū deerrauerit tramitē torqueat. Altera exterior ē: appel-
 latur ſane gula: quā cibis atq; potus deuorat. Tendit hæc ad ſtomachum: ſis ad uētrē. Hæc p-
 uices operit cum ſpiritus tantū aut uox cōmeat: ne reſtagnatio itēpeſtiua alui obſtrepat. Ex car-
 tilagine & carne arteria: gula neruo & carne cōſtat. Ceruix nulli: niſi qbus utraq; hæc. Cæteris
 collū: quibus tantū gula. Sed qbus ceruicē multis uertebratiſq; orbiculatim oſſibus flexilis ad
 circūſpectū articuloſq; nodis iungitur. Leoni tantum & lupo & hyenæ & ſingulis rectiſq; oſſibus
 rigēs. Cætero ſpinæ adnecitur. Spina lūbis oſſea: ſed tereti ſtrūctura per media foramina a ce-
 rebro medullā deſcēdente. Eandē eſſe ei naturā: quā cerebro colligit: quoniam prætentui eius
 mēbrana mō incila ſtatim expiret. Quibus lōga crura: ſis lōga & colla. Item aquaticis qbus bre-
 uia crura habētibus: ſimili mō uncos unguēs. Guttur hominī tātum & ſubis intumefcit: aquaq;
 quæ potātur plegq; uitio. Sūmum gulæ fauces uocāt: poſtremū ſtomachus. Hoc noīe eſt ſub
 arteria iam carnoſa manitas adnexa ſpinæ ad latitudinē ac longitudinē lagenæ mō fuſa. Quibus
 fauces nō ſunt: ne ſtomachus qdem eſt: nec colla: nec guttur: ut piſcibus: & ora uētribus iungun-
 tur. Teſtudini marinæ lingua nulla: nec dētes: ſed roſtri acie cōminuit oīa. Poſtea arteria & ſto-
 machus dēculaturo callo ī modū rubi ad cōficiēdos cibos decreſcētibus crenis qcuq; uidet appropin-
 quat uentri. Nouiſſima aſperitaſ ut ſcobina fabri. Cor aialibus cæteris ī medio pectorē ē. Homi-
 ni tantū infra leuā papillā turbinato mucrone ī priora eminēs. Piſcibus ſolis ad os ſpectat. Hoc
 primū nāſcētib; formari in utero tradūt. Deinde cerebrū: ſicut tardiſſime oculos. Sed hos pri-
 mum mori: cor nouiſſime. Huic præcipuus calor. Palpitāt certe: & quaſi alteſ; mouet. Intra ani-
 malia præmollī firmoq; optum mēbranæ muolucro: munitū coſtas & pectoris muro: ut pareat
 præcipuā uitæ cauſā & originē. Prima domicilia intra ſe animo & ſanguini præbet: ſinu oſo ſpe-
 cu: & in magnis aialibus triplici: in nullo nō gemino. Ibi mēs habitat. Ex hoc ſōte duæ grandes
 uenæ in priora & terga diſcurrūt: ſparlaq; ramoſ; ſerie p alias minores omibus mēbris uitalem
 ſāguinem rigant. Solum hoc uſceſ; uitis nō macerat: nec ſupplicia uitæ trahit: læſūq; mortem
 ilico aſſert. Cæteris corruptis uitalitas in corde dura. Bruta exiſtimā aialium qbus dur; riget:
 audacia quibus parum eſt: pauida quibus prægrāde. Maximū aut eſt. p portione muribus: le-
 porit: alino: ceruo: panthera: mustellis: hyenis: & omibus timidis aut ppter merum maleficiis.
 In paphlagonia bina perditus corda. In equoſ; corde & boū oſſa repunt: iter dū auguria. Id p
 ſingulos ānos in homine ad binas drachmas pōderis ad qnquageſimū ānum accedere. Ab eo de
 trahi tātūdem: & ideo nō uiuere hoīem ultra cēteſimū ānum defectu cordis ægyptiū exiſtimāt.
 Quibus moſ & caduera aſſertare medicata. Hiſto corde gigni quōdā hoies pōunt: nec alios
 fortiores eſſe indultia: ſicut Ariſtomenem meſſeniū: qui. cc. occidit lacedæmonioſ. Ipſe cōuul-
 neratus & captus ſemel per cauernā latomiæ: euasit anguſtias: uulpiūm aditus ſecutus. Itēq; cap-
 rus: ſopitis cuſtodibus ſōno ad ignē aduolatus lora cū corpore exuſit. Tercio capto lacedæmo-
 nii pectus diſſecare cauſa uidēdis: huiſutūq; cor reſeptum eſt. In corde ſūmo pinguitudo eſt quæ
 dam lætis extis. Nō ſemp hoc aut in parte extoſ; habitum eſt. L. Poſtumo L. Albino rege ſa-
 croſ; poſt centeſimā uiceſimātertā olympiadem: cū rex Pyrrhus ex italia diſceſſiſſet cor in extis
 aruſpices aſpicere cōeperūt. Cæſari dictatori quo die primū ueſte purpurea pceſſit: atq; in ſella
 aurea inſedit ſacriſicātī bis in extis deſuit. Vnde queſtio magna de diuinatione argumētātibus:
 poruerit ne ſine illo uiſere hoſtia uiuere: An ad tempus amiſerit. Negat cremari poſſe in iis: q
 cardiaco morbo obierint. Negatur & ueneno interēptis. Certe extat orō Vitelli. quæ reū Piſo-
 nem eiſe ſcleris cogarguit: hoc uſus argumēto: palāq; teſtatus: nō potuiſſe ob ueneno cor Ger-
 manici Cæſaris cremari. Cōtra genere morbi deſeſus eſt Piſo. Sub eo pulmo eſt: ſpirādīq; offi-
 cina attrahens: ac reddēs animā. idcirco ſpōgioſus: ac fiſtulis inanibus cauus. Pauca eū (ut dictū
 eſt) habent aquatilia: ac cætera oua parietia exigū: ſpumoſū: nec ſāguineū: ideo nō ſitit. Eadē
 eſt cauſa quare ſub aqua diu ranæ & phocæ urinētur. Teſtudo quoq; qbus prægrādem & ſub to-
 to tegumēto habeat: ſine ſāguine tamē habet. Quāto minor hic corporibus: tāto uelocitas ma-
 ior. Chameleoni portione maximū & nihil aliud intus. Ietur & dextera m parte eſt. In eo quod
 caput extoſ; uocat magnæ uarietatis. M. Marcello circa mortē cum periit: Ab Hānibale deſuit
 in extis. Sequit̄ deinde die gemitū reſeptum eſt. Deſuit & Caio Mario cū immolare uitæ. Itēz
 Caio principi Kalē. ianuarii cum iniret cōſulatum: quo āno interſectus eſt. Claudio ſuccęſſori
 eius quo mēſe interſeptus eſt ueneno. Diuo Auguſto ſpoleti ſacriſicātī primo poteſtatis ſuæ die
 ſex uictimæ iocinera replicata intrinſecus ab ima fibra repta ſunt. Reſpōſūm q; duplicatū: intra

ānūm imperiū. Caput extorq̃ tristis ostēdi uisum tūm quoq̃ est: praterq̃ in sollicitudine ac me-
tu. Tunc enim peremit curas. At bina iocinera leporibus circa briletu & tharnē: & in cherōnelo
ad p̃p̃otidem. Miq̃q̃ trāslatis alio interit alteq̃. In eodē est etiā fel nō omnibus datum animali-
bus. In euboeæ chalcide nullū pecori. In naxo præg̃rādē geminūq̃ ut p̃digii loco utrinq̃ adue-
nā. Equi multi asini: cerui: capræ: apri: camelis: delphini nō habēt. Murum aliq̃ habent. Homi-
nū paucis nō est: quorū ualutudo firmior & uita lōgiōr. Sūt qui equo nō q̃dem in iecore esse fed
in aluo putēt: & ceruo in cauda aut intestinis. Ideo tātam habēt amaritudinē: ut a canibus nō at-
tingantur. Est āt nihil aliud q̃ purgamētū pessimi sāguinis: & ideo in materia eius est. Certe iecur
nulli est: nisi sāguinem habētibz. Accipit hoc a corde cui iungitur: sūditq̃ in uenas. Sed in
felle infanā cā homini: morsq̃ toto reddito. Hinc & in mores crīmē bilis nomine. A deo
magñū est in hac parte uirus: cū se fundit in animū. Quin & toto corpore uagum colorē quoque
oculis aufert. Illud q̃dem redditum etiā ahenis. Nigrelūtq̃ cōtacta eo: ne q̃s miret id uenēnū
esse serpētium. Carent eo qui absinthio uescūt in pōto. Sed renibus ex pte tātum altera intesti-
no iūgē: ut coruū: coturnicibz: phasiis. Quibz dā intestino tātū ut colūbz: accipitri: murenis
Pauca autē in pectorē. Serpētibz portōe maxie copiosū & piscibz. Est āt plerūq̃ toto intestino
sicut accipitri miluo. Prætera in pectorē ē & cæteris auibz. Vitulis q̃dē marinis ad multa quoq̃
nobile. Taurorū felle aurū ducit color. Aruspices id Neptuno & humoris potētiae dicauer. Ge-
minūq̃ fuit Diuo Augusto: quo die apud actium uicit. Murum iecusculis fibræ ad numēq̃ lunæ
dieq̃ in mēse cōgruere dicitur: totidemq̃ & inueniri quorum lunē eius sit. Prætera bruma in-
crescere. Cuniculorū exta in betica gemina sæpe reperiūtur. Ranarū rubetarū altera fibra a formi-
cis nō attingitur. ppter uenenum: ut arbitrant. Iecur maxime uetustatis patiens cētenis durare
ānis obfitionum exempla p̃diderē. Extā serpētibus & lacertis lōga. Cecinæ uolateranno draco-
nes emicuisse de extis læto. p̃digio tradit. Et p̃fecto nihil incredibile sit existimantibus. Pyrrho
regi quo die perit præcia hostiarū capita ipsisse sāguinē suū lābēta. Extā homini ab inferiori u-
lceq̃ parte sepanē mēbranis quæ præcordia appellāt: q̃a cordi prædēdū: q̃d græci appellauē-
rūt phrenas. Oīa q̃dē principalia uiscera mēbranis p̃priis ac uelut uaginis includit. p̃uidēi natura
In hac fuit & peculiaris cā uicinitas alui: ne cibus supprimere animus. Huic certe referat accep-
ta subtilitas mentis: iō nulla ē ei caro: sed neruosa exilitas. In eadē præcipua hylantatis sedes:
q̃d titillat maxime intelligit alarū: quas subit: n̄ alibi tenuiore cute humana: ideo scabendi dol-
cedine ibi. p̃xima. Ob hoc in præliis gladiatorūq̃ spectaculis mortē cum risu traicta præcordia
attulerūt. Subest uenter stomachū habentibus: cæteris simplex: ruminatibus geminus: sangui-
ne carentibus nullus. Intestinus enim quibzdam ab ore incipiens quādam uia eodem refectitur:
ut sepiæ & polypo. In homine a nexu infimo stomacho similis canino. His solis animalium in
feriore parte angustior. Itaq̃ & sola uomūt: quia repleto propter angustias supprimitur cibus.
Quo accidere nō p̃t iis: quorū spatiosa laxitas eorū ad inferiora transmittit. Ab hoc uentricu-
lo lactes i hoīe & oue p̃ quas labit cibus. In cæteris eæ ilia: quibus capaciōra intestina ad aliud.
Hominiq̃ flexuosissimis orbibus. Itcirco magis auidi ciborū: quibus ab aluo lōgius spatiū. Iidē
minus solertes: quibus obessimus uenter. Aues quoq̃ geminos sinus habent. Quædam unū
quo mergūt recentia: ut guttur. Alteq̃ in quē ex eo dimittūt cōcoctōe maturata: ut gallinæ:
palumbes: columbæ: perdices. Cætera fere carent eos: sed gula potentiorē utūt ut gracchuli:
corui: cornices. Quædam neutro mō. Sed uentrem p̃ximū habent quibus prælōga colla & an-
gusta: ut porphyriōni. Venter soi dipediū asper & durus. Terrestrū aliis denticulatæ asperita-
tis: aliis cancellatim mordactis. Quibus neq̃ dentes utrinq̃: nec ruminatio. Hic cōficiūt cibi.
Hinc in aluū delabūtur. Medio hæc umbilico adnexa omnibus. In homine ile infima pte simile
suillo: a græcis appellat colon: ubi dolor magna causa est. Angustissima canibus. Qua de causa
uehementi nisu nec sine cruciatu leuant eam. Infatibilia animalium quibus a uentre prius recto
intestino transeūt cibi: ut lupis ceruariis: & inter aues mergis. Ventres & elephantorū quattuor.
Cætera suisibus similia. Pulmo quadruplo maior q̃ bubulo. Auibus uenter carnosus callosusq̃.
In uentre birūdinum pullis lapilli cādido aut rubenti cōcolores: qui chelidonii uocantur: magicis
narrati artibus reperiuntur. Et in inueniēz secūdo uentre pilæ rotūditate nigricans tophus: nul-
lo p̃dēre: singulare (ut putant) remedium ægre parientibus: si tellurem nō attigerit. Ventriculi
atq̃ intestina pigui ac tenui omento itegūtur: praterq̃ oia gignentibus. Huic adnectit lyen i
sinistra parte aduersus iecur: cū quo locum aliquādo pmutat: sed p̃digiose. Quidā eū putant in-
esse oia parientibus. Item serpentibus admodum exiguum. Ita certe apparet in testudine: & cro-
codilo: & lacertis: & ranis. Cynocephalo aui nō esse cōstat: neq̃ iis quæ careāt sāguine. Pectulia
re curfus impedimentum aliquādo i eo. Quā ob rem inuritur cor foror laboratibus. Et p uolū-
etiam exempto uisere alata tradūt. Sūt qui putent admi nsum simul hoī. Intempatiāq̃ iocul cō-
stare lyenis magnitudine. Asiæ regio sepsie appellat: in qua minimos esse pecori tradūt: & inde
ad lyenem inuēta remedia. At i brileto & tharne quaterni renes ceruis Cōtra pēnatis squamor

fscq nulli. Cætero simis adhærent lumbis. Dexter oibus est latioꝝ & minus pinguis: fsciorqꝝ
 Vtriqꝝ atꝝ pinguitudo e medio exit: præter qꝝ in utulo marino. Aialia in renibus pinguiſſima.
 Oues quidẽ loetaliter circũ eos cõcroto pingui. Aliquãdo in eis inueniuntur lapilli. Renes hẽnt
 omia quadrupedũ quæ aial generat. Oua parietũum teſtudo ſola: quæ & aial omia uifcera. Sed
 homo bubulis ſimiles uelut e multis renibus cõpoſitos. Peçtus hoc eſt oſſa præcordis & uitali-
 bus natura circũdedit. At uetri quẽ neceſſe erat iacrefcere ademit. Nulli aialium circa uentrem
 oſſa. Peçtus hoi tantũ latũ: reliquis carinatũ: uolucris magnis: & inter eas aquaticis maxime.
 Coſtæ homini tantũ octonæ: ſuibus denæ: cornigeris tredecim: ſerpẽtibus trigita. Infra aluũ
 eſt a priore parte ueſica: quæ nulli oua gignẽtium præter teſtudinẽ. Nulli niſi ſanguineũ pulmo-
 nem habẽti. Nulli pedibus carẽtium. Inter eã & aluum arteriæ ad pubẽ tendentes: quæ illa ap-
 pellat. In ueſica lupi lapilli qui ſyrites appellantur: Sed hoium qũſdã diro cruciati lubinde na-
 ſcentes calculi: & ſetay capillamẽta. Veſica mẽbrana cõſtat: quæ uulnerata cicatrice non ſolide-
 ſcit: neqꝝ qua cerebrũ aut cor inuoluĩt. Plura enim mẽbranaꝝ genera. Fœminis eadẽ omia: præ-
 ter qꝝ ueſicæ iunçtus utriculus: unde dictus uterus: quod alio noie locos appellat. Hoc in reli-
 qs aialibus uulũ. Hæc uiperæ & intra ſe parientibuſ duplex. Oua generatium adnexa præcor-
 diis. Et in muliere geminos ſinus ab utraqꝝ parte lateꝝ habet. Funebis quoties uerſa ſpiritu in-
 cluſit. Boves grauidas negat præter qꝝ dextero uulua ſinu ferre: etiã cũ geminos ferat. V ulua
 eneçto partu melior qꝝ edito. Eieçticia uocatur illa. Hæc porcaria. Primiparæ ſuis optima. Cõ-
 tra effoçtis a partu: præterqꝝ eodẽ die ſuis occiſæ liuida ac macra. Nec nouellæ ſuũ: præterqꝝ
 primiparæ: pbant: potiũqꝝ ueteg: necdũ effoçtag: & biuo ante partũ aut poſt partũ: aut quo
 eiecerint die. Proxima eieçtitiæ eſt occiſæ uno die poſt partum. Huius & ſumẽ optimũ: ſi modo
 foçtus nõ hauſerit. Eieçtitiæ teterrimũ. Antiqui abdomen uocabat: priũqꝝ calleret id ſcientes
 occidere nõ aſſuerit. Cornigera una parte dẽtata & quæ in pedibus talos habet ſæuo pigueſcũt.
 Biſulca ſciſſis ue in digyto pedibus & nõ cornigera adipe. Cõcretus hic & cũ reſrixit fragilis ſem-
 perqꝝ in fine carnis. Cõtra pingue inter carnem cutemqꝝ: ſucco liqũdũ. Quædã nõ pingueſcũt:
 ut lepus: perdidit. Steriliora cũcta pigua & i maribus & i fœminis. Senefcũt celeritũ præpigua.
 Omibus aialibus eſt quoddã in oculis pingue. Adeps cũctis ſine ſenſu: qꝝ nec arterias habet nec
 uenas. Pluriſqꝝ aialium eſt pinguedo ſine ſenſu: quã ob cãm ſues ſpirites a muribus tradũt roſas
 Quin & L. Apronii cõſularis uiri filio detractos adipẽs: leuatũqꝝ corpus immobili onere. Et me-
 dulla ex eodẽ uideſe eſſe a iuuetũ rubẽs: & ſenecta albeſcẽs. Nõ niſi caui hæc oſſibus. Nec cruri-
 buſ iumetoz: aut canũ. Quat fracta nõ feruminẽt: quod deſluẽte euenit medulla. Eſt atꝝ piguis
 iſis: quibus adeps. Seuola cornigeris. Neruoſa & in ſpina tantũ dorſi oſſa nõ habẽtibus ut piſciũ
 generi. Vriſ nulla. Leoni in femoz & brachioꝝ oſſibus paucis exiſt admodũ. Cæteris eni eſt
 tãta duritia: ut ignis elidat uelut e ſilice. Iſis dura quæ nõ pingueſcũt: Aſinoꝝ ad tubas canora.
 Delphinis oſſa nõ ſpinæ. Animal eni pariũt. Serpẽtibus ſpinæ. Aqatiliũ mollibus nulla. Sed
 coꝝpus circulis carnis uiçtũ: ut ſæpiæ atqꝝ lolligini. Et inſectis negatur æque eſſe ulla. Cartilagi-
 nea aialium aqatiliũ habet medullã in ſpina. Vituli marini cartilaginẽ: nõ oſſa. Item oium au-
 riculæ ac nares quæ modicũ eminẽt flexili mollicia naturæ: puidetia: ne frangerẽt. Cartilago
 rupta nõ ſolideſcit. Nec præciſa oſſa recreſcũt: præterqꝝ ueterinis ab ungula ad ſuffragina. Hõ
 creſcit in lãgitudinẽ ad ãnos uſqꝝ ter ſeptenos. Tũ deinde ad plenitudinẽ. Maxime atꝝ pubeſcẽs
 nõdũ quẽdã ſoluere: & præcipue ægritudine ſentit. Nervi orlo a corde: bubuloꝝ etiã ad uicũuo-
 luti ſimilem naturã & cãm habet in omibus lubricis applicati oſſibus: nodiſqꝝ coꝝpoz qꝝ uocantũ
 articuli. Aliubi iteruẽtũ: aliubi abitu: aliubi traſitu ligatẽs. Hic tereteſ: illic lati: ut i unoquoꝝ
 poſſit figuratio. Neqꝝ ii ſolidantur inciſi: miꝝqꝝ uulneratis ſumus dolor: præſectis nullus. Sine
 neruis ſut quædã aialia: ut piſces: arteriis enim cõſtat. Sed neqꝝ eæ molli piſciũ generi. Vbi ſũt
 nerui: interiores cõducũt mẽbra: ſupiores reuocãt. Inter hos latet arteriæ: id eſt ſpiritus ſemi-
 tæ: iſis inatant uenæ: id eſt ſanguinis riuũ. Arteriæ: pulſus in cacumine maxime mẽbroꝝ: quẽdẽs
 idex fere morboꝝ in modulos certos legeſqꝝ metricas p ætates ſtabilitate deſertus. Obſeruatione
 tamẽ crebri aut languidi içtus gubernacula uitæ tempat. Arteriæ carent ſenſu: nã & ſanguine.
 Nec omẽs uitalem cõtinẽt ſpiritu: præciſiſqꝝ torpeſcũt: tãtũ pars ea coꝝporis. Aues nec uenas
 nec arterias habet. Itẽ ſerpẽtes: teſtudines: lacertæ: minimũqꝝ ſanguinis. Venæ i prætenſile po-
 ſtremo fibras ſubter toã cutẽ diſperſæ adeo i agũſtã ſubtilitatẽ tenuæ: ut penetrare ſanguis n̄
 poſſit: aliu: ſue qꝝ exilis humor ab illo qꝝ cacuminibus inumeris ſudor appellat: in uibulo uenæꝝ
 nodoſo coitu.

De ſanguine & quoz: celerrime ſicetur: quoz: nõ coeat:
 Quoz: grauiffimus uel tenuiffimus: quoz: nullus. Ca. xxxviii.

Anguis quibus multus & pinguis iracundia. Maribus qꝝ fœminis nigrior. Et in iuuetũ ma-
 gis qꝝ ſenio. Et inferiore parte pinguior. Magna & in eo uitalitatis portio. Emiſſus ſpiritus
 trahit ſecum: & tamen tactũ non ſentit. Animalium fortiora quibus ſanguis craſſior. Sapient/

tiora quibus tenuior. Timidiora quibus minimus. At quibus nullus hebetia. Tauros; celerissime coit atq; durefcit; ideo pestifer potu maxime. A pro; & certor; caprar; & bubalor; omnũ nō spīfatur. Pinguiſſimus aſinis. Homini tenuiſſimus. Iis quibus plus quaterni pedes nullus. Obes minus copioſus; quoniam abſumitur pingui. Proſtutũ eius uni ſit i naribus homini; aliis nare altera; aliis utraq;. Quibũdã p inferna. Multis p ora ſtatuto tẽpore; ut nup Macro tiro prætorio; & omnibus aũs Voluſio Saturnino urbis præfecto; qui nonageſimũ etiã exceſſit aũum. Solũ hoc in corpore tẽporariũ ſentit incremẽtum. Sigdem; hoſtiæ abũdantiore ſũdunt; ſi prius bibere. Quæ animalis latere certis temporibus diximus nō habẽ tũc ſigũne præter exiguas admodũ circa corda guttas miro ope naturæ. Sicut & in homine tũc eiũ ad minima momenta mutari; nō mō tãtum in ore ſuſſula materia; ueq; ad ſingulos animi habitus; pudore; iræ; metu; palloribus pluribus mōis; item r uboris. Alius enim iræ; & alius uerecũdiæ. Nã & in metu reſurgere; & nũq; eſſe certum eſt. Multiq; non tranſſuere trãſſoſſis; quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus colorem; alienum accipiunt quodam reſpũſu. Homo ſolus in ſe mutatur. Morbi omnes morſque ſanguinem abſumunt.

An in ſanguine principatus; & tergores; & pilis; & mãmīs; & ueſtiture. Ca. xxxix.
Vnt qui ſubtilitatem animi cõſtare nō tenuitate ſãguinis putat; ſed cũt opimẽtiq; corporem. Et tũc magis aut minus bruta eſſe; ut oſtreas & teſtudines. Boũ tergora ſetas ſui obſtare tenuitati innati ſpiritus; nec pug; liqũq; tranſmitti. Sic & in homine tũm caſſior; calloſior ue excludat cutis. Quæ uero r̄ crocodilis ſi nō cruori ſed duriciæ tergori tribuatur & ſolertia; Hippopotami corii craſſitudo talis; ut inde torreatur eſcã. Et tamen eſt quædam ingenio medica diligẽtia. Elephantorum quoq; tergora impenetrabiles ſetas habent; cũ tamen omnũ quæ drupedũ ſubtilitas animi præcipua phibeatur illis. Ergo cutis ipſa ſenſu caret; maxime in capite. Vbiq; per ſe hac ſine carne eſt uulnerata nō coit; ut in bucca cilioq;. Quæ animal paritunt pilos habent. Quæ oua pẽnas; aut ſquamas; aut corticem; aut teſtam; ut teſtudines; aut cutem puram ut ſerpentes. Pẽnas; caules omnũ aũũ præſciã nō creſcũt; uulſæ aut renaſcũtur. Membranis uolãt fragilibus inſecta. Humẽtib; hirũdines in mari. Siccis inter tecta ueſpũlio. Hox quoq; alæ articulos habent. Pili a cute exeũt craſſa hirti. Fœminis tenuiores. Equis in iuba largi. In armis leoni. Daſipodi & in buccis intus & in pedibus. Quæ utraq; Trogus & ilepore tradidit. Hoc exemplo libidinoſiores hominũ quoq; hirtos colligens. Villoſiſſimus animalũ lepus Pubeſcit hō ſolus; quod niſi cõtingat ſterilis in gignendo eſt; ſeu maſculũ ſeu fœmina. Pili in homine partim ſimul; partim poſtea gignũt. Cõgeniti at nō deſinũt; ſicut nec fœminis magnope. Inſentæ tamen quædã deſtiuio capitis inualidæ; uelut lãguidiores cum mẽſtrui curſus ſteſet. Quibũdam poſt geniti. Viris ſpõre nō gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atq; ſubnaſci annũ eſt. Viris creſcunt maxime in capite; mox in barba. Rectũ nō ut herba ab cætæra incifura augentur; ſed ab radice exeunt. Creſcũt & in quibũdam morbis maxime tuſcis; & in ſenectæ. Deſũtor; quoq; corporibus. Libidinoſis cõgeniti maturius deſiũt. At nati celerius recreſcũt. Quadrupedibus ſenectute craſſeſcunt; lanæq; reſcunt. Quadrupedum dorſa pilofa; uentres glabri. Boum coriſ; glutinum excoqur; tauroq; & id præcipuum. Mãmã hō ſolus e maribus habet. Cætæra animalia mãmã; notaſ tãtum. Sed ne fœminæ qdẽ in pectore; niſi quæ poſſunt ptus ſuos attollere. Oua gignẽtium nulli. Nec lac niſi animal parienti. Voluc; ueſpũlio tãtũ. Fabuloſum enim arbitror de ſtrigibus ubera eas infantium labris immulgere. Eſſe in maledictis iam antiq; ſtrigem cõueniũt; ſed quæ ſit aũum cõſtare nō arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis. Ca. xl.

Aſinis a foetu dolent; ideo ſexto meſe arcent partus; cum equæ anno ppe toto præbeãt. Quibus ſolida ungula nec ſupra geminos partus; Hæc omia binas habent mãmãs; nec alibi q; i ſemioribus. Eodẽ loco biſulca & cornigera. Boues quaternas. Oues capræ binas. Quæ numeroſo ſecunda ptus & qbus digyti in pedibus; hæc plus habent toto uẽtre duplici ordine; ut ſues. Generoſæ duo ſenas. Vulgares binis minus. Similiter canes. Alia uẽtre medio quaternas ut pantheræ. Alia binas ut leonæ. Elephas tãtum ſub armis duas; nec i pectore; ſed citra i alis occultas. Nulla in ſemioribus digytos habẽtium. Primi geniti in quaq; pte ſues primas præmunt. Et ſi eſcã ſunt faucibus pximæ; tamen ſuã nouit quiſq; in foetu quo genitus eſt ordine; eaq; alitur; nec alia. Deſtracto illa alũno ſuo ſterileſcit ilico; ac reſilit. Vno uero ex omi turba relictõ ſola muſſex quæ genito fuerat attributa deſcẽdit. Viræ mãmãs quaternas gerunt. Delphini binas in ima aluo papillas tãtum; nec euidentẽs; & paulo in obliquum porrectas. Neque aliud animal in curſu lambitur. Et balenæ utiliq; mãmīs nutriunt foetus.

De lacte; & unde caſeus non fiat. Ca. xli.

Mulier ante ſeptimũ meſem; pſuſum lac inutile. Ab eo mẽſe quod utalis eſt partus; ſaluore. Per iſq; at totis mãmīs; atque etiam in alag; ſinus fluit. Cameli; lac mulgetur; ne iteg; graueſcat. Suauiſſimum hoc exiſtimatur ad unam meſuram tribus aquæ additis. Bos ante par

rum non habet. Ex primo semper a partu colostrum sunt: ni admisceatur aqua: in pumicis modum coeunt duritia. Asinae praegnantem continuo lactescit. Pullo eam ubi pingue pabulum biduo a prae materno lac gustasse locuste est. Genus mali vocatur colostratio. Caseus non sit ex utrinque dentatis: quoniam eorum lac non coit. Tenuissimum camelis: mox equabus: Crassissimum asinae ut coaguli uice utantur. Cōferre aliquid & cādori in muliere cute existimat. Pōpeia certe Domitii Neronis cōiunx quingentas per omnia secula soras trahēs balneae: etiā lolio totū corpus illo lacte macerabat: extendi quoque cutem credēs. Omē autē igne spissatum humore feruescit. Bubulū caseo fertilius quā caprinū: ex eadem mēsurā pene altero tāto. Quae plures quaternis mamas habet caseo inutilis: & meliora quae binas. Coagulū inutile leporis. Hædī laudatū. Praecipuū tamē dasipor: dis: quod & pfluuiū alui medetur. Vnius utrinque detatoꝝ. Miꝯ barbaras gentes quae lacte uiuant ignorare aut spernere casei tot saeculis dotem: delantes id aliqñ in acorem iucundum. Et pingue butyꝯ spuma: id ē lactis cōcretiꝯ quē quod seꝯ vocatur. Nō omittēdū in eo oleū tum esse: & barbaros omnes infanteque nostros ita ungi.

(De diuersitate caseoꝝ. Ca. xlii.

LAus caseo romae: ubi omnium gentium bona iudicatur: cōmunis ē puintis nemausensi praecipua: lesurae gabaliciꝯ pagis. Sed breuis ac musteo tantū cōmedatio. Duobus alpes generibus pabula sua approbat. Dalmatiae docleatē mittit. Cētrionicae uatuliū. Numerolius apennino cebanus. Hūc & liguria mittit ouium maxime lactis. Auximatē ex umbria. Mixtoque etruviae atque liguriae cōfinio lunefem magnitudine cōspiciū. Quippe & ad singula milia pondō premitt. Proximū at & urbi uestinum: crustuminūque & ceditio capō laudatissimum. Et capraꝝ gregi sua laus est. In receti maxime: eam augēte gratiam fumo: qualis ī ipsa urbe cōficitur: cūctis praefendus. Nā galliaꝝ sapor medicamēti uim optinet. Trans maria uero bithynius fere in gloria. Inesse pabulis salem etiā ubi nō detur. Ita maxime intelligitur omni in sale caseo senescente. Quales redire in musteum saporem aceto et thymo maceratos certum est. Tradit Zoroastrem in desertis caseo uixisse annis. xx. ita temperato ut uetustatem nō sentiret.

(Differentia membroꝝ hominis a cæteris animalibus. Ca. xliii.

Terrestrium solus homo bipes. Vni iuguli: humeri. Cæteris armi. Vni ulnae. Quibus aialium manus sunt intus tātum carnosae: extra neruis & cute cōstāt. Digyti quibulda in manibus leni. Cui Oratii ex tātū gente filias duas ob id sedigytas appellatas accepi. Vulcatiū sedigytum illustrem in poetica. Hominis digyti articulos habet ternos. Pollex binos: & digytis aduersus uniuersis flectitur: per se uero in obliquum porigitur: crassior cæteris. Huic minimus mēsurā par est. Duo reliqꝯ sibi. Inter quos medius lōgissime pte dicitur. Quibus ex rapina uictus quadrupedum quidigytū in prioribus pedibus: reliquis quaterni. Leones: lupi: canes: & pauca in posterioribus quoque quos ungues habent: tño iuxta cruris articulum depēdente. Reliqua quae sunt minora digytos quinos. Brachia nō oibus paria esse. Thratio enī studiolo in C. Cæsaris lu do notum est dexteram fuisse pceriorem. Animalū quaedā ut manibus utitur priore ministerio pedum: sedentque ad os illis admoventia cibos ut sciuri.

(De simiaꝝ similitudine. Ca. xliiii.

Am simiaꝝ genera perfectā hoīs similitudinem cōtinēt: facies: naribus: auribus: palpebris. Quae solae quadrupedū & inferiorem habet genā: iam mamas in pectore & brachia & crura in cōtrarium flexa. Similiter in manibus ungues: digytos lōgiore quoque mediū. Pedibus paulū differūt. Sūt enī ut manus praelōgi: sed uestigiū palmæ simile faciūt. Iis quoque pollex & articuli ut hoīs: Et praeter genitale tātū. Et hoc ī maribus. Viscera etiā interiora omnia ad exēplar.

(De unguibꝯ. Ca. xlv.

Ungues qui clausulae nervoꝝ sumae existimantur omnibus iis quibus & digyti. Sed simiaꝝ imbricati: hoībꝯ lati: & defūcto crescūt. Rapacibus unci. Cæteris recti: ut canibus: praeter eum qui a crure plerisque depēdent. Omnia digytos habent quae pedes excepto elephantō. Huic enim infirmis numero quidem quinqꝯ: sed indiuisi: ac leuiter discreti: unguisqꝯ nō unguibꝯ similes: & pedes maiores priores. In posterioribus articuli breues. Idem poplites intus flectit: hominis mō. Cætera aialia in diuersum. Posterioribus articuli pedibus quā prioribus. Nā quae aial generat genua ante se flectūt: & suffraginū artus in aduersū. Hoī genua & cubiti cōtraria. Item ursi & simiaꝝ generi: ob id minime pnicibus. Oua parietibus quadrupedum crocodilo. Lacertis priora genua post curuūt: posteriora in priorem ptem. Sūt at & crura his obliqua humani pollicis mō. Sic & multi pedibus: praeter quē nouissima salientibus. Aues & quadrupedes alas in priora curuāt: suffragines in posteriora. Hominis genibus quaedā & religio inest obseruatione gētium. Hæc supplices attingūt. Ad hæc manus tēdunt. Hæc ut aras adorāt: fortassis quae inest iis uitalitas. Nāqꝯ in ipsa genu utriusque cōmissura dextra leuaque a priore parte gemina quaedā buccae inanitas est: quae perfossa cœt uinculis spiritus fugit. Inest & in aliis partibus quaedā religio: sicut dextra oculus auersa appetitur. In fide porrigitur. Antiquis graeciae in supplicādo mentū

attingere mos erat. Est in aure ima memoriæ locus: quem tangentes attestamur. Est post aurē æque dextram nemeflos: quæ dea latinū nomē ne in capitolio quē inuenit: quo referimus tacto ore. proximū a minimo digytū: ueniā sermonis a diis exposcentes. Varices in cruribus uero tantū: mulieri raro. C. Marium q̄ septies cōsul fuit statem sibi extrahi passū unū hoīem Oppius auctor est. Omīa aīalia a dextris partibus incedūt: sinistris incubāt. Reliqua ut libitū est gradiūt. Leo tātum & camelus pedatim: hoc est ut sinister pes nō trāseat dextrum: sed subsequatur. Pedes homini maximī: fœminis tenuiores. In omī genere suræ homini tātum & crura carnosā. Reperiūt apud auctores in ægypto quædā nō habuisse suras. Vola hoī tantum exceptis quibuscūq̄. Nāq̄ & hinc cognōia inuēta Plauti: Scauri: Panfæ sicuti a cruribus Varii: Vatiæ: Vatiēti utia Et in quadrupedibus solidas habēt ungulas: quæ nō sunt cornigera. Igitur p̄ eis talum ungula est illis. Nec talos hēnt eadem. At quæ bisulca sunt habent. Iidem digytos habentibus nō sur. Neq̄ prioribus pedibus oīo ulli. Camelo tali similes bubulis: sed minores paulo. Est enī bisul: cū discrimine exiguo p̄fissimus uestigio carnosō ut urfi. Quæ de cā in lōgiore itinere sine calciatu fatiscunt.

De ungulis. Ca. xlii.

Ungulæ ueterino tantū generi renascūtur. Sues in illyrico quibuscūq̄ locis solidas habēt ungulas. Cornigera fere bisulca. Solida ungula & bicornē nullum. Vnicornē asinus tantū indicuss: Vnicornē bisulcum ortus. Talos asinus indicus unus solidipedū habet. Nam sues ex utroq̄ genere existimāt: ideo foetus eas hoīem qui existimāt habere facile cōiūcti. Lynx tantū digytos habētium simile quiddam talo habet. Leo etiamnum tortuosos. Talus autem rectus est ī articulo pedis uentre eminens: concaua in uertebra ligatus.

De pedibus auium & unguibus. Ca. xlii.

Avium aliæ digytatæ: aliæ palmipedes: aliæ inter utroq̄ digytis diuisis adiecta latitudine. Sed omnibus quaterni digyti: tres in superiore pte: unus in calce. Hic deest quibuscūq̄ lōga crura habentibus. Lynx sola utroq̄ binos habet. Eadem linguā serpētium similem ī magnā lōgitudine porrigit. Circatagit collū in aduersū se. Vngues ei grandes ceu græculis. Auī quīdam granioribus in cruribus additi radii. Nulli uncōs habētium unguēs lōgi pedes. Porrectis ad caudam: eæ cruribus uolant. Quibus breues cōtractis ad medium. Qui negāt uoluerē ullā sine pedibus esse: cōfirmāt & apodas habere: & otens: & drepanin in eis: quæ rarissime apparent. Visæ iam etiam serpentes anferinis pedibus.

De pedibus insectorū a duobus ad centum. Ca. xlii.

Insectorū aīalium pedes primi lōgiore duros habētibus oculos ut subide pedibus eos tergant: ceu notamus in muscis. Quæ ex iis nouissimos habēt lōgos salūt ut locustæ. Oībus aut iis feni pedes. Araneis quibuscūq̄ prælōgi accedūt bini. Internodia singulis terna. Octonos & marinis esse diximus polyptis: sepiis: lollyginibus: cācris: q̄ brachia in cōtrariū mouēt: pedes in orbem aut in obliquum. Iidem soli aīalium rotūdi. Cætera binos pedes duces habēt: cācri tātū quaternos. Quæ hūc numero: pedum excessere terrestria ut pleriq̄ uermes: nō infra duodenos habēt: aliqua uero & ceteros. Numerus pedum impar nulli est. Solidipedū crura statim iusta nascūtur mēsuram. Postea exporrigentia se uerius q̄ crescētia. Itaq̄ in istā scabūt aurea posterioribus: quod a tertia ætate nō queūt. Quia lōgitudine supficem corporis solam ampliat. Hac de cā iter inuia pasci: nisi submissis genibus nō possūt: nec usq̄ dū ceruix ad iusta icremēta pueniat.

De pomilionibus & genitalibus. Ca. xlii.

Pomilionum genus in omnibus aīalibus est: atq̄ etiam inter uolucres. Genitalia maribus quibus essent retro satis diximus. Ossea sunt lupis: uulpibus: mustellis: uiuerræ. Sunt iis etiam calculo humano remedia præcipua. Vrso quoq̄ simul ut expirauerit cornesceat aut. Camelino arcus incedere oriētis populi fidissimum. Necnō in aliqua gētium quoq̄ in iis discrimina. Et sa: croq̄ etiā citra perniciem apūtatīs matris deū gallis. Cōtra mulierū paucis. pdigiosa assimulatio sicut hermaphroditis utriusq̄ sexus. Quod etiam quadrupedum generi accidisse Neronis præcipu: patu primū arbitror. Ostēbat certe hermaphroditas subiuges carpēto suo. equal in treberico galli agro reptas: ceu plane uisēda res esset: principem terræ: insidere portētis. Testes pecorū armetorū ad crura decidui: subus adnexi: delphino prælōgi: vltima cōdūtur aluo: & elephātō occulti. Qui oua parietū lūbis intus adhærent: qualia ocissima in uenere. Piscibus serpētibusq̄ nulli: sed eorū uice binæ ad genitalia a renibus uenæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria aut sponte naturæ franguntur. Idq̄ tertium ab hermaphroditis & spadonibus semiuiri genus habent. Mares in omni genere fortiores: præterq̄ in pantheris & urfis.

De caudis. Ca. li.

Audæ præter hoīem ac simias omnibus fere aīalibus: & oua gignētibus p̄ desiderio corporum. Nudæ hircis & apris: setosæ ut equis. Amputatæ lacertis & serpētibus renascūt. Piscium meatus gubernaculi mō regunt. Atq̄ etiā in dextrā ac leuā motæ ut remigio quodā ipelūt. Lacertis inueniūtur & geminæ. Boum caudis lōgissimus caulis: atq̄ in ima parte hirtus. Idē

afinis lōgior q̄ equis: sed fetosus ueterinis. Leoni infima parte ut bubus & forici: & pātheris nō item. Vulpibus & lupis uillosus ut ouibus: q̄ppe p̄erior. Sues intorquet̄. Canū degeneres lub aluū reflectūt.

De uocibus. Ca. lii.

Uocem nō habere nisi quā pulmonē & arterias habēt: hoc est nisi quā spirant Aristoteles putat. Iccirco & infectis sonum esse nō uocem intus meāte spiritu: & incluso sonante. Alia murmur edere ut apes. Alia cū tractu stridorē ut cicadas. Recepto enī ut duabus sub pectore cūis spiritu mobili occurrāte membrana intus attritu eius sonare uiscera fat notum est. Cætera simul cū uolatu incipete audiri: & desinere: ut mūsas: apes. Sonum enim attritu & interiore aura nō aia uel si. Locustas pēnas & femōs attritu sonare creditur sane. Item aq̄uatilū pectūsel stridere cū uolat. Mobilia & crusta infecta nec uocem nec sonū ullū habere. Sed & cæteri p̄tices q̄uis pulmone & arteria careāt: nō in totum sine ullo sono sunt. Stridorem enī dētribus p̄tice uillātur. Et is qui caper uocatur i acheloo amne grūntum habet: & alii de q̄bus diximus oua pariētibus. Sibilus serpētibus lōgus. Testudini abruptus. Rantis sonus sui generis ut dictū ē: nisi si & in his herēda dubitatio est: qui mox in ore cōcipitur nō in pectō. Multum tamē i his refert & locoq̄ natura. Mutæ in macedonia tradūtur. Muti & apri. Autum loquaces quā minores: & circa coitus maxime. Aliis in pugna uox ut coturnicibus. Aliis ante pugnā ut p̄dicibus. Aliis cum uicere ut gallinaceis. Iisdē sua maribus. Aliis eadem ut fœminis: ut luleiniāq̄ generi. Quædam totū āno canūt: quædā certis temporibus: ut in singulis dictū est. Elephas circa nares ore ipso sternutamētō similem elidit sonum: p̄ nares aut̄ tubāq̄ raucitati. Bubus tantū fœminis uox grauior: in alio omī genere exilior q̄ maribus. In hoīe etiam castratis. Infantis nascētis nulla auditur ante q̄ totus emergat utero. Primus sermo āniculo est. Semestris locutus est Crœsī filius in crepūdiis. Quo p̄digio totū id cōdidit regnū. Qui celerius fari cœpere: tardus ingredi q̄cipiunt. Vox roboratur a t̄decim ānis. Eadem in senecta exilior. Neq̄ in alio alium sēp̄is mutatur. Mira præterea sūt de uoce magna digna dictū in theatrōq̄ orchestris scobe aut harena sui periecta deoratur: & in rudi parietū circūiectū. Etiā doliis inanibus currit eadem cōcauo uel rec̄to parietum spatio: q̄uis leui sono dicta uerba ad altēq̄ caput p̄ferens si nulla inæqualitas impediāt. Vox in hoīe magnā uultus partem habet. Agnosimus eam priusq̄ cernamul: nō aliter q̄ oculis. Totidemq̄ sūt eæ quot in reḡ natura mortales: & sua cuiq̄ sicut facies. Hinc illa gentiū torq̄ linguāq̄ tot orbe diuersitas. Hic tot cātibz & modulīs flexiōes. Sed eæ oīa explanatio ai quæ nos distinxit a feris. Inter ipsos quoq̄ hoīes discrimē altēq̄ æque grādē q̄ a beluis fecit.

De agnascētibz membrīs: & dicta Aristotelis de uita hominis. Ca. lii.

Umbra animalibus agnata inutilia sūt: sicut sextus homini sēp̄ digytus. Placuit in ægypto nutrire portētum: binis & in aduersa capitis parte oculis hominē: sed is nō cernētēm. Nitor q̄tem Aristotelem nō mō credidisse præscita uitæ esse aliqua in corporibus ipsis: uerū etiam p̄didisse. Quæ quāq̄ uana existimo: nec sine cōtatione proferēda: ne in se q̄sq̄ & auguria anxie quærat. Attingam tamē quæ rātus uir in doctrina nō spreuit. Igitur uitæ brevis signa ponit rāos dētes: prælōgos digytos: plūbeum colorem: pluresq̄ in manu incisuras: nec p̄petuas. Contra lōgæ esse uitæ incuruos humeris: & in manu una duas incisuras lōgas habētes: & plures q̄ xxxii. dētes habētes: auribz amplis. Nec uniuersa hæc (ut arbitror) sed singula obseruat. Friuola (ut reor) & uulgo t̄n narrata. Addidit mor̄ aspectus simili mō apud nos Trogus: & ip̄e auctor seuerissimus: quos uerbis eius subiiciam. Frōs ubi est magna segnem animum subesse significat. Quibus parua mobilem. Quibus rotūda iracūdum: uelut hoc uestigio tumoris apparente. Supercilia quibus porrigūtur in rectū: molles significāt. Quibus iuxta nāsū flexa sunt: austeros. Quibus iuxta tēpora inflexa derisores. Quibus in totum demissa: maliuolos & inuidos. Oculi q̄bus cūq̄ sūt lōgi maleficos esse indicāt. Qui carnosos a naribus angulos habēt: malitiæ nota præuētū. Candidi pars extenta notam impudentiæ habet. Qui idēdem aut̄ opire solent incōstantiæ. Auriculāq̄ magnitudinē loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

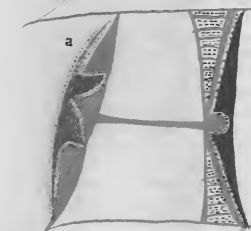
De anima: & de habitu animalium: & quæ gustata interimant: & de uictū hominū & quibus de causis nō coquatur. Ca. liii.

Anima leonis uirus graue: Vrsi pestilēs. Cōtacta halitu eius at̄git nulla fera: citiusq̄ p̄treclūt afflata reliquis. Hominis tantum natura infici uoluit pluribz mōis: & abq̄q̄ accidētium uitis: sed maxime senio. Dolorem sentire nō poterat: tactu sensuq̄ omni carebat: sine qua nihil sentitur. Eadem comeabat ab eo recēs assidue exitura supremo: & sola ex omnibus sup̄iura. Deniq̄ hæc trahebatur e cælo. Huius quoq̄ tamē repta pœna est: ut neq̄ id ipsū quo uiuitur in uita iuuaret. Parthos populis hoc præcipue & a iuuēta. p̄pter indifcretos cibos: nāq̄ & uino fœtēt ora nimio. Sed sibi p̄ceres medentur grano assyrii mali: cuius est suauitas præcipua in esculēta addito. Elephātōs anima serpētes extrahit. Ceruōs item urit. Diximus hominū genera qui uenena serpētium suctu e corporibus exigerēt. Quin & subus serpētes in pabulo sūt: & aliis uenenum est. Quæ infecta appellauimus omnia olei aspersu necātur. Vultures unguētō

quidem fugantur. Alia alios appetunt odores. Scarabei rosam. Quosdā serpentes scorpio occidit. Scythæ sagittas ungūt acie uipina sanie & humano sanguine. Irremediabile id scelus. Mortem illico affert leui tactu. Quæ aialium veneno palceretur diximus. Quædā inocua alioquin uenenatis pasta noxia sunt & ipsa. Apros in pāphilia & ciliaci mōtosis salamandra ab his decorata qui edere moriūtur. Nec enim est intellectus ullus in sapore uel odore. Et aqua unūq; iterimit. Salamandra ibi immortua: uel si oīo biberit unde peteretur. Item rana quā nocet ruberā: tātum inlidiā: est uitæ. Vespæ serpētes auidæ uescūtur. Quo alimento mortiferos ictus faciunt. Ideoq; magna differētia est uictus: ut in tractatu pisce uiuentium Theophrastus pdidit. Botes quoq; pisce tesci: sed nō nisi uiuēte. Homini cibis utilissimus simplex. Acueratio lapoz pestifera: & cōdimēta pniciosiora. Difficulus atq; perficiūtur oīa in cibis actia: nimia: & auidē hausta: & æstate q; hyeme difficilior: & i senectā q; i iuuetā. Vomitiōes hoi ad hæc in remediū excogitata: frigidiora corpora faciūt. Inimicæ oculis maxie aut dētibz. Sōno cōcoq;re corpulētia q; firmitati utili us. Ideo athletas malūt cibos ābulatiōe pficere. Pertuiglio qdē præcipue uincūtur cibi.

A De corpulētia augenda uel minuēda: & quæ gustu famē ac sitim sedent. Ca. iiii.
Vgescūt corpora dulcibus atq; pīguibus & potu. Minuūtur siccis & aridis: ac siti. Quædā alia & pecudes quoq; in africa quarto die bibūt. Homini nō ante diem septimū loetalis in edia. Durasse & ultra undecimū plerolq;. Certū est mori esuriendi semp inexplēbili auiditate aialium uni homini. Quædam ruris exiguo gustu famē ac sitim sedant: cōseruātq; uires: ut butyrum: ut titipace. glycyrrizon. Perniciosissimū aut & in omī uitā quidē quod nimīū. Præcipue tamen corpori: minūq; quod graue quolibet mō utilius. Veg; ad reliqua naturæ trāseamus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE LIBER. XII. PROHEMIVM.

A NIMALIVM OMNIVM QVÆ NOSCI POTV
ere naturæ generatim mēbra: ita se habēt. Restāt neq; ipsa anima carentia quādoq;dem nihil sine ea uiuit terra edita: ut inde erūtā dicātur: ac nullum sileat resq; naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia. Sūmumq; mūnus homini datum arbores siluæq; intelligebāt. Hinc primū alimētum. Harum frōde mollior specus: libro uestis. Etiamū gētes sic degūt. Quo magis ac magis admireris ab iis principiis cædī mōres in marmora. Vestes a feribus peti. Vnionē in rubri maris p fundo. Smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata sūt aurium uulnera. Nimis quoniam pars ē collo crinibulq; gestari: nisi infoderētur etiā corpori. Quā ob rem sequi par est

ordinem uitæ & arbores ante alia dicere: ac morbis primordia ingerere.

A De arborz honores: & quādo platanus primū in italia: & de naturæ eas. Ca. i.
Ac fuere numinū templa: priscoq; ritu simplici rura et nūc deo præcellētē arborē dicāt. Nec magis auro fulgētia atq; ebore simulacra q; lucos. Et in iis silētia ipsa adoramus. Arboz: gēnera numinibus suis dicata perpetuo seruātur. Vt loui sculus. Apollini laurus. Mineræ olea. Veneri myrtus. Herculi populus. Quin & Siluanos Faunosq; & deoz: genera siluis ac sua nomina tāq; e cælo attributa credimus. Arbores postea grādiōribz fruge succis hominem mitigauere. Ex iis recreās mēbra olei liquor: uresq; potus uini: tot deniq; sapores ānui sponte ueniētes: & mēsā depugnetur licet eas cā cum feris: & pasti naufragoz: corporibus pisces expeantur: etiānum tamē fecādæ. Mille præterea sit usus eas sine quis uitā degi nō possit. Arbore sulcamus maris: terraq; admouemus. Arbore exādicamus tecta. Ex arbore & simulacra numinum fuere: nōdū precio excogitato beluaz: caduēti: atq; ut a diis nato iure luxuriæ eodē ebore numinū ora spectarētur: & mēlaz pedes. Prodiūt alpius coercitas & tam iexuperabili munimēto gallias hāc primū babuisse cā: supūdendi sese italiz: q; Elico ex heluētis ciuis eoz fabrilēm ob artem romæ cōmoratus sicū sicā & utam: oleiq; ac uini præmissa remeās secū tulisset. Quapropter hæc uel bello quæsisse uenia sit. Sed quis nō iure miretur arborem umbræ gratia tātum petitā orbe: Platanus ea est. Hæc per mare ionū in Diomedis insulā eiūsdem tumuli gratia primum inuecta. Inde in siciliā trāsgressa: atq; inter primas donata italiz. etiā ad morinos usq; peruecta: ad tributarium etiā pertinēs solū: ut gentē uestigal & p umbra pēdant. Dionysius prior siciliæ tyrānus regiam in urbem trāstulit eas: domus suæ miraculū: ubi postea factū gymnasiū: nec potuisse in amplitudinē adulescere. Haud alia fuisse in italia ac nominatim hispania apud auctores inuenitur. Hoc autē circa captæ urbis ætatē: tātumq; postea honoris increuit: ut mero in fuso enutriātur. Cōpertū id maxime prodesse radicibus. Docuimusz etiā arbores uina portare.

Celebrata sūt primū in ābulatione achademīe athenis cubitoꝝ xxx. sex unius radicē ramos an-
tecedēte. Nūc est clara in lycia sotia gelidi fontis amoenitate itineri appositā domiciliū mō caua
octoginta atq; unius pedū specu numeroſo uertice: & se uasitis. pregens ramos arboribus istar
agros lōgis optinēs umbris: ac ne qd desit spelūcā imagini ſaxeā intus crepidinis corona mulco-
ſa cōplexa pumices extat: tam digna miraculo: ut Licinius Mutianus ter cōſul & nuper. puin-
tiæ eius legatus. pdenū etiā poſteris putarit: epulātū intra eam ſe cum duodeciſimo comite.
Large ipſa toros præbēte frōde: ab omī aſilatu ſecus optatēz hymbriū p ſolia crepitus. Lætio
remq; marinoꝝ nitore picturæ uarietate laquearium auro cubuiſſe in eade. Aliud exēplū Tait
principis in ueluterno rure mirati unius tabulata: laxæq; ramos trabibus ſcamna patula & in ea
epulāti cū ipſe pars eſt umbræ quindecim cōuiuaꝝ ac miniſteriū capacē tridinio: quā cōenā ap-
pellauit ille nidum. Eſt gortynæ in inſula creta iuxta ſōtē platanus una inſignis utriuſq; linguæ
monumētis: nūq; ſolia dimittēs. Statiq; ei grætiæ fabuloſitas ſupfluit. Iouē ſub ea cū Europa
cōcubuiſſe. Ceu uero nō alia eius generis eſſet in cypro: ſed ex ea primū in ipſa creta ut eſt natu-
ra hominū nouitatis auida. Platani ſatæ regenerauere uitium: quādoq; cōmēdatio arboris eiuf
nō alia maior eſt: q̄ ſolē æſtate arcere: hyeme admittere. Inde in italiā quoq; ac ſuburbana ſua
Claudio principe Marcelli Eſterni libertus: ſed q ſe potētiæ cā Cæſaris libertis adoptaſſet ſpa-
do theſſalicus prædices ut merito dici poſſet. Id quoq; Dionyſius tranſiituli id genus. Durantq;
etiam in italia portenta terraz: præter illa ſcilicet quæ ipſa excogitauit italia.

¶ De cameplatano: & quis rotonderit uiridaria. Ca.ii.

Nancq; & cameplatani uocā cōactæ breuitatis: quoniā arborq; etiā abortus inuenimus. Hoc
quoq; ergo ī gñre pumilionū iſœlicitas dicta erit. Fit at̄ & ſerēdi gñre & recedēdi primus.
Cn. Matius ex cōſtri ordie Diui Auguſti amicus iuenit nemora tōſſila itra hos lxxx. annos.

¶ De peregrinis arboribus: & malo aſſyria. Ca.iii.

Peregrinæ ceraſi perſicæq; & oēs quaz græca noia aut aliena. Sed quæ ex iis iſcolaz nume-
ro eſſe cōpeſ dicētur inter frutiferas. In præſentia externa. pſequemur a ſaluari maxime
oriſ. Malus aſſyria quā alii uocāt medicam uenenis medet̄. Folium eius eſt unedonis intercurrē-
tibus ſpinis. Pomū ipſū alias nō mādēt: oſor præcellit folioꝝ quoq; q trāſit i veſtes una cōdit?
arceꝝq; aialiū noxia. Arbor ipſa oibus horis pomifera eſt: aliis cadētibus: aliis matureſcētibus:
aliis uero ſubnaſcētibus. Tētaue ſ̄ gētēl trāſſerre ad ſe. ppter remedii præſtantia ſiciliſibus in ua-
ſis dato p canernas radicibus ſpiramēto. Qualirer oia trāſitura lōgus ſeri artiſſime trāſſeritq;
quæ meminſſe cōueniet: ut ſemel quæq; dicāt̄. Sed niſi apud medoſ & ī pſide naſci noluit. Hæc
ā cuiuſ grana pthoꝝ. pceres incoquere diximus eſculentis cōmēdātis halutis gratia. Nec alia ar-
bor laudatur in medis. Lanigeras ſeq; in mentione gentis eius narrauiſus.

¶ De indiæ arboribus: uel quando primum romæ hebenus. Ca.iiii.

Item indiæ arborq; magnitudinē unā: quā peculiarius Virgilius celebrauit hebenum noſq;
alibi naſci pſeſtus. Herodotus eā æthiopia intelligere maluit: tribuit uice regibus perſi-
dis e materie eius cētenas phalāgas tertio quoq; āno pēſtaſſe æthiopas cū auro & ebore. pden-
do. Nō omittēdū id quoq; uicenos dentes elephātoꝝ grādes: quoniā ita ſignificauit: æthiopas
eadem cā pendere ſolitos: tāta ebori auctoritas erat urbis noſtræ trecēſimo decimo āno. Tūc
enim auctor ille hystoriā eam cōdidit Thuriſ in italia. Quo magis miſ: quod eidem credi-
mus: qui padū amnem nō uidiſſet: nemini ad id tēpus aſiæ græciæq; aut ſibi cognitum. Aethio-
piæ forma ut diximus. Meroen uſq; nupallatā Neroni principi rarā arborem hebenū. A meroe
uſq; ad ſyenen ſinem impii per nōgenta nonaginta ſex mil. pal. nullāq; aliā niſi palmas generis
eſſe doctui. Ideo fortaiſis in tributoz auctoritate tertia res fuerit hebenus. Romæ eā magnus
Pompeius in triſimpho mithridatico oſtendit. Accendi eā Fabianus negat. Vriū tamē odore iu-
cūdo. Duo genera eius. Raz id quod melius. Arborem trūco enodi: materiæ nigri ſplendoris:
ac uel ſine arte protinus iucūdi. Alteꝝ fruticoſum cyſili modo: & tota india diſperſum eſt.

¶ De ſpina & ficu indicis. Ca.v.

Ubi & ſpina ſimilis ſed deprehēſa uel lucernis igni protinus trāſſiliēte. Nunc eas exponam
quas mirata eſt Alexandri magni uictoria orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet:
Ipſa ſe ſemp ſerens: uasitis diſſidit ramis. Qu oꝝ pōdera adeo in terrā curuātur: ut ānuo ſpatio
inſigātur: notamq; ſibi. ppaginē faciāt circa parētem i orbet: quodā opere topiario. Intra ſepē
eam æſtiuāt paſtores. opacam pariter & munitam uallo arboris: decora ſpecie ſubter intueti. p-
cul uel fornicato ambitu. Supiores eiufdem rami in excellū emicāt: ſiluofa multitudine: uasito ma-
tris corpore: ut lx. pal. pleræq; orbem colligāt. Vmbra uero bina ſtadia operiāt. Folioꝝ lati-
tudo peltæ effigiem amazonicā habet. Ea cauſa fructū integens creſcere prohibet: Rariuſq; ē
nec ſabæ magnitudinem excedens. Sed per ſolia foliibus coctus prædulci ſapore digno. miraculo
arboris gignitur circa aceſinem maxime amnem.

¶ De arbore palæ & arboribus indicis ſine nominibus & laniferis. Ca.vi.

M Aior alia pomo & suauitate præcellētiore: quo sapiētiore indos uiuūt. Folium alas autum imitatur lōgitudine triū cubitos: latitudine duum: Fructū e cortice mittit admirabilem succi dulcedine: ut uno quaternos satiet. Arbori nomē palæ: pomo arienzæ. Plurima est in siccis expeditionū Alexādrī termino. Est & alia similis huic: dulcior pomo: sed intraneos ualitudini infesta. Dixerat Alexāder ne qs agminis sui id pomū attingeret. Genera arborū macedones narrare: ex maiore iple sine nobis. Est & terebintho similis cætera: pomo amygdalis: uel minore tārū magnitudine: præcipuæ suauitatis i baetris. Vtiq; hāc aliq terebinthū esse. pprii gñis poti usq; similē ei putauerūt. Sed iude uestes lineas faciūt: foliis moro similis: calice bōbicino: Rhodoserūt eā i cāpis: nec ē gratior ullaq; pspēctus. Olita idiaz sterilis: præterq; oleasti fructu.

(De piperis arboribus: & gariophylos: & aliis pluribus. Ca. vii.)

P ASSIM uero quæ piper gignūt: iuniperis nostri similes: q; q; in frōte caucasi solibus oppositi gigni tātum eas aliqui tradidere. Semina a iunipero distāt pulis siliquis: quales i passiois uidemus. Hæ priusq; debiscāt: decerpæ tostæq; sole faciūt quod uocatur piper lōgū. Paulatim uero debiscētes per maturitatem ostēdūt cādīdū piper: quod deinde tostū solibus colore rugisq; mutatur. Verq; & ius sua iniuria est: atq; cæli intēperie carbūculātur: suntq; femina cassa & inania: quod uocāt brechmasin: indos lingua sic significāte abortū. Hex oī genere asperitū leuissimūq; & pallidū. Gratius nigrum: leniusq; utroq; cādīdū. Nō est huius arboris radix: ut ali qui existimare: quā uocant singuerim: alii uero gīgiberim: q; q; sapore simili. Id enim i arabia atq; troglodytica in uillis nascitur. Paruæ hærbæ: radice cādida. Celeriter ea cariē sēnt: q; iis tanta amaritudine. Præciū eius in libras sex. Piper lōgum facillime adulterā: alexādrino sinapi. Emitur in libras xxv. Album xvi. Nigrū xiii. Vñ eius adeo placuisse miq; est. In aliis q; ppe sua uitas coepit in aliis species inuitauit. Huic nec pomi nec bacæ cōmēdatio est aliqua. Sola place re amaritudine: & hāc in indos peti. Quis ille q; primus cibus expiri uoluit: aut cui in appetenda audiret: esurire nō fuit satius? Vtq; siluestre gēribus suis est: & tamē pōdere emī ut aug: uel argētum. Piperis arborem iam etiam habet italia maiorem myrto: nec abylye. Amaritudo grauior eadē quæ piperi myrteo credit esse. Deest tosta illa maturitas: ideoq; & rugas: colorisq; limitudo. Adulteratur iunipi bacis mire uim trahētibus. In pōdere qdē multis mōis. Est etiam iū india piperis grani simile: quod uocā gariophylon grādus fragiliusq;. Tradūt i indico luco id gigni. Aduehiē odoris grā. Fert & i spinis pipis similitudinē: pēpua amaritudinis foliis suis densisq; cypro mō: ramis triū cubitos: cortice pallido: radice lata: lignosaq; buxi coloris. Hac in aqua q; semine excepta i aëro uale medicamētū fit: qd uocā lycione. Ea spina & in pelio mōte nascit: adulteratq; medicamētū. Item alshodeli radix aut fel bubuli aut absinthium: uel thūs uel amurca. Absinthii aptissimū medicinæ quod est spumosū. Indi i uentribus camelorū aut rhinocerotum admittūt. Spinam ipsam in græcia quidam pixacanthum chironitum uocant.

(De machir: & arboribus amanæ gentis. Ca. viii.)

E T machir ex india aduehiē cortex rubēs: radicis magnæ: notē arboris suæ. Qualis sit ea in cōpērtū habeo. Corticis melle decoctū usus in medicina ad dysentericos præcipuus habet. Saccaron & arabia fert: sed laudatius india. Est at mel i arūdinibus collectū: gūmiū mō cādīdū: dētibus fragile. Amplissimū nucis auellanæ magnitudine ad medicinæ tātū usū Cōtermina idis gens ariana appellat: cuius spina lachrymæ preciosa: myrrhæ similis: accessit ppter aculeos anxio. Ibi & frutex pestilens raphani folio: lauri odore: equos inuitāte: qui pene equitatu orbauit Alexādrū primo introitu. Quod & i gedrosiis accidit. Item laurino folio. Et ibi spina tradita ē: cuius liquor aspersus oculis cæcitate infert animalibus oībus. Necnō & hærbæ præcipui odoris referta minutis serpētibus: quas iētū prius moriēdū eēt. Onesicritus tradit i hircanici cōuallibus ficis similes esse arboris quæ uocē occhi: ex qbus destuat melioris matutinis duabus.

(De bedellio & arboribus persici maris. Ca. ix.)

U Ticina est baetiana: in qua bedellium notatissimum. Arbor nigra est magnitudine oleæ folio roboris: fructu caprifici: naturaq; gūmi. Alii brochō appellāt: alii malachrā: alii maldacon. Nigrum uero & in ofas cōuolutum hadrobali. Esse autē debet traslucidum: simile cæræ: odoratum: & cum fricatur pingue: gustu amarū: citra acorem. In sacris uino perfusum odoratus. Nascitur & in arabia indiaq; & media ac babylyone. Aliq peraticum uocāt ex media aduectū. Fecilius hoc & crustosius: amariusq; & gūmosum. Adulteratur amygdala nuce. Cætera eius generis cortice: & scordasti. Ita uocatur arbor æmula gūmi. Sed deprehēdūt (quod semel dixisse & in cæteros odores satis ut sit) odore: colore: pōdere: gustu: igne. Baetiano nitor siccus: multiq; cādīdū unguēs. Præterea suum pōdus: quod grauius esse aut leuius nō debeat. Precium sincero in libras decē tantū. Gentres supradictas persis attingit: rubro mari: quod ibi persici uocantibus lōge in terra æstus agēte. Mira arboris natura. Nāq; erofas sale iuectis derelictisq; similes siccio litore radicibus nudis polypog: mō amplexæ steriles harenas spēctātur. Eadē mari adueniēte fluctibus pullatæ: resistūt imobiles. Quin & pleno æstu operiuntur: totæ Apparetq; res argu-

mentis asperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda est. Species similis unedonis. Pomum amygdalis extra: intus contortis nucleis.

De arboribus persicæ insulæ: & lanigeris arboribus: Ca. x.

TYlos insula in eodem sinu est: repleta siluis qua spectat orientem: quæq; & ipsa æstu maris perfunditur. Magnitudo singulis arboribus fici. Flos suauitate inenarrabili. Pomû lupino simile: ppter asperitatem intactû omibus aialibus. Etisdem insulæ excelliore suggestu lanigeræ arbores alio mō sēq; feg. Iis folia infœcûda: quæ ni minora essent uitii poterat uideri. Ferūt cotonei mali æplitudine cucurbitas: quæ maturitate ruptæ ostēdunt lanuginis pilas: ex quibus testes p̄ciso linteo faciūt.

De gosampino & arboribus

ex quibus uestes fiunt: & quibus mōis cōstēt arbor: fructus. Ca. xi.

ARbores vocat gosampinos fertiliores etiam tylo uero minores: quæ distant x. passibus. Araba circa fruticem lanugines esse tradit: linteaq; fieri indicis præstātiora. Arabiæ aut arbores ex quibus uestes faciāt cynas uocari: folio palmæ simili. Sic indos suæ arbores uestiunt. In tyllis aut & alia arbor albæ uiolæ specie: sed magnitudine quadruplici line odore quod miremur. In eo tractu est & alia similis foliolior tamē. roleiq; floris: quæ noctu cōprimēs aperi re incipit solis exortu: meridie expādīt. Incolæ dormire eum dicit. Fert eadē insula & palmas: oleasq; ac uitēs: & cū reliquo pomorū genere ficos. Nulli arbor: folia ibi decidunt. Rigasq; gelidis sōtibz: & hybm̄s accipit. Vicina iis arabia flagitat quādā generis distinctionē: quoniam fructus iis cōstāt: radice: frutice: cortice: succo: lachryma: ligno: surculo: flore: folio: pomo:

De costo & nardo: & differentiis nardi. Ca. xii.

RAdix & foliū indis est maximo precio. Radix costi gustu feruēs: odore eximio: frutice alius inutili: primo statim introitu anis indi ī patale insula. Duo sūt eius genera: nigrum & quod melius cādicans. Preciū in libras xvi. De folio nardi plura dicere par est: ut principali ī unguētis. Frutex ē graui & crassa radice: sed breui ac nigra: fragilicq; q̄uis pingui. Sitiū redolēt ut cūpissī aspero sapore: folio paruo dēsoq;. Cacumina in aristas se spargūt: ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Alterq; eius genus apud gangē nascens dānatur. In totū ozenitidis noīe uirus redolens. Adulterat ex p̄secute os sapore iucūdo. Preciū spicæ in libris lxxx. Folia diuēse ad nouā æplitudinē: quod hadrosphæx uocat: maioribus siclis xxx. Quod minore folio est melosphæx appellatur emitur lx. Laudatissimū microsphæx ē minimis foliū. Preciūq; eius lxxv. odoris gratia omnibus maior recētibus. Nardo color qui inueterauerit nigriori melior. In nostro orbe p̄ xime laudatur syriacum: mox gallicū. Tertiō loco creticū: quod alii qdē agirō uocat: alii aliphū: folio olusatri: canle cubitali geniculato: in purpura albicātē: radice obliqua uillosaq; & imitante auium pedes. Baccaris uocatur nardū rusticū: de quo dicemus inter flores. Sūt autē ea omia hærba: præter indicū. Ex iis gallicū & cū radice uellitur: abluunturq; uino. Siccat in umbra: alligat fasciculis in charta: nō multū ab indicō differens: syriaco tamē leuius. Preciū siclis xiii. In iis probatio una: ne sint fragilia & arida potius q̄ sicca folia. Cum gallico nardo semper nascitur hærba: quæ hirculus uocatur a gravitate odoris & similitudine: quæ maxime adulteratur. Distat q̄ sū caulicūlo est: & q̄ minoribus foliis: q̄q; radicis neq; amaræ neq; odoratæ.

De assaro amomo & amomi: & de cardamomo. Ca. xiii.

NArdu uim habet & assar: quod & ipsū aliqui siluestre nardū appellāt. Est at̄ ederæ foliis: rotundioribus tātum mollioribusq; flore purpureo: radice gallici nardi simile: acinosū: saporis calidi: ac uenosi. Mōtibz in umbrosis bis āno floret. Optimū in pōto: proximū in phrygia: tertium in illyrico. Foditur cū folia mittere incipit. Et ī sole siccat: celeriter situm trahēs: ac senescēs. Inuētā nuper & in thracia hærba est cuius folia nihil ab indicō nardo distāt. Amomū in usu est indica uite labrūca ut alii existimauere frutice uenoso: palmi altitudine: carpīq; cū radice: manipulatim leniter cōponitur: p̄tinus fragile. Laudatur q̄ maxime punci mali foliis simile: nec rugoris: colore ruffo. Secūda bonitas pallido. Hærbacū peius. Pessimūq; candidum: quod & uetustate etuenit. Preciū uuæ in libras sicli lxx. Friato uero amomo xlviij. Nascit̄ & ī armenia parte: quæ uocatur ocene: & in media & in pōto. Adulteratur foliis punicis & gūmi liq̄do ut cohæreat: cōsoluatq; se in uuæ modū. Est & quæ uocatur amomis minus uenosa: atq; drior: ac minus odorata: a quō apparet aut aliud esse: aut colligi imatū. Similes iis & noīe & frutice cardamomū semine oblongo. Metitur eodem mō & in arabia. Quattuor eius genera. Viridissimū ac pingue acutis angulis contumax fricatū: quod maxime laudatur. Proximūq; candidum cādicans. Tertiū breuius atq; nigrius. Peius tamē uariū & facile tritus odorisq; parui. Quod uerius costo uicinus esse debet. Hoc & apud medos nascitur. Preciū optimi in libras xii. Cinamomo gētilitas. p̄xima erat nilus: ni prius arabia diuitias fidicari cōueniret: cāsq; quæ cognomē illi

foelicis ac beatæ dedere. Principalia ergo illa thus & myrrha. Hæc & cū troglodytis cōmunis.

De thure & arboribus thuris. Ca. xiii.

Thura præter arabiam nullis: ac ne arabia quædam uniuersa. In medio eius sūt fere attrami
tæ pago sabæorū capite regni Sabotæ in monte excelsa: a quo octo mālionibus distat regio
eorū thurifera: Saba appellatæ: quod significare græci misterium dicit: spectat as ortus solis æstiu
undiq̃ rubibus iniua & a dextra maris scopulis inaccessa. Id solū e rubro lacteū traditur. Siluæ
lōgītudo est schoenorū xx. Latitudo dimidiū eius. Schoenus patet Eratosthenis rōne stadia xl.
hoc est passus quinq̃ milia. Aliq̃ xxii. stadia singulis schoenis dedere: at tollitur colles alti: decur
runtq̃ & in plana arboris spōte natæ. Terram argillosam esse cōuenit: raris fōtibus ac nitrosis.
Attingūt & miniei pagus alius: per quos euehitur uno tramite angusto. Hi primi cōmeritiū thu
ris fecere: maximeq̃ exercēt. A quibus & minieū dictū est. Nec præterea arabū alii thuris ar
borem uident: ac ne horū quidem omēs. Ferūtq̃ ccc. nō amplius esse familiæ: quæ ius p̃ successi
ones id sibi uēdicēt. Sacros uocari ob id: nec ullo cōgressu fœminarū funeq̃q̃ cum incidat eas ar
bores: aut metant pollui. Atq̃ ita religione merces augeri. Quidā p̃miscuū ius iis populis esse
tradūt in insulis. Alii per uices ānos diuidi. Nec arboris ipsius quæ sit facies cōstat. Res i arabia
gestimus: & romana arma in magnā partē eius penetrare. C. etiā Cæsar Augusti filius iude glo
riam petiit: nec tamē ab ullo (quod equidē sciam) latino arborē eaz̃ tradita est facies. Græcorum
exempla uariāt. Alii folio pyri minore dūtāt & hærbidi coloris prodidere. Alii lentico simile
subrotulo folio. Quidā terebinthū esse: & hoc uisū Antigono regi allato frutice. Iuba rex ius uo
luminibus quæ scripsit ad C. Cæsarē Augusti filium ardētē fama arabia tradit cōtorti esse cau
dicis: ramis aceris maxime pōti. Succū amygdalæ mōe emittere. Taleq̃ in carmania appare: &
in ægypto satus studio Ptolemæorū regnatū. Cortice lauri esse cōstat. Quidā & foliū simile di
xere. Talis certe fuit arbor sardibus. Nā & asiæ reges serendi curā habuerūt. Qui mea ætatē le
gati ex arabia uenerūt: omnia incertiora fecerūt. Quod iure miremur uirgis etiā thuris ad nos cō
meritiū quibus credi potest: matrem quoq̃ teretē & enodi fruticæ trūco. Meti semel āno so
lebat minore occasione trūdendi. Iam quæstus aliam uiam affert.

De natura thuris & generibus. Ca. xv.

Prior atq̃ naturalis uindemia circa canis ortum flagratissimo æstu incidētibz: qua maxie
uideatur esse prægnās: tenuissimūq̃ tendi cortex. Laxatur hic plaga: nō adimitur. Inde p̃
silit spuma pinguis. Hæc cōcreta densat: ubi loci natura poscat tegere palmea excipiente. Aliubi
area circū pauca. Purius illo mō: sed hoc pōderosius. Quod in arbore hæsit ferro depectitur:
ideo corticosum. Silua diuisa certis portionibus mutua innocentia tuta est. Neq̃ ullus faucias ar
bores custodit. Nemo furat̃ alteri. At hercule alexadriæ ubi thura iterpollat: nulla satis custo
dit diligētia officinas. Subligaria signat̃ opifici. Persona adiicitur capiti: dēsus uer reticulus. Nu
di emittuntur: rāto minus fidei apud nos poenā: q̃ apud illos siluæ habēt. Autūno legitur ex
æstiuo partu. Hoc porissimū cādidū. Secūda uindemia est uere: ad eā hyeme corticibus incisīs.
Ruffū hoc extit: nec cōpādum priori. Illud carfiatum: hoc dathiarthū uocat̃. Creditur & nouellæ
arboris cādidius esse: sed ueteris odoratus. Quidam & in insulis melius putā gigni. Iuba in isu
lis negat nasci. Quod ex eo rotūditate guttæ pepēdit masculū uocamus: cum alias non fere mas
uocetur: ubi nō sit fœmina. Religioni tributū ne sexu alter usurparet. Masculum aliqui putāt
specie testium dictum. Præcipua at̃ gratia est māmoso cū hærente lachryma p̃ior cōlectæ alta
miscuit se. Singula hæc mantum implere solita inuenio. Cū minori diripiēdi auiditate lētus nasci
liceret. Græci strygoniā & atomum tali mō appellāt: minorē aut̃ oropiā. Micas cōcussū elisas
māmā uocamus. Etianum tamē inueniunt guttæ: quæ tertiā partē minæ: hoc est xxxix. dena
riorū pōdus æquent. Alexandro magno in perueria sine p̃smonia thura ingenti aris pedagogus
Leonides dixerat ut illo mō cū deuicisset thuriferas gētes supplicaret. At ille arabia potitus thu
re onustā nauī misit ei. Large exhortatus ut deos adoraret. Thus collectum sabotam camelis cō
uehitur porta ad id uia patēte. Digredi tūa capitale leges fecere. Ibi decimas deo: quæ uocat̃ Sa
bin. Mensura nō pōdere sacerdotes accipiūt. Nec are mercari licet. Inde ipensæ publicæ tole
rantur. Nā & benigne certo itinere numero deus hospites pascit. Euehi nō potest nisi p̃ gebban
tas. Itaq̃ & horū regi pēditur uetigal. Caput eorū thōma abest a gaza nostri littoris iudeæ op
pido lxxx. xxxvii. mil. pas. Quod diuidit̃ i māliones camelorū lxii. Sūt & quæ sacerdotibus dāt
portiones scribisq̃ regū certæ. Sed præter hos & custodes satellitesq̃ & hostiarii & ministri po
pulat̃. Iā quacūq̃ iter ē aliubi p̃ aqua aliubi p̃ pabulo aut̃ p̃ mālōibz uariisq̃ portorū pēdūt:
ut sūptis i singulos camelos denariū de. lxxxviii. ad nostrū litr̃ colligat. Itaq̃ ipi nostri publi
canis pēdiūt. Itaq̃ optimi thuris libra sicoz̃ vi. Preciū hēt secūda xii. tertia xiiii. Apud nos ad
lerat̃ resina cādidæ gēma p̃ssimili: sed deprehēdit̃ qbus dictū est mōis. Probat̃ cādor̃: aptitu
dine: fragillitate: carbone. Ut statim ardeat. Itē ne dentē recipiat potius q̃ in micas frāgatur.

De myrrha & arboribus myrrhæ. Ca. xvi.

Myrham in iisdem siluis permixtam arborem nasci tradidere: alij plures separatim. Quippe multis in locis arabia gignitur: ut apparebit in generibus. Cōuenit & ex siluis laudatæ pē tuntq; eā etiā a troglodytis labbæ: trāsitu maris. Satiua quoq; puenit multū siluestri prælata. Gaudet rastris & ablaqueationibus. Melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad qnq; cubita: nec sine spinis: caudice duro & intorto: crassiore q̃ thuris: & ab radice etiā q̃ reliqua sui parte. Corticem lenē: similem q̃ unedoni. Scabrū alij spinosūq; dixere. Foliū oliuæ: ueq; crispus. & acti leatum. Iuba olulatri alijq; similem iunipero scabriorē tātum: spinisq; horridam: folio rotūdio re: sed sapore iuniperi. Necnō suere quæ thuris arbore utq; nasci mētirentur. Inciditur bis & ipsæ: in idemq; tēporibus: sed a radice usq; ad ramos qui ualēt. Sudat autē spōte priusq; incidat. statim dictam: cui nulla præfertur. Ab hac satia & in siluestri quoq; melior æstia. Nō dat ex myrrha portiones deo: quoniā & apud alios nascitur. Regi tamē gebbānitaq; quartas ptes eius pendit. Cætero passim ac uulgo coemptā in folles confartunt: ipsiq; unguentari digerūt haud difficulter odoris atq; pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ: & natura & precio eius. Ca. xvii.

Genera cōplura. Troglodytica siluestriū prima. Erythrea sequēs & in aqua statea & astrami tica est gebbānitica & auleritis gebbānitay regno. Tertia dianitis. Quarta collatita. Quinta sembracena a ciuitate regni sabæoy mari p̃xima. Sexta quā durilitin uocat. Est & cādida uno tantū loco: quæ in messālum oppidū cōfertur: Probatut troglodytica pinguedine: & q̃ aspectu aridior est: sordidatq; atq; barbara: sed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitis: atē ali as hylaris: sed uiribus tenuis. In plenum autē pbatio est minutis glebis: nec rotūdis. In cōcretu albicātis succi & tabescētis: utq; cōfracta cādidos ūguet habeat: gustu leniter amara. Secūda bo nitassintus uaria. Pessima quæ intus nigra. Peior si sit etiā foris. Precia ex occasione emētū uaria. Stactæa a vi. ad l. Satiua sumū ad xxi. Erythreæ ad xvi. hanc uolūt arabicā intelligi. Tro glodyticæ nucleo ad xiii. Seæ uero quā odorariā uocat ad xiiii. Adulterat lentisci glebis & gū mi. Item cucumeris succo amaritudinis cā: sicut pōderis spuma argenti. Reliqua uitia deprehen dūtur sapore: gūmi dente lentiscentis. Facillime autē adulteratur indica myrrha: quæ ibidē qua dam & spina colligitur. Hoc solum peius india afert facili distinctione: tātō deterior est.

De masticæ: ladano: & bruta: enhemō: & strobo: & de styrace. Ca. xviii.

Ergo trāsit in masticem quæ ex alia spina fit in india. Itēq; in arabia lamā uocat. Sed masti ce quoq; gemina est: quoniā & in asia græciq; hærbā repit e radice folia emittēs: & car duum similem alio feminis plenū lachryma: quæ erūpit icīa. parte sūma uix ut dinoscī possit a ma stice uera. Necnō & tertia in pōto est bituminis similior. Laudatissima at chīa cādida: cuius preci um in libras xx. nigrae uero xii. Chīa e lentisco traditur gigni gūmi mō. Adulteratur ut thura re sina. Arabia etiānum & ladano gloriatur: forte casuq; hoc & iniuria fieri odores plures tradide re. Capras masticū alias frōdibus animal: odoratoq; uero fruticū expetētus tāq; intelligat pre cia capere geminū caules prædulci liquore turgentes distillātemq; ab iis casū mixtura succū im probo barba: uillo abstergere. Hūc glomerari in puluere: & incoqui sole. Et ideo in ladano ca prag pilos esse. Sed hoc nō alibi fieri q̃ in nabatheis: qui sūt ex arabia cōtermini syriæ. Recetio res ex auctoribus strobon hoc uocant. Tradūtq; siluas arabū pastu caprag; infringi: atq; ita succū uillis in hærescere. Ves; at ladanium cypri in insula esse: Vt obiter quæq; genera odorū dicātur: q̃ uis nō terraq; ordine. Similiter & hoc ibi fieri tradūt: & esse cesyphū hyrcog; barbis genibusq; uillosis inhærens. Sed edera flore derofo pastibus matutinis cū est rorulēta cypros. Deinde ne bula sole discussa in puluerem madentibus uillis adhærescere: atq; ita ladanū depecti. Sūt q̃ hærbam in cypro: ex qua id fiat ladam appellēt: & enim illi ladanum uocat: huius pingui insidere. Itaq; attractis funiculis hærbā eam cōuolui: atq; ita offas fieri. Ergo in utraq; gente bina genera: ter renum: & factitium. Id quod terre nū est friabile: factitiū lentum. Necnō & fruticem esse dicunt in carmania & super ægyptum per Ptolemæos trās latis plātis. Aut ut alij generari & id iis: ut thuris arbore colligiq; ut gūmi inciso cortice: & caprinis pellicibus excipi. Precia sūt laudatissima in libras asses xl. Adulteratur myrti baccis: & aliis aialium sordibus. Sinceri odor debet esse fer rus: & quodamō solitudinē redolens. Ipsum uisū aridū: statim tactu mollescere. Accēsū fulge re: odore iucūdo gratuitum. Myrrhata deprehēdūtur: crepitātq; in igne. Præterea sincero cal culi potius & rupibus inhærent: q̃ puluis. In arabia & olea dotatur lachryma qua medicamentū cōficiat a græcis enhemon dictū: singulari effectu cōtrahēdis uulnēq; cicatricibus. In maritimis eæ fluctibus æstusq; optinuit. Nec baccæ nocetur: cū cōstet & in foliis salem relinq. Hæc sūt peculiaria arabia. Et pauca præterea alibi cōmunia dicēda: quoniā in iis uidet: peregrinosq; ipsa myrrhæ odoris & ab exteris petit. Tāta mortalibus suag; res; satietas ē: alienaq; auditas. Pe rūt igitur i helimaos arbore brutam compressio fusæ similem: ex albidis ramis: iucūdi odoris accē sam: & cū miraculo historis Claudii Cæsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus par thos tradit. Odorem proximū esse cedro: sumūq; eius contra ligna alia remedio. Nascitur ultra

phasin tigrimq; in finibus opimis scythiæ i more scanthro. Petūt & i carmanos arborē strobū ad fuscus persulam uino palmeo accedētes. Huius odor redit a cameris ad solū incūdōs: sed ag gratiūs capita citra dolorem tamen. Hoc sōnum ægrī quærūt. His cōmercijs carracem oppidū aperuere: quod est illis nūdinariū. Inde gabbam omēs petere solebāt dieꝝ xx. itinere: & pale sinam syriam. Postea carracem peti cōceptum: ac regna parthorꝝ ex ea cū luba auctor est. Mihi & ad persas etiā prius ista potasse: q̄ in syria aut ægyptū uidēt. Herodotus testē tradit sin gula milia talētum thuris annua penitasse arabas regibus persas. Ex syria reuehunt sty racem: acri odore eius in focis abigētes fuorꝝ fastidium. Cætero nō alia ligni genera sunt in usu q̄ odor: rata. Ciborꝝ fabæi coquūt thuris ligno: alii myrrhæ. Oppidorꝝ uicorꝝ q̄ nō alio q̄ ex aris fumo atq; nidore. Ad hūc ergo sanā dū urunt sty racē in pellibus hyrcinis: suffūtiq; recta. Adeo nulla est uoluptas: quæ nō affiduitate sui fastidiū pariat. Eūdē & ad serpētes fugados urūt i odoriferis siluis frequēssimas.

De felicitate arabie. Ca. xix.

Non sūt eorꝝ cinamomū aut casia. Et tamē scelix appellat arabia falso & ingrati cognomis: quæ hoc acceptū supis ferat: cū plus ex eo inferis debeat. Beatū illa fecit hominē etiam in morte luxuria: quæ diis intellexerat genita adhibēs urendis defūctis. Periti reꝝ adstruxerunt: nō ferre tantū ānuo foetu: quātum Nero princeps nouissimō pōpæ suæ die concrematuit. Aestimētur postea toto orbe singulis ānis tot funera: ac utatiq; cōgesta honori cadauerꝝ: quæ diis per singulas micas dantur. Nec minus ppitiū erāt mola falsa supplicātibus. Immo uero (ut palā est) placentiores. Veq; arabie etiā nūc felicius mare est. Ex illo nāq; margaritas mittit. Minimaq; cōputatione milies cetera milia festertium ānis oībus india & feres penitulaq; illa imperio nostro adimunt. Tanto nobis delicæ & fœminæ constant. Quota enim portio ex illis ad deos quæso iam uti ad inferos pertinet?

De cinnamomo & xilocinnamomo & casia. Ca. xx.

Cinnamomū & casias fabulosa narrauit antiquas: princeps ue Herodotus autū nidis: & priuati phœnicis: i quo situ Liber pater educatus esset ex inuiis rupis arboribusq; decuti carnis: quā ipsæ inferrent pōdere aut plūbatis sagittis. Item casia circa paludes ppugnātē unguibus diro uespertilionū genere: a ligerisq; serpētibus: his cōmētis augentes reꝝ precia. Cōmutata uero fabula est ad meridiani solis repulsus: inenarrabilem quēdam uniuersitatis halitum & tota penitula existere tot generꝝ auris spirāte cōcentu. Magniq; Alexandri classibus arabia odore primum nūtiatam in altum. Omnia falsa: siquē cinamomū idēq; cinamū nasci in æthiopia troglodytis cōtubio pmixta. Ii mercātes a cōterminis uehūt p maria uasta ratibus: quas neq; guber/naclia regant: neq; remi trahūt uel impellant nō uela: nō rō illa adiunt: cū olim instar ibi sint homo tantū & audacia. Præterea hybernū mare exigāt circa brumā euis tū maxime flantibus. Ii recto cursu per sinus impellūt: atq; a pmōtorii ambitu argeste deferūt in portū gebbānitaz: qui uocatur ocila. Quā ob rem illi maxime id petūt. Prodūtq; uix qnto āno reuerti negociatores: & multos interire. Cōtra reuehūt uitrea: & ænea: uestes: fibulas cū armillis ac monilibus. Ergo negotiatio illa fœminaz maxime fide cōstat. Ipse frutex duos cubitos: altitudine amplissimus: palmisq; minimus. iiii. digytorꝝ crassitudinis: statim a terrā sex digytis furculosus arido si milis. Cū uiret nō odoratus: folio origani: siccitate gaudēs: sterlior hymbre: ceu diræ naturæ. Gignitur qdem in planis: sed dēssimis in uepribus: rubisq; difficilis collectū. Metis nō nisi p miserit deus. Iouē hūc intelligūt aliqui. Assabīnū illi uocāt. Xliiii. boum caprazq; & arietū ex ris impetrat uenia metēdi. Nō tamē aut ante ortum solis: aut post occasū licet. Sarmenta hasta diuidit sacerdos: deorꝝ partem ponit. Reliquū mercator in nassas cōdit. Est & alia fama: cū sole diuidi: terna q; pres fieri. Deinde forte germina discerni. Quodq; soli esserit relinq; ac sponte cōlagrare. Præcipua bonitas uirgultorꝝ tenuissimis ptibus ad lōgitudinē palmi. Secūda pximis breuiore mēsurā atq; ordine. Vilissimū quod radicibus pximū: quoniā ibi minimum corticis: in quo sūma gratiæ. Quæ de cā præferūtur cacumina: ubi plurimus cortex. Ipsum uero lignum in fastidio est. ppter origani acrimoniā: xilocinnamomū uocāt. Preciū est in libras xx. Quidam cinami duo genera tradidere: cādidum nigricāsq; & quodā præferebat cādidū. Nūc cōtra nigrum laudat. Atq; etiā uariū præferūt cādidū: certissima tamē æstimatione si sit scabrum: atq; ut i ter sese tritū tarde ferierit. Dānat i primis molle: aut cui albet cortex. Ius eius a gebbānitaz rege solo proficiscitur. Is edicto mercatu uēdit. Precia quondam fuisse in libras denariorꝝ mille. Autem id parte dimidia est incēsis (ut ferūt) siluis ira barbarorꝝ. Id acciderit ne ob iniquatē præpotentiam: an forte: nō satis cōstat. Austros ibi tam ardētē flare: ut æstibatibus siluas accēdat: inuenimus apud auctores. Coronas ex cinnamomo interrasili auro iclusas primus oīum in rēplis capitolii atq; pacis dicauit impator Vespasianus Augustus. Radicē eius magni pōderis uidimus in palatii templos: quod fecerūt Diuo Augusto cōiunx Augusta aureæ patere imposita: ex qua guttæ editæ ānis omibus in grana durabātur: donec id delubrum incēdio cōsumptum est. Frutex & casia est: iuxtaq; cinamī cāpos nascitur: sed in mōtibus crassior sarmēto: tenuitate: uerius

q̄ cortice: quē cōteri: atq; i cinamomo leuari: & exinaniri p̄cium est. Amplitudo fruticis trium cubitoꝝ. Colos triplex. Cū primum emicat cādidus pedali mēsurā. De inde rubescit addito semi pede. Ultra nigricās. Hęc pars maxime laudat̄: ac deinde p̄xima. Dānatur uero cādida. Tū se/cant furculos lōgitudine binū cubitoꝝ. Mox præsūt recētibus coriis quadrupedū ob id iterēp̄toꝝ: ut iis putrescentibus uermiculi lignū erodāt: & excauet corticē tutū amaritudine. Probat̄ recens maxime & quae sit odoris mollissimī: gustu uē q̄ maxime seruens: potius lēto tempore le/uter mordens: colore purpureo: quāq; plurima minimum pōderit faciat breui tunicā: fistula & nō fragili. Ladā uocat talē barbaro noīe. Alia ē balsamodes ab odorī simili appellata: sed amara iōꝝ utilior medicis: sicut nigra ūguētis. Precia nulli diuersiora. Optimā i libras xl. cæteris xv. & i socinamo: & chancamo: ac taro. Ca. xxi.

Is addidere māgones quā daphnoides uocat̄ i socinamō cognōiatam: preciūq; eius faci/unt ccc. Adulteratur styrace: & ppter similitudinē cortice lauri tenuissimis furculis. Quin & in nostro orbe seritur: extremoq; in margine impit̄: qua rhenus alluit. Vidit in alueariis apu/sara. Color abest ille torridus sole: & ob id simul idē odor. Ex cosinio casiae cinamīq; & chanca/mū ac tag: inuehitur: sed p nabathæos troglodytasq; cōnes qui cōsidere ex nabathæis.

De serichato & gabalio & de myrobalano. Ca. xxii.

Eo cōportatur & serichatum & gabalium. quāe intra se cōsumūt arabes: nostro ortū tātum nobis cognita: sed cū cinamomo casiaq; nascētia. Peruenit tamē aliquādo serichatū: & in unguenta additur ab aliquib; Permutat̄ in libras vi. Myrobalanū troglodytis & thebaidi & arabia: quāe iudæā ab ægypto determinat cōmune est: nascēs unguētū ut iplo noīe apparit. Quo item indicatur & glādem esse arbor: heliotropio: quā dicemus inter hærbas simili folio. Fructus magnitudine ancellanæ nucis. Ex tis in arabia nascēs syriaca appellatur: & est cādida. Cōtra i thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimit̄. Sed copia thebaica. Inter hęc troglytica uilissima est. Sūt qui æthiopica iis præferāt glandem nigrā nec pingue: nucleoq; gracili: sed liquore qui exprimitur: odoratori nascētē i caesptribus. Aegyptiā pinguiorē esse & cras/siori cortice rubētē: & q̄uis in palustribus nascat̄ breuiorē sciorēq;. E diuerso arabica uiti dē ac tenuiorem: & quoniā sit mōtola spissiore. Lōge aut optimā petream: ex quo diximus oppi/do: nigro cortice: nucleo candido. Vnguentarii autem tantum cortices premunt. Medici nucleos tondunt assusa eis puluitam calida aqua.

De phœnicobalano: & calamo odorato. Ca. xxiii.

In Myrrhobalano i ūguētis similē. p̄ximūq; usū habet palma in ægypto quā uocat adiposus: uiridis: odore mali cotonei: nullo itus ligno. Colligit̄ aut pauloante q̄ incipiat maturescere. Quod relinq̄tur phœnicobalanus uocatur: & nigrescit: uescētēsq; inebriat. Myrrhobalano p̄cium in libras binas. Insitiores & fecem unguēti hoc noīe appellāt. Calamus quoq; odoratus in arabia nascēs cōmunis indis atq; syriæ est. In qua uincit omīs a nostro mari cētum stadiis. Inter libanum mōtē aliūq; ignobilem nō (ut quidā existimauere) antilibanū in cōalle modica: iuxta lacum cuius palustria æstate siccat̄: tricenīs ab eo stadiis calamus & iuncus odorati gignūt̄. Sane enim dicamus & de iūco q̄uis alio hærbis dicato uolumine: quoniā tamē hic unguētoꝝ mater tractatur. Nihil ergo a cæteris sui generis differūt aspectū: sed calamus præstātor odorī statim & lōginq̄ inuitat. mollior tactus: meliorq; qui minus fragilis: & qui a solo se potius q̄ raphani mō fragitur. Inest fistulæ aranēū quod uocat̄ florem. Præstātor est cui numerosius. Reliqua probatio ut niger sit. Dānatur alibi. Melior quo breuior & crassior: lentusq; in frangēdo. Calamo p̄cium in libras .i. iuncus. v. Traduntq; iuncum odoratum & in campania inueniri. Dissecimus a terris oceanum spectantibus ad cōuexas in nostra mariā.

De hammoniaco & spagno. Ca. xxiiii.

Ergo æthiopiz subiecta africa hāmoniā lacrymā stillat in harenis suis. Inde etiā nomīe Hāmonis oraculo iuxta quod gignit̄ arbor: quā metopion uocat̄ resinā mō ut gūmi. Genera uis duo traston masculi thuris similitudine: quod maxime probatur. Alter pingue & resinosum: quod pyrama appellant. Adulteratur harenis uelut nascēdo apprehēsis. Igūt q̄mini/mis glebis probatur & q̄purissimis: Preciū optimi in libras asses. xl. Spagnos inter eos situs in cyrenaica p̄uinta maxie pbat̄. Alii ibridū uocat̄. Secūdū locū optinet cyprius. Tertiū phœnicus us. Ferē i ægypto nasci. Quin & i galla nec dubitaueri. Sūt enim hoc noīe cani arboꝝ uilli quales i quercu maxie uidemus: sed odor præstātes. Laus prima cādidissimī atq; altissimis: Secūda rutilis: Nulla nigris. Et in istis petriscq; nati iprobāt̄: oēs q; qbus palmas atq; nō suus odor ē.

De cypero & asphalatro: & maro. Ca. xxv.

Eyperus in ægypto est arbor ziziphi foliis: semine coriandri: cādido odorato. Cogitur hoc in oleo: premiturq; postea quod cyperus uocatur. Precium ei in libras qnq;. Opimū habetur & canopica in ripis nili nata: secūdum ascalonæ iudææ: tertium cypro insula odoris suauitate: Quidā hęc esse dicūt arborem. quā in italia ligustrū uocēt̄. In eodem tractu asphalatos na

scitur: spina cādidā: magnitudinē arboris modicā: flore rosā. Radix unguētis expetit. Tradūt in quocūq; frutice curuetur arqus cālestis: eādē quacūq; sit a spālathro suauitatē odoris existeret: sed in alphalatro inenarrabilem quādam. Quidā eū Erisi sceprū uocāt: alii sceprū Elisei. Cuius pbatio ē ī colorū ruffo uel igneo: tactūq; spissio: & odor castoreo. Permutat ī libras xv. In ægypto nascit & marō peius qđ lydiū maiorib; foliis ac uariis. Illa breuiā ac minutā & odorata.

De balsamo: & opobalsamo: & xilobalsamo: & styrace: & galbana. Ca. xxvi.

Sed omnibus odoribus præfertur balsamū uni terrā: iudææ cōcessū. Quodā in duobus tantum hortis utroq; regio: altero iuge: xx. nō amplius: altero paucior. Ostendere arbustū iam hāc p̄bi imperatores Vespasiani. Clag: qđ dictū a Pōpeio magno in triumpho arboris quocq; duximus. Seruit nūc hæc: & tributa pedit cū sua gente. In totū alia ē natura qđ nostri externiq; p̄diderāt. Quippe uiti similior est: qđ myrto. Malleolis seri dicitur nuper iuncta ut uitis: & implet colles uineaq; mō quā sine adminiculis se ipsā sustinet. Tōdē similiter fruticā: ac rāstris intescit. Properat nasci. Intra tertium ānum frutifera. Folium p̄ximū tuberi: p̄petua coma. Se: uiti in eadem iudæi sicut in uitam quocq; suā. Cōtra defedere romani: & dimicatū p̄ frutice est. Seritq; nūc eam siscus. Nec unq; fuit numerosior: aut p̄erior. Proceritas intra bina cubita subfuit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma: quod uocāt anthericeū. Alterq; scabro appec: tus incuruū: fruticolum: odoratius: hoc stracū appellāt. Tertium eumetes: qđ est cāteris p̄erior: uis: leui cortice. Huic scūdā bonitas: nouissima anthericeo. Semē eius est uino. p̄ximū gustu: colore ruffū: nec sine pingui. Petus in grano quod leuius atq; uiridius. Ramus crassior myrto. Inciditur uitro: lapide: ossis uel cultellis. Ferro lædi uitalia odit. Emoritur p̄tinus. Eadē āputari sū peruacua patiēs. Incidētis manus libratī artificī tēperamēto: ne qđ ultra corticem uiolēt. Succus e plaga manat: quē opobalsamū uocāt: eximia suauitatis: sed tenui gutta: ploratu lanis pua coligitur in cornua. Ex iis nouo siccili cōditur: crassiori similis oleo: & in musco candida. Rubescit deinde: simulq; durefcit & trāslucida. Alexādro magno res ibi gerētē toto die æstiuo unā concham impleri iussū erat. Omnī uero fecūditate e maiore horto cōgios senos. Minore singulos: & cū duplo repēdebatur argēto. Nūc etiā singula: arbore largior uena ter omnibus percutitur æstatiuis. Postea deputat. Et sarmēta quocq; in merce sūt. Dccc. āputatio ipsa succulūq; uenit intra qntū demum ānum. Xylobalsamū uocatur: & coq̄tur in unguētis. Pro succo ipsū substituitur officinæ. Corticis etiā ad medicamēta precii est. Præcipua autē gratia lachrymæ: secunda se mini: tertia cortici: minima ligno. Ex hoc buxoflū est optimū: quod est odoratissimū: mordēs gustu: seruēlq; in ore. Adulterat petreo hyperico: quod coarguitur magnitudinē: immanitatem: latitudinē: seu lōgitudinē: odoris ignauitatis: sapore piperis. Lachrymæ pbatio ut sit pinguis: tenuis: ac modice ruffa: & in fricando odorata. Secūdus cādidō colos. Peior uiridis: crassiusq; p̄ssimus niger. Quippe ut oleū senescit. Ex omī incifura maxime probatur quod āte semel fluxit. Et alias adulteratur semine succo: nixq; maleficiū deprehēditur gustu amariore. Esse enim debet lenis: nō subacido: odore tātū auferus. Vitiatur & oleo rosæ: cyperi: lētisici: balani: terebinthi: myrti: resina: galbano: cæra cypria: prout quāq; res fuit. Neq̄sime āt gūmi: quoniā ipsū quocq; inarescit in tepida aqua gutta sidēs ad ima uasis. Adulterata olei mō innatat. Et si metopio uittatum est: circulo cādidō cingitur. Sūma pbatio est: ut lac coagulet: & in ueste maculas nō faciat. Nec manifestior alibi fraus. Quippe milibus denarioq; sextarii empti uedente fisco ccc. denarii uenit. In tātum expedit augere liquorem. Xylobalsamo precii in libras sex. Proxima syria iudææ supra phoenicē styracem gignit circa gabala & marathunta & cassiū seleuciæ mōrē. Arbor est eodē noīe: cortice malo similis lachrymæ ex austero iucidiore: intus similis uido: harrundinis: succoq; prægnās. In hāc circa canis ortum aduolāt p̄nati uermiculi erodētēs: ob id in scobe fordescit. Styra laudat post supradicta ex pisidia: sidōe: cypro: cilicia: creta: minime. Ex amano syriæ medicis: sed unguētariis magis. Colos in quacūq; natione præfertur ruffus & pinguit̄ lētus: deterior furfurulos: & cano sit obductus. Adulteratur cedri resina: uel gūmi: alias melle: aut amygdalis amaris. Omniaq; ea deprehēdūtur gustu. Precii optimo xiv. Exit & in p̄a phylia: sed acrior: minusq; succosus. Dat & galbanū syria in eodem amano mōrē: & ferulā quam eiusdem nominis resina mō stagoniti appellāt. Quod maxime laudat cartilaginofū: pug: ad similitudinē hāmoniaci: minimeq; lignosum. Sic quocq; adulteratur faba aut lagapeno. Sincēq; si uratur fugat nidore serpētēs. Permutatur in libras v. medicinæ hoc tantum.

De panace: & spondylīo: & malobathro. Ca. xxvii.

PAnacem & unguētis eadem gignit nascētē & in ipso sine arcadiæ citraq; erymanthi fētēs: & in africa & in macedonia ferula sui gūris qnq; cubito: foliis quaternis: mox senis in terram iacentibus: ampla magnitudine rotūdis: in cacumen uero oleagineis: semine in muscariis de:

pendente ut ferula. Excipitur succus inciso caule messibus: radice in autūno. Laudat cādor eius coacti. Sequēs pallido statera. Niger color improbat. Precium optimo in libras binī asses. Ab hac ferula differt uua uocatur spodylion: foliis tantū qa sūt minora: & platanī diuisura. Nō nisi ī opacis gignitur. Semē eodē noīe silis speciē habet: medicīnā tātum utile. Dat & malabathron syriāe arborē folio cōuoluto: arido colore: ex quo exprimit oleū ad unguēta. Fertiliore eiusdem ægypto: laudatius ex india uenit. In paludibus ibi gigni tradit lētis mō: odoratius eroco: nigri cans: scabrūq; quodā salis gustu. Minus pbat cādū. Celerrime sitū in uetustate fētit. Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua. Odor uero ī uino sufficuefacti ārecedit alios. In precio quidē pdigio simile est a singulis ad ccc. pertuenire libras. Folium aut ipsū in libras lx.

De oleo omphacio. Ca. xxviii.

Oleum & omphaciū est. Fit duobus generibus & totidē mōs ex olea & uite. Olea adhuc alba expressa: deterius ex druppa. Ita enim uocat prius q̄ cibo matura sit: iam tū colōrē mutans. Differētia q̄ hoc uiride est: illud cādīdū. E uite fit plytia aut aminea: cū sint acini ciceris magnitudine ante canis ortū. In prima langvine demeritur uua: eiusq; melligo. Reliquū corpus sole cogitur. Nocturni rores cauē. In fictili cōdita melligo colligit: sub inde cyprio ære seruā. Optima quā ruffa: acriorq; & aridior. Preciū omphaciō in libras sex. Fit & alio mō cū in mortaria uua imatura teritur. Siccataq; in sole postea digeritur in pastillos.

De iryo: & oenanthē: & de elate arbore: & cinnamo comaco. Ca. xxix.

Eodem & iryon pertinet uua populi albæ. Optima circa gnidū aut cariam in sicientibus aut siccis asperisq;. Secūda in lycia cedro. Eodem & oenanthē pertinet. Est autē uitis labrusca uua. Colligitur cū flore cum optime olet. Siccatur in umbra substrato linteo: atq; in cados cōditur. Præcipua ex parapotamia: secūda ab antiochia: atq; laodicea syriāe: tertia ex mōtibus medicis. Hæc utilior medicis. Quidā omnibus his præferūt eā: quæ in cypro insula nascitur. Nam quæ in africa fit ad medicos tantum pertinet: uocaturq; malaris. Omis āt ex alba labrusca præstātor q̄ & nigra est. Est præterea arbor ad eadē unguēta prinēs: quā alii elaten uocant: quod nos albiētē: alii palmā: alii spathen. Laudatur hāmōtiaca maxime: mox ægyptia. Dein syriaca dūtaxat in locis sicientibus odorata: pingui lachryma: quæ in unguēta addit ad domādū oleum. In syria gignitur & cinnamū: quod comacon appellāt. Hic est succus nuci expressus: multū a furto ueri cinnami differens: uicina tamen gratia. Precium in libras asses quadraginta.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBR. XIII. PROHEMIVM

De Peregrinis Arboribus.

ACTENVS IN ODORIBVS HABENT PRECIA
siluæ: erātq; per se mira singula: iuuatq; luxuriā ea omīa misce-
re: & e cūctis unū odorē facere. Ita repta sūt unguēta.

De unguentis & quando primum sunt cogni-
ta nobis & de compositione. Ca. i.

Quis primus inuenerit nō tradit. Iaciēs tēporibus nō erāt nec thure supplicabatur. Cædri tantū & citri suq; fructū in sacris fumo cōuolutum nidorem uerius q̄ odorem nouerāt: iam rosæ succo reperto. Noiatur enim id quoq; in olei laude. Perfagē esse debet gentil unguētum. Sed & bathilli madent eo: & accersita cōmēdatione īglunie natum uirus extingūt. Prīmū quod equidē inueniā. Castris Darii regis expugnatis in reliquo

eius apparatu Alexander cœpit scrinium unguetorū. Postea uoluptas eius a nostris quoq; inter laudatissima atq; etiā honestissima uitæ bona admissa est. Non oīq; iis & ad defunctos pertinere cœpit. Quā ppter plura de eo dicemus q̄ quæ etiā ii nouerūt. Fructū ad præses nobis tantū indicabūt. Natura uero eorū suis reddetur locis. Vnguentis cognōia dedere aliis patriæ: aliis succi: aliis arbores: aliis causæ. Prīmūq; id scire cōuenit mutata auctoritate ad peius trāsisse gloriam. Laudatissimū fuit antiquis in delo insula: postea mēdesium. Nec mixtura tantū & cōpositiōe hoc accidit: sed iidem succi uarie alibi ad quælibet præualere: aut degenerauere. Irium corinchi diu maxime placuit: postea cyzici: simili mō rhodinū phaseli. Quā gloriā abstulit neapolist: capua: preneste. Crocinū in solis ciliciæ diu maxime laudatū: mox rhodi. Oenanthinū in cypro: deinde in ægypto præpositū: postea adramiteo. Amaracinū in co. Postea eodē loco prælatum est melinum. Cyprinū in cypro. Deinde in ægypto ubi mēdesium & metopium gratis factum est. Mox hoc abstulit phœnice. Et cyprini laudem ægypto reliquit. Panatheniācū suū atthenæ perferuātē optinere. Fuerat & pardaliū in tharso: cuius etiā cōpositiō & mixtura oblitera-

ta est. Narcissinū quoq; ex flore narcissi delit cōponi. Ratio faciēdi duplex: succus & corpus. Ille olei generibus fere cōstat: hoc odori. Hæc stigmata uocāt: illa bedyfama. Tertius inter hæc est colos a multis neglectus. Huius cā additū cinabari & anchusa. Sal asperus olei natu-
ram coercet. Quibus anchusa adiecta est sal nō addit. Resina aut gumī adiciuntur ad cōtinendū odorem in corpore. Celerrime is euanesceit atq; defluit: si nō sit hæc addita. Vnguētōꝝ expeditissimū fuit: primūq; ut uerisimile est e brio & balanino oleo: de quib; supradiximus. Increuit de inde mēdesum. Balanino resina mixta: magisq; etiāntum metopio. Oleū hoc est amygdalis amar-
ris expressum in ægypto. Cui addidere omphaciū: cardamomū: iuncū: calamū: mel: uinū: myr-
rham: semē ballami: galbanū: resinā therebinthinā. Et e uilissimis quidē hodie est: ob id creditū & id in uetustissimis esse: quod cōstat oleo myrteo: calamo: cupressio: cypro: lentisco: malogra-
nati cortice. Sed diuulgata maxie unguenta crediderim rosa: quæ plurima ubiq; gignitur. Itaq; simplicissima rhodini mixtura diu fuit: additis omphacio: flore rosæ: crocino: cinabari: calamo: melle: iuncos: salis flore: aut anchusa: uino. Similis rō & i crocino additū cinabari: anchusa: uino. Similis & in saniculo admixtis omphacio: calamo. Optimum hoc in cypro & mytilenis: ubi plu-
rima sanfucus. Miscētur & uisiora genera olei myrto lauro: quibus additū salicinū: lilii: sceno-
græcum: myrrha: casia: nardū: iuncus: cinnamomū. E malis quoq; cotoneis & struteis fit oleum (ut diximus) melinū: quod i uinguēta trāsīt: admixtis omphacio: cyprino: samio: balsamo: iūco: casia: abrotano. Sustinū tenuissimū oīum est. Cōstat ex lilii: balano: calamo: mello: cinnamomo: croco: myrrha: Et idem cyprinū ex cypro: & omphacio: & cardamomo: calamo: aspalatho: abro-
tano. Aliqui & in cyprinū addunt myrrhā & panacem. Hoc optimū sidone: mox ægypto: si nō addatur selaminum oleum. Durat & quadriēnio. Excitatur cinnamomo. Telinū fit ex oleo recē-
ti: cypro: calamo: meliloto: scenogræco: melle: mello: oraro: amaraco. Hoc erat celeberrimū Menādrī poetæ comici ætate. Postea multo successit ppter gloriā appellatum megalū ex oleo balanino: balsamo: calamo: iuncos: xylobalamo: casia: resina. Huius ppietas ut uetiletur in co-
quēdo donec desinat olere. Rursus refrigeratum odorem suum capit. Singuli quoq; succi nobi-
lia uinguēta faciunt. In primis molobathrū: postea iris illyrica: & cyzicena amaracus. Hærbarii in utraq; pauca iis & alia aliis miscent. Qui plurima alterutri melsalis florem: omphadium agnī foliam: panacē. Externa omnia. Et pdigiosa cinnamomo preda. Adiciunt cinnamomo balaninū oleum: xylobalamū: calamus: iūcus: balsami femina: myrrha: mel odoratū. Vnguētōꝝ hoc cras-
sissimū. Preda ei a denariis xxxv. ad cccx. Nardmū siue foliatū cōstat omphatio: balanino: iun-
co: costo: nardo: amomo: myrrha: balsamo. In hoc genere conuenit meminisse hærbas: quæ nardum in sicū imitētur species nouē a nobis esse dictas: tāta materia adulterādi est. Oīa āt acu-
tiora hinc costo: amomo quæ maxie nare ferūt: Crassiora myrrha: siuatioraq;. Medicinæ āt ulte-
riora croco: Acerriima ple amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quādiā satis habet aspergere quæ sūt pciolissima: cæteris decoctis: ipēdio parcētes: sed nō eadē est uis: nisi una decoctis. Myrrha & p se ūguētū facit sū oleo: stacte dūtata: aliogn nimia amaritudinē affert. Cyprino uiride fit: fusino unguinosum: mēdesio nigrū: rhodino cādidū: myrrha pallidū. Hæc sūt antiquæ inuētiō-
nis gēna: & postea officinæ furta. Nūc dicet cumulus iste delictas & sūma auctoritas rei.

Quod unguentum regale uocetur: & quæ diapasmata: & qualiter feruentur. Ca. ii.
Ergo regale unguētum appellatū: quod parthoꝝ regibus ita tēperatur. Cōstat myrobala-
no: costo: amomo: cinnamomo: comaco: cardamomo: nardi spica: maro: myrrha: casia: sty-
race: adano: opobalamo: calamo: iuncos: syrio: oenāthe: malobathro: sericato: cypro: aspalatho: panace: croco cyprio: amaraco: collato melle: uino Nihilq; eius rei cā i italia uictrice oīm. In europa uero tota præter irin illyricā & nardū gallicū gignitur. Nā uinum & rosa & myrtili fo-
lia oleūq; cōmunia fere oīum terrarū intelligūtur. Siccis odoribus cōstāt quæ diapasmata uocan-
tur. Nā feces unguēti magnata appellāt. Inter oēs potētissimus odor glis nouissime additur. Vnguēta optime seruāt i alabastris. Odors i oleo. Quod diuturnitas eōꝝ tāto utilius ē: q̄to pigrius: ut ex amygdalis. Et ipsa ūguēta uetustate meliora. Sol inimicus iis. Quā ob rē i ūbra coquūt plūbeis uasis. Expimētū eōꝝ inuersa manu capis: ne carnosæ ptis calore uitietur.

Quanta in unguentis luxuria: & quando primum romanis in usu. Ca. iiii.
Næc est materia luxus e cūctis maxime superuacui. Margaritæ enī gēmæq; ad hæredē ta-
men trāsēunt. Vestes plōgant tempus. Vnguēta illico expirāt: ac suis moriūtur horis. Sū-
ma cōmēlatio eōꝝ: ut trāsēunt ē: foeminā odor inuitet etiā aliud agentē. Exceduntq; quadrage-
nos denarios libræ. Tārum emitur uoluptas aliena. Etenim odorem q gerit ipse nō sentit. Sed & hæc aliqua differētia signāda sunt. In M. Ciceronis monumētis inuenitur unguenta gratiora esse quæ terram: q̄ quæ crocum sapiant: quādo etiā corruptissimo in genere. Magis tamen iu-
uat quæ dī ipsius uisū fueritis. Sed quosdam crassitudo maxime delectat: id ipsum approbatel. Liniq; tam nō solum: sed & perfūdī unguētis gaudēt. Vidimus etiā uestigia pedum tingi. Quod M. Othonem mōstrasse Neroni principi ferebāt. Quælo ut qualiter sentiretur iuari ab ea pre-

corporis? Necnō aliquem ex priuatis audiuius iussisse spargi parietes balnearū unguētis: Atq; Calum principē solitum lauari. Ac ne p̄cipale uideatur hoc bonum & postea quendā ex seruis Neronis. Maxime tamē mihi est hāc gratiā penetrasse & in castra. Aql̄æ certe ac signa pulueru lenta illa & custodiis horrida iungunt festis diebus. Vtināq; dicere possemus q̄s primus instituit ista. Nimiū hac mercede orbē terrarū corruptæ deuicere aql̄æ. Ista patrocina quæ quærimus uitis: ut p̄ hoc ius sumāte sub casside unguēta. Q̄ nō id primū ad romanos penetrauerit: nō facile dixerim. Certum est Antiocho rege aliāq; deuictis urbis anno quingentesimo sexagesimo quinto P. Licinium Crassum Iulium Cæsarem censores edixisse ne quis uenderet unguenta exotica: sic enī appellauerit. At hercule iā qdā etiam in potu addit: tantiq; amaritudo est: ut odore p̄digio fruatur ex utraq; parte corporis. L. Plotiū L. Plotiū bis cōsulū cēloris uo fratrē p̄scriptum a triumuiris in salernitana latebra unguētū odore p̄ditum cōstat. Quo dedecore tota abfoluta. p̄scriptio est Quis enim non merito iudicet perisse tales? Ceterq; terrarū omnium ægyptus accommodatissima unguētis. Ab ea campania est proxima copia rosarū.

De palmis: & natura earum: & generibus. Ca. iiii.

I Vdæa inclita est uel magis palmis: quæ natura nunc dicitur. Sunt qdē in europa uulgoq; Italia: sed steriles. Ferunt in maritimis hispaniæ fructum: uerū imitem: dulcē in africa: sed statim euanescentem. Cōtra in oriente ex iis uina. Gētiūq; aliquibus panis. Plurimis uero etiā qua drupedū cibus. Quā ob rē iure dicetur externæ. Nulla est in italia spōte genita: nec in alia pte terrarū: nisi in calida. Frugifera uero nusq; nisi in feruida. Gignitur leui sabulosaq; terra: maiore in parte & nitrosa. Gaudet & riguis: totoq; āno bibere cū amet: āno sitienti. A fimo quidā etiā lædi putāt. Et assyriōq; pars aliqua si nō riuus misceat. Genera eaq; plurima. Et prima fruticē nō excedentia. Sterilem hāc. Alibi & ipsa fertilē: breuēq; ramis obire umbra folioq;. Tectoriū uicem hęc parietibus plerisq; in locis præstat cōtra aspergines. Sūt & p̄terioribus siluæ arborē ex ipsa folioq; aculeo fruticēte circa totas p̄ctinatum: quas siluestres intelligi necesse est. Incerta tamē libidine etiā minoribus se miscēt. Reliquæ teretes atq; p̄ceres densis gradatissq; corticem pollicibus: ut orbibus faciles se ad scādendū orientis populis præbent. Vitilē sibi arborissq; induitis circulū mira p̄ncipitate tum homine subeūte. Coma omis in cacumine: & pomū est: nō iter folia ut in cæteris: sed suos inter ramos palmitibus racemosū. Vtrāq; natura utæ atq; pomi. Folia cultrato mucrone lateribus in sese bifidatis bellas primū demonstratruere gēmas. Nūc ad funes uti liumq; nexos & capitum leuia umbracula fundūtur. Arboribus imo potius oibus quæ terra uirginit: hæribisq; etiā utiq; sexum esse diligētissimi naturæ tradit. Quod in plenū satis sit dixisse hoc in loco. Nullis tamē arboribus manifestius. Mas in palmitē floreū. Fœmina citra florē germinat: tātū spinæ mō. Vtriusq; at prima nascitur pomi caro: postea lignū intus: hoc est semē eius. Argumētum q̄ paruæ sine hoc repiuntur in eodē palmitē. Est at obliq; nō ut oliuis orbiculatum. Præterea cæsi a dorso puluinato: & i aluo media fissura plerisq; umbilicatus: unde primū spargitur radix. Seritur aut p̄num & bina iuxta cōposita femina: superq; totidē: quoniā infirma singulis planta est. Quaternæ coalescūt. Multis cādidissq; lignū hoc a carnibus discindit tunicis alius corpori adherentibus: laxeq; distans: tantum a cacuminibus filo adhærēt. Caro maturescit āno. Quibuscūq; tamē in locis ut cypro: quāq; ad maturitatē nō perueniat: grato saporē dulcis ē: & folium ibi latius fructusq; reliquis rotundior. Nec ut deuoretur corpus: uerū ut expuat succo mō expresso. Et in arabia languidæ dulces tradūtur esse palmæ. Quāq; luba apud scēntas arabas præfert omibus saporibus: quā uocat dabulan. Cætero nō, sine maribus gignere fœminas spōte edito nemore cōfirmāt. Circaq; singulos plures nutare in eū p̄nas blādiōribus comis. Illum erectis hispidum afflatu uisusq; ipso & puluere etiā reliquas maritare. Huius arbore excisa uti duas post sterilecere fœminas. Adeo est Veneris intellectus uti coitus etiā excogitatus sit ab homine: ex maribus flore ac languine: interim uero tantū puluere in ipso fœminis. Serūt aut palmæ & trūco duos cubitos lōgitudine a cerebro ipso arboris uiridi fissuris diuiso atq; defosso. Et ab radice auulsæ uitalis est satus: & ramoq; tenerissim. In assyria ipsa quoq; arbor sfrata in solo humido tota radicatur: sed in fructus nō in arborem. Ergo plātaria instituit: āniculāq; trasferūt: & iteq; bimas. Gaudēt enī mutatione sedis: uerna alibi: in assyria autē circa canis ortū. Nec ferro attingit ibi nouellæ: sed religāt comas: ut in altitudine exeat. Robustas deputāt: crassitudinis gratia semipedales ramoq; relinquētes trūcos. Qui decisi alibi necāt matrem. Diximus salsum ab iis solum diligī. Ergo ubi nō est tale: salem aspgūt: nō radicibus: sed lōgitus paulo. Quædam in syria & ægypto in binos diuidit se trūcos: in creta & ternos: quædā & i quos. Ferūt statim in trimatn. In cypro uero syria ægypto quadrimæ aliæq; quinqueties: aliæ altitudine bois nullo intus pomū ligno q̄diu sūt nouellæ: ob id spadonū accepto noie. Genera eaq; multa. Sterilibus ad materias operaq; lautiora utitur assyria: & tota p̄sis. Sūt & cædæ palmæ: quoq; siluæ: germinātes rursus ab radice succisæ. Dulcis medulla eaq; in cacumine quod cerebrum appellāt: exemptaq; uiuunt: quod non aliæ. Vocantur autē chamærepes: folio latiore ac molli: ad

utilia utilissimo. Copiosæ in creta. Sed magis in sicilia. E palmis prunæ uinaces: ignisq; lentus. Frutifera; aliis breuius ligni in pomo: aliis longius. His mollius: illis durius. Quibusdâ officum limatumq; dente contra fascinores religione politum. Aliud pluribus uesitum paucioribus uel tumicis. Aliud crassioribus tenuioribus uel. Ita sunt undeq; quaginta generas: si quis oium plequi uelit noia etiâ barbara: uinogq; ex iis differentias. Clarissimæ oium quas regias appellare ab honoribus: quoniâ regibus tantum perfidis seruarentur babylone natæ uno in hortio bagoo. Ita eni uocant spadones qui apud eos etiâ regnauere. Hortus ille nunq; nisi dominatis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuâ obtinēt nobilitatem syagri: Proximâq; margarides. Eæ breues cadi dæ: rotundæ: facinus q; balanis similiores. Quare & nomē a margaritis accipere. Vna eaq; arbor in chora esse traditur: una & syagrosi. Mixq; de ea accepimus cum phœnice aue: quæ putat ex buius palmæ argumēto nomē accepisse: iteq; mori: ac renasci ex seipsa. Quod erat prius: pomis re fertam. Ipsum pomū grâde dug: horridū: & a cæteris generibus distans: sapore ferino: quē fer me in apris nouitius: euidentissimēq; cā est nois. Quarta auctoritas scādaldū a similitudine ap pellatq;. Iam in æthiopiæ: sine quq; eaq; nec plurimas arbores traditū nō raritate magis q; sua uitate mirabiles. Ab iis caryotæ maxime celebrat & cibo qdē: sed & succo uberrimæ. In qbus præcipua uina oriētī iniqua capiti: unū pomo nomē. Sed ut copia ibi atq; fertilitas: ita nobilitas in iudæa: nec in tota: sed hiereute maxie. Quāq; laudatæ & rachelaidæ: & i phaselidæ: atq; lhyba dæ gētis euisdē cōuallibus. Dof his præcipua. Succo pigui lactēbus: quodāq; uini fapor: i mel le prædulci. Sicciore: in hoc genere Nicolai: sed aptitudinis præcipuæ quaterni cubito: longitu dinē efficiunt. Minus spatiosæ: sed sapore caryotæ: sorores: & ob hoc adelphi: sed distat: pxi mæ suauitate enim habet: etiâ tamē eandem. Tertiū ex iis genus patet: & nimio liquore abundat. Rum piq; se pomi ipsius: nō in suā matrem ebrietas calcatis simile. Suū genus fed e sicciore turba la: cens dactylis præloga gracilitate curuatis in terram. Nā quos ex iis deos: honori dicamus: idæ os appellauit iudæa gens cōtumelia numinum insignis. In totū arentes thebades atq; arabicæ: macro corpore exiles: & assiduo uapore torrentes. Crustā uerius q; cutem obducit. In ipa qui dem æthiopia friatur hæc: tātā est siccitas: & farinæ mō spissatur in panē. Gignitur at in frutice ramis cubitalibus: folio latiore: pomo rotūdo: sed maiore q; mali aptitudine. Cæcas uocat. Tri ennio matrescūt. Semperq; frutici pomū est subnascēte alio. Thebadis fructus extēpō in ca dos cōditur: cū sui ardoris animā: ni ita fiat: celeriter expiret: marcescitq; non retostus furnis. Ex reliquo genere plebeæ uidentur. Syri hoc & luba tragemata uocat. Nā in alia parte phœni cis cilicicæ populari etiâ noie a nobis appellatur balani. Eos quoq; plura genera. Differunt si gura rotūditatis aut pceritatis. Differūt & colore: nigriores ac rubētes. Nec pauciores sico tra duntur colores. Maxime tamē placēt candidi. Distant & magnitudine: put multi cubiti effecēt. Quidam sūt nō ampliores faba. Seruātur ii demum: qui nascūt in fallis atq; sabulosis in iu iudæa: & cyrenaica africa. Nō item in ægypto: cypro: syria: seleucia: assyria. Quā ob rē sues & re liqua aialia ex iis faginatur. Vitati aut uetusti eius pomi signū est: decidisse. cadidam uerrucā: quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis uiridibus strangulati sūt. In gedrosi id factū ē pomi gñre. Alibi copia euenit. Est enī tātā musteis suauitas: ut finis mādēdi nō nisi piculo fiat.

(De syriæ arboribus. Ca. v.

SYRIA præter hanc peculiaries habet arbores. In nutū genere pistacia nota. Prodesse aduer sus serpentū traditū morfus & potu & cibo. In sicos: aut caricas & minores eius generis: quæ cottania uocant. Item pruna in damasco mōte nata & myxa: utraq; iam familiarem italicæ. Ex myxis in ægypto & uina sunt. Iunipi similitudinē habent phœnices & cædrū minorē. Duo eijs genera: lyria & phœnicia. Differūt folio. Nā quæ dug: acutum: spinosū habet oxycaedros uocat: ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructū ferunt myrti magnitudine: dul cēm sapore. Et maioris cædri duo genera. Quæ floret fructū nō fert. Frutifera nō floret. Et in ea antecederēt fructū occupat nouus. Semen eius cupressio simile. Quidam cædralatē uocant. Ex hac resina laudatissima. Materie uero ipsi æternitas. Itaq; & simulacra deos: ex ea facitane runt. Cædrinus est romæ in delubro Apollo. Sosianus e seleucia aduectus. Cædro similis i arca dia est arbor: quæ in phrygia frutex uocatur.

(De terebintho. Ca. vi.

SYRIA & terebinthū habet. Ex iis mascula est sine fructu. Foeminæq; duo genera. Alteri fruc tus rget lentis magnitudine: alteri pallidus. Cū uitē maturescit: nō grādiōr faba: odore in cūdiōr: tactu resinofus circa idam troadis. Sed in macedonia brevis arbor hæc atq; fruticosa. In damasco lyriæ magna. Materies ei admodū lenta: ac fidelis ad uetustatē: eximii ac nigri splēdo ris: flos racemosus oliuæ mōs: sed rubēs: folia dēsa. Fert & folliculos emittētes quædam aialia ceu culices: lentoremq; resinofum: qui & cortice erūpit. Etiâ rhus lyriæ mascula fert: sterili fœ minā: folio ulmi paulo longiore: & piloso: folioq; inter se semp cōtrariis pediculis: gracili breuiq; ramo: pelles cādidæ cōficiūt. Iis semē lēti simile cū uua rubeat: quod uocat rhus medicamētis

necessarium.

De ficu ægyptia & cypria. Ca. vii.

Et in ægypto multa arborū genera: quæ nō alibi. Ante omnia ficus ob id ægyptia cognoscitur. Arbor moro similis folio: magnitudine: aspectu. Pomū fert nō ramis: sed caudice ipso. Idq; ipsū ficus est prædulcis: sine granis interioribus: per q; focundo prouētur: scalpendo tantū ferreis unguibus: aliter nō maturefcit. Sed cū factū est quartō die demetur: alio subnascente: septeno ita numerosa prut: per singulas æstates multo lacte abūdare. Subnasce etia si nō scalpatur fœtus quater æstate: prioremq; expellit imaturū. Materies pprii generis iter utilissimas. Cæsa statim stagnis mergitur. Hoc est eius siccari. Et primo fides: postea fluitare icipit: certōq; eam fugit alienus humor: qualitū oēm rigat. Cū inatate cœperit tēpestiue habet signū. Huiusmodi quādamtenus quæ uocatur cypria ficus in creta. Nā & illa in caudice ipso fert pomum & ramis: cū in crassitudine adoleuere. Sed hæc germina emitit sine ullis foliis radici similis. Caudex arboris populo similis: foliū ulmo. Fructus quaternos fūditi: toties & germinat. Sed grossius ei? nō maturefcit: nisi incisura emissio lacte. Suauitas & interior fici. Magnitudo sorbi similis.

De ceraunia siliqua. Ca. viii.

Siliqua quam iones cerauniā uocant: trunco & ipsa fertilis: sed pomo siliquæ. Ob id quidam ægyptiā ficū dixere errore manifesto. Nō enī in ægypto nascitur: sed i lyria ioniaq; & circa gnedum: atq; in rhodo: semp comātibus foliis: flore cādido: cū uehemētia odoris. Plātigera imis partibus & iō superficie flauescēs succū auferēte sobole. Pomo atēcedētis āni circa canis ortus detractō statim alterq; parit. Postea florē per arctūq; hyeme fœtus enuniente.

De persico ægypti & spina ægyptia. Ca. ix.

Aegyptus & persica arborem sui generis habet similem pyro folia retinētem. Fertilitas afflūda eius subnascente crassino fructu. Maturitas etesiā afflūda. Pomū lōgius pyro: in clutū amygdalæ putamine & corio: colore hærbido. Sed ubi nux illi: huc pomū: differens breuitate ac mollitie. Et q̄nis blādiatur prædulcis suauitas: nō in oculū. Materies bonitate: firmitudine: nigricia quoq; nihil differens a loto. Simulacra ex ea factitauere non eadē gratia q̄ fideli materie: ut ex arbore quā balanū appellauimus: magna ex parte cōtorta. Naualis itaq; tantū est. At e diuerso cinis in magno honore palmæ similis: quādo & eius solis uirūtur ad textilia. Differt q; in brachia ramorū spargit. Pomo magnitudo quæ manū impleat: color fuluus: cōmēdabilis lucco ex austro & dulci. Lignū intus grādīs firmæq; duritiæ: ex quo uelares detornāt anulos. In eo nucleus dulcis dum recens est. Siccatus durefcit ad infinitum: ut mādī nō possit nisi pluribus diebus maceratus. Materies crispioris elegantiæ: & ob id persis gratissima. Nec minus lyria spina celebratur in eadē gēte dūtaxat nigra: quoniā incorrupta etia in aq; durat: ob id utilissima nauum costis. Cādida facile putrefcit. Aculeus spinæ & in foliis. Semē in siliqis: quo coria p̄ficiunt gallæ uice. Flos & coronis iucundus: & medicamentis utilis. Manat & gūmi ex ea. Sed præcipua utilitas q; cæsa āno tertio resurgit. Circa thebas hæc: ubi & quercus & persica oliua. ecc. a milo siadiis: siluestri tractu & suis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa mēphin. Ca. x.

Ibi prunus ægyptia nō dissimilis spinæ proximæ dictæ. Pomo melsili: maturefcēs brumam nec folia dimitrēs. Lignū in pomo grādē: sed corpus ipsū natura copiq; melsili instar incolis. Purgatum enim tūdunt: seruantq; eius ossas. Siluestris fuit & circa mēphin regio tam vastis arboribus: ut terni nequirēt uel circumplecti: unius peculiari miraculo: nec pomū ppter usū uē aliquem: sed euentum. Facies enim spinæ folia habet ceu pennas: quæ tactis ab homine ramis cadunt protinus: ac postea renascuntur.

De gūmi generibus & papyro. Ca. xi.

Omnī optimū esse ex ægyptia spinā cōuenit: uermiculatum: colore glauco: pug: sine cortice: dētibz adhærēs. Precium eius in libris xiii. Deterius ex amygdalis amaris & ceraso. Pessimū ex prunis. Florit & ex uitibus: infatium ulceribus aptissimū. Et aliquo in olea dētiū dolori. Ulmo etia in corico mōte ciliciæ. Ac iunipo ad nihil utile. Ex ulmi uero gūmi & culices ibi nascūtur. Fit & ex sarcocollasita uocatur arbor: gūmi utilissimū pictoribus ac medicis: simile polli: ni thuris: & ideo cādidum q̄ ruffū melius. Preciū eius quod supra. Nōdū palustria attingimus: nec frutices amnium. Prius tamē q̄ digrediamur ab ægypto & papyri natura dicitur. Cū chartæ usū maxime humanitatis uitæ cōstet & memoria. Et hāc Alexandri magni uictoria repta: auctor est M. Varro. cōdita i ægypto alexādria. Antea nō fuisse chartāq; ulum. Palmas foliū primo scripturatum. Deinde quāqdā arborū libris. Postea publica monumēta plūbeis uoluminibus. Mox & priuata lintheis cōfici cœpta: aut cæris. Pugillariū enim usū fuisse ante troiana tempora inuenimus apud Homē. Illo uero prodēte ne terra qdem ipsa tota fuisse: quæ nūc ægyptus intelligitur: cū in sebēnistico saltem eius nois charta nascat. Postea adaggerat nilo. Si quidem a pharo insula quæ nunc alexādriæ pōte iungitur noctis dieiq; uelicio nauigij cursu terrā fuisse prodidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis supprimebat

chartas Ptolemæo idem Varro mēbranas pergami tradidit reptas. Postea p̄misce patuit usus rei quæ cōstat immortalitas hōium. Papyꝛ ergo nascitur in palustribus ægypti: aut q̄cētibus nīl aquis: ubi euagatæ stagnāt dūo cubita nō excedēte altitudine gurgitum. Brachiali radicis olii quæ crassitudine: triāgulis lateribus: decē nō amplius cubitoꝝ lōgitudine: in gracilitatem fastigi arum thyrsi mō cacumen includēs. Semine nullo aut usu eius alio q̄ florīs ad deos coronandos. Radicibus incolæ p̄ ligno utitur: nec ignis tantū gratia: sed ad alia quoꝝ utēsiū ualor. Ex ip̄oꝝ q̄dem papyro natigia tēxūt. Et e libro uela: tegetelq̄: nec nō & testem: atq̄ stragula: ac funes. Mādunt quoꝝ crudū decoctūꝝ: succū tantū deuorātes. Nascitur & in lyria circa quē odoratos ille calamus lacum. Neq̄ ad alios usus illis q̄ in funibus. Rex Antigonuf in naualibus usus ē rebus: nōdum sparto cōmunicato. Nuper & in euphrate nascens circa baby lonē papyꝛ intellectionem est eundē usū habere quē chartæ. Et tamen adhuc mālūt parthi uesibus litteras intexere. Præparantur ex eo chartæ diuifæ ac in prætenues sed q̄ latissimas filluras.

De generibus chartarum: & quomodo chartæ fiant: & cē chartarum probatione: & uitis & glutino earum. Ca. xii.

P Rinceps medio atq̄ inde scissuræ ordine. Hieratica appellabatur antiquis: religiosus tantum uoluminibus dicata: quæ ab adulatione Augusti nomē accepit. Sicut secūda Livia a cōiuge eius. Ita descendit hieratica in tertium nomē. Proximū amphitheatricæ datū fuerat: a cōfecturæ loco. Exceptit hāc romæ Fānī sagax officina: tenuatq̄ curiosa interpolatione principalem fecit e plebea: & nomē ei dedit. Quæ nō esset ita recurata: in suo mālūt āphitheatrica. Post hanc saticia ab oppido: ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramentis. Propiorq̄ etiānum cortici. Teneotica a uicino loco: p̄dēre iam hæc nō bonitate uenalis. Nā emporetica uilis scribēdo: in uolucris cartibꝝ segestriumꝝ in mercibus usum præbet: & ideo a mercatoribus cognōata. Post hanc papyꝛ est extremūꝝ eius scirpo simile: ac ne ad funes quidē nīl in humore utile. Te xunturq̄ omēs tabulæ madētes nīl aqua. Turbidus liquor um glutini præbet: cū primo sup̄ina tabula. Sceda adliniē lōgitudine papyri quæ potuit esse segminibus utriq̄ aptatis. Trāser fa postea crates pagitur. Premūtur deinde preliis: & siccātur sole: atq̄ inter se blagulæ iungūt. A proximāq̄ semper bonitate diminutione ad terrimas. Nunq̄ plures scapo q̄ uicena. Magna in latitudine eaz differētia. Xii. digitoꝝ optimis. Duo detrahūt hieraticæ. Fāmana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. Pauciores saticæ: nec malleo sufficit. Nā emporeticæ breuitas sex digitos nō excedit. Præterea spectātur in chartis tenuitas: dēlitas: candor: leior. Primatum mutauit Claudius Cæsar. Nimia q̄ppe Augustæ tenuitas tolerādo nō sufficiebat calamis. Ad hoc tramitēs litterarū lituræ metū asseribat aduersis: & alias ideo corio usu p̄ trāsluclia. Igitur & secundo corio flamina facta sunt e primo subtegmine. Auxit & latitudinē. Pedalis erat mēsurā: & cubitalis macrocolis. Sed rō deprehēdit uitū unius scedæ reuulsiōne plures infestare paginas. Ob hoc prælatā omibus Claudia. Augustæ in epistolis auctoritas relēcta. Litiua suū tenuit: cui nihil e prima erat: sed omia e secūda. Scabricia leuigatur dente cōchæ: sed caduæc lit teræ fiunt. Minus forbet. Politur & charta magis ut splēdeat. Rebellat sæpe humor incuriole datus: primoꝝ malleo deprehēditur: aut etiā odore cū fuerit idiligētiōr. Deprehēdit & lēgiō oculis: sed mediis inserta glutinamētis ceu tenia fugio papyri bibulo ibi uix littera fūdente se tā tum inest fraudis. Alius igitur iteq̄ texēdis labor. Glutinū uulgare e pollinis flore tēperat feruente aqua minimo aceti aspersu. Nā fabrilis a gūmi cōmissuræ fragiles sūt. Diligētiōr cura molli panis frumētati colata aqua seruētē minimū hūc modū intergent. Atq̄ etiā nīl leuitas sup̄atur. Omē aut glutinū nec uertustius esse uno die debet: nec recētius. Postea malleo tenuatur: & iteq̄ glutino p̄curritur. iteq̄ cōstricta erugatur: atq̄ extēditur malleo. Ita sūt lōgnaqua monumēta Tiberii Caiq̄ Gracchoꝝ manus: quæ apud Pōponiū Secūdū uatē ciuēq̄ clarissimū uirū ānos fere post cē. Iam uero Ciceronis ac Diui Augusti Virgilicq̄ sæpē numero uidemus.

De libris Numæ. Ca. xiii.

I Ngentia quidē exempla cōtra Varronis sentētiā de chartis reperiūtur. Nāq̄ Cassius Hemina uetustissimus auctor analium quarto eoz libro prodidit Cn. Terētiū Scribā agrū suū in ianiculo repastinatē offendisse arcam: in qua Numa qui romæ regnauit situs fuisset. In ea dē libros eius reptos P. Cornelio L. filio Cethego M. Bebio Q. filio Pāphilo conf. Ad quos a regno Numæ colligitur āni. d. xxxv. & hos fuisse e charta. Maiore etiānū miraculo: q̄ tot isosū durauerūt ānis. Quā p̄pter in re tanta ipsius Heminae uerba ponā. Mirabātur alii quō illi libri durare possent. Ille ita rationem reddebat. Lapidem fuisse quadratum circiter in media arca uinctum candelis quāquam uersum. In eo lapide insuper libros impositum fuisse: propterea arbitrarier eum non cōparuisse. Et libros cædratos propterea arbitrarier eum tinea nō teretis se. Nulla in iis libris scripta erant: nisi philosophiæ pythagoricæ: Eosq̄ combustos a Q. Peto liō prætorē: quia phiæ scripta essent. Hoc idem tradit C. Piso cēlorius primo cōmentariōꝝ libro. Sed libros septem iuris p̄ficiū: totidē pythagoricos fuisse. Tuditanus uero tertio decimo

Albius * Cōstante.

Numæ decretos: libro. xii. fuisse. Ipse Varro humanas antiquitatum vi. Antias secundos libros fuisse. Ex iis duodecim pōtīficales latinos: totidem græcos præcepta phia cōtinētes. Idē tertios ponit: quo cōburi eos placterit. Inter omēs uero cōuenit Sibyllā ad Targnū Supbum trīs libros attulisse. Ex quibz igni duo cremati ab ipsa. Tercio cū capitolio syllanis temporibus. Præterea Mntianus ter cōsul. p̄didit nuper se legisse cū præfideret lyciæ: Sarpedonis a troia scriptā in quodam tēplo epistolā chartam. Quo eo magis mirorū et iānum Homero p̄dētē ægyptus nō erat. At cur si iā hic erat usus: in plūbeis lintescq; uoluminibus scriptitatū cōtēter? Cur & Homerus in ipsa illa lycia Bellorophonti codicillos datos non epistolas prodidit. Sterilitatem senxit hoc quoq;. Factumq; iam Tiberio principe inopia chartæ: ut et senatu darentur arbitri dispenſādi alias i tumultu uita erat..

De arboribus æthiopie. Ca. xiiii.

A Ethioptia ægypto cōtermina insignes arbores nō fere habet: præter liniferas: quas natura in descriptione idog atq; arabiz dicta est. Proprior tamen huic natura lanæ: maiorq; foliulus granati mō mali. Similesq; iter se arbores ipsæ. præter hāc palmæ ghales rectulimus. Insulas arbores ambit æthiopiz & nemora odorata in mentione eaz; dicta sunt.

De atlantis arboribus & citreis: & quæ i his laudē: & quæ uitupent. Ca. xv.

A Tlas mōs peculiari proditur silua: de qua diximus. Cōfines ei mauri: quibus plurima arbor citri & mēlas; infans: quas fœminæ uiris cōtra margaritas regerūt. Extāt hodie M. Ciceronis in illa paupertate & quod magis mis; est illo æuo emptæ libris xi. Cū his memorantur & Galli Asinri quæ libris xi. uenūdātæ sunt: Et duæ a Iuba rege uēdētē. Quas alteri precii fuit libris xv. alteri paulominus. Interiit nuper incēdio quā Cethegus decedēs libris xlii. permutauerat latifudi taxatione si q; prædia tanti mercari malit. Magnitudo amplissima adhuc fuit unius cōmissæ ex orbibus dimidiatis duobus a rege mauritaniz Ptolemæo quattuor pedū & semipedis per medium ambitum: crassitudine quadrātali. Maiusq; miraculū i ea est artis latēte iūctu ratq; potuisset esse natura. Solidæ a Nomio Tiberii Cæsaris liberto cognomē trahētis tribus siclicis infra quattuor pedes: totidēq; infra semipedē crassitudinis. Qua in re nō omittēdū uidetur: Tiberio principi mēsam quattuor pedes sextatē & siclico excedentem. Tota uero crassitudine fescūciali operimētō cōchylīi & lamnæ per mediū uestitā fuisse: cum tā optima Nomio libero eius esset. Cuius materia erat tuber hoc est radice uitum. Maximeq; in eo laudatū quod sub terra totum fuerit & rarius: q; quæ superne: quæq; gignūtur etiā in ramis. propriæq; quod tantū emittit arbor: uitū est: quæq; amplitudo ac radices æstimari possūt ex orbibus. Sūt aut cupressos fœminæ etiānum siluestri similes folio: odore caudice. Anchorarius mōs uocatur citerioris mauritaniz: qui laudatissimā dedit citrū iam exhaustus. Mēsis præcipua dos in uena crispis: uel in uertice puis. Illud oblongo euenit discursu: ideoq; tigrinæ appellatur. Hoc intorto: & ideo tales pantherinæ uocātur. Sūt & undatū crispæ maiore gratia si pauonū caudæ oculos imitent. Magna uero post has gratia extra prædictas crispī dēla ueluti grani cōgerie: quas ob id a simili tudine apiatas uocant. Sūma uero olum in colore. Hic maxime nulli placet suis refulgēs uenis. Post hæc amplitudo etiam totius caudicis. Iuuāt plura quoq; in una mēsa uitia. Lignū ita uocatū Materia furda & indigesta simplicitas: aut platani folio: mō digesta. Illignæ uenæ etiam simili rudo: uel colorist: & quibdam maxime obnoxias fecere æstus uetiç; rimæ aut capillamēta rimas imitata. Postea murena nigro trāscurrens limite: uariisq; corticū pūctis apprehēsus papauerum mō: & in totum atro p̄prios color: maculæ ne discolorēs. Virides terra cōdunt barbari: & cæra illinunt. Artifices uero frumētī acerbis imponūt septenis diebus: totidē intermissis. Misq; ponderi quātū ita detrahāt. Naufragia docuere. Nuper quoq; hāc materiā siccitam mari duricē & maturitatē incorrupta spissari: nō ullo mō uehemētius. Nutritur optimæ: splendescitq; manup; siccæ fricātur. ab alienis maxime: ne ab accolis lædātur: ut i iis genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ instrumēta hæc arbor est. Quæ ppter resistentiū ei paulū uidetur.

De arbore trogete. Ca. xvi.

Mota etiā Homero fuit Trogete uocatur: ab aliis thia. Hāc igitur inter odores uri tradit i deliciis Circes: quā deam uolebat intelligi magno errore eoz; qui odoramēta in eo uocant. lo accipiunt. Cū præsertim eodem uersu citrū lariç; una tradat. In quo manifestū est de arboribus tantū locutū. Theophrastus q; primus a magni Alex adri ætate scribit: quæ circa urbis romæ quadringētesimū quadragesimū gesta sunt: annū magnū iam huic arbori honorem tribuit memoratis ex ea referens tēplos: tēteg; cōsignationes: quādam immortalitatē materiæ i tectis cōtra uitia omia incorruptæ. Radice nihil crispus. Nec aliūde preciosiora opera. Præcipuā autē esse eam arborem circa Hāmōnis delubrū. Nasci & in inferiore cyrenaicæ parte. De mēlis tamē tacuit. Et alias nullius ante ciceronianam tetustior memoria est. Ex quo nouitiæ apparēt. Alia est arbor eodem nomine malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine: aliis expertum: domos etiam decorans: nec dicenda uerbosius.

De arbore loto. Ca. xvii.

Eadem africa qua uergit ad nos insignē arborem loton gignit: quā uocat celtin. Et ipsa ita-
lice familiarem: sed terra mutatam. Præcipua est circa lyries atq; nalamonas. Magnitudo
quæ pyrot: quæq; Nepos Cornelius breuem tradat. Incisuræ in folio crebriores: alioquin
illicis uideretur. Differentiæ pluri: eaq; maxime fructibus fuit. Magnitudo huic fabæ: color cro-
ci: sed ante maturitatem alius atq; alius: sicut in uitis. Nascitur celsus in ramis myrti mō: nō ut i
italia cerasi. Tā dulcis ibi cibus: ut nomē etiā gēti terræq; dederit nimis hospitali aduenæ obli-
uione patriæ. Ferūt uētris nō sentire morbū qui eum mādāt. Melior sine interiore nucleo: q in
altero genere offeus uidetur. Vinum quoq; exprimitur huic simile mullis: quod ultra denos dies
negat durare idem Nepos: baccasq; cotulas cū liliqua ad cibos dollis cōdi. Quin & exercitus pa-
stos eo accepimus ultro citroq; cōmeantes per africā: Ligno colos niger. Ad tibiaz: cātus expe-
titur. E radice cultellis capulos breuesq; alios usus excogitatit. Hæc ibi natura arboris. Est aut
eodē noīe & hærbæ & in ægypto caulis in palustrium genere. Recētibus enī aquis nili riguis: p
uenit similis fabæ caule foliisq; dēfā cōgerie stipatis breuionibus tātum gracilioribusq; cui fructus
in capite papaueri similis incisuris: oīq; alio mō. Intus grana ceti milium. Incolæ capita i acer-
uis putrefaciūt: mox sepani lauādo: & siccata tundūt: eoq; pane utūt. Miz: quod præter hæc
traditur. Sole occidente papauera ea comprimi & integri foliis. Ad ortum autem apiri donec ma-
turefcaūt: flosq; qui est candidus decidat.

¶ De scapipos & radice loti. Ca. xviii.

Hoc amplius i ea parte tradit: & scapū ipsū & florem uespera mergi usq; i medias noctes.
Torūq; abire in lacū: ut ne dimissa qdem manu possit inueniri. Verti deinde: paulatimq; sub
rigit: & ad exortum folii emergere extra aquā: ac florem patefacere: atq; etiā exurgere: ut pla-
ne ab aqua absit alte. Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine optam nigro cortice:
qualis & castaneæ tegit. Interius cādidum corpus: gratum cibus sed cradum. Gratius decoctum
siue aqua siue pruna. Nec altitudo magis q; purgamentis eius fies crassefuit.

¶ De paliuro: & punico malo: & de flore punici mali. Ca. xix

CYrenasica regio loton suæ postponit paliuro. Fruticosis hæc fructusq; magis rubēs: cuius
nucleus nō simul mādatur. Lucidus per se: atq; statior est uino. Quin & uina succo suo cō-
mēdāns. Interior africa ad garamāthas usq; & deserta palmarū magnitudine & suauitate cōstita.
Nobilis maxime circa delubrū Hāmonis. Sed circa carthaginē punici malū cognomē sibi nēdi-
cat. Aliqui granatū appellāt. Diuisit & in genera: apyrinon uocādo cui lignosus nucleus abest.
Sed cādidior ei natura: & blādiores sunt acini: miniq; amari distincti mēbranis. Alia structura
eorū quædā ut in fauis cōmūis nucleos habētium. Quinq; spēs: dulcis: acris: mixta: acida: uino
sa. Samia & ægyptia distinguuntur. Erythrocomis & leucocomis. Corticis maior usus ex acerbis
ad perficienda coria. Flos balustiu uocat: & medicinis idoneus & rigēdis uestibul: quæq; color in
de nomē accepit.

¶ De aliaz & græciæ fructibus: Ca. xx.

IN asia & græcia nascūt frutices: Epicaētis quæ alii embolinen uocat: puis foliis: quæ pota-
ta cōtra uenena pñt: sicut herices cōtra serpētes. Et i quo nascit granū gnidiū: quod alii
hñū uocat.

¶ De timelea siue chamelea: & tragacathē: & de

¶ Tragō: siue scorpionē: & myrice: & bryæ: & gallæ. Ca. xxi.

Ruticem uero timeleā: alii chameleā: alii pyrolachē: alii nestorem: alii coenoron. Est simi-
lis oleastro: foliis angustioribus: gūmofis si mordeātur. myrti magnitudine: semine colo-
re: & specie farris: ad medicinē tantū usum. Tragō fruticē sola creta insula gignit terebintho si-
mitem & semine. Quod cōtra sagittā: ictus efficacissimū tradūt. Eadem & tragacathē spinæ el-
bæ radice: multū prælatam apud medos aut i caucaso nascenti. Preciū eius in libras xiii. Tragon
& asia fert: siue scorpionē: uepreū sine foliis: ramis rubētibus: ad medicinē usū. Myricen & ita-
lia: quā alii tamaricem uocat. Achaiā aut bryan siluestrem: insignē in ea quod satia tātum ferat
gallæ simile fructum. In syria & in ægypto copiosa hæc est: cuius infœlicia ligna appellamus:
quæ tamē infœliciora sunt græciæ. Gignit enim arborem ostrin: quā & ostrea uocat: solitariā
circa saxa aquosa: similem fraxino cortice & ramis & folio: pilis paulo tamē lōgioribus crassiori-
busq; ac rugosis incisuris quæ per totam discurrūt. Semine ordeo similis: & colore & materia du-
ra atq; firma: quā i domum illata difficiles partus fieri prodūt. morteq; miseras.

¶ De enonymo: & adrachna congyria & taphia. Ca. xxii.

Ecaspitation in lesbo insula arbor quæ uocatur enonymos: nō ab similibus punicæ arbori in-
terq; eam & laurū folii magnitudine: figura uero & mollicia punicæ: flore cādidior est: sta-
tim pestem denūtiāns. Fert siliquas selami similes: intus granū quadrāgula figura: spissū: læta-
le aialbus: necnō & in folio eadem uis. Succurrit aliquādo præceptis alii exinatio. Alexander
Cornelius arborem eonem appellauit: ex qua facta esset argo similem robori uisū ferenti: quæ
nec aqua nec igni posset corrupti: sicuti nec uiscum: nulli alii cognitā quod egdē scia. Adrachnen
omēs scē græci portulacæ noīe interpretantur: cum illa sit hærbæ & andrachne uocetur unius

litteræ diuersitate. Cæterę adrachne est siluestris arbor: neq; in planis nascens: similis tnedoni folio tantum minore: & nunq; decidēte. Cortice nec scabro quidē: sed q; circūglatos uideri pos sit: tam tristis aspectu est. Similis & cogrygia est folio: magnitudine minor. Proprietatē habet fructuum amittēdi lanuginē pappū uocat: quod nulli alii arbori euenit. Similis & aparache bife ra æque q; adrachne. Priorē fructum incipientem pubescere una peragit: atq; i initio byemis. Quales eos nō traditur. Et ferulam inter externas dixisse cōueniet arborę generi adscripsisse: quoniā quædā natura sicut distinguimus: lignū omē corticis loco habet: hoc est forinsecus li gni autē loco fungosam intus medullam ut sambuci. Quædā uero inanitatem ut arūdines. Fer ula calicis nascitur locis: atq; trāsmaria geniculatis nodata scapis. Duo eius gēra. Narthea græ ci uocant assurgentem in altitudine. Nartheciam uero semper humilem a genibus exuentia folia maxima ut quæq; terræ p̄xima: Cætero natura eadem quæ anethos: & fructū similis. Nulli fru ticū leuitas maior: ob id gestata facilius baculoq; usū senectuti præbet. Semē ferulæ thapsiā qui dam uocare decepti eos: quoniā ferula sine dubio est thapsia: sed sui generis foliis foeniculi: in/ anī caule: nec excedēte baculi lōgitudine. Semē quale ferulæ: radix cāida. Incisa lac emanat: & cōtula succo abdicat omia uenenata. Quippe etiā sōdiētibus nocet: si minia aspirat aura: intume scūt corpora: faciēq; inuadit ignes sacri: ob id cæroto prius illinūt. Quibusdā tamē morbis auxi liari dicūt medici pmixtā aliis. Item in alopetiis sugillatisq; ac liuēribus. Ceu uera remedia desit. ut scelera cōtractent. Sed ista prætexerūt noxio instrumēto: tātumq; impudētiæ est: ut uene num artis esse persuadeant. Thapsias in africa uehementissima. Quidam caulem incidunt p messes: & in ipsa excavant radice: quo succus confluat: arefactumq; tollunt alii folium. Radi cem tondunt in pila: & succum in sole coactum diuidūt i pastillos. Nero Cæsar claritatē ei dedit: initio ipsi: nocturnis crassatiōibus cōuerberatā faciē illinēs sibi cū thure cæraq; & seqnti die cō tra samā cutē sincerā circiferēs. Ignē ferulis optime seruari certū ē: ealq; i ægypto præcellēt.

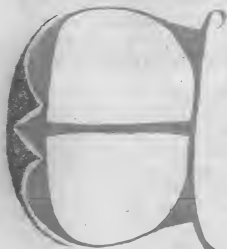
De cappari siue cynolbato aut opheostaphyle: & de saripha. Ca. xliii.
I Bi & cappari firmioris ligni frutex: seminilq; & cibi uulgati. Caule quoq; una plegq; decerp to. Cauēda eius genera peregrina. Sigdem arabicū pessilum. Africū gingiuis inimicū. Mar maricum uuluis: & olum inflationibus: Apulū uomitus facit. Stomachū & aluū mouet. Quidā eum cynolbaton uocat: alii opheostaphylen: fruticosi est generis. Et saripha circa nilū nascēs du oq; cubitoq; altitudine: pollicari crassitudine. Coma papyri: simililq; manditur modo. Radice fer rariis officinis præcipua carbonis usu propter duriciam.

De spina babilonis regia & de cytiso. Ca. xliii.
N On omittēdum est & quod babylone seritur in spinis: quoniā nō aliubi uiuit. Estq; sicut ui scum in arboribus. Sed illud in spina tantum: quæ regia uocatur. Mix q; eadem die germi nat quod iniectū est. Inicitur aut ipso canis ortu: & celerrime arborem occupat. Cōdiunt eo u/ na: & ideo seritur. Spina illa nascitur & athenis in lōgis muris. Frutex est & cytisis ab Angino/ macho atheniēs miris laudibus prædicatus pabulo ouum. Aridus uero etiā suū. Spōdetq; iuge/ ro eius ānuos perpluris uel mediocri solo redditus. Vtilitas hærbosa: ergo & eo lactior sanitas q; perq; modico pinguescūt & quadrupedia: ita ut iumēta hordeū spernant. Non ex alio pabulo lectis maior copia aut melior. Super omia pecosq; medicina a morbis omi usu præstat. Quin & nutricibus in defectu lactis aridū atq; in aqua decoctū potui cū uino dari iubet: & firmiores celsi orefq; infantes fore. Viridem etiā gallinis: aut si aruerit madesactū. Apes quoq; nunq; de flore cytisi pabulū cōtingentes pmunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impediū est Seritur cū hordeo: aut uere semine ut porri: uel caule autūno āte brumā. Si semine madidū. Et si desint hymbres: satum spargitur. Plātæ cubitales perferuē scrobe dedali. Seritur post ægno c/ tia tenero frutice. Perficitur triēnio. Demetitur uerno ægnoctio cū florere desinit: uel pueri u/ anus uilissima opera. Canus aspectu breuiterq; si quis exprimere uelit similitudinem angustioris trifolii frutex. Datur aialibus post biduūz semper. Hyeme uero quod inaruit: madidū. Satiant equos denā libræ: & portione minora animalia. obiterq; inter ordines hoc aialium cāpestrum fertile est. Inuētus hic frutex in cytiso insula inde trāslatus est in omēs cycladas: mox in urbes græcas magno casei puētū. Propter quod maxie miror rāq; esse i italia. Nō æstiuū nō frigore n grādini aut nitui iuriā expauescit. Adicit Higinus ne hostiū qdē. ppter nullā gratiā ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris: atque rubri: & indicī. Ca. xxv.
Alcūt & in mari frutices arborelq; minores in nostro. Rubrū enim & totus oriētis oce/ anus refertus est siluis. Nō habet lingua alia nomē: quod græci uocat phycoas: quoniā al/ ga hærbæ: magis uocabulū intelligitur. Hic autē est frutex. Folia lata colore nitridi gignit: quod quidā graion uocant: alii zostera. Altesq; genus eiusdem: capillaceo folio simile foeniculo: i laxis nascitur. Superius inuadit haud procul littore. Verno utq; & interit autūno. Circa cretam in/ sulam nato in petris purpuras quoq; insciunt. Laudatissimo a parte aquilonis: aut spōgiis. Ter rium est graminis simile: radice geniculata & caule: qualiter calami. Aliud genus fruticum bryon

vocat folio lactuca rugosiore tātū. Iā hoc nascēs. In alto vero abies & quercus cubitali altitudo. Ramis eorū adhærēt cōchæ. Quercu ēt tingi lanas tradūt. Glādē etiā qualdā ferre ī alto. naufragis hęc deprehensa urinātibusq;. Et aliæ tradūtur prægrādes circa sycionem. Vilis enī paliū nascitur. Sed phycos sine foliis rubro cortice. Fit & palma fruticū generis extra Herculis colūnas porri frōde. Nascitur frutex & alius lauro & thy mo similis qui ambo eieci in pumicem trāsiigurantur. At in orientem miq; est statim a copto per solitudines nihil gigni præter spinam: quæ sitiens uocatur: & hęc raram admodū. In mari uero rubro siluas uiuere: maxime laurū & olium ferentem baccas: & cū pleat fungos: qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticū ipso rū magnitudo ternos est cubitos: caniculis referta: uix ut respicere & nauitū sit: remos pleq; ipsos inuadentium. Qui nauigāre in indos Alexandri milites frōdem marināq; arborū tradidere in aqua uiridem fuisse: exemptā sole. ptinus in salem arescētē. Iuncos quoq; lapideos perq; sililes ueris per littora: & in alto quasdam arbuiculas colore bubuli cornu ramolas: & in cacuminibus rubētes: cū tractarentur utri mō fragiles. In igne aut ut ferrum exardeēt: resistentis colore suo redeunte. Eodem in tractu insulæ siluas opit æstus: quāq; altiores sint platanis populisq; altissimis: folia lauræ: flos violæ & odore & colore. Baccæ ut oleis: & ipsæ odoris iucundi autūno nascētes: foliis nunq; deciduis. Hæc minores totas integit mare. Maximæ cacumina extant: ad quæ naues religātur: & cū decesserit æstus ad radices. Alias quoq; arbores ī alto ab eisdem accepimus eodem in mari usas: semper folia retinētes. Fruticū eaq; lupino similem. Iuba tradit circa troglodytarū insulas fruticem in alto uocari isidos plomacha corallo similem sine foliis præcisū mutato colore in nigrū durescere. Cū cadat: frangi. Itē alium qui uocetur charitho: blepharon efficacem in amatoriis. Spatalia eo facere & monilia foemina. Sētre etiā se capis: dura: riq; cornu mō: & hebetare acie ferri. Quod si fefellerint insidiæ in lapidem trāsiiguran.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE LIBER: XIII.
IN QVO FRVCTIFERAE ARBORES TRADVNTVR.
PROHEMIVM.

PERPETVÆ ARBORES INDOCILES QVÆ NASCI ALIBI q̄ ubi cōpere: & quæ in alienas nō cōmeāt terras habitus fere sunt. Licetq; iam de cōmunibus loqui: quas oīum peculiaris parens uideri potest italia. Noscētes tantū meminert naturas earū a nobis interim dici: nō culturas. Quāq; & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari nō queo interisse quasdā memoriā: atq; etiā nominū quæ auctores: p̄diderit nō titiā. Quis enim nō cōmunicato orbe terrarū maiestate romani iperii profecisse uitam putet cōmercio regū: Ac societate festæ pacis: omiaq; etiā quæ occulta ante fuerāt in promiscuo ulu facta? At hercule nō reperiūtur qui norint multa ab antiquis p̄dita: tantū p̄scorū cura fertilior: aut industria foelicioꝝ fuit: ante milia annorū: inter principia litterarū Heliōdo præcepta agricolis pandē orfo: subsecutusq; nō paucis hanc curam eius: unde nobis creuit labor. Quippe cū requirēda sint nō solū postea inuenta: uerū etiā ea quæ inuenerant p̄isci desidia regū: internitione memoriæ idicta. Cuius uitu causas q̄ alias q̄ publicas mūdi iuenerit: Nimis alii subiere ritus. Circaq; alia mētes hominū detinētur: & auitariæ tantū artes colūtur: antea incluis gētium imperiis intra ipsas. Ideoq; & ingenius quādam sterilitate fortunæ necesse erat animi bona exercē. Reges innumeri honore artū colebat: & in ostentatione has præferebat: opem & immortalitatem sibi p̄ illas. progarī arbitratres. Quā abūdiabāt & præmia & operæ uitæ. Posteris laxitas mūdi & regū amplitudo dāno fuit: postq; lenator censu legi cōceptus. iudex fieri cēsu: magistratū ducēq; nil magis exornare q̄ cēsus: postq; cōpere orbitas in auctoritate sūma & potentia esse: captatio in quæstū fertilissimo: ac sola gaudia in possidēdo: p̄sum iere uitæ precia: omēsq; a maximo bono liberales dictæ artes in cōtrarium cecidere: ac seruitute sola profici cōceptum. Alius hęc alio mō. & in aliis adorare: eodē tamē habendi quæstū ad spes hoium tendēte uoto. Passim uero etiam egregii aliena uita q̄ bona sua colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere cōcepit: uita ipsa desit. Sed nos obliterata quocq; scrutabimur. Nec deterrebit quāsdā regū humilitas: sicut nec in aialibus fecit. Quāq; uidemus Virgilium præcellētissimū uatem eadem cā hortorū: dotes fugisse: tantūq; quæ rettulit flores nō regū decerpisse. Beatum foelice mōq; græciæ q̄ndecim oīo generibus uiaq; nominatis: tribus oleæ: totidem pyrorū: malo uero tantū assyrio: cæteris omibus neglectis. Vnde aut potius incipimus q̄ a uitis? Quas principatus in tantū peculiaris italiæ ēuit uel hoc uia oīa gētium uicisse q̄q; odorifera possit uideri bona q̄q; ubiq; pubescētū oclori nulla suauitas præferē.

De uitium natura: & quibus modis ferant. Ca. i.

Uites iure apud priuos magnitudine quoq; inter arbores numerabatur. Iotis simulacra; i urbe populonia ex una cōspicimus uite tot æuis i ncorruptū. Itē massiliæ patērā. Metapōti tēplū lunonis uitigineis colūnis stetit. Etiānū scalis tectū Ephesiæ Dianæ scādiū uite una cypria (ut ferū) quoniā ibi ad præcipuā altitudinē exeūt. Nec est ligno ulli æternior natura. Ves; ista ex siluestribus facta crediderim: quādo hæ uires tōtura ānua coercentur: & uis eā omīs euocat i palmites aut deprimitur i propagines: succiq; tantū gratia ex iis pluribus mōis ad cæli mores fo liq; iugenia. Iam in campano agro populis nubūt: maritāq; cōplexat; atq; per ramos eāq; ꝑaci bus brachiis geniculato cursu scādentes cactumina æquāt: in tantū sublimē ut uidemior auto ratus rogum ac tumulū expiciat. Nullo sine crescūt: diuidiq; aut potius auellī nequeūt. Villā & domos ambiri singulāq; palmitibus ac sequacibus lorīs memoria quoq; dignū. Inter prima Vale rianus quoq; Cornelius existimauit. Vnā uitis romæ in Liviæ porticibus sub diualēs deābulati ones umbrōsis opculis opacat. Eadēq; duodenis musti āphoris succunda. Vltimos qdē ubiq; exu perāt. Miratūq; altitudinē eāq; ariciæ ferūt legatū regis Pyrrhi. Qui eum sacre lulisse in auste riorē gustū uini: merito matrē eius pēdere in tam alta cruce. Rontotinus uocat & alio noīe por pulus arbor italiæ padum trāsgressis: cuius tabulata in orbem patula replent: puroq; productū dracōe in palmā eius inde subrectos ramoq; digytos flagella dispgunt. Eadē modici hoīs altitu dine adminiculatæ sudibus horrēt: uineāq; faciūt: & aliæ improbo reptatū pāpinoq; supfluita tē peritā hoī am plo discursu atria media cōplentes. Tot differētiās uel sola tantū italia recipit. Stat. pūntiāq; aliquāq; per se uitis sine ullo pedamētō artus suos in se colligēs: & breuitatē craf situdinē pascens. Vetāt hoc alitūbi uēt: ut in africa & in narbonēsis. pūntiæ paritibus. Excrese req; ultra suos pollices. phibitæ: sempq; pastinatis similes hærbāq; mō uagātur per arua: ac fac cum terræ passum uis bibūt: quæ ob id magnitudinē infātiū puerōq; in interiore africanæ pte exu perāt uites. Vta nō alibi grātor callos: ut nec possit iuenisse nomē duracini durus acinus. Nāq; genera magnitudinē: colore: saporibus acini innumera etiānum multiplicātur uino. Hic purpu reo lucēt colore: illic fulgēt roseo: nitētq; uiridi. Cādidæ enī nigræq; uulgares. Tument uero māmāq; mō bumasti. Prælōgis dactyli porrigūt acinif. Est & illa naturæ lasciuia: ut prægrandi bus adhærēt pguis pui: mites: & suauitate certātes: leptorogas has uocāt. Durāt aliæ phyē mē pēssili cōcameratæ nodo. Aliæ i sua tēm cōtinēt: alia oīlis fidilibus. & i sup doliis iclusæ stupa tæ uinaceis circūfudātibus. Aliis grām q & uinis fumus affert. Fabrilisq; iis gloriā præcipuā i formacibus africa Tiberii Cælaris auctoritas fecit. Ante eū reticis prior mēla erat: & ullis uero nēsiū agro. Quin & a patiētia nom acinif datū passif. Cōdūt & musto uuā: ipsaq; uino suo iebri ant. Aliæ decoctæ i musto dulcescūt. aliæ uero sobolē nouā i matre ipsæ expectāt: trāsludēt: uitro: affertq; acinis tandē: quā i doliis amphoris ue duratricē illā firmitatē austeritas pictis i fusa pediculo. Iam iuētā uitis p se i uino picē habēs rēpiciēsq; uienēsē agrū. Nobilitas aruerno seca noq; & heluico generibus nō pridē illustrata. Atq; hæc Virgiliū uatis ætate incognita: a cuius obitu nonaginta agūtū āni. Quid q; infertæ castris sūmā reꝑ impiumq; cōtinēt: Cēturiōnū in manu uitis: & optimo præmio tardos ordines ad lētas pducit aqlas: atq; etiā i delictis pēpā ipsam honorat. Necnon uinacis oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnum optinēt locum: ut per sese uino ipso remedia sint.

De generibus uitium. Ca. ii.

Genera uitium cōprehendi numero unus existimauit Democritus: cūcta sibi graciæ cogni ta p̄fessus. Cæteri innumera atq; īfinita esse prodiderūt. Quod uerius apparebit ex uitis. Nec omia dicuntur: sed maxime insignia: quippe quæ totidē sūt pene quot agri. Quā ob rē ce leberrimas uitium aut quibus est aliqua p̄prietate miraculū ostēdisse satis erit. Principales dat amineis. ppter firmitatem senio quoq; p̄ficiētē utiq; uiniq; uniuersūsq; uitā. Quinq; eius ge nera. Ex iis germana minor acino melius deflorescit: hymbres tēpēstatesq; tolerat. Nō itē ma ior s; i arbor q; i iugo minus obnoxia. Gemellāq; qbus hoc nomē uuā sēp geminā dedēr. Asper rimus pariter: sed uis præcipuā. Ex iis minor austro lædiē: cæterisq; uētis aliis: ut i uelutuo mōre furrētiniq; collibus. In reliquis italiæ p̄tibus nō nisi arbori accomodata. Quintū genū lanatæ ne ferēs miremur aut in dos: adeo lanugo eā uestit. Prima ex amineis maturefcit ocillime atq; pu trefcit. Proxima dignitas uientanis rubēre materia. Qua ppter quidā rubellās appellauere tri neas. Eæ minus fertiles uinaceis & fæce nimix. Contra prūnas fortissimæ: siccitate magis q; hymbres: æstu q; algore uexantur. Quā ob rē in frigidisq; humidisq; præcipatū optinēt. Fertilior quæ minor acino: & folio scissā minus. Apianis apes dedere cognomē: præcipue eāq; auidæ. Ex iis duo genera: lanugine & ipsæ pubescūt. Distāt q; altera celerius maturefcit: quāq; & altera p peratē. Situs frigidus nō respuit: & tamē nullæ celerius hymbre putrefcūt. Vina primo dulcia austeritate ānis recipiunt: & rubra sunt. Nulla magis uixē gaudet. Et hæctenus potissima nobi litas datur peculiaribus atq; uernaculis italiæ. Cæteræ aduenere chio thaso ue. Gracula nō in

ferior amineis bonitate præterena acino: & uua tam parua: ut nisi pinguiſſimo ſolo colore nõ p
ſit. Eugeniam taurominitani collis cũ generoſitatis cognõie miſere albo tanũ agro: quoniam
trãſlata ſtatim mutatur: Nãq̃ eſt aliquibz tantũ locoꝝ amor: ut oẽm in iis gloria ſua reliquãt:
nec uſq̃ tranſeãt totã. Quod & in retica allobrogicaq̃ quã ſupra picatã appellauimus euenit:
domi nobilibus nec agnolẽdis alibi. Fœcũdã tamẽ bonitatis uice copiã præſtãt. Eugenia fer/
uẽtibz locis: rhetica tẽpatis: allobrogica frigidis: gelu matureſcẽs & colorẽ nigra. Adhuc ex iſſ
cũas diximus: ſed etiã e nigris una uetuftate i albũ colorẽ trãſeũt. Reliquæ ignobileſ. Aliquo
tamẽ cœli aut ſoli opera nõ fallũt uetuftatẽ: em: ſicuti fecenia & cũ ea florens bitunica. Acino rari
or. non q̃ florẽ obnoxii: quoniã antecedũt: uẽtiſq̃ & hymbris reſiſtũt. Meliores tamẽ algẽ
tibus locis q̃ calidis: humidis q̃ ſituentibus. Vix ulla magis tam denſo uuaꝝ partu impatiens ua
riãtis cœli: ſed cõtra tenorem unũ algoris æſtus ue cõſtãt. Quæ minor eſt ex eo genere molli
or. In neglecto ſolo moroſa. Pingui putreſcit. Gracili oĩo nõ puenit. Mediã tẽperiem delicate
querit: ob hoc fabinis collibus familiaris. Vua eius indecora uifu: ſapore iucũda: niſi matura p
tinus rapiatur: etiam nõ putreſcẽs cadit. Cõtra grandines eam tuetur folioꝝ amplitudo atq̃ du
ricta. Inſignes iam colere inter purpureas nigrãq̃ medio heluolæ ſæpius uariãt: & ob id uaria/
næ a quibuſdã appellatæ. Præfertur in iis nigrior: utraq̃ alternis añis fertilis. Sed melior uino
cum parior. Et præciã duo genera magnitudine acini diſcernuntur. Quibus materies plurima
uuaq̃ ollis utiliſſima: ſolo apio ſimilis. Balſcam dirachini celebrãt. Hiſpaniã cocolobin uocat:
Gravior uua æſtus auſtroſq̃ tolerat. Capiti inimica. Copia larga. Hiſpani duo genera eius faci
unt. Vnũ oblongo acino: altero rotundo: nouiſſimas uindemiãt. Quo dulciõ cocolobis: hoc me
lior. Sed & auſtra trãſit in dulcem uetuftate: & quæ dulciſ fuit in auſteritatem. Tũq̃ albanum
uinũ æmulãtur. Tradũt uetiſcæ uitis utiliſſimũ ex iis potũ. Albuclis ſũmis arboribus eſt fertilis/
or: uſula imis. Quã ob rẽ circa eaſdem fatæ diuerſitate naturæ locupletant. Inerticulã e nigris
appellauere iuſtus ſobriũ dictũ: inueterato præcipue cõmẽdabilem uino: ſed uiribus innoxia.
Siquidem temulẽtiã ſola nõ facit. Fertilitas cõmẽdat cæteras: præcipueq̃ heluenacã. Duo eius
genera. Maior quã quidã lögã: minor quã arcã appellãt: nõ tam fœcũdã ſed gratiorem hau
ſtu: Diſcernitur folio circinato. Vegũ utraq̃ graciliſ. Fũcas ſubdere iis neceſſariũ: alioq̃n uber/
tatẽ ſuã nõ tolerãt. Maritimo aſſiatu gaudent. Roſcido odore. Nulla uitũ minus italiã amat:
rata: parua: putreſcens in ea. Vinũ quoq̃ quod genuit æſtate nõ exuperãt. Nec alia macro ſolo
familiarior. Græcinus qui alioquin Cornelium. Celſum trãſcripſit arbitratur non naturam eius
repugnare italiæ: ſed culturam: auidẽ palmitẽs euocantium. Ob id fertilitatem ſuã abſumit: ſi
nõ præpinguis ſoli ubertas lacẽſcẽtem ſuſtineat. Carbiculari negatur: magna dote: ſi uegũ eſt:
aliqua in uite e cælo nõ eſſe ius. Aẽſtu fert ſpionia: quã quidã ſpincã uocant. Auriniſq̃ & hym
bribz pingueſcit. Quiniũ moñebulis una alitur. Ob id rauẽnari agro peculiaris. Vemiculã iter
optime deſoreſcẽtẽſ: & ollis aptiſſimã cãpani malunt ſcirculã uocare: alii ſtaculã. Tarracinã
numiſianã nullas uires pprias habẽtem: ſed totã pinde ac ſolũ ualeat. Surreñiẽs tamẽ effica
ciſſima teſtis uẽſubio tenus. Ibi enĩ murgẽtia & ſicilia potiſſima: quã põpeianã alig uocat. La
rio demũ feracẽ: ſicut horconia i campania tantũ uilitatis cibariæ: ſed ubertate præcipua. Tole
rat & annos moerica cõtra omẽs iẽtus firmiſſima: nigro acino uinis uetuftare rubẽſcẽtibz.

¶ Item de uitium generibus. Ca. iiii.

ET hæcenus publica ſũt genera: cætera regionũ locoꝝq̃: aut ex iis inter ſe inſito mixta. Si
quidẽ rhuſis peculiaris eſt tudernis æque etiã eius nois florẽtia. Eſt optima aretio talpa/
na & etefiaca & cõſemina. Talpana nigra candidũ facit muſtũ. Etetiaica fallax: quæ quo plus tulit
eo laudabilius fundit. Miſq̃q̃ fœcũditate ceſſat. Cõſemina nigra uino minimo durante. Vua ma
xime poſt xv. dies q̃ ulla alia. Minus fertilis: ſed cibaria. Huius folia ſicuti labruſcæ priuſq̃ de
ciſant ſanguineo colore murantur. Euenit hoc etiam quibuſdã aliis peſſimi generis argumento.
Irtiola umbrinæ meranaticq̃ & piceno agro peculiaris eſt. A miterino pumula. Iiſdẽ bannanica
fallax eſt: amant tamẽ eam. Mutinã uuaã Põpei noie appellant: q̃ uis cluſinis copioſiorem.
Mutinã & tyburtes appellauere: quãuis oleaginã nuper inuenerint a ſolitudine oliuæ. No
uiſſima hæc uuaꝝ ad hoc tẽpus repta eſt. Vinaciolã ſoli qdẽ noiauerũt ſabini ac laurẽti. Nam
gauranaſcio a falerno agro tranſlatã uocari falernas celerrime ubiq̃ degenerantes. Nec nõ ta
rentinũ genus aliqui fecere: prædulci uua. Capnias & bucuniatẽs & tarrupia i thurinis collibus
nõ ante demerũt q̃ gelauerũt. Pharia gaudet piſcæ. Mutina proſuinã nigro acino intra quadri
enniũ albẽſcẽtẽ uino. Miſq̃ ubiq̃ cũ ſole circũagi uuaã: quæ ob id ſtrepitus uocatur. Et in italia
gaſticã placere: tranſalpeſuero picenam. Dixit Virgilius thapias & mareotidas & lageas com
plureſq̃ externas quæ nõ reperiũt in italia: ſed ſũt etiam nũc inſignes uua nõ uino ambroſiaca
duracina ſine ullis uafiſ in uite ſeruabilis: tanta e cõtra frigora æſtus tẽpeſtateſq̃ firmiſtas. Nec
orthampelos indiget arbore aut palis ipſa ſe ſuſtinẽs. Nõ itẽ dactylides digyali gracilitate. Co
lũbinã acinoſiſſimã. Et magis purpuræ cognõie bimãmia: quando nõ racemos: ſed uuas alias

gerūt. Itē crepidanea cui nomē a mētura est. Itē scirpula passo acino. Et rhetica in maritimis al-
pibus appellata dissimilis laudatæ illi. Nanq̃ hæc brevis conferta acino: degener uinos: sed cute
omniū tenuissima: Nucleo quē chiū uocant: uno ac minimo. Acinū prægrandem unum ateq̃ ne
habēs. Est & nigra aminea: cui syriace nomē imponūt. Itē hispana ignobiliū pbatissima. In per-
gulis uero ferūtur efiariæ appellatæ eduræ acinis: albæ: nigræq̃. Et bumasti totidē coloribus.
At nōdum dictæ ægia & rhodia & uncialis: ueluti a pōdere acini. Itē pucina omniū nigerrima.
Et coronario naturæ lulu stephanitis acinos foliis intercurfantibus. Et quæ forfētis uocant cele
res: puentis: uendibiles aspectū: portatu faciles. Cōtra damnant etiam uisu cinerea & rhabubu-
la & asinifca. Minus tamen caudam uulpiū imitata alopecis. Alexandrina appellatur utis: circa
palaciorum breuis: ramis cubitalibus: acino: nigro: fabæ magnitudinis: nucleo molli: & minimo:
obligis racemis prædolcibus: folio paruo: & rotundo: sine diuisuris. Septimo ab hinc anno in nar-
bonēsis prouintia aruo oliua inuenta est: utis uno die deflorescens: ob id tutissima: carbonicam
uocant: quam nunc tota prouintia confert.

Insignia culturæ uinearum. Ca. iiii.

Catonū ille primus triūpho & censura super cætera insignis magis tamē etiānum claritate
litterarū præceptis oīum regū expetēdæ: datis generi romano. Inter prima uero agrū colē-
di. Illius uero æui cōfessione optimus ac sine æmulo agricola pauca attigit uitū genera: quæddā
ex iis ēt iam nōibz abolitis toto separatim tractū testatus sententiā. Cuius excellentia indicanda
est ut in omni genere noscamus quæ fuerint celeberrima. Anno. d. urbis c. circa captas cartha-
ginem ac corinthus cū supremū is diem obiit: & quātū postea cccxx. annis uita p̃fecerit. Ergo de
uitibus uisq̃ ita p̃didit. Qui locus uino optimus dicitur esse: & ostentus solibus. Amineū minu-
sculū & geminū eugenū heluinū minusculū cōserito. Qui locus crassior aut nebulosior amineum
maius aut murgentinū apicium lucanum serito. Cæteræ uites misellæ maxime in quēuis agrum
cōueniunt. In lora recte cōdūtur. Quas suspēdas duracinas amineas maiores: uel ad fabrū ferra-
rium propasos: nec recte seruātur. Nec sunt uetustiora de illa re latinæ linguae præcepta: tam
p̃pe ab origine regū sumus. Amineam proxime dictā Varro scantanum uocat. In nostra ætate
pauca exempla cōsumatæ huius artis fuere. Vege eo minus omittēda: ut noscātur etiā præmia:
quæ in omī re maxime spectantur. Summam ergo adeptus est gloriā Aclius Steneleus e plebe
libertina lx. iugē: nō amplius uineis excultis in nomētano agro: atq̃ æque. cccc. nūmis uendū-
tis. Magna fama & Vertuleno Egilao perinde libertino fuit in cāpaniæ ruē ueliternino: maiorq̃
etiā fauore hominū quoniā ipsū Africanū colebat exiliū. Sed maxima eiusdē Stenelei opa Rhet-
mum Palæmonē alias grāmatica arte celebrem in hisce. xx. annis mercatū. dc. nūmum in eodē
nomētano decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Est aut̃ usq̃ quaq̃ nobilitas meris p̃ omnia suber-
bana: sibi tamen maxima: quoniam & neglecta p̃ indiligentiam prædia phauriat. Ac ne in pesti-
mis quidem elegantioris soli hæc aggressus excoleat: nō uirtute animis: sed uanitate. Quæ primo
notata mira in illo fuit. Pastinatas enim deintegro uineas cura Steneleū agricolā imitatus ad uix
credibile miraculū p̃duxit. Intra octauū annū. cccc. nūmum emptori addicta pēdente uindemia.
Cucurrutq̃ nō nemo ad spectādas uuas: in iis uineis strues: litteris eius altioribus cōtra id pigra
in ciuitate sibi patrocinate. Nouissime Amneo Seneca principatu traditionis ac potētis: quæ po-
stremo minima fuit sup̃ ipsum. Minime utiq̃ miraturi Amneū tanto prædiū eius amore captū: ut
nō puderet inuiso alias & ostento futuro tradere palmā eam emptis quadruplicato uineis illis in-
tra decimū fere curæ annū: digna opa quæ in cecubis serinistq̃ p̃ficeret: quādo & postea sæpenu-
mero septenos culeos singula iugera: hoc est amphoras cētenas quadragenas musti dedere. Ac
ne qs̃ uictam in hoc antiquitatem arbitrareretur. Idē Cato denos culeos redire ex iugeribus scrip-
sit. Efficacibus exēplis nō maria plus temerata cōferre mercatori: nō in rubrū littus indicum ue
merces petitas: q̃ sedulū roris larem. Vino antiquissima claritas maroneo in thraciæ maritima p̃-
te genito: ut auctor est Homerus. Neq̃ enī fabulosa aut de origine uarie prodita cōfēdamur.
Præter q̃ Aristēū primū oīum in eadē gente uel miscuisse uino suauitate præcepta utriusq̃ na-
turæ sp̃ote proueniētis. Maroneū uicies tantum addito aquæ miscēdū Homerus. p̃didit. Durat
etiam uis in eadem terra generi uigorq̃ indomitus. Quippe cū Mutiaus ter cōsul ex iis qui nū
perimē p̃didere: sextarios singulos octogenis aquæ misceri cōperit præsens in eo tractū. Esse
aut̃ colore nigrū: odoratū: uetustate pinguestere. Et pramno quod Homerus celebrauit: etiam
nūc honos durat. Nascitur smyrnæ religione iuxta delubrum matris deū. In reliqs̃ generi claritas
nō fuit alicui. Anno fuit oīum genēz bonitas L. Opimo cōsule: cū C. Gracchus Tri. ple. sediti
onibus agitis interemptis: ea cæli tēperies fulsit: quā cōsturrā uocāt solis opere: natali urbis
dc. xxxiiii. Duratq̃ adhuc uinea ducētis fere annis iam in speciem redacta mellis asperi. Etenim
hæc natura uinis in uetustate est: ne potari p̃ se queant sine prouintia aqua: usq̃ in amaritudinē
carie indomita. Sed cæteris uinis cōmēdādis minima aliqua mixtura medicamēta sūt: quo eiūs
temporis æstimatione in singulas amphoras cēteni nūmi statuuntur. Ex iis tamen usura multipli

cata femissibus: quæ diuils ac modica est. In C. Cæsaris Germanici filij principatû annis centum sexaginta singulas uncias vini cõstitisse nobili exemplo docuimus referētes uitâ Põponij Secūdi uatis: cœnamq; quâ principi illi dedit. Tantû pecuniâq; detinēt vini apothecæ. Nec alia res ma ius incrementum sentit: Ad uicesimû annum maius ue ab eo dispēdium: nõ perficiēte precio. Ra ra quippe adhuc fuit: nec nisi i portatis singulis testis milia nūmum. Viennenses soli picata sua quoz genera plura diximus: pluris permutales: sed inter sese amore patno creduntur. Idq; uinû frigidus reliquis existimatur in frigido potu.

De natura uini. Ca.v.

Uino natura est exhausto accendi calore uiscera intus. Foris infuso refrigerādi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco quod Androcides sapiētia clarus ad Alexandrum magnum scripsit: temperantiam eius cohibens. Vinû potaturus rex memōto te bibere sanguinem terræ Sicuti uenenum est hoi cicuta: sic & uinum. Quibus præceptis si ille obtemperauisset: profecto amicos in temulentia non interemisset. Prorū ut iure dici possit: neq; uinibus corporis utilius aliud: neq; aliud uoluptatibus perniciosius si modus abst.

Vina generosa. Ca.vi.

Genera aut uini alia aliis gratiora esse quis dubitet? aut nõ ex eodē lacu aliud præstātius po tu esse altero? studium atq; germanitate præcedere: siue testa siue fortuito euentus? Quā ob rem de principatu fe qsq; iudicem statuat. Livia Augusta lxxxii. aņos uitæ punico rettulit accep tos nõ aquoso. Gignitur in sinu adriatici maris: nõ procul a timauo fonte: faxeo colle: maritimo afflatus paucas coquētes amphoras. Nec aliud aptius medicamētis iudicatur. Hoc esse crediderim quod græci celebrātes miris laudibus picānū appellauerūt ex adriatico sinu. Diuus Augustus fetinū prætulit cūctis: & fere secuti principes: ppter cõfessā expimētā nõ timere cruditatibus nõ xis. Ab eo salua nascitur supra fosq; Apii. Antea cecubo erat generositas celeberrima in palustri bus populētis: sinu amiclano quod iam iter dicit & incritia coloni locq; angustia. Magis tñ fossa. Neronis: quam a baiano lacu ostiā usq; natigabile inchoauerat. Secūda nobilitas falerno agro erat Et ex eo maxie faustiano: cura culturaq; id collegerat. Exoleuit hoc quoq; nimietate copię potus q; bonitati studentium. Falernus: ager a pōte cāpano leua petētibz urbanā coloniā syl/ lanam nuper capuæ cōtributā icipit. Faustianus aut circiter quattuor miliaria a uico ppe cedias qui uicis a sinuessa sex milibus abest. Nec ulli in uino maior auctoritas solo. Vinoz flāma accē/ ditur. Tria eius genera. Austeq; dulce: tenue. Quidā ita distingūt. Sūmis collibus gauranū gi/ gni: mediis faustianū: imis falernū. Nõ omittēdū aut nulli eoz quæ celebrēf iucundū saporem uia esse. Ad tertiā palmā uariæ uenere. Albanæ urbi uicinæ: prædulces: ac raræ in austero. Itē furrētina in uicis tantum nascētia cōualescētibus maxime probata: ppter tenuitatē salubri rarēq;. Tiberius Cæsar dicebat cōsensisse medicos ut nobilitatē furrētino darent: alioqn esse ge neroiū acetum. C. Cæsar q; successit illi nobilem uappā. Certāt massica æque ex monte garrano puteolis baiasq; pspēctātia. Nā falerno cōtermina statana ad principatus uenere nõ dubie: pa/ lamq; fecere. Sua quibuscq; terris tēpora esse secūdū q; reu. puctus occasusq; iuncti. lis præpo/ ni solebant calena: & quæ in uicis arbutisq; nascitur fūdāna. Ex alia uicinia urbis uelitermina priuernaiaq;. Nā quod signāf nascitur austeritate nimia cōtinēdæ utile alio inter medicamēta numeratur. Quartū curriculum publicis epulis optinere a Diuo Iulio (is enī primus auctorita/ tem iis tribuit: ut epistolis eius apparet) mamertina circa mesianā in sicilia genita. Ex iis potula/ na ab auctore dicta in loco proxima italix laudātur præcipue. Est & in eadem sicilia & taurome nitanis honos lagenis. p mamertino plegq; subditis. Ex reliquis aut a supero mari p̄tutia: atq; a neone nascētia: & quæ a palma una forte enata palmesia appellāf. In mediterraneo uero cefena tia mecenatiana. In ueronēsi item retica falernis tantū posthabita a Virgilio. Mox optima ab in/ timo sinu maris adriana. Ab infero at latinētia: graucana: stoniētia. Etruriæ palmā luna habet. Liguriæ genua. Inter pyreneū alpesq; massilia: gemino sapore: quādo & cōdicendis aliis pingui/ us gignit: quos uocāt succosum. Cerretano inter gallias cōsistit auctoritas. De reliqs in narbo/ nēsi genitis asseruare nõ est: quoniā officinā eius rei infecere tingētes fumo: utināq; nõ & hæc bis ac medicamētis nouis. Quippe etiā oloe mercātur: quo sapore coloremq; adulterāt. Veq; & lōngiora italix ab aursorio mari. nõ carent gloria tarentina: & seruitiana: & cosentia genita: & templiæ ac balbiæ lucanaq; antecedentibus thurinīs. Oium uero eoz maxie illustrata mes/ sa: pōtia: & salure lagaria nõ pcul grumēto nascētia. Cāpania nuper excitauit notis noibz auc toritate: siue cura siue casu: ad quartū neapoli lapidem trebellis iuxta capuā caulinis: & i suo agro trebulanis: alioqn temp inter plebeia & trifollinis gloriata. Nā pōpēianis sūmū decē aņoz incrementum est: nil senectā conferēte. Dolore etiā capitū i sextā horā diei sequētis infesta de prehēduntur. Quibus exēp̄s (nisi fallor) manifestū est patriā terrāq; referre nõ uia. Et supra eū genē cōfēctationē in numē cū eadem uitis aliud aliis locis pullulet. Hispaniā Iustitana co pta nobilitantur. Elegātia uero tarraconensia: atq; lauronesia: & balearica ex insulis cōferuntur.

italiæ primis. Nec ignoro multa prætermissa plerosq; existimatuos: quando suū cuiq; placet: & quocūq; eatur: fabula eadem repiatur. Diui Augusti iudicijs: ac palati peritissimum e libertif censurā vini in epulas eius facientē dixisse hospiti de indigena uino: nouum qdē sibi gustum esse cum atq; nō ex nobilibus: sed Cæsarem nō aliud potaturus. Nec negauerim & alia digna esse fama. Sed de qbus cōsensus æui iudicauerunt hæc sunt.

Vina transmarina. Ca. vii.

Unc simili modo trāsmarina dicemus. In ūma gloria post homerica illa de qbus supradiximus fuisse thasium chiūmque. Ex chio quod arulium uocāt. Iis addidit Iesbiū Erasistrati maximi medici auctoritas circiter. ccccl. āno urbis romæ. Nūc grā ante oīa est elazomenio: postq; parcius mari coniūnt. Iesbiū spōte naturæ suæ mare sapit. Nec timolo p se gratia ut uino: sed cuius dulci admixto reliquos duricia suauitatem accipiat simul & ætatem: quoniā uetustiora p tinus uidentur. Ab iis dignatio est lycionio: cyprio: telmelico: tripolitico: berritico: tyrio. Iesbē nitico. In ægypto hoc nascitur tribus generibus uinjs: ibi nobilius thasio & alopece. Post hæc auctoritas hippodomatio: mystico: cātharitæ: protopo: gnidio: cadacæ: caumenitæ: petritæ: miconio. Nam mesogiten capitis dolores facere cōpetit: ut est. Nec ephesium salubre esse: quoniā am mari & defruto cōdiatur. Apamenū multo præcipue cōuenit dicitur: sicut prætutū i italiā. Est enī & hæc pprietas generis: ut dulcia utiq; iter se nō cōgruāt. Exoleuit & ptagio: quod itali cis proximū fecerat Asclepiadis scholæ. Apollodorus medicus i uolumie quo fuisse Ptolemæo regi quæ uina biberet: italici etia tū ignotis: laudauit i pōto nascentitē: mox oroetici: oenāthæ: leucantium: ambracioris: & quod cunctis prætulit præparentium. Sed minoris famæ esse dixit: quoniam sex annos non placeret.

De uino quod uocatur bion. gñra vii. Ca. viii.

Nactenus bonitas uini nationibus debetur. Apud grecos iure clarissimum nomen accepit: quod appellauerūt bion ad plurimos talitudinū usus excogitatū: ut docebimus in pte medicinæ. Fit aut hoc mō. Vna paulū āte maturitatem decerpit: siccat acri sole ter die ueritatē p triduum: quarto exprimitur: dein cadis sole inueteratur. Cui marinā aquā largiorem miscēt: a ferui furto origine orta sic mēsurā explentis. Idq; trāstatū in albū mustū leucochrun appellat. In alijs aut gētibus simili mō factū thalassomenon uocāt. Thalassiten aut uasis musti deiectis i marē. Quo genere præcox fit & uetustius. Nec nō apud nos quoq; cōū uinū ex italico faciēdi rōnē Cato demonstrat. Sup cætera i sole quadriēnio maturādū præcipiēs Rhodiu cō simile ē. Phorineū salius coo. Oīa trāsmarina septē i sex ānis ad uetustatē mediā puenire existimantur.

De dulcium generibus. xliii. Ca. ix.

Uinum omē dulce minus odoratum: quo tenuius eo odoratus. Colores uinis quattuor. Albus: fuluus: sanguineus: niger. Psythium & melāpsythium passi genera sunt suū sapore nō uini referentia. Cibilites uero multi in galatia nascens & balindum i sicilia. Nā syreū quod alii hepsēma: nostri sapam appellant ingenii nō naturæ opus est: musto usq; ad tertiā partē mēsuræ decocto. Quod ubi factū ad dimidiā est: defructū uocamus. Omia i adulteriū mellis excogitata. Sed priora uia terraq; constāt. Passum a græco cliciū pbat & africū: & in italia puintiū p finitimis. Fieri certum est ex uia quā græci sticam uocāt: nos apianā. Itē scirpulā: diutius i uite sole uis adustus aut seruete oleo. Quidā e quacūq; dulci dum præcocta alba faciunt siccantes: foles: donec paulo amplius dimidium pōdus supsit. Tusasq; leniter uvas exprimunt. Deinde q̄tū expresse adiciunt uinacis aquā puteanā: ut & secundarium passū faciāt. Diligentiores eodē mō siccatis acinos eximunt: ac line sarmentis madesactos uino excellenti donec intumescent: expriment. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac simili mō aqua addita secundarium faciunt. Medium inter dulcia uinum est quod græci aigleuces uocāt: hoc est semp mustum. Id euenit cura: quoniam seruere phibetur. Sic enim appellāt musti in uina trāsitus. Ergo mergūt e lacu p̄tinus in aqua cados: donec bruma trāseat: & cōsuetudo fiat algēdi. Est etia aliud genus eius p se: quod uocat dulce carbonellis puintia: & in ea maxime tocōria. Asseruat eius gratia uia diutius in uite pediculo in torto. Ab alijs ipse palmes inciditur in medullā. Ab alijs uia torretur in tegulis: omia ex beluēnā uite. Iis adiciunt aliqui quod uocant diachyton: uis i sole siccatis loco cluso per dies septem in cratibus totidem pedibus a terra alte: noctibus a rore defessis: octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisq;. Dulci e genere est & melitites. Distat a multo quo fit e musto: cū qnq; cōgijs austeri musti congio mellis & salis cyatho sufferuefactis aufert. Sed inter hæc genera potū ponere debeo & ptiopum. Ita appellat a quidā mustum spōte defuens: et q̄s calcantur uas. Hoc protinus diffusum lagenis suis deferuere passi. Postea in sole xl. diebus torrent æstatis secutæ ipso canis ortu.

De deuteris & secundarijs uini generat̄ria. Ca. x.

Non possūt iure dici uina: quæ græci deuterias appellant: Cato & nos lorā: maceratis aqua uinaceis. Sed tamē inter uina oparia numerant. Tria eorū genera. Decima pte aquæ addita

q̄ mosti expressa sit: & ita nocte & die madefactis uinaceis: rursusq̄ prelo subiectis. Atresq̄ qd̄ hoc mō græci factitauer̄: tertia pte eius qd̄ expressū sit addita aqua: exp̄loq̄ decocto ad terti as ptes. Tertiū ē facibus uini exp̄lū: quod faciatū Cato appellat. Nulli ex iis plus q̄ āno uisū.

Quæ nuper in italia generosa uina esse cœperunt. Ca. xi.

UEs inter hæc lubit mente cum sint genera nobilia quæ pprie uini intelligi possit. lxxx. se/re in toto orbe duas partes ex hoc numero italiæ esse. Longe præterea ante cūctas terras: & hinc deinde altius cura serpit non a primordio hanc gratiam fuisse.

De uini obseruatione Romulo rege posita. Ca. xii.

AVtoritatem post sexcētesimū forte urbis ānū cœpisse. Romulū lacte nō uino libasse idio sunt lacta ab eo instituta. quæ hodie custodiūt morem. Nūmæ regis postumi lex est. Vīno rogum ne respergito. Quod sanxisse illū ppter inopiā rei nemo dubitet. Eadē lege ex imputata uite libari uina diis nefas statuit: rōne excogitata ut putare cogentur alias aratores & pigri circa arbusu pericula. M. Varro auctor est Mezentium etruuriæ regem auxilium rutulū cōtra latinos tulisse tūi mercede. quod tum in latino agro fuisset.

Qui uini usus antiquis: & de uinis antiquos. Ca. xiii.

Non licebat id fœminis romæ bibere. Inuenimus inter exempla Egnati Metētini uxore q̄ uinū bibisset e dolio intersectam fuisse a marito: eumq̄ cædis a Romulo absolutum. Fabius pictor in ānalibus suis scripsit. Matronā q̄ loculos i qbus erāt clauēs umariæ cellæ r̄signauisset a suis inedia morti coactā. Cato ideo p̄pinq̄os fœminis osculū dare: ut scirent an temetum ole/rent. Hoc tum nomē uino erat: uide & remulētia appellata. Cn. Domitius iudex p̄nūtiatū mulierem uideri plus uini bibisse: q̄ ualitudinis cā uiro insciētē: ac dote multauit. Diuq̄ eius rei magna parsimonia fuit. L. Papyrius imperator aduersus s̄nites dimicaturus uotū fecit si uicisset. Io uinū pocillū uini. Deniq̄ inter dona sextarios lactis datos inuenimus nūq̄ uini. Idē Cato cū in hispaniam nauigaret: unde cū tripho rediit: Non aliud inquit uinū bibi q̄ remiges: in tantū dissimilis istis q̄ etiā cōuuiui alia q̄ sibimetip̄is ministrāt aut procedēte mēsa subiciūt. Laudatissima apud p̄sicos uina erāt myrrhæ odore cōdita: ut apparet in Plauti fabula: quæ persā inscribitur: q̄ in ea & calamū addi iubet. Ideo quidam aromaticis delectatos maxime credūt. Sed Fabius Dofēns his uerbis decreuit

Mittebant uinum pulchrum murrinam.

Et in acharistione

Panem & polentam uinum murrinam.

Scæuolam quoq̄ & Læliū & Atteū Capitonē i eadē sētētia fuisse uideo: quoniā i pseudulo sit.

Quod si opus est ut dulce promant idem & quid habeant roga.

Murrinam: passum: defrutum: mella.

Quibus apparet nō inter uina modo murrinam: sed inter dulcia quoq̄ nominatum.

De apothecis & de uino opimiano. Ca. xiiii.

APothecafuisse & diffusi solita uina: āno. dc. xxxiii. urbis apparet indubitato opimiani uini argumētō: iā intelligētē suū bonū italia. Nōdū tamē ista genera in claritate erāt. Itaq̄ uia tūc genita unū habent consulis nomē. Sic quoq̄ diu transmarina fuerunt in auctoritate ad attā uos usq̄ nostros etiā salernū iam reperto: sicut apparet ex illo comico uersu Anaxipolis thasii. Quinq̄ thasii uini inde depromam salerni bina.

P. Licinius crassus & L. Cæsar cēsores anno urbis cōditæ. dc. lxxv. edixerūt ne quis uinū græcū amineūq̄ octonīs aëris singula quadratalia uēderet. Hæc enim edicti uerba sunt. Tāta uero uino græco gratia erat: ut singulæ potiones in uno cōuictu darent. Quibus uinis auctoritas fuerit sua i mēsa. M. Varro his uerbis tradit. L. Lucullus puer apud patrē nūq̄ lautū cōuiniū uidit i quo plus semel græcū uinū dare. Ipse cū rediit ex asia milia cadoq̄ cōgioḡ diuisit āplius cētū. C. Celsus quem prætorem uidimus chium uinum i domum suam illatum dicebat tum primum: cum sibi cardiaco medicus dedisset. Hortensius super. x. cados hæredi reliq̄. Hactenus Varro.

De liberalitate Cæsaris in uino: & quando primū genera uini factitiū. Ca. xv.

Quid ni & Cæsar dictator triumphī sui cœna uini salerni amphoras centum: chii cados centum in conuiuiā distribuit. Idem hispaniensī triumpho chium & salernum dedit. Epulo uero i tertio cōsulari suo salernū: chiiū: elbiū: mamertinū: quo primū tēpōr quattuor genera uini apolita cōstat. Postea ergo alia omia i nobilitatē uenerūt circiter septingentesimum urbis annum.

De uinis factitiis. Ca. xvi.

ITaq̄ nō minora innumerabilia pene genera factitiū reperta multis ante sæculis: quæ nūc dicemus oīa ad medicinæ usum ptinentia. Omphacium quomodo fieret. ppter unguēta diximus priore libro. Fit e labrusca: hoc est uite siluestri quod uocatur oenāthinū. Flores eius libris duabus in musti cado macerati poss. xxx. dies mutantur. Præter hoc radix labruscæ & acini coria perficiunt. Ii paulo postq̄ defloruere: singulare remediū habēt ad refrigerandum in morbis corpōr arbores gelidissima (ut ferūt) natura. Pars eor̄ æstu moritur: priusq̄ r̄liqui q̄ solstitiales

dicuntur. Vniuersi nuncq̃ matureſcūt. Et ſi prius q̃ tota una matureſcat: incocta detur cibo gal-
linaceo generi faſtidii gignit uas appetēdi. Fictitioꝝ primū fit ex ipſo uino: quod uocant alina
mon hoc mō. Albi muſti ſextarii. xx. aquæ dimidiū ſeruet donec excoquat aquæ meſſura. Alii
marinæ ſextarios. x. tātūdem pluuiæ in ſole. xl. diebus torrent. Dāt ægris q̃bus uini noxam ti-
ment. Proximū fit e milii ſemine maturo cū ipſa ſtipula librā & quadrātem in cōgiōs duos muſti
macerant. Et poſt ſeptimū mēſem trāſfuſo. Ex loto arbore hærbā dictū ē uiri quæq̃ fierēt. Fir
& e pomis quæ dicemus interpretationibus nō nili neceſſarius additis. Primūq̃ ei e palmis: quo
partibꝫ & indi utuntur: & oriens totus. Maritimæ quæ uocāt & cycleas modio in aquæ congiis
tribus macerato expreſſoq̃. Sic fit & ſycites e fico: quē alii palmipruni: alii trociū uocāt. Aut ſi
dulce eſſe nō libeat: pro aqua tantūdem uinaceoꝝ adiciūt. Ex cypria fico & acetū fit præcellēs:
atq̃ alexādrino quoq̃ melius. Vinū ſit & ex ſiliqua ſyriaca: & e pyris: malogq̃ oibꝫ generibus
Sed e punicis quod rhoiton uocāt. Et e cornis: meſpilis: lorbis: moris ſiccis: nucleis: pineis. Hi
muſto madidi exprimūt. Supiora per ſe mitia. Myrtitē Cato quēadmodum fecerit hoc paulo
poſt indicabimus. Græci uero & alio mō. Ramis teneris cū ſuis foliis in albo muſto decoctis tu-
ſis libra in tribus muſti cōgiis deſeruere faciunt: donec duo ſuperſint. Quod ita ſilueſtris myrti
baccis factū eſt: myrtidū uocant. Hoc manus tingūt. Ex iis quæ in hortis gignūt ſit uinum
e radice aſparago: mello: origano: apii ſemie: ambroſiono: mētaſtro: ruta: nepeta: ſerpillo: mar-
rubio. Manipulos binos tundūt in cadum muſti: & ſapæ ſextarii: & aquæ marinæ heminā. E na-
pis ſit. x. denarios pōdere In ſextarios binos muſti addito. Itē e ſcylla radice. Inter flores & ro-
ſæ foliis tuſis in linteoloq̃ i muſtū collatis cū pōdſculo ut ſidat. xl. pōdere denarios In ſextari-
os uicenos muſti: nec ante tres mēſes uafe aperto. Item in agro calido: & aliud e ſilueſtri. Aro-
maten quoq̃ iuenio faciūtatur nō tantū unguetoz cōpoſitione. primo ex myrrha (ut diximus)
mox e nardo cellico: calamo: bitumine: offis i muſtū: aut dulce uinū deſectis. Alii de calamo: iū-
co: coſto: nardo: ſyriaco: amomo: caſia: cynamomo: croco: palma: garo: ſimiliter & offa. Apud
alios nardi: & malobathri ſex libris in muſti cōgiōs duos additis. Qualia nūc quoq̃ ſunt piperē
& melle addito: quæ alii cōdita: alii piperata appellāt. Inuenitur & neſtarites ex hærbā: quam
alii menalion: alii medicā: alii ſymphyton: alii deamoreſtum: alii neſtareā uocāt: radice pōderis
xl. denarioꝝ in ſextarios ſex muſti addita. Similiter in linteo. Ex cæteris hærbis collatis fit abſin-
thibꝫ in. xl. ſextariis muſti abſinthii pōtici libra decocta ad tertias ptes: uel ſcopis abſinthii i ui-
num additis. Similiter hyſopites e lycio hyſopo unciiis tribus in duos cōgiōs muſti cōiectis aut
tuſis in uinum. Fuit utraq̃ & alio mō circa radices uitium ſato. Sic & helleboriten fieri ex uera
tro nigro Cato docet. Sic fit & ſcāmonitel. Mira uitiū natura ſaporē alienū in ſe trahendi: qualē
& redolent ſalicū patauinog in paluſtribus uindemiæ. Sic & hellebog: ſeritur in thaſo: aut cucu-
mis ſilueſter: aut ſcamonea: quod uinū eſtomatium uocāt: quoniā abortus facit. Fit & ex hæ-
bis: quæ natura ſuo loco dicitur. Eſt & ocha de radice gērianæ: & trogoriano: & dictamo: aſſa-
ro: dūco: elebi: panacea: ſpagora: corinthimo: mādragora iunco. Vocatūt & ſycinū: & ithaca:
melin: & lectiſpagiten: quoz tam obliterata rō eſt. Ex fruticū uero generi cædri utriuſq̃ cupref-
ſi: laurus: iuniperi: pini: pyri: terebinthi: callini: lentifici. Baccas aut lignam recens i muſto deco-
quant. Item chamēleæ & chamepithios & chamedryos lignum. Eodem modo & ex flore in con-
gium muſti decem denarioꝝ pondere addito.

De hydromelle & oximelle. Ca. xvii.

It uinū ex aqua ac melle tantū. Quinquēnio ad hoc ſeruari cæleſtem iubēt aliqui prudēt/
iores. Alii ſtatim ad tertias ptes decoquūt: & tertiā mellis ueteris adiciunt. Deinde. xl. die-
bus canis ortu in ſole habent. Alii diſſuſa ita decimo die obturant. Hoc uocatur hydromel. & ue-
ruſtate ſaporē uini aſſequitur: nuſq̃ laudatius q̃ i phrygia. Quin & acetū melle tēpabāt: adeo
nihil intēptatum in uita fuit. Oxymel hoc uocāt: mellis decem libris: acetū ueteris heminis qn
que: ſalis marini libra: aquæ pluuiæ ſextariis qnq̃ ſuſſeruefactis decies: mox elutriatis: atq̃ ita
inueteratis. Omia ab Themilone ſūmo auctore dānata. Et hercule coactus eoꝝ uſus uideri po-
teſt: niſi ſi quis naturæ opus credit aromatitē: & ex unguētis uina cōpoſita: aut ut hiberētur ge-
nuſſe ea frutices. Iſta ſūt cognita iucūda ſolertia humani ai oia exgente. Nihil qdē ex iis āno
durat: præterq̃ quæ uetuftate ipſa fieri diximus. Et plura ue tricenis qdē diebus n̄ erit dabiū.

Prodigioſa genera uini. Ca. xviii.

Vnt & i uino p̄digia. Dicitur in archadia fieri quod ſœcūditatē ſœminis iportet: uiris ra-
tiem. At in achaiā maxime circæ chariniā abigi partū uino: atq̃ etiā ſi uiam edāt gratiā:
cū differētia in guſta nō ſit. Troezenū uinum qui bibunt negātur generare. Thaſos duo gene-
ra uini diuerſa facere prodit. Vnum quo ſonus cōiileſ: alreꝝ uero quo fugeſ. Apud eoldem
uitis theriace uocatur: cniꝝ & uinū & uua cōtra ſerpētū iſtus medef. Lebadeos thuris olore:
ex qua diſtis prohibēt. E diuerſo apendios dānata a feris. Ferunt eam nec ab alite ulla attingi. Tha-
ſiam unam ægyptus uocat apud ſe prædulcē quæ ſoluit aluum. Eſt cōtra in lycia quæ ſolutā ſir

mat. Aegyptus & ecbolinam habet abortiuos facientem. Vina in apothecis canis ortu mutatur quædā posteaq; resituntur sibi. Sic & maris nauigio: cuius factatus is quæ durauerint tantū uetustatis adicere sentitur: quantum habuerint.

E quibus uinis ad sacra uti fas nō sit: & quibus generibus musta cōdiantur: Ca. xix.
T quonia religione uita cōstat: prolibare diis nefastū habetur uino præter imputatæ uir-
tutis fulmine tactæ: quāq; iuxta hoīs mors laqueo pepēderit: aut uulneratis pedibus calcata: &
quod i circūfūcis unaceis pfluxerit: aut superne deciduo imūdiore lapsu aliquo polluta. Itē græ-
ca quonia aqum habeat. Vitis ipsa quoq; mādatur decoctis caulibus sūmis: qui & cōdiuntur in
aceto ac muria. Veg & de apparatu uini dixisse cōueniat: cū græci priuatim ea præcepta tradi-
derint: artemq; fecerint: sicut Euphronius & Aristomachus & Cōiades & Hicelius. Africa gyp-
so mitigat asperitatem: necnō aliquibus sū partibus calce. Græcia argilla aut marmore aut sale
aut mari lenitatem excitat. Italiæ in parte aliqua rabulana pice ac resina. Cōdire musta uulgare
est eis: prouintisq; finitimis. Anni prioris uina nōnūq; sæce aceto ue cōdiunt. Necnō & ex ipso
musto fiunt medicamina. Decoquitur ut dulcescat portione uiri. Nec durare ultra ānuū spaciū
tale pōit. Aliquis in locis decoquūt ad sapis musta: infusisq; uis ferociā frangūt. Et i hoc tñ ge-
nere & i oī alio subministrāt uasa ipsa cōdimētis pici. Cuius faciēdā rō pximo diceē uolumie.

De piciis gñribus: & resinis: & mustis cōdiēdis: & de aceto & sæce. Ca. xx.

A Rborū succo manantium picem resināq; aliæ ortæ in oriētē: aliæ in europa ferūtur. Quæ
interest alia utriusq; quædā habet. In oriētē optimā tenuissimāq; terebinthi sūdunt. Deinde
lentisci: quā & masticen uocat. Postea cupressi acerrimā sapore. Liquidā oēs & tārū resinam.
Crassiores uero & ad pices faciēdas cedrus. Arabica resina alba est: acri odore difficilis coquen-
ti. Iudæica callosior: & terebinthi quoq; odorator. Syriaca attici mellis similitudinē habet. Cy-
pria antecedit omēs. Est at melleo colore carnosā. Colophonia præter cæteras sulua: si teratur
alba fit. Grauior odore. Et ob id nō utuntur ea unguētarii. In alia quæ fit e picea admodū cādi-
da: spagos uocatur. Resina oīs dissoluitur oleo. Quidā & creta figulinaq; hoc fieri arbitrat: Pu-
deretq; cōfiteri: maximū in honore eius esse in euellēdis a uiroz corporibus pilis. Ratio at cō-
diendi musta in primo seruire qui nouē diebus cōplurimū pagitū alperit pici: ut odor uino cō-
tingat: & saporis quædā acumina. Vehemētius id fieri arbitrat: crudo flore resinæ: excitariq;
lenitatem. E diuerso crapulā compesci: & feratē nemiā: frāq; uirus. Aut ubi pigra lenitat tor-
peat: uirus addi. Liguriæ maxime circūpadaniscq; mustis utilitas discernitur hoc mō pugnacibus
mustis crapulæ plus inditur: lenibus parcius. Sūt qui & ex utrozq; cōdiri uelint. Necnō alia quæ
est multa pice natura. Vitiūq; musto quibusdā in locis iteq; spōte feruere: quæ calamitate cū de-
ferbuit deperit sapor: uappæq; accipit nomē. Probrosū etiā hoīum cū degenerauit aiūs. Acetif
enim neq; inest uirtus magnos ad usus: & sine quis uita mitior degi nō possit. Cætero uinoz
medicaminis tanta cura est: ut cinere apud quosdā cetū gypso alibi qbus diximus mōis instāren-
tur. Sed cinerem e uitis farmētis aut quercu præferūt. Quin & marinā aquā eiuldem rei gratia
ex alto peti iubent: seruariq; ab æquinoctio uerno: aut certe nocte solstitio & aqloe flate hau-
riri: uel circa uindemiā si hauriatur decoqui. Pix in italia ad uasa uino cōdēdo maxime pbat bru-
tia. Fit e picea resina. In hispania at e piceastris minime laudata. Est enī resina hæc amara & ari-
da & graui odore. Differētiam rōemq; faciēdi pximo uolumine demōstrabimus inter arbores fe-
ras. Vitiā præter supradicta acor: aut fumidū uirus: aut pici adustio. Expimētum uero si frag-
mēta subluceat: ac sub dente lentescat acore iucūdo. Alia picem indicā maxime probat: græcia
piericam. Virgilius naritiā. Diligētiores admiscēt nigrā masticē: quæ i ponto bituminis similibus
gignitur: & trys radicem oleumq;. Nā cærā accipiētribus uasis cōpētū ē uina acescere. Sed trās
ferre in ea uasa in quibus acetū fuerit utilius: q; in ea in quibus dulce: aut mustū. Caro iubet uina
cōcinari: hoc enim utitur uerbo: cineris lexiui cū defruto cocti pte quadrigētēsimā pubegii uel
salis sexglibra. Interim & tuso marmore. Facit & sulphuris mētione. Resinæ uero in nouissimis.
Sup oia addi maturescēte iam uino iubet mustum: quod ille tortium appellat. Nō itelligimus
nouissime expressū. Et addi mustis tingendi grā coloris: ut pigmentum aliquid uini. Atq; ita
pinguius fieri. Tot ueneficiis placere cogitur. Et miramur noxia esse in uitiū inclinā tes. Expimē-
tum est laminæ plumbeæ mutatus in eo colos. Propriū aut inter reliquos liqores uino mulce-
scere: aut in acetum uerti. Extantq; medicinæ uolumina. Et sæx uini siccata recipit ignes: ac si
ne alimēto p se flagrat. Cinis eius nitri naturā hēt: easdēq; hēt uires. Hoc āplius quo pinguius
sentitur.

De cellis uinariis. Ca. xxi.

A gna & collecto iam uino differentia in cella. Circa alpes ligneis uasis cōdūt: circūfūsq; cin-
tunt: atq; etiā hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Mix dictū. Sed aliquādo uisum: rup-
tis uasis steteret glaciātæ: moles prodigii mō: quonia uini natura nō gelascit: alias ad frigus stu-
pens tantū. Mitiores plagæ dolis cōdūt: infodiuntq; terræ tota: aut ad portione sitis. Itē cæ-
lum præbent. Alii uero impolititis tectis arcēt. Traditūq; ad hæc præcepta. Latus cellæ uina

riæ aut certe fenestras obueriti in aquilonē oportere: uel usq; in exortum ægnoctialem. Stergl
linia & arbor; radices procul abesse: omiaq; odoris euitandi: facillimo in uina trālitu. Ficos utiq;
& caprificos. Dolis etiā interualla dari: ne inter sese uicia serpat cōtagione uini semper oculisima.
Quin & figuras rēferre. Ventrosa ac patula minus uenia. Picari oportet protinus a canis ortu: po
stea perfusi marina aqua aut salsa: ac leui cinere farmēti ea aspergi: uel argilla aspersa myrrha suf
firi: ipsaq; sæpius cellas. Imbecilla uina demissis in terrā dolis seruanda. Valida expositis. Nūq;
implēda. Et quo supli: passo aut defruto pungēdi: admixto croco: pice ueteri cū sāpa. Sic coop
cula doliq; medicāda addita mastice ac pice. Bruma aperiri uetāt: nisi sereno die. Vetāt austro
fiāte: luna te plena. Flos uini candidus pbat: rubēs triste signū est: si nō is uini colos sit. Item
uasis insecutibus opculis ut sudātibz. Quod celeriter florere coepit: odorēq; trahere: non
fore diutini. Ipsa quoq; defruta ac sapa cū sit cælū sū luna: hoc est i syderis eius cotu neq; alio
die coqutēt. Præterea plūbeis uasis n̄ æreis: nucibus iuglādibus additis: Eas. n. fumū excipe.
Cāpaniæ nobilissima exposita sub diuo i cadis uerberari iole luna bymbre ac uētis apulissimū u
detur.

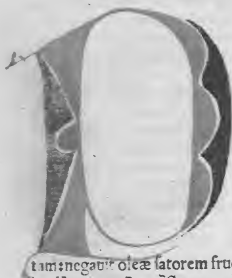
De uitanda ebrietate. Ca. xxii.

AC si quis diligētius reputet: in nulla pte operosior uita est: cū nō saluberrimum ad potum
aquæ liquorem natura dederit: quo cætera omia animātia utuntur. At nos uinū bibere &
iūmēta cogimus: tātoq; opere: tāto labore & impēdio cōstat: quod hois mētem mutet: ac
furorem gignat: milibus seleg; huic deditis tanta dulcedine: ut magna pars nō aliud uitæ pri
mum intelligat. Quinimo ut plus capiamus: sacco frāgimus uires. Et alia tritāmēta excogitan
tur. Ac bibēdi cā etiā uenena cōficiuntur. Aliis ciuitā præsūmentibus: ut bibere mors cogat.
Aliis pumicis farina: & quæ referēdo putet docere. Cautissimos ex iis balineis quoq; coqui ui
demus: exanimelq; efferrī. Iam uero alios lectum expectare nō posse: imo uero nec tunicā. Nu
dosq; ibi p̄tinus & anhelos ingētia uasa corripere: uel ut ad ostētionem uirium: ac plene infun
dere ut statī euomāt: rursusq; hauriāt. Idq; iteq; tertioq; tanq; ad perdēda uina geniti: & tanq;
effundi illa nō possint: nisi per humanum corpus. Ad hæc pertinet peregrinæ exercitādes: &
uolutatio in cœno: ac pectorosa ceruicis repādæ ostentatio. Per omia hæc prædica sitis quæ
ri. Iam uero quæ uasa adulteris celata: tanq; per se pass doceat libidines temulentia. Ita uia ex
libidine hauriuntur: atq; etiā præmio inuitat ebrietas. Et si diis placet: emittit alius ut uel quātū
bibere tantum edat: & præcium uolētæ lege accipit. Alius quātum alea quæserit: tantum bi
bit. Tunc auidi matronā oculi licētur. Tunc graui produntur marito. Tunc animi secreta p̄fer
tur. Alii testāmēta sua nuncupant. Alii mortifera loquuntur: redituraq; p iugulum uoces nō cō
tinēt: q; multas ita iterempit. Vulgoq; ueritas iam attributa uino ē. Interea ut optime cadat
solem orientem nō uident: ac minus diu uiuūt. Hinc pallor: & genæ pēdula: oculiq; ulcera: tre
mulæ manus: effundentes plena uasa: & quæ sit pœna præfens: furiales sōni: & iniques noctur
na. Præmiūq; sūmum ebrietatis libido portēdo: ac iucūdū nefas. Postera die ex ore halitus se
tidus: ac fere res oīum obliuio: morsq; memoriæ. Rape se ita uitā prædicāt: cū priore die quoti
die perdāt: illi uero & ueniētē. Tiberio Claudio principe ante hos. xl. ānos institutum ut ieiū
ni biberent: potusq; uini antecederent cibos: externis & hoc artibus: ac medicos placitis nouita
te aliqua sese cōmēdāti. Gloriā hac uirtute parthi quærit. Famā apud græcos Alcibiades me
ruit. Apud nos cognomē etiā nouellus Tricōgius mediolanēsis ad p̄cōsulatū usq; e prætura ho
noribus gestis: tribus cōgiis (unde & cognomē illi fuit) epotis uno impetu: spectāte miraculi gra
tia Tiberio principe in senecta iam seuerio: atq; etiā alias sæuo. Sed ipsa iuuentū ad meꝝ p̄rior fu
erat. Eademq; cōmēdatione credidere L. Pisonē urbis romæ curatorem ab eo delectū: q; biduo
duabusq; noctibus p potationē cōtinuasset apud ipsū iam principem. Nec alio magis Druluf Cæ
sar regenerasse patrem Tiberiū ferebat. Tricōgiū rara gloria: quādo & hæc ars suis legibus con
stat: nō labasse sermone: nec leuatum uomitione: nō altera corporis parte. Dum biberet: matu
nas obisse uigilias: plurimū haussisse uno potu. Plurimū præterea aliis minoribus addidisse: opti
ma fide: nō respirasse in hauriendo: neq; expulisse nihilq; ad elidēdū in patimēis sonum ex uino
reliquisse: diligētī scito legum cōtra bibēdi fallacias. Tergilla Ciceronē. M. F. binos cōgios si
mul haurire solitum ipsi obicit. M. q; Agrippæ a marcio ac temulento syphū ipactū. Etenim
hæc fuit ebrietatis opera. Sed nimis hāc gloriā auferre Cicero uoluit iterfectori patris sui. M.
Antonio. Is enī ante eū auidissime apprehēderat hāc palmā: edito etiā uolumine de uia ebrieta
te: quo patrociniari sibi ausus approbavit plane (ut egdē arbitror) q̄ta per temulētiam mala ter
reꝝ orbi intulisset: exiguo tēpore ante proclium actiacum illud uolumē euomuit. Quo facile in
telligatur ebrius iam sanguine ciuium: & tantō magis eum fidens. Nāq; & hæc necessitas uitium
comitatur: ut bibēdi cōsuetudo augeat auiditatem. Scitūq; est scytas legati q̄to plus biberint:
tāto magis sitire parthos. Est & occidētis populis sua ebrietas: fruge madida. Pluribusq; modis
per gallias hispaniasq; nobis aliis: sed rōe eadem. Hispani iam & uetustate ferre ea genera do
cuerūt. Aegyptus quoq; e fruge sibi potus similes excogitauit. Nullaq; in pte mūdi cessat ebrie

tas. Meros quippe hauriunt tales succos: nec diluendo ut uina mitigant. At hercule illic tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitios: solertia inuētum est quēadmodū aqua quoq; inebria ret. Duo sunt liquores corporibus humanis gratissimi: intus uini: foris olei: arboris & genere ambo præcipui. Sed olei necessarius. Nec segniter uita in eo elaboratur. Quāto tamē in potu ingeniosior appebit ad bibēdū generibus centinonagitaq; Si species uero æstimetur: pene dupli numero excoGITatis: tantoq; paucioribus olei. De quo in sequenti uolumine dicemus.

CALPURNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER.XV.

Naturæ Frugiferæ Arboris. Ca.i.

QUAM THEOPHRASTVS CELEBERRIMVS E
græcorū auctoribus urbis romæ āno circiter quadrigētesimo qua
dragēso negauit nisi intra .xl. mil. pas. a mari nasci. Fenestella
uero oīo nō fuisse i italia hispania atq; africa. Targnio Prisco re
gnāte: ab ānis populi .ro. clxxxiii. Quæ nūc puenit trās alpes
quoq; & i gallias hispaniasq; medias. Vrbis qdē āno qngētesio
quato: Appio Claudio Cæci nepote. L. lunio cōs. olei libræ du
odenæ assibus uenire. Et mox āno. dc. octogesimo M. Serui
us T. F. ædilis curulis olei denas libras singulis assibus præsti
tit populo .ro. per totū annum. Minus ea miretur qui sciat post
annos. xxii. Cn. Pōpei. iiii. cōsalatu oleū. puintiis italiam misit
se. Hesiodus quoq; i primis cultū agrosq; docendā arbitratus ui
tam: negauit oleæ latorem fructum ex ea pcepisse quēq;. Tam tarda tūc res erat. At nūc etiam
in plātariis terūt: trās latusq; altero anno decerpūtur bacca. Fabianus negat puenire i frigidissi
mis oleā: neq; in calidissimis. Genera eaq; tria dixit Virgilius: orchites: & radios: & posas. Nec
desiderare rastro: aut falcē ullam: aut curam. Sine dubio & in iis solū maxime cælūq; referre.
Vegatamen attūdēt sicut & uites atq; etiam interradi gaudent. Cōsequēs eaq; tūdētēs ē arsq;
uel maior oleo q; musta tempandi. Ex eadem qppe oliua differūt succi. Primū olim cruda atque
nōdum inchoatæ maturitatē: hæc sapore præstantissimo. Quin & ex ea prima unda preli lauda
tissima: ac deinde p diminutiones: siue (ut nup inuentū est) exilibus tegulis pede incluso. Quāto
maturior bacca: tanto pinguior succus: minulque gratus. Optima aut ætas ad decerpēdū: iter
copiā bonitatemq; incipiente bacca nigrescere. Nostri uocat drupas: græci uero drypetas. Cæ
tero distat an maturitas illa in torcularibus fiat: an ramis. Rigua fuerit arbor: an flos tantum bac
ca succo. Nihilque aliud q; rores cæli biberit.

De oleo. Ca.ii.

QUETUSTAS oleo tedium affert nō itē ut uino: plurimūque ætatis annuo est: puida si libeat i
telligere natura. Quippe temulentia nascētibz uinis uti necesse nō est. Quinimo inui
tat ad seruandum blanda inueteratē caries. Oleo nolbit parci: fecitque ueteratū ea necessitate. p
miscuum. Et uulgo principatum ni hoc quoque bono optinuit italia toto orbe: maxime agro ue
nafrano: eiusq; pte: quæ licinianū fundit oleum: unde & liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vngue
ta hanc palmam dedere accomodato ipsis odore. Dedit & palatum delicatiore sententia. Cæte
ro baccas liciniæ nulla auis appetit. Reliquū certamē iter istriæ terram & beticæ par est. Vici
na bonitas prouitiis: excepto africa frugifero solo. Cæteris totum id natura concessit. Oleum
ac uinum non inuidit tantum: satisque gloriæ in messibus fecit. Reliqua erroris plena: quem in
nulla parte uitæ numerōsiorem esse docebimus.

De natura oliuæ: & oleæ incipientis. Ca.iii.

OLIUÆ cōstāt nucleos: oleos: carnes: amurca: Sanies est hæc eius amara. Fit ex aquis. Ideo sic
citatibus minima: rignis copiosa. Suus quidē oliuæ succus est oleū: idq; præcipue ex ima
toris intelligimus: sicut de omphacio docuimus. Angetur oleū ab arcturi exortu ad .xvi. Kalēn.
o. & ob. postea nucleī increscūt: & caro. Cū sitienti hymbres copiosi accessere: uitia oleū in amur
cam. Huius color oliuā cogit nigrescere. Ideoq; incipiente nigricia minimū amurcæ ante ea ni
hil. Et error hominū falsus existimātium maturitatis initium: quod est uitio. pximū. Deinde q
oleum crescere oliuæ carne arbitrantur: cū succus omnis in corpus abeat: lignūq; intus grande
scat. Ergo tum maxime rigātur. Quod ubi cura multa siue hymbribus accidit: oleū absūmitur:
nisi secuta serenitate: quæ corpus extenuet. Omnino enim ut Theophrasto placet: est olei causa
calor. Quare & in torcularibus & iam in macellis multo igni quæritur. Tertia est culpa in parsi
monia: quoniam. ppter impēdium decerpēdi expectatur ut decidat oliua. Qui mediū tempera
mentum in hoc seruant: perticis decutunt cum iniuria arboris sequētis āni dāno. Quippe oliuan

tibus lex antiquissima fuit. Oleam ne stringito: ne ue uerberato. Qui cautissime agunt harundi ne leui ictu: nec aduersos percutiunt ramos. Sic quoque alternare fructus cogitur decussis germi-
nibus. Nec minus si expetatur ut cadat. Harado enim ultra suū tempus abluunt uenietibus ali-
mentū: & detinent locum. Argumētum est q̄ nisi ante fauonū collectæ: nouas vires non resur-
mūt: & difficilius cadūt. Primū ergo ab autūni colligitur initio opere nō natura posita: cui pluri-
mū carnis: mox orchites: quibus olei: post radios. Has enī ocissime occupat æstas: quia sunt te-
nerrimæ: & amurca cogit decidere. Differunt uero etiā in martium mēlem: callosæ: cōtra hu-
morem pugnares: ob idq̄ mininæ: sicima: cominia. Cōtra fergia: quā sabini regiam uocat: nō an-
te fauoniū flatum nigrescentes: hoc est ad. vi. idus febr. Tūc arbitrat̄ eas maturefcere: & quonī
am probatissimū fiat ex iis oleum. Accedere etiā rō prauitatis uidet̄. Ferūq̄ frigōr stenilitatem
fieri: sicut copiam maturitatis: cū sit illa bonitas nō tēporis: sed generis tādē putrescētis i amor-
cam. Similis error collectā seruandī in tabulatis: nec priusq̄ ludeat premēdi: cū omī horā oleum
decreseat: amurca augeat̄. Itaq̄ vulgo non amplius ser as libras singulis modis exprimi dicunt̄.
Amurcæ mensurā nemo agit q̄to eo copiosior reperitur in eodē genere diebus adiectis. Oio
in uita error publicus. Tumore oliuæ crescere oleū existimatiū: præsertim cū magnitudine co-
piam olei nō cōstare indicio sint quæ regæ uocāt̄: ab aliis maiorinæ: & ab aliis bābiæ grādissi-
mæ: aliq̄q̄ minimo succo. Et in ægypto carnosissimis olei exiguū. Decapoli uero syriæ p̄q̄ par-
uæ: nec cappari maiores: carne tamē cōmēdāt̄. Quā ob cām italicis trāsmarinæ præferunt̄ i
cibis: cū oleo uincāt̄. Et in ipsa italia cæteris pīenæ: & sidicinæ. Sale illæ priuatim cōdiunt̄:
& ut reliquæ amurca sapa ue. Nec non aliquæ oleo suo & sine arte sua cōmēdatione pura inatāt̄.
Colibandes frangūt̄: eadēq̄ hærbæ uiridi sapore cōdiunt̄. Fiūt & præcoces feruētī aqua
pulsæ: q̄libet imaturæ. Miq̄q̄ dulcem succū oliuæ bibere: & alieno sapore insici. Purpuræ sūt
& in iis & in uuis in nigrum colorem trāseūtibus. Posiæ sūt & superbæ præter iam dicta gene-
ra. Sūt & prædukes per se tantū siccata: uisq̄q̄ passis dulciores. Admodū rare in africa: & cir-
ca emeritā lusiui e. Oleū ipsum sale uindicatur a pinguitudinis uitio. Cortice oleæ cōciso odo-
rem accipit medicatio alia ut uīno. Palati gratia nulla est. Nec tam numerosa differētia. Tribus
et plurimū bonitatibus distat. Odoꝝ tenui argutior: & is tamen etiam in optima breuis.

De natura olei. Ca. iiii.

Oleo natura tepefacere corpus: & cōtra algores munire. Eidem feruiores capitis refrigera-
re. Vlum eius ad luxuriam uertere grāci uitioꝝ olium genitores in gymnasiis publicando.
Notum est magistratus honori eius octogenis sestertis strigēm̄ta olei uēdidisse. Oleæ honorē
romana maiestas magnū præbuit. Turmas eq̄tū idibus iulis ex ea coronando. Itē minoribus tri-
umphis ouantes. Athenæ quoq̄ uictores olea coronando: grāci uero oleastro olympiæ.

De cultura oliuarum. Ca. v.

Unc dicemus Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorem: salētina:
orchitem: posiam: fergianam: cominianam: albiceram feri iubet. Adicitq̄ singulari pruden-
tia quā eaq̄ in iis locis optimam esse dicant. In frigido aut̄ & macro licinā. Pingui enī aut fer-
uenti uitari eius oleum: arboremq̄ ipsam fertilitate consumi. Musco præterea & robore iesta-
ri. Spectare oliueta in fauoniu loco exposita solibus censet.

De seruandis oliuis: & quomodo faciendū oleum. Ca. vi.

Ec alio ullo mō laudat cōdi oliuas optime orchites & posiæ q̄ uel uirides i muria: uel frac-
tas in lentisco. Oleū q̄acerbissimū diu optimū fieri. Cætero q̄ primū c terra colligēdam.
Si inquinata sit lauandam. Sicari triduo sat̄ esse. Si gelēt frigora: quarto die premendā. Hic
& sale a'pergi. Oleum in tabulato minuti: deteriusq̄ fieri. Item i amurcam: & flagibus. Eæ sunt
carnes: & inde faciēs. Quare sæpius die decupulandū. Præterea conchas & plumbeas cortinas
aere uitari. Feruentibus omnia ea fieri clausisque torcularibus: & q̄minime uentilatis. Ideo nec
ligna ibi cædi oportere. Qua de cā enucleis ipsaq̄ ignis aptissimus: & e cortinis in laba sūdēdi:
ut faciēs & amurca liquēt̄. Ob id crebrius uasa mundanda. Piscinas spōgia tergendas: ut q̄ma-
xime pura sinceritas cōstet. Postea in uētum ut lauentur utique feruenti aqua. Protinus præ-
lo subiicerentur solidæ. Ita enim amurca exprimit̄. Mox trapetis fractæ premerēt̄. Iterum
premi plus q̄ centenos modios nō probant. Fructus uocat̄. Quod uero post molam primū est
flos fructus. Tres germiniferos a quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.

De oleo factitio. Ca. vii.

Non erat tum factitium oleum. Ideoq̄ arbitror nihil a Catone dictū. Nūc eius genera plu-
ra. Primūq̄ persequemur ea quæ ex arboribus fiunt: & inter illas ante omēs ex oleastro.
Tente id: multoq̄ amariū q̄ oleæ: tantū ad medicamētum utile. Simillimū huic inest ex cha-
melea frutice saxoso. non altiore palmo: foliis oleastro: baccisq̄. Proximum fit & e cyci arboꝝ
in ægypto copiose. Alii serotonem: alii rhibi: alii sismū siluestre appellāt̄. Ibiq̄ nō pridē. Et
in hispania repēte proem̄t: altitudine oleæ: caule ferulaceo: folio uitium: semine uuas gracili

um: pallidatq;. Nostri eam uocant ricinum a similitudine seminis. Coquitur id in aqua: inatâsq; oleum tollitur. At in ægypto ubi abundat sine igni & aqua sale aspersus exprimitur: cibis sedulè consumitur. Amygdalinum quod aliqui neopum uocât: ex amaris nucibus arefactis: & in osam cõtulis aspersum aqua & iteq; tulsis exprimit. Fit & lauro admixto diupaq; oleo. Quidâq; e bacis exprimūt tantum. Aliis foliis mō. Alii folio & cortice baccaq;. Necnō stiracē addunt: alioq; odores. Optima laurus ad id latifolia: siluestris: nigra bacis. Simile est e myrto nigra: hæc latifolia melior. Tundūtur bæccæ aspersæ calida aqua: mox decoquūt. Alii folios mollissima decoquūt in oleo: & exprimūt. Alii deiecta ea i oleū prius sole maturant. Eadē rō & in satia myrto: sed præfertur siluestris: minore semine: quā quidā oxy-myrsinē uocant: alii chamemyrsinē: quæ coronæ habet similitudinē. Hæc est enī brevis fruticosa. Fit & ex citro: cupressos: nucibusq; ruglādibus: quod caryinon uocant. Malis cædri quod cædreleon. Ex grano quoq; gnido purgato semine & tulo. Item lētisco. Nā & cyprinū etiā: e glādē ægyptia ut fieret odoz: cā dictū est. Indi etiā ex castaneis & sisama atq; oriza facere dicuntur. Ichthiophagi e piscibus. Inopia cogit aliquādo luminū cā & e platani baccis fieri aqua & sale maceratis. Et oenāthinū fit de ipsa oenāthe: ut dictū est in unguentis. Glencino mustū incoquitur uapore lēto. Ab albis sine igne circūdatis uinaceis diebus. xxi. bis singulis pmixtis. Cōsumiturq; mustū oleo. Alii nō sanlicum tantū admiscunt: sed etiā preciosiora odoramēta. Et in gymnalis quoq; cōditur odoribz: sed uilissimis. Fit & de a'phalto: calamo: balsamo: yri: cardamomo: meliloto: nardo: panace: salsu: co: helenio: cinamī radice: oīum succis in oleo maceratis expressisq;. Sic & rhodiniū e rosis: iūctum e iunco: quod est rosaceo simillimū. Itē hyoscyamo: lupinis: & narcisso. Plurimū ā in ægypto e raphani semine aut gramine hærbæ quod cortinū uocāt. Itē e sisama & urtica: quod agrostinum appellant. E lilio & alibi fit sub diuo sole: luna: pruina macerātis. Suis hærbis cōponūt iter cappadociam & seleuciam: quod seleuticum appellant: nervis admodum utile. Sicut in italia e gūmi. E pice fit quod picinum appellant. cum concoquitur uelleribus supra halitum eius expansis atque expressis. Probatum maxime e brutia. Est enim pinguisima & resinosissima. Color oleofluus. Sponte nascitur in syriæ maritimis: quod eleomeli uocāt. Manat ex arboribus pingue. crassi? melle: fīna tenuius: sapor dulcis: & hoc medicis. Veteri quoq; oleo usus ē ad quædā grā morboz. Existimāt e ebore uicidāto a carie uile esse. Certe simulacq; Saturni romæ itus oleo fpletum est.

¶ De amurca. Ca. viii.

Super omia aut celebratū amurcam laudibus Cato. Dolia olearea cadofq; illa imbuti: ne bibant oleum. Amurca subigi areas terēdis messibus ut formicæ rimæq; abint. Quin & lutum parietum & tectoria & pauimēta horreoz: frumēti. Vestiarū etiā cōtra teredines: ac noxia alalia amurca aspergi. Semina frugum persudū. Morbis quadrupedū arboz: quoq; mederi illa: efficacē ad ulcera interiora humani quoq; oris. Lora etiā ac coria omia & calceamina axesq; decocta ungi atq; æramēta cōtra eruginem. Colicisq; gratia elegātionis & totam supellectilem lignea: ac uasa fictilia in quis sicum aridam libeat asseruare. Aut si folia baccaq; & uirgas myrti aliud ue id genus simile. Postremo ligna macerata amurca nullius fumi tedio ardeat. Oleū si lābēdo capra ligua cōtigerit: depaueritq; primo germinatu sterilefcere auctor ē M. Varro. Et hæc nus de olea atq; oleo.

¶ Pomoz oīum genera & naturæ. Ca. ix.

Reliqui arborum fructus uix specie figura ue non modo saporibus succisque totiens permixti atque misctis enumerari queunt.

¶ Nucum pinearum genera quattuor. Ca. x.

Grandissimis pineis nucibus altissimeq; a terra suspensis: intus exiles nucleos lacunatis icliti di tornis uestitos alia ferruginis tunica. Mira naturæ cura molliter semina collocat. Hæc genus alter: tarentinū digyris fragili putamine autumq; expositū furto in arbore. Et tertium apīnum picea satia: nucleoz cute uerius q; putamine adeo molli ut simul mādantur. Quartū pitya uocāt e pinaftris: singularis remedi aduersus tussim. In melle decoctos nucleos taurini aq; uel los uocant. Pineæ cotona uictores apud isthmum coronantur.

¶ De malo cotoneo. Ca. xi.

His proxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea: & græcè cydonea ex creta insula aduecta. Incuruatos trahūt ramos: prohibētq; crescere parentē. Plura eoz genera. Chrysolamella incisuris distincta: colore ad aug. iclinato. Quæ cādidiora nostrata cognōita odoris præstātilimi. Est & neapolitanis suis honor. Minora ex eodē genere strutea odoratius uibrāt: serotino puentu. Præcocia uero mustea. Struteis autē cotonea insita suum genus fecere mulianit: quæ sola ex iis uel cruda manduntur. Omia iam & uiroz saluatoris cubilibz inclusa simulacris nocturnū cōcūs imposita. Sunt præterea siluestria parua e struteis odoratissima in sepibus nascētia. Mala appellamus quāq; diuersi persica & granata: quæ in punicis arboribus nouem generū dicta sunt. His acinus sub cortice intus. Lignum illis in corpore. Necnon & quædam e pyris libralia appellata amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

De persico genera quattuor. Ca. xii.

Ed persicorū palma duracini. Nationum habent cognomē gallica & asiatica. Post autūnum maturescunt: æstate præcocia intra xxx. ānos reperta: & primo denariis singula uenūdata. Sup̄nata & sabini ueniūt: popularia undiq; Pomū inocuum expetitur ægris. Præciq; singulis iā triceni nūmi fuere. nullius maiore. Quod miremur q̄ nō aliud fugacius. Lōgissima nāq; decerp̄to bidui mora ē cogitq; se uenūdari.

De pruno genera xi. C. Ca. xiii.

Ingēs postea turba prunorū uersicolor: nigra: cādicās. Hordearia appellata a comitatu frugis eius. Alia eodē colorē seriora maioraq; asinina cognōiata a uilitate. Sūt & nigra ac laudatiora: cærina atq; purpurea. Necnō ab externa gente armeniaca: quæ sola & odore cōmēdant. Peculiaris impudētia nuciōus est insitorū: quæ faciem parētis succūq; adoptionis exhibēt appellata ab utroq; nucipruna. Et hæc autē & perlica & cærina ac siluestria ut uæ autūno cadis condita usq; ad alia nascētia ætatem sibi progāt. Reliquorū uelocitas cito miscētium trāsolat. Nuper in betica malia appellari cepunt malis insita: & alia amygdalina amygdalis: His intus in ligno nucleus amygdalæ est. Nec aliud pomū ingeniosius geminatum est. In peregrinis arboribus dicta sunt damalcena a syriæ damalco cognōiata: iam pridē in italia nascētia grādiorē quāq; ligno: & exiliore carne: nec unq; in ruga siccata quādo soles sui desunt. Simul dici possunt populares eorū myxæ: quæ & ipæ nūc cœpere romæ nasci insitæ sorbis. In totum quidē persica pegrina etiam aliæ græciæq; esse ex noīe ipō apparet: atq; ex perside aduecta. Sed pruna siluestria ubiq; nasci certum est. Quo magis miror huius pomi mētionē a Catone nō habitam: præsertim cū cōden/da demonstraret quædā etiā siluestria. Nā persicæ arbores sero & cū difficultate trāsire ut quæ in rhodo nihil ferat: quod primū ab ægypto eas fuerat hospitium. Falsū est uenenata cū cruciatu in persis gignit: & poenæq; cā a regibus trāsata: & in ægyptum terra mitigata. Id enī de pseā diligentiores tradūt: quæ in totum alia est: myxis rubescētibus similis: nec extra oriētē nasci uoluit. Eā quorū eruditiores negauerūt ex perside. ppter supplicia trāsata: sed a Persæo mēphi fatam. Et ob id Alexandrū illa coronari uictores ibi instituisse i honorē attausi sūt. Sēp at folia habet & poma subnascētibus aliis. Sed pruna quorūq; oīa post Catonē cœpisse manifestum est.

De diuersis generibus malorum: genera. xxix. Ca. xiiii.

Alorū plura sūt genera. De citreis cū sua arbore diximus. Medicā autē græci uocāt patriæ noīe. Acq; peregrina sunt zinzipha & tuberes: quæ & ipsa nō pridē uenere in italia. Hæc ex africa: illa ex syria. Sex. Papinius quē cōsulē uidimus primus utraq; attulit. Diui Augusti nouissimis temporibus in castros aggeribus sita baccis similiora q̄ malis. Sed aggeribus præcipue uocata: quoniā & in tecta iam siluæ scandūt. Tuborū duo genera. Cādidū & a colore ferici dictū pene peregrina. Sūt & in uno italiæ agro ueronēsī nascētia: quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit. Struteis quidem persicisq; plurimis tamē puciliare nomē dedit nulla alia cōmēlatiōe insignibus. Reliqua cur pigeat notari indicat: cū cōditoribus suis æternā ppagauerint memoriam: tanq; ob egregiū aliqd in uita factum. Nī fallor apparebit ex eo ingentiū interendiū nihilq; tam paruum esse quod nō gloriā parere possit. Ergo habēt originē a Mario Gestioq; Mālios itē Claudio a quibus cotoneo insito. Ab Appio & claudia gente appiana sūt cognōiata. Odor est his cotoneorū: magnitudorū. Sed claudianis color rubens. Ac ne qd ambitu ualuisse claritatis & familiæ putet. sūt & septiana ab inventore libertino insignia rotūditate. Cato adicit quiriana: & quæ tradit in dolis cōdi scātiana: Oīum at nuperrime adoptata sūt parus gratissimi saporis quæ petula nominātur. Primas nobilitauere camerina & græcula. Cætera & causis traxerūmen. Germanitatis cohærentia & gemella nunq; singula in foetu. A colore serica: cognatione melappia: mustea a celeritate miscēdi. Quæ nūc melimella dicitur a sapore melleo. Orbicula ta ex figura orbis in rotūditatē circūacti. Hæc in epiro primū. puenisse argumētō sūt græci: q̄ epirotica uocāt. Māmag; effigie ortomastica. A cōditiōe castrati seminis: quæ spadonia appellat. Belgemella a foliis. Folium enim unū aliquādo & geminū erūpit & latere medio. Celerissime in rugas marcescūt pānutia. Stolidē tumēt pulmonea. Sūt quibus sūguineus est color: origine ex mori insitu tracta. Cūctis uero quæ fuerūt a sole partes rubēt. Sūt & parua grati saporis atq; etiā acuriore odor: siluestria. Id peculiārē improbitatis & acerbitalis cōstitū: & uis tāta ut acie gladii pstringat. Dacis ferme uulissimis nomē: q̄q; primis aduētū decerpitq; properatibus.

De pyris & insitorū uarietate. Ca. xv.

Ad cā in pyris taxatur superba cognōie. Parua hæc: sed oculissima. Cūctis autē crustumina gratissima. Proxima sit falerna a potu: quoniā tanta uis succi abūdat. Lactea hæc uocatur i his: quæ aliis colore nigro donat syriæ. Reliquorū nota aliter in aliis atq; aliis locis appellat. Sed cōfessis urbis uocabulis auctores suos nobilitauer. Decumiana & ex eo tractū quod pseudo decimianum uocant. Dolobelliana lōgissimi pediculi. Pōpeiana cognōie māmofa: liceriana: seueriana: & quæ ex iis nata sunt tyrianniana longitudine pediculi: distantia. Fauoniana rubra: Paulosuperbis maiora. Lateriana, anitiana. Post autūmnalia aciduolū sapore iucunda. Tiberiana ap/

pellatur: quæ maxime Tiberio principi placere. Coloratur magis sole: grædescuntq; alioquin eadem essent quæ Iliceriana. Primæ noia habet serissima oïum amerina: picetinas numatina: alexandrina: numidiana: græca: & in iis tarentina: signina: quæ aliæ a colore testacea appellat: sicut onychina purpurea. Ab odore myrrappia laurea: nardina. A tempore bordearia. A collo amy pullacea & coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitana. Acidula succi. In creta noium cā est barbaricisq; ueneris: quæ colorata dicūt. Regisq; quæ minimo pediculo. Sessilia patricis uocant: uiridibus oblongisq;. Præterea dixit uolema Virgilius a Catone supra: qui & semetina & mustea noiat. Pars hæc uitæ iampridem peruenit ad columæ expertis cūcta hoibus. Quippe cū Virgilius insitam nucibus arbutum: malis platanū: cerasis ulmū dicat. Nec quicq; amplius excogitari potest: nullum certe pomū nouū diu iam inuenitur. Neq; omnia insita miseri sal est nec finial infert: quādo fulgura expiari nō queūt. Facile quoq; genera insita fuerunt: tot fulgura uno ictu pronitiātur. Turbinator pyris figura. In iis ferotina ad hyemē usq; ad matrē pendunt gelu matrescētia. Græca: āpullacea: laurea: sicut in malis amerina: scātiana. Cōdūt uero pyra ut uua: ac totidem mōis nō aliter q̄ in cadis. Præterea quæ pomis proprietatis pyris quæ uini. Similiter iis ægris medētes in escā dant: ac uino & aqua coquūtur: atq; pulmentari uicem implent: quod non alia præter cotonea & strutea.

De pomis seruadis & uuis. Ca. xvi.

IN uniuersum uero de pomis seruadis præcipitur. Pomaria in loco frigido ac siccō cōtabulari. Septetriorialibus fenestris sereno die patere. Austros specularibus arcere. Aquilonis quoq; asilatu poma deturpare. Colligi mala post ægnoctiū autūnale: neq; ante xvi. lunā: neq; ante primā horā. Ca lula separti stramētis: storeis: paleis uel susterni. Rara cōponi: ut limites pui spiritum æqualem accipiant. Amerina maxime durare: melimella minime.

De cotoneis pyris & sorbis. Ca. xvii.

COTONEIS interclusis spiramētum omē adimēdum: aut incoqui melle ea: imergi ue oportet. Ponica aqua marina seruētē idurari: mox triduo sole siccata: ita ne nocturno rore cōtingant suspendi. Cū libeat uti: aqua dulci perlui. M. Varro & i dolis harenæ seruari iubet: & imatura obrui terra in ollis fundo effracto: sed spiritu excluso: ac furculo pice. Sic etiā crescere āplitudine maiore q̄ possint in arbore. Cætera mala foliis ficulneis præterq; caduis singula cōuoluit: cistisq; uirilibus cōtinet: uel creta figulina: illini. Pyra i uasis fictilibus picatis inuersis obrui inter serobes. Tarētina: serissime legi. Aniciana seruari & in passo. Sorba uero & in serobibus gypso operculo duum pedas terra supinducta in loco aprico interfisis uasis: & in dolis ut uuas cum ramis suspendi. E proximis aut serobibus qdā altius curā petunt: putariq; statim poma ac uites ad hunc usum præcipiunt decrefētē luna. Post horam diei tertiam cælo sereno aut siccis uetris. Si milititer delegi & ex locis siccis: & atē perfectā maturitatem: addito ut luna infra terram: sit uuas cū malleolo sarmētis uel duro demptis forcipe corruptionibus acinis in dolio picato recētē suspendi: exclusa omī aura opculo & gypso. Sic & sorba & pyra illitis oïum furculis pice. Dolia procul ab aqua esse. Quidā sic cū palmitē in gypso cōdūt: capitibus eius scyllæ infixis urriq;. Alii etiā uina habentibus dolis: dum ne cōtingat ea uua. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitatias: quo genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui omīa hæc in milio seruare malunt. Pleriq; uero in serobe duum pedū altitudinis harena substrata: & fictili operculo: dein terra opto. Creta quidā etiā figulina uuas illinunt: siccata: p sole suspendūt: in usu diluētis cretam. Eadē pomis in uino subigūt. Mala uero generosissima eadē rōe crustat: q̄ gypso uel cæra. Quæ nisi maturauerit: in creta mēto calicem rumpit. Semp aut in pediculos collocant ea. Alii decerpūt cū furculis: eosq; i medullā sambuci abditos obruunt: ut supra scriptū est. Aliis singulis malis pyrisq; singula uasa fictilia assignant: & opcula eorū picata dolio iteq; includūt. Necnō aliqui in floccis capsisq; quas luto paleato illinunt. Alii hoc idē in patinis fictilibus. Aliqui & in serobe subiecta harena: ita sic ea operiūt mox terra. Sunt qui cotonea cæra pōtica illita melle demergāt. Columella auctor in puteos cisternas uel in fictilibus uasis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima alpisib; paxima uuas sole siccata: inuici falsis inuoluit: cadisq; cōditas gypso includit. Hoc idē græci platani foliis: aut uitis ipsius: aut sicq; uno die in umbra siccatis: atq; in cado uinacis interpositis. Quo genere coa uua & beritua seruātur nullius pestiferitati postferendæ. Quidā ut has faciant in cinere lexiuio tingunt: protinus q̄ detraxere uiribus. Mox in sole siccāt. Tum foliis ut supra dictum est inuolutas uinacis stipant. Sūt qui malūt uuas in serobe rametisq; abietis populi: fraxini: seruiare. Sūt qui suspendi procul malis: protinusq; in granariis iubeāt: quoniā optime sit optimetopulus pensilibus. Cōtra uespas remedio est oleo aspersi ex ore: uel de palmis diximus.

De ficis genera. xxix. Ca. xviii.

ERELICUO genere pomorū ficus āplissima est. Quædamq; & pyris magnitudine æmula. De ægyptiæ cypriæq; miraculis retulimus inter externas. Iudæa rubet oliuæ magnitudine rotundior tamen sapore mespili. Alexandriam hanc ibi uocat: crassitudine cubitali ramolam: materia

uallidā: lentam sine lacte: cortice uiridis: folio tiliaē: sed molli. Onescritus tradit in byrcania multum nostris esse dulciores: fertilioreſq; utq; modios, cclxx, singulae ferant. Ad nos ex aliis trāsire gentibus chalcidicae: quas plura genera. Siquidem & lydiae quae sunt purpureae: & mamillanae similitudinē māmae habēt. Et callistruiaē partim sapore praestitiores ficosq; oium frigidissimae. Nā de africanis quas multi praefertūt cūctis magna quaestio est: cū id genus in africa nū prime trāsiret: patriae nomē optinent. Nā alexadriaē enixiores. Cādicās terina cognōe delicata. Nigra & rhodia est: & tyburtina de praecocibus. Sūt & auctosq; noia iis. Liviae Pōpeiae liccatae hae solae in ānuos usus aptissimae cū mariscis: & quas harūdinei folii macula uariat. Est & herculeana & albicera: & aratia alba: pediculo minimo latissima. Primo atq; puenit porphyritis iōgissimo pediculo. Comitatur eā & minimis & uilissimis popularis dicta. Cōtra nouissima fab hyeme maturatur chelidonia. Sūt praeterea eadem serotinae & praecoces biferae albae ac nigrae cum melle uindemiāq; matureſcētes. Serotinae & a corio appellatae duro. Ex chalcidicis quāqdā trāsfero. puentu. Tarenti tantū praedulces nascūtur: quas uocāt onas. Cato de ficis ferendis ita memorat. Ficus mariscas in loco cretoso aut aperto lento. In loco atq; crassiore aut stercoreato africanas sed & herculeanas: sagōinas: hybarnas: telianas atras pediculo iōgo. Postea tot subiere nomina atq; genera: ut uel hoc solum aestimātibz appareat mutatae esse uitā. Sūt & hybarnae qui busdam puintiis: sicuti meliaē: sed arte nō natura. Paruaq; genus arborū post autūnum sūmo conuegunt: deprehēsaq; in his hyeme grolol: quae mitiorem cālo resollae cū arbore: atq; in lucem remissaē nouos soles aliosq; q̄ quibus uiuere: auidā tanq̄ iteg; naturae accipiūt: & cū uenietium flore matureſcūt: alieno praecoces āno: in tractu uel gelidissimo. Sed a Catone appellata iam tū africana amonet & africae ad igēs documētum uso eo pomo. Nāq; pncipali odio carthaginis flagrans: nepotūq; securitatis anxius: cū clamaret in omī senatu carthagine delendā: attulit quodā die in curia praecocem ex ea puintia ficū. Ostendēsq; patribz Interrogo quis inquit quādā hoc pomū demptū putatis ex arbore: Cū inter omēs recens esse cōstaret. Atq; tertium inquit atē diem scitote decerptū carthagine: tā ppe a munis habemus hostē: Statimq; sūptū est punitū terrum bellum: quo carthago deleta est. Quāq; Catone āno sequēte rapto. Quid primū in eo miremur: curā ingeniū: an occasiōē fortuitā: & celerrimēq; cursu: an uehemētū uiri. Sup omia egredem est quo nihil equidem dūco mirabilius: tantā illam urbē & de terraz orbe per. cxx. ānos urbem aemulam unius pomi argumēto euerſam. Quod nō trebia aut trasimenus: nō cānē busto in signes romani noīs perficere potuere. Nō castra punica ad tertium lapidē uallata. Portaeq; colinae adequitans ipse Hānibal. Tanto ppius carthaginē pomo Cato adiū monuit. Colif ficus arbor in foro ipso ac comitio romae nata sacra fulguribus ibi conditis. Magisq; ob memoriā eius quae nutrix fuit Romuli ac Remi cōditoris appellata: quoniam sub ea inuēta est lupa infans: ubi praebens rumen. Ita enim uocabāt māmam. Miraculo ex aere iuxta dicato tanq̄ in comitiū spōte trāsisset. Adactō nauigio ilico areſcit. Rursusq; cura sacerdotū seriē. Fuit & ante Saturni aedē urbis anno duceſtismo sexagesimo sublatā sacra uestalibus factū cū Siluani & Iūdi simulacrum subuerteretur. Eadem atq; fortuito ſato adiuuit in medio foro: quasi ſidētia imperiū ſādamēta oſtēto toti fatali. Quae Curtius maximis bonis hoc ē uirtute ac pietate ac morte praecleara expleuerat. Aequē fortuito eodē loco est uitis atq; olea umbrāe gratia: ſedulitate plebeia ſata. Ara idē sub lata gladiatorio munere Diui Iulii: quod nouissime pugnaui in foro. Admirabilis ē pomi huiusce festinatio unius in cūctis ad maturitatem properantis arte naturae.

De caprifico & caprificatione. Ca. xix.

Caprificus & siluestri genere ficus nūq̄ matureſcēs: sed quod ipsa nō habet aliis tribuens: quoniam est naturalis cāg; tranſitus: atq; & putrefcētibus idēdem generatur aliqd. Ergo cū lices parti fraudati alimēto in matre: hoc est putri eius tabe ex qua nati ad cognatā uolant: morſuq; ficosq; crebro hoc est audiore pastu aperientes ora eāg; ita penetrātes intus solem primum secum inducunt: cerealesq; auras imittūt foribus apertis. Mox lactēū humorē hoc est infantiam pomi abſumunt: quod fit & spōte. Ideoq; ficetis caprificus permittit ad rōem uēti: ut ſtatū euolantes in ficos ferat. Inde reſumptum ut illatae quoq; aliūde & inter ſe colligatae incinerent. Fico. Quod in macroſo & aglonio ſitu nō deſideratur: quoniam ſpōte areſcūt loci ſitus rimifq; ea dem quae culcū opera cā perficit. Necnō ubi multus pulvis: quod euenit maxime frequēti uia appoſita. Nanq; & pulueri uis ſiccandi: ſuccūq; lactis abſorbēdi: quae rō puluere & caprificatione hoc quoq; praestat: ne decidunt abſūpto humorē tenero. & cum quadam fragilitate ponderoſo. Ficus mollis omībus tactus. Maturis frumēta intus. Succus matureſcētibus lactis: percoctis mellis. Senescunt in arbore. Anuſq; diſtillant. Gūmi lachrymam ſiccant. Honos laudatas ſeruat i caprifis. Ebuſo in ſula praſtantiſſimas ampliffimafq; & mox in marrucinis. At ubi copia abūdāt iplē tur orcae: in aſia caſidi: aut in ruſpina africae urbes panifq; ſimul & obſonii uicē ſiccatae impleūt: ut pote cum Cato obaria ruris operariis iuſta ceti lege ſantiens minui iubet perfici maturitate: cū & obſonii uicem habeant recētes ficus. Salis ſiccatis & caſei loco uelci nuper excogitatū ē. Ex hoc

genere sunt ut diximus cottona & carica: quæq; cōfendēti nauī aduersus parthos omen fecere M. Crasso uenales prædicāti uoce cauea. Omia hæc in albenſe rus & ſyria intulit. L. Vitellius q poſtea cenſor fuit: cū legatus in ea pūntia eſſet nouiſſimis Tiberii Cæſaris tēporibus.

De meſpilif & eoꝝ generibus tribuſ. Ca. xx.

Malog: pyroꝝq; generi adnumerentur iure meſpila atq; ſorba. Meſpilif tria genera: anthe/ don: ſetania. Tertium degenerat. Antedoni tameſi ſimiliuſ eſt quod gallicū uocant: ſeta/ nia tamē mātus pomū. Cādidū uſq; acini: molliore ligno. Anthedoni cæteris minus pomū: ſed odor præſtatūſ: & quod diutū ſeruet. Arbor ipſa de āpliffimis. Folia āteq; decidāt rubeſcūt. Radices multæ atq; altæ: & ideo extirpabiles. Nō fuit hæc arbor i ſcilia Catonis æuo.

De ſorbif genera quattuor. Ca. xxi.

Sorbis quadruplex differētia. Aliis enī eoꝝ rotūditaſ mali. Aliis turbinatio pyri. Aliiſ oua/ ta ſpecies: ceu malog aliqubuſ. Hæc obnoxia acri odore: & ſuauitate iucūda. Cæteris uini ſapor. Generoſiſſima qbus circa pediculuſ folia. Quartū gen⁹ torminale appellāt: re medio tātum p/ babile: aliūduū puentu: minimūq; pomo: arbore diſſimili: foliis pene platani. Nō ferūt ante tri/ matū ex ullo genere. Cato & ſorba ſapa cōdi iubet. Ab iis locū āplitudine uidicauerūt quæ ceſ/ ſere auctoritati.

De nucē iuglandē. Ca. xxii.

Nuces iuglādē quāq; & ipſæ nuptialū feſcenninoꝝ comiteſ: multū pineiſ minoreſ unitier ſitate. Eademq; portione āplioꝝ nucleo. Necnō & honor hiſ naturæ peculiariſ: gemino ptectiſ operimēto: puluinati primū caliciſ: mox lignei putaminis. Quæ cā eaſ nuptiſ fecit re/ ligioſaſ tot mōiſ foetu munito quod eſt uerſimiliuſ: q; quia cadēdo tripudium ſonū ue faciant. Et haſ e perſide a regibuſ trāſlatuſ indicio ſūt græca noīa. Optimū quipp eāꝝ genus perſicum atq; baſilicon uocant. Et hæc fuere prima noīa. Carion acapitiſ grauedine ppter odorſ grauita/ rem cōuenit dictū. Tingūtur cortice eāꝝ lanæ: & ruſſatur capilluſ primū prodeūtibuſ nucleis. Id cōpertum infectiſ tractatuſ manibuſ. Pingneſcūt uetuftate. Sola differentia genēꝝ in putami/ ne duro fragili ue & tenui ac caſſo loculoſo & ſimplici. Solū hoc pomū natura cōpactū opimen/ to clauſit. Nāq; ſūt biſidæ putaminū carinæ. Nucleoꝝq; illiſ quadriputa diſtinctio lignea iter/ curſate mēbrana. Cæteris qquid eſt ſolidū eſt. Ut in auellaniſ & ipſo nucum genere: quāſ aīa abelliūſ patrio noīe uocabant. In aſiam græciāq; e pōro genere: & ideo pōticæ nucēſ uocant. Haſ quoq; molliſ ptegit barba. Sed putamini nucleſq; ſolida rotūditaſ ineſt: Eæ & torrētur. Umbilicuſ illiſ intuſ in uētre medio. Tertia ab iſ natura amygdaliſ tenuioreſ: ſed ſimili iuglādī um ſūmo operimēto. Itē ſecūdō putaminis. Nucleuſ diſſimiliſ latitudine: & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in italia Catoniſ ætate dubitaſ: quoniā græcaſ noīat: quāſq; dam & in iuglādium genere ſeruant. Adiciit præterea auellanaſ: & galbaſ: preneſtinaſ: quāſ maxime laudaſ: & cōdi/ taſ ollis in terra ſeruati uirideſ tradit. Nūc thaliæ & albēſeſ celebrātur: & tarentinaꝝ duo gene/ ra: fragili putamine ac duro. Quæ ſunt āpliffimæ: & minime rotūdæ. Præterea molloſcæ puta/ men rumpenteſ. Sūt qui honori nomē interpretētur: & Iouiſ glādē eſſe dicūt. Nup cōſularē uirum audiui biſeraſ & iuglandēſ nucēſ ſe habere proſitenteſ. De piſtaciis & ipſi retulimuſ. Et hæc autem idem Vitelliuſ in italia primuſ intulit eodem tempore. Simulq; in hiſpaniam Flaccuſ Pompeiuſ equēſ romanuſ: qui cum eo militabat.

De caſtaneis genera octo. Ca. xxiii.

Nuces uocamuſ & caſtaneas: quāq; accommodatioꝝ glādium generi. Armatuſ iſ echinato calice ualluſ: quod inchoatū glādibuſ. Miſq; uiliſſima eſſe quæ tāta occultauerit cura na/ turæ. Trini quibuſdā partuſ ex uno calice: cortexq; lētūſ. Proxima uero corpori mēbrana: & in/ iuſ & in nucleuſ ſaporem nī detrahaſ infeſtat. Torrere haſ in cibis gratioſ modulātum: laturaſ præſtatūſ ieiunio ſocminā: quādā imaginē panis. Sordibuſ eaſ puenere primū. Ideo apud græ/ coſ ſardianoſ balanōſ appellāt. Nā Diuſ Tiberiuſ poſtea balanū nomē impoſuit excellentio/ ribuſ ſatu factiſ. Nunc plura eāꝝ genera. Tarentinaꝝ facileſ: nec oſo ſūt cibo: planæ figura. Rotūdiꝝ quoq; balanitūſ uocatur purgabilis maxime: & ſponte pſiliēſ. Pura & plana eſt ex eiſ & ſalaria. Taretina minus tractabilis. Laudatior corelliana & ex ea facta: quod dicemuſ in in/ ſitiſ meterana: quā rubēſ cortex præfert triāguſiſ & popularibuſ nigriſ: quæ cōctiūſ nocāt. Priā laudatiſſimiſ tarentūſ: & in cāpania neapolif. Cæteræ ſuū paulo gignūtur: ſcrupuloſæ corti/ ciſ: intra nucleōſ quoq; ruminatiōe.

De ſiliquiſ & carnoſiſ pomis & moriſ & de aciniſ & bacciſ. Ca. xxiiii.

Haud procul abeſſe uidētur & prædulceſ ſiliquæ: niſi q in hiſ cortex ipſe mādītur. Digy/ roꝝ hoīſ lōgitudo illiſ: & interim ſalcata pollicari latitudine. Glandēſ inter poma numera/ ri nō poſſūt. Quā ob rem in ſua natura dicētur. Reliqua carnoſi ſunt generiſ: eāꝝ bacciſ atq; carnibuſ diſtant. Alia aciniſ caroſa: alia moriſ: alia unctonibuſ: & alia aciniſ inter cutē ſuccumq; alia myxyſ. alia bacciſ: ut oliuiſ. Moriſ ſuccuſ in carne uinoſuſ: trini coloreſ: candidiſ primo: mox: rubēſ: maturiſ niger. In nouiſſimiſ florent. Inter prima matureſcūt. Tigūt manuſ ſucco.

Maturæ ruunt: acerbæ minime. In hac arbor ingenia profecerunt: nec noibus: nec istis: nec alio mō q̃ Pōpei. Magnitudine differunt mora ostiētia: & tuscūlana. Romæ nascit̃ & in rubis multum differente callo. Aliud corpus est e terrestribus fragis. Aliud cōgeneri eorū unedoni: quod solū pomū simile frutici terræq̃ gigni. Arbor ipsa fruticosa. Fructus āno maturescit: pariterq̃ floret subnascēs: & prior coquitur. Mas sit an fœmina sterilis inter auctores nō cōstat. Pomum in bonorū: ut cui nomē ex argumēto sit unū tantū edendi. Duobus tamen hoc noibus appellat græci comarō & memecylon. Ex quo apparet totidē esse genera & apud nos. Alio noīe arbutus uocatur. Iuba auct̃ est q̃nquagenum cubitoꝝ altitudine in arabia esse eas. Acinoꝝ quoq̃ magna est differentia. Primū inter uuas ipsas callo: teneritate: crassitudine: interiore ligno aliis paruo: & aliis etiam gemino: qui minime feraces musti. Plurimū uero differūt hederæ sabuciꝝ acūni. In figura etiam punci angulosi quippe soli: nec cutis ulla singulis: præter cōmunē quæ est eadē: totisq̃ succus & caro est eis præcipue quibus paruulū inest ligni. Magna & baccis differentia. Aliæ nāq̃ sunt oliuis: lauris: & alio mō loto: cornis: alia myrtis: lentisco. Aq̃ folio enī ac spīnæ sine succo. Medioꝝq̃ etiā nō genere inter baccas acinoꝝq̃ cerasis. Pomū tis primo candidum: & fere omnibus baccis: mox aliis utrescit: ut oliuis: lauris. Rubet uero moris: cerasis: cornis. De inde nigrescit moris: cerasis: soligis.

¶ De cerasis genera octo. Ca. xxv.

Cerasi ante uictoriam mithridaticam L. Luculli nō fuisse in italia. At urbis anno sexcētesimo togasimo is primū uexit e pōto: annisq̃ cxx. trās oceanum in britaniā usq̃ peruener̃. Ea dē ut diximus in ægypto nulla cura potuere gigni. Cerasos aproniana maxime rubēt. Nigerrima sunt ut aſtia. Cæciliana uero & rotunda. Iulianis gratus sapor: sed pene tantū sub arbori: suo adeo teneris: ut gestatum nō tolerant. Principatus duracini. quæ cāpania plyniana appellat. In belgica uero lulsitanis. In ripis etiam rheni. Tertius is colos e nigro ac rubet̃ uiridq̃ similis maturescitibus semper. Minus quinquēnio est q̃ prodire quæ uocat laureas: nō ingratæ amaritudinis insitæ in lauro. Sūt & macedonica paruæ arboris raroq̃ tria cubita excedētis: & minore etiam nūc frutice chamecerasi. Inter prima hoc e pomis colono gratiā annuā refert. Septētrione frigidisq̃ gaudet. Siccat̃ etiā sole: conditurq̃ ut oliua cadis.

¶ De corno & lentisco. Ca. xxvi.

Quæ cura & cornis atq̃ lentisco adhibetur: ne quid nō hoīs uentri natum esse uideatur. Miſcentur saporēs: & alio aliis placere cogitur. Miſcentur uero & terræq̃ cæli tractus. Inq̃ alio cibi genere india aduocat: in alio ægyptus: cretæ: cyrenæ: singulæque terræ. Nec cessat in ueneficis uitæ: dummodo omnia deuoret. Plantis hoc fiet in hærbarum natura.

¶ De generibus succorū & de odore. Ca. xxvii.

Interim quæ sunt cōmunia & pomis omībusq̃ succis sapoꝝ genera tresdecim repiunt̃: dulcis: suauis: pinguis: amarus: austerus: acer: acutus: acerbus: acidus: aslus. Præter hæc tria genera sunt mirabili maxime natura. Vnū in quo plures pariter sentiunt̃ saporēs: ut uinis. Nāq̃ in iis & austerus & acutus & dulcis & suauis: omēs alieni. Alterq̃ est genus in quo sit & alienus q̃ dem: sed & suus quidā & peculiaris: ut in lacte. Siquidē inest ei quod tamē iure dici nō pōt dulcet: & pingue & suauē optinēre lenitate: quæ ipsa succedit in saporis uicem. Nullus hic aquis: ne succus quidē: ut tamē eo ipso fiat aliquis: ac suum genus faciat. Sentiri quidē aquæ saporē ullorū succum ne uitium est. Magnū his omībus in odore momētum & magna cognatio qui & ipse nullus est aquis: aut si sentitur omnino uitium est. Mix̃ tria naturæ præcipua elementa sine sapore esse sine odore sine succo: aqua aer ignis.

¶ De succis fructuum & arborum: & coloribus: & odoribus: & natura pomorum: & de cōmendatione fructuum Ca. xxviii.

Ergo succorū uinosos pyro: moro: myrto. Minime quod miremur uuis. At pinguis oliuæ: lauro: nucisuglandi: amygdalis. Dulcis uuis: ficis: palmis. Aquosus prunis. Magna est & i colore succi differentia. Sanguineus moris: cerasis: cornis: uuis nigris. Idē albis cādidiis. Lacteus in capite ficis: in corpore nō item. Spumeus malis. Nullus psicis: cū præsertim duracina abūdet succo. Sed quis eius ullum dixerit colorem: sua i odorū miracula: Malis acutus. Perficis dilutus. Dulcibus nullus. Nā & uinum tale sine odore. Tenue odoratius. Multorū celeritus talia ad usū ueniunt q̃ pingua. Quæ odorata nō eodem in gustu tenera: quia nō sūt pariter odor & sapor. Quā ob rem citreis odor acerrimus. Sapor asprimus quadātenus & cotoneis. Nullusq̃ odor ficiis. Et hætenus sint spēs ac genera pomorū. Naturas arctius colligi par est. Alia siliquis gignitur: ipsis dulcibus: semēq̃ complexis amāq̃. Cū in pluribus semina placeāt: i siliqua dānent. Alia baccis: quæq̃ intus lignum: & extra caro: ut oliuis cerasis. Aliquæq̃ intus baccæ: foris lignū: ut i his quæ in ægypto diximus gigni. Quæ baccis natura: eadem & pomis. Aliorūq̃ intus corpus & foris lignum: ut nucum. Aliis foris corpus: intus lignum: ut psicis & prunis: uitiūq̃ cinctū fructu: cum fructus albi muniatur uitio. Putamine claudūtur nuces. Corio castanæ. Detrahūt hoc

is. At in mēspilis māditur: Crusta tegūtūr glādes. Cute uuā. Corio & mēbrana punica. Carne & succo mora cōstāt. Cute & succo cerasi. Quā dā statim a ligno recedunt: ut nucs & palmæ. Quā dā adhærent ut oliuæ lauroq; Quosq; dā generi utraq; est natura: ut persicis. Etenim duracimis adhæret corpus: & lignoq; auelli nequit: cū in cæteris facile sepetur. Quibusdā nec intus nec extra lignū: ut in palmar; gener. Aliquoq; lignū ipsū in usū & pomi uicē ut genera myxis: quā in ægypto gigni diximus. Quosq; dā extra gemina geminātūr uitia: ut in castaneis: amygdalis: nucibusq; iuglādbus. Quosq; dā natura trigemina est: corpus: deinde lignū: rursumq; semē in ligno ut persicis. Quā dā inter se densa ut uuæ: forbat: quæ ramos circūdata ex omī parte. uuæq; mō deguant: Alia rara ut in persicis. Quādam alio cōtinētūr ut granata. Dependēt alia periculū ut pyra. Alia racemis ut uuæ: palmæ. Alia & pediculis & racemīs ut hederæ sībuci. Alia ramo adhærent ut in lauro. Quā dā utroq; mō: ut oliuæ. Nā & breues pediculī & lōgi. Quādam ualculis cōstant: ut punica: & mēspila: lotosq; in ægypto & euphrate. Iam uero diuersa fragria & cōmendatio. Carne palmæ placent. Crusta thebaicæ: Succo uuæ & caricæ. Callo pyra ac mala. Corpore melimela. Mora cartilagine. Nuclei grano. Quā dā in ægypto cute caricæ. De trahitur hæc ficiis uirentibus ut putamē. Eadem in ficis maxime placet. In papyris & ferulis spī nāq; alba caulis ipse pomū est. Sunt & ficulni caules. In fruticoso genere cū caule capparī. In siliquis uero quod māditur quid nisi lignū est. Nō omittenda seminis eaq; proprietates. Nam neq; corpus neq; lignum nec cartilago dici potest: neq; aliud nomen inuenit.

De myrto genera eius. xxix. Ca. xxix.

Vccoq; natura præcipuā admirationē in myrto habet. Quādo ex uua oīum olei uiniq; binā genera fiunt. Itē myrtidandum ut diximus. Et alius usus baccae fuit apud antiquos: atq; pipi reperitur: libæ optinēs uicem. Quodā etiā generosi obsonii noīe id tracto: quod etiam nunc myrtatū uocatur. Eadēq; origine aproq; sapor cōmēdatur: plegq; ad intinētus additis myrtis. Arbor ipsa in europa tetiore cælo quod & ceraunis mōtibus incipit: primū celei in Elpenoris tumulo uisā traditur: gratēq; ei nomē remanet: quo pegrinā esse apparet. Fuit ubi nunc roma est iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur myrtea uerbena romanos sabinosq; cum ppter raptas uirgines dimicare uoluissent depositis armis pacificatos i eo loco qui nūc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui pugnare dicebāt. Et in ea quoq; arbore suffimēti genus habetur. Ideo tamē electa: quoniā coniunctioni & huic arbori præest Venus. Haud scio an primæ uua etiā oīum in locis publicis romæ sata sit: fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissimā nāq; delubra habetur. Quirini hoc est ipsius Romulī. In eo sacrae myrti fuere duæ ante ædem ipsam p lōgum tempus. Altera patricia appellata: altera plebeia. Patricia multis annis præualuit. Flaccēscēte plebeia exuberās ac læta: q; diu senatus quoq; floruit: illa ingēs. Plebeia torrida ac squalida. Quæ postq; eualluit flaccēscēte patricia marisco bello: lāguida auctoritas patrū facta est. ac paulatim in sterilitatem emarcuit maiestas. Quin & ara uetus fuit Veneri myrtæ: quā murtiā uocant. Cato tria genera myrti pdidit. Cādidā: nigrā: cōiugalem: fortassis a coniugis ex illo cluacinæ genere. Nunc & alia distinctio satiuæ aut siluestris: & i utraq; latifolia. In siluestri propria oxymyrsis. Satiuæ genera topiarii faciunt. Tarētina folio minuto: nostratē patulo: exoticam dēfissimā: senis folioq; uersibus. Hæc nō est in usu. Ramosa utraq; alia cōiugalem existimo nūc nostratē dici. Myrtus odoratissima est in ægypto. Cato docuit uinū fieri & nigrā: scitata usq; in ariditatem in umbra: atq; ita multo indita. Si nō siccētūr baccae oleū gigni. Postea comptum & ex alba uinum fieri album. Duobus sextariis myrti tuse in uini tribus hēminis macerata: expressæq;. Folia & per se siccātūr in farina ad ulcē: remedia i corpore humano leniter mordaci puluere: ac infrigerandis sudoribus. Quinimo oleo quoq; mixtū dictū inest qdam uini ppori: simulq; pinguis liquor præcipua uī ad corrigēda uina: facis ante perussis. Retinet quippe facem: nec præter pus: liquorem trāsire patitur: datq; se comitē præcipua cōmēdatione liquo. Virgæ quoq; eius gestatæ mō tiatori prosūt in lōgo itinere pedit. Quin & uirgæ anulī expres ferri ignum tumori medētūr. Bellicis quoq; resbus inseruit: triūphāq; de sabinis Postumius Tubertus in cōsulatu: qui primus oīum ouans ingressus urbē est: quoniā rē leuiter sine cruore gesserat. Myrto Veneris uicticis coronatus: incescit: optabileq; arborē etiā hostibus fecit. Hæc postea obātium fuit corona: excepto M. Crasso qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus incescit. Massurius auctor est curru quoq; triūphātes myrtea corona ufos. L. Pīso tradit Papyrium Nafonem qui primus in mōte albo triūphauit de corlis myrto coronatum ludos circenses spectare solitum. Aus maternus Africani sequentes hic fuit. M. Valerius duabus coronis utebatur laurea & myrtea: qui & hoc uoterat.

De lauro genera. xlii. Ca. xxx.

Aurū triumphis proprie dicatur: uel gratissima donibus. Ianitrix Cæsar; pontificumq; quæ sola & domos exornat: & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: de phiciā & cypriam: Pōpeius Lenus adiecit quā mustacem appellauit: quoniā mustaceis subijceret. Hæc

coq: qui maiores minoresq: appellantur. Vasto ibi meatu ppetuis bis dieꝝ noctiꝝq: singulaꝝ interuallis effusus in imensum agitur oceanus aeterna operies res: naturæ cōtrouerſiam: dubiꝝq: terræ sit: an pars maris. Illic misera gens tumulos optinet altos: aut tribunalia structa manibus ad expimēta altissimi æstus: calis ita impositis: nauigatibus similes: cū integat aquæ circūdatæ naufragiis. Cū uero recesserint: fugientes cū mari pisces circa tuguria uenantur. Nō pecudes hos habere nō lacte ali: ut finitimos. Ne cū feris quidem dimicare cotingit omī. ꝑcul abactō frutice. Vluæ & palustri iuncto funes nectūt ad prætexenda piscibus retia. Captiꝝq: manibus lutum uen- tis magis qꝫ sole siccatēs. Terra cibos & rigētia septētrione uiscera sua trunt. Potus non nisi ex hyemre seruato scrobibus i uestibulo domus. Et eæ gētes certe si uincāt hodie a populo ro- seruit se dicit. Ita est. ꝑfecto: multis fortuna parcit in poenā. Aliud in siluis miraculū in tota re liqua germania referūt: addūtq: frigori umbras: altissime tamē. Haud procul supradictis caucis circa duos præcipue lacus. Littora ipsa optinēt quercus maxima auditate nascēdi suffociaꝝq: fluc- tibus aut. ꝑꝑulæ flatibus uastis cōplexu radicū insulas secū auferūt. Atqꝫ ipsa libratæ stātes na- uigāt ingentiū ramoꝝ armamētis. Sæpe territi classibus nostris: cū uelut deindustria fluctibus agerēt: ut in. ꝑꝑectū stātes noctu: inopeꝝq: remediū illæ proeliū nauale adueri? arboꝝ inirēt.

De hyrcinæ siluæ magnitudine. Ca. ii.

In eadem septētrionalī plaga hyrcinæ siluæ roboꝝ uastitas intacta & cōgenita mūdo. ꝑꝑe immortali sorte miracula excedit. Vt alia omittātur fide cantura. Cōstat attolli colles occur- santiū inter se radicum repcūsum. Aut ubi secuta tellus nō sit: arcus ad ramos uoluet: & ipsos iter se nixantes curuari portæ patēt ium mō ut turmas equitum trāsmittant.

De glandiferis. Ca. iiii.

Glandiferi maxime generis omnes: quibus honos apud romanos ꝑꝑetuis.

De ciuica coroi: & qui frondea corona donati. Ca. v.

Inc ciuicæ coronæ militū uirtutis insigne clarissimū. Iam pridē uero & clāmētiaꝝ impatoꝝq: postqꝫ ciuiliū belloꝝ profanatione meritū cœpit uideri ciuē nō occidere. Cedūt ius mura- les uallaresq: & aureæ: quæ ꝫ precio atcedētes. Cedūt & rostratæ: qꝫ uis in duobus maxie ad hoc æui celebres M. Varrone & piraticis bellis dāte magno Pōpeio. Itēqꝫ M. Agrippa tribuē te Cæsare a siculis: quæ & ipsa piratica fuere. Antea rostra nauitū i tribunali præfixa toro decus erat: ueluti populo ro. ipsa corona imposita. Postqꝫ uero tribunitis seditionibus calcari ac ꝑꝑ- lui cœpere: postqꝫ uires ex publico in priuatū magis singulisqꝫ ciuiliū quæri: & sacrosacta oīa pro fana fecerāt: tum a pedibꝫ eoꝝ subiere in capita ciuiliū rostra. Dedit hāc Augustus coronā Agrip- pæ. Sed ciuicā a genere humano accepit ipse. Antiguis quidē nulla nisi deo dabatur. Ob id Ho- merus cælo rātū eas & proelio uniuerso tribuit. Virtutū uero ne i certamine qdē ulli. Ferūtqꝫ primū oīum Libetꝫ patrē imposuisse capiti suo ex hedera. Postea deoꝝ honori sacrificatēs supse re uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus. usurpatæ: in qbus hodieqꝫ non victori dant: sed patriā ab eo coronari pronūtiatur. Inde natum ut etiam triūphatoris cōferēt in templis dicandæ. Mox ut & ludis darentur. Lōgum est: nec ex institutiōe opis differere quis quā romanoꝝ primum accepit. Neqꝫ enim alias nouerant qꝫ bellicas. Quod certū est. uni gen- tium huic plura sunt genera qꝫ cūctis. Romulus frōdea coronauit Hostiū Hostiliū qꝫ fidēnā pri- mus irrupisset. Auis hic Tulli Hostili regis fuit. P. Deciū patrem tribunū militū frōdea dona- uit exeritus ab eo seruatus: impatoꝝ Cornelio Cossō cōsule sanitū bello. Ciuica iligna primo fuit: postea magis placuit ex æsculo loui sacrū. Variatqꝫ in hoc cū quercū ē: ac data ubiqꝫ quæ fuerat: custodito tamē honore glādis. Additæ leges arētæ: & ideo supbæ: quasqꝫ cōferre libe- at cū illa græcoꝝ sūma: quæ sub ipso loue datur. Quiqꝫ patriæ muros primus scandēs audētē irrupere occidit. Quiqꝫ ciuem maluit seruā qꝫ hostem occidere. Vtqꝫ cum locū in quo sit actū optineret hostis eo die. Vtqꝫ seruatus fateatur: alias testes nil ꝑꝑunt. Vt ciuis fuerit. Auxiliis quis rege seruato decus id nō dant. Nec crescit honos idem impatore cōseruato: quoniā condi- tores in quociꝫ ciuē sūmū esse uoluerūt. Accepta licet uti ꝑꝑetuo ludis. Induēti sēꝑ assurgi etiam ab senatu in more est. Sedendi ius in ꝑꝑimo senatu. Vacatio munēꝫ oīum ipsi: patriqꝫ & atqꝫ paterno. Xiiii. eas accepit Sicinius Dentatus ut rettulimus suo loco. Sex. Capitolinus. Is q dem & de duce Seruilio. Africanus de patre accipie noluit apud trebiam. O mores æternos: qui tanta opera honore solo donauerunt. Et cum reliquis coronas auro cōmendarent: salutem ciuis itis in precio esse noluerunt: clara ꝑꝑessione: seruari quidem hoīem nefas esse lucri causa.

De glande genera tredecim. Ca. vi.

Glandes opes esse nunc quoqꝫ multas gentiū etiam pace gaudētū constat. Necnō & inopia strugum arefactis molitur farina: ꝑꝑissaturqꝫ i panis usum. Quin & hodieqꝫ ꝑ hispanias secū- dis mensis glans inseruit. Dulciior eadem in cinere tosta. Cautum est præterea lege. xii. tabula- rū: ut glandem in alienū fundum ꝑꝑcidentē liceret colligere. Genera eazꝫ multa. Distant fructu: situ: sexu: sapore. Nāqꝫ alia sageæ glādi figura: alia quernæ: & alia ilignæ. Atqꝫ inter se quoqꝫ

generis singulorum differentiarum. Præterea sunt aliarum siluestres: aliarum placidiores: quarum culta optinetur etiam in morosis planisque distant. Sicut & sexu mares ac foeminae. Itē sapore. Dulcissima oium fagitur qua obfessio etiam homines durasse in oppido chio tradit Cornelius Alexander. Genera diustringuerunt non dat noibus quæ sunt alia alibi. Quippe cum robur quercum: vulgo nasci uideamus: sed æsculo non ubique. Quartæ uero generis eiusdem quæ certus uocat ne italiam quidem maiorem ex parte norit esse. Distinguens ergo proprietate naturæ: & ubi res cogit etiam græcis noibus utendum.

De fagina glande & reliquis glandibus: & carbone & pastu porcos. Ca. vii.

Fagi glans nucleis similis: triangula cute includitur. Folium tenue: ac leuissimum: populo simile: celerrime flauescens: & media parte plegæ. Gignens superne puellā baccā uiridē: ac uiride aculeatam. Fagi glans muribus gratissima est: & ideo aialis eius una puertus. Glires quoque faginat. Expetitur & turdis. Arborum fertilitas oium fere alternat: sed maxime fagi. Glade quæ proprie intelligitur: ferunt robur: quercus: æsculus: cerrus: ilex: suber. Cōtinētur hispido calice per genera plus minus. Item cōplectente folia præter ilicē: grauiā: carnosa: procera: sinuosa latrebris. Nec cum cadunt flauescētia: ut fagi. Pro differentia generis breuiora uel longiora. Illicis duo genera. Ex iis in italia folio non multum ab oleis distat. Milaces a quibuldā græcis dictæ: in pro uintis aquifoliae. Illicis glans utriusque breuior & gracilior. Quam Homerus aculon appellat: eoque nomine a glande distinguit. Masculas ilices negant ferre. Glans optima in quercu atque gradissima. Mox æsculo. Nā roboris parua. Cerro tristis: horrida: echinato calice ceu castaneæ. Sed in querna alia dulcior: molliorque foeminae: maris spissior. Maxime aut probatur latifoliae argumeto dictæ. Distat autem inter se magnitudine & cutis tenuitate. Itē quæ aliis subest tunica rubiginis: scabra: aliis protinus candidum corpus. Probatum & eas cuius in balano utrinque ex longitudine extrema lapidescit i duriciam. Melior cui in cortice quæ in corpore. Vtque non nisi maris. Præterea aliis ouata: aliis rotunda: aliis acutior figura. Sicut & colos nigrior cadidior uel quæ præfertur. Amritudo in extremitatibus: mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas: perceratque difficultatem habet. In ipsius uero arboribus quæ maximā fert: hemeris uocatur: breuior: & in orbē carnosa: alascque ramorum crebro cauita. Fortius lignum quercus habet & icorruptius: ramosa & ipsa. Procerior tamē & crassior caudice. Excelsissima autem egilos in cultis amica. Ab hac proxime latifoliae: perceritas: sed minus utilis ædificiis. Atque carbone dotata utitis obnoxia ē. Quæ ob rem solidio utuntur carbone: ærariis tantum officinis cōpendio. Quoniam desinēte statu protinus emoriens sapientius recoquitur. Cætero plurimis finitillis. Idē e nouellis melior. Acerui cōfertis paleis receti: bus luto caminatur: accensaque strue cōtis pungitur durescēs calx. Atque ita sudorem emittit. Pessima & carboni & materiam haliphleos dicta: cui crassissimus cortex atque caudex: & plegæ cauus fūgosusque. Nec alia putrescit ex hoc genere: etiam cum uiuit. Quin & fulmine sepiissime icti: quibus altitudo non excellat. Ideo ligno eius nec ad sacrificia uti fas habetur. Eidem raro glans & cum tulerit amara. Quam præter sues nullum attingit animal. Ac ne eas quidem si aliud pabulum habeat. Hoc quoque inter reliqua neglectæ religionis est: quod emortuo carbone sacrificatur. Glans fagea suum hylarem facit: carnē cōstibilem ac leuem: & utilem stomacho. Iligna suam angustā: nitiā: strigofam: pōderofam. Querna diffusam & grauissimā: & ipsa gladium æque dulcissima. Proximā huic cerream tradit Nigidius: nec ex alia solidiorem carnē: sed durā. Iligna tentari sues: nisi paulatim detur. Hanc nouissimā cadere. Fungosā carnē fieri æsculo: robore: subere. Quæ glandem ferunt omēs & gallam. Alternisque anis glandē. Sed gallā hemeris optimā: & coris piciē: diu aptissimam. Similem huic latifoliam: sed leuiorem: multoque minus probatam. Fert & nigra Duo enim genera sunt. Hæc tingendis utilior.

De galla: & quæ multa præter glandem eadem ferant arbores. Ca. viii.

Ascitur autem galla sole de geminis exētre erūpens noctu semper uniuersa. Crescit uno die cadidior. Et si excepta est aestu arefcit protinus: neque ad iustum incrementum peruenit: hoc est: ut natiuum suam magnitudinem habeat. Nigra diutius uiuet: crescitque ut interdum mali compleat magnitudinem. Optima comagena. Deterrima ex robore. Signum eius quod cauernæ translucent. Robur præter fructum plurima alia gignit. Nāque fert & gallæ utique genus & quædam ueluti morantur differtent ariā duricia plegæ: quæ tauri caput imitantia: quibus fructus inest nucleis olivæ si milis. Nascuntur in eo & pilulæ nigræ: non absimiles: intus habentes flocculos molles: lucernarum luminibus aptos. Nam & sine oleo flagrant: sicuti galla nigra. Fert & aliam uti pilulam cum capillo uerno tempore tamē melligeni succi. Gignunt & alii ramorum eius pilulas corpori non pediculo ad hærentes: caducantes umbilicis. Cætera nigra uarietate dispersa. Media cocci calorem habent. Apertis amara inanis est. Aliquando & culices gignit. Necnon & e foliis cōuolutas pilulas: & in folio rubentes. Aquosos nucleos candicantes & translucentos: quidam molles sunt: in quibus & culices nascuntur: maturescunt in modum

De canchrye: & cocco grano: & agarico: & subere. Ca. ix.

Eerunt robora & canchryn: ita uocatur pilula in medicina urendi uim habēs. Gignitur & in

abiete: larice: picea: tilia: nucē: platano: postq̃ folia cecidere hyeme durans. Continet nucleum pineis simile. Is crecit hyeme aperitur uere pilula tota. Cadit cū folia cōeperint crescere. Tam multifera sunt: & tot res prāter glādem pariunt robora. Sed & boletos sūt: losq̃ gylae nouissimā irritamenta: quāe circa radices gignūt. Quercus pbatissimos. Robur at̃ q̃ pressus & pinus noxios. Robora ferunt & uiscū & mella ut auctor est Heliodus. Constatq̃ rores mellicos e celo ut diximus cadentes nō alius magis insidere frōdibus. Cremati quoq̃ roboris cinerem itrorum esse manifestū est. Omēs tamē has eius dotes illex solo puocat coco. Granū hoc. Prin oq̃ ceu spēs fructes paruos aquifoliae ilicis: quicquid uocat: pensionē alterā: tributi patperibus hispania donati. Vium eius gratiorē in cōchyli mētiōe tradidimus. Gignitur & i galatia: asricapiscidia: distia. Pessimū in lardinia. Gialiaq̃ glādiserā maxime arbores agaricum ferūt. Est at̃ fungus cādidus odoratus: antidotis efficax: in lūmis arboribus nascens: nocte relucens. Signum hoc eius q̃ in tenebris decerpitur. E glādiseris sola quāe uocatur egilops, fert pānos arentes: muscolo uillo: canos nō in cortice mō: usq̃ & e ramis depēdētes cubitali magnitudine: odoratos ut diximus inter unguēta. Suber minima arbor: glans pessima: rara: cortex tantū in fructu praecrasus ac renascens: atq̃ etiā in denos pedes undiq̃ explanatus. Vius eius anchoralibus maxime nauium: piscariūmq̃ tragulis: & cadog obturamētū. Prāterea i hyberno fœmināq̃ calceatu. Quā ob rem nō infacete grāci cortices arborū appellāt. Sūt qui fœminā ilicē uocēt: atq̃ ubi nō nascitur illex pro ea subere utuntur. In carpentariis praecipue fabricis ut circa elin & lacedemonē: nūc in italia tota nascitur: aut in gallia omnino.

Quae sint in usu cortices. Ca. x.

Cortex e fago: tilia: abiete: picea: i magno usu agrestiu. Vasa corbesq̃ ac patētiōra quā dā mellis cōuehēdis uidemīsq̃ faciūt: atq̃ praetexta tugurio. Scribit i xēni ad duces ex plorator idēs lras a succo. Necnō i quodā usu sacroq̃ fligiolus ē fagi cortex. S3 n̄ durat arbor ipsa

De scādulis & pinu: pinastro: abiete: piceaq̃: larice: tæda: taxo. Ca. xi.

Scandulae e robore aptissimae: mox e glādiseris aliis: fagoq̃: facillime ex omnibus quae resinam ferūt: sed minime durant: praeterea e pino. Scādula cōtēdā fuisse romam usq̃ ad bellum Pyrrhi anis quadrigētis. lxx. Cornelius Nepos auctor est. Siluā: certe distinguebātur isignibus. Fagus itēq̃ loui etiā nūc est ubi lucus fageus fuit: portaq̃ querculana. colle. in quē uimina petebātur: totq̃ lucus quibudā & geminis. Q. Hortēsius dictatōr cū plebs secessisset in ianiculum legem i aesculero tulit: ut ea quod iussisset omēs quirites tenerentur. Peregrinae tūc uidebantur: quoniam nō erant suburbanae pinus atq̃ abies. Omēs q̃ quae picem gignūt: de quibus nūc dicemus. Stimul ut tota cōdiendi uina origo cognoscatur. Quae ferunt in alia aut i in oriente praedictis picem. In europa sex genera cognataq̃ arborū resinā ferunt. Ex iis pinus atq̃ pinaster folium habēt capillamētū mō praetenuē: lōgumq̃ & mucrone aculeatum. Pinus fert minimū resinae: interdū ex nucibus ipsis de quibus dictū est. Visq̃ ut ascribatur generi. Pinaster nihil aliud est q̃ pinus siluestris: mira altitudine: & a medio ramola sicut pinus in uertice. Copiosiores dat haec resina: quod dicemus mō. Gignitur & in planis. Easdem arbores alio noie esse. per orā italicae quas stibulas uocant ut pleriq̃ arbitrātur. sed graciles: succinctorēq̃: & enojes liburnicae: ad usus: pene sine resina. Picea mōtes amat atq̃ frigora: feralis arbor: & funebri indicio ad fores posita: ac rogis uirens. Iam tamē & in domo recepta: tōsili facilitate. Haec plurimā resinā fūdīt: interueniēte cādida gēma tam simili thuri: ut mixta uisu discerni nō queat: & inde fraus sepiissime asiae. Omibus iis generibus folia breui seta & crassior: duraque ceu cupressis. Piceae rami pene statim ab radice mōcti uelut brachia lateribus inhaerent. Similiter abiecti expectant pauigiis. Situs in excelso montium ceu maria fugerit: nec forma alia. Materies uero praecipua trabibus: & plurimis uitae operibus. Resina ei uisū. Vnde fructus unus piceae: exiguumq̃ fūdāt: alij quādo cōtactu folis. E diuerso materies quae abieti pulcherrima: piceae ad fissiles scandulas: cupasque & pauca alia secamēta. Quinto generi sitūs idem: cadē facies: larix uocat: materia praestatioi lōge: incorrupta uis humorū cōtumax: rubens praeterea: & odore acrior. Pluicūlum huic erūpit liquoris: melleo colore: atq̃ lentiore: nūq̃ durascētis. Sextū genus e tæda. pprie dicta: abundantiōr succo q̃ reliqua: partiori liq̃diorq̃ q̃ picea. Flāmis ac lūmini sacroq̃ etiā grata. Hāc mares dita taxat ferunt: & eam grāci staeten uocant odoris grauissimi. Laricis morbus est ut i tæda fiat. Omia autē haec genera accensa fuligine imodica carbonem repēte expuūt: cum eruptiōis crepitu: ei aculātur: quae lōge excepta larice: quae nec ardet: nec carbonē facit: nec alio mō ignis uicōsumitur: q̃ lapides. Omia uero ea ppetuo uirēt: nec facile discernūt i frōde etiā a pinis. tanta natalium mixtura est. Sed picea minus alta q̃ larix. Illa crassior leuiorq̃ cortice: folio uillofior: pinguior: & densior: molliorque flexu. At piceae rariora siccioraque folia & tenuiora ac magis argentia. Totaque horridior est & persufa resina. Lignū uero abieti similis. Larix ostis radicibus nō repullulat: ut in lesbo accidit incēso nemore pyrrheo. Alia etiā nō generibus ipsis in sexu differentia. Mas breuior & durior: fœmina procerior. Pinguioribus foliis & simplicibus: atq̃

nō rigentibus. Lignum maribus dug: & in fabril opere cōtortum: fœminæ mollius publico di-
 scrimine in securibus. Eæ in quocūq; genere deprehēdūt marem: quippe respuūt: & fragosius si-
 dunt: ægrius reuelliūt. Iplaq; materies retorrida: & nignior maribus radix. Circa idā in troade
 & alia differētia est mōtanæ maritimæq; Nāq; i macedonia & arcadia circa elin pmutat noia.
 Nec cōstat auctoribus quod cuiq; generi attribuat: nos ista romano discernimus iudicio. Abies
 e cunctis amplissima est: & fœmina etiam plixior. Materia mollior: utiliorq; arbore rotūdiore
 folio pinato: densa ut hymbres nō transmittat: at hylanor intuitu. E ramis generē hog; pānicu-
 las mō nucamēta squamatis cōpacta depēdent præter q̄ larici. Hæc quoq; abietes malculæ: p̄l-
 ma in parte nucleos habēt: nō itē fœminæ. Piceæ nero totis pāniculis minoribus gracionibusq;
 minimos ac nigros. Propter quod græci phithrophorō eā appellāt. In eadem nucamēta cōp̄res
 flora maribus sunt: ac minus resina rosida. Similis his etiā nūc a p̄pectu est: ne quid prætereat
 taxus: minus urens: graciliorq; & tristis: ac dira: nullo succo: ex omnibus sola baccifera. Mas no-
 xio fructu. Lœtale q̄ppe baccis in hispania præcipue uenenū inest. Vasa etiā uicatoria ex ea ui-
 sis in gallia facta mortifera fuisse cōp̄ertū est: Hanc Sestius similacem a græcis uocari dixit. Et
 elisē in arcadia tam præsentis uenenis: ut si qui dormiant sub ea: cibū ue capiāt moriātur. Sunt q;
 & taxica hinc appellata dicunt uenena: quæ nunc toxica dicimus: quibus sagittæ tingantur. Re-
 pertum innoxiam fieri: si in ipsam arborem clauus æreus addicatur.

Quibus modis fiant genera picis: & quomodo fiat cædrum: & de spissa
 pice quomodo fiat: & quibus modis resina coquatur. Ca. xli.

Pix liquida in europa & tæda coquitur nauibus muniēdis: multosq; ad alios usus. Lignum
 eius cōcūsum furnis undiq; igni extra circūdato ferro ut primus sudor aquæ mō fluat i cana-
 li. Hoc in syria cædrū uocatur: cui tanta uis est ut in ægypto corpora hoīum defūtorū eo peru-
 sa seruetur. Sequēs liquor crassior tam picem fundit. Hæc rursus in cortinas æreas cōiecta acer-
 to spissatur: & coagulata brutiæ cognomen accepit: dolus dūtataxat uasīq; cæteris utilis: lentore
 ab alia dice differens. Item colore rutilatē: & q̄ pinguior est. E tæda omia illa sunt. E piceæ resi-
 na seruētibus coacta lapidibus i alueis ualidi roboris: aut si aluei nō sint struis congerie uelut i
 carbonis usu. Hæc in tinuum additur: farinæ mō rufa: nignior color. Eadē resina si cū aqua leu-
 us decoquatur: coleturq; rufo colore lentescit: ac stillatitia uocatur. Seponūt at in i fere ui-
 tia resinæ corticisq;. Alia temperies ad capulā. Nāq; flos crudus resinæ cū multa hastula ten-
 sui breuēq; auisus cōcūditur ad cribrum minuta: deinde seruēti aqua donec coquatur perfūdit. Ha-
 ius expressum pingue præcipua resina sit: atq; rara: nec nisi paucis in locis subalpinæ italiæ con-
 ueniēs medicis. Resinæ albæ cōgū in duobus aquæ pluuiæ coquūt. Alii uulius putāt sine aqua
 coquere lento igne tota die: utiq; uase æris albi. Item terebinthinam in sartagine reseruēti: hāc
 cæteris præferentes. Proxima ex lentisco.

De zosippa & sapino: & quas arborū materia in precio. Ca. xlii.

Non omittendū apud eosdem zosippam uocari derafam nauibus maritimis picem cū cæra:
 nihil nō experiente uita: multoq; efficaciorē ad omia quibus pices resinæq; p̄sunt uideli-
 cet a iectio salis callo. Aperitur picea e pre solari nō plaga: sed uulnere ablati corticis: cum pluri-
 mū bipedalī biatu: ut a terra cubito cū minimū absit. Nec corpori ipsi parciūt: ut i cæteris quo-
 niam hastula in fructu est. Veg; hæc terræ p̄xima laudatur. Altiore amaritudinē asert. Postea
 humor omis e tota cōfluit in ulcus. Itē in tæda. Cū id manare desit: simili mō ex alia parte ap̄tē
 ac deinde alia. Postea tota arbor succiditur: & medulla eius uritur. Sic & i syria terebintho detra-
 hunt cortices. Ibi quidē & e ramis ac radicibus cū resina dānetur ex iis ptibus. In macedonia lari-
 cem masculam urit: fœminæ radices tantū. Teopōpus scripsit in apolliniatag; agro picē fuisse
 nō deteriorem macedonica inueniri. Pix optima ubiq; ex apricis aquilonis situ. Ex opacis horri-
 dior: uirulq; præferens. Frigida hyeme deterior: ac minus copiosa & decolor. Qui id arbitran-
 in mōtosis copia præstātiorē fieri ac colorationem: & dulciorem quoq; & gratiore dum resina
 sit. Decet itā at minus picis redlere: quoniā i isq; abeat: tenuioresq; esse ipsas arbores q̄ i p̄a-
 nis. Sed has & illas serenitate steriliore. Fructū quædā p̄ximo āno ab incisū largiuntur. Ali e
 secūdo. Quædā tertio. Expletur aut plaga resina: nō cortice: nec cicatrice: q̄ e i hac arbor nō
 cor. Inter hæc genera p̄prium qdam fecere satium: quoniā ex cognatione eas; seritur. Qualis
 dicta est nucleis. Eulq; arboris imas partes tædas uocant: cū sit illa arbor nil aliud q̄ picea ser-
 taris paulum mitigatæ satū. Satiui at materies cæsæq; genere fit: sicuti docebimus.

De fraxino genera eius quattuor. Ca. xliii.

Materiæ enim cā reliquis arboribus natura genoit. Copiosissimāq; fraxinū. Procerā hæc ac te-
 res: p̄nata & ipsa folio. Multūq; Homeri preconiō & Achillis hasta nobilitat. Materies
 est ad plurima utilis. Ea quidē quæ sit in ita troa: sit in tantū citro similis: ut emētes fallat corti-
 ce ablato. Græci duo genera eius fecere. Lōgam: enodem. Alterā breuem: duriorē: fulciorēq;
 laureis foliis. Bumellam uocant in macedonia amplissimā lentissimāq;. Alii situ diuisere. Campe

strem enim esse crispam: mōtanam: spissam. Folia eaq; iumētis mortifera. Cæteris ruminātium ī noctu græci uuldere. In italia nec iumētis nocet. Cōtra serpētes uero lucco expresso ad potum & imposta ulceribus opifera: ac nihil æque repitur. Tātāq; est uis: ut ne matutinas quidē occidentel ne umbras q̄uis sint lōgissimæ: serpens arboris eius attingat: adeo ipsam pcul fugat. Ex pta prodimus. Si frōde ea gyro claudatur ignis & serpens: in ignes potius q̄ in fraxinū fugere serpētē. Mira naturæ benignitas: priusq; hæc pdeat florē fraxinū: nec atē cōditas folia dimittere.

De tilia genera duo. Ca. xv.

In tilia mas & fœmina differūt omī mō. Nāq; & materies maris dura ruffiorq; ac nodosa & odorator. Cortex quoq; crassior: ac detractus inflexibilis. Nec semē fert aut florē ut fœmina: quæ crassior arbore: materia cādida præcellensq; est. Mijs in hac arbore fructū a nullo animalū attingi: folioꝝ corticisq; succum dulcem esse. Inter corticem & lignū tennes tunicas multipliq; mēbrana: e quibus uincula tiliz euocātur. Tenuissimū eoz philyre coronaz lēnissis celebres antiquoꝝq; honore. Materies terebinē nō sēūt: pceritate p̄q; modica: neq; utilis.

De aceris generibus. x. Ca. xvi.

Acer eiūsde fere amplitudinis: opoz elegātia ac subtilitate citro secūdum. Plura eius gēra. Albū quod præcipui candoris uocatur gallicū: in trāspadana italia trāsꝫ alpes nascens. Altez genus crispo maculaz discursu: qui cū excellentior fuit: a similitudine caudæ pavonū nomen accepit. In istria rectiaz præcipuū. E tiliiori genere crassiuenū uocatur. Græci sicū discernūt. Cā pestre enim cādidiū esse: nec crispum: quod glinon uocāt. Mōtanū uero crispus durisq; etiam nunc e mactula crispus ad lautiora opa. Tertiū genus zygiā robentē fissili ligno: cortice liuido: & scabro. Hoc alij p̄p̄rii generis esse malunt. Et latine caprinum appellant.

De brusco mollusco: & staphilodendro: & buxo genera tria. Ca. xvii.

Plicherrimū uero est bruscu: multoꝝ excellentius etiānū molluscum. Tuber utq; arboris eius. Sed bruscu intortius crispum. Molluscu simplicius sparsum. Et si magnitudinē mēfā caperet: haud dubie præferretur citro. Nunc intra pugillares lectoꝝq; silicios tanto laminal aruo spectatur. E brusco fiunt & mēfæ nigrescētēs. Reperitur & in alno tuber tanto deterius q̄to ab acere alnus ipsa distat. Aceris mares prius florent. Etiānū in siccis natæ præferūtur aquaticis: sicut & fraxini. Est & trās alpes arbor simillima aceri alba in materia: quæ uocatur staphylodendron. Fert siliquas & in iis nucleos sapore nucis auellanz. In primis uero materies honorata buxo est raro crispanti: nec nisi radices: cætero lenis: quies materia silentis: & quadā duricia ac pallore cōmēdabilis. In ipsa uero arbore topiario op̄e. Tria eius genera: gallicū quod ī metas emittitur: amplitudineq; procerior est. Oleastrū in omī usu dānatū fert graue odore. Tertiū genus nostratis uocāt. Siluestre ut credo mitigatum satū: diffusius: & densitate parietū uirens sēper ac tonsile. Buxus pyreneis ac cythero mōtibus plurima: ac berecynthio tractu. Crassissima ī corsica florem nō ferēdo. Quæ causa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuisum. Hæc ī olympo macedoniz gracilior: sed breuis. Amat frigida: aprica. In igne quoq; duricia quæ ferro: nec flāma: nec carbone utilis.

De ulmo genera quattuor. Ca. xviii.

Inter has atq; frugiferas materiæ uitiumq; amicitia accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere. Mōtosam: quæ sit amplior. Cāpestrem: quæ fruticosa. Italia attinias uocat excellentissimas: & ex iis scanas illi præfert: quæ nō sūt riguz. Altez genus gallicas. Tertiū nostrates: denlore folio: & ab eodem pediculo numerosior. At quartū siluestre. Inter quas attiniaz nō ferūt. Samaria mita uero uocāt ulmi semē. Oēsꝫ & radicū plātis pueniūt. Reliquæ femine.

De arboꝝ natura per situs. Ca. xix.

Nunc celeberrimis arboꝝ dictis quædā in uniuersū de cūctis indicāda sunt. Montes amant cædrus: larix: tæda: & cæteræ e quibus resina gignit. Itē aquifolia: buxus: ilex: iunipus: terebinthus: populus: ornus: cornus carpinus. Est & in apēnio frutex quocatur cotinus ad lini amētū mō cōchylii colore insignis. Mōtes & ualles diligit abies: robur: castaneæ: tilia: ilex: cornus. Aquosis mōtibus gaudent acer: fraxinus. sorbus: tilia: cerasus. Nō temere in mōtibus uisæ sunt prunus: punicæ: oleastris: iuglans: morus: sambuci. Descēdūt etiam in plana cornus: corylus: quercus: ornus: aceri: fraxinus: fagus: carpinus. Subeunt & montosa ulmus: malus: pyrus: laurus: myrtus. Sanguinei frutices ilex: tingēdisq; uestibus nascētēs genistæ. Gaudet frigidis sorbus: & magis etiā betulla. Gallica hæc arbor mirabili cādore: atq; tenuitate terribilis magistratuum uirgis. Eadē circulis flexibilis: itē corbium sportis. Bitumē ex ea galliæ excoquūt. In eisdem situs comitatur & spina nuptiaz: facibus aspiciatissima: quoniā inde fecerint pastores qui raperūt fabinas: ut auctor est Masurius. Nunc facibus carpinus & corulus familiarissimæ. Aquas odēt cupressi: iuglādes: castaneæ: laburnū. Alpina & hæc arbor: nec uulgo nota: Dura ac cādida materie: cuius florē cubitalem lōgitudine apes nō attingūt. Odit & quæ appellatur lous barba in opere topiario tōtilis & in rotūdiratē spissa: argenteo folio. Nō nisi in aquosis

proveniunt salices: alni: populi: filer. Ligustra tesseriis utilissima. Item tacinia italix i aucupis facta. Gallix uero etiam purpura tingendi causa ad seruos uestes. Quæcūq; communia sunt montibus planisq; maiora sunt: aspectusq; pulchriora. Quæ in cæpestribus meliora materie. Crispiora quæ in montibus exceptis malis pyrisq;

Diuisio generis. Ca. xx.

Praterea arborū aliis decidūt folia: aliæ sempiterna coma tūret. Quā differētiā necesse ē antecedit prior. Sūt enim arborū quædā omio siluestres: quædā urbaniores: quas his plācet nominibus distinguere. Ergo mites quæ fructu aut aliqua dote umbrarum uel officio humanis iuuant: non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia nō decidunt: & de rhododendro. Ca. xxi.

Huius generi non decidunt oleæ: lauro: palmæ: myrto: cupressio: pinis: hederæ: rhododendro. Et quibus hæbera dicatur fabina rhododendro: ut nomine appareat: a græcis uenit. Alii nerum uocant: alii rhodophanen: sempiternum frōde rosæ similitudine caulibus fruticosum. lumetis caprisq; & ouibus uenenū est. Idem hōi cōtra serpentū uenenæ remedio.

Item quibus folia non decidunt: & quibus non oia folia cadant: & quibus locis nullæ arborū. Ca. xxii.

Siluestrium generis folia nō decidunt: abietti: larici: pinastro: iunipo: cædro: terebintho: buxo: ilici: aquifolio: suberis: taxo: tamarici. Inter utraq; genera sunt andrachne in græcia: & ubiq; unedo. Reliqua enim folia decidūt his: præterq; in cacuminibus. Nō decidūt autē & in fruticum genere quibuldā rubo & calamo. In thurino agro ubi urbs sybaris fuit: ex ipsa urbe pspiciebat quercus una nūq; folia dimittens: nec ante mediā æstatem germinās. Idq; miq; est græcis auctoribus proditū. Apud nos postea fileri. Nā locor tanta uis est: ut circa memphim ægypti: & in elephatine thebaidis nulli arbori decidunt: ne uitis quidem.

De natura foliorū cadentium: & quibus foliorū uarii colores. Ca. xxiii.

Cætæra oēs extra prædictas (etenim numerare lōgum est) folia deperdūt. Obseruatūq; nō carefcere: nisi tenuia & lata & mollia. Quæ uero nō decidat callo crassā & angustā esse. Falsa definitio est nō decidere iis quæ succus pinguior sit. Quis enim potest in ilice intelligere? Decidere Timæus mathematicus sole scorpionē trāsēte syderis ui: ut quodam ueneno aeris putat. Cur ergo nō eadem cā aduersum omēs polleat: iure miremur. Cadūt plurimis autūno. Quædā tardius amittūt: atq; in hyemes progant moras. Nec interest maturius germinasse: utpote cū quædā primæ germinēt: & inter nouissimas nudent. Vt amygdala: fraxini: sambuci. Morus aut nouissime germinat: & cū primis folia dimittit. Magna & in hoc uis soli. Prius decidūt i sicis marisq; & uetustate prius arbori. Multisq; etiā ætæq; maturefcit fructus. In ferotina sicu & hyberna pyro & malo granato est pomū tantū aspici in matre. Neq; iis aut quæ semper retinēt comas eadem folia durāt: sed subnascētibus aliis tūc arefcūt uetera. Quod euenit circa solstitiū. Maxime foliorū unitas in suo cuique genere permanet: præterq; populo hederæ crotoni: quam & cinum diximus uocari.

De populo tria genera: & quorū foliorū figura mutetur. Ca. xxiiii.

Populi tria genera: albæ: & nigra: & quæ libyca appellatur minima folio ac nigerrima: fungisq; enascētibus laudatissima. Alba folio bicolor: superne cādicans: inferiore parte uiridi. Huic nigra quæ & crotoni folia in iuuetā circinatæ rotunditatis sunt. Vtustiora in angulos exeunt. E cōtrario hederæ angulosa rotundantur. Populorū foliis grādissima lanugo. Euolat candida. Tradita folio numerosiore cādida: & ut ulli. Folia granatis & amygdalis rubetia. Miq; i primis id quod ulmo: tiliæq; & oleæ: populo albæ: & falici euenit. Circūagūt enim folia earū post solstitium. Nec aliq; argumento certius intelligitur sydos confectum.

Quæ folia uerferunt omnibus annis: quæ foliorum ex eis palmis cura & usus: & foliorum mirabilia. Ca. xxv.

Est & publica omnium foliorū differentia. In ipsi nāq; pars inferior a terra hærbido tūret colore. Ab eadem leuiora. Nervos callūq; & articulos in superiore habet parte. Incisuras uero subter: ut manus humana. Oleæ supne cādidiore: & minus leuia. Itē hederæ. Sed oīum folia quotidie ad solem oscitant: interiores partes tepesceri uolentia. Supior pars oīm lanuginē quātulaciūq; habet: quæ in aliis gentium lana est. In oriente funes ualidos e palmæ foliis fieri dictū est: eosq; id humore utiliores esse. Et apud nos uero palmæ a matre integræ decerpūt. Meliores enim sunt quæ nō diuulæ fuerint. Sicātur sub tecto quaternis diebus. Mox in sole expanduntur. Et noctibus relictæ donec candore inarescant: postea in opa diuiduntur. Latissima folia sunt fico: uiti: platano. Angusta myrto: punicæ: oleæ. Capillata pinorū: cædro. Aculeata agfolio & ilici generi. Nā iuniper o spina pro folio est. Carnosa cupressio: tamarici. Crassissima alno. Lōga barundini falici. Palmæ: etiā duplicia. Circinata pyro. Mucronata malo. Angulosa hederæ. Diuisa platano. Insecta pectinum mō piceæ: abieti. Sinuosa toto ambitu robori. Spinosa cute ru

bo. Mordacia sunt quibuscūq; ut urticis; Pungentia pino; piceæ; abietis; larici; cædro aq; foliis; Periculo breui oleæ; & ilici; Lægo vitibus. Tremulo populis. Et hisdem foliis inter se crepantia. Iam & in pomo ipso mali quodā in genere parua mediis emicāt folia. Interim & gemina. Præterea aliis circa ramos; aliis i cacumine ramoꝝ. Robori & in ipso caudice iam densa ac rata; sempꝫ lata rariora. Disposita myrto. Cōcūa buxo. Inordinata pomis. Plura eodem pediculo exeuntia malis pyriscꝫ. Ramulosa ulmo; & cytho. Quibus adicit Cato decidua a populo quernacꝫ aialibus iubēs dari nō perarida. Bubus quidem & ficulnea ilignacꝫ & hederatia. Dantur & ex harundine ac lauro. Decidunt sorbo uniuersa. Cæteris paulatim. Et de foliis hæctenus.

(De ordine naturæ in satis; & de flore arborꝫ & conceptu & germinatione; & partu; & quo ordine floreat. Ca. xxvi.

Ordō autē naturæ ænuus ita se habet. Primus est cōceptus flare incipiente uetō fauonio. Exinde fere. vi. idus febru. Hoc enim maritantur uiscētia e terra. Cū etiā equæ In hispania ut diximus. Hic est genitalis spiritus mūdi a fouēdo dictus; ut quidā existimauere. Flat ab occasu æquinoctiali uer inchoans; cathlionem rustici uocāt gestiere natura femina accipere; eaꝫ aia inferente omnibus satis. Cōcipiūt uariis diebus; & p sua quæq; natura. Alia protinus ut aialia. Tardius aliqua & diutius grauida partus gerūt. Quod germinatio ideo uocatur. Pariūt uero cū florent; Rosq; ille ruptis cōstat utriculis. Sed educatio in pomo est. Hoc & germinatio arborꝫ. Flos est pleni ueris indicium; & æni renascētis. Flos gaudium arborꝫ. Tūc se nouas aliasq; qꝫ sūt ostendūt. Tūc uariis colorꝫ picturis in certamen usq; luxuriāt. Sed hoc negatū plenisq; Nā nec omēs florent; sed sunt tristes quædam; quæq; nō sentiāt gaudia ænoꝝ. Nā neq; ilex picea larix pinus ullo flore exhyllarātur; natales ue pomoz; recurfus ænuus uerficolori nūtio p mittūt. Nec fici atq; caprifici. Protinus enim fructū flores gignūt. In ficis mirabiles sūt & abortus; quicūq; maturæscūt. Nec iunipi florent. Quidā eaꝫ duo genera tradūt. Alterā florere nec ferre. Quæ uero nō floreat ferre protinus bacis subnascētib; quæ biēnio hæreāt. Sed id falsū omnibꝫq; iis dura facies semp. Sic & hoium multis fortuna sine flore est. Omēs autē germināt etiam quæ nō florent. Magna & locoꝝ differētia. Quippe cū ex eodē genere quæ sūt in palustribus priora germinēt; mox cæpstris; nouissima in siluis. Per se autē tardius pyri siluestres qꝫ cætera. Primo fauonio germinat cornus. Proxime laurus. Pauloꝫ ante æquinoctiū tilia acer. Inter primas uero populus; ulmus; salix; alnus; nuces. Festinat & platanus. Cæteræ uere cōcepto aq; foliū te rebinthus; palurus; castanea; glandes. Serotino autem germine nactus tardissimus suber. Qui bursdam geminatur germinatio; nimia soli ubertate; aut inuitatis cæli uoluptate; quod magis in hærbis segetū euenit. In arboribus tamē nimia germinatio elassecit. Sunt aliæ naturales quidē quibuscūq; germinationes; pariterq; uernæ; quæ suis cōstāt syderibus; quas rō aptius reddetur ab hoc tertio uolumine. Hyberna aquilæ exortu. Aestiu canis ortu. Tertia arcturi. Has duas quidem omnibus arboribus cōmunes putāt. Sētiri autē maxime in fico uite punice cām. afferentes quoniā in thessalia macedoniæq; plurima tūc ficus exeat. Maxime tamē in ægypto apparet hæc rō. Et reliquæ quidem arbores ut primū cōepere cōtinuāt germinationem. Robur & abies & larix intermittūt tripartito; ac terna germina edūt. Ideo & iter squamas corticē spargūt. Quod oibus arboribus in germinatione euenit; quoniā prægnatiū rumpitur cortex. Est autē prima eaꝫ incipiente uere circiter xv. diebus. Itæq; germināt trāseunte geminis sole. Sic fit ut dum prima cacumina impelluntur se cutis aperiat geniculato incrementō. Tertia est eaꝫ dē ad solstitiū. breuissima; nec diutius septēnis diebus. Clareq; & tūc cernitur excrecētium cacuminū articulatio. Virtis sola bis parturit; cū primū emittit uuam; itæq; cū degerit. Eoꝝ quæ nō florēt partus tantum est & maturitas. Quædā statim in germinatione florēt; properatq; in eos dē maturescūt tarde ut uites. Serotino quædā germinatu florēt; maturatq; celeriter; ut morus; quæ nouissima urbanaq; germinat; nec nisi axactō frigore; ob id dicta sapientissima arborꝫ. Sed cū cōeperit in tātum uniuersa germinatio eripit; ut una nocte peragat etiā cū strepitu. Ex iis quæ hyeme aquila exorient (ut diximus) cōcipiūt; floret prima oīum amygdala mēse ianuario. Martio uero poma matura. Ab ea proxime florent armeniaca; dein tuberes; & præcoces. Illæ peregrinæ hæc coactæ. Ordine autē naturæ siluestrium primæ sambucus; cui medullaplurima; & cui nulla cornus mascula. Vrbanaq; malus; paruoz; post ut simul possit uideri pyrus & cerasus & prunus. Sequit laurus illiq; cupressus. Deinde punica fici. At uites & oleæ florentibus iam iis germināt. Cōcipiūt uer gilicæ exortu. Hoc sy dus illaq; est. Floret at solstitio uitis; & quæ paulo ierius incipit olea. De flore scūt oīa septenis diebus; nō celerius. Quædā tardius. Sed nulla pluribus bis septenis. Oīa & intra. viii. iulii idus etelias præcursu. Nec statim fructus sequitur in aliquibus.

(De cornos; & quo tpe quæq; ferāt; & quæ fructū nō ferāt; & quæ ifœlices existimāt & quæ facillime fructū pdūt; & qbus fructus anteq; foliū nascātur. Ca. xxvii;

Ornus enim circa solstitia reddit primo cādidi; postea sanguineum. Ex eo genere scemina post autūnum fert baccas acerbas & ingustabiles cūctis animātibus. Ligno quoꝫ fungosa

& inutilis. Sumas e fortissimis quæ sit tanta differentia ab eodem genere. Et terebinthus messibus reddit semen: & acer: & fraxinus: nuces: & mala: & pyra: præterq; hyberna aut præcocia. Autumno glandifera. Serius etiam uergiliæ occasu. Aelculus tantum autumno. Incipere aut hyeme quædam genera mali pyricq; & suber. Abies flores croci colore circa solstitium. Semen uero reddit post uergiliæ occasu. Pinus aut & picea præueniunt germinatione xv. fere diebus. Semē uero post uergiliæ & ipsæ reddūt. Cædri & iuniperus & ilex annuæ fere habentur: nouisq; fructus in iis cum autumno pendet. In maxima tamē admiratione pinus est. Habet fructū maturefcere. Habet proximo anno ad maturitatē uertit: ac deinde tertio. Nec ulla arbor auidius se pmittit. Quo mēse ex ea nux decerpitur: eodem maturefcit alia: Et sic dispelat: ut nullo nō mēse matuq; relicant. Quæ se in arbore ipsa diuisere uocātur zamia: læduntq; cæteras: nisi detrahatur. Fructum arbor solæ nullum ferunt: hoc est ne semen quidem tamarix. Scopis tantū nascēs: populus alnus: ulmus: attinia: alaternus: cui folia inter ilicem & oliuam. Infelices aut existimātur dapa: tæq; religione quæ neq; ferūtur unq; neq; fructū ferunt. Cremutius auctor est nūq; tueri arborem: ex qua Phyllis se suspēderit. Quæ gūmi gignūt post germinationē aptuntur. Gūmi uero nō nisi fructū detractō spissatur. Nouellæ arbores carent fructū q̄diu creunt. Perdūt autē facillime ante maturitatem palma: ficus: amygdala: malus pyrus. Itē punica quæ etiam toribus nimis & pruinis florem amittit. Quæ de cā inficētur ramos eius: ne subrecti humorē infestū excipiant: atq; cōtineant. Pyrus & amygdala etiā nō pluat: sed fiat austrinū cælum atq; nubilū: amittūt florem: & primos fructus: cū si deflorare tales dies fuerint. Ocissimē autē salix amittit semen: anteq; omio maturitatē sentiat. Ob id dicta ab Homero frugipda. Secutaq; ætas scelē suo interpretata est hāc sententiā. Quādo semen salicis mulieri sterilitatis medicamētū esse constat. Sed hoc quoq; providens natura facile nascētū & depactō furto incuriosius semen dedit. Vna tantum p̄ditur ad maturitatem proferre solita in creta insula ipso descensu Iouis speluncæ toruum ligneq; magnitudine ciceris. Fiunt uero quædā loci uitio infructuosa: sicut in pharo siluæcandæ: quæ nil fert. Perficæ arbores in rhodo florent tantū. Fit hæc differentia & ex sexu. In iis esse mares quæ nō ferunt. Aliqui hoc permutantes mares esse quæ ferant tradūt. Facit & desitas sterilitatem. Gignētium aut quædā ex lateribus ramorū & cacuminibus ferūt: ut pyrus: punica: ficus: myrtus. Cætero eadē natura quæ frugibus. Nāq; & in eis spica in cacumē nascitur. Legumina in lateribus. Palma sola ut dictū est in spatulis habet fructū racemis propendentē. Reliquis sub folio pomū: ut protegarer excepta fico: cui folium maximū umbrosissimūq; Et ideo supra id pomū ei demūserius folium nascitur q̄ pomū. Insigne proditur in quodā genere eliciæ: cypriaæ helladiæ ficos sub folio: grossos uero supra folium nasci. Ficus & præcoces habet: quas athensis prodromos uocant. In laconico genere maximæ sunt.

De biferis & triseris & quæ celerime senescant: & de ætatibus earū. Ca. xxviii.

Vnt & biferæ in eisdem. In cea insula caprifici triseræ sunt. Primo foetu sequēs euocatur: sequēti tertius. Hoc fici caprificatur. Et caprifici aut ab aduersis foliis nascitur. Biferæ & i malis ac pyris quædā sicut & præcoces. Malus siluestris biferæ. Sequēs eius fructus post arcturum in apricis maxime. Vites quidem & triseræ sunt: quas ob id insanas uocant: quoniam in iis alia maturefcunt: alia turgescūt: alia florent. M. Varro auctor est titē fuisse smyrnæ apud maream triseram: & malū in agro cosentino. Hoc aut euenit perpetuo in frauēnēsi africæ agro de quo plura alias: ea est soli fertilitas. Triseræ est & cupressus. Nāq; bacca eius colligitur mense ianuario: & maior: & seprēbris: terna: q; earū gerūt magnitudines. Est uero & in ipsis arboribus et bonitatis peculiaris differentia. Sūma sui parte fertilior est arbutus. Quercus liores: inglādes: fici: maricæ. Omēs quo magis senescūt: eo maturius ferūt: & in apricis locis nec pingui terra. Siluestriora omia tardiora. Quædā ex iis omio nō maturefcūt. Itē quæ subarantur: aut quæ ablaqueantur: celeriora neglectis hæc & fertiliora. Est etiā nū ætatis differentia. Amygdala eni & pyrus in senecta fertilissimæ: ut glādifera: & quoddā genus ficorū. Cætera eius in iuuetā tardiusq; maturatēs: quod notatur in vitibus maxime. Verustioribus eni uinū melius: nouellis copiosius. Celerime uero senescit: & in senecta deteriorem fructū gignit malus. Nāq; & minor pomā proveniunt: & uermiculis obnoxia. Quin & in ipsa arbore nascitur. Ficus sola ex oīm arborum foetu maturitatis causa medicatur. Iam qdem ex portētis: quoniā maiora sūt præcocia præposteris. Omia aut celerius senescūt præcœcūda. Quin & pinus moriūtur aliquam cælo fœcunditatem omēm eblandito: quod maxime vitibus euenit.

De moro. Ca. xxix.

Contra morus tardissime senescit fructibus minime laborās. Tarde & ea quorū crispā materies: ut acer: palma: populus. Et subarata ocius senescunt.

De siluestribus. Ca. xxx.

Siluestris æt tardissime. Atq; in totum oīs cura fertilitatem adiicit: fertilitas senectū. Ideoq; & præflorent alia & prægerminant: atq; in totum præcocia sunt. Quoniā omis ifirmitas

celo magis accidit. Multæ uero plura gignūt ut diximus in glandiferis. Inter quæ laurus tuas
suas: maximeq; sterilis quæ nō gignit aliud: obq; id a quibusdam mas existimat. Ferunt & auel-
lanæ iulos compactili callo ad nihil utiles.

De buxo & faba græca siue loto. Ca. xxxi.

Proxima uero buxus. Nā & semen suum & granū quod cartegon uocant: & a seprētrione ui-
scum: a meridie hyphear: e quis plura mox paulo. Interdūq; pariter res quaternas habet.
Arboꝝ quædam simplices: quibus a radice caudex unus & rami frequentes: ut oliuæ: fico: uiti.
Quædam fruticosi generis: ut palurus: myrtus. Item nux auellana. Quinimo melior est & co-
piosior fructu in plures dispersa ramos. In quibusdam omio nullus: ut in suo genere buxo: loto
transmarinæ. Quædā bifurcæ: atq; etiā in quinas pres diffusæ. Quædā indiuiduæ: nec ramo:
sæ: ut sambuci. Quædā indiuiduæ ramosæ: ut piceæ. Quibusdā ramosi ordo: sicut piceæ: abii:
eti. Aliis incōditus: ut robori: malo: pyro. Et abieti quidem subrecta diuisura: ramiq; in cælum
tendētes: nō in latera proni. Miꝯ cacuminibus eoz decisis moritur: totis uero detrūcatif durat.
Et si infra q̄ rami fuere præcidatur: quod superest uiuit. Si uero cacumē tantū auferat: tota mo-
ritur. Alia ab radice brachiata: ut ulmus. Alia in cacumine ramosa: ut pinus: lotos siue faba græ-
ca: quā romæ a sua uitate fructus siluestris quidē: sed cerasoz pene natura loton appellat. Præci-
puèq; domibus expetitur: ramosq; petulātia: breui caudice: latissima expatiatū umbra: & in ui-
cinas domos sæpe trāsiliētium. Nulli opacitas breuior: nec aufert solem hyeme decidētibus po-
lis: Nullis cortex incūdior: aut oculos excipiens blādus. Nulli rami longiores ualidioresq; aut
plures: ut dixisse toti dē arbores liceat. Cortice pelles tingūt: radice lanas. Malis p̄p̄iū genus.
Feras enim rostra reddūt: adhaerentibus uni maximo minoribus. Ramosq; aliq; cæci qui nō ger-
mināt. Quod natura fit si nō euoluere: aut poena cū amputatos cicatrix bebetat. Quæ diuidu-
is in ramo natura est: hæc uiti in oculo: harūdini in geniculo. Oium terræ proxima crassiora. In
lōgitudinem excrefūt abietis: larix: palma: cupressus: ulmus: & si qua unistipia. Ramosaq; ceras-
sus etiam in xl. cubitos: trabes æquali per totum duum cubitoꝝ crassitudine reperitur.

De ramis & cortice & radicibus arboꝝ. Ca. xxxii.

Quædā statim in ramos pargūt ut mali. Cortex aliis tenuis: ut lauro: tilia. Aliis crassus
ut robori. Aliis lenis: ut malo: fico. Idē scaber robori: palmæ. Omibus in senecta rugosi-
or. Quibusdā rūpitur spōte: ut uiti. Quibusdā etiā cadit: ut malo: unedoni. Carnosus suberi
populo. Mēbranaceus ut uiti: harūdini. Libris similis ceraso. Multiplex tunicis: ut uitibus: tilia
abieti. Quibusdā simplex: ut fico: harūdini. Magna & radicum differētia. Copiosæ fico: robori:
platano. Breues & angustæ malo. Singulares abieti: larici. Singulis enim inuitur: q̄q; minimis
in altera dispersis. Crassiores lauro & inæquales. Itē oleæ: cui & ramosæ. At robori: carnosæ.
Robora suas in profundū agunt. Si Virgilio quidē credimus æsculos q̄tū corpore eminet: tan-
tum radice descēdit. Oleæ malicq; & cupressis per sūmam celsitū. Aliis recto metu: ut lauro:
oleæ. Aliis flexuoso: ut fico. Minutis hæc capillamētis hirsuta ut abies: multaq; siluestriū. E q;
bus mōtani prætenoua fila decerpēs spectabiles lagenas & alia uasa nectūt. Quidā non altius
descēdere radices: q̄ solis calor tepefaciat. Idque natura loq; tenuiores siue grauissimas dixeret:
quod falsū arbitror. Apud auctores certe inuenitur abietis plantā cū trāsferret: octo cubitoꝝ i
altitudine: nec totam refossam: sed abruptam. Maxima spatio atq; plenitudine & cædri est. Ab
ea platani: roboris: & glādiferaz. Quædā radix uiuacior superficie: ut lauri. Itaq; cū trunco in-
aruit recisa: etiā lætius fruticat. Quidā breuitate radicū celerius senescit arbores putat. Q uod
coarguunt fici: quaz radices lōgissimæ: & senectus ocissima. Falsū arbitror & quod aliq; p̄dider
radices arboꝝ vetustate minui. Visā etenim est anosa quercus enerfa ui tepefatis: & iugē soli
q̄p̄ exa. Prostrata resurui plegq; & quādā terræ cicatrice reuiuiscere: uulgare ē. Et familiarissī
mū hoc platani, quæ plurimū uetoz cōcipiunt propter dēstatē ramosq; quibus ap̄utatis leua-
tæ onere in sua scrobe reponūt. Factūq; iam est hoc & in iuglādibus oleisq; ac multis aliis.

De prodigiosis arboribus: & quibus modis sponte nascuntur: & q nō
omnia ubiq; nascuntur: & quæ non alibi nascuntur arbores. Ca. xxxiii.

Est in exemplis & sine tepestate ulla ue causa alia q̄ prodigii cecidisse multas: ac siue sponte
resurrexisse. Factū hoc populi ro. quiribus ostentū cimbricis bellis nūceriæ in luo luno/
nis ulmo post q̄ etiā cacumē amputatum erat: quoniā in aram ipsam p̄cūbebat: restituta spōte:
ita uti pinus floreret. A quo deide tēpore maiestas populi ro. resurrexit: quæ ære uastata cla-
dibus fuerat. Memoratur hoc idem factū & in philippis salice. p̄cidua atq; detrūcata. Et stagiris
in musæo populo alba. Oīa fausti ominis. Sed maxime miꝯ ātandri platani: etiā circūclatissī
teribus resubilis spōte facta: utaq; reddita. Lōgitudine. xv. cubitoꝝ: crassitudine quattuor ul-
naz. Arbores quas naturæ debeamus tribus mōis nascūt. Sponte: aut femine: aut ab radice.
Cura numerosior existit: de qua suo dicemus uolumine. Nūc enī totus sermo de natura est. mōi-
tis mōis mīnq; memorabili. Nāq; nō omia in omnibus locis nasci docuimus: nec translata uiuē.

Hocq; alias fastidio: alias cōtūmācia: sēpius ibecillitate eorū quā trāsserūt evenit cēlo iudēte: alias solo repugnāte. Fastidio balsamū alibi nasci natura q̄ i syria noluit fere. Necnon & palmā nabi ubiq; aut natā pere: uel cū pmisit etiā ostēditq; ea educat: quā tāq; inuita peperit. Nō habet uires frutex cinami in syriā uicina perueniēdi. Nō ferūt amoni nardiq; delicia: ne in arabia quidem ex india naue pegrinari. Tētauit enim Seleucus rex. Illud maxime miq; ipsas arbores pleq; exorari ut unat atq; trāsmigrent. Aliquādo & a solo impetrari ut aliena alata: aduenasq; nutriat: cēlum nullo mō quit flecti. Viuit in italia piperis arbor. Caliae uero etiā in leptētrona li plaga. Vixit & in lydia thuris. Sed unde sorbētes succū oēm ex iis solet toquetēsq; lachrymā: illud p̄xime miq; mutari natūrā in iisdem locis: atq; improbitū ualere. Cēdrū aestuosis partibus dederat: & in lycus frigidisq; mōtibus nascit. Frigus inimicū lauro fecerat: sed in olympo copiosior nulla est. Circa bosphorū cimeterium in pāticepo urbe omī mō laboratur. Mithridates rex & ceteri incolae: Sacroq; certe cā laug; myrtūq; habere: & nō cōtingit: cū abident arbores ibi punicāe ficūq; iam mali & pyri laudatissimā. Frigidās natura codē tractū nō genuit arbores: pinūq; abietem: piceā. Et qd attinet ad pōtum abire: iuxta romā ipsā castaneā: cerasiq; aegre proueniunt. Perlica in tuscūlano. Necnō nuces grēcāe cū tedio inlerūt. Teracina silūs scatet easq;

De cūssio & q; ex terra noua aliqua sēpe nascit quā i ea āte nō fuerūt. Ca. xxxiiii.
O Vpressus aduena & difficillime nascētum fuit: ut de qua uerbosius sēpiusq; q; de eo omībus aliis p̄diderit Cato. Natū morosa: fructū superuacua: baccis torua: folio amara: odore inolehta: ac ne umbra quidem gratiosa: materīe rara: ut pene fructūq; generis. Diti sacra: & ideo funebri signo ad domos posita. Foemina sterilis diu. Metā demū aspectū nō repudiata distiguēdis tantū pinog; ordinibus. Nūc uero rōsilis facta in dēstate parietum: coercitāq; gracilitate perpetuo tenera. Tabiturq; etiā in pīcturas ope hystorali uenatas classes ue & imaginē regū tenui folio breuitq; & uirente supetens. Duo genera easq;. Metā in fastigium cōuoluta: quā & foemina appellatur. Mas asp̄git extra se ramos: deputaturq; & accipit uitēm. Vtrāq; aut imittit i periticas asferes ue amputatione ramog; qui xlii. āno denatis singulis uenēt. Quā stuosissima i fatus rōe silua. Vulgoq; dotem filiaq; antiqui plātaria appellabāt. Huic patria insula creta: quāq; Cato tarentinam eam appellat. Credo q; primū eo uenerit. Et in enaria fucilla regerminat. Sed in creta quocūq; loco terrā mouent quīpiā nisi seraf; alias hāc gignit: p̄tinusq; emigrat. Illa uero etiā nō appellato solo ac spōte: maximeq; in idaeis mōtibus: & quos albos uocat: sūmisq; iugis: ubi nites nunq; absūt plurima. Quod i miremur alibi nō nisi in tepore puenies: & nutricem magnopere fastidens. Nec terrā tantū natura circa has refert: aut ppetua cēlis: ues & quaedam tēporaria uis hymbriū. Aliquā pleq;q; semia asferūt: & certo fluūt gñre. Aliquā etiā incognitū. Quod accidit cyrenacae regioni: cū primū ibi lasserptiū natū ē ut i hærhaq; natura digem. Nata ē & silua urbi rei p̄xima hymbre piceo crassoq; circiter urbis romāe āno quadringētesimo tricesimo.

De hedera. Ca. xxxv.

H Edera iā dicitur i asia nasci. Negaterat Theophrastus: nec in india nisi i mōte mero. Quin & Harpalū omī mō laborasse ut sereret eam i medis frustra. Alexādrum uero ob raritatē ita coronato exercitū uictorem ex india redisse exemplo liberi patris. Cuius dei & nunc adornāt thyr̄fos galeasq; etiā ac scuta in thraciā populis in solēnibus sacris. Inimica arbor satis oibus: sepulchraq; ac muros rumpens. Serpentiū frigori gratissima: ut miq; sit illā in honore uolūlo habitam. Duo genera eius. Prima ut reliquāq; mas & foemina. Maior traditur mas corpore: & folio diuore ac pinguiore: & flore ad purpurā accedente. Vtriusq; aut flos similis est rosae filuestri: nisi q; caret odore. Species horū genog; tres. Est enī cādidā & nigra hedera: tertiāq; quā uocat helix. Etiamū hāc species diuidit̄r in alias: quoniā est alia fructū tantū cādidā: alia & folio: fructūq; cādidū ferentium aliis dēfus acinus & grādiōr racemis in orbem circūactis: qui uocant corymbi. Itē silentium cuius est minor acinus: ipsior racemus. Simili mō i nigra. Alicui & semen nigrum: alius crocatum. Cuius coronis poetāe utuntur. Folis minus nigris: quā quidā nyfiam: alii bacchiā uocant: maximis inter nigras corymbis. Quidā apud grācos etiā nūc duo genera huius faciunt. A colore acinog; erythranū & chrylocarpū. Plurimas autē habet differentias helix: quoniā folio maxime distat. Parua sunt & angulosa cōcinnioraq; cum reliq;uog; genera simplicia sint. Distat & lōgitudine internodiog;: praecipue tamē sterilitate: quoniā fructū non gignit. Quidā hoc aetatis esse nō generis existimant: primog; esse helicem putāt fieri hedera uerustate. Horū error manifestus intelligitur: quoniā helicis plura genera repiunt: sed tria maxie insignia. Hærbaea ac uirens quā plurima est. Altera cādidō folio. Tertia uerficolor: quā thracia uocat. Etiamū hærbaea tenuiora folia: in ordinē digesta: densiora q;. In alio genere diuersa omia. Et in uersicolori alia tenuioribus foliis ac similiter ordinatis densioribusq;. In altera neque lecta omia hāc. Maiora quog; ac minorā sunt folia: maculāq; habitu distāt. Et in cādidis alia sunt cādidiora. Adolefcit in lōgitudine maxime hærbaea. Arbores autē necat candida: omēsq; succū auferendo tanta crassitudine augetur: ut ipsa arbor fiat. Signa eius folia maxima atq; latissimā

ma mamas erigentis: quæ sunt cæteris inflexæ. Racemi stantes ac subrecti. Et quæq; oim generi radicola brachia: huic tamen maxime ramosa ac robusta. Ab ea nigræ. Sed propter alba quæ in ter media folia emittit brachia utqueq; semp amplectens. Hæc est & in muris quibus abire non possit. Itaque etiam pluribus locis intercisit uiuit tamē duratque & totidē initia radicum habet quor brachia. Quibus incolumes & solidas arbores fugit ac stragulat. Est & in fructu differentia albæ nigraque hederæ: quoniam aliis tarta amaritudo acini: ut aues non attigat. Est & riget hederæ quæ siliam miniculo stat sola oim generis ob id uocata cissos. E diuerso nunc: nisi humi repēs camecissos.

De hederæ quæ uocatur similax. Ca. xxxvi.

Similis est hederæ & cilia quidem primū pfecta: sed in gracia frequētiore: quā uocat similacem densis geniculata caulibus: spinosa: fruticosa ramis: folio hederaceo: paruos: non anguloso: tamen pediculo emittit papinos: flore candido: olente lilium. Fert racemos labruscæ modo non hederæ: colore rubro: coplexa acinis maioribus nucleos undenos: minoribus singulos: nigros durosque: infasta omibus lacris & coronis: quoniā sit lugubris: uirgine eius nois propter amorē tu uenis Croci mutata in hūc fruticem. Id uulgus ignoras pleque festa sua polluit hederā existimādo. Sicut in poetis aut Libero patre aut Sileno: qui omio nescit quibus conorēt. Et similace finit codicilli. Propriūque materiæ ē ut admota auribus leuē sonū reddat. Hederæ mira pdis natu ra ad expiēda uina. Si uas fiat ex ligno eius: uina trāsire uere. ac remanēt aqua si qua mixta fuerit.

De aquaticis calamis & fruticibus. Ca. xxxvii.

Interea qui frigidi gaudent aquaticos frutices cōuenit. Principatū in iis tenebūt harūdines belli pacisque expiētis necessariæ: atque etiam in deliciis gratæ. Tegulo enim earū domus suas septentrionales populi operiūt: duratque eius alta recta. In reliquo uero orbe & cameras leuissime suspēdunt. Carthibque seruūt calami ægypti maxime: cognatōne quadā papyri. Probatiores tamē gnidii: & qui in alia circa anaeticū lacum nascūt. Nostriatibus fungosior subest natura: cartilagine bibulataque cauo corpore intus: supne tenui inarescit ligno. Filisili præculta se per acie: geniculata. Cætero gracilitas nodis distincta leui fastigio tenuatur in cacumina. Crassiore peniculo coma: neque hac superuacua. Aut enim p pluma strata cauponas replet: aut ubi limo flore callo induruit: sicut in belgis cōtusa & interiecta nauis cōmissuris ferruminat textus: glutino tenator: rimisque explēdis fidelior pice. Calamis orientis populi bellā cōficiunt. Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortē accelerant pinna addita calamis. Fitque & ex ipso: telum aliud fracto in uulneribus. His armis solē ipsū obumbrāt. Propter hoc maxime serenos di optant. Odere uētos & hymbres qui inter illos pacem esse cogūt. Ac si quæ æthiopas ægyptum: arabas: indos: scytas: bactras: sarmatas: tot gentes & oriētis omiaque parthorum regna diligētius cōputet: æqua ferme pars hominū in toto mūdo calamis supata degit. Præcipuus hic usus i creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoque ut in cæteris rebus uicē italia. Quoniam nullus sagittis aptior calamus quā in rheno bononiensi amne: cui plurima inest medulla. Pondusque uolucris. Contra flatus quoque perucax libra. Quippe non eadē gratia belgicis. Hæc & creticis cōmédationibus: quæque præferatur idis: quoque alia quibusdā uidetur natura: quādo & hastarū uicem præbent additis cuspidibus. Harūdini quidē indicæ arborea amplitudo: qualem uulgo in tēplis uidemus. Disserre mares ac foeminas in his quoque indi tradūt. Spissius mari corpus: foeminae capacius. Natigiorque etiam uicem præstāt (si credimus) singula internodia. Circa acelinē amnē maxime nascūt. Harūdo omnis ex una stirpe numerosa. Atque etiam recisa fecundius resurgit. Radicis natura uiuax: geniculata & ipsa. Folia indicis tantū breuia. Omnibus uero a nodo orla complexu tenues per ambitū inducūt tunicas: atque a medio internodio cū plurimū desinūt uestire: pcutiuntque. Latera harūdini calamoque in rotunditatem bina super nodos alterno semp inguine: ut altera ad dextram fiat: altera supiore geniculo ab leua per uices. Inde exeūt aliquādo rami qui sunt calami tenues. Plura aut genera. Alia spissior densiorque geniculis: breuibz internodiis. Alia rariore maioribus: tenuior & ipsa. Calamus uero alius totus cōcauus: quæ syrigia uocant: utilissimus fistulis: quoniā nihil est ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius ē cōtinuo foramine peruius: quem aulicō uocant. Hic tibis utilior: fistulis ille. Est alius crassior ligno & tenui foramine. Hūc totum fungosa replet medulla. Alius breuior: alius pterior: exillior: crassiorque. Fruticosisissimus qui uocatur donax non nisi in aquaticis natus: quoniā & hæc differentia est multū prælati harūdine quæ in siccis pueniat. Suū genus sagittario calamo ut diximus. Sed cretico longissimis internodiis: obsequium que quo libeat flecti calefacto. Differētias faciūt & folia non multitudine: uerū robore & colore. Valida laconicis: & ab una pte densiora: uales in totum circa stagna gigni putat. Dissimiles amicis: longisque uestiri foliis: spatiosius a nodo scandere copleu. Est & obliqua harundo non in excelsitate nascens: sed iuxta terrā fruticis modo se spargens: suauissima i teneritate animalibus. Vocatur a quosdā elegia. Est & in italia nascens ad archa nomie palustris ex cortice tantū. Sub ipsa coma utilissima dentibus: quoniā uis eadem est quæ sinapi. De orchomeni lacus harūdineticis accuratius dici cogit. admiratio à triqua. Characian uocabant crassiorē

firmiter ē. Pociam uero subtiliorem. Hāc in insulis fluitantibus natare: illā in ripis expatiātis lacus. Tertia harūdo est tibialis calami: quē auleticō uocant. Nono hic āno nācebat. Nā & lacus incremēta hoc tēporis spatio seruabat. Prodigiosus si quādo amplitudinē biēnio extēdisset: quod notatū apud cheroniam insaufito atheniēsium proelio. Et apud leibada saepe notatur insuente cephalo. Cū igitur āno permāserit inundatio p̄ficiūt in aucupatoriā quoq; amplitudinem. Vocātur zeugitæ. Cōtra bombyciæ maturius reciproco graciles. Feciminas latiore folio atque cādidiorē: modica lanugine aut omīo nulla: spadonū noīe insignibus. Hinc erāt armamēta ad inclusos cantus nō silendos ex reliquo curæ miraculo: ut uenia sit argēto iam potius rani. Cædi folio lebant tēpestiue usq; ad Antigenē tibicinē cum adhuc simplici mulica uteretur sub arcturo. Sic pręparatæ aliquot post annos utiles esse incipiebant. Tunc quoq; multa demandæ exercitatio nē: & canore tibiæ ipsæ educēdæ: comprimētibus se lingulis: quod erat illis theatrog; moribus utilius. Postq; uarietas accessit & cātus quoq; luxuriātes: cædi ante solstitia coeptæ: & fieri utiles in trimatu apertioribus ear; ungulis ad flectēdos sonos. Quæ inde sunt & hodie. Sed tunc ex sua quaq; tantum harundine congruere persuasum erat: & ea quæ radicem atrecesserat: leniæ tibiæ cōuenire: quæ cacumē dexteræ. Immēlū q̄tum iis prælatis quas ipse cephalus abluisset. Nūc sacrificæ tulcor; e buxo. Ludicæ uero loto ossibusq; asininis & argēto fiunt. Aucupatoria harūdo a panhormo laudatissima. Piscatoria ab aritana ex africa. Harūdinis italiæ usus ad uineas maxime. Cato feri eam iuber in humidis agris bipalio subactō prius solo: oculis dispositis interuallo ternor; pedum. Simul & corrudā unde asparagi fiant: cōcordare amicitia. Salicis uero quā nulla aquaticasq; utilior. Licet populi utribus placeant: & cecubū ducant. Licet alni sapes muni/ ant: contraq; erūpentium amniū impetus riparum muro in tutelis ruris excubent: in aqua latæ: cælestesq; densius innumero hærede proflint

De salice gūra eius octo: & quæ præter salicē sint utilia ligaturis & de rubis. Ca. xxxviii.
Aliis statim plura genera. Nā quædā & in p̄eritatē magnā emittit iugis uineasq; pticas. Pariūq; balteo cortice uincula. Et aliæ uirgas sequacis ad iuncturas lētiar. Aliæ præternues uiminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores corbibus ac plurimæ agricolæ supellectili cādidiores ablato cortice: leuiq; tractatu mollioribus uasis: q̄ ut e corio fiant: atq; etiam supinas: in deliciis cāthedrag; aptissima. Decidua salici fertilitas: densiorq; tōsura ex breui pugno uenus q̄ ramo nō ut remur in nouissimis curāda arbore: Nullus quippe tutior ē redditus minoris ue impēdi aut tēpestatis securior. Tertiū locū ei in æstimatiōe ruris Cato attribuit: priorē q̄ oliuetis: q̄q; frumētō: aut pratis: nec q̄a desint alia uincula. Sigdē & genistæ: ithacææ: & populis: & ulmis: & sanguinei frutices: & betullæ: & harūdo fissila: & harūdinis folia: ut in liguria & uitis ipsa: rescissiq; aculeis rubi alligāt: & incorta corylus. Miq; cōtūlo ligno aliciu: maiores ad uincula esse uires. Salici aut præcipua dos. Fiditur enī græca rubēs: cādidiorq; amarina: sed paulo fragilior. Ideoq; solido ligat nexu. In asia tria genera obseruāt. Nigrā utiliorē uiminibus. Cādiā agricolæ uisus. Tertiā quæ breuissima ē helicē uocat. Apud nos quoq; multū totidem noīa imponūt. Viminēā uocant eādem purpureā. Alterā nicelinā a color: quæ sit te nuior. Tertiā gallicā: quæ tenuissima. Nec in fruticum nec in uepriū caulinum ue neq; i hærbarum: aut alio ullo q̄ suo genere numerētur iure scirpi fragiles palustresq; ad tegulū tegetesq;. E qbus detrahit cortice cādelæ luminib; & funebrib; seruūt. Firmior q̄buldā i locis ear; rigor. Nāq; iis uelificāt nō in pado tantum nautici ueq; & in mari piscator africanus præpostero mor̄ ue la intra malos suspēdens. Et mapalia sua mauri tegūt. Proximeq; æstimātū hoc uideatur esse qd' in interiore mundi parte pari sunt papyri usui: sed fruticosi generis sunt. Inter aquaticas arbores sunt & rubi atq; sambuci fungosi generis: aliter tamē q̄ ferulæ. Quippe plus ligni ac succi utiq; sambuco. Ex qua magis canoram buccinā tubaq; credit pastor ibi cæfæ ubi gallos cātū frutex ille nō exaudiat. Rubi mora ferūt & alio genere similitudinē rosæ: qui uocatur cinofoebatos. Tertiū genus idē uocār græci a loco: tenuior est q̄ cætera: minoribusq; spinis: & minus adici. Flos eius contra lippitudinē illinitur ex melle: & ignē sacro. Cōtra stomachi quoq; uitia bibis ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atque paruos: humoris lenti inficiēdo maxime capillo: qui & ipsi aqua decocti manduntur.

De succis arbor; & natura materiæ: & de cædēdis arboribus. Ca. xxxix.
Humor & cortici arbor; est: qui sanguis ear; intelligi debet: nō idem omnibus. Ficus lacteus. Hinc ad caeos figurādos coagulū uis. Cerasis gūmosus. Vlmis saluosus. Lentus ac pinguis malis. Vitis ac pyris aquosus. Viuatiora quibus lētiior. Atq; i totū corpore arbor; ut rīquo rum alium: cutis: sanguis: caro: nervi: uenæ: ossa: medullæ. Pro corte cortex mīg in moro me dicis succū qui erētib; fere hora diei secūda lapide incisus manat altius fructus uisus uideat. Pro ximi pleriq; adipēs. Ii uocātur a colore alburnū. Mollis ac pessima pars ligni etiā in robore facile putrescens: terebini obnoxia. Quare semp amputabitur. Subest huic caro: cui ossa: id est materiar; optimā. Alternāt fructus quibus sicci lignū: ut olea: magisq; quibus carnosum: ut cera:

sus. Nec omibus adeps carnes ue largæ: sicuti nec aialium acerrimis. Neutq; habet buxus: cornus olea. Nec medullâ: minimūq; ē sanguinis. Sicuti ossa nō habent foras: carnē sâpue: & plurimā ambæ medullâ. Nec harūdines maiore ex pte. In quædā arbor: carnisbus pulpa uenæq; sunt. Discrimē eas facile. Venæ latiores cādidioresq;. Pulpæ fissilibus insunt. Ideo sit ut aure ad caput trabis quālibet prælōgæ admota ictus ab altero capite nel grauis sentiat: penetratē rectis meatibus sono. Vnde deprehēditur an torta sit materies: nodisq; cōclsa. Quibuscūq; sūt uenæ: sicut sunt in carne glādia: in iis nec uena nec pulpa: quodā callo carnis in se cōuoluta. Hoc preciosissimū in citro & acere. Cætera mēlæ: genera fissis arboribus circinānt in pulpā. Alioq; fragilis esset uena in orbem arboris cæsa. Fagis pectines trāserui in pulpa apud antiquos. Inde & ualis bonos. Manius Curius iurauit se ex præda nihil attigisse: præter guttū faginū: quo facrificaret. Lignū in lōgitudinē ita fluctuat: ut quæ pars fuit ab radice ualidius sidat. Quibuscūq; pulpa sine uenis mero stamine & tenui cōstat. Hæcq; maxime fissilia. Alia frangi celeriora q; findi quibus pulpa nō est: ut oleæ uites. At e cōtrario totū a carne corpus fco. Tota ossa ē ilex: cornus: rebur: cyrisus: morus: hebenos: lotos: & quæ sū medulla esse diximus. Cæteris uigricas color. Fulua cornus in uenabilis nitet iclusis nodata. ppter decorē. Cædrus & larix & iunipus rubent.

Arix fœminā habet: quam græci uocant ægida mellei coloris. Inuētum est pictōs tabelis immortale: nullisq; fissile rimis. Hoc lignum proximum medullæ est. In abiete leucogræci uocant. Cædrus quoque durissima: quæ medullæ proxima ut in corpore ossa derafo nō limo. Et sambuci interiora mire firma traduntur. Nāq; qui uenabula ex ea faciunt præferit omnibus: Cōstat enim ex cute & ossibus. Cædi tēpestiuū quæ decorticiētur. Ut teretes ad templa cæ: itaq; uetus torūd cū germināt: alias cortice inextricabili & carie subnascēte ei materiæq; nigrescēte. Tigna & quibus aufert securis corticem a bruma ad fauonū: aut si præuenire cogamur arcturi occasu: & æte eum fidiculæ. Nouissima rōe solstitio. Dies sydesq; horū reddē suo loco. Vulgo satis putat obseruare: ne quæ dedolādæ arbores sternantur ante editos suos fructus. Robur uere cæsum terebinē sentit. Bruma nec ne uitia: neq; finditur: alias obnoxii etiā ut torquæ se: findatq; quod in subeē tēpestiue quoq; cæso euenit. Infinitū refert lunaris rō: nec nisi a uicesima i tricesimā cædi nōlūt. Inter omēs cōuenit utilissime. in coitu eius sterni: quē diē alii interlunium: alii silentis lunæ appellāt. Sic certe Tiberius Cæsar cōcremato pōte nauimachiari larices ad restitēdū cædi ex retia præfiniuit. Quidā dicūt ut in coitu & sub terra sit luna. Quod fieri nō potest nisi noctu: At si cōpetant coitus in nouissimū diem brumæ: illa æterna sit materies: pxiime cū supradictis syderibus. Quidā & canis ortū addūt: & sic cælas materies in forū gustum. Nec nouellæ aut ad materiem nec ueteres utilissimæ. Circūcisas quoq; ad medullā alij nō inutiliter relinquūt: ut omis humor stātibus defluat. Mix apud antiquos primo punico bello classem Duiliū impatoris ab arbore excisa sexagesimo die nauigasse. Cōtra uero Hieronem regem ducetas. xx. naves effectas diebus. xlv. tradit L. Piso. Secūdo quoq; punico bello Scipiois classis. xl. diē a securi nauigauit. Tantum tēpestiuitas etiā in rapida claritate pollet. Cato hoium sūmus in omi usu de materis hæc adiicit. Prælum e sappino atra potissimū facito. Vlmæ pinæ nuceam: hæc atq; aliam materiem omēm cū effodies: luna decrescente eximito post meridē sine uēto austro. Tūc erit tēpestiua: cū semen suum maturū erit. Caueto ne prore trabas: aut doles. Idēq; mox. Nisi in trimestri lunaq; dimidiata ne tangas materiē. Tūc ne effodias aut præcias abs terra. Diebus quattuor. pxiimis quibus luna plena fuerit optime eximis. Omio caueto nigrā materiā ne doles: ne cædas: ne ue tangas nisi siccam: ne ue gelidam: ne ue rotulētam. Tiberius idem & in capitulo cōdendo seruauit interlunia. M. Varro aduersus deflutiū præcepit obseruādum idem a plenilunio. Larici & magis abieti succis humor diū defuit. Hæc oīum arborū altissimæ ac scissimæ. Nauiū malis ætēnissq; ppter leuitatē præferēt abies. Cōmuni ab iis pino: quæ aut quadripitros uenæ: cursus bifidosq; habeat: uel omio simplices. Fabrosq; itestina oparia medulla lectilis uenæ quadripitris materiis & mollior q; cætera. Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars a terra fuit enodis ē. Hæc q; quā diximus rōe fluuiata decortica: atq; ita sappinus uocatur: supior pars nodosa duriorq; susterna. Et in ipsis aut arboribus robustiores aglonæ partes. Et in totum deteriores ex humidis opacisq; Spissiores ex apricis: & diuturnæ. Ideo romæ inferna abies supnati præfertur. Est p gentiū quoq; regiones in iis differētia. Alpi: bus apēninoq; laudatissimæ. In gallia ciurius ac mōte uolego: in corsica: bithynias: pōto: macedonia. Deteriores enatica & arcadica. Pessimæ parnasia: & euboea: quoniam romas ibi & cōtoræ putrescētēsq; facile. At cædrus in creta africa syria laudatissima. Cædri oleo puncta materies nec tineam nec cariem sentit. In iunipo eadem uirtus quæ cædro. Vasta hæc in hispania: maximæq; bacce eis. Medulla eius ubiq; solidior etiā q; cædrus. Publicū oīum uitū uocāt spiras ubi sese cōuoluere uenæ atq; nodi. Inueniūtur in quibusdā sicut in marmore cætra: id ē duricia clauo similis: inimica ferris. Et quædā forte accidūt in lapide cōprehensio aut recepto i cor

pus: aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster i foro: cui piri fortes affixerat arma: quæ cortice ambiente ætas longa occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbi præmonitæ oraculo cū arbor arma pepisset. quod succisæ accidit occreis galeisq; intus reptis. Ferunt lapides ita inuentos ad continentes partus esse remedio.

De materis: De magnitudine arborum: & quæ cariem & ruinam non sentiunt: & de perpetuitate materiarum. Ca. xli.

Amplissima arbor: ad hoc æui existimatur romæ uis: quæ ppter miraculū Tiberius Cæsar in eodē pōte natumachario exposuerat aduēctā cū reliqua materie. Durauitq; ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit aut trabs e larice longa pedes. cxx. bipedali crassitudine æqualis. Quo intelligebatur uix credibilis reliqua altitudo fastigium ad cacumē a cūmāribus. Fuit & memoria nostra in portibus septo: a M. Agrippa relicta æque miraculi cū: quæ delibatorio supfuerat xx. pedibus breuior sexpedali crassitudine. Abies admirationis præcipuæ i nauī quæ ex ægypto Cæsi principis iussu obeliscū in uaticano circo statutū: quattuorq; truncos lapidis eiusdē iusti nendū eum adduxit. Quæ nate nil admirabilius uisum in mari certum est. Cxx. modū tūc lentis pro saburra ei fuere. Longitudo spatium obtinuit magna ex parte ostensibilis portus laiere leuo: ibi nāq; demeria ē a Claudio principe cum tribus molibus turriū altitudine i ea exædificatis obiter puteolano puluere aduēctis. Quæ arboris crassitudo quattuor hoīum ulnas cōplectētium implebat. Vlgosq; audirū lxxx. nūmosq; & pluri malos ad eos uenūdari uisus. Rates uero cōnecti. xl. sestertis pleraq;. At in ægypto ac syria reges inopia abietis cædro ad classes ferūtur usi. Maxima ea in cypro traditur ad undecimē Demetrii succisa cxxx. pedū longitudinis: crassitudinis uero a tritum hoīum cōplexum. Germauiæ prædones singulis arboribus cautis nauigāt: quāq; quædā & triginta hoīes ferūt. Spississima ex omni materie ideo & grauisima iudicatur hebenus & buxus: gracies natura: neutra in aquis flouat: nec sabet si dematur cortex: nec larix. Ex reliquis sicillima lotos: quæ romæ ita appellatur. Deinde robur ex alburnatum: & bux nigricans coloris magisq; etiam cythso: quæ proxime accedere hebenū uidetur. Quāq; nō desunt qui syrtacas terebinthos nigriores affirmēt. Celebratur & Tericles noīe calices ex terebintho solitus facere tornio. Per quā probatur materies: oīum hæc sola ungi uult: meliorq; oleo sit. Colos mire adulteratur iuglande ac pyro siluestri tinctis atq; in medicamine decoctis. Oībus quæ diximus spississima firmas. Ab his proxima est cornus: quāq; nō potest uideri materies ppter exilitatem. Sed lignū nō alio pene q; ad radios rotay; utile: aut si qd cuneādum sit in ligno clauis ut figēdum ceu ferreis. Ilex item & oleaster & olea atq; castanea: carpinus populus. Hæc oīa & crispa aceris mō si ulla materies idonea esset. Ramis sæpe deputatis castraceo illis est: adimitq; uires. De cæte ro plerisq; eorū. Sed utiq; robori tanta duricia est: ut terebrari nisi madefactū nō queat: & ne sic quidem adactus auelli claus. E diuerso clauū nō tenet cædrus. Mollissima tilia: eadē uidetur & calidissima: argumentū afferūt q; citissime ascias retūdet. Calidæ mortus: laurus: hederæ: & omēs quibus igniaria sunt: Exploratorū hoc usus in castris: pastosq; reperit: quoniā ad excutiēdum ignem nō semper lapidis occasio est. Teritur igitur lignū ligno: ignēq; cōcipit attritus: excipiente materia aridi fomitis fungi uel folio: facillime cōceptū. Sed nihil hædera præstātius: quæ teratur lauro: laurūq; terat. Probatur & uitis siluestris alia q; labrusca: & ipsa hederæ mō arborē scādens. Frigidissima quæcūq; aquatica. Lentissima at & ideo scutis faciendis aptissima quos; plaga cōtrahit se ptius: clauditq; suum uulnus. Et ob id cōtumaciū trāsmittit ferū. In quo sunt genere fieri: ut salix: tilia: betulla: sambucus: populus utraq;. Lenissima ex his sicut & salix: ideoq; utilissima. Omēs at etiā ad cistas quæcūq; flexibili crate cōstant. Habēt & cādorem rigoreq; & in sculpturis facilitatem. Est lenticia: platano: sed madida sicut alno. Sicior eadem ulmo: fraxino: moro: cerafo: sed pōderosior. Rigorem fortissime seruat ulmus: ob id cardinibus assamētisq; portay; utilissima: quoniam minime torquetur: permūtanda tantū sic: ut cacumē ab inferiore sit cardine: radix supior. Palma ē mollis. Et suberis materies spissa. Et malus pyrusq; necnon acer: sed fragiles: & quæcūq; crispa. In oībus siluestris & mæcula differentia cuiusq; generis augent. Et infocūda firmiora fertilibus: nisi quo in genere mares ferunt: sicut cupressus & cornus. Cariem uetustateq; nō sentiūt cupressus: cædrus: hebenus: lotos: buxus: taxus: iuniperus: oleaster & olea. Et ex reliquis tardissime larix: robur: luber: castanea: iuglans. Rima fissuray; nō capit spōte cædrus: cupressus olea. Buxū maxime æternā putant: hebenū: & cupressū: cædrumq;. Claro de oībus materis indicio in templo ephesiæ Dianæ utpote tota asia extruēt: cū quadrigētis annis pactum sit. Cōuenit tectū eius esse & cædrinis trabibus. De ipso simulacro deæ ambigit. Cæteri ex hebeno esse tradunt. Mutianus ter cōsul ex iis qui pxiime uiso eo scribere: uitigineū & nūq; mutatum sepius restituito templo. Hæc materiā elegisse eādē Canetiā nomē artificis nuncupās. Quod equidē miror: cū antiquiorē Mineruā nō quos; mō Libero patri uetustatem attribuat. Adidit multis foraminibus nardo rigari: ut medicatus humor alar: teneatq; iuctura: quas & ipsas esse modicas admodū miror. Valuas esse & cupressos: & iam quadringentis. ppe an/

nis durare materiā omēm nouā similem. Id quoq; notādum ualuas in glutinis cōpage quadrien-
nio fuisse. Cupressus in eas electa: quoniā prāter cātera uno in genere materiæ nitor maxie ua-
leat æternus. Nōne simulacrum louis in arcē & cupressus durat a cōdita urbe sexcesimo sexage-
mo primo āno dicatum: Memorabile & uticæ tēplū Apollinis: ubi indicā: cædrog; trabes du-
rant ita ut possitæ fuere prima urbis eius origine annis. mil. clxxxviii. Et in hispanis aliū tēplum
Dianæ a Zacyntho aduectæ cū cōditoribus āno ducētesimo ante excidium troiæ ut auctor est
Bocchus: infra oppidū ipsum id haberi. Cui pepcit religione iudctus Hānibal iunipi trabibus ēē
nūc durātibus. Sup omia memorat ædes in aulide ciuldē deæ sæculis āte troianum bellū exādī-
ficata. Cuius quoniam generis materiæ sciētia obliterata in plenū dici nō potest: utiq; quæ odo-
re præcellat: ea æternitate præstere. A prædictis morus p̄xime laudat: quæ uetustate etiā ni-
grescit. Et quædā tamē in aliis diuturniora sūt ulibus q̄ alia. Vlmus in præfatu firma. Robur
defossum. Et in aquis quercus obruta. Eadē sup terram rimosa facit opera torquēdo sese. Larix
in humore præcipua: & alnus nigra. Robur marina aqua corrūpitur. Nō improbat in aqua & fa-
gus & iuglans. Hæc quidem in iis quæ defodiuntur uel principales. Itē iunpus: eadem & subdia-
libus aptissima. Fagus & cerrus celeriter marcescūt. Aesculus quoq; humoris impatiēs. E con-
tra adacta in terram palustribus alnus æterna. onerisq; q̄tilibet patiens. Cerasus firma. Vlmus
& fraxinus lentæ: sed facile pādūtur: flexibiles: tamen stātes a circūsfusa: siccatae fideliores. La-
ricem in maritimis natibus obnoxia tereidini tradunt. Et omnia prāter q̄ oleastrum & oleam.
Quædam enim in mari: quædam in terra uitis opportuniore.

De tereidinibus. Ca. xlii.

In festatium quattuor genera. Tereidines capite ad portionē grauissimo rodunt dentibus.
Hæ tantū in mari sentiuntur: nec aliam putāt tereidinē. pprie dici. Terrestres tineas uocāt.
Culicibus uero similes triphas. Quartū est & e uermiculorū genere: quoq; qdē alii putrescente
succo: ipsa materiæ alii paritūtur: sicut in arboribus. Ex eis qui cerastes uocāt cū tantū erolerit ut
circūagat se: generat alium. Hæc nasci phibet in aliis amaritudo ut cupressus: i aliis duricia ut bu-
xo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatā qua diximus luna aq; nō corrūpi. Ale-
xādri magni comites p̄dierunt in tilo rubri maris insula arbores esse: ex quibus naues fierent
quas. cca. ānis durātes iuerat: & si mergerē incorruptas. In eadē esse fruticē baculis tātū ido-
neæ crassitudinis: uariū tigrū maculis pōderosū: & cum in spissiora decidit: utri mō fragilem.

De materiæ architecti: & quæ materiæ ad quid utilis

& quæ firmior materia in tectum. Ca. xliii.

Ad nos materiæ funduntur aliquæ spōte: ob id architecti eas simo illitas sicari iubent ut
assatus non noceat. Pōdus sustinere ualide abies larix etiā in trāsuersum positæ. Ro-
bur olea incuruātur cedūtq; pōderi. Illæ renitūtur: nec temere rūpūtur: priusq; carie q̄ uiribus
deficiūt. Et palma arbor ualida in diuersum enim curuat. At populus cōtra omia inferiora pā-
ditur. Palma e cōtrario fornicatur. Pinus & cupressus aduersus cariem tineasq; firmissimæ. Faci-
le panditur iuglās. Fiunt enim & ex ea trabes: frangi q; se prænūtiat strepitu. Quod in andro ac-
cidit: cū e balneis territi sono p̄fugerūt. Pinus: piceæ: alni ad aquas ductus in stobos cauātur.
Obrutæ terra plurimis durant ānis. Eadē si nō integrātur: cito senescūt: miro mō fortiores si
humori extra quoq; supsit. Firmissima in tectū abies. Eadē ualuas: repagulis & ad quæq; libeat i
testina: opa aptissima siue græco siue cāpano siue siculo fabricæ artis genere spectabilis: ramēto-
rum crinibus pampinato semper orbe se: uoluens ad incitatos runcinarum raptus: Eadē & cur-
ribus maxime sociabilis glutino in tantum: ut sidatur ante cum solida est.

De glutinanda materia & lignis sectilibus. Ca. xliiii.

Magna aut & glutinosa: propterea q; sectilibus laminis ac in alio genere opunt. Staminea
hoc usu probant uenam: & uocant fertileā argumēto similitudinis: quoniā lacunose crispa.
In o genere & glutinū abdicant quædā: & inter se & cū aliis insociabili glutino sicut robur. Sed
nec fere cohærent nisi similia natura: ut si quis lapidē lignūq; cōiungat. Cornū maxime audit for-
bus: carpinus: buxus: postea tilia. Cuiūq; opi facilia flexilia omia quæ lenta diximus: prāter q̄
morus & caprificus. Durabilia ac sectilia quæ modice humida. Ariā enim latius q̄ uiridia ferris
cedūt: prāter robur: & buxum: quæ pertinacius resistūt: ferrasq; dētes replent æqualitate in-
erti. Qua de cā alterna inclinatione egerūt scobem. Obediētissima quoq; in ope fraxinus: ea
demq; corylo hastis melior: cornu leuior: sorbo lētor. Gallica uero etiā ad currus flexibilis. Vi-
tem æmularetur ulmus: ni pōdus esset in culpa. Facilis & fagus: quāq; fragilis & tenore eodem
sectilibus laminis in tenui flexilis: capsisq; ac scriniis sola utilis. Secatur i laminas ptenues & ilex
colore quoq; nō ingrata: sed maxime si la iis: quæ terūtur ut retay axibus. Ad quos lētoe fra-
xinus utilis: sicut duricia ilex: & utroq; legitur ulmus. Sūt uero & parui usus fabrilium ministeri-
orū insignes. Ideoq; p̄ditū terebris uaginas ex oleastro: buxo: ilice: ulmo: fraxino utilissimas fie-
ri. Ex isdem malleos: maiores quoq; e pinu & ilice. Et iis aut maior ad firmitatem cā tēpestiue

œsuræ q̄ inaturæ. Quippe cū ex olea durissimo ligno cardines in foribus diutius imorati plā-
te mō germinarent. Cato uetēs aquifolios: laui eos: ulmeos fieri iubet. Hignus manubria ru-
stici carpine: iligra: cerrea. Quæ in laminis secant: quoq; operimēto uestiatur alia materies
præcipua sunt citrus: terebinthus: aceris genera: buxum: palma agfolium: ilex: sabaui radix: por-
pulus. Dat & alnus (ut dictū est) tuber scitile: sicut citrus acerq;. Nec aliq; tubera ī precio. Me-
diag pars arborq; crispior: & quo propior radici minoribus magisq; flexibilibus maculis. Hæc
prima origo luxuriæ arborem alia integri: & uiliores ligno preciosiores cortice fieri ut una ar-
bor sepius ueniret. Excogitatae sunt & ligni brattæ. Nec satis. Cœpere tingi aialium cornua. Te-
studo in hoc secta. Nuperq; portētolis ingenis pricipatu Neronis inuētum: ut pigmetis pde-
ret se: plurig; ueniret imitata lignū. Sic lectis p̄cia quærūt. Sic terebithū uiciū iubet. Sic citru-
preciosius fieri. Sic acer decipi. Mō luxuria nō fuerat cōrēta ligno. Iā lignū emi testudinē facit.

De arborq; ætate: & quæ genera arborq; minime durat. Ca. xlv.

Ulti arborq; quādam imensa credi potest: si quis profūda mūdi & saltus inaccesos cogitat.
Vex ex iis quas memoria hoīum custodit durat in uelutero Africani prioris manu fatæ oli-
uæ. Itē myrtus eodem loco cōspicua magnitudinis. Subest specus in quo manes eius custodire
draco tradit. Romæ uero lotos ī Lucinæ area āno q̄ fuit sine magistratibus cccxix. urbis æde
cōdita. Incertū q̄tum ipsa uetustior. Esse q̄dem uetustiore nō est dubitū: cū ab eo lūco Lucina
nominetur. Hæc nūc circiter ānum ccccl. habet. Antiq̄or enim illa est: sed ierita eius ætas quæ
capillata dicit: quoniā uestalium uirginū capillus ad eā deferretur. Vex altera lotos in uulcanali:
quod Romulus cōstituit ex uictoria de decimis æquæna urbi intelligitur: ut auctor est Massuri-
us. Radices eius in foss; usq; Cæsaris per stationes municipiorq; penetrāt. Fuit cum ea cupressus
æqualis circa suprema Neronis principis. plapla atq; neglecta. Uetustior autē erit in uaticano
ilex: in qua titulus æreis litteris hetrulis religione arborem iā tūc dignā fuisse signat. Tybur-
tes quoq; originē multo ante urbem romā habēt. Apud eos extāt ilices tres etiā Tyburno con-
ditore eorq; uetustiores: apud quas inauguratus traditur. Fuisse itē eū tradunt filiū Amphiarai q̄
apud thebas obiit una ætate ante iliacū bellū. Sūt auctores & delphici platanū Agamēno-
nis manu satam. Et alterā in caphie arcadiæ lūco. Sūt hodie ex aduerso ilensiu urbis iuxta belle-
spōtum in Proteisil sepulchro arbores: quæ oibus ephēbiis eius cū in tantū accreuerē: ut ilium
aspiciant inarescēt: rurūq; adolescūt. Iuxta urbē aut quercus in lli tumulo tūc fatæ dicitur: cū
cœpit ilium uocari. Argis olea, nūc etiā durare dicitur: ad quā lonē in uaccam mutata Argus ali-
ligauerit. In pōto circa heracleā aræ sunt louis Statui cognōis: ibiq; quercus duæ ab Hercule
fatæ. In eodem tractu portus Amyci ē Bebyce regē īterfecto clarus. Eius tumulus a supremo
de lauro regitur: quā insānā uocant: quoniā si qd ex ea decerptū inferatur nauibus iurgia fiant:
donec abiciatur. Regionem aulocrenen diximus per quā ab apamea in phrygiā itur. Ibi platan-
nus ostenditur: ex qua pēdit Marfia uictus ab Apolline: quæ iam tūc magnitudine electa est.
Necnō palma deli ab eiūdem dei ætate cōspicitur. Olympiæ oleaster: ex quo primus Hercules
coronatus est: & tūc custoditur religiose. Athenis quoq; olea durare traditur in certamine edito
a Minerva. E diuerso breuissima uita est punice: sico: malis. Ex iis præcœbus breuior q̄ feroti-
nis: dulcibus q̄ acutis: & dulcor in punice. Item in uiribus: præcipueq; fertilioribus. Grecinū
auctor est sexagenis annis durasse uites Vidētur & aquaticæ celerius interire. Senescūt qd uel
lociter: sed & radicibus repullulant laurus: & mali: & punice. Firmissimæ ergo ad uiuēdi oleæ:
ut quas durare ānis cc. inter auctores cōueniat. Et in suburbano uicinali agri colle q̄ corne au-
pellatur. Lūcus antiqua religione Dianæ sacratus a Latio: uelut arte tonsili coma faginei moris.
In hoc arborem mori eximīā ætate nostra adamauit Passienus Crispus bis cōsul orator Agrippi-
næ matrimonio & Nerone priuiguo clarior postea: ofculari cōplectiq; eam solitus: nō mō cuba-
re sub ea: uinūq; illi affūdere. Vicina lūco ē ilex: & ipsa nobilis xxxv. pedū ambitu caudicis. x. ar-
bores metiēs singulas magnitudinis uisendæ: siluāq; sola facit. Hedera necari arbore certū est.
Simile quidā in uisco: tæti si tardior eaq; iniuriā arbitrātur. Nāq; & hoc præter fructus agno-
scitur nō in uouissimis mirabile. Quædā enim in terra gigni nō possunt: & in arboribus nascūt.
Nāq; cum suam sedem nō habeāt: in aliena uiuunt: sicut uiscum. Est & in syria hærbæ quæ uoca-
tur cassitas: nō tantum arboribus: sed ipsi etiā spinis circūuoluēs sese. Item circa rēpla thessali-
ca quæ polypodion uocāt: & quæ dolichos: ac serpillum. Oleastro quoq; deputato quo d̄ gigni-
tur uocant phantos. Quod uero in hispiria suilonia bipophaeton calliculis inanibus: foliis puia
radice alba: cuius succus ad detractiones in comitali morbo utilissimus habetur. Visci tria gene-
ra. Nāq; est in abiete & larice cassitas. Stelin dicit euboea nasci. Hyphear arcadia. Viscum itē in
quercu: robore: ilice: pruno siluestri: terebintho: nec aliis arboribus adnasci. Pleriq; copiosissi-
mum in quercu: quod dryos hyphear uocāt. In omī arbore excepta ilice & quercu differentiā fa-
cit odor utriusq; & solum nō iucundi odoris. In utroq; uiscum amag; & lentum. Hyphear ad sa-

ginanda pecora utilius. Vitia mō purgat primo: dein ea pinguefacit: quæ sufficere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus negant durare ea. Edendi rō ætatis quadragenis diebus. Adiciūt discriminē in us quæ folia emittāt: & ipsi decidere. Cōtra inhærare nato in æterna frōde. Omīno aut̃ satum nullo mō nascitur: nec nisi p̃ alium autum reditum: maxime palūib; & turdis. Hæc ē natura ut nisi maturatum in uētre autum nō pueniat. Altitudo eius nō excedit cubitalē semper fruticosi ac uiridis. Mas fertilis. Fœmina sterilis. Aliquādo nō fert. Viscum fit ex acinis qui col- liguntur mēsiū tēpore imaturi. Nā si accessere hymbres: amplitudine quidē augē: uisco ue- ro marcescunt. Siccāē deinde: & aridi tundunt: ac cōditi in aqua putrescūt duodenis fere dieb;. Vnumq; hoc reg; putrescēdo gratiā inuenit. Inde in p̃sueuē rursus malleo tusi amissis corticib; interiore carne lentescunt. Hoc est uiscum pēnis autum tactu ligādīs, luglādīs oleo subactū cūq; libeat insidias moliri. Nō est omittenda in ea re & galliag; admiratio. Nihil habēt druides (ita su- os appellāt magos) uisco & arbore in qua gignatur (si mō sit robur) sacratius. Iam per se roborū eligunt lucos: nec ulla sacra sine ea frōde cōficiunt: ut inde appellari quoq; interpretatione græca possint druides uideri. Enituro quicq; adnascatur illis e cælo missum putāt: signumq; esse elec- tæ ab ipso deo arboris. Est aut̃ id rāg; admodum inuētus: & repton magna religione petē. Et ārē oīa sexta luna: quæ principia mēsiū ānōq; iis facit & sæculi post tricesimum ānum: q̃ iam uir- rium abunde habeat: nec sit sui dimidia. Oīa sanātē appellātes suo uocabulo. Sacrificiū epuliscq; rite sub arborē preparatis duos admovent cādidi coloris tauros: quos; cornua nuncprimum uī ciantur. Sacerdos candida ueste cultus arborem scādit. Falce aurea demetit. Candido id excipiē sago. Tum demum uictimas imolant precantes ut suū donum deus p̃speç faciat iis quibus de- derit. Fecunditatem eo potō dari cuiūq; aīali sterili arbitrantur. Contraq; uenena omīa esse re- medio. Tanta gentium in rebus friuolis pleq; religio est.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORJAE LIBER .XVII. PROHEMIVM.

Arbor; Precia Mirabilia. C. ai.

ATVRA ARBORVM TERRA MARIQVE SPON- te sua proueniētum dicta est. Restat ea; quæ arte & humanis ingeniis sūt: uerisq; q̃ nascuntur. Sed prius mirari succurrit quæ abstulimus penuria p̃ idiuio possessa a feris: depugnāte cum iis hoīe circa caducos fructus. Circa pēdentes uero & cum alitib; in tanta deliciag; p̃cia uenisse clarissimo (ut equidē arbitror) exem- plo L. Crassiatq; Cn. Domitii Aenobardi. Crassus orator fuit ī primis noīs romani. Domus ei magnifica: sed aliq̃to præstātior in eodē palatio. Q. Catuli q̃ cimbro; cū C. Mario fudit. Multū uero pulcherrima consensu omīum ætate ea ī colle uiminali. C. Aquilii equitis romani clarioris etiā tum q̃ iuris ciuilis scientia: cū tamē obiecta Crasso sua est. Nobilissimag; gentiū ābo Crassus

atq; Domitius censurā post consulatum simul gessere: āno conditæ urbis sexcētesimo sexagesi- mosecūdo frequētē iurgiis p̃pter dissimilitudinē mor;. Tūc Cn. Domitius ut erat uehemens natura: præterea accensus odio: quod ex æmulatione audivissimū est: grauiter increpuit tanti cē- forem habitare: pro domo eius milia nūmō; idēdem p̃mittēs. Et Crassus ut præfens ingenio semp & faceto lepore solers cōcedere se respōdit: exceptis sex arboribus. Ac ne uno qdem dena- rio si adimeretur emptā uolente Domitio. Crassus ur; ne igitur ego sum inquit quālo Crassius exemplo graui & ab ipsa mea cēsura notandus: q̃ ī domo quæ mihi hæreditate obuēnit comiter habitem: tan tu q̃ sex arbores æstimēs? Eæ fuere loti patula ramos; opacitate lasciuæ. Cecina lar go e. p̃ceribus crebro in iuēta nostra eas in domo sua ostentāre. Durauerūtq; quoniā & de lō- gissimo æuo arbor; diximus) ad Neronis principis incēdia: quibus cremauit urbem: ānis clxxx. Postea cultu uiridis iuuenescq; ni princeps ille accelerasset etiā arbor; mortē. Ac ne qs uilem de cætero Crassi domū: nihilq; in ea iurgāre Domitio fuisse dicēdū præter arbores iudicet. Iam co- lūnas quattuor hymetii marmoris ædilitatis gratia ad scænā ornādā aduectas in atrio eius do- mus statuatur: cū in publico nodū essent: ullæ marmoreæ. Tā recens est opulentia; atq; tunc plus honoris arbores domibus afferebāt: ut sine illis ne inimicitia; quidē precū seruauerit Do- mitius. Fuere ab iis & cognōia antiquis: Frūditio militi illi q̃ præclara factiora uulturnū trāna; tans frōde capiti imposita aduersus Hānibalem edidit. Stolonū Liciniæ genti (ita enī appellatur in iis arboribus fruticatio inutilis: unde & pāpinatio inuētō) primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arbor; cura legibus p̃fiscis: cautūq; est xii. tabulis ut qui iniurias cecidisset alienas lucret in sin- gulas sicios æris xxv. Quid existimamus: futuras ne eas credidisse ad supradictā æstimatiōē

illos qui frugiferas tanti taxaerant. Nec minus miraculū in pomo est multarū circa suburbana fructu anto addito binis milibus nūmum maiore singulas reditus; erat apud antiquos prædiorum. Ob hoc infita & arborū quoq; adulteria excogitata sūt: ut nec poma paupibus naſceretur. Nunc ergodicemus quo maxime mō tantū ex iis ueſtigal cōtingat: ueram colendi rōem abſolutamq; prodituri. Et ideo nō uulgata tractabimus: nec quæ cōſtare aiaduerſimus: ſed incerta atq; dubia: in quibus maxime fallitur uita. Nā diligentiā in ſuperuacuis aſſectare non noſtrū ē. Ante oīa at in uniuerſū & quæ ad cūcta arborū genera pertinet in cōe de cælo terraq; dicemus.

De natura cæli ad arbores: & quā partem cæli ſpectare debeant. Ca. ii.

Aquilone maxime gaudent: denſiores ab aſſlatu eius lætioresq; & materiæ firmioris. Quā in re pleriq; fallūt: cū in uineis pedamēta nō ſint a uetō eo opponēdas: & id tantū a ſeptētrione ſeruādum. Quin imo tēpeſtiua frigora plurimū arborū firmitati cōferūt: & ſic optime germināt. Alioq; nī blādiantur aſtri deſatiſcentes: ac magis etiā in ſtorem. Nā ſi cū deſiorueit: p̄tinuſ ſequatur hymbreſ: in totum poma depeūt. Adeo ut amygdala & pyri etiā ſi omio nubilū fiat aſtrinus uē ſtatus amittant foetus. Circa uergillas quidem pluē: inimiciſſimū uiti & oleæ quoniam tūc cōiſtus eſt eaſ. Hoc eſt illud quadriduū oleis decretoſum. Hic articulus aſtrinūſ nubilū ſpurci quod diximus. Fruges quoq; peius matureſcunt aſtrinis diebus: ſed celerius. Illa ſunt noxia frigora: quæ ſeptētrionibus aut præpoſteris ſiunt horis. Hyemē quidē aquiloniam eſſe: omibus ſatis utiliſſimū. Hymbres uero tūc expetendi euident cā eſt: quoniam arbores ſœtu exinanitas: & folioſ: quoq; amiſſione languidas naturale eſt auide eſſurire. Cibus at eaſ hymbes Quare tepidam eſſe hyemē ut abſūpto partu arborū ſequatur p̄tinuſ cōceptus: ideſt germinatō ac deinde alia floreſcendi exinanitio: inutiliſſimū expimetis creditur. Quinimo ſi plures ita cōtinētur anni: etiā ipſæ moriuntur arbores. Quoniam nemini dubia pœna eſt in fame laborantiū. Ergo qui dixit hymbes ſerenas optandas nō pro arboribus uota ſecit. Nec poſſititia hymbres uitibus cōiūctū. Hyberno quidem puluere fieri meſſes lætiores luxuriātis igni fertilitate dictum eſt. Alioq; uota arborū cōia ſunt frugūq; niues diutinas ſedere. Cauſa nō ſolum quia aiām terræ euaneſcente exhalationem icludūt: & cōprimūt: retroq; agunt in uires frugum atq; radicēs: ueſq; & liquorem leniū præbēt: pug præterea leuiſſimūq; quando nix aquas: cæleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex iis nō uniuerſus ingurgitans diluensq; ſed quō ſtitit diſtillans uelut ex ubere alit oīa quæ non inundat. Teluſ quoq; illo mō fermēſcit: & ſucci plena: ac laſcēcētibus ſatis nō eſſicēta cū tēpus aderit: tepidis aridet horis. Ita maxime frumētā pingueſcit: præterq; ubi calidus ſemper aer eſt: ut in ægypto. Cōtinuatio enim & ipſa cōſuetudo idē quod modus alibi eſſicit. Plurimūq; p̄deſt ubiq; nō eſſe quod noceat. In maiore parte orbis cū præp̄ces excurrere germinationes euocatæ indulgentia cæli ſecutis frigoriſ exurūt. Quæ de cā ſerotinæ hymbes noxiæ ſilueſtribus quoq; quæ etiam dolent urgēte umbra ſua: nec ad iuuante medicina. Quoniam ueſtire teneras intorto ſtramētō in ſilueſtribus nō eſt. Ergo tēpeſtiue aquis hybernis primū hymbribus: deinde germinatione antecedentibus. Tertiuū tēpus eſt cū educant poma: nec protinus: ſed iam ualido ſœtu. Quæ fructū ſuos diutius cōtinēt: lōgioreſq; deſiderant cibos: iis & ſerotinæ aquæ utiles: ut uiti: oleæ: punicis. Hæ iam pluuie generis cuiuſq; arboriſ diuerſo mō deſiderant: aliis alio tpe maturantibus. Quæ ppter iſdē hymbribus quædam lædi uideas: alia iuari. Et i eodem genere ſicut i pyris. Alio die hyberna quæ runt pluuiaſ: alio uero præcocia. Ut pariter quidem omīa deſiderent. Hybernū tempus eſt atē germinatōem quæ aquilonē aſtro utiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert: ſūt enim pleſq; frigidiōra: & mōtoſa planis: & nocturnos ignes diurnis. Magis fructur aq; ſata: nō ſtatim auferente eaſ ſole. Cōuexa & ſirus uinearū arbuſtoſq; rō eſt. quas in oras debeāt ſpectare. Virgilius ad occaſus feri dānauit. Aliq; ſic maluere q; in exortu. A pluribus meridiē p̄bati aduerto. Nec arbitror perpetuū quicq; in hoc præcipi poſſe. Ad ſolū naturā: ad loci ingeniū: ad cæli cuiuſq; mores dirigēda ſollicita eſt. In africa meridiē uineas ſpectare & ſi uiti inutile colono ſalubre eſt: quoniam ipſa meridianæ ſubiacet plagæ. Quæ ppter ibi qui in occaſū aut ſeptētriones cōferet optime miſcebit ſolū cæloſ: cū Virgilius occaſus i prober. Nec de ſeptētrione reliqui dubitatio uidet. Atq; in ciſalpina italia magna ex parte uineis ita poſitis cōptum eſt nullas eſſe fertiliōres. Multū rōis obtinēt uenti. In narbonenſi. p̄uintia atq; liguria & pte heturioræ cōtra circum ſerere imperitia exiſtimatur. Eūdeq; obliquum accipere prouidētia. Is enim ibi æſtatem temperat: ſed tanta pleſq; uolentia ut auferat tecta.

De ſocietate cæli & terræ ad arbores. Ca. iiii.

Quidā cælum terræ parere cogunt: ut quæ in ſiccis ſerātur oriētē ac ſeptētridēs ſpectēt. Quæ in humidis meridiem. Nec nō ex ipſis uitibus cās mutuātur. In frigidis præcoces ſerendo: ut maturitas antecedit algorem. Quæ poma uitelq; rores oderint cōtra ortus: ut ſtatim auferat ſol. Quæ amēt ad occaſus: uel etiā ad ſeptētriones ut diutius eo fruantur. Cæteri uero ſere rationem naturæ ſecuti in aquilonem obſeruare uites & arboſ poni ſuaſere. Odoratiōem

etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum. Ca. iiii.

Aquilonis situm uetorūq; reliquos diximus secūdo uolumine. Dicemusq; p̄ximo plura cæ-
lestia. Interim manifestum uidetur salubritatis argumētū: quoniam in meridie etiā spectatū
semp ante decidit folia. Similis & in maritimis causa. Quibūdā locis afflatus maris noxi: i plu-
rimis idem utiles. Quibūdā satis e lōginq; asp̄icere maria iucūdam. Propius admo-
uere salis
hauritū inutile. Similis & fluminū stagnorūq; rō. Nebulis adurūt: aut æstuantia refrigerāt opa-
citate: atq; etiā rigore gaudent: quæ diximus. Quare exp̄mētis optime credis. A cælo proxi-
mum est terræ dixisse rationem haud faciliore tractatu. Quippe non eadem arboribus conue-
nit & frugibus: plerunq; nec pulla qualem habet campania: ubique optima uitis. Aut quæ
tenuis exalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in albenium pompeianorumque
agro & argillam cunctis ad uineam generibus antepōnunt: quāq; præpinguis quod accipitur i
eo genere i uicem sabulum album: In ticinēsi multiq; in locis nigrum. Itēq; rubrū etiam pingui
terræ permixtū insecundū est. Argumenta quoq; iudicātium sæpe fallūt. Non utiq; solū lætū
est: in quo proceræ arbores nitēt: præterq; illis arboribus. Quid enī abiete p̄cerius. Aut quæ
uixisse possit alia in loco eodē: Nec luxuriosa pabula pinguis soli semp iudicium habēt. Nā quid
laudatius germaniæ pabulis: & tamē statim subest harena tenuissimō cespiti corio. Nec sēper
aquosa est terræ cui p̄ceritas hærbæ. Nō hercle magis q; pinguis adhærens digyitis. Quod i
argillis arguitur. Scrobes qdem regesta in eos nulla complet: ut densa atq; rara ad hūc modum
deprehēdi possit: ferorūq; omīs rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iusto deprehēdit pon-
dere. Quod enim terræ pōdus iustum intelligi pōt. Nec fluminibus aggregata semper laudabilis
quādo senescit fara quædā aqua. Sed neq; illa quæ laudatur diu præterq; salici utilis sentitur.
Inter argumētā stīpulæ crassitudo est tanta aliqñ in leborino cāpaniæ nō illi cāpi: ut ligni ti-
ce uiantur. Sed idem solū ubiq; arduum ope: difficile cultus: bouis suis acrius pene q; uitis cū
affligit agricolam. Et carbūculis quæ terra ita uocatur. Emendari uitē hac terra putatur. Nā
tosus scaber natura fricabilis exp̄itor quoq; ab auctoribus. Virgilius & quæ silicem ferat non
improbat uitis. Salsæq; terræ multa melius credūt: tutiora uitis inascētum alium. Nec
colles ope nudātur: si quis perite fodiat. Nec cāpi omēs minus soles atq; p̄flatus q; opus sit ac-
cipiunt. Et qualdā pruinis ac nebulis pasci diximus uites: Omniū reḡ sunt quædā in alto fere-
tas: & suo cuiq; corde præuidenda. Quid q; mutatur sæpe iudicata quoq; ac diu cōprehensa? In
theſſalia circa laniſſam emissio laci frigidior facta ea regio est. Oleæ deserūt quæ prius fuerant.
Item uites adurūt: quod nō antea thracia sensit amoto hebro. Et circa philippus cultura sicca re-
gio mutauit cæli habitum. At in syracusano agro aduena cultor elapidato luto sole prodidit fru-
ges: donec regessit lapides. In ſyria leuē tenui sulco imprimūt uomere: q̄a subest saxum extorēt
æstate semina. Jam in quibūdā locis similes æstus: imodici & frigoris effectus. Est fertilis thra-
cia frugum rigore: & æstibus africa & ægyptus. In chalcia rodiorū insula locus qdam est i tātū
fecundus: ut suo tēpore satum demetant hordeum: sublatumq; protinus ferant: & cū alis frugi-
bus metant. Glareosum oleis solum aptissimum in uenafano: pinguisſimū in betica. Punica uina
in saxo coquūtur. Cecubæ uites in pōtinis paludibus madent. Tāta est argumētōs: & soli parie-
tas ac differentia. Cæſar Vopiscus cū cām apud cenſores ageret campos roſiæ dixit italiæ sumē
esse: in quibus peticas pridie relictas gramen operiret. Sed nō nisi ad pabulum probant. Non
tamen in dociles natura nos esse uoluit: & uita cōfessa fecit etiā ubi bona certa nō fecerat. Quā
ob rē prius dicamus crimina.

Genera terrarū. Ca. v.

Terram amaram siue macram si quis probare uelit. Demōstrant eam atque degeneresq; hæ-
bæ. Frigidam autē terrore nata. Itē uliginosam tristia. Rubrica oculi. Argillosam quæ
operi difficilima: quæq; rastros ac uomeres ingentibus glebis oneret: quāq; aliquādo nō
quod operi: hoc & fructui sit aduersum. Itē e cōtrario cineracæ & sabulū album. Nā sterilis dē-
sa callo facile deprehēditur uel uno ictu cuspidis. Cato breuiter atq; ex suo more uitia determi-
nat. Terram cariosam caue: ne ue plastro ne ue pecore impellas. Quid putamus hac appellati-
one ab eo tantopere reformidari: ut pene uestigiis quoq; interdicit? Redeamus ad ligni cariem &
inueniētes illa: quæ in tātum abhominatur uitia: aridæ: fistulosæ: scabre: canescētis: exelæ: pu-
micosæ. Plus dixit una significatione q; possit ulla copia sermonis enarrari. Est enim interpretati-
one uitiorū quādā nō ætate: quæ nulla in ea intelligi potest: sed natura sua anus terra. Est ideo in
secundā ad omias atq; etiā imbecilla. Idē agrū optimū iudicat ad radicē mōtium planicie in me-
ridiem excurrēte: quæ est totius italiæ situs. Terram uero tenerā quæ uocetur pulla. Erit igit
hæc optima & operi satia. Intelligere mō libeat dictam mira significatione tenerā: & q̄qd op̄-
tari debet i eo uocabulo inuenitur. Illa temp̄tæ ubertatis: illa mollis: facilisq; cultura: nec ma-
dida: nec friens. Illa post uomere nitescēs: qualem fons ingentior: Homerus in armis ab eo cæ-
latam dixit: ad didicq; miraculū in crescētis: q̄uis fieret in auro. Illa quā recētem exgrūt i probæ

alires vomerem comitantes; corticq; aratoris uestigia ipsa rodentes. Reddat hoc in loco luxuria quoq; sententia & aliqua in ppositum. Certe Cicero lux doctrinaq; altera Meliora inq; ungueta sunt quae terrae q; quae croci sapiunt. Hoc enim maluit dixisse q; redolent. Ita est pfecto. Illa enim erit optima; quae ungueta sapient. Quod si admonendi sumus; qualis sit terrae color illeq; quaeritur; cōtingit saepe etiā quiescere ea sub occasu solis; in quo loco arqus caelestis deiecerit capita sua. Et cū a siccitate cōtinua imaduerit hymbre; tūc emittit illum suum halitum diuinū ex sole cōcēptū; cui compari suauitas nulla possit; is esse odor in cōmota debet; repletq; neminē faller; ac de terrae odore optime iudicabit. Talis fere est in noualibus caesa uetere silua; quae cōsensu laudatur. Et in frugibus quidem ferēdis eadem terra utilior intelligitur; quotiens itermissa cultura quirit; quod in uineis nō fit. Eoq; diligentius eligēda est; ne uera existat opinio eoq; q; iam italiā terram existimare lassam. Operis qdem facultas in aliis generibus constat e caelo; nec potest arari post hymbres aliqua ubertatis uitio lentescēs. Cōtra in bizantio africae illū centena & quinquagena fruge fertilē capum; nullis cū siccus est; arabile tauris; post hymbres uili asel lo; & a parte altera iugi aut uomerem trahente uidimus lindi. Terrā enim terra emēdari (ut ali qui praeipiunt) super tenuē pingui iniecta aut gracili; bibulacq; sup humidā ac pinguem; dementia operari est. Quid enim potest sperare q; talem colit.

De terra quam britānia & gallia amat. Ca. vi.
Alia est rō quam britānia & gallia inuenere alendi eam; ipsa quod uocant margam. Spissior ubertas in ea intelligitur. Est autem quidam terrae adeps; ac uelut glandia i corporibus ibi denante se pinguitudinis nucleo. Non omisere & hoc graeci.

De graecorū doctrina. Ca. vii.
Quid enim intētatum illis? Leucargyllion uocat cādidā argillam; qua in megarico agro utitur. Sed tantū in humida frigidaq; terra. Illas gallias britāniasq; locupledtātis cū cura dici cōuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cōcepta pfcientibus ingeniis. Est enim alba ruffa; colūbina; argyllacea; tofacea; harenacea. Natura duplex; aspera aut pinguis. Exprimēta utriusq; in manus; uisofq; geminis; aut ut fruges tantū alant; aut eādem & pabulū. Fruges alit tofacea alba; quae si sit inter sotes repta; est ad infinitum fertilis; uerq; aspa tractatur; & si nimia in iecta est exurit solum. Proxima est ruffa; quae uocatur capnumargos intermixto lapide terrae minutae harenosae. Lapis cōrūditur in ipso campo; primisq; annis stipula diffusculter caeditur. ppter lapides. Impēdio tamen minimo leuitate dimidio minoris q; caeterae intehitur. Inpergitur rara sale eā miseri putāt. Vtq; hoc gen? semel iniectū i. l. ānos ualet & frugū & pabuli ubertate.

De terrarū generibus. Ca. viii.
Quā pingues esse sentiuntur; ex iis praecipue alba. Plura eius genera. Mordacissimū quod supra diximus. Alteq; genus albæ cretae argentaria est. Pettitur ex alto in centenos pedes actis pleq; puteis ore angustatis intus ut in metallis spatiant; uena. Hac maxime britānia utitur. Durant ānis. lxxx. Neq; est exemplum ullius qui bis in uita hāc eadem iniecerit. Tertiū genus cādidā glischromargon uocat. Est autē creta sullonia mixta pingui terrae; pabuli q; frugū fertilior; ita ut messe sublata āte semēte alterā lētissimū secetur. Dū in fruge ē nullū aliud gramē emittit. Durat xxx. ānis dēior iusto. Cymini mō strāgular solū. Colūbina gallia suo noie glaucopelō appellat; glebis exctae lapidū mō. Sola gelatiōe ita soluit; ut tenuissimas bratteas facit. Hāc ex aequo fertilis. Harenacea utūē si alia nō sit; i uliginosis uerticibus & si alia sit; ubi hos gētū solos nouimus; q; fertilissimū agrū colētes quacūq; terra īfra tres pedes effossa & pedali crassitudine iiecta lētificēt. Sed ea nō diutius ānis x. pdest. Hedui & pictones calce uberrimos fecere agros. quae sane & oleis & uiribus utilissima repitur. Omis autē marga arato iniciēda ē; ut mēdicamentum rapiatur; & fimi dē siderat aliq; uulū. Quae primo plus aspera & quae in herbas nō effudit; alioq; nouitate quacūq; fuerit solū lādet. Ne sic qdē primo āno fertilis. Interē & qualis solo quareat. Sicca. n. humida melior; arido pūguis. Tēpata alterutra creta uel colūbina cōuenit.

De cineris usu; & de fimo; & quae lata uberiorē terrā faciāt; & quae urāt. Ca. ix.

Transpadanis cineris usus adeo placet; ut antepōnāt fimo iumētōs; quod q; leuissimū est; ob id exurunt. Vtroq; tamē pariter non utuntur in eodem aruo; nec in arbutis cinere; nec quādam ad fruges ut diximus. Sūt qui puluere quoq; uuas ali iudicent; pubescētēq; puluerēt; & uitium arborūq; radicib? aspergēt. Quod certū est narbonēsi puintiae & uidemias certius sic eo coqui; quia plus puluis ibi q; sol cōfert. Fimi plures differentiae. Ipsa res ātiqua. Iā apud Hōmē regius fenex agrum ita suis manibus lētificans repitur. Argeus rex in grācia excogitasse. traditur. Diuulgasse uero Hercules in italia; quae īgi suo Stercorato Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatū dat turdo; fimo ex auariis. Quod etiam pabulo bouum suum magnificat. Neq; alio cibo celerius pinguefcere asseuerat. De nostris moribus bene sperare est; si tāta apud maiores fuisse auaria; ut ex iis agri stercorearētur. Proximum Columella colūbariis; mox gallinariis facit; natātium alitum dānato. Caeteri auctores cōsensu humanas da

pes ad hoc imprimis aduocant. Alii ex his præferunt holium potius in coricis officinis pilo facto. Alii per se aqua itaq; largiusq; etiam q̃ cū bibitur admixta. Quippe plus iā ibi male dormandū est: cum ad usus illud tint homo accesserit. Hæc sūt certamina quibus inuicem ad tellurem quoq; alendū utitur hoies. Proxime spurcitas suam laudant. Columella solus dānat. Alii cuiuscūq; qua trapedis exitiosum. Proximū deinde caprag ē. Ab hoc ouium. Deinde boum. Nouissimus iumētog. Hæc fuere apud prikos differentia. Simulq; præcepta nō inuenio re tali utēdi: quādo & hic uetustas utilior. uisūq; iam est apud quosdā prouinti alium in tantū abundā etia gratia mutato. Nuper ipse tū oleas gaudere maxime cinere & cal caris fornacibus. Varro præceptis adiuit: equino quod sit leuissimū segetes alenda. Prata uero gratiore: & quod ex hordeo fiat: multa q; gignit hærbas. Quidā etiā bubulo iumētog præferunt: ouilūq; caprino. Omibus uero asintū: quoniā lētissime mādat. E cōtrario usus aduersus utq; p̃nūtiat. Inter omēs aut̃ constat nihil esse uilius lupini legete: priusq; si liqueat aratro uel bidentibus uersa: manipulis ue circa radices arborū uel uitiū obrutis. Etiam ubi non sit pecus culmo ipso uel etiā silice stercorare arbitrat̃. Cato stercus unde fiat: stramētā: lupinū: paleas: faba lia: ac frōdes iligneas: querna q; e segete euellit. Ebulū cicutam & circū salicā herbā aut̃q; uuluāq; ea fusternito ouibus: frōdemq; putridā. Vineā si macuerit: sarmēta sua cōburito: & itidem inarato. Itēq; ubi saturus eris frumētum: oues itē delectato. Necnō & satis quibūda ipsi pasci terram dicit. Segetes stercorāt fruges: lupinū: fabas: uitia. Sicut e cōtrario cicer: quia uellit & quia fallū est: hordeū: sœnū græcū: eruum. Hæc omia segetē exurūt: & omia quæ uellūt. Nucleos in legetem ne indideris. Virgilius & lino segetem exurit & auenas & papauere arbitrat̃. Fimeta sub diuo cōcato loco & qui humorem colligat: stramētō interiecta ne in sole arefiant. Palo e robore depactō fieri iubet. Ita fore ne infascatur iis serpetel. Fimū miscere terræ plurimū refert fauonio flāte ac luna sitiente. Id pleriq; prauē intelligūt a fauonio ortu faciēdū: ac februario mense tātū: cū id pleraq; lata aliis postulēt mēlib⁹. Quocūq; tpe fiat: curādū ut ab occasu ægnoctia li flāte uēto fiat: lupa decrefcat ac sicca. Miq; imodū auget ubertas afficē? q; ei obfudōe tali.

(De satione arborū: & q̃ auulsione nascuntur arbores. Cap. x.)

A Būde prædicta rōe cæli ac terræ. Nūc de his arboribus dicemus: quæ cura hoīū atq; arte proueniūt. Nec pauciora ppe sunt generatam benignæ naturæ gratiam r̃tutulis. Aut enim semine proueniunt: aut plātis radicis: aut ppagine: aut auulsione: aut surculo: aut iusto & cōfecto arboris trunco. Nā folia palmarū apud babylonios seri: atq; ita arborem pruenire Trogu credidisse demitor. Quædā pluribus generibus ferūtur: quædā omibus. At pleraq; ex iis natura ipsa docuit: & i primis semē serere: cū decidēs exceptūq; terra uisiceret. Sed quædam nō aliter proueniunt: ut castanæ iuglādes: cædūis dūtaxat exceptis. Ex semine aut̃ quāq; dissimili ea quocq; quæ & aliis mōis ferūtur: ut uites & mala atq; pyra. Nāq; iis p̃ semine nucleus: nō ut su prædictis fructus ipse. Et mespila semine nasci possūt. Omia hæc tarda pruenit ac degeneratā & infuso restituit. Interdū etiā castanæ. Quibūda natura cōtra omio nō degenerandi quoquo mō ferātur: ut cupressis: palmis: lauris. Nāq; & laurus pluribus mōis feritur. Genera eius diximus. Ex iis augusta & bacalis & pinus simili mō ferūtur. Baccæ mēse ianuario aglonis asitatu siccante legūtur: expandūtq; raræ: ne calefiant aceruo. Postea quidā fimo ad ferēdū paratas uirina madefaciunt. Alii in q̃ualo pedibus in p̃fluente deculcant: donec abfraz cutis. Alioqn uligo infestat: nec pariter nasci. In sulco repastinato palmi alitudine uicena fere acuatim mēse martio. Eadem & ppagine ferūtur. Triūphalisq; talea tantū. Myrti semina omia in cāpana baccis ferūtur. Romæ propagine tarentina. Democritus & alio mō seri docet: grādisimis baccæ tūsis leuiter ne grana frangātur: ea q; in trita reſte circūlgari: atq; ita seri: parietem fore dēſitatis: ex quo uirgule differantur. Sic & spinas sæpis cā ferūt uicome moris spinæ: circūſita. Pilas at̃ laurus & myrti inopia a trimatu rēpestiū est trāſſerre. Inter ea quæ semine ferūtur: Mago in noci bus opofus est. Amygdalæ in argilla molli meridie spectanti seri iubētur. Gaudere eas in dura calidaq; terra. In pingui & humida mori ac sterileſcere. Serendas q; maxime falcatas & nouel las: fimoq; diluto maceratas p̃ tridū: aut pridiē q; ferantur aqua mulla. Mucrone defigacilaueris. In aquilone spectare: ternas simul serendas: trianguli rōe: palmo inter se distantes denis diebus adaquari donec grandescant. Iuglādes nuces porre dæ ferūtur cōmissuris iacētibus. Pinea nucleus sepiens fere in ollas perforatas additis: aut ut laurus quæ bacis feritur. Citrea grano & ppagine. Sorba semine & a radice planta & auulsione proueniūt. Sed illa in calidis. Sorba & in frigidis & humilis. Natura & plantaria demōstrauit: multaq; radicibus pululane sobole dēſa: & pariente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigesta premitur: ut in lauris: punicis: platanis: cerasis: prunis. Patroq; in hoc genere rami parcent soboli: ut ulmō: palmarūq; nullis uero tales pulloli prueniūt: nisi aquas radices amore solis atq; hyembris in ſūma tellure spatantur. Omia ea nō statim moris est in ſua locari: sed prius nutriti dari: atq; in ſeminariis adole

scere: iteq; migrare. Qui trāsitus mis i modū mitigat etiā siluestres: siue arborū quoq; ut hor-
minū natura nouitatis ac peregrinationis auida est: siue discedentes urus flinquit: māuelcūq;
tractatu ceu ferā dū radici auellitur plāta. Et aliud genus simile natura prā monstrat. Auulsiq;
arboribus stolones uixere. Quo in genere & cum parui sūt auellūtur: ptemq; aliquam & matris
quoq; corpore auferūt secū simbratio corpore. Hoc mō plātantur punice: coryli: mali: sorbi:
melpēi: fraxini: fici. In primisq; uites. Cotoneū ita latum degenerat. Ex eodē inuēit: est: furcu-
los abscisos serere hoc primo sapis cā factum sūbucis: cotoneo: & rubis depactis. Mox & cul-
tura: ut populis: alnis: salicis: quae uel in uerso furculo sentur. Iam eae ibi disponentur: ubi libeat
esse eas. Quā ob rem feminariū curam ante cōuenit dici: q; trāseat in alia genera. Nāq; & huic
principio eligi solum refert: quoniam nutritic indulgentior ē esse q; matre lāpe cōuenit. Sit er-
go sicum succosumq; bipalio subactū: aduenis hospitalet: & q; similitū terrae in quā trāserēdū
sit. Ante omnia elapidatū munitūq; ad incursum etiā gallinaei generis. Quāminime rimosū: ne
penetrans sol exurat fibras. Intervallo sexquipedū leri ne le inter se cōtingant: & noceāt. Præ-
ter alia uitia etiā uermiosa fiunt: ideo sarriri cōuenit sapius: hærbaeque auelli. Præterea femi-
na ipsa fruticātia supputare: ac falcem pari cōuolscere. Cato & furcis crates imponi iubet altitudi-
ne hois ad solem recipiendum: atq; integri culmo ad frigora arcenda. Sic pyros: malosq; semina
nutrin. Sic pineas nuces. Sic cupressos semine latas & ipsas. Minimis id grans cōstat: ut uix p-
spici quædam possint. Nō omittēdum naturæ miraculū. Ex tam puo gigni arbores: tanto maio-
re tritici & hordei grano: ne quis fabā reputet. Quid simile originis suae habēt malos pyrosq;
semina? His principiis respuētē secures materiem nasci indomitam pōderibus imēis præla-
re arboris uelut turribus murisque impellēdis arietibus. Hæc est natura eius. Hæc potētia. Super
omnia erit & lachryma nasci alq; ut suo loco dicemus. Ergo & cupresso scemina (mas enim ut dixi-
mus nō gignit) pilulæ collectæ: quibus docti mēsisbus siccantur sole: ruptæque emittunt semen
formicis mire expetitur: ampliatio etiam miraculo tantuli animalis cibo absumi natalē tantaq; ar-
bor. Seritur mēse aprilis area æquata cylindris: aut uolgolis densum: terraque cribris supercui-
tur pollicis crassitudine. Cōtra imane pōdus attollere se non ualeat: retorqueque sub terra. Ob
hoc parit uestigiis. Leniter rigatur a solis occasu in trinis diebus: ut æqualiter bibat: donec erū-
pant. Differūt post añum dodrātali filo custodita tēperie: ut uiridi cælo serātur ac sine aura.
Misq; dictū piculum rātum eo die efficit: si rorauerit: q; tulūcūq; hymbres: aut si afflauerit. De reli-
quo turæ sunt perpetua fecunditate. Aquasq; postea odere. Et zinzifa grano serūtur mēse aprilis.
Tuberes melius inferuntur in pruno siluestri & malo cotoneo. Et in calabria ea ē spīna siluestris:
quæcūq; optime & myxas recipit: utiliter & sorbos.

(De transferendis feminariis: & ulmis ferendis & scrobibus. Ca. xi.

Pantas ex seminario transferre i aliud prusq; suo loco ponātur operose præcipi arbitror:
licet trāllatione folia latiora fieri spōdeat. Vimosq; priusq; folio uestiantur. Samara colligē-
da est circa martias Kalē. cū flauescere incipit. Deinde biduo in umbra siccata ferenda densa in re-
fracto terra super minutatim cribrata crassitudine quæ in cupressis. Pluitæ si nō adiuuent: rigā-
da. Deferenda ex area: uicinis post añum in ulmaria intervallo pedali in unāquāq; ptē. Martias
ulmos autūno serere utilius: quæ carent semine. Nā eae & plantis serūt. In arbutis quinquēnes sub
urbe trāsferūtur: aut (ut quibdam placet) quæ uiciniū pedum esse cōperūt. Sulco qui nouenari-
us dicitur: altitudine pedū trium: pari latitudine: & eo amplius circa posita pedes terni undiq;
et solido adagerātur. Arulas id uocant in campania. Intualla ex loci natura sumuntur. Arido
res ferendas in campestribus conuenit. Populos & fraxinos quia festinantius germinant dispo-
ni quoque maturius conuenit. Hoc est ab idibus febru. plantis & ipsas nascentes. In disponendis
arboribus arbutisq; ac uicinis gñticialis ordinū nō uulgata & necessaria: nō platu nō utilis: ue-
rum & aspectu grata quocūq; mō intueare in ordinē se porrigeūte uersu. Populis eadē rō semine
qua ulmos serēdi: transferēdi quoq; & feminariis eadem & siluis. Ante omnia igitur i similē transf-
ferri terram aut meliorem oportet. Nec et tepidis aut præcocius i frigidis aut ferotinos situs:
ut neq; ex iis in illos. Præfodere: scrobes ante (si fieri posset) tanto: donec pigui cespites obducantur.
Mago ante añum fieri iubet: ut solem pluuiasq; cōbibat: aut si cōditio largita nō sit: ignes in
medio fieri ante mēses duos: nec nisi post hymbres i his feri. Altitudinē eaz in argilloso aut du-
ro solo trium cubitorū esse in quāque ptem. In prunis palmo amplius: & ubique caminata fossi-
ra ore compressiore sint. Nigra uero terra duo cubita & palmū quadratis angulis. Eadem mēsu-
ra graeci auctores cōsentiant: nō aliois quo semipede esse debere: nec latiores duobus pedib;.
Nulq; uero sexgpede minus altos: quoniam i humido solo ad uicina aquæ pueniat. Cato si locus
aquosus sit inquit latas pedes ternos. In faucibus imisq; palmum & pedē: altitudine quattuor pe-
dum: eas lapide cōsternit: aut si nō sit peticis salignis uiridibus. Si neque eae sint: sarmētis: ita ut
in altitudine semipedem trahantur. Nobis adiciēdum uidetur: ex prædicta arborū natura ut alti-
tus dimittantur eae: quæ sumā tellure gaudēt: tanq; fraxinus: olea. Hæc & similia quaternos pe-

des oportet demitteri. Cæteris sat est si altitudinis pedes ternos effecerint. Excide Iquit radicem istam Papyrius curior impator ac terrorē prencipioꝝ prætoris. Destringi securius se teste innoxium abradi partes: quæ se nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos sibi cui maluit: qui & cõtineat humorem & trahant. Nō item planos facere: & a terreno arcere radicē exstimates. Glarea substrata iter utrāq; sētetiā fuerit. Arborē nec minorē bima nec maiorem trima trāsseri quidā præcipiūt. Alii cū annum impleat. Cato crassiorē quinq; digyis nō omittit. Idē si abstineret meridianā cæli partē signare in cortice: ut trāslata isdem & aliuets statueret quis: ne quæ lomæ meridianis oppositæ foliis supererentur: & algerent meridianæ aglonibus. Quidē diuerso affectant etiā qdam in uite sicoꝝ permutātes in cōtranū. Denliora enim folia ita fieri: magisq; protegere fructum & minus amittere: sicq; sic etiā lēssilem fieri. Pleriq; id demū cauēt: ut plaga deputati cacuminis meridiem spectet: signari fissuris nimii uaporis opponi. Id qdem in horam diei quintā uel octauā spectare maluerim. Aque latet nō negligendū: ne radices mora inharescar: aut ea septētrionibus: aut ab ea parte cæli usque ad exortū brumalē uetō flāte effodiantur: arbores: aut certe nō aduersæ iis uetis radices præbeātur. Propter quod emortuū ignaris causæ agricolis. Cato omēs uetōs & hymbre quoque in tota trāslatione dānat. Et hoc pderit q̄ plurimū terræ in qua uixerint radicibus cohærere: ac tota cespite circūgari. Cū ob id Cato i corbibus transferri iubet. Proculdubio utilissime quidem sumam terrā cōtentes esse subdi. Quidam punicis malis substrato lapide nō rūpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas potius melius. Arborem ita locari: ut media sit totius scrobis necessarium. Ficus si in scitia bullit: hoc genus est ferit: oculissime ferre traditur pomum: neque uermiculationi obnoxium. Quo uitio nō carent reliqua poma similiter fata. Radicum eius magnā adhibēdā curam ut exēpts appareat: nō auilas q̄s dubitet? Quia rōe & reliqua cōfessa omittimus. Sicuti terrā circa radicē fissurato spissādā. Quod Cato primū i ea re esse cēset. Plagā quoq; a trunco ublimi simo: & foliis præliuari præcipiens.

De interuallis plāntandarū arborum & umbris & stillicidiis: & ubi plantari debeant. Ca. xii.

Huius loci pars est ad interualla pertinēs. Quidam punicas & myrtos & lauros dēssiores feri iusserunt. In pedibus tamē nouenis. Malos āplius paulos: uel magis etiā pyros: magisq; amygdalas: & ficus. Quod optime diudicabit ramos: amplitudinis rō: locosque & umbræ cuiusque arboris: quoniam has quoque obseruari oportet. Breues sunt q̄uis magnas arboꝝ: q̄ in orbem ramos circinent: ut in malis pyrisque. Eadem enormes cerasis: lauris. Id quædam umbræ p̄prietas. Iuglandium grauis & noxia: etiam capiti humano: omnib;que iuxta satis. Necat germina & pinus: sed uentis utraq; resistit: quoniā & protecta: uineas rōe egent. Stillicidia pinus quercus ilicis pōderosissima. Nullū cupressit: umbra minima: & in se circūuoluta. Ficus: leuis q̄uis sparsa: ideoq; inter uineas feri nō uetant. Vlmōs: leuis: etiam nutriendi quæcūq; epacat. Sed attico hæc quoq; uidetur & grauissimis: nec dubito si emittātur in ramos. Cōstricte quidem ulmi noxiā esse nō arbitror. Iucunda & platanī quāq; crassa. Licet graminī credere non soli: haud alia lætius optente toros. Populo nulla ludētibus foliis. Pinguis alnos: sed pascēt fata. Vitris sibi sufficit: mobili folio: iactatq; crebro solem umbra tempans. Eodē grauī: p̄gens in hymbre. Omium fere leuis umbras: quoq; pediculi lōgi. Nō fastidiēda hæc quoq; sciētia: atq; non in ultimis ponēda: quādo quib;q; satis umbra aut nutrix aut nouerca est. Iuglādium qlem pinosq; & piceas & abietis quacūq; attingere: nō dubie uenenū est. Stillicidiū breuissimum ē. Omium quæ p̄dictū frōdis ita diffunduntur: ut p̄ ipsas nō defluant hymbres: stilla sæua est. Ergo plurimum intererit hac i quæstōe: terra in qua feremus: in quārum arbores quasq; alat. Iā p se colles minora quærūt interualla. Ventosis locis crebriores feri cōducit. Olea tamē maximo interuallō: De qua Catonis italica sentētia est. In xxv. pedibus minimū: plurimū xxx. feri. Sed hoc uariæ locos natura. Nō alia maior in betica arbor. In africa uero fides penes auctores erit. Moliaris uocari multas narrat a pondere olei quod ferant ānuo puētū. Ideo lxxv. pedes Mago interuallo dedit undiq;: etiam in macro solo ac duro atq; uetoso. Cū minimū xlv. Betica quidē uberrimas mēsses inter oleas metit. Illam incitiam pudendā esse cōueniet: & adulterū inter fides ludari iusto plus: & in senectā: præcipitare: aut pleq; ipsis: q̄ posuere coarguētibus ipitiā suā rotas excideret. Nihil ē scēdius agricolis: q̄ gestæ rei penitētia multo iā ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde crescant: & quæ celeriter: & de sabina. Ca. xiii.

Quædam aut natura tarde crescūt: & i primis semine tantū nascētia: & lōgo æuo duranti a. At quæ cito occidūt uelocia sūt: ut ficus: punica: prunus: malus: pyrus: myrtus: salix: & tamē antecedit diuinit. In trīmatu enim fere incipiūt ostendentes & āte. Ex iis lēssimā pyrus. Oculissima omium cyperus & pseudocapirius frutex. Protinus enim flōret: semēq; p̄fert. Oia uero acelerius adolescūt stolonibus ablatis: unāq; in stirpē redactis alimentis. Eadem natura & pro pagines docuit. Rubi nāq; curuati gracilitate & simul proceritate nimia defigūt rursus in terram capita. Itaq; que nascūtur ex sese repleantur omia: nisi resistat cultura: prius ut possint uideri hoies

terre causa geniti. Ita pessima atq; execranda res. ppagine tamē docuit atq; radicem acquiri viri-
dem. Eadem at natura est hederis. Cato ppagari præter uitē tradit sicū oleā: punicam: malorū
genera oīa. Laug: prunos: myrtus: nuces auellanas: & prenestinas: platanum. Propagationum
duo genera: ramo ab arbore depresso in ierobē quattuor pedū quoq; & post biennū amputato
flexū: plātūq; trāslata post trimatū: quas si lōgius ferre libeat: in qualis statim aut uasīs fīctilib;
defodere. ppagines aptissimū: ut in iis trāsfēratur. Alitq; genus luxuriosius: radices in ipsa arbo-
re sollicitando trahētis p uasīs fīctilia: uel qualos ramis terraq; circūpactis: atq; hoc blādimento
impetratis radicibus: inter poma ipsa & cacumina (in sūma enī cacumina hoc mō petūtur: audaci i
genio) arbore in alā lōge a tellure faciēdi. Eodē quo lepra biennū ipatio abscessa. ppagine: & cu;
qualis illis lata. Sabina hæba propagine feritū & auulsiōne. Tradunt fece uini aut e parietibus
latere uisū mire ali. Iisdem modis iolmarinum ferunt: & ramo. quoniam neutri semen. Rododē
dron propagine & semine.

De statione arborū & insitione: & quō inuēta sit tenera insēdī ipsa lāstratiō. Ca. xiiii.
Seminē quoq; inferere natura docuit raptim autū fame deuorato: solidorū: & alui tempore ma-
turo cū focundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborū lecticis: & uētis sæpe tranila-
to. in aliquas corticum rimas. Vnde uidimus cerasū in salice: platanū in lauro: laug: i ceraso: &
baccas simul discoloras. Tradūt & monedulā cōdentem semina in thesauros cauernas eiūsdē rei
præbere causas. Hinc nata inoculatio furoriæ simili fistula apiēdi in arbore oculum cortice ex
cisō: semēq; includēdi eadem fistula sublatum ex alia. In ficis autē & malis hæc fuit inoculatio an-
tiqua. Virgiliana querit sinū in nodo germine expulsi corticis: gemāq; ex alia arbore includit.
Et hæc uetus natura ipsa docuit. Insitionem at casus magister alius: & pene numerosior ad hunc
modū. Agricola sedulus casam sepi munimēto cingēs: quo minus putrescerent fudes: limē sub
didit ex hederā. At illæ uiuaci morū apprehensæ suam ex alieno fecere uitam: apparuitq; trūcū
esse pro terra. Aufertur ergo serra æqualiter superficies: leuigat falce trūcū. Ratio postea du-
plex. Et prima inter corticem lignūq; inferendi. Timebant prisci trūcū findere. Mox iforare au-
li medio. Ipsiq; medullæ calami imprimēbant unū inferentes. Neque enim plures cupiebat me-
dulla subtilior. Postea ratō uel senos adiecit mortalitati eorū: ex numero succurrere perusula per
media trūco leniter fīssō: cuneoque tenui fissurā custodiēs: donec cuspidatim decidis descendat i
rimā calamus. Multa in hoc seruanda. Primum omnī quæ patitur cotū talē arbor & cuius ar-
boris calamus. Variē quoque & nō iisdem ptribus. Subest omnibus succus. Vitibus fīctiq; media
ficciora: & e sūma parte cōceptus. Ideo illic furculi petuntur. Oleis circa medias succus: inde &
furculi. Cacumina sicut. Facillime coalescūt. Quibus eadem corticis natura: quæq; pariter flo-
rentia eiūsdem horæ gignationem succorūq; societatem habent. Lenta enī res quotiens humidis
repugnat: sicca: mollibus corticū dū. Reliqua obseruatio ne fissura in nodo fiat. Repudiat q̃
pe aduenā i hos pitalis duritia: ut in parte nitidissima: ne lōgius multo tribus digyitis: ne obliqua
ne transiliens. Virgilius ex cacumine inferi uetat. Certūque est ab humeris arborū orientē æsti-
uū spēctantibus furculos petēdos: & e feracibus & e germine nouello: nisi uetustate arbori in-
serantur. Ii enim robustiores esse debēt. Præterea ut prægnātes: hoc est germinatione turgen-
tes: & qui parere illo sperauerint anno. Bimi itaq; nec tenuiores digyto minimo. Insēdūt autē
& inuersi cum id agūt: ut minor altitudo in latitudinem se fundat. Insēdūt autē
& ueneri: nihil usq; ulcerosū esse aut forridum. Spei fauet medulla calami cōmissuræ: si i matre li-
gni corticisq; iungatur. Id enī satius q̃ foris cortici æquari. Calami exacutio medullā ne nuder:
Tenui tamē fistula detegat: ut fastigatio leui descēdat cuneo tribus nō amplior digyitis. Quo i
facillime cōtingit tinctū aqua radēibus ne excutiat in uēto: ne cortex a ligno decidat alterutri.
Calamus ad corticem usq; suum deprimat. Ne laxetur dū deprimitur: ne uel cortex replicet i ru-
gas. Ideo lachrymātes calamos inferi nō oportet. Nō hercule magis q̃ aridos: quia illo mō la-
bat humore nimio cortex. Hoc uitali defectu nō humescit neq; cōcorporat. Id etiā religiōis ser-
uant: ut luna crescente calamus utraq; deprimat manu. Et alioq; in hoc ope duæ simul manus
minus nituntur: necessario tempamēto. Validius enim demessi tardius ferūt: fortius durāt. Cōtra-
rium ex diuerso: ne hiscat nimium rima: laxeq; capiat: aut ne pars exprimat: aut cōpressū necet.
Hoc maxime præcauēdum. ut præualide accipiētis trūco in media fissura relinquatur. Qui dā
uestigio fissuræ falce in trūcis factō salice præligat marginē ipsū. Postea cuneos figunt cōtinēte
uinculo libertatem dehiscedi. Quædā in plātano insita eodē die trāsfērūt. Si crassior truncus
insērat: inter corticem & lignū inferi melius cuneo optime offeō: ne cortice rumpatur laxato.
Cerasi libro depro findūt. Hæc solæ & post brumā iferūt: de mpto libro habent ueluti lani-
ginem: quæ si cōprehēdit insitum: putrefacit. Incolumi cuneo adactū utilissime astringitū. In
ferere aptissimū q̃ proximū terræ patitur nodorū truncūq; rō. Eminere calami sex digytorū lon-
gitudine nō amplius debent. Cato argillæ uel cretæ hæc nō sūmūq; bubolū admisceri: atq; ita
usq; ad lentorem subigi iubet: id p̃ interponi & circūlini. Ex iis quæ cōmētatus est facile appet

illa ætate inter lignū & corticē: nec aliō mō inferere solitos: aut ultra latitudine duum digytorū calamos dimittere. Inſeri aut̃ præcipit pyra ac mala per uer: & poſt ſolſtitium diebus l. poſt uin demiam. Oleas autem & ficos per uer tatum luna ſitiente: hoc eſt ſicca. Præterea poſt meridiē ac ſine uento auſtro. Miſq; q̃ nō cōtentus inſitum moniſſe. ut dictū eſt: & celſite ab hymbre fir/goribuſq; p̃texiſſe: ac mollibus biſidog; uiminū ſalcibus: lingua bubula (hæbæ id genus ē) ſup obtegi iubet: eamq; illigari optam ſtramētis. Nūc aut̃ abūdē arbitret̃ paleato luto libro ſarcire duos digytorū inſito extante. Verno inlerentes tēpus urget: incitātibus ſe gēmis: præter q̃ in olea: cuius diutiſſime oculi parturūt: minimūq; ſucci habent ſub cortice: q̃ nimius inſitus nocet. Punica uero & ſicū quāq; alias ſicca ſint recraſtinare minime utile. Pyrū nel ſtorentē inferere li/cet: & in maiū quoq; menſē p̃tendere inſitionem. Quod ſi lōgius afferat̃ pomog; calami rapo iſixos optime cuſtodire ſuccum arbitrat̃. Seruariq; iter duos hymbres iuxta riuos uel piſcinas utrinq; terra obſtructos.

De uite inferenda. Ca. xv.

Itum uero in ſerobibus ſiccis ſtramēto optoſ ac deinde terra obrutos: ut cacumine exiſtāt. Caro uitem tribus mōis inſerit. Præſectā ſindi iubet p̃ medullā. In eam ſui culcus exacutos ut dictū eſt addi: medullas iungi. Altero ut i ſeſe uites cōtingant: utruſq; in obliqū late re cōtrario adraſo iunctis medullis colligari. Tertiū genus eſt: terebrare uitē in obliqū ad medullam: calamoſq; addere lōgos pedes binos: atq; ita ligatū inſitū in tritay illitū opire terra calamis ſubrectis. Noſtra ætas correxit ut gallica uiteret terebra: quæ excavat nec uris: quoniam aduſto omis hebetat: atq; ut gēmaſcere incipiēs ligeſ calamus. Nec plus q̃ bimis ab inſito emi neat oculis ulmeo uimine alligatus: binayq; circū dareſ acie a duabus ptibus: ut inde potius diſtil let humor: q̃ maxime uites inſeſtat. Deinde cū evaluiſſent flagella pedes binos: uinculū inſitū in cidereſ ubertati craſſitudine p̃miſſa. Vitibus iſerēdis tēpus dedere ab ægnoſtio autūno ad germinationis initia. Satiuæ plātæ ſilueſtrium radicibus inſerūt̃ natura ſiccioribus. Si enī ſatiuæ ſilueſtribus inſerūt̃: degenerāt in fertilitatē. Reliqua cælo conſtat. Ap̃iſſima inſitis ſiccitas. Huius. n. remediū appoſitis ſictilibus uas modicus humor p̃ cinerē diſtillat. Inoculatio rores amat leues.

De emplaſtratione. Ca. xvi.

Emplaſtri rō & ipſa ex inoculatione nata uideri poteſt. Craſſo at̃ maxime cortici cōuenit ſi/cut ē ſicis. Ergo amputatus omnibus ramis ne ſuccū auocent. Nitidiſſima in pte quaq; præcipua cernatur hylaritaſ: exēpta ſcutula ita ne deſcendat ultra ferrū cortici imprimiſ ex alia cortex par cū ſui germinis māmā ſic cōpage deſata ut cicatrici locus nō ſit: & ſtatim unitas fiat: nō humor nō aſſiatum recipiēs: nihilominus tamē & luto munire & uinculo melius. Hoc genus nō pridem reſcriptum uolūt q̃ nouis moribus fauent. Sed id etiā apud ueteres græcos inuenitur: & apud Caronē: qui oleā ſicūq; ſic inſeri uulſit meſura etiā præſinita ſecūdū reliquā diligentiā ſuā Cortices ſcalpo excidi quattuor digytorū lōgitudine: & triū latitudine. Atq; ita coagmentari & illa ſua intrita oblini. Eadem rōe & in malo. Quidā huic generi miſcuere ſiſſurā in uitibus exēp/ta cortice teſſella ſurculo a latere plano adigendo. Tot mōis inſitam arborē. Vidimus iuxta ty/burtes tiliam omī genere pomog; onuſtā alio ramo nucibus: alio baccis: aliunde uitē: ſicis: pyr/ris: punicis: malog; generibus. Sed huic fuit breuis uita. Nec tamē oēm expimētis aſſequi na/turam poſſumus. Quædā enim naſci niſi ſpōte nullo mō queūt. Ea q; imitibus & deſertis tatum locis pueniūt. Capaciffima inſitog; oīum dicitur platanus: poſtea robur. Ve q; utraq; ſapoſ cor rumpūt: Quædā oī genere inſerūt̃: ut ſicus & punica. Vitis nō recipit emplaſtra: nec qbus te/ntis ac caducis rimuloſq; cortex. Nec q; inoculationē ſiccæ aut humoris exigui: fertiliſſima oīz inoculatio: poſtea emplaſtratio. Sed utraq; inſirmiſſima: & quæ cortice nitunt̃ tatum: uel le/ ui aura occiſſime deplātantur. inferere firmiſſimum & ſœcundius q̃ ſerere.

Exemplum huius rei. Ca. xvii.

Non eſt omittenda raritas unius exempli. Corellius eques romanus Aceſte genitus inſeruit it caſtaneam ſuomet ipſa ſurculo in neapolitano agro. Sic facta eſt caſtanea quæ ab ipſo no men accipit inter laudatas. Poſtea hæres eiūſdē libertus corellianā iteq; inſeruit. Hæc eſt inter eas differentia: illa copioſior. Hæc corelliana melior. Reliqua genera caſus ingenio ſuo excogit/tauit: ac deſtractoſ ſerere ramos docuit: cū pali deſixi radices cepiſſent. Multa ſic ſerūt̃. In pri/mis: q̃ ſicus omnibus q̃ lem aliis mōis naſcēs: præter q̃ talea. Optime quidē ſi uaiſſiore ramo pali mō exacuto adigatur alte exiguo ſup terrā reſicto capite: eoq; ipſo harena cooperto. Ramo ſeruntur & punica palis laxato prius meatu: itē myrtus. Omium hog; lōgitudine triū pedū: craſſitudi ne minus brachiali. Cortice diligenter ſeruato: trūco exacuto. Myrtus & taleis ſerit̃. Mortus ta/ lea tantum: quoniā in ulmo eam inſeri religio fulgur phibet. Quæ ppter de taleaq; ſatu nūc di/cedi. Seruādē i eo æte oīa: ut talea ex ſeracibus fiat arboribus: ne curuæ: ne ſcabræ: aut biſur cæ: ne ne tenuiōſ q̃ ut manū iplēāt: ne miniōſ pedalibus ut ilibato cortice atq; ut ſectura iſe rior ponat̃ ſēp: & quo l'erit ab radice: accumuleſq; germinatio terra: donec robur plāta capiat.

De cultura taleaq; q̃ quibus temporibus inſitio fiat. Ca. xviii.

Quæ custodienda in talearum cultura Cato iudicabitur: ipsius uerbis optime præcipientur. Taleas oleaginas quas i scrobe saturus eris: tripedaneas facito. Diligenterque tractato: ne liber laboret: cui dolabis aut lecabis. Quas in seminario saturus eris: pedales facito. Eas sic inferito: locus bipalis subactus sit: besicque glutus. Cui taleam demittis pede taleam opprimito. Si paræ de scèdat maleo aut mateola adicito: cauetoque ne librū scindas. Cui adicis: palo prius locū ne fece- ris: quo taleam demittas. Ita melius uiuet talea. Et ubi trimæ sūt: tū denique curæ sint: ubi liber fe- uertur. Si in scrobibus aut in sulcis feras: ternas taleas ponito. Eas diuicari o sup̄ terrā: nec plus quattuor digytis. Transuerso semine uel oculis serito. Diligenter eximere oleā oportet: & radi- ces quæ plurimas cū terra ferre. Vbi radices bene opueris: calcare bene: ne qd noceat. Si qz quæ- rat quod tēpus oleæ serendæ sit: agro siccō per semētē: agro lato per uer. Oliuetū diebus xv. ante æquinoctium uernū incipito putare. Ex eo die dies xl. recte putabis. Id hoc mō putato. Qua locus recte ferax erit: quæ arida erūt: & si quid nētus interfegerit in ea omia eximito. Qua lo- cus ferax nō erit: id plus cōcidito: aratoque bene: enodatoque. Surpes leues facito: circū oleas au- rūno ablaqueato: & stercuris adicito. Qui oliuetur: sæpissime & altissime miscbitur: tenuissimas radices exarebit. Radices si sursum abibūt crassiores fiēt: & eo in radices uires oleæ abibūt. Quæ genera olearū uel in quo genere terræ uiuere & feri debeāt: spectarique oliueta: diximus in ratōe olei. Mago in colle & siccis & argilla & inter autūnū & brumā feri iussit. In crasso aut humido aut subriguo a messe ad brumā. Quod præcepisse eum africæ intelligitur. Italia qdē nūc uere ma- xime lerit. Sed & autūnū li libeat. Post æquinoctium xl. diebus ad uergiliarū occasū xiiii. soli dies sunt: quibus feri noceat. Africæ peculiare qdē in oleastro est inferere. Quādā æternitate con- senescūt. p̄xime adoptione uirga emissa: atque ita alia arbore ex eadē iuuenescēte. Itaqz & quoti- ens opus sit: ut eius eadem oliueta cōstent. Inferiāt aut oleaster calamo & inoculatione. Olea ubi querqus efflosa sit male ponit: quoniā uermes qui raucā uocāt in radice querqus nascitur & trā- seunt. Nō inhumane taleas aut siccare priusque serātur utilius comptum. Vetus oliuetum ab æq- uinoctio uerno intra uergiliarū exortum interradi alternis anis melius inuenit. Itē muscū circūdarū radici. Circūfodi aut omnibus annis a solstitio duum cubitos scrobe pedali altitudine. Stercorari tertio anno. Mago idē amygdalas ab occasu arcturi ad brumā feri iubet. Pyra non eodē tēpore om̄ia: quoniā neqz florent. Eadē oblonga aut rotūda ab occasu uergiliarū ad brumā. Reliqua ge- nera media hyeme ab occasu sagittæ sub solanū aut septētrionem spectantia. Laus ab occasu ag- læ ad occasum sagittæ. Cōfessa enim de tempore serendi quæ rō est uere & autūno. Id ex magna parte fieri decreuere. Est & alia hora circa canis ortus paucioribus nota: quoniā nō omnibus locis utilis pariter intelligitur. Sed haud omittēda nobis nō tractus alicuius rōem: uerū naturæ potius indagantibus. In cyrenaica regione sub etesiæ flatu cōferunt. Necnō & in græciā: oleā maxi- me in laconia. Co insula & uites tūc ferit. Cæteri apud græcos inoculare & inferere nō dubitāt. Sed arborem nō serūt. Plurimūqz in eo locoqz natura pollet. Nāqz in ægypto om̄i serūt mense: & ubiqueqz hymbres æstiuū nō sūt: ut in india & æthiopia. Necessario post hæc autūno seritur arbores. Ergo tria tēpora eadem germinationis uer & canis arcturique ortus. Neqz enim aialium tantū est ad coitum auditas: sed multo maior est terræ ac satōis oīum libido. Qua tēpestiue uti plurimū intest cōceptus. Peculare utiqz in insitis cū sit mutua cupiditas utrinque coeūdi. Qui uer probāt: ab æquinoctio statim admittunt: prædicantes germina pturire: ideo faciles corticū esse amplexus. Qui præferūt autūnum ab arcturi exortu: quoniā statim radicē quādā capiāt: & ad uer parata ueniant: atqz nō protinus germinatio auferat uires. Quædā tamē statutū tēpus anni habet ubique. ut cerasi & amygdalæ circa brumā serendi uel iferendi. De pluribus locorū sitis op- time iudicabit. Frigida & aquosa uerno cōseri oportet. Sicca & calida autūno. Cōmunis qdē ita- liæ rō tempora ad hūc modum distribuit. Mora ab idibus februariis in æquinoctiū: pyra in autū- num: ita ut brumā xv. ne minus diebus antecedant. Malis æstiuus & cotoneis. Item sorbis pru- nis post mediā hyemē in idus februarias. Siliquæ græcæ & persici ante brumā per autūnū. Nu- cibus iuglādi & pineæ & auellaneæ græcæ atqz castaneæ a Kalē. martis ad idus eadē. Salici & gemistæ circa martias Kalē. Hāc in siccis semine: illā in humidis uirga feri diximus.

Et etiam nunc noua inferen si rō: ne quid sciens quidem præterea quod usqz inueniri a Co- lu nella excogitata: ut affirmat ipse. Quæ uel diuersæ infociabilesque naturæ arborū copule- tur ut fici atqz oleæ. Iuxta hanc feri fici iubet: nō ampliore intervallo q̄ ut cētingi large possit: ramo oleæ q̄ maxime sequaci atqz obedituro. Eumqz oī interm tempore edomari meditatione curuanti. Postea fice adepta uires: quod euenire trimæ atqz utiqz quinquēniū solet: detricata su- perficie ipsaqz deputata ut dictū est adrafo cacumine desigi in cruce: fici custoditum uinculis: nec curuatura fugiat. Ita quodā propaginū infortoque temperamēto triēnio cōmuni iter duas matres coalescere. Quarto anno abscissum totum adoptantis esse: nōdum uulgata rōne haud mihi certe satis comperta. Cæteræ eadem illa de calidis frigidisque & humidis & siccis supradicta rō & scrobef

foldere mōstrauit. In aquosis enī neqꝫ altos neqꝫ amplos facere conuenit. Altos æ stitiofo solo & sicco: ut q̃ maxime accipiāt aquā: cōtineant. ꝑ. Hæc & apud ueteres arbores colendi rō est. Fer uerbis enī locis accumulāt æstate radices: opuntqꝫ: ne folis ardor adurat. Aliubi ablaqueāt. perfatūqꝫ admittūt. Iidem hyeme cumulis a gelu uindicant. Cōtra illi hyeme apūt: humorēqꝫ iritētibz quærūt. Vbiqꝫ circūfodiēdi arbores rō in circuitu pedes in orbē ternos: neqꝫ id in pratis: quādo amore folis humorisqꝫ in sumā tellure oberant. Et de arboribus hæc quidē fructus gratia ferendis inferendiqꝫ in uniuersum sint dicta.

De salicto & harūdineto: & cæteris cædiis ad perticas palos. Ca. xx.

Hinc restat eaz rō: quæ ꝑpter alias ferūt: uineæ maxime cæduo ligno. Principatū in iis opunt salices: quaz latio sit loco madido tamē reffollos duos pedes & semipedē talea sexqui pedali uel perticat quæ utilior quo plenior. Intervallo esse debēt pedes senos trimæ pedibus binis a terra putatione coercentur: ut sic se in latitudinē fūdant: ac sine scalis tōdeātur. Salix enim fœcūdiōr est quo terræ ꝑprior. Has quoqꝫ omibz anis cōfodi iubēt mēse aprilī. Hæc est uim naliū cultura. Perticalis & uirga & talea feritur fossura eadem. Perticas ex ea iustū ē cædi quar to fere anno. Et hæc æt senescētium ꝑpagine sartiunt locū. Pertica interea ac post annū recūa. Salicis uiminalis iugera singula sufficiunt xxv. uineæ iugibus. Eiusdem rei cā populus alba ferūt bipedaneo pastinatu: talea sexquipedali biduo siccata palmipede intervallo: terra supinte cā duo rum cubitoꝝ crassitudine. Harūdo etiānum dulciorem q̃ hæc solo gaudet. Seritur bulbo radice quē alii oculum appellant dodrātali scrobe: intervallo duū pedum & semipedis: reficēqꝫ ex sese uetere harūdine to extirpato: quod utilius reꝑtrum q̃ castrare sicut antea. Nāqꝫ inter se radices serpunt: mutuoqꝫ discursū necantur. Tēpus inferēdi priuqꝫ oculi harundinum intumescant ante Kaleñ. martias. Crescit ad brumam usqꝫ: desinitque cū durescere incipit. Hoc signū quod tempe stium habet cæsura. Et hanc aut quotiēs & uineam fodiēdum putār. Serūt & trāuersa non al te terra cōdita. Erumpuntque singulis oculis totidem plātæ. Seritur & deplātata pedali sulco binis obrutis gēmis: ut tertius nodus terram attingat prono cacumine: ne rores concipiat. Cædiē decrescētē luna. Vineis anno plicata utilior q̃ uiridis. Castanea pedamētis omibz præferē facilitate tractatus: ꝑdurandi plicacia: regerminatione cædua uel salice lætior. Querit solum facile: necnon harenosum: maximeque sabulū humidum aut carbūculum: uel tosi enī farinā q̃libet opaco seꝑtērrationale & præfrigidō situ. uel etiā decliui. Reculat eadē galliā rubricā: cætam. oēmque terræ fœcūditate fert nuce diximus: sed nisi ex maximis nō puenit: nec nisi quis acerua tim satis. Perfrangi solum debet supra ex nouēbri mēse in februarium: quo solutæ spōte cadunt ex arbores: atqꝫ subnascūtur. Intervalsa sint pedalia ūdiqꝫ sulco dodrātali. Ex hoc seminario trās feruntur in aliud bipedali intervallo plus biēnio. Sūt & ꝑpagines nulli q̃dem faciliores. Nudata enim radice tota in sulco prostermit. Tūc ex cacumine sup terrā relicto renascit & alia ab radice. Sed trās lata nescit hospitari: pauetqꝫ nouitate. Biēnio fere postea ꝑsilit. Ideo nucibus potiusqꝫ radice plātaria cædua implētur. Cultura nō alia q̃ supradictis fodiēdis supꝑradictisqꝫ per biēniū sequēs. De cætero ipsa se colit umbra stolones supꝫacuos enecat. Cæditur itra septimū annum Sufficiūt pedamēta iugeri unius uicenis uineaz iugibus: quādo etiam ea bifida stirpe sunt: du rantqꝫ ultra alterā siluæ suæ cæsura. Aesculus similiter ꝑuenit cæsura triēnio senior: minus mo rosa nasci. In quacūqꝫ terra feritur: nascit e balano sed nō nisi æsculi: scrobe dodrātali: intervallo duoꝝ pedum feritur leuiter quater āno. Hoc pedamētū minime putrescit: læsiqꝫ maxime fructu. Præter hæc sunt cædua quæ diximus: fraxinus: laurus: ꝑerfica: corylus: malus: sed tardius nascūtur. Terrā defixa uix tolerāt: nō mō humorē. Sābucus cōtra firmissima ad palū: taleis feritur ut populus. Nā de cupressō satis diximus. Et prædictis uelut armamētis uineaz.

(De culturis & disciplina excolendaz uineaz. Ca. xxi.

Restat ipsarum natura præcipua tradenda cura. Vitium furculis & quazdā arboꝝ qbus fū giosior intus natura est: geniculatis ramoz nodis interserpiunt medullam. Ferulæ ipsæ bre ues: & ad sima breuiores articulis uti ꝑ duobus internodiā includūt. Medulla siue illa uitalis aīa est ante se tendit lōgitudinē impellens q̃diu nodi peruia patet fistula. Cū uero cōcreti admere trāsūt: repulsa erūpit ab ima sui parte: iuxta priorem nodū alternis laterz: semper ingumibz ut dictū est in harūdine ac ferula: quoz dextrū ab imo intelligit articulo: leuū in ꝑximo: atqꝫ ita ꝑ uices. Hæc uocāt in uite gēma: cū ibi cespitem facit. Ante uero q̃ faciat in cōcāuo oculos: & in cacumine ipso germē. Sic palmites nepotes uuæ folia ꝑāpini gignant. Mixqꝫ firmiora esse i deu tra ꝑte genita. Hos ergo in furculis nodos cū serunē medios secā oportet: ita ne ꝑsuaud medul la: & in fico quidē dodrātales paxilli solo patefacto ferūt: sic ut descēdāt quæ ꝑxima arbori fue rint. Duo oculi extra terrā emineāt. Oculi āt in arboꝝ furculis propriæ uocant unde germināt. Hæc de cā & in plātanis aliquādo eodem āno ferūt quos fuere laturi fructus i arbore: cū tēpe stue sati prægnātes inchoatos cōceꝑtus alibi parūt. Ita satas ficos tertio āno trāsferre facile. Hoc ꝑ senescēdi celeritate attributū huius arbori ut citissime ꝑueniat. Vitū numerosior satas.

Primum oium nihil feritur ex iis nisi inutile & deputatum i farneto. Opputae aut qecquid proximo tulit fructu. Solebat capitulatus utriusq; e duro furculus feri: eoq; argumeto malleolus etiā vocatur nūc. Postea auelli cū sua calce ceptus est: ut in fico. neq; aliud est uiuacius. Tertiū genū adiectum etiānum expeditum sine calce: quod lagittae uocatur: cū intorti pāgūtur. Id enī cū decisi nec intorti trigēmes. Plures aut ex eodem sui culo hoc mō fiunt. Sereie & pampinarius lagittas sterile est: nō nisi foecidas oportet. Quae raras habet nodos infœcūdā iudicant. At deiūtas gēmas fertilitatis indicium est. Quidam feri uetant nisi eos qui floruerint furculos. Sagittali ferere minus utiles: quoniam in trāsferēdo facile rūpitur quod intortū fuit. Seiūtur pedali nō breuiorēs lōgitudine qnq; sex ue nodos. Pauciores tribus gēmis in hac mēsurā esse nō poterunt. Inferi eodem die quo putantur utilissimū. Si multo postea necesse sit ferere custoditos uti praecipuum oportet cauere utiq; ne extra terram positi sole inarectā: uento ue aut frigore hebetent. Qui diutius in secco fuerint priusq; serantur in aqua pluribus diebus reuiuiscant. Solū apicū & q̄amplissimū in seminario siue in uinea bidēte pastinari debet ternos pedes bipalio alte i arca reici: quaternosq; pedum fermētō: ita ut in pedes binos fossa pcedat. Fossatū purgari & extēdi ne crudum relinquaet. Veg & exigi mēsurā. Male pastinatum deprehēdūt scāna inaequalia. Metiēda est & ea pars quae interiacet puluini. Surculi seruntur & in scrobe & in sulco longiore: super quos tenerima ingerit terra. Sed in graui soli frustra: nisi iustro pinguiore. Nec minus q̄ duos integri oportet: & proximam attingi terram: & eodem paxillo deprimi & ipsari. Interest in plantario sexquipedes inter bina femina in latitudinē: in lōgitudinē semisses. Ita satis malleolus xxiij. mēse recidere ad imū articulū: nisi ipsi parcae. Oculorū inde materia emicat cū aqua xxxvi. mēse uiuā radix transfertur. Est & luxuriōsa rō uites serēdi: ut quattuor malleoli uehēmētū uinculo colligētur in parte luxuriōsa: atq; ita uel per ossa bubuli cruris uel p colla fictilia traicti obruantur binis eminētibus gēmis. Huiuscū hoc mō: recisq; palmitem emittunt. Postea fistula fracta radix libere capit uires suauisq; fert: & oium corporū suorū acinos. In alio genere nouentū nouitio finditur malleolus: medullaq; erasa in se colligantur ipsi caules: ita ut gēmis parcae omī mō. Tum malleolo in terram fixo mixta feritur: & cum spargere coeperit caules deciditur: foditurq; saepius. Talis uiuā acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit: cum uiuere femina ipsa perq̄mij sit: & medulla adempta nasci. Surculi etiā q̄būda fit articulatio arboris nō omittēdum uidet. Nāq; buxi tenuissimis quinis senis ue colligatis depacti proueniūt. Quodā i obseruatione erat ut desingerētur ex imputata buxo: aliter uiuere nō credit. Detrahet hēc ex perimēta seminari curaq;. Sequitur uinearū rō. Quinq; genēz hēc. Sparsis per terrā palmitibus aut p se uite subrecta: uel cū aminiculo siue iugo: Aut pedatae simplici iugo. Aut compluiatae quadruplici. Quae pedata rō erit: eadem intelligitur eius quoq; in qua line aminiculo uitis per se stabit. Id enim nō fit nisi pedamētī inopia. Simplicī iugo cōstat pōrecto ordine quē cāterius appellat. Meliorq; ea uino: quādo sibi ipsa nō obumbrat: assiduorū sole cocturi & affiatum magis sentit: & celerius rorem dimittit. Pāpinationi quoq; & occasionī oīq; operi facilior. Sup̄ caetera deflorescit utilius. Iugum fit pertica aut harūdine aut crine funiculo ue: ut in hispania brūdu sior. Cōpluiata copiosior uino est: dicta a cauis aedium cōpluiis. Diuiditur i quaternas ptes totidē iugis. Huius serēdi rō diceet eadē ualitura i oī genere i hoc uero numerosior tātū. His uero tribus ferit mōis. Optime i pastinato: p̄xime i sulco: nouissime i scrobe. De pastinatōe distū ē.

De sulco & uinearū putatione. Ca. xxij.

Sulco latitudo palae est: Scrobibus ternorū pedū in quācūq; partē. Altitudo in quocūq; genere tripedalis: ideo nec uitis minor trāsferri debet. Extatura etiānū duabus gēmis. Emolli terram minutis in scrobe una sulcis fimoq; misceri necessariū. Cluosa altiores pōcūt scrobes. Praeterea puluinis a deuexitate labris. Quae ex iis lōgiore sient: ut uites binas accipiat. E di uerso aliae locabūtur. Esse uitis radicem in media scrobe oportet. Sed ipsam inixam solido iōtem aequo: talem spectat. Adminicula prima e calamo accipe. Vineas limitari decumano xviij. pedū latitudinis ad cōtrarios uehiculorū trāsitus: aliisq; cōuersis limitibus. Denū pedū distigē p media uigera. Aut si maior modus sit: totidē pedū cardine quot decumano limitari. Sēp uero quintanis semitari: hoc est in q̄nto quoq; palo singulā iugo paginā icludātur. Solo spissō nō nisi repastinato: nec nisi uiuā radicē fert. Tenero & soluto uel malleolū sulco uel scrobe. In colles sulcos agere trāsferlos melius q̄ pastinare ut destitua palis eorū cōtineantur. Aquoso cālo uel secco solo malleolos ferere autūno: nisi si tractus rō mutauerit. Siccus enim & calidus autūno p̄scit feri: humidus frigidusq; etiā ueris exitu. In arido solo uiuā radix quoq; frustra feritur. Male & in siccis malleolus: nisi post hymbre. Aut in riguis uel frōdēs uitis: & usq; ad solstitiū recte: usq; uer ut in hispania. Quiescere uētos rationis die utilissimū. Pleriq; austros optat: Caro addicat. Interesse medio tempamēto inter binas uites oportet pedes qnos. Minimū at lāto solo pedes quaternos. Tenui plurimū octonos. Vmbri & marsi ad uicenos intermittūt arationis gratia in iis: quae uocāt. pculata. Pluuio & caliginoso tractū rariorē poni: sicco desiores cōgruit. Sub

tilitas parsimonie cōpendia inuenit. Cum uinea in pastinato feratur: obiter seminarium facienti ut uiuæ radix loco suo & malleolus q̄ trāsseratur inter uites ordine feratur. Quæ rō i iugero cititer xvi. uiuæ radicem donat. Intra biennium at̄ fructus quo tardius in lato provenit q̄ in trāsla ro. Viuæ radix polita in uinea post annum refecatur usq̄ ad terrā: ut unus tantum emineat oculus a miniculo iuxta affixo & fimo addito. Simili mō & secundo anno reciditur: uiresq̄ cōcipit: & itra le pascit suffecturas oneri: alias festinatione pariedī graciliscat: ac e mucida (ni cohibetur) castigatione tali in foetum exeat tota. Nihil auidius nascitur: ac nisi ad piendum uires seruent: tota sit foetus. Pedamēta optima quæ diximus at̄ radice: robur: oleaq̄: aut si nō sint pali: iunipos: cupressos: alburnos: sambucos. Reliquosq̄ genes sudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima i iugo harundo cōnexa saliculis durat quīs annis. Cum breuiiores palmites sarmento iunguntur: inter le funium mō: ex hoc arcus funera dicuntur. Tertius uineæ annus palmitē uelocē robustūq̄ emittit: in quem faciat ætas uitē. Hic in iugum insilit. Quidā tūc excacāt eum spina falce auferendo oculos: ut noxia iniuria lōgius euocent. Vtilior enī cōsuetudo pariedī: fatiusq̄ pāpīnos adiuuare detergere usq̄ quo placeat roborari eam. Sunt q̄ uetant tangi. pximo anno quo trāsla ta sit: neque ante quadragesimum mensem falce curari. Tunc autē ad tres gemmas recidi. Alii pximo quidem anno recidunt. Sunt ut ternos quaternos ue singulis annis adiciunt articulos. quarto demum pducant ad iugum. Ideo utriusq̄ fructum tardum. Præterea retorridum & nodosum puluinolūm: reddit incremento. Optimum autē matrem esse firmam: postea foetum audacem. Nec tutum est quod cicatricosum: magno impitiæ errore. Quicq̄ est tale plagis nascitur nō e matre. Totas enī habet illas uires dum roboratur: & annos accipit tota foetus: cum permissum fuerit nasci. Nil natura portionibus parit. Quæ cum excreuerit satis firma: protinus in iugo collocari debet. Sin etiamnum infirmior erit: sub ipso iugo hospitari: rescia uiribus nō ætate decernitur. Temerarium est ante crassitudinem pollicarem uiti impare. Sequenti anno palmites salūtentur: pro uiribus matris singuli aut gemini. Idem & secundo si cogit infirmitas nutriantur. Tertioque demum anno duo adiciantur. Nec sunt plures quaternis unq̄ pmitendi. Breuiterque nō indulgendum est: & semp̄ inhibenda fecunditas. In ea est enim natura: ut parere malit q̄ uiuere. Quicq̄ materiæ admittit fructū accedit. Illa femina uult q̄ fructum gigni: quoniam fructus caluca res est. Sic pncipiose luxuriat: nec ampliat se sed egerit. Dabit consilium & soli natura. In macro etiam si uires habebit: rescia intra iugum moretur: ne omnis foetura sub eo exeat. Minimū id esse debet interuallū: ut attingat iugum: superq̄ nō teneat: adeo nō recūbat: eo: nec delicatē le spargat. Ita tēpere hic modus: ut crescere etiā malit q̄ parere. Palmes duas tres ue gemas sub iugo habere debet ex materiis qbus materia nascat. Tūc per iugū mergi alligari: ut sustineatur iugo nō pendeat. Vinculo mox astrictus a tertia gēma alligari: quoniam & sic coercetur impetus materiæ. Denfioresq̄ citra pāpini exultāt: eacum reliqui uetant. Natura hæc est deiecta pars aut præligata fructū dat plurimūq̄ ipsa curuatura. Quod citra est materiē mittit: offēdāte credo spiritu & illa quā dixim⁹ medulla. Quæ ita emicuit materia fructū dabit anno sequēte. Sic duo genera palmitū. Quod e duro exit materiāq̄ i proximū annum pro mittit: pāpiniū uocat. Aut ubi supra cicatricem est: fructuariū. Atq̄ ex adminiculo palmite semperq̄ fructuariū relinq̄tur sub iugo. Et qui uocat custos. Hic est nouellus palmes nō lōgius tribus gēmis: pximo anno materiā daturus: si uitis luxuria le cōlūperit. Et alius iuxta eū ue ruca magnitudine qui surculū appellatur. Si forte custos fallat. Vitis atē q̄ septimū annū compleat a surculo euocata ad fructū ciuuenescit: ac morit. Nec ueterē placet palmitem in lōgum & ad quartū usq̄ pedamētum emitti: quod alii dracones: alii iuniculos: ut faciāt quæ masculēta appellant. Cū induruit uitis: pessimū in uinea tradocere. Quinto anno & ipsi palmites intorquēt: singulosq̄ e singulis materia emittūt: ac deinde e proximis prioresq̄ amputāt. Sēper custodē relinqui melius. Sed is pximus uiti esse debet: nec lōgius q̄ dictū est. Et si luxuriauerint: palmi res intorqueri ut quattuor materias uel duas si iuxta erit uinea emittat. Si p le uitis ordinabitur sine pedamēto: qualecūq̄ tamē initio adminiculū desiderabit: dum stare cōdificat: & recta surgere. Cætera primordia eadem. Diuidi aut̄ putatione pollicis inæquali examine undiq̄ ne prægrauet fructus parte aliquat obiter idem deprimes. phibeat in excessū emicare. Huic uineæ triū pedum altitudo excelsior nutat: cæteris a quinto: dū nō excedat bois lōgitudinem iustā. Iis quoq̄ quæ spargūt in terra breuis ad innitēdum caueas circūdat: scrobibus p ambitum actis: ne uagi palmites inter se pugnet occurrātes. Maiorq̄ pars terræ: ita supinā in tellure uindemiā mittit. Si quidem & in africa & in ægypto syriacq̄ ac tota asia & multis locis europæ hic mos præualeat. Ibi ergo iuxta terram cōprimi debet uitis. Eodem mō & tēpore nutrita radices quo iniugata uinea: ut semp̄ tantum pollices relinq̄antur fertili solo cū tribus gēmis: graciliore quīs. Præstatq̄ multos esse q̄ lōgos. Quæ de natura soli diximus tanto potētiora sentiūt: q̄to ppor fuerit uia terræ. Genera separi ac singulis conseri tractibus utilissimū. Mixtura enī generū: etiā in uino nō mō in musto discors. Aut si misceatur nō alia q̄ pariter maturescētia iugi necessariū.

Iuga altiora quo lætior ager & quo planior. Itē roscido nebuloso minusq̃ uetulo cōueniūt. Cōtra humiliora gracili: & arido: æstuoso: uetisq̃ exposito. Iuga ad pedamentum q̃uarūssimo no do uindiri oportet: uitrem leui cōtineri. Quæ genera uitium & in quali solo cælo: essent conse rendaz: cū enumeraremus naturas earū & uinorū notauimus. De reliquo cultu uehemēter ambig tur. Pleriq̃ æstate tota post singulos rores cōfodi iubent uineā. Alii uerant gēmatem: decuti enim oculos tactuq̃ intratū dēteri. Et ob id arcēdum procul omē qdē pecus: sed maxime lana: tum: quoniā facillime auferat gēmas. Inimicos & pubescente uua roltros. Satilq̃ esse uineā ter āno cōfodirab æquinoctio uerno ad uergiliāq̃ exortū: & canis exortū: & nigrescere acino. Qui dam ita determināt. Veterem semel a uindemia ante brumā cū alii ablaqueare & stercoreare latis putent. Itēq̃ ab idibus aprilis: ante q̃ cōcipiat: hoc est in vi. idus mai. Deinde priuicq̃ florere in cipiāt: & cō desloruerit: & uariante se uua. Peritiores affirmāt si iusto læpius fodiat: in tantum tenere scere acinos: ut rūpantur. Quæ fodiuntur ante seruētes horas dieis fodiēdā cōuenit. Sicu ti lutum neq̃ arare neq̃ fodere. Fossione puluerem excitatū cōtra soles nebulasq̃ pdesit. Pāpi natio uerna in cōfello est: ab idibus maius intra dies x. utiq̃ ante q̃ florere incipiat: & eā infra iu gum debere fieri. De sequēte uariant sentētia. Cū desloruerit aliqui pāpinā dū putant. Alii iu b ipsa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernēt. Nāq̃ & putationū tradenda rō est. Pro tinus hanc a uindemia ubi cæli repor indulget adiunguntur. Sed hoc fieri nunq̃ debet rōne natu ræ ante aqlæ exortum: ut in sydeq̃ causis docebitur. pximo uolumus. Immo uero fauonior: quo miā æceps culpa sit præpropere festinatōis. Si faucias recēti medicina mordeat: quædā hyemis ruminatio certū est gēmas earū frigōr hebetari: plagasq̃ findi. Et cæli uitio exuri oculos lachry ma distillare. Nā gelu fragiles fieri quis nesciat? Opaz ista cōputatio est. In latissimis & legitimi ma naturæ festinatio quo maturius putantur aptis diebus: eo plus materie sūdūt: quo serius co fructū uberiores. Quare macras prius cōuenit putare: ualidas nouissimē. Plagā oēm obliquā fieri: ut facile decidat hymbres: & ad terrā uerti q̃ leuissima cicatrice acie falce exacta plagasq̃ cō uelata. Recidi autē semp inter duas gēmas: ne sit uulnus oculis in recia parte. Nigrā esse eā exi stimant: & donec ad sinceram ueniat: recidēdā: quoniam e uisiosa materie utilis non exeat. Si macra uitis idoneos palmites nō habeat: ad terram recidi eam: nouosq̃ elici utilissimū. In pāpi natione nō hos detrabere pāpinos qui cū uua sint. Id enim uuas supplātat: præterq̃ i nouella ui nea. Inuitiles iudicātur in latere nati nō ab oculo. Quippe etiā uua quæ nascat: e duro rigescente ut nisi ferro detrahā nō possit. Pedamētū qdā inter duas uites utilius putat statui: & facilius ab laqueatur ita: meliusq̃ est uniugæ uineæ: si tamē & ipsi iugo sint uires: nec statim infesta regio. In quadripita q̃ proximus oneri adminiculū esse debet: ne tamē impedimētū sentiat ablaqueatio cubito abesse nō apulius. Ablaqueari autē priuicq̃ putari iubēt. Cato de oi cultura tituli ita præ cipit. Quāltissimā uineā facito: alligatoq̃ recte dū ne nimis constingas: hocq̃ mō eā curato. Capita uitū putata circūfodito. Arare incipito. Ultra citraq̃ sulcos perpetuos ducito. Vites te neras q̃ primū propagato. Veteres q̃ minimū castrato. Porius si opus fuerit delictio: biētiōq̃ post præcidito. Vitē nouellā refecari tū erit tēpus: ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit sul cos interponito: ibiq̃ uiuam radicē serito. Vmbrā a fulcis remoueto: crebroq̃ fodito. In uinea ueteri serito ocimū. Si macra erit: quod granū capit ne serito. Et circū capita addito sterqus: pale as: uinaceas: aliquid horūc. Vbi uinea frōdere cōeperit: pāpinato. Vineas nouellas alligato cre bro: ne caulis præfringāt. Et quæ iam in perticā ibit eius pāpinos teneros alligato leuiter: por rigitoq̃. Quæ ubi recte steterit: ubi uua uallaria fieri cōeperit: uites subligato. Vitis istico una est per uer: altera cū uua floret: ea optima est. Vineā ueterē si in aliū locum trāsferre uoles: dū taxat brachiū crassum primū deputato. Binas gēmas ne amplius relinqto. Ex radicibus bene es fodito. Et caue radices ne faucies. Ita uti fuerit ponito in scrobe: aut in sulco: opito. & bene oc culato. Eodemq̃ mō uineā statuito: alligato: floxatoq̃ uti fuerit: crebroq̃ fodito. Ocimū qd' i uinea feri iubet antiqui appellabāt pabulū umbræ patiens quod celerrime pueniat.

Ratio arbuttorū. Ca. xxxiii.

Sequitur arbutti rō mis i modū dānata a Sarlēna patre filio: q̃ celebrata Scrofæ: uetustissi mis post Catonē peritissimisq̃: ac ne a Scrofa quidem nisi uni italæ cōcessa: cū tam lōgo iu dicetur æuo. Nobilia uina nō nisi in arbuttis gignit: & in iis quo: q̃ laudatiora sūmis: sicut uerio ramis: adeo excellentia: pfitur. Hac rōe & arbores eligūtur. Prima oium ulmus excepta. ppter nimā frōdem atinia. Deinde populus nigra eadem de cā minus densa folio. Nō spernit pie ri: q̃ & fraxinū ficū: & etiā oleam: si nō sit umbrosa ramis. Hæz factus cultusq̃ abunde tractatus est. Ante tricesimū sextū mensem attingi falce uetantur. Alterna seruātur brachia. Alternis pu tantur annis. Sexto anno maritātur. Transpalana italia præter supra dicta: cornu: populus: tilia: acere: orno: carpino: quereu arbuttat agros. Venetia falice. ppter uliginē soli. Et ulmus detrun cata a media inter ramo: scāna d geritur: nulla fere xx. pedū altiore arbore. Tabulata earū ab oc tauo pede altitudinis dilatantur in collibus ficulq̃ agris. A duodecimo i cāpestribus & humidis

Meridianum solem spectare palmites debet. Rami a proiectu digytorum modo subrigi dissili in iis te-
nuum quoque uirgultorum barba ne obumbrat. Intervallum iussu arborum si arerit solus quadrageni
pedes in terga frontemque in latera uicini. Si non arerit hoc in omnes partes. Singulis denas laepe
adnutrunt uitae dānato agricola minus ternis. Maritare nisi ualidas inimicum: enecatē ueloci
uitium incrementō. Sere tripedaneo Icrobe necessarium: distantes inter se arborēque singulis pe-
dibus. Nihil ibi malleolis atque pastinationi. Nulla fodiendi impedia utpote cum arbusculis hac per-
ciliari deo praestet: quod in eodem solo feri fruges & uitibus. Superque quod undicas se altitu-
do non ut in uinea ad arcēdas alium inuias pariete uel tepe uel fossas utique in gēnio muniri se
cogit in arbusculo. Et praedicta est sola uitae radices rō. Itē ppaginū: & haec gemina ut diximus.
Quaerit in ipso tabulato maxime pbata: quoniam a pecore tutissima est. Altera deflexa uite uel
palmitē iuxta suā arborem aut circa proximā cālibem. Quod supra terrā est e matre radi iubet
ne fructet. In terra ne pauciores gēmae quattuor obruuntur ad radicē capiendam. Extra in capite
binas relinquuntur. Vitis in arbusculo quattuor pedes in lōgo cōstat: omni sulco tres lato: altos du-
os cū semipede. Post annum propagō inciditur ad medullam: ut paulatim radicibus assuescat suis.
Caulis a capite ad duas gēmas reciditur. Tertio totus mergus absciditur: reponiturque altius i ter-
ram: ne ex reciso frōdeat. Tolle uia radix a uindemia p̄tinus debet. Nup̄ repertū draconē sere-
re iuxta arborem: ita palmitē m̄ appellamus emeritum: pluribusque iuduratum ānis. Hūc praecū-
tū q̄ maxima amplitudine tribus partibus lōgitudinis de alio cortice quatinus obruat: unde & rasi-
lem uocat: deprimere sulcos: reliqua parte ad arborem erecta: oculis in uite. Si gracilis sit uitis
aut terra: uisitatū est q̄ proxime solū decidit: donec firmē radix sit: necq̄ rosida feri: necq̄ sep-
tētrionis flatu. Vites a uulōne spectare bebēt ipsae palmites aut eadē ad meridiem. Nō ē se-
stinādū ad putationē nouellae: sed primo in circulos materies colligenda: nec nisi ualidae putatio
ad mouēda. Seniora fere āno ad fructū arbuscula q̄ uitis iugata. Sūt qui omio putari uetāt prūscū
arbor lōgitudinē æquauerit. Prima falce sex pedes a terra recidat flagello infra relicto & nasci
coactō incuruationē materiae. Tres ei gēmae nō amplius deputato sup̄ sint. Ex quibus emissi palmi-
tes. Primo āno imis inferat̄ scānis: ac per singulos ānos ad sup̄iora scāndat: relicto semp̄ dura-
mēto in singulis tabulatis. & emissario uno qui subeat usque quo placuerit. De cetero putatione
om̄i flagella quae proxime tulerint recidantur. Noua circūcilis undique capreolis asp̄gāt̄ in tabula-
tis. Vernacula putatio deiecit per ramos uitium crinibus circūuestit̄ arbore: crinēbusque ip̄os uis-
Gallica i traduces porrigitur. Aemiliae uitae in radices atiniae: ambitur frōdem easque fugiens. Est
quoque dā imperitia sub ramo uitē uinculo suspēdendi suffocātium iniuria: quādo cōdineri debet ui-
mine nō arctari. Quinimo etiā quibus salices sup̄sūt molliore hoc uinculo facere malūt: haer-
bacque quā sicuti uocat̄ ampelodēsmen. Graecia uero uniuersa iūco cypero uulua. Liberā quoque uin-
culo per aliquot dies uagari: & incōditā spargi: atque in terra quā p̄ totū annū spectauerit recubē-
re. Nāq̄ ut ueterina a iugo & canes a cursu uelutatio iuuat: ita tū & uitū porrigi liberos. Arbor
quoque ipsa gaudet assiduo leuata onere similis respiranti. Nihil est in ope naturae: quod nō exē-
plo dieque nocturnoque aliquas uitae ferias uelit: ob id protinus a uindemia putari: & lassae etiānum
fructū edito improbat̄: ut putat̄ rursus alligetur alio loco. Nāq̄ orbita uinculi sentit̄ uexa-
tione nō dubia. Traducis gallicae cultura binis utriusque lateribus: si pars quadrageno distet spatio:
quaternis. Vicino inter se obui miscentur alliganturque uno cōciliati uirgultorum comitatu obiter
ligati qua deficiant. Aut si breuitas nō patiatur ipsos: ad alligato protēdūt in uiduam arbore iū-
co. Traducē bimū praedecere solebant. Oneratus enī uetustate melius donat̄ tēpus ut transilī
faciant: si largiatur crassitudo. Alias utile toros futuri draconis pasci. Vnū etiānum genus ē me-
dium inter haec & propaginē. Totas sup̄plantandi in terram uitae: cuneisque sindendi: & in sulcos
plores simul ex uia ppaginē i gracilitate singulas firmata circūligatis hastilibus: nec recisus qui
a lateribus excurrūt pampinis. Nouariēsis agricola traducum turba nō cōtentus: nec copia ramo-
rum impositis etiānum patibulis palmites circūuoluit: itaque praeter soli uitia cultura quoque tor-
ua sunt uina. Alia culpa iuxta urbem baracinis: quae alternis putantur annis: nō quia id uitae con-
ducit: sed quia uisitate redditum impēdia exupent. Mediū tēperamētum in casibus sequūt̄:
cariosasque tantū uitae partes incipiētes marcescere deputant: ceteris ad uiam relicti detracto
onere sup̄uacuo p̄ nutrimentū om̄i est raritas uulneris. Sed nisi pingui solo talis cultura degene-
rat in labruscam. Arbuscula arari q̄ altissime desiderant: & si tantū pramēti rō nō exigit. Pampina-
ria nō est moris: & hoc cōpendium operae. Deputantur cū uite pariter interlocata dēssite ra-
mos: qui sint sup̄uacui: & abstinent alimēta. Plagas ad septētrionē aut ad meridiē spectat̄ uetui-
mus. Melius si neque in occasus solis. Diu enim dolent talia quoque ulcera & difficile sanescūt̄ a le-
do minus aestuant̄ uē. Nō eadē in uite quae in arbusculis libertas: quoniam certa latera & faci-
lius abscōdere: q̄ detorquere quo uelis. Plagas in arborē tonsura sup̄inare uelut calices faciendi
ne cōsistat humor. Viti a minicula addenda quae scādat apprehēsa i maiores sint.

De seruandis uitis & morbis arborum. Ca. xxiiii.

Ultium generosarū pergulas quatuoribus putandas: & quas fertare uas libeat decrescente luna tradit. Quæ uero iterlunio sint putatæ: nullis aliis obnoxias esse. Alia rē plena luna noctu tōdendas: scū sit ea in leone: scorpione: sagittario: tauro: atque i totū serēdas plena aut crescēte utique cēsent. Sufficiunt in italia cultores deni in cētena iugera uinearū. At abūde de sartu cultuque arborū tractato quoniā de palmis ac cytislo pegrinis arboribus aīati diximus: ne quid desit: indicāda reliqua natura fit magnopere pertinēs ad omnia ea. Infestant nāque & arbores morbis. Quid enim gēcium caret his malis: Et illestrū quidem pncipiosos negant esse: uexarique tātum grandine in germinatione aut flore. Aduri quoque fertore aut flatu fragiliorē præpoltero die q̄ suo. Frigora etiam obfunt ut diximus. Quid ergo: nōne & uites algore intereūt? Hoc quidem est quo deprehendat soli uitium: quoniam nō euenit nisi in frigido. Ita q̄ p̄ byemes cæli rigorem p̄bamus. Nō enim solū infirmilimæ arbores gelu p̄citantur: sed maximæ. uexantque ita prima cacumina inarescūt: quoniā præstrictus gelu nō potuit eo puenir humor. Arbor qdā cōmunes morbi: quidam priuati generū. Communis uermiculatio est. Sideratō & dolor mēbrog: unde partium adhibita societate noīum quoq̄ cū hoīum nulerius trūca dicimus certe corpora: & oculos germinū exustos: ac multa simili sorte. Itaq̄ laborāt & fame & cruditate: quæ sunt huius moris quātitate. Aliquæ uero & obesitate: ut omnia quæ ferūt resina nimia pinguedine in tādā mutātur: & cum radices quoq̄ pinguescere cōperes: intereūt. Vt aīalia nimio adipe q̄to & perstilitia per genera: sicut inter hoīes: nūc seruitia nūc plebes urbana uel rustica. Vermiculatō maxis minus ue quædā: omēs tamē fere. Idq̄ aues caui corticis sono expiunt. Iā quidē & i hoc luxuria esse cōepit: prægrādesq̄ roboz delicatiores ut in cibo. Cossos uocat. Atq̄ etiā farina saginati. Ii quoq̄ alties fiūt. Maxime aut arborū hæc sentiunt pyri: mali. fici. Minulq̄ quæ amaræ sūt & odoratæ. Bos qui in ficis existūt alii nascūtur ex illis: alios parit q̄ uocat cerasfes. Oēs tamē in cerasfe figurātur: sicut edūt puili stridoris. Et torbus arbor infestat uermiculis rufis pilosis: atq̄ ita emoritur. Mespila quoq̄ in senectā obnoxia ei morbo est. Sideratio tota & cælo constat. Quæ ppter & grādo in iis caulis intelligi debet: & carbunculationis: quod pruinæ iniuria euenit. Hæc enim uerno tempore inuitatis & erumpe audētibus satis molliibus insides adurit lac rescētes germinū oculos: quod in flore carbūculū uocat. Pruinæ pncipiosior natura: quoniā lapsa peridat: gelatq̄: ac ne aura qdem ulla depellit: qā nō sit nisi in moto aere. Mereno. Proprium tamē siderationis est sub ortu canis siccitatum uapor: cum insit ac nouellæ arbores moriūtur: præcipue ficus & uites. Olea præter uermiculatiōem quā æque ac ficus sentit. Clauū etiā patitur: siue fungum placet dici uel patellam. Hæc est solis exustio. Nocere tradit Cato & rubz muscum. Nocet plexq̄ tribus atq̄ oleis nimia & fertilitas. Scabies cōmunis oīum ē. Impetigo & quæ adnasci solent coctæe peculiaria figoz uitia. Nec ubiq̄. Sūt enim quædā ægritudines & loqoz. Vez ut homini neruoz cruciatus: sic & arbori: ac duobus æque modis. Aut enim in pedes hoc est radices erūpit uis morbi: aut i articulos: hoc est cacumini digytos: qui longissime a toto corpore exeunt. Inarescunt ergo & sūt apud græcos sua noīa utriusq̄ uitio. Vndique primo dolor: mox & macies eaz partū fragilis: postremo tabes morbusque nō intrāte succo: aut nō perueniēte: maximeque id fici sentiunt. Caprificus omibus imunis est: quæ adhuc diximus. Scabies gignitur roribus lētis post uergilias. Nā si rariores fuere perfūdūt arborem: nō scalpūt scabie. Cæterz si cadūt: siue hymbres nimii fuere. Alio mō ficus laborat radicibz madidis. Vitis præter uermiculatiōē & sideratiōē morbus peculiaris articulatio tribus de causis. Vna ut tēpestatum germinibus ablatiis. Altera ut notauit Theophrastus in supinū excisiss. Tertia culturæ impetritæ læsis. Omēs enim eaz iniuriæ in articulis sentiunt. Siderationis genus est in his deflorescētibus toratio. Aut cum acini priusq̄ crescant decoquūtur in callum. Aegrotant & cū allere: læsis uedine attōsaz oculis. Ex calore hoc euenit intēpestiuo: quoniam omia nō constant: certoque temperamēto fiunt. Et culpa uiritoz colentium: cum præstringūt ut dictum est. Aut circūfor in inuolofictū uerberant. Vel etiā subarator imprudēs luxauit radices: corpus ue desquāmauit. Est & quædam cōtūlio falsis hebetionis. Quibus oībus causis difficiliter tolerant frigora aut æstus: quoniā in ulcus penetrat omis a foris iniuria. Infirmilima uero malus maxime quæ dulcis ē. Quibusdam debilitas sterilitatē nō necem affert: ut si q̄s pino cacumē auferat uel palmæ. Sterilefcit enim nec moriuntur. Aegrotant aliquando & poma ipsa p se sine arbore: si necessaria temporibus hymbres aut repores ut afflatus de fuere: aut cōtrario abunātare. Decidunt enim aut deteriora fiunt. Pessimū est inter omia cum deflorescētē uitē & oleam puit hymbes: quoniam simul defluit fructus. Sunt eadem cā nascentes & erucæ digz aīal: eroduntq̄ frondem aīalē florem. Oliuaz quoq̄ ut in miletotac depastā arborē turpi facie relinquit. Nascitur hoc malum tēpore humido & lento. Fit aliud ex eodē si sol acrior inspicit ipsum uitium: ideoq̄ mutauit. Est etiānum peculiare oliuis & uitibus: quod araneū uocant: cum uelut ne læ inuolunt fructum & abfūdūt. Adurit & flatus quidā eas maxime: sed & alios fructus. Nā uermiculatiōem & poma ipsa p se quibusdā annis sentiunt: mala: pyra: mespila: punica: In olia

incipiunt enēti quādo subeūt nati fructum adimunt. Augent si i ipso nucleo fuere erodētes eū. Gigni illos. phibent pluuiæ quæ fiunt post artur. Eādem si austrina fuere generāt. In drupis quoq; quæ maturescētes tunc sunt præcipue caducæ. Id riguis magis euenit: etiā si nō ceciderint fastidicendis. Sunt & culicum genera aliquibus moiestas: ut glandibus fico qui uidētur ex humore nasci tunc dulci subdito corticibus. Et ægrotatio quidem fere in his est. Quædā te mpoꝝ causæ aut locoꝝ nō pprie dicuntur morbi: quoniam ptinus necant: sicut tabes cum inuaserit arborē: aut uredo. Vel status alicuius regionis. pprius: ut est in apulia atabulus in euboea olym pias. Hic enim si flauerit circa brumam: exurit frigore arefaciens: ut nullis foliis postea recreari possint. Hoc genere cōuales & appolita fluminibus laborant: præcipueq; uitis: olea: ficus. Quod cum euenit detegitur statim in germinatione. In oliuis tardius. Sed in omnibus signum est reuiscēdi si folia amilere: alioq; quas putes præualuisse: moriuntur. Nōnq; inarcescunt folia: eadēq; reuiscunt. Aliæ in septentrionalibus ut i pōto phrygia frigore aut gelu laborātes si post brumā cōtinuauere. xl. diebus. Ibi autē & in reliquis partibus si protinus editis fructibus gelatio magna cōlecta est: etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominū cōstat secūdas habent causas. Pix: oleum: adeps inimica præcipue nouellis. Cortice in orbe detractō necātura: ex cepto subere: quod sic etiam uiuatur: crassescēs enim præstringit & strangulat. Nec andrachne offēdit: si nō simul incidat & corpus. Alioq; & cerasus & tilia & uitis corticē mittūt: sed nō uialem: nec pximū corpori: ueꝝ eum q subnascēte alio expellitur. Quædā natura rimolos cor tex: ut platamis. Tilia renascit paulominus q̄ totus. Ergo iis quæ cicatricem trahit medentur luto fimo. 3. & aliquādo p̄sūt: si nō uehemētior frigore uel calore uis secuta ē. Quædā tardius ita moriuntur: ut robora & quercus. Refert & tēpus āni. Abieti enī & pino si q; detraxerit sole taurū uel geminos trāseunte cum germināt statim moriūtur. Eādem iniuriā hyeme passæ diutius tolerant. Similiter ilex & robur & quercus. Quod si angusta decorticiō fuerit: nil nocet supradictis. Infirmitates q̄dem & in solo gracili uel ab una tātum pte detractis interimit. Similem & decacuminatio rōem habet cuprelli: piceæ: cædri. Eæ enim detractō cacumine aut ignibus adusto intereūt. Similem & depastio animalū. Olea q̄dem etiā si lambat capra sterilecere auctor est Varro ut diximus. Quædā hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora fiunt ut amygdalæ. Ex dulcibus enim trāsfīgurāt in amaras. Aliqua uero etiā utiliora: ut apud chios pyrus quam phooda appellāt. Nā detractio diximus gbus p̄desset. Intereūt pleraq; excisa stirpe: ex ceptis uite: malo: ficis: punica. Quædā uel ab ulcere. Ficus hanc iniuriā perimit: & omia quæ re sinam gignūt. Radicibus amputatis mori minime miꝝ est. Pleraq; tamē nō oibus: sed maximis aut quæ sunt inter illas uitales abscessis moriūtur. Necat inuicem inter se se umbra. Vel densitate atq; alimēti rapina. Necat & hedera uiciens. Nec uiscū p̄desit & cythis: nec auro quod alimō græci uocant. Quosdā natura nō necat quidem: sed lædit odore aut succi mixtura: ut raphanus & laurus uitem. Olfatrix enim intelligit: & tangi eā odore miꝝ i modū. Ideoq; cū iuxta sit: averti & recedere: saporēq; inimicū fugere. Hic sup̄sit Androcides medicū cōtra ebrietates raphanū mādi præcipiēs. Odor & causē & oē olus. Odit & corylū nisi pcul absint tristis atq; ægra. Nitꝝ qdē & alumē maria aqua calida & fabæ putamia uel erui ultia uenena sūt iter uitia arborū.

De prodigijs ex mutatione & de remedijs ex arboribus: & quæ irratione proficiant: & qualiter rigandum & mirabilia de riguis. Ca. xxv.

Est & prodigius locus. Inuenimus enim sub folijs natas uitē: ficum: & malum: punicū stirpe fructū tulisse: nō palmitē aut ramis: uitē uas sine folijs: oleas quoq; amississe folia bacis hærentibus. Sūt & miracula fortuita. Nā & oliua in totum ambusta reuixit. Et i boetia derosa a locustis: ficus iteꝝ germinauere. Mutant arbores & colore. Fiuntq; ex nigris cādidæ: rōdē semp p̄digiosæ: & uixit quæ ex femine rascūt: ut populus alba in nigram trāsit. Quidā & forum si in calidiora loca uenerit sterilecere putāt. Prodigio autē sūt ex dulcibus acerba poma: aut dulcia ex acerbis. E caprifico fici & cōtra. Graui ostento cū in deteriora mutāt: ex olea in oleastrū. Ex cādidā uia & fico in nigras: ut laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleam mutata. Qualibus ostētis Aristādrī apud græcos uolumē katet: ne in infinitum abeamus. Apud nos uero C. Epit̄ dii cōmētarii in quibus arbores locutæ repiantur. Subsedat in cumano arbor graui ostento paulo ante Pompei magni bella ciuilia paucis ramis eminetibus. Inuētum sybillinis libris internitiōnē hominū fore: tantoq; eam maiorē q̄to pprius ab urbe postea facta esset. Sunt p̄digia & cū alienis locis nascūtur ut in capitibus statuas uel aris. & cum in arboribus ipsi alienæ. Ficus in lauro nata est cizici ante oblidionem. Simili mō trallibus palma in basi Cæsars dictatoris circa bella ciuilia ciuit. Necnō & romæ in capitolio in capite bis bello periei enata palma uictoriā triūphosq; portendit: atq; tēpestatibus prostrata: eodem loco ficus enata est. M. Messalæ C. Cassii cefosq; iustro. A quo tempore pudicitiam subuerlam Piso grauis auctor p̄didit. Sup̄ on nia quæ unq; audita sūt et p̄ ligiū in nrō æuo. Neronis principis ruina factū in agro marrucino Vctri Marcelli & primis & stiris ordinis oliuæ uniuerso uia publicā trāsgressorū: iustq; inde & contrario locū oli

ueri pfectis.

De remedijs morborum arborum. Ca. xxvi.

Nunc expositis arborum morbis consentaneum est dicere & remedia. Ex his quædam sunt cõia
noium: quædã propria quædam. Cõia ablaqueatio: accumulatio affilari radices aut coopu
ri riguis dato potu vel ablata simi succo resectis putatione leuatis onẽ. Itẽ succo emisso q
buldam ueluti detractio sanguinis circũfasi corticis: uitium extenuatio: & dormitura palmitum.
Gimmas (si frigus retorridas hirsutalque fecerit) repunicatio & quædam dolitura. Arborum
tis aliæ magis aliæ minus gaudent: ueluti cupressus: & aquam alpernatur & simum et circum
fossuram amputationem: & omia remedia odit. Quineriam necatur. Riguis et uites et punice
præcipue aluntur. Ficus ipsa arbor riguis alitur. Pomũ uero eius inarescit. Amigdalæ si colantur
fossione florem amittunt. Nec inlitas circũfodere oportet priusq̃ ualide ferre cõeperint poma.
Plurimæq̃ autẽ ap̃utari sibi uolunt onerosa ac supuacua: sicut nos ungum et capillum. Recidũt
ueteres totæ. Ac rursus a stolone aliquo resurgũt: sed non omẽs: nec nili quæ naturam pati di
ximus. Rigua æstiuus uaporibus utilia: hyeme inimica: autũno uaria. Et hoc est ex natura soli.
Quippe cũ uindemator hispanias stagnante solo uuas demetat. Cæteræ maiore i parte orbis eti
am pluua aut omi aqua feri et arari non cõuenit. Circa canis ortus rigua maxime profunt: ac ne
tunc quidem nimia: quoniam inebriatis radicibus nocẽt. Et ætas modum tempat. Nouellæ enĩ
minus sitiunt. Desiderat autem maxime rigari quæ alluere. Cõtra ficis locis genita nõ expe
runt humorem nisi necessarium. Asperiora uina rigari utiq̃ cupiunt. In fulmonẽ Italianæ agro pa
golfabiano ubi et artua rigat: mixq̃ herbæ aqua illa necat: fruges aluntur: et riguis p̃larculo
ẽ. In eodẽ agro bruma tato magis si nives cateat̃ gelet ues: ne frig? uites adurat circũfudũt ngu
is: qd? ibi tepidat̃ uocat̃: memorabili natura i amne solo. Sz eadẽ i æstate uix tolerat̃ rigoris.

De caprificatione & stercoratione. Ca. xxvii.

Arbunculi ac rubiginũ remedia demonstrabimus uolumine pximo. Interim eũ & caprificatõ
quædam in remedijs. Cum macie corticis ex ægritudine astringente se iusto plus utilia ar
bor: cõprimere exactam falsici aciem utraq̃ manu imp̃imẽtes perpetuis incursis deducit: ac ue
luti corti laxant. Salutare id fuisse argumẽto sunt dilatatæ cicatrices & interno corpore exple
tæ. Magnæ ex pre similibus hoium medicina & arbor: ẽ: quãdo eas quocq̃ terebrat̃ ossia. Amyg
dalæ ex amaris dulces fiunt: si circũfossio stipite & ab una parte circũforato defluẽs pituita asfer
gatur. Et uimis detrahatur succus iuulis supra terrã foratis usq̃ ad medullam i senectã: aut cũ ali
mẽto nimio abundare sentiuntur. Idẽ & figo: turgido cortice incisis in obliquũ leuibis emitti
tur. Ita fit ne decidan fructus. Pomiferis quæ germinat̃ nec ferũt fructũ fissa radice indit̃ lapis:
fertilesq̃ fiunt. Hoc idẽ & amygdalis e robore cuneo adactõ. In pyris sorbitq̃ et tæda ac cinẽ
& terra coop̃to etiã radices circũdisse p̃dest. Vitium luxuriatũm figosq̃ & circũfisi cinere ad
didisse. Fici ferotinae fiunt: si primæ grossi cũ fabæ magnitudinẽ excessere detrahãt. Subnascũt̃
enim quæ serius maturescũt. Eadẽ cũ frõdere incipiunt: si cacumina rami cuiusq̃ detrahant̃:
firmiores fertilioresq̃ fiunt. Nã caprificatione maturata in ea colices nasci & grossis manifestũ ẽ:
quoniã cum euoluere nõ inueniũt̃ intus grana quæ in eos uersa apparet. Exeũdi tanta ẽ astuti
tas: ut pleriq̃ aut pede relicto aut p̃na pariter erũpãt. Est & aliud gẽus culicũ: quos uocat̃ cẽ
trinas fucis apum similes ignauia malicia: cũ p̃nicie uerosq̃ & utilium. Interim enĩ illos atq̃ ip
si moriuntur. Vexant & tineæ femina figos. Cõtra quas remedium in eadẽ scrobe defodere itali
cam lãticum inuersa pte quæ fuerit a cacumine. Vberrimas at̃ ficul subrica amurea diluta & cum
fimo insula radicibus frõdere incipietũ facit. Caprificosq̃ laudat̃ maxime nigræ & i petrosif:
quoniã frumẽta plurima habeat caprificatio ipsa post hymbrem. In primis autẽ cauẽdũ ne ex re
medijs uitia fiant. Quod euenit nimia aut intẽpestiua medicina. Interlucatio arboribus prodest:
sed oĩum annorũ trucidat̃io inutilissima. Vitis tantũ tõsuram ânnum querit: alternã myrtus: pu
nice oleæ quæ celeriter fruticescũt. Cæteræ rariũ tõdentur. Nulla aut̃ ãno. Ac ne radiũt qdẽ
nisi uere putatione. Plagæ a i uitalia sunt omia quæcũq̃ nõ supuacua. Similis stercoratio. Gau
dent ea. Sed cauẽdũ ẽ ne in feruore solis admoneatur: ne imaturisq̃ ne ualidiusq̃ op̃ssit. Vrit
uineas suillũ: nisi qunquẽnio interposito: præterq̃ si riguis diluatur. Et e coriariog: lordibus nisi
admixta aqua. Itẽ largius. Iustum existimãt̃ in denos pedes quadratos tres medios. Id qdẽm so
li nautra decernit. Colũbino ac suillo plagis quocq̃ arbor: medetur. Si mala puncta acida nascan
tur: ablaqueatis radicibus simũ suillũ adhibent̃: eo uinolentæ. pximo dulcicia futura. Alii ur
nabois aqua mixta rigada censent quater ãno: singulis amphoris aut cacumina spargi uino lafer
diluto. Si findat̃ur in arbore: pediculus intorqueri. Fici utiq̃ amurcũ adfũci. Cæteris arbori
bus ægris fecem uini: ac lupinũ circa radices eas feri. Aqua quocq̃ lupini decocti circũfusa pomis
prodest. Fici cũ uul: analibus tonuerit cadent. Remediũ est: ut ante stipula hordeacea aræ strin
gant̃. Cerasos præcoces facit cogitq̃ maturefcere calx admotã radicibus. Et hæc ante omia po
ma interuelli melius est ut quæ relicta sunt grandescant.

De diuersis medicamentis arborum contra uenenata animalia: & contra

¶ Vædam poena emendantur aut mori excitantur ut palmæ & lentisci. Salis enim aq̃s alun-
tur. Salis vim & cinis sed leniorem habet. Ideo ficis asperguntur ut atq̃; ne fiant uermisofæ:
ne ue radices putrescât. Quin & vitium radicibus aquâ salia iubent asfundi si sint lachrymosæ:
Si uero fructus ear̃ decidat: cinerē aceto aspergi ipsasq̃ illini: aut sâdaraca si putrescat uua. Si ue-
ro fertiles nō sunt: aceto acri subactō cinere rigari atq̃; oblimi. Quod si fructu nō maturēt prius
inarescētē præcisasq̃ ad radices plagâ fibrasq̃ aceto acri & urina uetusta madefacere: atq̃; eo lu-
to obruere: sæpe fodere. Oleas si pag̃ promilere fructus: nudatas radices hyberno frigori opo-
nunt: earq̃ castigatione proficiunt. Omnia hæc ænua cæli rōe constant. Et aliquâdo ferius po-
scitur aliquâdo celerius. Necnō ignis aliqd̃ prodest: ut harūdini. Ambusta nāq̃ desior mitiorq̃
surgit. Cato & medicamēta quædā cōponit: mēsuræ quoq̃ distinctiōe ad maior̃ arbor̃ radices
āphorā: ad minor̃ urnam amurcæ & aquæ portionē æquā: ablaqueatis prius radicibus paula-
tim affundi iubens. In olea hoc āpius stramētis antea circūpositis. Itē fico. Huius præcipue ue-
terem terram adaggerari radicibus. Ita futur̃: ut nō decidat grossi: maiorq̃; fecunditas. Nec sca-
bra proveniat. Simili mō ne cōuolulus fiat in vinea: murcæ cōgros duos decoctos in crassitudi-
nē mellis: rursusq̃ cū bituminis tertia parte & in sulphuris quarta sub duo usq̃; quo ex ardeat
sub recto. Hoc uites circa capita sub brachiis ungi. Ita nō fore cōuolulus. Quidā cōrēti sunt fu-
mo huius mixturæ suffire vineas secūdo statu cōtinuo triduo. Pleriq̃; nō minus auxilii & alimēti
arbitrāt i urina q̃; Cato i amurca addita mō aquæ pari portione: quoniā p se noceat. Alii uoluo-
cē appellāt aial prærodēs pubes: etef uual. Quod ne accidat: falces cū sint exacutæ fibrina pelle
detergūt. Atq̃; ita putāt. Aut sâguine urfino liniri uolunt post putationem eadēdem. Sūt arbor̃
pestes & formicæ. Has abigunt rubrica ac pice liquida punctis caudicibus. Necnō & pisce (sup̃e
so iuxta in unum locum cōgregāt. Aut lupino trito cum oleo radices linūt. Multi & talpa: amur-
ca necāt. Cōtraq̃; erucas & mala putrescāt: lacertæ uiridis pelle tangi cacumina iubēt. Priuatim
aut cōtra erucas ābiri arbores singulas a muliere incitati mensis nudis pedibus recidit. Item ne
quod animal pastu malefico decerpāt frōdem fimo boum diluto aspergi folia: quociens hymber
interveniat: quoniā ita abluatur uirus medicaminis mīra quædam excogitant & solertia humana.
Quippe cum auctri carmine grādines credāt pleriq̃; cuius uerba inferre nō equidem serio au-
sim quāq̃; a Catone p̃dita. Cōtra luxata mēbra inūgenda harūdini fissuræ. Idē arbores religio-
sas lucosq̃; succidi pmisit sacrificio prius factō. cuius rei rōem notionēq̃; eodē volumine tradit.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORJAE LIBER. .XVIII. PROHEMIVM

Quod Antiquis Maximum Studium Agriculturæ
fuit: & hortor̃; singulari diligentia. Ca. i.

EQVITVR NATVRA FRVGVM HORTORVMq̃;
ac flosq̃. Quæq̃; alia præter arbores aut frutices benigna tellor̃
proueniūt: uel per se tantum hæc imēsa cōtemplatione si quis
æstimet uarietatem: numeq̃; flores: odoresq̃; colores: & succos
ac uires ear̃; quas salutis aut voluptatis hominum gratia gignit.
Qua in pre primū oīum patrocinari terræ: & adesse cūctosq̃; pa-
renti iuuat. Quāq̃; inter initia operis defensæ. Quoniam tamē
ipsa materia intus accedit ad reputationē eiusdem patiētis & no-
xia. Nostris eam criminibus urgemus: culpāq̃; nostram illi ipso-
tamus. Genit̃; uenenas: sed q̃; inuenit illa præter hoīem: Cate-
re ac refugere alitibus ferisq̃; satis est. Atq̃; cū in arbores exacu-
ant limēq̃; cornua elephātis: & duro saxo rhinoceroses: & utroq̃; apri dentitū siccis: sciātq̃; ad no-
cendum se præparare animalia. Quod tamē eor̃; tæla sua excepto hoīe uenenis figit: Nos & sa-
gittas ungimus: & ferro ipsi nocētius aliquid damus. Nos & flumina fīcimus: & res naturæ ele-
menta. Ipsum quoq̃; quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neq̃; est ut putemul ignorari ea
ab animalibus: quæ quidē quæ præpararēt cōtra serpētium dimicationē: quæ post præliū ad
medendum excogitarent in dicauimus. Nec ab ullo præter hoīem ueneno pugnat alieno. Fatea-
mur ergo culpam ne iis quidem quæ nascūtur cōtenti. Etenim quādo plura ear̃; genera humana
manu fiūt. Quid: nō & hoīes quidā ad uenenas nascūt̃;? Atra hoīum ceu serpētū lingua uibrat:
tabesq̃; animi cōtractata adurit culpātium omia. Ac diras alitum modo tenebris quoq̃; ipsasq̃;
noctium quieti inuidentium gemitu: quæ sola uox eor̃; est: ut inauspicataq̃; animantū uice obui-
quoq̃; uetēt̃; agere: aut p̃desse uitæ. Nec ullū aliud abominati spiritus præmiū nouere. q̃; dissē-

Omnia. Veq; & in hoc eadem naturæ maiestas tanto plures binos genuit ac fruges: q̄to fertilior in ista: quæ iuuat alitq;. Quorū æstimatione & gaudio nos quoq; relicti exultationi suæ istis hominum turbis pergamus excolere uitam: eoq; constantius: quo operæ nobis maior q̄; famæ gratia expetit. Quippe sermo circa rura est agrestelq; usus. Sed quibus uita honolq; apud p̄ficos maximus fuerit.

Quæ corona primo romæ. Ca.ii.

Ruorū sacerdos Romulus in primis instituit: seq; duodecimū fratrem appellauit inter illos ab Acca Laurentia nutrice suæ: spicea corona quæ uita alba colligaretur in sacerdotio ei p̄ religiosisimo insigni data. Quæ prima apud romanos fuit corona: honolq; in nūsi uita finitur: & exules etiā captosq; comitatur. Bina tūc iugera populo ro. satis erant: nullq; maiorem modū attribuit: quo seruos paulo ante p̄cipis Neronis cōtemp̄to huius sp̄ati uindictaria & piscinas iuuat habere maiores gratiq; si nō aliq̄e & culinas. Nūma instituit deos fruge colere: & mola falsa supplicare. Atq; ut auctor est Hemina far torref: quoniā tostum cibo salubrius esset. Id uno mō cōsecutum statuēdo nō esse p̄uq; ad rem diuinam nisi tostum. Is & fornacalia caluæ instituit farris torrendi ferias: & æque religiofas terminis agros. Hos enī duos tunc maxime nouerant. Seiamq; a ferendo: legeſtam a segetibus appellabāt: quāq; simulacra i cyro uidemus. Teretiam ex his nominare sub tecto est religio. At ne degustabant quidem nouas fruges aut uina antequam sacerdotes primitias libassent.

De iugere: & actu: & legibus circa pecora: & quotiens & quibus temporibus fuit summa utilitas annonæ: & qui agri cultura illustres. Cu.iii.

Iugum uocabatur quod uno iugo boum in die exarari potuisset. Actus in quo boues agerētur cum aratur uno impetu iusto. Hic erat. cxx. pedum: duplicatq; in lōgitudinem iugēq; faciebat. Dona amplissima impatorū ac fortium ciuium q̄tum q̄s uno die plurimū circūarant. Item quartarii farris aut heminæ cōferente populo. Cognola etiā prima inde. Plūniū qui pilum pistrinis inuenerūt. Pisones a p̄fendo. Iam Fabios: Lentinosq; Cicero nūc ut quisq; aliquid optime genus sereret. Inniosq; familiæ bubulcū noiauerūt: qui bubus optime utebat. Quin & in sacris nihil religiosius cōfarrationis uinculo erat. Nonæq; nuptæ farreū p̄ferebāt. Agrū male colere censorum probū iudicabatur. Atq; (ut refert Cato) quem uiz bonū colonum dixissent: amplissime laudasse existimabāt. Hinc & locupletes dicebant loci hoc ē agri plenos. Pecunia ipa a pecore appellabatur. Etiā nūc in tabulis cēloris pascua dicūtur omia: ex quibus populus redditus habet: quia diu hoc solum ueſtigal fuerat. Multatio quoq; nō nisi ouū boumq; impediō dicebatur. Nō omittere p̄ficāq; legum beniuolentia. Cautum quippe est ne bouē p̄fūq; ouē nō minaret qui inderet multām. Ludos boum causa celebrantes bupetios uocabāt. Seruius rex ouium boumq; effigie primus æs signauit. Frugem qdem aratro quæſita furtim nocte pauisse: ac secuisse puberi duo decim tabulis capitale erat: suspēsumq; Cereri necari iubebat grauius: q̄ homicidio cōiūctum. Impubē p̄toris arbitratu uerberari: noxā ue duplionē ue decerni. Iā diuſtinctio honolq; ciuitatis ipsius nō aliunde erat. Rusticæ tribus laudatissimæ eorū qui rura haberent. Vrbane uero i quas trāſferri ignominia efficit deſidia. p̄bro. Itaque quattuor solæ erāt partibus urbis in quas habitabāt: suburbana: palatina: collina: elgina. Nundinis urbem reuista bāt: & ideo comitia nundinis haberi nō licebat: ne plebs rustica uocaretur. Quies sōnūq; in stramētis erat. Gloriā deniq; ipsam a farris honore adoreā appellabant. Equidem etiam uerba p̄ficæ significationis admittit. Ita enim est in cōmentariis p̄fificum. Augurio coronario augendo dies cōstitutū: p̄fūq; frumēta uaginis exeat: & ante q̄ in uaginas pueniant. Ergo iis moribus nō mō sufficiebāt fruges nulla. p̄uintiaq; pascente italiam: ueq; etiā annonæ utilitas incredibilis erat. Mānius Martius ædilis plebis primū frumētum populo in modios assibus donauit. Minutius Augurinus q Sp. Meliū coarguerat farris precium in trinis nūdinis ad alē redegit uita decimusq; plebei tribunus: qua de cā statua ei extra portam trigeminā a populo stipe collata statuta est. Trebus in ædilitate assibus populo frumētum preſtitit. Quā ob cām & ei statuæ in capitolio & palatio dicatæ sunt. Ipse sup̄mo die populi humeris portatus in p̄rogum ē. Veq; quo ante mater deum aduecta romā est: maiorem ea æstate factam esse q̄ atecēdētibus ānis decē facta esset tradit. M. Varro auctor ē: cū L. Metellus i triūpho plurimū duxit elephātos assibus iugulis farris modios fuisse. Item uini cōgios: sicq; siccæ p̄do xxx. olei p̄do. x. carnis p̄do. xii. Nec e latissidū singulorū cōtēgebat arcentiū uicinos. Quippe ēt lege Stolonis Licini icluso mori q̄ngentorū iugēq; & ipso sua lege dānato cum substituta fili persona amplius possideret. luxuriantes iam reipublicæ fuit ista mēſura. Mani q̄dem Curi post triumphos imenſūq; terrarū adiectū imperio nota contio est: p̄missum intelligi ciuem: cui septem iugera nō esset satis. Hæc autē mēſura plebi post exactos reges assignata est. Quæ nā ergo tantæ ubertatis causa erat. Iporū tunc manibus imperatorū colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra uomere laureatos: & triumphali aratore. Siue illi eadem cura semina tractabant qua bella: eademq; diligentia arua disponebāt qua castra: siue honestis manibus omia lætius proueniunt: quoniā & curiosi sunt.

Serentem inuenerūt dati honores Serranum: unde cognomē. Arāti quattuor sua iugera in uatibano quæ prata quinta appellātur. Cincinato uiator attulit dictaturam: & quidē ut tradit Norbanus) nudo plenōq; pulueris etiānum ore. Cui uiator uela corpus inquit: ut proferat senatus populiq; romani mādatur. Tales tū etiā uiatores erāt: quibus id ipsū nomē idētū ē: subide ex agris senatum duceq; accersentibus. At nūc eadem illa tincti pedes: dānatæ manus: inscripti uolus exerceant. Nō tamē furda tellure: quæ parēs appellat: coliq; dicitur & ipsa: honore hic assumptō: ut nūc imutata ea: & indigne ferente credat id fieri. Sed nos miramur ergastulos: nō eadē emolūmētā esse quæ fuerunt impator. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit & apud exteros. Sigdes & reges fecere Hieros: Philometer: Attalus: Archelaus: & duces Xenophon: & penus etiā Nago. Cui qdem tantū honorem senatus noster attribuit carthagine capta: cū regulis africanæ bibliothecas donaret: unius eius duodetriginta uolumina cēferet in latinā linguā trāsserēda cū M. Cato præcepta cōdidisset: pūisq; linguæ punicæ dādum negotium in quo præcellit omis uir tū clarissimæ familiæ D. Syllanus lapidē cōpositissimæ quos sequeremur prætexuimus in hoc uolumine nō igrate noianco M. Varronē qd octogelimumū uitæ annū agēs de ea re pōdēdam putauit.

(Ratio de agricultura. Ca. iiii.

Apuđ romanos multo senior uitium cutolra esse ccepit. Primoq; ut necesse erat arua tantum colē. Quos nobis ratio nūc tractabitur nō uulgari mō: uerū ut adhuc secimus & uetustis: & postea inuētis omni cura pergitis: cāq; regē & rōe simul eruta. Dicemus & sydera: syderumq; ipsos terrestria signa dabimus indubitata. Quādoq; qui adhuc ea diligētius tractare: quibusuis oratoribus potius q; agricolis scripsisse possūt uideri. Ac primū omnū uoculis maiore ex pte agemus: quæ nō in alio uitæ genere plura certiora uel sunt. Cur. n. rō uidēat oracula a certissimō die: maximeq; ueridico usu profecta. Principiū autē a Catone sūmimus.

(Latis agricolæ: & quæ obseruanda in agro parando. Ca. v.

Fortissimi uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignūt: minimeq; malecogitantes. Prædictum uē cupide emas. In re rustica operi ne pās. In agro emēdo minime. Quod male emptū est semp poenitet. Agri paraturos ate omia intueri oportet atq; uim: aut uicinū. Singula magis interpretationes habent: nec dubias. Cato in conterminis hoc aplius æstimari iubet: quo pacto uiuant. In bono est inquit religione bene utrē. Attilius Regulus ille punico bello bis cōsul aiebat: neq; fecēdissimis locis insalubrem agrum parādum: neq; efficitis saluberrimū. Salubritas loci nō semp incolæ colore detegitur: quoniam assueti in pestilentibus durāt. Præterea sunt quædam partibus anni salubria. Nihil at salutare est nisi quod toto anno salubre. Malus ē ager cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet: nō solū sua uirtute ualeat quædictum esse positione. Ut opariō: copia prope sit. Oppidūq; ualidum. Vnauigior: euectus uel itineq;. Ut bene ædificatus & cultus. In quo falli plerōq; uideo. Segnittem enim priori domini pro ēptore esse arbitrātur. Nihil est dānosius deserto agro. Itaq; Cato. De bono domiño melius emi: nec temere contēpndam alienam disciplinam: agroque ut hominis q; uis quæstuosus sit: si tamē & sumptuosus: nō multū superse. Ille in agro quæstuosissimam indicat uitē nō frustra quoniam ante omnia de impensæ ratione cauit. Pro hortos irriguos: nec id falso: si sub oppido sint. Et prata: quæ atqui parata dixere. Idēq; Cato interrogatus quis esset certissimus quæstus respondit. Si bene pās. Qui proximus sit. At si bene summa omnium in hac spectanda fuit: ut fructus is maxime paretur: qui q; minimo impēdio cōstaturus esset. Hoc ex locos: occaside aliter alibi decernit. Eodēq; ptnet q; agricolam uendacem oportere esse dixit. Fundū in adoleſcētia conferendum sine cōtatione: ædificandum nō nisi cōsuto agro. Tūc quoque cōtarent: optimūq; esse: (ut uolgo dicere) aliena infania frui: sed ita ut uillas: tutela nō sit onere: Eum tamē q; bene habet: sapius ueritate in agrū. Frōtēque domini plus pōesse q; occipitiū nō mētūē.

(De uillas positione: & præcepta antiquos de agro colendo. Ca. vi.

Modus hic probatur: ut neque fundus uillam quærat: neque uilla fundum. Non ut fecerint iuxta diuersum eadem ætate exemplis. L. Lucullus. Q. Scæuola cū uilla. Scæuolæ fūctus careret: uilla Luculli agro. Quo in genere censoria castigatio erat: minus arare q; uertere. Nec hoc sine arte quādam est. Nouissimus uillam in misinēsi posuit C. Marius. vii. cōsul. de periticia castrametadi: sicut compatus ei in cæteris etiā Scylla foelix. Quos cæcos fuisse dicere cōuenit. Neq; iuxta paludes ponēda esse: neq; aduerso amne. Quāq; Homerus omio ē flu mine sēp ante Icanas atras insalubres uerissimē tradit. Spectare in æstuosis locis septentrionē debet meridiem in frigidis. In tēperatis exortum æquinoctialem. Agri ipsius bonitas qbus argumētis iudicāda sit: quāq; de terræ optimo genere differentes abūdē dixisse possumus uideri: etiānum tamē traditis notas subsignabimus Catonis maxime uerbis. Ebulū uel prunus siluestris: uel rubus: bulbus: menturus: trifolium: hærba pratensis: quercus siluestris: pyrus: malusq; frumentarii soli notæ. Item nigra terra & cinerei coloris. Omis creta coquit nisi pmacta. Sabulum etiā nisi id ptenue est: & multo campestribus magis q; cliuosis respōdent eadem. Modum agri in primis ser

vandū antiq̃ putāre. Quippe ita cenēbāt. Satiū esse min⁹ serere & melius arare. Quā in sē
 tentia & Virgilium fuisse uideo. Veq̃ cōsistentibus latifūdina prodidere italiam. Iam uero & pui
 tias sex & femissim domini africā possidebāt: cū interfecit eos Nero princeps. Nō fraudabo ma
 gnitudinem hac quoq̃ sua. Cn. Pompeiū q̃ nūq̃ agrū mercatus est cōterminū. Agro empto do
 mū uendēdā inclemētē atq̃ nō ex utilitate publici status Mago cēsuit. Hoc exordio prācepta
 pādere ingreſſus ut tamē appareat aſſiduitatem deſideratā ab eo. De hinc peritū uillicoꝝ ī cura
 habēda eſt. Multaq̃ de his Cato prācepit. Nobis ſatis ſit dixiſſe: q̃ proximū domino corde eſſe
 debere: & tamē ſibi metipſi nō uideri. Coli rura ergaſtolis peſſimū eſt: ut q̃quid agit & deſperan
 tibus: Temerariū uideat unam uocē antiquoꝝ poſuiſſe: & fortaiſſis incredibile penitus aſtimēt.
 Nihil minus expedire q̃ agrū optime coleſ. L. Tarius Ruſſius inſima natalium humilitate conſu
 latum militari inſtutia meritis antiquāe alias paſſimonīæ circiter mille ſiclos liberalitate Dui
 Anguſti cōgeſtum uſq̃ ad detractiōē hāredis exhauſit agros in piceno coemēdoq̃ in gloriā.
 Internitiōē ergo famēq̃ cenſemus: Immo hercule iudico modū reꝝ oīum utiliſſimū. Bue cole
 re neceſſarium eſt. Oprime dānoſū. Preter q̃ ſobole ſua colono: aut paſcēdis. Alioq̃ domino
 aliqua meſſe colligere nō expedit: ſi cōputetur impēdiū operā. Nec temere oliuā nec quaſdam
 terras diligētē colere: ſicuti in ſicilia tradūt itaq̃ decipi aduenas. Quo nā igit mō utiliſſime co
 lūtur agri: ex oraculo ſcilicet malis ac bonis. Sed deſēdi æquū eſt abauos: qui prāceptis ſuis p
 ſpexerūt uitā. Nā cū dicerent malis intelligere uoluere uiliſſimos. Sūmū pudentiā illoꝝ fuit: ut
 q̃ minimū eſſet impēdiū. Prācipiebāt enī iſta: qui triūphali denas argēti libras ī ſupellectile cri
 mini dabāt: qui mortuo uillico relinquerēt uictorias: & reuerti ſua rura poſtulatibꝫ quoꝝ prādia
 colenda ſuſcipiebat reiſpubl. exercitūq̃ ducebant ſenatu illis uillicātē. Inde illa reliqua oracula.
 Neq̃ agricolā eſſe quiliq̃ emeret quod prāſtare ei fūdus poſſet. Malū patrēfamilias: q̃ ſuis in
 terdixit quod noctū poſſet: nili in tēpeſtate cæli. Peiorē qui p feſtis diebus ageret quod
 feriatis deberet. Peſſimus qui ſereno die ſub recto potius oparetur q̃ in agro. Neque mihi tē
 perare: quo minus unū exemplū antiquitatis afferam. Ex quo intelligi poſſit apud populū etiam
 de culturis agen di morē fuiſſe: qualiter deſendi ſoliti ſint illi uiri. C. Furius Creſinus e ſeruitute
 liberatus cū in paruo admodū agello largiores multo fructus peperit q̃ ex āpliſſimis uicinitatibꝫ.
 In iuidia magna erat: ceu fruges alienas pelliceret ueneficiis. Quā ob rē a Sp. Albino curuli die
 dicta metuens dānationē cū in ſuffragium tribus oporteret ire: inſtrumētum ruſticū omē in ſoꝝ
 attulit: & adduxit filiā ualidam: atq̃ (ut ait Piſo) bene curatā ac ueſtitam: ferratēq̃ egregie ſciā:
 graues ligones uomerēſ pōderoſos: boues ſaturos. Poſtea dixit. Ueneficia mea grites hęc ſūt
 nec poſſum uobis oſtēdere: aut in ſoꝝ adducere lucubrationes uigiliāq̃ & ſudores. Oīum ſcēten
 tiis abſolutus itaq̃ eſt. Proſecūto opera nō impēla cultura cōſtat. Et ideo maiores fertiliſſimū in
 agro oculum domini eſſe dixerūt. Reliqua prācepta reddent ſuis locis: quæ ppria ſinguloꝝ ge
 nes erunt. Interim cōia quæ ſuccurrūt nō omittemus. Et in primis Catonis humaniſſimū & uti
 liſſimum. Id agendū ut diligant uicini. Cauſas reddit ille: quas exiſtimamus nulli eſſe dubias. In
 ter prima idē cauēt: ne familiæ malæ ſint. Nihil ſero faciēdū ī agricultura omēs cenſent. Itēq̃
 ſuo quæq̃ tempore faciēda. Et tertio prācepto prātermiſſa fruſtra reuocari. De terra cariola
 execratio Catonis abunde indicata eſt. Quāq̃ prādicere nō ceſſat iſ. Quicquid per alellū fieri
 poteſt utiliſſime cōſtat. Filix biennio moritur: ſi frōdem agere nō patiaris. Id efficaciffime con
 tingit germinantis ramis baculo decuſſis. Succus enim ex ipſa deſtuens necat radices. Aut & cir
 ca ſolſtitium auuſas nō renāſci: nec harundine ſectas: aut exaratas uomeri harundine impoſita.
 Similiter & harundinē exarari ſilice uomeri poſita prācipiunt. Inuocoſus ager uerti pala debet.
 At in ſaxoſo bidētibus. Fruteta igni optime tollūt. Humidiorē agrum ſollione & cōcidi atq̃ ſicca
 ri utiliſſimū eſt. Foſſas autē retuſis locis apertas relinq̃. In ſolitiore terra ſepibus firmari. In re
 procibus ac ſupinis lateribus procūbere quaſdā obſerari: & in alias dirigi. Maiores patentiōibꝫ
 (ſi ſit occaſio) ſilice uel glareæ ſterni. Ora utrinq̃ lapidibus ſtatu minari: & alio ſupitegi. Siluæ ex
 tirpādæ rōem Democritus p̄didit: lupini flore ī lucco cicutæ uno die macerato ſp̄ſiq̃ radicibꝫ.
 (De frugum generibus & natura. Ca. vii.)

Et quoniā prāparatus eſt ager: natura nūc indicabitur frugum. Sūt autē duo prima earꝝ ge
 nera. Frumēta ut triticū: hordeum. Et legumina ut faba & cicer. Differētia uero notior: q̃
 ut indicari deceat. Frumētī ipſius totidem genera per tēpora ſatu diuiſa. Hyberna quæ circa uer
 giliāꝝ occaſū terra p hyemē nutriūtur: ut triticū: ſar: hordeū. Aeſtiua quæ æſtate ante uergilia
 rum exortū ſerūtur: ut milium. panicū: ſilama: hōminū: ſirio italica: dūtaxat ritu. Alioq̃ in græ
 cia & alia omnia uergiliāꝝ occaſū ſeruntur. Quæ dā aut utroq̃ tēpore in italia. Ex his quædam &
 tertio ueris ſcilicet. Aliq̃ uerna: milium: panicū: lentem: cicer: haliçā appellāt. Semētica aut tritu
 cū: hordeū: fabā: napū: rapā. Et in tritici genere pars aliqua pabuli eſt quadrupedū cā ſati ut ſar
 rago. Et in leguminibus ut uicia. At cōis quadrupedū hōiumq̃ uſui lupinus. Legumina oīa ſin
 gulas habent radices præter fabā: eaſq̃ ſurculoloſas: quia nō in multa diuidūtur. Aſſiſſimas autē ci

ter. Frumēta multis radicātur fibris sine ramis. Erūpit a primo saltu hordeum die septimo. Legumina quarto: vel cum tardissime septimo. Faba a xv. ad xx. Legumina in ægypto tertio die. Ex hordeo atq; caput grani in radicē exit: atq; in hærba: quæ & prior floret. Radicē crassior pars grani fundit: tenuior florem. Cæteris seminibus eadē pars & radicē & florē. Frumēta hyeme i hærba sunt: uerno tempore fastigiantur in stipulā: quæ sunt hyberni generis. At milium & panicum in culmē geniculatum & cōcavum. Silama uero in ferulaceum. Oñium faros fructus aut spicis cōtinet: ut tritici: hordei: muni: q; pallo aristæ: quadruplici: aut icludē siligs: ut legum. ini: aut ualculis: ut silamæ: ac papaveris. Milium ac panicum tātum p inculis & parvis aut uis exposita sunt: infestā quippe mēbris cōtinent. Panicum a paniculis dictum: cacumine lāgundo nuntante: paulatim extenuato culmo: pene in linculum prædēsis acertatur: gravis: cum lōgissima pedali obliquis comæ granum cōplexæ: quæ simbratio capillo curuat. Sunt & panko genera. Māmo epāno puis racemato paniculis: & cacumine gemino. Quin & colore distinguitur: cādidus: nigrus: rufus: etiā purpureo. Panis multilane & e milio fit: e panico rarius. Sed nullum frumēto pōderosius: aut quod coquendo magis crescat. Lx. et i pōdo panis e modio redubit: modius pulvis ex tribus sextariis madidis. Milium intra hos decē ānos ex india in italiā inuectum est: nigrū colore: āplum grano: harundineum culmo. Adolefcit ad pedes altitudine septem prægradibus culmis. Lobas vocat: oñium frugum fertilissimū. Ex uno grano terri sextarii gignunt. Sen deb & in humidis. Frumēta quædā in genu tertio spicā incipiunt cōcipere. Quædā in quarto: sed etiā num occultant. Genicula at sunt tritico quaterna. Farri sena. Hordeo octaua. Sed nō ante supra dictum geniculog: numerū conceptus est spicæ: qui ut specie sui fecerit: quattuor aut qnoq; tardissime diebus florere incipiunt. Totidem p aut paulo pluribus deflorescunt. Hordea uero cum tardissime septē. Varro quater nouem diebus fruges abfolui tradit: & mense nouo meti. Fabæ in folia eueunt: ac deinde caulem emittunt nullis distinctum internodiis. Reliqua legumina furculosa sunt. Ex his ramosa cicer eruum: lens. Quædā caules spargūt in terram: si nō habeant adminiculū: ut pisos. Quod si nō habuere deteriora sunt. Legum. inū uniculis faba sola. Vnus & lupinis. Cæteris ramolus: prætenui turculo. Omibus uero fistulosus. Folium quædā a radice mittunt: quædā a cacumine. Frumētū uero & hordeum utraq; p inculis & stipula est: i cacumine unum solum habet. Sed hordeo scabra sunt: cæteris leuia. Multiplicia cōtra fabæ: ciceris: pisos. Frumētis folium harundinaceum. Fabæ rotundum: & magnæ legum. in m parti. Lēgiōra erulæ & pito. Fiolis uel ola. Silamæ & trioni langunea. Cadunt folia lupino tantum: & papaveri. Legumina diutius florent: & ex his eruum ac cicer. Sed diutissime faba. xl. dies us. Nō at singulis capi tūdi: quoniā alio definēre alius incipit. Nec tota seges sicut frumētū pariter. Silig. nātur uero omnia diuersis diebus: & ab ima primum parte paulatim flore subeūt. Frumēta cū defloruere crassescunt: maturāturq; cum plurimū diebus. xl. perficiuntur. Itē faba. Paucissimis cicer. Id enim a mēte diebus. xl. perficitur. Milium & panicū & silama & omia æstiuā quadraginta diebus maturantur a flore. Magna terræ cæliq; differentia. In ægypto enim hordeū sex to a sattu. nē ē. Frumēta septimo metuntur. In bellade hordeū. In pelopōneso octato & frumentum a triānum tardius. Grana in stipula crinito textu spicāt. In faba leguminibusq; æternis lateribus siliquātur. Fortiora hyeme frumēta leguminaq; in cibo. Tunicæ frumēto piores. Hordeum maxime nudū: & halica: sed præcipue atena. Calamus altior frumētū q; hordeo. Anstia mordiaior hordeo. In area exterūt tritici & siligo & hordeū. Sic & ferūt puras: qualiter moluntur: quia tosta nō sunt. E diuerso far: milii: panicū purgari nisi tosta nō possūt. Itaq; hæc cū suis follis culis ferūtur cruda. Et far in uaginulis suis seruant ad farus: atq; nō torrēt. Leuissimū ex his hordeum raro exedit. xv. libras: & faba. xxii. Pōderosius far: magisq; etiā tritici. Far in ægypto olyra cōficīt. Tertiū genus spicæ hoc ibi est. Galliæ quoq; suum genus farris dedere: quod illic bræc uocant: apud nos scandalum nitidissimū grani. Et alia differentia est: q; fere quaternis libris plus reddit panis: q; far aliud. Populū romanū farre tātum e frumēto. ccc. ānis usū Verrius tradidit. Tritici genera plura quæ fecere gētes. Italico nullū e qdem cōpauerim cādore ac pōdere: quo maxime decernit. Mōtanis mō compef italiæ agris externū. In quo principatum tenuit boetia: deinde sicilia: mox africa. Tertiū pōdus erat thracio syriq;: deinde ægyptio: athletaq; cū de creto: quoq; capacitas iumētis similis quē diximus ordinē fecerat. Græcia & pōricum laudauit: quod in italiā nō peruenit. Ex omi eodē genere grani præculit oreñtum & tragū dignes: & scilicet nuntiū argumēto crassissimi calami. Itaq; pingui solo hæc genera assignabar. Leuissimū & maxie inane seu tenuissimū calami in humidis feri iubebat: quoniā multo egeret alimēto. Hæc fuere sententia. Alexandro magno regnāte: cū clarissima fuit græcia atq; i toto terræ orbe potētissima: ita tamē: ut ante mortē eius ānis fere centū quadragitaq; Sophocles poeta in fabula Triptolo. Iemo frumētū italicū atē cūcta laudauerit: aduerbum trādata sententia.

Et fortunatam italiā frumento canescere candido.

Quæ laus peculiaris hodie italico est. Quo magis admiror posteros græcos nullā mentionem

huius fecisse frumēti. Nunc ex iis generibus quæ romā inuehūt leuissimū est gallicū atq; e che-
rōnēso aduectum: quippe nō excedūt in modū uicenas libras: si q̄s granū ipsū ponderet. Adicit
sardium sex libras: alexādrinū & trientes. Hoc est et lici pōdus. Boeticū totā librā addit: asiri-
cum & dodrātes. In trāspadana italia scio uicenas quinas libras farris modios pēdere. Circa clu-
m & senas. Lex naturæ certa est in quocūq; genere pane militari: tertia portio ad grani pōdus
accedat. Sicut optimū esse frumētum: quod impactū cōgium aquæ capiat. Quibūsdā generibus
per se pōdus: sicut balerico: modio tritici panis pōdo xxx. reddit. Quibūsdā in pmixtis: ut cy-
prio & alexandrino. xx. ppe libras nō excedentibus. Cypriū fuscū ē: panē nigrum facit. Itaq;
miscetur alexādrinum cādūm: redduntq; xxv. pondo. Thebaicum libras adicit. Marina aqua
subigit: quod pleriq; maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis uilissimū. Nō alia de cau-
sa oportunitior morbis corpora existunt. Galliæ & hispaniæ frumēto in potum resolutō qbus di-
ximus generibus spuma ita cōcreta. p frumēto utunē. Qua de cā leuior illis q̄ cæteris panis ē.
Differētia est & calami. Crassior quippe melioris est generis. Plurimis tunicis thracium triticum
uestitur: ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Eadem cā & trimestria iuenit detinētibus terrar-
niūbus: quod tertio fere satum mēse ut in reliquo orbe metit. Totis hoc alpebus notum & hye-
malibus. punitis. Nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum prætereatinē usq; capax: seritq;
nō nisi tenui terra. Est & bimestre circa thracium sinum: quod xl. die quo satum ē maturescit: mi-
rum p nulli frumēto plus esse pōderis: & fursuribus carere. Vritur eo & sicilia & achais: monto-
sis utra p partibus. Euboea quoq; circa caristum. In tantum salutar Colomella: qui ne trimestris
quidē pprium genus existimauerit esse cum sit antiquissimū. Græci trimenon uocāt. Tradunt i
bactris grana tantæ magnitudinis fieri: ut singula spicas nostras æquet. Primum ex omnibus fru-
mentis seritur hordeum. Dabimus & dies serēdi cuiq; generi natura singulorū expōita. Hordeū
indis satium & siluestre: ex quo panis apud eos præcipuus. Italici quidem maxie orizā gaudēt:
ex qua prisanā cōficiunt: quā reliqui mortales ex hordeo. Orizæ quidē folia carnosa: porro simi-
lia: sed latiora. Altitudo cubitalis: flos purpureus: radix gēmeæ rotunditatis. Antiquissimū i ci-
bis hordeum: sicut atheniensium ritu Menādrio auctore apparet & gladiatorū cognō: q̄ hordea-
rii uocabantur. Polentā quoq; græci nō aliunde præferunt. Pluribus fit hæc mois. Græci pfu-
sum aqua hordeum siccāt nocte una: ac postero die frīgunt: deinde molis frīgunt. Sunt qui uehe-
mentius tostum rursus exigua aqua aspgant: siccantq; priusq; molāt. Alii uero uirentibus spicis
decussum hordeum recens purgant: madidumq; in pila tundunt: atq; in corbibus eluunt: ac sicca-
tum sole rursus tundunt & purgatum molunt. Quocūq; at genere præparato uicenis hordei
libris: ternas sēminis lini: & coriādi seibras: saliq; acetabulo: torrentes ante omīa miscēt i mo-
la. Qui diutius uolunt seruare cum polline ac fursuribus suis cōdunt nouis fictilibus. Italia sine
perfusionē tostum in suctilē formā molit: iisdē additis: atq; etiā milio. Panē ex hordeo antiquis
uistatū ura dānauit: quadropedūq; tradidit refectibus. Prisanæ inde usus ualidissimus saloberri-
mus: y tanto pe probat. Vnū laudibus eius uolumē dicauit Hippocrates clarissimū medicinæ sci-
entiæ. Prisanæ bonitas præcipua uricēsi. In ægypto uero ea est que fit ex hordeo: cui sūt binī
anguli. In boetia & africa genus ex quo fiat hordei glabrū appellat Turranius. Idē olyrā & ory-
zā eādem esse existimat. Prisanæ cōficiendæ uulgata rō est. Simili mō ex tritici semine tragū fit
in cāpania tantū & ægypto. Amilū nero ex omī tritico ac siligine. Sed optimum ex trimestri. In-
uentio eius chio insulæ debetur: & hodie laudatissimū inde est: appellatum ab eo q̄ sine mola fi-
at. Proximū trimestris: quod est minime pōderoso tritico. Madescit dulci aqua in ligneis uasis: ita
ut integatur: quous in die mutata. Melius si & i nocte: ita ut miscēat pariter emolitū prius q̄
acescat. Linteō y aut sportis siccatum tegulæ infundit illitæ fermētō: atq; ita i sole dēfat. Post
chiū maxime laudat creticū: mox ægyptium. Probatū at leuitate & leuore: atq; ut recēs fit. Iā
& Catonis dictū. Apud nos hordei farina ad medēdū utūtur. Mixq; in usu iumētō: ignib; du-
ratis: ac postea mollito: ossib; humana manu dimissis maiores in aluū uires torosq; corporis fie-
ri. Spicæ quæ dā binos ordines habēt: quæ dā plures usq; ad senos. Grano ipsi aliquot differen-
tiæ: lōgus: leuiusq; aut breuius: aut rotūdius: cādūdius: nigrius: uel cui purpura est. Ultimo ad
polētā cōtra tempestates cādido maxima infirmitas. Hordeū frugū oīum nobilissimū ē: seri nō
ualet nisi in sicca & soluta terrā: ac nisi læta. Palea ex optimis. Stramēto uero eius nullū cōpat.
Hordeū ex omī frumēto minime calamitosū: quia tollitur atēq; triticū occupet rubigo. Itaq; sa-
piēs agricolæ triticum cibariis tantū serūt. Hordeū sarchilo seri dicūt: ppter ea celerime red-
dit: fertilissimūq;. Quod in hispania & carthagine aprili mēse collectū est: hoc seritur eodē mē-
se in celiberia: eodē mēse āno bis nascitur. Rapitur omē a prima statim maturitate festinātus q̄
cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continetur. Meliorem etiam polentam
fieri tradunt si non exacta maturitate tollatur.

E Nō oīa frumēti genera ubiq; nasci: & de reliquis in oriente generibus. **Ca. viii.**
Ramenti genera nō eādem ubiq; necq; ubi eādē sūt isdem nobis. Vlgatissimā far: quod

adorea ueteres appellauere: siligo: triticū. Hæc plurimis terris cōia. A rinca galliæ: ppria: copiosa & italæ ē. In ægypto at ac lyria ciliaciꝝ & asia ac græciæ pte peculiars zea: olyra: typhæ. Aegyptus simlaginē cōficet et tritico suo nequaꝝ italicæ parem. Qui zea utitur nō habet far. Est & hæc italæ in cāpana maxime: semēqꝝ appellatur. Hoc debet nomē res præclara ut mox docebitur: Propter quā Homertus zederosla rura dixit. Nō ut arbitratū aliqui: quoniā uitā donaret. Amylum quoqꝝ ex ea sit priore crassius. Hæc sola differētia est. Ex omī genere durissimū far: & cōtra byemes firmissimū. Patitur frigidissimos locos: & minus subactos: uel æstuosos sititentesqꝝ: primus antiquis latio cibis: magno argumēto in adorea donis sicuti diximus. Pulse ita nō pane iōgo tempore uixisse romanos manifestum. Quoniā inde & pulmētaria hodieqꝝ dicuntur. Et Ennius antiquissimos uates obsidionis samē describens offā eripuisse plorantibus liberos patres cōmemorat. Et hodie sacra prisca atqꝝ nataliū pulre fritilla cōficuntur: unde qꝝ nā plus ignota græciæ fuisse: qꝝ italæ polenta. Tritici semine audius nullū est: nec quo plus alimētū trahat. Siliginē dixerim: pprie tritici delicias: cādor est: & sine uirtute: & sine pōdere: cōueniēs humidis tractibus: quales italæ sunt & galliæ comaræ. Sed & trans alpes in allobrogo tantum auernorumqꝝ agro pertinet. In cæteris ibi paribus biennio in triticum transit. Remedium ut grauissimam quæqꝝ grana eius serantur.

De pistoriis: & molitura: & farina. Ca. ix.

Siligine lautissimus panis. pistrinaqꝝ opa laudatissima. Præcellit i italiam: si cāpana pisis natæ miscatur. Ruffior illa: at pilana cādidior: pōderosior uero cretacea. Iustum est & grano cāpanæ quā uocant castratā: modio redire sextarios quattuor siliginis. Vel e gregali si e castratura sextarios qnqꝝ. Præterea floris semodiū. Et cibarii quod secundarium uocat sextarios quattuor. Furfuris sextarios totidē. Et pisana aut siliginis sextarios qnqꝝ. Cætera paria sunt. Clolina arentiaqꝝ etiānū sextarios siliginis assūmūt: in reliquis pares. Si uero pollinē facere libeat. xvi. pōdo panis rediūt. Et cibarii tria. Furfusqꝝ semodiū. Molæ discrimine hoc constat: nā plus sicca moluntur plus farinæ reddit. Quæ salsa aqua ipsa candidiorē medullā: neqꝝ plus retinet in fure. Farinā a farre dictā noīne ipso apparet. Siligineæ farinæ modius gallicæ xxii. libras panis fedit. Italicæ duabꝝ tribus uel ap̄liu i arpotitino pane. Nā furnaceis binas adiciūt libras i quo: cūqꝝ genere.

De simlagine & siligine & de aliis gñibꝝ & de pistura. Ca. x.

Similago ex tritico sit laudatissima. Ex africa iustū est & modius redire semodios: & pollinis sextarios qnqꝝ. Ita enī appellāt in tritico: quod florē in siligine. Hoc æriaræ officinæ charitaræqꝝ utuntur. Præterea secundarii sextarios quattuor. Furfusqꝝ tantūdem. Panes uero e modio simlaginis cxii. E floris modio cxvii. Preciū huic ānona media in modio farinæ xl. asses. Simlagini castratæ octonis assibus ap̄liis. Siligini castratæ dupli. Est & alia distinctio. Simlagi. go. i. pollin at. xvi. pōdo panis reddere uisa tritici. xxx. cū triente: & secundarii panis qnas felibras: totidē cibarii: & furfus sextarios sex. Siligo nunqꝝ maturelit pariter: nec ulla legetur mīnus dilationē patitꝝ ppter tēritatem. Iūqꝝ quæ maturuere prius granū dimittētibus: sed minus qꝝ cætera frumētā in stipula piclatur: quoniā semp rectā hēt spicā: nec rorē cōtinet: & rubiginē facit. Ex africa dulcissimus panis: ipsa spissior qꝝ far: & maior spica eadem & pōderosior. Raro modius grani nō xvi. libras implet. Exteritur is generas: bromos: siligo exceptitias: & tragos: externa omia ab oriēte inuecta orize simlia. Tiphæ & ipsa eiusdē generis: ex qua sit in nostro orbe oriza. Apud græcos est & isia. Tradūtqꝝ eā ac tiphēn cum sint degeneres redire ad frumētum: si pistæ serātur: nec p̄tinus: sed tertio āno. Tritico nihil est fertilius. Hoc enī natura ei tribuit: quoniā eo maxime alat hoīem. Vtpote cū e modio si sit ap̄tū solū: quale in bizantiæ africa cāpo centeni qnquageni modii reddantur. Misit ex eo loco Duo Augustō pcurator eius ex uno grano uix credibile dictū quadringēta paucis minus germina. Extātqꝝ de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter cccxi. stipulas ex uno grano. Cū centesimo qdem & leontini siciliæ cāpi fundunt. Aliqꝝ: & tota beticæ: & in primis ægyptus. Fertilissima tritici genera ramofus: aut quod cētrigranū uocat. Inuētus ē iā & scapus unus cētū fabis onustus. Aestiuā frumētā diximꝝ si samā: milium: panicū. Sisama ab indis uenit: ex ea & oleū cōficiunt. Color eius cādidus. Huic si mile est in asia græciqꝝ erissimū: idemqꝝ erat: nisi pinguis esset: quod apud nos uocat irionē: me dicaminibus ānumerandū potius qꝝ frugibus. Eiusdē naturæ & hormū a græcis dictū: sed cymino simile: seriturqꝝ cū sisama: hoc & irione. Nullū aīal uesitū uirētibus. Pistura nō oīum facili. Quippe & hetruria spicā farris tosti pisente pilo præferrato fistula ferrata: & stella intus dē ticulata: ut nisi intēti p̄iant: cōcidātur grana: ferrogꝝ frāgantur. Maior pars italæ ruido utitur pilo: rotis etiā: quas aqua uerset obiter: & molat. De ipsa rōe pisēdī Magonis pponef sēritia. Tritici ante pfundi aqua multa iubet. postea euelli. Deinde sole siccātū pila repeti. Simili modo hordeum. Huius sextarios. xx. spargi duobus sextariis aquæ. Lentē torrere prius: deinde cum

furfuribus leuiter pisi. Aut additos i sextarios. xx. lateris crudi frusto: & harenæ semo dio. Et uiliam iisdem modis quibus lentem. Sisamam in calida maceratam exporrigi. Deinde conficari: frigida immergi: ut paleæ fluctuent: iterumque exporrigi in sole super lineæ. Quod nisi festinato pagatur: lurido colore murescere. Et ipsa quæ at eualuatur uariâ pisturâ: rôem habet. Acus uocatur cû per se pistitur. Spica tantû aurificû ad usus. Si uero in area terit cû stipula: palea ut maiore in terrâ: parte ad pabula iumentorû. Milii & panici & sisamæ appludâ tocât purgamêta: alibi aliis noibus. Milio câpania gaudet præcipue: pultrêq; candidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatæ quoq; gentes hac maxime pultrê alûntur: & cruda etiâ farina eqno lacte: uel sanguine & cruris uenis admixto. Aethiopes nō aliam frugē q̃ milii hordeiq; nouere. Panico & galliæ quædâ præcipue agtania utitur. Sed circûpadana italia addita faba: sîn qua nibil cōficiûr. Pōtica gentes nullâ panico præferûr cibû. Cætero æstiu frumêta riguis magis etiam q̃ hymnibris gaudet. Milîû & panicû aquis minime cum in folia exeûr. V etant ea inter utel arboreſq; frugiferas feri: terrâ emacrari hoc latu existimantes.

(De fermentis & panis faciendi ratio & genera: & quando primum pistores romæ & de cribris & alicæ.

Ca. xi.

In illi præcipuus ad fermêta usus e musto subacti i annuunt tempus. Simile sit ex tritici ipsius furfuribus minutis & optimis e musto albo triduo maturato subactis: ac sole siccatis. Inde pastillos in pane faciêdo dilutos: cû simlagine feminis feruescaciû: atq; ita farinæ mîcēt: sic optimû panē fieri arbitrâtes. Græci in binos semodos farinæ latis esse besles fermēt cōstituerunt. Et hæc quidē genera uindemis tâtum sunt. Quo libeat uero tēpore ex aqua hordeoq; bilibres offæ seruētî foci: uel fictili patina torrentur cinere & carbone: usq; dū rubeat. Postea opuntur in uasis donec aceſcat: hinc fermētum diluî. Cû fieret autē panis hordeat: eus eruiat: aut cicera læ farinæ ipsæ admixtione fermêtabâtur. Iustûq; erat duæ libræ in qnq; semodios. Nûc fermētû sit ex ipsa farina quæ subigif prius q̃ addatur sal ad pulvis modû decoctâ: & relicta donec aceſcat. Vulgo uero nec lufferuêr faciûr: sed tâtum pridie asseruata materia utuntur. Palæq; natura è acore frumêtariû: sicut & ualidiora esse corpora quæ frumêtato pane alûntur. Quippe cû apud ueteres pōderosissimo cuiq; præcipue tritico salubritas perhibita sit. Panis ipsius uaria genera psequi supracû uidet. Alias ab obſonîs appellari ut ostrearû. Alias a deliciis ut artolagani. Alias a festinatione ut speusci. Necnō a coquēdi rôe ut furnacet: uel artopeteli: aut in cibanis cōſtî nō pridē etiâ e partibz aduecto: quem alii aquaticû uocât: quoniâ aqua trahitur a tenui & spōgi ola inanitate: alii pthicû. Sûma laus siliginis bonitate & cribri tenuitate cōſtat. Quidam exouis aut lacte subigûr. Butyro uero gentes etiâ pacatæ ad opis pistoriû genera tã ſeuente cura. Durat sua picens in panis inuentione gratia ex alicæ materia cû nouē diebus mæterata: decimo ad speciem tractâ. & subacta uia: passæ succo est. Ibi postea in furnis oliis inditâ: quæ rûpant ibi torrent. Neq; est ex eo cibus nili mædefacto: quod fit lacte maxime mullis. Pistores romæ nō fuerunt ad pericû usq; bellû: ânis ab urbe cōdita sup qngentos octoginta. Ipsi panes faciebât quiritæ: mulierq; id opus erat: sicut etiâ nûc in plurimis gentiû. Artopetiam Plautus appellat in fabula: quâ aulularia scripsit. Magna ob id cōcertatione eruditog: an is uersus poetæ sit illius: certum q̃ sit Atte Capitonis sentēcia. Tostû panem lautioribus coquere solitos: pistoresq; tantû eos qui far pisebant noiatos. Nec cocos uero habebât in seruiniis: eosq; ex macello conducebât. Cribroz genera galliæ setis equoz inuenere: hispaniæ lino excussoria & pollinaria: ægyptus & papyro atq; iûco. Sed inter hæc dicat prima & alicæ ratio: præstâtissimæ saluberrimæq; quæ palma frugû in dubitâter italiam cōtingit. Fit sine dubio & in ægypto sed admodû spnêda. In italia uero pluribus locis: ueronēsi pisanog; agro. In câpania tamē laudatissimus campus est: mōtibus subiacet nimboris totis qlem. xl. mil. pas. planicie. Gratia terræ eius (ut ptinus soli natura dicatur) puluerea sûma inferior bibulâ & pumicis fistulâs uice. Mētium quoq; culpa i bonû cedit. Crebros enim hymbres percolat atq; trāsmittit: nec dilui aut madere uoluit ppter facilitatem culturæ. Ea jē acceptû humorē nullis fōribz reddijt: sed tēpat: & cōcoqûes intra se uice fust cōdit. Seritur toto âno: panico semel: bis farre. Et tamē uere segetes quæ intergeuê resû dunt rôam o lorationem fatiua: adeo terra nō cessat parere. Vnde uulgo dictû plus apud câpanos iugueti: q̃ apud cæteros olei fieri. Quârum aut uerſas terras campus circû rampans antecedit: tantû ipsum pars eius: quæ laboriæ uocant: quem phlegreû græci appellant. Fimûe laboriæ uia ab utroq; latere consulari: quæ a puteolis: & quæ a cumis capuam ducit. Alica fit e zea quam semen appellauimus. Tunditur granû eius in pila lignæ. Nam lapidis duricia coteritur. Nobilior ut notum est pilo uictog; penali opa. Primori inest pixis ferrea excussis inde tunis. Itē iisdem armamentis nudata cōciditur medulla. Ita sunt alicæ tria genera: minimû ac se cundariû: gran dissimum uero apherema appellant. Nōdû habent candore sūi quo præcellûr. Iam tamen alexandrinæ præferûr. Postea mig; dictu admisce creta: quæ transi i corpus: coloremq; & teneritatem asfert. Inuenitur hæc inter puteolos & neapolim in colle leucogeo ap

pellato: Extratque Diui Augusti decretum quo anno ad uicena milia neapolitanis pro eo nume-
rari iussit & fisco suo: colonia deducē capuam. Adiecitq; cām afferendū: quoniam negassent cāpani
alicā cōfici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur. Emicatq; fōtes oraxi oculorum
claritati: & uulnēz medicinā: dentiūq; firmitati. Alica adulterina fit maxime & zea quā in africa
degenerat. Latiores eius spicæ nigrioresq; & breui stipula. Pisunt cum harena: & sic quoq; diffi-
culter cōterunt utriculos. Fitq; dimidia modii mētura. Posteaq; gylsi pars quarta inspgit: atq;
ut cohærent farinarum cribro subcernunt. Quā in eo remanet exceptitia appellat: & grādisima
est. Rursus quā transit arctioꝝ cernit: & secundaria uocatur. Itē cribraria: quæ simili mō in ter-
ra remāit cribro angustissimo: & tantum harenas trāsmittēte. Alia rō ubiq; adulterandū. Ex tri-
tico candidissima atq; grandissima eligunt grana: & semicocta in ollis: postea arefaciūt sole ad ini-
tum: rursusq; le uiter aspersa molis frangunt. Ex zea pulchrius q; ex tritico fit granum q; uis id
alicæ uitum sit. Candorem at ei p creta lacti incoctis mixtura cōfert.

De leguminibus. Ca. xii.

Sequitur natura leguminū: iter quæ maximus honos fabæ. Quippe ex qua tētatus sit ēt
panis. Lomentum appellat farina ea: aggrauaturq; pōdus illa & omī legumine. Jam uero &
pabulo uenalis. Fabæ multiplex usus: oīum quadrupedum generi præcipue homini. Frumento
etiā miscet apud plerāq; gentes: & maxime panico solida: ac delicatius fracta. Quin & prisco ri-
tu fabatia suæ religionis diis in sacra est: præualens pulmētarii cibo & hebetare sensus existima-
ta: in sōnia quoq; facere. Ob hoc pythagorica sententia damnata. Vel (ut alii tradidere) quoniam
mortuoz animæ sunt in ea. Qua de cā parentando utq; assūmis. Varro & ob hæc flaminem ea
nō uesci tradit: quoniam & in flore eius litteræ lugubres repiantur. In eadē peculiaris religio.
Nāq; fabam uti q; in frugibus referre mos est aulpicū cā: quæ ideo referuia appellatur. Et auc-
tionibus eam adhiberi lucrosū putant. Solā certe frugum ēt exesa repletur cretēte luna. Aqua
marina alia ue falsa nō pcoquitur. Seritur ante uergiliā: occasū leguminum prima: ut antecedit
hyemē. Virgilius per uer eā seri iubet circūpadanæ italiæ ritu. Sed maior pars malūt fabalia ma-
ture sationis: q; trimēstem fructum eius. Nāq; siliquæ cauleq; gratissimi fit pabulo pecorū.
Aquas in flore maxime cōcupiscit: cum uero defloruit: exiguas desiderat. Solum in quo lata est
lactificat stercore uice. Ideo circa macedoniā thessaliāq; cū florere incepti uertūt arua. Nascitur
& sua spōte perisq; i locis: sicut septentrionalis oceani iulis: quas ob id nostri fabarias appellāt.
Itē in mauntania siluestris passim: sed prædura: & quæ pcoqui nō possit. Nascitur & in ægypto
spinoso crule. Qua de cā crocodili aculeos timētes refugunt. Lōgitudo sapo quattuor cubitoz
est. Amplissima: crassitudo. Oōtōna genicula hēt: molli calamo. Simile caput papaueris: colorō ro-
seo. In eo fabæ nō supra tricenā. Folia ampla: Fructus ipse amarus & odore: sed radix pōglata.
Incolaz cubus cruda: & omīo decocta. Harūdīnū radicibus similis. Nascitur & i syria ciliciāq; & i
thorone chalcidis lacu. Ex leguminibus at nouēbri seritur lens: & in græcia pisa. Lens amat so-
lum tenue magis q; pingue: cæli utq; siccum. Duo genera eius i ægy ptotatēz rotūdus nigri
usq; altēz: sua figura. Vnde uario usu trāslatū ē in lētulas nomē. Inuenio apud auctores æqua-
linitatem fieri uescētibus ea. Pisū in apricis seri debet: frigoz impatiētissimū. Ideo in italia & in
austeriore cælo nō nisi uerno tēpore terra facili ac soluta. Ciceris natura est gigni cū salislagine:
ideo solum urit. Nec nisi madefactū pridie seri debet. Differentiæ plures: magnitudine: figura:
colore: sapore. Est enī arietino capiti simile: unde ita appellatur. Albū nigriūq; est & colūbīnū
quod alii uenerium uocāt: cādū: rotūdū: leue. Arietino minus: quod fligio pugilū adhibet.
Est & cicercula minuti ciceris: inæqualis angulos habēs ueluti pisum. Dulcissimum autē id quod
eruo simillimum: firmitusq; quod nigrum & ruffum q; quod album. Siliquæ rotundæ ciceris: ca-
terisq; leguminum lōgæ: & ad figurā feminis latæ. Pīso cylindraciæ. Farioloz cum ipsis mādun-
tur granis. Serere eos qua uelis terra licet ab idibus octobris in Kaleñ. nouēbris. Legumia cuz
maturefcere cōeperint rapiēda sunt: quoniam cito exiliunt: latentq; cum decider sicut & lupinum.

De rapis & napsi amiterinis. Ca. xiii.

Quā p̄ prius dixisse cōueniat de rapis: in transcurso eas attingē nostri: paulo diligētius græ-
cis: & ipsi tamē inter hortellia. Si iustus ordo fiat a frumētō. prius aut certe faba dicendis.
Quā alii præstatioꝝ usus ab his nō est. Ante omīa nāq; cunctis aialibus nascuntur: nec in ro-
uissimis. Satiāt ruris alitum quoq; genera: magisq; si decoquātur aqua. Quā trapedes & frōde
eaz gau dent. Et homini non minore rapacioꝝ suis horis gratia q; cimaz. Flaccidoz quoq; & in
horreis enecatoloz: uel maior q; uirentiū. Ipsa uero durant & in sua terra seruata. Et post a passo
pene a salium. p̄uētum famē q; sentiri. phibēt. A uino atq; melle tertius hic transpadanis fruc-
tus. Terrā non morose eligit: pene ubi nihil aliud feri possit. Nebulis & pruinis ac frigore ultro
a'untur amplitudine mirabili. Vidi. xl. libras excedēti. In cibus quidē nostris plumbis mōis cō-
mēdātū duratq; ad alia sinapis acrimonia domita: etiā coloribus picta: præter suum ferē: sex
aliis: purpureo quoq; neq; aliud in cibus tingui decet. Genera eoz: græci duo prima fecere: ma-

Teulini foemininūq; & ea serēdi mō ex eodem semine. Denfioe enī fati masculēcere: itē ī terra difficili. Semen praestātius quo subulus. Species uero oium tres. Aut enī ī latitudine fūdi: aut ī rotunditatē globari. Tertiā specē siluestrē appellauere: ī lōgitudine radice pcurētes: raphani similitudine & folio āgulofo scabroq; succo acri. Qui circa mēsem exceptus oculos putgat: medeturq; caligini admixto lacte mulieq;. Frigore dulciora fieri existuntur & grandiora. Tepore ī folia exeunt. Palma ī nūrfino agro nalcētibus. Taxatio ī libras fertiū singulis & ī penuria bini. Proximā aligdo natis. Napi uero amitermini quoq; eadem fere natura gaudent aequē frigidis. Serūtur & ante Kaleñ. martias ī iugero sextariū quattuor. Diligētiore qnto sulco napū feri iubēt: rapā quarto utroq; stercoato. rapā latiore fieri si palea seminef. Serere nū dum tōlent praecātem sibi & uicinis ferere se. Satus utriq; generi iustus inter duosq; minū dies festos Neptūni atq; Vulcani. Feruntque subtili obseruatione quota luna pcedente hyeme nix primaccedenti: si totidem minumū die intra praedictū tempōis spatium serantur mire prouenire. Seruntur & uere ī calidis atque humidis.

De lupino. Ca. xiii.

Lupino est usus pxiustus: cum sit & homini & quadrupedū generi ungulas habēti cōis. Re medium eius ne metētes fugiāt exiliendo. ut ab hymbre tollat. Nec uilius quā serūtur natura assensu terrā mirabilior est. Primū oium cū sole quotidie circūagi: horafq; agricolis ēt nūbilo demōstrat. Ter praeterea floret. Terrā amat: terraq; opiri nō uult. Et unū hoc feritur non arato: ubi fuerit maxime sabulosa: & siccata: atq; etiā harenosa. Coli utiq; nō uult. Tellurem adeo amat: ut q̄uis frutero folio cōiectū inter folia uepresque: ad terrā tamē radice pueniat. Pingue/ scere hoc fati arua uineaeque diximus. Itaque deo nō eget fimo: ut optimi uicē repraesētet. Nihil aliud nullo impēdio cōstat: ut quod ne ferendi qdem gratia opus sit afferre. ptinus feritur ex aruo. Ac ne spgi quidē postulat decidens spōte. Primūque oium ferit: rousissimū tollit. Vtrq; septēbri fere mēse: quia si nō antecesserit hyemē: frigōribus obnoxium ē. Impune praeterea iacet: uel derelictū etiā: si nō. prius sicuti obruat hymbres: ab omnibus aialibus amaritudine sua tutum. Plesque tamē leui sulco integunt. Ex densiore terra rubricā maxime amat. Ad hāc alēdā post tertium florem uerti debet: īn sabulo post secundū. Cretosa tantum limosaeque odit: & iis nō puenit. Maceratum calida aqua homini ī cibo est. Nā bouē unū modi singuli satiāt: ualidumque praestant. Quando etiam impositum puerorum uentribus pro remedio est. Condi ī fimo maxime conuenit: quoniam ī humido uermiculi umbilicum eius ī sterilitate castrant. Si depastum sit ī fronde: inarari protinus solum opus est.

De uitia: & eruo. Ca. xv.

Et uitia pinguescūt arua: nec ipsa agricolis oposa: uno sulco fata: nō sarriē: nō stercoatur: nec aliquid deocatur. Stationis eius tria tēpora. Circa occasū arcturi: ut decēbri mēse pascat. Tunc optime feritur ī semē. Aequē nāq; fert depasta. Secūda satio mēse ianuarii ē: rousissimā martio: ac tuma ad frōdem utilissima. Siccitatē ex omnibus quā feritur maxie amat: nō aspnatur etiam umbrosa. Ex semine eius si lecta matura est palea cāteris praefertur. Vitibus praeripit succum languescūtq; si ī arbutus feratur. Nec erui oposa cura est. Hoc amplius q̄ uitia runatur: & ipsū medicaminis uim optinēs. Quippe per eū Diuum Augustū curatū epistolis ipsius memoria extat. Sufficiunt singulis bouū iugis modii quini sati. Martio mēse fatū noxiū esse bubus aut. Itē autūno grauedinosū. Innoxii aut fieri primo uere satum.

De foeno & farragine & de ocimo & medica & cytiso. Ca. xvi.

Et sicilia hoc est foenūgræcum scarificatione feritur: nō altiore quattuor digytorū sulco q̄: totq; peius tractatur: tanto prouenit melius. Ras dictus esse aliquid cui p̄lit negligētiā. Id autē quod fcale atq; farrago appellatur occari tantum desiliat. Secale taurini sub albis asiam uocat: deterrimū: & tantū ad arcēdū famē utile. siccūda sed gracili stipula: nigricia triste: sed pōdere praecipit. Admisctur huic far ut mitiget amaritudinem eius: & tamē sic quoq; ingratissimū uentri est. Nasctur qualicūq; solo cū centesimo grano. Ipsū p̄ latamine ē. Farrago ex re/ cremētis farris praedensa serit: admixta aliquādo & uitia. Ea tē aliquādo ī africa fit ex hordeo. Omnia hāc pabularia. Degefratq; ex leguminibus quā uocat craccas ī tātum colūbis grata: ut pastas ea negent illius loci fugitibus fieri. Apud antiquos erat pabuli genus: quod Cato ocimū uocat: quos tēbant aluū bubus. Id erat & pabulis segete uiridi defecta ante q̄ gelaret. Sura Maluulus id aliter interpretatur: & tradit fabā modios x. uitiaē duos tēdūdē: & erulaz ī iugero autūno mīseri & feri solitos. Melius & auena græca: cui nō cadit semē admixta. Hoc uocitatū ocimum: boumq; cā feri solitum. Varro appellatū a celeritate. pueniēdi a græco: quod ocy ocof dicunt. Medica externa etiā græciā ut a medis a luecta per bella p̄sas quā Darius intulit. Sed uel ī primis dicēda tanta dos eius: ut cū uno fatu amplius q̄ tricenis ānis duret. Similis est trifo licaule: foliis geniculata: quicq; ī caule assurgit ī folia corābitur. Vnū de ea & cytiso uolumē Amphilo: bul fecit cōsulum. Solum ī quo serat elapidatū purgatūq;. Subigir autūno: mox

aratum & occatū integitur crate iteq; & tertio: quīs diebus interpositis in fimo addito. Poscit āt sicū succosum uel riguum. Ita pręparatum seritur mēle maior: alias priuīs obnoxia. Opus ē dē sitate seminis omnia occupari: internalcētēsq; hęrbas excludi. Id pręstant in iugera modia uicinas: imouēdum ne adurat: terręq; ptinus integri debet. Si sit humidū solū: hęrbosū uē uincit: & desiccit in prarū. Ideo ptinus altitudine unciali hęrbis omib; liberāda est manu potius q̃ sarculo. Secatur incipies florere: & quotiēs resloruit. Id sexies euenit p̃ ānos: cū minimū quater. In semen maturare phibendū est: quia pabulū uilius est usq; ad trimatū. Verno feri debet: liberatq; cęteris hęrbis. ad trimatū marris a solo radi. Itaq; reliquę hęrbę intēreūt sine ipsi? dāno propter altitudinem radicū. Si euerint hęrbę: remediū unicum est aratio: sępius uer tendō donec omēs alitę radices intēreāt. Dari nō ad satietatem debet: ne repellere sanguinē ne cesse sit: & uiri his utilior est. Arescit sarculose: ac postremo in puluerem inutilem extenuat. De cytho cui & ipsi principatus datur in pabulis asiatim diximus inter frutices. Et nunc frugum oīum natura pagenda est: cuius in parte de uitiis quoq; dicatur.

De uitiis frugū & remediis: & quid in quoq; terrę genere debeat feri. Ce. xviij.
Rimū oīum frumētū uitium auena est: & hordeum in eā degenerat: sicut ipsa frumētū sit in itar. Quippe cū germanię populi edant eā: neq; alia pulce uiuant. Soli maxime cęlic; hu more hoc euenit uitium. Sequentem cām habet imbecillitas seminis: cum diutius retenti est terra: priusq; erūpat. Eadē est rō si cariolum fuit: cū ferere ē. Prima aut statim eruptione agros cēt: ex quo apparet in radice esse cām. Est & aliud in uicino auenę uitium: cum amplitudine incohata granum: sed nodum natura: priusq; roboretur corpus afflatu noxio cassum & inane a spica euane scit quodā abortio. Venti aut tribus temporibus nocent frumento & hordeo. In flore aut pro tinus cum defloruere: uel maturefcere incipientibus. Tūc enim exinanit grana. Prioribus causis nasci phibent. Nocet & sol creber & nube. Nascuntur & uermiculi in radice: cū seminem hy mribus secutis inclusit: repentinus calor humorem. Gignūtur & in grano: cum spicę in pluuiis calor inferuescit. Est & cantharis dictus scarabeus paruus frumenta erodens. Omnia ea aialia cū cibo deficiunt. Oleū pix: adeps cōtraria seminibus. Cauēdūq; ne cōtacta eis tunc ferat. Hym ber in hęrba utilis quarto. Florētibus āt frumētū & hordeo nocet. Leguminibus incohatis: prę terq; ciceri. Maturefcētia frumēta hymbre lędūtur: & hordeum magis. Nascit & hęrba? alba panico similis: occupās arua: pecori quoq; mortifera. Nā lolium & tribulū & carduum: lappaq; nō minus q̃ rubū: inter frugū morbos potius q̃ inter ipsius terrę pestem numerauerim. Cęle ste frugū uineaq; malum nullo minus noxiū est rubigo. Frequētissima hęc in rosido tractu: cōuallibusq; ac pfiatū nō habētibus. E diuerso carent ea uetola & excelsa. Inter uitia segetū & luxuria ē: cum onerata fertilitate pcumbūt. Cōe aut oīum satęq; uitium urtica: etiā ciceris cū sal flagine eius abluēdo hymbre dulcius id facit. Est hęrba quę cicer enecat & erutum circūligādo fetu uocat ur orbache. Triticū simili mō era. Hordeum festuca quę uocat ur æglos. Lentē hęr ba securidaca: quā gręci a similitudine pelecinon uocāt. Et hęc qdem cōplexu necāt. Circa phiz lippos aut antranium noiant in pingui solo hęrbę: quia faba necatur. Era nōnunq; in macro: cū udam quidā uentus afflauerit. Era granum minimum est in cortice aculeato. Cum est in pane ce lerrime uertigines facit. Atuntq; in asia & gręcia balneatores cum uelint turbā pellere: scarbēni bus id semē iniicere. Nascitur & phalāgius in eruo bestiola aranei generis: si hyems aquosa sit. Limaces nascunt in uitia: aliquādo & terra cocleę minutę mix imodum erodētis eā. Et morbi quidem hi sunt. Remedia eorū quęcūq; ptinēt ad hęrtas in sarculo: & cum semē iactat cinere. Quę uero in semine & circa radice m cōsistunt pręcedente cura cauentur. Vno āt semina pfusa minus egrotare existimāt. Virgilius nitro & amurca pfundi iubet fabā: sic etiā grādēscere. pmit tit. Quidam uero si triduo āte latum urina & aqua maceretur: pręcipue adolēscere putant. Ter qdem fartam modium fractę & modio soldę reddere. Reliqua semina cupressi foliis tuis si mi sceātur: nō esse uermiculis obnoxia: nec si interlunio serātur. Multa ad milii remedia rubet āt oc tu aruo circūferri iubēt priusq; farriaturs: de fodiq; in medio iclusā uale fideali. Ita nec passerē nec uermē nocere: sed eruendā prius q̃ metatur: alioqn amara fieri. Qu in armo talpę cōtacta se mina uberiora esse. Democritus succo hęrbę quę appellat āizoō ī regulis nascēs tabulifissum latine uero seduma (ut dicit ille) medicata feri iubet omnia semina. Vulgo uero si dulcedo noceat & uermes radicibus inhęreāt: remedium est amurca pura ac sine sale spargere: & deinde farrire. Si in articulum seges ire cōeperit runcare: ne hęrbę uincāt. Pestē a milio atq; panico sturnoq; pa ses: ue agmina scio abigi hęrbę: cuius nomē est ignotum: in quattuor angulis segetis defossa mi rum dictū ut omnino nulla auis intret. Mures abiguntur cinere mustellę uel fellis diluto & semi ne sparso: uel decoctaq; aqua. Sed redolet uirus animalū eorū etiā in pane. Ob id felle bubulo se mina attingi uilius putant. Rubigo qdē maxima segetum pestis lauri ramis in aruo defixis trā sit in eaq; folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in hęrba ditata: & depastat qdem uel sępius nullam in spica iniuriā sentiunt. Retōsę uero etiā semel omnino certum ē gra

num lōgius fieri: sed iane cassumq; ac satum nō nasci. Babylone tamē bis secāt: tertio depascūt. Alioq; folia tantum fierēt. Sic quoq; cum q̄ntodecimo cōenore messēs reddit exilitas soli. Verum diligētiōribus cū cētesimo q̄nquagesimo. Neq; est cura difficilis. Quādiutissime aquari gaudent: ut prāpinguis & densa uertitas diluatur. Limum at nō inuehunt euphratē tignisq; sicut in aēgypto nilus. Nec terra ipsa hārbas gignit. Vbertatis tamē tantæ sunt: ut sequēte ano spon te restibus fiat seges impressio uestigio seminibus. Quæ rāta soli differtētia amonet terræ genere in fruges delibete. Igitur Catonis hæc sentētia est. In agro crasso & læto frumentum feri. Si uero nebulosus sit. Idem raphanū: milium: panicū in frigido & aquoso prius ferendū: postea i calido. In solo at rubricoso uel pullo: uel harenoso si nō sit aquosum lupinum. In cretolo & rubricofo & aquosiore agro adorem. In siccō & non hārboso nec umbrolo triticū. In solo ualido fabā. Viti uero q̄minime aquoso hārbidoq;. Siliginē & triticū in ap̄to solo edito q; sole q̄diutissime torreat. Lentē in fruteto & rubricoso: qui nō sit hārbidus. Hordeum in nouali & in agro quod istibile possit fieri: trimestre ubi semētē maturā facere nō possit: & cuius crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sentētia. Serenda esse ea in tenuiore terra: quæ nō multo indigent succo: ut cytilis & cicet: exceptis leguminibus quæ uelluntur et terra nō lubsecātur. Vnde & legumia appellata: quia ita legūtur. In pingui at quæ cibi sūt maioris: ut olus: triticum: siligo: linum. Sic ergo tenue solum hordeo dabitur. Minus enim alimētū radix poscit. Leuior terra dēsiorq; tritico. In loco humili far adorem potius q̄ triticū seratur. Tempato & triticum & hordeū. Colles robustius: sed minus reddunt triticum. Far & siligo & cretosum & uilginosū soli fortiturnt.

De p̄ligis frugum & arādi disciplina: & uomeg; generibus. Ca. xviii.
Est & in frugibus ostentū. Semel (quod egdē inuenerim) accidit P. Elio Cn. Cornelio cons. quo atq; sup̄ar est Hānibal. In arboribus enim tunc nata p̄dunt frumēta. Et quoniā de frugum trāp̄terib; generibus abīde diximus: nunc de arādi rōe dicemus: atē aēgypti foelicitate cōmemorata. Nilus ibi coloni uice fungēs euagari incipit (ut diximus) a solstitio aut noua luna: ac primo lente: deinde uehēmētius q̄diu in leone sol est. Mox pigrescit in uirginē transgresso: atq; in libra residet. Si. xii. cubitos nō excesserit: fames certa est. Nec minus li. xvi. expauerit. Tāto enī tardius decī sit: quāto abundātius creuit: & semētē arceat. Vulgo credebāt ab eius de cessu ferere solitos: mox sues impellere uestigis semina deprimētes: & in madido lolo credo at̄iqtus factitātū. Nūc quoq; nō multo grauiore opa: sed tamen inarari certum est: abiecta prius semina in limo digressi ānis: hoc est nouembri mense incipientē. Postea pauci runcāt: quod botanistmōn uocant. Reliqua pars nō nisi cum falce arua uilic pauloante Kalē. aprilis. Peragū autē mellis mense maio: stipula nūc q̄ cubitali. Quippe sabulū subest: granūq; limo tātum cōtinet. Excellentius in thebaidis regionibus frumentum q̄ palustribus aēgypti. Similis rō sed foelicitas maior babylonice ac seleuciæ euphrate atq; tigni stagnantibus: quoniā ibi rigandi modus manu tēpatur. Syria quoq; tenui sulco arat: cum multisariam in italia octōni boues ad singulos uomerēs anhelāt. In omni quidē parte culturæ: sed in hac quidem maxime ualet oraculū illud. Quid quæq; regio patiat̄ur. Vomeg; plura genera. Culter uocatur prædēsam prius q̄ præscindatur: terrā secās: futurisq; sulcis uestigia præscribēs incisuris: quas resupinus i arādo mordeat uomer. Altep; genus est uulgarē rostratū uti uētis. Tertiū in solo facili nec toto porrectū dentali: sed exigua cespide: in rostro latior. Hæc quarto generis: sed exacutior i mucronē fastigiata: eodēq; gladio scindens solū: & acie lateq; radices hārbasq; secās: nō pridē inuētum in rhetia. Gallicæ uero duas addiderūt rotulas: quod genus uocāt plāmorati. Culpis effigiem palā hēt. Serūt ita nō nisi culta terra & fere noua. Latitudo uomeris cespites uersat. Semē ptinus inicitur. Cratesq; dentatas sup̄trahūt. Nec farienda sunt hoc mō satis: sed p̄ sellis binis ternisq; sic arāt. Vno iugo boum cēleri āno facilis soli quadragena iugera: difficilis tricensa iugum est.

De tēporibus arandi & uandione boum. Ca. xix.
In arando magnope seruādum est Catonis oraculum. Quid est primū? Agrū bene cole. Quid secūdū? Bene arare. Quid tertium? stercoreare. Sulco uario ne ares. Tēpestine ares. Tepidioribus locis a bruma p̄scindari ua oportet: ac frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et marturius sicca regione q̄ humida. Maturius dēsā terra q̄ soluta: pigui q̄ macra. Vbi sicca & graues æstates terra cretola aut gracilis. Vtilius inter solstitiū & autūni æquinoctium arat. Vbi leues æstus frequētes hymbres pingue hārbosūq; solum. ibi melius caloribus. Alitū & graue solum etiā hyeme moueri placet. Tenue ualde & aridū pauloante sationis tēpus. Sūt & hic suæ leges. Lutosam terrā ne tangito. Vi omī arato. Prius q̄ ares p̄scindito. Hoc uiluatē habet q; in uerso cespite hārbasq; radices necātur. Quidā utiq; ab æquinoctio uerno p̄scidi uolūt: quodq; tere semel aratum est a tēporis argumēto ueruatū uocat. Hoc in nouali atq; regeto necessarium est. Nouale est quod i alternis ānis seritur. Araturus boues q̄ aratissime iungi oportet: ut capibus subtiliter arent. Sic minime colla cōtundūt. Si inter arbores uitesq; areē lūscilis capistratū: ne germinum tenera præcep̄at. Securi culā insititā pendere: qua intercidātur radices. Hoc

melius q̃ cōuelli aratro: bouesq; iuctari. In arando uersum pagi: nec strigare in actu spiritus. In
 stum est proscindi sulco dodratali iuge: uno die iterari sex quingeg; si sit facilitas soli. Si minus p
 scindi se misse iterari assem. Quādo & aialum labori natura leges statuit. Oē aruū rectis sulcis:
 mox & obliquis subigi debet. In collibus trāsuerlo tantum monte arat: sed mō in iupertoria mō
 in inferiora rostrāte uomere. Tantumq; est laboris hoi: ut etiā botum uice fungatur. Certe sine
 hoc aialī mōtanā gētes sarculis arāt. Arator nisi incuruus prāuariat. Inde trāsflatum hoc cri
 men in foss. Ibi itaq; caueat: ubi inuētū ē. Purget uomērē iubiū stimulus cuspidatus rulla. Scā
 na inter duos sulcos cruda ne relinquatur: glebā ne exultent. Male aratur aruū: quod satis fru
 gibus occidit est. Id demū recte sebaētū erit: ubi nō intelliget utro uomere ierit. In usu ē: & col
 lectitas interponere: si ita locus poscat: ampliore sulco: quā in fossas aquam deducant.

De occando: & quodā arationis genere: & iteratione: & relectione. Ca. xx.

A Ratione per trāsuerfum iterata occatio sequitur: ubi res poscit: crate dētata: uel rastros: & lato semie
 iteratio. Hoc quoq; ubi cōsuetudo patitur crate dētata: uel tabula aratro adnexa: quod uo
 cant lerare: operientes semina. Vnde primū appellata deliratio est. Quarto seri sulco Virgilius
 existimatur. Voluisse: cū dixit optimam esse legerē: quā bis solē bis fingra sensisset. Spissius so
 li sicut plegq; in italia qnto sulco seri melius est: in thulcis uero nono. At fabam & uitiam nō
 pscisso lerere sine dāno cōpendium operā est. Nō omittimus unam etiā nū arandi rōem: trans
 padana italia belloq; iniuria excoꝑitatam. Salassi cū subiectos alpihus depopulantur agros: pa
 nium miliumq; iam excrefcent tentauere. Postq; respuebat natura inararunt. At illā melleis
 duplicatā docere quod nunc uocant artrare id est aratri: ut credo nūc dicit. Hoc fit uel inci
 piēte culmo: uel tum iam si aut bina terna ue emiserit folia. Nec recēs subtrahemus exemplum.
 In treuento agro tertio ante hūc annum cōpertum. Nam cum hyeme prāgelida captāe legetes
 essent: releserēt: resarientes campos mense martio: uberrimaque melleis habuerunt. Nunc re
 liqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terrā. Ca. xxi.

S iliginem: far: triticū: semen: hordeum occato: sarrito: runcato quibus dictum erit diebus.
 Singulæ opæ cuiusq; generi in iugero sufficient. Sarcutatio induratum hyberno rigore soli
 trititiam laxat tēporibus uernis: nouoq; soles admittit. Qui sarrit: caueat ne frumētī radices
 suffodiat. Triticū: hordeū: semē: fabā bis sarrire melius. Runcatio cū seges i articulo est euulsis
 inutilibus hāerbis frugum radicem uindicat: segetemq; discernit a cespice. Leguminū cicer eadē
 quā far desiderat. Faba runcari nō gessit: quoniā euincit hārbas. Lupinū runcatur tantū. Milū
 panicū occatur: & serit: nō iteratur: nō rūcatur. Silicia & falioli occatur tantū. Sunt genera ter
 rā quā ubertas peccinari segetē in hārbā cogat. Cratis & hoc genus dētatis filis ferreis. Ea
 demq; nihilominus & depascitur. Quā depasta sunt sarculo iteq; excitari necessarii. At i baētis
 africa cyrene omia hēc superflua. Quā fecit indulgētia cāli: & a semē nō nisi nonis mēlibus
 in aream redeūt: qā siccitas coercet herbas: fruges nocturno tactas rore nutriend. Virgilius al
 ternis cessā arua luadet & hoc (si patiātur roris spatia) utilissimū. pculdubio est. Quod si neget
 cōditio: far serendū: unde lupinū aut uitia aut faba sublata sint: & quā terram faciant lātierē.
 In primisq; hoc notādum quādam propter alia feri obiter: sed pauerit priori diximus
 uolumine ne eadem sēpius dicantur. Plurimum enim refert soli cuiusq; ratio.

Exēpla diuersaq; & de sūma fertilitate: & bifera uite: & aquāq; differentia. Ca. xxii.

C uitas africae in mediis sita harenis syrtis petētibz leptinis: quā magna uocatur tacape sce
 lici sup omē miraculum rigto solo: ternis fere milibus pal. in oēm ptem. Fons abūdat lar
 gus qdem: sed certis horāq; spatius dispensatus inter incolas. Palmā ibi prāgrandi subdī olea
 huic ficus: fico puncta: illi uitis: sub uite feritur frumentū: mox legumē: demū olus: omia eodem
 anno: omniāq; aliena ūbra aluntur. Quaterna cubita eius soli i quadratū: nec ut a porrectis me
 tiantur digyts: sed in pugnū cōtractis quaternis denariis uenūdatur. Sup omia ē bifera uite
 bis anno uindemiare. Et nisi multiplici partu exinaniat ubertas peant luxuria singuli fructus.
 Nunc uero toto āno metit aliquid. Cōstatq; fertilitati nō occurrere hoies. A quāq; quoq; disse
 rentia magna rigus est. In narbonēsi puintia nobilis fons orge nomine est. In eo hārbā nascū
 tur in tātum expetite bubus: ut merlis capitibus totis eas quārāt uiribus. Sed illas in aqua na
 scētes certum ē: nō nisi hymbribz ali. Ergo q̃ suam terrā aquāq; nouerit.

De qualitate terrā: & stercoratione. Ca. xxiii.

S fuerit illa terra quā appellauimus tenerā: poterit sublato hordeo milū ferit: eo cōdito ra
 phanus: ius sublatis hordeū uel triticū: sicut in cāpania. Satisq; talis terra arat cū serit. Ali
 us ordo: ut ubi a dorē fuerit cesset quattuor mēlibz hybernis: & uernam fabā recipiat: aut an
 iehyemalem: ne cesset. Necnō minus pinguis alternari potest ita: si frumento sublato legumen
 tertio feratur. Gracilior & in ānum tertium cesset. Frumētum qdā feri uētū: nisi in ea quā pro
 ximo anno quieuerit. Maximā huius loci partem stercorationis optinet rō: de qua & priore dixi

minus uolumine. Hoc tantum unū in cōfesso est: nisi stercoreto seri non oportere: quāq̃ & hic leges sint p̃prie: Milium panicū: rapa: napus nili in stercoreatione nō seratur. Nō stercoreto frumētum potius q̃ hordeū serito. Itē in noualibus tamen si in illis fabā seri uolunt: eādē ubique q̃ recentissime stercoreto solo. Autūno aliqd̃ saturus septēbri mēse simū inaret post hybrē. Vtq̃ si uero erit saturus: p̃ hyemē simum disponat. Iustum est uehes xviij. iugero tribui. Dispergere aut̃ prius q̃ arefcat: aut iactato semine. Si hæc omnia sit stercoreatio: sequēs est priusq̃ serat ante puluerem. Quod ut hanc quoq̃ cutē determinemus: iustum est singulas uehes limi denario ires in singulas pecudes minores: in maiores denas: nisi hic male substrauisse pecori colonū appareat. Sūt q̃ optime stercoreari putē sub diuo rebus inclua p̃cor: mansione. Ager si non stercoreatur: alget. Si nimis stercoreatus est: adurit̃. Satiūsq̃ est id læpe: q̃ supramodum facer̃. Quo calidius solum est eo minus addi stercoreis ratio est.

De bonitate feminum: & disciplina seminandi: & quantum ex quoque gene
re frumenti in iugero ferendum: & temporibus ferendi. Ca. xliiii.

Optimum anulicum: bimū deterius: trimū pessimū: ultra sterile. Et i imo oīum definita genere rō est. Quod in ima areæ subleat ad semē seruandū est. Id enī optimū quoniam grauissimū. Neq̃ alio mō utilius dispigitur. Quæ spica per interualla semina habebit abiicitur. Optimum est granum quod rubet: & dētibus fractum eūdem habet colorem. Deterius cui plus intus albi est. Certum terras alias plus semini recipere: alias minus. Religiosūq̃ inde prius colonis augurium: cum auidius accipiat esurire creditur: & comessit semen. Satōnē locis humidis celerius fieri rō est: ne semē hymbre putrescat. Sicus serius: ut pluuiæ sequantur: ne diu iacens atq̃ nō cōcipiens euanescat. Itēq̃ festinata satione densum sp̃gi semē: q̃a tarde cōcipiat: serotina rāq̃: q̃a dēfuitate nimia necet̃. Artis quoq̃ cuiusdā est æqualiter spargē. Manus utiq̃ cōgruere debet cum gradu: temp̃q̃ cum dextro pede. Fit quoq̃ quodā occultā rōe: q̃ fors genialis atq̃ fecunda est. Nō trāferendum est ex frigidis locis semē in calida: neq̃ ex præcōcis i serotina: nihilq̃ in cōtrarium præripe quādā fallā diligētia. Sere i iugero temp̃ati soli: iustum est tritici aut siliginis modios v. farris aut seminis: quod frumētū genus ita appellamus. x. hordei vi. fabæ q̃ntā partē amplius q̃ tritici. Vicæ xii. Ciceris & cicerolæ & pili. iiii. Lupini x. Lēti. iiii. Sed hæc cum simo arido seri uolunt. Erui vi. Siliciæ vi. Fasiolog. iiii. Pabuli xx. Milii p̃anici sext arios quattuor. Pingui solo plus: gracili minus. Est & alia distinctio. In denso aut cretoso aut uliginoso solo tritici aut siliginis modios. vi. In soluta terra & nuda & sicca & læta quattuor. Macies enī soli maior: nulli rāq̃ culmū habeat: spicā minutā facit & ianē. Piguitia arua ex una seminis radice fruticē numerosū fundit: densāq̃ legetē & raro semine emittunt. Ergo inter quattuor & sex modios: pro natura soli: alii q̃nq̃ nō minus seri plures uē præcipiūt. Itē in cōsisto aut cliuoso aut macro hoc p̃notet. Oraculū illud magnope custodiendū legetē ne destrugas. Adiecit his Accius in praxidico: ut sereret cū luna esset i arietē: geminis: leone: libra: aquario. Zoroastres sole xii. p̃tes scorpionis trāsgresso cum luna esset in tauro. Sequitur huc dilata & maxima indigens cura de tempore fruges ferendi questio: magnāq̃ ex p̃te rōe syderis cōnexa. Quā ob rē sentētiæ oīum i primis ad id pertinentēs exponemus. Hesiodus qui princeps oīum de agricultura præcepit: unū tempus ferendi tradidit ad uergiliā: occasum. Scribebat enī in boetia belladis: ubi ita seri diximus. Inter diligentissimos cōuenit ut in alitū quadrupedūq̃ genitura esse quosdā ad cōceptū impetus terræ. Hos græci ita definiūt: cū sit calida & humida. Virgilius triticum & far ad uergiliā: occasum seri iubet: hordeū inter equinoctiū autūm & brumā. Vitiā uero fasiolos & lētem boete occidēte. Quo fit ut hos syderis aliorūq̃ exortus & occasus dirigēdi sint i suos dies. Sunt qui & ante uergiliā: occasum seri iubeāt dūtaxat in arida terra calidisp̃. p̃uintiis. Custodiri enim semē corrūpente humo: & a p̃ximo hymbre uno die erūpere. Alii statim ab occasu uergiliæ: sequi hymbres a septimo fere die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autūni in calidis serius: ne ante hyemē luxuriēt. Inter omēs aut cōuenit: circa brumā serēdum nō esse magno argumētū: quoniam hyberna semina cum ate brumā lata sint septimo die erūpāt: si post brumam: uix. xl. Sunt qui p̃perent: atq̃ ita p̃notent festinatā semētem sæpe decipere: serotinā semp̃. E contra rio alii uel uere potius ferēdum q̃ male in autūno. Atq̃ ubi fuerit necesse inter fauoniū & uernū æquinoctiū. Quidā omnia cælesti cura ut inutili tēporibus definiant. Vere linū & auenæ: & pauca: atq̃ uti nūc etiā trāspadani seruāt usq̃ in quattuorbus fabam. Siliginē nouēbri mēse. Far septēbri: extremo usq̃ in idus octōbris. Alii post hūc diē in Kaleñ. nouēbris. Ita his nulla naturæ cura est: illis nimia. Et ideo cæca subtilitas: cū res inter rusticos gerat litterarūq̃ exp̃tes non mō syder. Et cōstendū est cælo maxime cōstare ea. Quippe Virgiliū iubēte p̃ædici uetos ante oīa ac syderis mores. Neq̃ aliter q̃ nauigantibus seruari. Spes ardua & imēsa: miseri possē cælestem diuinitatē impit̃e. Sed cōtemplāda tamē grādū uitæ emolumentū. Prius tamē syderalis difficultas quā sentire etiā periti subiciēda cōtemplationi est. Quo deinde lætior mens discedat a cælo: & facta sentiat: quæ futura p̃ænosci nō possūt.

Primū omnīū diēz īplogz āni solīsqz motus ppe inexplicabilis rō est. Ad cccxv. addiciūt eti
 amnū intercalarios diēz noctīsqz quadrātes. Ita sit ut traditū possit certa syderz tempora.
 Accedit cōfessā regz obfcuritas: nūc prācurrente: nec paucis diebus tempestatum significatiōe
 quod pchemālin grāci uocant: nūc postueniente: quod epichemālin. Et plegzqz alias citius: alial
 tardius cāli effectū ad terrā deciduo. Vnde uulgo serenitate reddita confectum sydus audimus.
 Præterea cum omnia hæc statīs syderibus cælōqz affixis cōstent: interueniūt motus stellaz grā
 dines: hymbres: & īpli nō leui effectū ut docuimus: turbātqz cōceptz spei ordinē. Idqz ne nobil
 tantum putemus accidere: & reliqua fallit animalia: sagaciora circa hoc: ut uita eoz cōstet: æstu
 ualqz alites præpostere aut præpropere rigore: nec ante hybernos æstus. Ideo Virgilius erran
 tium quoqz syderz rōem ediscendam præcepit: amonens obseruādū frigidæ Saturni stellæ tran
 situm. Sūt qui certissimū ueris indicium arbitrentur ob infirmitatē animalis papilionis. puentū.
 Ideo ipso āno cum cōmētāremur hæc notatū est: puentū eoz ter repetitū frigore extinctū: ad
 uenāsqz uolucres ad vi. Kalēn. februarī īpem ueris attulisse: mox sæuissima hyeme cōfūctatas.
 Res anceps primū omnium a cælo peti legem. Deinde eam argumētis esse quærēdam. Sup oīa
 est mundi cōuexitas: terrazqz globi differentia: eodē sydere alio tēpore aliis apertē se gētibz.
 Quo fit ut cā eius nō illdē diebus ubiqz ualeat. Addidere difficultatē & auctores diueris in lo
 cis obseruādū: mox etiā in illdē diuersa. pendo. Tres autē fuere sectæ: chaldæa: ægyptia: græ
 ca. His addit apud nos quartā Cæsar dictatōr ānos ad solis cursū redigēs singulos. Soligene pe
 rito scientiæ eius adhibito. Et ea ipsa rō postea cōperto errore correctā est. Ita ut xii. ānis conti
 nus nō intercalaretur: quia cōperat sydera ānus morari: qui prius ārecedebat. Et Soligenes ip
 se tribus cōmētationibus (quāqz diligētior esset cæteris) nō cessatū tamē addubitā ipse se met
 corrigēdo. Auctores. pādere ea quæ preximus uolumini huic raro illius sēntia cū alio con
 gruenta: Minus hoc in reliquis mis: quos diuersi excusauere tractus. Eoz qz in eadē regione dis
 lidere unā discordiam ponemus: exempli gratia. Occasū uergiliaz matutinū Hesiodus (nā huius
 quoqz nomine extat astrologia) tradidit fieri: cū æquinoctium autūni cōficeret. Thales xxv. die
 ab æquinoctio. Anaximāder xxix. Eudemō xlvi. Nos sequemur obseruatōnē Cæsarīs: maxi
 meqz hæc erit italiæ rō. Dicemus tamē & alioz placita. Id quoniā nō unus terre: sed totius na
 turæ interpretēs sumus: non auctoribus positū: id enim uerbum est: sed regionibus ut legen
 tes tantum meminerint breuitatis gratia. Cū attica nominata fuerit simul intelligere cycladas in
 sulas. Cum macedonia magnesiā: thraciam. Cum ægyptes phoeniciē: cyprū: ciliciā. Cū boetia lo
 cridem: phocidē: & finitimos temp tractus. Cū hellespōtus heronēlū: & cōtinētia usqz atho
 mōrem. Cum ionia asiā & insulas asiæ. Cū pelopōnesus achaia: & ad hellesp. iacētes terræ. Chal
 dei assyriam & babyloniā demonstrābūt. Africa: hispaniā: gallias sili nō erit mis. Nemo enim
 obseruauit in iis: qui syderz pderet exortus nō tamē difficulti rōe dinoscētū ī illis quoqz terris di
 gestione circuloz: quā in sexto uolumine fecimus: qua cognitio cāli nō gentium mō: uerz urbi
 um quoqz singulas intelligit: nota ex iis terris quas nominauimus supra cōuexitate circuli ptinē
 tis ad quas quisqz quæret & terras ad eaz syderz exortus: per oīum circuloz pares umbras. Indi
 candum & illud rēpstatas ipsas ardoīs suos habere quadrātis ānis. Et eadē nō magna differētia
 reuerti rōe solis: octonis uero augeri eadē: centesima reuolvente se luna. Omis autē rō obserua
 ta est tribus mōis: exortu syderz: occasuqz: & iplogz tempoz cardinibus. Exortus occasuqz binis
 mōis intelligūt. Aut enim aduentu solis occultātū stellæ: & cōspici desinūt: aut euisdē abscēf
 su pferunt se in emersum. Hoc melius qz exortū cōsuetudo dixisset: & illud occultationē potius
 qz occasum. Illo mō quo die incipiunt apparere: uel desinunt oriente sole aut occidēte: matutini
 uestptini ue cognominati: protut alterutris eoz mane uel crepusculo cōtingit. Dodrantes horaz
 (cum minimum) interualla ea desiderant āre solis ortū uel post occasum: ut aspici possint. Præter
 rea bis quædā exoriuntur & occidunt. Omīsqz sermo de his est stellis: quas adhærere cælo di
 ximus. Cardo tempoz quadriprita āni distinctiōe cōstat. Per incrementa ægnoctiales nō uiuēscūqz diēz si
 gnificantur: omnesqz eaz differentiæ sunt in octauis ptibus singuloz. Bruma capricorni ab octa
 uo Kalēn. ianuarii fere. Aequinoctium uernum arietis. Solstitium cancri. Alterqz ægnoctiū li
 bræ. Qui & ipsi dies rari nō aliquos tempestatum significatus habent. Rursus hi cardines sin
 gulis etiānum articulis tempoz diuidunt per media omnes diēz spatia. Quoniā inter solstitium
 & æquinoctiū autūni: si diuul æ occasus qui autūnum inchoat dies xlv. At ab æquinoctio eo ad
 brumā uergiliaz matutinus occasus hyemem dies. xliii. Inter brumā & æquinoctium dies xlv.
 Flatus fauoni uernum tempus. Ab æquinoctio uerno initū æstatis dies xlviii. uergiliaz exor
 tus matutinus. Nos incipiemus a sementibus frumentis: hoc est uergiliaz occasu matutino. Nec

deinde paruorū sydes mentione cōcidenda rō est: & difficultas regū augēda, cum sydes uehemēs orionis iisdē diebus lōgo decedat spatio. Semētibus tempora pleriq; præsūmūt: & ab xi. die autūnalis æquinocti fruges ferūt: a ueniente coronæ exortu cōtinuis diebus certo, ppe hybriūm pmissū. Xenophō nō ante q; deus lignū dederit. Hoc Cicero nouēbris hymbre fieri interptatus est: cū sit uera rō nō prius serendi q; folia cœpint decidere. Hoc ipso uergiliā: occasu fieri putant. Aliqui ad.iii. idus nouēbris ut diximus seruāt: quoniā id sydes etiā testis institoris ē: & est in cælo notatu facillimū. Ergo ex occasu eius de hyeme augurātur qbus est cura negotiarioris insidandi auaritiæ. Nubilo occasu pluuiosam hyemē denuntiāt: statimq; augent lacernarū precia. Sereno asperam: & reliq; uēstiu accēdūt. Sed ille idocilis cæli agricola hoc signū hēt inter suos uēpres: humūq; suū aspiciens: cū folia uident decidua. Sic indicat anni temperies: alibi tardius: alibi maturius. Ita enī scētur: ut cæli lociq; efficit natura. Idq; in hac rōe præcellit quod eadē & in mūdo publica est: & unicuiq; loco peculiaris. Mirē hoc qui nō meminerit ipso brumali die pulegium in carnariis florere: adeo nihil esse occultum natura uoluit. Et serēdi igitur hoc si gnum dedit. Hæc est uera interpretatio argumētum naturæ secū asserens. Quippe se & terra peti sua gerit: pmittitq; quādam stercoreis uicē: & cōtra rigōrē terræ: satūsq; operiri a se nuntiat: & monet festinari. Varro ī fabæ utiq; satū hāc obseruationē custodiri præcipit. Alii plena luna se rendā. Lentē uero a xxv. ad xxx. Vitiā quoq; iisdē lunæ diebus. Ita demū sine limacibus fore. Quidā pabulicā sic feri iubent: seminis at uere. Est & alia manifestior rō mirabiliore naturæ p uidentia. In qua Ciceronis sententiam ipsius uerbis subignabimus.

Iam uero semper uiridis: semperq; grauata
Lentiscus triplici solita: est grandescere foetu.

Ter fruges fundens: tria tempora monstrat arandi.

Ex his unum hoc erit idem & lino & papauert serendo. Cato de papauere ita tradit. Virgas & sarmenta quæ tibi in satione supant: ī segete cōburito. Vbi eas cōbuseris: ibi papauer serito: filiū uēstre: quod in miro usu est melle decoctum ad faucium remedia. Visq; tōnifera etiam satiuo. Et hactenus de hyberna semente.

Replicatio rotius culturæ: & quid quoq; mense in agro fieri oporteat. Ca. xxvi.
Egū ut panter omis culturæ quoddā breuiarium pagatur: eodem tempore cōuenit & arborum stercoreare: accumulare item uineas. Sufficit in iuge opā: & ubi patiet loci rō arbutū ac uineas putare: seminariis solum bipalio præparare: foueas aperire: aquā de agro pellere: torcular lauare & recōdere. A Kalē. nouēbris gallinis oua supponē nōlito: donec bruma cōficiatur. In eum diem terna dena subucito æstate tota: hyeme pauciora: nō tamen infra nouena. De moeritis talem futurā hyemem arbitra: qualis fuerit brumæ dies: & circa eū terni. Item solstitio æstatem. Circa brumam pleriq; bisseptē halyconum foetura uentosq; getem molliū cælum: sed & in his & in aliis omibus ex euentu significationū intelligi sydera debebunt: nō ad dies utiq; præfinitos spectari tēpestatum uadimonia. Per brumā uitem ne colito. Vina tū defæcari: etiam diffūdi Higinus suadet a cōfesta ea septimo die utiq; si septima luna cōpetat. Cerasa circa brumā feri. Bubus glādem tūc aspergi cōuenit in iuga singula modios. Largior ualitudinum infestat: & quocūq; tēpore detur si minus xxx. diebus cōtinuū data sit: narrat uerna scabiē pœnitere. Mate rie cædendæ tēpus hoc dedimus. Reliquā opā nocturna maxime nigilia cōstant: cū sint noctes tanto apiores. Qualos: crates: fiscinas texere. Faces incidere. Rudicas præparā īterdiu xxx. palos. xl. In lucubratione uespertina rudicas v. palos x. Tetricidē antelucano. A bruma ī fauonio Cæsari nobilia sydera significāt. iiii. chalen: ianuarii matutino: canis occidens. Quo die atticæ si nitimis regionibus aquila uespert occidere tradit. Pridie nonas ianuarii Cæsari delphinius matutino exoriet: & postero die fidicula. Quo ægypto sagitta uesp̄i occidit. Item ad vi. idus ianuarii eiusdem delphini uespertino occasu cōtinui dies hyemāt italiæ: & cū sol in aquariū sentiatur trāfire: quod fere. xvi. chalen. februarii euenit. viii. chalen. stella regia Venus appellata Tuberoni in pectore leonis occidit matutino. Et pridie nonas februarii fidicula uesp̄i. Huius tēporis nouissimis diebus ubiq; patietur cæli ratio: terram ad rosas: & uinæ satum uertē bipalio oportet. Iugero opē lx. sufficiunt. Fossas purgare aut nouas facere. Antelucanis ferramēta acuerē: manubria aptare. Dolia quassa sarcire: ipsosq; lanas scabēdo purgare: aut nouas facere. Antelucanis a fauonio ī æquinoctiū uernū Cæsari significat. xvii. chalen. martii triduum uarie. Et viii. chalen. hirtidinis usus: & postero die arcturi exortu uespertino. Irē. iiii. nonas martii Cæsari cæri exortu id fieri obseruabit. Maior pars autēq; uindemitoris emerit. viii. idus aglonis piscis exortu: & postero die orionis. In attica miluum apparere obseruatur. Cæsar & idus martias ferales sibi ānotauit scorpionis occasu. xv. uero chalen. aprilis italiæ miluū ostendit. xii. chalen. equū occidere matutino. Hoc interuallū temporis uegetissimū agricolis: maximeq; opōsi est. In quo præcipue falluntur. Neq; enī illo die uocātur ad munia: quo fauoniū flare debeat: sed quo cœpit. Hoc acri intentione seruandū est. Hoc illo mēse signum deus hēt obseruatione minime fal-

Iaci aut dubia. Si quis attendat unde spiret is ventus: quacq; parte veniat diximus secundo volumi-
ne: & dicemus mox paulo operosius. Interim eo die (quis ille fuerit) quo flare cœpit: non utiq;
vi. idus februarii: sed siue añ q; uer præuenient: siue postq; hyemari: post eã diẽ iqua innumera
rusticof cura distrigat: & prima quæq; pagat: quæ differri nequeat. T rimestria serat. Vitel pu-
tẽt qua diximus rõe. Oleæ curẽt. Poma lerat: iseratq;. Vineæ pastinẽt. Semina digerantur.
Instaurentur alia. Harũdines: salices: genistæ leratũr cædaturq;. Sei antur uero ulmi: populi:
platanis: uti dictum est. Tum & segetes cõuenit purgare. Sarriũ hybernas fruges: maximeq; far:
Lex certa in eo cũ quattuor fibrag; esse cœperit. Faba uero nõ anteq; triũ folioq;. Tũc quoq; le-
ui sarculo purgare uerius q; fodere. Florentẽ utiq; xv. primis diebus nõ attingere. Hordeũ nisi
sit siccum ne serito. Putationẽ æquinoctio peractã habeto. Vineæ iugẽ: quaternæ opæ putant:
alligatq;. In arbusco singulæ opæ xv. arbores. Eodẽ hoc tẽpoũr hortos: rosariosq; cura ẽ: quæ
sepatim. primis voluminibus dicentur: eodẽ & topariõq;. Tũc optimæ scrobes fiunt. Terra iũ
tus. pscinditur. Virgilio maxime auctore: ut glebas sol coquat. Vtilior sentẽtia quæ nõ nili tẽ-
peratũ solum in medio uere arari iubet: quoniã in pingui statim sulcos occupat hærba. In gra-
uili insecuti æstus exsiccat: certũq; succũ futuris seminibus auferit. T alea autũno melius arari cer-
tum est. Cato uerna opera sic diffinit: scrobes fieri: seminaria. ppagari in locis crassis & humidis:
ulmos: ficos: poma: oleas: prata stercoreari luna sitiẽte. Quæ rigua nõ erũt ab afflatu fauoni de-
fedit: purgari hærbas: malas: radicitus erui sic? iterpurgari: seminaria fieri: & uetera lãrari. Hæc
autẽ q; uinea florere incipit. Itẽq; pyro florẽte arare incipiat macra harenofac. Postea utiq; gra-
uissima & aquosissima. Ita postremo arato. Ergo hæc aratio has habebit notas lẽtissimũ fructũ
tum ostendentis ac pyri florentis. Erit & tertio in bulboq; satu scyllæ. Itẽ in coronamẽtoq; nar-
cissi. Nãq; & hæc ter florent. Primoq; flore primã arationẽ ostendũt: medio secũda: tertio nõ
uissimã: quãdo inter sese alias notas prebent. Ac nõ in r. ouissimũ cauetur: ne fabis florẽtibus ar-
tingatur hedera. Id enĩ noxiũ & exitiale est ei tẽpus. Quædã uero & suas habet notas sicuti fi-
cus. Cũ folia pauca in cacumine acetabuli mō germinet: tunc maxime serẽdas ficus. Aequinoctiũ
um uernũ ad viii. Kalẽ. aprilis pagi uidetur. Ab eo ad uergiliã exortum matutinũ: Cæsari
significat chalen. aprilis. iiii. nonas aprilis. In attica uergiliæ uesperti occultatur. Eadẽ posttridie
in boetia. Cæsari at & chaldæis nonis ægypto oriõ & gladius eius incipit abscondi: Cæsari vi.
idus significatur hymber libraz occasũ. xiiii. chalen. maii. Aegyptio succulæ occidunt uespri: sydu
uehemens: & terra mariq; turbidũ. xvi. atticæ. xv. Cæsari cõtinuoq; triduo significat. Assyriæ
aut xii. chalen. hoc est uulgo appellatũ sydu palicium: quoniã xi. chalen. maii urbis romæ na-
talis: quo fere serenitas cecidit. Claritatẽ obseruationi dedit nimboq; argumẽto: hyadas appel-
lantibus græcis has stellas. Quod nostri a similitudine cognos: græci. ppter sues impositũ ar-
bitrãtes imperitia appellauere succulas. Cæsari ad viii. chalen. notatur dies. vii. chalen. Aegyptio
tõ hedi exortuntur vi. chalen. Boetia & atticæ canis uespri occultatur. Fidicula nama oritur. v.
chalen. Assyriæ oriõ totus absconditur. Tertio at canis. Vi. nonas maii Cæsari succulæ matutino
exoriũt. Et vii. idus capella pluuialis. Aegyptio at eodẽ die canis uespri occultatur. Sic fere in
vi. idus maii q; est uergiliã exortus decurrũt sydera. In hoc tẽpori intervallo xv. diebus prius
agricolæ rapiẽda sunt ea: quibus pagẽdis ante æquinoctiũ nõ suffecerit. Dũ sciat inde natam ex-
probationẽ fœdã putatũm uites per imitationem cantus alitis tẽporariũ: quẽ cuculum uocãt.
Dedecus enĩm habetur: obprobriũq; maritũ: salcẽ ab illa uolucere in uite deprehẽdi: ut ob id pe-
rulantiaẽ sales etiã cũ primo uere ludantur. Auspicio tamen detestabiles uidetũr. Adeo minima
quoq; in agro naturalibus trahũtur argumẽtis. Extremo at panicũ milicq; satioẽ st. Iustũ ẽ hoc
seri maturato hordeo: atq; etiã in eodẽ aruo. Estq; signũ illius maturitatis: & hoc fatioris cõde.
Lucẽtes uespere per arua cecidẽt. Ita appellatũ rusticũ stellãtes uolatus Græci uero lampyridas:
incredibili benignitate naturæ.

I Ne agricolæ aspiciant stellas: sed magis tempora serendæ frugũ: & ortus occasusq;
syderis in quibũdam hærbis: & de stellaz ortu & occasu. Ca. xxvii.
Am uergiliã in cælo notabiles natura fecerat: nõ tamẽ is cõtenta terrestres fecit alias ue-
luti uociferã. Cur cælum intueris agricolã? Cur sydera quæris rusticus? Iã te breuiore sũno fẽs-
sum premũt nõtes. Ecce tibi inter hærbas tuas spgo peculiãres stellas: easq; uespẽ & ab opẽre
disurgenti ostẽdo. Ac ne possis præterire miraculo sollicito. Vides ne ut fulgor igni similis ala-
rum cõpressu tegatur: secũ lucẽ habeat & noctẽ? Dedi ecce tibi herbas horaz; indicẽ: & ut ne sic
quidem oculos tuos a terra reuocēs. Heliotropiũ ac lupinum circũagũt cũ sole. Cur etiã nũc
altius spectas: ipsũq; cælum scrutaris? Habes ante pedes tuos ecce uergiliã. In certis eaz dieb;
puenitũr duratq; fœ: lere syderis huiusce. Partũq; eas illius esse certum est. Proinde qũs æsti-
tus fructus ante illas seuerit: ipse frustrabitur sese. Hoc intervallo & apiculã. pcedẽs fabã flore-
re indicat: fabazq; florescẽs eã euocat. Dabitur & aliud finitũ frigoris indiciũ. Cũ germinare uide-
ris moq; iniuriã postea frigoris timeĩr: nohito. Ergo opator. Taleas oliuazq; ponẽ. Ipsazq; oleas

interradere. Rigare prata æquinoctiis diebus primis. Cum herba creuerit i festuca: arce aqua. Vineas pāpnare. Et huc lex sua cū pāpini quattuor digytos lōgitudine expleuerint. Pāpnat una opa iuge. Segetes iterare. Seritur uero diebus. xx. Ab æquinoctio sartura nocere & uinea postriedie arcturi occasus matutini. iiii. idus maii. Ficulæ exortus. xii. Kaleñ. iunij capella uespe occidens. Et in attica canis xi. Kaleñ. Cæsari orionis gladius occidere incipit. iiii. nonas iunij. Cæsari & assyriæ aquila uesperi oritur viii. idus. Arcturus matutino occidit italæ. viii. & iiii. idus. Delphinus uesperi exoritur. xvii. chalen. iulij gladius orionis exoritur. Quod in ægypto post quarta dies totius anni & nox breuissima solstitij cōficiunt. In hoc tēporis intervallo uinea pāpnatur: curaturq; ut uinea uetus semel fossa sit: bis nouella. Oues tōdentur. Lupinū stercore di caui uertitur. Terra profcinditur. Vicia in pabulum secatur. Faba metitur: deinde cōcutitur.

De pratis & repatiōe prati: & cotib? & falcibus & delcriptio frugū & sydes. Ca. xxviii.
PRata circa chalen. iunij cædūtur: quoq; facillima agricolis cura: ac minimi ipēdiū hęc de se postulat dici. Relinq; debēt in læto solo: uel humido: uel riguo: eaq; aqua pluuia rigari uia publica. Vtilissimū simul & hærbae arare: deinde cratres: fere florē æq; fenilibus: atq; ex præ sepius sceno dilapsum spargere: priusq; cratiātur. Nec primo anno rigari: nec pasci ante secūda scensfecia: nec hærbae uellatur: obtritūq; hebetētur. Senescūt prata: restitūq; debent: faba in iis sata: uel rapis: uel milio. Mox in sequēte anno frumēto: rurūq; in prata tertio relinq;. Præterea quotiens secūta sint sicilire: hoc est quæ scensfeces præteritū secari: Est enim i primis inutile enasci hærbas semētaturas. Hærba optima in prato trifolij: proxima graminis: pessima mimmu li. Siliqua etiā dira ferendis: inuisa & equis: est: a similitudine equinæ setæ. Secūdi tēpus cum spica deflorescere cōperit: atq; roborari. secūdūq; anteq; inarescat. Cato scēnū inquit nō seces: priusq; semē maturū sit. Quidā pridie rigāt ubi sūt rigua. Noctibus roscidis secari melius. Quædam partes italæ post mensem secāt. Fuit hoc quoq; maioris impendij apud priores creticis tantum: trāsmarinisq; cotibus notis: nec nisi oleo falcis aciem excitantibus. Igitur cornu ppter oleū ad crus ligato scensfecia incedebat. Italia aquarias cotes dedit: limæ tice ipantes ferro. Sed aquaria pinus uirent. Falcium duo genera. Italicū breuius: ac uel iter uepres quoq; tractabile. Gallicū latifūdia maioris cōpendij: quippe medias cædunt hærbas: breuioreq; præteritū. Itali scēnum ex una dextera manu secant. Iustū est una opa iuge: i die defecari: alligariq; manipulos tria milia. cc. quaternosq; pōdo. Secūtum uerti ad solem: nec nisi siccū construi oportet. Nī fuerit hoc obseruatum diligenter: exhalare matutino nebulā quādam: metasq; mox sole accēdi & cōflagari certum est. Rursus rigari defecūta oportet: ut secet autūnale scēnū: quod uocant cordum. In teranæ in umbria quater nō secatur etiā nō rigua. Ter uero plerisq; in locis: & postea i ipso pabulo nō minus emolumentū est q; a sceno. Armētō: id cura: tumetō: q; pgeneratio iunio cuiq; cōsiliū dabit. Optimū maxime quadrigæ quæstus. Solstitiū peragi in viii. parte cācri & viii. Kaleñ. iulij diximus. Magnus hic anni cardo: magna res mūdi. Ex hoc usq; ad brumā defrescunt dies: qui creuerūt sex mēribus. At sol ipse ad aqlonē scādens asper: ardua emētus ab ea meta icipit flecti: & digredi ad austrū: aucturus noctes aliis sex mēribus: ablaturusq; dies mensuram. Ex hoc deinde cōuehendi rapiendiq; fructus alios atq; alios tēpus: & præparādi se cōtra sæuam feramq; hyemē: dicebatq; hoc discrimē indubitatē notis signasse naturā. Quā ob rē eas manibus ipsis agricolæ ingessit: uertiq; iussit ipsa die folia: & esse cōfecti syderis signum. Nec siluestrium tantū arborū remotasq; ne in saltus deuos mōresq; eundū esset quærētibus signa. Non rursus pxiimasq; urbanasq; & quæ topiario tantū usu colūtur: quāq; & in iis illa uisuntur. Vertit oleæ ante pedes latæ. Vertit tilia: ad mille usus petēdæ. Vertit populi albæ: etiam uitibus nuptæ. Adhuc pagus est inquit: ulmū uite dotatā habes. Et huius ueterinos pabulo uersa folia stringis. Stringens at deputas. Apice & tenebris sydus. Alia parte cælū respiciūt q; qua spectauere pridie. Salice omia alligas. Humillima arbor: ipse toto capite altior: & huius folia circūagūt: qd te rusticū querens: Nō stat per me quo minus cælum itelligas: & cælestia scias. Dabo & auribus si gnum. Palumbiū utiq; exau li gemitus. Trāsisse solstitiū cātu ne putes: nisi cū incubātem uidēris palumbæ. A solstitio usq; ad fidiculæ occasū. vi. chalen. iulij Cæsari orion exoritur. Zona autē eius. iiii. nonas assyriæ. Aegypto uero procyon matutino æstuosus: quod sydus apud romanos nō habet nomē: nisi caniculam hęc uelimus itelligi: hoc est minorē canē. Sane ut i astris pingitur. Est at magnopere prīus sicut mox docebimus. iiii. nonas chaldaicis corona occidit matutino. Atticæ oriō totus eo die exoritur. Pridie idus iulij & ægyptiis omō definit exoriri. xvi. chalen. augusti assyriæ procyon exoritur. Deinde postriedie fere ubiq; cōfessū inte omēs sydus idicabit: quod canis ortū uocamus sole primā partē leonis ingresso. Hęc fit post solstitium xxiii. dies. Sētiunt id maria & terræ: multæ uero & feræ ut suis locis diximus. Neq; ē et minor ueneratio: q; delcriptis in deos stellis. Accenditq; solem: & magnam æstus optinet causam. xviii. chalen. ab/

gusti ægypto aquila occidit matutino: et eliasq; prodromi flatus incipiūt. quod Cæsar. x. Kal. sentire italia existimauit. Aquila atticæ matutino occidit. iiii. chalen. regia i pectore leonis stella matutino Cæsari imergitur. viii. idus augusti. Arcturus medius occidit. iiii. idus fidicula occasu suo autūnum incubat uti is adnotat. Sed & uera rō id fieri inuenit. vi. idus euulsē. In hoc tēporil iteruallo res sūma uitū agri decretorio uuis syder illo: qd caniculā appellamus. Vñ carbuncula re dicūt ut quodā uredinis carbone exustæ: nō cōpantur huic malo gradinis. pcellæ: nec quæq; unq; ãnonæ intulere caritatē. Agroz quippe mala sūt illa. Carbūculus aut regionū late patentū: nō difficili remedio: nisi calūniari magis naturā rez hoies q; sibi pdesse mallerent. Ferūt De mocrum qui primus intellexit ostēditq; cū terris cæli societatem: ipernētibus hāc curam eius opulentissimis ciuibz prouisa olei caritate ex futuro uergiliæ: ortu qua diximus rōē ostēde: musq; iam plenius. magna utilitate tunc ppter spem oliuæ coemisse i toto tractu omē oleū: mī rātibus qui paupratē & getem doctrinaz ei seiebāt i primis cordi esse. Atq; ut apparuit cā & i gens diuitiaz cursus: restituisse mercedē anxiz & auidæ dominoz pcentitiæ: cōtentus ita pro baste opes libi (cū uellet) in facili fore. Hoc Sestius postea e romanis sapiētiaz sectatoribus a he nis fecit eadem rōe. Tāta litteraz occasio est. Quas equidem miscebo agris tibus negotiū q; po tero dilucide atq; perspicue. Pleriq; dixere rorē iustū sole agri frugibus rubiginis cām esse: & carbūculi uitibus. Quod ex parte falsū esse arbitror: oēm q; uredinē frigore tantū innoxio cōstāt sole. Id manifestū fiet attēdentibus. Nā primū oium hoc nō euenire nūi nō sit nisi interlunio: ple na te luna: hoc est prævalente utrozq; enim habitu plena est: ut sæpius diximus. Sed interlunio oē lumē quod a sole accipit cælo regeat. Differētia utriusq; habet magnas sed manifesta. Nāq; interlunio æstate calidissima est: hyeme gelida. E cōtrario in plenilunio æstate gelidas facit noc tes: hyeme tepidas. Causa euident. Sed alia redditur a Fabiano græcisq; auctoribus. Aestate enī interlunio necesse est ut cū sole nobis pximo circulo currat: igne eius cominus recepto cadēs: ea dem interlunio absit hyeme: quādo abscedit & sol. Itē plenilunio a stivo pcul abeat auersa soli. Hyeme aut ad nos per æstiuū circulū accedat. Ergo p se rosidas quorūq; alget: infimū quātum illo tēpore cadētes pruinas cōgelat. Ante oia aut duo genera cælestis intoriz meminisse debe mus. Vnum quod tēpestates uocamus: in quibus gradines: pcellæ: cæteraq; similia intelligun tur. Quæ cū acciderint uis maior appellatur. Hæc ab horridis syderibus exēit ut sæpius dixi mus ueluti arcturo: orione: hædis. Alia sunt illa: quæ silēte cælo ferenisq; noctibus fiunt: nullo sentiente: nisi cum facta sunt. Publica hæc: & magnæ differētiæ a prioribus aliis rubiginē: aliis uredinem: aliis carbūculū appellātibus. Omnibus uero sterilitatem: De his nūc dicemus: a nul lo ante nos prædicta: priusq; causas reddemus.

De tempestatibus utriusq; tēporis: & remediis sterilitatum. Ca. xxix.

Q Væ sunt præter lunarem paucisq; cæli locis esse cōstat. Nāq; uergilia priuatū attinent ad fructus: ut quæ exortu æstas incipiat: occasu hyems semestri spatio: intra se messes uinde miasq; & oium maturitatem cōplexæ. Est præterea in cælo qui uocatur lacteus circulus etiā ui si facilis. Huius defluuiū uelut ex ubere aliquo sata cūcta lactescūt: duosq; sydesq; obseruatione: aq; la in septentrionali parte: & in austrina caniculæ. Cuius mētionē suo loco fecimus. Ipse circu lus fertur per sagittariū & geminos: solis centrum infra æquinōctialem circulum secans: cōmissu ras eoz optinēte hinc aquila: illinc canicula. Ideo effectus utriusq; ad omēs frugiferas pñet ter ras. Quoniā mis tantū locis solis terræq; cētra cōgruunt. Igīr hōz sydesq; diebus si purus atq; mitis aer genitalē illū lacteūq; succū trāsmiserit in terras læta adolescūt sata. Si luna qua dictū ē rōe rosicidum frigus aspersit: admixta amaritudo: ut in lacte: puerperū necat. Modus i terris hu ius iniuriæ quā fecit in quacūq; cōuexitate comitatus utriusq; causæ. Et ideo nō pter i toto er be sentit: ut nec dies. Aquila dixim? in italia exoriri ad. xiiii. chalen. ianuarii. Nec patit rō natu ræ quicq; in satis ante eū diem spei esse certæ. Si uero interlunū incidat: oēs hy bernos fructus & præcoces lædi necesse est. Rudis fuit priscosz uitas atq; sine litteris. Nō minus tamē ingero sam fuisse in illis obseruationē apparebit: q; nūc esse rōem. Tria nāq; tempora fructibus metue bant: propter quod istituē: ut ferias: diesq; festos: rubigalia: floralia: uinalia. Rubigalia Numa cōstituit āno regni sui xi. quæ nūc agūtur ad vii. chalē. marti. Quoniā tūc fēt segetes rubigo oc cupat. Hoc tēpus Varro determinat sole tauri partē decimā optinētē: scitū tūc ferebat rō. Sed uera cā est q; post dies undeuiginti ab ægnoctio uerno: per id quatuoridū: uaria gentiū obserua tione. In. iiii. chalen. marti canis occidit: sydus & per se uehemēs: & cui præcedere caniculā ne cesse sit. Idem itaq; floralia. iiii. chalen. easdem instituerūt urbis āno qngente limo sextodecimo: ex oraculis syllabā: ut omia bene deflorescerent. Hūc diem Varro determinat: sole tauri partē quartā decimā optinētē. Ergo si in hoc quatuoridū incidit plenilunū: fruges & omia quæ flore bunt lædi necesse erit. Vinalia priora quæ ante hos dies sunt. xi. chalen. martii degustādis uinis instituta nihil ad fructus attinēt. Nec quæ adhuc diximus ad uites oleasq; quoniā easq; cōceptus

exortu uergiliæ incipit ad. vi. idus maii ut docuimus. Aliud hoc quadriduū est: quod neq; rore
fondere uelint. Exhorret enī frigidum sydus arcturi postriede occidēs: & multo minus pleniluniū
in incidere. Illi. nonas iunij iteq; aq̄la exortur uel p̄i: decretorio die florētibus oleis uitibusque
si pleniluniū in eum incidat. Eqdē & solstitiū. viii. chalen. iunij in simili casu dixerim: & canis or̄
tum post dies a solstitio. xxii. Sed interlunio accidēt: quoniā uapores cōstat culpa: acniq; prae
coquūtur in calum. Rursus pleniluniū nocet ad. iiii. nonas iulij cū ægypto canicula exorit. Vel
certe. xvi. chalen. augusti cū italiæ. Itē. iiii. chalen. augusti cū aq̄la occidit usq; in. x. chalen. ei?
dem. Extra has causas sunt uinalia altera quæ agunt ad. xiii. chalen. septēbris. Et Varro a fidicu
la incipiente occidere mane determinat q̄ uult initium autūni esse. Et hūc diem festum tēpestati
bus leniendis esse institutū. Nūc fidiculā occidere ad. vi. idus augusti seruaf. Intra hæc constat
cælestis sterilitas. Neq; negauerim posse eā permutari arbitrio legētum: locos æstimatiū nar
ratis. Sed a nobis rōem demonstratam esse satis ē. Reliqua obseruatōe cuiusq; cōstabit. Alie
rutrū quidē fore in cā: hoc ē plenilunium: aut iterluniū nō erit dubiū. Et in hoc mirabilem admi
rari benignitatē naturæ succurrit. Iam primū hanc iniuriam omnibus ānis accidere nō posse prop
ter statos lydeq; curūs. Nec nisi paucis noctibus āni. Idq; quādo futurus sit facile nosci. Ac ne p̄
omēs menses timere ēaq; quoque lege diuisum. Aestate interlunia præterq; biduo secuta esse.
Hyeme plenilunia. Nec nisi æstius breuissimisque noctibus metui. Nō diebus item ualef. Præ
terea tam facile intelligit ut forma minimum aial interlunio quiescat. Plenilunio etiam noctibus
opetur. Auem param oriente sirio ipso die nō appere: donec & occidat. E diuerso uiriore. p̄di
re ipso solstitij die. Neutq; uero lunæ statum noxium esse: nec noctibus q̄dem: nisi serenis: & oi
aura gescēte: quoniā neque in nube: neque in flatu cadunt rores. Sic quoque non sine ī medio.
Sarmætā aut paleæ: acruos & euilas hæbas frutices per uineas cāposque cum timebis incēdi
to. Fumus medebit. Hic paleis & cōtra nebulas auxiliatur: ubi nebulæ nocent. Quidam tres
cāctros uiuos cremari iubent in arbutis: ut carbūculi nō noceant. Alii silum carnem leuiter uri a
uentot per totam uineam fumus disp̄gatur. Varro auctor ē: q̄ fidiculæ occasu quod ē initium
autūni uua picta cōsecratur inter uites minus nocere tempestates. Archibius ad Antiochum sy
riæ regem scripsit: Si fidiculi nouo oblerata obruatur rubeta rana in media segete nō esse noxias
tempestates. Opera rustica huius interualli. Tertiam iterare. Vbi æstiuā regio poscat: accumu
lare. Germinātia nisi in solo luxurioso fodiēda nō sunt. Seminaria purgari farculo. Mellēm hor
deaceā facē. Arēā ad mellē creta præpare Catonis sētētia amurca tēpata Virgiliū oposuit. Ma
iore ex pte æquāt tāntū & simo bubulo dilutor illinunt. Id satis ad pulueris remedium uidet.

De melle & tritico & palea & frumento seruando. Ca. xxx.

Mellis ipsius rō varia. Galliæ latifundus ualli prægrādes dētibus ī margine infestis: duabus
rotis per segetem impellitur: iumento in cōtrariū iūcto. Ita directæ in uallū cadunt spicæ.
Spiculæ alibi media falce præcidūtur: atq; inter duas mergites spica destringitur. Alibi ab ra
dice euellunt. Quod qui faciunt p̄cindi ab se obiter agrum interpretat̄: cū extrahāt succū. Dif
ferentia hæc. Vbi stipula domos cōtegunt: q̄ lōgissimā seruant. Vbi scēni inopia est: stramēto
paleā quæruunt. Panici culmo nō tegunt. Milii culmū fere inurunt. Hordei stipulā bubus grati
simā seruāt. Panicū & milium pectine manuali sigillatim legunt galliæ. Mellis ipsa alibi tribulis
in area: alibi equos gressibus extertitur: alibi perticis flagellatur. Tritici quo serius metitur: co
piōsius inuenitur. Quo celerius uero eo speciosius & robustius. Lex aptissima ante q̄ granū in
durefcat: & cū iam traxerit colorem. Oraculū uero biduo celerius mellēm facere: potius q̄ tri
duo serius. Siliginis & tritici etiā rō in area horreoq;. Far quia difficulter excutit cōuenit cū pa
lea sua cōdi & stipula tantū: & aristis liberatur. Palea plures gentium p̄ scēno utūtur. Melior ea
quæ tenuior: minorq; & pulueri ppior. Ideo optima ē milio. Proxima hordeo. Pessima ex
tritico: præterq; iumētis opere laborātibz. Culmū faxosis locis cum inauerit: baculo frangūt
substrato aialium. Si palea deficit: & culmus tenetur. Ratio hæc maturius defectus muria diu asp
gitur. Dehinc in manipulos siccatus cōuoluitur: atq; ita p̄ scēno bubus datur. Sūt qui accēdunt
in aruo & stipulas magno Virgiliū preconio. Sūma aut rō: ut hæbzq; semē exurant. Ritus dīter
sitate magnitudo facit mellium: & raritas opariōq;. Cōnexa ē rō frumētī seruādī. Horrea ope
rosa: tripedali crassitudine: pariete lateritio exædificari iubent aliqui. Præterea sup̄e pleriq; in
afflatus admittere: aut fenestras habere ulla. Alii ab exortu tāntū æstiuo aut septētrione: eaq;
sine calce cōstruis: quoniā sit frumētio inimicissima. Nā quæ de amurca præceperint indicauimus
Alibi cōtra: suspēdunt granaria lignea colūnis: & perfari undiq; malūt: atq; etiam a fundo. Ali
oio pendūt: & ab afflatu extenuari granū arbitrat̄: & si tegulis subiaceat: cōferuescere. Multi
uentilare quoq; uerant. Gurgulionē enim nō descēdere infra quattuor digytos: nec āpius perī
clitari. Columella & fauoniū uētum cōferre frumētio prædicat: quod miror equidē sicissimū alii
oqui. Sunt qui rubetā ranā in limine horrei pede ē lōgioribus suspēsam inuicere iubeāt. No
bis referre plurimū tempestiuitas cōdēdi uidet̄ur. Nā si pax tostum atq; robustū collectū sit:

aut calidum cōditū inimica nasci necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani co-
 rior: cū est numerosus ut milio: aut succi pinguedine: qui p humore sufficit tātum ut silamæ: aut
 amaritudine ut lupino & cicerulæ. In tritico maxime cretū aialia: quoniā spissitate sua concalc
 scit: & fursure crasso uestitur. Tenuior bordeo palea exilis & legumini: ideo non generant. Faba
 crassioribus tunicis opitur. Ob hoc effertur. Quidā ipsum triticū diuturnitati gratia asperunt
 amura mille modos quadrantal. Alii chalcidica aut careotica creta: aut etiam abstinbio. Est &
 olynthi ac perinthis: euboææ terra: quæ corrupti nō sinat. Nec fere cōdita in spica lædūtur. Vti
 lissimæ tamē seruātur in scrobibus: quos syrios uocat ut in cappadocia: & in thracis: & hispania:
 africa. Ante omia ut sicco solo fiant curatur. Mox ut palea fuisse nātur. Præterea cū spica sua cō
 duntur. Ita frumēta si nullus spiritus penetrat: certū est nihil maleficiū nasci. Varro auctor est sic
 cōditum triticum durare ānis quinquaginta: milium uero centum. Fabam & legumina in oleariis ca
 dis oblita cinere lōgo tēpore seruari. Idem fabā a pyrrhi regis ætate in quodā specu ambraciæ
 usq; ad piraticum Pōpei magni bellū durasse annis circiter. cxx. Ciceri tātum nullæ bestiolæ in
 horreis nascitur. Sūt qui urce: cinere substratis & illitis acetū habēdis leguminū acernus su
 peringerat: ita nō nasci maleficia credētes. Alii q in salāmētarius cadis gypso illint. Alii q leni
 tem aceto laferpitatio respargant: siccitamque oleo inungant. Sed breuissima obseruatio quod
 uitis carere uelis interlunio iegere. Quare plurimum refert: condere quis malit: an uendere.
 Crescente enim luna frumenta grandescunt.

De uindemia & autūni temporibus. Ca. xxxi.

Equitur ex diuisione tempore. Autūnus a fidiculæ occasu ad æquinoctiū: ac deinde uergiliæ
 occasum: initiumq; hyemis is intervalis significatur. Pridie idus augusti atticæ equus ori
 ens. Vespera ægypto & Cæsari delphini occidit. Xi. Kalē. septēbris Cæsari & assyriæ stella
 quæ uindemiator appellatur exoriri mane incipit: uindemiæ maturitatem promittēs. Eius argu
 mētum erūt acini colore mutati. Assyriæ. v. chalen. & sagitta occidit: & etresæ desinit. Vinde
 mator ægypto nō exoritur. Atticæ arcturus matutino: & sagitta occidit mane. V. idus septem
 bris Cæsari capella oritur uesper. Arcturus uero medis pridie idus uehementissimo significatu
 terra marisq; per dies quinq; Rō eius hæc traditur. Si delphino occidēte hymbres fuerint: nō fu
 turos p arctus. Signi oriētis eius syderis seruet hīrūdīnū abitus: nāq; deprehensæ intereunt.
 Xvi. chalen. octobris ægypto spica: quā tenet uirgo: exoritur matutino: etresæq; desinit. Hoc
 idem Cæsari. xiii. chalen. Xii. assyriæ significat & xi. chalen. Cæsari cōmissura piscium occidit.
 ipsumq; æquinoctiū sydos. viii. chalen. octobris. Deinde cōsentunt (quod est ras) Philippus: Ca
 lippus: Dositheus: Parmenistos: Conō: Critō: Democritus: Eudoxus: Ion. iiii. chalen. octobris
 capellam matutino exoriri. Et. iiii. chalen. hædos. Vi. nonas octobris atticæ corona exor. Ma
 ne alia & Cæsari. V. chalen. eniochus occidit matutino. Iii. chalen. Cæsari corona exoriri inci
 pit. Et postried occidit abdi uesper. Viii. idus octobris Cæsari fulgens in corona stella oris.
 Et. iiii. idus uergiliæ uesper. Idibus corona tota. Vi. chalen. nouembris fuculæ uesper exo
 riuntur. Pridie chalen. Cæsari arcturus occidit: & fuculæ exoriūtur cum sole. Iiiii. nonas arctu
 rus occidit uesper. V. idus nouēbris gladius orionis occidere incipit. Deinde tertio idus uergi
 liæ occidunt. In his tēpore intervalis opa rustica nāpos: raphanos serere qbus diebus diximus.
 Vulgus agreste & rapā post ciconiæ discessū male feri putat. Nos oīo post uulcanalia & præco
 cia cū panico. A fidiculæ ad occasu uiciā: fasiolos pabulū. Et hoc silente luna feri iubent. Et fron
 dis præparādæ tempus hoc est. Vnus frōdator quattuor frōdarias fīscinas cōplere ī die iustum
 habet. Si decrescēte luna præparet nō putrescit. Aridā colligi nō oportet. Vindemiā atq; nūq;
 existimare maturā ante æquinoctiū. Iam passim rapī cerno. Quā ob rē & huius tēpora notis
 argumētisq; signētūr. Leges ita se habent. Vnā calidā ne legito: hoc est in eius siccitate. Ac nisi
 hymbes interuenerit: Hæc ne legito rorulentā: hoc est si ros nocturnus fuerit. Nec prius q; so
 le discutiatur. Vindemiare incipito: cum ad palmitē pāpinus procubere cœperit: aut cū exēpto
 acino ex densitate intervalū nō compleri apparuerit acinum nō augeri. Acino plurimū refert: si
 contingat crescente luna uindemiare. Pressura una culleos. xx. implere debet. Hic ē pes iustus.
 Ad totidem culleos & lacus. Xx. iugeribus unū sufficit torculum. Premittē aliqui singulis: Vti
 lius binis: licet magna sit uastitas singulis. Lōgitudo in iis refert: nō crassitudo. Spatiola melius
 premūt. Antiqui funibus uittisq; loreis ea detrahebāt: & uetibus intra cauos: iūta græcicas
 mali rugis per coceas bullitibus palis: affixa arbori stellata palis arcas lapidū attollente se cū ar
 bore: quā maxime probatur. Intra. xxii. hos ānos inuētum paruis prælis: & minor torculari
 ædificio breuiore: & malo in medio decreto: tympana imposita uinaceis: supne toto pōdere tr
 gere. & super præla cōstruere cōgeriem. Hoc & poma colligendi tempus & obseruatio: cum ali
 quod maturitate nō repperat deciderit. Hoc & fæces exprimēdi. Hoc & defrutū coquēdi: si lē
 te luna nō sit: aut si interdiu plena. Cæteris diebus aut ante exortū lunæ: aut post occasū. Nec
 de nouella uite aut palustri. Nec nisi e matura uita. Nec nisi e foliis despumādum. Quia si ligno

cōtingatur uas adustum ac fumosū fieri putant. Iustum uindemiæ tempus ab æquinoctio ad uer-
giliæ occasum dies .xliiii. Ab eo die oraculū occurrit: frigidū picari p̄ nihilo ducētum. Sed iam
& chalen. ianuarij defectu uasos uindemantes uidet pisciniscq; musta cōdisant uina effundi priora
ut dubia reciperentur. Hoc nō tam sæpe. puentu nimio euenit: q̄ segnicia insidiatum caritati ci-
uili. Sed æqui parit̄ familias modus est ānonæ cuiusq; ani utilitate. id p̄æque lucrosissimū. Re-
liqua de uinis affarum dicta sunt. Item uindemia facta oliuam esse rapiendam: & quæ ad oleum p̄-
tinent: quæq; a uergiliæ occasu agi debent.

De lunari ratione. Ca. xxxii.

Lis quæ sunt necessaria adiciuntur de luna uentusq; & prælagus: ut sit tota syderalis rō p̄fec-
ta. Nāq; Virgilius etiā i numeros lunæ quædā digerēda putauit: Democriti secutus osten-
tationem. Nos legum uilitas quæ in toto op̄ere: in hac quoq; mouet p̄te. Omia quæ cadunt: &
carpunt: tonduntur inocētus decrefētē luna q̄ cresētē sunt. Stercus mīi decrefētē luna ne-
tangit. Maxime aut̄ inter mēstrua dimidiq; stercoreto. Verres: iuuēcostariet̄: hædos decre-
fētē luna castrato. Oua luna noua supponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arboꝝ radices
luna plena opito. Humidis locis interlunio ferito: & circa interlunij quatriduo. Vēlari quoq;
fromēt̄: ac legumina: & cōdic̄ circa extremā lunā iubent. Seminaria cū luna supra terrā sit fieri.
Calari musta cū luna sub terra. Itē materies cædit: quæq; alia locis suis diximus: neq; facilius est
obseruatio: ac iam dicta a nobis secūdo uolumine: sed quod intelligere uel rustici possint. Quo-
tiens ab occidente sole cernitur: prioribꝫ noctis horis lucebit: crescens erit. Et oculis dimidi-
ata iudicabitur. Cum uero occidente sole oriatur ex aduerso: ita ut pariter aspiciatur: tūc erit ple-
nilunium. Quotiens ab ortu solis oritur: prioribꝫ noctis horis detrahet lumē: & i diurnas ex-
tendit: decrefēs erit. Itaq; dimidia. In coitu uero quod interlunij uocat̄: cum appere desierit
Supra terras at̄ erit: quādiu & sol. Interlunio & prima tota die secūda hora noctis: uno distāte
sicilicet: ac deinde tertia usq; ad quātdecimā multiplicat̄ horā: iisdē portionibꝫ: quātdecima
tota supra terras noctu erit: eadēq; sub terris tota die. xvi. ad primæ horæ nocturnæ de xantē
sicilicet sub terra ager: eadēq; portiones horā: p̄ singulos dies adicit usq; ad interlunij. Et
quātum primis prius noctis detraxerit: quod sub terris agat: tātūdem nouissimū ex die adiciet
super terram. Alternis autem mēnibus. xxx. implebit numeros. Alternis uero detrahet singu-
los. Hæc erit ratio lunaris.

De uentorū ratione. Ca. xxxiii.

Entorū paulo perspicuosior obseruatio. Solis ortu quocunq; libeat dies: stantibus hora diei
texta: sic ut ortum eum a sinistro humero habeant. Cōtra mediam faciē meridies: a uertice
septētrio erit: qui ita limes pagrum currit: cardo appellatur. Circūagi deinde melius est
ut umbra suam quicq; cernat: alioquin post hoīem erit. Ergo pmutatis lateribus ut ortus illius diei
a dextro humero fiat: occasus a sinistro: tunc erit hora sexta: cū minima umbra cōtra mediū
fiat hoīem. Per huius mediam lōgitudinem duci sardulo fulcum: uel cinere lineā: uerbū gratias
pedum. xx. cōueniet: mediāq; mēsuram: hoc est in .x. pede circūscribi circulo puo: qui uocetur
umbilicus. Quæ pars fuerit a uertice umbræ: hæc erit uētr̄ septētrionalis. Illo tibi putator
arboꝝ plagæ ne spectēt: ne ue arbusita uineæ ue nisi in africa: cyrenis: ægypto. Illinc flante ne
arato: quæq; alia præcipimus. Quæ pars lineæ fuerit a pedibus umbræ meridiē spectās: hæc
uentū austrum dabit: quæ a græcis notum diximus uocari. Illinc statu ueniente materiā uineæq;
agricola ne trahes. Humidus aut̄ æstuosus italicus est. Africæ qdem icēdia cū serenitate affert.
In hīc italicæ palmites spectent: sed nō plagæ arboꝝ uitium ue. Hunc oliueti metator uergiliæ
quatriduo. Hunc caueat insitor calamis: gēmisq; inoculator. De ipsa regionis eius ora præmo-
uissē cōueniet. Frōdē medio die arborator ne cædit. Cū meridiē adesse senties pastor: æstate
cōtrahētē se ūbra pecudē a sole i opaca cogito. Cū æstate pasces i occidētē spectāte meridiē
post meridiē in oriētē. Aliter noxiū: sicut hyeme & uere in rorulētum duceres. Nec cōtra sep-
tētrionē paucis supra dictū. Clodunt ita: lippiunt ue ab afflatu: & aluo cita pereūt. Qui soem̄
nas cōcipi uoles: in hunc uētrum spectātes iniri cogito.

De limitatione agros. Ca. xxxiiii.

Diximus ut in media linea designaretur ūbicus. Per hūc medium trāuersa currat alia. Hæc
erit ab exortu æquinoctiali ad occasū æquinoctialem. Et limes qui ita secabit agrū decuma-
nus uocabit̄. Ducatur deinde aliæ duæ lineæ inde his obliquæ: ita ut a septētrionis dextera le
uacq; a dextri dextrā leuāq; descendat. Omēs per eūdem currāt ūbiculum. Omēs inter se pa-
res sint. Otiū interualla paria. Quæ rō semel in quoq; agro ineunda erit: uel sapius si libeat:
ita uite ligno faciendā: regulis paribus in tympanū exiguis: sed circinatum adactis. Ratione qua
doceo occurrēdū ingenis quoq; impitōꝝ est. Meridiem excuti placet: quoniam semp̄ est idē. Sol
aut̄ quortidie ex alio cæli momētō q̄ pridie oritur. Ne qs forte ad exortū capiēdū puter lineā.
Ita cū ex acta parte quo i fuerit lineæ caput septētrioni proximū: a parte exortua solstitiale
habebit exortū: hoc est lōgissimū diei: uētrumq; aglonem: boreā a græcis dictū. In hunc ponto

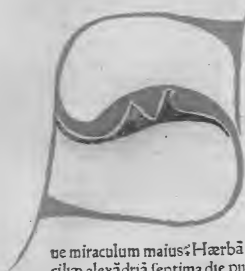
arbores vitescq. Sed hoc sc̃ate ne arato. Frugem ne serito. Semen ne iacito. Præstrigit enī atq. præcellit hic radices arborū: quas positurus asseres. Præmonitus esto. Alia robustū p̃sunt: alia infantibus. Nec sum oblitus in hac parte ventum a græcis ponti: quē cæciā vocāt. Sed idē Arivstonles vir imensē subtilitatis qui ip̃sū fecit rōem cōnexitatis mīdi reddit: quia cōtrarius aquilo africo fiat. Nec tamē eū toto āno in prædictis timet agricola. Mollit lydera æstate media: multatq. nomēs: & etestas vocatur. Ergo cū frigidum senties: caueto. Ac quacūq. aquilo prædicat: tanto p̃nciosior septētrio est. In hūc alia: græciæ: hispaniæ: maritimæ: italæ: cæpaniæ: apuliæ: arbuta vineæq. spectant. Qui mares cōcipi voles: in hūc pascito: ut sic in eūdem ineant. Ex aduerso aquilonis ab occasu brumali africanus: quē græci lyba vocāt. In hūc a coru cū se pecus circū egerit: fœminas cōceptas esse scito. Tertia a septētrione linea quā per latitudinē ūbræ duxim: ūi & decumanā vocamus exortū habebit ægnoctialem: vērūmq. subolanum a græcis apeliotem dictū. In hūc salubribus locis villæ vineæq. spectent. Ipse leniter pluuius: tamē est siccior fauonio. Ex aduerso eius ab ægnoctiali occasu zephyrus a græcis noiāt. In hūc spectāt oliveta Cato iussit. Hic uer incohat: apitq. terras tenui frigore saluber. Hic vires putādū: frugesq. curādū: arbores ferēdū: poma inferendū: oleas tractādū: ius dabit: afflatq. nutritū exercebit. Quarta a septētrione linea: eadē austro ab exortiva pte proxima brumalem hēbit exortū ventūq. vulturnū: eūq. a græcis dictū: sicciorē & ip̃sum tepidiorēq. In hūc apiana & vineæ: italæ: galliæq. spectare debent. Ex aduerso vulturni flabit chorus: ab occasu solstitiali & occidentali latere septētrionis: a græcis dictus argestes: ex frigidissimis & ip̃se: sicut omēs qui a septētrionis parte spirant. Hic & grādines infert: cauēdus & ip̃se nō secus ac septētrio. Vulturnus si a serena cæli pte cœperit flare nō durabit in noctem. At ubi subolanus in maiorem ptem noctis extendit: q̃q̃s erit ventus: si feruidus sentietur: pluribus diebus permanebit. Aquilonē prænotat terra siccifcēs. sed roscens repente: austrū imiscet humescēs in rore occulto.

Prognostica tempestatum. Ca. xxxv.

¶ Tenim prædicta rōe vērōq. ne sæpius eadem dicātur transire cōuenit ad reliqua tēpestatū præfagia: quoniā & hoc placuisse Virgilio magnope uideo. Sigdē in ipsā melle m sæpe occurrere proelia vērōq. dānosa imperitis refert. Tradūt enī eūdē Democrītū merente fratre eius Demalo ardentissimo æstu orasse ut reliquæ segeti parceretq. defecta sub teētū: paucis mox horis sæuo hymbre uaticinatione approbata. Quinimo & harūdinē nō nisi impēdēte pluuiā feri iubent: & fruges insecturo hymbre. Quā ob rē & hæc breuiter cōtingentū scrutati maxime p̃tētia. Primūq. a sole capimus præfagia. Purus oriēs atq. nō feruēs serenū diē nūtiat. At hybernā pallidus grādine. Si & occidit pridie serenitas: & oritur: tanto certior fides serenitatis. Cōcauus oriens pluuias prædicat. Item vērōq. cū ante exoriente eū nubes rubescūt. Quod si & nigra rubētibus intuerentur: & pluuias. Cū orientis atq. occidentis radii rubent: cōtre pluuias. Si circa occidentē rubescūt nubes: serenitatem futuræ diē sp̃dēt. Si in exortu spargent: partim ad austrū: partim ad aglonē: pura circa eū serenitas sit licet: pluuiā tamē vērōq. significabunt. Si in exortu aut in occasu cōtracti cernētur radii hymbrem. Si in occasu ejus pluet: aut radii in se nubem trahent: asperā in proximū diem significabūt tempestatē. Cū oriente radii nō illustres eminebūt: q̃uis circūdati nube nō sint: pluuiam portēdent. Si āte exortū nubes globabuntur: hyemē aspm denūtiabūt. Si ab exortu repellentur: & ad occasū abibunt: serenitatē. Si nubes solem circūcludent: quāto minus luminis relinquet: tanto turbidior tempestas erit. Si uero etiā duplex orbis fuerit eo atrocior. Quod si in exortu fiet ita ut rubescāt nubes: maxia ostēdetur tempestas. Si nō abibūt: sed incūbent: a quocūq. vento fuerint: eum portēdent. Si a meridie: & hymbrem. Si oriens ingetur orbe: ex qua pte is se apit: expectetur ventus. Si totus defluxerit: æqualiter serenitatem dabit. Si in exortu lōge radios p nubes porriget: & medius erit inanis: pluuiam significabit. Si ante ortum radii se ostendent: aquā & ventū. Si circa occidentem cādus circulus erit: noctis leuem tempestatem. Si nebula: uehemētiorem. Si candente sole ventū. Si ater circulus fuerit: ex qua regione is eruperit: ventū magnū. Proxima sunt iore lunæ præfagia. Quartā eam maxime obseruat ægyptus. Si splendens exorta puro nitore fulserit: serenitatem. Si rubicūda: ventos. Si nigra pluuias portendere creditur. In q̃nta cornu ejus obtusa pluuiam. Erecta & infesta ventos semper significāt. Quarta tamen maxime. Cornu eius septētrionale acuminatum atq. rigidum illū præfagit ventū. Inferius austrum. Vtraq. recta noctē vērō. Si quartum orbis rutilus inget: ventos & hymbres præmonebit. Apud Varronē ita ē. Si quarto die luna erit directā: magnā tempestatem in mari præfagiet: nisi si coronā circa se habebit: & eam sinceram: quoniā illo mō nō ante plenā lunā hyemādū ostendit. Si plenilunio perdimidiū pura erit: dies serenus significabit. Si rutila: ventos. Nigrescens hymbres. Si caligo orbis nubem incluserit: ventos qua se superint. Si gemini orbis cinxerit: maiorem tempestatem. Et magis si tres erūt: aut nigri: aut interrupti atq. diffracti. Nascēl luna si cornu superiore obarto surget: pluuias decrescens dabit. Si inferiore ante plenilunū. Si i media nigricia illa fuerit: hym

brem in plenilunio. Si plena circa se habebit orbē: ex qua parte is maxime splendet: ex ea uentum ostendit. Si in ortū cornua crassiora fuerint: horridam tempestatem. Si ante quartā nō apparuerit uento fauonio flāte: hyemalis toto mense erit. Si. xvi. uehementius flāmea apparuerit: asperas tempestates prælagiet. Sunt & ipsius lunæ octo articuli: quotiens in angulos solis incidit: pleniq; inter eos tantū obseruāribus prælagia eius: hoc est. iiii. vii. xi. xv. xix. xxiii. xxvii. & interlunium. Tercio loco stellaz obseruationem esse oportet. Discurre eaz uident interduz uentiq; prius sequitur. In quaz parte ita prælagauere. Cælū cum æqualiter totū erit splendū articulis tempoz quos pposuimus: autūnum serenū prælagabit & frigidū. Si uer & æstas nō sine rigō aliquo trāserint: autūnum serenū & densū nūq; uentosum facient. Autūni serenitas uentosam hyemem facit. Cum repente stellaz fulgor ebumbraf: aut neq; nūbilo neq; caligine fluitans: graues denūtiātur tempestates. Si uolitare plures stellæ uidebuntur: quō ferunē albelcentes uentos ex iis partibus nūtiāt. At si circa poræ stabunt: certos. Si id in tribus plurius fiet: incōstātes uentos effundent. Si stellaz errārium aliquā orbes incluserint: hymbres. Sūt in signo cācri duæ stellæ paruz a felli appellatæ: exiguum inter illas spatium obtinente nubecula: quam præsepia appellāt. Hæc cū cælo sereno apparere desierit: atrox hyemē sequit. Si alterā eaz aquiloniā caligo abstulerit: auster sæuit. Si austrinā: aqlo. Arq;us cū sunt duplices: pluuias nūtiāt. A pluuiis serenitatem nō perinde certā. Circuli noui circa sydera aliqua: pluuiam. Cum æstate uehementius tonuerit q; fulserit: uentos ea pte denūtiāt. E cōtra si minus tonuerit: hymbre. Cū sereno cælo fulget: pluuiæ erūt & tonitruas & hymbat. Atrocissime at cū ex oibus quattuor partibus cæli fulgurabit. Cum ab aglone tantum i postez diem aquam portendit. Cum a septentrione uentum. Cum ab austro uel choro aut fauonio nocte serena fulgrauerrit: uentum & hymbrem ex iisdem regionibus demonstrabit. Tonitrua matutina uentum significānt: hymbrem meridiana. Nobes cū sereno cælo ferunē: ita quacūq; pte id fiet: expectent uenti. Si eodem loco globabunt: appropinquare sole discutiēt. Et hoc si ab aglone fiat: uentos: si ab austro: hymbres portendent. Sole occidente si ex utraq; parte eius cælum patet: tempestatem significabunt. Uehementius atræ ab oriente in noctem aquam miniat. Ab occidente i postez diē. Si nubef uellera lanæ spgēt multæ ab oriēt: aquā i tridū ptagiet. Cū i cacumib; mōtiū nubes cōsidet: hymbat. Si cacumia pura fiet: disserenabit. Nube grauida cādicare qd uocāt tempestatē albā grādo iminebit. Cælo q;uis sereno nubecula q;uis pua uētū pcellōfū dabit. Nebulæ e mōtib; descēdētēs aut cælo cadētēs ut in uallib; sedētēs serenitatē pmittūt. Ab his terreni ignes pxime significāt. Pallidi nāq; murmuratēsq; tempestatū nūtiū sciūt. Pluuiæ ēt si in lucernis fugi. Si flexuose uolitet flāma: uētū. Et lumina cū præ se flāmas elidūt: aut uix ac cēdūt. Itē cū in eo pēdētēs coaceruantur sintillæ: uel cū tollētib; ollas carbo adhærescit: aut cū cōtentus ignis e se fauillā discutit: sintillam uel emittit: uel cū cinis in foco cōcreuit: & cū carbo uehemētē plucet. Est & aquaz significatio. Mare si in trāquillo portu a cursu stabit: & murmurauerint intra se: uetūm prædicat. Si idētidēq; & hymbē & hymbre. Littoris ripæq; si resonabūt: trāglla: asperā tempestatem. Item maris ipsius trāqllus sonitus spumæ ue dispfæ aut aquæ bullātes. Pulmōnes marini in pelago plurimū diez hymbē portēdunt. Sæpe & silentio intumescit: statūq; altius solito iam intra se esse uetos fatetur. Equidem & mōtiū sonitus nemozq; murgitus prædicat. Et sine aura quæ sētiat folia ludētia. Lanugo populi aut spinæ uolitās. Aquisq; pluma inatās. Atq; ēt i cāpis tempestatē uetūrā præcedēs suus fragor & cæli qdē murmur nō dubiā hēt significatōnē. Prælagiūt & aīalia. Delphini trāgllō maris lasciuiētēs flat uē ex qua ueniunt parte. Itē spgēntes aquā. Item turbātes trāqllitatem. Loligo uolitās. Cōchæ adhærescentes. Echini affigētes sese: aut harena laburrantes tempestatis signa sunt. Ranæ quoq; ultra solitū uocāles. Et fulicæ matutino clangore. Itē mergi anatēsq; pēnas rostro purgātes uentum. Cæteræq; aquaticæ aues cōcurfates. Gruel i mediterranea festinant. Mergi maria aut stagna fugientes. Grues silentio per sublime uolātes serenitatem. Sic noctua in hymbre garulā: at sereno tempestatem. Coruiq; singultu quodā latrantes: seq; cōcutientes si cōtinuabūt: uentos. Si uero carpitim uocem resorbēbūt: uentosum hymbre. Graculi sero a pabulis recedētēs hyemem. Et albæ aues cū cōgregabūt. Et cū terrestres uolucres cōtra aquā clāgores dabūt persfūdētēs sese: sed maxime cornix. Hirudōtā iuxta aquā uolitās ut pēna sæpe percutiat. Quæq; in arboribus habitant fugitantes in nidis suis. Et anseres continuo clāgores intēpestiui. Ardea i mediis harenis tristis. Nec mix; aquaticas aut in totum uolucres prælagia aeris sentire. Pecora exultantia & in decora lascitia ludentia eādem significatiōne habent. Et boues cælū olfactūtēs: seq; labētēs cōtra pilum. Turpesq; porci alienos sibi manipulos scēni lacerātes. Segniterq; & cōtra industriam suam formicæ absconditæ cōcurfates aut pgerentes ona. Item uermes terreni eripētēs. Tri solitū quoq; iborrescere & folia cōtra tempestatē subrigere certū ē. Necnō & i cōuinii mēsisq; nostris uasa q;bus esculētū addit: sudorē repositoriis linquētia diras tempestates prænūtiāt.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER .XVIII.
IN QVO LINI NATVRA CONTINETVR ET MIRABILIA.
PROHEMIVM

SYDERVM QVOQVE TEMPESTATVMQVE RA-
tio vel impitis facili atq; indubitato mō mōstrata est. Veq; qui in-
telligentibus nō minus cōferunt rura deprehendendo cælo q̃ sy-
deralis scientia. Agro colendo p̃ximā multi hortorū curam fece-
re. Nobis nō protinus transire ad ista tempestuū videtur. Mira-
murq; quosdam scientiæ gratia eruditionis suæ gloriam ex his pe-
tentes tam multa præterisse nulla mētiōe habita tot res sponte
cura ve provenientium: præsertim cum plerisq; earū precio usq;
vitæ maior etiā q̃ frugibus phibeat auctoritas. Atq; ut a cōfesi-
sis ordiamur utilitatibus: quæq; nō solum terras omēs: veq; etiā
maria replere: s̃eritur: ac dici neq; inter fruges neq; inter hor-
tensia potest linum. Sed in qua nō occurrere vitæ parte? Quod
ve miraculum maius: Hærbā esse quæ admoveat ægyptū italiæ: in tantū ut Galerius a freto si-
ciliæ alexādrīa septima die puenit: Babillus sexta:ambo præfecti. Aestate vero p̃xima Vale-
rius Marianus ex prætoriiū senatoribus a puteolis nono die lenissimō flatu. Hærbā esse quæ ga-
dis Herculis colūnas septimo die hostiā afferat: & citeriorem hispaniā quarto: p̃untiā narbonē
sem tertio: africā altero. Quod etiā mollissimō flatu cōtingit. C. Flacco legato Vibii Crispi pro-
cōsulis. Audax vitæ scelesq; plena: aliquid feri ut vêtos procellasq; recipiat. Et pag; esse fluctibus
solis vebi. Iā vero nec vela satis esse maiora nauigis. Sed q̃ vis amplitudini antenarū singulæ ar-
bores sufficiant: sup eas tamē addi velorū alia vela. Præterq; alia in proris & alia i puppibus pā-
dis: ac tot mōis prouocari mortem. Deniq; tā paruo semine nasci quod orbē terrarū ultro citroq;
portet: tam gracili auena: tam nō alte a terra tolli: neq; id viribus suis necti: sed passū tulūq; & i
molliciem lanæ coactū iniuria naturæ: ac sūma audacia: & quo penire nulla execratio sufficit cō-
tra inuētorem dictū suo loco a nobis: cuius satis nō fuit hōiem in terra mori: nisi periret & insepul-
tus. At nos priore libro hymbres & flatus cauēdos frugū cā victulq; præmonebamus. Ecce se-
riē hoīs manu: metiē eiusdē hoīs ingenio quod vêtos i mari optet. Præterea ut sciam? fauissē pœ-
nas: nihil gignē facilius. Vt sētiamus nolēte id fieri natura: unt agrū deteriorēq; ipsū facit.

De lini satione & generibus eius: & quomodo perficitur: & de mappis
& lino non ardente: & quando primum in theatris vela. Ca. i.

Seritur fabulosis locis maxime: unoq; sulco: nec magis festinat aliud. Vere satum æstate vel
litur: & hanc quoq; terræ iniuriā facit. Ignoscat tamē aliquis ægypto serenti: ut arabia in
diæq; merces apporet. Ita ne & galliæ cēsentur hoc reditu? Mōtesq; mari oppositos esse nō ē
satis: & a latere oceani obstat ipsū quod uocat inane. Cadurci: caleti: ruteni: bituriges: ultimiq;
hoiū existimati morini: imo vero galliæ uniuersæ uela tēxunt. Iam qdē & trāsflhenai hostes.
Nec pulchriorē aliā uestē eorū foemina nouēr. Qua amonitione succurrit quod M. Varro tra-
dit in Serranorū familia gentilitiū esse foeminas linea ueste nō uti. In germania autē defossi & sub
terra id opus agūt. Similiter in italia a ratione alia. Nā inter padū ticinūq; ānes subiacēt abiter/
na. In europa lino palma secūda. In vicino enim halionis capessunt retouina. Et in æmilia tūa fa-
rentina candore. Halionis sēper erudis fauētina præferūt. Retouinis tēntitas sūma densitasq;
Candor æque ut fauētinis: sed lanugo nulla. Quod apud alios gratiā: apud alios offensionē ha-
bet. Nervositas filo æqualior pene q̃ coroneis: tinnitūq; cū dente libeat experiri. Ideo duplex
q̃ cæteris precium. Et hispania citerior habet splēdorem lini præcipuum torretis: in quo pol-
tor natura: qui abluat terraconē. Et tēntitas mira ibi primū carbasis repts. Nā dudū ex eadē hi-
spania zoelicum uenit in italiā plagis utilissimū. Ciuitas ea gallaciæ & oceano propinqua. Est sua
gloria & cumano in cāpania ad piscium & halitum capturam. Eadē & plagis materia. Neq; enim
minorē cūctis animalibus insidias: q̃ nobismetipsis lino tendimus. Sed cumanae plagæ cōcidūt
apros: & hæ castes: ve asperi ferri aciem cōuincūt. Vidimusq; iam tantæ tēntitatis: ut ānūli ho-
minis cū epidromibus trāsirent: uno portāte multitudinē qua saltus cingerēt. Nec id maxime
migi: sed singula earū stamina centeno quinquageno filo cōstare: sicut paulo ante Iulio Lupo qui in
præfectura ægypti obiit. Mirent hoc ignorātes in ægypti quodā igris quē amafyn uocat: tho-
race in rhodijs insula ostendi in tēplo Mineruæ. ccc. lxx. filis singula fila cōstare. Quod exēplū
per se expertum nup̃ romæ prodidit Mutianus ter cōsul: partasq; iam reliquias eius superesse
hac expimētum iniuria. Italia ex pelignis etiānum linis honorē habet: sed fullonū tantū in usu.
Nullum est cādidius lenæ ue similis: sicut in culcitris præcipuā gloriā cadurci optinet. Galliæ
hoc ad tomēta pariter inuētū. Italiæ qdē mos etiā nūc durat in appellatiōe stramēti. Aegypto

lino minimum firmitatis: plurimū lucri. Quattuor ibi genera: tainicium, ac pelusiacus: boticū: & triticū: cum regionū nominibus in quibus nascunt. Supior pars ægypti in arabia uergens gignit fruticem quē aliqui glossipiū uocant. Plures xylo: & ideo lina inde facta xylina. Paruulus est: si uilemque barbatæ nucis deserti fructū. Cuius in exteriorē bōbice lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore mollicia uel præferenda Vestes inde sacerdotibus ægypti gratissimæ. Quartū genus orthominum appellat. Fit & palustri uelut harūidine dūtaxat panicula eius. Alia genista facit lina ad recta præcipua in piscando durantia frutice madefacta. x. diebus. Aethiopes indigē & maris. Arabes cucurbitis in arboribus ut diximus gerunt. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur: in tumefcente semine: aut colore flauelcēte. Tūc euulsū & in fasciculos manuales colligatum siccat in sole pēdens cōuersis supne radicibus uno die: mox quocq; alius in contrarium inter se uersis fascium cacuminibus ut semen in mediū cadat. Inter medicamina huic uis & in quodam rustico ac præiulci italiæ transpadanæ cibo: sed iam pridē sacro: tantū gratia. De inde post mēsem triticam uirgæ ipsæ merguntur in aquam solibus tepesactam: pōdere aliquo depressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indico ē mēbrana laxatior. Itēq; uniuersæ ut prius sole siccantur. Mox arefactæ in saxo tūduntur stupario malleo. Quod proximū cortici fuit stoppa appellatur: deterioris lini: lucernæ: fere luminibus aptior. Et ipsa tamē pēditur ferreis ahenis: donec omnis mēbrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio candore: mollicia. Linūq; nere & uiris decoq; est: Cortices quoq; deculsi clibanis & furnis præbēt usū. Ars depectēdi digerēdiq;. Iustū est & quinquagenis fascium libris quas denas carminari. Itē: deinde in filo potitur illisum crebro in silice ex aqua. Testūque rursus tūduntur clauis: semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam quod ignibus nō absumere. Viuū id uocant: ardentesque in focis conuiuioq; ex eo uidimus mappas sordibus exustis splendescere igni magis q̃ possent aq̃. Regū inde funebres tunicæ corporis fauillam ab reliquo sepant cinere. Nascitur in desertis adustique sole in die: ubi nō cadūt hymbres: inter diras serpentes: assuescitque uiuē ardēdo. Rarū inuentū: difficile textū: ppter breuitatem. Rufus de cætero colos splendescit igni. Cū inuentū est æquat præcia excellentium margaritarū. Vocat aut a græcis asbestinum ex argumento naturæ. Anaxilaus auctor ē: lintheo eo circūdatam arborem sordis ictibus & q̃ nō exaudiantur cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byssino: mulierū maxime deliciis circa elim in achaia genitos quateris denariis stipula eius pmutata quōdam ut auri. Reptaque lintheos lanugo & uillis nauium maritimas maxime in magno usu medicinæ est: & cinis spodiū uim habet. Est & inter papa uera genus quoddā: quo candorē linthea præcipuū trahunt. Tētarum est tingi linū quoque: & uestium infaniam accipere in Alexandri magni primū classibus indo amne nauigantibus: cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariassēt insignia nauium. Stupuerūtque littora statu uersicoloria splendēte. Velo purpureo ad accium cū. M. Antonio Cleopatra uenit: eodemq; effugit. Hoc fuit imperatoris natis insigne. Postea in theatris tantū ūbrā fecere. Quod primus oīum inuenit Q. Catulus cū capitolium dedicaret. Carbasina deinde uela primus i theatro duxisse traditur Lentulus Spinter appollinaribus ludis. Mox Cæsar dictator totum foris romanum itexit. Viamq; sacrā ab domo sua ad cliuū usq; in capitolium: quod munere ipso gladiatorio mirabilis usum tradit. Deinde & sine ludis marcellus Octauia sorore Augusti genitus in ædilitate sua auunculo xi. cōsule chalen. augusti uelis foris umbravit: ut salubrius litigantes cōsisterent. Quantum mutatis moribus Catonis Cēsori q̃ sternēdū quoq; i foris muricibus celsauerat. Vela nup̃ colore cæli stellata per rudentes terræ etiā in amphitheatris principis Neronis rubet i catis ædiū. & muscū ac solem defendunt. Cætero māsit cādori pinax gratia. Honor ē & troiano bello. Cur enim nō & præliis interit ut naufragiis: Thoracibus hinc paucos tamē pugnassee testis est Homerus. Hinc fuisse & nauū armamēta apud eundem interpretati sunt eruditiores quoniā cum sparta dixit significauerit fata.

(De sparti natura. & quādo primum usus eius: & quomodo perficiatur & quæ sine radice nascuntur: & uiuant.

Ca. ii.

Sparti quidē usus multa post sæcula cœptus est. Nec ante pœnos arma: quæ primū hispaniæ intulerūt. Hærbæ & hæc spōte nascens: & quæ non queat ferri: uicissim priore aridi soli uni terræ dato uitio. Nāq; id malum telluris ē: nec aliud ibi ferri aut nasci pōt. In africa exigū & inuile gignitur. chartaginēsi hispaniæ ceterioris portio. Nec hæc tota: sed quatinus pitmones quoq; sparto opit. Hinc strata rusticis: eorū hinc ignes faciesq;. Hinc calceamina & pastos uelutis: aialibus noxiū præterq; cacuminū teneritate. Ad reliquos usus laboriose euellitur. Ocrea tunc cruribus manibusq; testis manicis cōuolutum offeīs ligens uel conamētis. Nunc iā in hymeū uir. Facillime tamē ab idibus malis in iunias hoc maturitatis tempus. Vulsū fascibus in acerno adunatum biduo tertio resolutum. Spargitur in sole siccaturq;: & rursus in fascibus redit sub recita. Postea maceratur aqua marina optime sed & dulci si marina desit. Siccaturq; sole itē: rigatū: si repēte urgeat desiderium: persusum calida in folio: ac siccātū stans cōpendiū opæ fateat. Hoc at

tunditur: ut fiat utile præcipue in aquis: marique inuictum. In sicco præferunt et canabi fures. Et spartum aliter etiam diuersum: ueluti natalium sit impensia. Est quidē eius natura iteipolis. Ror luscq; libeat uerustum nouo milce. Vegetamē cōplectetur aio: qui uolet miraculū æstimare: quanto sit in usu emibutis: quo hærbā eam appellāt. Postea Palma: folijs phyllariz manifestum est: Et inde trāsnatum a pœnis sparti uſum p̄q; simile est ueri. Theophrastus auctor est esse bulbi genus circa ripas amniū nalcēs: cuius inter sūmū corticem eaq; partem qua uescitur esse la neam naturam: ex qua mapalia uestesq; quondam cōficiēbātur. Sed neq; regionē in qua id fiat: neq; q̄q; diligentius: præterq; eriophorū id appellari in exemplaribus quæ eqdē inueneri tradit. Neq; omio ullam mētionē habet bulbi generis: circa ripas amniū nascentis: cuius inter sūmū corticem eaq; partem qua uescit semper habet spartum. Cuncta cura magna persecutus. cccxc. ānis ante nos: ut alto iā loco diximus. Quo apparet post id tēporis spatium in uſū uenisse spartum. Et quoniā a miraculis regis cœcepimus: sequemur eorū ordinē: i quibus uel maximū est aliquid nasci: aut uidere sine ulla radice. Tubera uocātur hæc undiq; terra circūdata: nullisq; fibris rixa aut saltem capillamētis: nec utiq; extuberāte loco in quo gignūt: aut rimā agētē. Neq; ipsa terræ cohærent. Cortice etiā includūt: ut plane nec terrā esse possimus dicere: neq; aliud q; terræ callum. Siccis hæc fere & sabulosis locis frutuosissq; nascūtur. Excedūt sæpe magnitudinem mali cotoneti: etiā librali pōdere. Duo eorū genera: harenosa dentibus inimica: & altera sincera. Distingunt & colore ruffo nigroq;: & intus cādido. Laudatissima quæ africæ crescit. An ne uitiū id terræ? Neq; enim aliud intelligi potest: malū ne id ea p̄tinus globet magnitudine qua futurū est. Et uitat ne: an nō haud facile arbitror intelligi posse. Putrescendi enim i cōdis est iis cū ligno. Lartio Icinio prætorio uiro iura reddēte in hispania carthagine patris his ānis scimus accidisse mordētē tuber: ut deprehensus inde denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestū erit terræ naturā in se globalari. Quod certum est ex iis quæ nascūtur: & feri nō possunt.

De myli: & tuberibus: de fungis pezcis: laferprio: & magyderi
& rubia & radica.

Ca. iiii.

Simile est quod in cyrenaica prouincia uocāt myli: præcipuū suauitate: odore: ac sapore: sed scarosius. Et quod in thracia ceraunium. De tuberibus hæc tradunt peculiariter. Cum fuerint hymbres autūnales ac tonitrua crebra: tūc nasci: & maxime e tonitribus: nec ultra anū dura te: tenerima aut uerno esse. Quibusdā locis acceptæ riguis & seruntur sicut mytilenis. Negant nasci nisi exundatione fluminū inuecto semine aptiatis. Est autē is locus in quo plerima nascūtur. Asiæ nobilissima circa lāpaciū & alopeconesū: græciæ uero circa elin. Sit & in fūgorū genere a græcis dicti pezcis: q sine radice aut pediculo nascūtur. Ab his p̄ximū dicitur auctoritate clarissimū. laferpitium: quod græci siliphion uocāt: in cyrenaica prouincia reptum: cuius succū uocant lafer magnificū in usu medicamētisq;: & ad pōtus argētei denarii pensum. Multis iā annis in ea terra nō inueniē: quoniā publicani qui pascua cōducūt: manus ita lucy sētientes depopulantur pecorū pabulo. Vnus at̄ caulis nostra reptus memoria Neroni p̄cipi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascētis: hoc deprehēditur signo: cū comederit dormiētē p̄tinus capra & sternutāte. Diuq; iam nō aliud ad nos inuehitur: q; quod in pside aut media & armenia nascitur lafer: multo infra cyrenaicum. Id quoq; adulteratum gūmi: aut sagopenio: aut faba fracta. Quo minus omittēdum uidet. C. Valerio. M. Herenio cōs. cyrenis aduecta romā publica laferpitii pōdo. xxx. Cæsarem uero dictatorem initio belli ciuili inter anq; argentūq; ptulisse ex ærario laferpitii pondo. cxi. Id apud auctores græciæ euidentissimos intentiones. Natū hymbre piceo repere madesacta tellure circa hesperidum hortos: syrtinq; maiorē. vii. ānis atē oppidum cyrenarū: quod cōstitum ē urbis nostræ āno. cxlii. Vim at̄ illā p̄ quattuor stadios spatū i africa ualuisse. In ea laferpitium gigni solum rē feram ac cōtumacē: & si coleret in deserta fugientem. Radice multa crassa p̄: caule ferula: eo: haud simili crassitudine. Huius folia maspetū uocabāt: apio maxime similia. Semen erat foliaceum. Folium ipsum uero deciduum. Vesci pecora solita: primoq; purgari: mox pinguescere: carne mirabilem i modū iucūda. Post folia amissa caule ipso & homines uesciebāt decocto: affo: elixorq;. Eorū quoq; corpora. xl. primis diebus purgante a uitiis. Ex iis omnibus succus duobus mōis capiebatur: & radice atq; caule. Et hæc duo erāt nomina rhizias atq; caulias. Vilior ille ac putrefrēs radice: cortex niger: & ad mercis adulteria. Succū ipsū in uasa cōiectū admixto fursure subinde cōcutiēdo: a maturitatē perducebāt: ni ita fecisset putrescente. Argumētum erat maturitatis color: siccitasq; sudore finito. Alii tradūt laferpitii radicē fuisse maiorē cubitali: tuberq; in ea super terrā. Hoc in caso p̄fluere solitum succū ceu lactis sup nato caule: quē magydarin uocāt. Folia aurei coloris. p semine fuisse: cādētia a canis ortu: at̄ stro fiare. Ex iis laferpitium nasci solum annuo spatio & radice & caule cōsumētibus sese. Hoc

& circūfodi folitum p̄diderē. Nec purgari pecora: sed ægra sanari: aut p̄tius mori: quod i paucis accidere. Persico Silphio prior opinio cōgruit. Alterꝝ genus ēst quod magydaris vocatur tenerius & minus uehemens: sine succo. Quod circa syriā nascit̄: non pueniēs i cyrenaica regiōe. Gignitur & in p̄aso mōte copiosius: quibuscūq̄ laferpitium uocātibus: p̄q̄ oīa adulterat̄ ei saluberrimā utilissimāq̄ auctoritas. Rōsincerī prima in colore modice rufus: & cū frāgitur: cādido intrus. Mox trāsfluente gutta aqua saluacq̄ liquefit. Vfus in multis medicaminibus. Sūt etiam nū duo genera nō nisi fordido nota vulgo: cū quæstū nullo polleāt. In primis rubia tinguedis lanis & coris necessaria. Laudatissima italica: & maxime suburbanas: & omēs p̄n̄ p̄untia scātent ea. Sponte pueniēs: feriturq̄ similitudine eruliaz. Veq̄ spinosus ei caulis & geniculatus hic ē qui nīs circa articulos in orbe foliis. Semen eius rubia est. Quot in medicina ulius habet suo dicemꝝ loco. At quæ uocatur radícula lauadis demū lanis succū habet: mixꝝ quātū cōferēs cādore: molliciaq̄. Aque nascitur satiuā ubiq̄: sed spōte præcipua i alia syriacꝝ saxosis & asperis locis. Trās euphratem tamē laudatissima caule ferulaceo tenui: & ipsis cibis indigenas expertos: & ungenti quqd̄ sit: cū quo decoquat̄ folio olea. Iatin græci uocāt: floret æstate: grata aspectū: ueq̄ sine odor spinosa & caule lanuginoso. Semē ei nullū: radix magna: quæ cōcidit ad quē didū ē usū.

De hortozꝝ curas: & digestio terræ nascētū præter fruges & frutices. Ca.iiii.

A B his sup̄erest reuerti ad hortozꝝ curā: & sup̄renatura memorādā. Et quoniā antiquitas nihil prius mirata est: q̄ & hesperidū hortos: ac regum Adonis & Alcinōi. Itēq̄ p̄siles: siue illos Semiramis siue asyriaz rex Cyrus fecerit: de quozꝝ ope alio uolumine dicemus. Romanꝝ q̄dem reges ipsi coluere. Quippe etiā Supbus Tarquinius nūtrium illū sæuū atq̄ languinarū um remisit ex horto. In xii. tabulis legum nostrazꝝ nūq̄ noīatur uilla: sēper in significatione ea hortus. In horti uero harediū. Quā rem comitata est & religio quædā: hortozꝝ & fores: tantum cōtra inuidentium fascinoles dicari uidemus. In remedio satyrica signa quāq̄ hortos tutelæ Veneris assignātē Plauto. Iā quidē hortozꝝ noīe i ipsa urbe deliciās: agros uillazꝝ possidēt. Primus hoc instituit athenis Epicurus hortozꝝ magister. Vsq̄ ad eū moris nō fuerat in oppidis haberi rura. Romæ qdē p̄ se hortꝝ ager pauperis erat. Ex horto plebei macellū q̄to inocētiōr uictū. Mergi enim credo in p̄funda latius est: & ostreas genera naufragio exquiri. Ates ultra phasidē amnē peti: & fabuloso qdē terroꝝ tutas: imo sic p̄ciosiores. Alias in numidia atq̄ æthiopia in sepulchris aucuparis: aut purgari cū feris mādī ab eo cupiētē quod mādāt aliis. At hercule q̄ uilla hæc q̄ parata uoluptati satietatiq̄: nisi eadem quæ ubique indignatio occurreret. Ferēdū sane fuerit exq̄sita nasci poma: alia sapore: alia magnitudine: alia monstro: paupibus in terdicta. Inueterari uina facilliq̄ castrari. Nec cuiq̄ adeo lōgam esse uirā: ut nō æte fe genita poterit. E frugibus quoq̄ quoddā alimētū excogitasse luxuriā: ac medullam tantū eas: superque pistrinazꝝ operibus & ex celaturis: uiuere alios pane proceꝝ: alios uolgī: tot generibus usque ad infimam plebem descendente aīa. Et iam ne in hærbis discrimen inuentum est: Oluq̄ differentiam facere in cibo: etima uno asse uenali: Et in his aliqua quoq̄ sibi nasci tribus negant. Catulle in tantū signato: ut paupis mēsa nō capiat. Siluestres fecerat natua horridos: ut quisq̄ demeret̄ passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et rauēna ternis libris repēdit. Heu prodigia tenetris: mixꝝ esset nō licere: quiduis pecori uesci: nō licet plebei. Aquæ quoq̄ sepantur. Et ipsa naturæ elemēta ui pecuniæ discreta sunt. Hi nitues: illi glaciem portant: p̄cenas mōtium iniuoluptatē gulæ uertūt. Seruatur alior æstibus: excogitaturq̄ ut alienis mēsisbus nix algeat. Decoquūt aliā quas mox & illas hyemant. Nihil itaq̄ hōi sic: q̄to resq̄ naturæ placet. Etia ne hæba aliqua diuitius tantū pascit. Nemo sacros auētinosq̄ mōtes & iratæ plebis secessus circūpexerit. Mōs enim certe æquabit quos pecunia supauerit. Itaq̄ hercule nullum macelli uet̄tigal mauts fuit: rōmæ clamore plebis incusātis apud omēs principes: donec remissū est portoriū mercis huius: cōpertūq̄ nō aliter quæstuosus cēsu haberi aut tutius: ac minore fortunæ iure: cū credat̄ p̄sio ea pauperꝝ. Is in solo p̄sōr est: & sub die redditus: superficialisq̄ cælo quocūq̄ gaudens. Hortozꝝ Cato prædicat callētēs. Hic primū agricolæ existimabāt p̄sici: & sic statim faciebāt iudiciū: ut quæ esset in domo materfamilias. Etenim hæc cura feciminæ dicebat̄: ubi indiligens esset hortus. Quippe & carnario aut macello uiuēdū est. Nec caules ut nūc maxime probabāt̄: dānantes pulmēana quæ egerent alio pulmētario. Id erat oleo parcere. Nā carnis desideria etiā erāt in exprobratione. Horti maxime placebāt quia nō egerent igni: parcerētq̄ ligno. Expetita res & parata semper: unde & aceraria appellabāt̄ur. Facilia cōcoqui: nec onerato sensū: cibo: & quæ minime accēderent ad desiderium panis. Pars eozꝝ ad cōdimēta pertinēs fateē non domi uerū fieri solitam. Atq̄ nō indicū piper quæsitum: quæq̄ trās maria petimus. Iam quoq̄ in fenestris suis plebs urbana in imagine hortozꝝ quotidiana oculis rura præbebāt: anteq̄ præfigi. p̄specuis omis coegit multitudinis innumeræ sæua latrocinatio. Quā ob rem sit aliq̄: & his honos: ne ue auctoritatem rebus utilitas adimat. Cū præferim etiā cognoīna proceꝝ: inde nata uideamus. Lactucinosq̄ i ualeria familia nō puduisse appellari: & cōrigat aliqua gratia opī curæq̄ nostræ.

Virgilio quoq; cōfesso q̄ sit difficile verbosū honorem tam parvis phibere. Hortos nullæ tingēdos nō est dubium: riguosq; maxime habēdos: si contingat p̄suo amne. Si minus: puteo per tica organis ue pneumaticis tollēdo: nō haustu rigando. Solū proficindēdū a fauonio: i autnūm pręparādū est post .xiii. dies: iterādūq; ante brumā. Octo iugę opis palari iustū est. Fir mūm tres pedes alte cū terra miseri. Areis distingui: ea q; resupinis puluinorū toris ambit sin gulis tramitum sulcis: qua detur accessus homini: icatebrilq; decursus. In hortis nascētū alia bul bo cōmēdantur: alia capite: alia caule: alia folio: alia utroq; alia femine: alia cortice: alia cute aut carthilagine: alia carne: alia tunicis carnosis. Alios fructus in terra est: alios & extra: alios non nisi extra. Quædā iacent crescentq; ut cucurbitæ & cucumis. Eadē & pendent quāq; grauiora multo etiā iis quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis carthilagine. Cortex huius uni maturita te transit in lignum. Terra cōduntur raphani: napique: & rapa: atque alio mō inulæ: cicera: pastu nacæ. Quædā uocauimus ferulacea ut anetum: maluas. Nāq; traditū auctores in arabia maluas septimo mēse arborescere: baculoq; usum præbere exēplo. Sed & arbor est malua in mauritania lixi oppidi æstuario: ubi hesperidum horti fuisse produntur. cc. passibus ab oceano iuxta delubꝛ Herculis antiquis gaditano ut ferunt. Ipsa altitudinis pedes .xx. crassitudinis quam circūplec ti nemo possit. In simili genere habebitur & canabis. Necnon & carnosia aliqua appellabimus: ut spongias in humore pratorum enascentes.

Natura & genera & hystoria nascentium in hortis reg. Ca. v.

HVngos enim callum in ligni arborūque natura diximus: & alio gñre tubę pauloante. Car thilaginei generis extraque terrā est cucumis: mira uoluptate Tiberio principi expetitus. Nullo qppe nō die cōtingit ei: pēssiles eoꝝ hortos p̄mouētibus i soles rotis olitoribus. Rursusq; hybernis diebus intra specularium munimēta reuocantibus. Quin & lacte multo semine eoꝝ bi duo macerato: apud antiquos græciæ auctores scriptum est feri oportere ut dulciores fiant. Cre scunt qua coguntur forma. In italia uirides & q̄ minimi. In prouinciis q̄ maximi & citrini aut ni gri. Placent copiosissimi africæ ac grandissimi. Ast cum magnitudine excessit pepones uocant. Viunt hausti in stomacho in postq; diē: nec p̄fici queunt. In cibus nō inulubres: tamē plurimū narāt. Oleum odere mire. Nec minus aquas diligūt. Defecti quoque ad eas modice distātes ad repunt. Contra oleum refugiant. Aut si qd obest: uel si pēdant: curuantur. Idq; uel una nocte deprehēditur. Si uas cum aqua subiciatur a quattuor digytos: intervallo descēdentibus āte pos iteq; diem. At si oleū eodem mō sit i hamos curuatis. Idē in fistula flore dimisso mira lōgitudi nē creuit. Ecce cū maxime noua forma eoꝝ in cāpania puenit mali cotonei effigie. Forte primo na tum ita audio unum: mox semine ex illo genus factū: melopeponas uocat. Nō pēdēt his sed hu mi rotūdantur. Migs in his præter figura: colorēq; & odorem: q; maturitatē adepti quāq; non pēdentes statim a pediculo recedūt. Columella tradit suū cōmētum ut toto āno cōtingant. Fru ticem rubi q̄ uastissimū in apicū locum trāsferre: & recidere duū digytos i licta sit: pe circa æq noctūm uernū. Ita in medulla rubi semine cucumeris inlito terra minuta simoq; circūageratas re sistere frigori radices. Cucumēq; græci tria genera fecere. Laconicū: scitalicū: boeticū. Ex iis tā tum laconicū aqua gaudere. Sūt qui hærba quæ uocat culix: noie trita semē eoꝝ maceratum feri iubeant: ut sine femine uascāt. Similis & cucurbitis natura dūtaxat i nascēdo. Aque hyemē ode re. Amant rigua ac simū. Serunt āmbo semine in terra sexq; pedali: fossura inter æquinoctiū ter num & solstitium. Parilibus tamē aptissime. Aliqui malūt ex chalen. martii cucurbitas: & nonis cucumeres: & per quatuor serere simili modo reptātib; flagellis scādentes partem aspera in tectum ut p̄ natura sublimitatis auida. Vires sine adminiculo stādi nō sunt: uelocitas pnix: leui umbra cameras ac p̄gulas operientes. Inde hæc duo prima genera. Camerariū: & plebeiū: quod humi creditur. In priore mire tenui pediculo libatur pōdus imobile aure. Cucurbita quoq; omī mō fastigatur uaginis maxime utilibus: cōiecta in eas postq; defloruit: crescit qua cogit forma. Plexq; & draconis intorti figura. Libertate uero pēssili cōcessa: iam uisa est nouē pedū longitudi nis. Particulatim cucumis floret: sibi ipse sup̄florescēs: & sicciores locos patitur: cādidā lanugine ob ductus: magisq; dū crescit. Cucurbitaq; numerosior usus. Et primus caulis in cibo. Atq; ex eo in totum natura diuersa. Nup in balneis usum uenere urceos: uice. Iā pridē uero etiā cadog; ad uina cōdēda. Cortex uiridi tener. Deraditur nihilominus cibus. Cibus salubres ac leues pluribus modis existimāt: q; perfici humano uentre nō queāt: sed nō intumescāt. Semina quæ .pxima col lo fuerint proceras pariant. Item ab imis: sed nō cōpandas sup̄radictis: quæ in medio rotundas: quæ lateribus crassas breuioreq; Siccant in umbra: & cū libeat serere in aqua macerant. Cibus quos longiores tenuioreq; eo gratiores. Et ob id salubriores quæ pēdendo creuerē: minimūq; seminis tales habēt: duricia eius in cibus gratiam termināt. Eas quæ femini seruantur ante hye mē præcidi nō est mos. Postea fumo siccant cōdēdis hortensioꝝ feminibus rusticæ sup̄ellectili. Innota est rō qua cibus quoq; seruarēt. Eodēq; mō cucumis usq; ad alio p̄ne prouentus: & id qdē iniuria sit. Sed & serobe opaco in loco harena subtrato: fœnog; siccō opotos: ac deinde terra

virides feruari tradunt. Sunt & siluestres in utroq; genere & oibus fere hortensibus. Sed & his medica tantū natura est. Quā ob rem differēt in sua volumina. Reliqua chartilaginū natura terra occultat ōmīa. In qbus de rapis abūde dixisse poteramus uideri: nisi medici masculini le-
 xus facerent in his rotunda. Latiora uero & cōcaua fœminini: præstātiora suauitate: & ad cōdiē dum faciliora: quæ sæpius sata trāseunt in marem. Iidē napog: qnq; genera fecere. Corinthium cleoneū: lyothasium: boeticū: & quod p se uiride dixerūt. Ex us in āplitudinē adolefcit corin-
 thi tū nuda fere radice. Solum enim hoc genus supne tēdit: nō ut cætera in terrā. Lyothasīū qdā thraciū appellāt: frigog: patiētissimū. Ab eo boeticū dulce est: rotunditate etiā breui notabile. Neq; ut cleonæum prælōgum in totum qdem. Quog: tenuiora folia ipsi quog: dulciora. Quo-
 rū scabra & angulosa & horrida amariores. Est præterea genus siluestre: cuius folia sunt erucæ similia. Palma romæ amiterinis datur: inde muris: tertia nostratibus. Cætera de satū eog: in rapis dicta sunt. Cortice & chartilagine cōstant raphani. Multisq; eog: cortex crassior etiā q; q/ buldā arborū. Amaritudo plurima illi est: & p crassitudine corticis. Cætera quog: aliquādō li-
 gnosa. Et uis mira colligēdī spiritū: laxandi q; ructū. Ob id cibis illiberalis utiq; i pxiime olus mādatur. Si uero cū oliuis diuuptis rarior fructus sit: minusq; foetidus. Aegypto mire celebra-
 ppter olei fertilitatem: quod de semine eius faciūt. Hoc maxime cupiūt ferere: si liceat: quoniā & quæstus plus q; & frumētō & minus tributi est: nullūq; copiosius oleū. Genera raphani græ-
 ci fecere tria foliorū differētia: crispī: atq; lenis: & tertium siluestre. Atq; huic leuia qdem folia: sed breuiora ac rotūda: copiosaq; atq; fruticosa. Sapor aut asp: & medicamētū instar ad eliciēdos
 alios. Et in prioribus tamē differētia feminis est: quoniā aliqua admodū exiguū ferunt. Hæc ui-
 tia nō cadūt nisi in crispa folia. Nostri alia fecere genera. Algidenſe a loco lōgum atq; translu-
 dum. Altes rapī figura: quod uocant syriacum: suauissimū fere ac tenerissimū: hyemī: q; patiēns. Præcipuum tamē est quod & syria nō pridem aduectum apparet: quoniā apud auctores nō repi-
 tur. Id aut tota hyeme durat. Etiānū unum siluestre græci cheriam uocāt: pōtici armōsalī leu-
 cem: nostri armoratiam frōde copiosius q; corpore. In oibus aut pbadis maxime spectātur cau-
 les: in initio enim rotūdiore crassioresq; ac lōgis canalibus. Folia ipsa tristiora: & angulis horri-
 da. Seri uult raphanus terra soluta: humida. Fimū odit: palea contentus. Frigore adeo gaudet:
 ut in germania infantū pueroq; magnitudinem æquet. Seritur post idus febru. ut uernū sit. Ite-
 rumq; circa uulcanalia quæ satio melior. Multi & martio & aprili serūt & septēbri. Incipiēte in-
 cremētō cōfert alterna folia circūobruere ipsos uero accumulare. Nā qui extra terrā emerſerit
 durus sit atq; fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemē iubet: & ne lacunæ stagnēt accu-
 mulos. Ita in æstate grādescere. Quidā pdidere si palo adacto cauerna palea infernat in sex
 digyros altitudine: deinde semē fimūq; & terra cōgeratur ad magnitudinē scrobis pfectæ. Præ-
 cipe tamē salis aluntur. Itaq; etiā talibus aquis irrigātur. Et in aegypto nitro spargūt: ubi sūt
 suauitate præcipui. In totū quog; salſugine amaritudo eog: eximī: suntq; coctis similes. Nāq;
 & coctū dulcescūt: & in rapog: uicem trāseūt. Crudos medici suadēt: ad colligēda acria utiq; ad
 dos cū sale ieiunis esse: atq; ita uomitionibus præparāt meatū. Tradūt & præcordiis necessariū
 hunc succū: quādo phthelin cordi intus inhaerentem nō alio potuisse depelli cōpertū sit in ægyp-
 to regibus corpora mortuog: ad scrutādos morbos inſecātibus. Atq; ut est græca uanitas: ferē
 in tēplo Apollinis delphis a deo cæteris cibis prælatus raphanus: ut ex auro dicaret raphanus:
 beta ex argento: rapum eplumbo. Scires nō ibi genitū Mānium Curium impatore: quē i hōspi-
 tio legatis aūg: repudiatio asserentibus rapū torrentem in foco inuētum ānales nostri pdidē-
 re. Scripsit & Marchion græcus de raphano unū uolumē. Vtilissimi i cibis hyemino tēpore exi-
 stimātur. Iidēq; dentibus semp inimici: quoniā atterant. Eborā certe poliunt. Odiū iis cū uite
 maximū: refugitq; iuxta fatos. Lignosiora sunt reliqua in chartilaginū genere a nobis pſita. Mi-
 rumq; oibus uehemētī saporis inesse. Ex iis pastinacæ unū genus agreste spōre prouenit: fla-
 phylinos græce dicit. Altes feritur radice uel semine primo uere uel autūno. Vt Hygino pla-
 cet februario: augusto: septēbri: octobrī: solo q; altissime reſoſſo. Annicula utilis esse incipit: bi-
 ma utilis: gratior autūno: patiniſq; maxime. Et sic quog; uirus illi intraſtabile est. Hibiscum a
 pastinacæ gracilitate diffat. Dānatum cibis: sed medicinæ utile. Est & quartū genus in eadē simi-
 litudine pastinacæ: damnatum in cibis: sed medicinæ utile. Est & quartum genus in eadē simi-
 litudine pastinacæ: quā nostri gallicā uocant: græci uero glaucū. Cuius genera etiā quattuor
 fecere: inter medica dicendū. Si ſer & ipſum Tyberius princeps nobilitauit flagitās oibus ānſ
 a germania Gelduba appellatur caſtellū rheno impolitū: ubi generoſitas præcipua. Ex quo ap-
 paret frigidis locis cōuenire. Inest lōgitudine neruus: qui in decoctis extrahitur: amaritudinī ſa-
 men magna parte relictas: quæ multo in cibis tēpata etiā in gratiā uertitur. Neruus idē & paſti-
 nacæ maiorī dūtaxat āniculæ. Si ſer his ſeritur mēſibus: februario: martio: aprili: auguſto: ſep-
 tēbri: octobrī. Breuior his eſt: ſed toroſior amaroq; inula per ſe ſtomacho inimiciſſima. Eadē
 dulcibus mixtis ſaluberrima. Pluribus mōis auſteritas euicta gratiā inuenit. Nāq; in pollinē

tunditur arida: liquidoꝝ dulci tēpatur: & decocta postea aut asseruata uel macerata pluribus modis. & tūc mixta defruto: aut subacta melle: quiscꝝ passis: aut piguibz cariotis. Alio rursus modocotoneis: malis: uel sorbis: aut prunis. Aliquādo pipe aut thy mo uariata defectus præcipue sto machi excitat. Illustrata maxime Iuliae Augustæ quottidiano cibo. Superuacuum eius semē: quoniam oculis ex radice excisis ut harundo feritur. Et hæc aut serif & siser & pastinaca utroqꝝ tēporē uere & autūno magnis seminū iterualis. Nulla ne minus qꝝ ternog: pedū: quoniam spatiole fructicat. Siser at trāsserre melius. Proxima his est bulbog: natura: quos Caro i primis seredōs præcipit: celebrācꝝ megaricos. Veqꝝ nobilissima est scylla: quāqꝝ medicamini nata acetogꝝ exacuen do. Nec ulli amplitudo maior: sicut nec uis asperior. Duo genira medicæ. Mafculus ab eis folio. fœmina migtis. Et tertiu genus est cibus gratū. Epimenidū uocat angustius folio: ac minus aspe ro. Seminis plurimū omnibz. Celerius tamē pueniunt satæ bulbis circa latera natis. Et ut cre / scant: folia quæ sunt in his ampla: deflexa circa obruūtur. Ita succū oēm in se trahūt capita. Spō te nascunt copiosissime in balæaribus ebuloꝝ in solis: ac p hispanias. Vnū de iis uolumē condidit Pythagoras philosophus: colligens medicas uires: quas pximo reddemus libro. Reliqua bulbo rum genera differūt color: magnitudine: suauitate. Quippe cū qdam crudi mādant: ut in cherō neso taurica. Post hos in africa nati maxime laudāē. Mox apuligūra græci hæc fecerūt. Balbinō: sitanidꝝ: pithyō: acrocrocion: egyllops: sorynchiō. In hoc mixtas mas eius radices crescere hyeme. Verno at cum apparuerit uiola: minui ac cōtrahi: tum deinde bulbum pinguefecit. Est inter ge nera quod in ægypto aron uocāt: scyllæ: pximū amplitudine: foliis lapatic: caule recto: duū cūbi toꝝ baculi crassitudine: radice mollioris naturæ: quæ edat & cruda. Effoditū bulbi ante uer. At deteriores illico sunt si finduntur. Signū maturitatis folia inarescentia ab imo. Verustiores i probāt. Item partos & lōgos. Cōtra rubicūdis rotūdiōribz laus & grādisimis. Amaritudo plerisqꝝ in uertice est. Media eoz dulcia. Bulbus nō nasci nisi ex semine priores tradiderūt. Sed & in prenestinis campis spōte nascūtur: ac sine mō etiā in remotꝝ aruis.

Hordei solum hærbaz radicibus: foliis: floribus: coloribus. Ca. v.
 Hortēlibz omnibz fere singulæ radices: ut raphano: betæ: apio: maluæ. Amplissima aut lapato: ut quæ descendat ad trja cubita. Siluestri minores tumidæ. Effossa quoqꝝ diu uiuit. Quibulda tamē capillatæ: ut apio: maluæ. Quibusdam furculosæ: ut ocimo. Aliis carnosæ: ut betæ: aut magis eriānum croco. Aliqbus ex cortice & carne cōstant: ut raphano & rapis. Quo rūdam geniculatæ sunt: ut gramis. Quæ rectā nō habēt radicē statim plurimis nitūe capillame tis: ut atriplex: & blitum. Scylla at & bulbi & cepe & allium nō nisi in rectū radicāt. Sponte na scentū quædam numerosiora sunt radice qꝝ folio: ut calax: perditiorum crocū. Florēt uero cū fra xino serpillum: ambrotonum: napi: raphani: mēta: ruta: & cætera qdem deflorescūt cū cepe. Ocimū at particulatim & ab imo incipit. Quæ de cā diuissime floret. Hoc & in heliotropio hæ ba euenit. Flos aliis cādidus: aliis luteus: aliis purpureus. Folia cadunt a cacuminibus origano: inulæ: & aliquādo rutæ iniuria læsæ. Maxime cōcaua sunt cepe. gerio. Allium cepasqꝝ iter deef iureiurādo habet ægyptus. Cepe genira apud græcos sarda: samothracia: hallidena: setania. Itē scirta. A scalonía ab oppido iudææ noiata. Omnibz etiā odor lachrymosus & præcipue cyprisi: minime gniidis. Omnibz corpus tutū pinguitudinis eaz carthilagine. E cunctis setania minima: excepta tusculana. sed dulcis. Scirta at & ascalonia cōdūtur. Scirta hyeme cū coma sua relinquit. Vere folia detrahūt: & alia subnascūtur in idē diuisuris: unde & nomē. Hoc exeplo reliqꝝ quoꝝ generibus detrahi iubent: ut in capita crescāt potius qꝝ in semetipsa. A scaloniaz: ppria natura. Etenim uelut steriles sunt ab radice: & ob id semine seri illas nō deponi iussere græci. Præterea serius circa uer cum germināt transferri: ita crassescere. Et tūc pperare præteritū tēporis pēsta tione. Festinandū aut in his est: quoniam natura celeriter putrescunt. Si deponant: caulē amittunt: & semen: ipsæqꝝ euanescūt. Est & coloz differētia. Samo enim & sardibus cādidissimæ pro ueniunt. Sunt in honore & cretica: de qbus dubitant an eadem sint: quæ ascaloniæ: quoniam sa tis capita crassescūt: depositis caulibus & semine. Distant sapore tantū dulci. Apud nos duo pri ma genera. Vnum cōdimētarium: quod illi getion: nostri palaccana uocant. Seritur mensibus martio: aprilis: maio. Alterz capitum æque ab ægnoctio autūni uel fauoni. Genera eius auste ritatis ordine africana: gallica: tusculana: amiterina. Optima aut quæ rotūdisima. Itē ruffa acri or qꝝ candida: sicca qꝝ uiridis: & cruda qꝝ cocta: sicca qꝝ cōdita. Seritur amiterina frigidis & hu midis locis: & sola alii mō capite: reliquæ semine. Proximazqꝝ æstate nullum semē emittunt: sed caput tantum quod inarescit. Sequēti autē anno pmutat rōe semē gigniē. Caput ipsum corrūpi tur. Ergo omnibz annis sepatim semē cepe cā seritur. Sepatim cepe seminis: Seruant autē opti me in paleis. Getium pene sine capite est: certicis tantum longæ: & ideo torū in frōde: sæpiusqꝝ refecat ut porrum. Ideo & illud ferunt nō deponūt. Cætero cepas ter fossio solo seri iubēt: extri patis radicibus hærbaz. In iugero denas libras. Inter misceri satureiam: quoniam melius proueni at. Runcari præterea: & farriri si nō sæpius quater. A scaloniam mense februario ferunt nostri.

Semen cepae nigrescere incipiens anteq̃ marcescat metūt. Et de porro in hanc cognationē dici cōuenit: praesertim q̃ sectio nup̃ auctoritatē dederit princeps Nero: uocis gratia ex oleo aesta- tis mēsiū omibus diebus. Nihilq̃ aliud ac ne pane q̃dem uescēdo. Seris semine ab aegnoctio au- tūno si sectium facere libuerit densius. In eadē area secatur donec deficiat: stercoraq̃ semp̃ si nutritur in capita anteq̃ secetur: cū increuerit: in aliā aream trāsseratur sūmis foliis leniter reci- sis ante medullam & capitibus retractis tunicis ne extremis. Antiqui silice uel tegula subiecta ca- pita dilatabant. Hoc item de bulbis. Nūc sarculo leniter cōuellūtur radices ut delūbat̃ alant. neq̃ distrabant. Insigne q̃ cū simo laetiq̃ solo gaudeat: rigua odit: & tamē pprietate quadā so- li cōstat. Laudatissimum in aegypto: mox orchae atq̃ artiae. Sectiū duo genera. Hoc haerbae um folio incantis eius euidētibus: quo utunt̃ medicamētari. Alteq̃ genus suauioris folii ro- tundiorisq̃: incursuris leuioribus. Fama est Melā equestris ordinis rex ex procuratione a Tybe- rio p̃cipe accersitum in sūma despatione succo porri ad trium denariq̃ argētēos: pōdū hausto cōfestim expirasse sine cruciatu. Ampliorē modū negant noxiū esse. Allium ad multa ruris pra- cipue medicamēta prodesse credi. Tenuissimis & quā sepañt i uniuersum uelatur mēbris: mox pluribus coagmentatur nucleis: & iis sepatim uestitis. Asperi saporis: & quo plures nuclei fuere hoc est asperius. Tedium huic quoq̃ halitū ut cepis: nullum tamē coctis. Genēq̃ differen- tia in tempore. Praecox maturescit. lx. diebus tum in magnitudine. Vlpicum quoq̃ in hoc gene- re graeci appellauerunt alium cyprium: alii antiscordō: praecipue africae celebratum inter pulmen- taria ruris grādus. Allio trito in oleo & aceto misq̃ quātum increseat spuma. Quidā & aliū ulpi cum in plano feri uetant: castellatimq̃ grumulis iponi distantibus iter le pedes ternos. Inter gra- na quattuor digyri interesse debent: simul atq̃ tria folia erupint sarriri. Grandescunt quo sapi- us sarriuntur. Maturescuntium caules depressi in terram obruuntur. ita cauet ne in frondem luxuriat. In frigidis utilius uere feri quam autumnō. Cæterum ut odore careant omnia hęc iubentur feri cum luna sub terra sit: colligi cum in coitu. Sine iis Menander e graecis auctor est: allium edentibus si radicem betae in pruna tostā supederint: odorē extingui. Sūt qui & aliū & ulpicum inter cōpitalia ac fatumalia feri aptissime putent. Allium & semine puenit sed tarde. Primo enim āno porri crassitudine capite efficitur: sequēti diuidit̃: tertio cōsumatur. Pulchritudiq̃ existimatur tale. A quibuldā in semē extire uetatur. Sed intorqueri caulis fatidīs gratia: uti caput ualidius fiat. Quod si diuicius allium cepeq̃ inueterari libeat: aqua salsa tepida capita intinguēda sunt. Ita diuturniora sient: melioraq̃ uisus: sed in satū sterilia. Alii cōtēti sunt primo sup̃ pronas suspēdite: ab idēq̃ ita p̃fici arbitrantur: ne germinēt. Quod facere allium cepaq̃ extra terram quoq̃ certū ē: & cauliculo aēto euanesce. Aliq̃ & aliū palea optime seruari putāt. Alliu ē in aruis spōte nascēs: alium hoc uocāt: quod aduersus improbitatē alitum despascitū feminas: cō- tū ne renasci possit: abiciit: statiq̃ quā deuorauere aues stupētes manu capiūt. & si paulū cō- morauerit r̃spuit̃. Est & siluestre qd' ursinū uocāt odor molli: capite p̃tenui: foliis grādibus.

Quoto die quāq̃ haerbā nascuntur fatā: & quomodo quāq̃ formantur: uel digerantur: & quos singula genera: & quos plura. Ca. vi.

IN hortu satosq̃ celerrime nascūtur ocimū: blitū: naps: eruca. Tertio enim die erūpnt ane- trum quarto: lactuca q̃nto: raphanus sexto: cucumis & cucurbita septimo: prior cucumis: nasturtium ac sinapi q̃nto: beta aestate sexto: hyeme decimo: attriplex octauo: cepe. xix. aut. xx. getium. x. aut. xii. Cōtumacius coriadrū. Cunila quidem & origanū post. xxx. diē. Omium diffi- cillime apium. xl. eni die q̃ celerrime maiore ex pte emergit. Aliquid & feminum aetas cōfert: quoniam recētiora maturius gignūtur. In porro: getio: cucumere: cucurbita. Ex uetere aut cele- rius proueniunt apii: beta: cardamū: cunila: origanū: coriadrū. Misq̃ in betae semine nō enī tota eo āno gignitur: sed aliq̃ sequēte: aliquid tertio. Itaq̃ ex copia seminis modice nascit̃. Quādā anno tantū suo pariunt: quādā sēpius: sicut apium: porrū: getiū. Hęc enim semel fata pluribus ānis restibili fertilitate pueniūt. Semina plurimis rotunda: aliq̃bus oblonga: paucis foliacea & la- ta: ut attripici. Quibuldā angusta & canaliculata: ut cumino. Differūt & colore nigro candidoq̃ item duricie. Surculacea in folliculo sunt raphano: sinapi: rapo. Nūq̃ semē apii: coriadrū: aneti: foeniculi: cumini. Cortice obducta bliti: betae: attripici: ocimi. At lactucis i lanugie. Nihil oci- mo foecūdus. Cū maledictis ac pbris serendū praecipunt: laetius pueniet. Satū etiā pascit ter- ra adacta cumini: & qui serūt precātur ne exeat. Quā in cortice sūt difficillime maturescūt: mar- ximeq̃ ocimū: & gyr. Siccat̃ omia ac sunt foecunda. Vtiq̃ meliora nascūtur acuatim satō se- minet̃ q̃ sparso. Ita certe porrū & allium serunt in laciniis colligatū. Apium etiā paxillo cauernā facta ac fumo ingesto. Nascūtur aut omia aut semine aut auulsione. Quādā semine & surculo: ut ruta: origanū. Ocimū praecidit̃ enim & hoc cū peruenit ad palmā altitudinē. Quādā & radi- ce & semine: ut cepa: allium: bulbi: & si quos radicē minimi flosq̃ relinquit̃. Eos uero quā: a ra- dice nascūtur radix diuturna & fruticosa est: ut bulbi: getiis: scyllae. Fruticat̃ alia & nō capite: ut apium: & beta. Cautē reciso fere quidē omia regerminat: exceptis quā nō scabrū caulē habet.

Est in usu uero ocimū: raphanus: lactuca. Hanc etiā suauiorē putant a regeneratione. Raphanus utiq; iucundū detractis foliis anteq; decaulescat. Hoc & in rapis. Nā & eadē directis foliis cooperta terra crescit: duratq; in aestate. Singula genera sunt ocimo: lapato: blito: nasturtio: eruca: atriplici: coriandro aneto. Hæc enim ubiq; eadē sunt: neq; aliud alio melius usq;. Rotā fortuū tantū puenire fertilius putant: sicut apes fortunas pessime. Nascūt ē nō lata metāstācē: nepetas: intubū: pulegiū. Cōtra plura genera sūt eoq; quæ diximus: dicemusq; i primis de apio.

Natura & gēra & hystoria ad cōdīmēta i horto satisq; res. xxxvi. Ca. vii.

I Deniq; quod spōe in humidis nascitur beliofelinū uocat uno folio: nec hirsutū. Rursus in fscis hippofelinū: plurib; foliis: simile heliofelino. Tertiū ē oreolelinū cicutæ foliis: radice tenui: semine aneti: minutiore tamē. Est at satis differentia in folio denso crispo: aut rariore & leuiore. Itē caule tenuiore ac crassiore. Et caulis aliq; cādidus est: aliq; purpureus: aliq; uariis. Lactucæ græci tria fecere genera. Vnum lati caulis: adeo ut urcola & olitoria ex iis facta ri pderint. Folium his paulo maius hærbaceo & angustissimū: ut alibi cōsūpto incremēto: alitē rotundū caulis. Tertium sessile: quod laconiū uocant. Alii coloris & tēporis latus genera diſcreuere. Esse enim nigras: quæ semē mēse ianuario seratur: albas quæ martio: rubetēs quæ aprili. At oīum eas plātas post binos mēses differri. Diligētiore plura genera faciunt: purpureas: crispas: cappadoces: græcas. Lōgiora his folia cableq; lati. Præterea lōgi & angustū: intubis similes. Pessimū at genus cū exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiā nū alia distinctio atræ: quæ miconis uocat a copia lactis soporiferi: quāq; omēs sōnum parere credēt. Apud antiquos italicæ hoc solum genus eas fuit: & ideo lactucæ nomē adeptæ. Purpureā maxime radicis cecilianā uocāt. Rotundam uero ac minime radicis: latis foliis artylida. Quidāq; eum mechionū quoniā hæc maxime refragetur ueneri. Est qdē natura omib; resfrigeratrix: & ideo aestate gratæ a stomacho fastidium auferunt: cibiq; appetitiā faciūt. Diuus certe Augustus lactuca cōleruatus in ægritudine fertur prudētia Mulæ medicis: cū prior esset elca e melle. Religio minime omine caret: in tantū recepta cōmēdatione: ut seruari etiā in alienos mēses eas oxymelite reſeptum sūt. Sanguinē quoq; augere creditur. Est etiā nū quæ uocat caprina lactuca: de qua dicemus inter medicas. Et ecce cū maxime cōcepit irrepere satius admodū pbat: quæ cilicia uocatur: folio cappadocæ nisi crispū latiusq; esset. Nec ex eodē genere possunt dici: neq; ex alio itubi hyemis impatiētiore: uirtutē præferētēs: sed caule nō minus grati. Serūt uerno plātæ eorum: ultimo uere trāsserūt. Est & erraticū intubum: quod in ægypto dichoriū uocāt. De quo plura alias. Inuētum omēs thyrsos uel folia lactucæ: progare urceis cōditos ac recentes in patinis coquere. Serūt lactucæ āno toto latis & irriguis stercoratisq; binis mēnſibus inter semēn plātāmq; maturitate. Legitimū tamē a bruma semē iacere: plātā in fauonio trāsserre. Aut semē fauonio: plantā æquinoctio uerno. Albæ maxime hyemē tolerāt. Humore omia hortensia gaudent & stercore: præcipue lactucæ: & magis intubi. Serī etiā radices illitas fimo intereft: & repleti ablaqueatas humo. Quidā & aliter amplitudinē argenti rectis cū ad semipedē excreuerint: fimoq; suillo recenti illitis. Candore uero putant cōtingere iis dītaxat: quæ sunt seminis albis: si harena de litore a primo incremēto cōgeratur i medias: atq; in crescētia folia contra ipsas religuntur. Beta hortensioq; leuissima est. Eius quoq; a colore duo genera græci faciunt: nigrā: & candidā: quā præserunt: peissimi seminis: appellātq; siculū: cādoris sane discrimine præferentes ut lactucā. Nostri betæ genera faciūt uernū & autūnale: a tēporibus satius: quāq; & uerno serāt. Transferuntur at in plāta hæc quoq; & obliti fimo radices suas locūq; similiter madidum amant. Vſus iis & cū lente ac faba. Idēq; q; oleris & præcipuus: ut lenitas excitet acrimonia sinapis. Medici innocentiore q; olus ē ē iudicauere. Quā ob rē appositus nō minini: degustare etiā religio est: utq; ualidis potius in cibo sint. Gemina iis natura & oleris & capite ipso exiliēris. Bulbis spēs sūma in latitudine. Ea cōtingit ut in lactucis: cū ceperint colorem trahere iposito leui pōdere. Neq; alii hortensioq; latitudo maior. In binos pedes aliquādō se pandunt: molitū & foli natura cōferente eis. Et in ci: celenſi agro amplissimæ pueniūt. Sūt q betas punico malo florētē optime serī existimēt: transferri aut cum qnq; folioq; esse cōcepit. Mira differētia si uera est: candidis folio alio: modice nigris inhiberi. Et cum brassica corruptatur i dolio uini sapor: odore betæ foliis demerſis restitui. Olus cauleq; qbus nunc principatus hortos: apud græcos i honore fuisse nō reperio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes: quas i medēdi loco reddemus. Genera eius facit tria. Vnā extētis foliis: caule magno. Alterā crispō folio: quæ apianā uocat. Tertiā minutis caulis: lenē teneram minimeq; pbat. Brassica toto āno lenē qm & toto secat. Vtilissime tñ ab æquinoctio autūni. Transferretur cum qnq; folioq; ē. Cima a prima sectione præfert. pximo uere. Hic est quidam ipſos caulium delicatior teniorq; cauliculus Apitii luxuria. Et p eum Druso Cæsari blāditus non sine castigatione Tiberii patris. Post cīmā ex eadē brassica cōtingunt æstiuū autūnaleq; cauliculi: mox hybernū iteq; cīmā: nullo aq; genere multise: ros: donec sua fertilitate consumatur. Tertiā circa solstitium: ex qua si humidior locus est aestate

ficcior autūno plantatæ. Humor simusq; si defuere: maior saporis gratia est. Si abūdare lætior fertilitas. Fimū asininū maxime cōuenit. Est hæc quoq; res inter opa ganeæ. Quæ ppter nō pūgebit uerbosius psequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine. Primū oīum si in repastina/ to seras: dein si terrā fugiētes cauliculos seces: a terraq; pceritate luxuriosa attollētes le exage/ rando aliā accumulēs ita: ne plus q; cacumē emineat. Tritianū hoc genus uocat: bis cōputabili impēdiō tediōq;. Cætera genera cōplura sunt. Cumanū: sessile folio: capite patulum: aricinū alti tudine nō excellēs: folio numerosius q; tenuius. Hoc utilissimū existimat: quia sub omib; fer foliis fruticat: cauliculis peculiaribus. Pōpeianum pcerius caule ab radice tenui: intra folia crasse scit. Rariora hæc angustioraq; sed teneritas in dote fit. Frigora nō tolerat. Quibus etiā alunt brutiani: prægrādes foliis: caule tenues: sapore acuti. Sabellico usq; in admirationē crispasit fo lia: quosq; crassitudo caule ipsū extenuat: sed dulcissimi phibē ex oībus. Nup subiere lacurus res ex cōuale aricina: ubi quōdā fuit lacus turrisq; quæ imanet: capite prægrādes: folio inume ri. Alii in orbem porrecti. Alii in latitudinē torosi. Nec plus ullis capitis post tritianū: cuiq; peda le aliquādo cōspicit. Et cima nullis serior. Cuiq; at generi pruinæ plurimū suauitatis cōferūt. Et nisi obliquo uulnere defendat medulla plurimū nocet. Semini destinari nō secātur. Est etiam sua gratia nonūq; plāræ habitu excellētibus. Halmirida uocant: quoniam nisi in maritimis nō pueniunt. Navigatione quoq; lōginqua uiridibus adseruatis. Statim defecta ita ne humū attin gant: in cados olei quāq; pxime liccatos obturatoq; cōdūt: oī spiritu excluso. Sūt q plantam in transferēdo alga subdita pediculo nitro ue tritos quod tribus digyis capiāt: celerior ad ma turitatem fieri putent. Sūt q semē trifolii nitrūq; simul tritū aspgant foliis. Nitq; etiam i coquē/ do uiriditate custodit. Aut apicianā coctura oleo ac sale priusq; coquant maceratis. Est iter hæc bas genus inferendi præcis germimib; caulis: & in medullam semine ex aliis addito. Hoc & i cucumere siluestri. Necnon olus quoq; siluestre est triū folioq; Dīo Iulii carminibus præcipue locis militariis celebratum. Alternis qpe uersibus exprobrauē lapiana fē uixisse apud dyrra chiū præmiorq; plimonā cauillantes. Est aut id cima siluestris. Oīum hortēsiōq; laudatissima cura asparagis. De origine eorū in siluestribus curis abūde dicit: & quō eos iuberet Cato in harūdine tis feri. Est & aliud genus incultius: as pago mitius corruda passim etiam in mōribus nascens: res fertis superior germaniæ campis: nō incito Tyberii Cæsaris dicto herbā id quā dā nasci simili limam aspagō. Nā quod in neside campaniæ insula sponte nascitur lōge optimū existimatur hor tensium. Seritur spōgiis. Est enim plurimæ radicis: altissimeq; germinat. Viret thyrsū primum emicant. Qui caulem educens tēpore ipso quo fastigatus est in toros stringitur. Potest & semi ne feri. Nihil diligentius cōprehēdit Cato. Nouissimūq; libri est ut appeat spenitnam ac noui tiam uiro curam fuisse. Locū subigi iubet humidū aut crassū. Semipedali undiq; intervallo feri ne calceet. Præterea ad lineā grana bina aut terna paxillo dimitti. Videlicet semine tū tantū fere bantur. Id fieri secidum ægnoctium uernū. Stercore satiari. Crebro purgari. Cauteri ne cū hæc bis euellātur asparagi. Primo āno stramēto ab hyeme pregi. Vere apiri: sarriiri: rucari. Tertio incēdi nemo. Quo maturus incēsus est: hoc melius puenit. Itaq; harūdinetis maxime cōuenit quæ festināt incēdi. Sarriiri iubet idem nō ante q; aspagus natus fuerit: ne i sarriedo radices ue xentur. Ex eo uelli asparagum ab radice. Nā si defringatur: stirpescere: & internori. Velli doñc in semē eat. Id aut maturescere ad uer: incēdiq; ac rursus cū arparuerint aspagi sarriiri ac sterco rari. Ac post āno nouē cū iam uetus sit: digeri subactō solo stercoreatoq;. Tū spōgiis feri singu loq; pedum intervallo. Quin & ouillo fimo notatim uti: quoniā aliud hærbasceret: nec qd; pos tea tētarum utilius apparuit: nisi q; circa idus februarii defosso semine acruatis pulvis scrobi bus serunt: plurimūq; maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus spōgiis factas post ægno ctium autūni disponūt pedilibus intervalis: fertilitate in denos ānos durante. Nullū gratius iis solum q; rauēnatiū. Hortūq; indicauimus corrudā. Hunc intelligimus siluestrē aspagū: quem græci orminū aut myacanthō uocāt aliis ue noībus. Inuenio nasci & arietis cornibus tuls atque defossis. Poterāt uideri dicta omia quæ in precio sunt: nisi restaret res maximi quæstus nō sine pudore dicenda. Certum ē quippe carduos apud carthaginē magnā cordebāq; præcipue lester tia sena milia e puiis iis reddere: quoniā portēta quoq; terrā in ganē uerimus. Etā ea quæ re fugiunt quadripedes cōficiat. Carduos ergo duobus mōis ferūt autūno: plārā & semine ante no nas martias. Plantæq; quæ ex eo disponētur ante i dūs nouēbris aut in locis frigidis circa fauo rium. Stercoratūt etiā si placet: latiusq; pueniūt. Ocimū panilibus optime feri ferūt. Quidā & autūno: iubēq; cū hyeme feratur: aceto semē perfūd. Eruca quoq; & nasturtiū uel æstate uel hyeme facillime nascūtur. Eruca præcipue frigōq; cōtēptrix diuersæ est q; lactuca naturæ. Con citatrix ueneris. Itcirco iungitur illi fere in cibis: ut nimio frigori par feruor imixtus temperamē tum æquet. Nasturtium nomē accepit a narum tormēto. Et inde uigoril significatio pro uerbis id uocabulo usurpauit uelut torporem excitātis. In arabia mire amplitudinē dicitur gigni. Ruta quoq; feritur fauonio & ab ægnoctio autūni: odit hyemē & humorē ac simū. Apricis gaudet &

ficis: terra ꝑ maxime lateritia. Cinere uult nutriri. Hic & semini miscet: ut careat ercis. Auc-
 toritas etiā peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio mustū ruratum populo datum a Cornelio
 Cethego in cōsulatu collega Q. Flamini comitiis pactis. Amicitia est ei & cum fico in tantum
 ut nuscꝑ lætior pueniat qꝑ sub hac arbore. Seritur & surculo melius in pforatā fabam: inditocꝑ
 succo nutrit cōpre hēdēdo surculum. Seritur & a se ipsa. Nāqꝑ incuruato cacumine alicuius rami
 cum attigerit terrā statim radicatur. Eadem & in ocimo natura: nisi qꝑ difficilis crescit. Sed dū
 rata runcatur nō sine difficultate. pueniētibꝑ ulceribus: nī munitis manibus id fiat: oleo ue deſe-
 sis. Cōciduntur at̄ & eius folia: seruāturqꝑ falciculis. Ab ægnoctio uerno serit apū semine pau-
 lum in pilla pulsato. Crispus sic putant fieri: aut si satum calcetur cylindro pedibꝑ ue. Proprium
 ei qꝑ colorem mutat. Hænos ipsi in achæa coronat̄ uictores sacri ceraminis nemetæ. Eodē tēpo-
 re serit̄ menta planta: uel si nōdum germinat: spōgia: minus hæc humido gaudet. Aestate uir t.
 Hyeme flauescit. Genus eius siluestre mētaſtꝑ est. Et hoc ꝑpagatur ut uitis: uel si in uerſi rami
 serātur. Mentæ nomē ſauatis odoris apud græcos mutauit: cū alioquin mintha uocaretur. Vn
 de ueteres nostri nomen declinauerunt. Grato menta mensas odore pcurrit in rusticis capibus
 Semel ſata diutina ætate durat. Cōgruit pulegio cuius natura in coronariis reſoreſcēs ſæpius
 dicta est. Hæc quoqꝑ ſeruātur ſimili genere: mentam dico pulegiumqꝑ & nepitā. Cōdimentocꝑ
 tamen omniūqꝑ ſaſtidiiſ ciminꝑ amiciffimum. Nalcitur in ſūma tellur. Uix hæret: & in ſublime
 tendens. In putribꝑ & calidis maxime locis medio ſerendum uere. Alteꝑ eius genus ſilueſtre:
 quod ruſticum uocant: alii thebaicum: ſi tritum ex aqua potetur: in dolore ſtomachi prodeſt. In
 carpetina noſtri orbis maxime laudatur. Alioqn æthiopico africaꝑ palma ē. Quidā huic ægyp-
 tiom præferunt. Sed præcipue oluſatꝑ miræ naturæ eſt. Hippoſelinū græci uocāt: alii ſmy-
 nion. E lachryma caudiſis ſui naſcitur. Seritur & radice. Succū eius qꝑ colligit̄ murræ ſaporē ha-
 bere dicit̄. Auctor eſt Theophrastus murrā ſata natum. Hippoſelinū ueteres præcepant in lo-
 cis incultis lapidoſis iuxta maceriā ſeri. Nunc & repaſtinato ſeritur: & a ſauonio poſt ægnoctiū
 autūnum. Quippe cū capparis quoqꝑ ſeratur ſicis maxime: area in deſoſis canata: nīſiſqꝑ undiqꝑ
 circūſtruſtis lapideſ aliaſ euagatur pagros: & cogit ſolum ſterileſcere. Floit̄ æſtate. Viret uſqꝑ
 ad uergiliæ occaſum. Sabuloſis familiariffimū. Vitia eius quod trans maria naſcitur diximus in-
 ter pegrinos fructes. Peregrinum & careū gentis ſuæ noīe appellatū culmiſ principale. In qua
 cūqꝑ terra ſeri uult rōe eadē qua oluſatꝑ. Laudatiſſimū tamē in caria: ꝑximū phrygia. Inſuſticū
 ſilueſtre eſt. In liguriæ ſuæ mōtibus ſeritur. Vbiqꝑ ſuauius ſatuum: ſed ſine uiribus. Panacē ali-
 qui uocant. Crateas apud græcos cunilā bubulā eo noīe appellat. Cæteri fere cunizamidē: cu-
 nilaginē. Thymbrā uero quæ ſit cunila. Hæc apud nos habet uocabulū & aliud ſatureia dicta ī
 cōdimētario genere. Seritur mēſe februario: origano æmula: Nuſqꝑ utqꝑ addit̄: quippe ſimi-
 lis effectus. Sed cunilæ ægyptium origanum tantū præfertur. Peregrinū ſunt & lepidū. Seritur
 a ſauonio. Dein cum fructu uerit: iuxta terrā præciditur. Tūc runcat̄: ſtercoraturqꝑ. Per biēniū
 hæc. Poſtea iſſidē fructibus utuntur: ſi nō ſæuitia hyemis ingratat: quādo impatiētiſſimum eſt
 frigocꝑ. Exit & in cubitalē altitudinē: foliis laurinis ſed mollibus. Vſuſqꝑ eius nō ſine lacte. Gyt
 piſtrinis: aniſum & anetū culiniſ & medicis naſcuntur. Sagapenū & ipſum in hortis qdē: ſed me-
 dicinæ tantum. Sunt quædā comitātia alioꝑ ſatus: ut papauer: nāqꝑ cū braſſica ſeritur. Ac por-
 culaca & eruca etiam lactuca. Papaueris ſatio tria genera. Cādidum cuius ſemē toſtum in ſecunda
 mēſa cum melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpigitur aduſo ouo ihæ-
 rens. Vbi inferiorē cruſtā apioꝑ gytqꝑ cerilai ſaporē cōdiunt. Alteꝑ genus papaueris nigꝑ: cuius
 ſcapo incifo lacteus ſuccus exprimitur. Tertium genus rhyan uocat̄ græciſ id noſtri erraticum.
 Spōte quidem: ſed maturiſ: cū hordeo maxime naſcitur: erucæ ſimile: cubitali altitudine: flore
 ruſſo & ptinus deciduoſ unde & nomē a græciſ accepit. De reliquiſ generibꝑ papaueris ſpon-
 te naſcentis docebimus in medicinæ loco. Fuiffe at̄ in honore apud romanos ſemp indicio ē Tar-
 qniuſ Supbus. qui legatſ a filio miſſiſ decutiēdo papauera in horto altiffima ſanguinarium illud
 reſponſum hac ſacti ambage reddidit. Ruſſus alio comitatu æquinoctio autūni ſeruntur corian-
 drum: anetum: atripleꝑ: maluæ: lapatiſ: cerefolium: quod pederotō græci uocant: & acerrimum
 ſapore: igne effectus ac ſaluberrimum corpori. Sinapi nulla cultura: melius tam uirtute ſata rela-
 ta. Quin & diuerſo uis eſt ſato ſemel eo liberare locum: quoniā ſemen cadens ptinus paret. Vſuſ
 eiꝑ etiā ꝑ pulmentario in patelliſ decoctio citra intellectum acrimoniæ. Coquunt̄ & folia ſicut
 reliqꝑ olerꝑ. Sunt at̄ trium generꝑ. Vnum gracile: alteꝑ rapi foliſ ſimile: tertium erucæ. Se-
 men optimū ægyptium. Atheniēſes napi appellauerunt: alii taſſiſ: alii ſaurion. Serpylo & ſi-
 ſimbrio mōtes pleriqꝑ ſcantent: ſicut thracia. Aut aquæ deferunt ex iſis auuloſ ramocꝑ ſerentqꝑ.
 Item ſicyone ex ſuis mōtibus: & atheniſ: & hymeto. Simili mō & ſiſimbrium ſerunt. Lætiſſimū
 naſcitur in puteocꝑ pietibus & circa piſcinas & ſtagna.

De ſcœniculo & can. be. Ca. viii.
 Reliqua ſunt ſerulacei generiſ: ceu ſcœniculum: anguibꝑ (ut diximus) gratiſſimum: ad cōdiciē

da plurima cū inaruerit. Eiqꝫ pꝑsimilis taphia: de qua diximus inter externos frutices. Deide uti
lissima funibus canabis serit a sauoio. Quo densior est eo tenerior. Semē eius cū est maturꝫ ab
æquosio autūni defringit: & sole aut uero aut fumo sicatur. Ipsa canabis uellit post undemiā:
ac lucubratiōibus decorata purgatur. Optima alabādicis plagis: præcipue tibus. Tria ibi eiꝫ
genera. Improbāt cortici pꝑximū aut medullæ. Laudatissimū est e medio: quæ mela uocat. Se-
cunda milæa. Quod ad pꝑeritatē quidē attinet: rosea agri sabini arborꝫ altitudine æquat. Fe-
rulæ duo genera in pꝑgrinis fruticibus diximus. Semē eius in italia cibus est. Conditur quippe
duratqꝫ in turcis uel anni spatio. Duo ea genera. Caules & racemī. Corymbiam hanc uocant: co-
rymbosqꝫ quos coniunt.

De morbis hortorꝫ & remedia circa formicas & erucas & culices. Ca. ix.

M Orbos hortēlia quocꝫ sentiunt: sicut reliqua terræ fata. Nanqꝫ & ocimum se necat: dege-
neratqꝫ rite in serpillum: & sisimbriū in calamintham. Et ex semine brassicæ ueteris rapæ si-
unt. Atqꝫ inuicē enecat cyminū ab uno dorso nisi repurgetur. Est at unicaule: radice bulbo si-
mili: nō nisi in solo gracili nascēs. Alias priuatim cymini morbus scabies. Et ocimū sub canisor:
tu pallefcit. Omia uero accessu mulieris mēstrualis flauescunt. Bestiolas quocꝫ genera inascun-
tur. Napis culices: raphano erucæ: & uermiculi. Itē lactucis & oleri. Vnūqꝫ hoc amplius lima-
ces & coclæ. Porro uero priuatim aialia: quæ facillime stercore iniecto capiuntur: cōdētia i id
se. Ferro quocꝫ nō expedire tangi rutam cunilam mētā ocimū auctor ē Sabinus Tyro in libro
cepuricō. quem Mœcenati dicauit. Item cōtra formicas nō minimū hortorꝫ exitum: si nō sint ri-
gui: remedium mōstrauit. Limo marino aut cinere obturatis earꝫ foraminibus. Sed efficacissime
heliotropio herba necatur. Quidam & aquā diluto latere crudo inimicā eis putant. Naposꝫ me-
dicinæ sunt: siliquis tina feri: sicut oleꝫ cicor. Arcet enim erucas. Quæ si omisso iā natæ sint: re-
mediū absinthii succo decocti insplus sedti: quā anagorꝫ uocat. Genus hoc hærbæ diximus. Se-
men oleꝫ si succo eius madefactū serat: olera nulli aialium obnoxia futura tradunt. In totum ue-
ro nec erucas si palo imponātur in hortis ossa capitis ex eqno genere fœminæ dūtaxat. Auer-
sus erucas & cæcūm stuciatilem in medio horto suspēsum auxiliari narrāt. Sūt q sanguineis uir-
gis tangant ea: quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos riguos præcipue si sunt
arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Quæ magis sint fortia uel minus: & quibus falsæ aquæ pꝑsint. Ca. x.

Am quod ad pꝑutationem seminū attinet: quibusdam ex iis firmitas maior ē: ut coriādro:
betæ: porro: nasturtio: sinapi: erucæ: cunilæ: & fere acribus. Infirmitiora aut sunt atriplici:
ocimo: cucurbitæ: cucumis: & æstiuā omia hybernis magis durāt: minime autē getiū. Sed ex iis
quæ sunt fortissima nullū ultra quadrimatū utile est dātaxat serendo. Cunilis & ultra tēpestiua
sunt. Peculiaris medicina raphano: betæ: rutæ: cunilæ: in falsis aqꝫ quæ plurimū suauitati & fer-
tilitati cōferūt. Cæteris dulcium aquas rigua pꝑsūt. Utillissimæ ex iis aquæ frigidissimæ: & quæ
potu suauissimæ. Minus utilis e stagnos: & quas silices iducūt: quoniā hærbas lemina inuehūt.
Præcipue tamē hymbres alunt. Nā & bestiolæ inascentes necantur.

Rō rigadōꝫ hortorꝫ & quæ trāslata meliora sūt: & de succis hortēsiōꝫ & saporibꝫ Ca. xi.

Hls horæ rigandi matutina atqꝫ uespas: ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana
etiā. Satum celerrime erūpere putāt inter initia seruēti aqua aspsum. Oia aut trāslata me-
liora grādiōratꝫ fiunt: maxime porri napicꝫ. In trāslatione & medicina est: desinūtqꝫ sentire inu-
rias: ut getium: porꝫ: raphani: apium: lactucæ: rapa: cucumis. Omia at siluestria fere sūt: & fo-
lis minora & caulibus: succo acriora: sicut cunila: organū: ruta. Solūmō ex omibus lapatū silue-
stre melius. Hoc insatiū rumex uocatur: nasciturqꝫ fortissimū. Tradit semel satū durare: nec un-
quā uitari terra maxime iuxta aquā. Vfus eius cū pꝑsana tantū in cibis leuiore gratorēqꝫ sa-
porem præstat. Siluestre ad multa medicamenta utile est. Adeoqꝫ nihil amittit cura ut carmine
quocꝫ cōprehēsum repperim: in fabis caprini fimi singulis cavatis: si porri: erucæ: lactucæ: apiꝫ
intubis: nasturtii femina in clufa serātur: mire puenire. Quæ sunt siluestria eadē i satuis sicciora
intelligunt & acutiora. Nāqꝫ & succorꝫ saporqꝫ dicenda differētia est: uel maior in iis qꝫ pomis.
Sunt aut acres cunilæ: & organū: nasturtii: sinapis. Amari absinthii: centaureæ. Aquatiles cucu-
meris: cucurbitæ: lactucæ. Acuti tantū cunilæ. Acuti & odorati apiꝫ: anetis: fœniculi. Salsus tā-
tum e saporibꝫ nō nascit: aliquādo extra insidit pulueris mō: & circulis tantū aquæ ut intelliga-
tur uana ceu plexꝫ uitæ pꝑuasio. Panax pipis saporem reddit: magis etiā siliquastrū: ob id pipi-
tidis noie accepto. Libanotis odorē thuris: murra myrrhæ. De panace abūdē dictū est. Libano-
tis locis putridis & maris ac rosædis serit. Radice habet olusatris: nihil a thure differēt. Vfus
eius post ānum stomacho saluberrimus. Quidā eam noē alio rosmarinū appellāt. Et smyrniūz
olus seritur isdem locis. Murraqꝫ radicem recipit. Eadē & siliquastrō satio. Reliqua a cæteris ut
odore & sapore differunt: ut anetum. Tātāqꝫ est diuersitas atqꝫ uis: ut nō solum aliud alio mute-
tur: sed etiā in totū auferatur. Apio eximi in coctis ausoniis aceto: in eodē cellario in facis odo-

rem uino gratem. Et hæc hortenſia dicta ſint ciborꝝ gratia dūtaxat. Naximū qdem opus i iſſidē naturæ reſtat: quoniā puentus tantū adhuc ſummaſqꝫ quaſdā tractauimus. Vera autē cuiuſqꝫ natura nō niſi medico effectū prænoſci poteſt: opus ingens occultūqꝫ diuinitatis: & quo nullū re periri poſſit maius. Ne ſingulis id rebus cōtexeremus. iuſta fecit rō: cum ad alios medendi deſideria prinerēt: lōgis utriuſqꝫ dilatonibus futuris ſi miſuiſſemus. Nūc ſuis quæqꝫ partibus cōſta bunt: poterunt a uolētibus iungi.

GAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER .XX. PROHEMIVM

49

diemur. Primumqꝫ ab hortenſibus.

(De cucumere ſilueſtri & elaterio. C. i.

Cucumim ſilueſtrē eſſe diximus multo infra magnitudinē fatiui. Ex eo fit medicamētū quod uocatur elateriū ſucco expreſſo & ſemine. Cuius cauſa niſi maturus incidat: ſemē exilit uelut loꝝ & piculo. Seruatur autē decerptus una nocte. Poſtero die incidit harūdine. Semē quoqꝫ cine re cōſpigitur ad coerendā ſucci abundantia. Qui expreſſus ſuſcipitur aqua cæleſtiſti atqꝫ ſubſidet. Deinde i ſole cogit in paſtillos ad magnos mortaliū uſus. Obſcuritates & uitia oculoꝝ ſanat: ge naxqꝫ ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus uitii nō attigi uinas ab atubus. Radix at ex ace to cocta podagris illiniē. Succoqꝫ dētriū dolori medetur. Arida cū reſina ipetiginē & ſcabie quā pforā & lichenas uocāt. Parotidas & panos ſanat. Et cicatricibus colorē reddit. Et folioꝝ ſucco auriſuris ſurdis cū aceto inſtillatur. Elateriū tēpeſtiui eſt autūno. Nec ullum ex medicamētis lō giorē æuo durat. Incipit a trimatu. Si qꝫ recentiore uti uelit: paſtillos in nouo ſciti igne lento i aceto domet. Idqꝫ melius quo uetuſtus erit. Quē iā ducentis annis ſeruātū eſſe auctor ē Theo phraſtus. Et uſqꝫ ab antiquaſimū lucernarꝝ lumina extinguit. Hoc eni uerū expimentū eſt: ſi ad motū priuſqꝫ extinguit ſintillare ſurſū ac deorſū cogat: Pallidū ac leue hærbaceo: ac ſcabro me lius: ac leniter amari. Putāt cōceptus adalligato ſemine adiuuari: ſi terrā nō attigerit. Partus ue ro ſi in arietis lana alligatū inſcientis lūbis fuerit: ita ut ptinus ab ea eximatur: & rapiatur extra domū ipſam. Cucumim qꝫ magnificant naſci præcipuū in arabia: mox cyrenis. Alii in arcadia tra dunt ſimilē heliotropo. Cuius inter folia & ramos puenire magnitudinē nucis iuglandis ſemē. Eſſe at ad ſpēm ſcorpionis cauda reflexa: ſed cādida. Aliqui ē ab eo ſcorpionū cucumim uocāt: efficaciffimū cōtra ſcorpionū iſtus: & ſemine & elaterio. Et ad purgādum uteqꝫ aluoſqꝫ. Modus portione uiriū ad dimidiū obolo ad ſolitū. Copioſius necat. Sic & contra phthiriaſin bibitur. Et hydropiſes illitum. Anginas & arterias cum melle & oleo uetere ſanat.

(De anguino cucumere: ſine erratico: & de fatiui: & de pepone. Ca. ii.

Multi hunc eſſe apud nos qui anguinus uocāt: ab aliis erraticus arbitrat. Quo decocto ſpſa mures de eius medicina nō attingunt. Idē podagris cū articuloꝝ morbis decoctū in aceto il linunt præſentaneo remedio. Liborꝝ uero dolori ſemine ſole ſiccato dein trito. xxx. denarioꝝ pō dere in hemina dato aquæ. Sanat & humores ſubitos illitū cū lacte mulierꝝ. Purgat eas elateri um. Sed grauidis abortū facit. Suſpirioſis ꝑdeſt. Morbo uero regio in nares cōiectū. Lētigenes & maculas & facie tollit in ſole illitū. Multi eadē oia fatiuis attribunt. Magnū ēt in eis mome nti. Nāqꝫ & eoꝝ ſemen quātū tres digyti apprehēderint cū cumino tritū potūqꝫ in uino tuſſiētibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dyſentericis acetabuli menſura. Purulēti at expuentibus cū cumino pari pondere. Et iocineris uitiis in aqua muſſa. Vinā mouet ex uino dulci. Et in renū dolore clyſteribus ſimul cū cumino inſundit. Pepones refrigerant maxime in ci bo: & emolliunt alui. Caro eoꝝ epiphoriſ oculoꝝ aut doloribus iponiē. Radix ſanat ulcera con creta in modū ſani: quē cæreō uocāt. Eadē cōtra uomitiones ſiccatur i farina tuſa. Daſ quattuor qbolis in aqua muſſa: ita ut qꝫ biberit qꝫ gentos poſtea paſſus abulet. Hæc fatina & i ſinegmata

adiciſ. Cortex quoq; uomitionē mouet: faciē purgat. Hoc & folia cuiuſcunq; ſatiui illita. Eadē cū melle epinyctidas ſanāt. Cū uino canis moriſ. Itē multipedē: ipa græci uocant: oblongiſ: loſis pedibus: pecori præcipue nociuā. Moriſum tumor iſegitur: & putreſcit locus ipſe. Cucumis odore defectū al. Coctos deſaſo cortice ex oleo aceto & melle iucundiores eſſe certū eſt.

¶ De cucurbita ſilueſtri & rapo. Ca. iiii.

Cucurbita ſilueſtris quoq; inuenitur ſôphos a græcis appellata inanis: unde & nomē: digy tali craſſitudine: nō niſi in ſaxoſis naſcens. Huius cômāducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt. Colocinthis uocatur alia: ipſa plenat ſed minor q̃ ſatiua. Vtilior pallida: quando eius ſunt medicinæ: Hærbacea arefacta p ſe inanit alium. Inſula quoq; clyſteribus inteſtinos oīum uitritis medetur & renū & lūbog: & paralīſi eiecto ſemine. Aqua muſſa in ea coquit ad dimidiā: ſic tuſſienti inſundit oboli quattuor. Prodeſt & ſtomacho ſarinæ aridæ pilulū cū decocto meliſ ſup̃is. In morbo uero regio utiliter ſemina eius inſumuntur & ptinus aqua muſſa. Carnes ei cū abſinthio & ſale dentium dolorē tollunt. Succus uero cum aceto calefactus mobiles ſiſtit. Itē ſpinæ & lumbog ac coxag; dolores: cum oleo ſi inſriceſt. Præterea mix dictū. Semina eius ſi fue rint pari numero adalligata ſcribis ſanāt dicuntur: quas græci pibodicas uocāt. Satiuæ quoq; raſæ ſuccus tepeſactis auribus medetur. Caro eius interior ſine ſemine clauis dedum & ſuppur rationibus: quæ græci uocāt apoſtemata. Decoctæ at̃ uniuerſæ ſuccus dētium motus ſtabilit. Dolores inibet. Vinum cum ea ſeruefactum oculog; etiā ipetus. Folia eius etiā cum recētibus cupreſſi cōſula & ipoſita. Ipſa quoq; toſta in argilla ac trita cum adipe anſeris vulneribus medetur. Necnō ramētis corticis recentes podagras refrigerat: & ardoreſ capitis: & maxie iſantum. Et ignes ſacros de ſtrigmētis ueliſ ipoſitis uel ſeminibus. Succus ex ſtrigmētis illitus cum roſa: ceo & aceto febrim ardoreſ refrigerat. Aridæ cinis ipoſitus mire combuſta ſanāt. Chryſippus medicus dānabat eas in cibis. Sed oīum cōſenſu ſtomacho utiliſſimæ iudicātur: & interaneog; ne ſicag; exulceratiōibus. Eſt & rapo uis medica. Perniones ſeruēſ ipoſitus ſanāt. Itē frigus pēlit e pedibus aqua decoctus. Et ius ſernens podagris etiā frigidis medet. Et crudum tulū cum ſale cuiuſcunq; uitio pedum. Semē illitum & potum in uino cōtra ſerpētes & toxica ſalutare eſſe p dicitur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum eum abdicauit in cibis. ppter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit: etiā uenerē ſtimulari ab eo pſſus Item Dionyſius. Magiſq; ſi eruca condiretur. Toſta quoq; articuloſ; dolori cum adipe pdeſt. Silueſtre rapum in aruiſ maxime naſcitur: fruticoſum ſemine candido: duplo maiore q̃ papaueriſ. Hoc ad albicandā cutē in facie totoq; corpore utunt̃ mixta urina pari menſura. Nā (ut ſupra diximus) eruiſ hordei & triticis & lupini radix ad oīa inutiliſ.

De napog; diſſerētīſ: & raphano ſilueſtri: & raphano ſatiuo: & paſtinaca. Ca. iiii.

Napog; duas diſſerētīſ & in medicina græci ſeruant. Anguloſiſ folioſ; caulibus florētēſ & quod bunion uocant: purgationibus ſœminag; & ueſicæ. Et urinæ utile decoctū potiū ex aqua muſſa: uel ſucci drachma. Semē dyſentericis toſtū tritū in aqua calida e cyathis quattuor. Sed urinā inibet: ſi nō lini ſemen una bibat. Alteſ; genus bunīada appellant: & raphano & rapo ſimile. Seminiſ præclari cōtra uenenat̃ ob id & at̃idotis utunt̃ illo. Raphanū & ſilueſtre eē diximus. Lauatiſſimū in arcadiat̃ quāq; & alibi naſcē: utilior urinæ dūtaxat̃ eiiciendæ. Cætero bi lem detrahit. Præterea cortices in uino. Præterea quæ circa eos dicta ſunt ſtomachū purgant. pituitā extenuant: urinam cōcitant. Eſt æſtiuoſiſ in italia & armoratiā uocant ſatiuā. Satiui uero decocti mane poti ad ternos ciathos cōminuunt & eiiciunt calculoſ. Idē in poſca decocti contra ſerpētū moriſ illinuntur. Ad tuſſim etiā mañ ieionis raphanus pdeſt cū melle. Semē eoſ; toſtū ipſū cōmanducatū ad lagaraponē. In aqua ſoliſ eius decoctis bibere uel ſuccū ipſiſ cyathis binis. Cōtra phlegmoni ipſoſ illinere tuſoſ utile. Inchoatibus uero recētē corticē cū meliſ. Vetroſiſ at̃ q̃ acerrimos mandere. Semēq; toſtū dein cōtritū cū melle ſuſpirioſiſ. Idē & cōtra uenenat̃ pſunt. Cæter; ceſtaſ ſcorpionibus aduerſat̃: uel ipſo ſemine infectiſ manib; impune tractabilibus. Impoſito raphano ſcorpionibus moriunt̃. Salutareſ & cōtra fungog; aut hyſtriominæ uenenat̃ æque ut Nicander tradit. Et cōtra uicū quoq; dari Apollodori duo iubent ſyllæuſ & tarentinuſ. Syllæuſ ſemen ex aqua tritū: tarentinuſ ſuccū. Lyenē itē extenuat. loſ cineriſ pſunt: & lūbog; doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto aut ſinapi ſup̃ti & lethargicis. Praxagoras & ilioſiſ dandoſ cenſet. Pliftoniceſ & colicis. Inteſtinoſ; ulcera ſanāt. At purulētā præcordioſ ſi cū melle edant̃. Quidā ad hæc coquere eoſ in luto illitoſ malunt. Sic & ſœminat̃ purgari. Ex aceto & melle ſup̃ti inteſtinoſ; aīalia detrahūt. Itē ad tertiat̃ decocto eoſ; potō cū uino entheroceliſ pſunt. Sanguinē quoq; inutilē ſic extrahunt. Mediuſ ad hæc & ſanguinē extreanib; coctos dari iubet. Et puerperis ad lactiſ copiā augedā. Hippocrates capilloſ mulier; de ſuiſoſ fricari raphaniſ: & ſuper ſubiliū iponi cōtra tormenta uulnū. Reducūt & cicatricē ad colōrē. Semen quoq; ex aqua ipoſitū ſiſtit ulcera. quæ phagedenat̃ uocant. Democrituſ uenerē hoc cibo ſtimulari putat. Ob id fortaliſ uoci nocere aliq; tradiderūt. Folia quæ in oblongiſ tantū na

ſcuntur excitare oculos acie dicuntur. Vbi uero acrior raphani medicina admota ſit: hyſopū dari prius iperant. Hæc anthipathia ē. Et aurū gravitati ſuccū raphani inſtillant. Nā uocmitus ſi mo cibo eſſe eos utiliſſimū eſt: Paſtinacæ ſimile hibicum: quod molochen agrian uocant: & aliq pluſtolochiā. Vlcenbus: charitlagini oſſibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum ſol- unt: ſerpentes abigunt. Apum: ueſpa: crabronū ſcibus illita medetur. Radicē eius ante ſoliū ſortū erutā inuolunt lana coloris quē natiū uocant. Præterea ouis quæ ſeminā pepit. Stru- miſq; uel ſuppuratis alligant. Quidā ad hunc uſū auro effodiendā cenſent. Cauēdūq; ne terram attingant. Cellus podagris quæ ſine tumore ſunt radicē eius in uino decoctā iponi iubet.

A De ſtaphylino ſive paſtinacæ & gigidio: & ſilere & ſeli & inula & de cepe ſilueſtris. Ca.v.
Lreꝝ genus eſt ſtaphylinos: quod paſtinacā erraticā uocant. Eius ſemē cōtritū & ī uino po- tū rumentē aluū & ſuffocationes mulierū doloreſq; lenit: in tantū ut uulvas corrigat. Illitū quoq; paſſionibus uētris eaq; pdeſt. Viris uero pdeſt cū panis portioe æqua tritū. Ex uino po- tū cōtra uentris dolores. Pellit & urinā: & phagedenas ulceſq; ſiſtit recens cū melle ipoſitū. Vel aridæ farinæ inſpā radicē eius. Diuices cōtra tocineris ac lyueis: illū lumbosq; & renū utia ex aqua muſſa dari iubet. Cleophaſtus & dyſentericis ueteribus. Philoſton in lacte coq; & ad ſtrā- guriā dat radicis tincias quattuor. Ex aqua hydropicis: ſimiliter & opifſtoronicis: & pleureticis: & comitalibus. Habentes eā feriri a ſerpentibus negantur. Aut q̄ ate guſtauerint nō lædi. Per cuſſis iponitur cū atungia. Folia cōtra cruditates manduntur. Orpheus amatorū in eſſe ſtaphyli- no dixit: fortaiſſis quoniā uenerē ſtimulari hoc cibo certū eſt. Ideo cōceptus adiuuare aliq; pdi- derunt. Ad reliqua & ſatiua pollet. Efficacior tamē ſilueſtris: magiſq; in petroſis nata. Semen ſa- tiuæ quoq; cōtra ſcorpionū ictus ex uino aut poſca ſalutare eſt. Radicē eius circūſcalpti dentes dolore liberantur. Syria in hortis oſoſiſſima. Inde quoq; ē puerbiū græcis. Multa ſi roꝝ ole- ra. Similiſſimā ſtaphylino hærbā ſerit: quā alii gigidio uocant: tenuius tamē & amariuſ: euſdēq; effectus eſt. Coctū crudūq; ſtomachi magna utilitate. Siccat eni ex alto omēs tumores eius. Si ſer erraticū ſatiuo ſimile eſt & effectū. Stomachū excitat. Faſtigio aſtergit. Ex aceto laſerpiario ſūptū: aut ex pipe & muſſo: uel ex garo urinā ciet (ut Opinion credit) & uenerē. In eadē ſentētia eſt Diocles. Præterea cordi cōuenire cōualeſcentiū. Aut poſt multas uomitiones p̄ſentile. He- radides cōtra argentū uiuū dedit. Et ueneri ſubinde oſſenſantē agriſq; ſe recolligentibus. Hūc Heſius ideo ſtomacho utile uideri dixit: quoniā nemo tres ſiſeres edēdo cōtinuaret. Eſſe tamē utile cōualeſcentibus: & ad uitā tranſeuntibus. Satiū priuatim ſuccus cū lacte caprino potus ſi- ſtit aluū. Et quoniā pleroſq; ſimilitudo nominū græcoꝝ cōfundit: cōteximus & de ſeliſi: ſed hoc eſt uulgaris notitiæ. Optimū maſilienſe. Lato enim grano & ſuluo eſt. Secundum æthiopici ni- grius. Creſcit odoratiſſimum omnium. Radix iucundi odoris eſt. Semē eius eſſe & uultores di- cuntur. Prodeſt hominī ad tuſſim ueterē. Rupta: cōuulſa: & in uino albo potum. Itē opifſtho- nicis: & iocineꝝ uitis: & torminibus: & ſtranguriæ: duas aut trium ligulā: menſura. Sunt & ſo- lia utilia: ut quæ ptus adiuent etiā quadrupedum. Hoc maxime paſci dicuntur ceruæ pituræ. Illinitur & igni ſacro. Multum in ſūmo cibo cōcoctionibus conſert uel ſolio uel ſemine. Quadru- pedum quoq; aluum ſiſtit: ſive tritum potui inſolūm: ſive mandendo cōmanducat em & ſale. Bor- um morbis medet: uel ſi cōtritum inſundit. Inula quoq; a ieiunis cōmāducata dentes cōfirmat: ſi ut eruta eſt terrā nō attingit. Cōtra tuſſim emundat. Radicis uero decoctæ ſuccus tineaſ pel- lit. Siccata at in umbra farina tuſa & cōuulſis & inſtationibus & arteriis medet. Venenatoꝝ mor- ſus abigit. Folia ex uino lumbos dolori illinuntur. Cepæ ſilueſtres nō ſatiuæ olſatu ipſo & dela- chrymationi & caligini medentur. Magis uero ſucci inuſtione. Sōnum etiā facere traduntur. Et ulcera oris ſanare cōmanducatæ cum pane. Et canis morſus uirideſ ex aceto illitæ: aut ſiccæ cum melle & uino: ita ut poſt diē tertium ſoluātur. Sic & tritæ ſanāt. Toſtā in cinerē epiphoris mul- ti impoſuere cum farina bordeacea. Et genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculos & albugi- nes & argemas inungere: & ſerpentium morſus: & omnia ulcera cum melle. Item auricularꝝ cum lacte mulierꝝ. Eſt in iſdē ſonitum ac grauitatē emēdantes cum adipe aſnerino aut cum melle ſtil- lauere. Et ex aqua bibem dum dederunt repētē obmutecētibus. In dolore quoq; ad dentes col- luenſos inſtillauerit: & plagis beſtiarꝝ omnium priuatim ſcorpionum. Alopecias fricūere & plo- ras tuſis cepis. Coctas dyſentericis neſcēdas deder. Et cōtra lumbos dolores. Purgamēta quoq; eaſ cremata in cinerē illinentes ex aceto ſerpentium morſibus. In ipſas quoq; multipedes ex ace- to. Reliqua inter medicos mira diuerſitas. Proximi inutilia eſſe præcordiis & cōcoctioni. Inſtati- onēq; & ſiſt facere dixerunt. Aſclepiadis ſchola ad ualidū quoq; colorē proſici in cibo. Et ſi ſuccū ieiuni quoti die edāt firmitatē ualitudinis cuſtodiri. Stomacho utilia eſſe: ac ſpiritus agitationi. Ventrē mollire. Hæmorrhoidas pellere ſubditas p balanis. Succū cū ſucco ſcenicoli cōtra inci- pientes hydropieſ mire pſicere. Itē contra anginas rutæ & melle. Excitari eiſdē lethargicoꝝ. Varro quæ ſale aut aceto piſa eſt arefacta: q; uermiculis nō inſeſtari auctor eſt.

De porro ſectiuo & capitato: & de alio. Ca.vi.

Porro lectivo profluvia sanguinis sisti in naribus cōtrito eo obturatis: uel gallæ mixto: aut mētræ. Item ex abortu p̄stuita potio succo cū lacte muliæ. Tussi etiā ueteris ac pectoris & pulmonis etiā uitis medetur. Illitis foliis sanātur ambustæ epinyctides ita uocat̃ ulcus ac iē betās: & in angulo oculi p̄petim humor emanās. Quidā eodē noīe appellāt pustulas liuētēs: ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cū melle trito. Vel bestias morfus ex aceto. Itē serpentiū alioꝝ uitia cū felle caprino uel pari mensura mulsi. Stridores cū lacte mulieris. Capitis dolores: si in nares fundatur. Dormiturs uē in aurē duobus succi coclearib⁹: uno mellis. Succus & ad serpentiū scorpionūq; ictus in potū bibiē cū mero: & ad lūtoꝝ dolores cū uino hemina potus. Sanguinē uero excreatibus & phthiricis distillationibus lōgis uel succis: uel ex ipso cibo p̄dest. Item morbo regio uel hydropicis. Et ad renū dolores cū pisanæ succo acetabuli mēlura. Idē modus cum melle uulnus purgat. Tostus uero edif & cōtra fungoꝝ uenena. Imponitur & uulneribus. Venerē stimulat. Sitim sedat. Ebrietates discutit. Sed oculoꝝ acie hebetare traditur. Inflationē quoq; facere: quæ tamen stomacho nō noceat: uentrēq; molliat. Voci splendorem afert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinē reicientibus succus cū caule aut thuris farina uel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet. Vuluaq; cōtractas aperiri putat. Fœcunditatē etiā fœminas: hoc cibo augeri. Cōtritum ex melle ulcera purgare. Tussi & distillationes thoracis. Pulmonis & arteriæ sanat uitia datū in forbitione pisanæ. Vel crudū præt̄er capita sū pane ita ut alternis diebus sūmaē. Vel si purulenta excreat̃. Sic & uoci uel ueneri fonoꝝ multū cōfert. Capita bis aqua mutata cocta aluū sistūt: & inflationes ueteris. Cortex decoctus illitūq; inficit canos. Allio magna uis: magnæ etiā utilitates cōtra aqua: & quoslibet locoꝝ mutatioē. Serpentes abigit & scorpiones odore. Atq; ut aliq; tradidere ad bestias: oīum iētib⁹ medetur. Potu uel cibo uel illitu priuatim cōtra hemorrhoidas p̄dest. Cū uino reddit uomitū. Ac ne contra araneos aut mūrū uenenatū morsū ualere miremur: aconitū quod alio noīe pardaliāches uocatur depellit. Itē hyoscyamū cōtra canis morsus. Inq; uulnera cū melle iponit. Ad serpentiū q; dē ictus potū cū refribus suis. Efficacissime ex oleo illiniē. Attritūq; corpoꝝ p̄tib⁹. Vel si uellicatum fuerit. Quin & fusueto ex secundis partus euocari existimant. Hippocrates: cinere eorū cū oleo capitis ulcera manācia sanitati restituens. Suspiriosis coctū aliq; crudū id dedere. Diocles hydropicis cū centaurea aut in fico duplici ad euacuandā aluū. Quod efficacius præsstat uiridi cū coriandro in mero potū. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbū regū uino miscuit. Et cōtra ileū in oleo & pulre sic illinēs. Strumis quoq; Antig & infamētibus dabāt crudū. Diocles phreneticis elixū. Cōtra anginas tritū imponi & gargarizare prodest. Dentū dolorē tribus capitibus in aceto tritis iminuit. Vel si decocta aqua colluat̃ addaturq; ipsum in cava detū. Auribus etiā instillatus succus cū adipe anserino. Phthirias & pruriginē potum. Tulum itē cū aceto & nitro. Cōpescit distillationes cū lacte coctū uel tritū p̄mixtū uel caleo molli. Quo genere & rauicatē extenuat. Vel phthirā in sabæ forbitione. In totū aut coctū uti lius est crudus elixumq; tosto. Sic & uoci cōfert. Tinea & reliqua aīalia interaneosq; pellit: i aceto multo coctū. Tenasmo in pulre medet̃. Tēpoꝝ doloribus illitū elixū & pustulis coctū cū melle: deinde tritum. Tussi cū adipe uetusto decoctū uel cum lacte. Aut si sanguis etiā excreet̃: uel purulenta sint. Et pituita sub pruna coctum potum & cum mellis pari mō sumptum. Conuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nā cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cum sulphure & resina etiā harundines cum pice. Lepras: lichenas: lētiginēs exulcerat: sanatq; cum origano. Vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorē reducit. Cōbustum ex melle credunt & comitalē morbum sanare: si q; eo in cibo utat̃ ac potione. Quartanas quoq; excutē potum caput unum cum laferpitii obolo. In uino austero tussi: & alio mō acceptum. Suppurationes q̄raslibet sanat: fractæ incoctum sabæ atq; i cibo sumptum donec sanitatē restituat. Facit & fionos: atq; in totum rubicundiora corpora. Venerē quoq; stimulat: cum coriandro uiridi tritum potumq; e mero. Vitia eius sunt q; oculos hebetat. Inflatōes facit: Stomachum lædit copiosius sumptum. Siti gignit. Cæterę cōtra pituitā & gallinæ & gallinacis prodest. Mixtum farre in cibo iumentis urinam reddere: atq; non torqueri tradunt: si eo trito natura tangatur.

Lactuca siluatica siue caprina: & esopos: & ifati: & lactuca siluestri. Ca. vii.
Lactuca sp̄te nascentis primum est genus eius quā caprinā uocat̃. Qua pisces in mare deliecta prinus necatur qui sunt in primo. Huius lac expissatum mox in aceto p̄dēre obolum dum adiecto aquæ uno cyatho hydropicis dat̃. Caulē & foliis cōtusus aspo sale nerui incisi sanātur. Eadē trita ex aceto colluta matutinis bis e mēse dentium dolorē phibet. Alter est genus quod græci esopon uocat̃. Huius folia trita & cum polenta illita uulneribus medent̃. Hæc in aruis nascit̃. Tertium genus est i silois nascens istam uocat̃. Huius folia trita cum polenta uulneribus p̄sunt. Quarto insectores lanas utuntur: quod siluaticum uocat̃. Simile erat lapato foliis nisi q; plura habet: & nigriora. Sanguinē sistit. Phagedenas & putrescentia ūlcera quæ sēpunc

fanat. Item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice vel foliis prodest vel ad lyenes pota. Hæc ppria singulis. Cōia aut spōre nascētibz: cādor caulis: iterdū cubitali lōgitudine: tholia & foliis icabricia. Ex his rotunda folia & breuia habēt lunt q hieraciā vocēt: quonā accipitres scalpēdo eā: succoꝝ oculos tingēdo obfcuritatē cū fenere discutiat. Succus oibz cādidiis: uiribz quoꝝ papaueri similis. Carpit per mēses inciso caule. Cōditur i ficiū: nouo ad multa præclarus. Sanat oīa oculos: uitia cum lacte mulieꝝ. Arcet nebuculas: cicatrices adustio nescꝝ oēs: præcipue caligines. Imponit etiā oculis i lana cōtra epiphoras. Itē succus alium purgat i polca potus ad duos obolos. Serpētū ictibus medet i uino potus. Et folia tosta thyrifolꝝ triti ex aceto bibūt. Vulneri illinūt maxime cōtra scorpionū ictus. Vez cōtra lōgiā cōmix: to uino ex aceto. Aliis quoꝝ uenenis resistūt: exceptis quæ strāgulādo necāt: aut iis quæ uesicæ nocēt: itē plimythio excepto. Imponūt & uētri ex melle atq; aceto ad detrahēda uitia alui. Vrinæ difficultates succus emēdat. Cratenas eum & hydropicis obolis duobz in aceto cyathothimi dari iubet. Quidā & e satiuis colligūt succo minus efficaci. Peculiares eaz uires ptimā dicatæ sūt. Sōnū faciēdi: uenerēꝝ ihibēdi: æstū i frigerādū: stōachū purgādū: sāguinē augēdū. Nūc n̄ pauca i stāt qm̄ & i flatiōis discutit: ructūꝝq; lenefaciūt. Cōcostiōes adiuuāt. Cruditatē ipsæ nequaꝝ faciūt: nec ulla res maiore i cibis audiatē incitat ihibetq;. Eadē i cā alterutricꝝ modus est. Sic & alui copiosiores soluūt. Modicæ sistant. Lētiā pituitæ digerūt. Atq; ut alia tradiderunt: sēsū purgāt. Stomachos dissolutos utilissimē adiuuāt. Vrinæ usus adiuuāt: & oxydoroboli aspitatē addito dulci acementū aceti pātes. Si crassior pituita sit: scyllite aut uino ablinthite. Si & tussis sētiatur hyfopite admixto. Dātur cœliacis cū intubo erratico: & ad duriciā præcordioꝝ. Dātur & melācholicis cādida copiosiores: & ad uesicæ uitia. Praxagoras & dyfētericis dedit. Ambustis quoꝝ p sunt recētibz prius q; pustulæ fiāt cum sale illitæ. Vlcera etiā quæ serpunt coerēt initio cū albo nitro. Mox in uino tritæ. Igni sacro illinūt. Cōuulsa & luxata caulibus tritis cum polētā ex aqua frigida leniunt. Eruptiōes papulæ: ex uino & polētā. In colera quoꝝ coctas patellis dederunt. Ad quod utilissimæ q; maxime caules: sed amaræ. Quidā lacte ifundunt. Deferuefeci i caules & stomacho: utilissimi traduntur. Sicut sōno & latia maxime lactuca & amara lactēꝝ: quā miconidē uocauimus. Hoc lac & oculos claritati cum muliebri lacte utilissimum esse præcipitur: dum tēpestiue capiti inungunt. Oculos quoꝝ uitius quæ frigore in iis facta sunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis etiā uitis prodesse nō secus q; abrotonum cum melle attrico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semē latiaꝝ cōtra scorpiones daret. Semie trito ex uino potu & libidinum imaginatiōes i sōno cōpescit. Tētates aquas nō nocet: lac tucā edētibz. Quidā tamē frequētiore in cibo officere claritati oculos tradiderunt.

De generibus betæ & intubis & cichorio & feri genera duo. Ca. viii.

N Ec beta sine remedio est utraq;. Siue cādida siue nigræ radix recēs & madefacta suspēsa fūniculo cōtra serpētium morsus efficax ēē dicitur. Cādida beta cocta & cum alio crudo sumpta cōtra tinea. Nigræ radices ita i aqua coctæ pruriginē tollunt. Atq; in torum efficator esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & vertigines. Itē sonitum aurium sedat: ifusus iis. Ciet urina. Medetur dyfētericis iniecta & morbo regio. Dolores quoꝝ dētrium sedat: illitus succus. Et cōtra serpētium ictus ualet: sed huic radici dutaxat expressus. Ipsa uero decocta pniōnibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat fronte illita. Aluminis puo admixto ignē sacrum. Sine oleo trita licet adustis medetur. Et cōtra eruptiōes papulæ: cocta. Eadē cōtra ulcera quæ serpunt. Illinēt & alopetiis cruda. Et ulceribus quæ i capite manāt. Succus eius cum melle nari bus inditus caput purgat. Coqitur & cum lēricula addito aceto: ut uētrēm molliat. Validius cocta stūtuatiōis stomachi sistit & uētris. Est & beta siluestris quā limoniū uocāt. Alii neurodēs: multum minoribus tenuioribzq; ac dēfforibus foliis. Vndecim sæpe caulium. Huius folia ambustis utilia: guttaria asfringunt. Semē acetabuli mēlura dyfētericis pdest. Aquæ & radice coctæ maculas uēstrum eluere dicuntur: itē p mēbranas. Intubi quoꝝ nō extra remedia sunt. Succus eoz: cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idēꝝ cū uino potus iocinenibus & uesicæ & epiphoris i ponitur. Erraticum apud nos quidā ambugiā appellauere. In ægypto cichorium torcat quod siluestre sit. Satium at serin: quod est minus & uenosius. Cichoriū refrigerat. Inde cibum sūptum & illitum collectiōes: succulꝝ decocti uētrē soluit. Iocineri & renibus & stomacho pdest. Item siin aceto decoquat: urinæ tormina discutit. Itē morbi regū & multo si sine febre sit. Vesicā adiuuāt. Mulieꝝ purgatiōibus quidem decoctū in aqua adeo pdest: ut emortuos pariter trahat. Adiciunt magi succo totius cū oleo punctos fauorabiles fieri: & quæ uelint facilius i petrare. Quod qui dē. ppter singulatem salubritatem aliq; chrestō appellāt: alii pancraciō. Et siluestre genus alii edypniōda uocant: latioris folii: Stomachū dissolutū asfringit cocta. Crudaq; si sit alium. Et dyfentericis pdest magis cū lente. Rupta & cōuulsa utroꝝq; genere iuuāt. Item qbus genitura ualitudinis morbo effluat. Seris & ipsa lactucæ simillima duū genēs est. Siluestris melior. Nigra ista & æstiuā. Deterior hyberna: & cādida. Vtraq; tamē stomacho utilissima.

præcipue quem humor tæxat. Cum aceto in cibo refrigerat vel illitæ: discutiuntq; & alios q; sto machi. Cū polenta siluestriū radices stomachi cā sorbet. Et cardiaci illinunt sup sinistrā māmā & ex aceto. Omnes hæc & podagricis utiles: & sanguinem reicientibus. Item qbus genitura flu it alterno dieq; potu. Petronius Diodotus qui antilegomena scripsit in totum dānauit: seriā mul tis mōis arguens. Sed alioq; oīm opinio resistit.

De brassica & laplasa & de brassica marina & scylla & de bulbis & bulbine. Ca. 4x.

BRassica laudes lōgum est exeq; cū & Chrysippus medicus pnuatim uolumen ei dicauerit p singula mēbra hoīs digestū & Dieuches. Ante oēs at Pythagoras & Cato nō pcius cele brarint. Cuius sententiā uel eo diligētius psequi par est: ut noscā quā medicina usus sit āmī sex centis. In tres spēs diuiset eas græci antiquissimi: Crispā: quā felinada uocauerūt a similitudine apī folioꝝ: stomacho utilē: aluū modice mollientē. Alterā elean lais folis e caule exēditibus. Vnde cauloden qdā uocauere: nullus in medicina momēti. Tertia est pprie appellata carābes: tenuio ribus foliis: & simplicibus: densissimisq; amarior: sed efficacissima. Cato crispā maxime pbat: de lenē: grādibus foliis: caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus: oculoz caligini: sintilla tiōibusq; uel stōchi præcordiis. Crudā ex aceto & melle: coriādro: ruta: mēta. Laleris radicu la supra acetabulis duobus matutino. Tantāq; esse uim: ut qui terār hæc ualidiores fieri se fēt/ ant. Ergo uel cū uino tritā forbedā: uel ex olei intinctu sūmēdam. Podagra at morbisq; articu lariis illini cū rutā coriandri & salis mica hordei farina. Aqua quoque eius decocta neruos articu losq; mire iuuari. Si foueātur uulnera & recentia & uetera. Etiā carcinomata quæ nullis aliis me dicamentis sanari possint. Fouerī prius aqua calida iubet: & bis die tritā imponi. Sic etiā fistulas eluxatas & tumores reuocari: quæq; discuti opus sit. Insonia etiā uigiliatq; tollere decoctā si iei iuni edant q̄ plurimā ex oleo & sale. Tormina si decocta iteq; decoquat addito oleo & sale cumi no polēta. Si ita sumatur sine pane magis pfutura. Inter reliqua bilē detrahit per uinū nigrū po ta. Quin & urinā eius i brassicā potandā æstimauerit: asseruari iubet: calefactamq; neruis iūme dio esse. Verba ipsius subiciā ad exprimēdā sententiā. Pueros pusillos si laues illa urina: nūq; debiles fieri. Auribus quoq; ex uino succū brassicæ tepidū istillari suadet. Idq; etiā traditāt au/ dientiu pdesse asseuerat. Et impetigines eadē sanare sine ulcere. Græcoꝝ quoq; opinioēs iā & Catonis cā poni cōuenit in iis dūtaxat quæ ille prætermisit. Biles detrahare nō pcoctā putant. Itē aluū soluere. Eadēq; bis coctā sistere. Vino aduersari: ut inimicā nitibus. Antecedere q ci/ bis cauere ebrietatē. Postea supra crapulā discuti. Hūc cibū & oculos claritati cōferre multum. Succo uero crudæ angulis uel tantum tactis cū attico melle plurimū. Facillime concoq. Ciboꝝ eo sēu purgari. Erasistrati schola clamat: nihil esse uilutis stomacho neruisq;. Ideo paralyticis & tremulis dari iubet. & sanguinē excreantibus. Hippocrates cœliacis dylencticis bis coctam cū sale. Itē ad tenasimō & renū cās. Lactis quoq; ubertatē puerperis hoc cibo fieri iudicans. Et pur gationē foeminis. Crudus qdē caulis si edat: partus quoq; emortuos pelli. Apollodoros aduer sus fungos uenena semen aut succū bibēdum censet. Philistiō opistotonicis succū ex lacte caprio cū sale & melle. Ingenio & a podagra liberatū edendo eā: decoctæq; ius bibendo. Hoc & cardia cis datum & comitialibus morbis addito sale. Itē spleneticis in uino albo p dies. xl. Ictericis nec nō & phreneticis radicis crudæ succū gargarizādū bibēdūq; demōstrat. Cōtra uero singultus cū coriādro & aneto & melle ac pipere & aceto. Illitam quoq; pdesse inflatōibus stomachi. Itē ser pentiū icibus. Et fordidis ulceribus ac uetustis: uel ipsa aqua cū hordeacea farina. Succū ex ace/ to uel cū foenogracæ. Sic aliq; arti: ulis podagris imponūt. Epinyctidas ac qccquid aliud serpit in corpore imposita leuat. Itē repentinās caligines. Has & si mandit ex aceto. Sugillata uero & alios liuores. Pura illita lepras & pforas cū alumine rotūdū ex aceto. Sic & fluētis capillos reti/ net. Epicharmus testium & genitalium malis hanc utilissimē iponi asserit. Efficacius eādē cū fa ba trita. Item cōuulsis cū ruta. Cōtra ardorem febrilū & stomachi uitia cū rutā semine & ad secū das. Et muris aranē morfus folioꝝ aridoꝝ farina alterutra pre exinanit. Ex oibus brassicæ ge neribus suauissima est qn & inutilis habet: difficilis in coquendis & renibus cōtraria. Illud quoq; nō est omitteñdū: aquam decoctæ ad tot usus laudatam feterē humi effusā. Stirpiū brassicæ ari doꝝ cinis inter caustica intelligitur. Ad coxendicū dolores cū adipe uetusto. Aut cū lasere & ace/ to in ticem pilotri enulsis illitus pilis nasci alios phibet. Bibitur & cū oleo subseruefactus uel p se elixus ad cōuulsā & rupta iūctūq; ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ: Immo uero apud eosdem aīæ grauitatem facere. Dentibus & gingiuis nocere: & in ægypto. ppter amaritu/ dinem nō estur. Siluestris siue erratice imenfo plus effectus laudat Cato: adeo ut aridæ quoq; fa rinam in ofatorio collectam uel o dore tantum naribus adhibito. uitia oriū graueolentiāq; sanare affirmet. Hanc alij petreā uocant: inimicissimā uino: quā præcipue uinis fugiat. Aut si nō possit fugere: moriā. Folia habet bina: rotūda: parua: lenia: plantis oleris similior: candidior satua & hirsutior. Hanc inflationibus mederi. Melancholicis quoq; ac uulneribus recentibus cum melle ita nō soluantur ante diem septimum. Strumis fistulis in aqua contritam Chrysippo auctore. Et

alii cōpescere mala corporis quæ serpūt: nomas uocant. Itē excrecētia absumere. Cicatrices ad planū reducere. Oris ulcera & tōssillas māducatam & coctā succo gargarizato cū melle tollere. Item pīoras & lepras ueteres iplius tribus pībus cū duabus aluminis ī aceto acri illitis. Epichar mus satis esse eam cōtra canis rabiosi morū īponi. Melius si cū lalere & aceto acri. Necari quoq; canes ea si detur ex carne. Semen eius tōstū auxiliat cōtra serpentes: fungosq; uenena. In tauri sanguine folia cocta spleneticiq; in cibo data & cruda illita cum sulphure & nitro p'sunt. Itē mā-
 ma duriciæ. Radici cinis uuæ in faucibus tumētī tactu medef. Et parotidas cū melle illitis re-
 primit. Serpentū morfus sanat. Virū brassicæ unū & magnū argumentū addemus & mirabile. Crustæ si occupent intus uasā oīa in qbus aquæ feruent in tantū ut nō sit eas uellere: si brassica
 in iis decoquatur abscedūt. Inter siluestres brassicas & lapsana est pedalis altitudinis: hirsutus fo-
 liis: sinapi similis: nisi cādidior esset flore. Coquitur in cibo. Aluū leniter emollit. Marina brassi-
 ca uehementissime ex oībus aluum ciet. Coquitur ppter acrimoniam cū pingui carne: stomacho ini-
 micissima. Scyllag: in medicina alba est quæ malculus: fœminæ nigræ. Scylla quæ candidissima
 fuerit utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis quod reliquū e uino est cōlutū suspenditur lino
 modicis intervalis. Postea arida frustra in cadū aceti q̄asprimi pendētia imergūt: ita ne ulla p-
 te uas cōtingāt. Hoc fit ante solstitiū diebus. xlviii. Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub re-
 gulis totius diei solē accipientibus. Post eū numeq; dieq; tollit uas. Scylla eximitur. Acetū trās-
 funditur. Hoc clariorem oculorū aciem facit. Salutare est stomachi lateorū doloribus pag: sup̄pū
 binis diebus. Sed tanta uis est: ut auidius haustū extinctæ animæ momento aliquo specie præ-
 beat. Prodest & gingiuis & dentib; uel p se cōmāducata. Tineas & reliqua uentris animalia pel-
 lit ex aceto & melle sumpta. Linguae quoq; recens subiecta præstat ne hydropici sitim sentiant.
 Coquitur plurib; mōis in olla quæ coniciatur in chibanū aut furum: uel adipe aut luto illita: aut
 frustatim in patinis. Et cruda siccat: deinde cōciditur. Coquiturq; in aceto. Tū serpentium ictū
 bus imponitur. Tosta quoq; purgatur: & mediū eius iteq; in aqua coquit. Vfus sic coctæ ad hy-
 dropicos: turinam ciēdam tribus obolis cū melle & aceto potæ. Item spleneticos & stomachicos
 si nō sentiant ulcus: quibus innatet cibus. Ad tormina: regios morbos: tussim uererem cū suspi-
 rio. Discutit & ex foliis strumas: quadrinis diebus soluta. Furfures capitis ad ulcera manantia il-
 lita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia: maxime uti coctionem facias. Sic & interiora
 purgat. Rina: pedum sanat in oleo cocta: & mixta resinæ. Semen eius lumborū dolori ex melle
 imponit. Pythagoras scyllam in limine quoq; ianuæ suspensam facio medicamentoꝝ introitū
 pellere tradit. Cæterq; bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in malis medentur. Per se uero triti
 neruorū cōtractionem. Et ex uino porrigines. Succū cum melle canum moribus. Erasistrato pla-
 cet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cū melle. Alii si e naribus fluat coriandrū
 & farinam adducunt. Theodoros et lichenas ex aceto bulbis curat. Erūpentia in capite cum uino
 austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit: et sic lippitudini medef. Eorūq; uitia quæ sūt
 facie rubentes maxime in sole illitis cum melle et nitro emendat. Lentiginem cū uino aut cū cu-
 mino coctis. Vulneribus quoq; mire p'sunt per se. Aut ut Damion ex mulso: si quōdā soluan-
 tur. Iisdem et auriculas fractas curat: & testium pituitas. In articuloꝝ doloribus miscent farinā.
 In uino cocti illiti uētri duriciā præcordiorū emolliūt. Dysentericis in uino ex aqua cælesti tem-
 perato dantur. Ad cōuulsā intus cū silphio pilulis fabæ magnitudie. Ad sudorē tūsi illinūt. Ner-
 uis utiles. Ideo & paralyticis dātur iuxta ī pedibus. Qui sunt rufi ex his citissime sanāt cū melle
 & sale. Venerē maxime megarici stimulat. Hortēsi pū cū sapa aut passo sup̄pū. Siluestres itera-
 neorū plagas & uitia cū silphio pilulis deuoratis sedāt. Et satuoꝝ semen cōtra phalāgia bibitur ī
 uino. Ipsi ex aceto illinūt cōtra serpētium ictus. Semē antiqui bibēdū infantiētibus dabant. Flos
 bulborū tritus cruꝝ maculas: uarietatesq; igne factas emēdat. Diocles oculos hebetari ab iis pu-
 tat. Elixos assis minus utiles adiciūt esse: & difficile cōcoqui ex uti uniuscuiusq; naturæ. Bulbinē
 græci uocant hærbam paracæ foliis: rubicundo bulbo. Hæc traditur uulneribus mire utilis dū
 taxat recentibus. Bulbus quem uomitorium uocant ab effectu folia habet nigra: cæteris longio-
 ra utilissimus stomacho cibus.

C De asparagis & corruda & libyco & horminio. . . Ca. x.
 Asparagi (ut tradit) cum in qdem addito inflationes stomachi colicq; discutunt. Ventrē le-
 uiter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinosq; uitis p'sunt. Vino cū coquidē ad-
 dito ad liborū & renū dolores. Semē trium obolorū pōdere pte cumini bibit. Venerē stimulat.
 Vrinam ciet utilissime: præter q̄ q̄ uesicā exulcerāt. Radix quoq; plurimorū prædicatione tri-
 ta & in uino albo pota calculos quoq; exturbat. Liborū & renū dolores sedat. Quidā ad tūlæ
 dolorē radicem cū uino calco ppināt. Eadem in aceto decocta cōtra elephātiā p'scit. Alpag
 trito cū oleo punctum pungi ab apibus negāt. Siluestre alpagum aliq; corrudā: aliq; libyco uo-
 cant: attici horminium. Huius ad supradicta oīa efficacior uis: & cādidiori maior. Regiū morbū
 extenuat. Veneris cā aquā eorū decoctā bibi iubēt ad heminā. Ad idē & semē ualet cum aneto

eritum. Ternis utq; obolis datur. Et ad serpētium iſtus ſuccus decoctus. Radix quoq; miſceſt radici maratbri inter efficaciſſima auxilia. Si ſāguis p̄ urinā reddatur ſemē aſpāgi & apii & cumini ternis obolis in uno cyathis duobus qnis diebus Chryſippus dari iubet. Sic & hydropicis cōtra rium eſſe q̄uis urinā moueat docet. Itē ueneri. Velicæ quoq; niſi coctū aqua. Si cambus deſc occidit eos. In uno decoctæ radice ſuccus ſi ore cōtineat dētibz mederi.

De apio & apiaſtro & helioſelino & oreoſelino. Ca. xi.

APio gratia uulgo eſt. Nāq; rami largis portionibus p̄ura inatāt & in cōdimētis peculiarē gratiā habēt. Præterea oculis illitū cū melle ita ut ſubinde foueāt ſeruēt iucco decocti aliſq; mēbroz. Epiphoriſ p̄ ſe tritum aut cū pane aut polēta ipoſitū mire auxilia. Piſces quoq; ſi ægrotēt in piſcinis apio uiridi recreātur. Veg; apud eruditōs nō aliud erūtū terra ſi maiore ſententiæ auctoritate eſt. Diſtinguit ſexu. Chryſippus ſcēminā eſſe dicit criſpioribus ſolis & duris; craſſo cable ſapore acri & feruido. Dionyſius marē nigriore; breuioris radice; uermiculus gignētē. Ambo neutq; ad cibos admittēdū imo omio neſas. Nā id deſunctoz epulis ſeralibus ducatum. Ipſius quoq; uisus claritati inimicū. Caule ſcēminæ uermiculus gigni. Ideoz eos qui ederint ſterileſcere mares ſcēminas ue. In puerpiſ uero ab eo cibo comitiales fieri q̄ ubera hauriunt. Innocētiore tamē eſt marē. Ea q; cā eſt ne inter neſaſtos frutices dāneſ. Māmag; duriciā iſpoſitis ſolis emollit. Suauiores aquas potui incoctū præſtat. Succo maxime radice cum uino lūboz dolores mitiga. Eodē iure inſillato grauitatē aurium. Semine urinā ciet; mēſtrua ac ſe cundos ptus. Et ſi foueātur ſemine decocto luſſilata reddit color; cum oī alio illitum. Aut ex aqua coctum potūq; renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cū uino uel radix cum ueteri uino uelicæ calculos frāgit. Semē datur ex tribus cyathis ex uino albo. Apiaſt; Higinus quidē meliſſophylō appellat. Sed ſi cōſeſſa dānatōe eſt uenenatum ſi ſardinia. Cōtexenda enī ſunt omia ex eodē noie apud grācos pēdentia. Olufat; quod hippoſelinum uocat; aduerſa tur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medetur. Itēq; difficultatibus urinæ ſemē eius decoctum ex mulſo potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit & lumbosq; ac lateris dolores. Canis rabioſi moribus potum & illitum medetur. Succus eius algētes calefacit potus. Quartum genus ex eodē faciunt aliqui oreoſelino alio frutice recto ſemine cumino ſimile. Vri nā & mēſtruis efficac. Helioſelino uis priuata cōtra araneas. Sed de oreoſelino ſcēminæ purgā tur & uino.

De petroſelino & ocimo. Ca. xii.

ALio genere petroſelino quidā appellāt in ſaxis natum. Præcipuum ad uomicas coctatibus binis ſucci additi in cyathum marrubii ſucci atq; ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidā buſelino diſſerētē breuitate caulis a ſatiuo & radice colore ruſſo eiſdē effectus. Præ ualere cōtra ſerpētes potum & litum. Ocimum quoq; Chryſippus grauiter icrepiit. Inutile eſſe dicens ſtomacho; urinæ; oculoz quoq; clantati. Præterea inſaniā facere & lethargicos & iocine riſ uitiā. Ideoz capras id aſpernari. In hoībus quoq; fugiēdum cēſet. Adiciūt quidam tritum ſi opiatuſ lapideſ ſcorpione gignere. Cōmāducatum & i ſole poſitum uermes afferre. Alii uero ſi eo die feriatuſ quiſpiā a ſcorpione qui ederit ocimum ſanari nō poſſe. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cācris. x. marinis uel fluuiatilibus trito cōuenire ad eū ſcorpionē a p̄ximo oēſ Diodorus in emitericis etiā pediculos facere ocimum cibum. Secuta ætas alacriter deſēdit. Nā id eſſe capras. Nec minus q̄ mētām & rutām ſcorpionum terreſtrium iſtibus marinozq; ueneriſ mederi cum uino addito aceto exiguo. Vſu quoq; comptū deficientibus ex aceto odoratu ſa litarē eſſe. Itē lethargicis & inſlāmatis refrigeratiōi; illitū capitis doloribus cū roſaceo; aut myrteo; aut aceto. Itē oculoz epiphoriſ iſpoſitū ex uino. Stomacho quoq; eſſe utile. Inſlactiōes & ruſtū ex aceto diſſoluere ſuſptum. Aluū ſiſtere iſpoſitū. Vrinā ciet. Sic & morbo regio & hydropicis. p̄ deſſe etiā colericis. Diſtillationes eo coli & ſtomachi ihiberi. Ergo etiā cœliaciſ Philiſto dedit; & coctum dyſētericis & cōtra pliſtonicū. Aliq; in tenaſmo; & ſāguinē excreātibus in uino. Duriciāq; præcordioz; illitum māmſ. Extinguit quoq; lactis p̄uētum. Auribus utiliſ ſimū; inſantiū præcipue cū adipē aſnerino. Semē tritū & hauſtū naribus ſternutāmētā; & diſtillationes capitis quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto ceramēto ſutorio tollit. Venerē ſtimulat. Ideoz & equis aliſq; admilſuræ tēpore ingeritur.

De ſilueſtri ocimo & eruca & naſturtio & ruta. Ca. xiii.

Silueſtri ocimo uis efficacior ad eadē oīa. Peculiaris ad uitia quæ uomitiōibus crebris contrahuntur. Vomitiſq; uuluz; contraq; beſtiarum morſuſ radix in uino eſt efficaciſſima. Erucæ ſemē ſcorpionū uenenis & muris aranei medet. Beſtiolas omēs inalcēſet corpori arceat. Vitiā cutis in ſacie cū melle illitū. Lentiginē ex aceto. Cicatriceſ nigraſ reducit ad cādorē cum ſelle bubulo. Auent uerbera ſubituriſ potiū ex uino duriciām quādā cōtra ſenſū induere. In cōdiendis obſoniis tāta eſt ſuauiſ; ut græci euzomō appellauerint. Putat ſubtrita eruca ſi foueant oculi; claritatē reſtitui. Tuſſim inſantium ſedare. Radix eius in aqua decocta fracta oſſa extrahere. Nā de uenere ſtimulādā diximus tria folia ſilueſtris erucæ ſiniſtra manu decerpta & trita in

aqua mulsā si bibatur. E cōtrario nāsturtiū uenerē inibet. Animū exacuit. Vt dixim⁹ duo eius genera. Aluum purgat. Detrahit bilē potū in aqua. x. denarioꝝ pōdo. Cū lomēto strumis illitū oprumqꝝ brassica præclare medetur. Altēꝝ est nigrius: quod capitis uirtu purgat. Visū clarificat. Cōmotas mentes sedat ex aceto sūptum. Lyenē ex uino potū uel cū fico. Tussim ex melle: si quotidiē ieiuni sūm. r. Semē ex uino omia intestinoꝝ aialia expellit. Efficacius addito menta/stro. Prodest & cōtra lulpuria & russim cū origano & uino dulci. Pēctoris dolores decoctum in lacte caprimo. Panos discutit cū pice: extrahitqꝝ corpori aculeos. Et maculas illitū ex aceto. Cōtra carcinomata adicitur ouoꝝ albū. Et lyenibus illim⁹ ex aceto. Infātibus uero e melle utilissimē. Sestius adicit hoc serpētes fugare: scorpidoꝝ resistere. Capitis dolores cōtritiū & alopecias emēdare. Sinapi grauiter auriū trito imposito auribus cū fico. Dentium dolores infuso in auri succo. Pruriginē & ulcera capitis cū adipe anserino. Furūculos cōcoqꝝ cū fermēto. Carbūculos ad suppurationē pducit: & rumpit. Phagedenas ulceꝝ expurgat cū melle. Coxendicibus & lumbis cū polenta ex aceto illinitur. Item licheni. Itē ungulibus scabris. Quipē natura eius catitica est. Optimum aut̃ babylium. Siluestri uero ad omnia ea efficacius maior. In præcipuis aut̃ rem medicaminibus ruta ē. Latiore fatiue: folia. Rami fruticosiores. Siluestris horrida ad effectū est: & ad omnia acrior. Succus exprim⁹ tusa ea & alpsā modice aqua. Et in pyxide cypria asseruat. Hic copiosior datus ueneni noxiā obrinet. Macedōia maxime iuxta flumē anacimū. Miꝯqꝝ cicutæ succo extinguitur: adeo etiā uenenosꝝ uenena sunt. Qūdo cicutæ succus pdest manib⁹ colligētiū rutā. Cæteꝝ inter prima immiscet antidotis præcipueꝝ galactæ. Quæcūqꝝ aut̃ ruta aut per se aut p antidoto ualeat foliis tritis & ex uino sūptis. Cōtra aconitū maxime & ulcū. Itē fungos siue in potu detur: siue in cibo. Simili mō cōtra serpentū ictus: utpote cū mustellæ dimittatur cū iis rutā prius edendo se muniāt. Sed ualent & cōtra scorpionū ictus & araneosꝝ apū: crabronū: uespagaꝝ aculeos. Et cātaridas: ac salamādras: canis uē rabioli morfus: acetabuli mēlu/ra si succū & uino bibitur. Et folia trita uel cōmāducata imponūt cum melle & sale uel cum aceto & pice decocta. Succo uero punctos aut etiā habentes negāt ferri ab iis maleficiis. Serpentēqꝝ li uratur ruta nidore fugere. Efficacissima tamē est siluestris radix cum uino sūpta. Eadē adiciunt efficaciorē esse sub diuo potā. Pythagoras & in hac marem mīneribus hærbæqꝝ coloris foliis a fœmina discere: etiā latioribus foliis & colore. Idemqꝝ oculis noxiā putant falso: quoniā sculptoꝝ & pictores hoc cibo utūꝝ oculoꝝ cā. Cū pane quoqꝝ uel nāsturtio fatiue atqꝝ siluestris ppter uisū. Vt aiūt multi: succo eius cum melle attico inuncti discusserint caliginē: uel cum lacte mulieris puę enixæ: uel puro succo āgulis oculoꝝ tactis. Epiphoras cum polētā imposita. Lenit at̃ capitis dolores pota cū uino aut cū aceto: & rosaceo illita. Si uero sint cephalæ: cū farina bordeacea uel aceto. Eadē cruditates discunt: mox inflatōes: dolores stomachi ueteres. Vulsas apit. Corrigitqꝝ cōuersas illita in melle toto uētre & pēctore. Hidropicis cū sicu & decocta ad dimidias partes potaqꝝ ex uino. Sic bibitur & ad pētoris dolores: lateꝝqꝝ & lūbo/rum. Tussis: sulpuris: pulmonū: iocineꝝ: renū uina: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedinē: decoquūt folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta cōdita ne pdest. Item torminibus in hysopo decocta. Et cū uino. Sic & sanguinē sistit interiorē: & nariū indita. Sic & collutis dētribus pdest. Auribus quoqꝝ in dolore succus infūdīt: custodito ut diximus mō. E siluestri uero cōtra tarditatē & sonitū cū rosaceo uel cū lauꝝo oleo aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ istillatur i tēpora & cerebꝝ. Adiecerūt aliqui & serpillū & lauꝝ: illinētes capita & colla. Dederūt & lethargicis ex aceto olfaciendū. Dederūt & comitalibus bibēdū decoctæ succū i cya this quattuor ante accessiōes: quæ frigus intolerabile est. Alsiōisqꝝ crudā dari in cibo. Vrinam quoqꝝ uel cruentā pellit. Fœminas etiā purgatiōes: secūdasqꝝ etiā emortuos partus: ut Hippocrati uidet̃: ex uino dulci nigro pota: itaqꝝ illitā & uuluaꝝ cā etiā fissi iuber. Diocles & cardia/cis imponit ex aceto & melle cū farina bordeacea. Et cōtra ileū decocta farina i oleo ac uelleribus collecta. Multi uero & cōtra purulentas excreationes siccæ drachmas duas: sulphuris unā & dimidiā sumi cēsent. Et cōtra cruetas ramos tres in uino decoctos. Datur & dysentericis cū caseo i uino cōtrita. Dederūt & cū bitumine infictā potiōi ppter anhelitū. Ex alto lapsis feminis tres uncias: olei libras: uiniqꝝ sextario illinīt. Cū oleo coctis foliis ptibus quas frigus adusserit. Si uirinam mouet (ut Hippocrati uidet̃) miꝯ est quoddā dare uelut inibētē potiū cōtra mēdōtinētā uirinæ. Pforas & lepras cū melle & alumine illita emēdat. Itē vitilignes uel rugas: strumas & similia cū hircino & adipe suillo ac taurino seuo. Ignē sacrū ex aceto & oleo: uel psimythio. Carbūculum ex aceto. Nōnulli laferpitium una illini iubēt: sine quo epinyctidas pustulas crant. Imponūt & māmīs turgētib⁹ decoctā & pituitæ eruptiōib⁹ cū cæra: Testiū uero epiphoris cum ramis lauræ teneris: adeo peculiari in uisceribus his effectū: ut siluestri ruta cū axūgia ueteri illitof ramiceꝝ sanari pdat. Fracta quoqꝝ mēbra semē trito cū cæra imposito. Radix rutæ sūguinē oculis suffusum: & i toto corpore cicatrices aut maculas illita emēdat. Ex reliquis quoqꝝ quæ tradūtur: miꝯ est: cum seruētē rutæ naturā esse cōueniāt. Fasciculū eius i rosaceo decoctū adita

encia aloes perunctis sudorem reprimere. Itemq; generatiões impediri hoc cibo. Ideo pſtuo genitali datur: & uenerē crebro p ſonia imagināibus. Præcauēdi eſt grauidis abſtineat hoc ci bo. Necari enim partus inuenio. Eadē ex oibus ſatis quadrupedū quoq; morbis in maximo uſu eſt: ſiue difficile ſpirāribus: ſiue cōtra maleficiōꝝ alialium iſtus inſula per nares ex uino: aut ſi ſan guifugā exhauſerit ex aceto: & quocūq; in ſimili morboꝝ genere: ut in homine tēperato,

De mentaſtro & menta & pulegio: & nepeta & de cumino. Ca. xiiii.

Mentaſtro ſilueſtris mēta eſt: differens ſpecie folioꝝ: quaſi figura oculi: pulegi colore. Prop ter quod qdā ſilueſtre pulegiū uocat. Iſ cōmāducatis & ipoliſtis ſanari elephāti: ſicut ma gni Pōpei ætate fortuito cuiuſdā expimēto ppter putorē in facie illita cōpr̄t eſt. Eadē illinum tur bibūſq; aduerſus ſcolopēdras & ſerpentium iſtus drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduerſus ſcorpionum iſtus cum ſale oleo & aceto. Item aduerſus ſcolopēdras ius decoctū. Ad uerſuſq; omnia uenena ſeruantur ſolia arida ad farinā modū. Subſtratu uel accēſum fugat ſcorp i ones: Potū ſceminas purgat a partu: ſed partus necat. Ortopnoicis: torminibus colericis eſſicac iſſimū. Itē lumbis. Podagris ipoſitum. Succus naribus uerminoliſ inſtillat. In regio morbo bi bitur. Strumis illinitur. Omia ueneris inhibet. Timeas pellit ex aceto potū. Cōtra pruriginē ex aceto inſūdatur capiti in ſole. Mētā ipſius odor animū excitat: & ſapor auditatē in cibis. Ideo in māmā mixtura familiares ipſæ acceſſere: ut coire deſeriq; lac nō patiātur. Quare lactis portio nibus additur: ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Data in aqua & mulſo eadē ui reſiſtere & generationi crediſ: ſcōhibēdo genitalia denſari. Aque maribus ac ſceminis ſiſtit ſāguinē: & pur gatidēs ſcēmināꝝ inhibet. Cū amylo ex aqua pota cœliacōꝝ impetus. Syrtiō & uomicas uul tæ curauit: Ille & iocineꝝ uitia ternis obolis ex mulſo datis. Itē ſāguinē excretiſ in ſorbitio nem. Vlcerā in capite inſatū mire ſanat. Arterias humidas ſiccāt. Siccas aſtringit. Pituitas cor ruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis dūtaxat: & qui gargariſat uia tumēte adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tōſillas cum alumine. Linguae aſpā cū melle. Et cōuulſa intus pſe uitilſq; pulmonis. Singultus & uomitiōes ſiſtit cum ſucco granati ut Democritus moſtrat. Recētis ſuccus narium uitia. Spiritus ſubductos emēdat. Ipſa trita chole ras in aceto quidē pota. Sāguinis fluctidēs intus. Ileum etiā impoſita cū polēta: & ſi māmā tē dantur. Illinitur & tēporibus in capitis dolore. Sumitur & cōtra ſcolopēdras: & ſcorpiones mari nos & ad ſerpētēs. Epiphoriſ illiniſ & oibus in capite eruptiōibus. Itē ſedis uitilſ. Imperiginēs quoq; uel ſi teneatur tantum phibet. Auribus cum mulſo inſtillat. Ajunt & lyeni mederi eā in horto guſtatā ita ne uellaſ: ſi iſ q momorderit dicat ſe lyeni mederi p dies nouē. Aridā quoq; farinā tribus digytris apprehēſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua: & ſimiliter aſperſa i poti onē uētris aialia expellere. Magna ſocietas cum hac ad recreādōs defectos aīo pulegio cum ſur culis ſuis i apullas nitreas acuti utriſq; deiectis. Qua de cā dignior & pulegio corona uertigini q; erolis cubiculis noſtris pntiata eſt. Nā & capitis dolores impoſita diciſ leuare. Quin & olſa tu capita tueri contra frigōꝝ æſtuſq; iniuriā: & ab ſiti traditur. Neq; æſtue eos qd dōs & pule gio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeāt. Illinitur ēt in doloribus cum polēta & aceto. Pœ mina eſſicaciōr. Eſt at hęc flore purpureo. Mas cādīdum habet. Nauſeas cum ſale & polēta i fri gida aqua pota inhibet. Sic & pētoris ac uētris dolore. Stomachi at ex aqua interciōſes ſiſtit: & uomitiōes cum aceto & polenta. Inſtētiōꝝ uitia melle decocta & nitro ſanat. Vrinā pellit ex uino: & ſi amineum ſit: & calulos & interiores omēs dolores. Ex melle & aceto ſedat mēſtrua: & ſecundas. Vulvas cōuerſas corrigit. Deſunctos ptus elicit. Semē obmutēſcentibus olſatu ad mouetur. Comitalibus in aceto cyathi mēlura datur. Si aquæ inſalubres bibēdæ ſint: tritum in ſpergitur. Salſitudines corporis ſi cum uino tradat minuit. Neruoꝝ cā & in contractiōe cum ſale & aceto & melle cōſcritatur epiſtoto. Imbibitur ad ſerpētium iſtus decoctum. Ad ſcorpionē in uino tritum maxime quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exulceratiōes: ad tuſſim eſſicac habetur. Flos recētis incenſus pulices necat odore. Xenocrates pulegi ramum lana inuolutum i tertianis ante accēſiōē olſatādum dari: aut ſtragulis ſubici: & ita collocari ægrum iter remedia tradit. Silueſtri ad eadem uis eſſicaciōr eſt: quod ſimile eſt origano minoribus ſoliſ q; ſatium: & a q; buſdā dictam uocat. Guſtatam a pecore capriſq; balatum cōctat. Vnde qdā græci litteras mutātes blechō uocauerunt. Natura tam ſeruēs eſt: ut illitas partes exulceret. Tuſſi inter fricti ones fricari ante balnea cōuenit & ante accēſſionum horrore cōuulſis & torminibus. Podagris mi re. pdeſt. Epaticis cum melle & ſale bibendum datur. Pulmonum uitia excreabilia facit. Ad lye nem cum ſale uile eſt: & ueliſcā & ſuſpiriis & inſtationibus decoctum ſucco æqualiter: & uulſat corrigit: et cōtra ſcolopēdrā terreſtrē uel marinā. Itē ſcorpiones. Priuati ue ualet contra oēm morſum. Radix cōtra increſcentia ulcera recens potentiſſima. Arida uero cicatricibus decorem affert. Item pulegio eſt nepetæꝝ ſocietas. Decocta enī in aqua ad tertias diſcutiūt frigora. Mu liēꝝq; mēſtruis pſunt. Et æſtate ſedāt calores. Nepeta quoq; uires cōtra ſerpētēs habet. Fu mū ex ea nidorēꝝ fugiunt: quā & ſubſternere in metu obdormitoris utile eſt. Tuſa egilopis im

ponitur: & capitis doloribus recens cū tertia parte panis tēpata aceto illinitur. Succus eius istil/
latus naribus supinis. pfluuū sāguinis sistit. Itē radix cū myrti semine in passo tepido gargariza/
ta anginis medet. Cumini siuestre est prætenuē quaternis aut quinis foliis veluti ferratis. Et ī sa/
tuo magnus usus in stomachi præcipue remediis. Discutit pituitas & inflatiōes. Tritū & cū pañ/
sūptum vel potum ex aqua uinoq; tormina quoq; & intestinoꝝ dolores. Vēstamē oēm pallo/
rem bibētibus gignit. Ita certe ferant. Portii Latronis clari inter magistros dicēdi adlectōres si/
militudinē coloris studiis cōtra æmulos imitatoꝝ & pauloā Iulū Vindicē adlectōrē illū a Ne/
rone libertatis captatiōe testamētis sic lenocinatū. Nariū sanguinē pastillis inditū vel ex aceto r/
cens sistit. Et oculoz epiphoris p se imposiū tumētibus cū melle pdest. Infantibus imponi i uē/
tre satis est. Morbo regio in uino albo ab alienis datur.

De cumino aethiopico: quæ urinam stringit: & de capparī: & de
ligustico: siue panace: & cunila bubula. Ca. xv.

Aethiopicū maxime in posca illinitur cū melle. Africano priuatim urinae incōtinentiā coh/
bert putant. Satiūm datur & ad iocineris uitia tostum tritum in aceto. Item ad tertiginē.
Iis uero quos aciore ni urina mordeat in dulci tritum uino. ad uuluarum uitia in uino. Prætereq;
impositis uellere foliis testium tumoribus: tostum tritumque cum melle aut rosaceo & cæra. Sil/
uestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo: ad scorpiones: ad scolopen/
dras. Sistit & uomitiōem nauasque ex uino: quātum apprehēderint tres digyti. Propter colū
quod bibet. Illinēq; uel penicillis seruēs: uel astringit fasciis. Strāgulatiōes uuluz potū i uino
apit tribꝝ drachmis i tribꝝ cyathis uini. Auribus instillat ad sonitus atq; tinitus cū sēno uutilio
uel melle. Sugillatis illiniē cū melle & uua passa & aceto. Lētigini nigræ ex aceto. Est cumino si
millimū qd græci uocāt ami. Quidā uero aethiopicū cumini id ēē existimāt. Hippocrates rgi
um appellat uidelicet quia efficacius in ægypto iudicauit. Pleriq; alterius naturæ in totum pu/
tant: quoniam sit exilius & cādidius. Similis autē & huic usus. Nā & panibus alexādrinis subigis/
& cum alimētis interponitur. Inflatiōes & tormina discutit. Vrinā et menstrua citat. Stigillata &
oculoz epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in uino potum drachmis duabus.
Priuatimq; cerastaz cum pari portide myrrhæ. Colorem quoq; bibentium similiter mutat ī pal/
lorem. Suffitum cum uua passa aut resina uulvas purgat. Tradunt facilius cōdipe eas quæ odorā/
tur id per coitū. De capparī satis diximus inter pegrinos frutices: Nō urēdū trāsmarino. Innocē/
tus italicū est. Ferūt eos qui quotidiē id edūt paraly si nō periclitari: nec lyenis doloribus. Ra/
dix eius utiligines albas tollit: si tritæ in sole fricentur. Splenetici pdest in uino pota: Radicis
cortex duabus drachmis dempto balneaz usu. Ferūtq; trigintaq; diebus per urinā & aluum
totum lyenem emittit. Bibit in lūboꝝ doloribus ac paraly si. Dētiū dolores sedat tritum ex aceto
semē decoctū: uel māduca ta radix. Infūdīt aurii dolori decoctū oleo. Vlcerā quæ phagedenas
uocāt folia & radix recēs cum melle sanāt. Sic & strumas discutit radix. Parotidas uermiculozq;
cocta in aqua. Iocineris quoq; malis medet. Dāt & ad tineas in aceto & melle. Oris exulceratio/
nes in aceto decocta tollit. Stomacho inutiles esse inter auctores cōuenit. Ligusticū aliq panacē
uocāt: stomacho utile est. Itē cōuulsidibus & inflatiōibus. Sūt & qdam cūnilā bubulā appella/
uerūt uti diximus falso. Cunilæ præter satuiā plura sunt in medicina genira. Quæ bubula appel/
latur: semē pulegii habet: utile ad uulnera cōmāducatum impositūq;: ut qnto post die soluatur.
Cōtra serpētes quoq; in uino bibitur: ac tritū plagæ imponit. Vulnera ab iis facta pfricat. Itē
testudines cū serpentibus pugnaturæ hac se muniūt. Quidāq; in hūc usū panacē uocant. Sedat
& tumores & uirilium mala: sicca uel foliis tritis in omī usu mire cōgruens ex uino.

Item de cunila: siue origano: & de cunilagine: & cunila mollis: &
libanotide: & de cunila fatua. Ca. xvi.

Est alia cunillea appellata a nostris: a græcis organū heracleoticū. Prodest oculis trita ad/
dito sale. Tussim quoq; emēdat & iocinez uitia. Lateꝝ dolores cū farina oleo & aceto ī for/
bitidē tēpata. Præcipue uero serpētū morsus. Tertiū genus est eius: quæ a græcis mascula a
nostris cunilag uocāt: odoris foedi: radicis lignosæ: folio aspo. Vires eius uehementissimas in
omibus iis generibus eas tradūt. Manipulo quoq; eius adiecto oēs ēt a tota domo blattas con/
tenire ad eam. Pritatim aduersus scorpiones ex posca tollere. Tribus foliis ex oleo puncto hō/
mine fugari serpētes. Et cōtrario quæ mollis uocatur. pilosioribus ramis & aculeatis. Trita mel/
lis odorem habet digyis tactū eius cohærentibus. Altera thuris quā libanotide appellauimus
Medet utraq; cōtra serpentes ex uino uel aceto. Pulices etiā cōtritæ cum aqua sparæ necāt. Sa/
tina quæ suos usus habet. Succus eius cū rosaceo auriculas iuuat. Ipsa ad ictos bibit. Fit & ex
ea mōtana serpillio similis: efficax cōtra serpentes. Vrinam mouet. Purgat & a ptu mulieres. Cō/
coctionē mire adiunat: & ad cibos auiritatem. Vtraq; uel in cruditate ieiunis in portione aspersa.
Luxatis quoq; utilis. Cōtra uespaz & similes iā: ex farina hordeacea & posca utilissima. Libano/
tidis alia genera suis dicēt locis.

De piperiti & origano: & othimine: prasio: & tragorigano: & heraclio: & lepdo: & de gith: siue melathio: & aniso. Ca. xvii.

Piperitis quā & siliquastrū appellauimus cōtra morbos comitiales bibitur Castor saliter de mōstrāte. Caulē rubro & lōgo: densis geniculis: folijs lauris: femine albo: tenui: gustu pipe ris. Vtilis gingiuis: dentibus: oris suauitati: & ructibus. Origanū quod in sapore cumlā æmula tur (ut diximus) plura genera in medicina habet. Othimin uel prasio appellāt: nō dissimile hylo po. Priuatim eius usus cōtra torides stomachi in tepida aqua: & cruditates. Cōtra araneos scōr pidesq; in uino albo. Luxata & incussa in aceto & oleo & lana. Tragoriganō similis est serpillō sil uestri. Vrinā ciet. Tumores discuit cōtra uiscū potū uiperæq; ictū efficacissimū: stomachoq; aci da ructāti & percordis. Tussitibus quoq; cū melle datur: & pleuriticis: & peripneumonici. Heracliū quoq; tria genera habet nigrius latoribus folijs glutinosum. Altes exilioribus mollu busq; sanisico nō dissimile: quod aliqui prasio uocare malunt. Tertiū est inter hęc mediū: minus q̃ cætera efficac. Optimū aut̃ creticū. Nā & iucunde olet. Proximū smyrneū. Deinde heracleo ticū ad potū uilius: quod othimin uocāt. Cōis at̃r usus serpētes fugare. Percussis est̃r dare de coctum. Potu urina ciere. Ruptis cōuulsis mederi cū panacis radice. Hidropicis cū fico aut cum hylopo acetabuli mēsurā decoctū ad sextam. Itē scabiē: pruriginē: p̃foras in decitiōe balnearū. Succus auribus infunditur cū lacte mulieris. Tōsillis quoq; fluuiis medet̃. Capitis t̃lceribus. Ve nena opii & gypsi extinguit decoctū: si cū cinere & uino bibat̃. Aliū mollit acetabuli mēsurā. Sugillatis illinitur: Itē dentiū dolori: quibus etiā & cādorem facit cū melle & nitro. Sāguinē na rium fissit. Ad parotidas decoquitur cū hordeacea farina. Ad arterias aspas cum galla & melle te ritur. Ad lyenē folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctū cum aceto & sale sūptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo & nares infūditur. Lasi p̃ngūtur ex eos ita ut ne tēter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos apit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitū. Fluctiōes sanguinis in ge nitalibus tufum ex aceto illitū. Reliquas purgationum a partu. Lepidum inter urentia intelligit̃. Sic & in facie cutem emēdat exulcerādo: ut tamē cæra & rosaceo facile sanet̃. Sic lepras & p̃for ras tollit semper facile: & cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dētium adalligatum brachio qua doleat: cōpelcere dolorem. Gith ex græcis alii melathio: alii melsapmō uocāt. Optimū q̃ ex ci tatissimi odoris: & q̃ nigerrimum. Medet̃ serpētum plagis & scorpionū. Illini ex aceto & melle repio. Incēsoq; serpētes fugari. Bibit̃ drachma una cōtra araneos. Diffinitionē nariū discuit tu fum in linteo olfatum. Capitis dolores illitum ex aceto & infusum naribus. Cum murrino ocu losq; epiphoras & tumores. Dentium dolores coctū cū aceto. Vlcers oris tritū aut cōmāducatū. Itē lepras & lētignes ex aceto. Difficultates spirādi addito nitro potum. Duricias tumoresq; ue teres & suppurationes illitū. Lac mulieꝝ auget cōtinuis diebus sūptum. Colligitur succus eius ut hyoscyami. Similiter largius uenenum est quod miremur. cum semē gratissime panes etiā cō diat: Oculos quoq; purgat. Vrinā & mēstrua ciet. Quinimo litholo illigatis tārū granis xxx. secundas trahi repio. Auent & clauis in pedibus mederi tritū in urina: Colices suffuso necare. Itē muscas. Et anisum aduersus scorpiones ex uino bibit̃: a Pythagora inter pauca laudatum siue cru dum siue decoctum. Itē uiride aridum ne oib̃ q̃ cōdiuntur: quæq; intinguntur desideratum. Panis etiā crustis īferioribus subditum. Sagis quoq; additur. Cū amaris nucibus uina cōmēdat. Quin ipsū oris balitum iucundiorē facit. Fetoreq; tollit mādecatum matutinis cum smyrneo & melle exiguo. Mox uino collutum uultum iuniorē præstat. In sōnia leuat suspēsum ī puluino ut dormiētes olfaciāt. Appetentiā cibosq; præstat: quādo id quoq; iter artificia deliciæ fecere: ex quo labor desit cibos polcere. Ob has cās qdā anicetum id uocauere. Laudatissimum ē creticū. Proximū ægyptium. Hoc ligustici uicē præstat in condimentis. Dolores capitis leuigat suffitū naribus. Epiphoris oculisq; radice eius tūā imponit lollas. Ipsum cum croco pari mō & uino: & per se tritū cum polēta ad magnas fluctiōes: extrahēdaq; si quæ ī oculis iciderint. Nariū quoq; cardines cōsumit illitum ex aqua. Sedat āginas cum melle & hylopo ex aceto gargarizatum. Au ribus īfunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum: cum melle sūptum melius. Cū acetabulo anisi nuces amaras. I. purgatas tere ī melle ad tussī. Facillē uero anisi drachmæ tres: papaueris duæ miscentur melle ad fabæ magnitudinē: & ternis diebus sumunt̃. Præcipuum at̃ ructus. Ideo inflatidibus stomachi & intestinoꝝ torminibus & cœli: cis medet̃. Singultus & ol fatum decoctum potumq; inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates succus decocti. Ipsum cum apio olfatum sternutamēta inhibet. Potum sōnum cōdat. Calculos pellit. Vomitiōes cohibet: & præcordioꝝ tumoꝝ & pectōꝝ uitis. Nervis quoq; qbus succ ināctum est corpus utilissimū. Prodest eius & capitis doloribus instillati succum cum oleo decocti. Nō aliud uilius uētri & ite stinis putant. Ideo dytētericis & renasnis datur tostum. Aliq addunt & opium pilulis in die ter nis lupini magnitudinē & in uini cyatho dilutis. Diētes & ad lumbos dolores succo usus est. gemē hydropicis & cœliacis dedit tritum cum mēta. Vesq; & radicē ad renes. Darion hæbaribus

parturientibus ex eo cataplasma imposuit cum apio. Itē uulnū dolori. Deditq; bibendū cū anero
 purgētibus. Phreneticis quoq; illinūt recēs cū polenta. Sic & infātibus comitali uinū: ut con-
 tra cōdies sentiētibus. Pythagoras qdē nō corripit uitio comitali i manu habētes. Ideoq; q̄plur
 rimū domi serēdū. Parere quoq; facilius olfātes. Et statim a ptu dādum potui polenta alpsa.
 Sōsīmenes cōtra oēs duricias ex aceto usus est. Eo & cōtra lassitudines in oleo decoquēs addidit
 nitro. Semine eius potō lassitudinis auxiliū uiatoribus spopōdit. Heraclides ad inflātiones stoma-
 chi semē tribus digytis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad uētris aut inter-
 stinorū inflātiones. Et ortopnoci quod termis digytis prehēderit feminis: tātūde hyoscyami cū
 lacte asinino. Multi uomituris acetabula eius & folia latri decē trita i aqua bibēda iter cōenā sua
 dent. Strangulaciones uulnā si manducenr: & linatur caldum: uel si bibatur cum castoreo in
 aceto & melle sedat. Vertigines a ptu cum semine cucumeris & lini pari mēsurā trinū digytos ui-
 ni albi tribus cyathis discutit. Cleopolemus ad quartanas trinis digytis feminis anisi & sceniculi
 usus est in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos cū amaris nucibus illitū. Sūt &
 q̄ alpidū uenenis aduersari naturā eius putēt. Vinā ciet. Situm cohibet. Venerē stimulat. Cum
 uino sudorē leniter pręstat. Vestes quoq; a tineis defendit. Efficacius semper recens & quo ni-
 grius. Stomacho tamē inutile est pręterq; inflato.

(De aneto & lagapenio: & de papauere albo & nigro: & quomodo
 succus hęrbarum colligendus est: & de opio. Ca. xviii.

Anetum quoq; ructus mouet: & tormina sedat. Aluum lussit. Epiphoris radices illinuntur.
 Ex aqua uel uino. Singultus cohibet semē feruēs olfatū. Sūptum ex aqua sedat cruditates.
 Cinis eius uūā in faucibus leuat. Oculos & geniturā hebetat. Sacopentum qd̄ apud nos gignit
 in totū trāsmarino alienatur. Illud enī āmoniā lachrymę simile lagapeniū uocatur. Prodest la-
 tē: & pectoris doloribus: cōuulsis: tussibus ueteribus: excreatib; usq;: pręcordiorū tumorib;.
 Sanat & uertigines: tremulos opisthotonicos: lyenes: lūbos: pfrictiōes. Dat & olfactū dum ex
 aceto in strāgulatu uulnē. Cęteris & potu datur: & cū oleo inficā. Prodest & cōtra mala me-
 dicamēta. Papaueris satui diximus genera: & sponte nascētis alia. pmisimus. Sed satui albi calix
 ipse teris & bibitur sōni cā. Semē elephātis medetur. E nigro papauere sapor gignitur scapo in
 ciso: ut Diagoras suadet cū turgescit: ut lollas cū deflorescit hora diei ferui: hoc est cū ros in eo
 exauerit. Incidi iubent sub capite & calice. Nec in alio genere ipsū incidit caput. Succus & hics
 & hęrbę cuiusq; lana excipitur. Aut si exiguus est: ungue pollicis ut laetūcis: & postero die ma-
 gis quod inaruit. Papaueris uero largus dēsat: & in pastillos tritus i umbra siccat nō ui sopori
 fera nō: uerū si copiosior hauriat: etiā mortifera p sōnum opio uocat. Sic scimus intēptū Lici-
 nii Cęcinę prętorii patri patrē in hispania baiulē quoniā ualido ipatiblis odore uitę fecisse. Itē
 plerosq; alios. Qua de cā magna cōcertatio extitit. Diagoras & Erasistratus i totū dānauere: &
 ut mortifex infūdī uetātes. Pręterea quoniā uisui noceret. Addidit Andron: ideo non ptinus
 excacari eos: quoniā adulteratur alexādrino. Sed postea usus eius nō improbus est medicamē
 to nobili: quod acidio uocat. Semine quoq; eius trito in pastillos & lacte utuntur ad sōnū. Itē ad
 capitis dolores cū rosaceo. Cū his aurii dolori instillatū. Podagris illinūt cū lacte mulier. Sic &
 foliis ipsis utūt ad sacros ignes. Itē uulnera cū aceto. Ego tamē dānauerim collyriis addi. Mol-
 toq; magis quas uocat lexyprętas: quasq; pepticas & coeliatas. Nigrū tamē in coeliaci uino da-
 tur. Satiū omē magis rotūdat capita. At siluestri lōgum ac pusillū: & ad oēs effectus ualētius.
 Decoquitur & bibitur cōtra uigilias: eadēq; aqua fouet ora. Optimus i siccis: & ubi raro pluit. Cū
 capita ipsa & folia decoquuntur: succus meconiū uocatur: multū opio ignauior. Expimētū opii est
 primum i odore. Sincę enī perpeti nō mos est. Dein i lucernis: ut pura luceat flāma: aut extic-
 tum demū oleat. Quę i fucato nō eueniunt. Accēditur quoq; difficiliss: & crebro extinguitur.
 Est sincer expimētum et in aqua quia nebula inatat. Fictum in posca coit. Sed maxime mixtū
 uo sole deprehēdi. Sincę enī sudat: et se diluit: donec succo recētī simile fiat. Mnesides optime
 seruari putat hyoscyami semine adiecto. Alii in faba.

(De empractico et ceratice: et glaucio siue paralio: et heraclio
 siue aphro: et de diacodio. Ca. xviii.

Inter fatia est et siluestria medium genus: quod nisi inaruisse: spore nasceretur. Rhiā uo-
 cauimus et empractiū. Quidā id decerpunt ptinus cū toto calice mādunt. Aluum exina-
 niunt capita qnq; decocta. In uini tribus heminis pota sōnum faciunt. Siluestriū unum genū cę-
 raticum uocat: nigrum: cubitali altitudine: radice crassa: et corticosa: cauliculo inflexo ut cornu
 la. Folia minorā et tenuiorā q̄ cęteris siluestribus: semē exile. Tēpestiuum est menstruis. Al-
 uum purgat dimidio acerabulo in mulso. Folia trita cum oleo argēmas iumentos: sanant. Radix
 acetabuli mēsurā cōcta in duob; sextariis ad dimidias datur ad lumbos: uiria et iocineris. Carbu-
 culis medētur ex melle folia. Quidā hoc genus glauciū uocat alii paralio. Nascit enim in afflar-
 tu maris: aut nitroso loco. Alteq; est in siluestribus generibus heraclio: uocatur ab aliis aphro.

Folijis ii. ꝑcol iutuearis speciē passēs; præstetātibus; radice I summa terræ cute; semine spumeo. Ex hoc lina splēdorē trahunt æstate. Tundiñ in pila comitialibus morbis acetabuli mēsurā semīnis in uino albo uomitiones enim facit. Medicamēto quod diacodion & æsteriace uocat̃ utilisissimū. Fit at̃ huius papaueris aut cuiuscunq; siluestris capitibus. xxx. in aquā cælestis sextaris triibus bīduo maceratis; in eademq; decoctis; deinde siccatis; iteq; cum melle decoctis ad dimidial partes uapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci; hypocistidis; thuris; acaciæ; et pal sicretis sextariū. Hac ofstetatiō simplex qdē et at̃iqua illa salubritas papauē & melle cōstat.

De tithymalo et archelio; et porculaca siue peplo; et coriādro et de atriplici. Ca. xxx.

Tertium genus est tithymalō; mecona uocat̃; alij archaliō; folio leui; albo; capite magnitudi nis fabæ. Colligitur uia florente. Siccatur in umbra. Semen potum purgat alium; dimidio acetabulo in mulso. Cuiuscunq; at̃ papaueris caput uiride uel siccum illitum epiphoras oculorū lenit. Opium ex uino miraculo si ꝑtinus detur scorpionum scibus resistit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt; si capita eius uel folia terātur. Est et porculaca quāpepliō uocant; nō multum satua efficacior. Cuius memorabiles usus traduntur. Sagittarū uenena et serpentum hemorroidum et præsigurum restringit; ꝑ cibo sumpta et plagis imposita extrahit. Itē hyoscyamo posito e passioq; expressio succo. Cum ipsa nō est; semē eius simili effectu ꝑdest. Resistit & aquarū uitiis; capitis dolori; ulceribusq; in uino trusa et imposita. Reliqua ulcera cōmāducata cum melle sanant. Sic et infatium cerebrum imponitur; umbilicorū ꝑciūo. In epiphoris uero oīum frōte temporibusq; cum polenta. Sed ipsis oculis e lacte et melle. Eadē si ꝑcident ꝑdest oculis; folijs tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta et sale et aceto cauera. Et ulcera oris tumorēq; gingiuarū cōmāducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tōsillarū ulcera succus decoctæ. Qui dā adiecit̃ paulū murarē. Nā & mobiles dentes stabilis cōmāducata. Cruditate sedat; uocemq; firmat; & sitim arceat. Cervicis dolores cum galla et lini semine pari mēsurā sedat. Māmāq; uita cum melle aut cimolia creta. Salutaris et suspiriosis semine cum melle hausto. Stōdachum in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febris imponitur cum polenta. Et alias māducata refrigerat etiā intestina. Vomitiōes sistit. Dysenteria & uomitis datur ex aceto uel bibit cum cumino. Tenasmi at̃ cocta & comitialibus cibo uel potu ꝑdest. Purgatiōibus mulierū acetabuli mēsurā in sapa. Podagris calēdis cū sale illita & sacro igni. Succus eius potus renes inuat ac uescicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnēq; dolores ex oleo cū polēta imponit. Neruorū duricias emoluit. Metrodorus q epitomentō rhizitomentō scripsit; purgatiōibus a ꝑru dādam cēssuit. Venerē inibet; uenerisq; sōnia. Prætorij uiri pater est hispaniæ princeps; quē scio ꝑpter ipatibiles tuarū morbos radicē eius filo suspensā e collo gerere; præterq; in balneis; & ita liberatū icōmor do oī. Quinetiā inueni apud auctores; caput inde litū distillationē toto anno nō sentire. Oculos tamē hebetat̃ putatur. Coriādrū inter siluestria nō iuuenitur; Præcipuū tamē esse cōstat statim ægyptiū. Valet cōtra serpentiū genus unū; quod amphibenas uocat̃; potū impositūq;. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas pustulas tritū. Sic & oēs tumores collectionēq; cū melle uel uia pasta. Itē testēs; ambusta; carbūculos; aures cū lacte mulieris; epiphoras oculos; uentris & itestinos; si uitiōes. Semē ex aqua potū bibit in choleris cū ruta. Pellit aīalia interaneorū; cū mali punici succo & oleo semē potū. Xenocrates tradit rem mirā si uera est. Mēstrua cōtinari uno die; si unū granū bibe rint fœminæ; bīduo si duo; & totidē diebus quot grana sūperint. M. Varro coriandrum subtrito cū aceto carnē incorruptā æstate seruari putat. Atriplex & siluestre est & satiuū accufatum a Pythagora tanq; faceret hydropicos morbosq; regios & pallorem. Coquit difficillime; ac ne in hortis qdē iuxta id nasci qēq; nisi languidū culpauit. Addidere Dionysius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata læpitis aqua coquendū. Stomacho cōtrariū esse. Lentiginēs & papulas gignere. Miror quare difficulter in italia id nasci tradiderit Solō Smyrneus. Hippocrates uulnarū uitiis id infundi cū beta. Lyctus neapolitanus cōtra cātharidas bibēdū dedit. Panof furūculos in iꝑiētēs; duricias oēs uel cocto uel crudo utiliter illini putat. Itē ignē facit cū melle aceto nitroq;. Similiter podagris. Vngues scabros detrahet dicē sine ulce. Sūt q i morbo rēgio dēt semē ei cū melle. Arterias & tōsillas nitro addito ꝑfricēt. Aloū mouet̃. Cocto aut ꝑ se aut cū malua aut lētīcula cōctat̃ e uomitiōes. Siluestri capillis tīgūt; & ad supradā utriq; medicīna.

(De malua malope; & althea; & lapatio; & oxylapato; & hydrolapato; & hippolapato; & bubalapato. Ca. xxxi.

Ecōtrario in magnis laudibus malua est utraq; & satia & siluestris. Duo genera eaq; amplitudine folij discernūtur. Maiorē græci malopen uocat̃ in satia. Alterā ab emolliendo uentre dīctā putant malachē. E siluestribus cui grādē folium & radices albæ althea uocat̃ ab excel lentia effectus a quibūdā aristalthea. Omē solū in quo serūtur pinguius faciunt. Huic cōtra oēs

aculeatos ictus efficacior vis: præcipue scorpionū: uespargi: similūq; & muris aranei. Quin & tri-
ta cum oleo qualibet eas peruncti ante uel habētes eas nō feriūtur. Foliiū impositum scorpionū
bus potiorē avertit. Valent & cōtra uenena. Aculeos omīs extrahūt illi tæ crude aut cū anetho
potæ. Decoctæ uero cū radice sua leporis marini uenena restinguūt. Et ut qdam dicūt si uomāt.
De eisdem mira & alia tradūt. Sed maxime si quotidie quis succi ex qualibet eas sorbeat cy-
thum dimidium oibus morbis caritū. Vlcerā manātia in capite sanāt. In urina putrefactæ liche-
nas. Et ulcera oris cū melle. Radix decocta surfures capitis & dentū mobilitates. Eius quæ unū
caulē habet radice circa dentē qui doleat perunge: donec desinat dolor. Eadē strumas & paroti-
das panosq; addita hoīs salua purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potū a pituita & naueis
liberat. Radix māmaꝝ uitis occurrit adalligata in lana nigra. Tussim i lacte cocta & sorbitionis
mō supra ignis diēbus emēdat. Stomacho uiles Sex. Niger dicit. Olympiades thebanus aborti-
uas esse cū adipe anferis. Aliqui purgari fœminas foliis eas manus plenæ mēsurā in oleo & uino
sūpt s. Vtiq; cōstat priuētēs foliis substratis celerius solui. Protinus a ptu reuocāda: ne uulua
sequatur. Dāt & succū bibēdū parturientibus ieiunis in uino decocta hēmina. Quin & semē tri-
tum adalligant brachio genitale nō cōtinētum. Adeoq; eā ueneri nascūt: ut semē uniculis asp-
sum cubitali fœmināꝝ auditates augere ad infinitū Xenocrates tradat. Itē tres radices iuxta ad-
alligatas. Tenasmo & dysentericis utilissime infūdi. Itē fœdis uituis uel si foueāt. Melācholicis
quoq; succus datur cyathis ternis tepidus. Et infantiēbus quaternis. Decoctæ comitalibus he-
minæ succi. Hic & calculosis & inflatiōe & torminibus aut opisthotonico laborātibus tepidus illi
nitur. Et sacris ignibus & ambustis decocta in oleū folia imponūt. Et ad uulnēꝝ ipeus cruda cū
pane. Succus decoctæ neruis pdest: & uesicæ: & intestinos: rosifolibus. Vultus & cibo & ifuside
mollit i oleo. Succus decoctæ pori meatus suauēs facit. Arthæ i oibus supradictis efficacior ra-
dix: præcipue cōuulsis ruptisq;. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas & parotidas &
māmaꝝ inflatiōes & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadē arida in lacte decocta q̄li
bet pernicioſæ rufsi citissime emēdēt. Hippocrates uulneratis sitiētibusq; defectu sāguinis ra-
dicis decoctæ succū bibēdū dedit. Et eā uulneribus cū melle & resina. Itē conuulsis: luxatis: tu-
mētibus: & musculis: neruis: articulis iposuit. Et astmaticis ac dysentericis in uino bibēdū dedit.
Miꝝ aquā radice ea addita addēsari sub diuos atq; elatēscere. Efficacior at quo recētor. Nec la-
patū dissimilis effectus habet. Est at siluestre: quod alii oxalidē appellāt: satiuo p̄imum: foliis
aquosis: colore betæ cādidæ: radice minima. Nostri uero rumicē: alti lapatū cātherinū ad stru-
mas cū axungia efficacissimū. Est & alteꝝ genus fere oxylapatū uocat. Satiuo idē similis: & acu-
tiora habet folia ac rubriora: nō nisi in paludibus nascēs. Sūt q̄ hydrolapatū tradūt i aqua natū.
Est & aliud hippolapatū maius satiuo: cādidiusq; ac spissius. Siluestria scorpionū ictibus meden-
tur: & ferire phibēt habētes. Radix aceto decocta si coles succus dētibus auxiliat. Si uero bi-
batur morbo regio. Semē stomachi inextricabilia uitia sanat. Hippolapati radices priuatim u-
nꝝ scabrosos detrahunt. Dysētericos semē duabus drachmis in uino potum liberat. Oxylapa-
ti semē lotū in aqua cælesti sāguinē pdest reiciētibus. Adiecta acacia lētis magnitudine pdest.
Præstātilissimos pustillos faciūt ex foliis & radice addito nitro & iure āguino. In usu aceto diluit.
Sed satiuum in epiphorū oculorū illinunt frōtribus. Radice cheriās & lepras curāt. In uino uero
decocta strumas & potidas & calculos. Poto uino & lyenes. Coeliacos æque & dysentericos &
tenasmos. Ex eadēq; omia efficacius. Ius lapati & ructus facit: & urinā ciet: & caliginem oculorū
discutit. Itē pruritū corporis in solia balneāꝝ additū: aut prius ipsū illitū sine oleo. Firmat & cō-
manducata radix dentes. Eadem decocta cum uino sistit aluum. Folia soluunt adiecto sale. Adie-
cit Solon neque ut omittamus bulapatō: radiciis tantum altitudine differens est: & erga dysen-
tericos efficacis effectus potum ex uino.

De sinapis tribus generibus: & marrubio: & serpillio: & silymbrio: siue
thymbræo: & de lini semine: & blito. Ca. xxi.

Sinapis cuius in satuiis tria genera diximus: Pythagoras principatū habere ex iis quorū subli-
me uis ferat iudicauit: quonā nō aliud magis in nares & cerebrū penetrēt. Ad septuagintū
ictus & scorpionum tritum cū aceto illinitur. Fungos: uenena discutit. Cōtra pituitā tenet i ore
donec liqueſcat: aut gargarizatur cum aqua mulsā. Ad dētium dolorē mādatur. Ad uā gargari-
zator cum aceto & melle. Stomacho utilissimū: cōtra omia uitia pulmonibꝝq; Excreatiōes faci-
les facit in cibo sūptum. Datur & suspiriosis. Itē comitalibus tepidum cum succo cucumeris. Sen-
sus at p̄ sternutamētā capitis purgat. Aluum mollit. Mēstrua & urinā ciet. Et hydropicis iponi-
tur. Cū fico & cumino tufum ternis ptibus comitali morbo. Et uuluaꝝ cōuersionē sustinuit exci-
tat olore aceto mixto. Itē lethargicos. Adicitur cordi lō. Est at semē ex seſe. Et si uehemētior
sōnus lethargicos premat: cruribus aut etiā capiti illinitur cū fico & aceto. Veteres dīores tho-
racis: lūbos: coxēdī cum iungeris: & i quacūq; parte corporis ex alto uitia extrahēda sūt: illitum
caustica: ut emēdat pustulas: faciēdo. At in magna duricia sine fico impositum: uel si uehemētior

vertigo timeatur p̄ duplices p̄anos. Vtuntur ad aloperias cum rubrica p̄foras: lepras: p̄thirias
 ses: lithānicos: opisthorhonicos. Inungunt quoq; scabras genas aut cum gallica inter oculos cum
 melle. Succusq; tribus modis exprimitur in f̄iculis: calefitq; in eo i sole modice. Exit & e caplicu
 lo succus laetens: qui ita cum iduruit: dentium dolori medetur. Semē ac radix cum imadueret
 musto cōteruntur. Manusq; plenā mēsurā sorbentur ad firmādas fauces: stomachū: oculos: ca
 put: sensusq; oēs. Mulieꝝ etiā lassitudines saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoq; disci
 tit potum ex aceto. Illinunt & liuoribus sugillatisq; cum melle & adipe ālerino aut cæra cypria.
 Fit & oleum ex semine madesfacto in oleo expressioq; quo utunt ad neruorū rigores: lumborūq;
 & coxendicum perfrictiōes. Sinapis naturā efficitulq; eodē habere tradit adarcā inter siluas in
 tacta cortice planiore sub ipsa coma nascens. Marrubium pleriq; inter primas hærbares cōmenda
 vere: quē græci prasid uocant: alii linostrophon: nōnulli philopeda: aut philochares: notus q̄
 ut indicādum sit. Huius folia semēq; cōtrita profunt cōtra serpētes: pectoris & lateris dolore
 tullim ueterem. Et iis q sanguinē eiciūt eximie utile: scapis eius cū panico aqua decoctis: ut alpe
 ritas succi mitigetur. Imponit f̄iculis cū adipe. Sūt qui uiridis semē q̄rit duobus digyis capiāt
 cū farris pugillo decoctū addito exiguo olei & salis forbere ielunos ad tullim iubeant. Alii nihil
 cōpant. In eadem cā marrubii & fœniculi succi ad sextarios ternos expressis decoctisq; ad sexta
 rios duos: cū addito mellis sextario rursus decocto ad sextarios duos: si coclearii mensura in die
 forbeat in aquā cyatho. Et uirgilium uitii rufum cū melle mire p̄dest. Lichenas purgat ex ace
 to. Ruptis cōuulsis spasmatis neruis salutare. Potū alui soluit cū sale & aceto. Itē mēstrua & se
 cūdas mulieꝝ. Arida farina cū melle ad tullim sicā efficacissima est. Itē ad cācrenas & pterygia.
 Succus uero articulū & naribus: & morbo regio: minuēdaq; bili cū melle p̄dest. Itē contra ue
 nena inter pauca potens. Ipsa hærba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride &
 melle urinā ciet. Caudē tamē exulceratæ uelicæ & renū uitris. Dicit succus claritatē oculorū
 ad iuuare. Castor marrubii duo genera tradit. Nigrū: & quod magis pbat cādidiū. In oñi inanē sue
 cum adicit his ipsiq; oñi infudit melle æquis portionibus tepēfactū: uomica rūpere: purgare
 planare p̄mittit. Illis etiā vulneribus a cane factis tusa cū axungia ueteri. Serpillū a serpendi
 purat dictū. Quod in siluestri euenit in petris maxime. Satiū nō serpit: sed ad palmi altitudine
 increscit. Pinguis uolūtarium & cādidiōribus foliis & ramis aduersus serpētes efficac maxime
 cenchrin & scolopēdras terrestres ac marinas. Et scorpiones decoctis in uino ramis folisq;. Fui
 gat & odore: cōminus si uratur. Et cōtra marinorū uenena præcipue ualet. Capitis doloribus de
 coctum in aceto illinitur tēporibus ac frōti cū rosaceo. Itē phreneticis: lethargicis: cōtra tormi
 nas: & urinæ difficultatē: anginas: uomitiones drachmis quattuor datur. Ex aqua bibis & ad ioci
 neꝝ dolores. Folia obolis quattuor dātur ad lyenē ex aceto. Ad cruētas excreationē teris i cya
 this duobus aceti & mellis. Sisymbriū siluestre a gbusdā thymbræū appellatum: pedali nō apli
 us altitudine: quod in riguis nascitur simile nasturtio est. Vtq; efficac aduersus aculeata aialia
 ut sunt crabrones & similia. Quod in secco ortū odoratū est. Inferitur coronis angustiore folio.
 Sedant utraq; capitis dolorem. Itē epiphoras: ut Pilinus tradit. Alii panē addūt. Alii per se de
 coquunt in uino. Sanat & epinyctidas: cutisq; uitia in facie mulieꝝ intra quartū diē noctibus ipo
 sitū diebusq; detractū. Vomitiōes: singultus: tormina: stomachi dissolutiōes cohibet siue i cibo
 sūptum: siue in succo potū. Nō edēdū grauidis: nisi mortuo cōcepto. Quippe etiā ipositū eicit.
 Mouet urinā cum uino potum. Siluestre & calculos. Quos uigilare opus sit excitat insusū capiti
 cū aceto. Lini semē cū aliis quidē in usu est. Et per se mulieꝝ cutis uitia emēdat i facie. Oculorū
 acie succo adiuuat. Epiphoras cū thure & aqua aut cū myrrha. Cū uino sedat potidas. Cū melle
 aut adipe aut cæra stomachi solutiōes inspum polētæ mō. Anginas i aqua & oleo decoctū: & cū
 aniso illitū. Torret ut aluum sistat. Coeliaci & dysēterici imponit ex aceto. Ad iocineris dolo
 res estur cū uua pasta. Et ad p̄thisin utilissime. Semine sunt & eligmata. Musculorū: neruorū: ar
 ticulorū: ceruicū duricias. Cerebri mēbranas mitigat farina seminis nitro aut sale aut cinere addi
 tis. Eadē cū fico itē cōcoquit ac maturat. Cū radice uero cucumeris siluestris extrahit quæcūq;
 corpori inhærēt. Sic & fracta ossa. Serpere ulcus in uino decocta phibet. Eruptiōes pituitæ cū
 melle emēdat. Vngues scabros cū pari mō nasturtii. Et testium uitia & ramices cū refina & mur
 ras & cācrenas ex aqua. Stomachi dolorē cū fœnogræco sextariis utriusq; decoctis i aqua multa.
 Intestinoꝝ & thoracis p̄ncipio uitia clystere in oleo & melle. Bitum iners uidetur ac sine sapore
 aut acrimonia ulla. Vnde cōstitium fœminis apud Menādrū facient mariti. Stomacho iutile est.
 Vtērē adeo turbat: ut cholera faciat aliq̄. Dicit tñ aduersus scorpiones potū cū uino p̄desse. Et
 clauis pedū illini. Itē lyenib⁹ & tēporū dolori ex oleo. Hippocrates mēstrua sisti eo cito pibat.

De mēis: & fœniculo: & hippomarathro uel myrsenao: & canabis
 & de fūrat & carduis.

Ca. xxiii.

En in italia nō nisi a medicis feritur: & iis admodū paucis. Duo genera eius. Nobiliss at hā
 manticum uocat illi ab athamātē inuentum. Hi quoniā laudatissimum in athamātē reperiatur:

foliis aniso similes: & caule aliquādo bipedali: radicibus multis & obnigris: quibusdam altissimis. Minus rullum q̄ illud ategy. Ciet urinam in aqua potum radice trita uel decocta. Inflatōes sto machi mire discutit. Itē tormina & uesciæ uitia. Vuluagq; articulis cū melle. Infantibus cū apio illitū imo uentri prius mouet. Fœniculū nobilitauere serpētes: gustatu ut diximus tenetā: ex endo: oculorūq; acitē succo etus reficiendo. Vnde intellectū est hominū quoq; caligine præcipue eo releuari. Colligitur hoc caule turgescēte. In sole siccatur. Inungitur ex melle. Vbiq; hoc ē. Laudatissimū tamen in biberia & lachrymis fit & ex semine recenti. Fit etiā & radicibus: prima germinatione incisus. Est & in hoc genere liuestres: quod alii hippomarathron alii myricnū vocāt: solus maioribus: gustu aciore: procerus: brachiali crassitudine: radice candida. Nasitur in calidis: sed laxioris: Diocles & aliud hippomarathri genus tradit: lōgo & anguloso folio: semine coriandri. Medicinā in satuo ad scorpionū ictus & serpentium semine in uino potō. Succus & auribus instillatur: uermiculorūq; in his necat. Id ipsi condimentis prope omnibus inseritur. Oxyorū etiā aptissime. Quin & crustis subditur panis. Semen in stomachū dissolutū astringit uel i febris bus sūptum. Nauleā ex aqua tritū sedat. Pulmonibus & iocimeribus laudatissimū. Ventrem fistit cum modice sumitur. Urinam excitat. Et tormina mitigat totum decoctum: Lactisq; defec tu potum māmās replet. Radix cum pisanā sumpta renes purgat siue decocto succo: siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex uino cocta. Itē conuulsis illinuntur folia tumoribus. Ar dentes ex acro calculos uesciæ pellunt. Genituræ abundantiam quoque modo haustum facit. Verenis amantissimū: siue ad fouendum radice cū uino cocta: siue contrita in oleo illitū. Mol ti tumoribus & sugillatis cum cæra illinunt. Et radice in succo uel cum melle cœtra canis morisū utuntur. Et contra multipedem ex uino. Hippomarathron ad oia uehementius. Calculos præci pue pellit. Prodest uesciæ cum uino leui: & fœminarū menstruis. Efficacius in eo si mē q̄ radix. Modus in utroq; quod duobus dygits trito additur in potionem. Petriclus qui ophiaca scripsit & Micon qui rhizotomumena aduersus serpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sane & Nicander non in nouissimis posuit. Canabis in siluis primum nata est: nigriore folio & aspe riore. Semen eius extinguere genituram urorum dicitur. Succus ex eo uermiculorūq; annū & quod cunq; intrauerit euicit: sed cum dolore capitis. Tantq; uis ei est: ut aquæ ipsa coagulare eam di catur. Et ideo iumentorū alio succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit: i aqua cocta. Item podagras & similes impetus. Ambustus cruda illinuntur: sed sæpius mutatur: priusq; arefcat. Ferula semen simile aneto habet. Quæ ab imo caule diuiditur a cacumine fœmina puta: Caudes eduntur decocti. Cōmendanturq; musto ac melle: Stomacho uiles. Sint plures sumptis capitis dolores facient. Radix denarii pondere in uini cyathis duobus bibitur aduersus serpen tes. Et ipsa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto contra sudores imodicos uel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum soluit fabæ magnitudine deuoratuq; B uridī ferula ramusculus utilis est ad omnia ea uitia. Ad sanguinem sistendum decem grana semi nis bibuntur in uino trita uel medulla. Sunt qui comitalibus morbis dandum putant luna quar tas: sexta: septima ligulæ mensura. Natura ferulas murenis infestissima ē. Tacitæ siquidē ea mo riuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum satū inter hortensia diximus. Quapropter & medicinam ex iis non differamus. Siluestrium gene ra sunt duo. Vnum fruticosius a terra statim. Alterum unicaule crassius. Vtriq; folia pauca spizi nosa: muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos celeriter canescentem: & abentem cum aura. Scolimon græci vocant. Hic anteq̄ floreat contusus atq; expressus illito succo alopecias replet. Radix cuiusque ex aqua decocta potatoribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat. Et uuluis si credimus etiam conferre aliquid traditur: ut mar res gignantur. Ita enim Cberias arbeniensis scripsit: & Glaucias qui circa carduos diligentissimē uidetur. Māducatus carduus hic o forē cōmēdat oris.

(Cōsectio tyriacæ cōpositio medicaminis Antiochi. Ca. xxiiii.)
Et ante discellum ab hortensibus unam compositionem ex iis clarissimam subtexemus ad uersus uenenata animalia: inciscam lapide uersibus in limine ædis Aesculapii. Serpilli duū de nariorū pondus. Opopanacis & milii tantūdem singulorum. Trifolii pondus denarii. Anethi & fœniculi seminis & anisi & amii & apii denariorū: senum ex singulis generibus. Erui farinæ dode cims: Hæc tusa cribrataq; uino: quātū possit excellenti digeruntur in passillos: uictōnati ponde re. Ex iis singuli dantur ex uini mixti cyathis ternis. Hac tyriaca magnus rex Antiochus aduer sus omia uenena usus traditur.

N HORTIS SERI ET CORONAMENTA IVS SIT
Cato inenarrabili flosq; maxime subtilitate: quādo nulli potest faci-
lius esse loqui q; reg; naturæ pingere: lasciuienti præsertim & in
magno gaudio fertilitatis tam varie ludenti. Quippe reliqua usus
alimētisq; gratia genuit. Ideoq; sæcula annosq; tribuit iis. Flores
vero odoresq; de die in diem gignit. Magna ut palā esse admoniti-
one hoium: quæ spectatissime floreāt celerrime marcescēt. Sed
ne pictura quidem sufficiente imagini colorq; reddēdæ: mixturaq;
varietati siue alterni atq; multiplices inter se neccā: siue priuati
generum funiculis in orbem: in obliquum in ambitum: quædā co-
ronæ per coronas currunt.

De strophio. Serto: & q; primum flores miscere cœpit: &

quādo primū corolla inuēta uel appellata & quare. Ca. ii.

O Enuiofibus utebātur antiqui: strophia appellātes: unde nata strophiola. Quin & uocabulum
ipsum tarde inde cōmunicatum est inter sacra tantum & bellicos honores coronis sicut no-
men uindicantibus. Cum uero a floribus fierēt sarta a serēdo seruāe appellabātur. Quod apud
græcos quoq; nō adeo antiquitus placuit. Arboz; enī ramis coronari in sacris certaminibus mos
erat primū. Postea uariari cœptū mixtura uersicolores. Flosq; inuicē odores colorēsq; accēde-
re Scyllon ex ingenio Pauliæ pictoris atq; Glyreæ coronariæ dilectæ admodū illi cū opa eius
pictura imitaret; adinuenit; & illa puocās uariaret; essetq; certamē artis ac naturæ. Quales etiā
nūc extāt artificis illius tabellæ: atq; i primis appellata stephanoplocos qua p̄mixit ipsā. Idq; fac-
tum est post olympiādē cētesimā. Sic coronis e floribus receptis paulo mox subiere quæ uocāe
ægyptiæ: ac deinde hybernæ: tū cū terra flores negat; ramēto ē cornibus tincto. Paulatinq; &
romæ subrepsit appellatio corollis inter initia. ppter gracilitatē nominatis: mox & corollariis:
postq; e lamina ærea tenui inaurata aut iargētata dabātur.

Quis primū coronā foliis aureis & argēteis dedit & de honore coronaz; apud ātiq; &
de Scipiois honores: & de pactilibus coronis: & Cleopatraz; reginæ facta. Ca. iii.

Rassus dives primus argento auroque folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserunt
quoq; & lēnifici: quos adici ipsaz; coronaz; honos erat. ppter herulesq; qbus iūgi nisi aurei
nō dēdebāt. Puri diu fuere iis. Celare eos primū instituit P. Claudius Pulcher: bratteasq; ē
phyliræ dedit. Semper tamē auctoritas ul' ludicro quæsitaz; fuit. Nāq; ad certamina in circū p
ludos & ipsi descēdebāt: & seruos suos quosq; mittebāt. Inde illa. xii. tabulaz; lex. Qui coronā
parit. Ipse pecuniā ue eius. Virtutis ergo arguitur: quā serui equi ue meruissent. Pecuniā partē
lege dici nemo dubitauit. Quis ergo honos: ut ipsi mortuo parētibusq; eius dum intus positus
esset: foris te ferret; sine fraude esset impolita. Alias in usu. p̄misco ne ludicræ qdem erāt: in-
gensq; & iis seueritas. L. Fulcius argētarius bello punico secūdo cū corona rosacea interdū e py-
gula sua in foz; p̄spexisse dictus: ex auctoritate senatus incarcerationē adductus nō āte finē belli emis-
sus est. P. Mutianus cū dēptā Marlyæ coronā e floribus capiti suo ip̄posuisset: atq; ob id duci eū
i uincula triuiri iussisset: appellauit Tri. Pleb. nec intercessere illi aliter q; athenis: ubi comēsa
bundi iuuenes āte meridiem cōuētus sapiētū quoq; doctrinæ frequēbāt. Apud nos exēplū
licētē & huius nō est aliud q; filia Diui Augusti. Cuius luxuria noctibus coronatū Marši litteræ
illius describūt. Flosq; qdem populus ro. honore Scipioi tātum adhibuit. Suario cognōiabat;
ppter similitudinē Suarii cuiusdā negociatoris. Ob id erat i tribunatu plebei admodū gratus: di-
gnusq; africanoz; familia. Nec ei fuit in bonis funeris ip̄sa. Afles ergo cōtulit populus: ac funus
elocauit: quaz; pte ferebatur: flores e p̄spectu oī sp̄arit. Et iā tūc coronæ doz; honos erāt. Et
lariū publicoz; priuatoz;q; & sepulchroz; & manū. Sūmaz; auctoritas pactili corōæ. Sutilis sal-
oz; sacris iuuenis & solēnes cœnas. Trāsiere deinde ad rosalia. Eoz; luxuria p̄cessit: ut nō esset
gratia nisi mero folio. Sutilibus mox petitis ab india aut ultra indos. Laudatissimū qdē habet; e
nardi folio eas dari aut ueste ferica uersicolores unguētis madidas. Hūc habet nouissime exitum
luxuria fœminaz;. Et apud græcos qdē de coronis priuatim scripser; Mnesteus atq; Callimachus
medici: q; nocerēt capiti: quoniā & i hoc est aliqua ualitudinis portio. In potu atque hylaritate
præcipue odos; ui surripiente fallaciter solertiā. Nāq; scelerata Cleopatra apparatu belli acciāci
gratificationē ipsius reginæ Antonio timēte: nec nisi prægustatos cibos sumēte: fers; ab ore ei?
Iussit extremis coronæ florib; ueneno illitis. Ipsaz; capiti ip̄posita. Mox p̄cedēte hylaritate iui

tauit Antonii ut coronas biberet. Quis istas timere et insidias? Ergo cōcepit in lyphū incipiet haurire opposita manu in ego sum inquit illa care Antonie: quā tu noua prægustatiū diligētia ca nescis: deo mihi si possum sine te uiuere occasio & rō adest. Inde educta ē custodia biberē iussit: illico exspirantē. De coronis extra supradictos scripsit Theophrastus apud græcos. Ex nostris autē inscribere aliqui libros antologicō. Flores uero persecutus est nemo: quod egdē intenuim. Nec nos nūc scilicet coronas necemus. Id enī frivoluū est. Sed de floribus quā uidebitur digna memora bimus. Paucissima genera nostri coronamētōs: iter hortētia nouere: ac pene uiolas rosasq; tātū.

De rosa in coronis: & de generibus eius: & ubi feratur. Ca. iij.
Rosa nascitur spina uerius q̄ frutice: in cibo quoq; pueniens. Illic etiā incendi odoris q̄ uis angustū. Germinat ois primo inclusa granato cortice. Quo mox intumescēte & in uirides alabastrōs fatigato paulatim rubescēs dehiscit: ac sese pādīt in calicis medio sui stantis cōplexa luteos apices. Vfus eius in coronis prope minimus est. Oleo macerat. Idēq; a troianis tēporibus Homero teste. Præterea i unguēta trāsīt ut diximus. Per se medicas artes præbet. Empla stris atq; collurijs imponit mordaci subtilitate. Mēlās etiā delectis inungēdis minime noxia. Cōtra genera eius nostri fecerē celeberrima: prenestinā & cāpanā. Addidere alij mīlesiam: cūtis sit ardentissimus colos nō excedentis duodena folia. Proximā ei trachiniā: minus rubētē. Mox alā bādica uiliorem: albicātibus folijs. Viliissimā uero pluribus uel minutissimā spinosā. Differūt enim multitudine foliorū: asperitate: leuore: colore: odore. Paucissima q̄na folia: ac deinde nūme rosiora. Cum sit genus eius quā centifoliā uocant: quæ est in cāpana italīe. Græciæ uero circa philippos. Sed ibi nō suæ terræ puentu. Pangeus nāq; mōs in uicino fere est: numerosis folijs ac pnis. Vnde accolæ transferētēs cōserūt. Ipsaq; plantatione pficiūt. Nō āt talis odorantissima est. Nec cui latissimū maximūq; folium. Breuiterq; indicū est odoris fabricia corticis. Cēpio Tiberi Cæsaris principatu negauit centifoliā in coronis addi: præterq; extremos uelut ad cardines: nec odore: nec specie probabilem. Est & quæ græca appellatur a nostris a græcis lichmys: nō nisi in humidis locis pueniens: nec unq; excedens quoq; folijs uiolæ magnitudinē: oclōs nullo. Est & alia græcula appellata: cōuolutis folijs: paniculis: nec dehiscēs nisi manu coacta: sēpēq; nascenti similis: latissimis folijs. Alia funditur e caule maluaceo: folia oleacea habēs. Mustecō uocant. Atq; inter has media magnitudine autūnalis: quā coroneolā uocāt omēs: sine odore. Coroneola in rubo nata tot mōis adulteratur. Et alias uera quoq; plurimum sola præualeat. Cyrenis odoratissima est. Ideoq; ibi unguentū pulcherrimū. Carthagine hispaniæ hyeme quoq; tota præcox. Refert & cæli tēperies. Quibusdā enī ānis minus odorata puenit. Præterea magis locis omibus siccis q̄ humidis odorator. Serī nec pinguibus uult: nec argillosis locis: nec riguis. contēta raris. Proprieq; ruderatū agrū amat. Præcox cāpana. Sera mīlesia. Nouissime tamē de finit prenestina. Quidam uerū altius q̄ fruges: leuius q̄ uites. Tardissime pueniant semine: quod in ipso cortice est sub ipso flore opertū sanguine. Ob id potius caule cōlo inserit & ocellis radicis ut harūdo. Vnum genus inseritur pallidæ spinosæ longissimis uirgīs quinquefoliæ: quæ a græcula altera est. Omi autē rectione atq; uestione pficit. Trāslatide quoq; ut uitis optime oclis simeq; prouent. Surculis quaternū digytorū lōgitudie aut ampliore post uergilia oclōs sata. Dein per faonium trāslata: pedaliibus intervalis: crebroq; circūfossa. Qui præcox faciunt pedali circa radicē scrobe aqua calida insūdunt: germinare incipientē calice.

De lilio tria genera: & rōe ea inferendi. Ca. v.

Lilium rosæ nobilitate proximū est: & quadā cognatione unguētū odoris: quod lilion appellatur. Et impositum etiā maxime rosas decet: medio puentu eaq; incipiens. Nec ullis florib; excelitas maior. Interdū cubitorū trium. Languido semper collo: & nō sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius. Folijs foris strinatis: & ab angustis in latitudine paulatim sese laxantibus effigie calathi. Resupinis p ambitū labris. Tenuiq; filo & semie statibus i medio crocis. Ita odor colorq; duplex. ut alius calicis: alius staminis: differētia angusta. In unguētū uero oleiq; usu folia nō spernāt. Est flos nō dissimilis illi in hærba quam cōuolulū uocant: nascēs p frutetia: nullo olore: nec crocis intus: candorē tantum referens: ac ueluti rudimētum naturæ lilia facere cōdit: scētis. Alia lilia iisdem omnibus mōis serūtur q̄bus rosa. Et hoc amplitus lachryma sua: ut hippo selinum. Nihilq; est sœcūdius. Vnde radice quuagenos sæpe emitteute bulbos. Est & rubens liliū: quod græci crynō uocant. Alii florem eius cynorhodō. Laudatissimū in antiochia & laodicea syriæ: mox in phaselide. Quartū locū optinet in italia nascēs. Sunt & purpura lilia: aliquo gemino caule: carnoso flore tantū radice: maiorisq; bulbi: sed unius. Narcissum uocant huius alteq; genus flore candido: calice purpureo. Differentia liliis est & hæc q̄ narcissus folia i radice sūt probatissimis in lycæ montibus. Tertiō generi cætera eadem. Calix hærbaceus: omnes ferotini. Post arcturum enim florent: ac per æquinoctium autumnum. Inuenta est in iis & ratio inferendi monstrificis hominum ingenijs. Colliguntur nāq; mense iulio scapi arecentes: liliacq; suspendi i fumo. Dein nudantibus se nodulis in sæce nigri uini uel græci mēse martio macerātura: ut coa

lorem accipiant: atq; ita in scrobiculis seruntur heminis facis circūfusi. Sic fiunt purpurea lilia: miq; ita tingi aliquid ut nascatur infectum.

De uiolis & de calta & de baccare & combreto. Ca. vi.

Uiolis honos pxiimus. Eaz; plura genera. Purpureæ: luteæ: albæ: plâis omēs ut olus sativæ. Ex iis uero quæ spōte apricis & macris locis pueniūt: purpureæ latior folio statim ab radice carnosa exēūt: solæq; græco noie a cæteris discernūtur: appellatæ ita: ut ab iis hyacinthina vestis. Sed satius maxima auctoritas luteis. Genera iis tusciana & quæ marina appellatur. Folio aliquāto latiore: sed minus odorato. In totū uero sine odore: minutiq; folio calathiana munus autūni: cæteræ ueris. Proxima ei calta ē cōcolori āplitudine. Vincit numero foliorū marinā qnq; folia nō excedēt. Eadē odore supatur. Est enim gravis calta. Non leuior ei quæ scopā regiā appellat: quāq; folia eius olēat: nō florēt. Baccari quoq; radices tātū odoratæ ē: a quibsdā nardū rusticū appellatū. Vngueta ex ea radice fieri solita apud antiquos Aristophanes pŕiscæ comedię poeta testis est. Vnde qdā errore falso barbaricā eā appellabāt. Odor est ei cinamomo pxiimus. Gracili solo nec humido puenit. Simillimū ei cōbreto appellat foliorū exilitate usq; in fila extenuata: & pceris q; baccar. Nec hæc sunt tantū: sed eoz; quoq; error corrigēdus est: q; baccar rusticū nardum appellauere. Est enī alia hæba sic cognōiata. quæ græci alarō uocāt: cuius specię figurāq; diximus in nardi generibus. Quinimo alarō iue nio uocitar: quoniā in coronas nō addat. Crocū siluestre optimū serere in italia minime expectat: ad scrupula usq; singula areis decoquētib; . Seris radices bulbo. Satiuū latus maiusq; & nitidius: sed multo leuius degenerās. Sed ubiq; nec fœcūdū ēt cyrenis: ubi semp flores laudatissimi. Prima nobilitas cilicio croco: & ibi in corico mōte. Dein lycio mōte olympo. Mox cēturipino siciliæ. Aliq; phlegræo secundū locū dedere. Adulteræ nihil æque. Probatio sincerī iposita manu crepat ueluti fragile. Humidū enī quod euenit adulteratione. sedet. Altera pba tri si manu plata ad ora leniter faciē oculosq; mordeat. Et p le genus satiuū blādissimū uulgo: cū sit mediocriter: deliacō uocāt. Cōtra cyrenaico uitū: quod omī croco nigrius ē: & celerrime marcescit. Optimū ubiq; quod pinguisimū & breuib; capillis. Pessimū uero est quod situm redolet. Mutianus auctor est in lycia āno septimo aut octauo trāsferri in locū subactū: q; ita degenerās renouari. Vfus eius in coronis nulq;. Hæba enī est folio āgusto pene i capillamēti modū. Sed uino mire cōgruit: præcipue dulci tritū ad theatra replēda. Floret uergiliæ: oc casu patris diebus folio q; florē expellit. Viret bruma & colligit. Siccatur umbra melius etiā hyberna. Carnosa & illi radix: uiuaciorq; q; cæteris. Gaudet calcari: & atteri pede: pereūdōq; melius progenit. Ideo iuxta semitas ac fōtes lætissimum.

De floribus antiquis & de odorametis diuersitate: & saluicæ: & polio. Ca. vii.

Rosanis tēporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus tris laudat: loton: crocon: hyacinthū. Oium odorametoz; atq; adeo herbarū differentia ē in colore: & odore: & succo. Odorato sapor raro ulli nō amarus. E cōtrario dulcia raro odorata. Itaq; & uina odoratiora mustis. Siluestria magis oīa satius. Quodā odor suauior & lōginquo: ppius adnotus hebetatur ut uiolæ. Rosa recēs a lōginquo olet: sicca ppius. Omis āt uerno tēpore actior: & maturinis. Quicqd ad meridianas horas diei uergit hebetat. Nouella quoq; uetustissimi nus odorata. Acerrimus tamen odor olium æstate media. Rosa & croci odoratoria cū serenis diebus legūtur. Et oīa in calidis magis q; in frigidis. In ægypto tamē minime odorati flores: ga nebulosus & rosidus aer est a nilo flumine. Quodā suauitati grauitas inest. Quædā cū uirēt nō olent. ppter humores nimios: ut buceros quod ē scœnogræcū. Acutus odor nō oīm si ne succo est: ut uiolæ: rosæ: croco. Quæ uero ex acutis succo carēt: eoz; oīm odor grauis: ut in lilio utriusq; generis. Ambrotonū & amaracus acres habēt odores. Quodā flos tantū iucundus reliquæ ptes ignauæ. ut uiolæ ac rosæ. Hortēsiū odoratissima quæ sicca: ut ruta: mēta: apū: & quæ in siccis nascunt. Quædā uetustate odoratoria: ut cotonea: eadēq; decerpta cū in suis radicibus. Quædā nō nisi defracta: aut ex attritu olēt. Alia nō nisi detractō cortice Quædā uero nō nisi usta: sicut thura myrrhæq;. Florest tri oēs amariore q; intacti. Aliqua arida diutius odore continēt ut melilotos. Quædā locū i sū odoratorē faciūt: ut iris. Quin & arborē totā cuiusq; radices attingūt. Hesperis noctu magis olet: inde noie inueto. Aiali um nullū odoratū nisi de pātheris q; dētū est si credimus. Illa quoq; nō omittēda differentia: odorametoz; multa nihil pinere ad coronamētā: ut irin: atq; saluicā: quāq; nobilissimi sit odoris utraq;. Sed iris radice tantū cōmēdat: unguētis aut medicinæ nascēs. Laudatissima in illyricū. Est ibi quoq; nō maritimis sed in siluestribus di monis & natrone. Proxima in macedonia. Laudatissima hæc & candicans. Et ex illis tertiu locū habet africana āplissimā inter omēs: gustūq; amarissima. Illyrica quoq; duoz; genēz est. Raphanitis a similitudine: quæ & melior. Rhizotomos subrussa. Optima quæ sternutāmētā tactū mouet. Caulē hēt cubitalē: & rētū. Floret diuersi coloris specię: sicut arq;us cælestis unde & nomē. Nō improbat & pŕidica: Et

fossuri tribus ante mensibus multa aqua circumfusa hoc ueluti placamentum terræ blandimentum circumscriptum mucrone gladio ne triplici: & cum legerint eam prius in caelum attollunt. Natura est feruens. Tractataque pustulas abustum modo facit. Praecipit ante omnia ut casti legant. Teredines non sicca modo neque & in terra celerrime sentit. Optimam aream irinum leuicade & elide serebat. lapridae enim & feritur. Nunc & paphila. Sed ciliu maxime laudat: atque septemnonibus. Saluica foliola quod est: sed breuis: & quae necesse non possit. Radici numerosae cohaerent. Haerba uerius quam flos: de la ueluti manu pressa: breuiterque cespes sui generis. Pannonia haec gignit & norica: alpiuque aprica urbium eporredia: tate stauitatis ut metallum esse coeperit. Vestibus interponi eam gratissimum. Sic & apud graecos polio haerba incluta Musei & Hesiodi laudibus: ad omnia utile praedicatum. Supra caetera ad famam etiam dignitatis. Prorsusque miranda: si modo ut tradit: folia eius mane cadida meridie purpurea: sole occidente cerulea aspiciunt. Duo genera eius campestre maius. Silue stre quod minus est. Quidam teucridem uocant. Folia canis hominis similia: a radice prius nunc palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictum: in quibus uigeta uicisse naturam gaudent.

De uestitum aemulatione cum floribus & amarato & chrysocome siue chrysi. Ca. viii.
Luxuria uestibus quoque pro cauere eos flores: quod colore comedant. Hos aduerto tres esse principales. Vnum in croco qui in rosas imitatur. Grati nihil tradit aspectus: & in purpuras tyrias dibaphasque ac laconicas. Alium amethystinum: quod uiole: & ipse in purpureum quodque hyacinthum nunc appellauimus. Genera enim tractamus in specie multas sese spem. Tertius est qui prope chylum intelligit multis modis. Vnus in beliotropio & in aliquo ex uis perque saturator. Alius in malua ad purpuram inclinans. Alius in uiole ferotina coehylis: uegetissima. Paria nunc componuntur: & natura atque luxuria depugnate. Lutei uideo honorem antiquissimum in nuptialibus flammis totum sceminis concessum. Et fortassis ideo non numerari inter principales: hoc est coes maribus ac sociis: quonia societas principatum dedit. Amarato non dubie uicimur. Est autem ipsa purpurea uerius quam flos aliusque: & ipse sine odore. Misque in eo: gaudet decerpere: & laetius nasci. Pronematur gusto mense. Durat in autumnum. Alexandrino palmas: qui decerpit asseruat. Misque postque defecere cum flos madefectus aqua truiuscit: & hyernas coronas facit. Summa eius natura in noie est appellato quonia non marcescit. In noie est & cyani colos. Item holochrysi. Omnes autem hi flores non fuisse in usu Alexandri magni aetate: quoniam proximi a morte eius auctores siluere de illis. Quo manifestum est postea placuisse. A graecis tamen reprobis dubitet: non aliter italia usurpare noia illos. At Hercules petilio ipsa nomen imposuit autumali circa uepresque nasceti. Et tamen colore comedat quod est rosae siluestri. Folia pro qua quina. Misque in eo flore inflecti: & acumine & non nisi re torto folio nasci pro calice ac uersicolori luteo semine includere. Luteus & bellio pastillicautum quinquagenisq; barbulis coronat. Prateses hi flores: ac sine usu: & ideo plerique sine nobis. Quin & his ipsis alia alii uocabula imponunt. Chrysocome siue chrysitis non habet latinam appellationem. Palmi altitudine est: comatibus fulgore auri coribus: radice nigra ex austero dulci. In petrosi opacisque nascens.

De honore coronae & cyclamino

& meliloto & trifolio tria genera eius. Ca. ix.

Et fere partem cologii celeberrimis transerat ratum ad eas coronas quae uarietate sola placeant. Duo earum genera quoniam aliae flore consistunt: aliae folio. Florum esse dixerim genistas. Nuncque & iis decerpit luteus. Item rhododendrum. Item zizippus quae & cappadocia uocat. Iste odoratus similis oleae floribus. In uepribus nascit cyclaminum: de quo plura alias. Flos eius colossimus in coronas admittit. Folia milacis & hederae in coronamentum se dedere. Coronaeque earum continentur principatum. De quibus in fructu loco abunde diximus. Sunt & alia genera nobis graecis indicanda: quae nostris maiore ex parte nomen dare suis defuit cura. Et pleraque earum in exteris terris nascuntur: nobis tamen consuecunt: quoniam de natura sermo non de italia est. Ergo in coronamenta folio uenere me, lothron: spirendum: trigandum: cneoridum: quod calisi Higinus uocat. Et quod cunilagine: coniza: meliophillidum: quod apiastrum: meliloton: quod fertula capana uocat. Est enim in capania italica laudatissima: graecis in lunio: mox chalcidica & cretica ubique uero aspis & siluestribus nata. Coronas ex hac antignos facit: ita indicio est nomen fertulae quod occupant. Odor eius croco tinctus est & flos: ipsa cana. Placet maxime foliis breuissimis atque pinguis. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. Niphates uocant graeci. Alii asphaltidum maiore folio quo utuntur coronarii. Altes acuto oxytriphillo. Tertium ex omnibus munitissimum. Inter haec nervosum caliculi quibusdam: ut marathro: hippomarathro: myophano. Vtuntur & ferulis & coribis: & hederae flore purpureo. Est & in alio genere earum siluestribus rosas similis. Et in iis quoque colos tantum delectat. Odor autem abest. Et cneori duo genera nigri atque cadidi. Hoc & odoratum. Ramosa abo. Florum postquam modum autumni.

De origano & thymo & melle attico: &

conyza: & iouis flore: & helenio: & abrotano: & leucateo Ca. x.

Otide & origano in coronamentis species. Alterius. nullum semine. Id autem cui odor est creticum uocat. Totide & thymi: cadidum ac nigricans. Floret autem circa solstitia: cum & apes decerpunt.

Et auguriū mellis ē. Prouētiū. n. sperat apiariū large florētē eo. Lædīf hymbribus amittitq; florē. Semē thymi nō pōt deprehēdi: cū origani p̄q̄minutū nō ramen fallat. Sed qd̄ interest id occultasse naturā? In flore ipso intelligit̄: latoq; eo nascit̄. Quid nō tētare uoles? Mellis attici in toto orbe sūma laus existimat̄. Ergo trālatū ē ex attica thymū: & uix flore (ut doce- mus) satū. Sed alia rō naturæ obstitit: nō duratē attico thymosū in afflatu maris serāt. Erat quidē hæc opinio ātīqua in omni thymo. Ideoq; nō nasci in arcadia. Tunc oleā nō putabāt gi- gni: nisi intra trecetā stadia a mari. I h̄mis quidē nūc ēt lapi deos cāpos in p̄uintia narbonei refectos scimus. Hoc pene solo redditu ē lōginquis regiōibus pecudū milibus cōuenientibus ut thymo nescāt. Et conizæ duo genera in coronamētis: mas & fœmina. Differētia in folio. Tenuis fœminæ & constrictius angustiusq; imbricatū maris & ramosius. Flos quoq; magis sp̄det eius. Serotinus utriq; post arctus. Mas odore grauior. Fœmina acrior. Et ideo contra bestias morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorē habēt. Masculæ radix a q̄busdā libanotis appellatur de qua diximus. Et tātū folio coronāt louis flos: amarus: h̄merocalles: ābro- tonū: helenū: silymbriū: serpillū. Oīa fusclosa rosæ mō. Colore tantūm placet louis flos. Odor abest sicut & illi q; græce phlox uocatur. Et ramis aut & folio odorata sūt excepta serpil- lo. Helenū ē lachrymīs Helenæ dicitur natū. Et ideo in helena insula laudatissimū. Est āt fru- tex humi se sp̄gens dodratalibus ramulis: folio simili serpillō. Ambrotonū iucūdi odoris ē & grauis. Floret æstate. Flos auri coloris. Vacuū sp̄tē puenit. Cacusine suo se p̄pagat. Seri- tur āt semine melius q̄ radice aut furculo. Semine quoq; nō sine negotio plātana trāsserūt. Sic & adonū. Vtq; æstate. Alsiōsa. n. admodū sūt: & sole nimio læduntur. Sed ubi cōualue- re rito uitis fructat̄. Ambrotono simile odore leucāthemū est flore albo foliosum.

De amaraco uel fusclo: & nyctegreto: & meliloto: & viola alba: & codiamino: & de siluestribus bulbis: & heliochryso: & lychnis: & de hærbis circa mare. Ca. xi.
Maracū Diocles medicus & sicula gēs appellatere quod ægyptus & syria fuscū. Seritur utroq; genere & semine & ramo: uicius prædictis & odore melius. Copiosū amaraco æque q̄ ābrotono semē. Sed ābrotono radix una: & alte descēdēs: cæteris in sūmo ter- ræ leuiter hæret. Reliquos satio autūno fere incipiēte: necnō & uere q̄busdā locis: quæ um- bra gaudēt & aqua ac simo. Nyctegretō inter pauca miratus ē Democritus: coloris ignei: foli- is spinæ: nec a terra se attollentē: præcipuq; in gedrosia narrat. Eruiē post ægnoctiū uernū radicatus. Stecatutq; ad lunam. xxx. diebus: ita lucēs noctibus. Magos phoxq; reges uti hac hærbā ad uota suscipiunt. Eādēq; uocari chenamythō: qm̄ anseres a primo cōspectu eius ex- pauēscāt. Ab aliis nyctipolō: qm̄ ē lōginquo noctibus fulgeat. Melilotos ubiq; nascit̄. Lauda- tissimū tamē in attica. Vbiq; uero recēs: nec cādicās: & croco q̄simillima. Quāq; in italia odorator & candida. Flos prima uer nūciantū uolā alba. Tepidioribus uero locis ēt hyeme emicat. Postea quæ appellat̄ & purpurea. Proxime flāmea: quæ & flos uocat̄: siluestris dūta- xat. Codiaminō bis āno: uere & autūno. Aestates hyemēq; fugit. Seriosū supradictis aliq; to- nāribus: & lilii trās maria. Et in italia qd̄ ut diximus p rosā. Nā in gracia tardius etiānum anemone. Est āt hæc siluestriū bulbos flos: aliq; q̄ quæ dicef in medicinis. Seq̄ oenāthē: melāthiū: ex siluestribus heliochryso. Deinde altēq; genus anemones quæ tīmonia uocatur. Post hāc gladioli comitatus hyacinthis. Nouissima rosa. Eadē prima deficit: excepta satua. Cæterq; hyacinthus maxime durat: & viola alba: & oenāthe. Sed hæc ita si deuolū crebro pro- hibeatur in feminibus. Nascitur locis tepidis. Odor idem q; germinatibus uuis. Atq; inde no- mē. Hyacinthum comitatur fabula duplex: lucū præferēs eius: quem Apollo dilexerat: taut ex Alacis uore editis: ita discurretibz uenis ut græcæ litteræ figura ea legatur inscripta. Heliochryso florē h̄et auro similē: foliū tenuē: cauliculū quoq; gracilē: sed durū. Hoc coronār se magi si & unguētā sūmātur ex auro: quod apyrō uocat̄: a d gram quoq; & uitæ gloriā ptine re arbitrat̄. Et uerni qd̄ flores hi sūt. Succedūt illis æstiuū lychnis: & iouis flos: & altēq; ge- nus lilii: Itē typhō & amarus: quē phrygiū cognouit: sed maxime spectabilis pothos. Duo genera huius. Vnū cui flos hyacinthi est. Altēq; cādicus qui fere nascit̄ in tumulis qm̄ forti⁹ durat. Et iris ætate florēs. Abēt & hi marcelcūq; Alii rursus subeūt autūno. Tertū genū lilii: & crocus: & osirin in utroq; genere: unū hebes altēq; odoratū: primis oīa hymbribus emi- cāt. Coronariū quidē & spinæ flos utitur. Quippe cū spinæ albæ cauliculi inter oblectamē- ta qul ē quoq; cōdiatur. Hic ē trās maria ordo flos. In italia uiolis succedit rosa. Huic iterue- nit lilii. Rosā cyanus excipit: Cyanū amarāthus. Nā tincapuinca sēp uiuēt i modū lineæ foli- is geniculati circū data. Topiaria hærbā inopiā tñ flos aliquō supplet. Hæc q; græcis came- daphne uocatur. Vita lōgissima uiolæ albæ ē trimatu. Ab eo tēpore degenerat. Rosa & qn- queniū p̄fert nō recisa nec adusta. Illo enī mō iuuenescit: Diximus & terrā referre plurimum. Nam in ægypto sine odore hæc omia. Tātūq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mēlibus antecedit germinatio omnium. Rosaria a fauonio solia oportet esse: iteq; solstitio.

Et id agendum ut intra id tempus purgata & pura sint.

De cura apum; pabulo; & morbis earum; & remediis. Ca. xii.

U Ex hortis coronamentisq; maxime aluearia & apes conveniunt res præcipui castus cõpeditur cū fauit. Hæc ergo cã oportet serere thymũ; apiastrũ; rosã; violas; lilii; citysũ; fã; bã; erulũ; cunilã; papaver; conizã; casia; melilotũ; melissophillũ; cerinthos. Est aut cerinthe folio candido; incurvo cubitalis; capite cõcauo; mellis succũ habẽte. Hicq; audivissimã sũt atq; et sinapis; quod miremur cũ oliuæ florẽ ab iis nõ attingi cõstat. Ideoq; hanc arborẽ procul esse melius sit; cũ aliquas q; pime seri cõueniat; quæ & euolantũ examina inuitet nec lãgus abire patiantur. Cornũ quoq; arborẽ caveri oportet. Nam flos eius degustato alio cõcita moriũtur. Remediũ sorbam cõtusam e melle præbere iis uel urinam hoĩum; uel boĩ; aut grana punici mali amineo uino cõpila. Et gemitas circũferi alueariis gratissimũ. Miq; e dignitq; memoratu de alimẽtis quod cõperi. Hostilia uicis abluirur pado. Huius inquilini pabulo circa uenenatis melle; & de remediis mellis uenenatis; & mellis insani. Ca. xiii.

E T in hispania multis puehũt simili de cã. Tantũq; pabulũ refert; ut mella quoq; uenena; a siãt. Heraclia; in pãto quibũdam annis pniciosissima existũt; ab iisdem apibus facta. Nec dixere auctores e quos floribus ea fierẽt. Nos tamẽ trademus quæ cõperimus. Herba est alba. Vexatio qdẽ iumentorũ est; sed præcipue caprag; appellata egoletbrõ. Huius flor cõcipiũt noxiũ uirens aquoso uere marcescẽte. Ita sit ut nõ oĩbus anis sentia; hoc malũ. Venenati signa sunt q; oĩo nõ denfat; q; color magis rutilus e; odor alienus sternutamenta pĩntus mouẽs; quod pãderosius innoxio. Qui edere abiciũt se humi refrigerationẽ quaerentes. Nã & sudore diffũt. Remedia sũt multa; quæ suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræfẽtari aliqua in tãtis infidiis oportet; nullũ uetus e; melle optimo & ruta; salãmẽta eũt si reiciantur sũpta crebr. O Certũq; e id malũ p extremẽta ad canes etiã puenire; similiterq; torqueri eos. Nullũ tamẽ ex eo iueratũ inocuũ esse cõstat. Et foemina; curẽ nullo melius emedari cũ cõsto; fugillata & aloe. Aliud genus in eodẽ pãti situ uiget ex ãnona mellis; quod ab infania quã gignit mænomeno uocãt. Id existimãt cõtahi flore rododẽdri; quo scatet siluæ. Gẽsq; ea cũ cærã in tributa romanis spectet; mel quoniã exitiale est nõ uẽdit. Et in perside & in maurita; nia cæsariẽsis getulia cõtẽmina massylis uenenati faui gignũt. Quidamq; a pre; quo nihil esse facilius pãt; nisi q; liuore deprehẽdũtur. Quod sibi uoluisse naturã iis arbitremur illidĩs; ut ab iisdẽ apibus; nec oĩbus anis fierent; aut nõ totis fauis. Pag; eni erat genuisse rẽ i qua uenũt facillime dare. Etiã ne hoc ipsa in melle tot aialibus dedit. Quid si uoluit; nisi ut cautiorẽ minusq; auidũ faceret hoĩem. Nõ eni ipsi melli sed apibus iã culpidẽs dederat & qdẽ uenenas. Remediũ aduersus has utiq; nõ differẽdo. Ergo maluæ succo aut folioq; hederæ pungi salutare est. Vel pussos eas bibe. Miq; tamẽ est uenena portãtes ore fingẽtesq; ipsas nõ mori. Nisi q; illa domina reũ oĩm hãc dedit repugnãtiã apibus. Sicur cõtra serpẽtes phyllis; marisq; iter hoĩes.

De melle quod mulcæ nõ attingũt; & aluea

Tris; & cura eorũ si famẽ sũtiũt apes; & quomõ cæra fiat. Ca. xiiii.

A Liud in creta miraculũ mellis. Mõs est carina nouẽ milia passũ abũtu. Intra quod spãtũ mulcæ nõ repiũt. Natũq; ibi mel nusq; attingũt. Hoc expimẽto singulare medicamentũ eligitur. Aluearia oriẽtẽ æquocĩtalẽ spectare cõuenit; aq;lonẽ euitẽt. Nec fauoniũ minus. Aluearia optima cortice. Secũda ferula. Tertia uimine. Multi ea & speculã lapide fecere; ut opantes intus spectãrẽt. Circũlini aluearia fimo bubulo utilissimũ. Opculũ a tergo esse abũla; torũt; ut pperatus intus sit. psp̃er. Si magnus sit uterus alueariis; puẽtus at sterilis; ne opandĩ despãtied curã abiciãt; id paulatim reduci oportet fallẽte opis incremẽto. Aluearia hyeme stramẽto opiri crebro suffiri; maxime fimo bubulo; Cognatũ hoc iis; & inasfẽtes bestias nec cat; araneos; papiliões; steredines; apesq; ipsas excitat. Et araneorũ qdẽ exitũ facilius est; Papi lionũ maior pestis. Tollitur uero cũ maturẽscit malua noctũ interlunio cælo sereno accẽssũ lu; cernis eã alucos. In eã flãmã sese igerũt. Si cibũ deesse sũtiãt apibus; uuas passas siccas ue si co; tulas ad fores earũ posuisse cõueniet. Item lanas tractas madentes passis; aut destruto; aut aqua nullã. Gallinãq; et crudas carnes. Quibũdã et æstatibus iisdẽ cibi præstãdit; cũ siccitas cõtĩnuã flo; alumẽta negat. A lueor; cũ mel eximĩt ilini oportet exitus melisophyllo aut geni sta tritis; aut medios alba uite præcingere; ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiũt. Hac decocta fieri saluberrimũ acẽtũ. Cæra fit ex expressis fauis; sed et purificatis aqua; ac triduo in tenebris ficasit; quarto die liquatis igni i nouo sicili aqua fauos te; gẽtẽ; tũc sporta collatis. Rursus i eadẽ olla coquit cæra cũ eadẽ aqua; excipĩsq; alia frigida; uas melle circũlitis. Optima quæ punica uocatur. Proxima q; maxime fulua; odorisq; mellei;

pura. Natidē at pōtica. Quā cōstare egedem miror inter tnenata mella. Deinde cretica. Plurimū enī ex ppoli habet: de qua diximus in natura apū. Post has corsica: quoniā ex buxo fit: & habere aliquātā uim medicaminis putat. Punica hīc hoc mō. Vetiā sub diuo saepius cæra fulua. Deinde feruet in aqua marina ex alto petita addito nitro. Inde lingulis eligūt fiorē: id ē cādidissima quæq; trāsfūdūtq; in uas: quod exiguum marinā habet frigidaē. Et rursus mari na decoquit sepatim: dehinc uas ipsū refrigerant. Et cū hęc ter fecere: unacea cratē sub diuo siccāt sole lunacq;. Hoc enī cādorē facit: sic licet. Et ne hīq; faciat ptegūt tenui lintheo. Cādidissima uero fit post insolatidē etianum recocta. Punica medicinis utilissima. Nigrescit cæra addito charta: cinere. Sicut anchusa admixta rubet. Variosq; in colores pigmētis trahitur ad reddēdas similitudines: & innumeros mortaliū usus: parietūq; etiā & armosq; tutelā. Cætera de melle apibulq; in natura eas dicta sunt. Et hortos quidē omīs fere rō pacta est.

De hærbis spōte nascētibus & aculeatis. Ca. xv.

Sequitur hærba spōte nascētis: quibus plerūq; gētū utū in cibis. Maximeq; ægypti frugū fertilissima. Sed ut sola iis carere possit: tāta est ciboq; ex hærbis abūdātia. In italia paucillimas nouimus: fraga: tanū: ruscū: batin marinā: batin hortē: sianā: quā aliqui aspagū gallicū uocāt. Præter has pastinacā pratē: lupū: salictariū: eaq; uerius obediamenta q; cibos. In ægypto nobilissima est colocassia: quam cyamō uocāt aliqui. Hāc a nilo metūt: caule cum coctis ē harenolo in mandendo. Thyrsō at qui inter folia emicat: spectabilis foliis latissimis ē: si arbores cōpenē: ad similitudinē eoz: quæ p̄sarta i nostis manib; uocamus. Adeoq; nil sui dotibus gaudet: ut iplexis colocassia foliis in uariā specie uasos potare gratissimū habeāt. Scitur iā hęc in italia. Et in ægypto p̄xima auctoritas cicorio ē: quā diximus intubū erraticum. Nascit post uergillas. Floret piculati. Radix ei lēta: quare ē ad uicula utinē illa. Antaliū lōgius a flumi nascit mēspili magnitudie & rotūdinate: sine nucleos sine cortice: folio cyperi. Mādūt igni patū. Mādūt & oetū: cui pauca folia minimaq; uerū radix magna. Aracide qdē & aracos cū hēant radices ramosas ac multiplices: nec foliū nec hærba ullā: aut q; aliud supra terrā hēnt. Reliqua uulgarīū i cibo apud eos hærba: noīa: cōdriala: hypocaris: & cauca ris āterici: scādix: quæ ab alii tragopogō foliis croco similis: p̄theniū strichnū: corcorus. Et agnoctio nascētis aphace: achinea: quā epipetrō uocāt: quæ nunq; floret. At e cōrrario aphace subinde marcescētē flore emittit. aliū tota hyeme totoq; uere usq; in æstatem. Multas præterea ignobiles habēt. Sed maxime celebrāt cnicō italie: ignotā: ipsi at oleo nō cibo gratā. Hoc faciūt ex semine eius. Differētia prima siluestris & satua. Siluestrium duæ spēs. Vna mitior est simili caule tamē rigido. Itaq; & æoliū antiq; utebāt. Exilis quā qdā atraçtylda uocāt. Semē eius cādidū: & grāde: amag. Altera irrlutior torolore caules: & q; pēn hūmi serpat: minuto semine. Aculeatq; hęc ē generis: qm̄ distinguēda sūt & genera. Ergo quædā hærba rū spinosa sūt: quædā sine spinis. Spinosa: multæ spēs. In totū ipina ē aspagus: scorpiō: nuli enī foliū hēt. Quædā spinosa foliata: ut cardus eryngiō: glycyrrhizō: & urtica. Iis enim oibus foliis aculeata mordacitas. Aliqua & secundū ipinā habēt foliū: ut tribulus & ononis. Quædā in folio habēt & in caule ut phleos: quod aliq; stoeben appellauere. Hypophes sp̄is geniculatū. Tributa p̄prietas quod & fructū spinosū hēt. Ex oibus iis generib; urtica maxime nōciē: acetabulis in flore purpureā lanuginē sū dētibus sæpe altior qnis cubitis. Plures eius differētiæ. Siluestris quā fœminā uocāt mitior. Et i siluestri quæ diciē cania acrior. Cautē quoq; mordaci fimbriatis foliis. Quæ uero ē odorē fundit herculanea uocāt. Semē oibus copiosū: nigrū. Mix sine ullis ipina: aculeis lanuginē ipsā esse noxiā: & tactū tantū leui pruritū pustulāq; cōfesti adusto similes existere. Notū ē & remediū olei. Sed mordacitas nō p̄tinus cū ipsa hærba gignit: nec nisi solibus roborata. Incipit qdē ipsa nasci uere nō igratos multū ē religiosio i cibo ē ad pellēdos totius ani morbos. Siluestri quoq; radix oēm carnē tene riorē facit simul cocta. Quæ innoxia ē morsu carens aconitū uocāt. De scorpiōe dicemus iter medicas.

De carduo & helxine & tribulo & anchusa. Ca. xvi.

Cardus & folio & caule spinosus lanugines habet. Itē acorna: leucacanthos: onopygos: helxine: scolimos. Cameleō i foliis nō habet aculeos. Est & illa differētia q; quædā in iis multicaula ramosaq; sūt: ut cardus. Vno at caule nec ramosū cūidō. Quædā cacumīne tantū spinosa sūt: ut cringili. Quædam æstate florent: ut atraçtylis: helixinos. Scolimos quoq; floret sero & diu. Diuacrona colore tantū ruffo distinguē: & p̄giore succo. Idem erat atraçtylis quo p̄: nisi cādidior esset: & nisi sanguineū succū funderet. Quæ de cā phonos uocāt a q̄bulda: nōlore ē: & grauis: sero maturescētē semine: nec ante autū: q; q; idē de oibus spinosis dici possit. Vex oia hęc & semine & radice nasci possunt. Scolimos carduos generis ab iis distat: q; radix eius uescendo est decocta. Mix q; sine intervallo tota æstate aliud floret in eo genere: aliud cōcipit: aliud pturit. Aculei arefcētē folio desinunt pungere. Helxine rara uisū est: neq; in omnibus terris est: radice foliosa: ex qua media ueluti malum extuberat. Cōtacta

suave olet. Huius vertex sumus lachrymā cōtinet iocundi saporis acāthiceu masticeu appella-
tā. Ectatos quoq; in sicilia tātū nascit suā pprietatis & ipsa. Cuius in terra serpūt caules & rari-
dice emissū lato folio & spinoso: caulesq; vocāt cactos. Nec fastidiūt in cibis lueratos quoq;
Vnū caulē rectū habēt: quē vocāt temica: eiusdē suauitatis: sed uetustatis ipatiente. Semē ei
lanuginis: quē pappū vocāt: quo detractō ex cortice teneritas similis cerebro palmæ est: uo-
cant ascaliā. Tribulus nō nisi in palustribus nascit. Dura res alibi. Iuxta nilū & strymonē am-
nes excipiūt in cibis. Inclinatū in uadū folio ad effigiē ulmī: pediculo lōgo. At in reliquo or-
bes excipiūt in cibis. Cicerulæ folia alteri aculeata. Hic & ferus floret. Magisq; septa obsidet uilla-
rum. Semē ei rotōdius: nigrū in siliqua. Alteri harenacēū. Spinolosq; etiānū in modū coronæ: cno-
nis. In ramis. n. spinas hēt opposito folio rutæ similis: toto caulē foliatū in aliis coronas: legē-
a frugibus: aratro inimicū: uinaxq; præcipue. Aculeatay caules aliquay per terrā serpunt: ut
eius quā coropō vocāt. Et ex diuerso stans anchusa inficiēdo ligno carnisq; radice apta. Est aut
mitior iis anthemis: & phylāthos: anemone: & aphace: caulē foliato ē: & crepis & lotos. Dis-
ferentia foliosq; & hic quæ & i arboribus breuitate pediculi ac lōgitudinē: angustis ipsis folijs: &
āplitudine: angulis: incisuris: odore: flore. Diuturnior hic q; buldā p ptes florētibus ut in ocū-
mo. heliotropio: aphace: oenochyte.

De differētia hærbarū p folia: &

quæ hærbae toto āno floreāt: & hastula regia: & gladiolo Ca. xvii.
M Vitis inter hæc æterna folia: sicut quibusdam arborū. In primisq; heliotropio: adianto.
Aliud rursus spicataq; genus: ex quo est stamnos: alopecuros: selapuros: quam qdam or-
tygian uocant. Alii plantaginē: de qua infra dicemus inter medicas. Pyralis ex iis. Alopecu-
rus spicā hēt mollē & lanuginē densam: nō dissimilē uulpiū caudis: unde ei & nomen. Proxima
est ei & selepyros: nisi q; illa piculatim floret. Ciciorū & similia circa terrā folia habent germi-
nantes ab radice post uergilias. Perditio quā & æoliæ gentes & ægypti edunt: nomen dedit
auiis id maxime euens. Crassas plurimasq; hēt radices. Itē orinthogale caulē tenero: cādidū
semipedali radice bulbosa: molli tribus aut quattuor agnatis. Coq; in pulre. Mijs lotō hærba
& egilopa nō nisi post annū īposuit. Notabilis & scyllæ crociq; natura: quæ cū oēs hærbae foli-
pit: cū cæteræ omnes quæ piculatim florent: ab ima sui pte incipiant. Notabile & in lappa
quæ adhærescit: quoniā in ipsa flos nascit. nō euidēs: sed intrus occultus: & intra se germinat:
uelut aialia quæ in se pariūt. Itē circa opuntē opūtia est hærba: etiā hōi dulcis. Mijsq; e folio
eius radice fieri ac semina nasci. Lassine unū foliū hēt: sed ita iplicatū: ut plura uideāt. Cyndril-
la amara est: & acri in radice succo. Amara & aphace: & quæ pigris noīat: & ipsa toto āno flo-
rens: nomē ei amaritudo īposuit. Notabilis & scyllæ crociq; natura: quæ cū oēs hærbae foli-
um primū emittat: moxq; in caulē rotōdēt: in iis caulis prior intelligit q; foliū. Et in croco
quē flos īpellitur caulē. In scylla uero caulis exit: deinde flos ex eo emergit. Eadēq; ter floret
(ut diximus) tria tēpora sationū ostēdens. Bulbos generi quā & numerat & cyperi hoc est gla-
dioli radice. Dulcis ea est: & quæ derocēta panē ē: gratiorē faciāt: pōderosiorē simul subacta.
Similis est & quæ ctēsio uocatur: gustu aspa. Cæteræ eiusdē generis folio differūt. Asphode-
lus oblongū & āgustū hēt. Scylla latū & tractabile. Gladiolo simile nomini. Asphodelus mā-
ditur & semine tosto: & bulbo. Sed hoc in cinere tostos deīn sale & oleo addito. Præterea tu-
so cū ficis præcipua uoluptate ut uidet Hesiodo. Traditur & ante portas uillay latū remedio
esse cōtra ueneficorū noxā. Asphodeli mētiōē & Homerus fecit. Radix eius nāpis modicis
similis est. Neq; alia numerosior: octoginta simul acruatis sæpe bulbis. Theophrastus & fē-
græci princepsq; Pythagoras caulē eius cubitalē & sæpe duū cubitos folijs porri siluestris an-
thericō uocauere. Radicē uero id est bulbos asphodelō: nostri illud albuū uocāt & asphode-
lū hastulā regiā. Ea est caulis acinosi. Eius duo genera faciunt. Albuū est scapus cubitalis: &
āolius: purus: leuis. D. quo Mago præcipit exitu mēsis martii & initio aprilis cum floreat:
nō hī semine eius intumescētē demetēdū: fidēdōsq; frapos: & quarto die ī solē pferēdos. Ita
sicarij manipulos faciē sos. Itē pistanā dicit a græcis uocari quā inter ulvas sagittam appella-
mus. Hāc ab iabus maiū usq; ad finem octobris mēssis decorticari: atq; leni folie sicari tubet.
Idē & gladiolū alterū quē cypirō uocant: & ipsū palustre iulio mēse secari iubet ad radicē: ter-
tio q; die in solē sicari: donec cādidus fiat. Quotidie āt ante solē occidēt ī tectū referri: quo
nō palustribus delectis nocturni rores nocēāt.

De iunco genera sex:

& de cypero: & de medicamentis eay & de cypro: & odorato iūco. Ca. xviii.

Similia præcipit de iūco quæ mariscō appellāt: ad texendas tegetes: & ipsū iunio mēse exi-
mi etiā iulij mediū præcipiēs. Cætera de sicādo eadē quæ de ulua suo loco diximus. Al-
terū genus iūcos facit: quod marinū & a græcis oxychoenō uocari inueni. Tria genera eius:
acuti: sterilis: quē marē & oxyn græci uocāt: reliqua foeminiū ferētis semē nigrū: quē melā-
cranin uocāt. Crassior hic & fruticosior. Magisq; etiānū tertius qu uocat holoschoenos. Ex iis
melācranis sine aliis generibus nascitur. Oxy & holoschoenos eodem cespere. Vt iūsum ad

utilia holofchenos: quia mollis & carnosus est. Fert fructu unguis coheretium modo. Nascitur autem in
quæ mare appellamus ex semetipso: cacumine in terrâ defixo. Melæcranis autem suo semine. Alio
quo oïum radices oïbus annis intermoriuntur. Vnus ad nassas marinas utitur: nexus elegatius lu-
cernæ: lumina præcipua medullæ aptitudine. Iuxta maritimas alpes tanta ut incisio uentre imple-
ant pene undas latitudine. In ægypto uero cribrosi latitudine non alias utiliores. Quidam etiã
nũ unũ genus faciunt. Iunci triãguli cyperũ uocant. Multi enim nõ discernunt a cypro uicinitate
nois. Nos distinguemus utroque. Cyprus est gladiolus ut diximus radice bulbosus: laudatissimus
in insulis creta: dein naxos: & postea phœnice. Cretico cadore odorque uicinus nardo: naxio acri-
ori: phœnicio exigui spirans: nullus ægyptio. Nã & ibi nascitur. Discutit duricias corporis. Iam
enim remedia dicemus: quoniã & flos odorque generi est magnus usus in medicina. Quod ad cy-
pirũ attinet: Apollodorus quidem sequebatur: qui negabat bibedũ quãque pressus efficacissimum esse
aduersus calculos. Eo foetas foeminas quidem abortus facere nõ dubitat. Misque tradit barba-
ros suffitu huius hærbæ excipientes ore lyenes cõsumere. Et non egredi domibus nisi ab hoc
suffitu. Vegetiores enim firmioresque sic etiã fieri. Intertriginũ & alag uitius pfricatõibusque cum
oleo illitũ nõ dubie mederi. Cyperos iunctus est qualiter diximus angulosus: iuxta terrã candi-
dus: cacumine niger: pinguisque. Folia ima porraceis exiliora: in cacumine minuta: inter quæ est
semẽ. Radix oliuæ nigrae similis: quã cum oblonga est cyperida uocant: magni in medicina usus.
Lus cyperio prima hæmoniaco: secunda rhodio: tertia thracio: notissima ægyptio: quæ & cõ-
fundit intellectũ: quoniam & cypros ibi nascitur. Sed cypros durissimus: uixque spirans. Cæteris
odor est ipsa nardũ imitans. Est & per se indica hærbæ: quæ cyperis uocatur: gingiberis effigie
cõmanducata croci tunc reddit. Cypero uis in medicina pilothri. Illius prætygiis ulceribusque
genitaliis: & quæ in humore sunt oïbus: sicut oris ulceribus. Radix aduersus serpentiũ ictus &
scorpionũ præsertim remedium est. Vulus apertus pota. Largiori tãta uis: expellit eas: trina diet
& calculus: ob id utilissima hydropicis. Illius & ulceribus quæ serpũt: sed uis præcipua quæ in
stomacho sit ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tus-
si medet. Semẽ tostũ & in aqua potũ sistit aluũ: & foeminae menses: capitisque dolores facit. At
quocumque holofchenos eius quæ proxima sunt radices cõmanducat aduersus araneos: morsus.
Inuenio etiã unũ iunci genus: quod tropicem uocant. Huius semine sonũ allicit: Sed modũ fer-
uandũ ne sopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicuntur: quoniã & in syria coele (ut suo lo-
co rettulimus) nascitur. Laudatissimus ex nabathea iunctus cognosce theucitis. Proximus babylo-
nius. Pessimus ex africa ac sine odore. Est autem rotundus uinosæ mordacitatis ad linguã. Sincerus
in cõfictu odorẽ rosæ emittit rubetibus fragmentis. Discutit inflatões. Ob id stomacho uti-
lis: bilisque & sanguinẽ reicietibus. Singultus sedat. Ructus mouet. Urinã ciet. Vesicæ mede-
tur. Ad muliebres usus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida iponitur. Ex calcaetoria pre-
tor astringit refrigerat. Vnus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliosque cãdidæ
ungues uocantur: In flore autem aliud est semẽ. alius capillus in capites aliud corticalis calix. Folium
siccat: aut tribus modis exprimitur. Per se cum unguis non detrahuntur: ibi enim humoris pluri-
mi. Aut cum detractis unguibus reliqua pars aut oleo aut uino maceratur in sole basis uitreis.
Quidam & salẽ admiscet: & anchusã nonnulli aut asphaltũ: aut iunctũ odoratũ: quia talis maxime
pdest uulnẽ ac dysentericis. Exprimitur eadẽ folia detractis unguibus trita per lintheũ spissũ in
aerũ uas: leuigũ igni succus coquitur: donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissimã
ma quæque folia.

Ex rosa medicinae: & de lilio & de narciso

& ex viola: & de baccare: & combreros & asaro. Ca. xix.

Unũ quomodo fieret ex rosa diximus iter genera uini. Vnus succi ad aures toris ulcera gingi-
uas: & ossilias gargarizatus. Stomachũ: uulnas: sedis uitia: capitis dolores. In febre per se uel
cum aceto fõnos: naufeas. Folia utitur in calliblephar. E succis foemina aspergitur. Epiphoras quoque
aridã leniunt. Flos sonũ facit. Inhibet fluctidēs mulieris maxime albas in polca portus. Et sanguini
nis excreatões. Stomachi quoque dolores quãtũ in uini cyathis tribus. Semẽ uis optimũ croci
nũ: nec anniculo uetustissimũ: & i umbra siccat. Nigrũ inutile. Dentiũ dolori illinitur. Vricam ciet.
Stomacho iponitur. Irẽ igni sacro si ueteri. Naribus subductũ caput purgat. Capita pota uentrẽ
& sanguinẽ sistunt. Vngues rosæ epiphoris salubres sũt. Vlcera. n. oculorum rosa fordescent: præ-
terque in initis epiphoræ ita ut arida cum pane interponatur. Folia quẽ uitis stomachi: & ossidibus
& uitis uentris & intestionis: & præcordiis utilissima uel illita. Cibo quoque lapati modo cõdiuntur.
Caudẽus quoque in iis situs celeriter infidēs. Et aridus & expressis aliis usus. Diaplasma
in se sunt ad sudores coercendos: ita ut a balneis inarescant corpora: deinde frigida abluantur. Sil-
uestris cum adipe urfino alopecias misce emendat. Lilii radices multis modis florẽ suũ nobilita-
re. Cõtra serpentiũ ictus ex uino pota: & cõtra fungos uenena. Propter clauos pedũ in uino
decoquuntur: tridacis non soluiunt. Cum adipe aut oleo decocta pilos quoque adustis reddunt. E
mullo pota inuulnẽ sanguinẽ cum aluo trahit. Lyenisque & ruptis uulsis psumt. Et menses fœ-

minas in vino decoctas. Impositæq; cū melle nervis præcis medetur. Contra lichenas & lepras & furfures in facie emendant. Erugāt corpora. Folia in aceto cocta vulneribus imponunt. Si testū in melle cū hyoscyamo & farina tritici. Semē illini igni sacro. Flos & folia ulcæ vestuntur. Succus q̄ flore expressus est: ab aliis mel vocat: ab aliis syrū ad emolliendas vulvas: furdoreq; sciendos: & suppuraciones coquendas. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnū purpureo flore: & alter hærbaceū. Hūc stomacho inutilē: & ideo vomitoriū: alios quoq; solentē: nervi inimicū: caput gravatē. Et a narce narcisum dictū nō a fabuloso puero. Vtriusq; radix ut diximus mullei saporis est. Ambustis pdest cū exiguo melle. Sic & vulneribus & luxatis. Panis vero cū melle & avenæ farina. Sic & ifixa corpori extrahit in polēta tritus: oleoq; cōtus. Medetur cū lapide pculis. Purgat vulnera pmixtus farina. Nigras utiligines emaculat. Ex hoc flore fit narcissinū oleū ad emolliendas duricias. Calefaciēda quæ allerint. Atribus est utilisissimus: sed capitis dolores facit. Violæ silvestres sunt & sativæ. Purpureæ refrigerat. Cōtra inflāmationes illinunt stomacho ardenti. Imponūt & capiti in frōre. Oculorū privatiū epiphoris: & sede pcedēte vulva ue. Et cōtra supuratiōes. Crapulā & grauedines capitis ipsi coronis olfatūq; discutiūt: Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureū est ex his comitalib⁹ medet: maxime pteris in aqua potū. Semē violæ scorpiōibus aduersat. Cōtra flos albæ suppurata apit. Ipsa discutit. Et alba at & lutea extenuat menstrua. Vrinā dunt. Minor vis est recentibus. Ideoq; aridis post annū ut edū. Lutea dimidio cyatho in aqua tribus menses trahit. Radices eius cū aceto illitæ sedat lyenē. Itē podagrā. Oculorū inflatiōes cū myrrha & croceo. Folia cū melle purgant capitis ulcera. Cū cæra rimas sedis. Et quæ in humidis sunt. Ex aceto vero collectiōes sanāt. Bacar in medicinæ usu est. Aliq; ex nostris pensā vocat. Auxilia cōtra serpētes. Capitis dolores seruoressq; Itē epiphoras. Māmis tumētibus a ptu & egilopis. Incipitibusq; ignib⁹ sacris. Odor sōnū gignit. Radicē decoctā bibere sparacis eueris conuulsis suspriosis salutare est. In tussi vetere radices eius tres quattuor ue decoquūt ad tertias ptes. Hæcq; potio mulieres ex abortu purgat. Latē: cōpūctiōes tollit & vesicæ calculos. Tōditur cū diapalmate. Vestibus odoris gratia inserit. Cōbretū quod simile ei diximus tritū euzaxūgia vulnera mire sanat. Afa: iocinē: utiis salutare esse tradit: uncia sūptū in hemina muli mixti. A luū purgat hellebori mō. Hydropicis pdest & præcordis vultuq; ac morbo igo. In mustū si addat facit vinū urinis ciēdis. Effodit cū folia emittit. Siccā i umbra. Sitū celerrime sentit.

De nardo gallico: & de croco medicinæ: & croco

Imago: & siri: & saluica: & holochryso & chrysolome & melilot. Ca. xx.

ET quoniam quā ut diximus nardū rusticū noiauer radicem bacaris: cōtexemus & gallici nardi remedia in hūc locū dilata cum disputaremus de pegrinis artoribus. Ergo aduersus serpētes duobus drachmis in vino succurrit. Inflatiōibus coli vel ex aqua vel ex vino. Itē iocineris & renū suffusisq; selle. Et hydropicis p se vel cū absinthio. Sissit purgatiōes mulier. Impetus vero eius quā phū eodē loco appellauimus. Radix dat potui trita vel decocta ad stranguatiōes vel pectoris dolores vel latē. Menses quoq; cit. Bibit cū vino. Crocū eū melle nō soluitur: nulloq; dulci. Facillime autē vino aut aqua. Utillissimū i medicina. Adseruatur cornea pyxide. Discutit inflāmationes oēs qdē. Sed oculorū maxime ex ouo illitus. Vulnā: quoq; stranguatus. Stomachi exulceratiōes: pectoris: & renū: iocinorū: pulmonū: vesicæq; peculiariter inflāmatiōi eaz; uehemētē uile. Itē tussi & pleureticis. Tollit & pruritū. Vrinā cit. Qui crocū prius biberint crapulā nō sētient. Ebrietati eo resistit. Coronæ quoq; ex eo mulcēt ebrietatē. Sōnum facit. Caput leniter mouet. Venerē stimulat. Flos eius igni sacro illinunt cū creta cimolia. Ipsū plurimis medicaminibus miscetur. Collurio unī nomē dedit. Ex eo quoq; expresso unguento crocinorū: quod crocomigma appellat. Habet suas utilitates contra suffusiones oculorū. Vrinās magis exalfacit q̄ crocū ipsū. Optimū quod gustatū saluam detelq; insicit. Iris ruffa melior q̄ cadiā. Infatibus eā circūligari salutare est. Dētiētibus præcipua ē & tussientibus: tinea: ue uitio laborātibus instillari. Cæteri effectus eius nō multū a melle differūt. Vlcerā purgat capitis præcipue. Suppuratiōes ueteres. A luū soluit duab⁹ drachmis cū melle. Tussim: tormina: inflatiōes pota. Lyenes ex aceto. Cōtra serpētium & araneorū morsus ex posca ualet. Cōtra scorpiōis mors drachmā: pōdere i pane vel aqua sumitur. Cōtra canum morfus ex oleo imponitur. Et cōtra psictiōes. Sic & nervorū doloribus. Lūbis uero & coxēdiab⁹ cū resina illinit. Vis ei cōcalfactoria. Narib⁹ sub iusta sternutamentā mouet: caputq; purgat. Dolori capitis cū cotoneis malis aut strumeis illinunt. Crapulas quoq; & ortopnoeas discutit. Vomitiones cit duobus obolis sūpta. Ossa fracta extrahit imposita cū melle. Ad paronychias farina eius utitur. Cū vino ad clauos uel verrucas. Triduoq; nō soluitur. Halitus oris cōmā: ducata abolet: alarūq; uitia. Succo duricias oēs emollit. Sōnū cōcilat. Sed genitoras cōsumit. Sedis rimas & cōstomata. Omiaq; in corpore excrecētia sanat. Sunt qui siluestrem sīrū uocēt. Strumas hæc uel panos uel inguina discutit. Præcipitur ut sinistra manu lecta ad hos usus

fernetur: colligentesq; dicat cuius hominis utiq; causa eximant. Scelus hæbariorq; aperitur in hac mentione: partem eius seruantium: & quædam alias hærbas: sicuti plantæ agnis sub stitu-
tium si pag: mercedis tulisse sese arbitrantur. Rurisque ut plus operis acquirant partem eam
quam seruauere eodem loco infodiunt. Credo ut uitia quæ sanauerint faciant rebellare. Salu-
cæ radix in uino decocta sistit uomitiones. Corroborat stomachum. Polio Museus & Heli-
odus perungi iubet dignationis gratia. Gloriæq; audos poliū tractare colere. Polium contra
serpentes lubsternitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens uel aridum: illinuntque
uel splenetis propinant ex aceto. Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino
decoctum. Vlnenibus quoq; sic illinunt. Secundas mulier: partuq; emortuos repellit. Item
dolores corporis. Vesicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia hæba contenti medi-
camento quod alexipharmacum uocant. Stomacho tamen inutile esse: Caputq; eo impleri: &
abortum fieri potest. Aliqui negant. Ad religionem addunt ubi inuentum sit: protinus adallig-
dum contra oculos suffusionem. Cauendumq; ne terram attingat. Hi & folia eius thy mo simi-
lia tradunt: nisi q; molliora sunt: & lanatiore canicie. Cum ruta siluestri & li tera ex aqua cæ-
lesti aspidas mitigare dicitur. At non fecus atq; cynamus astringit & cohibet uulnera: probi-
betq; serpere. Holochrysos medetur stranguriæ in uino pota: & oculis: epiphoris illita. Cū
face uero uini cremata in polenta lichenas emendat. Chryfomæ radix callacit & stringit.
Datur potui ad iocines: uitia. Item pulmonum. Vuluæ dolores in aqua multa decocta. Ciet
menstrua. Et si cruda detur: hydropicis aquam sistit. Mellissophyllo siue melitena si perni-
gantur aluearia non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina faci-
lime continentur. Item præsentissimum est contra ictus eaq; uespæq; & araneos. Item scer-
pionum. Item contra uulnæ: strangulationes addito nitro. Contra tormina & uino. Folia eius
strumis illinuntur: & sedis uitius cum sale decocta. Succus fœminas purgat: & inflationes disci-
tit: & ulcera sanat. Articularios morbos sedat. Canisq; morsus. Prodest dysentericis ueteri-
bus: & coeliacis: & ortopnoicis: lyenibus: ulceribus: thoracis. Calignes oculis: succo cum mel-
le inungi eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte: aut cum lini semine.
Maxillas quoque dolores lenit. Et capitis cum rosaceo. Item aurum & passio. Quæq; in mani-
bus intumescunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta uel cruda tritaq;. Idem ef-
fectus est ad uulnæ. Testes uero & sedem prociduam: quæq; ibi sunt uitia: recens ex aqua de-
cocta uel ex passio. Adiecto rosaceo illinuntur ad carcinomata. Deferuefat in uino dulci. Pectu-
liariter & cõtra meliceritias efficax.

De trifolio & thymo & hemorocalle: & de helenio: & ambrotono. Ca. xxi.
Rifolium scio credi præualere cõtra serpentium ictus & scorpionum ex uino aut posca: se-
minis granis uiginti potis. Vel foliis: & tota hæba decocta. Serpentesq; nuncq; in tri-
folio aspicit. Præterea celebratis auctoribus contra omnia uenena pro antidoto sufficere xxv.
grana eius: quod minianthos ex eo appellauimus tradi. Multa alia præterea in remediis eius
ascribi. Sed me cõtra sententias eorum grauisimi uiri auctoritas mouet. Sophocles enim poe-
ta uenenatum id dicit. Simus quoque medicos decocti aut cõtiti succum infusum corpori eas-
dem tuedines facere quasi percussis a serpente imponatur. Ergo nõ aliter utendum eo q; cen-
tra uenena consuerunt. Fortassis eni & is uenenis iter se cõtraria sit natura: sicut multis aliis.
Item anima uerto semen eius cuius minima sint folia utile esse ad custodiendam mulier: cutis
gratiam in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore: & in umbra siccari. Duo autem sũt
genera eius. Candidum: radice lignosa: in collibus nascens: quod & præfertur. Alterq; nigrus
florisq; nigri. Vtraque oculos claritati multum cõferre existimatur. Et in cibo & in medica-
mentis. Item diutinæ tussi eligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinem
cõcretere nõ patitur & melle. Lõgas faucium distillationes extra illita cum sinapi extenuare.
Item stomachi & uentris uitia. Modice ramen utendum est. Cõdylomata excalescunt: quauis
sistunt aluum: quæ si exulcerata sit denarii pòdus i sextarium aceti & mellis addi oportet. Itẽ
si lateralis dolor sit: aut inter scapulas aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum mel-
le. Quæ potio datur & in alienatione mentis ac melancholicis. Datur & comitialibus: quos cor-
reptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & or-
topnoicis & anhelationi. Mulier:q; menibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partu de-
cocti in aqua & tertias. Viris uero cõtra inflationes cum melle & aceto. Et si ueter turgeat.
Testes uel aut uesicæ dolor exigit. E uino tumores & impetus tollit impositum. Coxæ diuini
imponitur cum articularibus morbis trium obolog pòdere in tribus cyathis aceti & mellis. Et
in fastidio tritum cum sale. Hemorocalles pallidæ & uiridi & molle foliū habet: radicẽ odoratam
atq; bulbosam. Quæ cum melle imposita uentri aquam pellit: & languinẽ etiam inutilem. Fo-
lia epiphoris oculorum: māmaramq; post partum doloribus illinuntur. Heleniũ ab Helenæ

Iachrymis diximus natum. Fauere creditur formæ. Cotem mulierum in facie reliquosq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam datam gratiam iis: ueneremq; cõciliari. Attribunt & hilaritatis effectum eidem potæ in uino eumq; quem habuerit Nepenthe illud prædicatum ab Homero q; ea tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædilectus Prodest & ortopnoicis. Traditio radicis eius in aqua prodest ieiunis. Est autem candidus ius & dulcis. Bibitur & cõtra serpentium ictus ex uino. Mures quoque cõtrita dicitur necari. Am brotonum duo: um traditur generi. Campestre ac montanum. Hoc faciminas: illud marem intelligi uolumus. Amaritudo absinthii in utroque. Siculum laudatissimum. de in gallaticũ. V⁹ est & solis. Sed maior femine ad calfaciendum. Ideo neruis utile: tussis ortopnoicis: cõuulsis: ruptis: lumbis: urinæ angustii. Datur bibendum manualibus fasciis decoctis ad tertias ptes. Ex iis quaternis cyatbis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uulvæ. Coquitur panis cum farina hordeacea: & oculor; inflãmationibus illinitur. Cõtione malo cõcocto serpentes fugat. Cõtra ictus ear; bibitur cũ uino: illiniturque. Efficacissimum cõtra ea quor; ueneno tremores & frigus accidunt: ut scorpionum & phalangior; & contra uenena alia pota. Prodest & quoquomodo argentibus: Et ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius si subiiciatur puluino tenerem stimulari aiũt. Efficacissimãq; esse hærbã cõtra oĩa ueneficia qbus coitus inhæbeat.

¶ Ex leucanthemo & sanfucio medicinæ. Ca. xxii.

L Eucanthemum luspriosius medetur duabus partibus aceti permixtũ. Sanctum siue amaracum in cypro laudatissimum & odoratissimum. Scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitũ. Menstruis quoque multũ cõfert ipositũ. Minor est: eidẽ potõ uis. Cohibet & oculor; epiphoras cũ polenta. Succus decocti tormina discutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & nariũ sternutamenta. Fit ex eo oleũ quod sanfucinũ uocatur aut amaracinum ad excalfaciendos emolliendosq; neruos: & uulvas calefacit. Et folia sugillatis cũ melle & luxatis cũ cera pũnt.

¶ De anemona medicinæ. Ca. xxiii.

A Nemonas coronarias tantum diximus. Nunc reddemus & medicas. Sunt qui phrenion uocent. Duo eius genera. Siluestris prima. Altera in cultis nascens. Vtraque fabulosis. Huiusque plures species. Aut enĩ phoeniceũ florẽ habet: quæ & copiosissima est: aut purpureũ: aut lacteũ. Hæc triũ folia apio similia. Nec temere semipedalẽ altitudinẽ excedunt: cactumine asparagi. Flos nunquã se aperit: nisi uento spirante: unde & nomen accepit. Siluestri apli tudo maior: latioribusq; foliis: flore phoeniceo. Hanc errore ducti argemonẽ putant multi. Alii rursus papauer: quod rhyan appellauimus. Sed distinctio magnas: q; utraque hæc postea floret. Nec aut succũ illar; anemonæ reddunt: aut calices habent: nec nisi asparagi cacumen. Profunt anemonæ capiti: doloribus: & inflãmationibus: uuluis mulier; lacti quoque. Et menstrua cient cum ptisana sumptæ: aut uellere appositæ. Radix cõmanducata pituita trahit. Dẽ res sanat. Decocta oculorum epiphoras. Magi multũ quidem iis tribuere. Quæprimũ aspiciatur eo ãno tolli iubentes: dicique colligi eas tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florẽ panno roseo: & in umbra asseruari: ita cũ opus sit alligari. Quæ ex iis phoeniceum florẽ habet: radice cõtrita: cuiuscuq; animalium imposita ulcerum facit & ipsisam uim. Et ideo ex purgadis ulceribus adhibetur.

¶ Ex xenanthe medicinæ. Ca. xxiiii.

X Enanthe hærbã nascitur in petris: folio pastinacæ: radice magna: numerofo. Caulis eius & folia cũ melle ac uino nigro pota facilitatẽ pariẽdi præstât: secũdãq; purgant. Tussim e melle tollit. Vrinã cient. Radix & uesicæ uitiis medetur.

¶ De heliochryso medicinæ. Ca. xxv.

H Eliochrytũ quod alii chrysanthon uocant ramulos habet candidos: folia subalbida: am brotono similia: ad solis repercussum aureæ lucis in orbẽ ueluti corimbis depẽdentibus: qui nunquã marcescunt. Quædãcausa deos coronant illo. Quod siugẽtissime obseruauit Pto lemæus rex ægypti. Nascitur in frutetis. Ciet urinas e uino pota: & menses. Duricias & inflãmationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentũ ictus & lumbor; uitiã bibitur. Sanguinem concretũ uentris ac uesicæ abstumit cũ mulso. Folia eius trium obolor; pondere sistunt profluvia mulier; in uino albo. Vestes tuetur odore non inelegatĩ.

¶ Ex hyacintho medicinæ. Ca. xxvi.

H Iacynthus in gallia eximie provenit. Hoc ibi loco hisginũ tingit. Radix est bulbacea mægonicis uenalicis pulchre: nota. Quæ in uino dulci illita puertatẽm cohercet: & non paritor erũpere. Torminibus & araneor; moribus resistit. Vrinam impellit. Contra serpẽtes & scorpiones morbuque regiũ semen eius cũ ambrotono datur. Lignys quoque flãmẽ illa aduersus serpentes: scorpiones: crabrones: similiaque bibitur e uino semine trito. Siluestris ear;

dem stomacho inutilis. Aliū soluit. Ad detrahendā bilē efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeo cōraria ut oīo tusa ea torpescant. Radicē eius asiani boliten uocant. Quā alligata oculo albugines tolli dicuntur.

¶ Ex tūncaperuina medicinæ. Ca. xxvii.

Et tūncaperuina siue camedaphne arida tusa hydropicis datur in aqua cocleari mensura. Celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere sparsa uino tumores siccant. Auri bus sicco medetur. Aluminis imposita multū prodesse dicitur. Rusci radix decocta bibitur alternis diebus in calculosū talitudine: & toruore urina: uel cruenta. Radicem pridie erui oportet: postero mane decoqui. Ex eo sextario uini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem trita ex aqua bibant: & in totū ad uirilia cauliculis eius in uino & aceto tritis nihil utilis putant. Baetis quoque aluū molliū. Illinitur podagricis tosta & cōtusa. Ancinoen & coronarum causa & cibos ægyptii ferunt. Eademque erat quæ ocimum: nisi hirsutior ramis ac foliis esset: & admodū odorata. Ciet menses & urinas.

¶ Ex colocalia medicinæ. Ca. xxviii.

Colocalia Glaucias acris corporis leniri putauit: & stomachū iuuari.

¶ Ex anthalo medicinæ. Ca. xxix.

Anthalii quod ægyptii edent nullū aliū repperi usum. Et hæc est hærbæ. Anthillium quā alii anticellum uocant duos generis: foliis & ramis lenticulæ similis: palmæ altitudinis: sabulosis apricis nascens sub salsa gustanti. Altera chamepithyos similis breuior & hirsutior: purpurei floris: odore grauis: in saxosis nascens. Prior uuluis aptissima. Et ex rosaceo & lacte imposita etiā uulneribus. Bibici in stranguria renūque doloribus tribus drachmis. Altera bibici duricia uuluarū: & i torminibus & i comitiis morbo cū melle & aceto quattuor drachmis.

¶ De parthenio medicinæ. Ca. xxx.

Contra partheniū alii leucathen: alii thannacum uocant. Celsus apud nos pelledinū & muraliū. Nascitur in hortis sepibus: flore albo: odore mali: sapore amaro. Ad insedendū decoctū in duricia uuluarū: & inflammationibus. Siccātū cū melle & aceto positum bilem trahit atrā: Ob hoc contra uertigines utilis: & calculosis: Illinitur & sacro igni. Itē strumis cū actūgia inueterata. Magi cōtra tertianas sinistra manu euelli eā iubent: dici que cuius causa uellatur: nec respicere. Dein eius foliū ægri linguæ subicere: ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

¶ De strychnæ medicinæ. Da. xxxi.

Strychnæ quā quidam strychnū scripserunt: utinam nec coronarii in ægypto uterentur: quos inuitat hederæ foliorū similitudo in duobus eius generibus. Quos alteri: cui accini cocineti: granoli folliculi. Halicacabum uocant & halicallion. Nostri autem uellicariam: quoniam uelica: & calculis prodest. Frutex est furculosus uerius quā hærbæ: folliculis magnis latisque & turbinatis: grandi intus acino: qui maturescit nouembri mense. Tertiū folia sunt ocimi minime diligenter demonstranda. Remedia enim non uenena tractamus. Quippe insaniam facit paruo quoque succo: quāquam & græci auctores in locum uertere. Drachmæ enī pondere lustum pudoris gigni dixerunt: species uanas imagineque cōspicias obseruari demonstrantes. Duplīcatum hunc modum legitimū insaniam facere. Quicquid uero adiciatur ponderi repræsentari mortem. Hoc est uenenum quod innocentissimi auctores simpliciter doriō appellauere. Ab eo quod cuspidēs in proeliis tingerentur illo: passim nascentes: quo partius spectabatur. Magi cognominare qui nequiter occultabant erytron: aut neurita: ut nonnulli pisone cauendi eiq̃dem causa curiosius dicendum. Quin & alterum genus quod halicaccabon uocant: sepo riferum est: atque etiā opio uelocius ad mortem: ab aliis morion: ab aliis moly appellatum. Laudatum uero a loco ad fruendū & timaristō. Quidam etiā carmine minore obliuione in lucentes. Quippe præsentaneum remediū ad dentium mobiles firmandos si collueretur. Halicaccabo uni exceptionem addidere ne diutius id siet. Delirationem enim gigni eo. Nec demonstranda remedia: quos medicina maioris mali: periculum afferat. Cōmendatur enī eis tertium: licet præferatur hortenſis saporibus. Et nihil sit corporis malorū: cui non salutaris sit strychnos Xenocrates prædicet. Non tamen auxilia eorū tanti sunt: ut uel profutura nō de iis cōmemorare nefas putem: præsertim tanta copia innoxiorū medicaminū. Halicaccabi radicem bibunt qui sunt uaticinandi callentes: quod furere ad confirmandas superstitiones aspicere uolunt. Remedio est (Id enim libentius rettulerim) aqua copiosa multa calida potui data. Nec illud præteribo aspidum naturæ halicaccabum in tantum aduersum: ut radice eius propius admota soporetur: illas sopore enecans uis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

¶ De corcoro. Ca. xxxii.

Corcorum alexandrinū cibi hærbæ est conuolutis foliis ad similitudinem mori. Præcordiis (ut ferunt) utilis alopetisique & lentigini. Bonū quoque scabimē celerrime sanari ea inue

nio. apud Nicædram quidem & serpentium morsus anteq̃ floreant. Nec de cnico siue atrallide uerbosius disputetur Aegyptia hærbæ est: & magnum contra uenenata animalia præbet auxilium. Item aduersus fungos. Constat a scorpione percussos q̃diu teneant eam hærbam nõ sē tire cruciatū.

¶ De perfoliata. Ca. xxxiii.

¶ T. perfoliatam ægyptus in hortis sent coronas gratia: Duo genera eius: sœmina ac mas Vtraq̃ subdita uenerē inhiberi uirosq̃ maxime tradunt.

¶ De mensuris & pōderibus. Ca. xxxiiii.

¶ T. quoniā in mēsuris quoq̃ apōderibus crebro græcis nobis utendum ē: interpretationē eorū semel in hoc loco ponemus. Drachma attica fere. n. attica obseruatione medici utitur: denarii argentei habet pondus. Eademque sex obolos pondere efficit. Obolus decem calcos. Cythus pendet per se drachmas decem. Cū acetabuli mēsera dicitur significat heminae quartā ptē: id ē drachmas. xv. Hemina quā nostri minā uocāt pēdet drachmas atticas cētū.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXII. PROHEMIVM

OMPLESSE POTERANT MIRACVLVM SVI naturas atque tellus reputantium uel prioris tantum uoluminis dotes: totque genera hærbarum utilitatibus hominum aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura restant: tanto quoque mirabilia inuentu. Illa enim maiore parte cibi: aut odoris: de coris uel cōmendatione ad numerosa experimenta duxit. Reliquosq̃ potentia approbat nihil a re: natura sine aliqua occultio re causa gigni.

¶ De gētibus hærbis formæ grā utētibz. Ca. i.

¶ Quidem & formæ gratia ritusque perpetui in corporibus suis aliquas exterarū gentium uti hærbis quibusdam aduer to animo. Illinunt certe aliis aliæ faciē in populis barbarorū sœminæ. Maresque etiam apud dacos & farmata corpora sua inscribunt. Simile plantagini gladium in gallia uocatur. Britannorū cōiuges nuntiusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris nudæ incedunt æthiopū colore: imitantes.

¶ Quod hærbis nestes insciantur. Ca. ii.

¶ Iam uero isici nestes scimus admirabili succo. Atq̃ ut sileamus galatiæ: africæ: iustitaniæ grans cocum imperatoris dicatum paludamentis: transalpina gallia hærbis tyrium atq̃ cōchylum tingit: omisq̃ alios colores. Nec quærīt in profundis murices: seseque obiciētes dum præripiunt elcam beluis marinis: intacta etiam anchoris scrutatur uada: ut inueniat per quod facilius matrona adultero placeat: corruptor insidiatur nuptæ. Stas & i siccō carpit quo frugi mundos exculpat usu alioquin fulgētis. Instrui poterat luxuria certe innocentius. Nunc propositum ista consecrari: nec omittemus: ut subiiciēdo utiliora luxuriā uilitate circumscribamus dicturi & aliis hærbis tingi lapides parietesque. Nec tingendi nec pingendi tamen ratio: nem omissemus: si unquā ea liberaliū artium fuisset. Interim fortius augetur auctoritas quæ quanta debeat etiā furdis: hoc est ignobilibus hærbis perhibebitur. Si quidem auctores imperii romani cōditoresque imensū quiddā & hinc sūplere: quoniā non aliunde lagmina in remediis publicis fuere: & in sacris legationibus: q̃ uerbenæ. Certe utroque nomine idem significatur. Hoc est gramen ex arce cum sua terra euulsū. Hac semper & legati cum a hostes clari gatū: mittentē: usi: id est res raptas clare repetitū: unus utiq̃ Verbenarius uocabatur.

¶ De corona graminea. Ca. iii.

¶ Corona quidem nulla fuit graminea nobilior in maiestate populi terrarū principis præmi: usque gloriæ. Gēmata: & aureæ: uallares: murales: rostratæ: ciuicæ: triumphales post hanc fuere. Suntque cunctæ magno intervallo: magna: differentia. Cæteras omnes singuli & duces ipsi imperatoresque militibus aut aliquando collegiis dedere.

¶ De raritate eius. Ca. iiii.

¶ Decreuit in triumphis senatus cura belli solutus & populus ociosus gramineam nunq̃ nisi in suprema desperatione. Contingitq̃ nulli nisi ab uniuerso exercitu seruato seruatori de creta. Cæteras imperatores dedere: Hanc solam mules mperatori. Eadem uocatur obdionalis: liberatis obdione abominandoque exitio totis castris. Quid si ciuicæ honos uno aliquo ac uel humillimo ciue seruato præclarus sacerque habetur. Quid tādē existimari debet unius uirtute seruatus uniuersus exercitus: Dabatur hæc uiridi e gramine decerpto inde ubi obfessio

feruasset aliquis. Nāque sūmum apud antiquos signum victoriæ erat hærbam porrigere uictos: hoc est terra & altrice ipsa humo & humatione etiam cedere. Quem morem etiam nunc durare apud germanos scio.

¶ Qui soli corona ea donati. Ca. v.

Donatus est ea L. Sicimus Dentatus semel: cum ciuias quattuordecim meruisset: de pugnassetque. cxx. præliis semper victor. Tanto rarius est seruatores unum a seruatis donari. Quidam imperatores & sepius donati sunt: ueluti P. Decius primus uidelicet Tribunus militū ab exercitu. Altera ab iis qui in præsidio obfessi fuerant: quanta esset eius honoris auctoritas confessus religione siquidem donatus bouem albam Marti imolauit & ceterum fuluos: qui ei iuratis causa dati fuerant simul ab obfessis. Hic Decius postea consul & imperio & collegæ se pro uictoria deuotuit. Data ē & a senatu populoq; romano: qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco. Fabio illi qui rem omēm romanam restituit non pugnādo. Nec data cum magistrum equitum & exercitum eius seruasset. Tunc satius fuit nomine nouo coronari appellatum patrem ab iis quos seruauerat. Sed quo dictum est consensu honoratus ē Hannibale ex italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius iperitii manibus impolita ē. Et quod peculiare ei est: sola a tota italia data.

¶ Qui solus centurio coronatus. Ca. vi.

Praeter hos contigit eius coronæ honos M. Calpurnio Flāmæ Tribuno militum in Sicilia. Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati cimbrico bello. Primum pilum in capessens sub Catulo exclusam ab hoc legionem suam hortatus tribunū suum dubitātem per castra hostium erumpere interfecti: legionēque eduxit. Inuenio apud auctores etiam præter hunc honorem astantibus Mario & Catulo consulibus prætextatū imolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Scylla dictator ab exercitu se quoque donatum apud nolā legatum bello marisco. Id ē in uilla sua tusculana: quæ fuit postea Ciceronis pinxit. Quod si uerū est: hoc execrabiliorem eum dixerim: quandoquidem eam capiti suo: pserptione detraxit. Ipse tanto paucioribus ciuium seruatis: q̃ postea occisis. Addat etiā nunc huic gloriæ superbum cognomen foelicem. Ipse tamen obfessus in toto orbe proscriptus. Hæc corona Sertorio etiā cessit. Aemilianū quoque Scipionem Varro auctor est donatum obdionali in africa. Manillō consule cohortibus seruatis totidemque ad seruandas eas eductis. Quod & statuæ eius in foro suo Diuus Augustus scripsit. Ipsum Augustum cū M. Cicerone filio consulem idibus septembris senatus obdionali donauit. Adeo ciuica nō satis uidebatur. Nec præterea quæque hac inuenimus donatum. Nullæ ergo hærbæ fuisse certe in hoc honore: sed quæcunque fuerant in periculi sede quāuis ignobiles ignotæque honorem nobilem faciebant. Quod latere apud nos minū quidē miror: cernens negligi ea quoque quæ ad ualitudinem cōseruandam curiatiq; corporis propulsandos: & mortem arcendam pertinent. Sed quis nō mores iure castiget? Addidere uiuendi præda delicæ luxuque. Nunquā fuit cupido uitæ maior: nec minor cura. Alioq; hanc operam esse credimus: ac ne mandato quidē nostro alios id agere: medicisq; pusū esse. Proh bonis ipsi fruuntur uoluptatis. Et quo nihil eq̃dē p̃brosius duco. Viuius alia fiducia. Immo uero plerisq; ultro etiam in risu sumus ista cōmentantes atque friuoli operis arguimus. Magna quāq; inenēsi laboris solatia sperni cum res natura: quam certe non deesse fuisse nobis docebitis: & inuisis quoque hærbis inseruisse remedia. Quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime restant ex iis quas priore libro nominauimus: in quibus ipsius prouidentia naturæ satis admirari amplectiq; non est. Dederat & quas diximus molles: cibisq; gratas. Pinxerat & remedia floribus: uisusq; ipsos animos inuitauerat: etiam de licis auilia permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas: tactu trues: ut tantum nō uocem ipsius fingentis illas: rationemq; reddentis exaudire uideamur: ne se depascat auida quædrupes: nec procaces manus rapiant: nec neglectū uestigia obterant: ne insidens ales infrigat. Has munienso aculeis tælisq; armando remediis ut tuta ac salua sint. Ita hoc quoque quod iis odimus hominū causa excogitātū est.

¶ Medicinæ ex reliquis ornamentis & erynge. Ca. vii.

Et clara i primis aculeatarum erynge est siue eryngion cōtra serpentes & uenenata omnia nascens. Aduersus ictus morsusq; radix eius bibitur drachmæ pōdere in uino. Aut si plerunq; tales iniurias comitatur & febris ex aqua. Illinitur plagis peculiariter efficax cōtra chrysodas ac ranas. Omnibus uero cōtra toxica & aconita efficaciorē Heracles medicus in iure anseris decoctam arbitrat. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit: cæteri i aqua. Ipsa duras fruticosa: spinosis foliis: caule geniculato: cubitali & maiore aliquando. Alia albicās alia nigra: radice odorata. Et satius q̃dem est: sed & spōte nascitur in asperis & saxosis & in litetibus maris: durior: nigriorq; folio apii.

De hærba quam centumcapita uocant. Ca.viii.

Ex iis candidam nostri centumcapita uocant. Omnes eiusdem effectus caule & radice in cibis græcorum receptis utroque modo siue coquere libeat: siue cruda uesci. Portet igitur esse quod de ea tradit. Radicem eius alterutrius sextus similitudinem referre rara inuentu. Et si uiris cōtigerit mas: etiam amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem lesbium dilectum a Sappho. Multaq; circa hanc non magos solum uanitates: sed etiā pythagoricorū. Sed in medico usu præter su prædicta auxiliatur inflationibus: torminibus: cordis uitiiis: stomacho: iocineri: præcordiis in aqua mulla. Lyeni in posca. Item ex mulla renibus: stranguriæ: opisthotonicis: spasmus: lum- bis: hydropicis: comitialibus: mulierū mensibus siue subsistant: siue abundant: uulvas omnib; uitiiis. Extrahit infusa corpori cum melle: strumas: parotidas: panos. Recedentes ab ossibus carnes sanat cum axungia salsa & cærato: item fracturas. Crapulam præsumpta arceat: aluum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam iussere. Ex aqua cælesti imponi omnibus ceruicis uitiiis. Oculorū quoq; albugines sanare adalligatā tradiderunt.

De achano & glycyrrhiza & stomachice. Ca.ix.

Sunt qui & achanon eryngio ascribant spinosam breuemq; ac latam hærbam spinisque la- tioribus. Hanc impostitam sanguinem mire sistere. Alii eryngem falso eandem putauerūt esse & glycyrrhizam: quare subiungi eam protinus refert. Et ipse sine dubio inter aculeatas ē: foliis echinatis: pinguib; & tactuque gumosis: fruticosa: binorū cubitorū altitudine: flore hia- cynthi: fructu pilulæ: platani magnitudinis. Præstātissima in ciliacia: ponto secunda: radice dol- ci. Et hæc tantum in usu. Capiturque ea uergilay occasu: longa ceu uitiiū: coloris buxi. Me- liorq; nigra: quæq; lenta: q̃ quæ fragilis. Vfus in subditi decocta ad tertias: cætero ad mel- lis crassitudine: aliquando & tusa. E quo genere & uulneribus imponitur & sacum uitiiis oi- bus. Item uoci utilissimo succo sic ut spissatus est: linguæ subdito. Item thoraci: iocineri. Hæc diximus sitim famemq; sedari. Ob id quidam ad ipsam appellauere eam: & hydropicis dederat ne sitirent. Ideo & cōmanducata stomachica est: & ulceribus oris inspersa sæpe & ptericis. Sa- nat & uesicæ scabies: renum dolores: condilomata: ulcera genitalium. Dedere eam quidā po- tui in quartanis drachmas: duas pōdere & pipere: hemina aquæ. Cōmanducata sãguinẽ sistit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius: & medicinis. Ca.x.

Tribuli unum genus in hortis nascitur: alterum in fluminibus tantum. Succus ex iis colli- gitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ: & ideo utilis contra inflam- mationes collectionesq;. Vlcera per se erumpentia & præcipue in ore cum melle sanant: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces qui ad strymona habitant foliis tribuli equos sagi- nant. Ipsi nucleo uiuunt panem facientes prædulcem: & qui contrahat ventrem. Radix caste- pique collecta discutit strumas. Semen ad alligatum uaricum dolores sedat. Tritum uero & in aquam sparsum pulices necat.

De stoebæ & medicinis eius Ca.xi.

Stoebæ quā aliqui peon uocant: decocta in uino præcipue auribus purulentis medetur. Itē oculis istū cruētari. Hemorrhoidæ quoq; & dysfeteriæ insula.

De hippophyæ & medicinis eius. Ca.xii.

Hippophyes in sabulosis maritimisque nascitur: spinis albis. Hederæ modo racemosa ē: candidis & ex parte rubentibus acinis. Radix succo mader: qui aut pse conditur: aut pa- stillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis saluberrime cum mullo. Altera hippope si- ne caules: sine flores: foliis tantum minutis. Huius quoq; succus hydropicis mire prodest. De- bent accommodatæ esse: quorum naturæ: neque ex aliis causis nomen accepisse. Quippe quorūdam animalium remediis nascuntur: locupleti diuinitate ad gerenda præsidia: ut non sit mirari satis ingenii eius disponētis auxilia in genera: in causas: in tempora: ut aliis profit atq; aliis ab horis: dieq; nullus ppe sine præsidiis reperatur.

De urtica & medicinis eius. Ca.xiii.

Urtica quid esse inuisus potest? At illa præter oleum quod in ægypto ex ea fieri dixim? uel plurimis sciet remediis. Semen eius cicuta contrarium esse Nicæder affirmat. Item aduer- sari byocymos: & serpentibus: & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax uuas in ore prouidentique uulvas & infantium sedes tactu resillire cogit. Lethargicos expergit tactis cruribus: magisque fronte. Eadem canis moribus addito sale medetur. Sanguinem trita nari- bus indita sistit & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera sale admixto. Item luxata. Sa- nat & panos: parotidas: carnesq; ab ossibus recedentes. Semen potum cum sapa uulvas stran- gulas aperit. Et profluxu narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulla sumptum

a coena faciles præstat duobus obolis. Vno autem in vino potu lassitudines recitat. Vluæ uitis tostum acetabuli mensura. Potum in sapa resistit stomachi inflationibus. Ortopnoeis prodest cum melle & thoracem purgat eodem elimate. Et lateri medetur cum semine lini. Ad dunt hyssopū & piperis aliquid. Illinitur lyeni. Difficilem ventrem tostum cibo emollit. Hipocrates uulū purgari potu eo pronuntiat. Dolores leuari tosto acetabuli mensura dulci poro: & imposto cum succo maluæ. Intestinorū animalia repellit cū hydromelite & sale. Destiua capitis semine illito coonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimū cū oleo uete resatur folia cū ursino adipe trita imponūt. Ad eadem radix tosa cū aceto non minus utilis. Itē lyeni. Et cocta in uino discutit panos cum axungia uetere salsa. Eadē psilothrū exicat. Condit laudes eius Phnias phiscus: utilissimā cibis coctam conditā ut professus: arteriæ: tussis: uentris distillationi: stomacho: panis parotidis: pernionibus cū oleo. Sudorē coctam cū conchyliis ciere. Aluum cū prūsana. Pectus purgat: mulierūq; menses cū sale. Vlcera quæ serpūt prohiberē. Succus quoq; in usu est. Expressus illitusq; fronti sanguinem narum sistit. Potus urinam ciet. Calculos rumpit. Vuam gargarizatus reprimt. Semen colligi melsibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia hæc. Et minores quidem teneraq; efficaces. Sed præcipue siluestris illa. Et amplius lepras e facie tollit in uino pota. Si quadrupedes fuerint nō admittant: urtica naturam fricandam monstrat.

(De lamio & medicinis eius. Ca. xliii.

EA nunc quoq; quam lamium inter genera eaq; appellauimus: mitissima & foliis non mordentibus: medetur cū mica salis contulis: inclusisque: uistis: & strumis: tumoribus: podagris: uulneribus. Album habet in medio folio: quod ignibus sacris medet. Quidam e nostris tempore discreuere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam in tertianis: ita ut ægri nū capentur: cū eruitur ea radix: & dicatur quæ & cui & quos folio eximatur: liberari morbo tradiderunt. Hoc idem & contra quartanas pollere. Idē urticæ radice addito sale infixā corpori extrahi. Folii cū axungia strumas discutit. Vel si suppurauerint erodi compleriq;

(De scorpione: generibusq; ac medicinis eius. Ca. xv.

EX argumento nomen accepit scorpis hærbæ. Semen enim habet ad similitudinē caudæ scorpionis: folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui. Est & alia eiusdem nominis effectusq; eius: sine foliis: asparagi caule: in cacumine aculeū habens.

(De leucacanthia: siue phinio: siue ischada: & medicinis eius. Ca. xvi.

ET inde nomen leucacanthia: quam alii phinion: alii ischada: alii polygonaton appellant: radice cyperis: quæ cōmanducata dentium dolorem sedat. Item laterum & liborū: ut Hicelius tradit semine potu drachmis octo: aut succo. Eademq; ruptis cōuulsisq; medetur.

(De helxine: perdicio: parthenio: syderite: & medicinis eius. Ca. xvi.

Helixinem aliqui perdicium uocant: quoniam perdes ea præcipue uescantur. Alii syderitē nōnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio: cauliculos: denlos: leuiter rubentes. Semina in capitibus lippacis adhaerentia uestibus: unde helxinem dictam uolunt. Sed nos qualis uera esset helxine diximus priore libro. Hæc autem inscit las: sanat ignes sacros: & tumores: collectionesq; omnes: & adusta. Panos succus eius cū psilithio. Ignis sacros: tumores: collectionesq; & guttura incipientia turgescere. Item ueterem tussim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & varices cum rosaceo. Impunitur & podagris cum caprino seuo cæraq; cypria. Perdicium siue parthenium (nam syderitē alia est) a nostris herba urceolaris uocatur: ab aliis astericum: folio similis ocimo: nigrior tantuminalcens in tegulis: parietinisq;. Medetur cum mica salis trita isdem omnibus quibus latinum: & eodem modo. Item uomica: calefacto succo pota. Et contra ulcera rupta: lapsusq; & præcipitatus: uelutiq; euerfiones singulares. Vernula carus Pericli atheniensium principum cum in arce templum ædificaret: replissetq; super altitudinē fastigiū: & idē cecidisset: hac hærbæ dicitur sanatus monstrata Pericli sōno a Minerva. Quare parthenium uocari cepta ē: assignatq; ei dea. Hinc est uernula: cuius effigies ex ære fusa ē & nobilis ille Sparginoptes.

(De chameleone: generibusq; & medicinis eius. Ca. xvi.

Chameleonē alii ixiom uocant. Duo genera eius. Cædidior aperiore folia habet: serpit i terra echini mō: spinas erigen: radice dulci: odore grauissimo: quibusbā in locis uiscū gignit albū sub aliis foliorū: maxime circa canis ortū. Quo mō thura nasci dicūt: unde & ixiā appellat. Hac & mastice utuntur mulieres. Quare & chameleon uocet a uarietate foliorū etenit. Mutat enī cū terra colores. Hic niger: illic uiridis: alibi cyaneus: alibi croceus: atq; aliis coloribus. Ex iis cædidus hydropicos sanat succo radices decoctæ. Bibit drachma i passo. Pellit & interaneorū alia acetabuli mensura succi eiusdē in uino austero cū origani scopis: facit difficultatē urinæ. Hic succus occidit canes: suæq; in polēta. Addita aqua & oleo cōtrahit i se muref.

ac necat nisi p̄tinus aqua forbeāt. Radicē eius aliq̄ cōcisā seruari iubēt funiculis pendente; de
coquūq; in cibo cōtra fluxidēs: quas gr̄ci rheumatismos uocāt. Ex nigris aliq̄ marē dixerē:
cui flos purpureus esset: & sceminā cui uioleus. Vno nascunt̄ caule cubitali: crassitudine di
gytali. Radicibus eas; ichenes curant̄ cū sulphore & bitumine una coctis. Cōmaducatis uero
tribus modis aut in aceto decoctis. Succo scabiē etiā quadrupesdū lenāt. Et rictus canū re
cant. Iuuenas quoq; anginā mō. Quare a quibusdā ulophitō uocatur. Est & cynizolō pp
ter grauitatem odoris. Ferunt & hæc uiscum ulceribus utilissimum. Om̄ium autem generum
earum radices scorpionibus aduersantur.

De coronopo: & medicinis eius. Ca. xix.

Oronopus oblonga hærba est cū fistulis. Seruitur interim: quoniā radix celiaciis præcla
re facit in cinere tosta.

De anchusā & pseudanchusā: & medicinis eas; Ca. xx.

Et anchusā radix in usu est: digyali crassitudine. Fincit̄ papyri mō: manusq; ificit sagui
neo colore: præparat lanas preciosis coloribus. Sanat ulcera i cærato: præcipue semētē
adusta. Liquari nō pōt in aqua: oleo dissoluit̄. Idq; sincere expimētū est: & ad renum dolores
drachma eius in uino. Aut si febris sit i decocto balani. Item iocines uitius: & lyeni: & bile suf
fusis. Lepris & lētigini illinit̄ ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis iponūt. Et pota
drachmis duabus i multo aluū sistūt. Pulices necare radix in aqua decocta tradit̄. Est & alia si
milis pseudanchusa ob id appellata: a quibsdā uero enchusa: aut doris: & multis aliis noib; la
nuginosior & minus pinguis: tenuioribus foliis: & lāguidioribus. Radix oleū nō fundit: sed ru
bētē succū. Et hoc ab æchuse discernit̄. Cōtra serpētē efficacissima potu folioq; uel seminis. Fo
lia i cibus imponunt̄. Virus serpentium fugat. Bibitur & propter spinā. Foliū eius sinistra de
cerpi iubent magis: & cuius causa sumatur dici: tertianisq; febrib; alligari.

De anchiloto: anthemisi: loto: & lotometra: heliotropio: tricocco: & callitriccho. Ca. xxi.

Est alia hærba pprio noīe onichylō: quā aliq̄ anchusā uocāt: alii archemidō: alii onictē: elin
aliq̄ rhexidō: multi enchrylō: puo frutice: flore purpureo: alpis foliis & ramis: radice mel
sibus sanguinea: cætero nigra. In sabulosis nascēs: efficac cōtra serpētē: maxime uipās & radi
ce & foliis: eog cibo ac potu. Vires bēt messibus. Folia trita odorē cucumeris reddunt. Dāc in
cyathis tribus uulua p̄cidēt. Pellit & tineas cū hylopo: & i dolore renū aut iocineris in aqua
mulla si febris sit. Sin aliter ex uino bibit̄. Lētigini ac lepris radix illinit̄. Habētēs eā a serpēti
bus ferri negāt. Est & alia huius similit̄ flor̄ rubro: minor: & ipa ad eodē usq;. Tradūtq; cōmā
ducata ea lii ipuāc mori serpētē. Anthemis magnis laudib; celebrat̄ ab Asclepiade. Aliq̄ leu
cāthemida uocāt. Alii leucāthemū: alii arethemida: quoniā uere floreat. Alii themimalō: qm̄
odorē mali habeat. Nonnulli melāthiō uocāt. Genera eius tria frōde rātū distāt: palmū nō ex
cedētia: paruisq; foliis: ut rutā cādidis aut melinis aut purpureis. In macro solo aut iuxta semē
tas colligit̄ uere: & i coronamētā reponit̄. Eodē tēpore & medici folia tusa i pastillos digerūt.
Itē florē & radicē. Dāc oīa mixta drachmā unius pōdēt cōtra serpētū ictus. Pellit mortuos
ptus. Item menstrua in potu: & urinam: calculosq; inflationes: iocines: uitia: bilem suffusam:
egilopiam. commaducata ulcerum eruptiones manantes sanat. Ex omnibus iis generibus ad
calculos efficacissima est: quā florem purpureum habet: cuius & foliorum & fruticis amplitu
do mascula est. Hanc proprie quidam hieranthemin uocant. Loto qui arborem putant tan
tum esse uel Homero auctore argui possunt. Is enim inter hærbas subnascentes decurrit: uo
luptat̄ loto primam nominauit. Folia eius cum melle oculorum cicatrices argemata: nubecu
las discutiunt. Est & lotometra quā fit ex loto lata. Ex cuius semine simillimo porri sunt pa
nes in ægypto a pastoribus: maxime aqua uel lacte subacto. Negatur quicquam illo pane sa
lubrius esse: aut leuius dum caleat. Refrigeratus difficilius concoquitur: sitque ponderosus.
Constat eos qui illo uiuant nec dysenteria: nec tenasmo: neque aliis morbis uentris infestari.
Ita q; inter remedia eog habetur. Heliotropii miraculum sæpius diximus cum sole se circūgē
tis: etiā nubo die: tantū syderis amor est. Noctē uelut desiderio contrahit cæruleum florē.
Genera eius duo. Tricoccum: & heliostrophium. Hoc altius: quanquam utrunque semipedā
lem altitudinem non excedat. Ab ima radice ramosum. Semen i folliculo messibus colligitur.
Nascitur non nisi in pingui solo: cultog; maxime. Tricoccum ubiq;. Si decoquatur inuenio ci
bis placere. Et in lacte iucundius aluum mollit. Et si decocti succus bibatur: efficacissime exina
niri. Maioris succus excipitur æstate: hora sexta: miscetur cum uino: sic firmior. Capitis dolo
res sedat rosaceo admixto. Verrucas cum sale tollit succus & folio. Vnde nostri verrucariam
hærba appellauere: aliis cognosciari effectibus digniorē. Nāq; & serpētibus & scorpionib; resi
stet ex uino & aqua mulsā: ut Apollonophanes & Apollodorus tradunt. Folia infārium distilla
tionibus quod syriāsin uocāt illita medētur. Itē cōtra citionibus etiā si id comitialiter accidat.

Decocto quoq; foueri eos saluberrimū est. Potū id pellit tineas: & renū harenas. Si cum in m
a diuiciat: calculos frangit. Decoq; cū radice oportet. Que cū foliis & hircino seno podagris illiniū
Altes: genus qđ trico: cū appellauim⁹: & alio nomine scorpionū uocat⁹: foliis nō solū minoribus
s; ēt in terram uergentib⁹. Semē ei est effigie scorpionis caudæ: square nomē. Vis ad omnia ue
nenata & phalangia: & contra scorpiones præcipue illita. Nō feriunt habētes. Et si terrā surcu
lo heliostrophii circūscribat aliq; negat scorpionē egredi. Imposita uero herba aut inde oīo re
spersū pūm⁹ mori. Sic feminis grana quattuor pota quartanis. posse dicunt⁹. Tria uero tertianis
Vel si herba ter circumlata subiciat capiti. Semē & uenerē stimulat. Cū melle panos discutit. Et
nerracas hoc utiq; heliostrophii radicitus extrahit: & excresecientia in sedibus. Spinæ quoq; ac lū
bos sanguinē corruptū trahit illitū semē & potū in iure gallinacei decoctū: aut in betā & lente.
Cortex uero lūetib⁹ colorē reddat. Magi heliostrophii quartanis quater: in tertianis ter alligari
iubēt ab ipso ægros: precariq; cū sole iteq; le: & cū nodis liberandū: & ita facere nō exempta her
ba. Aliud ad iano miraculū: æstate uiret: bruma nō marcescit: aquas respuit: psum⁹ merumq;
siccū simile ē: tāta dissolutio dprehendit⁹: unde & nomē a græcis. Alioq; frutici topiario. Qui
dam callithricon uocant: alii polytricon. Vtrq; ē ab effectu. T ingit enim capillū: & ad hoc deco
quē in uino cū semine apii & dicto oleo copiose: ut crispum dēsumq; faciat. Destitue at phibet
Duo genera eius candidius: & nigri breuiusq;. Id qđ breuius ē polythricon: aliq; trichomanes uo
cant. Vtriq; ramuli nigro colore uirent foliis filicis: ex quib⁹ inferiora aspera ac fulta sūt. Omnia
at contrariis pediculis densa inter se ex aduerso radix nulla: umbrosas petras: parietiq; aspergi
ness: ac fontū maxime specus sequit⁹ & saxa manantia: qđ miremur: cū aquas nō sentiat. Calcu
los e corpore mire pellit: frangitq; utiq; nigri. Qua de causa potius q; q; in saxis nasceret⁹: & a
nostris saxifragū appellatū crediderim. Bibit & uino quantū terni decerpere digyti. Vrinā cient
Serpentiū & araneos: uenenis resistunt. In uino decocti alui sistunt. Capitis doloris corona ex iis
sedat. Cōtra scolopendræ morsus illiniū crebro auferendi ne pereant. Hoc & in alopecis. Stru
mas discutunt: furfuresq; in facie: & capitis manantia ulcera. Decoctū ex iis ppest suspiriosis: &
iocineri: & lyeni: & selle suffusus: & hydropicis. Strangurie illinunt⁹: & renib⁹ cū absinthio. Sectū
das cient & mēstrua. Sanguinē sistunt ex aceto: aut rubi succo poti. Infantes quoq; ulcerati pun
gunē ex iis cū rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis triū quidē cū asronitro & illi
tū uētri mulierū: ne rugosis fiat: præstare dicit⁹. Perdices & gallinaceos purgatiores fieri putant
in cibū eorū additis: pcoriq; eē utilissimos.

De picride: thesio: & asphodelo: Halimo: & acantho: & buprestis: elaphobolcho: Scā/
dice: & lasina: & d caualide: Sio: syllibo. Scolymo siue lymonio: foncho: codrilo siue
condrili & boletis

Cap. xxii.

Picris ab insigni amaritudinis cognominat⁹: ut dixim⁹ rotundo folio. Tollit eximie uerru/
cas. Thesium quoq; nō dissimili amaritudine ē: s; purgat alui: in quē usum terit⁹ ex aqua.
Asphodelum d clarissimis herbas: quā heroīo aliq; appellauerunt. Heliodus & in siluis nasci di
xit. Dionysius marē ac fecminā eē. De sectis corporib⁹ & ptyscis constat bulbos eius cū pūsena
decoctos aptissime mēstris: panemq; ex iis cum farina subactū saluberrimū eē. Nicander & contra
serpentes & scorpiones: uel caulē quē mathericem uocauimus: uel semē: uel bulbos dedit in ui
no trib⁹ drachmis. Substrauitq; somno contra metus. Dat⁹ & cōtra uenenata marina: & cōtra sco
lopendras terrestres. Cochleæ mire in campania caulē eum psequuntur: & suggendo arefaciunt
Folia quoq; illinunt uenenatos: uulnerib⁹ ex uino. Bulbi neruis articulisq; cū polenta tusi illini
tur. Prodest & concisis ex aceto lichenas fricare. Item ulcerib⁹ putrescentibus ex aqua impone
re. Mammæ quoq; & testium inflammationibus. Decocti in facie uini oculos: epiphoris suppo
sito lintheolo medent⁹. Foliis in quocūq; morbo decoctis magis medici utunt⁹. Irē ad tibiā: tetra
ulcera: rimasq; corporis: quacūq; in parte farina arefactos. Autumno at colligunt⁹: cum pluri
mū ualent. Succus quoq; ex tulis expressus aut decoctus utilis fit corporis dolori cū melle. Item
odorē corporis iunctū affectantibus cū iri arida & sale exiguū. Folia etiam supradictis medent⁹
Et strumis: panis: ulceribus in facie decocta cū uino. Cinis & radice alopecias emēdat: & rimas pe
dum. Decocta radices in oleo succus pñiones & ambusta. Et ad grauitatē aurium infundit⁹. A cō
traria aure in dolore dentium. Prodest & urinæ pota modicē radix: & mēstruis: & lateris dolor
ribus. Item ruptis conuulsis: tussibus drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones ad
iuuat cōmanducata. Semine sumpto turbat uenter. Chrysermus & parotidas in uino decocta radi
ce curauit. Irē strumas ammixta caria ex uino. Quidam aiunt: si imposita radice ps eius in fumo
suspendat⁹ & quarta die soluat⁹: una cum radice arefcere strumam. Sophorales ad podagras utroq;
modo cocta crudaq; usus est. Ad perniones decoctam ex oleo dedit: & suffusus selle in uino & hy
dropicis. Venerem quoq; concitari cū uino & melle perūctis aut bibentibus tradiderunt. Xeno
crates & lichenas & psoras radice in aceto decocta tolli dicit. Item si cocta sit cum hyofcyamo &

pice liquida: alax quoz & foeminū uitia. Et capillū crispiorem fieri raso prius capite: si radice ea friceſ. Sinus lapides renū in uno decocta atq; pota eximit. Hippocrates temē eius ad impetus lyenis dari cenſet. lumentorum quozq; ulcera ac ſcabiem radix illita aut decocta ſuccus ad pulum reducit. Mures ēt eadem fugant. Cauerna præclula moriunt. Alphodelon ab Heliodo quidam halimon appellari exiſtimauere: qd' falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine halimon non parui & ipſum erroris inter auctores. Alii enim fruticem eſſe dicunt denſum: candidum ſine ſpina: foliis oleæ: ſed mollioribus. Coquiſ at hoc ciboz gratia. Radix tormina diſcutit drachmæ pondere in aqua muſſa pota. Itē conuulſa rupta. Alii olus maritimū eē dixere ſalſum: & inde nomē toliis in rociunditate longis laudatū in cibis. Duoꝝ præterea geneꝝ ſilueſtre: & mitius: utruꝝq; pdeſi ſe dyſentericis & exulceratis cū pane: ſtomacho uero ex aceto. Viceribus uerſutis illint crudū: & uulnēꝝ recentū impetus lenire perhibeſ: & luxatoꝝ pedum ac uellicæ dolores. Silueſtri te: nuiora folia: ſed in uſem remedii effectus maiores: & in ſananda hominū ac pecoz ſcabie. Præterea nitorē corpori fieri: dentibꝝq; candorē: ſi fricent radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitum nō ſentiri. Hoc quoꝝ mandī, Et utraq; etiam condi. Crateas ēt tertium genꝝ tradidit longioribus foliis & hirlutioribus: odore cupreſſi: naſci ſub hedera: maxime pdeſie opiſtothonicis: cōtra ſtationibus neruoz tribus obolis in ſextariū aquæ. Acanthos ēt topiaria & urbana herba: elato longoꝝ folio crepidines marginū adſurgentiumꝝ puluinorꝝ toros ueſtiens. Duo genera eius ſc aculeatū. & criſpū: quod breuius. Alteꝝ lenet qd' aliqui pederoton uocant: alii melamphyllum. Huius radices uſtis luxatiſq; mire plunt. Itē ruptis conuulſis: ptyſin meruentibus incocta ci bo: maxime pſana. Podagris quozq; illinunt trita & calefacta calidis. Bupleuron in ſponte na centū herbaꝝ numero græci habēt: caule cubitali: foliis multis: longisq; capite anethi: laudatū in cibis: Hippocrate in medicina: Glaucōes: & Nicandro. Semē cōtra ſerpentes ualet. Folia ad ſecundas foeminaz uel ſuccū ex uino illinunt. Et ſtrumis folia cū ſale & uino. Radix contra ſerpentes dat in uino: & urinæ ciendæ. Bupreſtin magna in conſtantia græci in laudibꝝ ciboz ēt habuere. Idemq; remedia tanquā cōtra uenenū pdiderunt. Et ipſum nomen indicio ē bouem eē uenenum: quos diſſilire diguſtata ſatent. Quapropter nec d hac plura dicemus. Eſt uero cā qua ppter uenena monſtreꝝ inter gramineas coronas: niſi libidinis cā expetenda alicui uideſ: quaz nō aliter magis accendi putant q; potu. Elaphobolchon ſerulaceū ē genicularū digy ti craſſitudi ne: ſemine corimbis dpendentibus ſilis effigie: ſed nō amaris: foliis oluſatri: & hoc laudatū in cibis. Quippe ēt conditum progurat ad urina ciendam: lateris dolores ſedandos: rupta conuulſa ſananda: in lationes diſcutienda: coli quozq; tormenta. Contra ſerpentiū omninꝝq; aculeatoꝝ iēt? Quippe fama ē hoc pabulo ceruus reſiſtere ſerpenti uſ. Fiſtulas quozq; radix niti o addito illita ſanat. Siccanda at in eos uſus prius ē ne ſucco eius madeat: qui contra ſerpentiū iētus ſcit eē de teriore. Scandix quoꝝ in olere ſilueſtri a græcis ponit: ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluū ſiſtit. Semine ſingultus conſeſtim ex aceto ſedat. Illiniſ ambuſtis urinas cit. Cero: tæ obſicit ioculariter matrē eius ne olus qdem legitimū uenditaſe: ſed ſcandiciem. Eadem erat entericus: ſi tenuiora folia & odoratoria haberet. Peculiaris laus eius: q; fatigato uenere corpore ſuccurrit: maxime centefq; ſenio iam coitus excitat. Siſtit pſtuita alba foeminaz. Et laſine olus ſilueſtre habet in terra repens cū lacte multo: ſtorem fert candidū: cōcilium uocat. Et huius eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta mulieribꝝ lactis ubertatem præſtat. Salutaris ē ptyſin ſentientibus. Infantium capiti illita nutrit capillum: tenacioremq; eius cutem efficit. Eſt & caulalis ſeniculo ſimilis: breui caule: flore candido: ordi utilis. Succus eius bibiſt ſtomacho perq; comodatus & urinæ: calculisq; harenis pellendiſ: & uellicæ pruritibꝝ. Extenuat & lyenis iocineris renumq; pituitas. Semen menſes foeminaz adiuuat: bi lemꝝ a partu ſecat. Dat & contra pſtuita genituræ uiris. Chryſippus & conceptionibus eā putat conferre multū. Bibiſt in uino ieiunis. Illiniſ & contra uenena marinorꝝ: ſicut Petricus in carmine ſuo ſignificat. Hiſ adnumerant ſion latius apio in aqua naſcens: pinguius: nigrius: copioſū ſemine: ſapore naſturtii. Prodeſt urinis renibus: lyenibus: mulierq; menſibus: ſiue ipſi in cibo ſumptum: ſiue ius decocti: ſiue ſemē eſt e uino drachmis duabus. Calculos rampit: acutisq; quæ gignunt eos reſiſtit. Dyſentericis pdeſt inſuſum. Item ſentigini illitū: & mulierꝝ uitiis i facie notū illitum momento cutē emendat: et ramices lenit: et ſcabie equoz. Syllibus chameleonti al bo ſimilē: æque ſpinolaſa ne in cilicia quidē: aut ſyria: aut phœnice: ubi naſciſ. Coqueſ tantū ē: ita oſeroſa eius culina tradiē. In medicina nullum uſum habet. Scolymon quozq; in cibis recipit oriens: et alio nomine limonion appellat. Frutex ē nunq; cubitali altior: criſtiſq; folioꝝ ac radi ce nigræ: ſed dulci. Eraſtotheni quozq; laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere præcipue tradiſ Sanare lichenas et lepras ex aceto. Venerē ſtimulari in uino: Heliodo et Alceo reſtiſ: ut q; pōrē ea cicadas acerrimi canꝝ eē: et mulieres libidinis auidiſſimas: uiroſq; i coitum pigerrimos

scribere: uelut pudentia naturæ hoc adiumento tunc ualentissimo. Item graueolentiam alag-
 iemendat: radicis emedullatæ uncia in uini falerni heminis tribus decocta ad tertias & a balneo
 eiuo. Itemq; post cibū cyathis singulis pota. Mixtū ē quod Xenocrates pmitit experimento
 uitium id ex aliis purinam effluere. Estur & sonchos: ut quem Theseo apud Callimachū appo-
 nat Hecate caule uterq; albus & niger: lactucæ similes ambo: nisi spinoli essent: caule cubita-
 li anguloso: intus cauo: sed q; fractus copioso lacte manet. Albus q; lacte nitor utilis ortop-
 noicis lactucæq; modo. Erasistratus calculos p urinam pelli eo monstrat: & oris graueolentiam
 com manducato corrigi. Succus trium cyathosq; mensura in uino albo & oleo calefactus aduenat
 partus: ita ut a potu ambulet grauidæ. Dat & in torbitōe. Ipse caulis decoctus facit lactis abū-
 dantiam nutricibus: colorēq; meliorem infantium. Vtilissimus iis quæ lac sibi coire tentant.
 Infusæ aurib; succus: calidusq; in stranguria biditur cyathi mensura: & in stomachi rorionib;
 cum semine cucumeris nucelūq; pineis. Illiniē & sedis collectionib;. Bibit cōtra serpentes scor-
 pionēq; radix uero illiniē. Eadēq; decocta in oleo punici mali calice aurium morbis præfidū
 est. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro. phibet uesci: ut morbos facientes: id albo consen-
 tiens. Agorhocles ē contra sanguinē tauri demonstrat succo eius uti. Refrigerantiam ta-
 mē uim eē conuenit nigro: ex hac causa imponendū cum polenta. Zenon radice albi strangu-
 riam docet sanari. Chondrilon siue condrole folia habet intubi circū rosas similia: caulē min⁹ pe-
 dali succo madentem amaro: radice fabæ simili: aliquando numerosam. Habet proximam terræ
 mastice ruberulo fabæ: quæ apposita foemina; menses trahē dicitur. Tula cum radice; tota
 diuidit in pastillos contra serpentes argumēto pabili. Siquidē mures agrestes læsi ab iis
 hanc esse dicunt. Succus ex uino coctæ alui sistit. Eadem palpebrarū pilos inordinatissimos p
 gummi efficacissime regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus utilis suis carminib; puen-
 tiauit. Aliq; foeminis & oculis: generationiq; uirosq; contrariam putauit. Inter ea quæ temere
 mandant boletos merito posuerim. Optim⁹ quidē est iis citius: sed in mēso exemplo in cri-
 mē adductus ueneno Tiberio Claudio principi p hanc occasionem a coniuge dato Agrippina:
 quo facto illa terris uenenū alteri libiq; ante omnes Nerorū suū dedit. Qui ortendam ex iis
 facile noscunt ueneno diluto rubore: rancido aspectu: liuido intus colore: rim olastri pallido p
 ambitu labro. Non sunt hæc in quibusdam: sic: q; & nitri similes ueluti guttas in uetice albas
 ex tunica sua gerunt. Voltam enim terra ob hoc prius gignit: ipsum postea in uelua ceu i o-
 dē luteum. Nec tunica minor gratia in cit o infantib; boleti. Rumpit hoc primo nascēte: mox
 crescente in pediculo corp⁹ absūmit: rarosq; unq; geminis ex uno pede. Origo prima causaq; li-
 mo: & acescente succo mandentis terræ: aut radicis ferme glandiferae: initioq; spuma lētor.
 Dein corp⁹ mēbranæ simile: mox partus: ut dixim⁹ illa pritialia prorsus improbanda: si. n. ca
 ligaris clau⁹: si ferri uel caly bis aliqua rubigo: aut panni marcor affuerit: omnē ilico succū alie-
 nū sapore p in uenenū decoquit: dprehenditq; nili agrestes pnt: atq; colligit. Ducit ipi alia
 uitia. Nūc qdē si spētis cauerna iuxta fuerit: si patelcentes primo adhalauerit capaci ueneno-
 rū cognatione ad uirus accipiendū. Itaq; cauēri cōueniet pri⁹ q; se cōdant spentes. Siga erūt
 tot herbæ tot arbores fruticesq; ab emerfu eas ad latebrā usq; uernātes & uel fraxini tm̄ fo-
 lia nec postea nascētia: nec dīdētia. Et t oletis qdē ort⁹ occasusq; omnis intra dies septē ē.

De fugis & silphio: & d lafere medo

Cap. xxiii.

HVngos lētor naturæ & numerosa genera: & origo nō nisi ex pituita arborū. Tutissim⁹ q;
 rubet callo min⁹ diluto rubore q; boleti. Mox cādidit: uelut apice flaminis insignib; pe-
 diculis. Tertū gen⁹ suillis uenenis accommodatissimū. Familias nup interemei: & tota cōfusa.
 Annei Serenū præfectū Neronis uigilū & tribunos & cēturiones quosq;. Voluptas tāta an-
 cipitis cibi. Quidam discreuere arborū generib;: sico ferula: & gummi ferentib;. Nos itē fago
 aut robore aut cupressō ut dixim⁹. S; ista qs spondet in uenabilis: Omnū colos liuidus. His
 aberit ueneni argumētū: quō similior fuerit abortū fici. Aduersus hæc dixim⁹ remedia: dicer-
 musq;. Interim itē aliqua & in iis Claudi⁹ stomacho utiles putat boletos. Siccā pēdentes suilli
 iuncō transfixi: quales a bithinia ueniūt. Hi fluxionibus alui quas rheumatismos uocant: mer-
 dē: excrecentib; q; in sede carnib; minuunt. n. eas: & tēpore absument. Itē lētigines & mu-
 lies nitia in facie leuāt. Leuāt ēt ut plumbū in oculosq; medicamēta. Sordidis ulcerib;: & capi-
 tis eruptionib;: canū morib; ex aqua illiniē. Liber & coquēdi dat aliquas cōes i omni eorū ge-
 nere obseruationes: qn ipsæ suis manib; dilixæ præparant hūc cibū solū: & cogitatione an pa-
 scūt: succineis noquculis aut argēto apparatu comitante. Noxii erūt fugi: q; in coquēdo durior
 res sūt. Innocētiore q nitro addito coquēt: si utiq; proquant. Tutiores sūt cū carne cocti:
 aut cū pediculo pyri. Prosiūt & pyra cōfestim sumpta. Debellat eos & aceti natura cōtraria his
 Hymbrib; pueniūt omnia hæc. Hymbre & silphion uenit primo & cyrenis: ut dictū ē. Ex sy-
 ria nūc hoc maxie importat dteri⁹ pthico: s; medico meli⁹: extincto omni cyrenaico ut dixim⁹.

Vfus filpii in medicina. Nam folia ad expurgandas uuluas: pellendosq; mortuos p̄tus deoꝝ
 quunt in uino albo odorato: ut bibat mēſura acetabuli a balneis. Radix p̄deſt arteriis exaſpe
 ratis: & collectionibꝫ ſanguinis illiniē. Sz & i cibis cōcoqꝫ a gre. Inſatiēſ facit & ructus. V ri
 nē quoq; noxia. Sugillatis cū uino & oleo amiaſſima: & cū cæra ſtrumis. Verrucæ ſedis cre
 briore eius ſuffitu cadunt. Laſer e ſilphio p̄ſtens quo diximꝫ modo: inter eximia eſt natura
 dona numeratꝫ. Pluribꝫ compoſitionibꝫ inferit. Per ſe at algores exaltat. Potū neruoꝝ ui
 tia extenuat. Fœminis dat in uino. Et lanis mollibꝫ admouet uulua ad mēſes ciendos. Peduꝝ
 clauos circūſcarificatos ferro mixtū ceræ extrahit. Vrinā ciet ciceris magnitudine dilutū. An
 drias ſpōdet copioſius ſūptū: nec inſlationes facere: & cōcoqꝫ plurimū cōferre ſemibꝫ & fœ
 minis. Itē hyeme qꝫ aſtate uilius. Verūtāmē aquā bibentibus: cauēdūq; ne qua ſit exulcerat
 io intra. Ab ægitudine recreationi effica in ubo. Tempeſtiue. n. datum gauris optinet
 aſſuetis ē: utilius qꝫ expertibꝫ. Extera corpoꝝ indubitatas conſeſſiones hꝫ. Venena teloz &
 ſpentiū n extinguit potū ex aqua uulneribus iis circūliniē. Scorpionū tantū plagis ex oleo.
 Vlceribus uero nō matureſcentibus cū farina hordeacea vel ſico ſicca. Carbūculus cū ruta uꝫ
 cū melle: uel p ſe uſco ſuperlitū ut hæreat: Sic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſemen
 cū germine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedū q uulgo mortuini appellat nitro mix
 to. Ante ſubactas carnes replet cū uino & croco: aut pipere: aut murū ſimo & aceto. Pernio
 nes ex uino fouet: & ex oleo coſtū imponiē. Sic & callo. Clauis pedū ſuperrafis præcipue utili
 tatis. Contra aquas malas: peſſulentes tractus: uel dies. In tuſſi: uua: ſellis ueteris eſuſione
 & hydropicis rautatibꝫ. Confeſtim enim purgat fauces: uocēq; reddit. Podagra in ſpongia di
 lutū poſtea lenit. Pleureticis i forbitudē uinū poturiſ dat: cōtractionibꝫ: epiſthoronicis: ciceris
 magnitudine ceræ circūlitū. In angina gargarizat. Anhelatoribus & tuſſi uetula cū porro
 ex aceto dat: atq; ex aceto iis q coagulū lactis forberint. Præcordioꝝ uitiiſ: ſy necticiſ: co
 mitialibꝫ cū uino i aqua mulſa: linguæ: paralyſi. Coxēdicibus lūboꝝ doloribꝫ cū decocto melle
 illiniē. Nō cēſuerim qd auſtores ſuadēt: cauēre dētiū i dolorū iditū cæra includi: magno ex
 perimento hominū: q le eadē cā præcipitauit ex alto: qppe tauros inflammat naribus illitis ſer
 pentes auidiſſimas uini admixtum rūpit: ideo nec inungi ſuaſerim cū ateco melle: licet præci
 piant. Quis habeat utilitates admixtum aliis immenſum ē referre: & nos ſimplicia tractamul.
 qm̄ in iis naturā eē apparet: in illis coniecturam fæpe fallacē: nulli ſatis cuſtodita in mixturis
 concordia naturæ ac repugnancia. Qua d re mox plura dicemꝫ.

De natura mellis ex aqua mulſa. Et quare genere ciboz mores immutentꝫ: & d me
 litide & cæra

Cap. xxiii.

Non eſſet mellis auctoritas in precio minor: qꝫ laſeris: ni ubiq; naſceret. Illud ipſa fabrica
 ta ſit natura. Sz huic gignēdo animal ut diximus innumeros ad uſus ſi quotiēs miſceatur
 æſtimemus. Prima propolis alueorum d qua diximus: aculeos & omnia inſixa corpori extrar
 hit: tubera diſcutit: dura concoqꝫ: doloreſ neruoꝝ mulcet: ulceraq; iam diſperantia citatrice in
 cludit. Mellis q dē ipliſ natura talis ē: ut putreſcere corpora nō ſinat iu. undo ſapore atq; nō
 aſpero. Alia qꝫ ſalis natura faucibꝫ: tonſillis: anginae: omnibuſq; oris diſideriis utiliſſimū: are
 ſcentiq; in febris linguæ. Iam uero peripneumoniciſ pleurericis decoctum: Itē uulnēribꝫ: a
 ſpente percuſis. Et contra uenena fungoꝝ. Paralyticis in mulſo: qꝫ ſuæ mulſo dotes con
 ſtant. Mel auribꝫ inſtillatum cū roſaceo lendes & fœda capitis animalia necat. Vſus deſpumati
 ſemp aptior: ſtomachum tamē inſat: bilē auget: faſtidū creat: & oculis p ſe inutile aliq ar
 bitranē. Rurſus qdm̄ angulos exulceratos melle tangi ſuadent. Mellis cauſas atq; differen
 tias nationē & iudicationē in apū ac deinde floꝝ naturā diximꝫ: cū ratio op̄is diuidi cogeret
 miſcenda. Rurſus naturā reꝝ pnoſcere uolentibꝫ in mellis opibꝫ & aqua mulſa tractari dber
 Duo genera eius ſubitæ ac recentis. Alteꝝ inueteratæ. Repentina diſpumato melle præclarā
 utilitatē hꝫ i cibo ægrotū leui: hoc ē alicæ elutæ: uiribꝫ i creadū: ore ſtoachoz mulcēdoꝝ
 ardorē refrigerādo. Frigidū. n. utilitꝫ dari uetri moliedo. Inuenio ē apdꝫ audꝫ oreſ hūc potū bi
 bēdū aſſiſiſ. Itē animi humilis & pparci: quos illi dixere microphycoſ. Eſt & ratio ſubtilitatis
 immenſæ a Platone dſcēdēſ. Corpūculis reꝝ leuibꝫ ſcabris anguloſis rotundis magis aut mi
 nus ad alioꝝ naturā accedentibꝫ: ideo nō eadē omnibꝫ amara aut dulcia eē. Sic & in ſaſtitudine
 piores eē ad iracūdiam & in ſiti. Ergo & hæc animi aſperitas ſeu potius animæ dulciſ ſuco
 mitigat. Lenit tranſitū ſpiritus: & molliores facit meatus: ne ſcindant euntē redeuntēq;. Expe
 rimēta i ſe cuiq;. Nulli nō ira luctuſq; triſtitia. Omnis animi impetuſ cibo molliē. Idcoꝝ ob
 ſeruanda ſunt quæ nō ſolū corpoꝝ medicina: ſed & moꝝ hñt. Aqua mulſa & tuſſientit uſ uti
 lis tradiē. Calefacta incitat uomitiones. Contra uenēdū pſimythii ſalutaris ad ſito oleo. Itē cō
 tra hyocvānū cū la ſte mæuime aſinino: & cōtra halicæ: cabin ut diximus: Inſundit & auribꝫ &
 genitaliſ ſiſtulis. Vultui imponiē cū pane molli. Subitis tumoribꝫ: luxatis: leniēdiſq; omnibꝫ

Inueteratæ at uſum damnauit poſteri. Min⁹ innocente aqua: minusq; uino firmū. Longa tamē uetulaſtas tranſit in uinū: ut conſtat inter omnes ſtomacho inutiliſſimum: neruiſq; contrariū. Semper mulſum ex uetere uino utiliſſimum facillimeq; cū melle concorporat⁹: qd⁹ in dulci nūq; euenit. Ex auctero factū nō implet ſtomachum: neq; ex decocto melle: minusq; inflat⁹: qd⁹ ſere euenit. Appetitū quoq; reuocat auaritate cibi. Aluū mollit frigido potu plurib⁹: calid⁹ ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectā longam mulſi tantū nutritu tolerare: neq; alio ullo cibo. Celebri Pollionis Romuli exemplo quē centeſimū annum excedentē cū Diuus Auguſtus hoſpes interrogaret: quanam ratione maxime uigorē illū animi corporiſq; cuſtodiret: ille reſpondit: Intus mulſoſ: foris oleo. Varro regiū morbu cognominatū aqat⁹: tradit: quoniam cūrē mulſo. Melitides quo fieret modo ex mulſto & melle docuim⁹ in ratione uini. Sæculis iam fieri nō arbitror. Hoc gen⁹ inſitationibus obnoxium. Solebat tamē inueterat⁹: alti cā dari in febre. Item articuloſo morbo: & neru⁹ infirmitate laborantib⁹: & mulierib⁹ uini abſtemiis. Mellis naturæ adnexa cæra ē: d cuius origine & bonitate nationib⁹ ſuis dixim⁹ locis. Omnis aut mollit: caſcit: explet corpora: recēs melior. Dat in ſorbitione dyſentericis. Fauic⁹ ipſi in pulſe alicæ prius toſtæ. Aduerſæ lactis naturæ: ac milii magnitudine decē grana cære hauſta: nō patiunt coagulari lac in ſtomacho. Si inguē tum: at albam cæram in pube fixiſſe remedio ē. Nec huius uſus: quos mixta aliis præſtat: enumerare medicina poſſit: ſicuti nec cæteros: quæ cū aliis ꝑſunt. Iſta ut diximus ingenis conſtant. Non fecit cærata: malagmata: emplaſtra: collyria: antidota: Parens illa ac diuina reſ: artiſex. Officina: immo ueri⁹ auaritiæ commenta ſunt. Naturæ qd⁹ opera abſoluta atq; ꝑfecta gignunt: paucis ex cauſa nō ex coniectura rebus abſumptis: ut luſco aliquo ſicca temperant ad meatus aut corpore alio humania admixtus. Scrupulatim qdem colligere ac miſcere uires: nō coniecturæ humanæ op⁹ ē: ſed impudentiæ ē. Nos nec indicat⁹ arabic⁹q; mercū: aut externi orbis attingimus medicinas. Nō placet remediis tam longe naſcentia. Nō nobis gignunt. Immo ne illis qdem: alioquin uenderent. Odoꝝ cauſa inuent⁹q; & delitias: ſi placet ēt ſuperſtitionis gratia emanat: qm̄ thure ſupplicam⁹ & coſto. Salutē qdem ſine iis poſſe conſtare: uel ob id ꝑbabimus: ut tāto magis ſui dilitas ꝑſeat. S; medicinas e floribus coronamentisq; & hortenſiis: quæq; manuntur herbis ꝑſecuti: quoniam modo frugum omittimus? Nimirum & has indicare conueniet.

Contra compoſitiones medicorum
medicinæ ex frugibus

Cap. xxv.

IN primis ſapientiſſima animalū eē conſtat: quæ fruge uſcant⁹. Siliginis grana cum toſta & trita in uino amineo oculis illita epiphoras ſedat. Tritici uero ferro combuſta iis: quæ frigus uſerit: præſentanea ſunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta neru⁹ contra actionib⁹ cū roſaceo uero & ſico ſicca mixtiſq; decoctis. Furſures tonſillis faucibusq; gargarizatione ꝑſunt. Sex Pompeius prætoru uiri pater hispaniæ citerioris princeps cū horreis ſuis uetulanis præſideret: correptus dolore podagræ merſit in triticū ſeſe ſup genua: leuatusq; ſiccatis pedib⁹ mirabili modo hoc poſtea remedio uſus ē. Vis tanta eſt: ut cados plenos ſiccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramiū incommodis experti iubēt: quæq; decoctæ ſunt aqua foueri. Eſt i farre uermiculus terebini ſimilis: quo cauſis dētium cæra incluſo cadet uitiata dicunt⁹: etiam ſi fricent⁹. Olyram aricam dixim⁹ uocant. Hac decocta ſit medicamentum: qd⁹ ægyptiū ateram uocant: infantibus utiliſſimū: ſ; & adultos illinūt eo. Farina ex hordeo & cruſta & decocta colleſtiones impetuſq; diſcutit: lenit & concoqt. Decoquit⁹ alias in mulſa aqua aut ſico ſicca. Ad iocineris dolores eam in poſca poſitam concoq; opus ē aut cū uino. Cū uero inter decoquēdū diſcutiēdūq; cura ē: tūc i aceto meli⁹: aut in ſacæ acet⁹: aut cotoneis pyris ue decoctis. Ad multipedū morſus cū melle: ad ſerpentium in aceto: & contra ſupputantia: ad extrahēdas ſupputationes ex poſca: addita reſina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera cum reſina. Ad duritiās cū ſimo columbag; aut ſico ſicc⁹: aut cinere. Ad neru⁹ inflammaticnes: aut inteſtinos: uel aurium: uel uirilium dolores cū papauere aut melilot⁹: & quotiēs ab oſſibus caro recedit. Ad ſtrumas cū pice & impubis pueri urina. Cum oleo & ſcœnograeco cōtra tu mores ꝑæcordioꝝ: uel in febrib⁹ cum melle uel adipe uetulo. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cū hyoſcyami ſucco illiniē. Ex aceto & melle lētiginū. Zea ex qua alicam fieri dixim⁹ effiacior ēt hordeacea uidet⁹: trimēſtris mollior. Ex uino rubro ad ſcorpionū iſt⁹ reſida: & ſaguinē excreantib⁹. Itē arteriæ. Tuſſi cū caprino ſeuo aut butyro. Ex ſcœnograeco molliſſima omniū. Vlcerā manantia ſanat: & furſures corporis: ſtomachi dolores: pedes & māmas cū uino & nigro cocta. Herina magis cæteris purgat ulcera uetera & gangrenas. Cum raſphano & aceto lichenās. Lepras cū ſulphure uiuo. Et capitis dolores cū adipe anſerino imꝑoſita fronti. Strumas & panos concoquit in ſimo columbino & lini ſemine decocta in uino. De

polentæ generib⁹ in frugum loco satis diximus: locosq³ ratione: quæ a farina hordei distat eo-
 q³ torref. Ad stomachum utilis: aluum sistit: imperitq³ rubicundi tumoris. Et oculis illini^t &
 capitis dolori cū menta: aut alia refrigerante herba. Item pñionibus & serpentum plagis. Itē
 ambustus ex uino. Inhibet quoq³ pustulas. Farina in pollinē subacta uim extrahendi humoris
 habet: Ideo & crurore suffusus in fascias usq³ sanguinē pducit: Efficacius in sapa. Imponit & per
 dum callo clausiq³. Nam cū oleo uetere ac pice decocta polline condylomatata: & alia omnia fe-
 dis uitia q³ maxime calido mirabilē in modū curant. Pulve corpus augetur. Farina qua chartæ
 glutinans sanguinē excreantibus dat tepida forbenda: efficaciter pdest. Halica res romana ē:
 & nō pridem excogitata: alioquin non pñanæ potius laudes scripsissent Græci. Nondum ar-
 bitror Pompei magni ætate in usu fuisse: & ideo uix quicq³ d ea scriptum ab Alcibiadi schola
 Esse quidem eximie utilē nemo dubitat: siue eluta de^t ex aqua multa: siue in sorbitiones deco-
 cta: siue in pulve. Eadem in aluo sistenda torref: dein fauor cæra coquit: ut supra diximus. Pe-
 cularis tamē longo morbo ad tabitudinem redactis subuenit: ternis eius cyathis in sextarium
 aquæ sensim decoctis: donec omnis aqua consumat. Postea sextario lactis ouilli aut caprini ad-
 dito p continuos dies mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendant syncheles: quæ
 sunt ex his sumptæ. Milio sistit aluus. Discutuntur tormina in quē usum torref ante. Nervor-
 rum doloribus & aliis feruens in sacco ponit: Neq³ aliud utilius: qm leuissimū mollissimumq³
 est: & caloris capacissimum. Itaq³ talis usus eius ē ad omnia quib⁹ calor p futurus est. Farina
 eius cū pice liquida serpentū & multipede plagis imponit. Panicū Diocles medicus mel frugū
 appellauit. Effectus h³ quos miliū. In uino potū pdest dysentericis. Similiter is quæ uaporā-
 da sunt ex calcato imponit. Sistit aluū in lacte caprino decoctum: & bis die haustu. Sic pdest
 & ad tormina. Sefama trita in uino sumpta inhibet uomitiones. Aurum inflammationi illini^t
 & amouit. Eadem efficit & dū in herba ē. Amplius hoc oculis imponit decocta in uino: Stom-
 macho inutilis cibis: & animæ grauitatē facit. Stellionū moribus resistit. Itē ulceribus quæ
 cocoethe uocant. Et auribus oleū qd³ ex ea fit: pdest dixim⁹. Sefamoides a similitudine no-
 me accipit: grano amaro: folio minore. Nascit in glariosis. Detrahit bilē in aqua potū. Semen
 illini^t igni sacro. Discutit panos. Est et nunc aliud sesamoides anticyræ nascens: qd³ ideo aliq³
 anticyroni uocant: cætera simile erigeronti herbæ: d qua uo dicem⁹ loco. Granū sesamæ da-
 tur i uino dulci ad tractationes quantū trinis digytis capiet. Misce^t & hellebori albi & dimidiū
 obolū. Purgatiōe eam adhibentes maxime insanæ melancholiæ: comitialibus: podagris. Et
 p se drachmæ pōdere exinanit. Hordeum optimū qd³ candidissimū. Succus decocti in aqua cæ-
 lesti digerit in pastillos: ut infundat exulceratus intraneis & uuluis. Cinis eius amictus illini^t
 & carnis: quæ recedūt ab ossibus: & eruptionib⁹ pituitæ: muris aranei morib⁹. Idē asper-
 so sale ac melle candorē dentib⁹ & suauitatem oris facit. Eos q pane hordeaceo utunt morbo
 pe liti t etari negat. Nouēq³ granis si surunculū q³ circūducatur: singulis ter manu sinistra & oia
 in ignē abiiciat: confestim sanari aiunt. Est & herba phoenicea appellata a græcis: a nris uero
 hordeū murinū. Hæc trita ex uino pota præclare ciet menses. Pñanæ quæ ex hordeo fit: lau-
 des uno uolumine condidit Hippocrates: quæ nūc omēs in halicā transeunt. Contra quanto
 innocentior ē halica: Hippocrates tñ sorbitionis gratia laudauit: qm lubrica ex facili hauriet
 qm sitim areret: qm in aluo nō tumesceret: qm facile redderet: & assuetis hic solus cib⁹ in se
 brib⁹ die possit dari: tñ remot⁹ ab istis q medicinā fame exercet. Sorbitidē tñ dari tñ uetuit
 Aliud uē q³ succū pñanæ. Itē uetuit q³ diu pedes frigidi eēt: tunc qdē nec potione dandam.
 Fit & ex tritico glutinosior: arteriæq³ exulceratæ utilior. Amylon hebetat oculos: & gulæ
 inutile contra q³ credit. Itē sistit aluū. Epiphoras oculorū inhibet: & ulcera sanat. Itē pustulas
 & fluxiones sanguinis. Genas duras emollit. Dat cū ouo iis q sanguinem reicerint. In uesciæ
 uero dolore semuncia amyli cū ouo & passis trib⁹ suffert uesicula a balneo. Quin & auenæ fari-
 na decocta i aceto tollit nervos. Panis ipe quo uiuit innumeras pene cōtinet medicinal: ex aqua
 enim & oleo aut rosaceo mollit collectiones: ex aqua multa duritias ualde mitigat. Dat ex ui-
 no ad discutieda ualēs: aut quæ pstringi op⁹ sit: & si magis etiā ex aceto. Aduersus acutal pi-
 truitæ fluxiones: quas greci rheumatismos uocāt: Itē ad pcuta luxata. Ad oia at hæc fermēta
 tus: q uocat autopyrus: utilior. Illini^t & paronichiis: & callo pedū in aceto teteri. Nautic⁹
 panis tulus atq³ iteq³ coct⁹ sistit aluū. Vocis studiosis & cōtra distillationes succū eē primo ci-
 bo utilissimū ē. Sitant⁹ hoc ē trimestris incussa i facie: aut disquāmata cū melle aptissime curat
 Caddis ægris aqua calida frigida ue madefact⁹ leuissimū cibū pbet. Oculorū tumori ex uino
 imponit: sic & pustulis capitis: aut adiecta arida myrto. Tremulis panē ex aqua eē ieiunis sta-
 tim a balneis demonstrat. Quin & grauitatē odorū cubiculisustus emēdat: & uini in saccis addi-
 to. Auxiliat⁹ & faba. Nanq³ solida fricta feruensq³ in acri aceto coniecta torminib⁹ medet. In
 cibo fressa & cū alio cocta contra dploratas uulses suppurationesq³ pedorū: quotidianio cibo

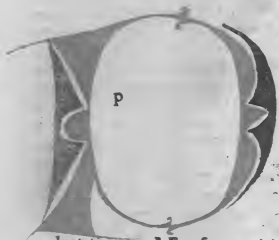
sumit: & cōmanducata ieiunio ore ēt ad furunculos maturandos: discutiendos te imponit: & in
uino decocta ad testū tumores & genitaliū. Lomento quoq; ex aceto decocto tumores maturat
atq; aperit. Itē liuorib' combustis medef. Voci eam pdesse auctor est. M. Varro. Fabaliū ēt
siliquaꝝq; cinis ad coxendices: & ad neruꝝq; ueteres dolores cū adipis suilli uetustate pdesit: &
pse cortices decocti ad tertias sistunt alui. Lens optima quae facillime cogit: eaq; quae maxime
aqua absorbet. Acie quidē oculꝝ obtundit: & stomachū inflat: sed alui sistit in cibo: magisq;
discocta caelesti aqua: Eadē soluit min' pcocta. Pustulas ulceꝝ rumpit: eaq; quae intra os sunt
purgat & astringit. Collectiones omēs imposita sedat: maximeq; exulceratas & rimolas. Ocu
loꝝ at epiphoras cū meliloto aut cotoneo. Contra suppurantia cū polēta imponit. Decoctae
fucus ad oris exulcerationes & genitaliū adhibet. Ad sedē cū rosaceo aut cotoneo. In iis quae
acrius mediū exigūt cū putamine punici melle modico adiecto. Ad id demū ne celeriter inare
scat: adiciūt & betae folia. Imponit & strumis panisq; u' maturis u' maturescētib' ex aceto di
cocta. Rimis ex aqua mulla: & grāgrenis cū punici germine. Itē podagris cū polēta: & uuluis
& renib': & pnionib': Vkerib' difficile cicatrice trahētib': Propter dissolutionē stomachi. xxx.
grana lentis deuorat. In cholericis quoq; & dysenteria efficacior est in trib' aquis cocta. In quo
usus melius semp eam torrere: aut tundere: ut tenuissima deē uel pse uel cū cotoneo malos:
aut pyris: aut myrtos: aut intubo erraticos: aut beta nigra: aut plantagine. Pulmoni ē inutilis:
& capitis dolori: neruosisq; omnibus: & fellis: nec somno facilis: ad pustulas utilis: ignisq; sacro
& mammae in aqua marina decocta. In aceto at durities & strumas dicitur. Stomachi qdē causa
polentae modo potioniꝝ inspergit. Quae sunt ambusta aqua semicocta curat. Postea trita &
pcrib' effuso fursure: mox pcedente curatione addito melle: Ex posca coquit ad guttura. Est
& palustris lens & pse nascens in aqua nō fluente refrigeratoriā naturae. Propter qd' collo
ctionib' illinit: & maxime podagris: & pse cū polenta glutinat & interanea pcedit. Est sil
uestris & elisiphacos dicta a graecis: ab aliis phacos: Ea ē satia lente lenior: & folio minore.
atq; sicciorē & odoratiore. Est & alteꝝ gen' eius siluestris: odore graui: haec mitior. Folia ha
bet cotonei mali effigie: sed minora & candida: quae cū ramis decoquunt. Menses cit: & urinas
& pastinacae marinae iatus sanat. Torporē at obducit pcocto loco. Bibi cū absinthio ad dysen
teriam. Cum uino eadē cōmorantes menses trahit. Abundantes sistit decocto eius poto. Per se
imposita herba uulneꝝ sanguinē cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in uino decoquat
pruritus testium sedat. Nostri q nunc sunt herbarii elisiphacon graecis: latine saluiam uocant
mentae simile: canam odoratam: ptus emortuos ea apposita extrahunt: Itē uermes aurium ul
ceꝝq; Cicor & siluestre ē: foliis satiuo simile: odore graui. Si si largius sumat: alius soluit: &
inflatio contrahit: & tormina. Tostū salubris habet. Cicercula ēt nunc magis in alio plicit.
Farina utriusq; ulcera manantia capitis sanat: efficacius siluestris. Item comitiales & iocineꝝ tu
mores: & serpentium ictus. Cit mēses & urinas grano maxime. Emendat & lichenas: & testū
inflationes: regiū morbu hydropicos. Laedunt omnia haec genera exulcerata uesica & renē.
Grangrenis utiliora cū melle & iis: quae cacoethe uocant. Verruꝝq; in omni genere prima lu
na singulis granis singulas tangūt. Eaq; grana in linteolo dligata abiciunt post se: ita fugari ui
tium arbitantes. Nostri praecipunt arietinū in aqua cū sale discoquere: ex eo bibere cyathos
binos in difficultatibus urinae. Sic & calculos pelli: morbuꝝq; regiū. Eiusdē foliis sarmentisq;
decoctis aqua q; maxime calida morbos pedū tolli: & ipsum calidū tritūq; illitū. Columbini de
cocti aqua horrore tertianae & quartanae minuire tradit. Nigꝝ at cū gallae dimidio tritū ocu
loꝝ ulcerib' ex passo medef. De eruo quaedam in mēione eius dixim': nec potentia ei mino
rē ueteres q; brassica tribuere. Contra serpentū ictus ex aceto ad crocodilos: hominūq; mor
sum. Si quis eruum quottidie ieiun' edat lyenem eius absumi certissimi auctores affirmant. Fa
rina eius (ut ait Varro) maculas ex toto corpore emēdat. Serpere uulnera nō patit. In māmīs
efficacissimū. Carbunculos rumpit ex uino. Urinae difficultates: inflationem: uitia iocineris: te
nisonem quoꝝ cibi nō sentiant atrophā appellatā: tostū et in nucis auellanae magnitudine mel
le collectū deuoratūq; corrigit. Itē impetigines ex aceto coctū et quarto die solutū. Panos in
melle suppurare phibet impositum. Aqua decoctū pniones et pruritus sanat fouendo. Quin
et uniuerso corpori siquis quottidie ieiun' biberit: meliorē fieri colorē existimant. Cibus idem
hominis alienū. Vomitiones mouet. Alui turbat. Capiti ēt stomacho onerosū. Gentia quoq;
dgrauat. Sed madesactū plurib' dieb' mitescit. Bubus iumentisq; utilissimū. Siliquae eius uiri
des prius q; indurescant: cū suo caule foliisq; contritae capillos nigro colore inficiunt. Lupini
quoq; siluestres sunt omnimodo minoꝝ satiuis: praeterq; amaritudine. Ex omnib' quae edū
siccō nulli min' pōderis ē: nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calida. Discolorē ho
minē frequētiore in cibo exhilarant. Amaricontra apidas ualent. Vlcera atra aridi decocta: corti
ciq; triti supposito linteolo ad uiuū corpus redigunt. Strumas parotidas i aceto cocti discutiūt

Succus decoctusq; cū ruta et pipere uel in febris dāf ad uētris animalia pellenda minorib⁹. xxx. annos. Pueris uero ēt impositi in uentrē ieiunis. p̄sunt. Et alio genere rosti: et in dīstruto poti uel ex melle sūpti. Idē auiditatē cibi faciūt: fastidiū dītrahunt. Farina eoz aceto sut ad a papu- las pruritūsq; in balneis illita cohibet: et p̄ se siccāt ulcera. Līuiores emēdat. Inflammationes cū polenta sedat. Siluestriū efficacior uis ē contra coxendiciū et lumbosq; dīblitatem. Ex nīscem decocta lētigines et fouentiū cutē corrigūt. Si uero ad mellis crassitudinē decoquant latius: uis- tiligines nigras et lepras emēdat. Satiū quoq; rumpunt carbunculos impositi: panes et stru- mas minuunt: aut maturant. Cocti ex aceto cicatricib⁹ candidū colorē reddūt. Si uero cālesti aqua decoquant: succos ille smegma fit: quo solēt fouere granginas: eruptiones pituitae: ul- cera manantia utilissimū. Expedi ad lyenē bibere: et cū melle mēstruis hārentib⁹. Lycni cru- di cū fico facia ex aceto imponunt. Radix quoq; in aqua decocta urinas pellit. Medentē pētori cū chameleone herba decocti: aqua in potū collata. Sanāt et scabiē quadrupedū omniū i amur- ca decocti: uel nitro eo liquore postea mixto. Fum⁹ crematorū culices necat. Inionē inter siuges, sesamē similē eē dixim⁹: et a grācis erysimon uocari. Galli uelaz appellat. Est āt fruticosū: foliis erucā angustiorib⁹ paulo: semine nasturtii. Utilissimū tussientib⁹ cū melle: et i thoracis purulētis excreationibus. Dāf et regio morbo: et lumbosq; uitiis pleureticis torminib⁹ calia- cis. Illiniē uero parotidū et carcinomatū malis. Testium ardorib⁹ ex aqua: alias cū melle. In- fantib⁹ quoq; utilissimū. Itē sedis uitiis et articulariis morbis cū melle et fico. Contra uenena ēt efficax potū. Medetur et suspiriosis. Itē fistulis cū axungia ueteri ne intus addatur. Orminū semine (ut dixim⁹) cymino simile ēt: cāterō porto dodrantali altitudine. Duos generē: alteri se- men nigri⁹ et oblongū. Hoc ad uenerē stimulandā et ad oculos argema et albugines. Alteri candidi⁹ semē et rotundi⁹. Vtroq; tulo extrahunt aculei ex corpore p̄ se illiū ex aqua. Folia ex aceto imposita panos p̄ se uel cū melle discutiūt. Itē surunculos: prius q̄ capita faciāt: om- nesq; acrimonas. Quin & ipsā frugū pestes in aliquo sunt usu. Infocelix dictū ē a Virgilio lor- lium. Hoc tamē mollitū ex aceto coctū impositūq; sanat imperigines: celerius quo sapius mu- tatū ē. Medet & podagris: aliisq; dolorib⁹ cū oximelite. Curatio hāc a cāteris differt: Aceti sextario uno dilui: mellis uncias duas iustū est: Ita tēperatis sextariis trib⁹ decocta farina lolii sextariis duob⁹ usq; ad crassitudinē: calidūq; ipsum imponi dolentib⁹ mētris. Eadē farina ex- trahit ossa fracta. Miliaria appellat herba quā necat miliū. Hāc trita & cornū cū uino infusa podagras iumentosq; dicit sanāt. Bromos semē est spicā ferentis herbā: nascit inter uitia sege- ris auenā grāce genere: & folio & stipula triticū imitat. In cacuminib⁹ ē pendentes putulas te- luti lobas habet. Semē utile ad cataplasmata atq; bordeū & similia. Prodest tussientib⁹ succ⁹. Orobanchem appellatim⁹ necantē eruū & legumina. Alii cū nemorion eam appellant a simi- litudine canini genitalis: cuius cauliculus est sine foliis pinguis: rubēs. Est et p̄ se in pati- nis cū tenera ē decocta. Et leguminib⁹ innaescunt bestiolae uenenatae: quae man⁹ pūgnūt: & pe- riculū uitae afferunt. Solifugae generis. Aduersus has omnia eadē medet⁹: quae cōtra araneos & phalangia demonstrant. Et frugū qdē hāc sunt in usu medico. Ex iisdem sunt & pot⁹: zy- thum in aegypto: celia & caerea in hispania: ceruisia & plura genera in gallia: aliisq; punitis: quoz omniū spuma cutē foeminaz in facie nutrit. Nam qd⁹ ad potū ipsum attinet: praestat ad uini transire mentionē: atq; a uite ordiri medicinas arboz.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER VICESIMVS TERTIVS.

PROHEMIVM.

ERACTA CAEREALIVM IN MEDENDO quoz natura est: omniūq; quae ciboz aut floz odorq; gratia pueniunt supina tellure: non cessit his pomona: partesq; medicas pendentib⁹ quoz dedit: nō contenta ptegere: arbozq; alere umbra quae dixim⁹: immo ue- lut insignata plus auxilii inesse iis: quae longius a caelo abessent: quaeq; postea coepissent. Primum. n. homini cibū fuisse inde: & sic inductos caelum spectare: pacisq; & nūc ex se posse sine frugib⁹. Ergo hercule artes i pri- mis dedit uiribus: nō contenta dilitas ēt & odores atq; ungueta omphacio & oenanthē ac massari: quae suis lo- cis dixim⁹ nobiliter instruxisse. Plurimū inquit homini

noluptatis ex me ē. Ego succum uini: liquorē olei gigno. Ego palmas & poma rotq; uarieta- tes. Ne p̄ ut tellus omnia p labores: aranda tauris: terenda aeris: deinde faxis: ut qñ quāto ue

opere cibi fiant. At ex me parata oīa: nec curuo adoranda aratro: nec cura laboranda: sed se se porrigentia fiant: & si pigeat attingere ēt cadētia. Certauit ipsa secū: plusq; utilitatis causa ge nunt etiā q̄ uoluptatis. Folio uitium & pampino capitis dolores: inflammationesq; corporis mi riganē cū polenta. Folia p se ardore stomachi ex aqua frigida. Cū farina uero hordei alicular rios morbos. Pampini triti & impositi tumorē omnē siccant. Succus eorū dy sentericis infusus medet. Lachryma uitium quā ueluti gummi ē: lepras & lichenas & ploras nitro ante præpa ratas sanat. Eadē cū oleo sæpius pilis illitis phloethri effectū habet maximeq; aqua quā uires anclæ uires exudant: quā & verrucæ tollunt. Pampini sanguinē excreantib⁹: & n. u. li. g. a cō ceptu defecioni diluti potu sunt. Cortex uitii & folia arida uulnēq; languinē sistūt: ipsumq; uuln⁹ conglutinant. Vitis albæ uiridis tūsæ succo & thure impetigines tollunt. Cinis sarment toꝝ uitiumq; & uinaceoꝝ condylomatis & sedis uitiis medet ex aceto. Item luxatis: & ambu latis: & lyenis tumori cū rosaceo & ruta & aceto. Itē igni sacro ex uui o citra oleum aspergit: & intertrigines & pilos abluunt. Dant & bibendū cinere sarmentoz ad lyenis remedia aceto cō speriunt: ita ut uini cyathi in tepida aqua bibant: utq; q biberit in lyere taceat. Clauicula ipsæ qbus repunt uires trita & ex aqua potæ sistunt uomitionū consuetudinē. Cinis uitii cū axun gia uetere contra tumores pficit: sistulas purgat: mox & plantis: neruoꝝ dolores frigore or tos: contractionesq; contusas uero ptes cū oleo: carnes excrecentes in osilit us cū aceto & ni tro: scorpionū et canū plagas cū oleo. Corticis p se cinis combustus pilos reddit. Omphaciū qua fieret rōne incipientis uiaē pubertate in unguento: lecco docuim⁹. Nūc ad medicinam de eo ptenentia indicabim⁹. Sanat ea quæ in humido sunt ulcera oris: tonsillaz: genitaliū. Oculo rū claritas plurimū confert. Scabritiæ genaz: ulcerit usq; anguleꝝ: in tuberculis: ulcerib⁹ quæ cūq; in pte manantib⁹. Cicatricib⁹ marcidis. Ossibus purulente limolis. Frangit tehemētia ei⁹ melle aut passo. Prodest dy sentericis: sanguinē excreantibus: anginis. Omphacio ccheret oen the: quā uires siluestres ferunt: dicta apobis in unguenti rōne. Laudatissima in syria: maxi me circa anthiochiæ et laodiciæ montes: et ex alba uite refrigerat: astringit: uulnēb⁹ inper git: stomacho illiniē: utilis urinaē: iocineri. Capitis dolorib⁹: dy sentericis: cæliacis: cholericis Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccant manantes capitis eruptiones: efficacissimā ad ui tia quæ sē in humidis: Idcoꝝ et oris ulcerib⁹: et urendis ac sedi. Cū melle et croco aluū sistit. G. n. a. g. scabiē emēdat: oculozq; lachrymātiōes. Ex uino stōachi dissolutiōē. Ex aqua frigida pota sanguinis excreationē. Cinis eius ad collyria & ad ulcera purganda: & paronychias: & pte rygia pbat. Viriē in furno: donec panis proquæ. Massaris odorib⁹ tantū gignit omnia quæ audaces humani ingenii nobilitauit rape festinando.

De medicinis uuarum recentium: & sarmentis uuarum: & uinaceis: & de uua theriace: & d uua passa: & astaphide: & astaphisagria: pituitaria: & la brusca: & de uite alba & nigra: & de mustis: & uini generibus.

Cap. i.

Mature recentium autem uua uehementiores nigra: ideoq; uinū ex iis minus iucundū: sua uiores albæ: qm̄ et tran uido facilius accipit aer. Recentes stomachū & spiritū inflant: aluūq; turbant. Itaq; in febris dan nāe utiq; largioꝝ. Grauedinē enim capiti: morbūq; lethar gicū faciūt. Innocentiores quæ decerpit: diu pendere: qua uentillatōe etiam utiles fiunt stomacho aegrisq; Nam & refrigerant leniter: & fastidiū auferunt. Quæ at in uino dulci con ditæ fuere: caput tentant. Proximæ eas in quib⁹ acini fuere astringendi uim op tinent. Efficaciora ex olis. Nuclei acinoꝝ eandē uim optinēt. Hi sunt q in uino capitis dolor rem faciūt. Tosti tritici stomacho utiles sūt. Inpergit farina eorū polentæ modo potienis dy sentericis: & cæliacis: & dissolutis stomacho. Decocto etiam eorū fouere pforas: & pruritū uti le ē. Vinacei p se min⁹ capiti aut uiscæ nocēt q̄ nuclei. Mammaz inflationi triti cū sale uti les. Decoctura eorū ueteres dysentericos & cæliacos iuuat & potione & sectu. Vua theriace d qua suo loco dixim⁹: contra serpentium ictus ualet. Pampinos quoq; eius edendos cēsentim ponendosq; uinūq; & acētū ex iis factū auxiliarem cōtra eandem uim habet. Vua passa obam astaphida uincans: stomachū uetrem interanea tētare: nisi p remedio i ipsi acinis nuclei eēnt. Iis exceptis uiscæ utilis habet: & tussī alba utilior. Utiles & arteriæ & renib⁹: sicut ex iis passū priuatim & spenibus. Contra hemorrhoiā potēs. Testiū inflammationi cū farina cumini aut

coriandri imponunt. Itē carbunculis: articularib⁹ morbis sine nucleis trita cū ruta fovere an
 te uino ulcera oportet. Sanāt epynctidas & dynteriam cū suis nucleis: & in oleo coctā grā
 grenis illinūt cū cortice raphani & melle. Podagris & unguitum mobilibus cū panace: & ple ad
 purgandū os caput ꝑ cū pipere cōmanducantur. Astaphilagra siue astaphis quam uiam tami
 niam aliq̃ uocant falso suum enim gen⁹ habet: cauliculis nigris rectis foliis labruscæ: fert fol
 liculos uerius q̃ acinos uirides similes ciceri. In his nucleum triangulū. Maturescit cū uindemia
 nigrescitq̃ cū taminia rubentes norimus acinos: sciamusq̃ illam in apricis nasci: hanc non nisi
 in opacis. His nucleis ad purgationē uti nō cōsuerim ꝑꝑ accipitē strangulationē: nec ad pituit
 tam oris siccandam: fauces enim ledunt. Phthiasis caput & reliquū corp⁹ liberant triti. Facili⁹
 admixta sandaraca. Itē pruriti & psoris. Ad dentū dolorē decoquunt in aceto. Ad aurū uitia
 rheumatismū: cicatricū: ulcē: manantia. Flos tritus in uino contra serpentes bibi. Semen. n.
 abdicaui. ꝑpter nimia uim ardoris. Quidam eam pituitariam uocant: & plagis serpentium
 utiq̃ illinunt. Labrusca quoq̃ oenanthem fert satis dictam: quæ a græcis ampelofagra appel
 lat: spissis & candicantib⁹ foliis geniculata rimoso cortice. Fert uvas rubēs cocci modō: te
 cutem in facie muliēs purgant: & uariis coxendicū & lumborū uitiis ruscā cū foliis & succo ꝑꝑ
 sunt. Radix decocta in aqua & in uini coi cyathis duob⁹ humorē alui ciet: ido hydropicis dat.
 Hanc potius crediderim esse: quam uulgo uiam taminiam uocat. Vtunt ea ꝑ amulero. & ad
 expiationē sanguinis quoq̃ adhibēt nō ultra gargarizationes: & ne qd deuoret addito sale thy
 mo aceto mulso. Iidem & purgationibus accipitem tentant. Est huic similis: sed in salictis na
 scens: ido distinguē nomine: cū eisdem usus habeat: & salicestrum uocat: Scabiē & pruriginē
 hominū & quadrupedū aceto mulso trita hæc efficacius tollit. Vitis alba quam græci ampe
 roleucen: alii staphylen: alii melptron: alii psilothrū: alii arcesostin: alii cedrosin: alii madon ap
 pellant. Huius sarmenta longis & exilibus internodiis geniculata scandūt. Folia pampinosa ad
 magnitudinē edere diuidunt ut uitium. Radix alba grandis: raphano similis initio: ex ea cau
 les asparagi similitudine exeūt. Hi decocti in cibo alui & urinā ciet. Folia & caules exulcerant
 corp⁹: utiq̃ ulcē phagedenis & grangrenis tibiaq̃ tedio cum sale illinunt. Vitis cutis in facie ua
 ris acinis dependit succo rubente postea croci. Nouere id q̃ coria p̃ficiunt: illo enim utuntur.
 Psoris & lepris illini. Lactis abundantiam facit coctū cū tritico potius. Radix numerosis uti
 litatibus nobilis: contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibi. Vitis cutis in facie ua
 risq̃ & lentigines & fugillata emendat & cicatrices. Eadēq̃ præstat decocta in oleo decoctō:
 dat & in comitialibus potus. Itē mente commotus: & uertigine laborantib⁹ drachmæ j onde
 re quotidiē anno toto. Et ipsa at largior aliquanto purgat sensus. Illa uis præclara q̃ ossa fra
 cta extrahit in aqua imposita bryenia: quare qdam hanc albam bryeniam uocant. Alia uero ni
 gra efficacior in eodē usu cum melle & thure. Suppurationes incipientes discutit: ueteres ma
 turat & purgat. Cir menses et uirnam. Eligma ex ea fit suspiriosis et cōtra lateris dolores uul
 sis ruptis. Splenem ternis obolis pota. xxx. diebus consumit. Illini eadē cū fico et pterygis
 digytor. Ex uino secundas foeminas apposita trahit et pituitam drachma pota in aqua mulsa.
 Succus radicis colligi debet ante maturitatē seminis. Qui illitus ꝑ se et cū eruo lætiore quodā
 colore et cutis teneritate mangonizat corpora. Serpentes fugat. Tundit ipsa radix cū pingui
 fico: erugatq̃ corp⁹: si statim bina stadia ambulēt: alias urit: nisi frigida statim ablūat. Iucur
 dius hoc idē præstat nigra uitis: quoniam alba pruriti affert. Est ergo et nigra quam proprie
 et bryeniam uocant: alii bironiam: alii gynæcanthen aut aproniam: similem priori: præterq̃
 colore. Huius semē nigrū esse dixim⁹: asparago simile. Diocles prætulit ueris asparagis i cibo
 urinae ciende: leniēq̃ mitiendo. In fruteris et herudinētis maxime nascit⁹: Radix foris nigra:
 intus bueo colore: ossa infra cū efficacius extrahit q̃ supradicta. Cæteris eidem peculiare est
 qd iumentorū: uerucibus unice medet. Aiunt si quis i uilla eam extruxerit: fugere accipitres: tu
 tasq̃ fieri aues uulaticas. Aliter eadē in iumento homineq̃ flegma aut sanguinē qui creas: ta
 lo circumagata sanat. Et hæc enī dicitur uerū generib⁹. Multa differentias habent naturales has:
 q̃ sunt candida aut nigra: aut inter utruq̃ alia ex aliis: ex quib⁹ uinum fiat alia ex quib⁹ pas
 sum: curaq̃ differentias innumerabiles facit. In plenū ergo hoc dixisse conteniet. Mustū om
 ne stomacho inutile: uenis iucundum. A balneis raptim et sine interpiratione potū necat: can
 tharidum nature aduersat. Item serpentib⁹ maximæ hemorrhoiæ et salamandræ. Capitis do
 lores facit: et gutturi inutile. Prodest renib⁹: iocineris: et interaneis uesciæ: colluat enim ea.
 Pritatim contra buprestin nati. Contra meconium, lactis coagulationē. Cicutam: toxica: do
 rucnidium ex oleo potū reddi: utq̃ uomitionib⁹. Ad omnia infirmius albi iucundus: passim
 stum: et q̃ minore capitis dolore afferat. Vini genera differentiaq̃ ꝑꝑ multas exposuim⁹:
 et fere cuiusq̃ proprietates. Neq̃ ulla pars difficilior tractatu: aut numerosior. Quippe cū sit
 tardum dictū plurib⁹ ꝑsit an noceat. Præterea q̃ accipiti euentu potu statim auxilium sit aut

uenenū. Etenim dē eius natura quæ ad remedia tñ ptinent nunc loquimur. Vñ dā dando eo uo-
lumē Asclepiades cōdidit: ab eo cognominatū: q uero postea d uolumine illo disseruere innu-
meri. Nos ista romana grauitate artiumq; liberaliū appetentia nō ut medici: sed ut iudices sa-
lutis humanæ diligēter distinguem⁹. De generib⁹ lingulis disserē immensum & inexplicabile
ē discordib⁹ medicorū sententiis. Surrentinū ueteres maxime p̄bauere. Sequēs ætas albanum
aut falernū. Deinde alia alu iniquissimō genere decreti: qd⁹ cuiq; gratissimū cæteris omnibus
pnuntiando. Quin ut constarent sententiæ: quota portio tamē mortaliū iis generibus posset
uti. Iam uero nec p̄ceres u q; sinceris. Eo uenere mores ut nomina cellarū modo ueneant: ista
tūq; in laciis uindemiæ adulterent⁹. Ergo hercle miq; dictū innocentiū iam ē quodcūq;
& ignobilis. Hæc tamē facere constantissime uident⁹ sententiæ uicī orā: quorū mentione se-
cimus: si quis hoc quoq; discernerē exigat. Falernū nec in nouitate: nec in nimia uerustate cor-
pori salubre est. Media etis ætas a quintodecimo anno incipit. Hoc nō rigido potu stomacho
utile: nō item in calido. Et in diutina tussi sorbet⁹ ineq; utiliter a ieiuniis: item i quartanis. Nul-
lo æque uenæ excitant⁹: aluū sistit: corpus alit. Creditū est obscuritatē uisus facere: nec p̄des-
se neruis: aut uesciæ. Albana neruis utiliora. Stomacho min⁹ quæ sunt dulcia uel austera. Fal-
erna utiliora. Concoctionē min⁹ adiuuant. Stomachum modice implent. At surrentina nullo
modo: nec caput tentant: stomachi & intestinorū rheumatismos cohibent. Cecubū iam non gi-
gnit⁹. At quæ super sunt setina cibos concoqui cogunt. Virium plus furrentino: austeritatis al-
bano: uehementiæ min⁹ falerno. Ab iis statana nō longo intervallo absterunt. Aluo citæ si-
gninū maxime conducere indubitātū est. Reliqua in cōmune dicent⁹. Vino aluū tūres: sanguis
colosq; hominū. Hoc quoq; distat orbis medius & mitior plaga a circūiectis: quantū illis se-
ritas facit roboris: tantū nobis hic succus. Lactis potus ossa alit. Frugū neruos: aquæ carnes:
Ideo min⁹ ruboris est in corporibus illis & min⁹ roboris: cōtracq; labores patientiæ. Vino mo-
dico nerui iuuant⁹: copiosiore lædunt⁹: sic & oculi. Stomachus recreat⁹. Appetentia ciborū inui-
tat⁹. Tristitiæ cura hebetat⁹. Vrina & algor expellit⁹. Somnus conciliat⁹. Præterea uomitiones
sistit. Collectiones extra lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatem uini æquarū
tū deorū potētia posse pnuntiāt. Vetus copiosiore aqua misceat⁹. Magis nouū urinā expellit:
minus sui resistit. Dulce min⁹ inebriat: sed stomacho innatat. Austere facilius concoquit⁹. Le-
uissimū ē: qd⁹ celerrime inueterat⁹. Minus infestat neruos qd⁹ uetustate dulcescit. Stomacho
min⁹ utile ē pingue nig⁹: sed corpora magis alit: tenue & austere minus alit: magis stomachorū
nutrit. Celerius p̄ urina transit: tantoq; magis capita tentat. Hoc & in omni alio succo semel di-
ctū sit. Vinum si sit fumo inueteratū insaluberrimū est. Mangones ista in apothecis excogita-
uere. Iam & patrefamilias ætate ademere iis: quæ p se cariem traxere. Quo certe uocabulo
satis consiliū dedere priscis: qm̄ & in materiis cariem fum⁹ erodit. At nos e diuerso fumi amari-
tudine uetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodū exalbida hæc uetustate insa-
lubria fiunt. Quo generosius uinū ē: hoc magis uetustate crassescit: & in amaritudinē corpori
minime utilē coit. Condire eo aliud min⁹ annosum insalubre ē. Sua cuiq; uino salua innocen-
tissima. Sua cui p̄ ætas gratissima: hoc est media. Corp⁹ augere uolentibus: aut mollire aluum
conducit inter cibos bibere. Contra minuentib⁹: aluūq; cohibentibus sitire in edendo: postea
pax bibere. Vinū ieiunos bibere nouitio inuento: inutilissimū ē. Curas uigorēq; animi im-
pedit ad p̄cinthum tendentib⁹. Somno uero accommodatū ac securitatib⁹. Iamq; dudum hoc
fuit: qd⁹ homericā illa Helena ante cibū ministratuit. Sic quoq; in prouerbiū cessit: sapientiam
uino obumbrari. Vinosos dicim⁹ homines: q soli animalū nō sentientes bibim⁹. Aquæ potūq;
interponere utilissimū. Itēq; iugi superbibere ebrietati: quā qd⁹ frigide potus exemplo d scu-
tit. Meracis potionib⁹ per uiginti dies ante canis ortū totidemq; postea suadet Heliodorus uti.
Meq; quide remediū ē contra cicutas: coriandrum: aconita: uiscum: meconium: argentū uiuum:
apes: uespas: crabrones: phalangia: serpentū scorpionūq; ictus: contraq; omnia quæ refriger-
rando nocēt. Priuatim contra hemorrhoidas: presteras: fungos: Item contra inflammations
rosionesq; p̄ æcordiorū: & quos stomachus in uomitiones effundit⁹. Et si ueter aut interanea
rheumatismū sentiant. Dysentericis: sudatorib⁹: in longa tussi: in epiphoris meracū. At uero
cardiacis in mamma leua meq; in spongia imponi p̄dest. Ad omnia aut maxime albū inuetera-
scens. Vtiliter ēt fouet uino calido uirilitas iumentis: quo ēt infuso cornu lassitudinem asferri
auit. Simias quadrupedēq; quib⁹ digviti sunt: negant crescere assuetas meri potu. Nūc circa
ægritū lines sermo d̄ uiniserit. Saluberrimū liberaliter genitis campaniæ quodcūq; tenuissi-
mū. Vulgo uero qd⁹ quēq; maxime i uerit ualidū. Vtilissimū omnib⁹ la co uirib⁹ fractis. Me-
minim⁹ facci eē q feruēdo uires e musto sibi fecerit. Miscei plura genera omnib⁹ inutile. Sa-
luberrimū cui nihil in musto additū est: meliusq; si in uasis pix affuit. Marmore enim & gypso
aut calce condita q; nō etiam ualidus expauerit: In primis igit uinū marina aqua factū multo

est stomacho: nervus: ueliscæ. Resina condita frigis stomachis utilia eē existimat. Non expe-
dire uomitionibus: sicut neq; mustū: neq; sapa: neq; passum. Nouitū resinatū nulli conu-
cit. Capitis dolorē & uertigines facit: ab hoc dicta crapula est. I uiscentibus & in rheumatismo
nominata p̄sunt. Itē celiaci & dysenterici mulierū mensibus. In hoc genere rebus nigrum ue
magis constringit: magisq; calefacit. Innocentius pice sola conditū. Sed & picē menamisse de-
bemus nō aliud eē q̄ combustæ resinæ fluxum. Hoc gen^o uini calefacit: concoq; purgat: pe-
dori: uentri utile. Item uulgarē dolori si sine febre sit: ueteri rheumatismo: exulcerationi: rup-
tis: conuulsis: nervos infirmitatib; inflationibus: tussis: anhelationib; uis: latus in facida lana im-
positum. Ad omnia hæc uilius id qd' sponte naturæ suæ picem recipit: picatq; appellatur.
Heleniatio quoq; tamē nimio caput tentari conueniet. Quod ad febrium ualitudines attinet:
certū est non dandum in febre: nisi ueterib; ægris uinū: nec nisi declinante morbo. In acutis ue-
ro piculis nullis nisi qui manifestas remissiones habeant: & has noctu potius. Dicitur enim ps-
periculi est noctu: hoc est spe somni bibentib;: nec a partu abortu ue: nec a libidine ægrotan-
tibus: nec in capitis doloribus: nec quos accessiones cū frigore extremitatū fiant: nec in febrī
tussentibus: nec in tremore nervosq; doloribus: uel faucium: aut si uis morbi circa illa intelli-
gat: nec in duritia præcordios: uenarū uehementia: neq; in opisthotonico: tetano: & singultuen-
tibus: nec si cū febre dysponoea sit. Minime uero oculis rigentib;: & genis flantibus: aut dese-
ctis grauib;: nec quos continentium placebunt oculi: neu palpebris nō coeuntibus. Vel si
dormientib; hociidē eueniet. Aut si cruore suffundunt oculi: uel si lacrymæ in oculis erunt.
Minime lingua fungosa: nec graui: & subinde imperfecta loquentib;: nec si urina difficile red-
det. Neq; expauescentib; repente. Nec spatiosis: aut rursus torquentibus: nec si p̄ somnos geni-
tura effundat. Cardiacos morbo unicā spem hanc in uino eē certum ē. Sed id dandū quidam
nō nisi in accessione consentiant in remissione. Illi ut sudorē coercent. Hi quia tutius putant
minuente se morbo: q̄ plurium sententiam eē uideo. Dari utiq; nō nisi in cibo ebet: nec a som-
no: nec p̄ re deſcente alio potus: hoc est utiq; sitienti: nec nisi in desperatione summa: & uiro sa-
cilius q̄ fœminæ: senī q̄ iuuenti: iuuenti q̄ puero: hyeme q̄ astate: assuetibus potius q̄ ex-
pertibus. Modis dandi p̄ uehementia uini: item mixtura. Atq; uulgo satis putant unum uini
cyathum duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi: dandū: & si bibus nō dēſcendat. Inter
uini genera quæ fingi docuimus: nec fieri iam arbitror. Est & superuacans eorū sūs cū ip̄sis
rebus ex quib; fingit doceam⁹ uti: & alias modū ex cesserat medicos: in his ostentatio: uel ti
in ap̄is uinū utile eē ab armos equitatus ue lassitudine præcipientium: atq; ut reliqua omitta-
mus: et in iunipero. Et si quis factus censeat absinthite uino utendū potius q̄ absinthio ip̄so.
In reliquis omittatur. Et palmeū capiti noxiū uentricq; tantū mollindū & sanguinē excrean-
tibus nō inutile. Fictitium nō potest uideri: qd' bion appellauimus: cū sit in eo sola parte se-
stinatio. Prodest stomacho dissoluto: aut cibos nō perficiente: prægnantibus: defecis: paraly-
ticis: tremulis: uertiginis: torminibus: schiadicis. In pestilentia quoq; ac peregrinationib; uim
magnam auxiliandi habere dicij. Vini et uitium transit in remedia. Aceto summa uis ē in reſi-
gerando: nō tamē minor in discutiendo. Ita sit ut infuso terræ spumet. Dicitū est sapientis dicitur
turq; quotiens cū aliis p̄sit. Per se haustu fastidia discuit. Singultus cohibet. Sternutamenta
olatu. Vim in balneis æstus arceat: si contineat ore. Quin & cū aqua bibit. Multos stomacho
utiliter gargarizat. Cum eadē conualeſcentiū & a solis ardorib;. Oculis quoq; illo nō cōdo salu-
berriū. Plurimū forū medef post uredines. Itē lepris: furfuribus: ulceribus manantibus: ca-
nis morſibus: scorpionūq; ictibus: scolopendrag morſaraneiq;. Contra enū aculeos: re-
nena & pruritū. Itē contra multipedi morſum. Calidū in spongia applicitū: aut adieci oſulphu-
ri fixante sextariis tribus aceti aut hyſopi fasciculo medetur sedis uitrii. In sanguinis fluxione
post excisos calculos & omnes alias roſiones foris in spongiā impoſitū: intus p̄ctū cyathis bi-
nis q̄ acerrime. Conglobatū utiq; sanguinē discuit. Contra lichenas & bibit & impeniē. Si
sit alius: & rheumatismos interaneos infusum. Itē p̄cidencia sedis uuluarq;. Tussim uetere m
inhibet: & gurturis rheumatismos. Orthopnoeā dentū labefactionē. Vesicæ nocet: neru-
rū infirmitatib;. Neſciere medici quantū cōtra aspidas polleret. Nūp ab aspide calcata p̄ctus
uitrē aceti ferēs: quotiens d̄posuisset sentiebat ictū: alias illeſo similis. Intellectū itē remediū
ē: potūq; succurſum. Neq; altero os tollit uenena exeuntes. In totū uomitrix uis hæc nō cō-
bog morbo et̄uæ & reu plurimā. Saxa rumpit infusum: quæ nō ruperit ignis antecedeſ. Ci-
bos qd' & ſapores nō alius magis succus cōmendat aut excitat. In quo uſu mitigat̄ testō pane
aut uino. Vel accendiſ pipere ac liſere utiq; ſale compeliſ. Nō ē prætereundū ex eo em-
plū ingēs. Siquidē. M. A grippa ſupremis ſuis annis conſiſtens: grauī morbo pedū cū dolor
iē eī opeti nequiret: unū medicos portetōſa ſciētia ignorāte Dīo Auguſto rati putauit iſu
pedū ſenſuq; omni carē: dīmodo & dolor illo careret: d̄merſis in aceti calidū crurib; in aceti
rimo impetu morbi euasiſſe.

ACetum scyllinum in uenteratū magis probat. Prod. itq; sup ea quæ dixim⁹: ascenscentibus ci-
bis: Gustatu enim discutit pœnam eam: & iis q̄ ieiuni uomunt. Callū enim faucū facit: ac
stomachū: odorē oris tollit: gingiuas adstringit: dentes firmat: eolorē meliorē præstat. Tar-
ditatē quoq; aurū gargarizatione purgat: & transitū auditus aperit. Oculog: acie obiter ex-
acuit: comitialibus: melancholicis: vertiginolis: uulua: strangulationib⁹: & cūstis: aut præcipi-
tatis. Et ob id sanguine cōglobato. Nervis infirmis: renū uitiis perq; utile. Cauendū exul-
ceratis. Oxy mel antiqui (ut Diocles tradit) hoc modo tēperabant. Mellis heminas. x. aceti
ueteris heminas quinq;: salis marini pondō: thymbræ quadratē: aquæ marinæ sextarios. v.
pariter coquebant decies d̄feruescente cortina: atq; diffundebant: in ieterabantq;. Sustulit to-
tū id Asclepiades: coarguitq;. Nam ēt in febribus dat ant. Profuisse tamē fatentur contra ser-
pētēs: quos sepas uocat: & cōtra meconū: ac uiscū & anginas calidū: gargarizatū: & aurib⁹: &
oris: gutturisq; d̄sideris: quæ nūc omnia oxyhalme contingūt: id sale & aceto recente effica-
cius ē. Vīno cognata res sapa ē: musto decoctō: donec tertia ps̄ superfit. Ex albo hoc melius.
Vīus contra cantharidas: buprestin. pinog: erucas: quas pity ocampas uocant: alamandas: &
contra mordentia uenenata. Secundas partusq; mortuos trahit cū bulbis potū. Fabianus au-
tōr est: uenēdū ē si quis ieiunis a balneis id bibat. Consequens horū ē sapa uini: sui cuiusq; ge-
neris. Ergo uini faci tanta uis ē: ut descendentes in cupas enecat. Experimentū dimissa præ-
bet lucerna q̄ diu extinguat d̄scensionis periculū d̄nuntians. Illota miscet medicamentū. Cum
iris uero pari pondere eruptionibus pituitæ illinit. Et sica ut madida contra phalangias: &
testium: mammaq; inflammationes: uel in quacūq; pte corporis. Itē cum hordeacea farina &
thuris polline in uino d̄cocta cremat: & siccāt. Inde q; experimentū ē legitimæ coctæ: ut re-
frigerata linguā tactu uideat urere. Celerrime exanimat nō incluso condita. Crematio ei mul-
tum uirum adicit. Vtilissima ē ad compescendas lichenas: furfuresq; cū sico d̄cocta. Sic & le-
pris & ulcerib⁹ manantib⁹ imponit. Fungog: naturæ cōtraria ē pota: sed magis cruda. Oculog:
medicamentis cocta & lota miscet. Medet illita & testibus & genitalibus. In uino autē aduer-
sus strangurias bibit. Cum expirauerit quog: latandis corporib⁹ & uestitus utilis: tuncq; usq;
acaciæ habet. Fax aceti p̄ materia acrior sit necesse ē: multoq; magis exaceret. Resistit sup̄
purationū incrementis: stomachum: interanea: uentrem illita adiuvat. Sistit eaq; partiū rheu-
matismos: & mulierū mēses. Panos d̄scit utit nōdum exulceratos: & anginas. Sacros ignes cum
cæra. Mammæ lactis sui impatientes eadē extinguit. Vngues scabros aufert. E serpētib⁹ cō-
tra cerastas ualidissima cū polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morsus: & canis. Et
hæc cremata ampliat uires. Tūc addito lētissimo oleo illita una nocte ruffat capillū. Eadem ex
aqua in linteolo apposita: uulnus purgat. Sapæ facce ambusta sanant. Melius addita sanguine
arundinis. Eadē quoq; facce d̄cocta potaq; tussis ueteres. Decoq; in patinis cū sale & asipe:
ad tumorē quoq; maxillæ & ceruicū.

De oleis & folijs oleæ: & flore & cinere:
& d̄ oliua alba & nigra: & d̄ amurca

Cap. iii.

Oleag: p̄xima auctoritas intelligit. Folia eaq; uehementissime asstringunt: purgant: sistunt
itaq; manducata imposita ulcerib⁹: medent: & capitis dolorib⁹ illita cum oleo. Decoctum
eorū cum melle iis quæ med ci uiserint. Gingiua: inflammationib⁹: paronychiis fordidisq; ul-
ceribus excrecentiis. Cū melle. p̄stium sanguinis & nervosis partib⁹ cohibet. Succus eorū
carbunculantib⁹ excrecentibus circa oculos ulceribus: & pustulis: p̄cidentiq; pupillæ efficax:
quapropter in collyria addit. Nam & ueteres lachrymationes sanat: & genas erosiones. Ex-
primit aut succus tuis: affuso uino ex aqua cælesti. Siccatusq; in pastillos digerit. Sistit mens-
es in lana admotus uulue. Vtilis & sanie emanantib⁹. Itē condylomatibus: ignib⁹ sacris: quæq;
serpunt ulcera: epinyctidi. Eosdem & Ros eaq; habet effectus. Vrunē & caliculi florentes
ut spodiū uicē cinis præster. Vinoq; infuso iterū urit. Suppurationes & panos illinunt cinis eo
uel folijs tuis cū melle. Oculos uero cum polenta. Succus fruticis recentis accensi distillans sa-
nat lichenas: furfures: manantia ulcera: Nam lachrymam quæ ex arbore ipsa distillat æthiopi-
cæ maxime oleæ: mirari satis nō est. Recti sunt q̄ d̄ritum dolores illinendos cēferent: con-
tra uenēdū ēē p̄dicantes: atq; etiam in oleastro ouarēndam. Radice oleæ q̄tēnerrime cor-
tex drusus: in melle crebro gustatu medet sanguinē reicientib⁹: & suppurata tussientibus. Ip-
sius oleæ cinis cū axungia tumores sanat: extrahitq; fistulis nitia: & ipsas sanat. Oliuæ albæ
stomacho utiliores: uentri min⁹. Præclarā habet anre q̄ condant usum: recentes p̄ se cibi mo-
do duorata. Medent enim harenosæ urinæ: item dentibus: aut attritis: aut conuulsis. Nigra
oliua stomacho inutilior: uentri facilior: capiti & oculis nō conuenit. Vtraq; ambustis prodest
8 i

trita & illita. Sed nigra cōmanducantur: & p̄tinus ex ore imposita pustulas gigni phibet. Colymbades fordida ulcera purgant. Inutiles difficultatibus urinae. De amurca poteram videri satis dixisse Catonē secuti: sed reddenda quoq; medicinæ ratio ē: Gingiuis & oris ulceribus dentium stabilitati efficacissime subuenit. Item ignibus sacris infusa: & iis quæ serpunt per moribus nigræ oliuæ amurca utilior: item infantibus fouendis. Albæ uero mulier: uulua in lana admouet. Multo aut̃ omnis amurca decocta efficacior. Coquit̃ in cupreo uase ad crassitudinē mellis. Vfus eius cū aceto: aut uino uetere: aut mulso: ut quæq; causa exigit in curatione oris dentium: aurium: ulceꝝ manantiū: genitalium: rhagadum. Vulneribus in linteolis imponit: lūxatis in lana. Ingens hic usus: utique in ueterato mendicamento. Tale enim fistulas sanat. In fundiq; sedis genitaliū: uulua exulcerationi: Illiniē uero podagris incipientibus: item articulis morbis. Si uero cū omphacio recoquat̃ ad mellis crassitudinē: caluros dētes extrahit. Itē iumentorꝝ scabiē cum decocto lupino & chameleonthē herba mire sanat. Cruda amurca podagris foueri utilissimum.

De foliis oleastri: & oenanthino oleo: & coccino: & amygdalino: & laurino: & myrtheo chamemyrsino: & cupressino: & citreo caryno

Cap. iiii.

Oleastri folios: eadem natura. Spodiumq; & calculus uehementius inhihet rheumatismos. Sedat inflammationes oculos. Purgat ulcera alienata explet: excreſcentia leniter erodit. Siccāt: & ad cicatricē pducit: cætera & in oleis. In hoc aut̃ peculiare: q; folia decoquunt̃ ex melle: dantq; cochlearibus contra sanguinis excreationes. Oleū tamē acutus atq; efficacius: & os quoq; colluū illo. Ad dentium infirmitatē imponunt̃ folia: & paronychiis: & carbūculis & cōtra omnē collectionē cum uino. Iis uero quæ purganda sint: cū melle. Miscēt̃ oculos: medu camentis: & coctum folios: & succus oleastri. Vtiliter et̃ auribus instillat̃ cum melle: uel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinunt̃ & epinyctides. Item cū farina hordeacea tener. In rheumatismo cū oleo. Capitis doloribus. Cutem in capite ab ossibus recedentē cauliculi decocti & cū melle impositi comprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt aluum. Tosti aut̃ & cū melle triti nomas ipurgant. Carbūculos rumpunt. Olei naturā causa: q; abunde diximus. Ad medicinā ex olei generibus hæc p̄tinent. Utilissimū est omphacium: p̄xime uiride. Præterea q̄maxime recens: nisi cū uetustissimum quærit̃: tenet odoratū: quodq; non mordeat: & diuerso q̄ in cibos eligi. Omphaciū p̄dest gingiuis. Si contineat in ore: dolorē dentium custodit magis q; aliud. Sudores cohibet. Oenanthino idem ē effectus q; rosaceo. Omni aut̃ oleo molliē corpus: uigorē & robur accipit. Stomacho contrariū. Auget ulceꝝ incrementa. Fauces exasperat. Et tenena omnia cohibet: hebetatq; Præcipue plimpyti & gypsi aqua multa. Aut ficos: ficasq; decoctū potū contra meconium. Ex aqua contra cantharidas l'upressin salamandras pityocampas. Per se lotū: redditūq; uomitionibꝝ. Contra omnia supra dicta laudatissimum: & lassitudinē p̄frictionūq; refectio est. Tormina calidi potū cyathi. vi. magisq; ruta simul decocta pellit. Item uentris animalia. Solut aluū heminae mensura cum uino & calida aqua potū: aut p̄stan x succo. Vulnerariis emplastris utile. Faciē purgat. Eritus insusum p̄ nares donec ruſcent: inflammationē sedat. Vetus aut̃ magis exalfacit corpora: magisq; discutit l'udoris. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare & inclinato morbo. Oculos clari tati cōfert aliquid cū pari portione mellis ac opii. Capitis doloribꝝ remediū ē: itē ardoribꝝ in febri cū aqua. Et si uetusti non sit occasio: decoquit̃: ut uetustatē representet. Oleum coccinū bi biē ad purgationes uentris cū pari caldæ mensura. Priuatim diciē purgare p̄cordia. Prodest & articuloꝝ morbis: duritiis omnibꝝ: uuluis: auribus: ambustis. Cū crebre uero in uicū sedis inflammationibus: item p̄loræ. Colorem cutis commēdat: capillūq; fertili natura euocat. Semē ex quo fit: nulla animans attingit. Ellychnia ex uua sunt claritatis præcipue. Ex oleo len en oblectū pp nimiam pinguedinē. Folia igni sacro illiniē ex aceto. Per se at̃ iecentia mammis & epiphoris. Eadem decocta i uino inflammationibꝝ cū polenta & croco. Per se at̃ tridico ipsita faciē purgant. Oleum amygdalinū purgat: molliē corpora: cutē erugat: nitore commendat: uaros cū melle tollit a facie. Prodest & auribꝝ cū rosaceo & melle & mali punici germine decoctum. Vermiculosq; in his necat: & grauitatē auditus discutit: sonos incertos: & tinnitus: obiter capitis dolores: & oculos. Medet̃ surunculis: & a sole uſtis cum cæra. Vlcera manantia & furfures cum uino expurgat: condylomata cū meliloto. Per se uero capiti illitū formum allicit Oleū lauriniū utilius quo recentius: quoq; uiridius colore. Vis eius: exalfatoria: & ideo p̄ ralyticis: sp̄a: icis: ischia dicis: suggillatis: capitis doloribꝝ in ceteratis phylaticis: auribus in calice punici calfactū illiniē. Similis & myrthei olei ratio: astringit: indurat: medet̃ gingiuis dentium dolori: dysenteria: uulua exulcerata: uel uicis: ulceribus uetustis uel manantibus cū squama peris & cæra. Item eruptionibus: ambustionibꝝ. Attritas sanat & furfures rhagadas

condylomata: articulos luxatos: odorem grave corporis. Aduersa catharidi bypocristi: aliiq;
malis medicamentis: quæ exulcerando nocet. Chamæmyrsinæ siue oxy-myrsinæ eadē natura
Cyprellinum oleū eodē effectus habet quos myrteum: itē citreum. E nucē uero iuglandiū
qd' caryinū appellauim' alopecij utile ē: & tarditati aurium infusum. Item capitis doloribus
illitū. Cæterq; iners & graue sapore corpori. Enimuero si qd in nucleo putridi fuerit: tortus mo
dus depit. Ex gudio grano factū uim habet quā coccinū. Ex lentisco factū utilissimum acopo ē
Idemq; pferet æque ut rosaceum: ni durius paulo intelligere. Vtunt eo & cōtra nimios su
dores: papulasq; sudor. Scabiē iumentorū efficacissime sanat. Balaninū oleū repurgat uaros:
furunculorū: lentiginis: gingiuas. Cypros qualis eēt: & quēadmodum ex ea fieret oleū: docui
mus. Natura eius exsiccant: emollit neruos. Folia stomacho illinūt: & uulnē concitat: succ'
quocq; eorū apponit. Folia recentia commanducata: ulceribus in capite manantib'. Itē oris me
dentē collectionib' condylomatib'. Decoctū foliorū ambustis & luxatis pdest. Ipsa ruffant ca
pillū rufa: adiecto struci mali succo. Flos capitis dolores sedat cū aceto illitus. Idē combustus
in cruda olla nomas sanat: & putrescentia ulcera p se uel cū melle. Odor floris olet: q son nū
facit. Astringit gleucinū & refrigerat eadem rōne qua & oenanthinū. Ballaminū lōge pretio
sissimū omniū: ut in unguentis dixim': contra omnes serpentes efficax. Oculorū claritati pluri
mū confert: caliginē diluit. Item dysponoeas collectiones omnes duritiasq; lenit. Sanguinē
densari phibet. Vlcerā purgat: aurib' capitis doloribus: tremulis: spasticis ruptisq; utile
Aduersa aconito ex lacte poti'. Febres cū horrore uenientes perunctis leuiores facit. Vten
dum tamē modice: qm adurit: augetq; uitia nō seruatō temperamento. Malobathi quocq; na
turam & genera exposuimus. Vrinam cit. Oculorū epiphoris uiuo expresseū utilissime impo
nit. Item frontibus dormire uolentib'. Efficacius si & nares illināt: aut si ex aqua bibāt. Oris
halitus & suauitatē commendat linguæ subditum folium: sicut & uestium odorem interpositū
Hyoscyaminū molliendo utilis ē: neruis inutile. Potū qdē cerebri motus facit. Therminum
e lupinis emollit. pxiimū rosaceo effectū habēs. Narcissinū dictū est cū suo flore. Rhaphaninū
phthirias longa ualitudine tollit. Scabritiasq; cutis in facie emendat. Selsaminū auritū dolorē
sanat: & ulcē: quæ serpunt: & quæ cacoethe uocant alcera. Liliū qd' & phyllinum & syrium
uocamim': renib' utilissimū est: sudoribusq; euocandis: uulnē molliendæ: cōcoquendq; int'
Selgiticū neruis utile eē dixim': sicut herbaceum quocq; qd' eugubini circa flaminiam uiam uē
dunt. Eleomeli qd' in syria ex ipsis oleis manare dixim': sapore melleo non sine nausea alium
emollit: bilem præcipue dtrahit: duob' cyathis in hemina datis: q bibere torpescunt: excitant
turq; crebro. Pugnatōres certaturi præsumūt ex eo cyathum unū. Piceno oleo usus ē passim
ad quadrupedū scabiē. Est at uitibus oleisq; pxiima nobilitas palmis: inebriant recentēs: capi
tis dolorē afferunt: min' siccæ. Nec quantū uidet utiles stomacho: tussim exasperant: corp'
augent. Succū decoctaq; antiqui p hydromelite dabant ægris ad uires recreandas: sitim sedan
dam: in quē usum præferebant thebaicas. Sanguinē quocq; excreantibus utiles: in cibo maxi
me. Illinunt cariotæ stomacho: uescicæ: uentri: intestinis. Cū cotoneis & cæra & croco siccis
lata emendant. Nuclej palmarū cremati in fistili nouo cinere loto spodi uicē efficiunt: miscen
turq; collyriis: & calibephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma: &
de palma elata

Capitulum. v.

Palma quæ fert myrobalanum. pbatissima in ægypto. Offa nō habet reliquarum modo in
palanis. Aluum & menses cit in uino austero: & uulnera conglutinat. Palma elata siue
state medicinæ confert gramina folia corticem. Folia imponuntur præcordiis: stomacho: iou
cineri: ulcerib' quæ serpunt cicatrici repugnantia. Floras cortex eius tener cū resina & cæra sa
nat diebus. xx. Decoquit & ad restium uitia. Capillū denigrat suffitu. Partus extrahit. Dæ bi
bendus renum uitis: & uescicæ: & præcordiorū. Capiti & neruis inimicus. Vulnē ac uetris flu
ctionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo. In uulnarum uitis effi
cassimus.

Medicinæ ex singulorum generum flores
folijs: fructu: ramis: cortice: ligno: succo
radice: cinere

Capitulum. vi.

Proximæ uarietates generū medicinarū: quæ mala habet. Ex iis uerna acerbā stomacho
inutilia sunt. Aluum uescicam circūagunt. Neruos lædunt. Cōtra meliora: Cotorea
cocta suauiora. Cruda tamē dūtaxat matura. p sunt sanguinem excreantibus: ac dyentericis:
cholericis: cæliacis. Non idem possunt decocta: quoniam amittunt cōstringētē illam uim succi
Ponunt & pectori in febris ardoribus: & tum decoquunt in aqua cælesti: ad eadē quæ su
pra scripta sunt. Ad stomachi aut dolores cruda decocta ue cæratī modo imponunt. Languo

eos carbunculos sanat: cocta in uino & illita cū cara. Alopecij capillū reddunt. Quæ ex iis cruda in melle condiunt: aluum mouent. Mellis aut suauitari multum adiciunt: stomachoq; id utilius faciunt. Quæ uero in melle condiunt cocta: quidam ad stomachi uitia trita cū rosaceo folijs decoctis dant. p cibo. Succus crudog; lyenibus: ortopnoicis: hydropicis pdest. Itē mam-
mis condylomatibus: uaricibus. Flos & uiridis & succus inflammationibus oculog; excreationib;
sanguinis: mensibus mulierg;. Fit & succus ex iis: mitis cū uino dulci tufus: utilis & cæliacis & io-
cineri. Decocto quoq; eog; fouent: si pcedant uulua & interanea. Fit & oleum ex iis: qd me-
linū uocauimus quotiens nō fuerint in humidis nata: Ideo utilissima quæ ex scilia ueniunt. Mi-
nus utilia struthia quantum cognata. Radix eog; circumscripta terra manu sinistra capiē: ita ut q;
facit dicta quæ capiat: & cuius causa. Sic adalligata strumis medet. Melimela & reliqua dulcia
stomachum & uetrem soluant: siticulosa: æstuosa: sed nervos nō lædunt. Orbiculata sistunt
aluū: & uomitiones: & urinas ciunt. Siluestria mala similia sunt uernis acerbis: aluumq; sistunt
Sane in hunc usum immatura opus sunt. Citrea contra uenēnū in uino bibunt: uel ipsa uel le-
men. Faciunt oris suauitatē decocto eog; colluto aut succo expresso. Hog; semē edendū præci-
piunt in malitia pregnantibus. Ipsa uero contra infirmitatē stomachi: & nō nisi ex aceto facili-
me mandunt. Punici mali nouē genera nunc iterare superuacuum. Ex iis dulcibus: quæ apyrina
alio nomine appellauim⁹ stomacho inutilia habent: inflationes parient: dentes gingualq; læ-
dunt. Quæ uero sapore maxime uinosa dixim⁹: paruū nucleū habentia: utiliora paulo intelli-
gunt. Aluum sistunt & stomachum dūtaxat pauca citraq; satietatem. Sed hæc minime denda
q; omniū nulla in febris nec carne acinog; utili nec succo. Catenē æque uomitionib⁹: ac bi-
lem reicientib⁹. Vuam in his ac ne mustū qdem: sed ptinus uinū aperuit natura. Vtrunq; ue-
ro asperiore cortice: Hic acerb⁹ in magno usu. Vulgus coria maxime pscire illo nouit: ob id
malicorū appellat medicū. Vrinam cieri eodem monstrant: mixtaq; galla in aceto decocto mo-
biles dentes stabilire. Expetiē in grauidarū malitia: & qm gustatu moneat infancem. Diuidit
malū: cælestiq; aqua madefcit ternis fere dieb⁹. Hæc bibiē frigida cæliacis: & sanguinē excre-
antibus. Ex acerbis fit medicamentū: stomachice uocat: utilissimum oris titiis: narium: aurū:
oculog; caligini: pterygiis: genitalib⁹: & iis quæ nomas uocant: & quæ in ulceribus excre-
cunt. Contra leporem mariniū hoc modo acinis dracto cortice tufis mellis atticis feltribus. Alii hoc
modo faciunt. Punica acida multa tundunt. Succus in cacabo nouo coquit⁹ mellis crassitudine:
ad uirilatis & sedis uitia: & omnia quæ lycio curant: aures purulentas: epiphoras incipientes
rubras maculas. In manib⁹ rami punicog; serpentes fugant. Cortici punici ex uino cocti & im-
positi per niones sanant. Contulum malū ex trib⁹ heminis uini decoctum ad heminam: tormina
& cinas pellit. Punicum in olla noua operculo indito in furno tostum & contritum petūq; in
uino sistit aluum: discutit tormina. Prim⁹ pomi huius partus florere incipientis cyntus uoca-
tur a græcis: mire obseruationis multog; experimento. Siquis unū ex iis solutus uinculo cinni-
cinctus & caldiatus: atq; etiam annuli dæperferit duobus dig; tis pollice & quarto sinistra ma-
nus: atq; ita lustratis leui tactu oculis: mox in os additum euorauerit ne dente contingat: affir-
mat nullam oculog; imbecillitatem passurum eo anno. Idem cynti siccati tritq; carnes ex cre-
scentes cohibent. Gingiuis & dentibus medent. Vel si mobiles sint: decocto succo. Ipsa corpu-
scula trita ulcerib⁹ quæ serpunt putrescunt ue: illinunt. Item culeog; in san matiori intestino-
rumq; & fere ad omnia quæ cortices malog;. Aduersus scorpionib⁹. Non est satis mirari cu-
ram diligentiamq; prisog;: q omnia scrutati nihil intentatum rel quere. In hoc ipso cyntio flo-
sculi sunt: ante q; scilicet malū ipsum prodeat: erumpentes: quos balaustum uocari diximus.
Hos quoq; ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistunt potu menses: formig;
sanant oris ulcera: tcnillas: uuam: sanguinis excreationes: ventris & stomachi solutiones: ge-
nitalia ulcera quacunq; in parte manantia. Siccare etiā ut sic quoq; experirentur. Inueni-
runtq; rufog; farina dyfentericos a morte reuocari. Aluum sisti. Qm in nucleis ipse acinorū
experiri non piguit. Tosti tustiq; stomachū iuuant. Cibo aut portione in: persi bibunt⁹ ex aqua
cælesti ad sistendum aluū. Radix decocta suauem emittit: qui tineas necat uisioria pendere.
Eadem discosta in aqua quæ lycium præstat utilitates. Est & siluestre punicū a similitudine ap-
pellatum. Eius radices rubro cortice denarii pendere ex uino potæ somnos faciūt. Semine po-
to aqua quæ subierit cutem siccatur. Mali punici corticis fumo culices fugant.

De pyris & eorum obseruationibus: & de
scicorum obseruatione: & capris: o: & heri-
meta: & aliog; generibus medicinar

Capitulū. vii.

Portum omnū cibis etiam ualentibus onerosus: ægris quoq; uini modo negat. Decocta
eadem mire salubria & grata præcipue crustumina. Quæcunq; uero cū melle decocta st-
machum adiunat. Fiunt cataplasmata & pyris ad discutienda corpora: uitia: & decocto ad duru

tias utunt. Ipsa aduersant. boletis atq; fungis; pelluntq; pondere & pugnante succo. Pyrum siluestre tardissime maturescit. Concidit; suspensumq; siccat ad sustentand aluum; qd' & decoctū eius potum præstat. Decoquunt & folia cum pomo ad eoldem usus. Pyrorum ligni cinis contra fungos etiam nūc efficacius p̄ficat. Mala pyraq; portatu utiq; iumentis mire grauia sunt uel pauca. Remedio autem esse; si prius edenda dens aliqua; aut ostendant. Fici succus lacteus aceti naturam habet. Itaq; coaguli modo lac contrahit. Excipit ante maturitatem pomi; & in umbra siccat ad aperienda ulcera; cienda menstrua appositus cū luteo oui; aut potus cū amylo Podagris illinit. Cū farina scenogreci & aceto. Pilos quoq; detrahit; palpebrasq; scabiē emendat. Item lichenas & p̄foras; aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersat crabronū uesp̄arumq; & simulum uenenis; priuatim scorpiōū. Idem cū axungia verrucas tollit. Folia & quæ nō mutanturere fici; strumis illinunt; omnibusq; quæ emollienda sunt discutienda ue. Præstant hæc & per se folia. Et alii usus eorū tanquam in fricando lichene & alopecis; & quæcūq; exulcerati opus sit; & aduersus canis morsus. Ramorū teneri cauliculi cuti imponunt. Idem cum melle ulcerib⁹ quæ cæria uocant; illinūt. Extrahūt infracta ossa cū papaueris folijs siluestrib⁹. Canū rabiosorū morsus folio trito; ex aceto resingūt. E nigra ficu cādidi cauliculi illinūt furcūlis; Ficus rilaranei morib⁹ cū cæria. Cinis eaq; e folijs grangrenis; cōlumen-disq; quæ exrescūt. Fici maturæ urinam ciunt; aluum soluūt; sudorem mouent; papulaq;. Ob id autumno insalubres; qm̄ sudantia huius cibi opera corpora refrigerant. Nec stomacho utiles. Sed ad breue tempus. Et uoci contrariæ intelligunt. Notissimæ salubriores q̄ primæ. Medicatæ uero nōnunquam iuuentū vires augent. Semibus meliorē ualitudinē faciūt; minusq; rugas. Sitim sedant. Caloreq; refrigerant; Ob id nō negandæ in febrib⁹ constrictis; quas stegenas uocant. Siccæ fici stomachum lædunt. Gutturi & faucib⁹ magnifice utiles. Natura iis excalfaciendi. Sitim asserunt. Aluum mollunt. Rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Velicæ semp̄ utiles; & anhelatori; bus; aculpiriolis; Item iocineq; renū; lyenum uitii. Corp⁹ & vires adiutant; ob id ante athletæ hoc cibo pascant. Pythagoras exercitator primū ad carnes eos transulit. Recolligentibus se a longa ualitudine utilissimæ; Item comitalib⁹ & hydropicis. Omnibusq; quæ maturāda aut discutienda sunt; imponunt; Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cū hyssopo pectus purgant; p̄uitam; tussim ueterem. Cū uino aut ad sedem & tumorē maxillæ & furunculos; panos; parotidas decoctæ illinunt. Vtile & decocto eaq; fouere facinoral. Decoctæ quoq; eadem cū scenogreco utiles sunt pleureticis; & peripneumonicis. Cum ruta coctæ & omnib⁹ p̄sunt tibiag; ulcerib⁹. Cum aeris flore & sp̄aticis & pterygiis. Cū punico malo ambustis; per nionibus. Cum cæria hydropicis coctæ in uino & cū ablinthio & farina bordacea nitro addito. Aliū sistunt manducatæ. Scorpionum ictus cum sale tritæ illinunt. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impositæ. Carcinomati si sine ulcere est; q̄pinguissimam ficū imponis pene singulare remediū est; item phagedene. Cinis nō ex alia arbore aciem purgat acior; non conglutinat; replet; astringit. Bibit & ad discutendum sanguinem concretum; item percussis præcipitatis. Con uulsis ruptis cineris cyathis singulis aquæ & olei dat tetanicis & sp̄aticis. Itē potus uel infusus cælia; is; dysentericis. Et si quis eo cū oleo perungat; excalfacit. Item cū cæria & rosaceo subactus ambustis cicatrice tenuissimam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat; dentiumq; uitia crebro fricatu. Produunt etiam si quis inclinata arbore supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo uidente; atque in aluta illigatum licio e collo suspendit; strumas & parotidas discutit. Cortex tritus cum oleo uentris ulcera sanat. Cruspæ grossi verrucas thymo nitro farina iditis tollunt. Spondiq; uicem exhibet fruticum a radice exeatium cinis. Bis tostus a diecto psimythio digeritur in pastillos ad ulcera oculorum & scabritiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet. Sarculo quoque eius lac coagulatur in caseo. Exceptum id; oactumq; in duritiam suauitem carnibus asfert. Fricatur diluto ex aceto. Miscet exulceratoriis medicamentis. Aluum soluit; uuluum cum amylo aperit. Pota menses cit cum luteo oui. Podagris cum farina scenogreci illinunt. Lepras; p̄foras; lichenas; lenigines expurgat. Item uenenatorum ictus & canis morsus. Dentium quoque dolori hic succus appositus in lana prodest; aut in cauis eorum addit. Cauliculi & folia admixto eruo contra marinorum uenena profunt. Adiciunt & uinum. Bibulas carnes additi caules magno ligni conpendio percoquant. Grossi illitæ strumas; & omnium collectionem emollunt & discutunt; aliquatenus & folia. Quæ mollissima sunt ex iis cum aceto ulcera manantia & epinyctidas & furfures sanant. Cum melle item & folijs cæria sanant & canis morsus. Recentes cū uino phagedenas. Cum papaueris folijs ossa extrahunt. Grossi caprifici inflammationes discutunt suffitu. Resistunt & sanguini taurino poro; & psimythio & lacti coagulato potæ. Item aqua decoctæ; atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi eius q̄minutissimæ ad scorpiōnum ictus & uino bibuntur. Lac quoque instillatur plagæ; & folia imponunt. Item ad uerfus

muremaraneum. Cauliculorū cinis uiam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle rhagadia. Radix deferuefacta in uino, dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita impetigines tollit. Illinunturamenta rami sine cortice q̄minutissima ad scobis modum. Caprifico quoq; medicinae unius miraculum addit. Corticem eius impubescentem puer impubis si defractoramo dtrahat dentibus medullam ipsam adalligatam ante folis ortum probibere strumas. Caprificus taurus q̄libet feroces collo eorum circumdata in tantū ravidam naturam compescit: ut immobiles praestet. Herba quoq; quam graeci ern uocant: reddenda in loco p̄pter gentilitatem. Palmo alta est cauliculis quinis fere ocimi similitudine: flos candidus: semē nigri: paruum: tritum cū melle attico oculorū epiphoris medet. Manat lacte multo & dulci. Herba per p̄ utilis aurium dolori nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. Pruni folia decocta tonsillis: gingiuis: uuae profunt in uino decocta: & subinde ore collato. Ipsa pruna aliuu molliuit: stomacho nō utilissima: sed breui momento. Vtiliora persica succusq; eorū etiam in uino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibis. Nusquam min⁹ odoris. Sacci plus: qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita hemorrhoiā sistunt. Nuclei persicorū cum aceto & oleo capitis doloribus illinunt. Siluestrium quidem prunorū baccae: uel e radice cortex in uino austero si decoquantur ita ut triens ex hemina super sit: aliuu & tormina sistunt. Satis ē singulis cyathos decocti sumi. Et in iis & satius prunis ē lim⁹ arborum: quem graeci lichen appellant: rhagadis & condylomatis mire utilis. Mora in aeḡ pro & cy pro luge neris (ut dixim⁹) largo succo abundant. Summo cortice desquamato altiore plaga sicca mirabili natura. Succus aduersat uenenis serpentium. Prodest dyntericis. Discutit panos omnes p̄ collectiones. Vulnere conglutinat: capitis dolores sedat: item aurium. Splenicis bibit. Illinit & contra perfrictiones. Celerrime terebinem sentit. Nec apud nos succo uetus minor. Aduersat aconito & araneis in uino potū. Aliuū soluit. Pituitasq; ac tineas & similia uentris animalia extrahit. Hoc idem praestat & cortex tritus. Folia tingit capillum cū fici nigrae & uitis cortice simul coctis in aqua caelesti. Pomi ipsius succus aliuū soluit protinus. Ipsa poma ad praesens stomacho utilia: refrigerant: sitim faciūt. Si non supertueniat alius cib⁹: intumeunt. Ex immaturis succus sistit aliuū: ueluti animalis alicuius in hac arbore obseruandis miraculis quae in natura eius datur⁹. Fit ex pomo panchrestos stomachice: eadem arteriae appellata hoc modo. Sextarii tres succi e pomo leui uapore ad crassitudinem mellis redigunt. Post additur ompaci aridi pondo duodecim: aut myrrhae undecim: croci. xi. Sed haec simul mixta uel trita miscenē decocto. Neque est aliud oris arteriae uuae stomachi icundus remedium. Fit & alio modo. Succ⁹ sextarii duo mellis attici decoquantur ut supra dixim⁹. Mira sunt praeterea: quae producit. Mora q̄ rminatione prius q̄ in folia exeant: sinistra decet p̄iubent futura pomis: rhicinos graeci uocant. Hi terram si non attingere sanguinem sistunt adalligati: siue ex uulnere fluat: siue oris: siue narib⁹: siue hemorrhoidis. Ad hoc seruant repoliti. Idem praestare & ramus dicii luna plena defractus: incipiens fructū habere. Si terram non attingerit priuatim mulieribus alligatus lacerto contra abundantiam mensium. Hoc & quocūq; tempore ab ipsis descriptum ita ut terram non attingat: adalligatumq; existimant praestare. Folia mori trita aut arida decocta serpentium ictibus imponunt. Ad idemq; potu proficiūt. Scorpionibus aduersat e radice corticis succus ex uino aut posca potus. Reddenda est antiquorum compositio: Succū e pressum pomi maturi immaturi: p̄ mixtum coquebant in uase aereo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupressō praeduratum uas sole torrebant: permiscentes spatā ter die. Haec erat stomachica: quae e uulnere ad cicatricem perducebat. Alia ratio succum siccat⁹ exprimebant pomo multum saporis obsoniorū conferente. In medicina uero contra nomas & periculis pituitas: & ubi uicū opus flet astringi uiscera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertium genus succi foliis & radice decoctis ad ambrusta ex oleo illinenda. Imponunt & per se folia. Radix per menses incisa succum apissimum dentium dolori collectionibusq; & suppurationib⁹ habet. Aliuū purgat. Folia mori in urina madefacta pilum coriis detrahunt. Cerasia aliuū molliuit: stomacho inutilia. Eadem siccata aliuū sistunt. Vrinam ciunt. Inuenio ap̄d auctores si quis marutino rosida deuoret cum suis nucleis: in tantum leuari aliuū: ut pedes morbo liberent. Mespila exceptis fetaniis: quae malo p̄priorē uim habent: reliqua astringūt stomachū sistuntq; aliuū: itē sorba sicca. Nam recentia stomacho & aluo citae plunt.

De pineis & amygdalis: & nuce auellana:
& dnu e iuglande: & pistaciis: & castaneis:
& filiquis: cornu: & unedine & lauro

Cap. viii.

In Vces pineae quae resina habet cōtusa leniter additis i singulis sextariis aquae ad dimidiū decoctae sanguinis excreationis medent: ita ut cyathi bini bibant ex eo. Cortex e pino in uino decoctus contra tormina datur. Nuclei nucis pineae sitim sedant: & acrimoniā stomachi

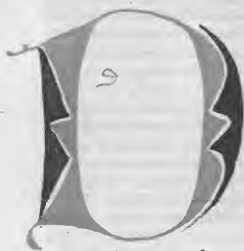
rolionesq; & contrarios humores consistentes ibi: & infirmitatem virilium roborant: renibus & vesicæ utiles. Fauces videntur exasperare & tussim. Bilem pellit potè ex aqua: aut uino: aut passis: aut balanorum decocto. Mucet iis contra uehementiores stomachi roliones: cucumeris semē & succus portulacæ. Item ad uesicæ ulcera & renes: quoniam & urinam cient. Amygdalæ amaræ radicū decoctum cutem in facie corrigit: coloremq; hylariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt & atiditatem. Vrinam & menses ciunt. Capitis dolori illunt: maximeq; in febris si ab ebrietate in aceto & rosaceo ex aqua sextario: & sanguine sistūt. Cum amyio & menta lethargicis comitialibusq; p̄sunt. Capite peruncto epinyctidas sanant. E uino uetere ulcerā putrefactia: Canū morsus cū melle. Et furfures ex facie ante fotu præparata. Item iocineris & reni dolores ex aqua potæ. Et sæpe ex eligmate cum resina terebinthina. Calculosis & difficili urinæ in passis: & ad purgandam cutem in aqua mulsa trita sunt efficaces. Profunt eligmatæ: iocineri: tussi & colo cum eleisphaco modice addito. In melle sumit nucis auellanæ magnitudine. Aiunt quocq; quinis fere præsumptis ebrietatis non lentiri potores. Vulpesq; si ede rint eas nec contingat e vicino aquam lambere: mori. Minus valent in remediis dulces: & eæ tamen purgant: & urinam ciunt. Recentes stomachum implent. Nucibus græcis cum absinthii semine ex aceto sumptis morbus regius sanari dicitur. Item illitis per se vitia ledit. Et priuatim condylomata. Item tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iuglandis græci a capitis grauedine appellauere. Et enim arborum ipsarum foliorumq; uires in cerebrū penetrant: Hocq; minore momento: sed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iunciores. Siccæ uiniores: & stomacho inutiles: difficiles concoctus: dolorem capitis inferentes. Tussientibus inimicæ: & uomituris ieiunis. Aptæ tenasmo solo: trahunt enim pituitam. Eadem præsumptæ uenena hebetant. Item animum cum ruta & oleo. Item aduersant cepis: leniuntque earū seipem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo: Item rutæ mammis & luxuris. Cum cepa autem & sale & melle canis hominisq; morsus. Putamine nucis iuglandis dens cauis iniuritur. Putamen combustum tritumq; in oleo aut uino infantium peruncto nutrit capillum: & ad alopecias eo sic utuntur. Quo plures quis nuces ederit: hoc facilius tinea pellet. Et quæ perueteres sunt nuces grangrenis & carbunculis medentur: Item iugillatis. Cortex iuglandium lichenum uitæ & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto aurium dolori. In sanctariis Mithridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsi? manu compositionem antidoti & duabus nucibus siccis: Item suis totidem: & rutæ solus uigintri simul tritis: addito salis grana: & qui hoc ieiunus fumat: nullum uenenum nociturum illo die contra rabiosi quoque canis morsus: nuclei a ieiuno homine manducati illitque prælenti remedio esse dicuntur. Nuclei auellanæ capitis dolorem faciunt: & inflammationem stomachi & pinguedini corporis conferunt plusquam sit uerisimile. Iostæ & distillationi medentur. Tussi quoque ueteri trita & in aqua mulsa potæ. Quidam adiiciunt grana piperis. Alii passis bibunt. Pistacia eodem usus & effectus habent: quos pinei nuclei: præterquam ad serpentium ictus: siue edantur: siue bibantur. Castaneæ uehementer sistunt stomachi & uentris fluxiones. Aluum ciunt. Sanguinem excreantibus profunt. Carnes alunt. Silique recentes stomacho inutiles. Aluum soluunt. Eadem siccæ sistunt: stomachoque utiles sunt. Vrinam ciunt. Syriacas in dolore stomachi ternis in aqua sextariis decoquunt. Quidam ad dimidium eumque succum bibunt. Sudor uirgæ cornu arboris lamina ferrea cadente exceptus: non contingente ligno illitque inde ferrugo incipientes lichenas sanat. Arbutus siue ur. edo fructum fert difficile concoctioni: & stomacho inutilem. Laurus ex calsfactoriam naturam habet: & foliis: & cortice: & bacis. Itaq; decoctum ex iis maxime & foliis prodesse uuluis & uesicis conuenit. Illita uero uespasum crabronumque & apium. Item serpentium uenenis resistunt: maxime sepiis dipladis & uiperæ. Profunt & mensibus foeminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem quæ tenera sunt trita infractiones oculorum cum ruta: testium cum rosaceo: capitis dolores: aut cum irino. Quin manducata atque deuorata per triduum ternas liberant a tussi. Eadem profunt suspiriis trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rūpit: iocineri prodest: tribulis obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiones movent. Baccæ menses trahunt appositæ trita uel potæ. Tussim ueterem & orthopnoeam sanant binæ detractæ cortice in uino potæ. Si & febris sit: ex aqua: aut eligmate ex aqua mulsa: aut ex passis & coctæ. Profunt & phthysicis eodem modo & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & excoquant piriitiam: & extrahunt. Ad uersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines. Et ulcera manantia: & ulcera oris: & furfures. Cutis pruritum succus baccæ emendat & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillatur cum uino uetere & rosaceo. Perunctos eo fugiunt uenenata omnia. Prodest & contra uenenatorum ictus potus. Maxime autem eius laurus: quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum uino serpentibus &

scorpionibus & araneis resistunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lyeni & ocineri. Grangrenis cum melle & in figatione etiam aut perfrictione succo eo perungi nitro adiectione prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radice acetabuli mensura pota in aqua. Efficaci recentem quod aridam. Quidam aduersus scorpionum ictus decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio uuae iacentis quadrantem pondo baccarum foliorum uel decoqui in aqua sextatis tribus ad tertias: eamque calidam gargarizare: & in capitis dolore impari numero baccas cum oleo conterere & calfacere. Laurus delphica folia trita olfactuque subinde pestilentiae contraugia prohibent: tanto magis si et urantur. Oleum ex delphica ad caerata acopumque ad perfrictiones discutendas: nervos laxandos: lateris dolores: febresque: frigidas utile est. Item ad aurium dolorem: in mali punici cortice tepesfactum. Folia decocta ad tertias partes aquae uiam cohibent gargarizatione: pota alui dolores: intestinorumque. Tenerrima ex iis trita in uino paripulas pruritibus illita noctibus proxime ualent. Inter caetera lauri genera. Laurus alexandrina siue idaea partus celeres facit radice pota trium denariorum pondere in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit: mensesque eodem modo pota. Daphnoides siue iis nominibus quae diximus siluestris lauri prodest: alui soluit: recenti folio uel arido drachmis tribus cum sale & hydromelite maducata. Pituitas extrahit solum & uomitus: stomacho inutile. Sic & baccae quinae denae uel purgationis causa sumuntur.

De myrto satua & myrtidano: & de myrto siluestri

Capitulum .ix.

MYRTUS satua candida minus utilis est medicinae quam nigra. Semen eius medetur sanguinem excreantibus. Item contra fungos in uino potum. Odorem oris commendat uel pridie manducatum. Item apud Menandrum synaristufin hoc edunt. Datur & dysentericis denarii pondere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cum uino subferuesfactum. Imponitur lippitudini cum polenta. Et cardiacis in mamma sinistra. Et contra scorpionis ictus in mero: & ad uescicae uitia. Capitis dolores & aegilopas: ante quam suppurent: Item tumoribus. Exemptisque nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitae. Succus feminis altum sistit. Urinas citat. Ad eruptiones pustularum pituitaeque cum caerato illinitur: & contra phlangias Capillum denigrat. Lenius succo oleum est ex eadem myrto & uinum: quo nunquam inebriantur. Inueteratumque sistit aluum & stomachum: tormina sanat: fastidium abigit. Foliorum arenatum farina sudores cohibet inspersa: uel in febris. Utilis & caeliacis: & proidentiae uuluarum: sedis uitii: ulceribus manantibus igni sacro foris: capillis fluentibus: furfuribus: Item aliis eruptionibus: ambustis. Additur quoque in medicamento: quod alephas uocant: eadem de causa qua oleum ex iis efficacissimum ad ea quae in humore sunt: tanquam in ore & uulua. Folia ipsa fungis aduersantur trita ex uino: cum caera uero articularibus & collectionibus. Eadem in uino decocta dysentericis & hydropicis potui dantur. Sicantur in farina quae inspergitur ulceribus: aut hemorrhoidae. Purgant et lentigines pterygia & paronychia: et epinyctida: condylomata: testes: tetra ulcera: Item ambusta cum caerato. Ad aures purulentas et foliis crematis utuntur et succo decocto. Comburantur et in antidota. Item cauliculi flore decerpti in nouo fistili operto cremati in furno: dein triti ex uino: et ambustis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumescat ex ulcere: satis est furculum tantum myrti habere secum nec ferro nec terra contentum. Myrtidano diximus quomodo fieret. Vuluæ prodest appositum foris: et illitum. Multo efficacius et cortice et folio et femine. Exprimitur et foliis succus mollissimis in pila tussis adfuso paulatim uino austero. Alias aqua caelestis: atque etiam expresso utuntur ad oris sedisque ulcera uuluae: & uetris. Capillorum nigritiam malarum persufusiones purgationes lentiginum: et ubi constringendum aliquid est. Myrtus siluestris: siue oxymyrsine: siue camemyrsine baccis rubentibus et breuitate a satua distat. Radix eius in honore est: decocta uino ad renum dolores pota. Et difficili urinae: praecipueque crassae et grauius olenti. Morbo regio et uuluarum purgationem trita cum uino. Cauliculi quoque incipientes alparagorum modo in cibo sumpti: & in cinere cocti. Semen cum uino potum aut oleo aut aceto calculos frangit. Item in aceto & rosaceo tritum capitis dolores sedat: & potum morbum regium. Castor oxymyrsinem myrti foliis acutis: ex aqua sunt ruri scopae: ruscum uocauit: ad eisdem usus. Et haecenus habent se medicinae urbanae arborum. Transcam ad siluestres.

Medicinæ ex arboribus siluestribus. Ca. i.
ESILVÆ QVIDEM HORRIDIORQVE NATV
ræ facies medicinis carent: sacra illa parent: resq; oim nufq; nō
remedia difponēte hōi ut medicina fieret etiā folitudo ipfa: fed
ad fingula illius difcordiæ atq; cōcordiæ miraculis occurrūt⁹.
Quercus & olea tam pertinaci odio difcident: ut altera in
ruris ferebē depactæ moriātur. Quercus vero & iuxta nucem iu
glandē. Pernicialia & brafficæ cū uite odia. Ipfūq; olus quo uitiſ
fugatur aduerſum cyclamino & origano areſcit. Quin & ānoſas
iam & quæ ſternātur arbores: difficilius cædi: ac celerius inare/
ſcere tradūt: ſi prius manu q; ferro attingātur. Pomog; onera a
iūmētis ſtatim ſetiri: ac niſi prius offēdātur iis: q; uis pauca por
tent: ſudare illico. Ferulæ alinis gratiſſimæ ſunt in pabulo: cæ/
teris uero iūmētis præſentaneo ueneno. Qua de cā id animal Libero patri assignatur: cui & fe/
rula. Surdis etia reſ: ſua cuiq; ſunt uenena: ac minimis quoq; Phyllyra coci & poline nimitū ſalē
cibis eximunt. Præduliū ſaſtidium ſal tēperat. Nitroſæ aut amaræ aquæ polēta addita mitigā
tur: ut intra duas horas bibi poſſint. Qua de cā & in ſaccos uinarios additur polēta. Similis uis
rhodiæ cretæ & argillæ noſtrati cōcordia ualentium. Pix oleo extrahitur: quādo utq; pinguis
naturæ eſt. Oleū ſolum calci miſcetur quādo utq; aquas odit. Gūmi aceto facilius eluiſ. A tra
mentum aqua. Innumera præterea alia: quæ ſuis locis dicēſ aſſidue. Hinc nata medicina. Hæc
ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata uulgo: inuētū facilia ac ſi in impēdio: ex qbus uiuimus.
Poſtea fraudas hōium & ingenioꝝ capturæ officinas inuenere iſtas: in qbus ſua cuiq; hōi uenaliſ
pmititur uita. Statim cōpoſitiones & mixturæ inexplicabiles decātantur. Arabia atq; india in
medio æſtimanſ. Vlcerique puo medicina a rubro mari iputat: cū remedia uera quottidie pau/
perrius q; ſque cœnet: Nam ſi ex horto aut petatur hærbat: uel frutex quærat: nulla artium
utilior fiet. Ita eſt pfecto: magnitudo populi romani perdidit ritus: uincēdoque uicti ſumus. Pa
remus externis. Et una artium imperatoribus quoque iſperat. Vex de his alias plura. Lotō hæ
bam: itemque ægyptiam eodem noſe: alias & ſyrticā arborem diximus ſuis locis.

Lothos. Ca. ii.

HAec lothos quæ faba græca appellatur a noſtris alium baccis ſiſit. Ramet ligni decocta
in uino proſit dyſentericis: meſtris: uertiginis: comitialibus. Cohibet & capillū. Miſ: his
ramētis nihil eſſe amariuſ: fructuq; dolciuſ. Fit & e ſcobe eius medicamētum: ex aqua myrti de
cocta ſubacta & diuiſa i paſtillos: dyſentericis utiliſſimū pōdere uictoriati cū aquæ cyathis trib⁹.

Glands. Ca. iii.

GLans intrita duricias quas cacoethe uocant cum ſalla axungia ſanat: uehemētioreſq; liche/
nas. In omibꝫ cortex ipſe: corticq; tunica ſubieſta. Hæc decocta iuuat iliacos. Dyſente/
ricis etiam illinunt: uel ipſa glands. Eadēq; reſiſtit ſerpētium iſtibus: rheumatifmis: ſupputatio/
nibus. Folia & baccæ uel cortex uel ſuccus decocti proſunt cōtra toxica. Cortex illiniſ decoctus
laſte taciino ſerpentis plagæ. Datur & ex uino dyſentericis. Eadem & ilici uis.

De coco ilicis & galla & uifco pilulis glande: de cerri radice & ſubere. Ca. iiii.

COCUM ilicis uulneribus ex aceto recētibus imponitur. Epiphoriſ ex aqua. Et oculis ſuſſoſſiſ
ſanguine inſtillatur. Eſt aut genus ex eo in attica fere & alia naſcēs: celerrime in uermicolū
ſe mutans: quod ideo ſcoletylo uocant: improbāq;. Principalia eiꝫ genera diximus. Nec pauci
ora genera gallæ ſecimus: ſolidā: pforatā. Itē albā: nigrā: maiorem: minorē. Vis olium ſimi/
lis. Optima comagena. Excreſcētia in corpore tollit: Proſunt gingiuitis uuæ: Oris exulcerationi
Crematæ & in uino extinctæ coelaciis. Dyſentericis illinuntur. Paronychiis ex melle: & ungui/
bus ſcabris: pterygiis: uulneribus manūbus cōdylomatibus: uulneribus: quæ phagedenica uocan/
tur. In uino aut decoctæ auribus inſtillātur: oculis illinuntur. Aduerſus eruptiones & panos cū
aceto. Nucleus cōmāduatus dentium dolorem ſedat. Itē intertrigines: & ambuſta. Immaturæ
ex iis ex aceto potæ lyenē cōſumūt. Eadem crematæ & aceto ſalſo extinctæ mēſes ſiſtūt: uul/
taſq; pidentes. Potu omēs capillos denigrāt. Viſcū & robore præcipuū diximus haberi: & quo
conſiceretur mō. Quidā in aqua cōtuſum decoquūt: donec nihil inatet. Quidam cōmāduatē
acinos expuūt cortices. Optimū eſt: quod ſine cortice eſt: quodq; leuiſſimū: extra ſolum: intus
porracē: quo nihil eſt glutinoſius: emollit: diſcutit: humores ſiccit. Strumas cū reſina & ſaffra
panos mitigat ois generis. Quidā & galbanū adiciunt pari pōdere ſingulos: eoq; mō & ad uul
nera utuntur. Vnguium ſcabrias expellit: ſi ſeptenis diebus ſoluantur: nitroq; colluāt. Quidā

ad religionem efficacius fieri putant prima luna collectū e robore sine ferro. Si terrā non attigerit comitibus mederi. Cōceptum hēminas adiuuare: si omīo secū habeāt. Vlcerā cōmanduca tu impositū ꝑ efficacissime sanari. Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerrī folia & cortex & glans siccāt collectiones supurationesq; fluxiones sistit. Torpētes mēbro rum partes corroborat decoctū eius forū. Cui & insidere expedit siccādis asfringendū se pibꝫ. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex tritus ex aqua calida & potus sanguinē flu entē ex utralibet parte sistit. Eiusdē cinis ex uino calido sanguinē excreantibus magnoꝑe laudatꝫ.

De fago & cupressō: & cædro magna: & de cædrider galbano. Ca.v.
Agi folia māducantur in gingiuas labioꝝq; uitis. Calculis glādis fagineæ cinis illinitur. Item cū melle alopecis. Cupressi folia trita serpētium ictibus imponūtur: & capiti cū solē ta si a sole doleat. Item ramici. Qua de cā & bibūtur. Testiū quoꝑ tumori cū cærato illinūtur. Capillū denigrant ex aceto: Eadem trita cū duabus partibus panis mollis & e uino amineo subac ta pedum ac neruoꝝ dolores sanāt. Pilulæ aduersus serpētium ictus bibūtur. Aut si euiciatur sã guis collectionibus illinūtur. Ramici quoꝑ teneræ tulæ cū axungia & lomēto profūt. Bibunē ex eadem cā. Parotidi & strumæ cū farina imponūtur. Exprimitur succus tuls cū semine qm̃ mix to oleo caliginem o.uloꝝ aufert. Itē uictoriatī pōdere in uino potus illitusq; sicco sicca pingui exēptis granis uitis testiū sanat. Tumores discutit: & cū fermento strumas. Radix cū foliis trita pota ꝑ uelice & straguriæ me letur: & cōtra phalāgias. Rameta pota mēses ciunt. Scorpion ictibus aduersatur. Audros magna quā cæfrelaten uocat dat picem: quæ cædria uocatur den tium doloribus utilissimā. Frāgit enim eos: & extrahit: dolores sedat. Cædri succus ex ea quō fieret diximus. Magni ad lumina usus: ni capitis dolorem inferret. Defunctā corpora incorrupta cōseruat. Viuetia corripit mira differētia: cū uitam auferat spirātibus: defūctisq; ꝑ uita sit. Ve stes quoꝑ corrupti: & aialia necat. Ob hoc nō censēam in anginis hoc remedio utēdum: neꝑ in cruditatibus: quod suasere aliqui. Gustu dentes quoꝑ colluere ex aceto in dolore timuerim: uel grauitati aut uermibus aurī in infillare. Portētum est quod tradit: abortiuum fieri in uenere ante perfula uiriliter. Phthiriasē perungere eo nō dubitauerim: itēꝑ prungines. Suadent & cōtra uenenum leporis marini bibere in pasto. Facilius in elephātia: si illināt & ulcera sordida & excrelētia in iis. Auctoris quidā & oculoꝝ albugines caliginēꝑ aduerare eo. Et cōtra pul monis ulcera cyathū eius sorbere iusserūt. Itē aduersus tineas. Fit & ex ea oleum: quod pisselleō uocant: uehemētiores ad omīa eadem usus. Cædri scobe serpētes fugari certum ē. Item bacis tritis cū oleo si qui pungantur. Cædrides hoc est frutes cædri tulsim sanant: urinā ciunt: al uum sistunt: utiles ruptis: cōuulsis: pasticis: stranguriæ: uuluis ad mortī. Cōtra lepoīes marinos eadem quæ collectionibus supra istā mationibusq;. De galbano diximus neꝑ humidum neꝑ ari dum probatur: sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim ueterem: suppiria rupta cōuulsa. Im ponitur ischiadicis: lateris doloribus: panis: furunculis: corpori ab ossibus accedenti. Strumis: articuloꝝ nodis: dentium quo doloribus. Illinunt & cum melle capitis ulceribus. Purulētis isfū dunt auribus cum rosaceo aut narido. Odore comitalibus subnept: & uulūe in strangulatu: & stomachi defectu. Abortus nō exeūtes trahit appositū uel suffitu. Item rāis hellebori circūliti at ꝑ subiectum. Serpētes ni lore urentium fugari diximus. Fugiant & punctos galbano. Mede tur & a scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fauæ magnitudine i uini cyatho: uuluaꝝq; cōderlas corrigit. In myrrha at & in uino mortuos partus extrahit. Aduersat & uenenis maxie toxicis cū myrrha & uino. Serpētes oleo & spōdylio mixto tactū necat. nocet urinæ existimāē.

De hāmoniaco & styrace: & spōdylio: & sphano: & terebintho: & cha mepite: et pityula: et resipis: et picea: et lentisco. Ca.vi.

Similis hāmoniaco natura atꝑ lachrymæ probādæ ut diximus mollit: calefacit: discutit: dis soluit. Claritati uisus in collumbris cōuenit. Pruritus: cicatrices: albugines oculoꝝ tollit. Dri tium dolores sedat: efficacius accellum. Prodest dispnoicis: pleureticis: pulmonibus: uelicis: ur inæ cruentæ: lyeni: ischiaticis potum. Sic et aluum soluit. Articulis et podagræ cum pari pōder re picis aut cæræ & rosaceo coctum. Maturat panos: extrahit clauos cum melle. Sic & duricias emollit. Lyeni cum aceto & cæræ cypria uel rosaceo efficacissime imponitur. Lassitudines pungi tum aceto & oleo exiguoꝑ nitro utile. Et styraçis natura in peregrinis arboribus diximus. Plaz cet præter illa quæ diximus maxime pinguis: purus: albicantibus fragmētis. Medetur tussis: fau cibus: pectoris uitis: uulūe præclufæ duricia uel laborati. Cit mēses potu: appositūꝑ aluū mol lit. Inuenio potu modico tristitiā animi resolui: largiore cōtrahi. Sonitus aurī in emendat insus: strumas illitu neruoꝝq; nodos. Aduersatur uenenis: quæ frigore rocent: ideo et cicatæ. Spon dylion una demonstratū. Infunditur capitibus phreneticos: et lethargicos. Itē capitis dolori bus lōgis. Cum uetere oleo bibitur et in iocineꝝ uitis: morbo regio: comitalibus: orthopnois: cū uulūe stragulatione: quibus & suffitu prodest. Aluum mollit. Illinunt ulceribus serpenti bus cum ruta. Flos aumbus purulētis efficaciter infunditur. Sed succus cū exprimitur: integem

des est: quoniā mire appetitur a multis & similibus. Radix derafa & in fistulas cōtecta callū eaq̃
 derodit. Auribus quoq̃ instillatur cū succo. Datur & ipsa cōtra morbum reglū: ut in iocineris ui
 tio & uuluaq̃. Capillos crispōs facit peruncto capite. Sphagnos siue sphacos siue bryon: & i gal
 lia (ut indicauimus) nascitur uuluis insistentium utilis. Itē genibus & fœminum tumoribus mixtus
 nasciturio & aqua falsa tritus. Cū uino aut resina succus potus urinam pellit celerrime. Hydropsi
 cos inanit cū uino & iuniperō tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponun
 tur. Decoctū eorū stomachū firmat. Semē in capitis dolore bibitū in uino: & cōtra difficultatē uri
 næ. Ventrē leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & decocta in aceto dēti
 uo dolori p̃sunt. Cinis corticū intertrigini & ambustus. Potus aluum sistit. Vrinā mouet. Suffi
 tu uuluas corrigit. Piceæ folia pruatim & iocineri utilia sunt drachne pōdere in aqua mulsā po
 ta. Siluas eas dūtaxat quæ picis resinæq̃ gratia radūtur utilissimas esse phthisicis: aut qui longa
 ægitudine nō recolligunt uires satis cōstat. Et illū cæli æra plus ita q̃ nauigationē ægyptiam
 p̃ficere plus q̃ lactis hærbedos per mōiū æstiuā potus. Chamepitis latine a iuga appellat: di
 citurq̃ propter abortus ab aliis rhus terræ. Cubitalibus ramis: flore pinus & odor. Altera bre
 uior & incuruā similis Tertia eodem odorē: & ideo noīe quoq̃ parulla colluica crassitudine digy
 tali: folus scabris: exilibus: albis: in petris nascēs. Omēs hærba: sed p̃pter cognitionē noī rō
 differē. P̃sunt aduersus scorpionū ictus. Itē iocineri illatæ cū palmis aut coroneis. Renibus
 & uelice decoctū eaq̃ cū farina hordeacea. Morbo quoq̃ regio & urinae difficultatibus ex aqua
 decoctæ bibitū. Nouissima cōtra serpētes ualet cū melle. Sic & apposita uuluas purgat. Sangui
 nem dēlatum extrahit pota. Sudores facit punctis ea. Peculiariter renibus utilis est. Fiunt ex ea
 & hydropsias pilulæ cū sicu aluum trahētes. Lūboq̃ quoq̃ dolorē uictoriati pondere in uino si
 niti: & tussim recētem. Mortuos partus ex aceto cocta potaq̃ eicere. ptinus dicitur. Cū honore
 & pityusa simili de cā diceat: quā qdam in titymali genere numerat. Frutex est similis piceæ fior
 paruo purpureo. Bilē & pituitam per aluum detrahit. Radix decocti hemina aut seminis lingua
 in balanis. Folia in aceto decocta fursures cutis emēdant. Māmas quoq̃ mixto rutæ decedō &
 tormina: & serpētū ictus: & in totū collectiones incipiētes. Resinā & supradictis arboribus gi
 gni docuimus: & genera eius & nationes in rōne uini ac postea in arboribus. Cuius sūmā spectē
 es duæ: sicca & liquida. Sicca quæ & pinu & picea fit. Liquida & terebintho: larice: lentisco: cupul
 so. Nā & ea ferunt in alia & syria. Fallūtū q̃ eadem putāt esse & picea atq̃ larice. Picea enī pin
 guē & succosam fūdīt. Larix gracilem ac mellei liquoris uirus redolētē. Medici liquida raro utū
 tur & in oio ferē. Larice p̃pter tussim ulceraq̃ uiscē. Nec pinea magnop̃e in uso. Cæteris nō
 nisi coctis. Et coquēdi genera satis demonstrauimus. In arborū differentia placet terebinthina odo
 ratissima atq̃ leuissima nationum cypria. & syriaca utraq̃ mellis atticī colore. Sed cypria carno
 sior: siccioreq̃. In sicco genere quærūt ut sit cādidā: pura: perlucidā. In omī aut ut mōtana potius
 q̃ cāpestis. Itē aquilonia q̃ ab alio uento. Resoluitur resina ad uulney usū & malagmata oleo
 in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo cōtrahere uulnera: purgare: discutere collec
 tiones: item p̃catoris uitia. Terebinthina illinitur & eadem callida mēbroq̃ doloribus spasticisq̃
 illinitur in sole: totiq̃ corporibus. Māgonum maxime cura ad fragilitatem emēdādā: sparis
 ita laxantium cutē per singula mēbra: capaciōraq̃ ciborū faciendā corpora. Proximū locū opti
 net & lentisco. Inest ei uis astringendi. Mouet & ante cæteras urinā. Reliquæ uentrē emollit.
 Cruda cōcoquūt. Tussim ueterem sedant. Vuluæ onera extrahūt etiā suffitæ. Pruiatim aduersā
 tur uisio. Panos & similia cū feuo taurino & melle sanant. Palpebras lentiscina cōmodissime re
 plicat. Factis quoque utilissima: & auribus purulētis: item in pruritu genitalium. Pineæ capitis
 uulneribus optime medet.

De pice spissa & liquida: & palimpissa: & pissasphalcos: & zopissa: & tæda: & lētisco. Cā. vii.
 lx quoq̃ unde & quibus cōficeretur mōis indicauimus. Et eius duo genera. Spissū liquidūq̃.
 Spissas utilissima medicā est brutia: quoniā pinguisima & resinolissima utraq̃ præbet
 utilitates. Ob id magis rutila q̃ cætera. Id enim quod i hoc adiūcit ex macula arbore me
 liorem esse: nō arbitror posse intelligi. Picis natura ex calcafit: explet. Aduersatur pruiatim ce
 rasta: quos cū polenta. Item anguinæ cū melle. Distillationibus & sternutamentis. Pituitis
 autum infūdūt cū rosaceo. Illinitur cū cæra. Sanat lichenas. Aluum soluit: Excreationes pec
 toris adiuvat eligmate aut illita. Tōssillis cū melle. Sic & ulcera purgat. Explet cum uua passa &
 axungia. Carbūculos purgat: & putrescētia ulcera. Quæ uero serpūt cum pineo cortice aut sul
 phure. Phthisicis etiā cyathi mēiura quidā dederūt: & cōtra ueterem tussim. Rhagadas sedis &
 pedum: panosq̃ & ungues scabros emēdat. Vuluæ duritias & cōuersiones odore. Itē lethargi
 costurmas. Item cū farina hordeacea & pueri impobis urina decocta ad suppuratiōē p̃ducit.
 Et ad alopecias sicca pice uruntur. Ad mulierū māmas brutia ex uino subferta: facta cum poline
 farraceo q̃ calidissimis impositis. Liquida pix oleūq̃ quod pisseleon uocat quēadmodū fieret di
 ximus. Quidam ireq̃ decoquūt: & uocat palimpissa. Liquida anginae ptingūt intus & uua. Ad

auriū dolores: claritatem oculorū: oris circūlitiones suspiriofas: uuluas: tussim uetcrem. Et crebras excretiones pectoris: spasmos: tremores: opisthotonos: paralyfes: neruorū dolores præstantissimū. Ad canū & iumentorū scabiem. Est & pissasphaltos mixta bitumini pie naturaliter ex apolloniataq; agro. Quidam at ipsi miscēt præcipuū ad scabiem pecorū remediū. Aut si fecerit mus mammas læferit. Matuq; optimū ex eo qd cū feruet: imatat. Zopissam eradi nauib? diximus cara marino sale macerata. Optima hæc a tyrocinio nauū. Adhiēt at in malaginata ad scutiendas collectiones. Tædæ decoctæ in aceto dentium dolores efficaciter colluit. Lenticis & arboris & semē & cortex & lachryma urinae ciunt: aluū sistunt. Decoctū eorū uulcrib? quæ serpunt fotu. Illiniē in humidis & igni sacro: gingiuas colluit. Folia dentib? in dolore atterit. Mobiles decocto collunt. Capillū tingunt. Lachrymas sedis uitii pdest: cū quod ficari ex calseri uer opus sit. Decoctum & e lachryma stomacho utile ructū & urinam mouēt: qd & capitis dolori cū polenta illiniē. Folia uero tenera oculis inflammatis illinūt. Item mastice lenticis replicandis palpebris: & ad extendēdā cutem in facie & smegmata. Adhibet & sanguinē reiciētibus: tussū ueteri: & ad omnia quæ hāmoniaci uis. Medet & attritis ptribus siue oleo sine me eius factō cæræq; mixto: siue foliis ex oleo decoctis: siue cū aqua utilia foueant. Scio Democritū medicū in ualitudine cōfidiaē. M. Seruiliū cōsularis filiaē omnem curationem austerā recutantis diu efficaciter usum lacte caprarū: quas lentisco pascebat.

(De platano & fraxino & acere & alba populo & ulmo & tilia & sambuco & Junipero Capitulum.viii.)

Platani aduersanē uespertilionibus. Pilulæ eas in uino potæ. xliiii. pondere omnibus serpentū & scorpionū ueneris medent. Item ambustis tūz aut cū aceto acri magisq; scyllitino sanguinem omnem sistūt: & lentiginem & carcinomata. Melādrias quoq; ueteris addito melle emedant. Folia & cortex illinūt collectionibus & suppurationib? & decoctū eorū. Corticis at in aceto detūm remediū est. Folia eorū tenerrima in uino albo decocta oculorū. Lanugo foliorū & aurib? & oculis inuulsi. Cinis pilulæ sanat ambusta igni uel frigori. Cortex e uino scorpionū ictus restinguit. Fraxin? quam uim aduersus scorpiones haberet indicatim? Semē foliis eius inest: quæ & medet iocineris & lateris doloribus in uino. Aquā quæ subit cutem extrahit. Corpus obefum leuāt onere sensim ad maciem reducenda: iisdem foliis cū uino tritum ad uirium portionē: ita ut puero quinq; folia tribus cyathis denē. Robustiorib? septem folia quinq; cyathis uini. Nō omittendā ramēta eius & scobē a quibsdam cauenda prædici. Aceris radix cōtusa iocineris dolorib? utilissime imponit. Populi albæ uiaq; in unguentis usum exposuimus. Cortex potus ischiadicis & stranguriæ pdest. Foliorū succus calidus aurii dolori. Virgam populi in manu tenētibus intertrigo nō metuat. Populus nigra efficacissima habet: quæ in creta nascitur. Comitalibus semē ex aceto utile. Fūdit illa & resinam exiguā: qua utunt ad malaginata. Folia podagris in aceto decocta imponūt. Humor & cauis populi nigræ effluens uerrucas papulasq; ex attritu odoratus tollit. Populi ferūt in foliis guttæ: ex qua apes ppolin faciūt. Gutta quoq; aquæ ppolis ex aqua remediū qd efficax est. Ulmi & folia & cortex & rami uim habēt spissandā & uulnera cōtrahendā. Corticis utiq; interior tilia lepras sedat: & folia ex aceto illita. Corticis denarii pondus potū in hemina aquæ frigidæ aluū purgat. Pituitasq; & aquas priuatim trahit. Imponit & collectionibus lachryma. Et uulneribus ambustisq; decocto fouere pdest. Humor in folliculis arboris huius nascēs cuti nitorem inducit: faciemq; gratiorem præstat. Cauliculi foliorū primi uino decocti tumores sanant: extrahuntq; p fistulas. Idē præstat & tiliaē cortices. Multi corticem cōmanducatum uulnerib? utilissimū putant. Folia trita aqua aspersa pedū tumori. Humor quoq; & medulla uti diximus castratæ arboris effluens: capillū edidit capiti illitus: defluensq; cōtinet. Arbor tilia leniter tusa ad eadem fere utilis est: atq; oleaster. Folia at tantū in usu: & ad infantū ulcera in ore. & cōmanducata & decocta urinā ciunt: mēses sistunt illi: sanguinē pota drahūt. Sambucus habet alterū genus magis siluestre: qd græci chamea, æten: alii hellon uocāt multo breuius. Vtriusq; decoctū i uino ueteri foliorū uel seminis uel radicis ad cyathos binos potū stomacho inutile est: aluo detrahēs aquam. R refrigerat & in inflammationē: maxime recentis ambusti. Et canis morsum cū polēta mollissimis foliorū illitis. Succus cerebri collectiones priuatimq; membranæ: quæ circa cerebrū est: lenit insulsi. Acini eius infirmiores qd reliqua tingūt capillū poti acetabuli mēsurā. Urinam mouēt. Foliorū mollissimæ ex oleo & sale edunt ad pituitā bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uino decocti duo cyathi potū hydropicos exaniunt. Vulus emollit. Has & foliorū decocto insidentū. Caules teneri minoris sambuci in patinis cocti aluū soluit. Restitūt folia & serpentū i stribus in uino pota. Podagris cū seuo hircino uehementer. psunt cauliculi illitri. Idemq; in aqua macerant: ut ea sparsa pulces necent. Foliorū decocto si locus spargat: musc & necant. Boa appellat morbos papulasq; cū rubet corpora: sambuci ramos uert erat. Cortex interior tritus ex uino albo potus aluum soluit. Juniperus uel ante cætera omnia excalcificat.

extenuat: cædro assimili. Et eius duo genera. Altera maior: altera minor. Vtraque accēsa serpētes fugat. Semen stomachi pectoris lateris doloribus utile. Inflammationes algoreque discutit. Tussēs cōcoquit & duritias. Illitum tumores sistit. Itē aluum: baccis ex uino nigro potis. Itē uētris tumores illitis. Misceatur & antidotis oxyporis: Vrinās cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur cōuulsis: ruptis: torminibus: uuluis: ischiadicis cū uino albo potū pilulis quaternis. aut de coctis uiginti in uino. Sūt qui & perungant corpus & semine eius in serpētum metu.

De falice: & amerinā: & utilibus: & eristro. Ca. viii.

Falices fructus ante maturitatē in araneam abit. Sed si prius colligatur sanguinē reicientibus prodest. Corticis & ramis primis cinis clauū & callū aqua mixta sanat. Vitæ cutis i facie emendat: magis admixto succo suo. Est autē triū generē. Vnū arbor ipsa exudat gūmi mō. Alterū manat in plaga cum flore exciso cortice trium digytorū magnitudine. Hic ad purganda quæ obstant oculis. Item ad pīssanda quæ opus sunt: ciendamque urinam: & ad omēs collectiōnes itū extrahendas. Tertiū succus est detrūcatione ramorū a falce distillans. Ex iis ergo aliquis cū rosaceo in calice puniceo calfactus auribus infūdatur. Vel folia cocta & cū cæra trita imponūt itē podagricis. Cortice & foliis in uino decoctis foveri neruos utilissimū. Flos tritus cū foliis fursures purgat in facie. Folia cōtrita & pota intemperantiā libidinis cōdercent: atque i totū auferūt uisum sapius sūpta. Amerinā nigræ semen cū spuma argenti pari pōdere a balneo illitum pilothrum est: Nō multū a falce utilium usū distat uterque: foliorū quoque aspectus: nisi odore gratiores esset. Sed græci ligon uocant: alii agnon: quoniam matronæ in thesmophoris arbeniētiū castitatem custodientes iis foliis cubitus sibi sternūt. Duo genera eius. Maior in arbore falicis mō assurgit. Minor ramosa foliis candidioribus lanuginosis. Prima arborū florem mittit cū purpureo: quæ candida uocatur. Nigræ: quæ tantum purpureū. Nascūt in palustribus campis. Semen porum uini quēdam saporem habet: & dicitur febres soluere. Et cū ungantur oleo admixtū sudorem facere: sic & lassitudines dissoluere. Vrinā ciunt & mēses. Caput tentant uini mō: nā & odor similis est. Inflammationes pellūt in inferiora. Aluum sistūt. Hydropicis & lyentibus percutiiles. Lactis ubertatem faciunt. Aduersantur uenenis serpētium: maxime quæ frigus inferūt. Minor efficacior ad serpentes. Bibitur seminis drachma in uino uel posca: aut duabus foliis tenerri moris. Illinūt & utrāq; aduersus araneorū morsus uel punctis tantum. Suffitu quoq; aut substratu fugant uenenata. At ueneræ rei impetus inhibēt. Eorū maxime phalāgiis aduersantur: quoq; morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cū rosaceo flos teneris: cauliculi. Seminis decoctum uehementiorem capitis dolorem dissoluit: sicut & uulū etiā suffitu uel appositu. Purgat aluum cū pulegio & melle potum. Vomicas panosq; difficile cōcoquentes cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cū aphronitro & aceto semen sanat: & oris ulcera & eruptiones cū melle. Testiū cū butyro & foliis utiūt. Rhagadas sedis cū aqua illitum. Luxatis cū sale & nitro & cæra: & semine & folio. Additur in malagmata neruorū & podagras. Semē in stillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phrenesi. Virgam qui in manu habeat aut cinctus: negantur intertriginem sentire. Ericen græci uocāt fruticē nō multum ab ilice differentē colore roris marini: & pene folio. Hoc aduersari serpētibus tradūt. Genista quoq; uinculū usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit quā græci auctores sparton appellauerunt: cū ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim. Et nunq; hāc designauerit Homerus: cum dixit Nauium sparta dissoluta: Nōdum enī fuisse africanū uel hispanū spartū in usu certum est. Et cū sutiles fierent naues: lino tamen non sparto unq; sutas. Semē eius quod græci eodē noīe appellant: in folliculis passiolos: mō nascēs purgat hellebori uice drachma & dimidia pota i aquæ mulsæ cyathis quattuor ieiunis. Ramis similiter frōde i aceto maceratis pluribus diebus & tufis succum dant ischiadicis utilem cyathi unius potu. Quidā marina aqua macerare malūt: & infundere clystere. Perungūtur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidā ad stranguriam utitur semine. Genista tula cū auxungia gentia dolentia sanat. Myricem quā & tamaricē uocat Leneus similē scopis amerinis. Sanari dicit ea carcinomata in uino decocta tritaq; cū melle illita. Arbitrātur quādam hanc esse tamaricem. Sed ad lyenem præcipua est: si succus eius expressus i uino bibat. Adeorū mirabilem eius autipathia cōtra solū hoc uiscē faciunt: ut affirmet: si ex ea alueis factis bibāt sues sine lyene inueniri. Et ideo hōī splenetico cibū potūq; dāt in uasis ex ea factis. Grauis autē auctor in medicina uirgam ex eadem fractā: ut neq; terram neq; ferrum attingeret: sedare uentris dolores asseuerat: imposita ita ut tunica cinctusq; corpori apprimere. Vagus infelicē eam arborem appellat: ut diximus: quoniam nihil ferat: nec feratur unq;. Corinthus & quæ circa est regio: brianem uocat. Eiusq; duo genera facit. Siluestre plane sterilem: alterā miticrē. Hæc fert in ægypto syria: etiā abundanter lignosum fructum: maiore galla: aspum gustu: quo medici utitur uice gallæ: & in cōpositionibus quas antheras uocant. Lignum autē & flos & folia & cortex in eisdem usibus adhibentur q; remissiora. Datur sanguinē reicientibus cortex tritus: & cōtra pīssinua fœminas: & coeliacis quoq;. Idem tufus impositusque collectiones omēs inhibet.

Foliis exprimit succus. Ad hæc eadem & in uino decoquunt. Ipa uero adiecta melle grangrenis illinunt. Decoctum eorum in uino potum uel impolitum cum rosaceo & cæra sedat. Sic & epuy cibus sanant. Ad dentium dolorem auriumque decoctum eorum salutare est: radix ad eadem similiter folia. Hec amplius ad ea quæ serpunt: imponunt cum polenta. Semine drachmæ potere aduersus phalangias & arancos bibere. Cum altitudo uero pingui furunculis imponitur. Efficax & cõtra serpentium iustus præter. & apidum. Necnon morbo regio: phthiriasis: lendibusque decoctum infusum prodest. Abundantiamque mulieque sinit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest: si botis castrati urinæ immisceatur: uel in potu uel in cibo uenere finiri. Carboque ex eo genere urina ea istindus in tumora condit. Idem cum libet accendere: resoluit. Magi & id ex spadonis fieri urina tradiderunt.

De uirga sanguinea: & filere: & ligustro: & alno: & hedera: & cystho: & cidio: & erythrano: & chamæcillo: & milace: & de clematida

Cap. x.

DE uirga sanguinea foecior habet. Cortex eius interior cicatrices quæ præfana uere aperit. Sileris folia illita fronti capitis dolores sedant. Eiusdem semen tritum in oleo phthiriales coarctet. Serpentes & hunc fruticem refugunt: baculumque rusticus ob id ex eo gerunt. Ligustrum eadem arbor est: quæ in oriente cypros: uos in europa ulus habet. Succus eius neruis articulis algoribus: folia ubique ueteri ulceri cum salis mica: et oris exulcerationi. psumt. Acini cõtra phthiriasin: item cõtra intertriginem: folia uer. Sanant et gallinaceos: pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedia sunt tumoribus. Hederae genera. xx. demonstrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Memet turbat: et caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ et aceto ei est. Omnia genera eius refrigerant. Urinæ cunctis potum. Capitis dolor sedant: præcipue cerebro: continenti que cerebri membranæ utiliter mollius impolitis foliis cum aceto et rosaceo tritis et decoctis addito postea rosaceo oleo. Illinunt autem fronti et decocto eorum fouet os: caputque perungit. Lueni et pota & illita psumt. Decoquuntur et cõtra horrores febrium: eruptionesque pituitæ: aut in uino terunt. Corymbi quoque fortissimi uel illiti lenem sanant: iocinera autem illiti. Trahunt et menses appositi. Succus hederæ tediam naui graueolentiam emendat: præcipue albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat. Efficacius addito nitro in iunioribus et purulentis auribus: aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decoctum facit: alii lynes efficacior albus est ferro calefactus. Satisque est acinos sex uini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni in aceto multo poti tinea pellunt. In qua curatione ueteri quoque impoluisse eos utile est. Hederae: quæ chrisolarion appellamus: baccis aurei coloris uiginti in uinifertario tritis ita ut terni cyathi potent: aqua quæ cutem subierit: per urinam educit. Brasistratus eiusdem acinos. v. tritos in rosaceo oleo: calefactosque in cortice punice infillat: dentium dolori a cõtraria aure. Acini quoque croci succum habet: præsumpti potum a crapula tutos præstant. Item sanguinem excreantes aut torminibus laborantes. Hedera nigra cãdioides corymbi potius steriles et uirosi faciunt. Illinunt decocta in uino omnium ulcerum generi: et si cacoetæ sint. Lachryma hederæ psilothæ est: phthiriasinque tollit. Flos cuiuscunque generis tritum digytos carpum dysentericos & alui citum emendat in uino austero bis die potus. Et ambustis illinunt utiliter cõtra cæra. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus cõtra phalangias prodest. Huius quoque ligni uas spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos tertius moxque comburunt & ita illinunt ambusta prius pfula aqua calida. Sunt quoque & incidunt succi gratia: eorum utantur ad detestatos eos: frangitque tradunt. pxiimis cæra munitis: ne ledant. Gummi et in hedera quæ erunt: quæ ex aceto utilissimum dentibus. pmittunt. Græci uicino uocabulo diston appellant fruticem maiorem tymo foliis ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosace: fœminæ albet. Ambo psumt dysentericis & solutionibus ueteris in uino austero trinis digytis flore capto: & similiter bis die potum. Ulceribus ueteribus & ambustis cum cæra: & per oris ulceribus. Sub his maxime nascitur hydropicos: quæ iter hederas diximus. Cissos erythranos ab ipsa appellatione similis hederæ: coxendicibus urilis et uino potum: ite libris: tãtãque uim accipiunt: ut sanguinem urinam detrahant. Itæ hæc meçission appellant hedera non attollent se a terra. Et hæc cõtra in uino acetabuli mensura lueni medetur. Folia ambustis cum xungia. Milax quoque: & autophoros conomina. similitudineque hederæ habet: tenuioribus foliis. Coronæ ex eo facta impari foliis: numero autem capitis doloribus mederi. Quidam duo genera milacis dixere. Altes immortalitati pxiimi cõallibus opacis can sentent. Altes comantibus acinos: corymbis cõtra uenenata omnia efficacissimis: in tritu acinos: succo infantibus sepe stillato nulla postea uenenata nocitura sint. Altes genus culta amat: & in his gigni nullius effectus. Illam eadem milacem prioribus lignis ad aures sonare diximus. Simile huic aliquid clematida appellauerunt: repente parbores geniculatæ & ipsam. Folia eius lepra purgant. Semen alium soluit acetabuli mensura in aquæ hemina aut aqua multa. Dat ex eadem causa & decoctum eius.

De hartundine: & papyro: & hebeno: & rhododendro: de rufen: & hydro: & canchry & fabina: & selagine: & samulo: & gummi medicinis

Cap. xi.

Harundinis genera. xxix. demōstrauimus nō aliter euidētiore illa natura quam cōtinuis iis
 uoluminibus tractamus. Siquidē harūdinis radix cōtrita & imposita filicis stirpē corpore ex
 trahit. Item harūdinē filicis radix. Ex quo plura genera fecimus. Illa quæ in iudæa syriacq; nasci
 tur odoꝝ unguetōꝝq; cū urinā mouet cū gramine aut apii semine decocta. Cit & mēstrua admo
 tu. Medet cōuulsis duobus obolis pota: iocineri: renibus: hydropi: tussi etiā suffitus: magisq; cū
 resina. Furfuribus ulceribusq; manātib; cū myrrha radix decocta. Excipiē & succus eius: sitque
 elaterio similis. Efficacissima aut in omī harundine quæ p̄xima radici. Efficacia & genicula. Harū
 do cypria quæ donax uocat cortice cinere alopecias emēdat. Itē putrescentia ulcera. Foliis eius
 ad extrahēdos aculeos utitur. Efficacius & cōtra ignes sacros: collectionesq; oēs. Vulgaris har
 undo extracōnam uim habet: & recēs tusa: nō in radice tantū. Multū enim & ipsam harundinē
 ualere tradūt. Medetur & luxatis: & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recēs trita & i
 uino pota uenerem cōcitāt. Harūdinū lanugo illita auribus obrūdīt auditum. Cognita res est in
 ægypto de harundine. Papyro præcipuæ utilitates cū inaruerit: ad laxādas siccādasq; fistulas:
 & in tumescēdo a d̄ introitū medicamētōꝝ apiendas. Charta quæ sit ex ea cremata inter caustica
 est. Cinis eius ex uino potissimū facit. Ipsa ex aqua imposita callū sanat. Ne in ægypto quidē
 nasciē hebenus ut docuimus. Nec tractamus in medicina alienos orbes. Nō omittitur tñ p̄p
 ter miraculum. Scobem eius oculis unice mederi dicūt. Lignocq; ad cotē trito cū passo caliginem
 discutit. Ex aqua uero & radice albugines oculoꝝ. Item tussim panī mō draculū radici cū adiec
 to melle. Hebenū medici & inter erodentia assumūt. Rhododēdros ne nomē quidē apud nos in
 uenit latinum. Rhododaphnen uocat aut nerium. Mijz folia eius quadrupedū uenenū esse. Ho
 mini uero cōtra serpētes præsidium: ruta addita & e uino pota. Pecos etiā & capræ si aquā bibe
 rint: in qua folia ea maduerint: mori dicūt. Nec rhus latinū nomē habet: cū in usum pluribus
 mōis ueniat. Nā & hærba est siluestris. foliis myrti: cauliculisq; breuib; quæ uenena & tineas
 pellit: & frutex excoriaris appellat: subtilis: cubitalis: crassitudine digy talis. Cuius aridis fo
 liis & malicorio coria perficiūt. Medici aut̄ rhoicis utitur ad contusa. Itē coeliacos & sedis ul
 cera: aut quæ phagedenas uocāt: trita cū melle & illita cū aceto. Decoctum eoꝝ: infillatur auri
 bus purulētis. Fit & stomachice decoctis ramis ad eadem quæ ex moris: sed efficacior admixto
 alumine. Illiniturq; eadem hydropicoꝝ tumoribus. Rhus quæ erythros appellat frutex est: &
 huius fruticis semē uim habet astringēdi refrigerādīq;. Aspergiē p̄ sale obsonis. Aluolū soluit:
 omēsq; carnes cū silphio suauiores facit. Vlceribus medet manātib; cū melle. Aspiratū linguæ
 percussis: liturdis: desquamatis eodem mō. Capitis ulcera ad cicatricem celerime pducit: & foe
 minas: abū lantiā sistit cibo. Erythrodanus quā aliqui creuthodanū uocāt: nos rubiā: qua tigū
 tur lanæ pellesq; perficiūt in medicina urinam ciet. Morbū regium sanat ex aqua mulla: Et li
 chenas ex aceto illita. Et ischiadicos & palyticos ita ut bibētes lauetur quotidie. Radix semēq;
 trahūt mēses. Aluū sistūt: & collectiones discutiūt. Cōtra serpētes rami cū foliis iponūt. Folia
 & capillū tingunt. Inuenio apud quosdā morbū regium sanari hoc frutice: etiā si adalligatus spec
 tetur tantum. Distat ab eo qui alulion uocatur foliis tantū & ramis minoribus. Quippe nomē ac
 cepit q̄ a cane morfos rabiem sentire nō patiē potus ex aceto adalligatusq;. Mijzq; ē quod addi
 tur: inlaniam cōspecto eo omīo frutice sanari. Tingentibus & radícula ramoꝝ præparat: quā stru
 thion uocari diximus a græcis. Medetur morbo regio ipsa decocta & ius potum: itē pectoris ui
 tiis. Urinā ciet: aluum soluit: & uulvas purgat. Quā ob rē aureū poculum medici uocant. Ea &
 ex melle pdest magnifice ad tussim. Orthopnoe codlearis mēsurā. Cū polenta uero & aceto le
 pras tollit. Eadem cū panace & capparis radice calculos frangit: pellitq;. Panos discutit cū farina
 hordeacea uino decocta. Miscetur & malagmatis & collyriis claritatis cā. Ad sternutamenta uti
 lis inter pauca. Lyeni quoq; ac iocineri. Eadē pota denarii unius pōdere ex mulla aqua suspensio
 sos sanat. Sic & pleureticos & oēs lateris dolores. Apocyni semen ex aqua frutex est: folio he
 deræ: molliore tamē & minus lōgis uiticulis: semine acuto: diuiso: lanuginoso: graui odore. Car
 nes & oēs quadrupedes necat in cibo datum. Est & rosmarinū. Duo genera eius. Alterq; sterile:
 alterq; cui & caulis & semen resinaceum: quod cāchrys uocatur. Foliis odor thuris. Radix uulne
 ra sanat uiridis imposita & sedis p̄cidentia cōdylomata hemorroides. Succus & fruticis & radi
 cis morbū regium: & ea quæ repurgāda sunt. Oculorū aciem exacuit. Semē ad uetera pectoris
 uitia datur potui. Et ad uulvas cū uino & pipere. Mēses adiuvat. Podagris illinitur cū erinea fa
 rina. Purgat & lēgines: & quæ exalfaciēda sunt: aut cū sudor quærēdus illitum. Itē cōuulsis.
 Augēt & lac in uino potum. Item radix. Ipsa hærba strumis cū aceto illinitur: ad tussim cū mel
 le prodest. Cāchrys multa genera habet ut diximus. Sed hæc quæ ex rore supradicto nascitur
 si fricetur: resinosa est. Aduersatur uenenis & uenenatis: præter anguib; sudorē mouet tor
 mina discutit. Lactis ubertatem facit. Hærba sabina brathy appellata a græcis duorū generū est.
 Altera amaraci similis folio est: altera cupressi. Quæ ex re qdam ceticā cupressū dixerūt: utilis
 in suffitus pro chore assumitur. In medicamētis uero duplicato pondere eisdem effectus habere

quos cynamū tradit. Collectiōes minuit: & nomas cōpescit. Illita ulcera purgat. Part' emor-
tuos apposita extrahit & fūitū. Illinit igni sacro & carbūculis. Cū mele & uino pota regio mor-
bo medet. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradit. Similis herbæ huic fat-
næ ē selago appellata. Legit sine ferro dextra manu p' tunicā: qua sinistra manu extit uelut si-
rante: cādidā ueste uestito pureq; lotis nudis pedib' sacro facta pri' q; legať: pane uinoq;. Fer-
tur in mappa noua. Hanc cōtra omnē pnciem habendā. p'diderit druidā gallog; & cōtra omnia
oculog; uitia fumū eius. p'desse. Idem famolū herbā nominauere nascentē in humidis. Et hāc si-
nistra manu legi a ieiunis cōtra morbos suū boumq; nec respicere legentem. nec alibi q; i ca-
nali deponere: ibiq; cōterere poturis. Gummi genera diximus. Ex iis maiores effectus melio-
ris cuiusq; erunt. Dentibus inutilē sunt. Sanguinē coagulant: & ideo reicientibus sanguinem
psunt: item ambustis: arteriæ uitris. Inutilem urinā ciunt: amaritudines hebetant aftrictis cæ-
terisq;. Ex amygdala amara ē spissandiq; uirib' efficacior. Habet exalfactorias uires. Præpo-
nunt at prunoq; & cerasoq; ac uitium. Siccant illitæ & astringunt. Ex aceto uero infantū liche-
nas sanant. Profunt & tussī ueteri: quattuor obolis in mixto potis. Credunt & colorē gratiore
facere: cibog; appetentiā: et calculosis. p'desse cum passo potæ. Oculog; et uulnē: inutilita-
tibus maxime conueniunt.

De spina ægyptia: & spina alba: & acanto & acatia

Cap. xii.

AB spina ægyptia spina arabicæ laudes in odog; loco diximus: & ipsa spissat: stringitq; distil-
lationes omnes: & sanguinis excreationē: mensiumq; abundantia: ē: nunc radice ualentior
Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliat. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit.
Huic similis ē spina illa: quā græci acanthon uocat minoribus multo foliis aculeatis p' extremi-
tates & harenola lanugine obductis. Qua collecta ē uestes quædam bombycibus similes sunt
in oriente. Ipsa folia uel radices ad remedia opisthotoni bibunt. Est & acaciæ spina. Fit in ægy-
pto alba nigraq; arbore: item uiridi: sed longe melior est priorib'. Fit & in gallatia terrerrima
p'nsior arbore. Semen omnū lenticulæ simile: minore ē tñ & grano & foliculo. Colligit au-
tumno ante collectu nimio ualidius. Spissat succus ex foliculis aqua cælesti p'fusus: mox in pila
tussis exprimit originis: tūc densat in sole mortariis in pastillos. Fit ex foliis minus efficax. Ad
coria pficienda femine. p' galla utunt. Folioq; succus & galatiacæ acaciæ nigerrimus improbat
item q; ualde rufus. Purpurea aut leucophea: & q; facillime diluit. Vis sūma ad spissandū refri-
gerandūq; est. Oculog; medicamentis ante alias utiles. Lauant in eos usus pastilli: ab aliis tor-
rent: ab aliis capilli tingunt. Sanant ignē sacrum. Vlcerā q; serpunt: & humida uitia corporis:
collectiōes articulos contusos: peruiones: pterygiā. Abundantiam mensium fœminis sistant:
tuluāq; & sedē p'cidentem: item oculos: oris uitia & genitaliū.

De uulgarī spina & siluestri: & de syriscetro: & de appendice spina: et pyracantho: et
paluriō: aquifolia et taxo et rubis medicinæ

Cap. xiii.

Ulgaris quoq; hæc spina: ex qua uenæ fulloniæ implent: radicis usus habet. Per hispaniā
q; dem multo et inter odores et ad unguenta utunt illa aspalathum uocant. Est sine dubio
hoc nomine spina siluestris i oriente (ut diximus) cādidā magnitudine arboris iustā. Sed & fru-
tex humilior atq; spinosus. In syria et rhodiog; insulis: quā alii syriscetru: alii adiapatheū siue
diphacon siue diacheron uocat. Optimus q; minime ferulaceus: rubeus: et in purpurā uergens
detracto cortice: nascit plurib' locis: sed nō ubiq; odoratus. Quam uim habere cælesti argu-
in eū innixos: diximus. Sanat tetra oris ulcera: et ozenas: genitalia exulcerata: aut carbunculan-
tia: item rhagadia: in fationes potu. Discutit et strangurias cortex. Sanguinē reddentib' mede-
tur decoctū eius. Aluū sistit cortex. Similia p'stare siluestrem quoq; putant. Spina ē appendix
appellata: qm̄ bacca puniceo colore in ea appendices uocant. Hæc crudæ p'se et aridæ in uino
decoctæ aluū citant: ac tormina cōpescunt. Pyrachanti bacca cōtra serpentium ictus bibunt.
Palurius quoq; spinæ genus ē. Semē eius afri zurā uocant: cōtra scorpiones efficacissimū: item
calculosis et tussī. Folia astrictoria uim habet. Radix discutit panos: collectiōes: tomicas: uri-
nas trahit pota. Decoctū eius potū in uino aluū sistit. Serpentib' aduersat: radix præcipue da-
tur in uino. Alioq; folia cōtusa addito sale articuloq; morbis iponunt. Profunt bacca purgatiō
fœmināq; cæliaci: dysentericis: ac cholericis. In uino potæ aluū sistant. Radix decocta et il-
lita extrahit infixa corpori. Vilissima ē & luxatis tumoribusq;. Aquifolia arbor i domo aut uil-
la sata ueneficia arceť. Flore eius aquā glaciari Pythagoras tradit. Itemq; baculus ex ea factum
in quoduis animal emissum et si citra ceciderit defectu mittentis: ipsū p'se rectibito p'pius
adlabi: tam præcipuum naturā inesse arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad
maleficia tñ genuit: naturā: ideoq; ex eis mora bestiis uel hominib' cibos dedit. Vim habent
siccandi: astringēdi. Gingiuis: tōsillis: genitalibus accomodatissimi. Aduerfant serpentū sceler-
ratissimis hemorrhoidi & præsteri flos aut mora. Scorpionū vulnera sine collectiōnū periculo
igunt. Vrinā ciunt. Caules eog; tundūt teneri: exprimitq; succus mox sole cogit i crassitudinē

mellis singulari remedio cōtra mala oris oculorūq; sanguinem excreātes; anginas; uuluas; sedes
coeliacos potus aut illitus. Oris quidem uitii etiā folia cōmanducata p'sunt: & ulceribus manā
tibus; aut quōscūq; in capite illinūtur cardiacis. Vel sic p se imponūt a māna sinistra. Itē stoma
chi doloribus; oculisq; pcedentibus. Infunditur fucus eorū & auribus. Sanat cōdylomata cū re
saceo cærato. Calculorūq; ut ex uino decoctū uel præsenteuū remedium est. Itē p se in cibo sūpri
cymā mō; aut decocti in uino austerio labātes dentes firmāt. Aluū sūstīt & profluuiā sanguinis
Dysentericis prosiūt. Sicantur in umbra ut cinis crematorū uāā rprimāt. Folia quoq; arefacta &
cōtrusa iumētōs ulceribus utilia tradūtur. Mora quā in iis nascūt uel efficaciorē stomachicē prae
parāz q; satia morus. Eademq; cōpositione uel cū hypocistide tantū & melle bibūt in chole
ra; & a cardiacis; & contra araneos. Inter medicamenta quā styptica uocāt; nihil efficacius rubi
mora ferentis radice decocta in uino ad tertias ptes; ut colluātur eo oris ulcera & sedis foueant.
Tātaq; uis est; ut spōgiā ipsā lapidescant. Alterq; genus rubi est in quo rola nascitur. Gignit pi
lulam castaneā similem; praecepto remedio calculosis. Alia ē cynorhoda; quā proximo dicemus
uolumine.

¶ De cynobato & idaeo rubo; & rhāno; & lycio; &
Sarcocolla; & oporice medicinā. Ca. xliii.

Cynobaton quā alii cynospaston alii neurospaston uocāt folium habet uestigio hoīs simile.
Fert & uāā nigram; in cuius acino neruum habet; unde neruospastus dicitur. Alia est cap
pari; quā medici cynobaton appellauerūt. Huius thyrus ad remedia splenis & inflationis con
ditus ex aceto mādīt. Nerus eius cū mastice chia cōmāducatus os purgat. Ruborū rosa alor
pecias cū axungia emēdat. Mora capillū tingunt cū omphacino oleo. Flos mori p mēses colligi
tur. Candidus pleureticis praeceptus ex uino potus; itē coeliacis. Radix ad tertias decocta aluū
sistit & sanguinē; item dētes collutos decocto. Eodē succo fouētur sedis atq; genitalium ulcera.
Cinis e radice deprimit uiam. Idaeus rubus appellatus est; quoniā in ida non alias nascitur. Est
aut tērior ac minor rarioribus calamis inocētoribusq; sub arborū umbra nascens. Huius flos
cū melle epiphoris illinitur & ignibus sacris. Stomachicisq; ex aqua bibēdus datur. Cætera eadē
præstat quae supra dicta. Inter genera ruborū rhannos appellatur a græcis candidior & frutico
sior. Is floret ramos spargens rectis aculeis nō ut cæteri aduncis; foliis maioribus. Alterq; genus
eius siluestre nigris & quadātenus rubēs. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua
fit medicamētum; quod uocat lycium. Semē secūdas trahit. Alterq; ille cādidior astrigit magis
refrigerat; collectionibus & uulneribus accommodatur. Folia uero utriusq; & cruda & decocta il
linuntur cum oleo. Lycium praestantius & spina fieri tradūt; quam & pyxanthon chironiam uo
cant; quales in indicis arboribus diximus; quoniā lōge præstatissimū existimāt indicum. Coquū
tur in aqua tūsi rami; radicesq; sūmā amaritudinis aëreo uase fere pē tridū. Iterq; exempto li
gno dō nec mellis crassitudo fiat. Adulterat amaris succis; etiam amurca ac felle bubulo. Spuma
eius ac flos qdem oculorū medicamētis additur. Reliquo succo faciem purgat; & pfora natā; er o
fos angulos oculorū; ueteresq; fluctiones; aures purulentas; tōsillas; gingiuas; tussim; sanguinis
excreationes sabāz magnitudine deuoratum. Aut si ex ulceribus fluat; illitum rhagadas; genita
lium ulcera. Attritus ulcera recētia & serpētia ac putrescentia. In naribus clauos; luppuratōes.
Bibitur & a mulieribus in lacte contra profluuiā. Indici differentia glebis extrinsecus nigris in
tus ruffis; cum freris; cito nigrescentibus. Astringit uehementer cū amaritudine. Ad eadem
omīa utilis est; sed praeceptue ad genitalia. Sūt qui & sarcocollā & spināz lachrymā putent pollin
thuris similem cū quadam acrimonia dulcem. Cū uino tūsa sistit fluctiones. Illinunt istibus ma
xime. Vetustate & hāc maxime nigrescit. Melior quo cādidior. Vnū etiānum arborū medicinis
debetur nobile medicamētū; quod oporicē uocant. Fit ad dysentericos stomachicorū uitia in cōgio
misti albi lento uapore decoctis malis cotoneis quinq; cū suis seminibus; puniceis totidē; sorbo
rum sextario & pari mēsurā eius quod rhun syriacū uocāt; croci femūcia. Coqitur usq; ad crassi
tudinē mellis. His subnectem; ea quā græci cōicanidē uoūt; i ābiguo fecere an ne arborū essēt.

De chamedrye & camedaphne; & chamelea; & chameleice; & chamecisso; &
chameleuce; & chamecypisso; & āpelopraso; & stachye; & clinopodio; & cē
tunculo; & clematide aegyptia medicinā. Ca. xlv.

Chamedrys herba est; quā latine trixago dicitur. Aliqui eam chameropē; alii tetricā ap
pellauerē. Folia hēt magnitudine mentā; colorē & diuisura quercus. Alii ferratam; & ab ea
ferram inuentam esse dixerē; flore pene purpuro. Carpitur prægnaus succo. In petrosil aduersus
serpētium tenena potū illitūq; efficacissima. Item stomacho tūsi ue tūstā pituitā in gula cohā
rescenti; ruptis; cōuulsis; lateris doloribus. Lyenem cōsumit. Vrinā & mēses cit. Ob id incipi
entibus hypodripcis efficac; manualibus scopis eius in tribus heminis aquā decoctis usq; ad ter
tias. Faciūt & ex ea pastillos terentes eam ex aqua ad supradicta. Sanat & uomicas & uetera ulce
ra uel fordida cū melle. Fit & uinū ex ea pectoris uitiiis. Foliorū succus cū oleo caliginē oculorū di
scutit. Ad splenē ex aceto sumitur. Excalcācit perunctōnes. Chamedaphne unico ramulo est cu

bitali fere: folio tenui lauri similitudine. Semē rubens admixtū foliis illiniē capitis dolorib? re-
 cens. Ardores refrigerat. Ad tormina cū uino bibiē. Menfes succus eius & urinā cit potu: p r
 tufq? difficiles in lana appositū. Chamelea similitudinē folioꝝ olea habet. Sūt at ei mora oco
 rata: in petrosis palmis altitudinē nō excedens. Aluum purgat. Detrahīt pituitā bilcq?
 foliis in duab? pibus absinthii decoctis: succoꝝ eo cū melle poto. Foliis ipolitū & ulcera pur
 ganē. Aium figues aīn folis ortū capiat: dicatq? ad albugines oculoꝝ se capere: adalligata discū i
 id uitium. Quoquo modo collectā iumentoz pecozq? oculis salutarem eē. Chamelece lentis
 folia habet nihil ie attollentia: in aridis petrosiq? nascens. Claritati oculoꝝ & cōtra suffusionē
 utilissima: & cicatrices calignes muriculas nubeculas i uino cocta: inuncta. Vuluae dolores fer
 dat apposita in linteolo. Tollit & uerrucas omniū genēꝝ illita. Prodest & orthopnoicis. Cha
 mecillos spicata ē tritici modo ramulis quis fere foliola: cū floret existimari pōt alba uiola radi
 ce tenui. Cuius bibūt schiadic folia trib? obolis: in uini cyathi duob? septē dieb? admodū ama
 ra potione. Chamaleuce ē apd nos farranū siue farsugiū uocat. Nascit? sec? fluuios: folio populi:
 f? ampliore. Radix eius iponit carbonib? cupressi: atq? is nidor p infundibulū imbibit in uete
 re tuls. Chamepeuce laticis foliis similis lūboꝝ & spinā dolorib? ppitia ē. Chamecy parissos
 herba ex uino pota cōtra uenena serpentū omniū scorpionūq? pollet. Ampeloprasen in uinetis
 nascit? foliis porri: ructū grauis. Contra serpentū ictus efficac. Vrinā & mēses cit: eruptiones
 sanguinis p genitale inhihet potū impositūq?. Dat & a partu mulierib? & cōtra cenis morsūq?
 Ea quoq? q? stachys uocat: porri similitudinē habet: longioribus foliis plurib?q? & odoris u
 cundis: colorisq? in luteū inclinati. Pellit menstrua. Clinopodium: qd alii clinopidion: alii zopyr
 rocheron: alii encimoides appellant: serpillō simile: furculosam palmi altitudine. Nascit? in pe
 trosis: orbiculatū folioꝝ ambitu: speciem lectipedū præbens. Bibit? ad cnuulsa rupta strangū
 ria: serpentū ictus: itē decocti succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles qdē: sed minus cle
 ras: nobilibus infrequentia uolumina dilatis. Itali centūculū uocant rostratis foliis ad similitudi
 nē capitis penulaz iacentē in aruis: græci at clematidem. Est eius egregius effectus ad sister
 dam aluū in uino austero. Idem sanguinem sistit tritus cū cxy melite: aut aquæ calidæ cyathis
 quinq? denarij unius pōdere. Sic & ad secundas mulieꝝ efficac. Sed græci clamatidas & alias ha
 bent: unā quā aliq? echiten uocant: alii laginem: nōnulli tenuez scamoniā: & pedales foliosos: nō
 dissimiles scamoneæ ramos habet: nisi q? nigriora minoraq? sunt folia. Inuenit? in uineis aruifq?
 Est ut usu ut olus cū oleo & sale. Aluū cit. Eadē a dysentericis cū lini semine in uino austero for
 beē. Folia epiphoris imponūt cū polenta: supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppu
 rationē pducunt: deinde axūgia adiecta pcurant: item hemorrhoidas cū oleo uiridi. Phthilicis
 iuuat cū melle. Lactis quoq? ubertatē faciunt in cibi sumpta. Et infantibus illita capillū alunt
 Ex aceto dentū dolores sedant. Venerē stimulant. Est & alia clematis ægyptia cognominesq?
 ab aliis daphnoides: ab aliis polygonoides uocat? folio lauri lōgo: tenuiq? aduersus serpentes
 ac priuatim aspides ex aceto pota efficac. Aegyptus hāc maxie gignit.

De aron: & dracūculo: & draconio: & eri: & millefolio: & herba eiusdē nominis: &
 pseudouinio: & myrrhi: & onobryche medicinz
 Cap. xvi.
 Et aron: de qua inter bulbos dixim? magnæ cū dracuntio litis. Quidā enim eē dixerunt
 eandē. Glaucias fatu discreuit. dracuntū siluestre arū pnuantiando. Aliq? radicem aron ap
 pellauerunt: caulē uero dracuntū: in totū aliū. Si modo hic est: q? uocat? apd nos dracunculus.
 Nanq? aros radicē nigrā in latitudine rotundā habet: multo quoq? maiorē: & qua manus iplea
 tur. Dracunculus subrutilā & draconis cōuoluti modo: unde ei & nomē. Quin & ipsi græci in
 mensam posuere differentiā. Semē dracunculi feruens mordaxq? tradendo: tantūq? inesse ei ui
 rus ut olfactū grauidis abortū inferat. Aron miris laudibus extulere: primū in cibis fœmiliarū
 præferentes: qm̄ mas dulciore ē: & i coquendo lentior: pectorisq? uitia purgaret. Aridū in
 positione inpersum aut eligmate: urinā & menses cieret. Sic & in oxymelite potum stomacho
 interraneis exulderatis ex lacte ouillo bibendū. Ad tussim in cinere coctū ex oleo ddere. Alii
 coxere in lacte: ut decoctū bibere. Epiphoris elixum imposituere: item sugillatis tonsillis. Ex
 oleo hemorrhoidū uitio infudere: lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro
 antido cōtra uenena pleureticis: peripneumonici quoq? & tussientibus. Semē intritum cum
 oleo aut rosaceo infundens aurium dolori Dietches. Cleophantus tussientibus aut suspiriosis &
 orthopnoicis: & purulenta excreantibus farina pmixtum in pane cocto dedit. Diodorus phthi
 sicis & melle eligmate & pulmonis uitis: ossibus ēt fractis imposuit. Partus omniū animalium
 extrahit naturæ circūlitum. Succus radicis eius cū melle attrito: oculoꝝ calignes: ac stomachi
 uitia discutit: tussiq? decocti ius cū melle. Vlcera omniū genēꝝ siue phagedenā sint: siue carcero
 mara: siue serpat: siue polypi in naribus: succus mire sanat. Folia abutis psumt ex uino & oleo
 cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cū melle psumt. Item arti
 culis podagricis cū sale recentia uel sicca. Hippocrates quilibet ad collectiōes cū melle impo

fuit ad mēſes trahendos feminis uel radiciſ drachmæ duæ in uini cyathis duobus ſufficiūt. Eadē potio ſi a partu nō purgātur & ſecunda trahit. Hippocrates & radicem ipſam apoſpuit. Dicit & in peſtilentia ſalutare eſſe in cibis. Ebrietatē diſcutit. Serpētēs nidore cū crematur priuatimq; aſpides fugat. aut inebriat: ita ut torpētēs inueniantur. Perunctos quoq; areo aut lauro oleo ſungunt. Ideo & contra ictus dari partu in uino nigro putāt utile. In foliis aī caſus optime ſeruati traditur. Dracūculus quē dixi hordeo matureſcēte effoditur luna creſcēte. Omīo habētē ſerpentes fugiunt. Ideo percuffiſ pdeſſe in potu aut maiorē ut & mēſes: ſi ferro nō attingatur: ſi ſtat. Succus eius & aurū doli prodeſt. Id aut quod græci dractōn uocant triplici effigie myhi demōſtratum eſt foliis betæ: nō ſine thyſio flore purpureo. Hoc ē ſimile aro. Alii radice lōga ueluti ſignata articuloſaq; mōſtrare tribus omīo cauliculis. Folia eius ex aceto decoq; contra ſerpētū ictus iubētēs. Tertia demōſtratio fuit folio maiorē q; cornus radice harundinis: totidem ut affirmabāt geniculata nodis: quot haberet ānos totidem eſſe folia. Hi ea ex uino uel aqua cōtra ſerpētēs dabant. Eſt & eris quæ in eadem ægypto naſciſ ſimilis aro: minor tantū minoribuſq; foliis: & utiq; radice: quæ tamē oliuæ grādis magnitudinē implet. Alba geminū caulē: altera unum tātum emittēs. Medetur utraq; ulceribus manātibus: item combuſtis ac fiſtulis. Collyrio imixta & nomas ſiſtūt: decoctæ: i aqua & poſtea tritæ: roſaceo addito. Sed unum miraculum ingens: cōtacto genitali cuiuſq; ſœminis ſexuſ aīa in pnicie agi. Myriophylō quod noſtri millefolium uocāt caulis eſt tener. Similis eſt ſœniculo plurimis foliis unde & nomen accepit. Naſcitur in paluſtribus: magnifici uſus ad uulnera. Cū aceto bibitur ad diſſicultates urinæ & ueſicæ: & ſuſpiria: præcipitatſq; ex alto. Efficaciſſima eadē ad dētium dolores. Hetruria hoc noīe appellat hærbam in pratis tenuem: a lateribus capillamentū nō folioſā eximī uſus ad uulnera: boū neruoſ abſciſſos uomere ſolidari ea: ruſuſq; iūgi addita axūgia affirmāt. Pſeudouunō napi folia habet: fruticōſ palmi altitudine. Laudatiſſima in creta. Cōtra tormina atq; ſtrāguriā: lateſq; præcordiaſq; dolores bibuntur rami eius quinis cyathis & niue. Myrrhis quā alii myrrhizam alii myrrhā uocant ſimillima eſt cicutæ. Caulē folioſq; & flore minor tātum & exilior: cibo nō inſuauiſ. Cithreſtra & partus cū uino. Aiūt quoq; eādē potam in peſtilentia ſalutare eſſe. Subuenit & phtificis in ſorbtione. Auiditatem cibi facit: Vlcera in facie aut capite ſuccus eius in aqua triduo maceratæ ſanat. Onobrychis folia habet lentis lōgiora paulo: florem rubrētē: radicem exiguā & gracilem. Naſcitur circa fōreſ. Siccata in farinæ modū & inſpa uino albo ſtrāgurias ſinit. Alū ſiſtit. Succus eius punctis cū oleo ſudores mouet.

De coriaceſta: & callicia: & menaide: & aliis xlii. & medicinis earū quas quidā ma
gicas eſſe dicūt: & de cōſidia: & de aproſi: & recidiuiſ morboſ. Ca. xlii.

IN promiſſo hærbarū mirabilium occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiles ſunt: Primi eas in noſtro orbe celebrare Pythagoras atq; Democrituſ cōſcripſit magos. Coriaceſtam & calliciam Pythagoras quā aquā glaciari tradit: & quæ mentionem apud alios nō reperio: nec apud eum alia de hiſ. Idem menaidem appellat & nomine alio corinthadem: cuius decoctio in aqua ſucco protinus ſanari ictus ſerpētū ſi ſoueātur dicit. Eūdemq; effuſum in hærba qui uſteſtigio cōtingerit: aut forte reſpiſi fuerint inſanabiles perire: mōſtrificā priuſ natuſra ueneni præterq; cōtra uenena. Ab eodem Pythagora aproxiſ appellat hærba: cuius radix e lōginquo cōcipiat ignes ut naptha: de qua in terræ miraculis diximus. Idē tradit. Si q morbi hūmano corpori acciderint florente aproxi: q̄tus ſanatos admonitionē eoſ: ſentire quotiēs florēt eam cōtingerit: & frumētum: & cicutā: & uiolam ſimilem cōditionem habere. Nec me fallit hoc uolumē eius a quibuſdam Clemporo medico aſcribi. Pythagoræ uero eſſe peritax fama antiquiſq; pendicant. Et id ipſum auctoritatem uoluminibuſ aſſert: ſi qſ alius curæ ſuæ opus illo uiro dignū iudicauerit. Quod ſeciſſe ſciimus Clemporū: cū & alia ſuo ex noīe ederet quis crederet? De mortici erit chirocineta eſſe cōſtat. At in iſ ille poſt pythagorā magoſ ſtudioſiſſimus quanto portentoſiora tradit? Aglaopotin hærba quæ admiratione hoīum ppter eximīū colorem accepit nomē: in marmaribus arabiz naſcētē perſico latere. Qua de ca & marmaridū uocari. Magos utiq; ea uti: cū uelint deos euocare. Achemenidon colore eſt electri ſine folio naſcēt. Marſaſtilis indiæ. Cuius radix in paſtillos digeſta in dieq; pota in uino noxiū p cruciatuſ nocte conſteantur omīa p uarias numinū imaginationes. Eandem hippophoroadē appellat: quonīa equæ præcipue cauēt eam. Theombroton xx. ſchoenis a Choalpe naſci patoniſ pīcturis ſimilē odore eximio. Hæc aut a regibuſ perſaz comedi aut bibi cōtra omīa corpoſq; icōmoda: ſtat illic itaq; mētis & iuſticiæ uocari. Eandē deniq; ſemiona potētiz maieltate appellari. Aliā deidē abamātidem armeniz cappadociæq; alūnam. Ac admota leones reſpīnari cū hiatu laxo. Noīſ cauſa eſſe q; cōteri nequeat. Ariandem in arianis gigni igneam colore. Colligi cū ſol in leone ſit. Hujuſ tactu puncta oleo ligna accendi. Theriocarna in cappadocia & miſcia naſcēt: omēſ ſeras terpeſcere: nec niſi hyenæ urinæ aſperſu recreari. Ethiopida in merore naſci. Ob id & meroidem appellari: folio lactucaſ: bydropiciſ utiliſſimā & muſſo potā. Ophiuſā in elephātine eiufdē æthioſ

piæ liuidâ: difficilēq; aspectu: qua pota terrorē minasq; serpentū obseruari: ita ut mortē sibi eo metu cōfiscant: ob id cogi laculegos illā bibē. Aduerſari at ei palmeū uinū. Thalassieglen indū annē inueniri: q̄ ob id nomine alio potamautis appellat. Hæc pota lymphari homines cōseruantib; miraculis. Theangelida i libano syriæ dicte cretæ montib; & babilone & fufis plūdis nasci: qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in bactris & circa borythenē. Hæc fī bib. ē cū myrrha & uino: uarias obseruari spēs: ridendiq; finem non fieri nī potis nucleis pineæ nucis cū pipere & melle in uino palmeo. Syſtūterida a conuictū in pſide nominari: qm̄ bilarent illa eadē ptomedia: qua primatū apd reges optineant. Cal gnetē: qm̄ secū ipsa nascat: nec cū ullis aliis herbis. Eandē Dionysio nymphadem: qm̄ uino mire cōueniat. Heliaten uocat in themis syriaca regione & ciliçiæ montib; maritinis: folio myrti. Hæc cū adipe leonino decocta addito croco & palmeo uino perungi magos & pſas reges: ut fiat corp⁹ aspectu iucundū. Ideo eandē heliocallidē nominari. Hermefias ab eodē uocat ad liberos generandos pulchros bonosq;. Nō herba: sed compositio & nucleis pineæ nucis tritis cū melle myrrhæ croco uino palmeo: postea admixto theobrotio & lacte bibere generat os iubet: & a cōceptu puerperas ptum nutriendas ita fieri excellētes animo & forma: atq; bonos. Hæc omniū magica quoq; uocabula ponit. Ad iecit his Apollodorus affeſtator eius herbā elchynomenē: qm̄ appropinquante manu folia cōtraheret. Aliam crocidē: cuius tactu phalangia morerent. Crateias oenotheridē: cuius aspersu & uino feritas omniū animalū mitigaret. Anacāpterotem celebrat æt grāmatica paulo ante cuius omnino tactu fiderent amores uel cū odio deposita. Et abūdē sit hæc? attigisse insignia magorū in iis herbis: alio de his aptiore dictur loco.

De eriphia & lanaria & stracioti medicinæ

Cap. xviij.

Eriphiam multi p̄didere. Scarabeū hæc in habena habet fursum deorsumq; decurrentē cū sono hedi: unde & nomē accepit. Hæc ad uocē nihil præstantius eē tradit. Herba lanaria ouib; ieiunio data: lactis abundantia facit. Eaq; nota lactoris uulgo ē plena lactis: qd̄ degustatū uomitiones cōcitāt. Eandē hanc aliq; eē dicunt: & alii similē illi: quā militarē uocant: qm̄ uulnus ferro factū nullū nō intra dies quinque sanat ex oleo impolita. Celebraſ at & a græcis straciotēs. Est & ea in egypto tris: & inundatione nili nascit̄ aizoo similis: nī maiora haberet folia. Refrigerat mire: & uulnera sanat ex aceto illita: itē ignes sacros ac suppurationes. Sanguinem quoq; q̄ defuit a renib; pota cū thure masculo misce sistit.

De herba q̄ nascit̄ in capite statuæ: & de herba de fluminib;: & herba lingua: & cribror: & fimetis: & rhodora: & impia: & ueneris pectine: & nodia: & philantrhopos: & canaria lappa: & tordyle: & d gramine: & dactylo & sceno græco medicinæ

Ca. xix.

Herba in capite statuæ nata collecta: alicuius in uestis panno: & alligata in lino russo capitif dolore cōsestum fedare tradit. Herba quecuq; & riuus aut fluminib; ante folis ortū collecta: ut nemo colligentē uideat: cōtra tertianas adalligata leuo brachio: ita ut æger qd̄ sit illud ignoret: tertianas arceat tradit. Lingua herba nascit̄ circa fontes. Radix eius combusta & trita cū adipe suis: adiiciunt ut nigra sit & sterilis: alopetias emendat unguent in sole. Cribro in lymite abieſto: herbæ intus extantes dēcēptæ: adalligatæq; grauidis: ptus accelerant. Herba q̄ gignit̄ supra fimeta ruri: cōtra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes urinam fundunt euasla ne ferro attingat: luxatis celerrime medet. Rumbotinū arborē demonstrauim⁹ inter arbuta. Iuxta hæc uiduam uite nascit̄ herba: quam galli rhodoram uocant: caulē habet uirgē siculneæ modo geniculatū folia urtica in medio exalbida: eadē pcedente tēpore tota rubentia: florem argenteū: p̄cipua cōtra tumores cōtra collectiones. Cū axilgia uero ueteri tusa: ita ut ferro nō attingat: q̄ punctus ē: si despuat ad suam dexteram ter: effiacius remediū eē aiunt: si tres quoq; triū nationū homines pungant dextrorsus. Herba impia uocat incana: toris maris aspectu thysi mō uestita atq; capitata. Inde alii ramuli assurgunt sua capitella gerentes: ob id impiam appellauerūt: qm̄ liberi sup parentem excellant. Alii potius ita appellatam: q̄ nullū animal eā attingat: existimauere. Hæc inter duos lapides trita seruet: p̄cipuo aduersus anginas succo lacte & uino admixto: misq; tradit: nunq; ab eo morbo tētari quī gustauerint. Itaq; et subdorsū: quæq; medicamentum id noluerint hauriri: eo modo interiit. Sunt q̄ et in auitū nidis inferi aliquid ex ea putent: atq; ita nō strangulari pullos auidius deuorantes. Veneris pectinē appellant a similitudine pectinū. Cuius radix cū malua tusa omnia corpora infixa extrahit. Vetrinofa curat: q̄ exedum uocat. Nodia herba coriariog: officinis ē: bilaris est: aliis ue. Nomas curat. Efficacissimāq; aduersus scorpiones eē potā in uino aut posca repio. Philantrupon herbam græci appellant nasutem: qm̄ uestib; adherescat. Ex hac corona imposta capitif dolores sedant. Nam quæ canaria appellat lappa cum plantagine & millefolio trita ex uino carcinomata sanat: ternis dieb; soluta. Medet & suis hæc effossa sine ferro: & addita in colluiem poturis uel ex lacte & uino. Quidā adiiciunt & fodientē dicere oportere: hæc ē herba argemon: quā Minerva reppit sub is remedium: qd̄ illa gustauerit. Tordylen alii semen

filis esse dixerunt. Alii hærba p'se quã & syreon uocaberūt. Neq; aliud de ea p'ditū inuenio q̃ i
 m'õibus nasci. Cõbustã potu ciere menses: & pectoris excreationes. Efficacior ẽ etiã nũc radice.
 Succo eius ternis obolis hausto renes sanari. Addi radicẽ eius & i malagmata. Gran ẽ ipsũ ẽ in
 ter herbas uulgatissimũ. Geniculatis serpit internodiis: crebroq; ab iis & excacumine nouas ra
 dices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In p'salo tantũ hederacæ spe
 cie densius q̃ uisq; fruticante: flore odorato cãdidoq; lum'ẽtis hærba nõdã alia gratior siue uiridis
 siue in scœno siccata. Tũdatur aspsa aqua. Succũ quoq; eius in p'salo excipi traditũ ppter uberta
 tem. Dulcis eni hic est. In uicẽ eius in reliqua parte terraz succedit decoctũ ad uulnẽra cõgluti
 nanda: quod & ipsa hærba tusa præstat. Tuncq; & ab inflãmationibus placat. Decocto aduicẽ
 unum ac mel: ab aliquibus & thuris & piperis myrrhæq; tertiãz portiones. Rursusq; coquitur in
 æreo uase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta i uino torminibus medet & urinæ
 difficultatibus. Vlcerebus uesicæ. Calculos frangit. Semẽ uet' emētius urinã in pellit. Aloũ uo
 mitionesq; sistit. Priuatim autẽ draconũ moribus auxiliatur. Sunt qui genicula iix. uel unus uel e
 duabus tribus te hærbus ad hunc articuluq; numeq; inuolui lara succida nigra iubeat ad im'edia
 strumã panos ue. Ieiunum debere esse qui colligat. Ita ire i domum absentis cui medeat: supue
 nientiq; ter dicere ieiunio ieiunum medicamẽtum dare. Atq; ita adalligare: triduoque id facẽ.
 Quod & graninum genere septe internodia habet: efficacissime capiti cõtra dolores adalligat.
 Quidã ppter uesicæ cruciatu decoctum ex uino gramẽ ad dimidias & balneis bibi iubet. Sunt
 qui & aculeatum gramẽ uocat trium geneg; cũ in cacumine aculei sint plurimũ: quod illi dacũtũ
 uocat: hos conuolutos naribus inserunt: extrahit tẽ uel sanguinis ciendi gratia. Altero quod est
 aizoon simile ad paronychia & pterygia unguum: & cum caro unguibus excreterit utitũ cũ axũ
 gia. Ideo dacũtũ appellãtes q̃a digytis medeatur. Tertium genus dacũtũ sed tenuis nascit i pa
 rietibus aut tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera quæ serpunt. Gramen capiti circodatum
 sanguinis & naribus fluctationes sistit. Camelos ar necare tradidit in babylonis regiẽ id quod iux
 ta uias nascitur. Nec scerogræco minor auctoritas: quod telin uocant: alii carphos. Aliq; buce
 ras: alii egoceras: quoniã corniculis semẽ est simile: nos siliciam: quod quomodo ferereẽ suo lo
 co diximus. Vis eius siccare: mollires dissoluere. Succus decocti fœminaz pluribus malis iube
 nit: siue duricia siue tumor: siue cõtractio sit uulnẽ: fouetũ: insidit: infusum quoq; pdest. Fur
 fures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & ipositũ medet: itẽ ex aceto. Sic iocineri
 decoctũ. Diocles difficile piẽtibus semẽ eius dedit acetabuli mẽsura tritũ in nouẽ cyathis sapã
 ad tertiãz ptes bibere: ut q; biberint in calida lauarẽt. Et in balneo sudãtibus id idẽ ex relidit
 iteq; dedit: mox a balneo reliquũ p sumo auxilio. Farinã scœnogræci cũ hordeo aut lini semẽ de
 coctam aqua mulla cõtra uulnẽ cruciatu subiecit. Itẽq; iposuit iro uet'ri. Lepras lẽtignas sul
 phuris pari portione mixta farina curauit. Nitro ante præparata cœt sapius die illirẽs: pungi
 præcipiens. Theodoros scœnogræco miscuit quartã ptem purgati nasturtii acerrimo aceto ad le
 pras. Damion scœnogræci semẽ acetabuli dimidia mẽsura cũ sapã & aquæ nouẽ cyathis ad mẽ
 ses ciendos dedit potu. Nec dubitatur qn decoctũ eius utilissimũ sit uuluis interaneisq; exulcera
 tis: sicuti semẽ articulis atq; præcordiis. Si uero cũ malua decoctus: postea addito nullo potus
 ante cætera uuluis interaneisq; laudat. Quippe cũ uapor quoq; decocti plurimũ proficit. Alac
 etiã grauiolentiã decoctũ scœnogræci semẽ emẽdat. Farina pruriginis capitis fursoreq; cũ uino
 & nitro celeriter tollit. In hydromelite autẽ decocta addita axũgia genitalibus medetur: item pa
 no: potidi: podagræ: chiragræ: articulis: carnibusq; quæ i cecidit ab ossibus. Aceto uero subac
 ta luxatis. Illinẽt & lyeni decocta i aceto & melle tantum. Carcinemata subacta ex uino purgat.
 Mox addito melle p'sanat. Sēmĩ & orbitio & farina ad pectus exulceratũ lōgãq; tussim. Diu de
 coquitur: donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nũc ipsa claritas hærbarũ dicitur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORJAE LIBER .XXV. PROHEMIVM.

Natura Hærbarũ Sponte Nascentium. Cai.
 PSA QVAE NVNC DICETVR HAERBARVM
 claritas: medicinz tantum gratia gignẽte eas tellure: in admi
 rationẽ curæ priscorũ diligentiaq; animũ agit. Nũc illi ergo in iẽra
 tum inexpectumq; illis fuit. Nihil deinde occultatum quod non
 prodesset posteris uellẽt. At ros elaborata iis abscondẽt ac sup
 primere cupimur: & fraudare uitã etiã alienis bonis. Ita ce te
 recõdunt qui pauca aliqua notare in uidentes alius: & i eminẽ
 docere in auctoritatem scientiã est. Tãtum ab excogitãdis ro
 uis ac adiunãda uita n'ores absunt. Sũmũq; opus ingenioz diu

in hoc fuit: ut intra unumquodq; recte facta ueterq; perirent. At hercule singula quosdā inuenta deoꝝ numero addidere: omniumq; uitā clariore fecere cognominibꝫ herbarꝫ tam benignę gratiā memoria referente. Non æque hæc cura eorꝫ mira eēt in iis: q̄ fatu blandiūt: aut cito inuitant sed culmina quoq; montium inuia & solitudines abditas omniscꝫ terræ fibras scrutati inuenere: qđ quæq; radix pollerent: ad quos usus herbarꝫ folia p̄tinerent: etiam quadrupedū pabulo: inta cta ad salutis usus uertentes.

Qui latine usus herbarꝫ scripserit: & qñ ad romanos noticia earꝫ pueniret: et q̄ primi græcoꝝ d̄ his composuerit: et d̄ herbarꝫ inuentione: et antiqua medicina: et quā minus exerceat earꝫ remedia: et d̄ cy norhodo: et d̄ draculo medicinae

Ca. ii.

Minus hoc q̄ par erat: nostri celebrauerē omnium utilitatū & uirtutū rapidissimi. Primitꝫ & diu solus idē ille. M. Cato omnium bonarꝫ artium magister paucis dūtaxat atigit. Bona etiā medicamina nō omiſſa. Post eū unus illustriū tētauit. C. Valgius eruditione spectatus: imperfecto uolumine ad Diuū Augustū: inchoata ē p̄tatione religioſa: ut omnibꝫ malis humanis illiꝫ potissimū principis semp̄ medicē maiestas. Ante cōdiderat solus apd̄ nos: qđ equidē inueniꝫ Pompeiꝫ Leneꝫ Magni Pompeii libertus: quo primū tempore hāc scientiā ad nostros puenisse animaduerto. Nāq; Mithridates maximꝫ sua ætate regū: quē debellauit Pompeiꝫ: omnium ante se genitorꝫ diligentissimus uitæ fuisse argumentis præterq; fama intelligi. Vni ei excogitatū quotidie uenēnū bibere: præsumptis remediis: ut cōsuetudine ipsa innoxius fieret. Primo inuēta genera antidoti: ex quibꝫ unū ēt nomē eius retinet. Illud inuenit autumāt sanguinē p̄toricoꝝ milcere antidotis: qm̄ uēneno uiuerent. Ad illū Asclepiadis medendi arte clari: uolumina cōposita extant: cū sollicitatis ex urbe roma p̄cepta p̄ se mitteret. Illū solū mortalium Mithridatē xxi. linguis locutū certū ē. Nec d̄ subiectis gentibꝫ ullū hominē p̄interpretē ap̄pellatū ab eo ānſi. lvi. qbꝫ r̄gnauit. Is ergo ī ſiqua īgeniū magnitudie medicie peculiariter curiosus ab hoibꝫ subiectis: q̄ p̄sere p̄ magna terrarꝫ singula exquirens: ſcriniū cōmentationū harꝫ & exenplaria effectusq; archanis suis reliq;. Pōpēus at̄ omni r̄gia præda potius: tranſſerre a ſermone noſtro libertū ſuū Leneū grāmaticæ artis doctiſſimum iuſſit. Vitæq; ita p̄ſuit nō minꝫ qua rei publicæ uictoria illa. Præter hos græci auctores medicinæ p̄didere: quos ſuis locis diximus. Ex iis Crateſis: Dionyſius: Metrodorus rōne blandiſſima: ſed qua nihil pene aliud q; rei diſſicultas intelligat. Pinxere nāq; effigies herbarꝫ: atq; ſubſcribere effectus. Veq; & p̄ictura fallax ē ex coloribus tā numerosis: præſertim in æmulatione naturæ: multūq; degenerat tranſcribētium ſors uaria. Præterea paſc̄ ē ſingulas earꝫ ætates pingi: cū quadrupartitis uarietatibꝫ anni faciē mutant. Quare cæteri ſermone eas tradider. Aliq̄ effigie qđ indicata & nudis qđ p̄legꝫ nominibus deſunctis: qm̄ ſatis uidebat̄ poteſtates uimq; d̄monſtrare querere uolentibus. Nec ē difficile cognitu. Nobis certe: exceptis admodū paucis cōtigit reliquas contemplari ſcientia Antonii Caſtoris: cui ſumma auctoritas erat ī ea arte noſtro æuo. Viſendolportulo eius: ī quo plurimas alebat: cētēſimum ætatis annū excedēs nullū corporis malū expertus ac ne ætate q; dē memoria aut uigore concuſſus. Nec aliud mirata magis antiquitas reperiet. Inuenta iampridē rō ē prænuntians horas nō modo dies ac noctes ſolis lunæq; defectū. Durat tū tradita per ſuaſio in magna pte uulgi ueneficiis & herbis id̄ cogi. In eo nāq; ſcēminarꝫ ſcientiā præualere. Certe qđ nō replere fabulis colchis Medea: aliæq; In primisq; italica circē diis ēt ad ſcripta: uide arbitror natū ut Aechylus ē uetuliſſimis in poetica re r̄ſertat italiā herbarꝫ potentia p̄deret. Multiq; circēios agros ubi habitauit illa: in magno argumento etiā nū durante in marſis a folio eius orta gēte: quos eē domitores ſp̄entium conſtat. Homerꝫ qđ primꝫ dōctrinaz & antiquitatis parens: multos alias in admiratione Circes gloriā herbarꝫ ægypto tribuit: tū ēt cum rigaret̄ ægyptus illa nō at̄ eēt: poſtea fluminis limo inuecta. Herbas certe ægyptias ab regis uore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat: ac nobile illud Nepenthes obliuionē triſtitiaꝫ ueniatq; afferens: & ab Helena utiq; omnibꝫ mortalibꝫ p̄pinandū. Primum at̄ omnium: quos memoria nouit: Orpheus d̄ iis herbis curioſius aliqua p̄didit. Poſt eū Muſeus & Heſiodus poliō herba in quantū mirati ſunt: diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffitiones cōmendauer. Homerus & alias nominatim herbas celebrat: quas ſuis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus ſapientia primus uolumē d̄ earꝫ effectū composuit: Apollini: Aſculapiocꝫ: & in totū diis immortalibꝫ inuentione & origine aſſignata. Composuit & Democritus: abo peragratis p̄ſidis arabiaꝫ æthiopiaz ægyptiq; magiſ. Adeoq; ad hæc attonita antiquitas fuit: ut affirmaret̄ ēt incredibilia dictū Xanthus hyſtoriaz auctōr in prima earꝫ tradidit occiſum draconis catulū reuocatū ad uitā a parētē herba: quā balin nominat. Eadēq; tillonē quē draco occiderat: reſtitutū ſaluti. Et Iuba in arabia herba reuocatū ad uitā hominē tradit. Dixit Democritus: credit Theophrastus eē herba: cuius contaſtu illatz ab alite: quam rettulimus: exiliret cuneus a paſtoribus arbori adactus. Quæ ēt ſi fide carent: admirationē tamē implēt: coguntq; conſiteri multū eē: qđ uero ſuperet. Inde & pleroſq; uideo exiſtimare: nihil ſi herbarꝫ uī effici poſſe. S; plurimas uires eē incognitas

Quoꝝ numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferūt dictū quādam etiā fortassis ca-
catas prodesse. Obseruatum certe est inflāmati uulnera ac morbos superuētū eoꝝ qui pedibus
iter cōfecerint. Hæc erat ātīqua medicina: quæ tota nigrabat in græciæ linguas. Sed quæ nūc
nō plures nōscūt causæ: nisi q̃ eas agrestes litterasq̃ ignari experidūt: ut porpe qui soli inter
illas uiuāt. Præterea securitas quærēdi obuia medicos turba. Multis etiā inuētis inuenit casus: alias (ut
fieri illi quā rectulimus in frugum cura: scimulq̃ defossā in angulis fegetis præstare ne qua tuis i-
trec. Turpissima cā raritatis: quod etiā q̃ sciūt: demonstrare nōlūt: tanq̃ ipsi pituꝝ sit quod tra-
diderint aliis. Accedit rō intentionis anceps. Quippe etiā in reptis: alias inuenit casus: alias (ut
uere dixerim) deus. Insanabilis ad hocce annos fuit rabidi canis morsus: pauorē aque: potiusque
omis afferens odium. Nuper cuiusdā militantis in prætorio mater uidit in quiete radicem silue:
stris rosæ: quā cynorhodon uocant: quāq̃ blādita sibi aspectu pridie i fruteto mitteret solio
bibēdam in lacte. In lusitania res gerebat hispaniæ. p̃xima pre. Casusq̃ accidit: ut milite a morsu
canis incipiēte aquas expauescere superueniret epistola orātis: ut pareret religioni. Seruatq̃
est ex insperato. Et postea q̃quis auxilium simile tentauit. Alias apud auctores cynorhodi t̃na
medicina erat spōgiolæ quæ in medijs spinis eius nascitur cinere cū melle alopecia capitis exple-
ri. In eadem p̃uintia cognoui in agro hospitis nuper ibi reptum dracūculū appellatū caulē polli-
cali crassitudine uersicoloribus uiperaz maculis: quā ferebāt cōtra oīum morbus esse remediū.
Alius est quē nos in priori uolumine eiusdem noīs diximus: sed hūc alia figura. Aliudq̃ miracu-
lum exuantis e terra ad primas serpentū unctiones bipedalī fere altitudine rurisq̃ cū iisdem
in terram se condentis: nec omio occultato eo apparet serpens: uel hoc per se satis officioso na-
turæ munere: si tantū præmoneret: tēpusq̃ formidinis demonstrare.

De quodā pestifero sōte germaniæ: & de britāniā: & maximis morboꝝ doloribꝝ. Ca. iiii.
Ecce bestiag̃ solum ad nocēdum scelera sunt: sed interim aquaz quoq̃ ac locoz. In germaniā
trans rhenum castris a Germanico Cæsare promotis maritimo tractu solum erat aquæ dul-
cis solus: qua pota intra biēnium dentes deciderent. Cōpagesq̃ in genibus soluerētur. Stoma-
chacen medici uocabāt & scletorben. Ei malo reperta auxilio ēst hærbæ: quæ uocatur britānica
nō neruis mō & oris malis salutaris: sed cōtra anginas quoq̃ & cōtra serpētes. Folia habet oblō-
ga nigra: tradem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem uibones uocāt: qui col-
lectus priusq̃ tonitrua audiantur: & deuoratus securos in totum reddit. Fida in qua castra erāt
nostris monstrauere illam. Miror quidem quæ nominis esset cā: nisi forte cōfini ocean o britāniæ
ueloti p̃pinq̃uæ dicauere. Nō enim inde appellatam eam: quoniā ibi plurima nascere certū ē.
Etiā tum britānia libera fuit quidem. Nec hic quōdam ambitus noibus suis eas adoptādū: ut do-
cebitus fecisse reges: ut res tanta debeat: hærbā inuenire: uitam uiuare nō fortassis credet ali-
quis: cum hæc nostra fritiola quoq̃ existimēt: adeo deliciis sordent: etiam quæ ad salutem per-
tinent. Auctores tamē quaz inueniūt in primis celebrare par est: effectū eaz digestio in gene-
ra morboꝝ. Quæ q̃dem in reputatione misereri fortis humanæ subit: & præter fortuita calūsq̃
& noia quæ omis hora excogitat ad milia morboꝝ singulis mortalibus timēda. Qui grauissimi
ex iis sint discernere stultitia prope uideri pōt: cū suus cuiq̃ ad præsens q̃q̃ atrocissimus uideat-
ur. Et de hoc tamē iudicauer̃ aui expimēto alprimos cruciacus esse calculos: a stillicidio uiscæ.
Proximū stomachi tertium eoꝝ qui in capite doleant. Nō ob aliud fere morte cōscita græciæ: &
noxias hærbas demonstratas miror equidē. Nec uenenos tantū: quoniā ea conditio uitæ est: ut
mori plerq̃ etiā optimi portus sit: tradatq̃ Varro Seruiū Clodiu equitē romanū magnitudie
doloris in podagra coactum ueneno crura perunxisse: & postea caruisse sensu omī æque q̃ dolo-
re in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia mōstradi qua mētes soluerentur: Partus eliderent:
multaq̃ similia. Ergo nec abortiua dico. Ac ne amatoria quidē memoro. Lucullū imperatorem
clarissimū amatorio pisse. Nec alia magica portēta: nisi ubi caueda sit aut coargueda i primis si-
de eoꝝ dānata. Satis opæ fuit abudeq̃ præstitū uitæ salutare dixisse ac postea inuēta.

De moly: & dodecatheo: & pæonia uel pētorobo uel glycyfide: & panace uel asclepio:
& heracleo panace: schironio: & panace centaureo: uel pharnaceo: & heracleo siderio:
& hyofcyamo uel apollinari siue altercangeno. Ca. iiii.

Audatissima hærbaz est Homero teste quā uocari ab diis putant moly. Ast inuētiōem
eius Mercurio assignat. Cōtrāq̃ sūma ueneficia demonstrat. Nasci eam hōdie circa phœnuc̃
& in cyllene archadiæ tradunt. Specie illa homericā radice rotūda nigraque: magnitudine cepæ
folio cyllæ: effodi aut difficulter. Græci auctores florem eius luteum pinxere: cū Homerus cā
didum scripserit. Inueni e peritis hærbaz medicis: qui & in italia nasci eam diceret: afferrique cā
pantia mihi aliquot diebus effossam inter difficultates faxææ radice triginta pedes lōgæ. Ac ne
sic quidem solidæ sed abrutæ. Ab ea maxima auctoritas hærbæ est: quā dodecatheon uocant:
omium deoꝝ maiestatem cōmēdantes. In aqua potā omibus morbis mederi tradūt. Folia eius
septem laticus simillima exēūt lutea radice. Vetusissima inuētiō peonia est. Nomēque auctoꝝ

ris retinet. Quam qdam pentorobd appellant: alii glycyfiden. Hæc quoq; difficultas est: q; ea
 dē alter alibi nuncupa. Nascit opacis montib; caule inter folia digytor; quattuor ferente i ca
 cumine ueluti græcas nuces quattuor aut quinq;. Inest iis semē copiosum: rubr; nig; q;. Hæc
 medet; & faunoy in cete ludibriis. Precipiūt eruere noctu: qm si picus martius uideat: tuendo i
 oculos impetū faciat. Panaces ipso nomine omnū morbor; remedia pmittit: numerofū & diis
 inuentorib; adscriptū. Vnū qppe asclepiion cognominat; qm is filia panaciā appellauit: Succus
 eius ē coact; ferulæ: qualē dixim;. Radix ē multi corticis & falsi. Hæc euulsa scrobē repleti ua
 rio genere frugū religio ē: ac terræ pamentū. Vbi: & quo fieret mō: & quale maxime pparet
 inter pegrina doctum;. Id qd ē macedonia asserit; bucolicon uocant: armentariis sponte erum/
 pentē succū expicientib; hoc celerrime euascescit. Et in aliis at generib; improbat; maxime ni/
 grū ac molle. Id. n. argumentū ē cæta adulterati. Altey genus heracleon uocant: & ab Hercu
 le inuētū tradūt. Alii originū heracleoricū siluestre: qm ē origano simile radice inuili. De ori
 gano diximus. Tertiū panaces chironæon cognominat; ab inuēto. Foliū eius lappato simile
 mai; tñ & hirsutius. Flos aureus: radix pua. Nascit pinguib; locis. Hui; flos efficacissim; eoq;
 amplius q; supradicta. pdest. Quartū gen; panaces ab eodē Chirone repto cætaurion cogno
 minat;. Sed & pharmaceon in controuerlia inuentionis a Pharmace rege deductū. Serif hoc lon/
 giorib; q; cætera foliis: & serratis. Radix odorata in umbra siccat: uinoq; gratiā adiciit. Huius
 genera duo fecere: altey leuioris folii: altey tenuioris. Heracleon folius & ipsum ab Hercule
 inuētū ē: caule tenui digytor; quattuor altitudine. Flore puniceo: foliis coriandri. Iuxta lactis
 & ænæ inueniē. Omniaq; uulnera ferro illata efficacissime sanat. Et Chironis inuētū ampelof
 quæ uocat; chironia: d qua diximus inter uitæ. Sicuti d herba cuius inuentio assignat; Mirerur
 Herculi quoq; eam adscribunt: q; appollinaris apd arabas altercū siue altercangēnū: apd græ/
 cos uero hyofcam? appellat;. Plura eius genera. Vnū nigro femine: foliis pene purpureis spi/
 nosum. Talis nascit in galacia. Vulgare at cādidius ē & fructicosius: radice papauere. Tertiū se
 men irionis semini simile: & omnia insaniam gignentia: capitifq; uertigines. Quartū genus mol
 le: lanuginum pinguius cæteris. Candidi feminis: in maritimis nascens: hoc receperet medici.
 Item rufū feminis nōn q; ante candidū ruffescit: si nō ematurit: improbat; q;. Ex alioq; nullū
 nisi cū inaurerit legiē: natura uini. Ideoq; mētē caputq; infestans. Vfus feminis & p se & succo
 expulso. Exprimi separatim: & caulibus foliisq; utunt; & radice: temeraria in totū (ut arbitror)
 medicinæ. Quippe et foliis constat mētē corrumpi: si plura q; quattuor bibat;. Etiam antiq; in
 uino febrē depelli arbitrabat;. Et oleū fit ex femine: ut diximus: qd ipsum auris infusum ten
 tat mentē: mireq; cōtra uenēnū remedia p dēdere iis: q; id bibissent: & ipsum p remediis: adeo
 nullo omnia experiēdi fine: ut cogerēt et uenena pdesse.

De linozoste parthenio hermipora siue potius mercuriali: & achilleæ: & panace her/
 cleæ sideriti millefolio: & d scopæ regis: & hermineo uerticio solenio: d melampodio
 siue helleboro: quot ue eo; genera: & d nigro helleboro & albo medicinæ: & qn de
 tur: & qd sumēdi: & qbus nō dādū: & q; mures necat Cap. v.

Innozostis siue parthenion a Mercurio inuentus ē: idō apd græcos hermiporan multi uocat
 Eam apd nos omnes mercurialē. Duo eius genera: masculus & femina quæ efficacior: cati
 le cubitali interdū ramo in cacumine: cōtino angustioribus foliis geniculis densis: alæ quā
 multis: semine in geniculis dependente: scemine copioso: mari iuxta genicula statim rarior ac
 breui: contortor;. Fœminā solum & cādido. Folia marib; nigriora: fœminis cādidiōra: radix
 supacuata: præteruis. Nascit in campestrib; cultis. Mir; ē qd de utroq; eo; genere. p dē. Vt
 mares gignāt hunc facere: ut fœminæ illam. Hoc contingere si a conceptu succus pntus biba
 tur in passo: edant; ue folia decocta ex oleo & sale: uel cruda ex aceto. Quidā decoctum eam i
 nouo fistili cū heliotropio: & duab; aut trib; spici donec decoctas. Decoctū dari iubēt: & her
 bam ipsam in cibo altero die purgationi: mulierib; p tridū: quarto die a balneo coire eas. Hip
 pocrates miris laudat; i mulier; usu p dēcauit illas. Ea q; ad hūc modū adhuc medicor; nemo ro
 uit. Ille eas uulzæ cū melle uel rosaceo uel lino uel irino admoit; itē ad ciendos mēses secun
 dasq;. Hoc idē præfate potu fotuq; dixit. Instillauit auribus surdis siccū inuixitq; cū uiro u
 tere. Aluo folia imposuit: epiphoris: stranguriæ & testicæ. Decoctū eius dedit cum myrrha &
 thure. Aluo qdē soluendæ: uel in febrī decoq; quantū manus capiat in duobus sextariis aquæ
 ad dimidias bibiē sale & melle admixto: necnō cū ungula suis aut gallinaceo decoctū salubrius.
 Purgationis cā putauere aliq; utranq; dandā: siue cū malta decoctū. Thoracē purgant. Bilē der
 trahunt. Sed stomachū lædunt. Reliquos usus dicemus suis locis. Inuenit & achilleon Achilles
 discipulus Chironis: qua uulneribus medere: q; ob id achilleos uocat;. Hæc anafæ Telephum
 diciē. Alii primū eugrinē inuenisse: utilissimā emplastris: ideoq; depingit ex cuspidē decutiens
 eam gladio in uulnus Telephi. Alii utroq; usum medicamento uolunt. Aliq; & hanc panacē he
 racleo: alii sideriti. Hanc apd nos millefoliam uocant cubitali scapo: ramosam: minutioribus

cū feniculi foliis testitam ab imo. Alii fatentur qdem illam vulneribus utilis: sed verā achileā esse scapo cæruleo pedalis line ramis ex omī parte singulis foliis rotūdis elegātē testitam. Alii quadrato caule: capitibus marrubii folio quercus. Hāc etiā præciosos nervos glutinare faciunt. Alii sideriten in maceris nascētē cū teritur fecdi odoris. Et iānum aliā similē huius: sed cæcidioribus foliis & pinguioribus tenuioribus cauliculis in vineis nascētē. Aliā uet o quom cubitorū ramulis exilibus triangulis: folio filicis: pediculo lōgo: betæ femine: omēs vulneribus præcipuas. Nostri eam quæ est latissimio folio: scopā regiam vocāt. Medetur angini suū. Inuenit & tener eadem ætate tuerion quā quidā hermonē vocant: spargentē iuncos tentes: folia præ asperis locis nascētē: austro sapore: nunq̃ florentem. Neq̃ semen gignit. Medet lyenibus. Cōstatq̃ inuentā: cū exta super eam proiecta essent: fertur adhæsisse lyeni: eūq̃ inanisse. Ob id a quōdā spleniū vocatur. Narrāt sues qui radicem eius edūt sine splene inueniri. Ramis hy / sopi surculolam: folio fabæ. Eodem noīe appellāt: & colligi florentem adhuc iubent: adeo florere nō dubitant: maximeq̃ ex ciliciis & pyridiæ mōtibz laudāt. Melapodis fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unū hellebori genus melampodiō. Aliq̃ pastorem eodē nomine inuenisse tradūt: ea pras purgari pastore illo aduertente datōq̃ lacte eaq̃ sanasse parotidas furentes. Quam ob rē de omībus eius generibus dici simul cōuenit. Prima duo sūt candidū ac nigrū. Hoc radicibus tantū intelligi tradūt pleriq̃. Alii folia nigri platani similia & minora nigrioraq̃: & pluribus diuisuris fissila. Alii betæ incipietis. Hæc quoq̃ nigriora & canalium dorso rubescencia: Vtraq̃ caule palmi ferulaceo bulbōz tunicis cōuoluti radice fibrata cepaq̃ nō. In gro equi boues sues necantur. Itaq̃ cauent id cū candido uescantur. Tempestiuū esse tradūt melibus. Primū aut nascitur i oeta mōre. Et optimū uno eius loco circa epig. Nigrū ubiq̃ prouenit: sed melius in heliconē: qui mōs & alius laudatur hærbis. Candidū pbatur oetē. Secūdū pōticum. Tercio loco heleaticū: quod i uitibus nasci ferūt. Quarto pñaliū: quod adulteratur ætoli co ex vicino. Nigrum ex iis melampodiō vocant: quo & domos fissitū purgant: a p̃ergentes se & pecora. Cū precatore solēni hoc & religiosius colligitur. Primū enī gladio circūscribitur. De inde qui succulrus est ortū sp̃ectat. Et precatur ut id liceat sibi cōcedentibus diis facere. Obseruatq̃ aglæ uolatus: fere enim lecanibus iter est. Et si ppe aduolauerit: moriturq̃ illo anno q̃ lūc cidit auguriū est. Nec albū facile colligitur: caput aggrauās maxime: nisi præsumat aliū: & subinde unū sorbeat: celeriterq̃ fodiatur. Nigrū aliū euechymō uocāt: aliū polyrthyō: & purgat p̃ iſterna. Cādū aut uomitidē. Causaq̃ morboz extrahit. Quodā terribile. Postea tē p̃miscuit: ut pleriq̃ studiōz gratia ad providēda acrius quæ cōmentabāt: s̃æpius sūptauerint. Carneadē respōsus Zenonis libris. Drusum quoq̃ apud nos tribunos populariū clarissimū: cui ante omēs plebs adfians plausit: optimates uero bellū marsicū imputauere: cōstat hoc medicamēto liberatum comitali morbo in antycira insula. Ibi enim tutissime sūmūt: quoniā (ut diximus) selamoides admiscet. Italia ueratrū uocat. Farina eoz per se & mixta radiculæ qua lana diximus lagari ster / notamētum facit. Amboz sōnum. Legūtur aut tenuissimæ radices breuesq̃ ac uelut decurtatæ etiam hæ. Nā sūma quæ est crassissima cepis similis canibus tantum datæ purgationis cū. Antiq̃ radicem corticemq̃ carnosissimū eligebāt: quo tenuior eximeretur medulla: Hāc humidis spongiis opertā turgescētē: & in lōgitudine sindebāt. Deinde fila in umbra siccabāt: iis utētes. Nūc ramulos ipsos ab radice sua grauissimi corticis ita dantes. Optimū quod eas gustu: feruensq̃ in frāgendo puluērē emittit. Durare uim eius xxx. annis ferunt. Nigrū medet p̃alyticis infanti / bus hydropicis dūmō citra fibrīm: podagris ueteribus: articulariis morbis. Trahit aluū & bilem pituitasq̃. Ex aqua datam ad leniter molliēdam aluū plurimū drachmas: modice quattuor obolis. Miscuere aliqui & scamonem: sed tutius salem. In dulcibus datū copiosius periculū infert. Oculoz caliginē totū discutit. Ob id quidā & inunxere. Triticū spumas suppurata durities concoquit: & purgat. Itē fistulas tertio die exēptum. Verrucas tollit cū squamis aeris: & sandaraca. Hydro picos uētri imponitur cū farina hordeacea & uino. Pecos & iumētos: pituitas sanat furculo per aurem traictō: & postero die eadem hora exēpto. Scabiē quadrupedū cum thure & cæra aro / ce uel cū pissileo. Album optimū: quod celerrime mouet stertutāmētā: sed multum terribilius nigro: præcipue si qs apparatus potuoz apud antiquos legat: cōtra horrores strangulatus in tēpestiuas sōni vires singultus infinitos aut stertutāmētā stomachi dissoluitones tardiorē uomitus aut lōginq̃uiorē: exiguos aut nimios. Quippe alia dare soliti: quæ cōtārēt uomitiones ip / somq̃ helleboz extraheret medicamētis aut clysteribus: s̃æpe etiā sanguine uenis emissio. Iā uero & cum prosperē cedat terribilius uisū in variis coloribus uomitionum: & post uomitiones ob seruatiōne alui: balneaz disp̃lātione: totius corporis cura atēcedente: omīa hæc magno terrore & fama. Nāq̃ tradunt absumi carnem si coquatur una. Sed antiquos uitiū erat: q̃ ppter hos metus partius dabant: cum celerius erumpat: quo largius sumitur. Themison binas nō amplius drachmas donauit: s̃equētes & quaternas dedere. Claro Herophili preconio qui helleboz fort / tissimi ducis similitudini æquabat. Cōcitatis enim intus omībus ipsū i primis exire. Præterea

nig: inuentum ē: q: incifum forficulis ut dixim: ſcribant: cortex remanet. Hoc inanito medula cadit. Hæc in nimia purgatione data: uomitiones fiſtit: Cauendū ē ſœlici quoq: cura: ne nubilode die: quippe impatientibus cruciatus exiſtunt. Nam æſtate potius q: hyeme dandū non ē in dubio. Corpus ſeptē diebus præparandū cibi acrob: abſtinentia uini: quarto & tertio d: uomitionibus: pridie cœnæ abſtinentia. Albū & dulci dat: aptiſſime uero in lacte aut pulte. Nup inuenere diſſectis raphanis inferere hellebog: ruriuſq: comprimere raphanos: ut tranſeat iuſ: atq: eo lenimento dare. Reddi poſt quattuor fere horas incipit. Totum op: ſeptenis peragiē horis. Medet ita morbis comitalibus: ut diximus. uertigini: melancholicis: inſanientib: ſylm phaticis: elephantia: albæ: lepris: tetano: tremulis: podagricis: hydropicis: incipiētib: ſy m panicis: ſtomachicis: ſpasticis: clinicis: iſchiadicis: quartanis quæ aliter nō dſinat: ruſſi ueteri: in inflammationibus: torminibus redeuntib: Vetant dari ſenibus & pueris. Item molliſſus ac ſo minei rorporis: animæ ue exilibus aut teneris: & ſœminis minus q: uiris. Itē timidis: aut ſi ex ulcerata ſint præcordia: uel tumeant: minime ue ſanguinē excreantibus: cauſatis uel latere: uel faucibus. Medet extra corporis eruptionibus pituitæ cū axungia ſalla illiti: item ſuppuratiōi ueteri. Mures polenta admixtū necat. Galli ſagittas in uenatu helleboro tingunt: circumciſoq: uulnere teneriorem ſentiri carnē aſſirmat. Muſcæ quoq: necat albo trito & cum lacte ſparſo. Eodem & phtiriaſi emendat.

De mithridatia & ſcordoti ſiue ſcordio: & polemonia uel philæteria uel chilio dynamia: & eupatoria & centaurea ſiue chironia: & de leſto centaureo libadio ſelle terræ & triorche medicinæ Cap. vi.

Ipsi Mithridati Crateas adſcripſit unā mithridatiā uocatā. Hinc folia duo a radice achanto ſimilia. Caulis inter utraq: ſuſtinens roſeum ſorem. Alteram lenem ſcordoti ſiue ſcordi ipſius manus adſcriptam: magnitudine cubitali: quadrangulo caule ramoſam quernæ ſimilitudine: foliis lanuginofis. Reperit in ponto campis pinguib: humidisq: guſtus amari. Eſt & alteri: generis: latioribus foliis: mentaſtro ſimilis: plurimoſq: utraq: ad uſu pſe & inter alia in antidotis. Polemoniā alii philæteriam a certamine regū inuentioneſ appellat. Capadoces at chilio: nam radice craſſa: exilibus ramis: quibus in ſummis corymbi dependent: nigro ſemine cætero rutæ ſimilis. Naſcit in montioſis. Eupatoria quoq: regiā auctoritatē h: Caulis lignoſi nigricantis hirsuti: cubitalis aliqui: & amplioribus foliis p interualla. v. folia ut cannabis pambi tum incilis quinquepartito: nigris & ipſis pulmoſisq: radice ſupacuata: Semen dyſentericis in uino potū auxiliat unice. Centauria curatus dicit Chiron cū Herculis except: hoſpiti præſtanti arma: ſagitta excidiſſet in pedē: quare aliqui chironiū uocat. Folia ſunt lata & oblonga: ſerrata ambitu denſa ab radice: caules ternū cubitoſi: ſcapulati. In iis capita ceu papauē. Radix taſta ruſcens: tenera fragiliſq: ad bina cubita madida. Succo amara cū quadā dulcedine. Naſcit in collibus pingui ſolo. Laudatiſſima arcadia: elide: meſſenia: phoruo & lyceo atq: in alpiſ: pluribuſq: locis in lycia. Quidam & ex ea lycium faciunt. Vis in uulnerib: tanta ut coherereſcere et carnes tradant: ſi coquant ſimul. In uſu radix tm̄ duabus drachmiſ bibenda quibus dicit: ſi febris ſit: in aqua trita: cæteris in uino. Medet & ouiu morbis decoctē fuccus. Eſt atq: centauriō cognomine leſto: minutis foliis: qd aliqui libadion uocant: qm fm fontes naſcit: origani ſimile: anguſtioribus & longioribus foliis anguloſa caule paululū alto fruticanti flore lichenidiſ: radice tenui & ſupercuata ſucco efficaci. Ipſa herba autumnū legiē: ſuccus e fronde. Quidam caules conciſos madaſciunt dieb: .xviii. atq: ita exprimunt. Hoc centaurion noſtri ſelle terræ uocant: pp amari tudinem ſummam. Galli exacti: qm omnia mala medicamenta potū e corpore exſicat: p aluū. Tertia eſt centauris cognomine triorches. Qui eam ſecat ra: eſt ut n̄ uulneret ſele. Hec ſuccum ſanguinem mittit. Theophraſtus defendi eam: impugnariq: colligētes tradit a triorche accipitū genere: a quo & nomē accepit. Imperiti confundit hæc omnia: & uni generi aſſignat.

De climeno & gētiana & lyſimachia & parthenide & artemiſia & äbroſia & nympha heracleo ſiue rhopalo & erphorbia medicinæ Cap. vii.

Climenos a rege herba appellata eſt hederæ foliis ramoſa caule inani articulis præcincta: flore graui & ſemine hederæ: ſilueſtribus & montioſis naſcens. Quibus morbis pota munda: dicemus. Sed hic indicandū eſt dum medeat: ſterilitatē pota et in uiris fieri. Graeci plan: tagini ſimilem eē dixerunt: caule quadrato: folliculis cum ſemine inter ſe implexis: uelut in polygo: cirris. Et fuccus at in uſu. Vis eius ſumma in refrigerando. Gentianam inuenit Gentianus rex illyriog: ubiq: naſcentē: in illyrico tamen præſtantiſſimam folio fraxiniſ: ſed magnitudine leſtæ: caule tenero pollicis craſſitudine: cauo & inani: ex interuallis foliato: trium aliquādo cubitoſ: radice lenta: ſubnigra ſine odore aquoſa: montibus ſubalpinis plurima. Vſus in radice & ſucco: Radicis natura eſt excaſatoria: ſed pregnantibus nō bibenda. Inuenit & Lyſimachia hæc: nam lyſimachiam: q ab eo nomen retinet: celebrata Eraſiſtrato. Folia habet ſaliciſ uiridia: ſorem purpureum: fruticoſum: ramulis erectis graui gigniē in aquoſis. Vis eius tanta ē:

ut iumentis discorantibus lugo imposita asperitatem cohibeat. Mulieres quoque hac gloriā affectare. In quibus Artemisia uxor Mausoli adoptata hærba quæ antea pthenis uocabatur. Sunt quoque ab artemide Artemisiam cognouitā putent quoniam priuatim medicat feciminas malis. Ab sint huius autem modo fruticosa maioribus foliis pinguibuscum. Ipsius duo genera. Altera latioribus foliis altera tenera tenuioribus & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellat simpliciter caule minimis foliis flores copiosi erumpentes cum uua maturefcit odore non iucundus quæ quidam botryon alii ambrosiam uocant. Talis in cappadocia nascitur. Nymphaea nata traditur a nymphea Zelotypia erga Herculem rhopalo mortua. Quare heracleon uocant aliqui alii rhopalo a radice clauæ simili. Ideoque eos qui bibant eam xii. diebus coitu genituræ priuari. Laudatissima in orebomo & marathone boetia. Timalo uocant quæ semel edita nascitur in aquosis foliis magnis & aliis ex radice prædentibus flore lilio simili & cum defloruerit capiti papateris. In caule secatur autumno. Radix nigra in sole siccatur. Aduersatur ad allium. Est & alia nymphaea in thessalia amne præonio radice alba capite luteo rosæ magnitudine. Inuenit & patrum rectorum ætate rex luba quæ appellauit euphorbia medici sui fratris nomine & musæa quoque diu Augustinus dicitur indicauimus. Iisdem fratres instituerunt a balneis frigida multa corpora astringi. Antea non erat nisi calidi tantum lauari sicut apud Homero etiam inuenimus. Sed lubæ uolumine quoque exstat de ea hærba & classis præconiū. Inuenit eam in mote atlantes spectatur foliis chebdenis & canaria estur uel e lōgino succus excipiat incisæ conto. Suscipitur excipulis uentriculo hædino. Humor lactis uidetur effluere. Siccatur coto. Sic thuris effigiem habet. Qui colligit clarus uidet. Contra serpentes medetur. Quacumque parte percussa uertice inciso & medicamento addito. Ibi geruli qui legunt hædino lacte adulterant sed discernitur igni. Id enim quod sincerum non est fastidiedum odorem habet. Multum infra hunc succum est qui in gallia fit ex hærba chamelea granum cocti ferente. Fractus ammoniacos similis est etiam leui gustu os accendit diu detinens & magis ex iertualo donec fauces quoque siccet.

De plātagine & buglosio & cynoglossio & bupthalamo & scythica & de spartania & hippice & ischæmone & betonica & catiabica & cōsiline & hyberida & chebdenia & canaria & elaphobolico & dictano & anstolochiat & quod eius delectatione inuoluant pisces & statim capiatur & medicinæ contra serpentes ictus ex hærbis quas superius noiauit. Ca. viii.

C Elebravit & Themilon medicus uulgarem hærbam plātaginē tanquam inueter uolumine de ea edito. Duo eius genera. Minor agustioribus foliis & nigrioribus linguæ pecorū similissimis caule anguloso in terram inclinato in pratis nascens. Altera maior foliis latecibus modo inclusis quæ quia septena sunt quidam eam heptapleuron uocauerunt. Huius & caulis cubitalis est & napsi similis. Nascitur in humidis multo efficacior. Vis mira in siccando densandoque corpore enteri uicem optinens. Nulla res æque sinit fluctiones quas greci rheumatismos uocant. Iurgis huius buglosio bouum linguæ similis cui præcipuum quod i uinum deiecit animi uoluptates auget & uocat ephyra sinum. Iugit & cynoglossos caninas imitans linguas topiaris oculibus gratissima. Autem quæ tres thyrlos seminis emittat eius radicem pota ex aqua ad tertianas prædesse quæ quattuor ad quartanas. Est alia similis ei & quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua ranis & serpentibus aduersatur. Est & bupthalamos similis bouum oculis folio foeniculi circa oppida nascens ut ricolæ caulibus qui & maduntur decocti. Quidam chalcian uocant. Hæc cum cæra scitromata distutit. Inuenere hærbas & uniuersas gentes. Scythia eam primū quæ scythice uocatur circa boetiam nascens prædulcis. Aliā quoque utilissimā quæ spartaniam uocant. Magna & ea cōmēdatio quod in ore eam habentes famē sitimque non sentiunt. Idem præstat apud eos hippice dicta quod i eque quoque eundem effectum habeat. Traduntur his duabus hærbis scythas etiam in duodenos dies durare i fas me situr. Ischemonē thracia inuenit quæ ferūt sanguinē sinit non aperta modo uenas sed etiam præfusa. Serpit e terra milio similis foliis asperis & lanuginosis farcitur in nares. Quæ in italia nascitur & sanguine eodem a lalligata sinit. Vetones in hispania eam quæ betonica dicitur in gallia. In italia autem ferratula a grecis cestron aut ptychroteron ante cūctas laudatissima. Exit anguloso caule cubitoque duum a radice spargens folia fere lappati ferrata semine purpureo. Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetum stomacho & claritati denlog. Tātūque gloriæ habet ut domus in qua fata sit tuta existimetur a piaculis omnibus. In eadem hispania inuenta est cābrica per diui Augusti tēpora a cantabris repta. Nascitur ubique caule in uocco pedali in quo sunt flosculi oblongi uelut calathi. In ius semel præminutū. Nec alias fuisse hispaniæ hærbis exgrēdis ut in quibus etiamum hodie in ius semel præminutū. Nec alias fuisse hispaniæ hærbis exgrēdis ut in quibus etiamum hodie in ius semel præminutū. Nec alias fuisse hispaniæ hærbis exgrēdis ut in quibus etiamum hodie in ius semel præminutū. Nec alias fuisse hispaniæ hærbis exgrēdis ut in quibus etiamum hodie in ius semel præminutū.

itineg. Floret semp folio nasturtii: caule cubitali: semine tam paruo ut uix aspici possit. Radici odor nasturtii. Vius aestate efficacior: & recenti tm̃. Tundiē difficulter. Coxendicib⁹ & articulis omnib⁹ cū auxunzia modica utilissima: uiris plurimū quaternis horis: sceminis minus dimidio adalligata: ut dein in balneū descendat in calidā: & postea oleo & uino corp⁹ perungat: dieb⁹ q⁹ uicenis interpositis idē fiat siqua admonitio doloris superlit. Hoc mō rheumatismos omnes la nat oculos. Imponit nō i ipsa inflammatione: s; iminuta. Animalia quoq; inueniē herbas: pri misq; chelidoniam. Hac. n. hirundines oculis pullos in nido restituunt uisum: ut qdam uolunt ēt eruis oculis. Genera eius duo. Maior fruticoso caule: folio pastinacae erraticae ampliores: s; a altitudine duū cubitoꝝ. Colos albicans: flos luteus. Minori folia hederæ rotundiora min⁹ can dida. Succus croci mordax. Semen papaueris. Florēt aduentu hirundinū. Discessu malefcent. Florentibus succus exprimit⁹: & in aere o uase cū melle attico leniter cinere feruenti decoq;: sin gulari remedio cōtra caligines oculos. Vtunt⁹ & p se succo in collyriis: q; chelidonia appellant⁹ ab ea. Inuenerunt & canes canariā: qua fastidiū deducunt: eamq; in nostro cōspectu mandunt: s; ita ut nūq; intelligat quæ sit: etenim depasta cernit⁹. Notata ē at animalis huius malignitas in alia herba maior. Percussus. n. a serpente: mederi quadā sibi dicit⁹: sed illam homine ispectante nō decerpit. Simplicius ceruæ monstrauere elaphobolcon: d qua dixim⁹. Item helxinē a partu dictā. Ostendere (ut indicauimus) dictamū vulnerat⁹ eo pastæ statim decidentib⁹ telis. Non ē alibi q; in creta: ramis prætenue: pulegio simile: feruens & acre gustu: foliis tm̃ utunt⁹. Flos nullus ei ē. Semē ut caulis. Radix tenuis & superuacua. Et in creta at n̄ spatiose nascit⁹: mireq; a capris expetit⁹. Pro eo ē & pseudo dictamū multis in terris nascens: folio simili: ramulis mino ribus a quibsdā condris uocat⁹. Minoris effectus statim intelligit⁹. Dictamum. n. minima por tionē accendit os. Qui legere eam: in ferula uel arundine cōdunt: præligantq; ne potentia eua nescat. Sunt q dicant utrāq; nasci multifariā: sed deteriores in agris pinguib⁹: ueram qdam dic tamū nō nisi in asperis. Est & tertiū genus dictamū uocat⁹: sed neq; facie neq; effectū simile for lio sisybrii: ramis maiorib⁹ pcedente p̄uasiōe illa: q; quid in creta nascit⁹: infinito præstare cæ teris eiusdē generis alibi genitis. Proxime qd⁹ in parnaso: alioq; herbisef; eē. Et pelium mon tem in thessalia. Et eletrium in euboea. Et totā arcadiā ac lyconiā. Tradunt arcades qdē non medicaminib⁹ uti: sed lacte circa uer: qm̃ tunc maxime succis herbæ turgent: medicēq; ubera pascuis. Bibūt at lacte uacuinū: qm̃ boues omnino uorifere sunt in herbis. Potentia eaz; p quadru pedes ēt n̄c duobus claris exemplis manifesta fit. Circa abderā & limetē: qui Diomedes uocat⁹ equi pastu in flammā rabiē: circa pothniam uero & asini. Inter nobilissimas aristolochiæ nomē dūisse grauidē uidēq; qm̃ eēt aristē recuses. Nostri malū terræ uocant: & quattuor genera ei⁹ seruant. Vnū tuberib⁹ radicū rotundis foliis inter malū & hederā nigriorib⁹ pinguib⁹q; . Altēz masculæ radice longa quattuor digytoꝝ lōgitudine baculi crassitudine. Tertiū longissimā tenuitatis uitis nouellæ cui sit præcipua uis: q; clematidis uocat⁹ ab alii cretica. Omnes co lore buxos: caulib⁹ puis: flore purpureo. Ferunt uaculas puas ut cappari. Valēt radice tm̃. Est & quæ pistolochia uocat⁹ quarti generis: tenuior q; p̄xime dicta: dēlis radicis capillamētis iūci plenioris crassitudine. Hæc qdam polyrrhizon cognominant. Odor omniū medicat⁹. Sed ob lōga radice tenuioriq; gratior. Carnosi. n. est corticis: unguentis quoq; nardinis conueniens. Nascit⁹ pinguib⁹ locis & campestribus. Effodit eas messibus tempestiuū: ita dīsquammata ter reno seruāt. Maxime tm̃ laudat⁹ pōtica. Et in quocūq; genere ponderosissima quæq; medicinis aptior. Rotunda cōtra spentes. Oblonga in summa tm̃ gloria ēt modo. A conceptu admota uuluis in carne bubula mares figurat: ut tradit⁹. Piscatores campaniæ radicē eam: q; rotunda ē: uenenaū terræ uocat⁹: coramq; nobis cōtulsam immixta calce in mari sparfere: aduolant pisces cu piditate mirā: statimq; examinati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominat⁹: cōtulsis cōtursis ex alto præcipitatis radice porta ex aqua utilissima eē tradit⁹. Semine pleureticis & neruis cōfirmat⁹ exal facere. Eadē satyrion ē. Vex; & effectus eaz; usq; dicēdi sunt. Ordindūq; a malis om niū pessimum: id ē spentium ictu. Medēt ergo britannica herba. Panaces genē: omniū radix e uino. Chironiæ & flos & semē potū illitūq; ex uino & oleo. Priuatimq; quæ cunila bubula ap pellaēt. Polymonia uel phileteris radicis drachmis quattuor ex mero. Teucria: sideritis scordo tis: ex uino priuatim ad angues potæ & illitæ: siue succo siue folio siue decocto. Cētauriæ maio ris radice drachma in uini albi cyathis trib⁹. Gentiana præcipue aduersus angues duob⁹ drach mis cū pipere & ruta uini cyathis. vi. siue uiridis siue sicca. Et lysimachiæ odorē fugiūt spentes Dat⁹ ex uino p̄cussis chelidonia. Moribus imponit betonica præcipue: cuius uis tanta phibet⁹: ut inclus⁹ circulo uis ferpētēs ipse sese interimat flagellando. Dat⁹ & ad ictus semē eius dena rii ponderē cū tribus cyathis uini: uel farina drachmis tribus sextario aquæ imponit⁹. Cantabri cæ: dictamī: aristolochiæ radicis drachma in uini hemina sæpius bibēda: pdest & illita ex ace to. Similiter pistolochiæ. Quin & omnino suspēsa supra focū fugat e domibus spentes.

De argemone: & agarico: & echyō: & hyofcyamo: & hierabotano: & blattariis: & lē

Amonia & quinquifolios & daucos & pfolata & arctios & cyclaminos & pucedano. Ca. ix.
 Regemonia quoque radice eius denarii pondere in vini cyathis tribus potat. Plura de ea co-
 uenit dici ceteris quoque primū noīabunt. In eo autem genere medēdi primum cōuenit: quāq̃
 noīarū in quo maxime ualebit. Folia hēt anemonæ æqualia diuisa apī mō: caput in cauliculo pa-
 paueris filioſiſſimis: item radicem. Succū croci colore ac rē & acutū. Nascitur & in artis apud nos.
 Noſtri tria genera eius faciunt: & id demū pbant cuius radix thus redolet. Agaricon ut fugis
 nascitur in arboribus circa boſphorū: colore cācido. Datur obolis quattuor cōtūū cū binis cy-
 this aceti mālī. Id quod in gallia nascit infirmus habetur. Præterea malī spissior amariorq̃. Hic
 & capitis dolores facit. Fœmina soletior in initio gustus dulcis: mox in amaritudine trāſit. Echy-
 os uirū p̃ gēſis pulegio similis. Foliis coronatas drachmis duabus ex uini cyathis quattuor da-
 tur. Item altera quæ langine diſtinguitur spinola: cui & capitula uiperæ ſimilia ſūt hæc ex uino
 & aceto. Quidam echyon pſonata uocat: cuius folio nullū eſt latius: grādes lappas ferēt. Hu-
 ius radicem decoctā ex aceto dāt potui. Hyofcyamū cōtūū cū foliis ex uino datur peculiariter
 cōtra alpidas. Nulla tamē romanæ nobilitatis plus habet q̃ hierobotanē. Aliqui paristercon:
 noſtri uerbena:am uocant. Hæc eſt quā legato ferre ad hoſtes iudeauimus. Hæc loſui mēſa uer-
 ritur. Domus purgatur: luſtraturq̃. Genera eius duo ſūt. Folia quā cōſeminā putāt. Mas rari-
 oribus foliis: Ramuli utriuſq̃ plures: tenues: cubitales: anguloſi. Folia minora q̃ quercus agui-
 ſtiora p̃: diſſiſis maioribus. Flos glaucus: radix lōga: tenuis. Nascitur ubiq̃ in planis aquoſis.
 Quidam nō diſtingūt: ſed unū omīo genus faciūt: quoniā utraq̃ eoſdem effectus hēt. Vtracq̃
 ſortitur galli: & præcinūt reſpoſa. Sed magi utiq̃ circa hanc inſanūt. Hæc punctos impetrare
 quæ uelint: febres abigere: amicitias cōcilare: nulliq̃ nō morio mederi. Colligi circa canis or-
 tum debere ita ut ne luna aut ſol cōſpiciatur: ſatis ante & melle terræ ad piamentū datis. Circū-
 ſcriptā ferro eſſodi ſiniſtra manu: & in ſublime tolli. Siccani in umbra ſepati: folia: caulem: radi-
 cem. Autq̃ ſi aqua ſpargat trichinibꝫ qua maduerit: lætioreſ cōducit fieri. Aduerſus ſerpētes
 cōteritur ex uino. Eſt ei ſimilis uerbacō hæba: quæ ſæpe fallit. p̃ ea capta: foliis minus candi-
 diſ: cauliculis pluribus: flore luteo. Hæc abſecta blattas in ſe cōtrahit: deoq̃ romæ blattariam
 uocatur. Lemoniū ſuccū lacteum mittit: cōcreſcētē gūmi mō humidis locis. Datur denarij pō-
 dus in uino. Quinq̃ ſolum nullū ignotū eſt: cū etiā fraga gignēdo cōmēdetur. Græci uocat p̃
 taperon ſive chamezeleon ſive p̃taphillō. Cū eſſoditur rubrā habet radicem. Hæc marcelenus
 nigreſcit & aguloſa fit. Nomē a numero folioꝝ habet. Et ipſa hæba incipit & deſinit cum uite.
 Adhibetur & purgādis domibus. Aduerſus ſerpētes bibitur & eius radix quæ ſparganiō uocat
 ex uino albo. Dant genera quattuor ſecit Petronius. Diodoruſ quæ p̃lequi nihil latuit: q̃ ſint
 differentiæ duæ. Probatuſſimā in creta mox in achaia & in liciis ubiq̃q̃ nati. ſcēniculi ſimilitudi-
 ne: cā didioribus foliis & minoribus hirsutiſq̃. Caule pedali recto: radice ſuaſiſſimi genūſis & odo-
 riſ. Hoc genus in ſaxoſis naſcitur meridianis. Reliqua genera ubiq̃ naſcuntur terrenis collibus
 limitibusq̃ nec niſi pingui ſolo: foliis coriādrī: caule cubitali: capitibus rotūdis: ſæpe pluribus q̃
 tenuis: radice lignoſa: ſed cū inaruerit ſupracua. Semen eius cymino ſimile: prioris mēlo album
 acre odoratum omibus & ſeruēs. Secūdu priorū uehemētior eſt: ideoq̃ parce ſūmi debet. Si iam
 maxime tertiu genus facere libeat eſt ſimile ſtaphylino: quod paſtinacā erraticā appellāt: ſem-
 e oblōgo: radice dulci. Omia hæc & hyeme & æſtate ſūt iſta quadrupe: niſi poſt abortus. Ex
 aliis uſus ſcēminis. Ex creta dulcis & magis ad ſerpētes eſt. Bibitur & uino drachma una. Daſ
 & quadrupe dios p̃cuſſis. Theonarca alia q̃ magica & in noſtro orbe naſcitur: fruticoſa: foliis ſub
 umidibus: flore roſeo. Serpētes necat cuiq̃q̃ admota fuerit. Et hæc torporē afferit. Perſolatam
 quā nemo ignorat græci uero arction uocant folia habet maiora etiā cucurbitis & hirsutiora ni-
 grioraq̃ & craſſiora: radicem albā & grādem. Hæc ex uino bibitur denarij: duum pōdere. Itē
 cyclamini radix cōtra ſerpētes omēs. Folia hēt minora q̃ bedera nigriora & tenuiora ſine agulis
 in q̃bus albicāt maculæ. Caule exiguo: inani: floribus purpureis: radice lata: ut rapū uideri poſ-
 ſit: cortice nigro. Nascit in umbroſis. A noſtris tuber terræ uocatur. In omibus ſerehda domi-
 bus. Si ueq̃ eſt ubi ſata ſit nihil nocere malamedicamēta Amuletū uocant: narranq̃ ea ebrieta-
 tem repræſentari. Addita in unū radice & ſiccata ſcyllæ mō cōſciſa reponit: decoquitq̃: eadē ad
 craſſitudinem mellis. Sub tamē uenenum iſt ei: traditq̃ ſi prægnās radicē trāſgreſſa: abor-
 tum fieri. Eſt & altera cyclaminos cognōie aſanthemos geniculatis caulibus ſupracuis a priore
 diſtans cini arbores ſe uoluēs acinis bederæ: ſed mollibus. Flore cācido: ſpectoſo: radice ſuper
 uacua. Cini tantū in uſu: guſtu acri: ſed leni. Siccāt in umbra: ruſique diuidūt in paſtillos.
 Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt: cognōie chameciſſos uno omīo folio: radice ramoſa:
 qua piſces necabāt. Sed inter primas celebratur pucedanum: laudatiſſimū in arcadia: mox ſa
 mothrace. Caulis eſt ei tenuis: lōgus: ſcēniculo ſimilis: iuxta terram folioſus: radice ramoſa: craſſa
 graui odore: ſuccoſa. Gignitur i motibus opacis. Foditur exitu autūni. Placēt tenerrimæ & altiſ-
 ſimæ radices. Hæc cōciduntur in quaternos digyos oſſe cullellis: fundūtque ſuccū in umbra ca-

pite prius & narib⁹ rosaceo perunctis: ne vertigo sentiat. Et alius succus inuenit⁹ caulib⁹ adhæ-
 res icisq⁹ manat. Probat⁹ crassitudine mellea: color rufus: odor suauiter graui feruēs gustu. Ex
 hic in usu & radix: & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tñ efficacissimo q⁹ resoluitur
 amaris amygdalis aut ruta. Bibicq⁹ contra serpentes & ex oleo punctos trahit. Ebuli quoq⁹ quē
 nemo ignorat: fumo fugant serpentes. Priuatim aduersat⁹ scorpionibus polymonia: radix uel
 alligata tñ. Item phalangio ac cæteris minorib⁹ uenenatis. Scorpionib⁹ aristolochia agaricum
 obolis quattuor in uino mixti cyathis totidē. Verbenica & phalangio cum uino aut polca. Itē
 quinquefoliū dauci. Verbaſcū græci plomon uocant. Genera habet prima duo: Album in quo
 mas intelligit⁹. Altes nigra: in quo foemina. Tertium gen⁹ non nisi in siluis inuenitur. Sunt folia
 braccia latoria: pilosa: caulis erectus: cubitali amplior. Semē nigra: inutile. Radix una crassitu-
 dine digyri. Nascit⁹ & in campeſtrib⁹. Siluestri folia eleſiphaci: alta: ramis lignosis: Sunt & plo-
 mides duæ: birsutæ: rotundis foliis: humiles. Tertia lignitis uocat⁹. Ab aliis at⁹ thryalis foliis
 ternis aut cū plurimū quaternis crassis pinguib⁹ usq⁹: ad lucernæ lumina aptis. Aiuunt in foliis ei⁹
 quam foemina dixim⁹: sicut omnino nō putrescere. Distangui genera hæc pene superuauū ē: cū
 sint omnia eiūsdē effectus. Contra scorpiones bibic⁹ radix cū ruta ex aqua: magna amaritudine:
 sed effectū pari. Telegonō herba ab aliis scorpion uocat⁹ ppter similitudinē radici: cuius tactu
 moriū scorpiones: Itaq⁹ cōtra eorū ictus bibit⁹. Scorpione mortuū si quis belleboro candido li-
 nat: reuiuiscere aiunt. Telegonou omnē quadrupedē necat imposita uerendis radice. Folio qdē
 intra eundem diem qd⁹ est simile cyclomina. Ipla geniculata nascit⁹ in opacis. Scorpionib⁹ aduer-
 sat⁹ & betonica: succus ac plantaginis. Sunt & ramis uenena rupetinis maxime: uidemusq⁹ psyllas
 in certamine patinis candefactas admittentes ociorē etiam q⁹ iaspidū fñcie. Auxiliat⁹ eis phry
 non in uino pota. Aliq⁹ neurada appellant: alii polyrrizon floribus paruis: radicib⁹ multis ner-
 uosis bene olentib⁹. Item alcima quam alii damasaniō: alii pyron appellant. Folia ei plantaginis
 nisi angustiora essent: & magis laciniosa: conuexaq⁹ in terram. Alias etiam uenenoſa similiter.
 Caule simpliciter tenui: cubitali: capite thyrſi: radicib⁹ densis: tenuib⁹: ut ueratri nigri: acris:
 odoratis: pinguib⁹. Nascit⁹ in aquosiss. Altes gen⁹ eiūsdē i siluis nigrius maiorib⁹ foliis. Vfus
 in radice utriq⁹ aduersus ranas & lepores marinos drachmæ pōdere in uino potū. Lepori mari-
 no aduersat⁹ & cyclaminos. Venenū uī canis quoq⁹ rabidi morſus hñt: cōtra quos erit cy norſor
 dū: de quo dixim⁹. Plantago ad omnes bestias morſus pota atq⁹ illita pdest. Betonica ex mero
 ueteri. Peristereos uocat⁹ caule alto foliato cacumine i alios caules se spargens: columbis admo-
 dū familiaris. Vnde & nomen. Hæc habentes negant latrari a canib⁹. Proxima ab his malis ue-
 nena sunt: q⁹ sibi metipſis homines excogitant. Contra hæc omnia: magicalq⁹ artes erit primum
 illud Homericū moly. Dein mithridatia & scordotis & centauriū. Pota omnia mala medicamen-
 ta exigit paluū. Betonica: semē in mulſo aut passo uel farinæ drachma i uini ueteris cyathis. iiii.
 uomere cogendi atq⁹ iteq⁹ bibere: itis q⁹ quotidie gustent eam nulla nocitura mala medicamenta
 tradunt. Poto ueneno aristolochia subuenit eadē mensura qua cōtra serpentē. Quinquefoliū uo-
 cus. Agaricum post q⁹ uomuerint denarii pōdere ex aquæ melleæ cyathis trib⁹. Antirrhinū uo-
 cat⁹ siue phanarim⁹ lynchis agria similis lino radice nulla: flor⁹ hyacinthi: semine uirgulario. Ex
 hoc punctos uenustiores fieri: nec ullo malo medicamento lædi posse aut uenenoſi: siquis in bra-
 hiali habeat: arbitran⁹ magi. Similiter eā quā eupheam uocant: traduntq⁹ ea punctos commens-
 dationis eē famæ. Artemisiā quoq⁹ secū habentib⁹ negant nocē mala medicamenta bestia ue-
 lla m: ne solē qdē. Bibic⁹ & hæc ex uino aduersus opiū. Alligata priuatim potēs tradit⁹: pota te
 aduersus ranas. Pericarpū bulbi genus ē. Duæ eius spēs: cortice rubro altes: altes: nigro papæ
 ueri ſile. S3 uis maior q⁹ prior: utriq⁹ at exalfaciendo. Ido cōtra cicutam dant⁹: contra quam &
 thus & panaces & chironiū pærcipue. Hoc uero & cōtra fūgos. Veſq⁹ & generatim mētratiq⁹
 singulis corporis morbis remedia subtexemus. Orſi a capite. Alopecias emendat nymphaeæ &
 cicute radix: si una trita: illinā. Polythricha distat a callitricha q⁹ itncos albos bz & folia plu-
 ra maiora q⁹. Frutice quoq⁹ maior ē: & diffuentem capillū confirmat: & dēlat. Itē lingulaca circa
 fontes nascens: cuius radix admixta combusta terit⁹ cū adipē siue nigræ: id quoq⁹ excipit ut eius
 sit suis: q⁹ nun q⁹ peperit. Sol deinde plurimū confert illitæ. Similis uſus ē cyclamini radicis. Pru-
 riginē ueratri radix tollit i oleo decoctæ uel in aqua. Capitis dolori medet⁹ panacis omniū generū
 radix in oleo contrita. Aristolochia & hiberis adalligata hora: uel diutius si pati possit comitar⁹
 te balnei usu. Medet⁹ & dauci. Purgat at⁹ cyclaminos cū melle in nares addita: & ulcera capitis
 sanat illita. Medet⁹ & peristereos. Calcalla siue leantides uocat⁹ semē margaritis minutis simile
 dependēs inter folia grandia in montib⁹ fere. Huius grana. xv. in oleo macerant⁹: atq⁹ ita ad
 uerſo capillo caput ungit⁹. Fit & ex callitriche sternutamentū. Folia sunt lenticulæ similia. Cat-
 les iuncis tenuissimis: radice minima. Nascit⁹ in opacis & humidis: gustatu feruēs. Hyſopum in
 oleo contritum phthiriasi ſiſtit & prurigini in capite. Est at⁹ optimū ciliū e tauro monte: Dein
 pamphylium: & smyrnæum. Stomacho cōtrarium. Purgat cū fico sumptum p infernas: cū melle

tuomitionibus. Putant & serpētium ictibus aduerfari tritū cum melle & fale & cumino. Lōchitis nō (ut pleriq; exiftimauerunt) eadem eft quæ & xiphion: aut phafganiō quāq; cūfpidi fimilis ferunt. Habet enim folia porri rubētia ad radicē & pluraq; in caule capitula plonis comices fimilia paruā exercentibus linguā radicibus prælōgis. Nafcitur in fitientibus. E diuerfo xiphion & phafganion in humidis: cū primū exit: gladii præbet speciem caule duū cubitos: radice ad nūcis auel lanæ figuræ fimbriatæ: quā effodiāt mēfles oportet: ficcari in umbra. Supior pars eius cū thure trita æquo pōdere admixto unio: offa fracta & capite extrahit: aut fi quid in corpore fuppurat: uel fi calcata funt offa. Serpētes eadem cōtra uenena efficax. Caput in dolore ueratro in oleo uel rofaceo decocto tritoq; ugni cōuenit. Peucedano ex oleo uel rofaceo & aceto. Tepidum hoc prodeft & doloribus qui pleq; ex dimidia pte capitis sentiuntur: & uertigini. Perungit & radice cū foris caufa eliciendi: quoniam caufica uis ei eft. Pſylliō alii cynoides: alii chryſaliō: alii ſiceliō alii cynomīam appellant: radice tenuis: fupracua: ſarmētōſū: fabæ granis in cacuminibus: foliis canno capiti uō diſſimilibus: femine at puniceo: unde & nomē hoc in bacis. Ipſa hærba in uine is inuenitur. Vis ei ad refrigerandū & diſcutiendū ingens. Semē in uſu. Frōti imponitur in dolore & tēporibus: ex aceto & rofaceo: aut poſca. Ad cætera illiuitur acetabuli menſura ſextario aquæ denſat ac cōtrahit. Tunc terere oportet: & craſſitudine illinere cūcūq; dolori & collectio nī inſtāmationeq;. Et uulnibus capitis medetur anſtolochia: fracta extrahēs offas: & in alia quē parte corporis: ſed maxime e capite. Similiter pſyſtolochia.

De rhyſellio: & cētaurea: & chelidonia: & panace: & hyoſcyamo: & euphorbio. Ca. x.

Hyllium nō diſſimile apio. Huius radix cōmanduca purgat capitis pituitas. Oculos aciem centauro maiore putant adiuuari: ſi addita aqua foueātur. Succo uero minoris cū melle culices nubeculas ofcuritatem diſcuti: cicatrices extenuari. Albugines quē etia ſumētōs ſiderite. Iam chelidonia ſupradictis omibus mire medetur. Panacis radicē cū polenta epiphoris imponitur. Hyoſcyami ſemē bibūt obolo tantūdem meconii adiciens: uinūq; ad epiphoras inhibendas. Adiungunt & gentianæ ſuccum: quem collyriis acrioribus pro meconio miſcēt. Facit claritatem & euphorbiū in unctis. Inſtillatur plātagini ſuccus lippitudinē. Caligines anſtolochia diſcutit. Iberis adalligata capiti cum quōſolio epiphoras: & ſi qua in oculis uitia ſunt: emēdat. Verbaſcū epiphoris imponitur. Perſtereos ex rofaceo uel aceto: Ad hypocyſis & caliginē cy claminū in paſtillos diſcutit. Peucedani ſuccū ut diximus ad claritatem & caligines cum meconio & rofaceo. Pſyllion illitum fronti epiphoras ſuſpendit.

De anagallide ſiue acoro: & mādragora: ſiue circelo: & cicuta & cremno agrio: & molibde na: & capno: & alia: & acoro: & iride: & cotiledo: & aizoo: & andrachne: & erigero: & de ephemeris: & de labro Veneris: & de raminulo medicis: & de oris uitris. Ca. xi.

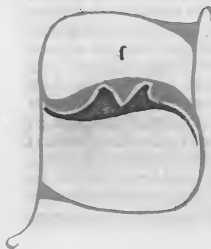
Anagallida aliqui acoron uocāt. Duo genera eius. Mas flore phœniceo: ſœmina ceruleo: nō aliores palmos: frutice tenero: foliis puſillis: rotūdis: in terra iacētibus: naſcūtur i hortis & aquoſis. Prior floret cerulea. Vtriuſq; ſuccus oculos caliginē diſcutit cū melle: & ex ictu errorem & argema rubentis: magis cū attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc in unguētū ante: quibus paracentefis fit. ſumētōs quoq; oculis medentur. Succus caput purgat: nares in ſufus: ita ut deinde uino colluatur. Bibitur & cōtra angues ſucci drachma i uino. Miſc q; ſœminā pecora uitant. At ſi decepta ſimilitudine (flore enim tantū diſtāt) deguſtauere: ſtatī eā quæ aſyla uocatur in remedio quærupt. Ea a noſtris ſerus oculus nūcupatur. Præcipiūt aliq; eſſoſſis ante ſolem ortum priuſq; quicq; aliud loquātur ter ſalutare cam: itunc ſublātā exptime re. Ita præcipuas eſſe uires. De ephorbio ſatis dictū eſt: cuius ſuccus lippitudinē ſi tumor erit. Item abſinthium cū melle tritum. Itēq; betonicæ farina cōueniet. Et egilopas ſanat hærba eodem noīe quæ in hordeo naſcitur tritici folio ſemine cōtrito cum farina permixta impoſita: uel ſucco. Exprimitur hic & caulibus ſoliſq; prægnātib; dempra ſpicis: & in trimēſtri farina digerit in paſtillos. Aliqui & mandragora utebātur. Poſtea abdicatur in hac curatione. eſt. Sed epiphoris quod certum eſt medetur: & oculorū dolori. Radix uſa cū rofaceo & uino. Nā ſuccus multis oculorū medicamētis miſcetur. Mandragorā alii circelon uocant. Duo eius genera. Cādidus q; & mas: niger quæ ſœmina exiſtimatur. Anguſtioribus ſoliſq; lactuæ. Hiriſtis & caulibus: radicibus binis ternis uo ruſſulis. Intus albis: carnoſis: teneriſq; pene cubitalibus. Ferūt mala auella naſq; noctū magnitudine. Et iis ſemes cenpyroſ; album. Hoc alii arſen; alii morion; alii hyppoplo mon uocant. Huius folia alba. Alterius latiora ut lappati ſarīnæ. Capent eſſoſſuri cōtrariū uentum. Et tribus circulis ante gladio circūſcribunt. Poſtea ſodiunt ad occaſum ſpectantes. Succus fit & e malis & e caule decifo acuminē: & radice. Pūctis aperta aut decocta uſilis uel ſurculo. Cōtra quoq; in orbiculos ſeruat in uino. Succus nō ubiq; inuenitur: ſed ubi poteſt: circa uindemiæ quæritur. Olor gravis ei: ſed radicis & mali grauior. Mala maturata in umbra ſiccātur. Specus ex iis ſole deſatur. Item radicis roſæ: uel in uino nigro ad tertias decoctæ. Folia ſeruāt in muri; efficaciſ. Albus rore tantū ſuccus peſtis eſt. Sic quoq; noxiæ uires. Grauedinē afferunt.

et olfactu: q̄ p̄ mala in aliis terris mandāe. Nimio tñ odore o' mutescunt ignari. Potu qdē lar-
 giorē ēt monūē. Vis somnifica p̄ uirio' bibentū. Media portio cyathi unī. Bibiē & cōtra serpē-
 tes: & ante sectiones punctiōnēq̄ ne sentiāē. Ob hēc fatis ē aliquibus somnū odore quēsiē.
 Bibiē & p̄ helleboro duobus obolis in mulso. Efficacius helleborē ad uomitiones & ad bilem ni-
 gram extrahendā. Cicuta quoq̄ p̄ uenēnū ē: publica atheniensium poena inuisa. Ad multa tñ usus
 nō omittendū. Semē habet noxiū. Caulis at̄ est uiridis: & urit plegēq̄ ut in planatis. Lenis hic &
 geniculatus ut calami nigricans. Altior sēpe binis cubitis: in cacuminib' ramosus. Folia corian-
 di tenuiora: graui odoratu. Semen aniso crassius: radice concaua nullius usus. Semini & fo-
 liis refrigeratoria uis: q̄ si enecat: incipiunt algere ab extremitatib' corporis. Remediū ē: prius
 q̄ pueniat ad uitalia: uisi natura excafactoria. Sed in uino pota irremediabilis existimat. Succ'
 exprimit foliis floribus: tūc enim maxime tēpestiuus ē & melior. Semine trito expressus & so-
 le densatus in pastillos necat: sanguinē expellendo. Hęc altera uis. Et ido sic necato: maculā i
 corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utunt illo p̄ aqua. Fit ex eo ad refrigerādū
 stomachū malagma. Præcipuus tñ est ad cohibendas epiphoras æstius oculorūq̄ dolores sedā-
 dos circūlitum. Misceē collyriis. Et alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoq̄ tumorem
 omnē dolorēq̄ & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor ē: mammaꝝ uirginitate illitas sēp esse
 staturas. Quod certū ē: lac puerperarū mammis imposita extinguit. Venerēq̄ testibus circa pu-
 bertatē illita. Remedia liberationi q̄bus bibenda censet: nō equidem præcipimus. Maxima uis
 terræ parthorū: mox laconicæ: cīricæ: asiaticæ. In grācia uero megaricæ: inde atticæ. Cremi-
 nos agrios gremias tollit oculorū: impositus: tumore: quoq̄ polēta addita. Nasciē uulgo molib/
 dens: id ē plumbago ēt in aruo: folio lappati: crassa radice hispida. Hęc cōmanducata: si oculis
 suis indereligaē: plumbū qd' ē genus uitii: ex oculis tollit. Capnos prima quā pedes gallinaceos
 uocant: nascens in parietinis: & læpius ramis tenuissimis sparsisq̄: flore purpureo uiridis: succo
 caliginē diffundit. Itaq̄ in medicamento oculorū addit. Similis & nomine & effectu alia ē capnos
 fruticosa præterea foliis coriandri: cineracei coloris: flore purpureo. Nasciē in hortis & lege-
 ribus hordeaceis. Claritatē facit inunctis oculis delachrymationemq̄ ceu fumus: unde nomen
 accepit. Eadē euulsa palpebras renasci phibet. Acoron iridis folia: habet angustiora tñ & lōgio-
 res pediculi: radices nigras: minusq̄ uenulas. Cætero & has similes iridis: gustu acres: odor nō
 ingratas: ructu faciles. Optimæ ponticæ: dein galaticæ: mox creticæ. Sed primæ in chelchide
 iuxta phalin amnē: & ubicūq̄ in aquosis. Recentib' uirus maius q̄ uetustis. Creticæ candidio-
 res ponticæ. Siccant utribus in umbra digytalib' frustis. Necnō inueniē q̄ oxy myrsine radicē
 acoron uocant. Ideoq̄ qdam hanc acron agrion uocare malunt. Vis ei ad calfaciendū extenuan-
 di: p̄ efficac cōtra suffusionē & caliginē oculorū: succo eiuidē potō: contraq̄ spentes. Corylo-
 don puula herba cauliculo tenero: pusillo pingui: concauo: & coxendices. Nasciē i maritimis pe-
 trosissq̄ uiridis: radice oliuæ modo rotunda. Oculis medet succo. Est & aliud genus eiudē sor-
 didis foliis: latoribus: densioribus: q̄ circa radicē uelut oculum cingentibus: asperissimi gustus: lō-
 giore caule: sed pergracili. Vfus eius ad eadē q̄ iridis. Aizoi duo genera: mai' i fistulib' uasculis
 ferit: qd' aliq̄ buphtalmō uocat: alii zophthalmō: alii erogenneto: qd' amatoriis cōueniat. Alii
 hypogeson: quoniē in suggrundis fer nasciē. Sunt q̄ ambrosiā potius uocant: & q̄ amerimnon.
 Itali sedum magnum: aut oculum: aut digytellum. Alteq̄ minuscule: qd' eritheles uocant: alii
 tritheles: quia ter floreat: alii chrysotheles: aliq̄ isoetes. Sed alii itali sedū: alii aizoum. Vtrūq̄
 quoniam uireat sēp. Aliq̄ sēp uiuum. Maius cubiti altitudinem excedit: crassitudine plusq̄
 pollicari. Aliud in cacumine linguæ simile carnosum: pingue: largo succo: latitudine pollicari.
 Alia in terram conuexa: alia stantia: ita ut ambitu effigiem imitent oculi. Quod minus ē: in mu-
 ris parietinisq̄ nasciē: & tegulis. Fruticosum a radice: & sursum usq̄ ad cacumē. Foliis angustis
 mucronatis: succosis: palmo alto caule: radix inutilis. Huic similis est: quam græci andrachnen
 agriam uocant. Itali celebrant in pastillos latoribus foliis & breuiori cacumine. Nasciē in per-
 tris: & colligit cbi caula. Omnium hæc uis eadem: perfrigerare & astringere. Medent epiphe-
 ris folia imposita: uel succus inunctus. Purgant enim ulcera oculorū: expientq̄: & ad cicatricem
 pducunt palpebras deglutinant. Eadem capitis dolorib' medent: succo uel folio tēporibus il-
 litis. A dierant phalangiorū ictibus. Aconito uero maius aizoum p̄cipue. A scorpionib' quoq̄
 ferri i habent: negant. Medent & aurii doloi. Item succus inunctis hyoscyami modice. Item
 achile e: & minori centaureæ: & plantagin' peucedani cum rosaceo & meconio. Acori succus cū
 rosa. Omnis at̄ strigili calefactus infundit. Coryledon ēt infundit purulentis cū medulla certu-
 na calefacta. Ebuli radices tritæ & succus linteo colatus: mox in sole densatus & cū opus ē rosa-
 ceo dilutus & calefactus parotidaf. Verbenaca quoq̄: item plantago sanat: itē sideritis cū axur-
 gia ueteri. Narium ozenas emēdat aristolochia cū cypero. Dentib' remedio sunt panacis radix
 cōmanducata: præcipue chironiæ: item collutis succo. Radix hyoscyami ex aceto manducata.
 Itē polymoniæ cōmanducantur: & plantagin' radices: aut collunt in aceto decoctæ succo. Et

folia sunt utilia. Vel si sanguine gingivæ putrescant: uel semen eiusdem apostemata & collectio-
nes gingivæ sanat. Et aristolochia gingivas dentes uel cõfirmat. Verbenaca cū radice manduca-
& decoctæ ex uino aut aceto succus collutus. Itē qnquefolii radices decoctæ ad tertias uino aut
aceto. Prius uero q̃ decoquatur aqua marina aut salia latuant. Decoctū diu tenendū in cre. Qui
dam cinere qnquefolii fricare malunt. Et uerbasci radix decoquitur in uino ad colluēdos dentes.
Et hyssopo colluuntur: & peucedani succo cū meconio uel radicū anagallidis magis fœminæ suc-
co: ab altera nare quā doleat infuso. Erigeron a græcis: quæ a nostris uocat senecio. Hæc si fer-
ro circūscriptam effodiat aliquis: tangatq; ea dentē & alternis ter desinat ac reponat in eundē lo-
cum: ita ut uiuat hærbæ: aut dentem cum postea nō dolitūq;. Hærbæ ð thenisagū specie & mol-
litia: cauliculis subrubicūdis. Nascitur & i regulis & in muris. Nomē hoc græci dederūt: quia uir
caneleat. Caput eius numerosa diuiditur lanugine: qualis est spinæ inter diuisuras exēte. Quæ
eam Callimachus acanthida appellat: alii pappum. Nec deide græcis de ea cõstat. Alii erucæ fo-
lius esse dixerunt: alii roboris: sed minoribus multo. Radice alii superuacua: alii neruis utilis: alii
potu strangulante. E diuerso quidā regio morbo cū uino dederunt. Et cõtra omia uescicæ uitia.
Item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenā dixere. Ischiadicis drachmā cum oxymelli-
te ab ambulatione propinquare. Torminibus quoq; in passio utilisimā: præcordiis etiā: cibo ex
aceto eam prædicātes serentesq; in hortis. Nec defuere qui & altæ genus facerent. Nec quale
esset demonstrare cõtra serpētes in aqua bibēdam edendāq; comitialibus dātes. Nos eā roma-
nis experimētis per usum digerimus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinit
epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Ephemerō folia habet. pilyllū: sed minora: caulē parē:
florem cæruleū: semē superuacuum: radicē unā digyali crassitudine: dētibus præcipuā cõcisam
in aceto: decoctāq; ut tepido colluātur. Et ipsa etiā radix mobiles fistit. Causis & exelis imprimi-
tur. Chelidonia radix ex aceto trita cõtinetur ore. Erosiis ueratū nigrū imponitur. Mobiles dē-
tes utlibet decocta in aceto firmātur. Labrū uenerem uocat in flumine nascētem. Est ei uer-
miculus qui circa dētes ligat: aut causis dētium cæra includit. Cauēdum ne euulsa hærbæ terram
rangat. Ranūculum uocamus quā græci uatrachion. Genera eius quattuor. Vnū pinguioribus
q̃ coriādri foliis: & ad latitudinē maluæ accedentibus: colore luido: caule albo: gracili: & radice
alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Altæ: foliis pluribus folioq; incisuris: altis cau-
libus. Tertiū minimū est: graui odore: flore aureo. Quartū simile huic flore luteo. Omibus uis
caustica si cruda folia iponant: pustulasq; ut ignis faciunt. Ideo & lepras & pīoras utunt & ad tol-
lenda stigmata. Causticisq; omibus miscēt. Alopecis imponūt: celeriter remouentes. Radix in
dolore cõmāducata diutius rumpit dentes. Eadem sicca cõcisā sternutamētum facit. Nostri hæ-
barū strumēā uocant: quoniam medet strumis & panis parte in fumo suspēla. Credūtq; ea rursus
fata rebellare quæ curauerint uitia. Quo celerē & plantagine untunt. Oris ulcera intera succus
plātaginis emēdat & folia radicesq; cõmāducata: uel si reumatismo laboret os. Vlcerā fetoreq;
qnquefolium. Vlcerā pilyllium. Cõposita quoq; ad fetorem uel maxime pudēdum uitium trade-
mus. Ergo folia myrti & lentici pari pōdere gallæ syriacæ dimidium pōdus simul terere in uino
uetussto sparśa mādere matutino optimū est. Vel hederæ baccas cū calia & myrrha pari pondere
ex uino. Naribus utilissimum est dracōtiū semen corticum ex melle: etiā si carcinomata in iis sūt.
Sugillata hyssopo emendātur. Stigmata in facie mādragora illita delet.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORJÆ LIBER XXVI. PROHEMIVM

Reliquæ per morbos genera medicīnæ: & de nouis morbis: & de lichene quid sit:
& quādo primū i italia cœperint: & de carbūculis: & de elephāntis: & colo. Ca. i.

ENSIT ET FACIES HOMINVM NOVOS OMNIq;
æuo priore incognitos nō italiæ mō: uerq; etiā uniuersæ ppe eu-
ropæ morbos. Tūc quoq; nec tota italia nec p illyricū gallias ue
aut hispanias magnopere uagatos: aut alibi q̃ romæ circaq; sine do-
lore quidē ullo: aut sine perniciē uitæ: sed tanta fœditate ut quæ-
cunq; mors præferēda esset. Grauiissimū ex iis lichenaf appellate
re græco nōte: latine quoniam a mēto fere oriebatur ioculari pri-
mū lasciuia: ut est procax natura multoq; in alienis miseris. Mox
& usurpato uocabulo mētagrā: occupātem multis & intuitus: to-
toq; utiq; uultus oculis tantum imūnibus: descedentem uero &
in colla pectusq; ac manus fœdo cutis fursure. Nō fuerat hæc lu-
es apud maiores patresq; nostros. Et primū Tiberii Claudii Cæ-

faris principatu medio irrepsit in italia quodā Persino equite romano quæstorio scriba cū in asia apparuisset: inde contagionem eius importante. Ne sentire id malū scemina aut seruitia: pie-
belq̃ humilis & medastid. pceres ueloci transitu osculi maxime fediore multosq̃ ppeti me-
dicinam tolerauerant cicatrice q̃ mortuo. Cauticis nanq̃ curabat: nec nisi usq̃ in ossa corp⁹ exu-
stum eēt non rebellante tedio. Adaueruntq̃ ex ægypto genitrice talū uitioꝝ medici hanc so-
lam operam afferentes magna sua præda. Siquidē certum ē Manilium Cornutum ex prætoris
legatū aquitanicæ puinciæ sefertia. cc. elocasse in eo morbo ad curandum sese. Acciditq̃ sæ-
pius: ut noua contra genera morboꝝ gregatim sentiret. Quo mirabilis qd̃ pdest reperiri tali
quo gigni repente uitia terrarū in præcerta: certiq̃ mēbris hominū: uel ætatibus aut ē fortu-
nis tanq̃ malo eligente: hæc in pueris grassari: illa in adultis. hæc pceres sentire: illa paupers
L. Paulo. Q. Martio censoribus primū in italia carbunculum uenisse: annalib⁹ confcriptum eōdē
peculiare narbonensis puincia malū: quo duo consulares obiere: contentib⁹ hæc nobis. Eodē
anno Iulius Rufus: & Q. Lecanius balbus: illie medicosq̃ insectia secessu: hic uero pollice lenæ
man⁹ euulso acu ab semetipso tam puo uulnere ut uix cerni posset. Nasciē in oculisissimis corpo-
rum ptibus: & plesq̃ sub lingua duricia rubens uariis modis: sed nigricans capite alias liuida cor-
pus intendēs neq̃ intumescens: sine dolore: sine pruritu: sine alio q̃ somni indiciē: quo grau-
tos in triduo aufert: aliqñ & horrore afferens: circaq̃ pustulas puas: rarius ferēs stomachum.
Faucesq̃ cū intusert oculisime exanimans. Diximus elephantiasin ante Pompeii magni ætatē nō
accidisse in italia: & ipsam a face sæpius incipitē. In nare prima ueluti lenticula mox inualescē
te p totum corpus maculosa uariis colorib⁹ & inæquali cure alibi crassa: alibi tenui dura: cū sca-
bie aspera: ad posteq̃ uero nigrescente: & ad ossa carnes apprimente intumescētib⁹ digytis i pe-
dibus manib⁹q̃. Aegypti peculiare hoc malū: & cū in reges incidisset: populis funebre. Quip-
pe in balneis folia tēperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidē morbus in
italia celeriter restitutus ē: scit & ille quē gemursam appellauere prisici inter digytos pedū na-
scentē et nomine obliterato. Id ipsum mirabile: alios dñsine in nobis morbos: alios duras: sicut
ti colum. Tiberii Cæsaris principatum irrepsit id malū. Nec quisq̃ prior impatore ipso sensit:
magna ciuitatis ambage cum edito eius excusantis ualitudine legeret nomē incognitum. Quid
hoc eē dicemus: aut quas deos iras? Pagi enim erant homini cætera morboꝝ genera: cum supra
ccc. eēnt: nisi et noua timerēt. Neq̃ ipsi homines pauciora sibi ope suo negocia iporant. Hæc
apud prisicos erat: quæ memoram⁹ i media medicina ipsa quodā mō reg⁹ natura faciēte & diu fuer

¶ Laus Hippocratis

Capitulum. ii.

Hippocratis certe q̃ primus medendi præcepta clarissime condidit: referta herbarū mentione
inuenimus uolumina. Nec min⁹ Dioclis Caristii q̃ secund⁹ ætate famaꝝ extitit. Itē Praxa-
gore & Chrypsippi: ac diinde Erasistrati. Erophilo qdē q̃q̃ subtilioris sectæ conditori am omēs
celebratam rōnē eam paulatim usu efficacissimo reg⁹: omniū magistro peculiariter utiq̃ medici-
næ ad uerba garulitatēq̃ dñscente. Sedere nanq̃ in iis scolis auditioni occupatū grati⁹ erat:
q̃ ipse p solitudines: & quæ erere herbas alias aliis dieb⁹ ani.

De noua medicina & Asclepiade medico: & qua ratione ueterem medicinam muta-
uerit

¶ Capitulum. iii.

DVRabat tñ antiquitas firma: magnaꝝ confessæ rei uindicabat reliquias: donec Asclepiades
ætate magni Pompeii rhetorice magister: nec satis in ea arte quæstuosus ut ad alia sagacis
ingenii huc se repente conuertit: atq̃ ut necesse erat homini q̃ nec id egisset: nec remedia nosset
oculis usq̃ picipienda torrēt ac meditata quotidie oratione blandiēs: omnia abdicauit: totaq̃
medicinā ad casum reuocando coniecturam fecit. Quinq̃ res maxime communū auxiliōꝝ pfe-
sus. Abstinētiā cibi: alias uini: fricationē corporis: ambulationē: gestationē: q̃ cū unusquisq̃
semetipsum sibi præstare possit intelligere. Fauētibus cunctis ni eēnt uero: quæ facillima erant:
uniuersum ppe humanum gen⁹ circūegit in se: nō alio modo q̃ si cælo emissus aduenisset. Tra-
hebat præterea mētes artificio mirabili uino. pmittendo ægris dando tēpestiue tum frigidam
aquam. Et quoniam causas morboꝝ prior scrutari Herophilus instituerat: uini rationē illustra-
uerat Cleophantus apud prisicos: ipse cognominari se frigidam dando præferēs: & ut auctor ē
M. Varro: alia quoq̃ blandimēta excogitabat in suspēdēdo lectulos: quorū iactatu aut mor-
bos extenuaret. aut somnos alliceret: iam balneas audissima hominum cupidine instituēdo: &
alia multa dictu grata atq̃ iucunda magna auctoritate nec minore fama: cū occurrisset ignoto fu-
neri: relato homine ab rogo atq̃ fuato: ne q̃ leuib⁹ momētis tantam conuersionē factam e: i
stimer. Id solum possumus indignari unum hominē e leuissima gēte sñ opib⁹ ullis orum ued i
galis sui causā repere leges salutis humano generi dñsse: quas tamē postea abrogauere multi.
Asclepiadē uero adiuuē multos: quorum cura nimis anxia & rudi aut obruēdi ægros ueste sudo-
resq̃ omni modo ciēdi. Nunc corpora ad ignes torrēdo: soles ut affidue quærēdo in urbe tum
brosa: immo uero tota italia impatrice tum primum pēssili balnearum usu ad infinitum blādiēte

Præterea in quibusdā morbis medendicruciatus detraxit: ut in anginis quas curabāt ī fauces or-
gano demisso. Dānavit merito & nominationes tunc supra modū frequētes. Arguit & medicamē-
torum potus stomacho inimicos: quod est magna ex parte vetitum. Itaque nos in primis quæ
sunt stomacho utilia signemus.

Irriisio magicæ artis & de lichenis & taphia. Ca. iiii.

Super omnia adiungere eum magicæ vanitates: in tātum euectæ ut abrogare hærbus fidē cūc
nis possent. Aethiopide hærba amnes ac stagna sicari cōiectū. Tactu clausa omnia aperiri.
Achemenide cōiecta in aciem hostium trepidare agmina: ac terga vertere. Latacen dari solitū a
perliarē rege legatis: ut quociq; venissent osium regū copia abūdarent: ac multa similia. Vbi nam
istæ fueret: cū cimbri teutoniq; terribili Marte ulularent: aut cū Lucullus tot reges magos: pau-
cis legionibus stermeret: Cur ue romani duces primā semp in bellis rōem cōmeritios habuere:
Cur Hēracles Cæsarīs miles in pharsalia famē lenitis: si abūdātia omīs contingere unius hær bæ
fœlicitate poterat: Nō satis fuit Aemilianū Scipionem carthaginiis portas hærba patefacere:
q; machinis claustra per tot ānos quaterē: Siccē aethiopide pētinae pa udes: tātūq; agri sub-
urbanæ reddatur italæ. Nāq; apud eūdē Democritū inuenitur cōpositio medicamētis quo pul-
chri boniq; & fortunati gignatur liberi. Cur nūq; p̄saz regi talis est dedita. Misq; est p̄fecto. huc
usq; prouectā credulitatē antiquoq; saluberrimis ortam initiis: si in ulla re modū humana igenta
nouissent. Atq; nos hāc ipsam medicinā ab Asclepiade reptam suo loco p̄baturi cessemus: euec-
tā ultra magol etiā. Sed hæc est oī in re animoq; cōditio: ut a necessariis orīa primū cuncta uene-
rint ad nimū. Igitur demonstratq; priore libro hærbaq; reliquos effectūs dicemus: adiciemusq;
quas rō dictauerit. Sed in lichenis remediis atq; tam fœdo etiā malo plura undiq; aceruabimus:
quāq; nō paucis iam demonstratis. Medet ergo plantago trita. Quinq; foliū. Radix albuex
aceto. Ficulni caules aceto decocti. Hibiscī radix cū glutinoq; aceto acri decocta ad quartas. De
fricatur etiā pumice. Et rumicis radix trita ex aceto illinitur. Et flos uisū cū calce subactus. Lau-
datur & tithymalum cū resina decoctum. Lichen uero hærba his omnibus præferē: inde noīe in-
uento. Nascit in saxosis folio uno ad radicem lato: caule uno: paruo: lōgis foliis depēdentibus.
Hæc delet & stigmata. Teritur cū melle. Est aliud genus lichenis petris tātum adhærēs ut mu-
scus: qui & ipse illinitur. Hic & sanguinē sistit vulneribus instillatus: & collectiōnes illitus. Mor-
bum quoq; regium cū melle sanat ore illito & lingua. Qui ita curātur: aqua salia lauari iubetur.
ungi oleo amygdalino: hortēsisbus abstinere. Ad lichenas & taphiæ radice utitur trita cū melle.
Anginæ & argemonia medetur sūpta ex uino. Et hysopū cum uino decoctū & gargarizatū. Peu-
cedanum cū coagulo tituli marini æquis partibus. Proserpinata cū muria & ex oleo trita uel sub
lingua habita. Itē succus de quocūq; folio potus cyathis tribus. Hic & omibus faucū uitis mede-
tur gargarizatus. Verbascum priuatim cōsilis in aqua porum.

Ad strumas: & ad digytos: & ad pectus: & ad tussim medicinæ. Ca. v.

Strumis plātago. Chelidonia cum melle & axungia. Quinq; foliū. Et radix persolatæ. Itē
cum axungia opitur folio suo imposita. Item artemisia. Radix mādragoræ ex aqua. Sideri-
tis. lata folia clauo sinistra manu circūfossa adalligātur custodiendā sanatis: ne rursus lata diro hær
barioq; scelere ut in quibusdā rebellet. Quod & in iis quos artemisia sanauerit prædici reperio.
Item in iis quos plātago. Damafion quæ & caucalis uocatur sub solstitio collecta iponit ex aqua
cælesti solum tritum uel radix cū axungia tusa: ita ut imposita folio suo opiat. Sic & ad oē cerui-
cis dolores tumoresq; quacūq; in parte. Bellis in pratis nascitur: flore albo aliquatē rubēte.
Hāc cum artemisia illitam efficaciorē p̄dunt. Cōdurdon hærba solstitialis flore rubeo suspen-
sa in collo cōprimere dicitur strumas. Itē nerbenaca cū plantagine digytos uitis: omibus: & pri-
uatim pterigiis. Quinq; folium medet pectoris uitis. Vel quod grauissimū ē tussis: huic mede-
tur panacis radix in uino dulci. Succus hyoscyami etiā sanguinē excreantibus. Nidor quoq; accen-
si tussientibus. Itē scorodis mixto nasturtio & resina cū melle tusa arida. Facit & per se faciles ex-
creationes. Itē centauriū maius & sanguinē reiciētibus. Cui uitio & plātagnis succus medetur.
Et betonica obolis tribus in aqua cōtra purulētās: cōtrag; cruetās excreationē. Persolatæ radix
drachmæ pōderis cū pineis nucleis xi. Pencecani succus pectoris doloribus & acorum subuenit.
Et ideo anridotis miscetur. Tussi daucum. Item scythiaca hærba. Ea demum omnibus pectoris
uitis tussi & purulenta excreantibus obolis tribus in passo.

De verbasco & chameleuce uel tussilagine: & becchio: & aglegia: & saluia. Ca. vi.

Toridem obolis bibitur verbasco: cuius flos aureus. Tāta huic uis est: ut iumētis ēt nō tuf-
sientibus mō: sed illa quoq; trahētibus auxiliē potus. Quod & de gētiana repio. Radix
chameleucæ quæ tussilago dicitur cōmanducata & in uino madafacta nō tussi tantū: sed & fauci-
bus p̄dest. Hysopū quoq; qnq; ramis cū duobus rutæ & ficis tribus decoctis thoracē purgat.
Tussim sedat becchio: quæ & tussilago dicitur. Duo eius genera. Siluestris ubi nascitur subesse
aqua. credunt: & hoc habēt signū aquileges. Folia sunt maiuscula q; hederæ. v. aut. viij. subal/

bida a terra supne pallida: sine caule: sine flore: sine semine: radice tenui. Quidam eandē ēē be-
chion & alio nomine chameleucen putāt. Huius aridæ cū radice fumus parti nōnē haustus aut
duoratus ueterē sanarē dicit tussim. S; in singulos haustus passum gustandū ē. Altera a quibuldā
salua appellatū similis uerbalco conteri ē & colata calefacit: atq; ita ad tussim laterisque dolo-
res bibit. Contra scorpiones eadem & dracones marinos efficac. Contra spentes quoq; ex o. eo
perungi ea pdest. Hysopi fasciculus cū quadrante mell. s. decoquit ad tussim.

Ad lateris dolores & pectoris: ad orthopnoeas ad iocineris dolorem: cordis dolori
pulmoni utrinq; tussī pectori ulcerib; renib; epaticis: ad uomitiones ad singultus: pleu-
reticis lateri

Cap. vii.

LATERIS & pectoris dolores uerbascū cū ruta ex aqua. Betonicæ farina bibit ex aqua calida.
Stomachū corroborat scordotis succus: centauri: gentiana ex aqua potæ. Plantago at p se
sumpta in cibo cū lente halicæ ue forbitione. Betonica alias grauis stomacho uitia tamen sanar
pota uel foliis cōmanducata. Itē aristolochia pota. Agaricū manducatum siccat ut ex intervallo
mes; sorbeat. Nymbea heraclea illita. Peucedani succus. Psyllion arborib; imponit uel cotely,
don trita cū polenta: uel aizoum. Molon scapo ē striato folii mollib; suis radice quattuor digy
toz: in aqua extrema potat. Vocat a quibuldā syron: ex uino stomacho & dispnoeæ medetur.
Cetaurium maius eligmate. Plantago succo uel cibo. Betonicæ rutæ pōdo libra mellis attici fer
muncia ex aqua calida quottidie bibentib;. Aristolochia uel agaricon obolis teris ex aqua cali
da aut lacte asini pota. Cissanthemos ad orthpnoeas bibit. Item hysopū. Et almaticis. Peucedani
succus in iocineris dolorib; & pectoris laterisq; si febres nō sunt. Sanguinē quoq; ex puenti
bus subuenit agaricū uictoriati pondere tritū & in mulla quinq; cyathis datum. Idem & amomō
facit. Iocineri priuatiu teucia bibit recēs drachmis quattuō i poscæ hemina. Betonicæ drachm
ma una in aqua calida cyathis tribus ad cordis uitia: in frigida cyathis duob;. Quinq; foliis
eius iocineris & pulmonis uititis: sanguinēq; reicientibus & cuiq; sanguinis uitio intus occurrat
iocineri anagalides mire psumt. Capnion herbā q edere: bilem p urinā trahunt. Acorō iocineri
medē thoraci quoq; & præcordiis. Cauū quæ & ephedra: ab aliis anabasis uocata nascit uetō
fo fere tractu scandens arborē: & ex ramis ppendens folio nullo: cirris numerosa qui sunt ituci
geniculati: radice pallida. Dat ex uino nigro austero trita ad tussim: suspiria tormina & sorbitio:
ne facta in quam uinū addi conuenit. Itē gentiana madafacta pridie contrita denarij pondere in
uino cyathis trib;. Geū radículas tenues h; nigras: bñ olentes. Medet nō modo pectoris dolo
rib; aut lateris: sed & cruditates discutit iucundo sapore. Verbenaca uero omnib; uiscerib; me
dēt laterib; pulmonib; iocinerib; thoraci. Peculiariter at pulmonib; & quos alibi phthisis tē
tat. Radix uero herbæ consiliginis: quā nup inuentā dixim;: suū qdē & peccōs omnū remediū
præfens ē. Pulmonū uitio uel traiecta tñ in auricula. Bibi d; ex aqua: haberi q; ore assidue sub
lingua. Supplices huius herbæ an sit in aliquo usu adhuc incertum ē. Renib; pdest plātagnis ci
bus. Betonicæ potus. Agaricū potum ut in tussi. Tripoliū in maritimis nascit saxis: ubi albidit
unda: neq; in mari neq; in secco folio satis crassiore: palmo alto i mucrone diuiso: radice alba odo
rata crassa calidi gustus. Dat epaticis in farre cocta. Hæc herba eadē uidet quibuldā quæ poliū
d qua suo loco dixim;. Syomphona uel cromphena alternis uiridib; roseisq; p caulē foliis in po
sca sanguinē reicientib; medet. Iocineri at herba melandryum nascens in segete ac pratis flore
albo odorata: Eius cauliculus conteri ē uino uetere. Item herba chalceum & uineis contrita
imponit. Faciles præstat uomitiones radix betonicæ hellebori modo quattuor drachmis i pas
so aut mulso. Hysopū tritū cū melle utilius præsumpto nasturtio aut irione. Molemoniū dnarij
pondere. Est & psyllib; lacteus succus q densatus in gummi sumit cū melle supradictū pondere
præcipueq; bilē trahit. Rursus sistant uomitionē cymini siluestre: betonicæ farina stumens ex
aqua: absterguntq; fastidia: cruditatesq; digerūt dauicū betonicæ farina ex aqua mulla: plantago
decocta caulium modo. Singultus hermonū sedat. Itē aristolochia. Suspiria dimen;. Pleureticis
& paripneumonici cetaurium mai;. Item hysopum bibit. Pleureticis peucedani succus. Halus
aūt: quā galli sic uocant: ueneti cotoneā: medet lateri: itē renibus conuulsisq; & reuptis. Sinti
lis ē cunilæ bubulæ caccimib; thymo dulcis: & sitim sedat: rasæ radice alibi albæ: alibi nigræ
Eosdem effectus lateris dolorib; h; chamærops: myrteis circa caules geminis foliis capitū us
græculæ rosæ & uino pota. Ischiadicos dolores & spinæ leuat agaricū potū ut in tussi. Item &
theocadis aut betonicæ farina ex aqua mulla.

De omnibus uitis uentris & remediis: & eoz quæ circa uel intra sunt: & de alio sistē
da uel soluenda

Cap. viii.

Purimum tñ negociū humano generi alius exhibet: cuius causa maior ps mortalium uiuit.
Alias n. cibos nō transmittit: alias nō continet: alias nō capit: alias nō conficit. Eozq; moīs
uenere: ut homo maxime cibo pereat. Pessimū corporis uas. Instat ut creditor: & sapius die ap
pellat. Huius gratia præcipue auaritia expetit: huic luxuria condit: huic nauigat ad phasim: huic

profunda uada exquirunt. Et nemo uiliter eis aestimat cōsumationis fecditare. Ergo numerus illissima est circa hanc medicinæ opa. Siste eam sordotis recentis drachma cū uino trita uel decocta pota. Polemonia quoque & dysentericus ex uino dato. Verbalci radix pota ex aqua duorum dygtyos magnitudine. Nymphaea heraclea semē cū uino potū. Radix fupior ex sylphio drachmae pōdere ex aceto. Semē plātaginis in uino tritū: uel ipsa ex aceto coctāta aqua ex succo ei⁹ supra. Itē cum lenticula cocta: uel arida farina in ipsa potioni cō papauer tosto & trito. Vel succus infusus aut potus betonica in uino ferre calefacto. Eadē cœliaci in uino austero datur. Is & iberis imponit ut dictum est. Tenasmo radix nymphaeae heracleae in uino bibitur. Pysyllū in aqua cū radicibus decoctū. Aizoi succus alium sūstis & dysenterias & tinea rotūdas pellit. Symphytis radix dysenteria sūstis. Itē uai. Aizoum foliis cōrtis ex uino torminibus resistit. Almeae siccae farina torminibus pota cū uino. Astragalus folia habet lōga inclurris multis: obliqua circa radices: caulē .iij. aut .iiii. foliis plenos: florē hyacinthi: radices uolofas: iplicatas: tubrā: prae duras. Nascitur in petrosilapricis: & iisdem nialibus: sicut phenoe archades: Vis ei ad spissanda corpora. Aluum sūstis radix in uino pota. quo fit ut moueat urina repercutio liquore: sicut pleurae quae aluū sūstunt. Sanat & dysentericos in uino rubro tusa. Difficile aut tunditur. Eadem ginguae suppuratio utilissima est foris. Colligit exitu autūni cum folia amiserit. Siccatur in ūbra. Et ladano sūstis ur aluus utroq. Quod in fegetibus nascitur contuso & cribrato bibitur ex aqua multa: item nobili in uino. Ledo appellatur bærba ex qua ladani fit i cypro barbīs caprae adhaerens. Nobiliss in arabia. Fit iam etiā in syria atq; africa: quod taxion uocat. Nervos enī in artu circūdatos lanis trahūt adhærescente rofida lanugine. Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc grauisimū onere est: durissimum tactu. Plurimū enim terrae colligit: cum pbeur maxime ppyso doratū: molle: uiride: resinofum. Natura ei molliēdis: siccadis: coquēdis: sōnum alliciēdis. Capillum fluēte cohibet: nigricantiq; custodit. Auribus cum hydromelle atq; rosaceo infundis. Furfures cutis & manāria ulcera sale addito sanat. Tussim ueterē cum storace sumptum. Efficacissimum ad ructus. Aluum sūstis & chōdri: siue pseudodictamū: hy pocistis: orobatio: uel oro: bache a gbulā dictum malograno imaturo sūstis. Nascitur ut diximus sub cistho: unde nōn hoc. Are facta in umbra sūstis aluum ex uino austero nigroq; utraq. Duo enī genera eius cādida & ruffa. Vis in succo spissat: siccatur. Et ruffa magis stomachi reumatismos emendat. Pota tribus obolis fangurinis excretionis. Cum amylo dysenterias pota & infusa. Itē uerberna ex aqua data: aut carentibus febre ex uino amineo coctis. v. additis i cyathis tribus uini. Lauer quoque nascens in riuis cōdita & cocta torminibus medetur. Potamogeto uero ex uino dysentericis etiā & cœliaci: similis betae: folis minoribus tantū bursutioribz paululū supeminēs extra aquam peculiariter refrigerant: spissant. Vis in folis cruribus utiulis utilia: & cōtra ulcers: nomas cum melle uel aceto. Castor hāc aliter nouerat tenui folio uelut eqnis setis: thyrsio lōgo & leui i aquo sis nascentem. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogeto adferatur & crocodili: itaq; se cum habent eam qui uenantur illos. Aluū sūstis & achille. Eodē effectus praestat & stacte vi. caulibus ueluti rosae capita sustinēs. Ceratia uno folio: radice nodosa & magna: in cibo cœliaci & dysentericis medet. Ledotopodion ali liceoton: alii doro petro: alii tonueto uocat: cuius radix aluum sūstis: purgatq; bilem in aqua multa addito pōdere denarij duorū. Nasci in caestri & gracili folo. Semē eius potum lymphatica sōnia facere dicitur. Lagopus sūstis aluum in uino pota aut in febrī ex aqua. Eadē ingui adalligatur in tumore. Nascitur in fegetibus. Multi ppoia laudat ad deploratos dysentericos quinque foliū decoctis in lacte radicibus & potis: & aristolochiam in uictoriati pōdere in cyathis uini tribus. Quae ex supradictis calida sumētur: haec cāde te ferro tempar aptus erit. E diuerso purgat aluum succus cœturi minoris drachma in femina aqua cum exiguo sale & acetū: bilem q; detrahāt. Maiore tormina discutiuntur. Betonica aluum soluit drachmīs quattuor: in hydromelitis cyathis nouē. Itē euphorbiū uel agaricum drachmis duabus cū sale modico potū ex aqua aut in multo obolis tribus. Solut & clyamnos ex aqua pota aut balanis subditis. Itē chamæcissi balanus. Hysci manipulus decoctus ad tertias cū sale p turtas trahit illitus: uel cōrtus cū oxy melite & sale. Pellitq; uetris aiala: Pituitā & bilē detrahīt peucedani radix. Aluū purgat anacallis ex aqua multa. Item epithymō: qui est flos & thymosaturae similis. Differentia q; hic bærbaeus est alter eius thymus albus. Quidā hy psopeon uocant: ac stomacho minus utilis. Vomitiones mouet. Sedat tormina: & inflammationes discuit. Sūmitur & ex eligmate ad pectoris uitalia cū melle & aliquando inde. Aluum soluit a quattuor drachmis ad sex cū mellis exiguū salisq; & acetū. Qi idā aliter optatū mē tradunt fere radice nasci tenui similitudine pallio rubens: sicari in umbra. Bilem ex aqua acetabuli mēfura. Dimidia detrahere pituitā bilem q;. Aluum leniter soluit & nymphaea in uino austero. Solut & pygmoecm: eruae folis crassioribus & acrioribus: radice rotunda: lutei coloris: terrā olente caulē quadrā q; uo modico tenui flore ocim. Intemitur in xafolis rotunda. Radix eius in aqua multa. xii. pōdere & c. marior & aluum & bilem & pituitam exinanit. Semē sōnia tumultuosa facit una drachma in uino

potū. Et capnos strumā discutit: detrahit bilem polypodion: quā nostri filiculam uocat: similis enim ē filici. Radix in ulu pilosa: coloris intus herbacei: crassitudine digiti minimi: acetabulis c. uernola. Ceu polypos: curri sub dulcis: & in petris nascēs: aut sub arborib⁹ ueti sitis. Exprimi succus aqua madefacta: & ipsa concisa inspergi oleri & betæ uel maluae uel falki mento: uel cū pulicula cogē ad aluū leuiter soluendam: uel in febrī. Detrahit bilem & pituitam. Stomacū offēdit. Aridæ farina indita nari⁹ polypū consumit. Floret: & semē nō fert. Scamonū quoq; dissolutionē facit: bilē detrahit: aluū soluit: præterq; si adiciat aloes drachmæ duæ obolis ei⁹ duobus. Est aut succus herbæ ab radice ramosæ pinguib⁹ foliis triangulis albis radice crassa madida nauseosa. Nascit⁹ pingui & albo solo. Radix circa canis ortū excavat⁹: ut in ipsa consistat succus: q̄ sole siccatus digerit⁹ in pastillos. Siccā & ipsa uel cortex. Laudat⁹ natione colophonitū mysum priennele. Specie aut nitidū: & q̄simillimum taurino glutini fungosum tenuissimis fistulis: cito liquescens uirus redolēs luminosum linguæ tactu lactescens: q̄leuissimū cū diluī albescēs. Hoc uenit & adulterno: qd⁹ fit herbæ farina & tithy malli marini succo in iudæa fere: qd⁹ ē strangu lat fumpt⁹. Deprehendit gustu. Tithy mallus. n. linguam exalcat bubi mori nec ante nec postea utile. Dedere & p̄ se ex aqua uel mullā & sale quaternis obolis. S; utilissime cū aloē: ita ut incipiente purgatione mullum bibat. Fit & decoctū radidis in aceto ad crassitudinē mellis: quo le præ illinunt. Et caput ungū in dolore cū oleo. Tithy mallū nostri herbā lasariā uocant: alii laetucā caprinā. Narrantq; lacte eius inscripto corpore cū inauerit si cinis inspergat⁹ apparei līas & ita qdā adulteras alloq; malluere: q̄ codicillis. Genera eius multa. Prim⁹ cognominatur carachias: q & maculus existimat⁹: ramis digyali crassitudine rubris rugosis. quinq; aut sex cubitali longitudine a radice foliis pedet⁹ in cacuminib⁹ coma iunci. Nascit⁹ in asperis maritimis. Legitur semē autino cū coma: siccātū sole tundi⁹: & iponi. Succus uero incipiente pomog; lanugine defractis ramul⁹ compit⁹ farina erui aut fici: ut cū iis arefcat. Quinas at guttas singul⁹ excipi satis ē. Tradit⁹q; et toties purgari hydropicos sico sumpta: qd⁹ guttas & lactis exceperit. Succus cum colligitur: ne attingat oculos cauendū ē. Fit & foliis tuis priore min⁹ efficax. Fit & decoctum e ramis. Est & semē in usu cū melle decoctū ad catapocia soluendæ alui gratia. Semē et dētium cauis cæra includitur. Colluuntur et radices decoctæ uiro aut oleo. Illinūt et lichenas sicco. Bibuntq; eū ut purgēt uomitiones: et aluo soluta: alias stomacho inutilē. Trahit pituitā sale adiecto in potu: bilē afronitro. Si p aluū purgari libeat in posca. Si uomitione: in passo aut aqua mullā. Media potio trib⁹ obolis costat. Ficos a cibo sumpsisse melius ē. Fauces urit lcniter. Est. n. tam feruentis naturæ: ut p se extra corpori impositū pustulas igniū modō faciat: et p caustico i usu sit. Alter⁹ gen⁹ tithy malli myrsiniten uocat: alii caryoten foliis myrti acutis & pungentib⁹ sed molliorib⁹: & ipsū ē in asperis nascens. Colligūt comæ eius hordeo turgescere: siccateq; in umbra dieb⁹. ix. i sole inarescunt. Fruct⁹ nō pariter maturefcit: s; pars anno sequente: & nux uocat⁹. Inde cognomē græci dederē. Demeritur cū messium maturitate. Lauat⁹ deinde siccatur: et datur cū papaueris nigri duab⁹ ptibus: ita ut sit totū acetabuli mō: minus hic uomitionib⁹ q̄ supior ceteri iudē. Aliq; sic et foliū ei⁹ dder⁹: nucē uero ipāz i mullō aut passo: uel cū sesama. Trahit bilem et pituitā p aluū. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris foliū cū melle estur. Tertiū gen⁹ ē tithymalli: paralius uocatur siue tithymallis folio rotundo: caule palmū alto: ramis rubentib⁹ femine albo: qd⁹ colligitur incipiente uua: et siccātū teritur: sumiturq; acetabuli mēsurā ad purgationē. Quartū gen⁹ heliscopion appellat⁹: foliis portulacæ: ramulis statib⁹ a radice quattuor aut quin p rubentib⁹ lēmpedali altitudine succi plenif. Quintū cyparissian uocant pp folioq; similitudine: caule gemino aut triplici nascente in campestrib⁹: cui eadem uis quæ heliscopion aut characiæ. Hoc circa oppida nasci femine albo columbis gratissimū: qd⁹ colligitur incipiente uua. Nomē accepit. qm̄ capita cū sole circūagit. Trahit bilem p inferna in oxy-melite dimidio acetabulo. Ceteri usus q characiæ ē. Sextū platyphilon uocant: alii corymbiten: alii amygdaliten a similitudine. Nec ullius latiora sunt folia. Pisces necat: aluū soluit: radice: uel foliis: uel succo in mullō aut aqua mullā drachmis quattuor. Detrahit priuatim aquas. Septimū dendroides cognominat⁹: talii codion: alii leptophyllon in petris nascens: comosissimū ex omnib⁹ maxime cauliculis rubentib⁹: & femine copiosimū: eiusdē effectus: cuius characias. Oposcylla siue raphano sagria iuncos duos siue tres spargit in terra rubentes: foliis rutæ: radice cepestēd amplior: quare qdā raphanū siluestre uocat. Intus h; mammā cādidā extra cortices nigros. Nascit⁹ in montosis & asperis: aliqñ & herbosis. Effodit⁹ uere: tusaq; in fictili mergit⁹. Deiectoq; qd⁹ supnatat: reliq; succus purgat utraq; pre selquibolo in aqua mullā. Sic & hydropicos dat⁹ acetabuli mēsurā. Inspergi et aridæ radices farina potioni: aut utq; superiorē ptē eius uomitione biles extra here: inferiorē p aluū. Tormina discutit: quodcūq; betonica et panaces præterq; a cruditate. Pence: ani succus in rationes et rufus gignit. Acori radix dactum uel si lactuæ modo sumat⁹. Latū cypriti potū interaneoq; uitis occurrit. Itē gentianæ farina ex aqua tepida fabæ magritudine. Plantago mane sumpta duab⁹ linguis et tertia papaueris in uini nō ueteris cyathis. iiii.

datur in sſonum euntibus addito nitro seu polenta. Simul ſi poſt cibum detur. Colo in ſūdū hēmi
 na ſucci: uel in febrī. Agaricū potū obolis tribus in uini ueteris cyatho uno lyeni medet. Et pana
 ce oīum genēꝝ radix in muſſo: ſed teucra præcipue pota arida & decocta q̄tum manus capiat: i
 aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadē cū aceto: aut ſi tolerari nō poſſit ex ſicu uel aqua.
 Polemonia bibitur ex uino: Betonice drachma in oxymelitis cyathis tribus. Ariſtolochia cōtra
 ſerpentes. Argemonia vii. diebus in cibo ſupra lyenem cōſumare dicitur. Agaricū in aceto nō ul
 ſo obolis duobus. Nymphaea heracleae radix in uino pota & ipſa cōſumitur. Cifſantēmus drachmā
 ma bis die ſupra in uini albi cyathis duobus per dies xl. lyenē dicitur paulatim en itteꝝ p̄ urinā.
 Prodeſt & hyſopum cū ſicu decoctū. Lōcō iridis radix decocta prius q̄ ſemē emittat. Peucedani
 quoꝝ radix decocta & lyeni & renibus. Lyeuacoro potō cōſumitur. Præcordis & ilibus utiliſſi
 mæ radices. Climeni ſemē potū diebus xxx. pōdere denarii i uino albo. Betonice farina ex mel
 le & aceto ſcyllite pota. Radix ſchitidis in aqua & teucrum illinitur. Itē ſcordiū cum cæra: ga
 ricum cū farina ſoenogræci uelicæ malis: cōtraꝝ calculos grauiffimis cruciatibꝝ ut diximus: au
 lio eſt. Polemonia ex uino pota: itē agaricum. Plātago radice uel foliis potis ex paſſo. Et beto
 nica ut in iocinere diximus. Itē ramici pota atꝝ illita. Eadem ad ſtrāgurias efficaciffima ad calcu
 los quidā betonica & uerbenacā & millefolium æquis portionibus ex aqua. p ſingulari remedio
 bibere ſuadent. Strāgurias diſcutere & diſtāmū certū eſt. Itē quæſoliū decoctū ad tertias i ui
 no ictericis dari atꝝ illini utiliſſimū eſt. Xiphii quoꝝ radix ſupior urinā ciet iſatibus. Enterocce
 licis dā ex aqua: & illinitur uelicæ uitis. Peucedani ſuccus inſatiū ramici: & umbilicis eminentibꝝ
 bus pſyllon illinitur. Vrinā ciet anagallides: achoriz radices decoctū: uel ipſa trita potaꝝ &
 omia uelicæ uitia ſanat: & calculos hæba & radix cotelydōis. Itēꝝ genitaliū inſlāmationē pari
 pōdere: & caulis & ſeminis & myrrhæ. Ebulū teneꝝ cū foliis tritū ex uino potū calculos pellit.
 Impositum teſtes ſanat. Erigerō quoꝝ cū farina thuris & uino dulci: teſtū inſlāmationes ſant. t.
 Symphyti radix illita æterocelaſ cohibet: & genitaliū nomaf hypociſtis alba. Artemiſia quoꝝ
 datur cōtra calculos ex uino dulci: & ad ſtrāguriā. Dolores uelicæ ſedat ex uino nymphaea hera
 clæ radix. Eadē uis crethimo ab Hippocrate admodū laudata. Eſt aut iter eas quæ ad ſtrāguriā ſilue
 ſtrum hæbay. Hæcꝝ certe apud Callimachū apponit ruſtica illa hecæle. Spēſꝝ elatæ hortē
 ſing. Caulis palmū unum altus. Semē ſeruē odoratum ceu libanotis rotundum. Siccatū rūpiſ.
 Habet intus nucleum cādidū: quē aliqui cachryn uocāt: folio pingui: albicet: ueluti oliuæ: craſ
 ſiore: & ſalſo guſtu: radice digyti craſſitudine tres aut quattuor. Naſcitur in maritimis petroſis.
 Eſtut crudū coſtū ut cū olere odorati ſaporis & iucūdi. Seruatur etiā i muria: præcipueꝝ eius
 uſus ad ſtrāguriā folio uel caule aut radice ex uino. Colore quoꝝ corporis gratior eſt facit. Vex
 largior quoꝝ iſtatiōis. Aluū ſoluit decocto. Vrināꝝ: & a renibus dolore trahit. Sic & almeæ
 ſiccæ farina in uino pota ſtrāguriā tollit: efficacius addito dauce. Lyeni quoꝝ utiliſ. Aduerſus
 ſerpētes bibitur. Lumētis quoꝝ in pituita aut ſtrāguria bordeo inſperſa ſuccurrit. Anthyllid eſt
 lent ſimilima: quæ in uino pota uelicæ uitis liberat. Sanguinem ſiſtit. Altera eſt anthyllis cha
 mæipytyos ſimilis: flore purpureo: odoris grauiſ: radice intubi: uel magis cepe: ſimilis porcula
 cæ: nigriore radice: ſed inutilis: naſcēs in liſtoribus harenoliſ: guſtu amara. In uino cū aſparagi ra
 dice uelicæ plurimū pdeſt. Eadē præſtat hypericō: quā alii chamæpithin: alii corycō appellāt:
 oleraceo frutice: tenui: cubitali: rubēte: folio rutæ: odore acri: ſemine ſiliquæ: nigro: matureſcē
 te cū bordeo. Natura ſemini ſpiſſandi. Aluum ſiſtit. Vrinā cit. Ad calculos uelicæ cū uino bibi
 tur. Eſt aliud hypericō: quod alii charō appellāt: folio tamarici: & ſub ea naſcitur: ſed pinguiori
 bus foliis & minus rubētibus: odoratū: palmo altius: leniter ſuaue: aculeatum. Viſ ſemini exal
 fa: toria: & ideo inſlāmōē facit: enterocœlicis: ſed ſtomacho nō inutile: præcipueꝝ ad ſtrāguriā
 ſi exulcerata nō ſit ueſica. Medetur & pleureticis ex uino potū. Veſicæ aut calitrichō trita ſimilis
 cumino medetur & data ex uino albo. Verbenaca quoꝝ foliis decocta ad tertias: uel radix eius e
 mulſo calido calculos eicit: Itēꝝ ppreſſa: quæ arretri & in illyrico naſcitur: in aqua decoctæ & tri
 bus heminis ad unū & pota. Trifolium ex uino ſupū: & chryſanthemū primū. Anthemū quoꝝ
 calculos eicit paruis & radice foliis quinis: caulibus lōgis duobus: flore roſeo: radices tritæ p ſe:
 uel lauer crudū. Silaus naſcitur glareoliſ & pennibus riuis: cubitalis: apii ſimilitudine. Coquit ut
 olus accidū: magna utilitate ueſicæ. Quæ ſi ſcabiem ſentiat: panacis radice ſanatur. Aliter inuti
 lis ueſicis. Calculos pellit malum erraticum radicis libra in uini congio decocta ad dimidias. Inde
 hemina ſumitur p triduum. Reliquū ex uino cum zio: & urtica marina: & dauce: & plantagi
 nis ſemē ex uino. Et hæba fuluiana trita ex uino: quæ & nomē iuētōis habet nota tractatibus
 urinas cit. Scordion teſtum tumores ſedat. Hyoſcyamū genitalibus medetur. Peucedani ſuccus
 ex melle & ſemen ſtrāguriæ. Agaricum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno. Trifolii radix
 drachmis duabus in uino: duci una drachma uel ſeminis. Iſchiadici & ſemie & foliis erythridani
 tritis ſanatur panace pota. Et inſtricata polemonia ariſtolochiæ decoctæ foliis. Agarico quidem
 & neruus q̄ platys appellat: atꝝ humeroꝝ dolor ſanatur obolis tribus i uini ueteris cyatho uno

poto. Quinquifolium ischiadicis & bibiē & imponit. Itē scamonia decocta cū hordei farina. Semen hy perici utriusq; bibiē ex uno. Sedis uitia & attritus celerrime sanat plantago. Condy lomata uero quinquifolium. Sedē conuerlam cyclamini radix ex aceto. Anagallis cærulea pœdētia sedis retro agit. E diuerso rubēs proutat. Cotelydon condylomata & hemorrhoidas mire curat. Testiū tumores acori radix decocta in uino tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato ab/finchiū pontici secū habentib⁹.

De pulegio & argemone

Cap. x.

Alii adiciunt & pulegiū: qd̄ ieiunus qs̄ legitur: it post se aliger. Inguinis dolores prohibet: aut sedat cæptos inguinaria: quā qdam argemonē uocat: pallim in ueprib⁹ nascens. Vt p̄sit inguinib⁹ in manu tñ habenda ē. Panos sanat panaces cū melle. Plantago cū sale. Quinquifolium. Perfoliatæ radix ut in strumis. Itē damalonū. Verbasco cum sua radice tulium uno asper/ folioq; inuoluit: & ita in cinere calfactū: ut imponat calidū. Exptiq; affirmare plurimū reme/ diū esse: si uti go imponat nuda ieiuna ieiuno: & manu supina tangens dicat. Negat Apollie pe/ ste posse crescere: quā nuda uirgo restinguat: atq; ita retrosa manu ter dicat: totiensq; despuant ambo. Medet & radix mandracoræ ex aqua: radices scamoniæ decoctū cū melle. Sideritis cum adipe ueteris: uel chry specca cū fideis pinguib⁹: q̄ hoc ab inuente ore h̄z nomē.

De nymphaea & abstinentia & appetentia ueneris: & de satyrion erythroco: & crategi & sideriti

Cap. xi.

Enerem in totū adimit (ut dixim⁹) nymphaea heraclia: eadē semel pota in xl. dies. Inlomnia quoz; ueneris a ieiuno pota & in cibo sumpta. Illita quoz; radix genitalib⁹ inhihet nō solū uenerē: sed afiluentiam genituræ: ob id corp⁹ alē uo: ēq; dicit. Appetentiā ueneris facit radix & xiphio supior data potu in uiho. Itē quā cremnon agnon appell. int. Et orminis agnos cū polenta cōtritus. Sed inter pauca mirabilis ē orchis herba: siue tarapias: foliis porris: caule palmeo flore purpureo: gemina radice: testiculis simili: ita ut maior: siue ut aliq dicit⁹ tenuior: ex aqua pota exeat libidē: minor siue mollior & lacte caprino inhiheat. Quidam folio thylæ eē dicunt leuiori ac minori: caule spinoso. Eiusq; radices sanant oris ulcera: thoracis pituitas aluū sistunt & uino potæ. Concitatrice uim h̄z satyrion. Duo eius genera: una longiorib⁹ foliis q; oleæ: caule quattuor digytorū: flore purpureo: radice gemina ad formā hois testū alternis anis intumescēte ac residente. Altera satyrion orchis cognominat⁹: & fœmina eē credit⁹. Distinguit⁹ internodi: & ramiflore frutice: radice fascinis utili. Nascit⁹ fœ iuxta mare. Hæc tumores & uitia ptim easq; erumpentia cū polenta illita sedat: uel p se trita. Supioris radix in lacte & ouis colonica dacta: ner/ uos intendit. Eadē ex aqua remittit Græci satyrion: foliis lilii rubri minorib⁹ & trib⁹ nō ampl⁹ & terra exemitib⁹ tradunt: caule leui cubitali nudo radice gemina: cuius inferior ps & maior trā res gignit: supior ac minor fœminas. Est & aliud gen⁹ satyrion erythrocoan appellat⁹: fœmine uiticis: maiore: leui: duræ radices: cortice rubro: intus albū includit⁹: sapor subdulci. Fœt i montis inueniri. Venerē ēt si oio manu teneat⁹ radix stimulat. Magis adeo si bibat⁹ in uino austero Arietibus quoz; & hircis segniorib⁹ in potu dari. Et farmatis eqs ob assiduū laborē pinguiorib⁹ bus in coitu: qd̄ uitū p̄fēdamū uocant. Vim eius restinguit aqua multa aut lactuca sumpta. In totū qdē græci cū concitationē hanc uolūt significare: satyrion appellant. Sic & crategin cognominantes & teliconon: quaz; semen testū simile ē. Tithymalli quoz; ramoz; medullā habentes ad uenerē p̄iores fieri dicūt. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradit Theophrastus auctor aliorū quin grauis: septuageno coitu durare libidinē contactu herbæ cuiusdā: cuius nomē speciēq; non posuit. Sideritis adalligata uarices minuit: & sine dolore præstat. Podagræ morb⁹ rarior solerbat eē nō modo patz auozq; memoria: ueg ēt nostra. Peregrin⁹ & ipse. Nam si Italia fuisse antiquitus: latinū nomē inuenisset. Insanabilis nō est credendus. Quippe qm̄ in multis & spon/ te d̄finit: & in plurib⁹ curat. Medet panacis radices cū uua passa: succus hy ocyami cū farina: uel semē scordion ex aceto: lberis uti dictū ē. Verbenaca cū axungia trita cyclamini radix: cuius decoctū & pnionibus pdest. Podagræ refrigerat radix & xiphio. Semē & psyllio. Cicuta cū lytharyrio aut axungia. Aizoum in primo impetu podagræ rubentis: hoc ē calide. Vtrilibet uero cōuenit erigeron cū axungia. Plantaginis folia trita addito sale modico. Argemonia tusa ex melle Medet & uerbenaca illita: aut si pedes macerēt i ei⁹ decocto. Est & lappago similis anagallidi: nisi eēt ramosior ac plurib⁹ foliis: aspa: rugosa: aspioris succi: grauis odoris: q̄ talis ē mollugo uo/ cat. Similis & asperioribus foliis asparago. Supioris succus expressus pondere. xi. denariorū: i ui/ ni cyathis duob⁹ quotidie sumit. Præcipue uero liberat eo malo phycos thalassien: id est fuc⁹ marin⁹ laetucæ similis: q conchyliis substernit⁹: nō podagræ modis: sed omnib⁹ articuloz; mor/ bis impositus priusq; exarefiat. Tria at genera eius. Latū. Et alter longius: quadanten⁹ rubēs Tertū crispis foliis: quo in creta vestes tingūt: omnia eiusdē usus. Nicander eā & aduersus ferr/ pētes in uino ddit. Salutare ē & semē eius herbæ: quā psyllion appellatim⁹: madefactum aqua admixtis in heminā seminis refinæ colophoniz coclearib⁹ duob⁹: thuris uno. Laudat & mādra coræ folia cū polenta tusa.

Medicinæ generales de pedibus: talis articulis: nervis: & remedia contra morbos qui totum corpus occupant: & de myrindo: & uigilis: & paraly si: & de febribus frigidis: & febre iumentorum & freneticis: & chameæta: & aizoo: & igne sacro, Ca. xii.

Talis uero tumētibus limtis aquaticis cū oleo subactus mire pdest. Articulus succus: & centauro minore. Idē nervis utilisissimus. Itē cētaurium. Betonica nervis dīcūrrētibus per scapulas humeris: spinæ: lumbis pota ut in iocinere. Articulis quq̃ efoiū impositū. Mandragoræ folia cum polenta: uel radix recens tusa cū cucumere siluestri: uel decocta in aqua. Cubitorum ac pedū rimis poly podi radix. Articulis succus hyoscyami cū axungia. Amomi succus cū decocto. Item centiculus decoctus uel muscus recens ex aqua obligatus donec inarescat. Item lap: pæ boariæ radix e uino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniuculos curat: omiaq̃ alia frigoris uria. Perniuculos curat & cotelydō cū axungia. Folia ex batrachio. Epictymi succus. Clauos pedum extrahit ladanum cum castoreo. Verbenaca ex uino. Nunc pactis malis quæ mēbrati sēt iūnt: dicemus de iis quæ totis corporibus grassant. Remedia at hæc cōia inuenio. Ante omēs pota dodecatheum de qua diximus. Deinde panacis oīum genē radices peculiariter lōginquis morbis. Et semē interaneorū utiis. Ad omēs uero corporis dolores succum & scordio. Itē betonica: quæ pota colorem plūbeum corporis priuatiū emēdat: gratorēq̃ reducit. Geranium alii qui myrrhin: alii myrrhida appellant. Similis est cicutæ foliis minutioribus: & caule breuiori rotundo: saporis & odoris iucundi. Nostri sic eam tradūt. Græci foliis cādidiōribus paulo q̃ mal: uæ: caulibus tenuioribus & pilosissimōs & iteruallū binū palmorū & in iis foliis: inter quæ ī ca cuminibus capitula sunt grutum. Alterū genus foliis anemones: diuisur: lōgioribus: radice mali mō rotūda: dulci: reficiētibus se ab imbecillitate utilisissima: & fere talis uera ē. Bibit cōtra pthi sīn drachma in uini cyathis tribus bis die. Itē cōtra inflationes: quæ & cruda interdū præstat. Succus radices auribus medetur. Opisthotonicis semē drachmis quattuor cum pipere & myrrha potum pthi sīn sanat: & plātaginis succus: si bibitur. Et ipsa decocta ī uino cum sale & oleo a sōno matutino refrigerat. Eadem datur iis. quos atrophos uocat īterpositis diebus. Betonica pthi sīn cis eligmate cum melle fabæ magnitudine. Agaricū potum duobus obolis in passo uel dauco cū centauro maiore in uino. Phagedenis quod nomē sine mō esurientium est: & alias ulces: stithy: mali medetur cum sesamī potum. Inter mala uniuersi corporis uigiliæ sunt plerisq̃. Hæc remedio mōstratur panaces: clymenos aristolochia: & odore: & puucto capite. Aizoo siue sedum si ī uoluntum pāno nigro ignoratis pulpino subiciatur: & onothera siue onear hylaritatē afferunt in uino. Amygdalino est folio: flore rosaceo: fruticosa: lōga radice: & cum siccata est unū olente. Hæc in potu data feras quocq̃ mitigat. Cruditates quæ nauſeam faciūt digerit betonica. Eadem pota a cœna cōcoctionē facit in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pōdere: & crapulā discutit. Itē agaricū post cibos in aqua calida potū. Paraly sīn betonica sanare dicit. Itē iberis ut dictū ē. Eadem & torpētibus mēbris pdest. Itē argemonia omiaq̃ quæ periclitētur ſecari discutiunt. Comitiales sanātur panacis: quā beracleā diximus: radice pota cum coagulo uituli marini: ita ut sint panacis tres ptes. Plātago pota. Betonica in oxymelitis drachma: uel agarici obolis tribus. Folia quinquefolii ex aqua. Sanat & archezostis: sed cū amineo pota. Sanat & bacaris radix arida in puluerem cōtrita cyathis tribus cum coriādro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto aut melle aut in aqua calida. Verbenaca ex uino pota. Hylopi baccæ ternæ cōtrite: & in aqua potæ diebus sedecim. Peucedanum cū coagulo uituli marini æquis portōnibus potum. Quinquefolii cōtrita folia ex uino sūpta diebus. xxx. in betonicæ farinæ pōdo denarioq̃ xiii. cū aceti scyllitici ciatho mellis atticī uncia. Scamoniū obolis duobus cū castorei drachmis quattuor. Febres tri gidas leuiores facit agaricum potum ī calida aqua. Tertianas sideritis cū oleo. Itē ladanū: quod in segetibus nascit cōtū. Plātago ex aqua mullā duobus horis atē accessionē pota binis drachmis. Vel succus radices madefactæ uel tūsæ. Vel ipsa radix trita ī aqua ferro calfacta. Quidāq̃ ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem in quartanis quaternas fecerūt. Buglossō ī arefcente si quis medullā & caule eximat: dicatq̃ ad quē liberā dū febre id faciat: & alliget ei sepe tem folia ante accessionē aut ī febre liberari. Itēq̃ betonicæ drachmā ī aquæ mullā cyathis tribus uel agaricū: maxime in iis febribus quæ cum horrore ueniūt. Quinquefolii folia qdā ternatianis dedere: quaternis quartanis: plura cæteris talis omibus obolis tribus cū pipe ex aqua mullā. Verbenaca quidē & iumetorū febribus in uino medetur. Sed in tertianis a tertio genio: lo incisa: quartanis a quarto. Bibitur & semē hyperici utriusq̃ in quartanis & horribilibus betonicæ farina: quæ omēs horrores coerct. Itē panaces adeo ex calidioria natura ut p uenit iuris bibere idat punctio præcipiāt. Et aristolochia pfr & ionibus resistit. Phreneticos sōnus sanat: qui contingit pucedano ex aceto capiti infuso anagallidum succo. E diuerso lethargicos excit: rī labor est. Hoc præstat euphorbium (ut phibēt) ex aceto naribus tactis pucedani iucco. Contra infantias betonica bibitur. Carbūculos rumpit panaces. Sanat betonicæ farina ex aqua aut brassica cum thure frequēti potu calidæ: uel & carbone in cōspectu extincto fauilla digito subflata &

illita, uel plantago tusa. Tithymallus characites hydropicos sanat. Panaces: plantago in cibo: cum prius panem sicum comederint sine potu. Betonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut muli. Vel agarici: uel semen lonchitidis duabus linguis ex aqua potu. Pyllyum ex uino. Anagallidis succus. Cotelydonis radix ex mulso. Ebuli recetis radix excussa cum nec colluta quantum duo digiti comprehendant: ex uini ueteris calidi hemina. Trifolii radix drachmis duabus in uino. Tithymallus: platyphylon cognomine. Semine hyperici: quod charos appellatur. Aethrae quae quidem esse ebullunt putant radice contrita in uini cyathis tribus si febris absit: uel semine ex uino nigro. Item uerberena fasciculo manum plenae decocta in aqua ad dimidias. Praecipue tamen chamaeae luccus aptissimus creditur. Eruptiones pituitasque emendat plantago. Cyclamini radix cum melle. Ebuli folia contrita et uetere uino imposita et boam sanant: id est rubentes papulas. Pruriginem suam strychni illitus. Igni sacro medet aizooum. Folia trita cicuta. Mandracorae radix. Siccata in aere ut cucumers: primo per superius multum suspenditur: mox in fumo: dein tridit in uino aut aceto. Prodest et uino mereto fouere mentis sextans: uini sulphuris uncia ex aceto simul trita: fuligo ex aceto. Ignis facri plura sunt genera. Inter quae mediu hominem ambiens: quod zoster appellatur: et enecat: si cinxerit. Medet plantago cum creta cymolia et peristereos per se. Radix perfoliata. Aliis quae serpunt cotelydonis radix cum mulso. Aizooum. Succus linzoostis ex aceto.

Ad laxata membra: et contra morbum regiu: et contra furunculos et fistulas et in flatidibus et ambustione: et contra alios morbos ad neruos et sanguinem Cap. xliii.

Adix polypodii illita luxatis medet. Dolorumque et tumores tollunt semine pyllyi. Folia plantaginis tusa: sale modico addito. Verbasci semine ex uino decoctum et contritum. Cicuta cum axugia Folia ephemeris tuberibus atque tumoribus. Illinunturque etiam: dum discuti possunt. Morbum regiu in oculis praecipue mirari e tenuitate illam densitatesque tunicalas: felle subeunte. Hippocrates a septimo die in febre mortis signum esse docuit. Nos scimus uixisse aliquos et ab hac operatione. Fit uero et circa febres: impugnantque ceterum maiore (ut diximus) potu. Betonica agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho. Item uerberena folio obolis tribus ex uini calidi hemina quadriduo. Scelerime quinquefolii succus medet tribus cyathis potus cum sale et melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido: et perfrictionibus tuto: sudores enim felleos mouet. Folia tusilaginis ex aqua. Semine linzoostis utriusque inspersum potioni: uel cum abinthio aut cicere decoctum. Hyssopi baccae cum aqua potae. Lichen herba si cum sumis: cetero olerum abstineat. Polytrix in uino data. Struthion in mulso. Passim et in quacumque parte ac maximo incommodo nascuntur: quod furunculi uocantur: mortis: aliqui malum confectis corporibus. Remedio sunt pignocomi folia trita cum polenta: si nondum caput fecerint. Discutiunt et folia ephedri illitia. Fistulas quoque in omni parte spunt: medicosque uitio malefectis corporibus. Auxilio e centaurii min: collyriis cum melle decocto additis. Plantaginis succus infusus. Quinquefolium cum sale et melle. Ladani cum castoreo. Cotelydon cum medulla ceruina calefacta imposita. Verbasci radix medulla collyrii tenuitate in fistula addit. Vel aristolochiae radix. Vel succus tithymalli. Collectiones inflammationesque sanant argemoniae folia illita. Durities et collectiones omnes uerberena uel quinquefolium: decoctumque in aceto uerbasci folia uel radix. Hyssopum et uino impositum. Acori radix decocto eius herbae fouetur. Aizooum. Item quae contusa sunt: duritiesque et sinu corporis et tela omnia infixa corpori extrahunt. Folia tusilaginis. Daucum. Semine ledtopodi tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus imponitur pygocomi folia trita cum polenta: uel semine. Item orchis. Vitia quoque sunt in ossibus: fatyri radice imposita efficacissime sanari dicunt. Nomae et collectiones omnes furo maris priusque inarescat. Et almeae radix collectiones discutit. Ambusta sanant plantagine arctos: ita ut cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta et contrita illinunt. Radices cyclamini cum aizoouo. Herba ipsa hyperici: quod corissum appellauimus. Neruis et articulis conuenit plantago trita cum sale. Argemonia tusa ex melle. Peucedani succo perungitur spasticis et tetanicis. Neruorum duriciae egilopi succo. Doloribus erigeron ex aceto illinit. Epythimio spasticis et opisthotonicis pugnis: semine hyperici: quod charos uocatur. Idemque bibetur. Prodest. Phrimon dicitur et abscessos sanare neruos si coestimint imponatur trita uel manna. Spasticis tremulis opisthotonicis almeae radix bibitur ex aqua mulsa. Sic et rigor res exalcat. Sanguinis pluitium sinit herbae peoniae semine rubrum. Eadem et in radice uis. Cyclaminos uero si ore sanguis reiciatur: siue e naribus: siue alio fluat: siue foeminae utero. Item lysimachia pota uel illita: uel naribus indita. Item plantaginis semine. Quinquefolium potum et illitum. Cicute semen in nares si inde fluat tritum ex aqua et inditum. Aizooum. Astragali radix sinit. Et ischemon. Et achillea.

De herba equiseti: et stephanomeli: et erisitali: et contra uermes Cap. xliiii.

Quiescetum a graecis dicta et in pratis nascens: uituperata a nobis. Est aut pulvis terrae equiseti: et setae similis lyenis cursor: extinguit decocta fistulam nouo ad tertias quantum uas capiat: et per triduum heminis pota: unctis esculentis ante diem unum interdicit. Graecorum uaria circa hanc opinio. Alii pini foliis simile nigricantem eodem nomine appellant: uim eius ammirabilem tradentes: quod et

sanguinis profuua uel tactu eo tātū hoīe sistat: alii hippurin: alii ephedrō: alii anabasin uocāt. traduntq; iuxta arbores nasci & scandētem eas depēdere comis iuncea multis nigris ut ē equorum cauda geniculatis ramis folia habere pauca: tenuia: exigua: semē rotundū: simile coriādrōs radice lignosa: nasci in ambustis maxime. Vis eius spissare corpora. Succus sanguinem in naribus fluēntē inclūsū sistit. Item aluum. Medet dysentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vri nam cit. Tussim ortopnoeā sanat. Itē rupta: & quæ serpūt. Intestinis & uelicæ folia bibūt. Euterocelen cohibet. Faciūt & aliā hippurin breuioribus & mollioribus caulibus cācidionibusq; p q̄utilem ischiadicis: & uulneribus ex aceto impositam. ppter sanguinē sistēdū. Et nymphaea tria plagis imponit. Peucedanū cum semine cupressi bibitur. si sanguis p os redditus est: fluitq; ab infernis. Sideritis tantā uim habet: ut q̄ntis recentī gladiatorū uulneri illigata sanguinē claudat. Quod facit & ferulæ cinis uel carbo. Fungus uero etiā efficacius qui secundu radicem eius nascitur. Per nares at fluenti & cicuræ semen tritū ex aqua inditūq; efficac habet. Itē stephanomelis ex aqua. Betonicæ farina & lacte caprio pota sistit ex ubere fluētē. Plātagoq; cōfusa. Eiusdem succus uomētibus sanguinē datur. Ad erraticū autē radix perfolatæ cū axungia uetere illita. Potatur a ruptis cōuulsisq; & ex alto deiectis centauriū maius. Gentianæ radix trita uel decocta uel succus betonicæ. Et hoc āplius addo: iocineris aut lateris cōtortionibus: panaces scordidū aristolochia pota cū agarico. Item cōtulis & euerlis potū duobus obolis ī multī cyathīs tribus. Aut si febris sit in aqua mulsā uerbascū: cuius flos similis auro est. Acori radix. Aizōi omē. Sed & maior succus efficacissimē. Itē symphyti radices: uel decoctū. Dauci crudū. Erythrales ē flore luteo foliis achanti. Bibitur ē uino. Itē chamerops: & in sorbitiones iro uel plātago oibus mōis. Item phthiriasi: quo Scylla dictator cōsūptus ē. Nascitur quoq; in sanguine ipso hoīe alia exersa corpus. Resistit uuæ taminæ succo aut ueratri cum oleo perunctis corporibus. Taminaq; dem in aceto decocta etiā uestes eo tedio liberat.

2 **De ulceribus: & ad plagas: & de polycnemo.** Ca. xv.

Ulcera multos sunt generes: ac multis mōis curā. Panacis oīum generū radix ex uino calido illinitur manātibz. Siccāt priuatim quā chironiā diximus. Cū melle trita tubera apit: ulcēribz quæ serpūt. Deploratis auxilio est cum eris flore uino tēperata oibus mōis uel flore uel semine uel radice. Eadem cum polēta uetustis uulneribus pdest. Heracleō quoq; sidereō. Apollinaris. Psyllium. Tragacātha. Scordotis cum melle purgat. Farina eius carnis exarscētis p se ī spā cōsumit. Polemonia ulcera: quæ cacoethe uocāt sanat. Centauriū maius inspsum uel illitū. Itē minoris coma decocta uel trita uetera quoq; ulcera purgat & p sanat. Folliculū climeni recētibus plagis imponit. Illinitur autē gentiana ulcēribz quæ serpūt radice trita uel decocta ī aqua ad mellis crassitudinē: uel succo uulnēribz. Ex ea factū lichenium. Lysimachia recētibus plagis ne detur. Plātago oīum generū ulceribus: peculiariter foemina: senū & infantium. Igne mollita melior: & cū cæroto crassa ulcēz labra purgat. Nomas sistit. Et tritam suis foliis interge oportet. Suppurationes: collectiones: sinus ulcēz. Chelidonia quoq; siccāt ulcera adeo: ut etiā p spodio urantur. Eadē iam despatis cum axungia imponitur. Dictamni pota sagittas pellit: & alia tāla extrahit illita. Bibit ex aqua cyatho folioz obolo. Proxime pseudodictamni. Utraq; etiā supurationes discutit. Aristolochia quoq; putrida ulcera exest. Sordida expurgat cum melle: uerumelq; extrahit. Itemq; clausi in ulceribus natos. Et infixa corpori omia: præcipue sagittas & ossa fracta cum resina. Cauti uero ulcera explet per se. Et cū iride recētia uulnera ex aceto. Vetera ulcera uerbenaca quinquēfoliū cū sale & melle. Radices perfolatæ uulneribus ferro illatis recētibus imponit: folia ueteribus. Cū axungia utraq; & suo folio operit. Damasconi autē & in struma. Folia uerbasci ex aceto aut uino. Peristerios ad omia genera uel callosos: putrescētēq; ulcerum facit. Manātia nymphaeæ heracliae radix sanat. Itē cyclamini radix uel per se: uel ex aceto: & cū melle. Eadem & cōtra steatomata efficac: sicut ad ulcera manātia hyposū. Itē peucedanum cui ad recētia uulnera tanta uis est: ut sanie ossibus extrahat. Præstat hoc & anagallides: cohibetq; quas uocant nomas: & rheumatismos. Viles & recentibus plagis: sed præcipue sentum corpori. Cū cæroto apoflemata & ulcera tetra folia mādragoræ recētia. Radix uulnera cū melle aut oleo. Cicuta cōsiliigni mixta mero. Aizoum herpetas quoq; & nomas ac putrescētias: sicut erigerō uermifera. Recētia at uulnera astragali radix: & uetera quoq; ulcera purgat hypocistis utraq; Leonotopodii semē tritū in aqua & cū polēta illitū spicula sagittariorū extrahit. Itē pycno comi semē rithymallus. Characites succo grægrenas phagedenas putria: uel decocto ramoz cū polēta & oleo. Orchis radices. Hoc āplius & cacoethe ex aceto cū melle siccæ & recētēs. Per se uulnera onothera efferētia sese sanat. Scythæ uulnera scythicæ curāt. Ad carcinomata argemonia ex melle efficacissima est. Vulneribus perforatis asphodeli radix decocta ut diximus: trita cū polēta & illita. Quibz uicēq; uero apollinaris. Astragali radix in puluere trita humidis ulceribus pdest. Itē callitrix decocta ī aqua. Priuatim uero iis quæ calciamēto facta sint uerbenaca. Nec nō & lysimachia cōtrita. Ac nymphaea arida ifricata. Polytrix iueteratis iisdē utilior. Polycnemō

etnile bubale similis ē femine pulegii furculosas multis geniculis corymbo odorata acri & dala
ci odore: quæ ferro factis vulnerib⁹ commanducata imponit: quinto die soluit. Symphyton ad
ciatricē celerrime pducit. Itē syderitis. Hæc imponit ex melle. Verbasci femine ac foliis ex ui
no decoctis ac tritis omnia corpori infixā extrahūt. Item mandracoræ foliis cū polēta. Cyclami
ni radicib⁹ cū melle. Trilaginis folia in oleo contrita maxime adhibēt ulcerib⁹: quæ spunt. Et
alga in melle trita. Beronica ad carcinomata. Et melandria: ac ueteres addito sale. Verrucas tol
lit argemonia ex aceto uel batrachii radix: q̄ & ungues scabros aufert. Linzofidis utriusq; fo
lia uel succus illitus. Tithymalli omnes genera uerrucas omniū. Item omnia pterygia: uarosq;
tollunt. Cicatrices cū elegantia ad colorē reducit ladanū.

De plurimis experimētis ad inficiendos capillos: & partus eiciendos & continendos
& aliarum remedia.

Capitulum. xvi.

Artemisiam & elelisphacū alligata qui h̄ uiator: negat lassitudinē sentire. Mulierib⁹ morbis.
medet maxime in uniuersum peoniæ herbæ semē nigri: ex aqua mulla. Eadē & in radice uis
Mēses cit. Panacis semē cū ablinthio mēses & sudors. Scordotis potū & illitū. Beticonica drach
ma in uino cyathis trib⁹ bibiit contra omnia uulua: uitia. Aut quæ a ptu sunt. Menses nimios
sistit achillea imposita: & decoctum eius insidentib⁹. Mammis imponit hyoscyami semē ex uiuo.
Loti radix ex cataplasmate. Et mammis et chelidonia. Secundas morātes uel ptus emortuos ra
dices panacis apposite extrahunt. Ipsum panacis semē e uiuo potum uulua: purgat: appositūq;
cū melle. Polemoniā pota ex uiuo secundas pellit. Nidore purgat uulua: cētaurii minoris succus
potus: fortisq; mēses cit. Item maioris radix in uulua: dolorib⁹ iisdem modis pdest. Dersala uero
& apposita extrahit ptus emortuos. Plantago imponit in lana in dolore uulua:. In strangulari
bibiit. S; præcipua dictamnū uis ē. Menses cit. Partus emortuos ut transferros eiciat. Bibiit ex
aqua folio: obolo: sdo ad hæc efficit: ut ne in cubiculū qdē prægnantiū inserat. Nec potū tñ
s; & illitū & suffitū ualet. Proxime pseudodictamnū. S; mēses cit cū mero decoctum pondere de
nariū. Plurib⁹ tamē molochif & aristolochia pdest. nam & mēses & secūdas cit. Et emortuos pt⁹
extrahit: myrrha & pipere additis pota uel subdita. Vulua: quoq; pidentes inhihet potu uel
suffitu uel subiectu maxime tenuis. Strangulatum ab iis mensūq; difficultatē agariū trib⁹ obo
lis tritū in uini ueteris cyatho potū emēdat. Peristeros apposita in adipe suillo recetū. Antirri
nō cū rosaceo & melle. Itē apposita nymphaeæ thessalæ radix pota dolori medet. In uino pota
nigro p̄stua inhihet. E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita. Et uesicæ insidentium de
cocto medet. Secūdas pota cissanthemos pellit. Vulua: sanat. Et xiphii radix supior mēses cit
drachma ex aceto pota. Peucedanū strangulatum uulua: nidore uisum recreat. Menses aluosq;
præcipue psyllium drachma i cyathis trib⁹ aqua: mullæ. Semē quoq; mandracoræ potū uulua:
purgat. Menses cit succus appositus: & emortuos ptus. Nima rursus p̄stua sistit semē cū ui
no & sulphur. Alui p̄stua sistit & contrahit batrachion potū: uel cibo ardēs: alias ut diximus
cruda. S; cocta commēdat sale & oleo & cymino. Daucum & mēses & secūdas potum facillime
pellit. Ladanū suffitu corrigit uulua: dolori eaq; exulceratisq; imponit. Emortua scamonii pel
lit potū uel appositū. Mēses ciet hypericū: utrunq; appositū. Ante alia uero ut Hippocrati uir
deē erysimon e uiuo semine uel radice. Cortice trahit & secundis succurrit & strangulationibus
ex aqua pota. Itē radix e geranio peculiariter secundis inflammationibusq; uulua: conueniēs.
Purgat hippuris pota & apposita uulua:. Polygonas pota mēses cit. Et alcmeæ radix. Folia plā
taginis pellūt. Itē agariū ex aqua mulla. Artemisia uulua: medet trita ex oleo irino aut fico
aut cū myrrha apposita. Eiusdē radix pota in tñ purgat: ut ptus enectos extrahat. Mēses & se
cundas cit ramos decoctum insidentib⁹: sitem folia pota drachma. Ad eadē omnia p̄sunt uel in
posita uētri immo cū farina hordeacea. Acharon quoq; utile ē interiorib⁹ scēminas morbis. Et
coniza utraq;. Et cremnos. Et cantillides duæ uuluis utilissimæ. Torminib⁹q; & secundas; mo
re in uino potæ. Callitrix fortu locis medet. Albugines in capite tollit. Capillos inficit oleo tri
ta. Geranium in uino albo potū: & hypocisthis in rubro p̄stua listunt. Hysopū suffocatiōes
laxat. Radix nerbenacæ pota ex aqua ad omnia in ptu aut ex ptu mala præstantissima ē. Peuce
dano qdam miscēt in uino nigro semē cupressi contritū. Nam semē psyllii deferuēdū in aqua
cū intepuerit: epiphoras omēs uteri lenit. Symphyton tritū in uino nigro etocat mēses. Part⁹
accelerat scordotis pota drachma succi in aqua mulla cyathis quattuor. Dictamni folia præclare
danē ex aqua. Cōstat uni⁹ oboli pōdēt: uel si mortui sint i utero ifates: ptin⁹ reddi sū nexatiōe
puerpæ. Similiter p̄dē pseudodictanū: s; tardi⁹. Cyclaminos adalligata. Cissanthemos pota. Itē
betonica farina ex aqua mulla. Arsenogonō & thely genō: herbæ sē hæbēt utras f̄orib⁹ oleæ
similes: pallidiōs tamē. Semē albū: papaueris modo. Thelighoni potū scēminam concipi narrāt
Arsenogonon ab ea semine oleæ nec alio distat. Huius potū mares generari phibēt: si credim⁹
alii utranq; ocimo similē tradit. Arsenogoni semē at geminū eē testib⁹ simile. Mammaz utiū
aizoum: qd̄ dgytellum appelianim⁹ unice medet. Erigeron ex passo mammaz uberiores facit.

Sonchum in farre coctum. Quæ uero mastos uocatur indita pilos māmāg'e partu nascēriū & ti-
neas auferit in facie: alia ꝑ cutis uitia emēdat. Gentiana nyphea heraclia illita cyclamini radix ma-
culas omēs. Caulicū grana mixta cæræ liquidæ extēdunt cutē in facie: erugantqꝫ. Vitia omia
acori radix emendat: Capillū lisimachia flauum facit. Denigrat hypericō: quod & onistion uocat.
Itē ophryos hærba denticulato oleri similis: foliis duobus. Nigriciā dat & polæmonia i oleo de
cocta. Psilothrū nos quidē in mulieribus medicamētis tractamus: uerū etiā uiris in usu est. Effi-
cacissimū autē habet archerostis. Item tithymalli succo uel in sole cum oleo illito crebro: uel euul-
sis pilis. Quadrupedū scabiem sanat hylosū ex oleo forum. Anginas peculiariter sidentis. Veqꝫ
& reliqua genera hærbarum reddamus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE LIBER. XXVII.
PROHEMIVM

Reliqua Hærbarū Genera. Ca. i.
RESCIT APVD ME CERTĒ TRACTATV IPSO
admratio antiquitatis. Quātoqꝫ maior copia hærbarum dicēda re-
stat: tanto magis adorare priscoꝝ in inueniēdo curā in tradendo
benignitatem subit. Nec dubie supata hoc mō posset uideri etiā
regē naturæ ipsius munificētia: si humani opīs esset inuētio. Nūc
uero deoꝝ fuisse eam apparet: aut certe diuinam: etiam cū homo
inuenit. Eādēqꝫ oium parentē genuisse hær & ostēdisse: nul-
lo uitæ miraculo maiore: si ueqꝫ fateri uolumus. Scythicā hærba
a mæotidis paludibus & euphorbiā & mōte atlante: utraqꝫ Her-
culis collūnas & ipso regē naturæ defectu. Parte alia britannicā ex
oceanī insulis extra terras positis: itemque æthiopidem ab exu-
sto syderibus axe. Alias præterea aliūde ultro citroqꝫ humanæ
saluti in toto orbe terrarū portare imensa romanæ pacis maiestate nō hoies mō diuersis inter se
terris gentibꝫ: ueqꝫ etiā mōres & excēdētia i nubibus iuga: pastusqꝫ pecoꝝ & hærbas quoqꝫ
inuicem ostendāt. Aeternum quæso deorum sit munus istud. Adeo romanos uelut altera luce
dedisse rebus humanis uidentur.

De aconito: & panthera: & quæ extinguitur aconito. Ca. ii.
Ed antiquoꝝ curā diligentiamqꝫ quis possit fati uenerari. cū cōstet oim uenenos: occissimū
esse aconitum: & tactis quoqꝫ genitalibus scēminī sexus aialium eodē die inferre mortē.
Hoc fuit uenenum quo interemptas dormiētes a Calfurnio Bestia uoxōs M. Cecilius accusator
obicit. Hinc illa atrox peroratio eius in digyto eas mortuas. Fabulæ narrare uerū & spinis Cerbe-
ri canis extrahente ab inferis Hercule. Ideoqꝫ apud heracleā poticā ubi mōstrat eus ad inferos
aditus gigni. Hoc quoqꝫ tamē in usus humanæ salutis uertere. Scorpionū ictibus aduersari expe-
riēdo aconitum datum in uino calido. Ea est natura ut hoīem occidat: nisi inuenit quod in ho-
mine pimat. Cū eo solo colluctatur: uelut præsentius inuētio solo. Hær pugna est cū uenēdū in
uisceribus repperit. Minꝫ exitialia per se ambo cū fuerint duo uenena i hoīe cōmoriūtū: ut
homo supsit. Immo uero etiā ferarū remedia antiqꝫ pōdiderunt: cū demōstrādo quō uenenata quoqꝫ
ipsa sanātur. Torpescūt scorpiones aconiti tactu: stupentqꝫ pallentes: & uinci se cōstēt. Auxili-
atur eis helleboꝝ albu tactu resoluēte. Ceditqꝫ aconitū duobus malis suo & oium. Quod si quis
illa forte ab hoīe excogitari potuisse credit: ingrate deoꝝ intelligit munerā. Tangūt carnes aco-
nito: necatqꝫ gustatu eas pātheras: nisi hoc fieret repleturas illos situs. Ob id qdā pardaliāches
appellauere. At illas statī liberari morte excremētōꝝ hoīs gustu demōstratū: Quod certe casu
reptū qd dubitet: & quotiēs fiat ēt nūc ut nouū nasciqꝫ feris rō & ulus iter se tradi nō possit.

Quod omnium creaturarū cōditor sit deus. Ca. iiii.
Ergo casus hic est ille: qui plurima inuenit in uita deus. Hoc habet nomē: per quē intel-
ligitur eadem & parens regū oium & magistra utraqꝫ cōiectura paris siue ista quotiēdī feras
inuenire: siue semper scire iudicemus. Pudēdūqꝫ rursus omia aialia quæ sint salutaria ipsis: nosse
ipsa præter hominē. Sed & maiores oculos quoqꝫ medicamētis aconitū miseri saluberrime ꝑ
mulgauere: aperta professione: malū quidē nullū sine aliquo bono dicere. Fas ergo nobis erit q
nulla diximus uenenatas: nūc demōstrare quale sit aconitū uel deprehēdēdī gratia. Folia habet
cyclamini aut cucumeris nō plura quattuor ab radice leniter hirsuta. Radicē modicā cāmāro si
mitem marino. Quare qdām cāmāron appellauere. Aln lycoctonō ex ea quæ diximus cā. Radix
incuruæ paulū scorpionū mōsquare & scorpiō aliqui appellauere. Nec defuere qui myoctonon
appellare mallent. quoniā ꝑcul & lōginquo odore mures necat. Nascit i nudis cauitibus: quas
aconas uocant. Et ideo aconitū aliqui dixere nullo iuxta ne puluere m quidē nutriente. Hær aliq

rationem nominis attulere. Alii quoniam uis eadem in morte esset: quæ cotibus ad ferri aciem deterrendam statim per adnota uelocitas sentiretur.

De æthiopide: & amarato: & aloë: & alceæ: & alipho: & alina: & androsace: & androsamo: & ambrosia: & anconis: & anagryo: & anonymo

Cap. iiii.

Aethiopsis radix folia huius phlomo similia: magna & multa: & hirsuta ab radice. Caulis quadrangulus scabrus: similis arctio: multis concavum. In aliis semine eruo simile candidi: geminis: radices numerosas longas. Plenas molles glutinosas gustu siccanti. Crescuntque ut cornua possint uideri. Præterea in æthiopia nascitur: & in ida monte troadis: & in messenia. Colligitur autem: siccant in sole aliquot diebus: sine situm sentiant. Medetur uuluis potæ in uino albo: ischiadidis: pleuritidis: faucibus: scabris: decocta potu dant. Sed quæ ex æthiopia uenit: eximia est: atque illico prodest. Amaranton ferulacea est duos palmos altitudine: origano similis flore: bulbis aureis. Huius uis: nidor urinam citius: uulnamque purgat: tanto magis insidentibus causa. Causa hominis non hæc sed quoniam diutissime non marcescit. Aloe sylæ similitudinē huius maior & pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener est rubens medius: non dissimilis antherico. Radice una cepulo in terra dimissa: grati odore: gustu amara. Laudatissima ex india afferretur: sed nascitur & in asia: non tamē ea utuntur: nisi ad uulnera recentibus foliis: mirifice enim coaglutinat: uel succo: ob id in turbibus cadore eam ferunt ut aizoum maius. Quidam & caule ante maturitatem feminis incidit succi gratia: aliique folia. Inuenitur & per se lachryma adherens. Ergo pauimentandi ubi lata sit censent ut lachryma non absorbeat. Fuere quod traderet in iudæa super hierosolimā metallicā eius naturam: si nulla magis improba est: neque alia nigrior est: aut tumidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida rufi coloris friabilis: ac iocinoris modo coacta: facile liquefces. Improbanda nigra & dura: hærenosa quoque quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius spissare: densare: & leuiter causticare. Vfus in multis: & principalis alui soluere: cum pene sit sola medicamentorum: quod per se id præstant. Confirmatur et stomachi: adeo ut non infestet ulla uis contraria: bibi drachma. Ad stomachi uero dissolutionē in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ: coctæ: mensura bis ter uel in die ex interuallis ut res exigit. Purgationis et caplurimi tribus drachmis. Efficacior si pota ea sumatur cibis. Capillū fluentē continet cum uino austero capite in sole contra capillū puncto. De ore capitis sedat repositum: & fronti imposita ex aceto & rosaceo. Dilutionis: infusa: oculorum: uirtutia omnia sanari ea cōuenit. Priuatim prurigines & scabiē genas. Itē insignita ac liuida illita cum melle: maxime pontico. Tonsillas: gingiuas: & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes si modice sunt: drachmæ pondere ex aqua: si min⁹ ex aceto pota. Vulnē quoque sanguinem & uulnera: cumque fluxu: sistit: per se uel ex aceto. Alias et uulneribus utilissima ad cicatricē pducens. Eadem inspergit exulceratis genitalibus: uiros: condylomatibus: rimis: quæ sedis: alias ex uino: alias ex passis: alias siccis per se ut exigit mitiganda curatio: aut coercenda. Hemorrhoidibus quoque abundantia leniter sistit. Dysentericis infunditur. Et si difficilior concoquat cibis: bibi a cena modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorat pilulæ cum mellis decocto aut resina terebinthina ad purganda interiora. Digytos pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauat: ut quod sit harenosissimum subsidat. Aut torret in testa: pennasque subinde uersat: ut possit æqualiter torreretur. Alceæ folia huius similia uerberacæ: quæ & peristereon cognominatur. Caules tres aut quattuor: foliorum plenos: florem rosæ: radices albas: cum plurimum sexcubitales: obliquis. Nascitur in pingui solo: nec siccio. Vfus radicis ex uino uel ex aqua dysentericis: aluo cita: & ruptis coeulsi. Aliphon cauliculus est molli capite non dissimilis betæ acre gustatu aculenti: mordensque uehementer & accedens. Alui soluit in aqua multa addito sale modico. Minima potio duas drachmas: media quattuor: maxima sex: ea purgatione quibus datur & gallinaceo. Alfine: quam quidam myosoton appellatur: nascitur in lucis: unde & alfine dicta est. Incipit a media hyeme. Arescit æstate media cum proreperit: musculosque aures imitatur foliis. Si aliam docebimus: eam quæ iustus moysi uocet. Hæc eadem erat quæ alfine: nisi minor minusque hirsuta esset. Nascitur in hortis & maxime in parietibus. Cum teritur: odore cucumis reddit. Vfus eius ad collectiones inflammationesque. Quin emendat omnia quæ alfine sunt infirmis. Epiphoris peculiariter imponitur. Item uredinis: ulceribusque cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. Androsaces herba est alba amara sine foliis: folliculos in cirris habens: & in his semine. Nascitur in maritimis istriæ maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua uel aceto uel uino. Vehementer. n. urinas citius. Datur & podagris: illinitur. Idem effectus est & seculis. Androsamon: siue (ut alii appellauerunt) jacyron non ab simile est hyperico: id quod diximus: cauliculis maioribus densioribusque & magis rubetibus. Folia alba rutæ figura. Semine papaueris nigri Comæ tritæ sanguineo succo manantes. Odores tres in usus. Cignit in uineis. Fere medio autumno effodit: suspenditurque. Vfus ad purgandam alui tusa cum semine potæque matutino. uel a cena duas drachmis in aqua multa uel uino uel aqua pura: totius potionis sextario. Trahit bilem Prodest ischiadidis maxime. Si postera die capparibus radicē resinæ pmixtam deuorare oportet drachmæ pondere. Itemque quadridui interuallo eadem facere. A purgatione aut ipsa robustiores

unum bibere. infirmiores aqua. Imponitur & podagris & ambustis & vulneribus cohibens sanguinem. Ambrosia uagi nois est: & circa alias herbas fluctuans: fruticem unum habes densum ramolum: tenuem: trium fere palmos. Tertia parte radice brevior: foliis rutæ: circa imum caulē in ramulis semē est uvis depēdētibz: odore uinoso: quæ de cā botrys a quibusdā uocat ab aliis artemisia. Coronatur illa cappadoces. Vfus eius ad ea quæ discuti opus sit. Anconin qudam ononida malunt uocare: ramolus similem scenograeco: nisi fruticosior hirsutiorq; esset: odore iucundo. Post uer spinosa. Est etiam muria cōdita. Recens uero margines ulcesq; erodit. Radix decoquit in posca dolori dentium. Eadem cum melle pota calculos pellit. Comitialibus datur i oxy-melitæ decocta ad dimidias. Anagyros quā aliqui acotō uocant: fruticosa est: grauis odore: florē oleris: semē in corniculis nō breuibz gignit: simile renibus: quod durecit p mēses. Folia collectionibz imponitur: difficulterq; parientibus adalligat: ita ut a partu statim auferatur. Quod si emortuus hæreat: & secūdæ mēscq; morentur: drachmæ pōdere bibūt in passo folia. Sic & suspirio: si datur: & in uino uetere ad phalagios morfus. Radix discutien dis cōcoquendiq; adhibet. Semen cōmāducatum uomitiones facit. Anonymos a nō inueniēdo noie nomē inuenit. Asfertur e scythia celebrata & ab Hicelio nō paruæ auctoritatis medico. Itē aristotēd in uulneribus præclara ex aqua tusa & imposita. Pota uero māmīs præcordiisq; pcessis. Itē sâguinē excreantibus. Putauerunt & bibendam uulneratis. Fabulosa arbitror quæ adiciuntur: recente ea si uratur: ferum aut æs ferruminari.

A De aparine & arctio: & aspleno: & asclepiade: & astere: uel bubonio: & ascyro: uel ascyroide: & aphace: & de alcibiox & alectorolopho Ca.v.
Parinen aliqui ompha cōcorpō: alii philāthronpon uocāt: ramolus: hirsutus: quibz senis ue iorio agro: aut hortis: pratis ue: asperitate etiā uestiū tenaci. Efficax contra serpētes semine potō ex uino drachmā: & contra phalangia. Sanguinis abūdantiā ex uulneribus imprimūt folia ipsota. Succus auribus infunditur. Arction aliq; potius arcturion uocant: similis est uerbasco foliis: i si q; hirsutiora sunt: caule lōgo: mollis semine cymini. Nascit in petrosolis radice tenera: albiis dulciq;. Decoquit in uino ad dētium dolorem: ita ut cōtineat ore decoctū. Bibitur ppter ischiada & stranguriā ex uino. Ambustis imponitur & pñionibus. Fouētur eadem cū radice semine trito in uino. Asplenū sunt qui hemionid uocāt: foliis trietalibus multis: radice limosa: cauernosa: sicut filicis cādis: hirsuta: nec caulem nec florem nec semen habet. Nascitur in petris: parietibus opacis: humidis: laudatissima i creta. Huius folioz iur in aceto decocto per dies xxx. potō lyenē absumi aūt. Et illinuntur. Eadem aūt sedāt singultus nō dāda foemini: quoniā sterilitatem facit. Asclepias folia hederæ habet: ramolōgos: radices numerosas: tenues: odoratas: florē autūm: graue semen: ferulatum. Nascitur in mōribz. Radices torminibus mēdētur: & cōtra serpētū ictus nō solū potum sed etiā illitum. Aster ab aliquibus buboniō appellat: quoniā inguinū præsentaneū remedium est. Cauliculus foliis oblōgis duobz aut tribz in cacumine capitula stellæ mō radiata. Bibit aduersus serpētes. Sed & ad inguinū medicinā: sinistra manu decerpi iubet: & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori ad alligata. Ascyron & ascyroides similia sunt inter se: sed ascyro maiores habet ramos: qui ascyroides uocātur ferulaceos omio rubētes: capitulis paruis: luteis. Semē in cauliculis pusillū: ingrū: resinosu. Comæ tinctæ uelut cruentatæ. Quæ de cā qdam hanc androsēmō uocauere. Vfus feminis ad ischiadicis potus duabz drachmis i hydromelin sextario. Aliū soluit. Bilē detrahbit. Illinit & ābustis. Aphace tenuia admodū folia hēt pusilla. Altior lenticula est. Siliquas maiores fert: in quibus terna ut quaterna semina sunt nigriora & madidiora & minor lenticula. Nascit in aruis. Natura ei ad spissādm efficator q; lentis: Rel quo uis eisdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluctuones sistit semē decoctū. Alcibion qualis esset hærba apud auctores nō repperi. Sed radicē eius & folia trita ad serpētis morsus imponi & bibi iubent. Folia quārum manus capiat trita cū uini meri cyathis tribz: aut radicem drachmāz triū pōdere cū uini eadem mēsurā. Alectorolophos quæ apud nos crista dicit: folia habet similia gallinacæ cristæ plura: caulem tenuem: & semē ingrū in siliquis. Vtilis tussie tribz cocta cū faba pressa melle addito: & caligini oculos. Soldū semē conicit in oculū: nec turbat: sed in se caliginē cōtrahit. Mutat colorem: sed ex nigra albicare incipit: & intumescit: ac per se exit.

De alo. Ca.vi.

A Lum nos uocamus: græci symphytō petreū: simile cunilæ bubulæ: foliis paruis: ramis tribz aut quattuor: radice a cacuminibz thymi. surculosū: odoratū: gustu dulce: saluā ciēs: lōga radice: rutia. Nascit in petris: ideoq; petreū cognōiatum. Vtilissimū lateribus: lyenibus: renibus: torminibus: pectoribus: pulmonibus: sanguinē remittentibus: faucibus asperis. Bibitur radix trita & i uino decocta: & aliquādo superlinitur. Quin & cōmāducata sitim fedat: præcipueq; pulmonē refrigerat. Luxatis quoq; iponiē & cōuulsis: lyeni: iteraneis. Aliū sicut cocta in cineres. Detrahis quoq; folliculis trita cum piperis nouē grans & ex aqua pota. Vulneribus

lanandis tanta præstantia ē: ut carnes quoq; cū coquūē conglutinet: addita. Vnde & græci nos
mē impoluerē. Oñibus quoq; fractis medet̃.

De alga & actea & d'ampelo agria & absinthio

Cap. vii.

Alga ruffa & l'corpionū i'ctibus. Actea graui foliorū odore: caulib; asperis geniculatis: semine
nigro ut hederæ: baccis mollibus. Nascit̃ in opacis & alpis & aquolis. Dat̃ acetabulo pleno
interiorib; fœminarū morbis. Ampelos agria uocant herba foliis duris cineracei coloris: qualē
in satis dixim⁹: uiticulis longis callosis rubentib;: qualiter flos quē louis flammam appellauim⁹
ignobilis: fert semē punici mali simile in acinif. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis additis
uini coi cyathis duob; aliu soluit leniter. Ido hydropicis dat̃. Vulnæ uitia & cutis in facie mū
lies emēdat. Ichthiacos quoq; uti hac herba pdest herba tusa cū foliis & illita cū succo suo. Ab
sintii genera sunt plura. Santonicū appellat̃ a galliæ ciuitate. Ponticū a ponto: ubi pecora pin
guescunt illo. & ob id sine felle reperiūt. Neq; aliquod præstantius. Multumq; italico amaritis
l; medulla pontici dulcis. De utro eius conuenit dicere herbæ facilitatē atq; inter paucas utilissi
mā. Præterea sacris Populi Ro. celebratæ peculiari ter. Siquidē latinarū feris quadrigæ cer
tant in capitolio: uictorq; absinthium bibit. Credo sanitatē præmio dari honorifice arbitrat̃is
maiorib;. Stomachū corroborat. & ob hoc sapor eius in uina transferē ut dixim⁹. Bibit̃ & deco
ctū aqua ac postea nocte & die refrigeratū sub diuo decoctis sex drachmis folioq; cū ramis suis in
cælestis aquæ sextariis trib;. Oportet & salē addi. Vetusissime in usu ē. Bibit̃ & madesacti di
lutū. Ita enim appellat̃ hoc gen⁹. Diluti ratio ut quisquis fuerit modus aquæ: regat̃ p triduum
Tertiū raro in usu ē: sicut & succus expressi. Exprimi at cū primū semē turgescit madesactū
aqua triduo recēs aut siccum septē dieb;. Deinde coctū i aëneo uase ad tertias. x. heminis in
aquæ sextariis. xlv. Itēq; percolatū. Herba lente coq; ad crassitudinē mellis qualiter ex mino
re cœtario quaeritur succ⁹. S; hic absinthii inutilis stomacho capitq; cum sit ille decoctus salu
berrim⁹. Nanq; astringit stomachū: bilēq; dtrahit. Vrinam cit. Aliū emollit: & in dolor sanat
Vētris animalia pellit. Malaciam stomachi & inflammationes dscutit cum sale & nardo gallico:
aceto exiguo addito. Fastigia absterget. Concoctiones adiuuat. Cruditates dtrahit cū ruta: & pi
pere & sale. Antiq; purgationis cā dabāt: cū marinæ aquæ ueteris sextario feminis sex drachmis
cū trib; salis & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligēt̃ at veri dēt pp difficult
tū. Quidam & in polēta dedere supradictū pond⁹: addito pulegio. Alii contra paralysim. Ali
pueris folia in ficos: sic ut amaritudinē fallerēt. Facile thoracē purgat cū inde sumptum. In regio
morbo crudū bybiē cū appio aut adiano. Aduersus inflationes calidū paulatim forbet̃ ex aqua
locinoris causam cū gallico nardo. Dyenis cū aceto aut pulte aut fico sumit̃. Aduersat̃ fungis ex
aceto. Itē uisco. Cicuta ex uino: & muris aranei moribus. Draconi marino. Scorpionib;. Ocu
lorū claritati multū confert. Epiphoris cū passo imponit̃. Sugillatis cū melle. Aures eius decoctū
uaporis suffusi sanat. Aut si manat sanies cū melle tritū. Vrinā ac mēses ciunt tres quattuor ue
ramuli cū gallici nardi radice una cyathis aquæ. vi. Mēses priuati cū melle sumptū: & in uellerē
appositū. Anginis subuenit cū melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat. Vulnēta recētia pri⁹
aqua tangat̃ impositū. Prætereaq; capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur cum cypria cæ
ra: aut cum fico. Sanat & prurit⁹.

De absinthio: & ballore: & botrys fruticosa: & braylla: & brio: & bupleuri: & cata
nances: & calla: & circea: & circēso: & crategono: & theligo: & crocodilo: & cynosor
chi: & chrysollachano: & cuculo: & conserua

Capitulum. viii.

Non dandū in febr̃. Nauſeas maris arcet in nauigationib; potū. Inguinū tumorē in ventrali
habitū. Somnos allicit olfactū: aut inscioꝝ ub capite positū. Vestib; insertū tineas arcet. Cu
lices ex oleo punctis abigit: & fumo si urat̃. Atramētum librariū ex diluto eius tēperatū lrās a
muscis tueē. Capillū denigrat absinthii cinis unguetū rosaceoq; pmixtus. Est & absinthii mari
nū: qd qdam scripsiū uocat: pbatissimum in taphnis ægypti. Hui⁹ ramū ifaci præferre solēne
hnt. Angustis priore: minusq; amara: stomacho inimicū. Aliū mollit. Pellitq; animalia inte
raneos. Bibit̃ cū oleo & sale: aut in farinæ trimestris sorbitiōe dilutū. Coq; quantū man⁹ capiat
in aqua & sextario ad dimidias. Balloten alio nomine porrū nig; græci uocant: herbam fruticosaq;
angulosos caulib;: nigris: hirsutis: foliis uesientib;: maiorib; q; porri: & nigriorib;: graue olen
tibus. Vis eius efficac aduersus canis morsus: ex sale foliis tritis imposita. Item ad condylomata
coctis cinere in folio olerif. Purgat & sordida ulcera cū melle. Botrys fruticosa herba ē luteis ra
mulis. Semē circa totā nascit̃: folia cicorio similia. Inuenit̃ in torrentiū ripis. Medet̃ orthopnoi
eis. Hoc cappadoces ambrosiam uocant: alii artemisiam. Braylla spissandi vim hz coterne mali
modo: nec amplius d ea tradit̃ auctores. Brion marina herba sine dubitatione lactuæ foliis si
milis rugosa ueluti cōtracta: sine caule ab ima radice exeuntib; foliis. Nascit̃ in scopulis maxime
testisq; terra comprehensib;. Præcipua siccandi ei spissandiq; uis. Et collectiones omnes in flam
mationesq; cohibet̃: præcipue podagræ: & qcquid refrigerare op⁹ sit. Bupleuri semē ad istus

serpentium dari reperio: foueriq; plagas decocta ea hærbæ adiectis foliis mori aut origani. Cata-
nâcen thessalam hærbâ qualis sit: a nobis describi supracum sit: cū sit ulus eius ad amatoria rai-
tum. Illud nō ab re est dixisse ad tegendas magicas uanitates electâ ad hūc ulum cōiectura. quo-
niam arescēs cōtraheret se ad speciem unguis milui exanimati. Eadē ex cā & cemos silebitur a no-
bis. Calla duos genēs est. Vna similis aro. Nascitur in arationibus. Colligitur ateq; inarescat.
Vfusq; eisdem hēt quos arum. Bibitur quoq; radix huius ad exinaniēdas alios: mēlescq; mulierē
Itē caules cū foliis in leguminibus decocti sanāt tenasmō. Atq; genus eius qdā anchulâ uocat:
alii rhinoclisâ. Folia lactucæ lōgiora: plumosâ: radice rubra: q; tæ ignes sacros cū folio polentæ
sanat imposita. Locineris aut uitia in uino albo pota. Cū cea strychnō satuo similis: flore nigro
pusillo. Paruo femine ut milui nascētis in quibuldā corniculis: radice semipedalis: triplici ferme aut
quaduplici: alba: odorata: gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in uino. Bibiturq; ad
dolorem uulnæ & uitia. Macerari oportet in sextartis tribus quadratē radicius tulæ p noctē &
diem. Trahit eadem potione secūdas femine. Lac minuit in uino aut mulla aqua pota. Colles
cauliculus est tener duum cubitoq; triāgulo similis: foliis spinosis circūdati. Spinæ melleos sūt
Folia bouis linguæ similia: minora: subcādidâ: & in cacumina capitulata: purpureasq; soluuntur
in lanugines. Hanc hærbâ radice uē eius adalligatam dolores uaricū sanare tradūt. Crategonō
spicæ tritici simile est: multis calamis ex una radice manantibus: multoq; geniculōq; geniculōq;.
Nascitur in opacis: femine mili: uehemētē aspero gustu. Quod si bibat ex uino ante cenā tribus obolis
in cyathis aquæ totidem mēter ac uir ante cōceptū diebus. xl. uirilis sexus partū foras aut. Est
& alia crategonos: quæ theligonos uocatur. Differentia intelligitur lenitate gustus. Sūt qui flo-
rem crategoni bibentes mulieres intra. xl. diem concipe tradant. Eadē sanāt ulcera: uetera nigra
cū melle: explent sinus ulcēs. Et atropa carnosiora faciūt. Purulēta expurgāt. Panos discutit
Podagras collectionesq; omēs leniūt peculiariter māmāq;. Theophrastus arboris genus intelli-
gi uoluit crategonō siue crategona: quā italia aquifolium uocat. Crocodilō chamæleontis hæ-
bæ nigra figurâ habet: radice lōga: æqualiter crassa: odoris asperi. Nascit in fabuletis. Pota sâ
guinē per nares pellit copiosum crassūq;. Atq; ita lyenē cōsumere dicit. Cynoforchii uel cyno-
farcimâ aliqui orchin uocat: folis oleæ: mollibus: ternis: paruisq; semipedis lōgitudinis in terra
stratis: radice bulbosâ: oblōga: duplici ordine superiore quæ durior est: & inferiore quæ mollis
ior. Edunt ut bulbi cōcti in uinis forte inueni. Ex iis radicibus si maior edat uiri mares genera-
ri dicūt. Si minorē fœminæ alterq; sexū. In thessalia molliorē in lacte caprino uini bibūt ad stru-
mulâdos coitus: duriorē uero ad inhibēdos. Aduersat alter alteri. Crysolachanū i pineto lac
tucæ simile nascitur. Sanat neruos incisos si cōfestim imponat. Et albi genus crysolachani tradi-
tur: flore aureo: foliis oleris: Cōctum estur ut olus molle. Hærbæ hæc alligata morbū regium
habētibus: ita ut spectari ab iis possit: sanare id malum traditur. De chrysolachano nec satis dici
scio: nec plura repio. Nāq; & hoc uitio laborauere. pxiimi utiq; hærbani nostri: et od ipsi notas
uelut uulgares strictim & noībus tantū indicauerē: tanq; coagulo terræ aluū sūt: strāgoriâ dis-
folui si bibat ex uino aut aqua. Cuculi folia trita cū aceto serpentium ictibus & scorpionū mēdi.
Quidā alio hanc noīe strumū appellant: alii græce strygnon: acinos hēt nigros. Ex iis cyathus
succū cū mulli duobus mēdes lumbi. Itē capitis doloribus cū rosaceo infusus. Ipsa strumis. Pota
sanâdis peculiaris est: alpinis maxime fluminibus. Cōferua appellata: a cōferruminando: spongia
aquæ dulciū uentus q; muscus aut hærbæ uillosæ densitatis atq; fistulosæ. Curatū ea scio oībus
fere cōsibus cōfractis. plapli ex arbore alta putatorē: circūdata uniuerso corpori: quā suam isp-
gentibus quotiens inarescat: raroq; nec nisi deficientem hærbam mutationis causa resoluentib;.
conualuisse uix credibili celeritate

De cocco gnidio & dryopteris
& dryphono: & elatine: & empetro siue calcifraga: & epicaetis: uel helleborine:
& epimeidis: & enneaphylos: & filiceptis: & de femore bubulo. Ca. ix.
Occo gnidio color cocci: magnitudo grano piperis maior: uis ardens. Itaq; in pane deuor-
atur ne adurat cum gulam transit. Huic uis præsentanea contra citum. Sistit alium.
Dipsacō folia habet lactucæ: bullas spinosâs i dorso medi: caulē duos cubitos: uildē spinis hor-
dums: genicula eius binis foliis amplectētibus: cōcōno alay sinu: in quo subsistit ros salisus. In ca-
cumine capitula sunt eibinata spinis. Nascit in aquosis. Sanat rimas sedis. Itē fistulas decocta in
uino radice usq; dū sit crassitudo cæræ: ut possit in fistula collyriū mitti. Itē verrucas oīum gene-
rum. Quidā & alay quas supra diximus succū illinunt uis: Dryopteris filici similis i artoribus na-
scit: tenni folioq; subdaliū infulura: radice hirsuta. Vis et caustica est. Ideo pilotru est radix tu-
sa. Illinitur enim usq; dum sudores euocet. Itaq; & tertio: ita ne sudor abluatur. Dryphonon si-
milis hærbæ est: cauliculis tenibus: cubitalibus: circūdati utriq; foliis: pollicari aptitudinē:
& qualibus oxymyrtine. Sed cādidioribus molliorit usq; flore cādidō sambuci. E dūt cauliculis
decoctis. Semine uero eius p pipere utunt. Flatine folia habet calis: pusilla: pillosa: rotunda: se-
mipedalibus ramulis quinis semis uē a radice statim foliosis. Nascitur i segetibus. Acerba gustu

& ideo oculos fluctationibus efficacius: foliis cum polenta tritis & impositis: subdito linteolo. Eadem cum lini semine cocta forbitionis usu a dysenteria liberat. Empetron quam nostri calcifragam vocant: nascitur in montibus maritimis fere in saxo: quod propius mari fuerit. Salla est: potaque bilem trahit ac pituitas: quo longius magis: et terius amarius lentius. Trahit aquam. Sumitur aut in iure aliquo aut in hydromelite. Verusfate uires potest. Recens urinas cito coctum in aqua: vel tritum calculus frangit. Qui fide promisso huic quaerunt: affirmant lapillos quos sufferuefiant una rumpi. Epicaetis ab albis helleborine vocatur: parua herba: exiguis foliis locinoris vitibus utilissima: & contra venena pota. Epimedion caulibus non magnis hedere foliis densis atque duodenis: nunquam florens: radice tenui nigra grati odore. Nascitur in humidis: & huic pissandi refrigerandi: natura. Feminis caueda. Folia in uino trita uirginum mammis cohibent. Eneaphyllon longa folia nona habet: causticae naturae. Imponitur lana circumdata: ne urat latus: continuo. n. pustulas excitat: lumbosque doloribus & coxendicibus utilissimum. Filices duo genera nec florem habent: nec seminem. Pterin graeci vocant: alii blacknon cuius ex una radice plures exeunt filices: bina est cubita excedentes longitudine: si graues odores. Hanc mare existimant. Alter gen? thelypterin graeci vocant: alii nymphopeterin. Est aut singularis atque non fructuosa breuior molliorque & densior foliis ad radicem caniculata. Vtriusque radice lues pinguescunt. Folia utrisque lateribus pinnata: unde nomen graeci imposuere. Radices utriusque longae in obliquo: nigrae: praecipue cum inuere. Siccare aut eas sole oportet. Nascitur ubique: sed maxime frigido solo. Effodi debent uergilis occidentibus. Vfus radicum in trimatu tantum: neque ante neque postea. Pellitur interaneis animalia. Ex iis tineas cum melle. Caetera ex uino dulci triduo pota. Vtraque stomacho inutilissima. Aluuu soluit primo bilem trahens: mox aquam. Melius tineas cum scamoni pari pondere. Radix eius duos obolos pondere ex aqua post unius diei abstinentiam bibulis: melle praegustato contra reumatismos. Neutra danda sceminis: quoniam grauidis abortum: caeteris sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inspergitur. lumentosque quocumque cervicibus. Folia cimi ceteris necant. Serpentes non recipiunt. ideo sustineri utile est in locis suspectis. Vltima est fugant nidore. Fecerunt medici huius quoque herbae discrimen. Optima macedonica est. Secunda cassiopica. Femur bubuli appellatur herba neruis & ipsa utilis: recens in aceto ac trita sale. Galapsis: aut ut alii galastobalon uel galion. Caulis & folia habet utricae leuiora: & quae graue odorem trita reddunt. Flore purpureo. Nascitur circa sepes ac semitas ubique. Folia caulesque durities & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita. Inter strumas. Panos & parotidas discutunt. Ex usu est & decocto succo focere. Putrescentia quoque & grangrenas sanat cum sale. Glaux antiquitus & galaton uocabatur cythio & lenticulae foliis similis aequalis candidiora. Rami in terram serpentes qui seni uel admodum tenues ab radice. Folisculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in forbitione similaginis ad excipienda ubertate lactis: eamque qui hauserint balneis uti conuenit.

De glaucio: & glycyfide: & glaphalio siue chamezelo: & galedrago: & holco: & hyoffi
ri: & holosteio: & hypopsesto

Cap. x.

Glaucion in syria parthia nascitur humilis herba densis foliis fere papaueris minoribus tamen: sordidioribusque odoris tetrici gustus amari cum astrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circumlitum in clibanis calefactum: deinde exempto succo exprimitur eiusdem nominis. Vfus est & succi & foliorum si terantur aduersus epiphoras: quae uniuersae uno impetu cadunt. Hinc temperata colligitur: quod medici diaglaucion uocant. Lactis quoque ubertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei causa ex aqua. Glycyfide: quam aliqui peoniam aut petorobon uocant: caule habet dum cubitorum: comitantibus duobus aut tribus subtilibus cute lauri folia qualia issatis pingtiora rotundioraque & minora. Semine in silis quasilind grano rubere: aliud nigro. Duo aut genera sunt: Femina existimatur cuius radicibus centum balani longiores circiter octo aut sex inhaerent. Mas plures habet: quoniam non una radice nixus est: palmi altitudine: candidaque. Ea gustu astringit. Feminae folia myrrham redolent: & densiora sunt. Nascitur in siluis. Tradunt noctu effodias: quoniam pico: martio impetu in oculis syriacis interdiu periculosum sit. Radix uero cum effodias: periculum esse ne sedes periculant. Magna id uanitate ad ostentationem rei ficti arbitror. Vfus in iis diuersus. Rubra. n. grana rubetis menses sistunt. xv. fere pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medetur ex passis: aut uino totidem pota. Radix omnes uentris dolores sedat in uino: aluuuque purgat. Sanat episthotonum: morbum regium: renes: uescica. Matricem aut & stomachum decoctum in uino. Aluuuque sistit. Estur et contra malum metus sed in mededo. iiii. drachmae satis sunt. Grana nigra auxilianae & suppressionibus nocturnis in uino pota quo dictum est numero. Stomacho uero & rosionibus & ea illinire potest. Suppuratio nes quoque discutit. Recens nigro semine: ueteres rubro. Vtque auxiliae a serpente pressis. Et pueris contra calculos incipiente stranguria. Glaphalium alii chamezelon uocant: cuius foliis albis mollibusque pro lometo utuntur. Sane & similia sunt. Daunt in uino austero ad dysenteriam: tetricis solutiones. Mensesque mulierum sistit. Infunditur aut tenasmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum. Galedragon uocat Xenocrates leucacantho simile palustre & spinosae caule ferulaceo alto: cuius summitate capit inhaerereat simile ouo. In hoc excrecente aetate uermiculos nati tradunt: quos pyxide

cōditos adalligari cū pane brachio ad eam ptem qua dens doleat: mireq; illico dolerem tolli. Valere nō diutius āno & ita si terram nō attigerit. Holcus in saxis nascitur lictis. Aristas habet in cacumine tenues culmo quale hordeū restibile. Hæc circa caput adalligata: uel circa lacertū educta & corpore aristas. Hanc quidā ob id aristidā uocant. Hyosiris in tubo similis: sed minor: & tactu asperior. Vt in herbis cōfusa præclare medet. Holoosteō sine duricia hæba ex aduerso appellata & græcis: sicut sei dulce: tenuis usq; ad capillamētū speciei: lōgitudine quattuor digiti: ceu gramē foliis angustis astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Vfus eius ad cōuulsa rupta in uino pota. Vulnora quoq; cōglutinat. Nā & carnes cōcoquūtur addita. Hypopsestion nascitur in spinis: ex quibus fiunt enæa sillonæ: sine cauliculo: sine flore: capitulis rārū inanibus: & foliis puis: multis: hærbacei coloris: radículas habēs albas: molles. Succus eaq; exprimit æstus: te ad soluedam alutū tribus obolis: maxime in comitialibus morbis: & tremulis: hydropicis. Cōtra uertigines: ortopnoeas: palyes incipientes.

De hypoglossa: & hypocoisidæ: isosphyros: lathyris: leontopetalō
 Hirapso: hiospermo: lapide uulgaris: de limbo leuco. Ca. xi.

Hypoglossa folia habet figura siluestris myrti concava spinosa: & in iis ceu linguas folio puerexeunte de foliis. Capitis dolore corona ex iis imposita minuit. Hypocoon in segetibus nascitur: foliis rotæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Idææ hærbæ folia sūt quæ oxy myrsinæ adhærentis uelut pāpini in quibus flos. Aluū mensesq; & omēm abūdantiā sanguinis si sit. Spissandi cohibēdīq; naturam habet. Isophyllon uocāt aliqui phaselid: quoniam solū quod est aniso simile in pāpinos torqueat. Capitula sunt in sūmo capite tenuia: plena seminis melanthii. Cōtra rufum & cætera pectoris uitia ex melle & aqua mulla. Itē iocineri utilissima. Lathyris folia habet multa: lactuca similia tenuiora germina multa: in quibus semē tuniculis cōtinet uel cap paris: quæ cū inartuere eximuntur grana: piperis magnitudine: candida: dolia: facilia purgatu. Hæc in cœna in aqua pura aut mulla pota hydropicos sanāt. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolunt: cū folliculis ipsis sumunt eam: stomachū lædunt. Itaq; inuētum est ut cū pisce aut iure gallinacei fumerent. Leontopetalō alii rhopadiō uocant folio brassicæ: caule semipedalis: leni. Cuius semen in cacumine in siliquis ciceris mō. Radix rapæ similis: grādis: nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersa: oīum serpētium generibus ex uino pota: nec alia r̄s celerius pficit. Datetur & ischiadicis. Lycaplos lōgioribus q̄ lactuca est foliis: crassioribusq; Caule longo hirsutus: adnatis multis capitulis: flore paruo: purpureo. Nascitur in campestribus. Illiuscū farina hordeacea igni facto: Sudorē in febribus mouet succo aquæ calidæ admixto. Inter omēs hærbas lītospermo nihil est mirabilis. Alii quidē hexonycō hoccāt: alii diospyrō: alii heraclion. Hærbæ quicūalis ferū foliis duplo maioribus q̄ rotæ: ramulis furculosis crassitudine iūcis: Gerit iuxta folia singulas ueluti barbula: & eaq; i cacumibus lapillos cādūt & rotūditate margaritis: magnitudie ciceris. Duricia uero lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreāt cauernulas hēt & itus semē. Nascit & i italia: sed laudatissimū i creta. Nec q̄q; iter hærbas maiore qdē miraculo aspexi. Tātus est decor uelut aurificū arte alternis inter folia cādicātibus margaritis tam exquisita difficultas lapidis ex hærbâ nascentis. lacere atq; humi serpere auctores tradunt. Ego uisam nō hæretem uidi. Iis lapillis drachmæ pōdere potis in uino albo calculos frangi: pellicq; cōstat: & strāgu riam discuti. Neq; in alia hærbæ fides est. Vfus statim ad quācūq; medicinā natā. Sic est autē eius spēs ut etiā sine auctore uisa statim noscī possit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muscū sic cum canum. Hic fricatur altero lapide addita hoīs salua. Illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit. Phengete cātharides lycos agrios hymas dioci. Limeum hærbæ appellat a gallis: qua sagittas in uenatu tingunt medicamētos: quod uenenū certuarū nocet. Ex hac in tres modos saluati addit tantū quātum in una sagitta addi solet: Ita ossa dimittitur i boum faucibus i morbis. Alligari postea ad præsepia oportet donec purgentur. Infante enim solent. Si sudor insequitur aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali similis nomē ex cā accepit per medium solium cādida līnea trankurrente. Quare mesoleucō quidam uocant. Succus eius fistulas sanat. Ipsa cōtrita carcinomata. Fortassis eadem sit quæ leucas appellat. Cōtra omia marina uenena efficax. Speciem eius auctores nō tradunt: nec aliud q̄ siluestrem latioribus foliis esse: efficaciorē in hanc femine acrior. Leucographis qualis esset scriptum nō repperi. Quod & magis miror: quoniam utilis pro dritur sanguinem excreantibus tribus obolis cum croco. Item cœliacis trita ex aqua & appolita. Profluxio foeminae. Oculorum quoque medicamentis. Et explendis ulceribus quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medo: & myofota: & myagro: & natrice: & othone: & onosma: & onopordos: & oxyris: & oxye: & batrachios: & polygonos: & leucanthemos: & plythema: & phyllos: & phellandrios: & phuleri: & polyrrhizos: & proserpinaca: & de r̄he coma. de releda & stoechade.

Ca. xxi.

Medion folia habet iris latius: caulem tripedalem: & in eo florem grandē purpureū rotundum

dū semē minuto: radicē sempedalē: In faxis opacis nascit̃. Radix drachmis. ii. cū melle mēse
fœminas s̃sistit eligmate p aliquot dies sumpto. Semē quoq; in uino tritū contra abundantiam
fœminas dat̃. Myosota siue myosotis leuis herba: caulib; plurib; ab una radice aliquaten⁹ ru
bentib; concavis ab imo: foliis angustis oblongis: dorso acuto nigris p interualla assidue gemi
natis & tenuib; cauliculis ex taleis p̃dentib; flore cœruleo. Radix digyali crassitudine multis
capillamentis fibrata. Vis ei styptica & exulceratrix: idcoq; egilopas sanat. Tradit̃ ægypti mēsis
quē thiatin uocat̃: die. xxvii. fere in augusto mēse incurrente: liquis hui⁹ herbæ succo intingat̃
mane priusq; loquat̃ non lippitū: eo anno. Myagros herba ferulacea ē foliis similis rubiæ tri
pedanea. Semē oleosum qd̃ & fit ex eo. Medet̃ oris ulcerib; punctis hoc succo. Herba q; uo
cat̃ nigina trib⁹ foliis longis intubaceis illit̃: cicatrices ad colorē reducit. Natix uocat̃ herbas
cui⁹ radix euulsa uir⁹ hirci redolet. Hac in piceno a fœminis abigūt: quos mira p̃sualione fatuos
uocant. Ergo spēs lymphantiū hoc modo animos eē credim⁹: q; tali medicamēto iuuēt. Odon
tides inter fœni genera ē: cauliculis dēsis ab eadē radice geniculatis triangulis nigris colore muli.
Folia pua h; longiora tamē q; polygonū. Semē in aliis hordeo simile florem purpureū: pusillū
Nascit̃ in pratis. Decoctū cauliculos eius i uino austero quantū man⁹ capiat: dentū dolori me
det̃: ita ut contineat̃ ore. Othone in syria nascit̃: similis ericæ pforatis crebro foliis flore croci
det̃: ita ut contineat̃ ore. Succus eius oculos medicamentis cōuenit. Mordet. n. leui
ter & calfacit at̃ fringit⁹ siccando. Purgat cicatrices & nubeculas: & q̃quid obstat. Quidam tra
dit̃ lauari: atq; ita siccata digei i in pastillos. Onosma longa folia h; fere ad tres digyos i ter
ra iacētia tria ad similitudinē anchusæ incisa sine caule sine flore sin semine. Prægnans si edat eā
aut supra gradiat̃: abortū facit̃ dicit̃. Onopordon si comederint asini: crepit⁹ reddet̃ dicit̃. Tra
hit urinas & mēses. Aluū s̃sistit. Suppurationes & collectiones discutit. Osiris ramulos fert ni
gros tenues lētos: & in iis folia nigra ceu lini. Semēq; in ramulis nigri initio: dein colore muta
to rubescēs. Smegmata mulierib; facit̃ ex iis. Radicū decoctū potū sanat arcuatos. Eadē pri
usq; maturascit̃ semē: concisæ & sole siccata aluū s̃sistunt. Post maturitatem uero collectæ & in
forbitione decoctæ rheumatismis uētris medet̃: & p se trita ex aqua cœlesti bibunt̃. Oxis folia
terna h;. Dat̃ ad stomachū dissolutū. Edūt & q; euterocelon habet̃. Poly anthemū: quam qdam
batrachion appellant: caustica uir exulcerat cicatrices: & ad colorē reducit. Eadēq; uirilginēs cr
porat. Polygonū græci uocant quā nos sanguinariā: nō attollit̃ a terra foliis rutæ similis gra
mini. Succus ei⁹ infusus narib; supprimit sanguinē: & potus cū uino cuiuslibet ptis. p̃stutium ex
creationeq; cruetas inhibet. Qui plura genera polygoni facit̃: hāc marē intelligi uolūt: appel
larūq; a multitudine feminis aut dēsitatē fruticis calligonon. Alii polygonon a frequentia genicu
los: alii halmada: alii carniotron: alii dema: multi myrtopetalon. Necnō inueniūt q; hanc fœ
minā eē dicant. Marē at̃ maiore: min⁹ q; nigram & geniculis deniore: femine sub omib; foliis
turgescētē. Quocūq; hæc modo se habeant: uis earū ē spissare ac refrigerari. Semine aluū soluit
largi⁹ sumpto. Vrinam cient. Rheumatismos cohibet. Qui si nō fuere: nō p̃sunt. Stomachi fer
uori folia imponūt. Vesicæ dolori s̃sistūt: & ignib⁹ sacris. Suce⁹ & aurib; purulentis instillat̃: &
oculorū dolori p se. Dabat̃ & in febrib; ante accessiones duob; cyathis in tertianis quaternis ue
præcipue. Itē cholericis dysentericis: & in solutione stomachi. Tertiū gen⁹ oreon uocat̃ in mō
tib; nascēs: aridini teneræ simile: uno caule: dēsis geniculis: & in se fractis. Foliis at̃ piceæ: tra
dicis supuactæ: inefficacius q; supiora: peculiare ischiadicis. Quartū gen⁹ siluestre appellat̃ pe
ne ardoris frutice radice lignosa stipe cedri rubicūdo. Ramis sparti binū palmarū nigris genicu
los ternis quaternisq; articulif. Huic quoq; spissandi natura. Sapor mali cotonei. Decoq; i aqua
ad tertias: aut aridi farina inspergiē: & oris ulcerib; & attritis ptibus. Propter gingiuas uero
uitia ipsa commanducat̃. Nomas s̃sistit: omniaq; quæ serpūt aut difficilē cicatrice habet̃. Priua
tim uero sanat a niue facta ulcera. Herbarii & ad anginas utūt illa. Et in capitis dolorē coronā ex
ea imponūt. Et cōtra epiphoras collo circūdant. In tertianis qd̃ sinistra manu euulsa adalli
gant: ad cōtra p̃stutia sanguinis. Nec ullā magis aridā q; polygonum fiant. Pancration aliq
scyllam pusillam appellare malūt: foliis albi lilii longiorib; crassiorib; q;. Radice bulbi magnā
color rufū. Aluū soluit succo cū farina erui sumpto. Vlcerā purgat. Hydropicis splenicisq; cum
melle dat̃. Alii decoquūt eam donec aqua dulcis fiat. Ea q; effusa radicē terentes digerūt in pa
stillos sole siccatos: & postea utūt ad capitis ulcera: & cætera quæ repurganda sūt. Itē ad tussim
quātū trib⁹ digytil apprehēderint: in uino dat̃. Et ad lateris dolorē aut peripneumonias elig
ma dantes. Propter ischiada in uino bibēdū. Et pp tormina mensesq; ciēdos. Peplos: quam aliq
sychē: alii meconion aphrodes uocant ex una radice tenui fruticat: foliis rutæ paulo latiorib;
femine sub foliis rutido: min⁹ candido q; papaueris. Inter uites fē colligit̃ mēsis⁹. Siccaturq;
cum frutu suo subietis aquis: in quas excidant. Hoc poto alu⁹ soluit̃. Bilis ac pituita detrahūt.
Media potio ē acerbuli mēsurā in aqua mulsæ heminis trib⁹ & citis inspergitur obfusciq; ad
mollitiē dam aluū. Peryclimenos fruticat & ipsa ex interuallo duo folia habēs subcandida mollia.

In cacumine aut semen inter folia duci: & quod difficile uelatur. Nascitur in aruis ac sepibus couolvens se amniculis quibuscumque. Semen eius in umbra siccatur tunditur: & in pastillos digeritur. Si resoluti datur in uini albi cyathis tribus tricenis diebus ad lyenem: cumque urina cruenta aut paluui absumitur: quod intelligitur a decimo statim die. Urina ciet & folia decocta. Aquæ & ortopnoicis possunt. Partum quoque adiuuant: secundumque pellunt pota simili modo. Pelecini in segenibus diximus nasci fruticosam: cauliculis: foliis ciceris. Semen in siliquis fert corniculog: modo aduncis ternis quaternis uel: quale git nouimus amas stomacho utilem. Adde in antidotis. Polygala palmi altitudinem petat: in caule summo foliis lenticulæ: gustu astricco: quæ pota lactis abundantiâ facit. Potius ratio: ut alii uocant paroenion uel neuras large fruti: at: spinis retortidas: lanugine spissas foliis paruis: rotundis: ramulis longis: mollibus: leuis: tenuibus: floribus longis: hærbacei coloris: feminis nulli usus. sed gustu acuto & odorato. Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres binii cubi toro: in altitudine neruolas cæcidias firmas. Circumdatur autem & præfio frutice. Dact succi gummi simile. Radix mira uulneribus sanandis traditur: præcipueque neruis uel præcis illita. Decoctum quoque eius cum melle potum dissolutiones neruog: & infirmitates & incisiones iuuat. Phalagium a quibusdam phalagion uocatur: ab aliis leucanthemoides uel ut in quibusdam exemplaribus inter: nio leucacatha. Ramuli sunt ei nuncque pauciores duobus in diuersa tendentes. Flores candidos lilio rubro similes: semine nigro: lato: ad lenticulæ dimidiæ figurâ multo tenuior: radice hærbacei coloris: caule tenui: radice parua: semine rotundo: papaueri simili. Hæc sui sexus facit partus. Mares autem semine tantum differunt: quod est incipiente oliua. Vtque bibitur in uino. Phelladrii nascitur in palustribus: folio apii. Bibitur semen eius propter calculos & uesicæ incommoda. Phaleris thyrsum habet longum tenue ceu calamum in summo flore inclinatum. Semen simile sesamæ. Et hoc calculos fragit potum ex uino uel aceto uel cum melle & lacte. Item etiam uitia uesicæ sanat. Polyrhizon folia habet myrtis: radices multas. Hæc uisæ dantur in uino contra serpentes. Profunt & quadrupedibus. Proserpinaca hærbæ uulgaris est eximii aduersus scorpiones remedii. Eadem contra addita muria & oleo anginæ eximie curari tradunt. Præterea in quâlibet lassitudine recreari defessos: etiam cum obmutuerint: si subiciat linguæ. Si deuoret: uomitione sequi salutarem. Rhecoma asieret ex iis: quæ supra potum sunt regionibus. Radix costo nigro similis minor & rufior paulo sine odore: calfaciens gustu & astringens. Eadem trita uini colore reddit ad crocum uinclatorem. Illita collectiones inflammationesque sedat. Vulnere sanat. Epiphoras oculos sedat ex passo illita. Insignita cum melle. Et alia luentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra cacothæ & sanguinem reuicentem drachmæ pōdere in aqua. Dysentericis etiam & coeliacis si febris careant i uino. Sin aliter ex aqua. Facilius teritur nocte antedecente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura adrupta couulsa cotusis ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores additur pipis aliquid & myrrhæ. Si dissolutio stomachi ex frigida aqua sumis: siue intus siue extra purulentis excreationibus. Item epaticis: splenicis: ischiadicis ad renum uitia: suspiria ortopneas. Arteriæ scabrias sanat ex passo tribus obolis potis trita: aut decoctum eius. Lichenas quoque ex aceto imposita purgat. Bibitur contra inflationes: & perfricationes: febres frigidas: singultus tormina: asperitates: capitis grauitates: melancholicas vertigines: lassitudinem: dolores: & couulsionones. Circa ariminum nota est hærbæ: quæ refeda uocant. Discutit collectiones: inflammationesque omnes. Qui curat ea: addit hæc uerba. Refeda morbos refeda scissine scissine quis hic pullos egerit: radices nec caput nec pedes habebant. Hæc ter dicitur: totiesque despuat. Stoechas in insulis tantum eiusdem nominis gignit odorata hærbæ: coma hyposi: amara gustu. Menses cit potum: pectoris doloris lenat. Antidotis quoque miscetur.

De solano: & smyrno: & thelephio: & trichomane: & thaliero: & tlaspes & tragonia: & tragoni: & trago: & tragologos: & spodile. Et quod quidam morbi in quibusdam non sunt gentibus.

Ca. xlii.

Solanum graeci strychon uocant: ut tradit Cornelius Celsus. Huic uis reprimendi refrigerandi. Smyrnum caulem habet apii: folia latiora: & maxime circa stolonem multos: quoque: si non exiliit pinguis ad terram infracta: odore medicato cum quadâ acrimonia iucundo colore: in luteo læuescens: capitibus caulium orbiculato ut apii semine rotundo: nigro: arefcit incipiente aestate. Radix quoque odorata: gustu acri mordet: succola: mollis. Cortex eius foris niger: intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitate: unde & nomen. Nascitur & in saxosis collibus in terrenis. Vitis eius exalfacere: extenuare. Urina: & menses ciunt folia & radix. Aliud semen sinit. Radix collectiones & suppurationesque non ueteres. Item duricias discutit illita. Prodest & contra phalagiam ac serpentes admixto cächri aut polline aut melystophyllo in uino pota: sed precatum: sed precatum: quoniam uersa uomitione mouet. Qua de cā aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & ortopnoeæ semen uel radix. Item thoracis aut lycnis & renum & uesicæ uitia. Radix aut ruptis couulsiis. Partum quoque

licet fastidii periculum urgeat: quādo ita decretum est minorē gratiā q̄ utilitatē vitæ respectū habere. Quinimo externa quocq; & barbaros etiā ritus indagabimus. Fides tantū auctores ap-
pellet. Quāq; & ipsi cōsensu p̄p̄ri iudicii ita eligere laborauimus: potiusq; curā regis: q̄ copie
instituit. Illud admonuisse p̄q̄necessarium est: dictas iam a nobis naturas aialium: & quæ ut
uisq; essent inuēta. Neq; enim minus p̄fuer medicinae rependo: q̄ p̄sunt præbēdo. Nūc quæ
in ipsis auxilientur indicari: neq; illic in totum omittā. Itaq; hæc esse quæ dā altissimis tamē cōne-
xa. Incipiemus at ab hoīe ipsū sibi exgentes: imēsa statim difficultate obuia. Sāguine nāq; gla-
diatorq; bibū: ut bibentibus populis p̄cul sint comitales morbi. Quod p̄cepta faciētes eadem
harena feras quocq; horror est. At hercule illi ex hoīe ipso forberi efficacissimū putāt calidū: sp̄r-
rantēq; & una ipsā aīam ex oculo vulnē: cū plagis hoc. Oīum ferāq; q̄dem aīo senore fas ut
dixisse humano. Alii medullas cruq; quærūt & cerebrū infantū. Nec patci apud græcos singulo-
rum uiscēq; mēbroq; etiā sapores dixere. Omia persecuti usq; ad relegmina unguū. Quasi ue-
ro sanitas uideri possit ferā ex hoīe fieri. Quin morbo dignum nō ipsa medicinæ gratia. Egre-
gia hercle frustratione si nō p̄lit. Aspici humana exta nefas habet: q̄tomagis mādū. Quis ista
inuenit ostēta? Tecū enim res erit euerfor iuris humani: mōstrosq; artifex: qui primus ea con-
didisti. Fecisti credo ne uita tui obliuisceretur. Quis inuenit singula membra humana mandere?
Qua cōiectura in ductus: Quā potest medicina ista originē habuisse? Quis uenefica inocētio
rēfect q̄ remedia? Esto barbari externiq; ritus inuenint. Etiā ne græci suas fecer̄ has artes?
Democriti extant cōmētationes ad alia noxiū hoīs & ex capite ossa plus p̄desse: ad alia amici &
hospitis. Iam uero ut interēggi dente gingiuas in dolore scarificari Apolloniū efficacissimū scrip-
sit. Miletus oculos iussu siones felle hoīs sanari. Artemō caluaria interfecit ignēq; cremati pro-
pinauit aquā e fote noctū comitalibus morbis. Ex eadē suspēdio interēpti catapotia fecit cōtra
canis rabidi morsus Antheus. Atq; etiā quadrupes hoīs sanauere: cōtra inflatiōes boū p̄for-
ratis cornibus inferentes ossa humana. Vbi homo occisus esset aut crematus sūlginē quæ p̄noc-
tasset: suum morbis dando. Procul a nobis nostrisq; litteris absint ista. Nos auxilia dicemus non
picula. Sicubi lactis puerperaq; ulus mederi poterit: sicubi salua tactus ut corporis cæteraq; si-
milia. Vitam quidē nō adeo extendēdam censemus ut quoquomō p̄trahēda sit. Quisq; es talis
æque moriere etiā cū obliuiscis uixeris aut nefandus. Quia p̄pter hoc primū q̄q; in remediis ani-
mi sui habeat: ex oibus bonis quæ hoī tribuit natura: nullū melius esse tēpētua morte. In eaq;
id optimū quod illi sibi quisq; præstare poterit.

¶ An sit in medendo aliqua uis uerborq; & sanari & depelli. Ca. ii.
EX hoīe remedijs primū maximæ quæstionis & sēper incertæ est: ualeat ne aliqd uerba
& incantata carminū. Quod si uerū ē hoī acceptū fieri oportere cōuenit. Sed uirum sa-
piētissimū cuiusq; respuat fides. In uniuersū uero oīibus hoīs credit uitat nec sentit. Quip-
pe uictimas cædi sine precatione nō uidet referre: nec deos rite cōsuli. Præterea alia sunt uerba
impetrātis: alia depulsiōis: alia cōmētationis. Vidimusq; certis precationibus obsecras: sumos
magistratus. Et ne quid uerborq; præterea aut præpostere dicat: de scripto præire aliquē. Rur-
susq; aliū custodem dari qui attēdat: alium uero præponi qui faueri linguis iubeat. Tibicinē ca-
nere: ne quid aliud exaudiat. Vtrāq; memoria insignis: quotiēs ipsæ dæ obstrepetes nocuerit:
quotiēs ut precatio errauerit. Si repente extis adimi capita uel corda: aut geminari uictima stā-
te acciderit. Duratq; imenso exemplo Decioq; patris filiq; quo se deuouit carmē. Extat Tuciæ
nestalis incestæ precatio: qua usa aquā tulit in cribro: anno urbis romæ. dc. nono. Boario uero ī
foro græci græcāq; defossos aut alias gentiū: cū qbus tum res esset: etiā nostra ætas uidit. Cu-
ius sacri precationē qua solet præire q̄ndec uix collegi magister: si quis legat. p̄fecto uim cari-
minū fateatur. Ea omia approbātibus otingentis. xxx. ānoq; euentibus. Vestales nostras ho-
die credimus nodū degressa urbe mācipia fugitiua retinere in loco precationis. Quod si semel re-
cipiatur ea rō: & egress preces aliquas exaudire: aut ullis moueri uerbis: cōfitebimur sit de tota cō-
secratione. Prisci quidem nostri p̄petuo talia p̄lidere. Difficillimūq; ex iis etiam solumina eliciut
suo loco docuimus. L. Pilo primo ānālium auctor est Tullī Hostilium regem ex Numæ libris
eodem quo illum sacrificiū louem cælo deuocare conatum: quoniā p̄s rite quædam fecisset sul-
mine idētum. Multi uero magnas res fata & ostēta uerbis p̄mutari. Cū enim in tarpelo fodien-
tes delubro fundamenta caput humanū inuenissent: missis ob id a se legatis ethurici & celeberr-
mus uates Olenus Calenus præclāq; id fortunatūq; cernens interrogatione in suā gentem trās-
ferre tentauit: scipione prius determinata templi imagine in solo añ se. Hoc ergo dictis romani
hic templū Iouis optimi maximi futurus ēst. Hic caput iuuenimus. Cōstātissima aīaliū affirma-
tione transiit: fuisse fatū in ethuriam: nī præmoniti a filio uatis legati romani respōdissent: nō
plane hic sed romæ inuentum caput dicimus. Itaq; id accidisse tradit cū in fastigium euēsum de
Iubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent. Et itaq; simili mō retentum augurium.
Hæc satis sint exemplis: ut appareat ostentōq; uires & in nostra potestate esse: ac prout quæq;

accepta sunt ita ualere. In auguriū certe disciplina constat: neq; diras atres: neq; ulla auspicia pri-
nere ad eos: q; quanq; rem ingredientibus oblatuare se ea negauerint. Quo munē diuinae maui-
gentiæ maus nullū ē. Quin et & legū ipsas in .xii. tabulis uerba sunt: q; fruges excātalet. Et
alibi. Qui malū carnē incantasset. Verrius Flaccus auctores ponit: quibus credat: in oppugnationi-
bus ante oīa solitū a romanis sacerdotib; euocari deū: cuius in tutela id oppidū esset. p. n. attig;
illi eundē aut ampliōrē locū apud romanos cultū ue. Durat in pontificū disciplina id sacrum. Con-
stat: q; id occultatū in cuius dei tutela roma esset: ne q; hostiū limili modo agerēt. Desigi qdem
diris deprecationib; nemo non metuit. Huc ptinet: ut ouos quæ exorbuent quisq; calices cor-
chleas: p. ptinus frangi: aut eadē cochlearibus pforari. Hinc Theocriti apud græcos: Catulli
apud nol. pximeq; Virgili incantamentoꝝ amatoria imitatio. Figulinaꝝ opa multi rumpi credit
tali modo. Non pauci et spentes ipsos recantari. Et hunc unum esse ipsi inaelectū: contrahiq;
marior; cantu et in nocturna quiere. Etiam parietes incendiis: dprecationib; conscribūt. Neq;
est facile dictū: & externa uerba atq; inefficabilia derogant fidei. Validus ē latina incipinata:
& quæ ridicula uideri cogit animus semp aliquid immenium expectans ac dignum deo mouendo:
immo uero qd numini imperet. Dixit Homerus. p. tuium sanguinis vulnerato femine V. h. ē
inhibuit carmine. Theophrastus ischiadicis sanari. Cato p. didit luxatis membris carnē auxi-
liari. M. Varro podagris. Cæsarem dictatorem post unū accipitē uehiculū calum ferunt: semper
ut primū confedisset (id quod plerōq; nunc facere scim) carmine ter repetito securitē itinerū
auctuari solitū. Licet hanc in ptem singulor; quoq; conscientia coarguere. Cui enim primū anni
incipientis diē letis precatōib; inuicē faustum ominamur: Cui publicis lustris et nomina uicti-
mas ducentiū. p. spere legim? Cui & fascinationib; adoratione peculati occurrim? Alii græcā
Nemēsi inuocantes: cuius ob id romæ simulac; in capitolio ē: quantis latinū nomē non sit. Cui
ad mentionē defunctoꝝ testatur memoriā eor; a nobis nō sollicitari: Cui impares numeros ad
omnia uehementioꝝ credim? idq; in febrib; dieꝝ obseruatione intelligit. Cui ad primitias po-
moꝝ hæc uetera eē dicim? alia noua optam? Cui sternutamentis salutam? Quod et Tyberū
Cæsarem tristissimū (ut quin & absentes tinnitu auriū præsentire smones d se receptū ē. Atta-
lus affirmat scorpione uiso siquis dicat duo: cohiberi nec uibrare ictus. Et qm scorpio admonuit
in africa nemo destinat aliquid nisi præstus african. In cæteris uero gentib; dcos ante obtestat
ut uelint. Nam si mēs alit: nullū ponere translatiū uidebimur: qm multas et polleꝝ religio-
nes manifestū est. Alius salua post aurem digyto relata: sollicitudine animi p. ptiat. Pollices cū
faueam? premere et; puerbio iubemur. In adorando dextram ad osculū referimus: totiq; cor-
pas circūagimus. Quod in leuū fecisse galliæ religioꝝ credit. Fulgetras adorare cōsiliis gē-
tiū ē. Incendio inter epulas nominato aquā sub mēsa p. fundi. Aboninamur credente aliquo ab
epulis: simul uerri solū. Aut bibente conuiuia mensam uel repositoriū tolli inauspicatissimū iudi-
cāt. Seruii Sulpitii principis uiri cōmentatio ē: quā ob rem mensa linquenda nō sit. Nēdū enim
plures q; conuiuia numerabāt. Nam sternutamento reuocari ferulū mensam ue: si non postea
gustet aliquid: inter dira habet. Omnino at eē hæc instituire illi: q; omnibus negociis horisq; in-
teresse credebant deos: Et id placatos et uitiis nostris reliquerūt. Quin & repete conticeſceꝝ
conuiuū adnotatū est: nō nisi i pari præsentū numero: qua in re fame labor ē: ad quencūq; eor;
ptinens. Cib? etiam e manu p. lapsus reddebat. Atq; p mēlas uetabāt mundaꝝ: cā desilare. Et
sunt cōdita auguria qd loquenti cogitanti ue id acciderit: inter execratissima. Si pontifici accidat
ditis cā epulanti: in mensa utiq; id reponi adoleriq; ad larem piatio ē. Medicamēta prius q; ad
hibeāt in mensa forte d. posita negāt. p. desse. Vngues reſecari nūdinis romanis tacenti atq; a di-
gyto indice: multoꝝ pecuniæ religiosum ē. Capillū uero cōtreſtari cōtra defluia ac dolores ca-
pitis. xviij. luna atq; .xxij. Pagana lege in plerisq; italiæ prædiis canet ne mulieres p. itinera am-
bulantes torquant fusos: aut omnino detectos ferant: qm aduerſe id omnium spei: præcipue
frugū. M. Serulius Nonianus princeps ciuitatis nō pridē in metu lippitudinis prius q; eā ipsa
nominaret: alius ue ei p. diceret: duab; litteris græcis &. chartā inscriptā circumligatā
lino subnectebat collo. Mutian? ter consul eadē obseruatione uiuētē mūsā in linteo albo his
remediis carere ipsos lippitudine p. dicantes. Carmina quædam extant contra grandines. Con-
tra q; morboꝝ genera. Contra ambusta. Quedam et in ptus. S; in p. dendo obſtat ingens ueter-
cūdia in tanta animoꝝ uarietate. Quapropter d his ut libitū cuiq; fuerit opineſ.

Remedia ex homine cōtra magos

Cap. iiii.

Mominū mōstrificas naturas & ueneficos aspectus plenius dixim in portentis gentiū: & mul-
tas animalū p. prietates: q; repeti sup. uacuum ē. Quorundam hominū tota corpora p. sunt:
ut ex iis familiis quæ sunt terrori serpentibus: tactū ipso leuant p. cussos sustū ue medico. Quoꝝ
et generū p. pyli marſiq; & q; oblongenes uocant in insula cypro: Ex qua familia legatus He-
xagon noie a consulib; romæ in doliū serpentū cōiectus exp. imenti cā circūmolcentib; linguis

miraculum præbuit. Signū eius familiæ est si mō adhuc durat æternis temporibus odoris virus. Atq; eorū sudor quoq; medebat: nō mō salua. Nā in insula nili tenipru nascentes tanto sūt crocodilis terrori: ut uocem quoq; eorū fugiant. Hōi oīum genes i tua repugnātia iteruērū quoq; mederi constat. Sicuti aggruari uulnera introitu eorū: qui unq; fuerint serpētum canis ue dete. Iæsi. Idem gallinæ incubitus: pecorū foetus abortu uitiant. Tātū remanet uirus excepto semel malo: ut ueneficio fiant uenena. Passim remedio est ablu prius manus eorū: aquaq; illa eos q; ut medearis impergi. Rursus a scorpione aliquādo percussū nūq; postea a crabronibus: uel ipsi ptibus ne feriantur. Minus miretur hoc qui sciat: uestem a tinea nō attingi: quæ fuerit in funere. Serpentes ægre præterq; leua manu extrahi.

De quibuldam fortilegiis & salua hominis. Ca. llii.

Pythagoræ inuētis nō temere fallere: impositiuosq; noīum imparē uocalium numeq; claudu-
tates: oculosq; ue orbitatem: ac similes casus dextris assignare ptribus: parē leuis. Ferūt dis-
ficles partus statim solui: cū quis sectū in quo sit grauida trāsmiserit lapide uel missili ex nī quæ-
tria aialia singulis ictibus interfecerim: hoīem: aprū: uřam. Probabilis id facit hasta uelitaris:
euulsa a corpore hoīs: si terram nō attigerit. Eoidē enim illata effectus habet. Sic & sagittas cor-
pore eduatas si terrā nō attigerint lubiectas cubatibus amatorū esse Orpheus & archelaus scri-
bunt. Quin & comitalem morbū sanari cibo & carne feræ occisæ eodē ferro quo homo interfec-
tus sit. Quorundam partes medicæ sunt sicuti diximus de Pyrrhi regis police. Et elide solebat
ostendi Pelopis hasta: quā eburneā affirmabāt. Neuos in facie tōdere religiosum habēt ēd nunc
multi. Oīum uero i primis ieiunā saluā cōtra serpētes præsidio esse docuimus. Sed & alios effu-
caces eius ulus recognoscat uita. Ita desuimus comitales morbos: hoc est cōtagia regerimus.
Simili mō & fascinores repercutimus sinistræ dextræq; claudicatis occurrū. Veniam quoq; a
deis spei alieuius audacior petimus in sinum spuendo: etiā eadem rōe terna despuere deprecā-
one in omī medicina mos est: atq; effectus adiuuare. Incipiētes furūculos ter prægnare ieiuna
salua. Nunc miq; dicemus: sed experimēto facile. Si quē pœniteat ictus eminus cominus ue illa-
ti: & statim expuat mediā i manū qua pcussit: leuatur illico percussus a pœna. Hoc sæpe delum-
bata quadrupede approbat: statim a tali remedio correcto aialis ingressu. Quidā uero aggrauatē
ictus ante conatū simili mō salua in manu ingesta. Credamus ergo & lichenis lepræq; ieiunū illi
tu assiduo arceri. Item lippitudines matutina uelut quotidie inunctione. Carcinomata malo ter-
re subacta. Cuiusq; dolorē salua ieiuni dextra manu ad dextrū poplitē relata: leua ad sinistrū
Si qd aial arē intrauerit: & ipsuā exire. Inter amuleta ēd editæ quæq; urina expue. Similiter
i calciamētū dextri pedis iteq; induat. Itē cū q; trāseat locū in quo aliquid piculū adierit. Mar-
tion Smyrneus q; de simplicibus effectibus scripsit rūpi scolopēdras marinas spūto tradit. Itē ru-
betas aliasq; ranas. Opilius serpentes si quis in hiatu eaq; expuat. Salpæ teporem sedari quo
cūq; mēbro istu pēte si qs i sinū expuat. Aut si supior palpebra salua tagat. Nos sic hæc creda-
mus ite fieri. Extranei interuētū: aut si dormiens expectetur ifans a nutrice terna expui quāq;
religione mutat & fascias. Impatorq; quoq; nō solum infantium custos qui dens inter sacra roma-
na a uestalibus colitur: & currus trīphātum. Sub his pēdens defēdit medicus inuidiæ: iubetq;
eosdem recipere. Similis medicina linguæ ut sit exorata a tergo fortuna gloriæ carnisæ. Mori
hoīs inter alperrimos quoq; numerat. Medent sordes ex auribus. Ac ne quis miret etiā scōrpi-
onū ictibus serpētumq; statim impositæ. Melius e pcussis auribus spunt. Ita & rediuita sanari
serpētum uero ictū cōtū dentis humani farina. Capillus puero q; primū decisis est podagra
impetus dicitur leuare circūligatus. Et intortū impubium impositus. Virosq; quoq; capillus canis
morbisq; medet ut ex aceto. Et capitum uulnerib; ex oleo aut uino. Si credimus a renulso cruci
quantis. Cōbustus æquæ capillus carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens ut terram nō
attingat inclusus in armillā & assidue i brachio habitus muliebrū locorū dolore phibet. Pollex
in pede præligatus p̄ximo dgyto tumores inguinum sedat. In manu dextra duo mediū lino leui-
ter colligati distillationes atq; lippitudines arcunt. Quin & eiectus capillus caluiflo alligatus
qui supra pubem leuare cæteros dicitur: ac iocineris etiam dolores. Ac celeritatē partus facit.
Addidit Granus efficacem ad hoc esse ferro exēptū. Partus accelerat uicinos ex quo quæq;
cōceperit si cinctu suo soluto sceminā cinxerit: dein soluerit: adiecta precatōne se unxisse eadē
& solutus atq; abiit. Sanguine ipsius hoīs ex quacūq; parte emisso efficacissimē anginā illi tra-
dunt Orpheus & archelaus. Item ora comitali morbo palposq; exurgere enim ptinus. Quidā si
pollices pedum purgāt. exq; iis guttæ referāt ut faciem. Aut si uirgo dextro pollice attigat.
Hāc cōiectura senescentes uirgines carnes edendas. Est hines atheniēsis extremēq; cinere agi-
nis medebat & tōsillis: uisq; & carcinomatis. Hoc medicamētum uocabāt botryō. Multa ge-
nera morborū primo coitu soluitur: primocq; sceminā mēse. Aut si nō id cōtingat: lōginqua si-
unt: maximeq; comitales. Quin & a serpēte ac scorpione percussos coitu leuari p̄dunt. Verum
sceminas uenere ea ladi. Oculos uitia fieri negant: nec lippire eos qui cū pedes lauat aqua ide

ter oculos tangant. Immatura morte raptorū manu strūmas parōidas gutturā tactu sanari affir-
mant. Quidam uero cunq; dī sunt dūtaxat lūi sexus leua manu auerit. Et e ligno fulgur ictō
reiectis post terga manib; dī morderi aliqd ad dētem q̄ doleat admovent; remediō eē. p̄dūt. Sūt
q̄ praeicipiant dētem suffiri dēte hominis sūt sexus. Et eū q̄ canin; uocet; insepulto exemptū ad-
alligari. Terram ex caluaria pilothrū eē palpebrarū tradunt. Herba uero sīqua ibi genita sit cō-
manducata dentes cadēt. Vlcera nō sp̄ere ex ossē hominis circūscripta. Alii e tribus puteis pari
mēsurā aquas mīcēt; & plibant nouo siccili. Reliquū dant i tertianis accessu febriū bibēdū. Itē
in quartanis fragmentū clati a cruce inuolutū luna collo subnectunt. Aut spartū e cruce libera-
to; condūt cauernā quā sol nō attingat. Magorū hēc cōmenta sunt. Vt cotem qua ferramenta
sepe excutata sunt; subiectā ignari cervicalib; dī ueneficio dīcēntes euocāt. Indiciū ut ipse dicat;
qd̄ sibi datū sit; & ubi; & quo tēpore; auctōrē tamē nō nominat. Fulmine utiq; p̄cussō circūactū
in uulnus hominē loq. prius cōstat. Inguinib; medēt aliq̄ licū telē dītractum alligantes noue;
nis septenis ue nodis ad lingulos nominantes uiduā aliquā; atq; ita inguina adalligantes licio. Et
clauū; aliud ue qd̄ qs̄ calcauent; alligatū ipos iubēt gerere; ne sit dolori uuln;. Verrucas auellit
a uicellima luna in lincio; lupini ipsam intuentes; ultra caput manib; porrectis; & qcquid compres-
sione eo fricantes. Clauū corporis cū cadat stella siquis distringat; uel cito sanari aiunt. Car-
dinib; hostios; aceto affusus lutū fronti illitū capitis dolorē sedare. Itē laqueū suspēdiosis circūda-
tū tēporious. Si quid e pīse hāerit faucib; in aquā dmissis frigidam pedib; cadere. Si uero ex
aliis ossibus; impositis capiti ex eodē uase ossiculis. Si panis hāreat; ex eodē in utraq; aurē ad-
dito pane. Quin & fordes hominis in magnis fecere remediis quatuor; gymnasia græcorū;
q̄ppe ea strigmenta molliūt; calfaciūt; discutiunt; complent sudore & oleo medicina facientibus.
Vulnus in inflammati contractisq; admoūēt. Sic & mēles cient. Sedis inflammationes & cōdylorū
mata leniūt. Itē neruorū dolores; luxata; articulos; nodos. Efficacia ad eadē strigmenta a bal-
neis; & idō mīcēt suppuratoriis medicamentis. Nam illa quā sunt e cæromate p̄mixto ceno;
articulos tñm; molliūt; calefaciunt; discutiūt; efficacius; sed ad cætera min; ualēt. Excedit fidē im-
pudēs cura; qua fordes uirilitalis contra scorpionū ictus singularib; remediis celeberrimi aucto-
res clamant. Rursus in fœminis quas infantū aluo editas in utero ipō cōtra sterilitatē subdi cē-
sent; meconiū uocant. Immo ēt ipsos gymnasiō; rasere parietes. Et ille quoq; fordes excalcac-
toriam uim habēt dicūt. Panos discutiunt. Vlcērib; senū pueroq; e dequammatis; abustis ue
illinūt. Eo min; omitti cōuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Eā subastinare a cibo
nimio; aut potus; alias uiuo tñm; aut carne; alias balneis cū qd̄ eos postulet ualitudinis in præsēn-
tissimis remediis habēt. His remediis adnumerat exercitatio; intentio uocis; ungue fricari cū ra-
tione; uehemens. n. fricatio spissat; lenit; molli. Multa adimit corp;. Auget modica. In primis
uero. p̄stet abulatio; gestatio; & ea plurib; modis. Equatio stomacho & coxis utilissima. Phthi-
sis nauigatio. Longis morbis loco; mutatio. Itē somno mēdērib; ut lectulo aut rara uomitio;
ne. Supini cubitus oculis conducūt; at. p̄ni tussibus. In altera aduersum distillationes. Aristote-
les & Fabian; plurimū somnari circa uernū & autumnū tradūt; magisq; supino cubitu; at. p̄no ni-
hil. Theophrastus celerius concoq; dextri lateris incubitus difficilius in supinis. Solū q̄toq; t̄me-
diorū maximū ab ipso sibi præstari pōt; sicuti linteorū strigiliūq; uehementia. Perfundere caput
aqua calida ante balneā; uaporationē & postea frigida; saluberrimū intelligit. Item p̄sumere ci-
bos; & interponere frigida eiūdemq; potu somnos antecedere; & si libeat interrompe. Notan-
dū nullū aliud animal præter hominē calidos potus seq̄d̄oq; nō esse naturales. Mero aū som-
nos colluere ora; p̄p̄ halitus. Frigida aqua matutinis impari numero ad cauēdū dētū dolores.

Ad lippitudines oculos

Cap. v.

Item posca oculos cōtra lippitudines. Certa sunt expimenta totius corporis ualitudinis in ua-
rietate uictus inobseruata. Hippocrates tradit nō prandentiū exta celerius senescēt. Verū id
re mediis cecinit nō epulis. Quippe multo utilissima ē tēperantia in cibis. L. Lucullus hāc de
præfecturam suo dēderat. Ultimo p̄. p̄broq; maius in cibis triumphalibus; sedenti dicebat; uel i cas-
pitolio epulanti pudenda re; Sertū suo facilius patere q̄ sibi.

De sternutamento & genere & cæteris remediis

Cap. vi.

Sternutamenta pinna grauedinē emēdant. Et siquis mucō nares (ut tradunt) osculo attingat
sternutamēta & singulū. Ob hoc Varro suadet palmā altera manu scalpere. Pleriq; annulū
e sinistra in longissimū dextræ digytum transferri. Aut in aquā seruēt manus immergere. Theo-
phrastus senes laboriosius sternuerē dicit. Venerē damnauit Democritus ut in aquā homo alius
exsiret ex homine. Est hercule raritas eius utilior. Athletæ tñ torpentes restitunt. Venerē
uox reuocāt; cū ea candida dīnat in fuscā. Medēt & lumborū dolori. Oculorū hebetationi.
Mentecaptis ac melancholicis. Adsidere grauidis uel cū remedium alicui adhibeat digytis pecti
natim inter sese amplexus ueneficiū ē. Idq; comprum tradūt Alcmena Herculē pariente. Peir-
si circa unum ambo ue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Idō hęc in consiliis ducū

potestatum ut fieri uetere maiores uelut oēm actum impediant. Vettere uero & sacris uotisque simili mō interesse capita aut apud aspectu magistratū nō uenerationis cā iussere: sed ut Varro auctor est ualitudinis: quo firmitas cōsuetudine ea fierent. Cū quid oculo incidere: atq; cōpūm pdest. Cū aqua dextræ auriculæ sinistro pede exultare capite in dextrū humerū deueno inuicem e diuerfa aure. Si tūlis cōtēter saluam in frōte ab alio affari. Si iaceat uasa uertice mori alterius suspēdi. In ceruicis dolore poplites fricare. Aut ceruicē in poplitū dolore. Pedes in humo deponi si nerui in his cruribus ut tendāt in lectulo. At si i leua parte id acciderit: sinistræ plāte pollicē dextra manu apprehēdi. Item e diuerso. Extremitates corporis uel aurū uel catibuscū perstringi cōtra horrores corporis sanguinē ut narium imodicū. Lino uel papyro picipia genitatum: femur mediū ad cohibēda urinæ profusua. In stomachi solutione pedes pressare: aut manus in seruētrem aquā dimittere. Iam & sermoni parci multis de causis salutare est. Triēnio Mecenatē Melissium accepimus silentium sibi impauisse a cōuulsione reddito sanguine. Nā e diuerso scādentesq; ac iacētes: si quid ingruat cōtraq; ictus spiritum cohibere singularis prædictū est. Quod inuēntum esse alius docuimus. Clauum ferreū desigere in quo loco primū caput defixerit corrueus morbo comitali absolutoriū eius mali dicitur. Cōtra renū ac lūbos uescicæq; cruciatus in balneis solis pnos urinā reddere mitigatoriū habet. Ac uulnera nodo Hercules præligat: misq; quātū oclor medicina est. Atq; etiā quotidiani cinctus tali modo uim quādā habere uilē dicitur. Quippe cū Hercules eum pderit. Numes quoq; quaternariū Democritus cōditō uo homine & quare quaterni cyathi sextarii ut nō essent potādi. Cōtra lippitudines retro aures fricare prodest: & lachrymosis oculis frōtem. Auguriū ex hoīe ipso nō est timēdi mortē in ægritudine: qđ iū oculos pupillæ in aginē reddāt. Magna & urinæ nō rō solum: sed et religio apud auctores inuenitur digesta in genera. Spadonū quoq; ad fecunditatis beneficia. Veg exiis quæ referre fas sit impubiū pueros cōtra saluas aspidū quas pryadas uocat: quoniā uenena in oculos bosum expuāt. Cōtra oculos albugines: obscuritates: cicatrice: argemæ palpebras: & cū erui farina cōtra adustiones. Cōtra aurū pituitas uermiculofq; si decoquatur ad dimidias partes cū porro capito nouo fictili. Vaporatō quoq; ea mēses fecundat: cit. Salpa foris illa cū oculos infirmis: cit illinc sole usta cū oī albugine efficacius strutiocameli bimis horis. Hæ & atramentū lituræ abluūt. Virilis podagris medet argumēto fullonū: quos ideo tētari eo morbo negāt. Vetteri si misceat cinis ostreorū: aduersus eruptiones in corporē infātū & oīa ulcera manātia. Ea exesio ambustis: sedis titiis: rhagadibus & scorpionū ictibus illinitur. Obstricticū nobilitas nō alio succo efficacius curari pronuntiauit corporē pruritus nitro addito ulcera capitis: prurigenes: nomas præcipue genitalium. Sua cuiq; aut (quod fas sit dixisse) maxima prodest. Cōsestium perfuso canis morsu echinosq; spinis inhaerentibus & in spōgia lanis ut ipsa aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subactō. Cōtraq; serpētium ictus. Nā cōtra scolopēdras misq; prodest uertice tacto urinæ suæ gutta liberari protinus læsos. Auguria ualitudinis ex ea tradūtur. Si mane cādidā dein ruffa sit. Illo mō cōcoquere: hoc cōcoxisse significat. Mala signa rubræ. Pessima nigræ. Mala bullātis & crassæ. In qua quod subsidit si albū est: significat circa articulos aut uiscera dolorem iminere. Eadē uiridis morbi uiscerū: pallida bilis: rubens sanguinis. Mala & i qua ueluti fur fures atq; nubeculæ apparent. Diluta quoq; alba titiosa est. Mortifera uero crassa graui odor. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi uetāt eius cā cōtra solem lunāque nudari: aut umbrā cuiusq; ab ipsa respergi. Hesiodus iuxta obstantia reddi suadet: ne deū aliquē nudatio offēdat. Olistanes cōtra mala medicamēta oīa promittit auxiliari matutinis horis sua cuique instillatā in pedem.

De remedijs muliebribus. Ca. vii.

¶ Væ ex mulierū corporibus tradūtur ad portētos: miracula accedunt: ut fīscamus diuisa mēbratim in scelera. Abortus: mēsum piacula: quæque alia nō obstetrices mō: uerū etiā ipsæ meretrices prodierunt. Capilli mulieris si cremētur: odore serpētis fugari. Eodem odore uulnæ morbo strangulatus respirā. Cinere eo qđ si i testa sūt cremati: uel cū spuma argētī scabrias oculos ac prurigenes emēdari. Itē verrucas & ifātū ulcera cū melle. Capitis quoq; uulnra & oīz oleis sinus simul addito melle & thure. Panos podagras cū adipē suilo. Sacrum ignē sanguinē listi illico: & isformatiōes corporis. De lactis usu cōuenit ē dulcissimū nollissimūq;. Quār & i lōga febre coeliaci utilissimū: maxie eius quæ iā infāte remouent. Et in malicia stūcā: in febribus torsiōib; efficacissimū expiūt. Itē māmāz collectū cū thur. Oculo ab ictu cruorū stūfū & in dolore aut epiphoris si imulgeatur plurimum prodest. Magisque cum melle & narcissi succo aut thuris polline. Sempque in omni usu efficacius esse eius quæ marē enixa sit: multoque efficacissimū eius quæ geminos pepit mares. Et si uino ipsa cibisque acrioribus abstineat. Mixto præterea onorū cādico liquore: madidaque lana frōtibus impositū fluctationes oculos: suspēdi. Nā si rana salua sua oculum asperit: præcipuū est remedium. Et cōtra morsum eiusdem bibitur stillaque. Qui simul matris filiaque lacte inunctus sit: liberari oculos: meto in totam uitā affirmāt. Aurium quoque uitis medet modice admixto oleo. Aut si ab ictu dolent. Anserino adipē tepefactū.

Si odor grauior sit (ut plerūq; sit) longis uitiis diluto melle lana includit̃. Et contra morbū regū in oculis relictu infillat̃ cū elaterio. Peculiariter ualet potū cōtra tenena quā data sunt cū mari no lepore bupestriq; ut Aristoteles tradit dorycnidion. Et cōtra insaniā quā facta sit hyoscya mi potū. Podagris quoq; iubet̃ illini cū ciuea. Alii cū hylopo & adipē anserino qualiter ēt uul uas dolorib⁹ imponit̃. Aluū ēt sistit potū ut Rabirius scribit. Et mēses citi. Eius uero quē soc minā enixa sit ad uitā tm̃ in facie sananda praeualet. Pulmonū quoq; incommoda lacte mulieris sanant̃: cui admisceat̃ impubis pueri urina & mel atticū. Omnia singulorū cochlearium meñura. Marmora quoq; aurū eiici inuenio. Eius quē marē peperit lacte gustato canes rabiosos fieri ne gant. Mulieris quoq; saluū ieiunā una potentē diuidicant oculis cruentant̃. Et si contra epiphoras feruentes anguli oculos subinde madificēt̃. Efficacius si cibo uinoq; se pridie ea abstinerit. Inuenio & fascia mulieris alligato capite dolores minui. Post hāc nullus ē modus. Iam primum abigi grandines turbineq; cōtra fulgura ipsa in mēse cōnudatas: sic auerti uiolentiā celi. In nauigando qdē tēpestates ēt line menstruis. Ex ipsis uero mensib⁹ monstrificis alia (uti suo loco in dicauim⁹) dira & infanda uaticināt̃. E qbus dixisse nō pudeat se in dfectu lunā solis ue congruat uis illa: irremediabile fieri. Nō segnius & in silente luna coitus suos marib⁹ extiales eē atq; pestiferos. Purpurā quoq; ab iis eo tēpore pollui. Tanto uim eē maiore. Quocunq; āt alio menstruo si nudate segetē ambiat: erucas ac uermiculos scarabeosq; ac noxia alia dēcidet̃. Metredorus Septius in cappadocia inuentū. p̃dit ob multitudinē cantharidū illas ire p media arua t̃rectis sup clunes uestib⁹. Alibi fuatur ut nudis pedib⁹ eant capillo cinctūq; dissoluto. Cauedū uero ne id oriente sole faciant: sementē enim arefcere. Nouella uitis eius tactu in p̃petuū lādit̃. Vt ad noxiā res medicatissima transierat̃ rutam & ederas ilico mori. Multa dixim⁹ d hac uiolentia. Sz prāter hāc certū ē tactis alueariis apes fugere. Linaq; cū coquāt̃ nigrescere. Ac iē cultris tonsoq; hebetari. Aes contactū graue uirus odoris accipe & eruginē. Magis se decrescente luna id accidat. Equas si sint grauidā tactas abortū pati. Quin & aspectū omnino quantis pcul uitas: si purgatio illa post uirginitatē prima sit: aut in uirginea aetate spontanea. Nam bitumē in iudaea nalcens sola hac ut sponte superari. Et fila uestis contactā ut docuim⁹: ne igne qdē uincunt̃ quo cū tā. Cimsq; ēt ille si quis aspergat eū lauandis uestib⁹ purpuras mutat. Florib⁹ colorē adimit. Ne ipsis qdē foeminiis malo suo immunib⁹. Abortū facit illitus: aut si omnino pragnans superigrediat̃. Quā Lais & Cleophrantus inter se cōtraria p̃didere d abortiuū carbone ac radice brasicae uel muricā uel tamarici in eo sanguine extincto. Itē asinas nō cōcipere tot annis: quot grana hordei contacta ederint. Quāq; alia nūcupauere mōstrifica aut inter se pugnantiā: cū hic feciditate fieri iisdē modis qbus illa sterilitatē p̃nuntiare: melius est nō credere. Bythus dyrrhachinus hebetari aspectu ipeculare nitorē tradit. Iisdem aduersa rursus contuentib⁹. Omnēq; talem uim resoluī: si nullū p̃ficē habeant secū. Multi uero inesse ēt remedia tanto malo aiunt. Podagras illini: strumas: & parotidas: panos: sacros ignes: furunculos: epiphoras tractatu eaq; mutile liniri. Lais & Salpe canū rabiosos: morsus & tertianas quartanasq; febres menstruo in lana arietis nigri argento brachiali incluso. Diotim⁹ theban⁹ uestis oīo ita infectā portiuncula acutuel pellicio brachiali infert̃. Sotira obstetrix tertianas quartanisq; efficacissimū dixit. Plantas aegri subterlini. Multo p̃ efficacius ab ipsa muliere ēt ignoranti. Sic & comitales excitari moribosq; sanari. Icthidas medicus quartanas coitu finiri incipientib⁹ dūtaxat menstruis sponondit. Inter omnes uero contentis: si aqua potusq; formidet̃ a morsu canis supposita tm̃ calici lacinia mēstuo tincta: t̃lis statim metū ēt discuti uidelicet praeualente sympathia illa grācoq; cū rabiem canū eius sanguinis gustatu incipe dixerim⁹. Cinerē eo iumentorū omnū ulcerā sanari certū est. Addita caninorū farina & cera. Maculas āt e ueste eas nō nisi eiusdem farina ablui. Cinerē p se rosaceo mixtū foeminas praecipue capitis sedare dolores illitū fronti. Asperrimamq; uim p̃stet uī eius eē primis annis uirginitate resoluta. Id quoq; contentit: quo nihil egdem libenti⁹ crediderim: tactis omnino menstruo postib⁹: irritas fieri magos: artes generis uanissimi ut aestimaret licet. Ponit̃. n. uel modestissimū e p̃missis eorū. Ex hōie siquidē relegmina unguū e pedib⁹ minib⁹q; cāe a pmixta: ita ut dicat̃ tertianā uel quottidiane uel quartane febris remediū quāri: an solis ortū alienē i: nuaq; affi iubēt ad remedia in iis morbis: q̃ta uanitate si fallū ē: quanta ue noxia si transferunt morbos ad innocentiores. Ex iis omnib⁹ digytorū relegmina unguū ad cauernas formicarū abiici iubent: eamq; quā prima coeperit trahere correptam subnecti collo: & ita discuti morbū.

Medicina: ex animalib⁹ peregrinis: de elephanto & leone: & camelo. & hyena: & crocodilo: & chameleonte: & stinco: & hispopotamo: & lyncibus Capitulu viii.

Naec sunt quā reuultisse fas sit: ac plerāq; ex iis nō nisi honore dictio. Reliqua inestabilia & infanda: ut festinet omnino ab homine fugere. In cāteris claritates animalū aut opes sequemur. Elephantis sanguis praecipue maris fluctaciones omnes: quas rheumatismos uocat: sistit. Ramētis eboris cū melle atticū (ut aiunt) nubeculā in facie. Scobe paronychia: tollū: efficacē

si extenuata. Proboscidis tactu capitis dolor leuatur efficacius si & sternutet. Dextra pars
 proboscidis cuti lemma rubrica adalligata impetus libidinum stimulat. Sanguis & sichiacti
 cis prodest: necurque comitialibus morbis. Leonis adeps cum rosaceo cutem in facie custodit, a
 vitius: cādoremque seruat: & sanat adusta niuibz articularumque tumores. Magos uanitates
 percutit eo adipe faciliorem gratiam apud reges populos ne pmittunt. Præcipue tamē eo pi
 gui quod sit inter supercilia: ubi esse nullū potest. Similiter dentis maxime a dextera preuulsiq;
 e. rostro inferiori, pmissa sunt. Fel aqua addita claritatē oculis inunctis facit. Et cū adipe eiusdē
 comitales morbos discuit leui gustus: & ut ptinus qui suplere cursu id digerāt: Cor in cibo sup
 tum quartanis medetur. Adeps cū rosaceo quottidianis febribus. Perūctos eo bestia pteuulsiq;
 Resistere etiā insidiis uidet. Cameli cerebrū arefactū potūq; ex aceto comitialibus morbis aiūt
 mederi. Item fel cū melle potum hoc & anginae. Cauda arefacta solui aluū. Fimi cinerē crispari ca
 pillum cū oleo. Et dynteriacis prodest illitus cinis potusq; quātū trinis digytis capitur: etiā co
 mitialibus inorbis. Vrinā follonibus utilissimā esse tradūt. Itēq; ulceribus manātibz. Barbaros
 eā seruare ququēnio: & heminis pota ciere aluum. Setas e cauda cōtortas & sinistro brachio illi
 gatas quartanis mederi. Hyenā magi ex omibz aialibus in maxima admiratione posterunt: ut
 pote cui & ipsi magicas artes dederūt: umq; qua allicit ad se hoies mēte alienatos. Permutatio
 nes sexus ex iis ānua uice diximus: cāterazq; mōstrifica naturā eius. Nunc psequamur quācūq;
 medicinis pōuntur. Præcipue pātheris esse i metu hyenā dicūt: ut ne cōtetur qdē resistere.
 Et aliquid de corio eaz habētē nō appeti. Miq; dictū si pelles utriusq; cōtrariā suspēdantur
 decidere pilos pātheraz. Cū fugiunt uenantē declinat ad dextrā: ut prægressi hois uestigia occu
 pent. Quod si successerit alienari mēte uel ex equo hoiem decidere. At si in leuā detorserit de
 ficientis argumētum esse: celerēq; capturā. Facilius at capī si cinctus suos venator flagellūq; &
 ipso equos septenis alligauerit nodis. Mox aut ut est sollers ambagibus uanitas magos capiti
 per geminos lignū trāse uentre luna: singulosq; ppe pilos seruari. Capitis dolori alligatā cutē p
 desse quā fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frōtibus. Aut ne omio lippiat: decoctum
 cū mellis atrici cyathis tribus & croci uncia illitum. Sic & caligines discuit & sususiones. Clarita
 tem excitari: melius inueterato medicamēto. Asseruari at in cypria pyxide. Eodem sanari arge
 ma: scabricias: exrescentia in oculis: item cicatrices. Glaucomata uero iocineris recentis inasit
 ti sanie cū despumato melle inunctis. Dentes eius dentium doloribus tactū, pdesse uel alligatos
 ordine. Humeros humerosq; & lacertosq; doloribus. Eiusdē dentes si de sinistra parte rostri eruti
 sint illigatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciatibus. Pulmones in cibo supitos coeliacti. Vē
 triculis cinerem cū oleo illitum. Nervus medullas e dorso cū oleo uetere ac felle. Febribus quar
 tanis lecur degustatū ante accessiones. Podagris spinaz cinerem cum lingua & dextro pede uetuli
 marini addito felle taurino omia pariter cocta atq; illita hyenā pelle. In eodē morbo pdesse &
 fel cū adipe asio. Tremulis & sichiadicis: exilientibus: & qbus cor palpitet aliquid ex corde mādē
 dum: ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyenā illinat. Pilos etiā auferri a cōpositione illis
 tas: aut per se auulsos felle: prius q; renasci nō libeat. Sic & palpebris inuiles tolli. Lūbzq; dolo
 ribz carnes e lumbis edendas: illinēdasq; cū oleo. Sterilitatē muliez emēdari oculo cū glycy
 rhiza & aneto supito in cibo: promisso in triduū cōceptu. Cōtra nocturnos pauores umbræque
 terrorē unus e magnis dentibus lino alligatus pdest. Suffiri furētes eodē & circūligari ante pec
 tus suum cū adipe renum aut iocinere aut pelle præcipiūt. Mulieri prægnanti a pectore hyenā
 caro: & pili septē & genitale a cervice si alligentur dorcadis pelle collo suspensa cōtineri ptus p
 mittuntur. Venerem stimulari genitali ad lexis suos i melle supito. etiā si uiri muliez coitus odes
 rint. Quinimo totius domus cōcordiā eodē genitali & articulo spinaz cū adhærente corio cōser
 uatis cōstare: quē spinaz articulū siue nodū atlātion uocāt. Est at primus. In comitialium quozq;
 remediis habet eum. Adipe accēso serpētes fugari dicunt. Maxillā parte cōminuta in aniso & i
 cibo supita horrores fedari. Eodē suffitu mulieribus mēstrua euocari. Tantumq; est uanitates: ut
 si ad brachium alligetur superioris rostri dextræ ptis dens: iaculātum istus deerratuos negent.
 Palato eiusdem arefacto & cū alumine ægyptio calefacto ac ter in ore permutato fetores & ul
 cera onis emendari. Eos uero q linguam in calciamēto sub pede habeāt: nō latrari a canibus. Si
 sinistra parte cerebrī naribus illita: morbos perniciosos mitigari: siue hoium: siue quadrupedum.
 Frōtis corium fascinationibus resistere. Cervicis carnes siue mandant siue bibant arefactæ lūt o
 rum medent doloribus. Nervus a dorso armisq; suffiendos neruoz dolores. Pilos rostri admo
 tos muliez laboris amatorum esse. lecur potum torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo
 potu ue supitum omibus doloribus corpoz auxiliari. Lyenē lyenibus. Omētum uices: infāmā
 tionibus cū oleo. Medullas doloribus spinaz & neruoz lassitudini renum. Nervos potes in uir o
 cū thure foecunditatem restituere adeptam ueneficio. Vuluam cum mali punici dulcis cortice i
 potu datam pdesse muliez uulua. Adipe e lūbis suffiri difficulter pientes & statim pere. E dor
 so medullā adalligatam cōtra uanas spēs opitulari. Spaticis genitale e maribus suffitu. Itē lippē

tibus: ruptis: & contra inflationes seruatos pedes tactu leuos dextris p'tibus: dexteros lenis. Si
n'tis pedē superlatū prurienti letalem eē. Dextrō illato facile enitī. Membranā quā fel cōti
nuerat a cardiāci potā in uino uel in cibo sumptā succurrere. Vesicā in uino potā cōtra urinē
ncontinentiā. Quā āt in uescā inuenta sit urina additis oleo & sesamo & melle asiano haustam
pdesse agrimonio ueteri. Costas primā & octauā suffitu ruptis salutarē eē. Ex spina uero prur
ientib' ossa. Sanguinē cū polenta sumptū torminib'. Eodē tactis possib' ubiq; magos infes
tari artes. Non elici deos: nec colloqui: siue lucernis: siue uisu: siue pluuiis: siue aqua: siue pila:
siue quo alio genere tentent. Carnes si edant: contra canis rabidi morfus efficaces eē. Etiamnū
iectur efficacius. Carnes uel ossa hominis siquā in uentriculo occisā inueniant suffitu podagricis
auxiliari. Si ungues inueniāt in iis: mortē alicuius capientū significari. Excrementa siue ossa red
dita cū intermit: cōtra magicas insidias pollere. Fimū q' i intestinis inuentus sit: a cefatū ad dy
sentericos ualere potū. Illitūq; cū adipe anserino opitulari toto corpore las' malo medicamēto
A cane uero moris adipē illitū. Et coriū si sit substratū. Rursus tali sinistri cinere decocto cū san
guine mustellā punctis omnib' odio euenire. Idē fieri oculo decocto. Sup omnia ē: q' extremā
fistulā intestini contra ducū ac potestātū iniquitates cōministrant. Et ad succellus petitionū: iudi
ciosq; ac litiū euentus: si omnino aliquantulū qs secū habeat. At eiusdē catena sinistro lacerto
religata si quis mulierē spiciat: amatorū esse: tam præsens ut illico sequat. Eiusdē loci pilos: ci
nere ex oleo illitū uiris q' sit. p'bosā moliciē nō modo pudicos: s; & seueros mores induc. Pro
xime fabulosus ē crocodilum ingenio quoq; illo: cui uita in aqua terraq; cōmūis. Duo. n. gene
ra eorū: illius ē dextra maxilla dētes adalligati dextro lacerto coitus (si credimus) stimulant. Cani
ni eius dētes febres statas arcet repleti. Sūt enim cani ita ne dieb' quinq; ab agro cernant q
adalligauere. Idē pollere & nēre exemptos lapillos: aduersus febrū horrores uenientes tradit
Hac ē de cā aegyptii pungunt adipē aegros suos. Aliter illi similis multū infra magnitudinē in
terra tm̄ odoratissimisq; floribus uiuit. Ob id intestina eius diligenter exquirūt incundo nido
refracta crocodileam uocant oculos: uitis utilissimā cū porri succo intinctā & cōtra suffusio
nes uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino: molestias in facie enascentes tollit. Ex aqua uer
o morbos omnes: quoq; natura serpit in facie: nitorēq; reddit. Lentigines tollit ac uaros: om
nesq; maculas. Et cōtra comitales morbos bibi ē ex aceto mulso binis obolis. Apposita menses
ciet. Optimaq; ē quā candidissima & friabilis: minimeq; ponderosa: cū terat inter digyτος feri
mentescens. Latat ut caerulea. Adulterant amylo aut cymolia: sed maxime q' captos oriza tm̄ pa
scūt. Felle inunctis ocul' ex melle cōtra suffusiones nihil utilis p'dicant. Intestinis & fliquo corpo
re eius suffiri uulua laborantes salutare tradunt. Itē uelleribus circumdari uapore eius infectis.
Corii utriusq; cinis ex aceto illitus iis prius quas secari opus sit: aut nidor cremati sensum oēm
scalpelli aufert. Sāguis utriusq; claritatē uisus intundis donat: & cicatrices oculos emēdat. Cor
pus ipsum excepto capite pedibusq; elisum mandit ischiadicis. Tussim ueterem emendat: praci
pue i pueris. Itē lumbos dolos. Et adipē habet: quo tactus pilus desluit. Hic pndos a croco
dilis trahit. Desluit instillatq; moribus. Cor annexū in lana ouis nigrā: cui nullus alius color in
cursauerit: & primo ptu genita sit quartanas abigere dicit. Iungens illis simillima & peregrina
æque animalia. Priusq; chameleontem peculiari uolumine dignū existimatū Democrito. Et per
singula mēbra defacratū nō sine magna uoluptate nostra cognitū. p'ditisq; mendaciis græcæ ua
nitatis. Similis ē magnitudine supradictō crocodilo: spine tm̄ uitio: ac recuruata: & caudē am
plitudine distans. Nullū animal pauidius eē existimat: & ido uersicoloris eē demutationis. Vis
eius maxima contra accipitrum gen'. Detrahere. n. supra uolantē ad se tradit: & uolūtariū pbe
re lacerandū cæteris animalibus. Caput eius & guttur si roboreris lignis accedāt hymbriū & to
nitruū concursus facere. Democritus narrat. Itē ietur in tegulis ustū. Reliqua ad ueneficia pti
nentia quā dicit: q'q; falsa existimantes ommittem: præterq; in risu coarguentū. Dextro oculo
lo si uiuenti eruat: albugines oculos: cū lacte caprino tolli. Lingua adalligata: picula puerperii.
Eundē salutarē eē pturientibus circa domū. Sin uero domib' inferat pnciosissimum. Linguam
si uiuenti exempta sit: ad iudicio: euentus pollere. Cor aduersus quartanas illigatum nigra lana
primæ contusā. Pedē e priorib' dextrum genā pelle illigatū sinistro brachio: contra latrocinia
terroresq; nocturnos pollere. Itē dextram mamillā cōtra formidines pauoresq;. Sinistru: uero
pedē torrerī in furno cū herba: q' ēt chameleon uocat. Additoq; unguento in pastillos d'geri.
Eos in ligno uasē cōditos: præstare (si credimus) ne cernat ab aliis q' habeat. Armū dextrum
ad uincendos aduersarios uel hostes ualere utiq; si abiectos eiusdem neruos calcauerit. Sinistru
mīq; qbus monstis consecret qualiter somnia quā uelis: & qbus uelis mitant: puter referre.
Omnia ea dextro uino resoluī: sicut sinistro latere lethargos: quos fecerit dextrum. Capitis do
lores inperfo uino in quo latus alterutq; maceratū sit: sanari scēminis. Si sinistri pedis cineri mi
sceat lac suillā podagricos fieri illitis pedib'. Felle glaucomata & suffusiones corrigi. ppe credi
tridui inunctione. Serpentes fugari lyene instillato. Mustellas cōtrahi in aquā cōiecto. Corpor

uero illito detrahi pilos. Idem præstare narrat iecur cū ranæ ruptæ pulmone illitū. Præterea
 incinere amatoria dissoluere. Melancolicos aut̃ sanari si ex corio chameleontis hærbæ succus ha
 bente bibatur. Intestina & simū eorū cū id aial nullo cibo uiuat cū simia; urina illita inimicos im
 mane odium & oium hoium iis cōciliare. Cauda flumina & aqua; impetus sisti. Serpētes sopora
 ri. Eadē medicata cedro & myrrha illigataq; gemino ramo palmæ percussā aquā diluti: ut quæ
 intus sint omia appareant. Atq; utinā eo ramo cōtactus esset Democritus: quoniā ita loquacita
 tes immodicas pmsit inhiberi. Palāq; est uis alias sagacem & uitæ utilissimū nimio iuuadi morta
 les studio. plapsum. Ex eadē similitudine est scincus: quē quidā terrestrem crocodilum esse dix
 erunt. Cādiore aut̃ & tenuiore cute. Præcipua tamē differentia dinoscitur a crocodilo aquatico
 squāmā; seta a cauda ad caput uersa. Maximus indicus. Deinde arabicus. Afferitur falsi. Rostiq;
 eius & pedes in uino albo poti cupiditates ueneris accēdūt. Vtiq; cū satyro & erucæ semine lun
 gulis drachmis oium ac pipis duabus admixtus ita ut pastilli singula; drachmas bibātur. Per se
 lateq; carnes obolis binis cū myrrha & pipere pari mō potæ efficaciores ad idē credūtur. Prode
 & cōtra sagittas uenenatas: ut Apelles tradit postea sūptus. In antidota quoq; nobilia additur.
 Sestius plus q̃ drachmæ pōdere in uini hemina potū pernecium afferre tradit. Præterea eiusdē
 decoctū cū melle sūptum uenerē inhibere. Est crocodilo cognatio quædā affinitaq; amnis eius
 dem geminūq; uictus cū hippopotamo teptore trahēdi sanguinis ut diximus. Plurimū it̃ sup̃ sal
 ticam præfecturum. Huius corii cinis cum aqua illitus panos sanat. Adeps frigidas febres. Item
 finis sufficit. Dentes parte leua dolores dentium scarificatis ginguiis. Pellis eius & sinistra par
 te frōtis in inguina adalligata uenerem inhibet. Eiusdē cinis alopecias explet. Testiculi drachma
 ex aqua cōtra serpētes bibitur. Sāguine pictores utuntur. Peregrinæ sunt & lynces: quæ claris
 sime oium quadrupedū cernūt. Vngues eaz omēs cū corio exuri efficacissime in carpto itula tra
 dunt. Hoc cinere potō præputia uiros: eiusdem aspsu scēminā; libidines inhiberi. Itē pruritū
 corporis. Vrina stillicidia uesciæ. Itaq; eam p̃tinus pedibus obstruere traditur. Eadem at̃ & ung
 lay dolor mōstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad nostrum orbem.
 Primūq; cōia aialium remedia atq; eximia dicemus.

Medicinæ communes ex feris animalibus: aut̃ eiusdem generibus placidis

Lactis usus & obseruationes: & casei: butyro: & adipe.

Ca. ix.

Lactis usu utilissimū cuiq; maternum cōcipere: nutricis exitiosū est. Hi sunt enim iſſā
 tes qui colostrati appellātur: densato lacte in casei spēm. Est aut̃ colostrā prima a partu spō
 giola densitas lactis. Maxime aut̃ alit quodcūq; humanum: mox caprinum. Vnde frigidis fabu
 lā louem ita nutritum dixere. Dulcissimum ab hoīs camelinū. Efficacissimum ex asinis. Magnū
 rum aialium & corporū facilius redditur. Stomacho accommodatissimum caprinum: quoniā frōde
 magis q̃ herba uelcuntur. Bubulum medicatis. Ouilum dulcius: & magis alit. Stomacho mi
 nus utile: quoniā est pinguius. Omē at̃ uernum aquaticus æstiuo. Et de nouellis. Probatissimū
 uero quod in ungue hæret: nec desinit. Innocentius decoctum: præcipue cum calculis marinis.
 Alius maxie soluitur bubulo. Minus inflat quodcūq; decoctum. Sanat uis lichenas. Ad oia
 utile cōfusa aut̃ luxata. Maxime renes: uesciæ: interanea: fauces: pulmones. Foris pruritum tu
 tis eruptiones pituitæ cibi aut potus abstinentia. Nā ut in achala bubulum biberēt phthysici syn
 ctetici: dixim? in ratiōe hærbaz. Sunt inter exēpla q̃ asininū bibēdo liberati sunt podagra chy
 ragra uie. Medici spēm unā addidere lactis generibus: quod schistō appellauere. Id fit hoc mō.
 Fictili nouo feruet maxime caprinum: ramisq; ficulneis recētibus miscetur: additis tordētē cyathis
 multis quot sint heminæ lactis. Cum seruet ut circumfundatur: præstat cyathus argenteus cum
 frigida aqua demissus ita ne quid infundatur. Deinde igni demptum refrigeratione diuiditur &
 discedit serum a lacte. Quidā & ipsū se; iam multo potētissimum decoquant ad tertias ptes:
 & sub diuo refrigerant. Bibitur aut̃ efficacissime heminis per interualla senis diebus. v. a potu il
 lius solitis gestari. Datur comicialibus: melancolicis: paralyticis: in lepris: elephantiis: articulari
 bus morbis. Infunditur quoq; lac cōtra rosiones a medicamētis factas. Et si urat dysenteria de
 coctum cum marinis lapillis: aut cum prisana hordeacea. Itē cōtra rosiones intestinorū: bubulum
 aut ouillum utilius. Recēs quoq; dysentericis infunditur. Ad colūm at̃ crudum. Item uulnæ: &
 cōtra serpētū ictus phthysici catharidum: aut salamadræ: aut buprestis: aut pityocoris uene
 nis. Priuatim bubulum iis q̃ colostrum biberint aut cicutā aut doricnium aut leporē marinum:
 sicut asininum contra gypsum & cærufa: & sulphur & argētum uiuū. Item duræ aluo in febris.
 Gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utilissime. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligen
 tibus: quos atrophos uocat. In febris etiā quæ careat dolore capitis. Pueris atē cibum lactis affi
 nini heminā dari cōuenit. Aut si i exitu cibi rosiones sentiāt. Antiqui in arcans habuerunt. Sed
 hoc fi nō esset: habuerunt e caprino bubuli se; ortopnoicis prodest ante cætera addito nastur
 tio. Inunguntur etiā oculi in lactis heminis sesami additis drachmis quattuor tritis in lippitudi
 ne. Caprino lynes sanātur post bidui inediā tertia die hedera pastis capris per triduum potō su

ne alio cibo. Lactis usus alias contrarius capitis dolorib'. Epaticis splenicis nervos: titio set res habentib': uertigini præter q̃ purgationis grauedine tussientib' lippis. Stillũ utilissimũ tenas: mo d, fenteria: necñ phthisicis. Hũc ẽt mulierib' q̃ diceret saluterrimum fuerunt. De generibus caeos dixim': cũ d' uberibus singulisq; animalũ mēbris doceremus. Sextius eosdem esse ctus equino quos bubulo tradit. Hos uocat hippacem. Stomacho utiles: q̃ nō sunt falsi: id est re ceteris. Veteres aluũ sistant: corpusq; minuũt: stomacho utiliores. In totũ falsa minuunt corpus: aut mollia. Caeus recẽs cũ melle sugillata emendat. Mollis aluũ sifit. Sedat tormina pastillis in uino austero decoctis: rursusq; in patina tostis cũ melle: qd' saprum uocant: q̃ cũ sale & forbis ficis & uino tritus potusq; medet cæliaci. Genitalium carbunculus caprin' tritus & impositus. Itẽ accidus cũ ovi melle. Maculis i balineo illitus oleo interliniũ. Et laetẽ fit & butyrum barbarũ gentiũ laudatissimũ cib': & q̃ diuites a plebe discernat. Plurimum ẽ bubulo: & inde nomẽ. Pin: guissimũ ex ouil: us. Fit & ex caprino: sed hyeme calefacto lacte æstate expresso tm̃: cerebro la ctatu in longis uasis angusto foramine: spiritũ accipientibus sub ipso ore alias præligato. Addeĩ paulũ aquæ ut acefcat. Quod ẽ maxime coactũ in summo fluit: ad id exemptũ addito sale oxy: gala appellant. Reliqua decoquũt in ollis. Ibi qd' supeĩ natat: buty: ẽt oleosum natura. Qud' magis uirus respuit: hoc præstantius iudicẽ. Plurib' compositionibus miscet inueteratũ. Na: tura eius astringere: molli: re: replere: purgaĩ. Oxygala fit & alio modo accido lacte addito in re cens: qd' dũ acefciť utilissimũ ẽ stomacho. Effectus dicemus suis locis. Proxima in communibus laus ẽ adipis: sed maxime suillo. Apud antiquos ẽt religiosus erat. Certe nouæ nuptæ intrantes etiamnũ solemne habet postes eo attingeĩ. Inueterat' duob' modis: aut cũ sale: aut sincerus: tã to uulior: quanto sit uetustior. Axungia ẽt græci appellauere in uoluminibus suis. Neq; ẽt oc: culta uiriũ cã: qũ id animal herbasq; radicib' uesciť. Itaq; ẽt simo innumeri usus. Quam ob rem nō de alia loquamur sue multo efficaciore fœmina: & quæ nō pepit. Multo uero præstantior in apris ẽ. Vfus igĩ axungie ẽ ad mollienda: exalfacienda: discutienda: purgãda: Medico: aliq; admixto anferis adipe taurorũ: seuo & hyfopo ad podagras iuri iubet. Si uero pmanet dolor cũ cera: myrto: resina: spice. Sincera axungia medet ambustis uel niue. Pernionibus at cũ hor: dei cinere & galla pari modo. Prodest & cõfricatis membris. Itineq; lassitudines & fatigatiões leuat. Ad tussim ueterẽ recẽs decoqẽ quadrãtis pōdere in uini cyathis tribus addito melle. Ve: tus ẽt phthisin in pilulis sumpta sanat: q̃ sale inueterata ẽ. Omnino. n. non nisi ad ea quæ pur: ganda sint: aut quæ nō sint extulcerata & calida recipiť. Quidam quadrantes axungie & mulsi in uini cyathis tribus decoquũt cõtra tussim: qntoq; die picẽ liquidam in ouo sumi iubet circũligã: tis lateribus & pectoribus & scapulis eorũ q̃ phthisin sentiũt. Tantaq; ẽ uis ut genibus ẽt adalli gata redeat in os sapor: ea quæ expuere uideãt: E sue quæ nō peperit aptissime uiceĩt ad cutem mulierẽ. Contra scabiẽ uero quantũ admixto iumentorũ seuo: p pte tertia & pte pariterq; sub feruefactis. Sincera ptus in abortũ uergentes nutrit collyrii modo subdita. Cicatrices concolo: res facit cærula admixta uel argenti spuma. At cũ sulphure unguĩ scabritas emēdat. Medet & capillo fluenti. Et ulceribus in capite mulierũ: cũ gallæ pte quarta. Et infumata pilis oculorũ. Da: tur & phthisicis unciatim cũ uini ueteris hemina decocta: donec tres uncie & toto residãt. Alii & mellis exiguum adiciũt. Panos sanat illita cũ calce. Itẽ furunculos: duritiẽq; mammarũ. Rupta & contussa & spasmata & luxata sanat. Clauos & rimas coliq; uitia cũ helleboro albo. Parotidas ammixta farina salamentaria testa. Quo genere p̃ficiť ad strumas. Prurit' & papulas in balneo pun: tis tollit. Alioq; etiamnũ mō. Podagricis. pdest mixto oleo ueterẽ: cõrito una sarcopha: go lapide & cnquefolio tusa i uino: ul' cũ calce: uel cũ cinere. Facit & peculiare emplasty. lxxxv pōdere. C. spumẽ argenteæ mixtis: utilissimum contra inflations ulceĩ adipe uerrino. confici Et inungi putant utile. Iisq; quæ spant illinire cũ resina. Antiq; maxime axibus uehiculos: per: ungendis ad faciliẽ circũactũ rotã: utebãt: unde nomẽ. Sic quoq; utili medicina cũ illa ferri rugine rotã: ad sedis uitia uirilatisq;. Et p se axungia medici antiq; maxime p̃babant renibus dtra: tam: & exemptis uenis aqua cælesti fricabãt crebro: decoquebantq; sifitili nouo sæpius: tũ demum aſteruantes. Conuenitq; falsam magis mollire: exalfacere: discutere: utiliorẽ: q̃ esse uino lotã. Masurius palmũ lupino adipi ddisse antiquos tradit. Idō nouas nuptas illo pungere postes solitas: ne qd mali medicamenti inferret. Quæ rō adipis eadẽ in iis quæ ruminant: seui est: aliis modis nō minoris potentie. Perficiť omne exemptis uenis aqua marina uel falsa lotũ: mox in pila tussum: aspersum marina. Crebro postea coqẽ: donec omnis aboleat odor. Mox affũ duo sole ad candorẽ reduciť. A renibus at omne laudatissimũ ẽ. Si uero uetus reuoceť ad curã: liquefieri prius iubet. Mox frigida aqua lauari sæpius: dein liquefacere affuso uino q̃ odoratissimũ. Eo itẽq; mō itẽ: ac sæpius cogũt: donec uirus euanescat. Multi priuatim sic taurorũ leonum pantherarũ ac camelorũ pinguia curari iubet. Vfus diceť suis locis. Cõmunis & rō medullarũ est. Omnes mollit: expleť. fican: exalfaciunt. Laudatissima ceruina: mox utulina: dein hirci: na & caprina. Curant ante autũ: nũ recentes lotã: siccataq; in umbra p cribz. Deinde liqueate

per lineas exprimuntur: & reponuntur in fictili locis frigidis. Inter omnia autem cetera aialium fel prae-
 stantius in effectu. Est enim vis eius excalcacra: mordere: scindere: extrahere: discutere. Minor
 aialium subtilius intelligitur. Et ideo aureo ducendis. Omne autem curat recens praeligato ore lino
 crasso demissum in seruientem aquam semihora: mox siccatum sine sole: atque in melle conditum. Danae eg-
 num tantum inter uenena. Ideo flamine sacrorum equum tangeri non licet cum romae publicis sacris equus
 etiam imoletur. Quin & sagui eos stiptica uim habet. Item equas praeter quam uirginum erodit: emar-
 ginat: ulcerat. Taurinus quidem recens inter uenena est excepta egypti. Ibi enim sacerdos terrae uati-
 cinatur tauri sanguinem bibiti priusquam descenderet in specus. Tantum potest sympathia illa de qua loquatur:
 ut aliquando religione uel loco fiat. Drusus tribunus plebis traditur caprinum bibisse cum pallore &
 inuidia ueneni sibi dati insimulari. Quod Scipionem inimicum uellet. Hircos sagui uis est: ut ferrum
 eorum subtilitas non aliter acuat aut induretur aut scabriciam poliat: uel hemeritumque lima. Non
 igitur & sanguis aialium inter cetera dici potest & ideo suis quaecumque dicuntur effectibus. Dixerimus ei
 in aialia singula usus: plurimumque contra serpentes. Exitio iis esse serpens nemo ignorat: ut si quae sunt
 extractas cauernis mandatur. Nec uero ipsis spirantes tantum aduersatur: sed mebratim quocumque fra-
 ri eos nidore cornus eorum si uratur dictum est. At et summo gutture uisus ossibus congregari dicitur.
 Pelles eiusdem aialis substractae securos praestant ab eo metu sonos. Coagulum quocumque ex aceto
 potum ab ictu: & si ideo tractum sit: eo die non ferit serpens. Testes quocumque eius inuenerat: uel geni-
 tale maris: salutariter datur in uino. Item uentres qui cetupeliones uocantur fugiunt. Et ideo aliquod
 cerui habet: aut medulla perunctos leuo uel cerui autumnali. Summis autem remediis praefere huius
 in coagulum in matris utero excocti ut indicauimus. Sanguine quocumque ceruino si una uratur dracon-
 tion & cunilago & anchusa lentis scilicet contrahi serpentes dicitur. Dissipari deinde si sanguine de
 tracto adiciatur pyretrum. Inuenio apud auctores graecos aial certo minus: & pilodemum ac deum
 simili quod ophion uocatur. Sardineam eum tantum ferre solitam. Hoc interesse arbitror. Et ideo
 medicinas ex eo omitto.

Medicinae de apro: & capris: & equis feris: & remedia de bestis contra omnes morbos. Ca. x.

A Prius quocumque cerebrum contra ictus laudatur cum sanguine. Iecur etiam inueneratum potum cum ruta & ui-
 no. Item adeps cum melle resinaque. Simili modo uerrinum iecur exepitis duntaxat fibris quattuor
 oboloz: potere: uel cerebrum in uino potum. Caprae cornu uel pilis accensis fugari serpentes di-
 cunt. Cineremque eorum potum uel illitum contra ictus ualere. Item lactis haustus cum uua aminea. Vel tri-
 na cum aceto syllitico. Caeum caprinum cum origano impositum uel seuum cum caera. Milia praeter
 terea remediaque ex eo aiali demonstrantur: sicut apparebit. Quod eodem miror: cum febris neget
 carere. Amplior potentia feris eiusdem generis quod numerosissimum esse diximus. Alia uero ex
 hircis. De mortuis etiam effectus auget eius qui singularis natus sit. Fimus quocumque caprae iace-
 to decoctus & illitus in ictus serpentium placet: & recetis cinis in uino. Atque in toto difficilius se re-
 colligentes a serpente ictu: in capribus optime conualescunt. Qui medicari efficacius uoluit: oc-
 cisa caprae aluum dissecta cum fimo intus repto statim illigat. Alii carnem recentem haedog: pilo suf-
 fiunt: eodemque nidore fugant serpentes. Utuntur & pelle eorum recente ad plagas: carne & fimo equi
 in agro pastus. Coagulo leporis ex aceto contra scorpionem & murum araneum. Ait autem non ferri le-
 poris coagulo perunctos. Percussis a scorpione simum caprae efficacius cum aceto decoctum auxi-
 liatur. Lardum iuscque decocti potum iis qui buprestim hauserint. Quin etiam si quis asino in aure di-
 xerit percussum se a scorpione transire malum: prius tradunt. Venenataque omnia accessio uis pul-
 mone fugere. Et fimo uituli suffiri percussis a scorpione pedest. Canis rabidi morsu facta uulnera
 circueidunt ad uias usque carnes quidam: carnemque uituli admouent: & ius ex eodem carnis decoctum
 dant potum: aut axungiam cum calce tusam: Laudatur hirci iecur: quo imposito ne teteri quod aquae
 metu affirmant. Laudant & caprae simum ex uino illitum aut melle. Mellis & cuculi & hirundinis
 decoctum & potum. Ad reliquos bestiarum: morsus caprinum: caeum siccum cum origano im-
 ponunt: & bibi iubent. Ad hominis morsus carnem bubula decoctam. Efficacius uituli si non ante quatum
 diem solent. Veneficii rostrum lupi resistere inueneratum aiunt. Ob idque uillas: portus praefigunt.
 Hoc idem praestare & pellis & ceruice solida manica existimatur: quippe tanta uis est aialis. Praeter
 ea quae rettulimus & uestigia eius calcata equis afferunt torpore. Iis qui argentum uitui bi-
 berint lardum remedio est. Alinino lacte potu uenena restinguntur. Peculiariter si hyoscyami
 potum sit: aut uiscum: aut cicuta: aut lepus marinus: aut opocarpatum: aut caryce: aut dorycnis-
 dium. Et si coagulum alicui nocuerit: nam id quocumque uenenum est in prima lactis coagulatione. Mul-
 tos eius & alios usus dicemus. Sed meminisse oportebit recentem utendum: aut non multo postea
 tepefactum. Nullum enim celerius euanciscit. Omnia quocumque asini contrafacta & decocta contra leporis ma-
 rini uenenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equis feris non scripserunt graeci: quoniam
 terrae illae non gignebant. Vestigare fortiora eadem quae in equis intelligi debet. Lactis equino uene-
 ra leporis marini & toxica expugnatur. Nec uiros aut bifontes graeci experimenter hent quocumque
 boue: fero refertis: indiae silus portione tamē eadem efficaciora omnia ex iis credi par est. Sic quocumque

lacte bubulo cūcta uenena expugnari tradūt: maxime supradicta: & si ephemeris impandū sit: ut
si cantharides data comitione omnia egeri. Sic & capri o iure cantharides. Contra ea uero que
exulceratione enecant: seuum uitulīnū seu bubulū auxiliat. Nam contra sanguifugas potas t utri
rū remediū ē cū aceto ferro calefacto. Quod & pfe pdest cōtra uenena. Nam si oleū nō sit: ui
cē eius representat. Multipediū morsus cū melle sanat. Omnia sefami quoq; iure potō uenena
supradicta expugnari putant. Priuatim uero aconita & cicutas. Itēq; uitulino seuo. Caprinus ca
seus recēs iis q uisū biberint. Lac uero cōtra cantharidas remediū ē: & cōtra ephemerim potū
cū taminia tua. Sanguis caprin⁹ decoctus cū medulla: cōtra toxica tenera fumit. Hædinus cōtra
reliqua. Coagulū hædi cōtra uiscū: & chameleontem albū: sanguinē taurinū: contra quē & lepo
ris coagulū est ex aceto. Contra palstinacā uero & omniū marinorū: ictus uel morsus coagulū le
poris: uel hædi: uel agni drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulū & contra uenena additur
antidotis. Papilio quoq; lucernarū luminib⁹ aduolans inter mala medicamētā numerat. Huic cō
trariū ē iecur caprinū: sicut fel ueneficiis ex mustela rustica factis. Hinc cōinde reuertemur ad ge
nera morborū. Capilli destituta urinus adeps mixto ladāo & adiantho cōtinet. Alopeciasq; emē
dat & raritatē supciliorū: q; sigis lucernarū ac fuligine quæ ē in rostris earū. Prurigini cū uino pro
dest. Ad hanc & cornus ceruini cinis ē uino: utq; nō tedū animalis eius capillis increseat. Itē fel
caprinū cū creta cymolia & aceto sic ut paululū capilli inarescant. Itē fel hircinū cū urina tauri. Si
uero uetus sit: ēt furfures adiecto sulphure emendat. Cinere genitalis asini spissari capillū putat
& e canitie uindicare si rasis illinat. Plūboq; triū⁹ cū oleo denlari: & asinini pulli cum urina: admi
scentq; nardū: fastidii gratia. Alopecias felle taurino cū ægyptio alumine tepefactas illiunt. Ca
pitis ulcera manantia urina tauri efficaciter sanat. Itē hominis uetus si cyclaminum adiciat & sul
phur. Efficacius tamē uitulīnū fel. Quo cū aceto calefacto tollit & lendes. Seuum uitulīnū cum
sale tritū capitis ulcerib⁹ utilissimū. Laudat & uulpū adeps: sed præcipue fel & simū cū sinapi pa
ri modo illitū. Caprini corn⁹ farina uel cinis magisq; hircini addito nitro & tamarici semie: & tu
rvo: oleoq; prius capite raso mire continent ita fluentem capillū. Sicut & canis cinere ex oleo
illito supcilia nigrescunt. Lacte caprino lendes tolli tradūt. Fimo cū melle alopecias expleri. Itē
ungulæ cinere cū pice fluentem capillū cōtineri. Leporin⁹ cinis cū oleo myrteo capitis dolores
sedat. Itē aqua pota quæ d bovis aut asini potu relicta ē. Et si credim⁹ uulpis masculæ genitali
circumligato. Cornus ceruini cinis illitus ex aceto aut rosaceo: aut ex irino: oculorū: epiphoras.
Fasq; bubulo seuo cū oleo cocto illiunt. Ceruini corn⁹ cinis scabrices eodē unguine sanat. Mu
crones at ipsos efficaciores putant. Lupi excrementis circumlini suffusiones. pdest. Cinere eorū
cū attico melle inungi obscuritates. Itē felle ursino. Epinyctidas adipe aprino cū rosaceo. Vngu
læ asininae cinis inunct⁹ & suo lacte cicatrices oculorū & albugines tollit. Medulla bubula ex dex
tro crure priore trita cum fuligine pilis & palpebras uitiis singulis occurrit. Callibephari pari
modo fuligo in hoc usu tempat. Optime & lichno papiraceo. Oleoq; sefamino. Fuligine i nouo
uase pennis deterfa. Efficacissime tamē euulsos ibi pilos coercent. Felle tauri cū ovi albumine col
lyria fiunt: aquaq; dissoluta inungunt p quadridū. Seui uitulī cū anferis adipe & anferi succo ge
narū uitiis aptissimū ē. Eiusdem medulla cū pari pondere cæræ & olei uel rosacei addito ovo du
ritiæ genarū illiunt. Caseo molli caprino imposito ex aqua calida epiphoræ sedat. Si tumor sit
ex melle. Vtq; uero sero calido fouendū. Sicca lippitudo lumbulis suū tostis atq; contritis &
impositis tollit. Capras negant lippire: qm̄ eæ quasdam herbas edant. Itē dorcades. Et ob id fi
m i eæ cæra circumdati. noua luna deuorari iubet: qm̄ noctu æque quoq; cernant. Sanguine hir
ci sanari lusciosos putant nyctilopas appellant græci. Capræ uero iocinere in uino austro deco
cto. Quidam inasfati iocineris sanie inungunt. Aut felle capræ: carnesq; eas uesti: & dū requat
oculos uaporari præcipiunt. Id quoq; referre arbitrat⁹: si rutili coloris fuerint. Volūt & oculos
suffiri iocinere in ollis decocto. Quidam inasfati. Fel qdē caprinū plurib⁹ modis assumūt: cū mel
le contra caligines. Cum ueratri candidi tertia pre cōtra glaucomata. Cū uino contra cicatrices:
& albugines: & caligines: & pterygia: & argemata. Ad palpebras uero euulsio pri⁹ pilo cū succo
oleris: ita ut unctio inarescat. Contra ruptas funiculas cū lacte mulieris. Ad omnia at inuetera
ta fel efficacius putant. Nec abdicant simū ex melle illitum epiphoris. Contraq; dolores medul
lam. Item pulmonē leporis. Sedat caliginē fel cū passo aut melle. Lupino quoq; adipe u⁹ medul
la suum fricari oculos contra lippitūdines præcipiunt. Nam uulpinam linguam habentes in ar
milla lippituros negat. Aurium dolori & uitiis medet urina apri in uitro fuata. Fel apri uel suis
nel bubulum cū oleo citreo et rosaceo æquis portionib⁹. Præcipue uero taurinū cū porrisucco
tepidū: uel cū melle si supparent. Contraq; odorem grauē pfe tepefactū i mali corio. In ea pre
rupta cū lacte mulieris efficaciter sanat. Quidam et in grauitate aures sic perlendas putat. Alii
cū fenesta sprentium & aceto includunt lana ante aqua calida collutas. Et si maior sit grauitas au
rium fel cū myrrha & ruta in mali corio excafactum infundunt. Lardū quoq; pingue. Item simū
asini recens: cui rosaceum instillatur. Omniaq; ea tepefacta. Vtilior equi spuma: uel equini simi

recentis cinis cum rosaceo. Seuñ bubulū cū adipe asnerino. Butyrꝫ recēs. Vrina capri uel tauri
aut fullonia uetus calfacta uapore per lagenā collum subeunte. Admiscēt & aceti tertiā partē.
Et aliquid urinæ uituli qui nōdū hārbā gustauerit. Fimū etiā mixto felle eiūsdē. Et eutē quā re
linquit angues ex calfactis prius auribus. Lana autē medicamina ea includūt. Prodest & leuū ui
tuli cū asneris adipe: & ocini succo cū eiūsdē medulla admixto cumino trito iūsula. Virus uerrinū
& scrophā ex coitu exceptū priusqꝫ terrā attingat cōtra dolores. Auribus fractis glutinū & natu
ris utulog: factū & in aqua liquatum. Aliis uitis adeps uulpium. Itē fel caprinū cū rosaceo repi
do aut porri succo: aut si liqꝫta ibi aliqua & lacte mulieris. Si grauitas sit audiēdi: fel bubulum
cū urina capræ: uel hirci uel si pus sit. In quocūqꝫ aut usu putant hāc efficaciora in cornu caprino
per dies .xx. infumata. Laudāt & coagulū leporis tertia denarii pre dimidia quoqꝫ sagapeni i ami
neo uino. Parotidas urinis adeps cōprimit pari pōdere cæræ & taurini seui. Addūt qdā hippo
cistidem: & p se butyrꝫ illitū: si prius foueāt sœnograci de cocti succo. Efficacius cum strychno.
Profunt & uulpium testes: & taurinus sanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta instillata auri
bus. Fimūqꝫ eiūsdē cum axungia illitum. Dentes mobiles cōfirmat ceruini cornus cinis: doloꝝiqꝫ
eoz mitigat: siue infricētur siue colluāt. Quidam efficaciorē ad omēs eoldem usūs crudi cornus
farinā arbitrant. Dentifricia utroqꝫ mō sunt. Magnū remediū est & i lupog: capitis cinere. Cer
tumqꝫ est in extremētis eoz plegꝫ inueniri ossa. Hæc adalligata eūdem effectū habēt. Item: le
porina coagula p aurem infusa cōtra dolores. Et capitis eoz cinis dentifriciū est. Adiectozqꝫ na
do mulcet grauiolentiā oris. Aliqꝫ murinog: caput cinerē miscuisse malunt. Repitur in latere
leporis acui os simile: hoc scarificari dentes in dolore suadēt. Talus bubulus accēsus eos qui la
bant cū dolore admotus cōfirmat. Eiūsdem & nis cū myrrha dentifriciū est. Ossa quoqꝫ ex ungu
lis suum cōbusta eūdem usum præbēt. Itē ossa ex acetabulis pnaꝫ circa quæ coxendices uertun
tur. Isdem sanari dimissis in fauces iumētog: permaricines notū est. Sed & corruptos dētes cō
firmari. Afinæ quoqꝫ lacte percussu uexatos: aut dēti cū eiūsdē cinere. Lyene itē equi cū oleo i
fuso per aurem. Est autē hoc nō hippomanes: quod alioqꝫ noxiū omitto. Sed in equoz genibus
ac lup ungulas. præterea in corde equoz inuenit os dentibus caninis maxime simile. Hoc scarifi
cari dolorem. Aut exempto dente emortui equi maxillā ad nomen eius qui doleat demonstrant.
Equas uirus a coitu in lychinis accēsū. Anaxilauꝫ pdidit eqnoꝫ caputū usus præsentat mō
strifice. Similiter ex asinis. Nā hippomanes tantas in beneficio uires habet. ut assūs aëris mixtu
ræ in effigie equæ olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medet dentibus &
fabrile glutinum in aqua decoctū illitūqꝫ & mox paulo detractū: ita ut cōfestim colluatur ut
nos in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Efficax habet & caprino lacte collui dētes uel
felle taurino. Talog: capræ recētium cinis dentifricio placet. Et oīum fere uillatiaz: quadrupe
dum: ne sepius eadem dicātur. Cutē in facie erugari & tenerescere: & cādorem custodiā lacte as
nino putat. Notūqꝫ est quāqdā quotidie. dec. custodito numero fouere. Poppeaqꝫ hoc uxor Ne
ronis principis instituit. Balneaz quoqꝫ sic folio tēperato: asinog: gregibus ob hoc eam comitatū
bus. Imperus pituitæ in facie butyro illito tolluntur. Efficacius cū cærula. Sincero uero ea uitiā
quæ serpūt insup imposita farina hordeacea. Vlcerā in facie mēbrana & partu bouis madida. Fri
uolum licet uideatur nō tamē omitrēdum. ppter desideria mulierꝫ. Talum candidi iuuenē. xl. die
bus noctibusqꝫ donec resoluatur in liquorē decoctū & illitū linteolo cādorem cutisqꝫ erugationē
præstare. Fimo taurino malas rubescere aiūt. nō ut crocodilē illini melius: sed foueri frigida &
ante & postea iubēt. Aestates & quæ discolorē faciunt cutem simū uituli cum oleo & gumī ma
nu subactum emendat. Vlcerā oris & rimas seuū uituli uel bouis cū adipe asneris & ocini succo.
Est & alia mixtura seuū uituli cū medulla cerui & albæ spinæ foliis ena tritis. Idē præstat & me
dulla cum resina: uel si uaccina sit: usqꝫ & carne uaccina. Lichenas oris præstāssime uincit gluti
num factum & genitalibus utulog: liquatum aceto cū sulphurē uiuo ramo ficulneo pmixtū: ita ut
bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctū: quas & icor hirci calidū illitū
tollit: sicut elephātiāsin fel caprinum. Etiamnum lepras ac fursures tauri fel addito nitro. Vrina
asini carnis oritū maculas i facie. Fel utriusqꝫ p sese aqua ifractū: euatiazqꝫ solibꝫ ac uetis post
detractam cutem. Similis effectus & in taurino seuū uitolino ne felle cum semine canilæ ac cinerē
& cornu ceruinog: si canicula exoriente cōburaē. Afinino seuū cicatricibus ac licheni leprisqꝫ maxi
me color redditur. Hirci fel lentiginē tollit admixto caeo & uiuo sulphure spōgiæqꝫ cineres ut
mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle uti maluerunt: mixtis calidis fursuribus pōdere oboli
omnis quattuorqꝫ mellis prius defricatis maculis. Efficax eiūsdem & setum cū melāthio & sulphu
re & iride. Labroz fissuris cū adipe asnerino ac medulla ceruina resinaqꝫ & calce. Inuenio apud æ
tores iisqꝫ lentiginem habeant negari magicæ sacrificiog: usum. Lactē bubulo aut caprino tōsil
læ & arteriæ exulceratæ leuātur. Gargarizat tepidum ut est expressum aut calefactum. Cypri
num uiliss cū malua decoctum & sale exiguo. Lingæ exulcerationi & arteriæ. pdest ius oma
si si gargarizatur. Tonillis aut priuatim renes uulpium aridi cum melle triti illitqꝫ. Anginæ fel

taurinū uel caprinū cū melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitatē. Vlceraq; butyr; citissimē sanat Spinā aliud uē qđ fauib; adherens feris extrinsecus limo perfricatis aut reddi aut dlabi tradūt Strumas discutit fel aprinū uel bubulū tepidū illitū. Nam coagulū leporis e uino i linteolo exulceratis dumtaxat imponitur. Discutit & ungulæ asini uel equi cinis ex oleo aqua illitus & urina calefacta. Et bouis ungulæ cinis ea aqua. Fimium quoque seruens ex aceto decoctum testēs; uulpini. Prodest & sapo; gallo; hoc inuentū; rutilandis capillis ex seuo & cinere. Optimo sagio & caprino duob; modis spissus ac liquidus. Vter; apđ germanos maior in usu uiris q; fœminis Certicū dolores butyro aut adipe urino perfricat. Rigores bubulo lenosqđ & strumis pdest cū oleo. Dolorē inflexibilem opisthotonō uocant; leuat urina capræ aurib; infusa; aut simi cūz bulbis illitū. Vngues contusos fel uniuscuiusq; animalis circūligatū. Pterygia digytor; fel taurinū aridū aqua calida dissolutū. Quidam adiciūt sulphur & alumē; pari ponderē onitū. Tūssim iecur lupi ex uino tepido sanat. Vrinumq; fel admixto melle. Aut ex cornu bubuli summis par tib; cinis. Vell salua equi; triduo potu eā mori tradūt. Pulmo ceruin; cū gula sua arefactus in fu mo; dein tūsus; ex melle quotidiano eligmate. Efficacior ē ad id bubulo ceruor; generis. Sangui ne expuentes ceruini corn; cinis. Coagulū leporis tertia pte denarij cū terra samia & uino myr; teo potū sanat. Eiusdem simi cinis in uino uel peri pot; nocturnas tūssis. Pili quoq; leporis suffi ti extrahunt pulmonib; difficiles excreationes. Pūrlentās at exulcerationes pectoris pulmo nisq; & pulmone graueolentiā halitus butyr; efficacissimē iuuat cū pari modo mellis attici der coctū donec ruffescat; & matutinis sumptū ad mēsuram linguae. Quidam p melle laricis resina; addere maluerūt. Si sanguis reiciat; efficacē tradūt bubulū sanguinē modice & cū aceto sumptū Nam đ taurino credere temerarij ē. S; glutinū taurinū trib; obolis cū calida aqua bibit in uen tre sanguinis excreatione. Stomachū exulceratū lactis asinini pot; reficit. Itē bubuli. Rosiones eius caro; bubula admixto aceto & uino cocta. Rheumatismos cornus ceruini cinis. Sanguinis ex creationes hædinus sanguis recēs ad cyathos ternos; cū aceto acti pari modo seruēs pot;. Coa gulū tertia pte ex aceto potū. Iocineris dolores lupi iecur aridū ex mulso. Asininum iecur aridū cū petroselinī ptribus duab; ac nucibus trib; ac melle tritū & in cibo sumptū. Sanguis hircin; ci bo aptatus. Suppūrosi ante omnia efficac ē potus equiferor; sanguis. Proxime lactis asini tepi di cū bulbis decocti; ita ut se; ex eo bibat; addito in tres heminas cyatho nasturtij albi persufi aqua; deinde melle diluti. Iecur quoq; uulpinū aut pulmo in uino nigro; aut fel ursinū i aqua la xat meatus spirandi. Lumbor; dolores & quæcunq; alia mollior opus sit urino adipe pfricari cō tinent. Cinerē aprini aut suilli simi inueterati aspergi potione uini. Afferunt & magi sua comen ta. Primū omnū rabie hircor; si mulceat barba mitigari. Eadē præcīa si abire eos in asienū gre gem. Huic admiscēt simū caprinū; & subdito linteolo unctō caua manu quantū pati possit ser uens; sustineri iubēt; ita ut si leua ps doleat. Hæc medicina in dextera manu fiat; aut econtrario Fimū quoq; ad eū uisum acus areæ ponctis tolli iubēt. Modus curationis ē; de nec uapor ad li; bos sentiat puenire. Postea uero manū porro tūso illinunt. Item lumbos ipso fimo cum melle. Suadētq; in eodē dolore & testēs leporis deuorare. Ischiadicis simū bubulū imponūt calfactum i folijs cinere seruēt. In renū dolore leporis renes crudos duorari iubēt; aut certe coctos ita ne dēte contingāt. Ventris qđ dolore tētari negant talū leporis habentes. Lyenem sedat fel apri nel suis potū; uel ceruini corn; cinis in aceto. Efficacissimē tñ inueteratus lyen asini; ita ut in tri duo sctia; utilitas. Asinini pulli simū qđ primū edidit; polean uocat syri; dat i aceto mulso. Da; & equi lingua inueterata ex uino præsentaneo medicamento; ut didicisse se ex barbaris Cecilius & Bion tradidit. Et lyen bubulus simili modo. Recēs at assus u; elixus in cibo. In uesica quoq; bouis alii capita. xx. tusa cū aceti sextario imponūt ad lyenis dolorē. Eadē ex cū emi lyenem ui tūli quanti indicatus sit; iubēt magi nulla precij contatione; qm hoc quoq; religiose pñeat. Di uisumq; p longitudinē annecti tunica; utrinq; & induentē pati recidere ad pedes. Dein collectū in umbra arefacere. Cū hoc fiat simul residere & lyenē ægri uitiatū; liberariq; cum morbo dicitur Prodest & pulmo uulpium caner & siccatus atq; in aqua potus. Itē hædos; lyen impositi. Aliud sistit ceruin; sanguis. Itē corn; cinis. Iecur aprinū ex uino potū citra salē; recēsq;. Itē astum; uel suillū uel hircinū decoctum in uini hemina. Coagulū leporis in uino ciceris magnitudine. Aut si se bris sit ex aqua. Aliq; & gallā adiciunt. Alii p se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. Egni fimi cinis in aqua potus. Taurini corn; ueteris e pte iam cinis inspersus potioni aque. Sanguis hircin; in carbone decoctus. Coriū caprinū cū suo pilo decoctum succo epoto. Coagulum equi & sanguis caprinus uel medulla uel iecur aluum soluit. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatū; uel lactis equini potus. Item caprini cū sale & melle. Capræ fel cū cyclamini succo & aluminis mor dico. Aliq; & nitrg; & aquā adiecisse malūt. Fel tauri cū absinthio criti ad subditi pastillo. Butyr; iurgis sumptū cæliacis & dysentericis medet. Iecur uaccinū. Corn; ceruini cinis tribus digyts captus in potione aque. Coagulū leporis subactum in pane. Si uero sanguinē detrahūt in polen ta. Aprini uel suilli uel leporini fimi cinis i; perpus potioi tepidi uini. Vituli quoq; ius uulgariter

datū inter auxilia coeliacos & dysentericos tradūtur. Lactis asinini potus utilior addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino utriq; uitio. Itē polea supradicta. Equi coagulū quod aliqui hippacen uocant etiā si sanguinē detrahant: uel fimi cinis: dentiūq; eiusdē tolos. farina salutaris dicitur & bubuli lactis decoctū potus. Dysētericis addi mellis exigū prācipiūt. Et si tormina sint cornus ceruini cinerē aut fel taurinūq; cymino mixtū. Et cucurbitacē carnes umbilico iponere. Caeleus recens uaccinus imittit ad utriq; uitii. Itē butyr; heminis quattuor cū resinā terebinthiā sextante: aut cū malua decocta: aut rosaceo. Datur & seuū utulinū aut bubulū. Itē medullā ex coquantur cū farina & caera exiguoq; oleo: ut forberi possint. Medulla & in pane subigit. Lac caprinū ad dimidias partes decoctū. Si sint & tormina: addit protropū. Torminibus satis esse iūme diū in leporis coagulo potio & uino tepido uel semel arbitrantur aliq. Cautiores & sanguine caprino cū farina bordeacea & resina uentrē illinunt. Ad oēs epiphoras uētris illini caseū mollē suadēt. Veterē at in farina tritū coeliacis & dysentericis dari cyathos casei in uini cyathis tribus. Sāguis caprinus decoctus cū medulla dysentericis. Iecur asinū caprae coeliacis subuenit: magisq; etiā hirci cū uino austerō decoctū: potūq; uel ex oleo myrteo umbilico ipositū. Quidā uero decoquunt a tribus sextariis aquae ad heminā addita ruta. Vtuntur & lyene asio caprae hirci uel & seuo hirci in pane qui cinere coctus sit: caprae a renibus maxime ut per se hauriat: primumq; modice frigidā forberi iubent. Aliq; et in aqua decoctū seuū admixta polēta & cymino & aneto acetosq; illinunt & uentrē coeliacis fimo cū melle decocto. Vtunt ad utriq; uitii & coagulo hādi in uino myrteo magnitudine fabae potio: & sanguine eiusdē in cibū formato: quē sanguiculū uocant. Infundunt dysentericis & glutinū taurinū aqua calida resolutū. Inflationes at discutit utulinū fimi in uino decoctū. Intestinos uisū magnopere pdest coagulū ceruicis decoctū cū lente betag: ita in cibo sūptū. Leporis pilos cinis cū melle decoctul. Lactis caprini potus decoctus cū malua ex quo sale addito: Et si coagulū addatur maioribus emolumentis fiet. Eadēq; uis ē & in seuo caprino & in sorbitione aliqua uti primum hauriatur frigida aqua. Itē foeminū hādi cinis rupta intestina farcire mire tradit. Fimū leporis cū melle decoctū & quotidie fabae magnitudine sūptū ita ut deploratos sanauerint. Laudant & caprini capitis cū suis pilis decoctū succū. Tenafimus id est crebra & inanis uoluptas egerendi tollitur potio lacte asinino. Itē bubulo. Tinea: geſſa pellit ceruini cornus cinis potus. Quae in excrementis lupi diximus inueniri ossa si terrā nō attigerint: collo medē adalligata brachio. Polea quoq; supradicta magnopere pdest i lapa decocta. Itē suilli fimi farina addito cymino i aqua rutae decocta. Cornus ceruini teneri cinis coeleis africanis: cū testis suis tulsis mixtus in uini potōe. Vesicae calculosq; cruciatibus auxiliatur urina apris: & ipsa uesica p cibū sūpta. Efficacius si prius fumo maceratur utriq;. Vexicā elixā mandū oportet & a muliere foemine suis. Inueniuntur & in iocineribus eorū lapilli aut duricie lapillis similes candidi situri in uolgari sue: gbus cōtritīs atq; potis in uino pelli calculos auunt. Ipsi apro tā grauis sua urina est ut nisi egesta fugā nō sufficiat: ac uelut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inuenerat in uino poti calculos pellunt. In perna suum articulos esse diximus: quoq; decoctū ius facit urinae utilius. Asinini renes inuenerat tritūq; & in uino mero dati uesicae medē. Calculos expellūt lyenes egni ex uino aut mulso poti diebus. xl. Prodest & ungulae equae cinis in uino aut aqua. Itē fimi caprae in mulso: efficacius siluestriū. Pili quoq; caprini cinis. Verēdō rūcunctulis cerebrū aprī uel suis sanguisq;. Vitia uero quae in eadē pte serpunt: iecur eorū cōbustū maxime iunipi ligno cū charta armeniaca sanat. Fimi cinis uel bubulum cum alumine aegyptio ac muria ad crassitudinē mellis subactum. Insuper beta ex uino cocta iposita. caro quoq; Maſſa nātia uero ulcera senum cum medulla uituli i uino decoctum: uel caprinum cum melle rubiq; succo. Vel si serpat finium etiā pdesse cum melle dicunt aut cum aceto: & p se butyr;. Testium tumor cum seuo uituli addito nitro cohibetur. Vel fimo eiusdē ex aceto decocto. Vrinae incōtinētia cohibet uesica aprina si assa mādatur. Ungulae aprī uel suis cinis potioni iperlus. Vesica foeminae suis cōbusta ac pota. Itē hādi. Vel pulmo. Cerebrū leporis in uino. Eiusdē testiculi tosti uel coagulū cū anserino adipe in polenta. Renes asinini in mero triti potiq;. Magi uerrini genitalis cinere potio ex uino dulci demonstrat urinā facere i canis cubiculo: ac uerba adiciere. ne ipse urinā faciat ut canis in suo cubiculo. Rursus ciet urinā uesica suis: si terrā non attigerit: iposita pubi. Sedis uitris praclare pdest fel urinum cum adipe. Quidā adiciunt spumam argenti ac thus. Prodest & butyr; cum adipe anserino ac rosaceo. Modum ipsae res statuunt: ut sint illi ta ciles: Praclare medetur & taurinum fel in linteolis cōcerptis. Rimalq; perducit ad cicatricē. Inflationibus in ea parte seuum uituli maxime ab inguinibus cum ruta. Caeteris uitris medetur far & apostemata cum polenta. Itē fel caprinum cōdylomatīs p se: Itē fel lupinum ex uino. Panos & apofſemata in quacūq; parte sanguis urinus discutit. Itē taurinus aridus tritus. Praecipuum tamē remedium traditur in calculo onagri: quē dicunt cum interficiatur reddere urinā liquidiorē i ininis: sed in terra spissantē se. Hic adalligatus foemini oēs impetus discutit: oisq; suppuratione liberat. Est at rarus inuētus: nec ex oi onagro: sed celeberrimo remedio. Prodest & urina asini cum me

lanthio. Et ungula equinae cinis cū oleo & aqua illitus. Sanguis equi præcipue admittari. Et sanguis bubulus. Itē fel. Caro quoq; eisdem electus h3 calida imposita. Et ungulae cinis ex aqua aut melle. Vrina caprae. Hircosq; carnes in aqua decoctae. Aut simū ex iis cū melle decoctum Fel ursinū siue verrinū. Vrina suum in lana imposita. Foemina atteri aduric; equitatu notum ē. Vitulissimū ē ad omnes inde causas spumā equi ex ore inguinibulq; illinī. Lingua & ex ulce; cū intus nescunt. Remedio sunt equi setae tres totidē nodis & cestros herba adalligata intra vltus Podagris medet; ursinus adeps; taurinūq; seuum pari pondere & caera. Addunt qdam hippoci; stidem & gallam. Alii hircinū præferunt seuū cū fimo caprae & croco & sinapi cū caulib; ederae tritis ac pdicio vel flore cucumeris siluestris. Itē bouis simū cū aceti face. Magnificat & vituli q nondū herbā gustauerit simū. Aut per se sanguinē tauri. Vulpē decoctā viua donec ossa tantū restent. Lupū ut vitū oleo cæratī modo incoctum. Seuum hircinū cū helines pte aequa; sinapis tertia. Fimi caprini cinerē cū axungia. Quin & ischiadicis uri sub pollicib; pedū eo fimo feruentē utilissime tradunt. Articulosq; uitis fel ursinū utilissimum eē & leporis pedes adalligatos. Podagras qdam mitigari pede leporis uiuentis absco siquis secū assidue habeat. Perniones ut si nus adeps; rimas p; pedum omnes arcet. Efficacius alumine addito; Seuum caprinum. Dentium equi farina. Aprinum vel suillum fel. Cum adipe pulmo impositus. Et si subtriti sint contusi ue; ofensione. Si uero adusti frigore; leporini pilis cinis. Eiusdē pulmo contusis dissectus; aut pulmonis cinis. Sole adusta seuū asinino aptissime curat. Item bubulo cū rosaceo. Clauos & rimas callic; uitia simū apri vel suis recēs illitum ac tertio die solutū sanat. Talos; cinis pulmo aprinus aut suillus; aut ceruin; . Attritus calciamentoz; urina asini cū luto suo illita. Clauos seuum bubulū cū thuris polline. Perniones uero coriū combustum. Melius si ex uetere calciamento. Iniurias a calcitu ex oleo cori caprini cinis. Varietū dolores sedat fimi utulini cinis cū illi bulbis decoctis addito melle modico. Itemq; omnia inflammata ac suppurationes minantia. Eadem res & podagricis. pdest & articulariis morbis e marib; præcipue uitulif. Articulos attritis fel aprorum uel gricis. pdest & articulariis morbis e marib; præcipue uitulif. Vitulic; q nondū herbā gustauerint simū. Itē caprinū cū melle & aceto decoctum. Vngues scabros seuū uituli emendat. Itē caprinū admixta fandara. Verrucas uero auferit utulini fimi cinis ex aceto. Asini urinā lutū. Comitiali morbo testes urinos edisse pdest; ut aprinos bibiles ex lacte equino aut ex aqua. Itē aprinam urinam ex aceto mulso. Efficacius quæ inaruerit in uelica sua. Danf & suum testiculi inueterati tritic; in suis lacte præcedē te uini abstinentia & sequente cōtinuis diebus. Danf & leporis sale custoditi pulmōnes cū thuris tertia pte in uino albo p dies. xxx. Item coagula. Eiusdē asini cerebr; ex aqua mella infusumatum p; in foliis semuncia p dies. Vel ungulae eius cinis cochlearibus binis toto mense potus. Item testes fale asseruati & aspersi porioni in asinarū maxime lacte uel ex aqua. Membrana ptus earū præcipue si marē pepererint; olfacta accedente morbo comitaliū resistit. Sūt q e mare nigroq; cor edendū cū pane sub diuo prima aut secunda luna præcipiant. Alii carnē aliq sanguinē aceto dilutū p dies. xl. bibendū. Quidam urinam equi aqua ferrariae ex officinis miscent. Eadē potio; n; & lymphaticis medet. Comitilib; dat & lactis equini potus licheneq; in aceto multo bibendum. Danf & carnes caprinæ in rogo hominis tostae ut uolunt magi. Seuum eaz; cū felle tauri; no pari pondere decoctū & in folliculo fellis reconditū; ita ne terrā attingat. Potū uero sublimē ex aqua. Morbū ipsum dprehendit caprini cornus uel ceruini usti nidor. Sideratis urina pulli asini nardo admixto p coniunctionē. pdesse dicūt. Regio morbo cornus ceruini cinis. Sanguis asini pulli ex uino. Item simū asinini pulli; qd' primū edidit a prū datū fabae magnitudine e uino medet; intra diē tertiū. Eadem & ex equino pullo similiterq; uis ē. Fractis ossibus præsentanea; maxillaz; apri cinis uel suis. Item lardū elixum atq; circumligatum mira celeritate solidat. Costis qdē factis laudat; unice caprinū simū ex uino uetere; aperit; extrahit; p sanat. Febres arcet ceruorum caro; ut dixim;. Eas qdē quæ certo die; numero redeunt oculos lupi dexter salus adalligata tulsq; credim; magis. Est gen' febricit qd' ephemerinū uocat. Hoc liberari tradunt; siquis e uena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aqua; hauserit. Quartanis magi excre; mēta fellis cū digyro bubonis adalligari iubēt & ne recedat; n̄ remoueri septeno circuitu. Quis hoc quoq; inuenire potuit; Quæ est ista mixtura; Cur digyris bubonis potissimū electus est; Modestiores iecur fellis decrescente luna occisae inueteratū sale ex uino bibendū ante accessio; nes quartanae dixere. Idē magi fimi bubuli cinere consperso pneroz; urina illinūt digyros pedū; manib; leporis cor adalligant. Coagulū ante accessiōē. ppināt. Dat & caseus caprin; recēs cū melle diligēter sero impresso. Melancholicis simū uituli in uino decoctum i medio ē. Lethargicos excitat asini lven narib; illitus ex aceto. Caprini corn; nidor; ut pilos; iecur aprinū. Itaq; & ueterinosis dat. Phthiricis medet iecur lupi ex uino. Macrae suis foeminae herbis pastae lardū Carnes asininae ex iure sumptae. Hoc genere maxime in achaia curat id malū. Fimi quoq; aridi; sed pabulo uiridi; pasto boue fumū arundine haustū. pdesse tradūt. Bubuli quoq; corn; mucronē exustū duoz; cochleariū mēsurā addito melle pillulis deuoratis. Caprae seuo in pulte haliada &

phthilim & tussim sanari. Vel recenti cum mulso liquefacto: ita ut uncia in cyathum addatur: rursus
et apud ramo pmisceatur: non pauci tradunt. Lupi & caprae seu cyatho uel lactis pari mensura deplora-
tum phthilicis coadunasse certus auctor affirmat. Sunt & qui suum fimi cinerem psumisse scripse-
rint in passio. Et cerui pulmonem maxime subulonis siccitatem i fumo: tritumque in uino. Hydropsi-
cis auxiliatur urina uesicae apri paulatim data in potus. Efficacius quae iauerit cum uelica sua. Fi-
mi taurini maxime subulonis: sed & bubuli: de armetinis loquor. Quidam bolbiton uocat. Cinis
colleanus trium in mulis hemina bouis foeminae i mulieribus: & ex altero sexu in uiribus quod ue-
luti misterium occultarunt magi. Fimium uiruli masculi illitum. Fimi uiruli cinis cum semine flauo
phylini aequa portione ex uino. Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorē putant hircos utique
si lentulo pascatur. Igni sacro ursinus adeps illinitur: maxime quod est ad renes. Vitulinum fimum re-
cens uel bubulum. Caseus caprinus succus cum porro. Rameta pellis ceruinā defecta pumice ex
aceto trita. Ruborē cum pruriginē equi spuma aut ungulae cinis. Eruptionibus pituitae asinini fi-
mi cinis cum butyro. Papulis nigris caseus caprinus siccus ex melle & aceto i balnei oleo remoto.
Postulis suilli fimi cinis aqua illitus: uel cornus ceruini cinis. Luxatis testibus fimi aprinū uel suillū.
Itē uirulinū. Verris spuma recēs cum aceto fimi caprinū cum melle. Bubula caro iposita tumorē sa-
nat. Fimū suillū i testa calefactū tritūque cum oleo duricias corporis omēs tollit optime. Adeps et lu-
pis illitus i eis quae rūpere opus est plurimū pscit. Fimū bubulū in cinere calefactū: aut caprinū
i uino uel aceto decoctū. In furculis seu bubulū cum sale. Aut si dolor est: intictū oleo lique-
factū sine sale. Similique modū caprinū in ambustis. Prodest ursinus adeps cum lili radicibus. Aprinū
aut suillū fimi inueteratū. Setas ex iis & penicillis testoris cinis cum adipe tritus. Tali bubuli ci-
nis cum caera & medulla ceruina. Fel tauri. Fimū leporis. Sed capras fimi sine cicatrice sanare dici-
tur. Glutini praestantissimū fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius potest ab-
stis. Sed adulterat nihil aequo quibusuis pellibus inueteratis calciamētūque etiā decoctis. Rhodia
cum uero fidelissimū. Eoque pictores & medici utunt. Id quoque quo cōditus: eo p̄tatus. Nigroz
& lignosū dānat. Neruos doloribus fimi caprinū decoctū i aceto cum melle utillissimū putat: uel
putrescente neruo. Spasmata & p̄cussu uitiata fimo aprino curant uere collectio & arefactio. Sic &
quadrigis agēdis tractos: rota uel uulneratos. Et quoque modū sanguine cōtusos: uel f. recēs illinas.
Sūt quid coxisse aceto utilius putet. Quin & i potu farinā eā ruptis conuulneratisque & eueris ex
aceto salutarē p̄mittit. Reuerētiore cinerē eius ex aqua bibūt. Ferūtque & Neronē p̄cipem
hac potione recreari solitū: cum sic quoque se trigario approbare uellet. Proximā suillo uim pu-
tēt. Sanguine sistsit coagulū certūque ex aceto. Itē leporis. Huius quod & pilos cinis. Item ex fimo
asinino cinis. Et pilos quod cinis illitus. Efficacior uis e maribus aceto admixto. Et i lana ad oē p̄stū
uū iposito. Similiter ex egno capite & foemine. Aut fimi uitulog: cinis illitus ex aceto. Itē capri-
ni cornū uel fimi ex aceto. Hircini uero iocineris dissecti sanies efficacior. Et cinis utriusque ex uino
potus: uel nariū ex aceto illitus. Hircini quoque utris uinarii dūtaxat cinis cum pari pōdere resinae.
Quogenere sistsit sanguis & uulnus glutinat. Hædinū quoque coagulū ex aceto & foeminū eius
cōbustūque cinis similiter polletrā tradūt. Vlcera sanat i ribis crutibusque adeps ursinus admixta ru-
brica. Quae uero serpit fel aprinū cum resina & caerula. Maxillae apri uel suū cinis. Fimū suū illitū
siccum. Itē caprinū ex aceto subferuefactum. Caetera purgēt & explēt butyro. Cornus cerui
ni cinere. Vel medulla cerui. Felle taurino cum cyprino oleo. Aut fimo aprino. Aut hircino. Fi-
mum recēs suum. Vel inueterati farina illinitur uulneribus ferro fractis. Phagedenis & fistulis i
mittitur fel tauri cum succo porri aut lacte mulie. Vel sanguis aridus cum cotyledone hærbae.
Carcinomata curat coagulū leporis cum pari pōdere capparif asplum cum uino. Grāgenas ur-
sinum fel pēna illitum. Asini ungulae cinis ea quae serpunt ulcera in spūs. Sanguis equi adrodit
carnes stiptica uel. Itē fimi equini inueterati fauilla. Ea uero quae phagedenas uocat in ulce: ge-
nere corū bubuli cinis cum melle. Caro uirili recētia uulnera non patitur intumescere. Fimū tu-
bulum cum melle. Foeminū uiruli cinis sordida ulcera: & quae cacoethe uocat e lacte mulieris sa-
nat. Recentes uero plagas ferro illatas glutinum taurinum liquefactum tertio die solutum. Ca-
seus caprinus siccus ex aceto ac melle purgat ulcera. Quae uero serpunt cohibet seum cum cae-
ra. Itē addita pice ac sulphure pcurat. Similiter pscit ad cacoethe hædi foeminum cinis e lacte
mulieris. Et aduersus carbunculos suis foeminae cerebrum tostum illitūque. Scabiē hoīs asininae
medullae maxime abolet. Vrinæ eiusdē cum suo luto illitae. Butyr: etiā quod i iumentis proficit
cum resina calida. Glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce. Fel caprinum cum alu-
minis cinere. Boas fimum bubulum: unde & nomē traxere. Canum scabies sanat bubulo sangui-
ne recēti. Itaque cum inarecat illito: & postero die abluto cinere lixio. Spinæ ac similia corpo-
ri extrahunt fellis excrementis. Itē caprae ex uino. Coagulū quocunque: sed maxime leporis cum
thuris polline & oleo: aut cum musci pari pōde: aut cum propoli. Cicatrices nigras seu asinū re-
dact ad colorem. Fel uiruli extenuat calefactum. Medici adiciunt myrrham & mel & crocum
æreac: pyxide cōdunt. Aliqui & florē aeris miscēt. Mulie: purgationes adiunat fel taurinum la-

na succida appositū. Olympias thebana addidit hy sopū & nitrg. Corn⁹ cervini cinis potus. Item uulua laboranti. Illitū quoq; & fel taurinū cū opio appositū obolis binis. Vuluas & pilo ceruino suffiri pdest. Tradunt ceruas: cū senserint se grauidas: lapillū duorare: quē in excrementis regitū aut in uulua (nam & ibi inuenit) custodire ptus adalligatū. Inueniunt & ossicula in corde & uulua p q̄utilia grauidis prurientibusq;. Nam d p̄mice q̄ in uaccas utero simili modo repit d̄ixim⁹ in natura botum. Lupi adeps illitus uulua mollit. Dolores easq; iecur. Carnesq; lupi edisse parituris pdest. Aut si incipientib⁹ prurire sit iuxta q̄ ederit. Adeo ut etiā cōtra illita noxia ualeat. Etm⁹ dem uero supuenire p̄nitiosum ē. Magn⁹ & leporis usus mulierib⁹. Vuluas adiuuat pulmo arid⁹ pot⁹. Pro uulua iecur cū samia terra ex aqua potū. Secūdas coagulū. Cauent⁹ fridiana balnea. Illitum quoq; cū croco & porri succo: uellere appositū abortus mortuos expellit. Si uulua leporum in cibis fumant⁹: mares concipi putant. Hoc & testiculis eorū & coagulo p̄fici. Conceptū leporis utero exemptū iis quæ parere desierint: restibilem fecunditatem asserre. Sz & p̄ cōcep- tu leporis sani ē & uiro magi p̄pinant. Itē uirgini nouē grana fimi ut stent p̄petuo māmā. Coagulo quoq;. Ob id cū melle linūt sanguinē ubi euulsos pilos renacili nolunt. Inflationi uulua si mū aprinū suillū ue cū oleo illini pdest. Efficaci⁹ sistit farina aridi aut spersa potidit⁹: tñ si grauidæ aut puerperæ torqueat⁹. Lactē suis potō cū mulso adiuuat ptus mulier. Per se uero potū deficiētia ubera puerperarū replet. Eadē circūlita sanguine foeminae suis min⁹ crescit. Si dolē lactis afinini potu molēt⁹. Quod addito melle sumptū & purgationes easq; adiuuat. Sanat & uuluaq; exulcerationē: eiusdē animalis seutum inueteratū: & in uellere appositū duriciam uuluarum emollit. Per se uero recēs uel inueteratū ex aqua illitū psilothri uim oprinet. Eiusdē aialis lyen inueterat⁹ ex aqua illit⁹ māmīs abūdantiā iacit. Vuluas suffitu corrigit. Vugulae afininae suffitæ ptū maturat⁹: ut uel abort⁹ euocet⁹: nec aliter adhibet⁹: qm̄ uiuentē ptū necat. Eiusdē aialis fimi si recēs imponat⁹: p̄stuita sanguinis mire sedare dicūt. Necnō & cinis eiusdē fimi: g & uulua p̄dest impositus. Equi spuma illita p̄ dies. xl. prius q̄ nascat⁹ primū pili restinguunt. Itē corn⁹ ceruini decocto. Melias si recentia sint cornua. Lactē egno iuuant uulua collutæ. Quod si mortuus ptus sentiat⁹: lyen ex aqua dulci potus eiicit. Item ungulae suffitu aut fimi aridū. Vuluas p̄cidētes butyr⁹: infusum sistit. Indurata uulua aperit fel bubulū rosaceo admixto: foris uellere cum resina terebinthina imposito. Auit & suffitu fimi e mare botē p̄cidentes uulua reprimi: p̄t⁹ adiuuari. Conceptus uero uaccini lactis potu. Sterilitatē ob p̄r uexationē fieri certū ē. Hāc emē dari Olympias thebana affirmat felle taurino & adipe sp̄entium & erugine addito melle medica tis locis añ coit⁹. Vitulinū quoq; fel si in purgationib⁹ fuerit sub coitu aspersu uulua ē duriciā uentris emollit: & p̄stuium minuit umbilico puncto atq; in totū uulua pdest. Modum statuit fellis ponderē denari ad apii tertiā ammixto amygdalino oleo: quantū eē satis appareat hoc i uellere imponunt. Masculi fel uituli cū mellis dimidio tritū fuitur ad uulua. Carnē uituli si cū aris stolochia inassatam edant circa conceptū: mares paritura p̄mittunt. Medulla uituli in uiro & ex aqua decocta seuo exulcerationib⁹ uuluaq; pdest. Itē adeps uulpiū: excrementūq; fellū cū resina & rosaceo impositū. Caprino cornu suffiri uulua utilissimū putant. Siluestriū capræ sanguis euz palma marina pilos d̄trahit. Cæterarū uero fel callū uuluaq; emollit inpersum & a purgatiōe cōceptus facit. Sic quoq; psilothri uis efficiē euulsis pilis triduo seruat illitū. Profluuium quantis immensum urina capræ pota sisti obstetrices p̄mittūt: & si fimi illinat. Mēbrana capræ: i aqua ptu edito inueterata potuq; sumpta in uinos: secundas pellit. Hædoq; pilis suffiri uulua utile putant. Et in p̄stuiio sanguinis coagulū bibi aut hyoscyami semine imponi. E boue siluestri nigro si sanguine hircini lumbi pungant mulieri tediū ueneris fieri dicit Elschines. Idē amoris pota hirci urina ammixto pp̄ fastigiū nardo. Infantib⁹ nihil butyro utili⁹ p̄ se & cū melle: priuatim & in dentitiōe & ad gingiua: & ad oris ulcera. Dens lupi adalligat⁹ infantū pauores. phibet: dentiōē: tūq; morbos. Quod & pellis lupina p̄stat. Dentes qdē eorū maximi equis quoq; adalligati infanti gabile cursum p̄stare dicūt. Leporē coagulo illito ubere sistit infantū alu⁹. Iecur afini ammixta modice panace instillatū in os a comitalib⁹ morbis & aliis infantes tuet⁹. Hoc. xl. dieb⁹ fieri p̄cipiunt. Et pellis afinina iniecta impudicos infantes facit: Dentes q̄ equis primū cadūt: facili⁹ detitionē p̄stant infantibus adalligati. Efficacius si terram nō attingere. Lyen bubulus in melle edūt. Et illiniē ad lyenis dolōs. Ad ulcera manantia cū melle. Lyen uituli in uino decoct⁹ tritusq; & illitus ulcuscula oris. Cerebr⁹ capræ magi per annulū auretum traiectū prius q̄ lac deē infantib⁹ instillat⁹ cōtra comitiales: cæterosq; infantū morbos. Caprinū fimi inquietos infantes adalligatū panno cohibet: maxime puellas. Lactē caprino uel cerebro leporis perunctæ gingiua facit: les detitiones facit. Somnos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitrat⁹. Vulgus & gratiā corpori in nouē dies frutulo qdē loco. Cui tamē aliqua debeat subesse cū in tanta persuatione. Magi felle capræ sacrificat⁹ dūtata illito oculis uel sub puluino posito somnū allici dicūt. Sudorē in̄hibet corn⁹ caprini cinis & myrteo oleo perunctis. Coitus at̄ stimulat fel aprinū illitū. Itē mēdallæ suum haustæ. Semū afininū asneris masculi adipe permixto illitū. Itē a coitu equi Virgilio

quoq; descriptum uirus & testicoli equini aridi ut portioni inseri possint: dexter ut asini testis i uino potus. pportione: uel adalligatus brachiali. Eiusdē a coitu spuma collecta roseo pāno & iclu sa argēto ut Elchines tradit. Salpæ generale in oleū seruēs mergi iubet septies: eoq; perungi pti nētes partes. Bialcon cmerē ex eo dē bibi uel tauri a coitu crinā: luro: ipso illini pubē. At e diuerso muris simo illito cohibetur uirō: uenus. Ebrietatē arceat pulmo apri aut suis assius a ieiunio cibo præsūptus eo die. Item hædipus.

Mira de animalibus. Ca.xi.

Mira præterea tradūtur in eisde animalibus. Vestigium equi excussum ungula (ut solet plegq;) si quis collectū reponat: singulare remediū esse recordāribus quo nā loco id reposerint. / **E**cce lupos: equinæ ungulæ simile esse. Et rūpi equos q̄ uestigia leporū sub eq̄te sequātur. Talisq; suum discordia uim quādam melle in incendiis si fimi aliquid egerat & stabulis facilius extrahi. Nec recurrere oues bouesq;. Hircos: carnes uirus nō recipi: si panē hordeaceū eo die q̄uo interficiantur ederint: lafer uel dilutū biberint. Nullas uero terebinthē sētere luna decrefcēte induratas sale. Adeo: q̄ nihil omisum est: ut leporē surdū celerius pinguescere repiamus. Animalū uero medi cina. Si sāgnis p̄stut iumētis: suillū simū ex uino isūdēdū. Bōū autē morbis seuū sulphur uiuum allium siluestre ouū coctū. Oia hæc trita in uino dāda: aut uulpis adipē. Carnē caballinā discor tam potu suū morbis mederi. Oium uero quadrupedū morbis caprā solidā cū ceruo & ranam rubetā discortas. Gallinacos nō attingi a uulpibus q̄ iecur aialis eius aridū ederint. Vel si pellicula ex eo collo induta galli intererit. Similia in felle mustellæ. Boves in cypro cōtra tormina hēminū excrementis sibi mederi. Insup pedes bōū si prius cornua pice ligda perungātur. Lupos in agrū nō accedere: si capri uinū pedibus infractis cultrosq; adactō paulatī largius circa fines agri sp̄gatur: atq; ipse defodiāt in eo loco: ex quo cœpit trahi. Aut si uomerē quo primus sulcus eo anno in agro ductus si excussum aratro focus lariū quo familia cōuenit absumat. Ac lupum nulli animalium nociturū in eo agro cōditū id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis: quæ aut placida non sunt: aut fera.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER XXII PROHEMIVM

De medicina & inventoribus eius: de origine medicinæ: & quando primum clinice & quando primum iatralpice: & de Chrysippo & Erasistrato: & Empirice: & Ero philo: & reliquis illustribus medicis: & quociens ratio medicinæ mutata sit: & qui primus romæ medicas: & quando: & quid de medicis antiqui romani iudicauerint: & uitia medicinæ.

Ca.ii.

ATVRA REMEDIORVM ATQVE MVLTITVDO

instatium ac præteritorū plura de ipsa medendi arte cogūt dicere q̄ q̄ nō ignarus si nullus ate hæc latino sermone cōdita: accepsq; ac lubrici esse res: oīm nouas principium: nec aliud utiq; gratiæ q̄ sterilis difficultatis in promēdo. Sed quoniam occurrere uerisimile est oīum qui hæc noscant cogitationi: quo nam mō exoleuerint in medicinæ usū quæ rēpata atq; pinētia erant. Mirq; & idignū p̄tinus subit: nullam artū incōstātiorē fuisse. Et ēr nūc sapius immutari cōtigitur cū sit fructuosior nulla. Diis primū inuētores suos assignauit: & cælo dicauit. Necnō & hodie multifaria ab oraculis medicina petiē. Auxit deinde famā etiam crimine: iētum fulmine Aesculapiū fabulata: quoniam Tyndaridam reuocauisset

ad uitam. Nec tamē cessauit narrare alios reuixisse opa sua clara troianis tēporibus a q̄bus sania certior uolues dūtaxat remediis. Sequentia eius mirq; dictū in nocte densissima latuere usq; ad pelopōnesiā bellū. Et tūc eam reuocauit in lucē Hippocrates genitus in insula co: i primis clara & ualida ac Aesculapio dōta. Is cū fuisset mos liberatos morbis scribere in tēplo eius dei: qui auxiliatus esset: ut postea similitudo p̄ficeret exscripsisse ea tradit. Atq; ut Varro apud nos credit iam tēplo cremato is instituisse medicinam hanc quæ clinice uocā. Nec fuit postea quæstus modus: qm̄ Prodicus Selymbriæ natus discipulus eius instituisse quam uocāt iatralpice. Rectoribus quoq; medicos: ac medicis in eis uēctigal inuenit. Hos placita Chrysippos igēti garulitate mutauit. Plurimūq; etiā ex Chrysippo discipulus eius Erasistratus Aristotelis filia genitus. Hic Antiocho rege sanato cētum talētis donatus est a rege Ptolemæo filio eius: ut incipiamus & præmia artis ostēderē. Alia factio ab expimētis se cognominā Empirice cœpit in sicilia a Creōte agrigētino Empedoclis physici auctoritate cōmēdato. Dissiderūtq; ex scholæ: & omēs eas dānauit. Erophilus i muscos pedes tenas: pulsu discreto p̄ ætatum gradus. Discreta inde &

E i

argumēta. Nihil aliud pro nostro habemus q̄ delicias. Nō deferā Catonē tam ab̄itiofā artis i
uidia a me obiectū: & a senatu illum qui ita celebrat. Itaq; nō criminibus artis arreptis ut aliquis
expectauerit. Quid enī uenenoꝝ fertilius: aut unde testamētōꝝ plures insidiæ. Iā uero & adul
teria etiā in principū domibus: ut euidēs in Livia Drusi Cæsaris. Itē Valentinus in qua dictū est *re
gina*. Nō sunt artis ista sed hoīum. Nō magis hæc urbi timuit Cato ut equidē credo q̄ reginas
Ne avaritiam quidē arguam rapacēq; nūdinas pendētibus fatis & doloꝝ indicaturam: ac mortis
arma aut arcana præcepta. Squamā in oculis emouēdā potius q̄ extrahēdā. Per quæ effectū ē
ut nihil magis p̄desse uidere q̄ multitudo grassantium. Neq; enī pudoris amuli præcia sūmit
tunt. Notū est ab eodē Archamide unū ægrum ex p̄untialibus sestertiis ducētis cōducitū Ar
chōdō uulnē: medico sestertiis centū cōdenato ademisse Claudium principem. Eidēq; in gallia
exulatū & inde restituto acquisitū nō minus intra paucos ānos. Et hæc p̄sonis imputetur. Ne
fæcem quidē aut inscitiam ei⁹ turbæ arguamus: ipsoꝝq; intēpantiam in morbis aquaq; calidarū
diuer. i. uis impetiorum mediā. Et ab istdē deficientibus cibo sæpius die ingesto. Mille præterā
pœnitentiæ mōis: culinarij etiam præceptis & uingetōꝝ mixturis: quando nullas omiserit uitæ il
lecebras. Inuehi pegrinas merces cōciliariq; externa præcia displicuisse maioribus crediderim q̄
dem: nō tamen hoc Catonem prouidisse: cū dānaret artem. Tyriace uocat excoGITATA cōpositio
luxuriæ. Fit ex rebus externis cū tot remedia dederit natura: quæ singula sufficerēt. Mirbrida
ticum antidotū ex rebus. liiri. imponitur. Iterim nullo pōdere æquali: & quasdam reg; sexage
sima denarii unius imperata. Quo deoꝝ perfidiam istam mōstrante: Hoīum enī subtilitas tanta
esse nō potuit. Ostentatio artis & portetosa scientiæ uēdicatio manifesta est. Ac ne ipsi qdē illā
nouere. Cōperiq; uulgo p̄ cinabari indica in medicamenta minium addi inscitia noīis: quod esse
uenenū docebimus inter pigmēta. Veq; & hæc ad singuloꝝ salutem p̄tinent. Illa aut quæ timuit
Cato: atq; prouidit. Inocentiora multo & parua opinatus: quæ p̄ceres artis ei⁹dem in seme tip
sis fatent. Illa p̄diderē impij mores. Illa quæ sani patimur luctatus cæromata cū ualitudinis cau
sa instituta. Balneæ ardentes quibus p̄uasere in corporibus cibos coqui: ut nemo nō minus ua
lidus exiret. Obedientissimi uero efferentur. Potus deinde ieiunioꝝ ac uomitiōes: & rufus p̄po
tariōes: ac pilos euiratio instituta relinīs eoz. Itēq; p̄ctines in fœminis quidē publicati. Ita est
p̄fecto: lues moꝝ nec aliunde maior q̄ e medicina. Vate prorsus quotidie facit Catonē & eius
oraculū. Satis esse ingenia: græcoꝝ inspicere. Hæc fuerint dicenda p̄ senatu illo sexcētisq; popu
li romani ānis aduersus artem: in qua cōditiōe insidiosissima auctoritatē pessimis boni faciūt. Si
mul cōtra attonitas quosdā p̄uasiones q̄ p̄desse nisi preciosa nō putāt. Neq; enī dubitauerim ali
quibus fastidio futura quæ dicentur aialia. At nō Virgilio nefas fuit noīare formicas nulla neces
sitate: & gurguliones ac lucifugios cōgerta cubilia blattis. Nō Homero iter prælia deoꝝ improbita
tem muscæ describere. Nō naturæ gignere ista: cū gignat hoīem. Proinde cās q̄q; & effectus
nō res æstimet. Ordinem aut a cōfessis. hoc est lanis ouibulq;. Vt obiter rebus præcipitis ho
nos in primis habeatur. Quædā etiā si alienis locis: tū obiter dici necesse erit. Nec desiet mate
riæ pōp̄asice q̄q; aliud intueri liberet: q̄ fidē opis. Quippe inter prima p̄ditis etiam ex cinere
phœnicis nidoꝝ medicinis. Cui uero id certū esset: atq; nō fabulosum. Irridere est uitæ reme
dia post millesimū annum reditura mōstrare.

De medicina lanay. Ca. ii.

LAnis auctoritatē ueteres romani etiā religiofā habuer postea a nubētibus attingi iubētēs.
Præterq; cultū & tutelā cōtra frigora. Succidæ plurima præstāt remedia ex oleo uinoꝝ:
aut aceto: prout quæq; ulceri moderari opus sit: & astringi laxari ne: luxatis mēbris dolentib;
busq; nervis impostæ: & crebro suffusæ. Quidā etiā salē admiscēt luxatis. Alii cū lana rutā tri
tam adipeq; imponūt. Itē cōtulis tumētibusq;. Halitus quoq; oris gratiores facere traditur cō
fricatis dētib; atq; gingiuis admixto melle. Prodest & phreneticis suffitus. Sanguinem i narib;
sistit cū oleo rosaceo: & alio indita modico auribus obturatis spissius. Quin & ulceribus uertutis
imponitur cū melle. Vulnere ex uino uel aceto uel aqua frigida & oleo aspersa sanat. Arietis uel
lera lotu frigida: ex oleo madefacta in mulierib; malis inflāmatiōēq; uulnæ sedāt. Et si p̄cidāt
suffitus reprimūt. Succida lana imposta subditaq; mortuos ptus euocat. Sistit etiā p̄stutia eaz;
Ad canis rabiosi moribus inculcata post diem septimū soluitur. Reclutias sanat ex aqua frigida
Eadem nitro sulphure oleo aceto pice ligda feruentibus tincta: q̄ calidissima iposita bis die lūbo
rū dolores sedat. Sanguinēq; sistit ex ariete succida: articulos extrematū præligans. Laudatissi
ma ois e collo. Natidē uero galatica: tarentina: attica: milesia. Succidam imponunt & desquama
tis: percussis: liuidis: cōtulis: collisis: cōtritīs: deiectis. Capitis & aliis doloribus stomachi inflā
tationi ex aceto & rosaceo. Cinis eius illinitur attritis uulneratis ambustis. Et in oculōꝝ medi
camenta additur. Item in fistulas: auresq; suppuratas. Ad hæc detōsam eam alij uero euulsā de
eisis sūmis partibus siccant. Carpūq; & in fictili crudo cōponūt: ac melle perfūdunt utq;. Alii
hæstulis tedæ subiectis: & subinde interstratis: oleo aspersam accendant. Cineremq; in labellis

aqua addita confricant manu: & consider patiū: idq; sapius mutantes aquā donec lingūa atrin-
gat leniter: nec mordeat. Tūc cinerē reponūt. Vis eius stiptica ē: efficacissimaq; genas purgat.
Quin ipsæ fordes pēcutū sudorq; foeminū & alaq; adherentes lanis: ætopum uocant. Innume-
ros ppe usus habet. In atticis ouib' genito palma sit plurib' modis. S; pbatissimum lana ab iis
pribus recenti concerpta: aut quibuscunq; sordib' succidis primū collectis: ac lento igni in æneo
uase luseruefactis & refrigeratis: pinguiq; qd' supernatāt: collecto in fictili uase: iteq; decocta
prior materia: q' pinguitudo utraq; frigida aqua lauat: & i linteo siccat: ac sole torret: donec can-
dida fiat ac transiueat. Tum in stagna pyxide cōdit. Probatio at ut sordū uirus oleat: & manu
fricante ex aqua nō liqueat: sed albeat ut cærsa. Oculis utilissimū contra inflammationes genarū:
rūq; callū. Quidam in testa torrendo conficiunt: ne pinguedinē amittat: utile talem exstumas
erosis & duris genis: angulis scabiosis & lachrymantibus. Vlcera nō oculos modo sanat: s; oris
ēt & genitaliū cū anserino adipe. Medet & uulnē inflammationib': & sedis rhagadis: & condyl-
omatib' cū meliloto ac butyro. Reliquos usus eius suo loco digerim'. Sordes quoq; caudas cō-
cretæ in pilulas ac siccate p se tustaq; farina & illitæ dentib' mire p sunt et labentib': gingiuisq;
si carcinoma serpat. Iam uero pura uellera aut p se imposita cæcis dolorib': aut aceto sulphur
& cinis eoz genitaliū uitiiis. Tantumq; pollēt: ut medicamentis quoq; superponāt. Medent ante
omnia & pecori ipsi: si fastidio nō pascat. Cauda. n. q; artissime præligata euulsa inde lana statim
uescit. Tradūtq; qd extra nodū sit & cauda præmori.

De ouorum natura

Cap. iiii.

Lanæ habet & cū ouis societate simul fronti impositæ contra epiphoras. Non opus ē eas in
hoc usu rudiculis eē curatas. Neq; aliud q; candidū ex ouo infundi ac pollinem thuris. Oua
p se infuso candido oculis epiphoras cohibēt: urenteq; refrigerant. Quidam cum croco præfe-
runt: & p aqua miscent collyriis. Infantib' uero contra lippitūdines uix aliud remediū ē: buty-
ro ammixto recenti. Eadē cū oleo trita ignes sacros leniūt: betæ foliis supligatī. Candido ouo-
rum in oculis & pilis reclinant hammoniaco trito ammixtoq;. Et Vari in facie cū pineis nucleis
ac melle modico. Ipsa facies illita sole nō aduriē. Ambusta aquis si statim ouo occupēt: pustulas
nō sentiunt. Quidam ammiscent farinā hordeaceam & salis pag. Vlcereb' uero ex ambusto cum
candido ouoq; tostū hordeum & suillo adipe mire pdest. Eadē curatione ad sedis uitia utū. In-
fantib' qdē ēt siquid ibi pccidat. Ad pedū rimas ouoq; candido decocto cū cærsæ denatōis duo-
rum pondere pari sumæ argenti myrrhæ exiguo deinde uino. Ad ignē facq; candido ouoq; tri-
to cū amylo. Aiuunt & uulnera candido glutinari. Calculosq; pelli. Lutea ouoq; cocta ut indure-
scant: admixto croco modice: item melle ex lacte mulieris illita dolores oculos mitigēt. Vel cū
rosaceo & multo lana oculis imposita: uel cū trito apii semine ac polenta in multo illita. Prodest
& tussientibus p se luteum duorum liquidū ita ut dentibus nō attingat. Thoracis distillationi-
bus. Faucium scabriciæ. Priuatim contra hemorrhoidū morsum illiniē: sorbeēq; crudū. Prodest
& renibus: uesciæ: rosionibus: exulcerationibusq; & cruenta excreantibus. Quinq; ouoq; lutea
in uini hemina cruda sorbēū dysentericis: cū iure putaminis sui & papaueris succo aut uino. Dant
cæliaci cū uuæ passæ pinguis pari pondere: & malcorio p triduum æquis portionibus. Et alio
mō lutea ouoq; triū lardi ueteris & melle quadratib'. Vini ueteris cyathis trib' trita ad crassitu-
dinē mellis: & cū opus sit auellanae nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna to-
tis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & illita lyenicis. Sanguinē at reicientib' cū tribus cyathis
mixti. Vtunt iisdem ad liuentia si uetustiora sint: cū bulbis ac melle. Sūt & menses mulier: cocta
& ex uino pota. Inflationes quoq; uulue cruda cū oleo ac uino illita. Vtiliora sunt & ceruicis do-
lorib' cū anserino adipe & rosaceo. Sedis ēt uitiiis durata igni: ut calore quoq; p sunt. Et condyl-
omatib' cum rosaceo. Item ambustis durata in aqua mox in pruna putaminib' exustis tum lutea
ex rosaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea: quæ uocant fatista: cum triduo incubata tolluntur.
Stomachum dissolutum confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas
alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos ammixta uini austeri he-
minat & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis dtracta siue crudo siue decocto: la-
biorum fissuris medetur. Putaminis cinis in uino potus sanguinis eruptionibus. Comburi sine
membrana oportet. Sic fit & dentifricum. Idem cinis & mulieris menses cū myrrhā illitus sistit.
Firmitas putaminū tanta ē: ut recta nec ui nec pondere ullo frangat: nec nisi paululū inflexa ro-
tunditate. Tota oua adiuuant tum cum ruta & anetho & cymino pota ex uino. Scabiem corpo-
ru nā ac pruritum oleo et cedria mixtis tollūt. Vlcera quoq; humida in capite cyclamino amixta
A puris et sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo: pariq; mēsurā mellis
græci calefactū hauriē. Dant et tussientibus cocta et trita cū melle: et cruda cū passo oleiq; pari
mō. Infundūt et uirilritatis uitiiis singula cū ternis passi amyliq; semuncia a balneis. Aduersus id
spemium cocta tritaq; adiecto nasturtio illiniē. Cibus quot modis iuuent: notū ē: cū transmi-
at faucium tumorē calfactusq; obiter foueat. Nullus ē alius cibus q in ægritudine alat: neque

meret. Simulq; uini usum et cibi habeat. Maceratos in aceto molliri dixim' putamen. Talibus cum farina i pane subactis: celiaci recreatur. Quidā ita resoluta in patinis torrerī putant. Quo genere nō alios tātū sed & menses scēminas; sistūt: aut si maior sit imperus cruda cum farina ex aqua hauritur. Et p se lutea exis decocta rurū in aceto donec indurefcāt. Itēq; cū trito pipe torren' ad cohibēdas alios. Fit & dysentericis remedium singulare ono effuso i fictili nouo eius demq; oui mēsurā ut paria sint omia melle mixto mox aceto. Itē oleo cōfusis crebroq; pmixtis. Quo fuerint ea excellentiora: hoc præsētaneū remedium erit. Alii eadē mēsurā p oleo & aceto resinā adiciūt rubentem uinumq; & alio mō tempant olei tantū mēsurā pari pineiq; corticis duabus sexagesimis denariis. Vna eius quod rhum diximus mellis obolis qnq; simul decoctis ita ut cibus alius post quattuor horas sumatur. Torminib; quoq; multi medent' oua bina cū aliis piscis quattuor una atterendo: uiniq; hemina calefaciendo atq; ita potui dando. Et ne qd de sit otos; gratias: cādidum ex iis admixtū calci uisū æ glutinat uitri fragmēta. Vis uero tāta est ut lignum perusum ono nō ardeat. Ac ne uestis qdem cōtracta aduratur: De gallinā; aut ouis tantū locuti sumus: cū & reliquā; alitum restant magnā utilitates sicut suis dicemus locis. Præterea est otos; genus in magna gallinā; fama omisum a græcis. Angues ea: numerus est: ovorū cōsoluti salius faucium corporib; spumis artifice cōplexu glomerātur: anguinū appellat. Druidæ sibilis id dicit in sublime iactari: sagos; oportere intercipi ne tellurem attingat. Profugere raptorē eq̃uo. Serpētes enī insequi: donec arceātur amnis alicuius iterū. Exprimētū eius esse si cōtra aquas fluitet: uel auro cinctū. Atq; (ut est magos; sollertia occulandis fraudibus sagax) certa luna capiēdū censent tanq; cōstruere opationē eam serpētum humani sit arbitrii. Vidi eq̃ dem id otos; mali orbiculati modici magnitudine. Crusta carthilaginib; uel acetabulis brachiis polypi crebris: insigne druidis. At uictorias litum ac regū aditus maxime laudat. Tātā uanitatis ut habēt id in lite in sinu eq̃tem romanū euocatū a Diuo Claudio p̃cipe interceptū nō ob aliud sciam. Hic tamē cōplexus anguinū & effertor; cōcordia cā uidet: quare extera; gentes caducē in pacis argumētis circūdata effigie anguinū fecerint. Neq; enī cristatos esse in caduceo mos est. De anse; ouis magnā utilitatis ipsoq; anserē dicitur hoc uolumine debemus honorem: comagenos; clarissimā rei. Fit ex adipe anse;. Alioq; celeberrimi usus est. At hoc i coma gene syriac; cū cynna mo casia pipere albo hæbra quæ comagine uocatur: obrutis niue uasis. odo re iucūdo: utilissimū ad p̃fectiones: cōuulsiones: cæcos ac subitos dolores: oiaq; quæ accipis curantur. Vnguentūq; pariter & medicamētum est. Fit & i syria alio mō. Adipe autū curato ut adicemus: additis erisep̃tro xylobassamo phoeniceo uisō: itē calamo singulor; pōdere qui sit adipif cymino bis aut ter subseruet factis. Fit at̃ hyemes: quoniā æstate n̄ glaciāt nisi accepta cæra. Multa præterea remedia sunt ex anserē: quod miror æque q̃ in corvis. Nāq; cum anserē coruus ab æstate i autumnum morbo confictari dicitur. De anse; honore quem merere gallorum in capitolium ascensu deprehensio diximus.

Remedia de cane: & ex animalibus quæ placida non sunt sed fera
& ex uolucris & cōtra morsus phalangiorum. Ca. iiii.

Adem de cā supplicia annua canes p̃dunt inter ædem iuuētutis & Sūmanii uini i furcas sē bucea arbore fixi. Sed plura de hoc aīali dici cogunt p̃risq; mores. Catulos lactētes adeo puros existimabāt ad cibum: ut etiā placādis numinibus hostias uice uterent iis. Genito mane catulo res diuina fit: & in cenis deos; etiā nū ponitur. Catulina addita talibus quidē epulis celebres fuisse Plauti fabulæ sunt indicio. Sāguine canino cōtra toxica nihil præstātū potat. Vortitiones quoq; hoc aīal mōstrasse uidetur. Et alios usus ex eo mire uocatos referemus suis locis. Nūc ad statutū ordinē pergemus. Aduersus serpētum iētus efficacia habentur simū pecudis r̃ cens in uino decoctū illitūq;. Mures disēcti & impositi quoq; natura nō est sp̃enda præcipue in ascēsu sydes; ut diximus: cū lumine lunæ fibras; numero crescēt q̃q; decrefcēt. Tradūt magici iocinere muris dato porcis in fico sequi dantem id aīal. In hoī quoq; similiter ualeres: sed resolui cyathō olei potō. Mustellā; duo genera. Alte; siluestre. Distant magnitudine. Græci uocant iētides. Hæ; fel cōtra aspidas dicitur efficax: cætero uenenū. Hæc aut quæ in domibus nostris oberrat: & catulos suos (ut auctor est Cicero) quotidie trāffert: sedem; sedem; serpētes p̃sequitur. Ex ea inueterata sale denari pōdus in cyathis tribus datur p̃collis aut uentriculus coriandro fartus inueteratūq; & in uino potus. Et catulus mustellæ etiā efficacius. Quædā pudēda dictū tanta autog; asseueratione cōmēdāt ut præterire fas nō sit. Siquidē illa cōcordia res; aut ipū gnātia medicinæ gignunt. Veluti cimicū aīalis fetidissimi: & dictū quoq; fastidiēdi natura cōtra serpentum morsus & præcipue aspidū ualere dicit. Item cōtra uenena omia. Argumento q; dicunt gallinas quo die id ederint nō interfici ab aspidē. Carnes quoq; eas; percussis plurimū p̃desse. Ex iis quæ tradūt humanissimū illinire morsibus cū sanguine testudinis. Itē suffuso eor; abi gere sanguifugas adhærentes: haustaq; ab aīalibus restinguere i potu datos. Quāq; & oculis qdā iis inūgūt tritis cū sale & lacte mulie;. Auresq; cū melle & rosaceo amixtis. Eos qui agrestes

sint: & in malua nascantē crematos cinere pmixto rosaceo infundūt auribus. Cætera quæ d̄ iis tra-
dāt: uomicæ & quartanæ remedia: alioꝝq; morboꝝ q̄ q̄ ouo aut cæra aut faba inclusos censēat
deuorandos falsa nec referenda arbitror. Lethargi tamē medicinæ cū argumento abhibent: qm̄
uincaē ap̄idū somnifica uis septenos in cyatho aquæ dantes: puerilib; annis quaterenos. Et stran-
guriæ fistulæq; imponere: adeo nihil illa res; omniū parēs sine ingentib; caulis genuit. Quin &
adalligatos leuo brachio binos lana subrepta pastorib; resistere nocturnis febribus p̄diderunt:
diurnis in roseo panno. Rursus iis aduersat scolopendra: suffituiq; nerat. Aspidēs p̄cussos torpo-
re & somno necant: omniū sp̄entium minime sanabiles. S; & uenerū eaz; si sanguis attingit: aut
recēs uuln' st. tū interimit. Inueteratū ulcus tardi'. De cæter: o potū quantalibet copia: nō no-
cet. Non. n. est tabifica uis: itaq; occisa morsu eaz; animalia cibis innoxia sunt. Contarer in p̄f-
rendo ex iis remedia: nisi. M. Varronem scirem. lxxxiii. uitæ anno p̄didisse ap̄idū ictus effica-
cissime curari hausta a p̄cussis ipsoꝝ urina. Basiliscī: quē etiam sp̄entes ipsi fugiunt alios olfactu
necantē: q̄ hominē uel si aspiciat tm̄: dicit̄ interimere: sanguinē magi miris laudib; celebrāt coe-
ntem picis mō & colore dilutū cinnabari clariorē fieri. Tribunt ei & successus petitionū a po-
testatib;: & a diis ēt precū morboꝝ remedia beneficoꝝ munere. Quidam id Saturni sanguinem
appellāt. Draco nō h̄z uenena. Caput eius limini ianuaz; subditū p̄pitatus oratione diis fortuna:
tam domū facere p̄mittunt. Oculis eius inueteratis & cū melle tritis inunctos non patescere ad
nocturnas imagines ēt patidos cordis. Pingue in pelle dorcadū neruis ceruicis adalligatum in la-
certo conferre iudicioꝝ uictoriam. Primū spondilū a iutis potestatu mulcere. Dentes eius illiga-
tos pellibus capreaz; ceruinis neruis: mites p̄stare dominos: potestatesq; exorabiles. S; sup̄ oia
ē compositio: qua intinctos faciunt magoꝝ mēdacia. Cauda draconis & capite uilis leonis et fron-
te & medulla eiusdem equi uictoris spuma canis unguib; adalligatis ceruico corio: neruisq; cer-
ui alternatis & dorcadis. Quæ arguisse nō min' resert: q̄ contra sp̄entes remedia demonstrasse
qm̄ hæc morboꝝ beneficia sunt. Draconum adipem uenena uenata fugiunt. Item uirtus ichneumonū
Et cutis cinere in aceto punctos. Viperæ caput impositum: uel alterius q̄: quæ p̄cussit: sine fi-
ne p̄dest. Itē si quis eam ipsam in uapore baculo sustineat: aiunt eum futura præcinerē. Itē siq;
exustæ eius cinerē illinat. Reverti at ad p̄cussum sp̄entem necessitate naturæ Nigidius auctor
est. Caput qdē dissecat scytie: interq; aures eximūt lapillum: quem aiūt ab ea deuorari trita'.
Alii ipso toto capite utūt. Fiūt & ex uipa pastilli q̄ theriaci vocāt a grecis: ternis digyis utrinq;
amputatis: exemptisq; interaneis & liuore spinæ adhærente: reliquo corpore in patina ex aqua
& anetho discotus: spinisq; exemptis & addita similagine: atq; ita in umbra ficcatis pastillis: q̄
ad multa medicamenta utunt. Significadū uidet̄ & uipa tm̄ hoc fieri. Quidam purgatæ ut supra
dictū ē adipem cū olei sextario decoquant ad dimidias. Ex eo cū op' sit ternis stillis additis i oleū
pungunt: ut omēs bestia fugiant eos. Præterea constat contra omniū sp̄entium ictus uenens
insanabiles ipsaz; sp̄entium exta imposita auxiliari. Eosq; q̄ aliqui uiperæ ictu codū hauserint:
nūq; postea feriri a sp̄ente. Neq; anguis uenenatus ē nisi p̄ mēsem luna instigatus. S; p̄dest ui-
uus comprehensus: & in aqua contusus: si foueat ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa cre-
dūt: ut dicem'. Et idō Aesculapio dicat̄. Democritus qdē monstrat quedam ex iis cōfici: ut possi-
sint autem smones intelligi. Atqui anguis æsculapius epidauro romā aduectus ē: uulgoq; pascit̄
& in domib;. Ac nisi incendiis semina exturerēt nō esset fecunditati eoz; resistē. In orbe terraz;
pulcherrimū anguium gen' ē: qd' in aqua uiuit: hydri vocāt: nullis sp̄entium inferiores ueneno
Hog; ictu fruat aduersus p̄cussos ab iis auxiliū ē. Et scorpio tritus stellionū ueneno aduersat
Fit enim & e stellionibus malū medicamentū. Nam cū immortu' ē in uino faciē eoz; q̄ biberint
lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum insidiantes pellicū forme. Remediūq; ē oui
luteum & mel ac nitꝝ. Fel stellionū tritum in aqua: mustelas congregare dicit̄. Inter omnia ue-
nenata salamandræ felus maximum ē. Cætera. n. singulos feriūt: nec plures pariter interimūt
ut omittam: q̄ perire conscientia dicit̄ homine p̄cussos: neq; amplius admitti ad terras. Salaman-
dra populos pariter necare improvidos pōt. Nam si arbori irreperit: omnia poma inficit uene-
no: & eos q̄ ederint: necat frigida ui nihil aconito distans. Quinimmo si contacto ab ea ligno: uel
pe de crusta panis incoctæ idem ueneficium ē: uel si in puteum cadat. Quippe cū salua eiꝝ quæ
cū p̄ pte corporis: uel in pede imo resperfa omnis in toto corpore destuat pilus. Tamē talis &
tanta uis ueneni a quibuldam animalīū ut furbus mandiē: dominante eadem illa res; diffidentia.
Venerū eius extingui primū omniū ab iis quæ uelcant illa: uerisimile ē. His uero similia sunt: q̄
p̄dunt cātharidum potu: aut lacerta in cibo sumpta. Cætera aduersantia dixim': dicemusq; suis
locis. Ex ipsis quæ magi tradūt contra incendia: qm̄ ignes sola animalīū extinguit: si forent ter-
ram eēt expta roma. Sed uenerē accēdi cibo eaz; si detrahis interaneis & pedib; & capite
in melle seruēt: tradit negatq; restingui ignē ab iis. Ex uolucris in auxilio contra sp̄entes pri-
mū uultur ē. Annotandū quoq; min' uirū eē nigris pennaz;. Ex iis. n. si urant: nidor fugari eas
dicit̄. Itē cor eius alitis habentes tutos eē ab impetu nō solū serpentium: s; et feras; & latronū

ac regum ira. Carnibus gallinaceis ita ut tepebūt auulſæ appoſitis uenenæ ſerpētū domantur. Itē cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrū plagis imponere. Ius quoq; ex iis potum præclare medet; & in multis aliis uſibus mirabile. Pantheræ leoneſq; nō attingunt punctos eos; præcipue ſi & allium fuerit incoctū. Aluum ſoluit. Validius e ueter gallinaceo. Prodeſt & cōtra longinquas febres; & torpētibus mēbris tremuliſq; & articulis morbis; & capitis doloribus. Epiphoriſ; inſlāmationibus; faſtidis incipienti tenalmo; iocineri; renibus; uelicæ. Contra cruditates ſuſpiria. Itaq; etiā faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim coctū cū oleo mānina; aut cibo; aut capparit; aut apio; aut hærba mercuriali; aut polypodio; aut anetho. Vtiliſſimæ aut in cōgiis tribus aquæ ad tres heminas cū ſupradictis hærbis; & refrigeratū ſub diuo datur tempeſtū ætedēre uomitiōe. Nō præteribo miraculū quāq; ad medicinā nō pertinens. Si auro liqueſcit gallinæ mēbra miſceatur; cōſumunt illud in ſe. Ita hoc uenēt auri eſt. At gallinacis iſplis circulo e ſarmētis addito collo nō canūt. Auxiliat cōtra ſerpētes & colubāq; caro reſcens cōſcripta & hirudinū. Bubonis pedes uſti cum pulpagine hærba. Nec omittam in hac alite quoq; exēplū magicæ uanitatī. Quippe præter reliqua por tētoſa mēdacia. Cor bubonis iſpoſitū mānina muliens dormiētis ſiniſtræ tradit efficere ut oia ſecreta pñtiet. Præterea in pregnāferentes idem fortiores fieri. Euſdem ouo ad capilloſa remedia demōſtrat. Quis at quælo ouū bubonis uidere potuit; cū tam ipſam autem uidiſſe. p̄digiū ſit; quis utiq; expei ri & præcipue i capillo; Sanguine quēdā pulli bubonis ēt criſpari p̄mittit capillū. Huius generis ppe uideri poſſit quæ tradunt e ueſpertiliōe; q; ſi ſit circūlatus domui uiuus & per fenestrā in uerſo capite iſſigatur amuletum eſſe. Priuatimq; ouibus circūlatū totiēs & pedibus ſuſpēſi ſurſum ſup liminare. Sāguinē quoq; eius cū carduo cōtra ſerpētū iſtus inter præcipua laudat. Phalāgium eſt italiæ ignotū & pluriū genēq;. Vnū ſimile formicæ; ſed multo maius; ruſſio capite; reliqua parte corporis nigra; albis intercuſſatibus reſperſus guttis. Acerbior huius q; ueſpæ iſtus. Viuit maxime circa furnos & molas. In remedio eſt iſ quis euſdē generis alteq; perculſo oſtēdat. Et ad hoc ſeruantur cū mortui inueniūt. Et cortices eoq; cōtriti & poti medētur. Et muſtellæ caruli ut diximus ſupra. Aque phalāgion græci uocāt inter genera araneorū; ſed diſtingūt lupi nole. Tertiuū genus eſt eodē phalāgi noie araneus; lanuginolus; grādīſſimo capite. Quo diſſectio inueniri dicitur intus uermiculi duo; adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante ſolis ortū præſtat ne concepiāt; ut Cecilius i cōmentariis reliquit. Vis ea annua eſt; quā ſolam ex omi tacito diuſſe faſ ſit. quoniā aliquaq; fecūditas plena liberis tali uenia indiget. Vocat & rachino nigro ſimilis ore minimo ſub albo pedibus breuiſſimis; tanq; iſpēctis. Dolor a morſu eius qualis a ſcorpice. Urinæ ſimilis araneis textis. Idem erat aſiortion; niſi diſtingueret uirgulis albis. Huius morſu gena la beſa ſcātur. Peior utroq; eſt eae uleuſ; lanugine nigra; caliginē cōcitāt; & uomitus araneofos; et nū deteriora; crabrone pēna tantū differēs. Hic & ad maciē pducit. Myrmecion formicæ ſimilis capite; aluo nigro; guttis albis diſtinguētibus. Veſpæ dolore torquet. Tetragāthii duo genera habent; peior mediū caput diſtinguētē linea alba & tranſuerſū altera. Hic oris tumor facit. Ac cinereus poſterior parte cādicās lentior. Minime at noxius eodē colore qui telas muſci i parietibus latiſſime pādīt. Cōtra oīum morſus remediu eſt gallinaceū cerebrū; cū piperis exiguo potū in poſca. Itē formicæ qnq; potæ. Pecudū ſimi cinis illitus ex aceto. Et ipſi aranei qūq; i oleo p̄trefacti. Muris aranei morſus ſanatur coagulo agnæ in uino poto. Vngulæ arietinæ cincre cum melle. Muſtellæ carulo ut in ſerpentibus dictū eſt. Si iumēta momorderit; mus recēs cū ſale imponitur; aut ſel ueſpertiliōis ex aceto. Et ipſe mus araneus cōtra ſe remedio eſt diuſus & impoſitus. Nū ſi prægnās momorderit; protinū diſſilūt. Optimū eſt ſi iſ imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hūc uſus ſeruāt in oleo aut luto circūlitos. Eſt & cōtra morſū eius; remedio terra ex orbita. Ferūt enī nō trāſiri ab eo orbitam torpore quodā naturæ. Scorpiōibus cōtrarius naxime inuicem ſtellio traditur; ut uſu quoq; pauorem iis afferat; & torporē frigidi ſudoriſ. Itaq; i oleo putrefaciūt eū; & ita eo uulnera pungūt. Quidā oleo illo ſpomā argenteā decoquūt ad emplaſtri genus atq; illa illinūt. Hūc græci colorē uocāt & aſcalabotē & galeotē. In italia nō naſcitur. Eſt enī hic plenus lēngine; ſtridoris acerbū. Et uelut quæ omia a noſtris ſtellioibus aliena ſunt. Prodeſt & gallinæ ſimi cinis illitus. Draconis iecur. Lacerta diuulſa. Mus diuulſus. Scorpio iſpe ſuæ plagæ impoſitus aut aſſus in cibo ſuſtus; aut potus in meri cyathis duobus. Pro prium eſt ſcorpionū q; manus palmā nō ferūt; nec niſi pilos attingere. Lapillus qualiſcūq; ab ea parte qua in terra erat appoſitus plagæ lenit dolorem. Itē teſta ſicut erat terra operta ex aliqua parte ſicut erat impoſita liberare dicitur. Nō debent reſpicere q; imponūt. Et cadere ne ſol aſpiciat; Vermes terreni triti impoſiti pſunt. Multa & alia ex his remedia ſunt; ppter quæ in melle ſeruātur. Noctua apibus cōtraria & ueſpis crabronibuſq; & ſāguifugis. Ptiū quoq; martii roſtq; ſecū habētēs nō feriuntur ab iis. Aduerſatur & locuſtæ; minimæ ſine pēnis; quas atelabos uocāt. Eſt & formicæ genus uenenatū. Nō eas nouere in italia. Soliſugas Cicero appellat. Saluſgas betica. Iſ cor; ueſpertilionis contritiū omibuſq; formicis & ſalamādris reſiſtūt. Cācharas

ditum? Sz & in iis magna questio: qm ipsæ uenena sunt potæ uelicæ cū cruciatu p̄cipuo. Cossu-
ntu nequitē aomanū amicitia Neronis principis notū: cū is lichene correptus eēt: uocatus agy-
pro medicus ad hāc ualitudinē eius a Cæsare: cū cantharidū potū prap̄pare uoluisset: interemit
Vez illitas p̄desse nō dubiū ē cū succo taminæ unæ: & seuo ouis uel capræ. Ipsas cantharidum
uenenū in qua pte sit: nō constat inter auctores. Alii in pedib⁹ & capite existimant eē. Alii ne-
gant. Conuenit tñ pennas eas auxiliari in quacūq; pte sit uenenū. Ipsæ nascūt ex uermiculo in
spongia maximæ cynhorodi: q̄ sit in caule. Sed fecundissimæ in fraxino. Cæteræq; in alba ro-
sa minus efficaces. Potentissimæ inter omnes uariæ luteis lineis: quas in pennis transuerlas hñt
Multū pingues inertiores minimæ latæ pilosæ. Inutilissimæ uero unius coloris macræq;. Condū-
tur in calce fictili: nō picato & linteo colligato congestæ rosa matura: & insuperandū sup̄ acetū cū
sale feruens: donec p̄ linteolū uaporēt: postea reponūt. Vis eas adurere corpus: crustas obdu-
cere. Eadem pitycampis in picea nascentibus. Eadē buprestis: similiterq; prap̄arāt. Efficacissimæ
omēs ad lepras lichenasq; dicūt. Menles cit: & urinā. Ideo & Hippocrates hydropicis dabat.
Cantharides obiectæ sunt Catoni uticensi: cū uenenū uendidisset in auctione regia: qm eas se-
steris. lx. addixerat.

De seuo camelinō: & cane rabido: & lacerta: & anseribus: & columbis: & mustelis re-
media

Capitulum. iiii.

Et seuum autem struto camelinū tūc uenisse sesteris. lxxx. obiter dictū sit: efficacioris ad
omnia uisus q̄ ē adeps anserinus. Dixim⁹ & mellis uenena genera. Contra qd' utunt mel-
le: in quo apes sint mortuæ. Idē potū in uino remediū ē uitox: q̄ cibo piscium gignūt. In canis
rabidi morū tūc a pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet igne comburi om-
nia eodē modo: ut semel dixim⁹: in uase fictili nouo argilla circumlito: atq; ita in furnum indito.
Idē & in portione p̄ficiat. Quidamq; ob id edendū dederunt. Aliq; uermē e cadatere canino ad-
alligare. Menstrua ue canis in panno subdiderē calici aut intrus. Ipsiūs caudæ pilos combustos
insuere uulneri. Cor caninū habentē fugiunt canes. Non latrant uero lingua canina in calciamē-
to subdita pollici. Aut caudam mustelæ quæ abscissa dimissa sit habentes. Est lim⁹ saluæ sub lin-
gua rabiosi canis q̄ datus in potu fieri hydropicos nō patit. Multo tñ utilissimē iecur eius qui
in rabie momorderit dāt. Si possit fieri crudū mandendū. Si min⁹ quoquomodo coctū aut ius in
coctis carnis? Est uermiculus in lingua canū q̄ uocat⁹ græcis lytta: quo exempto infantibus ca-
tulis nec rabidi fiunt: nec fastidium sentiunt. Idem ter igni circūlatus dāt morsis a rabioso: ne ra-
bidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurrit. Sz id deuorātū anno tñ eo p̄dest. Aiunt & cristam
galli contritā efficaciter imponi. Et anseris adipē cū melle. Saluē & carnes eoꝝ q̄ rabidi fuerunt
ad eadē remedia in cibo dandi. Quin & necācatuli statim in aqua ad xuius eius q̄ momorderit:
ut iecur crudū deuoret ex iis. Prodest & simū gallinaceum dūtaxat rufum: ex aceto impositum.
Et muris araneæ caudæ cinis ita ut ipse cui abscissa sit: uiuus dimittat. Gleba ex hirundinū nido
illita ex aceto: uel pulli hirundinis combusti. Membrana siue fenectus anguiū uernatione exuta
cū cætro masculo trita. Nam ēt p̄ se repōita in arcis armariisq; tinea necat. Tanta uis mali est
urina quoz calcata rabiosi canis noceat maxime ulcus habentib⁹. Remediū ē simū caballinum
aspersum aceto & calefactū in fico impositum. Min⁹ hoc miretq; cogitet lapidē a cane morsum:
usq; in puerbitum discordiæ uenisse. Qui in urinam canis suam egerit: torporē lumbos dici-
tur sentire. Lacerta quā hysepa alii calcidē uocant in uino pota: morsus suos sanat. Veneficiis ex
mustela siluestri factis contrariū ē ius gallinacei ueteris large haustum. Peculiariter contra acor-
nitum addi pas̄ salis oportet. Gallinæq; simū dūtaxat candidū in hysope decoctum aut mullus: ue-
nena fungoz boletozq; astringit. Item inflammationes ac strangulationes: qd' miremur: cum si
aliud animal gustauerit id simū torminib⁹ & inflationibus afficiat. Sanguis anserinus cōtra lepor-
is marinos ualet: cū olei æqua portione. Item contra medicamenta mala omnia. Asseruat cum
Iemnia rubrica & spinæ albæ succo pastillos: drachmis quinq; q̄ in cyathis ternis aquæ bibant.
Itē mustelæ catulus ut supra dixim⁹ prap̄paratus. Coagulum quoz agnitiū aduersus omnia mala
medicamenta pollet. Itē sanguis anatum ponticæ. Itaq; & spissatus feruāt: uinoq; diluē. Qui-
dam scēminæ anatis efficaciorē putant. Simili mō contra uenena omnia ciconiæ: uētriculis ua-
let. Coagulum pectoris. Caulis ius ex carne arietū priuatim aduersus cantharidas. Itē lac ouis ca-
lidū: p̄ter q̄ iis q̄ buprestin aut aconitum biberint. Columbaq; siluestriū simū priuatim contra ar-
genti uiciū potū. Contra toxica mustela uulgaris inueterata binis drachmis pota.

Ad Alopecias tollendas: & ad pilos reddendos: & ad lendes tollendas: & ad palpe-
bras: & ad glaucomata: & ad oculos: & ad parotidas remedia

Cap. v.

Alopecias replet simi pectudum cinis cum oleo cyprino & melle. Itē ungulæ muli uel mulæ
ex oleo myrtheo. Præterea (ut Varro noster tradit) murinū simū qd' item muscerdas appel-
lat. Et muscæ capita recentia prius folio ficulneo asperata. Alii sanguine muscæ utunt. Alii de
cem diebus cinerem easq; illinunt cum cinere chartæ uel nucum: ita ut sit tertia ps e muscis. Alii

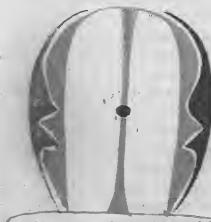
laeste mulier: cū brassica cinerē muscag: subiciunt: quiddā mel tantū. Nullū aīal minus docile extimatur minoris ue intellectus. Quo mirabilis est olympiæ sacro certamine nobes ear: imolator tauro deo quē Myoden uocat extra territorii id abire. Alopecias cinis e murii capitis catdisq: & totus moris emēdat: præcipue si beneficio acciderit hæc iniuria. Itē herinacei cinis cum melle aut corium cōbustum cum pice liqua. Caput quidem eius usū p se etiā cicatricibus pilos redit. Alopecias aut in ea curatiōe præparari oportet nouacula & sinapi. Quidā ex aceto uti maluerūt. Quæ de herinaceis dicūt oīa tanto magis ualebunt i hystrice. Laerte quoq: ut diximus cōbustæ cū radice recētis harūdinis: quæ ut una cremari possit minutatim fienda est. Itēq: myrreo oleo p mixto cineres capillor: defluua cōtinet. Efficacius uirides lacertæ oīa eadē præstat. Etianum utilius admixto sale & adipe uulino & cepa tosa. Quidā denas uirides i x. lextariis olei neteris disciquit cōtenti semel in mēse ungere. Pellū uipinag: cinis alopecias celerrime explet. Itē gallinag: finū recens illitum. Corui ouum in aëreo uase p mixtū illitūq: derafo capite nigriciā capillis auert. Sed donec inarescat: oleū in ore habēdum est: ne & dentes simul nigrescant. Idq: in umbra faciendum est: neq: ate triduum abluendum. Alii sagine cerebro eius utuntur cum uino nigro. Alii excoquant ipsum: & nocte cōcubia in plūbeum uas cōdunt. Aliqui alopecias cantharide trita illinūt cū pice liquida: nitro præpata cute. Caustica uis ear: cauedūq: ne exulcerēt alte. Postea ad ulcera ita facta capita murii & fel murii & finū cum helleboro & pipere illinubent. Lendes tollūtur adipe canino: uel anguib: in cibo sūptis anguilla: mōrāt uel natice earum quæ exuit pota. Prungine felle ouillo cū creta cynolia illita capiti donec inarescat. Capitis doloribus remedio sunt cochleæ: eæ quæ nudæ inueniūt nōdū pactæ ablatō capite: & iis lapideæ duritia exempta. Est aut ea calculi latitudine: quæ alligat: & minutæ frōti illinūt tritæ. Itē resipū ossa e capite uulturis adalligata: aut cereb: cū oleo cedrino puncto capite & intrus narib: illitis. Cornicis cerebrū cōctum in cibo sūptum uel noctuæ idē præstat. Gallinaceusq: si ineluct abstineat die ac nocte pari inedia eius qui doleat euulsis collo plumis circumligatisq: uel cristis: Mustellæ cinis illitus. Surculis ex nido mului puluino subiectus. Murina pellis cremata ex aceto illico cinere. Limacis inter duas orbitas inuētæ ossiculū p aurem cū ebore tractū: uel i pelli cula canina adalligatū quod remediū pluribus sēp: prodest. Fractō capiti aranei tela ex oleo & aceto imposita nō nisi uulnere sanato abscedit. Hæc & uulnibus tōstrinas sagine sūst. A cerebro uero pfluēt æferis sanguis: aut anatis infusus adeps sistit. Adepsq: ear: dē alitū cum rosa coctus. Martino pascētis harūdine caput præcisum maxime luna plena lineo panno adalligat capitis doloribus lico. Aut cæra alba frōti illinūt: & pilos caninos panno adalligat. Cerebrū cornicis in cibo sūptum palpebras gignere dicitur. Hysopūq: cū myrrha calidū penicillo illitum. Idē præstat muscag: finū quoq: murini cinerē æquis portioibus: ut efficaciter dimidiū pōdus denarii p mittitur additis duabus sextis denarii sextiui ut omia hysope illinātur. Itē murini catuli triti in uino uetere ad crassitudinē acopi. Pilos in iis incōmodos euulsos renasci non patitur fel hermacei. Ouog: stellionis liquor. Salamādræ cinis. Cinis lacertæ uiridis: uel in uino alio sole coctus ad crassitudinē mellis in aëreo uase. Hirūdinis pullos: cinis cū lacte tity mali spumaq: cochleag: Glaucomata dicūt magi cerebro catuli septē die: emēdari speculo demisso in dextrā partem si dexter oculus curetur: in sinistrā si sinister. Aut felle recēt axionis. Noctuas est id gen: maximū: quibus pluma auri mō micat. Suffulciōem oculor: canino felle malebat q: hyenæ curari Apollonius pritanæus cū melle. Itē albugines oculor: Murii caput candaq: cinere ex melle munctis claritatē uisus restitui dicūt. Multoq: magis gliris aut muris siluestris ciner: aut aquæ cerebro uel felle. Cū attico melle cinis & adeps foris cōbusti trit: Lachrymōsis oculis plurimū cōfert stibi. Quod quid sit dicemus in metallis. Mustellæ cinis suffulciōibus. Itē lacertæ hirūdinis ue cerebrum. Quæ etiā tritæ coctæ ue frōti illitæ epiphoras sedāt: siue p se siue cū poliline siue cū thore. Sic & solatis id est sole correptis p sunt. Vinas quoq: cremare & ciner ear: cū melle cretico inungi caligines utilissimū est. Iumetos oculis membrana apidis quæ exuerit cū adipe eiulde claritatē munctis facit. Vipam uiuā i fictili notuo cōburere addito foeniculi lucco ad cyathum unum & thuris māna una atq: ita suffulciōes oculor: & caligines inungere utilissimū est. Medicamētum id entheō uocatur. Fit & collyriū uipa in olla putrefacta uermiculisq: enatis cum croco tritis. Exurit in olla cum sale quē lingendo claritatē oculor: cōsequūtur: & stomachi totiusq: corporis tēpestiuitates. Hic ē sal pecori datur salubritatis cā: & in antidoto cōtra serpentes ad dūtur & attollit. Quidā & uipis utuntur in cibis. Primū oīum occisæ statim salem i os ad dū ibent donec liquefat humor quattuor digy to: mēsurā utriusq: præcisā: exemptisq: iteraretis disciquunt in aqua aut oleo sale anetho & oibus aut statim uelcutur: aut a pane colligunt ut sēpius utantur. Ius præter supradicta pediculos e toto corpore expellit: pruritūq: ei sumæ cutis. Effectum ostēdit & per se capitis uiperini cinis. Vtilissime cibos inungunt. Itē adeps uiperinus. De felle nō audacter fraserim quæ præcipiunt: quoniā ut suo loco docuimus: non aliud est serpētium uenenum. Anguium adeps erogini mixtus ruptas oculos: partes sanat: & membran

sive earꝝ senectus uernatione exuta si adfriceꝝ claritatẽ oculorꝝ facit. Vlutæ quoqꝫ fel p̄dicatur ad albugines suffusiones caligines. Adeps similiter ad claritatẽ. Aquilæ: quam diuim^o pullos ad contuendũ solẽ experiri: mixto felle cũ melle attico inungunt nubeculæ & caligatıones & si fissıonesqꝫ oculorꝝ. Eadẽ uis & in uulturino felle est cũ porri succo & melle exiguo. Et item in galılinacei felle alligato ad argema: & ad albugines ex aqua diluto. Item ad suffusiones oculorꝝ: maxime candidi gallinacei. Finim^o quoqꝫ gallinaceorꝝ dũtaxat rubꝝ lıfıosıllınenđũ monstrant. Laudat & gallinæ fel sꝫ p̄cipue adipe contra pustulas in pupillis. Hos scilicet eius rei grata faginãt. Adunat mirifice eruptas oculorꝝ tuniculas ammitto libısto & hematite lapidibꝫ. Finim^o quoqꝫ earꝝ dũtaxat candidi oleo in uetere corneisqꝫ pyxidibus adseruant ad pupillarꝫ albugines. Quia i mentione significandum ẽ paucis finim^o suũ resorbere tradi inuidetẽs hominũ utilitatibꝫ. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad munctiones omnĩ uitorꝝ putat. Itẽ finim^o eius cinis cũ attico melle. Laudat & milui uetur. Finim^o columbarꝫ ex aceto ad ægilopas. Similiter & ad albugines & cicatrices. Fel anserinũ sanguis anarũ contulis oculis ita ut postea hy sopo & melle inurıgãt. Fel p̄dicum cũ mellis æquo ponderẽ: p se uero ad claritatẽ. Discoridis & Hippocratis et p̄tutãt auctoritate adiiciẽ: qd^o in argentea pyxide adseruari iubent. Oua p̄dicum in uase æreo decocta cũ melle: ulceribꝫ oculorꝝ & glaucomatis medetẽ columbarꝫ turtorꝫ palumbiũ p̄dicum sanguis oculis crure suffusis eximie pdest. In colubis masculæ efficaciorẽ putat. Vena autem sub ala ad hunc usum incidiẽ: qm̄ suo calore utilior ẽ. Superimponi oportet splenem e melle decoctum: sanamqꝫ succidã ex oleo & uino. Eadẽ atium sanguis nyctilopas sanat. Et uetur omnim^o. Atqꝫ ut in capris dixim^o efficacius fuluæ. Decocto quoqꝫ eius oculos abluerẽ suadent: & medulla dolores humoresqꝫ illinunt. Bubonis oculorꝝ cinis collyrio mixtus claritatẽ oculis facere promittit. Turturis finim^o albugines extenuat. Item cochleas cinis. Finim^o cenchridis accipitrum generis hanc graci faciunt. Argema ex melle omnibꝫ: quæ supra scripta sunt sanant. Mel utilissimũ oculis in quo sunt apes immortalæ. Ciconiæ pullũ q̄ ederit: negat annis continuis lippitũ. Itẽ qui draconis caput habeat. Huiusqꝫ adipe & melle cũ oleo uetere incipientes caligines disticti tradit. Hirundinũ pullos plena luna excacant: restitutaqꝫ earꝫ acie capita comburunt. Cinerẽ cũ melle utunt ad claritatem & dolores ac lippitudines & idẽ. Lacertas quoqꝫ pluribꝫ modis ad oculorꝝ remedia assumunt. Alii enim tıridẽ includũt nouo fictili ac lapillos q̄ uocat cınidia: q̄ & inguinũ tumoribꝫ adalligari solẽt: nouẽ singulos signis signantẽs & singulos drahunt p̄ dies Nono emittant lacertam. Lapillos seruant ad oculorꝝ dolores. Alii terrã sub sternũ lacertæ tıridi excacat: & una in uitreo uase annulos includunt ferro solido uel auro: cũ recepisse uisum lacertam apparuerit p̄ uitrum emissa ea annulis contra lippitudinem utunt. Alii capitis cinere pro stıbio ad scabritias. Quidam tıridẽ longo collo in fabulosıs nascentem comburunt: & incipientẽ epiphoram inungunt. Et item glaucoma. Mustelæ etiam oculis punctũ erutus aiunt uisum reuertı: eadẽqꝫ quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculũ dextrum adalligatũ contra epiphoras pdest: si serpens uiua dimittat. Lachrymantibus sine fine oculis cinis stellionis capitis cum stıbio eximie medet. Aranei muscarii tela: & p̄cipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempora: ita ut a puero impube & capiat & imponat. Nec is triduo se ostendat ei cui medeatur ne ue alteruter nudis pedibꝫ terram attingat his diebus: mirabiliter epiphoras mederi dicuntur. Albugines quoqꝫ diciẽ tollere inuẽctione araneus candidus longissimis ac tenuissimis pedibꝫ cõtritus in oleo uetere. Sed is ẽt cuius crassissimum textum ẽ in contıgnationibus fere adalligatus panno epiphoras sanare tradit. Scarabei uiridis natura contuentium uisum exacuit. Itaqꝫ gemmarꝫ sculptores contıtu eorum acquiescunt. Aures purgat fel pecudis cum melle. Caniniquelactis instillatio sedat dolorem. Grauitatem adeps cũ absinthio & oleo uetere. Itẽ adeps anserinus. Quidam ad siccitũ succum cepe & allii pari mō. Utunt & p se otis formicarꝫ. Nanqꝫ & heic animali est medicina: constatqꝫ urfos ægros hoc cibo sanari. Anserum quoqꝫ & omnium auiũ adeps p̄parat: ex emptisqꝫ uenis omnibus patina noua fictili opta in sole: subdita aqua seruenıliquaẽ. Siccacqꝫ lienis facies in fictili nouo: ipositus loco frigido minus putrescit: addito melle Murium cinis cum melle instillatus: aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si aliquod animal in aurem intraverit: p̄cipuum remedium ẽ murinũ fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit: adeps anserinus cum cepe succo. Gliris d̄tracta pelle: intestinisqꝫ exemptis disciquitur melle in uase nouo. Sed medici malunt nardo decoqui usqꝫ ad tertias: atqꝫ ita asseruari: deinde cum opus sit strigili tepefacta infundẽ. Constat deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Aut si terreni uermes adipe anseris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cum oleo triti exulceratıs & ruptis auribus p̄clare medent. Lacerti inueterati in os pendentium addito sale cõtriti & ab istu lacertis aures sanant. Efficacissime autem ferrugineas maculas habentes. Lineis etiã p̄caudam distıctæ. Millepeda: ab aliis centipeda aut multipeda dicta: animal est & uermis: terræ piosum multis pedibus arcuatim repens tractuqꝫ contrahens se: omison grati uorant: alii tılon. Efficaciter sanat aurĩ dolores in cortice punicı mali decoctum & porri succo. Addunt & rosaceũ

& in alteram aurem infundunt. Illā at quæ nō arcuatur sepa græci vocāt: alii scolopendram minorem pniciosamq. Cochleæ quæ sunt in usu cibi cum myrrha aut thuris polline appositæ. Itæ minutæ & lacte fracturis aurium illinuntur cum melle. Senectus serpētium seruente testa usta i stillatur rosaceo amixto cōtra omia qdem uitia efficax: sed cōtra grauolentiam præcipue. Aut si purulentæ sunt ex aceto. Melius cum felle caprino uel bubulo aut testudinil marinæ. Vetusior anno eadē mēbrana nō pdest: nec hymbre pfula: ut aliqui putāt. Item aranei sanies cū rosaceo aut per se in lana uel cum croco. Auribus pdest grillus cum sua terra effolus & illitus. Magnam auctoritatem huic aiali phibet Nigidius: maiorem magis quoniā retro abulet: terrāq. terebret: stridat noctibus. Venatur eum formicæ circūligatæ capillo in caternā eius cōiectæ efflato pri? puluere non sese cōdat: & ita formicæ cōplexu extrahit. Ventris gallinaceoq. mēbrana quæ abiu? ci solet inueterata & in uino trita auribus purulentis calida infundit. Gallinæ quoq. adeps. Est & quædā pinguitudo blattæ si caput auellatur: Hæc tritā una cum rosaceo auribus mire pdest dicūt. Sed lanā qua incluserint post paulum extrahendā. Celerrime enī id pingue trāsire in aial: fieri ue uermiculū. Alii binas ternas ue in oleo decoctas effi. acissime auribus mederi scribunt: & tritas in linteolo imponi cōtulis. Hoc quoq. aial inter pudēda est. Sed ppter amiratiōem naturæ pscosq. curā totum in hoc loco explicādum. Plura eaq. genera fecerūt. Molles quas i oleo decoctas uerrucis efficaciter illint experti sunt. Alteg genus milochō appellauere circa molas ferē nascens. Has capite detracto attritas lepras sanasse Musa & Pictō in exemplis reliquerūt. Tertium genus & odoris tedio inuisum exacta clune cum pissileo sanare ulcera tradūt alia isanabilia. Strumas panos diebus. xxi. impositas: pculsa: cōtula: cacoethe: scabie: furunculoscq. detractis pedibus & pēnis. Nos hæc etiā auditu fastidimus. At hercule Diocerus & morbo regio & ortopnoicis restitisse tradit cum resina & melle. Tātum potestatis habet ars ea p medicamento dādā quicquid uelit. Humanissimi eos cinerem crematos: referūdum ad hos usus in cornea pyxide censuere. Aut tritas clysteribus infundendas ortopnoicis aut rheumaticis. Infixa utiq. corpori illitas extrahere cōstat. Mel utilissimum auribus quoq. est in quo apes emortuæ sūt. Parotidas cōprimi columbinum stercus uel p se uel cū farina hordeacea aut auenacea. Noctæq. cebrum uel iecur cum oleo isusum auriculæ aut parotidæ. Multipeda cum resinæ parte tertia illita. Grilli siue illiti siue adalligati. At reliqua morboq. genera medicinasq. ex iisdē animalibus aut eiusdem generis sequenti dicemus uolumine.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER XXX. PRAEFATIO

De origine magicæ artis: quando & a quibus cœperit: & a quibus celebrata fuerit: & reliquæ ex animalibus medicinæ. Ca. i.

AGICAS VANITATES SÆPIVS QUIDEM AN? tecedētis operis parte ubicunq. causæ locusq. poscebāt: coarguimus. Detegemus etiā nunc i paucis. Tamē res digna est de qua plura dicātur uel eo ipso quo fraudulētissima artium plurimum in toto terræ orbe plurimisq. sæculis ualuit. Auctoritatē ei maximā fuisse nemo miretur: quādoq. sola artium tres alias imperio sissimas humanæ mētis cōplexa in unā se redegit. Natā primum & medicina nemo dubitat: ac specie salutari irrepsisse uelut altiorē sanctiorēq. q. medicinā ita blādissimis desideratissimiscq. pmissis addidisset vires religiōis: ad quas maxime etiānum caligat humanum genus. Atq. ut hoc quoq. suggeresserit miscuisse artes mathematicas nullo nō auido futura de sese sciendi: atq. ea e cælo ueris?

Amē peti credente. Ita possēsis hoīum sensibus triplici uinculo in tātum fastigii adoleuit: ut hor dieq. etiā in magna pte gentium præualeat: & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in perside a Zoroastre ut inter auctores cōuenit. Sed utq. unus hic tantum fuerit: an postea & alius nō satis cōstat. Eudoxus qui inter sapientiæ sectas clarissimā utilissimāq. eā intelligi uoluit: Zoroastrem hunc sex milibus ānos āte platōnis mortē fuisse p. dicit. Sic & Aristoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentissime scribit: et uiries centum milia uersuum a Zoroastre cōdita indicibus quoq. uoluminum eius positis expnalauit. Etiam præceptorem a quo istututū diceret tradidit Agonacem. Ipsum uero qnq. milibus ānos ante troianum bellum fuisse. Mihi hoc i primis: durasse memoriā artemq. tam lōgo æuo cōmētariis nō intercedentibus: præterea nec claris nec cōtinuis successiōibus custoditā. Istos enī quisq. cōmuni auditu saltrē cognitos habet: qui soli cognoscantur. Apuscōq. et Zaratum medos: babyloniumq. Marmaridum: et

arabem Hippocū; assirum uero Zarmocenicam; quos nulla extant monumenta maxime tamē
 mis; est in bello troiano tantū de ea arte silentiū fuisse Homero; tantiq; opis ex eadē in Vlysis
 errorib;: adō ut totū opus nō aliunde constet. Siquidē Protea & sirenū cantus apd' eū nō aliter
 intelligi uolunt. Circē utiq; & inferos; euocationē solū hac agi. Nec postea quicq; dixit quonā
 modo uenisset telmēsum religiosissimā urbē quondā; transissetq; ad thessalās urbes; quas co
 gnomē diu optinuit in nostro orbe alienā gentis. Troianis itaq; tēporibus Chironis medicinis
 contenta ē solo Marte fulminante. Miror equidē. Ac illis populus famā eius in tantū adhāssisse
 ut Menander quocq; litterarū subtilitatibus peritus in eadē telmēso genitus thessallam cognomē
 narit fabulā complexā ambages scēminarū detrahentium lunā. Orpheū putare m. p. pino pri
 mū intruisse ad uicinas usq; superstitiones ac medicinā pfectū; si nō ex perlis esset uis tota; in
 thraciāq; magicē dlatā fuisset. Prim' q; extet; ut equidē inuenio cōmentar' d' ea erat Hostha
 nes; Xersem regē perlas; bello; qd' is grāciā intulit comitatus; ac uelut femina artis fortentor
 sās aspersisse obiter intersecto quācūq; cōmeauerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc po
 nunt Zoroastrem aliū. pconnelum. Quod certū est; hic maxime Hosthanes ad rabiē non au
 ditatē modo scientiā eius grācorū populos egit. Quācūq; animaduertā summā litterarū claritā
 tē gloriāq; ex ea scientia antiquitus & pene semp petita. Certe Pythagoras; Empedocles; De
 mocritus; Plato ad hanc discendā nauigare; exiliis uerius q; peregrinationib; iuscēptis. Hanc
 reuerſi prādicauere; hanc in archanis habuere. Democritus Apollonice Capitendē & Darda
 nū ephoenice illustrauit uoluminib; Dardanī & sepulchro eius petitis; suis uero ex disciplina eo
 rum editis. Quā rēcepta ab aliis hominū atq; transisse p memoriā æque ac nihil ī uita mirandū ē
 In tantū fides istis fasq; omne deest; adō ut ii q; cetera d uiro illo pbant hāc opa ēē inficē. S; q
 frustra. Hūc enim maxime affuxisse animis eam dulcedinē constat. Plesq; miraculi & hoc pariter
 utraq; artes effloruisse; medicinā dico; magicēq; eadē ætate illā Hippocrate thanc Democri
 to illustrantibus circa peloponnesiacum grāciā bellū; qd gestū est a trecentesimo urbis nostre
 anno. Est & alia magicē pgrauit. Extant itaq; & apd' italas gētes uestigia eius in. xii. tabulis nostris
 aliisq; argumentis; q; priori uolumine exposui. De. lvii. demū anno urbis Cn. Cornelio Lentulo
 P. Licinio Crasso cons. senatus consultū factū ē; ne homo immolaret; palāq; in tēpus silbit sacri
 pdigiosi celebratio. Gallias utiq; possedit & qdem ad nostrā memoriā. Nanq; Tiberiū Cæsariū
 principatus sustulit druidas eos; & hoc gen' uatū medicosq;. Quid ipse ego hāc memoriē artē
 oceanū quocq; transgressam; & ad naturā inane puectam in britanniā; q; hodie eam at tonite cele
 brat tantis ceremoniis; ut dedisse plis uidri possit. Adeo in toto mōdo consensere q; qd discordi
 & sibi ignoto. Nō satis æstimari. pdest; quantū romanis debeat; q; sustulere mōstras; in quib' ho
 minē occidere religiosissimū erat; mandī uero etiam saluberrimū. Ut narrauit Hosthanes; spēs
 eius plures sunt.

Vituperatio Neronis Cæsaris

Capitulum. ii.

N Anq; ea quā a sphæris & ex aere & stellis & lucernis ac peluib; securibusq; & multis aliis
 modis diuina pmitit; præterea umbrā; inferosq; colloquia. Quā oia ætate nostra prin
 ceptis Nero uana fallaq; comperit. Quippe nō citharæ tragicq; cantus libido illi maior fuit. For
 tuna reg; humanarū summū gestiente in pfundis animi uitis; primūq; imperat' diis cōcupiuit; nec
 quicq; generosius ualuit. Nemo unq; ulli artū ualidius fauit. Ad hāc nō opes illi defuerē; nec
 uires; nō discendi ingeniū aliāq; nō patiente mōdo. Immensum & indubitātū exemplū ē falsæ ar
 tis quā drelhquit. Nero utināq; inferos potius & quoscūq; d suspicionibus suis deos consulisset
 q; lupanarib' atq; pstitutis mandasset inquisitiones eas. Nulla pfecto sacra barbari licet feriq; ri
 pus nō mitiora q; cogitationes eius fuissent. Sæuius sic nos repleuit umbris. Sunt quedā magis
 hūgia ueluti lentiginē habentib' nō obsequi numina ut cerni nō possint. Forte hoc in illo; Nū
 til mēbris d fuit. Nam dies eligere certos libes; erat. Pecudes uero quib' nō nisi ater colos eēt
 facile. Nam hominē immolare ē gratissimū. Magus ad eum Mithridates uenerat; armeniacū d
 se triumphū afferens; & idō puinciis grauis. Nauigare noluerat; qm̄ expuere in maria; aliisq;
 mortaliū necessitatibus violare naturā eam fas nō putant. Magos secū adduxerat. Magicis etiā
 coenis eum inuitauerat. Nō tamē cū regnū ei daret hanc ab eo accipe artē ualuit. Proinde at ita
 pfuasum sit intestabilē irritam inanem eē; habēre tamē quādam ueritatis umbras; si in iis uene
 ficas artes pollere; nō magicas. Quærat aliq; quā sint mēti ueteres magi cū adoleſcentib' no
 bis uisus. Appion grammaticæ artis pdiderit cynocephaliā herbā; q; in æg; pto uocaret osiri
 tes diuinā & cōtra omnia; beneficia. S; si ea erueret; statim eum q; eruiſset; mori. Seq; euocasse
 tmbas ad percontandis; Homerus qua patria quibūsq; parentibus genitus eēt. Nō tamē ausus
 pfiteri qd sibi respondisse diceret.

De talpis & reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus:
quorū genera placida sunt aut fera.

Ca. iiii.

Peculiare vanitatis sit argumentum: quod aialium cūctos talpas maxime miratur: tot mōis a re
rum natura dānatas cæcitatīs ppetuæ tenebris etiānū aliis defossas sepeliscq̃ similes. Nul
lis æque credit̃ extis. Nullum religiōis capacius indicat̃ aīal. Vt si q̃s cor eius recēs palpitāq̃
deorari: diuinationis & reꝝ efficiendæ euētus pmittat̃. Dente talpæ viue exēpto sanari den
tium dolores adalligato affirmāt. Cætero ex eo aīali placitū eorū suis reddemus locis. Nec q̃c̃q̃
p̃babilius iuuent̃ q̃ muris aranei moribus adueriari eos: quoniā & terrā ut diximus orbitis de
pressā aueriat̃. Cæterq̃ dētium doloribus (ut iīdem narrāt) medet̃ canum qui rabiē præferūt: ca
pitū crematorq̃ cinis sine carnisbus instillatus ex oleo cyprio p̃ aurē cuius e parte doleat̃. Caninus
dēs sinistr̃ maximus circūscificato eo qui doleat̃: aut dracōis os e spina. Itē enydridis. Est aut̃
serpēs masculus & albus. Huius maximo dēte circūscificat̃. At in supiore dolore duos supiores
adalligāt: e diuerso inferiores. Huius adipe pungūt̃ qui crocodilū captāt. Dētes scarificant̃ &
ossibus lacertæ e frōte luna plena exēptis ita ne terrā attingāt. Colluunt caninis dētibus decoc
tis in uīno ad dimidias ptes. Cinis eorū p̃ ueros tarde dentiētes adiuvat cū melle. Fit eodē mō &
dēns fricū & caninis dētibus. Cinis e murino fimo inditus: uel secur lacertæ aridū. Anguinū cor
si mordeat̃ aut alligetur efficac̃ habet̃. Sūtq̃ inter eos qui murem bis i mēse iubeat̃ mādū: dolo
resq̃ ita caveri. Vermes terreni decocti i oleo insulq̃ auriculæ: cuius e pte doleat̃ præstāt leuā
mētum. Eodē cinis exillis dētibus cōiectus ex facili cadere eos cogit. Integros dolētes illitus
iuvat. Cōburi aut̃ oportet i testa. Prostrū & cū mori radice i aceto scyllite decocti ita ut colluatur
dētes. Is quoq̃ uermiculus qui in hærba quæ Veneris labꝝ appellat̃ inuenit̃: cauis dētū indit̃
tus mire pdest. Nā erucæ brassicæ eius cōtactū cadūt. Et e malua cimices infunduntur auribus
cū rosaceo. Arenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochleæ: cauis dētū inditæ statim liberant
dolore. Cochleæ inanum cinis cū mura gingiuis pdest. Serpētis cū sale in olla exustæ cinis cum
rosaceo in cōtariā aurem infusus. Anguinæ uernatōis mēbrana cū oleo tædæq̃ resina calefac
ta & auri alterutri infusa. Adiciunt̃ alq̃ thus & rosaceum. Eadēq̃ cauis indita ut sine molestia ca
dant præstat̃. Vanū esse arbitror canis ortu angues cauda mēbranā exuere: quoniā neutꝝ i ita
lia usum est. Multoq̃ minus credibile in tepidīs regiōibus tam sero exui. Hæc aut̃ uel in uetera
tam cū cæra celerrime dētes euellere tradūt̃. Et dēs anguim alligatus dolores minuit. Sūt q̃ &
araneū animal ip̃sū sinistrā manu captum tritūq̃ in rosaceo: & in aurem infusum cuius a pte dole
at̃ pdeste arbitrentur. Ossiculis gallinæ in pariete seruatis fistula salua adactō dēte uel gingiua
scarificata proiectoq̃ ossiculo statim dolorem abire tradūt̃. Item fimo corui lana adalligato: uel
passēq̃ cū oleo calefacto & p̃ximæ auriculæ infuso pruritū quidē intolerabile facit. Et ideo uti
lius est passeris pullos sarmētis crematorq̃ cinerē ex aceto inficcare. Oris saporem emēdari affir
māt murino cinere cū melle si fricēt̃ dētes. Admiscēt̃ quidā marathri radices. Pēna uulteris si
scalpatur dētes acidiū halitū faciunt. Hoc idē hystrici pēna fecisse ad firmitatē p̃tinet. Liguæ
ulcera & labroꝝ hirūdines i mulso decoctæ sanāt. Adpes anseris aut gallinæ rimas. Esopū cum
galla araneorū telæ cādida & quæ intra bulbos puæ texuntur. Si seruētis os intus exusserit: si
lac̃te canino statim sanabitur. Maculas in facie esopū cum melle cosico quod asprimū habet̃ ex
renuat̃. Itē scobē cutis in facie cū rosaceo impositū uellere. Quidā & butyꝝ addūt̃. Si uero uiti
gines sint: fel caninū prius acu cōpūctas. Linētia & sugillata pulmōes arietū pecudūq̃ in tennes
cōfecti mēbranas & calidi impositi: uel colūbinum simū. Cutē i facie adpes anseris uel gallinæ cu
stodit̃. Lichenas & murino fimo ex aceto illinūt̃: & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione pri
us nitro ex aceto faciem foueri præcipiūt̃. Tollit ex facie uitia & cochleæ: quæ latæ & minutæ
passim inueniunt̃ cū melle cinis. Oium quidē cochleæ cinis spissat̃ calscit̃ smectica ui. Et ideo
causticis cōmiscet̃ psoriscq̃ & lepris & lentigini illiniē. Inuenio & formicas herculanæ appellatas
quibus tritis adiecto sale exiguo talia uitia sanēt̃. Buprestis aīal est̃ rāꝝ in italīa: similimū fca
rabeo lōgipedi. Fallit inter hærbas bouē maxime: unde & nomē inuenit̃: deuocaturq̃ tacto selle
ita infāmatur: ut rumpat̃. Hæc cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit̃ smectica ui: ut supra
dictū est. Vulturinus s̃guis cū chameleōis albæ: quā hærba esse diximus: radice & cedria trit̃
cōtētūq̃ brassica lepras sanat̃. Itē pedes locustæ: cū seuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus
cū cepa tritus & subactus. Vtissimum & i facie sæpe mel i quo apes fite emortuæ. Præcipue ta
men faciem purgat atq̃ erugat̃ cygni adeps. Stygmata delentur colūbino fimo ex aceto. Graue
dine inuenio finiri: si quis nare murinas osculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorū
priusq̃ hærba gustauerit in umbra arefacto. Vua succo cochleæ acu trāsfossæ illita: ut cochlea
ipsa in fumo suspēdatur. Hirūdinum cinere cum melle. Sic & tōsillis succurritur. Tōsillas & fau
ces lactis ouilli gargarizato adiuvat̃. Multipeda trita. Fimū colūbinū cū passō gargarizatū etiā
cū fico arida ac nitro impositū extra aspitatē faucium & distillationes leniunt̃. Cochleæ coꝝ de
bent in lacte: demptorq̃ tantum terreno conteris: & in passō dari potui. Sūt qui astypaleicas effi

cacissimas putent: & in iis si megma eas. Lenit & gryllus infricatus. Aut si quis manibus quibus eam contriuerit: tonillas attingat. Anginis felle asinerino cum elaterio & melle citissime succurrit. Ce rebro nocturne cinere hirundinis ex aqua calida potio. Humus medicinae auctor est Onidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quae ex hirundinibus monstrantur: pulli siluestrii. Figura nidore quod dprebendit. Multo tamen efficacissime ripariarum pulli. Ita uocant in riparum catidis mificantes. Sic multi qui cuiusvisque hirundinis pullum edendum censent: ut toto anno non metuant id malum. Strangulatos cum sanguine comburant in uase: & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustelae cineres pari modo ammiscent. Sic & ad strumae remedia. Dant & comitalibus quotidie potu. In sale quoque seruat. & hirundines ad anginam una drachma bibant. Cui malo & nidus earum mederi dicunt potus. Nillepedit illi anginis efficacissimum putant. Alii. xxi. tritas in aqua mustelae hemina dant per hirundinem: quoniam dentibus tactis nihil plunt. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum: si bibas is in liquor: remedio esse. Et corrigiam caninam ter collo circumdatam. Fimum columbinum uino & oleo permixtum. Ceruicis neruis & opisthotono ex mului nido surculis utitis adalligatus auxiliari dicitur. Strumis exulceratis mustelae sanguis. Ipsa decocta in uino: non tamen secit admoueat. Aiant & in cibo sumptum idem efficere. Vel cineri eius sarmentis combustae miscetur axungia. Lacertus uiridis adalligatur. Post dies. xxx. oportet alium adalligari. Quidam cor eius in argenteo ualculo seruant. Ad foeminas strumas ueteres cochleae cum testa sua tussae illuntur: maxime quae frutibus adherent. Item cinis aspidum cum seuo taurino imponitur. Anguinis adeps mixtus oleo. Item anguium cinis ex oleo illitus: uel cum caera. Edisse quoque eos medios abscilis utrinque extremis artibus aduersus strumas. Et gryllum illinire cum sua terra drossum suadent. Item fimum columbarum per se: uel cum farina hordeacea: uel auenacea ex aceto. Talpae cinere ex melle illinire. Alii iecur eiusdem contritum inter manus illunt: & triduo non abluunt. Dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis affirmant. Alii praecidunt caput: & cum terra a talpis excitata tulum digerunt in pastillos pyxide stagnae: & utuntur ad omnia quae intumescunt: & quae apostemata uocant: quaeque in ceruice sunt. Vescique suilla tunc utant. Tauri uocant scarabei terrestres hircino similes: nomem cornicula dederunt. Alii pediculos terrae uocant. Ab iis quoque terram egestam illunt strumis & similibus uitis: & podagris. Triduo non abluunt. Prodestque haec medicina in annu. Omniaque his ascribunt quae nos in gryllis retulimus. Quidam & a formicis terra egesta sic utuntur. Alii uermes terrenos cotidie quot sunt strumae adalligant: pariterque cum iis arescunt. Alii uiperam circa canis ortum circumcidunt: ut diximus. Dein mediam comburant. Deinde cinerem eum dant bibendum ter septenis diebus quantum praebendit ternis digytis. Si strumis medentur. Aliqui uero circumligant eas lino: quo praeliga in fra caput uipera pependerit: donec exanimaretur. Et millepedis utuntur addita resina: terebinthinae parte quarta. Quo medicamento omnia apostemata curari iubent. Humeri doloribus mustelae cinis cum caera medetur. Ne sint malae hirsutae formicae: ota pueris infricata praestat. Item manganibus ut lanugo tardior sit pubescentium sanguine & testiculis agnosque castrant. Qui euulsis pilis illitus & contra uirum perficit. Praecordia uocant uno nomine exta in homine: quosque & dolore cuiusvisque partis si catulus lactens admoueat: apprimaturque iis partibus: transire in eum morbum dicitur. Idque exenterato perfusum uino deprehendi uitiatum uiscere illo quod doluerit hominis: & obrui. alius religio est. Haec quoque quas melonanthas uocant: stomachi dolore sedant applicatae saepius. Transfertque morbos aegritudine eorum intelligitur: pleuraeque & morte. Pulmonum uitis medentur & mures: maxime africanis detracta cute in oleo & sale decoctae: atque in cibo sumpti. Eadem res & purulentes uel cruentis excretionibus medetur. Praecipue uero cochleae cibum stomacho. In aqua eas subseruescit in tacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihil addito: atque ita & uino garoque sumi: praecipue africanas. Nup hoc compertum plurimis. pdesse. Id quoque obleruant: ut numero impari sumant. Virus tamen earum grauitate halitus facit. Prosumt & sanguinem excreantibus deempta testa tritae aquae potu. Laudatissimae aut sunt africanae. Ex iis olitanae astypaleicae. Siculae modice: quoniam magnitudine duras facit: & sine succo. Balearicae quas cauiticas uocant: quoniam in speluncis nascuntur. Laudatae & ex insulis capreae. Nullae earum aut cibis gratiae: nec ueteres: neque recentes. Fluuiatiles & albae uirus habent: necnon siluestres: stomacho utiles: aluum soluunt. Item omnes minus tunc. Contra marinam stomacho utiliores. Efficacissimae tamen in dolore stomachi. Laudatiores triduo: quaeque uinum cum aceto deuorat. Praeterea sunt quae acerratae uocantur late multifaria nascentes: quaeque usu suis dicuntur locis. Gallinaeque uetris membrana inueterata & inspersa potioni distillationis peccoris & humidam tussim: uel recens tosta lenit. Cochleae crude tritae: cum aqua repidae cyathis tribus si sorbeantur: tussim sedant. Distillationes sedant & canina cutis culibet digyto circumdata. Iure pedum stomachus recreat. Locinae doloribus medetur mustela siluestris in cibo sumpta uel iocinera eius. Item uipera porcelli modo inasata. Suspiriosis multipedae ita ut ter septem in atrico melle diluantur: & per hirundinem bibant. Omne enim uas earum nigrescit contactu.

Quidam torrentis sextarium in patina donec candidæ fiant excoquunt. Tunc mel imiscunt. Alii ceteripedam necant: & ex aqua calida dari iubent. Cochleæ in cibos ita quos linquit animus: aut quos alienatur mens: aut quibus vertigines fiunt: ex passi cyathis tribus singulæ contritæ cum sua testa & calefactæ in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui singulas prima die dedere: sequenti binas: tertio ternas: quarto duas: quinto unam. Sic & suspiria emendant & uomicas. Esse animal locustæ simile sine penis: quod tryxalis græce uocatur: latinum nomen non habet. Aliqui arbitrantur auctores nec pauciores hoc esse quod gryllus uocetur. Ex iis uiginti torredi iubent: ac bibi & mulsa contra ortopnoeas: sanguinemque expuentibus. Est qui cochleis illotis quibusdam protropum infundat: uel marinam aquam ita decoquat: & in cibo sumat: aut si tritæ cum testis suis sumatur cum protropo. Sic & rufsi medentur ac uomicas priuatum sanant melle in quo apes sint emortuæ. Sanguinem reicientibus pulmo uulturinus utigineis lignis coëstus adiecto flore mali punici ex parte dimidia. Item cotoneosq; liliorumq; iisdem portionibus potus mane atque uespere & uino si febris absit. Sin minus: ex aqua in qua cotonea decocta sunt. Pectus lyen recens magicis præceptis super dolentem lyenem extenditur: dante eo qui medetur: lyenem re medium facere. Post hæc iubent eum in pariete dormitori eius tecto uel includi & obsignari anulo ter: nouiesque carnem duci. Caninus si uentri exprimator & in cibo sumatur: liberat eo uitio. Quidam recenti supilligant. Alii doos deosq; catuli ex aceto scyllitico dant ignoranti fel: uel herinacæ lyenem. Item cochlearum cinerem cum semine lini & urticæ addito melle donec persanet. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua in olla ante cubiculum dormitori eius cui medetur suspensa: ut egrediens fueritque attingat manu. Cinis & capite bubonis cum unguento. Mel in quo apes sunt emortuæ: Araneus & maxime qui lycos uocatur. Vpupa cor. In lateris doloribus laudatur & cochleas: cinis in pituita decoctas: quæ & per se illuntur. Canis rabiosi caluarie cinis potioni inspergitur. Liborū doiori stellio transmarinus capite ablato & intestinus decoctus in uino cum papaueris nigri derari potest dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uirides decisis pedibus & capite in cibo sumuntur. Cochleæ tres contritæ cum testis suis atque in uino decoctæ cum pipis granis. xv. Aquilæ pedes euellunt in aduersum a suffragine: ita ut dexter dexteræ partis doloribus adaligetur: sinister leuæ. Multiplex quoque quæ oniscon appellauimus medet denari pondere ex uini cyathis duobus pota. Vermē terrenam catillo ligneo ante fisso & ferro uincto impositum aqua excepta perficere & defodere unde effoderis magi iubent: mox aqua bibere catillo: mire id. pedes ischiadici affirmantes. Dysentericos recreant fecmina pecudū decocta cum lini semine aqua pota. Cales ouillus uetus. Seuum ouium decoctum in uino austero. Hoc & ileo medetur. Et rufsi ueteri. Dysenterici stellio transmarinus ablatis intestinis & capite pedibusque ac cute decoctusque & in cibo sumptus Cochleæ duæ cum obo utraq; cum putamine contritæ atque in uase nouo addito sale & passi cyathis duobus: aut palmas succo & aquæ cyathis tribus subseruatis & in potu datis. Profunt & cōbustæ ut cinis easq; bibatur in uino addito resinæ momento. Cochleæ nudæ de quibus diximus in africa maxime inueniuntur: utilissimæ dysentericis. Quinæ combustæ cum denari pondere dimidii acaciæ. Ex quo cinere dantur coclearia bina in uino myrtite: aut quolibet austero cū pari modo calidæ. Quidam omnibus africanas ita utuntur. Alii totidem africanas: uel latas infundunt potius. Et si maior fluctio sit addunt acaciā sabæ magnitudine. Senectus anguium dysentericæ & tenasimis in stagneo uase decoquitur cum rosaceo. Vel si in alio cum stagno illinitur. Ius & gallinaceo iisdem medetur. sed ueteris gallinacæ uehemētius. Salsum ius aluum cit. Mēbrana gallinæ: tota & data in oleo ac sale coeliaco: dolores mulcet. Abstinere aut frugibus aut & gallinā & hominem oportet. Fimium columbinum totum potumque. Caro palumbi in aceto decocta dysentericis & coeliacis medetur. Turdus inassatus cum myrti bacis dysentericis. Item merula. Item medetur mel in quo sint imortuæ apes decoctum. Grauiissimum uitium apuleios appellatur. Hoc resisti aiunt dispersi uespertilionis sanguine. Etia illito ventre subuenire. Resistit & cochlea si erit diximus in suspiriosis temperata. Item cinis easque quæ uiuæ crematæ sint potus ex uino austero: Gallinaceosq; iecur assum cum uentricoli mēbrana: quæ abici solet inueterata: amixto papaueris succo. Alii recentem torrent ex uino bibendā. Ius perdicum & per se uentriculis contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus & eposca decoctus. Lyen pectus totus & in fimo tritus. Fimium columbinum cum melle illitum. Ossifragi uenter arefactus & potus iis qui cibos non concipiunt utilis: uel si manu tantum teneant capientes cibum. Quidamque adaligant ex hac causa sed continuare non debent. Maciem enim facit. Sistit & anatum masculas sanguinem. Inflationē discentit coelæ: cibos: Tormina sanat lyen ouium tostus: atque & uino potus. Palibus ferus ex posca decoctus. At hippotidis ex uino. Cinis ibidis sine penis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus. Mirum est ante apposita uentri transire morbum: anatemque emori. Tormina & melle curantur in quo sunt apes imortuæ decocto. Coli uitium efficacissime sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidam in uase nouo cum plumis exuri iubent: conterique in cinerē:

bibique ex aqua coctū cochlearibus ternis p quatrīdū. Quidam cor eius adalligari soemini. Alii
recensq; tepensq; adhuc deuorari. Consularis aspernatum dom' est: in qua alter e fratribus co
sto liberatus ē aue hac in cibo sumpta: & corde eius in armilla aurea incluso: alter sacrificio quo
dam facto crudis laterculis ad formā camini: atq; ut sacrum pactum erat obstructo facello. Vnū
est ossifrago intestinum mirabili natura omnia duorata conficienti. Huius ptem extremam adale
ligatam pdesse contra colum constat. Sicut oculi interaneos morbi: d quibus mix' pditur. Si ca
tuli prius q̄ uideant applicent triduo stomacho maxime ac pectoris: & ex ore agri iustum lactis
accipiant: transire uim morbi: postremo: exanimari: dissectisq; palam fieri ægri causas. Mori &
humari dbeť eos obrutos terra. Magi quidē uespertilionis sanguine contacto uentre in totū au
tum caueri dolorē tradit. Aut in dolore si quis aquam p pedes fluentem haurire iustineat. Mu
rimo fimo contra calculos illinire uentrē pdest. Herinacei carnē incundam esse aiunt: si capite p
cussio uno ictu interficiat prius q̄ in se urinā reddat. Eos q carnem ederint stranguriæ morbum
contrahere minime posse. Hæc uero ad hunc modū occisa stillicidia uesicæ emendat. Item: suffi
tus ex eodem. Quod si unnam in se reddiderint: eos q carnem ederint: stranguriæ morbum con
trahere tradit. Iubet & uermes terrenos bibi ex uino aut passo ad cōminuendos calculos: uel co
chleas decoctas uti iuspīriosis. Eadem exemptis testis tritisq; tres in uini cyathis bibi: sequenti
die duas: tertia die unā: ut stillicidia urinæ emēdent. Testas uero inanū cinē ad calculos pelle
dos. Item hydri iecur bibi. Vel cinerē scorpionū aut pane sumi. Vel si quis cū locusta edit. Lapi
los qui in gallinaceis uesicis: aut in palumbū uentriculo inueniant conteri: & potioni inspergi.
Item membranā e uentriculo gallinacei aridam: uel si recens sit tostam. Fimū quoq; palumbū
in faba sumi contra calculos & alias difficultates uesicæ. Similiter plumas cinerē quocūq; palumbū
ferro ex aceto multo. Et intestinos ex iis cinerē cochlearibus tribus e nido hirundinū. Gryllum
dilutū aqua calida. Ossifragi uentrem arefactum: Turturis fimū in multo decoctum: uel ipsius de
coctæ ius. Turdos quoq; edisse cū bacis myrti pdest urinæ. Cicadas tostas i patellis. Milipe
dam oniscū bibisse. Et in uesicæ dolorib' decoctum agninos pedū. Aluū cit & gallinaceos: deco
ctū ius: & aria mollit. Cit & hirundinum fimū adiecto melle subditum. Sedis uitis efficacissima
sunt oesipum. Quidam adiciunt pompholiū & rosaceum. Canini capitis cinis senecta serpentis
ex aceto si rhagades sint. Cinis fimi canini cādidi cū rosaceo. Aitūq; inuētū Aesculapii eē. Et eo
dē uerrucas efficacissime tolli. Murini fimi cinis. Adeps cygni. Adeps bouis. Procidencia alui.
Succus cochleæ punctis euocatus irrita dpellit. Attritis medef cinis muris siluatici cum melle
uel herinacei uel uespertilionis: Et asferinus cū cerebro & alumine & oesipo. Fimū columbinum
cū melle. Condylomatis priuatim atane' dempto capite pedibusq; infricatus. Ne actia perurant
adeps asferin' cū cæra pumica cærusa rosaceo. Adeps cygni. Hæc & hemorrhoidas sanā dicit
Ischiadici cochleas crudas tritas cū uino amineo & pipere potū pdesse dicunt. Lacertam uiridē
in cibo ablatis pedibus interaneis capite. Sic & stellionē adiectis huic papaueris nigri obolis tri
bus. Ruptis conuulsis fel ouium cū lacte mulier. Verendos fornicationibus uerrucisq; medef
arietini pulmonis inassati sanies. Cæteris uitis uelleg' eius uel sordidos cinis ex aqua. Setum ex
omento pecudis & præcipue a renibus ammixto cinere pumicis ex sale. Lana fucida ex aqua fri
gida. Carnes pecudis combustæ ex aqua. Mulæ ungulæ cinis. Dētis caballini contusi farina in
spersa. Testibus uero farina ex ossibus canini sine carne tuis. Si deciderit testis alter: spu
mam cochleæ illitam remedio eē tradunt. Tetrīs ibi ulceribus & manantib' auxiliant canin' ca
pitis recentis cineres. Cochleæ latæ paræ contritæ ex aceto uel cinis eius. Mel in quo apes sē
emortuæ cū resina. Cochleæ nudæ quas in africa gigni dixim' tritæ cū thuris polline & otuorū
albo. xxxq; die resolutæ. Aliq; p thure bulbū ammiscent. Hydrocelicis stelliones mur' pdesse
tradunt capite pedibus interaneisq; dēptis: reliquū corpus inassatum. In cibo id sæpius dat. Si
aut ad urinæ incontinentiā. Caninum adipem cū alumine scisso sabæ magnitudine. Cochleas afri
canas cū sua carne & testa crematas potō cinere. Anesq; triūguas inflatas in cibo. Hui' rei
auctor ē Anaxilaus. Panos aperit seuum pecudū cum sale tosto. Murinum fimū ammixto thuris
polline: sandaraca imposita discutit. Lacertæ cinis: & ipsa dusta imposita. Item mul tipeda contri
ta: ammixta resina terebintina ex pte tertia. Quidam & sinopide ammiscent. Cochleæ contu
sæ & p se cinis inanium cochlearum cæra mixtus discussoriam uim habet. Fimū columbarum p
sele: uel cum farina hordeacea: aut auenacea illitum. Cantharides mixta calce panos scapelli ui
ce auferunt. Inguinum tumorē cochleæ minutæ cū melle illitæ leniunt. Varices ne nascant: la
certæ sanguine pueris crura ieiunis a ieiuno illinunt. Podagras lenit oesipum cum lacte mulieris
& cerussa. Fimū pecudū quod liquidum reddunt. Pulmones pecudum. Fel arietis cum seuo mu
ris dissecti impositi. Sanguis mustelæ cum plantagine illitus & uiuæ combustæ cinis ex aceto &
rosaceo si penna illinat. Vel si cæra & rosaceum ammisceat fel caninū ita ne manu attingat: sed
penna illinat. Fimum gallinæ uermium terrenos cinis cū melle: ita ut tertio die soluat. Alii ex

aqua illinire malunt. Alii ipso aceto mensura cum mellis cyathis tribus pedibus ante rosaceo p
unctis. Cochleæ latæ potæ tollit e dicuntur pedum & articulorū dolores. Bibuntur aut binæ
in uino tritæ. Eadem illinuntur cum hellines hærbæ succo. Quidam ex aceto intriussit con
tenti sunt sale. Quidam sale cum uipera crematis in olla noua & sæpius lumpis aut podagra
liberari. Vtile esse & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmant si iucterato tritoꝝ
quantum tres digyti capiant bibatur ex aqua. Aut si pedes sanguinem cū urtica uel pennis eorū
cum primum nalcuntur tritus cum urtica. Quin & finus eorū articularibus doloribus illinuntur.
Item cinis mustellæ aut cochlearum & cum amylo uel tragacantho. Incoffos articulos arnet
telæ commodissime curant. Sunt qui cinere earum uti malint sicut fimi columbini cinere: cum
polenta & uino albo. Articulis luxatis præsentaneum est & seuum pecudis cum cinere & capil
lo mulierum. Pernionibus quoque imponitur seuum pecudum cum alumine. Canini capitis ci
nis aut fimi murini. Quod si putrida sint ulcera cæra ad cicatrice pducunt: uel gryllorum cre
matorum fauilla ex oleo. Item muris siluatici cum melle. Vermium quoque terrenorum cum
oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum sanat cinis earum quæ
uiuæ combustæ sint. Fimique gallinacei cinis exulceratiōes columbini fimi cinis ex oleo. At
tritum etiam calciamentorum ueteris soleæ crematæ cinis. Agnus pulmo & arietis sanant.
Dentis caballini confusi farina priuatim subleuat. Lacertæ uiridis sanguis subtritus & hominū
& iumentorum pedes subtilius sanat. Claus pedum urina muli mulæ uel cum luto suo illita. Fi
mum ouium. Iecur lacertæ uiridis: uel sanguis flocco imposuit. Vermes terreni ex oleo. Stel
lionis caput cum uicis pari modo tritum ex oleo. Fimum columbinum decoctū ex aceto. Ver
rucas uero omnium generum urina canis recens cum suo luto illita. Fimi canini cinis cum cæ
ra. Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus: uel ipse mqs diuulsus. Hernacei fel. Ca
put lacertæ uel sanguis uel cinis totius. Membrana fenestratis anguium. Fimum gallinaceum
cum oleo ac nitro. Cantharides cum uua taminia intritæ exedunt. Sed ita erosas alius quæ ad
præsananda ulcera monstrauimus curari oportet. Nunc autē reuertemur ad ea quæ totis cor
poribus medenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletum esse magi dicunt domus totius. Suffi
tæ eo purificatæ uel contra omnia mala medicamenta. Item sanguine canis r̄spersis parietibus
genitaliq̃ eius sub limine ianæ defosso. Minus mirentur hæc qui sciunt fecdissimum animal
quantum magnificenter ricinū: quoniam uni nullus sit exitus saginæ nec finis alia q̃ morte: diu
tius in fame uiuent. Septenis ita diebus durasse tradunt. At in facietate paucioribus debiles
re. Sunt qui hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Funditū cum in au
gurio uitalium habent. Nam si æger ei respondeat qui intulerit a pedibus stanti: interrogan
tique de morbo ipem uitæ certam esse. Moriturum nihil responderet. Adiciunt ut euellatur
ex aure leua canis: cui non sit altius q̃ niger color. Nigridius fugere tota die canes conspectum
eius qui e sue id animal euellert scriptum reliquit. Rursus magi tradunt lympthatos sanguinis
talpæ aspersura respicere. Eos uero qui a nocturnis dijs faunisque agitentur: dracōis lingua &
oculis & felle: intestinisque in uino & oleo decoctis: ac sub diuo noctu refrigeratis perunctos
matutinis uespertinisque liberari perfrictionibus. Remedio esse tradit. Nicander amphitibe
nam serpentem mortuum adalligatam uel pellem tantum esse. Quinimo arbori quæ cædatur
adalligata non algere cædentes: faciliusque succedere. Itaque sola serpentium frigori se com
mittit prima omnium procedens & ante cuculi cantum. Aliud est cuculo miraculum: quo quis
loco primum audiat alitem illam si dexter pes circumferibatur: ac uestigium id defodiatur: non
gigni pulces ubicunque spargatur. Paralyisin cauentibus pinguta glyrium decoctorum & sori
cum utilissima tradunt esse. Millepedas ut in anginis diximus potas. Phtisin sentientibus lacer
tam uiridem decoctam in uini sextariis tribus ad cyathum unum singulis coclearibus sumptis
per dies donec conualescant. Cochlearum cinerem potum in uino. Comitialibus morbis oes
pum cum myrrhæ momento & uini cyathis duobus dilutū magnitudine nucis auellanz a bal
neo potum. Testiculos arietinos inueteratos tritosque dimidio denarii pondere i aqua uel lac
tis asini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus ante & postea. Magnifice laudatur & sã
guis pecudum potus. Item fel cum melle præcipue agni num. Catulus lactens sumptus absci
so capite pedibusque ex uino & myrrha. Lyen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stel
lionis transfarinari cinis potus in aceto. Tunicula stellionis quam eodem modo ut anguis exu
it pota. Qui lam & ipsum harundine exteratum inueteratumque bibendum dedere. Alii in ci
bo in ligneis uerubus inassatum. Opere precium est quomodo præcipiunt scire cum exiit
membrana hyberna alias deoranti cam: quoniam nullum animal fraudulentius inuidere hor
mini tradunt. Inde stellionum nomen a iunt in maledictum translatum. Obseruant cubile eius
æstatibus. Est autem in locis hostiorum fenestrarumque aut cameris septulchris uel. Ibi uere i
sipiente filis harundinibus textas opponunt casas: quarum angustis etiã gaudet: eo facilius

extens circumdatū torporem: Sed eo drelicto non potest remeare. Nihil ei remedio in comi-
trialibus morbis præferit. Prodest & cerebrum muselæ inueteratū potumq; & iecur eius. Te-
sticuli: uulū æq; aut uētriculari inueteratus cum coriandro: ut dixim⁹ item cinis. Siluestris uero
tota in cibo sumpta. Eadē omnia prædicant ex uipera. Lacerta uiridis cū condimentis quæ fa-
stidium abstergant: ablatis pedibus & capite. Cochleæ cinis addito semine lini et urticæ cum
melle inunctos sanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis alligata certum neruis.
Vel lapilli e uentre pullos hirundinū sinistro lacerto annexi. Dicunt enim excluso pullo lapil-
lū dari. Quod si pull⁹ is dēt incipiēt in cibo: quē primū peperit: cū q; primū tentatus sit: liber-
raf eo malo. Postea medet hirundinū sanguis cū thure: uel cor recens duorati. Quin & e ni-
do eaq; lapillus impositus recreare dicit. confestim: & adalligatus ppetuo tueri. Fradica⁹ et ie-
cur milui duoratum: et senectus serpentū. Iecur uulturis tritū cum suo fangine. Ter septenis
dieb⁹ potum. Cor pulli uulturini adalligatū. Sed et ipsum uulturē in cibo dari iubent: et qui-
dē satiatum humano cadatere. Quidam pectus ei bibendū censent: et in cerrino calice. Aut te-
stes gallinacei ex aqua & lacte antecedente quinq; dieq; abstinentia uini ob id inueteratos. Fue-
re et qui. xx. unam muscas ruffas: & quidē emortuas in potu darent: infirmioribus pauciores.
Morbo resistunt regio sordes aurium: aut mammaq; pecudis denarii pondere cū myrrhæ mor-
mento & uini cyathis duob⁹. Canini capitis cinis in mulso. Multipeda in uini hemina. Vermes
terreni in aceto mulso cū myrrhæ. Gallina si sit luteis pedib⁹ prius aqua purificatis: dein collu-
tis uino qd⁹ bibat. Cerebrum perdicis aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis plumarū aut in-
teraneoq; palumbi sed in mulso ad cochlearia tria. Pasleq; cinis sarmentis crematoq; cochleari-
bus duobus in aqua mulsa. Auis icterus uocat a colore: quæ si spectet: sanari id malū tradunt
& auem mori. Hanc puto latine uocari galgulum. Phreneticis. pdesse uidet pulmo pecudum
calidus cori caput alligatus. Nam nō modo muris cereb⁹ dari potui ex aqua: aut cinerē mu-
stelæ: uet⁹ etiam inueteratas herinacei carnes quis possit furenti ēt si certa sit medicina: Bubo
nis quidē oculos cinerē inter ea quibus pdigiose uitam ludificant: acceperim. Præcipueq; se-
briem medicina placitis eoq; renuntiat. Nanq; & in. xii. signa digessere eam sole transmeantes
iteriq; lumarq; totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidē crematis trit⁹ cū
oleo perungi iubent ægros: cū geminos transit sol cristis: & auribus & ungubus gallinaceoq;
Si luna rasis barbis eoq;. Si uirginē alteruter hordei granis. Si sagittariū uel pterilionis alis. Si
leonē luna tamaricis frondes: & adiciunt fatiuræ. Si aquariū e buxi carbonibus tritis. Ex istis: cō-
fessa aut certe uersifimilia ponemus: sicut eletargum olfactoris excitari. Inter ea fortassis mu-
stelæ testiculis inueteratis: aut iocnere usto. Is quoq; pulmonē pecudis calidum circa caput
adalligari putant utile. In quartanis medicinæ clinice prope modū nihil pollet. Quam ob rem
plura eoq; remedia ponem⁹. Primumq; eum quē adalligari iubent puluerē: in quo se accipiter
uolutauerit lino rutilo in linteolo. Canis nigri dentē longissimū. Pseudospeen uocat uespā: q;
singularis uolitat. Hanc sinistra manu apprehensam subnectunt. Alii uero quam q; eo anno ui-
derit primā. Viperæ caput abscisum in linteolo: uel cor uiuentis exemptū. Muris rostellum
auriculafq; summas roseo panno: ipsumq; dimitunt. Lacertæ uiridis dextrum oculū effossum
mox cū capite suo dciso in pellicula caprina. Scarabeus q pilulas uoluit. Propter hunc ægypti
magna pars scarabeos inter numina colit curiosa. Appionis interpretatione qua colligit folis
operū similitudinē huic animali esse ad excusandos gentis suæ ritus. S; & aliū adalligant magi
cui iunt cornicula reflexa sinistra manu collectū: Tertiū qui uocat fullo albis guttis dissectum
utriq; lacerto adalligant. Cætera sinistro: Cor anguinū sinistra manu exemptum uiuentibus.
Scorpionis caudæ quattuor articulos cū aculeo pāno nigro: ita ut nec scorpionem dimissum:
nec eum qui alligauerit: uideat æger triduo: Post tertiū circuitum id condat. Erucam in linte-
lo ter lino circundant rotidē modis ad singulos dicentes quā faciant: qui medebunt. Limacē
in pelliculam uel quattuor limacū capita præcisa harundine. Multipeda lana inuolutam. Ver-
miculos ex quibus tabarii fiunt: ante q; pēnas germinēt. Alos e spinosis frutetis lanuginosof.
Quidam ex illis quaternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant: qui medebunt. Quæ nu-
dæ inueniunt. Stellionē inclusum capulis subiciūt capiti: & sub deessu febris emittunt. De-
uorat: aut iubent cor mergi marini sine ferro exemptū: inueteratūq; conterit: & in calida aqua
bibit. Corda hirundinū cum melle. Alii simū drachma una: in lactis caprini: uel ouilli: uel passio-
cyathis trib⁹ ante accessiones. Sunt q totas censeant duorandas. Aspidis cutē pondere sexta
parte denarii cū pipere pari modo parthoq; gentes in remediū quartanæ bibunt. Chrysippus
philosophus tradidit phrygionem adalligatum remedio eē quartanif. Quod eēt animal: nec il-
le discipulis: nec nos inuenim⁹ qui nouisset. Demonstrandū tamen fuit a tam graui auctore di-
ctū: si cuiusq; cura efficacior eēt ad inquirendū. Cornicis carnes eē: & nidū illinire in longissimis
morbis utilissimum putant. Et in tertianis fiat potestas experiendi: qm̄ miseria spei diecū: an

ne aranei quem lycum uocant tela ipso specu toto resina cæraq; imposita utrique tempori-
bus & fronti prodest. Aut ipse calamo adalligatus qualiter & aliis febribus prodesse traditur.
Item lacerta uiridis adalligata uiua in eo tale quod capiat. Quo genere & recidus frequenter
abigi affirmant. Hydropicis oesipum ex uino addita myrrha modice potui datur nucis auella-
næ magnitudine. Aliqui addunt & anserinum adipem & oleum myrteum. Sordes ab uberibus
otium eundem effectum habent. Item carnes inueteratæ herinacæ sumptæ. Vomitus quoq;
canum illitus uentri aquam trahere promittitur. Igni facto medetur oesipum cum pompholo-
nio & rosaceo. Raciui sanguis. Vermes terreni ex aceto illiti. Gryllus contritus in manibus.
Quo genere præstat: ut quid fecerit anteq; incipiat uitium: toto eo anno careat. Oportet æ-
eum ferro cum terra cauernæ suæ tolli. Adeps anseris. Viperæ caput aridum asseruatum &
combustum: dein ex aceto impositum. Senectus serpentium ex aqua illita a balneo cum bis-
tumine & seuo agnino. Carbunculus fimo columbino deletur per se illitus: uel cum lini semine
ex aceto mulso. Item apibus quæ in melle sunt imortuæ impositis. Polentaq; imposita inasper-
a. Si in terendis sit: cæterisque ibi ulceribus occurrit & melle oesipum cum plumbi squamis.
Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. Tuberæ & quæcunque emolli opus sit effi-
cacissime anserino adipe curantur. Idem præstat & gruum adeps. Furunculus mederi dicit ara-
neus si prius q; nominetur sit impositus & tertia die solutus. Mus araneus pendens necatus sic
ut terram nec postea attingat: ter circumdatus furunculo totiens expuentibus medere & cui me-
debitur. Ex gallinaceo fimo quod est rufissimum maxime recens illitum ex aceto. Ventrículus ci-
conia decoctus. Muscæ parui numero ifricatæ digyto medico. Sordes ex pecudum auriculis.
Seuum otium uetus cum cinere & capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere pumicis & salis
pari pondere. Ambustis capitum canis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Fimum otium
cum cæra comixtum. Murium cinis & cochlearū. Eoq; sic ut ne cicatrix quidem appareat. Itē
adeps uiperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus cyprino. Nertorum nodis medetur capi-
tis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermis cinis cum melle illitus etiam dolores
tollit. Item amphibia mortua adalligata. Adeps uulturinus cū uentre arefactus contritusq;
cum adipe sullo inueterato. Cinis & capite bubonis in mulso potus cum lilii radice: si magis cre-
dimus. In contractione nervos: caro palumbina in cibis prodest: & inueterata. Herinacæ spa-
sticus. Item mustellæ cinis. Serpentium senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri pro-
hibet. Opisthoronicis milui tecur aridum tribus obolis in aqua mustellæ cyathis tribus potum.
Rediuitas & quæ in digytis nascuntur pterygia tollunt canini capitis cinis aut uulua decocta i
oleo super illito butyro otullo. cum melle. Item folliculus cuiuslibet animalis fellis. Vnguitū
scabricum cantharidis cum pice tertio die solutæ: aut locustæ frictæ cum seuo hircino. Pec-
dum seuum. Aliqui miscent uiscum & proculacam: uel æris florem. Ita ut tertio die soluant.
Sanguinem sistit & naribus seuum ex omento pecudum illitum. Item coagulum ex aqua: maxi-
me agninum subditum uel insulum etiam si alia non prosint. Adeps anserinus cum butyro pa-
ri pondere pastillis ingestus. Cinis cochleæ terrenæ. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus
fluentem sanguinem sistunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Aranei telæ suppositæ. Gallina-
cei cerebellum: uel sanguis profluua a cerebro. Item columbinus sanguis ob id seruatus con-
cretusque. Si uero ex uulnere imodice fluat fimi caballini cum putaminibus ouos cremati cinis
impositus mire sistit. Et uulneribus medentur oesipum cum hordei cinere & erugie æquis par-
tibus. Ad carcinomata ac serpentia quoq; ualeat. Erodit & ulcres margines. Carnesq; quæ ex-
crescunt ad æqualitatem redigit. Explet quoq; & ad cicatricem perducit. Magna uis & in cine-
re pecudum fimi ad carcinomata addito nitro: aut cinere ex ossibus foemini agninos: maxie
in iis ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Magna & pulmonibus præcipue arietum. Excre-
scentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficacissime reducut. Fimo quoq; ipso otium sub
testa calefacto & subacto tumor uulnere sedatur. Fistulæ purgantur sananturq;. Item epimyc-
tides. Sūma uero uis in canini capitis cinere. Excrefcentia omnia spodii uice erodit ac per sanat.
Item murino fimo eroduntur. Itemq; mustellæ fimi cinere. Duricias etiam in alto ulcere & car-
cinomata persequitur multipeda trita: admixta resina terebinthina & sinopide. Eademq; utilis
sima sunt in iis ulceribus quæ uermibus periculantur. Quin & uermium ipsos genera miran-
dos usus habet. Cosses qui in ligno nascuntur sanant ulcera omnia. Nomas uero combusti cum
pari pondere anisi & ex oleo illiti. Vulnere recetia conglutināt terreni: adeo ut neruos quoq;
abfissos illitis solidari infra septimum diem Democritus persuaserit. Itaq; in melle seruandos
censet. Cinis eoq; margines ulcerum diutiores absumit cum pice liquida uel symbolo: & melle.
Quidam arefactis in sole ad uulnera ex aceto utuntur: nec solunt nisi biduo intermisso. Eadē
ratio & terrenæ cochleæ est: quæ tulsæ & impositæ recentia uulnera conglutinant: & nomas
sistunt quæ non adhærent. Herpes quoque animal a græcis uocatur: quo præcipue sanatur

quæcunq; serpunt. Cochleæ quoq; p̄sunt cū testis suis tufæ cum myrrha q̄dem & thur̄ etiam præciosi nervos sanare dicunt. Draconū quoq; adeps sicatus in sole magnopere p̄dest. Item gallinacæ cerebrum recentibus plagis sale uiperino in cibo sumpto. Traunt & ulcera tracia biliora fieri & sanari celerius. Antonius mula medicus cū incidisset insanabilia ulcera: uiperas edendas dabat: miraq; celeritate planabat. Tryxalidum cinis magis uisceribus duris auiet cū melle. Item simus columbin⁹ cū arsenico & melle ea quæ erodenda sunt. Bubonis ceiebro cū adipe anserino mire uulnera dicunt glutinari: quæ uocant cacoethe. Cinis etiam socum arietis cum lacte muliebrī diligēter prius elutus linteolis sanat. Vtula quoq; aui codā in oleo ciniliquato misce butyrum ouillum & mel: ad uicera sanāda ualet. Vkerum labra duriora apes in melle emortuæ emolliunt. Et elephantalū sanguis & cinis mustelæ. Vei beq; uulnera atque ubices pelibus ouium recentibus impositis obliterant. Articulus fractus cinis facti mmi per cūdis peculiariter medet. Efficacius cū cæra. Idem medicamentū fit ex maxillis simul utris: cornu p̄ certuino & cæra mollita rosaceo. Ossibus fractis caninū cerebrum linteolo illo superpositis lanis: quæ deinde subfundant fere quattuordecim diebus solidat. Nec tardius cinis illius stris miris cū melle: aut cum uermiū terrenorū cinere. Qui etiam ossa extrahit. Cicatrices ad colore reducit pecudum pulmo præcipue ex ariete seu ex nitro. Lacertæ uindis cinis. Vernatio anguium ex uino docta. Fimū columbinū ex melle. Item uulminū albas ex uino. Ad utiliginē & cantharides cum rutæ foliorū duabus partibus in sole donec formicet cutis: tolerā dæ sunt. Postea fouere: oleoq; perungere necessarium: iteq; illinire: idq; diebus pluribus facere cauentes exulcerationē multam. Ad easdem utiliginē & mulcas illini iubent cum radice lappatoria. Gallinæq; fimū candidum seruatum in oleo uetere cornea pyxide. Vespertilionum sanguinem. Fel herinacæ ex aqua. Ad scabiem uero bubonis cerebro cum asronitro. Sed ante omnia sanguis canin⁹. Sedant pruritū cochleæ minutæ latæ contritæ illitæ. Harundines & tela quæq; alia extrahenda sunt corpori: euocat mus disiectus impositus. Præcipue uero lacerta disiecta: & uel caput eius tantum contusum cū sale impositum. Cochleæ ex iis quæ gregatim folia sectant contusæ impositæq; testis: & eæ quæ mandunt exemptæ testis. Sed cum leporis coagulo efficacissimæ. Ossia anguium eundem cū coagulo cuiuscunq; quadrupedis intra tertiu diem approbant effectum.

Ad muliebria mala medenda: & conceptus maturandos

Cap. iiii.

Audant & cantharides tritæ cum farina hordeacea. Muliebribus malis membranæ a partu ouium p̄siant: sicut in capris retrulin⁹. Fimū quoq; pecudū eisdem usus habet. Locustas suffuso stranguriæ maxime mulierū iuuas. Gallinacæq; testes subinde si a conceptu edat mulier: mares in utero fieri dicunt. Partus conceptos histricum cinis potus continet. Maturat caninū lac eorum. Euocat membrana e canū secundis: si terram nō attigerit. Lumbos parturientium potus lactis. Fimū murinum aqua pluuiā dilutum mammas mulierū a partu tumescens resicit. Cinis herinacæq; cū oleo perunctas custodit partus contra abortus. Facilis eni tunc quæ fimū anserinum cū aquæ cyathis duobus forbuere. Aut ex utriusq; mustelino p̄ genitale efflentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & scapulas: ne nervi doleant: præstat. Grauidis secūdas pellunt in passo poti. Item p̄ sese impositi: māmāq; suppuratōne concoquūt & aperiunt extrahuntq; & ad cicatricē pducunt. Lac deuocant poti cū mulsio. Inueniūt & i gramine uermiculi qui adalligati collo continent partum. Detrahunt autem sub p̄tū: alias eniti si patiunt. Canēdū etiam ne in terra ponant. Coceptus quoq; omnia dant in potu quini aut sepieni. Cochleæ in cibo sumptæ accelerant p̄tū. Item coceptum impositæ cū croco. Eadem ex amulo & tragacantho illitæ p̄stuvia sistunt. Profunt & purgationib⁹ sumptæ i cibo: & uulnam auersum corrigunt cū medulla ceruina: ita ut uini cochleæ denarii pondus addat & cyprī. Inflationes quoq; uulnāq; discutunt exemptæ testis: tritæq; cum rosaceo. Ad hoc astypalei cæ maxime eligunt. Alio modo africanæ binæ cū fenogreco q̄d tribus digyris capiat: additis mellis cochlearibus quattuor. Illinunt aluo prius irino succo perunctæ. Sunt & mirutæ idgæq; candidæ cochleæ passim oberrantes. Eæ arefactæ sole in tegulis: tufæq; in farina miscetur lomento æquis portionib⁹. Candorēq; & liuorē corpori asferunt. Scabendi desideria tollūt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier pregnans si transcendit: abortum faciet. Itēq; amphibenam mortuā ditaxat. Nam uinam habentes in pyxide impune transeunt: et si mortua sit. Atq; adseruata prius faciles præstat uel mortua. Misq; si nō adseruatam transcendit gratia: innoxiam fieri: si prius transcendat adseruatam. Anguis inueterati suffusus menstrua adiuvant. Anguium fene: stus a d'alligata lumbis faciliores partus facit: prius a puerperio remouenda. Dant & in uino bibendum cum thure. Aliter sumpta abortū facit. Baculus quo angui rana excussa sit: parturientes adiuvat. Tryxalidum cinis illitus cum melle purgationes. Item

De omnes pater

Ca.v.

F 3

nerē pigrior fieri. Miſq; et d' ſtellionis cinere (ſi ueſt eſt) in linamento inſolutū in ſiniſtra ma-
nu uenerē ſti mulare. Si tranſierat in dextram: inbibere. Item uelpertilionis languinē collectū
ſlocco ſuppoſitum ꝑ capiti mulieris libidinem mouere: aut aneriſis linguam in cibo uel potione
ſumptam. Tyria uero maſtato corpoꝝ pota. Et membrana ſeneſctutis anguium triduo inhihet
Acetę exempto caſeo potū cum exiguo ſale. Caſeos ſi cerebꝝ muſtelæ coagulo addat: negat
corrupti uetustates: aut a muribꝝ attingi. Eiuſdemꝝ muſtelæ cinis ſi deſt in offa gallinaceis pul-
lis et columbinis tutos eſſe a muſtelis. Iumentoꝝ urinæ tormina uelpertilionis adalligato ſi-
munt. Vermicatio ter circumlato uerendis palumbo miſq; dictū palumbus emiſſus morit: iumē-
tum ꝑ liberaſt conſeſtim. Ebrioſiſ oua noctuæ ꝑ tridū data in uino: tediū eius adducit. Ebrie-
tatē arcer pecudā aſſuſ pulmo præſumptuſ. Hirundinis roſtri cinis cū myrrha. tritus et in ui-
no qd' bibat inſperſuſ: ſecuroſ præſtabit a temulencia. Inuenit hoc Horuſ aſſyriorum Rex.
Præter hæc ſunt notabilia animalium ad hoc uolumē pertinentiū. Gromphrenam autē in ſar-
dinia narrant grui ſimilē ignotam iam ēt ſardis: ut exiſtimo. In eadē ꝑincia eſt ophion ceruiſ
tū pilo ſimilis: nec alibi naſcens. Idem auctoreſ nominauere ſirulugū. Quod nec quale eſſet
animal: nec ubi naſcereſt tradi derunt. Fuſſe qdē nō dubito: cū et medicinæ ex eo ſint demon-
ſtratæ. M. Cicero tradit animalia bituroſ uocari: q; uites in cāpania rodant.

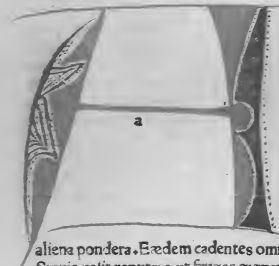
(De miraculis quarundā beſtiarꝝ

Cap. vi.

Reliqua mirabilia ex iis quoꝝ dicemꝝ. Non latrari a cane membranā ex ſecundis canis ha-
bentē: aut leporis ſimū uel pilos tenentē. In culicum genere muliones nō ampliꝝ qꝝ uno
die uiuere. Eoſq; qui arborariꝝ pici roſtꝝ habeant: & mella eximant: ab apibꝝ nō attingi. Por-
cos ſequi eos a quibꝝ cerebꝝ corui acceperint in offa. Puluerē in quo le mula uoluitateſ cor-
pori inſperſum mitigat ardoreſ amoris. Soriceſ fugari: ſi unus caſtratoſ emittat. Anguina pel-
le & ſale & farre, cū ſerpiſſo contritiſ uno die: deieciſq; cū uino in fauceſ boum uti matureſcē-
te: toto anno eoſ ualere. Vel ſi hirundinū pulli treſ tribꝝ offiſ deſt. Puluerē e uetiſtigio anguiꝝ
collecto: ſpariaſ apes in alueare reuertit. Arietiſ dextro teſte præligato oueſ tū gigni. Non
laſſeſcere in ullo labore ꝑ uentuoſ exaliſ & cruribuſ gruiſ habeant. Mulaſ nō calcitrare cū ui-
nū biberint: Vngulaſ tū mulaꝝ repertaſ: neq; aliam ullam materiam quæ non perrodereſ a
ueneno ſtygiſ aquæ: cū id dandum Alexandro magno Antipater mitteret memoria dignū ē.
magna Ariſtoteliſ infamia excogitatū. Nunq; ad aquatilia reuertemur.

CAP. PLINII SECVNDI. NATVRALIS HYSTORIAE. LIBER. XXXI. PROHEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibꝝ. Aquarꝝ mirabilia Cap. i.

QUATILIVM SEQV VNTVR IN MEDICI-
na beneficia: opifice natura ne i illis qdē ceſſante: & per-
undas fluctuſq; ac reciprocoſ æſtuſ amniumꝝ rapidoſ
curſuſ improbaſ exerente uireſ. Nuſq; potentia maioriſ
re: ſi ueſt fateri uolumꝝ. Quippe hoc elementū cæte-
riſ omnibuſ imperat. Terraa duorant aquæ. Flammas
necant. Scandū in ſublime: & cælum quoꝝ ſibi uendi-
cant. Ac nubiuſ obrentu uitalē ſpirituſ ſtrangulāt. Que
cauſa fulmina edidit: ipſo ſecū diſcordante mūdo. Quid
eſſe mirabiliuſ poteſt aquis in cælo ſtantiſ: At illæ
ceu paꝝ ſit in tū puenire altitudinē rapiunt eo ſecū pi-
ſcium examina. Sæpe etiā lapideſ ſubueunt portanteſ

aliena pondera. Eadē cadenteſ omniū terra naſcentiū cauſa ſiunt: proſuſ mirabili natura.
Siſquiſ uelit reputare: ut frugeſ gignant arboꝝ fruticeſq; uiuant in cælū migrare aquaſ ani-
mam ꝑ ēt herbiſ uitalē inde deferre uicta conſeſſione. Omniſ quoꝝ terræ uireſ aquarꝝ eſſe
beneficiū. Quapropter ante omnia ipſaſ potentiaſ exempla ponemꝝ. Cunctaſ enim qſ morta-
liū enumerare queat:

(De differentiâ aquarꝝ mediciniſ: &
obſeruatiōibuſ. cc. lxi.

Cap. ii.

Emirant benigne paſſim ꝑ plurimiſ terris alibi frigida: alibi calida: alibi iunctæ: ſicut i
terebelliſ aquitanti a gēte. Exin in pyreneiſ montibuſ tenui intervallo diſcernente. Alibi
tepidæ gelidæq; auxilia morboꝝ conferenteſ. Et e cunctiſ animaliuſ hominū tū cauſa erum-
penteſ. Augent numeſq; deoꝝ numinibuſ uariuſ urbeſ ꝑ condit: ſicut puteoſ in campania:

Italiæ in liguria: festiæ in natbonensi provincia. Nusq̃ tamen largius q̃ in baiano sinu: nec pluribus auxiliandi generibus: aliæ sulphuris: aliæ aluminis: aliæ salis: aliæ nitri: aliæ bituminis: non ulla etiam acida salsa ue mixtura. Vapore quoq̃ ipsoliquæ profunt. Tâtaque est us ut balneas calefaciant: ac frigidam etiam in solis seruire cogant: quæ i baiano possideant: uocantur nomine accepto a Claudio Cæsaris liberto. Obsonia quoque percoquant. Vaporant & in mari ipso quæ Licinii Crassi fuere. Mediosq̃ inter fluctus exsistit aliquid ualitudinis salutis. Iam generatim neruis profunt pedibus ue aut coxendicibus: aliæ luxatis fractis ue. Manent alios. Sanant ulcera. Capiti auribusq̃ priuatim medentur. Oculis uero ciceronianæ. Dignû memoratu uilla est ab aeterno lacu puteolos tendentibus imposita litoris: celebrata porticu ac nemore. Quam & uocabat. M. Cicero academiâ ab exemplo at benarum: sibi compositis to luminibus eisdem nominibus. In qua & monumentum sibi instaurauerat. Ceu uero nō & in toto terrarum orbe fecisset. Huius i parte prima exiguo post obitum ipsius: Antistio uetere posidente eruperunt fontes calidi perq̃ salubres oculis celebrati carmine Laureæ Tullii qui fuit e liberis eius. Vt protinus nescatur etiam ministerium eius. haustus ex illa maiestate. Potiam enim ipsum carmen dignum ubiq̃ & non ibi tantû legi.

Quod tua romanæ uindex clarissime linguæ

Salua loco melius surgere iussa nitet.

Atq̃ academiæ celebratam nomine uillam

Nunc reparat cultu sub potiore uetus.

Hinc etiam apparent lymphæ non ante repertæ.

Languida quæ insulo lumina rore leuant.

Nimiq̃ locus ipse sui Ciceronis honori

Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope.

Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem

Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem campanæ regione sinuessanæ aquæ sterilitatem sceminarum & tiroꝝ insaniam abolere p̃duntur. In enaria insula calculosis mederi. Et quæ uocat acidula ab teano sidicino quatuor milibus passuum frigida. Item in stabiano quæ dimidia uocatur: & in uenafano ex fonte acidulo. Item contingit in uelino lacu potantibus. Item in syriæ fonte iuxta taurum montem. Auctor est. M. Varro. Et in phrygiæ gallo flumine Gallimachus. Sed ibi in potando necessarius modus: ne lymphatos agat. Quod in æthiopia accidere iis qui e fôte rubro biberint Ctesias scribit. Iuxta romam albulæ aquæ uulneribus medentur. Prægelidæ eæ. Sed subcutilæ in fabinis gelidissimæ: suctu quodam corpora inuadunt: ut prope morsus uideri possit. Apullimæ stomacho: neruis: uniuerso corpori. Thespiorum fons conceptus mulieribus repressentat. Item in arcadia flumen elatum. Custodit autem partum linus fons in eadem arcadia abortus fieri non patitur. E diverso in pyrrhea flumen quod aphrodisium uocatur: sterilem facit. Laetus Amphion utiligines tollit. Varro auctor est Titium quendam prætura functum marmo rei signi faciem habuisse propter id uitium. Cidnus ciliæ annis podagricis medetur: sicut apparet in epistola Cassii Parmensis ad M. Antonium. Contra aquarum culpa in troezen oîum pedes uitia sētunt. Tungri ciuitas galliæ fontem habet insignem plurimis bullis stillat: fer ruginei saporis quod ipsum nō nisi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora. Tertianas febres discuit: calculosq̃ uitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit. Ad postes rubescit. Leu cogei fontes inter puteolos & neapolim oculis & uulneribus medentur. Cicero in admirandis posuit reatinis tantum paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus in hestia eutiche fōtes duos tradit esse: ceromēs: ex quo bibentes: ones nigras fieri: mellē ex quo albas: ex utroq̃ autem uarias. Theophrastus in thuris crathin candorem faceres: sybarim nigriciā bobus ac pecoribus. Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui sybarim bibant: nigriores: & diuioresq̃ & crispo capillo. Qui ex cratide candidos: mollioresq̃ ac porrecta coma. Itē i cecdonia quæ uelint sibi candida nasci ad halialmonem ducere. Quæ nigra aut fusca ad axion. Idem omnia fusca quibusdam in locis tradit nasci: & fruges quoq̃: sicut in messapiis. At in leucreia arcadiæ: quodam fonte mures terrestres bibere & conuersari. Erythris aleos annis pilos gignit in corporibus. In boeria ad trophonium deum iuxta flumen erynum duo sunt fontes: quorum alter memoriam: alter obliuionem affert: inde nominibus inuentis. In ciliicia apud opidum iugum riuus fluit annus: ex quo bibentium subtiliores sensus fieri Varro tradit. In cea insula fontem esse qui hebetes facit. Zamæ in africa ex quo canoras oces. Vinum tedio uentris: qui ex clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus iis quo diximus afferunt. Mutianus andriæ fonte. Liberi patris statis diebus septenis eiusdem dei uinû fluere. Si auferatur e conspectu templi sapor in aquâ transeunte. Polydectus explere olei uis

cem iuxta solos ciliciæ fontem. Theophrastus hoc idē fieri in æthiopia eiusdem uirtutis fonte Lycos in indiæ terris fontē eē: cuius aqua lucernæ ardeant. Idem ecobathanis tradit. Theopompus in scottis lacum eē dicit: quod vulneribus medet. Iuba in troglodytis lacū infantum malefica uī appellatū: ter die fieri amari salumq; ac deinde dulcem: totiensq; et noctū scatenet albis ferpentibus nicens cubitoq;. Idem in arabia quoq; fontē exilire tanta uī ut nullū nō pondus impastū respuat. Theophrastus mariæ fontē in phrigia ad celenay oppidū saxa egeret: Non pcul ab eo duo sunt fontes cyllon & gyllon: ab effectu græcorū nomini dicti. Cyzice fons Cupidinis uocat: ex quo potantes amore dponere Mutianus credit. Grannone ē fons calidus citra summū feruorē q in unū additus triduo calorē potionis custodit in uasis. Sūt & mattiaci i germania fōtes calidi trans rhenū: quos haustus triduo feruet. Circa margines uero punicē faciūt aquæ. Quod siquis hīde carere ex iis aliqua arbitrat: discat in nulla pte naturæ maiora eē miracula: q; q inter initia opis abūde multa rettulim. Ctesias tradit sideri uocari stagnū in indis in quo nihil innatet: sed omnia mergant. Celus apud nos in atherno ait etiam folia sublide. Varro aues quæ euolauerint emori. Contra in africæ lacu apud cidamo omnia fuitat: nihil immerge. Item in siciliæ fonte phinthia: ut Appion tradit. Et in medog lacu puteoq; Saturni. Neptunni fons linre transire solet in loca uicina portendēs aliquid. Mix quoq; ē q cū piscibus transit. Responsa ab iis petūt incolæ cibo: quē rapiūt annuentes. Si uero euentū negēt: cautis abigunt. Annis olachas in bithynia Brietum alloit: hoc ē & tēplo & deo nomē: cuius gurgite periuri necant parthi uelut flamma urente. In cantabria fōtes tamarici in augurio habent. Tres sunt octonis pedib; distantes. In unū alueum coherunt uasto amne. Singulis siccant duo: decies dieb; aliquando uicies citra suspicionem ullam aquæ: cū sit illis uicinus fons sine intermissione largus. Digressus est nō pfluere eos aspiciere uolentibus: sicut p xime Lartio Licinio legato post præturam post septē dies accidit. In itidæa ritus sabbatis omnib; siccant. E diuerso miracula alia dira Ctesias in armenia scribit eē fontem: ex quo nigros pisces ilico necat: ut diximus. Sed eē pisces paruos in ea tradit Theophrastus letales & ipsos: qd non in alio genere mortiferorū fontū. Necare aquas Theopompus & in thracia apud cychros dicit. Lycus i leontinis tertio die si quisq; bibent. Varro ad foracten scripsit eē fōte: cuius sit latitudo quattuor pedū: sole oriente eum exundare feruenti similē: auesq; quæ gustauerint: iuxta mortuas iacere. Nancq; & hæc insidiosa conditio q; quædam et blandiunt aspectus: ut ad nonacrin arcadiæ. Oino enim lacu dterent qualitate: sed hæc putant nimio frigore eē noxiā utpote cū pfluēs ipsa lapidefcant. Aliter circa thessalica tēpe qm uisus omnib; terrori ē. Traditq; et æs ac feræ erodi illa aqua. Profluit ut indicauim; breui spatio. Mixq; siliqua siluestris amplecti radicibus fontē eum dicit semp florens purpura. Et quædam sui generis herba in labris fontis uirer. In macedonia nō pcul ab Euripidis poetæ sepulchro duo riti consueunt: alter saluberrimi potus: alter mortiferi. In perperenis fons ē qui quancūq; rigat lapideam facit terrā. Itē calidæ aquæ in euboea. Lebeonēq; alluit ritus: in quo saxa in altitudinē crescunt. In eurimenis diectæ corone in fontē lapides fiunt. In colossis flumen ē: in quo lateres coniecti lapides extrahunt. In scyretico metallo arbores quæcūq; flumine alluunt saxa fiunt cum ramis. Distillantes quoq; guttæ in lapides durescunt. In antris coryciis nāmioze. In macedonia et pēdetes in ipsis cameris. At in corintho cū decidere in quibusdam speluncis utroq; modo colūnas faciunt: ut i phaulia chersonnesi rhodo in antro magno etiam discolori aspectū. Et hæctenus contenti simus exemplis.

De qualitate aquarū in salubritate nel
commoditate earum

Cap. iiii.

Varit inter medicos cuius generis aquæ sint utilissimæ. Stagnantes pigrasq; merito damnant: utiliores quæ pfluunt existimantes. Cursu enim percurruntq; ipso extenuari atq; plicere. Eoq; miror cisternarū ab aliquibus maxime probari. Sed ii rōnem afferunt: quoriam leuissima sit hymbrium aqua: ut quæ subire poterit ac pendere in aere. Ideoque & nives præferunt nubib;: niuib; quæ et glacies uelut ad infinitū coacta subtilitate. Leuiora enim hæc eē & glaciem multo leuiorē aqua. Hoz sententiam refellere interest uitæ. In primis enim leuitas illa deprehendi aliter q; sensu uix potest: nullo pene momento ponderis aquis inter se distantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentū ē subisse eam in cælū: cū etiam lapides subire appareat: cadensq; inficiat halitu terræ. Quo fit ut pluuia aquæ sordiu inesse plurimū sentiat: citissimeq; idō calefiat aqua pluuia. Niuem qdē glaciēq; subtilissimum elementi eius uideri miror: appposito grandinū argumento e quib; pestilentissimū potū eē conuenit. Nec uero

pauci inter ipsos & contrarios: ex gelu ac niuibz insaluberrimos potus prædicant: quoniam exactum sit inde: quod tenuissimum fuerit. Minui certe liquorem omnem congelatione deprehenditur: & rore nimio scabiem fieri. Pruina uredinem cognatis & niuis causis. Pluuias quidæ aquas celerrime putrescere conuenit. minimeque durare in navigatione. Epigenes autem aqua quæ septies putrefacta purgata sit perhibet amplius non putrescere. Nam cisternas etiam medicis confitentur inutiles alio duricias facientes faucibusque etiam limi non alius inesse plus aut animalium quæ apli? faciunt redium confitendum habent. Nec statim amnium utilissimas esse: sicuti nec torrentium ullius: lacusque plurimos salubres maxime. Quædam igitur & huius generis aptissimæ alia alibi. Parthorum reges ex coaspe & euleo tantum bibunt. Eæ quâvis in longinqua comitantur illos. Et horum placere potum non quia sint amnes appareat: quoniâ nec e tigris nec euphrate nec e multis aliis bibunt. Limus aquarum vitium est: si tamen idè amnis anguillis scatet salubritatis indicium habetur. Sicuti frigoris tineas in fonte gigni. Ante omnia damnantur amaræ: & quæ scrobem statim implent: quod euenit troeze. Nam nitrofas atque salmacidas & sæculentas in desertis rubrum mare petentes addita polenta utiles in trada duas horas faciunt: ipsaque uescuntur polenta. Damnantur in primis fontes qui cœnum faciunt: quique malum colorem bibentibus referunt: & si uasa ære insciant: aut li legumina tar de percoquunt. Si liquatæ leniter terram relinquunt: decoctæque crassis obducunt uasa crustis. Est etiamnum uitium non fetide modo uerum omnino quicquam recipientis iudicium sit. Illud licet gratumque: & ut sæpe ad uicina lactis accedens. Aquam salubrem aeri q̄ssimillimâ esse oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucunde olentis in melopotamiæ cabille. Fabulæ rationem afferunt: quoniam eo luno perfusa sit. De cætero aquarum salubrium sapor odor ue nullus esse debet. Quidam statera iudicant de salubritate: frustrante diligentia: quantum perarrum esse ut leuior sit aliqua. Certior subtilitas inter pares meliorem esse quæ calefacti refrigereturque celerius. Quin exhaustam uasis ne manus pendeant depositisque in hominum tepescere affirmant. Ex quonam ergo genere maxime probabilis contingit? Pureis nimirum ut in oppidis consistere uideo. Sed iis quibus exercitationis ratio crebro haustu contingit: & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc satis sunt. Frigori & opacitas necessaria. Vtque cælum uideant super omnia observatio una. Eadem & ad perennitatem pertinet: ut illa uado exiliat uena non e lateribus. Nam ut tactu gelida sit: etiam arte contingit. Si etiam expressa in altum: aut e sublimi deiecta uerberatu corripiat aera. In natando quidem spiritum continetibus frigidior sentitur eadem. Neronis principis inuentum est decoquere aquam: uitroque demissam in niues refrigerari. Ita uoluptas frigoris contingit sine uitis niuis. Omnem utique decoctam utiliore esse conuenit. Item calefactam magis refrigerari subtilissimo in uento. Vitio sæ aquæ remedium est si decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta sistitur sanguis. Aestus in balneis arcetur si quis ore teneat. Quæ sunt haustu frigidissimæ: non peride & tactu esse alternante hoc bono multi familiari exemplo colligunt. Clarissima aquarum omnium toto orbe frigoris salubritatisque palma præconio urbis inartia est: inter reliqua deum munere urbi tributa. Vocabatur hæc quondam auseia. Fons autem ipse piconia. Oritur in ultimis montibus pelignorum. Transiit marfos & fucinum lacum romam non dubie petens. Mox specu merfa in tyburtina se aperit nouem milibus passuum fornicibus instructis per indutum. Prius eam in urbem ducere auspicatus est Ancus Martius unus & regibus. Postea Q. Martius rex in prætura. Rursusque restituit M. Agrippa. Idem & uirginem adduxit ab octauis lapideis diuerticulo duo milia passuum prenestina uia. Iuxta est herculaneus riuis: quem refugiois uirginis nomen optinuit. Horum amnium comparatione differentia supradicta deprehendit cū quantum uirgo tactu præstat: tantum præstet martia haustu. Quanquam utriusque iam pridem urbi peritit uoluptas ambitione avaritiæque in uillas ac suburbana decoquentibus publicâ salutem. Non abre sit quærendi aquas iunxisse rationem. Reperitur in conuallibus maximæ: & quodam conuexitatis cardine aut montium radicibus. Multi septentrionales ubiq; partes aquosas existimauere. Qua in re uarietatem naturæ aperuisse conuenit. In hyrcanis montibus a meridiano latere non pluit. Ideo siluigeri ab aquilonis tantum parte sunt. At olymp⁹ ossa parafus apenninus alpes ubi que uestiuntur: amnibusque perfunduntur. Aliqui ab austro sicut in creta albi montes. Nihil ergo in iis perpetuæ observationis indicabitur. Aquarū sunt notæ iuncus aut harundo: aut hæba de qua dictum est. Multumque alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erraticæ & alnus aut uitex aut uideat sponte proueniunt & corruia: tione aquæ pluuiæ in locum humiliorem e superioribus defluētis augurio fallaci. Certior multo nebulosa exhalatio est ante ortum solis longius intuentibus. Quod ex edito quidam speculantur proni terram mento attingente. Est & peculiaris æstimator peritis tantum notæ: quam

serpentissimo æstu sequuntur dieique horis ardentissimis: qualis ex quoque loco percussus splendeat. Nam si terra sitiente humidior est ille: indubitata spes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus est ut indolescant. Quod fugientes ad alia experimenta decurrunt loco in altitudine pedum quinque defosso. Ovisque e figulino opere crudis: aut peruncta pelvi aëre cooperto lucernae ardente concamerata frigidibus: dein terra. Si figulinum humidum ruptum ut: aut si in aëre sudor vel lucerna siue defectu olei extincta: aut etiam uellus lanæ madidum reperatur: non dubie promittunt aquas. Quidam & igne prius excolunt lectum: tanto efficaciore ualorum argumento. Terra uero ipsa promittit candidatibus maculis: aut tota glauco coloris. In nigra enim scaturigines non fere sunt perenes. Figularis certa sepe admittit spes. Nec amplius puteum fodunt coria terræ obseruantes: ut a nigra descendat ordo supradictus. Aqua semper dulcis in argillosa terra frigidior in tofo: Nanque & hic probatur. Dulces enim lenesque facit: & colando continet sordes. Sabulum exiles limosque promittit. Glarea incertas uenas: sed boni saporis. Sabulum masculinum & harena carbunculosa certas stabilesque & salubres. Rubra saxa optimas speique certissimæ. Radices montium saxosæ: & silex: hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores assidue respondere glebas: faciliusque ferramenta descendere. Depressis puteis sulphurata uel aluminosa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi est demissa ardens lucerna si exstinguatur. Tunc secundum puteum dextra ac sinistra fodiuntur æstuias quæ grauiorem illum halitum recipiant. Fit & si ne his titis altitudine ipsa grauior aër: quam emendant assiduo linteorum iactatu euentilando: donec ad aquam uentum est. Sine harena tofus surgit: ne uenæ obstruant. Quædã aquæ uere statim incipiente frigidiore sunt: quarum non in altum origo est: hybernis enim constat hymbribus. Quædam canis ortu sicut in macedonia apparet. Vtrunque ante oppidum pellâ. Incipiente enim æstate frigida est palustris: dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget. Hoc & in chio euenit simili ratione portus & oppidi. Athenis & neachronos nymphosæ æstat te frigidior est. Deinde maximo æstu qui puteus in iouis orto. At ille scitatus riget.

¶ Aquarum subito nascentium: aut desinentium. Ca. iiii.

Maxime autem putei circa æturorem. Nam ipsa æstate desidunt: omnesque quadratio eo subsidunt. Iam uero multi hyeme rota ut circa olympum uere primum aquis redeuntibus. In sicilia quidem circa messanam & mylas hyeme in totum inarescant fôtes. Aestate exsiccant amnemque faciunt. Apolloniæ in ponto fons iuxta mare æstate tantum superfluit & maxime canis ortu: parcius si frigidior sit æstas. Quædam terræ hymbribus sicciores sunt: uelut in narmenfi agros quod admirandis suis inferuit. M. Cicero: siccitate lutum fieri prodens hyemre autem puluerem. Omnis aqua hyeme dulcior est. Aestate autem minus. Autumno minime. Minusque per siccitates. Neque æqualis annium plerunque gustus est. Magna autem differentiâ. Quippe tales sunt aquæ qualis terra per quam fluunt. Qualesque hæbarum quas lauant succi. Ergo iidem amnes parte aliqua teperiuntur insalubres. Mutant saporem & influentes riuu ut borysthenem uisique diluuntur. Aliqui uero & hyembre mutantur. Ter accidit in bosphoro: ut falsi deciderent: necarentque frumenta. Toriens & nili rigua pluuiæ amara fecere: magna pestilentia ægypti. Nasuntur fontes decisis plerunque siluis: quos arborum alimenta consumebant. Sicut in hemo obsidente gallos. Cassandro cum ualli gratia siluas excidissent. Plerunque uero damnosi torrentes corriuantur detracta collibus silua cõtinerenymphas ac digerere consueta. Et colli mouerique terram callumque summæ cutis solui aquarum interest. Proditur certe i creta expugnato oppido quod uocabatur arcadas: cessasse fontes: amnesque qui in eo situ multi erant. Rursus condito post sex annos emeruisse uti quæque cœpissent partes colli.

¶ Obseruatio hystorica. Ca. v.

Terræ quoque motus profundum sorbentque aquas sicut circa phenetum arcadiæ quingues accidisse constat. Sicut & in corico monte amnis erupit: posteaquam cœptus est colli. Illa mutatio mirabilis nulla euidente causa apparet: sicut in magnesiâ calidas factas frigidas alias non mutato sapore. Et in caria ubi Neptuni templum est amnis qui fuerat ante dulcis mutatus in salem. Est & illa miraculi plena arethusam syracusis sinum redolere propter olympias uerique simile: quoniam alpheus in ea insula sub ima maria permeat. Rhodiorum fons in chersoneso nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: sicut babiloniæ lacus æstare rubras habet diebus undecim. Et borysthenes æstatis temporibus cæreuleus fertur: quantum omnium aquarum tenuissimus. Ideoque innatans hypani. In quo & illud mirabile. Austris flantibus superiorem hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum: & aliud est: quod nullum halitum non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri: dicunt aquas

gratioris post brumam fieri

(Ratio aquæ ducendæ: & quomodo medicatis utendum: & quid profit nauigatio: & medicinæ aquæ marinæ. Ca. vi.

QAeteruz a fōte ducl fiftilibus tubis utiliffimum eft: craffitudine binum digytorum com miffis pyxidatis ita ut fuperior intret calce nua ex oleo leuigatis. Libramētū aquæ in centenos pedes furfum elici: minimum erit fi uno cuniculo ueniet in binos actus: laminæ effe debebunt per quas furgere in fublime opus fuerit e plumbo: fubit alitudinem exortus fuis: ut fi longiore tractu ueniat fubeat crebra: defcendatq; libramenta ne pereant. Fiftulas denum pedum longitudinis effe legitimum eft. Et fi quinariz erunt fexagena pondo pen dere. Si octonariæ centena. Si denariæ centena uicena. Ac deinde ad has portiones. Denaria appellatur: cuius laminæ latitudo anteq; curuetur digytorum decem eft dimidiq; eius quinaria. In omi anfractu enim collis quinariam fieri ubi dometur impetus: neceffarium eft. Item caftella prout res exiget. Homerum calidorum fontium mentionem non feciffe me rit: cum aliqn latari calida frequenter indiceret: uidelicet qā medicina tunc non erat hæc: quæ nunc aquarum perfugio utitur. Eft autem utilis fuphurata neruis. Aluminata paralyti cis: aut fimili morbo folutis. Bituminata aut nitrofa qualis cutilia utilis eft bibendo: atq; pur gationibus. Pleniꝝ in gloria ducunt: plurimis horis perpeti calorem earum: quod eft inimiciffimum. Nanq; paulo diutius q; balneis uti oportet. Ac poftea frigida duci nec fine oleo difcedentibus: quod uulgo alienum arbitrat. Idcirco non alibi corporibus magis obno xis. Quippe & uafitate odoris capita replentur: & frigore infectantur fudantia: reliqua cor porum parte merta. Similis error quo quidam plurimo potu gloriantur. Vidiq; iam turgi dos bibendo: in tantum ut annuli integerentur cute: cum reddi non poffet haufta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit fine crebro falis gultu. Vtuntur & cæno fontium ipforū utiliter: feb ita fi illitum fole inarefcit. Nec uero omnes quæ fint calidæ: medicatas effe cre dendum: ficut in fegefta ficiliz: lariffa: troade: magnesia: melo: lipara. Nec decolor fpecies æris argenti ue (ut multi exiftimauere) medicaminum argumentum eft. Quando nihil eorū in patuinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehēdit. Medēdi modus. Itē & in marinis erit: quæ calefaciūt ad neruoz doloz ferruminata & fracturas offaq; confufa. idem ad corpora ficcanda. Qua de caufa & frigido mari uruntur. Præterea eft alius ufus mul tiplex. Principalis uero nauigandi pthifi affectis ut diximus: aut languinem egerentibus: fi cuti proxime Anneum Gallionem feciffe poft confulatū meminimus. Neq; enim ægyptus propter fe petitur: fed propter longinquitatem nauigandi. Quin & nominationes ipſæ in ftabili uoluntate cōmotæ pluribus modis capitis oculorum pectoris medentur. Omibꝝq; propter quæ helleborum bibitur. Aquam uero maris per fele efficaciorē difcutiendis tu moribus putant medici: fi illa decoquatur hordeacea farina ad parotidas. Emplaftris etiā ma xime albis & malagmatis mifcent. Prodeft & infufa crebro ictu. Bibitur quoq; quāuis non fi ne iniuria ftomachi ad purganda corpora bilemꝝ atram: aut fanguinem concretum reddendū alterutra parte. Quidam & in quartanis dedere eam bibendam. Et in tenafmis articula ribꝝq; morbis afferuatam: & in hoc uetuftate uirus deponentem. Aliqui decoctam: omnes ex alto hauftam: nullaq; dulcium mixtura corruptam. In quo ufu præcedere vomitū uolunt. Tunc quoq; acetum aut uinum aqua mifcent. Qui puram dedere raphanos fuper mandi ex mulfo aceto iubent: ut ad nominationes reuocent. Clyfteribus quoq; marinam infundunt tepe factam. Teftium quidem tumori fouendo: non aliud præferunt. Item pernioium uitio ante ulcera. Simili modo pruritis: pſoris: & lichenum curationi. Lendes quoq; & terra capitis animalia hac curantur. Et liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curatiōibus poft ma rinam aceto calido fouere plurimum prodeft. Quin & ad ictus uenenatos falutaris intelli gi tur: ut phalangiorum & ſcorpionum & phthiade afpide reſperſis. Calida attem in iis affumitur. Sufficit eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoq; & choleram calida iſta cly ſteribus ſedant. Difficilius perfrigeſcunt marina calefacta. Mammæ rigentes præcordia ma ciemꝝ corporis piſcinæ maris corrigunt. Aurium dolores: capitis grauitates cum aceto fer uentium uapor. Rubiginem ferro marinæ celerrime exterunt. Pecorum quoq; ſcabiem ſa nant: lanafq; emolliunt. Nec ignoro hæc mediterraneis ſuperuacanea uideri poſſe. Verum & hæc cura præuidit inuenta ratione qua ſibi quiſq; aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum ſi plus q; ſextariis ſalis cum quattuor aquæ ſextariis ſaliſſimi maris uim & natu ram implet. Moderatiſſimum autem putant ſupradictam aquæ menſuram octonis cyathis ſa lis temperari: quoniam ita & neruos calefaciat: & corpus non exaſperet. Inueteratur quod

uocatur thalassomeli æquis portionibus maris mellis hymbriis ex alto: & ad hunc usum aduehunt: sicut illic uase & picato condunt. Prodest ad purgationes maxime sine stomachi uexatione & sapore grato & odore. Hydromeli quoque ex hymbre puro cum melle temperabat quondam: quod daretur appetentibus uinum ægris: ueluti innocentiore potu. Damnatum tam multis annis iisdem uitis quibus uinum: nec iisdem utilitatibus. Quia sæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant. Hæc quoque subsidia demonstrabimus. Expana circa nauium uellera madescent accepto halitu maris quibus humor dulcis exprimitur. Item demissæ reuiculis in mari concauæ & cæra pilæ: uel uasa inania obturata dulcem intra se colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata: dulcescit. Luxata hominum corpora & quadrupes dum natando in cuiuslibet generis aquam facillime in artus redeunt. Est & in metu peregrinantium: ut tentent salutudinem aquæ ignotæ. Hæc cauent a balneis egressi statim frigidam suspectam hauriendo. Muscus qui in aqua fuerit podagris illitus prodest. Item oleo ad mixto talorum dolori tumorig. Spumaque aquæ affrictu verrucas tollit. Necnon harena litortorum maris: præcipue tenuis & solibus candens in medicina est siccandis corporibus cooptis hydropicorum aut rheumatismos sentientium. Et hæc tenus de aquis. Nunc & de aquatilibus. Ordinem autem ut in reliquis a principalibus eorum: quæ sunt sal & spogia.

(De generibus salis: & confecturis: & medicinis
& obseruationibus. Ca. vii.

Salinis aut fit: aut gignitur. Vtrunque pluribus modis: sed causa gemina coactio humore uel siccato. Siccatur in lacu tarentino æstiuis solibus: totumque stagnum in sale abiit modicum alioquin altitudine gentia non excedens. Item in sicilia in lacu qui cocamicus uocatur: & alio iuxta gelam. Hæc extremitates tantum inarescunt: sicut in phrygia cappadocia. Alpe di: ubi largius coquitur & usque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile: quod tantum noctu subuenit: quantum die auferas. Omnis est alius sal minutus: atque non gleba est. Aliud genus ex aquis maris sponte gignitur spuma in extremis littoribus ac scopulis ricta. Hæc enim omnis rore densatur. Et est acrior quæ in scopulis inuenitur. Sunt etiam multum naturales differentiae tres. Namque in bactris duo lacus uastis: alter ad scythas uersus: alter ad darios sale æstuant. Sicut ad stygium in cypro & circa memphim extrahunt lacu dein sole siccant. Sed & summa fluminum densantur in sale: amne reliquo ueluti sub gelu fluere. ut apud caspias portas: quæ salis flumina appellantur. Item circa mardos & armenios. Præterea apud bactros amnis ochtus & xerses ex appolitis montibus deferunt salis ramenta. Sunt & in africa lacus & quidem turbidi sale ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes sicut pegasei. Et hæc tenus habent se genera ex aquis sponte prouentientia. Sunt & montes natui salis: ut in indio orome/nus: in quo lapidinarum modo cæditur renascens: maiusque regum uetigal ex eo est quam ex auro atque margaritis. Effoditur & e terras: ut palam est humore densato in cappadocia. Ibi quidem cæditur specularium lapidum modo. Pondus magnum glebis: quas micæ uulgus appellat. Carrhis arabicæ oppido muros domosque massis salis faciunt: aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta pelusium Ptolemæus rex cum castra faceret. Quo exemplo postea inter ægyptum & arabiam etiam squalentibus locis coeptus est inueniri detractis harenis. Quæ liter & per africæ scientia usque ad Hammonis oraculum. Is quidem crescens cum luna noctibus. Nam cyrenaici tractus nobilitantur hammoniaco & ipso quia sub harenis inueniatur appellato. Similis est colore alumini: quod chiston uocant: longis glebis: neque perlucidis ingratus sapore: sed medicinæ utilis. Probatur quæmaxime perspicuus rectis scissuris insigne. De quo proditur: quod leuissimus intra spectus suos in lucem uniuersam prolatus: uix credibili pondere ingrauescat. Sed causa euidens: cunctiolorum spiritu madido sic adiuuante molientes ut adiuuent aquæ. Adulteratur siculo: quem cocanicum appellauimus: necnon & cyprio mire simili. In hispania quoque citiore egelæstæ cæditur glebis pene translucentibus. Cui iam prius palma a plerisque medicis inter omnia salis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur sal sterilis est: nihilque gignit: & in totum sponte nascens. Inter hæc sunt facti tui uaria genera. Vulgaris plurimusque in salinis mari adfuso: non sine aquæ dulcis rigoris: sed hymbre maxime iuuante: ac super omnia sole multo: non aliter inarescens. Africa circa utricam construit aceros salis ad collum speciem. Qui uero sole lunaque induruerit: nullo humore liquefunt: uixque etiam ferro caduntur. Fit tamen & in creta sine riguis in salinas mare infundentibus. Et circa ægyptum ipso mari influente in solum ut credo nilo succosum. Fit & e puteis in salinas ingestis. Prima densatio babylonis in bitumen liquidum cogitur: oleo simile: quo & in lucernis utuntur hoc. Detracto subest sal. Et in cappadociæ puteis ac fonte quem in salinas ingerunt. In chacnia excoquant aquam ex fonte: refrigerandoque sa-

lem faciunt inertem, nec candidum. Galliae germaniaeque ardentibus lignis aquam salinam infundunt. Hispaniae quadam sui parte puteis hauriunt muriam appellantes. Et illi quidem etiam lignum referte arbitrantur. Quercus optima ut quae per se cinere sincero tum salis redidat. Alibi corylus laudatur. Ita infuso liquore salso. Carbo etiam in salem uertitur. Quicunque ligno conficitur sal niger est. Apud Theophrastum inuenio imbro barundinis & iunci cinerem decoquere aqua solitos donec exiguum superesset humoris. Quin & e muria salametro rum recoquitur iterumque consumpto liquore ad naturam suam redit uulgo heminis incundissimus. Mariorum maxime laudatur cyprius a salamine. At e stagnis tarentinis. Ace rignus qui tateus uocatur. Hi duo oculis utiles. A cappadocia uero qui in laterculis affertur cutis nitorem dicitur facere. Magis tamen extendit is quem styrium appellauimus. Itaque a partu nertrem eo cum melanchlio illiunt. Salissimus sal qui sicissimus. Scauissimus omnium tarentinus atque candidissimus. Et de caetero fragilis qui maxime candidus. Pluvia dulcescit omnis. Scauiorem tamen rores faciunt. Sed copiosum aquilonis flatus. Austro non nascitur. Flos uero salis non fit nisi aquilonibus. In igni nec crepitat nec exilit trageaeum neque acanthius ab oppido appellatus. Nec ullius spuma aut ramentum aut tenuis. Agrigentinus ignium patiens ex aqua exilit. Sunt & colorum differentiae. Rubens memphi. Rossus est circa oxum. Centuripis purpureus. Circa gelam in eadem sicilia tanti splendoris ut uideantur imaginem recipiat. In cappadocia croceus effoditur translucidus & odoratissimus. Ad medicinam usus antiqui tarentinum maxime laudant. Ab hoc uero quaecumque e marinis ex genere eo praecipue spumetum, lumentorum uero & bouum oculis trageaeum & beticum. Ad obsonium & cibum utilior quisque facile liquefit. Item humidior minorem enim amaritudinem habent ut atticus & euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & siccus ut megaricus. Codditur etiam odoribus additis & pulmentari uicem implet excitans atque aditatem inuitansque in omnibus cibis ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. Ita est in mandendo quaesitus garon. Quin & pecudes armentaque & iumenta sale maxime sollicitantur ad pastum multum largiores lacte multoque gratiores etiam in caseo dote. Ergo hercule uita humanior sine sale nequit degere adeoque necessarium elementum est ut transierit intellectus ad uoluptatem. Animi quoque summa sales appellantur omnisque uitae lepos & summa hilaritas laborumque requies non alio magis uocabulo constat. Honoribus etiam militiaeque interponitur salaris inde dicitis magna apud antiquos auctoritate sicut apparet ex nomine salariae uitae quoniam illa sal in fabinis portari consuevit. Ancus Martius rex salis modica sex milia in congiatio dedit populis & salinas primus instituit. Varro etiam pulmentari uice ufos ueteres auctor est. Est itaque enim salem cum pane & caseo ut pro uerbo apparet. Maxime tamen in sacris intelligitur auctoritas quando nulla conficiuntur sine mola salsa. Salinarum sinceritas summam fecit suam differentiam. Quaedam enim familia salis quae leuissima ex eo est & candidissima flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totum diuersa res humidiorisque naturae & crocei coloris aut rufi ueluti rubigo salis. Odore quoque ingrato ceu gari dissentiens a sale non modo a spuma. In aegypto inuenitur uideturque nilo deferri. Et fontibus tamen a quibusdam innatant. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinem reddit. Est enim in sale pinguitudo quod miremur. Adulteratur autem tingiturque rubrica aut plerumque testa trita. Qui fucus aqua deprehenditur diluente factitium colorem cum uerus ille non nisi oleo resoluatur & unguentarii propter colorem eo maxime utantur. Canicia in uasis summa est. Media uero pars humidior ut diximus. Floris natura aspera excaecatoria stomacho inutilis. Sudorem cit. Aluum soluit in uino & aqua acopis & smegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissime. Faeces imae concutuntur ut color croci redeat. Praeter haec etiam numum appellatur in salinis saluago ab aliis salilago tota liquida marina aqua salior uideantur. Aliud etiam numum liquoris exquisiti genus quod garon uocare inter istos piscium caeterisque quae abicienda essent sale maceratis ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce quae graeci garon uocabant. Capite eius usto suffitu extrahi secundas morantes.

(De scobro pisce & muria. & alece. Ca. viii.

Nunc de scobro pisce laudatissimum in sinibus carthagini spartarie & cetaris fortiorum appellatur singulis milibus numum permutantibus congios penes binos. Nec liquor ullus pene praeter unguenta maiore in precio esse coepit nobilitatis etiam gentibus. Scombro quidem & mauritania beticaque & cartea ex oceano intrantes capiunt ad nihil aliud utiles. Laudatur & clazomene garo. Pompeiique & leptis. Sicut muria antipolis ac thuria. Iam uero & dalmatia. Vitium huius est alex imperfecta nec colata sax. Coepit tamen & priuatum ex inutili pisciculo minimoque confici. Aquam nostri apyhen graeci uocant quoniam is pisciculus e

pluvia nascitur. Foroiulientes piscem ex quo faciūt lopotū appellant. Transiit deinde in luxuriam: creueruntq; genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem multueteris: adeoq; diluta suauitatem ut bibi possit. Aliud uero ad castimoniarum superstitionem: etiam factus iudæis dicatur: quod sit et piscibus squamam carentibus. Sic alex peruenit ad ostræas echinos urticeas cāmmaros mullorum iocinera. Innumerisq; genribus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desiderijs uitæ: & ipsa tamen nonnulli usus in medendo. Nancq; & alece scabies pectoris sanatur infusa per cutem incisam. Et contra canis morfus draconisq; marini prodest. In linteolis autem conceptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanatur: si quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoq; morfus prodest maximeq; crocodili: & ulceribus quæ serpunt: aut fordidis. Oris quoq; & aurium ulceribus aut doloribus mirifice prodest. Muria quoq; siue illa salugo spissat: mordet: extenuat: siccatur. Dysentericis utilis est etiam si nome intestina corripit. Ischiadicis cœliaciis ueteribus infundit. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ uicem penat.

De naturalis & eius medicinis. Ca. ix.

Salis natura est per se ignea & inimica ignibus fugiens eos: oia erodens. Corpora uero astringens: siccans alligans. Defuncta autem ac putrescentia ita uendicans ut durent ea p secula. In medeo uero mordēs: adurēs: repugnās: extenuās: dissolvēs. Stomacho tātū ī utilis: præter qd ad excitādā auiditātē. Aduersus serpētū morsus cū origano melle hyssopo Cōtra castrē cū origano & cæra aut pice aut melle. Auxiliat cōtra scolopēdras ex aceto potus. Aduersus scorpionū ictus cū quarta pte lini seminis: & oleo uel aceto illitus. Aduersus crabronū uero uel uespas familiāq; ex aceto. Ad hecerocranas capitūq; ulcera & pustulas papulas & incipietes uerrucas cū seuo uitulino. Itē oculos remediū: & ad excresecētes ibi carnes totūq; corporis pterygia. Sed in oculis peculiariter. Ob id collyriis emplastrisq; additur. Ad hoc maxime probatur etateus: aut catuites. Ex ictu uero suffusus cruore oculis siue gillatisq; cum myrrhæ pari pondere ac melle: aut cum hyssopo ex aqua calida: utq; foueat: & salagine. Ad hæc hispaniensis eligitur: contraq; suffusiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. Priuatim sugillationibus in linteolo inuolutus crebroq; ex aqua feruenti impositus. Vlceribus oris manantibus in linteolo concepto. Gingiuarum tumori infricatus. Et contra scabiciem linguæ frictus comminutusq;. Aiunt dentes non erodi neq; putrescere si qs quot tidie mane ieiunus salem contineat sub lingua: donec liquecat. Lepras idem: & furunculos: & lichenas: & pforas emendat cum passa uua exempto eius ligno: & seuo bubulo atq; origano ac fermento uel panis maxime thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonsillis & uvis cū melle prodest. Quicunq; ad anginas. Hic amplius cum oleo & aceto. Eodem tempore ex trita fauces illitus cum pice liquida. Emollit & aluum in uino mixtus. Idem noxiæ: & tinearum genera pellit in uino potus. Aestus balnearum conualecētes ut tolerari possint: linguæ subditus præstat. Nervorum dolorem maxime usurpanda obseruatione circa humeros & renes in saccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colum tormināq; & coxarum dolores potus: & in iisdem saccis impositus candens. Podagras cū farina ex melle & oleo tritus. Ibi maxime obseruanda usurpatione qua quidem totis corporibus nihil esse uilius sale & sole dicūt. Itaq; cornea uidemus corpora piscatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum. Item perniones. Ambustis ex oleo imponitur: aut cōmanducatus: pustulasq; reprimat. Ignibus uero sacris ulceribusq; quæ serpunt ex aceto aut hyssopo. Carcinomatibus cum uua taminia. Phagedenis ulcerum tritus cum farina bordei super imposito linteolo madente uino. Morbo regio laborantes donec su sent ad ignem contra pruritus quos sentitunt ex oleo & aceto infricatus inuat & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos sale caruere: feruoreq; febrium cum oleo pertinere: & tussim ueterem linctu eius distillere. Clysterib; infundere ischiadicis. Vlceribus excresecētib; uel putrescentibus imposuere. Crocodilorum moribus ex aceto in linteolis: ita ut battuerētur ante ictū ulcera. Bibitur & contra oppiū ex aceto mulso. Luxatis imponitur cum farina & melle. Item extuberationibus. Dentū dolori cum aceto totus & illitus cum resina prodest. Ad omia autem spuma salis iucundior utiliorq;. Sed quicunq; sal acopis additur ad excastrationes. Item smegmaticis ad extendendam cutem leuan tamq;. Pecorum quoq; scabiem & bouū illitus tollit. Datūq; lingēdus: & oculis iumentorum inspuatur. Hæc de sale dicta sint.

De nitri generibus: & confecturis: & medicinis & obseruationibus. Ca. x.

Non est differentia & nitri natura non multum a sale distans: & eo diligentius dicenda. quia palam est medicos qui de eo scripsere ignorasse naturam. Nec quenq; Theophrastum diligentius tradidisse. Exiguū sit apud medos canescentibus siccitate conuallibus: quod

uocant halmigara. Mintus etiam in thracia iuxta philippos fordidum terras quod appellatur
agrium. Nam quercu cremata nunq̃ multū factitatū est: & iāpridem in totū omīssū. Aquæ
uero nitrosæ pluribus locis reperiuntur: sed sine uiribus denūdā. Optimū copiosumq̃ in cly
tis macedoniæ: quod uocāt calestricum: cādidum: pugq̃: proximum salī. Lacus est nitrosus
exiliente e medio dulci fonticulo. Ibi sit nitrum circa canis ortum nouenis diebus totidemq̃
cessat: ac rursus innatat: & deinde cessat. Quo apparet soli naturā esse quæ gignat: quoniā
comptum est nec soles proficere quicq̃ cum cesset: nec hymbres. Mirum est & illud scate
bra fonticuli semper emicantes: lacum nec augeri nec effluere. Iis aut diebus quibus gignitur
si fuere hymbres: salisus nitrum faciunt: aquilones deterius: quia ualidius cōmouēt limum.
Et hic quidem nascitur. In ægypto autem cōficitur multo abūdantius: sed deterius. Nā suū
scum lapidosumq̃ est. Fit pene eodem modo quo sal: nisi q̃ salinis mare infundū. Nihilum
aut nitriaris. Excedente nilo sicantur: decedente madent succo nitri. xl. diebus cōtunis. nō
ut in macedonia statīs. Si etiam hymbres affuerint: minus de flumine addūt: statimq̃ ut dē
sari est coeptum: rapitur ne resoluatur in nitriaris. Sic quoq̃ olei natura interuenit. Ad sca
biem animalū utilis. Ipsum autem conditū in acerbis durat. Mirum in lacu asāio & q̃busdā
circa chalcidā sītib⁹ sūmas aquas dulces esse: potariq̃: si ferioſ nitrosas. In nitro optimū qd̃
tenuissimū & iō spuma melior. Ad aliqua tū sordidū tāq̃ adificiēdas purpuras tincturalq̃
oēs. Magn⁹ & nitro usus q̃ diceſ suo loco. Nitriaræ egregiæ ægyptiis. Nā circa acatbin &
mēphi tū solebāt esse. Circa mēphi deteriores. Nam & lapidescit ibi acerbis: multiq̃ sunt
tumuli ea de causā faxei. Faciunt ex iis uasa. Necnon frequenter liquatū cum sulphure co
quentes in carbonibus. Ad ea quoq̃ quæ inueterari uolunt illo nitro utuntur. Sunt ibi nitra
riæ: in quibus & rufum exit a colore terræ. Spumam nitri quæ maxime laudatur: antiq̃ ne
gabatur fieri: nisi cum ros cecidisset: prægnantibus nitriaris: sed nodum pariētibus. Itaq̃ nō
fieri incitatis etiam si caderet. Alii operimentorum fermento gigni existimare. Proxima
ætas medicorum aphronitrum tradidit in asā colligi in speluncis mollibus distillans. Spect
eos colligas uocant. Dein sicant sole. Optimum putatur lydium. Probatio ut sit minime pō
derosum & maxime friabile. Colore pene purpureo. Hoc in pastillis affertur. Ad ægyptū in
uas picatis: ne liqueſcat. Vasa quoq̃ ea sole inarescentia perficiuntur. Nitri probatio: ut sit
tenuissimū & q̃ maxime spongiosum fistulosumq̃. Adulteratur ī ægypto calce. Deprehē
ditur gustu. Sincerum enī facile resoluitur. Adulteratum pūgit. Calce aspersum reddit odo
rem uehementer. Vritur in testa opertum ne exiliat: alias igni non exilit nitrum: nihilq̃ gi
gnit aut alit. Cum in salinis hærbæ gignantur: & in mari tot animalias: tantū algæ. Sed mar
iorem esse acrimoniā nitro apparet: non hoc tantum argumento: sed & illo q̃ nitriaræ cal
ciamenta protinus consumunt. Alias salubres: oculoq̃ claritati utiles. In nitriaris non lippi
unt. Vlcerā allata eo celerrime sanantur. Ibi facta tarde. Cit & sudorem cum oleo perūctis
corpusq̃ emollit. In pane salis tice utunſ caleſtrico. Ad raphanos ægyptiōt: teneiores eos
facit. Sed obſonia alba & deteriora: olera uiridiora. In medicina autē calſcit: extenuat mora
det: spissat: siccitat: exulcerat. Vtile iis quæ euocanda ſint aut discutienda & lenius mordenda
atq̃ extenuanda. ſicut in papulis pustulisq̃. Quidam in hoc usu accensum uino austero resti
gunt: atque ita trito in balneis utuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet cū arida iride adiec
to oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculoq̃ & scabrias genarum cū fīco illitum aut deco
tum in passo ad dimidias partes. Item contra argemas oculorum. Vngues decoctum in passo
in mali punici calice adiuuat nitrum. Claritatemq̃ uisus cum melle inunctum. Prodest den
tium dolori ex uino si cum pipere colluantur. Item cum porro decoctum. Nigrescentes dē
tes crematum dentifricio ad colorem reducit. Capitis animalia & lendes necat cum samia ter
ra illitum ex oleo. Auribus purulentis uino liq̃ato infunditur. Sordes eiūdē partis erodit
ex aceto. Sonitus & tinnitus discutit sicum additū. Vitilignes albas cū cymolā creta æquo
pondere ex aceto in sole illitum emēdat. Furculos admixtū resinæ extrahit aut cū uua alba
passa: nucleis eius simul tritis. Testiū inflammationi occurrit. Itē eruptionibus pituitæ in to
to corpore cū axungia. Cōtraq̃ canis morsus addita resina intiis cū aceto illinitur. Sic & ser
pentiū morſibus: phagedenis: & ulceribus quæ serpūt: aut putrefcūt cū calce ex aceto. Hy
dropicis: fīco tūſ datur illiniturq̃. Discutit & tormina si decoctū bibatur pondere drachmæ
cū ruta uel anetho uel cymino. Reficit lassitudines cū oleo ex aceto perūctorum: & contra
algores horroresq̃ prodest manibus pedibusq̃ confricatis cum oleo. Cōprimit & pruritus
suffulor: felle maxime cum aceto datū. Succurrit & uenenis fungos: ex posca potum. Aut si
buprestis pasta sit ex aqua: uomitioneq̃ euocat. Iis qui sanguinem tauri biberint cum laſere
datur. In facie quoq̃ exulcerationes sanat cū melle & lacte bubulo. Ambustis toſtum donec
nigrescat tritūq̃ illinitur. Infunditur urcis & renū doloribus: aut rigori corporū. neruoq̃

doloribus. Paralyxi in lingua cū pane imponitur. Suspiriosis ī pituita sumit̃. Tussim ueterē sanat fīore mixto galbani: resinā terebinthinae pari pōdere oīum: ita ut fabae magnitudo de uoretur. Cogitur dilutūq; postea cū pice liquida sorbendū in angina datur. Flores eius cū oleo cyprio articuloꝝ doloribus in sole iucundus est. Regiū quoq; morbū in uino ex terminat potum. Et inflationes discit. Sanguinis profluuiū sūstet & naribus ex seruēti aqua uapore nari bus raptō. Pruriginē alumine permixto tollit. Alasq; uirtus ex aqua quotidiāno fotu. Vlcera ex pituita nata cæra permixtū. Quo genere nervis quoque pdest. Coeliacis infundit̃. Perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduersus lepras lentiginēs. Podagricis in balneis uti folia nitri prodest: atrophis opisthotonis: tetanis. Salnitru sulphuri cōcoctum in lapidem vertitur.

De Spongiarū natura. Ca. xi.

Spongiarū genera diximus ī naturis aquatiliū marinorū. Quidā eas ita distigunt. Alias ex iis mares existimauere tenui fistula spissioresq; perforbētes: & quæ tinguntur de liliis aliquādo & purpura. Alias scēminas maioribus fistulis ac perpetuis maribus duriores. Alias quas appellant tragos tenuissimis fistulis æque densissimis. Cādidæ cura sunt: & mol lissimis recentes per æstatē tinctæ salis spuma: ad lunā & pruinae sternunt̃ inersæ: hoc est qua parte adhæres: ut candorē bibāt. Animal esse docuimus etiā cruore inhærente. Aliq narrāt & auditu regi eas: cōtrahique ad sonū: exprimētes abūdantiā humoris: nec anelli per tris possē: ideo abscindi & sanie emitcere. Quin & eas quæ ab aqlone sint genitæ: præferūt cæteris. Nec usq; diutius durare spiritū medici affirmāt. Sic & pdesse corporibus: qā nostro sūti miscēt: & ideo magis recētes: magisq; humidæ. Sed minus in calida aqua minusq; urcē: tās: aut unctis corporibus impositas. Et spissas minus adhærescere. Mollissimū genus earū penicillū: oculoꝝ tumores leuāt ex mullo impositi. Itē abstergēdæ lippitudini utilissimæ. Eā quæ tenuissima est mollissimā quoq; esse oportet. Imponūtur spōgiæ ipsæ epiphoris ex posca: & ex aceto calido ad capitis dolores. Decætero recentes discutiūt: mollit: mitigāt. Vē teres cōglutināt vulnera. Vfus easq; ad abstergenda: fouenda: operiēda a fotu dū aliud iporatur. Vlcera quoq; humida & semilia impositæ siccāt. Fracturæ & vulnera spongiis utilissimæ: Sanguis raptur in scēdo ut curatio pspici possit. Et ipsæ uulnēs: inflammationibus imponūt: nunc siccæ: nunc ex aceto inspæ: nunc ex uino: nunc ex aqua frigida. Ex aqua ue ro cæl estī impositæ siccāt. Recētia nō patiunt̃ intumescere. Imponunt̃ & integris partibus & fluctuatīde occulta laborātib; quæ discutiēda sūt: & iis quæ apostemata uocāt melle de cocto perunctis. Itē articulariis alias aceto falso madidæ: alias & posca. Si feruēt ipetūs ex aqua eadē & callo falso madidæ. At cōtra scorpionum ictus ex aceto. In uulnē: curatione & succidæ lanæ uicem implēt. Nunc ex uino & oleo: nunc ex eadem. Differentia hæc q; lanæ emolliunt spongiæ coercent rapiuntq; uitia ulcē. Circūligantur & hydropicis siccæ: uel ex aqua tepida posca uel utiq; blandioribus opus est operiri ut aut siccare cutem. Imponuntur & iis morbis quos uaporari oporteat: seruēti ex aqua persulæ expressæq; iter duas tabulas. Sic & impositæ stomaho p sūt: & in febrī cōtra nimios ardores. Sed splenericis & posca. Ignibus sacris ex aceto. Efficaciores quando aliud imponi oportet: sic ut sanas quoq; partes spatiose operiant. Sanguinis profluuium sūstinet ex aceto: aut frigida. Liorem ab ictu recentē ex aqua falsa calida sæpius mutata. Tolluntq; testium tumorē doloremq; ex posca. Ad canū morsus utiliter concisæ imponūtur. ex aceto aut frigida: aut melle abūdē subinde humectādæ. Africanæ cinis cū porri sectiui succo sanguinem reuidentibus haustu salis ex frigida prodest. Item cinis cum oleo uel aceto fronti illitus tertianas tollit. Priuatiū africanæ ex posca tumorē discutiunt. Omium aut cinis cum pice crematæ: sanguinē sūstet uulnēs. Aliqui raras tantū ad hoc cum pice urunt. Et oculoꝝ causa comburūtur in cruda olla sigulini operis: plurimū piciente eo cinere cōtra scabrias genas: excrescētēsq; carnes: & quicquid opus sit ibi destringere: piffare: ex plere. Vtilius in eo usu lauare cinerem. Præstant & strigilū uicē lintheorū affectis corporibus. Et contra solem apte ptegrat capita. Medici incitū ad duo nomina eas rede gere. Africanas: quas firmius sit robur. Rhodiacasq; ad fouendum molli res. Nunc aut mollissimæ circa muros antipolis urbis reperiuntur. Trogus auctor est: circa lyciā penicillos mollissimos nasci in alto unde ablatae sint spongiæ. Polybius super ægrū suspēlos getiores facere noctes. Nunc præuertemur ad marinā aialia & aquatilia.

Medicinæ ex aquatilibus.

rabilia rubri maris

ENTVM EST AD SVMMA^m NATVRÆ
exemplorumq; per rerū ordinem: & ipsum sua l^o on-
te occurrit immensum potentia occultæ documen-
tum: ut prorsus nec aliud ultra quærere debeat: nec par-
aut simile possit inveniri: ipsa se vircete natura: & quædā
numerolis modis declarante. Quid enim violentius
mari ventis ue: & turbinibus ac procellis: quo ma-
iore hominum ingenio in nulla sui parte adiuta est:
q; uelis remisque: Addatur his & recipro æstus
inenarrabilis uis: utrumque totum mare in flu-
men.

DE echeneide pisce: & mirabili eius
proprietate: & torpedine: & marino lepore: & mi-

Capitulum primū.

Amen omnia hæc pariterq; eodem impellentia: unus ac parvus admodū pisciculus eche-
neis appellatus i se tener. Ruat ueti licet: & seuiant procellæ: imperat furori: uireq; tan-
tas compescit: & cogit stare nauigia: quod non uincula ulla: nec anchoræ pondere irruocabi-
li factæ. Infrenat impetus: & domat mundi rabiem: nullo suo latere: non retinendos aut alio
modo q; adhærendo. Hæc tantilla est satis contra tot impetus: ut neq; ire nauigia. S; a; ma-
ræ classes imponunt sibi turrim pugnacula: ut in mari quoq; pugnaretur uelut e muris. Heu
uanitas humana cum rostra illa ære ferioq; adictus armata semipedalis inhit ere possit: ac te-
nere deuincta pisciculus. Fertur a diæo marte tenuisse prætoriam nauim Artonii præperan-
tis circuire & exhortari suos: donec transiret in aliam. Ideoq; cæsariana classis impetu maiore
protinus uenit. Tenuit & nostra memoria. Caii principis ab aestura antium remigantis ut res ē
etiam auspicalis pisciculus. Si quidem nouissime tum in urbem reuersus ille imperator: suis te-
lis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio statim causa intellecta: cum e tota clas-
se quinq; remis sola non proficeret: & exilientibus ptinus qui id quæreret circa nauim inue-
nere adhærentem gubernaculo: ostenderet: utq; Caio indignanti hoc fuisse quod se reuocaret:
quadringentorumq; remigum obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratū
quomodo adhærens tenuisset: nec idem polleret in natigium receptus. Qui tunc postea q; ui-
dere: eum lima i magnæ similem esse dicunt. Nos plurimorum opiniones posuimus in natura
aquatiliū: cum de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere ad omnia genera cum celebri &
consecrato etiam exemplo apud gnidiam Venerem conchas quoq; eiusdem potentia credi ne-
cesse sit. E nostris quidam latinis remora appellauere eum. Mirisq; & græcis: alii lubricos pari-
tus atq; proci dentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderunt. Alii sa-
le aduersatum adalligatum grauidis partus soluere: ob id alio nomine odinolyontem appella-
uere. Quocunque modo ista se habeant: quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de uilla poten-
tia naturæ atque effectu in remediis sponte nascentium rerum dubitare debeat? Quin & sine
hoc exemplo per se satis esset. Ex eodem mari torpedo etiam procul & e longinquo: uel si hau-
sta uirga ne attingatur quantis præualidos lacertos torpescere: quanlibetq; ad cursum uelo-
ces alligari pedes prodit. Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquam quæ
odore tantum & quadam aura sui corporis efficiat membra: quid non de remediorum omnium
momentis sperandum est? Non sunt minus mira quæ & lepore marino traduntur. Venenum
est aliis in potu: aut in cibo dartsalis etiam uisus. Si quidem grauidæ si omnino apexerint foe-
minâ ex eo genere dūtaxat statim nauſea & redundatione stomachi uitium fatentur: ac deinde
abortum faciūt. Remedio est mas ob id induratus sale ut in brachialibus habeant. Eadem res
in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo unum tantum animalium: ut non intreat Mullus
piscis: & tenerescit tantum: & ingrator uisiorq; fit. Homines quibus in pastu est: piscem olent
hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quor
tuxerit lepus. Incertique temporis ueneficium id esse auctor est Licinius macer. In india affir-
mant non capi uiuentem. Inuicemq; ibi hominem illi pro ueneno esse: ac uel digyto omnino in
mari tactum mori. Esse autem ampliorem multo sicut reliqua animalia. Iuba in iis uoluminib;
quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium de arabia: tradit titulos marinos ternas hemi-
nas capere. Cetos sexcentorum pedum longitudinis: & trecentorum sexaginta latitudinis in

flumen arabiae intrasse: pinguiq; eius negotiatores: & omnium piscium adipe camelos perungi in eo situ: ut asilos ab iis fugant odore.

De ingeniis & mansuetudine quorundam piscium
& ubi ex manu edant: & ubi responsa dantur ex piscibus

Capitulum secundum.

Nibi videntur mira & quae Ouidius prodidit piscium ingenia in eo volumine quod halieuticon inscribitur. Scutum inclusum nalis non fronte erumpere: nec infestis uminibus caput inferere: sed aterfium caudae ictibus crebris laxare fores: atq; retrorsum ita erumpere. Quem lustratum eius si forte alius scarus extrinsecus uideat: apprehensa mordicus cauda adiuturare nixus erumpentis. Lupum piscem rete circumdatum harenas arare cauda: atque ita conditum transire rete. Murenam maculas appetere ipsas consciam teretis ac lubrici tergiti: tum multiplici flexu laxare: donec enadat. Polyptum hamos appetere brachijs: completi: non morsus: nec prius dimittere q; escam circumroserit: aut harundine leuatum extra aquam. Scit & imbrogil esse in efca hamum: insidiasq; non ignorat: audivit tamen tanta est: ut cauda uerberando excitat cibos. Minus in providendo lupus sollertiae habet: sed magnum robur in poenitendo. Nam ut haerit in hamo: tumultuoso discursu laxat: uulnera: donec excidant insidiae. Murenae amplius deuorat hamum: admoventq; dentibus lineas: atq; ita erodit. Pytheas id tradit. Idem insinuat hamo inuertere se: quoniam sit dorso cultellato: spinaque lineam praefecare. Licinius Macer murenas tantum socimini sexus esse tradit: & concipere & serpente us: ut diximus: ob id sibilo a piscatoribus tanquam serpentibus euocari & capi pinguescere laetatu. Fuisse non interimi. Eadem ferula protinus. Animam in cauda habere certum est: eaq; ista celerrime exanimari: at capitis ictu difficulter. Nouacula & ferrum quae pisce tacta sunt: elent. Durissimu eē piscium constat qui orchis uocetur: rotundus est: & sine squamis: totusq; capite costat. Milcago quotiens cernatur extra aquam uolitans: tempestates mutari Trebii Niger auctor est. Xiphiam id est gladium nostro mucronato esse: ab hoc naues persofas mergi in oceano ad locum mauritaniae q cotta uoce: non procul a lyxo fumine. Idem lolligmes euolare ex aqua tradit: tanta multitudine ut nauigia demergant. Et manu uelcuntur pisces in pluribus quidem Caesariis uillis. Sed quae ueteres prodidere in stagnis non piscinis aut mirati in belore siciliae castello non procul s; raculis. Item in labra Gnidii icus scnte arguilla. Et ea in atres additas gerunt. Similiter in chio iuxta senum delubrum. In mesopotamiae quoq; fonte habura de quo dixim⁹ pisce. Nam in lycia myrtis in fonte Apollinis: quem curiu appellant ter fistula: euocati ueniunt ad augurium. Diripere eos carnes abiectas laetum est consultantibus: cardis abigere dirum. Hierapoli syriae in lacu Veneris aedituorum uocibus parēt uocati: exornati auro ueniunt aduantes. Scalpuntur ora biantia manibus inferendis praebent. In stabiano campaniae ad Herculis petram: melanuri in mari panem abiectum rapiunt. Idemq; ad nullum cibum in quo hamus sit: accedunt. Nec illa in nouissimis mira: amarissimos esse pisces ad apellem insulam & ad clazomenas. Contra ad scopulum siciliae: ac leptin africae & euboeae & dyrrhachium. Rursus ita falsos: ut possint falsamenta existimari. Circa cephaloniam & ampeloporon & delipetras in portu eiusdem insulae dulces. Quam differentiam pabulo constare: non est dubium. Appion maximum piscium esse tradit porcum: quem lacedaemonii ostagoristum uocant. Gignere eum cum capiatur. Esse uero illam naturae accidentiam quod magis miremur etiam in locis quibuscumque: appposito occurrit exemplo. Siquidem falsamenta omnium generum in italia beneuēti recentia resciri constat. Pisces marinos in usu fuisse protinus a condita roma: auctor est Cassius Hemina: Cuius uerba de ea re hic subiciam. Numa constituit: ut pisces qui squammoli non essent: ni pollincerent patrimonialia ad conuentus & conuiuia publica: & priuata coenasq; ad puluinaria facilius compararentur: ni qui ad pollinctum emerent: precio minus parcerent: eaq; praemererentur. Quantum apud nos indicis margaritis precium est: de quibus suo loco satis diximus tantum apud indos in chorallio. Namq; ista per suasionem gentium constant. Gignitur quidem & in rubro mari: sed nigrius. Item in persico uocatur iace. Laudatissimum in gallico sinu: circa orchadas insulas. Et in siculo circa heliam & drepanum. Nascitur & apud graucas: & ante neapolin campaniae: maximeq; rubens: sed molles: & ideo uilissimum erythris. Forma est si fruticis: color uiridis. Baccae eius candidae sub aqua ac molles. Exemptae confectum durant & rubescunt: quasi corda satuae spetie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere: si uiuat. Itaque occupari enelliq; retibus: aut acri ferramento praecidi. Hac de causa chorallium uocatum interpretantur. Probatissimum q; maxime rubet: & q; ramosissimum: nec scabrosum: ut lapideum: uel rursus inane: aut concuum. Auctoritas baccharum eius non minus indorum uiris quoq; preciosa est: q; foeminis nostris uniones indici. Aruspices eog uatesq; in primis religiofum id gestamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gaudent.

Prius q̄ hęc notef. erent: galli gladios: scuta galeas adornabant eo. Nūc tanta penuria ē uen-
dibili merce: ut perq̄ raro cernatur in suo orbe. Surculi infantiaē adalligati: tutelam habere
creduntur. Contraq̄ torminum ac uescicā & calculorum mala: in puluerem igne redacti: potiꝰ
cum aqua auxiliantur. Simili modo ex uino poti: aut si febris sit: ex aqua son. nū afferitur t. igni
bus diu repugnant. Sed eodem medicamine s̄pius poro tradunt h. enem quoq̄ absumi. San-
guinem reicientibus excreantibus ue medentur. Cinis eorum miscetur oculorum medicamen-
tis. Spissat enim: ac refrigerat. Vlcera cūta explet. Cicatrices extenuat. Quod ad reppu-
gnantiam rerum attinet: quam græci antipathiam uocant: nihil est uenenatius usquam:
q̄ in mari pastinaca: utpote cum radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen per-
sequitur galeos. Idem & alios quidem pisces: sed passim acas præcipue. Sicut in terra serpen-
tes mustela. Tanta est atuiditas ipsius ueneni. Percussus uero ab ea medetur & hic quidem: sed
& nullus ac lassus.

De his quibus in terris & in aquis uictus est: &
d castoreis medicinæ: & obseruationes

Cap. iiii.

Stabilis naturæ potentia in iis quoq̄ quibus & in terris: & in aqua uictus efficitur & si-
bris quos castores uocant & castorea testes eorum amputari hos ab ip̄s cum capiuntur
negat Sestius diligentissimus medicinæ. Quinimmo paruos esse substrictosq̄ & adhærentes
sp̄n: nec adimi sine uita animalis posse. Adulterari autem rebus eiusdem qui sint grandes:
cum ueri testes parui admodum reperiantur. Præterea ne uescias quidm esse cum sint grami-
næ quot nulli animalium. In iis folliculis inueniri liquerem: & afferari sale. Itaque inter pro-
bationes falsi esse folliculos geminos ex uno nexu dependentes: quod ipsum corrumpti fraude
cōficientibus gummi cum sale: aut hammoniaco: quoniam hammoniaco coloris esse debeat
circundati liquore ueluti mellis cærosi: odoris grauis: gustu amaro: & acri friabiles. Efficacissi-
me e ponto galaciæ: mox africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant cum
rosaceo: & puteciano peruncto capite. Et per se poti in aqua. Ob id phreneticis utiles. Item
lethargicos odoris suffitu excitant. Vultu quoq̄ exanimationes uel subditi: & menses ac secun-
das ciunt duabus drachmis ex aqua cum puleio poti. Medent & uertigini: opisthotenis: tre-
mulis: spasticis: neuorum uitis: ichiadicis: stomachicis: paralyticis: punctis cunctis: Vel tri-
ti ad crassitudinē mellis cum semine uiticis ex aceto: aut rosaceo. Sic & cōtra comitiales sumpti
Poti uero contra inflationes: tormina: uenena. Differentia tantum contra genera est mixturæ
Quippe aduersus scorpiones ex uino bibuntur. Aduersus phalargia & araneos ex mulso:
ita ut uomitione redantur. Aut ut retineantur cum ruta. Aduersus chalcidas cum myrtice.
Aduersus cærafen & præstera cum panace: aut ruta ex uino. Aduersus cæteros ser-
pentes cum uino. Dari binas drachmas satis est: eorumque adiciantur singulas. Auxili-
antur priuatim contra uiscum ex aceto. Aduersus aconitum ex lacte: aut aqua. Aduer-
sus belletorum album ex aqua multa nitroq̄. Medentur & dētibus infusi cum oleo triti in
aurem a cuius parte doleant. Aurium doloribus melius si cum meconio. Claritatē uisus faciūt
cum melle attrito inuncti. Cohibent singultus ex aceto. Vrina quoque sibri resistit uenenis: &
ob id in antidota additur. Adseruatur autem optime in sua uesica: ut aliqui existimant.

De testudine: & multorum piscium medicinæ:
& obseruationes

Capitulum. iiii.

Testudinis similiter uictus in aquis terraq̄ & testudinum effectusq̄ par in honore habendo
uel propter excellens in usu pretium figuræq̄ ueræ proprietatem. Sunt ergo testudinū
genera: terrestres: marinæ: lutariæ: quæ in dulci aqua uiuunt. Has quidem & græcis emydæ
appellant. Terrestrium carnes suffitionibus propriæ magicisq̄ artibus resutandis: & contra ue-
nena l. lutares produntur. Plurimæq̄ in africa. Hæ ibi amputato capite pedibusq̄: pro anti-
doto dari dicuntur: & ex iure in cibo sumptæ. Strumas discutere ac lyenes tollere. Item comi-
tiales morbos. Sanguis earum claritatem uisus facit: suffusionesq̄ oculorum tollit. Et contra
serpentium omnium & araneorum & similium: & ranarum uenena auxiliatur. Sanguine serua-
to in farina pilulis factis: & cum opus sit in uino datis. Felle testudinum cum attico melle glu-
comata inungi prodest. Et scorpionum plagæ instillari. Tegumenti cinis uino & oleo subactis
pedum rimas ulceraq̄ sanat. Squammæ & summa parte derafiæ: & in potu datæ uenerem cohi-
bēt. Eo magis hoc mirum: quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinē. Vri-
nam earum aliter q̄ in uesica dissectarum: inueniri posse non arbitror: & intra eam esse. Hæc
quoq̄ portenta magis d. monstratur aduersus aspidum ictus singulare remedium. Efficacior
est tamen: ut aiunt cimicibus ammixtis. Oua durata illinuntur strumis & ulceribus frigere: aut
adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus. Marinarum carnes ammixtæ ranarum car-
nibus contra salamandras præclari & auxiliantur. Neq̄ est testudine aliud salamandræ aduer-

sus. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigio omniaq; capitis ulcera curantur. Inarefcere autem oportet; lenteq; ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduertus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tritus aceti hemina uini addita iisi & cum bordeacea farina; aceto quoq; ammixto; ut sit quod duoretur la bae magnitudine. Haec singula & matutina & uespertina dantur; dein post aliquot dies et / sperta. Comitilibus instillatur ore deductis labris iis qui modice corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annum colluuntur testudinum sanguine immunes a dolore fiunt. Et anhelitus discunt; qualesq; oris opnoeas uocant; ad has in polenta da / tur. Fel testudinum claritatem oculorum facit. Cicatrices extenuat. Tonillas sedat; & anginas & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi. Item ardentium testium. Naribus illitum comitiales erigit; attollitq;. Idem cum uernatione anguim aceto ammixto; unice purulentis auribus p / dest. Quidam bubulum fel ammiscet; decoctarumq; carniū testudinis succum abditā a quā uernatione anguim. Sed diu in uino testudinem excoquunt. Oculorum quoq; uitia omnia fel inunctum cum melle emendat. Suffusiones etiam marinae felle; uel cum fluuiatilis sanguine & lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra salamandras; uel succum decoctū bibitis; satis est. Testudinum est tertium genus in ceno & paludib; uiuentium. Latitudo iis in dorso pecto / ri similis; nec cōuexo incurta calice; ingrata usu. Ex hac quoq; tamen aliqua contingunt auxi / lia. Tres namq; in succensa farmenta coniectae & diuidentibus se regumentis rapiuntur. Tum euulsae carnes earum coquuntur in aquae congio sale modice addito. Ista decocta uim ad tertias partes siccus paralylin & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahunt item fel priuitas sanguinemq; uitiatum. Sistitur ab eo remedio alius aquae frigidae potu. Ex quarto genere testudinum quae sunt in amnibus diuisarum pingua cum aizoo herba tusa ammixto unguento & semine lilii ante accessiones perunguntur aegri; praeter caput mox consolutis; calide in aqua; bibunt; quartanis liberari dicunt. Hanc testudinem quintadecima luna capi oportere; ut plus pinguium reperiat. Verum aegrum sextadecima luna perungi tradunt. Ex eodem ge / nere testudinum sanguis instillatus crebro capitis dolores sedat. Item strumas. Sunt qui testu / dum sanguinem culro aëro supinarum capitibus praecisis excipi nouo sicili iubeant. Igne; sacrum cuiuscunq; generis sanguine illini. Item capitis ulcera manantia; & uerrucas. Idem pro / mittit testudinum omnium simo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit; ut aliqui tradunt; tardius ire nauigia; testudinis pedem dextrum uehementia. Hinc deinde in morbos digeremus a uatilia; non quia ignoremus gratiorem esse uersitatem animalium; maiorisq; miraculi. Sz hoc uulnus est uitae contributa habere remedia; cum aliud alii profit. Aliud alibi facilius inue / niatur. Venenatum mel diximus ubi nasceretur. Auxilio est piscis aurata in cibo. Vel si ex me / le sincero fastidium cruditas ueque sit gratissima incidat. Testudinem circuncisis pedibus; ca / pite cauda decoctam antidotum esse auctor est Helopi Scincosq; Apelles. Qui est Scincus; di / ximus. Saepius uero quantum ueneficium praestaret mensuris mulierum. Contra omnia ea au / xilia; ut diximus; nullus. Item cōtra pastinacā & scorpiones terrestres marinosq; & draco / nes & phalangia illitus sumptus uel in cibo. Et uidem recentis & capite cinis contra omnia uene / na; priuatim cōtra fungos. Mala medicamenta inferri negant posse; aut certe nocere stella ma / rina uulpino sanguine illita; & affixa limini superioris; aut clauo aëreo; ianuae. Draconis marini scorpionum p / itus carnis earum impositus; Item araneorum morsus sanantur. In summa cō / tra omnia uenena; uel potu; uel ictu; uel morsu noxia. Succus earum ex iure decoctarum; effu / cissimus habetur. Sunt & seruatis piscibus medicinae. Salsamentorumq; cibus prodest a ser / pente percussis & contra bestiarum ictus mero subinde haustos; ita ut ad uesperam cibus uom / itione reddat. Peculiariter a chalcide cerastae; aut quas sepas uocant; aut helope diplade ue / percussis. Contra scorpiones largius sumi. Sed non euomi salsamenta prodest; ita ut sitis toler / tur; & imponere ea plagis conuenit. Contra crocodilorum quidem morsus non aliud praesen / tius habetur. Priuatim contra praeteris morsum farda prodest. Imponuntur salsamenta & cō / tra morsum canis rabiosi; uel si non sint ferro uisae plagae corporaque clysteribus exinamita. Haec per se sufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponitur. Idem & ex cybio pro / festus. Draco enim marinus ad spinas suae qua ferit uenenum ipse impositus; uel cerebro tor / to prodest. Ranarum marinae ex uino & aceto decoctarum; succus contra uenena bibitur; & contra ranā rubetā uenenum; & contra salamandras. Fluuiatilis si carnes edantur; uis de / coctarum forbeat; profunt; & contra leporem marinū; & contra serpentes supradictas. Con / tra scorpiones ex uino. Democritus quidem tradit; si quis extrahat ranā uiuenti linguam nul / la alia corporis parte adhærente; ipsaq; dimissa in aqua imponat supra cordis palpitatiōē mu / lieri dormienti; quaecunq; interrogauerit; uera; responsum. Addunt etiam nunc alia magi; quae si uera sunt; multo utiliores uitae existimantur ranae q; leges. Namq; harundine trian /

xa natura per os: si furculus in menstruis defigatur a marito adulterorum tedium fieri. Carni-
 bus earum uel hamo additis: præcipue purpuras certum est allici. Iecur ranæ geminum esse
 dicunt: obliquisq; formicis oportere eam partem quam appetant: contra omnia uenena esse
 pro antidoto. Sunt quæ in nepribus tantum uiuunt: ob id rubetari nomine, ut diximus: quas
 græci phrynos uocant: grandissimæ cunctarum: geminis ueluti cornibus plenæ ueneficiorum
 Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populum silentium fieri. Osculo quod sit in
 dextro latere in aquam feruentē deiecto refrigerari uas: nec postea feruere nisi exempto. Ex
 templo id inueniri. Nam obiecta rana formicis: canibusq; erosus singula in oleum addi. Et ali-
 ud esse in sinistro latere: quo deiecto feruere uideatur: apocynon uocari. Canum impetuseo
 cohiberi. Amorem concitari: & iurgia addito in potionem. Venere m adalligatum stimulare.
 Rursus a dextro latere refrigerari feruentia. Hoc & quartanas sanari alligato in pellicula agni
 na recentialiasq; febres. Amorem inhiberi eo. Item ex iis ramis lyen contra uenena quæ lu-
 ant ex ipsis auxiliatur. Cor uero etiam efficacius est. Coluber est in aqua uiuens: huius adipem
 & sel habentes qui crocodilos uenentur mire adiuuari produntur: nihil contra bælua audente
 Efficacius etiamnum si herba potamogeton misceatur. Cancrī fluuiatiles triti potiq; ex aqua re-
 centes seu cinere adseruato: contra uenena omnia profunt: priuatim contra scorpionum idus
 cum lacte alimino: uel si non affit: caprino uel quocunq;. Addi & uinum oportet. Necant eos
 triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenenatorum omnium morfus: priuatim scy talen-
 & angues: & contra leporem marinum: ac ranam rubetam. Cinis eorum seruatus prodest pa-
 uori. Prodest periclitantibus ex canis rabiosi moribus. Quidam adiciunt gentianam: & dant
 in uino. Nam si iam pavor occupauerit: pastillos uino subactos deuorandos ita præcipiunt.
 Decem uero cancris cum ocimi manipulo adalligatis: omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum lo-
 cum coituros magi dicunt. Et cum ocimo ipsos cinerem uel eorum percussis imponunt. Minus
 in omnibus iis marini profunt: ut Trasillus auctor est. Nihil autem æque aduersari serpentibus
 q; cancoris. Suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cum sol sit in cancro: torqueri ser-
 pentes. Ictibus scorpionum carnes fluuiatiliū cochlearum resistunt crudæ uel coctæ. Qui-
 dam ob id salas quoq; adseruant. Imponunt & ipsis plagis. Coracini pisces nilo quidem pecu-
 liares sunt. Sed nos hæc omnibus terris demonstramus. Carnes eorum aduersus scorpiones
 ualēt impostæ. Inter uenena sunt pisciū porci marini spinæ in dorso cruciati magno læsorū
 remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore. Canis rabidi morfu potum expauescen-
 tibus faciem perungit adipe uituli marini. Efficacius si medulla lyene & oleum & lentisco & cæ-
 ra misceatur. Murenæ morfus ipsarum capitis cinerē sanantur. Et pastinaca contra suum idem
 remedio est cinere suo ex aceto illito: uel alterius. Cibi causa extrahi debet e dorso eius quic-
 quid simile est croci: caputq; totum. Et hanc autem & omnia testacea modice collui in cibis:
 quia saporis gratia perit. Leporis marini ueneficium resingunt poti hippocampi. Contra do-
 rycnium echini maxime. plunt. Et iis qui succum carphati biberint: præcipue eius iure sump-
 to. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur. Peculiariter uero contra le-
 poris marini uenena & ostrea aduersantur. Idem uidetur: nec potest uideri satis dictum esse de
 iis: cum palma mensas diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis: & ubi plurimi insiunt
 amnes. Ideo pèlagia parua & rara sunt. Gignuntur tamen i petrosis: carentibusq; aqua: dulciū
 additu: sicut circa grytum & muriam. Grandescunt flyderis qdem ratione maxime: ut in na-
 tura aquatiliū diximus. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia: atq; ubi sol
 penetret in uada. Hæc uidetur causa: quare minora in aliis locis reperiuntur. Opacitas enim
 prohibet incrementum: & tristitia minus appetunt cibos. Variant coloribus. Rufa in hispa-
 nia. Fusca in illyrico. Nigra & carne & testa circeis. Præcipua uero habentur in quatuorq; gen-
 te spissâ nec salua sua lubrica. Crassitudine potius spectanda q; latitudine. Neq; in luto capta:
 neque in harenosis. Sed solido uado spondylo breui atq; non carnosæ nec fibris laciniosis: ac
 tota i aluo. Addit peritiores notam: ambiente purpureo crine fibras: eoq; argumento gene-
 ras interpretant callibia parata appellantes. Gaudent & peregrinatione transferriq; in igno-
 ras aquas. Sic brundisina in auerno. Contra ista & suum retinere succum: & a Lucrinio adopta-
 re creduntur. Hæc sint dicta de corpore. Dicemus & de nationibus: ne fraudentur gloria sua
 littora. Sed dicemus aliena lingua digna quæq;. Peritissima huius censura in nostro æuo fuit.
 Sunt ergo Mutiani uerba quæ subiiciam. Cyzizena maiora lucrinis: dulciora britannicis: sua-
 uiora edulis: acriora lepticis: pleniora lucensibus: sicciora coryphætenis: teneriora isticis: can-
 didiora circeiensibus. Sed iis neq; dulciora: neq; teneriora esse ulla compertum est. In indico
 mari. Alexandri rerum auctores pedalia inueniri prodiderunt. Necnon inter nos nepotis cuius-
 dam nomenclator tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens ut ter mordenda
 essent. Eorum dos in medicina hoc in loco tota dicitur. Stomachum unice reficiunt. Fastidii

medentur. Additq; fuxuria frigus obrutis niues summa montium & maris ima miscens. Moll
hinc alium leniter. Eadem cocta cum mullo tenasmo: qui sine exulceratione sit: liberant. Ver
ficarum ulcera quoq; repturgant. In conchis suis cocta siue uti clausa venerint: mire distillatio
nibus profuit. Testæ ostrorum cinis tuam sedat & tonsillas ammixto melle. Eodem modo
parotidas: panos: mammarumq; duritias: caput ulcera ex aqua: utemq; mulierum extendit
Inspargitur & ambustis. Et detisfricio placet. Pruritus quoq; & eruptionibus pituitæ ex ace
to medetur. Crude si tondantur strumas sanant & pernioles pedum. Purpuræ quoq; contra
uenaena profunt. Et algam maris theriacen esse Nicander tradit. Plura eius genera: uti dixim?
Longo folio & latiore: rubente: alia ue. crispo. Laudatissima quæ in creta insula iuxta terram
in petris nascitur. Tingendis etiam lanis ita colorem alligans: ut elui postea non possit. E uiuo
tubet eam dari. Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe suillo mixtus: aut since
rus ex aceto. Præparant cutem sepiarum crustæ farina medicamentis. Cutem replet & muris
marini cinis cum oleo. Item echini cum carnibus suis cremati cinis. Fel scorpionis marini. Ra
narum quoq; trium si uitæ in olla crementur cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capil
lum denigrant sanguifugæ: quæ in uino nigro diebus. xl. computruere. Alii in aceto. Capitulum
duobus languifugarum sextarium in uase plumbeo iubent putrescere totidem dieb?: mox illi
ni in sole. Sornatus tantam uim habere tradit: ut nisi oleum ore contineant qui tingunt: dem
tes quoq; eorum denigrari dicat. Capitis ulceribus muricums: uel purpurarum testæ cinis cum
melle utiliter illinitur conchyliorum: uel si non urantur farina ex aqua doloribus. Castoreum
cum pucedano & rosaceo. Omnium piscium fluuiatilium marinorumq; adeps liquefact? oleo
ammixto melle oculorum claritati plurimum cõfert. Item castoreum cum melle. Callion mi
fel cicatrices sanat: & carnes oculorum superuactas consumit. Nulli hoc piscium copiosius: ut
existimant Menander quoq; in comœdiis. Idem piscis & uranoscopus vocatur ab oculo quem
Leptæ h3. Et coracini fel excitat uisû. Et marini korpiõis russi cû oleo uetè: aut melle attrito
incipientes suffulsiões di'cutit. Ingi ter oportet itermissis dieb?. Eadè rō albugines oculos tol
lit. Mullos cibo acie oculisq; hebetari tradit. Lep? marin? ipse qdè uenenatus è: sed cinis eius
in palpebris pilos intullos euulsos cohibet. Et ad hunc usum utilissimi minimi. Item pectur cu
li salis triti cum cædria. Ranæ quas diphthitas & calamitas uocant: sanguis eam in cum lachry
ma nitris si euulso pilo palpebris illatur. Oculorum tumorem ruboremq; sepiæ cortex cum la
cte mulieris illitus sedat: & per se scabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agentes: & me
dicamentum auferunt post paulum: rosaceoq; inungunt: & pane impostico mitigant nocte. Ead
dem cortice & nyctilopes curantur in farina trita: & ex aceto illita. Extrahit & squamæ eius
cinis. Cicatrices oculorum cum melle sanat pterygia cû sale: & cadmia singulis drachmis. Fmẽ
dat & albugines oculorum iumentorum. Adiciunt & ossiculis eius genas si terantur sanari.
Echini ex aceto epinyctidas sanant. Eundem comburi cum uiperinis pellicibus ranisq; & ciner
em aspergi potioni iubent magi: claritatem usus promittentes. Ichthyocolla appellatur p
scist: cû glutinosum est corium. Idemq; nomen glutino eius. Hic epinyctidas tollit. Quidam
ex uentre non ex corio fieri dicunt. Ichthyocolla ut glutinum taurinum latdatur. Pontica can
didat: & carens uenis squammisq; & quæ celerrime liquefit. Madescere autem concisa in aqua
aut aceto nocte ac die. Mox tundi marinis lapidibus: ut facilius liquefat. Utilem eam in cap
itis doloribus affirmant: & retanicis. Ranæ dexter oculus dextro: sinistro leuus suspensus e collo
natiui coloris panno lippitudines sanant. Quod si per coitum ranæ eruantur: albuginem
quoq; Alligati similiter in putamine oui. Reliquæ carnes impositæ fuggillationem rapiunt.
Cancer etiam oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt. Est parua rana in arundinetis
& herbis maxime uiuens: muta: ac sine uoce uiridis si forte hauriatur: uentres boum distendens
huius corporis humorum penicillis derafum claritatem oculis inunctis narrant asferre. Ipsasq;
carnes doloribus oculorum superponunt. Ranas etiam quindæcim coiectas in fistili nouo iun
cis configunt qdam: succu earum qui ita effuxerit admiscant lachrymæ: quæ ex alba uite ema
nat: atque ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acui infallantes hunc succum in ue
stra euulsum. Meges plurimum palpebrarum faciebat in aceto enecans putrefcentes: &
conebatur in multis uariisq; per aquationes autumnt nascentibus. Idem præstare sanguis
uicinis ex aceto illitus placatur. Comburi eas oportet nouo vase. Idem cheri iecur sicca
ere. xliii. cum oleo cædrio perunctis. Vltimo mensibus. Atribus utilissimam
uel recens: sed intereratam uno. Item bacci quem quidam myzen uocant. Item
um rosaceo infusum. Vel castoreum cum uiperis succo. Vocat? & in mari pedis
rimas infallari ex aceto auribus ioh. r. Et per se conchylio infecta lana magnope
supplamæ ero & nitro madefaciunt. Sanguis uero præcipue contra omnia aurium ti
ta. Quidam quoq; excellentis succum cyathu mellis diuina. Camplius aceti cyathum calice nouo

lenta pruna decquere. Deinde spuma pennis deterla: & postq̃ desiderit spumare tepidum in-
fundere. Si tument aures coriandri succo prius mitigandas iudem præcipiunt. Ranæ adeps
instillatus statim dolores tollit. Cancrorum fluuitalium succus cum farina hordeacea aurum
nulneribus efficacissime prodest. Parotides muricum testæ cinere cum melle: uel onchyliorū
ex mulso curant. Dentium doloris sedantur offibus draconis marini scarificatis ginguias. Cē/
rebro caniculæ i oleo decocto adseruatq; ut ex eo dentes semel anno colluantur. Pastinacæ
quoq; radio tarificare ginguias: & in dolore utilissimum. Conteriturq; ius: & cum hellebo-
ro albo illitus dentes sine uexatione extrahit. Salfamentorum etiam fictili uase combustorum
cinis: addita farina marmoris inter remedia est. Et cyria uetere eluta in nouo uase: & inde trita
profunt doloribus. Acq; prodesse dicuntur omnium salfamentorum spinæ combustæ tritæq;
& illitæ. Decoquunt & ranæ singulæ in aceti heminis: ut dentes ita colluantur: contineaturq;
in ore succus. Sisastidium obstat: suspendebat pedibus posterioribus eas Salustius Diony-
sius: ut ex ore uirus deſlueret in acetum feruens: idq; e pluribus ranis. Fortioribus stomachis
ex iure edendas dabat. Maxillaresq; ita sanari dentes præcipue putant. Mobiles uero suprad-
cto aceto stabiliui. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præcis pedibus in uini hemina
macerant: & ita tollui dentes labentes iubent. Aliqui totas acalligant maxillis. Alidēnas in
aceti sextarii tribus decoxere ad tertias partes: ut mobiles dentium stabiliirent. Neſion. xi. xvi.
ranarum corda in olei ueteris sextario sub aerea testa discocere: ut infunderent per aurem dō/
lentis maxillæ. Alii iectur ranæ decoctū & tritū cū melle impoluer dentib⁹. Omnia suprad-
ta ex marina rana efficaciora. Si cariosi & fetidi sunt centrum in furno arefieri per noctem præ-
cipiunt. Postea tantūdem salis addi atque fricari. Enydris uocatur a græcis coluber in aqua ui-
uens. Huius quattuor dentium superioribus in dolore superiorum ginguias scarificent: inferio-
rum inferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti sunt. Utuntur & cancorum cinere:
nam muricum cinis dentifricum est. Lichenas & lepras tollit adeps utili marini. Murenarū
cinis cum mellis obolis ternis. Iectur pastinacæ i oleo decoctum. Hippocampi & delphinū cinis

cit ad cicatricem. Quicquid del-
titat: ac p̄tingunt. Muricum
cum melle illitū: ut temp; eru-
rum foveantur. Muricum ge-
que. Sed minora multo: effica-
tem: extenditq; in aqua deco-
n usq; mellis. Ita præparata in
oris: & anchusæ totidem: octo
llita facies post quatuor horas

Cap. v.

nis. Idem & albes exrescentes
is quinq; aquæ marinæ. Exco-
appellatum ex nidis (ut aliqui
rassescitibus. Alii e limos uel
sum odoris asperi. Alterū mol-
gartum pumicosus: spongiæq;
uocatur. Quo candidius autem
Vfus tostis & sine oleo mire: le-
bus obolis. Halcyoneo utuntur
oleo usus est. Attalus thynni
a melle sanat situmas. Per-
pi-
non uulneres: prodest. Idē de en-
adio & lepore marino impolito:
illitis. Item scolopendræ marinæ
irifice profunde: & lepiæ ossa cum
& scauri piscis marini iocineritis.
aricumq; cinere ex oleo ad paro-
diculi uocatur drachma pota. Ca-
eo & sale: ut forbeatut succus. Sic
Anginas menarum salfarum ex
im ex aceto. Suctus hic & contra
quæ: anginis medent gargarizati

[illegible]

da & itestinis exemptis: reliqua carne ita condita ut citra fastidium sumi possit. Cancrī fluuiatiles ex iure sumpti & p̄b̄licis prodesse traduntur. Adusta sanantur cancrī marini uel fluiatilis cinere. Et ea quæ feruenti aqua combusta sint. Hæc curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fluuiatiliū cinere. Putantq; utendum cum cæra & adipe urisino. Prodest & sebri ranarum fellis cinis. Ignes sacros restingunt ranarum uientium uentres impositi: pedibusq; posterioribus pronas adalligari subent: ut crebriore anhelitu potius. Vtuntur & silurosum caput cinere fassamentorum ex aceto. Pruritus scabiemq; non hominū modis sed & quadrupedum efficacissime sedat iecur pastinacæ decoctum in oleo. Nervos præciosos purpurarum callum quo se operiunt tulum glutinat. Lethargicos coagulum utuli adiuuat in uino potum oboli pondere. Item ichthyocollæ. Tremulos iuuat castoreum si ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri. Sanguinem piscium putant cibo listi populo tuso illitocq;. De quo & hæc traduntur moriam ipsum ex seie emittere: & ideo non debere addi. In coguendo secari harundine: ferro eminentes in uitiumq; trahere natura deserente. Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem uel sanguinem arefactū. Quidam ex ea rana quam græci calamiten uocant: quoniam inter harundines frutesq; iuuat: minima omnium & turidissima cinerem fieri iubent. Aliqui & nascentium ranarum in aqua quibus ad huc cauda est: in calice nouo combustarum cinerem si per nares fluat insciscendū. Diferuus hī rudium quas sanguisugas uocant ad extrahendum sanguinem usus est. Quippe eadem ratō earum quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda sanguine spiramenta laxanda iudicantur. Sed uitium quod admissæ semel desiderium faciunt circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ. Multi podagris quoq; admittenda censuere. Decidunt satietate & potere ipso sanguinis detractæ aut sale aspersæ. Aliquādo tamen adnata relinquūt capita quæ causa vulnera insanabilia facit: & multos interimit: sicut Messalinum & consularibus patriciis cum ad genua admississet. Inueniunt uirus remedio uerso: maximeq; grussæ ita formidantur. Ergo suggestia ora forficibus præcidūt: ac ueluti siphonibus destitit sanguis: paulatimq; morientium capita se contrahunt: nec relinquunt. Natura earum aduersatur cunctibus: & sufficit necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis nariū profusio sistit succo porri mollitus. Extrahit tæla corpori inhaerentia. Sepiarum testæ ex aqua fassamentorū carnes. Cancrī fluuiatiles triti. Siluri fluuiatilis qui & alibi q; in nio nascitur carnes impositæ recentes siue fassæ. Eiusdem cinis extrahit & adeps: & cinis sp̄iæ eius uicem spodi præbet. Vlcera quæ serpunt & quæ ex iis excrescunt ex capite menatum cinis uel siluri coercent. Carcinomata per earum capita fassarum: efficacius si cineri earum misceatur sal & cunila capi tata: oleoq; subigantur. Cancrī marini cinis usti cum plumbo carcinomata cōpescit. Ad hoc & fluuiatilis sufficit cum melle: lineaq; lanugine. Sed aliqui maluit alumen melq; miscere cineri. Phagedenæ siluro inueterato: & cum sandaraca trito. Cachectæ & nomæ & putrescentia cybio uetere sanantur. Vermes uero innati ranarum felle tolluntur. Fistulæ aperiuntur: ficanturq; fassamentis cum lintheolo immisiss. Intraq; alteram diem callum omēm auferūt: & putrescentia ulcerum quæq; serpunt emplastri modo subacta & illita. Et halpe expurgat ulcera in lintheolis conceptis. Item echinorum testæ cinis. Carbunculos coracinarum fassamenta illita discutiunt. Item mullorum fassamenti cinis. Quidam capite tantum utūtur cū melle: uel coracinarum carne. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Cicatrices fel scorpiōnis marini: Verrucas tollit glauci iecur illitum. Capitis menarum cinis cum alio tritus ad thymia crudis utuntur fel scorpiōnis marini ruffi. Smarides tritæ illitæ. Hailex deferefac: ta unguum scabritiam cinisq; & capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiā facit glutinosa & iure sumptis: & finarides cum pilana somptæ: uel cum sceniculo decoctæ. Mammās ipsas muricum uel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Cancrī fluuiatiles illiti uel marini pilos in mamma: uel muricum carnes appositæ tollunt. Squatinæ illitæ crescere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accensa excitant uulnæ strangulatu operpressas. Item scombri in aceto putrefacti. Percarum uel menarum capitis cinis ammixto sale & cunila oleoq; uulnæ medetur. Suffusione quoque scitidas extrahit. Item utuli marini adieps infusillatur igni naribus intermortuarum uulnæ uitio: & cum coagulo eiusdem in uellere impositus. Pulmonis marini cinis adalligatus egregie profusio purgat. Echini uidentes tusi & in uino dolet poti. Sistunt & cancrī fluuiatiles triti in uino potique. Item siluri suffiti præuigilare. Ex hyfopo ceteris uel aridos bibūt. Item utur illis cum qui. Item in iure cocti cū. Item facientes. Item in

febri quæ sit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione. Mulieribus in uino austero potius prodesse dicuntur. Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest. Contraque uulua olfactum cum aceto & pice aut subditum pastillis. Ad secundas etiam uti eodem prodest cum panace in quattuor cyathis uini. Et a frigore laborantibus ternis obolis. Sed si castoreum si parum ne supergrediatur grauida: abortum facere dicitur: & periclitari partus si superferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio. Si capiatur cum luna in libra fuerit, triduoq; affertur sub diuo: faciles partus facere: postea quotiens inferatur adiuuare. Et pastinacæ radix us adalligatus umbilico existimatur idem facere si tibiuenti ablatus sit: ipsaque denno in mare dimissa. Inuenio apud quosdam ostreatum uocari: quod aliqui onychen uocant: hoc fustium uisus pœnis mire resistere. Odorem esse castorei: meliusque cum eo uisum proficere. Vetræ quoque ulcera & cachoetæ eiusdem cinere sanari. Nam carboniculos & carcinomata i mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro foemina cum salis flore contuso post plenam lunam: & ex aqua illita. Psilothrum est tymni sanguis: fel: iecur siue recentia siue seruata. Iecur etiam tritum mixtaque cædro plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros pu bescere negauit Mango Salpe obstetrix. Eadem uis est pulmonis marini. Leporis marini sâ guine & felle: uel si in oleo lepus hic necetur. Cancri scolopendræ marini cinis cû oleo. Vrtica marina trita ex aceto scyllito. Torpedinis cerebrum cum alomine illitum xvi. luna. Rana parua quam in oculorum curatione descripsimus sanies efficacissime psilothrum est si recens illinatur: & ipsa arefacta ac tusa: mox decocta tribus heminis ad tertias: uel in oleo decocta æreis uasis. Eadem mensura alii ex quindecim ranis conficiunt psilothrum: sicut i oculis diximus. Sanguisugæ quoq; tostæ in uase fictili: & ex aceto illitæ eundem cõtra pilos habent effectum. Et fustis turentium eas necat cimices inuectas. Castoreo quoque cum melle pro psilothro uis pluribus diebus reperiuntur. In omni autem psilothro uellendi prius sunt pilii. Infantium gingiuis dentitionibque multum confert delphini cum melle dentium cinis: & si ipso dente gingiua tangantur. Adalligatusque idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Vlcera uero quæ in auribus aut ulla corporis parte fiant cancerum fluuiatilium succus cum farina hordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis profunt. Sirlasique infantium spongia frigida cerebro humefacto rana inuersa adalligata efficacissime sanat: quam aridam inueniri affirmant. Mollus in uino necatus: uel piscis rubellus: uel anguillæ duæ. Item uua marina in uino putrefacta iis qui inde biberint tediū uini affert. Venerem inibet: & cinis hippopotami frontis & sinistra parte pellis in lintheolo adalligata. Fel ue torpedinis uiuæ genitalibus illitum. Concitant cochlearū fluuiatilium carnes sale adseruata: & in potu ex uino datæ. Erythini in cibo sumpti. Iecur ranæ dyropyetes & calamitæ in pellicula gruis alligatum: uel dens crocodili maxillaris annexus brachio: uel hippocampus: uel nervi rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubetæ alligata. Equorum scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant: donec illini possit. Aiuatq; ita curatos non repeti postea. Et salpe negat canes latrare: quibus in ossa rana uiua data sit. Inter aquatilia dici debet: & calamochnus latine adarcha appellata. Nascitur circa harundines tentens spuma aquæ dulcis ac marinæ: ubi se miscet. Vim habet causticam. Ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calamitæ simul dici debent. Pbraxmatis radix recens tusa luxatis medetur: & spinæ doloribus ex aceto illita. Cypro uero qui & donax uocatur cortex alopecis medetur uestus: & ulceribus ueteratis. Folia extrahunt quæ infixæ sunt corpori & igni sacro. Paniculæ flos si aures itrauerit expurat. Sepiæ arameto tanta uis est: ut in lucerna addito æthiopas uideri ablato priore lumine Ana xilaus irasat. Rubetæ decocta & in aqua poti data suum morbis medetur: uel cuiuscunque ranæ cinis. Pulmone marino si cõfricet lignū: ardere uidetur: adeo ut faculā ita præluceat.

Animalium omnium in mari inuentum. clxxvii. genera esse. Cas. vii.

P Eracta aquatiliū dote non alienum uidetur indicare per tot maria tam uasta & tot milibus passuum terræ insula: extraque circumdata mensura pene ipsius mundi quæ intelligantur minimalia centum septuaginta septem generum esse: eaque nominatum complecti. Quod in terrestribus uolucribusque fieri non quit. Neque enim omnis indiciæ æthiopiceque ut scythiæ desertorum ue nouimus seras aut uolucres cum hominum ipsorum multo plurinæ sint differentiæ quas inuenire potuimus. Accedat his taprobane insulæque altæ oceani fabulose narratæ. Profecto conueniet: non posse omnia genera in contemplationem inuersioni uocari. At hercule in tanto mari oceano quæcunque nascuntur certa sunt: notioraq; quodamemur quæ pfundo natura misit. Vt a beluis ordiamur: arbores phytethres: balenæ: pisces: triiones: nereides: elephantis: homines qui marini uocantur: rotæ: orcæ:

arietes: musculi: & alii piscium forma arietes delphini: celebresque Homero uulgi. Luxuriae
 uero testudines: & medicis fibræ quorum genera nusquam mari accepimus mergi: tantum ma-
 rina dicentes: lam caniculæ: drynones: cornuæ: gladii: ferræ: communique mari terræ am-
 ni hippopotami: crocodili. Et anni tantum ac mari thynni: thynnides: siluri: coracini: per-
 cæ. Peculiaris autem maris accipenser: aurata: asellus: acarne: aphias: alopeca: anguilla: arane-
 us: box: batia: bachus: batrachus: belonæ: quos aculeatos uocamus: balanus: coruus: cittha-
 rus. Rhomborum genera chalcis: gobiæ. Colluris asellorum generis: ni minor esset colla. Si-
 ue parianus siue saxetanus a patria berica: lacertorum minimas: abysson: elefseyctum. Ita
 uocatur concisa pelamis: quæ post .xl. dies a poto in mæotin reuertitur. Cordula & hæc pe-
 lamis pusilla: cum in pontum e mæotide exit hoc nomen habet: cantharus: callyonimus: siue
 tranofcapus: cinædis: solea: phisicintla: cnidæ: quam nos urticam uocamus. Cancro: um ge-
 nera chameis: ite: chameleos: chamepotorides: generis uarietate distantes & rotunditate:
 chameglycia: menides: quæ sunt maiores quæ pelorides: glycia sine corophia. Concharum ge-
 nera inter quæ & margaritiferæ cochleæ: quarum generis pentadactylides: melicem: balci:
 echinophoræ: dicuntur quibus cantant. Extra has sunt rotundæ in oleario usu: cochleæ: cu-
 cumis: cynopos: camymarus: cynofdexia: draco. Quidam aliud uolunt esse dracunculum.
 Est autem graculæ simili. Aculeos in branchiis habet ad caudam spactantis. Sic & scorpio
 lædit dom manu tollitur: erythinus: echeneis: echinus. Elephanti locustarum generis, ni
 gri: pedibus quaternis: bisulcis. Præterea brachia duo: binis articulis: singulisque forficulis
 denticulatis. Fabri siue zægaucisci: glaneus: conger: gyres: galeos: garus: hippus: hippur:
 hirundo: ale: pleumon: hippocampus: heparcotinos. Sunt lacertorum genera lolligo: uolli-
 tans: focusta: lucernæ: liparis: lamyrys: lepus: leones: quorum brachia cancris similia sunt.
 Reliqua pars locustæ: mollus: merula inter saxatiles laudata: mugil: melanurus: mena: me-
 tis: murena: mismylus: mifcus: murex: oculata: ophidion: ofstria: eotia: orcyonon. Hic est pe-
 lamidum generis maximus. Neque redit in mæotin: similis triton: uetustate melior. Orphus
 orthagoriscus: phager: picus: saxatiliusque pelamis. Earum generis maxima apolectus uocatur.
 Durius: triton: phorcus: phitharus: passer: pastinaca. Polyporum genera pectines: maximi
 & nigerrimi æstate. Laudatissimi autem mitylenis rhyas: tyndarides: salonis: altimattia in in-
 sula alexandriæ. In ægypto pectunculi: purpuræ: pegrides: pinna: pinnotheræ: rhina: quæ
 squatinam uocamus. Rhombus: scarus principalis hodie. Solea: fargus: scyllas: farda. Ita uo-
 catur pelamis longa ex oceano ueniens. Scomber: salpa: horus: scorpena: scorpius: scyfalcia:
 sciena: scolopendra: myrus: ægypta: strombus: solen siue aulos siue donax siue onix siue dac-
 tylus: spondylus: marifella: spongia. Turdus inter saxatiles nobilis. Tynnus: tranus: quem
 alii xiphiam uocant. Stassa: torpedo: terbea: triphonon. Pelamidum generis magni: ex eo se-
 rena cymbia fiunt. Veneris: Euax: xyphi. His adiciemus apud Ouidium posita nomina: quæ
 apud neminem alium reperiuntur. Sed fortassis in ponto nascuntur: ubi id uolumen supremis
 suis temporibus inchoauit. Bopgyrum in scopulis uiuentem. Orphum rubentem: rhacnuc:
 pullum: pictas: mormyras: aureique coloris chryson. Præterea paruum teragm: & placen-
 tem cauda labrum: Epodas lati generis. Præter hæc insignia piscium tradit: channem ex se
 ipsa concipere. Glaucum æstate nunquam apparere. Pompium qui semper comitetur natigi-
 orum cursus. Chromin: qui nidificet in aquis. Helopen quoque dicit esse nostris incognitum:
 iudis. Ex quo apparet falli eos qui eundem accipenserem existimauerunt. Helopi palmam sa-
 poris inter pisces multi dedere. Sunt præterea a nullo auctore nominati: iudis latine appel-
 lata: a grecis phyren: ostrea: similis nomine: magnitudine inter amplissimas raras: sed ta-
 men non degeneris: & pernæ concharum generis circa pontias insulas frequentissimæ. Stant
 uelut suislo crure longo in harena defixæ: hiantesque: qua simpitudo est: pedali non minus spa-
 tio. Cibum uenantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatum spissatos. Inrus pro
 spondyli grandis caro est. Et hyenam piscem uidi in oenaria insula: captum caput exerente.
 Præter hæc purgamenta aliqua relato indigna: & algis potius annumeranda: quam animalibus.

Metallorum naturæ.

METALLA NVNC IPSAEQVE OPES ET RE
rum p̄cia dicentē: tellurem intus exquirente cura multiplici
Modo q̄ppe alibi diutius fodit̄ quærente uita auz̄ argentū
æs electrū. Alibi deliciis gemmas: & parietū digytorumq̄
pigmenta. Alibi temeritati ferrū auro etiā gratū inter bel
la cedetq̄. Persequimur omnes eius fibras uidemusq̄ sup̄
excavatos montes mirātes debiscere aliqui: aut intermiscere
illā. Ceu uero n̄ hoc etiā exemplū indignationis sacræ pa
rentis exprimi possit. Imus in uiscera eius: & in sede manū
opes quærimus: tanq̄ paḡ benigna fertiliq̄ qua seces. In
ter hæc minimū remediū: gratia sc̄utatur. Cui enim fo
diendi cā medicina est: Quāq̄ & hæc summa sui parte tri

buia ut minime parca: facilisq̄ in omnib⁹ quæ p̄sunt. Illa nos premittit: illa nos ad inferos agūt
quæ occultauit atq̄ demersit. Illa quæ nō nascunt̄: ut repente mens ad inane euolans reputer
q̄s deinde futuris finis est: sæculis omnib⁹ exhauriendi ea quousq̄ penetrat auaritia: Quā in
nocens q̄s beata: immo uero & delicata esset uita: si nihil aliud de ea nisi qd̄ supra terras concu
pisceret: haberetq̄ nō nisi qd̄ secum est: Eruiſſe qdem auz̄ & chrysocolia iuxta: ut preciosior ui
deat̄ nomen ex auro custodiens. Paḡ enim erat naturæ unā inuensis uitæ p̄selem: nisi in p̄
dio etiā esset sanies auri. Quærebat argentū auaritia. Eoni consiluit interim intensis minū
rubentisq̄ terræ excogitauit usum. Heu p̄digiosa ingenia quot modis auxim⁹ p̄cia reḡ. Ac
cessit ars p̄cturæ: & auz̄ argentumq̄ cælando carius fecim⁹. Didicit homo naturā p̄uocare.
Auxere & artē uitioq̄ irritamenta. In poculis libidines cælare iuuat: ac per obscenitates bibere
Abiecta sunt deinde hæc: & sordere coepere: & auri argentiq̄ minū fuit. Murina & crySTALLI
na ex eadem terra effodimus: qbus p̄ciū faceret ipsa fragilitas hoc argumentū op̄s: hæc uera
luxuriæ æstimata est gloria: habere qd̄ posset statim totū perire. Nec hoc fuit satis: turba gē
masq̄ potam⁹: & smaragdīs texim⁹ calices: ac temulentia cā tenere indiūtat: & auz̄ iam ac
cessu eius.

Quæ prima cōmendatio metallorū auri: & de origine annulorū aureorū: & mō
auri ap̄ antiquos: & equestri ordine: & de iure annulorū aureorū. Cap. i.

U Tinam posset & uita in totū abdicari auz̄ sacra fames: ut celeberrimi auz̄ ores dixeret: pro
scissum cōiit̄is ab optimis quibusq̄: & ad perniciem uitæ repertū. Quantū sc̄licior̄ æuo
cū res ipsæ permutabant̄ inter se: sicut & troianis temporib⁹ faciūtū Homero credi cōuenit.
Ita enim (ut opinor) cōmēcia uictus gratia inuenta: alios coriis bouū: alios ferro captiuisq̄ reb⁹
emputasse tradit: q̄q̄ & ipse miratus auz̄ æstimationes reḡ ita fecit: ut centū bouū arma au
rea p̄mutasse Glaucū diceret cū Diomedis armis nouem bouū. Ex qua consuetudine multa le
gū antiquaq̄ pecore constat etiā romæ. Pessimū uitæ scelus fecit: q̄ annulū primus induit digy
ris. Nec hoc q̄s fecerit tradit̄. Nā de Prometheo omnia fabulosa arbitror: q̄q̄ illi quoq̄ fer
reū annulum dederit antiquas: uinculumq̄ id nō gestamen intelligi uoluerit. Midæ qdam an
nulum quo circumactō habentem nemo cerneret: q̄s non etiā fabulosiorem fateat̄: Mantus &
p̄sus sinistra maxīmā auctoritatem conciliare auro: non qdem Romani quorū more seren
dā ent bellicæ uirtutis insigne. De regib⁹ romanis nō facile dixerim. Nullū habet Romuli in
capitolio statua: nec præter Nummæ Seruiq̄ Tullii alia. Nec. L. qdem Bruti. Hoc in Tarq̄
niis maxime miror: quorū egregia fuit origo: unde hic annulorū usus uenit: q̄q̄ nunc lacedæ
mone ferreo utantur. Sed a Prisco Tarq̄nio omniū primo filium cū in prætextæ annis occidis
set hostem bulla aurea donatū constat: unde mos bullæ durauit: ut eos q̄ equo meruissent fi
lii id insigne haberent: cæteri loḡ. Et ideo miror Tarq̄niniū eius statua sine annulo eē. Quāq̄
& de nomine ipso ambigē. Id græci a digytis appellare. Apud nos p̄fici ungulū uocabant.
Postea & græci & nostri scymbolū. Longo certo tempore ne senatū qdem Romanū habuisse
aureos: manifestū est. Siquidem iis t̄m q̄ legati ad exterar gentes ituri eēnt: annuli publice da
bant̄. redo: qm̄ ita exteros honoratissimi intelligebant̄. Neq̄ aliis uti mos fuit: q̄ qui ex ea
cā publice accepissent: uulgoq̄ sic triumphabant. Et cū corona ex auro etrusca sustinere: a ter
go: annulus tamen in digyto ferreus erat: æqua fortuna triumphantis & ferui coronā sustine
tis. Sc̄ triumphauit de Iugurta. C. Marius. Aureū non ante tertiu consulatū sum̄ p̄fisse tradit̄.
Li quoq̄ q̄ ob legationem acceperant: aureo in publico t̄m utebant̄: intra domos uero ferreis
Quo argumento ēt nūc sponsæ annulus ferre⁹ mitti. Isq̄ sine gemma. Nec illas temporib⁹

illos fuisse annulos video: nusquam certe Homerus dicit: cum & codicillos misistatos epistolae gratia in dicit: & conlitas arte uestes: ac uasa aurea argenteaque: & ea colligata nodi non annuli nota Sortiri quoque contra puocationem duces non annulis tradit. Fabricae et deum fibulas: & aliam muliebri cultus sicut in aures in primordio factitasse sine mentide annulos. Et quod primum instituit: contanter id fecit: leuissimis manibus ac latentibus induit cum si honos securus fuisset: dextra fuerit ostentandus. Quod si impedimentum potuit in ea aliquid intelligi: et infertorii usu argumentum est: maius in leua fuisse quam scutum rapit. Est quidem apud eundem Homerum: uiros criminibus aurum implexu: Idem nescio an prior usus a foeminis coeperit. Romae quidem non fuit augur: nisi ad modum exiguo longo tempore. Certe cum a gallis capta urbe pax emerere: non plus quam mille pondus effici potuerit. Nec ignoro. M. Crassum duo milia pondus aurum rapuisse suo: & Pompeii tertio consulatu et capitolini louis folio a Camillo ibi condita: & ideo a peritisque existimari duo milia pondus collata. Sed quod accessit: ex gallos praeda fuit: detractumque ab his in parte captae urbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare solitos Torquatus indicio est. Apparet ergo gallos: teporumque tantumdem nec amplius fuisse. Quod quidem in augurio intellectum est: cum capitolinum de plurim reddidisset. Illud quoque obiter indicari conuenit: quoniam d' annulis sermonem ipetimus: ad uitum custodiam eius deprehensum fracta in ore annuli gemma statim expirasse: & indicium ita exitum. Ergo & maxime duo tantum milia pondus cum capta est Roma anno trecentis. mo. lxxiii. fuit: cum iam capitum liberorum censa esset. c. llii. milia quingenti. lxxiii. Eadem post annos. lccc. vii. quod ex capitolinae aedis incendio caeterisque omnibus delubris. C. Marius filius prenesti detulerat tredecim milia pondus: sub eo titulo in triumpho transtulit Sylla. Et argenti. c. lii. milia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie transtulerat auri pondus. xv. milia: argenti pondus. c. xv. milia. Frequentior autem usus annulorum non ante. Cn. Flauium Annii filium deprehendit. Hic namque publicatis diebus fastis: quos populus a paucis principum quotidie petebat: tanta gratia plebis adeptus est: alioquin libertino patre genitus: & ipse Apii Caeci scriba: cuius hortatu exceperat eos dies: consulando assidue sagaci ingenio. promulgaueratque: ut aedilis curulis crearetur. cum. Q. Anitio prenestino: quod paucis ante annis hostis fuerat: praeteritis. C. Feltio & Domitio: quorum patres consules fuerant. Additum Flauio ut simul Tribunus plebis esset. Quo facto tanta senatus in dignatione exarsit: ut annulos ab eo abiectos fuisse in antiquissimis reperit annalibus. Fallit plerisque quod tum & equestrem ordinem id fecisse arbitrantur. Etenim adiectum hoc quoque. Sed & phalera posita propter quod nomen equitum adiectum est. Annulos quoque depositos a nobilitate in annales reatum est: non a senatu uniuerso. Hoc actum. P. Semprenio Lenco. L. Sulpitio cons. Flauius uouit aedem concordiae: si populo reconciliasset ordines. Et cum ad id pertinet publica non decerneret: ex multitudine foeneratoribus condemnatis aedulam aream fecit i graecostasi: quae tunc supra comitum erat. Inciditque in tabula aerea ea aedem. ccc. quattuor annis post capitolinam dedicatam. Ita quadringentis. xlviii. a condita urbe gestum est: & primum annulorum uestigium extat. Promissum autem usus alter: secundo punico bello. Neque enim aliter potuissent tantum illa annulorum: carthaginem ab Hannibale mitti. Inter Scipionem quoque & Ursum ex annulo in actione nauali inimicitiae coepere. Unde origo socialis belli: & exitus regis. Ne tum quidem omnes senatores habuerunt: utpote cum memoria auorum multi praetura functi in ferro censue rint: sicut Calpurnius & Manilius: quod legatus. C. Marius fuerat iugurtino bello Fene stella tradit. Et multi. L. Fusidium illum quem Scaurus in uita sua scribit In Quintio: uero familia auorum: foeminas quidem habere mos fuerit. Nulloque omnino annulos maior pars gentium hominumque et quod sub imperio nostro degunt hodie habeat. Non signet oriens aut aegyptus: et nunc litteris cetera tenta solis. Multis hoc modis ut caetera omnia luxuria uariauit: gemmas addendo exquisiti fidei goris: censuque opimo digytos onerando: sicut dicemus in gemmas uolumine. Mox & effigies uarias caelando: ut alibi ars: alibi materia esset in precio. Alias deinde gemmas uiolari nefas putauit: ac ne quod signandi causa in annulis esse intelligeret: solidas induit. Quasdam uero neque ab ea parte quae digyto occultat: auro clusit aurumque milibus lapillos: uilius fecit. Contra uero multi nullas admittunt gemmas: auroque ipso signant: ut Claudii Caesaris principatu reperit. Necne & feruitia iam ferrum cingunt: alia pro sese mero auro decorant: cuius licentiae origo nominis ipso famothracia id institutum declarat. Singulis primo digytis gerere mos fuerat: quod sunt minimis proximi. Sic in Nummae & Seruii Tullii statuis uidemus. Postea pollicis proximo induere et deorum simulacris. Dein iuuat & minimo dare Galliae britanniique in medio dicuntur tulae. Hic nunc solus excipit: caeteri omnes onerant: atque et priuatim articuli minoribus aliis. Sunt quod tres unum minimo coegerant. Alii uero & huic unum tantum: quo signanda signent. Condisque ille ut res rara & ad initiaria usus in dignas elut e sacrorum promittit. Et unum in minimo digyto habuisse preciosioris est in recondito suppelletilis ostentatio. Iam alii pondera eorum ostentant. Aliis plures quoque unum gestare labor est. Alii bratteas inferunt leuiore materia: & propter casum gemmas totam sollicitudinem putant. Alii sub gemmis uenena cludunt: sicut Demosthenes summi orator graecus.

diæ: annulosq; mortis gratia habet. Demūq; ut plurimū opū ita scelera annulis fuit. Quæ fuit illa priscorū uita: qualis innocentia in qua nihil signabat? At nunc quoq; cibi ac potus uindicat annulo a rapina. Hoc p̄fecere mancipiorū legiones: & in domo turba externa acta. Seruorum quoq; cā nomenclator adhibendus. Sed aliter ap̄ antiquos. Singuli marciiores lociferes uē dñorū gentiles omnē uictū in p̄misuo habebāt: nec ulla domi custodia a domesticis op̄ erat. Nūc rapiendæ comparant epulæ: pariterq; q̄ rapiant eas. Sed & clauē quoq; ipsas signat nō est satis: grauatīs somno: aut morientib; annuli detrahūt: maiorq; uitæ rō circa hoc insti. tum eē cœpit: incertū a quo tempore. Videmur tamen posse in externis auctoritatem eius rei intelligere circa Polycratem sami tyrannū: cui dilectus ille annulus in mare abiectus capto re: latus est pisce ipso circiter ducentēsimū. xxx. annū urbis nostræ interfecto. Celebratiorem qdē usum cū fœnore cœpisse argumento ē consuetudo uulgi ad sponsones etiā nū annulo exilient: ab eo tempore quo nondū erat arra uelocior: ut plane affirmā possim; nūmos añ ap̄ nos cœpisse: mox annulos. De nūmis paulopost diceē. Annuli distinguunt altē ordinem a plebe: ut semel cœperant eē celebres: sicut tunica ab annulis senatum tūc q; ex hoc sero: uulgoq; purpura latiore tunica usos inuenimus ēt præcones: sicut patrem. L. Eliū Stellionis Præconini ob id cognominati. Sed annuli plane mediū ordinem tertiūq; plebi & patrib; insertere. Ac cū antea militares eq̄ nomen dederant: hoc nūc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridē id factū. Diuo Augusto decuriis ordinante: maior pars iudicū in ferreo annulo fuit. Iiq; nō egres: sed iudices uocabant. Equitū nomē subsistebat in turmis equorū publicorū. Iudicū quoq; nō nisi quatuor decuriæ fuere primo. Vixq; milia singula in decuriis inuenta sunt: nēdū p̄uincis ad hoc munus admissis. Seruaturnq; in hodiernū diē est: ne q̄s e nouis ciuib; in iis iudicaret.

De decuriis iudicū: & quotiens nomina equestris ordinis imutata: & donis militari; & qñ primū corona aurea

Ca. ii.

Decuriæ quoq; ipsæ pluribus discrete nominib; fuere Tribunorū: aris: & Selectorū: & iudicū Propter hoc etiā nū Nongenti uocabant ex omnib; Selecti ad custodiendi suffragiorū scita in comitiis. Et diuisus hic quoq; ordo erat sup̄a usurpatione nominū: cū ali; se Nongentū ali; Selectū: alius Tribunū appellaret. Tyberii demū principat; nono anno in unitatem uenit equester ordo annulorūq; auctoritati forma cōstituta ē. C. Asinio Pollione. C. Antistito Verterēs cons. anno urbis cōditæ. dec. septuagesimo quinto. Quod miremur futuri pene dā: cum C. Sulpicius Galba iuuenalem famā ap̄ principem popināq; pœnis accipere: occupatēq; in his eēt q̄tus in senatu uulgo institores eius culpæ defendi annulis. Hac dē cā cōstitutū: re cū ius eius eēt: nisi cui ingenuo ipsi patri auoc; paterno festertia. cccc. census fuissent: & lege iulia theatrali in. xliii. ordinib; sedendi. Postea gregati insigne id appeti cœpit. Propterq; hæc dē crimina Caius Princeps decuriā q̄ntam adiecit: tantūq; natum ē fastis: ut quæ sub Diuo Augusto impleri nō poterant decuriæ nō capiant eū ordinē: passimq; ad ornamenta ea ēt seruilitate liberati transiliant: qd̄ antea nūq; erat factū: qm̄ in ferreo annulo egres iudicesq; intelligebant: adeo p̄ promiscuū id eē cœpit: ut ap̄ Claudii Cæsarem in cēsure eius un; ex e. i. b. Flauius Proculus. cccc. ex ea cā reos postularēt. Ita dū separat; ordo ab ingenuis: cōmunicatus est cū seruitiis. Iudicū autē appellatione separari eū ordinē primi omnū instituit Gracchi discordi popularitate in cōtumeliā senatus mox ea debellata: auctoritas nominis uario seditionū euentu circa publicanos substitit: & aliquandiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cicero demū stabiluit equestre nomē in cōsultu suo ei senatū cōcilians: ex eo se ordine prouectū eē celebrans: & eius uires peculiari popularitate quærēs. Ab illo tēporē plane hoc tertius corp; i re publica factū est. Cœpitq; adici senatū populorū Ro. equester ordo. Qua de cā & nunc post populū scribit: q̄ nouissime cœptus ē adici. Quin ēt ip̄m eq̄tum nomen sæpe uariatum ē: in iis quoq; qd̄ equitātū trahebant. Celeres sub Romulo regib; appellati sūt. Deinde flexur mines. Postea trofili: cū oppidum in thuscis citra uolsinios hoc nomi nepassum. ix. milia sine ullo adiumento pediti cœpissent. Eius uocabuli uis durauit ultra. C. Gracchum: tñ; certe q̄ ab amicitia eius Gracchanus appellatus ē scriptū reliq; iis uerbis. Quod ad equestre ordinem p̄tinet antea trofulos uocabat: nunc egres uocant. Ideorū q̄ nō intelligunt trofulos nomē qd̄ ualeat: multos pudet eo nomine appellari: & cām quæ sup̄a dicta ē: exponit. Inuitosq; etiā nū tñ trofulos uocari. Sunt adghuc aliquæ nō omittendæ in auro differentia. Auxiliaries q̄pe externos torquibus aureis donauere: at citices nō nisi argenteis. Præterq; armillas ciuib; dedere: quas nō habent externi. Iidem qd̄ magis miremur coronas ex auro dedere ciuib;. Quis primus donatus sit ea nō inueni. Sed q̄s primū donauerit a. L. Pisone tradit. A. Postumius dictator apud lacū regillū castris latinorū expungatis ei cuius maxime opera capta essent: hāc coronā ex præda dedit. Item. L. Lentulus cōsul Seruilio Cornelio merende famnitū oppido capto. Sed quinq; libra; corona Piso frugi filiū ex priuata pecunia donauit: eamq; coronāq; testamento reipublicæ legauit.

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus: & de nūmo aureo: & qñ primū signatū ē aēs ar/
gentū & auri: & aū qñ signaret q mos i aere: & quæ maxia pecunia primo celū: & quoties
& quib? tēporibus aucto ritas auri

Cap. iii.

DEorū uero honori in sacris nihil aliud excogitatū est: qñ ut auratis cornib? hostiæ maioris
dataxat immolarent. Sed in militia quoq; in trīn adoleuit hæc luxuria: ut. M. Brui in phi
lippiis capīs epistolæ reperiant frementes fibulas tribunicias ex auro geri. At Hercules idē
tu Brute mulierq; pedib? auri gestari tacuisti. Cuius sceleris nos coarguimus illū primū: q auro
dignitatē p annulos fecit: ut habeant in lacertis iam qdem & uiri quod & dardanis uenit: itaq; &
dardaniū uocabat. Viriolæ celticæ dicunt. Viriles celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis
digytisq; totis collo auribus. Per has discurrant catenæ circa latera: & inserta margaritæ: pōn
deræ collo dñæ: auro pēdeant: ut in somno quoq; unionū cōscientia adsit. Etiānq; pēdit us in
diut: atq; inter stolam plebemq; hunc mediū fœminæ: equestre ordine; facit. Hcnestius uiri
pedagogis id dam? balneisq; diues puerorū forma cōuertit. Iam uero ēt Harpocratē statuasq;
ægyptiorū minū in digytis uiri quoq; portare incipiunt. Fuit & alia Claudii principatu disfe
rentia insolens iis qbus admissione liberti eius dedissent: imaginē principis in arntulo ex auro
ro gerendi: magna criminū occasione. Quæ omnia salutaris exortus Vespasiani principis abo
leuit: æqualiter publicando principē. De annulis aureis eorūq; usu hæc? dicit sit. Proximūq;
scelus fecit: q primus ex auro denariū signauit: quod & ipm latet auctore incerto. Populus ro
manus ne qdem argento signato ante Pyrrhum regem deuictū usus ē. Libralis unde ēt nunc li
bella dicit: & dispondius appēdebat assis. Quare aëris grauis pœna dicta. Et adhuc ex pēna in
orationibus dicunt. Item intendia & pondera. Quin & militū stipendios: hoc est stipis ponde
randæ pensatores libripendes dicunt. Qua consuetudine in iis emptioibus quæ mancipi sē:
etiam nunc libra interponit. Seruius rex primus signauit aēs. Antea rudi usos romæ. Tunc
tradit. Signatū est nota pecudi: unde & pecunia appellata. Maximus census. c. x. milia assium
fuit illo rege. Et ideo hæc prima classis. Argentum signatum est anno urbis cngentessimooctō
gesimoquinto. Q. Fabio consule quinq; annis ante primū bellū punicum. Et placuit denarius
p decē libris aëris: quinarius p quinq; sestertium p dipodio ac fessile. Libræ aut pōnd? aëris
imunitum bello punico primo cū impensis respública nō sufficeret. Constitutūq; ut asses sex ta
tario pondere ferirent. Ita qnta parte facta lucri dissolutū aēs alienū. Nota aëris fuit ex altera
pte lanus geminus: ex altera rostris naui. In triente uero & quadrante aēs quadrans antea triū
cis uocatus a trib? uncis. Postea Hannibale urgente. Q. Fabio Maximo dictatōr asses uncias
les facti. Placuitq; denariū. xvi. assibus pmutari: quinariū octō cnis: sestertiū quaternis. Ita res
pub. dimidiū lucrata est. In militari trī stipendio semp denarius p decem assibus datus. Nota
argēti fuisse bigæ: atq; quadrigæ: & inde bigati quadrigatq; dicti. Mox lege papyriana fœmi
tiales asses facti. Liuius Drusus in tribunatu plebis: octauū ptē aëris argento miscuit. Qui nūc
uictoriatu appellat: lege clodia percussus est. Antea enim hic nūmus ex illyrico adiecit? mæ
cis loco habebat. Est aut signatus uictoria: & inde nomē. Aureus numm? post annū. lxxii. per
cussus ē q; argentei: ita ut scrupulū ualeret sestertius uicenis: qd efficit i libras rēne sestertiū: q
tūc erat sestertius nōgētos. Post hæc placuit. xl. milia signari ex auri libris: paulatīq; pūcipē
imminuere pōdus: minutissimus uero ad. xlv. milia. Sed a nummo prima ē origo auaritiæ: ex
cogitata fœnore quæstiuola segnitia. Hæ paulatim exarsit rabie quodam nō iā auaritia: sed fa
mes auri: utpote cū Sepeius Claudius. C. Gra:chi familiaris auro repensum caput eius excisū
ad Opimū tulerit: plūboq; in os addito paricidio suo temp. etiā circūscripserit. Nec iam q
ritum aliquo: sed uniuerso nomine Romano infami rex Mithridates Aquilio duci capto auro
in os infundit. Hæc parit habendi cupido. Pudet intuentem trī oia ista quæ subinde noua græ
co sermone excogitant? expreso argenteis uasis auro aut inclusis: qbus deliciis ueniet tam au
rea q; aurata: qd sciamus interdixisse castris suis Spartān ne q; auræ haberet: aut argentū. Tā
to fuit plus animi fugitiuis nrīs. Messala orator. pōdit. Antoniū triumui: aureis utim uasis in
omib? obfcenis desideris: pudendo ēt crimine Cleopatæ. Sūmæ apud exteros licentiæ fite
rat poculo aureo puluio subdito Philippū regem dormire solitū. Agomæcelum Alexandri Ma
gni præfē. tū aureis clauis suffigere crepidas. Antonius Sopus in cōtumeliam naturæ uilitateq;
auro fecit op? pscriptioe dignū. Sed præter alia qdem miror Populū Ro. uicis gentib? in
tributo semp argentū imperasse: nō auri: sicut carthagini cū Hānibale uictæ argenti pōdo an
nua in quaginta annos nihil auri. Nec pōt uideri penuria mūdi id tenuisse. Nam Mida: sed &
Croesus: infinitū possederant. Iam Cyrus deuicta asia pondo. xxxiii. milia inuenerat: præter
uasa aurea auriq; factū: & in eo folia ac plantanū uitēq;. Qua uictoria argenti cngenta milia ta
lentorū reportauit: & craterē Semiramidis: cuius pōdus. xv. talentorū colligebat. Talentū autē
ægyptium pondo. lxxx. patere Varro tradit. Iam regnauerat in colchis Saluaces & Eubops
q terrā uirginē nactus plurimū argenti aurig? eruisse: dicit in suanos gentes: & alioqñ uellerib?

aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ camerae: & argenteæ trabes narrat: & colūne atq; pa-
 rastate: uisito Solostre ægypti rege tā supbo: ut p. dāt ānis quibuscq; sorte reges singulos & su-
 biectis iungere ad currū solitus sicq; triūphare. Et nos fecim⁹ quæ posteri fabulosa arbitrent⁹
 Cæsar q; postea dictator fuit prim⁹ in ædilitate munere patris funebri dī apparatū harenæ ar-
 genteo usus ē: ferascq; argenteis uasis incessere tū primū uisum. Mox qd ē in municipiis emulātū
 C. Antonius ludos scēna argētea fecit. Itē. L. Murena: & Caius princeps in cyro pecunia du-
 xit. In quo fuere argenti pondo. c. xxiii. Claudius successore eius: cū d britannia triūpharet: in
 ter coronas aureas unā. vii. pōdo habuit: quā contulisset hispania ceterior: alteram. ix. quā gal-
 lia comata sicut titul⁹ idicauit. Hui⁹ deide successor Nero Pōpeii theatr⁹ operui auro i unū diē
 quo Tyridati regi armeniē ostēderat. Et quota ps ea apparatus fuit aureæ dom⁹ ambientis
 uroē: Auri in ærario Populi Ro. fuere Sex. Iulio. L. Aurelio conf. septē ānis ante bellū puni-
 cū tertiū pondo. dte. xxvi. argenti nonagintaduō milia & extra numeq. ccc. &. lxxv. milia. Itē
 Sex. Iulio. L. Martio conf. hoc ē belli scialis initio: ostingenta. xlvi. auri pondo. Cæsar prio
 introitu urbis in ciuili bello suo ex ærario ptulit lateq; aureos. xxvi. milia: & numero pondo
 ccc. Nec fuit aliis tēporibus respu. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus Persico rege mace-
 donico deuicto prædī pondo triū milia: a quo tēpore Populus Ro. tributū pēdere desit. La-
 quearia quæ nunc & in priuatis domibus au: o teguntur: post Carthaginem euerfam primo in-
 aurata sūt in capitolio censura. L. Mūmii. Inde transire in cameras. In parietes quoq; q. m. &
 ipi tan q; uasa inaurant: cū sua ætas uaria d Catulo existimauit: q; tegulas æreas capitolii in-
 aurasset prim⁹. Inuentores auri sicut metallos fere omniū: septimo uolumine dixim⁹ præcipuā
 gratiā huic materie fuisse arbitror: nō colore q; in argento clarior ē: magisq; dei similis: & ido
 militari⁹ signi familiarior: qm̄ is longius fulget: manifeste errore eorū q; colorē syderum pla-
 cuisse in auro arbitrant: cū in gemmis aliisq; rebus nō sit præcipuus. Nec pondere aut facilitā-
 te materiæ prælatu⁹ est: cæteris metallis: cū cedat p. utruq; plūbo. Sed q; res uoi nihil igne
 deperit: tota ē in incendiis rogisq; durante materia. Quinimmo quo sæpius arsit: p. fuit ab bo-
 nitatē. Auriq; experimento ignis ē: ut simili colore rubeatq; ignis. At ipsum obrizum uocant
 Primū aut bonitatis argumentū ē qd difficillime accendi. Preterea mi⁹ prunæ uiolentissimæ li-
 gni in domitum palea citissime ardescere: atq; ut purgeē: cū plumb⁹ coq. Altera cā precii mai⁹
 q; minimū usus deterit: cū argento ære plūbo lineæ durat: manusq; sordescāt dēdicia materia
 Nec aliud laxi⁹ dilatat⁹ aut numero⁹ diuidit: utpote cui⁹ uncia i septuagenas & cūquagenas
 pluresq; bratteas quaternū utreq; digyros spargat. Crassissimæ ex iis præstinæ uocat: etiānū
 retinētēs nomē fortunæ iaurato ibi fidelissimū simulacro. Proxima brattea quæstoria appella-
 tur. Hispania strigiles uocat auri puulas massas: hoc sup omnia solū in massa auramento capitur
 Cū cætera in metallis reperta igni perficiant: qd statim aur⁹ ē: consummataq; materiā. ptinus
 habet cū ita inueniē. Hæc enim inuentio ius naturalis ē. Alia quā dicemus coacta. Sup cæte-
 ra nō rubigo ulla. nō erugo: nō aliud ex ipso qd cōsumat bonitatē: minuat ue pondus. lā cō-
 tra salis & aceti succos domitores reg: cōstantia sup: omnia nescit ac texit lanæ mod⁹: & sū li-
 na. Tunica aurea triumphasse Tarquiniū Priscum Verrius tradit. Nos uidim⁹ Agrippinā Clau-
 dii principis edente eo naualis prælii spectaculū assidentem ei: indutā paludamēt⁹: auro tex-
 tili sine alia materie. Attalici uero iam pridem intexi inuento regū asiæ. Marmorī & iis quæ
 candesceri nō possunt oui candido illiniē: ligno glutini rōne cōposita: leucoporen uocant. Quid
 sit hoc: aut quemadmodū fiat: suo loco docebim⁹. Aes inaurari argēto uiuo: aut certe hydrar-
 gyro legitimū erat: de qbus ut dicemus illos: naturā red. lentes: excogitata fraus ē. Namq; æs
 cruciat⁹ in primis accensumq; restinguit sale aceto alumine. Postea exarenat: an satis recoctū
 sit: splendore deprehendente: iterumq; exhalat igni: ut possit edomiti mixtis pumice alumine
 argento uiuo inductas accipere bratteas. Alumen in purgando uim hui⁹ tale ē: qualē eē dixim⁹
 plūbo. **R**ō natural⁹ inueniēdi auri: & qm̄ primū aurea statua: & medicinæ ex auro Ca. iiii.
Aurum inueniē in nostro orbe: & omitamus idicū: atq; a formicis: aut gryphibus apd scy-
 thas erutum. Adud nos tribus modis fluminum ramentis: ut in tago hispaniæ: pado italiæ
 hebro thraciæ: pactolo asiæ: gange indiæ. Nec ullū absolutius aur⁹ est: ut cursu iplo tritruque
 poplitum. Alio modo puteos: scrobibus effodit: aut in ruina montiū. Quare utraq; rō diceē.
 Aur⁹ qui quæritur: ante omnia segullū tollunt: ita uocat indicium: alueus tibi id ē: arenæq; la-
 uant: atq; ex eo quod resedit: coniectura capiē: ut inueniat aliquando in summa tellure protu-
 nus rara felicitate: ut nup in dalmatia principatu. Neronis singulis diē⁹ etiam quinquagenas
 libras fundens cū iam inuentum est in summo cespite. Alutationem uocant si & auro ea tellus
 subest. Cæterum montes hispaniæ aridi sterilesq; & in qbus nihil aliud gignat: hui⁹ bono co-
 gunē fertiles esse. Quod puteis fodit: canalitium uocant: alii canalienſe marmoris gloriæ in-
 hærens: non illo modo quo in oriente sapphyro atq; thebaico aliisq; in gemmis scintillat. Sed
 micæ amplexum marmoris hi uenag: canales per marmor uagant⁹ & latera puteorū: & huc illuc

in de nomine inuento: tellusq; ligneis columnis suspendiē. Quod effusum est tundiē. lauatur: uritur: mollitur in farinam. Nā qđ in pilis cudent apilascudem uocant argentū quod exit a for/ nace: sudorem q; qui camino iāstat. Spurcitia in omni metallo uocatur loria. Hęc in auro co/ quitur iteq; & tāditur. Catini fiunt ex talconio. Hęc ē terra alba similis argillæ. Neq; eni alia aīdatur ignemq; & ardentem materiam tolerat. Tertia rō opera uicerit gigantum. Cuniculis per magna spatia actis cauantur montes ad lucernarū lumina. Eadem mentura uigiliarū ē: mul/ tisq; mensibus nō cernitur dies. Arrugius id genus uocant: sicutq; rimæ subitō: & opprimūt operarios: ut iam minus temerariū uideat ē. p̄fundo maris petere margaritas: tāto nocētiōres fecimus terras. Relinquit ita p̄ fornices crebri mōtibz sustinēdis. Occurrant in utroq; gene/ re silices. Hos igni & aceto rūpūt. Sepius uero: qm̄ in cuniculis uapor & fumus frāgular: cē dunt fracturis. c. l. libras ferri terram agentibz. Egeruntq; humeris noctibz ac diebus per tene/ bras p̄ximis tradentes: lucem nouissimi cernūt. Si longior uideat silix: latus seqt. Fossam am/ bit q̄te. Tamen in silice faciliōr existimat opera. Est nāq; terra ex quodā argillæ genere gla/ reā mixta: cādidam uocant: p̄pe inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggregiūt: & iisdem mal/ leis: nihilq; durius putāt: nisi q̄ inter omnia auri durissima ē. Peractō op̄e ceruicis for/ nicum ab ultimo cēdunt: dantq; signum rima. Eamq; solus intelligit in cacumine montis eius puigil. Hic uoce ictu ue repente reuocari operarios iubet: pariterq; ipse deuolat. Mons frac/ tus cadit a se: longo fragore: q̄ cōcipi humana mente nō possit: & flatu incredibili. Spectāt ui/ ctōres ruinam naturæ. Nec tñ adhuc auz ēst. Nec sciēre eē cū fodere. Tantaq; ad p̄cula emi/ cendū fuit satis causæ sperare qđ cuperent. Alius par ē labor uel hoc maioris impendii sumia ad lauandam hāc ruinam iugis montium duxere obiter a cētesimo p̄legq; lapide. Corrugos uo/ cant a corruatione credo: nimisq; hoc labor est. Præcepisse libramento oportet ut fruaris qm̄ in/ lauat: ita p̄ altissimis partibus ducit. Conuallis & interualla substructis canalibus iungūt. Ali/ bi rupes inuicē cēdunt: sedemq; trabibz cauatis præbere cogūt. Is q̄ cēdit: funibus p̄det: ut p̄cul inuentibz sp̄eties nefaria qđem: sed alitum fiat. Pendentes maiore ex pte librant: & line/ as itineri præfunt. Ita p̄ insistentis uestigiis hominis locus nō est. Manes trahunt ad homies ut uitiū importent. Id genus terræ urion uocāt. Ergo p̄ silices calculos ue ducit: & urii euitāt. Ad capita deiectus in periculis montiū piscinæ cauāt: ducenos pedes in quasq; p̄tes: & in alti/ tudinem denos. Emisilia in iis qna pedū quadratorū ternum fere inuunt: & repleto stagno excullis obturamentis erūpit torrens tāta ui: ut saxa prouoluat. Alius etiam: nū in plano labor fossæ in quas p̄lat cauant: agangas uocāt: eā sternūt gradatim. Frutex ē ulex roris marini similis asper auzq; retinens. Latera cludit tabulis: ac p̄ prærupta suspendiūt: canali ita p̄fluen/ te de terra in mare. His de causis iam p̄mouit hispania in priore genere: quæ exhauriūt immē/ so labore ne occupent puteos in hoc rigāt. Auz arrugia quæ sitū nō cogt: sed statim sūt ē. In ueniūt ita mātæ: Nec nō in puteis ēt denas excedētes libras. Palacas hispani: alii palacranas: idem qđ minutū est: balucē uocant. Vlex siccatus urit: & cinis eius lauat fustrato cespite her/ bofo ut fidat auz. Vicena milia pōdo ad hūc modū anis singulis asturiam atq; galletiam & lusitaniā præstare qđam tradiderūt: ita ut plurimū asturia gignat. Neq; in alia pte terrarū tot secu/ lis hęc fertilitas. Italiæ parciūt est uetere interdictō patrū: ut diximus: alioq; nūla fecunditō metallo: quo p̄ erat tellus. Extat lex cēsoria uictimiliarū aurifodinæ: qua ī uercellensi agro ca/ uebat: ne plus quinq; hominū in opere publicani haberēt. Auz faciendū est etiam nūna ratio ex auripigmento: qđ in syria fodiūt p̄ctoribz in summa tellure auri colore: sed fragili lapidum sp̄culariū modo. Inuitaueratq; spes Caiū principem auidissimū auri: q̄ ob rem iussit excoq; ma/ gnū pōdus: & plane fecit auz excellēs: sed ita pui pōderis ut detrimentū sentiret illud propter auariciam expert: q̄ q̄ auripigmētū libe. xliii. permutarēt: nec postea tentatum ab ullo est. Omni auro inest argentū uario pōdere: alibi dena: alibi nona: alibi octaua pte. In uno tñ gal/ liæ metellæ loco: qđ uocant albicarense. xxxvi. portio inuenitur: ideo cæteris præest. Vbi cū p̄ qnta argenti portio est: electrū uocatur. Scrobes eā reperiūt in canaliē. Fit & cura ele/ ctrū argēto addito. Quod si qntam portionem excessit: incudibz nō resistit. Est electro aucto/ ritas Homero teste q̄ Menelai regiam auro: electro: argento: ebore fulgere tradit. Mineruæ templū habet lindos insula rhodiōq; in quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adiciit histo/ riā in imæ suæ mēsurā. Electri natura ē ad lucernarū lumina clari? argento splendere. Quod ē natiū & uenena deprehēdit. Nāq; discurrunt in calicibz arqus cælestibus similes cum igneō stridore: & gemina ratione prædicūt. Aurea statua prima omnū nulla inanitate: & ante q̄ ex ære aliqua illo modo fieret: quā uocāt holosphyratō in tēplo Anaetidis posita dicitur. Quod in situ terrarū nomen hoc significauim?: numine gentibz illis sacratissimo. Direpta est Antonii parthicis rebus. Scitūq; narratur dictū uni? ueteranorū bononiæ hospitali diui Augusti cœna cū interrogaretur: esset ne uex: eū q̄ primus uiolasset hoc numē: oculis membriscq; captu expi/ rasse: respondit enim tū maxime Augustū de cruore eius cœnare: seq; illū esse: totūq; sibi cē

sum ex ea rapina esse. Hominū prim⁹ & auream statuat & solidā Gorgias Leontinus delphis in templo sibi posuit. lxx. circiter olympiade. Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæstus. Aug⁹ plurib⁹ modis pollet in remediis. Vulnerat⁹q; & infantib⁹ applicatur: ut min⁹ noceant: quæ inferatur uenefica. Est & ipsi superlato uis malefica gallinæ: quoq; & pecor⁹ fœturis. Remediū est abluerē illatū & spargere eos qbus mederi uelis. Torretur & cū salis grūmo pōdē triplici rebus: & rursum cū duabus salis portionibus & una lapidis quom scibston uocat: ita uir⁹ tradit missus una crematis in fictili uale ipm puz & in corruptū. Reliquis cinis seruatus in fictili & ex aqua illitus: lichenas in facie sanat. Lomēto id conuenit abluī. Fistulas ē sanat: & quæ uocātur hemorrhoides. Quod si trito spuma adiciatur putria ulcera & tetti odoris emendat. Ex melle uero decoctū cum melanthio & illitū umblico leuiter soluit aluū. Verrucas curari eo M. Varro ē auctor.

De chryfocolla & medicin⁹ ex chryfocolla. vi. & mirabilia naturæ d glutinādis inter se perficiendis que metallis

Cap. v.

Chryfocolla humor ē in puteis quos diximus: per uenā auri defluens crassescens limo rigo ribus hybernis usq; in duriciā pumicis. Laudatiorem eandem in æraris metallis: & proximā in argentariis fieri comperit est. Inuenitur & in plūbantijs uilior ē auraria. In omnibus autē iis metallis fit & cura multū infra naturalem illā: immixtis in uenā aq; leuiter hyeme tota usq; in iuniū mensem. Dein siccatis in iunio & iulio ut plane intelligatur nihil aliud chryfocolla q; uena putris. Natia duritia maxime distat: uua uocat. Et tamen illa quoq; hærbæ: quā luteam appellant: tinguit. Natura ē quæ lino lanæ ue ad succum bibedū. Tunditur in pila: deinde terrib⁹ cribro fecerit:ur: postea molitur: ac deinde tenuius sic cribatur. Quicquid nō transmeat: reperitur in pila: dein molit⁹. Puluis semper in catinos d gerit⁹: & ex aceto maceratur: ut omnis duricia soluat⁹. Ac rursus tūditur: dein lauatur in cōchis: hęcaturq;. Tūc tingit⁹ alumie (chistis) & herba supradicta pingit⁹q; añ q; pingat. Refert q; bibula docilisq; sit. Nā nisi repit colore addatur & scytanū atq; turbystū: ita uocat medicamēta soi bere cogentia. Cū tñxere pietiores turesobitin uocat. Infusq; duo genera faciūt. Elutā quæ seruat⁹ in lomenta. Et liquidā: globulis si iore resolutis. Hæc utraq; genera in cypro fiūt. Laudatissima in armenia. Secunda in Macedonia. Largissima in hispania. Summa commēdationis est: ut colorem hærbæ segeus lætæ urentis q; similissime reddat. Visum p est iā Neronis picipis spectaculis harenā cyrci chryfocolla sterni: cū ipse concolori pāno aurigaturus esset: inducta opificū turba. Tribus eā generibus distinguunt. Asperā quæ & taxatur in libras. vii. Mediā quæ denariis qnis. Attrita quæ & hærbaceam uocat: quæ. xiii. Sublinūt aut harenosam: prius q; inducat atramēto & paretonio. Hæc sunt tenacia eius in colore blanda. Paretoniū qm est natura pinguisimū: & ppter leuorem tenacissimā atramēto aspergitur: ne paretoni cādor pallorem chryfocollæ afferat. Luteam putat alutea hærbæ dicta: quā ipsam cæruleo subtrita chryfocolla inducunt uilissimo genere atq; fallacissimo. Vfus chryfocollæ & in medicina ē ad purganda uulnera cū cæra & oleo. Eadem per se arida siccatur: & cōtrahit. Datur & in angina ortopnoea ue misenda cū melle. Cōtrahit uomitiones: misceat⁹ & collyriis ad cicatrices oculos: ac uiridib⁹ emplastris. Ad dolores mitigandos: & cicatrices trahēdas. Hanc chryfocollam medici acfin appellāt: quæ nō est orebitis. Chryfocollam & aurifices sibi uōdicant agglutinādo auro: & inde oēs appellatam similiter utētes dicunt. Temperat⁹ aut ea cypria erugine: & pueri impubis urina: addito nitro. Terit⁹ cypro ære in cypriis mortariis: santernam uocat nostri. Ita ferruminat⁹ aq; qd argētolum uocat Signat⁹ ēsi addita santerna nitescit. B diuerso erosum cōtrahit se: hebetatq; & difficulter ferruminat⁹ aq;. Ad id glutinū fit auro & spuma argenti ad supradicta additis: unaq; cōtrahit. Centi par ē reliqua circa hoc: ut uniuersa naturæ cōtingat ammiratio. Auri glutinū est tale. Argilla ferro. Cadmia æris massis. Alumē lamis. Resina plūbo & marmori. Sed plumbū nigrum albo iungit⁹. Ipsumq; albū sibi oleo. Item stagnum æramentis stagno argenti. Pineis optime lignis æs ferrūq; funit⁹. Sed & ægyptia papyro paleis aq;. Calx aqua accendit⁹: & trachinius lapis. Idemq; oleo refinguit⁹. Ignis aut aceto maxime & uisco & ouo. Terra minie flagrat. Carboni maior uis exusta. Iterumq; fragrantia.

De argento & argento uiuo: & stibia siue alabaistro: & scoria argenti: & de spuma argenti

Capitulum vi.

In his argenti metallis dicat⁹: quæ sequēs infania ē. Nō nisi in puteis reperit⁹: nullaq; sui speciei: nullis ut in auro lucentib⁹ scintillis. Terra ē alia ruffa: alia cineracea. Excoq nō pot nisi cū plumbo nigro: aut cū uena plūbi. Galenam uocat: quæ iuxta argēti uenas plexq; reperit⁹. Et eo dem opere igni descendit ps in plumbū: argētum aut supne innatat: ut oleū aquis. Reperit⁹ in omnib⁹ pene puinciis: sed in hispania pulcherrimū. Id quoq; in sterili solo atq; ē i montib⁹. Et ubiq; una inuenta uena ē: nō pcul inuenit⁹ alia. Hoc qdem & in omni fere materiæ: unde metalla græci uidet⁹ dixisse. Miq; adhuc p hispanias ab Hannibale inchoatos puteos durare sua ab inuentorib⁹ nomina habētes. Ex quis bebelo appellat⁹: hodieq; qui. ccc. pondo

Hänibali sumministrant in dies. Ad mille quingentes iam passus cauto mōte p' quod spatium
aquitani stātes dieb? no? tribusq; egerunt a quas lucernarū mēsurā: amnecq; faciunt. Argenti
vena quæ in summo recta est: ceruaria appellat. Finis antiq; fodiēdi solebat eē alumē inuētū
ultra nihil quærebat. Nūp inuenta aeris uena infra alumē alba nullū finem spei fecit. Odor ex
argento finis inimicus omnib? animalibus: sed maxime canibus. Aug. argentūq; quo mollius
eo pulchrius. Lineas ex argento nigras fieri: p'dicūq; miramur. Est & lapis in iis uenis: cuius uo
mica liquoris æterni argentum uiuū appellat. Venenū resq; omniū est. Exedit ac prumpit uo
la pmanens tabe dira. Omnia ei innatāt præter aug. Id unū ad se trahit. Ido & optime purgat
cæteras eius sordes expuēs crebro iastatu sicut lib? in uasis ita utris abiectis: ut & i' m ab auo
discedat. In pelles subactas effundit: perq; eas sudoris uice defluens purg relinquit aug. Ergo &
cū æa inaurat: sublitū bratteis p'ncipalissime retinet. Veq; palore degit simplices: aut præte
nues bratteas. Qua ppter id furtū quærentes oui liquore cādido usum eū adulterauere. Mox
& hydrargyro: de quo suo dicem? loco. Et alias argentū uiuū nō largū inuentū ē. In isdem ar
genti metallis inueniē: ut p'prie dicam? spumæ lapis cādida nitentilq; non tū tran. uentis:
stimini appellat: alii sibiāni: alii alabastris: alii turbasin. Duo eius genera: mas & fœmina. Mas
gis pbat fœminam. Horridior ē mas: scabrior: & min? p'derolus: minuscq; radiis & harenol
lor. Fœmina cōtra niter p'ribilis: siliurisq; non globis debiliscentis. Vis eius arstringere ac refri
gerare. Principalis autē circa oculos. Nanq; ideo et platyo p'phthalmon id appellauere: qm̄ i cal
libus mulierq; p'ephoris dilatat oculos & frustioēs inhibeat oculos: exuticationelq;. Fariz
na eius & thuris gūmi amixto sistit & sanguinem e cerebro p'uenientem. Efficacior & cōtra recē
tia uulnera. Et cōtra ueteres can? morūs in p'p'ia farina. Et cōtra ambusta igni cū adipē ac spu
ma argenti ceruicisq; & cœra. Viri autē offis bubuli fimi circumlitū in clibanis. Dein resungitur
mulierq; laete. Teritq; in mortariis ammixta aqua pluuia. Ac subinde turbidum transfunditur in
æreum uas. Et mundat nitro. Fex eius intelligit plumbosissima quæq; subleuit in mortario:
abigiturq;. Dein uas in quo turbida transfusa sunt: optatū linteū p' nociem relinquit: & post
ro die quicquid innatāt effundit: spongia p' aqua tollit. Quod it' subleuit: itos intelligitur: ac lin
teolo interposito in sole siccāt: nō ut paretat. Itaq; in mortario terit: & in pastillis diuidit.
Ante omnia autē utendi modus necessari? est: ne plumbū fiat. Quidam nō sūmo utuntur coquē
testē adipē. Alii tritum in aqua triplici linteō siccant: fecēq; abiciūt. Idq; qd defuit: erit trās
fundit. Ac quicquid subleuit id colligentes: emplastris collū ruiq; milcent. Scoria in argento
græci uocant helcysma. Vis eius astringere & refrigerare corpora. Additur emplastris: ut mo
libdena. de qua dicemus in plumbo. Cicatricib? maxime glutinandis: & cōtra tenasmos: dylen
teriasq; infula dyteribus cū m. rteo oleo. Addit & in medicamēta quæ uocant liparas ad ex
crescentia ulcēq; aut ex attritu facta: aut i capite manantia. Fit & in isdem metallis: & quæ uo
cat spuma argenti. Genera eius tria. Optima quam chrysitis uocat. Secūda: quam argyritin.
Tertia: quā molibdena. Et plerq; omnes hi colores in eisdem tubulis inueniūt. Probatissima ē
attica. Secūda hispaniensis: Chrysitis ex ipsa uena fit. Argyritis ex argēto. Molibditis plumbi
ipsius fusura: quæ fit puteolis: & inde habet nomē. Omnis autē fit excocta sua materia ex sup
riori catino defluens in inferiorem: Ex eo sublata uerticulis ferreis: atq; in ipsa flamma conuol
uit uerticulis: ut sit modici p'deris. Est autē ut ex nomine ipso intelligi pōt feruescentis & futu
ræ materiæ spuma. Distat a scoria quo potest spuma a fece distare. Altesq; purgantis se mate
riæ: altesq; purgatæ titium est. Quidam duo genera faciunt spumæ: quæ uocant stelyrithia
& peumenen. Tertium molibdenam in plumbo dicendam. Spuma ut sit utilis: iteq; coq; cōfisa
etis tabulis ad magnitudinem annulorū ita accensa folilibus ad separandos cartenes cineremq;. Abluit
aceto aut uino. Simulq; restinguit. Quod si sit argyritis: ut cādor ei deē magnitudine
fabæ contra ta in fictili coq iubeē ex aqua addito in linteolis tritico: & hordeo nouis: donec ea
purgent. Postea sex dieb? terūt in mortariis ter die abluentes aqua frigida: Et cū desinant cali
data: Iusto sale fossili in libram spumæ obolo. Nouissimo die condūt i plumbeo uase. Alii cū fa
ba cādida & p'nsana coquunt: & in sole siccāt. Alii in lana cādida cum faba donec lanam nō deni
grēt. Tūc salē fossilē addiciūt: subide aqua mutata: siccātq; dieb? xl. calidissimē astatil. Nec nō
in uetere fusillo in aqua coquunt ex emptaq; nitro fricat: & ut supra tertunt in mortariis cū sale.
Sūq; nō coquūt: sed cum sale terāt: & adie ta aqua abluāt. Vfus eius ad collyria: & nitry ad nu
liebū cicatricū fœditates tollendas maculasq; & abluendū capillū. Vis autē: siccare: mollires
refrigerare: temperare: purgare: expluere. Vlceq; tumores lenire. Talibusq; emplastris supra
di t'is ignes et sacros tollit cum ruta: myrtoq; & aceto. Itemq; p'niciones cum myrto & cœra: &
abdomine.

De minio quæ auctoritatis fuerit apud Romanos: & origine ac inuentione ei? & cinnam
ris rōne i p'icturis: & medicinæ d generib? minii: & rōne ei? i p'icturis Ca. viii.
Nuenitur in argenteis metallis minii quoq; & nūc inter pigmēta magnæ auctoritatis:

& quondā apud Romanos nō solū maxime: sed ēt sacre religionis: ut auctor est Verri⁸: & cuius ut necesse credere auctoritati, Iouis ipsius simulacri faciem dieb⁹ festis minio illini solitam triumphantemq; corpora. Sic Camillū triumphasse. Hac religione ēt nūc add in unguenta cœnæ triumphalis: & accensiorib⁹ in primis Iouem iniandū locari. Cuius rei egdem cam miror: q̃ p̃ & hodie id expeti constat æthiopum populis totosq; eo t̃ngi. p̃ceres: huncq; ibi deosq; mulacris colorem eise. Quia propter diligētis p̃sequemur omnia de eo. Theophrastus. xc. annos ante Praxipulū athenensium magist⁹: qd temp⁹ exit in urbis nostræ ducentissimū quadra cœsimū. ix. annum tradit inuentū minū a Callia athenienie initio sperāte aug⁹ possē excoq; bare na ruente in metallis argenti. Hāc fuisse originem ei⁹: Repertū aut iam tum in hispanis sed duq; & harenosum. Item apud Colchos in rupe quadā inaccessa ex qua iaculantes deuterent: id ēt adulterq;. Optimū uero supra ephesum. Cilbianis agris. Harenā cœci colorem habere. Hanc teri. Dein lauari farinā. Et qd iussidat iteq; lauari. Differentiā artis esse: q; alii minū faciūt pri- ma lotura. Apud alios id ēt dilutus. Sequentis aut loturæ optimū. Auctoritatem colori iussu se nō miror. Iam enim troianis temporio⁹ rubrica in honore erat Homero testē: q; naues ea cōmendat. Alias circa picturas pigmēta quæ eramus. Militon uocat⁹ græci minū: quidā cinnabari Vnde natus error: indico cinnabaris nomine. Sic enim p̃pellāt illi Ianiem draconis elisi elephāto⁹ morientū pōdere pmixto utriusq; animalis sāguine: ut diximus. Neq; alius ē color q; n̄ p̃dicturis pprie sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utilissima est. At t̃er cūle medici q; cinnabarin uocat. p̃ ea utunt⁹ hoc minio: qd uenēnū esse paulo mox docebimus. Cinnabari ueteres quæ ēt nunc uocat⁹ monocromata: pingebāt. Pinxerūt & ephesio minio: qd derelictum est: q; curatio magni operis erat: præter eaq; utrunq; nimis acre existimat. Ideoq; trāsire ad rubricā & sinopidē: d qbus suis locis dicā. Cinnabaris adulterat sāguine caprino: aut forbis tritis. Precium sinceræ nummi quinquaginta. Iuba minū naci & in carmania tradit. Her- mogenes & in æthiopia. Sed neutro ex loco inuehit⁹ ad nos: nec fere aliunde q; ex hispania: Ce leberrimū ex sisiponenf̃ rigide i betica miniario metallo uect̃ igitalib⁹ Populi Ro. nullius rei dili- genter custodia. Nō licet id ibi p̃ficere excoquiq;. Romā perferē uena signata ad dena milia fere pōdo annua. Romæ aut lauat. In uendendo precio statua lege ne modū excedat. lxx. i libras. Sed adulterat multis modis: unde præda locietati. Nāq; est alteq; gen⁹ in omnib⁹ fere argentariis: item p̃ plumbanis metallis: qd fit exusto lapide uenis pmixto: nō ex illo cuius to- micā argentū uiuū appellauimus (is enim & ipse in argentū excoquit⁹) sed aliis simul reptis. Ste- riles ēt plumbi deprehendunt⁹ solo colore: nec nisi in fornacibus rubescentes: exustiq; tundūt in farinā. Et hoc est secundarium minū per p̃ paucis notum: multum infra naturales illas hare- nas. Hoc ergo adulterat minū in officinis focioq;. Item syrico: quonā modo syriū fiat solo loco dicemus. Sublimi aut syrico minū compendii rō demonstrat. Et alio mō pingentiū furto op̃erū tumū est plenos subin de abluentium penicillos. Sidit aut in aqua: constatq; furantibus. Sincero cœci nitor esse debet. Secum Iuri aut splendor in parietib⁹ sentit imaginem. Quāq; hoc rubi go quædam metalli est. Sisiponenf̃ aut miniaris suæ uenæ harena sine argēto excoq;. Au- ri modo probat. Auro cādente fucātū nigrescit. Sincē retinet colorem: Inuenio & calee adul- terari. Ac simili rōne ferri cādentis lamina: si nō sit aug⁹: deprehendi ilico. Solis atq; lunæ con- tactus inimicus remediū ut parietis sicato cœra punica cū oleo liquefacta cādens setis inducat. Itēq; ad motis gallæ carbonib⁹ adurat⁹ ad sudorem usq;. Postea cādels futigat⁹ cœ deinde lin- teis puris sicut & marmora nitescunt. Qui minium in officinis poliūt: faciem laxā uesicis illigāt ne in respirando p̃ncial em puluerem trahāt: & tamen ut pillas spectent. Minium in voluminū quoq; scriptura usurpat. Clarioreq; litteras uel in auro uel in marmore ēt i sepulchris facit.

De hydrargyro: de argento inaurando: de corticulis in argenti generibus & experi-
mentis
Capitulum. viii.
X secundario inuenit uita & hydrargy⁹ in uicem argēti uiuū paulo ante dilātū. Fit autē duo-
bus modis: æreis mortariis pistillisq; trito minio ex aceto aut patinis fidit⁹ in p̃ositū fer-
rea concha calice coopertū argilla superillata. Dein sub patinis accensum sellib⁹ cōtinuo ignis
atq; ita calicis sudore detergo: q; fit argento colore: & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis &
lubrico humore cōfluere. Quod cū uenēnū esse cōueniat omnia quæ de minio in medicinæ usu
tradūt: temeraria arbitror: præter q̃ fortasse q; illiū capiti uetri ue sanguinem sistit: idem ne
qd prætereat in uiscera: ac uulnus attingat: aliter utendū nō egdem censea. Hydrargy⁹ ro argē-
tum inaurat⁹ solū nūc. p̃pe: cū & in æra simili modo duci debeat. Sed eadem fra⁹ quæ in omni
uitæ pre ingeniosissima est: uiliorem excogitauit materiā ut doctumus. Auri argētiq; mēto-
nem comitat⁹ lapis quem corticulā appellant: quondā nō solitum inueniri nisi in flumine bymo-
cho: ut auctor est Theophrastus. Nūc uero passim quem alii heraciliū: alii lydium uocat⁹. Sunt
autē modici quaternas uncias lōgitudinis: binasq; latitudinis nō excedentes. Quod a sole fuit i-
jis melius: q; q; a terra. Iis corticulis periti cū uena lima rapuerint experimentum: protinus

dicunt quantū auri sit in ea: quantū argenti tel aëris scrupulari differentia mirabili rōne nō fal-
lente. Argenti duæ differentię. Battilis ferreis cādentibus ramento imposito: qđ cādūm p-
maneat: probat̃. Proxima bonitas ruffo: nulla nigro. Sed experimento quoq; fraus interuenit:
seruatis enim in uiroz urina battilis inficit̃ ita ramentum obiter dū urit̃: cādoremq; mentitur.
Est aliqđ experimenū positi & in halitu hois: si fudet. p̃tinus: nubemq; discutiāt.

De speculis & ægyptio argēto

Cap. ix.

Aminas duci: & specula nō nisi ex optimo posse creditū fuerat. Id quoq; iam fraude corrū-
pit̃. Sed natura mira est imagines reddendi: qđ repercussio aere: atq; in oculis regesto fieri
cōuenit. Eadem ui in speculis usū polita crassitudine: paulumq; ppulsa dilatat̃ in imensum, ma-
gnitudo imaginum. Tantū interest: repercussum illū r̃spuat: an accipiat. Quinetiam pocula ita
figurant̃: excultis intus crebris ceu speculis: ut uel uno intueute populus totidem imaginū fiat.
Excoģitat̃ & mōstrificat̃: ut in tēplo lmyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimūq; refert
cōcūta sint & poculi mō an media depressa: an elata: an atera: an obliqua supina: an festa quali
tate excipiēis figuræ: torquente ueniētes umbras. Neq; enim est aliud illa imago: qđ digesta
claritate materiæ excipiētū umbram. Atq; ut omnia de speculis peragāt hoc loco: optima apđ
maiores siebāt brundisia: stagno & aere mixtis. Prelata sunt argentea. Prim⁹ fecit Praxiteles
magno Pompeii ætate. Nuperq; credi cōceptum: certiorē imaginem reddi auro appposito aue-
ris. Tingit & ægyptus argenti: ut in uasis Anubem suū speciet: pingitq; nō cælat argentum.
Translit inde materia & ad triumphales statuas: mixq; crescit precii fulgoris excecari. Id āt fit
hoc modo. Miscet̃ argēto tertia pars aëris cyprii tenuissimū: qđ corōnariū uocant̃: & sulphuris
uiui quantū argenti. Constat̃ur in fictili circūlito argilla: Modus coquendi donec se ipsa opetu-
la operiant. Nigrescit qui indurati luteo: ut t̃r̃ acetō & creta deterat̃. Miscuit denario triuiriū
Anton⁹ ferrū. Miscuit aëri falsæ monetæ. Alii e pondere subtrahunt: cū sit iustum. lxxxiij. e
libris signari. Igit̃ ars facta denarios pbare tam iucūda e lege plebe: uti Mario Gratidiano u/
cati totas statuas dicauerit. Mixq; in hac artiū sola uitia discunt̃: & falsum denariū spectat̃ exem-
plar: pluribusq; ueris denariis adulterinus emitt̃.

De immodica pecunia: & quoz maximæ opes fuerint: & qñ primum Populus Ro.
stipem sparserit

Cap. x.

Non erat apud antiquos numer⁹ ultra centū milia. Itaq; hic & hodie multiplicat̃: ut decies
cētena milia: aut sæpius dicant̃. Foetus hoc fecit nummusq; pcussus: & sic quoq; æs alienū
etiā in appellat̃. Postea diuites cognominati: dūmodo notū sit: eū qui prim⁹ acceperit hoc no-
men: decoisse creditorib⁹ suis. Ex eadem gēte. M. Crassus negabat diuitem esse: nisi qđ reddi-
tu annuo legionem tueri posset. In agris suis sesterium. xx. milia possedit. Quiritiū post Scyl-
lam ditissimus. Nec fuit satis nisi totū parthoz esurisset aug. Atq; ut memoriā qđem optimo
occupauerit. luvat enim insectari inexplabilem istā habendi cupiditatē. Multos postea cogno-
uimus feruitute liberatos opulentiores pariterq; tres Claudii principu Pallenem Callistum
& Narcissum. Atq; ut hii ommittant̃: tanq; adhuc res potiant̃. C. Asinio Gallo. C. Martio
Cyrino cons. ad. vi. Kal. febru. C. Cecilius Claudius: Isidorus testamento suo edixit: quanuis
multa ciuili bello pdidisset: t̃r̃ relinquere seruos: quattuor milia: centum. xvi. iuga boum tria
milia sexcenta. Reliq; pecoris. cc. qnquaginta septem milia. In numerato pōdo sexcenta milia.
Qui funerari se iussit sestertiis. xi. milibus. Congregatæ & excedentes numez opes. Quota ta-
mē portio erūt Ptolemæi: quem Varro tradit Pompeio res gerente circa iudæā: octona milia
equitū sua pecunia tollerariisse. Mille cōuiuas totidem aureis potōnis immutantem uasa cū feri-
culis saginasse. Quota uero illæ ipsæ (neq; enim de regibus loquor) portio fuerit. Pythis by-
thinii qđ platanū auream: uitemq; nobilem illā Dario r̃gi donauit: Xerxis copias: hoc est septies
lxxxvij. milia hominū excepti epulo. Stipendiū quinq; mensium frumentumq; pollicitus: ut e-
quinq; liberis senectuti suæ in delectu unus saltem cōcedere. Hunc quoq; ipsum aliq; con-
paret Cræso regi. Quæ malū amentia est: id in uita cupere: qđ aut ēt seruus cōtingerit: aut nē
regibus qđem inuenierit finem: Populus Ro. stipem spargere cōcepit Sp. Postumū. Q. Mar-
tio cons. Tāta pecunia erat: ut eam cōferret. L. Scipioni: ex aqua iis ludos fecit. Nā qđ Agrip-
pæ Menenio sestantes aëris in funus cōtulit: honoris id necessitatiq; pp paupertatem Agrip-
pæ: nō largitionis esse dixerim.

De luxuria & frugalitate in uasis & lectis argēteis: & qñ lāces imodice factæ Ca. xi.

Uasa ex argēto mira inconstantia humani ingenii uariat: nullū genus officinæ diu pbando:
nūc furniana: nūc clodiana: nūc gratiana. Etenim tabernas massis adoptauim⁹: nūc anagy-
phas: in asperitate m̃ excisa circa lineas: picturas querimus. Iam uero & mēsas repositoriis im-
ponim⁹: & ad sustinēda obsonia interrādīm⁹ altera: & interest qđ plurimum lima pōderit. Vasa
cōquinaria ex argēto Caluus orator fieri querit̃. At nos cartucas ex argēto cælare inuenim⁹.
Nostraz ætate Pōpeia cōiunx Neronis principis licatōribus iumētis suis soles ex auro quoq;

induere solebat. Libras. xxxii. argenti. Africanus sequens hæredi reliquit. Idemq; cū de pœnīs triumpharet; quatuor milia. cccc. lxx. pondo transtulit. Hoc argentum tota Carthago habuit in la terrar; æmula; qd nunc in mensar; est apparatus. Postea uicta numantia & deleta; idem Africanus in triumpho militib; .xvii. milia pondo dedit. O uiros illo imperatore dignos; qbus hoc laus fuit. Frater eius allobrogicus primus omnū mille pōdo habuit. At Linius Drusus in tribunatu plebis. xi. milia. Nam pp quinq; pōdo notatū a cēsoribus triumphalē scenē; iam fabu lolū uidet. Item Catum Elium cū legati ætolor; in cōsulatu prandentem in fistilibus addissent misa ab iis uasa argentea nō accepisse; neq; aliud habuisse argenti ad supremū uitæ diē q; duo pocula; quæ. L. Paulus socer ei ob uirtutem deuictō Perseo rege donasset. Inuenim; legatos Carthaginensū dixisse; nullos hominū benignus inter se uiuere q; Romanos. Eodē enim argēto apd omnes cœnantibus seiplos. At hercules Pompeiū Paulini equitis arelatensis filiū sparterna quoq; gēte pulsū; q. xii. pōdo argenti habuisset apd exercitū ferocissimis gētibus oppositū scim;. Lectos uero mulier; iam pridem totos opiri argento & triclinia quædā qbus argētum addidisse prim; tradit. Caruilius Follio eques romanus; nō ut ope; aut delicata spetie faceret; sed punica. Idem & aureos fecit. Nec multo post argentei delicatos imitati sunt. Quæ omnia expiauit bellū ciuile syllanū. Paulo enim ante hæc facta sunt. Lancelq; e centenis libris argenti; quas tūc sup qngentas numero romæ fuisse cōstat; multosq; ab eas. pscriptos dolo cōcupiscentiū. Erubescant annales q bellū ciuile talibus uitis imputauere. Nīa ætas fortior fuit Claudii principatu. Seruus eius Drusillan; noīe Rotundus; dispensator hispaniæ ceterioris quā quagenariā lancē habuit; cui fabricandæ officina prius exhædificata fuerat. Et comites ei; occingentas quingingenta octo librar;. Quare quæso; nīsi ut q; multi eas cōferri inferrent; aut qb; cœnantibus Coneli; Nepos tradit aū Syllæ uictoriam duo tm tridinia romæ fuisse argentea. Repositoris argentum addi iua memoria cœptum fenestella dicit; q obit nouissimo tū berii Cæsaris principatu. Sed & testudinea tū in usum uenisse. Ante se āt paulo lignea rotunda solida nec multo maiora q; mensas fuisse. Se qdem quero; quadrata & compacta ut acere opta ac cædro cœpisse. Mox additum argenti in angulis lineas; p commissuras. Tympana uero se iue uene appellata tumatas & lances quas antiq; magiras appellauerat. Nec copia tm argenti fuerat uitæ; sed ualidius pœnæ metu precū. Id; iam pridem ut ignoscām; nobis. Delphinos qnis milibus sestertiis i libras ēptos. C. Gracchus habuit. L. uero Crassus orator duos syphos Metoris artificis manu cælatos sestertiis centū. Confessus est tū nunq; se iis uti pp uerectandiam ausum. Sicut eundem. vi. milia sestertiis in singulas libras uasa empta habuisse. Asia primū dūicta luxuriam misit in italiam. Si quidem. L. Scipio transtulit in triumpho argenti cælati pondo milia quadringenta. I. Et uasos; aureos; pōdo. cc. milia anno cōditæ urbis qngentesimo sexage simo quinto. Eadem asia domita; multo ēt grauius afflixit mores; inutiliorq; uictoria illa hære ditas. Attalo rege mortuo fuit. Tū enim hæc emendi romæ; in auctionibus regis uerecundia exempta est; urbis anno. dc. xxvi. mediis. lvii. annis erudita ciuitate amare ēt & nō solū ammi rari opulentiam externā. Immenso & achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores; quæ & ipsa hoc interuallo anno urbis. dc. viii. parthica signa & tabulas pictas inuexit; ne qd deesset Pariterq; luxuria nata est; & carthago sublatā; ita congruentib; fatias ut & liberet amplecti uitia; & liceret peccare ex dignatione. Hinc aliquet; ut. C. Marius post uictoriam cimbricam cātharis portasse. Liberi patris exemplo tradit; ille orator rapinas & manipularis impator.

De statu argenteis & cælatura argenti & cæteris qbusdam

Cap. xii.

Argenti usum in statuas primum ad honorem Diui Augusti in adulationem tempor; transisse falso existimā. Iam enim triumpho magni Pompeii reperim; translatam Pharnacis; q prim; regnauit in pōto; argenteam statuā. Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq;. Argento succedit ex ea re aliq; & auro; luxur; focminar; plebis compedes sibi ex eo facientiū quas in duere aureas mos tristior uetat. Vidim; & ipsi Laleriū Tusculū motū equestri ordine ob insignem calumniā cū celebritate assestarent adolescentiū scholæ ex argento annulos habentem. Et qd hoc attinet colligere cū capuli militū ebore ēt fastidito cælarent argento; uaginæ catillis baltei laminis crepissent. Iam uero a pedagogis ad transtū uirilitalis custodianē. Argento fœminæ laueē & nisi argentea solia fastidiāt; eademq; materia & cibus & pbris uiuatur. Videret hac Fabriti; & stratas argento mulier; balineas; ita ut uestigio locus nō sit cū uir; lauantiū Fabricius in q; q; bellicosos impatores plūq; pateram & salinū ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortū fieri; aut in hæc frangi. Heu mores Fabriti; nos pudet. Nīq; i auro cælando inclaruisse neminem; argento multos. Maxime tū laudatus est Mentor; de quo supra diximus. Quarta paria dñiq; ab eo oīo facta sūt; ac iā nullū extra dicit; Ephesiæ Dianæ templū iacet. Capitoliū incendiis. Varro & æreum signū eius habuisse scripsit. Proximi ab eo ammiratione Acragas & Boetus & Mys fuere. Extant hodie omniū opa. in insula Rhodiorum boeti apd lyndiam Minertum i tēplo. Acragantis in templo liberi patris i ipsa Rhodo baccae

cētaurūq; cēlati in scyphis. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & neneratio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater: quiq; satyr; in phiala grauati somno collocati uerius q̃ cēlasse dictus ē Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariston & Onychus Methylene laudat. Et Hecateus: & circa magni Pompeii ætatem Praxiteles Posidonius Ephesus: Lædus Stratites: q̃ proelia armatosq; cēlauit. Zopyrus qui areopagitas & iudicium Orestis in duobus scyphis pondo. xii. æstimatis. Fuit dein Pytheas: cuius duæ uncia; uiginti uenierunt. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemare palladiū furripientes. Fecit idē & cozos Magirelia appellatos puulis potioris. Sz e qbus ne exēplaria qd̃ liceret exprimere. Tā opportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Tencer Crustari⁹ famā. Subditq; hæc ars ita exoleuit: ut sola iam uetustate censeat̃ usq; adeo attritis cēlaturis ne figura discerni possit: auctoritas cōstet. Argentum medicatis aquis inficiē atq; æt flatu salso: sicut in mediterraneis hispaniæ. In argenti & auri metallis nascūt̃ ēt nunc pigmenta. Fit enim cæruleum: qd̃ p̃prie lim⁹ ē Optimū ex eo qd̃ atticū uocat̃. Precium in pōdo libras. xxii. Proximum marmorolum sub dimidio atticū precio. Tertiū genus est pressum: qd̃ alii scyricū uocat̃ ex insula scyro. Iam q̃leq; & ex achaia quo utunē ad picturæ umbras. Precium in libras huius. lvi. bini. Dipōdiis uero dtraictis qd̃ lucidū uocant e gallia ueniens: Hoc at̃ & attico ad lumina utunē. Ad abacos n̄ nisi marmorolo: qm̄ marmor in eo resistit amaritudini caldis. Esiodic⁹ & ad. xx. ab urbe lapidem in montibus: Poltea uris pressum appellanti⁹ q̃ adulterant. Sed eē falsum adustumq; amaritudine apparet: qm̄ resolutum in puluerem est.

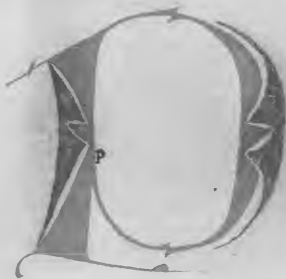
De sile: & cæruleo: & chrysocolia: & nestoriano: & cilono: & q̃ nō oī āno æqualiter species uendant̃

Cap. xiii.

Sile primi instituere pingere: Sed Polygnotus & Micon attico dūtaxat. Hoc secuta ætas adamina usa est. Ad umbras at̃ scyrico & lydio. Lydium sardib⁹ emebat̃: qd̃ nunc obmutuit Cæruleum harena est. Huius genera tria. Antiquius ægyptiū: qd̃ maxime probat̃ scyricū hoc diluē facile. Cūq; terit̃: in quattuor colores mutat̃: candidiorem nigriorem ue: & crassiorē: tenuiorem ue. Præfert̃ huic etiamnū cyprīū. Accessit his puteolanū & hispaniense: harena ibi cōfici cœpta. Tinguē at̃ omne: & in sua coq̃ hærba: bibitq; succum. Reliqua cōfectura eadem q̃ chrysocoliæ. Ex cæruleo fit: qd̃ uocat̃ lomentū. Perficit̃ id lauando terendo ue: & hoc ē cæruleo candidi⁹. Precia eius. xxiii. in libra. Cærulei. xviii. Vfus in creta calcis impatientes. Nuper accessit & nestorianū ab auctore appellatū. Fit ex ægyptii leuissima pte. Precium eius. xl. in libras. Idem & puteolani usus: præter q̃ ad fenestras. Vocant cœlen. Non pridem apportari & indicū est cœptum. Cuius precī. xvii. in libras. Rō ī pictura ad incisuras hoc ē umbras diuidendas ab lumine. Est & subtilissimū gen⁹ lomenti: qd̃ dant tritū cnis assitus æstimatum. Cærulei sinceri experimentū ī carbone ut flagret. Fraus viola arida decocta in aqua: succoq; p̃ linteū expresso in cretam erethriam. Vis eius in medicina ut purget ulcera. Itaq; & emplastris adiciunt. Item causticis. Terit̃ difficillime sile. In medio leuiter mordet̃: astringitq; & explet ulcera. Viriē in fistulibus ut p̃sit. Precia res: quæ usq; disposuim⁹: nō ignoram⁹ alia ī aliis locis eē: & oībus pene annis mutari. put nauigationes cōstiterint: aut ut q̃q; mercatus sit: aut aliq; præualens inuiceps annonam flagellet: nō obliti Demetriū tota helladia Neronis principatu accusatū apud cōsulem. Poni tñ necessariū fuit: quæ p̃legq; erant romæ: ut exprimeret̃ auctoritas rerum.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER TRICESIMVS QVARTVS.

PROHEMIVM.

Aeris metalla

Cap. I.

ROXIMA DICANTVR AERIS METALLA: cui & in usu p̃ximum est precī. Immo uero ante argentū: ac pene ēt aī aus⁹ corinthio. Stipis quoq; auctoritas ut diximus. Hic æra militū tribuni ærarii & ærariū: et obæratī ab ære dicti. Doctumū q̃ diu Populus Ro. ære signato tñ usus eēt: et alia q̃ uetustas tradidit: cū æqualem urbi auctoritatē eius declararet a rege. Numa collegio tertio fabz ærarioz instituto. Vena quo dictū ē mō effodit̃: signiq; pficiē: Fit et elapide eroso: quem uocant Cadmiā Celebritas in asia: et quondā in cāpania: nunc ī bergomatiū agro: extrema pte italiæ. Feruntq; nuper in germania etiam p̃uincia repertum.

Cap. 11.

Cap.iii.

23

Quando primum simulacrum romæ factum: & de origine statuar: & honore statua-

Romæ simulacrum ex ære factū Cereris primū reperio ex peculio. Sp. Cassii; quæ regnum hæc tantæ pater ipſius incremerat. Trālit & ab diis ad hominū statuas atq; imagines multis modis. Antiq; pingebant eas bitumine: quo magis miꝝ eſt: placuisse auro integer. Hoc ne ſcio an romanū fuerit inuentū. Certe et romæ nō habet ueritatē. Effigies hominū nō ſolebāt exprimi niſi aliqua illuſtri cā ppetuitatem meritiū: & primo ſacroꝝ certaminū uictoria: maxi meꝝ olympie ubi omnū q uicissent: statuas dicari mos erat. Eoꝝ uero q ter ibi ſuperauissent: ex membris ipſoꝝ ſimilitudine expreſſa: quas iconas uocāt. Athenienſes neſcio an primi oioꝝ Harmodio & Ariſtogeſtoni tyrannicidis puluice poſuerint ſtatuas. Hoc actū eſt eodem anno: quo & reges romæ paſſi. Excepta deinde res eſt a toto orbe terrarꝝ humaniſſima ambitio. Et iam omnū municipioꝝ & ſorti ſtatuarū ornamentū eē cœpere: progariꝝ memoria hominū & honores legi æuo & baſibus inſcribi: ne in ſepulchris tm legeſent. Mox ſoꝝ & in domibꝝ pri uatis factum atq; in atriis. Honos clientū inſtituit ſic colere patrenos.

De ſtatuis & quibꝫ aliis: & qbꝫ primū i colūna: & qñ roſtras: & qñ primū publice. & quæ primū ſtatuarū romæ

Cap. v.

Ogata effigie antiquitus ſtatuarū dicabāt. Plactere & nudæ tenentes haſtā ab epheborum gymnicis exemplariꝝ: quas achilleas uocāt. Graeca res ē nihil uelare. Et econtra romanæ militaris thoracæ addē. Cæſar qdē dictator loricaſi ſibi dicari in foro ſuo paſſus ē. Nā lupercorꝝ habitu factæ tam nouiciæ ſunt: qꝫ quæ nup. p. d. idere penulis indute. Mancinꝝ eodē habitu ſibi inſtituit quo deditus ē. Notatum ab auctoribꝝ & L. Actiū poetam in camœnarū aede maxima forma ſtatuarū ſibi poſuiſſe: cū breuis admodū fuiſſet. Equeſtres uero ſtatuarū modo romanæ celebrationē habent: orto ſine dubio a grecis exemplo. Sed illi caelatas tm dicabāt in ſacris uiſtores. Poſtea uero & q bigis uel quadrigis uicissent. Vnde & nꝛi curruſ nati in iis q triūphauiſſent. Sed hoc & in iis nō nūl a diuo Auguſto ſeiuges: ſicut & elephantī. Nō uetus & bigas celebratio in iis q p. tura facti curru ueſti eſſent per cyrcū. Antiquior columnas: ſicut. C. Menio q duicerat priſcos latinos: qbus ex fœdere, tertias p. d. e Populus Ro. p. ſtabat. Eodēq; in cōſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis antiatibꝝ fixerat anno urbis. cccc. xvi. Item. C. Duilio q primꝝ naualē triumphū egit de pœnis: q eſt et nunc in foro. Item. P. Minutio p. ſe d. anno nœ extra portā trigeminā uncariæ ſtipe collata. Neſcio an primo honor talis a populo. Antea. n. a ſenatu erat p. lara res: niſi ſriuolis cœpiſſet initiis. Nanq; & acti Naui ſtatua fuit aꝫ curiam: cuius baſis conſlagrauit curia incenſa. P. Clodii funere. Fuit & Hermodori ephēſi in comitio legū: quas decē uiri ſcribebāt: iter p. ris publice dicata. Alia cā & alia auctoritas maior i Oratii Coclidis ſtatua: q durat hodieq; cū hoſtes a p. te ſubſicio ſolus arcuiſſet. Equidem & Sybillæ tres iuxta roſtra ſunt minores ſint licet. Vna quam Pacuuius Taurus ædilis plebis inſtituit. Duæ quas. M. Meſſalla. Primas putarem haſ & Atti Naui poſitas ætate Tarquini Priſci: ni i regū antecedentiū eēnt in capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis & quibꝫ aliis: & q prima romæ ſtatua equeſtris: & quando omnes ſtatuarū priuatim & publice ſublata: & quibus romæ mulieribus: & q prima ab exteris publice poſita

Cap. vi.

Ex iis Romuli eſt ſine tunica: ſicut & Camilli in roſtris: & aꝫ ædem Caſtoꝝ fuit. M. Tremel li equeſtris to. arata: q ſanites bis deuicerat. Captaq; anagnia populū ſtipendio liberauerat. Inter antiquiſſimas ſit & Tullii Celii. L. Roſcii. Et Sp. Maticꝝ Fulciꝝ i roſtris a fidēatibus in legatide interfectoꝝ. Hoc a Romano Populo tribui ſolebat iniuria cæſis: ſicut. P. Iunio & T. Corūcanio: q ab Teuſa illiricoꝝ regina interfecti erāt. Non omittendū qd annotauit annales tripedaneas iſt ſtatuas in foro ſtatutas. Hæc uidelicet meſura honorata tunc erat. Non præ teribo. C. Octauū ob unū uerbū quo regem Antiochū dilatus ſe reſponſum dicēt uirga quā tenebat forte circūſcripſit: & priuſ. p. egredereſ circulo illo: reſponſum dare coegit. In qua le gatione interfecto ſenatus ſtatuarū poni iuſſit qꝫ oculatiſſimo loco i roſtris. Inuenit & ſtatua de creta & Thraciæ Caiæ ſiue Suffeciæ uirgini ueſtali: ut poneret ubi uellet: qd adiectū nō minꝝ honoris habet: qꝫ p. fœminæ eſt decreta. Miretū eius ipſis ponā annaliū uerbis. Quod cam pum tyberinū gratificata ea eēt populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibꝝ comitiſ poſita cū bello ſannitico Apollo pythius fortiffimo gracꝝ gentis iuſſiſſet & alteri ſapientiſſi mo ſimulacra celebri loco dicari: donec Sylla dictator ibi curiā faceret. Miꝝq; eſt illos patres Socrati cūctis ab eodē deo ſapientia prælato Pythagoram prætuliffe: aut tot aliis uirtute Al cibiadem: aut quenq; utroque Themiffocli. Columnas ratio erat: attolli ſupra cæteros mor tales: qꝫ & arcus ſignificant nouitio inuento. Primus tm honos cœpit a grecis. Nulliq; arbi tror plures ſtatuas dicatas qꝫ Phalerio Demetrio athenis. Siquidem. ccc. lx. ſtatuarū: quas mox lauerūt: n. d. anno hunc numeꝝ dieꝝ excedente. Statuerant romæ et in omnibꝝ uicis. C. Mario Gratidiano tribꝝ ut diximus: eademq; ſubuertere Syllæ introitu. Pedefres ſine dubio

romæ fuisse in auſtoritate longo tempore. Equeſtrium tñ origo per q̃ uetus ē cū ſociminis ēr
honore communicato. Cochliæ enim ſtatua ē equeſtris: ceu paſ; eēt toga eam cingit: ū nec Lu
cretiæ: nec Bruto qui expulerant reges: pp quos Cochliæ inter obſides fuerat: decernerentur:
Hanc primā & Oratii Coclitis publice dicata crediderim. Ante. n. ſibi ac Sibyllæ Tarquiniū;
& reges ipſos poſuiſſe uerſimile eſt: niſi Cochliæ poſitam quoq; Piſo traderet ab iis q̃ una obſi
des fuerat redditis a Porſenna. Honorē eius habuit e diuerſo Annus ſacialis. Equeſt; em ſta
tuā cōtrā Iouis Statoris ædē in ueſtibulo ſuperiore dom⁹ ualeriæ fuiſſe publicæ cōſulis filiz:
eam p̃ ſolā fuiſſe. Tyberimq; trāſnatauiſſe: cæteris obſidi⁹ q̃ Porſennæ mittebāt: interēp
tis Tarquinii inſidiis. L. Piſo p̃didit. Idem auctor eſt. M. Aemilio. C. Pompilio. ii. cenſ. a cē
ſorib⁹. P. Cornelio Scipione & M. Popilio ſtatuas circa ſor; eor; q̃ magiſtratus geſſerant ſub
latas omnes: præter eas q̃ populi aut ſenatus ſententia ſtatuaē eſſent. eam uero quā ap̃ dēdē
Telluris ſtatuiſſet ſibi Sp. Caſſius q̃ regnū affectauerat: ēr conſtatam a cenſorib⁹. Nimi⁹ in ea
quoq; re ambitioni p̃uidebant illi uiri. Extant Catonis in cenſura uociferationes: mulierib⁹ ro
manis in puinciis ſtatuas poni. Nec tñ potuit inhiber; quo minus Romæ ponerēt: ſicuti Cor
neliæ Gracchoꝝ matri: q̃ fuit Africani prioris filia Sedens enim huic poſita: ſoleiſq; ſin amen
to inſignis in Metelli publica porticu. Quæ ſtatua nunc ē in Octauiz operibuſ. Publice at̃ ab
exteris poſita ē romæ a. C. Elio tribuno plebis lege plata in Stenniū Statiliū Luncanum: q̃ tu
rinos bis inſeſtauerat. Et ob id Elium thurni ſtatua & corona aurea donarunt. Idem poſtea Fa
briū donauere ſtatua liberati obſidione. Paſſimq; ſtatuaē i clientela ſunt receptæ. Et adeo di
ſcrimen omne ſublātū: ut Hannibalis ēr ſtatuaē trib⁹ locis uiſant in ea urbe: intra cuius muros
ſolus hoſtiū emiſit haſtam.

De antiq; ſtatuariis & p̃ci ſignis i modicis & colloſis in urbe celeberrimis Ca. vii.
Viſſe at̃ ſtatuariā artem familiarem italiæ quoq; & uetuſtam indicant Hercules ab Euadō
ſacratus ut p̃dunt: in foro boario: q̃ triumphalis uocāt: atq; p̃ triūphos ueſtiē habitū triū
phali. Præterea lanus geminus a Nūma rege dicat⁹: q̃ pacis belliꝝ argumento cōſiē. Digy ti
ita figurati: ut trecentos: quingintaquinꝝ dieꝝ nota p̃ ſignificationē anni temporis & æ uiſe
deū indicet. Signa quoq; tulinica p̃ terras diſperſa: q̃ in etruria ſacilitata nō ē dubiū. Deor; tñ
putarem eē: ni Merodorus Septius cui cognomē romani nominis Odiſo inditū ē. Vullinius
puſſatos pp centū & decē ſtatuaꝝ ſigna obiecerit. Mir⁹q; mihi uideē cū ſtatuaꝝ i italia tam uet⁹
origoſi: potius lignea aut fictilia deor; ſimulacra in delubris dicata uſq; ad deuitā aſiam: unde
irrepiſit & luxuria. Similitudines exprime di q̃ priā fuerit origo: ea quā plasticē greci uocāt di
ci conuenientius erit. Etenim prior quā ſtatuariā fuit. Sed hæc ad inſinitū eſſoruit multoꝝ uo
luminū ope ſi q̃ ſ plures p̃ſequi uelit. Omnia. n. q̃s poſſit: In. M. Scarrī ædilitate triū milia ſi
gnoꝝ in ſcena tñ ſerie temporario theatro. Mummius deuitā achaiā repleuit urbē. Ipſe ex
ceſſit nō relictū ſiliiæ dotē. Cur. n. non cum excuſatione ponat⁹: Multa & Luculli intexere.
Rhodi etiamnum. lxxiii. milia ſignoꝝ eē Mutianus ter conſul p̃didit: nec pauciora athenis &
olympiz. Delphis ſuperſe credūt. Quis iſta mortaliū p̃ſequi poſſit: aut q̃ ſ uſus noſcendi intel
ligat⁹: Inſignia tñ maxime & aliqua d̃ cā notata: uoluptariū ſit attigſſe: artiſiceſq; celebratoꝝ
trouinauiſſe ſinguloꝝ quoq; inexplicabili multitudine cū Lyſipp⁹ ad ſexcētena. x. opa ſeciſſe tra
daē. Ante omnia ut arti claritatē poſſent dare uel ſingula. Numeꝝ apparuiſſe deſiñdo eo cuꝝ
theſaur; effreſſet hæres: ſolitū enim ex inani p̃cio cuiuſq; ſigni denarios ſe ponere aureos ſin
gulos. Eueſta ſupra humanā fidē ars ē ſucceſſu: mox ēr audacia. In argumentū ſucceſſus unum
exemplū afferā: nec deor; nec hominū ſimilitudinis exp̃ſſæ. Aetas n̄ra uidit i capitolio: priuſq;
id nouiſſime conſagraret a Vitellianis incenſum in cella Iunonis canē ex ære uuln⁹ ſiū lamben
tem. Cuius extimū miraculū & indiſcreta uerſimilitudo nō ex eo ſolum intelligit⁹: q̃ ibi dicatus
fuerat: neq; & noua ſatſdatione: nā ſumma nulla par uidebat⁹: capite tutelarios cauere. p̃ eo in
ſtituti publici ſuit Audacia. Innumera ſunt exempla. Moles ep̃pe excogitatas uidem⁹ ſtatuaꝝ
quas colloſos uocant turrib⁹ pares. Talis ē in capitolio Apollo tranſſatus a Lucullo ex apollo
nia p̃dū urbe. xxx. cubitoꝝ. c. l. talentis factus. Talis in campo martio Iupiter A Claudio Cæ
ſare dicat⁹: q̃ ideo uocāt pompeian⁹ a uicinitate theatri. Talis & tarenti fact⁹ a Lyſippo. xl. cu
bitoꝝ. Miꝝ in eo q̃ man⁹ ferunt moles ea rōne libramenti: ut nullis conuellat⁹. p̃cellit. Id qdē
p̃uidiſſe & artiſex dici⁹: modico interuallo. Vnde maxime opus erat ſtatū frangi oppoſita co
lumna. Itaq; pp magnitudinē difficultatēq; molē diſiñ attigit cū Fabianus uerrucoſus: cū Her
culē q̃ eſt in capitolio: inde tranſſerret. Ante omnes at̃ in ammiratiōe fuit Solis colloſus rhodi
cul⁹ ſecerat⁹ Chares Lyndius Lyſippi ſupradicti diſcipulus. Septuaginta cubitoꝝ altitudinis fu
it. Hoc ſimulacrū poſt quinquageſimū ſextū annū terremotu p̃ſtratū. Sed iacenti quoq; miracu
lo eſt. Pauci pollicē eius amplectunt⁹. Maiores ſūt digyti q̃ plerāq; ſtatuaē. Vaſti ſpecus hiāt
deſtracti mēbris. Spectant⁹ intus magnæ molis ſaxa: quoꝝ p̃dere illud ſtabiliterat cōſtituēs.

Duodecim annis tradunt effectū. ccc. talentis: q̄ cōtulerant ex apparatu regis Demetrii relicta
 mora & tedio obseſſa rhoſo. Sūt alii minores hoc in eadē urbe colossi centū numero. Sed ubi-
 cūq; singuli fuissent nobilitati locū. Præterq; hos deos qnq; quos fecit Bryxis. Facilitat
 colossos & italia. Videmusq; certe Apollinē in bibliotheca templi Augusti thufcanicū. I. pedū
 a pollice: dubiū ære mirabiliore an pulchritudine. Fecit & Sp. Carulus Iouē q̄ in capitolio
 uictis ſamnitibus ſacrata lege pugnātibus & pectoralibus eoꝝ ocreisq; & galeis. Amplitudo tā
 ta ē: ut conſpiciat a Latiano loue. Reliquiq; limæ ſuā ſtatū eam fecit: quæ ē ante pedes ſi-
 mulacri eius. Habent in eodē capitolio ammirationē & capita duos: quæ. P. Lentulus conſul di-
 cauit. Alter a Charete ſupradicto factū. Alter fecit Decius comparatōe in tñ mōi: ut arti-
 ciū minie p̄babilis artificis uideat. Veꝝ oēꝝ āplitudinē eius generis ſtatuaꝝ uicit ætate nſa Ze-
 nodor⁹. Mercurio facto i ciuitate galliæ aruernis p̄ ānos. x. pedū. cccc. i m. gno ſcio. Iſ poſtq;
 ſatis ibi artē approbauerat: romā accitus ē a Nerone: ubi deſtinatū illius principis ſimulacrum
 colossū fecit centū. x. pedū longitudine: q̄ dicatus Solis uenerationi ē damnatis ſcelenibus il-
 lius p̄cipis. Mirabānē in officina nō modo ex argilla ſimilitudinē inſignē: ueꝝ & de pus admo-
 dū ſurculis qđ primū op̄is inſtaurati ſuit. Ea ſtatua indicauit interſſe fundendi æris ſcientiā: cū
 & Nero largi auz agentiq; paratus eēt: & Zenodorus ſcientia fingendi cælandiq; nulli uetē-
 rū poſtponere. Statū aruernos: cū faceret puincia Vibio Auito præſidente duo pocula. Ca-
 lamidis manu cæata: q̄ Caſſio Syllano ſauiculo ei⁹ præceptor ſuo Germanic⁹. Cæſar adamata
 donauerat æmulat⁹: ē: ut uix ulla diſſerētia eēt artis. Quatrocq; maior in Zenodoro pſtanta ſu-
 it: tanto magis deprehendi æris obliteratio pōt.

Nobilitas ex ære op̄eꝝ & artificum. ccc. lxxi.

Cap. viii.

S. Ignis quæ uocat corinthia pleriq; in tñ capiunt: ut ſecū circūferant: ſicut Hortenſius ora-
 tor ſphingem Verri reo ablātā. Propter quā Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei
 ſe enigmata intelligere: reſpondit debere: qm̄ ſpingē domi haberet. Circūtulit & Nero p̄m-
 cept amazonē: d qua dicem⁹. Et paulo ante. C. Ceſtius cōſularis ſignū qđ feci ē: i prælio ha-
 buit. Alexandri quoq; magni tabernaculum ſuſtinere tradunt ſolitæ ſtatuaꝝ: ex qbus duæ an-
 te Martis ultoris ædem dicat eſſe: totidem añ regiā. Minoribus ſimulacris ſignisq; innumera
 p̄pe artificū multitudo nobilita ē. Ante oēs tñ Phidias athenieſis loue olympiæ facto ex ebo-
 re qđ. Sed & ex ære ſigna fecit. Floruit āt olympiade octogeliſima tertia circiter. ccc. noſtræ
 urbis anno. Quo eodem tempore æmuli eius fuere Alcámenes: Critias: Neſtoclus: Hegleas
 Et deinde olympiade octoceſimaſeptima Agelades. Callon: Polycletus: Phradmon: Gorgaſt:
 Lacor: Mycon: Pythagoraſ: Scopas: Pereliuſ. Ex iis Polycletus diſcipulos habuit Argiū: Aſo-
 podos: Alexi: Ariftidē: Phrionem: Dinonē: Athenodog⁹: Demeam: Clitoriū: Myronē Ly-
 cium. Nonaceſima qnta olympiade floruerē Naucides: Dinomedes: Chitacrus: Latroclus. Cē-
 teſimaſecunda Polycles: Cephiloſorus: Leuiareſ: Hypatodorus. Centefima quarta Praxite-
 les: Euphranor: Centefima ſeptima Echion: Termachus. Centefima quartadeſima Lyſippi⁹ fu-
 it: & cū eo Alexander magnus. Item Lyſiſtratus & frater eius Stenius: Euphronides. Soſtra⁹:
 Ion: Syllaniō. In hoc mirabile: q̄ nullo doctoꝝ nobilis fuit ip̄e. Diſcipuloſq; habuit Theuſin &
 Iadē. Cēteſima. xx. Euryclides: Eutycrates: Lahipp⁹: Cephiloſor⁹. Timar⁹. Pyromac⁹. Ceſi-
 ſaut deinde arſe rurfus olympiade cēteſima qnquaceſimaquinta reuixit: cū fuere lōge qđ in
 fra p̄dictos p̄bati tñ Anthē⁹: Calliſtratus: Polycles: Athene⁹: Callixenus: Pytocles: Pythias
 Tymoles. Ita diſtinctis celeberrimog; ætatib⁹: rapti trāſcurrā ſliquā multitudinē: & paſim di-
 ſperſam. Venere āt & in certamē laudatiſſimi: q̄ q̄ diuerſis ætatib⁹ genti: qm̄ fecerant ama-
 zonas: q̄ cū in templo Ephēſiæ Dianaē dicarenē: placuit eligi. p̄batiſſimā: ipſog; aurificū p̄ſen-
 tes erant iudicio: cū apparuit eamleē: quā omnes ſecundū ſua quicq; iudicaſſent. Hæc ē Poly-
 cleti. Proxima ab ea Phidiæ. Tertia Chreſillæ. Quarta Cyclonis. Quinta Phradmonis. Phri-
 dias p̄ter louem olympiū quē nemo æmulaſ: fecit & ex eboꝝ æque Mineruā athenis: q̄ eſt i
 parthenoniam ſtans. Ex ære uero p̄ter amazonē ſupradictā Mineruā tam eximie pulchritudinē
 ut a forma cognomē acceperit. Fecit & clydiū & aliā Mineruā: quā romæ ad ædem Fortunæ
 Aemiliuſ Pauluſ d̄dicauit. Itē duo ſigna q̄ Catuluſ in eadē æde poſuit: palliata. Et alter colof-
 ſicon nudū. Primuſq; artē toreuticē aperuiſſe atq; demonſtraſſe merito iudicā. Polycletuſ ſi-
 cyoniū Ageladiſ diſcipuluſ Diadumenuſ: fecit molliter iuuenē. c. talentis nobilitatū. Item &
 Doryphog; uiriliter pueꝝ. Fecit & quē canon⁹ artifices uocant: linimenta artis ex eo p̄etētes
 uelut a lege quadā: ſoluſq; hominū artē ipſe feciſſe artis ope iudicā. Fecit & diſtingentē ſe
 Et nudū talo inceſſentem. Duoſq; pueroſ. tē talis nudos ludenteſ: q̄ uocant aſtragalizonteſ.
 Et ſunt in Titi imp̄eratoris patrio: quo ope nullū abſolutiuſ pleriq; iudicant. Itē Mercurium q̄
 fuit liſymachiæ. Hercule q̄ romæ Anthēiā terrā ſuſtinetē. Artemona q̄ Phaenaporretos ap-
 pellat⁹ ē. Hic conſumaſſe hanc ſcientiā iudicā: & toreuticē ſic erudiſſe: ut Phidias p̄uiſſe
 Propriū eiſdem: ut uno crure inſiſterēt ſigna excogitaſſe: ut ait Varro: & pene ad unū exēplū

Myronē eleuteris natū: & ipsum Ageladis discipulū bucula maxime nobilitatit celebratis uer-
 sibus laudata: qñ alieno plerūq; ingenio magis q; suo commendant. Fecit & canēs & dīcobolōs
 & Perleas & crīstes: & latrōg; adinuantē tibias: & Minertū: delphicos pentathlos: Pācratiatas.
 Herculē ēr q est apud cyrenū maximū in aede Pompeii magni. Fecit & cicadæ monumentū & lo-
 culte: sicut carminib; suis Brina significat. Fecit & Apollinē quē a triumuiro Antonino tublatū
 fstituit epheisius du? August? amonit? i qete. Prim? hic multiplicasse uarietate uidet; numero-
 fior in arte q; Polydetus: & simetria diligentior. Et ipse tñ corpōs tenus curiosus: animi len-
 sus nō expresse. Capillū quoq; & pubem nō emendatus fecisse q; rudis antiquitas instituit.
 Vicit uē Pythagoras ex italia Reginus Pancratiaſte delphis posito. Eundē uicit & Leonti? cū
 fecit hastadiæ dromonilon: q olympiæ ostendunt. Et Iolpis pueq; tenentē tabellas eodē lo-
 co: & mala ferentē nudū. Syracusis at claudicantē: cuius ulceris dolorē ſentire ut ſpectantes ui-
 dent. Item Apollinem cithareda: serpentemq; eius cōfici sagittis: q Dirce? appellatus ē: qm
 cū thebæ ab Alexandro caperent: auz; a fugiente conditū sinu eius cælatū eēt. Hic prim? ner-
 uos & uenas exprefsit capillū diligentius. Fuit & alius Pythagoras fam? mitio pictor: cuius ſi-
 gna ad aedē fortunæ huiusce deæ sunt ſeminuda: unde & laudata ſc. Hic ſupradictō facie quoq;
 indiſcreta ſimilis fuiſſe tradit. Regini at discipulus & filius ſororis fuiſſe tradit. Solſtratu Lyſi-
 pus Sicyonius. Duris negat. Tullius fuiſſe discipulū affirmat. Sed primo ærarium fabq;. Audē
 di rōnem cōpiſſe pīctoris Eupompi reſponſo. Eum enim interrogatū quē ſequeret antedē-
 tium: diſſiſſe demonſtrata hominū multitudine: naturā iplam imitanda eē: nō artiſicē. Plurima
 ex omnibus ſigna fecit: & ut dixim? ſecūdiſſimæ artis: inter q; diſtingētē ſe: quē. M. Agrip-
 pa ante thermas ſuas dicauit: mire gratū Tyberio principi: q nō quirit tēperat ſibi in eo: q;
 imperio uſ ſui inter initia principatus tranſtulitq; in cubiculū: alio ibi ſigno iut ſtituto. Cū quē
 tanta Populi Ro. cōtumacia ſu: ut magis theatri clamoribus repom Apoxyomenon cōſi-
 gitauerit: princepsq; q; admutatū reſpoſuerit. Nobilitat Lyſipp? & temulenta tūbicina & cani-
 bus ac uenatione. In primis uero quadriga cū ſole rhodiog;. Fecit & Alexandrū magnū multis
 opib; ſta pueritia eius orſus. Quam ſtatūā maturari iuſſit Nero princeps delectatū admodum
 illā. Dein cū preſco perſiſſet gratia artis: detractum ē auz; preciorioq; talis exiſtimate. Equi cū ſu-
 cibus opis atq; cōſiciliſuris: in qbus auz; hæſerat remanentibus. Idē fecit Epheſionē Alexan-
 dri magni amicū: quē qdam Polydeto aſcribunt: cū ſe centū ppe annis ante fuerit. Idē Alexā-
 dri uenationē quæ delphis ſacrata ē. Athenis ſatyrog; turmā. Alexandrū amicog; eius ima-
 gines ſumma omniū ſimilitudine exprefſit. Haſ Metellus macedonia tubacta tranſtulit romam
 Fecit & quadrigas multog; gener. Statuaræ arti plurimū tradit contuliſſe capillū expremendo
 Capita minora ſaciendo q; antiq;. Corpora graciliora ſcioraq; p quæ pccitas ſignog; maior
 uidereſ. Nō habet latinū nomē ſymmetria: quā diligentiffime cuſtodit: ut noua iſtactaq; rene
 quadratas ueter; ſtaturas pmutando: uulguq; dicebat: ab illis factos quales eēt homines: a ſe
 quales uideret eē. Huius pprie uident eē argutiæ opes: cuſtoditæ in minimis quoq; reb;.
 Filios & diſcipulos reliq; laudatos artiſices Lahippū & Bedm: ſed ante omnes Eurychrēm;
 q; q; ſe conſtantia patris potius æmulatus q; elegantia aſtūro maluit genere q; uictudo pla-
 cere. Itaq; optime exprefſit Herculē delphis & Alexandr; Theſpin uenatorem & theſpiadum
 præliū equeſtre. Simulacrū trophonii ad oraculū. Quadrigas Medæ cōplures. Equi cum ſi-
 ſcinis. Canes uenantiū. Huius quoq; diſcipulus fuit Thyſicrates & ipſe Sicyoniūſed Lyſippi
 ſectæ: prior ut uix diſcernant complura ſigna: ceu Senex Theban? Demetrius rex: Peuceſtes
 Alexandri magni ſeruator. Digni tanta gloria artiſices. Qui compoſitis uoluminib; condidere
 hæc miris laudib; celebrant: & Thelaphanē Phocēiū ignorū alias: qm in theſſalia ubi habita-
 uerit: latuerit: opa eius aliog; ſuffragiis ipſog; æquat Polydeto: Myroni: Pythagoræ. Lau-
 dant eius Larſſam: & Spinag;. Pentathlon: & Apollinē. Alii nō hāc ignobilitatis fuiſſe cauſam
 ſed qm ſe regū Xerxis & Darii officiis dederint: exiſtimate. Praxiteles quoq; marmore ſce-
 licior: ideo clarior fuit. Fecit tñ ex ære pulcherrima op. Proſerpina raptū. Item Cataglyſam
 & elrietatē & libeg; patrē: nobilemq; una ſatyq; quē græci Perit: ocoth cognomināt. Signa ē
 quæ ante ſclicitatis ædem fuere. Venerēq; quæ cū ipſa æde incendio cremata eſt Claudii pri-
 cipatu: marmore nulli ſup terras indy to parē. Item ſtephulam. Spelumen: Oenophog;: Har-
 modii & Ariſtog; tonē tyrannicidas: quos a Xerſe perſæ rege capto uicta pſide atheniſis
 bus remiſit Magnus Alexander. Fecit & puberem Apollinē ſubi epētū lacertæ cōmitus ſagit-
 ta inſidiantē: quē Sauroronon uocāt. Spectant & duo ſigna eius diuerſos affectus exprimentia
 ſentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynem fuiſſe: deprehendentq; in ea
 amorē artiſicis: & mercedē in uultu meretricis. Habet ſimulacrū & benignitas eius. Calamidis
 enim quadrigæ aurigā ſuā impoſuit. Et ne melior in equog; effigie hominem diuiciſe credereſ
 ipſe Calamis & alias quadrigas bigalq; fecit: equis ſemp ſine æmulo exprefſis. Sed ne uideat

i hoīū; effigie inferior: Achamenē nulli ē nobilior. Achamenes Phidīæ discipulus & marmo-
rea fecit: & aērē petalū: q̄ uocat enclinomenos. At Polycleti discipulus Aristides quadrigas
& bigas. Et Iphicratis laena laudat. Scortū hęc lyræ cantu familiaris Harmodio & Aristog-
toni cōsilia eoꝝ de tyrannicidio usq̄ ad mortem excruciat a tyrannīs nō p̄didit. Quam ob rē
athenienses eam honore habere uolentes: ne tñ scortū celebrasse uiderent: animal noīs eius fe-
cere. Atq̄ ut intelligeret cā honoris in ope linguā addi ab artifice uetuerunt. Eryaxis Aelcula
piū & Seleucū fecit. Bedas adorantē Batton Apollinē & lunonē: q̄ sunt romæ in tēplo Cōcor-
diæ. Cefilas uulneratū deficientē: in quo possit intelligi: quantū restat animæ. Et Olympicum
Periclem dignū cognomine. Mizꝝ in hac arte ē: q̄ nobiles uiros nobiliores fecit. Cephilodo-
rus Minervā mirabilē in portu atheniensī. Et aram ad templū louis seruatoris in eodē portu
cui pauca comparat. Canachus Apollinē nudū: q̄ Philelus cognominat in Didymoe egrediēti
ci aeris temperatū. Certeūq̄ una ita uestigiis suspendit: ut linū subter pedes trahat alterno mor-
fu digytis calceq̄ retinentibus solū: ita uertebrato dente utriq̄ in pubꝝ: ut a repulsi p̄ uices re-
filiat. Idē celetizontas pueros fecit. Chereas Alexandꝝ magnū. Et Philippū patrē eius fecit.
Clefilaus Dorophoron: & amazonē uulneratā. Demetrius Lyfimachen: q̄ sacerdos Mineruæ
fuit annis. lxxiii. Idem & Mineruā quæ musica appellat: qm̄ dracones in gorgone eius adictꝝ
citharæ tinnitu resonant. Idem equitem Sarmenē: q̄ primꝝ de equitatu scripsit. Dedalus & ipse
inter fīctores laudatus pueros duos distringentes se fecit. Dy nomen Protelīlū & Pythode-
mū lūstatorē. Euphranoris Alexander paris ē: in quo laudat: q̄ omnia f̄ mul intelligat. Iudex
deq̄ amator Helenes: & tñ Achilles interfectō. Huius ē Minerva romæ: q̄ dicit Catulena
infra capitolīū a. Q. Lucretio Catulo dicata. Et simulacri boni euentus dextra paterā: sinistra
spicā ac paup̄ tenens. Item Latona puerpera Apollinē & Dianā infantes sustinens in aede Con-
cordiæ. Fecit quadrigas bigasq̄. Et Cliticō eximia forma. Et uirtutem egregiam: utraq̄ colo-
restat. Mulierē ministrantē & adorantē. Itē Alexandꝝ & Philippū i quadrigis. Eutyclus eue-
rotan fecit: in qua artem ipsam liquidiorē plurimi dixere. Hegiæ Mineruā Pyrrhusq̄ rex lau-
dat. Et celetizontas pueri. Et Castor ac Pollux ante ædem louis tonantis. Agefē in pario co-
lonia Hercules Ifidori. Butyrius Lycius Myronis discipulus fuit: q̄ fecit dignū præceptorē pue-
rū sustinentem languidos ignes & argonautas. Leocras: aquilā sentientē qd̄ rapiat in Cany me-
des: & qd̄ erat: parentē unguibꝝ ēt p̄ uestē. Pueꝝ Antoly cū Penceratio uictorē. Propter quem
Xenophon symposiū scripsit. Iouēq̄ illū Tenantē in capitolio ante cūcta laudabilē. Item Apol-
linem diademātū. Lucifcus Langonē pueꝝ subdole ac fūcatae uermitatis. Lycius & ipse puerū
fūtorē. Menecchini uirtulus genu p̄mitur: r̄plicata ceruice. Ipeꝝ Menecnꝝ scripsit d̄ sua arte
Nauces Mercurio & difcibolo immolante arietē censeē. Naucerꝝ Iudatōrē anhelantē fecit:
Niceratū Aesculapiū & Hygiām q̄ sunt in Cōcordiæ tēplo romæ. Phryomachi quadriga regi-
tur ab Alcibiade. Polyclef Hermaphroditū nobilē fecit. Pyrrhꝝ Hygiām & Mineruā Iphœnix
Lysippi discipulus Epiā, r̄iam, Stypax Cypriꝝ uno celebrat signo Splachnorte. Periclis Olym-
pii uernula. Hic fuit exta torrentis: ignē oris pleni spiritu accendens. Syllanion Apollodorus fecit
fīctōrē & ipsum: sed inter cūctos diligentissimū artis: et inimicū sui iudicē crebro p̄fecta signa
frangentē: dū fatiare cupiditatē neq̄ artis: et ideo n̄sanum cognominatū. Hoc in eo expressit.
Nec hominē ex ære fecit: sed iracundiā. Et Achillē robilē. Itē Epistatē exerceantem athletas.
Strongilion amazonē: quā ab excellentia crugꝝ Eucnemon appellant. Ob id in comitatu Nero-
nis principis circumlatā. Itē fecit pueꝝ: quē amando Brutus philippenfis cognomie suo illustra-
uit. Theodorꝝ q̄ labyrintū fecit fami: ipse se ex ære fudit præter similitudinē nobilē: item ma-
gnæ subtilitatis celebrat. Dextra linā tenet: leua tribꝝ digytis quadrigulā tenuit translatam
prenestē: tantæ puitatis: ut totā eā currūq̄ et aurigā itegeret alis simul facta musca. Xenocra-
tes Tifcratis discipulus: aut ut alii Eutycratis: uicit utroq̄ copia signorꝝ: et d̄ sua arte compo-
suit uolumina. Plures artifices fecere. Attali et eumenis aduersus gallos proelia. Ifigonꝝ. Phy-
romachus. Stratonicꝝ. Antigonus: q̄ cōdidit uolumina d̄ sua arte. Boeti q̄q̄ argēto melior in
fans eximie antferrem frangulat. Atq̄ ex omnibꝝ q̄ restuli clarissima quæq̄ in urbe iam sunt di-
cata a Vespasiano principe in templo pacis: aliisq̄ eius operibꝝ uolentia Neronis in urbe con-
uēta: et i sellariis domus aureæ disposita. Præterea sunt æqualitate celebrati artifices: s̄ nul-
lis opē suoz p̄cipui. Arifston q̄ et argentū cælare solitus ē. Callafes. Desias. Cantharus Si-
cyoniꝝ. Dionysiodorus Critiæ discipulus. Deliaides. Euphorion. Euniciꝝ et Hecataeus. Argē-
ti cælatores: Lefibolodes. Prodorus Pythodiciꝝ. Polygnotus Idem pictōres nobilissimi. Itē ex
cælatoribus: Stratonicꝝ. Scinus q̄ fuit Critiæ discipulus. Nunc p̄censebo eos: q̄ eiusdē gene-
ris opa fecerunt: ut Apollodorus. Androbolus. Asclepiodorus. Aletas phōis. Apellās: & ado-
rantes fēminas Antigō. Et lūstatores Peryoxymenon. Tyrannicidāq̄ supradictos. Anti-
machꝝ. Athenorꝝ. Fēminas nobiles Aristodemꝝ: & lūstatores bigasq̄ cū auriga. Philoso-
phus Anus Seleucū regem. Habet quoq̄ huius gratia; Doryphorꝝ. Cephisodori duo fuere.

E priore ē Mercuri⁹ Libeꝝ patrē in infantia nutrens. Fecit & concionantē manu elata. Perfor-
na i incerto ē. Sequens phib fecit Coclites q cū Phidia louē olympiū fecerat. Philosophus itē
Cleon & Cenchra⁹ & Gallicles & Cephis & Calcoſchenes & comædos & athletas; Labiſſippus
Pella; Iſomenon Daiphron; & Democritus; et Dæmon. Philoſophus Epigenon oia fere prædi-
cta imitatus præceſſit in tubicini et matrē interfectā; et infantē miſerabiliter blandientē; Eu-
bolidēs digyris cōputans. Mycon athletis ſpectat. Menogenes quadrigis. Nec minus Nicera
tus omnia q. cæteri aggregatus; repræſentauit Alcibiadē; lampideꝝ accenſa matrē eius De-
mareten ſacrificantē. Tilkrates bigæ Piſto mulierē impoſuit. Idemq; fecit Martē et Mercuriū
q ſunt in Concordiæ tēplo romæ. Per illū nemo laudat ſæuiorē Phalaride tyranno; tū taurū
fecit mugitus hominis pollicitus igne ſubdito; et primus eū expertus ē cruciatū iuſt; oꝝ ſæuitia
In hoc a ſimulacris deum hominumq; deuorauerat humaniſſimam a; tem. Ideo ne tot condito-
res eius elaborauerant; ut ex ea tormenta fierent. Itaq; una d cā ſeruand op̃a eius; ut q; ſus illa
uideat; oderit man⁹. Stenius Cererē; louē; Minertuam fecit; q ſunt romæ in Concordiæ tēplo
Idē ſientes matronas & adorantes; ſacrificantēq; Simon canē & ſagittariū fecit. Stratonic⁹ cæ-
lator ille phib. Scopas utraſq; Athletas at & armatos & venatores; ſacrificantēq; Batton. Eu-
nichir; Clauicles; Heliodorus; Hycanus; Lophon; Lyſon; Leon; Menoderus; Myrgarus; Fo-
lycrates; Polyduſ; Pythocritus; Protogenes. Iidēq; pictura clariffimi; ut dicemus. Patrochles
Phyllis; Phylidoniūſ q & argentū cælauit nobiliter natione ephēſus. Periclimenus; Phylon;
Simenus; Thimotbeus; Theomneſtus; Thimarchides; Thimon; Thyſias; Traſon. Ex omnib⁹
at maxime cognomine inſignis ē Callimach⁹ ſemp calumniator ſui; nec ſine habens diligentiā
ob id Cacizotechnos appellatus. Memorabilis exēplo adhibendæ curæ modū. Huius ſc ſal-
tates Lacænz emendatū opus. Sed in quo gratiā omnē diligentiā abſtulerit. Quē qdē qdē
pictorē fuiſſe tradit. Non aere captus; nec arte unam ſolūmodo Zenonis cypriam ſtatua in ex-
peditione nō nēdidit Caro. Sed q; philoſophi erat. Vt obiter hoc quoq; noſcat tam inane exē-
plum in mentione ſtatuarū. Eſt & una nō prætereunda; licet auctoris incerti iuxta roſtra Hercu-
lis tunicati. Eleo habitu romæ; torua facie ſentienteq; ſuprema in tunica. In hac tres ſc tituli.
Vnus. L. Luculli imperatoris; de manubiis. Alter q pupillū Luculli filium ex. S. C. dedeſſe
Terti⁹ qui. T. Septimū Sabinū ædilē curulē ex priuato in publicū reſtituiſſe. Tot certaminū
tateꝝ dignationis ſimulacrū id fuit; nūc reuertemur ad diſcretias aeris & mixturas. In cyprio
coronariū & regulare ē; utruq; ductile. Coronariū tenuat in laminas; t; utroq; ſelle trictū
ſpecie auri in coronis hiſtrionū præbet. Idēq; in uncias additis auri ſcriptulis ſenis præterui py-
ropi brattea igneſcit. Regulare & in aliis ſit metallis. Itēq; chaldariq; diſſerentia; q; chaldariū
fundit tū malleis fragile; qbus regulare obſequit; ab aliis ductile appellatū; quale cē cyprum
eſt. Sed & in cæteris metallis cura diſtat a chaldario. Omne. n. purgatis diligentius igni uitis
excoctiſq; regulare ē. In reliquis generib⁹ palma campano. Simile i multis p; tribus italiæ. p; uin-
ciſq; Sed octonas plumbi libras addunt; & bene recoquunt pp inopia ligni. Quantum ea res
diſſerentiæ afferat; in gallia maxime ſenti; ubi inter lapides cædeſacti os fundit. Exurente. n.
coctura nigrū atq; fragile cōficiē. Præterea ſemel recoquūt; qd ſæpius feciſſe bonitati plurimū
conferet. Id qd notaſſe nō ab re eſt.

Diſſerentiæ aeris & mixturæ; & de ſeruando aere

Cap. ix.

Es omne frigore magno melius fundi. Sequenſq; temperatura ſtatuarū ē. Eade n; tabu-
laris hoc modo. Maſſa. p; ſiatur in primis; mox in p; ſiatur additē tertia portio aeris collectæ; ac
hoc ē ex uſu coempti. Peculiareq; in eo condimentū attritu domiti & cōſuetudine nitoris; ue-
luti maſuefacti. Miſcēt & plumbi argentarii pōdo duodena; ac ſelibra & ceteris. p; ſiata. Appel-
laē ēt nūc & formalis temperatura aeris tenerrimi; qm nigri plumbi decima portio addit; & ar-
getarii niceſima; maximeq; ita colorem bibit; quē græcanicū uocant. Noſſima eſt quæ uoca-
tur ollaria; uſaſe nomē hoc dante. Ternis aut quaternis libris plumbi argentarii in ceteras aeris
additis. Cyprio ſi addat p; ſi dū; colos purpuræ ſit i ſtatuarū p; tēxtis. Aera exterſa rubiginē cele-
ri⁹ trahūt; q; neglecta niſi oleo purgant. ſeruari ea optime in liquida pice tradit. Vius aeris
ad pperuitatem monumentorū iam pridē tranſlatus ē. Tabulis aeris in qbus publicæ conſtitu-
tiones inciduntur.

De cadmia medicinz

Cap. x.

Metalla aeris multis modis inſtrunt medicinz; utpote cū ulcera omnia ſibi occiſſime ſentent.
Maxime tū pdeſt cadmia. Fit ſine dubio hæc & in argenti fornacib⁹ candidior ac min⁹ pō
deroſa; ſed nequaq; comparanda ærariæ. Plura aut genera ſunt. Nāq; ipſe lapis ex quo ſit æs
cadmia uocat ſuſuris neceſſarius; medicinz inutilis. Sic rurfus in fornacib⁹ exiſtit; aliamq; nois
ſui originē recipit. Fit at egeſta ſamiſt; atq; ſtatu tenuiſſima pte materiæ; & cameris laterib⁹ ue

formacū .p. quantitate leuitatis applicata. Tenuissima ē in ipso fornacium ore: quā fāmma elucit: appellata capnitis: exultat: & nimia leuitate similis fauilla. Interior optima: cæneris: depēdens: & ab eo argumento botryfentos cognominata pōderosior hęc priore. Leuicior portio: extutur. Duo eius colores: Deterior cinereus. Puniceus melior: fabrilis: oculosq; medicamentis utilissima. Tertia ē i lateribus fornacium: q̄ pp gratitatē ad cameras puenire n̄ potuit. Hęc dicitur plactis: & ipsa ab argumento crusta uerius q; pumex intus: uarias ad p̄foras utilior: & ad cicatrices trahendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra pene cærlula: intus cynchiti maculis similis. Ostracitis toga nigra & cæteraq; fortissima: uulneris us maxie utilis. Ois at cæmia in cypri formicib; optima. Itē a medicis coquitur carbone puros atq; ubi in cinere rediit: exinguitur uino amineo: q̄ ad emplastra pparat: quæ uero ad p̄foras acetos. Quidam i ollis fistilibus tufam urunt: ac lauant in mortariis: postea siccant. Nymphodorus lapidem ipsum q; gatissimū: p̄issimū q; urit pruna: & exustum chio uino restinguit: runderq; mox linteo cribrat: a .p. in mortario terit: mox aqua pluua macerat: itēq; terit quod subsedit: donec cerusæ similis fiat: nulla dentium offensa. Eadē Lollia actiosed q; purissimum lapidē eligit. Cadmiæ efficitur: siccare: sanare: sistere fluxiones: pterygia: sordes oculos: purgare: scabrie extenuat: & q̄q; in plūbi effectu dicem. Et æs ipsū ad omnia eadē urit: præter q; albugines oculos: & cicatrices. Vlcera quoq; oculos: cū lacte sanat. Idq; æg; ptii colliri mō terunt i conculis. Facit & uomitiones e melle sumptū. Viri at cyprum in fistilibus crudis cum sulphuris pari fōdet: ut a se circumlito spiramento in caminis: donec uasa ipsa percoquāt. Quidā & talē addunt. Alii alu men .p. sulphure. Alii nihil sed acetū t̄m aspergunt. Vltimū terit mortario: thebaicos: aqua pluua lauat: minor effectus: itēq; adiecta largiore terit: & dū confidat relinquit: hoc sæpius: donec ad speciem minii redeat. Tunc siccatur in sole: in aerea pyxide seruat.

De scoria & flore & squama æris & stomace & erugine & hyeratio Cap. xi.

Et scoria æris simili modo lauat: minor effectu q; æs ipm. Sed & æris flos medicinæ utilis est. Fit ære fuso: & in alias fornaces trallato: ibi statu crebriore excutitur: uelut milii squamæ: quas uocant lepidas: & sic adulterat flos: ut squama ueneat .p. eo. Est at squama a ris decussa in clauis: in quos panes ærei ferruminant. In cy priis maxime officinis oia. Differentia hęc est: q; squamma excutit i stib; iisdem panibus. Flos cadit sponte. Squammæ ē alter: genus subtilius ex summa scilicet lanugine decussum: qd uocant stomoma. Atq; hęc omnia medici (qd pa ce eoz diuile liceat) ignorant. Pars maior & nomina: in t̄m a conficiendis iis medicamentib; ab sunt: quod eē .p. prium medicinæ solebat. Nunc quotiens incidere in libellos: componet: ex iis uolentes aliqua: hoc est impendio miseros: experiri commentaria: credunt templariæ: ea cū n̄ bus qd fraudibus corruptenti: factaq; iam pridē emplastra & collia merant: tunc b̄c q; mercurium: fraus semplariæ sic e. terit. Et squamma at & flos urunt in patinis fistilibus aut æreis deind lauant ut supra ad eosdē usus. Et amplius nariū carnosia uitia. Itemq; sedis: & grauitates aurium: p̄ fistulas in eas flatu impulsa. Et ulcera oris farina admota. Tollit & fistillas cum melle fit & ex cādido ære squamma cypria longe inefficacior. Necnon urina pueri prius macerat clauos panesq;. Quidam uero e. cussam squammā terunt: & aqua pluua lauat. Dāt & hydropicis duab; drachmis in mulsi hemina. & illinunt cū polline. Eruginis quoq; magnus usus. Sed pluribus fit ea modis. Nanq; & e lapide ex quo coq; æs deradit: & ære cādido p̄foratos atq; in cadis supacetū suspensio: æreo: obturatumq; operculo: multo .p. batiore q; si hoc idē squamis fiat. Quidam uasa ipsa cādidi æris fistilib; condunt in aceto raduntq; .x. die. Alii unaceis contegunt totidem: p̄ post dies ra sunt. Alii delimatā æris scobē aceto spargunt: uertantq; spatii sepi; die donec absumat. Eadēq; scobē alii terere in mortariis æreis ex aceto malunt. Ocissime uero cōtrahit coronarij eruginē recifamentis in acetū additis. Adulterat marmore trito maxie rhodiā eruginē. Alii pumice aut gummi. Præcipue at fallit atramento futuro adulterata. Cætera .n. dente deprehendit: stridentia in frendendo. Experimētū in batillo ferreo. Nā que sincera: est suum colorē retinet: q̄ mixta atramento rubescit. Deprehendit & papyro galla prius macerato Nigrescit. statim erugine illita. Deprehendit & uisū maligne uirens. Sed siue sinceram siue adulterā aptissimā ē eius siccata in patina noua uri & uersari: donec ut fauilla fiat. Postea terit & recondit. Aliq; in crudis fistilib; urunt donec figlinū percoquat. Nōnulli & thys mafculum amiscunt. Lauat at erugo sicut cadmia. Vis eius colliriis oculos aptissima: & delachry mationibus mordendo p̄ficiens. Sed ablui necessarii penicillis calidis donec rodere desinat. Hieratiū uocat colliriū quod ita maxime constat. Temperat at idē hammoniaci uncis quattuor: eruginis cypri e duab; atramenti futuri: qd chalcātū uocat: totidem. Misy uero una: croci .vi. Hęc omnia trita aceto thasio colligūt in pillulas: excellentis remedi contra glaucomatū iinitia & suffusionē. Contra caliginē & scabrias & albugines ac genas: uitia. Cruda at erugo: uulnerarum emplastris miscet. Oris et gingiuæq; exulcerationē mirifice emendat: et labios: ulcera cū oleo Quod et si cæra addatur purgat et ad cicatricē pducit. Erugo et callū fistulas: erodit. uitiosq;

quæ circa fedē siue p se siue cū amoniaco illita: uel collyriū mō in fistulas adacta. Eadēq; cū resina terebintine tertia pte subacta lepras tollit.

De scolecia & calci & foro et calcanto

Cap. xii.

Est et altes gen⁹ eruginis: quā uocat scoleciā in cyprio ære. Hoc trito alumine et sale aut nitro pari ponderē cū aceto albo q̄acerrimo. Nō fit hoc nisi æstuosissimis dieb⁹ circa canis ortum. Teri⁹ at: donec uiride fiat: contrahatq; se in uermiculorū spēs: unde et nomē. Quod utitum ut emendē: duæ ptes q̄ suē aceti miscēe urina pueri impubis. Idē at in medicamētis & santerna efficit quā diximus auz ferruminari. Vfusq; utriusq; q̄ eruginis. Scolecia fit & p se rasa ab ærario lapide id quo nunc dicemus. Calci uocat lapidē: ex quo & ipsum æs cogē. Distat a cadmia: q̄ illa sup terrā ex subdialib⁹ petris cædi⁹: hæc ex obrutis. Itē q̄ chalcitis fit & statim mollis natura: ut uideat lanugo concreta. Est & alia distinctio: q̄ chalcitis tria genera continet æris & myrios & forios: d qbus singulis dicem⁹ suis locis. Habet at æris tenas oblongas Probat mellei coloris gracili uenæq; discursu friabilis: nec lapidosa. Putat & recentē utiliore m eē: qm̄ inueterata fori fiat. Vis eius ad excrecentiā in ulcerib⁹ sanguinē sistere: gingiuas tuam tonsillas farina compescere. Vluæ quoq; uitis in uellere imponit. Cū succo uero porri ueren doq; addit emplastris. Maceratur at in fictili ex aceto circumlito simo dieb⁹. xl. Et colorem croci trahit. Tunc amiyto cadmiæ pari pōdere medicamentū efficit foricō dictū. Quod si duæ ptes chalcitis tertie cadmiæ temperēt: acius hoc idē fiet. Acris etiamnū & uehementius factū si aceto q̄ uino temperē. Tosta uero efficiat fit ad eadē omnia. Sori ægyptiū maxime laudat: multū supato cyprio hispaniensis & africo: q̄q; oculoq; quoq; curationi qdam utilius cy priū putat. Sed in quacūq; natione optimū: cui maximū uirus olfactu: trituq; pinguiter nigres cens: & spongiosum. Stomacho res cōtraria in tū: ut quibusdā olfactu modo uomitiones moueat. Et ægyptiū qdē tale. Alterius nationis contritū splendet. Et my si ē lapidosū. Prodest at & dētum doloris: si continueat: atq; colluat. Et oris ulcerib⁹ grauib⁹: quæq; serpunt. Vritur carbonib⁹ ut chalcitis. My si aliq tradiderūt fieri exusto lapide in scrobib⁹ flore eius luteo miscente se ligni pinea fauilla. Re uera at e supradictō fit lapide concretū natura discretū: & optimū in cypro: officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ: & cū teratur harenosa natura siue terra chalcididi similis. Hoc at miscent: q̄ auz purgāt. Vtilitas at eius infusi cum rofaceo auribus purulentis: & lana impositi capitis ulceribus. Ex tenuat ē scabrias oculoq; inueteratas. Præcipue utile tonsillis: contraq; anginas & suppurata. Ratio ut. xvi. drachmæ in hemina ace/ ti coquantur addito melle: donec lentescat. Sic ad supradicta utile ē. Quotiens opus sit molliri uim eius: mel aspergitur. Erodit & callū fistulæ: ex rcto fountū: & collyriis additur. Sifit & sanguinē: ulceraq; quæ serpāt: quæ ue putrescant. Absumit & excrecentes carnes. Peculiariter uirilitalis uitis utile: & sceminaq; pluuuium sistit. Græci cognationē æris fecerunt nomine & atramento furorio. Appellat enim chalcitū. Nec ullius æque mira natura ē. Fit & in hispania e puteis stagnis ue habentib⁹ id gen⁹ aquæ. Decoquitur ea amixta dulci pari mēsurā: et i pi scinas ligneas fuditur. Immobiles sup has transtris dependent restes lapillis extentæ: qbus ad hærescens lim⁹: uitreis acinis imaginē quandā uuæ reddit. Exemptū ita siccat dieb⁹. xxx. Color ē cæruleus: perq; spectabili nitore: uitq; eē credit. Diluendo fit atramētū tinguendis corriis. Fit & plurib⁹ modis genere eo in scrobe cauato. Quæ elaterib⁹ distillantibus hyberno gelu styrias stalagmiā uocat: neq; ē purius aliud. Sed ex eo cādidi colorē sentientē uiolā leuē: thon appellāt. Fit & in saxorū catinis pluuia aqua corruato limo gelante. Fit & salis mō flagrantissimo sole admixtas dulces aquas cogente. Ideo duplici qdā differentia fossile aut facticium appellant. Hoc pallidius: & quantū colore tū bonitate deterius. Probat maxime cyprum in medicinæ usu. Sumit ad depellenda uētris animalia drachme pōdere cū melle. Purgat & cepit dilutū: ac naribus instillatū. Item stomachū cum melle aut aqua mulla sumptū. Medet et oculoq; scabriei doloriq; necandū et caligini et oris ulcerib⁹. Sifit et sanguinē nariū. Item hemorrhoidū. Extrahit ossa fracta cū semine hyoscyami. Suspendit epiphoras penicillo fronti impositum. Efficax et in emplastris ad purganda uulnera: et excrecentia ulcers. Tollit & tuas uel si decocto tangat. Cū lini quoq; semine supponit emplastris ad dolores tollendos. Quodq; ex eo cādicat in eo usu præferē uiolaceis. Et grauitati auris p fistulas ispiratur. Vulnera et p se illiti sanant: tinguit cicatrices. Nupq; inuentum ursoy in harena & leonū ora aspergere illo: tātaq; ē uis in astringendo: ut nō queat mordere.

Do pompholyge & spodio & antispodio & diphryge & triente seruilio Ca. xiii.

Etiam nunc in ærariis reperiūt quæ uocat pompholygem & spondion. Differentia: q̄ pō pompholyx lotura parat. Spodiōs illota ē. Aliq id qd fit cādium leuissimū: pompholygē dixeret: & eē æris & cadmiæ fauilla. Spodion nigriore ponderosiorēq; eē derafam parieb⁹ fori naciū mixtis scintillis aliqñ & carbonib⁹. Hac aceto accepto odore æris præstat: & si tangat

lingua sapore horridū. Cōuenitq; oculorū medicamētis qbuscunq; uitis occurrēs: & ad omnia quæ spōdion. Hoc solū distat qd huius elutior uis ē. Addit & in emplastra: qbus lenis querit refrigeratio & scicatio. Vtilior ad omnia quæ uino lota ē. Spodos cypria optima. Fit at liquefactio cadmia & ærario lapide. Leuissime hæc efficit & oculi: euolatq; e fornacib;: & tectis ad hærelit. A fuligine distans cadore. Quod minus cadidum ex ea immaturæ fornacis argumētum ē. Hoc quādam pompholygē uocat. Quod uero rubicundius ex iis inuenit: acriorē uim h; exulceratq; adeo: ut cū lauāt in oculos attingat excæcet. Est & mellei coloris spodos: i qua plurimū aëris intelligit. Sed quodcūq; genus lauando fit uilutis. Purgat ante aqua: dein cāstriore lotura. Digytis fabricicū exterrunt. Media uis eius ē quæ uino lauāt. Est & aliqua in genere uini differentia. Leni. n. lota collyriis oculorū nimium uigiliis fatigatq; apta putat. Eade efficacior ulceribus que manant: uel oris: q madent: & omnibus medicamentis que parāt contra grangrenas. Fit & in argenti fornacibus spodos: quā uocant lauriotin. Vtilissima at oculis cōfirmatur que fit in aurariis. Nec in alia pte magis ē uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda eēnt metalla uilutis rebus: utilitates ead; excogitauit. Antispodion uocat cinerē fici arboris uel caprifici: uel myrti foliorū cū tenerrimis ramorū ptribus: uel oleastri uel cyteni mali: uel lentisici: Itē ex moris immaturis: id est cādidiis i sole arefactis: uel e buxi comas: uel pseudo cyperit: aut rubi: aut terebinthi: uel oenantis. Taurini quoq; glutinis: aut linteorū cinerē similiter polle inuentū ē. Vrunē omnia ea crudo fictili in fornacib;: donec figlina pcoquatur. In ærariis efficitur & sinegma fit: iam liquato ære atq; pcocto: additis etiamnū carbonibus: paulatimq; accelsis: ac repente uehementiori statu expuit aëris palā qdam. Solū quo excipiat: stratū eē debet. Maxili ab ea discernit aqua in iisdē officinis. Diphrygia uocat græci ab eo qd bis torreat. Cuius origo triplex. Fieri. n. tradit ex lapide piryte cremato in caminis: donec excoquat in rubrica. Fit & i cypro ex lato cuiusdā specus arefacto prius: mox paulatim circūdati sarmentis. Tercio fit mō in fornacibus æris fece fusidente. Differentia ē qdem: qd aëspsum in catino desinit: scoria extra fornaces: flos supnat. Diphryges remanet. Quidā tradunt in fornacibus globos lapidis q coquant: ferruminat: circa hunc aëse feruere. Ipsum uero nō pcoqui: nisi translatum in alias fornaces: & eē nō dā quendā materiæ. Id qd excocto superstit: diphrygia uocat. Rō eius in medicina similis supradictis. Siccare & excrementa consumere: & ppurgare. Probat lingua: ut eam siccet ta statu sit saporeq; æris reddat. Vnū etiamnū æris miraculū nō omitem. Seruilia familia illustri in factis trientē æreum pascit auro & argento: consumētq; utraq;. Origo atq; natura eius incompta ē mihi. Verba ipā dē ea Messallæ senis ponā. Seruiliorū familia habet trientē sacrum: cui summa cū cura magnificentiaq; sacra quot annis faciunt: quē ferunt alias creuisse alias decreuisse uideri: & ex eo aut diminutionē: aut honorē familia significari.

De ferro & ferreis metallis & differentia ferri

Cap. xiiii.

Proxime indicari debet metalli ferri: optimo uite pessimoq; instrumento. Siquid hoc telurē cōtinuū: ferimus arbuta: ponimus pomaria: uites squalore dēso annis omnibus cogimus iuuenescere. Hoc extruimus tecta: cædimus laxa: omnesq; ad alios usus ferro utimur. Sed ead; ad bella cædes latrocinia nō cōtinus solū: sed et missili uolucris: nunc tormētis excussio lacertis: nunc uero pennato quā sceleratissimā humani ingenii fraudē arbitror. Siquid ut ocus mors pueniret ad hominē: alitē illā fecimus: pennasq; ferro ddimus. Quam ob rē culpa eius nō natura fiat accepta. Aliquot experimentis pbatum ē posse innocens eē ferrum. In fecdere qd expulsi regibus Populo Rō. dedit Porfenna: nominatim cōprehensum inuenimus: ne ferro nisi in agricultura uterē. Et cū stilo scribere intutū: ut uetustissimi auctores pdiderunt. Magni Pompeii in tertio cōsulatu extat editū: in tumultu necis clodianæ phibentis ullū telum eē i urbe. Et tñ uita ipsa i d fuit honorē initio habet ferro quoq;. Aristonidas artifex cū expirare uellet Athamantis furorē Chlearcum filiū pcpitare uolentis: & in pcpitato illo residens penitentia: ferrū & aëse miscuit: ut rubigine eius pntiorē æris relucens: exprimeret uerē: cundi e rubor. Hoc signū extat hodierno die. Est i eadē urbe & ferre? Hercules: quē fecit Halicon labor dei patientia in ductus. Videm? & romæ scyphos e ferro dicatos in templo Martis Vitoris. Obstitit eadē naturæ benignitas exigentis a ferro ipso poenas rubigine: eadēq; pudentia nihil in reb; mortalibus faciente qd infestissimū mortalitati. Ferri metalla ubiq; ppe modū reperiūt. Quippe insula ēt italiæ illa gignente: minimaq; difficultate cognoscūt ipso colore terræ manifesto. Sed rō eadē excoquendis uenenis. In cappadocia tñ quæstio eaq; an terrē fiat acceptū: qm pfula certo fluuio terra neq; aliter ferrū e fornacib; reddit. Differentia ferri numerosa. Prima in genere terræ cæli ue. Alias. n. mole tñ plumboq; uicinius subministrant. Alias fragile & erosum rotasq; usibus: & clauis maxime fugiendū: cui prior rō continet Aliud breuitate sola placet: clauisq; caligariis. Aliud rubiginē celerius sentit. Striditq; uocant: & e omnes: qd nō in aliis metallis astringenda acie uocabulo impositi: ex fornaciū maxima differentia ē. In iis qdē nucleus ferri excoquit ad indurandā acie. Aliquæ mō sunt ad defandas

incudes malleoꝝ ue rostra. Sūma at̄ differentia in aqua ē: cui subinde cādens immergiē. Hæc aqua alibi atqꝫ alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri: sicuti bilbilin in hispania & turiasionem. Comum in italia cū ferraria metalla in iis locis nō sint. Ex omnibus at̄ generibꝫ palma ferico ferro ē. Seres hoc cū uestibus suis pellibusqꝫ mittunt. Secunda parthico: neqꝫ alia genera ferri eximia acie temperat̄: cæteris. n. admiscē. Mollior complexus in nostro orbe. Aliubi uena bonitate hanc præstat: ut in noricis. Aliubi factura: ut fulmone aqua uti diximꝫ. Quippe cū in exacuendo oleares cotes: & aquarū æque differant: oleo delicatior fiat acies. Mixqꝫ cū excoquat uena: aqua modo liquari ferrū: postea in spongas frangi. Tenuiora ferramenta oleo restinguunt: ne aqua in fragilitatē duret. A ferro languis humanus se ulcificē. Contactū nāqꝫ eo celarius subinde rubiginē trahit. De magnete lapide suo loco dicemus: concordiaqꝫ quā cū ferro hꝫ. Sola hæc materia uirus ab eo lapide accipit: retinetqꝫ longo tempore. Aliud apprehendens ferum: ut annuloꝝ cathena spectet̄ interdū. Quod imperitū uulgus appellat ferruꝫ uiuū: uulueratqꝫ ex tali asperiora fiāt. Lapis hic & in cātabria nascit̄: nō ille magnes uerus caute cōtinuat: sꝫ sparsa bubbatōne ita appellat̄: nescio an ultro fundendo pinde utilis: nondum enim exptus est quisqꝫ: ferri utiqꝫ inficit acie: ut magnes. De magnete lapide Dinocrates architectus Alexandri Arsinos templū cōcamerare inchoauerat: ut in eo simulacrum eius et ferro pēdere in aere uide res. Interecessit mors & ipsius & Ptolemæi: q̄ id forori suæ iusserat fieri. Metalloꝝ omnīū uena ferri largissima ē. Cantabriæ maritimæ parte: quā oceanꝫ alluit: mons prærupte altus: incredibile dictū: totus ex ea materā est: ut in ambitu oceani diximꝫ.

De temperatura ferri: & medicinæ ex ferro: & ex erugine: & rubigine & squamma ferri: & hygremplastro. Cap. xv.

Rerum accensum igni: nisi duret īctibus: corrumpit̄. Subens nō ē habile tundendo: neqꝫ an teqꝫ albescere incipiat. Aceto & alumine illitum fit aeri simile. A rubigine uindicat̄ cæruissa & gypio & liquida pice. Hæc ē tēperatura a græcis anthipatia dicta. Ferunt qdam & religione quadā id fieri. Et extare ferreā cathenā apd euphratē amnē i urbe quæ zeugma appellat̄: qua Alexander magnꝫ ibi uincent potētem: cuius annulos q̄ reserāt sunt rubigine infestant̄: carentibꝫ ea prioribꝫ. Medicina et ferro ē: & alia qꝫ secandi. Nāqꝫ circumscribi circulo ter ue circumlato mucrone & adultis & infantibꝫ. pdest contra noxia medicamenta: & præfixos in limine & sepulchro euulsos clauos: aduersus nocturnas lymphationes. Pungitqꝫ leuiter mucrone quo pectus homo sit: contra dolores lateꝫ pectorisqꝫ subitos q̄ ponctōne afferant. Quædam uestione sanatur. Priuatim uero canis rabidi morsus. Quippe et præualete morbo expauescentqꝫ potū uesti plaga ilico liberat̄. Calefit et ferro candente aqua in multis uitis: priuatimqꝫ dysertericis. Est & rubigo ipsa in remediis: & sic Telephum. pditur sanasse Achilles siue id area siue ferrea cu spide fecit. Ita certe depingit̄ ex ea decutiēs gladio. Sed rubigo ferri deradit̄ humido ferro clauis ueteribꝫ. Vis eius: ligare: siccare: restringere. Emendat alopecias illita. Vtunt̄ & ad scabritias genas: pustulasqꝫ totius corporis cū cæra & oleo myrteo. Ad ignes uero sacros ex aceto. Itē ad scabiē. Paronychia digytorꝫ & pterygia in linteolis. Sistit & sceminaꝫ pfluuiā imposita uelleribꝫ. Plagis quoqꝫ recentibꝫ uino diluta & cū myrrha subacta. Et cōdy lomatīs ex aceto. pdest. Podagras quoqꝫ illita lenit. Squamma quoqꝫ ferri in usu ē ex acie aut mucronibꝫ maxime similis: sed a riore uisqꝫ rubigo. Quam ob rem & cōtra Epiphoras oculoꝝ assumiē. Sanguinēqꝫ sistit: cū uulnera maxime ferro fiant. Sistit & sceminaꝫ pfluuiā. Imponit̄ & cōtra lyenum uitia Hemorrhoidas compescit̄ ulceꝫ serpentia. Et genis. pdest farinaꝫ modo aspersa paulispꝫ. Præcipua tñ commendatio eius in irge emplastro ad purganda uulnera fistulasqꝫ & omnē callū erodendum & rasis ossibꝫ carnes recreandas. Componit̄ hoc mō. Obolis ex amolia certa duobus: drachmis sex ex ære: totidē ex squamma ferri: totidē cæra: ex oleo sextarius. His adiciē cum sunt repurganda uulnera aut replenda cæratū.

De plumbi metallici: & albo plumbo

Cap. xvi.

Equie natura plūbi. Cuius duo genera: nigrum atqꝫ candidū: preciosissimū candidū a græcis appellatū casiteriū: fabuloseqꝫ narratū in insulas at̄: neici maris peti utilibꝫ sꝫ nauigicir: cūfutus corio aduehi. Nūc certū ē in lusitania gigni & in gallicia summa tellure harenosa & coloris nigri. Ponderē tantū ea deprehendit̄. Interueniunt & minuti calculi: maxime torrentibꝫ siccatis. Lauant eas harenas metallici: & qd̄ subsedit coquunt in fornacibꝫ. Inuenit̄ & in aurariis metallis quæ alutia uocant. Aqua immissa eluunt calculos nigros paulū candorē uariatos: q̄bꝫ eas de grauitas quæ auro. Et idō incolatis in qbus auz colligit̄ remanēt cū eo: postea caminis separant̄. Constatqꝫ in albū plūbū resoluūē. Nō fit in gallicia nigrꝫ: cū uicina cantabria nigro tantū abundet. Nec ex albo argētū: cū fiat ex nigro. Iungi inter se plūbū nigrꝫ sine albo n̄ pōt. Nec hoc ei sūū oleo. Ac ne albū qd̄ secū sine nigro. Albū habuit auctoritatē & iliaciis temporibus teste Homero crissirū ab eo dictū. Plumbi nigri origo duplex ē. Aut. n. sua puenit uena: nec

quicq̃ aliud ex se parit: aut cū argento nasciē: mixtisq̃ nenis conflaē. Eius q̃ prim⁹ fuit in fornacib⁹ liquor: stagnū appellat⁹. Qui secundus argentū. Qui remansit in fornacibus: galena quæ portio ē tertia addita uenē. Hæc rursus conlata dat nigri plumbū deductis ptibus sub⁹.

De stagno & plumbo argentario: & quibulda aliis

Cap. xviii.

Stagnū illita aeris uasis sapore graviorē facit: & compescit eruginis uirtus: miq̃ pōdus n̄ augeat. Specula quoq̃ ex eo laudatissima (ut diximus) brundulū tempant: donec argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteraē stagnū addita aeris tertia portione candidi in plumbū albū. Fit & alio modo: mixtus albi plumbi nigriq̃ libris. Hoc nūc aliq̃ argentariū appellant. Idē & tertiariū uocat: in quo duæ nigri portiones sunt: & tertia albi. Preciū eius in libras. xxx. Et hoc fistulæ solidi. Improbiores ad tertiā additis æquis ptibus albi: argentariū uocat: & eo quæ uolūt incoquūt. Precia hui⁹ faciunt i pōdo. c. xxx. in libras albo p̃ se sincero p̃cia sunt. xxx. nigro. xvii. Albi natura plus aridi h̃. Contraq̃ nigri tota humida ē. Idō albi nulli sibi sibi mixtura utile ē. Neq̃ argent. i. ex eo plumbaē: qm̃ prius liquefcit argentū. Confirmantq̃ si min⁹ albi nigri q̃ satis sit misceat: erodi ab eo argentū. Albū incoq̃ aeris opibus galliæ: inuento: ita ut uix discerni queat ab argento: eaq̃ incoctilia uocat. Deinde & argētū incoquere simili modo cœpere: equoq̃ maxime ornamētis iumentorūq̃ iugis. In alexia oppido reliqua gloria biturigū fuit. Cœpere dīnde & effusa baculis & petorita exornat. Similiq̃ mō ad aurea quoq̃ & argentea uehicula inanis luxuria puenit: quæq̃ i scyphis cerni p̃digu⁹ erat: hæc i uehiculis atteri culrus uocat. Plūbi albi pmixtū in charta ē: ut liquefactū pondere uideat nō calore rupisse. India neq̃ æs. neq̃ plumbū h̃: gemmisq̃ suis ac margaritis hæc pmutat. Nigro plūbo ad fistulas laminasq̃ utunē laboriosius in hispania eruto: totasq̃ p gallias. Sed in britanniā summo terræ co rio adeo large: ut lex ultro dicat: ne plus certo modo fiat. Nigri generib⁹ hæc sunt nomina. Io uetanū: caprariense: oleastrense. Nec differentia ulla scoriarū modo sit excocta diligēter. Miq̃q̃ in his solis metallis q̃ d̃relictā fertilius retiniscunt. Hoc uidet̃ facere relaxatis spiramentis ad fatietatē infusus ær: æque ut foeminas quasdā fecundiores abortus facere. Nup̃ id comprum in betica fantarensi metallo qd̃ locari solitū. x. libris p ducentos ante annos: postq̃ oblitteratū erat. l. iiii. locatū ē. Simili modo antonianum. In eadē puincia pari locatione puenit ad pondo cccc. uetigalis. Et miq̃ aqua addita nō liquefcere uasa & plumbo constat. Eadē in aqua calculus æreus ue quadrans si addat uas peruri.

Medicina de plumbo & scoriorum plumbi: d̃ molibdena siue galena: d̃ p̃ly mythios: & sandaraca

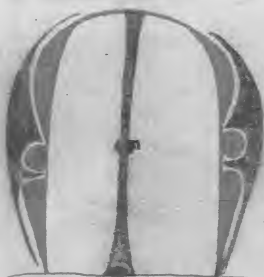
Cap. xix.

In medicina p se plumbi usus ē cicatrices reprimere: adalligatisq̃ lūtōq̃ & renū p̃ti laminis frigore natura inhiberi impetus ueneris. Vifaq̃ in gēte ueneria sponte naturæ erumpētia usque in morbi gen⁹ his laminis. Calius orator cohibuisse tradit: uiresq̃te corporis studio rum labore custodisse. Nero qm̃ ita diis placuit: princeps lāmīna p̃toris imposita sub æ cantica exclamans alendis uocib⁹ demonstrauit rationē. Coq̃ ad medicinæ usus patinis fidilib⁹ substrato sulphure minuto laminis impositis tenuib⁹ operitque sulphure & ferro mixtis. Cū coq̃ muniēda in eo op̃e foramina spūs conuenit: alioq̃ plūbi e fornacibus halit⁹ nō uis sentit & pestilens: & canibus ocissime. Omniū uero metallorū muscis & culicibus. Quam ob rē nō sunt ea tædia in metallis. Quidam in coquēdo scobem plumbi lima quæsitā sulphuri miscunt. Alii cæ ruffam potius q̃ sulphur. Fit & lotura. Plumbi usus in medicina: cū se ip̃o terit i mortariis plūbeis: addita aqua cælesti: donec crassescat. Postea supnatans aqua tollit spongiis: qd̃ crassissimū fuit siccatū diuidit in pastillos. Quidam limatū plumbū sic terunt. Quidam ēt plumbaginē ammiscunt. Alii uero acetū: alii uinū: alii adipē: alii rosam. Quidam in mortario lapideo & maxie thebaico plumbeo pistillo terrere malunt. Candidiusque fit ita medicamētū. Id ē qd̃ usum ē plumbū: lauat & sibiis & cadmiæ p̃or astringere: sistere: contrahere cicatrices. Vltus enim ex eodē & in oculorū medicamentis: & maxime contra p̃cidentiam eorū inanitatē & ulcēq̃ excrefcētia: rimasq̃ sedis aut hemorrhoidas & condylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cū nis at̃ usi ad ulcera serpentia aut sordida. Eadēq̃ quæ chartis nō p̃fectus. Vri ēt in patinis p laminas minutas cū sulphure uersatū rudib⁹ ferreis aut ferulaceis: donec liquor mutet̃ in cinerē Dein refrigeratū terit in farinā. Alii climatā scobē in fidili cado coquūt in caminis: donec p̃co quæ figlinū. Aliq̃ cæ ruffam miscunt pari mēsurā: aut hordeū: teruntq̃ ut in crudo dictū est: & præferunt sic tritū plumbi spodio cyprio. Scoriorū quoq̃ plumbi in usu ē. Optimas quæ ad luterū maxime colorē accedit sine plumbi reliquiis: aut sulphuris p̃etie & terra carēs. Lauat̃ hec in mortariis minutim fracta: donec aqua luteū colorē trahat: & transfundit̃ in uas: p̃uq̃: idque sæpius: ulque dū subsidat: quod utilissimū ē. Eisdemque effectus h̃: quos plumbū: sed acrior Mirari succurrit experientia uitæ: ne face qd̃ neu res excrementorūq̃ feciditate itēta tot modis. Fit & spodiū ex plumbo eodē quo ex cyprio ære diximus. Lauat̃ in linteis raris in aqua cælesti: separatq̃ terrenū transfusione: cribatūque terit. Quidam puluerē cū pennis detegere

malunt: ac terere in uino odorato. Est & molibdena quā alibi galenā trocaum? plumbi & argē
 ti uena cōmunis. Melior hæc quāto magis aurei coloris: quātoq; min? plūbosa friabilis & mo
 dice grauis. Coctā cū oleo iocineris colorē trahit. Adhærescit & auri & argenti fornacibus. Et
 hanc metallicā vocant. Laudatissima quæ in zephyrio fiat. Probāc minime terrenæ mīnimꝰ
 lapidosæ. Coquūc lauanēq; scorix modo. Vfus i lippara ad leniēda ifrigerandaq; ulcera. Em
 plastrisq; quæ nō alligāc sed illita ad cicatricē pducunt in teneris corporib? mollissimisq; pub?
 Compositio eius ē libris tribus: & cæræ libra una: olei trib? heminis. Quod i senili corpore cū
 amurca addit? Temperat? & cū spuma argenti & scoria plumbi: ad d? fenteriā & tenacitū fouen/
 do calida. Plymmytū quoq; hoc ē cærussam plumbariæ dant officinæ. Laudatissimum in rho
 do. Fit at ramentis plumbi tenuissimis sup uas aceti asperrimi impositis atque ita distillantibus
 Quod ex eo cecidit in ipsum acetū arefactū molit? & cribrat?. Iterq; acetō mixto in pastillis di/
 uidit? & in sole siccat æstate. Fit & alio modo addito in urceos aceti plūbo obturatos p dies. .
 derafo ꝑ ceu situ ac rursus deiecto: donec deficiat materia. Quod derafum ē terit? & cribrat?: &
 coq; in patinis: misceturq; rudiculis: donec ruffescat: & simile sandaracæ fiat. Dein lauat dulci
 aqua: donec nubeculæ dōs eluāt. Siccat similiter postea: & i pastillis diuidit?. Vis eius eadē que
 supradictis. Letuissima tñ ex omnibus præter quæ ad candorē fœminasq; adhibet. Est at letu/
 lis potus: sicut spuma argenti. Postea cærussa ipsa si coquāt ruffescit. Sandaracæ quoq; ꝑ pmo
 diū dista natura ē. Inuenit autē & in aurariis & in argentariis metallis: melior quo magis iustā
 quo ꝑ magis uirus redolēs ac pura friabilisq;. Valet purgare: sistere: excalfacere: ꝑodere. Sū/
 ma eius dos stiptica. Explet alopecias ex aceto illita. Addit oculosq; medicamentis. Fauces pur/
 gat cū melle sumpta. Vocē lymphidā ac canorā facit. Suspiriosis tussientibusq; iucunde medet cū
 resina terebinthina in cibo sumpta. Sufficit quoq; cū cædro: ipso nidore eis medet. Et arsenicū
 ex eadē est materia. Quod optimū coloris ēt in auro excellenti?. Quod uero pallidius aut san/
 daracæ similis ē: deterius existimat. Est & tertiū gen? quo miscetur aureus color sandaracæ.
 Vtraq; hæc squammosa. Illud uero siccū purq; gracili uenāq; discursu fissile. Vis eadem quæ su
 pra: sed acrior. Itaq; & causticis addit? & psilotris. Tollit & pterygia digytor: carnesq; nariū: &
 condylomata: & qcquid excrescit. Torret: ut ualidius ꝑlit in noua testā: donec mutet colorē.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER TRICESIMVS QVINTVS

Honos picturæ & imaginum.

ETALLORVM QVIBVS OPES CONSTANT
 adnascuntur quoq; eis natura indicata ꝑpmodum ē
 ita connexis rebus ut immensa medicinæ siluā: & offic
 nasq; tenebræ & morosa cælandi pingendiq; ac tingen
 di subtilitas simul dicerēt. Restant terræ ipsius gene
 ra lapidūq; uel numerosiores aerariæ: plurimis singula
 a græcis ꝑcipue uoluminib? tractata. Nos in iis breui
 tatē sequemur utilē instituti modo: nihil necessarium
 aut naturale ommittentes.

Honos picturæ

Cap. i.

PRimūq; dicemus quæ restāt d? pictura arte quodā
 nobili: tunc cū expetere a regibus populisq; &
 alios nobilitate quos eēt dignata posteris tradet. Nūc
 uero in totū marmorib? pulsa tum qdē & auro: nec tñ

ut parietes toti operiæ: neq; & interraso marmore: uermiculatiscq; ad effigies reꝑ & animalium
 crustis. Non placent iam abaci: nec spatia montis in cubiculo dilatantia. Cœpimus & lapidem
 pingere. Hoc Claudii principatū inuentū. Neronis uero maculas quæ nō eēt in crustis inserē
 do unitatē uariare: ut ouatus eēt. Numidicus: ut purpura distingueret Sirnadie? inuenit: qua/
 liter illos nasci optassent deliciæ: montiū hæc subsidia deficientiū. Nec cessat luxuria id agere
 ut ꝑ plurimum incendiis perdat.

Honos imaginum

Cap. ii.

Imaginum qdē pictura q̄maxime similes in æuum ꝑpagabāt fuguræ: qd? in totū exoleuit
 Aerei ꝑ ponit? clipei: argentea facies: furdo figuræq; discrimine statuæq; capita permutant.
 Vulgatis iampridē salib? & carminib?: adeo materiā malunt conspici omnes q̄ se nosci. Et inter
 hæc pinacothecas ueterib? tabulis consuunt: alienasq; effigies colunt: ipsi honorē nō nisi in pre
 cio dicentes: ut frangat hæres: furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie uiuente: imagines
 pecuniæ non suas relinquunt. Idem palæstras athletasq; imaginib? & ceromata sua exornant: &

vultus. Epicuri p cubicula gestant: ac circumferunt secū. Natali eius vicesima luna sacrificant: ferias p omni mense custodiunt: quas ichadas uocat: ii maxime q se ne uiuentes qdē nōci uolūt. Ita ē pfecto: artes desidia pdidit: & qñ animos: imagines nō sunt: negligūt et corpora. Aliter apd maiores in atriis hāc erant: q spēctarent: nō signa externos: artifices: nec aera aut marmora. Expressi cæra uultus singulis disponebāt armariis: ut eēt imagines: q comitarēt gentilitia fu nera. Sempq dfuncto aliquo: totus aderat familia: eius q unq fuerat populus. Stemmata uero lineis discurrebant ad imagines pictas. Tabulina codicib? implebāt & monumentis regi ma gistratu gestas. Aliæ in foribus & circa limina animos: ingentiū imagines erant: fixis hostiū spoliis quæ nec ēptori refringere liceret: qd et dominis mutatis: dom? ornāmēta erant. Eratq hāc stimulatio summa & ingens exprobrantibus tectis quotidie imbellē dominū intrare i alie nū triumphū. Extat Messalæ oratoris indignatio: q phibuit nleri genti suæ ueluinog: alienam imaginē. Similis cā Messalæ seni expressit uolumina illa quæ d familiaris condidit: cū Scipionis Pomponiani transisset atriū: uidissetq adoptione testamentariai Salutonis: hoc. n. ei fuerat co gnomē. Africanos dedecore notā irrepentē Scipionū nomini. Sed pace Messalæ dixisse liceat et mentiri claros: imagines: erat aliqs uirtutū amor: multoq honestius q mereri: ne quis suas expeteret. Non ē pretereundū & nouitiū inuentū. Siquidē nō solū ex auro argento ue aut cer te ex aere i bibliothecis dicāt illi: quos imortales animæ in iisdē locis ibi loquūt: cū nimio ēi quæ nō sunt fingunt: pariuque desideria nō traditi uultus: sicut in Homero euenit: quo mai? (ut equidē arbitror) nullū est felicitatis specimē: q; semp oēs scire cupere qualis fuerit aliquis Asinii Pollionis hoc romæ inuentū: q primus bibliothecā dicando: ingenia hominū reimpli cam fecit. An priores cœperint alexandriæ & pgami reges: q bibliothecas magno certamine in stituere: nō facile diuerim. Imaginū amore flagrasse quondā testes sunt: & Atticus ille Ciceronis: edito de iis uolumine: &. M. Vārro benignissimo inuento insertis uoluminū suos fecundi tati nō hominib? tñ septingentos: illustrū: sed & aliquo mō imaginibus non passus interciderē figuras: aut uerustatē æui contra homines ualere inuentioni muneris. Etiam diis inuidiosis: qñ immortalitatē nō solū dedit: uerq et in oēs terras misit: ut pntes eē ubique & claudi possent.

Quando primū clipei imaginum publice: qñ in domib? positi: & de picturæ initiis: & monochromaton: & primis pictoribus: & antiquitate picturæ: in italia Ca. iiii.

Et hoc qdē alienis ille pstitit. Suos clipeos in sacro uel publico priuatim dicare prmus insti tuit (ut reperi) Ap. Claudius q consū cum seruilio fuit anno urbis. cc. lxx. Posuit enim in Bellonæ ad maiores suos placuit: que in excello spēctari & titulos honorum legi. Decora res uti p si liberog: turbæ puulis imaginib? ceu nidū aliqū sobolis pariter ostendant. Quales cli peos nemo non gaudēs fauensq aspicit. Post eum. M. Aemilius collega in consulatu. Q. Lur cati nō in basilica mōdo æmilia uerq & domi suæ posuit: id quosq martio exemplo: Scutis. n. qualib? apd Troiam pugnatū ē: continebāt imagines. Vnde & nomē habuere clipeos: non ut puerla grammaticos: subtilitas uoluit a lucendo. Origo plenā uirtutis faciē reddi in scuto cu iusq q fuerit usus illo. Pœni ex auro factitauere & clipeos & imagines: secūq in castris tulere. Certe captis eis talē Afrubalis inuenit. Q. Martius Scipionū in hispania ulior. Isq clipeus supra fores capitolinæ ædis usq ad incendiū primū fuit. Maior qdē nostros: tanta securitas in ea re annotat ut. L. Manlio. Q. Fuluiō cons. anno urbis qngentesimo. lxxv. M. Aufidius tu telis capitolii redemptor: docuerit patres argenteos eē clipeos: q p aereis p aliquot iam lustra assignabāt. De picturæ initiis incerta nec instituti opis questio ē. Aegyptii sex milib? annorū apd ipsos inuentā prius. p in greciā transfret: affirmant. Vana pditione ut palam ē. Græci at alii apd sicyonē: alii apd corinthios repertā: omnes ab umbra hominis lineis circūducta. Itaq talē primū fuisse. Secū dā singulis colorib? & monochromaton dictā: postq; operosior inuētā erat: duratq talis etiam nū. Inuentā lineare dicunt a Phylode ægyptio uel Cleante corinthio Primi exercere Ardicēs corinthius & Telephanes sicyonius sine ullo et nūc color. Iam tamē spargentes lineas intus. Idō & quos pingerent ascribere institutū. Prim? inuenit eos colores: teste ut ferūt Arato: Cleophantus corinthius: Hūc at eodē nomine alii fuisse: quē tradit Cor nelius Nepos secutū in italia Demaratū Tarquiniū Prisci romani regis patrē fugietē a corintho iniurias Cypseli tyranni: ut mox docebim?. Iā enim absoluta erat pictura et in italia. Extāt cer te hodieq antiquiores urbe picture ardæ: in ædilib? sacris: qb? equidē nullas æque miror tā lōgo æto durantes in orbitate tecti ueluti recentē. Similiter lanuū ubi atlanta & Helena cō minus p ite sunt nū dæ: ab eodē artifice: utraq; excellentissima forma: sed altera ut uirgo: ne ruinis quidē tēpli concussæ. Pontius legatus Caii principis eas tollere conatus ē libidine accen sus: si te. tē natura pmisisset. Durauere & cætera antiquiores & ipsæ. Fatebitq: qlisq eas dili genter estimauerit: nullam aratū celerius consumatā: cū iliacis tēporibus nō fuisse eā appareat.

De pictoribus romanis: & qñ primū dignitas picture: & q uictorias suas pictura ppo fuerunt: & qñ externis picturis dignitas romæ

Apuđ romanos quoq; honos mature huic arti contigit. Siquidē cognomina ex ea pictor; tra-
 xerunt Fabii clarissime gentis; princepsq; eius cognominis ipse ædem. Salutis pinxit anno
 urbis conditæ. cccc. i. q̄ pictura durauit ad nostram memoriā: æde Claudij principatu exusta.
 Proxime celebrata ē in foro boario æde Herculis Pacuui poetæ: pictura. Ennii sorore genit?
 hic fuit: clariorēq; eā artē romæ fecit gloria scænæ. Postea nō ē spectata honestis manibus: ni
 si forte q; Turpilij equitē romanū & uenetiā nostræ ætatis belle referat: hodieq; pulchris ei?
 opibus ueronæ extantib?. Leua is manu pinxit: qd' de nullo æte memorat. Paruis gloriabat ta
 bellis: extinctus nup in longa senectā. Aterius Labeo prætorius ē. p̄consulatu puinciae nar;
 bonensis sumtus. Sed ad res in risu: & iam contumelia erat. Fuit & principū uiros; n̄ omitterē
 de pictura celebre cōsiliū. Q. Pedius nepos. Q. Pedii consularis triūphalisq; a Cæsare dicta/
 tore coheredis Augusto dati cū natura mutus eēt: eū Messalla orator: ex cui? familia pueri aua
 erat: picturā docendū censuit. Idq; ē diuus Augustus comprobauit. Puer magni p̄fectus in ea
 arte obiit. Dignatio at̄ præcipua romæ increuit (ut existimo) a. M. Valerio Maximo consule:
 cū Messalla princeps tabulā picturæ prælii: quo carthagenenses & Hieronē in sicilia deuicerat
 p̄posuit in latere curiæ hospitaliæ: anno ab urbe cōdita quadringentesimononagesimo. Fecit hoc
 qdē & L. Scipio: Tabulamq; uictoriæ suæ asiaticæ in capitolio posuit. Idq; ægre tulisse fratē
 Africanū tradunt iratū haud immerito: qm̄ filius eius in illo prælio captus fuerat. Non dissimi
 le offensionē & Aemilianij subiit. L. Hostilius mancinus q̄ primus carthaginē in uiperat: situm
 eius expugnationēq; depictas. p̄ponendo i foro: & ipse assistēs populo spectanti singula enarrā
 do. Qua comitate p̄ximis comitiis consulatum adeptus ē: Habuit scēna ludis Claudij Fulchri
 magnā ammirationē picturæ: cū ad regulas similitudinē corui decepti imagine aduolarent. Ta
 bulis at̄ externis auctoritatē romæ fecit primus omnium. L. Mummius: cui cognomē Achæici
 uictoria dedit. Nā cū in præda uēdenda res distraxisset: & rex Attalus sex milibus sestertium
 emisit. Aristidis tabulā Libes; patrem continētē: præciū miratus fupiscatus aliqd in ea uirtu
 tis qd̄ ipse nesciret: reuocauit tabulā Attalo multū querente: & in cæseris elubro posuit. Quā
 primū arbitror picturā externā romæ publicatā. Deinde uideo & in foro positas uulgo. Hinc
 enim Crassii oratoris illa lepos argenti: cui cū reus sub ueteribus cōtextis compellatur instat/
 ret: dic ergo Crasse quallē me reris? Talē inq; ostendēs in tabula pictū infecitissime gallum
 exerentē linguā. In foro fuit & illa pastori senis cū baculo: dē qua teutonog; legatus interi cæ?
 quanti eū aestimaret: respondit sibi donari nolle talē uiuū ueq;. Sed præcipuā audi oritatē se/
 cit publice tabulis Rustici dictator Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dicatis. Post
 eū. M. Agrippa uir fuscitatus q̄ deliciis p̄prior. Extat certe eius oratio magnifica & maximo ci
 uium digna de tabulis omnib; signisq; publicandis. Quod fieri satius fuisset: q̄ in villas exilia
 pelli. Veq; eadē illa toruitas tabulas duas Aiæci & Veneris mercata ē a cizicenis. xiii. milia pō
 do. In thermas; quoq; calidissima pte marmorib; incluserat puas tabellas: paulo ante cū restrin
 gerēt sublatas. Sup oēs diuus Augustus in foro suo in celeberrima pte posuit duas tabulas: q̄
 belli pictā faciē habent & triumphū. Idē Castores ac uictoriā posuit: & quas dicem? sub artifi/
 cū mōtione in templo Cæsaris patris. Idē in curia quoq; quā in comitio cōsecraret duas tabu
 las impressit parieti. Nemean sedentē supra leonē. Palmigerā ipsam astante cum baculo sene.
 Cuius supra caput tabula bige dependet: quā Nicias scripsit se inuississe: tali enim usus ē uerbo
 Alterius tabulæ admiratio ē puere filiū seni patri simile eēs: salua ætatis differentia: superuo
 lante aquila dracone complexa. Philochares hoc suū op' eē testatus ē. Immensam uel unam si
 q; tñ hanc tabulā aestimet: potentiā artis: cū pp Philocharē ignobilissimos alicqn Glaucōez
 filiūq; eius Aristippū senatus Populusq; Ro. tot sæculis spectet. Posuit & Tyt erius Cæsar mi
 nime comis imperator in templo ipsius Augusti quas mox indicabim?.

Ratio pingendi de pigmentis

Cap. v.

Atēnus dictū sit de dignitate artis morientis. Quibus colorib; singulis primi pinxissent.
 diximus cū de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturæ uo
 cauerint: q; deinde & quæ & qbus tēporibus inuenerint: dicemus in mentione artificū: qm̄ indi
 care naturas colorū cā instituti opis prior ē. Tandē se ars ipsa distinxit: & inuenit lumē atq; um
 bras differentia colorū alterna uice sese excitante. Deinde adiectus ē splendor alius hic q̄ lumē
 quē qa inter hoc & umbram eēt: appellauerūt tonon. Commisuras uero colorum & transitus:
 armoz.

De coloribus natiuis & factitiis.

Cap. vi.

Vnt autē coloris austeri aut floridi. Vtrunq; natura aut mixtura evenit. Floridi sūt quos do
 minus fingenti præstat: minimum armeniū: cyanabaris: chryfocolla: indicū: purpurissim. Cæ
 teri austeri. Ex omnibus alijs nascūt. Alii sunt. Nascūt sinopis: rubrica: pareth: eniū: melinum:
 eretria: auripigmentū: Cæteri fingūt. Primūq; quos in metallis diximus. Præterea et uicior/
 bus ochra: cæruſsa usta: sandaraca: sandix: syricū: atramentū. Sinopis inuenta ē primū in pento
 lide nomen a sinope urbe. Nascitur & in ægypto: balearibus: africa: sed optima in lemaro & in

cappadocia. Effossa & in speluncis. Quæ saxis adhæsit: excellit. Glebis suis: colos: extra mactu
solus. Hæcque usi sunt ueteres ad splendore. Spēs sinopidis tres: rubra: & minus rubēs: & inter
has media. Preciū optimā in libras. xiii. denariis. Vius ad penicillū: aut si lignū colorare libeat
Eius quæ ex africa uenit: o. t. t. on: asces: cicerculū appellant. Quæ magis cæteris rubet: utilior
abacis. Idē preciū eius: q̄ prellior uocat: & ē maxime fusca. Vius eius ad bafes abacoq. In me-
dicina uero blandus: emplastrisq. & malagmatis siue sica compositione eius liue liquida. Faci-
lis cōtra ulcera in humore sita: uelut oris sedis. Aluū sistit infusa. Fœminasq. p̄stuita pota dena-
rii pōdere. Eadem adusta: siccatur scabrias oculis: uino maxime. Rubricæ gen? in ea uoluerit
intelligi qdam secundæ auctoritatis. Palmam. n. lemmiæ dabant: minio p̄ximam. Hæc est anti-
quis multū celebrata cū infusa in qua nascit. Nec nisi signata uenundabat: unde & s̄bragide ap-
pellauerit. Hæc miniū sublinunt: adulterantq. In medicina prædara res habet. Epiphoras. n.
oculos mitigat & dolores circumlita. Egilopias manare phibet. Sanguinē reicientibus ex ace-
to dat bibenda. Bibiē & cōtra lyenum renūq. uitia & purgationes fœminasq. Itē & cōtra uene-
na & serpentium ictus terrestriū marinorūq. Omnibus ido antidotis familiaris. Ex reliqs rubri-
cæ generib?: fabris utilissima ægyptia & africana: qm̄ maxime sorbēt. Picturis at̄ apra nascit:
& in ferrariis metallis. Ex ea fit ochra: exusta rubrica i ollis nouis luto circumlitis. Quo magis
arist in caninis hoc melior. Omnis at̄ rubrica siccatur. Ideoq. & emplastris cōuenit: igni et̄ sacro.
Sinopidis ponticæ selibra filis lucidi libris. x. & melini græciensis duabus mixtis: tritisq. una p
des. xii. eucophosq. fit: hoc est glutinū auri cū induci ligno. Parethonion nouē loci h̄ ex ægy-
pto: spumū maris eē dicūt solidatū cū limo: & ido conchæ minutæ inueniūt in eo. Fit & in cre-
ta infusa atq. cyrenis. Adultera? romæ creta cimolia decocta conspissataq. Preciū optimo in pō-
do sex libras: & cādids colorib? pinguissimū: & testoriis tenacissimū: p̄ liquorē. Melinū candi-
dū & ipm̄ ē. Optimū in melo infusa. In famo quoq. nascit. Sed eo nō utunt̄ pictores p̄ nimiā
pinguedinē. Accubantes eē diunt ibi inter saxa uenas scrutantes. In medicina eundē usum ha-
bet quē eretria creta. Præterea linguā tactu siccatur. Pilos detrahīt & mitigat. Precium in libra
sestertiis singulis. Est & colos tertius & cādids cæruiffæ: cuius rōnē in plumbi metalli diximus
Fuit & terra p se in Theodoti fūdo inuenta smyrnæ: qua ueteres ad nauium picturas utebant̄.
Nūc omnis ex plumbo & aceto fit: ut dixim?. Vsta casu repta in incendio pyrræ cæruiffa i hor-
tis cremata. Hæc pri? usus ē Nicias supradictus. Optima nunc asiatica habet: q̄ & purpurea ap-
pellat. Preciū eius in libras æris. v. Fit & romæ cremato file marmoroso & resuscitō aceto.
Sine uesta nō sunt umbræ. Eretria terræ suæ habet nomē. Hæc Nicomachus & Parrhasius usi
Refrigerat emollitq. Explet uulnera si coquat. Ad siccanda præcipue utilis: & capitis dolori-
bus: & ad deprehendenda pura. Subesse. n. ea intelligit: si ex aqua illita nō arefcat. Sandaracæ
& ochram luba tradit in infusa rubri maris topazono nasci. Sed inde nō peruehit ad nos. San-
daraca quo mō fieret: dixim?. Fit adulterina & cæruiffa in fornace cocta. Cuius eē debet flam-
metis. Preciū i libras asses qni. Hæc si torreat: æqua pte rubrica amixta sandy cē facit. Quāq.
animaduerto Virgiliū existimasse herbā id eē: illo uersu.

Sponte sua sandix pascentes uestiet agnos.

Preciū in libras dimidiū eius qd sandaracæ. Nec sunt alii colores maioris pōderis. Inter facti-
cios ē & syrici: quo miniū sublini dixim?. Fit at̄ sinopide & sandyce mixtis. Atramentū quoq.
inter facticios erit: q̄ p̄ ē & terra geminæ originis. Aut saluginis modo emanat: aut terra ipa
sulphurei coloris ad hoc pbat: Inuenti sunt pictores q̄ & sepulchris carbones infectos effoderēt
Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit. n. & fuligine plurib? modis: resina uel pice existis.
Propter qd? officinas et̄ adificauere: sumū eum nō emittentes. Laudatissimū eodē mō fit & tæ-
dis. Adultera? fornaciū balneaq. fuligine: quo ad uolumina scribenda utunt̄. Sunt & quini fe-
cē siccata excoquant: affirmantq. si ex bono uino fex fuerit: indicī spēs id atramentū præbere
Polygnotus et̄ Mycon celeberrimi pictura athenis & uinaceis fecere: stigmaton appellant. Apel-
les commentus ē ex ebore combusto facere: qd elephantium uocat. Apportat̄ et̄ indicem ex
india: inexplorata adhuc inuentionis mihi. Fit et̄ apd? infectores ex flore nigro: qd adhærescit
æreis cortinis. Fit & e tædis ligno combusto tritisq. in mortario carbonib?. Mira in hoc sepi-
rum natura: sed ex iis non fit. Omne at̄ atramentū sole pfiē. Librariū & testoriū glutino am-
mixto. Quod at̄ aceto liquefactū ē: ægre eluiē. E reliqs colorib? quos a dominis dari diximus
p̄ magnitudinē preciū ante omnes ē purpurissimum & creta argentaria cū purpuris pariter tingu-
tur: sibi qd eū colorē ceterius lanis. Præcipuē ē primum: feruenti aheni rudib? medicamentis
inebriatū. Proximū egesto eo addita creta i ius idē. Et quotiēs id factū est: leuat bonitas p nu-
mero dilutiore sanie. Quare puteolant̄ potius laudat̄ q̄ tyrium aut getulicū uel laconicū: un-
de preciosisimæ purpuræ. Causa ē qd id gen? maxime inficiē: rubiāq. cogit sorbēt. Utilissimū
a canisio. Precium huic a singulis denariis in libras ad. xxx. Pingentes sandyce subtilia mox ouo
inducentes purpurissimum fulgorem miniū faciunt. Si purpuram facere malunt: cæruleū sublinūt:

noxi purpurissimum ex ovo inducunt. Ab hoc maxima auctoritas indico. Ex india venit arundinū spuma adhaerescēte limo cū teritū nigrū. At in diluendo mixturā purpuræ cæruleiq; mirabilē reddit. Alterū genus eius ē in purpurariis officinis innatans cortinis & ē purpuræ spuma. Qui adulterant uero indico tingunt stercora columbina aut cretā silensiam uel annulariam ultro in ficiunt. Probatur carbone. Reddit. n. quod si nigrū est flammā excellentis purpuræ: & dū fumat odorē maris olet. Ob id qdam & scopulis id colligi putāt. Preciū indico denariū. xx. in libris. In medicina indicū rigores & impetus sedat. Siccat oris ulcera. Armenia mittit qd eius nomine apellatur. Lapis ē hic quoq; chrysolle modo infectus. Optimūq; ē qd maxime uiride est: com munito colore cū cæruleo. Solebant libræ eius tricenis nummis taxari. Inuenta p hispanias harena ē similē curam recipiens. Itaq; ad denarios senos uilitas redit. Diffracta cæruleo cando remodico: q teneriorē hunc efficit colorē. Vsum in medicina ad pilos tñ alendos habet: maxis meq; in palpebris. Sunt etiam nū nouitii duo colores & uilissimis uiride qd appianū uocat: & qd chrysolle lotum mentis. Ceu parū multa sint mendacia eius. Fit ex creta uiridi æstimatum ē stertis in libras. Annulare qd uocat cādidum est: quo muliebres picturæ illumināt. Fit & ipz ex creta ammixtis uitreis gemmis ex uulgi annulis: unde & annulare dictū.

Qui colores udo nō inducāt: & quibus colorib; antiq; pinxerunt: & qñ primū gladiatorum pugnae ppositæ sunt

Cap. vii.

EX omnib; coloribus cretulā amare: udoq; illini recusant purpurissimum indicū cæruleū meli nū auripigmentū appianū. Cærusa cæra tingūt iisdem colorib; ad eas picturas quæ in runtaleno parietib; generes: sed classib; familiari. Iam uero & onerariis nauib; qñ & picula ex pingim; ne qs miret & rogos pingi. Iuuatq; pugnatos ad mortē aut certe cædē speciose uehi. Quæ contemplatione tot colorū tanta uarietate subit antiquitatē mirari. Quattuor colorib; solis immortalia opa illa fecere: ex albis melino: ex silaceis attico: ex rubris sinopide pōtica: ex nigris atramento. Apelles Echion Melanchius Nicomachus clarissimi pictores: cū talia eos singulæ oppidos uenirent opib;. Nunc & purpuris in parietes migrantib; & india conferente fluminū suoz limū & draconū: & elephantoz sanē nulla nobilis pictura ē. Omnia ergo meliora tunc fuere: cū minor copia. Ita ē: qñ (ut supra diximus) res nō animi precis excubat. Et nō stræ ætatis infantiā ex pictura nō omittit. Nero princeps iusserat colosseum pingi. c. xx. pedū in linteo incognitū ad hoc tempus. Ea pictura cū peracta eēt in lamianis hortis: accensa fulmine cū optima hortoz pre conflagrauit. Libertus eius cū daturus eēt Antii munus gladiatorū publicas porticus occupauit pictura ut cōstet: gladiatoroz ministrozq; omniū ueris imaginib; red ditis. Hic multis iam seculis summus anim' in pictura. Pingi at gladiatoria mēnera: atq; in publico exponi cœpta a. C. Terentio Lucano. Isq; uo suo a quo adoptat' fuerat. xxx. paria i foro p tridū dedit. Tabulāq; pictā in nemore Dianæ posuit.

De ætate picturæ opoz & artificū indicatura nobilitates. ccc. v.

Cap. viii.

Nunc celebres in ea arte qñ maxima breuitate pcurram: neq; enim institui opis ē talis ex cūio. Itaq; & quosdam uelut in transcurso & in alioz mēione obiter nominasse sat ē: erit exceptis opoz claritatib; q & ipsa cōueniet attingit: siue extant: siue interciderē. Nō constat si bi in hac pre græcoz diligentia qñ multas post olympiadas celebrando pictores qñ statuarios auctores. Primūq; olympiade nonagesima: cū & Phidiā ipsum initio pictorē fuisse tradatur: clipeumq; athenis ab eo pictum. Præterea in confesso sit octogesima tertia fuisse Paneum fratrem eius: q clipeū intus pinxit elide Mineræ: quā fecerat Colotes Phidiæ discipulus: & in faciēdo loue olympio adiutor. Quid: q in confesso pinde ē Bularchi pictoris tabula: i qua erat magnetū proelium: a Candaulē rege lydiæ heraclidaz nouissimum: q & Myrsilus uocatur: ē: re pensam autē: Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætatē Romulæ acciderit necesse ē: duo enim deicesima olympiade interiit. Candaules: aut ut qdam tradunt eodē anno: quo Romul' nisi fallor. manifesta iam tū claritate artis adō absolutiore. Quod si præcipiē: necesse est simul appareat multo uetustiora principia eē: eosq; q monochromata pinxerunt: quoz ætas n tradit Aliquanto ergo antea fuisse Hygiemonē Monochromadā: qui primus in pictura marem fœmi nāq; disceuerit. Eumaz atheniensem figuras oēs imitari ausum: Quiq; inuenta eius excoluerit Cimonē Cleonē. Hic Cataglyphi inuenit: hoc est obliquas imagines & uarie formare uul tus rīpientes fulscentes ue: & dīspicientes. Articulis ēt mēbra distinxit. Venas ptulit: præ terq; in ueste rugas & sinus inuenit. Pane' qdē frater Phidiæ ēt proelium atheniensū aduersus p̄sas apd' marathonē factū pinxit. Adeo iam colorū usus increbruerat: adeo arspeda erat: ut in eo proelio iconicos duces pinxisse tradat athenensium Milciadem: Callimachum. C. neq; Barbaroz Dariū: Thyrsiaphernem.

Primū picturæ certamen: & q primi penicillo pinxerunt

Cap. ix.

Quinimo certamen picturæ ēt flore e eo institutū ē corinthi ac delphis. Primūq; oūz certauit cū Timagora chalcidense: superatūq; est ab eo Pythis: quod & ipse Timagora

carmine uetusto apparet:chronicos: errore nō dubio. Alii quoq; post hos clari fuere nonagesima olympiad: sicut Polignorus Thafius: q primus mulieres lucida ueste pinxit: capita eay: mitis uersicolorib? operuit plurimūq; picturæ prim? cōtulit. Siquidē insuitur os adaperire. dentes ostendit: uultū ab antiquo rigore uariare. Huius ē tabula in porticu Pompeii: q ante curiā ei? fuerat. In qua dubitaf ascendēte cū clipeo pinxerit: an descendente. Hic delphis ædem pinxit. Hic & athenis porticu quæ poetile uocat gratuito: cū ptem eius Mycon mercede pingeret. Vnde maior huic auctoritas. Siquidē amphicty ones: qd ē publicū graciæ cōcilium: hospitia ei gratuita decreuere. Fuit alius Mycon: qui minoris cognomine distinguitur: cuius filia Ima: rete & ipsa pinxit. Nonacsimā autem olympiade fuere Aglaophon Cephisodoros Phryxus Euenor pater Parrhalius & præceptor Maximi pictoris: d quo suis annis dicem?. Qēs hi iam illustres: nō tñ in qbus hærere expositio debeat festinas ad lumina artis: in qbus primus īful sit Apollodorus atheniensis nonacsimatertia olympiade. Hic primus speties e: primei instituit: priusq; gloriam penicillo iure cōtulit. Eius ē sacerdos adorant: & Aiax fulmine incensus q pergami spe: tat hodie. Neq; ante eū tabula ullius ostendit: q teneat oculos. Ab hoc artis foras aptas Zeufis heracleotes intrauit olympiadis nonacsimæ: quæ anno quarto: audentēq; iam aliqd penicillū (de hoc enim adhuc loquimur) ad magnā gloriā pduxit. A quōdā falso in octo: celsimā nona olympiade positus: cū fuisse necesse ē Demophilū hymereum: & Nescam thasium. Quoniam utrius eoz discipulus fuerit: ambigit. In eum Apollodorus iupradictus uersus fecit: Artem ipsi ablatā Zeufin ferre fecū. Ope quoq; tātas acquisiuit: ut in ostentatione eay olympiæ aureis litteris ī pallioq; tesseris intextum nomē suū ostēderet. Postea donare opa sua instituit: qæ nullo satis digno precio posse diceret: sicuti Alcmena agrigentinis: Fana Archerlao: Fecit & Penelopen: in qua mores pinxisse uidet: & Athletam. Adeoq; sibi in illo placuit: ut uersum subseriberet celebrē ex eo inuisus: aliquē facilius q; imitatus. Magnificus ē Iupiter eius in throno astantib? diis. Et Hercules infans dracones strangulans. Alcmena matre coram pauente: & Amphitryone. Deprehendit tñ Zeufis grandior in capitib? art: culisq; Alioq; tantus diligentia: ut agrigentini facturus tabulā: quā in templo Itonnis lacinia publice dicarent inspexerit uirgines eoz: nudas: & quinq; elegerit: ut qd in quaq; laudatissimū eēt: pictura redderet. Pinxit & monochromata ex albo. Aequales eius & æmuli fuere Timanthes: Androgydes: Eupompus. Parrhastus.

De auib? p picturā deceptis. & qd difficillimū in pictura

Cap. x.

DEscendisse hic cum Zeufide in certamē tradit. Et cū ille detulisset uuas pictas tāto it: cecidit ut in scenam aues aduolarent: ipse detulisset intēū pictū tradit: ita ueritate repressa: nata: ut Zeufis alitū iudicio tumens flagitaret tandē remoto lnteo ostēdit picturā: atq; intellecto errore cōcederet palmā ingenuo pudore: qm ipse aues fessisset: Parrhastus at se artificē. Fecit & postea Zeufis pinxisse pue: uas ferētē: ad quas cū aduolarent aues: eadē ingenuitate pcessit iratus opis & dixit: uuas melius pinxi q; pue. Nam & si hoc cōsumassem: aues timei debuerant. Fecit & figlina opa: q sola in ambracia relicta sunt: cū inde mulas Fuluius nobilior romā transferret. Zeufidis manu romæ Helena ē in Philippi porticib?. Et in Concordiæ dubro Marfias religatus. Parrhastius ephesi natus: & ipse multa cōstituit. Prim? symmetriā picturæ dedit. Primus argutias uultus: elegantia capilli: uenustatē oris cōfessionē artificū in lineis extremis palmā adeptus. Hec ē in pictura sūma subtilitas. Corpora. n. pingere & media res: ē qdē magni opis: si quo multi gloriā tulerint. Extrema corporq; facere: & desinentis picturæ modū includere: rari: in successu artis inueniē. Ambire enim debet se extremitas ipsa: & sic desinere: ut pmittat alia posse ostendatq; et quæ occultat. Hanc ei gloriā cōfessere Antigon? & Xenocrates: qd picturis scripser: pdicantes quoq; nō solū cōfidentes alia multa. Graphidis uestigia extant in tabulis ac membranis: ex qbus pficere dicūt artifices. Minor tñ uidet sibi comperat in mediis corporib? exprimentis. Pinxit & dæmonē atheniensiu argumento quoq; ingenioso. Volebat nanq; uariū: iracundum: iniustum: inconstantē. Eūdē uero exorabile: clementē: miser ricordē: excellentem: gloriosum: humilē: ferocē: fugacemq; & omnia pariter ostendere. Idē pinxit & Thesiam q rome in capitolio fuit. Et Nauarchum thoracatū. Et in una tabula quæ ē rhodit: Meleag: Hercules: Persea. Hec ibi ter fulmine ambusta: neq; obliterata hoc ipso miraculū augeat. Pinxit & Archigallū: quā picturā amauit Tiberius princeps: atq; ut auctor ē Detius Epulo. lx. sextertius æstimatā cubiculo suo inclusit. Pinxit & Cressam nutricē: infantēq; in manibus eius. Et Philiscū & Libe: patrē astante uirtute: & pueros duos: in qbus spectat securitas & simplicitas ætatis. trē sacerdotē astante puero cū acerra & cornu. Sunt & duæ picturæ eius nobilissimæ & hoptiles. Alter in certamine ita decurrens: ut sudat uideat. Alter arma deponēs ut anbelare sentiat. Laudat & Aeneas Castorq; ac Pollux in eadem tabula. Item Thelephus Achilles: Agamēnon: Vlixes facundus artifex. Sed quo nemo insolentius & arroganti? sit usus gloria artū. Nam & cognomina usurpauit abrodiētū se appellando: aliq; uerbis principē artis

& eam ab se consumatam. Sup omnia Apollinis se radice ortū: & Hercu^lē quem h^ui ndi fecerat
talē a se pictū: qualē sæpe in qete uidisset. Ergo magnis suffragiis supatus a Timanthe ē fami i
Aiace: armos quoq; iudicio Herois nomine. Et le moleste ferte dicebat: q; ites: ab indigno ui
ctus eēt. Pinxit & in minorib⁹ tabellis libidines eo genere & petulantib⁹ iocis se reficiēs. Nā
Timanthi uel plurimū affuit ingenii. Eius. n. ē Iphigenia oratoq; laudib⁹ celebrata. Qua stante
ad aras peritura cū mæstos pinxisset oēs: picipue patq; cū tristitia omnē imaginē cōsumpsisset
patris ipsius uultū uelauit: quē digne nō poterat ostēdere. Sunt & alia ingenia eius exemplaria
uelut Cyclops dormiēs in puula tabula. Cui⁹ & sic magnitudinē exprimerē cupiēs pxit iuxta sa
tyros thyro pollicē eius metiētes: atq; in omnibus eius opibus intelligi plus semp q; pingit.
Et cū ars summa sit: ingenium tamē ultra artē ē. Pinxit & heroa absolutissimi opis arte ipa com
plexus uires pingēdi: qd⁹ opus nunc romæ in tēplo Pacis ē. Euxinidas hac arte docuit Aristi
dē pclarum artificē. Eupompus Pamphilū Apellis præceptorē. Est Eupompi uictor certamie
gymnico palmā tenēs. Ipsius auctoritas tanta fuit: ut diuiserit picturā in genera tria: q; ante
eum duo iuris belladicū & asiaticū. Asiaticū appellabant pp hunc q erat scyionius. Diuisio hel
ladico tria facta sunt: Ionium: scyionū: atticū. Pamphilū pictura ē cognatio & proclium ad phi
liurē & uictoria atheniensium. Itē Vlixes in rate. Ipse macedo natū: s; primus in pictura om
nibus iiris erud. tunc præcipue arithmetice & geometrice: sine quibus negabat artē pici possē.
Docuit neminē minoris talēto annis decē: quam mercedē & Apelles & Melantius ei dēdere. Et
huius auctoritate effectū ē scyione primū: dīnde & in tota græcia: ut pueri ingenui añ oia i
thigraphicē: hoc ē picturam in ludo docerēt: recipere q; ars ea i primū gradū liberaliū. Semp
qdē honos ei fuit: ut ingenii eam exercerēt: mox ut honesti ppetuo interdictio: ne iuitia doce
rēt. Idō neq; in hac neq; in toreutice ullius q i uierit opa celebrā. Clari etiā cētēsimaseptima
olympiade exitere. Echion & Therimachus. Echionis sunt nobiles picturæ Liber pater: itē
tragœdia & comedia. Semiramis: ex ancilla adipiscens regnū: anus lampadas præferens: & ro
na nupta uerecundia notabilis. Veq; & oēs prius genitos futurosq; postea suraunt Apelles i o
usq; olympiade cētēsimā. xii. in pictura puctus: ut plura solus ppe q; cæteri oēs contulerit:
uoluminib⁹ editis quæ doctrinā eam continēt. Præcipua eius in arte uenustas fuit: cum eadem
ætate maximi pictores eēt: quosq; opa cū ammiraret: collaudatis omnib⁹ deesse iis unā illam
uenerē dicebat: quam græci charita uocant. Cætera omnia cōtigisse. Sed hac soli sibi neminem
parē. Et aliam gloriā usurpauit: cū Prothogenis opus immēsi laboris ac curæ supra modū anxie
miraret. Dixit. n. omnia sibi cū illo paria eē: aut illi meliora: s; uno se præstā: q; manum ille d
tabula nesciret tollere: memorabili præcepto: nocere sæpe nimia diligētiā. Fuit aut nō mino
ris simplicitatis q; artis. Nec decebat Amphioni d dispositione: nec Asclepiodoro d mensuris:
hoc ē quanto qd a quo distare dberet. Scitum ē inter Prothogenē & eū qd accidit. Ille i rhodi
uebat. Quo cū Apelles annauigasset: auidus cognoscendi opa eius fama tm sibi cogniti: conti
nuo officinū petit. Aberat ipse: s; tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatā: m picturæ
anus una custodiebat. Hæc Prothogenē fortis eē respondit: interrogauit: q a quo quid sit dice
ret. Ab hoc inq; Apelles arreptoq; periculo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis p tabu
lam. Reuerſo Prothogeni quæ gesta erant anus indicauit. Ferūt artificē ptnus contemplatū
subtilitatē dixisse: Apellē uenisse. Non. n. cadere in aliū tam absolutū opus. Ip̄m tunc alio co
lore tenuiorē lineam in ipsa illa duxisse: præcepisseq; abeuntē si redisset ille: ostēderet: adice
retq; hunc eē quē quæreret: atq; ita euenit. Reuertit. n. Apelles: s; uinci erubescēs: tertio co
lore lineas secuit: nullū relinquens ampli⁹ subtilitati locū. At Prothogenes uictū se confessus
in portū duolauit: hospitē quærens. Placuitq; sic eam tabulā posteris tradi: omnū qdē: sed ar
tifice præcipue miraculo. Consumptā eam cōstat priore incēdio dom⁹ Cæsar in palatio. Atq;
de arte a nobis spectatā spatiosiore amplitudine: nihil aliud continēt q; lineas uisum effugie
tes. Inter egregia multosq; opa inani similē & eo ipso allicientē omniq; ope nobiliorem. Apelli
fuit aliquo ppetua consuetudo nūq; tam occupatam diē agendi: ut nō lineam ducēdo exerceret
artem: qd ab eo in puerpie uenit. Idem pfecta opa pponebat in regula tranſientibus. Atq;
post ipsam tabulam latens: uicia quæ notarent auscultabat: uulgū diligētiorem iudicem q; se
præferens. Feruntq; a futuro rephensum q; in crepidis una intus patorios fecisset enſas. Eo
dem postero die supbe emendationem pristinæ ammonitionis cauillante circa crus indignatū
pspeuisse: dñuntiantem ne supra crepidam futor iudicare: qd & ipsum in puerbium uenit. Fu
it enim & comitas illi: ppter quam & gratior Alexandro magno erat: frēnter in officinā ten
titanti. Vnde ut iam dixim⁹: ab alio pingi se uetuit inueterato edictō. S; & in officina in perite
multa differenti siletii comiter suadebat: rideri eum dicens a pueris q colores tererent. Tantū
auctoritatis & iuris erat ei in regem aliq; iracundi. Quāq; Alexander & hñorem clariss
mo præbuit exemplo. Namq; cum dilectæ sibi ex pallacis suis præcipue nomine Campaspe

nudam pingiob admirationē formæ ab Apelle iussisset: eumq; cū pari captum amore sensisset: dono dedit eam. Magnus aio maior imperio fuit: nec minor hoc facto q̃ uictoria aliqua. Quip̃ pe se uicit: nec thos: tñ suum: sed et affectum donauit artifice: ne dilectæ qdē respectu motus ut quæ modo regis fuisse modo pictoris eēt. Sunt q̃ Venerē Dionæam illo pictā exēplari pu tant. Apelles & in æmulis benign? Prothogeni dignationē prim? rhodi cōstituit. Sordebat ille suis: ut pleg̃ p domestica. Percontanti p̃ quanti licitare? opa effecta: puum nescio qd dixerat. At ille qñ pugenis talentis poposcit: samāq; disperit se emere: ut p̃ suis uideret. Ea res con citat: rhodios ad intelligendum artificē: nec nisi augentibus precium cessit. Imaginū ille simili tudines adeo in diserte pinxit: ut incredibile dictū Apion grāmatics scriptū reliquerit: quen dam ex facie hominū addiuuantē: quos Meropus uocat ex iis dixisse aut futuræ mortis aŃos aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cū Ptolemæo: quo regnante alexā driā ut tēpētatis expulsi subornato fraude æmulos: Plano regio inuitatus ad regis cōnā ue nit. Indignatq; Ptolem eo: & uocatores suos ostendenti ut diceret a quo eorū inuitatus esset: arrepto carbone extincto e focolo: imaginē in pariete dliniauit: agnoscēte uultū Flani Rege ex Inchoato ptinus. Pinxit & Antigoni rgis imaginē altero lumine orbam prim? excogitata rōne uitia cōdendi: obliquam nan p̃ fecit: ut qd? corpori deerat picturæ potius deesse uideret. Tan tum q̃ ea in pre a facie ostendit: quā totam poterat ostēdere. Sunt inter opa eius expiantium imagines. Quæ at nobilissima sint: nō ē facile dictū. Venerē exeuntē e mari diuus August? di cauit in dūbro patris Cæsaris: q̃ anad, omene uocat: ueris? græcis tali ope dum laudat: s̃q; il lustrata. Huius. n. inferiorē partē corruptam q̃ reficeret: nō poterat inueniri. Vex ipsa inuria cessit in gloriam artificis. Consenuit hæc tabula carie: aliamq; p̃ ea Nero in principatu subbsti tuit suo Dorothei manu. Apelles inchoauerat aliam Venerē conis: superaturus ēt suā illā prio rē. Inuidit mors pera sta pte: nec q̃ succederet opi ad præscripta linimenta inuentus ē: Finiit & Alexandrum magnū fulmē tenentē in tēplo epheliæ Dianæ. xx. talentis auri. Digñ ti emi nere uidēz: & fulmē extra tabulam eē. Sed legentes meminerint: omnia ea constare quattuor colorib? . Immane tabulæ precium accepit aureos mensura nō numero. Finiit & Megaly fili sa cerdotis Dianæ epheliæ pompā: Clytū equo ad bellū festinātē: & ei galeā p̃scenti armige rum porrigentē. Alexand? & Philippum quotiens pinxit: enumerare superuacū ē. Mirant̃ eus Abro? fami. Et Menand? regem caræ rhodi. Itē Anceum. Alexandriæ Gorgonas te nentem Tragædum. Romæ Castorem & Pollucem cū uictoria & Alexandro magno. Item bel li imaginē restrictis a tergo manib? Alexandro in curru triumphante. Quas utraq; tabulas di uis Augustus in fori sui ptibus celeberrimis dicauerat simplicitate moderata. Diu? Claud? plu ribus æstimauit. In utrisq; excisa facie Alexandri diui Augusti imagines dederat. Eiusdē arbitrat̃ manu eē & in Antoniæ templo Herculē auersum: ut qd? ē difficillimū faciem eius ostendat te ris pictura q̃ pmitat. Pinxit & Heroa nudum: ad quam picturā natura eum puocauit. Est & equus eius siue fuit pius in certamine qd? iudiciū ad mutas quadripedes puocauit ab homini bus. Nan p̃ ambitu æmulos præualere sentiens singulos picturas inductis equis ostēdit. A pel lis tñ equo adhinuiere: id p̃ postea semp illius experimentū artis ostentat. Fecit & Neoptole mū ex equo aduersus perfas. Archelaum cū uxore & filia. Antigonū thoracatū cū equo incedē tē. Peritiores artis præferunt omnib? eius operib? eundē regē sedentē in equo. Dianā sacrificā tium uirginū choro mixtam: quos uicisse Homeri uersus uidet̃ idip̃s scribentis. Pinxit & q̃ pin gi ñ p̃ tñ tonitrua: fulguraq; bronten: astrapen: cerat nobolon apellāt. Inuenta eius & cæteris ei? p̃fuer? arte. Vnum imitari nemo potuit: qd? absoluta opa atramento illinebat ita tenui: ut idipsum repercussu claritates oculorū excitaret: custodiretq; a puluere & sordib?: ad ma num intuenti demā appareret. Sed & cū rōne magna: ne colorē claritas oculorū aciem offende ret ueluti p lapidē specularē intuentib? e longinquo. Et eadē res nimis floribus coloribus au steritatem occulte daret. Aequalis eius fuit Aristides theban?. Is omnium prim? animū pinxit & sensus omnes expressit: quos uocat græci ethe. Item pturbationes: durior paulo in colorib? bus. Huius pictura: oppido capro ad matris morientis ex uulnere mammā adrepens infans. In telligitq; sentire mater: & timere ne e mortuo lacte sanguinem infans lambat. Quam tabulam Alexander magn? transfulerat pellam in patriam suā. Idē pinxerat proelium cū pis centum ho mines ea tabula complexus pactusq; in singulos mnas denas a tyranno e latensium Mnasce. Pinxit & currentes quadrigas. Et supplicantē pene cū uoce. Et uenatores cū captura. Et Leon tionē p̃storē. Et Anapaomenū p̃pter patris amorem morientē. Item Libez patrē & Ariad nem spectatos romæ in æde Cæreris Tragædum & pueg̃ Apollinis. Cuius tabulæ gratia inte rit pictoris infamia: cui tergendam eam mandauerat. M. Iunius prætor sub die ludorū apollina rium. Specta ē & in æde Fidei in capitolio imago senis cū lyra pueg̃ docentis. Pinxit & egrum sine fine laudatū. Qua in arte tñ ualuit: ut Attalus rex tñā tabulam eius centum talentis emis se tradat. Simul ut dictum ē & Protogenes floruit patria phicaun? gentis rhodiis subiectæ. Sū

ma eius paueptas initio:artifq; summa intentio:& ideo minor fertilitas. Quis eū edocuerit:nō putant constare. Quidam & naues pinxit: utq; ad annum quinquagesimum. Argumentū esse: q; cum in athenis celeberrimo loco Min. ruæ dubio Popyleon pingeret ubi fecit nobile Paralū & Hāmioniadā: quā qdam nauicūm uocat: adiecerit puulas naues longas i us: q; pictores parerga appellat: ut apparet a qbus initus ad arcē ostentationis opasua puenissent. Palmam hinc tabulæ eius lalytus: q; ē ulq; hodie romæ dicatur in tēplo Pacis: quē cum pingeret: tradit madi- dis lupinus uixisse: q; n simul famē sustineret & litim: ne sēsus nimia diuēdine obstrueret. Huic picturæ quater colorē induxit cōtra subsidia iniuriæ & uetustatis: ut decedente supiore inferiorē succederet. Est in ea canis mire factus: ut quē pariter casus & ars pinxerit. Nō iudicabit se ex primē in eo spūmā anhelantis cū re si qua omni pte qd' difficillimū erat: sibi ipse facit fecitq;. Di- spicebat at ars ipsa: nec minui poterat: & uidebat nimia ac longius a ueritate discedei: spūmāq; illa pingi nō nasci ex ore an- io animi cruciatu cū in pictura uerq; eē nō uerisimile uellet: absterse- rat sēpius: mutauerat q; penicillum: nullo mō sibi approbanf. Postremo iratus arti qd' intellige- re ē: spongia impexit inulo loco tabulæ: ex illaq; repoluit ablatis colores: qualiter cura optate rat: fecitq; in pictura fortuna naturā. Hoc exemplo similis & Nealete successus in spūa equi similiter spongia impacta secutus dicit cū pingeret Pop zonta retinente pane. Cum ita Protho- genes modo strauit & fortuna. Propter hunc lalysum ne cremaret tabulas Demetrius rex: cum ab ea pte sola posset rhodi cape: nō incendit: parcentēq; picturæ fugit occasio uictoriae. Erat tūc Prothogenes in suburbano hortulo suo: hoc ē Demetrii castris. Necq; interpellatus prœliis inchoata opa intermisit omnino: s; accitus a rege interrogatusq; q; fiducia extra muros ageret: respondit: scire se illi cū rhodius bellū eē nō cū artibus. Disposuit ergo rex in tutelā eius statites gaudēt: q; poss; manus suare qbus iam pegerat: & ne sēpius auocaret: ultro ad eum uenit ho- stis. Relictisq; ui toriæ suæ uotis inter arma & muros: idus spēdant artificē. Sequitq; tabu- lam eius tēporis hæc fama: q; eam Prothogenes sub gladio pinxit. Satyrⁿ hic ē: quē Anapa- uomenon uocat. ne qd desit tēporis eius securitati tibias tenēs. Fecit & Cydippen Triptole- mū: Cylisicū tragœd. ag; scriptorē mediantē & Athletam: & Antigonū regē: & imaginē matris Aristotelis philosophi: q; ei dēt suadebat: ut Alexandri magni opa pingeret: pp a termitē rerū Impetus animi & libido in hæc quædam artis eum poti' tulere. Nouissime pinxit Alexandr; ac pana. Fecit & signa ex ære: ut dixim'. Eadē ætate Asclepiodor' fuit: quē in symmetria mirabat Apelles. Hui Mnaon pinxitⁿ p. xii. diis ddit in singulos mnas tricenā. Idēq; Theon nesto i singulos heroas mnas cētenas. His annumerat d; Nichomach' Aristodemi filius: ac discipul'. Pinxit hic raptū Prospina. Quæ tabula fuit in capitolio in Mineruæ dubro sit pra ædificulā uetatis. Et in eodē capitolio alia quā Plancus impator posuerat uictoria quadrag in sub lime ra piēs. Hic prim' Vlix addidit pileū. Pinxit & Apollinē & Dianā: Deūq; matrē in leane sedēte Et itē nobiles uacac arreptantib' satyris. Scyllamq; quæ nūc ē romæ in tēplo Pacis. Nec fuit ali' in ea arte uelocior. Tradit nāq; conductū eū ab Aristrato sicyonio: tyranno ad pingendū: qd' se faciebat Telesti poetæ monumētū: p̄finito die intra quē pagere: nec multo an uenisse: accēso in poenā tyrannos paucisq; dieb' absoluisse celeritate & arte mira. Discipulos habuit Ari- stidē fratrē & Aristoclē filiū & Philoxenom cretriū. Cuius tabula nullis postferenda Cassandro regi picta. cōtinuit Alexandri prœlium cū Dario. Itē pinxit & lasciuia: qua tres Sileni come- sant. Hic celeritatē p̄ceptoris secut' breuiore' etiā quāsdā picturæ uias & compēdiarias in- uenit. Annumerat hīs & Nicophanes elegans & concin': ita ut uetusta opa pingeret pp æterni- tatē reg; impetuosū animi: & cui pauci comparē. Coturn' ei & gravitas artis. Multū a Zeulide & Apelle abest Apellis discipulus Perse': ad quē d hac arte scripsit: q huius fuit ætatis. Aristi- dis thebani discipuli fuerūt & filii Niceros & Aristippus: cuius ē Satyrus cū scy pho coronatus Discipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor: d quib' mox dicemus. Nāq; subtexi par ē: mi- noris picturæ celebres in penicillo e qbus fuit Pyreicut: arte paucis postferēdus. Proposito ne- scio an dstrueret se: qm humilia qdē secutus humilitatis tñ summa adeptus ē gloriā. Tonsitri- nas futrināsq; pinxit & afellos & obsonia ac similia: ob hoc cognominat' Rhyparagatos. In iis cōsummatia uolupatū. Quippe eæ pluris ueniet q; maximæ multor'. E diuerso mediana ut in- quit Varro: omnia opiebat Serapionis tabula sub ueterib'. Hic fecit: nas optime pinxit: s; homi- nē pingere nō potuit. Contra Dionysius nihil aliud q; homines pinxit: ob hoc Anthropegra phus cognominat'. Parua & Calices fecit. Itē Caleces comicis tabellis. Vtraq; Anthiphibus. Nam & Hefionam nobilē pinxit: & Alexandr; ac Philippū cū Mineruā: q sunt in scola in Osta- uæ porticib' & Philippi. Libes patrē: Alexandr; puerq; Hyppolitū tauro emissio expauēscēte In Pompeia uero Cadmū & Europen. Idēq; iocoso nomine & gryllū ridiculū habet' pinxit. Vnd hoc gen' picturæ gryllus uocat. Ipse in ægypto natus didicit a Ctesidemo. Decet nō siliari & ar- deatis tēpli pictorē præsertim ciuitate donatū. Ibi & carmine qd' ē in ipsa pictura hīs uersibus Dignis digna loco picturis cōdecorauit

Reginæ Iunonis supremæ coniugis tēplum
Marcus Iulius elotas ætolia oriundus:

Quæ nunc & post semper artē hanc ardea laudat. **¶** Ea sunt scripta antiq̃s Iris latinis. Nō fratru-
dando & Ludio & diu Augusti ætate: q̃ prim⁹ instituit amœnissimā parietū picturam uillas: &
porticus: & topiaria opa: lucos: nemora: colles: piscinas: euripos: amnes: littora: quæ q̃ opo-
taret: uarias ibi obambulantū specie: aut nauigantiū: terrarū uillas adeuntū aëlis aut uehiculis
Iam piscantes: aucupantesq̃: aut uenantes: aut et uindemiantes. Sunt in eius exemplarib⁹ nobis
les plausu accessu uillæ: sub collum sponione mulieres labentes trepidæq̃: feruē plurimæ.
Præterea faciles argutiæ: facitissimi sales. Idēq̃ subdialibus maritimas urbes pingere instituit
blan dissimo aspectu minimoq̃ impendio. S; nulla gloria artificii est: nisi eorū q̃ tabulas pinære
eoq̃ uenerabilior apparet antiquitas. Non. n. parietes e. colebant dominis: nec domos uno
in loco mansuras: quæ ex incendiis rapi n̄ posset. Casula Prothegenes cōtentus erat in hortulo
suo. Nulla in Apellis tēstoriis pictura erat. Nondū libebat parietes totos pingere. Omnis eo-
rum ars urbibus excubabat: pictorq̃ res cōmunis terrarū erat. Fuit & Arell⁹ uis romæ celebris
patulo ante diuū Augustum: nisi flagitio insigni corruptisset artē semp̃ alicui⁹ amore fœminæ fla-
grans: & ob id eas pingēs: sed dilectas imagine: itaq̃ in pictura eius scorta numerabāt. Fuit &
nup̃ grauis ac feruus: idēq̃ floribus humilis rei pictor Amul⁹. Huius erat Minerva spectantē
aspectans quatiq̃ aspiciere. Paucis diei horis pingebat: id quoq̃ cū grauitate: q̃ semp̃ tegatus
q̃q̃ in machinis. Carcer eius artis dom⁹ aurea fuit: & idō nō extant exempla alia magnopere.
Post eū fuisse in auctoritate Cornelius Pinus & Actius Priscus: q̃ Honoris & Virtutis ædes im-
peratori Vespasiano Augusto resistenti pinxerunt. Sed Prisc⁹ antiq̃s similior.

De autum cantu cōpescendo: & q̃ encausto & penicillo prim⁹ lacrynaria: & cameras pin-
xerit: & parlimq̃ precia mirabilia picturæ.

Cap. x.

¶ Non est omissa in picturæ mētionē celebris circa Lepidum s. bula. Siquidē in tricliniū ratu
quodli loco deductus a magistratib⁹ in nemorosum hospitii: minaciter cū iis postero die ex-
positulatus: somnū adeptum sibi uoluer̃ cōcertu. At illi draconē in longissima nebrara depictū
circūdedere loco. Eorū terrore aues tūc siluisse narrant: & postea cognitū est ita posse cōpesci.
Cæris pingere ac picturā inurere q̃s primus excegit: tauerit: nō constat. Quidam Aristidis inuen-
tum putant: postea cōsummatam a Praxitele. Sed aliquanto uetustiore: encausticæ picturæ exi-
tere: ut Polygnōt⁹ & Nicanoris & Maresilai parios. Ly sipp⁹ quoq̃ eginæ picturæ suæ inscrip-
sit Eneaten: qd̃ pfecto nō fecisset: nisi encaustica inuenta. Pamphilus quoq̃ Apellis præceptor
nō pinxisse tūc encausticis: sed et docuisse tradit Pausiam sicq̃ onū primū in hoc genere nobilem
Brietis filius hic fuit: eiusdēq̃ primo discipulus. Pinxit & ipse penicillo parietes thebis cū refice-
rent quondā a Polygnoto picti: multūq̃ comparatione superatus existimabāt: qm̃ n̄ suo gene-
re certasset. Idē & lacunaria prim⁹ pingere instituit. Nec cameras ante eū taliter adornari mos fuit
Paruas pingebat tabellas maximeq̃ pueros. Hoc æmuli eū interpretabāt facere: qm̃ tarda pic-
tura: ratio esset illa. Quam ob rem daturus celeritatis famā: absoluit uno die tabellā: q̃ uocata
ē hemerisio: puero picto. Amavit in iuuenta Glyceram municipē suam inuentricē cōcitatū
certando: q̃ imitatione eius ad numerosissimā florum uarietate pduxit arte illam. Extremo pin-
xit illi sedetē cū corona. Quæ nobilissima tabula appellata ē stephanoplocos: ab aliis stephano
polis: qm̃ Glycerā coronas uēditando sustinuerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar: qd̃
apographon uocant. L. Lucullus duob⁹ talentis emit athenis. Pauxias at fecit & grandes tabu-
las: sicut sp̃ctatam in Pompeii porticib⁹ boum immolationē. Eam. n. picturam prim⁹ inuenit:
quā postea imitati sunt multi: æquauit at nemo. Ante omnia cū longitudinē bouis ostēderet uel-
let: aduersum eū pinxit: nō transuersum. Vnde & abunde intelligit̃ amplitudo. Dein cū omnes
quæ uolunt eminentia uideri: candiantia faciant: colorēq̃ cōdiant nigro. Hic totū t̃ onē atri co-
loris fecit: umbræq̃ corp⁹ ex ipso dedit. Magna prorsus arte in equo extantia ostēdens: & i cō-
fracto solida omnia. Sic uone & hic uitam egit: diuq̃ fuit illa patria picturæ. Tabulas inde omēs
ex publico pp̃ æs alienū ciuitatis additas. Scauri ædilitas romā transtulit. Post eū emittit lon-
ge ante omnes Euphranor isthmus olympiade scilicet cētēsimā quarta. Is ē q̃ inter fideos di-
ctus ē a nobis. Fecit & colossos & marmora ac scyphos sculpsit. Docilis ac laboriosus ante oēs:
& in quocūq̃ genere excellens ac sibi equalis. Hic prim⁹ uidet̃ & expressisse dignitates in signa
heroum: & usurpasse symmetriam. S; fuit i uniuersitate cor: q̃ exilior: capitib⁹ articulq̃ grā-
dior. Volumina quoq̃ composuit d̃ symmetria & coloribus. Opa eius sunt: equestre prælium.
xii. diis. Theseus in quo dixit: eundem apud parrhasium rosa pastu m̃ esse: suum uero carne.
Nobilis eius est tabula ephesi: Vlixes simulata uelania bouem cum equo iungens: & Palamē-
des dux fasce gladiū cōdens. Eodē tempore fuit & Cyclias: cuius tabulam Argonautas talentis
c. xliiii. Hortensius orator mercatus ē: eiq̃ ædem fecit in thufulano suo. Euphranoris at disci-
pulus fuit Antidotus. Huius ē clipeo dimicās athenis & luctator: tibicēq̃ inter pauca latudata

Ipse diligentior q̄ numerosior: & in colorib⁹ feuerus. Maxie inclaruit discipulo Nicia atheniēsi q̄ diligentissime mulieres pinxit. Lumē & umbras custodiuit: atq; ut eminerent e tabulis picture maxime curauit. Opa eius nemea aduecta ex alia roma a Syllano: quā in curia diximus positam Irē Liber pater in æde Concordiæ. Hiacythus: quē Cæsar Augustus delectatus eo secū deportauit alexandria capta. Et ob id Tiberius Cæsar in tēplo eius dicitur hanc tabulam Dianæ. Ephesi uero ē Megalyllis sacerdotis ephesiæ Dianæ sepulchrum. Athenis necromātia Homeri Hanc uendere noluit Atalo regi talentis. lx. portusq; patriæ suæ donauit: abundans opib⁹. Fecit & grandes picture: in qbus iunt Calypso & Io: & Andromeda. Alexander quoq; in Pompeii porticib⁹ præcellens: & Calypso sedens. Huic qdē ascribūt quadrupes. Properrimæ canes expressit. Hic est Nicias: d quo dicebat Praxiteles interrogatus: q̄ maxime opa sua p̄baret in marmorib⁹: qbus Nicias nuntum admouisset. Tantum circūlioni eius tribuebat. Non satis discernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt olympeade centesimā. xii. Nicia comparat: & aliquanto præferē Atheniō Maronites Glautionis corinthi discipulus: & austerior colore: & in austeritate iucundior: ut in ipsa picture eruditio eluceat. Pinxit i templo Eleusin & Philarchum. Athenis frequentia quā uocauere polygemon. Item Achillē uirginis habitu occultatū Vixē deprehendente. Et in una tabula quoq; maxime inclaruit: agalōnem cū equo. Quod nisi in iuuenta obiisset: nemo ei compararet. Est & nomē Heraclidi macedoni: Initio naues pinxit. Capto p̄ rege Perseo athenas cōmigravit: ubi eodē tempore erat Metrodorus pictor: Idem p̄ p̄buis magnē in utra p̄ scientia auctoritatis. Itaq; cum L. Paulus dū ito Perseo petisset ab atheniensibus ut q̄ probatissimū p̄bū mitterent sibi ad erudiendos liberos: itemq; pictorē ad triumpbū excolendū: athenienses Metrodōq; elegerunt: p̄fessi eundem i utroq; dīdierio præstantissimū: qd' edito quoq; Paulus indicauit. Timomachus bizantin⁹ Cæsaris dictatoris ætate Aiacei ei pinxit & Medeam ab eo i Veneris genitricis æde positā: oē o gita talia uendidas. Talēū āt atticū tū ait Varro. xvi. seferitis taxa. Timomachi æque laudat Orestes: Iphigenia i tauris & Lecythiō agilitatis exercitator: cognatio nobiliū palliat: quos dicturos pinxit: alteq; stātē: alteq; sedētē. Precipue tñ ars ei fauisse i Gorgone uisa ē. Pausiæ fili⁹ & discipulus Aristotelas & euerissimis pictorib⁹ fuit: cuius sunt Epaminondas: Pericles: Medea Virtus: Theeus. Imago atticæ plebis: boum immolatio. Sunt qbus et Mehopæ eisdē Fauisæ discipulus placeat diligentia: q̄ intelligant foli artifices. Alias durus in colorib⁹ sed & multus. Nam Socrates iure omnib⁹ placet. Talesq; sunt eius picture. Cum Aesculapio filiæ Higie Aegle: Panes: Calafus: & Piger q̄ appellat Ocnos spartū torquens q̄ asellus arrodit. Hæc enī indicatis i genere utroq; p̄ceribus: n̄ silebunt & primis p̄ximis. Aristoclidēs: qui pinxit ædem Apollinis delphis. Anthiphus puero ignē conflate laudat: ac pulchre alias domo splendet: ipse p̄buis pueri ore. Irē Iunificio: in quo p̄perant omniū mulies: penia: Ptolemæ o uenātē Sed & nobilissimo satyro cū pelle pantherina: quē apocrotra appellant. Aristophen Anchalos uulnerato ab apro cū focia doloris Astipale. Numerosaq; tabula: in qua sunt Priamus: Helena: Ceredulitas: Vixes: Deiphebus: Dolus. Androbi⁹ pinxit Scyllam ancoras pficæ classis præcidentē. Artemiō Dāne mirantibus eam prædonibus. Regnam Stratonicē: Herculē & Deianoram. Nobilissimas atq; æ fūt in porticib⁹ Octauia opibus. Herculē ab oeta mōte exusta mortalitate consensu deorū in cælum euntē. Laomedētis circa Herculē & Neptunnū historiam. Alcimachus Dioxippum: q̄ Pancratio olympeæ circa pulueris iactū: q̄ uocant aconiti: uicit. Coeus stēmata. Cresilochus Apellis discipulus petulanti picture innotuit loue Libes: parturiente d̄pi sto mitrato & muliebriter ingemiscente inter obstetrices & deas clamorē. Testidem? ocaliæ expugnationē & Laodamia. Clefides reginæ Stratonices iniuria: nullo enim honore exceptus ab ea: pinxit uoluptatē cū piscatore: quē reginā amare sermo erat: Eamq; tabulam in portu ephesi p̄posuit: ipse uelis raptus ē. Regina tolli uetuit. utriusq; similitudine mire expressa Cratin⁹ comædus athenis Pompeiū pinxit. Euides bigā regis cū uictoria. Eodorus scenas spectat. Idē & ex ære signa fecit. Iphis Neptunno & Victoria. Habron amicitiam & concordiam pinxit: & deos simulacra Leontiscus Aratū uictorem cū tropæo psaltheriam. Leon Sapho. Nicæarchus Venerē inter Gratas & Cupidinē. Herculē tristē inania poenitentia. Neales Venerē solers in arte ingenioso op̄i superpinxit. Siquidē cū prælium nauale ægyptiorū & psarū pinxisset: qd' i nilo cuius aqua ē mari similis: factū uolebat intelligi. Argumentoq; dēclarauit: qd' arte nō poterat. Asellum enim in littore bibentē pinxit: & crocodillum insidiantem ei. Oenias Syngenicon Philiscus officinam pictoris: ignem constante puero. Phalerion Scyllam. Simonides Agatharchum & MneMosinē. Simus iuuenē requiescentem officinam fulonis quinquatris celebrantē Idemq; Nemesin egregiam. Theodorus uero emungētē. Idem ab Oreste: matrē & Aegistum interfici. Bellumq; Iliacum plurib⁹ tabulis: qd' est romæ in Philippi porticib⁹: & Cassandram q̄ ē in Cōcordie dilubro. Leontius Epicurum cogitantē Demetrium regē Theon. Orestis in infania Thamyram cytharædum. Tauriscus Discobolum: Clytemnestram: Paniscus Polynicē regnum

repetentē: & Capanea. Nō omittet inter hos insignē exemplū. Nanq; Erigon⁹ tritor colorum Nealce pictoris in tantum ipse p̄fecit: ut celebrem ēt discipulū ipse reliquerit Pasiā fratrē Ege- nitæ s̄itoris. Illud uero per q̄ r̄as ac memoria dignū ēt suprema opa artificū imperfectas q̄ta- bulas: sicut Irin Aristidis: Tinjaridas Nicomachi: Medeam Thimomachi: & quam dixim? Ve- nerē Appellis in maiori ammiratione eēt: q̄ p̄fecta. Quippe in iis liniamenta reliqua: ipse q̄ co- gitationis artificū spectant: atq; i lenocinio cōmendationis dolor ē. Manus cū id agerent extin- ctæ desiderant. Sunt etiam nū nō ignobiles qdē in transcurso tamē dicendi: Aristonides: Ana- xan̄des: Aristobolus s̄yrus: Arcefilas Tisicratis filius: Coribas Nicomachi discipulus: Carman- des Euphranoris: Dionysiodorus colophonius: Diogenis qui cū Demetrio rege uixit. Euty me- des: Heraclides macedo: Mydon solus Philomachi statuarii discipulus: Mnalitheus sicyonius: Mnasilides Aristonidis filius & discipulus: Nestus Habronis filius: Polemon alexandri- nus. Theodorus famius: & Tadius Nicosthenis discipuli. Xenon Neoclis discipulus sicyo- nius. Pinxere & mulieres. Timarete Myconis filia Dianam in tabula: quæ ephesi est in antiquissimis picturæ. Irene Cratini pictoris filia & discipula puellam quæ ē eleusina. Caly- po senē & præstigiatorē Theodog Alcisthene saltatorē. Aristarete Nearchi filia & discipula Aesculapum. Lala cizicena p̄petua uirgo Martia. M. Varronis inuenta romæ & penicillo pin- xit: & celsio in ebore imagines mulierū maxime: & Neapolitanū in grandi tabula. Suam quoq; imaginē ad speculum. Nec ullius in pictura uelocior man⁹ fuit. Artis uero tm̄ ut multū imma- nitate precii antecederet celeberrimos eadē ætate imaginū pictores. Sopylon & Dionysium quoq; tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias: qd̄ hoc solū memorat: di- scipulū eius fuisse Aristobolū. In encaustice pingendi duo fuisse antiquitus genera constat: cæra & ebore celsio id est uiriculo: don- c classes pingi cœpere. Hoc tertium accessit: resolutis igni cæris penicillo utendi: q̄ pictura in nauib⁹ nec sole nec sale uentisq; corrupti. Pingunt & uestes in ægypto inter pauca mirabili genere. Candida uela postq; attruere illinentes nō colo- ribus: sed colorē foribēt⁹ medicamentis. Hoc cū fecere nō apparet in uelis: sed in cortina pin- gi. In seruentes aquas mersa post momentū extrahunt picta. Misq; cū sit un⁹ in cortina colos: ex illo alius atq; alius sit in ueste accipientis medicaminis qualitate mutet⁹. Nec postea ab illi po- test: ita cortina nō dubiæ cōsursura colores si pictos acciperet. Degerit eos ex uino: pingitq; dū eogt. Et adustæ uestes firmiores fiunt: q̄ si nō trerent.

Plasticis primi inuentores: d̄ simulacris & uasis fictilib⁹ & p̄cio eog⁹ Ca. xi.
E pictura satis superq; Contextuissē his & plasticē contineat: eiusdē ope terræ finger⁹ ex ar- gilla similitudines. Dibutat sicyonius figulus primus inuenit corinthi filiæ opa: q̄ capta amore iuuenis: illo abeunte peregre: umbram ex facie eius ad lucernam i pariete lineis circūscrip- sit. Quibus pater eius impressa argilla typum fecit: & cū cæteris fictilibus induratum igni p̄po- suit: eum p̄seruatum in nymphæo: donec corinthum Mummius euerteret: tradunt. Sunt q̄ in sa- mo primos omniū plasticen inuenisse Ideochum Rhetū & Theodog tradunt: multo ante Battia- das corintho pullos. Demaratum uero ex eadē urbe. p̄figum q̄ in etruria Tarquinium Priscum regē Populi Ro. genuit: conitatos f̄ctores Eucirapum & Eugrāmum. Ab iis italiæ traditā pla- sticē. Dibutatidis inuentū est rubricam ad d̄ere: aut ex rubia cretam fingere. Primi q; p̄sonas te- gularū extremis imbricibus imposuit: q̄ inter initia p̄ty pa uocauit. Postea idē eoty pa fecit. Hic & fastigia templorū orta pp̄ hunc plastē appellata. Hominis at̄ imaginē gypso e facie ipsa prim⁹ omnium expressit: cæraq; in eam formam gypsi infusa emendat⁹ instituit Lyfistratus sicyoni⁹ fra- ter Lysippi: d̄ quo diximus. Hic & similitudinē reddere instituit. Ante eum q̄ pulcherrimas fa- cere studebat. Idē & d̄ signis effigiē exprime⁹ inuenit. Creuitq; res in tantum: ut nulla signa sta- tu e ue sine argilla fierent. Quo apparet antiquiorē hanc fuisse scientiam q̄ fundendi æris. Pla- stē & laudatissimi fuere Dimophilus & Gorgasius. Idēq; pictores q̄ Cæteris ædē romæ ad cyrcū maximū utroq; genere artis suæ excoluerunt: uerlib⁹ inscriptis græce: quibus significarunt a dex- tra opa Dimophili eēt: parte leua Gorgasii. Ante hāc ædem tuscanica omnia in ædib⁹ fuisse au- ctor ē. M. Varro. Ex hac cum rescirent: crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas eē. Itē signa ex fastigiis dispersa. Fecit & Calcocthenes cruda opa athenis: q̄ loc⁹ ab officina eius ceramicos appellat. M. Varro tradit sibi cognitū romæ Possunium nomine: a quo factas rome- tubas. Itē p̄fices: quos aspectu discernere a ueris uix posses. Idē magnificat arcesilaū. L. Luculli familiarē: cuius p̄plasticē pluris uenire solitam ab artificibus ipsis q̄ aliorū opa. Ab hoc factam Venerē genitricē in foro Cæsaris: & prius p̄ obolueret: festinatione dedicandi positam. Dein- de ei a Lucullo sestertiis. lx. signum f̄licitatis locum: cui mors utriusq; inuident. Ostatio equi romani cratera facere uolenti exemplar e gypso factū talento. Laudat & Praxitelem q̄ plasticē matrē statuari & sculpturæq; & cælaturæ eē dixit: & cum eēt in omnibus his s̄. m̄tis: nihil unq; fecit: ante q̄ finxit. Præterea elaboratam hanc artem italiæ & maxime etruriæ. Turianumq; a fregellis accitum: cui locaret Tarquinus Priscus Iouis effigiem in capitolio dicandam. Fictilem

eam fuisse: & idō mirari solere. Fictiles in fastigio templi eius quadrigæ: d quibus sæpe dixim⁹
 Ab hoc eodē factum Herculem: q hodieq; materiæ nomē in urbe retinet. Hæ enim tum effu-
 gies deum erant laudatissimæ. Nec poenitet nos illos: q tales coluere. Aug. enim & argentum
 ne diis qdē conficiebant. Durant etiamnū pleriq; in locis talia simulacra. Fastigia qdē tēplorum
 ēt in urbe crebra & municipiis mira cælatura & arte firmitateq; æui certiore atq; certe innocen-
 tiore. In sacris qdē ēt inter hæc opes fī murinis crystallinis uel fī fictilibus plibatur sī mpulis in-
 nocētius. Inenarrabili terræ benignitate: sī q singula æstumer: ēt ut omittat in frugū uini po-
 mor: herba: fruticū medicamētōz metalloz generi⁹ bñificia eius: quæq; adhuc dixim⁹: uel q
 affiduitate faciunt. Figlinæ opa: imbricibus tabulis regulisq; ad balneas mammatiss: uel ad testā
 costilib⁹ laterculis fundamentisq; aut quæ rota fuit ēt fictilib⁹ doliis ad una excogitatis: & ad
 aquas. Propter quæ Numma rex septimū collegiū figuloz instituit. Quin & dñcti os sese mul-
 ti fictilibus foliis condi maluere: sicut. M. Varro p. thagorico modo in myrti & oleæ atq; nigre
 populi foliis. Maior quoq; ps hominū terrenis utit̃ ualis. Samia etiamnū in æsculentis l. uanē
 Retinet hanc nobilitatē & Arretium in italia & calicum tantum surrentū: asta pollentia in hispa-
 nia & saguntum: in alia pgamum. Habēt & trallis opa sua: & utina in italia: qm̃ & sic gētes ne bi-
 litant. Et hæc p maria terrasq; ultro citroq; portant. Insignibus rotæ officinis erythris. Ho-
 dieq; in tēpo monstrat̃ duæ amphoræ pp tenuitatē consecratæ discipuli magistrisq; cert. mine
 uter tenuiorē humū circūduceret. Cois latiss maxima: hadrianis firmitas. Nēnullis circa hoc fe-
 ueratis quoq; exēplis. Q. Coponiū inuenimus ambitus d. mnatum: q a uini amphorā dñfiss
 dono ei: cuius suffragiū latro erat. Atq; ut luxu aliqua quoq; auctoritas contingat figlinis: tripa-
 tinum inq; Fenscellia appellabat̃ summa cœnæ: lauricia. Vna erat murenas: altera lupoz: ter-
 tia myxonis piscis. Inclinitis iam scilicet morib⁹ ut tamē eos præferre graciæ ēt philo⁹phis
 possimus. Siquidē in Aristotelis hæredum auctione. lxx. patinas uenisse tradit̃. Nam nos cum
 unam Elopi tragædiæ histrionis in natura auium dicerem⁹ sefertis sexcentum stetit: inō du-
 bito indignatos legentes. At Hercules Vitellius in principatū suo. cc. sefertis cecidit patinā
 Cui faciendæ fornax in campis is ædificata erat: qm̃ eo puenit luxuria: ut ēt fictilia pluris con-
 stēt: q; murina. Propter hanc Mutian⁹ altero cōsularu suo in cōquæstione exprobatit patinæ
 Vitellio. Memoria nō illa fœdiore: cuius uenero Asprenati reo Cassius Seuer⁹ accusa-
 tor obiciebat interisse. c. xxx. conuiuas. Nobilitant̃ iis oppida quoq; ut regim⁹ & cōmæ Sa-
 mia testa matris deum sacerdotēs: q galli uocant̃: uirilitatē amputant. Nec aliter citra j nicimē
 si: M. Celio credam⁹ q linguam sic amputandā obiecit graui pbro: tanq; & ipse iam tūc eidē Vi-
 tellio malediceret. Quid nō excogitauit ars: fra t̃is ēt testis utēdo sic ut firm⁹ durēt tūc calce
 additas q uocant lignina. Quo genere ēt pauimēta excogitauit.

Terræ uarietates: & d puluere puteolano: & aliis terræ generibus quæ in lapidem
 uertuntur

Cap. xlii.

Utrum & ipsi terræ sunt alia segmenta. Quis enim satis miref pessimam eius partem me-
 dioz puluerē appellatū in puteolanis collib⁹ opponi maris fuctib⁹: merisumq; ptinus fie-
 ri lapide unū inexpugnabilē undis: & fortiorē quortidie: utiq; si cumano misceat̃ cemētō. Eadē
 ē terræ natura in cyzicena regione: sī ibi nō puluis: ues: ipsa terra quælibet magnitudine excisa
 & dmersa in mare lapidea extrahit̃. Hoc idē circa cassandream p̃dunt fieri. Et in fōte gnidio dul-
 ci intra osto mēses terram lapidescere. Ab oropo qdē aulidē usq; qecquid terræ attingit̃ mari:
 mutat̃ in saxa: nō multū puluere puteolano distat & nilo harena tenuissima sui pte nō ad sustinē-
 da maria flu. tusq; frangēdos: sed ad dbellanda corpora palæstræ studiis. Inde certe Patrobio
 Neronis principis liberto aduehebāt. Quin & Leonato & Cratero ac Meleagro Alexandri ma-
 gni ducib⁹ fabulū hoc portari cū reliqs militaribus cōmertiis repio. Plura d hac pte nō sum di-
 cturus: non hercules magis qdē terræ usu i cæromatis: quibus exercendo iuuentus nostra cor-
 pora uires animorum perdidit.

De parietib⁹ fornacis & lateritiis & eoz rōne

Cap. xliii.

Quid non & in africa hispaniaq; ex terra parietes: quos appellant fornaceos (qm̃ fornacum
 modo circundati utrinq; duab⁹ tabulis infarciunt̃ uerius quā instiunt) æuis durant: incor-
 rupti hyemibus: uetō: ienib⁹: omniq; cemento firmiores. Spectat̃ ēt nūc speculas Hannibalis
 hispania terrenas: p turres iugis montiū impositas. Hinc & celsipitū natura castroz uallis accom-
 modata cōtra aluminum impetus aggerib⁹. Illini qdē crates parietum li to: & laterib⁹ crudis ex-
 trui q; ignorat. Lateres nō sunt & fabuloso: neq; harenoso: multoq; min⁹ calculoso ducēdi solo
 si & cretoso & albicante: aut ex rubrica. Vel si iam ex fabulo & masculo certe. Fingū optime ues
 Nam solstitio rimosi fiunt: quos ædificiis nō idoneos p̃bant. Quin & intritū ipm̃ eoz pri⁹ quā
 fingit̃: imcerari oport. Genera eoz tria. Lidorō quo utimur: lōgū selespede: latū pede. Alit̃
 terradoron. Tertium pētdoron. Græci. n. antiq doron palmū uocabant: & idō dora munera:
 q a manu darēt. Ergo a quattuor & quinq; palmis p̃ut sunt: nominat̃. Eadē ē latitudo. Minorē

in priuatis opibus: maiore in publicis utuntur. In græcia pithacæ. In asia & in ulterioris hispaniæ ciuitatib⁹ mañilia & calêto fiunt lateres: q̄ siccati nō mergūt in aqua. Sunt. n. e. terra pumicola: cūsubigi pōt utilissima. Græci: præter q̄ ubi e silice fieri poterat structura: parietes latericiis p̄tulere. Sunt. n. æterni: si ad p̄pendiculum fiant. Idō & ad publica opa & regias domos addit. Sic extruxer⁹ mus⁹ athenis: q̄ ad montē hymetū spectat. Sic patris ædes domus & Herculis quā: uis lapideas columnas & epistylia circūdarēt. Domum regiam Artali trallis⁹. Itē ardib⁹ Croe sit: quam gerulia fecer⁹. Halicarnasi mañiolea: q̄ ēt nunc durant. Lacedæmone qdē excisum latericiis parietib⁹ opus thesauriorū p̄ excellentiam picturæ ligneis formis inclusum romam d̄porta uere in ædilitate ad comitum exornandi Murena & Varro. Quod opus cū p̄ se mis⁹ ēt: translatum tamē magis mirabāt. In italia quoq; latericiis murus acreti & meuanæ ē. Romæ n̄ fuit italia ædificia: q̄a sesquipedalis paries: non plusq; unam contignationē tolerat. Cautumq; ē: ne cōmunis crassior fiat: nec intergerinoq; rō patiē.

De sulphure: alumine: & generib⁹ eorū: & medicinae

Cap. xliiii.

Næc sint dicta d̄ lateribus. In terræ at̄ reliquis generibus uel maxime natura mira ē sulphuris: quo plurima domat̄. Nas̄ it̄ in insulis æolis inter siciliam & italiam: quas arderē dixim⁹. S; nobilissimū in melo insula. In italia quoq; inueniē in neapolitano campanoq; agro collibus: q̄ uocat̄ leucogabi: qd̄ e cuniculis effossum p̄ficiē igni. Genera quattuor. Viumū: qd̄ græci apyron uocant: nascit solidū: hoc glebosum. Eo solo ex omniū generib⁹ medici utūt. Cætera. n. liquo re constant: & conficiūt oleo incocta. Viumū at̄ effodit: tranſiucetq; & uret. Altes⁹ genus ap̄pellant glebam fullonum t̄m officiis familiare. Tertio quoq; generi unus t̄m ē usus ad suffiens: das lanas: qm̄ candorē t̄m mollicieq; confert. Egula uocat̄ hoc genus. Quarto at̄ ad lychnia maxime conficienda. Cætero tanta uis ē: ut morbos comitiales dephendat nidore: impositum igni. Lulit & Anaxilatus eo candēs in calice nouo prunay subdita circūferens: ex ardescens rep̄cussu pallorē diḡ: uelut d̄functoz effundēte conuiuīs. Natura eius exalfacit: cōcoquit. S; & discutit collectiones corporū: ob hoc tabulis emplastris malagmatibusq; miscet̄. Remib⁹ quoq; & lumbis in dolore cū adipe mire p̄dest impositum. Aufert & lichenas a facie cum terebinthi resina: & lepras. Harpaticon uocat̄ a celeritate auellendi: auelli. n. subinde d̄. Prodest & suspuriosis linctū. Purulenta quoq; extussentib⁹: & contra scorpionū iactus. Vituligines uiuū nitro mixtum: atq; ex aceto tritū & illitū. rollit. Itē lendes in palpebris: aceto sandaracato ammiato. Habet & in reliq; gionib⁹ locū ad expiandas suffitu domos. Sentit uis eius & in aquis feruentib⁹. Neq; alia res facilius accēdit: quo apparet: ignium uim magnā ēt ei inesse. Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odore habēt: ac lux ipsa eorū sulphurea ē. Et bituminis uicina ē natura: alibi lim⁹: alibi terra. Limus a iude & lacu ut dixim⁹ emergēs. Terra in s; ria circa sydonē oppidū maritimū. Spissat̄ hec utra p; & in densitate coeunt. Est uero liquidū bitumē sicut zacynthium & qd̄ a babilone inueniē. Ibi qd̄ ē & candidū gigniē. Liquidū ē & apolloniaticū: q̄ omnia græci p̄lis: sphalton appellāt ex argumēto picis & bituminis. Gigniē & pingue liquorisq; oleacei in sicilia: agragantino fonte insiciēs riuū. Incole id arundinē panniculis colligunt cūssime sic adhærensē. Vtuntq; eo ad lūerna: lumina olei uice. Itē ad scabiē iumentoz. Sunt q̄ & naphthen d̄ qua in secūdo dixim⁹ uos lumine: bituminis generi ascribunt. Vex ardens eius uis igniū naturæ cognata. p̄cul at̄ est ab omni usu. Bituminis p̄batio ut q̄ maxime splendat: sitq; ponderosum ac graue. Leue at̄ modice: qm̄ ad lūtera p̄be. Vis bituminis quæ & sulphuris: sistit: discutit: attrahit: glutinat. Serpētes n̄ dore fugat accensum. Ad suffusiones oculoz & albugines babiloniū efficac tradit̄. Itē ad lepras lichenas prurit⁹q; corporū. Illiniē & podigris. Omnia at̄ eius genera incommodos oculos: pilos replicant. Dentium dolorib⁹ medēt̄ simul cū nitro illita. Tūssimū ueterē & anhelitus cū uino potū emendat. Dysentericis ēt dat̄ eodē modo. Sistitque aluū. Cū aceto uero potū discutit concretū sanguinē: & detrahīs. Mitigat lumboz dolores: item articuloz. Cū farina hordeacea impositū: emplastrū peculiare facit sui nominis. Sanguinem sistit. Vulnere colligat. Glutinat neruos. Vtunt̄ et̄ ad quartanas bituminis drachma & hed. osmi pari pondere cū myrrhæ obolo subactū. Comitiales morbos usum deprehendit. Vulnusz strangulationes olfactū discutit cū uino & castoreo. Procidencia sedis suffitu reprimat. Purgationes fœminaz in uino potū elicit. In reliquo usu eramentis illiniē: firmatq; ea cōtra ignes. Dixim⁹ & tingi solitas ex eo statuas & illini. Calcas quoq; usum præbuit: ita ferruminatis babilonis muris. Placet in ferraris fabroz officinis tundendo ferro: clauozq; capitib⁹: & multis aliis usibus. Nec minor aut ab eo dissimilis ē aluminis opas: qd̄ intelligit salisugo terræ. Plura & eius genera. In cypro candidū & nigz: exigua coloris differentia: cū sit ut̄s magni: qm̄ insciendis claro colore lanis candidū liquidūq; utilissimū est. Contra p; fuscis aut obscuris nigz. Et auz nigro purgat̄. Fit at̄ omne ex aqua limoque: hoc est terræ exulantis natura. Corruatū hyeme æstiuis solib⁹ maturat̄. Quod fuerit ex eo præcox: candidum sit. Gigniē it̄ in hispania: ægypto: armenia: macedonia: ponto: africa. Insulis fardinia melo: lipara: strōg; le. Laudatissimū ægypto: p̄ximum in melo. Huius quoque duæ species:

liquidū: spissum ꝑ. Liquidū ꝑbatio: ut sit lymphidū lacteūq; sine offensis fricandi: cū quodā igni-
culo caloris. Hoc phorimon uocāt. An sit adulteratū: deprehendiq; succo punici mali. Sineq;
enim mixtura ea nigrescit. Altes gen⁹ ē pallidē & scabra naturā & qd̄ inficitur galla. Ideoq;
hoc uocant paraphoron. Vis liquidū aluminis astringere: indurare: roder. Melle ammixto sanat
oris ulcera: papulas: pruritūq;. Hęc curatio fit in bainis duabus mellis ꝑtibus: tertia aluminis
Virus alag ludoresq; sedat. Sumitur pilulis contra lyenis uitia. Pellendūq; pruritū: ac ꝑ unnam
sanguinē. Emendat & scabiē nitro ac melāthio admixtis. Concretū aluminis unū gen⁹ schiston ap-
pellant græci in capillamenta quædam canescitū dehilcens. Vnde qdam trichitin potius ap-
pellauerē. Hoc quoq; fit ex lapide: ex quo & in chalcitin uocāt: ut sit sudor qdam eius lapidis in
spumam coagulati. Hoc gen⁹ aluminis licat: minusq; silit humore inutile corporib⁹. Sz auri⁹
magnopete ꝑdest infusum: uel illitū: uel oris ulceribus: dentib⁹q;: si salua cū eo contineat. Et
oculoz medicamentis inlenē apte: uerendū ꝑ utriusq; sexus. Coq; in patinis: donec liquari desit
nat. Inertioris ē & altes gen⁹ qd̄ strigilin uocāt. Duæ eius spēs: fungosum atq; omni ore dilui
facile: qd̄ in totū damnatur. Meli⁹ pumicosum: & foraminū fistulis: ipōgiæ simile: rotundūq;
natura: candido ꝑpius: cū quodā pinguedine sine harenis friabile: nec inficiēs nigritia. Hoc coquū-
tur ꝑ se carbonibus puris: donec cinis fiat. Optimum ex omnib⁹ qd̄ melinū uocāt: ab insula me-
lo: ut diximus. Nulli uis maior neq; astringendū: neq; denigrandū: neq; indurandū. Nullū spissius
Oculoz scabritias extenuat. Combustū utilius epiphoris inibendū. Sic & ad pruritus corporis
Sanguinē quoq; silit in totū foris illitū. Vulsis pilis ex aceto illitū: renascentē mollit. L. neginē
sum nā. Omniū genēz uis in astringendo. Vnd. nomē a græcis. Ob id oculoꝝ uitis aptissima
tur. Sanguinis tūctiōnes inibent cū adipe. Sic & infantū ulcera. Putrescentia ulceꝝ: compe-
scit cū adipe. Et h/dropicōz eruptiones siccāt. Et aurū uitia cū succo punici mali. Et tinguū sca-
britias: cicatricūq; duritias: & pterygiat: ac perionies. Phagedæas ulceꝝ: ex aceto: aut cum galla
pari pondere cremata. Lepras cū succo olez. Cum salis uero duab⁹ ꝑtibus uitia quæ spunt. Lē-
des & alia capilloz animalia pmixto aquæ. Sic & ambustis ꝑdest: & fursurib⁹ corpoꝝ qd̄ pice.
Infundit & dysentericis. Vuam quo ꝑ in ore comprimit: ac tonsillas. Ad omnia quæ in cæteris
generib⁹ diximus efficacius intelligit ex melo aduectū. Nam ad reliquos usus uitæ: in coriis la-
nispꝝ pficiendū: quā sit momentū significatū ē. Ab his ꝑ omnia ad medicinas ꝑtinentia terre
genera tractabimus.

De terra samia & eretria & chia & selinusia & phinitis & appelliti medicinæ Ca. xv.
Amiæ duæ sunt: q̄ syropicon & quæ after appellant. Prioris laus: ut recens sit: & lenis: lin-
giæ ꝑ glutinosa. Altera globosior: candida. Vtraq; urit: ac lauat. Sunt q̄ præferat ꝑ priorē
Proluit languinē expuentib⁹. Emplastrisq; quæ siccandi causa componunt. Oculoz quoq; me-
dicamentis miscet. Eretria toridē differentias hz. Nanq; & alba ē: & cinerea: quæ præferitur
i medicina. Probatur mollicie: & qd̄ si ære ꝑducatur: uiolaceū reddit colorē. Vis & rō eius i me-
dēdo dicta ē inter pigmēta. Lauatur omnis terra. In hoc enim loco dicem⁹: ꝑ fusa aqua ficcataq;
solibus: iteq; ex aqua trita ac repostita: donec confidat: & digeri possit in pastilloz. Conquirit i cali-
cibus crebro concuūti. Est in medicaminib⁹ & chia terra candicans. Effectus eius q̄ samia. Vfus
ad mulieꝝ maxime cutem. Idē & selinusia. Laetia coloris ē hæc: & aqua dilui celerrima. Fai-
dem ꝑ lacte diluta: et tectorioz albaria interpolant. Phinitis eretria: similissima ē: grandiori-
bus tñ glebis et glutinosa: cui effectus idem q̄ cimolia: infirmior tñ. Bitumini simillima ē ap-
peltis. Experimentū eius: si in cæra accepta olei modo liquefat. Et si nigricās colos maneat to-
stæ. Vfus ad molliendū discutiendūq;. Ad hæc medicamentis addit: præcipue i callib⁹ pha-
ris & inficiendis capillis.

Crete genera ad uestiū usus cimolia: serda: umbrica: saxū: argētaria Ca. xvi.
Crete plura genera. Ex iis cimolia: duo ad medicos ꝑtinentia. Candidū & ad purpurissum in-
clinans. Vfus utriq; ad discutiendos tumores: & sistendas fluxiones aceto affumpto. Panos
quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita: pustulasq;. Si uero amprentis: & ꝑ priū adm-
isceat & acetum pedum tumores sanat: ita ut i sole curatio hæc fiat: et post sex horas aqua falsa
abluta. Testium uero tumorib⁹ cypria creta ad dita ꝑdest. Et refrigerandi quoq; natura cretæ
est. Sudoresq; immo dicos silit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino sumpta in balneis. Lau-
dat maxime thesalia. Nascit & lycia creta: circa bubonem. Est & alius cimolia: usus in uestibus
Nam fardi quæ asserē de fardania: candidis tantum assumit. Inutilis uersicolorib⁹. Est & utilissi-
ma omnium cimolia: genēz: pretiosior umbrica: & quam uocant saxum. Proprietatesq; saxi: q̄ cre-
scit in macerando: atq; pondere emittit: illa mensura. Vmbrica nō nisi poliendis uestib⁹ assumit
Neque enim pigebit hanc quo ꝑ partem attingere: cū lex metella extet fullonibus dicta: quā
C. Flaminius & L. Aemilius censores dedere ad populum ferendam. Adeo omnia maiorib⁹
curæ fuere. Ergo ordo hic est. Primum abluū uestis farda: dein sulphur suffit: mox desquama-
tur cimolia: quæ est coloris ueri. Fucæ enim: dprehenditur: nigrescitq;: & effunditur sulphure.

Veros at & preciosos colores emollit cimolia: & quodā nitore exhilarat. contristatos sulphure candidis uestib' saxū utilius a sulphure. Inimicū colorib'. Græcia ꝑ cimolia tymparico utiqꝑ ꝑ ꝑ ꝑ. Alia creta argentaria appellat' nitore argenteū reddēs. Est & utilissima qua cyrcū præduce re ad uictoriae notam pedesqꝑ uenaliū trans mare aduectosqꝑ denotare instituerunt maiores. Talē mꝑꝑ Plociū minimē scēnē conditorē & astrologiæ consobriniū eius Māliū antiochiū: itē gram maticæ Staberii Erotē eadē naue aduectos uidere pati.

Qui & quosqꝑ liberti præpositi

Cap. xvii.

Ed qd hos refero aliquo litterarū honore cōmendatos: Talē in catasta uidere Chrsifogonum Syllæ: Amphionē. Q. Catuli interfectore: Heronē. L. Luculli: Demetrium Pompeii: Augem ꝑ Demetrii. qꝑ & ipsa Pompeii credita ē. Et Hiparchū. M. Antonii Menam & Menecratē Sex. Pompeii: aliosqꝑ deinceps: quos enumerare iam nō ēre sanguine quiritiū & ꝑscriptiōnū licentia ditatos. Hoc ē insigne uenalicis gregibus: opprobriūqꝑ insolentis fortunæ: qꝑ & nōs adeo potiri reꝑ: uidim' : ut prætoria quoqꝑ ornamenta decerni a senatu iubente Agrippina Claudi Cæsaris uiderim' libertis. Tantūqꝑ nō cū laureatis fascibus remitti illo unde cretatis pedib' a uenissēt.

P Reterea sunt genera terræ ꝑrietatis suæ: de quibus iam dixim'. Sed & hoc loco reddenda natura. Ex galata insula & circa clupeā africæ scorpiōēs necat: balearis & ebulsana spētes

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRICESIMVS SEXTVS. PROHEMIVM.

Naturæ lapidum ac marmorū luxuria

Cap. i.

APIDVM NATVRA RESTAT: HOC EST PKAE cūꝑua morū infania: ēt ut gēmæ cū succinis atqꝑ cristalli cū murris sileant. Omnia namqꝑ quæ usqꝑ ad hoc uolumē tractauim' homini aliqua ex causa genita uidri hoc possunt. Montes natura sibi fecerat ad quasdam compages telluris uiscerib' dēfandis: simul ad impetus fluminum domandos: sicutqꝑ frangendos: ac minime quietas ꝑtes coercendas durissima sui materia. Cædim' hos: trahimus ꝑ nulla alia qꝑ delicias causa: quos transcendisse quoqꝑ mirum fuit. In portento ꝑpe habuere maiores alpes ab Hannibale exuperatas: & postea a cimbris. Nunc ipsæ cædunt in mille genera marmorū. Promontoria aperiuñt mari: & reꝑ natura agitur in plantum. Euehiimus ea quæ separandis genitib' ꝑ terminis con

stituta erant: nauesqꝑ marmorū causa fiunt: ac profluctus scæuissimam reꝑ naturæ ꝑtem: huc illic ꝑ portanē iuga montium: maiorē etiamnū uelania: qꝑ cū ad frigidos potus uas perit in nubila Cæloꝑ ꝑxime rupes cauant: ut bibant glaciē. Secū quisqꝑ cogitet quæ precia hos audiati: quæ uehi trahiqꝑ moles uideat. Sed & ꝑ sine his multos fuerit beatiore uita: ad qꝑ multos: necesse sit necesse ista facere: immo uerius pati mortales: quos ad usus: quosqꝑ ad uoluptates alias nisi ut inter maculas lapidū iaceant: ceu uero nō tenebris noctiū dimidiæ ꝑti uitæ cuiusqꝑ gaudia hæc auferantib'. Ingens ista reputantē subit ēt antiquitatis rubor. Extant censoriæ leges glandia i cœnis glitresqꝑ alia dictū minora apponi uetantes. Marmora inuehi: & maria huius rei causa transiri: quæ uetaret lex nulla lata est.

Quis primus in publicis operibus ostenderit

Cap. ii.

Dicat fortassis aliquis: nō enim inuehebant. Id qdē falso. ccc. lx. columnas. M. Scauri ædilitate ad scenam theatri tēporarii & uix uno mense futuri in usu uiderūt portari silentio legū S: publicis nimis indulgentes uoluptatib'. Id ipsum cur & aut qꝑ magis uia irrepunt uitia qꝑ publica: Enim uero non alio mō in priuatos usus illa uenere: ebora: aurgemæ: aut qd omnimodis relinquit'. Vex esto indusserint publicis uoluptatib': etiamne tacerunt maximas eas atqꝑ adeo duodequadragenū pedū lucillei marmoris in atrio Scauri collocari: nec clam illud oculū reꝑ factum est. Satisfiduri sibi damni infecti egit redemptor cloacæ: cū in palatio extraherent. Non ergo in tam malo exemplo morib' caueri utilius fuerat: qꝑ tacere tantas moles in priuatā domū trahi præter fictilia deos fastigia.

Quis prim' pegrini marmore columnas habuerit romæ

Cap. iii.

Nec ꝑt uideri Scaurus rudi & huius mali improuide ciuitati obrepisse quodā uitæ rudimento. Iam enim. L. Crassum oratorē illū: qꝑ prim' pegrini marmoris columnas habuit in eodē atrio: hūmetas tamē nec plures sex aut longiores duodenum pedū: quæ. M. Brutus in iurgiis ob id Venerem palatinam appellauerat. Nimirū ista omifere morib' uictis: frustraꝑ interdēta quæ ueruerant: cernentes: nullas potius qꝑ irritas eē leges maluerūt. Qui nos sequēt meliores

non eē pbabant. Quis enim tantarū hodie columnarū atriū hāz? S; prius qđ d marmorib' dicam' hominū in iis p'ferenda iudicam' scia. Ante igit' artifices censet' im'.

Qui primū laudati in marmore scalpendo: & qb' tēporib'?

Cap. iiii.

Marmorē scalpēdo primi omnū inclaruerut Dipoen' & Scylus geniti in creta insula etiāū medijs imperatib' prius qđ Cyrus in plis regnare inciperet: hoc ē olymptade circiter quinquagesima. Si scyōnē se contuler' qđ diu fuit officinarū omnū metalloꝝ prima. L' eos quoq; dā simulacra publice simul locauerant scyōniū: qđ prius qđ aboleret' artifices iniuriā quāstū abierunt in aetolos. Protin' scyōnios fames inualit ac sterilitas: moerorq; dirus remediū petentib' Apoll' & scythius affutur' respondit: si Dipoen' & scylus deoꝝ simulacra p'ficerent. Quod magnus mercedib' obsequisq; impetratū ē. Fuere āt simulacra Apollinis: Dianē: Herculis: Minervae: qđ e caelo postea tactū ē.

C Nobilitates opesq; artificū i marmore. c. xxvi. d marmoꝝ pario & maufoleo Ca. v. Vm ii eēnt: iam fuerant in chio insula Malas sculptor: dem filius eius Micciades: ac deinde nepos Anthermus chiūs: cuius filii Bupalus & Antherm' clarissimi in ea scientia fuere Hipponax is poeta: etate: quē certū est. lx. olympiade fuisse. Quod si qđ hosq; familiam ad patrum usq; retro agat: inueniet artif' eius originē cū olymptadū origine cōepisse. Hipponacti notabilis scēditas uultu erat: quā ob rem imaginē eius lascitiua iocog; ii. p'posuere ridētū circulis. Quid Hipponax indignatus: amaritudine carminū distinxit eos in tantū: ut credat aliquos ex eis ad laqueū compulisse: qđ falsū ē. Complura enim in finitimis insulis simulacra postea facere: sicut in delosq; subiecerunt carnē: nō uitib' tantū celerī chium: sed & operib' Anthermi filioꝝ. Ostendit & lasi Dianam manib' eoz factā. Et in ipsa chio narrata ē operis eoz Dianē facies in sublimi posita: cuius uultū intrantes tristē: abeuntes exhy'laratū putant Romā signa eoz: sunt in palatina aede Apollinis i fastigio. Et omnib' fere quā diu' Augustus fecit. Patris quoq; eorum & deli fuere opa: & in libedo insula. Dipoeni qđē ambracia: argos: de eodē operibus refertae fuē. Omēs āt tantū candido marmore usi sunt & paro insula: quē lapidē cōepere lychnitē appellare: qđ ad lucernas in cuniculis caderet: ut auctor ē Varro: multis postea candidiorib' reperitis. Nup ēt in lunensū lapidicinis. S; in parioq; mirabile. p'dit: gleba lapidis unius cuneis diuiv' dentū soluta imaginē sileni intus extriisse. Non omittendū hanc artē tanto uetustiore fuisse qđ picturā aut statuariā: quāq; utraq; cū Phidia cōepit octogesima tertia olympiade: post annos circiter. ccc. xxxii. Et ipsum Phidiam traditū sculpsisse marmora. Venerēq; eius esse romā in Octauiae opibus & imitae pulchritudinē. Alcmanem atheniensem (qđ certū ē) docuit in primis nobilē: cuius opa athenienses complura in aedibus sacris posuere. Præclarāq; Veneris imaginē extra muros quā appellatē ap'rodite exopolis. Huic summa manū ipse Phidias impossisse dicūt. Ipsius discipulus fuit Agoracritus parius ei etate gratus. Itaq; e suis operib' pleraq; nomini ei donasse ferēt. Certauere āt inter se ambo discipuli in Venere faciēda. Vicitq; Alchmanes non ope: sed ciuitatis suffragiis contra peregrinū suo fauentis. Quare Agoracritus ea lege signū suū tradidisse tradit: ne athenis eāt: & appellasse nemēsi. Id positū est rhanūte pago attice: qđ. M. Varro omnib' signis prætulit. Est & in matris magnæ dubro in eadē ciuitate Agoracriti op'. Phidiam clarissimū eē p omēs gētes quæ louis olympii famā intelligūt: nemo dubitat. S; ut & merito lau'ari sciant ēt q opa eius nō uiderunt proferem' argumētō puo & ingenti tantū. Neq; ad hoc louis olympii pulchritudine utemur: nō Mineruæ athenis factæ amplitudine: cum sit ea cubitoꝝ. xxvi. Eborē h'ec & auro constat: sed in scuto eius in quo amazonū p'cellū cælauit intumescēte ambitu parmæ eiusdē concata pte deoꝝ & gigantū dicationē. In soleis uero laphitagin centaurorū: a fo momenta omnia compasta artis illi fuere. In bāse āt qđ cælattū ē Pan' doras genēs appellauit. Ibi dii sunt. xx. numero noscentes uictoriā mirab' li & præcipuo precio Miramur & serpentē: & sub ipsa cuspide æream sphingem. Hæc l' cet' s'ert obiter dicta d'artū fierēdū satis laudato simul ut noscat illam magnificentiā æqualem fuisse & in puis. Praxiteles etatē inter statuarios dixim': q marmoris gloria superauit ēt semet. Opa eius sunt athenis i ce'ramico: s; ante omnia & nō solū Praxiteles: uerq; & in toto orbe terrarū Ven': quā ut uiderēt multū nauigauerūt gni'di. Duas fecerat: simulq; uidebat. Alterā uelata specie: quā ob id qđ pre'tulerāt optione: quoz conditio erat coi: cū alteram ēt eodē precio d'ulisset: feneq; id ac pudicū arbitantes. Reie'tā gni'di emerunt: immēsa differentia famæ. Voluit eam postea gni'dis mercari rex Nicomēdes: totū res ciuitatis alienum: qđ erat ingēs: dissolutū: reppromittēs. Omnia p'peti maluere: nec immerito. Illo. n. signo Praxiteles nobilitauerat gni'dū. Aedicula eius tota ap'it: ut cōspici possit ut d'iq; effigies deæ: fauēre ipsa ut credē factō. Nec minor ex quacūq; pte ammiratio ē. Fer'it amore capū quēdā: cū d'lituisset noctu simulacro cohabitē: eiusq; cupiditatis ē indicē micul'. S; it in gni'do & alia signa marmorea illustriū artificū. Liber pater B'ryxidis: & alter Scop' ē: & Minertua. Nec maius aliud Veneris praxitelice specimen: qđ qđ inter hæc sola memora't. Eiusdē est Cupido obiectus a Cicerone Verri ille pp quē thespiae uisabant

Nunc in Ostiaue scolis positus. Eiusdem & alter nudus in pario colonia ppenditis par Veneri
gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamavit. n. eū Alcidas rhodius atq; in eo quoq; simile amoris
uestigiū reliq; Romæ Praxitelis opa sunt: Flora: Triptolē: Cæres in hortis ferulianis. Bo
ni euerus & bonæ fortune simulacra i capitolio. Itē Menades: & quas Thyeladas vocat: & Car
faridas & silenī in Asinii Pollionis monumētis: & Apollo & Neptunnus. Praxitelis fili? Cephi
fodo rei & artis hæres fuit. Cuius laudatū ē pgami symplegæ signū nobile: digy tū corpori ue
rius q̃ marmorī impressis. Romæ eius opa sunt Latona in palati dūbro. Ven? in Asinii Fol
lionis monumētis: & intra Ostiaue porticus in lunonis æde Aesculapius ac Diana. Scopæ ue
ro laus cū his certantis. Fecit Venerē & Pothō & Phœrontē: q̃ lamothraciæ sanctissimis in ce
rimonis colū. Itē Apollinē palatinū. Vestam sedentē laudatā in ferulianis hortis: dualq; cha
meras circa eam: quosq; pares in Asinii monumētis sūt. Vbi & Canephorus eiusdē. S; in maxi
ma dignatione Cn. Domitii dūbro in cyro flammineo Neptunnus ipse & Thetis Atq; Achil
les Nereides supra delphinos & cetē & hippocampos sedentes. Itē tritones: chorusq; Phorci
& Pistrices: ac multa alia marina. Eiusdē man? omnia Magnū & præclay opus ēt si totius uitæ
fuisse. Nunc uero præter supradicta quæq; nescim? Mars ē etiamnū sedes. Colossus eiusdem
in templo Bruti Callaici apd cyrē eundē ad laucanā portā eunti. Præterea Ven? in eodē loco
nuda praxitelica illam gnidiā antecedentes: & quæcūq; aliū locū nobilitant. Romæ qdē magni
tudo opes ē iam obliterata a magnis officioꝝ negotioꝝq; acruis: q̃ omnes a contemplatione
taliū abducunt: qm̃ ociosoꝝ & in magni loci silentio apta ammiratio talis ē. Qua de cā ignorat
artifex eius quoq; Veneris quā Vespasian? imperator in opibus Pacis suæ dicitur antiquos di
gnam fama. Par hælitatio ē i tēplo Apollinis soliani Nioben cū liberis morietē Scopas an Pra
xiteles fecerit. Itē lan? pater in suo tēplo dicatus ab Augusto: ex ægypto aduectus: utrius ma
nu sit: iam qdē & auro occultatur. Similiter in curia Ostiaue quærit de Cupidine. fulmē tenetē
Id demū affirmat: Alcibiadē eē principē forma in ea ætate. Multa in eadem schola sine aucto
rib? placēt. Satyri quattuor: ex qbus unus Libes patrē palla uelatū Veneri præfert. Alter libe
ram similiter. Tercius ploratū infantis cohibet. Quartus cratere alterius sitim sedat. Duæq;
nymphæ uelificantes lina teste. Nec minor quæstio ē: in septis. Olympū & Pana Chironemq;
cū Achille q̃ fecerint: præsertim cum capitali satisfactione fama iudicet dignos. Scopas habuit
æmulos eadē ætate Bryaxi: & Timotheum: & Leocare: d quibus simul dicendū est: qm̃ pariter
cælature mausoleum hoc ē sepulchꝝ ab uxore Artemisia factū Mausolo cariæ regulo: qui obiit
olympiadis cētesimæ anno secundo Opus id ut eēt inter septē miracula: iū maxime artifices pec
cere. Pater ab austro & septentrione sexagenos ternos pedes. Breuius a frontib? toto circuitu
pedes quadringentos. xi. Attolli ē in altitudine. xxv. cubitis. Cingit columnis. xxxvi. ab oriēte
cælauit Scopas: septentrione Bryaxia meridie Timotheus: ab occasu Leocares. Priusq; q̃
peragerent: regina Artemisia: q̃ mariti memoriæ id opus extrui iusserat: obiit. Non tū recessē
runt: nisi absoluto iam. Id gloriæ ipsos artisq; monumentū iudicantes: hodieq; certant maris
Accessit & qntus artifex. Namq; supra pteron pyramis altitudine inferiorē æquauit. xxiiii. gra
dibus in metæ cacumen se contrahens. In summo ē quadriga marmorea: quā fecit Pythias. Hec
adicta. c. xl. ped i altitudine: totū opus includit. Timothei manu Diana romæ ē i palatio Apol
linis dūbro: cui signo caput reposuit Aulanius Euanter. In magna ammiratione ē & Hercules
Mnefrati. Et Heccate ephesi i tēplo Dianæ post ædem in cuius contemplationem ammonent
æditiui peere oculis: tanta marmoris radiatio est. Non postferū & charites in ppyleis athenien
sum: quas Socrates fecit: alius ille q̃ pictor: idem ut aliq; putant. Nā Mironis illius: q̃ ætare la
di: anus ebria est: myrta in primis inclya Pollio Asinius ut fuit acris uehementiæ: sic quoq;
spectari monumenta sua uoluit. In iis ūnt centauri nymphas gerentes Archelitas: Thespiades.
Cleomenis: Ocean? & Iupiter Entochi. Hermerotes Taurisci nō cælatoris illius: s; Tralliani.
Iupiter hospitalis. Pappi praxitelis discipuli Zetus & Amphio & Dirce & Taurus: uinctiūq;
ex eodem lapide. A rhoio aduecta opa Apollonii & Taurisci parentum. Li certamen d se fecere
Menecraten uideri p̃fessi: sed esse naturalem Artemidog. Eodem loco Liber pater Eurychidis
manu laudat. Ad Ostiaue uero porticū Apollo Philici rhodius in dūbro suo. Item Latona &
Diana: & musæ nouem: & alter Apollo nudus. Eum q̃ citraram i eodem templo tenet: Timar
chides fecit. Intra Ostiaue uero porticus in æde lunonis ipsam deam Dionysius & Polyces.
Aliam uenerem eodem loco Philiscus. Cætera signa Praxiteles. Item Polyces & Dionysius? Tū
marchidis filii louem q̃ est in p̃xima æde fecerūt. Pana & Olympū iustantes. Eodem loco He
lio forus: qd est atq; in terris symplega nobile. Venerem lauātem sese. Dedalū atheniem Po
lycharmus. Ex quo apparet in magni honoris auctoritate habitū Lysiae opus: qd in palatio su
per arcum diuus Augustus honori Ostiaui patris sui dicitur in ædícula columnis adornata.
Id est quadriga curru: & Apollo ac diana ex uno lapide. In hortis ferulianis repio laudatos Ca
lamidis Apollinem illius cælatoris. Dactylidis Pythias. Amphistrati Callisthenem historiarū

scriptorē. Deinde multorū obscurior fama ē: quorū dā claritati in opibus eximiis obstāte numero artificū: qm̄ nec un⁹ occupat gloriā: nec plures pariter nūcupari possunt: sicut in Lachoonite: q ē in Titi impatoris domo: opus omnib⁹ & picturā & statuariā artis preponēdū. Ex uno lapide eū & liberorū: draconūq; mirabiles nexūs d̄ consilii sententia fecer̄ summi artifices Agelander & Polydorus & Athenodorus rhodii. Similiter palatinas domos Cæsarē repleuer̄. pbatūlimis sitgnis Craterus cū Pythodoro. Polydectes cū Hermolao: Pythodoros alius cum Artemone. Et singularis Aphrodisius trallianis. Agrippæ Pantheū decorauit Diogenes atheniensis & Carfades. In columnis templi eius pbantur inter pauca opes: sicut in fastigio posita signa: sed pp̄ alti tudinē loci min⁹ celebrata. In honore ē in templo illo Hercules ad quē p̄cni omnib⁹ annis humana sacrificauerunt uictima humi: stans ante, aditū porticus agnationes sita. Fuere & Thespia des ad aedē Felicitatis: quāq; unā amauit eques roman⁹ Iunius Pisciculus: ut tradit Varro am mirat⁹ & Praxiteles. q̄ et quinq; scripsit uolumina nobiliū opes in toto orbe. Natus hic i grecia italīe ora & ciuitate romana donatus cū iis oppidis. Iouē fecit eburneum in Metelli aede: quā camp⁹ petiit. Accidit uero eis: ut cū in nauatib⁹ ubi teraē africanā erant: caueam intues leonem cælaret: ut ex alia panthera erumperet nō leui periculo diligentissimi artificis. Fecisse opera complura dicūt: s; quae fecerit nominatim nō refert. Arcefilaum quoq; magnificat Varius: cuius se marmoream habuisse leonem tradit aligerorūq; ludentes cū ea Cupidines quorū alii religatam tenebant: alii e cornu cogerent bibere: alii calciarent foccos: omnes ex uno lapide. Idem et a Coponio. xiii. nationes quae sunt circa Pompeiū factas auct⁹ or ē. Inuenio et Canacū laudatum inter statuarios: fecisse marmorea. Nec min⁹ Sauron atq; Bathracū obliterati cōuenit: q̄ fecer̄ tēpla Octauiae porticib⁹ inclusa natione ipsi lacones. Quidam & opib⁹ prae potentes fuisse eos putant: ac sua impensa construxisse: inscriptionē sperantes. Quā negat: hoc tñ alio loco & modo usurpasse. Sūt certe etiamnū in columnarū epytulis insculpta nominū eorū argumēta rana atq; lacerta. In Iouis aede extitisse picturam cultusq; reliquos omnes fecmineis argumētis constat. At. n. facta Iunonis aede cū inferet signa: pmutasie geruli tradūt: & id religioni custoditū: uelut ipsi diis sedē ita partitis. Ergo & in Iunonis aede cultus ē: q̄ Iouis eē ēbebat. Sūt & in puis marmoreis samā consecuti Myrmecides: cuius quadrigam cū agitatores cooperuit alis musca. Et Callicrates: cuius fornicarū pedes atq; alia membra peruidere nō ē.

Quādo primū marmorū i aedificiis usus: & q̄s prim⁹ romae crustauerit parietes: & q̄b⁹ aetatibus quoq; marmora in usum uenerint: & q̄s primus marmora seuerit: & ratio scandi de harena

Cap. vi.

HAec sint dicta d̄ marmore sculptorib⁹: summaq; claritate artificū: quo in tractu subit n̄ entē nō fuisse tū auctoritatē maculoso marmori: quā fecere et aplo q̄ cladi insulas una: a que & Iesbio: liuidius hoc paulo uersicolores qdē maculas habēs. Et in totū marmorū apparatū Meander et diligentissim⁹ luxuriā interpret prim⁹ & raro attigit. Columnis demū ut bāb in templis: nec laeticiā cā: nō di enim ista itelligebāt: sed q̄a firmiores aliter statui nō poterant. Sic ē inchoatū athenis tēplum Iouis olympi: ex quo Sylla capitolinis aedus aduexerat columnas. Fuit tamē inter lapidē atq; marmor differentia iam apd̄ Homē: Dicit. n. Paridēs os marmoreo saxo p̄csum. Sed athenis. Regias quoq; domos laudatissime tum prae ter aēs: aurg: electq; argenti: e chore tantū adornans. Primū (ut arbitror) uersicolores istas maculas chioq; lapidicinae ostenderūt: cū extruerunt muros: faceto in id. M. Ciceronis sale. Omnib⁹ enim ostēdet aut magnificū. Multo inq; magis mira res eēt: si tibury no lapide scississet. Et hercules non fuisset picturā honos illius: nō modo tantus: aliqua marmorū auctoritate. Secundi marmor iu crustas mescio an cariae fuerit intentū. Antiquissima qdē egdē inueniā: Haliacarnasi Mausoli dom⁹ pro connesso marmore exculpta ē: latericiis parietib⁹. Is obiit olympiadis centesima sextae anno secūdo. Urbis romae anno. ccc. secundo. Primū romae parietes crusta marmoris operuisse totius dom⁹: iux̄ in caelio monte Cornelius nepos tradidit Mamurrā formis natū equitē romanū p̄fētū fabrorū. C. Cæsaris in gallia. Neq; indignatio sit tali auctore inuenta re. Hic nanq; est Mamurra Catulli ueronensis carminib⁹. p̄cissus: quē ut res ē: dom⁹ ipsius clarius q; Catullus dixit habere: q̄cquid habuisset comata gallia. Nanq; adiecit idē Nepos etiam primū totis aedibus nullam nisi e marmore columnā habuisse: omnes solidas e carysto aut Iunensi. Deniq; M. Lepidus Catulli in consulatu collega primus omnium limina ex numidico marmore in domo posuit: magna reprehensione. Is fuit consul anno urbis. dc. lxxvi. Hoc primū inuecti numidici marmoris testigū inuenio: nō in columnis tantū crustis ut Mamurra carystū posuit: sed in massa & uilissimo liminū usu. Post hunc Lepidū ferme quadriennio. L. Lucullus consul fuit: q̄ nomen ut apparet ex re: luculleo marmori dedit: admodū delectatus illo. Primusq; romā inuexit atrum alioq; cū cetera maculis aut colorib⁹ commendē. Nascit̄ at in nilo insulas: solūq; pene hōr marmorū ab amator nomē accepit. Inter hos primū (ut arbitror) marmoreos parietes habuit scena. M. Scauri: nō facile dixerim sectos an solidis glebis politos: sicuti ē hodie Iouis tonātis aedes i capitolio

Nondū enim secti marmoris uestigia inuenerat italia. S; quisquis primū inuenit secā luxuriāq; diuidere importuni ingenii fuit. Harena hoc fit: & ferro uidet fieri serra in præteriti linea premēte harenā uersando tractūq; ipso secante. Aethiopia ad hoc maxime ꝑbatur. Nam id quoq; accessit: ut ad æthiōpas usq; peteret: qd' faceret marmora. Immo uero et in indos unde margaritas quosq; peti seueris morib' indignū erat. Hæc p̄xime laudat. Mollior tamē quæ ex æthiopia. Illa. n. nulla scabricie secat. Indica nō æque leuigat: sed ea combusta polientes marmoris fri care iubent. Simile & naxiæ uitium est & coptidi: q̄ uoat ægyptia. Hæc fuere antiqua genera marmorib' secandis. Postea repta ē ars: nō min' ꝑbanda: ex quodā hadriaticū maris uado a stu nudante obseruatione n̄ facili. Iam qdē quacūq; harena secare et fuitiuis omnib' fratus artificū uol fa ē: qd' dispēdiū admodū pauci intelligūt. Crassior. n. harena laxiorib' segmentis terit: & plus erodit marmoris: maiusq; opus scabricia polituræ relinqt. Ita sectæ attenuat crustæ. Rutilusq; thebaica polituris accomodat. Et quæ fit e toro lapide aut e pumice. Signis e marmore polien dis: gemmisq; et scalpēdis atq; limandis.

De naxio & harmonio: & d generibus marmor;

Cap. vii.

Naxium diu placuit ante alia uita uocāt cotes in insula cypro genitæ. Vicere postea ex ar menia uetæ. Marmos genera & colores n̄ attinet dicere in tanta noticia. Nec facile ē enu merare in tanta multitudine. Quoto. n. quoq; loco nō suū marmor inueniē. Et tamē celestis erri mi generis dicta sunt i ambitu terrarū cū gentib' suis. Nō omnia tā in lapidicinis gignūt. S; nul ta & sub terra sparsa. Preciosissimi qdē generis lacædemonium uiride: cunctisq; hy larius. Sic & augusteum: ac deinde tiberium: in ægypto Augusti ac Tiberii primum pricipatu repta. Diffier rentia ꝑ eos ē ab ophite: cum sit illud spēntium maculis simile: unde & nomē accepit: q; hæ ma culas diuerso modo colligūt. Augusteum undatim crispū in uertices. Tiberiū sparim centuolua canicie. Neq; ex ophite columnæ: nisi paruæ admodū inueniūt. Duo eius genera: molle candi dā: nigricans durū. Dicūt ambo capitis dolores sedare adalligati: & spēntiū mētus. Quidā phre neticis ac lethargicis adalligari iubēt candicantē. Cōtra spēntes at a quibuldā laudat præcipue ex his quē tephriam appellant a colore cineris. Vocāt & memphites a loco gemmantis naturæ Cuius usus conuenit iis quē urenda aut siccanda sunt: ex aceto illitus. Ostupeſcit. n. ita corpus ut nō sentiat cruciatū. Rubet porphyrites in ægypto ex eo cādids interuenientib' pōnē is: leu costyctos uocat. Quanti libet molib' cædēdis sufficiunt lapidicinæ. Status ex eo Clauide Ca sari pcurator eius in urbē ex ægypto aduexit tris: Asinius Pollio nō admodū ꝑbata notitate. Nemo postea certe imitatus ē. Inuenit eadē ægyptus in æthiopia quē uocant basalten: ferrei coloris atq; duriciæ. Vnde & ei nomē dedit. Nūq; is at maior rebus ē q; in tēplo Pacis & im peratore Vespasiano Augusto dicatus. Argumento ipse liberis circa ludentib' ꝑ quos totidem cubiti summi incrementi augentes se annis eius intelligūt. Non absimilis illi narrat i thebis de lubro Serapis ut putant Memnonis statua dicatus: quē quottidiano solis ortu contactū radiis crepare dicūt. Onychiten et tum in arabia montib' nec usq; alibi nasci putauere nostri ueteres Sed & in germania potioriis uasis inde factis primū dein pedib' lectos: sellisq; Cornelius re pos tradit magno fuisse miraculo: cum. P. Lentulus Spinter amphoras ex eo & urceos magnitudi ne cadōs ostēdisset. Post qnquennium deinde triginta duosq; pedū lōgitudine columnā uidisse. Variatū in hoc lapide postea ē. Nanq; ꝑ miraculo insigni quattuor modicas in theatro suo Cor nelius Balbus posuit. Nos ampliores triginta uidim' in scena: quā Callistus Cæsaris. Claudii li bertosq; potentissimus exhædificauerat.

De alabaſtrite & lygdino alandico

Cap. viii.

Nanc aliq; lapidē alabaſtiten uocant: quē cauant ad uasa unguentaria: qm̄ optime ea incori rupta seruire dicūt. Idēq; et exustus: ex emplastris cōuenit: Nascit circa thebas ægyptias & damascū syriæ. Hic cæteris cādidiōr. Probatissimus uero in carmania: mox in india. Iā qdē & in syria asq;. Vilissimus at & sine ullo nitore in cappadocia. Probāt q; maxime mellei coloris i uertice maculosi atq; nō translucci. Vitia uero in iis corneus color aut candidus: & q̄quid simi le uitro ē. Paulū distat ab eo ad unguentorū fidē: uti existimant. Lygdinus in tauro rebus ampli tudine quā lances craterasq; nō excedat. Antea tm̄ ex arabia aduehi solitus candoris eximii. Ma gnus & contrariæ inter se naturæ duob' honos. Coralitic in asia repto: mensure nō ultra bina cubitas: cādore p̄ximo ebori & quādā similitudine. E diuerso niger ē alabaſtici terræ suæ nor mine: q; q; & mileti nascēs: ad purpurā tamē magis aspectū dēclinante. Idēq; liquat igni: ac sū dē ad usum uitri. Thebaic' intercinctus aureis guttis inueniē i africa p̄te egypto ascriptæ coti culis ad terenda collyria quādā utilitate naturæ alia conueniēs. Circa syenem uero thebaidis si mites: quē atē pyrrhophocillon uocabāt. Trabes ex eo fecere reges quodā certamine ot eliscos uocantes solis numini sacros. Radios eius argumētū in effigie ē: & ita significat nomine ægy ptio. Prim' omnū id instituit Mitres: q in solis urbe regnabat somnio iussus: & hoc ip̄m inscrip tum ē in eo. Etenim sculpturæ illæ effigiesq; quas uidem': ægyptiæ sunt litteræ. Postea & alii

regū in supradicta urbe Sothis quattuor numero: quadragenos & octonū cubitos; longitudi-
ne. Ramiles at is quo regnante illum captū ē: quadraginta cubitos. Idemq; digressus inde: ubi
fuit Mneuidis regia posuit aliū lōgitudine undecentis pedib⁹: p latera cubitis quattuor.

De obelisco & thebaico & alexandrino: & d illo q ē in cyro magno Cap. ix.

Opus id fecisse dicūt uiginti milia hominū. Ipse rex cū subiret uisus ē: uererētq; ne machinā
pōderi nō sufficerēt: quo mai⁹ piculū curā artificū dnuatieret filiū suū adalligant cacumini:
ut salus eius apd molientes pdeset lapidi. Hac ammiratione opis effectū ē: ut cū oppidū id ex-
pugnaret Cambyses rex: uetumq; ēēt incendio ad crepidines obelisci: extingui ignem iuberet
molis ruerentia q urbis nūta habuerat. Sūt & alii duo. Vnus a Myrne positus: alter a Phio sūt
notis quadraginta octo cubitos. Alexandriæ statuit unū octoginta cubitos; Ptolemæus philas-
delph⁹: quē exciderat Nectabis rex pus. Maiusq; op⁹ fuit in duebendo statuendo ue multo q
in excidendo. A Satyro Architecto aliq duectū tradit. Rate ut Callixen⁹ dixit a phœnice fossa
pducta usq; adiacētē obeliscū e nilo. Nauesq; duas in latitudinē patulas: pedali⁹ spatii ex eor-
dē lapide ad rōnē geminati p duplicē mēsurā pōderis oneratas ita ut subleuit obeliscū pēdentē
extrematib⁹ suis i ripis utrinq; postea egestis laterculis alleuata naue excepisse onus statutū.
Excisos at sex talis i mōte eodē artificū donatū talētis quingenta. Hic at obelisc⁹ fuit i arsinoe
positus a rege supradicto: mun⁹ amoris in coniuge: eadēq; lorore Arsinoe. Inde eum naualibus
incommodis Maxim⁹ qdam p̄fectus ægypti transtulit in sog; reciso cacumine dū uult fastigiū
addere auratū: qd⁹ postea amisit. Et alii duo sunt alexandriæ ad portū in Calaris templo: quos
excidit Melphees rex quadragenū binū cubitos. Sup oia accessit difficultas mari romā duehēdi
spectatis admodū nauib⁹. Diuus Augustus priorē aduexerat miraculi gratia: puteolisq; nauali-
bus ppetuis dicauerat. S; incensio consumptus ē. Diuus Claudius aliquot p annos asseruatū eū
quē Caius Cæsar importauerat: omnib⁹ quæ nūq; in mari uisa sunt: mirabiliorē turritis puteo-
lis ex puluere exhaudicatis pductum ostia portus gratia meruit. Alia ex hoc cura nauū quæ ty-
beris subuehebant: Quo expimento palam fuit: nō min⁹ aquas huic anni ē q; nilo. Is at obeli-
scus quē Diuus Augustus in cyro magno cōstituit: excisus a rege Semneste: quo; regnante
Pythagoras in ægypto fuit: cētum uiginti quinq; pedū est: & dodrantis: prater basin ei⁹ dē sa-
pidis. Is uero q ē in capō martio nouē pedū minor ē a Sefotide. Inscripta ambo reg; naturæ in-
terpretationē ægyptiorū opē & philosophiæ cōtinēt.

De illo qui est in campo martio p gnomone

Cap. x.

Et qui est in campo Diuus Augustus addidit mirabilem usum: adprehendendas solis um-
bras dieq; ac noctū magnitudines: strato lapide ad obelisci magnitudinē: cui par fieret um-
bræ romæ confecto die sexta hora paulatimq; p regulas quæ sunt ex ære inclusæ singulis die-
bus dcreferet: ac rursus auferet. Digna cogniti res & ingenio fecundo. Manlius mathe-
maticus apici auratā pilam addidit: cuius uertice umbra colligeret in semetipsam alia atq; alia incre-
mēta iaculantē apice. rōne ut ferūt: a capite hominis intellecta. Hæc dieq; observatio triginta
iam fere annis nō congruit: siue solis ipsius dissono cursu & cæli aliqua rōne mutato: siue unuer-
sa tellure aliqua cætro suo dimota: ut dprehendi & in aliis locis accipio: siue urbis tremorib⁹ bii-
tū gnomone intorto: siue inundationib⁹ tyberis sedimēto molis factio: q; qd ad altitudinē im-
positæ rei iā terram quoq; dicant iacta fundamenta.

De tertio obelisco romæ in uaticano

Capitulum. xi.

Tertius est in uaticano Cati & Neronis principū cyro: ex omnib⁹ unus omnino fract⁹ in me-
litione eius: quē fecerat Sefotidis filius Nuncoreus. Ei⁹ dē remanet & alius cētum cubitosq;
quē post ceciditē uisu reddito ex oraculo soli sacrauit.

De pyramidibus ægyptiis & sphinge

Capitulum. xii.

Dicant obiter & pyramides in eadē ægy pto regū pecuniæ ociosa ac stulta ostentatio. Quip-
pe cū faciendi eas cā a plerisq; tradat: ne pecuniā successoribus aut æmulis insidiantib⁹ præ-
berent: aut ne plebs eēt ociosa. Multa circa hoc uanitas illoq; hominū fuit: uestigiūq; complu-
rium incoactarū extant. Vna ē in arsinoe urbe: duæ in memphi non pcul a labyrintho: d quo &
ipso dicim⁹. Totidē ubi fuit meridis lacus: hoc ē fossa grandis. S; ægyptus inter mira ac memo-
randa narrat hæc cacumina extrema: q; eminere dicūt. Reliquæ tres: q orbē terrarū impleuere
fama: sane cōspicue undiq; annauigantib⁹: sitæ sūt in pte africæ monte saxeo steriliq; inter mem-
phin oppidū: & qd⁹ appellari dixim⁹ delta a nilo min⁹ quattuor milib⁹ passuum: a memphi septe-
d. pass. a uico appositū quē uocant busirin. In quo sunt a fueti scandere illas. Ante hæc ē sphinx:
uel magis miranda: qua siue fœstria sunt accolentium. Amasin regē putant in ea conditū: & uolunt
inuestam uidiri. Est it saro naturali elaborata: & rubrica. Capitis monstri ambitus p frontē cen-
tum duos pedes colligit: longitudo pedū centū quadragintatiriū est: altitudo a uentre ad summā
aspidem in capite sexaginta duū. S; pyramis amplissima ex arabicis lapidicinis constat. Trecenta
sexaginta hominū milia annis. xx. eam cōstruxisse pducit. Tres uero factæ ānis septuaginta octo.

& mensib' quattuor. Nempē qđ iis scripserūt: sunt Herodotus: Euhemerus. Duris fami? Ari-
 stagoras: Dionysius: Artemidorus: Alexāder Polyhistor: Butandes: Antisthenes: Demetri?
 Demoteles: Appion: Inter omnes uero eos nō cōstat a quibus facta sint iustissimo casu oblitera-
 tis tantae uanitatis auctoribus. Aliq ex iis p̄didit in raphanos & allii ac cepas mille oīū gen-
 ta talenta erogata. Amplissima oīto iugera optinet soli quattuor angulor' parib' interuallis per
 octingentos octogintatres pedes singulor' lateq; altitudo. A cacumine pedes. xv. Alterius in-
 tervalla singula p̄ quattuor angulos pares. d. c. triginta septem comprehendunt. Tertia minor
 p̄ædictis: s; multo spectatior. Aethiopis lapidib' confurgit. ccc. sexaginta tribus pedib' inter
 angulos. Vestigia ædificationum nulla extant. Harena late pura circū lentis similitudine: qualis
 in maiori pte africae. Quæstionum summa ē quā rōne in tantā altitudinē subiecta sint cōmē-
 ta. Alii enim nitro ac sale adaggeratis cū crescente op̄e. At pacto fluminis irrigatiōe dilutis. Alii
 laterib' eluto factis extructos pontes in priuatas domos distributos. Nilū enim nō putant ri-
 gare potuisse multo humiliorē. In pyramide maxima ē intus puteus octoginta sex cubitosq; situm
 men illo admissum arbitrant. Mēsuram altitudinis earū omniumq; similū d̄prehendere int̄uenit
 Thales milesius umbrā metiendo: qua hora par ē corpori solet. Hæc sunt pyramidū miracula
 Supremūq; illud: ne q̄s regū opes miret: minimā extitisse laudatissima a Rhodope meretricula
 factā. Aelopi fabulaz philosophi conferua quondā & contubernalis hæc fuit: maiore miraculo
 tantas opes meretricio eē cōquisitas quā stū. Magnificat & alia turris a rege facta in insula pho-
 ro portū optinente alexandriæ: quā construuisse. d. ccc. talentis tradūt. : magno animo ne quid
 omittat? Ptolemæi regis: q̄ in ea p̄misent Softrati cassidis architectū struicū ipsius noīem
 inficrib'. Vfus eius nō sturno nautaz cursui ignes ostēdere ad spūntiā uada portuq; introitū
 . Sicut iam tales complurib' locis flagrat: ut potneficæ ac rauennæ ad uit. nouū piculum ē in
 corruatiōe. Flagrant cū eo sita ea crassienne. Periculū in corruatione ignū ne s; dus existūet
 qm̄ & longinquo similis Flammaz aspectus ē. Hic idē Architectus primus omnū p̄silem am-
 bulatiōē gnidī fecisse tradit.

De labyrinthis ægyptio: lemno: italico

Cap. xiii.

Dicam? & labyrinthos: uel portentosissimū humani ingenii opus. S; nō ut existimari possit fal-
 sum. Durat ē nūc in ægypto in heracleopolite nomos: q̄ prim' factus ē ante ānos (ut tra-
 dūt) tria milia sexcentos a Petefuco r̄ge: siue Tithoe. Quāq; Herodotus totū opus regū eē di-
 cat: nouissimæq; Pflammerici. Causas faciendi uarie interpretant. Demoteles regim Morheru-
 dis fuisse. Lycias sepulchry Meridis plures soli sacri id extructū: qđ maxime credūt. Hinc utiq;
 sumpsisse Dedalū exemplar eius labyrinthi quē fecit in creta: nō est dubiū: sed ceterisimam tantū
 portione eius imitatū: q̄ itineq; ambages occurusq; ac recursus inexplicabiles cōtinet. Nō ut in
 patumētis pueros: uel ludicris campestrib' uidem' breui lacinia milia passuum plura ambulatio-
 nis continēt: sed crebris forib' inditis ad fallendos occurus: redeundūq; in errores eosdē. Se-
 cūdis hic fuit ab ægyptio labyrinthus: tertius in lemno: quartus in italia. Omnes lapide polū
 to formid' tecti. Aegyptius qđ miror eqdē in introitu lapideis & par o cōlinis. Reliquæ erāt
 syenitæ: molib' compositis quas dissoluere: ne sæcula qdē possint adiuuantibus heracleopoli-
 tist: qđ opus inuisi mire infestare. Positionē opis eius singulasq; ptes enarrare nō ē: cū sit in
 regiones diuisum atq; in præfecturas: quas uocant nomos: sexdecim nominib' eorū totidē bastis
 domib' attributis. Præterea tēpla omnū ægypti deorū continet: supq; Nemeses qundecim ædi-
 culis inclusæ. Sūt pyramides complures quadragenaz uelnaq; senos radice muros optinentes.
 Fessi iam eundo pueniunt ad uias illū inexplicabilē errorē. Quin & cœcnacula prius excelsa: por-
 ticulq; ascendit nonagenis gradib' omnes. Intus columnæ d̄ porphyrite lapide: deorū simulā-
 cra: regū statuer: monstificæ effigies. Quarundā at domorū talis ē situs: ut adaperientib' fores
 tonitrū intus terribile existat. Maiore at in pte transitus ē p̄ tenebras: aliæq; rursus extra mu-
 ri labyrinthi ædificiosas moles pteron appellant. Inde aliæ p̄fossis cuniculis subterraneæ dom'
 Refecit unus omnino nauca ibi ex monte phadon Thebis rex ante alexandry magnū annis quin-
 gētis. Id quo p̄ tradit fuisse trabib' spimæ oleo incoctæ dū fornices quadrati lapidis assurgerēt
 De ægyptio & cretico labyrinthis satis dictū ē. Lemnius similis illis columnis tū ceterum ququa-
 ginta memorabilior fuit: quaz in officina turbines ita librati pependit: ut p̄mo circūagente
 tornare. Architecti illi fecere Zmilus & Rholus & Theodorus indigenæ. Extantq; adhuc re-
 liquæ eius: cū cretici italici: nulla uestigia extent. Nanq; & italicū dici conuenit: quē fecit sibi
 Porfenna rex betruriæ sepulchri cā: simul ut & externorū regū uanitas quoq; ab italīs superaret
 S; cū excedat omnia fabulositas: utemur ipsius. M. Varronis i expositione eius uerbis. Sepult'
 ē inq; sub urbe cluso: in quo loco monumentū reliq; lapide quadrato. Singula latera pedū lata
 tricenū: alta quinquagenum: in q; basi quadrata intus labyrinthū inextricabilē. Quos q; imprope-
 ret sine glomer' lini: exitū inuenire nequeat. Supra id quadratū pyramides stāt qnq;. Quattuor
 in angulis: & in medio una. In imo latæ pedū septuagenumquinū: altæ: centū quinquagenum: ita

fastigiat: ut in summo orbis æneus & Pegafus un' omnibus sit impositis: ex quo pèdeat ex-
cepta catenis tintinnabula: q̄ uero agitata longe sonitus referant: ut doduxit olim factum. Su-
pra què orbè quattuor pyramides in iup singulæ extant altæ pedū centenū. Supra quas uno so-
lo quinque pyramides: quaq̄ altitudinē Varronē puduit adicere. Fabulæ hetrulcæ tradit eandē
fuisse: quā totius opis: ad ovesana d' mentia quæ eluse gloriā impèdio nulli p'stuturo. Præterea sa-
tigale regni vires: ut tñ laus maior artificis eēt.

De pensili horto & oppido: & tēplo Dianæ ephesiæ

Cap. xiiii.

Tegunt & pēiles hortos: imo uero totū oppidū fecit ægyptiæ thebæ: exercit' armatos su-
bito edicere solitis regib' nullo oppidanog sentiente. Etiamnū hoc min' mirū: q̄ p flumine
mediū oppidū intersuente: quæ si fuissent: nō dubiū ē dictū: Homerg fuisse: cum centū portas
ibi p'dicaret. Græcæ magnificentiæ uera amiratio extat templū ephesiæ Dianæ ducentis uiginti
ānis factū a tota asia. In solo id palustri fecer' ne terræ mot' sentiret: aut hiat' timeret. Rursus
ne in lubrico atq̄ instabili fundamenta tante molis locaret': an calcatis ea substrauere carbonib'
dein uelleribus lane. Vniuerso tēplo longitudo est quadringentog: uiginti quinq̄ pedū: latitudo
ducentog: uiginti. Columnæ centū uigintieptem a singulis regib' factæ: sexaginta pedū altitudi-
ne. Ex his triginta sex cælatæ. Vna a Scopa. Opi p'suit Ctesiphon architectus. Summa miracula
op'is: stilia tante molis attolli potuisse. Id consecutus ē ille heronib' harena plenis molli puluino
sup capita columnarū exaggerato paulatim exinaniens ab imo ut sensim totū colle lederet. Disti-
scillime hoc cōtigat in limine ipso: qd' foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit: nec se-
dit. In cubili ergo anxio artificis mortis d'stinatione suprema. Traduntq̄ in ea cogitatione festum
nocturno tēpor in quiete uidisse presentē deam: cui templū fiebat: hortantem ut uiueret: se cō-
posuisse lapidem: atq̄ ita postero die apparuit: ponderq̄ ipso correptus uidetur. Cætera eius
opis ornamenta pluriū libroz instar optinēt: nihil ad specimen naturæ p'tinentia.

De delubro Cyzici & lapide fugitiuo: & d' echo septies resonante: & ædificio sine cla-
uo: & mirabilia ædificiog romæ

Cap. xv.

Vrat & Cyzici delubz: in quo filiū aureū commissuris omnib' politī lapidis subiecit artifex
eburneū iouē dicaturus intus coronante eo marmoreo Apolline. Tralucet ergo picturæ
tenuissimis cappilamentis: leniq̄ asilatu simulacra resouente: præter ingeniū artificis ipsa mate-
ria quauis occulta in precio opis intelligit'. Eodē in oppido ē lapis: fugitiuus appellatus. Argo
nautæ eo p' ancora usi ibi reliquerant. Hic & prytaneo (ita uocat locus) sæpe pfugum fixæ plu-
bo. Eadē in urbe iuxta portā quæ thracia uocat turres. vii. acceptas uoces numerosiore reper-
cussu multiplicat. Nomenq̄ huic miraculo echo ē a græcis datū. Et hoc qdē natura locog eue-
nit. Et plegz conualliu: ibi casu accidit. Ol' mpicæ at arte mirabili mō in porticu quā oppidū
heptaphonū appellant: qm̄ septies eadē uox rediit. Cyzici & buleuterion uocat ædificiū am-
plū sine ferro clauo ita disposita contignatione ut eximātr trabes sine sulturis ac rep'cñat. Quod
item romæ in pōte subleicio religiosum ē: postea q̄ Coclide Horatio defendēte ægre reuulsū ē
Verg' & ad urbis nostræ miracula transire conuenit: nongentogq̄ annog dociles scrutari uires:
& sic quoq̄ terraz orbē uictū ostēdere: qd' accidisse toties pene: quot reserret miracula: appa-
rebit. Vniuersitate uero acruata & in quendā unū cumulū cōiecta nō alia magnitudo exurgat
q̄ si mūdus alius qdam in uno loco narret'. Nam ut c' rē maximā a Cæsare dictatore extructū
longitudine stadiog triū: latitudine unius: sed cū ædificiis iugez quaternū ad sedē ducentorū
lx. milium inter magna opa dicam'. Nōne inter magnifica basilicā Pauli columnis & phrygib' mir-
rabile: fozq̄ diui Augusti: templū Pacis diui Vespasiani impatoris Augusti: pulcherrima opes
quæ un' q̄ Pantheon ioui ultori ab Agrippa factū: cū theat' an' texerit romæ Valerius ostien-
sis architectus ludis Libonis. Pyramidas regū miramur opa: cū solū tantū foro extruēdo sefer-
tis mille ducentis Cæsar d' stator emerit. Et siquidē impensæ mouent captos auaricia animos.
P. Clodius quē Milo occidit: sefernis. c. xlvii. milibus domo empta habitauerit. Quod eodē
nō secus ac regū insaniam miror: Itaq̄ & ipsum Milonē sefertia septingenta milia æris alieni de-
buisse inter. p'digia animi humani duco. Sz tūc senes aggeris uastū spatū & substructiones insa-
nas captiosi mirabātr. Præterea cloacas opesq̄ omnū dictū maximum: suffossis montibus: atq̄ ut
paulo ante rettulim' urbe pēili: subterq̄ nauigata. Id. M. Agrippa fecit in ædilitate post con-
sulatū p' meatus corruatis septē annibus cursu præcipiti torrentiū modo rape: atq̄ auferre oia
coactis. Insup mole hymbriū concitati uada ac litora quatunt. Aliqñ tyberis retro insuli reci-
piūt fluctus. Purgantq̄ diuersi aquaz impetus intus: & tamē obnixā firmitas resistit. Trahūtr
moles internæ tantæ nō succumbent' causis opis. Pulsant ruinæ sponte præcipientes: aut impa-
ræ incendii. Quatiē solū terræ motibus. Durat tñ a Tarquinio Prisco annis octingentis. ppe
inexpugnabiles Non omitendo memorabili exemplo uel eo magis: qm̄ celesternis reg' cōdi-
toribus omisum ē. Cū id opus Tarquinius Priscus plebis manib' faceret: essetq̄ labor incertū
longior an p'iculiosior: passim conficta nece quiritib' rediū fugientib'. Nouū & inexcogitatum

ante posteaq; remediū inuenit ille rex: ut omniū ita defunctos: figeret crucib⁹ corpora: spectan-
da ciuib⁹: simul & feris uolucrib⁹q; laceranda. Quam ob rem pudor romani nominis p̄prius
q; sepe res p̄ditas fuaui in proeliis: tunc quoq; subuenit. S; illo tēpore imposuit iam erubescēs
cū pudret uiuos tantā puduit q; eēt extinctos. Amplitudinē cauis eam scelle p̄ditur ut uehem
foeni large onustam transitteret. Partia sūt cūcta quæ dixim⁹: & omnia uni comparanda mira-
culos: ante q; noua attingam. M. Lepido. Q. Catulo cons. ut constat inter diligentissim⁹ auctō
res dom⁹ pulchrior nō fuit romæ q; Lepidi ipsius. At Hercule intra annos. xxxv. eadē centesi-
mū locū nō optinuit. Computet in hac æstimatione q; uolet: marmosq; molēs: oia p̄dicta: impen-
dia regalia. Et cū pulcherrima laudatissimaq; certantes cētum domos: posteaq; eas ab innume-
rabilibus aliis in hūc diē uisitat. Profecto incendia puniunt luxū: nec tñ effici pōt: ut mores aliqd
ipso in homine mortuus eēt intelligat. S; eas oēs duæ domus uicerit. Bis uidim⁹ urbē totam
cingi domib⁹ principū: Caii & Neronis. Et huius qdē ne qd deesset aurea. Nimirū sic habitauerunt
illi q; hoc imperiū fecere: tantas ad uincendas gētes triumphosq; referendos ab aratro aut foco
exeuntes: quosq; agri quoq; minorē modū obtinuerē q; cellaria istosq;. Subit uero cōgitatio quā
ita portio harū fuerint aræ illæ: quas inuictis impatoribus dēcebant publice ad exhædifican-
das domos. Summusq; illarū honos erat: sicut in. L. Valerio Publicola: q; prim⁹ consul fuit cum
L. Bruto post tot merita: & fratre eius q; bis in eodē magistratu fabinos dūcerat: adiciū decreto
ut dom⁹ eorū fores extra apirentur: & ianua in publicū reuiceret. Hoc erat clarissimū insignē in-
ter triumphales quoq; domos. Non patiemur duos Caios uel duos Neronēs ne hac qdē gloria
tamē frui. Docēbim⁹q; eēt infania eorū uictā priuatis opibus. M. Scauri: cuius nescio an ædili-
tas maxime p̄strauerit mores ciuiles: maiusq; sit Syllæ malū tanta priuigni potentia: q; p̄scrip-
tio tot miliū. Hic fecit in ædilitate sua op⁹ maximū omniū quæ unq; fuere humana manu facta
nō tēporaria moris: uerū æternitatis d̄stinatione. Theatr⁹ hoc fuit. Secca nē triplex altitudi-
ne. ccc. lx. columnarū in ea ciuitate quæ sex hymerias nō tulerat fuit. p̄bro ciuis amplissimū. Iam
ps scenæ & marmore fuit. Media & uitro inaudito ēt postea generē luxuriæ. Sūmæ tabulis mau-
ratis columnæ ut dixim⁹: imæ duodequadragenū pedū. Signa ærea inter colūnas ut indicatū
fuerūt tria milia numero. Cautē ipa cœpit hominū. lxxx. milia: cū Pompei amphitheatri toties
multiplicata urbe tantoq; maiore populo sufficiat large. xl. milia. S; & reliquis apparat⁹ tant⁹
attalica uestes: tabulis p̄dictis: cæteraq; cura fuit: ut in tusculanā uillā reportatis quæ superesse
bant quortidiani usus d̄licis incensa uilla ab iratis suis concremaret ad festeria. M. Aufert ani-
mū & a d̄stinato itinere digredi cogit cōtemplatio tam p̄digæ mētis: aliq; conuēti maiore in
fania. E ligno. C. Curio q; bello ciuili in cælarianis p̄tib⁹ obiit: funeri patris munere cū opib⁹
apparatu q; nō posset supare Scaw⁹. Vnde enim illi uictic⁹ Sylla: & Metella mater p̄scrip̄tionū
sestrix: unde. M. Scaur⁹ pater totiēs princeps ciuitatis: & marianis sodalitis rapinæ: p̄uincia
lūi sin⁹: cū ita ne ipse qdē cōparari sibi possit. Quādo hoc certe incedū illi? p̄miū hūit cōuēctis ex
orbe terrarū reb⁹: ut nemo postea par eēt infanti illi. Ingenio ergo suo erat utendū. Curionisq;
aliud excogitandū fuit. Operæ precii ē scire qd inuenerit: & gaudere morib⁹ nostris: ac nostro
modo nos uocare maiores. Theatra duo iuxta fecit amplissima & ligno cardinū singulorū uersati-
li suspēsa libramēto: in qbus utrisq; ante meridiano ludosq; spectaculo edito inter sese auersis ne
intuicē obstreperēt scenæ: & repētē circūstis ut cōstiterant. Postremo iam die d̄fidentib⁹ ta-
bulis & cornib⁹ inter se cōeuntib⁹ faciebat amphitheatr⁹: & gladiatorūq; spectra edebat: ip̄s ma-
gis auctoritatū Populū Ro. circūferens. Quid. n. miret⁹ q; in hoc primū inuētorē: an inuē-
tū: artifice: an auctorē: ausum aliq; hoc excogitare: an suscipere: parere: an iubere? Sup̄ omnia
erit popul⁹ furor se fr̄e ausi tam infida instabiliq; sede. En hic ē ille terrarū uictor & toti⁹ domina-
tor orbis: q; gētes & regna diripet: iura exteris mitteret: & quosdā in numero deorū immortalū
generis hūani portio in machina pēdēs: & ad piculū suū laudēs. Quæ utilitas animarū istarū: aut
quæ q̄rela d̄ cannis: aut q̄ritū mali poruit accide: Hauriri urbes hiatib⁹ public⁹ mortaliū
dolor ē. Ecce Po. Roman⁹ uniuersus uelut duob⁹ nauigiis imposit⁹ binis cardinib⁹ sustinet⁹: &
se ip̄m d̄pugnantē spectat: peritur⁹ momēto aliquo luxatis machinis: & p hoc queriē in tribuni-
tiis cōcionib⁹ gratia: ut p̄fessis trib⁹ faceret. Qualia hic in nostris. Quid nō auit⁹ apd⁹ eos qb⁹
hoc p̄fusa ferit. Vera nāq; conficiētib⁹ Po. Roman⁹ funebri munere ad tumulū patris eēt d̄pugna-
uit uniuersis. Variat hāc magnificētiā suam fessis turbatisq; cardinib⁹: & amphitheatri forma
custodita nouissimo die diuer se duab⁹ p mediū scenis athlætas edidit: rapitq; & cōtrario repē-
te pulpitis eodē die uictores & gladiatorib⁹ suis pduxit. Nec fuit rex Curio aut gētū impator
nō opib⁹ insignis: uti q; nihil in cēsu habuerit: præter discordiā principū. S; dicant uera æstima-
tione inuicta miracula: quæ. Q. Marti⁹ rex fecit. Is iustus a senatu aquarū appiæ & anienis tegu-
la du p̄ reficere: nouam a nomine suo appellatā cuniculis p mōtes actis intra p̄tura suæ temp⁹
adduxit. Agrippa uero in ædilitate suā: adiecta uirginæ aqua: cæterisq; corruptis atq; emēda-
tis lacus. dcc. fecit. Præterea fontes. cv. castella. c. xxx. complura ēt cultu magnifica & operib⁹

His signa. ccc. ærea aut marmorea imposuit: & columnas ex marmore quadi ingētas: eaq; omnia anno spatio. Adiectiq; ipse in ædilitatis suæ cōmemoratione & ludos unde lexaginta dieb' factos: & gratuita p̄buit balnea centū. lxx. q̄ nūc romæ ad infinitū auxere numeq;. Vicit anteq; aquas du' h' nouissimū impēdiū operis inchoati a Caio Cæsare & peracti a Claudio. Quippe a lapide. xl. ad eam excellentiā: ut in omēs urbis mōtes leuaret: in fluxuē curtiū atq; cæruleus fontes. Erogata in id opus sestertia cūgēta. lv. milia. Quod si quis diligētius æstimauerit aquas ab id inciam in publico balneis p̄s. inis. domibus euripis hortis suburbanis uillis spatioq; a inuenientis extructos arcus mōtes perfoscos: conualles æquatas: fatabiē nihil magis mirandū fuisse in toto orbe teri raga. Eiusdē Claudii inter maxima eqdē ac memoranda duxerim: quantum distitit succē: foris o. lo montē perfolsum ad lacū fucinū emittendū: inenarrabili p̄fecto impēdio: & operariū multitudinē per tot ānos: cū aut corruuatio aquarū: qua terren' mens erat egeret in uertice machinis: aut silex cedere. Omniaq; intus in tenebris fieret: q̄ neq; concipi ani mo nisi ab iis q̄ uidere: neq; humano smone enarrari p̄nt. Nā portus ostiensis opus p̄tereo. Itē uias inter mōtes excisas. Mare thirrenū a lucrino molibus seclusum. Tot pōtes tantis impēdiis factos. Et inter plurima alia italiæ miracula: ipsa marmora in lapidicinis crescere auctor ē Papyrius Fabianus naturæ regis peritissimus. Exemptores quoq; affirmant compleri sponte illa motū ulcera. Quæ si uera sūt: spes ē: nūq; defutura luxuria.

De magnetis generibus & medicinis

Cap. xvi.

A Maiorib' digrediēti ad reliquos lapidū insignes naturas: q̄s dubitet in primis magnetē occurrere: Quid. n. mirabilis: aut qua in pte naturæ maior improbitas dderat uocē faxis: ut dixim' respondētē ho. nini. nmo uero & obloquētē: Quid lapis rigore pigrius: Ecce sensus manusq; tributi illi. Quid ferri duritia pugnatus: S; cedit & patit mores: trahit nāq; a magnetē lapide. Domitriq; illa regō omniū materia ad inane nescio qd currit: atq; ut p̄pui uenit: afflit: teneq; & conplexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant: qdam heracleon. Magnetis appellatus ē ab innuēto: ut auctor ē Nicander in india repositus. Nāq; & passim inteniē: ut in hispania quoq; inuenisse at ferē clauis crepidaq; & baculi cuspide harentib' cū armēta pasceret. Quinq; genera magnetis Sotacus demonstrat. Aethiopicū: & magnesiā a macedonia & contermina a bebonæa locatū petentib' dextra. Tertiū in echio boetiæ. Quartum circa alexandriā troadē. Quintū & magnesiā asiæ. Differentia prima mas sit an fœmina. Proxima in colore. Nam q in macedonia & magnetia reperiūt: russi nigriq; sunt. Boetius uero russi coloris p̄ h; q̄ nigri. Is q in troade inuenit: niger ē & sceminei fexus: idq; sine uirib'. Deterimus at in magnesiā asiæ candidus: neq; attrahens ferrum similisq; pumici. Comptum tanto meliorem esse quanto sē magis cærulei. Aethiopicis laus summa dicit: pondusq; argento reperiūt. Inueniē hic in aethiopia zmiri sita uocat regio barenosa. Ibi & hematites sanguinei coloris: sanguinēq; redidens si terat. S; & crocū. In attrahendo ferrū nō eadē quæ magneti hematite natura. Aethiopicū argumētū est: q magnetē quoq; aliū ad se trahit. Omnes at i oculos medicamentis p̄sunt ad suam q̄ p̄ portionē. Maximeq; epiphoras sistunt. Sanant & adusta cremati tritici. Alius rursus in eadē aethiopia n̄ p̄cul mons gignit lapidē theameden: q ferrū omne abigit: respuitq;. De utraq; natura eius sapius diximus.

De lapidibus q cito absument corpora in eis condita: & de his q diu seruant: & d thalio lapide: & medicinis eius

Cap. xvii.

Lapidem & sciro insula integrum fluctuare tradunt: eundem comminutum mergi. In asfo troadis sarcophagus lapis filili uena scindit. Corpora defunctos: cōdita in eo absumi constat intra. xl. diem: exceptis dētib'. Mutianus specula quoq; & strigiles & uestes & calciamenta illa lata mortuis lapideā fieri auctor ē. Eius generis & in lycia saxa sunt & in oriente quæ uiuentibus quo p̄ adalligata: erodūt corpora. Mitior ē at suandis corporib' nec absumentis chemites ebori similim': in quo Darius cōditū ferūt. Parioc: similis candore & duricia: minus tñ ponderosus: quo porus uocat. Theophrastus auctor ē & transiucidos lapides in ægypto inueniri: quos ophionitæ similes ait: qd' fortassis tunc fuerit: qm̄ & ii dñunt: & noui repiuntur. Thasius gustu salso podagras lenit p̄dip' in uase ex eo cauato in ditis. Præterea omnia crug uitia in iis lapidicinis sanāt: cū in metallis omnib' crura uitiēt. Eiusdē lapidis flos appellat: in farinam redigendam mollis ad quædam perinde efficax. Est at similis pumici russo. Ammixtus ari cyprionam nāq; uitia emendat. Pici at resinæ ue strumas & panos discutit. Prodest & pthibicis linātū. Re melle uetera ulcera ad cicatricē pducit. Exerescencia erodit. Et ad bestias morsus utilis. Re pugnitia curationi ac suppurata siccit. Fit cataplasma ex eo podagris mixto sabæ lomero.

De ebore fossili & lapidib' ossis & palmatis & alijs generib'

Cap. xviii.

Idem Theophrastus & muti' n' eē aliquos lapides: q pariant: credit. Theophrastus auctor est & ebor fossile cādido & nigro color inueniri: & ossa & terra nasci: inueniri: lapides osses Palmati circa mudā in hispania: ubi Cæsar dictator Pompei uicit: repiūt: idq; quotiēs frerigis

Sunt & nigri: quoque auctoritas uenit in marmora: sicut tænarius. Varro nigros ex africa firmiores esse tradit: quod in italia. Et diuerso albo coranos duriores: quod parios. Idem iunensem siliace terra fecari. At thusculanum dissilire igni. Sabinum fuscum addito oleo esse lucere. Idem molas uersatiles uolunt sine inuentas. Aliquas & sponte motas inuenimus in pdigiis. Nusquam autem hic utilior quod in italia gignitur: lapisque non saxum est. In quibusdam uero puinciis omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores: quod & quote leuigant: ut pcuti inuentibus ophiteæ uideri possint. Neque est alius firmior: quod & lapidis natura ut lignum similitur in umbres solesque aut hyemes non patitur. In aliis atque aliis generibus. Sunt quod & lunam non tolerant: & qui uetustate rubiginem trahant: colorem uero candidum oleo mutant.

De corallio uel pyrite: & medicinis eius: & ostracite: de amanto lapide & medicinis eius & militino lapide & uiribus eius: de gagate lapide & medicinis eius: de spongus: de phrygio lapide & natura eius

Cap. xix.

POrallum lapidem quidam pyriten uocant: quoniam sit plurimum ignis illi. Sed est alius etiam nudi pyrites similitudine aeris. In cypro eum reperiri uolunt: & in metallis quæ sunt circa acamaniâ: unum argento colore: alterque aureo. Coquunt uarie. Ab aliis itaque tertioque in melle: donec confusum maer liquor. Ab aliis pruna prius: deinde melle: & postea lauatur ut as. Vtique eorum in medicina ex calcacere: siccare. discutere: humorem extenuare: & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis turfis: ad strumas atque furunculos. Pyritæ etiam nudi alique generis unum faciunt plurimum habes ignis: quos uiuos appellamus: & ponderosissimi sunt. Hi exploratoribus castros maxime necessarii: quod clauo uel altero lapide pcutitis: & scintillas edunt: quod exceptæ sulphure aut fongis aridis uel foliis: dicto celerius ignem trahunt. Ostracite similitudinem testæ habet. Vtius eorum per pumice ad leuigandum cutem. Poti sanguinem sistunt: & illiti cum melle ulcera doloresque mammæ sanant. Amantus aliqui mini similis nihil igni deperdit. Hic ueneficis resistit omnibus: priuatim magis. Geoden ex argumeto appellant: quoniam amplexus est terræ: oculorum medicamentum utilissimum. Item mammæ & testium uitium. Melitæis lapiis succum remittit dulcem: mellitumque tutus. Et cæteræ mixtus eruptionibus: pituitæ maculisque corporis medetur: & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit: & uulnæque dolores inuolutus uelleri. Gagates lapis nomen loci et amnis huius gagatis lyciæ. Aiunt & in leucocolia expelli mari: atque infra duodecim stadia colligi. Niger est planus: pumicosus: non multum a ligno differens leuis: fragilis: odore si teratur grauis. Ficilia ex eo inscripta non delent. Cum uritur odore sulphureum reddit. Mixtum accendit aqua: oleo restinguit. Fugat serpentes ita recreatque uulnæ strangulatque. Deprehendit lenticulæ morbum & uirginitate suffusus. Item ex uino decoctus: dentibus medetur. Strumæque cæteræ pumixtus. Hoc dicitur uti magis in ea quæ uocat necyomantiâ. Id peruritur negatur: si eueritur: sit: quod aliqui optet. Spongiæ lapides inueniuntur in spongiis: & sunt natui. Quidam eos cythereos uocant: quoniam uellicæ medetur. Calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gætis nomen huius. Bitat gleba pumicola. Viri ante uino posuit: statumque follium: donec rufescat: ac rursus dulci uino restinguit: & hoc trinis uicibus: tingendis uestibus: tum utilis.

De ematite & quibus generibus eius: & schisto

Cap. xx.

Schistos & hematites cognationem habet. Hematites inuenitur in metallis. Vtuntur mini colore imitatur. Viri et phrygi: sed non restinguit uino. Adulteratur schisto. Hematites discernitur uarietate rubet: & friabilis est natura. Oculis cruore suffusus mire conuenit. Sistit pluuuium mulierum potus. Bibunt eum & sanguinem reiecerunt cum succo punici mali. Et in uellicæ uitium efficax. Bibunt & in uino contra spemum iustus. Infirmitur ad omnia eadem est: quæ schiston appellant. Sed in iis commodior croco similis: peculiari splendet. Proscit oculorum lachrymis in lacte muliebri. Procidetque oculis præclare cohibet. Hæc est sententia eorum quod nuprime scripserunt. Sed Sotac: & uetustissimis auctoribus: quinque genera hematitæ: tradit præter magnetem. Principatum dat: ex iis æthiopico: oculorum medicamentum utilissimum. Et iis quæ panchresta appellant. Item ambustis. Alterque atrodamanta dicitur uocari: colore nigro: potere ac duricia insignem: et inde nomen traxisse: præcipueque in africa reptam. Traherit autem in le argenti æs ferrum. Expimentum eius est in cote ex lapide basanite. Reddere. non succum sanguineum: et est ad iocineris uitia præcipui remedii. Tertium genus arabici facit: simili duricia: uix res letis succum ad cotem aquariam aliqui croco simile. Quarti generis elatiten uocari quando crudus sit: coctum uero militem utilem ambustis. Ad omnia utilior rubrica. Quinti generis schistos hemorrhoidas reprimat. In totum autem hematitas omnes tritum in oleo triu drachmarum pondus a ieiunis fumendos: ad uitia sanguinis. Idem auctor est schiston esse alteri generis quod hematiten tradit: quæ uocat atratiten. Nati in africa nigri: atritum reddet aquariis cotibus: ab ea parte quæ fuerit ab radice nigrum colorem: ab altera parte croci. Ipse utilis esse oculorum medicamentum.

De quattuor generibus ætitis: et calamo. et samio: et arabo: et punicibus

Cap. xxi.

Ætites lapis etiam argumento nominis magnam famam habet. Repit in midis aquilæ: sicuti in æthio uolumine diximus. Aiunt binos inueniri: marem et fœminam. Nec sunt iis parere quas diximus aquilæ: et ideo binos tamen. Genera eorum quattuor. In africa nascentem pusillum et molle intra

se ac uelut in aluo habentem argillam suauem candidā. Ipsum friabilem quem sceminei sex? putant. Marem atq; in arabia nascit̃ dug; gallæ similē; aut sub; utilū in aluo habentē dug; lapidem. Tertiū in cypro inueniē; colore illis i africa nascentib; similis; amplior tñ atq; dilatat. Cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenā uocandā & lapillos. Ipse tam mollis ut ē digytis friet̃. Quarta generis Taphiusus appellat̃; nascens iuxta leucadē in taphiusa; q locus ē dextra nauigantis? ex hac ad leucadem. Inueniē in fluminibus cādū & rotundus. Hunc est in aluo lapis; q uocat̃ callim? nec quicq; tenerius. Aetiræ omnes grauidis adalligati mulierib; uel quadrupe; dibus in pelliculis scarificati uteri animalū cōtinent prius; nō nisi parturiant; remouendi; alioq; ualuē excidiū fit. S; mli parturientib; auferat̃; omnino nō paruit. Est & lapis famius in eadē in sula; ubi terrā laudauim; polendo auro utilis. Vtilis et in medicina oculorib; cum lacte; quo supradictū ē modo contra ueteres lachrymationes. Prodest et contra uitia stomachi potus Vertigines sedat. Mentēq; commoras istituit. Quidam et morbis comitialib; utiliter dari putant. Et ad ruinæ difficultates; acopis ē miscet̃. Probat̃ gravitate et candore. Vuluas et prius contineri adalligato eo tradit̃. Arabus lapis ebori similis; dentifriciis accommodat̃ crematus. Priuatim hemorrhoidas sanat cū lanugine linteorū linteolis insup impositis. Non prætermittē dī ē & pumicū natura; siquidē ita appellant̃ qdam lapides erosi amne; in ædificiis musea uocant dpendentia ad imaginē spec; arte reddendam. S; & iis pumices q sunt in usu corporis; leuigadorū fœminis iam qdē & uiris; atq; ut ait Catullus libris; laudatissimi sunt in mello scyro & æolis multo lis. Probatio in candore & in minimo pondere; & ut q; maxime spongiosi aridiq; sint; ac terri faciles; ne harenosi in fricando. Vis eorū in medicina; extenuare; siccā. In uostrina ter siccant; ita ut torreat̃ carbone puro; ac toties uino restinguat̃ albo. Lauant̃ deinde ut cadmia; et siccati con; dant̃ q; minimū uliginoso loco. Vfus farinæ eius oculorū maxime medicamentis. Vlcera purgat̃ eorū leuiter; explent̃ p; cicatrices; & emendant. Quidam tertia uestione refrigeratos potū q; res; sunt; os terre malit̃ ex uino. Ad tunc ē ad malagmata capitū terendorūq; ulcerib;. Vtilissima fiūt ex iis dentificia. Theophrastus at̃ audiō ē potores in certamine bibendi præsumere farinā eius; sed nisi uniuerso potui impleant̃ picitari. Tantāq; refrigerandi naturā eē; ut musta feruere desinant pumice addito.

De lapidibus mortariorū medicinaliū; & mollibus lapidibus; & speculari lapide; & silicibus; & phengites; & cotibus; & reliquis ad strutorum lapidibus igni & tempestatibus resistentibus

Cap. xxii.

Auctoribus curæ fuere lapides mortariorū quoq; nec medicinaliū tñ aut ad pigmenta ptinē tium. Ethesium q; lapidē in iis prætulere cæteris; mox & thebaicum; quem pythopetlicon appellauim;. Aliq; p'aroniū uocat̃. Tertiū ex calazio chrysitē. Medici at̃ & basaniten. Hic. n. lapis nihil ex sese remittit. It̃ at̃ lapides q; succū reddūt oculorū medicamentis utiles existimant̃. Idō p; ethiopicū maxie ad ea pbāt̃. Tenariū uero lapidē & p;enicū & hematit̃ iis medicamentis p;desse tradit̃; q; ex croco cōponat̃. Ex alio tenario q; niger ē; & ex pario lapide n̄ æque medicis utilis. Potior ē ex lapide alabastrite egyptio; ut̃ ex ophite albo. Est. n. hoc gen? ophitis; ex quo uasa & ē cados faciunt. In syphno lapis ē q; cauāt̃; tornaēq; in uasa coquendis cibis utilia; uel ad esculentorū usus. Quod in comensi italiæ lapide accidere scim?. S; in syphno singulare q; exal; factus oleo nigrescit; durescitq;. Natura mollissimus tanta qualitatū differentia ē. Nam mollicie & transalpis præcipua sunt exempla. In t̃ elgica puincia candidū lapidē ferra qua lignū; facili; q; ē secant ad regulāq; & imbricū uicē. Vel silibeat; ad quæ uocant pauonæa tegendi genera; & igne qdē darati iudē se tiles sūt. Specularis uero qm̄ & hic lapis nomē optinet; faciliore multo natura findit̃ i quantib; tenues crustas. Hispania hūc olim citerior tñ dabat; nec tota; s; intra centum milia passus; circa segobricā urbē. Iam & cypros & cappadocia & sicilia; & nup inuentū afri ca. Postferendos omnes tamē hispaniæ; & cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis; q; obscurat. Sūt & in bononiensi itali e pte breues maculosi complexu silicis alligati; quorū tamē appareat natura similis eis q; in hispania puteis effodiunt̃. pfunda altitudine. Nec nō & saxo inclusus sub terra inueniē; te trahit̃q; aut excidiē. S; maiori pte fossili natura absolutus segmenti mō nūq; adhuc quin; q; ped; longitudine amplior. Humore hunc terræ qdam autumant̃ quadā animā cristalli mō glaciari. Et in lapidē concrefcere manifesto apparet; q; cū fere cideat̃ in puteos tales & medullæ ex o; libus eorū in eadē lapidis natura post unā hyemē figurat̃. Inueniē & niger aliq;. Sed cādido natura mira cum sit mollicia nota perpetendi folius rigorisq; nec senescit si mo do iniuria abdit̃; cū hoc ē in cements multorū generū accidat. Inuenere & aliū usum in ramentis quo p; cyrenū maximū ludis cyrcensibus sternendi; ut sit in commendatiōe candor. Nerone principē i cappadocia repts ē lapis duritia marmoris candidus atq; transluens; ē; quā pte fuluæ in; ciderant uenæ; ex argumento phengites appellatus. Hoc construxerat ædē fortunæ; quā sciam appellat̃; a Seruio rege sacratā aurea domo complexus. Quare ē fortis apertis inter diu claritas ibi diurna erat haud q; speculariū mō; tanq; inclusa luce; nō transmissa. In arabia quoq; esse

lapidē utri mō tranſucidum: quo utūꝝ ꝑ ſpecularibus: ſuba auctōr ē. Nunc ad oparios lapides tranſiſſe conuenit: primūꝝꝑ cotes ferro acuendo. Multa eaqꝫ genera. Creticæ diu maxima lau-
dē habuēr. Secundā laconicæ ex taygeto monte: utraqꝫ oleo indigentes. Inter aquarias maxīæ
latus maxima fuit: mox armeniacæ: dꝫbus diximus. Ex oleo & aqua ciliacæ pollent: ex aqua ar-
ſino: tīcæ. Reptæ ſunt & i italia aqua trahentes adiem acerrimo effectū. Necnon & tranſalpes:
quas paſternices uocant. Quarta rō ē ſaliua hominis ꝑſcientium. Quæ in conſtrmāꝝz oticinis
inutilis ē: fragili mollicia. Flaminitanæ ex hispania citeriore in eo gener ꝑræcipue. Reliqua mul-
tūdo lapidū in totū ædificiis inutilis ē morolitate. Quædam tñ loca morē illi habēt: ſicuti car-
thago in africa exerceat halitu maris: fricā uetō: & uerberat hy mbri. Sꝫ cura tuenē ꝑicando ꝑa-
rietes: qm̄ & tectoria calx rodit. Sciteꝝꝑ dictū ē: ad teſta eos ꝑice ad uinū calce uti: qm̄ lic mu-
ſta cōſūt. Alia mollicia circa romā fidēnati & albano. In liguria quoꝝꝑ umbria & uentia albꝫ la-
pis dentata ferra ſecat. Hi tractabiles in opa laborē quoꝝꝑ tolerant ſub teſto dūtaxat. Aſpergi-
ne & gelu ꝑru: niſꝫꝑ rumpūt in teſtas. Nec contra humores & aurā maris rebuſti. 1 ꝫburum ad
reliqua fortēſ: uapore diſſiliunt. Nigri ſilices optimi qꝫſdam in locis & rubentes. Nōnūꝝꝑ ue-
ro & albi: ſicut in tarquinienſi & ancianis lapidicinis circa lacū uolunienſem. Et in ſtratoner: ſi ſt:
qꝫbus ne ignis qdē nocet. ſidē & in monumenta ſculꝑri contra uerulſatē quoꝝꝑ incorupti ꝑma-
nent. Exqꝫ iis formæ ſunt: in qꝫbus æra fundit. Eſt & uiridis lapis uehementer igni reſiſtens:
ſꝫꝫ nūꝝꝑ copioſius. Et ubi inuenit lapis nō ſaxū ē. E reliqꝫ pallidus in cemento raro uilis. Glo-
boſus cōtra iniurias fortis: ſed ad ſtructurā infidelis: niſi multa ſuffenatone dūndū. Nec cer-
tior ſtuitilis ſemp ueluti madēs. Remediū ē in lapide dubio æſtate eū eximere: nec ante bien-
niū eū inſerere teſto: domitum tempeſtatibꝫ. Quæ ex eo læſa fuerint: in ſubterranea ſtructurā
aptantꝫ uilius. Quæ reſtiterint: tutū eſt ælo committere. Græci e lapide duro ac ſilice æquo
conſtruunt ueluti lateritios parietes. Cū ita fecerint: iſo domos uocant genꝫ ſtructuræ. At cū
in æquali craſſitudine ſtructa ſunt ꝑſeudodomo. Tertiū ē eꝫplecton tantūmodo ſiontibꝫ ꝑoli-
tis. Reliqua fortuito collocant. Alternas coagmentationes fieri: ut commiſſuras antecederentꝫ
medii lapides optineant: neceſſarium ē: in medio quoꝝꝑ pariete ſi res patiatꝫ. Si minꝫ: utiqꝫ a la-
teribꝫ. Medios parietes ſarcire fraſtis cementis. Diſtyotheton uocant reticulatam ſtructuram:
qꝫꝫ frequentiffime romæ ſtruunt: rimis oportunam. Structurā ad normā & libellam fieri & ad ꝑ-
pendiculū reſpondere oportet.

De Ciſternis & calce & harenæ generibꝫ: & mixtura calcis & harenæ: & uitriſ ſtructuræ: & tectoriis columnis

Cap. xxiii.

ET Ciſternas harena pura & aſpera quinqꝫ ꝑtibꝫ: calcis qꝫ uehementiſſime duabꝫ cōſtrui cō-
uenit: fragmentis ſilicis nō excedentibus libras. Ita ferratis ueſtibꝫ calcarī ſolū parietesꝫ ſi-
militer. Vilius geminos eē: ut in priore uitia conſidant aquæ: atqꝫ ꝑ collū in ꝑximas tranſeat
maxime pura aqua. Calce ē uario lapide Cato Cenſorior improbat. Ex albo melior qꝫ ex duro
& ſtructuræ utilior. Quæ ex fiſtuloſo: tectoriis. Ad utruꝫꝑ damnat ex ſilice. Vtilior eadē ex
eſo. To lapide qꝫ ex ripis Aluminum collecto. Vtilior e molarī: qꝫ e quædam pinguior natura eiꝫ
Mixꝫ aliqꝫ ꝑſt: ꝫ arſerit accendi aquis. Harenæ tria genera. Foſſicia cui quarta ꝑs calcis addi dꝫꝫ
Fluuiatili aut marinæ tertia. Si & teſtæ ruſæ tertia ꝑs addatꝫ melior materia erit. Ab æppennino
ad ꝑadū nō inuenitꝫ foſſicia: nec marina. Ruinæꝫ urbis ea maxime cā: qꝫ furto calcis ſine terrumini-
ne ſuo cemētā componēt. Intrita quoꝝꝑ quo ueſtior eo meliō. Vnde & in antiquaꝫ ædium le-
gibꝫ inuenitꝫ ne rectiore trima utereꝫ redēptor qꝫꝫ. Idōꝫ nulla tectoria eoꝫ rimæ cōcedere
Tectoriūꝫ: qdꝫ niſi ter harenato & bis marmorato induſtū ē: nō ſatis ſplēdoris hꝫ. Vliginoſa
& ubi falſugo teſtatio uitia ſublini utiliꝫ. In græcia tectoriis ēt harenæ: qdꝫ induſturi ſt: ꝑriꝫ in
mortario ligneis ueſtibꝫ ſubigūt. Expimētum marmorati ē in ſubigendo: donec rutro nō cohæ-
reat. Contra in albario oꝫe: ut macerata calx cen glutinum hæreat. Sꝫ macerari nō niſi a gleba
oportet. In elide ædes ē Mineruæ: qua frater Phidiæ Paneꝫ tectoriū induxit lacte & croco ſub-
adū: ut ſerūt: ideo ſi græci iſa hodieꝫ ſaliua pollice: odorē croci ſaporēꝫ idē tradit. Colūnæ
eꝫdꝫ dꝫſius poſitæ: & aſſiores uidēt. Quattuor eaqꝫ genera. Quæ ſextā ꝑtē altitudinis in craſſi-
tudine ima hnt: doricæ uocāt: qꝫ nonā ionicæ: qꝫ ſeptimā tuſcanicæ. Cornithiis eadē rō quæ io-
nicis. Et differentia: qm̄ capitularis corinthiæ eadē ē altitudo quæ colligitur craſſitudine ima:
idōꝫꝫ graciliores uidēt ionicis: capitelli. n. altitudo tertia ꝑræſtat craſſitudinē. Antiqua rō erat
columnæ altitudinis tertia ꝑs latitudinē dubri. In epheli Dianæ ædes dꝫ ꝑriꝫ fuit ꝫmo: ꝑri-
mū columnis ſpiræ ſubdiat: & capitella addita. Placuitꝫ altitudinis octaua ꝑs in craſſitudine: &
ut ſpiræ haberēt craſſitudinis dimidiū ſeptimæꝫ ꝑtis dꝫtrahentibus ſummæꝫ craſſitudinē. Præ-
ter haſ ſunt quæ uocāt atticæ columnæ quaternis angulis pari lateꝫ intervallo.

De medicinis calcis & malthæ & gypſo

Cap. xxiiii.

CALCS & in medicina magnꝫ uſus. Eligūt enim recēs: nec aſperſa aquis urit: diſcutit: extrahit
incipientēꝫ ꝫꝫere ulcēꝫ: impetus coeracet. Aceto & roſaceo tēperata ꝑducit ad cicatricem.

Luxatis quoq; cū adipe fuillo aut liquida resina ex melle medet̃. Eadē compositione & strumis. Maltha e calce fit recentis gleba uino restinguīt. Mox tundit cū adipe fuillo & ficti duplici linamēto. Quē ex omniū tenacissima: et duritiā lapidis antecedit̃. Quod maltha oleo pficit̃ ante. Cognita calci res gypsum ē. Plura eius genera. Nam e lapide coq; ut in syria cathuris. Et e terra fodit̃ ut in cypro ac petræbie summa tellure: et hymeticū ē. Qui coq; lapis nō dissimilis alabastrite ē debet: aut marmoroso. In syria durissimos ad id eligūt: coquuntq; limo bubulo ut celerius urant̃. Omniū aut optimū fieri comptum ē e lapide speculāri squammā uitālē habente. Gypso madido statim urēdū ē: qm̃ celerrime coit: ac ficit̃. Tamē rursum tūdi et in farinam resolui patit̃. Vfus gypsi in albariis sigillis ædificior; et coronis gratissimus. Exēplumq; illustre. C. Proculium Augusti Cæsaris familiarem in maximo stomachi dolore gypso potō coniciuisse sibi mortem.

De pauimentis: et quando primum romæ: et subdialibus pauimentis: et græcanicis: et quando primum cameræ

Capitulum. xxv.

Pauimenta originē apud græcos habēt elaborata arte picturæ rōne: donec linthostrota ex pulvere eam. Celeberrimū fuit in hoc generosus: q; p; gami strauit quē uocat Eufarator Oercon: qm̃ purgamenta cœnæ in pauimēto quoq; euerri solēt: ueluti relicta. Pecerat puis e testulis tintisq; in uariis colores. Mirabilis ibi columba bibēs: & aquā umbra capitis infuscans abripiētē alia escam. Dentes uideres in canthari labro. Apricat̃ aliæ scabentes sese pauimēta credero primū facta: q; nūc uocant barbarica: atq; subregulanea. In italia e fusticis cannae: hoc aperite ex nomine ipso intelligi pōt. Romæ sculpturātū in louis capitolini æde primū factum ē post tertij punici bellū initū. Frequentata uero pauimēta ante cimbriciū magna gratia animor; indicio ē lucillianus ille uersus. Ante pauimenta atq; emblemata uermiculata. Subdialia græci inuenerē talib; domos cōregentes facili tractu & tepente. S; fallax ubiq; hymbres gelāt. Necessariū binas p; d; uersum taxationes subterni. Capita eaq; præfigi ne torqueat̃. Et ruderī nouo terriam prē teste tuse addi. Deinde rudus in quo duæ quintæ calcis misceat̃ pedali crassitudine festucari. Tunc n; cleo crasso sed digyros induci & e testa grandi nō min; alia duos digyros strui. Fastigiū uero fuari in pedes denos & se cūcem. Ac diligēter cote d; spumare: uernisq; axib; con tribulari. Quē e torquet̃ inutilia putant. Immo & silice aut palea subterni melius ēē quo minor uis calcis puenit. Necessariū & globosum lapidē subici. Similiter sunt spicata testacea. Nō ne gligen d; etiam nūc unā gen; græcanicū. Solo festucato iniiciē rudus aut testaceū pauimētū. Dein ipse calcatis carbonib; in duciē sabulo calce ac fauilla mixtis: materia crassitudine semipedali ad regulam & libellā exigēt: & ē forma terrena. Si uero cote d; polium ē: nigri pauimētū uisum optinet. Linthostrota ceptare uiam sub Sylla puulis certe crustis. Extatq; hodie qd; in Fortunæ de lubro prenesse fecit. Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transiere: ut primum uitiū. Et hoc certe inuentū ab Agrippa in thermis quas romæ fecit. Figlinū opus encaustū pinxit. In reliquis albaria adornauit. Non dubie uitreas facturū: & meras: si prius id inuentū fuiss;: aut a parietibus scenæ ut dixim; . Scauri puenisset in cameras. Quā ob rē originē uitri dicem; .

De origine uitri & ratione faciendi: & de obsiano uitro: & generibus multiformibus uitri

Capitulum. xxvi.

Ars est syriæ: quæ Phœnice uocat̃ finitima iudææ intra montis carmeli radices paludē habēs: quæ uocat̃ cādebes. Ex ea crediē nasci belus amnis quinq; milliū. p; spatio in mare profuens iuxta prolemaid; coloniā. Lētus hic currit: insalubris potus: sed cerimoniis sacer: limosus nado. p; fundus. Nō nisi refofo mari harenas fatēt. Fluctibus. n; uolutat̃ nitescunt d; tritis foribus. Nūc & a marino crediē asfringi morfu: nō prius utiles. Quingentor; ē passuum nō ampli; littoris spatij. Id p; tū multa p; sæcula gignēdo fuit uitro. Fama ē appulla naue mercator; nitri cū sparsi p; littus epulas pararet̃: nec esset cortinis attollendis lapidū occasio: glebas nitri e naue subdiisse. Quibus accessis p; mixta harena littoris translucentes nobilis liquoris fluxisse riuos: & hāc fuisse originē uitri. Mox ut ē astuta & ingeniosa solertia nō fuit cōrēta nitrg miscuisse: ceptus addi & magnēs lapis: qm̃ in se liquore uitri quoq; ut ferrū trahere crediē. Simili mō & calculi splēdēs multifariā cepti urit̃: deinde conchiæ & fossiles harenæ. Auctores sunt in india e cristallo fracta fieri: & ob id nullū comparari indico. Leuib; at aridissq; lignis coq; addito cyprio ac nitro maxime ophirio. Continuis fornacib; ut æs liquat̃: massæq; sūt colore pingui n; grantēs. Acies tanta ē quacūq; ut circa ullū sensum ad ossa confecet q; quid afflauerit corporis. Et massis rursus fundit̃ in officinis tingitq;. Et aliud statu figurat̃. Aliud torno terit̃. Aliud argēti modo celat̃. Sidone quondā iis officinis nobili: siquid ēt specula excogitauerat. Hæc fuit antiqua rō uitri. Iam uero q; in uulturno mari italiæ harena alba nascēs sex milliū passuum a litore inter curas atq; lucrinā: q; mollissima ē: pila molaq; terit̃. Dein miscēt trib; trib; nitri pondere uel mēsurā: ac liquata in alias fornaces transfundit̃. Ibi fit massa quæ uocat̃ hāmonitrum. Atq; hoc recoq;: & fit uitrg purg; ac massa uitri cādidi. Iam uero & p; gallias hispaniasq; simili mō

harenæ temperatæ. Ferunt Tyberio principe excogitatū vitri temperamentum ut flexibile eēt: & totā officinā artificis eius abolitā: ne æris: argenti: auri: metallis precia detraherēt. Eaꝝ fama diu crebrior q̃ certior fuit. S; qd refert. Neronis prin. ipatu repta vitri arte quæ modicos calices duos: quos appellabant petrotos. h; sex milibus uenderet. In genere vitri & obsidiana nūmeratæ ad similitudinē lapidis quē in æthiopia inuenit. Obsidi? nigerrimi coloris: aliqñ & translucidi: crassior uisū atq; in speculis parietū p. imagine umbras reddente. Gemmas multū ex eo faciunt. Vidimusq; & solidas imagines diui Augusti capti materia huius crassitudinis. Dicuntq; ipse p. miraculo in tēplo Concordiæ obsidianos quattuor elephantos. Remisit & Tyberius Cæsar heliopolitas: cerimonis repta ibi in hæreditate eius q̃ præfuerat ægypto: obsidianā imaginē Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo nūc nitri similitudine interpolata. Xenocrates obsidianū lapidē in india & in sãnio italiæ & ad oceanū in hispania nasci tradit. Fit & tinctoriæ genere obsidianū ad escaria uasa totū rubēs vitꝝ atq; nō transtucens: hematizon appellatū. Fit & albū & murrhinū aut hyacinthos saphirosq; imitatū: & omnib' aliis colorib'. Nec est alia nū materia sequator: aut et picturæ accomodator. Maxim' tamē honos in cādido transitu ceterē q̃proxima cristalli similitudine. Vfus uero ad potandū argenti metalla & auri populū. Est aut caloris impatiēs: ni pcedat frigidis liquor: cū addita aqua uitreæ pilæ sole aduerso in tantum exandescant: ut uestes exurant: fragmenta teporata agglutinantur tantum rursus adfundi non queunt præterq; abrupto sibimet: tingui ueluti cū calculi sunt: quos qdē abaculos appellant: aliquos et plurib' modis versicolores. Vitꝝ sulphuri cōcoctū ferruminat in lapidē. Ad præctis obmnib' quæ constāt ingenio artem natura faciente: succurrit mirari nihil pene nō igni pfici.

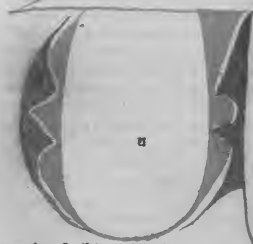
Ignium miracula & medicinæ pdigia

Cap. xxvii.

Ignis accipit harenas: ex qbus alibi vitꝝ: alibi argentū: alibi minū: alibi plumbi genera: alibi pigmenta: alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs solunt. Igne ferrū gignit: ac domatur. Igne cremato lapide cernēta i tectis alligat. Alia sæpius uri pdest. Eadēq; materia aliud gignit primis ignib': aliud secūdis: aliud tertiis. Quādo ipse carbo uires habet incipit istināt: atq; interesse creditus: maioris sit uirtutis. Immēsa & improba res: naturæ portio. Et in qua dubium sit plura absumat: an pariat. Est & ipsi ignib' medica uis. Pestilentia quæ solis obscuratiōe cōtrahit ignis fūctū multiformiter auxiliari certū ē. Empedocles & Hippocrates id monstrare diuersis locis. Ad conuulsa uiscera aut confusa ut. M. Varro auctor ē. Ipsi enim uerbis ei' utar. Lix cinis ē inquit foci. Inde. n. cinis luxatis potus medet. Vt licet uidere gladiatores cū deluserint hac iuuari potide. **Quin** & carbunculū gen' morbi: quo duos consulares nup absumptos in dicauim': quæneus carbo tritus cū melle sanat. Adeo in reb' damnatis quoq; ac iam nullis sunt aliqua remedia: ut in carbone ecce & cinere. Non præteribo & unū foci exemplū romanis litteris claz. Tarquinio Prisco regnante tradit repente in foco comparuisse genitale & cinere masculini se uisus. Eāq; quæ infederat ibi: Tanaquilis reginæ ancillā Ocrefē captuā confurrexisse gratulam. Ita Seruium Tullii natū q̃ regno successit. Inde & in reginæ cubanti puero cepit arsisse uisum creditūq; Laris familiaris filiū. Ob id compitalia & ludos Laribus primū instituisse.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE. LIBER. TRICESIMVS SEPTIMVS ET. VLTIMVS PROHEMIVM.

Origo gemmarū.

UT NIHIL INSTITVTO OPERI DESIT: Gemmæ super sunt: & in artum coacta res: naturæ maiestas a multis nulla sui pte mirabilior. Tantum tribuunt uarietati colorib' materiæ decori. Violare et signis gēmas nefas ducentes. Aliquas uero extra precia ulla taxationēq; humanarū opū arbitantes ut pleriq; ad summam absolutamq; res: naturæ contemplationē satis sit una aliqua gēma. Quæ fuerit origo gemmarū & qbus initiis in tantum hæc ammiratio exarserit dixim' quodā tentus in mentiōe auri annulosq;. Fabulæ primordium a rupe caucasea trahunt. Promethei uinculos interpretatione fatali: Primūq; saxi fragmentū inclusum ferro ac digyto circumdatū

tum hoc fuisse annulū & hoc gēmmā.

H De gēmma Polyclatis tyranni & Pyrrhi regis: & q̃ sculptores optimi: & nobilitates artificū: & q̃ prim' dactylotheçā romæ habuit
Is initiū cepit au. floritas in tantū amorē elata ut Polycrati Sero famio insulaz ac littoꝝ

Cap. i.

tyranno foelicitatis suae quam nimiam fatebat eē ipse satis piamēti in unī gemmæ uolūtario
 dimno uidere: si cū fortunæ uolubilitate paria faceret. Planeq; ab inuidia eius abunde se redi
 mi putaret: si hoc unū doluiss. Alii suo gaudio luxus eo pfectus a nauigio in altum annulū mer
 sit. At illum piscis eximia magnitudine regi natus eē: a uice raptum ut laceret ostētum: i culinā
 domini rursus fortunæ insidiantis manui reddidit. Sardonice eā gemā fuisse constat: ostēduntq;
 nomē (si credimus) in Concordiæ delubro cornu aureo Augustæ dono inclusam: & nouissimum
 ppe locum tot prælatis optinentē. Post hunc annulum regia fama ē gemmæ Pyrrhi illi q ad
 uersus romanos bellum gessit. Nanq; habuisse tradit acatren: in qua nouē musæ & Apollo cir
 tharans tenēs spectare: nō arte sed iponte naturæ ita discurrentib; maculis: ut musis quoq; sin
 gulis sua red derent insignia. Nec deinde alia quæ tradat magnopē gemmæ claritas extat apd
 auctores: præter q; Ismeniam Choraulē multis fulgentib; uti solum comitante fabula uanitatē
 eius dicat: in cypro: sex aureos dnarios p sinaragdo in qua fuerat sculpta Amynone iussisse
 enumerari. Et cum duo relati eēnt: imminuto precio: male me hercules curatum dixisse. Mul
 tum. n. d. r. a. t. u. m. erat gemmæ dignitati. Hic uidet insituisse ut omnes musicæ artis hac quoq;
 ostēratione censeret: ueluti Dionysiodorus aequalis eius & æmulus: ut sibi quoq; par uideret.
 Tertū q eodē tēpore fuit inter musicos Nicomachus multas gemmas habuisse tradit: sed nulla
 peritia ele. tas: sed forte quadam. His exēplis initio uoluminis oblati aduersus istos q sibi hāc
 ostentationē arrogant: ut palam sit eos tibicinum gloria tueri. Hoc in Polycratī gemma quæ
 demonstra illibata intactaq; ab Ismeniæ ætate post multos annos apparet scalpī ēt sinaragos
 folitos. Cōfirmat hāc eandē op. in. onē distum Alexandri magni: quo uetuit in gemma se ab alio
 scalpī q; a Pyrgotele nō dubie clarissimo artis eius. Post eum Apollonides & Croni i gloria fue
 re. Quicq; diui Augusti imaginē similē expressit: qua postea principes signabāt Dioscorides. Syl
 la dictator traditione lūgure semp signauit. Est & inter auctores Catienlem illum cuius patrē
 Scipio Aemilian' ex p. uocatione interfecerat: pugnæ ei' effigie signasse uulgato Stilonis Præ
 cōtini sale. Quidam fuisse actus eum si Scipio patrē eius interemptus eēt: Diuus Augu' in
 ter initia sphinge signauit. Duas at in matris annulis iam indiscretæ similitudinis inuenerat. Al
 tera p bella ciuilia absente eo amici signauere epistolas & edita. Quæ rō tēpōs nomine ei' red
 di postulabat: nō infaceto lepore accipientiū enigmata afferre eam sphingem. Quin et Mœcena
 ris rana p collationē pecuniæ in magno terrore erat. Augu' postea ad dūitanda cōuitia sphin
 gis Alexandri magni imagine signauit. Gemmas plures: qd pegrino appellant: nomine dactyl
 lothecæ: prim' omnū habuit romæ priuign' Syllæ Scaurū. Diuq; nulla alia fuit: donec Pōpei'
 magnus eam quæ Mythrīdatis regis fuerat: inter dona in capitolio dicaret: ut. M. Varro: aliq;
 eius dē ætatis auctores confirmant: multū prælatam Scauri. Hoc exēplo Cæsar dictator sex da
 ctylothecās in ædē Veneris genitricis consecrauit. Marcellus octauia genitus in palatina Apol
 linis ædē unū. Victoria tamē illa Pompeii primū ad margaritas gemmalq; mores inclinauit. Si
 cut. L. Scipionis & Cn. Manlii ad cælatū argentū & uestes attalicas & triclinia ærata. Sicut. L.
 Mummi ad corinthia & tabulas pictas.

De gemmis tran latis in triumpho Pompeii: & natura crysalli & medicinis: & luxuria
 circa eā: & qn primū inuēta myrrhina: & luxuria circa eā & natura myrrhinog: q men
 titi sunt auctores de succino

Cap. ii.
I Duti planius noscat: uerba ex ipsis Pompeii triumpho: actis subiiciam. Ergo tertio trium
 pho quē de piratis: asia: ponto: gentibusq; & regib' in septimo opis huius uolumine indicatis
 M. Pilone. M. Messala conf. pridie Kalendas octobris: die natalis sui egit: transtulit alueum cū
 tesseris lusoriū & gemmis duab; latū pedes tres: longū pedes quattuor. Et ne qs de ea re dubi
 tet nulla gemmæ magnitudine hodie ppe ad hanc amplitudinē accedente. In quo fuit luna au
 rea pondo. xxx. milium. Lectos tricliniares tres. Vasa ex atro & gemmis abacoꝝ nouem. Signa
 aurea tria. Mineruæ matris: & Apollinis coronas ex margaritis. xxx. tres. Montem aureū qua
 dratū cū ceruis & leonib; & pomis omnis generis circumdata uite aurea. Musæum ex margaritis
 in cuius fastigio horologiū erat. Imago Cn. Pompeii e margaritis: illa regio honore grata: illius
 pbiores uenerandiq; p cunctas gētes illa in p̄ ex margaritis: seueritate uicta & uerore luxuria
 q; triumpho. Quod pfecto inter illos uiros durasset cognomen Magni: si prima uictoria q; triū
 phaltes d margaritis Magne: tam pdigia re & foeminis repta: quā habere gerereq; fas non sit.
 Hinc sic fieri tuos uultus: sic te precolum uideri? Nōne illa similior tui ē imago: quā pyrenei iu
 gis imposuisti? Graue pfecto sedum p. pbrū erat: ni tueris sit et deos: ostentū credi oportet
 Clareq; intelligi posset iam tum illud caput orientis opib; si n reliquo corpore ostētātū. Cætera
 triumphī eiusdem q; uerissime subiiciā. Reip. datū mille talentū. Legatis & quæstoribus: q oras
 maris defensissent: sefertia bina milia. Cōmilitibus singulis qnquaginta. Tolerabilior ē tñ fecit
 causam Caii principis q sup omnia muliebria oculos induebat e margaritis. Et Neronis principis
 q secepta plonis histronū & cubicula uiatoria unionib; cōsternebat. Quinimmo et ius uidetur

perdidisse corripienti gēmata potoria & variæ supellestilis generâ annulos transeuntes. Quæ enim nō luxuria innocentior existimari possit: Eadē uictoria primū in urbē murrina inuexit. Pri-
musq; Pompeius lex pocula ex eo triumpho capitolino loui dicitur. Quæ ptinus ad hominum
usum transiere: abacis et elcariisq; uasis inde expetitis. Excreuitq; in dies eius rei luxus murrina
no. lxxx. festiis empto capaci plane ad festarios tres. Caliceq; potatui ex eo ante hos annos
cōsularis ob amorē abrafo eius margine ut tamē iniuria illa precū augeret. Neq; ē hodie murrina
alterius præstantior indicatura. Idē in reliqs generis eius quantū ualuerit licet æstimare ex
multitudinesq; tanta fuit ut auferente liberis ei? Nerone Domitio theatrū peculiare trans tyberim
hortis expolita occuparet: hoc a populo impleri cauentes. Et dū pompeian? præcludit etiaq;
Neroni satis erat: q; uidit tunc annumerari unitis scyphi fracta membra: q; in dolorē credo sæcū
li inuidiaq; fortunæ tanquā Alexandri magni corpus in cōditorio fuari ut ostentaret: placebat.
T. Petronius consularis moritur? inuidia Neronis principis ut mēsam eius exheredaret: trullā
murrinam. ccc. festiis emptam fregit. S; Nero ut par erat principē uicit omnes. cccc. fester-
tiis cape dinē unā parando. Memoranda res tanti impatoris patrēq; patriæ bibisse. Oriēs murrina
mittit. Inueniūt enim ibi in plurib? locis nec insignibus: parthici regni. Præcipue tñ in car-
mania. Hamorē putant sub terra calore defari. Amplitudine nūq; puos excedit abacos. Crassi
tudine rara quanta distit? quasi potorio. Splendor iis sine uirib? nitroq; uerius q; splendor. Sed
in precio uarietas colorū: subinde circumagentib? se maculis in purpurā candorēq; & tertium ex
utroq; ignescente ueluti p transitū coloris purpura rubescens: aut lacte candescens. Sūt q; ma-
xime in iis laudēt extremitates: & quosdā colorū repulsus: quales in cælesti arq; spectāt. His
maculæ pingues placēt. Translucere quicq; aut pallere uitū est. Itē sales uerrucęq; nō emine-
tes: sed ut in corpore et plegis sessiles. Aliqua & in odore commendatio ē. Contraria huic cau-
sa crystalli facit: gelu uehementiore concreto. Nec aliubi certe repit? q; ubi maxime hyberinæ
niues rigēt: glaciēq; eē certum ē: unde & nomē græci dedere. Oriens & hanc mittit. S; indicæ
nulla præferēt. Nascit? & i asia: uisissima circa alabandā & hortosiam finitimisq; montib?: itē i cy-
pro. S; laudata in europa alpiū iugis. Iuba auctor ē: & in quadā insula rubri maris ante arabia sita
nasci quæ e neron uocet. Et in ea quæ iuxta gēmam topacion ferat. Cubitalemq; effosam a Py-
thagora Ptolem ei regis præfecto. Cornelius Bocch? & in lusiunia p; mirandi pōderis immē-
sis iugis depreisus ad liberamētū aquæ puteis. Miq; & quod Xenocrates tradit ephesus aratro i
asia & cypro excitari. Non. n. inueniri in terreno: nec nisi inter cautes c editū fuerat. Simili? ue-
ri ē qd? idē Xenocrates tradit torrentib? sæpe dportari. Sudines uero negat nisi ad meridiē spe-
ctantib? locis nasci. Quod certū ē: non enim repit? in aquosis: q; q; in regione prægladina: uel si
ad uada usq; glaciē amnes. Cælesti humore puq; niue id fieri necesse ē: id calor impatiens
in frigido potu abdicat. Quare nascat? angulosi laterib?: nō facile rō inueni pōt: eo magis q; neq;
mucronib? eadē spēs ē: ita absolutus est later: leuor: ut nulla id arte possit æquari. Magnitudo
amplissima adhuc uisa nobis erat: quā i capitolio Liuiæ Augusta dicauerat: libraq; circiter. I. Idē
Xenocrates auctor ē: uas amphorale uisum. Et aliq; ex india crystalli sextarios: quattuor. Nos li
quido affirmare possumus in cautib? alpiū nasci ad o inuiis ut plegis fune pēdentes eē ex trahant
Peritis signa & in dicia nota sunt. Inestant? plurimis uitii? scabros: ferrugine maculosa nūbe occul-
ta aliq; uomica: præduro fragilq; centro a sole appellato. Est & ruffa aliquib? rut igo. Aliis ca-
pillamētū rimæ simile. Hoc artifices litura occultant. Quæ uero sine uitio sunt: puras eē malūt
ascyntheta appellantes: nec spumei coloris lymptideq;. Postrema uero auctoritas in pōdere est:
Inuenio medicos quæ sunt uerenda corpō: nō aliter utilius id fieri putare q; crystallina pila ad-
uersus apposita solis radiis. Alius hic furor. hf. cētum. I. milib? trulla una nō ante multos annos
mercata a matrefamilias nec diuite. Itē Nero amissaq; reg? nūcio accepto duos calices crystallinos
in suprema ira fregit illis. Nec fuit rō uitio sæculum suū punientis: ne q; alius ex iis biberet.
Fragmenta sarciri nullo mō queunt. Mireq; ad similitudinē accessere uitri: sed. pdigii mō ut suū
precū auxerit: crystalli nō diminuerunt. Proximū locū in ditiis sceminaz: tñ adhuc tñ succina
opritēt: eadēq; oia hæc quā gēme auctoritatē. Sane maiorē aliq; d causis crystallina & murrina.
Rigidi pot? utraq;. In succinis causam ne ditiæ qdē adhuc excogitauerit. Occasio ē uanitas
græcō: diligēt. Legēs modo æque ppetiant me d ortu eorū: cū hoc quoq; interfit uitæ sci-
re posteros q; uid illi. pdidere mirandū. Phætonis fulmine icti sorores fluu mutatas in arbo-
res populos lachrymis electisq; omnib? annis fundere iusta eridanū annē quē padū uocamus. Et
electisq; appellat: qm sol uocitat? sit electros: plurimi poetæ dixer: primiq; ut arbitror. Echy-
lus: Philoxen?: Nicander: Euripides: Satyr?. Quē eē factū italiz testimonio patet. Diligētior
res eorū electradas insulas i mari hadriatico eē dixerūt: ad quas dilabere? pad?. Qua appellatiōe
nullas uncq; ibi fuisse certū ē. Nec uero ulla ibi appositæ eē i quas quicq; cursu padī duehi possi-
sit. Nam q; Echylus in hyberia hoc ē in hispania eridanū eē dixit: eundēq; appellari rhodanum
Euripides rursus & Apollonius in hadriatico litore confluere rhodanū & padū: faciliōr uenia;

facit ignorati succini: in tanta orbis ignorantia. Modestiores sed æque falsum p̄diderē in extre-
mis hadriatici sin⁹ rupib⁹ muīs arbores stare: q̄ canis ortu hoc effunderēt gummi. Theophrast⁹
in liguria enōdi dixit. Phœrontem in æthiopia Hammonis obisse. Ob id d̄lub⁹ ibi eē atq; ora-
culū. Elect⁹q; gigni. Philemō foissile eē: & i scythia erui duob⁹ locis. Cādū atq; cærei coloris
qd̄ uocaret elect⁹. In alio loco suluū qd̄ appellaret sualternicū. Demonstratus i ncurion id uo-
cat: & fieri ex urina lycū bestias. E marib⁹ suluū & igneū: e fœminis languidus atq; candidū.
Alii dixere languitū: eē in italia bestias languurias. Zenothenis langas uocat easdem: & circa pa-
dū iis uitā affirmat sudnes arborē quæ gignat i liguria. In eadē sententia & Metrodor⁹ fuit. Sor-
taces credidit in britannia arborib⁹ effluere: quas electridas uocat. Pytheas guttonib⁹ germa-
niæ gētī accolis æstuarij mētōnomon nomine ab oceano spatto stadij sex milij. Ab hoc diei
nauigatione insulā abesse abalū. Illo uere fluctibus adiehi: & esse concreti maris purgamentum
Incolas p ligno ad ignē uti eo: pximilq; teutonīs uedere. Huic & Timæus credidit: sed insulā
basiliā uocauit. Philemon negauit flammam ab electro reddi. Nicias solis radij succū intelligi
uoluit. Hos circa occasum credit uehementiores in terram actos pingue sudorē in ea pte oceani
relinquere: deinde æstatib⁹ in germanoꝝ littora eiici. Et in ægypto nasci simili modo: & uocari
sacal. Itē in india: grati⁹ p̄ thure eē indis. In syria quoq; fœminas uerticillos inde facere: & uo-
care barpagas: q̄a folia & paleas: uestiūq; fimbrias rapit. Theophrastus oceano id ex æstunte ad
pyrenēi p̄montiorū eiici. Quod Xenocrates credidit: q̄ de iis nuprime scripsit. Viuit adhuc
Asarubas: q̄ tradidit iu ta atlanticū mare eē locū cephiisidā: quē mauri uocant elect⁹. Hic sole
exalfectū ē limo dare elect⁹ fluitans. Mnesias africæ lacū lycionē appellatū: & cratinā amnem
in oceanū effluentem lacu: in quo aues quas meleagridas & penolopas uocat uiuere. Ibi nasci ra-
tione eadē qua supra dictū ē d̄ electride lacu. Theomenes dicit: iuxta syrtin magnā hortū hespe-
ridū eē: ex quo in stagnū cadat. Colligi uero a uirginib⁹ hesperidū. Ctesias indis flumē eē hypo-
bag: quo uocabulo significet omnia uasa ferre bona: fluere a septentrione i exortū oceanū iuxta
montē siluestre arborib⁹ elect⁹ ferentib⁹. Arbores eas aphytagoras uocari: qua appellatione
significet prædulcis suauitatis. Mithridates in germaniæ littorib⁹ eē insulam: uocariq; eam cæ-
dron: cædri genere siluofuā: inde d̄fluere in petras. Xenocratis nō succinū tñ in italia: uer⁹ etiā
thieum uocari: scythias uero sacriū: qñi & ibi nascat. Alios putare in humidā gigni: Sup omēs
ē Sophocles tragic⁹ poeta: qd̄ egdē miror tanta grauitate cothurni: & præ terea uitæ fama alias
principali loco genit⁹ athenis reb⁹ gestis exercitu adiecto. Hic ultra indiā fieri dixit e lachrymis
meleagridū auiū Meleagrū defluentium. Quod & credidisse eū uel sperasse aliis p̄suaderi posse
quis non ueret? quam ue periciā aut impericiam posse repiri quæ auiū ploratus aruitos credit:
lachrymas ue tam grandes: auesq; e græcia ubi Meleager perit plorātū isse in indos. Quid er-
gor? non multa æque fabulosa p̄dunt poetæ? S; hoc ea in re quæ quotidie inuehat: atq; abun-
det: & hoc mēdaciū cognuat serio quenq; dixisse: summa hominū contemptio eē: & intoleranda
mendaciorū impunitas.

De ortu & medicinis & generib⁹ & luxuria succinoꝝ: & lyncurio & medicinæ Cap. iiii.
Certum est gigni in insulis septentrionalis oceani: & a germanis appellari glessum: itaq; &
a nostris un i insulas: ob id glessariam appellatā: Germanico Cæsare ibi classitus rem gerētē
austraiam a barbaris dictā. Nascit̄ at̄ de fluente medulla pinei generis arborib⁹: ut gūmi in ce-
ralis: resina pincis erui n̄pit humoris abundantia. Densa rigore nō tempore aut mari. Cū uero in
tumescens æstus rauit ex insulis: certe in littora expellit̄: ita uolubile ut p̄dere uideat̄. Quod
arboris succū ēt p̄fici nostri credere: ob id succinū appellantes. Pineæ at̄ arboris eē indicio ē
pine⁹ in attritu odor: & q̄ accessum t̄ed̄e modo ac nidore fragret. Afferē a germanis in pannoi-
niam: mox p̄ puinciam. Inde ueneti primum quos græci enetos uocant: rei famam fecere. Proxi-
mæ pannoni eē accipiētēs circa mare hadriaticū. Pado uero adnexa fabulæ uidet̄ cā hodieq;
transpadan⁹ agrestib⁹ fœminis: moniliū uice succina gestantib⁹ maxie decoris gratia. S; & mei-
dicinæ: qñ tonsillis cre t̄it̄ resistere: & facitū uitis uario genere aquarū iuxta illos infestāte gut-
tura ac uicinas carnes. Ceterum fere milibus passum abest a carnuto litris pannoniæ: ex quo id
germaniæ inuehit̄: p̄cognitū nūq;. Vidit. n. eques roman⁹ missus ad id comparandū a Iuliano
curante gladiatorū mun⁹ Neronis principis. Qui hæc commertia & littora pagrauit tenta co-
pia inuectā: ut recta coercedis feris postū p̄tentia succinis nodaret̄. Arma uero & libitina to-
tusq; unius diei apparatus eēt e succino. Maximū pondus iis glebæ attulit. xiii. libras. Nasci &
i india certū ē. Archela⁹ q̄ regnauit in cappadoda illinc cortice inherente tradit aduehi rude:
poliriq; laetē incoctū. Liquidū primo distillat argumēto sunt quædā intus translucentia: ut for-
micæ aut culices: lacertæq; quas adh̄ æssisse musteo: nō ē dubiū: & inclusas indurescenti. Genera
etiam plura. Candida odoris p̄stantissimi. S; nec his nec tetriss̄ p̄cium. Fulvis maior audioris. Ex
his etiamnū aplior translucentib⁹: p̄ter q̄ si nimio ardor flagrent: imaginemq; igneam inesse: nō
ignem placet. Summa laus falernis a uini color dictis molli fulgor p̄picui. Sūt & in qb⁹ docti

mellis lenitas placeat. Veq; hoc quoq; notū fieri oportet quocunq; modo tingui libeat: hædorū seuo & anchusæ radice. Quippe et conchylio inficiū. Cæterę attritu digytos accepta vi calorū attrahunt in se paleas & folia arida: ut magnes lapis ferrū. Ramēta quoq; succini oleo addito flagrant dilucidius diutiusq; q̃ lini medulla. Taxatio in dīciis tanta ut hominū quāuis pua effigies uiuorū hominū uigētium ꝑ precia superet: ꝑrlus ut castigatio una n̄ sit satis. In corinthiis æs placet auro argēto ꝑ mixtum: in cælestis ars & ingenia. Murrinorū & crystallinorū diximꝑ gratiam. Vniones q̃ capite circumferūt: gemmæ digytis. In omnibꝑ deniq; aliis uitis ostentatio aut ufus placet. In succinis deliciæ tñ conscientia. Domitius Nero i cæteris uitæ suæ portētis capillos quoꝑ cōiugis sue Popææ in hoc nomē adoptauerat quodā ēt carmine succinos appellando. Et qm̄ nullis uitis defunt preciosa nomina ex eo tertius hic qdē colos cœpit expecti a matronis. Vfus tñ succinorū inuenit aliq; i medicina: sed n̄ ob hoc fœminis placēt. Infantibꝑ alligari Amuletirōne ꝑdest. Callistratus & cuiusq; ætati contra lymphationes ꝑdest tradit. Et urinæ difficultatibꝑ potū: alligatum ꝑ. Hic & differentia nouā attulit appellando chrysolectę quasi coloris aurei: & matutino grauissimi aspectꝑ. Rapacissimū igniū: & si iuxta fuerint celerrime ardescēs. Hoc collo alligatū: mederi febribus & morbis. Tritū cū melle ac rosaceo aurū uitis. Et si cum melle artico conterať: oculos quoq; obfcuritatibꝑ. Stomachi ēt uitis uel ꝑ se farina eius sumptas: uel cū mastice ex aqua pota. Succina ēt gēmis quæ s̄t in anīcidia: adulterandi magnū habēt locū: maxime amethystis: cū omni ut diximꝑ colore tingāť. De ly ncurio ꝑxime dici cogit auctorū ꝑtinacia. Quippe ēt si nō electę: id ēēt ly ncuriū tamē gemmāz ēt contendit. Fieri at̄ ex urina qdē lyncis. Sꝫ egestā terra ꝑtinus bestia operiente eam: qm̄ inuideat hominū usui. Esse at̄ qualē in igneis succinis colorē: salpiq;. Nec folia tñ aut stramenta ad se rapt: sed æris ēt ac ferri lamina: qdꝑ Diocles qdꝑ & Theophrastus credidit. Ego falsum id totū arbitror. Nec uisam i æto nostro gemmā ullam ea appellatione. Et qdꝑ d medicina simul ꝑdit calculos uescicā eo ꝑto elidi: & morbo regio occurrat: si ex uino bibat: aut si portet. Et tñ nunc gemmāz confessā di cemus a laudissimis oriri. Nec uero id solū agemus: sed ad maiorē utilitatem uitæ obiter coarguet magorū infanda uanitas: quando illi uel plurima prodidere d gemmis medicinā: ex iis species blando prodigio transgressi.

(De adamantis generibus & medicinis & margaritis

Cap.v.

A maximum in rebus humanis nō solum inter gemmas precii hꝫ adamas: diu nō nisi regibꝑ: & his admodū paucis cognitus: unꝑ modo in metallis rebus: ꝑq; raro comes auri: nec nisi in auro nasci uidebat. Veteres eum in æthiopum tantū metallis inueniri existimaueť: inter dībꝫ Mercurii atꝑ in insulam meroen dixerunt ꝑ nō ampliōrē cucumeris semine aut colore ad similitudinemiri. Nunc genera eius sex noscūt. In dīci n̄ in auro nascētis: sed quādā crystalli cognitione. Siquidē & colore transluce nō differt. Et lateꝫ sexangulo leuore turbinatus in mucronē: aut duabꝑ contrariis ꝑtibus quo magis miremur: ut si duo turbines latissimis suis ꝑtibus iungāť: magnitudine uero ēt auellani nucleī. Similis ē huic qdē arabicus: minor tantū. Similiter & nascens cæteris pallor gētis & in auro n̄ nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprehendūt: ita respuentes i dīci: ut ferrū utrinq; dissulter: incudesq; ēt ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis ē: simul ꝑ igniū uictrix natura: & nun ꝑ incalescēt. Vnde & nomē indomita uis græca interpretatione accepit. Vnum ex iis uocant cenchron: qdꝑ est milii magnitudinē. Alterꝫ macedonici in philippico auro reꝑtum: & hic ē cucumi semine ꝑar. Post hos cyprius uocāt in cypro reꝑtus uergēs in æreum colorē. Sꝫ in medicina ut dicemꝑ efficacissimus. Post hunc ē sideritis ferrei splendoris: pondere ante cæteros: sed natura dissimilis. Nam & i dīciis frangit: & alio adamatē ꝑforari ꝑt. Quod & cyprio euēit. Breuiterq; ut d generes nominis tñ auctoritatē habēt. Idq; qdꝑ totis uoluminibꝑ his docere & mādare conati sumus d discordia reꝫ cōcordiaq; quā antipathiam ac sympathiam appellare græci nō aliter clarius intelligi ꝑt. Siquidem illa inuicta uis duarꝫ uolentissimæ naturæ reꝫ ferri ignisq; contemꝑrix hircino rumpiē sanguine: ac ne aliter q̃ recēti calido ꝑ macerata: & sic quoꝑ multis i dīci: tūc ēt præterq; eximias icudes malleorꝫ ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentū: Quo te casu reꝑtum? Aut quæ fuit coniectura experiendi rem immensū secretis: & in frædissimo animalū omniū: ꝑfecto muneri talis inuentio hominis ē. Nec quo erendi in nulla ꝑte naturæ rō: sed uoluntas. Vt cum feliciter rumpere contingit: in tam paruas frangāť crustas: ut cerni uix possint. Expetunt a sculptoribꝑ: ferroq; in cludunt: nullā nō duriciā ex facili cauantes. Adamas di fider cū magnete lapide i tñ: ut iuxta ꝑ situs ferrū nō patiat̄ abstrahi: aut si admortus magnes apprehenderit: rapiat: atꝑ auferat. Adamas & uenena irrita facit: & lymphationes abigit: metusq; natos expellit a mēte: ob id qdā eum athenienses uocauerunt. Metrodorus Sceptius in eadē germania in balista insula nasci in qua & succinum qdꝑ equidē legerim: solus dicit: & præfert arabicis. Quod falsum ē q̃s dubitet. Proximū apud nos indicis arabicisq; margaritis pretium ē: de quibus in nono diximus uolumine inter res marinas.

Ertia auctoritas smaragdi perhibet pluribus de causis nullius coloris aspectu iucundior ē. Nam herbas quocq; uiretes frondesq; haud delectam. Smaragdus uero tāto libentius qm̄ nihil omnino uiridius comparatū illis uret. Præterea soli gemma; cōtuitu oculis implent: nec fatiant. Quin & ab intentione alia oblectata aspectu smaragdi recreat acies. Scalpentibusq; gemas nō alia gratioꝝ oculoꝝ refectio ē: ita uiridi lenitate salutudinē mulcēt. Præterea longinquo amplificat uis: inficientes circa se repercussum aera nō sole mutati: nō umbrati: nō lucernis: semperq; sensum radiantē: & uisum admittentes: ad crassitudinē sui facilitate transiucida. Quod ē in aquis n̄ fit. Iidem plegq; & cōcaui ut uisum colligāt. Quapropter decreto hominum is parciē scalpi uetitis. Quin p̄ scythicos ægyptioꝝq; tanta durities ē: ut nequeat vulnerari. Quos uero corpꝝ extensum ē: eadem qua specula rōne lupini imagines res reddit. Nero princeps gladiatos pugnas spectabat smaragdo. Genera eoz duodecim nobilissimi scythici ab ea gēte in qua reperiunt: appellati. Nullis maior austeritas: nec minꝝ uitii. Et quantum smaragdi a gemmis distant: tñ scythici a cæteris smaragdis. Proximā laudē habēt si ut & sedē bactriani: quos in cōmissuris faxoz collegere dicunt eteliis flantibus. Tunc enim tellure internitent: q̄a is uentis maxime harenæ mouēt. S; hos minores multo scythicis eē tradunt. Tertium locum ægyptii hēt q̄ eruunt circa copton oppidū thebaidis in collibꝝ & cauibꝝ. Reliqua genera in metallis æariis inueniūt. Quapropter principatū ex iis ægyptii optinent: dosq; eoz & ut in colore liquido nec dilutos ues: ex humido pinguis quacq; respiciat imitante translucidum mare: panterq; transiucet & nitet: hoc ē colorē expellit: & acie recipit. Ferunt & in ea insula tumulo reguli Hermæ iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis ita radiantibus: ac in gurgitem ut teriti instrumenta refugerent thynnū: diu mirantibꝝ nouitatē piscatoribꝝ: donec mutaret oculis gemmas. S; & uita demonstrari oportet repta. Sūt qdem omnī eadē. Quædam tamē natio nū peculiaria: sicut in homine. Ergo cyprii uarie glauci: magisq; ac minus in eodē smaragdo aliis prius tenorē illū scythicæ austeritatis nō semp custodiunt. Ad hoc quibudam intercurrit umbra furdusq; fit coloz q̄ improbat: ēt dilutior. Hincq; genera distinguunt. Et sunt aliqui obfcuri: quos uocat cæcos. Alii deniq; nec & liquido translucidi. Quidam uaria nubecula probati. Aliud ē hoc quā umbra d̄ qua diximꝝ. Nubecula. n. albicantis ē uitium cū uiridis nō p̄transit aspectus sed aut intus occurrit: aut excipit in fine uisum candor. Hæc coloris uitia: ista corporis capillamēntū sal: plumbago. Ab iis æthiopici laudat a copto dieꝝ triū itinere: ut auctor ē lūba: acriter uirides: sed nō facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere posuit hermicos & plucos. Illos extumefcentes pinguit: plicos uero nō translucidos: sed iucundi t̄noris. Visum imple re quē nō admittant. Felum pantheraq; oculis simile. Nanq; & illos radiare nec perspicui. Bosdem in sole hebetari: umbris refulgere: & longius q̄ cæteros nitere. Omnīū horū etiam nūq; uitii q̄ felis colorē aut aeris habēt. in sole dilucidi qdē ac liquidis: sed non uirides. Hæc uitia & attici maxime sentiunt in argenteis metallis repositis: in loco q̄ thyrkos uocat: semp minꝝ pinxos & e longinquo speciosiores. Frequens & iis plumbago: hoc ē ut in sole plumbi uideantur. Illud p̄ peculiare: q̄ qdam ex iis fenelunt: paulatim uiriditate euanida: & sole lædunt. Post hos medici plurimū uiriditatis habēt interdū & e saphyro. Ii sunt fluctuosi: & res imagines complexi ut uerbi gratia papauis: aut anium pinnaq; uel catuloz aut similiū. Qui tamē uirides nascunt: qm̄ oleo meliores fiunt. Ne p̄ ē alioꝝ magnitudo amplior. Carchedoni nescio an in totū exoleuerint: post p̄ metalla æris iei d̄scerunt: & semp tamē uilissimi fuere minimiq; Iidē fragiles s; colore incerti & uirentiū in caudis pauonū columbaq; collo plumis similes: ad inclinationē magis aut minꝝ lucidi. Venosi qdē: squammosiq; Peculiare erat in his uitii sarcion appellatū. Hoc ē quædam gemmæ caro. Mox iuxta carchedonē in qua legebat: smaragdites uocat. Iuba ē auctor smaragdi quē cholam uocat: in arabia ædificioꝝ ornamentis includi. Et lapidē quē alabastriten ægyptii uocant. Complures uero e p̄ximo laconicis in taygeto monte erui medicis similes: & alios in sicilia. Inferiū smaragdis & quæ uocat tanos: e p̄lis ueniens gemma ingrate uiridis: atq; intus sordida. Itē chalcosmaragos e cypro turbida æreis uenis. Theophrastus tradit: ægyptioꝝ commentariis repiri: regi eoz a rege baby lonio missum smaragdū mtenere. .iiii. cubitoꝝ longitudine: & trium latitudine. Et fuisse apud eos in louis dubro obeliscum e quattuor smaragdus qua draginta cubitoꝝ longitudine. Latitudine uero in una pte quattuor: & in altera parte duos. Se at scribente eē in tyro Herculis templo stentem planā & smaragdo: nisi potiꝝ pleuudo smaragdus sit. Nam & hoc genꝝ reperiri: & in cypro inuentū ex dimidia pte smaragdū: ex dimidia lapidē: nodum humore in totū transfigurato. Appion cognominatus Histonicus: paulo ante scriptū reliquit: eē etiam in labyrintho ægypti colosseum Serapim & smaragdo nouē cubitoꝝ. Eandē multis naturā aut certe similit̄ habere berylli uidēt: in india originē habentes: raro alibi repertos. Politiū omnes sexangula figura artificij ingeniis: qm̄ hebescūt: ni color furdus repercussu anguloꝝ excitē. Aliter. n. politi nō habēt fulgorē eundē. Probatissimi sunt ex iis qui

uiritatē puri maris imitant. Proximi q̄ uocāt chrysoberylli: & sunt paulo pallidiores: sed i autem colorē exeunte fulgore. Vicinū genus huic ē pallidius: & a quibūdā pprii generis existit: ma: uocātq; chrysolypion. Quarto loco numerat hyacinthozontes. Quanto quos heroides uocant. Post eos at cerini. Ac deinde oleagini: hoc ē colore olei. Postremi chrystallis fere similes. Hi capillamenta habēt: sordēs: alioq; euanidi: q̄ sunt omniū uitia. Indi mire gaudēt longitudine eorū: solosq; gemmas eē prādicant: q̄ carere auro malint: & ob id perforatos elephantorū fetis religant. Et alios conuenit nō oportere pforari: quos sit absolutā bonitas umbilicis statim ex auro capita comprehendit. Ideoq; cylindros ex iis facit malum q; gemmas: qm̄ ē sūma commendatio in longitudine. Quidam & angulosos putant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta: additoq; auro repercussa: aut omnino castigata causa peripicuitatis ad crassitudinē. Vitia prāter iam dicta eadē fere quā in smaragdīs & prertygia. In nostro orbe aliqñ circa pontum inueniri putant. Indi & alias qdem gemmas crystallo inuenio adulterare reppererunt: sed prācipue beryllos.

De opali generib; & uitis & expimentis: & uariis gēmīs

Cap. vii.

Inimum: idēq; plurimū q̄ ab iis differunt opali: smaragdīs tm̄ credentes. India solū & hog; ē mater. Atq; idō eis preciosissimā gloriā compositores gemmas: & maxime inenarrabilez difficultatē dederūt. Est. n. in iis carbunculi tenuior ignis. Est amethysti fulgens purpura. Est smaragdū uirens mare: & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alii summo fulgore atq; mento colores pigmentorū æquauere. Alii sulphuris ardentē flammam: aut ē ignis oleo accessi Magnitudo nucē auellana æquat: insigni apd' nos hystoria. Siquidē extat hodieq; huius generis gemma: pp quā ab Antonio, pscriptus Nonius lenator ē filius Strumæ Nonii eius: quē Catullus poeta in sella curuli uisum indigne tulit. Aususq; Seruiliū Noniani quē consulē uidim?. Illeq; pscriptus fugiēs hūc ē fortunis suis omnib; annulū abstulit secū. Quem certū est festeritis xx. milib; æstimatum. S; mira Antonii feritas atq; luxuria pp gemmā pscriptibens. Nec minor Nonii contumacia prosc̄ptionē suā amantis cū etiam ferā abrolas ptes corporis relinquāt be sita pp quas fe picidari sciunt. Vitia opali: si color in flore herbæ quæ uocāt heliotropiū exeat aut crystalli: aut grandinē. Si sal interueniat aut scabritia: aut cuncta oculis occurrantia: nullōsq; magis india similitudine indiscreta uitro adulterat. Experimentū in sole tm̄. Falsis. n. contra radios libratis digyto a pollice: unus atq; idē transluet colos in se consumpt. Veri fulgor subin de uariis: & plus huc illucq; spargit: & fulgor lucis in digytos fundit. Hanc gemmā pp proximā gratiā pleriq; appellauere pederota. Sūt & qui priuatum eius gen' faciunt: langononq; ab indis uocari dicūt. Tradatē nasci & in ægypto & in arabia: & uilissimi in ponto. Item in galatia ac thaso & cypro ppe opali gratiā hz. Sed mollius nitet: raro nō scaber. Summa coloris ex aere & purpura constat. Viriditas smaragdī deest. Constatq; melior ille color: cuius fulgor uini colore fulca: & q̄ diluē aqua. Hactenus de principatu conuenit mulierū maxime senatuscon. Minus certa sunt d' gbus & uiri iudicant. Singulorū enim libido singulis pcia facit: & pācipue regū. Claudius Cæsar smaragos induebat & sardonycas. Prim' at romanorū sardonycæ uis ē prior Africani: ut tradit Demostratus. Et inde romanis hanc gemmā fuisse celeberrimā. Quam ob rem pximum ei dabim' locū. Sardonycæ olim ut ex nomine ipso apparet intelligebāt candore i sardis: hoc ē uelut carnib; ungue hominis imposito & utroq; transluendo. Talesq; eē indicas tradit Ismenias. Demostratus: Xenothemis: Sotacus: Hi qdē duo reliquas omēs quæ transluceant cæcas appellantē: q̄ nūc nomē abstulere. Nullo sardas uestigio arabicæ sunt. Cœperuntq; pluribus hæ gemmæ colorib; intelligi: radice nigra: aut cæruleum imitante: & unguē: creditum. n. candido pingi. Nec sine quadam specie purpuræ candore in minimū transeunte. Has indis nō habitas in honorē Xenothemis scribit tantæ alias magnitudinis: ut inde capulos facitarēt. Etenim constat ibi torrentib; dtegi. Et placuisse i nostro orbe initio qm̄ solæ ppe gemmas scalptæ cæram nō auferret. Persuasim' d' inde ut ipi quoq; iis gauderēt. Vtiq; perforatis utiq; uulgus tantum in collo. Et hoc ē nūc indicas argumētū. Arabicæ excellūt candore circuli prælucido atq; nō gracili: neq; in recessu gemmæ aut in dictu renitente: s; in ipsis umbonib; nitente. Præterea subftrato nigerrimi coloris. Ex hoc in indicis cæreū: aut cornū inueniē: ēt circuli albi: quædamq; in iis cælestis arcus anhelatio ē. Superficies uero locustas maris crustis rubertior. Iam melleæ aut feculentæ (hoc. n. nomē est uitio) improbant: & si zona altā fundat fe non colligat. Simili mō si ex alio color in fe admittat aliqd enormiter. Nihil. n. in sua sede alieno in terpellari placet. Sūt & armeniacæ ut cæteræ improbandæ: s; pallida zona. Exponēda ē & onyzi ipsius natura pp nominis societate hoc in gemma transilit: & a lapide ex carmania. Sudines dicit in gemma eē candorē unguis humani similitudine. Itē chrysolithi colorē & sardæ & iaspidis Xenothemis indicam onycem plures habet uarietates: igneam: nigram: cingentibus candidis uenis oculi mō interuenientib;: quædā oculis obliqs uenit. Sotac' & arabicæ onycē tradit. S; eā a cæteris distat q̄ indica igniculos habeat albis cingentibus zonis singulis plumbis uet: aliter q;

i sardonice indica. Illic eni; momentū eē: hic circulū. Arabicas onycas nigras inueniri cādidis zo-
nis abdicat. Veram at onycem plurimas uariatq; cū lacteis zonis habet uenas omnū in tranſi-
tu colore inenarrabili: & in unū redeunte concentū ſua uitate grata. Nec ſardæ natura differen-
da eſt diuiduæ ex eodem noie. Quapropter omnū obiter gemmæ ardentū natura indicāda.

De generib; carbunculoſ; & utuſ; & experimentiſ; & gemmiſ; ardentib; Ca. vii.

P Rincipatum hñt carbunculi: a ſimilitudine igniū appellati: cū ipſi nō ſentiant ignes: ob id a
quib;dam apyrūſtæ uocati. Hęc genera. indi. cū & garamantici: quos & carchedonios uoca-
uerē: ppter opulentiā carbaginis magnæ. Adiciūt æthiopicoſ & alabandicoſ in ortofiacā cat-
te nacentes. S; q perficiāt abandicoſ. Præterea in omni genere maſculi appellant; aciores: at
fœminæ languidiuſ reſulgentes. In maſculis quoq; obſeruant liquidioris alioſ flammæ: nigrior
ſi alioſ: & quodaſ lucidoſ: ac magiſ cæteriſ in ſole flagrantes. Optimoſ uero amethy ſhizoni-
taſ: hoc eſt quoq; extrem? igniculuſ in amethyſti uiolam exeat. Proximoſ illiſ quos uocant ſyrri-
titaſ pinnato fulgore radianteſ. Inueniri at ubique: maxime ſoliſ reſpercuſſo. Satyrus indi-
coſ nō eē claros dicit: ac pleq; p fordidoſ: ac ſemp ſulgoriſ retorridi. Aethiopicoſ pingueſ: lu-
cēq; nō emittenteſ: ſed contoluto igne flare. Caluſtratuſ fulgorē carbunculi dber candidū
eē poſuit extremo uifu nubilaſ: & li ita attollaſ: exardeſcentem: ob id a pleriq; nūc carbuncu-
luſ candidum uocari. Qui languidiuſ & liuidi? ex indi. ſiſ lucent liuicontaſ appellari. Carchedo-
nioſ multo minoreſ eſſe. Indicoſ etiam minoſ ſextarii uniuſ meſſura cauari. Archelauſ carche-
donioſ nigrioriſ aſpectuſ eſſe: ſi igne uel ſole & inclinatione acriſ q; cæteroſ excitari. Eoſdem
umbrante teſto purpureoſ uidiri. Sub cælo flammeoſ. Contra radioſ ſoliſ & ſcintillare. Cæraſ
ſignatibuſ iſiſ liqueſcere quantuſ in opaco. Multi indicoſ carchedoniſ candidioreſ eē: & diuer-
ſo inclinatione hebetari ſcripſere. Etiamnū in carchedoniſ marib; ſtellaſ intuſ ardere. Fœmināſ
uniuſerſum fulgorē fundere extra ſe. Abandicoſ cæteriſ nigrioreſ eſſe ſcabroſq;. Naſcunt; & in
thracia coloris eiſdem ignem minime ſentienteſ. Theophractuſ auctoſ eē & in orchomeno arca-
diæ inueniri & in chio. Illoſ nigrioreſ: e quibuſdam & ſpecula fieri. Eſſe & trozenioſ uarioſ in-
teruenientibuſ maculiſ albiſ. Item corinthioſ ex pallidioriſ candidoſ. Maſſilia quoq; importari
Bocchuſ & Vlyxiſ ppe ſcripſit magno labore ob argillam ſole aduſtiſ ſaltibuſ. Nec eē aliud diffi-
liuſ: q; diſcernere hæc genera: tanta ē in iſiſ occaſio artiſ: ſubitiſ p quæ tranſluere cogāt. Añt
ab æthiopiibuſ hebetioreſ in aceto maceratoſ quattuordecim dieb; niſeſcere: totidē meſibuſ
durante fulgore. Adulteraſ uero ſimillimaſ: S; cote deprehendūt: ſicut aliæ gemmæ facitiaz
Mollior. n. materia & centroſa ſcobe deprehendūt & pondere qd? min? eſt uitreāſ:
aliqñ & puſtuliſ argenti mō reſuſcitantib;. Eſt & anthracitiſ appellata: in teſprotia ſoliſiſ: carboni
buſ ſimiliſ. Faſſum arbitror qd? & in lyguria naſci tradiderunt: niſi forte tunc naſcebant;. Eſſe in
iſiſ & præcinctiſ candida uena tradunt; hoſq; igneū color ut ſuperioſ eſt. Peculiare qd? q; laſte
uelut intermortuiſ extingunt;. Contra aquis pluſi exardeſcunt. Cognata ē huic ſandaſtroſ: quam
aliq; garamantienſ uocant. Naſciē in india loco eiſdem nominis. Gignit; & in arabia ad meridiē
uerſa. Commendatio ſumma q; uelut in tranſlucido ſtellaſ intuſ fulgent aureæ guttæ: ſem-
per in corpore: nunq; in cute. Accedit religio narrata a ſydeſ; cognatione ab inſpectoſibuſ: qm̄
fere ſtellaſ hyadum & numero & diſpoſitione ſtellaſ. Ob hoc a chaldeiſ in cerimonitiſ habitæ
& hic mareſ aſteritaſ diſtiſta quondā uigore appoſita tingueſcens. Indicæ qdēm et hebetare
uiſuſ dicunt;. Blandior fœminiſ ſiā nma: alliciens magiſ q; accendens. Sūt qui præferant arabu-
caſ in ſicciſ. Numid; eq; chryſolito illaſ ſimileſ dicunt. Iſmeniaſ uero negat poliri ſandaſtroſ pp
teneritatē: & ob id magno uenire. Sūt q ſandaſta uocēt. Inter omneſ conſtat; quantum numero
ſtellaſ accedat: tñ et pretio accedere. Aſſert errorem aliqñ ſimilitudo nominis. Sandaſer Nicā-
der ſanſeſerion uocauit: alii ſandareſon. Quidam uero hanc ſandaſtroſ: illam ſandareſon: i india
naſcentē illam quoq; & loci nomē cuſtodienteſ. Malicolarum ut olei uiridiſ: omnib; improba-
tam. Ex eo dem genere ardentūſ lichnites appellata a lucernaſ; accenſaſ; præcipua gratia. Naſci-
tur circa orthoſiam tota q; carmania ac uiciniſ lociſ. S; pbatiffima in indi. Quam qdam remiſſio-
rem carbunculuſ eē dixerunt. Secunda bonitate ſimiliſ ē ioniiſ appellata a prælatiſ foribuſ. Et
aliaſ inuenio diſſerentiaſ. Vnam quæ & purpura radiet. Alterā quæ coccoſa ſole excaſſataſ: aut
digytioſ attrituſ: paleaſ & carthaſ ſila ad ſe rapere. Hoc idem & carchedoniſ facere dicūt; q; q;
multo uilioſ prædictiſ. Naſciē apud naſamonāſ in montib;: ut incolæ putāt hyembre diuino. In-
ueniē ad reſpercuſſuſ; lunæ maxime plenæ. Carthaginem quondā dportabatur. Archelauſ & in
ægypto circa thebaſ naſci tradidit: fragileſ: uenofaſ: morienti carboni ſimileſ. Potoria uiaſa &
ex hoc lapide et ex lychnite facitita inuenio. Omnia at hæc genera ſcalpturæ cōrūm aciter re-
ſiſtunt: partemq; cæraſ in ſigno tenent. E diuerſo ad hæc ſarda utiliſſima: quæ nomen cum
ſardonice communicauit. Ipſa gemma uulgaris: et primum ſardibuſ repto. S; laudatiſſima circa
babiloniā cū lapidicinæ quædam aperirent; hærens in ſaxi corde. Hęc; mō metallum apd

psas dſecisse tradit. S; inueniūt compluribus aliis locis: sicut in ephire et alio ī india triū generū rubrum: & qd' demū vocāt a pinguedine: tertium qd' argenteis bracteis sublimē. Indicaq; plures crassiores sunt arabicæ. Inueniūt & circa leucada epiro: & circa ægyptum quæ bractea aurea sublimē. Et in his at mares excitatus fulgent. Fœminæ pinguiore sunt: & crassius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos ulu frequentior. Hac cetē apud Menand; & Philomenem fabulæ supbiunt. Nec ullæ tran. lucenti tardi' sūfuso humo; hebetant: oleoq; magis q; alio liquore. Damnant ex iis melleæ: & ualidius testaceæ.

De generibus topiani & callaitē: & de gēmis uiridibus nō translucentibus Cap. viii.
Egregia etiāmnū topatio gloria ē suo uirenti generē: & cū repta ēst prælatæ onibus. Id accidit in arabia insula: q̄ chytis uocat. In qua troglodytæ prædones sc̄i diutius tamen & tēpestāte pressi herbas radicesq; effoderent: eruerunt topation. Hæc Archelai sententia ē: lūba topation insulam in rubro mari a continente stadiis. ccc. abesse tradit: nebulosam: & ideo quæsitā læpe a nauigantibus: ex ea cā nomē accepisse. Topazin enim troglodytā: lingua significatio: nē habere quærendi. Ex hac primū importatam Berenicæ reginæ: q̄ fuit mater lequentis Ptolemæi a Philemone præfecto regis ac mire placuisse: & inde lactā statuam Arsinoe Ptolemæi Philadelphī uxori quattuor cubito; sacratam in dlubro quod autē cognominabat. Recentissimī auctores & circa thebaidis alabastræ oppidū nasci dicunt. Et duo eius genera faciunt praloidem: atq; chrysopteron similē chryopratio: eius. n. tota similitudo ad succum porri dirigit. Est at amplissima gēma; eadem sola nobiliā limā sentit. Cæteræ saxo & core polūt. Hæc & ulu atterit. Comitāt eam similitudine. ppior: q̄ auctoritate callais uiride pallens. Nascitur post ad uersa indiæ apd insulas caucasi montis phicaros ac aldashas amplitudine conspicua: sed fistulosa ac foridū plena. Sincerior multo pstantiorq; in carmania. Vtrobq; at in rupib' inuis & gelidis: oculi figura extuberant: leuiterq; ad ærens: nec ut annata petris: s; ut apposita. Quæ propter scancler ad eam pignia pedū equestres populos tedet: simul & piculum terret. Ergo euntes e longinquo incesuntq; cū totū musco excutunt. Hoc uestigal hocq; gestamē diutius in ceruice gratissimum norūt. Is census: hæc gloria a uiricia diectos: nūmes: prædicantium. In quo uaria fortuna. Quidam sc̄i primo cepere præclaras. Multi in secundo nullas. Et qdē callaites tā lī seclura formā: talis fragiles. Optim' color smaragdi ut tamē appareat ex alieno ē q; placeāt Incluse decoratē auro. Augq; nullæ magis dēt. Quæ sunt eaq; pulchriores: oleo: urgueto: & et mero colorē depdunt. Viliores cōstantius ipræsentant: neq; ē mutabilior alia aut mēdaciō uitri. Sūt q in arabia inueniri eas dicunt in nidis atium quas melancholicos uocat. Viridantur & alia plura sunt genera. Viliore ē turbæ prasi'. Cui' atq; gen' sanguineis punctis abhorret. Tertium uirgulis trib' distinctū ē candidū. Præferē his Chrysoprasius porri succum & ipa referente s; & patulū declinas a topatio in aug. Huic & amplitudo ea ē: ut cymbia ēt ex ea fiant. Cylindri qdē celerrime. India hæc generat & nilion fulgoris si ante habeas breuis: & cū intueare fallacis. Sudines uero dicit & in syuero atticæ flumine nasci. Est at color fumidæ topatii: aut aliquādo melleæ. lūba in æthiopia gigni tradit: & in littorib' amnis quē nilū uocauim' & inde nomē trahere. Non tran. lucent malachites spissius uirens: a colore maluæ nomine accepto: reddendis laudata signis: & infantium custodia quadam innato contra picula ipsorum medicamine. Viret: & sæpe tran. lucent iaspis: etiam si uisus a multis antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimæ ferunt eam gētes. Smaragdō similē indicæ. Cyprii dicūt glaucū pinguemq;. Persæ aeri similem ob id uocat ærizusa talis. Et iaspis ē cærulea circa thermoodontem amnē. In phrigia purpurea. In cappadocia ex purpurea cærulea: atq; n̄ resulgēs. Thracia indicæ similē mittit. Chalcidia turbidam. S; min' refert nationes q̄ bonitates distinguere. Optima ergo quæ purpuræ quicq; h; secunda quæ rosæ: tertia quæ smaragdi. Singulis at græci nomina ex argumento deder. Quarta apd eos uocat boria cælo autumnali matutino similis: & hæc erit illa: q̄ uocat ærizusa. Similis ē & sardæ: imitata & uiolæ. Non minus multe spēs reliquæ: si oēs in uitio: cæruleæ aut crystallo similes: aut myxis. Itē beterizusa in pprio uti arbitror cognomine: uelut e multis eiusdē generis composita gēmis. Quam ob rem pstantiores funda claudūt: id est patentes nec pterq; margines auro amplectente. Vitū ē & brevis in iis nitor & longē splendēs: & sal: & oia quæ in ceteris. Et uitro adulterant: qd' manifestū sit: cū extra fulgorē spargūt: atq; nō in se continēt: nec in diuersa quæ spargitas uocant. Publico gemmarum dominio in iis tantum dato: quoniā optime signent.

De Iaspidium generibus

Cap. ix.

Portus uero oriens p mauletis tradit testari ea: q̄ ex iis smaragdo similis ē: e: petra p transuersum lineā albā pcingitur: & grammatis uocat. Quæ plurib' poly calamos. Libet obiter uanitatē magicā hic quo p coarguer: qm̄ hanc concionantib' utilē eē. pdiderunt. Est & cynchpū: ita: q̄ iaspōnyx uocat: & nubē complexa: & niues imitata: q̄ stellata rutilis punctis ē: & sal mergarico similis: & ueluti fumo infecta: q̄ capnia uocat. Magnitudinē iaspidis. xi. uncias uidim'.

formatâq; inde effigiē Neronis thoracatâ. Reddeſ & pſe cyaneo grā accommodato paulo ante
iſpidis nomine: colore cæruleo. Optima ſcythica: dein cypria: poſtremo ægyptia. Adulteraſ
maxime tinctura: id ē in gloria regis ægypti adſcribit̃ q; prim̃ eam tinxit. Luidiſc̃ at̃ hæc i ma
res foeminaſq;. Inſeſt aliqñ & aureus puluis nō qualis in ſaphiriſ. Saphirus enim & aureis pun
ctis colluctet. Cæruleæ & ſaphiri raroq; cū purpura. Optimæ apd medos: nuſq; tamē plucidæ
Præterea inutiles ſcalpturæ interuenientibꝫ cryſtallinis cētris. Que tūto ſunt ex iis q; anei co
loris: mares exſtitim̃t. Alius ex hoc ordo purpureis dabit̃: & ab iſ diſcedentibus. Principatum
amethyſti indicæ tenet̃. S; in arabia ex ea quoq; pte quæ finitima ſyriæ petria uocat̃: & i arme
nia minore: & in ægypto: & in galatia reperiūť. Sordidiſſime at̃ atq; uiliſſime in tharſo & cypro.
Caſum nominis aſſerunt: q; uſq; ad uini colorē accedens: prius q; eum diguſſet: in uolam deſi
nit. Fulgorq; qdam in illa purpure nō ex toto igneus: ſ; in uini colorē dſiciens. Perlucent at̃ oēs
uiolaceo colore: ſcalpturis faciles. Indicæ abſolutū purpure colorē habet̃. Ad hancq; tingent
ium officiū ē dirigūt uota. Fundit at̃ eum aſpectu leniter blandū: neq; in oculos ut carbūculi ui
brat. Alteſq; eaſ genꝫ dſcendit ad hyacinthos. Hanc colorē indiſacen uocant: tale gemmā
ſacodion. Dilutior uero ex eodē ſapino uocat̃. Eadē & paranites in contermino gētis arabiz.
Quartum genus colorē uini hꝫ. Quintum ad uicinia cryſtalli deſcendit albicāte purpure dſiectū
Hoc & minime pbat̃: qñ precellens dbet eē in ſuſpectu uelut ex carbunculo refulgens qdam in
purpura leuiter roſeus nitor. Tales aliq malunt pederotas uocari. Alii anterotas. Multi Vene
ris gemmā: qdꝫ maxime uidet̃ d re & ſperie & colore extremo gemme. Magoꝫ uanitas reſiſtere
ebrietati eaſ pmittit̃: & in le appellatas. Et prærea ſi lune nomē ac ſolis ſcribat̃ in iis: atq; ita ſu
ſpēdſc̃ collo & capillis cynocephali uel plumis hirūdinis: reſiſteť ueneficiis. Iā uero quoquo mo
do adeſſe reges adituris. Grandinē auerteť quoq; ac ſimilia pſpere & locuſtas: p dicatione addi
ta: quā dmonſtrant. Nam & ſmaragdis quoq; ſimilia pmiſere: iſ aquilæ ſcalperet̃: aut ſcarabz.
Quæ qdē ſcripſiſſe eos nō ſine contemptu & irriſu generis humani arbitror. Multū ab ea diſtat
hyacinthos: tñ & uicino dſcendens. Differentia hec q; ille emicans in amethyſto fulgor uiolaceꝫ
dilutus eſt in hyacintho. Primo quoq; aſpectu gratus: euaneſcit anteq; ſatiet̃: adeoq; nō implet
oculos: ut pene nō attingat: marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos æthiopia mittit
& chryſolithos: aureo colore tranſlucentē. Preferunt iis indicæ. Et ſi uarie nō ſint: baſtrianæ.
Determineť at̃ arabicæ: qñ turbide ſunt & uarie: & fulgoris interpellati nubo maculaſq;: et̃ que
lympidis contigere: ueluti ſcobe ſua reſertæ. Optimæ uero ſunt: q; in collatione aut umalbare
quadam argētī facie cogūt. Funda includūt pſpicuæ. Ceteris ſubiicit̃ aurichalcum. Tameſti iam
exptes gēmaſ uſu appellat̃ aliq & chryſelectri in colorē electri dſclinantes: matutinus aſpectus
iucundior. Ponticas dprehendit leutias. Quedam in iis duræ ſunt ruſſæq;: qdam molles & ſori
didæ. Bocchus auťor ē & in hiſpania reptas: quo in loco cryſtallū dicit̃ ad libramētū aquæ pu
teis deſoſſis inde erutam. Et chryſoliton. xii. pondo a ſe uſam. Fiunt & leucochryſi: interueniē
te cādidā uena. Sūt in hoc genere capniæ. Sūt & uitreis ſimiles: ueluti croco ſfulgētes. Vitreæ
uero in uſu diſcerni nō poliunt. Tactus at̃ dprehendit repidiō in uitreis. In eodē genere ſunt
melichryſi: ueluti p aug ſincæro melle tranſlucente: quas india mittit̃: q; q; ad iniriūm fragiles
Eadē & xyſto parit plebeiam ibi gemmam. Candidaſq; dux ē pederos: q; q; pōt quæriā in co
lore numerari dbeat totiēſ ſactari p alienas pulchritudines nominis: ad o dcoris progatiua in uo
cabulo facta ē. Eſt & ſuū genꝫ expectatione tanta dignū. Coeunt. n. i tranſlucidam cryſtallum ui
ridis ſuo mō aer ſimulq; purpura: & qdā uini aureus nitor: ſemp extremus in uſu: ſ; purpura co
ronatus madere ſingulis uidet̃ hiſ & pariter omnibꝫ. Nec gēmaſ ulla ē liquidō capiti iucunda:
ſuauis & oculis. Laudatiſſima ē i indiſ: apd quos argenon uocat̃. Proxima apd ægy prios: ubi ſer
nites. Tertia in arabia: ueſq; ſcabra. Mollius radiat pontica & aſiatica. Ipſæ uero molliores ſunt
galatica: & tragica: & cypria. Vitia eaſq; langor: aut alienis turbari coloribꝫ: & quæ cæterarum.
Proxima candicantiū ē aſteria principatū habēs. pprietate naturæ: q; includiū lucē pupillæ mo
do quadam continet̃: ac tranſfundit cū inclinatione uelut intus ambulantem ex alio atq; alio loco
reddēs: eadēq; contraria ſoli regetēs candicantis radios: unde & nomē accepit difficilis ad cælā
dſ. Indice pſertur in carmania nata. Similiter: candida ē quæ uocat̃ aſtrios cryſtallo ppinquans
in india naſcens: & in pallenes littoribꝫ intus a centro: cuiſtella lucet fulgore lunæ plenæ. Qui
dam cā nominis reddūt: q; ſtrais oppoſita fulgorē rapiat: ac regerat. Optima in carmania gigni
nullāq; minꝫ obnoxiam uitio. Ceraunia. n. uocari quæ ſit deterior. Peſſimam lucernā: luminī ſi
milē. Celebrant & aſtroiten: mirasq; laudes eius in magicis artibꝫ Zoroaſtrē ceciniffē. Quidam
diligētius de ea p dunt. Aſtrobolon Sudines dicit̃ oculis piſciū ſimilem eē: & radiare candido ut
ſolē. Eſt inter candidas & quæ ceraunia uocat̃: fulgorē ſydeſq; rapiēs. Ipſa cryſtallina ſplendoris
cærulei in carmania naſcens. Albā eē Zenothemis fateť: ſ; habere intus ſtellam concurrentē.
Fieri & hebetes ceraunias: quas nitro & aceto p aliquot dies maceratas concipe ſtellā eā: q; poſt
toridem meſes relanguēſcat. Sotacus & alia duo genera fecit ceraunia: nigraſ: rubēteſq;. Ac

similes eas eē scētib⁹. Per illas quae nigræ sunt & rotunde urbes expugnari et classes: easq; be-
tulosis uocari. Quæ uero longe sunt cerauneas. Faciunt et aliā raram admodū: et parit⁹ magis
quellit⁹ qm̄ nō alibi inueniat⁹ q; in loco fulmine ict⁹. Proximum ceraunias nomē aq; d' eos h; q;
appellat⁹ iris. Eūsiō sic ī quadā insula rubri maris: q; distat a beronice urbe. Ix. milia passuum: ce-
tera sui parte cry stallus. Itaq; qdam radicē cry stalli eē dixerūt. Vocat⁹ ex argento iris. Nam sub
terro per quā sol: spēs et colores arguēs caelestis in. pxiomis parietes ei: ual: subinde mutas
magnæque uarietate admirationem sui augens. Sexangulam eē ut cry stallum constat. Sed esse
aliquas labris l. teribus et angulis inequalibus dicunt. In sole aperio. pietas: radios in se recā-
dētes discutere. Aliquas uero ante se. plecto nitore: adiacentia illustrare. Colores uero nō nisi
ex opaco reddunt: nec ut ipsæ habeant: s; ut repercussu parietē illudat: optimaq; quæ maximis
arguēs facit: simillimosq; caelestibus. Est et alia iris cæræ similis: et pōdra. Quam Hor⁹ crema-
tā tusam p; ad ichneomonū morsus remedio eē. Nasci at in perlide tradit. Similis ē aspectus: sed
nō eiusdem esse stus quæ uocat⁹ zeros alba nigrasq; macula in transfusum distinguente cry stallū
Expositis p genera colorū principalū gēmis: reliquas litterarū ordine explicabim⁹.

De quibusdam gēmis p alphabeti ordine

Cap. x.

Acharis

A Chates in magna fuit auctoritate: nūc in nulla. Repta primū in sicilia iuxta flumen eiusdem
nominis: postea plurimis locis: excedēs amplitudine numerosa: uarietatiq; diuersis mutanti-
bus cognominata eius. Vocat⁹ enim p. a' pachates: cerachates: sardachates: hæmachates: leucacha-
tes: dendrachates: uelut arbuscula insignis. Antachates cū uris myrrhā redolēs. Coraloachates
guttis aureis saphiri modo distincta: qualis copiosissima in creta sacra appellata. Putat⁹ eam cōtra
araneos & scorpionū ictus pdesse. Quod in siculis utiq; crediderim: qm̄ primum eius pūnciæ
afflitus scorpionū pestis extinguit⁹. Et in india inuentæ cōtra eadē pollēt: & aliis magnis miraculis
reddūt enim spēs fluminū nemos & iumentos: et ederae & statunculas: & equorum ornāmēta.
Medici corticulis in se faciūt. Spectasse et pdest oculis. Siting sedāt i os addit. Phrigiæ uiri
dia nō hnt. Thebis ægyptiis reperte carēt rubentib⁹ uenis: & albis. Et hæ quoq; contra spen-
tes ualid e. Eadēq; auctoritas & cypris ē. Sūt et q maxime. pbent uitream pspicituram in his
Reperit⁹ & in thracia circa oetham. Et in parnaso: & lebo: ac messenæ: similes illis florib⁹ &
rhodo. Aliæ apd magos differentia. Leoninæ pelli similes potentia habere cōtra scorpionis di-
cunt. In pñs uero suscitū eaq; tēpestates auertit: & præterea flumina sisti. Argumētū eē si in ferr-
uentes cortinas addit: refrigerēt. S; ut pñt leoninis tubis alligandas. Nam hienæ pelli simi-
le abhominant⁹: discordialē domibus. Eam uero quæ uini coloris sit inuictā abhētis eē. Argu-
mētū eius q in olla plena olei cocta cū pigmentis: & intra duas horas subteruersa: unū colorē
ex omnib⁹ faciat minū. Acopis nitro similis ē: pumicola aureis guttis stellata. Cū hæc oleum lub-
ruescit: pūnciæ afflitū dīnē (si credim⁹) soluit. Alabastris nascit⁹ in alabastrō ægyptiæ: & i sy-
riæ damasco candore interdicto uariis colorib⁹. Quæ cremata cū fossili sale: ac trita grauitates
oris & dētium extenuat dicit. Alethorias uocat⁹ in uētriculis gallinæ: quæ uentas cry stallina spe-
tie: magnitudine sabæ. Quibus Milonem crotonienem usum i certaminib⁹ inuictū fuisse: uideri
uolūt. Androdamas argenti nitore b; ut adamas: quadrata: & semp tessellis similis magnis: pu-
tant q nomē impositū ab eo: q impetus hominū: & iracundias domet: Eadem sit an alia argyro-
damas: auctores nō explīcant. Antiphates nigra cōtra lucet. Experimentū eius li coquat⁹ ī lacte
facit: n. hoc myrrhæ simile immittit. Eamq; contra effascinationes auxiliari magi uolunt. Arabū
ca ebori simillimū ē: & hoc uidere: nisi abnuerit duricia. Quāq; putat⁹ contra dolores nervorū
pdesse habentib⁹. Aromatit⁹ & ipsa in arabia tradit gigni. S; in ægypto circa pisas tibiq; lar-
pido: at & myrrhæ coloris & odor: is ob hoc reginis frequentata. Asbestos in arcadiæ montibus
nascit⁹: coloris ferrei. Aspilatē Democritus in arabia gigni tradit ignei coloris. Eam oportere ca-
meli fimo splenicis alligari. Inueniriq; in nido arabicæ alitū. Et aliā eodē nomine ibi in leucopie
tra nasci argentei coloris contra lymphatū habedam. Atizoe in india & plidis acidiæ monte na-
sci tradit argenteo nitore fulgentē: magnitudine trium digytorū ad lenticulæ figurā odoris itutū
di: necessariū magis regē constituentibus. Angites multis non alia uidet⁹ eē q; quæ calais. Am-
phitane alio nomine appellat⁹ chryfocolla in indiæ pte: ubi formicæ erunt aug: in qua inuenit⁹
aut similit⁹: quadrata figura: asfirmat⁹ q; natura eius quæ magnetis: nisi q; augere quocq; aug: tra-
dit. Aphrodiasce ex candida ruffa ē. Apistos septenis dieb⁹ calorē tener exallecta igni: nigra
cap ponderosa distinguentib⁹ eam uenis rubentibus. Putant pdesse contra frigora. Agyptillam
lacubus intelligit p albū sarda: nigrasq; uena transeunte. Vulgus at in nigra radice caruleam fa-
cit. Balanitæ genera duo habet subuirdes: & corinthi æris similitudine illa a copto. Hec ex tro-
glodytica regione uenit⁹ medias secante flammæ uena. Bratrachitis mittit & coptos. Vnā rā-
na similē colore. Alteram ebori. Tei tiam rubentis & nigro. Baptes multis: alioq; odore excel-
lit. Beli oculus albicans pupillā pingit nigram et medio aureo fulgore lucentē. Hæc pp suam s; e-
nem: sacratissimo asyrios: deo dicat. Aliā at quæ Belū uocant in arbelis nasci Democrit⁹ tradit

Acopis

Alabastris

Alethorias

Androdamas

Antiphates

Arabica

Aromatit⁹

Asbestos

Aspilates

Atizoe

Augites

Apistos

Aphrodiasce

Agyptillam

B

uicis iuglandis magnitudine uitreae specie. Baroprentus siue botrypes nigra sanguineis & albis
 nodis alligata dicitur ueluti portentosa. Botrytes alia nigra est alia pampinea incipit uix similis
 Botrychitè Zoroastres uocat crinib' mulieb' similiore. Bucardia bubulo cordi similis tabyl
 ne tñ nascit. Bronia capitis' testudinū similis: & tonitrua caduntia (ut putant) restingit: & ful
 mine icu restingit uti credim'. Bole nimbo inueniunt glebæ similitudine. Cæmites eadem eēt
 quā ostracitè uocat: nisi q' hanc cæruleæ interdū bullæ cingūt. Calais laphris imitat' candidor
 & litoroso mari similis. Chamites quib' dā uidet' suū gen' habere plurimis spiris fumida: ut
 suo loco dixim'. Cappadocia & in phrygia nascit ebori similis. Calamiten uocat et turbido: q'
 runt q' plures calaicas coniuat' assimili inueniri. Carochites corlicæ lapis est cæteris maior mirā
 bilis: si uera traduntur: impositam manum ueluti gummi retinens. Catopyrites et cappadocia p
 uenit. Cepites siue cepocapites candida est uenā nodis cœnuntibus candore imaginē regentes
 Ceramites testæ colorē h'z. Cj nodi inueniunt in cerebro pilcis eiusdem nominis candidæ & t
 longæ: euentuq' mirandæ: si modo est fides: p'sagare eas habitū maris nubilo colore aut tran
 lilitate. Cærites cæræ similis ē. Cirkos piris. Corioides cæici hominis. Coralloachates corallo
 aureis guttis distinctæ. Corallis minio gignit' in india & syene. Craterites inter chrysolithum
 & elect' colorē h'z p'duræ naturæ. Crocallis cæræ i' presentat. Cifites circa copton nascit can
 dida: & uidet' intus habere partūq' sentiat' ē si credit'. Calophonos nigra ē: illi aëris tinnit
 u reddiit tragædis ut suadet gestād. Chelidonæ duog' sunt gener' hirundinū color' & alia p
 purpureæ nigris interpellantib' maculis. Chelonia oculus ē indicæ testudinis: uel portentoissi
 ma magor' mendacis: melle enim colluto ore impositam linguæ futuroq' diuinationē p'stare p
 mittit quædā luna & silente tota die: crescente uero ante solis ortū. Ceteris dieb' a prima
 in sextam hora. Sūt & chelonitides testudinū similes: ex quib' ad tēpēstates sedandas multa uar
 ticinēt. Eam uero quæ sit aureis guttis cū scarabeo dictā in aquā seruētē tēpēstates tueri.
 Calorites herbacei coloris ē: quā dicit' magi eam inueniri in syllæ aus uētre congenitam eis: fer
 ro q' includi iubent ad quēdā p'digiosa moris sui. Coaspites a flumine dicta ē uiridis: fulgoris au
 rei. Chryolampis in æthiopia nascit pallidi coloris die: & noctu ignei. Chrylosphis aus uidet' ē
 Cepionidæ in æolide nūc ad arnē pagū quondā oppidū nascit' multis colorib' translucens
 alias uitræ: alias crystallinæ: alias laspidæ. Sz & iordidis tantus ē nitor: ut imagines reddant
 conspectu. Daphnium Zoroastres & Orchastris morbis comitalib' d'm' conl'ant. Diadochos
 beryllū similis ē. Diphris duplex candida ac nigra: mas ac foemina: gentile uiridisq' sextus distin
 gente linea. Dionysias nigra ac dura mixtus rubentib' maculis. Quæ ex aqua trias sapore uini
 facit: & ebrietati resistere putat'. Draconites siue dracontia & cerebro sit draconū: s'z nūc uiuentis
 bus absco: nūq' gemmascit: inuidia animalis mori se sentientis. Igit' mos ē: ut dormientib' ant
 malib' caput amputet'. Sotacns q' usam eam gemmā sibi apd regē scripsit: bigis uehī quērentes
 tradit: & uilo dracone spargere omnia medicamenta: atq' ita p'didere. Esse at candore translucido
 nec postea poliri: aut arte admittet'. Ecardia cognominat' ecardiste. Vna i' qua nigra effigies cor
 dis eminet. Altera eodē nomine uiridi colore: cordis spetiem representat. Tertia nigræ cor ostē
 dit reliqua sibi pre candida. Enorchis candida ē: diuisa q' fragmentis testū effigiem representat'.
 Exhebenum Zoroastres p'etiosam & candidā tradit: quā aurifices ausq' conl'ant. Eristalis cum sit
 candida: ad inclinationes rubescere uidet'. Erotylos eadē quæ mepicoros & hieronne mō a De
 mocrito laudat' in argumētis diuinationū. Eumetris in bac'tris nascit' silici similis: & capita suppo
 sita uisa nocturna oraculi mō p'ddit'. Eumetren Beli gemmā sanctissimi deos: sibi assyriū appellat'
 porracei coloris supstitutionibus gratā. Eupetalos quattuor colores habet: cæruleum: igneū: mi
 nui: mali. Eures nucleos oliuæ similis ē: strictæ conchæ mō nō ado candida. Eurotas litu uic
 tur opire nigratiā. Eusebes ex eo lapide ē: ex quo tradit' Tyri in Herculis tēplo facta sedes: ex
 qua dii facile surgebant. Epimelas fit: cū in candida gemma sugne nigricat colos. Galaxiam ali
 quā galacten uocat simile proximē distit: sed intercurrentibus sanguineis aut candidis te
 nis. Galactites ex uno colore lactis ē. Eandē dicit' leucogagēā & leucogaphiā appellat': & si
 nephiten lactis succo ac sapore notabile. In educatione nictibus lactis fecunditatē infantem
 quoq' alligata collo saluā facere dicit'. In ore at liquefcere. Eadē memoriā adimef dicit'. Mitræ
 & achelous amnis. Sūt q' smaragdū albis uenis circumligatū galacten uocat'. Galaios argy
 rodamanti similis ē: paulo sordidior. Inueniunt at binæ uel ternæ. Galidanē medi mittunt colo
 ris olorini ueluti floribus spersam. Nascit' & i' arbellis. Hec quoq' gēma cōdipe dicit': & intra se
 ptū fateri cōfusa. Concipe at trimestri spatio. Glosopetra lingue similis humane magnæ in ter
 ra nō nascit: s'z d'scietie luna cælo didere: & lenocinanti necessaria credit'. Quod ne credamus
 p'missi quoq' uanitas facit. Ventos. n. comprimi narrat. Gorgonia nihil aliud ē q' coralliū: no
 minis cæp' in duritiā lapidis mutat'. Emollit marina fulminib' & typhoni resistit affirmat'. Ge
 nianen eadē uanitate inimicos p'enas efficere p'mittunt. Heliotropiū nascit in æthiopia: africa
 cypro porracei coloris: sanguineis uenis distincta. Causa nominis: q'm dicta in uas aquæ stilo

Baroprentus
 Botrytes
 Botrychitè
 Bronia
 Bole
 Calais
 Chamites
 Cappadocia
 Carochites
 Catopyrites
 Cepites
 Ceramites
 Cærites
 Cirkos
 Corioides
 Coralloachates
 Corallis
 Craterites
 Cifites
 Calophonos
 Chelidonæ
 Chelonia
 Chelonitides
 Calorites
 Coaspites
 Chryolampis
 Cepionidæ

D

re solis accedentia pcutit sanguineo mutat: maxime æthiopica. Eadem extra aqua speculi modo solem accipit: deprehendit: & defectus iubeunt lunam ostendens. Magos impudentes uel in miserissimam hoc quoque exemplum est: quoniam ammixta herba heliotropio: quibusdam quoque additis peritionibus gerentem conspici negat. Hepisthites quoque speculi naturam habet reddendis imaginibus: quanquam rutila. Experimentum est si feruentem aquam addita statim refringeret: aut si in sole addita aridum materiam accendit. Nasitur in coryco. Hermodochos ex argumento uiriditatis in candida gemma uel nigra: & aliquando pallida: ambiente circulo aurei coloris appellat. Hexæthalthos in sua magnitudine multicolor: hoc sibi nomen adoptauit. Reperiunt in trogloditica regione. Hieracites alternat rota miluini nigricans ueluti plumis. Hyminites quisque pituitus similis est: & alia uelut nitro composita pōtura aliocum. Hammonis cornu inter sacratissimas æthiopice gemmas aureo colore arietini cornu effigie reddens: permittit prædiuans omnia repræsentare. Hormesion inter gratissimas aspiciunt ex igneo colore radiis atro portate secum in eam tremantibus: cādidū lucet. Hyenice ex oculis hyenice tabido iuase iueniri dicunt: & si credimus: linguae hois subdite futura pōdicere. Hematites in æthiopia quod principalis sit: & in arabia & africa inuenitur sanguineo colore: non admittenda. promissis ad coarguendas barbaros: insidias. Zacthalis babylonius in his libris quos scripsit ad regem Mithridatem humana gemmis attribuit fata: has non contentus oculorum & iocine medicina decrasse. A rege et aliquid petituris edidit: & libris iudicis quoque interfecit in praeliis et eas salutes pronuntiavit. Est & alia eiusdem generis: quae uocat henu ab indis xathos appellata graecis e fuluo candicans. Idem dactyli in creta ferreo colore pollicem humanum ex primis laceris lurido similis: idem existimat salubris contra regios morbos. Est & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio uiridi similis: latior prioribus: pene sine pondere: uenis luridis. Quartum genus in eodem colore nigris uenis descendētibz. Iouis gēma candida est: non pondrosa: tenera. Indica quod tium suarum habet nomen: subrufo colore: in attritu sudore purpureum emanat. Alia eodem nomine candida: puluere aspectu. Ion apud indos uiolacea est: raro saturo colore lucet. Lepidotes squamam piscium uariis coloribus imitat. Lesbias lesbi patriae nomen habet inueniunt & in india. Leucopetalos rutila alius oculi specie candida nigra quoque continet. Leucopetalos candore nitui ex atro distinguit. Libanochros thuris similitudinem ostendit: sit ad succum mellis. Limoniates eadem uidetur quae smaragdus. De lipare hoc tamen tradit: sufflata ea omnes bestias euocari. Lyfimachus rhodio marimorissimis est aureis uenis: polii ex marmore: amplitudine in angustias coeunt: ut inutilia exterrant. Leucochrysos sit chrysolito interalbicante. Menmonia qualis sit non tradit. Media nigra est a Medea illa fabulosa inuenta: habet uenas aurei coloris: sudore reddit croci: sapore autem uini. Mecolites papauera exprimit. Mitrax a psis accepta est: & rubri maris montibus: multicolor: contra solem uarie refulget. Merostes porracea lacte sudat. Morion indica quae nigeriis colore transluet uocat pronion: in qua melle & carbunculi colores. Alexandrium ubi fardax. Nascitur in cipro tyro & galatia. Xenocrates & sub asperibus nasci tradit. Hæc sunt gēmae quae ad sculpturas aptae Myrtes myrrhæ colore habet: faciemque minimam gemmae: unguenti odorem attrita et nardi. Myrmedia nigra habet eminentias similes uerrucis. Myrsinites melleum colore habet: myrrhæ odorem. Mesoleucos est media gemma candida distinguente linea. Mesomelas nigra uena quælibet colore facit: p melleum. Nafomonites est sanguinea nigris uenis. Nebrides Libero patri sacra nomen traxit a nebridi eius similitudine. Sunt & aliae nigrae generis eiusdem. Nympharena urbis & gēris psion nomen habet: & similis hypodatae. Orca barbari nominis e nigro fuluoque ac uiridi & candido placet Umbria quae aliquid notia uocant sicut caerantia & broninea cadere cum hymbnibus & fulminibus dicunt: eundemque esse habere quod bronea narrat. Præterea in aras addita ea tradit libamens non amburri. Orites globosa species a quibusdam & syderites uocat ignem non sentiens. Ostratias siue ostracides est testacea durior altera achatae similis: nisi quod achates politura pinguescit duriori: tantaque inest uis: ut aliae gemmae scalpanter fragmentis eius. Ostracidi ostrea nomen & similitudinem dedit Opphica delon barbari uocant nigro colore binis lineis albis includentibus. De obsidiano lapide diximus superiore libro. Inueniunt & gemmae eodem nomine ac colore non solum in æthiopia indiisque: sed et in samo ut alii putant: & in littoribus hispaniensis oceanum. Panchros fere ex omnibus coloribus constat. Panconus non longior digito: ne crystallus uideatur: numero plurium angulorum cauet. Paneros qualis sit a Metrodoro non dicit: sed carmē Timaridi reginae in eadem dicatur Veneri non inellegans ponit: ex quo intelligitur additū ei fecunditatem. Quidam hæc pansebaston uocant. Ponticarum plura sunt genera. Est stellata nunc sanguineis nunc atris guttis quae inter sacras habetur. Alia per stellis eiusdem coloris lineas habet. Alia montium conuallium effigies. Philoginos quæ & chrysitæ uocant ostreae artice affimilatae inueniunt in ægypto. Phenices ex balani similitudine appellatur. Phrycites oliuæ. Perileucos sit a uero ore gemmae ad radicem usque cādidō descendente. Pæantides quas quam grauidas uocat pregnantes fieri: & parere dicunt: medrice parturientibus. Natales in macdonia iuxta monumentum Tiresii inueniuntur: pēscque eis aquae glaciatae. Solis gemma candida est: & ad spem syderis in orbe fulgentes spargit radios. Sagdam chaldei adhærescentem naubus

habēt: inuenitur prasini coloris. Samothracia insula eiusdem nominis gemmā dat nigram: ac si ne pondre ligno limile. Sauriten in uētre uiridis lacerti haēt: ne defecti tradit inueniri. Sarcites bubulas carnes pſentat. Selenites ex candido transluet melleo fulgore: imaginē lunæ continent: redduntq; eam in dies singulos crescentis minutisq; numero: nasciq; putatur in arabia. Syderites ferro similis: & litigio illata discordias facit: quæq; nascitur in æthiopia. Syderopſilos ex ea fit uariantib; guttul. Spongites spongiæ nomē repræsentat. Synodontites e cerebro pisciū est: syndontes uocāt. Syrtitæ in littore syrtiū iamquidē lucania inueniunt n. elleo colore croco refulgentes. Intus at stellæ continet languidas. Syringites stipulæ intermodio similis: ppetua fistula cauatur. Tricus ex africa niger ē: h; tres succos reddit: a radice nig; medio sanguineo: summo candido. Telirrhizos cinerei coloris aut rufi candidi radicib; spectat. Telicardios colore cordis plās apd quos gigniū magnopre dlectat. Muculā appellat thracia trium generum ē: uiridis aut pallidior tertia languineis guttis. Tephrites nouæ lunæ spēm h; curuata in cornua quantis cinerei coloris. Telicos oleæ nucleo similis uidetur: neq; ē gemmæ honos: h; lingentiū calculos frangit: pellitq;. Venens crines nigerrimi nitoris continet in le spēm rufi crinis. Veientana italica gemmā ē: uetus repta nigrā materiā distinguente limite albo. Zathenen i meridiana nasci Democritus tradit electri colore: & siq; terat in uino palmeo & croco caræ mō lente teret: olore magnæ suauitatis. Zmilaces in euphrate nascit, pconesso marmoris similis: medio colore glauco. Zoronylios in indo flumine nascitur: magorum gemmā esse narrat: neque aliud amplius de ea.

De gemmis quæ a membris hominum cognominantur: & quæ ab animalib; & diis quæ a cæteris reb;.

Cap. xi.

Et etiam nū alia distinctio: quæ equidē fecerim subinde uariata expositione. Siquid a membris corporis habet nomina. Hepatites a iocinere. Stictites singulorū animalū adipe nunt; rosa: Adureneis. Vriophthalmos ionice nascitur tres hominis simul oculos exprimēs: ab animalibus cognominatur. Carcinus marini cancri colore. Echites uiperæ. Scorpites scorpionis aut colore aut effigie. Scarites scari pisci. Triglites muli. Aegophthalmos caprino oculo. Itē alia similo. Et a gruis collo geranites. Hieracites accipitris. Aetites a colore aquilæ candicante cauda. Myrmeites innatā repentis formicæ effigie h;. Scarabeos cantharias. Lycophthalmos quatuor ē color: ex rufo & sanguineo in medio nigru; candido cigit: ut lupo; oculi: illis p omnia similis. Taos pauoni ē similis: item aspidi: quā uocari timicioniā inuenio. Arenas similitudo est in hāmocryso uelut auro barenis mixto. Cechrites mili granis uelut spsis. Dyrites et truncis arborū ē: ligni mō ardet. Cassites in candido colluctat ederae foliis quæ totā tenent. Narcissites uenis ē: ederæ distinguē. Cyamea nigra ē: sed fracta ex le fabæ similitudine parit. Pyrene ab oliuæ nucleo dicta est: huic aliqñ inesse piscium spinæ uident. Chalazias grandinum & colorem & figurā h; ad iamentinæ duritiæ. Narrat et in ignem additæ manere suū frigus. Pyrites nigra quæ: h; attritu digytos adurit. Polizonos nigra multis zonis cādicat. Astrapa: i cādidu aut cyaneo discurrunt e medio fulminis radii. In phlegontide intus ardere quedā uidet flammæ: q; nō exeat. In anthracitide sintillæ discurrere aliqñ uident. Enais semper rotunditatis absolutæ in candore ē leuis: sed ad motū fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor. Polytryx i uiridi capillat: sed diffusa comæ facere dicit. Sūr & a leonis pelle & panteræ nominatæ leontios pardalios. Colos appellauit chrysolitū aure. Chrysoprasum herbace. Melleus melichrota: quantis plura ei genera sint. Melichros ē gemm; pte flauus: pte melleus. Crocias a croco. Polia canitiem quandā sparti inducit: eandē duriorē. Nigra spartopolia. Rhodites a rosa ē. Melites mali coloris. Chalcites ærei. Scitites fici. Rō nominā non est in borfycte in nigro: ramola candidis aut sanguineis frondib;. Nec gemite uelut in petra candidis manib; inter se complexis. Ananchitide in necromantia dicit euocari imagines deorū. Synochide umbras inferorū euocatas teneri. Dentritide alba diffla sub arbore quæ cædēt securis acie nō hebetari. Et sunt multo plures: magisq; mēstri ficiæ: quibus barbari dedere nomina confessi lapides esse. Nobis satis erit in his coarguisse diu mendaciā.

De gemmis nascentib; & factitiis: & figuris gemmarū

Cap. xii.

Emm & nascitū repete nouæ ac sine nominib;: ut lampaci in metallis aurariis una inueniat: q; p pulchritudinē Alexandro regi missa fuit: ut auctor ē Theophrastus. Coelides quocq; nūc uulgari sim & fam & sunt uerius q; nascitū in arabia reptis in gentib; glebis. Melle exco tradit septenis dieb; nō tribus: p sine intermissione. Ita omni terreno uitiofoq; puluere decussu purgatā glebā artificū ingenio uarie distribui in uenas: ductusq; maculæq; maxime uēdit illi rōne sectantium. Quoniam tā tantæ magnitudinis fecere: ut equis regū in oriente frontalia atq; p phaleris pensilia facerent. Et alias omēs gemmæ mellis decoctu nitecant: præcipue corfici. In cerni alio utu acriora abhorrentes. Quæ uariæ sunt: & ad nouitatē accedere caliditate ingenio; conuēgit ut nomē uisitatū nō habeant. Physes appellant uelut ipsius nature admirationē in iis uēdicantes

cū finis nominū nō sit: q̄ persequi nō equidē cogito: innumera ex grāca uanitate cōficta. indicat
 ris nobilib⁹ gemmis etiam plebeis raros: generum dictū dignas distinxisse latis erat. Illud mo-
 do meminisse conuenit incrementibus uarie maculis atq; uerticibus lineas: q̄ interueniunt multi-
 plici ductu: & colore mutata sēpius nomina in eadem pleq; materia. Nunc cōmuniter ad om-
 nium gemmarū obseruationē pertinentia dicemus opiniones secuti auctōs. Cautae aut extuberā-
 tes uiliores uidentur aequalibus. Figura oblonga maxime pbat̄ur: deinde quae uocatur lenticula: po-
 stea clipeoides & rotunda: angulosis minima gratia. Veras a falsis discernendi magna difficultas.
 Quippe cū inuentum sit ex ueris gemmis in alterius generis falsas traducere. Sardonices et ce-
 raunius glutinantur gemmis ita ut deprehendi ars nō possit: aliunde nigro: aliunde candido: aliun-
 de nimio sumptis: omnibus in suo genere. pbatissimū. Quinimmo ēt extant commentarii auctō-
 rum: quos nō equidē demonstrarim: qbus modis ex crystallo tingantur smaragdi: aliaeque translu-
 centes. Sardonix et sarda. Item caeterae ex aliis. Neq; est ulla frater uitae lucrosior.

De ratione probandae gemmarū

Cap. xiii.

TOS contra rōnē deprehendendi falsas demonstrabimus: quando ēt luxuriam aduersus frau-
 dem muniri decet. Præter illa quae in principalibus quibuscq; generibus priuatim diximus.
 Translucentes matutino pbari censentur: aut si necesse est in quartam horā: postea uetant. Expe-
 rimenta pluribus modis constant. Primū ponderē: si grauiorē sentiunt: post hæc corporē. Ficti-
 tis pustulis in p̄fundo apparent. Scabritia in cute. In capillamento frigoris inconstantia: prius
 q̄ ad oculos perueniat desinens nitor. Decussi fragmenti paulū quod in lamina ferrea terat effi-
 caciissimū experimento exculant mangones gemmarū. Reculant similiter & lima probationem.
 Obscurae fragmenta ueras gemmas nō scarificant. Fictitiae scarificationis candicantiam segunt.
 Tantaq; differentia ē: ut aliae ferro scalpi nō possint: aliae nō nisi retuso: uesque enes adamante.
 Plurimum autem in his terebrat: p̄ficit feruor. Gemmiferi amnes sunt acaxis: mater: ganges.
 Terrarū autem omnium maxime india. Et iam peractis omnibus naturae opit̄us: discim⁹ quod
 dam regis ipsarū facere conueniat. Ergo in toto orbe & in quacūq; caeli conuexitate uergit: pulcheri-
 rima est omnium rebus meritoq; principatū naturae optinens italia redrix parentisq; mundi altera:
 uiris: fœminis: ducibus: militibus: seruitiis: artium præstantia ingenio: claritatibus. Iam si tu ac
 salubritate caeli atq; temperie: accessit cunctarū gentium facili: hitoribus potuosis: benigno uē-
 torum afflatu. Etenim contingit recurrentis positio in partem utilissimam: & inter ortus occa-
 susq; mediam aquarū copia: nemoq; salubritate: montium articulis: ferorū animalium innocentia: so-
 li fertilitate: pabuli ubertate. Quicquid ē quo carere uita nō debeat: nusq; est præstantius: fru-
 ges: uinum: olea: uellera: lina: uestes: iuuenti. Ne equos qdem in tricariis præferri ullis uerna-
 culis anima duerto. Metallis auri: argenti: aeris: ferri: quandiu libuit exerceat: nullis cessit. Et uis
 nunc in se gratida p̄ omni dote uarios succos: & frugum pomorūq; sapores fundit. Ab ea excep-
 tis indiae fabulosis. p̄xime quidē dixerim hispaniam quacūq; ambit mari.

Cassii Plynii Secundi Naturalis hystoriae Liber tricesimus septimus & ultimus Finit.
 Parmæ impressus opera & impēsa Andreae Portiliae Anno Natiuitatis Domini. M.
 CCCC. LXXXI. Octavo idus iulii. Regnante Illustrissimo principe Ioanne Galeazzo
 Maria Duce Mediolani.

Andreas prodesse uolēs portilia multis
 Gratum opus impressit plynion aere suo.
 Temporibus priscis hunc bibliotheca tenebat
 Principis: & magni diuitis atq; ductum.
 Nunc emit omnis eum ciuis: quem gloria tangit:
 Hūc emit argēto pauper: & ore legit.
 Factis aere notis debet cum diuite pauper:
 His debet: quisquis discere multa cupit.
 Arte tua gaudere potes portilia multum:
 Quae facit ut uiuant omnia scripta: Vale.

In libro tertio ubi sermo fit de latinis populis: ita scriptū habet mendosi codices. Cum his carnem in monte albano soliti accipere populi Albanenses. In spectatae fidei libris nō carnem scriptū est: sed carnem: & ita ipse emendati secutus hystoriam. Namq; in albano monte latinis populis uiscerationē quot annis romani dabant. M. Varronis ad hanc rem pertinentia uerba subiici. Latinæ ferriæ dies conceptus dictus a latinis populis: quib; ex Albano monte ex sacris carnem petere fuit ius cū Romanis. L. iuius quoq; libro. xxxiii. idem demonstrat his uerbis. Ferriæ latinæ pontificū decreto instauratæ sunt: quod legati ab Ardea quaestu in lenatu erant sibi in monte Albano latinis carnem: ut affoleret: datam nō eē. Non ne hi duo celeberrimi scriptores apte monent carnem apud Plinium legendū eē nō carmen? Eodē Seruius quoq; grammaticus locuplex auctor accedit: qui in primo commentario sic scriptū reliquit. Viscera nō tū intestina dicim;: sed quicquid sub corio est: ut in Albano latinis uisceratio dabat;: id ē caro. Et in septimo sup uirgilianū illud: populiq; latinis: ut qui intererant Albani montis uiscerationi.

In octo locus per syllabæ adiectionē deprauatus ē: oppidū tachabrachia ciuium romanorū: cū tabra legendū sit: & ita correxi luuenalis testimonio: quod loci ostēdens simis frequentē inquit. Quales umbriferos ubi pandit tabracha saltus. In uetula scalpit iam mater simia bucca. Namq; i africæ ubi tabracha ē saltibus & latifundiis maximā simiarū eē multitudinē Solin; & Strabo tradunt. Possidonius quoq; refert se in libyæ oram dilatū siluam uidisse simis plenā: quas aliae super arborib; aliae in terra federent. Nōnullæ catulos haberent & ubera dependent: rursus itaq; cū eas uberib; graues cernerent nōnullas caluas: quasdam et herniosas. Tabrachæ meminit Poppianus Mela. Tabracham Silius Italicus tyrium opus appellat.

In septimo ubi rex inuentores enumerant scriptum legi Dedalum inuenisse lithocolliam. Nos exemplaria quæ emendatissima secuti correxim; ichthyocollam. Est aut ichthyocola glutinum epi sce factū ut nomē indicat: de qua sic scribit Plinius in. xxxii. ichthyocola appellat piscis: cuius glutinosum ē coriū: idēq; nomē glutino eius: & alibi ichthyocola inquit erugat cutem. Cornelius Celsus me dicamentis compluribus miscenda eē docet ichthyocollam.

In octauo ubi de equis fit mētio: correptores in emendatū locū reliquerunt: nō aduertentes hystoriā: sic enim scriptum est. Maximū uero eodē id est in capitolio peruenisse habenas cū palma & corona et ulso ratumena: quib; uicerat. Ex his Plinii (simodo Plinio ascribenda sunt) uerbis nemo profecto intelliget: ubi uicerat ratumena: & sensus erit mutilatus indignusq; pliniana maiestate: nisi illud puenisse habenas immutet; ut dicat: puenisse a Veis: & ita nos emendauim; secuti hystoriæ fidē & maxime Plutarchū: quod id clarissime refert: ut nihil amplius ambigendū sit. Scribit enim Veis oppido ethruriæ: dū curule edicē spectaculū ratumena agitatore uictorē & coronatū ex Hippodromo egredientē equos celeritate atq; impetu romā uisq; fuisse raptatum eo: & e curru excusso equos in capitolium puenisse. Solinus quoq; idē breuiter refert: a Plinio ut arbitror acceptū. Ab hoc auriga ratumena romæ nomē ē inditum ratumena portæ. Auctores Festus Plinius & Plutarchus.

In decimo ubi fit mētio de his quæ inter se dissident: scriptū est Phalanges & aranei. Quid senserint hoc in loco correctores: coiectione nō possum: nisi forte opinati sint legiones illas cuneosq; macedonū: quas ipsi teste Lizio phalanges appellant: scriptoresq; sere omnes celebrant agē discordias cū araneis. Quod prædiculum sit sentire ē inuisibilissimū intelligit. Ego uero correxī sic. Phalangia & aranei. Est aut phalangium ex genere araneorū: quorū noxii sunt morsus: ut scribit Plinius in. xi. corpus exiguū uariū acuminatū ad saltum ingredientium. Phalangius teste eodē tricenosis parit. Idem in. xxix. Phalangium ē italiæ ignotum: & pluriū genē. Et alibi. Phalangium græci uocant inter genera araneorū. Cornelius Celsus in quinto. Vbi uero phalangium nocuit præter eam curationē quæ manu reddit; sæpe homo dimittendus est: solū est. Quod id multa hæc dictio apud Plinium adeo est frequens: ut correptores existimem cū hoc præsertim locū nō emendarint obliuisciores fuisse Curione: quæ memoria ita fuit nulla: ut aliquotiens tria cū proposuisset: aut quartū adderet: aut tertium quaerere.

In. xlii. ubi generosa uina referunt; sic scriptum legi. Ceterano scilicet uino inter gallias cōstitit auctoritas. Quis quæso geographus: quis hystoricus ceteranos populos quorū uina laudat Plinius illustrauit: uel nudis saltē nominib; nuncupauit unū? Me hercule nullus. Atqui cū ceteranos in hispania nobiles fuisse legerim; deprauatum pmutatū litteris locum sic emendauimus.

Cerretanꝝ inter gallias cōstitit auctoritas. Sūt enim Cerretani hispaniæ populi: q̄ iuliani cognominant: & q̄ Augustiani: ut auctor ē Plynius in.iii. Hōꝝ uina inter laudatissima locum habet: ut auctor est Plynius: quæ Martialis in Xenitis fetinis comparat. Cerretana nepos pcat: Setina putabis. Nō ponit turbæ cū tribꝫ illa bibet. Scio omnes fere eruditos uiros hacūenē existimasse Martialē hoc distichon eē locutū d Cerretanis etruscis. In quo exponendo nō minꝫ errant q̄ in illo: cuius lēma est perna. Cerretana mihi fiat ul' massa licebit de Menapis: lauti de petasone uorent. Crediderūt enim hoc quoqꝫ ad Cerites ethruriæ referendū. In quod manifestum erratum ne inciderēt: potuissent Strabonis lectione admoneri sic in tertio geographiæ scribentis: ubi de hispaniæ situ habet oratio. Media pyrenes loca conualles tenet: quas frequenter cultores habitant: quas q̄ maxima hispaniæ portio cerretani tenet: a quibus multissima pernaē conditū canthabricis perqꝫ similes. puentum nō mediocrē hominibꝫ exhibentes. Quid his Strabonis uerbis lucidius eē pōt' quid apertius: quæ clarissime ostendūt distichon Martialis non ad Cerites ethruscos qui nulla condiendi pernas laude censent: sed ad cerretanos hispaniæ: quorū pernaē celebrant eē referendū. Nanqꝫ cū ex hispania & gallia. M. Varronis atqꝫ Strabonis testimonio salsamenta mitterent laudatissima: uidet' Martialis eodē carne tanqꝫ cōfiniū regionū pernas coniungere uoluisse. Cerretanaqꝫ uineaqꝫ miram ubertatem puentumqꝫ incredibilem Columela tradit in.iiii.

In.xvi. cum in omnibꝫ codicibus talis index sit. De hedera quæ uocat' Similax: & eodē capite id uerbū Similax sæpius repetitū sit: fateor me quo minꝫ immutare superfedisse. Verꝫ quædam dī fabulæ cōueniat nō intelligo: quæ Milacē appellat: nō simalacē. Ouidius. Et crocon in paruos uersum cū Milacē flores. Et Plynius ab Ouidio nō dissentiens ait. Virgine eundem nominis pp amorē iuuenis croci mutata in hunc fruticē. Huc accedit q̄ in.xxiii. scribens d natura ederaē in medicina Milacē nuncupat: quā in.xvi. Similacē nominauerat: nisi exemplaria in hoc (ut egdē arbitror) deprauata sint: qd' idō facilius credere libet: cū apd' eundē Plynium complures dprauatos indices dprehenderim: d quibꝫ alias loquar. Præterea ut ad similacē redeam. Sextius grauis auctor Taxum arborē a quo toxica nuncupāt: uocari dixit a græcis similacē: & eē in archadia tam præsentis uenenis: ut si q̄ dormiāt sub ea: cibū ue capiant: moriāt.

In.xviii. cum correctores ita emendauerint: uel uerius dprauauerint: Seruius rex ouīū boumqꝫ effigie primū aras lignatit habuisse uidet' qdam cōmune cum lacerta: cui animali memoria inest nulla. Nam dicant quælo apd' quē idoneū scriptorē istud unqꝫ legerint: Cur nō ad Plynium boni uiri: Si apd' alios nō reperiebatis: recurrendū censuistis: qui in.xxxiii. locum hunc ut nos correximꝫ ita emendandū eē demonstrat. Serui' rex ouium boumqꝫ effigie primꝫ æs signauit: nō āt aras. Id hystoriæ fides exigit. Idē Plynius repetit: cuius uerba ex prædicto libro hæc sunt. Seruius rex primꝫ signauit æs. Antea rudi ufos romæ Timæus tradit. Signatū est nota pecudum: unde & pecunia appellata. Eodē accedit locupletissimas auctor Plutarchus: q̄ scribit apparere in uetustissimis nummis incisum signū bouis: pecudis: suis ue.

In.xix. in mendosis codicibꝫ uerbū priscū prioribꝫ litteris ablatis mutilatū ē: ubi scriptum legifædium: cū legēdū sit hæredium: & sic ego correxi. Est āt hæredium ut ait Festus prædium paruum: Et in legibus duodecim tabulæ in horti significatione semp nominat' hæredium. Inde hærediolū usurpat Colomella: cuius uerba hæc sunt ex libro primo. Ad eosdem iuuenos & quatuor iugeqꝫ atium hærediolum redierit.

In eodē unius litteræ inuersione mendū admissum ē. Ita enim scriptum habet dprati codices Inueterari uina fuccisqꝫ castrari: cū scribendū sit Saccisqꝫ castrari. Atqꝫ uideor nimis leuia sectari immo grauissima & nota digna. Non. n. sono tā dissimile ē Thais & Hermione: q̄ sensu fuccus & factus. Nanqꝫ si legendū admitteris: Vina fuccis castrari: Qui sensus: Dii boni q̄ inruditis: q̄ ridiculus: & plyniano acuminī minime quadrās erit confingendus e: cogitandusqꝫ. Si uero faccis quæadmodum nos emendauimus correueris: & sensum dprehendes elegantē eruditꝫ & ex consuetudine romana sumptum at qꝫ a Plynio nō discrepante. Nanqꝫ romanū institutū fuit uetus uir na sacco lineo colare: ut eēnt innocentiora. Ideoqꝫ ait Plynius in.xiii. d uino loqꝫ. Q̄ in imo ut plus capiam sacco frangimꝫ uires: & in.xxiii. utilissimū inquit omnibus sacco uiribus fractis. Hæc plyniana faciunt: ut æxtimem Martialē cū d egiroto Tonilio loquereē in secūdo: sic scriptū reliquisse. Cecuba facent quæqꝫ annus coxit opimi: id est sacco colē: cū sicce passim legat. Ita enim salubriora purioraqꝫ redebāt. Vnde & in.xii. ait. Turbiba sollicito transmittere cecuba sacco. Oratus quoqꝫ in.ii. sermonū morē hunc transmittendi uina p factum tergit eo uersu.

Integrum perdūt lino uitiata sapore. Vbi Porphirio exposuit: sacco colata. Et Martialis in apophoretis. Pauperiore metro tingere lina potes.

In. xxv. legiſ Gallia ſagittas in uenenato helleboro tingunt. Nos correxim⁹ in uenatu aucto rem ſecuti. A. Gellium uis ut Auguſtin⁹ ait multū ſacundia ſcientie: q eadem referens ex Ply nio ſumpſiſſe ſe indicat: ſic ſcribens in. xvi. Preterea id ſcriptum eſt in Plynio Legim⁹ gallos in uenatibus tingere helleboro ſagittas: q iis iſtæ exanimatæ feræ teneriores ad epulas ſiant. Ex his Gellii uerbis lucido apparet apud Plyniū legendū eē in uenatu: ut ipſe emendauit: nō at in ue nenato. Eiūſdem quoq Gellii auctoritas fecit: ut alreꝝ quoq locū in eodē. xxv. deprauatū cor rigere. Ita enim ſcriptū eſt. Mithridatis inuentū autumant in anatū ponticæꝝ miſcere antidotis qm ueneno uiuerent. Que ſunt hec portenta uerboꝝ: qꝝ concifa ſententia: qꝝ in decora conſtru ctio: niſi illud in anatū ponticæꝝ ſic emendeſ. Sanguinem anatū ponticæꝝ: cuius rei nō me aucto rē habebis: ſed Gelliū ſic ſcribentē in noctib⁹ acticis. Anates ponticæꝝ diciſ edendis uulgo ue nenis uictitæ. Scriptū ē a Leneo Cn. Pompeii liberto Mithridatē illū ponti regē medicinae rei & remedioꝝ id gen⁹ ſolertē fuiſſe: ſolitūq eaq ſanguinē mi cere medicamentis: quæ digerendis uenenis ualent: eumq ſanguinē uel potentiſſimum eē in ea conſeſſione. Quid his Gellii uerbis maniſeſtius: quid lucidius eē poſeſt: quib⁹ idē enarrat qd Plynius. Qui ē ipſemet Ply nio apte demonſtrata corrigendum eē: ut ego correxi: cuius uerba ex libro. xxix. hec ſunt. Coagulum quoq agnū aduerſus omnia mala medicamēta pollet. Item ſanguis anatū ponticæꝝ.

In. xxviii. ſic ſcriptū eſt. Medea phytocampes uenenis. Ego uero pmutatis litteris emēdauit pi tyocampes. Eſt at pityocampe uermis ſiue eruca nuceſ pineæ ſeſtans: ut docet Plynius ſic ſcri bens in. xxiii. uſus contra cantharidas bupreſti: pinog erucas: quas pity ocampas uocant Didio compoſita ex pytia & campe. Pitya uero inter genera nucū pineæꝝ numerat: e pinaſtis ſingulariſ remedii aduerſus tuſſim: ut Plynius reſert in. xv. Ab hac arbore pitya ſalamin pity uſa ē nun cupata: ut auctor ē Strabo in. ix. quemadmodū & aliā in hispania inſulā pity uſa ē: nomē inde eſſe ſortitā ſcribit Diodorus in. vi. Campe uero ē eruca ſeſtans maxime hortenſia: cuius meminit Columella hoc uerſu. Voluit ad terrā diſtorto corpore campe.

In. xxxiii. uerbū barbaræ ꝑ latiniffimo: inſolens ꝑ uſitato elegantiffimoqꝝ receptū ē: gratotaſiū ꝑ græcoſtaſi. Sic enim ſcriptū ē. Flauius aediculā æream fecit in gratotaſio. Nō inſciabor igno rare me qd ſit gratotaſium: immo ingenue fatebor. Quod ſi qꝝ correptores interroget: qd id ſi gnificet: neſcio qd muſitabunt: & diſtione tanqꝝ inauditā portentofamqꝝ reformidabūt. Ego ue ro correxi in græcoſtaſi. Græcoſtaſi at loc⁹ erat romæ ſubſtructus ſub dextra curiæ hoſtiliæ ſu pra comitiū: ubi nationū ſubſiſterent legati: qad ſenatū eſſent miſſi. Is græce coſtaſis: ut inter pretaſ. M. Varro: appellat a græcoꝝ legatis ibi ſubſiſtentibus. De græcoſtaſi meminit Cicero in epiſtola ad Quintum fratrem his uerbis. Deinde ei⁹ operæ repere a græcoſtaſi & gradiō clar morē ſatis magnum ſuſtulerunt.

In. xxi. nec hoc qdē præteribo: ꝑꝑrium pictoris nomē deprauatū ē: ubi ſic legiſ. Sicyon ex in genio Pauſiani. Nos uero docente Plynio correxim⁹: ex ingenio Pauſiæ: & ita correſtores Ply niū ſecuti auctorē emendare potuiſſent: niſi lethargo oppreſſi certuario ſimiles extitiſſent: cui ē in fame mādenti ſi reſpexerit cibi ſubrexit obliuio. Nanqꝝ Plynius in. xxxv. clariſſime oſtendit Pauſiam pictorē nuncupatū fuiſſe nō Pauſanum: cuius uerba hæc ſunt. Pauſiam Sicyonium pri mū in hoc genere nobilē. Vbi ei omnia illa ne forte alium putes aſcribit: quæ in. xxi. retulerat. Alibi quoqꝝ inqꝝ Pauſiæ filius & diſcipulus Ariſtolaus. Quin ē Porphirio pictorē nobilē fuiſ ſe Pauſiam ſcribit: a quo tabellā pauſiacā nominauit Oratius. Vel cū pauſiaca torpes inſane ta bellæ. Cæterꝝ nō hoc ſolū hominis nomē in Plynio deprauatū legiſ (id enim leuiſſime ferendū foret) ſed tot ego deprendi inuerſa & ab hyſtoriae fide diſcrepantia: ut iſta priuatim uolumē nō epiſtolaſi requirant.